

DE PROBATIS SANCTORVM HISTORIIS, PARTIM EX TOMIS ALOYSII LIPOMANI, DOCTISSIMI EPISCOPI, PARTIM ETIAM EX EGREGIIS MANVSCRIPTIS CODICIBVS, QVARVM

permultæ antehàc nunquàm in lucem prodiêre, optima fide collectis, & nunc recens recognitis, atque aliquot Vitarum accessione auctis per F. LAVRENTIVM SVRIVM CARTHVSIANVM,

TOMVS TERTIVS,

COMPLECTENS SANCTOS MENSIVM

MAII ET IVNII.

COLONIAE AGRIPPINAE,

Apud Geruinum Calenium & hæredes Quentelios, Anno M.D.LXXIX.

Cum priuilegio PII V. Pontificis Maximi, & CAESAREAE Maiestatis in decennium.

PIVS PAPA V.

DILECTO FILIO F. LAVRENTIO CARTHVSIANO.

DILECTE fili, salutem & Apostolicam benedictionem. Librum, sanctorum Patrum vitas continentem, à te nupèr editum, atq; ad nos missum, libentissimè accepimus: qui quidē eo etiam gratior nobis fuit, quòd opus in se cōtinet à nobis semper desideratum, & ad refellenda hęreticorum in easdem sanctorum Patrum historias maledicta, aptissimum. Laudamus vehementer pium hunc laborem tuū, teque, quòd coram Domino vacuus apparére nolueris, sed in eius Domum, pro facultate tibi ab eo concessa, quicquid potueris, vltrò obtuleris, debitis in Domino laudibus commendamus: cuius tamen laudabilis laboris tui gloriam inprimis ei tribuendam esse memento, à quo accepisti & velle & perficere: quod & à nobis, & ab omnibus pijs & Catholicæ religionis studiosis meritò laudaretur. Hortamur autem te, vt huiusmodi opere prosequendo, & de Ecclesia Dei benè mereri, & tibi apud omnipotentem Deum merita augere nè desistas, securus, te à Redemptore nostro laborum tuorum centuplum esse fructum percepturum. Datum Romæ apud sanctum Petrum sub annulo piscatoris, die 2. Iunij, M.D.LXX. Pontificatûs nostri Anno Quinto.

T. Aldobrandinus.

PIUS PAPA V. DILECTO FILIO GERVINO CALENIO, TYPOGRAPHO COLONIEN.

DILECTE Fili Salutem & Apostolicam benedictionem. Cùm tu, sicut accepimus, nonnullos de probatis Sanctorum historijs à dilecto filio Laurentio Surio optima fide collectis, necnon alios Tomos seu libros dilecti filij Petri Canisij presbyteri seu religiosi Societatis IESV, de doctrina siue Institutione Christiana inscriptos, vnà cum certis Annotationibus, nōdùm impressos, tua impensa imprimi facere desideres: Nos tibi, quem in excudēdis huiusmodi Tomis seu libris graues impensas subire necessè est, nè ex beneficio omnibus Christi fidelibus collato detrimētum aliquod sentias, opportunè prouidere, ac te in tuo laudabili & Reipub. Christianæ perutili proposito confouere volentes, & à quibusuis Excommunicationis, suspensionis & interdicti, alijsq; Ecclesiasticis sententijs, censuris & pœnis à iure vel ab homine quauis occasione vel causa latis, si quibus quomodolibèt innodatus existis, ad effectū præsentium dūtaxàt consequendum, harū serie absoluentes & absolutū fore censentes: Motu proprio nō ad tuam vel alicuius pro te nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed ex certa scientia & mera deliberatione nostris tibi Tomos seu libros præfatos per te vel alium seu alios imprimendi, & impressos vendendi licentiam & facultatem plenam & liberam Apostolica authoritate per præsentes concedimus: Necnon omnibus & singulis impressoribus, librarijs, & mercatoribus tam in Italia quàm extra Italiā constitutis, in virtute sanctæ obedientiæ & sub Excōmunicationis sententiæ, necnon in terris sanctæ Romanæ Ecclesiæ mediatè vel immediatè subiectis, sub amissionis Tomorum seu librorum huiusmodi, ac mille ducatorū auri de Camera, pro vna Cameræ Apostolicæ, & altera medietatibus tibi, tuisq; hæredibus & successoribus irremissibiliter loco damnorū applicandorum pœnis, per alios absq; tuî & hæredum vel successorum tuorū expresso mandato aut licentia habita excudentes, seu imprimentes, aut vendentes, totiès quotiès id fecerint, eo ipso incurrendis, nè eosdem Tomos seu libros infra decennium proximè futurum ab illorum impressione computandum, in quibusuis literarum characteribus, aut parua, mediocri, seu magna, vel alia quacunq; forma alicubi imprimere, neq; per alios impressos vendere absq; expressa tuî vel hæredum & successorum præfatorū licentia vel consensu audeant vel præsumant, & ità per quoscunq; indices & commissarios quauis authoritate fungentes, sublata eis & eorum cuilibet quauis aliter iudicandi, interpretandi facultate & authoritate, iudicari & diffiniri debere: Ac quicquid secùs super his à quoquam quauis authoritate scienter vel ignoranter attentari contigerit, irritum & inane decernimus: Mandantes nihilominùs Motu simili sub interdicti Ecclesiastici & ingressus ecclesiarum Venerabilibus Fratribus nostris Coloniens. & quorūuis aliorum ciuitatum & locorum Archiepiscopis, Episcopis, ac dilectis filijs illorum vicarijs seu officialibus, legatis, vel Vicelegatis, ac sub primò dictis pœnis, Gubernatoribus, Potestatibus, & alijs quibusuis Iudicibus quibuscūque authoritate & officio fungentibus, quatenùs quotiès pro parte tua, & successorū tuorum, vel alicuius eorum huiusmodi fuerint requisiti in præmissis, efficacis defensionis præsidio assistentes, faciant authoritate nostra inhibitionem præfatā inuiolabiliter obseruari: ac te, tuosq; hæredes & successores præfatos huiusmodi, illorumq; singulos concessione pacificè frui & gaudere: Ac impresso-

res, librarios, mercatores, fautores, scientes & non reuelantes, quos inhibitioni præfatæ contrauenisse eis constiterit, excommunicationis & alias sententias, censuras & pœnas huiusmodi incurrisse declarent, ac pro talibus publicè nunciari mandent, & faciant contradictores quoslibet & rebelles per easdem censuras & pœnas, appellatione postposita, compescendo: inuocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachij secularis: Non obstantibus Cōstitutionibus & Ordinationibus Apostolicis, Priuilegijs quoquè, Indultis, & literis Apostolicis super imprimendorū Tomorum facultate quibusuis personis cuiuscūque dignitatis & præeminentiæ existentibus etiam motu & scientia similibus, ac sub quibusuis tenoribus & formis, necnon clausulis & decretis concessis: Quibus omnibus etiamsi de illis, eorumq́ totis tenoribus specialis, specifica, expressa, & indiuidua: non autem per clausulas generales idem importantes mentio, seu quæuis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma ad hoc seruanda foret, illorum tenores, ac si de verbo ad verbum insererentur, præsentibus pro expressis habentes, illis aliâs in suo robore permansuris, hac vice duntaxàt specialiter & expressè derogamus: Aut si impressoribus, librarijs, & mercatoribus præfatis vel quibusuis alijs, communiter vel diuisim ab Apostolica sit Sede indultum, quòd interdici, suspendi, vel excommunicari non possint per literas Apostolicas non facientes plenā & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem. Volumus autem & eadem authoritate decernimus præsentium literarum transcripta in ipsis Tomis impressa in iudicio & extra sufficere, & plenam fidem facere, regula contraria non obstante. Datum Romæ apud S. Petrum sub Annulo Piscatoris die XXIIII. Septembris, M.D.LXIX. Pontificatus nostri anno quarto.

Cæ. Glorierius.

REVE-

REVERENDISSIMO ET ILLVSTRISSIMO IN CHRISTO PATRI ET DOMINO, D. MARCO ANTONIO AMVLIO VENETO,

S. Romanæ Eccleſiæ Cardinali, Reatinenſis Epiſcopatus Adminiſtratori perpetuo &c. Domino ſuo multa obſeruantia colendo, S. P. D.

EMINI ante annos aliquot, Reuerendiſsime & illuſtriſſime Cardinalis, cùm me occuparent Tomi quatuor Conciliorum, Tuam Celſitudinem ſtudio iuuandæ Chriſtianæ Reip. id quibuſdam dediſſe negocij, vt quædam Concilijs adiungenda Romæ deſcriberent, deindè curâſſe etiam, vt ea mihi communicarentur. Etſi autem pro ſingulari illa humanitate & erga me quoquè prompta beneuolentia, nullas hactenùs T. C. gratias egi, non tamen id ea cauſa prætermiſſum eſt, quòd eſſem tanti beneficij immemor, cuius apud me erit memoria ſempiterna, ſed quòd certæ rationes me à ſcribendo diſtinerent. At nunc verſanti mihi in edendis Sanctorum hiſtorijs egregia ſeſe obtulit opportunitas grati animi haud obſcurè declarandi. Cùm enim priores duos Tomos, alterũ Pontifici Maximo, quòd id mihi æquiſſimum videretur, alterum ampliſſimo Cardinali Auguſtano, præcipuo patrono & fautori inſcripſiſſem, tertium ſub T. C. auſpicijs volui in lucem hominumq́; conſpectum prodire, vt eo ipſo teſtarer promptam animi mei voluntatem & ſtudium T. C. gratum me exhibendi, quandò reuerà ingratitudinis valdè turpis eſt nota, ità vt non deſint qui ſentiant huic tanto crimini nullam legibus pœnam conſtitutã, quòd ſit deteſtabilius, quàm vt ab homine poſſit vindicari. Continet verò hic tertius Tomus, quemadmodũ & duo ſuperiores, multas Sanctorum vitas inſignes, quarum cognitio tantam habet vtilitatem, his præſertim perditiſſimis temporibus, quibus virtutis & ſanctitatis ſtudium apud Catholicos pleroſq; iacet, aut certè friget plùs ſatis: apud hæreticos verò etiam magno odio & contemptu laborat, vt pro dignitate ſatis explicari non queat. Viua enim ſunt exempla, & ad promouendum longè efficaciora, quàm verba: nec poſſumus timere, nè, dum ad Sanctorum imitationem pro noſtro modulo nos componimus, in errorem inducamur, quandò videmus præpotentem Deum illos pleroſque omnes clariſſimis ornâſſe miraculis in teſtimoniũ eximiæ ſanctitatis, atq; ea re declarâſſe euidentiſſimè illorum vitam gratam ſibi eſſe. Nec tamen hoc ità accipiendum eſt, quaſi illorũ omnia, licèt Deo hauddubiè grata, nos quoquè indiſcriminatim imitanda ſuſcipere debeamus. Id enim non poſſit non eſſe cum ſumma ſtultitia & temeritate coniunctũ, cùm videamus in pleriſq; propè incredibilem vitæ auſteritatem, ieiunia perpetua & in multos dies producta, vigilias naturæ humanæ intolerabiles, corporis caſtigationes & afflictiones reuerà ſtupendas, multaque id genus alia, quæ ſobrius & prudens Lector in illis quidem venerari, ſuſcipere & admirari debet, imitari certè leuiter & inconſultò

non debet,nisi ſentiat eam, qua illi prædíti fuêre, adeſſe ſibi ſpiritûs vim &
1.Cor 12. fortitudinem : tum præterea inſtinctum non dubium Spiritûs ſancti,qui diuidit & elargitur ſingulis ſua dona,prout vult. Sunt tamen permulta in illis, quæ & ſine vllo periculo poſſumus, & tum ex diuinæ voluntatis, tum rectæ rationis præſcripto imitari & colere debemus, cuiuſmodi ſunt,quæ ad Gala-
Gal.5. tas enumerat Apoſtolus,Charitas,gaudium,pax,patientia,longanimitas,bonitas,benignitas,manſuetudo,fides,modeſtia,continentia,caſtitas: quæ ſanè,ſi obſeruentur, non euertunt mentem, nec ſenſus cerebrumque perturbant,quod ſolent vigilię,inedia,& pleraque alia,vltra modum vireſque continuata. Quanquàm prohdolor horum temporum ea labes & ſocordia eſt,vt hac prǫmonitione non admodùm opùs ſit: ſed neque tamen ſuperuacanea eſt, quandò non deſunt etiam hodieque homines ſpiritu feruentes : qui ſi non vtantur duce aliquo benè perito in conſectādis vitæ ſpiritalis exercitijs, ſed putent quicquid alij potuêre, ſe quoquè & ferre & efficere poſſe, cùm
Eſa.59. non ſit abbreuiata manus Domini, & illos æquè,atquè nos, homines mortales fuiſſe conſtet,næ illi citra dubium non poſſint non eſſe maximis ſuę ſalutis periculis expoſiti. Facilè enim etiam prius,quàm id ipſi animaduertant, adeò vires eneruabunt ſuas,cerebri præſertim,vt deinceps per omnem vitam & ſibijpſis & alijs oneri ſint. Ij ergò ieiunia,vigilias,lectiones,preces,cęteraque eiuſmodi exercitia ea moderatione ſuſcipient,qua viderint ferre ſe poſſe,aut certè qua conſulet vir prudens, in rebus diuinis & ſtudijs ſpiritalibus probè exercitatus,aut denique,quod longè optimum & tutiſſimum eſt, qua Superioris ſententia præſcribet. Sed hæc quidem prorsùs nihil attinent ad noſtræ ætatis præcones Euangelicos,(ſic enim per antiphraſim illi appellantur) qui dum docent miſeros mortales, ſola fide omnia confici apud Deum, in eaque ſola omnem ſalutis noſtræ vim & rationem conſtituuut, non obſcurè ad omnem deſidiam, bonorum operum & virtutis neglectū, denique ad flagitia omnia miſeris feneſtrā aperiunt,longè hac in parte,vt in alijs multis,pleriſque ethnicis Philoſophis cæciores, qui ſummoperè hortati ſunt ad conſectandam honeſtatem. quo nomine virtutes omnes illi contineri voluerunt. Quibus ſanè ſi comperta fuiſſet ea futurę vitæ vera & ſempiterna bea-
2.Tim.2. titudo, à Deo parata omnibus, vt Apoſtolus ait,legitimè certantibus, etiam longè maiora hauddubiò & ipſi prǫſtitiſſent,& ab alijs præſtanda docuiſſent. Quod certè illis turpe inprimis eſt, qui poſt tantam cæleſtium rerum cognitionem,quam ipſi ſibi vendicāt,& ampliſſimas Chriſti promiſſiones audent homines ad ſummam deſidiam & inertiam reuocare, ſola fide prædicanda, quandò ethnici præclarè id,ſolo rationis præeunte lumine,intelligere potuerunt,homines ad ſeueritatem ſtudiaque grauiora atque maiora à natura generatos eſſe. Quæ quidem ſtudia ità elucent in ſanctis Dei hominibus,quorum Vitas euulgamus,vt quemadmodùm iam diximus, pleraque admiranda potiùs in illis ſint,quàm imitanda. Sed docent tamen illi nos ſua illa vitæ ſe-
Gal.5. ueritate, & viuendi ſanctiſſima ratione rectiſſimè dictum ab Apoſtolo: Qui autem ſunt Chriſti, carnem ſuam crucifixêre cum vitijs & concupiſcentijs: vt meritò ediuersò intelligere debeamus, qui vitijs & prauis cupiditatibus laxant habenas, ijs cum Chriſto nihil eſſe commercij. An non verò laxant flagitijs omnibus habenas, qui palàm docent,ſola fide nos iuſtificari, bona opera ad ſalutem eſſe pernicioſa,impia eſſe vota & inſtituta monaſtica, vitæ

mo-

monasticæ professores rectè facere, si etiam post nuncupata Deo perpetuæ continentiæ vota ducant vxores, nec quicquam eorum præstent, quæ palàm se facturos sanctè iurârint? Non opus est, cætera id genus illorum paradoxa hîc commemorare. Magna est profectò in nos effusa ira præpotentis Dei, quòd tolerari à nobis potuêre tam portentosa mendacia. Nec tamen tolerata duntaxat sunt, sed etiam ab innumeris non alio, quàm puræ doctrinæ & verbi Dei loco habentur. Ea est, inquam, certè horrenda Dei ira, ad id cæcitatis deuolui potuisse homines è religione Christianos. Longè aliter docent nos, quotquot in Dei Ecclesia vitæ sanctitate illustres vnquàm extitêre: sed illorum vita, quandò carni & sanguini molesta est, non multos habet sectatores: hæreticorum dogmata iucundissima & quantunlibet etiam flagitiosis & sceleratis hominibus plausibilia, tantos post se hominum miserorum greges in innumeras propè, easque mirè dissectas, sectas abducunt, vt numerari vix possint. Eiusmodi verò fuit etiam perditissimi nebulonis Mahometis doctrina, quam videmus in totum ferè orbem mirabiliter propagatam. Sed resipiscant tandèm homines malè persuasi, mâlintq; esse sanctorum hominum similes, quàm Mahometis & eius consimilium nostræ ætatis tenebrionum. Non putent sibi ad salutem solam fidem sufficere, quandò vident Sanctos omnes tantos pro Christo & vita æterna obtinenda exantlâsse labores. Legant libẽter sacras historias, quas ea causa nos omnibus communicamus, vt earum lectione ad veræ pietatis studia excitentur desides: qui verò iam feruent spiritu, magis magisque inflammentur. Equidem non paucas rudiusculo stylo, vt ferebant illa tempora, conscriptas, aut prorsùs descripsi meo qualicunque stylo, aut locis suis nonnihil expoliui, vt etiam eruditi Lectores libentius non nunquàm aliquid temporis ijs legendis impertiant, quibus non dubito tædium allaturas esse, si sic ederentur, vt conscriptæ fuêre. Quicquid verò toto hoc tertio Tomo mihi sudatum est, id T.C. amplissime Cardinalis, Patrone obseruandissime, dedicatum volui: orans & obsecrans, vt gratum habere velit, quod deditissimo animo offertur. Poterit illa pro sua tum authoritate, tum doctrina facilè tueri hos qualescunque labores meos aduersùm maledicos obtrectatores. Virtutes tuas egregiaque decora celebrabunt alij eruditione & eloquentia instructiores: ego præterquàm quòd rarò soleo in eiusmodi encomijs versari, quæ plerunque maximos viros molestia potius, quàm voluptate aliqua afficiunt, etiam illis celebrandis adeò sum impar, vt mihi ipsi potiùs ignominiam, quàm illis vel tenuem sim splendorem allaturus. Christus Deus & Dominus noster T.C. in vtroque homine conseruet in annos multos, illustrissime Cardinalis, Patrone colendissime. Ex Carthusia Agrippinensi, 9. Calen. Martij, Anno M. D. LXXII.

T. C. obseruantissimus

F. Laurentius Surius
Carthusianus.

PIO ET CANDIDO
LECTORI S.

Vod plùs moueant, fortiusq; ad Christianam pietatem extimulent exempla quàm verba, pleniusq; sit opere docere, vt inquit Magnus ille Leo Pontifex, quàm verbo, testantur tam multi sancti & eruditissimi Patres, qui Sanctorum vtriusque sexûs hominum Vitas describendas sibi sumpserunt, & cum
Lib.8.ca.6 *ineffabili fructu ad posteritatis notitiam transmiserunt. Nouimus ex D. Augustini Confessionibus, quantùm illi adhuc vacillanti contulerit audita vita beatissimi Antonij Eremitæ: nec dubium, quin innumeris alijs idem euenerit. Nostri instituti primus author & patriarcha Dominicus, Patrum exemplis summoperè delectatus, ad supremam vitæ spiritalis & religiosæ perfectionem peruenit. D. Thomas Aquinas, sui patris Dominici vestigijs insistens, eiusmodi lectione haud vulgariter afficiebatur: nec id sanè absque ingenti fructu. Quòd si verò his solidiora petimus, non desunt nobis ne ipsius quidem scripturæ diuinæ testimonia. Iesus Syrach à cap. 44. vsque ad quinquagesimumprimum in suo Ecclesiastico quid aliud, quàm Sanctorum, qui in hac vita Deo pla-*
1.Mach.2. *cuerunt, exempla commemorat, eaq; nobis ob oculos spectanda & imitanda proponit? Matathias ille legis eximius zelator cùm ab hac vita esset abiturus, filios suos nulla re alia*
Heb.11. *magis, quàm recitandis Patrum gestis, ad agendum fortiter pro Deo eiusq; sanctissimis legibus exhortatur & confirmat. Sed & in nouo Testamento D. Paulus prolixus est in præcedentium sanctorum Patrum celebranda fide. Possent huius generis permulta alia adduci: sed res per se adeò illustris & perspicua est, vt superuacaneum videri possit illi docendæ rationes & argumenta adhibere. Itaque non possum non approbare, atque etiam commendare tam pium studium R. Patris D. Laurentij Surij Carthusiani, qui non paruo labore has Sanctorum Vitas ex diuersis authoribus & egregijs manuscriptis exemplaribus collegit, & tanquàm rarum quendam thesaurum Catholicæ Ecclesiæ hominibus contulit: quàm spectabilis viri D. Geruini Licentiati vtriusque Iuris diligentiam & sedulitatem, tum in ponenda sua in MS. exemplaribus conquirendis opera, tum in excudendo opere tam pio & Ecclesiæ salutari. Tu itaque his fruere, Lector amice, nihil ambigens, quin eorum lectio non solùm detrimentum nullum aut perniciem, sed ingentes potiùs & vberrimos tibi sit fructus allatura. Vale.*

F. Theodoricus Buscoducensis, fratrum Dominicanorum intra Coloniam Prior & Apostolicus Inquisitor.

INDEX

INDEX GENERALIS VITARVM IN TOMO HOC TERTIO COMPRAEHENSARVM.

MAIVS.

IVNII DIE

INDEX

INDEX COPIOSVS IN TERTIVM HVNC, DE SANCTORVM VITIS, REBVS GESTIS AC MARTYRIIS TOMVM, QVI RE- cens ex diuersis authoribus ac bibliothecis collectus, duos menses Ma- ium ac Iunium complectitur: in quo A priorem, B alte- ram paginæ partem designat

 niam

capen-

Cubi-

episco-

Lachry-

D   melo-

villen-

ALPHABETICVS TOMI ISTIVS TERTII DE SANCTIS, SVB APPELLATIONE MAII ET IVNII, ORDO.

A, B, C, D. A, B, C, D, E, F, G, H, I, K, L, M, N, O, P, Q, R, S, T, V, X, Y, Z. Aa, Bb, Cc, Dd, Ee, Ff, Gg, Hh, Ii, Kk, Ll, Mm, Nn, Oo, Pp, Qq, Rr, Ss, Tt, Vv, Xx, Yy, Zz. Aaa, Bbb, Ccc, Ddd, Eee, Fff, Ggg, Hhh, Iii, Kkk, Lll, Mmm, Nnn, Ooo, Ppp, Qqq, Rrr, Sss, Ttt, Vvv, Xxx, Yyy, Zzz. Aaaa, Bbbb, Cccc, Dddd, Eeee, Ffff, Gggg, Hhhh, Iiii, Kkkk, Llll, Mmmm, Nnnn, Oooo. Trifolia sunt aut indicant connexiones singulæ, exceptis bifolijs quatuor, videlicet, A, B, C, Oooo.

Effi-

IN IMAGINEM REVERENDI PATRIS
LAVRENTII SVRII CARTHVSIANI,
OPTIME DE CHRISTIANA REP. MERITI.

EFfigiem SVRII dum cernis, candide Lector,
Quin capiat tanti fructus amorq́ viri?
Qui lucrum duxit, mundo latuisse superbo:
Delicias, casta mente vacasse Deo.
Ecce recedentis sequitur nunc gloria tutam
Virtutem, nullis sat celebranda typis.
Clara LVBECA neci genuit, sed carior illi,
Qua patet ad vitam, sedula cura fuit.
Huius ob eximium quo conflagrabat amorem,
Saluifico triuit commoda vana iugo.
At licet obscuro, sed sacro tecta recessu,
Non potuit soli lux micuisse sibi.
Nanque domi fratres virtutum lampade lustrans,
Edocuit summo reddere vota patri,
Quando erat in SVRIO sacri spectasse laboris
Exemplar, placidam mente referre facem.
Omnibus vt, Pauli iuxta decreta, salutis
Ansa foret, cunctos, omnia factus, obit.
Nec generosa domi Virtus se passa recludi,
Protulit oppleto munera larga sinu.
Quot docet atque monet Stygiam vitare paludem?
Quótve pio mollit pectora dura foco?
Quot dedit afflictis rebus patriæq́ ruinæ
Fulcra? quot hæresiŵn monstra nefanda domat?
Dum sermone colens Latio monimenta piorum,
Eximias sanè suppeditauit opes.
Sanctorum præclara quid est certamina magnis
Sex celebrata Tomis quòd dedit vna manus?
Septimus adiungi dum cœptus, turba beata
Cælicolûm studijs præmia digna parans,
Sat Superis factum, dixit, donetur Olympo,
Emeritũ nostris insere CHRISTE choris.
Nec mora, præsiliẽs SVRIO mors prompta sedenti,
Intrepidum ad Superos cuspide pandit iter:
Liber abi, dicens, celebratis iungere Diuis,
Et cape nunc meritis serta dicata tuis.

IN IMAGINEM ET LIBROS SVRII.

EST aliquid SVRII spectare in imagine vultus,
Quos spatio exiguo scalpta tabella refert.
At SVRII Libros, magna quos texuit arte,
Qui legit, ingenium cum pietate videt.

OBIIT ANNO DOMINI M.D.LXXVIII. DIE XXIII. MAII.

MAIVS.

COMMENTARIVS RERVM GESTARVM SANCTI APOSTOLI PHILIPPI, AVTHORE *Simeone Metaphraste.*

DEI Verbum, quod cum patre est æternum, & caret tempore, voluit aliquando fieri sicut nos, & venire sub tempus, propter lapsum nostræ naturæ. Hinc factum est, vt virginis carne circunscriberetur, & id quod assumpserat, Deum redderet communicatione. Cùm autem eius cum corpore aduentu, omnibus acquirente salutem, oportere t eum habere spectatores diuinæ illius & ineffabilis dispensationis, & participes mysteriorum: vt vniuerso generi per ipsos suppeditaret affatim reuocationem: postquàm per totam finitimã, & quæ circùm Iordanem sita erat, regionem peruasisset Iohannis prædicatio, data autem fuisset gratia spiritûs, & multi ab illo baptismum accepissent, quo tempore mens quoque Christus fuit baptizatus, mittens versari in ciuitate idem Dei verbum, quod compræhendi non potest, (versabatur enim Hierosolymis) degit in Galilæa. In ea autem agebat Philippus ille admirabilis, qui erat quidem ex Bethsaida ciuitate Andreæ & Petri, tunc verò aderat in Galilæa: qui statim ab ineunte ætate traditus est à parentibus, erudiendus disciplinis,

Maij 1. — Matt. 3. — Iohan. 1. — S. Philippi patria & institutio.

Cùm autem rectè fuisset educatus, & in omni laudabili disciplina iam institutus esset & eruditus, libros perlegit Mosaicos, & quęcunque fuerant prędicta de Christo mysteria, imbuit: quemadmodùm nouissimis temporibus sit venturus, & sit omnibus cõmuniter salutem distributurus. Ijs enim, qui tunc erudiebant, non erat permissum, discipulos in alia erudire doctrina, nisi libros Mosis priùs legissent. Cùm ergo venisset Iesus in Galilæam, & hunc magnum inuenisset Philippum, iussit ei, vt ipsum sequeretur. Ille autem cùm audijsset, statim recordatus est eorum, quæ ab ineunte ætate de Christo accepit & legit: & eum esse illum agnouit, quem Mosis libri esse posteà venturum declarabant. Exhinc ergo is cum eo, qui vocauerat, magistro versabatur, & habebat virtutem, quæ cum tempore prouehebatur: & connumerabatur cum præcipuis discipulis.

Ibidem. — Philippus adhæret Christo.

Cùm autem ita boni effectus fuisset particeps, assumit etiam alios socios participationis: nec eam celat, sed cùm in primum incidisset Nathanaëlem, qui longo antè tempore ei fuerat amicus & familiaris, veniẽtis aduentũ, non tanquam adhuc futurum, sed tanquam qui iam esset, annunciauit: Non ampliùs, dicens, in spe sita est salus Israelis: sed quem linguę spiritu pręsignificãtes Seruatorẽ, prędixerunt in vltimis diebus Israëli surrecturum, is adest. Et cùm nos inuenissemus Iesum ex Nazareth, & eius admirabilibus & quæ naturã superant miraculis non possemus non credere, omnes alios multùm iubentes valere, cum eo degere constituimus. His cùm summoperè cepisset Nathanaëlem, etsi rem ægrè ferentem, & non ex Nazareth esse boni aliquid contendentem, à tuendis quidem rebus Israëlis eum abducit, Christo autem adducit obedientem. Cúmque eum primùm adiunxisset, liberiùs exclamauit: Rabbi, dicens, tu es Rex Israëlis. Quo quidem ipse quoque Christus delectatus, vt quod profectum esset à mente intus rectè affecta, id aperit, quod erat ei conueniens, futurũ eum mystam maiorũ mysteriorum, & regni Dei spectatorem. Quid enim dicit? Amen dico vobis, cælum apertum videbitis, & angelos Dei ascendentes & descendentes super filium hominis. Ab illo ergo tempore sacratissimus Philippus aures præbens sacris mysteriorum institutionibus, tota mente in illis versabatur, nulla eum cura attrahente ad alia: & luce diuinioris cognitionis expurgabat cogitationem, priorem depellens ignorationem, & internum hominem renouans.

Iohan. 1. — Ibidem. — Ibidem.

Cùm itaque ad virilem ætatem peruenisset, in Christum quidem perfectiorem assumpsit charitatem, vt reputaretur perindè atque filius, & locum obtineret hæredis, & aduentu spiritûs constitueretur princeps super omnem terram. Cùm autem aduenisset

Psal. 44.

ſet tempus ſalutaris paſſionis, per quam patibili genere ſuperior extitit impatibilitas, is inſeparabiliter verſabatur cum Magiſtro. Oportebat verò illo tempore aliquos ex ijs,qui tenebāt falſam gentium religionem,proficiſci Hieroſolyma ad feſtum contemplandū. Ij ijs,quæ de Ieſu præter opinionē annunciata fuerant,obſtupefacti, (Nam ipſis quoque magna de eo nunciabantur,& quę fidem ſuperabant,quòd Lazarum quidem ſuſcitâſſet à mortuis, & vniuerſus populus eum laudibus & bonis verbis eſſet proſecutus,& alia innumerabilia feciſſet miracula) eum conueniendi magno capti ſunt deſiderio. A quo ſuperati,veniunt ad meum Ieſum : & cùm acceſſiſſent ad Philippum, annunciāt cur venerant. Ille autem cùm Andreæ,qui fuerat primus vocatus,de eis communicâſſet,Ieſu ſimul cum ipſo eorum aduentum annunciat. Ieſus verò de ſua paſſione & gloria ei ſignificat,dicens : Niſi granum frumenti cadens in terram,mortuum fuerit,ipſum ſolum manet : mortuū autem, affert multum fructum. Atque hæc quidem Chriſtus illis diſſeruit. Quando autem poſt paſſionem & reſurrectionem ſe ſæpè oſtendit diſcipulis, & illos fecit eorum ſpectatores, quæ erant maiora, quàm vt caderent in cogitationem, hic ipſe quoque magnus Philippus, vt qui eſſet condiſcipulus & ſocius arcanorum,aderat ijs,quæ fiebant,& erat vnus ex eorum numero.

Ioā.11.& 12. *Ioan.12.* *Ibidem.*

Cùm verò Dominus & Seruator noſter Ieſus Chriſtus, vniuerſam, quæ fiebat per carnem,pro nobis peregiſſet diſpenſationem,& terrena vniſſet cæleſtibus admirabiliter & pręter opinionem,& cum gloria fuiſſet aſſumptus in cęlos,& ad maieſtatis Patris conſediſſet dexteram, & ſpiritum paracletum ijs, qui ipſi eum viderant, ſuis myſtis miſiſſet, vt erat pollicitus, in ſpecie ignearum linguarum, eo quoque repletus Philippus, ſe parabat ad curſum Euangelij. Cùm autē ex ijs alij quidem partes orientales, alij autem occidentales, eas ſortiti obirent, Borealeſque & Auſtrales peruaderent regiones, implentes pręceptū,quod eis datum fuerat,admirabili quoq; huic Apoſtolo ſorte obtigit Aſia. Quam quidem in orbem obiens, & in omnibus quidem verſans ciuitatibus & regionibus,innumerabilem multitudinem fecit veræ pietati conſentire. Quos cùm etiam obſignâſſet luce regenerationis,obtulit patri cęleſti.Quinetiam eos quoque,qui affectionibus aliquibus & morbis opprimebantur, & eos quoque, quos inhabitans dæmonium malè afficiebat, verbo ſolo & impoſitione ſacræ manûs curabat : mente quidem & intelligentia eos, qui inſultabant & aduerſabantur, fundens ac fugans : ſenſiliter autem eos,qui ab illis fuerant decepti,conſeruans:quos & prędicationis ſublimi oratione, & quæ opinionem ſuperabant, inſignibus miraculorum effectionibus, tanquam retibus quibuſdam capiens,paulatim deduxit ad agnitionem veritatis.

Actor.1. *Actor.2.* *Philippus prædicat Chriſtum in Aſia.*

Cùm autem ſacerdotes & altaria vbique in illis locis ſtatuiſſet & cōſtruxiſſet,pro ſacrificijs illis, quæ fiebant in dæmonum altaribus, ſacroſanctè fecit in eis peragi ſacram myſterij celebrationem, adeò vt in eis ſeruaretur ritus Euangelij. Atque ſic quidem magna multitudo eorum, qui per ipſum crediderunt, ad Chriſtum fuit adducta. Cùm autem oporteret eum quoque hinc excedere,& ad Dominum migrare,tale quid ei accidit circa finem huius vitæ. Eſt ciuitas in Phrygia inſignis, quæ vocatur Hierapolis. Ea cùm aliarum omnium populo eſſet frequentiſſima, & appellata eſſet mater aliarum ciuitatum,ſanctiſſimum accipit Philippum poſt innumerabiles pro Chriſto ſuſceptos labores. Cùm ergo acceſſiſſet magnus hic Apoſtolus, vt in ea quoque prædicaret Euangelium,vidiſſet autē eam ſimulacris, & venenatis quibuſdam ſerpentibus, vtpotè prodigioſæ cuidam viperæ, proh dolor,cultum diuinum tribuere, zelo diuino eius animus accēditur,& intentiùs ſe dans precibus,Chriſti nomine inuocato, hanc pernicioſam & quæ multis fuit cauſa interitûs, ſtatim oſtendit mortuam. Cùm autem aduerſùs tetram hanc belluam tam pulchrè ei ceſſiſſet Domini interpellatio, omnes deinde valdè admonuit & eis conſuluit, vt eum, qui eſt in cælis, viuum Deum exiſtimarent. is enim eſt verè Deus : nec ſerpentibus in terra animalibus animum adhiberent. Qui cùm ſit ſemper Deus perfectus, & qui nec poſſit compræhendi, poſtquàm produxit hunc mundum, tam qui eſt adſpectabilis, quàm qui non cadit ſub adſpectū,hominem formatum ad imaginem ſuæ maieſtatis,& libero honoratū arbitrio, fecit eſſe participem bonorum,quæ erant in paradiſo,iubens ab hoc ſolo abſtinere, quod erat lignum cognitionis. Cùm verò mandatū tranſgreſſum,& lapſum ab ea, quæ cum ipſo intercedebat,cōiunctione,Dei non eſſet deſpicere, cùm eum priùs per legē,tanquam per pædagogū,& per Prophetas erudiſſet,poſtremis temporibus ei placuit,vt Verbum,quod eſt eiuſdē cum eo naturę,à caſta virgine nobis ſimile naſceretur. Ille autē cùm ad ſimilitudinem hominū apparuiſſet,& cum perpeſſionibus cōcertâſſet,qui erat impatibilis,

Miſſæ celebratio. *Hierapolitæ colunt viperam.* *Geneſ.2.*

&

& tertio die surrexisset à mortuis, sua benignitate & clementia se nobis manifestum reddidit, & in cælos ascendit, vnde descenderat. Eum autem rursus quoque venturum credimus. Qui figmentum quidem suum suscitabit: reddet autem vnicuique factis suis conuenienter. Hæc verò vos quoque scietis, diuina luce dignati regenerationis: & ab omni quidem execrando vitio vobis pura erit cogitatio, & ad satietatem, etiamsi his nulla sit terminata satietas, gratijs eius replebimini, & eritis hæredes annorum promissorum.

Hæc & his plura & priuatim & communiter verba faciens diuinus Apostolus, quos sciebat magis, quàm alios, verbum suscipere veritatis, eos adduxit ad lucem regenerationis: & in pontificum & sacerdotum numerum retulit, & templa animata & sancta Christo excitauit. Sic directò procedentem veritatem videns eius inimicus, non ferendum esse ducebat, nisi eum labefactaret, & prohiberet ne pergeret vlteriùs. Hinc cùm eos, qui eo tempore gerebant magistratus, subijsset, & eis tanquam ignem accendisset æmulationem, efficit, vt Philippus quidem ab eis comprehenderetur, magnam manum in eis repentè commouens: ei autem infert, quicquid est molestum & exitiosum. Nam qui eum quidem comprehenderant, acerbè deponunt in carcere: acerbiùs verò flagris cædunt & verberant. Deinde cùm funibus eum à talis vinxissent, sublimè suspendunt præcipitem. Illud autem tacitè significabat directum eius mentis ascensum ad superiora, vt est consentaneum, etiamsi non eum vsque ad vltimum reliquit Deus absque consolatione. Sed cùm illo tempore Bartholomæus quoque diuinus Apostolus simul cum eo versaretur Hierapoli, & simul prędicaret Euangelium, quomodò prędicationis, ita etiam perpessionis fit ei socius: & illo à talis suspenso, vt diximus, ipse cruce condemnatur. Porrò autem soror Mariamna, quæ non minùs erat vna mente quàm natura, quæ erat virgo & corpore & animo, patiēti quidem Philippo fratri aderat: perpessionem autem, quoàd eius fieri poterat, voluntate & animi proposito simul attrahebat, & cum eo partiebatur.

S. Philippus capitur & dirè excruciatur.

S. Bartholomæus socius perpessionum eius.

Interim verò, dum hæc fierent, fit res quædam noua. Mouetur quidem repentè terra, & non solitam suscipit agitationem: metus autem inuasit illorum animos, qui ex ijs, quæ videbantur, capiebant voluptatem. Circumagitur autem vniuersus ille locus, & in profundum, quod minimè apparebat, demittitur. Simul autem cum solo populus quoque attrahebatur, & in maximum veniebat periculum, ne periret miserabiliter. Erant ergo omnes hoc malo perplexi, & incerti quid agerent, aut quid consilij caperent. Cùm autem vix tandem sensissent se luere pœnas Philippo illati supplicij & contumeliæ, eum circunsistentes inuocabant Seruatorem, & petebant, vt eis dexteram porrigeret ad salutem: neque proderet animas, quæ propter eum solum tantis agitabantur fluctibus. Dicitur autem, cùm ij sic instarent precibus & ad misericordiam mouendam multa dicerent, & non cessarent, IESVS eis desupèr aures benignas inclinâsse, & eius quod fiebat misertus, eis repentè apparuisse: & eùm apparuisset, mala illa ilicò cessâsse: & solum, quod tunc mouebatur, stabile & firmum extitisse: & ijs, qui miserabiliter veniebant in mortis periculum, visam esse diuinam virtutem, quæ locum scalarum obtinebat & ascensum præbebat facilem. Hoc fuit via fidei ad salutem infidelibus: & simul quidem magnum esse Philippum, maiorem autem illum quoque, quem ipse annunciabat, Dominum prædicârunt.

Vltio diuina

Flectitur christus misericordia.

Exhinc autem, qui seruati quidem fuerant, vt Discipuli liberarentur à vinculis, magno studio contendebant: festinabant autem, vt è ligno citò demitterentur. Et soluunt quidem Bartholomęum, Philippus autem eorum repressit conatū. Iam enim ad eum, quem desiderabat, erat mox migraturus. Vnde etiam in ligno sublimè pendens, cum ijs, qui erant in ciuitate, de ijs, quę erant eis futura vtilia, toto die disserebat, & fiducia ad Dominum confirmans eorum animos, & pro eis supplicans, sacrosanctè cum sacris excessit eloquijs, & migrauit ad eum, quem dilexit Dominum, cùm in manu eius suam deposuisset animam. Preciosum autem eius corpus à Bartholomęo & Mariamna sanctè elatum, & quæ in sepultura de more fiunt, præclarè assecutum, cum sacris hymnis & honoribus in loco insigni & sacro est depositum quartodecimo Nouemb.

S. Bartholomęus absoluitur.

S. Philippus exit è vita.

Bartholomeus autem & Mariamna, cùm breui tempore in eo loco mansissent, & preciosis his reliquijs hymnos & honores tribuissent, & rursus præclariùs & firmiùs eos, qui aderant, in fide confirmâssent, in suam patriam redierunt, prædicantes Christi Euangelium; Quoniam eum decet omnis gloria, honor & adoratio, cum patre principij experte, & sanctissimo eius spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

COMMENTARIVS RERVM GESTA RVM S. IACOBI APOSTOLI, FRATRIS DOMINI,

Authore Simeone Metaphraste.

1 Maij. Commemoratio Sanctorum iucundissima & vtilissima

NIHIL est viro bono,& virtutis amatori æquè iucundum,& quod nulla minùs satietate offendatur, atque iusti memoria,& maximè,si passus sit propter Christum. Ea enim illum magis excitat ad letitiam,quàm aurum pecuniæ amatores, & quæcunque sunt visu delectabilia eos, qui pulchrarum rerum tenentur amore. Adde quòd ipsa iusti memoria non solùm est iucunda, sed etiam valdè vtilis,cùm aliquem zeli & æmulationis stimulum immittat animis,& ad similia aggredienda excitet. Agedùm ergo nos quoque magnum Iacobum in medium adducentes, qui verè est Iustus,& nominatur,& vt Christi frater vocaretur,eximiè est assecutus, communem ex rebus illius vtilitatem capiamus & voluptatem. Nam licèt multi alij, qui in Ecclesiastica scribenda historia studium posuerunt, de hoc Iusto narrauerint, & ante omnes Hegesippus & Clemens: quorum ille quidem in quinto suo libro, hic autem in sexta earum, quæ vocantur hypotyposes,nonnulla ex ijs,quæ ab ipso gesta sunt, assumentes,posteris tradiderint: nemo tamen se extendit ad omnia,neque contendit de eo dicere singulatim. Causa autem est,quòd non fuit eorum institutum de ipso scribere: sed erat quidem eis aliud propositum argumentum: in parte autem,cùm ita accidisset, illius meminerunt.

S. Iacobi patria. Iacobo ergo diuino patria fuit Iudæa,pater Ioseph,qui propter insignem virtutem & morum bonitatem, fuit sponsus Virgini,quæ Dominum nostrum Iesum Christum peperit. Erant autem eius actiones nomini conuenientes. Aiunt enim eum fuisse vocatum Obliam: quod quidem vult significare Iustum. Oculus eius lenis & placidus,& verè dignus,qui consequeretur à Deo misericordiā. Aures diuinis verbis omninò apertæ. Os,in quo, tanquam aliquæ deliciæ, lex erat perpetuò. Manus, quæ semper mouebantur ad benefaciendum. Venter,qui omninò suis resistebat appetitionibus. Nam ab animatis & vino tota vita vsqueadeò abstinuit, vt aquam quidem existimaret potum suauissimum,quemadmodùm & alimentum panem, lachrymarum guttas abūdanter miscens cum potione. Genua eius precationis assiduæ causa penitùs obduruerant, & pellis erat in eis veluti mortua. Pannus erat ei gratum indumentum, & sindon, quando erat ad sacra accessurus. Inter noctem & diem nullum erat ei discrimen: sed noctū quoque lucis exercebat opera: & dies, vitæ tranquillitate & turbarum vacuitate, imitabatur planè noctis silentium. Suis erat iucundus,alienis venerandus. Tantam enim laudem virtutis,non solùm apud amicos,sed etiā apud eos, qui non erant initiati mysterijs pietatis,is fuit assecutus,vt nonnulli quoque eorum eius conscripserint martyrium, & dixerint, non eos solùm luisse pœnas, qui Iustum interemerunt: sed ciuitatem quoque magnam accepisse calamitatem,in qua execrandū illud contigit facinus. Ei quod dico,fert testimonium Iosephus in vigesimo libro antiquitatum id referens.

Dictus est Oblias.

Mira abstinentia eius.

Preces assiduæ.

Eximia virtus.

Quomodò autem & alia, quæ ad Iustum pertinent, vobis virtutis amantibus pro dignitate recensebimus? Nuper quidem Dominus fuerat nobis particeps magni secundùm carnem mysterij, & magnus hic Iacobus tenebat clauum Ecclesiæ Hierosolymitanæ. Cùm duo autem sint,quę hominem ducunt ad perfectionem,contemplatio,inquam,& actio, ex quibus vim accipiunt virtutes: examinandum est, quàm hic esset in vtroque eximius. Sed quoniam maximè per contemplationem ad Deum est ascensus, quoàd eius fieri potest,priùs narremus de illius cōtemplatione, deinde etiam eius actionem ponderemus pro viribus. Existimo enim oportere Episcopi oculū ante alia delectari vi contēplandi, etiamsi actionem quidā putârunt esse ascensum ad contemplationem. Concedatur ergo, quòd contemplatio præcedat actionē, quandoquidē iusti actioni coniunctum est etiam martyrium. Sed quomodò Episcopus gregē cum scientia pascere debeat, is apertè potest intelligere,qui Catholicam eius legit Epistolam. Et primùm quidem id,quod est in inscriptione egregium, non est prætermittendū. Protinùs enim,&,vt dicitur,à carceribus, significatur sancti modestia. Sic aūt habet: Iacobus Dei & Domini IesuChristi seruus, duodecim tribubus, quę sunt in dispersione, salutem.

Contēplatio & actio, perfectionis instrumenta.

Iacob. 1.

Nam

Nam cùm ei liceret seipsum vocare Apostolum, aut Episcopum, aut quod maius est, Fratrem Domini, quibus nominibus ipsum quoque Paulus significauit scribens ad Galatas: videtur delectati humilioribus, se esse seruum Christi Dei significat tribubus Israelis, vel maximè proprium magistri insigne, habēs moderationem, & ea sibi magis placens, quàm Episcopatûs dignitate atque fraternitatis. Galat. 1.

Sed agè nonnulla, que leguntur in Epistola, quantùm conceditur, persequamur, per quæ erit manifesta illius mentis puritas, & accurata doctrina. Nam cùm fuisset in principio Epistolæ, & contēplante animi oculo considerâsset, vt est consequens, quòd quisquis ad Deum accedit, incidit in tentationes: (Boni enim principium & radix, est Deus: bonum autem, est virtus. Via autem, quæ fert ad virtutem, est aspera & difficilis, & quæ multa habet aduersa: & ideò euenit omninò, vt qui ad Deum accedunt, in res incidant inæquales) exhortatur sanctos ad inuictam patientiam & nunquàm cedentem, bonos imitans puerorum præceptores, & qui conuenienter legibus decertationis sciunt decertare. Dicit enim: Omne gaudium existimate, fratres mei, quando in tentationes varias incideritis, scientes quòd probatio fidei vestræ patientiam operatur. Patientia autem perfectum opus habeat, vt in nullo deficiatis. Si cui autem vestrûm deest sapientia, petat à Deo, qui dat omnibus absolutè, & non exprobrat. Considera autem, cum quanta hortatur sapientia. Non enim solummodò sustinere, sed etiam gaudere ingruentibus iubet tentationibus: nec solùm gaudere, sed id etiam omne gaudium ducere. Neque verò dicit quaslibet tentationes: sed, Quando in varias incideritis tentationes. Causa autem est: Scientes, inquit, quòd probatio fidei vestrę patientiam operatur. Deinde subiungit, in fide debere esse firmitatem, & cōstantiam, & nullam dubitationem, dicens: Vir animo duplex, est instabilis in omnibus vijs suis. Quod autem posteà dicit, quantam cum venustate habet etiam profunditatem? Glorietur enim, inquit, humilis quidem in sua altitudine: diues autem in sua humilitate. Nam cùm diuitiæ quidem alliciant ad superbiam, paupertas autem ad humilitatem & animi deiectionem: ille contrà iubet facere, diuitem quidem suam cōstituere altitudinem in modestis actionibus: Pauperem verò hoc ipsum existimare dignitatem non contemnendam, si magno & excelso animo ferat paupertatem. Ita paupertatem & diuitias, quę sunt sępè multis materia ad peccandum, vtraque materiam efficit ad Dei cultum. Virtutis ardua via & difficilis. Iacob. 1. Ibidem. Ibidem.

Deinde rursus cùm sciret, cuius gloriæ, & quàm multorum bonorum sint tentationes conciliatrices ijs, qui se fortiter gerunt, repetens dicit: Beatus homo qui sustinet tentationem: quoniam cùm fuerit probatus, accipiet coronam vitæ: beatitudine & spe coronatum efficiens, vt sint viris bonis acceptæ tentationes, & eas propemodùm tanquam lucrum existiment, & cum voluptate excipiant. Sed neque multorum morbum, qui suas defendentes cupiditates, peccatum dicunt esse à natura, & neque verentur existimare, Deum esse causam malorum, reliquit incuratum: sed tanquam medicus prętantissimus, auxilijs vtens præseruantibus, huic morbo resistit, dicens: Nemo qui tentatur, dicat: A Deo tentor. Deus enim non tentatur à malis: ipse autem tentat neminem. Vnusquisque verò tentatur à propria concupiscentia attractus & inescatus. Deinde concupiscentia cùm concepit, parit peccatum: peccatum autem perfectum, parit mortem. Sic vir iustus iustè iudicauit inter homines & Deum: illi quidem suo testimonio tribuens, quòd non esset author malorum, & linguis loquacibus persuadens, vt tacerent: efficiens autem, vt homines suam agnoscerent imbecillitatem & sua peccata, & vt sibi, & non Deo, asseriberent delicta, quæ ex mala consuetudine proueniunt & socordia: & sic discerent se humiliter gerere, & petere veniam. Ibidem. Ibidem. Peccatorū causa.

Prætereà videbis Iustum sapienter perimentem arrogantiam & superbiam, quæ sequitur bonum rectè gestum, & persuadētem Deo potiùs quàm sibijpsis asscribere, quod fuerit rectè factum. Ne erretis igitur, inquit, fratres mei dilecti. Omne donum bonum, & omne datum perfectum, desupèr descendit à patre luminum, apud quem non est vicissitudo, nec mutationis obumbratio. Volens enim genuit nos verbo veritatis, vt simus nos primitiæ quędam eius creaturarum. Hæc & exinaniunt arrogantiam, & ostendunt Deum esse datorem bonorum, & esse immutabilem, nec in eum cadere alterationem: quodque is est eximius, si conferatur cum rebus creatis, & maximam videtur gerere curam hominis. Iacob. 1.

Post hæc accedit ad admonitiones, quæ ad mores magis pertinēt: Sit, dicens, omnis homo velox ad audiendum, tardus ad loquendum, & tardus ad iram. Si enim velox sermo est cauendus, quanto magis adhibenda est cautio, ne citò irascatis? Vide autem, Ibidem.

Ibidem. quomodò figuram veri exprimit Christiani. Religio pura & immaculata patri & Deo hæc est: Visitare orphanos & viduas in afflictione eorum, immaculatum seipsum conseruare à mundo. Ex æquo iubet & à mundo recedere, & ad propinquum accedere. Tunc enim verè ac syncerè fratrum miserebimur, quando nos separabimus ab affecti- Iacob.2. one in mundum. Dicendo autem, Ne in personarum acceptionibus habeatis, fratres, fidem Domini nostri Iesu Christi gloriç: tollit id, quod fit ad ostentationem, docens ne viuamus, vt placeamus hominibus, neque quæramus gloriam ex hominibus, humilia & abiecta cogitantes: sed Deum solum amemus, & eius, quod fit, habeamus ipsum lau- Ibidem. datorem, & remunerationem ab eo expectemus. Dicendo verò eum legem implere regiam, qui diligit proximũ sicut seipsum, excitat ad fratrum dilectionem, ex eius, qui legem tulerat, dignitate sciens huius præcepti magnitudinem & pulchritudinem: & Rom.13. quòd planè legis adimpletio, est dilectio in proximũ: & hoc ipsum est summa bonorũ. Dein mouet ad misericordiam, terrens immisericordi & ineuitabili, quod illic est, iudi- Iacob.2. cio. Iudicium enim, inquit, sine misericordia ei, qui non fecit misericordiã: per hoc concedens, vt misericordia glorietur plùs, quàm iudiciũ, quatenùs illi dat victoriam. Quin- Ibidem. etiam ita dicit fidem opus habere actione, sicut corpus eget spiritu: absq; ea autem esse mortuam & inutilem, vt non confidamus in eo solùm quòd credamus, & inaniter gloriemur. Hoc autẽ probat, statim Abraham & Raab adducens in testimoniũ: illum qui- Gen.22. Iosu.2. dem, qui cũ fide Isaac quoq; obtulit: hanc autẽ, quæ speculatores per aliã viã transmisit.

Et quid opùs est, vt singula enumerem? Vix vllam prætermisit ex virtutibus moralibus, ad quam non incitauerit virum pium ac religiosum cum multa probabilitate, gra- Iacob.3. tia ac iucunditate. Is linguç legem dedit, vt qui & in tempore tacendum, & in tempore dicendum accuratè doceret. Is paternè docet sequi quidem veritatem, à falso autem Iacob.4. abstinere. Porrò autem linguam quoque maledicam & calumniatricem plurimùm accusat. Et de propinquo clanculùm detrahere, aut etiam eum iudicare, ab animis ho- Iacob.5. minum procùl propulsat. Tuum opus est, ô Iuste, diuites quoque rursùs & pauperes admonere: illos quidem, ne confidant in diuitijs: hos autem, vt mala ferant patienter, vt qui sint tolerantiæ accepturi mercedem, quæ non potest auferri: & illis quidem infidelitatis argumentum diuitias obijcere, vt qui in eis confidant, & non in Dei sinu, qui nunquàm exhauritur: his autem, tanquam prophetam annunciare, quod pro foribus stat is, qui iudicat. Illud autem, non periuriũ solùm, sed vel ipsum omninò iusiurandum declinari debere, cuiusnam alterius, quàm linguç iustæ fuerit admonitio, dicentis: Ante omnia, fratres mei, nolite omninò iurare, neque per cælum, neque per terram, neque vllum aliud iuramentũ: Sit autem vestrum, Certè certè, &, Non non, ne sub iudicio decidatis. Eos, qui sunt sereno & tranquillo animo, docet, vt se muniant oratione: eos, qui ægrotant, vt oleo vtantur cum oratione sacerdotis ad vnctionem, & id habeãt pro morbi medicina, vtpotè quòd oratio, cui opera ferunt auxilium, maxima possit efficere. Quid opùs est omnia persequi, quç hçc continet Epistola, cùm eam possit, qui velit, legere & illinc haurire, tanquam ex fonte, & gustando factis probare, & ita fide dignus esse testis eorum, quæ pulchrè dicuntur à Iacobo?

Porrò autem hinc quoq; sciri potest, quãta esset eius authoritas & dicẽdi facultas. Act.15. Fuit aliquando quæstio Antiochiæ, an oporteret eos, qui ex gentibus ad verbum veritatis accedebant, more Mosaico deinceps circuncidere. Fratres ergo, qui erant Antiochiæ, Apostolis commorantibus Hierosolymis permiserunt iudicium, Paulo & Barnaba vsi ministris ad proponendum id, de quo quærebatur. Cùm verò quæ Hierosoly- Petrus primarius Apostolus. mis erat Ecclesia, ad hoc esset cõgregata, & Petrus primus Apostolorum præesset fidei, & deijceret semina pietatis: Viri fratres, inquit Iacobus, Simon exposuit, quomodò primùm Deus visitauit sumere ex gentibus populum nomine suo. Et ei consentiunt Prophetæ. Deinde cùm subiunxisset verba vnius Prophetæ, de ijs, quæ quærebantur, hanc tulit sententiam: Iudico ego, dicens, non esse molestia afficiendos eos, qui ex gentibus ad Deum conuertuntur: sed scribendum ad eos, vt se abstineant à contaminationibus simulacrorum, fornicatione, & sanguine, & suffocato. Sic dixit, & quod dixerat, deductum est ad effectum: & quod à Iacobo fuerat decretum, scriptum est ab Apostolis: & Ecclesiæ pro forma fuit traditum. Tanta apud Apostolos fuit eius reuerentia.

Galat.1. Sed licet etiam audire, quidnam Paulus de eo scribat ad Galatas: Ascendi, inquit, Hierosolyma ad videndum Petrum. Alium autem Apostolum non vidi, nisi Iacobum fratrem Domini: Vtpotè quòd res esset magna, & digna quæ mandaretur memoriæ, videre Iacobum. Qualibus autem monitionibus ad Paulum vius sit Iacobus, apertè

sciet, qui legerit Actus Apostolorum. Cùm nos enim (inquit Lucas) venissemus Hierosolyma, exceperunt nos omnes fratres. Sequenti autem die ingressus est Paulus nobiscum ad Iacobum, & omnes accesserunt presbyteri. Quos cùm salutâsset, exposuit singulatim vnumquodque eorum, quæ Deus fecit gentibus per ministerium suum. Illi autem cùm audijssent, glorificauerunt Deum, dicentes Paulo: Vides, frater, quàm multa millia sunt inter Iudæos eorum qui crediderunt: & sunt omnes legis æmulatores. De te autem audîerunt, quòd tu doces à Mose defectionem Iudæos omnes, qui sunt in gentibus. Sed fac hoc, quod tibi dicimus. Sunt nobis viri quatuor, votum habentes super se: his assumptis, sanctifica te cum illis, & impende in illis, vt radant capita: & cognoscent omnes, quòd quæ de te audîerunt, nihil sunt. Oportet autem omninò existimare hæc verba esse Iacobi, vt qui esset princeps illius Ecclesiæ. Propterea enim hoc egregiè à Luca est additum: Paulus nobiscum ingressus est ad Iacobum. Tantum inter Apostolos tribuebatur Iacobo, & adeò erat clarus, & habebatur in tanto honore, partim quidem hoc habens ex virtute, partim autem hoc nactus ex eo, quòd esset frater Domini. Iudas autem, qui Catholicarum septimam scripsit Epistolam, quanam ex re seipsum significat, & quomodò facit inscriptionē? Iudas Iesu Christi seruus, frater autem Iacobi, ijs, qui sunt dilecti in Deo patre. Non ex imperatorijs & inanibus dignitatibus sibi tantum claritatis tribuunt, qui sunt in mundo splendidi, quantū ille sciebat gloriari ex eo, quòd esset & diceretur frater Iacobi. Si autem est Iudę gloria, dici fratrem Iacobi: quanto est ipsi Iacobo maior, quòd Christi frater nominetur? Ipse enim solus assecutus fuit hæc priuilegia: & dignus est habitus, qui solus vocaretur frater Domini. *Act. 21.*

Hic ergo magnus & diuinus Iacobus erat sanctus (vt sacra dicunt eloquia) ex vtero matris suæ. Quamobrem statim post Deum primum Pontificem accipit clauum Ecclesiæ Hierosolymitanæ, & solus in Sancta sanctorum perpetuò ingreditur. Non enim semel, sicut ijs, qui legi & vmbrę cælestium seruiebant, concedebatur ingressus: sed sic ingrediebatur, vt qui solus posset ingredi propter puritatem. Ingrediens autem, se inclinabat in genua: & populo meliùs conciliabat remissionem peccatorum, quàm quomodò fecit Moses: adeò vt instar camelorum ei genua obdurescerent, eò quòd is ea flecteret assiduè. Sic enim nobis Deus, qui homo factus est, orandum tradit. Propter insignem autem iustitiam vocabatur, vt dictum est, Oblias, quod lingua nostra significat comprehensionem populi, & iustitiam. *Hæret Hegesippi libro 5.*

Cæterùm quomodò Prophetæ priùs significauerunt, quidam ex septem hæresibus, quorum dux erat Ananus, (Erat autem Ananus tunc sacerdos, quando Paulus appellato Cæsare, Romam à Festo vinctus missus est ad Neronem) cùm essent frustrati spe insidiarum, quas struxerant aduersùs Paulum, cōuertuntur contra Iacobum fratrem Domini. Hæc autem in illum facere ausi sunt. Cùm Iustum intercepissent medium, petebant ab eo negationem fidei in Christum coram toto populo, & ex ipso sunt sciscitati: Dic nobis, O Iuste, dicentes, quid tibi videtur de Iesu? Ille autem eis conuenienter respondens, & qualis dicebatur, nempe Iustus, talis quoque volens videri, iustam similiter vocem emittit: Is est, dicens, filius Dei Iesus Christus. Atque nonnulli quidem credebant ijs, quæ dicebantur à Iacobo: alij autem minimè credebant, & contradicebant, conuenienter non rectæ traditioni & errori. Quædam enim hæreses apud Iudæos (vt diuina dicunt eloquia) neque tenebant resurrectionem, neq; credebant Deum venturum, vt redderet vnicuique secundùm opera sua. Atque multi quidem propter Iacobum relati sunt in numerum credentium: magna autem murmuratio exorta est inter principes Iudæorum, vtpotè quòd dicerent Pharisæi & Scribæ in periculum venire vniuersum populum, expectantem Iesum Christum. Cùm ergo accessissent ad Iacobum: Te valde rogamus, ô Iuste, dicebant, cohibe populum: in errorem enim inductus est de Iesu, quòd ipse sit Christus: & fac, vt ijs, qui die Paschæ conuenerint, de Iesu persuadeas, ne de ipso fallantur. Tibi enim nos credimus, & tibi ferimus testimonium, & vniuersus populus, quòd sis iustus, & personam non accipias: (hoc testimonium, quòd esset iustus, & personam non acciperet, ideò illi tribuerent, vt ex hoc Iusti nomine eum ad se allicerent, & persuaderent, vt illorum personas acciperet, corruptus assentatione.) Ascende ergo templi pinnaculum, vt cernaris à toto populo, & verba tua audiantur. Nam propter Paschā conuenerunt omnes tribus cum gentibus. Statuerunt ergo Scribæ & Pharisæi Iacobum supra templi pinnaculum, & alta voce dixerunt: Iuste, debemus omnes tibi credere. Quoniam igitur populus errat post Iesum, quem omnes scimus passum esse mortem sub Pontio Pilato, nobis enūcia, quid tibi videatur de Iesu. *Act. 27.* *Matth. 22.* *Act. 23.* *Vide fallaciam.*

Cùm ergo tempus vocaret, vt vir fortis resisteret mendacio, non est cunctatus, neque metu prodidit veritatem: sed & animo & lingua liberrimus, & magnam protinus vocem emittens: Quid me rogatis, inquit, de Iesu? Ipse sedet in cælo ad dexteram virtutis patris sui, venturus posthàc in nubibus cæli, vt iudicet orbem terræ in iustitia. Cùm multi autem fuissent persuasi ab hoc Iacobi testimonio, clamarentque & dicerent, Osanna filio Dauid: Scribas & Pharisæos subijt magna eius, quod factum fuerat, pœnitentia, & inter se dicebant: Malè fecimus, qui tale testimonium Iesu præbuerimus. Agedùm ergo Iacobum deijciamus, vt populus sic metu retardatus, non credat Iesu. Cùm sic dixissent, magna voce clamârunt: O ô, Iustus quoque errauit. Cùm ergo ascendissent in templi pinnaculum, eum statim deijciunt. Et ne sic quidem desistentes ab insania, dicebant: Iustum obruamus lapidibus. Et cœperunt in eum iaculari lapides, quoniam deiectus non erat mortuus. Sed conuersus, (O sanctam animam) figit humi genua dicens: Domine Deus pater, dimitte eis, nesciunt enim quid faciunt, eandem vocem, quam Stephanus, diuinus quoque emittens Iacobus. Cùm sic ergo eum appeterent lapidibus, vnus ex sacerdotibus, qui erant filij Recham, filij Rechabim, de quibus fert testimonium Ieremias propheta, clamauit, dicens: Cessate: quid facitis? Iustus pro nobis precatur. Quidam autem ex eis, accepto fuste ex officina fullonis, quo comprimebat vestes, validè infligit eius capiti: & sic Iustus tradidit animam. Quem acceperunt & sepeliêrunt prope templum Dei.

[Margin: Præclara S. Iacobi cōfessio. — Act. 7. — Ierem. 35. — Cædes S. Iacobi.]

Quicunque autem erât in ciuitate moderati & probi, & videbantur leges accuratè seruare, hoc tulerunt grauiter, & clàm mittunt ad Agrippam, (erat enim is successor tetrarchiæ Herodis) rogantes, vt scriberet ad Ananum, ne talia auderet. Neque enim rectè fecisse dicebant, quod fecerat magno Iacobo. Quidam autem ex eis Albino quoque procedentes obuiàm venienti Alexandria, (Ipsum enim post Festum elegit Cæsar procuratorem Iudææ) eum docent, non licere Anano absque eius sententia sedere in concilio. Albinus igitur, credens ijs, qui dixerant, iratus scribit ad Ananum, minans eum daturum pœnas admissi facinoris. Rex verò Agrippa, Anano deposito à sacerdotio, cùm fuisset pontifex non plures quàm tres menses, alterum eius loco constituit. Mala autem extrema inuaserunt Iudæos post mortem Iacobi. Horum testis est Iosephus Iudæus, qui nihil celauit veritatis.

[Margin: Ex Iosephi lib. 25. Antiquitat.]

Hæc ita euenerunt, & sanctus additus est sanctis, martyr martyribus, iustis qui Iustus erat & nominabatur, quique primus inter episcopos fuit martyrica corona redimitus. Nam inter diaconos quidem præcessit Stephanus, inter apostolos Zebedæi Iacobus: nunc autem pontifex Christum primum pontificem est secutus: martyr eum, qui pro vniuerso mundo proprium præbuit sanguinem. Quàm multarum diuinarum dignitatum quàm multæ tibi debitæ sunt coronæ, discipulo, pontifici, iusto, Dei fratri, martyri? qui quicquid boni dixerit quispiam, habet ex abundantia: ad gloriam patris, filij & spiritûs sancti, quæ est vna & inseparabilis diuinitas, & quam decet omnis honor & magnificentia, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

VITA S. MARCVLPHI ABBATIS, INCERTO QVIDEM AVTHORE, SED FIDELITER CONSCRIPTA.

Stylum interdum modicè correximus.

[Margin: Maij 1. — S. Marculphi patria. — Pietas puerilis.]

O tempore, quo gloriosus & Deo amabilis Childebertus rex Francorum sceptra strenuè honesteque regebat, beatissimus vir Marculphus, magnus & præclarus enituit moribus & actibus. Cùm enim nobilissimis, ditissimis atque Christianissimis Baiocassinis ciuibus ortus esset, ab ipsis puerilibus annis toto nisu ingentique desiderio ad supernam cœpit patriam anhelare. Præferebatur quidem ætate leuitas puerilis, sed vigebat in moribus senilis maturitas. Nam ludicris omnibus, quibus illa ætas maximè delectatur, reiectis, ea quæ diuinæ religionis erant, & auida aure percipere, & tenaci memoriæ commendare, & accurata persecutione exequi satagebat. Deuitabat bonæ indolis puer coætaneorum suorum vaniloquia, lasciuaque conuenticula, atque seniorum sese adiungebat congressibus & colloquijs,

colloquijs, Imitans iam illud Mosaicum, quod tamen necdùm lectione didicerat: Interroga patres tuos, & annunciabunt tibi: maiores tuos, & dicent tibi. itemque illud Psalmistę dicens: Declinate à me maligni, & scrutabor mandata Dei mei. Deut. 32. Psal. 118.

Huiuscemodi igitur cùm se velut præludijs futuræ Christi militiæ exerceret, à suis * pædagogis pia prouisione (Nam eius vterque parens iampridem mortem obierat) diuinarum est admotus studijs literarum: & decebat planè, vt quem adeò sibi iam diuina vendicabat gratia, non mundanis, sed diuinis manciparetur negocijs. Porrò cuius conscientiã dator scientiæ spiritus sanctus à totius maleuolentiæ sordibus emundauerat, ei in discendo nulla potuit adesse fastidiosa dilatio. Itaque intra breuis temporis spatia omnibus adeò est instructus diuinis literis, vt nulli suorum sodaliũ reperiretur secundus. Postquàm autem adoleuit, & virile robur attigit, ceu miles in Christi tyrocinijs à primis annis benè exercitatus, cœpit strenuè atque infatigabiliter ad supernæ vocationis brauium contendere, præterita cum Apostolo obliuiscens, & in futura sese extendens, vacans orationibus, lectionibus insistens, carnem vigilijs & ieiunijs macerans, omnibus humilitatem & obedientiam exhibens, largus in præstandis eleemosynis, profusus in misericordiæ & humanitatis exequendis officijs. Sustentabat pauperes suis sumptibus, pupillorum & viduarum subleuabat inopiam, corrigebat vias suas seruandis Domini mandatis. Corrigebat, inquam, vias suas, & Domini sequebatur. Talibus igitur ornatus moribus & officijs, Christo dilectus, & hominibus gratus ac venerabilis habebatur. for. * tutoribus Dat operã literis. Philip. 3. Exercitia adolescentis.

Gaudebat quippe atque lætabatur tali conciue omnis Baiocassina plebs, confidens omnem suæ reipublicæ statum per eum firmum stabilemque futurum. Nam beatissimus vir omnes crebris incitabat adhortationibus, vt fundamẽtum bonorum omnium catholicam fidem firmiter retinerent, spemque suam in Deo, non in hominibus collocarent, dilectionem integram colerent, Dominum super omnia, & proximos tanquam seipsos diligerent, & vt quotidianis virtutum profectibus ad promerendam supernæ ciuitatis beatitudinem properarent. Porrò autem cùm rebus temporalibus ex hæreditaria successione afflueret, solique Deo seruire cuperet, in eis tum procurandis, tum disponendis diù occupari non sustinuit: sed illius Euangelicæ sententiæ non surdus auditor, Qui non renunciat omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus: & illius Apostolicæ, Nemo militans Deo, secularibus se implicat negocijs: relicta domo rebusque paternis, nudus ex mundi naufragio euadens, optatam suscepit peregrinationem, factus pauper, vt Christum pro nobis pauperem factum sequeretur. Et quia iampridẽ famam sanctitatis beati Possessoris, Constantiæ ciuitatis Episcopi, auditione acceperat, eum recto tramite expetijt, cupiens ipsius doctrinis & exemplis instituì. A quo benignè susceptus, apud eum tempus non modicum permansit, atque ab eo tonsus, cùm esset annorum triginta, clerici habitum accepit. Postmodùm autem per reliquos ecclesiasticos ordines digna promotione subleuatus, tandem presbyter factus est. Adhortationes eius ad ciues suos. Luc. 14. 2. Tim. 2. Adiungit se Possessori Cõstãtiensi Episcopo. Initiatur sacerdotio.

Tum verò cœpit, iubente illo pontifice, Constantienses ciues indesinenter admonere, vt quod semel in sacro fonte professi essent, moribus tenerent, & operibus exercerent, viasque rectè viuendi semper sequerentur, vanam mundi gloriam paruipenderent, & ad cælestem tota intentione tenderent. Atque his cælestium factorum insignibus illustratus, ab omnibus tanquam parens colebatur, summisque laudibus efferebatur: eiusque sanctæ exhortationis dictis cuncti æquali deuotione parebant. Erat vir sanctus profundus ingenio, disertus eloquio, consilio prudens, factis maturus, virtutum cultor, vitiorum extirpator. Eum autem animi decorem non obfuscabat forma corporis. nam tametsi statura pusillus erat, at tamen formosus erat, membrorumque eleganti coaptatione compositus.

Nocte quadam, cùm post longas preces & Dei laudes membris fatigatis modicam daret quierem, supernus ei aderat nuncius, habitu splendidus, aspectu iucundus. Excitans autem eum, sic appellat: Pax tibi beatissime Marculphe. Omnipotenti regi tua grata sunt opera, perplacet illi militia tua. Noueris autem hac re illius præcipuè gratiam te promeruisse, quòd non modò tuæ, sed etiam proximorum tuorum saluti sollicitè inuigilas. Et quia complures è dæmonum faucibus per te euellere, sibique adiungere & vendicare Christus constituit, ocyùs Childebertum Francorum regem adito, & pete vt locum quendam huius vrbis Constantiensis, cui Nantus est vocabulum, tibi largiatur cum rebus omnibus ad illum pertinentibus. Illic verò tu monasterium construes, Angelus ei apparet.

ſtrues,& aliquot fratres,qui ſub tuo regimine Deo ſeruiant, in illud introduces. Cùm
Prouer. 21. autem cor regis in manu illius ſit,cuius eſt iſta iuſſio, nulla ratione dubites te impetraturum id,quod petere moneris. His dictis,Angelus diſparuit: manè autem conſcenſo aſello,cui ſedere conſueuetat, vir beatus cum duobus fratribus Cariulpho & Domardo iter imperatum arripuit: cumque rex Childebertus cum regina Vltrogode,multáque procerum frequentia quodam feſto die diuini celebrationem officij in eccleſia deuotè prętolaretur,ipſe ſuperuenit,intransque eccleſiam,non ſe continuò regalibus præſentauit obtutibus,ſed cùm omnis ab eo abeſſet mundana leuitas,& humilis atque religioſa ei ineſſet grauitas,in quandam templi abditiſſimam partem ſe recepit, vbi ab omni tumultu ſemotus, Christo ſecretas funderet preces, implens illud Euangelij:
Matth. 6. Cùm oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauſo oſtio, ora patrem tuum. Nolebat enim vir ſanctus hypocritarum ſectari iactantiam,qui in ſynagogis & locis publicis, vt
Ibidem. ab hominibus viderentur,ſtantes orabant,de quibus Dominus, Amen dico vobis, inquit,receperunt mercedem ſuam.

Sed cùm non poſſet lucerna Chriſti latere ſub modio,quem virtutum cuſtos humilitas celare cupiebat, dæmonum ſuperata deregebat ſuperbia. Nam ſimulatque in templum ingreſſus fuit,per quoſdam, eò fortè adductos vtriuſque ſexus dæmoniacos magnis & lachrymoſis vocibus clamârunt dæmonia: Parce nobis Chriſti ſerue Marculphe. grauiter enim cruciat nos tua præſentia. At tamen ſi ab his nos ſedibus per te diuina pellere vult potentia,ne nos patiaris detrudi in abyſſum. Hæc cùm audiret rex,valdè attonitus eſt cum omnibus ſuis,iubetque diligenter inquiri,quis ille ſit, cuius nomen ſic appellent obſeſſi à dæmonibus. Inuenitur tandem, moneturque vt ad regem feſtinus accedat. Venientem rex officioſiſſimè ſalutat, aitque, Gratus eſt nobis aduentus tuus,benedicte Domini. Certi enim ſumus noſtram exiguitatem à Chriſto pijſſimo omnium conditore per te viſitari. Eum verò beatiſſimus Marculphus reſalutans, Pax tibi, inquit, & miſericordia ab ipſo Domino IESV Chriſto,virorum illuſtriſſime,è cælis præſtetur: qui licèt dignitate præcellas,atque in ſolio regalis maieſtatis reſideas,vnum tamen mortalium eſſe te conſiderans, non deſpicis ſubditos ſuperbia tumidus,ſed humilitate tranquillus,eis tanquam natura ſimilibus coæquaris. Benè

Proditur, dum latitat à dæmoniacis.

Eccli. 32. ergo memor es illius dicti Sapientis: Rectorem te poſuerunt, noli extolli: eſto in illis quaſi vnus ex ipſis. Denique iuſtitia inſignis,non pietate ſegnis,eiſdem ſubditis & cum iuſtitia parcis,& cum humanitate, ſi delinquant, correctionem adhibes. Atque his alijſque virtutum officijs & Deo viuis,& eius ſanctis places.

Eiuſmodi laudum præconijs rex non ad elationem ſed ad humilitatem potiùs permotus,blandè ex eo ſciſcitabatur, quibus ab oris eò aduenìſſet. Cui beatus Marculphus, Vrbis, inquit, Baiocaſſinæ indigena ſum, parentibus non infimis progenitus. Iuſſione verò diuina admonitus, ab illis partibus occiduis ad tuam amplitudinem & magnificentiam acceſſi, oraturus vti fiſcum vrbis Conſtantienſis,qui Nantus dicitur, cum omnibus ſuis redditibus non mihi,ſed Chriſto,quo donante amplas obtines poſſeſſiones temporarias,& ampliores expectas in cælis,ſolẽni donatione largiaris. Certò enim ſcias Dei omnipotentis hanc eſſe voluntatem & iuſſionem, vt locus iſte, quem dixi,non humano deinceps,ſed diuino mancipetur dominio, nempe vt ibi monaſterium conſtruatur, & fratres ſeuerioris vitæ, qui pro tua totiuſque reipublicæ ſalute

Proponit regi preces ſuas.

Eas libẽter admittitrex Chriſtum ſedulò orent, in eo collocentur. Hac petitione rex impensè exhilaratus, Gratias,inquit,ago clementiſſimo conditori meo, qui per te dilectum ſuum mihi ſuorum infimo voluntatem ſuam aperire dignatus eſt. Eius enim eſt terra & plenitudo
Pſal. 23. eius,orbis terrarum & vniuerſi qui habitant in eo. Fiat de omnibus, quæ mihi contulit, voluntas eius. Interim omnes in commune rogamus ſanctitatem tuam, venerande vir,vt his miſeris tua ſubueniat pietas,quos malè torquet nequam ſpirituum impietas. At vir Dei nullo modo ad id idoneum, immò verò indignum ſe aſſerens, tandem multorum victus precibus, curuatis humi genibus, & oculis manibuſque in cælum ſublatis,ſic precatus eſt: Domine IESV Chriſte, rex regum potentiſſime, cuius imperio omnis ſubiacet creatura,qui vita,ſalus & pietas es, qui gratuita gratia homo fieri dignatus es,vt nos à poteſtate dæmonum liberares, qui diſcipulis tuis & eorum
Luc. 10. ſucceſſoribus poteſtatem dediſti calcandi ſupra ſerpentes & ſcorpiones,& ſuper omnẽ virtutem inimici: his famulis tuis opem tuæ pietatis impende, vt profligatis dæmonibus,à quibus crudeliter vexantur,tu qui creator & redemptor eorum es, ſolus eos poſſideas, & ipſi priſtinæ ſanitati redditi,debitas tibi laudes & gratiarum actiones perſoluant.

soluant. His precibus vix absolutis, immundi spiritus certa relinquentes vestigia, in fugam versi sunt, ab ore & naribus eorum, quos obsederant, magna vi sanguinis emanante. Eo viso insigni miraculo, rex & alij, qui aderant, immensas Deo gratias egerunt. Deinde accito notario, iubet rex regale conscribi testamentum de donatione, quam petierat vir Dei. Eoque benè munito, cunctis suffragantibus tradidit rex fiscum supradictum cum vniuersis eius prouentibus Deo & sancto viro, eiusque posteris perpetuò possidendum: iussit etiam, vt quicquid deinceps vellet, sine vlla hæsitatione ab ipso vir Dei peteret. Expellit ab obsessis dæmones.

His ita gestis, vir sanctus abeundi ad suos copiam sibi dari poposcit. Sed rex diutissimè primùm quidem in eius colloquijs, deinde etiam osculo immoratus, randem eum à se dimisit, seque vxoremque & liberos suos illius precibus cõmendans, obnixéque rogans, vt crebrò se inuiseret. Adiunxit autem ei Leontium quendam è suis, qui fisci huius agros certis finibus determinaret. Reuersus igitur beatus Marculphus, cœpit locum illum excolere, condiditque monasterium, regulari institutioni aptum & accommodatum. Ac deinde rebus intus & extrà prudenti dispensatione appatatis atque dispositis, non paucos, cum quibus vitam monasticam duceret, sibi fratres asciuit: quos non solùm piæ adhortationis incitamentis, verumetiam optimæ conuersationis exemplis admonebat, vt semper ardua & sanctiora sectarentur, sicque de virtute in virtutem progredientes, regem regum in Sion contemplari mererentur. Hortabatur eos, vt inter se essent prorsus vnanimes, & quemadmodùm de primitiuæ Ecclesiæ fidelibus legitur, cor eis vnum esset & anima vna, nec quisquam quicquam sibi proprium præter peccatum vendicaret, sed omnia eis essent communia. Porrò ocium tanquam vipereum fugerent virus, certatimque aut laboribus manuum, aut lectioni, vel orationi incumberent. Aiebat crebrò, nihil tam monachorum obesse perfectioni, atque ocium. Cõdit monasterium, & in illud fratres adducit. Act. 4. Ocij pernicies.

Illud quoque commemorare operæprecium fuerit, quemadmodùm vir sanctus antiqui hostis eluserit insidias. Aliquando nanque Quadragesimæ diebus imminentibus, cùm ille quotidianis profectibus semper ad altiora conscenderet, atque in dies per salubrem carnalium affectionum decoctionem velut aurum in fornace mundior atque expurgatior fieri niteretur, insulam, quæ Dinolitionis dicitur, expetijt, vt illic sacro illo Quadragesimæ tempore corpus solitò seueriùs maceraret: quantoque ab hominum remotior esset congressu, tanto ad vigilias, preces ieiuniaque exercenda aptior & expeditior foret. Cùm autem die quodam ante aditum casulæ, quam pro tempore illic sibi extruxerat, hora fermè sexta resideret, diuinæque lectioni incumberet, eccè malignus spiritus, infatigabilis humani generis hostis, confidens se illum sua mnsicipula comprehensurum, in fœminæ transformatus speciem, ad illum accedit, clamitat se naufragam, atque illic casu eiectam, voce lugubri petit se sub tectum recipi & cibo recreari. At vir Domini, vt erat ad omnia cautus & circunspectus, diabolicæ fraudis confestim deprehendit præstigias. Itaque librum ponit ex manibus, intrat in cellulam, profert panem, consignatumque cruce offert ei cum his verbis: Si non phantastica, sed vera, vt ais, fœmina es, accipe panem hunc cruce signatum. Tum ille crucis hostis perpetuus, crucis nomen ferre non sustinens, repentè instar fumi euanuit, atque ab alta sese rupe in mare cum fremitu horrifico præcipitem dedit. Et iure quidem præcipitium ille, quod semper ei debetur, secutus est, qui quondam ob suam superbiam de cælesti culmine deiectus, tantam sanctę Ecclesiæ columnam euertere conatus est. Quod enim in capite nostro Christo, seruile scilicet ei bellum mouens, priùs efficere non potuit, hoc perpetua infestatione in eius membris attentare non desinit. Sed beatus Marculphus ijs fuit circunseptus munitionibus, quibus teste Domino, hostis ille facilè repellitur: nimirùm ieiunijs & orationibus, cęterisque Christianæ militię exercitijs indefessus insistens. Nullis vescebatur cibis alijs, quàm pane hordeaceo herbisque crudis. Tunica eius erat saccus cilicinus: vestes aliæ, pelles veruecinæ. Somnum, quem sola extorquebat lassitudo, paululùm nuda cubans humo, capiti lapide supposito capiebat. Atque hunc in modum strenuè militans, omnes à se hostiles infestationes procul amouebat. Degit per Quadragesimã in insula quadã. Insidiatur ei dæmon. Marc. 9. Victus eius. Vestes. Somnus.

Paschali inde appropinquante solennitate, reuisurus fratres monasterium repetijt: cumque narrâsset fratribus, quid sibi accidisset, omnes immenso repleti sunt gaudio, tum quòd diù optato eius fruerentur reditu, tum quòd saluum & incolumem illum Dominus conseruâsset. Fama autem eius longè lateque dispergebatur, atque ex locis circumiacentibus plurimi ad eum concurrebant: è quibus multi illius sancta conuersatione Multi ad illum confluunt.

satione & doctrina accensi, vana huius mundi penitùs abijciebant, & quicquid habere poterant, ad eum afferebant, atque vt eius regimini subesse ipsis liceret, humiliter deposcebant. Ille verò libenter annuens deuotioni eorum, tanquam Christi fidelis œconomus, quæ ipsi offerebantur, partim in recreationem inopum, partim in captiuorum redemptionem, partim in monasteriorum constructionem distribuebat. Plura enim præter primum condens cœnobia, rebus eorum, qui ad eius confugiebant magisterium, illa ditabat. Porrò etiam venerabilis Christi sacerdos Romardus, curis & negocijs secularibus prorsus valedicens, ad eum se contulit. Cum eo autem vir beatus post non multum temporis spatium, aliquandiù eremiticam vitam agere volens, quandam Britanniæ adiacentem insulam, quæ Agnus vocabatur, adijt. In ea verò paucissimi degebant incolæ, & in ijs vir religiosissimus Helibertus, qui corpus suum multo abstinentiæ rigore macerabat. In cuius tugurium vir Domini Marculphus cum beato Romardo ingressus est, & cum eo vterque diù asperam viuendi rationem, siue corporis afflictionem sectatus est, diuinæque contemplationi vacauit. Nec est silentio premendum illustre miraculum, quod in hac insula Christus per sancti Marculphi merita patrauit.

Plura cōdit monasteria.

Aliquando piratæ ad tria millia ab inexhaustis gentis Saxonicæ scaturiginibus prorumpentes, conscensis nauibus, cursum velocem remis & velis accelerarũt, eamipsam insulam deprædari & prorsus depopulari volẽtes. Senserunt id procùl insulæ habitatores, qui non ampliùs triginta fuisse feruntur, valdeque consternati animis, quid agerent, quóve se reciperent, quippe mari vndique vallati, nesciêrunt. Tandem salubri vsi consilio, ad beatum Marculphum properant, eius se genibus aduoluunt, orant querulis vocibus, vt ipsis subueniat. Tũ ille, Forti, inquit, animo estote filij: potest enim Deus vos ab horum manibus eripere. Quòd si meis vultis parere monitis, arma constanter capessite, & intrepidis animis hostibus obuiàm itote. Polliceor ego vobis de illis vos victoriam reportaturos. Ille enim pugnabit pro vobis, qui quondam Pharaonem & eius exercitum sua virtute contriuit. His illi sermonibus animati, audacter corripiunt gladios, nec sua, sed præpotentis Dei nitentes dexera, virique beati precibus muniti, cum piratis manus conserturi, foriter illis occurrunt. Fit vtrinque atrox pugna, sed Dei virtute, beato viro impetrante, insulares omnes manent illæsi, barbari pauci quidem ferro necati, at plurimi marinis absorpti vndis, sic prorsus interiêre, vt nullus superesset, qui cæterorum casum in patria renunciaret. Audiens autem eius insulæ dominus tot hostium millia beati Marculphi precibus tam præclarè superata, immensas Deo gratias egit, sanctique viri ditione dimidiam insulam deinceps deuota traditione teneri voluit. Itaque construxit illic sanctissimus sacerdos monasterium, adductis in illud quibusdam fratribus, qui Domino constanter famularentur.

Exod. 14.

Paucissimi insulę habitatores plurimos repellũt piratas.

Non multò pòst cùm primum suum monasterium reuiseret, Genasius quidam filium suum rabidi lupi morsibus miserè dilaceratum, atque iam morti propinquum ei obtulit, valdè obnixè deprecans, suis vt obtineret precibus, ne puer è vita decederet. Tum ille pietatis visceribus totus in Christo affluens, & ad subueniendum proximorum miserijs semper promptissimus, in terram se Dominum oraturus prosternit, tanto cælo vicinior, quanto humo coniunctior. Mox autem vt surrexit è puluere, puer ab omni sanatus est vulnere. Magna hinc circunstantibus oboritur lætitia, patri pro restituto filio, cæteris pro miraculo insperato.

Sanat vir sanctus puerum morti propinquũ.

Cùm autem dissolutionis suæ tempus vir beatus Spiritu sancto reuelante non longè abesse prænosceret, regem Childebertum priùs quàm de hac vita migraret, adire decreuit, vt prædiorum donationes, cœnobijs ab ipso constructis à multis fidelibus viris pro suarum salute animarum præstitæ, authoritate regali semper essent ratæ, cœnobijsque saluæ & inconuulsæ absque vlla posterorum calumnia permanerent. In illo verò itinere quæ per eum Dominus miracula fecerit, reticere non debemus. Priusquàm ad Compendium castrum, vbi tum rex morabatur, perueniret, apud fluuium Isaram, ab itineris fatigatione sese paululùm recreaturus, ad pratum quoddam diuertit. Eccè autem regij venatores leporem canibus insectantur: at ille per apertam camporum fugiens planitiem, sinuosis flexibus impendentem differt mortem. Nulla autem euadendi relicta opportunitate, ceu iussus diuinitùs, sub hominis Dei sese amictum recipit. Id verò cernens vnus ex ministris regis, mente tumidus & ore effrenis, ait ad eum, Qua temeritate ausus es, clerice, regis venationem inuadere? Nisi quamprimùm reddideris, ego te meo gladio interficiam. Tum vir sanctus, non vt periculum declinaret, sed vt Dei, qui homines & iumenta saluat, patesceret magnificentia, bestiolam dimisit.

Psal. 35.

Ea

Ea fugiente, canes qui ad capiendum parati aderant, ita solo affixi sunt, vt penitùs loco mouere se non possent. Is autem, qui sanctum virum irreuerenter & contumeliosè appellauerat, ab equo, quem calcaribus vrgebat, vt fugientem leporem sequeretur, tanta vi decidit, vt rupto ventre, intestina eius effluerent. Cernentes id socij eius, qui ob illatam viro Dei iniuriam id ei accidisse non dubitabant, ad pedes illius se abijciunt, qui tamen ad miserendum paratior, quàm ad vlciscendum erat. Mox ille se confert eò, vbi miser iacebat semiuiuus, manibusque proprijs interanea effusa suo loco recondit. Deinde cùm diutissimè precatus esset, de terra surgens, crucis signo hominem consignauit, isque repentè ita incolumis effectus est, acsi nihil perpessus esset mali. Rex autem à venatu rediens, vbi rem gestam audiuit, tum beatissimi Marculphi aduentu, tum miraculo diuinitùs per eum perpetrato impensè gauisus, properè se ad eum contulit: cumque eum procùl intueri primùm potuit, mox ab equo desiliens, non sine multa reuerentia pedes ad eum accessit, orauitque supplex, vt benedictione sua ipsum impertiretur. Et vir Dei, Benedicat tibi Dominus, inquit, ex Sion, & videas bona Hierusalem omnibus diebus vitæ tuę: sintque omnes tui benedicti à Domino, qui fecit cælum & terram. Inde in mutuos ruunt amplexus & oscula, & cùm vir sanctus causam itineris sui regi indicâsset, pariter in memoratum castrum ingressi sunt. Intereà sole ruente, nox venit. Altera luce iussit rex confici literas de prædiorum donationibus, quales vir Domini postulârat, idque præsente regina Vltrogode cęterisque optimatibus, annuloque suo cunctis illis attestantibus eas voluit obsignari. Prætereà verò rex & regina multis eum donantes muneribus, supplices rogârunt, vt Christum pro ipsorum salute deprecaretur. His ita gestis, beatus Marculphus domum reuersus est.

Miracula fiunt.

Sanat hominem moribundum.

Psal. 127.

Cùm autem iam instaret ille dies, quo Christus eum ab hac corporeæ corruptionis imbecillitate ad sempiternæ incorruptionis sanitatem transferre constituerat, modica correptus molestia, gaudens & exultans suæ vocationis præstolabatur horam. Inualescente verò languore, fratres vndique, multaque ex vicinis locis populorum turba, atque in ijs etiam venerabilis Constantiensis vrbis Episcopus Laudo, visitandi studio ad eum accurrerunt. At ille ceu pastor bonus blandè gregem suum consolans, & vt sancti propositi normam nullo modo desereret admonens & exhortans, Christum summum pastorem obsecrabat, vt quos sacratissimi sanguinis sui effusione redemisset, eos perpetuo suæ protectionis munimine vallaret. Tandem oculis & manibus sursum erectis, Domine, inquit, IESV Christe, patris æterni fili vnigenite, miserere meî senis iam fatiscentis, & si iam satis est bonitati tuæ, quòd hucusque militaui in castris tuis, liceat mihi deinceps diù optata liberate donato, ad ciuium supernorum transire consortium. His dictis, animam efflauit. Tum verò dolent omnes, turbantur vniuersi: existit omnium, qui aderanr, luctus intolerabilis pro tanti viri absentia. Calendis Maij abijt è vita, & sepultus est in monasterio, quod primum ipse construxit eo loco, qui Nantus appellatur. Humati sunt cum eo etiam alij duo fratres, qui eodem tempore obièrunr, Cariulphus & Domardus.

Sub morte adhortatur suos ad perseuerantiã.

Abit in cælum.

Iam multum intercesserat temporis, & venerandus Rhotomagensis ecclesiæ pontifex Audoënus, diœcesim suam visitans, Constantiam peruenit. Rogatus autem ab * Vernnino, loci sæpè dicti Abbate, vt eum locum viseret, & corpus beati viri ad locum, quem ipse parauerat, transferret, libens assensit. Subleuato autem de tumulo sancti viri corpore, consumptis carnibus, visa est sola cutis virtute præpotentis Dei ossibus hærere incorrupta: porrò vultus eius adeò viuidus apparuit, acsi vitali spiritu foueretur. Quod miraculum vt multis innotesceret, triduò detectus permansit. Rogauit autem Abbatem beatissimus Audoënus, vt de sancti viri corpore aliquam ipsi partem attribueret. Illo libentissimè annuente, cùm Episcopus Audoënus caput auferre deliberaret, chartula cælitùs in eius manus incidit, qua hæc continebantur: Cæterorum membrorum beatissimi Marculphi quod voles sumito: caput autem eius nequaquàm tangere præsumas. His scriptis sanctissimus præsul à proposito reuocatus, in loco præparato summa veneratione beatissimi Marculphi confessoris reliquias condidit. Ibi verò crebrò patrata miracula, virum sanctum non mortuum, sed verè viuere testantur.

Præclara in eius exanimi corpore miracula.

Per eius merita recipiunt cæci visum, surdi auditum, claudi ingrediendi facultatem, & quouis afflicti morbo corporis sanitatem: Præstante Domino nostro IESV Christo, cui est honor & gloria cum Patre & Spiritu sancto in secula seculorum, Amen.

Miracula ad monumentũ eius.

VITA S. AMATORIS EPISCOPI ANTISIODOREN. EX QVODAM MS. CODICE MVTATO *stylo per F. Laur. Surium descripta. Est fide digna.*

Maij 1.

S. Amator cum sponsa vouet perpetuam cōtinentiam.

ANCTVS Amator literis non mediocriter institutus, in iuuentute coactus est à parentibus quandam virginē ducere in matrimonium. Cùm autem iam tempus adesset, quo inter se coniungi deberent, mutuis exhortationibus ad nuncupandum virginitatis votum se permouerunt. Adfuit autem angelus Domini, & binas illis coronas afferens, laudauit propositum, & ad perseuerandum eos incitauit. Itaque puella virginum sodalitati se adiunxit, Amator autem in clerum allectus, tot fuit virtutum ornamentis illustris, vt post decessum sancti Eladij ei in Antisiodorensi Episcopatu substitutus sit. Porrò iam factus pontifex multis claruit miraculis: cęcis restituit visum, curauit paralyticos, mortuos ad vitam reuocauit. Cúmque multos ab ethnicismo conuertisset ad Dominum, tum perpetrandis miraculis, tum instanter concionando, cerneretque paruam ecclesiam suam capere non posse tantingentem Christianorum multitudinem, à Ruptilio ciue Antisiodorensi petijt sibi dari domum quandam, quam is intra vrbis septa habebat amplam & excelsam. Ille verò primò quidem assentiri petenti noluit: at non diù pòst grauissimo correptus morbo, cessit precibus eius. Tum vir Dei condidit illic basilicam, & consecrauit, quæ vsque in præsens in honorem S. Stephani protomartyris dedicata, à fidelibus frequentatur.

Fit Episcopus.

Reliquam huius historiæ partem reperiet Lector Tomo 4. in Vita S. Germani Episcopi Antisiodoren. lib. 1. cap. 2. 3. 4. 5. & 6.

DE S. SIGISMVNDO REGE BVRGVNDIONVM, EX HISTORIA FRANCORVM S. GREGORII TVRONensis *Episcopi, lib. 3. cap. 5. & 6.*

Maij 1.

* Gunebaldo

Sigismūdus condit monasteriū S. Mauritij.

ORTVO * Gunebando, regnum eius Sigismundus filius eius obtinuit, monasteriumque Agaunense solerti cura cum domibus basilicisque ædificauit. Qui perdita priori coniuge, filia Theodorici regis Italici, de qua filium habebat nomine Sigericum, aliam duxit vxorem, quæ valdè contra filium eius, sicut nouercarum mos est, malignari ac scandalizare cœpit. Vnde factum est, vt vna solennitatum die, cùm puer super eam vestimenta matris agnosceret, commotus felle diceret ad eam: Non enim eras digna, vt hæc indumenta tua terga contingerent, quæ dominæ tuæ, id est, matris meæ fuisse noscuntur. At illa furore succensa, instigat verbis dolosis virum suum, dicens: Hic iniquus regnum tuum possidere desiderat, teque interfecto id vsque in Italiam dilatare disponit: scilicet vt regnum quod auus eius Theodoricus Italiæ tenuit, & iste possideat. Scit enim, quòd te viuente non potest adimplere, & nisi tu cadas, ille non surgat. His & huiuscemodi ille incitatus verbis, vxoris iniquæ consilio vtens, iniquus extitit paricida. Nam sopitum vino dormire post meridiem filium iubet: cui dormienti lorum sub collo eius positum, ac sub mento ligatum trahentibus ad se inuicèm duobus pueris, suffocatus est. Quo facto, pater serò iam pœnitens, super cadauer exanime ruens, flere cœpit amarissimè. ad quem senex quidam sic dixisse fertur: Te, inquit, plange amodò, qui per consilium nequam factus es paricida sæuissimus. Nam hunc, qui innocens iugulatus est, necessarium non est plangi. Nihilominùs ille ad sanctos Agaunenses abiens, per multos dies in fletu & ieiunijs durans, veniam precabatur: psallentium ibi assiduum instituens, Lugduno regressus est, vltione diuina è vestigio eum prosequente.

Malè persuasus necat filium suum.

Agit pœnitentiam.

Cap. 6. Huius filiam rex Theodoricus accepit: Crotildis verò regina Clodomerem (alij Clodomirum

Clodomirum) & reliquos filios suos alloquitur, dicens: Non me pœniteat, charissimi, vos dulciter enutrisse. Indignamini quæso iniuriam meam, & patris matrisque meæ mortem sagaci studio vindicate. Hæc illi audientes, Burgundias petunt, & contra Sigismundum & fratrem eius Godomarum dirigunt: deuictoque exercitu eorum, Godomarus terga vertit: Sigismundus verò dum ad saltus Agaunos fugere nititur, à Clodomere captus, cum vxore & filijs captiuus abducitur, atque intra termiuum Aurelianensis vrbis in custodia positus detinetur. Discedentibus his regibus, Godomarus resumptis viribus Burgundiones collegit, regnumque recepit. Contra quem Clodomeris iterùm disponens, Sigismundum interficere destinat: cui à beato Auito Abbate decimo Nutiacensi, magno tunc temporis sacerdote, dictum est: Si, inquit, respiciens Deum emendaueris consilium tuum, vt hos homines interfici non patiaris, erit Deus tecum, & proficiscens victoriam obtinebis. Si verò eos occideris, tu ipse in manu inimicorum traditus, simili sorte peribis: fietque tibi & vxori & filijs tuis, quod feceris Sigismundo & coniugi ac liberis eius. Sed ille auscultare despiciens consilium eius, ait: Stultum enim consilium esse puto, vt inimicis domi relictis, contra reliquos eam, eisque à tergo, hoc à fronte surgente, inter duos hostium cuneos ruam. Satiùs enim & faciliùs victoria patrabitur, si vnus ab alio separetur: quo interfecto, facilè & alius morti poterit destinari. Statimque interfecto Sigismundo cum vxore & filijs, apud Calonniam Aurelianensis vrbis vicum in puteum iactari præcipiens, Burgundias petijt, vocans in suppetias Theodoricum regem. Ille autem iniuriam soceri sui vindicare volens, ire promisit. Cumque pariter apud Virosontiam, locum vrbis Viennensis coniuncti fuissent, cum Godomaro confligunt. Cumque Godomarus cum exercitu terga vertisset, & Clodomeris insequeretur, ac de suis non modico spatio elongatus esset, assimulantes illi signum eius, dant ad eum voces, dicentes: Huc huc conuertere: tui enim sumus. At ille credens, abijt, irruitque in medium inimicorum. Cuius amputatum caput & conto affixum eleuant in sublime. Quod Franci cernentes, atque cognoscentes Clodomerem interfectum, reparatis viribus Godomarum fugant, Burgundiones opprimunt, patriamque in suam redigunt potestatem. Godamarus iterum regnum recepit.

Capitur, & in custodiā ducitur.

Occiditur cū vxore & liberis.

Clodomirus rex interimitur.

Ex Chronicis Sigeberti Gemblacensis monachi, Anno Domini 515. de eodem S. Sigismundo.

REX Burgundiæ Sigismundus, qui monasterium Agaunensium construxerat, filium suum Sigericum perimit, malo nouercæ illius vsus consilio. Qui competenti pœnitentiæ se * adijciens, & martyribus Agaunensibus se totum deuouens, quòd dignus fuerit venia, testatur crebra post mortem eius per eum multis concessa sanitatum gratia, & per eum febricitantibus indulta curatio.

For * addicens

Sigismūdus post obitū edit miracula multa.

DE S. EVERMARO MARTYRE, EX QVODAM CODICE MS. STYLVM MVTAVIT F. Laurentius Surius.

Maij 1.

TEMPORIBVS Pipini principis, quem ex Begga Ansigisus Dux suscepit, beatus Euermarus cumprimis nobili stirpe in Frisia ortus est. Quem à prima ætate sibi consecratum, omnipotens Deus sancti spiritûs gratia totum perfudit. Crescentibus autem vnà cum ætate virtutum meritis, totius sanctitatis speculum effectus est. Eius verò profectui inuidens hostis antiquus, multis tentationibus à sancta intentione eum retrahere & depellere conatus est: sed fortis Christi miles obturabat aures suas, & prorsus ad nihilum redegit omnes eius machinas. Itaque cùm Deo bene fauente tentationes omnes superatæ essent, & ille vitam duceret sanctissimam, ad martyrium iam aspirabat, sine quo metuebat apud Deum se pro imperfecto haberi. Suscepit igitur causa Dei peregrinationem, vt posset alicubi ceu ignotus obire martyrium. Venit autem in Gallæciam ad S. Iacobum, vbi cùm eius ædem ingressus fuisset, eiusque suffragia expetijsset, redijt in partes inferiores Galliæ, vbi sancti quidem recens de hoc mundo subtracti clarebant miraculis, putà Foillianus

S. Euermaro inuidus dæmon frustrà oppugnat.

S. Euermarus loca sacra visit.

martyr, Furseus & Vltanus fratres, Remaclus Episcopus, Trudo venerabilis confessor, & virgo Dei Gertrudis. Eorum ille suffragia, singulorum loca visens, piè ac deuotè ambiens, cùm Traiecti etiam S. Seruatium adire vellet, cum septem comitibus venit ad primos aditus syluæ, quæ Ruttis nominatur: sed ne impendente iam nocte in tenebris perignoti loci anfractus erraret, ad proximam villam, quæ Herstaplia dicebatur, diuertit. Eam villam homo crudelis Hacco nomine sibi vendicabat, adiunctisque sibi socijs, hostis publicus barbara feritate per syluam illam & vias publicas iter agentes aut interficiebat, aut despoliabat. Idemipse aliud apud Mosam sibi ædificium condiderat, quod à suo nomine Haccoletum voluit appellari, vnde contemplabatur transeuntes, & nauigantium res diripiebat.

Ad eius ædes beatus Euermarus se contulit, nesciens cuius essent. Ille verò tum aberat: sed eius vxor, mulier religiosa, & peregrinorum solicitè curam gerens, sanctum virum & comites eius humaniter excepit, monuitque eos, vt ante solis ortum se darent itineri, ne superueniens maritus ipsos trucidaret. At illi cùm benè precati essent fideli mulieri illi, manè ab eius domo egressi sunt, & reuersi in syluam quam reliquerant. Intereà Hacco domum redit, discit ex suis de hospitibus, qui illic pernoctauerant. Ijs auditis, homo saeuus penè fit exanimis, aitque: Quonam aufugerunt illi? Ocyùs insequamur eos, ne si manus effugiant meas, dicant occurrentibus, se Hacconis ceu desidis & stertentis vim impunè prӕterijsse. Mox cum suis ingreditur syluam, per abrupta & inuia persequitur Euermarum & socios eius; atque eccè abimprouisò incidit in locum, in quo illi quiescebant, compensaturi damna somni noctis superioris. Visos illos Hacco duriter obiurgat, quòd ausi fuerint in suæ ditionis terram ingredi, quòd non pependerint vectigal impositum illac transeuntibus, sed tanquam fures, clàm se subduxerint. Ea re tantum aiebat illos in se admisisse facinus, quod nisi eorum fuso sanguine expiari haudquaquàm possit.

Hacco cru- delis eû per sequitur.

His dictis, beatum Euermarum, qui cæteris honestiori habitu præstare videbatur, crudelis homo ferro necat: cæduntur etiam comites eius. Mox detrahuntur cæsis vestimenta, corpora manent insepulta, sed angelicis seruantur excubijs, donec Pipinus Princeps, quem suprà nominauimus, in eum locum peruenit. Ruttim enim syluam venandi causa ingresso illo, comites eius partim, dum syluæ lustrant inuia, eò perducti sunt, vbi corpora cæsorum iacebant. Misericordia autem permoti ex vulneribus & sanguine, quo aspersa erant, sepulturæ ea mandàrunt: beatum Euermarum ob vultûs decorem & corporis formam egregiam, ceu alijs digniorem, post exequias accuratiori sepultura cohonestantes, dimidio clypeo corpori eius supposito, & altera clypei parte, ei imposita. Posteà verò quando Leodiensi Ecclesiæ præsedit * Eraclius Episcopus, in villa seu pago, qui iam de extirpata sylua Ruttis nomen retinuerat, sancti Martini ecclesia fuit, cui vir magnæ sanctitatis Zuselinus inseruiebat. Ei verò Dominus per angelum suum vitam & nomen beati Euermari indicauit, simul etiam de martyrio & loco, vbi humatus erat, certiorem eum efficiens, iubensque vt Episcopum Eraclium suo, id est, Dei nomine eò adduceret, vt sanctum Euermarum martyrem è sinu terræ eleuaret, quippe cuius spiritus ab ipsa cædis hora in cælis versaretur. At tamen sacerdos de hac visione hæsitans, illo anno nihil Episcopo renunciauit. Altero anno eadem nocte culpatus ab angelo, quòd iussis ipsius non paruisset, nihilo minùs rem apud se tacitam habuit. Inde tertio anno eadem nocte non solùm reprehensus, sed etiam flagellis cæsus ab angelo, tandem credidit visioni: abijtque ad Episcopum, & ei omnia ordine exposuit, In veritatis argumentum ostendens ei corporis plagas & liuores. Præcepit autem ei Episcopus, vt sanctum corpus effoderet. Quod cùm factum esset, Episcopus illud ex humo eleuauit. Tanta verò inde prodijt odoris suauitas, vt qui aderant, in paradiso sibi versari viderentur. Porrò Episcopus collecto populo transtulit illud in beati Martini ædem sanè quàm honorificè, plebi & regioni illi patronum comparans. Ab eo autem tempore tanta illic diuinitùs sunt miracula declarata, vt si omnia perscribantur, ingens volumen completura sint.

Ab eodem trucidatur, & comites eius.

Eraclius

Visio Zuselini sacerdo tis.

Corpus eius è terra leuatur & mirificè redolet.

Multa fiunt miracula.

HISTO-

HISTORIA S. VVALBVRGÆ VIRGINIS. CODEX EGREGIVS MS. AVTHORIS NOMEN NON HABET:

nos stylo nostro historiam inde transcripsimus, sed aliquanto contractiùs. Vitam S. Virginis scripsit Vuolfhardus monachus Hasserensis ante multa secula: sed an hæc ea sit, ignoro.

OSTQVAM Anglorum Deo chara gens beatissimi Gregorij Pontificis maximi studio & opera ad Christianam religionem traducta fuit, multi eorum ob cælestis spei remunerationem in Franciæ regnum peruenerunt. In quibus S. Bonifacius Moguntinæ sedis ob sua merita præsulatum adeptus est. Porrò duo fratres germani, Vuilliboldus & Vuinniboldus cum sorore sua Deo & hominibus charissima Vualburga cùm in has regiones venissent, Vuilliboldus à S. Bonifacio ordinatus est Eystetensis Episcopus, atque angelicam in ea functione ducens vitam, tandem beatissimè abijt, non obijt: Vuinniboldus autem totum se Christi seruitio mancipans, mundanaque omnia prorsus respuens, locum, quem vocant Heydenheim, sibi incolendum sumpsit: ibique precibus vacans continuis, spe robustus, fide firmus, monasticæ vitæ professionem vsque ad supremum vitæ diem admodùm strenuè prosecutus est, multosque suis exemplis ad benè viuendi studium perduxit. Maij 2. S. Vuillibol-dus 1. Eystetensis Episcopus.

Vbi verò Vuinniboldus excessit è viuis, fœminei sexûs decus & ornamentum Vualburga, omnibus se virtutis præbuit exemplum. Erat enim præfecta virginum monasterij Heydenheimensis, & materfamiliâs egregia, quæ posset à Deo impetrare quicquid petijsset. Accidit aliquando, vt reuertenti illi hora vespertina ab ecclesia ad cubiculum suum, Gonmeradus custos ecclesiæ, iam noctis sese intendentibus tenebris, lumen præbere nollet. Ea verò nihil mota hac iniuria, cùm iam cœna Deo sacratarum virginum absoluta, & diuinæ laudes persolutæ essent, ad dormitorium se recepit: & eccè repentè tanta illic luminis existit claritas, vt pauimentum ipsum penetrare videretur, permansitque vsque ad nocturnas preces. Stupent sacræ virgines & exultant, accurrunt ad Vualburgam, indicant immensum lumen. Illa subortis lachrymis, oculos & manus tollit ad cælum, &, Tibi, inquit, Domine IESV Christe, cui humilis ancilla tua ab ipsis incunabulis seruire constitui, pro hoc beneficio gratias ago: vt qui ad excitandas ancillarum tuarum mihi adhærentium mentes, me indignam hac luce consolari volueris: quod tamen ego non meritis adscribo meis, sed fratrum meorum, famulorum tuorum. S. Vualburga Abbatissa Heydenheimensis monasterij. Miraculũ.

Cùm ab hac vita migrâsset beatissimus Vuinniboldus, Vualburgæ virginis frater, illa immodico dolore correpta, die quodam vesperi exiuit è monasterio, nullo penitùs de familia monasterij id cognoscente. Venit autem ad ædes cuiusdam hominis opulenti, & ante fores ceu quædam peregrina & ignota sola substitit. Videns autem illam dominus domûs, & nesciens, quænam esset, valdè metuebat cum tota familia sua, ne à canibus suis discerperetur. Iussit igitur, vt quamprimùm sese indicaret. Tum illa, Canes tuos, inquit, ego nihil reformido. Non enim poterunt mordere Vualburgam. Ille enim, qui me huc adduxit incolumem, etiam illæsam potest reducere eò, vnde huc adueni: porrò etiam magnum tibi solatium adferet, si toto pectore credas illum esse summum medicum. Hæc vt audiuit illustris vir, è sede sua prosiliens, animo consternatus sciscitabatur, cur virgo nobilis & omnipotentis Dei ancilla præ foribus stare voluerit? admodumque reuerenter illam excipiens, officiosissimè & humanissimè tractauit. Cumque incumbendum esset, rogata virgo vbi nocte dormire vellet, respondit se non nisi in illo velle cubare cubiculo, vbi filia eius grauissimè decumbebat, ita vt iam funeri eius necessaria à parentibus præpararentur. Tum illis præ nimio dolore eiulantibus, in cubiculum virgo Vualburga ingressa est, nocteque illa Dominum pro puella deprecans, altera luce eam parentibus sanissimam exhibuit: qui sanè pro tanto miraculo Deo immensas egêre gratias, Vualburgæ autem multa obtulêre dona, eius precibus obnixè se commendantes. At virgo Magno animo contemnit periculum. Puellã moribundam suis precibus sanat.

Christi dona accipere noluit, soli Christo placere desiderans, eumque super omnia diligens. Inde ad suum regressa monasterium, quanto cumulatiorem in se sensit Dei gratiam, tanto arctiori sese in dies vitæ tradidit. Tandem cùm iam mundum & omnes eius cupiditates planè protriuisset, ex hac vita victrix decessit, sepulta honorificentissimè in monasterio suo.

Abitē vita.

*Odgero

Episcopatum autē Eystetensem obtinente * Otgario venerabili viro, cùm is monasterium, in quo sacræ virginis corpusculum conditum erat, minori quàm par esset studio coleret, quadam nocte per visionem sic eum fertur sacra virgo compellâsse: Cur Otgari Deo digne præsul monasterium, vbi humata sum, tam negligenter hactenùs habuisti? Quotidie conculcor pedibus vulgi & seruorum eò aduentantium. Equidem tale tibi præbebo indicium, vnde possis intelligere non rectè te gessisse erga me & domum Dei: & si quidem reum te agnoscas, veniam mereberis. Eam visionem non fuisse vanam, euentus docuit. Nam paulò pòst eùm primùm erecti essent parietes eius fabricæ, & iam imponendæ essent trabes, noctu is paries, qui spectabat Aquilonem, repentè ad terram vsque collapsus est, magno terrore illato tam domesticis, quàm vicinis. Manè cunctis ad id spectaculum non absque pauore accurrentibus, custos templi, Reginfridus id celerrimè curauit Otgario episcopo nunciandum. Is verò sentiens visionem completam, eò properè venit, & ecclesiam cum multa festinatione instaurauit atque dedicauit. Deinde exacto anno, archipresbyteros suos Valtonem & Alungum cum Hubila sanctimoniali eò misit, vt corpusculum sanctæ virginis summo studio è terra tollerent, atque cum hymnis, campanarumque pulsationibus multaque reuerentia ad Eystatense monasterium apportarent. Factum id est mira populi exultatione vndecimo Calendas Octobris: atque eiusdem antistitis iussu triduò pòst, id est, octauo Calendas Octobris etiam beati Vuinniboldi reliquiæ inde ad Eystatense cœnobium translatæ sunt.

Apparet Otgario Episcopo.

Visionē cōfirmat euētus.

Trāsfertur eius corpus

Itē S. Vuinniboldi.

Accidit autem post hanc S. Vualburgæ translationem, vt propinqui eius, quam diximus, Hubilæ liuore stimulati, tum callidis quibusdam machinationibus, tum etiam vi ab hæreditate materna propemodùm eam excluderent. Illa igitur anxia ab Heystatensi Episcopo * Erckenrado petijt sibi copiam fieri reliquiarum S. Vualburgæ, vt si illa maternam suam hæreditatem posset obtinere, eam Christo & ipsi Vualburgæ donaret perpetuò possidendam. Ea res sicut Deo authore cœpta fuit, ita etiam felicissimum habuit euentum.

*hunc alij vocant Erchenuualdū.

Anno salutis octingentesimo nonagesimotertio, regnante Arnulpho rege, apertum est sepulchrum beatissimæ Vualburgæ in basilica, in qua reposita fuerat sub Otgario Episcopo. Contigit verò miraculum admiratione dignum, euidentissimis probatum testimonijs. Fuit ancilla quædam Friderada nomine, sedulò inseruiens hero suo Ederāno & coniugi illius. Correpta autem subitò morbo quodam, biduò miserandum in modum vexabatur. Cumque meliusculè cœpisset habere, tanta eam ingluuies inuasit, vt nulla posset eiborum copia fames eius expleri. Initiò quidem multa ei alimonia suppeditabatur à propinquis, sed cùm illa in dies maiori famis rabie infestaretur, non videbant qua ratione mederi ei possent. Nec ea suis potuit ingredi pedibus, sed humi reptabat. Tandem & ipsi & parentibus eius visum fuit, vt ab hera peterent facultatem S. Vualburgæ oratorium adeundi. Permissum id illi fuit: venit ad ædem, triduanas illic multa instantia offert preces, pedibus sua restituitur incolumitas. Audiunt id herus & hera, ocyùs ad eam aduolant, perpetuæ eam beatæ Vualburgæ seruituti addicunt. Abbatissæ munere tum illic fungebatur suprà memorata Hubila, quæ id permittere noluit, sed post dies paucos remisit eam iam planè sanam dominis suis. Mox autem vt eò redijt, priori morbo vexata est. Sentiens ergo non bono consilio à monasterio se eductam, ilicò reducta est, perpetuò in monasterio seruitura. Et ecce confestim redit sanitas, sed inexhausta edendi libido manet. Itaque multo ea causa affecta pudore, eius monasterij procuratrici Thieltildæ aperuit morbum suum, vt precibus illius liberaretur. At illa dolens vicem eius, fragmen panis benedicti ei obtinuit à venerabili sacerdote, qui Mundus dicebatur. Quo gustato, ira sensim miro modo cœpit diminui illa ingluuies, vt antea augmentabatur: & dimidio ferè anno non nisi parum admodum casei edere, & lactis bibere potuit. Deinde vsqueadeò omnis cibi appetentia in ea extincta est, vt si quid alimenti sumere vellet, mox rursus euomeret. Rogauit igitur Dei ancillam Thieltildam, vt nullas sibi escas suppeditaret. Illa verò re incredibili nimiùm obstupefacta, cùm sciret humanum corpus

Mira fœminæ ingluuies

Obserua hoc.

Incredibilis ingluuies mutatur in incredibilē abstinentiā.

corpus sine alimentis durare non posse, angi animo cœpit, quid ageret. Tandem ad alteram propinquam eius monasterij ecclesiam eam misit, commendans eam procuratrici illius: quæ quidem accuratè eam obseruauit, & ad sex ferè hebdomadas apud se detinuit, quibus illam nihil edisse compertissimum est. Posteà venit ad eam inuisendam Thieltilda, didicitq; quid interim actum esset. Cœpit igitur tum minis varijs, tum blandimentis agere cum illa, vt cibum sumeret: Noli, inquit, charissima filia, tam obstinato animo tibijpsi imponere: redi ad sanitatem, & cape alimoniam. Quòd si aliquo illuderis phantasmate, quæso ne id celes nos. planè enim mihi persuadeo, si abiecta mala verecundia id feceris, fore vt dominæ nostræ precibus adiuueris. Tam acri illa obiurgatione pudefacta, cœpit tentare nũ quid posset cibi accipere, sed frustrà id fuit: ne tamen ancillæ Dei adhortationes contẽnere videretur, petijt aliquid vilioris sicerę sibi porrigi. Factum est ita, & ipsa licèt inuita perparum inde hausit, sed mox per nares & oculos tanta vi reiecit, vt cęca efficeretur. Reducta ergo ad monasterium, breui quidem recuperauit visum, sed de abstinentia prorsus nihil remisit. Abbatissa verò & tota virginum sodalitas ea re valdè obstupescebant, cõmunicatoque inter se consilio, Episcopum suum adierunt, eique rem totam explicârunt, eius consilium expetentes. Ille verò fidem adhibere noluit, sed suspicabatur versutissimi dæmonis fraude delusam, oculos hominum fallere, porrò clàm aliquid ei soli manenti qualicunque arte alimenti subministrari. Suis igitur in consilium adhibitis, è monasterio S. Vualburgæ valdè religiosum presbyterum acciuit, eique grauissimè non semel præcepit, vt illam custodiendam susciperet, diligentissimeque explotaret, num fraude aliqua alijs illuderet. Fecit ille, vt erat iussus, certissimeque comperit rem ita se habere, vt ab illa dicebatur. Tum Episcopus nihil ampliùs hesitans, certam ei fidem accommodauit. Atque illa deinceps triennio sic permansit, interim nihilo minùs pro modulo suo diligẽter exequens, quicquid ei operis demandatum fuisset. Quoties autem sacrosanctam Eucharistiam percipere conabatur, nisi statim somno se daret, vomitum passura videbatur. Non ergo iam dubitemus facilimum esse maiestati diuinæ, quod humanæ imbecillitati impossibile sit.

Vide rem miram.

Post hæc *Etckenuualdus antistes Eystetensis archipresbyteros suos cum quibusdam alijs bonis viris iussit beatæ Vualburgæ corpus effodere, inuentumque diligenter contrectare. Illi verò cum multa trepidatione, diuinis adhibitis laudibus, fodientes, reppererunt gratissimas eius reliquias, easque ceu tenui quodam humore madidas: nec tamen vel puluisculus ex ijs manibus contrectantium potuit adhærere. Sublata autem est sacri corpusculi portio quædam, iubente id Episcopo: qua re grauissimè consternati & afflicti sunt Eystatentes: mirificè autem exhilarati, ad quos ea portio deportabatur. Transferebatur enim in monasterium Monheymense, sub hoc Episcopo conditũ: cumque sacro pignori puer epilepticus venisset obuiàm, & sub illo se curuâsset, sanatus est: moxque, vt testati sunt, qui huic rei interfuẽre, mira illic odoris fragrantia nares omnium & præeuntium & subsequentium impleuit, ita vt ferre vix possent. Vbi ad locum ventum est, super monasterij altare sacræ reliquiæ depositæ sunt. Nocte proxima adfuit Hubila Abbatissa, triduoque illic manens, podagra eam dirè cruciante, sopori se dedit. Astitit autem dormienti quidam venerandus senex, Vuillibalds, vt putatur, Episcopus, aitque ei: Hubila cur dormis? Quare non in templum ingrederis? Respondit illa: Nondùm pulsatum est ad nocturnas preces: mihi verò adeò dolent pedes, vt nisi aliorum allata manibus, eò pertingere non possim. Contrà ille: Abi, inquit, ocyùs: venit enim in ecclesiam beatus Vuinniboldus, multis eum comitantibus, vultque ex te cognoscere, quo pacto conditam habeas sanctam Vualburgam sororem suam. Confestim surrexit illa, & in basilicam sanissima intrauit, gratias agẽs Deo & sanctæ virgini pro tam insperata salute.

**Erckenboldus*

Reliquiæ S. Vualburgæ sudare videntur.

Puer epilepticus sanatur.

Visio Hubilę Abbatissę

Sanatus est etiam ad sacræ virginis reliquias quidam puer à primo ortu contractus, cùm ei illa apparuisset dormienti, & templum adire iussisset: vbi membris omnibus consolidatus, erexit sese & ambulauit, atque tota reliqua vita sua in eadem ecclesia robustus & incolumis seruiuit. Ibidem curata est fœmina Reginsuuinda, membris omnibus adeò debilitata, vt se loco mouere non posset.

Miracula.

Festo die dedicationis ecclesiæ eius, omnes quotannis in ea regione ferias agebant. At mulier quędam Geila ex pago Stofenheimensi, petulanti animo in opus textrinum incumbebat: sed non impunè. Inhæsit enim manui eius glomus & totus lacertus intumuit,

Accidit sanè nuper stupenda res,& propè incredibilis, nisi multorum testimonijs fulciretur. Cùm plurimi vndique ad S. Vualburgæ basilicam cōfluerent, quidam inter eos adfuit habitu peregrino, præ cæteris attentiùs & instantiùs orans. Id vbi animaduertit Hubila Abbatissa, iussit eū ad se adduci, percunctataque est ex eo quisnam esset, aut vnde venisset. At ille, Gratias, inquit, ago Deo omnipotenti, qui sanctissimæ virginis Vualburgæ meritis de fœdissima ignominiæ nota me liberauit: id quod omnes vos, qui hîc adestis, ex me potiùs, quàm ab alio discere cupio. Testor autem Deum, quem nihil latet, & sanctam Vualburgam, cuius multa necessitate adactus suffragia expetij, me non nisi vera dicturum. Anno superiori, quo dira fames multos pressit, duo inopes eius vitandæ causa peregrè profecti sunt. Illis autē obiter quidam ex longinqua regione eomitē se adiunxit. Interrogatus ab illis, cuias esset, aut quò iter intenderet, respondit ad S. Vualburgam religionis ergô se proficisci. Tum illi: Et nos, inquiunt, eò cupimus peruenire, erimusque inter nos non iniucundi socij, & securiùs itinerum pericula euitabimus: sed interim nos fame premimur, & præ defectu viriū ægrè pedes promouemus. At ille: Deo, inquit, fratres mei, itineris prolixitatē cōmendantes, quæramus locum aptum, vbi iam appetente meridie paulispèr quiescamus, & cibo nos refocillemus. Reperto loco, pariter consederunt, & ille de escis suis proferens, obtulit illis. Comederunt igitur, & sumpto cibo, ait ad illos: Iam etiam somno lassa membra recreemus, sed excubias agat vnus ex nobis, ne quid accidat periculi dormientibus. Probant illi consilium, sed mente maligna. Nam altero è duobus his se dormire simulante, alter vigilabat: tertius, qui se illis adiunxerat, nihil sibi metuens, intrepidus dormiebat. Tum surgentes illi scelesti, hominem innoxium crudelissimè iugulârunt: sed cùm anxios eos haberet, quid facerent de cadauere, tandem alter id in suos sustulit humeros, in aliquem locum auium illud proiecturus. Ecce autem dum illud conatur à suis deponere humeris, tam tenaciter sibi illud sentit inhærere, vt nulla vi id possit à se auellere. Mirè igitur & miserè discruciatur infelix homicida, videns se suum facinus celare non posse. Intereà quidam ei amicus fit obuius, qui conspecto cadauere non sine multa admiratione sciscitabatur, vnde id esset. Ille autem tanquam amico fidens, refert quid actum sit, orat vt suæ calamitatis velit misereri. Non cunctatur ille, districtoque ense, brachia cadaueris hominem arctiùs complectentia etiam articulatim nititur dissecare, vt à tanta ignominia amicum liberet. Ibi tum nouum licuit planeque stupendum videre miraculum. Nam simulatque manu sua cadaueris lacertos attigit, eos præcidere volens, etiam ipse tenacissimè adiunctus est cadaueri atque homini illud ferenti, ita vt se ab illis abstrahere non posset. Mox igitur ductus pœnitentia, & lugens ob admissa peccata, toto pectore rogauit Dominum, vt ob beatissimæ Vualburgæ virginis merita suî misereretur. Cumque sic oraret, & multa sanctæ Vualburgæ nuncuparet vota, multasque funderet lachrymas, absolutus est horribili nexu illo, iamque liberè ingrediens, Deum & sanctam Vualburgam laudabat: nec tamen deserebat miserum illum, sed ad Rheni litus vsque eum comitabatur. Quò cùm ventum esset, non ferens alter tum cadaueris pondus, tum intolerabile dedecus, in Rhenum cum cadauere se præcipitem dedit. At verò tam immanem homicidam Rhenus ferre non sustinēs, quamprimùm hominem scelestum cum cadauere in litus euomuit. Qua re non mediocriter terrefactus alter, de sua quidem ereptione gratulans, ob illius verò calamitatem illachrymans, ab eo recessit, & ad S. Vualburgæ monasterium celeri cursu adueniens, quid gestū esset omnibus enarrauit, paratus etiam sua dicta, si id vellent permittere, iureiurando cōfirmare. Porrò infelix ille homicida, vt aiunt, sæpè quidem voluit beatæ Vualburgæ implorare pattocinia, sed nunquàm ecclesiæ eius potuit fines attingere, vt vel inde omnes perspicuè possent intelligere, quàm immani se scelere obstrinxisset, qui tam proculà S. Vualburgæ ecclesia arceretur. Viderunt hunc multi tali onustum sarcina exanimis corporis, qui tum fuêre in viuis, vt ambigi non possit falsum & commentitium non esse, cuius tam multi extitêre testes.

Historia memorabilis.

Immane & planè barbarum facinus.

Cœlestis vindicta.

Stupendum miraculum.

Aliud.

Item aliud.

Item aliud.

Ea, quæ hactenùs commemorauimus, miracula, diuinitùs perpetrata post eleuationem corpusculi beatæ Vualburgæ virginis, multa sanè admiratione & præconio digna sunt: at verò diuersis locis alijs toto Francorum regno, quæ eius reliquijs illustrantur, in dies plura celebrioraque fiunt: præstante Domino nostro IESV Christo, qui viuit & regnat in infinita secula, Amen.

VITA SANCTORVM EREMITARVM ZOERARDI CONFESSORIS ET BENEDICTI MARTYRIS,

Authore B. Mauro Quinqueeclesiensi Episcopo.

EMPORE illo, quo sub Christianissimi Stephani regis nutu, nomen & religio Deitatis in Pannonia rudis adhuc pullulabat, audita fama boni rectoris, multi ex terris alijs canonici & monachi ad ipsum quasi ad patrem confluebãt, non quidẽ alicuius causa necessitatis coacti, sed vt nouum sanctæ cõuersationis gaudium ex eorum conuentu adimpleretur. Inter quos quidam sancti spiritus instinctu tactus, ex rusticitate quasi rosa ex spinis ortus, nomine Zoërardus, hanc in patriam de terra Polonorum aduenit, & à Philippo Abbate, cuius monasterium, Zobor nominatum, in Nitriensi territorio ad honorem sancti Hippolyti martyris situm erat, habitu accepto, & Andreas nominatus, eremiticam vitam agere statuit. Ibi verò quanta contritione cordis & corporis maceratione afflixerit sese, ex relatione discipuli eius beati Benedicti, cum ipso conuersantis, quæ audiui, paucis literis mandare decreui. Ego quidem Maurus, Deo miserante nunc Episcopus, tũc autem puer scholasticus, virum bonum vidi: sed quæ esset eius conuersatio, non visu, sed auditu percepi. Ad nostrum ergo monasterium, in honorem beati pontificis Martini consecratum, cùm iam dictus monachus Benedictus sæpè venisset, mihi hæc, quæ sequuntur, de eius vita venerabili narrauit.

1. Maij.

Zoërardus fit monachus, & Andreas appellatur.

Postquàm idem venerabilis vir Andreas eremi solitudinem petijt, magna quidem corporis defatigatione, spiritualis autẽ vitę corroboratione ieiunium semper obseruauit. Tribus diebus ab omni re, quæ mandi potest, abstinuit pro dilectione gratię ipsius, qui propter homines homo factus, quadraginta diebus ieiunauit. Cùm autẽ Quadragesimale tempus adueniret, exemplo vitæ regularis, sub qua Zozimas Abbas degebat, vbi quadragintaquinq; dactylis quisque Quadragesimã deduxit, ipse à patre Philippo, à quo habitũ religionis perceperat, quadraginta nuces accepit, & eo existens victu contentus, diem sanctæ resurrectionis cum gaudio expectauit. Ijsdem verò & alijs diebus, licèt esus ad corpus refocillandum non solùm non sufficeret, verumetiam spiritum ipsum ad defectũ perduceret, ipse tamen, excepto tempore orationis, nũquàm à labore cessauit: sed accepta securi, quendam laboraturus syluæ locum solitarium intrauit. Vbi cùm prę nimio labore & ieiunij districtione corpore & spiritu deficiente, quadam die præmortuus iaceret, quidam iuuenis pulcherrimus adspectu & visionis angelicæ aduenit, & impositum vehiculo, ad cellam eius adduxit. At ecstasi, In qua erat, decedentè, postquàm ad se reuersus, quid erga ipsum misericordia Dei egisset, agnouit, supradicto discipulo suo Benedicto, qui mihi hæc narrauit, id confessus est, constringens eum iuramento, ne ante diem obitus sui notum cuiquam faceret.

Eius ieiunia.

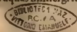
Matth. 4.

Post laborem autem diurnum corpori quietem nocturnam talem adhibuit, quæ magis tormenti & afflictionis, quàm requiei nomen mereatur. Planatum equidem truncum quercinum sepe circundedit, & per ipsam sepem arundines acutas ex omni parte infixit. Ipse verò in trunco sedens, tali sessorio vsus est artuum reiteratione, vt si fortè corpus sopore grauatum qualemcunque in partem se flecteret, arundinum acie sauciatum grauiter, euigilaret. Insupèr & ex ligno coronam factam capiti suo circumponebat, ad quam in partibus quatuor totidem lapides suspendebat, vt si caput sopitum quocunq; inclinaret, lapide percuteretur. O beati viri Andreæ merces, quàm beata & æterna vita, corona centies ornata, quæ in cælo recompensat, quod in terra grauiter emptum fuerat. O inauditum genus confessionis, quod preciosius facit regnum promissionis. Non cibus, non requies auferre potuit dulcedine vana vitam æternitatis, & nequam spiritus aditum innenire nequiuit deceptionis. Hæc, quæ iam dicta sunt, discipulo eius Benedicto referente cognoui: qui & ipse, patre suo defuncto, locum eundem inhabitare decreuit. Cumque per tres annos exemplo magistri districtè vitam ageret, latrones superuenientes, & multam apud ipsum pecuniam esse sperantes, ductum ad ripam fluminis Vuag, iugulauerunt, & in ipsam aquam demerserunt. Diù verò corpore eius quæsito & non inuento, per integrum annum visa est aquila in ripa fluminis Vuag, quasi quædam obseruatura, sedere: per quam de corpore certi effecti, quendam in aquas immergi fecerunt, & sic integrum, quasi nuper obijsset, inuenerunt.

Modus quiescendi molestissimus.

Benedictus iugulatur à latronibus.

Condi-

Conditus est autem Benedictus in Basilica beati Emmerammi martyris, in eodem sepulcro, in quo asseruabantur ossa beati Andreæ, eius sancti patris. Iam quæ sequuntur, Philippus Abbas mihi Abbati constituto narrare consueuit.

Cùm igitur tempus resolutionis sui corporis immineret, indicans eis hoc, qui aderant, ne ab vllo vestimentorum suorum exueretur operimento præcepit, donec Abbas Philippus quem miserat accersitum, adueniret. Qui pater adueniens, vbi corpus venerabile iam mortuum iacebat lauandum, catenam æream viscera iam attingentem inuenit. O mira res & inaudita. Catena carnes intus putrefaciens, cute foris est obducta. Sed nesciri hoc genus martyrij posset, nisi ad vmbilicum ligati nodus appareret metalli. Soluta verò catena dum ex corpore trahitur, sonus costarum elisarum grauiter auditur. Cuius catenæ partem mediam ab eodem patre impetraui, & nunc vsque custoditam, petitioni Ducis Christianissimi Geisę, cum desiderio mihi pro ea instanti, negare nequiui. Sepulto quoque beati viri corpore, quæ per reuelationem Abbatis Philippi cognoui, & cognitu digna esse videbantur, memoria notaui. Tempore quodam latrones, quorum collegia maxima ex parte solitudinem inhabitant, in sylua congressi sunt. Quibus confligentibus, vnus ex eis multùm sauciatus est. Conflictu dirempto, cùm hûc socij vulneratum nequaquàm in sylua dimittere vellent, consilio inito, ad cellam superiùs dicti viri Andreæ, cuius fama iam ad omnes circunquaque diffundebatur, eum deferre statuerunt. Sed cùm adhuc locus longè abesset, latro in via defunctus est. Corpore verò eius ad cellam deportato, & in eadem posito, media iam nocte cùm ossa commendare vellent humo, subitò spiritu reuerso, mortuus resurgere cœpit. Illis autē qui aderant, valdè perterritis, & præ pauore fugientibus, resuscitatus ille reuocabat eos, dicens: Nolite fratres formidare, neq; fugere. sanctus enim Zoërardus me à morte suscitauit ad vitam. Illis autē præ gaudio plorantibus, & vt discederet cum eis, rogantibus, dixit se nunquàm ab ea cella discessurum, sed ibi in perpetuum Deo & sancto Zoërardo seruiturum. Fecit itaque, quod promisit, & vsque ad obitum suum ibi permansit.

Catena ærea iam carni penitùs impressa.

Latro defunctus redit ad vitā.

Aliud quoque eius miraculum nequaquàm reticere volui, quod eodē Philippo Abbate narrante cognoui. In ciuitate Nitria quidam reus damnatus, suspēsus est. Qui pòst solutus Dei misericordia, ad Abbatē venit Philippum, & qualiter per merita beati viri Andreę liberatus esset, indicauit. Dixit enim, quòd cùm damnatus esset, semper nomen ipsius implorâsset: & cùm subleuaretur in patibulū, statim manibus suis beatus vir Andreas eum sustentauerit. At illi, cùm eum omnes mortuū putantes, domū reuerterentur, ipse eum manu sua solutū abire permisit. O quanti meriti vir ante Deum, qui visibilis apparens, homines soluit, cùm inuisibilis inter angelorum choros locum possideat.

Suspensus à patibulo soluitur.

VITA S. PATRIS NOSTRI ET CONFESSORIS ATHANASII EPISCOPI ALEXANDRINI, AVTHORE *Simeone Metaphraste.*

2. Maij. secundùm Latina Martyrologia.

ALII quidem alia beatorum virorum monimenta, ad virtutis exemplar demonstrandum, & ad eius amorē incitandum persequantur, piorumque ea tradant auribus. Ex eo enim, quòd assiduè fiat mentio eorum, qui ex virtute vitam instituunt, euenire solet naturaliter, vt & virtutem persequantur, & eius vehementi amore inflāmentur. Ego autem omnium optimam, ac præstantissimam, & quam maximè existimo ex Deo esse actam, alioqui autē difficilem, & quam nullus quidem perfectè possit imitatione consequi, si eam autem aliquantispèr rectè sequamur, nobis non paruum lucrum afferet: magni, inquam, illius Athanasij vitam, perindè ac quandam animatam & immortalem virtutis columnā, omnibus manifestam & cognitam conabor efficere. Talis enim viri vita, & qui tot propter Deum calamitatibus est impetitus, totque tamque crebras ac varias sustinuit mutationes, non solùm potest, si vel tantùmodò audiatur, honesti amantibus animis simul cum voluptate afferre admirationem: sed ad philosophiam quoque cum alia virtute docendam, spem, magni animi virtutē, & tolerantiam est accōmodatissima. Atque omnia quidem, quæ ab illo gesta sunt, nō est facile persequi. Non solùm enim ea difficile est imitari propter magnitudinem, sed etiam oratione complecti propter multitudinem. Verumenimuerò quæcunque sunt ad audiendum vtiliora, ea vulgo quoque sunt notiora cum alijs.

S. Athanasij patria.

Athanasio ergo fuit quidem patria, Aegypti ciuitatum clarissima Alexādria. Parentes verò, qui alios quidem virtute superabant, solo autem filio erant inferiores: adeò

cò vt ex fructu arbor, & radix ex germine magis [illegible]ata iudicaretur. Cuius generosum & liberale ingenium, morumque probitas & constantia, ad Deumque propensio, & ad ea, quæ sunt spiritalia, inclinatio, statim ab ineunte ætate apparuit. Cùm ergo iam infantiæ superaret ætatem, quæ solet natura delectari lusionibus & æqualium congressionibus, propter teneritudinem, venit hic quoque cum æqualibus ad quoddam litus maris. Ac videbatur quidem in litore ludere cum æqualibus: ludus autem fuit reuerà res seria: & non solùm figura futurorum, sed etiam occasio & primitiæ Athanasio eius, quæ illi fuit cum Deo, coniunctionis. Pueri enim per ludum imitantes ea, quæ aguntur à sacerdotibus, Athanasium quidem manibus impositis ordinant Episcopum: Ipsi autem veluti in Presbyteros & Diaconos allecti, ad eum adducebant alios pueros, qui diuini baptismi signaculo nondùm erant obsignati, vt ab ipso baptizarentur. Ille autem eis de more omnia peragẽs, & aqua marina pueros tingens, visus est velle etiã aliqnam tangere adhortationem.

Videlu[illegible] puerilem.

Qui itaque tunc Alexandrinæ præerat ecclesiæ, diuinus Alexãder, cùm esset à negóciorum tractatione vacuus, & se ad moderatam aliquam dedisset remissionem, & ad maris iucundissima oculos coniecisset spectacula, & tali ludo vtentem vidisset Athanasium, & in eo spectando diù esset immoratus, & apud se valdè esset admiratus, statim adducit pueros: & quibuscunque quidem ex ijs puræ manus Athanasij, quę diuinorum præceptorum erant ab infantia administræ, veluti quandam in Christo signaculi figuram imposuerant, eos prompta & alacri manu ipse quoque inungit, egregiarum illarum Athanasij manuum impositionem vel ante ætatem reueritus, & non irritam censeri oportere arbitratus. Ipsos ergo inungit, & per * baptisma perficit. eos enim nondùm fuisse mysterijs initiatos priùs diximus. Ipsum autem Athanasium, suauem virtutis florem, & iucundam illius plantã iam maturis spiritûs scatentem fructibus vel ante tempus, tradit parentibus, vt eum interim curent instituendum literis. Cùm autem ad ætatem peruenerit, ad eum rursus filium adducant, vel potiùs ad ecclesiam & Deum, sicut etiam Anna duxit Samuelem. Sic ergo Athanasius cùm esset in diuinis meditatus disciplinis, & se etiam in aliquibus exercuisset liberalibus, esset autem iam puber ætate, rursus ad Pontificem adducitur à parentibus. Ille verò eum libenter acceptum (sciebat enim, quantum Ecclesiæ bonum futurum esset Athanasius) sacerdotali eum veste induit, & in clerum cooptat, in pugna socium ijs, qui decertant, & virum fortem in instructa acie.

* Chrisma legendũ videtur, Noluit enim in ijs iterari baptisma, sed impleri, quę fiunt ab Episcopo.

1. Reg. 1.

Atque erant quidem in Athanasio multa & in moribus eximia, in doctrinaque & dicendi facultate multa præclara: ex quibus nihil hominem reddit æquè insignem, atque quæ pro rectis dogmatibus suscepit certamina, & quæ iuueniliter gessit aduersùs impietatem: quæ quidem ordine omnia enumerare, perindè esset, atque aquam maris metiri acetabulis. Sed nobis sunt omninò pauca ex ijs, quæ gessit, assumenda. Quemadmodùm enim fieri non potest, vt omnia persequamur: ita rursus omnia prætermittere, fuerit planè impium, & inuidorum potiùs, quàm eorum, qui bonis lætantur, proprium. Rabie quidem agitabatur insanissimus Arrius, & vniuersam labefactabat Ecclesiam. Iam autem & ipsum orbem terrarum & omnia peruaserat improbitas, eiusque ille nullum nec finem, nec modum statuebat. Quinetiam exilio damnatus, & à Christi parte abdicatus cùm esset draco semimortuus, per suos eadem sentientes caudam mouit discipulos. Per eos ergo cùm Magni quoque illius Constantini magnos ad se spiritus attraxisset, (nihil enim dolum minùs suspicatur, quàm animus ingenuus.) Cùm ergo Imperatorem iureiurando & literis, quæ multum illecebrarum habebant & probabilitatis, per suos discipulos vel potiùs impietatis magistros & legislatores corrupisset, & suum dogma exposuisset, verbis quidem nudis, & quod ipsa quidem auditione similiter se habebat atque nostrum, re autem ipsa &, quæ in profundo latebant, sententijs multùm differens, ea ratione procurat, vt reuocetur ab exilio. Sic autem sceleratum illum, qui ad Alexandrinam ciuitatem ad publicum Ecclesiæ redierat exitium, fortis Christi miles, rectorumque dogmatum & pietatis defensor statim magnus innasit Athanasius. Qui etiam crebrò commouebat Pontificem, & ad bellum in eum gerendum incitabat, veluti generosissimus quidam Imperator auxiliaris. iam enim Archidiaconatûs gradu & ordine dignus erat habitus. Quibus de causis perturbabatur quidẽ Aegyptus: perturbabatur autem, quicquid erat in religione contentiosum, diuersæque & à vero discrepantis sententiæ. Scribebant autem ad Imperatorem, & imponebant eius simplicitati. Athanasio verò non licebat

Arrij furor Ecclesiam exagitat.

Arrius imponit Constantino.

qui-

quiescere, sed & lingua & manu praeclarè vtebatur: nec cessabat ipse cum Alexandro scribere ad Imperatorem, & literis aerioribus insectari eius in peruersos facilitatem: quòd eum, qui rectam Christianorũ fidem infirmârat & nihili duxerat, & ab ipso Deo & Patribus omnibus fuerat abdicatus, figmentis rursus & fabulis deceptus admittat, & patrum moueat terminos, qui, vt scriptum est, sunt immobiles.

Prouer. 22.

Eusebium Nicomediensem dicit

Quo quidem tempore, Imperator non moderatè ferẽs se increpari, sed ab Eusebio accensus, dat acerba & aspera responsa, minatus se eos esse depositurum, si non ijs acquiescerent, quæ fuerant ab illis decreta. Hæc autem faciebat, non iræ seruiens, neque circa fidem aliquid innouans & amplectens Arrianismum: sed zelo potiùs vrens, etsi non secundùm scientiam, & specie procurans, ne diuelleretur & distraheretur Ecclesia. Atque Alexander quidem eùm simul cum Athanasio tales ab Imperatore literas accepisset, pauco tempore superstes, honesto fine vitam concludit. Athanasius autem statim & morum & sedis fit successor, totiusque populi suffragio ei mandatur sacerdotium, declaratus dignum talis vnguenti receptaculũ, hoc non humanæ gratiæ munus, sed donum spiritûs, & virtutis præmium consecutus. Impietatis autem præsides, occulti zizaniæ satores, ardentes ministri improbitatis, se quidẽ aliquandiù continuerunt, nihil omninò mouentes, nec perturbantes: sed eorum conquieuêre impetus, & Athanasio apertè bellum indicere distulerunt. Deinde verò, tanquam à maligno ad cor eorum loquente, accepto signo, in id, quod parturiebat animus, erumpentes, aperta quæ priùs latebat improbitate, vndique in eum grauissimas intenderunt insidias: non solùm sede, sed ipsa etiã ciuitate expellere eum, qui cælestibus tabernaculis verè erat dignus, contendentes. Sed ille manebat immobilis, vnà canens cum Dauid: Si consistant aduersùs me castra, non timebit cor meum.

Athanasius obtinet sedem Alexandrinam

Infestatur ab Arrianis.

Psal. 26.

Has autem primùm cœpit moliri insidias, qui nomine tantùm pietatis fuit particeps, mores enim eius nomini apertè repugnabant: impietatis, inquam, instrumentum Eusebius. Is enim cum suis in Imperatoris simplicitatem se insinuans & irrepens, tempus opportunum esse ratus, omnia mouebat & conturbabat, vt Athanasium de sede exturbaret. Sic enim fore putabat, vt & alios superaret, & opinionem Arrij confirmaret. In eum ergo moliuntur & struunt insidias, magna, vt eis videbatur, verisimilitudine & probabilitate. Conducunt autem Meletij quoque hæresis sectatorem Isionem, & in improbitatibus diuitem Eudæmonem, & in scelere victorem Callinicum. Crimina autem, quæ intendebatur Athanasio, vnum quidem erat, quòd coegisset Aegyptios lineam vestem pendere Ecclesiæ Alexandrinæ. Alterum autem, quòd non benè vellet Imperatori, sed etiam pararet insidias literis Imperatorijs. Tertium verò auaritia, quòd & arcam quandam auro plenam misisset ad quendam ex suis amicis. His quartum accedebat quidam Ischyras, qui turpissima quidem & grauissima perpetrauerat, & non solùm dignus erat accusari, sed etiam nullo modo merebatur cõsequi misericordiam: versutus autem & vafer moribus, & qui crimina quorum accusabatur, poterat refellere, ac ipsa in eos qui accusabant, conferre. Is cùm sibi affinxisset sacerdotiũ, & sibi Presbyteri nomen imposuisset, & mystagogus ex mysterijs nondùm initiato, & eruditus in diuinis ex insipiente & inerudito repentè apparuisset, æquum censebat, vt faceret quæcunque facit sacerdos, idque cùm ne in somnis quidem esset affectus honore sacerdotij. Vndenàm enim esset sacerdos, qui semper egisset vitam sacerdotio contrariam?

Crimina ei intentata.

Cautè locum lege. Non enim non erat sacerdos, quia egerat vitã sacerdotio cõtrariam, sed quia nõ fuerat more Ecclesiæ ordinatus.

Cùm hæc autem de illo rescicuisset Athanasius, vt qui esset accuratus talium hominum examinator, & Lydius quidam lapis, vt dicitur, Presbyterum Macarium mittit ad Mareoten, (illic enim versabatur Ischyras) ei permissa rei inquisitione. Postquàm autem deprætensus Ischyras agnouit, nec habuit quid ageret, illinc aufugiẽs, venit Nicomediam, & accedit ad Eusebiũ, aduersùs Athanasium impudenter vociferans, & ei in omnibus detrahens, eique acerbè maledicens. Est enim vitium eiusmodi, vt cùm speciosus ei defuerit prætextus, ad falsum iurandum procedat, & apertè armetur aduersùs veritatem. Illi autem eum honorant tanquam sacerdotem, & perindè ac verum & germanum suscipiunt eum, quia à Deo & sacris legibus defecerat. Natura enim delectamur similibus, prout vnusquisque est affectus vel ad virtutem, vel ad vitium. Illi ergo propter suum ab Athanasio dissidium animis æstuantes, quanta putas lætitia exceperunt Ischyram? Illam animam, arrogantia & confidentia plenam, spe bonorum proposita acuerunt, & magno Episcopalis dignitatis honore eum ornaturos sunt polliciti, si modò in iustum posset aliquam struere accusationem, pro talibus factis eiusmodi præbentes remunerationes, & tot animarũ præfecturam constituentes mercedẽ calumniæ. Is autem

(erat

(erat enim non solùm ad crimina struenda ac comparanda, sed etiam ad confundenda & in aduersarium conuertenda callidissimus, vt iam antè diximus) in ipsum Athanasium vicissim crimen intendit, quòd scilicet illius voluntate Presbyter Macarius ecclesiam instar prædonis inuadens, ipsum magno furore ab altari detraxerit: illam autem sacram mensam euerterit, & mysticum calicem contriuerit, & sacros libros igne exusserit. Atque huiusmodi quidem actus ab Ischyra est adornatus. Ischyræ calumniæ.

Iam verò per alia quoque perfectè ab eis instructis insidijs, accedunt ad Imperatorem Constantinum, hæc dicentes de Athanasio, & iram Imperatoris in eum accendentes. Hoc autem erat, quod eum maximè irritabat. Id enim inuenit improbitas, sciens laudis cupiditatem esse natura insitam hominibus. Ne vestras quidem, inquit, ad se misit literas, neque Arrij sustinuit communionem. Quæ cùm audijsset Constantinus, primùm quidem parùm fuit conturbatus. Deinde verò rem apud se considerauit, fuitque adeò perplexus & animi dubius, vt nesciret quò inclinaret, & cui se adiungeret, cùm Athanasij quidem virtus superaret omnem suspicionem, illorum autem rursus calumnia verisimilis permultum haberet & probabilis. Cùm ergo sic se haberet, media via ingressus est, vt neque Athanasium cõdemnaret, neque rursus denegaret examinationem. Sed quoniam tunc Hierosolymis peragebantur Encænia, & omnes ferè simul conuenerant Episcopi, iubet vt cùm Tyrum venissent, de magno quoque Athanasio obiter inquirerent, nihilo seciùs autem Arrium quoque examinarent: vt si quidem, vt ipse dicit, manens intra terminos rectorum dogmatum veritatis, abdicatus fuerit per inuidiam, rursus admittatur in clerum & synodum, & coniungatur membrum reliquo corpori. Si autem nihil sit in summa aliud, quàm verborum persuasio, quæ clanculùm pro veritate obrepit, iudicetur sacris legibus, & meritas luat pœnas, quòd dogmata peruerterit.

Erat hic tricesimus annus imperij Constantini. Et aderant quidem ex diuersis ciuitatibus Episcopi. Adducebatur autem Presbyter quoque Macarius vinctus manibus militum. Aderat verò ipse quoque Præses, iudicaturus vnà cum Episcopis, atque etiam quidã magistratus. Aderant autem etiam calumniatores. Et apertũ quidem fuit tribunal iudiciale: vocatus est autem Athanasius. Et primùm quidem lineæ vestis, deinde etiam auaritiæ illata ist aliena criminatio. Sed protinùs quoque est consecuta criminis absolutio, apertum argumentum illorum inhumanitatis. Literæ enim ab Imperatore illo tempore veniunt in iudicium, quæ non leuiter quidem tangebant accusatores, Athanasium autem liberabant crimine, comiterque & benignè ad eum accersebant. Apis enim & Macarius, non is, quem iam priùs diximus, (ille enim erat ab Eusebio relatus inter reos,) sed alius, qui erat eiusdem cum eo nominis, ambo Alexandrinæ ecclesiæ presbyteri, cùm Nicomediam non consultò sed casu venissent, & Imperatorem conuenissent, omnia, vt rei se habebat veritas, retulêre, & falsum crimen sancto obiectum, & iniquas in eum structas insidias, dissoluêre. Quibus cùm fidem habuisset Imperator, vel potiùs argumenta à veritate profecta esset reueritus, quoniam nihil probabile, neque quod rei cohæreret consequentiæ, sed solummodò inuidiæ fœtus re vera esset calumnia, tales edidit literas. Quæ cùm in ipso ingressu accusationis lectæ essent in iudicio, Eusebianos protinùs inuasit metus & angor animi, neque sciebant, quidnam facerent. Synodus Tyri, vbi accusatur Athanasius.

Cæterùm ne sic quidem destiterunt ab insania, neque satis duxerunt, quòd essent semel conuicti, sed etiam accusatione conuersa in contrarium, vt quæ stolidos potiùs reddidisset obnoxios criminibus in Imperatorem, illi etiam conuersi sunt ad alias, & moueri cœpit quæstio de Macario. Et productus quidem est accusator Ischyras, testes autem Eusebiani: quos primùm quidem Athanasius reiecit vt inimicos, & ipsis legibus & ijs, quas leges afferunt, necessitatibus arcuit à ferẽdo in se testimonio. Deinde etiam æquum censebat, vt ostenderetur, num re vera esset sacerdos accusator Ischyras: & tũc ipse quoque dicebat se redditurum rationem ei obiecti criminis. Hæc ille quidem dicebat, Iudices autem non patiebantur: sed admissus quidem fuit libellus aduersùs Macarium, eiusque causa agitabatur, iamque peruenerat ad contentiones & ad probationes. Quæ cùm essent minùs validæ, dilata est auditio, vtpotè quòd opùs esset, vt res ipsa in loco ipso quæreretur. Cùm autẽ quos reiecerat Athanasius, eos videret mitti ad examinationem, tunc non tacendum esse censuit nec ferendum, sed vociferatus est: Ius extinctum est, conculcata est veritas, perit illa accurata legum iudicumq; ratio. Quemadmodùm enim, inquit, non fuerit absurdum, vt reus quidem se defensurus tutò seruetur Ischyras accusat Athanasium. Athanasij protestatio

tur in vinculis, accusatori autem & inimico ferenda permittatur de causa sententia: quinetiam ij producuntur criminum testes, de quibus ipsi sunt iudicaturi. Hæc cùm Magnus apertè clamaret Athanasius, publicéque & toti synodo hæc protestaretur, vbi nec iusti, nec eorum, quæ dicebat, eos vidit vllam habere rationem, ipse quidem de recessu cogitat, & clàm venit ad Imperatorem. Statim autem concilium, vel improbum, vt ita dicam, conciliabulum, eum absentem condemnat.

Damnatur absens.

Postquàm autem finem quoque ceperunt, quæ acta sunt Mareotæ, & omnia inimicis successerunt ex sententia, decernunt vt omninò deponatur Athanasius. Ij, inquam, deponendum decernunt, qui, si veritas iudicaret, essent potiùs deponendi, cum, in cuius animæ pulchritudine nulla erat macula: in eo deponendo criminationibus contumelijsque & maledictis supra modum redundantes, & vehementi impetu in eum inuehentes. His sic peractis, ita vt se habebant, rectà cucurrerunt Hierosolyma, vbi etiam Arrium, qui in Deum furebat, admiserunt quicunque lingua solùm pietatem colere elegerunt, & in Nicena synodo fictè subscripserit homousio. Qui autem rectæ erant fidei, cordeque & labris sani erant, cùm statuissent vt examinaretur Arrius in synodo Alexandrina, verbisque & sententijs animum adhibuissent, eaque diligenter perpendissent, deprehendunt dolum, qui latebat sub multis velamentis verborum & sententiarum, & eum esse conuincunt inimicum veritatis, & vulpem illaqueant. Deinde rursus veniunt literæ ab Imperatore, quæ iubent, vt Athanasius quidem ad ipsum veniat, & ipsi quoque quamprimùm adsint. Hæc magnum timorem incussêre synodo, ne conuincerentur ab Imperatore, partim quidem gratia, partim vero odio adducti iudicâsse, vt qui apertè fuerãt falsi defensores, & proditores veræ fidei. Quibus de causis complures quidem ad sua redierunt: Eusebius autem, Theognis & reliqui causas fingentes probabiles, vt in eo loco manerent, non paruam attulerunt dilationem temporis: & interim Imperatori respondêre literis.

Dum hæc autem agerentur, rursus Nicomediæ in conspectum Imperatoris se sistens Athanasius, de auro obiectum crimen iustè & apertè diluit. Cùm verò adhuc magis differrent Eusebiani, Imperator Athanasium cum literis dimittit Alexandriam, & ei tradit Episcopatum, significans visas esse omnes accusationes infirmas & inualidas. Cùm sic ergo Alexandriæ fuisset Athanasius, conspirarent autem & confirmarentur Arriani, magna quędam confusio & perturbatio populum inuaserat: vtpotè quòd multi ferre non possent, videre rursus ea iudicio retractari, quę iam probata fuerãt à tot Episcopis. Aegrè ergo ferens Athanasius, quòd non solam Alexandriam, sed etiam totam ferè Aegyptum videret labefactari, significat omnia Imperatori, & ad vltionem Arrij adhortatur, volens eum de illo aliquod sumere supplicium: protinusque literæ veniunt Alexandriam, vt accersitus duceretur Arrius, intemperantis animi & linguæ pœnas daturus. Cùm ergo ab Alexandria ad Imperatorem deduceretur Arrius, fuit Cæsareæ, & eum Eusebio, Theognique & Mari ei fuit consuetudo.

Constantinus restituit Athanasiũ suæ sedi.

Hic mihi considera difficilimam irruptionẽ, & vndenàm Athanasio sit exortus maximus fluctus tentationum. Cum eis quidem cõmunicat sermones, qui erat morum quoque socius: mensam quoque cõmunicant, qui cõmunem aduersùs Deum pugnam cum eo susceperant, suaque ei narrant omnia, & inter se capiunt consilium, vt nec Deo (ô insaniam) parcant, nec Athanasio. Aduersùs eum ergo alias quoque rursus struunt illi calumnias, qui ex maximi Esaiæ sententia, laborem concipiunt, & pariunt iniquitatem, qui spem posuerunt mendacium, & dixerunt mẽdacio, Tegemur: & omnem rudentem mouent, vt est in prouerbio, vt de sede sanctum detrahant, & belli in Christianos gerendi tutam sedem faciant Alexandriam. Iuerunt ergo ad Imperatorem, Arrius quidem se defensurus: Eusebius autẽ & eius asseclæ, patroni futuri mendacij: in Athanasium autẽ & veritatem, apertè laturi testimonium. Postquàm autem se Imperatori stitissent, & de ijs, quæ gesta fuerant à synodo, ea, quæ par est, interrogati fuissent, statim De alijs quidẽ, ô Imperator, inquiunt, non adeo cruciamur: sacra autem mensa & calix mysticus, quòd illam quidẽ euerterit, hunc autẽ confregerit & in partes minutas diuiserit, & quod frumentũ, quod ex Alexandria ad vrbem pro more emittitur, minatus sit se prohibiturum, hæc malè nos habent, hęc mordent, hæc cuius non tangant animum vel adamãtinum? Horum sunt testes Adamantius & Anubion, Arbestionq; & Petrus Episcopi: à quibus de his omnibus conuictus, iustum quidem effugit supplicium, effugere tamen non potuit, quò minùs abdicaretur: sed communiter ab vniuersa synodo, vt nefariorum & impiorum eiusmodi facinorum perpetrator, est abdicatus.

Esaiæ 59.

Arriani accusant Athanasiũ apud Constantinum.

Hæc

Hæc cùm adhuc dicerentur, Imperator primùm tacitè & apud se perturbabatur: tandem autem, cùm penderet ab eorum auribus, in iram erumpit, & iustũ condemnat, vt in Galliam mitteretur in exilium, hic quidem solùm corruptus sentẽtia & moribus, cùm vtrasque aures præbuisset Eusebianis, (reuerà enim bonos mores peruertũt & corrumpunt, vt ait ille sapiens, colloquia praua) licèt reó semper alterã seruaret integram: quod quidem ei fuit velut quædam ruga & macula, cùm se alioqui seruâsset purum & ab omni labe alienum. Sunt autem qui dicunt, accuratiùs fortasse eius scopum perpendentes & considerantes, quòd non propter condemnationem aliquam hoc exilium statuit in Athanasium, sed potiùs ad vnionem & concordiam ecclesiarum, vt earum sedaret tempestatem, & sopiret tumultum. Quoniam enim non leuis seditio totã, quanta erat, Alexandriam, & maximam partem Aegypti inuaserat, ille hoc moliens & procurans, vt res componerentur, statuit in præsentia procùl amandare Athanasium. Sic enim futurũ est arbitratus, vt curaret mentes aliorum Episcoporum, & omnes in vnum conciliaret, si virum apertè relegâsset extra terminos ciuitatis. *Iubetur exulare Athanasius.* *Menander. 1.Cor.15.*

Cæterùm ille quidem in his vita excedit, tricesimo quidem anno imperij, ætatis autem sexagesimoquinto, filijs relictis successoribus imperij, coq; inter ipsos diuiso. Nam Constantino quidem maiori ex filijs maius quoque relinquit imperium: testamentum autem cuidam commẽdat presbytero, qui clàm in animi penetralibus laborabat morbo Arrij, quid id quoque simul cum morbo celauit. Et cùm à multis rogaretur, facto ne restamento decessisset Imperator, distulit id dicere, in rei tam arcanæ societatem adhibitis intimis Imperatoris Eunuchis. Cùm autem diutiùs aduentum prorogante Constantino, tertius ex filijs Cõstantinus primus venisset Antiochia, ei clàm in manus tradit testamentum patris: hancque solam ab eo petit gratiam, vt ille quoque accedat Arrianis: Regique immortali dat hãc regni remunerationem, quòd non sit ipse Deus, ô amentiam, nec vniuersi Dominus. Hoc autem * captum vnà cum eis aggressus est is, qui priùs dictus fuit, Eusebius, & omnes eius Assecla, tunc esse arripiendam arbitrantes occasionem. Vna autem videbatur ratio constituendi stabiliendique Arrij, si hic quoque Athanasij confirmaret exilium, tanquam iure optimo in eum constitutum. Ad quod eis manus vtilissima fuit ille quoque sceleratus sacerdos: qui cùm vnà cum alijs regiæ quoque præpositum corrupisset, ipsum quoque reddidit partem non minimam illius improbæ Arrij sentẽtiæ. Ab eo enim in reliquos quoque Eunuchos peruasit morbus Arrij, qui sunt natura faciles, aptique ad sumendum vitium, & ad cõmunicandum. Porrò autem vxor quoque Imperatoris paulatim blasphemis corrupta colloquijs, ipsa quoque simili repleta est exitio. Haud ita multò pòst ipse quoq; Imperator fecit, quod Semei nequam, (qui, inquam, aduersùs suum dominum insurrexit, & improbè suum regem incessit maledictis) & Arrij accessit sententiæ, adeò vt in eo impletum sit illud diuini Hieremiæ: Pastores quoque in me fuêre impij. Iubet ergo ea, quæ ille sentit, firma esse ac valere, & Episcopos tanquam ex mandato malè sentire, & non persuasos, sed potiùs perterritos, amplecti impietatem. *Constantini obitus.* *De Eusebio Archieunucho dicit.* *2.Reg.16.*

Gubernatores autem ecclesiarũ in tam magna tempestate & tantis fluctibus, erant Maximus quidem Hierosolymorum, Athanasius autem Alexandriæ: qui etsi esset in exilio, clauum tamen non dimittebat, & Alexander ciuitatis Constantinopolitanæ. Eusebius verò callidum quid spirans & audacia plenum pro impietate, temporaque ac loca, non secùs ac prudentes Imperatores, ad veritatem inuadendam obseruans, tale quid excogitat. Introducit Arrium in Constantini ciuitatẽ cum valdè magna authoritate, vt inquisitio fieret in aliena regione, cùm in exilio quidem esset Athanasius, nullus autem adesset, qui posset recta tueri dogmata: sed & Imperator & Magistratus ei essent omnes accessuri, proptereà quòd nullus esset, qui resisteret. Hæc quidem apud se considerabat: aliter autem rursus sapiens, hec desupèr ordinauit & transmutauit Oeconomus, dans quandam paruam interruptionem vehementi impetui sceleris: & quo magis Arrio fluxit lingua aduersùs pietatem, eo magis ei vnà quoque sua paulopòst fluxerunt intestina: & inanis quidem extis, inanis autem visceribus in locis profanis proiectus est Arrius. Supplicium iustum oris intemperantis, & mali vasis pleni putredine digna exinanitio. *Arrij horrẽda mors.*

Cùm ergo corpus & animam tam miserabiliter abrupisset, Eusebius & eius asseclæ totum bellum & pugnam vniuersam susceperunt, & omnia conturbare sunt aggressi, in his tanquam manus habentes Eunuchos aulæ regiæ. Sunt autem hi improbi & versuti, rerumque semper gaudentes mutationibus & cõfusionibus. Et illi quidem suum

olim susceptum vrgebant institutum, studebantque vt Athanasius excluderetur simul à sedibus & sermonibus, doctrinaque & omni loquendi libertate. Alia autem rursus sapiens prouidentia Constantini animum variauit & commouit, qui ex magni Constantini filijs primus erat ætate & imperio. Veteris enim Romæ tunc obtinebat imperium. aggreditur quidem eius soluere exilium, scribere autem ad Alexandrinos, atque ipsum etiam Athanasium vnà mittere cum literis, quæ sic habent: Victor Constantinus Alexandrinorum ecclesiæ & populo: Neminem vestrûm arbitror ignorare, quæ magno veritatis præconi, adorandæque legis interpreti nuper accidêre Athanasio: & quemadmodùm communiter aduersùs ipsum excitatum est bellum ab inimicis veritatis, & quemadmodùm iussus sit mecum degere in Gallijs, vt posset vtcunq; suo capiti imminens declinare periculum. Non tamen est omninò perpetuo damnatus exilio. Quinetiam interim ei est à me pulchrè consultum ac prouisum, vt nihil ei, quod nollet, accideret, etiamsi alioqui est tolerãs & laborum patiens pro veritate, vt si vllus alius, & qui diuino zelo incitus, possit facilè ferre quoduis onus quantumuìs graue. Porrò autem beatus quoq; Constãtinus pater meus, volebat eum sedi suæ statim restituere. Qui cùm ad vitæ finẽ peruenisset, & quod statuerat anteà, implere non potuisset, mihi per successionẽ reliquit negociũ, extrema de hoc viro dans mandata. Vobis ergo iubemus, vt nũc quidẽ illum omni reuerentia, præclarisque ei obuiàm procedentes honoribus excipiatis, posteà autẽ eum rursus ad nos transmittatis. Qui postquàm ad nostrũ conspectum redierit, quantam à nobis curationẽ & reuerentiã sit consecuturus, vos quoque scietis.

Literæ Constantini iunioris ad Alexandrinos.

His literis fretus Athanasius, venit Alexandriam. Et eum quidem suscipit lubentissimè populus Orthodoxorum. Quicunque autem erant partium Arrij, per sodalitates coëuntes & conspirantes, rursus bellum & turbas in eum suscitabant, & Eusebianis alias calumniandi ansas præbebant aduersùs sanctum, tum quòd ei cùm synodus non decreuisset reditum ab exilio, eo ex se sibi permisso occupâsset ecclesiam. Deinde etiam cuiusdam mortuæ manûs sanctum insimulabant, dicentes eum illius ope vti ad miracula & præstigias, cùm illi essent reuerà scelerati, planeque perditi & corrupti præstigiatores: manum autem esse cuiusdam Arsenij, vnius ex Alexandrinis, arte quadam amputatam ab Athanasio. Quibus cùm aures præbuisset Imperator, (solent enim narrationes, quę habent eiusmodi nouitates & prodigia, probabiliter compositę facilè animos inducere) non primùm perpetuo condemnat exilio Athanasium, (hoc enim inimici omninò contendebant) sed vt re permissa legibus & iudicibus, ipse legitimum subiret supplicium, si conuinceretur talium peccatorum. Archelaum ergo quendam ex suis familiaribus, simul cum Nonno Præside Phœniciæ emittit ad ea quærenda. Postquàm autem hi Tyrum venerũt, (ibi enim manebat Athanasius, de præstigijs expectans iudicium) examinatio est paululùm dilata, vt videbatur quidem, quòd expectabantur ab Alexandria accusatores, qui scelus suis viderant oculis: re vera autẽ, vt finis indicauit, quòd Deus desupèr omnia intuebatur, hancq; sua clementia procurabat dilationem, vt ipse adesset Arsenius, cuius mortua manus, & iniqua amputatio, velutì tragico quodam actu iactabatur. Nam hic Arsenius fuit quidem vnus ex gradu lectorum. Cùm autem propter nefandum aliquod facinus esset non leue suppliciũ daturus, fugam comparat, & euadit fugitiuus ab Athanasio & ecclesia. Illi ergo in vitio eruditi, mala pars aduersarij, rati non modò in iudicium non ausurum esse venire Arsenium, sed nec paulispèr extra domum egressurum, propter nefarium & execrandum facinus, propterea & ei manum adscribebant, tamque impium & abominandum scelus eum admisisse contendebant, & Arsenij nomen continenter proferebant.

Athanasius redit Alexandriam.

Calumnia amputatæ manûs Arsenij.

Cùm ergo iam fama in omnem partem peruasisset, fore vt propter Arsenium maleficij damnaretur Athanasius: deinde verò etiam ad ipsum iam peruenisset Arsenium, ille misertus Athanasij & veritatis, (nam illa quoque ante generosum animum erat interitura) malo bono medetur, & latentem illam fugam manifesta dicendi libertate reparat & reficit. Suaque omnia nihili ducens, breuì Tyrum occupat: & solus ad solum accedit Athanasium, & cum eo seorsum loquitur. Is autem hoc solùm consulit & suggerit Arsenio, ne se ostendat ante iudicium, ne fortè aliquid mali ei faciant improbi, aut certè interim iudicium declinent. Atque sic quidem fecit Arsenius, & latuit securissimè. Non quiescebat autem inuidia, nec vllam capiebat satietatem malorum Athanasij. Quinetiam ad alias processerũt insidias, & cùm sederent Iudices in tribunali, intenderunt crimen adulterij viro impatibili. Fuit autem actus huiusmodi: Producunt mulierem quandam vultu impudẽtem, anima sceleratam & abominandã, in sycophantijs

Crimen adulterij ipsi

præ-

præclarè exercitatam. Hæc ergo calumniatrix empta pecunia, dicebat se domi suæ excepisse Athanasium pietatis & virtutis gratiâ. Cùm autem media nox aduentâsset, se omninò contrariū ab eo & vidisse & passam esse eorū, quę existimauerat. Hæc cùm referret accusatrix, aderat etiam audiens Athanasius: vnà autem cum eo quoque aderat Timotheus presbyter, foris stāntes ad portam, qui aduersùs calumniā callidum quid & præclarum excogitat. Nam cùm repentè irruisset vnà cum Athanasio, eiusque personam pulchrè egisset Timotheus: Mulier, inquit, Egon' tibi noctù vim intuli, vt ipsa dicis; egóne? Illa verò valdè impudenter ad Iudices; ita vt erat, statim conuersa: Hic, inquit, est, qui mihi vitium attulit, hic est, qui insidiatus est meæ pudicitiæ. Hic, & non alius, qui est apud me diuersatus, & pro beneficio vi illata me est remuneratus. Illa ergo impudica sic suis verbis cōuicta, vt quæ, vt fertur, domo testis esset producta, cùm nec ipsum quidem nôsset, qui ab ea accusabatur, quis esset, & figmentum palàm fuisset apertum, Iudices nescientes quid deinceps agerent, quieto ac sereno vultu subrident: quod quidem solet fieri à perplexitate & hæsitatione, quæ quærit tegere vultûs pudorem. Ijdem enim erant omnia Athanasio, & iudices, & testes, & accusatores. *obiectū [illegible] ra arte diluit.*

Quocircà prætermittentes ferre sententiam & lege constitutū aduersùs calumniatores, conuertuntur ad crimen maleficij, secundis stolidi studentes aliquod inuenire remediū prioris dedecoris. Quòd autem id esset falsum, fuit probatio euidētior. Producunt itaque manū, scelus, quod misericordes oculi ne intueri quidē solùm pati poterant. Hanc illi immaniter & impudēter sancto viro conquassantes: Hæc, inquiūt, Athanasi te vel tacens accusat. Hæc te ineuitabiliter & acriter insequitur. Hanc non verbis, non arte, non aliqua alia ratione poteris effugere. Sciunt omnes Arseniū, cuius tu ô iniuste & impie, hanc manū execuisti. Dicas iam deinceps, ad quid ea vsus sis, & quanam de causa eā execueris. Ille autē leni voce, & tali, vt quis dixerit, anima, & Christi omnia imitari contendente, qui cùm iniquè à Iudæis condemnaretur, non litigabat, nec clamabat, sed tanquam ouis ducebatur ad cædem, partim quidē omninò tacens, partim verò placidè respondens: Quis est ergo, inquit, ex vobis, qui nouit Arseniū? aut quis hāc eius esse dexteram scit perfectè? Cùm autē non pauci ad hæc è cathedra surrexissent, & Arsenium ipsum, & manū, & omnia apertè se nôsse affirmarent, soluto protinùs tabernaculo Athanasius, iubet Arsenium prodire in medium. Postquàm verò hic viuus & sanus est introductus, ambas manus protendēs accusatoribus & iudicibus, beatus Athanasius eos acriùs intuens: Non est hic, inquit, Arsenius? Non est hic, inquit, qui est apud vos, & manum, vt vos vultis, amisit? Non est hic, qui est notus omnibus Alexandrinis? & simul cùm eum attraxisset in mediū iudicij, vt manifestus esset omnium oculis, extendit primùm dexteram. Deinde iubet sinistram quoque in altum tollere: & magna voce exclamans, vt qui eos reuocaret, qui procùl essent à veritate: Hic quidem, inquit, ô viri, & Arsenius. Hę sunt autem manus illius, quæ minimè nôrunt amputationem. eum autem, qui est apud ipsos Arsenium, respiciēs ad accusatores: O egregij, inquit, Iudices, rogo vt ostēdatis quis nam sit, & cuius nam sit manus, quæ est amputata, quæ vos quoque criminatur, vt qui eam amputaueritis. Tunc ne ipsa quidē cathedra potuit ampliùs tolerari à Iudicibus: sed ea quoque relicta cum lictoribus, admodùm mœsti & tristes, pudoris signa vultu apertè præ se ferentes, recesserunt. *Iniqui iudices.* *Esa. 53.* *Arsenius in mediū producitur, & hostes Athanasij pudescunt.*

Cùm autē populus eos sic vidisset perturbatos, & cū pudore & animi angore iudicio excedētes, tanquam pro illis & cōmuni impietate zelo perciti, (iam enim Arriana pernicie satis erat refertus) & alioqui gratificātes Episcopis & Imperatori, aggressi sunt lędere Athanasiū, & eum vndiq; circunsistunt, verbis impetētes, manus afferentes, nugatorem, maleficū & pręstigiatorē, maleque perdendū, & multa alia peiora eū vocantes, quę cum illo quidē nihil habebant omninò cōmune: aduersùs eos autē, qui dicebant, fuissent vel longè, quàm par esset, benigniora ijs, quę merebātur audire: ipsosq; Iudices maledictis insectātes, quòd non pœnis potiùs & supplicijs, quàm legitimis probationibus calculū permisissent, & mortē ipsi rursus per se minātes iusto Athanasio. Tanta tamen excitata seditione, cùm ea confusio versaretur in populo, nihil omninò curæ fuit Gallioni, qui tūc præerat ciuitati. Quamobrem malū quoque processisset vlteriùs, nisi descendens Archelaus, blādis verbis & ad persuadendū accommodatis mitigâsset populū, & iam discerpendū Athanasiū, ex medijs populi manibus rapuisset, & ex ciuitate elāculùm subduxisset. Erat autē hic Archelaus, Pręses quidem iudicij, alioqui verò temperantissimus & moderatissimus, & magna dicendi facultate præditus. Quòd si etiā oporteret mortē contemnere, promptissimus. Hic ergo cedēs furenti populo, per- *Iniuriæ in sanctum virum.*

 suadet

Vide insignem malitiam.

suadet Athanasio, vt clanculùm excedat è ciuitate. Cùm is autem propter hæc ciuitatem reliquisset, iniustissimi conuenientes Iudices, aduersùs sanctum capiunt consilium, ferunt sententiam, reum esse pronunciant criminum, quorum fuerat accusatus: acta conscribunt, & mittunt in omnem partem, ei interdicunt vniuersa regione, ciuitate, ecclesia: omnibus modis ostendunt filij tenebrarum, se velle procùl esse à tali lumine.

Porrò autē Constantinum quoq; in ipsum incitanr, adeò vt & pecunias & honores offerret ijs, qui vel viuum virū essent indicaturi, vel perempti caput allaturi. Is verò perindè, ac si non à finibus Romani imperij, sed etiā extra ipsum orbē terrarū esset damnatus exilio, sex quidē annis in sicca quadam cisterna & aqua penitùs vacua delituit. Cùm autē ne sic quidē posset perpetuò latere, sed futurū erat, vt die sequenti caperetur, (vbique enim accuratè quærebatur & inuestigabatur) diuina quadā prouidentia vesperi è cisterna egressus, trāsit aliò. Deinde veritus, ne illic rursus captus, esset causa periculi ijs, qui eum exceperāt, ab Oriente transit ad Occidentē. Ei autē tunc imperabat Cōstans frater Constantij, qui Constantino fratri nuper successerat. Is cùm sic administrâsset imperiū, sicut dicitur, vitę finē accipit iuxta Aquileiam apud fluuiū Alsum, cæsus ab exercitu. Cùm ergo in Europā venisset Athanasius, conueniens Iuliū Romanum Episcopum, & ipsum etiam Imperatorem Constantē, eis exponit ea, quę ad ipsum pertinent. Cùm autē audiuisset, ad suum interitū & ad fidem orthodoxā euertendam, Antiochiæ fuisse congregatā, quæ vtinam non fuisset congregata, synodum, & Georgiū quendam improbum, aduersarij agricolam, mox esse in illius sede loco suo collocandum, non potuit ferre, sed vbique scripsit ad clerum Aegypti, ad magistratus, & ad populum, rogans, minans, admonens, nullam non viam versans in literis, vt nullo modo suscipiant zizania Artij, & immixta ab omni blasphemia conseruent semina fidei orthodoxæ.

Sex annis in cisterna latitat Athanasius.

Eusebiani autem, qui ad se insinuandos & homines in suas partes pelliciendos miri erant artifices, postquàm rei se defensuri magnam viderunt solitudinē, totam linguam apud Imperatorem exercentes in Athanasium, cùm facilem illum & simplicem Constantiū ad suas partes totum attraxissent, & vt eorum sententiæ assentiretur, effecissent, deponendum esse Athanasium etiam non præsentem decernunt: quendam autē Gregorium, rabie Arriana refertum, in Alexandrinam ecclesiam eius loco introducunt. Cùm verò pro eorum arbitratu hæc sic administrâssent, magna iam libertate suum dogma inferunt. Gregorius autem cùm nondùm ascendisset Alexandriam, ac si iam pręesset ecclesię sedem sibi vendicans, & tanquam penès se habere expectans id, quod nec in somnis quidem sperabat habere, literis manūs propriæ ipse quoque confirmabat, quę decreta fuerant. Eiusmodi enim est impudentia ac leuitas. Videntur semper habere in manibus ea, quæ expectātur. Iam verò Eusebius, qui erat strenuus impietatis propugnator, postquàm ex sui animi sententia res præsentes administrauit, mittit legatos ad Iulium, vehementer in epistolis inuehens in Athanasium, mittensque, quas in eum struxit insidias & calumnias, eius simul iudicē & punitorē Iulium constituens. Is autem (non poterat enim facilè illici figmētis & dolis, immò verò ad ea depręhendenda & intelligenda erat acutissimus) cùm Eusebij literas accepisset, & valdè eas diligenter & attentè perlegisset, & apertas esse nugas animaduertisset, ipse contrariam statuēs, literisque Athanasiū muniens, emittit Alexandriam, non paucis nec leuiter insectans eos, qui deposuerant. Cùm is autē ad suam deduceretur ecclesiam, eos, qui Antiochiæ congregati fuerant, non paruus cepit tumultus & metus, ne si ab Athanasio præoccupata fuerit ecclesia, sibi deinceps inrercludatur aditus Alexādriam. His de caussis illum quidem conabantur intercipere, vel potiùs interimere, Gregoriū autem in sedem introducere. Quocircà eum quamcelerrimè deduxerunt Alexandriam: Gregorio verò reditū procurabat etiam dux exercitūs Syrianus cum manu, quæ ei subiecta erat, præcedens, sic iubente Imperatore, vt Athanasio quidem mortem, illi autē procuret episcopatum. Quomodò autem ex medio reti potuerit effugere Athanasius, ostendet oratio.

Gregorius in sedē Alexandrinam Intruditur.

Iulius Papa restituit Athanasiū.

Cùm sol iam esset in occasu, festum quidē diem agebat & celebrabat ciuitas: venit autē tanquam ad prēlium dux ille exercitūs, ordinata acie, & ecclesia in orbem circundara. Hæc ergo castra videns Athanasius, & curis plenus, non ne ipse caperetur, sed potiùs, ne propter ipsum populus aliquid damni acciperet, iubet quidem Diacono preces significare. Preces autē excipiebat quoddam populi canticum. Deinde cùm, vt par est, esset magnus clamor & concentus, iussit magnus Athanasius omnes exire per eandem portā. Atque duci qnidē exercitūs & suis intercedebat amicitia cum multitudine, neque cuiquam ex ijs manus attulerunt, sed omnes omniū oculi ad solum respiciebāt Atha-

Athanasium, vt si eum vidissent, de medio tollerent. Is autem cùm pars populi factus esset, & tanquam vnus ex multis, transiens per medium tumultum & multitudinem, & sic militum oculos latens, abijt. Ille ergo Romam, cùm sic effugisset, reuersus est: Gregorius verò iam tenens ecclesiam, etiam aduersùs rectam fidem securè armabatur. Quæ cùm ferre non posset Alexandrinus populus, & grauem excitauit seditionem, & quæ Dionysij vocabatur, ædem incendit. Huius autem propter Christum confusionis fuit particeps magnus quoque inter sanctos Paulus, qui tunc Constantinopolitanæ præerat ecclesiæ, qui ipse quoque est à sede depositus, & Romam veniens, fuit Athanasij pietatis & periculorum socius. Illic ergo Constantem & Iulium conuenientes, quę ipsi passi essent, & quę aduersùs ipsos & veritatem Eusebiani fecissent, narrant omnia. Certè ipse quidem Imperator Constans de his protinùs scribit ad fratrem. Cùm autem nihil proficeret, rogant Athanasius & Paulus, vt alia fiat communis synodus. Non aliam enim ob causam aiunt fuisse excogitatas eorum depositiones, nisi vt recta & sana fides simul cum eis deponeretur. Vtriusque ergo Imperatoris sententia, communis simul & Oecumenica tursus Sardicæ congregatur synodus: & Occidentalium quidem, vt ipse quoque scribit Athanasius, conuenerunt plùs quàm treceenti Episcopi: Orientales autem, vt ait Sabinus, soli septuaginta: inter quos annumeratus est etiam Ischyras Mareotæ Episcopus. Et qui ex Asia quidem confluxerant, ne in Occidentalium quidem conspectum venire sustinuerunt, affirmantes se non aliter cum eis esse sermones collaturos, nisi priùs Paulum & Athanasium conuentu expellerent.

Præsens mortis discrimen euadit Athanasius.

Synodus Sardicensis.

Cùm autem Occidentales ne auditione quidem accipere hũc sermonem sustinuissent, illi ita, vt se habebant, rursus reuersi sunt, & cùm Philippos Thraciæ ciuitatem peruenissent, atque vtinam priùs venissent ad inferos, illic deinceps priuatum faciunt conciliabulum: & Homousium quidem, qui erant manifestæ impietatis, (O tuam Rex Christe patientiam) apertè feriunt anathemate: in epistolis autem exponunt sententiam Heterousij, id est, quòd filius sit diuersæ à patre essentiæ, & chirographa impietatis ad suos in omnes partes transmittunt. Hæc cùm resciuissent ij, qui erant Sardicæ, primùm quidem eos absentes, vt qui se non stitissent, iure condemnant. Deinde etiam Athanasij accusatores suis exturbant gradibus, & decretum fidei Nicenæ confirmantes, & ἀνόμοιον, id est, filij à patre essentiæ dissimilitudinem ferientes anathemate, lingua expressiori prædicant homousion: & ipsi quoque ea mandantes monimentis literarum, totum ferè orbem terræ his occupant. Quæ quidem cùm Constans Imperator resciuisset, & Constantio fratri significâsset, rogabat, vt Athanasius & Paulus suis restituerentur sedibus. Cùm is autem hoc recusaret & differret, ille rursus vsus est literis acrioribus, scribens, nisi concederet, se eo vel inuito vtrunque suæ restituturum ecclesiæ. Constantius ergo non ampliùs differens & tergiuersans, sed fratris minas pertimescens, suis protinùs literis accersijt Athanasium. Cùm ei autem esset suspecta vocatio, (neque enim eum confidere sinebant, quæ præcesserant) ille eum secundis interpellat literis, quæ multum habebant humanitatis & benignitatis. Cùm verò ne propter eas quidem esset vacuus à suspicione, ne sic quidem eius aduentum neglexit Constantius. Sed rursus quoque ad eum scribit, in literis prætereà adijciens submissionem & mansuetudinem: quinetiam de ijs, quæ priùs fuerant, excusationem, & quòd volebat quidem tunc aliquem ex sacerdotibus mittere, vt ei obuiàm procederet, sed nullus fuit, qui eius significaret aduentum. Nunc autem dicit se misisse Diaconum Aletam cum epistola, qui & nostram tibi significabit affectionem, & fideiubebit, vt confidas de reliquis.

Constante vrgẽte, Cõstantius reuocat Athanasium.

Cùm has epistolas accepisset Athanasius, si quis erat metus, cum animo expellit, & quicquid ei malam spem in futurum intentabat. Cùm autem eas ostendisset ipsi Constanti & Iulio, ipsos & vniuersam regionem, quæ Romanis suberat, gaudio implet & lętitia, & vnusquisque proprium diem festum celebrauit de reditu Athanasij ad suam sedem. Statim autem Imperator Constans & ipse Iulius, ille quidem regijs satellitibus, ille autem omnibus ferè, qui erant in Aegypto & Alexandria, Clericis & laicis, Athanasij reditum honorârunt. Cùm autẽ venisset, eum admodùm lubenter excepit Constantius, ciuitatique & Clero & populo Alexandrino eum lubentissimè restituit: illam tamen fugam ei comiter exprobrat, & quòd clanculùm iudicio aufugerit, & latenter secesserit, amicè insimulat: pro his tamen omnibus, ô Athanasi, vnam à te peto gratiam, inquit, vt vnã ecclesiã Alexandrię cõcedas sectatoribus Arrij. Is verò se prompto & alacri animo pollicitus est impleturũ, quod petierat, si ipse quoq; Orthodoxis aliã tribueret Constantinopoli, ad aliquod exiguum veræ fidei fermentum. Cùm is aũt postulato

 facilè

facile annuisset, non tolerandus dolor deinceps inuasit aduersarios, quòd Constanti-
nopoli daretur Athanasio aditus, & ijs, qui cum eo communicabant. Constantio au-
Constantij dictum de Athanasio. tem magis prudentia quoque admirabili visus est Athanasius. Fertur verò aliquando
admirans Imperator dixisse cum stupore: Non abs re Arriani omnes mouêre machi-
nas aduersus virum talem. Sic ergo eius admiratus prudentiam, eum deducit huma-
nissimè, scribitque ad populum Alexandrinum, Episcoposque & Magistratus Aegypti:
Quinetiam ad Nestorium Augustalem, Ducesque Thebaidis & Libyę, vt eum benignis-
simè excipiant & honorificentissimè, & non solùm ei sua sedes, sed etiam omnibus, qui
cum eo communicârunt, vnicuique ordo proprius & munus restituatur.

His ille munitus epistolis, & veluti confisus, venit per Syriam & Palęstinam, perue-
nitq; Hierosolyma, & cum Maximo Episcopo & confessore colloquitur, auditq; quot
& quanta ille passus sit propter Christum: narratque rursus ipse, quę & contra se priùs,
& nūc prò se facta sunt & decreta, & ab ipsa synodo confirmata & ab Imperatore. Quæ
cùm audiuisset Maximus, protinùs nihil cunctatus, accersit omnes Episcopos Orientis,
Tertiò redit ad suam ecclesiā Athanasius. & omnes cōmuniter Athanasio cōmunionem reddiderunt & dignitatē. Cùm sic ergo
tertiò & cum tanto honore & celebritate ad suam redijsset ciuitatem, & ab illis innu-
merabilibus velutì fluctibus & laboribus respirâsset, deinceps quidem videri poterat
eius vita esse quieta & tranquilla: tunc autem re vera maximum mare calamitatum in
eum fluctuabat. Nam cùm in Constantem Magnentius insurrexisset, & ei vitę finem at-
tulisset, graue rursus ab Arrianis bellum accendebatur, & rursus Athanasio parabantur
insidiæ & calumniæ apud Imperatorē, magnumq; & vetus ei malum imminebat Con-
Iterùm expellitur. stantius. Rursus ergo edicta, rursus minæ, exilia, terrores, & per totum mare & terram
inquisitio. Rursus zizaniorū seminator Georgius occupans Alexandriam, Aegyptum
dilacerans, Palęstinam depopulans, tumultu implens totum Orientem, cuiusq; insania
& impietas minimè capi poterat. Rursus qui erat summa improbitate Acacius, & Pa-
trophilus, Arrij impietatis patris amicus, Hierosolyma venientes, & Maximū extruden-
De Cyrillo alij aliter sentiunt. tes, & eius loco Cyrillum constituentes: qui quantùm pietate magnus erat Maximus,
tantùm erat pietati impietatis zelo aduersarius. Quidnam tragicè recēsuerit quispiam
omnia, quæ à Georgio deinceps facta sunt eo tempore in ciuitate Alexandrina? Cæte-
rùm ea, quæ ipse beatus Athanasius persecutus est, suam fugam excusans, eorum nobis
quoque modò facienda est mentio: vel potiùs illi ipsi verè dulci eius linguæ est conce-
dendum, ea submissè & moderatè, cuiusmodi erant in omnibus eius mores, narranti.

In Apologia de fuga sua. Etenim rursus, inquit, aduentârunt quidam Alexandriam, qui nos quærebant oc-
cidere, fueruntque quæ nunc sunt, deteriora prioribus. Repentè enim milites circun-
dederunt ecclesiam, & quæ solent hostes facere, fuerunt pro precibus. Deinde ingres-
sus sancta Quadragesima, qui à Macedonio & Arrianis è Cappadocia missus fuerat,
Georgius, auxit mala, quæ ab eis didicerat. Nam post hebdomadem Paschæ, conie-
ctæ sunt & virgines in carcerem, Episcopi vincti ducti sunt à militibus, orphanorum
† alius vertit: in domos eruptiones factæ sunt, & viduarum domus direptæ fuêre †, panesque viatici facti sunt in ædibus, & noctu
* deferebantur Christiani, obsignatæque sunt domus, & fratres Clericorum in peri-
culum veniebant pro fratribus. Et sunt hæc quidem grauia: sunt autem grauio-
** raptabantur* ra, quæ facta sunt posteà. Hebdomada enim post sanctam pentecosten populus, qui
ieiunauerat, egressus est ad orandum circa cœmeterium sancti Petri Episcopi & mar-
tyris, propterea quòd omnes auersarentur communionem cum Georgio. Sed cùm
hoc resciuisset hic sceleratus, concitat Ducem exercitus Sebastianum, qui erat Ma-
nichæus. Is autem cum multitudine militum, arma & nudos enses, arcusque & te-
la ferentium, in ipso Dominico irruit in populum: & cùm paucos inuenisset orantes,
(iam pridem enim cōplures propter horam tardiorem recesserāt) fecit res omniū gra-
Catholicorū dira persecutio. uissimas. Rogo enim accēso, cùm virgines ad ignē adduxisset, cogebat eas dicere, se esse
fidei Arrij. Postquàm aūt eas vidit vincere, & ignē nihili facere, eis nudatis sic earū vultus
concidit verberibus, vt longo pòst tempore vix agnoscerentur à suis. Virosque numero
quadraginta detentos, nouo modo conscidit. Nā cùm statim virgas secuisset ex palmis,
ipsis etiā stimulos habentibus terga illorū sic cecidit, vt nonnullis quidem caro sæpè sit
execta propter stimulos sibi infixos: nonnulli aūtē non ferentes, sic plagis sunt mortui.
Atq; omnes quidem, qui remansêre, & præterea eas, quæ dictæ sunt, virgines, in exilium
mittit circa magnam Oasim. Corpora autem mortuorum ne suis quidem fecit reddi
in principio: sed ipsi vt voluerunt ea absconderunt insepulta, vt viderentur eis tantam
celare crudelitatem. Hæc verò fecerunt animo aberrantes, vt qui essent emotæ mentis.

Nam

Nam cùm propinqui mortuorum gauderent quidem propter confessionem, lugerent autem propter corpora, impietatis & crudelitatis eorum maior se effundebat probatio. Etenim protinùs ex Aegypto & Libya in exilium miserunt quidem Episcopos, Ammonium, Moin, Caium, Philonem, Hermen, Paulinum, Psenosirim, Linamonem, Agathonem, Agamphum, Marcum, alterum Ammonium & Marcum, Dracontium, Adelphium, Athenodorum, & presbyteros Hieracem & Dioscorum: & eos tam acerbè exegerunt, vt nonnulli quidem eorum in itinere, alij verò etiam in ipso exilio sint mortui. Perpetuo autem exilio condemnârunt plusquàm triginta Episcopos. Studebant enim, sicut Achab, si possent, ex vniuersa terra auferre veritatem. Hæc magna Ecclesiæ tuba, acer præses veritatis, sua voce persequitur de malis, quæ erant Alexandriæ. Nostra autem oratio vult iis, quæ dicta sunt, reliqua adijcere. Episcopi in exiliū missi.

Constantius ergo, fratre mortuo, Imperator declaratus, & purè vniuersam potestatem assecutus, cùm nullū haberet, qui eius animo & voluntati resisteret, nō potuit ampliùs pati celare improbitatem, sed magna sua authoritate eam produxit in mediū: & cùm totum Orientem grauissima impietate repleuisset, non statuit esse sibi quiescendum: sed nisi etiam simul corrumperet Occidētem, paruum esse suum ducebat imperium, idq; suæ gloriæ detrahere. Ea ratione Episcopos quoque, qui erant in Occidente, ad dogmatum Arrij cōmunionem magno studio euocabat, solamq; illorum securitatē statuebat esse depositionem Athanasij. Quamobrem cōgregauit synodum Mediolani, quæ est ciuitas Italię, & multos, hei mihi, ex fortibus & strenuis, alios quidem metu, alios blandiriis, alios verò donis, & alios fraude, & alios aliter inductos, ad suam traduxit vel potiùs deduxit voluntatem, per quam ille fodit fossam animis miserorum. Hunc insultum Eusebius & Dionysius, Rhodanusq; & Paulinus & Lucifer lubenter declinârunt. Athanasij enim depositionem arbitrati esse veluti depositionem rectæ fidei, simul & fraudem fugerunt, quàm potuerunt longissimè & iure condemnârunt eos, qui decreuerant. Sed eos quidem Ariminum relegat Constantius. Athanasius autem cùm resciuisset, quid strueret Imperator, & quemadmodùm corruptum fuerat iudicium, & iam aduenire Præfectorū satellites, vt eum comprehenderent, rursus quoque diuina visione admonitus, media nocte Episcopatu egressus, ad iuuenem quandam cōfugit virginem, quæ tūc agebat annum ætatis vicesimum. Erat autem virgo valdè speciosa & amabilis, & cum qua non poterant viri habitare absq; suspicione. Ea verò, rei inopinatę nouitate stupefacta, quærebat causam. Ille verò respondens ei, narrauit: Quoniam, inquit, qui sunt cōmunionis Arrij, me vbique curiosè perscrutātur, timens ego, ne ab eis compræhensus & interfectus, eis immortale supplicium conciliem, de fuga cogito, & me soli Deo permitto. Hac nocte autem mihi apud te solam esse me salutem inuenturum reuelat. Synodus Mediolanensis.

Hæc postquàm virgo audijt, ex animo statim omnem eijciens suspicionē, gaudio repleta, totis domûs vel cordis potiùs ostijs apertis, supinis, vt dicitur, manibus excipit Athanasium. Quem quidē ex illo die sex annis, quandiù s. vita fuit superstes Constantio, in domûs abscondit penetralibus, cōmunem quotidiè salem apponēs, librosq; aliunde tollens, & ei ad exercitationē præbens & meditationē, & sic pio & religioso conuiuio corpus eius & animam excipiens: hanc quidem sermonibus, quos credimus esse panem angelorum, illud autem mensa quotidiana, & quibuscunq; alijs manus illa liberalis hospitem potuit excipere, & proprijs manibus pedes lauans, vel potiùs manus suas sanctorū pedum contactu sanctificans, magnoq; & vehementi studio quęcunq; erāt ei vsui, subministrās, & ita se cōparans, vt quæcunq; habebat, illius essent potiùs, quàm sua. Vir sanctissimus latitat apud virginem sex annis.

Intereà autem Alexandrina ciuitas & populus quoquouersùs obibant, quærentes Athanasium adeò diligenter, vt vel ipsa anima lubenter emisissent viri inuentionem: sed carebat ciuitate, carebat ædibus, eratque planè incognitus: cognitus autem soli Deo & virgini. Quamobrem illo tempore in ecclesia magna erat tristitia, & filiæ Sion licebat videre pulchritudinē repentè efflorescentem & planè marcescentem. Nam præter admodùm paucos, alij quidem & re & nomine veluti quandam artem persequebantur impietatem. Alij autem nomine tantùm honorantes Christianismum, re vera autem primos longè scelere superantes, præterquàm quòd non apertè, quos oportebat etiam cauere tanquam hostes: sed latenter, sub specie Christianismi, blasphemum impij dogma studebant confirmare. Talis autem impietatis pars erat non minima Constantius, quatenùs habebat etiam imperij potestatem ei opem ferentem, omnésque protinùs cedentes eius vel soli nutui. Iussit ergo morbum peruadere & ad Episcopos, qui erant in Italia, & ad omnes, qui erant vbique terrarum: aut si nollent subscri-

bere Heterouſio,quòd filius ſcilicet eſſet alterius à patre eſſentiæ, ipſos quidem expelli ab Eccleſijs,alios autem eorum loco in ſedibus ipſorum conſtitui. Quo tempore celeber in ſanctis & magnus Liberius,qui poſt Iulium, magni Syluestri ſucceſſorem,ſedem Romanam eſt adeptus,condemnatur exilio : Felix autem quidam eius loco electus ab hæreticis,protinùs diuino iudicio luit pœnas : Nunc quidem viſu priuatus miſerabiliter,nunc autem peſtilenti morbo diù corruptus,& malus malè perditus, diuina iuſtitia ſic puniente ſceleratos.

Nota, quā commēdet Liberium Papam.

Georgius autem Alexandrinorum, vt ita dicam,Erinnys,rurſus ciuitati faciebat ea, quæ conſueuerat,vt qui viſus ſit ipſe ſeipſo vehementior, & maiori ira & impetu ferri aduersùs rectam fidem.Intereà autem Meletius quoq; Epiſcopus Antiochenus,apertè defendens homouſion,de ſede deponitur, & damnatur exilio, quem conſequebatur magna multitudo Orthodoxorum,qui aduerſariorum cōmunionem ſuſtinere nō poterant. Euzoïus autem,qui re vera vitæ erat improbæ,conſtituitur in ſede Antiochena, (ei enim præfuerat Meletius) & Eudoxius,qui erat peſſimæ ſentētię,inuadit ſedem Conſtantinopolitanam.Sic improbitas,ſic inuidia,quæ Eccleſiam omni ex parte conturbārat & confuderat,ad reipublicæ quoque adminiſtrationem incipit procedere, & Iulianum creat Cæſarem, Gallijs præfectum ab ipſo Conſtantio. Cùm ergo Conſtantinopolim veniſſet Conſtātius, & Eudoxium, vt priùs iam diximus,ordinat,& templi,quod cognominatur Sophia,quod ipſe tunc recenter fuerat fabricatus,celebrat encęnia,decimo quidem anno ſui imperij, tertio autem Iuliani conſulatûs, quintodecimo verò Februarij. Ille aūt re vera peſſimæ opinionis Eudoxius, cùm ſedem aſſcēdiſſet, dum iam peragerentur encænia,hanc primā vocem emiſit, atq; vtinam cum illa emiſiſſet animā, ὁ πατὴρ ἀσεβὴς, ὁ υἱὸς εὐσεβὴς,id eſt,Pater impius,filius pius. Cùm autē tumultus & ſeditio, vt par eſt; propreteà orta eſſet in eccleſia, ille rurſus repetens, & veluti volens ſedare tempeſtatem : Ne vos,inquit,conturber id,quod dictum eſt. Pater enim,inquit, eſt impius,nempe ἀσεβὴς,quòd neminem colat: Filius aūt eſt pius,nempè εὐσεβὴς,eò quòd patrem rectè colat. Ex his exortus eſt riſus inter eos,qui aderant,adeò vt multi eius nugis condemnatis,receſſerint ab eccleſia. Ergo Conſtantio quoque res erat malè ceſſura, & iuſtas pœnas erar daturus ſuæ in Deum contumeliæ. Hinc impius Iulianus rerum omnium potiundi motus deſiderio,cùm in Gallia magnam manum ſibi conciliâſſet, induit ſe purpura,& ab exercitu Auguſtus appellatur. Conſtantium autem Perſicum quidem bellum adhuc detinebat. quæ de Iuliano autem ſparſa erat, famam non moderatè ferebat : alioqui verò etiam à Dei inimico Euzoïo ad bellum aduersùs eum gerendum incitatus,mouet exercitum aduersùs conſobrinum, & bellum ciuile ſuſcitat. Cùm autem inter Cappadoces & Cilices eſſet in loco, qui dicitur, Mopſi fontes, excedit vita vnà cum imperio,laborans apoplexia,cùm quadragintaquinq; vixiſſet annos ætatis,vigintiquinque annos autem patri fuiſſet ſuperſtes.Sed eum quidem diuina ſic vlta eſt iuſtitia. Quemadmodùm autem ſceleratum quoque vlta ſit Georgium, & impium,vt ſcriptum eſt,ſimilibus percuſſerit manibus,non eſt æquum prætermittere.

Arriani occupāt primarias quaſdā eccleſias.

ἀσεβὴς, non colens: εὐσεβὴς, benè colēs.

Conſtantij mors.

Erat quidam locus in vrbe Alexandrina, olim quidem Mithræ Deo gentilium, ſacrificijſque illius & myſterijs dedicatus,nunc autem fimo & ſtercore plenus, ciuitati & publico ad nullam rem vtilis. Eum ergo Conſtantius,vt qui eſſet omninò inanis & nulli vſui, attribuit eccleſiæ. Nunc autem volens remplum in eo conſtruere, iubet efferri illum fimum & quiſquilias. Cùm autem iam repurgaretur locus, inuenitur quoddam adytum in intimo ſinu terræ, in quo celata fuerant myſteria Gentilium. Ea verò erant crania nuda carnibus, alia quidem virorum, alia verò puerorum, quos fama erat fuiſſe ſacrificatos Mithræ, quando Græci vtebantur illis diuinationibus, quæ fiebant per viſcera, diſſectionibusque & præſtigijs, quæ fiebant per animas. Cùm quidam ergo Chriſtiani in ea incidiſſent, ea apertè riſum mouēre populo, ijque triumphum agebant in oculis omnium. Quod quidem cùm non tuliſſent Gentiles, ſed pro dijs ſuis & ſacris eſſent miſerè zelo perciti, ad ipſos accurrerunt, alij quidem enſe ferientes, alij verò fuſtibus, vt ex Chriſtianis multi ſint interempti, alij autem crucifixi, quoſcunque viuos tenere potuerunt, & alij alio genere mortis, & varijs ſuppliciorum generibus ſint affecti. Impium autem Georgium, ex eccleſia ita vt habebant eductum,& cuidam camelo alligatum, vt camelus eum valdè laniaret & diſcerperet,cùm ſatis materiæ congeſſiſſent,& ignem in communi theatro accendiſſent, vnà cum camelo exuſſerunt.Sic vno quidem modo,ſed diuerſis cauſis,illi quidem beato fine,hic verò miſer,morte vitam commutârunt.Et eorum quidem caſus ita habuit.

Georgius Arrianus epiſc. dirè necatus ab ethnicis.

Iulianus

Iulianus autem cùm vniuersi dominatum sic fuisset assecutus, velletque euertere, quæ acta fuerāt à Constantio, statuit eos reuocare, qui erant in exilio. Quod quidē cùm rescíuisset Athanasius, timuissetque ne qui partes Arrij sequebantur, Iulianum priùs introducerent, (adhuc enim ignorabatur eius animi impietas infidelitasque & amor prauitatis) nocte profunda discedens domo, in quam confugerat, inuenitur in media ecclesia Alexandrina. Quid verò ea, quæ deinceps sunt consecuta, recensuerit quispiam, quàm lubenter eum adspexerint, quemadmodùm vndique sunt congregati ad illud spectaculum, clerus, ciuitas, populus: alij quidem de reditu magnas agentes gratias, alij autem diuturnæ, quæ intercessit, absentiæ insimulantes, eiq; & damnum & priuationem exprobrantes. Deinde tanquam satis argumēti præbentes suæ in eum beneuolentiæ, & alioqui vel ex sola præclari illius pastoris præsentia, animis audacia & fiducia repletis, expellūt protinùs Arrianos, ciuitatemq; & se tradunt manibus Athanasij. Illi verò vel iam turpiter expulsi, & in locis desertis & obscuris delitescentes, nec sic quidē ab illa insania & rabie destiterunt. Sed & cùm Georgius meritas pœnas dedisset, vt iam diximus, eius loco sibi Lucium constituunt, & totam curam studiumq; hæresum rursus ad eum deferunt, talem assecuti præsidem, qui impietate & inhumanitate illo nihil erat inferior. *Athanasius se reddit ecclesiæ suæ.*

Volo autem obiter meminisse malorum seu impiorum Iuliani facinorum, & simul ea, quæ ad magnum Athanasium pertinent, coniungere, & quemadmodùm nulla erat ei pars vitæ libera à certaminibus & laboribus, qui propter Christum suscipiuntur. Nam cùm nuper hic impius suscepisset imperium, & dæmonibus, qualis ille est, & deorum nominibus potiùs, quàm dijs sacrificaret, diruebatur quidem vniuersa ecclesia Christianorum: omnis autem locus gentilium sacra suscipiebat, & eorum templa, alia quidem aperiebantur, alia verò rursus extruebantur: & vbique erat nidor, & fumus, & sacrificia, animaliumque dissectio & sanguis. Quinetiam in ipsa, hei mihi, Constantinopoli, erat Fortunæ statua, eique publicè fiebant libamina & sacra, & quæcunq; alia, accepto simul studio & potestate ex imperio, moliebatur aduersùs pietatem, quando Maris Chalcedonis, quæ est in Bithynia, Episcopus, ad eum veniens, apertè eum conuicijs est insectatus, impium & defectorem, & à Dei religione alienum, & quæ sunt huiusmodi, appellans. Is autem, (erat enim iam Maris in ipsa senectute, & ideò passus erat orbitatem oculorū) probra iure in se illata non iustis vltus est maledictis, nugatorem ipsum & cæcum nominans, & qui nec ab ipso quidem Deo Galilæorum possit vllam consequi medicinam. Ille verò veluti Deo afflatus, acriore dicendi libertate respondens: Deo, inquit, ago gratias, qui vtiliter prouidit, vt ego orbarer oculis, ne ego os tuum viderem impudens, qui tam inuerecundè lapsus sis in impietatem. Eandem sunt imitati dicendi libertatem Iouianus simul & Valentinianus, qui Tyranno apertè cingula abiecerunt, dicentes: Nos quoque propter Christum parati sumus ipsa vita cedere. *Iuliani Apostatæ impietas.*

Imperator ergo, & quicunq; erant eiusdem cum eo sententiæ, & cum eo conspirabant in impietate, cùm quotquot erant illo tempore sapientes, quosdamq; aruspices, præstigiatoresq; & vates coëgissent, quemadmodùm Christianos superarent, volebant eos suā dicere sentētiam. Omnibus aūt visum est, procùl esse amandandū Athanasium. Nam si auulsum, inquiebant, fuerit fundamentum, reliquæ quoque illorum fidei partes facilè diruentur. Rursus ergo constituuntur iudicia, & Iudices condemnant, & exercitus emittitur, & populus conturbatur, & Alexandria circundatur, & ecclesia diripitur, & ab ea postulatur Athanasius. Cæterùm tūc quoq; per eos medios processit, nec erat vllus, qui retineret. Quinetiam rursus illum videntes ignorabant, propter quem, hei mihi, ecclesiā tāta manus circundedit, propter quem armis eius exitus vndiq; obsepserāt. Postquàm ergo ille sic superna manu munitus, non potuit capi manibus hostium, & perindè ac nullo prohibente ita liberè egressus est è ciuitate, Alexandrinam quidem ciuitatem rursus inuasit luctus & eiulatus propter viri absentiam. Is autem, cùm noctu venisset ad Nilum, & conscendisset quandam nauem onerariam, rursus magna contentione ferebatur Thebaidem. Eum verò à tergo vrgebat quidam satrapa, iussus à Tyranno eum interimere vbicunq; deprehendisset. Cùm autem quidā ex ijs, qui nauigabant vnà cum Athanasio, procùl nouisset persecutorem, & remiges hortaretur ad celeritatem, paululùm subsistens Athanasius, & occultum quid, vt videtur, internis cernēs oculis, iubet remiges proram obuertere, & rursus cursum dirigere Alexandriam. Ij autem cùm, vt par est, fuissent conturbati, & vererentur ne inciderent in satrapam, ille eis animum addens, & dicens esse aliquid diuinū, quod gerebatur, persuasit. Deinde conuersā *Nouæ in Athanasium excitantur turbæ.*

antenna,

antenna, nauem agentes in partes anteriores, nauigabant rectà Alexandriam, persequentes, quod est maximè nouum, eos qui persequebantur. Cùm aũt iam fuissent prope satrapam, barbari quidem, veluti quadam eorum oculis offusa caligine, tanquam eorum, qui videbantur, neminem videntes, prӕternauigabant. Athanasius autem quemnam quӕrerent, non secùs, ac in Elisӕo vsuuenit, percontatur. Cùm vero respondissent, Athanasium: Vos, inquit, nauigans patùm prӕcedit, veluti fugiens quosdam qui eum persequuntur. Sic decepti, qui erant mente cӕci, persequebantur eum, quem non sentiebant se habere in manibus. Is autem celerrimè delatus Alexandriam, & repentè veniens in ciuitatem, eam replet maxima lӕtitia, is apparens conspectus, qui tantoperè desiderabatur. Deinde dans seipsum quieti & silentio, quandiù fuit acerbum tempus imperij Iuliani, delituit.

Vide mirã Dei prouidentiam.

Post hӕc autem Iulianus quidem omnium, qui ipsum prӕcesserunt, in impietate clarissimus, & qui omnes ipsos paruos reddidit in scelere, post bella innumerabilia, quӕ gessit aduersùs pios, inuenit finem improborum studiorum, non planè quidem qualem merebatur, vt qui infernis reseruaretur supplicijs: sed neque semitam impiorum ostendens omninò dirigi. Nam cùm se quibusdam prӕstigijs, maleficijs & magorum artibus permisisset, & deceptus sibi persuasisset fore, vt Alexandri sibi pararet imperium, vt cuius mores semper magno glorię tenerentur amore, vel potiùs seipsum esse persuasisset Macedonem in alio corpore, & aduersùs Persas duxisset exercitum, primoque spes ei luculenta fuisset ostentata, quando se magnum aliquid & prӕclarum gesturum existimabat, tunc etiam, quod habebat, turpiter perdidit imperium, & simul cum eo vitam. Fraude enim cuiusdam transfugӕ cùm naues, quӕ flumine frumentum conuehebant, & multa, quӕ erant exercitui ad vsum necessaria, importabant, fluuio amandâsset, in terramque aridam & aqua carentem ac torridam deuenisset, fameque ac siti suos oppressisset, & maximam partem exercitûs amisisset, & omnibus indignantibus, probrisque ac maledictis eum insectantibus ipse eques adesset, vt dolorem consolaretur, & exercitus laborem recrearet, (Quale tuum est opus, ô diuina iustitia!) iaculum nescio vnde emissum, peruadens medium brachium, cadit in illius dexterum latus. Et ille quidem miser iacebat, siue à transfuga percussus, siue ab aliquo ex suis. (Vtrunque enim de eo dicitur) siue etiam diuina plaga ictus, quod quidem dicitur à pluribus, hunc tamen vitӕ finem nactus post imperij annum vnum & menses octo.

Iuliani Apostatӕ dira mors.

Deinde Iouiniano totius exercitûs suffragio committitur imperium: qui cùm solos septem menses imperâsset, & ad octauum venisset, in Galatia vita repentè excedit, somno morte contemperato. Valentinianus autẽ post eum renunciatur, qui fratrem suũ Valentem in societatem admittit imperij: & cùm illi habenda tradidisset ea, quӕ sita sunt ad Solem orientem, ipse triginta pòst diebus ad Occidentem perrexit & in Gallias. Cùm ergo Valens accepisset imperium, non fuit de thesauris solicitus, non curauit pecuniam, neque quomodò rectè ordinaretur exercitus: sed quomodò Arrianorum quidem res amplificaret, Orthodoxorum autem res diminueret, & omninò dirueret, totum sui imperij studium conferebat: idque solum sibi ducebat sufficere ad splendoren & gloriam. Ea de causa omnes ferè Pontifices, Sacerdotes & Diaconos, & quicunque vitam degebant monasticam, in mala extrema coniecit. Et Meletium quidem virtute incomparabilem, deposuit de sede Antiochenạ, & hunc quoq; magnum inter athletas Athanasium quӕrebat capere. Et exilio quidem condemnatus est Meletius: vniuersus autem, qui eum eo erat, clerus, fuit ecclesia expulsus. Multi quoque alij Pontifices & omnes, vt semel dicam, qui nolebant exitio Arrij communicare, exturbabantur quidem ab ecclesijs, expellebantur autem à patrijs, à propinquisque & à consanguineis.

Valens persequitur catholicos.

Postquàm ergo venit hoc quoque magnum bellum Alexandriam, & Prӕsidum edicta studio Eudoxij omnem in partem mittebantur, & rursus in hunc magnum & verè virum fortem Athanasium exercebatur persecutio, & iam futurum erat, vt mox caperetur: clàm quidem vrbe egreditur, patrium autem quoddam sepulcrum subiens, & quatuor menses in eo manens, sic belluinum impetum & furorem declinauit. Nam cùm Tatianus nunc prӕesset Aegypto, Christiani omnes grauissima subibant supplicia, multique per ipsum, martyrij finem accipiebant. Sed ille quidem statim meritas luit pœnas. Nam facultatibus & dignitate priuatus, & morbo oculos miserabiliter excӕcatus, emendicans publicè, vitam finijt, cùm nec ei mortuo libâssent Alexandrini, sed in eius etiã statuam & figuram admodùm insultâssent, & fuligine oculos illiuissent, qua

Athanasius latet diù in sepulcro.

qua sola erat ille re vera dignus. Sed hæc quidem, cùm iam fraus marcesceret & efflorescetet. Quæ autem Constantinopoli aduersùs Orthodoxos fecerit Eudoxius, quænam lingua & narrâsse & meminisse sustinuerit? Cùm ergo in primo consulatu Valentiniani & Valentis tot & alia mala facta sint, meritò homines supernis quoque plagis castigabantur. Nam & ingruens terræ motus, qualem nec prius tulit tempus, nec futurum speratur laturum, & multas alias euertit vrbes, & Creta suarum plusquàm centum graui vidit casu dirutas, & mare suis relictis terminis, quædam quidem loca sic inundauit, vt etiam multa ex ijs, quæ priùs erant atabilia, fecerit nauigabilia, rem admodùm nouam. Alibi autem rursus tantum recessit, vt etiam in media nauigatione in medio solo inuenti sint nauigantes. Sed ne sic quidem castigabantur improbi communibus terræ flagellis & mutationibus elementorum: sed etiam in scelere erant feruentiores, grauiusque & vehementius bellum excitabatur aduersùs Christianos. Immanes terræmotus.

Quoniam autem propter desiderium Athanasij, populus Alexandrinus erat infenso animo in eos, qui dominatum obtinebant, & iam apertè videbatur res spectare ad arma & seditionem: id cùm resciuisset Valens, eorumque rebellionem timuisset & audaciam, necesse habuit ei quoque rursus permittere ecclesias. Hoc autem fecit, non quòd ei faueret, sed quòd nullum haberet ex subiectis, qui in ijs, quæ oportet, paréret Imperatori. Quod quidem causa fuit, vt à continuis illis bellis & persecutionibus tunc respiraret Athanasius. Inualescebat enim per totum Orientem malorum calamitas, & Christiani sui generis sanguine polluebantur. Cùm autem contenderet Valens Antiochiam, è vita quidem migrat Eudoxius, Arrianorum dogmatum æmulator, confirmator & præfectus, nonumdecimum agens annum à persecutione fidei Orthodoxæ. Eius autem loco constituunt, qui improbæ quidem Arrij erant communionis, Demophilum. Qui autem sanæ & Orthodoxæ, Euagrium, virum & vita & doctrina & moribus insignem. Atque eum quidem sacris initiârunt sacræ manus Eustathij, viri insignis, & qui olim quidem fuerat promotus ad sedem Antiochenam, posteà autem fuerat exilio condemnatus, à Iouiniano autem rursus fuerat reuocatus, & tunc Constantinopoli agebat inter Orthodoxos, quem nec latere potuit magna illa Valentis in Orthodoxos immanitas. Sed eum non exigua manus militum, breui tempore, postquàm ordinauit Euagrium, relegat rursus Bizyen, nec Euagrium sinens frui securitate, sed illum quoque aliò abducens, vtrunque propter parem in fide libertatem. Valens autem cùm peruenisset Antiochiam, homousij sectatores impudenter obsidebat & expellebat, non solùm ab ecclesijs & à synaxi & communione, sed etiam à gradibus & domibus, & tota ferè ciuitate, atque adeò ab ipso Oriente. Ad hæc verò sæua quoque imminebant supplicia, & mors acerba eos excipiebat. Scit hæc fluuius Orontes, Antiochiæque vici, fora, viæ & suburbia: ille quidem tinctus sanguine sacerdotum, hæc verò referta cadaueribus. Valens Antiochiæ vexat Orthodoxos.

In tam magna ergo & tam vehementi tempestate, hic præclarus, diuinaque reipublicæ administratione & virtute magnus Athanasius, post longos illos propter Christum sudores, & pro recta fide certamina, gloriosasque fugas & exilia & insignia trophæa, cùm Petro sedis successori multa futura prædixisset, quadragesimosexto anno sacerdotij, octauodecimo mensis Ianuarij, Gratiani & Probi secundo consulatu vita excedit: vtpotè quòd iam satis functus esset laboribus & perpessionibus, & ideò agonotheta eum ad se è superis euocâsset, vt ille rursus eum suis splendoribus, coronis & ineffabilium bonorum remunerationibus pro meritis remuneraretur. Quæ nobis quoque detur consequi, in Christo Iesu Domino nostro: Cui gloria & potentia nunc & semper & in secula seculorum, Amen. Athanasius tandem feliciter migrat à corpore.

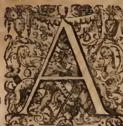
Plura si quis nosse velit de hoc beatissimo præsule Athanasio, legat orationem encomiasticam de illo Gregorij Nazianzeni, & historiæ Ecclesiasticæ scriptores, qui multa habent lectu digna, sed prolixa nimis.

VITA S. ANTONINI ARCHIEPISCOPI FLORENTINI, AVTHORE F. VINCENTIO MAINARDO *Geminianensi, Procuratore Ordinis Prædicatorum.*

2. Maij.

Patria & parētes S. Antonini.

Virtutes ad huc pueri.

ANTONIVS siue Antoninus (ita enim, quòd statura pusillus esset, vocabatur) Florentiæ honestis parentibus Nicolao & Thomasia natus est, anno salutis millesimo trecentesimo & octogesimonono, Vrbano VI. Pontifice, Vuenceslao Cæsare. Nicolaus pater, vir probatis moribus, Tabellionatûs collegio, quod in vrbe Florentina non contemnendo loco habetur, quater præfuit. Vt primùm infantiam excessit, visus est longè plùs sapere, quàm puerilis ætas pateretur. Nam ludos fugere, garrulitates odisse, excursus vitare: contrà, serijs incumbere, taciturnitatem amare, se ad se colligere solebat. Inprimis verò templa ac religiosas ædes frequentans, ad sanctas conciones cor æquè vt aures arrigebat, rātus adhuc puer in orationibus, vt diuertens quotidiè ad angeli Michaëlis templum, cognomento Ad Hortum, atque ad crucifixi imaginem procumbens, totius penè ciuitatis ora in se conuerterit, quòd tam diù ac tam calenter in orationis studio persisteret. Si quando supplicationes per vrbem haberentur, Prædicatores ponè sequebatur: quos iam tum videbatur præ cæteris amare. Annos natum quindecim cupido incessit Christi se iugo inter Prædicatores addicendi, sacris allectum concionibus integerrimi viri ac planè docti

F. Iohannes Dominicus

Ioandominici Florentini ex eodem ordine: cuius laudum præconium longè est hubetius, quàm vt nunc carptim exprimatur.

Is enim ille est, qui primus collapsas vitæ regularis obseruationes, quæ absumptis patribus in vasto illo infandæ luis incendio ac pestilentissima contagione, quæ sub annum salutis millesimum trecentesimum & quadragesimumoctauum contigit, prorsus conciderant, in aliquam spem ac lucem dicendo & agendo reuocauit: tanti à Gregorio duodecimo habitus, vt Rhagusinam illi primùm ecclesiam crediderit: inde etiam in Cardinalium numerum cooptauerit: mox apud Constantiam, (vbi de tollendo schismate, quod tres Pontifices ducere videbantur, totius Ecclesiæ & Christianorum principum consensu agebatur) egregiam laudem reportauit, dum summoperè contendit, vt Gregorius, cuius ille partes tuebatur, Pontificatui cederet: tandem à Martino quinto, qui depositis vel cedentibus cæteris, summa orbis consensione Pontifex in ea synodo declaratus fuerat, ad conuellendam Boëmorum hæresim, quæ tunc serpere incipiebat, legatus in Pannoniam missus, Budæ diem obijt. Ad hunc Antoninus (ita enim deinceps appellabitur) ad radices Fæsulanæ ciuitatis, quæ iam funditùs interijt,

Petit admitti Antoninus puer in sodalitatem Dominicanorum.

cœnobium diui Dominici à fundamentis excitantem profectus est, vt in contubernium fratrum, diuinum quiddam iam spirans, admitteretur. Sed Ioandominicus quanquàm adolescentis indolem, acutumque ac viuax ingenium perspexisset: teneram tamen ætatulam causatus, præsertim cùm gracili esset corpusculo, & magis neruis & ossibus, quàm carne suffulto, iubet expectare, dum adolesceret, & regularibus institutis, quæ supra ætatem illam videbantur esse, sufficere valeret.

Fando autem, vt fit, num literarum studijs operam daret, & quænam illa essent, cùm ex eo quæreret, audiretq; Pontificis sanctionibus, quas in volumen digestas, Decretum vocitant, maximè delectari: Heus, inquit, fili, reuertere nunc ad paternos lares, mox inter nostros admittendus, cùm Decretum totum ita excusseris, vt planè videaris imbibisse. Putauit enim se pater pueri petentis vehementiam tantisper temperâsse, quòd non tam properè tot canonum posset immensitatem & volumina deuorare. Sed puerilis ardor, Ioandominici cogitatus si non elusit, superauit. Recessit Antoninus, atque

Nota memoriæ mirā tenacitatē.

ita se totum ad studia contulit, diurna Decretum ac nocturna manu versans, vt elapso statim anno propositi sui tenax, Fæsulas reuersus, quacunque voluminis parte quæsitus, promptè ac memoriter ad omnia, summa facilitate responderet. Tum verò iam non exclusus, sed iniecto regulari habitu attonsus, annum agens sextumdecimum, intra Prædicatorum ordinem est admissus. Domi verò iussus cùm fuerat adhuc paululùm expectare, quanti esset, & an carnibus abstinere posset, (quod Prædicatoribus de more est) volens experiri, acceptas de mensa carnes, quibus quòd vesceretur, videri parentibus volebat scitus puer, clàm felibus & catulis porrigebat.

Cucul-

Cucullatus tandem Cortonam, regularibus disciplinis imbuendus, mox mittitur, cùm nouum cœnobium Fęsulanum nōdùm esset absolutum: vbi sub viro integerrimo Laurentio Ripafracta(id vienli nomen est in agro Pisano, vnde oriundus erat) omnium opinione celeriùs ita profecit, vt iam tum radios quosdam doctrinæ ac sanctitatis emittere videretur: quibus posteà, procedentibus annis, quasi iubar splendidissimum tenebrieosas hominum mentes illustrauit. Laurentius ipse, de quo nunc loquimur, vel testimonio eiusdem Antonini (nam longa illum vita functum, epistola adhuc extante prosequitur) vir longè sanctissimus fuit, Pistorij ad Prædicatores conditus, vbi poscentibus opem non denegat salutarem. Quòd si bona arbor fructus bonos facit, quid aliud ex Antonino sperandum erat, quàm absoluta quædam & numeris omnibus doctrinæ ac probitatis forma, cùm, si Ioandominicum & Laurentiū spectemus, quos ipse authores & institutores eius vitæ, quæ est in Christo, habuit, nihil non sanctum, absolutum, consummatissimum, ex eiusmodi formatoribus & initijs prouenire potuerit? Exacto anno, iurauit(quod religiosi solent) ac nomen dedit in Prædicatorum instituta Fæsulani cœnobij nomine, quanquàm Cortonæ constitutus, vnde demùm Fæsulas reuersus est. Quanta verò sedulitate quod Deo promiserat, reddere niteretur, vt in obediētiam, castitatem, paupertatem incumberet: vt reliqua omnia, quę religiosum decent ordinem, diligenter obiret, non est nostri propositi dicere: in virginitatem quidē eriā adhuc puerulus ita exarsit, vt in eo templo, quod D. Michaëlis ad hortum diximus appellari, cùm assiduis Deum precibus pulsaret, illud inprimis propemodùm extorqueret, vt quò similior agno sponso virginum redderetur, virgo sine tabe aliqua corruptionis duraret. Id quod cùm se assecutum cælitùs intelligeret, ne qua daretur ansa rantum thesaurum prædonibus rapiendi, muliebres congressus fugiendos sibi esse penitùs persuasit. Itaque nullam omninò fœminarum, aut quàm rarissimè fieri poterat, ad colloquium admittebat: nisi forsan aut peccatorum confessio, aut arcanum aliquod magni ponderis exegisset. Nam pueros & comatulos adolescentes ita sibi esse cauendos censuit, vt ne pontifex quidem, atque adeò senex, iuniores diaconos & ministros, sed adulta iam ætate viros & sacerdotes domi habuerit: vt abundè in ea epistola, quam ad Laurentium Ripafractam scripsit, quæque adhuc extat, planè perspicitur. Quòd autem ad summam vsque diem in eadem integrirate perstiterit, non vulgare fuerit illud indicium, (prærerquàm quod ex cōfessoribus etiam est idipsum acceptum) quòd quo tempore animam efflabat, crebriter illud (effœta licèt vocula) suauissimè repetebat: Sancta & immaculata virginitas, quibus te laudibus efferam, nescio.

Induit habitū S Dominici.

Matth.7.

Studio castitatis fugit mulierū colloquia.

Ocio perpetuū bellum indixerat, studio literarum & orationibus vltrà etiam, quàm valetudo corporis permitteret, deditissimus. Somni ac cibi parcissimus: Primus inter psallentium choros ita vigilias adamabat, vt persolutis nocturnis laudibus (quas nunquàm cùm licuit, intermisit) ne tunc quidem, quod plerique omnes faciunt, defessos artus lecto componeret: sed si somnus irruisset, postquàm non iacens, sed sic sedens in parietem paulùm caput inclinâsset: aut in orationibus pernoctaret, aut certè lectioni, aut conscribendis, quos nobis tanta omnium ordinum atq; adeò totius orbis vtilitate reliquit, libris incumberet: de quibus quoniam latiùs cogniti sunt, quàm vt necesse sit à me nunc aliquid dici longiùs, verba non faciam. Illud certè posse mihi videor affirmare, scripsisse multos acutiùs, nullum Antonino vtiliùs sua scripta digessisse. Quis enim (obsecro) est, qui se in eius libris velut in speculo non perspiciat, ad quod sui vultûs, id est, animæ lapsus & vitia non emendet? Quis tam sublimi ingenio, quis tam obtusa acie, vt non possit vterque pro suo captu satur abire? Monet vt nemo alius, delectat vt quiuis, docet vt alium non desideres. Nusquàm leuis, semper tutus, vbique incorruptus, & ne suis quidem, sicubì labuntur, parcens. Ac mirum profectò est, vt tantulus homo, & grauissimis morbis crebrò ad mortem quoque confectus, herniosus, in phthisim incunte ætate inclinans, potuerit non dicam tot conscribere, sed tot omninò pellegere: præsertim cùm præfecturis plerunque fungeretur, quæ solum hominem & curarum vacuum videntur exigere. Nam vt primùm viri virtus illuxit, non permissus est intra cellulam latitare, sed modò hæc est illi, modò illa administratio domorum concredita.

Vigilię, studia, preces eius.

Multa scripsit.

Itaq; non in gurgustio aliquo, sed in theatris, vt ita dicam, Italiæ regēdis cœnobijs est præfectus. Romæ enim, Neapoli, Florentiæ, Senis, Caietæ, Cortonæ, Fęsulis Priorem egit. Mox etiam Romanæ prouinciæ ac Neapolitanæ Vicarium generalem, quod illi munus demandatum fuerat, vt collapsas à regulari obseruatione domos in pristinum

Multis cœnobijs præfuit.

vitæ candorē reuocaret: quod multis ille laboribus annixus est, pedibus vtplurimùm se portans suis, dum prouinciam obiret: aut asello insidens, ætate iam & mala valetudine confectus: aut certè si quando longiora ac salebrosa itinera, vel hyemis asperitas aselli vsum adimeret, valētiore iumento, sed tamen quod religiosum virum deceret, vehebatur. Institutorum sui ordinis erat seruantissimus, vt ad lineam, ad apicem minima quæq; tum in se, tum in ijs, quos regendos susceperat, obiri vellet. Carnium edulio semper abstinuit, nisi ob aduersas valetudines, quas multas & grauissimas passus est, interdùm à medicis cogeretur. Cilicio semper est vsus: sed & zona interdùm ferrea ad viuā cutem incinctus. Humi accubans, aut tabulato illisus dormiuit. Si quando molliusculè recubâsset, eas delicias saccus paleis insertus exhibuerat: sed & frequenter intorto semet funiculo verberauit. Vt sacerdotio initiatus est, quotidiè & ipse sacrificabat, & sacrificio etiam alteri deuotus adstabat. Eò se humilitatis abiecit, vt præfectus etiam cœnobijs & prouincijs, culinam adiret, cacabos, ollas, ahena mundaret, verriculo accepto domum purgaret, famulis etiam seruiret. Quod ipsum dum pontificem ageret, constat etiam fecisse. Iam verò quo charitatis ardore flagrabat? quo incendio fraternæ salutis æstuabat? Quanto vsui monita illius nō solùm suis fratribus, sed passim omnibus extitēre? Et consulendo enim, tum pœnitentes, auditis eorū confessionibus, expiando, sed & conciones ad populū habēdo, in vinea Domini cultor indefessus supra fidē desudauit.

Vitæ austeritas.

Insignis eius humilitas.

Item misericordia.

Misericordia verò tanta agebatur, vt initium illi virtutum extiterit: quod quo pacto gestum sit, breuissimè narro, vt iam ad eius pontificatum transeamus. Distat cœnobium Fæsulanum, quod ad dirutæ vrbis radices, loco tamen edito situm est, quingentos supra mille ampliùs à Florentina vrbe passus. Hinc dum in ciuitatem descenderet, aut ex Florentia illuc exiret (non enim perspicuè constat) eo itinere, quod ad ripam est Munionis fluminis, in torrentis versus morem præterlabentis, puellam immanè lachrymantem & querulas voces edentem conspicatur. Cognita eiulatûs causa, quòd scilicet à matre missa lotum lintea, capisterium, quod capiti cum linteis iam lotis impositum ceciderat, diffregisset, ac propterea maternā iram (biliosa enim erat & difficilis, & quę ob leuiores culpas de se supplicia sumpsisset) maximè timeret: affari blandè illam Antoninus cœpit, & vt domum ad matrem reuerteretur, suadere. Quod cùm illa in proposito pertinax non admitteret, sed potiùs fugam meditari se diceret, misericordia motus, ne quid labis misella contraheret ac periret, acceptas capisterij partes, cùm Iesu nomen inuocâsset, facto signo crucis ita coagmentauit, vt discissum fuisse nunquàm credidisses. Hæc illi ante initum pontificatū prima virtutum tyrocinia fuēre, magno illi monachorum patri Benedicto nequaquàm dissimilia: quibus etiam in hoc conuenit, vt quamuis vterque iusserit, ne cui proderentur, consultius tamen, ita Deo prouidente, fuit, vt passim res gesta vulgaretur: vt quando vnus ad formandos monachos, alter ad regendos populos destinatus erat, authoritate quadā supra hominem maiore im publicū prodirēt.

Eius egregium miraculum.

Intereà Bartholomæo Zabarella humanis rebus exempto, complures tum Florentini, tum exteri, qui Romæ versabantur, vt quisque pecunijs, fauore, gratia pollebat, in Florentinam ecclesiam inhiabant: vt longè maior esset candidatorum numerus, quàm esse debuisset. Itaque certatim Eugenij quarti aures tundebant, rati se posse pollicitis ac precibus (vt est nostrorum temporum calamitas) in suas partes eius animum inclinare. Poscebant Florentini vnum aliquem ex suis præfici, qui literatura & moribus insignis esset: Pontifex, ne iusta petentibus videretur reluctari, extero eam sedem credere non audebat. Cui autem è ciuibus ea prouincia demandari tunc posset, non videbat. Quanquàm enim fœcunda ingenijs & culta moribus Florentina ciuitas, vt quæuis alia Italarum, sit: qui tamen eo cumulo eruditionis & probitatis splendesceret, vt instabant, Eugenium latebat. Ita factum est, vt nouem totos menses animi penderet: cùm tādem probatis viris Antonini peritiam, integritatem, vsumque rerum ad memoriam reuocantibus, (nouerat enim probè illū Pontifex) Archiepiscopum Florentinum, senatu Cardinalium mirante quidem, sed tamen maximè probante, declarauit. Iter tum fortè Antoninus arripuerat, vt de more cœnobia visitaturus, Neapolim se conferret, cùm in ipso itinere depontificatu intellexit: quod grauiter accipiens, fugam statim cœpit animo volutare. Vir enim, qui tota sanctum Spiritum mente conceperat, adduci non poterat, vt se huius mundi curis implicaret. Primùm itaque à recto itinere diuertere, in aliquem se terræ angulum abdere: mox & sese ad inferum decreuit mare recipere, vt inde in Sardiniam nauigaret, quò intra insulam tandiù posset delitere, quoàd Florentinæ sedi autistes alius daretur. Hæc ex sororis filio Petro postea

Declaratur Archiepiscopus Florentinus.

Meditatur fugam.

cà sunt accepta, qui anunculum quæritans, ea parantem reperit. Petrus verò cùm euectum illum ad id fastigij nunciaret, ac moliretur, qua poterat arte, in patriam reuocare: ille contrà reniti, ac nunquàm se id oneris subiturum affirmare: quin vti domum rediret, & terrere minis, & precibus adhortari. Quod cùm ille (vt sunt hominum ingenia, qui in aliena plerunque laude gloriantur) non admitteret, expugnatus tandem, quòd hærentem nepotem & obfirmato animo perspiceret, Senas deduci se passus est, alias contra delati honoris molem machinas paraturus.

Itaque tanta animi constantia ac ferè pertinacia seipsum aduersùs oblatam dignitatem comparauit, vt obstructis ad blandientum suasorumque voces auribus, quauis firmissima turri (nisi diuina quædam vis intercederet, cui demùm parere cogimur) constantior extitisset. Non esse eum se dicebat, qui tanto posset oneri succedere, non posse partes pontificis adimplere, validioribus humeris esse sarcinam imponendam, se perexiguis viribus & imbecillioribus, quàm vt posset tantæ moli sufficere: doctioribus, sanctioribus id muneris tribuendum. Cùm ecce Apostolicæ literæ, dum adhuc Senis esset, perferuntur: quibus de Pontificis voluntate in accipienda dignitate monebatur, & quòd ad Fæsulanum statim cœnobium se reciperet. Quò cùm tandem peruenisset, quasi nunquàm repugnâsset, renasci ad bellum ac propemodùm reuirescere vidisses. Ciuium, qui ad eum frequentes nouam dignitatem gratulatum venerant, alios rogare, prænsare alios, monere, hortari, vt se ea molestia liberum esse paterentur: denique nihil non dicere, facere, quò eiusmodi se iugum à ceruice excutere permitterent: tum scribere ad Eugenium literas acres & vehementes, vtque à primoribus, atque inprimìs à Cosmo Medice, vt scriberetur, sedulò curare: se multis rationibus impediri, quò minùs in summi antistitis sententiam inclinaret: difficilem esse curam animarum: arduum, liberam ciuitatem ac laxam, ad formam benè viuendi redigere: deinde, assuetum se placido viuendi generi, non posse ad fori strepitus atque ad turbulentas actiones, præsertim annis vergentibus, prosilire. Sed frustrà fit omne, quod aduerso diuino numine molimur, & irritos demum necesse est habeat conatus. Romanus Pontifex, conscius virum se optimum delegisse, pertinacissimè in sententia perstitit. Cumque illum non flecti suasorijs literis, quas complures dederat, perspexisset: iam incalescens & commoto propior, iubet quosdam ex præsulum ordine, & inprimìs grauissimum virum Dominicum Cardinalem Firmanum, ad Antoninum scribere, vti se tandem, quò diuina vis vellet, trahi fineret: ita enim semel placuisse, nullaque ratione futurum, vt quod Pontifex statuisset & senatus approbâsset, humanis viribus conuelli posset. Quo plùs reniteretur, eo se magis sciret præceptis Apostolicis atque anathematis alligandum. Ad hæc misit diplomata pontificia, vt mos est, ad ineundos præsulatus, gratuita, & omni ferè pecuniaria mercede libera. *Valdè recusat episcopatum.*

Tum verò Antoninus, nullum esse reliquum perfugium ad euadendum videns, præreptumq; fugę ac precibus locum, intelligensque non posse iam sine piaculo reluctari: quãdoquidem id demum placere Deo existimandũ esset, quod summo Pontifici, quod omni sexui atq; omni ordini probaretur: veritus pręterea, ne Seruatorem Christum parùm diligere videretur, cui vt oues suas pasceret iubẽti, non pareret: tandem licèt inuitus & fermè eiulans, manus dedit. Ac ne tunc quidem pede libero cucurrit. Nam antequàm omninò in pontificatum cõsentiret, quosdam verendos sacerdotes & Abbates, tum ferè omnes totius ciuitatis ecclesiasticos ac religiosos præsides, nonnullos etiam ciuium, qui authoritate, prudentia & consilio pollerent, ad se Fæsulas vocauit: quos cùm propositum & obfirmatum animum Pontificis docuisset, ac singulos vti sententiã dicerent, rogâsset, viderentq; num saluo capite repugnare posset, an præsulatum inire: ad vnum omnes, non posse absque piaculo respuere demandatam sibi prouinciam, aclamârunt. Quod vbi ex eis accepit, expenso iam hominum iudicio, vt exactiùs quoque Dei voluntatem cognosceret, voluit vt vnà secum, quo loco consederant, procumbentes humi, Dominum precarentur: probè noscens, vbi duo vel tres fuerint in Dei nomine congregati, ipsum in medio pro euangelico elogio constitutum. Exactis precibus cùm assurgerent, Deum, cælites, hominesque testatus, inuitum se ac nihil eiusmodi cupientem, quin toto pectore ac viribus reluctantem, violenter (ob inconcussam Pontificis voluntatem, & ne diutiùs quàm par esset, diuinis nutibus resistere videretur) ad præsulatûs molam, velut in pistrinum trahi: in faciem procidens, ac toto corpore prostratus, passis manibus & collachrymans, pastoralem demum sarcinam in humeros reclinauit. Vidisses hîc adstantium lachrymis ora conspersa. Illustre *Tandem nõ sine multa difficultate cedit.* *Matth. 18.*

enim ac rarum nostra tempestate facinus, suaues quasdam & dulces lachrymas cunctis expresserat, animo reputantibus illa olim tempora, quibus Gregorius, Martinus, Ambrosius ac Nicolaus easdem pugnas pro fugiendis, tantoperè nunc concupitis cathedris, commouerant: reuixisseque in Antonino tam celebria sanctorum pectora demirantibus: quos profectò noster hic præsul, vt in dignitate declinanda, ita ne quod charitatis Christi dissidium pareret, in adeunda fuerat æmulatus. Gesta hæc esse constat ad Calendas Martias.

Interiectis mox diebus aliquot, dum ea, quæ ad ineundum præsulatum comparantur post natalitium diui Gregorij solennem diem, qui ad secundam Quadragesimæ Dominicam eo anno cecidit, hoc modo, vt ab ijs est proditum, qui literis mandârunt, pontificatum adijt. Profectus Fæsulis, ad D. Galli ædem, quæ portæ ciuitatis accubat, benè manè venit: vbi cùm diluculò sacrificâsset, prodeunte obuiàm clero in solennis pompæ morem, effusoque populo, cymbalis per turres resonantibus, non equo inuectus, (quod alij solent) sed pedes & humilis Florentiam ingressus, ad diui Petri, cognomento Maioris, ecclesiam processit: vbi peractis, quæ episcopali ritu peragenda erant, inde ad primarium ciuitatis phanum, augusta facie conspicuum & admirando fornice celebratum, non modò pedibus, sed nudis pedibus collachrymans identidèm profectus est. Quæ res ipsis etiam propemodùm duris cautibus, nedùm hominibus, lachrymas excussisset. Id autem propterea ab Antonino factum coniectare licet, quòd ea via, quæ ab Albitijs illic habitantibus Albitia nuncupatur, qua tunc iter faciebat, D. Zenobium Florentinum præsulem, filium mulieris Gallicæ ab inferis olim reuocâsse, secum animo reputaret. Ad transeuntem magna vis populi egressa domibus currebat, vt noui antistitis, cuius iam sanctitatis (quanquàm antea perspectæ) maior tunc fama volitauerat, benedictione muniretur: ad quam posito genu ac iunctis manibus ardentiùs, quàm si Romanus Pontifex illàc præteriret, inhiabat. Persolutis in maximo templo, quæ ritus exigere videbatur, ad vesperam demum à prælatis aliquot & ciuibus, præsertim qui præsulatûs custodes appellantur, adhuc ieiunus & lassus ad Episcopium distans aliquantulùm deductus est: vbi tandem peracta cœna pro deducentium dignitate, conquieuit.

Ad pontificatú vt accesserit.

Nota populi deuotionem.

Ad pontificatum euectus, qualem se præstiterit, quantumque sui temporis prælatos vigilantiæ, prudentiæ, mansuetudinis, iustitiæ ac cæterarum sole virtutum obscurauerit, non est nostræ facultatis exponere. Ita enim totos tredecim in episcopatu exegit annos, vt in cæteris quoque Magnum Gregorium, qui tantundem Romanæ Ecclesiæ præsedit, sit visus imitari. Primùm omnium in familia modestiam præ se tulit. Plures enim, quàm sex, eosque frugi ac temperatos, domi non habuit, qui vix obeundis negocijs præpositi possent sufficere, omni luxu tam in victu suo suorumque quàm in amictu resecato. Supellex aut instrumentum aliquod quid esset, nesciuit. Lautitias & munditias ignorauit: aurea & argentea vasa, patinas, calices, & preciosum abacum non possedit. Canes & equos non pauit. Monstrum deniq; aliquod domi nô aluit: vnum tantùm mulum, eumq; paruulum ac ne coëmptum putes, dono acceptũ, ad extremas necessitates ad præsepe habuit: quo nô intra ciuitatem, sed cùm aliquò proficiscendum esset, iam senex & occulta ægritudine confectus, vehebatur. Dicebat enim, bona pauperum non esse ad alendas bestias aut alios luxus eroganda. Familiam tamen, quam crebrò ad Dei cultum & obseruantiam hortabatur, ali, etsi non splendidè, non parcè tamen imperabat. Ipse parabili facilique cibo vescebatur, ganeas & cætera gulæ iritamenta non amans: tum nulla ad mensam voluptate raptus, sed vt vectigali hoc persoluto, durum exactorem & inexorabilem placaret. In prandio breuis & parcus: in cœna tenuissimus & rarus. Semper quid inferendum esset in mensam, ignorauit: contentus ijs, quæ apparâssent, quasi nil minùs quàm esculenta cogitaret. Cùm discumberet, lectorem adhibuit: in quem, cùm esitare crederes, ita vtranq; aurem surrigebat, vt vel minimùm labentem, emendationis statim baculo castigaret. Quibus diebus ieiunia obseruantur, semper, nisi grauissimus morbus intercederet, abstinuit. Aduentum quoque Saluatoris religioso cultu ieiuniorum tenuit: ouis tamen interdùm tunc tantùm adhibitis, cùm iam ætate ingrauescente premeretur. Sed & sexta feria (ita enim diem Veneri dicatam nuncupant) non ipse modò, sed familia quoque in necis Christi memoriam abstinebat. Splendidiorem nullum in vestitu cultum, quàm soleret, factus iam pontifex, non solùm non admisit, sed laneas interulas & caligas vix post multos menses, vti iam sordidas & squalore oblitas exueret, compelli potuit. Vitæ regularis instituta, quatenùs præsulatûs cura permitteret, non reiecit. Cùm primùm pontificatum inijt, duos

Virtutes eius in episcopatu.

Augusta familia & res familiaris.

Lectio ad mẽsam eius.

Ieiunia diligenter obseruat.

duos ad dicendum ius vicarios statuit: quos cùm aliquando inter se dissidere comperisset, satiùs duxit vni eam prouinciam demandare, qui & probatis esset moribus, & iuris pontificij consultissimus. Gratuito famulatu nullum domi esse voluit: pro laboris modo singulis mercedem statuit. Nam & vicario nummos centum aureos in annum stipendium, œconomo triginta assignauit: in quem prouentuum colligẽdorum curam & rei familiaris strepitum, ipse vacaturus altioribus, reiecerat. Quod conuenerat, ita ad obolum repræsentari statim voluit, vt nullas vllorum querimonias auditas constet, quod imminutiùs, aut præfixo iam tempore seriùs satis vnicuique fecisset. Sed longum est ire per singula: illud dixisse satis esto, domũ Antonini, domum fuisse totius sanctitatis, inter quam & regulare monasteriũ nihil propemodùm interesset, nisi quòd illa tanto capitis iubare splendidiùs radiabat. Et cùm talem domi & erga familiam se gereret, Deo semper hæsit, & nunquàm non pastoralis muneris partes adimpleuit. Aula ei^9 nihil discrepat à monasterio.

Putant complures, cùm ad gradum aliquem dignitatis ascenderint, posse iam ventri ac plumis partem sui aliquam dedicare, atque in opulento sacerdotio securos, velut in molli lectulo, somnos stertere: qui quantoperè à recto itinere labatur, vel nostri pontificis exemplo poterunt admoneri. Is enim se ad ocia intelligens non vocatum, noctu semper antè etiam, quàm cymbala principis templi reliquos excitâssent, ad matutinas laudes vigilauit: quas cùm vnà cum suis sacerdotibus, collectissimus in Deum, persoluisset, reliquum, quod supererat, temporis ad horam diei tertiam aut lectioni sacræ, aut cudendis libris impendebat. Hora tertia sacrificabat: quòd nunquàm, nisi eo actissimus, intermisit. Peracto sacrificio, quod totum diei erat reliquum, in obeundo pastorali munere atq; audiendis ijs, qui multi alius aliam ob causam accessissent, absumebat, idque fermè ad crepusculum: tantùm, quod denegari corporis non dico commodo, sed necessitati non potest, spatium demebatur. Nemo erat tam vulgaris, cui ad eum non pateret aditus. Si minùs re poterat, vel ipsa in audiendo patientia, vel in respondendo comitate, omnibus faciebat satis. Ingenio nanque fuit humanissimo, vt nullum vnquàm ne domesticos quidem, qui ob oculos quotidiè versantur, qu annis ob culpam acerbiore verbo prosciderit, sic vt ne paululùm quid commoueri, ne dicam excandescere, etiam si maximè id vellet, posse videretur. Constat, cùm adhuc inter Prædicatores viueret, eum cuipiam ex fratribus, quo vtebatur familiariter, dixisse, si quando in aliquem ob culpam, vti fit, aliquam commeritum acriùs inuectus esset, non aliqua cõmotione animi, sed ex vi, quam sibi intulerat, effecisse. Denique si quibus eum iniurijs affecisses, si quas contumelias aut conuicia irrogâsses, addam, & si quid ex te iacturæ reportâsset: faciliùs vidisses gelidum marmor, quàm patrem mitissimum, incalescere. Omnes omnium causæ, non sacerdotum tantùm, sed prophanorũ quoque, ad eum vertebantur: quas vnanimi consensu ad eum ex agro & ciuitate, quasi ad æquilibrium & iustissimum cognitorem, afferebant. Aedes assiduo religiosorum vsu terebantur: qui frequentissimi aut eleemosynas accepturi, (cuncta enim in pauperes, pater pauperum erogabat) vel de rebus dubijs consulturi, quasi ad cæleste oraculum confluebant. Vndecunque enim erat peritissimus, atq; omnifaria sacrarum literarum copia instructissimus. Tanta verò prudentia & mentis acumine atque adeò consilio pollebat, vt passim ciues, exteri, priuati, principes de rebus grauissimis cõsulentes, eius sententiã, vt qua nihil esset exactius ac tutius, maximè probarent, ita vt nouũ cognomen indiderint: nam quòd consultor esset optimus, etiã ante pontificatum Antoninus Consiliũ vocabatur. Quotidianæ occupationes. Ingenium placidissimum. Antoninus Consiliorũ cur sit dictus.

Sicubi verò ab illis negociorum fluctibus esset feriatus, mirum quanto ardore ad literarum studia sacrarum, atque ad orationis ancoram recurrebat. Mitto nunc, quòd præter horarum munus, quo septies Deus quotidiè laudatur, eos etiam psalmos, qui pœnitentiæ dedicantur, tum litanias ac Deiparæ Virginis horas, cùm etiam liceret, nullo vnquàm die destitit, quin sedulò recitaret. Mitto nunc, quòd recurrentibus hebdomadis, bis semper defunctorũ animas vsitato illo psalmorum, quo passim vtimur, officio expiabat: quod integrum psalterium, si qua solennis celebritas incurrisset, ad calcem vsque ac memoriter (quod mirere etiam magis) repetebat. Hæc enim quanquàm maxima in illo nobis & ardua videri possent, illi tamẽ exilia & fermè, vt ita dicã, minima fuêre. Illum mentis ascensum, qui nullo labiorũ motu, nulla genuum flexura eget, quis (quæso) satis explicabit? Nulla fuit vnquàm tanta negociorum moles & incurrentium causarum implicatio, vt vel tantillùm hominem Deo plenum retinere posset, quin in sublime totus speculatum cælestia raperetur, atque ita etiam raperetur, vt corporis moles non modò mentem sublatam non turbaret, sed simul rapta (quod Eius preces. Eius miræ ecstases.

mirum sit) in aëre pendula maneret. Quod quidem contigisse constat, dum noctù ad imaginem crucifixi intra cubiculum abditus oraret. Quin idipsum cubiculum splendore quodam solari, dum oraret, quidam ex ministris intempesta adhuc & atra nocte non sine lachrymis referebat illustrari.

Ad hæc nocte quadam ad quandam vocem, vt videbatur, quòd putâsset se à præsule vocatum, lecto repentè prosiliisse: cùm accurrisset, sublatum eum longè à terra, ac multo illustratum lumine vidisse: expectâsseque dum orare (orare nanque existimauit, qui sensibus excessetat) desisset. Quærenti mox, quid vellet, & cur se aduocâsset: respondit, non modò non vocâsse: sed quòd venerat, molestè nimiùm tulisse: in posterum cubiculum irrumpere, cùm se ad orationis secreta cõferret, aut quippiam eorum, quæ vidisset, prodere non auderet. Quod ipsum tamen pòst, cùm humanis rebus excesserat, inuulgauit. Tum illud etiam adiecit, inspectũ fuisse interdùm sublimem ad Crucifixi simulacrum raptum: quod dulciter alloquens, amplexibus stringeret, & oscula lateri defosso figeret. Hinc illa inter tot rerum fluctus animi tranquillitas: qua vsqueadeò præstabat, vt nulla vnquàm tanta posset perturbatione ac mundi tricis irretiri, vt quoties vellet, ad diuinarum rerum theoremata statim non rediret, & interna quadam mentis dulcedine frueretur. Stomachanti semel Francisco Castiliono, qui nostri præsulis fuit à secretis, ad tot rerum molestias, quas cura secum pastoralis trahit, & quibus ipse Antoninus inprimìs premebatur, vt nũquàm in ocio, semper in negocio sit viuendum: nunquàm sui, semper aliorum futuri sint, qui ad episcopales cathedras euecti fuerint: Fieri, inquit, fili non potest, vt inter tot huius seculi solicitudines pacato animo consistamus, nisi recõditum quendam & occultum mentis angulum intactum habeamus, ad quem negociorum strepitus & curarum anxietas non irrepat: vt vbi ab actitandis causis destiterimus, eò tanquam ad asylum tutissimum, & ab hoc exteriore homine ad eum, quem Paulus interiorem appellat, recurramus.

Rapitur sublimis ad Crucifixi imaginem.

Rom 7. Ephes 3.

Antoninus verò cùm tanta cordis serenitate frueretur, non commisit tamen, vt pastoralis muneris partes vel exiguas minùs adimpleret: tametsi cõuelli ab altissimatum rerum speculatione, atque ad mundi huius molestias reuocari, longè esse durissimum intelligeret. Nulla non templorum ac sacrarum virginum collegia visitauit, nulla sacrificij solennia, nullas altarium aut calicum consecrationes prætermisit. Cùm vsus posceret, sacros omnes amictus ac vestes benedixit. Quæ munia dum obiret, nullam non diligentiam semper adhibuit. Quoties initiandi ad eum conuenissent, quoties sacerdotia contulisset, aut collata ab alijs probaturus esset, ne obolum quidem: quid obolum? ne flosculos quidem, vt ita dicam, in domum intulit, aut quòd caperentur à suorum quopiam, permisit. Quam quoque abstinentiam ita in cæteris rebus præstitit, vt nullis posset machinis ac pollicitis aduersùs integritatem ac iustitiam expugnari. Securitati tamen summam humanitatem & misericordiam copulauit: qua inprimis in erratis sacerdotum vtebatur. Ita factum est, vt oleo clemẽtiæ ad rigoris vinum adiecto, neque ad delicta prorsus conniueret, neque etiam ad viuum vulnera resecaret. Quo temperamẽto peritus artifex vsus, Clerum, quem in omne flagitiorum genus ferè prolapsum acceperat, resumpto quodam probitatis ac modestiæ nitore, in meliorem formam restituit. Id quod complures quoque ciuium, ad fœnorum voraginem præcipites (Mercatura enim, qui ex Florentinis in literarum studia non incumbunt, inprimìs delectantur) ad salubriora & probata commercia reuocauit. Et quando huc venimus, vt diligentiam illius & inuictum in laboribus pectus ostẽdamus, non supprimam, cùm primùm pontificatum inijt, solitum Dominicis diebus nunc hoc, nunc illud ciuitatis templum adire, ac sacras conciones ad populum habere. Quod vbi vilescere intellexit, quòd egregij concionatores erudiendæ ciuitati non deessent: id totum in alios reiecit, priuatis ipse hortamentis & colloquijs vsurus.

Omnia pontificis munia per se obit.

Concionatur ad populum.

Non frigora, non æstus, non pluuiæ, non turbines, nulla denique pericula præsulem morabantur, quo minùs omnia sedulò & statim obiret: ita vt robustissimos iuuenes in perferendis laboribus senex ipse & tenui valitudine superaret. Rurales ecclesias visitantem, cùm sub ardentem crebrò solem iter arriperet, constat in ascensu iumenti semisepultos quosdam gemitus frequenter edidisse, quos tabefactus comprimere non potuerit: cumque subsistere & tantisper quiescere rogaretur: Sine modò, aiebat: iter, quod cœpimus, prosequamur. Triennio ferè, antequàm mundo excederet, cùm comperisset in maximo templo matutinas laudes implicatiùs, quàm par esset, & confusiùs celebrari: statuit eò singulis noctibus, ad modestiã exemplo magis, quàm edicto docen-

docendam,se conferre. In proposito persistentem,nullis precibus & hortatibus potuerunt duo ex domesticis sacerdotibus auocare, quin nocte quadam, quæ ventorum turbine ac pluuijs solito asperiùs inhorruerat,ad ecclesiam,quæ non parùm ab Episcopio distat,fidei zelo & charitatis igne feruidus properaret. Omnia sui episcopatûs templa, non per vicarios, sed ipse visitauit. Fæsulanam quoque ac Pistoriensem diœcesim adiecit,quibus vt Metropolitanus præsidebat. Quas omnes dum obiret, signis numero non paucis ac magnitudine præstantibus illustrauit. Feruor sancti senis.

Ad Mugellanam vallem cùm venisset, (ea Bononiam versùs ad radices Apennini iacet) cognito plebanum quendam graui ægritudine conflictari, accessit: lectulo innixus,quoddam euangelium legit, ac certas preces fudit, & sanauit. Traijcientem Seuam fluuium (is ex Apennino incurrentibus riuis iam factus auctior, Arnum influit) Boninsegna Maclanellus Canonicus Florentinus sequebatur: qui mulæ,cui insidebat, vitio in flumen lapsus (ea enim in altum se gurgitem coniecerat) cùm sancti præsulis iam summergendus præsidium implorâsset, mox paterna benedictione communitus, mortis periculo est exemptus, aridis omninò ac ne minimùm quidem madefactis vestibus: quæ res signo maiestatem addit. Nondùm agro Mugellano excesserat, cùm eccè querulis vocibus pauper occurrit: narrat aquariū pistrinum,vitæ scilicet præsidium, aquæ impetu fuisse dissipatum: non esse, quo pacto restituat, nisi vir sanctus opem tulerit. Miseratus pauperem Antoninus,Confide, ait: paruo negocio pistrinum concinnabitur. Reuersus domum, quasi nihil vnquàm detrimenti cepisset, reperit nulla humana ope reparatum. Eius miracula.

Ad Cornicariam (id viculi nomen est) profectum, cùm plebanus torqueretur animo, quòd pro voto ac dignitate tantum non posset præsulem accipere, reticulū statim in proximum fontem iecit: vbi paucos eosque minimos pisciculos nouerat lusitare. Paulopòst reuersus, cùm vidisset magna vi piscium degrauari, gratias Deo egit, quòd tantum hospitem iam posset commodiùs accipere. Pistoriensis ciuitas fertilissimo & amœno agro gaudet,sed & lætissimis montibus, qui vrbi prominent, quasi Apennini brachijs ad plagam Borelam cingitur. Huc Antoninus cùm visitatum ascendisset, (Numerosis nanque populis, & non contemnendis oppidis habitantur) in officinam ferrariā,vbi liquescens ferrum fundebatur, vnà cum socijs rei nouitate ductus penetrauit. Quos cùm quidam ex fusoribus tecto succedentes inspiceret,(ambiguum calorène fornacis igneus, an labore diutino affectus, aut certè suopte ingenio rabie succensus) cœpit statim virulento ore in eos blasphemias iaculari. Vix ea immanium verborum procella in antistitem cessauerat,cùm repentè ferrum, quod anteà in aquæ morem fluere solebat, cœpit congelascere, sic vt nullis ignibus, nullis follibus possent per insequentis noctis spatium ad fluxum reuocare,quoadusque præfectus fabrorum postridiè sanctum præsulem adiret,atque vti ad ferrariam rediens,benedictionis signum adhiberet, multis ex eo precibus impetraret. Id vbi factum est, ilicò ferrum fundi & liquescere,quasi concretam glaciem,vbi sol incaluerit,vidisses. Pistoria, Tusciæ ciuitas.

Sed antequàm, relicto rure, in vrbem redeamus, appingam hoc loco, quod de sua familia,tunc propemodùm effœta, Franciscus Castilionus literis mandauit. Cùm adhuc operam ruralibus ecclesijs Antoninus daret,rogauit Franciscus, vir & moribus & literis,vt illa erant tempora,cultissimus: vt ad villam Castilionē, quæ genti nomen dederat,diuerteret. Annuit vir mitissimus. quid enim probo & erudito viro, & quo familiariter vtebatur,denegâsset? Itaque Castilioni noctē vnam egit. vbi postridiè illuxit, ac iam se ad iter apparâsset,Franciscus paucis aperuit euanescentis iam nobilis familiæ calamitatem,quæ vnum Dantem (is germanus erat) reliquum haberet,vxori sterili copulatum. Paternam itaque sufficiendæ proli benedictionē daret. Mariettæ (ita enim vxor vocabatur) ad pedes procumbenti, impresso in fronte crucis signo, benedixit: ex illo fœcunda reddita,fœminā primò,mox septem mares, cōspicua omnes forma, peperit. Sterilē matronam impresso ei signo Crucis, efficit valdè fœcundam.

Florentiæ Elizabeth, tertium diui Dominici ordinem professa, quæ per sexennium morbo intercutis laborauerat, ad Antonini pedes prouoluta, eius benedictionem flagitauit. Accepit, ac dubium, vtra prior in eam, salus, an benedictio descenderit. Quæ nanque tumido corpore procubuerat degrauata, surrexit erecta cute leuissima. Ea posteà sacrarum virginum collegio in diuæ Luciæ æde diù præfuit, cùm nondùm numerosus cœtus velatarum virginum,vt nunc est,intra monasterium abderetur.

Vicus Florentiæ est,præterfluenti Arno prominens, incertū cur Ricorbolus appellatus. Hac cùm fortè Antoninus præteriret, quosdā videt lintre conuehi, qui aquarum

impetu ab vltimo periculo longiùs non abessent. Eiulantes ac benedictionis præsidio muniri cupientes, iubet, bono essent animo & confiderent. Ad salutare signum fluctus stetit: mox linter, saluis omnium capitibus, ad ripam placidè annauit.

Efficacia S. Crucis. Benedicto Tempo Florentino filius erat adhuc è maternis huberibus pendēs: quo morbo conflictaretur, ne ipsis quidem medicis satis compertum: vt complures sentiebant, quem striges cōpressum fascinauerant. Nunc enim è lectulo, nunc è cunis raptus, interdùm à nutricis complexibus auulsus, nudo in pauimento locabatur: quæ quis faceret, nullus vnquàm potuit explorare. In hunc adusque ferè medullas arefactum cùm frustrà medicorum tentata remedia vidisset, Antonini curatoris optimi orationum præsidia mater implorauit. Ea enim cùm dæmonum & magorum artes, ad quas & muliebri leuitate, & plusquàm materno affectu ducta fugerat, inanes inuenisset, iam tandem resipiscens, ad Antoninum, à quo solita erat, dum sua crimina fateretur, expiari, Vide rem miram. rubore posito properauit. Ex eo cùm acceptum linteolum, quo ad emungendas nares vtebatur, oratione fusa super cubantem filium iniecisset, statim restituta salute, omnes illæ demonum præstigiæ diffugerunt. Infantili signo puerile illud adiungatur. Aridum puerum, maternis precibus & genuina pietate victus, benedictione illa, qua plerunque potenter quasi præsentissimo remedio ad curas indigorū vtebatur, ita tenacibus morbi nexibus soluit, vt posset & liberè ingredi, & statim. Comprimam tantispèr stylum à signorum numero, si vel vnum tantùm enarrauero.

Non contemnenda nobilitate sunt in Florentina vrbe Filicarij. Ex ijs cuidā (nomen scriptores nequaquàm prodidêre) filiolus erat vt vnigenitus vnicè dilectus. Is, dubium quo morbi genere correptus, (nam ne hoc quidem constat) misellus tādem expirauit. Pater, quanquàm paternis affectibus victus, dolori & lachrymis indulgeret, non tamen vsqueadeò insanijt, vt se non mollem fœminam, sed debere constantem esse virum, intelligeret. Itaque in cubiculo cadauere relicto, armatus fide, ad Antoninum aduolat. (Is tunc in diui Marci cœnobio nondùm pontifex habitabat) Vbi accessit, ac virum Dei vidit, conatus eloqui (quod solent maximo dolore perciti) miser hæsit. Immensa enim vi doloris tenebatur, quò minùs suam patri calamitatem aperiret. Itaque totus in suspiria, totus in lachrymas vertebatur. Iussus eloqui, statim ad gemitus recidebat. Rursum rogatus, quid venisset, lachrymas eiulatibus augebat. Denique quo plùs taceret, eo magis, quòd intra pectus dolor serperet, torquebatur. Vix tandem ex lachrymis impetrauit, vt interitum filij, & vnigeniti filij pientissimo patri detegeret, quem vt sibi viuum restitueret, flagitabat. Quid hîc, quæso, faceret Antoninus, qui rem tantam, & paucis Deo dilectis datam, supra naturæ leges & fœdera peteretur? Num tantum sibi arrogaret, vt naturæ posset iura dissoluere? Contrà, ferreúsne ac tam seuerus esset, vt ad paternas lachrymas & eiulatus non mollesceret? tam impius, vt fidem petentis pa- Insigne miraculum. tris eluderet? Itaque miseratus hominem, obortis lachrymis orauit: mox blandè affatus patrem: Ne te, ait, plangore ampliùs conficias, ne te maceres. I domum, ini cubiculum, filium ad vitam iam reuocatum amplexare. Affuit dicto fides. Redijt, inijt, viuentem est filium amplexatus.

A teneris vnguiculis, immò à matris aluo cum Antonino creuit miseratio. Si quis enim voluerit vitæ illius cursum diligentiùs contemplari, per ætatis incrementa maiores semper inspiciet ad misericordiam cumulos auxisse. Id quod etiam cumulatiùs in pontificatûs dignitate fecit. Florentina ciuitas, tametsi multas Italiæ vrbes ingenijs, nobilitate, religioso cultu, opibus, pecunijs vel æquet, vel superet: fieri tamen non potest, vt quanquàm latè dominetur, inter tot Italię principes & populos constituta, tum Apennino propemodùm conclusa, ob confertam populi multitudinem agri angustia non prematur. Hinc fit, vt qui mercaturæ studio non iuuātur, (quæ pars est populi multò maxima) aut nullis omninò, aut exiguis agrorum prouētibus fulti, possint pro splendore natalium vitam agere: præsertim si quæ fuerint (quod solet) filiæ iam maturæ viro, maritis collocandæ. Huic vrbis incommodo Antoninus inprimis esse putauit occur- Collegium S. Martini. rendum. Itaque duodecim viros statuit, quos diui Martini collegium nuncupauit. Ij quod ex collatione ciuium non pauca & exilia in opus pijssimum erogantium aceruāssent, totum in pauperes, vt quisque plùs minùs rerum inopia premeretur, sine dolo, sine fraude, nulla carnis & sanguinis, sed necessitatis habita ratione dinidebāt: in eos præsertim, qui nobili prognati sanguine, emendicare stipem per vrbem erubescerent. Hoc institutū, mirum, quantùm labentibus annis coaluit, vt eo sexcentis etiam familijs in totum vel ex parte succurratur: in quod & bonā prouentûs sui partem ipse cōtulit, & magi-

magiſtratum, tum alios, tam ciues, quàm exteros, vti conferrent, ſuis hortatibus excitauit. Ipſe prætereà ſi quando aliquid Chriſti nomine adiecto peteretur, nunquàm denegabat. Si domi non habeter, à proximis mutuò capiebat: qui ſi recuſâſſent, veſtes, caligas, calceos, domeſticam ſupellectilem, ocularia demùm ſua ſpecilla tribuebat. Benignitas mira in pauperes.

Orator gratulatum Pontifici Romano à Florentino populo miſſus, cùm propinquus iam eſſet vrbi, Martinum ſuperauit. neque enim dimidiam chlamydem, ſed totam ependitem (ea noſtris cappa dicitur) petenti pauperi, Chriſti nomine adactus, dedit. Mox priuſquàm ad vrbis portas aduenisset, incertum quomodò, ſed tamen conſtat aliam, nulla humana arte conquiſitam, præſuli fuiſſe datam. Si quando in ciuitatem peſtilentia graſſaretur, non relicta vrbe, ad ſalubriora loca fugiebat: ſed verè bonus paſtor, animam pro ſuis ouibus poſiturus, affectos morbo, non per alios, ſed ipſe intrepidus, inſtrato aſino & onuſto munuſculis, adibat: ne qua ex ouibus ſibi creditis, deſtituta corporis adminiculis, aut certè ſacris minùs armata, moreretur. Cùm annonæ caritas deſæuiſſet, tunc omnes liberalitatis ſinus explicabat. Sub tonſore olim erat, (is Petrus vocabatur) eùm ſtatim egentiſſimus eius pro foribus adſtare, & vel vnum panem petere nunciatur. refert tum vnus ex miniſtris, tres tantùm eſſe domi, neque tunc eſſe commodum, vt alios pararet. Antoninus vti petenti ſatis fieret, imperauit: mox duobus quoque, qui mendicatum venerant, ſubindè alios, qui reliqui erant, dari: ſic vt præfectus panariæ cellæ, mirum in modum bile actus, ſeu tunc non poſſet, aut vetiùs iratus nollet, panem in prandium non pararet. Tonſus, cùm recedere vellet, Petrum ad prandium inuitauit. Is, Ecquid me, ait, detines, qui pane cares? Admonitus tunc eſt à præſule, ne diffideret: futurum, vt qui dat eſcam iumentis, homines quoque paſceret. Mox eùm menſam apponi iuberet, contrà id futurum fruſtrà, deficiente pane, miniſter affirmaret: Antoninus verò vti faceret, quod iubebatur, indomitus inſtaret, panariam aream, accepta tandem claue, adiens, mirum dictu, candido refertam pane reperit, quem angelico miniſterio miſericors & miſerator Dominus, qui dat eſcam ſe timentibus, collocârat. Præter quotidianas eleemoſynas, nummos aureos centum in paſchalibus celebritatibus in ſubſidia pauperum & pietatis vſus erogabat, vſqueadeò cauẽs, ne quid intra arculas recõditum, ad futuri temporis vſum cuſtodiret, vt vita functo nihil omninò, præter tenuem reculam, ſine qua omninò viui non poteſt, ſuperſſet: quin funeri ſumptus etiam deeſſet. Aedificandi curam omnem ſucceſſuris præſulibus (ita enim dicebat) dereliquit. Concuſſam tamen & hiantem domum, quòd terra ſupra famam mouerat, reſarciuit, & noua quædam habitacula, ſic poſcente vſu, condidit. Exemplum boni paſtoris. Pſal. 146. Panes diuinitùs dati. Pſal. 110.

Ac ne prodegiſſe fortunas Antoninum, ſed pauperes recreâſſe cognoſcamus, breuibus rem geſtã enarrabo. Ambroſiana forte via ſolenni die de more iter faciens, in pauperis tecti culmine adeſſe angelos contemplatur. Rei admiratione perculſus, cùm domum introiſſet, viduam ac tres vnà filias reperit, nudis omnes pedibus & laceras: quę vt paupertatis extremã iniuriam propulſarent, lanificio, ſeu textrinę, (non enim habeo exploratum) certè operi, neſcio cui, honeſtæ virgines incumbebant. Antoninus, qui totus miſericordia redundabat, ne celebri die operam lanificio cogerẽtur dare, ſimul ex proximè cõmorantibus edoctus, eſſe probis moribus & ingenuis, ſtatim iubet quantum ſat eſſet, non modò ad inopiam fugandam, ſed ad cõmodos quoque vſus erogari. Labente tempore cùm illàc rurſus iter faceret, iam non angelos, ſed dæmonem vidit faſtigio domûs inſidere: ac tum ſubeſſe mali aliquid ſuſpicatus, quęrit quid id eſſet, num prolapſæ in ſcelus aliquod, florem virgineum delibâſſent, aut dedecoroſum quippiam admiſiſſent. Cognito, quòd refertę eleemoſynis, iam cum inopia non pugnarent, quòd lanificio non intenderẽt, quòd multùm à religioſo illo viuẽdi more concidiſſent, quòd delicias demùm in veſtibus, tum reliquos ornatus corporis adamarent: ingratitudinis maximæ coarguit, quòd in muliebres luxus, quæ ad fugandã inopiam dederat, conuertiſſent. Tum quòd angelos primùm, mox dęmonem vidiſſet, explicuit: malam eſſe rerum conuerſionẽ factam: nempe, quòd ſimplici cultu, amico angelis, anteà vixiſſent: nunc inſolentiores factæ, ad luxus & illecebras dæmoni aures præberent. redirent itaque ad ſe, antiqua viuendi inſtituta reſumerent, & nullum ocio, nullum dęmoni locum darent. Ex illo peritus artifex, tametſi nunquàm non inopiam ſubleuauit, non cõmiſit tamen, vt alerentur pinguiùs, & veſtirentur cultiùs, quàm par eſſet. Largioribus eleemoſynis eius quædam inſoleſcunt.

Florentino ciui pauperi complures erant filiæ iam nubiles & natu grãdes. Is Antonini monitis, Annunciatæ templum, in vrbe atque adeò tota in Italia celebratum, periturus opẽ filiabus à Deipara Virgine, ante lucẽ plerunque properabat. Dum quotidianus

nus in officio duraret, duos fortè captos luminibus (in vestibulo enim templi ac pro foribus de more, adeuntes templum petituri stipem, accubant) de quæstu plusquàm maximo colloquentes (dum se latere putant) audijt, vter maiora lucra reportâsset. Cùm vero alter in capitio assutos sibi esse ducentos nummos aureos, alter in galero trecentos affirmaret: bonus ille vir, vtroque arrepto, ad Antoninum statim cõuolauit. Is ilicò aduocatos cæcos vt mendaces ac fures increpauit, quòd inopes se esse simulantes, eas pecunias egentioribus abstulissent: non posse tutò eam summam retinere. Ita factum est, vt tota, consentientibus cæcis, ad præsulis arbitrium causa verteretur: qui viginti & quinque vni, triginta alteri nummos auros: quod erat reliquum, pauperi ciui ad filiarum dotes fidelis dispensator assignauit.

Nota de mendicis fraudulẽtis.

Penè fugerat, quòd eius etiam nuda verba, diuina quadam liberalitate redundabãt. Fiscellam pomis refertam sancto Antistiti vir fortè pauper donauit, sperans apophoretum ac pingue aliquod se munus relaturum. Antoninus hilari vultu & verbis dulcibus gratias agens, cùm poma & donantis animum laudâsset: Retribuit, inquit, tibi Deus. Ille autem tam angustus animo, quàm fortunis tenuis, amisisse se & oleum & operam putans, mœrens & querulus abijt, quòd nihil plùs quàm verba reportâsset. Id vbi præsuli renunciârunt, reuocari ad se hominem, tum atramentum, papyrum, calamum, & præter hæc trutinam afferri iussit. Mirantibus cunctis, quid ageret: tria illa verba papyro perexigua inscripsit: tum in altera lancium papyrum, in altera poma omnia composuit: ac sublata trutina, statim papyrus, tanquam si ferri massam adiecisses, descendens, pomis in sublime volitantibus pręponderauit. Perculsum rei admiratione hominem blandè Antoninus cõsolatur: Ne me, inquit, ingratitudinis argue. Disce vel serò, diuina tuis munera prægrauare.

Nota rem miram.

Neque verò inter tot miserantis dulcedines defuit animi magnitudo, vt cùm res posceret, & ire obuiàm magistratibus, & intrepidus iniqua consilia & conatus euertere non auderet. Nulla enim tanta vi perterrebatur, quam zelo iustitiæ non contemneret. Inprimis verò Ecclesiasticam libertatem ad vsque dignitatis & vitę pericula tutatus est. Octouiri (is magistratus Florentiæ, quanquàm non supremus, vitæ & necis imperium habet) duos fortè sacerdotes in crimine depræhensos, ac noctù à satellitibus captos, cùm diluxisset, ad episcopium, clangentibus tubis, deduci ad præsulem imperârunt: satis esse pœnarum sumptum rati, quòd eos publica ignominia affecissent: si quid acrius essent commeriti, esse ab antistite castigandos. Antoninus mirum quàm molestè tulerit. Dimissis verò sacerdotibus, quos tunc puniri non esse commodum putâuit, statim ad publicas supremi magistratûs ædes proficiscitur. (est nanque, vbi Octouiri quoque sua iudicia exerceant.) Cùm vbi assederant, igne quodam iustitiæ percitus, ad eos irrupisset, temeritatis grauissimè coarguit, tum esse illos anathemate illaqueatos, seque nexibus, quibus se irretissent, non expediturum. Irent Romam, summum Pontificem adirent: ad eum esse rem totam deuolutam. Discerent in posterum aut nullo pacto, aut certè consideratiùs alienas causas tractare. Erant Octouiri, quanquàm lapsi fuerant, non tamen ingenio perdito & complorato. Vbi antistitis constantiam cognouerunt, conscientia ducti, supplices literas, quibus expediri se petebant, ad Pontificem dedêre. Qui cùm se totum relaturos ex curia putarent, eccè Pontificijs literis iubentur, vti Antoninum conuenirent, ac vltrò supplices fassi culpam, pro canonum institutis, anathemate soluerentur. Antistes, quoniam publicè peccauerant, zona collo indita, ad fores templi iussit procedere: atque ibi, spectante populo, conuerberatos terga, vinculo excommunicationis liberauit. Ea res, vix dici potest, quantum omni sexui, omni ordini terrorem præ sui magnitudine incusserit.

Fortiter tuetur Ecclesiasticam libertatem.

Nota.

Nota genus pœnitentię.

Sed neque supremum illum magistratum, à quo nulla est prouocatio, quanquàm pusillus, timuit. Franciscus Patauinus, quæstor Pontificius, Florẽtiam ab Eugenio missus ad componendas res, quòd ciues quidam Romæ in custodia tenebantur, magistratûs imperio veluti obses capitur. Aberat tum fortè Antoninus: qui vbi captum esse legatum Pontificium resciuit, properè Florentiam reuersus, Magistratum verbis acribus territauit: nisi cœpto absisterent, excommunicationis se illos gladio percussurum. Aliàs etiam, cùm contra ius aliquid tentâsset, anathematis erat vinculis irretitus. Quod cùm cõtemnerent, vel ita esse non putarent, solenni die in publicum ad ædem sacram sub ipsa sacrificij primordia processêre. Antoninus cùm primùm eos adstare sacrificio intellexit, statim in templum proficiscens, iubet sacerdotem sacris abstinere: tum clerum omnem choro protinùs abscedere. Magistratus tanta ignominia affectus, serò tandem

Zelus sancti viri.

tandem erratum intelligens, in ædes publicas se recepit. Sed neque tunc præsul contentus sacris exclusisse, armatus zelo, ad eos progreditur, ostendit quantoperè Deum & Pontificem læserant, vt iura Ecclesiæ violârant: non licere ecclesiasticis vim inferri: nisi ab incepto desisterēt, maiora se in eos fulmina perstricturum. Carpenti acriùs quidam è magistratu minitatur: videret, ne se doleat quandoque summotum præsulatu: ac nisi iam latrare cesset, abreptum è prætorij fenestris præcipitem in forum dandum. Ad ea Antoninus, tanti non esse se, vt cum martyribus mereatur laurea coronari. Nam si dignitate, quam inuitus inierat, amouerent, nihil sibi gratius effecturos: habere angulum, quò confugiat: ac simul clauim cellulæ, quæ sibi in cœnobio diui Marci pateret, ostentabat.

Sed hæc verbotenùs præsulem pupugêre. Quod annectam, ad ipsam voluit cutem, atque adeò intimum sanguinem penetrare. Sacerdos Ciardus, vir fama & moribus perditissimus, cùm ad tribunal præsulis citaretur, arreptus furijs, falcato gladio se accinxit: Mox in episcopium profectus, exerto ferro, Antonini caput, qui solus tunc in sella quiescebat, petijt, vt discissum bifariàm adusque dentes aperiret, sed flexu capitis dum ictum vitat, sellæ tergo gladius inhæsit. Ciardus furore ebrius, ob id impressum capiti vulnus putans, ex episcopio in proximam se domum proripuit, ex muliercula latibulum ad præsentem casum rogans, necubì occiso præsule caperetur. Fœmina ad sceleratum facinus inardescens, furore muliebri accepto subsellio perfregit caput sacerdotis & expulit. Qui statim fuga versùs Fæsulas arrepta, seu metu actus, seu post culpam resipiscens, ad Ducciam in D. Michaëlis cœnobiolo, accepto habitu Minorum, vixit innocentiùs. Antoninus tantum abest, vt in Ciardum quoquomodò desæuierit, vt etiam maximè exhilaratus sit, occasionem illi præstitam ad ineundam vitæ melioris formam.

Vir sanctus parù abest à summo periculo.

Vt verò anathematis gladium in rebus maximè arduis, & quibus non aliter occurri poterat, distrinxit: sic ad leuissimos casus, cùm sit excommunicatio pœnarum maxima, condebat. Ad ea enim iam tempora deuenimus, vt si quis rastros, marram vel bidentem amiserit, putet se non posse commodiùs, quàm à sacris exclusione, repertum. Quibusdam fortè iacturam, nescio quam, omninò leuem passis, atque in authores damni anathematis arma flagitantibus, constanti pectore præsul facturum se negauit. Tum instantibus ac maximè commotis, quòd despici se putarent, quantum à recto itinere deuiarent, qui ad minima censuris vterentur, huiusmodi voluit exemplo declarate. Candidus panis in medium allatus, cùm anathematis verba in eum maiestate illa sua protulisset, statim, spectantibus illis, in carbonis atredinem est conuersus. Ecquis est, inquit, quantumlibèt famelicus, qui panem hunc non dicam deglutire, sed vel dentibus audeat tentare? Quis statim vel inspectum non proijciat? Quanto peiore conditione animas, censuræ laqueo detētas, Deus, cęlites atque homines stomachantur? Abite iam, ac nolite candorem animarum pro tenui lucello in tantas sordes ac nigredinem transformare. Mox nondùm profectis, conuersus ad panem: Heus, ait, isthoc nexu anathematis te libero. ac statim, quasi excussisset atredinem, candore viderunt pristino renidere.

Non facilè fulminanda excommunicationis sententia.

Nullus fuit locus, in quo se fortem & intrepidum non ostēderet. E templis, in quibus maximè munditiam & sanctitatem diligebat, non dico semel, sed sæpè fœminas impudico ac meretricio habitu, quasi instrumenta dæmonum ad perdendas & in venerem alliciendas animas, effugauit. Iuuenes, qui spectatum venerant, quantacunque nobilitate & gratia pollerent, castigatos verbis acriter extrusit. Tum vrbem inambulans eruce pręuia, aleatores, vel solo adspectu perterritos, ad fugam compulit. Ad Bondelmontum porticum, quò nobiles, dum feruet æstas, ad remittendos animos conueniunt, dum maximè incalescere aleam vidisset, spiritu maiore supra hominem instinctus, non splendidos natales, non potestatem veritus, alueolos, tesseras, chartas, nummos, admotis ipse manibus, euertit, quòd liberis tantundem audendi suo exemplo ansam darent, grauiter increpuit. Dardanum Acciaiolum, nobilissimo sanguine ortum, inuectum acriùs & cōtumelijs furentem, patienter sustinuit. Eundem paulò pòst, dedisse impudentię pœnas intellexit. Angina nanque suffocatus, amisso vsu linguę, qua præsulem pupugerat, diem obijt. Nouum ludi genus, fortes, in vrbe tunc exortū, quod vsqueadeò breuissimo tempore coaluit, vt turmatim, occlusis tabernis, ad perdendam pecuniam curreretur, quàm celeriter aduenerat, tam properè explosit. Mille nummos aureos, qui ex eo ludi genere sacerdoti cuidam obuenerant, intercepit: quos pauperibus

Egregium facinus & tāto pastore dignum.

bus commodissimè (nam tunc quoque fames sæuiebat) erogauit. His nulla in re non vigil illa addidit: Iohannem Caninum medicum, exterum quidem, sed Florentiæ commorantem, necromanticum, in Deiparam Virginem latrãtem, tum hæreticis dogmatis pertinaciter inquinatum, quanquàm reclamantibus multis ex ciuibus, concremauit. Tonsoris Petri liberi nocte, nemine vidente, è lectulo ad varios domûs angulos non sine magno discrimine ac terrore omnium ferebantur. Cognito hoc Antoninus, preces quasdam & exorcismos membranula inscripsit, atque in cubiculo ante Deiparæ Virginis imagunculam affigi iussit. ex illo non sunt infantuli vexati. Mox cùm rem totam oriri coniectaret, quòd Petrus libro quodam, vbi erant bonis remedijs incantationes & carmina dæmonum permixta, (chirurgus enim erat) quanquàm vt imperitus, nihil subesse mali putans, vtebatur: eundem librum in diui Marci peristylio, cùm eò pransum accessisset, adstantibus aliquot ciuibus, edacibus flammis tradidit. Obseruatum est, quo tempore est liber igni datus, cęlum, quod anteà serenum arridebat, repentè fuisse atris nubibus obscuratum: exusto, pristinam subitò lætitiam arrisisse.

Hæreticum comburit.

Iam quanto splendore tantam in cæteris viri præstantiam immensa illa doctrinarum lux & fulgor illustrauit? Egregium quiddam est, vitæ innocentiam & morum integritatem in vitæ cursu retinere: sed si ad morum sanctimoniam fax literarum adiungatur: quid, quæso, absolutius, quid consummatius omni ex parte potest cogitari? Præstitit vtrunque Antoninus tam egregiè, vt omnes æquauerit, multos etiam excesserit. Scripta illius quòd à veritate non cadant, fidem faciunt tam frugifera, tam omnibus expetita, vt iam nullo in precio bibliotheca quantumuis nobilis habeatur, quæ Antonini vigilias non habuerit: nullus, quantamcunque congeriem librorum aceruârit, putet se aliquid absque illius lucubrationibus possidere. Ea omnia quoniam ita parata sunt ad manum, ac tantoperè quotidiano vsu trita, vt notiora per me nunc fiant, nequaquàm laborabo. His paulò antè, quàm vita excederet, extremam manum imposuerat. Nam quanquàm maximam eorum partem ante Pontificatum contexuerat, præsul tamen, si quando posset ocium suffurari, & expungendo quædam, & addendo alia, recoxerat. Quod maximè est in homine mirandum, cùm omne genus doctrinarum adyta penetrârit, nullius fuit præceptis institutus: tantùm puer grammatico est traditus: mox aliquandiù, interrupto tempore, sub præceptore dialecticis incubuit. Cætera per se, nullo hominum tradente, hausit. Quæ quidem quanquàm in eius diligentiam & operas ad studia literarum assiduas conferamus, nihil tamen absurdum fuerit, si instillatam quoque cælitùs bonam eorum partem crediderimus. Superno enim lumine collustratus, multa potuit cognoscere, quæ aut nullo modo, aut certè monstrante aliquo necesse est vt capiantur. Nil verò mirum viderì in Antonino debet, qui adusque etiam arcana, quæ soli Deo sunt cognita, & quæ multo pòst tempore futura erant, penetrauit. quod, ne longum faciam, paucissimis expedio, cùm non digna sint, quæ prorsus omittantur.

Præclara eius eruditio & scripta.

Absque præceptore eua sit doctissimus.

Amicum mercaturæ deditum blandè monuit, ne se tanta lucri cupiditate trahi pateretur, tanto've animi angore in parandis opibus vexaret: partis, quibus abundabat, diuitijs acquiesceret: ingens enim illi periculum ob eam solicitudinem aliquando in aquis imminere. Paulò pòst cùm inter Venetias & Pataiuum nauigio veheretur, subita procella facto naufragio, iam submergendus pelago ferebatur: cùm statim Antonini monita memoria repetens, eius præsidium implorauit: Vix votum nuncupârat, & ecce Antoninus celer adstans, capillamento eductum ex aquis liberauit. Cùm Prior diui Marci cœnobio præesset, quendam cognominem suum (Antoninus enim vocabatur) oriundum ex Ripolis (qui viculus est ad Alpium radices vltra Taurinum) ad diui Dominici habitum admisit: qui mox inconstantiæ spiritu agitatus, traiectum in Siciliam cogitauit. Antoninum tamen ea de re consulens, ne faceret, ab eo est maximè dissuasus. Nam si in proposito perstans transfretaret, futurum, vt graui corporis & animi periculo premeretur. Sed frustrà ille consilium popoſcit, qui contra patris monita in insulam traiecit. Rem, quoniam literis mandata est, longiùs non traho. Cùm mox ex Sicilia (vt is, qui semel inconstantiam pleno poculo biberat) Neapolim nauigaret, à Saracenis captus & * Tumen ductus, exutus regularem habitum, accepta etiam vxore, Christi fidem abiurauit. quanquàm paulò pòst, cùm Antoninum vita esse functum non sine sanctitatis testimonio Itali mercatores nunciarent, memor eorum, quæ sibi prædixisset, collecto animo ac forti pectore, mortem pro Christi nomine lapidibus obrutus tolerauit.

Prædicit mercatori periculum.

Item monacho inconstanti.

*for. * Tunes, seu * Tunetum*

Erant Neapoli sorores duæ, quas Antoninus, D Petri martyris cœnobio præfectus, calore suarum concionum ductas, ad quandam vitæ sanctioris formam in religioso habitu, intra domum tamen, excitauerat. Has rogat, vti hospitibus, qui Florentia venerant, & quos acceptos mensa, hilariùs volebat recreare, placentam, farina & oleo subactam, tum melle illitam pararent. Negantibus, non quòd non cuperent patri gratum facere, sed quòd nil ferè olei, nil mellis, & quod ad parandam placentam sufficeret, in vasis esset: mandauit, bono essent animo, atque id tantillum sumerent: scirent abundè habituras se ad præsentem vsum, & in posterum manantium liquorum in eisdem vasis copiam futuram. Quid plura? Paruerunt sororculæ. Oleum verò in lecytho, mel in dolio diuina quadam scaturigine sic excreuit, vt integrum septennium ad vsus domesticos non deesset. In earum hortulis cùm rigente cælo mali citreæ ad vnam omnes stirpitùs aruissent, limonem (ea est arbuscula ex eodem genere) quam suis præsul manibus panxerat, proditum est, solam ab illa vredine atque intemperie seruatam. Iniurius essem, si à suis sororibus tertiam separarem. Huic, cùm iam orbatam viro consolaturus visitâsset, diuino spiritu afflatus, prædixit filiarum duas Christi iugum in monasterio subituras, tres ante exactū annum vita excessuras: mares in viros magnos, doctos ac locupletes euasuros. Quid multis morer? Fœminarum duabus Christi se famulatui addicentibus, tres ad conditum obiêre: ex maribus vnus Archiepiscopus, duo reliqui ad confertas opes, iuris quoque peritiam addiderunt. Antoninus igitur, quanquàm semper amauit intra humilitatis caueam latitare, non potuit tamen inter tot prodigia virtutum & præclaros doctrinæ ac morum radios non splendescere. Iam fama sanctitatis se non poterat intra Florentię muros cohibere. Totam est latè Italiam peruagata. Ad Principes, Episcopos, Cardinales, ad ipsos Pontifices penetrauit. Ea est enim natura sanctitatis, vt quo plùs occulitur, eo latiùs delata ad conspectum hominum, ipsa sibi viam aperiens elucescat. *Olei & mellis exigui mira incrementa.*

Tanta sanctitatis eius mentes hominum ac tam constans opinio peruaserat, vt quacunque transeuntem illum cognouissent, passim currerent, ac flexo poplite mares, fœminæ, diuites, inopes, senes, paruuli, plebeij, nobiles, ad benedictionem præsulis curuarentur. Atque in tam perulgata sanctitatis fama dici non potest, quàm se intra se, hoc est, intra humanæ conditionis limites coërcuerit. Cùm quidam sanctum eum appellâsset: Sancti, ait, in cælo commorantur: nos peccatores terram colimus. A Romanis pontificibus non solùm amabatur, sed etiam summa quadam obseruantia colebatur. Eugenius quidem, qui eum ad præsulatum Florētinum, ratione tantùm virtutis habita, euexerat, paulò pòst Florentia ad se Romam conuocauit, vt vberiùs posset eius familiaritate recreari. Statuerat enim, vt fama erat, ampliore eum gradu dignitatis honestare, nisi obitus consilium interrupisset. In graui illa quidem ægritudine, qua decessit, cubanti sibi eum semper assidere voluit: mox etiam ad mortem properanti ab Antonino tantùm sacramenta pœnitentiæ, eucharistiæ, atque extremæ vnctionis exhiberi. Non minoris est à Nicolao quinto, qui Eugenio successit, habitus: cui non sat fuit coluisse Antoninum, nisi etiam sanctitatem eius cęteris amplo laudum cumulo prædicâsset. Illud enim constat eruditum grauemque Pontificem protulisse: Non minùs, ait, archiepiscopum Florentinum in diuorum catalogum adhuc viuentē referendum esse censeo, quàm Bernardinū mortuum: quem compluribus ac probatis testibus, consensu totius Ecclesiæ, eiusmodi honore decorauit. Id quod non ad D. Bernardini taxationem aliquā, sed totum est ad nostri præsulis celebre præconiū conferendum. Idem expenso & acri iudicio Pontifex tantam esse Antonini integritatē & exactam peritiā conspicatus, audiendos nullo esse pacto statuit, quicunque à iudicijs & causis, ab Antonino iam cognitis, ad curiā Romanam prouocâssent. Immota enim esse voluit, quæcunque absoluendo vel damnando vir integerrimus, & qui nec falli nec fallere posset, peregisset. Nihil verò vnquàm ex Nicolao ad sua vel aliorum cōmoda quæsiuit, quod non facilè ac statim reportaret. Cùm annonæ caritate ciuitas laboraret, ac sæpiùs à summo magistratu pecunias in pauperes erogandas accepisset, & mox, inualescente malo, suis non posset prouentibus, tenuibus admodùm, pauperes, qui loco filiorum erant, recreare, ex eodem Pontifice magnam pecuniæ summam impetrauit. *In multa apud oēs veneratione est.* *Etiam Romanos Pōtifices.*

Secundùm Pontifices maxima beneuolentia eum complectebantur Romanæ ecclesiæ Cardinales, Dominicus præcipuè Firmanus, vir virtute præstans & authoritate magnus, qui celebre sanctitudinis & integritatis nomen posteris reliquit. Petrus quoque Barbus, Eugenij nepos, in pontificatu Paulus. Tum Ioannes ille Turrecremata, tot *Item Cardinales.*

ingenij & ſcriptorum monimentis clarus: omnes prætereà galeriti patres, tenera ſunt quadam dulcedine ac beneuolentia præſulem proſecuti. Id verò nullis ſibi artibus aut ambitu parabat, cùm nullus eſſet hominum, qui minùs ad gloriā, aut ambiendos dignitatum gradus duceretur. Quacunque enim illum tractâſſes, immotus & inuictus ad omnes ictus perſiſtebat. Non auri ſacra vis hominem expugnauit, non voluptatibus eſt raptus, non contumelijs incenſus, non humanarum laudum illecebris eneruatus. Vt enim habitum ſui ordinis, ita ne vultum quidem, nedùm animū atque illam in retinenda virtute conſtantiam, factus pontifex immutauit. Tantum verò abeſt, vt aucupandæ maiori dignitati operam daret, vt etiam ad ſuam cellulam, in qua honeſto illo & literario ocio fruebatur, frequenter inhiaret. Cardinalem breuì futurum adulatori cuidam impudenter blandienti: De ſepulcro, reſpondit, nobis eſt ac propinquo interitu, non de ſublimiore gradu, cogitandum. His ille ſibi artibus omnium gratiam conciliabat: miſeratione, iuſtitia, rectitudine ad aucupandos homines vtebatur: quibus ita ſuorum ciuium ſibi animos colligauit, vt beatos ſe, quòd talem accepiſſent præſulem, acclamarent. Coſmum quidem Medicem, vt cætera omnia prudenter, illud etiam ſapientiſſimè dixiſſe conſtat: Magnis ſua tempeſtate Florentiam vrbem calamitatibus, maioribus tumultūs bellici periculis, tum peſtilētia, annonæ caritate, terræmotibus, atque inprimis fuiſſe inteſtinis ſeditionibus vexatam, quæ nobilem potuerant euertere ciuitatem: Ea omnia ſanctitate ac precibus Antiſtitem ſummouiſſe. Is ille Coſmus eſt, quo nullus ditior, nullus prudentior, nullus denique in religioſum cultum ſuo tempore propenſior. Is tantum in ciuitate potuit, quantum voluit, ſed ipſe ſibi modeſtiam imperauit. Cuius quoniam dicta factaque, præterquàm quòd paſſim celebrantur, ab illuſtribus authoribus & pluribus ſunt monimentis literarum tradita: tantùm, quod ad præſentem locum ſpectat, delibabo. Mortuo Bartholomæo Zabatella, (quod dixi) complures ad præſulatum adſpirabant. Coſmus verò & quoniam in ciuitate plùs cæteris poterat, & apud Eugenium quanta quiuis gratia pollebat, nulli dubium, quin potuiſſet è ſuis aliquem, deturbatis cæteris, præficere. Noluit ſanguini & carni dare, quod virtuti, quod Chriſto vir prudens & integer deberi iudicauit: ſed magnus ingeniorum & hominum ſpectator, ad Antoninum rem totam deferri apud Eugenium curauit. Quāquàm enim adactus eius precibus literas ad eundem dederit, vt eo faſce leuaretur: clàm tamen, ne quem alterum præficeret, calentiùs & ex iudicio perſcripſit. Quòd ſi ea metimus, quæ ſeminamus: immò ſi vnum dantes, centuplum accipimus: quid impedit, ne dicam iri Coſmianam domum pro vno præſulatu, Pontificatus duos maximos rediſſe? Iam tum, cùm tot religioſas ædes ac templa à fundamentis excitabat, videbatur pronepotum tiaras præſagire: qui Leoni X, qui tibi etiam Clemens ſeptime eccleſias, Eccleſiæ principibus parabat.

Præclarum ad adulatorem reſponſum.

Coſmus Medices egregiè prædicatur.

Leonem X. & Clementē VII. dicit

Sed Coſmum alij: nunc ad Antoninum redeamus. In quo etiam facundiam, vt illa ferebant tempora, non deſideramus. Tunc enim exeruiſſe caput videntur cultiores literæ, quæ tot ſeculis obrutæ ac ſepultæ propemodùm iacuerant: quod ipſum magna ex parte Coſmo, magno ingeniorum fautori, referre acceptum, ſi grati eſſe volumus, debemus. Itaque Nicolao quinto vita functo, & in demortui locum Calixto tertio ſuffecto, Florentinus populus legatos, qui de more gratulatum Romanum profecturi eſſent, deligit. Ij fuêre Iannottus Pandolfinus eques, Otho Nicolinus iureconſultus, Antonius Ridolfus, & Iohannes Medices Coſmi filius, viri proculdubiò præſtantes. Quò tamen legationi maior authoritas ineſſet, Antoninum primo eſſe loco voluerunt. Admiſſis in conſiſtorium publicum certa die, in conſeſſu illo totius orbis celeberrimo cum ſe Antoninus orando præſtitit, tanto ſententiarum pondere, tanta verborum copia redundauit, adiecta actionis gratia, tum dulci quodam vocis ſono ac totius oris venuſtate: vt ſtupore omnes maximo percellerentur, quòd non theologus aut orator, ſed miſſus è cælo quidam fuiſſe angelus videretur. Quæ res alterum ſubindè illi laborem iam confecto ſenio cōflauit. Cùm enim celebre per ſe ciuitatis nomen, celebrius ſua legatione reddidiſſet, mox ad Pium ſecundum, qui Calixto ſucceſſerat, collegis additis gratulatum miſit. Eos fuiſſe conſtat Angelum Acciaiolum equitem, Aloyſium Guicciardinum, Petrum Pactium, Giulielmum Oricellarium, ac Franciſcum Medicem. Neque verò ſibijpſi nunc etiam orando ceſſit, ſed pari eſt etiam cunctorum plauſu celebratus. Pius verò quanti illum fecerit, vel ex eo licet coniectare, quòd cùm ad Pontificatum euectus, vellet conuulſis quibuſdam, quæ paulatim ad publicā iacturam & morum lapſum irrepſerant, Romanam curiam in antiquum candorem ac formam

Inſignis ei⁹ oratio corā Pontifice.

mam reuocare, mandâssetque eam prouinciam grauibus aliquot Cardinalibus, Antoninum quoque, vt peritum rerum & integrû, illis esse addendum iudicauit: quanquàm ea res, vrgente tunc bellico strepitu, in pacatiora tempora sit dilata. Ad Fridericum quoque Cæsarem in itinere excipiendum, quem in Italiam rumor erat aduentare, legatus est à supremo magistratu designatus. Quod ille munus, fractus senio, reijciendum esse in alterum dicens, recusauit.

Et hæc eò pertinent, vt quanta vir prudentia fuerit, & quàm constans opinio omnium, posse Antoninum dicendo plurimùm, cognoscamus: Neque profectò in ea sententia fallebantur. Nam vt cętera nunc sileamus, cùm defuncto legationis ad Calixtum munere, reuersus vnà cum collegis, supremum veller magistratum (tota enim vis legationis in eum incubuerat) quæ gesta ac dicta essent edocere: tam dilucidè omnia narrauit, sic memoriter minutissima quæque extulit, tam strictim, quæ sparsa erant, adunauit, vt diuinum quoddam, non humanum, esse ingenium dixisses. Neque verò non altera ex legationibus signis fuit honestata, vt nusquàm fuisse ociosum præsulem sciamus. Nam cùm ventum esset ad flumen Paleam, solito tumidiorem, rogareturque ab vno ex collegis, vt dimisso mulo paruulo, cui insidebat, generoso ac sublimi equo ad traiectû vteretur: Mulillus meus nusquàm, ait, vestigio fallitur. Mox signo crucis facto, tutò ac facilè transmisit. Affirmabant collegę aquas, dum transiiret, in stagni morem quieuisse: se non citra periculum, altioribus iumentis insidentes, ad vlteriorem ripam fluminis delatos. Non sine miraculo transit flumen.

Iam tempus appetebat, vt quod in hoc vitæ curriculo in lachrymis seminârat, in exultatione, ad cælestem vitam tralatus, tandem meteret. Itaque cùm annos tredecim ac menses duos Florentinæ ecclesiæ præfuisset, ad quam quinquagesimo & septimo ætatis anno fuerat euectus, in morbum incidit, correptus febricula quadam, quæ phlegmatica à physicis vocatur: ita vt non ignea & acri, sed lenta, ac propterea longa ægritudine laboraret. Erat in suburbano Antoniano, quod episcopale hærediolum portæ diui Galli adiacens, à ciuitate non totos mille passus abest, quò solent præsules secedere, si quando animum remittere, atque vrbanos placeat strepitus vitare. Cùm iam cœperat morbus augeri, ac febris facta viuacior, medullas senis & artus tenuis corpusculi depasci, fortè Franciscus Castilonus accesserat, (quanquàm à patris latere parum aberat.) Is, vt fit, eubantem solabatur: benè sperandum esse: nihil subesse discriminis: postremò redituram valetudinem bonam & celerem promittebat. Vir verò intrepidus ac Martino similis, vtra sibi & ouibus tunc vita esset commodior, non deliberans: Fiat, inquit, voluntas Dei: ac statim diuino quodam spiritu illustratus: Dies, ait, annorum nostrorum in ipsis septuaginta annis: quasi summam vitæ diem præcinens, cùm iam septuagesimum ætatis annum attigisset. Sacro itaque Eucharistiæ, mox etiam, morbo ingrauescente, Calendis Maijs paulò antè quàm obtenebresceret, extremę Vnctionis clypeo munitus, integram illam peccatorû condonationem, quam indulgentiam vocamus, liberalitate Pontificia acceptam, legi sibi & impendi petijt: adstantibus sui ordinis cœnobitis, qui frequêtes, & quandiù laborauit, certatim omnibus charitatis officijs lateri paterno hæserant. His ritè ac sedulò peractis, circunfusi lecto fratres, matutinum officium decantârunt: iamque ad eum locum venerant, quem, persoluto triplici nocturno, laudes appellamus, cùm vir sanctus iam cum morte luctans, feruore quodam actus, quo potuit conatu in ea verba, quæ præcinûtur Laudibus, erupit: Deus, ait, in adiutorium meum intende. Id quod assidentes, qui luctui ac gemitibus vacabant, ad nouas subinde lachrymas excitauit. Cùm verò modicus iam calor teperet in corpore, atque ad ipsum iam ferè limen vitæ processisset, nihilque posset nisi fortè truncatum quiddam eloqui, illud tamen moribundus defecta, vt poterat, vocula crebrò repetebat: Seruire Deo, regnare est: quasi iam laborum præmium ob oculos videret. Tum illud quoque (quod mihi est mirifiè dictum) frequenter iterabat: Sancta & immaculata virginitas, quibus te laudibus efferam, nescio: incertum, an ad Deiparam Virginem conuersus, quę se luctantem cum morte visitâsset, an hilaratus, quòd inuiolatum ad illum vsque diem corpus virgo ab omni obscœnitatis putredine seruâsset.

Febri phlegmatica corripitur.

Psal. 89.

Verissima sancti viri in extremis sententia.

Inter hæc fratres post matutinas Laudes cùm totum psalterium percurrissent, eosdem psalmos à capite resumpserant: iamque ad eum vigesimi & quarti locum venerant, quo dicitur: Oculi mei semper ad Dominum. ipse tunc, sublatis in cælum oculis ac manibus, eadem verba repetens: Oculi mei, ait, semper ad Dominum, quoniam ipse

euellet de laqueo pedes meos. Vix deinde percipi aliquid potuit: tantùm ex continuo labiorum motu,tum ex perceptis paucis, intellectum est in psalmodia quadã sic agentem animam versari.Inprimis verò postremum psalmum,Laudare Dominum de cælis, crebrò videbatur iterare: quo in omni vitæ cursu, vt cœnobitæ asserebant, erat solitus oblectari. Si quid à psallendo cessâsset,complexus crucifixi effigiem,quam fratres obtulerant,tanto ardore osculabatur,vt qui aderant,non possent à lachrymis temperare.

Obdormit feliciter in Domino. Sexto itaque Nonas Maij,pridiè quàm tunc Ascensio Domini coleretur,anno à natali Christiano Millesimo quadringentesimo & quinquagesimonono,sub auroram fermè, amicus ille Deo spiritus, effracto corporis claustro, ad vitam perennem euolauit. Qua hora ad cælum emigrauit, Florentiæ in monasterio Cistertiensi religiosus vir Turnus, ex eo monachorum genere, qui sacris non initiantur, cùm esset in peristylio, quod nunc claustrum vocamus,nubeculam vidit splendidam pyramidali forma, intraque il-

Visiones quædam de eius gloria. lam infantulum liquido in aëre pendere: quæ Antoniano suburbano, vbi sanctus præsul obierat,adstans,paulatim ad sidera tollebatur. Intellexit vir Deo plenus, Antoninum humanis rebus excessisse: ac statim Abbati Septimiano re soli ac silenter patefacta,vterque cùm iam diluxerat,cognouit in eodem suburbano ea ipsa hora præsulem obisse. Asculi Constantius Fabrianēsis ex Prędicatorum ordine,vir magnæ sanctitatis, eadem hora,dum orans in templo vigilaret, Antonini animam vidit multo gloriæ lumine vestitam,cælum scandere: quo etiam temporis articulo, alterius cœnobitæ ad ignes purgatorios descendere: inspectæ rei diem & horam annotauit: compertum est, eodem momento temporis vtrunque decessisse. Florentiæ duæ muliereulæ, tertium Diui Dominici ordinem professæ, in eodem simul contubernio viuebant. Harum iunior vt è lectulo surgeret, quò possent parata domo ad ecclesiam procedere, à seniore excitatur. Cùm id parat,in latus,vt fit,recidens,à leui somno iterum occupatur: dormiens videre visa est apertos cælos, ac Saluatorem sublimi solio considere: hincinde angelorum ac diuorum hominum magna copia,in quis Thomas Aquinas,instiparum: tum proximè ad Aquinatem sellam inanem, adstantibus tamen angelis, collocatam. Ad hæc ministros quosdam,qui pararent viam,ac dicerent: Heus vos, aperite viam, accedite. Antoninus nanque antistes Florentinus,ima deserens, nunc cælos ascendit, in sede hac instrata consessurus. Dum hæc muliercula iunior spectat,atque ab importuna seniore rursus excitatur,tota illa simulacri series euanuit. Paulò pòst cùm ad ecclesiam processissent,qua hora iunior ea viderat, fato esse functum cognouère. Res profectò rationi consentanea,vt doctori & virgini Thomæ Aquinati, Antoninus quoque doctor & virgo iungeretur.

Quo tempore sanctus præsul animam efflauit, Pius secundus Romanus Pontifex Florentiam appulerat,ad Mantuanum conuentum, quem de communi re aduersùs Turcas indixerat, profecturus. Is maximè Antoninum, vti diximus,obseruans, nihil non sibi de viri integritate ac literis pollicitus, quanroperè viuentem coluisset, officijs in defunctum præstitis declarauit. Funus itaque diligenter ac magnificè pro viri

Pius II.Ro. Pontifex sancti viri funus curat magnificè. ac ciuitatis dignitate voluit curari. Neque enim quicquam ea de re statuerat Antoninus. Tantùm dum morbus ingrauesceret,si quid domi fuerat, diuidi pauperibus imperauerat: sic vt quæ elato iam funere in episcopio resederant, nummis quatuot aureis redemisses: atque ea quidem, si cochlear demas argenteum, quo ad potiunculas æger vtebatur,erant omnia vilissima.Voluit itaque complures episcopos & aliqua insignes dignitate,dum deduceretur,funus sequi. Ad hęc defuncti antistitis familiares,longas pullasq; indutos vestes,interesse. Hos ponè magna est pars clarissimorum ciuium, & qui plurimùm authoritate poterant,vt honestarent viri sancti funus,insecuta. Primùm itaque ad primarium templum ciuitatis cadauer extulêre: vbi in conspectu Cardinalis sancti Marci, mox Pauli secundi, qui extremo illo officio noluit amicissimo præsuli deesse,quæ de more ad funerales pompas adhiberi solent, persolutis: inde vesperi ad diui Marci templum,vbi Prædicatores habitant, magna vi populi circunfusa, deduxerunt. Ita enim testamento Antoninus cauerat, vti non operoso monumento, sed humi proximè suos fratres conderetur. Iam verò hîc vniuersam vidisses cōmotam ciuitatem. Tota enim, veluti in publico luctu, iustitio indicto, ad ducendum sancti funus properabat. Non senes,non paruuli,non mares,non fœminæ domi constiterunt. Ad vnū omnes ad diuum Marcum currere: Ibi sancti viri manus lambere,ac pedes certatim osculari: Pars gemere, quidã lachrymari, nonnulli ex alto pectore suspiria trahere,multi etiã querulis vocibus eiulari.Neq; verò ciuitas ac suburbana tãtùm, concursu frequen-

frequentissimo ad rei famam conuolârunt: sed ipsi se non potuerunt montes ac remota loca coërcere. Passim itaque ruebatur ex vicinis vrbibus, oppidis, vicis, locis campestribus & montanis, turmatim confluebant, quò possent, antequàm sepulcro inderetur, osculari. Condonauit Pius, ad eius sanctitatis testimonium, septem annorum ac totidem quadragenarum pœnam ijs, qui sanctum cadauer & manus osculatum accessissent. Hinc factum est, vt alijs super alios aceruatim ad cadauer osculandum cōfluentibus, non nisi octauo ab interitu die conderetur: quo toto temporis spatio non modò graue aliquid ac fœtulentum non oluit, sed suauem quandam fragrantiam spirans, populos recreabat. Ore aũt venustior & hilarior defunctus, quàm viuus fuerat, videbatur. Quin manus ac pedes adhuc mobiles & tractabiles, quasi tunc recèns expirâsset, rigor nullus contraxerat, sicuti nullus quoque liuor reliquum corpus inquinauerat. Quæ vel sola magnam poterant ostendere sanctitatem: quam tamen maioribus indicijs adhuc inconditum declarauit. Pius II. quid de eo senserit.

Nam quo die sunt in diui Marci templo exequiæ celebratæ, fœmina inualido latere & quo non vtebatur, sancti corpus attigit. Nondùm templi limine pedem extulerat, cùm redeuntibus viribus, visum quoque lateris integrum redisse prædicauit. Matthæus quoque Ciachus, multos iam annos altero brachio impeditus, quod ne mouere quidem poterat, nedùm sublime tollere, omni medicorum subsidio desperato, sanctum cadauer adijt. Postquàm oscula manibus impressisset, timore posito, earum alteram arenti brachio admouit: ilicò salute reddita, ad lanificium, in quod incumbere solebat, incolumis remeauit. Laurentiæ quoque, cuius manus & pedes excrescens tumor deturpauerat, saluti fuit sancti manuum cum suis confricatio. Miracula post obitum eius.

Vt autem ardor ille currentium populorum paulùm refrixit, sepulcro tandem intulerunt. Ne verò vltimam illius voluntatem infringerent, qui testamento cauerat, vtì eodem conditorio, quo cœnobitæ, clauderetur: (Id verò pro chori foribus excauato antro, humili ac depresso loco situm est) aliud choro assidens, temporarium ac paulò eminentius, ad læuam extruxerunt: ita factum est, vt voluntati eius obuiàm non iretur, & sanctitatis aliqua ratio ac dignitatis haberetur. Occlusus tumulo, quot signis fulserit, non est nostri consilij recensere. Plura enim sunt, quàm vt eorum nunc numerus iniri possit: præsertim cùm in rebus Antonini, quantula sit ista laudatio, viri prudentes non ignorent: qui cæteras iustitiæ, mansuetudinis, pietatis ac totius sanctimoniæ virtutes, ac demum cælestem illam conuersationem signorum prodigijs anteponunt. Quia tamen curiosis quoque est auribus consulendum, appingam pauca de multis, quæ fuisse constantissima compercro. Nam ingentem illam vim, qua fulsisse sctiptores prodiderunt, quicunque voluerit, ex illis petat. Non enim sum nescius, si quæcunque referuntur, extremo huic operi velim addere, huius lucubrationis pedes futuros toto corpore longiores. Tunc enim scribendorum signorum finis esset, cùm à patrandis ipse demum abstineret: qui quasi hactenùs non splenduerit, nunc toto sole prodigiorum terras videtur illustrare.

Fabrianum oppidum est in Piceno, quanquã nouum, non ignobile. Hîc fœminæ cuidam (ambiguũ cur) tota facies & caput intumuerat, vt penè orbes oculorũ, adempto fermè cernendi vsu, viderentur. Quasi verò hoc morbi genere, quo diù laborauit, non satis vexaretur, accessit contractio totius corporis, vt esset officio membrorũ omnium destituta. Non stare, non iacere poterat: non vnde semel collocata fuerat, moueri. Sedebat tantùm, obtorto toto corpore, & in seipsum velut in spiram misero quodam membrorum flexu redeunte. Tota erat in angoribus & ærumnis: non interdiù, non noctù quiescebat. Habebat hęc germanum Andream, qui ex Prædicatorũ ordine apud beatum præsulem diù adusq; obitum perstiterat. (is enim sancto Antistiti mos erat, vt vnũ fratrẽ è suo ordine apud se morari permissu præsidentiũ vellet.) Is paucis mensibus, postquàm excesserat, visum matrem ac sororculã hãc ęgrotantẽ, vtranq; mendicissimã, perrexit Fabrianum. Ne verò solo adspectu miseras, sed aliquo munusculo recrearet, Antonini tunica ea, quę non ad curẽ, sed in prospectu gestatur, superposita cęteris vestibus, donauit. Conuersus deinde ad sororẽ, dum blandis verbis ad patientiã hortatur, in Antoninum incidit: atq; vt humanis excesserat, vt plures saluti restituerat, vt quotidiẽ signis emicabat, longa oratione declarauit. Ad eum, quando hominũ auxilia deerant, se cōuerteret, illius præsidiũ imploraret: futurum, vt sancti misericordiã præsenti remedio experiretur. Misera muliercula, quę se destitutam omni humana ope videbat, quid non faceret? incensa fratris adhortatione, Deum, se sancti meritis iuuaret, maximè pre- Fabrianum oppidum.

cabatur. Cùm aduesperasceret, fide iam incalescens, acceptam ex matre tunicam, materno adminiculo ad carnem induit, ac insequente nocte tota etiam gestauit. Vbi diluxit, detumuerat facies, membris ac neruis vigor redierat. Quid plura? Eo ipso die, ne putes paulatim valetudinem rediisse, quæ anteà non stare, non iacere poterat, ad flumen ad lauanda lintea, integra valetudine atque in totum libera, cucurrit.

Præclarum miraculum ex tunica sancti viri.

Iam quando à fœmina exorsi sumus, in eo sexu adhuc aliquantulùm persistamus. Florentiæ in monasterio diuæ Luciæ, vbi sub signis diui Dominici nobilis virginum cœtus militat, virgo Charitas (ita enim adhuc viuens appellatur) Guidonis Tholosini filia, toto erat corpore attonita & contracta: quin spina dorsi adeò curuata, vt in arcûs morem os ipsum genibus iungeretur. Ad hęc stare nullo modo poterat: ac denique monstrum, aut monstro similem appellâsses. In ea, ita toto sexennio laborante, omnes suas medici frustrà artes & remedia tentârant: postremò abiecto curationis tædio, salutem penitùs desperauerant. Charitas verò, quæ quanquàm tabefacta erat corpore, salutis desiderio ardebat, ad Antonini charitatem conuolauit. Cùm itaque sub noctem die quodam delassata intra cubiculum sederet, atque ad pręsulis imagunculam, propè affixam, solito vehementiùs oraret, ardore quodam sensit interiùs & cor & corpus totum commoueri: mox visa sibi est sanctum antistitem, non subiectum tamen oculis, intueri: qui admota vna manu pectori, & tergo altera, blandè contrectans, ita, vti diximus, inflexam & obtortam emendatet. Nec vanum fuit, quod inspexerat. Nam se ilicò restitutam intellexit: ac penitùs correcta, nunquàm in posterum in id genus morbi recidit.

Contracta per visum sanatur.

Relicta Florentia, quanquàm Senensem vrbem adeamus, intra eundem tamen sexum atque eundem ordinem consistemus. Iohanna Petri Libri filia, abusque incunabulis morbo comitiali vexabatur. Cùm deinde in monasterio Paradisi ad campum regium virgo inter virgines habitaret, bis ferè singulis mensibus eiusdem morbi furijs immaniter agebatur: sic, vt insaniens ac benè stulta, cogeretur per dies aliquot, quousque resipisceret, compedibus & vinculis coërceri. Cùm resipuisset, & de referendo inter sanctos Antonino (quæ res tunc agebatur) cognouisset: audito etiam, quòd signis coruscaret, confessoris hortatu, eius præsidium, pollicita ceream statuam, implorauit. Breuibus rem claudo. Vidit virgo præsulem in Prædicatorum habitu, angelis compluribus stipatum, qui se non conflictandam in posterum eo morbo pollicebatur: tum vt Florentiam iret, atque ad sepulcrum statuam erigeret, admonebat. Saluti reddita, ac mox, cùm licuit, Florentiam profecta, statuam ac tabellam pro sepulcro, reportatæ valetudinis indicium, appendit.

Itē alia, comitiali morbo laborās.

Placet, vt antequàm Florentiam remigremus, Pisas etiam accedamus. Vbi pręfectus erat arcis veteris, Matthias Fedinus Florentinus. Huic erat filius Raphaël, adhuc puer, qui cùm ad cacumen arcis ascendisset, pede lapsus, ad solum spatio cubitorum quinquaginta cecidit, & quod magis miserandum fuit, impegit in aceruum lapidum, seu veriùs globorum, qui tormentis æneis seu bombardis (tantum potuit furor hominum in homines) emittutur. Ilicò mater, ilicò ad famam complures aduolârunt: omnes puerum, in quo vitales spiritus introrsum recesserant, aut mortuum, aut moribundo proximum putârunt. Meliorus Crescius, qui & ipse, nescio quam, in ea arce personam publicam gerebat, illuc capitio accepto (id birretum Hetrusca lingua dicimus) quod diui Antonini fuerat, accurrit: quod vbi capiti pueri exanguis indiderunt, statim reuiuiscere, & collecto spiritu visus est meliùs habere, integram salutem diebus pòst paucis adeptus. Eodem capitio dysurian, febres, dolorem capitis, manian, ne longum faciam, curata omnia: tum puerpetium facilius fuisse, constat. Florentiæ Iacobus Hieronymi, quatuordecim annis morbo elephantino correptus, frustrà admotis medicorum præsidijs, conualuit post octauum ab emisso voto diem. Ibidèm Simoni Perozio non paucis annis intestina non absque dolore defluebant. hoc olim familiariter vtebatur Antoninus, qui & ipse eo morbi genere fuerat affectus. Humana itaque videns adminicula deesse, spei plenus, sepulcrum adijt: posteaquàm flexo poplite, quanto ardore potuit, orâsset, (mirum) adhuc sepulcro incubanti intestina steterunt, quasi iam certo loco consuta essent ac prorsus deligata. In eadem ciuitate Paulus Operanus ad cætera in hanc lucem prodeuntium incommoda illud etiam adiecit, quòd surdus & mutus à matris aluo, nihil omninò est vsque in septennium locutus. Cùm suos omnes conatus medici ad aperiendum os & aures adhibuissent, Laurentius pater ad Antoninum, quem dum viueret, intima amicitia coluerat, nuncupatis votis, filij calamitatem miserans, confugit. Breui dicam: statim reserata sunt aures, & soluta lingua. Leonardus

Miraculum ingēs ex sancti viri capitio.

Item alia.

Curatur herniosus.

Item surdus & mutus.

dus Reatinus gemina est liberalitate præsulis donatus, & quòd ipse in Porrectanis balneis ignea & periculosa febre leuatus esset, & quòd filiolum, è sublimi loco ad solum lapsum, cuius iam medici vitam desperârant, eius patrocinio incolumem recepisset. Aloysius Florentinus, & ipse olim præsulis domesticus, patrem habuit, qui mente lapsus, noctù solus vrbem non absque graui periculo circuibat. Integro biennio, quid in eo curando medici possent, voluit experiri. Postremò cùm omnia in irritum cedere vidisset, emisso voto, ad Antoninum iam defunctum fugiēs, recepit patrem, qui tam sa- peret, quàm qui nunquàm in mentis inopiam incidisser. Ioānes Marigriollus ex ordine Prædicatorum, in diui Marci cœnobio sarciendis vestibus præfectus, integrum diem dexteriore oculo laborans, vt quasi subularum cuspide vellicari se putaret, nocte insequente occluso oculo (non enim tum dolor sinebat aperiri) ad matutinas vigilias profectus, ac pro sepulcro prǽsulis in orationem toto ardore animi collectus: Patet, ait, ne (quæso) obliuiscere te nunquàm denegâsse mihi aliquid, cùm viueres, seu quid ad matrem meam inopem & senio confectam subleuandam, seu ad meos vsus poposcissem. Et nunc obsecro, affecto oculo tuæ clementiæ collyrium adhibe, tantum de tua mihi misericordia polliceor, vt nunquàm nisi voti compos sim ab hoc tuo sepulcro recessurus. Mox cùm se dicturum quotidiè quasdam eius nomini preculas, voto alligâsset, ac penè loqui desijsset, omnis, aperto statim oculo, morbus & dolor aufugit. Nicolaus Biliotus, diù formandis nouitijs in D. Marci cœnobio præfectus, quo d est numero fratrum & vitæ sanctimonia conspicuum, è sublimi scala, dum in D. Marci natalitio festa fronde templum ornat, ad solum deturbatur. Territus, quòd se videbat in vitæ periculo versari, adhuc suî compos, Antonini se muniri præsidio rogauit. Accurrunt fratres, & exanimem putantes, volebant ad valetudinarium portare: cùm subitò resumpto spiritu, petijt vti se sancto præsuli ad sepulcrum m præsentarent. Ibidèm cùm orâsset, tam celerem, quàm integram salutem reportauit. Marcus Pechius fortè cùm iam annis auctus equitaret, in foueam deuolutus, equi etiam superstantis pondere premebatur. Antonini præsidio, quem, dum ille in præceps rotaretur, inuocârat, vtroque periculo est exemptus.

Item amēt. | Itē ex oculo laborās. | Item penè exanimis.

Neque verò, quanquàm ad suscepti operis finem properemus, silentio inuoluendum est, & nubiles fœminas & nuptas, paterna pietate sanctum præsulem subleuâsse. Feus Belcarus, boni vir nominis, & Hetrusca lingua poëta non vulgaris, cuius hodieque nonnulla monumenta extant, respersa pietate Christiana, ex vxore filias complures tulerat: quas, quanquàm rerum inops, suis maritis singulas honestè collocauit. Defuncto Antonino, vna adhuc domi, matura iam viro, superabat: quam miser, quòd fortunis destitutus esset, viro non poterat perindè, ac alias, copulare. Secesserat fortè ad monasterium suburbanum, cognomento Campora: (Religiosas enim ædes religiosus frequentabat) Cùm absoluto prandio de rebus salutaribus cum monachis suaui colloquio tractâsset, intra cubiculum, vti aliquantulùm conquiesceret, est deductus. Hìc cùm obdormisceret, videbatur sibi esse in ecclesia diui Marci, atque Antoninum quasi tunc viueret, intueri. Tum verò maximè instare, ne filiæ causam posthaberet: postremò, an se voti compotem faceret, rogâsse: Antoninum verò inclinato capite, se facturum annuisse. Reuersus intra vrbem, & iam agens hilariùs, paucis pòst diebus filiam despondit viro nobili: qui eas vltrò nuptias petens, in exigua dote quiescebat. De nubili diximus: nunc ad nuptam veniamus. Constantia, Lucæ Panzani filia tribus maritis fuit, alio super alium obeunte, coniugata: cum omnibus viginti & duorum annorum spatium peregit, è quibus totos decem & octo infœcunda & sterilescens, nihil liberorum tulit, quanquàm præcepta medicorum omnia & balnea tentâtat. Peracto demùm apud tertium maritum quadriennio, Antonini nomen ijs legibus inuocauit, iniecturam se scilicet proli toto septennio Prædicatorum habitum: tum sepulcro statuam ceream erecturam, si demùm, sterilitate posita, marem peperisset. Quis (quæso) credat, nuncupatis ilicò votis Antoninum affuisse? Nam nouem ab emisso voto exactis mensibus statim filium peperit, & cùm tota vicinia partum suppositititium putaret, quos subindè peperit, eius fœcunditatem declarârunt. Quatuor enim liberos, duos scilicet mares, ac totidem fœminas, nono quoque mense vnum, intra triennium procreauit. Eiusdem nominis & sexûs aliud vno ferè verbo perstringemus. Constantia Thomæ Benicasæ cùm fœminas octo peperisset, audito, quòd tantis Antoninus signis emicaret, ad sepulcrum orans, ex eo marem triduo, postquàm orauerat, conceptum, mox suo tempore editum, impetrauit.

Visio cuiusdam. | Sterilis fœmina impetrat fœcunditatem.

Iam

Varij depulsi morbi

Iam quis minuta illa & quotidiana, depulsas dico febres, dolores capitis sedatos, oculorum aciem & visum restitutum, doloris dentium rabiem placatam, phthisim radicitùs conuulsam, eruptiones ex tussi sanguinis compressas, plures à naufragio seruatos: ad hæc fœtum mortuum, qui edi non poterat, eductum: tum tres insanas fœminas (rem profectò paucis tentatam) sibijpsis redditas, energumenum, cilicio imposito, occupantis dæmonis tyrannide liberatum: prætereà dysurian, apoplexin, paralysin curatam, puerperium apposito pilorum barbæ leuius effectum: tum libidinis incendia restincta, ac desperatas mentes ad animi tranquillitatem reuocatas: Postremò tot quotidiè petentium, qui sibi satisfactum esse prædicant, hilaritates: hæc, inquam, & id genus infinita quis narrabit? Si quis hæc vberiùs nôsse voluerit, ex eis commentarijs petat, quos, dum de aggregando eo Sanctis tractabatur, conscripserunt: aut certè ad diui Marci templum Florentiam contendat: vbi quot tabellas ac statuas (quarum numerus est multò maximus) inueniet, tot se putet signis præsulis virtute factis interesse. Quòd si quis ea animi malignitate fuerit, vt non modò his fidem non adhibeat, sed voluerit etiam sancti virtutibus obtrectare: caueat ne duriore aliquo supplicij baculo quatiatur, sicuti contigisse cuidam nostra tempestate non ignoro. Nam quo tempore Carolus octauus Gallorum rex tanta felicitate Italiam ad repetendum Neapolitanum peragrauit, totis copijs Florentiam aduenit: (ea enim iam ab Ferdinando Aragone desciuerat ad Gallum) rustica plebs, ne quid in tanto belli strepitu detrimenti pateretur,

Pars lecticę eius religiosè asseruata

intra vrbem omnia conuexerat. In suburbano Antoniano lecticæ pars, in qua Antoninus & dormierat viuens, & etiam decesserat, maximo cultu ad memoriam sancti Antistitis seruabatur: quam & ipsam, ob aduentātem Gallum, cum alijs aliò deportârant. Ac nescio quî factum sit, vt in cauponam, quæ est ad portam diui Galli, transmigraret. Super hanc Laurētius caupo crudam carnem quasi lanius, nulla sancti ratione habita, in frusta concidebat. Quod intuitus Marcus Radda, ex eo voluit pensa pecunia redimere, quô reuerentiùs haberetur. Nolentem grauiter contempti præsulis increpuit. Laurentius verò commota bile in furorem actus, infandum morbum canceris non modò est in Marcum, sed in Antistitem, plusquàm bellua factus, contemptim imprecatus: Ecquibus, ait, signis tuus iste Antoninus vnquàm enituit, vt sit sanctus? Tum Marcus: Etsi signa, inquit, quibus effulserit, me lateant, publico tamen consensu & fama omnium, vir

Vltio diuina in blasphemum.

magnus vitæ sanctimonia celebratur. Vbi hæc dixit, Marcus abijt. Triduo pòst eo carcinomate, quod sibi & sancto fuerat imprecatus, affectum esse in ore miserum, accepit: quo breuì etiam afflictus, expirauit.

Recentius adhuc illud, quod, cùm de consecrando agebatur, Romæ contigisse, est ad me perlatum. Episcopus (& cuius ordinis, & quod nomen illi esset, ne cui forsan molestias ingeram, non prodo) opera vnius cardinalium, quos trutinandæ Antonini vitæ Leo decimus præfecerat, cuius in contubernio etiam viuebat, tam pio operi liuore, vt puto, ductus subdolis rationum nodis repugnabat. Erat enim vir doctrina singulari, qui & commentarios in theologiam iam ediderat, & tunc etiam in dialecticen

Psal. 104.

scribebat. Miser oblitus illud Dauidicum, non esse tangendos Christos Dei, cùm extremam iam manum vellet dialecticis imponere, fessus, vt fit, cubitum processit. Ea ipsa

Itē in Episcopū, sancti viri obtrectatorē.

nocte, paulùm abfuit, quin repentino, sed tamen accelerato interitu sublatus: antequàm tamen extremum spiritum efflâsset, mandauit Cardinali, ne suo vellet suasu & consilio rem interturbare: debitis Antoninum honoribus ne fraudaret: errari se nunc, quòd reluctatus esset, & ipsum quoq; ad id sua garrulitate flexisset, pœnas dare. Et ille quidem extremum diem clausit: Cardinalis verò eius obitu terrefactus, quanto anteà studio consecrationem eius impugnârat, tanto mox ardore impendendis illi honoribus insudauit. Aiebat enim, etsi nulla constarent alia indicia sanctitatis, vel vno hoc sibi esse magnitudinem eius exploratam.

Sed narrandis iam tandem signis finem imponamus: quæ qui voluerit, potest & debet admirari. Ego illa potiùs admiror, quorum sibi partem fides mortalium non decerpit, quæ frequenter cum sanctorū munificentia in reportanda salute & assequendis votis vel ex æquo, vel parte saltem aliqua concurrit. Scio enim humilitatem, innocentiam, charitatem ac cæteras virtutes Antonini, esse Antonini proprias: quas quidem, quanquàm longè maximas, & omni cultu & admiratione dignas, illud mea quidem sententia videtur longo spatio superare, quòd gloriam potuit humanam atque humanos potuit honores conculcare. Quotusquisque enim est, qui vltrò oblatam dignitatem, inter nostri temporis ambitus & inexplebilem honoris sitim, recusârit? Neq;

tam

tam imperitus rerum sum, vt factum esse hoc ab alijs antiquis patribus denegârim: sed mores nostrorum temporum intueor, quæ tantoperè ab illo nascentis Ecclesiæ pudore deciderunt. Esto, demus Antoninum longè infra illos pristini temporis patres numerari: sed natum esse hoc tempore, atque hoc tempore eiusmodi probitatis & contemptæ gloriæ radijs enitere, videtur priscam illam sanctimoniæ maiestatem, omnium benè sentientum suffragijs, æquare. Sed quanta est, quæso, vis de industria depressæ sanctitatis? Eccè Antoninus, quanquàm in cælis gloriæ lumine vestitus radiaret, in terris etiam debito honoris titulo non priuatur. Quod enim ille nunquàm cogitauit, tua diligentia Clemens septime, qui ei longo pòst tempore in Florentina ecclesia successisti, in diuorum numerum est relatus. Id quod cùm patruelis tuus Leo decimus propemodùm, paratis iam omnibus, quæ eiusmodi consecrationis ritus exigit, effecisset: eo mox altiore quodam consilio ad Deum euocato, fortè ne datum aliquid patriæ quis putaret: Adrianus sextus eius nominis, exter, pridiè Calendas Iunias, quo die tunc sanctæ Trinitatis celebritas colebatur, Anno Pontificatûs secundo, & ab excessu Antonini sexagesimo & quarto, consummauit. *Antoninus sanctorum catalogo ad scriptus.*

DE INVENTIONE S. CRVCIS, EX ORATIONE S. AMBROSII EPISCOPI DE OBITV *Theodosij Imperatoris.*

3. Maij. *S. Helenæ encomion.*

BEATVS (est) Constantinus tali matre (Helena,) quæ imperanti filio diuini muneris quæsiuit auxilium, quo inter prælia quoque tutus assisteret, & periculum non timeret. Magna fœmina, quæ multo ampliùs inuenit, quod Imperatori conferret, quàm quod ab Imperatore acciperet. Anxia mater pro filio, cui regnum orbis Romani cesserat, festinauit Hierosolymam, & scrutata est locum Dominicæ passionis. Stabulariam hanc primò fuisse asserunt, sic cognitam Constantio seniori, qui posteà regnum adeptus est. Bona stabularia, quæ tam diligenter præsepe Domini quæsiuisset. Bona stabularia, quæ stabularium non ignorauit illum, qui vulnera curauit à latronibus vulnerati. *Luc. 10.* Bona stabularia, quæ mâluit existimari stercora, vt Christum lucrifaceret. Ideò illam Christus de stercore leuauit ad regnum, secundùm quod scriptum est: Quia suscitat de terra inopem, & de stercore erigit pauperem. *Psal. 112.* Venit ergo Helena, cœpit reuisere loca sancta: infudit ei spiritus, vt lignum Crucis requireret: accessit ad Golgotham, & ait: Eccè locus pugnæ, vbi est victoria? Quæro vexillum salutis, & nô inuenio. Ego, inquit, in regnis, & Crux Domini in puluere? Ego in aulis, & in ruinis Christi triumphus? Ille adhuc latet & palma vitæ æternæ? Quomodò me redemptam arbitror, si redemptio ipsa non cernitur? Video quid egeris diabole, vt gladius, quo peremptus es, obstrueretur. Sed Isaac obstructos ab alienigenis puteos eruderauit, nec latere aquam passus est. *Gen. 26.* Tollatur igitur ruina, vt vita appareat. Prometur gladius, quo veri Goliæ caput est amputatum. *1. Reg. 17.* Aperiatur humus, vt salus fulgeat. Quid egisti diabole, vt absconderes lignum, nisi vt iterùm vincereris? Vicit te Maria, quæ genuit triumphatorem, quæ sine imminutione virginitatis edidit eum, qui crucifixus vinceret te, & mortuus subiugaret. Vinceris & hodiè, vt mulier tuas insidias deprehendat. Illa quasi sancta Dominum gestauit: ego Crucem eius inuestigabo. Illa generatum docuit, ego resuscitatum. Illa fecit, vt Deus inter homines videretur: ego ad remedium peccatorum, diuinum de ruinis eleuabo vexillum.

Aperit itaq; humum, decutit puluerem, tria patibula cõfusa reperit, quæ ruina contexerat, inimicus absconderat. *Inuenit S. Helena Crucem Christi.* Sed non potuit obliterari Christi triumphus. Incerta hæret vt mulier, sed certã indaginem sanctus spiritus inspirat, eô quòd duo latrones cum Domino crucifixi fuerint. Quærit ergo medium lignũ. Sed poterat fieri, vt patibula inter se ruina confunderet, casus mutaret, & inuerteret. Redit ad Euãgelij lectionem: inuenit, quia in medio patibulo prælatus titulus erat, Iesus Nazarenus rex Iudæorũ. Hinc collecta est series veritatis: titulo crux patuit Saluatoris. Hoc est, quod petentibus Iudæis Pilatus respõdit: Quod scripsi, scripsi: id est, Non ea scripsi, quæ vobis placerent, sed quæ ætas futura cognosceret. *Iohan. 19.* Non vobis scripsi, sed posteritati: propemodùm dicens: Habeat Helena, quæ legat, vnde Crucem Domini recognoscat. Inuenit ergo titulum,

regem

regem adorauit, non lignum vtique: quia hic gentilis est error & vanitas impiorum, sed adorauit illum, qui pependit in ligno, scriptus in titulo: Illum, inquam, qui sicut scarabeus clamauit, vt persecutoribus suis peccata donaret. Auida mulier festinabat tangere remedium immortalitatis, metuebat calcare sacramentum salutis. Læto corde & trepidanti vestigio quid faceret, nesciebat. Pertendit tamen ad cubile: veritatis lignum refulsit, & gratia micuit. Et quia iam fœminam visitauerat Christus in Maria, vt spiritus in Helena visitaret: docuit eam, quod mulier ignorabat: & deduxit in viam, quam mortalis scire non poterat. Quæsiuit clauos, quibus crucifixus est Dominus, & inuenit. De vno clauo frænos fieri præcepit, de altero diadema intexuit: vnum ad decorem, alterum ad deuotionem. Visitata est Maria, vt Euam liberaret: visitata est Helena, vt Imperatores redimeret. Misit itaque filio suo Constantino diadema gemmis insignitum, quas pretiosior, ferro innexas crucis, redemptionis diuinæ gemma connecteret. Misit & frænum. Vtroque vsus est Constantinus, & fidem transmisit ad posteros reges.

Inuenit etiam clauos.

Vide Constātini pietatem.

Alludit ad caput 14. Zachariæ.

Principium itaque credentium Imperatorum, sanctum est, quod super frænum: ex illo fides, vt persecutio cessaret, deuotio succederet. Sapiens Helena, quæ Crucem in capite regum leuauit, vt Crux Christi in regibus adoretur. Non insolentia ista, sed pietas est, cùm defertur sacræ redemptioni. Bonus itaque clauus Romani Imperij, qui totum regit orbem, ac vestit principum frontem: vt sint prædicatores, qui persecutores esse consuêrunt. Rectè in capite clauus, vt vbi sensus est, ibi præsidium. In vertice corona, in manibus habena. Corona de cruce, vt fides luceat: habena quoque de cruce, vt potestas regat: sitq; iusta moderatio, nō iniusta precatio. Habeant hoc etiam principes Christi sibi liberalitate concessum, vt ad imitationem Domini dicatur de Imperatore Romano: Posuisti in capite eius coronā de lapide pretioso. Ex illo gratulatur Ecclesia, erubescit Iudæus: nec solùm erubescit, sed etiam torquetur, quòd ipse sibi author confusionis est. Dum insultat Christo, confessus est eum regem: dum regem Iudæorum appellauit, sacrilegium suum, qui non credidit, confitetur. Eccè, inquiunt, crucifiximus Iesum, vt Christiani & post mortem resurgant, & mortui regnent. Nos crucifiximus, quem reges adorant. Quem non adoramus, ipsi adorant. Eccè & clauus in honore est: & quem ad mortem impressimus, remedium salutis est, atque inuisibili quadam potestate dæmones torquet. Putabamus nos vicisse, sed nos victos fatemur. Iterùm Christus resurrexit, & resurrexisse eum principes agnouerunt. Iterùm viuit, qui non videtur. Nunc maior nobis contentio, nunc pugna nobis vehementior aduersùs eum. Cui regna famulantur, cui seruit potestas, illum contempsimus: quomodò regibus resistemus? Ferro pedum eius reges inclinantur. Reges adorant, & Photiniani diuinitatem eius negant? Clauum Crucis eius diademati suo præferunt Imperatores, & Arriani potestatem eius imminuunt? Sed quæro, quare sanctum super frænum, nisi vt Imperatorum insolentiam refrænaret, comprimeret licentiam tyrannorum, qui quasi equi in libidines adhinnirent, quòd liceret illis adulteria impunè committere? Quæ Neronum, quæ Caligularum, cæterorumque probra comperimus, quibus non fuit sanctum super frænum? Quid ergo aliud egit Helenæ operatio, vt fræna dirigeret, nisi vt omnibus Imperatoribus sancto dicere spiritu videretur, Nolite fieri sicut equus & mulus: sed in fręno & camo maxillas eorum constringeret, qui se non agnoscerent reges, vt regerēt sibi subditos? Prona enim potestas in vitium ferebatur, & more pecudum vaga sese libidine polluebat. Ignorabant Deum: restrinxit eos Crux Domini, & reuocauit à lapsu impietatis. Leuauit oculos eorum, vt Christum in cęlo quærerent. Exuerunt se camo perfidiæ, susceperunt fræna deuotionis & fidei, secuti dicentem: Tollite iugum meum super vos. Iugum enim meum suaue est, & onus meum leue est.

Psal. 20.

Clauus in honore est, & remediū salutis est, &c.

Psal. 31.

Matth. 11.

ITEM

ITEM DE EADEM S. CRVCIS INVENTIONE, EX LIB. II. CAP. I. ECCLESIASTICAE HISTORIAE *Sozomeni: cui planè consentanea scribunt Socrates lib. 1. cap. 13. Theodoritus lib. 1. cap. 18. & Ruffinus lib. 10. cap. 7. & 8. Ecclesiasticæ Historiæ. Descripsimus autem hæc ex versione doctissimi viri Iohannis Christophorsoni.*

VM iam Cõcilium Nicenum venisset ad exitũ, & sacerdotes omnes domum reuertissent, Imperator supra modũ ideò lætatus est, quòd Ecclesiam vniuersam de doctrina fidei consentientem videret. Atq; vbi pro episcopotũ cõcordia, pro se, pro liberis, pro Imperio deniq; Deo gratias egisset, templũ Hierosolymis circiter locum, qui dicitur Caluariæ, ad honorem Dei illustrandum ędificare instituit. Per idem ferè tempus Helena Imperatoris mater venit Hierosolymã, cùm prędicandi causa, tum sancta illa loca visendi. Quæ quoniam pio animo erga religionẽ Christianam erat affecta, visa est sibi operæpretium factura, si lignũ Crucis venerãdæ inuenire posset. Verùm neq; illa, neq; diuinũ Domini sepulcrum, tam facile repertu erat. Nam veteres Gentiles, qui Ecclesiam persecuti fuerant, quoniam Christianam religionem, recens iam ortam, concidere comprimereque omnibus opibus viribusque laborabant, idcircò eum locum, ingenti aggere suprà iniecto obruerunt, inq; maiorem altitudinem, vt etiamnùm apparet, erexerunt. Quinetiam vniuerso loco tum sepulcri, vnde Christus resurrexit, tum Caluariæ muro vndique circundato, eum pro suo abitratu exornare cœperunt. Nam primùm sternunt lapidibus, deinde fanum Veneris suprà extruunt: postremò simulacrum in eo statuunt, ad eum sanè finem, vt & qui Christum in eo loco adorarent, Venerem viderentur colere, & temporis diuturnitate vera causa, cur homines eum locum venerarentur, veniret in obliuionem: quippe cùm Christiani neque eò tutò ipsi accedere possent, neq; alijs indicare auderent: sed contrà, omnibus pro certo confirmaretur, in eo loco aliud esse nihil, præter fanum Gentium & Veneris statuam.

S. Helena inuisit Hierosolymam religionis ergo.

Templum Veneris in loco Caluariæ.

At verò tandem locus erutus est, & error, in quo stabiliendo tantoperè laboratum fuerat, manifestò deprænhensus, indicio, vt quidam memorant, Hebræi cuiusdam versùs Orientem habitantis, qui à viro quodam scripto admonitus, locum commonstrauit: sed quæ verior est opinio, monstratione Dei Opt. Max. qui signis quibusdam & somnijs homines ad loci memoriam excitanit. Nam res diuinæ, mea quidẽ sententia, humano indicio non egent, cùm Deo visum sit eas patefacere. Itaque vt primùm locus ille Imperatoris mandato fuit perpurgatus, in profundo quadam in parte illius antrum, vnde Christus resurrexit, emersit: in altera autem parte eiusdem loci tres inuentæ sunt cruces, & aliud ligniculum separatim, quod tabulę gessit similitudinem, verbis & literis non Hebraicis solùm, verùm etiam Græcis & Latinis inscriptum: quæ verba ac literæ non aliud complectebantur, quàm Iesum Nazarenum regem Iudæorum. Hæc ipsa verba, sicut in sacro Euangeliorum libro commemoratum est, mandato Pilati Præsidis Iudææ, supra caput Christi scripta fuerunt. Cæterùm adhuc erat perdifficile, Crucem Domini à reliquis duabus internoscere discernereque, præsertim cùm non illius modò inscriptio ab ea diuulsa distractaque esset, verùm etiam ipsæ tres cruces promiscuè proiectę, ordine earum, vt est verisimile, eo tempore, quo corpora illis suffixa ablata erant, penitùs confuso & perturbato. Nam cùm milites Iesum in cruce mortuum reperissent, eum inde sublatum, primùm vti literis sacris proditum est, sepeliendum tradiderunt. Deinde quò latronibus vtrinque suspensis mortem maturarent, eorum crura confregerunt. Postremò cruces nullo ordine, aliam alio in loco, proiecerunt. Nam quid curæ putes illis fuisse de crucibus ordine, quo priùs erant, reponendis, præsertim cùm singuli festinarent domum antè redire, quàm aduesperasceret, & non ducerent operæpretium, in crucibus hominum per vim interfectorum, ordine collocandis aliquid temporis consumere? Quare cùm diuinum Crucis Dominicæ lignum hac de causa adhuc etiam ignotum esset, & diuiniore quodã, qnàm quod sit in humana situm potestate, egeret indicio, eiusmodi quiddam accidisse constat:

Tres cruces inuentæ.

Iohan. 19.

Matth. 27. Iohan. 19.

Nobilis quædam mulier Hierosolymis in morbum grauissimum, eumque planè insanabilem fortè inciderat: ad quam in lecto decumbentem Macarius Episcopus Hierosolymorum, sibi Imperatoris matre & alijs, quos ipse circùm se habebat, assumptis

venit: atque vt primùm precatus est, dederatque inspectantibus istud signum, nimirùm eam esse Domini Crucē, quæ mulieri adhibita, morbo illam liberaret: singulas cruces allatas mulieri admouit. Verùm duabus illarum appositis, factum quidem ineptum & planè ridiculum visum est: quippe mors nihilo minùs mulierem erat iamiam occupatura. Sed simul vt tertia itidem fuit ei adhibita, derepentè aperuit oculos, & collectis viribus, extemplò è cubili sana exilijt. Fertur item, mortuum Crucis virtute similiratione ad vitam reuocatum. Huius autem Crucis salutaris, iamtum inuentæ, maxima pars adhuc etiam Hierosolymis in capsa argentea custoditur: reliqua verò ab Imperatrice ad filium Constantinum deportata est. Quòd ad clauos attinet, quibus corpus Christi confixum erat, memorant Imperatorem ex illis sibi confecisse galeam & frænum equi, vt scriptum est à Zacharia propheta, & à quo prædictum, quòd in tempore isto illud, quod sit in frænum equi, (his enim ferè verbis vtitur propheta) sanctum esset Domino omnipotenti. Ista quidem vt olim præcognita à sanctis Prophetis præuisaque fuêre, sic posteà factis planè admirabilibus tum confirmata, cùm Deo tempus visum est eiusmodi rebus opportunum. Neque certè tantoperè mirandum, præsertim cùm ipsi Gentiles ingenuè fateantur hoc esse Sibyllæ carmen:

Crux Domini sanat fœminam moribundam, itémque mortuum.

Zach. 14.

O lignum felix, in quo Deus ipse pependit.

Carmen Sibyllæ de Cruce Christi.

Istud enim ita esse, nemo, etiam si acri studio contrà pugnare voluerit, pernegabit. Quare & lignum crucis, & eius veneratio à Sibylla præsignificata est. Sunt hæc quidem à nobis, sicuti accepimus, commemorata: quandoquidem ea ex viris, qui illa accuratè nôrint, & ad quos eorum cognitio à patribus ad liberos successione quadam deriuata, peruenerit, & qui eadem ipsa pro facultate literis prodere posterisque relinquere studuerint, audiuimus.

DIVI EPHRÆM SERMO DE SANCTA ET VIVIFICA CRVCE.

NOS Christiani à Gentilibus ac Iudæis declinemus, postesque nostros preciosa ac viuifica Cruce coronemus, dicentes cum Apostolo Paulo: Mihi absit gloriari, nisi in Cruce Domini nostri Iesu Christi. Pingamus in ianuis, atque in frontibus nostris, & in ore, & in pectore, atque in membris omnibus, viuificum signum. Armemur insuperabili hac Christianorum armatura. Ea enim victrix est mortis, fidelium spes, lux orbis terræ, paradisi reseratrix, profligatrix hæreseum, monachorum adminiculum, firmamentum fidei, magna salutarisque custodia, & gloria perpetua Orthodoxorum in æternum. Hanc, ô Christiane, armaturam diebus singulis & noctibus, horis atque momentis, in omni loco circunferre non desinas, nihilque sine ipsa perficias: sed siue dormias, siue iter agas, siue euigiles, siue operi insistas, siue manduces, siue bibas, siue maria nauiges, siue transmittas flumina, hac te lorica circuntege, membraque tua omnia salutari signo exorna, atque circunsepi, & non accedent ad te mala. Hoc enim signo conspecto, aduersariæ potestates conterritæ trementesque recedunt. Crux ipsa Christi veraciter sanctificauit orbem, fugauit tenebras, lucemque reuexit. Hæc eliminauit errores, viamque monstrauit. Hæc ab Ortu Solis & Occasu, à Septentrione & Meridie collegit gentes, atque in vnam Ecclesiam, in vna fide, sub vno capite in charitate connexuit. Hæc Orthodoxorum inexpugnabilis murus est.

Galat. 6. Nota ritum antiquitatis.

Efficacia signi S. Crucis.

Quod os, quæ labia, quæ lingua dignè pro merito laudare poterit victricia arma æterni Imperatoris nostri Christi? Crux Caluariæ in loco defixa, mox vitæ nostræ felicissimum botrum sine opere humano pullulauit. Hoc denique, preciosissimo ligno, Christus Deus noster inferni voracissimum dirupit ventrem, nimisque patulum diaboli obstruxit os. Eo conspecto, contremuit mors, omnesque, quos à primo homine vsque ad id temporis sub ditione sua tenuerat vinctos, dimisit. Crucis armis accincti sancti Apostoli, omnem inimici calcauère virtutem. Hac se thoracis vice munientes milites Christi, beatissimi martyres, omnes artes & inuentiones, atrocitatesque tyrannorum superârunt. Hanc baiulantes sancti monachi seculo valefacientes, summo cum gaudio & alacritate in solitudinibus, & montibus, & speluncis, cauernisque terræ sibi sedes elegerunt. O ineffabilem immensamque bonitatem benignissimi Dei, qui tam magna, tamque præclara munera, humano generi Crucis indulsit vexillum. Hæc autem sancta Crux rursus in consummatione seculi, cùm secundus

dus illuxerit Domini Saluatoris aduentus, prima, cum gloria ingenti & Angelicorum exercituum infinita multitudine, apparebit in cælo, inimicos quidem terrens ac vexans, fideles autem illuminans atque lætificans, aduentumque cælestis Imperatoris annuncians. Matth. 24.

De preciosissima & viuifica, diuinaque Cruce hactenùs diximus, etsi plura his dici poterant, ac fortassè debuerant.

IN LAVDEM SANCTÆ ET VIVIFICÆ CRVCIS SERMO BEATI IOHANNIS DAMASCENI: LIB. IIII. *cap. 12. de Orthodoxa fide.*

SERMO Crucis, ijs qui pereunt, stultitia est: nobis autem, qui salute respiramus, virtus Dei est. Nam spiritualis omnia dijudicat: Animalis verò homo non suscipit ea, quæ spiritûs sunt. Stultitia enim ijs, qui fidem non suscipiunt, & bonitatem & omnipotentiam Dei non existimant, sed humanis & naturalibus cogitationibus diuina scrutantur. Omnia nanque Dei sunt super naturam, adhuc & super sermonem & mentem. Quis enim cogitauerit, quo pacto ex nihilo ad esse, & cuius gratia deduxerit Deus vniuersa? Si naturalibus cogitationibus inuenire voluerit, non appræhendet. Animalis enim est hæc indagatio, & dæmoniaca. Si quis verò fide manuductus, bonitatem, omnipotentiam, veritatem, sapientiam, iustitiam & diuinitatem cogitet, inueniet omnia leuia, & plana, & viam rectam. Sine enim fide impossibile est saluari: nam fide omnia, & humana, & spiritualia, constant. Neque enim agricola sine fide incidit terræ sulcum, neque mercator paruo ligno suam ipsius animam insano maris pelago committit: non nuptiæ fiunt, aliud quicquam in vita sine fide. Fide intelligimus, ex nihilo ad esse omnia Dei virtute deducta esse. Omnia & diuina, & humana, fide dirigimus. Fides autem est inscrutabilis consensus. 1. Cor. 1. 1. Cor. 2.

Omnis igitur actio & miraculifera operatio Christi, maxima, diuina & summè admiranda: omnium tamen admirabilissimum, est preciosa ipsius Crux. Per nullum enim aliud mors primi parentis destructa est, & primi parentis peccatum solutum, infernus spoliatus, resurrectio donata, virtus nobis contemnendi præsentia, mortemque ipsam elargita, ad antiquam beatitudinem regressio reparata, portæ paradisi patefactæ, natura nostra in dexteris Dei sedens, filij Dei & hæredes nos facti, nisi per Crucem Domini nostri Iesu Christi. Per ipsam enim hæc omnia mirificè sunt impleta. Nam quicunque baptizati sumus in Christo, vt inquit Apostolus, in morte eius baptizati sumus: & quicunque in Christo baptizati sumus, Christum induimus. Christus autem est Dei virtus & sapientia. Eccè mors Christi, id est, Crux, hypostatica Dei virtute, & sapientia circundedit nos. Virtus siquidem Dei est verbum Crucis, aut quia potentia Dei, id est, contra mortem victoria, per ipsam nobis manifestata est, aut quia, quemadmodùm quatuor extrema Crucis per medium centrum continentur & constringuntur, sic per Dei virtutem altitudo & profunditas, longitudo & latitudo, id est, omnis visibilis & inuisibilis creatura continetur. Crux Christi quid nobis contulerit. Rom. 6. Galat. 3. 1. Cor. 1.

Hæc nobis signum data est super frontem, quemadmodùm Israëli circuncisio. Per ipsam enim fideles ab infidelibus & distamus, & discernimur. Ipsa est scutum, & arma, & trophæum aduersùs diabolum. Ipsa signaculum, vt non tangat nos exterminator, vt inquit scriptura. Ipsa iacentium erectio, stantium firmamentum, baculus debilium, pastorum virga, conuertentium manuductio, proficientium perfectio, animæ salus & corporis, omnium malorum auersio, omnium bonorum causa, peccati destructio, arbor resurrectionis, lignum vitæ æternæ: ipsum nimirùm preciosum lignum, & perquàm verè venerandum, in quo semetipsum in hostiam pro nobis Christus obtulit, atque vt sanctificatum tactu sancti corporis & sanguinis, decenter adorandum. Clauique, & lancea, & indumenta, & sacra ipsius tabernacula adoranda, quæ sunt præsepe, spelunca, golgotha, Saluatoris viuificum sepulcrum, Sion Ecclesiarum propugnaculum, & similia: vt Deiparens ait Dauid: Introibimus in tabernaculum eius, adorabimus in loco, vbi steterunt pedes eius. Quòd autem Crucem dicat, ostendit quod sequitur: Resurge Domine in requiem tuam: sequitur enim Crucem resurrectio. Si enim amatorum desiderabilis domus, & lectus, & amictus: multo magis Domini & Saluatoris nostri, per quæ saluati sumus. Exod. 12. Crux adoranda. Psal. 131.

Adoramus etiam figuram preciosæ & viuificæ Crucis, tametsi ex alia materia fa-

cta est, non materiam venerantes, (absit enim) sed figuram, tanquam Christi signum.
Matth.24. Dixit enim Discipulis suis contestans: Tunc apparebit signum filij hominis in cælo,
Mar 16. Crucem dicens. Et idcircò mulieribus dixit resurrectionis Angelus: Iesum quæritis
1.Cor.1. Nazarenum crucifixum. Et Apostolus: Nos autem prædicamus Iesum Christum, & ipsum crucifixum. Multi enim Christi & Saluatores, sed vnus crucifixus. Non dixit, lancea perfossum, sed crucifixum. Adorandum est igitur signum Christi: vbi enim fuerit signum eius, illic & ipse erit. Materia autem, ex qua figura Crucis exprimitur, siue sit aurum, siue lapides preciosi, aut alia quæuis materia, post figurationem, si contingat dissolui, non adoranda. Omnia igitur, quæ Deo adiacuerunt, adoramus, ipsi reuerentiam pietatisque cultum exhibentes.

Genes 2. Hanc preciosam Crucem præfigurauit vitæ lignum, quod in paradiso plantatum est à Deo. Nam posteaquàm per lignum mors allata est, oportebat per lignum donari
Gen 48. vitam, & resurrectionem. Iacob adorans summitatem virgæ, alternatis cancellatis-
Hebr.11. que manibus filios Ioseph benedicens, signum Crucis manifestissimè descripsit. Virga
Exod.14. Mosaica in similitudine Crucis mare percussit, & saluauit Israël, Pharaonem autem
Exod.17. submersit. Manus cruciformiter extensæ, Amalech repulerunt. Ligno amara aqua dul-
Exod 15. cis facta est, & petra rupta, & profundens fluenta. Virga Aaron, sacri Pontificatûs
Num. 17. insigne fuit. Serpens in ligno triumphatus, qui mortuus est, ligno mortuum viden-
Num 21. tes inimicum saluante, & credentes, quòd Christus in carne peccati, peccatum non
Deut. 28. sciente, in Cruce peccata affixit. Magnus Moses clamat: Videbitis vitam vestram pen-
Esa. 65. dentem in ligno ante oculos vestros. Et Esaias: Tota die expandi manus meas ad populum discredentem, & contradicentem. Qui hanc igitur adorant, participes fiunt Christi crucifixi, Amen.

BEATI PETRI DAMIANI SERMO DE INVENTIONE SANCTAE CRVCIS.

HODIE, fratres charissimi, quia Crucis inuentionem colimus, quasi reperto communi totius mundi thesauro, communiter in Christo gaudere debemus: & sicut ille, inuenta perdita oue, vel dra-
Luc. 15. chma, conuocatis amicis & vicinis, congratulatus est: ita & nos, inuento eo, non quod ipse perdiderat, sed quo nos perditos acquisie-
Galat. 6. tat, iustum est gloriari, præsertim cùm Apostolus dicat: Mihi autem absit gloriari, nisi in Cruce Domini nostri Iesu Christi: tantoque propensius spiritualem lætitiam alacri debemus mente concipere, quanto non ignoramus & ipsum humanæ salutis inimicum amariùs suspirare. Gaudebat nanque diabolus ad euadendum ignominiosæ suæ confusionis opprobrium, quòd triumphale vexillum, sub quo perdiderat, sub quo prostratus & captiuatus fuerat, eatenùs maneret occultum, & ruinæ suæ dedecus, quod succumbendo pertulerat, suppresso signo victoriæ, compensabat. At vbi repertum est, vbi cum tanta gloria Christianæ deuotioni & pietati perpendit esse conspicuum, erubescit se vbique iam videre prostratum,
Signû Crucis quid indicet. quia vbique titulum diuinæ victoriæ cernit erectum. Vbicunque enim signum Crucis erigitur, illic proculdubiò & Christi victoria, & diaboli captiuitas denotatur.

Porrò autem veternosus hostis per lignum primum hominem vicerat, omnémque illius progeniem per quinque millia ferè annorum, tanquam seruum sub iugo suæ
Psal.18. tyrannidis opprimebat. Venit autem Dei filius, tanquam gigas ad currendam viam, vt debellaret aëreas potestates, & lignum ligno opposuit, dum per Crucis amaritudinem expuit venenatam pomi illius vetiti voluptatem. Primus scilicet homo cùm manum ad arborem, diabolo suadente, porrexit, tanquam ligneæ tabulæ chirographum dedititiæ seruitutis inscripsit. Secundus homo cùm in Cruce manus extendit, cautio-
for. *pactionis nem illam lethiferæ * passionis obliterando deleuit. Per lignum ergo serui facti, per lignum sumus libertati pristinæ restituti. Per lignum de Paradiso fueramus eiecti, per lignum sumus ad patriam reuocati. Et qui per lignum inimici deputati fuimus, per sacramentum Crucis in amicitiam Dei, & in Angelorum concordiam reconciliati su-
Ephes.2. mus, testante Apostolo, qui de Christo ad Ephesios loquens: Ipse est, inquit, pax nostra, qui fecit vtraque vnum, & medium parietem maceriæ dissoluens inimicitias in carne sua, legem mandatorum decretis euacuans, vt duos condat in semetipso in vnum nouum hominem, faciens pacem, vt reconciliet ambos in vno corpore Deo, per Crucem interficiens inimicitias in semetipso.

Hoc

Hoc denique salutis humanæ vexillum non solùm lex per quasdam typicas intelligentias & ænigmata præfigurat, sed & omnium Prophetarum oracula, & cuncta veteris instrumenti veneratur authoritas. Quæ est enim sacri eloquij pagina, quæ Crucis mysterium non redoleat, & ad hoc, quasi ad totius humanæ salutis caput atque principium non intendat? Ex quibus nimirùm non ociosum credimus, si aliqua hîc testimonia, quæ Crucis mysterium innuant, proferamus, vt per ea, quæ hîc breui sermone perstringimus, ad illa etiam, quæ tacentur, facilioris intelligentiæ aditum præbeamus. Primus igitur Abraham accedat in medium, qui dum immolare Deo filium voluit, cuncta penè per ordinem passionis Dominicæ sacramenta signauit. Sicut enim Abraham, qui Pater excelsus dicitur, vnicum & dilectum filium offerre Deo non dubitauit: ita & summus Pater vnigenitum dilectumque Filium pro nobis omnibus tradidit. Et sicut Isaac ipse sibi ligna portauit, quibus erat imponendus: ita quoque Christus Crucis suæ gestauit in humeris lignum, in quo erat pro nostra salute passurus. Duo autem serui illi procul dimissi, Iudæos significant: qui cùm seruiliter viuerent, & carnaliter saperent, non intellexerunt altissimam paupertatem Christi: atque ideò non ascenderunt in montem, locum videlicet sacrificij. Cur autem duo serui, nisi quia peccante Salomone, ex vna Israëlitica plebe duo facti sunt populi? Quibus vtrisque sæpè per Prophetas dicitur: Auersatrix Israël, & præuaricatrix Iuda. Asinus autem ille, quo tunc vtebatur Abraham, insensata erat stultitia Iudæorum. Illa planè bruta stultitia omnia sacramenta portabat, quæ tamen quid ferret, velut irrationale animal, ignorabat. Iam verò quid est, quod dictum est eis: Expectate hîc cum asino: postquàm autem adorauerimus, reuertemur ad vos? Audi Apostolum: Cæcitas, inquit, ex parte Israël facta est, vt plenitudo gentium intraret, & sic omnis Israël saluus fieret. Quid est enim, quod dicitur: Cæcitas ex parte Israël facta est? Hoc est videlicet: Expectate hîc cum asino. Vt plenitudo gentium intraret: hoc est: Postquàm adorauerimus. Vbi videlicet sacrificium Dominicæ Crucis impletum, per omnes gentes fuerit prædicatum. Quod autem sequitur, Et sic omnis Israël saluus fieret: hoc est: Reuertemur ad vos. Quid est autem, quòd aries inter vepres hærens cornibus inuenitur, qui pro Isaac immolatus offertur? Crux nempe cornua habet: duo siquidem ligna inuicèm componuntur, & sic Crucis speciem reddunt. Hinc est enim, quòd de Christo scriptum est: Cornua sunt in manibus eius. Hærens ergo cornibus aries, Christus est crucifixus inter aculeatas & vulnificas Iudæorum iniquitates, sicut ipse per Hieremiam conqueritur, dicens: Spinis peccatorum suorum circundederunt me populus hic. Peracto sacrificio, dicitur Abrahæ: In semine tuo benedicentur omnes gentes: & postquàm Dominus dicit: Foderunt manus meas, & pedes meos: paulopòst in eodem psalmo subiecit, Reminiscentur & conuertentur ad Dominum vniuersi fines terræ, & adorabunt in conspectu eius vniuersæ familiæ gentium: quoniam Domini est regnum, & ipse dominabitur gentium. Oblato itaque Abraham filio, & pro eo ariete immolato, appellauit nomen loci illius, Dominus videt: quia Redemptor noster, postquàm in ara Crucis oblatus mortis nostræ debitum soluit, videndum se deinceps fidelium suorum obtutibus præbuit: vt nimirùm redempti omnes illum iam per fidem videant, qui catenùs fidei oculos non habebant.

S. Crucis typi.

Genes. 22.

Ierem. 3.

Rom. 11.

Habac. 3.

Psal. 21.

Verùm nos, dum sacrificantem Abraham aliquanto longiori sermone prosequimur, ab alijs, quæ dicenda sunt, diutiùs præpedimur. Hoc nempe Crucis mysterium & Iacob figuraliter expressit, cùm de Christo inter reliqua verba benedictionis intulit, dicens: Lauabit in vino stolam suam, & in sanguine vuæ pallium suum. Stola Christi & pallium, multitudo est gentium: quas nunc Dominus induit, quando sibi eas per gratiam redemptionis adiunxit, sicut per Prophetam pollicetur, dicens: Viuo ego, dicit Dominus, nisi hos omnes induam sicut vestimentum. Stolam ergo suam Dominus in vino, & pallium in sanguine vuæ lauit, quando sicut botrus in Crucis ligno pependit. Tunc enim ex latere eius sanguis & aqua profluxit. Sed aqua nos abluit, sanguine redemit: nimirùm vt exhiberet sibi sponsam non habentem maculam, neq; rugam. Crucis mysterium idem Iacob tunc etiam patenter exhibuit, quando iuniorem Ephraim Manasse primogenito præferens, in modum crucis super eos brachia permutauit. Per Crucem nanq; factum est, vt populus gentiū, tanquam primogeniti iure prærepto, populū præcederet Iudæorum. Illud quoque, quod in Exodo legitur, ad Dominicæ Crucis refertur proculdubiò sacramentum. Dixit enim Dominus ad Moysem: Proijce virgam, quam in manu gestas, in terram: & proiecit, & versa est in colubrum.

Genes. 49.

Esa. 49.

Ephes. 5.

Genes. 48.

Exod. 4.

Expauit ilicò Moyses,& fugit. Et ait illi Dominus: Appræhende caudam eius: & appræhendit,factusque est iterùm virga. Cunctí liquidò nouimus, quia serpens suasit homini mortem. Ergo mors à serpente. Quis autem virga,nisi Christus, de quo Propheta dicit: Quia egredietur virga de radice Iesse? Virga itaque in serpentem, Christus in mortem. Moyses autem expauit & fugit: quia suspenso in Cruce, vel moriente Domino, omnis ille Apostolorum numerus tremefactus expauit, & à certæ spei ac firmæ fidei soliditate recessit. Quia verò cauda, extrema pars corporis est, quid nisi finem Dominicæ significat passionis? Moyses igitur caudam appræhendit, & nihil in virga vltrà serpentis apparuit: quia completo Dominicæ passionis, Crucisque mysterio,& fidelis quisque tunc ad fidem rediјt,& Christus,consumpta morte,idipsum in se, quod fuerat,per resurrectionis gloriam reparauit.

Gene∫. 3. Esa. 11.

Iam verò quid est,quòd Israëlitica plebs postibus domorum de sanguine agni iubetur imponere,nisi vt nos præfiguret Crucem Christi, qui verus est agnus, in fronte portare? Ad vesperam siquidem immolabatur agnus,& in vespera mundi passus est Christus. Liniuntur vtrique postes,ne vastator Angelus audeat inferre perniciem: & nos Crucis vexillum in corde gestamus & fronte, ne repentinus hostis irruens, valeat auferre salutem. Vnde & securi canimus: Signatum est super nos lumen vultûs tui Domine. Quod tamen securiùs digniusque cantamus,si rubro iam mari transmisso, & hoste demerso,tympanum cum Maria Moysi sorore deferimus. Quid est autem tympanum portare? Audi Dominum dicentem: Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam quotidiè,& sequatur me. Qui enim carnem suam cum vitijs & concupiscentijs crucifigit,qui membra sua, quæ sunt super terram, abstinendo mortificat,ille verè cum Maria tympanum portat, quia semetipsum à noxijs terrenæ voluptatis humoribus aridum seruat. Iuxta rationis igitur consequentiam,& hîc tympanum Crucis mysterium non obscurè designat. Prętereà & illud non inconuenienter occurrit,quòd videlicet Israëliticus populus in Marath aduersùs Moysem murmurat, vociferans scilicet,non se posse reperire, quod bibat. Tunc ostendit Moysi Dominus lignum: quod cùm ille misisset in amarissimas aquas, in dulcedinem protinùs sunt conuersæ. Quid enim amaræ illæ aquæ,nisi occidentis literæ, & duræ atque insipidæ legis speciem tenent? Scriptum est enim: Constituit populo suo Dominus legem & iudicia,& tentauit eum. Et alibi: Ego dedi eis præcepta non bona, & iudicia, in quibus non viuent. Cui tamen legi si confessio Crucis & Dominicę passionis mysterium copulatur,protinùs quod amarum fuerat,in spiritalis intelligentiæ dulcedinem vertitur.

Exod. 12. Psal. 4. Exod. 15. Luc. 8. Exod. 15. Ibidem. Ezech. 13.

Notandum autem iuxta veritatem historiæ, quòd aqua in dulcedinem versa, subinde populus venit in Helim, vbi erant duodecim fontes aquarum,& septuaginta palmæ. Quid enim duodecim fontes, nisi duodecim sunt Apostoli, quos Dominus ad hoc constituit, vt arida & squalentia humani generis pectora, suæ prædicationis inundationibus irrigarent? Quid verò septuaginta palmarum arbores, nisi totidem sunt Discipuli, quos ante faciem suam idcirco misit, vt per eos victoriæ suæ palmas mundus agnosceret? Et certè satis congruè videtur consequentium rerum ordo dispositus, vt primò populus duceretur ad literam legis, à qua nimirùm, dum amara fuit,transire non potuit. At postquàm est per lignum vitæ dulcis effecta, & intelligi spiritualiter cœpit, ilicò Dei populus de veteri testamento ad Apostolicos fontes & palmarum arbores,id est,ad Euangelij gratiam transijt. Et benè post acceptum Decalogum septuplus prædicatorum numerus constituitur, quia per septiformem sancti spiritûs gratiam omne mandatum diuinæ legis impletur. Nec immeritò planè prædicatores Crucis,palmarum videntur nomine figurari, dum & ipsa Crux iurè dicenda sit palma: quia in ea scilicet facta est de prostrato mundi hoste victoria,sicut de ipsa Cruce sponsus ad sponsam: Dixi,inquit,ascendam in palmam,appræhendam fructus eius, & erunt vbera tua sicut botri vineæ,& odores tui sicut malorum, guttur tuum sicut vinum optimum. Fructus nempe Crucis,omnes electi sunt.

Exod. 15. Luc. 10. Cant. 7.

Ascendit igitur Dominus palmam, & appræhendit fructus eius: quia mox vt in Cruce pro nostra salute pependit, omnes electos ad semetipsum per amoris desiderium traxit. Et tunc sancta Ecclesia per duorum testamentorum vbera, spiritalis cœpit lætitiæ vina diffundere, atque odorem cælestis concupiscentiæ naribus humanarum mentium inspirare, vt incitata ad obsequendum mens nostra, sibi gratulans dicat: Trahe me post te, curremus in odorem vnguentorum tuorum. Quod profectò & petra illa Horeb in Raphidim, satis expressè denunciat, quam virga Moyses, Domino

Cant. 1. Exod. 17.

mino iubente, percussit, & aquas elicuit. Hanc sanè petram Christi tenuisse figuram & Apostolus testatur, cùm dicit: Bibebant autem de spiritali consequente eos petra. Petra autem erat Christus. Huic itaque petræ lignum Crucis accessit, & mox tanquam aquæ profluentis inundantiam, sancti Spiritûs larga dona profudit. Ad quas nimirùm hauriendas aquas omnes sitientes inuitat ipse, cùm dicit: Si quis sitit, veniat ad me, & bibat, & de ventre eius fluent aquæ viuæ. Hoc autem (inquit Euangelista) dicebat de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum.

1. Cor. 10.

Iohan. 7.

Sed quid in reliquis diuriùs immoramur, dum constet esse perspicuum, quòd & ipsæ tabulæ, quæ Dei digito scriptæ sunt, Crucis Dominicæ prætulerint sacramentum? Decem nanque præcepta in eis scripta sunt, & denarius numerus per X literam, quæ Crucis exprimit speciem, designatur. In hac sanè litera, quæ denarium in se continet numerum, sic vnus apex à summo in imum per obliquum ducitur, vt alter quoque non dispar per transuersam lineam, productus vtrinque brachijs, compingatur. Et sic apicis vtriusque facta complexio, non solùm exteriorem Crucis prætendit imaginem, sed & mysticam eius quandam videtur indicare virtutem. Dicit enim Dominus: Non veni soluere legem, sed adimplere.

Tabulæ legis, typus Crucis.

Matth. 5.

Per Crucis itaque sacramentum, præcepta veteris instrumenti Euangelicæ gratiæ copulauit, & (vt ita loquar) duo testamenta velut vnius doctrinæ corpus effecit. Et primò quidem datæ sunt tabulæ, sed protinùs sunt, populo præuaricante, effractæ: secundò verò dantur tabulæ, sed perpetuò permansuræ. Planè priores tabulæ priscæ legis tenuêre figuram, quæ à sui cultûs obsequio erat postmodùm defectura. Posteà verò dantur tabulæ, sed non franguntur: quia noui testamenti gratia, quæ per Crucis est solidata mysterium, nullum nouit habere defectum. Porrò autem nec arca illa veteris testamenti, beatæ Crucis credenda est caruisse thesauris. Crucis nanque incomparabiles diuitias occultabat, quia & Cruci iam per cuncta figurarum suarum atque ænigmatum mysteria militabat. Eius quippe extunc iam erat ministra, imago scilicet veritatis, & initium plenitudinis. Arca scilicet, sancta erat Ecclesia. Tria verò continebantur in arca, duæ videlicet lapideæ tabulæ, quæ profectò duorum testamentorum innuunt perpetuam firmitatem, quas etiam Crucis in se mysterium continere suprà docuimus. Vrna quoque aurea, habens manna. Hæc profectò putam atque synceram carnem Redemptoris exprimit, quæ proculdubiò dulcedinem perpetuæ diuinitatis includit. Quæ dulcedo extunc in palato nostrarum mentium sapuit, ex quo miles pendentis in Cruce Domini latus aperuit, cùm botrus videlicet expressus est, qui dum calcaretur, torcular calcauit solus. Tertiò in arca fuit virga Aaron, quæ post ariditatem floruit. Quæ nimirùm quid aliud significat, nisi summi veríque Pontificis nostri illud salutare vexillum, immortalis memoriæ semper viriditate floridum, & exuberantium fructuum fertilitate fœcundum? Crux enim semper viret in spe, floret in fide, fructificat in charitate. Et postquàm à terreno cæspite præcisa est, frondet: quia quisquis per amorem Crucis à terrenis desiderijs ipsam mentis radicem præcidit, ad hæreditatem immarcescibilem capessendam, & semper virentia æternæ vitæ pascua conualescit.

Exod. 32.

Hebr. 9.

Arca, sancta Ecclesia.

Iohan. 19.

Num. 17.

Verùm quid ampliùs de laude beatæ Crucis edisseram, quandoquidem omnia illa sacrificia, quæ sub legalium cæremoniarum ritu offerri iubentur, ad hoc vnum singulare verumque sacrificium, quod in ara Crucis oblatum est, referantur? Per vitulum nanque, qui de armento offerri præcipitur, Redemptor noster, qui de Patriarcharum descendit progenie, figuratur. Hic nimirùm aratro Crucis suæ terram carnis nostræ perdomuit, & ex Spiritûs sancti semine virtutum nos fruge ditauit. Hic vitulus sine macula non in tabernaculo, sed ante ostium eius à filijs Aaron offerebatur: quia & Dominus, qui sine peccato est, sub Anna & Caipha extra portam est crucifixus. Ipse agnus, quia mundi peccata detersit. Ipse hœdus, quia authorem peccati diabolum Crucis gladio iugulauit. Ipse columba, in cuius nimirùm specie Spiritus sanctus super eum ad Iordanis fluenta descendit. Ipse etiam turtur, quia perpetuæ castitatis author existit, sicut sibi à sponsa dicitur: Speciosæ genæ tuæ sicut turris. Eandem porrò viuificæ Crucis hostiam designabat & vitula illa rufa, quæ ætate quidem integra, sed iugi esse iubetur ignara. Rufa nimirùm vitula, caro est Saluatoris, rosea scilicet sanguine passionis. Perfectæ quidem ætatis Dominus ad passionem venit, sed eius collum iugum peccati cuiuslibet non attriuit. Qui vitulam offerunt, immundi sunt: & qui Christum crucifigunt, vnde mundus abluitur, ipsi damnabiliter inquinantur. Qui verò cinerem colligens extra castra proijcit, mundus est: quia quicunque Cru-

Sacrificia veteris legis quid significârint.

Exod. 29.

Matth. 3.

Cant. 1.

Num. 19.

cis Dominicæ passionisque mysterium per mundi latitudinem prædicant, à peccatorum se contagio per ædificationis fraternæ ministerium purgant.

Sed quibusdam fortasse displiceat, quòd nos ad laudem Crucis tot sacri eloquij exempla congerimus, & velut instructam instrumenti veteris aciem huic regio vexillo prorsus intentam parére monstramus. Quibus certè quid aliud dicendum est, nisi quod Apostolus perhibet, dicens: Verbum Crucis pereuntibus quidem stultitia est, his autem, qui salui fiunt, id est, nobis, virtus Dei est? Quicquid enim de Crucis laude disserimus, in eius non ambigitur redundare præconium, qui Crucis illustrauit propria morte vexillum.

1. Cor. 1.

Per hæc itaque, fratres mei, quæ dicta sunt, liquidò colligere possumus, quia hoc cælestis victoriæ signum, per quod mundus erat de captiuitatis antiquæ vinculis absoluendus, ab ipso mundi principio patres adorant, Prophetæ prænunciant, omnesque sacrarum scripturarum paginæ præfigurant. Quippe quod nos adoramus in munere, illi iam venerabantur in fide: Et quod apud illos erat quibusdam ænigmatibus figuratum, nos per Mediatoris gratiam iam videmus implerum: vt quod illi * præsagabantur per spiritum, nos iam per corporalem cernamus & amplectamur obtutum. O admiranda Conditoris nostri pia clementia, ô prædicanda singularis nostri Redemptoris humilitas. Atrocissimæ mortis subire dignatus est pœnam, vt nos proueheret ad coronam. Turpissimum Crucis elegit propria voluntate supplicium, vt nos de seruitutis iugo sublimaret ad regnum. Maledici non respuit, vt nos de maledicto legis absolueret. Probrosam mortem pertulit, vt nos ab æternæ mortis opprobrio liberaret. Vnde & Apostolus: Christus, inquit, nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum, quia scriptum est: Maledictus omnis, qui pendet in ligno: vt in gentibus benedictio Abrahę fieret in Christo Iesu, vt pollicitationem Spiritûs accipiamus per fidem.

Charitas Christi erga nos.

Galat. 3.

Deut. 21.

Quia ergo, fratres mei, seruitutis iugo soluti, benedictionem Abrahæ in Christo iam sumus adepti, quid restat, nisi vt ea, quæ gratia præueniente percepimus, etiam per vitæ meritum Redemptoris nostri dona seruemus, ne qui per baptismum in Christo renascimur, secundùm veterem rursus hominem viuentes, ad damnationis eius sententiam reuocemur? Nam & hodiè in Ecclesia illud Dauid canimus: Maledicti qui declinant à mandatis tuis. Consideranda nempe sententia, quia non dicitur: Maledicti, qui non renascuntur in sacramentis tuis: sed, Qui declinant à mandatis tuis, quia videlicet non solùm illi maledictionis nexibus sunt obnoxij, quos in Christo aqua baptismatis non regenerat: sed illi etiam, quorum prauitas à rectitudine mandatorum Dei per vitiorum abrupta declinat. Quid ergo prodest, quia de vinculis quis vetustæ maledictionis absoluitur, si per vitam reprobam eisdem vinculis denuò retrudatur? Nam & Apostolus ait: Qui non amat Dominum nostrum Iesum Christum, sit anathema, * & maranatha. Vbi æquè notandum, quia non dicit, Qui non renascitur in Dominum nostrum Iesum Christum: sed, Qui non amat: vt etiamsi baptismo probetur quis in Christo renatus, si non sit etiam ex conuersatione commortuus, nequaquàm sit à maledictionis omninò vinculis absolutus. Si enim (iuxta Apostolum) complantati sumus similitudini mortis eius, simul & resurrectionis erimus. Et rursus: Si compatimur, & conregnabimus: si commorimur, & conuiuemus. Sed quis ille est, qui non amat Christum? Quis enim nostrûm, si de Christi dilectione consulitur, non protinùs constanter, immò promptissimè se Christum diligere fateatur? Verùm ille non amat Christum, qui non amat Crucem Christi. Et qui sunt, qui Christi Crucem non amant? Audi Paulum, manifesta eos voce notantem: Multi, inquit, ambulant, quos sæpè dicebam vobis, nunc autem & flens dico, inimici Crucis Christi: quorum finis interitus, quorum deus, venter est, & gloria in confusione eorum, qui terrena sapiunt. Loquatur & Iacobus: Qui amicus, ait, est huius seculi, inimicus Dei constituitur.

Gratia Dei vt conseruanda.

Psal. 118.

1. Cor. 16.

Rom. 6.

2. Tim. 2.

Philip. 3.

Iacob. 4.

Quisquis ergo desiderat ab omni vinculo maledictionis absolui, & plenam nouæ gratiæ benedictionem consequi, Crucem diligat, ex qua videlicet omnis plenitudo benedictionis emanat. Per Crucem se Dei mandatis adstringat: Per Crucem effrænis carnis incentiua cohibeat. Sicut enim consentiendo carni, sententiam maledictionis incurrimus: sic refrænando carnem, benedictionis gratiam promeremur. Ex torculari nanque Crucis, largissima benedictionis vnda profluxit, quæ maledictionis antiquæ virus omne detersit. Inde nimirùm stillicidia charismatum cælestium proruperunt, quæ ariditatem humanarum mentium salubriter irrigant, omniumque

Carnis castigatio quid conferat.

virtutum

virtutum felici fruge fœcundant. Hæc est enim nubes illa, quæ Eliæ sub vestigio hominis in tempore siccitatis apparuit, & mox inundantis pluuiæ copia abundanter erupit. 3.Reg 18.
Sic enim scriptura commemorat: Ecce, inquit, nubecula parua quasi vestigium hominis ascendebat de mari. Quia enim non quasi homo, sed quasi vestigium hominis ascendisse dicitur, rectè per hoc Crux, quæ membris est aptata Dominicis, designatur. Et benè Crux vestigium hominis dicitur, quia per eam Deus homo transitum fecit, cùm ad Patrem rediit, sicut per Iohannem dicitur: Sciens Iesus quia venit eius hora, vt transeat ex hoc mundo ad Patrem. Pascha quippe, transitus dicitur. Et hic transitus per Crucem factus est, sicut dicit Apostolus: Pascha nostrum immolatus est Christus. Iohan.13. 1.Cor.5.
Sicut ergo per Virginem descendit ad nostra, sic per Crucem est reuersus ad propria. Quod congruenter expressit illud factum sub Elisæo miraculum. Nam cùm iuxta Iordanem ligna cæderentur, repentè securis cuiusdam, materiam succidentis, in aquam cecidit. Tunc Propheta lignum in aquam misit, & mox ferrum natauit, atque ad manubrium rediit. Quid est autem securis, nisi sapientia Dei, operata per corpus? Quid ferrum, nisi diuinitas? Quid lignum, nisi humanitas? Et rectè corpus Christi lignum dicitur, quia in ligno pependit. Securis igitur iuxta Iordanem arbores succidebat, quia Dei sapientia iuxta fluidum mortalitatis nostræ decursum, dignata est impios Iudæos suæ prædicationis austeritate corripere, & velut infructuosas arbores à statu rigidæ superbiæ desecare. Vnde & Ioannes dicit: Iam securis ad radicem arborum posita est. Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Itaque dum ligna cæduntur, ferrum in aquam de manubrio cecidit: quia dum syluestres Iudæorum mentes Veritas corripit, Diuinitas carnem deferens, ad inferni profunda descendit. Sed lignum in aquam mittitur, & ferrum redit: quia corpus Domini, quod in ligno pependerat, in sepulcro ponitur, deinde ex profundis inferi spiritu redeunte surrexit. 4.Reg.6. Securis mystice. Luc.3.

Vnde notandum est, fratres mei, & diligentissimè perpendendum, quia ipse Redemptor noster antè per Crucem transiit, & sic humanitatem suam in paternæ dexteræ gloriam sublimauit. Exemplum quippe nobis exhibuit, vt vnde caput præcessisse cognoscitur, per eandem viam & membra subsequentia gradiantur. Præferimus igitur Crucem in fronte, sed eandem Crucem multò salubriùs recondamus in corde. In vtroque poste sanguinem percussor angelus videat, vt exclusus euadat, non peremptu- rus irrumpat. Nec sibi quispiam de solo signo Crucis applaudat, si veritatem Crucis in operibus non exhibeat. Crucem nempe ille in suis moribus signanter expresserat, qui dicebat: Ego enim stigmata Iesu in corpore meo porto. Exod.12. Galat.6.

Mundantes igitur nosmetipsos, charissimi, ab omni inquinamento carnis & spiritus, accingamur aduersantium vitiorum impetus frangere, carnalis illecebræ passionibus obuiare, piè proximorum necessitatibus condescendere, illatas etiam contumelias, seruata charitate, perferre. Sit mens nostra ab omni terrenæ cupiditatis pondere libera, vt sancti desiderii librata pennis, ima iam deserat, atque ad authorem suum rediens, in eius amore suauiter requiescat. Fastidio nobis sint cuncta, quæ cernimus. Ad illa verò, quæ credimus, continui laboris instantia festinemus. Hæc profectò Crux est, quam moribus & actibus nostris debemus imprimere. Hæc est, quam iubemur quotidiè post Dominum baiulare. Qui hanc portat, passioni Redemptoris sui verè communicat. Hoc signum oues ab hœdis in extremo examine segregat, & Iudex, qui reprobos nescit, hunc in suis characterem recognoscit. Quibus autem impressum propriæ mortis stigma considerat, mox ad æternæ vitæ præmia gratus remunerator inuitat: Venite, inquiens, benedicti Patris mei, percipite regnum: Cum quo ipse viuit & regnat per omnia secula seculorum, Amen. Qualis nobis crux ferenda. Luc.9. Matth.25. Ibidem.

MAR-

MARTYRIVM ILLVSTRE ALEXANDRI PAPAE, ET EVENTII ATQVE THEODVLI PRESBYTERORUM. *Item Quirini & aliorum. Habetur autem in vetustis MS. codicibus, & adstipulantur ei antiquissima Martyrologia. Stylum passim mutauit nonnihil F. Laurentius Surius, sed modicè tantùm.*

3. Maij.

Hermes Præfect. Vrbis credit cum alijs multis.

QVINTO loco à B. Petro Apostolo Romanæ Vrbis cathedram obtinuit Alexander, sanctitate incomparabilis, ætate quidem iuuenis, sed fide canus. Totius autem populi affectum & beneuolentiam illi gratia diuina conciliârat, ita vt & Senatorum maximam partem conuerterit ad Dominum, & Præfectum quoque Vrbis Hermen cum vxore, sorore & filijs baptizârit, & cum ijs pariter 1250. seruos eius, eorumque vxores & filios: quos quidem Hermes in die sancto Paschæ priùs libertate donatos, ita demum curauit baptizari, baptizatisque multa est dona largitus. Cùm autem hæc ad Traianum principem perlata fuissent, misit is Aurelianum Comitem vtriusque militiæ è Seleucia, vt Christianos omnes interficeret. Vnde nuru Dei eodem anno mortuus est Traianus. Vbi autem ad Vrbem accessit Aurelianus, vniuersus Senatus non minùs ei obsecutus est, atque ipsi principi Traiano. Adiêrunt autem illum templorum pontifices, & ea, quæ gesta erant, inuidiosè criminantes, adeò eius animum iracundia inflammârunt, vt & Hermen Præfectum in vincula conijci, & Alexandrum Papam in carcerem abduci iusserit. Inde verò orta est grandis in populo Romano seditio, quibusdam clamantibus, Viuus ardeat Alexander: alijs vociferantibus, Hermes debet flammis exuri, qui tot hominum millia à deorum cultu auertit, docuitque templa nostra vitare, & deos nostros confringere.

Cùm autem Hermes Præfectus apud Quirinum tribunum haberetur in vinculis, dixit ei Quirinus: Quæ ratio est, vir illustris, vt vice sacra iudicans, non solùm ad istam iniuriam te redigi velis, verumetiam Præfecturæ honore abdicato, vinculis tanquam priuatum onerari æquanimiter feras? Sanctus Hermes ait: Ego Præfecturam non amisi, sed mutaui. Nam terrena dignitas à terrenis hominibus tollitur & mutatur: dignitas verò cælestis, æterna sublimitate subsistit. Dicit ei Quirinus: Miror te prudentem virum ad tantam stultitiam deuolutum, vt credas te extra hanc vitam aliquid habiturum, cùm humana corpora vsqueadeò in puluerem redigantur, vt ossa ipsa vix perdurent. Hermes ait: Et ego ante hos annos ridebam hæc omnia, & solam hanc mortalem atque carnalem vitam esse putabam, eamque in precio habendam existimabam. Dixit Quirinus: Certiorem me, quæso, effice aliam esse vitam post hanc, vt rectè te credidisse cognoscam. Hermes dixit: Sanctus Alexander episcopus, qui habetur in vinculis, hæc me docuit. His auditis, Quirinus cœpit maledicere Alexandro, aitque: Domine mi, vir illustris, redi ad sanitatem, recipe Præfecturam, recipe patrimonium & familiam & ornamenta domûs tuæ. Hac enim causa misit me dominus meus Aurelianus, Comes vtriusque militiæ, vt si sacrificare dijs velis, maneat tibi Præfectura, possisque te vlcisci de inimicis tuis, qui insultant casibus tuis. Hermes dixit: Non me permisisti id tibi explicare, quod ex me audire voluisti. Respondit Quirinus: Ego ex te scire volebam, num rectè credidisses: & tu mihi nominâsti hominem maleficum, quem ego in vinculis habeo in imo carcere: cuius scelerati hominis, qui te euertit, cùm ex te nomen audiuissem, te ampliùs audire non sustinui. Video enim te instar rustici cuiusdam ab illo indutum, qui & te & se decepit, homo miserrimus, in vinculis & tenebris constitutus, atque pro suis sceleribus forsitan flammis exurendus. Sed si quid tamen potest, liberet & te & se. Hermes dixit: Domino meo Iesu Christo in cruce pendenti Iudæi insultantes dicebant: Si potest, descendat nunc de Cruce, & credimus ei. Ille autem si non abominatus esset eorum pectora, perfidiæ squalore plena, vidissetque ex animo illos velle credere, sine dubio descendisset. Et tu igitur si vera loqueris, abi ad eum, & dicito illi: Si vis, vt credam te verum esse Dei præconem, & verum Deum esse quem colis, aut te apud Hermen inueniam, aut Hermen apud te: & omnia quæcunque dixeris mihi, credam. ait Quirinus: Iam quidem super illum & te vincula triplicabo,

Præclara vox eius, & egregius mundi contemptus.

Matth. 27. Luc. 23.

bo, dicamque ei, vt inueniam eum apud te hora cœnandi. Et si hoc efficere potuerit vel tota nocte, credam quòd & me possit edocere.

Cùm ergo abijsset Quirinus, & hæc indicâsset Alexandro, custodesque & seras triplicâsset, S. Alexander in preces incubuit, dicẽs: Domine Iesu Christe, qui me in cathedra Apostoli tui Petri sedere voluisti, pręsta, vt salua passione, veniat ad me angelus tuus, qui me hodiè vespertino tempore perducat ad famulum tuum Hermen, & iterùm matutino huc reuocet, nemine sciente, donec ego huc reuersus sim. Primo igitur noctis silentio adfuit puer, faculam ardentem ferens in carcerem, dixitque S. Alexandro: Sequere me. At ille respondit: Viuit Dominus meus Iesus Christus: nisi flexeris mecum genua, & orationem Domini Iesu dixeris, non sequar te. Puer autem, qui videbatur non ampliùs quàm quinque annorum, flexis genibus orauit dimidia ferè hora, surgensque dixit orationem Dominicam. Deinde appręhensa manu dextera S. Alexandri, duxit eũ ad fenestram, quę erat clausa, eamque ceu ostium aperiens, cum illo exijt ad Hermen, in ædibus Quirini intra clausum cubiculum manentem. Posteà autem eò adueniens Quirinus, eosq; inueniens simul extensis manibus orantes, facemq; ardentem conspiciens, terrore correptus est. Cùm verò illi viderent eum propè amentem, dixerunt ei: Quandoquidem ita apud te cõstitueras, vt si nos, qui corporibus quidem separati, animis autem coniuncti eramus, etiam corporibus coniunctos cerneres, fidem amplecteteris: iam crede, quia vides nos. Sed ne fortè putes, ea causa nos tibi à vinculis absolutos ostẽdisse, vt possimus euadere, manè rursus nos vinctos inuenies. Tuę enim liberationis causa id fecimus, vt credas Christum Dei filium, verum esse Deum, qui etiam exaudiuit in se credentes, & tibi quoque pręstabit, quicquid ab eo precatus eris. Dicit ei Quirinus: Isthuc verò efficere potuerunt etiam artes magicæ. Respondit Hermes: Num voluntate nostra perrupimus carceres? Tu te crediturum dixisti, si nos pariter videres in eodem loco. Ecce vides nos, quibus custodes triplicâsti. Crede igitur. Nam & ipse Dominus noster Iesus Christus beneficijs conferendis sese manifestauit, cùm illuminaret cæcos, mundaret leprosos, curaret paralyticos, purgaret dæmoniacos, mortuos excitaret. Denique hinc adeò factum est, vt ego huic sancto Papæ Alexandro crederem.

Angelus S. Alexandrũ è carcere educit ad ædes Quirini.

Cùm enim vnicus mihi esset filius, isq; nimio languore vexaretur, eùm adhuc literarum studijs incumberet, à me in Capitoliũ ductus est & à matre sua: vbi cùm dijs omnibus sacrificâssemus, & pontificibus munera elargiti essemus, ille nihilo minùs mortuus est. Increpante autem me eius nutrice atque dicente, Tu si ad limina S. Petri duxisses eum, & Christo credidisses, hodiè filium tuum haberes incolumem: ego illi respondi, Tu ipsa cæca es & minimè curata: quo ergo pacto filium meum mihi sanum restitues? Illa ait: Si ante hos annos quinque, quibus cæca sum, credidissem Christo, restituti mihi essent oculi mei. Cui ego: Vade, inquam, & crede, & si tibi oculos aperuerit Alexander, credam quòd & meum mihi possit vnicum filium restituere. Abijt illa circa horam tertiam, & ecce hora diei sexta reuersa est ad me sana, imponensque humeris suis mortuum filium meum, ita cœpit currrere, vt eam iuuenes vix assequerentur. Et cùm ad Alexandrum hunc venisset, iactauit puerum ad pedes eius, dicens: Domine, redeat ecęcitas ad me, modò iste reuiuiscat. Ait autem Alexander: Sic Christus hunc excitabit, vt tibi semel reformatos non auferat oculos. Cùm autem facta oratione ipse per se veniens reddidisset mihi filium meum viuum & incolumem, abieci me ad pedes eius, rogans, vt me faceret Christianum. Et sic ego credidi Christo, filioque meo tutorem institui, omneque ei contuli matrimonium illius, quædam etiam de meis bonis addidi: cætera verò seruis meis, qui vnà mecum facti sunt Christiani, simul cum libertate donaui: quicquid aũt reliquũ fuit, pauperibus erogaui. Nunc planè expeditus, nec confiscationem timeo, nec offensionem hominis perituri reformido, credẽs me partẽ habiturum cũ illis, qui pro Christi nomine martyriũ obierunt, & ad martyrij coronã peruenerunt.

Mulier cæca videt.

Filius Præfecti mortuus excitatur

His auditis, Quirinus dixit: Lucretur per vos Christus animam meam, sed hoc modo: Habeo filiam adultam, quam volo tradere viro: & illa quidem venusto est adspectu, sed collum eius struma circundat. Hanc vos curate, & ego ei conferam facultates meas omnes, vobiscumque Christum confitebor. Dicit ei Alexander: Adducito eam ad me in carcerem, & tolle boias de collo meo, & impone ei, maneantque apud illam boiæ, & manè saluam illam inuenies. Ait ad eum Quirinus: Cùm tu sis hîc in domo mea, quomodò te in carcere inueniam? Respondit ei Alexander: Festinus abi. nam qui me huc adduxit, priùs quàm venias ad carcerẽ, me eò reducet. His dictis, egressus est Quirinus, & cùm vellet apertũ relinquere locum, in quo Hermes clausus tenebatur, dixit

Angelus reducit Alexandrum in carcerem.

xit ei Alexander & Hermes: Claude more solito: sed cùm nollet, coactus tandem clausit. Cùm autem sibi inuicèm vale dicerent & precarentur, puer ille cum face adfuit, apertaque fenestra, dixit Alexandro: Sequere me. sequentemque intra horæ punctum reuocauit in carcerem, repositisque vinculis abscessit. Post horam vnam venit Quirinus ad custodes quatuor, quos ad vnam carceris cellam collocârat, & cùm eos inuenisset vigilantes, & claustra omnia integra & obsignata, sicut ea reliquerat, ostium aperiens, sanctum vidit Alexandrum. Itaque procidens ad pedes eius, clamauit, dicens: Quæso Domine, preceris pro me, ne ira Dei, cuius tu es Episcopus, in me concitetur. Respondit Alexander: Deus meus neminem vult perire, sed potiùs conuerti peccatores. Ita cùm in cruce penderet, pro ijs, qui ipsum crucifixerant, deprecatus est. Ait verò Quirinus: Ecce ancilla tua, filia mea. Dicit ei Alexander: Quot homines in hoc carcere inclusi habentur? Respondit Quirinus: Fermè viginti. Ait Alexander: Perquire, num sint inter eos aliqui, qui pro Christi nomine patiantur. Abijt Quirinus, & mox renunciauit Alexandro teneri illic Euentium presbyterum, & Theodulum, qui diceretur ab Oriente venisse presbyter. Dicit ei Alexander: Propera, quæso, & cum honore eos ad me adducito. Interim tolle boias de collo meo, & impone in collum filię tuæ. Fecit ita Quirinus, & osculatus pedes S. Alexandri, dixit: Tuis manibus illi boias impone. Quod cùm fecisset Alexander, vrgere cœpit Quirinum, vt iret. Illo abeunte, ecce puer iterùm cum facula subitò apparuit, dixitque Balbinæ puellæ: Salua esto, & permane in virginitate, & ego efficiam, vt videas sponsum tuum, qui tui amore fudit sanguinem suum. Quibus dictis, disparuit.

Luc. 23.

Venit autem pater puellæ Quirinus cum Euentio & Theodulo, & cernens filiam suam sanam, ita exclamauit: Exi ab hac custodia Domine mi Alexander, ne fortè re moras nectente, ignis lapsus è cælo, me consumat. Dicit ei Alexander: Si vis mihi præstare beneficium, hortate omnes, qui sunt in carcere, vt percepto baptismo, fiant Christiani. Respondit Quirinus: Vos Christiani, sancti estis: horum autem alij sunt effractores, alij adulteri, alij malefici, & diuersorum criminum rei. Sanctus Alexander ait: Propter peccatores Dei filius Dominus meus Iesus Christus è cælis descendit, & natus ex virgine, omnes vocat ad veniam. Noli ergo dubitare, sed cura, vt omnes veniant ad me. Tum verò Quirinus dixit omnibus clara voce: Quisquis vult, potest fieri Christianus, eique baptizato permittitur ire, quocunque libitum erit. Venerunt ergo omnes ad Alexandrum, & ille, Deo aperiente os eius, sic locutus est: Filioli, audite me, & credite. Deus, qui fecit cælum, terram, mare, & omnia quæ in eis sunt, qui fulgura vibrat & tonat, qui occidit & viuificat, cui seruiunt sol & luna, & stellę, serenus aër & nubilus, itémque pluuiæ: is Deus filium misit è summo cælo, vt ex virgine nasceretur, qui nullum vnquam habuit nascendi initium. Hic verò ad fidem suam cœpit inuitare omne genus humanum. Sed cùm mortales duri & ferrei essent ad credendum, voluit miraculis eos permouere. Iraque cùm in nuptijs vinum defecisset, aquam mutauit in vinum. Enunciauit verò etiam occultas hominum cogitationes, cæcis reformauit visum, mutis eloquium, claudis gressum, profligauit dæmones, curauit vexatos morbis, excitauit mortuos, ventis imperans sedauit tempestates, siccis mare calcauit vestigijs. Cùm autem his visis plurimi in eum crederent, zelo perciti Pharisæi & Iudæi, eum fecerunt crucifigi. Nec ille mori recusauit, cùm id facilè posset, vt mortis nostræ authorem diabolum captiuum abduceret. Mortuus autem, tertia surrexit die, & coram multis testibus in cælum ascendit, collata discipulis suis eadem miracula efficiendi facultate. Supremo verò mundi die venturus est ad iudicium, & bonis bona, malis mala redditurus. Vos igitur, si credidistis, date nomina vestra, vt possitis effici Christiani.

Oratio S. Alexandri ad inclusos in carcere.

Iohan. 2.

Cùm autem omnes se credere affirmarent, præcepit Euentio & Theodulo, vt manus eis imponerent, facerentque eos catechumenos. Posteà verò Quirinus cum Balbina filia & omni domo sua baptizatus est, & pariter alij omnes, qui erant in custodia. Baptizatis autem Quirinus vestes albas, easque nouas donauit, apertusque carcer, non multùm visus est ab ecclesia discrepare. Tum verò commentariensis abijt ad Aurelianum, narrauitque ei omnia, quæ gesta erant. Iratus Aurelianus, iussit ad se adduci Quirinum, dixitque ei: Ego te haud aliter atque filium dilexi: tu autem me irrisisti, deceptus ab Alexandro. Respondit Quirinus: Ego Christianus factus sum. Vis occidere, vis fustigare, vis incendere & ignibus concremare? aliud ego non ero. Quinetiam eos omnes, qui in carcere erant, curaui Christianos fieri, fecique eis copiam recedendi, sed noluerunt vsquam progredi. Sanctum quoque Papam Alexandrum & virum illustrem

Captiui oẽs credunt, & baptizãtur cum Quirino &c.

ſtrem Hermen rogaui, vt abſcederent, & noluerunt. itaque omnes ſunt in carcere, dicuntque qui pro ſceleribus ſuis erant in eum coniecti: Si propter crimina noſtra eramus mortem oppetituri, atque perituri: quanto ęquius eſt pro Chriſti nos nomine hac vita priuari? Ego verò rogaui eos omnes, vt baptizarentur, & baptizatos candidis iiſq; nouis indui veſtibus. nam & hoc religio Chriſtiana exigit. Et ecce adſtant omnes parati ad obeundum martyrium, perindè vt famelici ad eſcam inhiant. Tu igitur fac, quod tibi viſum erit. Ira autem inflammatus Aurelianus, iuſſit eius excindi linguam, ita dicens: Linguam tuam aufero, quòd non es veritus tam confidenter tua mihi pandere ſecreta, vt te tacentem iubeam in eculeo torqueri. Quirinus ait: Miſer & infelix, conſule animæ tuæ, ne æterna te tormenta ſuſcipiant. Cùm igitur in eculeo torqueretur Quirinus, & iniurijs Aureliani non cederet, iuſſit tyrannus manus & pedes eius amputari, atque ita demum capite plecti, & corpus eius canibus proijci: quod à Chriſtianis raptum, humatum eſt via Appia in cœmeterio Prætextati. *Mos antiquiſſimus, baptizatos albis indui veſtibus.* *Quirinus capite plectitur.*

Filia autem eius Balbina in ſancta virginitate permanſit: cui ſæpè oſculanti boias S. Alexandri, quibus curata fuerat, dixit Alexander: Deſine has oſculari boias: inquire autem domini mei Petri Apoſtoli vincula, & ea potiùs oſculare. Albina his auditis, cum multo ſtudio ac deſiderio peruenit tandem ad illa vincula, iiſque inuentis, gratias egit Domino noſtro Ieſu Chriſto, proſternenſque ſe in orationem, dixit: Benedictum ſit nomen tuum omnipotens Deus, quòd per famulum tuum Alexandrum mihi ancillæ tuæ theſaurum ſpiritalem indicâſti: cœpitque ea vincula cum multo tremore oſculari, & gratias agere regi cælorum, deditque ea Theodoræ religioſiſſimæ fœminæ, ſorori S. Hermeris Præfecti vrbis, cuius ab Aureliano decollati corpus illa collegerat, & Salaria vetere ſepelierat non longè ab vrbe Roma V. Calendas Septembris. Porrò beatiſſima virgo Balbina cum fiducia reuertens ad carcerem, B. Alexandri Papæ & ſociorum eius cœpit adhærere veſtigijs, vt pro ipſa Dominum deprecarentur, & ſuis eam colloquijs confirmarent. *Vide antiquitatis pietatē & religionem.*

Eodem tempore ira percitus Aurelianus impijſſimus, miſſis militibus ſuis, iuſſit Chriſtianos omnes in carcere baptizatos duci ad mare, & naui vetuſtæ impoſitos atque in altum perductos, alligatis collo ſaxis, mergi in profundum. Abijt autem cum illis etiam Chriſti virgo Balbina, glorificans Deum. Deinde Aurelianus præcepit exhiberi ſibi Alexandrum, dixitque ei: Ego hoc inprimìs à te requiro, vt mihi omnia ſectæ veſtræ myſteria exponas, vt ſciam, quamobrem pro Chriſto neſcio quo, optetis potiùs occidi, quàm vinci. Sanctus Alexander dixit: Quod quæris, ſanctum eſt. nos autem non permittimur à Chriſto, ſanctum dare canibus. Aurelianus ait: Ita'ne canis ego ſum? *Chriſtiani multi in mare merguntur.* *Matth.7.*
Sanctus Alexander reſpondit: Vtinam verò canis eſſes. nam, quod peius eſt, etiam cane deterior es. Canis enim propter malefacta non luit pœnas ignis æterni, ſed ſemel mortuus, nihil vitæ reliquum habet. Homo autem ad Dei ſimilitudinem factus, ſi pet flagitia à Dei ſimilitudine deflectat, reus erit æterni ſupplicij: quemadmodùm apud te reus haberetur, ſi quis auſus ſit imaginem tuam ſiue ſculptam, ſiue fuſam, ſiue pictam violare & conſpurcare. Sed hoc intereſt, quòd tu quidem, cùm ſis temporalis, temporarijs homines pœnis afficis: Deus autem, cùm ſit æternus, pœnas æternas in ignibus ſempiternis à peccatoribus repetit. Aurelianus dixit: Si quęſtioni meæ non ſatisfeceris, noueris te verberibus attrectandum. Alexander ait: Quid auſu temerario hæc à me requiris Aureliane tyranne, quando ego pręter regem meum, qui in cælis eſt, nullum alium timeo? Erras, ſi putas te non credendo, ſed diſcutiendo, à Chriſtianis poſſe erudiri. Aurelianus dixit: Ceſſet iam artificioſa loquacitas. Non enim apud iudicem qualemcunque loqueris, ſed apud eum, cuius potentiam totus orbis expertus eſt.

Alexander ait: Noli iactare potentiam tuam. Propè enim eſt, vt deſinat eſſe potens, qui de ſua potentia gloriatur. Aurelianus dixit: Ideò tibi permittitur adhuc loqui homo miſerrime, quòd vario tormentorum genere citò anima tibi extorquenda eſt. Alexander ait: Nihil nouum facturus es. Quis enim innoxius tuas euaſit manus? Soli illi apud te viuunt, qui ſe negauerunt ſeruos eſſe Domini mei Ieſu Chriſti. Ego autem, quia certus ſum me nunquàm negaturum Dominum meum, neceſſe erit, vt à te interficiar, ſicut & Hermes vir ſanctus, qui modò reuerà illuſtris eſt: & Quirinus, qui iam verè tribunus eſt: denique illi omnes, qui nuper illuminati, migrauerunt ad regna ſiderea. Aurelianus ait: Hoc eſt, quod abs te ſcire volo, quid tandem in cauſa ſit, vt optatius tibi ſit occidi, quàm ſuperari. Alexander reſpondit: Iam dixi tibi, non licere ſanctum dare canibus. Aurelianus ait: Num igitur canis ego ſum? Faceſſant verba tua: iam enim præ-

stò sunt verbera. Alexander dixit: Ego non timeo verbera, quæ cum tempore transeunt,& celeriter finem accipiunt: illa autem tormenta æterna ego timeo, quæ tu non formidas. Tunc iratus Aurelianus,iussit eum leuari in eculeo & torqueri,attrectariq; vngulis,& lampadibus inflammari.Cumq; diù id facerent,& ille nullam ederet vocem, dixit ei Aurelianus: Cur ita taces? Respondit Alexander: Quia orationis tempore homo Christianus cum Deo loquitur. Dicit ei Aurelianus: Responde ad ea,quæ ex te sciscitor,& iubebo cessari à verberibus. Alexander respondit: Stultissime, ego te repræhendo: non enim curo crudelitatem tuam. Aurelianus ait: Vide ætatem tuam, quæ annum trigesimum non excedit: quare tam pulchram vis perdere iuuentutem? Alexander dixit: Vtinam tu animam non perderes tuam.

S. Alexāder dirè cruciatur.

Pendente autem in eculeo Alexandro, misit ad Aurelianum vxor eius * Seuerina, qui ei diceret: Consule tibi,& missum fac virum iustum Alexandrum. alioqui & tu mala morte periturus es,& me viduam relinques. Aurelianus ait: Amicus est cõiugis meę: idcircò hæc pro eo verba facit. Iussit tamen deponi Alexandrum,& applicari Euentiũ atq; Theodulum. Rogauit autem Alexandrum, qui'nam illi essent. Alexander respondit ei: Ambo viri sancti, ambo presbyteri sunt. Admoto autem Euentio, dixit Aurelianus: Ecquis vocaris? Euentius respondit: Nomine carnali Euentius dicor: spiritali autem Christianus sum. Dixit ei Aurelianus: Quando primùm cœpisti esse Christianus? S. Euentius respondit: Ante annos septuaginta. Nam vndecimo ętatis anno baptizatus sum, vicesimo presbyter ordinatus sum. At nunc annum ago octogesimumprimum,& secundus iam annus est,quòd in carcere dego,& lætor in vinculis. Dicit ei Aurelianus: Consule senectuti tuæ,& nega Christum esse Deum tuum, & efficiam te amicũ meum & diuitem & comitem. Euentius ait: Vbi est sensus tuus? vbi est mens tua? Putabam ego te sapere: sed cæco pectore es,nec potes videre quod Dei est. Itaque miser vel serò intellige te hominem esse mortalem,& age pœnitētiam,& crede Christum Dei filium, verum esse Deum, vt possis ad eius misericordiam peruenire. Tum verò Aurelianus iussit,amoto Euentio,deduci ad se Theodulum,eique dixit: Tu'ne es ille,qui iussa mea ducis pro nihilo? S. Theodulus respondit: Ego reipsum quoque semper nihili pendo, quòd sanctos Dei varijs supplicijs afficis. Quid enim peccauit Alexander, vt tot eum tormentis subijceres? Aurelianus dixit: Quasi tu immunis sis. Theodulus ait: Credo, fretus Dei misericordia,me à consortio martyrij eius minimè separatum iri.

* Seuera,

S. Euentius grandæuus.

Tunc Aurelianus præcepit furnum vehementer accendi,& Alexandrum atq; Euentium ad dorsum pariter colligatos,simul in ardentem furnum iactari: Theodulum verò sisti ad furnum,vt eorum fractus cruciatu,in dæmonum sacrificia consentiret. Porrò S. Alexander clamauit ad eum: Frater Theodule, festina: veni huc, & esto nobiscum. Nam quartus ille,qui inter tres Hebræos pueros apparuit, etiam nobis adest. Exiliens ergo in furnum Theodulus,gratias egit Deo,ita dicens: Igne nos examinâsti,& non est inuenta in nobis iniquitas. Id cùm nunciatum esset Aureliano, iratus ingemuit, & præ furore angi cœpit. Iussit autem Euentium & Theodulum decollari: Alexandrum autem per tota membra punctis creberrimis compungi,donec deficeret. Cumq; eis tanquam mortuis insultaret,repentè facta est ad eum vox de cælo: Aureliane, his, quibus tu insultas,apertus est paradisus: tibi verò patet tartarus. His auditis, Aurelianus tremore corripitur,dicitq; Seuerinę vxori: Venit ad me iuuenis quidam cum virga ferrea, eaq; ignita,iactansq; eam ad pedes meos,dixit: Habes Aureliane,quod egisti.atque ex eo tempore totus contremui,incidiq; in febres,& quid agam ignoro. Ora pro me domina Seuerina Deum tuum,vt ignoscat mihi. Seuerina respondit: Ego verò abibo, & per meipsam illos sepeliam,ne mihi similiter accidat. Itaq; abiens,septimo milliario ab vrbe Roma, via Numentana, in prædio suo Alexandrum & Euentium in vno condidit monumēto: Theodulum verò alibi sepeliuit. Porrò omnes Romani clerici & viri religiosi,qui ad sanctorum corporum exequias venerant,illic remanserunt. Seuerina autē festinans domũ,inuenit Aurelianum mente alienatum, ardentemq; febribus, & mala omnia sibi imputantē. Cui dixit Seuerina: Noluisti audire me.iam malè peris,& me viduam relinquis. At ille mox reddidit spiritũ,mandēs linguā suam. Seuerina aũt induit se cilicio, & tādiu iacuit ad limina sanctorũ, quos ipsa sepelierat, donec ab Oriente venisset S. Sixtus Episcopus. A quo impetrauit,vt in eodem loco ordinaretur episcopus, qui omni die,quę sunt sancta,martyribus celebraret. Itaq; locus ille habet proprium sacerdotem vsq; in hodiernũ diem. Sanctorũ aũt horum natalis,est V. Nonas Maij: beati aũt Hermetis martyris, V. Calend. Septēbris: ac per hoc benedictus Deus in secula seculorum,

Alexāder & Euentius mittuntur in furnum.

Dan. 3.

Psal. 16.

Occiduntur

Aurelianus malè perit.

Missæ quotidianæ.

rum, Amen. Hactenùs ex MS. codice. Portò Damasus de hoc Pontifice Alexãdro inter cætera scribit in Pontificali, eum constituisse aquam aspersionis cum sale benedici in habitaculis hominum: vnde constat, aquæ sacratæ in Ecclesia vsum esse antiquissimum. Aquæ benedictæ vsus peruetustus.

MARTYRIVM SS. ALEXANDRI ET ANTONINÆ *virginis, authore Simeone Metaphraste.*

CVM esset temporibus illis persecutio, & multi fratres pro Christi pietate interfecti fuissent, post multos dies oblata est Festo Præsidi, homini omnis misericordiæ experti, Christiana quædam virgo, quæ Antonina vocabatur, è castello quodam, cui nomen erat Crodamnum. Virgo autem illa honestam vitam egerat, quam & Christus ipse perfectam reddidit in perferendis pro pietate certaminibus, quò diabolum aduersarium expugnare posset. Cùm enim virgo illa crudelissimo Præsidi Festo tradita fuisset, cœpit Festus ipse insidijs virginem aggredi, atque ita illam hortabatur: Domina Antonina, volo te virginem ita honestam & pudicam Dianæ sacerdotem constituere: quinetiam munera & honores tibi conferam, vt & domui meæ imperare possis. 3. Maij. Versutiæ satanæ.

Illa cùm diù tacuisset, vix tandem respondens: Quid, inquit, huiusmodi munera inania mihi largiri vis? At si tu, Feste, mearum diuitiarum particeps esse cupis, crede Domino meo Iesu Christo, & diuitias sempiternas consequeris. Tum Festus: Auertant hoc dij, vt tali Deo ipse credam, homini præsertim in cruce suffixo. Non ego, inquit Antonina, in cruce fixum, & sepultum fuisse inficior: sed eundem illum Deum fuisse confiteor, quippe qui tertia die resurrexit, & nunc sedet ad dexteram Patris sui, sicut scriptum est in psalmo centesimonono: Dixit Dominus Domino meo, Sede à dextris meis, Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Ad hęc Festus: Multæ istæ tuæ sermonum machinæ, inanes sunt. Cur non potiùs mihi obtemperas, & dijs sacrificas, vt multa libertate fruaris? Tum virgo illa respondit: Ego istiusmodi dijs sensu carentibus non sacrifico: dæmones enim sunt, cùm in lege Dei mei scriptum sit: Omnes dij gentium dęmonia, Dominus autem cęlos fecit. At Festus: Tu'ne deos nostros vocas dęmones? Maximè, inquit illa. quibus enim vis nulla inest, quique non consistunt, hi non dij, sed dæmones sunt. His verbis Festus iratus, militibus dixit: Eius maxillas multis alapis verberate, vt paululùm erubescat. Statimque hæc addidit: Per deos omnes, nisi edicto Imperatoris tu Antonina obtemperaueris, pessimis modis te verberatam, in lupanar mitti iubebo, ac sic igne te comburendam esse decernam. Intereà liceat tibi tres dies cogitare, recuses'ne facere, quod iubeo, an velis resipiscere, & dijs sacrificare. Hoc enim plures alij agere cœperunt, quod tu nunc audes: sed posteà mutato consilio, dijs sacrificârunt. Tum Antonina: Fac, inquit, quod vis, impie Tyranne. Psal. 109. Psal. 95. Cæduntur Antoninæ maxillæ.

Tradita igitur quatuor militibus, lætanti animo, & vultu hilari in carcerem abijt. Tunc Præses carceris Præfectum clàm ad se vocauit, & iussit, ne quid mali omninò ei faceret, sed potiùs illam admoneret, vt sententiam mutaret, & dijs sacrificaret: Difficulter enim, inquit, Christianorum genus de sententia depelli potest. Præfectus igitur carceris cùm virginem illam inclusisset, his verbis admonere eam cœpit: Antonina virgo honestissima, cur ita permanes in ista tua sententia? Cur non potiùs consilium mutas, & dijs sacrificas, vt salua esse possis? Illa verò nihil omninò respondebat, ita vt custos carceris secum dubitaret, quorsum hoc faceret. Tunc virgo, genibus in solo positis, nocte & die Deum precabatur. Cùm verò tres dies præterijssent, repentè tonitru factum est tam magnum, vt claustra ipsius carceris perfracta sint, & fores patefactæ, magnumque lumen in carcere ipso effulserit, & vox hæc è cælo demissa sit: Surge Antonina, & cibum sume: panis & aquæ particeps fias, & esto fortis, neque nefarium istum Præsidem Festum timeas, quoniam ego tecum sum. Surrexit illa, cùm diuinas preces cõpleuisset, & Amen addidisset: cumq; panem & aquam, cibum & potum sumpsisset, somno se dedit. Abit in carcerem. Prudenter totam se dat precibus.

Posteà verò, quàm dies illuxit, Præses pro tribunali sedens, dixit: Adducite sacrilegam illam fœminam, vt videamus, quæ nam sit eius sententia. Ducebant igitur illam milites, ante Festum Præsidem sistendam. Tum beata virgo in cælum intuens: Gratias, inquit, ago tibi, Domine Deus meus, quòd in me voluntatem tuam exequaris: quæso, vt ne me dęrelinquas vsq; ad mortem. Tum vox è cælo venit, quæ dixit: Fac iter

tuum,ego enim tecum ſum. Cùm verò eò veniſſet, vbi Feſtus ſedebat, riſit beata virgo Antonina. Quam cùm Feſtus ridentem vidiſſet: Quid eſt,inquir, quòd riſiſti? Tum illa reſpondit: Dicam riſus mei cauſam: præuidi ſolium iſtud tuum euertendum, ob idque teipſum riſi. Senſit Præſes virginis contumeliam,& iuſſit illam flagellis verberari. Quæ cùm mentis oculos in cælum erexiſſet: Gratias, inquit, ago tibi, Domine Deus meus,quòd dignatus ſis facere,vt ego miſera & peccatrix cum ſanctis tuis ſortem habeam,hunc autem nefarium,& ſanguine fœdatum celeriter ad inferos demittes,vt cognoſcat inanes eſſe deos illos,in quibus ſpem ſuam collocauit.

Ridet præfidem,& flagellatur.

Hæc cùm humani ſanguinis appetens Præſes ille audiſſet,magis turbatus,dixit militibus: Sceleſta hæc & impura mulier non ſolùm deos noſtros ad iram prouocat, ſed etiam nos contumelijs afficit. Quamobrem illam in lupanar intromittite, vt eius libido expleatur.Itaque milites in cellam quandam eam adduxerunt.Angelus autem Domini apparuit vni ex militibus,qui tertium & vigeſimum annum agebat,atque Alexander appellabatur. Cui angelus ille: Alexander, inquit, loquere cum Præſide,& ingredere ad Antoninam, & indue illam chlamyde tua, vt exiens, à ſceleſto Præſide non agnoſcatur. Tum bonus ille Chriſti miles Præſidem adijt,& dixit: Iube me introire ad Antoninam: & ſi quidem illi perſuaſero,benè erit: ſin minùs,fac quod libet. Permiſit Præſes,& ait: Fac quicquid vis. Ingreſſus Alexander in eam cellam, in qua erat beata virgo,abiecit ſe ad eius pedes,& ait: Dei ſerua virgo Antonina, Dominus miſit me ad te,vt nunciem tibi quæcunque ille mihi dixit, & quomodò ſeruari poſſis. Illa ea re perterrefacta,valdè timuit. Repentè verò lux magna circa illos effulſit, & vox hæc ad eos venit: Ne timeas,Antonina. qui enim te ad hunc ſtatum vocauit, idem, cùm ſit ad modùm benignus,& Alexandrum ipſum ad eiuſdem brauij conditionem vocauit. Quamobrem eius chlamyde te induas,& capite, vultuque in terram demiſſo, exeas iſthinc, & ſic à Præſide non cognoſceris: ego enim te ita occultabo,vt ab eo agnoſci non poſſis. Sumpſit igitur virgo Alexandri chlamydem,& illa caput ſuum inuoluit: cumque foràs progreſſa eſſet,manu annuens Præſidi: Fac,inquit,quod vis. Et velut dama quædam è laqueis liberata,iter ſuum hilaris effecit.

Ducitur in lupanar.

Antonina habitu mutato exit è carcere.

Præſes verò cùm exiſtimaret Alexandrum eſſe, qui hæc diceret, miſſis quatuor militibus: Abite,inquit,& muliere ipſa vtamini, vt vultis, eamque foràs educite, vt illam multa ignominia nos afficiamus. Milites igitur ingreſſi,vt turpitudinem aliquam virgini afferrent,eam non inuenerunt,ſed ſolum Alexandrum.Qua re perculſi,dixerunt: Et vbi'nam eſt illa? Et vnde'nam tu hîc es? Illum itaque manu appræhenſum, cùm ad Præſidem duxiſſent: Hunc, inquiunt, ſolum intus inuenimus. Quem cùm Feſtus vidiſſet,ea re perculſus,ſic Alexandrum eſt allocutus: Agè,miſer atque infelix, dicas: Quomodò iſtud contra nos facere auſus es? Vbi'nam eſt nefaria illa meretrix? Tu omninò eam vitiâſti,& idcircò chlamyde tua contectam dimiſiſti, quam & vxorem te ducturum promiſiſti. Sed non ita erit, non enim manus meas effugies. Cumque Alexander taceret,& Præſes ipſe diù ſecum cogitâſſet, iuſſit illum ſuſpendi,& flagellis verberari.

Alexander flagellatur.

Cùm igitur verberaretur,ab eo quærebat Præſes, vbi'nam eſſet ſceleſta illa mulier. Alexander verò nihil reſpondebat,ſed cælum tantùm intuebatur: demiſſaque vox eſt è cælo ad Præſidem,quæ ait: Scelerate Feſte, cur innocentem hominem ita crucias? Qua voce audita, deſijt Præſes illum cruciare,& iuſſit è ligno detractum cuſtodiri, tempusq; præſcripſit,quo daret operam, vt ſceleſta illa mulier inueniretur. Cùm verò dies quinque præterijſſent,Præſes Alexandrum ad ſe accerſitum interrogans: Quid'nam, inquit,deliberâſti? Tunc Alexander reſpondit: Quid'nam aliud deliberem, fœdiſſime & crudeliſſime Præſes? Tum Feſtus: Vbi'nam,inquit,eſt mulier,ad quam tu ingreſſus es? Ei autem Alexander: Neſcio vbi illa ſit. Adhuc illis loquentibus, Deus ipſe Antoninæ virgini dixit: Eſto fortis,& vade in eum locum, in quo ſedet impius & ſceleratus Præſes. Venit illa,& ſtetit coram Præſide,ac dixit: Scelerate & impure Feſte, quem quæris? An meipſam? En præſtò ſum,vt potentiam tuam euertam.

Eam cùm Feſtus vidiſſet,confuſo & perturbato animo eſſe cœpit, miſſiſque militibus,iuſſit eam ſuſpendi & verberari, vt diligenter inquireret, num virgo eſſet, an corrupta. Illa verò cùm verberaretur,vocem nullam emittebat. Cumque è ligno depoſita eſſet,quæſiuit ab ea Præſes,virgo'ne eſſet, an corrupta. Tum illa: Scelerate & crudelis,nos tuæ ſæuitiæ & libidinis participes non ſumus: nam Deus ipſe ſua miſericordia me incorruptam ſeruauit. Tunc Feſtus in illam intuens, miratus eſt, & dixit: Cùm igitur virgo ſis,agè dijs ſacrifica vnà cum Alexandro, & ſalui eritis. Tunc Alexander

Antonina rurſus verberatur.

&

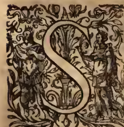
& virgo Antonina vocem hanc, tanquam ex vno ore prolatam, ediderunt: Non tales cruciatus isti tui, miser Feste, qui nos adducere possint, vt dijs istis vanis sacrificemus, in quibus vis nulla inest. At Præses: Amborum, inquit, summas manus abscindite. Illi verò generosi milites Christi manus extendentes, dixerunt: Anteà nos tibi, scelerate & fœdissime homo, diximus, nullis tuis artibus fieri posse, vt piæ nostræ cogitationes expugnentur. Quamobrem fac quicquid vis.

Prolato igitur gladio, milites extremas manus amborum absciderunt. Illi verò factum non sentientes, diuinam gloriam concinebant, & ad Præsidem conuersi: Sæuissime, inquiunt, & scelestissime Feste, neque sic cruciatus, quos tibi nobis inferre libuit, sentimus. Te verò Deus ipse celeriter ad inferos detrudet, ineuitabilibus supplicijs puniendum. Tunc ira percitus Festus, quòd se contumeliosis verbis appellari audiuisset, iussit profundam foueam parari, & ait: Suspendantur isti, & tandiù verberentur, quoad supplicium sentiant. Quinetiam foueam ingenti pyra compleri iussit, vt sancti illi martyres in ea comburerentur. Illi verò cùm verberarentur, neque id sentirent, sed Dei gloriam celebrarent, iussit iniquus Præses faces accensas eorum lateribus admoueri. Tunc Alexander & Antonina voce magna clamabant: Nos, miser Feste, propter Christi pietatem hæc patimur, futurum credentes, vt post mortem nostram ab ipso mercedem recipiamus: te verò Deus celeriter perdet, quòd eius seruos ita crucias. Præciduntur martyrum manus. Verberantur.

Furore percitus Festus: Accendite, inquit, in fouea pyram vehementissimè, vt isti celeriter in illam conijciantur. Fecerunt milites, quod iussi fuerant, & Festo id factum retulerunt. Tum ille immisericors Præses iussit militibus martyres ipsos pice illinire, & in pyram conijcere. Fecerunt ipsi quod Præses iusserat, & Alexandrum & Antoninam illuc coniecerunt. Iussit autē Præses & aridam picem supra pyram imponi, vt illi omninò comburerentur, atq; vt ipsorum etiam ossa in cinerem redigi possent. Iussit deinde foueam ipsam obrui, dicens: Ne muliereulæ istorum ossa colligere possint, sicut mos est Christianis hominibus facere. Cùm igitur Festus in ignem illos coniecisset, & foueam obruisset, redijt in domum suam: qui non ampliùs cibum aut potum sumpsit, sed mutus remansit. Spiritus enim malignus per angelos immissus, vsque ad septimum diem eum cruciauit. Itaque post septem dies vehementissimis cruciatibus detentus, animam efflauit. Quo sepulto, persecutio sedata est. In ignem conijciuntur. Vltio diuina in præsidem.

Martyrium autem compleuerunt sancti martyres Alexander & Antonina V. Nonas Maij, hora nona, die sabbato, regnante Domino nostro Iesu Christo: Cui sit gloria in secula seculorum, Amen.

VITA BREVIS S. IVVENALIS EPISCOPI NARNIENSIS ET CONFESSORIS, VT HABETVR IN *MS. codice, sed phrasim mutauit F. Laur. Surius.*

SANCTVS Iuuenalis arte medicus, dignitate presbyter fuit. Venit autem ex * Africa Romam ad illustrem quandam matronam, Philadelphiam nomine, quæ eum recepit in domum suam: cumq; didicisset eum virum sanctum, misit Narniam viros prudentes, qui explorarent, num illic essent homines Christiana religione initiati. Vbi autem percepit esse ibi Christianos etiam nobiles vtriusq; sexûs, communicato cum illis consilio, sanctum Iuuenalem eius vrbis Episcopum curauit consecrandum. Ea fretus functione Iuuenalis, luculentis verbis palàm hortabatur ciues Narnienses, vt reiectis idolis, Christum sibi colendum sumerēt: conditoque oratorio in honorem sancti Valentini Episcopi & martyris, sacrosancta illic peragebat mysteria, plurimosque conuertit ad Dominum & baptizauit. 3. Maij. * Hybernia. S. Iuuenalis fit Narnien. antistes. Huius historia est Tomo 1.

Cùm aliquando Ligures & Carporum familia multas oppugnarent vrbes, etiam Narniam obsidione vexârunt, quinto anno ordinationis S. Iuuenalis. At ille eum Christianis per muri circuitum ita psallebat: Fiant Domine viæ impiorum tenebræ & lubricum, & angelus tuus persequatur eos. Veniat illis laqueus, quem ignorant, & captio, quam occultauerunt, apprehendat eos. Et ecce repentè nocte intempesta intonuit de cælo Dominus, & misit sagittas suas, & dissipauit eos: fulgura multiplicauit, & conturbauit eos, idque adeò, vt hostibus in fugam versis, vrbs liberata sit. Tum verò sanctus Episcopus indicto ieiunio, diuina mysteria celebrauit. Precibus fugat hostes.

Solebat vir sanctus habitare apud portam superiorem in turri quadam, muro cohærenti. In ea hodieque perdurat lectus eius, in quo somnum capiebat. Erat verò illi calix crystallinus, ex quo multi bibentes, sanati sunt à diuersis languoribus: & is quoque vsque in præsens illic asseruatur. Post annos septem in episcopatu exactos, spiritum Domino reddidit, sepultusque est ad portam superiorem via Flaminia. Quandoque vir Dei de seipso retulit, admonitum se in visione fuisse, vt pro nauigantibus deprecaretur, quod etiam fecit. Nauigabant verò trecenti viri in naui multis opibus onusta, qui ex Oriente venientes, ad portum quendam contendebant. Cumque tranquillo vterentur mari, media die extitit atra nox, sæuierunt venti, procellæ intumuerunt, parum à submersione abfuit nauis, spes omnis viuendi erepta est. Mox illis apparuit angelus in effigie Iuuenalis Episcopi, stans super aquas. Illi autem viso eo exclamârunt: Si vir Dei es, libera nos. Orauit ergo manibus extensis, & nauis ad portum optatum appulsa est. Rogabant verò, quisnam esset. Et ille: Sum, inquit, Iuuenalis Narniensis Episcopus. Gratias agatis Deo, qui liberauit vos. & hæc dicens, abscessit ab eis non parùm admirantibus, Deumque collaudantibus. Posteà cùm sua negocia expediuissent, quadraginta viros cum magnis muneribus miserunt ad eum, qui intra biduum longissima maris spatia emensi, cùm Narniam ingressi essent, compererunt illum obijsse diem suum. Accesserunt itaque ad sepulcrum eius, eoque tacto vnus ex eis quartana febre laborans, sanatus est: datis autem muneribus venerabili viro Maximino successori eius, rogârunt vt templum ei conderet. quod & factum est.

Abit in cælos.

Miraculũ.

Aliud miraculum ad sepulcrũ eius.

MARTYRIVM SANCTÆ VIRGINIS ET MARTYRIS PELAGIAE TARSENSIS, EX SImeone *Metaphraste*.

4. Maij.

CVM esset nupèr à Diocletiano Imperatore per totum orbem terrarum Christianorũ persecutio renouata, multi, ac ferè innumerabiles viri furorem Imperatoris extimescentes, ad montes ipsos aufugerunt. Verùm qui erant in fide stabiliores, & Deum magis, quàm homines metuebant, permanserunt in sanctis ecclesijs, Deum ipsum precantes, vt certamen pro Christo subeuntes victores fierent.

Eo tempore beatus & religiosus Episcopus, qui Clino dicebatur, baptizabat multos, ac singulos, qui supernæ vocationis brauium persequi volebant, hortationibus suis magis magisque excitabat. Eius autem fama per totum Orientem celebrabatur. Posteà & Tarsum vrbem Ciliciæ, Episcopus ille se contulit, in qua vrbe multos baptizâuit. Tertio autem die post beati eius viri in eam vrbem aduentum, audiuit Imperator quicquid Episcopus ille faciebat, quodque multos à dijs ipsius auertens, proprio Deo adiungebat. Itaq; vrbis portas claudi iussit, & eum virum compræhendi. Beatus verò Episcopus Clino, diuina reuelatione admonitus, exijt ex vrbe illa, nemine ipsum vidente. Cumque per totam vrbem quæsitus, non inuentus fuisset, iratus Imperator omnibus illis, quos Episcopus Clino baptizauerat, iussit eos in carcere concludi. Erant enim multi, quos Dominus singulatim acceperat.

Clino Episcopus multos in fide confirmat.

Virgo autem quædam nomine Pelagia, Dei timore admodùm excellens, cuius pulchritudinem pro dignitate explicare non possumus, cùm in ea vrbe habitaret, quæ suprà dicta est, audiuit de Episcopi fuga, & ipsum videre cupijt. Eius virginis pulchritudinem & decoram speciem cùm Diocletiani filius audiuisset, misit procuratores suos & multos milites, qui virgini persuaderent, vt se illi in matrimonium collocaret. Beata verò Pelagia, cùm se Christi signo muniuisset, eos à se repellens: Desponsata, inquit, ego sum Dei filio. Redierunt illi, & quæ audierant, Imperatoris filio retulerunt: qui maximum furorem in eam concepit, sed tunc quidem tacuit, iracundiam in aliud tempus reseruans. Sancta verò Pelagia ad matrem ingressa: Volo, inquit, mater, nutricem meam visere: illam enim iam diù non vidi. Nimirùm volebat sancta illa virgo per nutricis occasionem, ad Episcopum illum diuinum hominem accedere. Audierat enim à quibusdam, quo loco ille tunc viueret.

S. Pelagia recusat coniugium filij Imperatoris.

At eius mater praui dæmonis instinctu non cõcessit, quod filia petierat: sed omninò

nō prohibuit illam discedere, dicens: Non potes nunc, ô filia, illuc ire, sed aliâs opportuniùs ire poteris. At Dominus Iesus Christus noctis tempore beati Episcopi Clinonis speciem reuelatione diuina Pelagiæ ostendit: cuius viri adspectum & honestam formam virgo ipsa admirata est. Cùm verò se à matre prohiberi videret, ne ad nutricem iret, clàm seruos suos ad carcerem misit ad eos, quos ab Episcopo illo baptizatos Imperator coërceri iusserat, vt ab illis ipsis de Clinonis Episcopi forma certior fieret: quò scire posset, an verũ fuisset, quod nocte per visum contemplata fuerat. Cùm igitur pueri venissent, & Episcopi formam atque characterem nunciâssent, cognouit omnia conuenire cum forma illa, quam per nocturnam visionem didicerat. Itaq; sancta Pelagia gaudio magno affecta: Tuorum, inquit, Domine, bonorum nũcius est homo ille: precor te, ne mysterijs tuis indignam me facias. Cumque hæc precata esset, ad matrem suam introiuit, eique dixit: Rogo te nunc, domina ac mater mea, vt præstes mihi, quod pollicita es, cùm dixisti, opportuno tempore me ad nutricem meam ituram. En tempus nunc præstò est: agè, mitte me ad illam.

Cùm eius verba mater audiuisset, secum cogitabat dubitans, ne si filiam ire prohibéret, præ mœrore in morbum illa incideret. Statim igitur exurgens, regalem purpuram, gemmis preciosis & varijs distinctam, omniaque ornamenta illuc proferri iussit, perinde ac si filio Diocletiani desponsata esset: eamque sic indutam, cum puerorum & multorum militum comitatu misit. Tum mater: Vade, inquit, filia, & meis verbis nutricem tuam saluta. Cùm igitur iumento imposita fuisset, ibat gaudens, & eo, quod expectabat, admodùm læta & exultans. Cùm verò milliaribus ferè decem processissent, vnus è militibus, qui simul ibant, Longinus nomine, vidit quendam venientem sub montis cuiusdam arboribus: quem cùm ex habitu & decora faciei specie cognouisset, ad commilitonem suum conuersus: Iuliane, inquit, frater, nosti'ne virũ hunc ante nos venientem? Hic est ille Dei homo Clino, ille, inquam, miraculorum effector per totum Orientem, cuius fama vsque ad Imperatorem peruenit, & propter quem Christianorum persecutio commota est. Milites autem illi Longinus & Iulianus erant ex eorum numero, qui Christo seruiebant. Quidam verò ex Eunuchis cùm audiuissent, quæ milites dicebãt, nunciauerunt dominæ suæ. Quæ cùm audiuisset, rem cognouit: & iumentum sisti iussit, è quo descendit, & pedibus sancto illi viro iuit obuiàm, militibus & pueris præcipiens quietè se gerere, neque homini molestos esse: verùm secedere, & sub vmbra illarum arborum se continere, quoad ipsa cum illo Dei viro loqueretur. Erant enim in illis plerique Christi mysteriorum expertes, ob idque nō sinebat eos mysteria Dei audire.

Apparet hinc, valdè illustrem hanc fuisse virginem.

Cùm igitur omnes secessissent, sancta virgo Pelagia diuinum illum Dei virum allocuta est. Qui eius visu perculsus, dixit: Tecum sit Christi pax, ô adolescens fœmina. Tum illa: Benedictus, inquit, Deus, qui in ista imagine tua mihi reuelatus est, quoniam te misit ad me, vt serues animam meam ab interitu. Nunc igitur per Deum, cui seruis, te precor, vt verè mihi dicas, quis tu es, & quódnam est nomen tuum, quæ've tua conditio. Cui beatus Episcopus dixit: Ego, quod mihi præcipuum, & omnibus rebus preciosius est, Christianus sum, rationalium Christi ouium pastor, qui Clino appellor. Tunc illa cùm existimâsset pastorem eorum pecorum esse, quæ sacrificantur, ei dixit? Precor te Domine, vt dicentem me audire non graueris. Multæ sunt oues in domo patris mei, itaque, si placet, veni, & ipsas pasce, & ego tibi mercedem multam tribuam. Tunc Episcopus: Non sum ego pecorum pastor, quæ tu opinatis, sed rationalium Christi ouium, hoc est, hominum, qui vitam æternam consequi sperant. Et quid'nam, inquit sancta Pelagia, agnis tuis ipse das, quare vitam æternam habere possint? At beatus Clino: Illis nuncio cognitionem Patris, & Filij, & sancti Spiritûs. Agè, inquit illa, domine mi Pater dic, quid'nam magis necessarium sit ijs, qui volunt esse cum Deo tuo. Da, quæso, mihi hoc. Cui Christi ouium pastor respondit: Annuncio tibi baptisma in remissionem peccatorum, & in vitam æternam. Hoc ipso nihil magis necessarium. Id cùm audiuisset Pelagia, & ad beati Episcopi Clinonis genua se deiecisset: Miserere, inquit, meî domine, & da mihi donum istud. Ex quo enim tempore mecum locutus es, ipsius Dei lumen in corde meo effulsit. Itaque satanæ, & angelis ac machinis ipsius, hoc est, vita carentibus idolis, renuncio. Illa ego hucusque colui, ab his misericordiam quærens, ex quibus vtilitas non proficiscitur, sed pernicies & mors sempiterna. Nunc igitur Deum precor, vt ego, quanuis indigna, ipsius filio despondear, qui occultas cordis mei partes illuminauit: ipse enim est iustitiæ sol.

Loquitur cum sancto Clinone.

Orat pro ea S. Clino. Cùm tam admirabilem virginis orationẽ beatus Episcopus Clino audiuisset, eam admiratus, manus suas in cælum sustulit, ac dixit: Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, qui sedes super cælos, & virginem hanc ad tuî cognitionem vocâsti, emitte ipsi sanctum & illustre baptisma dilecti filij tui Domini nostri Iesu Christi. Cùm ita ille Deum precaretur, repentè fons aquæ viuæ ante ipsos scaturijt: cumque beatus Episcopus vidisset se celeriter à Deo exauditum, continuò eum laudãs: Magnus es, inquir, Deus noster, Pater, & Filius, & sanctus Spiritus, quoniam dedisti hæreditatem filijs hominum, baptisma in vitam sempiternam. Et nunc, Domine, tu, qui nôsti corda hominum, scis humilitatem serui tui, quòd vereor virginem hanc sic baptismate lauare: sed tu, qui potens es in õmnibus, prouide quidnam fieri oporteat. Cùm sic ille Deum precatus esset, Pelagia dixit: Domine, & pater, exaudita est in hoc oratio tua: ecce enim misit Deus lumen, sicut precatus es. nam video duos milites supra fontem stantes, & in manibus linteum ita splendidum habentes, vt huius fontis aquæ, velut sol, fulgeant. Ne igitur verearis baptismate me lauare. Beatus Episcopus cùm Pelagiam hæc dicentem audiuisset, Deo gloriam reddidit, & ad fontem accessit, vt aquas ipsas expiaret, & sanctas faceret: qui cùm Deum precaretur, factum est vt & ipse Angelos supra fontem stantes videret ea figura, qua Pelagia illos viderat.

Fons scaturit.

Aquam antè expiat, q virginẽ baptizet.

Cùm igitur Angelos vidisset, vocem ad Deum sic extulit: Gloria tibi sit, Rex vniuersarum rerum, qui fecisti Angelos tuos spiritus, & ministros tuos ignem vrentem. Tu me dignum efficias, qui hanc virginem, quam ipse mihi obtulisti, tibi offeram hostiam viuentem in memoriam & odorem suauitatis. Fac & ipsam dignam, quæ in grege electorum tuorum numerari possit, vt in die regni tui, & ipsa eum quinque illis virginibus prudentibus in thalamum Christi tui, lampadem suam accensam habens, ingrediatur. Cùm preces compleuisset, exultans Spiritu sancto ob ea, quæ viderat mirabiliter facta, virginem ipsam in nomine Patris, & Filij, & Spiritûs sancti illuminauit. Quæ cùm baptismate renouata esset, communionem de Christi mensa Episcopus accepit, eique impartiuit. Posteà sancta Pelagia Episcopum adorauit, eiusque vestigia exosculans: Domine, inquit, ac pater benedicte, precare Deum pro me, vt à sancto Spiritu fortis efficiar. Cui beatus Episcopus dixit: Deus ille, cui dedisti pignus animæ tuæ, ipse mittat tibi auxiliũ de sancto habitaculo suo, & det tibi, vt aduersariũ superes.

Psal. 103.

Matth. 25.

Adulti baptizati etiã sacram Eucharistiam accipiebãt.

Ex hac sancti Episcopi oratione cùm virgo per Spiritum sanctum multam voluptatem & lætitiam accepisset, Episcopum sic affata est: Pater, per Deum illum te precor, qui per teipsum mihi salutem dedit, ne me despicias, neque quod à te petiero, mihi deneges. Quoniam à sanctis manibus tuis illam Domini & æterni Regis purpuram accepi, posthac fragilem terrenamque hanc vestem, & reliqua hæc omnia habere non licet. Tu igitur hæc accipe, & in longinquam regionem feras, vbi vendi possint, eorumque precia cape, & indigentibus distribue: mihi enim ex hoc tempore hæc ipsa sunt execrabilia. Tum Episcopus Clino: Mihi quidem, inquit, nõ liceret id facere: sed ne tibi molestum sit, quoniam me per Deum obtestata es, capiam ista. Tum Pelagia: Ego audiui, cùm diceres, Dominum nostrum dixisse: Nemo potest duobus dominis seruire. Cùm virginis illius prudentiam beatus Episcopus admiraretur, & pro ipsa Deum precatus esset, illi benedixit, eamque dimittens, vt ad suos rediret: Vade, inquit, in pace. Sancta verò Pelagia gaudio affecta per Spiritum sanctum, Dei gloriam laudabat, quòd digna effecta esset, quæ cælestia bona perciperet.

Matth. 6.

Redijt igitur ad pueros suos, qui eam secuti fuerant, viditque ipsos tenebris & caligine detentos: cæcitas enim eis acciderat, ob idque ambulare non poterant. Pelagia cùm illos ipsos, tanquam vinctos detineri animaduertisset, cognouit diaboli arte atq; insidijs id factum. Itaque & sibi & pueris Crucis signum adhibuit, ac statim illa tentatio ab ipsis remota est. Cœperunt autem ab ea quærere, vbinàm esset homo ille, qui lumen ei præbuerat, & mulier valdè speciosa, quam inter ipsam & eum virum stantem à se visam dicebant, in capite ipso duo diademata, & super ea Crucis signum tenẽtem. Pelagia hæc audiens: Silete, inquit. Verùm potestis'ne & vos accedere, quò & ego accessi, ad bonam, inquam, illam spem, & regnum sempiternum? Responderunt iuuenes illi: Quare non possumus & nos, hera nostra, illi credere, qui potest à pœnis sempiternis nos eripere, & in altissimo cælo vita donare? Pelagia igitur cùm fecisset, vt idola renuerent, quæ ad illum vsque diem coluerant, eos tales præparauit, quæ cælestis eruditionis participes fieri possent.

Efficacia signi S. Crucis.

Deinde cùm in iumento sedisset, abijt ad nutricem suam, quæ (vt consueuerat) obuiàm

uiàm illi venit, sanctæque Pelagiæ vultum lætum & longè pulchriorem vidit, quàm anteà viderat. Vidit etiam in ea multa alia mutata: anteà enim sumptuosis vestibus ornabatur: tunc verò modesto habitu induta erat. Anteà elato animo fuerat: tunc summissè & humiliter se gerebat: Anteà superba, tunc abiecta veste corpus tegebat: anteà varijs & delicatis cibis vescebatur, tunc, vt fama erat, & ex macie cognoscebatur, precibus & ieiunio diligenter vacabat. Cùm hæc nutrix intelligeret, illam Christianam factam esse animaduertit: cumque recordata esset, quot modis Diocletianus Imperator eos cruciabat, qui eiusmodi mentem haberent, & tamen illis persuadere non posset, vt Christum negarent, hæc secum cogitabat: Si huic consilium do, nc fit Christiana, quemadmodùm Imperatoris edicto præcipitur, illa nequaquàm mihi obtemperabit: particeps enim facta est gratiæ illius, quam Christiani profitentur, cùm dicunt vnum solum esse Deum. Cœpitque nutrix ipsa sic Pelagiam affari: Filia, sicut nimiæ tuæ pulchritudinis atque honestæ formæ admirationem attulisti Diocletiano Imperatori, & eius filio, omnibusque optimatibus, & toto exercitui, iis denique Regibus, qui longè hinc absunt: ita vera pulchritudine prædita, placeas Dei filio, cui teipsam sponsam dedisti: æterno enim Imperatori, vt præ te fers, tu credidisti. Ille præbeat tibi vim & patientiam contra aduersarios, & victricia præmia certamini tuo retribuat. Redi autem cum pace, quoniam in domum meam te intromittere non audeo, ne fortè hoc audiat is, qui te sponsam ambit, & cum toto meo genere ac familia me destruat. Equidem id mea causa non facio, quoniam si me periculis traderem, mercedem tecum vnà perciperem: verus enim est Deus, in quem tu credidisti. Cùm hæc audiuisset Pelagia, demisso vultu à nutrice sua discessit: cumque ad matrem rediret, & propè esset, mater obuiàm illi venit, vt consueuerat. Verùm cùm eius vestem mutatam vidisset, eius rei causam non quæsiuit, sed clamorem magnum cum eiulatu atque vlulatu emisit. Pelagia verò risit illa quidem, sed nihil respondit. At mater furore percita, iacuit semimortua, & sine voce diù mansit. Posteà cùm animum collegisset, & ad se reuersa esset, surrexit, ac nihil dicens filiæ, neque quod factum erat, ab ipsa exquirens, properauit ad militum & armatorum equitum multitudinem adducendam. Quibus cùm iudex præcepisset, vt in omnibus his, quæ ipsa vellet, ei obtemperarent, venit cum militibus: sed filiam suam non inuenit, cùm ea interim recessisset.

Hæc mutatio dexteræ excelsi.

Nutrix confirmat sanctam Pelagiam, sed nō audet admittere in domum suā.

Exeuntes igitur illinc, omnes & vias & semitas circumeuntes, omnia loca perscrutabantur vsque ad milliaria quadraginta peruestigantes, & tam eam inuenire studentes, quàm illum, qui talem iniuriam ipsi Pelagiæ intulerat. Audierat enim ipsius mater à pueris, quòd ad Episcopum quendam se contulisset: ob idque illis militibus, qui missi fuerant, præceperat, vt si Episcopum inuenirent, & ipsum vinctum ad se ducerent. Milites igitur abeuntes, & longinqua loca perscrutantes, neminem inuenerunt. Sancta verò Pelagia cum famulis suis, qui Christo crediderant, sedebat trans flumen, & ipsa quidem milites videbat: illi verò, qui eam quærebant, neminem videre poterant. Quamobrem ipsius animus exultauit in Domino, ac ridens adolescentibus, qui cum illa erant: Videtisne, inquit, vt Dominus Iesus charos habet omnes ad se venientes, & spem suam in ipso collocantes? Itaque milites frustrà laborantes, ad ipsius matrem redierunt: cui cùm dixissent, neque virum, qui filiæ iniuriam (vt ipsa dicebat) intulerat, neque filiam ipsam à se inuentam, ipsa hæc audiēs, graui mœrore affecta est.

Sed Pelagia vnà cum ijs, quos secum habebat, venit ad matrem, eique dixit: Cur insania & rabie percita es? Cur non vis resipiscere? Non verita es mittere, qui ad te ducant virum sanctum, qui colit vniuersæ naturæ spirantis & omnis potentiæ Dominum? Non te pudet bellum aduersùs Deum ipsum aggredi? A quo si eius seruus Episcopus petierit, Angelum ipse mittet, & temporis momento omnem exercitum à te missum dissipabit, quoniam Deum ipsum Episcopus colit: quamobrem & ab illo exauditur. Respondens eius mater: Et quis' nam, inquit, hic est, de quo ista dicis? Rex, inquit filia, regnantium, cui & meipsam tradidi, priorem sponsum meum execrans. Tunc eius mater filiam Christianam factam verè cognouit, addensque: Agè, inquit, dic: Ecquisnam est Christianorum Deus, cui teipsam tradidisti? Tunc filia, Cur, inquit, curiosè inquiris de diuinitate illa, quæ verbis explicari non potest? Scito enim ipsum esse Dominum cæli & terræ, montium & collium, qui & firmamentum creauit, abyssos constituit, terminum mari posuit, ne transiliret, & continentem terram vastaret. Quæris de Deo meo? Hic est, qui portas æreas contriuit, & vectes ferreos confregit, & mortuos in vitam restituit.

Magna fortitudo tam illustris puellæ.

Psal. 106.

Hæc

Hæc cùm eius mater audiuiſſet,ſtatim ad Diocletiani fillum miſit, dicens: En ſponſa tua,Chriſtianorum Deo coniugata eſt. Ille hoc audiens, ægrè tulit, atque recordatus eſt,quemadmodùm anteà ipſius pater Diocletianus Chriſtianos capiebat, & multis modis ipſos cruciabat. Secedens ergo,ſecum ita loquebatur: Propterea quòd adoleſcentula hæc Deum Chriſtianorum concupiuit, non poterit decætero illum relinquere,& mihi vxor eſſe. Num igitur poſthàc ego Chriſtianos adſpicere potero? Num ſeipſos pro Deo ſuo tradentes, eumque non negantes? Itaque ne illam ac meipſum tormentis ſubiectum videam,iuſtum cenſeo eius cauſa meipſum interficere. Gladio igitur ſumpto,paratus erat ſe interimere,cùm Pelagiæ deſiderium propter admirabilem eius pulchritudinem ferre non poſſet. Quamobrem lugens ita dicebat: Væ pulchritudini,qua ego priuatus ſum. Væ mammis,in quibus ipſe non requieui. Væ ori,cuius amore mihi frui non licet. Hæc lamentans,neque furorem ſuſtinens,in gladium incubuit,& mortuus eſt.

Amoris inſania perdit filium Imperatoris.

Pelagiæ verò mater cùm audiuiſſet filiæ ſponſum ipſius cauſa ſibi mortem intuliſſe, filiam appræhendit,& ad Diocletianum adduxit,ne ipſam cum tota familia Imperator perderet. In palatium igitur ingreſſa, in medio conſtitit. Diocletianus verò cùm matrẽ vnà cum filia ſtantem vidiſſet: Quidnam, inquit, eſt iſtud, quod feciſti? Pelagiæ verò mater ei reſpondit: En filiam meam adduxi,cuius cauſa filius tuus ſeipſum interfecit. Nunc igitur hanc puniens, filij tui cædem vlciſcere. Dioclẽtianus cùm Pelagiam pulchriorem vidiſſet,quàm omnes vxores & pellices ſuæ eſſent,non cogitauit filij cædem vlciſci,ſed quo pacto illam adduceret, vt Chriſtianorum fidem negaret,& eius coniunx fieret. Statim igitur iuſſit ſatellitibus,qui præſtò erant,ante virginem illam afferre infinitam vim auri. Volebat enim multa ſui auri copia Chriſti ſponſam & ſanctam Dei puellam capere. Cumque ipſius matri centum auri talenta dediſſet,illam dimiſit: quæ domum ſuam redijt à filia ſeiuncta,& diaboli gaudio affecta.

Diocletianus Pelagiã cupit habere coniugẽ.

Diocletianus verò iuſſit Pelagiam manè duci coram exercitu ſuo, vt illam ad fidei negationem impelleret,& coniugem duceret. Itaque illam coram omnibus ſic affatus eſt: Vnum hoc à te peto,vt Chriſtum neges, & mecum matrimonio copuleris,totoque Imperio meo potiaris. Quod ſi feceris,filius,quem ex te ſuſcipiam, poſt me regnabit. Denique ſi voluntati meæ obtemperaueris,capitis mei diadema capiti tuo imponam. Ad hæc Pelagia: Inſaniens tu quidem temerè iſta locutus es: ſed ſcito voluntati tuæ me non obtemperaturam,neque tibi vſui futuram in his, quæ dicis, neque capitis tui diadema capiti meo impoſitum iri: noui enim tria diademata in altiſſimis cælis præparata & iam adornata mihi eſſe. Primum diadema erit pro fide, qua meipſam Domino tradidi. Alterum erit regni cælorum diadema,quoniam ipſum expecto. Tertium mihi propoſitum eſt pro ærumnis atque tormentis, inter homines à me ſuſcipiendis,quorum cauſa cæleſtis gratia excipiet me apud Deum. Illud igitur ſcito, quòd voluntati tuæ non morem geram,neque Deum meum negabo.

Eum Pelagia contemnit.

His auditis, Diocletianus Imperator iuſſit militibus, qui aderant, bouem æreum, ligna,bitumen & ſaginam ſuillam afferre, bouemque illum ſubiecto igne incendere. Cùm igitur æreum bouem,vt ab Imperatore iuſſi fuerant, ita incendiſſent, vt eius adſpectus,inſtar ignis,longiùs reluceret,(aberat autem bos ille ab Imperatore quinquaginta vlnis) adoleſcentulam illam in medium produxerunt. Quam cùm ſeniores & Chriſtiani homines vidiſſent,pro ipſa Deum precati ſunt,vt vires & patientiam ei ipſe Dominus ſufficeret. Imperator autem: Exue, inquit, adoleſcentula, veſtes, quibus induta es.Pelagia verò cùm vidiſſet paratos eſſe,qui illam exuerent, magna voce atq; clamore Imperatorem appellans:Recordare,inquit,vxores & pellices tuas, ipſas etiam, vt me,carne indutas eſſe.

Imperator cùm hæc audiſſet,& amoris inſaniam ferre non poſſet, iuſſit multo magis quamprimùm exui. At illa cùm ſe Crucis ſigno muniuiſſet, & vltrò ſe ipſa exuiſſet, ſuas veſtes in conſpectu Imperatoris abiecit,& ait: Fortaſſe tu es doloſus ille ſerpens
Geneſ. 3. in arbore inuolutus,& in Euam irrepens. Tu illam corrupiſti, qui per eam Adam etiam ipſum cepiſti: quamobrem vterque fuit à Paradiſo eiectus. Tu es doloſus ille, qui
Geneſ. 4. olim in cor Cain te inſinuâſti,& in eius mente inuidiam inſeruiſti, vt virginem & conſanguineum fratrem interficeret. Tu es, qui propria tua libidine ac petulantia con-
Iob 1. fiſus,coram Deo ſteriſti, & expetiuiſti iuſtum illum virum Iob, quem tentares: cuius & filios interfeciſti, & omnes facultates perdidiſti. Sed hoſtes Chriſti deficient gladio conſumpti: è quorum numero te fore ſcias, qui demum periturus es. Impegiſti

enim in ipsius Iesu nomen, cui meipsam tradidi. Hæc sancta illa virgo dixit Imperatori, quibus etiam assistentem diabolum conuicit. Tunc diabolus ipse inops consilij subterfugit, & qui à veritate alienior est, è longinquo loco sic clamabat: O quanta est Christianorum me expugnantium violentia.

Puella verò Pelagia sancto Spiritu corroborata cucurrit, & æreum bouem apprehendit, statimque manuū ipsius carnes velut cera, liquefactæ sunt: illa verò nihil omninò sentiebat. Deinde caput suum in os bouis iniecit, ac seipsam intra bouem collocauit: statimque ex eius facie, ventre ac lateribus, totoque corpore, cùm ipsa penitùs in bouem introiuisset, carnes, instar olei, effluxerunt: & per totam vrbem hora illa odoris suauitas, velut vnguenti cuinspiam, perfusa est. Cumque adhuc paululùm spiraret, Dominum Deum voce magna sic laudabat: Gloria tibi sit, Domine vnigenite fili altissimi Dei, cuius aduentu factum est, vt qui antea decepti fuerant, ad manus tuas redirent, &, victa atque conculcata hostis potentia, in teipso perfecti euaderent. Sic puella Pelagia in Domino fuit consummata. *Vide quid possit Christi gratia.*

Tunc duobus militibus prope bouem stantibus Imperator: Videte, inquit, an adhuc viuat Pelagia. Vnus militum Theonicus, alter Iulianus appellabatur. Hi cùm victricem puellam in Domino consummatam vidissent, dixerunt Diocletiano: Non mortua est puella, sed martyr facta, cùm pulcherrimam confessionem confessa sit, & suum Dominum non denegauerit. Imperator cùm illos hæc respondentes audiuisset, iussit eos ligari, & in carcerem conijci: aliosque milites misit, qui viderent, an verè puella mortua esset. Illi cùm eam mortuam vidissent, retulerunt Imperatori, quòd mortua esset. Tunc Diocletianus furens, magna voce clamauit, & manibus purpuream suam vestem discindens, ait: O Christianorum animos. En vt illi ad mortem vsq; perseuerant; Deum non negantes, neque voluntati nostræ obsequentes. Nunquid illi sunt potestate mea validiores? Egóne inimicis meis non satiabor? Cùm hæc dixisset, iussit sanctæ Pelagiæ reliquias nulla sepultura honorari. Itaque proiectæ sunt in montem, Linatum nomine. Descenderunt autem quatuor leones, & circa Pelagiæ ossa consederunt, à feris atque volucribus ea seruantes. *Sancta virgo reddit spiritum.*

Apparuit autem Spiritus sanctus beato Episcopo Clinoni, qui Pelagiam catechismo instruxerat, eique dixit: Nuncio tibi optatum nuncium. Hodiè puella Pelagia martyrium sustinuit, quemadmodùm tu Deum pro illa precatus fueras. Surge igitur, & oblationem Deo ipsi offeras, quòd virgo constantem & firmam cōfessionem præstiterit. Indicauit autem ipsi & locum, vbi sancta martyr Pelagia iacebat: quò abijt beatus Episcopus Clino: eumque vidisset locum beatæ Pelagiæ, vidit & leones quatuor illi assidentes. Qui cùm Episcopum illum beatum intuiti essent, ei obuiàm processerunt, & ipsum submissis corporibus adorârunt. Beatus verò Episcopus ea re gaudens exultansque, sanctæ Pelagiæ reliquias suscepit, & in montis sublimiorem partem tulit. Cumque stadijs ferè decem processisset, ad eius montis verticē ascendit: quem cùm, velut marmor, politum esse vidisset, conduxit qui lapides inciderent: & sacellum quoddam ædificauit, sanctæque Pelagiæ reliquias illic reposuit: & montem illum appellauit, Montem congregationis, sanctæque Pelagiæ nomen sic inscripsit. Sancta virgo Pelagia, quæ Deo seipsam obtulit, & ad finem vsque pro veritate certauit, quòd ad corpus pertinet, hîc requiescit: eius autem anima in cælis regnat cum angelis. Ita martyrium compleuit sancta martyr Christi Pelagia in Patris & Filij & Spiritûs sancti gloriam, nunc & semper & in secula seculorum, Amen. *Leones seruāt eius reliquias.* *Mons congregationis*

DE S.

DE S. SYLVANO GAZÆ EPISCOPO, ET ALIIS QVIBVSDAM SANCTIS ET PRAECLARIS MARtyribus:

qui etsi non omnes hoc die passi sint, tamen quòd breuis historia in aliquot particulas commodè distrahi non posset, hic collocare integram maluimus. Habetur autem in Ecclesiastica Historia Eusebij Cæsareensis lib. 8. cap. 22. Interprete Iohanne Christophorsono, Angliæ doctissimo Episcopo.

Maij 4. quod ad Syluanũ & alios quosdam attinet.

VM septimus annus persecutionis contra nos intentatæ iam propè esset confectus, & res nostræ sensim & quasi racito gressu ad quandam tranquillitatem securitatemque prolaberentur, & ad octauum annum deflecterent, in quo non exigua confessorum multitudo apud metalla in Palæstina cogebatur, qui magna iam in ritibus religionis persungendis vtebantur libertate, adeò vt domos in ecclesias exædificarent: Præfectus prouinciæ, vir sæuus & improbus, qualem scelera eius, in martyres Christi admissa, ipsum planè commonstrabant, cò statim profectus, simulatque facta & vitæ institutionem eorum, qui ibi degebant, audiuerat, Imperatorem facit per literas certiorem; & in iisdem ea, quæ ad eorum famam violandam maximè valere putabat, ad eum perscribit. Vnde qui metallorum venis præerat, eò accessit, & tanquam ex Imperatoris mandato, confessorum segregauit multitudinem, sicque distribuit, vt deinceps alij Cyprum, alij Libanum incolerent: alios etiam in alia Palæstinæ loca dispertiens, omnes varijs laborum molestijs vexari conterique præcepit. Deinde quatuor ex eorum numero eximens, qui principem locum inter eos tenere videbantur, ad magistrum equitum mittit: quorum duo Petrus & Nilus appellabantur, Aegyptiorum episcopi: tertius presbyter fuit. His etiam quartus accessit Patermythius, vir propter singulare erga omnes pietatis studium facilè clarissimus. Ex quibus magister equitum religionis & fidei in Christum inficiationem postulat: atque haud compos voti factus, eos ignis incendijs cremandos tradit.

Horũ martyrium incidit in 19. Septẽbris diẽ.

Alij rursus ex confessoribus, qui aut propter ingrauescentem ætatem, aut membra inutilia, aut alias corporis infirmitates erant illo operum ministerio soluti, ibi in locum separatum ad incolendum amandati. Quorum primas tulit Syluanus episcopus Gazæ, qui pium virtutis specimen & egregium exemplar Christianismi omnibus ostendit. Iste à primo die persecutionis (propè dixerim) ad extremum vsque, per totum temporis spatium varijs certaminibus pro crebra fidei confessione decursis, nobilitatus, ad illum temporis articulum reseruabatur: vt omnia certamina martyrum, in Palæstina interfectorum, postremus quasi sigillo cruoris obsignaret. Cum eo coniuncti erant ex Aegypto complures: inter quos erat Iohannes, qui memoriæ bonitate facilè omnes nostri temporis superauit: & quanquàm anteà luminibus orbatus erat, tamen tortores adeò sæui, truculenti, crudeles & immanes fuerunt, vt propter egregiam in Christi nomine confitendo constantiam, qua magnoperè excellebat, tum ignitis cauterijs eius pedem pari ratione cum alijs prorsus labefactarent, tum pupillam oculi, quæ visum amiserat, candente ferro exurerent. Eum autem ob morum probitatem, & piam viuendi rationem, præsertim cùm cæcus esset, non est cur quisquam tantoperè admiretur: quandoquidem illud non tantum habet admirationis, quantum memoriæ vis, qua quidem integros sacrarum scripturarum libros, non in tabulis lapideis, vt ait diuus Apostolus, neque in animalium pellibus, membranis aut charta, quæ vel tineæ conficiunt, vel temporis consumit diuturnitas: sed in tabulis reuerà cordis carneis, id est, in animo solerti & syncera mentis intelligentia tanquam scriptos habuit: adeò vt quando visum erat, interdum legis & prophetarum testimonia, sæpè historias, nonnunquàm Euangelia aut Apostolorum scripta, memoriter ex animi domicilio, tanquam ex quodam literarum thesauro, proferre potuerit. Ipse equidem fateor, me, cùm primùm hominem in media Ecclesiæ multitudine ac frequentia stantem, & quasdam diuinæ scripturæ partes recitantem animaduerterem, penitùs obstupuisse. Nam quandiù vocem illius solùm audire licebat, tam diù aliquem, vti in populi conuentibus in Ecclesia mos est, ex scripto legisse putabam. Sed vbi quàm proximè ad

S. Syluanus egregius martyr.

Iohannis martyris excæcati mira memoria.

2. Cor. 3.

eum accedens, quod factū erat, euidenter conspicabar, & alios omnes integris oculis & apertis vndique circunsistentes, hunc autem solis mentis luminibus vtentem, & reuerà non pauca velut prophetam proloquentem, & multis partibus eos, quibus corporis sensus sani & valentes erant, superantem, non potui non Deum ea de re tum summis laudibus efferre, tum inprimis admirari. Et euidens certè ac firmum argumentum mihi videre videbar, eum re ipsa & veritate hominem esse, non qui in externa corporis forma & specie oculis subijcitur, sed qui in ipso animo & interiore cogitatione residet: qui quidem in isto, licèt corpus deformatum mancumque esset, maiorem tamen interioris facultatis suæ virtutem declarauit.

Illis autem, quos diximus, in loco separato commorantibus, & consueta ipsorum vitæ instituta in orationibus, in ieiunijs, in reliquis exercitationibus exequentibus, Deus ipse dextram benignam & propitiam porrigens, largitus est, vt per martyrium salutarem vitæ exitum consequerentur. Hostis nanque & aduersarius noster diabolus eos quidem, vtpotè precibus attentissimè ad Deum fusis, contra ipsum armatos non ampliùs ferre poterat: sed sicuti putabat, molestiam ipsi exhibentes trucidare & è terra tollere instituit. quippè Deus illi hoc agere molienti potestatem concessit, vt pariter nec ipse ab improbitate, quam dedita opera decreuisset, vlla ex parte arceretur: & hi præclàra pro multis suis ac varijs certaminibus præmia iam tandem acciperent. Ea de causa ex scelestissimi Maximini Imperatoris mandato, vno die vndequadraginta martyres capitis pœna mulctantur. *vide priscorum Christianorum exercitia.* *39. Martyres.*

MARTYRIVM S. FLORIANI, CVI FIDEM CONCILIANT VETVSTISSIMA MARTYROLOGIA.

Dictio hincinde nonnih illimata est per F. Laurentium Surium.

N diebus Diocletiani & Maximiani Imperatorum, diuersis agonibus concertantes Christiani, deuota mente pro Christo supplicia tolerabant, vt promissionum eius participes efficerentur. Cùm venisset ergo sacrilegorum principum præceptio in Noricum Ripense, præses Aquilinus veniens in castrum Laureacensium, cœpit vehementer inquirere Christianos. Compræhensi autē sunt non minùs quadraginta, qui diutissimè concertantes, & multis supplicijs macerati, missi sunt in carcerem. Ad quorum confessionem beatus Florianus gaudens accessit: cumque accepisset hæc Laureaci fieri, eò cœpit ire, vt pro Christi nomine varia supplicia perferret. Vbi autem venit eò ad commilitones suos, cum quibus anteà militauerat, audiuitque ex eis, Christianos ad idolorum sacrificia perquiri, dixit ad eos: Quem alium quæritis? Ecce ego quoque Christianus sum: ite, nunciate Præsidi hic me adesse. Præses Aquilinus his auditis, vocauit eum ad se, & iussit dijs sacrificare. Quod vt faceret cùm nulla posset ratione adduci, præcepit eum fustibus cædi. Ille iterùm iterumque cæsus, permansit fidelis, & vultus eius mira perfusus hilaritate cernebatur. Deinde mandat Præses scapulas eius acutis ferris confringi. Id verò B. Florianus cum ingenti gaudio perferens, magis glorificabat Deum. Videns autem se superatum Præses iniquissimus, iussit eum duci ad Anisum fluuium, & ibi præcipitari de ponte. *Maij 4.* *Laureacum* *S. Martyr fustibus cæditur.*

Beatus Florianus, lata in se sententia, gaudens & exultans ibat ad mortem, credens se ad vitam proficisci sempiternam: cumque venisset ad locum, vbi mergendus erat, petijt à militibus sibi dari spatium precandi. Eo impetrato, vna ferè hora fuit in precibus. Iamque ligato ad collum eius saxo, iuuenis quidam sæuus nimis præcipitauit eum de ponte in fluuium, cuius oculi mox crepuerunt. Fluuius autem suscipiens martyrem Christi, expauit, & eleuatis vndis, in quoddam eminentius saxum corpus eius exposuit, quod aquila, nutu Dei eò aduolans, expansis alis protegebat. Apparuit autem in visione beatus Florianus Valeriæ matronæ Deo deuotæ, indicauitque ei, quo loco corpus eius humaret. Illa hac visione admonita, mox ad fluuium abijt, & præ gentilium metu virgultis illud inuoluit, perduxitque ad locum sepulturæ destinatum. Cùm autem inter eundum iumenta, quæ sacrum corpus vehebant, delassarentur, matrona tremens rogauit Dominum, vt ipse ferret opem: statimque erupit illic fons, cuius aqua reficiens iumenta, susceptum confecit iter, & corpus sepeliuit. Eo autem loco multæ *Iactatur in flumen, sed nō submergitur.* *Miraculum.*

fiunt diuinitùs curationes,& quicunque ex fide petierint, misericordiam Dei impetrabunt. Vitæ enim sanctitas & constantia fidei athletas Christi coronat, & cum palma martyrij ad vitam perducit æternam,auxiliante rege æterno,Domino nostro Iesu Christo,qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat in secula seculorum, Amen. Hactenùs historia. Sunt qui scribant corpus huius beati martyris tempore Casimiri Ducis Poloniæ ab Aegidio Mutinensi Episcopo Cracouiam allatum, & à Gethone Episcopo Cracouiensi honorificentissimè exceptum,structamque ab illo & Casimiro Duce extra muros Cracouienses basilicam elegantissimam & collegium Canonicorum,adiunctis opimis prouentibus : porrò reliquias sancti martyris in loculo marmoreo conditas,in ecclesia eius vrbis cathedrali repositas,multaque illic miracula perpetrata. Facta est hæc translatio Anno salutis 1183.

VITA S. MONICÆ MATRIS S. AVGVSTINI, QVAM EX LIBRIS CONFESSIONVM EIVSDEM *beatissimi episcopi,collegit doctissimus antistes Aloysius Lipomanus.*

Maij 4. Ex confession. Augustini lib. 3. cap. 11. & 12.

T misisti manum tuam ex alto Domine Deus, & de hac profunda caligine erroris Manichæorum eruisti animam meam,cùm pro me ploraret ad te mater mea,fidelis tua, ampliùs quàm flent matres corporea funera. Videbat enim illa mortem meam ex fide & spiritu, quem ex te habebat,& exaudisti eam Domine. Exaudisti eam, nec despexisti lachrymas eius, cùm profluentes rigarent terram sub oculis eius, in omni loco orationis eius, & exaudisti eam. Nam vnde illud somnium,quo eam consolatus es, vt viuere me secum crederet, & habere secum eandem mensam in domo, quod nolle cœperat, auersans & detestans blasphemias erroris mei? Vidit enim stantem se in quadam regula linea,& aduenientem ad se iuuenem splendidum, hilarem atque arridentem sibi,cùm illa esset mœrens & mœrore confecta. Qui cùm causas quæsisset ab ea mœstitiæ suę quotidianarúmque lachrymarum, docendi, vt assolet, non discendi gratia, atque illa respondisset, perditionem meam se plangere : iussisse illum, quò secura esset, atque admonuisse, vt attenderet & videret, vbi esset illa, ibi esse & me. Quod illa vbi attendit,vidit me iuxta se in eadem regula stantem. Vnde hoc, nisi quia erant aures tuæ ad cor eius ? O tu bone omnipotens, qui sic curas vnumquenque nostrûm, tanquam solum cures : & sic omnes,tanquam singulos. Vnde illud etiam, quòd cùm mihi narrâsset ipsum visum,& ego ad id trahere conarer,vt illa se potiùs non desperaret futuram esse, quod eram : continuò sine aliqua hæsitatione, Non, inquit. non enim mihi dictum est, Vbi ille,ibi & tu : sed, Vbi tu, ibi & ille. Confiteor tibi Domine recordationem meam, quantùm recolo,quod sæpè non tacui,ampliùs me isto per matrem vigilantem responso tuo, quòd tam vicina interpretationis falsitate turbata non est, & tam citò vidit, quod videndum fuit,quod ego certè,antequàm dixisset,non videram,etiam tum commotum fuisse, quàm ipso somnio, quo fœminæ piæ gaudium tanto pòst futurum,ad consolationem tunc præsentis solicitudinis,tanto antè prædictum est. Nam nouem fermè anni sequuti sunt, quibus ego in illo limo profundi ac tenebris falsitatis, cùm sæpè surgere conarer, & grauiùs allidere, volutatus sum : cùm tamen illa vidua casta,pia & sobria,quales amas,iam quidem spe alacrior, sed fletu & gemitu non segnior,non desineret horis omnibus orationum suarum de me plangere ad te : & intrabant in conspectum tuum preces eius,& me tamen dimittebas adhuc volui & inuolui in illa caligine.

Vide erga nos prouidentiã Dei.

S. Augustinus diu Manichæus.

Et dedisti alterum responsum interim,quod recolo. Nam & multa prætereo, propter quod propero ad ea, quæ me magis vrgent confiteri tibi, & multa non memini. Dedisti ergo alterum per sacerdotem tuum, quendam episcopum, nutritum in Ecclesia, & exercitatum in libris tuis. Quem cùm illa fœmina rogâsset, vt dignaretur mecum colloqui,& refellere errores meos,& dedocere me mala, ac docere bona,(faciebat enim hoc, si quos fortè idoneos inuenisset) noluit ille, prudenter sanè, quantùm sensi posteà. Respondit enim, me adhuc esse indocilem, eò quòd inflatus essem

essem nouitate hæresis illius,& nonnullis quæstiunculis iam multos imperitos exagitâssem,sicut indicauerat ei. Sed sine,inquit,illum ibi,& tantùm roga pro eo Dominum: ipse legendo reperiet,quis ille sit error, & quanta impietas. Simul etiam narrauit,se quoque paruulum à seducta matre sua datum fuisse Manichæis, & omnes penè non legisse tantùm,verumetiam scriptitâsse libros eorum, sibiq; apparuisse, nullo contrà disputante & conuincente, quàm esset illa secta fugienda: itaque fugisse. Quæ cùm ille dixisset,atque illa nollet acquiescere, sed instaret, magis deprecando, & vbertim flendo,vt me videret,& mecum dissereret, ille iam substomachans tædio: Vade, inquit, à me,ita viuas: fieri enim non potest,vt filius istarum lachrymarum pereat. Quod illa ita se accepisse inter colloquia sua mecum sæpè recordabatur,ac si de cælo sonuisset. Augustinus lachrymarũ filius.

Egisti etiam mecum Domine,vt mihi persuaderetur Romam pergere, & potiùs ibi docere,quod docebam Carthagine. Et hoc vnde mihi persuasum sit, non prætereo confiteri tibi: quoniam & in his altissimi tui recessus, & præsentissima in nos misericordia tua cogitanda & prædicanda est. Non ideò Romam pergere volui, quòd maiores quæstus,maiorque mihi dignitas ab amicis, qui hoc suadebant, promittebatur: quanquàm & ista ducebant animum tunc meum: sed illa erat tunc causa maxima & penè sola,quòd audiebam quietiùs ibi studere adolescentes, & ordinatiore disciplinæ coërctione sedari,ne in eius scholam,quo magistro non vtuntur, passim & proteruè irruant,nec eos admitti omninò,nisi ille permiserit. Contrà apud Carthaginem fœda est & intemperans licentia scholasticorum: Irrumpunt impudenter, & propè furiosa froute perturbant ordinem,quem quisque discipulis ad proficiendum instituerit. Multa iniuriosa faciunt mira hebetudine,& punienda legibus,nisi consuetudo patrona sit, hoc miseriores eos ostendens,quo iam quasi liceat, faciunt, quod per tuam æternam legem nunquàm licebit: & impunè se facere arbitrantur, cùm ipsa faciendi cæcitate puniantur,& incomparabiliter patiantur peiora,quàm faciunt. Ergo quos mores,cùm studerem,meos esse nolui,eos,cùm docerē, cogebar perpeti alienos: & ideò placebat ire,vbi talia non fieri omnes,qui nouerant, indicabant. Verùm autem tu spes mea & portio mea in terra viuentium,ad mutandum terrarum locum pro salute animæ meæ, & Carthagini stimulos,quibus inde auellerer,admouebas,& Romæ illecebras,quibus attraherer,proponebas mihi per homines,qui diligebant vitam mortuam, hinc insana facientes,inde vana pollicentes: & ad corrigendos gressus meos vtebaris occultè & illorum & mea peruersitate. Nam & qui perturbabant ocium meum,fœda rabie cæci erant: & qui inuitabant ad aliud, terram sapiebant. Ego autem, qui detestabar hic veram miseriam,illic falsam felicitatem appetebam. Sed quare hiuc abirem, & illuc irem, tu sciebas Deus, nec indicabas mihi, nec matri, quæ me profectum atrociter planxit,& vsque ad mare sequuta est: sed fefelli eam violenter me tenentem,vt aut reuocaret, aut mecum pergeret: & finxi me amicum nolle deserere, donec vento facto nauigaret. Et mentitus sum matri, & illi matri, & euasi. Quia & hoc tu dimisisti mihi misericorditer,seruans me ab aquis maris, plenum execrandis sordibus vsque ad aquam gratiæ tuæ, qua me abluto, siccarentur flumina maternorum oculorum, quibus pro me quotidiè tibi rigabat terram sub vultu suo: & tamen recusanti sine me redire,vix persuasi,vt in loco,qui proximus nostræ nauierat memoria beati Cypriani, maneret ea nocte. Sed in ea nocte clanculò ego profectus sum: illa autem remansit orando & flendo. Et quid à te petebat Deus meus tantis lachrymis, nisi vt nauigare me non fineres? Sed tu altè consulens, & exaudiens cardinem desiderij eius, non curâsti quod tunc petebat,vt in me faceres, quod semper petebat. Flauit ventus, & impleuit vela nostra,& litus subtraxit adspectibus nostris. In quo manè illa insaniebat dolore,& querelis ac gemitu implebat aures tuas,contemnentes ista: cùm & me cupiditatibus meis raperes ad finiēdas ipsas cupiditates,& illius carnale desiderium iusto dolorum flagello vapularet. Amabat enim secum præsentiam meam more matrum,sed multis multo ampliùs, & nesciebat, quid tu illi gaudiorum facturus esses de absẽtia mea. Nesciebat: ideò flebat & eiulabat, atque illis cruciatibus arguebatur rea reliquiarum Euæ,cum gemitu quærens,quod cum gemitu pepererat. Et tamen post accusationem fallaciarum & crudelitatis meç,conuersa rursus ad deprecandum te pro me, abijt ad solita,& ego Romam.

Ex lib. v. Cōfess.cap. viij.ix. x.

Scholasticorũ Carthaginien. importunitas.

Vita mortua,hominum huic mundo deditorum.

Insaniebat dolore, id est, immodicè dolebat.

Et ecce excipior ibi flagello ægritudinis corporalis, & ibam iam ad inferos, portans omnia mala,quæ commiseram & in te,& in me,& in alios, multa & grauia super originalis pecccati vinculum,quo omnes in Adam morimur. Non enim quicquam eorum 1.Cor.15.

Ephes.2. mihi donaueras in Christo, nec soluerat ille in carne sua inimicitias, quas tecum contraxeram peccatis meis. Quomodò enim eas solueret in cruce phantasmatis, quod de illo credideram? Quàm ergo falsa mihi videbatur mors carnis eius, tam vera erat animæ meæ: & quàm vera erat mors carnis eius, tam falsa vita animæ meæ, quæ id non credebat. Et ingrauescentibus febribus, iam ibam & peribam. Quò enim irem, si tunc abirem hinc, nisi in ignem atque tormenta digna factis meis in veritate ordinis tui? Et illa hoc nesciebat, & tamen pro me orabat absens. Tu autem vbique præsens, vbi erat exaudiebas eam, & vbi eram miserebaris mei, vt recuperarem salutem corporis mei, adhuc insanus corde sacrilego. Neque enim desiderabam in illo tanto periculo baptismum tuum, & melior eram puer, quando illum de materna pietate flagitaui, sicut iam recordatus atque confessus sum: sed iam in dedecus meum creueram, & consilia medicinæ tuæ demens irridebam, qui me non siuisti talem bis mori. Quo vulnere si feriretur cor matris, nunquàm sanaretur. Non enim satis eloquor, quid erga me habebat animi, & quanto maiore solicitudine parturiebat me spiritu, quàm carne pepererat. Non itaque video, quomodò sanaretur, si mea talis illa mors transuerberâsset viscera dilectionis eius. Et vbi essent tantæ preces, & tam crebræ sine intermissione? Nusquam, nisi ad te. An verò tu Deus misericordiarum sperneres cor contritum & humiliatum viduæ castæ ac sobriæ, frequentantis eleemosynas, obsequentis atque seruientis sanctis tuis, nullum diem prætermittentis oblationem ad altare tuum, bis in die, manè & vesperè, ad ecclesiam tuam sine vlla intermissione venientis, non ad vanas fabulas & aniles loquacitates, sed vt te audiret in tuis sermonibus, & tu illam in suis orationibus? Huius'ne tu lachrymas, quibus non à te aurum & argentum petebat, nec aliquod mutabile aut volubile bonum, sed salutem animæ filij sui, tu cuius munere talis erat, contemneres, & repelleres ab auxilio tuo? Nequaquàm Domine: immò verò aderas & faciebas ordine, quo prædestinaueras esse faciendum. Absit, vt tu falleres eam in illis visionibus & responsis tuis, quæ iam commemoraui, & quę non memoraui, quę illa fideli pectore tenebat, & semper orans, tanquam chirographa tua ingerebat tibi. Dignaris enim, quoniam in seculum misericordia tua, eis, quibus omnia debita dimittis, etiam promissionibus tuis debitor fieri. Recreâsti me ab illa ægritudine, & saluum fecisti filium ancillæ tuæ, tunc interim corpore, vt esset, cui salutem meliorem atque certiorem dares.

Romæ S. Augustinus periculosè decubuit.

Psal. 50.

Virtutes S. Monicæ. Missæ quotidianę etiā antiquitùs.

Ex libro 6. Confessio. cap. 1. & 2.

Spes mea à iuuentute mea, vbi mihi eras, & quò recesseras? An verò non tu feceras me, & discreueras me à quadrupedibus & volatilibus cæli? Sapientiorem me feceras, & ambulabam per tenebras & lubricum, & quærebam te foris à me, & non inueniebam Deum cordis mei, & veneram in profundum maris, & diffidebam & desperabam de inuentione veri. Iam venerat ad me mater pietate fortis; terra marique me sequens, & in periculis omnibus de te secura. Nam & per marina discrimina ipsos nautas consolabatur, à quibus rudes abyssi viatores, cū perturbantur, cōsolari solent, pollicens eis peruentionem cum salute: quia hoc ei tu per visum pollicitus eras. Et inuenit me periclitantem quidem grauiter desperatione indagandæ veritatis. Sed tamen ei cùm indicâssem, non me quidem iam esse Manichæum, sed neque catholicum Christianum, non quasi inopinatum aliquid audierit, exiliuit lætitia, cùm iam secura fieret ex ea parte miseriæ meæ, in qua me tanquam mortuum, sed resuscitandum tibi, flebat, & feretro cogitationis efferebat, vt diceres filio viduæ: Iuuenis, tibi dico, surge: & reuiuisceret, & inciperet loqui, & redderes illum matri suæ. Nulla ergo turbulenta exultatione exultauit cor eius, cùm audisset ex tanta parte iam factum, quod tibi quotidiè plangebat, vt fieret, veritatem me nondum adeptum, sed falsitati iam ereptum: immò verò quia certa erat, & quod restabat te daturum, qui totū promiseras, placidissimè & pectore pleno fiduciæ respondit mihi, credere se in Christum, quòd priùs, quàm de hac vita emigraret, me visura esset fidelē catholicum: & hoc quidem mihi, tibi autē fons misericordiarum preces & lachrymas densiores, vt accelerares adiutorium tuū, & illuminares tenebras meas, & studiosiùs ad ecclesiam currerem, & in Ambrosij ora suspenderer ad fontem salientis aquæ in vitam æternam. Diligebat autem illum virum sicut angelum Dei, quòd per illum cognouerat me interim ad illam ancipitem fluctuationem iam esse perductum, per quam transiturum me ab ægritudine ad sanitatem, intercurrente acriore periculo quasi per accessionem, quam criticam medici vocant, certa præsumebat.

Visio S. Monicæ.

Luc. 7.

Iohan. 4.

S. Monica cur amârit S. Ambrosium.

Itaque cùm ad memorias sanctorum, sicut in Aphrica solebat, pultes & panem & merū attulisset, atq; ab ostiario prohiberetur, vbi hoc episcopū vetuisse cognouit, tam

piè

piè atque obedienter amplexa est, vt ipse mirarer, quòd tam facilè accusatrix potiùs cõsuetudinis suę, quàm disceptatrix illius prohibitionis effecta sit. Non enim obsidebat spiritum eius vinolentia, eamq; stimulabat in odium veri amor vini, sicut plerosq; mares & fœminas, qui ad canticum sobrietatis, sicut ad potionem aquatam madidi, nauseant. Sed illa cùm attulisset canistrum cum solennibus epulis prægustandis atque largiendis, plus etiam quàm vnum pocillum pro suo palato satis sobrio temperatum, vnde dignationem sumeret, non ponebat. Et si multæ essent, quæ illo modo videbantur honorandæ, memoriæ defunctorum, idem ipsum vnum, quod vbique poneret, circunferebat, quo iam non solùm aquatissimo, sed etiam tepidissimo cum suis præsentibus per sorbitiones exiguas partiretur: quia pietatem ibi quærebat, non voluptatem. Itaque vbi comperit à præclaro prædicatore atque antistite pietatis præceptum esse, ista non fieri, nec ab eis, qui sobriè facerent, ne vlla occasio se ingurgitandi daretur ebriosis, & quia illa quasi parentalia superstitioni gentilium essent simillima, abstinuit se libentissimè, & pro canistro pleno terrenis fructibus, plenum purgatioribus votis pectus ad memorias martyrum afferre didicerat, vt & quod posset, daret egentibus, & * si communicatio Dominici corporis illic celebraretur, cuius passionis imitatione immolati sunt martyres. Sed tamen videtur mihi Domine Deus meus, & ita est in conspectu tuo de hac re cor meum, non facilè fortasse de hac amputanda consuetudine matrem meam fuisse cessuram, si ab alio prohiberetur, quem non sicut Ambrosium diligebat, quem propter salutem meam maximè diligebat: eam verò ille propter eius religiosissimam conuersationem, qua in bonis operibus tam feruens spiritu frequentabat ecclesiam, ita vt sæpè erumperet, cùm me videret in eius prædicatione, gratulans mihi, quòd talem matrem haberem, nesciens qualem illa me filium, qui dubitabam de illis omnibus, & inueniri posse viam vitæ minimè putabam.

[S. Ambrosij encomium.] [* &]

Atque intereà mater ingressa est, quæsiuitque à nobis, quid promouissemus. nam & ei quæstio nota erat. Cuius & ingressum & rogationem cùm scribi nostro more iussissem: Quid agitis? inquit: nunquidnam in illis, quos legitis, libris, etiam fœminas vnquàm audiui in hoc genus disputationis inductas? Cui ego: Non valdè curo, inquam, superborum imperitorumq; iudicia, qui similiter in legendos libros, atque in salutandos homines irruunt. Non enim cogitant, quales ipsi, sed qualibus induti vestibus sint, quanta pompa rerum fortunæque præfulgeant. Isti enim in literis non multùm attendunt, aut vnde sit quæstio, aut quò peruenire differentes moliantur, quidve ab eis explicatum atque confectum sit. In quibus tamen quia nonnulli reperiuntur, quorum animi contemnendi non sunt (adspersi sunt enim quibusdam condimentis humanitatis, & facilè per aureas depictasque ianuas ad sacrosancta philosophiæ penetralia perducuntur) satis eis fecerunt & maiores nostri, quorum libros tibi, nobis legentibus, notos esse video. Et his temporibus, vt omittam cæteros, vir & ingenio & eloquentia & ipsis insignibus muneribus fortunæ, & quod ante omnia est, mente præstantissimus Theodorus, quem benè ipsa nôsti, vt & nunc, & apud posteros nullum genus hominum de literis nostrorum temporum iurè conqueratur. Mei autem libri, si quorum fortè manus tetigerint, lectoque meo nomine non dixerint, Iste quis iste? codicemque proiecerint: sed vel curiosi, vel nimiùm studiosi, contempta vilitate liminis, intrare perrexerint: me tecum philosophantem non molestè ferent, nec quenquam istorum, quorum meis literis sermo miscetur, fortasse contemnent. Sunt enim non solùm liberi, quod cuius disciplinæ liberali, nedum philosophiæ, satis est: sed summo apud suos loco nati. Doctissimorum autem hominum literæ etiam sutores philosophatos, & multo viliora fortunarum genera continent. Qui tamen tanta ingenij virtutisque luce fulserunt, vt bona sua cum qualibet huiuscemodi nobilitate nullo modo vellent, etiam si possent, vlla conditione mutare. Nec deerit, mihi crede, tale hominum genus, cui plùs placeat hoc ipsum, quia mecum philosopharis, quàm si quid hic aliud aut iucunditatis, aut grauitatis inuenerit. Nam & fœminæ sunt apud veteres philosophatæ, & philosophia tua mihi plurimùm placet. Nam ne quid mater ignores, hoc Græcum verbum, quod philosophia nominatur, Latinè amor sapientiæ dicitur. Vnde etiam diuinæ scripturæ, quas vehementer amplecteris, non omninò philosophos, sed philosophos huius mundi, euitandos atque irridendos esse præcipiunt. Esse autem alium mundum ab istis oculis remotissimum, quem paucorum sanorum intellectus intuetur, satis Christus ipse significat, qui non dicit, Regnum meum non est de mundo: sed, Regnum meum non est de hoc mundo. Nam quisquis omnem philosophiam fugiendam putat, nihil nos vult aliud,

[Ex lib. i. de Ordine, c. 11] [Sutores philosophi.] [Philosophia.] [Philosophi quinam in scripturis reiecti. Colos. 2. Iohan. 18.]

aliud, quàm non amare sapientiam. Contemnerem te igitur in his literis meis, si sapientiam non amares: non autem contemnerem, si eam mediocriter amares: multo minùs, si tantum, quantum * ego, amares sapientiam. [* Me, legendum puto.] Nunc cùm eam multo plùs, quàm meipsum, diligas, & nouerim quantum me diligas, cumque in ea tantum profeceris, vt iam nec cuiusuis incōmodi fortuiti, nec ipsius mortis, quod viris doctissimis difficilimum est, horrore deterrearis, quam summam philosophiæ arcem omnes esse confitentur, egóne me non libenter tibi etiam discipulum dabo? Hic illa cum blandè ac religiosè nunquàm me tantum mentitum esse dixisset, & viderem tam multa nos verba fudisse, vt neque scribenda non essent, & iam libri modus esset, neque tabulæ reliquæ forent, placuit quæstionem differri: simul vt meo stomacho parcerem. Nam eum plùs, quàm vellem commouerant ea, quæ mihi euomenda in illos adolescentes necessariò visa sunt. Sed eùm abire cœpissemus, Memento, inquit Licentius, quàm multa, & quàm necessaria nobis abs te accipienda, per occultissimum illum diuinumque ordinem, etiam te nesciente, subministrentur. Video, inquam, & ingratus Deo non sum, vosque ipsos, qui aduertitis, ob idipsum præsumo fore meliores. Hoc fuit tantùm illo die negocium meum.

[Ex lib. 9. Confessionum, a cap. 7. vsque ad 13. inclusiuè.] Non longè cœperat Mediolanensis ecclesia genus hoc consolationis & exhortationis celebrare, magno studio fratrum concinentium vocibus & cordibus. Nimirùm annus erat, aut non multo ampliùs, cùm Iustina Valentiniani regis pueri mater, hominem tuum Ambrosium persequeretur hæresis suæ causa, qua fuerat seducta ab Arrianis. Excubabat pia plebs in ecclesia, mori parata cum episcopo suo, seruo tuo. Ibi mater mea, ancilla tua, solicitudinis & vigiliarum primas partes tenens, orationibus viuebat. Nos adhuc frigidi à calore spiritûs tui, excitabamur tamen ciuitate attonita atque turbata. Tunc hymni & psalmi vt canerentur secundùm morem Orientalium partium, ne populus mœroris tædio contabesceret, institutum est, & ex illo in hodiernum retentum, multis iam ac penè omnibus gregibus tuis, & per cætera orbis imitantibus. [Inuēta corpora integra SS. Geruasij & Protasij.] Tunc memorato antistiti tuo per visum aperuisti, quo loco laterent martyrum corpora Protasij & Geruasij, quæ per tot annos incorrupta in thesauro secreti tui recondideras, vnde opportunè promeres ad coërcendam rabiem fœmineam, sed regiam. Cùm enim propalata & effossa digno cum honore transferrentur ad Ambrosianam Basilicam, non solùm quos immmundi vexabant spiritus, confessis eisdem dæmonibus sanabantur: verumetiam quidam plures annos cæcus ciuis, ciuitatique notissimus, cùm populi tumultuantis lætitiæ causam quæsisset atque audisset, exiliuit, eoque se vt duceret, suum ducem rogauit. Quò perductus, impetrauit admitti, vt sudario tangeret feretrum preciosæ in conspectu tuo mortis sanctorum tuorum. [Psal. 115.] Quod vbi fecit atque admouit oculis, confestim aperti sunt. Inde fama discurrens, inde laudes tuæ feruentes lucentes, inde illius inimicæ animus etsi ad credendi sanitatem non applicitus, à persequendi tamen furore compressus est. Gratias tibi Deus meus. Vnde & quò eduxisti recordationem meam, vt hæc etiam confiterer tibi, quæ magna oblitus prætererieram? [Cant. 1.] Et tamen tunc, cùm ita fragraret odor vnguentorum tuorum, non currebamus post te: & ideò plùs flebam inter cantica hymnorum tuorum, olim suspirans tibi, & tandem respirans, quantum patet aura in domo fœnea.

[Cap. 8.] Qui habitare facis vnanimes in domo, consociâsti nobis & Euodium iuuenem ex nostro municipio. Qui cùm agens in rebus, militaret, prior nobis ad te conuersus est & baptizatus, & relicta militia seculari, accinctus est in tua. Simul eramus, simul habitabamus placito sancto: quærebamus, quisnam locus nos vtiliùs haberet seruientes tibi: pariter remeabamus in Aphricam. Et cùm apud Ostia Tiberina essemus, mater defuncta est. [Obitus S. Monicæ.] Multa prætereo, quia multùm festino. Accipe confessiones meas & gratiarum actiones, Deus meus, de rebus innumerabilibus etiam in silentio. Sed non prætereibo, quicquid mihi anima parturit de illa famula tua, quæ me parturiuit: & carne, vt in hanc temporalem, & corde, vt in æternam lucem nascerer. Non eius, sed tua dicam dona in ea: neque enim seipsam fecerat, aut educauerat seipsam. Tu creâsti eam, nec pater nec mater sciebat, qualis ex eis fieret illa. Et erudiuit eam in timore tuo virga Christi tui, regimen vnici filij tui in domo fideli, bono membro Ecclesiæ tuæ. Nec tantam erga suam disciplinam diligentiam matris prędicabat, quantam famulæ cuiusdam decrepitæ, quæ patrem eius infantem portauerat, sicut dorso grandiusculalrum puellarum paruuli portari solent. Cuius rei gratia, & propter senectam ac mores optimos, in domo Christiana satis à dominis honorabatur. Vnde etiā curam dominicarū filiarum com-

commissam sibi diligenter gerebat, & erat in eis coërcendis, cùm opùs esset, sancta seueritate vehemens, atque in docendis sobria prudentia. Nam eas, præter illas horas, quibus ad mensam parentum moderatissimè alebantur, etiamsi exardesceret siti, nec aquam bibere sinebat, præcauens consuetudinem malam, & addens verbum sanum: Modò aquam bibitis, quia in potestate vinum non habetis: cùm autē ad maritos veneritis, factæ dominæ apothecarum & cellariorum, aqua sordebit, sed mos potandi prævalebit. Hac ratione præcipiendi, & authoritate imperandi frænabat auiditatem tenerioris ætatis, & ipsam puellarum sitim formabat ad honestum modum, vt iam nec liberet, quod non deceret. Et subrepserat tamen, sicut mihi famula tua narrabat, surrepserat ei vinolentia. Nam cùm de more, tanquam puella sobria, iuberetur à parentibus de cuppa vinum depromere, submisso poculo, qua desuper patet, priusquàm in lagunculam funderet merum, primoribus labris sorbebat exiguum, quia nō poterat ampliùs, sensu recusante. Non enim vlla temulenta cupidine faciebat hoc, sed quibusdam superfluentibus ætatis excessibus, qui ludicris motibus ebulliunt, & in puerilibus animis maiorum pondere premi solent. Itaque ad illud modicum quotidiana modica addendo, quoniam qui modica spernit, paulatim decidit, in eam consuetudinem lapsa erat, vt propè iam plenos mero caliculos inhianter hauriret. Vbi tunc sagax anus, & vehemens illa prohibitio? Nūquid valebat aliquid aduersùs latentē morbum, nisi tua medicina, Domine, vigilaret super nos? Absente patre & matre, & nutritoribus, tu præsens, qui creâsti, qui vocas, qui etiam per præpositos homines boni aliquid agis ad animarum salutem, quid tunc egisti, Domine Deus meus? Vnde curâsti? Vnde sanâsti? Nónne protulisti durum & acutum ex altera anima conuicium, tanquam medicinale ferrum, ex occultis prouisionibus tuis, & vno ictu putredinem illam præcidisti? Ancilla enim, cum qua solebat accedere ad cuppam, litigans cum domina minore, vt fit, sola cum sola, obiecit hoc crimen amarissima insultatione, vocās meribibulam. Quo illa stimulo percussa, respexit fœditatem suam, confestímque damnauit atque exuit. Sicut amici adulantes peruertunt, sic inimici litigantes plerunque corrigunt. Nec tu, quod per eos agis, sed quod ipsi voluerunt, retribuis eis. Illa enim irata, exagitare appetiuit minorem dominam, non sanare, & ideò clāculò: aut quia ita eas inuenerat locus & tempus litis, aut ne fortè & ipsa periclitaretur, quòd tam serò prodidisset. At tu Domine rector cælestium & terrenorum, ad vsus tuos contorquēs profunda torrentis, fluxum seculorum ordinans turbulentum, etiam de alterius animæ insania sanâsti alteram, ne quisquam, cùm hoc aduertit, potentiæ suæ tribuat, si verbo eius alius corrigatur, quem vult corrigi.

Sapiens dictū vetulæ.

Mala consuetudo etiam in minimis, nisi mox reprimatur, ad peiora adducit.

Cap. 9.

Educata itaq; pudicè ac sobriè, potiùsque à te subdita parentibus, quàm à parentibus tibi, vbi plenis annis nubilis facta est, tradita viro seruiuit veluti domino, & satagit eum lucrari tibi, loquens te illi moribus suis, quibus eam pulchram faciebas, & reuerenter amabilem atque mirabilem viro. Ita autē tolerauit cubilis iniurias, vt nullam de hac re cum marito haberet vnquàm simultatem. Expectabat enim misericordiam tuam super eum, vt in te credens castificaretur. Erat verò ille prætereà, sicut beneuolentia præcipuus, ita ira feruidus. Sed nouerat hæc non resistere irato viro, non tantùm facto, sed ne verbo quidem. Iam verò refracto & quieto, cùm opportunum videret, rationem facti sui reddebat, si fortè ille inconsideratiùs commotus fuerat. Denique cùm matronæ multæ, quarum viri mansuetiores erant, plagarum vestigia, etiam dehonestata facie gererent, inter amica colloquia illæ arguebant maritorum vitam, hæc earum linguam, veluti per iocum grauiter admonens, ex quo illas tabulas, quæ matrimoniales vocantur, recitari audissent, tanquam instrumenta, quibus ancillæ factæ essent, deputare debuissent: proinde memores conditionis, superbire aduersùs dominos nō oportere. Cumque mirarentur illæ, scientes quàm ferocem coniugem sustineret, nunquàm fuisse auditum, aut aliquo indicio claruisse, quòd Patritius ceciderit vxorem, aut quòd à se inuicèm vel vnum diem domestica lite dissenserint, & causam familiariter quærerent, docebat illa institutum snnm, quod suprà memoraui. Quæ obseruabant, expertæ grarulabantur: quæ non obseruabant, subiectæ vexabantur. Socrum etiam suam primò susurris malarum ancillarum aduersùs se irritatam, sic vicit obsequijs, perseuerans tolerantia & mansuetudine, vt illa vltrò filio suo medias linguas famularum proderet, quibus inter se & nurum pax domestica turbabatur, expeteretque vindictam. Itaque posteaquàm ille & matri obtemperans, & curans familiæ disciplinam, concordiæ suorum consulens, proditas

S. Monica vt in matrimonio se gesserit.

 ad

ad prodentis arbitrium verberibus coërcuit, promisit illa talia de se præmia sperare debere, quæcunque de sua nuru sibi, quò placeret, mali aliquid loqueretur: nullaque iam audente, memorabili inter se beneuolentiæ suauitate vixerunt. Hoc quoque illi bono mancipio tuo, in cuius vtero me creâsti Deus meus, misericordia mea, munus grande donaueras, quòd inter dissidentes atque discordes quaslibet animas, vbi poterat tam se præbebat pacificam, vt cùm ab vtraque multa de inuicèm audiret amarissima, qualia solet eructare turgens atque indigesta discordia, quando præsenti amicæ de absente inimica per acida colloquia crudelitas exhalatur odiorum, nihil tamen alteri de altera proderet, nisi quod ad eas reconciliandas valeret. Paruum hoc bonũ mihi videretur, nisi turbas innumerabiles tristis experirer, nescio qua horrenda pestilentia peccatorum latissimè peruagante, nõ solùm iratorum inimicorum iratis inimicis dicta prodere, sed etiam quæ non dicta sunt addere: cùm contrà animo humano parum esse debeat, inimicitias hominum nec exagitare, nec augere malè loquendo, nisi eas etiam extinguere benè loquendo studuerit: qualis illa erat, docente te magistro intimo in schola pectoris. Denique etiam virum suum iam in extrema vita temporali eius, lucrata est tibi, nec in eo iam fideli planxit, quod in nondùm fideli tolerauerat. Erat etiam serua seruorum tuorum. Quisquis enim eorum nouerat eam, multùm in ea laudabat, & honorabat, & diligebat te: quia sentiebat præsentiam tuam in corde eius, sanctæ conuersationis fructibus testibus. Fuerat enim vnius viri vxor, mutuam vicem parentibus reddiderat, domum suam piè tractauerat, in operibus bonis testimonium habebat. Nutrierat filios, toties eos parturiens, quoties abs te deuiare cernebat. Postremò nobis Domine omnibus, qui ex munere tuo sinis loqui seruis tuis, qui ante dormitionem eius in te iam consociati viuebamus, percepta gratia baptismi tui, ita curam gessit, quasi omnes genuisset: ita seruiuit, quasi ab omnibus genita fuisset.

Inter discordes vt pacẽ solita sit cõciliare.

Patritius S. Monicæ opera credit in Christum.

1.Tim.5.

Cap.10.

Imminente autem die, quo ex hac vita erat exitura, quem diem tu noueras ignorantibus nobis, prouenerat, vt credo, procurante te occultis tuis modis, vt ego & ipsa soli staremus incumbentes ad quandam fenestram, vnde hortus intra domum, quæ nos habebat, prospectabatur, illic apud ostia Tiberina, vbi remoti à turbis, post longi itineris laborem, instaurabamus nos nauigationi. Colloquebamur ergo soli valdè dulciter, & præterita obliuiscentes, in ea, quæ antè sunt, extenti, quærebamus inter nos apud præsentem veritatem, quod tu es, qualis futura esset vita æterna sanctorum, quam nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit. Sed inhiabamus ore cordis in superna fluenta fontis tui, fontis vitæ, qui est apud te, vt inde pro captu nostro adspersi, quoquo modo rem tantam cogitaremus. Cumque ad eum finem sermo perduceretur, vt carnalium sensuum delectatio quantalibet in quantalibet luce corporea præ illius vitæ iucunditate, non comparatione, sed ne commemoratione quidem digna videretur: erigentes nos ardentiore affectu in idipsum, perambulauimus gradatim cuncta corporalia, ipsum cælũ, vnde sol & luna, & stellæ lucent super terram. Et adhuc ascendebamus interiùs cogitando & loquendo te, & mirando opera tua, & venimus in mentes nostras, & transcendimus eas, vt attingeremus regionem vbertatis indeficientis, vbi pascis Israël in æternum veritatis pabulo, & vbi vita sapientia est, per quam fiunt omnia ista, & quæ fuerunt, & quæ futura sunt: & ipsa non fit, sed sic est, vt fuit, & sic erit semper: quin potiùs fuisse, & futurum esse, non est in ea, sed esse solùm, quoniam æterna est. Nam fuisse & futurum esse, non est æternũ. Et dum loquimur, & inhiamus illi, attigimus eam modicè toto ictu cordis, & suspirauimus, & reliquimus ibi religatas primitias spiritûs, & remeauimus ad strepitum oris nostri, vbi verbum & incipitur & finitur. Et quid simile verbo tuo Domino nostro in se permanenti sine vetustate, atque innouanti omnia? Dicebamus ergo: Si cui sileat tumultus carnis, sileant phãtasiæ terræ & aquarum & aëris, sileant & poli, & ipsa sibi anima sileat, & transeat se non se cogitando, sileãt somnia & imaginariæ reuelationes, omnis lingua, & omne signum, & quicquid transeundo fit, si cui sileat omninò: quoniam si quis audiat, dicunt hæc omnia: Non ipsa nos fecimus, sed fecit nos, qui manet in æternum. His dictis si iam taceant, quoniam erexerunt aurem in eum, qui fecit ea, & loquatur ipse solus, non per ea, sed per seipsum, vt audiamus verbum eius, non per linguam carnis, neque per vocem angeli, neque per sonitum nubis, neque per ænigma similitudinis, sed per ipsum, quem in his amamus, ipsum sine his audiamus: sicut nunc extendimus nos, & rapida cogitatione attingimus æternam sapientiam super omnia

Phil.3.

Esa.64. 1.Cor.2.

Psal.35.

Verbũ Dei incommutabile.

Psal.99.

omnia manentem: si continuetur hoc, & subtrahãtur aliæ visiones longè imparis generis, & hæc vna rapiat & absorbeat & recondat in interiora gaudia spectatorem suum, vt talis sit sempiterna vita, quale fuit hoc momentum intelligentiæ, cui suspirauimus: Nónne hoc est, Intra gaudium Domini tui? Et istud quando? An cùm omnes resurgemus, sed non omnes immutabimur? Dicebamus talia, & si non isto modo & his verbis, tamen Domine tu scis, quòd illo die, cùm talia loqueremur, & mundus iste nobis inter verba vilesceret cum omnibus delectationibus suis: tũc ait illa: Fili, quantùm ad me attinet, nulla te iam delector in hac vita. Quid hîc faciam adhuc, & cur hîc sim, nescio, iam consumpta spe huius seculi. Vnum erat, propter quod in hac vita aliquantum immorari cupiebam, vt te Catholicum Christianum viderem, priusquàm morerer: cumulatiùs hoc mihi Deus meus præstitit, vt te etiam contempta felicitate terrena, seruum eius videam. Quid hîc facio? Matth.25. 1.Cor.15.

Ad hæc ei quid responderim, non satis recolo. Tum intereà vix intra quinque dies, aut non multo ampliùs decubuit febribus. Et cùm ægrotaret, quodam die defectum animæ passa est, & paululùm subtracta à præsentibus. Nos concurrimus, sed citò reddita est sensui, & adspexit adstantes me, & fratrem meum, & ait nobis quasi quærenti similis: Vbi eram? Deinde nos intuens mœrore attonitos: Ponetis hic, inquit, matrem vestram? Ego silebam, & fletum frænabam. Frater autem meus quiddam locutus est, quo eam non peregrè, sed in patria defungi tanquam feliciùs optaret. Quo audito, illa vultu anxio reuerberans eum oculis, quòd talia saperet, atque inde me intuens: Vide, ait, quid dicit. Et mox ambobus: Ponite, inquit, hoc corpus vbicunque: nihil vos eius cura conturbet. Tantùm illud vos rogo, vt ad Domini altare memineritis mei, vbi fueritis. Cumque hanc sententiam verbis, quibus poterat, explicâsset, conticuit, & ingrauescente morbo exercebatur. Ego verò cogitans dona tua Deus meus inuisibilis, quæ immittis in corda fidelium tuorum, & proueniunt inde fruges admirabiles, gaudebam, & gratias agebam tibi, recolens quod noueram, quanta cura semper æstuâsset de sepulcro, quod sibi prouiderat & præparauerat iuxta corpus viri sui. Quia enim valdè concorditer vixerant, id etiam volebat, vt est animus humanus minus capax diuinorum, adiungi ad illam felicitatem, & commemorari ab hominibus, concessum sibi esse post transmarinam peregrinationem, vt coniuncta terra amborum coniugum terra tegeretur. Quando autem ista inanitas plenitudine bonitatis tuæ cœperat in eius corde non esse, nesciebam, & lætabar admirans, quòd sic mihi apparuisset: quanquàm & illo sermone nostro ad fenestram, cùm dixit: Iam quid hîc facio? non apparuit desiderare in patria mori. Audiui etiam posteà, quòd iam, cùm Ostijs essemus, cum quibusdam amicis meis materna fiducia colloquebatur quodam die de contemptu vitæ huius & bono mortis, vbi ipse non aderam: illisque stupentibus virtutem fœminæ, quam tu dederas ei, quærentibusque vtrùm non formidaret tam longè à sua ciuitate corpus relinquere: Nihil, inquit, longè est Deo: neque timendum est, ne ille non agnoscat in fine seculi, vnde me resuscitet. Ergo die nono ægritudinis suæ, quinquagesimo & sexto anno ætatis suæ, trigesimo & tertio ætatis meæ, anima illa religiosa & pia corpore soluta est. Cap.11. Memoria defunctorũ in Missa. Obitus S. Monicæ.

Premebam oculos eius, & confluebat in præcordia mea mœstitudo ingens, & trãsfluebat in lachrymas, ibidemque oculi mei violento animi imperio resorbebant fontem suum vsque ad siccitatem, & in tali luctamine valdè malè mihi erat. Tum verò vbi efflauit extremum spiritum, puer Adeodatus exclamauit in planctum, atque ab omnibus nobis coërcitus tacuit. Hoc modo etiam meum quiddam puerile, quod labebatur in fletus, iuuenili voce cordis coërcebatur & tacebat. Neque enim decere arbitrabamur funus illud questubus lachrymosis gemitibusque celebrare: quia his plerunque solet deplorari quædam miseria morientium, aut quasi omnimoda extinctio. At illa nec miserè moriebatur, nec omninò moriebatur. Hoc & documentis morum eius, & fide non ficta, rationibusque certis tenebamus. Quid ergo erat, quod intus mihi grauiter dolebat, nisi ex consuetudine simul viuendi dulcissima & charissima, repentè simul dirupta, vulnus recens? Gratulabar quidem testimonio eius, quòd in ea ipsa ægritudine, obsequijs meis interblandiens, appellabat me pium, & commemorabat grandi dilectionis affectu, nunquàm se audisse ex ore meo iaculatum in se durum aut contumeliosum sermonem, Sed tamen quid tale Deus meus, qui fecisti nos, quid comparabile habebat honor à me delatus illi, & seruitus ab illa mihi? Cap.12. Eius de S. Augustino testimoniũ.

Quo-

Quoniam itaque deſerebar tam magno eius ſolatio, ſauciabatur anima mea, & quaſi
dilaniabatur vita, quæ vna facta fuerat ex mea & illius. Cohibito ergo à fletu illo pu-
ero, Pſalterium aperuit Euodius, & cantare cœpit pſalmũ, cui reſpondebamus omnis
Pſal.100. domus: Miſericordiam & iudicium cantabo tibi Domine. Audito autem hoc, cõue-
nerunt multi fratres ac religioſæ fœminæ, & de more illis, quorum officium erat, fu-
nus curantibus, ego in parte, vbi decenter poteram cum eis, qui me non deſerendum
eſſe cenſebant, quod erat tempori congruum, diſputabam: eoque fomento veritatis
mitigabam cruciatum tibi notum, illis ignorantibus & intentè audiẽtibus, & ſine ſen-
ſu doloris me eſſe arbitrantibus. At ego in auribus tuis, vbi eorum nullus audiebat,
increpabam mollitiem affectûs mei, & conſtringebam fluxum mœroris: cedebatque
mihi paululùm, rurſuſque impetu ſuo ferebatur, non vſque ad eruptionẽ lachryma-
rum, nec vſque ad vultûs mutationem: ſed ego ſciebam, quid corde premerẽ. Et quia
mihi vehementer diſplicebat tantum in me poſſe hæc humana, quæ ordine debito &
ſorte cõditionis noſtræ accidere neceſſe eſt, alio dolore dolebam dolorem meum, &
duplici triſtitia macerabar. Cùm ecce corpus elatum eſt, imus & redimus ſine lachry-
Miſſa pro defunctis antiquiſſimæ conſuetudinis. mis. Nam neque in eis precibus, quas tibi fudimus, cùm offerretur pro ea ſacrificium
precij noſtri, iam iuxta ſepulcrum poſito cadauere, priuſquàm deponeretur, ſicut il-
lic fieri ſolet, nec in eis precibus ego fleui: ſed toto die grauiter in occulto mœſtus
eram, & mente turbata rogabam te, vt poteram, quòd ſanares dolorem meum, nec
faciebas: credo commendans memoriæ meæ, vel hoc vno documento, omnis con-
ſuetudinis vinculum, etiam aduersùs mentem, quæ iam nõ fallaci verbo paſcitur. Vi-
ſum etiam mihi eſt, vt irem lauatum, quòd audieram inde balneis nomen inditũ, quia
Græci βαλανεῖον dixerint, quòd anxietatem pellat ex animo. Ecce & hoc confiteor mi-
ſericordiæ tuæ pater orphanorum, quoniam laui, & talis eram, qualis priùs, quàm la-
uiſſem. Neque enim exudauit de corde meo mœroris amaritudo. Deinde dormiui, &
euigilaui, & non parua ex parte mitigatum inueni dolorem meum, atque vt eram in
Ex hymno Ambroſiano verſus. lecto meo ſolus, recordatus ſum veridicos verſus Ambroſij tui: Tu es enim Deus cre-
ator omnium, Polique rector, veſtiens Diem decoro lumine, Noctem ſoporis gratia,
Artus ſolutos vt quies Reddat laboris vſui: Menteſque feſſas alleuet, Luctuſque ſol-
uat anxios. Atque inde paulatim reducebam in priſtinum ſenſum ancillã tuam, con-
uerſationemque eius piam in te & ſanctam, in nos blandam atque morigeram, qua
ſubitò deſtitutus ſum, & libuit flere in cõſpectu tuo de illa, & pro illa, de me & pro me.
Et dimiſi lachrymas quas continebam, vt effluerent quantùm vellent, ſubſternens eas
cordi meo: & requieuit in eis, quoniam ibi erant aures tuæ, non cuiuſquam hominis
ſuperbè interpretantis ploratum meum. Et nunc Domine confiteor tibi in literis. Le-
gat qui volet, & interpretetur vt volet: & ſi peccatum inuenerit fleuiſſe me matrem
exigua parte horæ, matrem oculis meis interim mortuam, quæ me multos annos
fleuerat, vt oculis tuis viuerem, non irrideat, ſed potiùs, ſi eſt grandi charitate, pro
peccatis meis fleat ipſe ad te patrem omnium fratrum Chriſti tui.

Cap.13. Ego autem iam ſanato corde ab illo vulnere, in quo poterat redargui carnalis af-
fectus, fundo tibi Deus noſter pro illa famula tua lõgè aliud lachrymarũ genus, quod
1.Cor.15. manat de concuſſo ſpiritu conſideratione periculorum omnis animæ, quæ in Adam
Nota timorem etiam ſanctorum hominum. moritur. Quanquàm illa in Chriſto viuificata, etiam nondùm carne reſoluta, ſic vi-
xerit, vt laudetur nomen tuum in fide moribuſque eius: non tamen audeo dicere, ex
quo eam per baptiſmum regeneràſti, nullum verbum exiſſe ex ore eius contra præce-
Matth.5. ptum tuum. Et dictum eſt à veritate filio tuo: Si quis dixerit fratri ſuo, fatue, reus erit
gehennæ ignis. Et væ etiam laudabili vitæ hominum, ſi remota miſericordia diſcuti-
as eam. Quia verò non exquiris delicta vehementer, fiducialiter ſperamus aliquem
Merita noſtra Dei dona. apud te locum inuenire indulgentiæ. Quiſquis autem tibi enumerat vera merita ſua,
quid tibi enumerat, niſi munera tua? O ſi cognoſcant ſe omnes homines, & qui glori-
antur, in Domino glorientur. Ego itaque, laus mea & vita mea, Deus cordis mei,
2.Cor.10. ſepoſitis paulìſper bonis eius actibus, pro quibus tibi gaudens gratias ago, nunc pro
peccatis matris meæ deprecor te: exaudi me per medicinam vulnerum noſtrorum,
Rom.8. Matth.6. quæ pependit in ligno, & ſedens ad dexteram tuam, te interpellat pro nobis. Scio
miſericorditer operatam, & ex corde dimiſiſſe debita debitoribus ſuis: dimitte illi
& tu debita ſua, ſi qua etiam contraxit per tot annos poſt aquam ſalutis. Dimitte
Pſal.142. Domine, dimitte obſecro, ne intres cum ea in iudicium. Superexaltet miſericordia
Matth.5. iudicium, quoniam eloquia tua vera ſunt, & promiſiſti miſericordiam miſericordi-
bus.

bus. Quod vt essent, tu dedisti eis, qui misereberis, cui misertus eris: & misericordiam tuam præstabis, cui misericors fueris. Et credo iam feceris, quod te rogo: sed voluntaria oris mei approba Domine. Nanque illa, imminente die resolutionis suæ, non cogitauit suum corpus sumptuosè contegi, aut condiri aromatibus, aut monumentum electum concupiuit, aut curauit sepulcrum patrium. Non ista mandauit nobis, sed tantummodò memoriam suî ad altare tuum fieri desiderauit, cui nullius diei prætermissione seruierat, vnde sciret dispensari victimam sanctam, qua deletum est chirographum, quod erat contrarium nobis, qua triumphatus est hostis, computans delicta nostra, & quærens quid obijciat, & nihil inueniens in illo, in quo vicimus. Quis ei refundet innocentem sanguinem? Quis ei restituet precium, quo nos emit, vt nos auferret ei? Ad cuius precij nostri sacramentum, ligauit ancilla tua animam suam vinculo fidei. Nemo à protectione tua dirumpat eam. Non se interponat nec vi, nec insidijs leo & draco: neque enim respondebit illa nihil se debere, ne conuincatur & obtineatur ab accusatore callido: sed respondebit dimissa debita sua ab eo, cui nemo reddet, quod pro nobis non debens reddidit. Sit ergo in pace cum viro, ante quem nulli, & post quem nulli nupta est, cui seruiuit, fructum tibi afferens cum tolerantia, vt eum quoque lucraretur. Et inspira Domine Deus meus, inspira seruis tuis, fratribus meis, filijs tuis, dominis meis, quibus & voce, & corde, & literis seruio, vt quotquot hæc legerint, meminerint ad altare tuũ Monicæ famulæ tuæ, cum Patricio quondam eius coniuge, per quorum carnem introduxisti me in hanc vitam, quemadmodùm nescio. Meminerint cum affectu pio parentum meorum in hac luce transitoria, & fratrum meorum sub te patre in matre catholica, & ciuium meorum in æterna Hierusalem, cui suspirat peregrinatio populi tui ab exitu vsque ad reditum, vt quod à me illa poposcit extremum, vberiùs ei præstetur in multorum orationibus, tam per confessiones, quàm per orationes meas.

Rom. 9. Exod. 33. Missæ quotidianæ. Coloss. 2. Vult in Missa S. Augustinus orari pro parẽtibus suis.

VITA S. GOTHARDI EPISCOPI HILDESEMENSIS, EDITA A QVODAM EIVS CONTEMPORANEO

monacho vel canonico: cuius tamen stylus obscurior, ne lectorem offenderet, per F. Laur. Surium mutatus est, & quædam reddita paraphrasticôs. Est autem hic non integra historia, sicut ab authore conscripta fuit, sed non pauca omissa videntur in eo exemplari, quod nos habuimus: præcipua tamen hic haberi speramus, & quæ plus vtilitatis lectori afferant.

PROLOGVS AVTHORIS, MVTATA PHRASI, nonnihil contractus.

ADMODVM reuerendo, & toto deuotionis studio semper colendo domino ac præceptori suo, frater N. corpore & spiritu exiguus, quicquid suo domino debet iure subditus. Scripturus vitã & institutionem beatæ memoriæ patris atque pastoris nostri Gothardi, inter spem & metum anxius, diù multumque quid facerem deliberaui, quòd me tam præclaro operi planè imparem non ignorarem. Alliciebant me splendore suo virtutes, quas per illum Dominus declarauit, sed absterrebat conscientia multiplicis desidiæ meæ, donec tãdem magistrorum & fratrum, inprimis autem veri cultoris Dei Abbatis nostri iussis adactus, partim sponte, partim nolens opus hoc aggredi tentaui. Quod quidem tibi, præceptor eximie, secretiùs offerendum statui, qui & facilè sis daturus veniam erratis, possisque non difficulter tum addere, tum demere, quod visum sit, aut certè opus ipsum penitùs supprimere. Neque id vel admireris, vel asperneris velim, pater venerabilis, quòd te ex omni præsulũ, abbatũ, doctorum numero vnũ elegi huius laboris mei examinatorẽ, quando id vt facerẽ etiam is, quem dixi, Abbas meus hortatus est, & tibi ꝓ fidei & dilectionis tuæ merito beati Gothardi vita omnis præ cæteris magis cognita est, vt qui ab illo familiariùs didiceris etiã arcana pectoris eius. Ego verò ad hũc scribẽdi suscipiendũ laborẽ etiã eo nomine nõ parũ incitatus sum, ꝙ adolescẽs inter Hirsfeldense & Altahẽse cœnobia discurrẽs, prima beati viri gesta à fidelibus & crebrò audierim,

Habes hic & ætatẽ & fidem authoris.

rim, & libenter memoriæ commendârim. Testor autem Dominum IESVM, me nihil mandâsse literis, nisi quod ipse & viderim, & auditione acceperim, aut à fide dignis cognouerim: maximè cùm darem literis operam, vbi à quodam grandæuo sacerdote, tibi quoque benè noto, eius familiaribus vtens colloquijs, pleraque accepi, fide non dubia mihi ea referente, vt si Dominus daret, quandoque in scripta redigerem. Is autem ab ipsa infantia ei fideli ministerio semper adhæserat, & primus eum sacris literis erudierat, cunctasque res eius ad pontificatum vsque probè compertas habebat. Quæcunque autem à me ex his conscripta sunt, ea, vt iam suprà dixi, prudentiæ tuæ discutienda offerre volui, vt per te errata corrigantur, hiantia compleantur, superuacanea reijciantur, res scitu dignæ eorum loco substituantur, stoliditas mea, sicubi lapsa sit, veniam obtineat, & contra insultantium sannas authoritatis tuæ præsidijs muniatur: quanquàm, vt mihi testis est Deus, non valdè moueor, si quis Momus arrogans adducto supercilio carpere me velit, modò studiosis & Deum timentibus simplex rerum gestarum veritas patefacta sit, dataque occasio ijs, qui & velint & possint, beatissimi Gothardi vitā & actus cultiori & elegantiori stylo conscribendi. Nam vt solent sagaces canes signo à venatore dato diligenter inuestigare feras, non vt ipsi inde comedant, sed pareant voluntati domini sui, cupientis & sibi & familiæ suæ, atque etiam fortasse superuenturis hospitibus lautiores epulas apponere: ita & ego lubens hunc suscepi laborem, non vt mihi laudem, quam non mereor, aucuper, sed vt iusti viri memoriam & præsentibus & futuris efficiam sempiternam. Nec quenquam mouere debet, quòd obijciunt mihi nasuti quidam illusores, non debuisse me humilem stirpem commemorare tam præclari & insignis viri, sed eam potiùs in eius laudem silentio premere, tāquam eius existimationi & splendori nominis derogantem: quando ij, qui sanum sapiunt, non tam attendunt fumosas antiqui generis imagines, quàm diuinæ gratiæ prærogatiuas: quibusque ille solus nobilis est, quem nobilitat sua virtus. Ait scriptura diuina: Dominus pauperem facit & ditat, humiliat & sublimat. Suscitat de puluere egenum, & de stercore eleuat pauperem: Vt sedeat cum principibus, & solium gloriæ teneat. Quod in hoc beato viro, tota Ecclesia teste, impletum est. Deductum enim à Domino per vias rectas, & in cōspectu regum magnificatum, cum principibus gloriosè consedisse, & inter principes locutum sapienter, soliumque gloriæ præclarè obtinuisse vidimus: nec ab vllo fidelium dubitatur, lætari eum nunc coram Christo in sanctorum collegio sacerdotum. Interim tamen si fortè loquacitas mea vspiam extra cancellos progressa est, tu pater & doctor egregie, qui id non solùm huius præsulis memoriæ, sed etiam imperitiæ meæ debere existimaris, qui & pro doctrina tua potes approbare probanda, & pro authoritate reijcere improbanda, adhibe censuram & castigationem tuam, vt & friuola sempiterno silentio obruantur, & vtilia absque adulationis fuco deprompta relinquantur. Si quid enim hîc repertum erit vero non consentaneum, non tam imperitiæ meæ, quàm tuæ id incuriæ imputabitur.

1.Reg.2.

HISTORIA.

Maij 4. Cap.1. Matth.5. Tob.12.

DOMINVS Iesus Christus præcipit in Euangelio, vt accensa lucerna non sub modio ponatur, sed super candelabrum, vt eius luce fideles illustrentur. Alia quoque scriptura vult secreta regum celanda, opera verò Dei enuncianda & prædicanda. Ijs nos permoti, dignum sanè duximus, quantum ope cælestis gratiæ consequi possimus, quæ à beato patre nostro Gothardo Episcopo ex virtute gesta sunt, ea & præsentibus & pòst futuris imitanda proponere, & scripto explicare. Nec enim poterimus negligentiæ notam effugere, si quæ de illo laude digna & vidimus & audiuimus, sub silentio latere patiamur: maximè quando ille ex Baioaria, iam olim verbi Dei vomere exculta, & fide Christi affatim instructa, veræ religionis doctor insignis ad nos Saxones transmissus est, quibus proh dolor non immeritò cum probro obijcitur, quòd ad complectendum Dei verbum planè saxeos & indomitos diù nos exhibuimus.

Cap.2. S.Gothardi patria.

Vt igitur ad narrationem veniamus, præclara indole puer Gothardus in Bauaria apud Altahense monasterium ex eius ipsius familia natus est. Parentes germanè Christiani

stiani fuere, vt post res ipsa declarauit; qui cùm eum feliciter enutriuissent, in cœnobio eodem enrârunt sacrarum literarum studijs adhibendum. Hoc verò monasterium à quibusdam Christi cultoribus conditum est anno salutis septingentesimo quadragesimoprimo, quo è viuis excessit Carolus Martellus, Pipini filius, cuius pater fuit Anchisus, ab Arnulpho procreatus. Porrò Carolus Martellus filijs suis Carolomano & Pipino reliquit principatum: atque altero indè anno ex Pipino hoc editus est Carolus Magnus. Constructum verò est Altahense monasterium & consummatum quindecim ferè annis antè, quàm à S. Bonifacio Archiepiscopo, volente sic Zacharia Romano Pontifice, in Baioaria Episcopi certis locis instituerentur. Cui rei etiam assensit Pipinus rex, cui iam Carolomanus frater trienniò antè cesserat partem principatûs, quę ad ipsum attinebat, Romę monastico indutus habitu, & rasus caput. Quo tempore Vuillibaldus datus est Eystadio Episcopus, Ioannes Salisburgensibus, Erimbertus Frisingæ, Gaibaldus Ratisponæ, creuitque & robur accepit ijs in locis Christiana religio. In Altahensi autem cœnobio Christi famulatus sua habuit ab initio incrementa, & centum ferè annis institutum monasticum præclarè illic profecit vsque ad detestabilem illam dissensionem, quæ extitit inter Ludouicum Caroli Magni filium, & liberos eius Ludouicum, Clotarium & Carolum; ac deinde Imperatore defuncto, inter hos fratres annis non paucis, vt Chronica testantur. Altahense cœnobium quādo conditum.

Ea enim tempestate complures spoliabantur ecclesiæ, monasteria vastabantur, atque in ijs etiā Altahense, cuius possessiones, à fidelibus ei collatæ, & hactenùs inconuulsæ, diripiebantur, atque tam flagitiosis rebus militantibus pro volūtate eorum, qui sic debacchabantur, beneficij, immò verò maleficij nomine attribuebantur. Atque ita factum est, vt necessariò illic deficeret monastica professio & disciplina, tametsi annis itidem centum Canonicorum ibi permansit institutum vsque ad Henrici Ducis tempora, quem posteà Imperatorem vidimus. Et Otho quidem rex, filius Henrici Ducis Saxoniæ, non semel illud voluit monasterium aliquot locis instaurare, sed multis se ei obijcientibus impedimentis, inprimis autem Henrici fratris eius Bauariæ Ducis machinationibus, animi sui propositum non potuit ad effectum perducere. Is enim Henricus, cùm primùm creatus esset rex, coram patre & principibus indignabundum se quasi ioco simulans, & eo nobiliorem se iactitans, ei se opposuit, atque in hac iniusta voluntate semper & aduersùs fratrem regem priuatim & veteratoriè, & contra filium regis Ludouicum, vt etiamnum Bauaria testatur, publicè permansit. In hoc ergo monasterio puer Gothardus & à parentibus piè oblatus, & à fratribus religiosè susceptus, quendam literaturæ, Deo donante, accepit haustum sanè laudabiliter, & diuinæ legis, quantùm illius ætatulæ ferebat capacitas, notitiam libenter capiebat, vt in illo quoque verum cerneretur, quod dici solet, Facilimè discitur, vbi spiritus Domini doctor adest. Cap. 3. S. Gothardus puer recipitur in Altahense monasterium.

Per id tempus beatus vir Christianus Patauiensis Episcopus hoc monasterium, ceu beneficiarius gubernabat, rerum ibi tum potiente Henrico Duce. Cumque Altahenses fratres pueri Gothardi religiosum animum egregiamque indolem perspexissent, retulerunt de eo ad Christianum Episcopum. Is verò vbi de illo certior factus fuit, vt erat vir prudentissimus, gratias egit Deo: puerumque è monasterio accitū, in suam admisit familiaritatem: cernensque eum Dei gratia de virtute in virtutem proficisci, maiori eum beneuolētia complexus est, atque triennio secum eum habere voluit comitem itinerum suorum, etiam cùm difficiles essent suscipiendæ profectiones, vt certiùs de animi eius virtute & probitate cognosceret; interim de ijs, quæ fidei & religionis sunt, accuratiùs eum instituens. Fratribus autem Altahensibus ad peragenda diuina ministeria eum repetentibus, Subdiaconum eum ordinauit, sicque à se dimissum, illis restituit. Reuersus autem ille ad monasterium iam adolescens, de die in diem studuit seipso melior fieri, & sanctè inter fratres versari, communi eorum vtilitati religiosius studere & intendere, maiores honorare, æqualibus virtutum exemplis prælucere, inferiores optimis sermonibus crebrò ad meliora incitare. Atque ita factū est, vt breui tempore monasticæ vitæ disciplinam perfectè assecutus, Diaconus quoque ordinatus sit, & vt pòst patuit, non absque Dei prouidētia eius monasterij Præpositus institutus. Cap. 4. Ordinatur Subdiaconus. Virtutes eius. Fit Diaconus, & Præpositus.

Anno autem post Virginis partum noningentesimo octogesimotertio, Othone II. Imperatore ex hac vita sublato post periculosissimum illud planeque infaustū cum Saracenis commissum in Calabria prælium, toto orbe clade & infamia notissimum, Romæque summo Christianorū mœrore admodùm honorificè sepulto, post inconsultam Mersburgensis episcopatûs destructionem, & immeritam, vt vulgo fertur, in- Cap. 5.

 noxij

noxij Comitis necem, is, quem suprà memorauimus, Henricus Bauariæ Dux, pater Henrici Imperatoris, ab Imperatore patruele suo ante septennium infidelitatis & tyrannidis ergô, à principatu illo deiectus, Imperium inuadere conatus est, regnandi cupiditate tanquam œstro quodam percitus, herilemque filium, dignum ordinatione diuina regni hæredem opprimere, malo dæmone cum instigante, voluit. Sed repressi sunt inanes conatus eius à regni primoribus, Deum sanè timentibus, maximè autem à Vuilligiso Moguntino Archiepiscopo, & Bernardo Saxoniæ duce, quorum studio & opera res sedata est: tandemq; Henrico post multa & apta & inepta, quæ quòd Chronicis continentur, hîc referre nolumus, Ducatus restitutus est. Porrò Otho tertius ipso Christi Saluatoris natalitio die à Vuilligiso Archiepiscopo coronatus est, atque in omni ecclesiastica * pietate auito more progredi cœpit. Cuius quidem hoc initiò nō obscurum fuit argumentum, quòd septimo regni sui anno Altahense monasterium consilio Episcoporum in monasticæ religionis statum curauit restituendum, suam etiam operam ad id conferente Duce Henrico. Fuitque tum illi monasterio præfectus Abbas vir venerabilis * Erchanbertus, cuius industria cultus diuinus ad regulæ S. Benedicti præscriptum ibi fuit religiosè constitutus.

Herilem filium, dicit Othonem tertium.

** perfectione*

Cap. 6. S. Gothardus ex canonico fit monachus.

Eius quoque saluberrima adhortatione promptæ obedientiæ iuuenis Gothardus, seculi vanitatibus ex animo renuncians, cum aliquot eius loci fratribus monachus effectus est, cùm iam, vt ipse sæpè nobis indicauit, annum ætatis ageret primum & tricesimū, plerisque alijs, vt satis constat, ex illo cœnobio discedentibus, in quibus fuit etiam ille, N. quem posteà Mindensis ecclesiæ Episcopum vidimus. At noster Gothardus, nouellus nouæ religionis tyro, in melioris vitæ ascitus tyrociniū, vt solebat iam antè in priori instituto, cælesti patriæ inhiabat, tantumq; habuit in virtutibus progressum, vt nouus pręceptor nouo discipulo vel auditori, quod certè in eiusmodi rarum & insolitum est, propter eius integritatem & probitatem, omnem ouilis sibi crediti curam post se penitùs demandaret, eumque in spiritalis exercitij filium adoptaret. Verumenimuerò idem ipse Abbas, exacta in monasterij administratione triennio, vel ob incommodam valetudinem, vel ob tædium curarū, quas affert secularium rerum occupatio, Abbatiæ illius gubernatione se abdicauit, & secretioris vitæ solitudinem expetijt, soli Deo vacare desiderans. Ijs diebus mortuus est Henricus Baioariæ Dux, successitque ei pius Henricus filius eius, non patris insolentiam secutus, sed timorem Domini, qui est sapientiæ initium, complectens, omni literarum studio pręcipuè imbutus, totusque & fide sanus & actu catholicus. Cernens autem ille monasterium Altahense rursus spiritali patre & pastore destitutum, diuini cultûs feruore cum incitante, Gothardum tunc sacerdotio initiatū, Abbatem illic instituere voluit, sed is biennio iustas adhibens & prætexens causas atque rationes, ei assenriri noluit. aiebat enim, se sedem & locum pastoris sui, ipso adhuc viuente, sibi vendicare non debere. Postquàm verò Abbas & à fratribus & ab episcopis reuocatus redire prorsus detrectauit, eisque potestatem fecit quencunque vellent in suum locum surrogandi, Gothardus tandem tum antistitum authoritate, tum fratrū vnanimitate victus, monasterij regimen ita vt Dux constituerat in se recepit: moxque ab ipso promotionis suæ exordio totum se Christi seruitio alacriter impendit, arctioremq; & asperiorem monasticæ vitæ tramitem cum adiunctis sibi fratribus solicitè complexus est, in eo studio annis octo ibidem sine intermissione perseuerans. Atque interim nihilo minùs labore manuario multiplicia fratribus atque necessaria emolumenta comparauit. Nam in monte, qui * Heilingerberg vocatur, firmum castellum & in eo templum elegantissimum in honorem sanctissimæ matris Dei, in qua specialis exhiberetur cultus, cum congruis ædificijs extruxit, & circunquaque, maximè in saltu Boëmico, qui illi regioni propinquus est, ad triginta & eò ampliùs mansos (sic habet author) ad fratrum vsus informauit, priùs tamen suo & fratrum labore extirpatis syluis & vepribus. Intereà temporis anno à Christo incarnato millesimo secundo Otho III. Imperator excessit è vita, substitutusque est ei Henricus Dux Bauariæ, omni pietate conspicuus.

Præclara virtus eius.

Psal. 110.

Creatur Abbas Altahēsis.

Cap. 7.

Monachi Hersfeldēs. dissolutè viuunt.

Ea tempestate in monasterio * Hersfeldensi sancti Vuigberti Abbas fuit Bernharius, genere quidem & dignitate spectabilis, sed tamen, quod bona venia dictum sit, plùs quàm ipsius decebat institutum, popularis auræ & laudis humanæ cupidus. Itaq; laxiùs ille habebat fratres sui monasterij, quàm posceret disciplina monastica, ita vt instar canonicorum res proprias sibi vsurparent, haberentque & priuatas ædes, & equos, & magnam cultiorum vestium copiam, aliaque id genus mundi huius pompas & fastum redolen-

redolentia: possentque pro suo arbitratu & dare & accipere, & agere conuiuia præter fas & decorum. Is verò Abbas biennio ante obitum suum incidit in morbum, eaque causa vltra flumen Fuldam in monte, vbi ipse monasteriũ in honorem beati Petri Apostoli condiderat, cum militibus alijsque familiaribus suis morabatur alicuius refrigerij captandi causa. Sed fratres indignè id ferentes, tanquam qui à patre cōtemni viderentur, ad regē tum per seipsos, tum per literas & legatos sæpè varias detulêre querimonias, quòd etiã victus & vestitus ipsis negaretur, eisque cum cæteris Christi pauperibus famem patientibus, res monasterij multis modis prorsus inutiliter dissiparentur & absumerentur. Eas autem querimonias rex sapiens altiùs quàm ipsi putarent expendens & intelligens, cùm non esset nescius, quibus moribus præditi illi essent, diù quidem dissimulauit, sed tandem eorum importunitate victus, modestè sic respōdit, se patrem illorum, si reualescat, de ijs admoniturum: si verò decedat è vita, se illis ex consilio eorũ, qui diuinarum humanarumque rerum sint periti, de Abbate prouisurum, idque religiosè & ad diuini timoris præscriptum.

Itaque paulò pòst Abbate illo defuncto, Gothardum eis, sic suadentibus Episcopis, patrem gubernatoremque præfecit, solerter eum admonens, vt in omnibus, ita vt Dei timor & monastica disciplina posceret, eis prouideret. Perductus igitur eò Gothardus à Vuilligiso Archiepiscopo Moguntino, & ab eodē accuratè instructus, vt quemadmodùm benè nouerat, probè rectéque se gereret, ipso primo aduentu suo Deo gratias agens, & vt ab illo in præteritis, præsentibus & futuris dirigeretur solicitè orans, principio quidem iuxta Canonis monastici præcepta, duriora & aspera eis proposuit, sed tamen rogatus ab Archiepiscopo, copiam eis fecit ea cum ipso conseςtandi, aut quò illis visum esset discedendi. Illi verò, paucis exceptis senibus & pueris, quamprimũ omnes inde abierunt, per loca diuersa dispersi: at tamen posteà saniori vsos consilio, & eorum ope, qui remanserant, eiusque industriam, comitatē & humanitatē iam experti erant, quosdam quidem celeriùs, alios tardiùs, sed penè omnes tamen ad ouile vir beatus reuocauit, eosque leue Christi iugum, præstante Domino, facilè perferre docuit. Ipsam verò ciuitatem & monasticas habitationes à superuacaneis multis & ineptis ædificijs ilicò repurgauit, & ad congruam monasticæ institutionis & necessitatis habitudinem honestè reformauit, atque sic eo in monasterio tam cum illis, quos ibi inuenerat, quàm cum alijs aliundè adductis fratribus annis septem Deo dignè & coram hominibus laudabiliter vixit. Commendata autem sunt ei etiam alia duo monasteria, Degerense & ✠ Cremense, quæ pari studio in Dei famulatu gubernauit.

Cap. 8. S. Gothardus præficitur Hersfeldēsi monasterio

Reformat collapsam disciplinã.

Iisdem temporibus fuit in Turingia vir quidam nobilis, dignitate & meritis illustris, Guntherus nomine, qui dolens ob peccata in iuuentute perpetrata, & diligenter vitæ suæ anteactæ statum considerans, faciem iustissimi iudicis in confessione præuenire voluit; sed propriæ tum animi tum corporis imbecillitati diffidens, quòd fortassis ferre non posset omnimodam rerum suarum abdicationem, multiuarias res & facultates suas, quas à maioribus acceperat, hæredum suorum accedente consensu, S. Vuigberto firma traditione delegauit, sed ea tamen pactione corā testibus testamento adhibita, vt factus monachus, victus & vestitus causa monasterium Gellingense ipse obtineret, atque indè tam sibi, quàm fratribus illic Christo eum ipso seruituris res necessarias colligeret. At Abbas prudenti consilio apud se perpendens, homini recens conuerso eiusmodi pactionem in via mandatorum Dei magna allaturam discrimina, & in dies non mediocrem animæ perniciem conciliatura ea, quæ sibi per hanc paraturus videbatur, corporis subsidia, prudenter interim eum distulit & remoratus est, & adhuc laico vtentem habitu, secum ad Altahense monasterium adduxit. Vbi ille animo valdè compunctus, petijt ab Abbate, vt ante professionem ipsi Romam petere, & Apostolorũ Christi aliorumque Sanctorum intercessionem pro transactæ vitæ expiatione, & nouæ susceptione promereri cũ ipsius bona venia liceret. Non abnuente Abbate, itque reditque, ac tandem coram altari beatissimæ Mariæ virginis deponit militare cingulum, raditur caput atque barbam, & pro more preces offerens, vt à fratribus in eorum sodalitatem admitteretur, recipitur, & aliquandiù ex regulæ præscripto probatus, monasticum induit habitum. Verùm etiam post professionis votum non immemor eius, quam diximus, pactionis, adit Abbatem, petit sibi fieri potestatem ad patriam reuertēdi, & in loco, quem elegerat, commorandi. Consentit ei pius pater, nolens eum obstinata contradictione à proposito quanuis iniusto depellere, donec animum eius illicita cupientem paulatim posset ratione à sententia deducere. Postquàm igitur ad locũ optatum

Cap. 9.

Hæc loca aliquoties coniectura vsi sumus, quòd pauca quædā legi nō possent.

 peruenit,

peruenit,& res necessarias procurauit illic degentibus,ex occultis infesti dęmonis insidijs & machinationibus, Deo,vt certè credimus, quemadmodùm olim in beato Iob, permittente,multa & varia ei incommoda acciderunt: inter quæ ille, vtpotè paupertatis & laboris insolens,ad Abbatem sæpè confugere, eiusq; opem & consilium anxiè expetere solebat. Abbas verò animi eius fluctuationem alta mente considerans, valdeque pertimescens,ne à proposito deficeret, blanda interdum consolationū fomenta ei adhibebat,& humanissimis admonitionibus mœstitiā eius abstergere nitebatur: nonnunquàm verò, Apostolum sequens, arguens,obsecrās, increpans,opportunè importunè nutantem eius animum castigans,ad viam salutis eum reuocare studebat, tametsi nō admodùm voto potitus est suo. Sed tamen cùm hac ratione sæpè inter se certarent,& alter alteri molestiam exhiberet,tandem aliquando rursus querelas suas illo ad Abbatem deferente, vir Dei iustitiæ zelo permotus, magna seueritate ait ad eum: Vide vt aut in ea, quam Deo pollicitus es, obedientiæ stabilitate ei religiosiùs seruias, aut abiecto monachi habitu, ad pristinas mūdi vanitates diaboli laqueis implicatus te recipias. Quibus ille verbis perterrefactus, crassumque nimis errorem suum tandē perhorrescēs,ingemuit,& omni suprà dicta pactione prorsus ab animo exclusa, cunctisq; de illata quacunq; molestia querimonijs longum valere iussis, ad Altahense monasterium,vbi tum sub illius patris cura, quod pace omnium dictum velim, singulare diuini cultûs studium feruebat, se contulit, atq; illic fratribus humilimè se subijciens, cùm ex superna illustratione breui tempore de monasticæ disciplinæ rigore vberiùs instructus esset, etiam suprà quàm monasticus exigat canon, ipsis quoque superioribus admirantibus, corpus suum castigauit & afflixit.

Iob 1. & 2.

2. Tim. 4.

S. Gothard' acriter obiurgat monachum nō satisfacientem professioni suæ

Tertio enim à cōuersione sua anno in saltu Boëmico vitā egit solitariā, permansitq; illic ad annos septem & triginta, in sanctę religionis studio & in summa volūtarię paupertatis seueritate cum quibusdā alijs socijs suis perseuerans. Victus eorum sanè varius erat, vario studio à rege Hungariæ, atq; è Boëmia & Polonia alijsq; diuersis prouincijs vnà cum vestitu conquisitus. Potus quidē, quod omnibus notū est, nō nisi aqua sola fuit, quæ etsi hospitibus apponebatur abundè, at fratribus tamen non nisi ad certā mensurā. Literas ille prorsus ignorauit, psalmis exceptis, & tamen mira erat præditus euangelij, legis & prophetarū intelligētia, nec historiarum rudis fuit: quam ille intelligentiā consecutus fuit tum ex crebra fratrū relatione, tum ex auida verbi Dei auscultatione: adeoq; sæpissimè ille mysticos & arcanos sensus interdum iocando, interdum verò adhortando non sine audientiū stupore proferebat. Quod nos sanè, qui eum familiariùs nouimus, crebrò audiuimus, pręcipuè aūt in natiuitate beatissimi Ioānis Baptistæ, quē sibi specialem patronum elegerat, cuiusq; natalitium diem maximè solennè habebat: quo die nos illi adfuimus, cùm in capitulari, vt vocāt, collatione fratres suos admoneret, & sancti Ioannis vitā, mores, victum, vestitum & actus cōmemorando, ad tolerandam magno animo penuriā eos incitaret. Vbi reuerā, quod possum Deo teste pro certo affirmare, omnes penè, qui illic aderant, & hos eius sermones audiebāt, adeò compuncti sunt, vt magnos lachrymarū imbres profunderēt. Aderat ibi venerabilis Abbas Altahēsis cum multis sui cœnobij fratribus, nec paucis alijs hospitibus: pręter nos, quibus non licebat, monastico canone prohibente, in canonico habitu illuc ingredi, qui tamen fratrum familiaritate, & maximè Abbatum permissu circunquaque, cōcionatore ignorante, clanculùm ad fenestras collocati fuimus. Erat profectò vir ille, vt de sancto Benedicto scribit beatus Gregorius, quem post Dominum IESVM vita & moribus præcipuè imitabatur, & scienter nesciens, & sapienter indoctus.

Cap. 10. Guntherus, ex nobili monachus, vitam agit solitariam & duram.

Efficacia sermonū eius.

Lib. 2. Dialog.

Porrò beatus Gothardus, senio iam & labore fessus, curarumq; secularium pertæsus, rege annuēte, Hersfeldensis monasterij pręfecturā Arnoldo pręclaro viro, qui eius loci anteà prępositus fuerat, cōmendauit, & Degerensis ęquè venerabili primicerio suo: ac deinde ad Altahense monasteriū se recepit, permansurus illic, si tamen sic visum esset voluntati diuinæ, ad supremum vsq; vitæ suæ diem in monasticæ vitæ studio atq; cultu. Hoc enim monasteriū, vt hodieq; perspici licet, summoperè excolere atq; ornare conatus est, puta codicibus, sacris vestibus, ad diuini sacrificij ministerium pertinentibus, alijsq; varijs & vtilibus ecclesię ornamentis: inprimis aūt, quod quidem compertissimū est, permultos illic fratres scientia & morum integritate insignes atq; spectatos enutriuit, quos posteà, rege & episcopis id poscētibus, in diuersa monasteria patres & doctores ablegauit. Sed cùm in hac laboriosa, at ipsi tamen grata quiete annis decem eum in modum se cōparasset, totoq; pectore, & nocturnis atq; diurnis suspirijs in eam curam

Cap. 11.

S. Gothard' multum cōtulit Altahēsi monasterio.

cogi-

cogitationemq; incũberet, vt posset placere Domino in regione viuorũ, & videre Deũ deorũ in Sion, eccè dormiẽti visio offertur sanè mirabilis, vt ipse quidẽ sępè nobis exposuit, post quã nõ dubitauit se de hoc mũdo recessurũ, quocũq; Dominus iussurus esset.

Nocte quadã, vt semper annis iam triginta consueuerat, post primã noctis quietem in templũ se conferens, in psalmodia cæterisq; id genus diuinis officijs attento animo pernoctabat, etiã post nocturnas absolutas preces. Inde aurora emergẽte, in cubiculũ se paululũ dormitãs recepit, ibiq; in scamno iacẽs, eiusmodi somnio visus est. Oliua speciosę magnitudinis stare videbatur in atrio monasterij, seq; ipse putabat sub ea arbore legendi studio sedere, & quosdã graues honestosq; homines ad ipsum accedere, q se dicerent à rege missos, vt illã effossam oliuam ad eum adferrẽt, in illius ministeriũ cessurã: moxq; secures & fodiendi instrumẽta allata, & arborẽ summa festinatione ab illis effodi: sed interim tamen quò foderẽt altiùs, eò densiores tenacioresq; occurrere radices. Tandẽ vt acceleraretur opus, adhibitis securibus, amputari radices, tolliq; ab eis arborẽ, & ad regẽ asportari. Mox aũt ex relictis densis illis radicibus innumera eaq; speciosa emergere virgulta, totumq; implere atriũ, vulgus quoq; diuersi sexus & ętatis eò aduẽtare, plãtas inde auellere, & per rura atq; cõpita distribuere. His ita visis, expergefactus est, & quamprimũ in templũ rediens, totumq; cogitatũ suum iactans in Dominũ, eius benignissimæ clementiæ sese obnixè cõmendauit, certò sibi persuadens se post hoc somniũ decessurũ. At sapiẽs quisq; etiã alia id euidenter significâsse perspicuè intelligere potest, si accuratè animaduertat multiplicem doctrinę eius copiã & in monasterio illo relictã, & posteà p diuersa cælestis roris dogmata & institutiones longè lateq; diffusam.

Cap. 11. · *Visio eius.* · *Visionis interpretatio.*

Quando verò hucusq; iã, nõ meo fretus ingenio aut eruditione, quæ certè nulla est, sed diuinę gratię innitẽs, de vita beati viri multa laude digna perscripsi, gratias ago Deo pro beneficio suo, opemq; tuã, venerãde pater, quem ad finẽ vsq; in omnibus, maximè verò in hac lucubratione mea magistrũ, patronũ & emendatorem delegi, tuam quoq; apud Deũ intercessionẽ imploro, vt etiam deinceps maiora magisq; memorabilia, illo me adiuuante, sine vllius admixtione mendacij, veraci conuenientiq; stylo conscribã. Itaq; anno à Christo nato millesimo vicesimosecũdo, regni verò Henrici vicesimoprimo, imperij aũt nono, felicis memoriæ Beruuardus, nostrę Hildesemẽsis ecclesię venerabilis antistes, ex hac vita migrauit ad illã sempiternã, tota regione illius obitu nõ mediocriter cõsternata & afflicta. Erat enim, vt obiter vitã eius perstringam, in cultu diuino egregiè feruens, multa animi in gerendis rebus solertia, perspicacitate, prudentia & industria prędìtus, contra refractarios & obstinatos acer & seuerus, erga mansuetos & morigeros comis & humanus, in pręstãdis eleemosynis liberalis & largus, misericordia & cõmiseratione affluens, vigilijs, ieiunijs & precibus diligenter intentus. Monasteriũ nostrum libris, serico, auro, argento, gemmis, picturis, alijsq; ecclesiasticis ornamentis non paucis auxit & instruxit, clericos complures & ad peragendũ Dei cultum & seruitium aptos & idoneos enutriuit, S. Michaëlis templũ sua opera cõstructũ, & bonis suis tum hæreditarijs, tum aliundè cõparatis satis ditatũ, Deoq; consecratũ monastici instituti fratribus attribuit, turres munitissimas casq; insignes vnà cum adhærẽte muro ad Orientẽ & Occidentem vrbis nostræ Hildesemẽsis ob tuendos ciues extruxit, multas sacras ędes cũ diuersis cõmodis ędificijs non vno Episcopatûs sui loco cõdidit, deniq; & diuinis & humanis ea, quæ Episcopũ decet, circunspectione & prudẽtia inuigilauit.

Cap. 13. · *Imperij annos numerat à coronatione, quæ facta est Romæ.* · *Historia breuis S. Beruuardi Episcopi.*

Per id tempus Imperator apud se habebat Gothardum Abbatẽ more suo, & studio pietatis: cumq; ad eum perlatus esset tristissimus nuncius de obitu Beruuardi episcopi, multo mœrore affectus est, & fidelis serui Christi suiq; amici mortẽ lachrymis psecutus est, atq; piam eius animã Deo & sanctis angelis eius debita cõmemoratione cõmendauit. Deinde Abbatem Gothardũ secretò alloquens, indicauit ei voluntatẽ suam de illo suscipiendo Episcopatu. At ille mox in faciẽ ei restitit, seq; tali functione & honore planè indignũ affirmauit. Imperator verò etiã atq; etiã toto pectore eum adhortatus est, ne recusaret. Sed ille permãsit in sententia, aitq; se magna diuitiarũ onera ea causa à se reiecisse, vt soli Deo posset vacare liberiùs, & fragilis huius vitæ finẽ in solita amicaque paupertate securiùs expectare. Tum Imperator videns se nihil per se apud illũ posse efficere, per Episcopos obstinatum eius animum frangere & emollire tentauit. Itaq; rogauit eos, vt de suscipiendo Episcopatu agerent cum illo. Parent Imperatori Episcopi, loquuntur cum Gothardo, hortantur, ne sit difficilis: sed ille manet perpetuò similis suî, fidenter admodùm sese opponens, id tamen ad extremum addens, si quidem putent eum Episcopi nomine dignum, se libenter expectaturum, donec Ratisponensis

Cap. 14. · *S. Gothardus recusat Episcopatum.*

aut Pataviensis ecclesia esset pastore orbata, quippe quòd ijs in locis non sibi, sed suis ouibus duntaxat prodesse posset. Ita tota hebdomada inter eos hæc res actitata est, Gothardo nihil de animi sui obfirmata sententia remittente.

Cap. 15. Tandem aût in vigilijs S. Andreæ Apostoli, quę tunc in feriā quintā ante Domini aduentū inciderūt, iterùm in somnis visio ei contigit, quā tū quidē soli Imperatori, posteà verò etiam nobis gratulabundus pariter & lachrymabundus sępè narrauit. Post solitas noctis vigilias & preces, videre sibi visus fuit in atrio illius ecclesię, in qua triduo pòst cōsecrādus erat, mirā hominū multitudinem inter se tumultuantē, & de Episcopo Hildesemensi seriò concertantē: tum verò accedere ad ipsum in medijs turbis illis matronā quandā eximiā atq; venerabilē, vultu & habitu admirandā, cui adiunctus erat pulcherrimus virginū cœtus, eamq; apprehensa manu ipsius, è frequentia hominū introducere eum in ecclesiā, porrectaq; manu dextera, nutu eum admonere, vt corā crucifixo veniam peteret, statimq; ipso se ad preces inclinante, illam cum alijs circunstantibus clara voce psallere, Infunde vnctionē tuā clemens nostris sensibus. Ad hāc vocē ipse à somno excitatus, & visionis significatione cōpunctus, in sacrā ędem intrauit, & corā altari Domini se prosternens, eius bonitati & se & visionē illam cōmendauit. Postq aūtē illuxit, Imperatorē clàm adijt, mentisq; suę pertinacia remissa, visionis seriem ei exposuit, seq; diuinę voluntati & ordinationi obsecuturū promisit. Et eccè eodē die Clerus noster Hildesemensis cū militari manu aduenit, quibus cùm Imperator consiliū suū, immò verò prępotētis Dei decretū indicâsset, omnes vno animo libenter amplexi sunt, laudantes Deū, tametsi, quod mirū videri nō debet, principiò quidā vel ad ignotā vel etiam auditione cōpertam iuuentutis eius seueriorē viuendi rationē aliquandiù expauescerent, sibiq; quippiā eiusmodi pertimescerēt. Postera die summa Cleri populiq; volūtate & gratulatione pastoralis cura ei demandata est, ac deinde proxima Aduentûs Domini die Dominica ab Aribone Moguntinensi Archiepiscopo dignè Deo consecratus est.

(Tandē consentit in Episcopatum.) (Cōsecratur Episcopus.)

Cap. 16. Nec tamen in ipso tanti honoris, vel, vt ipse sentiebat, oneris exordio, Deo permittente, tentatio defuit. Nam ille ipse eius consecrator Aribo eodem die ante Missarum solēnia secretò illum cum quibusdam Episcopis accessit, eique apud Gandersheimenses & in adiacente territorio omni pontificalis ministerij executione sub pœna excōmunicationis interdixit. Quam ille excommunicationem pro sua simplicitate nec approbauit, nec contempsit, sed mox ad Imperatorem se recepit, eius patrociniū implorans. Is verò confestim Archiepiscopum & episcopos familiariter accersit, & dissimulata animi sui, quam inde conceperat, molestia & ægritudine, omnem hunc conflictum sapienter & pacificè dirimit. Atque ita consecratione festiuè celebrata, diem illum cum timore Dei exultabundi peregerunt, & pacatis animis à se discesserunt. Non sit autem, obsecro, lectori molestum, si conflictûs & concertationis huius prima initia, quorum cognitio posteris sit futura necessaria, paulò altiùs repetamus & explicemus.

Cap. 17. Saxo quidā cum coniuge sua Oda, cōsulente & permittente sancto Alfrido, quarto nostræ ecclesiæ Episcopo, Romā petijt, & à beato Sergio Pontifice reliquias sanctorū Pontificum Anastasij & Innocentij impetrauit, secumq; attulit: atq; in eorum honorē monasteriū virginū primò in *Brunisteshausen, inde quarto pòst anno in Gādersheim construxit, easdemq; villas cū adiacente territorio omniq; hereditate sua in vsus Christo illic militantiū cōtulit, filiamq; suā primā ibi Abbatissam Episcopo ordinante constituit. Ita totum illud territoriū ab initio semper Hildesemensiū Episcoporū fuit annis ducentis & quadraginta, nec vllus Episcopus Moguntinus quicquam ex eo vel sibi vel suę ecclesię vindicauit, donec à Rabano duodecimus Vuillegisus Moguntinā cathedrā obtinuit, vir certè in omni catholica pietate præclarus, sed in hoc vno periculosè temerarius, qui suadēte (si liceat impunè vera fateri) Othonis tertij Imperatoris sorore; iuuenili quodā fastu & generis nobilitate elata, & velamen sibi nō nisi ab Archiepiscopo, qui pallio vteretur, imponi sustinente, eum locū sibi vsurpare tentauit: quæ tamen eius machinatio, corā rege & principibus, Osdacho, qui ab Alfrido octauus fuit Hildesemensis antistes, veritatis & iustitiæ vocibus ei se opponēte, in nihilum redacta fuit, ita vt ægrè consequi potuerit Archiepiscopus, rege & eius matre intercedentibus, atque ab Episcopo Osdacho id ei impetrantibus, vt ibi ferijs S. Lucæ Euangelistæ Missam celebraret, & Imperatoris sorori velum imponeret, cæterarum virginum velandarum authoritate & iure nostræ ecclesiæ Præsuli relicto.

(Villas, vide-tur pro oppidis accipere)

Cap. 18. Sed non diù pòst Osdacho defuncto, & Gerardo in eius locū surrogato, atq; post biennii è viuis ablato, dominus Bernuardus regius capellanus eam sedē adeptus est. quē idem

(Alij volunt 4. annis eū præfuisse.)

Idem Archiepiſcopus cõſecrauit,ſed nullã prorſus loci eius repetendi mentionẽ fecit, donec Abbatiſſa venerabilis nouũ monaſteriũ,quod ipſa poſt incendiũ conſtruxit,voluit conſecrari : quod tamen cùm per ſe curare nõ poſſet incõmoda valetudine impedita;eius rei curã filiæ atq; etiam nepti demandauit. Ea verò mox ſuo more proprium contemnens Epiſcopũ, Archiepiſcopũ honorificè accerſiuit : qui quidẽ eius perſuaſione inductus,denuò conatus eſt locũ memoratum inuadere,ſed Præſulis noſtri literis commonitus diſtulit : iterumq; eandẽ rem attentãs,iterũ authoritatis põdere repreſſus eſt.Tertiò deinde inuitatus,venit quidẽ eccleſiã dedicaturus, ſed à domino noſtro miſſus ad eum quidã Epiſcopus,benè fidelis noſtræ eccleſiæ filius, ſcripturarũ authoritate,ne faceret,eum retardauit. Poſt multas autem & varias eiuſmodi diſceptationes res tandem ab epiſcopis prouincialibus ad præſentiam Romani Pontificis & Imperatoris comperendinatur. Sed cùm per id tempus Otho III.priùs è vita exceſſiſſet, & Henricus regnaret poſt eum, mox S.Laurentij natalem Paderbrunnæ celebrauit, vbi tum Chunegundis regia corona redimita eſt. Ea autem, quam antè diximus, Gerberga monaſterij Gandersheimenſis Abbatiſſa tunc quoque vita functa eſt, eique Sophia ſuccedens, ſuo rurſus more à Beruuardo copiam impetrauit benedictionem ab Archiepiſcopo percipiendi,

Hoc loco nomen & ſedes Epiſcopi huius mẽdoſe habetur in exemplari MS.

Cap.19.

Deinde nonus rex primum regni ſui annum in natali Domini inchoauit: cumque coram illo principes commemorâſſent epiſcoporũ litem,cuius iam ſæpè meminimus, medullitùs indoluit,atq; vt illa ſedaretur,viſum ei fuit,vt dedicatio Gandersheimenſis eccleſiæ toties impedita pridiè Epiphaniæ Domini peragetur. Venerunt ergo eò die præſtituto,& dedicationis officium proſecuti ſunt : peractiſque omnibus,rex cum Epiſcopis & primatibus extra templi fores ad populum proceſſit : vbi tum Vuillegiſus Archiepiſcopus palàm edixit culpam ſuam, iuriq; & repetitioni loci illius renũciauit,atque in renunciationis eius argumentum atque teſtimonium pedum epiſcopale Beruuardo, vtì poſteà in Franconofurdenſi concilio cernere licuit, coram Clero & populo condonauit.Atque ita hac lite compoſita,deinceps Præſulem noſtrum omni honore & dilectione proſecutus eſt,& in noſtro cœnobio fraternitate honorificè impetrata,ſummam animi beneuolentiam & amorem erga locum & fratres declarauit. Quinto autem anno poſteà, cùm iam & annorum & bonorũ operum plenus eſſet,ad Chriſtum migrauit, ſuccedente ei Erckenbaldo Fuldenſi Abbate, quem Beruuardus epiſcopus noſter Calendis Aprilis Moguntiæ conſecrauit. Præfuit autem is eccleſiæ Moguntinæ annis * octo,ordinatoremq; ſuũ Beruuardum, etiã ſanguinis coniunctione ipſi propinquũ eo,quo par fuit,ſtudio & deuotione coluit. Mortuo illo, Aribo regius capellanus ſuffectus eſt, more regio Imperialis annuli dono deſignatus Archiepiſcopus.Hunc verò Beruuardus Epiſcopus ad ſummã Gandersheimenſis eccleſię aram presbyterũ ordinauit,eiq; verbi Dei & * excõmunicationis S.Petri authoritate altaris illius & loci circũiacentisq; territorij vſurpatione, inuaſione vel repetitione corã Imperatore & Epiſcopis publicè interdixit. At ille eam excõmunicationem non ferens, ſed vlciſci ſe volens, nouo antiſtiti noſtro eam, quam diximus, vexationem intulit : quanquàm erat ſanè idemipſe, ne quid veritati derogemus, & genere, & dignitate, mox etiam ſpectata vitæ grauitate venerabilis, tametſi non vacauit culpa temeritas illa, qua nos infeſtauit. Hæc compendio dicta ſint de conflictu hoc, vt certiùs cognoſci poſſit omnis de Gandersheimenſi territorio diſceptatio.

Hic deeſt verbũ, quod mendoſe ſcriptũ fuit.

Synodus Francofordenſis.

Alij nouem habent.

Author bãnum vocat.

Cap. 20. S.Gothardi ſtudia in Epiſcopatu.

At verò beatus Gothardus pontificalibus infulis decoratus, Nonis Decembris Hildeſiam venit,cunctis de eius aduentu ex animo gratulantibus.Cumque noſtri cœnobij diſciplinam & religionem hactenùs ſartam rectam, probeque obſeruatam,Deo ſint gratiæ, comperiſſet, ſtatim in Dei erupit laudes, eamque omni deuotionis ſtudio augere & amplificare, diuinique cultûs exercitijs condecorare conatus eſt. Foris quoque in Cleri & populi gubernationem epiſcopo digna ſolicitudine & attentione ſolerter incubuit,atque pro ijs die ac nocte toto vitæ ſuæ tempore ſine intermiſſione gemitus & preces Deo obtulit. Porrò ſeipſum in ſolita vitæ ſanctitate, & bonorum operum aſſiduitate non ſolùm cautè continuit, ſed etiam quotidiana ijs adijcere incrementa ſtuduit,in vigilijs, orationibus, continua & propè incredibili ieiuniorum frequentatione, largiſſimis eleemoſynis, ſummaque vitæ grauitate & Dei timore fortiter vſque in finem, Chriſti eum ſpiritu corroborante, perſeuerans.

Cap.21. Et timetur & honoratur ab õmib.

Fuit ſanè etiã regibus ipſis & primoribus & formidini & honori,cęteris pro ſua cuiq; conditione talem ſe exhibebat, vt & timeretur ab illis & amaretur.Erat enim ſolicitus

pro omnibus, & in Christo omnibus omnia factus: sibi vni duntaxat rigidus, asper & parcus fuit. Cœnobiũ suum cura pastorali gubernauit sapienter, & quę fratribus essent cõmoda atq; opportuna in victu & vestitu, cæterisq; humanæ vitæ degendæ rebus necessarijs, ea sæpe auxit, interim etiã ad sacrę religionis studiũ & obseruantiã eos incitãs & perurgens, iuxta Apostoli doctrinã arguendo, obsecrando, multis modis erudiendo ac informando. Iuuenes & pueros illic repertos, qui bonæ essent indolis & capacis ingenij, ad diuersas ablegauit scholas, quorum certè posteà opera & ministerijs multiplicem suæ ecclesiæ comparauit vtilitatem, in lectione, scriptura, picturas, aliaque honestiori eorum officiorum, quæ ad Clericos pertinent, disciplina. Thesaurum ecclesiæ, quem ibi copiosum inuenit, non minùs decenter, quàm vtiliter augmentauit, & quicquid in templorũ structuris, non intra primariã duntaxat vrbẽ suam, sed in alijs quoq; suæ dioecœsis locis dirutũ & ruinosum, aut vetustate consectũ reperit, summa celeritate instaurauit, atq; in melius restituit. Inter omnia tamẽ parochianã ecclesiã, quã felicis memoriæ Oehuuinus, decimus noster antistes, in honorẽ S. Mariæ, & S. Epiphanij episcopi Ticinẽsis, quẽ ex ea vrbe ad nos Dei beneficio patronũ adduxit, in australi parte nostræ ecclesiæ extruxit, vetustate iã & iniuria collapsam diruit, & eodẽ loco honestũ monasteriũ eiusdẽ tituli & appellatiouis primo quidẽ suæ ordinatiõis fundauit anno, sed quarto absoluit, Canonicorũ illic in Dei timore instituẽs ecclesiã, amplioris sanè & honoris & vtilitatis, cui de suis suppeditauit ea, quæ ad corporis alimẽta & indumenta pertinent, addens etiam alia, quę futuris quoq; temporibus ad talia sufficerent.

Vt suam rexerit collegium. — *2. Tim. 4.* — *Templa instaurat.*

Cap. 22. Primum eius miraculũ, quod per eũ Christi gratia effecit eodẽ primo anno, ad lectoris excitandã spem & exultationẽ, hîc meritò referendũ puto, quod tamen, teste Deo, non mentior, ab ipso quoque vsq; in vitæ finẽ prorsus celatũ, sed à Clero & populo, qui interfuerat, diuulgatũ. Aribo Archiepiscopus illo anno Imperatorem ad Pentecosten Moguntiã inuitauit, vbi etiã conciliũ generale coëgit, in quo multa collapsa correxit, præcipuè verò Othonẽ comitẽ ab Hanistein & Limingardã præter fas sibi cohærentes separare cõstituerat, quod tamẽ perficere nõ potuit, quandoquidẽ Comes partim Imperatoris metu, partim Episcopi cõmonitione vtcunq; se ad meliorẽ recepit frugem, fœmina aũt bannos vel proscriptiones negligẽs, ius ibi funditùs perdidit, vt hodieque perspici potest. Ad hoc conciliũ etiã noster Pręsul & Episcopi & Imperatoris iussu euocatus, nõ contẽnenda Cleri & militũ frequentia, quanuis inuitus & nolens stipatus, eò properabat, & in quodã, qui vicinus est illi castello, vbi Dei gratia & electus & cõsecratus fuit, iter faciebat: vbi tũ mulier quædã ab immundo vexata dæmone, à parentibus & propinquis per ecclesias ad Sanctorum implorãda patrocinia circũducebatur. Qui cùm audirẽt nouũ illuc aduenire Episcopũ, obuiã ei cum dæmoniaca fœmina fidẽter processerũt, sanctæ eius existimationis fama illecti. Impurus aũt spiritus illorũ acceleratione pauefactus, per os fœminę anxijs cœpit percũctari vocibus, quonã perducerentur. Dicentibus illis se in occursum Gothardi Episcopi properare, horrifico mugitu & vlulatu miserè se opposuit, & ipsis etiam, à quibus trahebatur, mirãtibus & formidantibus, reluctatus est, eiulãs & vociferans, Gothardũ se nec audire nec videre posse. Sub hac colluctatione cùm misera illa à fidelibus, fide & spe, vt satis patuit, feruentibus traheretur, & spiritus nequã omni cõtentione obniteretur, tandẽ profligato illo, mulier liberata est, & ad virũ Dei, sub quadam arbore refrigerij causa residentẽ sana corde & corpore adducta est. Is verò cognitis ijs, quæ facta fuerant, & timore & gaudio compunctus, lachrymabundus gratias egit Deo, in faciem se prosternens: ac deinde fœminæ manus imponens, ei benè precatus est, eamque in fide confirmatam, rectè valentem atq; etiam gaudentem cum exultantibus amicis à se dimisit, cœptoque perrexit itinere. Quotquot autem comitabantur eum, viso hoc miraculo, plùs eũ & reuereri & amare cœperunt, vtpotè cuius tam præclara apud Deum merita cognoscerent. At ille grauiter eis interdixit, ne cuiquam id indicarent: sed neque ægra mulier, quæ miraculum in se experta fuit, neque turba, quæ ei interfuerat, id reticendum putauit.

Synodus Moguntina. — *Dæmon in dæmoniaca nõ sustinet adduci se ad præsentiam S. Gothardi.*

Cap. 23. Ad eam partem vrbis Hildesianæ, quæ Orientem spectat, palus erat horrifica, & circum eam cõmorantibus ob multiuaria terriculamenta prorsus inuisa. Putabant enim se illic tam meridiano quàm nocturno tempore horrenda quædam ludibria & præstigias vel videre vel audire. Ebulliebat autem in medio paludis fons salsuginis, atque inde Fulza dicebatur. Quam vt sanctus Episcopus vidit, & etiam præstigias, quibus bruta plebs terrebatur, didicit, in eam paludem quinto aduentùs sui anno cum cruce & reliquijs Sanctorum ingressus est, sibique illic habitationem condidit, atque vbi maximum

Vide quid antiquitas detulerit cruci & sacris reliquijs.

mum videbatur esse discrimen, in honorem S. Bartholomæi apostoli oratorium construxit, eoq; sequenti anno consummato atq; dedicato, omnia dęmonum phantasmata penitùs profligata sunt, & locus ille omnibus iuxta illũ degẽtibus, aut eò aduentantibus gratus & sine vlla infestatione cõmodus atq; habitabilis effectus est. Cõdidit aũt ibi etiã vir Dei domũ hospitalem, in quã pauperes reciperentur: quã rebus omnibus, humanæ inopię atq; indigentiæ accõmodis abundantẽ, cuidã fido presbytero suo Bernuardo, quẽ nos hîc ob fidei eius meritũ honoris causã nominamus, cõmendauit, per Christi nomẽ crebrò eũ terribiliter obtestãs, vt nõ solùm illic cõmorãtibus, sed & cunctis fortè aduentãtibus victũ & vestes necessarias ea ratione subministraret, qua vellet pro hac sua dispensatione apud æquissimũ Christi tribunal respõdere. Quoddã tamen taliũ peregrinorũ genus, qui simulato monastico, vel canonico, vel etiã Gręco habitu, per regiones & regna vagabũdi discurrũt, quos cũ Platone irridiculè peripateticos appellabat, duriùs accipere solebat, prorsusq; detestabatur: at quando tamẽ Christi profitebantur nomẽ, propter Christũ biduò vel ad summũ triduò benignè fouebat, ac deinde datis calceis vel vestibus, hortabatur eos discedere, ne soliti cursûs & vagationis suæ obliuiscerẽtur. Quòd si qui ex ijs diutiùs apud eũ hærere vellẽt, illud ex D. Gregorij Dialogo obiecit ironicè, ꝙ incautũ viatorẽ ad sanctũ patrẽ Benedictũ properantem, & more suo ieiunare volentẽ, donec ad eũ puenisset, malignus dæmon per quendã conuiatorẽ semel atq; iterũ frustrà eũ ad edendũ hortantẽ, tandẽ fontis & prati amœnitate decepit. Interdũ aũt à suis familiaribus admonitus, quod quidẽ ei nõ displicebat, inter tales nõ rarò etiã veros Dei amicos inueniri, mox illud opposuit, mẽdaces id efficere, vt etiã vera dicentibus vix credatur. Si quos tamen ex ijs in Dei cultu vel timore synceros & stabiles cõperisset, eos priuatim potiùs, ꝙ̃ publicè, quod & ipsi malebant, in ijs, quæ ad Dominũ pertinẽt, fouebat & adamabat. Erga delinquẽtes quoq; & in peccata prolapsos mirè se humanũ, misericordem, mitem & placabilẽ præbebat, ita vt si quisquam eiusmodi cõfessionis & pœnitentię causã ad ipsum accederet, prõpta clementia statim ei ignosceret, & ne inopiæ causã deinceps in peccata relaberetur, vigilanti cura ei abundè res necessarias largiretur, imitans in hoc beatũ Nicolaũ patronũ suum, qui clàm aurum suppeditans cuidam suas filias ob paupertatẽ prostituere volenti, & virginum pudori, & patris egestati, & totius familiæ existimationi consuluit: qui etiam pauperum, quoquo modo ad ipsum pertinentiu, pia benignitate inopiã subleuare consueuit. Huius ergo exẽplo Præsul noster in eam incũbebat curã, vt miseros & egenos vbiq; & semper recrearet: atq; cum eiusmodi libenter miscebat colloquia, iucundisq; & festiuis inter edendum sermonibus eos admodùm comiter & familiariter oblectabat.

Dialog. lib. 2. cap. 13.

Erga peccatores pœnitentes vt se gesserit.

Eo anno, qui fuit à Christo nato millesimus & vicesimusquartus, piæ memoriæ Henricus Imperator, anno quarto & vicesimo regni sui ad Christum migrauit, cuius obitus Christiani orbis lætitiam, quæ sub illo floruit, perturbauit. Successit ei vir nobilis & strenuus Cunradus, qui primo anno Natalem Saluatoris Mindæ celebrauit: inde post Epiphaniam Hildesiam venit, vbi Aribo Moguntinus Archiepiscopus, qui viuente Imperatore Henrico, iam biennio obmutuerat, rursus oblata occasione beatũ Gothardum de Gandersheimensi controuersia infestare cœpit, sed eius machinamenta nouus rex primatũ consilio diremit. Deinde idem rex compendio peragrata Saxonia, tempore Quadragesimæ per Turingiã & Franciã siue Franconiam in Baioariã profectus, Ratisponæ Pascha honorificè celebrauit: atque ea æstate Baioariã, Sueuiã & Carinthiam adiacentiumq; prouinciarũ fines perambulans, natalẽ Domini Leodij celebrem egit. In Purificatione beatę Mariæ mansit Augustæ, vnde iter in Italiam intendit, & sequens Pascha Vercellis feliciter peregit, vicinas inde regiones in nouo regio ornatu perlustrans. Tertio quoq; anno Pręsul noster montẽ speciosum, qui est ad Occidentem vrbis nostræ, cœpit incolere, quẽ quinto pòst anno nomini S. Mauritij dedicauit. Pulchrum etiã templũ in Holrhusen in honorẽ S. Benedicti Abbatis, monasticæ conuersationi congruũ consecrauit, & circunquaq; per diœcesim suã nõ paucas basilicas vel ipse accuratè cõdidit, vel ab alijs fidelibus cõstructas grato animo Deo cõsecrauit.

Cap. 24.

S. Henrico succedit Cunradus.

S. Gothardus condit templa.

Per id tempus Aribo Archiepiscopus ferijs S. Matthęi Salingenstadij Concilium duodecim Episcoporum habuit, & ibi Præsulem nostrum de territorio Gandersheimensi publicè conuenit: sed eam synodum vnanimis fratrum consensus in alium annum prorogauit. Rex autem, cùm Domini natalem egisset, ad limina Apostolorum tetendit, atque ita prospero itinere pridiè Cœnæ Dominicæ Romam lætus peruenit, & ipso sanctæ Resurrectionis die coronam Imperij à Ioanne Pontifice cum multa gloria

Cap. 25.

Cunradus Romæ à Pontifice coronatur.

ria accepit. Proxima Dominica inde digressus, & potenter per regionem illam iter faciens, in pace rediit in Germaniam, sanctique Ioannis Baptistæ natiuitatem celebrauit Herbipoli nouus Imperator: vbi etiam defuncto in senectute bona Henrico duce Baioariæ, filio suo Henrico principum voluntate Ducatum illum tradidit.

Hic sequebatur in exemplari MS. de concilio ab Aribone Archiepiscopo Francofurti habito cum episcopis 23, sed tum Episcoporum, tum Episcopatuum pleraque nomina tam erant deprauatè scripta, vt satius visum sit ea omittere, quàm illis deprauatè describendis tempus perdere, maximè quòd nihil actum fuerit in Concilio illo, nisi quòd S. Gothardus obtinuit contra Aribonem de territorio Gandersheimen. Inde hæc sequuntur:

Cap. 26. Henricus filius Cunradi rex coronatur. Porrò Imperator sequentem Domini Natalem Leodij celebrauit, Pascha verò Aquisgrani, vbi etiam filius eius Henricus regium nomen accepit à Pillegrino Archiepiscopo Coloniensi, Cleri ac plebis electione. Aliam eodem anno coëgit Synodum Aribo, ad quam iterùm Præsulem nostrum Gothardum literis & nuncijs euocauit; sed ille dissimulans, venerabilem virum Thadilonem nostri cœnobij Decanum cum fratribus obuiàm ei misit, qui eum honorificè eius nomine salutans, de superioris Synodi sententia admonuit, effecitque Episcoporum opera & auxilio, vt tum vlteriori tractatu & disceptatione supersederetur.

Cap. 27. Sequenti anno aliam Aribo Archiepiscopus synodum habuit, & præsente Imperatore veteres querelas aduersus beatum Gothardum mouere cœpit; sed post multiplices disceptationes vix tandem ab Episcopis admonitus destitit. Hoc anno desijt esse in humanis Bruno Augustanus episcopus, & ei substitutus est Ebbo. Obijt etiam Vuernherus Argentinensis antistes, & subrogatur Vuilhelmus. Proximo anno Imperator Mersburgi egit Pentecosten, atque illic pax inter Aribonem & Gothardum patrem nostrum conciliata est, & sopita tandem longa illa Gandersheimensis altercatio. Ipse enim Archiepiscopus Aribo patrem Gothardum secretò coram Episcopis conuenit, seque hac in re erràsse confessus est, sanctèque iurauit se modis omnibus satisfacturum, & deinceps perpetuò ea de re taciturum, petijtque suppliciter veniam eorum, quæ hactenùs perperam egisset. Quod quidem nos hoc loco pro vero annotatum voluimus, quòd ipse Gothardus sæpè publicè ita gestum esse testatus est. Eodem anno decessit è vita Vnuuanus Archiepiscopus Hamburgensis, cui Libentius successit: Natalem autem Christi Imperator Paderbornæ celebrauit, vbi Aribo Archiepiscopus in sancto die inter Missarum solennia publica habita concione, copiam sibi fieri petijt ab Imperatore & Episcopis Romam proficiscendi, orauitque Clerum & populum, vt à Domino peccatorum remissionem ipsi impetrarent. Atque deinde post Purificationem iter ingrediens, Romam peruenit: inde verò digrediens, octauo Idus Aprilis vitam cum morte commutauit, ordinationis suæ anno vndecimo, magno suî apud catholicos omnes desiderio relicto. Erat enim in omni ecclesiastica religione spectatus & laudabilis. In eius locum suffectus est vir simplex & rectus, Bardo Abbas Hirsfeldensis, qui Deo eum perspicuè prouehente, breuì ad summæ perfectionis culmen peruenit. Cuius quidem vitam & actus hîc conscribere nolumus, quando pro sanctitatis suæ meritis apud Moguntinos inter apostolicos sacerdotes eximiè celebratur. Vnum tamen illud elogium, quod ei apud nostrates & finitimos honoris causâ à sanum sapientibus clericis tributum est, reticere nolim, puta quòd communicato ei cum beato Ioanne Constantinopolitano Episcopo cognomine, propter singularem pro concione dicendi suauitatem Bardo Chrysostomus appellatus est.

Vnuuanus Archiepiscopus Hamburgensis. Aribo Archiepiscop. moritur. Bardo Chrysostomus.

Cap. 28. Cùm aliquando pro Episcoporum consuetudine Præsul noster Gothardus diœcesim suam visitaret, ad chortem suam Engelhusiam venit; ibique largis eleemosynis, quibus ante omnes valdè deditus erat, pauperes reficiens, à quadam eiusdem familiæ inope vidua filium sibi offerri vidit. Erat ille certè puellus miserrimus, miserandum in modum corpore afflictus. Partim enim paralysi, partim lepra vexabatur, distortisque membrorum neruis, toto corpore dissolutus cernebatur. Manus, brachia, pedes, genua, putrido humore & diffluente sanie manabant, ita vt nullo pacto posset gressus promouere, aut saltem reptando aliquousque progredi. Hunc ille vir beatus puerum & vultu iucundo & animo hilari, tanquam quoddam Dei munus libens accepit, suisque cubicularijs accuratè eum commendans, secum duci mandauit. Potest, inquit, omnipotens Deus, qui ab initio non est dedignatus miseris, calamitosis & peccatoribus diuersa misericordiæ & benignitatis suæ remedia adhibere, nos etiam de hoc pauperculo pro sua clementia consolari & exhila-

exhilarare. Ductus est ergo puer ad primariam ecclesiam nostram, & non sine multo labore puerorum, qui eum seruabant, per aliquot hebdomadas sustentatus. Tandem post quatuor aut quinque menses, cœpit paulatim beati viri meritis & precibus planè conualescere, & sedato partim sanici atque humoris profluuio, nunc assurgendo, nunc proreptando quasi ad gradiendum membrorum neruos exercere. Quod vbi pius antistes aduertit, sæpè cum lachrymis gratias egit Deo, nec attentiùs pro illo, vt posteà res ipsa docuit, Dominum precari cessauit. Nam intra anni spatium, vt norunt omnes, qui apud nos sunt, puer depulso morbo multiplici, laxatisque neruis anteà contractis, adeò in dies reualuit, vt quodlibet ministerium & officium robusto corpore exequi possit. Dicitur autem Vuerinus, & iam viginti ampliùs annis in Episcopi sacello incolumis seruit: manent tamen in diuinæ virtutis testimonium in cruribus & manibus eius tuberculi quidam, quos ipse cernere volentibus ostendit. Puer varijs affectus morbis reualescit meritis & precibus S. Gothardi.

Alijs quoque permultis, varijs modis, vt habet humana fragilitas, laborantibus, vel quod grauissimum est, peccatorum pondere pressis, vel diuersis morborum generibus vexatis, si ad ipsum confugerent, intercessionis suæ opem impertijt, eosque indefessa sanctarum precum instantia & à præsentibus eripuit periculis & calamitatibus, & à futuris Deo opitulante seruauit. De quibus multa multis benè comperta verissimè commemorare possem, nisi quòd illo cogente tunc ab illis celata & dissimulata, silentio præterire libet, ne aut lectori fastidium afferam, aut is sua incredulitate peccatum sibi augeat. Vnum tamen interim tacere nolim, quod vir sanctus propemodùm ioco Goslariæ effecit, cùm in chorte regia postremo ætatis suæ tempore, Iubente & petente Gisla Imperatrice, ecclesiam construxit. Erat enim illic matrona quædam laica, sed pia & Deo deuota, cuius filium ipse Episcopus de sacro fonte susceperat. Ea quandoque grauissimis oculorum doloribus cruciata, ita vt per dies aliquot nec cibum, nec potum, nec somnum capere posset, tandem filiolum suum ad Episcopum cum quibusdam munusculis misit, eumque certiorem faciens de immodicis doloribus suis, aliquid sibi petijt ab ipso remedij adhiberi. Audiens hoc vir Dei, non sine quadam iucunditate subrisit, & flores quosdam rubicundos de quadam arbore, ci fortè eodem momento à paupere homine oblata, decerpens, eos signo Crucis muniuit, dansque eos puerulo, Affer, inquit, hos flosculos dilectæ mihi matri tuæ, vt eos seruet pro meî memoria, & à Deo petat sanitatem. Illa verò simulatque flores ægris admouit oculis, vti sæpè etiam iurando coram nobis affirmauit, dolores omnes incredibili celeritate à toto capite euanescere sensit, statimque & foribus & fenestris patefactis, quæ hactenus morbi illius causa clausæ permanserant, perspicuè vidit oculis suis, nec vllam ampliùs sensit in ijs molestiam. Postridiè autem ad Episcopum veniens, gaudens pariter & lachrymans gratias egit Deo. Episcopus verò comiter eam accepit, consolatusque illam hortabatur firmiter sperare in Domino, & nunquam non benè agere. Iussit etiam presbytero, vt sacro oleo, quod infirmorùm dicitur, eius vngeret oculos: quæ quidem vnctio & sancti viri preces ab illo dolore vsque ad vitæ finem eam immunem conseruârunt. Cap. 29. Sanatur matrona, dum admouet oculis flores, à S. Gothardo benedictos. Oleum infirmorum.

Libet iam, quod ante penultimum vitæ eius annum accidit, hîc commemorare, vt cautionem afferat pijs & fidelibus, formidinem dissolutis ac negligentibus. Erat in sodalitate nostra presbyter quidam, ex familia ecclesię ortus, parum quidem aut nihil, vt dicamus id quod res est, literatus, sed seculari calliditate & sagacitate plus satis instructus. Creuit ille, cunctis mirantibus, ex infima paupertate ad summas opes. Et primò quidem ab Episcopo Beruuardo fuit promotus ad honores, sed ab Imperatore Henrico propter quædam, quæ præstat silentio premere, deiectus: rursus autem à beato Gothardo, quòd rebus ecclesiæ magno vsui esse posse videretur, pia quadam commiseratione sublimatus, licèt interim variè inter aduersa & prospera sæpè iactaretur. Ad extremum autem adeò se in tanti pontificis amicitiam insinuauit, adeoque eius sibi conciliauit fauorem & beneuolentiam calliditate & arte sua, vt à non paucis, qui antè fideliter ei ministrauerât, animum Episcopi abalienaret, quod quidem eis fuit molestissimum, rebusque & dignitate priuaret. Quod ne cui mirum videatur, meminerit illius, quod à beatissimo Pontifice Gregorio præclarè dictum est, sæpiùs id fieri, vt pluribus occupato, maximè rebus diuinis animo, facilè adulatores subrepât. Tandem verò ille omnibus factus est odiosus & detestabilis, cui palàm omnes maledicerent: atque etiam Episcopo à recta sapientibus eius insolentia interdum obijciebatur: qui sanè posteà recepit in gratiam, qui insontes eam amisisse videbantur. Porrò post annos aliquot Cap. 30. Adulatores nô raró etiam sanctis viris imponunt.

aliquot pius præsul de his certiùs instructus, flecti cœpit misericordia erga illos, qui iniustè afflicti fuerant, & ad diem quendam de nostra congregatione apud se in Holthusen, vbi tum fortè manebat, adesse iussit Præpositum & Decanum cum aliquot fratribus, cæterisq; primoribus suis. Aderat illic & cum alijs assidebat vir venerabilis Rathmundus, Altahensis monasterij Abbas, eius ex sorore nepos. Cùm iam eò ventum esset, præsente illo presbytero, omnibus, qui se ab eo iniuria affectos querebantur, dicendi fecit potestatem. Tum verò & Abbas ipse cum suis, qui vt hospites aderant, & nostri multa de illo conquesti sunt, omnibus tanquam vno ore palàm ea affirmantibus. Dicebant omnes, tum Episcopi dignitati & honori, tum ecclesiæ illum offendiculo & detrimento esse: deinde speciatim singuli sibi ab illo irrogatas iniurias & damna commemorabant. At ille hæc audiens, vt erat versutissimus, tanquam insultans subrisit, sciscitabaturque admirabundus, quidnam sibi ea vellent, quæ ipsi obijcerentur: mox commentis quibusdam adhibitis mundanæ astutiæ & prudentiæ, qua erat instructissimus, quæ vera apud Deū stultitia est, vt in ipso quoque cernere licuit, obiecta omnia multa orationis copia diluit, accusatoresque suos admirandum in modum propè mutos & elingues reddidit. Sed pius antistes tandem diuino instinctu permotus & compunctus, atque etiam incredibili stupore affectus, cùm & perspicuè vera esse animaduerteret, quæ contra illum proponebantur, & nihilo minùs tanta eum confidentia & temeritate ea refutare videret, confestim omnibus indicto silentio, non sine omnium admiratione placido & sedato sermone sic hominem appellauit: Hildeuuine (sic enim vocabatur) tu iam tibi omnes hos vicisse videris, omnes versuta oratione tua, cùm tamen Deum non lateat veritas, adeò circumscripsisti, vt falsò tibi omnia obiecisse videantur. At nunc ad me conuertere, & per Christum adiuratus mihi soli vera fatere. Mox semel atque iterum, itemque tertiò ex illo sic percunctatus est: Hilduuine amas me? Ille bis incunctanter & confidenter respondit, Reuerà diligo te: at tertiò tamen obstupefactus, sed proh dolor non satis animo compunctus, iracundus pariter & lachrymabundus ait: Deus, quem nihil latet, scit quòd diligam te. Tum Præsul: Si quidem, inquit, vera dicis, mihi satis factum est: sin autem me decipis, teipsum miserè obstrinxisti. Si ergo me, vt ais, diligis, pasce oues meas, hoc est, dilige fratres & amicos meos, etiam hospites & pauperes meos: dilige conseruos & domesticos tuos. Atque etiam per Dominum te admoneo, vt si verum iurâsti, in veritate permaneas: sin minùs, dignam agas pœnitentiam. & hac conditione iam domum redi, & vtere dignitate rebusque tuis, itemque gratia mea, quantùm permittet Deus. His dictis, conuentum illum cunctis & mirantibus & pauentibus dimisit, admonens illos, vt priùs humanitatis & charitatis sibi paterentur officia exhiberi, ac deinde ad sua se reciperent. Itum est igitur ad prandium, & inter illos Hildeuuinus iucundus & alacer, & tanquam parta victoria exultabundus assedit: facto prandio, incolumis abscessit. Vesperi cœnans domi cum suis, inter epulas multa perfusus hilaritate, in eos, à quibus se accusatum dolebat, conuicia & minas iactitabat. Post cœnam dormitū abijt, sospes dormiuit, sospes surrexit: manè iturus ad suum obeundum munus & ministerium, induit alacriter calceos: sed ecce dum vult etiam tunicam induere, repentè humi collabitur, & subitò infelicem illam exhalat animam. Reliquit sanè amplissimas opes, vestes innumeras magni precij, multamque pecuniam, quæ omnia beatus præsul, obitu eius vltrà quàm credi possit consternatus & afflictus, pro animæ illius salute & leuamento pauperibus distribuenda curauit, totoq; animo condonauit ei, tametsi serò fortassis, quicquid in ipsum peccâsset, nec destitit pro animæ eius liberatione crebris ieiunijs & orationibus incumbere. Sed quando nos forsitan plus, quàm res posceret, eum hoc loco accusauimus, culpasque eius, nostris fortasse minores, prolixè commemorauimus, te bone lector obsecramus, vt cùm hæc legis, apud Dominum veniam illi tuis precibus impetres. Ita fortè fiet, vt hæc nostra reprehensio, apud clementissimum iudicem misericordiæ locum aliquem ei conciliet, quod nos summoperè optamus.

Mira vafricies improbi presbyteri.

S. Gothardus tandem aduertit versurias eius.

Horrēdum Dei iudicium in hominē fraudulentum & mendacem.

Cap. 31. Fuit verò etiam in collegio nostro vir quidam integerrimis moribus, omnis canonicæ disciplinæ & institutionis obseruantissimus, qui propter singularem fidem & industriam suam à Beruuardo Episcopo Hildesemensi institutus fuerat Vicedominus, sed à Gothardo pro ecclesiæ vtilitate factus est Scholaster vel Scholasticus, atque etiā ob animi pietatem, religionem & castimoniam in tantam ascitus familiaritatem, vt esset ipsi à secretis. Tota enim ecclesia, quæ illum nouerat, teste iam grandæuus erat & miles emeritus, humilitate & charitate insignis, in regendis & adhortandis fratribus non

non fine beneuolentia & amore feuerus, denique in omnium virtutum studio & exercitatione coram Deo solicitus. In suis exhortationibus frequens hoc illi in ore fuit: Diligant homines, oderint vitia. Huic ante aliquot annos beatus Episcopus sæpè quidem iocando, vt nobis videbatur, prædixit eum aut cum ipso, aut paulò ante ipsum è vita esse abiturum. Cumque iam postremùm decumberet, & esset in extremis, per Abbatem nepotem suum (de quo antè diximus, quem visitãdi causa suo loco ad eum misit) ei seriò mandauit, vt sacram olei vnctionẽ cum vera pœnitentia & peccatorũ confessione sibi peteret adhiberi, ac deinde corporis & sanguinis Christi sacramento munitus, intrepidus prior hinc emigraret: promisitq; ei se pro animæ illius salute Deum continenter deprecaturum, & proximo anno se illũ in Christi pace secuturum. Abbas igitur charissimum illum, semperq; nobis iure memorandũ magistrum nostrum cum alijs fratribus inuisit, sacro perunxit oleo, & authoritate Episcopi ab omnibus peccatis absoluit. Atq; ita biduò pòst feliciter ille migrauit ad Christũ, sed nobis ingens suî desiderium reliquit, tanti viri orbatis consilio atq; magisterio. Nam & Clero & populo teste, nunquàm eius ordinis virum in omni ecclesiastica probitate & integritate magis illo spectatum vel vidimus, vel audiuimus: estque iure perpetua illius nobis memoria retinenda, nec dubitandum, quin apud Dominum semper ille nostrî memor sit. Vera aũt fuit prophetia antistitis nostri, qui anno exacto & mensibus tribus illũ secutus est.

S. Gothar. dus prædicit cuidam obitũ suum.

Itemque suum.

Vt verò ad finem vitę huius propiùs accessit beatus antistes, ita semper bonorum operum maiori studio de virtute in virtutẽ progredi cõnitebatur, vt posset videre Deum deorum in Sion. Cessante autẽ iam multiplici actionis officio, spiritalibus vacabat exercitijs, tria de communibus specialiter sibi retinẽs, puta psalterium, eleemosynam & inprimis familiarem & amicã sibi abstinentiã, idq; adeò, vt licèt rarò celebrioribus diebus, fratrum cõpellente voluntate, aliquid lautioris cibi & fortioris potûs sumeret, stomachus abstinentiæ assuetus plus inde molestiæ quàm cõmodi acciperet. Porrò supremum Christi natalitium diem anno ab orbe redempto millesimo*tricesimosexto, Imperatore Goslariæ manente, ipse Holthusij celebrauit, reddens iuxta Euangelium quæ sunt Cæsaris, Cęsari, & quæ sunt Dei, Deo. Seipsum enim eo, quo iam diximus, modo Christo offerebat spiritale sacrificiũ, & interim nihilo minùs subditis suis Clero & populo in diuinis & humanis debita præstabat officia, quantũ quidem potuit pro virium facultate. Ipsos aũt sacratissimos Quadragesimæ dies, quos ille festiuè & hilariter sæpenumerò saluberrimos appellare solebat, ingenti desiderio expectabat, eosq; corpore quasi extra corpus mirabiliter transigens, quippe vix neruis cohærentibus, ad sacrosanctum Pascha peruenit: sed ita sanè, vt Dominicã Palmarum, Cœnam Domini, & resurrectionis festum, supra vires collecto robore, prout Episcopalis poscebat functio perageret. Inde pro religionis consuetudine fideles Paschali tempore per vicinas stationes visitauit, & salutares eis admonitiones proposuit. Interim etiã publicè affirmabat & denunciabat, se hanc postremã cum eis in corpore agere iucunditatem, sed in Christi ascensione iturũ se, quò Dominus iussurus esset. Quod quidem nos audientes, propemodũ risu excepimus, perinde ac si ille ocyùs in patriã Bauariã se rediturum minaretur. Post Dominicam aũt, quæ in Albis dicitur, à nobis discedens, cum Abbate nepote suo ad quendã contendit locum, vbi nouã condere cœperat ecclesiam, extremam ei manũ impositurus: sed cùm non posset ampliùs reluctari morbo, corpore deficiente decubuit. Cuius rei tristissimus nuncius postquàm increbuit, Abbas suprà dictus, vir certè toto pectore diuinæ seruituti addictus & mancipatus, atque vnà cum illo Præpositus noster & Decanus cum senioribus ad illum se contulernnt: sed eum tamen, dissimulato languore, more solito in laborem ecclesiasticum incumbentem repererunt, astantium manibus sustentatum. Venientes autẽ illos ipse qua consueuerat hilaritate & humanitate accepit, & tanquam oblitus molestiæ, qua afficiebatur, admirabundus perquirebat qua causa ad ipsum venissent. Deinde iubet se reduci in cubiculum, atque illic adunato Clero, primò singulos singulatim hortabatur, vt diligenter exequerentur munia sua & quæ ex obedientia facienda essent: inde omnes generatim de conseruanda fide & religione saluberrimè admonebat, pro sua authoritate tum obsecrans, tum increpans. Posteà illorum se petijt communiri precibus aduersùs insidias callidi tentatoris, eisque obitûs sui diem & tempus, exequiarum quoque & sepulturæ modum, ita vt posteà euenit, quasi ludens disertis verbis prædixit. Ite, inquit, & ad futuram Ascensionis Dominicæ iucunditatem & celebritatem pro sua quisque functione & obedientiæ ratione, & prout Dominus specialem cuique aspirabit gratiam, vos

Cap. 32.

Hic locus vitiosè scriptus, paucis verbis ex coniectura additis, vtcunque restitutus est.

38.

Matth. 22.

Palàm prædicit obitũ suum.

Decumbit ex morbo.

Adhortatio eius ad Clerum.

præparate, aduentumque meum hilares & tanquam reuerà & hîc & in futuro mecum gratulaturi expectate. In ipsa enim Vigilia Ascensionis in montem veniam ad S. Mauritium patronum meum, atque illic tum noctem, tum diem sanctum agam, sed tamen mittam Abbatem, qui mea vice Missarū solennia celebret. Sursum autem erectis oculis, suspirans, pariterque arridens, Nocte, ait, illa, vt Christo Domino visum fuerit, peracta, feria sexta diluculo veniam ad S. Michaëlem, cum Abbate & fratribus pernoctaturus. Inde sabbato precaturus accedam ad S. Andream: pòst ad vos me conferam, vobiscum semper permansurus. Porrò Dominicam diem conuocatis fratribus & amicis solenniter celebrabimus, atque ita totius festi nostri iucunditatem absoluemus. Hæc dicēs, benè precatus est nobis, dimisitq; nos & admiratione & stupore correptos.

Prophetia eius.

Cap. 33.

Habebat verò beatus pater in priuato suo monasterio iuuenem quendam, viduæ cuiusdam filium, pingendi peritum, cui vilia sua vestimenta & calceos dabat. Bruno is dicebatur. Huic ab initio anni illius sæpissimè præcepit, vt se pararet ad proficiscendum secum in patriā Bauariā. Vt enim iam suprà diximus, longè antè obitum suū crebrò dicere solebat, & quidem seriò, se patriā reuisurum: cumque multi vtriusque statûs se vltrò offerrent ad iter illud cum ipso suscipiendum, gratias agebat illorum erga se studio & voluntati, solum Brunonem itineris comitē deligens. Quo autem die primarij quidam ex Clero, vt cōmemoratum est, ad illum venerunt, iam antè more suo clàm ipse vestes mutârat suas, præcepitque huic Brunoni, vt vestes, quas ipse exuisset, indueret, & ad se ocyùs veniret. At ille dicta beati viri perinde vt quædam deliramenta, vel quibus planè ipse derideretur, negligenda putauit. Tum verò Episcopus ceu indignabundus, ait cubiculatijs, vt irent, induerentque eum vestimentis, quę ipse deposuisset, & ad se illum adducerent. Illi ergo confestim trahunt eum retrò cubiculi cortinā, indutumque Episcopi vestibus, ludibundi ducunt ad eum. Præsul autem eum intuens, Pro certo noueris, inquit, te in hac veste nouos percepturum rumores. Ijs dictis, exiuit puer; & ecce eodem momento corripitur frigore intolerabili, atque eadem hora fractus vi morbi decumbit. Episcopus, cùm discessissent fratres, perquisiuit vbi esset puer: respōsumque est illum ægrotare. Mox ille accersito procuratore, præcipit ei vt puerum cautè & sine molestia ad matrem curet perferendum, vt in ipsius occursum paratus, possit cum ipso proficisci. Ducitur puer ad matrem, & in dies deficientibus viribus, tendit ad extrema.

Prædicit Brunoni pio puero mox euentura.

Cap. 34.

At beatus Præsul noster febre ingrauescente, Holthusium aduehitur, vbi pro consuetudine ecclesiastica ad visendum eum multis confluentibus, magna satis, quibus exciperentur, ædium copia suppetebat. Eò tum inter multam Cleri populique frequentiam quodam die etiam aduenit domina Sophia de Gandersheim, & tandem, vt cum bona pace loquar, posita superiori pertinacia, plena fide & deuotione in beati antistitis amicitiam & familiaritatem se insinuauit: oblataq; opportunitate, exclusis turbis, præsentibus ijs, qui de Clero erant, commemorare cœpit friuolam illam pertinaciam, quę de ipsius ecclesię clericis aduersùs beatum virum increuisset, promisitque se ita vt par esset, satisfacturam. At vir Dei partim morbo illum premente, partim, vt nobis quidem videbatur, quadam indignatione commouente, respondit, vt id negocij in aliud tempus differret. Illa verò commotionem eius dissimulans, obitumq; iam impendére formidans, etiam atque etiam promittere satisfactionem pergit, oratque, lachrymabunda, vt eam ipse admittat. Tum vir beatus, Oro te, inquit, domina per Christum, interim hæc missa facito, & donec in festo sanctæ Mariæ conueniamus suspendito. At illa cernens propinquare eum ad exitum, & tamen verba eius non mediocriter admirans, Vtinam, inquit, dilecte pater eò vsque nobis liceat lucis huius vsura frui, donec ille festus adsit dies. Mox Episcopus fortiter collectis viribus, & apertis oculis diù omnes circunspectans: In potestate, ait, prępotentis Dei, in qua & vita & finis noster consistit: In veritate, quæ Deus est, dico tibi, nos in ferijs sanctæ Mariæ, vbi Deus voluerit, certò pariter conuenturos, atque illic coram illo veracissimo teste tum de his, tum de alijs, de quibus inter nos dissidemus, tractaturos. & his dictis, compressis oculis, reticuit. Quibus illa verbis valdè consternata, submissa voce ait ad circunstantes: Heu me miseram, ita ne propediem sum abitura ex hac vita, & illum subsecutura? nec tamen ausa fuit vllam præterea ei exhibere molestiam, sed humiliter & veniam ab eo petijt, & copiam recedendi. Ille verò rursus aperiens oculos, tam breuiter quàm salubriter admonuit eam de sacræ religionis obseruatione, simulque de quibusdam reprehendit. Inde sublata dextera benedictione muniuit, & pro Christi amo-

Sophia Abbatissa petit ab eo veniam.

Prædicit ille obitum Sophiæ.

sti amore ei veniam tribuit, tandemque non mediocriter formidantem, vt ipsa aiebat, eam à se dimisit.

Exacta porrò hebdomada, beatus pater iam omninò deficiente corpore, ab Abbate præsentibus fratribus sacri olei liquore ecclesiastico more perungitur, & ita, vt prædixit, in Vigilia Ascensionis Domini in S. Mauritij montem aduehitur. Eò autem fratres ad eum lachrymabundi conueniunt, ferre diutiùs non sustinentes dolorem animi, qui eos medullitùs discruciabat. Aliorum quoque fidelium innumera confluxit multitudo, quos non minor doloris obtinebat acerbitas pro tam pij pastoris decessu. Quos tamen ille, licèt iam deficiente loquendi facultate, optimarum consolationum fomentis recreatos, à se iussit abire, & diluculo reuerti. Illis ergo recedentibus, & noctem illam cum summo mœrore traducentibus, beatus pater pro sua consuetudine perpetuò ruminabat psalmos, suauem sibi inde hauriens refectionem: atque in eiusmodi meditatione cursum suum iam absoluens, pernox vigilabat. Summo diluculo, peractis precibus matutinis, adest Clerus, admonetur à sacro Præsule verbis supremis, iisque & paucis & salutaribus, de sacra religione & obedientia accuratè obseruanda. Deinde confessionis versu cum eis prolato, vltimum eis vale dicens, abire iussit ad celebranda cum Abbate Missarum solennia. Cap. 35. Accipit extremam vnctionem. Suprema eius oratio ad Clerum.

At pius idem antistes non immemor promissionis suæ, de prædicto cubiculario suo puero Brunone sciscitabatur anxiè, quinam haberet: cognoscensque eius desperari vitam, per nuncium hæc ei mandauit: Consolare puer meus, & confortare in Domino, quia iam tempus instat, quo ad patriam æternæ beatitudinis re vera mecum proficisceris. Ea verba puer lætus accepit, & nihil iam de præsenti vita sibi meditandum existimans, ipso sacro Dominicæ Ascensionis die salutare viaticum, id est, sacrosanctam Eucharistiam sibi porrigi rogauit. Ea percepta, iucundo animo beati antistitis pollicitationem sustinebat. Itaque Missarum apud nos celebritate peracta, ciboque ac potu celeriter sumpto, fratres hora diei decima ad dilectum antistitem reuertuntur, penè iam officio linguæ cessante, corde & mente psallentem, psalmosque in solo pectore difficulter ruminantem inueniunt, communicato inter se consilio, quatuor pueros scholasticos ex vtraque lectuli eius parte statuunt, vt psalterium ab initio distinctè recitent eis præcipiunt. Eos audiens beatus pater, tanquam ea melodia delectatus, paulisper quieuit, nonnunquàm etiam cum illis psallere iucundum ei fuit: at verò præcipuos illos versus, qui specialiter ad deprecandum Dominum pertinebant, apertis sursumque erectis luminibus altiùs vt potuit expromebat. Media nocte iam absoluto psalterio, & fine eius euidentiùs apparente, matutinas preces inchoârunt fratres, & cùm ventum est ad canticum Zachariæ, Benedictus Dominus Deus Israël, vir beatus in supremo iam agone desudans, ægrè apertis oculis, cùm versus cantaretur à Clero, Illuminare his qui in tenebris & in vmbra mortis sedent: ille, Ad dirigendos, inquit, pedes nostros in viam pacis. & sub his verbis, Clero concinenre Gloria patri &c. cum antiphona, Ascendo ad patrem meum & patrem vestrum, ille ab astantibus è lecto sustollebatur, atque ita felicissima anima illa, tanquam suauiter obdormiente corpore, è carnis ergastulo soluta, migrauit ad cælos. Mox concrepantibus campanis, fratres, qui in monasterio felicem eius obitum vigilanter expectabant, pro tam dilectæ animæ illius remedio exequias piè ac deuotè celebrabant. Cap. 36. Valdè delectatur sanctus vir precibus sacris etiam in extremis. Suauiter è corpore migrat ad Dominum.

Non puto ego hîc reticendum primum meritorum eius argumentum, in ipso eius beato obitu, Deo teste, exhibitum. Is quem sæpè memorauimus, Bruno puer in maternis ædibus apud ecclesiam S. Michaëlis decumbebat, eodem momento præmortuis membris, supremo spiritu in solo pectore palpitante, planè iam desperatus. Vbi autem audiuit perstrepentes campanarum tinnitus, tanquam à somno experrectus, stupens rogabat quid hoc sibi vellet. Respondit mater dissimulanter, ad nocturnas preces pulsari. At ille stomachabundus, matris & aliorum dissimulationem arguens, Cur, inquit, mihi imponitis? cur rem ipsam me celatis? Reuerà cum hoc signo charissimus dominus meus cælum ascendit, & promissionum suarum proh dolor oblitus, me hîc derelinquit. Surgite, & eleuatis manibus & cordibus eius dilectam animam diuinæ clementiæ commendate, & vt meî meminerit, eum obsecrate. atque quibus potuit viribus sustollens oculos ad cælum, O sancte Præsul, inquit, ô pater humanissime, per illum te adiuro, ad quem vadis, vt nunc sis memor meî, nec me patiaris tibi superstitem in carne manere, cui toties pollicitus es, quòd tecum essem in patriam abiturus. Ad has voces stupent qui aderant, nec sine formidine faciunt quod iussit. Et ecce vix ad eum Cap. 37.

Bruno puer eum feliciter sequitur

reflectunt oculos, cùm iam cernunt exanimem. Ilicò de lecto eum deponũt, illisque valere lachrymis, gratulantur obtinuisse eum quod optauerat. Intereà fratres in monasterijs peragunt exequias beatissimi pastoris sui, & absolutis nocturnis precibus, Missarum celebratione, & psalmorum frequentatione tanto eius animam deuotiùs commendant, quanto fidentiùs sperant se ab illo apud Deum commendatum iri.

Cap. 38.

Aduenit autem felicis memoriæ Bruno Mindensis Episcopus, quem ipse venerabilis pater sibi in spiritualem filium adoptauerat. Cùm enim accepisset de eius aduersa valetudine, in vicinis locis moratus fuit. Tum verò hora diei tertia totus Clerus cum militibus & familia, cum multa ciuium & prouincialium, maximè autem pauperum frequentia ad montem, vbi ille spiritualis noster thesaurus seruabatur, processit, corpusque eius ad monasterium S. Michaëlis, vt ipse viuens dixerat, deduxit. Vbi ventum est propiùs ad fores atrij, corpus Brunonis pueri, non paucis illud comitantibus, apportabatur: quod deinde ante Episcopi pedes per destinatas ecclesias circunlatum est. Quis verò tum planctus & eiulatus Cleri, populi, pauperum illic extiterit, nostri ingenij tenuitas explicare satis non potest. Singulos & luctus & lætitia pariter obtinebat. Mœrebant se orbatos tam bono pastore, gaudebant bonis quæ sibi per illũ euentura deinceps sperabant. Videre licuit tum illud, quod de S. Martino canitur: Pium erat flere, & pium gaudere. Et meritò sanè fleuimus, qui talem nos eerneremus amisisse pastorem: & iure nihilo minùs exultauimus, quòd talem præmisissemus intercessorem. Itaque vigilijs illic pro nostro modulo conuenienter peractis, beatum corpus manè ad S. Andream honorificè deportatum est: & cùm illic oblata essent sacrificia, ad primariam ædem nostram allatum, & qua decebat veneratione depositum est. Postera illucescente die, quæ erat Dominica, è diuersis Saxoniæ cœnobijs vtriusque sexûs homines ad obsequium tanti patroni conuenerunt, Cleri destitutionem, populi desolationem, & totius Christianæ reipublicæ commune damnum lachrymis prosequentes. Inde ab Episcopo Missæ officio deuotissimè peracto, sacrum beati viri corpus in medio Choro nostro more ecclesiastico humatum est: vbi vsque in præsens à fidelibus, quantum humana sinit fragilitas, ea qua congruum est, reuerentia visitatur. Brunonis autem pueri corpusculum ante occidentalem eius ædis aditum priùs ab eodem episcopo terra conditum est. Porrò domina Sophia, de qua iam antè dictum est, de sua præmonitione magis magisque solicita, presbyteros & sorores suas eò cum oblationibus misit, seque beati viri meritis & precibus suppliciter commendans, venturam beatissimæ matris Dei primùm Assumptionem, inde Natiuitatem pauida expectabat: sed anno proximo triduò ante eius Purificationem ex hoc seculo migrauit, vt in ea quoque vera appareat prophetia sancti patris nostri.

S. Gothardi obitus magnũ omnibus luctum affert.

Sophia Abbatissa moritur, vt ille prædixerat.

Cap. 39.

Veniamus nunc ad miracula, quæ post eius decessum è vita in salutem credentium Christus effecit: è quibus tamen satius putamus commemorâsse pauca quàm multa, ne aut studiosis fastidium, aut desidiosis vel etiam incredulis grauioris culpæ materiam obtulisse videamur: maximè verò propter quosdam dissolutos & circunforaneos homines, qui in nostra regione solent per sacra discurrere & vagari loca, seque nequissima simulatione aut cæcos, aut debiles, aut mutos, aut dæmoniacos fingunt, & coram altaribus vel monumentis Sanctorum spectante populo se volutant & pugnis cædunt, moxque sanatos se clamitant, vt hac fraude maiorem sibi à plebe quæstum comparent. Atque ij sunt, de quibus iam suprà retulimus, sæpè conqueri solitum beatum Gothardum, quòd suâ simulatione & vanitate efficiant, vt etiam vera dicentibus fides vix vlla habeatur. Horum impostura & fallacia fit, quando tandem ab alijs deprehenditur, vt etiam vera Sanctorum miracula in perniciosam dubitationem rapiantur, & qui re vera curantur, non solùm à perfidis, sed etiam à fidelibus nonnunquàm fallere existimentur, vti nobis in quadam muliercula vsu venit. Primò nanque antistitis nostri anno in illa singulari nostra celebritate, puta Assumptione beatissimæ matris Dei, anus quædam nobis ignota, velato capite, operta facie ante sepulcrum beati viri se prostrauit, atque illic more illorum, quos diximus amentiam simulâsse, diù se volutans, tandem exiliuit, multisque annis visu orbatam se fuisse, at nunc demum lumen sibi redditum affirmauit. Spargitur ilicò rumor, Clerus & populus aduolat, venit etiam Episcopus, parant se ad agendas Deo gratias, cùm eccè adsunt quidam, qui eam fœminam dicerent se & crebrò antè, & nunc quoque talia nequissimè confingentem deprehendisse. Audiens id populus, iure ab impostrice

Nequam anus simulat se amentē.

postrice pœnas repetendas clamat: sed tamen à Clero pro beati antistitis reuerentia defenditur, atque ira pudefacta recedit, nec nobis vnquàm posteà visa est. Id genus ergo fallacias nos cautè cuirare volentes, omissis permultis, quæ ab ignotis accepimus, tametsi ea vera esse existimamus, ad ea sola narranda accedimus, quæ teste Deo, aut ipsi vidimus, aut certè ab illis accepimus, quos Dei timore præditos planeque veraces esse non dubitamus.

Illud quidem omnibus notissimum, primo loco commemoramus, quod cuidam nostræ ecclesiæ operario contigit. Lutgerus is vocabatur, & cùm in templi nostri atrio ligna reponeret, decidente graui trabe, femur & tibia & pes miserè contrita sunt. Eum beatus Gothardus, tum adhuc viuens in corpore, quòd eum fidelem & vtilem expertus esset, ante mensam suam quotidiè ad eleemosynam accipiendam cum pauperibus residere volebat: dolensque non mediocriter casum hunc ei accidisse, seipsum non rarò animo discruciabat. non enim poterat vacare operi, cui destinatus erat: quanquàm interim facere non omittebat, quicquid tum sedendo, tum repitando potuisset, promptum semper animi studium declarans, nec vllum, præter somno & cibo capiendo necessarium, tempus ociosè & sine fructu transmittens. Solebat autem beatus Gothardus puerulos, vel etiam valentiores pauperes mittere ad plateas, vel defossas petrarū foueas, vt minutos inde lapillos colligerent niuei candoris, aut atri varij've coloris, quos ille politos, & multiplici contritione vel fractione in gemmarum formam redactos, in altaribus, codicibus aut pallijs ecclesiasticis non indecorè reponebat. Atque in eiusmodi opere specialem ei ille, de quo agimus, pauper operam nauabat, alios sua vincens industria, nec parum gratus eo nomine Episcopo. Nonnunquàm verò etiam pictoribus, & ijs qui vitra in fenestris componebant, sese adiungebat, inter eos quoque non infrugiferam dependens operam. Postquàm autem beatus Præsul desijt esse in humanis, ipse detonsus, carnibus alijsque lautioribus escis sibi interdixit, & ad sepulcrum eius se conferens, tam custodibus quàm alijs fidelibus omni qua potuit fide & diligentia inseruiuit: ac tandem consentientibus magistris, rotam eius monumenti custodiendi curam in se recepit, tametsi debili crure ligno sustentato, & reliquo corpore scipione fulcito, ægrè huic officio satisfacere potuit: sed quas vires negabat mala corporis valetudo, eas obedienti studium & deuotio subministrabat. Psalmos quidem non nouerat, sed tamen verba, quæ ex illis vel relatione fidelium vel admonitione apprehenderat, strenuè vigilando & crebrò se, vt solent fideles, humi prosternendo, accuratè & sollicitè identidem depromebat. Atque in hac sedulitate gnauiter perseuerans, & ad altiora pro viribus proficere contendens, quodam sabbatho, cùm vespertinæ laudes in templo canerentur, apud beati antistitis monumentum se prostrauit, mansitque illic diù immotus, siue somno oppressus, siue ecstasim patiens, & vt ipse posteà retulit, intolerabili quadam membrorum atque neruorum distensione vel contractione inuisibiliter se sensit discruciari. Finitis vespertinis precibus tanquam à somno surrexit, & solito debilior, vix scipionem comprehendit: statim autem in lectulum incumbens, tota illa nocte membrorum distractione miserè afflictus fuit. Porrò sub matutinum tempus tandem obdormit, & in somnis iubetur properare ad templum, & Deo gratias agere. Surgit ergo ocyùs experrectus à somno, & moroque femoris sustentaculo, & scipione reiecto, hora matutina in templum ingreditur, & coram omnibus palàm in Dei laudes alacer & lætus erumpit, ac deinceps quoad vixit, semper incolumis, quanto diutiùs tanto deuotiùs ministrauit.

Cap. 40. *Pauperes quotidie sedebant ante mensam S. Gothardi.* *Studiū cuiusdam debilis hominis erga monumentum S. Gothardi.* *Sanatur in diuinitus.*

Mulier quædam, omnibus qui apud nos sunt notissima, multis annis cæca, apud sepulcrum beati viri altera post Assumptionem S. Mariæ, spectante Clero & populo, illuminata est. *Cap. 41.*

Rusticus pagi ecclesiæ, qui Holtahon dicitur, longo morbo miserè vexatus (nam contractis lumbis per annos multos, crura habuit nulli vsui apta) vbi tandem ad sancti viri monumentum vix reptando peruenit, eius diei anniuersario integram est coram Clero & populo adeptus sanitatem. *Cap. 42.* *Contractus curatur.*

Quædam fœmina nobilis ex Mindensi diœcesi, non ignota, fratris sui filiam nutriebat, eamque in filiam cooptatam vnicè charam habebat. At illa grauissima correpta valetudine, non sine vitæ periculo biduò exanimis iacere visa est. Aderant propinqui cum ciuibus & familia, amarè complorabant præ multiplici commisera- *Cap. 43.*

tione tantam puellæ elegantiam. Aderat verò etiam anus quædam, ecclesiæ seruiens. Ea cœpit de sancto Episcopo sermonem texere, & vt ægri ad eius tumulum Deo miserante sanarentur, explicare. Eius verbis compuncta amita puellæ, matutino tempore se confert in templum, prosternit se coram altari, profusis lachrymis obsecrat Deum, beatissimam Dei genitricem, sanctumque Gothardum, vouet oblationes intima animi pietate pro nepte sua: & eccè quamprimùm, vt ipsa nobis lachrymabunda narrauit, sancteque iurauit, domum reuertens cernit puellam iam videntem, audire loquentem, cibum expetentem, acceptumque comedentem, & Christo ob merita beati viri præstante, integra salute fruentem. Itaque quinto pòst die ad sanctissimæ Virginis altare & ad tumulum beati Gothardi cum oblationibus, quas promiserat, eam adduxit, & quemadmodùm sanata fuerit, adhibitis ciuium & aliorum testimonijs, coram multis recitauit.

Mirabiliter reualescit puella ferè exanimis.

Cap. 44. Frater quoque noster non obscuri nominis, Folcardus presbyter, per id tempus Vicedominus, inde Præpositus noster, ad extremum Brandenburgensis Episcopus, qui sancto Gothardo, vt plerique omnes nôrunt, & fideliter inseruiuit, & vnicè charus fuit: cùm post obitum eius pro consuetudine Episcopi chortes inuiseret, in pagum *Hasgerusium peruenit, diuertensque prandendi causa in cuiusdam ædes, vidit puerulum miserè vexatum, & iam aliquot hebdomadibus omni membrorum officio destitutum, atque ad extrema in dies, vt omnibus videbatur, appropinquantem. Eum ergo, vt erat singulari erga tales misericordia, non sine lachrymis diù intuetur, perquirit etiam ex familia tanti mali causam & tempus. Deinde hortatur plorantem pueri matrem, vt promittat se allaturam ad S. Gothardi monumentum cereos pro pueri mensura. Facit id illa libentissimè, sed cùm pauper esset, & ceram non haberet, iubet presbyter vt puerum membratim dimetiatur, mensuramque secum ferat: & quam ab ipso acceptam sit ceram in candelas redactam, afferat. His ita gestis, sedent ad prandendum, & pueri iam quasi immemores, de alijs rebus inter se conferunt. Interim puer mira celeritate tanquam à morte reuiuiscit, & in lectulo cunctis admirantibus residet, accitaque matre prorepit ex lecto, poscit apponi sibi alimenta, ijsque vescitur, & deinceps beati viri meritis perpetuò manet incolumis.

Item puer moribūdus

Cap. 45. Fuit in nostro collegio iuuenis quidam, ex laico conuersus, Desiderius nomine. Eum vir beatus iusserat in Clerum cooptatum tonderi, & posteà etiam Diaconus ordinatus est: sed cùm non posset exactè cantandi & legendi munus cum fratribus obire, ne penitùs vacaret ocio, cum custodibus ecclesiæ ministrauit. Quo autem tempore nostræ ecclesiæ præsulem egit Anselmus, post miserandam monasterij nostri conflagrationem, is Desiderius intra festos dies Natalis Saluatoris quadam vespera in scholis cum pueris sedens & colloquens, subitò percussus cæcitate corruit, & alia etiam ægritudine increscente, diù decubuit. Porrò in Quadragesima hac quidem ægritudine liberatus est, sed cæcus permansit. Ibat ergo pro more ad ecclesiam, atque apud beati antistitis monumentum spe recuperādi visus sępè se humi abiecit, in preces incumbens. Deinde 3. Calendas Aprilis, quo die celebramus aduentum reliquiarum sanctorum Cantianorum martyrum, cùm in matutinū precibus illic se dederet, ilicò ceu pruriente dextero oculo, duriusque manu confricato, sanguinis non parua copia inde effluxit, moxque illo oculo rursus videre cœpit. Laudabant omnes eam Dei benignitatem, & etiam alterius oculi curationem expectabant. Itaque post Pascha anniuersario die sancti patris nostri Gothardi, cùm in eius memoria Missa pro defunctis ab Episcopo celebraretur, oblationis tempore, spectante Clero & populo, tanquam morbo correptus cecidit, confestimque erumpente sanguine ex oculis, naribus & auribus, etiam sinistri oculi sibi sensit lumen restitutum. Peracto sacrificio, Episcopus pro concione hortabatur Clerum & populum, vt debitas Deo laudes depromerent: profusisque lachrymis ipse pariter Dominum laudauit. Eodem momento etiam Desiderius egit gratias Deo, & perfectè curatus est, atque in ea, quam Deo vouerat, professione vsque ad supremum vitæ diem fideliter permansit.

Redditur lumen vnius oculi cæco.

Itemque alterius.

Cap. 46. Plurima prætermimus, quæ in sancti viri laudem dici possent, eo consilio, quòd antè explicuimus, cùm ea Deo fauente, ab initio vsque in præsens præclarè fieri sæpiùs experiamur. Hoc tamen superioribus adiunctum volumus, quod tota ecclesia teste verum esse nouimus, complures ad sepulcrum eius cum oblationibus hilares aduentare, seque à varijs afflictionibus, molestijs & morbis virtutum eius meritis celeriter liberatos palam affirmare. Porrò si quid cuiquam incommodi aut molestiæ acci-

Multa fiunt miracula.

dat,

dat, simulatque ad sancti viri memoriam accessit, vel absens oblationem vouit, sine dubio consolatione afficitur ob merita illius, quam in vera fide & spe sibi præstari petit.

VITA S. IOANNIS DAMASCENI, PER IOANNEM PATRIARCHAM HIEROSOLYMITAnum, *Iacobo Billio Prunæo, S. Michaelis in Eremo Abbate doctissimo, interprete. Nos verò, vt permultas alias, Lectori gratificaturi, eam in capita distinximus.*

ST hoc in hominum more atque instituto positum, vt ijs, qui diuinam imaginem ab omni labe ac macula puram tenuerunt, atque in prima integritate & elegantia conseruârunt, aut etiam obliteratam eam vel sordibus contaminatam renouârũt, honoris causa diuinas ipsorum formas & effigies conficiant. Quin ij quoque, qui liberalioris erga eos venerationis specimen exhibẽt, pro diuitiarum suarum amplitudine luculentiores etiam ac splendidiores materias adhibent, ijsque formas ipsorum insculpunt: quòd videlicet hac ratione maiore erga sanctos viros honore defungi sese existiment. Cùm itaque in eorum formis exprimendis ita magnificos ac splendidos se præbeant, committendum'ne est, vt in rerum ab ijs gestarum commemoratione contemptas atque ornatu & elegantia vacuas orationes relinquamus? Minimè sanè. Nam rusticioribus quidem danda est venia, si quemadmodùm possũnt, orationes rudi atque inelaborato stylo prosequuntur, cùm eorum, qui Deo placuerunt, res gestas exponunt. At qui eloquentiæ operam nauant, ijs ignosci minimè debet, si Sanctorum vitas neglexerint, easque tumultuaria duntaxat opera conscripserint: præsertim si virorum eorum vitam literis complectantur, qui per omnem vitæ cursum literis inuigilârunt, atque doctrinæ adiumento tum mentem ab inscitia & obliuione, tum animam ab omni turbulento motu repurgârunt, quique huic terræ ambitui ornamentum attulerunt, ac mentem omnem per libros à se elaboratos illustrârunt, non externæ duntaxat sapientiæ gratia pollentes, verùm etiam paracleti lumen copiosè atque affluenter emittentes. Maij 6. vel 4. Nouembris. Cap. 1.

Quorum in numero, & quidem inter primos censendus est magnus ille ac celebris Ioannes, qui à Damasco patria sua cognomentum traxit. Hic enim non exiguum ecclesiastici firmamenti sidus extitit, verùm maximum & splendidissimum, non in hæresis solùm vbique diffusæ tenebris lucens, sed etiam omnem pestiferæ doctrinæ noctem sermonum suorum claritate discutiens. Nam nox quidem passim toto orbe fusa erat, præclaras venerandarum Imaginum formas obscurans: ac profunda quædam caligo grassabatur. Atque is, qui eam diffundebat & afferebat, non plebeius quispiam homo erat, vt etiam in aliqua duntaxat orbis parte malum disterminaret: verùm in manu, vt ita loquar, orbis terrarum fines tenebat, vt qui scilicet Romani imperij sceptro potiretur. Quo etiam efficiebatur, vt magno animi ardore quoquouersùm ferretur, atque ingenti impetu venerandas Imagines deleret, eosque à quibus illæ colerentur, partim (vt erat nõ modò nomine, sed etiam animo ac sententia leo) deuoraret, leonis nimirùm ritu rapiens & rugiens: partim rugitu suo aliò atque aliò dispergeret, ac subterraneis recessibus sese occultare cogeret: mallentq; permulti cum leonibus potiùs & draconibus habitare, quàm cum ipso atque ipsius asseclis cõmorari. Alij autem metu perterriti, ad longinquas orbis partes contendebant (Leo enim rugiet, & quis nõ timebit?) atq; ab ipso perinde atq; à colubri facie profugiebãt. At vir iste nomen à gratia consecutus, ac spirituali gratia perfusus, iracundia aduersùs solũ serpentem feruens (nimirùm vt iracundia zeli ac virtutis nomen obtineret) non è Thracia, quam rum incolebat, ad Sarmatas, vt saluti suæ consuleret, cucurrit, neque ex Byzantina vrbe ad Herculeas columnas fuga se contulit, nec rursus è templis ob Leonis huius rugi- Cap. 2. Iconomachorum hæresis. Leonẽ Isauricum intelligit. Amos 3.

tum in solitudinem concessit: verùm Damasci priùs, deinde in Palæstina degens, atque in solitario loco religiosæ vitæ institutum colens, aduersùs Leonem fortissimè dimicabat. Quanuis enim ingenti locorum interuallo fortissimus hic meus athleta ab illo dissitus esset, libris tamen paracleti igne fabricatis, ac vitali vnda obduratis, tanquam triplici lancea ipsum traijciebat. Verùm hæc suo loco fusiùs oratio nostra declarabit.

Cap.3. Aequúmne igitur fuerit tanti viri vitam crassè ac rusticè conditam, linguaque tantùm & literis Arabicis comprehensam, contemptim relinquere? Minimè profectò. Quocircà exponendum est, è qua quamque nobili radice viridissima hæc planta prodierit, ac quænam patria eum edidisse glorietur. Damascus autem hæc est. Vt enim ipsa de Paulo gloriatur, quòd videlicet primò cælipetam illum, cùm impietatem abiecisset, atque ex Christi inimico Christi amicus effectus fuisset, conspexerit: ad eundem modum ob hunc quoque virum honestè atque grauiter gloriatur, quòd scilicet non aliunde venerit, aut ex alia quadam religione ad rectam migrauerit: verùm eum ab ipsamet radice protulerit, magisque etiam in pietate, quàm in corporea substantia ei obstetricis operam nauauerit, doctrinaque eum aluerit. Proinde, inquam, ob germen suum magnificè sese effert & exultat, maioremque hinc voluptatem capit, quàm ex reliquis omnibus ornamentis, quæ ipsi ad splendorem gloriamque suppetunt, siue anni partium temperiem dixeris, siue aquarum dulcium ac limpidarum profluuia, quibus multis alluitur. Nec verò optimorum fructuum copia hanc vrbem vsqueadeò effert & attollit, vt quòd ex ea pulchra hæc & nobilis arbor prodierit, quæ secus decursus aquarum enutrita est, ac tempestiuos fructus edidit. Cuius fructus apud nos perpetuò recentes quodammodò sunt, ac tum aspectu pulchri, tum gustu suaues, ac denique eiusmodi, vt eos à quibus attinguntur ac degustantur, non modò voluptate afficiant, verùm etiam edentem saginent & augeant, atque in virum spiritu perfectum euehant, numerisque omnibus absoluant. Ad hunc scilicet modum Damascena ciuitas ob hunc suum fœtum in maiore gloria est, quàm ob alia bona & oblectamenta, quorum copia abundat. Hæc igitur ciuitas est, quæ virum hunc tulit.

S.Ioannis patria. Act.9. Damasci encomium. Psal.1.

Cap.4. Damasceni parentes. Maiores autem ille pios viros habuit, quique soli pietatis florem atque cognitionis Christi odorem, inter medias spinas conseruârunt. Nam hi soli Christianum nomen, perinde atque præclaram quandam, nec ab vllo extorquendam hæreditatem ita retinuerunt, vt ex quo tempore Agareni vrbem imperio suo ac ditioni subiecerunt, orthodoxam doctrinam nullo modo labefactârint. Quo etiam factum est, vt insignes eos ac celebres inter medias impiorum cateruas virtus reddiderit, vtpotè quam hostes quoque ipsi venerationi habeant. Vel potiùs, quemadmodùm Deus Danielem apud Assyrios ob eam, cuius specimen ediderat, pietatem, atque item Iosephum in Aegypto gloria affecit (Horum enim vtrunque, tametsi alioqui captiuum, procuratorem ac moderatorem & dominum inter exteros & hostes fecit:) eundem in modum hic quoque Ioannis maiores publicorum negotiorum administratores inter ipsos Saracenos constituit, atque hîc etiam pij viri captiui ijs, à quibus in captiuitatem redacti fuerant, imperârunt. O ingentia Dei miracula, ô insignia prodigia. Nihil virtute sublimius est, nihil pietate præstantius & excelsius. Vt enim signum in monte, vel, si rectiùs loquendum est, vt lucerna in nocte, & vt semen in Israël, ac denique vt scintilla in cinere: sic Ioannis maiores Damasci relicti sunt, vt præclaram hanc facem proferrent: ea autem omnibus terrarum finibus lucem afferret. Huiusmodi videlicet ei, quem laudandum suscepimus, maiores extiterunt.

Dan.3. Gen.41. Virtutis præstantia

Cap.5. Pater autem, vt ex hac bona radice ortus, pietate cæterisque virtutibus parentes suos superare contendens, maiorem quoque Dei amorem præ se tulit. Consentaneum enim erat, vt viro tam claro, quique ad summam vsque virtutis arcem peruenturus erat, progenitores quoque suos splendore anteiret: vt quemadmodùm ex continuato quodam progressu, recta quadam & composita ratione in altum ascensus contingeret: adeò vt res magni atque insignis huius viri diuina prouidentia ita gubernari viderentur, quemadmodùm in Ioanne quoque Baptista contigit. Nam quoniam futurum erat, vt superioribus omnibus prophetis clariùs elucceret, atque mysterium omni sacerdotio maius, hoc est, Domini mei baptismum operaretur, idcircò diuina prouidentia res ita comparata est, vt non è plebeis

plebeis infimæque conditionis parentibus, sed ex sacerdotali tribu prodiret, atque à propheta gigneretur. Eodem modo hic quoque diuinitùs ita prouisum est, vt Ioannis pater existeret vir cum primis pius, atque humanitate præditus. Nam cùm tum ob eximiam virtutem, tum ob reliquum vitæ splendorem amplissimasque opes, quibus præditus erat, publicorum negotiorum cura & administratio per omnem regionem ei demandata fuisset, ipse non in comessationes ac perpotationes & superuacaneas impensas diuitijs abutebatur, verùm quicquid tam in auro, quàm in alijs mobilibus materijs facultatum habebat, id totum Christianis captiuis redimendis impendebat. Reliqua autem immobilia bona (multa autem in Iudæa & Palæstina habebat) redemptis Christianis, qui in illis locis degere animum induxerant, ad refocillationem, vitæque, quantum satis erat, subsidium impertiebat: alijs autem libero lumine ac pede quò vellent sese conferre permittebat. Tanta scilicet virtute atque humanitate vir ille pollebat. Nam cùm multa haberet, perinde erat, ac si nihil haberet, vt qui noctu atque interdiu facultates suas Deo effunderet.

Luc. 1.

Patris Damasceni pia liberalitas.

Hac non dicam hospitalitate, vt Abraham, sed humanitate præditus cùm esset, præmij loco admirandum partum accipit, si non ex promissione, at certè ex diuina prænotione ac præfinitione. Prænouit siquidem Deus, qualis Ioannes futurus esset, eumque ex hoc viro procreandum esse præfiniuit: quò videlicet pro ea humanitate, quam in eos, qui libertatem cum horrenda captiuitate commutârant, exercere consueuerat, hoc præmij referret. Igitur ei præclarus hic filius nascitur: eumque tenero adhuc corpusculo per spiritualis matris regenerationem lucis filium efficit, rem videlicet faciens tum temporis haud admodùm facilem, quamque inter medias illas gentes multi vix auderent. Deinde in eam de puero curam incubuit, nõ vt ille desultorios equos regere ac moderari, hastam commodè vibrare, aut arcu sagittam exactè emittere, aut cum feris pugnare, ac naturalem mansuetudinem in belluinam crudelitatem immutare disceret: quemadmodùm videlicet multis hinc euenire solet, quòd iracundia subinde perturbentur, & furiosum atque immanem quendam in modum subsultent. Ac propterea alius quispiam Chiron in montibus educatus, ceruorumque medulla discipulum alens, à Ioannis patre haudquaquàm quærebatur: verùm eiusmodi quidam vir inuestigabatur, qui omni eruditionis genere excultus esset, atque ex animi corde bonum verbum eructaret: quò nimirùm filium quoque suum huiusmodi cibis & epulis aleret. Quam quidem sacram cupiditatem Deus ipsi expleuit, inuentusque à quærente est is, quem quærebat. Hoc porrò modo id quod quærebatur inuentum est. Damasceni barbari cùm in mari excursiones facerent, (Nam id illis familiare erat) multos interdum Christianos abripiebant, atque in mare cum nauibus descendentes quamplurimos in captiuitatem trahebant, abductosque in ciuitatem, partim venales proponebant, partim gladio trucidabant. Quorum in numero vir quidam fuit monasticum habitum gerens, ex Italia ortus, venusta facie, venustiori autem animo, Cosmas nomine. Atque in ipsius ore grauitas quædam elucebat, internum animi statum declarans. Ad cuius pedes sese abijciebant, qui ad necem trahebantur, ab eoque precibus contendebant, vt Deum sibi propitium redderet, scelerumque veniam ab ipsius humanitate impetraret. Barbari autem perspecta ea reuerentia, quam qui obtruncandi erant ei exhibebant, ex eo sciscitabantur, quanam in mundo dignitate, & quonam inter Christianos splendore præditus esset. Respondens autem ille, ait: Nullam sacerdotij dignitatem gero, verùm inutilis quispiam monachus sum, philosophia excultus non tantùm nostrate ac Deo grata, sed ea etiam, quam externi sapientes condiderunt. Quibus verbis habitis, obortis lachrymis oculos impleuit.

Cap. 4.

Damasceni ortus ac baptismus.

Educatio & institutio.

Agareni Damasceni crebrò infestũ mare habẽt.

Cùm autem Ioannis pater haud procùl staret, eumque lachrymis ita perfusum cerneret, ad eum accessit, vt eius calamitati consolationem adhiberet: ad eumque his verbis vsus est: Quid tandem causæ est, homo Dei, quamobrem tu mundi iacturam deplores, cui iampridem nuncium remisisti mortuusque es, vt ex habitu perspicio? Respondit monachus: Huius vitæ iacturam haudquaquàm deploro: nam ego, vt abs te dictum est, mundo mortuus sum. Hoc autem me discruciat, quòd omnem humanam doctrinã consectatus sim. orbem enim illum disciplinarum tanquã fundamentũ ieci, Rhetorica linguã expoliui, Dialecticis methodis ac demonstrationibus eruditus sum, moralem philosophiã, quam Stagirites & Aristonis filius tradiderunt, colui, naturalium rerũ contemplatione, quantùm homini satis est, operam dedi, Arithmeticæ rationes perdidici,

Cap. 5.

Cosmas monachus captiuus, idemque eruditissimus.

perdidici, Geometriam ad summum vsque teneo, Musicæ concentus & proportiones consecutus sum. Nec verò cælestium corporũ motum ac siderum conuersionem prætermisi: vt ex rerum conditarum magnitudine ac pulchritudine, pro ratione mea harum rerum cognitionis, ad conditoris cõtemplationem peruenirem.

Cognitio creatarum rerum quid præstet.

Nam qui certiorem rerum conditarũ cognitionẽ percepit, certiùs quoque eum, à quo illæ conditæ sunt, cognoscit, maioreq; ipsius admiratione afficitur. Pòst autẽ ad Theologiæ, tam à Græcis traditæ, quàm à Theologis nostris rectissimè explanatæ mysteria transij. His igitur impletus, vtilitatẽ eam, quæ hinc percipitur, nemini adhuc impertiui, nec per philosophiam filium parenti similẽ procreaui. Nam quemadmodùm multi, quò genus suum propagare queant, naturales filios serere cupiunt: sic qui philosophiæ operam dederunt, per philosophiam & eruditionem filios gignere concupiscunt, vt aureum philosophiæ genus in mundo perpetuò conseruetur. Huius porrò admirandi partûs authores immortalem gloriam adipiscuntur.

Natura boni.

Ac prętereà hoc bonitatis proprium est, bona ea quibus abundat, alijs etiam impertire. Nam qui non ita animo cõparatus, nec ea voluntate præditus est, haudquaquã in bono est, verùm in vitio hæret, vtpotè superbia & inuidentia plenus: quibus fit, vt bonum quod Dei beneficio consecutus est, cum alijs cõmunicare minimè in animũ inducat. Eaq; de causa id quod habere videtur, ipsi eripitur; quemadmodùm seruo illi contigit, qui acceptũ talentum nummularijs minimè commisit.

Matth. 25.

Ego autem bonam partem elegi, atque in primis vellem mihi liceret doctrinam eam, quæ mihi suppetit, alijs elargiri. Quoniam autem id quod cupiebam, (hoc est, vt in fidelium illorum seruorum, qui accepta talenta alijs cõmodando ea conduplicârunt, numerum referrer) minimè consecutus sum, nec per philosophiã filium vllum in lucem edidi, verùm haud secùs ac quispiam liberis carens ac miser, vtì cernis, è vita exeo, idcircò lachrymis opprimor, grauique mœstitia obruor.

Cap. 2.

Hanc orationẽ cùm audisset is, qui huiusmodi thesauri desiderio flagrabat, respondit: Missos fac hos luctus, vir beate, animumque tuũ leua. Fortasse enim petitiones cordis tui dabit tibi Dominus. Hoc sermone habito, Ioannis pater quãmaxima celeritate potuit, ad Saracenorũ principem cucurrit, ipsiusque pedibus aduolutus, probũ illum & ornatum virum Cosmam ab eo postulauit, neq; eo quod postulabat excidit, verùm munus ingentis sanè pretij accepit; eumque in ædes suas abductum consolabatur, ac diuturnis ærumnis confectũ reficiebat & recreabat: posteaq; hæc verba adiunxit:

Cosmas monachus fit liber, & præficitur Damasceno & alteri præceptor.

Non iam liber duntaxat es, verùm etiam domûs meæ socium, atque æquè, ac me, dominum te constituo, meæque & lætitiæ omnis & afflictionis consortem. Vnum autẽ hoc abs te peto, nempe vt naturalem hunc filium meum Ioannẽ, atq; item hunc alterũ, cui idem ac tibi nomen est, quemq; ex vrbe Hierosolymitana ortum, ac tenera adhuc ætate parentibus orbatũ, in spiritualẽ filium adoptaui, omni tam externa, quàm ea, qua per spiritussancti gratiam ij, qui digni sunt, imbuuntur eruditione ac philosophia, cuius scientiam tenes, perdiligenter erudias. Philosophus autẽ hac oratione audita, equo statim fractis vinculis per campũ currenti, aut ceruo cuipiam siti laboranti, atq; ad aquarum fontes misso similis erat. Diceres eum instar Midæ cuiusdam in magnos auri thesauros incidisse. Hac erga istud negotiũ animi alacritate preditus, adolescentes suscipit, ipsisq; magister designatur. Ac Ioãnes quidẽ naturę prętantia, & animi studio atq; industria, velut pennis quibusdam instructus, aquilæ in morem per cælum volitabat: Cosmas autem ipsius spiritualis frater & cõmilito, nõ absimilis erat naui passis velis per aquas alarum remigio currenti, secundo nimirùm vento eam à puppi perflante. Ita tum ingenij celeritate, tum studij atq; industriæ contentione breuì ab ipsis collectum est, quicquid

Adolescẽtes isti magnos habẽt in studijs progressus.

& in Grammatica, & in Dialectica, ijsque artibus, quæ demonstratione nituntur, maximè expetendum est. Per moralis autem philosophiæ disciplinam non modò id agebant, vt mentem exornarent, sed etiam vt animę perturbationes ac tumultus comprimerent. Atque item in naturalium rerum contemplatione immotam oculorũ aciem aquilæ ritu defigebant. Quin arithmeticas proportiones non minori ingenij dexteritate coluerunt, quàm Pythagoras aut Diophantes. Geometriam ita perdidicerunt, vt noui quidam Euclidæ esse existimarentur, aut si qui alij ad ipsius similitudinem accedunt. In Musica tales extiterunt, quales ex diuinis carminibus & hymnis ab ipsis conditis eos fuisse, apud prudentes viros constat. De Astronomia denique, quantum ad interualla & figurarum compositiones, ac distantiarum proportiones attinet (etiamsi alioquì pauca de ijs rebus, vt exiguam aliquam imperitis cognitionem afferret, tractauerit) cuiusmodi vir Ioannes fuerit, ex ipsius monumentis perspicere licet. Ta-

eet. Talis autem prorsus Cosmas etiam erat. Verùm de ipsius laudibus orationem ad alios remitto. Mihi enim nunc id duntaxat propositum est, vt Ioānis laudes illustrem.

Cap. 9.

Huius porrò tum diuinarum rerum scientiam, tum dogmatum synceritatem quis ex Elementario, vel vt rectiùs loquar, in dogmatibus perfectissimo atq; absolutissimo ipsius libro non agnoscat & admiretur? Quem quidem si quis omnis rectę doctrinę legem, ac Mosaicas tabulas appellauerit, à vero minimè aberrârit. Quanquàm illud minimè ignoro, me huiusce libri laudem * non hoc loco texere debuisse: verùm hæc ea de causa commemoraui, vt quanam doctrina eruditus sit demonstrarem, quonamque pacto omne disciplinarum genus accuratissimè perfectissimeque sit persecutus. Quodque admiratione dignum est, scientia ipsius animum minimè inflauit: quin potiùs quemadmodùm feraces arbores exuberanti fructuum copia degrauatæ, in terram propendent: eodem etiam modo insignis ille Ioannes, cùm ipsi literarum atque doctrinæ fructus amplificaretur, deorsum propendebat, non ille quidem in terram, sed in profundissimum philosophiæ pelagus intuens. Etenim cum quadam animi in mundum propensione, non secùs atque cum nauigio aliquo, adhuc ipse innatabat. Cupiebat autem hanc quoque mundi nauem abijcere, corporeęque affectionis vestes omninò exuere, sicque nuda mente in pelagus se conijcere, atque vsque in fundum ipsum penetrare, vt ingentis precij margaritum illic reconditum inueniret. Hac igitur cupiditate flagrans, atque huc spectans, ad imum vsque gurgitem se demittebat, nec eruditionis nomine tumorē vllum contrahebat, verùm per arcanæ sapientiæ amorem sese deprimebat. Ad hunc itaque modum spiritualis ipsius animæ lampas mundano oleo referta erat: quò nimirùm sapientię quoque ab omni materia remotę lumen cælitùs in hanc lampadem delapsum, ipsam accenderet, eaq; ratione ipse clarus ac flammeus efficeretur.

*Addenda particula negatiua οὐκ, in Græco.

Damasceni humilitas.

Cap. 10.

Posteà autem ipsius magister à discipulo, vt credibile est, in hūc amorem inductus, ad pueri patrem accedit, aitque: En quod cupiebas, plenè consecutus es. Pueri enim eruditione me antecellūt. Neque enim satis ipsis fuit magistrum suum æquâsse: verùm ingenij magnitudine improbisque laboribus, atque etiam fortasse Deo sapientiæ donum ipsis adaugente, ad philosophiæ fastigium altiùs quàm ego euecti sunt. Quocirca cùm nulli iam ipsis deinceps vsui esse queam, superest vt mihi pro eo, atque cupiditati tuæ satisfeci, mercedem persoluas, hoc est, vt per te mihi in monachorum cœnobium abire, atque illic supremam sapientiam ritè inuestigare liceat. Nam philosophia ea, cui priùs operam dedi, ad illam me transmittit, latiusque ac præstantius est me duplici bono locupletari, atque ad priorem sapientiam eam etiam, quæ ab omni materia purissima est, omnemque cogitationem superat, quamque nuda mens atque à corpore prorsus abstracta discere potest, adiungere. Hanc philosophi orationem molestè quidem tulit Ioannis pater: cæterùm eum retinere minimè poterat, ne alioqui malam pro eo atque filium erudierat, mercedem ipsi pendere videretur. Itaque amplissimo viatico instructum, in pace dimisit. Ille autem ad Lautam, quæ in sancti Sabæ solitudine sita est, profectus, illicque ad extremum vsque diem commoratus, ad ipsammet sapientiam, hoc est, ad Deum migrauit. Simul etiam è viuis excessit Ioannis pater. At verò Saracenorum princeps Ioannem accersens, eum primarij consiliarij dignitate coornauit. Recusabat autem ille, vt cuius cupiditas aliò tenderat. Verùm ita tandem coactus est, vt iam repugnare non posset. Itaque in maiore, quàm ipsius pater, dignitatis gradu constitutus est.

Externa philosophia ad diuinā nos transmittit.

Cap. 11.

Tum autem Leo Isauricus Romanum Imperium gubernabat, qui aduersùs venerandas Imagines, ac rectè de religione sentientem Ecclesiæ cœtum, erat tanquam leo rapiens & rugiens. Nam & illas belluinæ insaniæ igne comburebat, & earum adoratores rapiebat ac delebat, tyrannicæque impietatis dentibus misertum in modum laniabat. Quæ postquàm ad Ioannis aures peruenerunt, Eliæ zelum atque cognominis sui Baptistæ reprehendendi libertatē imitatur, eum videlicet etiam ante vnctionē inuisibiliter vngente spiritu. Ac verbum Dei, velut spiritûs gladium incidendi facultate præditum, ad fetinæ illius mentis dogma tanquam caput amputandū obijcit. Ad orthodoxos itaque, quibus notus erat, pro venerandarum Imaginū honore libellos epistolares mittebat, quibus illud eruditissimè demonstrabat, diuinatum Imaginum adorationem necessariam esse: ipsosque horrabatur, vt alijs eadem cōmemorarent, suasque epistolas omnibus ostenderent. Atque omni ratione ac studio nouus ille veritatis pugil in id incumbebat, vt epistolæ suæ velut per orbem quendam è piorum manibus

Leonis Iconomachi furor.

Damascenus scribit pro Imaginibus.

ad pio-

ad piorũ manus transirent, sicque recta doctrina confirmaretur. Ac Pauli instar omnẽ
Rom.15. contentionem adhibebat, vt si non pedibus, certè per epistolas terram vniuersam veritatis prædicatione in orbem complecteretur. Quod vbi ab Imperatore Leone compertum est, accersitis nonnullis, qui eadem cum ipso de religione sentiebāt (Siquidem indignissimè ferebat impietatem suam Ioannis epistolis traduci, aperteque peruulgari) negotium ipsis dedit, vt imposita sibi pietatis larua, omni studio atque conatu id agerent, vt per colloquij speciem epistolam quandam Ioannis manu scriptam nanciscerentur.

Cap. 12. Quamobrem vitij propugnatores nullum, vt dici solet, funẽ mouere, fraudemque tegere, atque id quod ipsis imperatum fuerat, inuestigare destiterūt, quoad inuentam epistolam Imperatori tradidissent. Ille autem accitis quibusdam notarijs suis, epistolarum Ioannis exemplar ad imitandum ipsis proposuit, in hoc nimirùm, vt & scripturæ notas, & ipsius sententias ac verba exprimerent. Cùm igitur multos, qui ad eam rem ipsi operam nauarent, inuenisset, tum denique iussit, vt epistolam tanquam ex Ioannis persona ad ipsum impium Imperatorem scriptam exararēt, cuius hæc sententia esset. Salue Imperator. Maiestati tuæ hoc nomine gratulor, quòd eandem nobiscum fidem tenes: tuæque imperatoriæ præcellentiæ cultum ac veneratiõnẽ quam debeo tribuo. Eaque de causa illud tibi significo, vrbem hanc nostram neglige̅ter omninò custodiri, atque Agarenorum præsidium, quod hîc est, exiguum & infirmum esse. Quare per Deum te obtestor, vt huius ciuitatis miseratione afficiaris: atque ingenti & strenua manu, præter omnem expectationem missa, quæ aliò sese proficisci simulet, vrbem sine vllo labore obtinebis. Ad id enim ipse quoque non mediocrem opem tibi afferam, quandoquidem & vrbs & regio vniuersa, in mea penè potestate est. Hac epistola conscripta, ex eadem animi peruersitate ipsius ille alterā ad Damascenorum Saracenorum principem epistolam conficit hoc exemplo: Nihil sanè pace beatius atque amicitia fortunatius esse censeo. Ac præterea pacis fœdera seruare, laudabile ac Deo gratũ est. Proinde nihil antiquius duco, quàm amicitiæ fœdus, quod tecum sanxi, firmum atque inuiolatum conseruare: quanquàm ad illud clàm infringendum ac versutè violandum, à Christiano quodam, qui sub tua ditione atque imperio est, crebris ipsius literis incitor: quibus illud certò confirmat, se mihi ad vrbem tuam in meam potestatem redigendam ingentem operam allaturum esse, si ingentem exercitum eò misero. Vnde etiam vnam ex ipsius ad me missis epistolis ad te remisi, vt ijs quæ ad te scribo, fidem conciliem, atque intelligas, quàm in tuendis amicitijs veræ ac synceræ fidei sim: simul etiam eius, qui ad me hæc scribere ausus est, improbitatem ac fraudem perspectam habeas.

Fraus hæretica impij Leonis.

Calumnia in Ioannẽ.

Cap. 13. Ambas itaque has literas ille vt nomine Leo, ita serpentina versutia præditus, per quendam ex suis ad Barbarum misit. Ille autem his acceptis, Ioannẽ accersit, ac fraudulentam illam epistolam ipsi ostendit. Qua perlecta, Ioannes literarum quidem formas suis similes esse confessus est: se autem ea quæ ipsis continerentur, prorsus ignorare, nec vnquàm sibi huiusmodi quicquam in mentem venisse. Nec verò cùm epistolam eam legisset, eum fugit, quonam dolo quibusque insidijs hæc aduersùm se comparata essent. Verùm ille Christi inimicus princeps ad ea, quæ à Ioanne dicebantur, perinde erat atque asinus lyram audiens, velut est in prouerbio: atque à bonis quidem & cum veritate coniunctis verbis obmutuit, at non ita obticuit, quin iniquum facinus imperaret. Nam nulla mora interposita, dextram Ioanni manum amputari iubet. Cumque ille ab eo precibus peteret, vt purgandi sui causa, atque vt impij Imperatoris in se furorem exponeret, breue quoddam temporis spatium sibi conçederetur, à Barbaro tamen, vt cui furor mentem omninò ademisset, id impetrare non potuit. Itaque dextra ea, quæ scriptis suis virtutem orthodoxis in Deo fecerat, excisa est: Dextra, inquam, ea excisa est, quæ homines Domini odio percitos refutabat: atque pro atramento, quo cùm Imaginum adorationem literis mandaret, priùs tingi solebat, suo cruore perfunditur. Deinde excisa hæc manus à Domino, vt sic loquar, in foro suspensa est. Cùm autem aduesperâsset, ac Ioannes tyranni indignationem sedatam atq; compressam esse conijceret, legationem ad eum misit, supplex rogans & obsecrans, atque huiusmodi verbis vtens: Dolor mihi ingrauescit, meque intolerandum quendam in modum excruciat: neque acerbitatis aculeo leuari possum, quandiù præcisa mihi manus in aëre pendet. Hanc igitur, quæso, mihi donari iubeas, vt ea humo condita, doloris acrimonia relaxetur. His precibus statim cessit tyrannus, redditaque est iusto viro manus.

Dextra manus Ioanni amputatur à tyranno.

Qua

Qua accepta, ille in oratorium, quod domi habebat, ingreditur, pronoque omni- Cap.14.
nò corpore ante diuinam Imaginem, quæ Dei genitricis effigiem gerebat, prouolutus,
excisámque manum pristinæ suæ commissuræ admouens, intimo pectore ingemiscit,
ac cum lachrymis exclamans, illam ad misericordiam propensissimam hunc in mo- Inuocat matrē Dei Damascenus.
dum obsecrare cœpit? Domina & castissima mater, quæ Deum meum peperisti: di-
uinarum Imaginum causa dextera mihi manus amputata est. neque enim te fugit, quid
Leonem in furorem coniecerit. Quare quamcelerrimè accurre, ac manui meæ medi-
cinam adhibe. Dextera excelsi, quæ ex te incarnata est, per tuam intercessionem vir-
tutes multas efficit. Tuo itaque rogatu meam quoque dexteram obsecro sanet: vt
tuas, quemadmodùm concesseris, filijque ex te incarnati laudes modulato concen-
tu, ô Dei genitrix, literis consignet, atque orthodoxo cultui adiumento sit. Potes
enim quicquid lubet, vt Dei mater. Hæc Ioannes cum lachrymis dicens, obdormi-
uit: atque in somnis sanctæ Dei genitricis Imaginem videt placidis & lætis oculis ipsum
intuentem, ac dicentem: Eccè sanitati restituta est manus. Iam ergo sine vlla cunctati- S. Maria restituit ei manum.
one, quemadmodùm nunc pollicitus es, eam scribæ velociter scribentis calamum ef-
fice. Experrectus igitur ille qui sanatus fuerat, cùm excisam manum contemplaretur,
eamque sanatam conspexisset, spiritu exultauit in Deo salutari suo atque ipsius ma-
tre, quoniam fecit ipsi magna qui potens est: pedibusque stans, manus in altum extu-
lit, carmenque quod tempori maximè cōueniret cecinit, totaque nocte vnà cum vni-
uersa familia lætabatur, ad grati animi significationem, canticum nouum Deo can-
tans, ac dicens: Dexterà tua, Domine, magnificata est in fortitudine, dextera tua ma- Exod. 15.
num meam amputatam sanauit, ac per eam hostes, qui venerandam tuā ac genitricis
tuæ Imaginem honore minimè prosequuntur, conscindet: atque in multitudine glo-
riæ tuæ aduersarios, Imaginum infractores, per manum meā confringet. Erat itaque
illi nox ea dies, & non nox: ac lumen, & non tenebræ (Libet enim hoc loco Prophetæ Zach.14.
vocem cum aliqua immutatione vsurpare) Erat illic vox epulantium, & sonus exulta-
tionis in iusti viri tabernaculo.

Hæc porrò non occultè ac silentio peragebantur: verùm admirādus ille sonus atq; Cap. 15.
cōcinna illa iubilatio ad vicinos, & eos, qui in orbem habitabant, sese diffundebat. Ex
quo factum est, vt confestim quidam ex Christi inimicis Saracenis principem suū adi-
rent, Ioanni dextram minimè abscissam esse affirmātes, verùm alij cuipiam, seruo pu-
ta, aut alioqui ipsi ministranti, qui beneuolentia erga eum ductus, seipsum domini lo-
co huic supplicio exposuisset: eos autem, quibus huiusmodi exectio imperata fuisset,
pecunia corruptos pœnam in alium transtulisse. En enim, inquiebat, Ioannes domi
desidēs canit ac perinde oblectatur, ac si nuptiale festum celebraret, epithalamiumq;
aliquem cantū ederet. Immò & eiusmodi lætitiam ipsius exultatio superat. Hoc nun-
cio allato, statim Ioannes accersitur, ac cùm venisset, exectam dextram ostendere iu-
betur. Qua demonstrata, certo Dei matris consilio ac prouidentia, linea quædam in Nota miraculum.
ea elucebat, verissimam excisionem esse ostendens. Tum igitur ex eo Barbarus quæ-
siuit, quisnam medicus ipsum in sanitatē asseruisset, ac quænam medicamēta imposu-
isset. Ille autē clara & ingenti voce miraculū prædicat: Dominus meus, inquit, omni-
potens medicus, cuius vis ac potentia orationem pari pede comitatur, in sanitatē me
vindicauit. Ad hæc Barbarus: Quantum coniectura assequor, ô homo, id quod passus
es, insons passus es: ac velim illud nobis ignoscas, quòd præcipiti atque inconsiderata
sententia supplicium tibi intulimus. Tu verò pristinum munus administrabis, princi- Restituitur ei à Barbaro pristina dignitas.
pemque inter cōsiliarios nostros locū obtinebis. Neque enim posthac nisi de tuo con-
silio ac sententia quicquam facturi sumus. Ille autem humi prostratus adorauit, pro-
nusq; iacens eum perdiù rogauit, vt id sibi remitteret, aliamque viam multò iucundi-
orem & optabiliorem ingredi permitteret, eiusque qui ait, Ego sum via, vestigijs hære- Ioan.14.
re. At Barbarus hanc ei potestatem minimè faciebat: eratq; cernere tanquam gladi-
atores quosdam, Barbarum & virum iustum inter se pugnantes. Ille enim multis mun-
di vinculis Ioannem coërcere contendebat: hic contra magnam vim ac summū stu-
dium adhibebat, vt ea perrumperet, atq; angelicis pēnis in sublime volaret. Ingensq;
tum stadium apertum erat, certaminis arbitro Christo præsidente, spectatoribusque
angelis. Quin illud quoq; fortasse, nec id immeritò, dixerit quispiam, quòd improbi
spiritus à sinistro latere animum Barbaro addebant, atque ad illiciendum Ioannis
animum eum acuebant.

At verò luculento tandem cum præconio vincit gladiator meus, omnesq; aduer- Cap.16.

L. sarij

sarij illecebras tanquam paruulorum sagittas ducit, victorque discedit, illustri vitta caput redimitus: domumque læto atque hilari vultu ingreditur, qui priùs mœstus ac tristis excesserat. Cumque duę ipsi Dominicæ sententiæ propositæ essent, altera quæ hoc statueret, vt facultates suas venderet, ac pauperibus distribueret: altera, vt domos & agros aliaque omnia Domini causa relinqueret, ita se comparauit, vt nec in priori temporis aliquid sibi terendum putaret, ne fortasse ea res ipsi morã afferret: nec item in secũda, ne si facultates suas temerè relinqueret, inter eos qui sanguine ipsi coniuncti erant, lites atque conflictationes orirentur, alijs nimirùm aliud quoddã hæreditatis capessendę ius proferentibus. Verùm inter vtrunq; graditur, atq; cõfestim bonis suis in pauperes, captiuos seruos suos, quos etiam libertate donauerat, & cognatos distributis, atque diuinis templis cõsecratis, quẽadmodùm ex matris suæ vtero nudus exiuerat, sic etiam, necessarijs indumentis exceptis, nudus è mundo excessit. Ac Hierosolymam profectus, cùm in his venerandis locis adorationis munere, vt par erat, perfunctus fuisset, tanquam ceruus diuina siti flagrans, in solitudinem contendit, atque ad diuini viri Sabæ Lauram se confert, comitem ac socium non itineris duntaxat, sed instituti etiam Cosmam habens, qui eandem cum ipso educationem ac disciplinã habuerat. Diceres eos sacrum quoddam par esse, ac sub Christi iugũ currere, vt illud ceruicibus suis tollerent. Ioannes itaque, de quo nobis oratio instituta est, diuinum illud monasterium ingressus, ad pastoris pedes se abijcit, maiorem in modũ eum obsecrãs, vt se in ouiũ earũ, quæ illic versabantur, numerũ adscriberet, perditũ sese appellãs, atq; è solitatijs mõtibus ad pastorẽ Christũ cõuersum. Qua quidẽ re ouilis pręfectus magnã animo voluptatem cepit, eumq; huiusce animi inductionis nomine beatũ pr ędicauit.

Matth. 19. Luc. 14.

Distribuit & elargitur facultates suas.

Fit monachus.

Cap. 17.

Cumque ipsi propter vitæ splendorẽ doctrinæq; præstãtiam faciendũ visum esset, vt nouitiũ illũ vni è magnis senibus traderet, cuius ductu ac magisterio per Dei viã sine vllo errore incederet, eum quem inter monachos omni virtutũ genere maximè insignem existimabat, primũ accersit, eique Ioannẽ cõmittere conatur. Ille autem id recusauit, tegendo tanto viro, tantaq; eruditionis gloria prædito imparem se esse affirmans. Hoc igitur sene prætermisso, antistes alterũ ad se vocat. Qui cùm etiã ijsdẽ, quibus prior, verbis vteretur, tertius posteà introducitur, ac post hunc alij itẽ haud pauci: cœperuntq; omnes ad vnũ Ioãnis institutẽdi curã deprecari, atq; à se reijcere. Post multos autẽ senex alius admittitur, moribus quidẽ simplex, at doctrina minimè parua. Qui cùm prompto animo promptũ Ioannẽ suscepisset, in cellã suã vnà cum eo abscedit: ac præclarũ istud fundamentũ primò ipsi subijcit, nempe, Ne quid suo arbitratu faceret: Vt Deo sudores atq; acerrimas preces & labores tanquam sacrificiũ quoddã offerret: Vt lachrymas ex oculis emitteret, siquidem repurgandæ pristinæ vitæ cupiditate teneretur. Nam hoc apud Deũ sacrificiũ purum censeri, atq; omne aliud thymiamatis genus precio antecellere. Atq; hoc quidem primum in his rebus, quæ corporis opera perficiuntur. Quantum autem ad animũ attinebat, hanc legem ei indixit, ne quã mundanam speciem depingeret: Ne rerũ minimè cõuenientium formas in ea effingeret, verùm mentẽ ab omni inani tumore integram conseruaret: Ne rursum doctrinæ amplitudine gloriaretur, atq; in his quæ perceperat, totũ se percepisse arbitraretur: Ne visionum aliquarũ atq; abscõditarũ reuelationũ desiderio flagraret: Ne in animũ vnquàm induceret sibijpsi confidere, aut in ea opinione versari, vt se eruditionem omni errore ac lapsus periculo vacuam tenere existimaret, quoadusq; ex corporis vinculis eximeretur: verùm cogitationes suas timidas, atque animaduersiones suas lubricas esse agnosceret: idque contenderet, vt mentem suam minimè spargi ac dissipari sineret, verùm eam summa curã ac diligentia colligeret, vt hac ratione tum ipsius mens à Deo illuminaretur, tum anima purgaretur, tum corpus ab omni labe purificaretur, ac deniq; corpus vnà cum anima menti adiungeretur, triplexque ista res ob cõiũctionem cum simplicissima Trinitate, simplex efficeretur, redderetùrque homo nõ iam carnalis, nec animalis, sed omni ex parte spiritualis, translatis nimirùm per animi inductionem duobus illis prioribus in tertium ac primarium. Ad hunc igitur modum cùm pater filio, ac magister discipulo leges præscripsisset, hæc etiam verba ipsi adiunxit: Ne ad quenquam epistolam miseris. Ne quid omninò externæ disciplinæ loquaris. Silentium prudenter cole. neque enim te fugit, hoc non philosophorũ duntaxat nostrorum præceptum esse. Nam etiam Samius ille Pythagoras discipulis suis, qui philosophiæ mysterijs ab ipso imbuebantur, multorum annorum silentium indicebat. Neque existimes bonum esse, bona intempestiuè proloqui. Ad hoc enim te inducat

Quas leges Damasceno præceptor in monasterio ei præscripserit.

Sap. 9.

Mentis distractio vitanda.

Cultus silentij.

ducat Dauid, his verbis vtens: Silui à bonis. Quidnam autem hinc ipsi contigerit, ex eo audi: Concaluit, inquit, cor meum intra me, diuini videlicet amoris igne: atque in animi meditatione ignis ille in Prophetæ pectore excitatus est. Psal. 38.

Hæc Ioanni senex præscribebat. Qua quidem in re haudquaquàm in aquis scribebat: nec super petras, sed in terram bonam seminabat. Diuturno itaque temporis spatio Ioannes per omne tentationis & experimeti genus à sene instituebatur, atq; in omnibus rebus certam obedientiam præ se ferebat. Non obluctabatur ille in ijs, quæ ipsi imperabantur. In lingua murmur non erat, nec vlla in corde disceptatio, internè ea explorans, quæ magister præscriberet. Verùm hoc vnum in media mente, non secùs atque in tabulis penitùs exsculptum & incisum habebat, nempe vt in omni negotio & edicto sine murmuratione, velut Paulus præcipit, ac disceptatione quod imperatum esset, faceret. Nam alioquì quidnam ad eum, qui boni aliquid, quodcunq; tandem id fuerit, efficit, vtilitatis redire queat, si vel in ipsius labijs murmur insideat, vel improba cogitatio serpentis instar in pectore delitescat? Ecquando vlteriùs prouehetur? Id nimirùm causæ est, quamobrem multi frustrà laborent, nec ad ea, quæ à fronte sunt, progrediantur. Deinceps autem vt senex pugilem suum maioribus obedientiæ certaminibus assuefaceret, quid comminiscitur? Permultis sportis, quas pro opere habebant, in vnum collectis, hoc prætextu vtitur, Ioannem sic alloquens: Audiui, fili, sportas Damasci cariùs, quàm in Palæstinæ partibus vendi. Multis porrò, vt nôsti, rebus indigemus. His itaque acceptis, illuc quamcelerrimè poteris proficiscere, neq; vel obolo quidem minoris eas vende, quàm tibi impero. Pretium porrò duplo, quàm par erat, maius ipsi constituebat. Huic imperio minimè aduersatus est, nec imperantis sermonem sibi discutiendum & explorandum putauit ille ad mortem vsq; obediens: verùm obedientia tanquam alis quibusdam instructus, huiusmodi fascem in humeros tollit, ac Damascum petit. Qua in vrbe qui priùs insignis & clarus erat, laceris vestibus indutus, ac squallens & sordidus forum peragrabat, vt sportas suas venderet. Cùm igitur nimiùm eas æstimaret, risum suî excitabat, omniumque probris atque contumelijs exagitabatur. Vnus autem ex ijs, qui ipsi cùm in vrbe clarus & ornatus esset, ministrabat, ante ipsum stans, ipsiusque faciem in animum inijciens, quisnam esset qui tum ita humilis & abiectus ac pannosus esset, agnouit: pectoreque grauissimo dolore fracto, ad eum tanquam ignotum accedit, sportasque emit, persoluto eo omni pretio, quod ab illo postulatum erat. Quo quidem accepto, generosus ille vir ad eum, à quo missus fuerat, se refert, ac victoris cuiusdam instar, humi prostrato aduersario, hoc est, inanis gloriæ ac superbiæ parente, reuertitur.

Damasceni erga magistrum obedientia. 1. Tim. 2. Cap. 18. Mirè eum exercet magister eius.

Enimuerò Ioannis monachus quidam vicinus erat, qui terrestrem peregrinationem cum cælesti domicilio commutârat, atque ad Deum concesserat. Carnalem autem fratrem ille habebat, qui quidem huiusmodi calamitate profligatus, fraternam mortem impatientissimo animo ferebat. Ioannes igitur eum consolabatur, varijsque sermonibus vt poterat à mœrore reuocabat. Is autem qui in luctu versabatur, ab eo petere ac summis precibus contendere cœpit, vt leuandi luctûs ac recreandi animi causa carmen quoddam sibi conderet. Cùm autem Ioannes senis mãdatum pertimesceret, nec ipsius petitioni obsequeretur, is qui ab eo id petebat, precibus haudquaquàm abstinebat, atq; his verbis vtebatur: Quin tu dolentis animæ misericordia permoueris, exiguumq; pharmacum, quo dolor propulsetur, ipsi adhibes? Si corporeus medicus esses, ac me corporis dolor transfixum teneret, nec tu pro viribus tuis medicamẽtum mihi admoueres, atque ego grauiter vexarer, ac fortè etiam morerer, an non huiusce contemptionis atque incuriæ pœnas Deo penderes? Cùm igitur nunc grauiore morbo laborantem despicias, quid afferre potes, quin grauiores pœnas sis daturus? Quòd si senis præceptũ extimescis, hoc scito me rem istam ita arcanam habiturũ, vt à nullo exaudiatur. Hac oratione permotus Ioannes, modulatum carmen ob eum qui mortem obierat ipsi conficit, quod etiam ad hunc vsque diem omnium cantu celebratur, nimirùm illud quod incipit, Vanitas omnia humana. Aberat autem tunc temporis à cella Ioannis præceptor: ipse autem intra cellam prædictum carmen concinnè cantillabat. Senex itaque cùm foris adhuc esset, modulatum illum sonum audit, atque cum ingenti iracundia ad Ioannem ait: Siccine veterum tuarum pollicitationum obliuione captus es, ac pro eo atque in luctu & mœstitia versari debebas, diffusus gaudio sedes, deliciasque ex cantu captas? Cumque ille seni causam expoluisset, eiusque à quo sibi vis illata fuerat, luctum excusandi suî causa obtendisset, hu-

Cap. 19. Condit cuidam carmẽ, insciente magistro. Is verò acriter obiurgatum è cella eijcit.

 mique

misque prostratus veniam postularet: senex tamen lapidis aut etiam incudis in modum stabat, ipsius precibus nullo modo cedens, eumque statim è cella eiecit.

Cap.20. Admirandus autem ille vir primorum parentum inobedientiam, ob quam è paradiso exturbati fuerant, in memoriam statim reuocauit, nec quid faceret aut quò se verteret habebat: grauiorique luctu, quàm is qui fratrem amiserat, premebatur, secū videlicet hæc dicens: Ille quidem fratrem amisit, ego autem per inobedientiam animam meam perdidi. Tandem autem ad alios senes, quos reliquis virtute superiores esse nôrat, accedit, deprecatoresque ad inflectendum senis illius animum adhibet, eumque rogandum & obsecrandum, vt se facilem ac placidum Ioanni præberet, ipsique admissam culpam condonaret. Abierunt igitur illi, eumque obsecrârunt. At ille nihilo magis eorum precibus quàm statua mouebatur, nec ingressum in cellam discipulo concedebat. Cumque quispiam ex illis monachis dixisset, Licet tibi mandatum aliud ei, qui peccauit, dare, nec eum à tuo contubernio remouere: tum ille qui rogabatur, his verbis vsus est: Hoc mandatum Ioanni, siquidem inobedientiæ veniam sibi dari cupit, constituo, vt Lauræ ambitum peragret, ac sua propre manu monastiearum cellarum sordes atque excrementa purget. Hæc vbi illi audierunt, ex huiusmodi sermone pudore suffusi ac tristes recesserunt, senis illius rigiditatem ac duritiam ad stuporem vsque mirantes. Quibus cùm Ioannes occurrisset, ac pro suo more ante eos se incuruâsset, quænam patris de se sententia esset ex ipsis sciscitabatur. Illi autem tantam senis acerbitatem esse respondebant, vt ea ipsis stuporem commoueret, seque ne ipsius sententiam exponerent, pudore quodam prohiberi. Illi autem etiam atque etiam ab his petebat, vt eam aperirent. Cuius precibus commoti, turpem illam repurgationem commemorant. Qua audita, præter omnem eorum expectationem maximoperè delectatus est, sibique hoc factu facile ac perquàm iucundum esse asseruit. Confestim itaque conquisitis instrumentis ad repurgandas fæces accommodatis, iisque in manus assumptis, ad illius cellam, qui seni vicinus erat, accedit, eamque ingressus, manus eas, quas priùs multis suauibus vnguentis perfuderat, contaminare cœpit, dextramque illam à Deo curatam (ô singularem viri humilitatem) cœno ac stercore conspergit. At senex comperta Ioannis ingenti obsequendi promptitudine, magnæque illius ac minimè fictæ humilitatis profunditate, vel vt rectiùs loquar, altitudine, accurrens ipsum amplexus est, atq; de ipsius collo pendens, manusque & oculos atque humeros exosculans, ait: O quantum beatæ obedientiæ pugilem in Christo genui. Ioannes autem ex senis verbis maiori rubore afficiebatur, pronusque cadebat, pauimentumque non secùs ac si ad Dei pedes se abijceret, lachrymis rigabat. Non enim paternis sermonibus inflabatur, nec ad senis encomia intumescebat: verùm ampliùs deprimebatur, ipsiusque animus quammaximè conterebatur. Ad hunc enim modum prudentes atque cordati viri, cùm laudibus efferuntur, sese deprimunt ac dolore franguntur, sicque ad Deum assurgunt. Post hæc pater filium erigit, arreptaque ipsius manu, in cellam suam lætus ingreditur. Diceres profectò si Ioannem vidisses, eum tunc in paradisum, qui in Edem situs erat, velut postliminio reduci, eumque cùm veterem Adamum per inobedientiam prius expressisset, nouum Christum rursum in seipso per summam illam obedientiam referre.

Duram ei pro inobedientia mulctam senex irrogat.

Eximia humilitas & obedientia eius.

Viri cordati molestè ferunt sese laudari.

Cap.21. Non multum tempus intercessit, cùm seni in somnis illa omnium laude celebratissima & purissima Virgo apparet, aitque ad eum: Ecquid fontem eum obstruxisti, qui tam suauem, tamque limpidū ac copiosum & nectareum laticem profundere potest? aquam refectionis animarum? aquam ea, quæ nouo atque inusitato modo in deserto è petra fluxit, præstantiorem? aquam, cuius bibendæ desiderio Dauid affectus est? aquam, quam Christus Samaritanæ pollicitus est? Fontem fluere sine. Fluet enim vberrimè, atque vniuersum terrarum orbem peragrabit, hæresumque maria operiet, eaque in admirandam dulcedinem conuertet. Sitientes ad aquam summa contentione veniant, & qui puræ vitæ argento carent, vitiosis affectionibus suis venditis, omnem tum in dogmatibus, tum in operibus syncerā puritatem à Ioanne mercētur. Hic propheticā citharam ac Danidicū illud psalteriū accipiet, atq; cantica noua cantabit, cantica Domino Deo: ac Mosis canticū musicis suis modis & Mariæ tripudium superabit: atq; inutiles Orphei cantus præ spirituali ac cælesti cantu meræ fabulæ esse comperientur. Hic Cherubicos hymnos canet atque imitabitur, omnesq; ecclesias, hoc est, filias Hierusalem adolescentulas tympanistrias efficiet, cāticum nouum, quo

Exod.17. Num.20. 2.Reg.23. Ioan.4.

Psal.95.

Exod.15.

Psal.67.

Christi mors & resurrectio annuntietur, Deo cantantes. Hic fidei dogmata rectè tradet, omnisque hæresis peruersitatem & obliquitatē infamia sempiterna notabit. Cor eius bona verba eructabit, regisq; admiranda opera proloquetur. Manè itaque is, qui hoc arcanū acceperat, Ioannem accersit, ad eumq; his verbis vtitur: O fili obedientiæ Christi, os tuū aperi, vt spiritū attrahas. Immò vt rectiùs loquar, quod iam pectore accepisti, per os eructa. Os enim tuum loquetur sapientiam, quoniam ingentē prudentiæ meditationem corde percepisti. Aperi os tuum, non in parabolis, sed in veris sermonibus: non in ænigmatis, sed in dogmatibus. Loquere ad cor Hierusalem Deum cernentis, hoc est, pacatæ ipsius Ecclesiæ, non temerè atque in aërem fluentes sermones, verùm quos spiritus in tuo corde perscripsit. Ascende in montem Sina, hoc est, visionum ac reuelationum Dei: ac pro eo, quòd vsque ad ingentis humilitatis abyssum te deiecisti, nunc vicissim in Ecclesiæ montem ascende ac prædica, faustum vrbi Hierusalem nuntium afferens. In fortitudine exalta vocem tuam. Gloriosa enim mihi de te à Dei genitrice dicta sunt. Mihi autem illud ignoscas velim, quòd pro mea rusticitate tibi impedimento fuerim.

Ab eo itaque tempore Ioannes diuinos cantus auspicatus, dulcissima ea carmina occinit, quæ Ecclesiam lætitia perfuderunt, eamq; locum tabernaculi Dei reddiderūt, in qua purus sonus lætantium auditur. Nec verò hæc tantùm edidit, verùm etiā Orationes in lætiora festa emisit, ac librum sacrū, atque vt ita loquar, diuinitùs exsculptam tabulam excudit, quæ quidem omnibus tam doctis quàm indoctis nō mediocrē consolationem affert. Ac præterea in Theologiæ, aliorumque veræ fidei dogmatū, compendiosæq; rerum earum, quæ vel intellectu vel sensibus percipiuntur, contemplationis ac scientiæ mysteria Isagogen velut ianuam quandam edidit. Quam quidem ego cælum appellare minimè dubitem, vtpotè quæ rectis & naturalibus & à scriptura petitis, ac cum summa doctrina coniunctis argumentis, non secùs ac sideribus eluceat. Et quidem is, qui in hoc cælum oculos minimè conijcit, nec ipsius pulchritudinē pro delicijs habet, eoque lumine quod hinc manat perfruitur, aut cæcus est, aut tenebris circunfusus: miserumque eum dixerim, qui ad diuinū hunc splendorem cæcutit. Ad hæc autem amplissimos libros de diuinarum ac venerandarum Imaginum adoratione contexuit. Quò enim diuinæ Imaginis pulchritudinem in seipso iam inde ab initio præstantiùs impresserat, eò quoque sublimiùs ac splēdidiùs de venerandarū Imaginum honore conscripsit. Ad huiusmodi porrò labores hortatorem & extimulatorem Cosmam habebat, quem etiam in spiritu diuino fratrem habuerat, quique ipsi & literarum & educationis ac religiosæ exercitationis socius extitit. Qui etiam ipse spiritualibus condendorum carminum laboribus Ioannem scitè & eruditè imitatus est, atque concinnos cantus in cithara & voce psalmi Ecclesiæ cecinit: vt qui corpus suum per vitiosarum affectionum oppressionem tympani instar exhibuisset, seque totum velut nouum quoddam decachordum psalterium reddidisset, quinque nimirùm corporis sensibus, totidemque animi facultatibus singulari arte ac sapientia contentis.

Cap. 12.

Ioānis Damasceni scripta.

Libri eius amplissimi pro sacris Imaginibus.

Enimuerò Cosmas quidem à Hierosolymitano Patriarcha Maiumæ episcopus creatur, non vltrò ac spontè, sed vi adactus atque obtemperans. Qui cùm gregem suum præclarè, atque vt Deo gratum erat rexisset, in senectute bona vita functus, ad patres suos abscessit, vel potiùs ad Deum excessit. Ioannem autem idem ecclesiæ Hierosolymitanæ gubernator diuinitùs accersitum, vt in cathedra seniorum Deum laudaret, presbyterum ordinauit. At ille ad diuini viri Sabæ Laurā rursum reuersus, ac domunculam tanquam nidulum quendam sublimè volans aquila ingressus, illud *Salomonis præceptum, quod duplici honore presbyteros affici iubet, haudquaquàm in mentem suam inijcit: sed velut hoc dictum commutans, illud secum versabat, presbyteris duplici humilitati studendum esse: presbyteros religiosæ vitæ exercitationem duplò quàm priùs maiorem sibi vendicare: presbyteros duplicia certamina perferre, nō modo aduersùs corporis vitia, sed etiam aduersùs turbulentos & occultos animi motus: qui quidem monachos, nisi vigilantem animum præbeant, persæpè fugiunt, sic nempe, vt internus eorùm homo contaminetur, nec tamen id persentiscant. Quo quidem in genere sunt dolus, liuor, falsa de se opinio, occulta arrogantia, inanis gloriæ studium in humilitatis habitu, alienarum rerum curiosa perscrutatio, ad quam plurima linguæ vitia referuntur: animi distractio & euagatio, morum vafricies, fastus ob corporis afflictionem, continentia cum delicijs coniuncta, propriæ voluntatis amplexus, præ-

Cap. 13.

Cosmas inuitus fit Maiumæ antistes.

Damascenus initiatur sacerdotio.

1. Tim. 5.

posterus nullius momenti opum amor, amictus à constitutis legibus alienus, ex quo quispiam hoc contrahit, vt à reliquis fratribus dissideat, atque occulta superbiæ illecebra oriatur. Hæc Ioannes radicitùs ex animo suo euellere contendens, labores laboribus, ac præsertim spiritualibus cumulabat: menteque omni ex parte contracta, libros eos, quos priùs elaborauerat, in vnum collectos expendebat, summa cura & diligentia tum verba, tum sententias, tum nnmeros, tnm constructionem exornans, expoliens, emendans, atque vbi pulchritudo flosculis redundabat ac modum excedebat, eam per temperantiam ad grauitatem reducens: quò nimirùm ipsius sermones nec ostentrationis, nec vitij aliquid secum traherent. Sanè quisquis in huiusmodi ipsius lucubrationes cum iudicio incubuerit, speculationum altitudinem ac dictionis elegantiam cum grauitate coniunctam facilè perspiciet.

Castigat & elimat scripta sua.

Cap. 24. Iam verò ipsius pro pietate zelum quis non ex ipsius monumentis contemplabitur, quonamque pacto sapientiæ diuitias cunctis distribuerit? Ex quo doctrinæ talentum, quod acceperat, non dicam in duplum, sed in decuplum amplificauit. Numerum enim augere supersedeo, ne euangelicos terminos excedere videar. Neque enim honestum est, temerè aliquid atque immodicè proloqui. Ipsum autem eò etiam diuinus zelus impulit, vt supra leges diuinas pugnans, è Damasco priùs, ac posteà è Palæstina eos, qui diuinas Imagines in vrbe Constantinopolitana euertebant, contumelijsque afficiebant, impeteret. Quo quidem nomine ille quoque magnæ vrbis alumnus, qui idem cum primo martyre nomen habebat, saxisque, vt ille pro Christo, sic pro ipsius Imagine obrutus in cælum ascendit, sermonnm Ioannis dimicationumque aduersùs impios mentionem facit, diuinum virum ac diuinitùs afflatum eum appellans. Quanuis autem sacerdotij oleo delibutus non fuerit, tamen nisi veritatem inficiari velis, eum martyrij quoque corona cinctum esse perspicies. Nam ob pietatis zelum calumnia ea pio viro conflata est, ex qua ei manus desecta est.

Luc. 19.

Stephanum iuniorē intelligit, cuius vitā ponemus 28. Nouemb.

Cap. 25. Cùm igitur ad hunc modū vixisset, atq; ita religiosæ vitæ curriculū confecisset, ac fidem seruâsset, vel vt rectiùs loquar, eam & sermonibus propugnâsset, & dogmatibus condecorâsset, atque ad hoc vsq; tempus per ea, quæ ab ipso elaborata sunt, cōfirmet, tueatur atque conseruet, ad Christum, cuius perpetuus amor eum tenuit, ascendit: ac nunc non iam in imagine ipsum cernit, nec in effigie adorat, verùm reuelata facie coràm obtuetur, beatæ Trinitatis glotiā perspiciēs. Ob hæc nimirùm athletā, monachū, Ecclesiæ ornamentum, veritatis ducem, certatorē, religiosæ vitę cultorem, dogmatum peritum, insipientes sapientia instruentem, prophanorum institutorem, pro viriū nostrarū modulo à nobis laudari ac prædicari oportebat: non vt hac ratione vel tantillū gloriæ ipsi compararemus, verùm vt ipse vicissim pro nobis in cælis sit memor, cælestiq; illa gloria etiamnum in terra agentes impleamur: illa, inquam, gloria, quā Dauid regis filiæ, hoc est, regiæ animæ internè insidere testatur, his verbis vtens: Omnis gloria filiæ regis abintùs. Mihi autem, ô beatissime vir, ignosce, meoque nomine feruentissimè ac firmissimè Deū ora & obsecra, quòd præclaram hanc velut collectā, quam alius vt potuit rudiùs atquantò atque incultiùs fecerat, ego qui eodem tecum nomine appellor, lingua & literis Arabicis conscriptā nactus, tuî amore ac desiderio impulsus, quàm accuratissimè à me fieri potuit, per tuas visitationes, aut si ita loquēdum est, per tua mandata in hunc sermonem conuerti. Ac me, adhuc licèt in corpore degam, Trinitatis adoratorē materiæ expertem ac spiritualem effice, totum à corpore excedentem, totum per contemplationē hinc peregrinātem, totum per diuini amoris ardorem holocausti instar consecratū: vt turbidis animi motibus vacuus è carne excedens fidenti animo tecum Deo meo astem: Cui gloria in secula seculorum, Amen.

Abit è vita Damascenus.

Psal. 44.

Author inuocat Damascenum.

DE EODEM EX SVIDA.

IOANNES Damascenus, cognomento Mansur, vir fuit eloquentissimus, nec vlli eorum, qui ipsius tempestate doctrinæ laude claruernnt, secundus. Opera ipsius perquàm multa, & in primis erudita, tum in diuinam scripturam Parallelorum collectanea, tum Musici canones, partim Iambico carmine conditi, partim oratione soluta. Floruit autem vnà cum eo Cosmas Hierosolymitanus, vir elegantissimo ingenio, Musicamque spirans prorsus concinnam ac modulatam. Certè Musici canones Ioannis & Cosmæ nullam adhuc comparationem admiserunt, nec quandiù hic mundus durabit, admittent.

DE S. Flauia Domitilla videat infrà Lector 12. Maij in Gestis Nerei & Achillei.

EPISTOLA CYRILLI HIEROSOLYMORVM EPISCOPI AD CONSTANTIVM IMPERATOREM *de Crucis signo, quod in cælo apparuit. Habetur in Simeone Metaphraste.*

IMPERATORI religiosissimo, & pietatis amantissimo Constantio Augusto, Cyrillus Hierosolymorum episcopus in Domino salutem. Hanc primam ex vrbe Hierosolyma epistolam ad te mitto, religiosissime Imperator, quam & tibi accipere, & mihi conuenientissimum fuit ad te mittere, non assentationis alicuius sermonibus refertam, sed cælestium signorum, & diuinæ visionis nunciam: neque confictas Rhetoricæ dictionis probabilitates cõtinentem, sed sanctorum Euangeliorum prædictionem ac veritatem ex ipsarum rerum euentu testantem. Alij quidem his, quæ habent, te sæpissimè honorant, & coronas auro ac pellucentibus gemmis compositas capiti tuo imponentes, proni te adorant: nos verò non terrenis rebus te coronamus (terrena enim dona terram ipsam finem habent) sed cælestium rerum diuinum opus, quod, te Imperatore, in vrbe Hierosolyma perfectum fuit, pietati tuæ studiosè nunciamus: non vt nunc, tanquam inscius, ad Dei notitiam venias, cùm longè anteà hanc acceperis, & pietate præditus, alios eam doceas: sed vt quæ nôsti, in illis ipsis confirmeris, cumque Imperij paternam hæreditatem acceperis, & à Deo ipso maioribus ac cælestibus coronis honoratus fueris, Deo nostro omnium Imperatori etiam nunc dignas gratias agas. Maiore autem fiducia Imperium tuum aduersùs hostes ipsos afficies ex ijs miraculis, quæ temporibus tuis Deus ostendit, te ab ipso diligi cognoscens. 7. Maij.

Quo quidem tempore Diuinæ pietatis amantissimus, & beatæ memoriæ Constantinus pater tuus imperabat, salutare Crucis signum Hierosolymis inuentum fuit, diuina gratia ei viro, qui pietatis erat studiosus, quique res ad pietatem spectantes diligenter exquirebat, occultam anteà sanctorum locorum notitiam aperiente. Te autem imperante, religiosissime Domine, propter tuam in Deum pietatem cęlestia etiam miracula sunt edita, ipsius, inquam, Domini, & Saluatoris Iesu Christi vnigeniti filij Dei trophęum, contra mortis victoriam erectum, beata scilicet illa Crux, lucis multę splendoribus effulgens, Hierosolymis apparuit. S. Crucis inuentio sub Constantino.

His enim sanctis diebus sanctæ Pentecostes Nonis Maij circa tertiam diei horam, ingentis magnitudinis Crux, quæ tota ex luce constabat, supra sanctissimum Golgothæ locum, vsque ad sanctum montem oliuarum extensa in cælo apparuit, non vni aut duobus hominibus, sed ab vniuersa vrbis illius multitudine manifestissimè visa: neque, vt aliquis putaret, repentè apparens statim euanuit, sed pluribus horis supra terram spectantium oculis visa est, splendoris fulgore Solis radios vincens. Nisi enim splendorem suum his, qui Crucem illam adspiciebant, Solis ipsius radijs efficaciorem præbuisset, Solis splendore superata & contecta fuisset. Quamobrem vniuersa Hierosolymorum multitudo, præ diuinæ illius visionis terrore ac lætitia, repentè ad sanctam ecclesiam cucurrit. Itaque senes, mulieres, ipsæ etiam puellæ, quæ in thalamis anteà seruabantur, & cuiuslibet ætatis homines, tam indigenæ, quàm peregrini, tam Christiani, quàm qui ex diuersis nationibus illic erant, concordi animo, & tanquam ex vno ore, cuncti Christum Iesum nostrum Dominum Dei filium vnigenitum miraculorum effectorem collaudabant, cùm re ipsa & experientia edocti essent, Christianorum dogma omni pietate refertum, non probabilibus humanæ sapientiæ verbis, sed Spiritûs sancti demonstratione ac potentia constare: neque ab hominibus solùm prædicari, sed è cælo ipso diuinis testimonijs confirmari. Crux luculenta apparet in cælo.

Nos igitur, qui vrbem Hierosolymam incolimus, & miraculum valdè magnum nostris oculis vidimus atque comprehendimus, Deo ipsi vniuersorum regi, & vnigenito Dei filio, vt decebat, gratias egimus atque agemus, quem adoramus & adorabimus, assiduasque pro religioso Imperio tuo in ijs sanctis locis preces ad illum ipsum mittimus, ac mittemus. Decuit autem huiusmodi visiones cælestes non silentio prætertire, sed pietati tuæ, recenti adhuc eius rei memoria, significare, vt ad fidei, quæ in te inest, bona fundamenta, earum rerum, quæ nuper ostensæ sunt, cognitionem adiungens,

iungens,firmiorem in Dominum nostrum Iesum Christum fiduciam assumas, simulq;
omni fortitudine consueta vndique roboratus, vt Deum ipsum adiutorem habens,
Crucis trophæum salutare,& omni gloria sublimius præferas, signum, inquam, illud,
cuius figuram cælum ipsum hominibus ostendens,maximè gloriosum esse docuit.

Miraculum quidem ipsum,Imperator religiosissime, Prophetarum testimonijs,& sanctis Christi vocibus in Euangelijs ipsis prædictum,iure ac ritè & nunc ostensum est, & iterùm maiore quodam modo ostendetur. Cùm enim in Euangelio, quod à beato Matthæo scriptum est,futurarum rerum notitiam Saluator Ipse beatis Apostolis suis, ac per illos ijs,qui posteà futuri erant, clarissimè impertiret, hæc prædixit: Tunc apparebit signum filij hominis in cælo: Hunc diuinum Euangelij librum consueto more in manum sumens,quæ de hac ipsa te testimonia illic sunt, scripta inuenies. Quibus maximè te hortor,vt crebrò mentem adhibeas,eò quòd reliqua eodem ordine contenta, & à Saluatore nostro prænunciata,multam pietatem atque obseruantiam requirant, vt ab aduersarijs dæmonum potentijs damno aliquo non afficiamur.

Math 24. Crux in die iudicij videbitur in cælo.

Has, Imperator pietatis studiosissime, nostrorum sermonum primitias tibi affero, has primas voces ex vrbe Hierosolyma ad te pronuncio, qui nobiscum vnà verissimè, & omni cum pietate Christum vnigenitum Dei filium, & Saluatorem nostrum colis,qui,vt diuinis literis scriptum est,ex vrbe Hierosolyma orbi terrarum salutem dedit; quique mortem ipsam in hac regione conculcauit,& proprio certoque loco hominum peccata multo suo sanguine deleuit & ijs omnibus, qui fidem ipsius acceperunt, vitam, immortalitatem,& cœlestem ac diuinam gratiam elargitus est: cuius potentia & gratia te seruari cupimus,illustrioribus ac maioribus pietatis operibus decoratum, & legitimo filio auctum, quem etiam ipsum Cæsarem lætus videas. Vtrique autem ipse omnium rex & Dominus Deus,omnis benignitatis largitor, multos annorum circuitus,eosque pacatos concedat,& in Christianorum gloriam te vniuerso terrarum orbi prosperis rebus vtentem ac valentem, omnique virtute ornatum conseruet, consuetam in sanctas Dei ecclesias,& Romanorum Imperium humanitatem exercentem, ac maioribus pietatis diuinæ factis gloriantem: per multos, inquam, annorum ambitus, tranquillos atque pacatos,ipse vniuersorum rerum Dominus Deus, Auguste Imperator religiosissime,te cum tota familia tua nobis incolumem seruet.

VITA IOHANNIS HAGVSTALDENSIS ECCLESIAE PRIMVM, DEINDE EBORACENSIS EPIscopi, *per venerabilem Bedam presbyterum scripta, Ecclesiast. Historiæ Anglorum lib.5. cap.2. &c.*

7. Maij.

S. Ioannes fit Episcopus Hagustaldensis.

RINCIPIO regni Alfridi, qui post fratrem suū Ecfridum genti Nordanhimbrorum præfuit,defuncto Eata episcopo, Iohannes vir sanctus Hagustaldensis ecclesiæ præsulatum suscepit,de quo plura virtutum miracula,qui eum familiariter nouerunt,dicere solent,& maximè vir reuerendissimus ac veracissimus Berechtun,diaconus quondam eius, nunc autem Abbas monasterij,quod vocatur Inderauuda, id est, In sylua Deirorum: ex quibus aliqua memoriæ tradere commodum duximus.

Est mansio quædam secretior, nemore raro & vallo circundata, non longè ab Hagustaldensis ecclesiæ diœcesi, id est, vnius fermè milliarij & dimidij spatio, interfluente Thino amne separata, habens cœmeterium sancti Michaëlis Archangeli, in qua vir Dei sæpiùs, vbi opportunitas arridebat temporis, & maximè in Quadragesima, manere cum paucis, atque orationibus ac lectioni quietiùs operam dare consueuerat. Cumque tempore quodam, incipiente Quadragesima, ibidem mansurus adueniret, iussit suos quærere pauperem aliquem, maiore infirmitate vel inopia grauatum, quem secum habere illis diebus ad faciendum eleemosynam possent. Sic enim semper facere solebat. Erat autem in villa non longè posita quidam adolescens mutus, episcopo notus, (nam sæpiùs ante illum percipiendæ eleemosynæ gratia venire consueuerat) qui ne vnum quidem sermonem vnquàm profari poterat. Sed & scabiem tantam ac furfures habebat in capite, vt nil vnquàm capillorum ei in superiori parte

In Quadragesima petit locū secretum.

capitis

capitis nasci valeret: tantùm in circuitu horridi crines stare videbantur. Hunc ergo adduci præcepit episcopus, & ei in conseptis eiusdem mansionis paruum tugurium fieri, in quo manens, quotidianam ab eo stipem acciperet. Cumque vna Quadragesimæ esset impleta septimana, sequenti Dominica iussit ad se intrare pauperem. Ingresso linguam proferre ex ore, ac sibi ostendere iussit: & apprehendens eum, signum sanctæ Crucis linguæ eius impressit, quam signatam reuocare in os, & loqui illum præcepit: Dicito, inquiens, aliquod verbum: dicito, Gege: quod est, lingua Anglorum, verbum affirmandi & consentiendi, id est, Etiam. Dixit ille statim soluto vinculo linguæ, quod insserat. Addidit episcopus nomina literarum. Dicito, A: dixit ille, A. Dicito, B: dixit ille, B. Cumque singula literarum nomina dicente episcopo responderet, addidit & syllabas & verba illi dicenda proponere. Et cùm omnibus consequenter responderet, præcepit eum sententias longiores dicere, & fecit. Neque vltrà cessauit tota die illa & nocte sequente, quantùm vigilare potuit, vt ferunt, qui præsentes fuerunt, loqui aliquid, & arcana suæ cogitationis ac voluntatis, quod nunquàm anteà potuit, alijs ostendere: in similitudinem illius diù claudi, qui curatus ab Apostolis Petro & Iohanne, exiliens stetit, & ambulabat, & intrauit cum illis in templum, ambulans, & exiliens, & laudans Dominum, gaudens nimirùm vti officio pedum, quo tanto tempore erat destitutus. Cuius sanitati congaudens episcopus, præcepit medico etiam sanandæ scabredini capitis eius curam adhibere. Fecit vt iusserat: & iuuante benedictione ac precibus Antistitis, nata est cum sanitate cutis, venusta species capillorum. Factusque est iuuenis limpidus vultu, & loquela promptus, capillis pulcherrimè crispis, qui antè fuerat deformis, pauper & mutus. Sicque de percepta lætatus sospitate, offerente ei etiam episcopo, vt in sua familia manendi locum acciperet, maluit domum reuerti.

Ad signũ S. Crucis linguæ impressum, mutus loquitur.

Actor. 3.

Etiam alia miracula fiunt.

Narrauit idem Berechtus & aliud de præfato antistite miraculum: quia cùm reuerendissimus vir Vuilfridus post longum exilium in episcopatū esset Hagustaldensis ecclesiæ receptus, & idem Iohannes, defuncto Bosa viro multæ sanctitatis & humilitatis, episcopus pro eo Eboraci substitutus, venerat ipse tempore quodam ad monasterium virginum, in loco qui vocatur Vetadun, cui tunc Hereburg Abbatissa præfuit. Vbi cùm venissemus, inquit, & magno vniuersorum gaudio suscepti essemus, indicauit nobis Abbatissa, quia quædam de numero virginum, quæ erat filia ipsius carnalis, grauissimo languore teneretur, quòd phlebotomata erat nuper in brachio, & cùm adhuc esset in studio, tacta erat infirmitate repentini doloris: quo mox increscente, grauatum est magis brachium illud vulneratum, ac versum in tumorem, adeò vt vix duabus manibus circumplecti posset. Itaque cùm iacens in lecto, præ nimietate doloris iam moritura videretur, rogauit episcopū Abbatissa, vt intraret ad eam, ac benedicere illam dignaretur: quia crederet eam ad benedictionem vel tactum illius mox meliùs habituram. Interrogans autem ille, quando phlebotomata esset puella: & vt cognouit quia in luna quarta, dixit: Multùm insipienter & indoctè fecistis in luna quarta phlebotomando: Memini beatæ memoriæ Theodorum archiepiscopum dicere, quia periculosa sit satis illius temporis phlebotomia, quādo & lumen lunæ, & rheuma Oceani in cremento est. Et quid ego possum puellæ, si moritura est, facere? At illa instantiùs obsecrans pro filia, quam oppidò diligebat, (nam & Abbatissam eam pro se facere disposuerat) tādem obtinuit, vt ad languentem intraret. Intrauit ergo, me secum assumpto, ad virginem, quæ iacebat multo (vt dixi) dolore constricta, & brachio intantùm grossescente, vt nihil prorsus in cubito flexionis haberet. Et adstans dixit orationem super illam, ac benedicens, egressus est. Cumque post hæc hora competente consederemus ad mensam, adueniens quidam clamauit, me ducens foras, & ait: Postulat Coenburg (hoc enim erat nomen virginis) vt ocyùs regrediaris ad eam. Quod dum facerem, teperi illam ingrediens vultu hilariorem, & velut sospiti similem. Et dum assiderem illi, dixit: Vis petamus bibere? & ego: Volo, inquam, & multùm delector, si potes. Cumq; oblato poculo biberemus ambo, cœpit mihi dicere, quòd ex quo episcopus, oratione pro me & benedictione completa egressus est, statim meliùs habere incipio: Etsi necdum vires pristinas recepi, dolor tamen omnis & de brachio, vbi ardentior inerat, & de toto meo corpore, velut ipso episcopo foras eum exportāte, funditùs ablatus est: tametsi tumor adhuc brachij manere videtur. Abeuntibus autem nobis inde, continuò fugatum dolorem, fuga quoque tumoris horrendi, sanitasque sequuta est: & erepta morti ac doloribus virgo, laudes Domino Saluatori vnà cum cæteris, qui ibi erant, seruis illius referebat.

Ex cap. 3.

Efficacia benedictionis sancti viri.

Aliud

Ex cap. 4. Aliud quoq; non multùm huic dissimile miraculum de præfato Antistite narrauit idem Abbas, dicens: Villa erat Comitis cuiusdam, quæ vocabatur Huch, non longè à monasterio, id est, duûm fermè milliarium spatio separata, cuius coniunx quadraginta fermè diebus erat acerbissimo languore detenta, ita vt tribus septimanis non posset de cubiculo, in quo iacebat, foras efferri. Contigit autem eo tempore virum Dei illò ad dedicandam ecclesiam ab eodem Comite vocari. Cumque dedicata esset ecclesia, rogauit Comes eum ad prandendum domum suam ingredi, sed renuit episcopus, dicens se ad monasterium, quod proximum erat, reuerti debere. At ille obnixiùs precibus instans, vouit etiam se eleemosynas pauperibus daturum, dummodò ille dignaretur ea die domum suam ingrediens, ieiunium soluere. Rogaui & ego vnà cum illo, promittens etiam me eleemosynas in alimoniam inopum dare, dum ille domum Comitis pransurus, ac benedictionem daturus intraret. Cumque hoc tardè ac difficulter impetraremus, intrauimus ad reficiendum. Miserat autem episcopus mulieri, quæ infirma iacebat, de aqua benedicta, quam in dedicationem ecclesiæ cõsecrauerat, per vnum de his, qui mecum venerant, fratribus, præcipiens vt gustandam illi daret, & vbicunq; maximum ei dolorem inesse didicisset, de ipsa eam aqua lauaret. Quod vt factum est, surrexit statim mulier sana, & non solùm se infirmitate longa carere, sed & perditas dudum vires recepisse sentiens, obtulit poculum episcopo ac nobis: cœptumque ministerium nobis omnibus propinandi vsque ad prandium completum non omisit, imitata socrum beati Petri, quæ cùm fuisset ardoribus fatigata, ad tactum manûs Dominicæ surrexit, & sanitate simul ac virtute recepta ministrabat.

Vsus dedicationis ecclesiarũ antiquissimus.

Nota vim aquæ benedictæ.

Luc. 4.

Ex cap. 5. Alio item tempore vocatus ad dedicandã ecclesiam Comitis, vocabulo Addi, cùm postulatum complêsset ministerium, rogatus est ab eodem Comite intrare ad vnũ de pueris eius, qui acerrima ægritudine premebatur, ita vt deficiente penitùs omnium membrorum officio, iamiamque moriturus esse videretur. Cui etiam loculus iam tunc erat præparatus, in quo defunctus condi deberet. Addidit autem vir etiam lachrymas precibus, diligenter obsecrãs, vt intraret oraturus pro illo, quia multùm necessaria sibi esset vita ipsius: Crederet verò, quia si ei manum imponeret, atq; eum benedicere voluisset, statim meliùs haberet. Intrauit ergo illò episcopus, & vidit eum mœstis omnibus iam morti proximum, positumque loculum iuxta eum, in quo sepeliendus poni deberet. Dixitque orationem ac benedixit eum: & egrediens, dixit solitum consolantibus sermonem: Benè conualescas, & citò. Cumq; sederent post hęc ad mensam, misit puer ad dominum suum, rogans sibi poculum vini mittere, quia sitiret. Gauisus est ille multùm, quòd bibere posset, & misit ei calicem vini benedictum ab episcopo: quem vt bibit, surrexit continuò, & veterno infirmitatis discusso, induit se ipse vestimentis suis, & egressus inde, intrauit & salutauit episcopum & conuiuas, dicens quòd ipse quoque delectaretur manducare & bibere cum eis. Itaque iusserunt eum sedere secum ad epulas, multùm gaudentes de sospitate illius. Residebat, vescebatur, bibebat, lætabatur, quasi vnus de conuiuis agebat: & multis post hæc annis viuens, in eadem, quam acceperat, salute permansit. Hoc autem miraculum memoratus Abbas non se præsente factum, sed ab his, qui præsentes fuerunt, sibi perhibet esse relatum.

Sanatur moribundus puer ad orationem & benedictionẽ episcopi.

Ex cap. 6. Neque hoc silentio prætereundum, quod famulus Christi Herebaldus in seipso ab eo factum solet narrare miraculum: qui tunc quidem in clero illius conuersatus, nunc in monasterio, quod est iuxta ostium * Tini fluminis, Abbatis iure præest. Vitam, inquit, illius quantum hominibus æstimare fas est, quam præsens optimè cognoui, per omnia episcopo dignam esse comperi. Sed & cuius meriti apud internum iudicem habitus sit, & in multis alijs, & in meipso maximè expertus sum, quippe quem ab ipso (vt ita dicam) mortis limite reuocans, ad viam vitæ sua oratione ac benedictione reduxit. Nam cùm primæuo adolescentiæ tempore in clero illius degerem, legendi quidem canendique studijs traditus, sed non adhuc animum perfectè à iuuenilibus cohibens illecebris, contigit die quadam nos iter agentes cum illo, deuenisse in viam planam & amplam, atque cursui equorum aptam. Cœperuntque iuuenes, qui cum ipso erant, maximè laici, postulare episcopum, vt cursu maiore equos suos inuicèm probare liceret. At ille primò negauit, ociosum esse dicens, quod desiderabant. Sed ad vltimum multorũ vnanima intentione deuictus: Facite, inquit, si vultis: ita tamen vt Herebaldus ab illo se certamine abstineat. Porrò ipse diligentiùs obsecrans, vt mihi certandi cum illis copia daretur, (fidebam nanq; equo, quem mihi ipse optimũ donauerat) nequaquàm impetrare potui. At cùm sæpiùs huc atq; illuc, spectante episcopo, concitatis in

*Thini

in cursum equis, reuerterentur, & ipse lasciuo superatus animo, non me potui cohibere, sed, prohibente licet illo, Indentibus me miscui, & simul cursu equi contendere cœpi. Quod dum agerem, audiui illum post tergum mihi cum gemitu dicentem: O quàm magnum væ facis mihi sic equitando. Et ego audiens, nihilominùs cœptis institi vetitis. Nec mora, dum feruens equus quoddam itineris concauum valentiore impetu transiliret, lapsus decidi, & mox velut emoriens, sensum penitùs motumque omnem perdidi. Erat nanque in loco illo lapis terræ æqualis, obtectus cespite tenui, neq; vllus aliter in tota illa campi planitie lapis inueniri poterat. Casuque euenit, vel potiùs diuina prouisione, ad puniendam inobedientiæ meæ culpam, vt hunc capite ac manu, quam capiti ruens supposueram, tangerem, atque fracto pollice, capitis quoque iunctura solueretur, & ego, vt dixi, simillimus mortuo fierem. Et quia moueri nō poteram, tetenderunt ibidem papilionem, in quo iacerem. Erat autem hora diei circiter septima, à qua ad vesperam vsq; quietus & quasi mortuus permanens, tunc paululùm reuiuisco, ferorque domum à socijs, ac tacitus tota nocte perduro. Vomebam autem sanguinem, eò quòd & intranea essent ruendo conuulsa. At episcopus grauissimè de casu & interitu meo dolebat, eò quòd me speciali diligeret affectu. Nec voluit nocte illa iuxta morem cum clericis suis manere, verùm solus in oratione persistens, noctem ducebat peruigilem, pro mea (vt reor) sospitate supernam pietatem supplicans. Et manè primo ingressus ad me, & dicta super me oratione, vocauit me nomine meo, & quasi de graui somno excitatum interrogauit, si nóssem quis esset, qui loqueretur ad me. At ego aperiens oculos, aio, Etiam: Tu es antistes meus amatus. Potes, inquit, viuere? Et ego, Possum, inquam, per orationes vestras, si voluerit Dominus. Qui imponens capiti meo manum cum verbis benedictionis, redit ad orandum. Et post pusillum me reuisens, inuenit sedentem, & iam loqui valentem. Cœpitque me interrogare, diuino (vt mox patuit) admonitus instinctu, an me esse baptizatum absque scrupulo nóssem. Cui ego absque vlla me hoc dubietate scire respondi, quòd salutari fonte in remissionem peccatorum essem ablutus, & nomen presbyteri, à quo me baptizatum nouëram, dixi. At ille: Si ab hoc, inquit, sacerdote baptizatus es, non es rectè baptizatus. Noui nanque eum, & quia cùm esset presbyter ordinatus, nullatenùs, propter ingenij tarditatem, potuit catechizandi vel baptizandi ministerium discere. Propter quod & ipse illum ab huius præsumptione ministerij, quod regulariter implere nequibat, omninò cessare præcepi. Quibus dictis, eadem hora me catechizare ipse curauit. Factumque est, vt exufflante illo in faciem meam, confestim me meliùs habere sentirem. Vocauit autem medicum, & dissolutam mei cranei iuncturam componere atque alligare iussit: tantumq; mox accepta eius benedictione conualui, vt in crastinum ascēdens equum, cum ipso iter in alium locum facerem. Nec multò pòst plenè curatus, vitali etiam vnda perfusus sum. Mansit autem in episcopatu annis trigintatribus, & sic cælestia regna conscendens, sepultus est in porticu S. Petri in monasterio suo, quod dicitur, In sylua Deirorum, anno ab incarnatione Domini septingentesimo vigesimoprimo. Nam cùm præ maiori senectute minùs episcopatui administrando sufficeret, ordinato in episcopatum Eboracensis ecclesiæ Vuilfrido presbytero suo, secessit ad monasterium præfatum, ibique vitam Deo digna conuersatione compleuit.

Pœna non obtemperantis monitis sancti Episcopi.

Vide antiquas baptismi cæremonias.

MARTYRIVM S. ACACII CENTVRIONIS, AVTHORE SIMEONE METAPHRASTE.

CVM tertiò bonorum omnium hostis, & omni ex parte improbissimus draco diabolus, aduersùs Dei seruos turbinem commouisset sub Maximino Diocletiani genero, & ipsius satanæ filio ac propugnatore, statim impia eius edicta per omnes regiones missa sunt. Edictis autem illis id præcipiebatur, vt in omni vrbe, si quis esset, qui nollet deorum culturam obire, sine remissione aliqua omnibus supplicijs ac tormentis subijceretur. Edicta verò ipsa omni errore & regalibus minis ac periculis referta erant. Ad hęc & exercitus ducibus præceptum fuit, vt si quis è militibus Imperatoris edicto, quod ad deorum vel ad dæmonum potius culturam pertinebat, non obediret, ille vinculis adstrictus, tribunalibus ad supplicia perferenda traderetur.

8. Maij. vel 7.

Crudelia edicta.

Tempore

Acacius Cappadox, centurio.

Tempore illo ſancti Acacij martyris facta effloruerunt, qui re ipſa nomen ſuum comprobauit, cùm nihil omninò malorum dæmonum particeps fuerit, neque quicquam egerit, quod cum malitioſi diaboli machinis conueniret. Hic vir ſanctiſſimus fuit genere Cappadox, & conditione quidē miles, at propoſito & voluntate, Chriſti athleta: itaque & genus, & ordinis dignitatem exornauit. Eius factum hoc modo ſe habuit: Cùm Firmus quidam militaris ordinis eſſet Tribunus eorum, qui Romanorum lingua Martij, Græcè verò Ἄρειοι dicebantur, & ſub eo Tribuno centurio eſſet Acacius, Firmus ipſe ſingulos milites ad ſe accerſitos tentabat, vt quem animum quiſque haberet, experiri ac ſcire poſſet. Cumque multos partim aſſentationibus, partim minis ad idolorum ſuperſtitionem atque interitum allexiſſet, poſteaquàm Tribuni tentatio ad Acacium peruenit, tunc beatus ille clara voce: Chriſtianus, inquit, ego natus fui: itaque Chriſtianus & ſum, & ero, Domino meo Ieſu Chriſto hoc approbante: nam & ex parentibus, & ex maioribus Chriſtianis natus ſum. Hoc cùm ille dixiſſet, & Firmus tertiò cum tentaret, ac modò grauibus minis, modò promiſſis ingentibus promptam animi alacritatem & eius conſtantiam debilitare, & illum ad ſe trahere conaretur, ita conſtans & immobilis in Chriſti confeſſione beatus ille perſtitit, vt deinceps Firmus coactus fuerit, prout edicto regio iubebatur, virum ſanctum Acacium vinculis adſtrictum, ad Bibianum quendam mittere, qui totius exercitûs imperium adminiſtrabat.

Conſtantia eius.

Cùm igitur hic pro tribunali ſederet, & eos interrogaturus eſſet, qui Dei confeſſionem profitebantur, Antoninus ſcriba ad Bibianum hæc detulit: Pridiè huius diei, Bibiane Præſes, Firmus eorum, qui Martij dicuntur, tribunatum gerens, Acacium Centurionem vinctum miſit ad poteſtatem tuam, quippe qui dominorum noſtrorum & inuictorum Auguſtorum edicto parére noluerit, eò quod Chriſtianorum religionem ſequatur. Diligenter quoque cauſam ipſius ad te ſcripſit. Bibianus tunc dixit: Recitentur, quæ ad me ſcripta ſunt ab optimo viro Firmo Tribuno. Recitata autem ſunt, quæ ſcripta erant in hanc ſententiam. Flaccus Firmus Bibiano Duci ſalutem: Acacium Centurionem ſub me Tribuno militantem, multumque à nobis partim illecebris, partim promiſſis, partim etiam minis prouocatum, vt à Chriſtianorum ſecta diſcederet, cùm ſe Chriſtianum eſſe aſſeueraret, & in ea confeſſione conſtanter permaneret, ego inuictorum ac triumphantium Imperatorum noſtrorum iuſſis obediens, illum vinctum ad te miſi, qui tormentis ac ſupplicijs ſubijci debet, vt legibus ipſis obediat.

Siſtitur coram Bibiano Duce.

Hac epiſtola recitata, Bibianus dixit: Adducatur Acacius, quem Tribunus dicit. Adeſt ille, inquit Antoninus Commentariorum præfectus. Acacius verò tunc illic ſtetit ridenti vultu: quæ res futurum eius viri gaudium figurabat. Iudex igitur illi dixit: Quodnam tibi nomen eſt? Reſpondit ille: Optabile & mihi & toti generi meo nomen eſt à Chriſto deriuatum: illud verò, quo humano vſu appellor, Acacius eſt. Ad hæc Iudex: Quare, inquit, Acacius nominatus, vt ipſe dicis, malus nunc es, non obediens edictis Imperatorum? Hoc enim ſignificant, quæ nobis à Firmo Tribuno ſcripta ſunt. Tum Acacius: Captioſis ſermonibus mecum agis, ô Iudex: Verùm ego tibi affirmo ob eam rem iuſtiùs me Acacium nominari, quòd nolim dæmonum iſtorum ſanguinem vorantium malitiæ particeps fieri, neque eum Græcis communicare, qui talibus obtemperant. At Iudex dixit: Vndenam tu es, qui tam temerario ſermone te iactas? Quorſum, inquit Acacius, de patria me interrogas? Cui Iudex: Quoniam rerum vſum habemus, & patriatum mores rectè nouimus, proptereà hoc à te quæſiui, vt pro eius patriæ, ex qua tu es, moribus ac dignitate me in hac quæſtione præſtem. Tum Acacius: Genere, inquit, Achiuus ſum, in Cappadocia verò natus: quo loco cùm parentes mei habitarent, ad exercitum veni, vbi & multos ex meis commilitonibus ante me Chriſti martyres fuiſſe accepi: quinetiam vicinos & æquales meos, tales fuiſſe cognoui: quibus & ſignorum gratiam poſt ipſorum mortem à Deo Ipſo impartitam vidimus. Illos igitur ſequi malui, quàm eas, quas vos leges dicitis, cùm humanæ illæ ſint, & vnà cum hominibus poſt vitæ huius exceſſum corrumpantur.

Multi milites, martyres.

Ad hæc Iudex: Ne putes mediocres cruciatus tibi parandos eſſe: etenim iſta patria tua nugacitas & mira temeritas hoc expoſtulat. Ne igitur hæc patiaris, abijce omnes iſtas cogitationes, & Imperatorum legibus obtempera, deorum cultui ſeruiens, quorum nutu omnium victores ac rectores Auguſti rerum potiuntur: nos etiam & tribunal hoc noſtrum reuerere, neque putes te omnium eſſe prudentiſſimum, temeritate iſta importuna nunc abutentem, & in homine illo, quem pœnis ſecundùm legem decretis ſubiectum fuiſſe aiunt, ſpes tuas collocantem. Erras, inquit Acacius, ô Iudex, grauiſ-

grauissimis satanæ fallacijs deceptus: non enim propter eorum deorum, quos tu dicis, cultum Imperio Cæsares Augusti potiuntur, sed benigni Dei omnia gubernantis concessione hoc efficitur. Quòd autem dicis, in homine condemnato (vt ipse ais) me spem collocâsse, scito Iesum Dominum nostrum hominem nostri causa factum, in mundum hunc venisse, vt nobis salutem daret: qui cùm idem esset verus Deus, mira quadam & immensa prouidentia humanam suscepit naturam, & eam in se habuit. Id verò tu neque cognoscere, neque audire poteris, nisi priùs teipsum fidei Christianæ accommodaueris. Cùm enim natura, vt dixi, esset verus Deus, & Verbum à Patre non diuisum, sed cum illo semper coæternum, proprijs, quibus ipse voluit, temporibus nostræ salutis opus perfecit, & à satanæ ipsius, qui ab initio nobis inuiderat, condemnatione ac seruitute nos liberauit. S. Acacius constanter Iudicis errorem reprehendit.

Ad hæc Index dixit: Si Imperatores ipsi contra eum faciunt, cur & illos non punit Christus iste tuus, qui, vt ipse dicis, humanam naturam nostri causa suscepit? Facilè enim Imperatores punire potest, si est Deus verè potens. Ex hoc ipso, inquit Acacius, eum, ac eius bonitatem & potentiam cognoscere potes, quòd cùm iniuriæ illi fiant, non statim pœnas vobis refert, sed diutiùs expectat, vt vos Græcos pœniteat, qui cultum & venerationem Deo congruentem, dæmonibus affertis. Ad hæc & seruorum, qui ei grati sunt, electionem ac progressum hoc modo complere vult. Itaque hac prouidentia vtitur. Nam si statim vobis pœnam inferre vellet, & vos ipsi in perpetuum perijssetis, & ipsius serui manifesti non fierent: quinetiam gratiæ ipsius potentia ociosa permansisset. Quomodò enim Dominus noster gloriosè laudari posset, nisi diuturna in vestris sceleribus puniendis patientia vteretur? Nunc verò hæc ita fieri permittit, vt & vos, qui non resipiscitis, sed diuturnam ipsius patientiam respuentes, in vestra sæuitia persistitis, & ab eo magis magisque desciscentes, ad interitum properatis, vestra culpa condemnemini: & nos, qui eius imperium agnouimus, perpetuò cum illo viuamus. Quinetiam ipsius gloria in illis hominibus manifestior fiet, qui scelera sua recognoscentes, vitam emendauerint. Cur Christus permiserit Tyrannos diu impunè sæuire in Christianos.

Tunc Bibianus: Literas forsan didicisti, ob idque sic disertè respondes. Nam per deos ipsos sermonem rationi consentaneum habuisti, vt hominum salutem sub Dei potentia esse ostenderes. Ex hoc ipso, inquit Acacius, Dei omnium dominatoris potentiam & gratiam agnoscere potes, quòd cùm non didicerim literas illas, quæ vobis valdè optabiles videntur, nisi tantùm pauca quædam ad diuinarum literarum lectionem necessaria, ipse Deus pro nobis miserabilibus suis seruis respondet, facitq; vt ab omnibus hominibus, quinetiam vt & à vobis ipsis, qui eruditi estis, laudemur. Nam & ab initio cùm dispensationis diuinæ opus perficeret, & suum ipsius Regnum orbi terrarum prædicandum curaret, non hominibus genere aut diuitijs, orationisve aut literarum facultate præstantibus ad Euangelij sui prædicationem, sed piscatoribus & publicanis, ac pauperibus quibusdam visus est. Hoc autem fecit, vt eius potentia, quæ mentem omnem exuperat, cognosceretur, sancto ac diuino Spiritu eius discipulos adiuuante. Iudex fatetur sapienter respondisse martyrem.

Post hæc Iudex: Omittens ego, quod opportunè mihi faciendum est, tecum nugor, qui talia disseris. Tu scis Imperatorum edicta omni terrore plena vobis proposita esse, vt vos Christiani homines vel sacrificetis, & deos ipsos colatis, in omnibus rebus vos illis subijcientes, atque eo modo honores ab illis reporteris: vel, si sacrificare nolueritis, condemnemini, & supplicijs ac pœnis subijciamini. Velim igitur dicas, num dijs ipsis sacrifices, & legibus obtemperes, an te id facturum neges. Respondit Acacius: Sæpè & à Firmo interrogatus, Christianum me esse confessus sum. Quod ergo dixi, iterùm dico, me Christianum esse, & impuris dæmonibus non sacrificare. Ego, inquit Iudex, etiam nunc ætatem istam tuam misericordia prosequor. Video enim te non ampliùs quàm vigintiquinque annos natum. Quinetiam militarem dignitatem reueritus, nolui te statim tormentis subijcere. At si diutiùs in ista tua insania persistes, coges me ineuitabilibus tormentis te subijcere. Ad hæc Acacius: Quod volo facere, non stultum, sed valdè prudens & Deo gratum opus est, vt eum, qui me creauit, & ad hunc vsque diem prouidentia sua prosecutus est, non deseram: illum, inquam, ipsum, qui solus est verus Deus. Quomodò, inquit Iudex, dixisti solum esse verum Deum, cùm dicas Christum Dei filium esse? Omninò enim necesse est, vt si Filius est, & Patri par sit: & ita non vnus, sed duo sint dij. Cùm igitur & ipsi duos deos dicatis, quarè nunc vnum Deum profers? Cogis enim me tecum nugari, cùm ista tu nunc absurda & inconcinna dieas. Aetas Acacij.

Tum Acacius: Ego credo, & in Iesu, qui sub Pontio Pilato crucifixus fuit, spem

M habeo,

De personarum Trinitate in substantiæ vnitate.

habeo,futurum,vt mihi per sanctum eius Spiritum sermonis facultas suggeratur, qua interrogationi tuæ respondere,& quæstionem tuam explicare possim. Non vulgaris quæstio hæc est,quare cùm duos nominemus,vnum Deum à nobis coli profiteamur. Dico igitur tibi & Spiritum sanctum à Patre & Filio esse inseparabilem, ac tres quidem personas esse in tribus appellationibus, sed vnam tamen horum nominum potentiam esse ac diuinitatem. Vnum autem dicimus Deum, habentem & Verbum,& Spiritum sanctum. Absurdissimum enim esset,Deum sine Verbo, & sine vitali Spiritu dicere. Idque exemplo tibi ostendam,ad hanc ipsam rem explicandam accommodato, quatenùs humanæ facultatis conditio patitur. Quemadmodùm Imperator, qui nunc est, quem tu dominum, ego verò hominem dico,& maiori iudicio subiectum,& filius eius (quorum qui pater est, Maximianus dicitur, filius autem Maxentius appellatur) duo quidem illi sunt,sed ipsorum tamen naturæ, humanæ, inquam,conditionis ratio vna est,Imperiumque patris & filij vnum & inseparabile: honoratur enim filius per patrem,& pater per filium: eodem modo & Deus consideratur: nam cùm diuina Patris,Verbi,& Spiritûs sancti essentia,vna eademque sit immutabilis, propterea vnus,& verè Deus est,qui à nobis colitur.

Ad hæc Iudex: Sæpè,inquit,te hortatus sum,vt ad rem propositam redeas,at tu istis tuis sermonibus nullam tibi vtilitatem afferentibus, studes me à proposito abducere. Fac igitur, quod ipse dico,& sacrificium offeras, ac patrios deos agnoscas; per quos omnia hæc constiterunt. Diutiùs enim tibi peperci. Cui Acacius: Ne putes,terroribus istis me perculsum iri. En habes corpus meum ad flagella excipienda paratissimum: vtere illo,vt libet: mentem verò & animi mei propositum neque tu,neque Imperator tuus,neque dæmonum tuorum præsentia vnquàm peruertere, & ad scelus compellere poterit. Tunc illi Iudex: Ergo,quando tu ita vis,omninò necesse est verberibus ac tormentis te subijcere,& Imperatoris edictum exequi. Nam fieri non potest,vt tali quæstioni subiectus,sic redeas,iudicium nostrum illudens. Tunc Præses furore percitus,& cohortem affatus: Figite,inquit,quatuor vectes,& in illis Acacium alligate, crudisque neruis ipsius terga & ventrem verberate,vt discat talia non nugari, neque putet se aliquid scire,cùm nihil sciat. Videamus an ipsius Deus auxilium ei afferat: eiusque mens ac propositum quàm firmum & immutabile sit, experiamur. Cùm igitur Acacius in illis vectibus alligatus esset,& eius terga vndique verberarentur, hanc solam vocem ille emittebat: Christe,opem feras mihi humili seruo tuo. Domine Deus,ne me derelinquas.

Mira ad patiendū martyris alacritas.

Crudelissimè verberatur.

Cùm verò sex carnifices vicissim illum verberarent, & eius sanguis in terram abundè diffunderetur,totumque corpus vulneribus acerbissimis laniatum esset, Iudex ipse cùm miserabiles illas plagas videret,& martyris mentem ac voluntatem constantem atq; immobilem esse animaduerteret: Num,inquit, nunc sacrificabis? Iráne miser dici, quàm amicus Imperatorum esse maluisti? Ad hæc dixit Acacius: Nequaquàm ego sacrifico: habeo enim Dominum meum Iesum Christum opem mihi ferentem: itaque istis tuis cruciatibus robustiorem ac promptiorem me reddidisti. Hactenùs enim tormentorum expectatio aliqua ex parte cogitationes meas perturbabat: cùm verò vis illata est,& hęc pati cœpi,per Iesum Christum mihi potentiam suggerentem,robustissimus factus sum,& ad omnia tormenta suscipienda paratissimus, Deo ipso sine dubitatione aliqua confisus. Tum Iudex: Ista, inquit, dicis, quoniam maiora tormenta tibi non intuli. Sed ego temeritatem istam tuam deijciam.Eò enim,quòd hactenùs tibi peperci,audacem,vt dicis,te reddidi. Cui Acacius: Fac celerrimè quicquid vis. Quos enim cruciatus mihi afferre cogitas, illi vtilitatem mihi afferent: & quò maiora tormenta adhibebis,eò maiorem Domini mei gratiam inuitus mihi conciliabis. Hæc,inquit Iudex,loqueris,quoniam corpus tuum nondùm verberibus laceratum est. Tum Acacius: Iam dixi,vt faceres,quicquid vis. non enim impuris dæmonibus sacrifico, neque voluntati tuæ,aut patris tui satanæ morem gero. His auditis, Iudex commotus dixit: Plumbeis laminis eius maxillas contundite,ne iste nostra diuturna in eum patientia temerario modo abutatur. Post hæc Acacius: En factum est, quod voluisti, neque quicquam ampliùs profecisti: non enim malæ artes tuæ meam in Christum charitatem superabunt. Sacrifica, inquit Iudex, & ab imminentibus reliquis tormentis liber esto. Respondit Acacius: Nunquàm (vt dixi) sacrificabo: tantùm enim imminentes cruciatus despicio,quantùm & antecedentes non curaui, Deo ipso mihi animos suggerente.

Fit ex ipsis pœnis robustior.

Maxillæ eius cæduntur.

Ad hæc Iudex: Quomodò, inquit, tu miles atque illiteratus, ita causam tuam agis? Cui

Cui Acacius: Putásne propria virtute nos hæc respondere? Minimè, inquam, nos hæc facimus, sed locuples & sanctus Dei Spiritus seruis suis liberam orationem & patientiam suppeditat, illis prouidens, quemadmodùm Saluator ipse discipulos suos docuit, cùm sic dixit: Quando vos tradiderint Principibus propter nomen meum, ne solicìti sitis, quomodò, aut quid loquamini: dabitur enim vobis in illa hora, quid dicatis: non enim vos estis, qui loquimini, sed Spiritus patris vestri, qui loquitur in vobis. Matth. 10. Antoninus scriba dixit sancto Martyri: Et quænam tibi, miser, vtilitas futura est, si de talibus rebus admonitus persuaderi non vis, ac posteà grauioribus tormentis adductus, Imperatorũ edicto parebis? Abi, & teipsum admoneas, inquit Acacius. nam si neque Præsidem ipsum, neque minas illius, neq; cruciatus in me illatos, Dei ope adiutus curaui, putásne me talem esse, qui te audiam? Tum Iudex ministris dixit: Acacium impium hominem olim militem, in carcere interiore tribus lignis alligatum custodite, & grauibus catenis eius collum ac totum corpus circundate, sequentis diei iudicio reseruandum: neque à suæ gentis hominibus illum videri permittite, ne fortè ab ipsis beatus prædicetur, & ad futuras quæstiones constantior inueniatur.

Ductus igitur fuit beatus Acacius in carcerem, tum præterita cõfessione, quam professus fuerat, tum futuris bonis, quæ à Deo vero accepturus erat, valdè lætus: mansitq; in carcere in vrbe Perintho septem dies. Interea Bibianus accepit literas à Flaccino, vt Byzantium se conferret: iussit autem & eos, qui erant in carcere, illum sequi. Beatus igitur martyr Acacius, & vulnerũ tumore, & corporis labore afflictus, ad hæc & illis multis ferreis catenis grauatus, militumq; in via vrgentium importunitate, & itineris lassitudine, ac ciborum inopia, denique notorũ hominum, è quibus neminem videre permittebatur, absentia valdè mœrens, & de vita ipsa desperans, cùm & alij vincti eum sequerentur, & carnifices vrgerent, petijt à carnificibus, vt orandi Dei potestatem illi faceret. Cùm igitur quodam in loco stetisset, ita Deum precatus est: Gloria sit tibi, Deus, qui pro tua clementia in eos misericordem te præbes, qui diligunt nomen tuum: gloria, inquam, tibi sit, qui & me in peccatis viuentem, ad hanc sortem tuam vocâsti: gloria tibi, Iesu, qui nostræ carnis infirmitatem nouisti, & vt tormenta fortiter ferrem, patientiam mihi præbuisti. Quoniam igitur vides, mi Domine, multis malis me oppressum, ita vt anima ipsa è corpore meo excessura videatur, tu ipse, Domine, mitte Angelum, qui me curet, & ab angustijs, quibus opprimor, me sanet: ac velis mihi hoc concedere, vt quacunq; ratione, modò Iudicis sentẽtia decretum sit, martyrium compleam, & apud te sim. Cùm ita Deum oraret, vox è nube demissa est: (erat enim aër ipse nubibus contectus) Esto, Acaci, robustus & fortis. Vox autem illa fuit ita clara, vt carnifices & alij vincti eam audientes admirarentur, ac dicerent: Nunquid & nubes loquuntur? An vnquàm tale quid auditũ est, vt nunc ipsi audiuimus? Hæc dicentes, de ea re ambigebant. Multi verò ex ijs, qui vincti ducebãtur, cùm hæc audissent, in Dei filiũ crediderunt, & ad martyris pedes se abijcientes, eũ rogârunt, vt Christianæ fidei doctrinã ipsis exponeret.

Ducitur in carcerẽ bene lætus. *Abducitur Byzantium.* *Diuinitùs cõfirmatur.*

Tunc igitur martyr Acacius vnà cum illis iter faciens: Ego, inquit, paulùm temporis miles fui, sed apud sacerdotes educatus, quinetiam genus è sacerdotibus ducens, memini audire ipsos hæc docentes, quemadmodùm Deus ipse, cùm homini, qui è Paradiso exciderat, salutem dare, & ab inferis eum educere vellet, misit in hunc mundum coæternum Verbum suum. Veniens igitur filius Dei, carnem suscepit ex sancta virgine Maria, & figura apparens vt homo, Crucem sustinuit, vt Adami, qui Deo non obediuerat, peccatum per Crucis lignum emendaret, & condemnationis remissionem ei condonaret, ipse pro nobis noster Dominus debitum soluens: nam eò quòd in Cruce fixus fuit, chirographum, quod contra nos erat, discidit, & peccatum dissoluit, & propria morte deleuit mortem, & inferos expoliauit, omnemque diaboli potestatem confudit atque infirmauit. Cumque totum diaboli exercitum profligâsset, portasque æreas confregisset, ac vectes ferreos contriuisset, tridno è mortuis resurgens, humano generi resurgendi facultatem præbuit, vt omnes omnibus futuris seculis viueremus. Hic enim mundus ad breue tempus manet, & nihil est. Hæc omnia cùm illi audiuissent, ad Christi fidem conuersi sunt. Postridiè verò noctis tempore eo in loco, in quo erant, viderunt quosdam splendida veste indutos, & militari habitu ornatos cum Acacio ipso loquentes. Quidam autem ex his, qui eos viderant, existimabant Acacij commilitones atque amicos esse, qui metuentes Imperatorem, noctis tempore Acacium viserent. Alij verò visionem aliquam diuinam eam fuisse dicebant. Cùm autem postera nocte Byzantium venissent, & simul in vnam domum coniecti essent,

Prædicat Christum concaptiuis quibusdam. *Conuertit eos ad Christum.*

rursus viderunt eosdem Angelos cum Acacio loquentes, & vulnera, quæ erant in illius corpore, aqua feruenti abluentes, eumque curantes, ita vt omnes, qui & tunc, & superiore nocte illos viderant, dicerent, verè sanctorum Angelorum visionem Martyri oblatam fuisse.

Postridiè verò cùm Martyr in carcerem interiorem coniectus, & Iudicis iussu ligno ac ferreis vinculis ligatus fuisset, alijque vincti in exteriore carcere seruarentur, rursus multa lumina nocte accensa apud martyrem ipsum & viros alios viderunt, è vinculis eum soluentes atque curantes, alios verò cibum ipsi afferentes: idque cùm sæpius vidissent, carceris custodem adduxerunt, vt ipse quoque proprijs oculis factum videns, de re illa certior fieret. Eam rem cùm custos carceris visam obstupuisset, multis amicis narrauit. Præses verò septimo die postquàm Byzantium venit, Martyrem ad se duci iubens: Vocetur, inquit Acacius: impiæ Galilæorum religionis patronus. Cui Antoninus scriba: En præstò est ille, quem quæris. Cùm igitur ante tribunal Martyr constitisset, eiusque vultum hilarem, velut Angeli alicuius adspectum, Præses vidisset, obstupuit: sperabat enim futurum, vt cum vulneribus corporis, tum vinculorum ærumnis, ac ciborum penuria corpore consumptum, & de via multa fessum videret. Cùm igitur aliter se habentem vidisset, eius pulchritudinem atque hilaritatem sic admiratus est, vt cohorti diceret: An non vobis, milites pessimi, præcepi, vt hominem istum in interiorem carcerem coniectum in ligno ligatetis, ferreisque & grauissimis ac multis vinculis eius collum & totum corpus constringeretis, ita vt ipsius florens ætas ijs ligaminibus angeretur ac languesceret, neque sineretis aliquem ipsum visere, nisi qui cibum illi afferret? Quomodò igitur ipsum, velut athletam quendam pinguem factum video: quinetiam longè pulchriorem ac venustiorem, quàm anteà fuerat?

Byzantij ad iudicis tribunal sistitur.

Iudex stupet, nesciens diuinitùs curatum.

Tum Antoninus scriba: Ita quidem factum est, vt iussisti: in omnes enim ærumnas illas, quas dixisti, coniectus, & ex vrbe Perintho hucusque per totam viam ferreis vinculis adstrictus fuit. Quòd si amplitudini tuæ visum fuerit vincula ipsa ferrea videre, eaque pondetare, en illa hîc sunt. Nam vsque ad hoc tribunal homo iste his ferreis vinculis exutus non fuit. Quare à carceris custode minas adhibens, & vide, an ita illi iussum sit, quemadmodùm tu præcepisti. Tum Iudex: Veniat, inquit, huc custos carceris. Cùm venisset ille, Iudex ita eum interrogauit: Quare, scelestissime custos, facere noluisti, quod iussus es, sed ita nutritum atque instauratum istum ad nos duxisti, quasi bellator quidam futurus nobis esset? Ad hæc Acacius: Mea, inquit, pugnandi virtus è cælo à verò illo certaminis Præfecto Iesu Christo seruata est, qui & robur mihi attulit. Dominus enim meus ita curat seruos suos solo verbo. Tum iudex: Confringite eius dentes, vt non loquatur, nisi cùm interrogatus fuerit. Iterùm autem custodem carceris interrogans: Quidnam, inquit, scelestissime respondes?

Maxillæ eius conteruntur.

Tum Cassius custos carceris respondit: Per tuam amplitudinem iuro, executum me fuisse, quæcunque tu iussisti, & insuper alia mala his addidisse: sed fuêre alij, qui hunc hominem curauerunt, vt sciunt omnes, qui vnà cum ipso vincti erant. Quòd si rem aliter se habere cognoueris, en caput meum præstò est: potestatem habes: quæso facias quicquid vis. Videbamus enim sæpiùs quosdam veste splendida ornatos milites, aliosque vrbanis viris, alios Medis quibusdam similes esse censebamus, qui vnà cum ipso versabantur, quique eius vulnera curabant, & diligenter abstergebant, multisque cibarijs propositis, vnà cum eo vescebantur. Hæc omnia homines, qui ex vrbe Perintho vnà cum eo vincti ducti sunt, tum in via, tum hîc cùm sæpiùs vidissent, mihi retulerunt: ita vt ego, cùm ipsis non crederem, & verum scire cuperem, meis oculis videns id cognouerim. At si quando repentè, cùm hæc spectarem, ingredi ad eum voluissem, & ab illis quærere, vndenam illuc ingressi essent, aut quinam forent illi, quos vnà cum ipso vidissem, sæpiùs ad eum ingressus, neque quenquam illorum, neque quicquam è cibarijs illis videbam, sed hunc solum ligno alligatum, preces ad Deum fundentem, & diuinam gloriam laudantem, interdum verò dormientem.

Tum Iudex: Pecunias, inquit, ab Acacij consanguineis accepisti, ob idque iudicium vis eludere. Ac statim furore percitus, plumbeis virgis eius terga pulsari iussit. Qui cùm cruciaretur, vociferans dicebat: Quæso, Iudex, vt si res aliter se habet, quàm dixi, me interficias. Tum ille: Veneficum igitur hominem hunc esse affirmes opus est. Cui carceris custos: Ego, inquit, quod vidi, dico, neque scio, veneficus'ne sit, an non. Hæc cùm beatus Acacius audiret, illorum stultitiam irridebat, quanuis fractis esset maxillis. Itaque Iudex ipse rursus furore accensus, Acacio dixit: Túne venisti, vt nos derideres,

Crudelis iudex carceris custodé . merêtem punit.

derideres,præstigijs ac veneficijs tuis confisus? Ego,inquit Acacius, non rideo, quòd vestra pernicie gaudeam: immò sempiternam vestram condemnationem multùm doleo.Vos autem ipsi vestram vitam irridetis,qui verum illum Deum cæli & terræ,maris & omniũ,quæ in eis sunt,effectorem dereliquistis,& lapides ipsos adoratis. Tum Iudex ei dixit: Ne putes ista tua constantia me victum iri: non sinam te viuere,nisi dijs sacrifices,& inuictorum Imperatorum edictis obedias. Cui Acacius: Si timerem minas tuas,statim tibi obtemperans,fecissem quod iubes: quoniam verò sententia mea melior est,quàm tua,minas istas nihil timeo: fac,quod lubet.

Tunc Iudex furore percitus: Sacrificásne, inquit, an adhuc pergis insanire? Respondit Acacius: Tu pergis id facere, qui homines, à quibus nihil mali commissum est,neque aliquid in te peccatum fuit, sic iniustè consumis. Hæc cùm audisset Iudex, iussit virgas quernas afferri, & eius terga ac ventrem verberari. Cumque decem homines vicissim Acacij corpus verberarent, Martyr ipse tormentis afflictus, sic clamabat: Christe,adiuua humilem seruum tuum. Iratus autem Iudex, iussit ventrem ampliùs verberari. Cumque decem illi homines hoc fecissent, & beatus martyr doleret, voce magna dixit: Domine Iesu Christe,adiuua seruum tuum Acacium. Hoc cùm ab eo dictum fuisset,statim vox de cælo venit,ac dixit: Ne timeas,Acaci,sed esto bono animo: decet enim te cum patribus tuis esse,& cælo versantem oblectari, eò quòd nunc nominis mei confessionem profitearis. Cùm hæc vox audita esset, homines illi qui Martyrem verberabant, torpescentes tanquam muti effecti sunt, neque manus ipsas ampliùs mouere poterant,ita vt Iudex ipse ambigeret, & furore accensus, sanctum illum martyrem Acacium ad maiora iudicia,hoc est,ad Flaccinum Proconsulem Thraciæ mitteret,qui & relationem talem ad eum scripsit:

S. Acacius virgis quernis flagellatur.

Admirabili & maximo Iudici Flaccino Proconsuli, Bibianus Imperatorum deuotissimus salutem: Acacium impiæ Christianorum religionis patronum,à Firmo Martię legionis Tribuno ad me missum, neq; volentem ijs parere,quę ab inuictis Imperatoribus nostris pręcepta sunt,cùm viginti diebus antè ad me missum acceperim, & vehemẽter de ipso inquisiuerim,nihil ampliùs profeci: propositi enim sui tenax est. Quoniã verò potestas tua plus timoris afferre potest,propterea hominem hunc cũ actis,quæ de illo à me composita sunt,cùm te præstantissimum virum esse sciam,ad te misi. Cùm igitur Flaccinus has literas accepisset, iussit Martyrem in carcere quidem concludi, sed seruari tamen sine vinculis,& remota custodia illa tam atroci. Vxorem enim Christianam Flaccinus habebat,à qua rogatus,& iureiurãdo clàm adstrictus fuerat, vt qui propter Christi fidem ab ipso inquirebantur,non diù,neque multùm ab eo cruciarentur.

Literæ Præsidis ad Proconsulem.

Iussit igitur Flaccinus post quinque dies Acacium martyrem ad se duci, & eius acta recitari,quæ Bibianus confecerat. Quibus recitatis,inquisitionis, quæ à Bibiano facta fuerat, austeritatem, & Martyris constantiam, stabilemque confessionem, & miracula per ipsum facta cognouit, Bibianumque accusauit, quòd non celeriter eum interfecerat, sed tam exquisitè aduersùs militarem hominem se gesserat: iussitque martyris caput abscindi ante vrbem Byzantium, ita pronuncians: Acacium Galilæorum adiutorem, & nostrorum Imperatorum trophæis insignium desertorem, qui operam dedit,vt quamprimùm vitæ suæ finem talem videret, sicut quæstiones de eo factæ docuerunt: hunc,inquam,hominem legibus non obedientem, tribunal nostrum iubet gladio percuti,& capite priuari.

Sententia mortis fertur in martyrem.

Posteà verò, quàm beatus Acacius vocationis suæ opus iamiam perficiendum cognouit,Spiritu sancto ita decernente, clamans sic ait: Quàm multis linguis te laudare vellem, Christe Dux vitæ, & fili Dei, quoniam ita misericors & benignus es in me peccatis obnoxium,qui & tali sorte me dignatus fuisti. Cumque ductus fuisset extra vrbem Byzantium in eum locum, vbi martyrium obeundum illi erat, rogauit carnifices,vt paulisper Dei orandi facultatem ei concederent. Itaque positis in terra genibus,has preces ad Deum misit: Gloria tibi Deus, & immensæ tuæ magnificentiæ conuenit laudatio,qui sic gloriosum in nobis peccatorum onere grauatis te ostendis. Quo enim maiora beneficia nobis largiris, & quo magis iniquitates nostras remittis,eò abundantiùs benignitatis tuæ gloria relucet. Benedictum sit nomen gloriæ tuæ, quòd ita faciendum probâsti, vt in Filio tuo vnigenito & Spiritu sancto hominem ipsum honorares,& nunc me tantis beneficijs indignum propter bonitatem tuam ad talem gloriam inuitâsti, non propter mea opera. Benedico igitur tibi, Domine Deus sanctus Israel, cum vnigenito Filio tuo, & sancto Spiritu, quoniam tua est

Precatio eius sub mortem.

 gloria,

gloria, tuus honor, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen. Hæc cùm dixisset, gladio percussus fuit, & capite truncatus.

Itaque martyrium perfecit sanctus Acacius octauo die mensis Maij, Imperatore Maximiano. Eius autem corpus viri pij ac religiosi collegerunt, & omni studio ac diligentia funus ipsius curauerunt eo in loco, qui Staurius appellatur, regnante Domino nostro Iesu Christo: Cui gloria sit & Imperium in secula seculorum, Amen.

MARTYRIVM S. VICTORIS MAVRI, EX VETVSTO M.S. CODICE DESCRIPTVM, ET

à Maximiano notario conscriptum, fultumq́ præclaris testimonijs antiquissimorum Martyrologiorum. Stylus hinc inde per F. Laurentium Surium nonnihil expolitus est.

8. Maij.

REGNANTE impio Maximiano Imperatore, in ciuitate Mediolanensi ingens fuit persecutio Christianorum. Erat autem illic quidam miles, natione Maurus, Victor nomine, Imperatori notissimus, apud quem delatus est à quibusdam, ita dicentibus: Clementissime Imperator, Victor Maurus, Christianus effectus est, & blasphemat deos nostros, dicens eos dæmones esse. Indignatus itaque Imperator, iussit eum compræhendi & ad se adduci, eique dixit: Ecquid verò tibi deesse putâsti Victor, vt Christianus fieres? Victor respondit: Non ego nuper Christianus effectus sum, sed ab ineunte ætate mea fui. Imperator ait: Ergo, vt asseris, manifestò Christianus es? Victor respondit: Christianus planè sum, & Christum Iesum filium Dei viui, de Maria virgine per spiritum sanctum natum, adoro, corde credo, & ore laudare non cessabo. Tunc Maximianus ira percitus, iussit eum trudi in carcerem, & diligenter custodiri, dicens ad eum: Tecum ipse Victor pertracta, quemadmodùm possis horrenda lucrifacere tormenta, quæ te atrociter laniabunt, si sacrificare nolueris. Missus itaque in carcerem, mansit ibi sex dies, nihil interim neque edens, neque bibens. Septimo autem die iussit Imperator sibi tribunal apparari in hippodromo circi, sanctumque Victorem adduci: cui dixit, Ecquid Victor de tua salute cogitâsti? S. Victor respondit: Salus & virtus mea Christus est, cuius Spiritu nutrior, quem in visceribus meis accepi. Tum Imperator præcepit adferri fustes, & in conspectu suo illum extendi & cædi, præcone sic clamante: Sacrifica dijs, quos Imperator & omnes adorant. Cæso autem Maximianus: Victor, audi consilium meum, & accedens cole deos istos, quos nemo digniùs te colere potest, præsertim cùm canities te exornet. Victor respondit: Beatus rex & propheta Dauid Christianos omnes instituens, ita dicit: Omnes dij gentium dæmonia. Si ergo ab initio illi dæmones dicuntur, quo pacto ego eos adorabo? Imperator ait: Ego tibi deferam honorem magistri militum, dabo aurum & argentum & possessiones multas, si velis sacrificare dijs. Sanctus Victor respondit: Iam dixi tibi, iterumque dico non me sacrificare dæmonijs: offero autem meipsum Deo sacrificium laudis: quia scriptum est: Omnis sacrificans dæmonijs, & non Deo, eradicabitur.

Victor sistitur coram Imperatore

Mittitur in carcerem.

Fustibus ceditur.

Psal. 95.

Spernit honores.

Exod. 22.

Anolinus consiliarius Imperatoris dixit: Oblati sunt tibi honores à clementissimo Imperatore: quare non sacrificas dijs, quos Imperator adorat? Sanctus Victor respondit: Ego præmia à vobis promissa non accipio, sed à Deo quotidie accipio vires & robur. Tunc Imperator iussit eum iterùm abduci in carcerem ad portam, quæ dicitur Romana, & illic custodiri. Vbi cùm fuisset diebus tribus inclusus, iubente Imperatore eductus est, dixitque ei Imperator: Immola dijs nostris, quos vera commendat diuinitas. Sanctus Victor respondit: Ego dijs paganorum non immolo.

Turpe est mihi, vt quod in baptismatis sanctificatione percepi, id, à te homine corruptibili, & nulli non calamitati obnoxio coactus, deferam. Non sacrifico: tu porrò fac, quod facturus es. certus enim sum, te fortiorem illum esse, qui pugnat pro me. Tunc Imperator & Anolinus iusserunt fustes apportari, extensumque martyrem verberari, eique acclamari: Sacrifica dijs, quos Imperator & omnes adorant. Sanctus autem Victor ijs pœnis subiectus, dolores non sensit, sicque Dominum precatus est:

Iterû fustibus cæditur.

Domine

Domine Iesu Christe, cuius annona quotidiè nutrior, adiuua me in pœnis. Imperator dixit: Victor, consule sanguini tuo, & immola dijs, quos alij adorant. Nam per deos, & per salutem & statum Reipublicæ, mortalibus omnibus exemplum te statuam. Nec est, quòd speres, vbi à me punitus fueris, Christianos seruum meum martyris loco habituros. Nam cum in locum cadauer tuum proijci iubebo, vbi nunquàm possit inueniri. Victor ait: Ego non sacrifico: tu fac, quod tibi visum est. Non enim seruo tuo id facis, sicut dixisti, sed seruo Iesu Christi.

Tum ira incensus Imperator, rursus eum præcepit conijci in carcerem ad portam Romanam, & pedes eius in cippo colligari. Misit autem ad eum Anolinus consiliarius Imperatoris, qui ei dicerent: Homo, consule sanguini tuo, & vide ne ampliùs in te concites iram Imperatoris: sed audi consilium meum, dijsque sacrifica, accepturus ab eo honores, quos volueris. nam alioquì multa tibi tormenta parantur. S. Victor ait illis, qui ad ipsum missi erant: Ite, dicite Anolino: Ego dijs paganorum non immolo, cùm scriptura dicat: Confundantur omnes, qui adorant sculptilia. Ego Deum viuum & verum adoro, vt non confundar in æternum. Altera die iussit eum Imperator produci è custodia, dixitque ei Anolinus: Adeóne induratum est cor tuum Victor, vt non obtemperes Imperatoris edicto, & sacrifices? S. Victor respondit: Ego dijs impuris & nullo sensu præditis non sacrifico. Tunc Imperator iussit omnia genera tormentorum coram illo adduci, aitque illi: Vides Victor, quæ te tormenta maneant, quibus subijciendus es, nisi sacrifices? Sanctus Victor respondit: Tormenta, quæ tu mihi minaris, longè tibi maiora parantur à Deo meo in illo iusti iudicij die. Imperator non ferens se palàm ab illo, vt ipse quidem putabat, contumelia affici, præcepit bulliens adferri plumbum, eoque totum martyris corpus perfundi. Cumque perfunderetur, orauit Dominum, ita dicēs: Domine Iesu Christe, propter cuius nomen hoc patior, adiuua me & libera me: sicut liberâsti tres pueros immaculatos de camino ignis, & confudisti tyrannum: ita & me quoque nūc libera, vt erubescat Maximianus cum satellitibus suis. Mox autē adfuit angelus Domini, plumbumque ita refrigerauit, vt esset instar aquæ è fonte manantis, nec vlla in parte corpus martyris adustum est. Expandit itaque S. Victor manus suas, Dominumque benedicēs, ait: Benedico te Christe Iesu, quia dignatus es misereri serui tui, & mittere angelum tuum, qui & plumbum refrigerauit, & plagas ab impio Maximiano mihi impositas, vnguento misericordiæ tuæ perunxit.

Rursus in carcerem abducitur.

Psal. 96.

Bulliente plūbo perfunditur.

Dan. 3.

Liberatur ab angelo.

At Imperator valdè admirans, iussit eum duci ad portam Vercellinam. Milites autem expectantes, quid fieri mandaret Imperator, somno se dederunt. Exurgens igitur sanctus Victor aufugit, & abscondit se in stabulo ante theatrum. Expergefacti verò milites insecuti sunt eum, & cùm inuenissent mulierculam quandam, sciscitabantur ex ea, num vidisset hominem canum, scissa veste. Illa respondente, vidisse se canū hominem, eumque fulgentem: perquisiērunt sanctum martyrem in via, quæ dicitur stabuli: cumque ad theatrum venissent, ingressi stabulum, inuenerunt eum ante ora equorum latitantem. Tum verò iniuria eum afficientes, foras eduxerunt. Vt autem resciuit Imperator eum fugam inijsse, ira commotus in milites, iussit ab alijs eum duci extra ciuitatem ad hortum, qui Lysippi appellatur. Ipse verò inambulans in hippodromo circi, misit ad eum cursores, qui ei dicerent: Desperâsti vitam tuam, nec vis sacrificare? Per deos, si non feceris sacrificium, capitalem sententiam excipies. Sanctus Victor ei remandauit: Quod facturus es, fac ocyùs. iàm enim desidero adipisci mercedem meam à Deo meo. tempus enim est, si tamen illi sic visum est, qui dedit mihi corpus & spiritum. Tunc Imperator præcepit acciri carnifices, ijsque S. Victorem tradidit educendum ad syluam, quæ Dunlinus vocabatur, vbi viridarium habebat Imperator, illicque capite truncandum. Cùm autem duceretur, ait ad milites: Dicite Imperatori Maximiano, hoc anno illum abiturum à vita. Ventum est deinde ad locum destinatum cædi eius, & cùm dixisset, Gratias tibi ago Domine Iesu Christe, quòd me non separâsti à sanctis tuis, & Nabore ac Felice ciuibus meis, caput ei à carnifice amputatum est.

Vetuit autem Imperator, ne quis corpus eius humaret, sed bestijs vorandum relinqueretur. Post dies sex misit Quæstorem suum cum militibus, vt viderent num à feris belluis aut serpentibus esset deuoratum. Venerunt illi, & corpus eius prorsus intactum & inuiolatum inuenerunt, simulque duas bestias, alteram ad caput, ad pedes alteram, corpus conseruantes: regressique ad Imperatorem, id illi indicātūt. Tum verò

Fuerunt hi martyres etiam Afri: idcircò ciues suos vocat.

*Marinus iussit sepeliri. Abiens igitur sanctus * Marinus episcopus, inuenit illas bestias corpus
Praeclarum miraculum. seruantes, non aliter affectum, ac si hora eadem fuisset truncatum. Vt autem viderunt bellnæ Marinum, cesserunt loco, & tam diù illic hæserunt, donec ablutum esset corpus, & non longè ab ea sylua humatum in pace. Per id tempus Anolinus iussit comprehendi omnes exceptores palatij, eosque iurare per deos suos, si quis eorum haberet chartam aliquam aut scripturam, non se idipsum celaturum. Cùmque ad eum allatæ essent chartæ omnes, iussit eas coram se incendi & cremari. Eam rem probauit
Author historiæ huius. etiam Imperator. Ego verò Maximianus notarius, ab infantia Christianus, iuraui quidem per paganismum eorum, & tamen noctu ad luminaria scripsi in circi hippodromo, prout memoria complecti potui. Illic enim manebam, & adiuraui, si quis inueniret, ne homini Christiano negaret. Hæc autem omnia oculis meis inspexi, Deo teste & sancta Trinitate. Passus est igitur sanctus Victor in vrbe Mediolanensi, 8. Idus Maij, & sepulturæ mandatus est à S. Marino episcopo pridiè Idus Maij, sub Maximiano Imperatore, regnante Domino nostro Iesu Christo sine fine, Amen.

DE EODEM S. VICTORE APPENDIX EX S. GREGORII TVRONENSIS DE GLORIA MARtyrum *Lib. 1. cap. 45.*

Magnificatur etiam apud Mediolanensium vrbem Victor inclytus martyr, quòd sæpiùs vinctos ab ergastulis dissoluat, captiuosque liberos abire permittat. Igitur quodam tempore Apollinaris cum Victorio Duce Italiam petijt: quo, vt aiunt, apud vrbem Romam interfecto, Apollinarem incolæ loci quasi captiuum retinebant, dicentes: Non videbis patriam tuam, sed dignas, vt satelles tuus, pœnas exolues. Hæc autem comminati, miserunt eum in exiliū apud
Vigiliæ in ecclesijs in festis sanctorum. vrbem Mediolanensem. Factum est autem, vt adueniente festiuitate sancti Victoris, conuenientibus populis, & hic vigilijs interesset, (sub libera enim custodia absolutus attendebatur) prostratusque coram sancto sepulcro sancti, cùm impensiùs orare cœpisset, vt eum virtus martyris ab hoc exilio liberaret, circa medium noctis egressus ab æde, audiuit vnum de egenis loquentem ad alium, & dicentem: Quid putas, ô pauper, quæ virtus sit huius martyris? Verum dico, nec fallor, quia in hac nocte quisquam captiuus domino per fugam dilabitur, absolutus in patriam accedit, nec ampliùs vltrà reperietur. Hæc Apollinaris verba, quasi auspicium ex Dei nutu missum accipiēs, iterùm atque iterùm pronolutus ad tumulum martyris, orat vt virtute eius adiutus, absque impedimento possit abscedere. Moxque vocato puero, equum sterni præcepit, dicens: Hodiè absoluendi sumus à vinculo isto custodiæ. Et ascendentes, inter Alpium iuga, * congeriorum completa multitudine, pertransiērunt, atque Auernum perlati sunt, virtute beati martyris præeunte, vt à nullo interrogarentur, quò tenderent, vel vnde venirent: manifestumque est, eos præsidio beati martyris ab hac ærumna fuisse liberatos.

VITA S. VVIRONIS EPISCOPI SCOTIAE, EX QVODAM EGREGIO MS. CODICE DESCRIPta, *sed in gratiam lectoris mutato stylo per F. Laurentium Surium. Vtrùm autem hæc integra sit historia, aut potiùs integræ historiæ epitome, incertum habeo.*

PRAEFATIVNCVLA.

Sanctorum patrum memoriam oratione siue sermone & literarum monumentis celebrare, eosque ita, vt par est, laude & prædicatione efferre, illum proculdubiò laudare est, qui in Sanctis suis est mi-
Psal. 67. rabilis. Ille enim sanctitatis eorum author est, in quo & per quem, quicquid sanctum est, sanctificatur: & sine quo nihil sanctum, nihil laude dignum esse, certa fide tenendum est. Nos itaque vitam & conuersationem beati Vuironis succinctè exponēdam suscipimus, pauca è pluribus commemoraturi: nec dubitamus Christo, à quo sanctitas ei collata est, rem gratam nos facere. Non enim quicquam derogat principi, qui militis eius res præclarè & fortiter gestas, post victoriam decantat.

VITAE

VITAE HISTORIA.

SCOTIA, fertilis sanctorum virorum insula, & stellarum numerum propè æquans patrocinijs sanctorũ, in multorũ salutem produxit beatum Vuironẽ, non infimæ sanè conditionis parentibus ortum. Is postquàm ablactatus est, literis discendis adhibitus, & cælestis gratiæ adspiratione præuentus, ante ætatem animo & moribus planè virilis esse cœpit, puerulusque iam maiorum exempla sibi proponens, longè antè præsignificare videbatur, quis posteà futurus esset. Creuit interim annis, sed plùs animo, nullis vnquàm cedens illecebris, nec pedem semel positum in virtutum vestigijs, inde retrahens, pro nihilo ducens terrena caducaque omnia, porrò ad cælestia totis viribus feruenter anhelans. Hæc etsi breuiùs dicantur, quàm pro tantæ sanctitatis merito, qua floruit adhuc adolescentulus, tamen cùm nobis propositum sit breuitati operam dare, prolixiùs hæc prosequi noluimus, maximè quòd & sermo incultior facilè possit fastidium adferre lectori, & rerum magnitudo omnem superet dicendi facultatẽ. Porrò cum ætate pariter crescente in dies vitæ sanctitate, corã Deo vt palma floruit, & vt cedrus Libani in domo Domini multiplicatus est, & Deo & hominibus charus & amabilis. Cœpit autem mox in lucem proferre re ipsa & opere, quod pueribus clam mortalibus, Deo, secretorũ inspectori, multa animi sedulitate impenderat. Itaque nihil de proposito remisit, sed in virtutũ itinere fortiter progrediens, nec frangebatur aduersis, nec efferebatur prosperis, sacris non fatigabatur vigilijs, pascebatur precibus, ieiunijs lætabatur, denique nullo rerũ euentu à virtutum studio retrahebatur. Proponebat sibi sanctos Patres, præsertim admiranda virtutum ac meritorum sublimitate eminẽtes, Patritium, Cuthbertum, Columbam, egregias patriæ columbas, orbis luminaria: eorumque vestigijs cupiebat insistere, religionemque & sanctimoniam imitari, idque non lento gradu & segniter: immò verò, diuino incitante amore, etiã peregrinandi laborem alacriter eorum exemplo suscipere volebat. Sed hanc eius voluntatem non absque nutu diuino res quædã incidentes retardãrunt. Et ille quidem noctes impendebat precibus & psalmodijs, dies ieiunus exigebat, sanctorum ambiebat patrocinia, sibique è cælis opem implorabat peruigil, ne malignorum hostium machinamentis irretiretur, aut à prosequendo animi sui desiderio carnis aliquo impedimento distineretur.

8. Maij

Patria S. Vuironis.

Pueri mores cani.

Eius virtutes & exercitia.

Non longè pòst ecclesia regionis illius pastore orbata fuit. Vno omnes animo Vuironem sibi pastorem deposcunt: idem clerus, idem populus postulat: clamant vniuersi, illum solum cognatæ genti è cælo destinatum antistitem. At vir sanctus longè alienus ab terreni moxque perituri honoris ambitu, in humilitate fortiter persistens, prorsus reclamat, ait discipuli partes sibi potiùs, quàm doctoris, tribui oportere. Erat verò eius insulæ consuetudo, vt primò eligerent incolæ episcopũ, deinde electum Romam mitterent, summi Pontificis manibus consecrandum, atq; ita demum rediturum ad sedem suam. Itaque licèt multùm refragaretur S. Vuiro, non tamen à sua sententia discessit plebs fidelis, sed etiam inuitum illum eligens, compulit tandem assentiri. At ille hac occasione nactus opportunitatem è patria emigrandi, piæ peregrinationis amore, vrgentis populi ad tempus cessit voluntati, licèt coram Deo longè alia esset animi eius intentio, quæ tandem etiam non est voto frustrata suo. Abit igitur Romam, non terrenæ dignitatis ambitione, sed diù cupitæ peregrinationis desiderio impulsus. Comes autem illi & itineris & voti accedit Plechelmus sacerdos, virtute venerabilis, nec ætate maior, nec meritis multo minor. Erat ambobus cor vnum & anima vna in omnibus. Cùm autem per Angliam iter facerẽt, diuinitùs illis adiunctus est Otgerus Leuita, qui præ feruenti cælestis patriæ desiderio terrena contemnens, beato viro adhæsit. Tum verò iter optatum securiùs vir sanctus cum socijs prosequens, Christo duce prospero cursu mare emensus, tandem Romam peruenit: vbi beatissimorum Apostolorum Petri & Pauli limina labris tres illi premunt, pauimentum lachrymis rigant, precibus & votis altaria cumulant, in cælum preces transmittunt, loca sancta crebrò inuisunt. Nec despicit Christus gemitus seruorum suorum: quod quærunt, diuinitùs illis non negatur.

Recusat episcopatum.

Cedit tandem, sed peregrinationis studio.

Vbi autem Romanus Pontifex eos aduenisse cognouit, beatum Vuironem ad se acciuit. Ille verò sine dilatione cum socijs ad Pontificem accessit. Intuitus autem illum Ponti-

Pontifex, ex vultu animũ eius cognouit, moxque in eius ruens amplexus, osculatus est eum non sine lachrymis. Deinde oblata colloquẽdi opportunitate, Pontifex nomen & patriam animique propositum ex illo percontatus est. Ille verò olor falsi, tenaxque veri, primò exposuit causam aduentûs sui, & curâ suę regionis hominibus eò missus sit: deinde animi sui votũ tantæ sanctitatis Pontifici expromens, eius pedibus aduolutus, quanta potest instantia petit, vt suum velit præbere assensum. At Pontifex nihil motus eius precibus, populo Dei potiùs consulere voluit & eius electioni suffragari. Inuitum igitur diuque reluctantem episcopum illum ordinat, eundem honorem etiam impertiens Plechelmo sancti viri socio, ambosque complexus, multis auctos muneribus remisit in patriam, sua authoritate præcipiens beato Vuironi, ne se vlli peregrinationi daret, donec esset reuersus ad suos. Cuius præcepto vir sanctus obtemperans, repetit Alpium iuga, & traiecto demùm mari, in patriam incolumis magna suorum gratulatione peruenit. Claruit inde bonorum operum & optimæ cõuersationis egregijs exemplis, respondebantque eius mores & vita doctrinæ. Et quanuis non segniter vitæ semina spargeret in populos, manebat tamen semper illi peregrè proficiscẽdi desiderium, hominibus quidem occultum, sed notum Deo, qui etiam sua gratia illi præstò fuit, vt posset quandoque voto potiri suo. Nam oblata opportunitate, rursus assũmẽs Plechelmum coëpiscopum & Otgerum diaconum valdè religiosum, posthabitis parentum blãdimentis, delicijs, opibus, neglecta populari gloria, iter ingressus est, quod diù animo erat meditatus, iam in opus collaturus. Peragratis autem vicinarum regionum finibus, ad mare Gallicum peruenit, ibique nauem offendens, prospero cursu sulcans maris furentis vndas, in oppositum euasit litus. In portum autem egrediens, cùm reflexisset oculos ad pelagus, gratias egit Deo, quòd tumentes illas procellas citra periculum penetrâsset, fluctus illos marinos comparans animarum naufragijs, litoris soliditatem quietis æternæ tranquillissimæ firmitati.

Rom. Pontifex cogit eum cedere electioni.

Deserit episcopatum & abit in Gallias.

Porrò vlteriùs proficiscens, cùm incertus adhuc esset, quò potissimùm se conferret, licèt diuinum sibi nihil ambigeret adfuturum auxilium, certus non derelinqui à Deo sperantes in illum: iam tamen apud se planè decreuerat non redire ad patrium solum, sed libenter exilij quoscunque tolerare labores. Malebat enim inter alienos & exteros pauper & vilis haberi, quàm inter suos diues & gloriosus. Venit interim in Franciã, & à Pipino duce Francorũ, cùm is didicisset Vuironem & Plechelmũ insignes viros, in regno Frãciæ peregrinari velle, illorumq; sanctitate totã patriam illustratam, celeriter accitus est, & vnà cum socijs honorificè susceptus. Cognita inde causa aduentûs eorũ, B. Vuironẽ mox inter suos habere voluit, quẽ omnes inprimis colerẽt ac reuererentur: eiusq; sanctitati se suosq; cõmendans, summa veneratione vt patronũ illũ prosecutus est. Locũ etiam à mundi strepitu & turbis remotũ illi attribuit, quò liberiùs cum suis illic posset rerum cælestiũ contemplationi vacare. Is locus vulgò Mons Petri dictus est, in quo oratoriũ in honorẽ beatissimæ & perpetuæ virginis Mariæ constructũ & consecratum est, itemq; S. Petri monasteriũ præclaro opere, quod vsque in præsens perdurat. In hunc ergo locum, qualem diù concupierat, vir sanctus ingressus, se suosq; multis imitandos exhibuit. Non oculos voluptati, non aures ludibrijs, non animum leuitati adhibuit: sed semper grauitate quadam & morum honestate extitit venerabilis. Christus illi in corde, Christus in ore: nec alium præter Christum diligens, quotidiè in ara cordis sui illi se mactabat, vigilijs, precibus, ieiunijs sese macerans: pauper quidem rebus, sed meritorũ opibus locuples: fortis aduersùm vitia & peccata, ne illis succumberet: facilis autẽ ad veniã, si qui in vitia lapsi essent: sibi parcus, alijs largus & benignus, vbiq; humilitatis & charitatis de se præbens exempla. Populo tum doctrina, tum vita præluxit. Et cùm multis esset ornatus virtutibus, corpore quidẽ degebat in terris, sed animo totus versabatur in cælis. Deniq; sanctæ crucis munitus clypeo, nihil formidabat rerum labentium varios casus: hostis antiqui nouerat machinamenta conterere, subditis & socijs optima in se viuendi exhibebat exempla, saucijs peccati morbis manum medicam adhibebat: damnis aliorum magis, quàm suis, dolebat.

Honorificè accipitur à Pipino.

Eius virtutes & studia.

Dux autem Pipinus tantæ eum venerationi habuit, vt tãquam præsuli animæ suæ, vitæq; patrono, propter eximiam sanctitatem, sua illi peccata confiteri solitus sit, nec erubuerit ad faciendam confessionem detractis calceis eum adire, eiusque oris imperio parére. Sæpiùs etiam volebat eum interesse communibus consultationibus maiorum. Erat enim consilio maturus, nec futilis eloquio: non accipiebat personam, sed veritatem palàm enũciabat. Nunquàm visus est præ indignatione aut liuore corrugâsse fron-

Pipinus cõfessarij loco eum habet, itque ad cõfessionem discalceatus.

se frontem: nec adulationi vnquàm studuit, soli Deo placere desiderans. His atq; alijs virtutum ornamentis in dies auctus, ad multam peruenit ætatem: nec eum pœnituit vltrò suscepti exilij, ad veram illam patriam cælestis Hierusalem propediem abiturum, nec laboris exacti piguit quiete fruiturum sempiterna: frangebatur senio, sed animi virtute conualescebat. Aduentabat diù expectatus dies, laborum propinquabat terminus, gaudium instabat præmiorum. Tempus, inquam, miserendi aderat, quo Dominus militem emeritum præmijs afficere decreuerat, & ad se euocare in illud palatium felicitatis æternæ, non deinceps iam moriturum vnquàm, sed mutandum in melius: quia preciosa in conspectu Domini mors sanctorum eius. Modica igitur febre corripitur & carnis occubitũ cum vitæ sempiternæ ortu commutans, felicẽ Christo reddit spiritum, in sinum Abrahæ angelicis manibus transferendum. Ad exequias autem beati viri non parua religiosorum hominum turba confluxit, dolentium tanto se patre destitutos. Sacrum verò corpus eius intra oratorium supradictum beatissimæ matris Dei, à fidelibus cum hymnis & psalmodijs dignè conditum est, odorq; miræ suauitatis, hominibus incompertus, qui tum ab adstantibus hauriebatur, declarauit adesse eius sepulturæ spiritus cælestes. Celebratur eius solennitas octauo Idus Maij. Ad sepulcrum quoque eius plurima diuinitùs conferuntur beneficia, nec absq; consolatione hodieque recedit, quisquis dignè eius poscens suffragia, veniã suis peccatis, & gratiam à Deo implorat, præstante Domino nostro Iesu Christo, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat Deus per infinita secula, Amen.

[Psal. 115.] [Mors sancti viri.]

VITA S. STANISLAI EPISCOPI CRACOVIENSIS ET MARTYRIS, ANNO CHRISTI M. CCCC. LXV. CONscripta ab Ioanne Longini Canonico Cracouiensi: sed ob nimiam prolixitatem mutato ferè stylo redacta in compendium per F. Laur. Surium: ita tamen vt historiæ integritati nihil detractum sit. Prologum Authoris vtrunque satis longum omisimus, quibus suam ille conatur excusare imperitiam, tametsi non indoctum fuisse opus ipsum declarat: quod ab illo quidem in tres, vt ipse vocat, Tractatus distributum est: nos verò vno libello comprehendimus.

STANISLAVS apud Polonos ortus est in Cracouiensi territorio pago Sciepanouio, qui à Cracouia abest septem milliarijs, ex se quidem obscurus, sed viri sancti ortu illustris & celebris. Parentes habuit genere nobiles, valdeq; præstantes & tali prole dignos. Pater Vuelislaus dictus est, vir ex ordine militari & equestri, & inter suæ familiæ homines facilè primus ac præcipuus: inter alios quoq; Poloniæ proceres virtute & rei militaris gloria eximius. Matri Bognæ nomen fuit, quam non solùm generis splendor, sed etiã rara pudicitia, insignis religio non mediocriter commendaret. Vterque autem hospitalitati deditus erat, & pauperum, pupillorum, peregrinorum, inopum propensis animis curam gerebat. Ambo ieiunijs, vigilijs, alijsq; edomandæ carni accõmodatis exercitijs nauabant operam, & verarum virtutum, quibus excolitur & ornatur animus, studiosi erant. Amplum illis fuit patrimonium, ferax census & plusquàm mediocris substantia, generi & conditioni respondens: sed alacri liberalitate in pauperes profundebatur. Rara per id tempus apud Polonos templa visebantur. Itaq; Vuelislaus in ditione sua Sciepanouiensi, hortante eum cõiuge sua, sacram extruxit ædem, adhibitis illi prouentibus, quibus eius ministri affatim sustentarentur: vestibus quoq; sacris & vasis aureis atque argenteis, cæterisque, quibus res diuina expleri solet. Templum autẽ dicatum fuit beatissimæ Mariæ Magdalenæ, cui illi magna animi deuotione singulariter addicti erãt. Ad hanc ædem sæpè illi diurnis atq; nocturnis horis veniebant, feruenterque in preces incumbebant, nõ eo duntaxat tempore, quo diuina illic peragebantur officia, sed alijs etiã horis, quas illi sibi præscripserant: certabantque inter se, vt alter alterum anteuerteret, & precandi diuturnitate superaret. Denique in exequendis Christianæ legis præceptis & institutis tales se præbebant, vt eorum vita alijs admirationi foret, quippe quæ non multùm à monastica discreparet.

[Maij 8. Cap. 1.] [S. Stanislai patria & parentes.] [Parentes eius templũ ædificant.] [Singularis & rara eorũ pietas.]

Sed

Cap. 2. Eorum sterilitas. Sed cùm multæ eis & opes & copiæ suppeterent, vno sterilitatis incōmodo eæ obscurari videbantur, quòd nullum earum post se hæredem relinquerent ex se procreatum. Nec tamen ea causa vel erga cultum Dei & Sanctorum, vel erga proximorū sublevandam inopiam segniores fuêre, summoperè id expetentes, vt prole beati forent, quam diuinis manciparent ministerijs. Iam trigesimum in matrimonio agebant annum, & tum ipsi tum cęteri desperabant posse ex eis nasci prolem, cùm ecce sentit Bogna concepisse sese, cernuntque omnes eius ventrem intumescere. Mater fit grauida. Interim tamen illa, vti antè consueuerat, respuebat vitæ huius illecebras & voluptates, quibus iam olim nuncium remiserat, & tam victu quàm vestitu castigato ac simplici contenta erat. Cumque aliquando post lustratos meridie greges, domum ex propinquo nemore se reciperet, apud puteum haud procùl ab ædibus suis filium elegantissimum absque vlla obstetricis opera peperit septimo Calendas Augusti, lotumque in fonte domum incolumis asportauit, nihil neque doloris, neque debilitatis vel in partu, vel post partū experta. Nascitur S. Stanislaus. Inde baptizatus puer in æde S. Mariæ Magdalenæ, Stanislaus vocatus est. Stupebant omnes è sterili & senescente fœmina præter omnium expectationem editum infantem, nec dubitabant illum in magnum quandoque virum euasurum, qui Polonis suis haud vulgari tum solatio, tum ornamento & vtilitati foret. Sciebant enim ita natura comparatum, vt quæ egregia sunt, diuque duratura, ea tardiùs enascantur. Natus est autem Stanislaus regnante apud Polonos Miecislao primo, anno regni eius tertio, porrò à Christi ortu millesimo & tricesimo.

Cap. 3. Postquàm autem parentes eius tali se filio auctos viderunt, pari consensu perpetuam Domino continentiam vouerunt, atque religiosè conseruârunt. Pietas eius puerilis. Obseruatū inde est in puero teneriori infantia perfuncto, sæpè illum molliori relicto strato, nuda humo, aut super paleas cubâsse: vtroque parente admirante pueri indolem, & sine monitore conceptam religionem, ad quam rectè conformandam omnes ipsorum curæ & cogitationes conuersæ essent. Adhibetur literis. Vbi primùm licuit per ætatem, literis & disciplinis liberalibus discendis traditus est, ad quas discendas ingens ille desiderium, ingeniū docile, tenacemque memoriam attulit. Mores ei erant verecundi, modesti & ingenui, ab omni lasciuia ludisque, quibus pueri delectari solent, abhorrentes. Grauitas morū eius. Tanta illi grauitas, modestia & pudor in sermone, vultu & actionibus inerat, tanta ad virtutem propēsio, vt nec iocari nec ridere effusiùs conspectus sit. Atque hinc fiebat, vt multi etiam graues viri in eius amorem & admirationem prouocarentur. Parco & tenui sanè cibo & somno vtebatur: reliquum tempus literis percipiendis impendebatur, & si quid superesset, precibus dabatur. Benignitas in pauperes. In ea puerili & tenera ætate tam erat erga pauperes misericors & benignus, vt quicquid bona parentum venia adipisci posset, id illis elargiretur, facilè daturus omnia, ni præceptorum seueritate puer modestus & pudibundus vetaretur. Vbi adolescentiæ metas attigit, vberioris doctrinæ capessendæ causa missus est Gnesnam, qua in vrbe tum studia magis florere videbantur. In illo itinere ingressus balneas quasdam nobilium pagi cuiusdam, pessimè ab illis mulctatus est, cæsus ad nudum corpus fustibus, & cum ignominia inde eiectus, quòd dicerent suo iniussu balneas ingressum ipsos iniuria affecisse. Patientia. Ea verbera optimus adolescens tulit patientissimè, ita vt in vicino agro defixis in saxo quodam, quod hodieq; illic ostenditur, genibus, veniam à Domino illis, à quibus tam inhumaniter verberatus erat, precaretur. Sed Deus id inultum abire passus non est, eosque nobiles ac posteros eorum graui in tibia vlcere puniuit: agerque ille, in quo preces Stanislaus Deo obtulit, multis seculis perpetuò sterilis permansit, adeò vt inde Popona Gora, id est, mons sacerdotalis vsque in præsens appelletur.

Cap. 4. Postquàm verò etiam adolescentiam ea modestia & morum sanctitate & grauitate, omniumque illecebrarum blandimentorumque corporis contemptione exegit, vt in illa ætate iam senum obtineret authoritatem, in ipso iuuentutis flore summo flagrans discendi studio, in Gallias proficisci voluit, quòd multorum sermone scholas illic florentissimas didicisset. Venit in Gallias. Annuebant eius votis parentes & propinqui, impensasq; liberaliter conferebant. Venit igitur Lutetiam Parisiorum, atque illic in ius Pontificium perdiscendum incredibili sedulitate incubuit. Deinde ad Theologiæ studia se contulit. Mira erat in verbis eius suauitas, in factis comitate condita grauitas conspiciebatur. Coniungit optimos mores cum doctrina. Multi certè his animaduersis in dubitationem adducti sunt, ex media'ne Polonia, an ex Gallijs ortus esset: adeò & literis & optimis moribus præclarè institutus erat. Non minùs enim vitæ & morum integritate, quàm doctrina & eruditione delecta-

lectabatur: quæ si in vno aliquo pariter coniuncta sint, non possunt non apud omnes eum facilè celeberrimum efficere. Procùl ille à se abigebat carnis voluptates, animum habens virgineum, serenum atque tranquillum. Sapientia illi inerat supra ætatis mensuram, cui adiunxerat virtutes alias, quas sibi cumprimis familiares effecerat. Contemnebat auaritiam, mundi vanitates, carnis oblectamenta, inanem & fallacē gloriam. Domabat corporis lasciuiam ieiuniorum frigore, & fœminarum vitabat contubernia, angelicam in carne consectans puritatem. Quibus sanè egregijs animi virtutibus id consecutus est, vt permultis bonis & doctis viris non mediocriter charus haberetur. Complures viri graues è schola Parisiensi hortabantur eum, vt vel Pontificij iuris, vel sacræ Theologiæ doctorem se creari pateretur; sed ille modestè recusabat. Cùm esset Parisijs, incessit eum cupido alicuius arctioris monasticæ complectendæ religionis, contemnendorumque honorum & dignitatum, quas in patria sibi obuenturas non dubitabat, sed Dominus maioribus eum certaminibus reseruans, id non permisit. Non vult Doctoris titulo ornari.

Septennio Lutetiæ in studijs consumpto, in Poloniam cum instructa bibliotheca reuersus est, & vtroque parente mortuo cùm se locupletem cerneret adire hæreditatem, omnes opes suas in pauperes insigni liberalitate distribuit, vt illis abiectis sarcinis, expeditiùs Domino seruiret. necdum enim omnem monasticæ suscipiendæ vitæ cogitationem deposuerat: sed hærebat animo, quam viuendi rationem potissimùm sectaretur, cùm monastica quidem videretur tutior & tranquillior, sed contrà formidaret abscondere credita sibi à Domino talenta. Ea tempestate Ecclesiæ Cracouiensi præerat Lampertus Zula, qui Aaroni successerat, nolensque de more pallium à Pontifice maximo petere, id effecerat, vt ea sedes deinceps non Archiepiscopos sed Episcopos haberet. Is vbi comperit Stanislaum fluctuare animo de vitæ instituto suscipiendo, ad se accito persuadet, vt in Clerum se sinat cooptari, creatque eum Cracouiensis ecclesiæ Canonicum, ac deinde etiam author illi est, vt sacerdotio initietur. Quo in statu omnibus sui ordinis hominibus optimis exemplis praeluxit. Porrò etiam concionandi munus obiens, in diœcesi Cracouiensi plurimos mortalium in Dei amorem incendit, doctrinam suam vitæ sanctitate & morum integritate mirificè ornans & confirmans. Nulla in eo arrogantia, nulla animi indignantis commotio, nullæ improbæ cupiditates visebantur. Affligebat corpus multa abstinentia, perpetuò in sacrorum lectione codicum versabatur, multus erat in sanctis meditationibus, prolixis vigilijs, alijsque sanctis laboribus & exercitijs pietatis. Et cùm esset tantus vir, semper tamen nesciri appetebat magis, quàm alijs innotescere. Volebat Lampertus Episcopus iam senio confectus eum habere successorem, sed nullo pacto id ei persuadere potuit. Capiebat sanè ex eius vita & doctrina maximam voluptatem, quòd videret suæ electioni euentus respondere, nomenque Stanislai ob virtutis & eruditionis præstantiam celebre fieri. Multi enim de tota Polonia tam è Clero, quàm ex laicis ad eum aduentabant, in dubijs eum consulentes, & suis conscientijs consulere cupientes. Quos ille comiter & benignè acceptos, institutione sua recreabat, idque eò facilius, quòd cum prudentia à natura ipsi insita multam haberet eruditionem coniunctam, tum quoque animum fide excelsum & bonæ spei plenum, ingeniumque perhumanum, bonis operibus semper addictum, omnis simulationis & dissimulationis expers, simplex & apertum. Tandem Zula Episcopus grandiori æuo se sentiens prægrauatum, curam omnem administrandæ diœcesis in eum reiecit: in qua administratione sic ille versatus est, vt omnibus admirationi esset, quòd singulari dexteritate & prudentia per se quæuis negotia discuteret. Cap. 5. Omnia sua dat pauperibus. Fit Canonicus Cracouiensis & sacerdos. Recusat Episcopatum.

Tandem autem Lamperto Zula ex rebus humanis discedente anno Christi millesimo septuagesimoprimo, mensis Nouembris die quinto & vicesimo, omnium suffragijs ei substituendus esse visus est Stanislaus, tametsi ille prolixè rogaret omnes, ne se tanto honore indignum eligerent. Instabant cuncti, & omnium vota in illum tanquam dignissimum conferebantur: resistebat ille diebus non paucis, dicebat suos humeros impares tanto oneri ferendo: eligendum potiùs alium & animi & corporis dotibus instructiorem, cui magistratum tam sublimem, & tam difficili tempore mandarent. Verùm cùm instarent & precibus & lachrymis viri ornatissimi & insignes, tandem ille expugnatus cessit non absque metu & tremore, veritus ne diuinæ resisteret voluntati, quæ per tot ora & suffragia ipsi innotesceret. Confirmatus etiam est Cap. 6. Modestia singularis. Consentit tandem inuitus in Episcopatum.

am est ab Alexandro II. Pontifice Maximo, Boleslao rege, Clero quoque & populo id petente: eiusdemque Pontificis iussu episcopus consecratus est.

Cap. 7. Factus autem Episcopus, non solùm nihil de humilitate superiori remisit, sed vitam omnesque actiones suas arctiori custodia & castigatione, arctioribus quoque continentiæ vinculis constrinxit. Sciebat enim ijs, qui Episcopi functionem suscipe-

Episcopis vt viuendum. rent, necessariò id incumbere, vt vitam viuant Apostolicam, & quæ ipsorum quoque monachorum professionem superet: ridiculumque immò & perniciosum existimabat eorum nolle imitari mores, quorum sis dignitate ornatus. Induit tunc corpus suum cilicio, vsurus eo vsque ad mortem: vt carne afflicta & macerata, spiritus fieret robustior, & grex ipsi commendatus plus instrueretur exemplis quàm verbis. Nihil sibi præclarius & præstabilius ducebat, quàm per omnem vitam in Saluatoris insistere vestigijs. Libenter iuuabat viros bonos consilio & auxilio, animum à

Liberalitas eius. terrenis abstractum cupiditatibus, ad superna magno studio erigebat. Ad præstandas eleemosynas tam erat promptus & profusus, vt ædes illius egenis & ægris plena videretur. Denique sic se omnibus præditum virtutibus exhibebat, vt omnium perfectionem adeptus censeri posset. Parochias diœcesis suæ non per alios, sed per seipsum quotannis visitabat, accuratè in sacerdotum, ministrorum & plebis facta inquirens, vitia & deformatos mores sedulè corrigens & castigans, in eam curam vel maximè intentus, ne sacerdotio initiati fœminarum contubernijs fœdarentur, sed vitam viuerent puram & religiosam, quæ alijs exemplo esset. Nouerat enim Deum facilè conciliari posse peccanti populo, si pro peccatis eius sacrificia offerentium grata illi esset vita. Vulgares & plebeios homines assiduis exhortationibus bonisque exemplis ad fidem conseruandam, virtutesque & bonos mores con-

Cautio in verbis. sectandos incitabat. Magnam suis sermonibus cautionem adhibebat, vt nihil in eis futile, nihil non plenum vel non dignum summæ honestatis viro appareret. Studebat prodesse quamplurimis, tam se benignum & humanum erga singulos exhibens, vt omnium communis parens videretur. Si quid otij superesset à publicis priuatisque negotijs, id omne aut in precibus, aut in sacra lectione conterebatur. In consulendo, iudicando, decernendo animus illi ab omni ambitione, cupiditate, liuore vacuus & liber erat. Familiaris inprimis & præcipua ei cura inerat, oppressorum, infirmorum & calamitosorum causas tuendas suscipere. Vestes habebat simplices & neglectas, ab omni fastu & nitore alienas, & quæ apud rudes & ignaros tantummodò contemptum excluderent. Porrò ad beati Syluestri Romani Pontificis morem se accommodans, omnium viduarum suæ diœcesis habebat conscripta nomina, ijsque & alijs inopia pressis pro facultatum ratione liberaliter subueniebat: con-

Ministrat ipse ad mensam pauperibus. statque illum sæpè eis ad mensam sedentibus, exclusa famulorum opera, suis manibus cibum & potum apposuisse, nouis vestibus texisse, panem fregisse, ollas & pocula abluisse, non rarò lauisse pedes. Episcopatûs sui prouentus in pauperum & viduarum solatia conferebat, simul etiam viduarum pudori consulens, quòd sciret plerasq; inopia malle affligi, quàm publicè emendicando stipem pudefieri. Denique omnium suæ diœcesis hominum saluti studiosè inuigilabat, semper secum commemorans, amplissimæ dignitatis & longè lateque patentis diœcesis administratæ rationem exactissimam apud æquissimum iudicem se quandoque redditurũ. Adeo autem ferebatur mentis contemplatione in Deum, vt curarum secularium onere haudquaquàm deprimeretur, à terrenorum omnium contagione liber. Fama virtutum & sanctitatis eius non solùm Poloniã, sed etiam vicinas regiones gratissimo odore complebat, tantusque ei & à proceribus & plebeis habebatur honor, quantus ante illum vix vlli habitus est. Ad condonandas iniurias, itemque tolerandas promptissimus erat. Inuitatus aliquando fuit à quodam nobili, vt ecclesiã in eius pago consecraret. Venit eò vir sanctus, sed ecce ab eodem viro, ius hospitij violare non formidante, per sum-

Patientissimè tolerat grauem iniuriam. mam iniuriã expellitur, quidã eius familiares crudeliter verberantur. At ille tanquam nihil perpessus mali, mira alacritate in Pustiniam vicum se recipit, atque illic primas noctis tenebras in fame, alteras in precibus cum sacerdotibus & familiaribus suis in prato vicino exigit, talemque vicè iniurijs illis reddit: Domine, inquit, quando non sinor loco, ad quem euocatus eram, destinatam impartiri benedictionem, tu huic, in quo consisto, benedicas obsecro. Ab eo tempore vsque in præsens locus ille sancti prati nomen obtinet. Postridiè autem venienti ad eum nobilissi, & culpam suam ex animo confitenti, libentissimè ignouit, abijtque cum illo, & templum consecrauit, beneficio

neficio malesicia compensans, sciens Episcopi functionem id reposcere, vt libēs ignoscar. Locus verò ille, ad quem se recepit vir sanctus, ab hoc nobili reiectus, multis claruit miraculis ad inuocationem nominis eius. Idem autem nostra ætate maiori veneratione frequentari cœpit, postquàm ibi conditum templum est, Sbignei Cardinalis & Episcopi Cracouiensis permissu, ad quod in vtroque sancti viri festo plurima solet multitudo confluere, varia martyris beneficia experta.

Miracula multa diuinitùs fiunt.

Cap. 8.

Eum verò in modum, vt iam diximus, sese comparante Stanislao, & tum doctrina, tum vitæ sanctimonia omnibus prælucente, veteribus quoque fundis Ecclesiæ suæ nouos per coëmptionem adijciente, denique in summa tranquillitate munus suum exercente, non tulit ille serpens & hostis antiquus pacem ecclesiasticam lætis crescere successibus, & sancti Præsulis virtutes & studia absque liuore florere. Ea tempestate apud Polonos ad regni gubernacula sedebat Boleslaus, eius nominis secundus, sed quartus rex ab eo tempore, quo Othonis III. Imperatoris beneficio Polonia reges accepit. Qui sanè multis rebus præclarè gestis, militari quoque gloria insignis erat: Pannonicos enim & Russos, vicinos populos aliquot prælijs fuderat. Pannonicos duces Geisam, Ladislaum & Lampertum propinquos suos in regnum reduxerat, & cum Salomone rege in gratiam redegerat, monasterium ordinis S. Benedicti in Mogilno diœcesis Gnesnensis fundauerat, egregieque locupletârat: tantaque liberalitate præditus erat, vt ea in parte nullus ei aut regum aut principum Poloniæ comparari posset. Erat corpore agili, vafro ingenio, laboris vltrà quàm credi possit patiens, cibo & potu moderatus, frigoris atque inediæ tolerantissimus, erga calamitosos & peregrinos benignus & humanus, rara quadam grauitate & magnanimitate præditus, comis & facilis erga eos, qui eum adire vellent. Sed hæc illius bona præter cætera vitia obscurabat crudelitas & tyrannis, & in venerem effrenata propensio.

Polonia fit regnum beneficio Othonis III.

Cap. 9.

Iam sextum in Episcopatu agebat annum Stanislaus, & is, quem diximus, Boleslaus rex, successuum felicitate elatus, ad explendas libidines suas mira intemperantia præceps ferebatur. Nam sua non contentus vxore, virgines & matronas ingenuas constuprabat, primò quidem clàm, quòd nondum planè perfricuisset frontem, sed posteà malæ consuetudinis pressus mole, semper in deteriora prolabebatur. Offendit ea res procerum animos, nec tamen quisquam facilè ausus erat obiurgare regem, ne aut sua amitterent, aut etiam cruciatibus subijcerentur. Solus Stanislaus nihil quicquam reformidans, primùm secretò adit regem, omnibus exclusis arbitris proponit ei, in quantam sit prolapsus turpitudinem, qui de illo passim iactentur sermones, quæ illi dira omnes imprecentur: orat vt effrenatam coërceat libidinem, vt contentus coniuge, ab alijs abstineat: sin secùs agat, se Deum pariter & homines infensos habiturum, magnam & sibi & regno suo ignominiam allaturum, res priùs benè gestas dedecoraturum ait: ostendit etiam, quantam non animæ tantùm, sed etiam corpori perniciem afferat vitium illud, cui adeò deditus sit, quantam malorum aliorum cateruam secum trahat, quàm seuerè diuinitùs puniatur: eaque exemplis à temporibus legis & gratiæ petitis confirmat. Rex etsi non mediocriter incandescet, at tamen sciens Stanislaum multa virtute illustrem, iustitiæque præcipuum cultorem, nec vllis cessurum minis vel terroribus, interim cōpressit sese, facinorique suo caluas quasdam excusationes prætexens, placidè Episcopo respondit, animi furorem dissimulans. At vir sanctus ea omnia, quibus ille purgare se voluit, ea verborum lenitate confutauit, vt si rex animum vellet adhibere, salutem illi conciliare possent.

Boleslai regis Poloniæ intēperātia & libido.

Reprehenditur à Stanislao.

Cap. 10.

Verùm postquàm ab eo Stanislaus recessit, citò redibat ad ingenium & pristinos mores, facileque voluptas excludebat, si quam ex eius verbis sensisset animi compunctionem. Plerunque etiam stomachabundus secum volutabat, quòd vnus Stanislaus, cæteris intra silentium se tenentibus, ipsum obiurgare ausus esset, non habita vlla maiestatis regiæ ratione, cui putaret plus aliquid licere quàm cæteris. Atque hinc etiam apud aulicos & corporis sui custodes conquerebatur, qui pestifera adulatione eius commotioni maiores adhibebant faces, quàm lenire potiùs oportuit. Ita & in Stanislaum crescebat animo conceptus furor, & in fœdas libidines effrenatiùs proruebat, posthabita salute & existimatione sua. Erat tum Mecislai nobilis viri in Siradiensi regione vxor Christina, rara formæ elegantia, blandis moribus, suaui facundia, quibus non pauci ad eius amorem incitabantur. Id vbi rex Boleslaus comperit, magno eam videndi desiderio inflammatus est. Itaque contulit se ad eam, visaque

Molestè fert eam reprehensioné

eius pulchritudine & affabilitate, captus & irretitus est. Vt verò eius possit expugnare pudicitiam, primùm amplissima ei munera pollicetur, deinde etiam minas intentat, sed nihil tamen efficit, quandoquidem maritus eius non ignarus quid rex moliretur, eius seruando pudori summam adhibebat curam & solicitudinem. Tandem rex non ferens feruentis cupiditatis impetum, ad vim inferendam se comparat, missaque militum manu, adduci sibi vel inuitam iubet, frustrà reclamante atque rei indignitatem queritante marito. Rapitur fœmina nobilis, adducitur ad regem, fit eius concubina, atque etiam prolem ex ea sustollit. Sed non dormitat vltio cælestis: quicunque ex hoc adulterino concubitu nati sunt, quos rex agrorum & villarum possessionibus ditare voluit, cùm ad virilem peruenissent ætatem, primùm membrorum tremore, & torti nasi deformitate, inde accedente senio, etiam amentia plexi sunt. Eadem quoque passi sunt quasi hæreditaria quadam successione, quotquot hanc stirpem aliqua ex parte attigissent, idque sanè vsque ad hanc nostram ætatem ita perseuerat: vt meritò extimescenda sit diuinæ iustitiæ animaduersio, quæ non solùm in posteros eius stirpis, sed etiam in secula sese extendit. Nec dici potest non punitum Boleslaum, quòd non subita seueritate plexus est, quando dilatione supplicij aucta est eius iniquitas, quæ cumulatiori posteà vindicta percelleretur.

Rapit nobilis viri vxorem Christianam.

Vltio diuina.

Cap. 11.

Mouit autem etiam proceres omnes Poloniæ facinus regis, quòd nobilis viri coniuge tam impudenter ad suas libidines explendas abuteretur, sed eius pressi metu tyrannidis, nec mussitare audebant, tametsi & sibi metuerent, ne quandoque similia in ipsorum coniuges rex attentaret. Archiepiscopum tum Gnesnensis ecclesiæ agebat Petrus, qui Stephano suffectus fuerat, vir sacris cruditus literis, & vita atque conuersatione spectabilis, quique pacis tempore non inidoneus videretur gubernator, sed ingruente tempestate parum animi habiturus. Monebant eum sæpè & proceres & plerique è Clero, diuino permoti zelo, vt pro suæ sedis primaria authoritate primus quoque ipse regem reprehenderet, nec fineret alienos toros alterius libidine pollui: sed cunctatorem ille potiùs quàm reprehensorem tantæ nequitiæ se exhibuit. Præerat verò etiam tunc Vuratislauiensi ecclesiæ alter Petrus, cui familiariùs adesse solebat Boleslaus, regebat Posnaniensem Thomas, Vuladislauiensem Hunoldus, Ploecensem Lupus, Chelmensem Martinus, Lubussensem, Laurentius, Caminensem Stephanus. Ij omnes licèt rogati vt regem sui officij admonerent, non magis strenuos quàm Petrus metropolitanus se præbuerunt, suæ pelli ob regis sæuitiam metuentes. Ita solus Stanislaus idoneus maximè visus est, cui id negotij demandaretur.

Petrus Gnesnensis Archiepiscopus.

Cap. 12.

Is itaque, cùm priùs multis precibus vsus esset apud præpotentem Deum, denuò intrepidus adit regem, adiunctis iam sibi quibusdam vtriusque ordinis viris, obijcit ei quòd ad priores libidines etiam alienæ vxoris raptum adiecerit, hortatur vt eam suo marito restituat, seseque deinceps corrigat: futurum alioqui, vt excommunicationis fulmine ab ipso percellatur. Tum verò rex, quanuis modestè esset admonitus, nihil sedatè aut modestè respondit, sed furenti persimilis, in virum Dei atrociter inuectus est, ait cum humili ortum genere, pontificis munere indignum, dignum verò, qui ob suam temeritatem eo priuatus, porcis pascendis adhibeatur, donec disceret, quæ reuerentia regi præstanda sit. Sed Stanislaus eiusmodi contumelijs nihil motus, perstabat in admonendo rege: Scio, inquit inter alia, dignitatem regiam & subditis tuis & mihi quoque colendam, nec puto me quicquam hac in parte omisisse, quod esset officij mei: Verùm & illud non ignoro dignitatem Apostolicam, qua ego præditus sum, potestate regia multis gradibus superiorem. Diuina id ordinatione constitutum est, vt reges & principes & quantumlibet sublimes personæ Episcoporum legibus pareant, etiamsi illi humili loco orti sint. Tu quidem, si Deum metuis, si conditionem regiam attendis, si homines vereris, si qua salutis tuæ moueris cura, permultum te mihi debere fateberis, quòd ea dixerim tibi, quæ & saluti & honori tuo sint planè conducibilia, quæ si audire velis, diuturnius imperium, obsequentiores subditos, placatiorem Deum, secundiores successus, feliciorem à vita hac migrationem tibi conciliatura sint. Etsi autem à cæteris Stanislai oratio non solùm libentibus & gratulantibus animis, sed etiam vocis applausu excepta esset, eiusque prudentiam complures admirarentur, regis tamen animum libidine occupatum nihil mouerunt: sed cùm illius sancti viri tam sapienter eum incantantis voces ampliùs ferre non

Secūdò corripitur rex à Stanislao.

Episcopi dignitas regiā antecellit.

non posset, à thalamo, apud quem residebat, præcipiti actus odio & rancore exilijt, grauiter & immaniter se à Stanislao læsum vociferans, & cum iuiciurando protestans se modis omnibus suas iniurias vindicaturũ. Id quidam sancti antistitis æmuli animaduertentes, suam in illum maleuolentiam declarare cœperunt. Rex indignissimè fert Stanislai obiurgationem.

Cùm enim rex communicato cum proceribus quibusdam & aulicis consilio, vlciscendi modum inquireret, nec vlla via rationi & iustitiæ consentanea appareret, quòd ea esset vitæ & morum innocentia & integritate Stanislaus, vt nullum ei crimen posset obijci: ad calumnias se conuertit. Emerat vir beatus pagum Petrauinum in tractu Lublinensi à * Petro quodam equite, vnico eius pagi hærede, atque eum ecclesiæ Cracouiensi adiunxerat, integrè eius precio persoluto, & certis quoque testibus adhibitis, ne quisquam inficiari posset: iamque in eius pagi possessionem à rege missus fuerat, & triennio propè absque cuiusquam infestatione illum possedisse constabat. Sed cùm post eam emptionem non diù superuixisset Petrus ille, Episcopus non satis sibi cauerat actorum publicorum instrumentis. Id vbi comperit rex, nepotes Petri, Iacobum, Petrum & Sulislaum, ad quos ille pagus iure hæreditario deuolutus esset, ni illum Petrus vendidisset, in sanctum virum immittit, suam illis opem pollicetur, si de interuersa hæreditate sua illum apud se deferant & in ius vocent: facilè se minis absterriturum dicit testes, quorum fide maximè nitebatur Stanislaus, ne ausint pro illo dicere testimonium. Hac illi spe animati, & præda illecti, negotium facessunt viro Dei, eique apud regem litem intenrant prorsus iniustam. Cap. 13. * Petrico. Per calumniam nititur eum excludere a possessione.

Appetebat tum iudicij generalis dies, quod Poloni colloquium vocant, ad quem diem iussus est adesse Stanislaus, & causam suam aduersùs Petri nepotes tueri. Eius colloquij tanta olim fuit authoritas, vt ab eius sententia, etiam iniusta, nulli prouocare liceret. Fiebat autem in pratis atque sub papilionibus, non intra vrbes: solusque princeps ei præsidebat, solus litigantium decidebat causas: qui tamen mos postcà abolitus est apud Polonos. Ad eiusmodi ergo colloquium citatus Stanislaus Episcopus, omnis doli expers, eò se contulit, quòd locus non procul à pago Petrauino abesset. Putabat se haud difficulter probaturum bona fide se soluisse precium, quandoquidem testes promiserant, se ei non defuturos. Iudicio rex ipse Boleslaus præsidebat, vt tum erat more receptum. Primo autem loco causa Stanislai ventilata est. Accusant aduersarij, quòd præter ius in eorum hæreditatem inuaserit: Stanislaus respondet, se optimo iure eam sibi vendicare, pecunia numerata Petro illorum patruo. Negant id illi: Promittit vir Dei se testes producturum: nec id recusatur, sed eccè cùm est ab illis dicendum testimonium, præ formidine obmutescunt, sanctumque virum, ne malè à rege mulctentur, destituunt. Iam dies ad occasum vergebat, & Episcopi res in periculo versabatur. Lætabatur rex, lætabantur aduersarij, qui opimam prædam iam spe deuorauerant. Anxius interim vir Dei, tacitus orabat Deum, multa fiducia illi innitens. Tandem eius instinctu animatus, coram rege & toto illo conuentu promittit se post triduum testem veritatis producturum ipsum Petrum, licèt iam triennio vita functum: quæ res miraculi & stuporis plena, apud posteros ob credentium imbecillitatem plus admirationis fortasse, quàm fidei habitura est. Iis verò auditis, primò quidem stupent omnes, sed posteà rei, vt ipsi putabant, impossibilitate meliùs pensata, in risum vertuntur, sibilis & sannis excipiunt virum Dei, tanquam parũ mentis suæ compotem: quanquàm non deerant homines cordati & religiosi, qui sentirent Stanislaum Episcopum, cuius tanta esset vitæ grauitas, nec fallere, nec leuiter quicquam affirmare consueuisse, nec tanta constantia rem incredibilem promissurum fuisse, nisi etiam præstare posset. Tandem à Boleslao rege, nihil minùs quàm Petri excitationem suspicante, triduanæ ei induciæ dantur, quas petierat. Cap. 14. Accusatur Stanislaus. Deseritur à testibus. Irridetur à multis.

Itaque sanctus vir cum clericis & paucis laicis in Petrauinum pagum, qui ab eo loco centum plùs minùs passibus aberat, discedit, triduanum omnibus suis indicit ieiunium, veste cilicina se induit, coram altari se prosternens, cum multis lachrymis continenter Dei implorat opem. Vbi sponsionis illuxit dies, re diuina ex more peracta, accedit ad sepulcrum Petri, à quo pagum emerat, multis eum è Clero & populo, ita vt in processionibus fit, antecedentibus, pontificali veste indutus. Iubet à sepulcro remoueri humum vsque ad cadauer putrefactum, & ferè iam in puluerem redactum: submittit se in genua, & cum fiducia ad Deum erecto animo, prolixè illum cum lachrymis deprecatur. Absoluta prece, contingit Petri cadauer, Cap. 15.

Inſigni miraculo excitat iampridem vita functum. dauer, iubetque illum in nomine Patris & Filij & Spiritûs ſancti ſurgere à mortuis, & dicere teſtimonium veritati, à filijs hominum proſtitutæ & deſertæ. Confeſtim reuiuiſcit homo, & integro corpore prodit è monumento, tanquam à ſuaui excitatus ſomno. Eius verò apprehenſa manu, omnibus rei nouitate valdè attonitis, & ingenti clamore diuinum miraculum collaudantibus, ad conuentum in regis præſentiam illum adducit, chlamyde circundatum. Non tamen credebat rex Petrum illum eſſe rediuiuum, cùm id illi equites, qui adfuerant eius excitationi, referrent, donec ſuis eum oculis conſpiceret. Magnus ibi fiebat hominum concurſus, Petrum certatim intueri cupientium. At ſanctus Staniſlaus ſtans coram rege, En, inquit, Boleſlaë rex, hunc ego teſtem adduco venditionis & emptionis, perſoluti quoque precij, quod ille pro pago ſuo exegit. Tacebat aliquandiù rex & proceres eius, tam inſigni miraculo adeò eos comprimente, vt nemo vel mutire contrà auderet. Tum verò Petrus ille in vitam reſtitutus, ſic compellauit regem: Ego ad preces beati Staniſlai iuſſus à Deo redire ad vos, ad tuum hîc tribunal, rex, aſſiſto teſtis & euictor, palamque confirmo me pagum Petrauinum vendidiſſe Staniſlao Epiſcopo & eccleſiæ eius, accepiſſe ab illo argentum, de quo inter nos conuenerat, porrò nepotes iſtos meos nihil in eo iuris ſibi poſſe vendicare, ſed Staniſlao ab illis malo dolo calumniam adhiberi. *Defunctus rediuiuus reddit ei teſtimonium.* Mox conuerſus ad nepotes ſuos & teſtes illos, qui Staniſlao adeſſe noluerunt, Quis, inquit, vos huc furor adegit, vt alij calumniando, alij veritatem celando tanto vos ſcelere obſtringeretis? quod niſi digna pœnitentia dilutum fuerit, & in præſenti & in futura vita Deus grauiſſimè vlturus eſt. Obmuteſcebant illi, & circunſtantes muſſitare cœperunt, indignè ferentes iniuriam ſancto Epiſcopo irrogatam, illos verò dignos aſſerentes, qui calumniæ pœnas darent. Rex autem, quanuis non abſque multo animi felle & moleſtia, pagum adiudicauit Staniſlao, tam euidenti miraculo, & ipſius rei certiſſima, cuius ipſe conſcius erat, veritate compulſus. *Obtinet litem.* Cùm verò multi ei olim magis familiares multas Petro excitato proponerent de varijs rebus quæſtiones, parco & caſtigato reſpondit ſermone, nec niſi permiſſu beati Staniſlai, cuius iniuſſu aiebat ſibi fas non eſſe quicquam referre.

Cap. 16. His ita geſtis, beatus Epiſcopus ad pagum Petrauinum abijt cum Petro, penè omnibus eos ſequentibus, qui in illo conuentu fuêre. Vbi autem ad ſepulcrum eius redijt, ſic ait ad Petrum: Vis'ne Petre, vt gratitudinis ergô petam à Domino, vt liceat tibi nobiſcum ad annos aliquot in terris commorari? Reſpondit Petrus: Ego, pater ſancte, nolim in hac permanere vita, quam ego rectiùs mortem appellandam ſentio: ſed illam peto verè beatam, in qua videtur præſens Dei vultus. Nam *Purgatorium.* tametſi iuſto Dei iudicio hactenùs Purgatorij pœnas perpeſſus ſum, at tamen ſpero me breui ad ſuperos commigraturum. Tu, quæſo, mi pater, ora pro me vt id citò fiat, aut ſi iuſtitia non permittit, aliquid de ſupplicij tempore diminuatur. *Iterùm moritur defunctus poſt dictum teſtimonium.* Promiſit Staniſlaus ſe curaturum quod petebat, & ille rediens in ſepulcrum, animam rurſus expirauit, Staniſlao cum Clero & populo, ita vt Catholica habet traditio, eum pſalmis & orationibus Domino obnixè commendante, & ſepulcrum humo implente.

Cap. 17. Huius tam illuſtris & præclari miraculi fama, non ſolùm apud Polonos, ſed etiam in vicinis regionibus celeberrimum Staniſlai nomen & exiſtimationem mirè auxit, ita vt planè Apoſtolici viri loco haberetur. Ipſe etiam regis furor nonnihil conquieuit: ſed cùm poſteà feliciter aduersùs Ruſſos bella geſſiſſet, & apud Ruſſiæ metropolim Kiouiam, omnium rerum copia affluentem cum exercitu hæreret, in fœdiſſimas cum ſuis militibus libidines prolapſus eſt. Cùm enim ab externis vacarent prælijs, in voluptates & vitia effuſi, ſcortationibus, comeſſationibus, vnguentis & balneis vacabant, Ruſſorum, quos domuerant, ſeſe flagitijs contaminantes. Id vbi in Poloniam ad eorum coniuges, filias & ſorores allatum eſt, dictumque Polonorum proceres & equites Ruſſiæ fœminarum amoribus deditos, & implicatos, omni abiecto pudore, illæ quoque alijs ſe proſtituere non dubitârunt, & tanquam coniuges rediturі non eſſent, illis nubere auſæ ſunt, atque in eos maritorum ornamenta & opes transferre. Non latuit ea res exercitum: petunt à rege copiam domum reuertendi, ſed cùm aſſentiri nollet, maxima pars deſerto rege abſceſſit. *Crudelitas Boleſlai regis.* Id verò indigniſſimè ferens Boleſlaus, relicta Ruſſia, ad ſua redit, & ſeueriter in eos, qui diſceſſerant, animaduertit, ſingulari etiam crudelitate in eorum coniuges ſæuiens,

fæuiens,pro infantibus ex adulterio natis ad vbera earum admoris catellis. Denique in suos quàm in hostes truculentiorem se præbuit. Accedebant multa alia fœda & abominanda turpissimarum libidinum exempla, quibus rex ille etiam alios ad consimilia perpetranda incitabat.

Sentiens ergo beatus Stanislaus,quando Archiepiscopus Gnesnensis & cæteri antistites ad ea regis flagitia castiganda accedere non auderent, sibi minimè ea ferenda esse,coercendamque petulantiam & crudelitatem regis, omnibus iam ordinibus inuisi,diuites opprimentis,pauperes conculcantis,nobiles è suo gradu deijcientis,subditos non ferendis exactionibus & cædibus diuexantis, multaque alia planè tyrannica designantis. Hæc enim ab illis, quos rex affligebat, sæpè ad illum perferebantur. Itaque solus iterùm se confert ad regem (nemo enim se illi socium ad illum reprehendendum adiungere ausus erat) blandè primùm eum admonet officij sui,inde modesta obiurgatione nimiam eius peccandi licentiam castigat, sperans animum regium hac via meliùs posse sanari. Primùm rex purgare sese, & quædam crudelitatis exempla tueri cœpit: sed Stanislao eam excusationem non admittente, grauissimè commotus, multa in sanctum virum maledicta & conuicia iactauit, nequiorem etiam se exhibiturus, si non vir Dei incredibili lenitate & patientia ea omnia excepisset, planeque retudisset,sæpè illius furori & liuori cedens, vt sua humilitate & modestia regiæ acerbitati faciliùs mederetur. At verò eò iam vsque impietas, crudelitas & nefandarum libidinum effrenis turpitudo progressa erat,vt rex seipso semper deterior fieret,nec vllis vel precibus,vel blandis adhortationibus,vel seueris & acribus increpationibus ad sanitatem se reduci pateretur. Cap. 18. Tertiò castigat regē Stanislaus.

Tum verò iustitiæ zelo egregiè inflammatus Stanislaus, omni formidine prorsùs calcata,ad regem reuertitur, multa procerum & militum stipatum caterua, prolixa oratione eius animum flectere nititur ad resipiscentiam,promittit Dei amplissima, si se corrigat,beneficia: minatur & temporarias & æternas pœnas,si pergat esse peruicax & obstinatus. Sed laterem lauabat vir sanctissimus,cùm & rex & quidam proceres eius atque equites in deteriora propensi essent, in suam & regni perniciem. Immò verò rex optimi præsulis sanissima oratione etiam efferatior effectus, omnem animi medicinam,praua scelerum consuetudine dementatus respuebat, & in ipsum medicum maiori iræ impotentia excandescebat, ita vt etiam cædem ei minaretur, ni deinceps ab eiusmodi reprehensione abstineret, multa interim contumeliosè in eum & petulanter euomens. Sed Stanislaus ijs contumelijs & maledictis etiam constantior reddebatur,acriusque insistens, hortabatur furibundum regem, vt posita animi feritate, ageret ob admissa facinora pœnitentiam,& gehennæ vltrices flammas lachrymis extingueret. Mirabantur interim illi, qui adeant, alacritatem & constantiam vultûs & sermonum in viro Dei: nec deerant, qui taciti gratularentur existere inter episcopos Poloniæ Stanislaum, qui regi impio in faciem resistere non vereretur, pugnaretque pro iustitia & republica,& omnibus præter ius fasque afflictis se portum exhiberet. At Boleslaus rex sui manebat similis, omni saxo durior. Id verò plus satis expertus iam vir sanctus,ait se deinceps non admonitionibus virum apud illum, sed fulmen ecclesiasticum in pertinacem vibraturum. Quod sanè vsqueadeò indignè tulit rex, vt cum fremitu quodam & indignis verborum iniurijs repentinum ei interitum minaretur, ni desisteret. Sed ille vir Dei, qui iampridem magno flagraret obeundi martyrij desiderio, nihil penitùs eius permotus minis, sed eas potiùs irridens, Vtinam, inquit,tam mihi merear propitium habere Deum,vt licèt indignus ei corpus meum sacrificium offerre possim. Etsi autem magna in eum cernebatur regis indignatio,non tamen ausus fuit quisquam ex satellitibus eius vel verbo vno illum offendere: immò verò non deerant ex proceribus & consiliarijs nonnulli, qui recedente Stanislao, admonerent & obsecrarent regem,vt sancti viri reprehensionem haud secùs atque è cælo transmissam in pectus animumque demitteret,prospiceretque & sibi & regno suo. Plus autem apud regem valuerunt malignorum quorundam suggestiones, qui furibundum regem magis etiam in beatum antistitem incitabant. Cap. 19. Rex minatur cædem Stanislao. minas contemnens. Flagrat vir Dei martyrij desiderio.

Deliberāte post hæc beato Stanislao,quo ordine aduersùs regē procederet,quidam è Clero Cracouiēsi cū obsecrāsset,vt regis furorē & tyrannidē declinaret,remissa seueriori reprehensione,parceret sibi,populo suo ipsius nece miserè orbādo cōsuleret,regem leniendū potiùs q̄ exacerbandum statueret. Sed his ille verbis,martyrij sitientissimus,magis etiam accendebatur ad procurādam regis salutē,& Polonicæ gentis liber- Cap. 20.

Contemnit mortem & pericula. tatem tuendam. Tantus illi iustitiæ amor, tantum iniquitatis odium inerat, vt periculi omnis facilè obliuisceretur. Orabat iugiter Deum, vt se dignum redderet, qui pro ipsius honore sanguinem profunderet: hinc illi frequens cum viris ecclesiasticis sermo, hæc ei perpetua meditatio. Aiebat ecclesiæ & plebis Polonicæ libertatem non nisi suo sanguine & nece vindicatum iri: addebat etiam vitam suam omnibus ceu speculum propositam esse, nec sine graui multorum offensione & scandalo posse se officium deserere, & regis tam iustam & necessariam castigationem remittere. Mercenarij id esse & proditoris, non pastoris: nec se Dei euasurum iudicium, si se aduersùs tyrannidem regis murum non opponat pro commissa sibi plebe. Inde ad obsecrandum pro rege Dominum se conferens, nonnunquàm integras noctes precibus, lachrymis & suspirijs impendit, imitans sanctum Samuelem, pro Saule à Deo proiecto multa instantia deprecantem: sæpè sanctissimum obtulit sacrificium pro illius conuersione, & vt regni Polonici ruinam impendentem auerteret: quantoque regem sensit insolescere magis atque sæuire, tanto maiori contentione pro illo rogabat Dominum, ab oculis suis lachrymarum imbres profundens: crebrò ad imaginem Crucifixi attollebat oculos, orans vt afflictorum miserijs permoueretur, nec regis vlcisceretur flagitia. Ad preces & lachrymas addebat ieiunia & zonam cilicinam, quibus corpus affligebat: vitabat etiam congressus regis & ei fauentium, si fortè possent vlla ratione in viam reduci. Sed cùm nullum rex neque suorum oppressionibus, neque execrandis libidinibus finem impositurus videretur, non sibi vltrà cunctandum censuit Episcopus, nec semper lenitare & mansuetudine in contumacem & obstinatum vtendum. Itaque ab Ecclesiæ corpore illum separauit & præcidit, mandatque subditis suis, vt ab eo, ceu excommunicaro, sese abiungant: regemque ipsum à templi ingressu excludit. Ea res cùm soleat medicinæ faciendæ causa id genus deploratis hominibus adhiberi, crudeli & libidinoso regi adeò furorem auxit, vt planè deliberârit crudelissimo supplicij genere è medio tollere sanctissimum Episcopum. Multas proinde ei struxit insidias, sed Deo benè illum iuuante, eas omnes euasit, & tum minas illius sæpè ipsi denunciatas, tum ecclesiasticorum virorum persuasiones, aliorumque blandimenta ipsum vt fugæ se mandaret, aut regis irati animum sibi conciliaret hortantium, magno animo neglexit, atque ex ipsis aduersis rebus præsentibusque periculis maiores accepit vires, sciens tanto auctiorem sibi in cælis repositam gloriam & beatitudinem, quanto esset hîc acriùs & infestiùs oppugnatus: nec mediocrem animo concipiens voluptatem, quòd videret oblatam sibi occasionem pro iustitiæ & oppressæ plebis defensione martyrium obeundi. Nec eius constantiam minuit, quòd se hac in causa ab omnibus destitutum animaduerteret.

1.Reg.15.

Orat multū pro rege.

Plectit eum anathemate.

Ex periculis fit constantior.

Cap.23. Augebat verò regis impietatem, quòd etiam anathemate percussus à sancto viro, nihilo minùs impudenter se diuinis ingerebat officijs, Stanislao eius cæcitatem valdè miserante & plangente, & Domino iuges pro illo preces offerente. Et iam palàm in odium & contemptum Stanislai singularem quandam turpitudinem suam, quam humanæ aures ferre non sustineant, in omnium oculos ingerebat, non contentus infando & nimis execrando flagitio priuatim sese contaminare, nisi id etiam publicitùs ostentaret. Non illum pudor à turpitudine, non metus à periculo, non ratio vlla ab amentia reuocabat. Vidit hoc & indoluit Stanislaus, & contremuerunt renes eius, & accensus est furor eius secundùm iudicium legis Apostolicæ, nec zelus illius tantā nequitiam dissimulare potuit. Iussit igitur, vt quoties rex ausus esset in templum ingredi, diuina officia cessarent: & iumento, quo ille impurus abutebatur, ornatum omnem suis manibus ipse detraxit & decerpsit, naresque & aures amputauit. Non deerant, qui id temeritati adscriberet, non zelo religionis, aut prudentię, egregiamq; sancti viri virtutem insolentiam interpretarentur, simul etiam illum culparent, quòd incitatum in se regis animū, magis etiā in suam perniciem inflammaret. At qui sano erant animi iudicio, Episcopo & Christiano homine dignū pectus in eo admirabātur & extollebant, ꝗ omnibus posthabitis periculis, nefariā regis libidinē palam comprimere & coërcere nō dubitaret, hoc ipso satis declarans, nihil charitate imperiosius. Inde verò vsqueadeò incensus est furor regis aduersùs hominem Dei, vt quamprimùm illū trucidare conatus sit, cùm interim non tam sua voluntate, quàm amicorum & ecclesiasticorum virorum studio seruatus ille, cedens regis insaniæ, in abdita se loca reciperet. Sed rex noctes atque dies totus in eo versabatur, vt illum enecaret: nec deerant aulicorum fomenta, regi suo assentantium, cùm tamen eiusmodi adulationes non paulò pernicio-

Regis contumacia.

Rex ei certam machinatur necē.

ciosiùs,quàm hostilis rabies,principum opes & animos euertant. Impellebat miseros spes alicuius obtinendi magistratûs,& regij fauoris conciliandi, tum etiam sanctissimi præsulis odium: quanquàm etiam aderant illi consultores fideles,licèt pauci,qui eum à cæde sancti viri auertere niterētur,obsecrarentque ne regias manus Episcopi sanguine pollueret,sed salutem tum suam tum suorum iræ anteponeret: at verò animus libidine & furore oppressus,nulla sana consilia admittebat.

Iam enim cum quibusdam equitibus, ipsi in scelere fauentibus, seriò tractabat de via & ratione beatum antistitem ocyùs perdēdi,sibi persuadens illo sublato,se omnia pro voto habiturū. Est verò haud procul Cracouia in editiori rupella ædes S. Michaëlis Archangeli & omnium Angelorum,vbi olim ante Christianismi professionem idolis suis sacrificabant Poloni. In eam nihil sibi metuendum statuens sanctus antistes se recepit,diuinum illic peracturus sacrificium,adiunctis sibi quibusdam è Clero. Non latuit id Boleslaum,accuratè omnia eius vestigia per suos satellites explorantem. Itaque lætatus iam adesse opportunitatem patrandæ cædis,iubet suos se sequi satellites,itque celeri gradu,veritus ne Stanislaus fuga elabatur. Vbi cum aduentare sensit beatus Episcopus,in cælum erectis luminibus, nullam vel tenuis formidinis significationem dedit,sed Missarum solennia prosecutus est. Non enim ausus fuit rex in eum incurrere necdum peracto sacrificio: sed tamen moræ impatiens, præcipiti actus amentia, mittit armatos milites, qui eum etiā sacrificantem interimant. Parent illi,irruunt feroces in templum,sed mox expallescūt,tremunt artus & genna,immodico terrore animus consternatur, & dum strictis ensibus nituntur ferire Episcopum, cadunt supini in terram,humique reptantes è templo se euoluunt. Rex illorum increpat ignauiam, iubet redire ad facinus edendum: redeunt intrò,sed rursùs humi prosternuntur. Iterùm exeuntes tertiò cogit rex intrò se recipere, nec audent resistere, reuersi obrigescunt omnes,& maiori,quàm autea,impetu collabuntur. Tertiò egressi ad regem, indicant quid sibi acciderit,aiunt Stanislaum diuina virtute seruari. Boleslaus scelerum suorum stimulis agitatus,nulliusque pensi habens ea quæ à militibus dicebantur,sed eos etiam ignauiæ insimulans, ferociter irruit in ædem cum turba carnificum, beatissimū virum altari assistentem in capite quanta maxima vi potest gladio percutit & occidit, adhuc palpitanti nasum & genas orisque partes,vt appareret deformior,suis manibus amputat,vlturus iumentum suum homo nefarius,cui similia essent ab Episcopo illata. Deinde corpus eius exanime è templo extractum militibus concidendum tradit. Illi priorem ignauiæ,vt putabant,maculam expiaturi, certatim in illud sacrum corpus gladijs & pugionibus sæuiunt,creberrimis ictibus conficiunt, dexterā amputant, caput truncant,coronam capitis,quam raso capite referunt sacerdotes, gladijs excindūt,deinde reliquum corpus in sexcentas dissecant partes. Non tamen permisit Deus, vt in eius Archidiaconum & canonicos aliosque sacris initiatos, qui ei ministrauerant, manus cruentas immitterent.

Cap. 22. — Diuinitùs coercentur percussores eius. — Crudelissimè ad altare interficitur à rege. — Vide immanitatem.

Atqui hac totius corporis beati viri dissipatione crudeli non cōtentus impius rex, iubet membra secta in varias dispergi partes,vt à bestijs & auibus deuorērtur. Non cunctantur ad iussa capessenda milites,longè lateq; sacros artus disijciunt,& ecce vnius digiti articulus dum cadit in stagnum, ædi S. Michaëlis propinquum, deglutitur à pisce. Redit rex ad palatium,gloriatur tam præclarum se edidisse facinus, applaudunt assentatores execrabiles,aiunt regem fecisse ita vt oportuit, laudant peccatorem in desiderijs animæ eius: eam verò referunt mercedem à rege,qui talibus delectabatur, vt eius iussu in ædes Episcopi ocyùs inuadant,illius & sacerdotum atq; familiarium bona diripiant. Hunc in modum vir tantus excessit è vita, crudelissimè pro iustitia interemptus sub Gregorio VII. ætatis suæ anno ferè quinquagesimo.

Cap. 23.

Cædes eius initiò maximū attulit luctū vniuersæ ecclesiæ Cracouiēsi,quòd tā egregio pastore orbatam se cerneret: posteà verò immensæ cuiusdā exultationis materiam vberem ei præbuit,cogitanti inuictā animi eius fortitudinem. Id verò summoperè eius augebat dolorem,quòd neque ex Clero, neque ex laicis atque etiam sanguine propinquis quisquam reperiretur, qui aut publicè luctum præ se ferre, aut iusta funeri persoluere,aut disiectas corporis partes colligere, & sepulturæ mandare auderet. Id enim rex impius graui proposita pœna vetuerat,ne quis aliquam doloris significationem daret,ne sacrum corpus colligeret & humaret,neq; vllo vel publico vel priuato officio illud curaret, scilicet vt à canibus & volucribus & feris belluis deuoraretur. Ad eleuandum etiā tam immane regis facinus,quidam proceres & satellites regis ausi

Cap. 24. — Nemo audet sepulturæ mandare corpus eius.

sunt

sunt grauia sanctissimo viro crimina affingere, eius facta & virtutes calumniari & peruertere, eum non præsulem sed pressorem, non episcopum sed opiscopum & opibus inhiantem, postorem non pastorem, spiculatorem non speculatorem, non mentium sed renum scrutatorem, atque id genus multa alia scelerate dictitare: quæ quidem Boleslaus iussit in vulgus efferri & propalari, vt celebritatem nominis eius & sanctitatis famã modis omnibus aut aboleret penitùs, aut saltẽ obscuraret, inuidens ei martyris nomen & gloriam. Atq; id sanè consecutus est, vt iam tantus tamq; præcellens vir passim ludibrio haberetur, & mensarum ludus esset. Sed non passus est ille omnia circunspectans diuinæ prouidentiæ oculus tam fœdè lacerari existimationem martyris sui. Nam altera ab eius cæde die, cùm rex & impij administri crudelitatis eius putarent iam corpus omne à canibus & auibus absumptum, à quatuor mundi partibus totidem raræ formæ & magnitudinis aduolârunt aquilæ, magnoque studio loca, in quibus dissipata erant sancti Præsulis membra, circunuolitantes, non sinebant ab vllis vel feris vel volucribus ea attingi. Viderunt etiam viri religiosi nocte, quæ necem eius secuta est, miri splendoris radios in omnes corporis dissecti partes cælitùs effundi, totidemque singulis locis ardere lampades, quot illic partes corporis haberentur. Hæc verò triduò non solùm rumore vulgata, sed crebrò etiã à fidelibus conspecta, quosdam ecclesiæ Cracouiensis Canonicos & primores, nonnullos etiam fide integros & constantiores laicos animârunt, vt neglectis regis minis, sacras partes illas accuratè colligerent, singulasq; apto naturæ ordine inter se coniungerent. Vbi tum contigit miraculũ omni admiratione dignissimũ. Nam simulatq; id ita factũ fuit, corpus adeò integrum conspectũ est, vt nulla vspiam vel cicatricũ vestigia apparerent. Longè igitur secùs euenit, atque rex & sui putârant. Corpus vel mille sectionibus anteà lacerũ, repentè pristinę integritati, nullo humano studio vel arte, sed diuina virtute restitutũ est. Tanta verò odoris suauitas inde prodijt, vt omniũ nares ea cõplerentur. Inde translatũ est honorificè ad ædem S. Michaëlis, quòd rex omni saxo durior non sineret in summum templũ illud inferri, & ante fores eius ædis sub diuo sepultũ, nullo luctu aut cæremonijs palàm adhibitis, quòd vererẽtur fideles, ne rex barbarus illud extra templũ eijciendũ mandaret. Conditũ tamen fuit pro more in tũba aromatibus referta. Vnus solus digiti articulus ille, quẽ anteà à pisce deglutitũ diximus, integritati corporis adhuc deerat: sed ille quoq; facilè repertus est, lumine quodam piscem illũ mirificè prodente. Qui articulus posteà corpori adiũctus, auxit miraculi magnitudinẽ. Porrò aqua lacûs illius deinceps curandis varijs morbis ex digiti sacri contactu vim idoneã percepit: & si ad humanos vsus accommodaretur, nocere potiùs quàm prodesse visa est.

Conicia in defunctum. — *Quatuor aquilæ tuentur extinctũ corpus eius.* — *Redintegratur corpus diuino miraculo.*

Cap. 25. — *Ardent lampades cælestes ad sepulcrum eius.*

Ipsum autem sepulcrum beatissimi antistitis assiduis noctibus cælica luminaria & lampades illustrârunt: id quod non solùm religiosi & pij viri, sed præter cæteros etiam ipsi carnifices viderunt. Postquàm verò tristis nũcius tam immaniter occisi Stanislai ad aures Gregorij VII. Pontificis Maximi peruenit, diù pro ambiguo habitus est, & Pontifex & Cardinales facilè sibi persuadere nõ possent, tantum scelus à rege susceptum. At vbi multorũ & literis & relatione cõfirmatus est, multùm luxit Pontifex, & qua pœna tanti viri cædes mulctãda foret, deliberare cœpit. Tandẽ in regẽ & sceleris administros atq; fautores excõmunicationis pronũciauit sententiã: scripsitq; Gnesnensi Archiepiscopo Petro alijsq; Poloniæ Episcopis, vt in vltionem tam immanis parricidij vniuersa Gnesnensis prouincia interdicto subiaceret, & tam rex Boleslaus quàm necis horrendæ participes satellites Dominicis & festis diebus pulsatis cãpanis & accẽsis cereis publicè & solenniter nominatim interdicto & anathemate plexi denunciarẽtur, & simul vniuersum Poloniæ regnũ interdicto teneri: quas pœnas extendi voluit etiam in exteras regiones, ad quas rex vel complices eius peruenirent, quandiù illic morati essent. Præterea regem Boleslaũ & vniuersam Poloniã regio honore priuauit, omnes principes, barones & subditos ab obedientia illi præstãda absoluit, multasq; alias pœnas inflixit filijs & hæredibus equitũ, qui necẽ intulerant viro innocentissimo. Pontificis hac sententia, etsi magnum allatura periculum videretur, si ab Archiepiscopo & Episcopis publicata foret, non tamen illi ausi fuêre Pontificis negligere voluntatem. Itaque sicut ille iusserat, ita fecêre: clausaque sunt templa omnia, cultus omnis diuinus, non sine multo Cleri & populi luctu, publicè intermissus est. Reuelatum etiam diuinitùs fuit quibusdam religiosis viris, in vltionẽ necis Stanislai regnum Poloniæ in tot factiones distractum iri, in quot fuisset partes eius corpus dilaniatum. Quod sanè verissimum fuisse, rerum successus posteà comprobauit.

Rom. Pontifex anathemate ferit eius percussores. — *Priuat regẽ & regnum titulo regio*

At

Cap. 26.

At verò Boleslaus rex triennio mansit peruicax, Pontificisque anathema pro nihilo putauit, licèt eum hortarentur & Archiepiscopus & Episcopi, vt missis Romã legatis, Pontificis animũ placaret, & congrua pœnitentia facinus admissum expiaret: quę omnia surdo narrabantur. Impius enim cùm in profundũ malorũ venerit, contemnit. Sed illũ contemptũ multiplex Dei vindicta cõsecuta est. Qui enim anteà sępè omnium ore celebratus fuit, posteà in summũ contemptũ adductus est, non apud suos duntaxat, sed etiã exteros, prosperíq; successus in diuersum mutati sunt. Etsi autem molestissimè tulit anathema Pontificiũ, plus tamen torqueri visus est luminaribus & lampadibus, ad beati Stanislai monumentum cælitùs submissis, itemque miraculis, quæ ad eius inuocationem fiebant. Existimans autem vano rumore isthęc spargi in vulgus, vt certiùs omnia cognosceret, de specula arcis Cracouiensis suis ipse oculis vidit ea luminaria & lampades è cælo descendere supra sepulcrum eius. Tum verò nonnihil eius audacia compressa est, cœpitque timere sibi ob parricidium, præsertim cùm & apud suos in dies vilesceret, & eum exteri plus plusq; execrarentur. Accedebant huc horridæ animorum inter se in regno Polonię dissidentium tempestates, bella intestina, multitudo principũ, regius honor ereptus Poloniæ supra ducentos deinceps annos, multæque aliæ clades & calamitates.

Prouer. 18.

Vindicta multiplex regem persequitur.

Cap. 27.

Iam tertius ab interfecto sanctissimo Præsule voluebatur annus, nec tamẽ in locum eius alius subrogatus fuit antistes varias ob causas. Valdè aũt Polonos affligebat Pontificis interdictũ, quod toto regno obseruabatur, accendebatque multorũ animos, vt Boleslaum parricidã conuicijs proscinderent, tanquam tanti mali causam. Interĩm miser ille diris conscientiæ stimulis adeò noctes atque dies exagitabatur, vt nec cibum nec somnum commodè capere posset. Consolabantur illum amici, & animũ eius erigere nitebãtur, sed ad superiora flagitia etiã desperationem quandã adijciebat. Russiæ quędam prouinciæ ab illo bello victæ, parére illi noluerunt nec tributa pendere: proceres eius in dies maiori odio & contemptu eum prosequebantur. Accessit tumultus regni & discordia ciuilis, nec quisquam ferè erat ex nobilitate, qui non dira regi imprecaretur. Omnes tanquam pestem eum vitabant & oderant. Creuit tandem cousque in illum & procerum & popularium odiũ, vt permulti inter se in eius necem aut certè captiuitatem conspirârint. Atque ipse solebat non raro conqueri amicis, se tanquam vmbris & phantasmatibus quibusdam perpetrati parricidij miserè agitari.

Russi nolũt parere Polonis.

Multi in regis necem conspirant.

Cap. 28.

Fugit in Hungariã.

Hinc factum est, vt cùm sibi à suis metueret, fuga salutem quærere deliberârit. Itaque cum filio Miescone & quibusdam alijs in Hungariam se recepit ad Ladislaum regem, apud quem sibi omnia tuta pollicebatur, quòd eum in regnum restituisset. Et ab illo sanè honorificè exceptus, & humaniter aliquandiù tractatus est: sed diuina illum persequente vltione, secundo exilij anno subito languore correptus, & amentia percussus, syluas & loca auia petebat, vbi à proprijs canibus, cùm repentina morte extinctus esset, fertur deuoratus. Ita quod beato Stanislao ille struxerat, in suo cadauere, stupendo Dei iudicio perpessus est. Plexi sunt etiam diuinitùs varijs modis qui ei in sancti viri nece socij fuêre. Successit ei Vuladislaus frater eius, sed regiũ nomen sibi vsurpare ausus non fuit, dominũ & hæredem regni Polonici se appellans, vti testantur literæ eius, quas nos vidimus. Neque Archiepiscopus Gnesnensis, Pontificis maximi interdicto absterritus, eum regem vngere voluit. Inde multo tempore in multos principes scissum est Poloniæ regnũ. Vuladislaus autem spectata religione & in Deum pietate princeps, missis Romam legatis, tandem à Pontifice Gregorio VII. impetrauit, vt interdicto Polonia absolueretur, & Cracouiensi ecclesiæ Lampertus Pontifici ex ea legatione probè cognitus, Episcopus præficeretur. Est autem hoc sanè memorabile, quòd toto decennio ab interfectione beati Stanislai super eius sepulcrum singulis noctibus luminaria & lampades cælitùs demissæ ardere visæ sunt: visus est & ipse beatus vir à multis pijs viris in æde S. Michaëlis, ad cuius fores tumulatus fuerat, collucentibus lampadibus & vniuersum templum luce mirabili illustrantibus stare ad aram pontificalibus indutus, & benedictionem impertiri ijs, qui eò aduenerant, duobus illum venerabilium personarum choris circunstantibus, & cum illo psalmos suauissimè concinentibus. Quòd si qui cineres aut lapilli ab eius sepulcro ad ægros allati essent, morbi pellebantur.

Miserè perit.

Visiones ad sepulcrum S. Stanislai.

Cap. 29.

Postquàm autem anni decem lapsi sunt ab eius martyrio, cuidã nobili matronæ S. Stanislaus per visum imperauit, vt diceret Lamperto Episcopo Cracouiensi & Canonicis eius, ne ipsius corpus diutiùs paterentur tam vili loco & sepulcro contineri,

sed

sed illud in primariam ædem Cracouiensem transferrent. Creditum est illi matronæ, quòd eius dicta etiam alijs testimonijs fulcirentur, apertumque est monumentum eius, vnde mox multa odoris suauitas effusa est, leuatumque inde sacrum corpus, honestissimæ arcæ impositum, & in summam ædem Cracouiensem Lamperti Episcopi & Canonicorum humeris importatum est anno salutis millesimo octogesimooctauo, quinto Calendas Octobris: conditumque est in sarcophago elegantissimo, è petra confecto, & lamina aurea contecto, cui laminæ series martyrij eius insculpta erat.

Transfertur sacrum corpus eius.

Cap. 30.

Plurima deinde meritis beatissimi viri edita sunt miracula, quæ prolixè partim commemorat author historiæ huius, sed more nostro ob nimiam multitudinem cogimur ea omittere, ne moles operis crescat in immensum. Id vnum tamen præterire nolumus, quòd cùm diù laboratum tandem esset sub Innocentio IIII. Romano Pontifice, vt in sanctos referretur, & Cardinali Ostiensi Rainaldo, qui postea Innocentio succedens, Alexander dictus est, admodùm repugnante res effectum obtinere non posset, idem Cardinalis in grauem morbum incidit, qui non solùm ipsi, sed etiam medicis vitæ eius desperationem afferret. Hoc morbo ad dies aliquot laboranti, apparuit S. Stanislaus vigilanti & decumbenti cum multo splendore & gloria, eumque comiter reprehendit, quòd temerè ausus esset ipsius impedire in sanctos relationem: sed veniam ignorantiæ petenti libens ignouit, at ita tamen, vt minaretur grauiter simile quippiam deinceps tentaturo: iussit autem, vt in signum sanctitatis suæ quamprimùm sanus è lecto surgeret. Quod ita factum est, adeoq; permouit Cardinalem illum, vt cunctis mirantibus repentinam eius sanitatem, mox ad Pontificem Innocentium se conferret, & summoperè hortaretur eum, vt sine hęsitatione in Sanctorum catalogo illum adscriberet. Itaque Pontifex in eam curam intentus, cùm iam coram infinita hominum frequentia Assisij in hoc opere versaretur, vidit in templum inferri cadauer iuuenis extincti. Ibi tum humi se prosternit coram altari, cui assistebat, orat Dominum, vt præsenti miraculo confirmet vera esse, quæ de Stanislai sanctitate dicerentur. Vix precem absoluerat, cùm ecce defunctus redit ad vitam, & Pontifex tam insigni viso miraculo, pergit in offerendo sacrificio, pronunciatq; S. Stanislaū in Sanctis deinceps numerandum, diemque festum ei celebrandum octauo die Maij, quo occisus, fuit. Incidit hæc res in annum Christi supra millesimum ducentesimum quinquagesimum, cùm iam à cęde beatissimi Stanislai fluxissent anni centum & septuagintaquinque. Permulta inde secuta sunt miracula, quibus Deus cohonestauit sanctum martyrem suum in laudem & gloriam nominis sui, quod est benedictum in secula, Amen.

Apparet Cardinali, eius in sanctos relationem impedienti.

Surgit quidam defunctus.

Canonizatio S. Stanislai.

VITA S. PETRI ARCHIEPISCOPI TARENTASII, AVTHORE GAVFRIDO ABBATE ALTAETVMBAE,

cui eius scribendæ negocium datum fuit à Cistertiense & Clarauallense Abbatibus, cùm Lucius Romanus Pontifex illis mandâsset, vt eam conscribendam curarent.

PROLOGVS AVTHORIS.

VT à verbis Apostoli præfatiuncula nostra sumat initium, Christus Iesus heri & hodiè, ipse & in æternum: Et quemadmodùm nullis retrò generationibus sine testimonio semetipsum cognoscitur reliquisse, nec nostro credendus est tempore in hac sibi parte deesse. Nec solùm sibi vel nūc reliquit Eliam, cuius thesaurus charismatum nulla distributione minuitur, cuius opes gratiæ spiritualis sicut defectum nesciunt, ita nec detrimentum. Sanctus olim Hieronymus causabatur contemporaneos suos sic ingenia quasi vina probare, quibus videlicet gratia ex vetustate succresceit. Quid putas diceret, si videret merita quasi vina probari? Viuentium tamen eatenùs prædicare virtutes prouerbialis doctrina prohibuit. Quod non modò cauere necesse est ob humanæ conditionis incertum, sed propter illud quoque Poëticum, quia Pascitur in viuis liuor, post fata quiescit. Nouit Dominus, qui sunt eius, & stellas suas distribuit in signa & tempora, dies & annos. Nemo itaque dixerit: Iam non est propheta, & nos non cognoscet ampliùs. Et veritati contraria est talis opinio, & inimica saluti. Necessitatem parientibus subtrahit opportuna suffragia, & proficientibus ingerit ex perfectionis desperatione teporem. Necdùm nobis superuenisse credenda

Heb. 13.

Actor. 14.

Præfatione in Pentateuchum Moysi.

Eccli. 11.

Ouid. 1. Amo. Ele. 15.

Psal. 73.

denda est admissura serotina, vel cōceptus extremus. Necdùm cessat luctator strenuus & fidelis varias imponere virgas aquarum canalibus, vel scripturarum codicibus, vel, quia aquæ sunt populi, decursibus transeuntium generationum. Virgas ex populis, vnde suauia ad refrigerium conficiuntur vnguenta, misericordiæ viros possumus intelligere, in populis commendantes. Virgas ex platanis, quarum solida pulchritudo & leuigata planities ædificijs præstat gratiam & decorem, religiosorum hominum irrepræhensibilem accipimus sanctitatem, quæ probabilibus domum Dei ædificeat & illustrat exemplis. Virgas ex amygdalis, quarum vtinam singula quæque die altera, post præsentem vitam scilicet, vt illa quondam Aaroniea, fœcundior innotescat, in tertio ordine prælatos accipimus. Quæ vtinam frondes proferant ad obumbrandum reis vtiliùs, quàm ex folijs ficuum perizomata primi texuêre parentes. Vtinam flores gratiæ & deuotionis exhibeant, quibus interim fulciantur amore languentes. Vtinam producant amygdala, id est, nuces, longas videlicet, non breues: fructū, qui non transeat, fructum salutis & satietatis æternæ. Quanuìs & aliter intelligere liceat, & referre frondes ad verba doctrinæ, & flores ad exempla vitæ, summum etiam fructum ad orationis effectum. Denique huic virgæ, quam suæ generationis hominibus diuino exhibitam munere, propositi nostri est posteris etiam redhibere, tam excellenter affuit in eleemosynarum exercitijs vnctio misericordiæ, in conuersatione sua monasticæ solidus nitor professionis & puritas disciplinæ, in prælationis officio fœcunditas multiplicis gratiæ, vt difficilè dixerim, quid inter populeas, aut platancas, vel amygdalinas debeat reputari. Sic nimirùm vixisse eum, & cuilibet horum trium velut specialiter fuisse deditum constat, vt transeuntem ex hoc mundo ad patrem omnes viri misericordiæ, omnes filij disciplinæ, omnes etiam sponsæ Domini fideles & strenui paranymphi, ad sua certatim mœnia meritò rapuisse credantur, sibi quique proprium vendicantes. De quibus singulis vel pauca quædam, religiosorum fratrum testimonijs comperta, sequens narratio comprehendet, quantum scriptori inscio tanti pontificis merita contulerint.

Gen. 30.

Num. 17.

Gen. 3.

VITAE HISTORIA,
CAPVT I.

VEnerabilis huius Petri parentes, prædium proprium in Viennensi incoluêre diœcesi, quod postmodùm idemipse, priori mutato nomine, S. Mauritij nuncupauit. Illic & iustis suis laboribus victu mediocri vitam sobriam transigebant, secundùm seculum præsens humiles, sed erga pauperes eleemosynis & cōpassione, erga viros religiosos obsequijs & affectione deuota, apud Deum ingenui & sublimes. Eo tempore Cistertiensis monasterij vinea iam fructificans, ad illas etiam partes dilatauit palmites suos. Quos reuerendissimus Archiepiscopus Guido, in summum pontificem Calixtum, secundùm mutationem dexteræ excelsi postmodùm assumendus, feliciter plantauit in monasterio Bonæuallis, fidelium multitudo rigauit, ad benedictionem suam dedit Dominus incrementum. Huius cœnobij primus abbas Iohannes, multiplici præditus sanctitate, pontifex demùm factus est Valentinus, & maximè post gloriosum ab hac vita discessum miraculis claruit quàm multiplicibus & immensis. Parentes quoque prædicti Petri, à primordijs monasterij multimoda eum deuotione colebant. Quorum primogenitus, Lambertus nomine, literarum studijs traditus, in puerili erudiebatur ætate: Petrus verò secundus natu, officio fuerat alteri deputatus: fraterna tamen æmulatione, vel potiùs inspiratione diuina, ipse quoque ad eadem studia vehemēter adspirans, proficiebat eatenùs, vnctione magis quàm eruditione magistra, vt mirari inciperent, qui videbant puerum, literas rapientem, ampliùs discere quàm doceri. Nec ingenio memoria, immò neutri gratia defuit. Deniq; psalmos omnes Dauidicos sic appræhendit, sic tenuit, vt anno primo cordetenùs vna die psalleret vniuersos. Præuentus in benedictione dulcedinis, à pueritia grandiusculam sibi induit grauitatem, lectionis amator, ludorum fugitāns, quibus illa consueuit ætas potissimùm delectari. Eo tempore, iam legitima liberorum procreatione cōmpleta, vitam in seculo eremiticam præoccupare parentes, abstinentiæ dare operam, à coniugij opere penitùs abstinere, & ampliùs solito eleemosynas exercere cœperunt. Deputauerant molliora fulcra pauperibus, ipsi in palea recubātes. Et eùm

Maij 8.

S. Petri parentes.

Felicitas ingenij & discendi celeritas.

Morū maturitas.

Parentum eius vita religiosa.

tota domus xenodochiũ videretur, assignata erat pauperibus & peregrinis propria cella seorsum. Religiosos nō modò suscipere, sed expetere satagebant. Maximè verò Carthusienbus & Bonæuallēsibus, in quibus maximè cōplacebant, cōgrua ferre cibaria, & salutis cōsilia ab eisdē non modò sibi sectāda, sed pluribus communicanda referre. Pacem habere cũ omnibus, pacem omnibus suadere, & ad pacē reuocare discordes. Iniuriam patientibus opē ferre, opportunè arguere, quos licuit, inferentes. Cilicio pater vtebatur ad carnē, quod sub vestibus sibi congruis occultabat. Ambo pariter magis ac magis innocentiā conseruare, sectari iustitiam, colere pietatem, in fide & operibus bonis liberos educare. Filijs clericis nulla volebant beneficia ecclesiastica tribui, licèt adhuc in seculo constitutis, quod vix solent etiam religiosi præteruitare parentes.

CAP. II.

IAm Petrus iunior (nam & genitor ipso nomine vocabatur, Apostoli proinde Petri cultor officiosus & affectuosus amator) Pythagoricę literæ biuium & ambiguũ adolescentiæ tempus attigerat. Iam pro ætate & religione sua in ea quidem literali doctrina, quæ competere vtrique videbatur, fructum potiùs conscientię eligens, quàm infantis scientiæ folia vana sectati, suadente abbate Iohanne, ad quem pater propter hoc ipsum, sed alia occasione, accedere eũ fecerat, prædicto Bonæuallis cœnobio sese contulit, ibi sese offerrens Deo sub regula & Abbate fideliter seruiturum. Votum vouit, & votum soluit, supplicem Deo & miserentē animæ suæ, corpori durum castigatorē, pręlatis obedientissimum, humilem cunctis fratribus, cunctis amabilem, nec multò pòst etiam vtilem, imitabilem, venerabilem, raptim potiùs, quàm paulatim, proficiendo, incipiens exhibere. Iam tunc firmiter locabantur in eo sublimium solida fundamenta virtutum, & radices deorsum mittebant, sursum fructificatura genimina gratiarum. Lambertum quoque germanum suum ab eodem conuersionis suæ initio secum traxit. Qui nimirùm & ipse laudabiliter conuersatus, in cœnobio, quod Casiriacum dicitur, Abbatis officio strenuè functus est, & defunctus in eo. Nec longè pòst, quàm Petrus noster tyrocinij sui tempus expleuerat, reuerendissimus Abbas Iohannes intelligens, quoniam vas electionis est iste, per diuersos eum gradus ad officia diuersa promouit, semper seipso inueniens, quanto perfectiorem, tanto humiliorem.

Petrus fit monachus Bonęuallis.

Virtutes eius.

CAP. III.

INtereà tempus affuit, vt nouus eligeretur Abbas, cum nouo fratrum examine in nouo Stamedij monasterio ordinandus. Dicitur verò Stamedium, quasi stans medium, quòd circa eundem locum, prouinciæ dux & duo conueniant comitatus. Votis communibus & Abbatis Iohannis arbitrio Petrus eligitur, vt supra illam petram, illam fundaret Dominus, illam ædificaret ecclesiam. Ad locum mittitur arduum, locum aridum, locum arctum, & quod maius incommodum videbatur, iuxta publicam stratam penè iugiter à multitudine commeantium frequentatam. Sic certamen forte fortiori datum, vt vinceret & sciret, quoniam sit fortior omnium sapientia. Quantis humanitatem ieiunus hospes exhibuit, quantos seminudus & algens ipse vestiuit? Inter excelsas rupium fauces, sicut cernere est, sibi suisque cœnobiũ, xenodochium alijs construebat. Sed exteriora grauamina paruipendens, secum grauiùs luctabatur, admirans, quòd tale sibi officium Dominus & tantum nomen permisisset imponi, nullum sese æstimans, nullum profitens, nullum gerens. Obsequijs potiùs, quàm iniurijs mouebatur. Pedes ibat ad longiùs posita tuguriola fratrum, & ad remotos in Alpibus reptitabat agellos. Pane arcto & aqua * graui, incōdito & vix salso olere vescebatur. Dedit tamen Dominus benedictionem, & illustratus est ædificijs, donatus pascuis, agris, vineis locus, licèt remotis, & vnde ad monasterium non sine multo labore vel nunc queant cibaria qualiacunque deferri. Nihilominùs etiam humanitatis & compassionis erga pauperes & peregrinos hæreditariam gratiam eiusdem cœnobij fratribus dereliquit, vt celebris hodieque fama pronunciet, Stamedienses, supra multos abundantiores, magis humanos, ampliùs liberales. Iam tunc panes & casei frusta circunferens, in sinu miserabilium personarum, dum occurrerent, abscondebat. Quod in episcopatu magis exercuit, socijs etiam suis onera pia communicans. Si prandendum foret et iter agenti, vt fit aliquando, diuerticula declinabat, iuxta callem publicum residens, vt mensa eius etiam tunc cum pauperibus foret & peregrinis. Illuc quanto pauperior, tanto acceptior hospes vel infirmior aduentabat. Prouiderat autem Dominus vltimum congruam huic viti & alijs, in eadem tunc fructificantibus regione, illustrem principem & bonorum memoria dignum Marchionem Italiæ, Sabaudiæ & Maurien-

Creatur Abbas Stamediensis.

Sap. 10.

** breui*

Vide animum in pauperes valde benignum.

næ co-

næ comitem Amedeum. Hic deuotus admodùm viro Dei, præter alia beneficia, horreum quoque cum vineis, quod Montem Melioracum vocant, eius cœnobio contulit, vt infra arduos montes haberet, quò diuerteret, quãdo eum, in quo sibi plurimùm complacebat, consilij gratia accerseret. Iam mundo cœperat innotescere, iam lucere in operibus suis, vt glorificaretur pater cælestis in eo, cuius cor ardens erat in semetipso ex ignito eloquio sapientiæ, de qua legitur, quoniam cum simplicibus sermocinatio eius. Ad meditandum enim, cum Isaac Patriarcha egrediebatur in agrum: & sapientiam concupiscens, mandata seruabat, vt daret illam Dominus sibi, & intelligeret à mandatis, piæ deditus actioni, sacræ contemplationis obtentu. Amedei principis liberalitas. Prouer.3. Gen.24.

CAP. IIII.

INtereà videns eum Rebecca, vultum operuit, & desilijt de camelo. Siquidem Tarentasiensis ecclesia virum sibi à Domino præparatum & prædestinatum considerans, ab Idraële quodam, moribus magis quàm nomine barbaro, de priore errore confusa, recessit. Ille enim prædictam ecclesiam nequiter occupârat, nequiùs detinuerat, ambitiosè ingrediens, & perniciosè progrediens, vt prauo inchoata principio, similis exitus consummaret. Hunc præcesserat cum reuerentia nominãdus alter Petrus, ex Abbate primi monasterij, quod ex Cistertio prodijt, Firmitas nomen illi: & ex eodem ordine ad Pontificium primus assumptus, vir Deo dignus, in vita sua optimis præditus studijs, & post obitum, sicut aiunt, pluribus vsque hodiè fideliter accedentibus, ad memoriam suam ægrotantibus conferens sanitatem. Hunc secutus est hydræ soboles Idraël supradictus, sed temporis sorte, non imitatione virtutis. Quod enim ille correxit in moribus, quod acquisiuit in possessionibus, quod ecclesiasticis addidit ornamentis, hic corrupit, distraxit, dilapidauit in breui. Propter hæc & similia arbor inutilis Apostolica falce præcisa, & Dominus Petrus Stamediensis ad regimen ecclesiæ Tarentasiensis electus est, cæterorum omnium votis conuenientibus, sed non suis. Nullatenùs enim potuit ad consensum electionis induci, donec conuentum Cistertij Capituli generalis eiusdem ecclesiæ clerici præstolantes, illic eum intercepêre, vbi subterfugium deinceps non haberet. Ibi authoritate totius ordinis est oppressus, maximè verò sancti Bernardi Claræuallis, cui reuerentiam semper exhibuit singularem, & venerabilium patrum suorum Cistertiensis & Bonauallensis Abbatum. Ab ijs angariatus, & manualiter clericis assignatus, obtemperauit inuitus. Idraël pseudoepiscopus. S. Bernardus Abbas Claræuallis

CAP. V.

SIc promotus est in Tarentasiensem archiepiscopum venerabilis Petrus, sed parum motus à forma vitæ, in qua fuerat conuersatus: mansit habitus humilis, victus tenuis, somnus breuis. Si meliusculam vestem quæcunq; persona attulit, non longã fecit cum eo moram: sed ad alterum transijt possessorem. Victus eius, panis cibarius cum legumine, & talibus erat oleribus, vt ex eadem olla ministraretur egenis: nisi quòd meliùs condita frequenter illis præcipiebat offerri. Id dico, quod mihi sæpiùs datum est experiri. Ad Romanam curiam cum eo aliquando profectus sum: & quia ieiunantibus nobis pauperes priùs prandere volebat, & iterùm atque iterùm superuenientibus erogari, pluries accidebat, in superfusa aqua & iure secundo vix modicum oleris aut leguminis inueniri. Et licèt plurimùm mihi sanctus ille deferret indigno, sæpiùs tamen cùm sua priùs cibaria superuenientibus porrexisset, vel clamitãtibus misisset egenis, nostra quoque tollebat quasi murmuranti, sed vt satis cognouerat, super huiusmodi rapina potiùs gratulanti. Pro vigilijs prolixioribus monasterij, à quibus se deplorabat auulsum, secretis orationibus insistebat. Opera manuum, labore compensãbat itinerum: sed & manûs impositionis, id est, confirmationis non modò infantum, sed & personarum cuiuscunque ætatis, vbique ad eum & vndique confluentium, aliquando de manè vsque ad crepusculum noctis & vltrà protrahebat: disciplinam silentij, prædicationis instantia redimebat. Subtilioribus tamen eloquijs animum minùs apponens, personis potiùs alijs imponebat, quoties auditoribus disertis competere talia videretur. Ipse magis doctrinam simplicem sectabatur, studens eruditioni, consolationi, exhortationi, obsecrationi, & quanuis minùs libenter & minùs frequenter, interdùm tamen increpationi. Volebat enim & ipse quinque verba magis in sensu, quàm in lingua decem millia, loqui. De mandatis Dei erudiebat ignaros, & fidei sacramenta ad discussionem minùs idoneis, sermonibus paucis inuoluta tradebat: quemadmodùm olim filijs Caath vtensilia tabernaculi non licuit, nisi tecta, deferre. Consolabatur magnificè pœnitentes, non modò in locutione communi, sed multo magis in collocu- S. Petrus fit Tarentasius Archiepiscopus. Eius victus. 1.Cor.14. Num.4. Erga pœnitentes vt se gesserit.

tione secreta: flere ipse cum flentibus, & præuenire minùs adhuc sua crimina, sua discrimina sentientes, monitis excitare viam salutis ingressos, nunc parata fidelibus præmia, nunc priorum exempla proponens: obsecrare deuotionis capaces animos, diuinam erga homines charitatem affectuosè commendans, & commemorans beneficia, vel singulariter aliquibus personis, vel cōmuniter vniuersis exhibita. Improbos etiam duriùs arguens, increpare, horrorem malitiæ, flagitiorum maculas execrans, & futura velut sub oculis ponens supplicia, terribili prosecutione depicta. In colloquijs etiam familiaribus, quemadmodùm ventus Aquilo dissipat nubes, sic verba detractoria, noxia, ociosa, non modò facie tristi, sed & repræhensione congrua præcidebat. Sed vt verborum fructus ex operibus innotescat, ad ea deinceps accedendum.

Prouer.25.

CAP. VI.

In sua Ecclesia quæ inuenerit meritò corrigenda.

IN ecclesia sua residens nonus pontifex, inuenit quod vehementer doluit, negligenter in ea fieri opus Dei, vt non tam remuneratio præstolāda, quàm metuenda maledictio videretur. In moribus clericorū non satis ei placuit, quia nec Deo credidit complacere. Episcopij & clericorum incultæ vel ruinosæ domus, pristinos habitatores negligentiæ arguebant. Parochiales ecclesias & decimationes diœcesis ex magna parte viri potentes laici, vel ab eis alij possessione sacrilega detinebant. Sacerdotum vita minùs probabilis, & sibijpsis plurimùm noxia, & plebibus perniciosa existebat. His & huiusmodi rebus intendit & superintendit episcopus, suū sibi nomen interpretans. Orationi institit deuotione fideli, & prælatus in solicitudine subditis operam sedulus & circunspectus impendit. Super omnibus tamen confisus est magis orationi, quàm industriæ propriæ vel labori. Denique, quod vix aggrediendum fuerat, vix sperandum, de ecclesia sua magnos & nobiles viros amouit clericos seculares, & pro eis regulares canonicos introduxit: neutrum sibi imputans, sed diuinæ sapientiæ fortiter & suauiter omnia disponenti, sine graui scandalo vtrunque opus perfecit. Ordinatos quoque canonicos, in disciplina morum diligenter instituens, egit vt diuina officia digniùs & honestiùs celebrarent, vt eorum conuersatio regularis & opinio acceptabilis, ad salutaria studia cęteros quoq; tam clericos quàm laicos excitaret. Cum quibus intrans & exiens fidelis antistes, psallebat in choro: in claustro vel capitulo residens, de spiritalibus studijs siue etiam temporalibus conferebat agēdis, quemadmodùm magister discipulos erudit, nutrix fouet paruulos suos. Necnon prouidit eis ad tempus, sed in posterū quoque de reditibus episcopij non modicam contulit portionem: vt merito simul & numero clerus Domino seruiens augeretur. Et suæ tamen domui restituit ampliora, præsertim ex parochiarum stipendijs & ex decimis, quas de manibus tyrannorum per censuram Ecclesiasticam potenter eruit, vel liberaliter pecuniarum collatione redemit. Cæteros etiam sacerdotes & corripuit & correxit, ecclesias necessarijs vtensilibus, pallijs, libris & vestibus competenter ornauit: nullam penè capellam in toto episcopatu sine argenteo calice dereliquit. Vbi aliam comperit non suppetere facultatem, (Siquidem valdè inops est regio) ex singulis domibus oua singula per hebdomadam colligi & venundari fecit, donec ad precium calicis peruenirent. Pecunias non reposuit, auaritiæ idolum detestans. Annonas annotinas esse, & suis annis voluit deseruire. Debita grandia non contraxit, nec qualibet occasione seruus fieri voluit fœnerantis, sua semper mediocritate contentus. Comites religiosos & paucos, in sua præsertim diœcesi, circunducens, ecclesijs fieri noluit onerosus, obsecrans hospites suos, vt quod minus in familia vel equitaturis consumerent, fratribus suis, qui nusquam illi deerant, erogare pauperibus non pigerent. Cathedralem basilicam texit lapidibus, caput & campanaria plūbo operuit: Quam multipliciter pro qualitate prouinciæ decoratam, ornamentis etiam competentibus illustrauit. Exteriorem quoque decorem, vt decuit, domus Dei diligens & procurans, suas & clericorum domos vel renouauit, vel nouas condidit, non admirationem intuentium captans, sed moderata inhabitantium commoditate, vel mediocri amœnitate contentus. Specialis siquidem cura extitit præsuli & solicitudo permaxima super egenis & ægris vtriuslibet sexûs & cuiuscunque ætatis. Domus eius omni tempore xenodochium fuit. Maximè tamen ante messem mensibus tribus, quando maximè solent, illis præsertim in montibus, illis in rupibus, alimenta deficere, singulis annis statuerat agapen fieri generalem, & quotidiè multitudinem vndique concurrentium pane refici & pulmento. Nihilominùs quoque per vniuersam diœcesim suam inualidos & desperata ægritudine decubātes studiosè perquirens, in victu & vestitu necessaria prouidebat, per seipsum, quos poterat: quos non poterat,

Sap.8.

Ecclesias vt ornârit.

In ædificijs quid spectârit.

Hospitalitas insignis.

Erga ægros cura & be-

poterat, per fideles nuncios sæpiùs visitans, & erga eorum curam ex contingentibus nihil omittens. Quibus cubicula propria vel suorum solatia deerant, dabat operam, vt personis committerentur fidelibus & deuotis, apud quos humanitatē eis faceret idoneam exhiberi. Ipse verò, quacunque pergeret, tanta libertate, tanta affectione curam gerebat huiusmodi miserabilium personarum, vt nummos, cibos & vestimenta non postulantium importunitas extorqueret, sed charitas vltrò porrigeret. Pluris etiā æstimabat occasionem sibi præstitam miserendi, quàm exhibitum à se beneficium quodlibet indigenti. Quoties eius munera lachrymæ præuenerunt, vt pietatis adeps holocausto pontificis non deesset? Furabatur quæ sua erant, etiam quæ suorum, vel sibi adeò familiarium, vt certus foret, in suo eis damno fore complacitum. Benignitas singularis.

CAP. VII.

EST mecum frater, qui in sua ei adolescentia notus extitit & acceptus. Eo didici referente, quòd apud matronam aliquando deuotissimam, velut alteram sibi Martham ministrantem, recumbens, panes abscondit in sacculo, quem ferebat. Aduertit mulier, & panes alios & alios frangēs atque declinans, dabat opportunitatem, donec sacculus impleretur. Surgitur iam à mensa, sed pietatis furtum episcopus ferre non præualet. Adstantem denique, quem prædixi, tunc secularem, nunc monachum, in consensum huius operis adsciscens, innuit vt cadentem sacculum clàm suscipiens, absportaret. Suscepit, tulit, & resignauit iam sedenti super humile animal suum. Exemplum furtum in Archiepiscopo.

CAP. VIII.

ALpem quandoque grauissimam, cui nomen Columna * Iouis, tempore hyemis pertransibat. Occurrit anicula seminuda, debilis, algens, & lachrymis vsquequaquè respersa. Videns sacerdos, immò Samarites, non transijt: substitit, & conuenit socios suos, dicens: En mater mea. Nec sine singultu & lachrymis compassionis adiecit: Me miserum: perit frigore mater mea. Quid faciemus ei? Si damus nummos, nihil proderunt morienti. Quis nostrûm potest sibi subtrahere, vnde possit ista vitam protrahere? Quæsiuit, & non inuenit, quòd omnes sibi in periculo positi viderentur, vix à facie frigoris sustinentes. Hyberno siquidem, vt prædixi, tempore loca pessima pertransibant, vbi frigus vix tolerabile inuenitur æstiuo. Sed non fuit, qui faceret bonum, non fuit vsque ad vnum: dissimulante eo, iussi præcedunt cæteri: ipse non subsequitur, sed subsistit. Descendit, vnicam exuit tunicam, qua super cilicium induebatur: & cucullam resumens, miserabilem induit fœminam, & procedit. Attamen pedes graditur viam difficilem, inter frigoris & laboris molestias constitutus. Luc. 10. Vide eximiam charitatem.

CAP. IX.

IN eadem Alpe tam graui xenodochium inops ac penè nullum reperiens, efficacem adhibuit operam & impensam, vt ædificijs dilatatum, prædijs & animalibus locuples, transeuntium necessitati subsidia opportuna ministret. Sic in monte, qui meritò dicitur Læsionis, licèt extra prouinciā suā constituto, viā vix cōmeabilem, multo labore rupibus scissis, ex magna parte correxit, & hospitalē in eo domū cū fratribus religiosis instituit. Tertiū in * Iurensibus solis xenodochiū ordinauit, vt non modò præteritas eius eleemosynas enarret sanctorum ecclesia, sed in futurum sentiat & præsentes. Aliquot xenodochia instituit. *Virensibus

CAP. X.

ALtera hyeme nimis horrida similem supradictæ mulierculam, in vna tantùm veste lutea tremulam & lachrymosam, idem sanctus inuenit. Huic etiam, alio non occurrente solatio, quod impenderet, non sine corporis sui periculo vestem similiter propriam, occultè sibi detractam, misserculæ tradidit, & celeriùs declinare præcepit. Ipse verò pro ea duriùs alguit, expalluit, tremuit: & ignorantibus suis, inter eos dissimulans, incommodum pariter & periculum tolerauit. Ventum est ad hospitium, & intuitus eum frater, expauit: Et heu, inquit, pater quid accidit? Considerans denique frigoris acerbitate confectum, & inueniens sub cuculla tunicam non habere, suam tradidit illi, & operuit pannis in lectulo collocatum. Ibi demum refocillatus, recaluit & surrexit. Ipso fratre narrante, hoc didici, & quod sequitur alterum pietatis opus, cum virtutibus etiam multis, quibus præsens interfuit, & diligentiùs explorauit. Plurimis enim annis eius obsequijs deseruiuit. Mira charitas.

CAP. XI.

IN regione Prouinciæ per Nemansense territorium pater sanctus iter agebat. Cui obuiàm puer seminudus, immò etiam semiuiuus, exijt ex tugurio vili, & intuitus eum, interiùs se recepit. Intelligens itaque vir misericors oblatam sibi diuinitùs mise-

ricordiæ facultatem, puerum sequitur, intrat tugurium, miseram inuenit & miserabilem fœminam, ægritudine & inedia laborantem. In palea modica recubabat, vno tecta panniculo, non tam vilis precij, quàm nullius. Vniuersa supellex, olla vna non grandis erat. Lachrymæ verba præueniunt. Accedit tamen, alloquitur, audit septimam diem esse, ex quo panem misella non nouit. Ibi suis ille non parcens, vestes alias atque alias tollit: vestit fœminam, vestit & puerum, pecuniam sufficientem ad totius mensis victualia coemenda largitur. De sacratissimo patriarcha Iohanne legimus, multas ei pecunias quàm frequenter oblatas, & ab eo quàm liberaliter resignatas esse pauperibus. Qui iuxta illud Cantici canticorum, Dilectus meus mihi, & ego illi, factis implebat, quod quidam ex ministris eius post ipsius transitum non est veritus dicere de eo: Sic, sic: Tu mittendo, & ego dispergendo: videbimus verò, quis vincat. Sic noster quoque eleemosynator canalem sese exhibuit, influentem iugiter aquam, iugiter refundentem, nil retinentem sibi de plenitudine sua.

Insignis benignitas & liberalitas.

S. Iohannes patriarcha Alexandrinus.

Cant 2.

CAP. XII.

DEscendente eo aliquando ad partes Galliæ, religiosus quidam frater, œconomus episcopi, per nuncium supplicans supplicabat, aliquatenùs sibi quoque super quibusdam agendis anxio subueniri, & de his, quæ tribuerentur, aliquam reseruari benedictionem. Subrisit pontifex ad hoc verbum, propositum gerens aliud, aliam voluntatem. Ipso denique firmiter asseuerante cognoui, per cuius manum pecunia penè tota transiuit, quòd erogatis in eodem itinere duobus millibus solidorum, ne vnum quidem reseruauit, ne vnum misit vel attulit ad domum suam.

CAP. XIII.

VNdique iam ad eum & vbique confluere cœperat innumerabilis & intolerabilis multitudo, animarum & corporum remedia quæritans, tangi postulans, flagitans benedici. Intereà causa extitit, vt in monasterio sancti Eugendi in locis * Iurensibus moram faceret mensibus duobus & vltrà: vbi tantas per eum præstitas sanitates regio tota cognouit, vt incredibilis turba concurrens, ac si iurata foret in eius necem, non modò comprimeret, sed opprimeret imbecillem. Vix tandem locus idoneus, locus tutus potuit inueniri, turris basilicæ sancti Eugendi, per duas hincinde cochleas ascendenda. Illic posita sedes, lignis fortioribus circumsepta, vt solam manûs impositionem, vel auditum & responsa perciperent, qui per alteram seriatim cochleā ascendentes, per alteram exinde descendebant, vt nec illi, nec sibi inuicèm possent esse molesti. Tam multis inibi cæcis visum, surdis auditum, mutis loquelam, claudis gressum, & incommodis varijs laborantibus contulit desiderata remedia, vt difficilè quis dinumerare, nedùm scribenda seruare potuerit signa virtutum, quibus in seruo suo glorificatus est Deus. Omnes tamen ad sacram Eugendi beati memoriam transmittebat, vt gratiarum actionem Deo & venerabili soluerent confessori.

*Virensibus

Innumeri per sanctū virum curantur.

Obserua modestiam.

CAP. XIIII.

INter crebras aduentantium multitudines, horribilis quædam matrona prægnans, super equum minus quietum, minùs domitum properabat. Offendens equus in via, & exacerbatus ad mulieris ruinam, grauiter fremere & calcitrare cœpit atrociter circa eam. Adhærentem denique carni interulam multis in locis pedibus scindens, nihil nocuit nomen præsulis inuocanti. Cui demùm exhibita gratias egit, periculum referens, quod euaserat, & ostendens omnibus vestem laceratam, corpus illæsum.

Fœminam seruat illæsam.

CAP. XV.

AFfuerunt tres viri de ciuitate Lausanna, sub obtestatione diuini nominis firmiter asserentes verbum dignum memoria, dignum reuerentia, dignum admiratione, sed quod in ore trium testium stare debeat. Clausos siquidem in ergastulo perhibebant aliquandiù sese fuisse detentos. Interim cœpit in ciuitate illa virtutum, quas per beatum Petrum Dominus actitabat crebriùs, fama crebrescere. Ad cuius nominis inuocationem fideli supplicatione conuersi sunt, eius sibi meritis postulantes diuinitùs subueniri. Contigit igitur die clara custodes suos ludere alea ante ostium carceris obseratū, illos clausos & compeditos interiùs lamentari suæ calamitatis ærumnas. Adest intereà pontifex inuocatus, soluit compeditos, manū porrigit, aperit ostium, iubet vt exeant. Sic manifestus apparens, viros extrahit & educit. Et cùm nulla foret mora vel opportunitas diuertendi, sequentes præuium ducem suum, super tabulas, quibus ludebant, inter medios transiêre custodes. Nec mirum, si videti

Educit tres viros è carcere stupendo miraculo.

ab

ab hostibus præsentes ipsi non poterant, qui sic sibi videre videbantur absentes. Nec ab eis pontifex antè disparuit, quàm euasisse pericula, & ad locum sese cognoscerent peruenisse securum. Vnde etiam voto sese obligantes, non gustauêre cibum, donec ad sui præsentiam liberatoris accederent, noua & mira Dei magnalia prædicantes.

CAP. XVI.

Veruntamen sicut multis innotuit, locus ille admodùm sterilis est, & nihilominùs grauis accessu, vt cibaria vix ex se proferat, vix aliunde recipiat. Compatiens proinde vir misericors multitudini confluenti, quæ à domo vel à diœcesi sua per fideles nuncios poterat obtinere, quicquid ab aduenientibus suscipiebat oblatum, in cibos pauperum erogabat. Accidit autem, vt die quadā sabbati propter aëris intemperiem ad venundandum conuehere solitis negaretur accessus, & ministri suggererēt nullam penitùs facultatem, consilium nullum suppetere, vt instanti Dominica posset refectio consueta pauperibus exhiberi. Erāt enim plura millia, & vna tantùm porcina sibi perna cum modica viciarum quantitate remanserat, vt totū simul caperet olla vna grandis quidē, sed hæc quid inter tantos? Imperat tamen, vt quod possunt, id faciant: quod habent, hoc præbeant, quandoquidem spes nulla suppeteret aut facultas ampliora quærendi. Manè facto, coctis cibarijs, in atrium introducta pauperum multitudo, cui viderentur præparata posse sufficere. Refectis illis, cùm adhuc escæ suppeterent, alij sunt introducti: & ipsis itidem satiatis, mirabantur quòd cibus adhuc superesset. Nec priùs cessauêre, quàm dies eum escis simul & pauperum numerositate deficeret. Nec mihi fateor mirum videri debet, lectorem meum non mediocri super hoc admiratione moueri. Alioqui si sic factum credere quis detrectat, sic creditum non discredat. Videat tamen, cui potiùs sit credendum, præiudicio suæ negationis, an illorum narrationi, qui præsentes fuerunt, viderunt oculis, manibus tractauerunt. Sed transeundum nobis ad alia, ne super miserationibus huius viri misericordiæ, parturire incipiat copia congesta fastidium.

Pascit plurimos cibo modico.

CAP. XVII.

Cœpit inter hæc vir Domini fidelis ad tantum sibi à tot & tantis exhibitum fauorem pauere & tædere, cœpit contristari & mœstus esse, cœpit talia meditari, taliter conuenire seipsum: Quid est, quod agitas? Nullum tibi lucrum, lucrari mundum, & animæ tuæ facere detrimentum. O doxa, doxa, inflatio aurium, quàm perniciosè miseris, cum quibus ludis, illudis? Risui tuo dicerem, si non desiperem, Quid frustrà deciperis? immò quid decipis? In errorem inducis, quos beatificas: allidis, quos eleuas: deijcis, quos exaltas. His & similibus longè affectuosiùs & efficaciùs, quàm nostra queat imperitia capere vel effari, futurum iudicium, dijudicando seipsum, præueniens & declinans, quasi de nouo statuit mundum fugere, sibi grauiùs imminentem. Per vias igitur difficiles, per loca potiùs inuia sub medio noctis silentio cum vno tantùm comite, cæteris ignorantibus, exijt fugiens seculum & ipsius honores. Perueniens denique ad cœnobiū quoddam sui ordinis Cisterciensis, in Germania constitutum, vbi quodammodò surdus esset & mutus, nec intelligens cæterorum verba, nec intellectus ab eis, quàm diù licuit, inter eos intrans & exiens, vt simplex Monachus habitauit. Mutauerat enim in via socios, vnum post alterum, occasione quæsita, donec haberet, qui esset ignotus. Quis illas cogitet ferias, illud gaudium, illam solennitatem? Sabbatizabat Deo iuxta desiderium cordis sui, & in suo sibi sabbato complacebat. Sed interim ille sic maneat, cui bonum est ibi esse: ad eos potiùs redeundum, quos clandestinus desolatur & vehementer affligit abscessus. Manè facto, cùm minimè appareret, repleti sunt domestici eius stupore & ecstasi in eo, quod contigerat illis. Quæsitus in cubiculo nec inuentus, quem meritò diligebāt: per ecclesias, vicos & plateas quæritur, & minimè reperitur. Passim interrogant occurrentes, & non est, qui indicet, qui viderit eum, qui audierit verbum quodcunque de eo. Non est qui dicat, Descendit in hortum aromatum, vt pascatur delicijs spiritualibus, & gratissima cælestium colligat lilia gaudiorum. Egreditur sermo in populum, quòd recesserit pastor bonus, lumen oculorum suorum dereliquerit eos, & sublatus sit, in quo erat thesaurus suus & cor suum. Solennis illa frequentia in mœrorem, & vniuersa deuotio vertitur in lamentum. Exeunt, qui perquirant, circumeant regionem, ad loca etiam remotiora procedant. Sed quis vnam in toto reperiat orbe personam, tam studiosè fouentem latebras & secreta captantem? Veruntamen disponente eo, à cuius facie in immensitate creaturæ nullus absconditur, inuentus est, agnitus est: tandem

Vir sanctus mūdi fauores pertimescens, fugit ad Germaniæ cœnobium.

Vide animū vni Deo deditum.

Mirè affligit eius absentia subditos.

aliquando ecclesiæ suæ redditus est & reductus ad suos. Siquidem inter cæteros vndique quæritantes, iuuenis quidam, quem à puero ipse nutrierat, ad monasterium illud adueniens, egredientibus fratribus ad laborem, dum figulos intuetur, in eum repentè iniecit oculos, & agnitum protinùs appræhendit, tenuit & exclamauit. Mirari omnes, & nomine eius audito conqueri, quòd lucerna sub modio tam diù latitasset. Sacris eius vestigijs congregatio tota prosternitur, & sibi postulat indulgeri, quòd nullam ei reuerentiam exhibuisset ignara. Fleuêre singuli, & dignis magnificare præconijs obedientiæ eius & humilitatis exempla cœperunt. Flere & ipse præ cæteris, quòd indignus foret frui diutiùs iucunditate concessa, & quòd gustatam dulcedinem sapientiæ magis esuriens magisque sitiens, retraheretur ad negociosæ vitæ pericula & labores. Auditum est in terra illa, & celebri sermone vulgatum, quòd apparuit vir propheta, potens in opere & sermone. Iterùm turba ruit & irruit: iterùm fit concursus molestior ab vberibus desideratæ quietis auulso. Iam verò enarrari non potest, & superfluum est conari, cum quanta deuotione & exultatione vniuersæ terræ tanquam rediuiuus apparuit, quoniam sicut discipuli viso Domino, gauisi sunt. Nec minùs vberes, & si magis breues, lachrymas succedens gaudium, quàm præcedens mœstitia parturiuit.

Reducitur ex monasterio ad Ecclesiam suam.

CAP. XVIII.

Parentes & fratrem ad cœnobium adducit. Iohan. 1.

PRiusquàm vir sanctus officio fungeretur Abbatis, vtrunque parentem de seculo nequam eripuit: fratrem verò se minorem Andream, ad Iesum Petrus trahens, recompensauit quodammodò, quòd primum Petrũ adhuc Simonem, ad eundem præueniens frater eius Andreas adduxit. Hic itaque patrem in Bonavalle constituit, matrem in collegio sanctimonialium fœminarum, loco, qui dicitur Sancti Pauli, pro facultate sui sexûs & supra, Cistertiensis æmulantium ordinis instituta. Cui adhuc nouellæ plantationi, ad fundatoris instantiam & præceptum Abbatis sui, senior Petrus pluribus annis profuit magis, quàm præfuit. Ad eiusdem tamẽ disciplinæ cœnobium, quod Bitumen vocant, ad liniendam arcam, videlicet intùs & foris, in virginibus corpore & spiritu sanctis, eandem posteà filius matrem transtulit cum sorore, quæ ipsius cœnobij multo tempore fideliter & vtiliter curam gessit. Nonnullas etiam alias sui generis idem sanctus virgines seu viduas ordinauit. Proximus est Stamedio Tarentasiensis diœcesis locus: cui perinde, sicut cæteris quoque religiosis, beneficia plurima sedulus impendebat.

CAP. XIX.

SCribi fecerat libros beati Augustini super Psalmos, & nulli adhuc ecclesiæ deputauerat, sed sudabat eleemosyna in sinu eius. Præsidebat verò Mauriennensis ecclesiæ magni meriti Bernardus episcopus, sicut in ea potissimùm regione, fœcunda virorum paupertas, plures sibi penè contemporaneos insignes edidit sacerdotes: Sanctum videlicet Hugonem Gratianopolitanum, Iohannem Valentinum, Ismidionem Diensem, Airaldum & Bernardum, Mauriennenses, nostrum hunc Tarentasiensem Petrum, & Ancelmum Belicensem, super cuius tumulum, dum sepeliretur, diuinitùs ignis illapsus, accendit lampades, super eundem locum coram signo Crucis appensas.

Aliquot insignes Episcopi.

CAP. XX.

ACcedens sanè prædictus episcopus Mauriennensis Bernardus ad Bitumen, suæ diœcesis monasterium, confitenti sibi suas offensiones, vt sæpiùs actitabat, genitrici venerabilis Petri Tarentasiensis, iniunxit huiusmodi pœnitentiæ fructum, vt suprà commemoratos beati Augustini libros suis donati sororibus impetraret. Post breue tempus archiepiscopus affuit, & accedens ad eum mater, interrogabat an necesse sit peccatoribus iniunctam sibi pœnitentiam adimplere. Respondenti, Vtiquè: supplicat, vt misereatur animæ matris suæ, cui suus huiusmodi pœnitentiam præsul iniunxit. Sic eosdem sibi collatos codices eiusdem cœnobij virgines, ob reuerẽtiam largitoris, chariùs amplectuntur.

CAP. XXI.

VTrunque verò parentem, dies suos in senectute bona & religiosa conuersatione feliciter consummantem, deuotus ad Deũ in officijs omnibus Ecclesiasticis, sed in huiusmodi deuotissimus, sepeliuit: quibus, iuxta mandatum Domini, honorem debitum viuis exhibuit & defunctis.

Exod. 20.

CAP. XXII.

Beatitu-

BEatitudinum causas & præmia in Euangelio veritas sermone commendans, inter cætera ait: Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur. Quod huic sacro præsuli exercitium seu meritum quia non defuit, sine vlla ambiguitate asserimus, quòd in spiritu adoptionis, filij Dei nomē hæreditauit. Implacabiles siquidem inimicitias & odia inueterata frequentet extinxit, grauia admodùm bella compescuit, desperatas reconciliationes inter maximos etiam principes, Domino cooperante & sermonem eius confirmante sequentibus signis, effecit. Inter principem suum Comitem Hymbertum & Hildefonsum Comitem Tholosanum, in regione Gratianopolitana eo tempore dominantem, non solùm multis incendijs, sed & homicidijs guerram diutiùs agitatam, multo labore sedauit. Cuius occasione negocij ad illustrem Anglorum regem Henricum vehementer desideratus accessit, & tam reuerenter exceptus est, vt excedere modum omnem humanum deuotio videretur. In ipso quoque itinere diuina per eum virtus miraculum singulare perfecit, quod diligentiùs prosequi reor operæpretium fore.

Matth. 5. Pacis componendæ quàm fuerit studiosus.

Hērici Angliæ regis erga eū reuerentia.

CAP. XXIII.

SAncti Symphoriani dicitur castrum Lugdunensis ecclesiæ, paucis ab vrbe millibus distans, vbi vir fidelis & religiosorum officiosus sedulusque susceptor, magnæ conuersationis pariter & opinionis Abbatem ad hospitium suum aliquãdo quasi vim faciendo pertraxit. Huic iuuencula erat filia, miserabili incommoditate laborans. Egerat enim quædam mulier malefica, per nequitiam inuidæ foerûs inducta, vt languore tabesceret desperato, nec viri sui præsentiam, nec adspectus vllatenùs toleraret. Affectione muliebri genitrix persuasa, vt satanas satanam eijceret, famosum quendam malefieum accersiuit. Affuit, explorauit, agnouit, & muliereulam asserens inferratam, terit arborum cortices, pocula verbis & herbis infecta propinat. Mordet etiam dentibus proprijs brachium miseræ mulieris. Res mira, res noua, res, nî fallor, hactenùs inaudita. Ab illo quidem languore conualuit, sed interdum velut ex corde procedere senniens acus, cruciabatur atrociter, donec per morsuram brachij, quam nulla cicatrix obduxerat, acus educeret vis occulta. Crudele remedium, sed huiusmodi congruebat authori. Plures in hunc modum, quàm triginta per temporum interualla prodierant: quædam, vt vulgò dicitur, excapsatæ, quædam admittendis filis idonea foramina præferentes. Præterea prædictus Abbas ad domum, vbi hæc actitabantur, aduenit. Celebris est persona, cuius hoc opus & alia non indigna admiratione narrantur: sed parcendum adhuc superstiti, & nomen credidi reticendum. Huic pater anxius miserabilem exhibet filiam, nec sine lachrymis lugubrem explicat tragœdiam. Eadem hora fit fides dictis, & sentiens acum, mulier gemebunda deplorat. Iam peruenerat ad foramen, solitus iam præcesserat cruor, iam cœperat apparere, iam particula eius exierat. Et accedens vnus ex fratribus Laicis, eidem Abbati deseruiens, eruentam extraxit, annis pluribus ad testimonium conseruandam. Orat Abbas, & locum vulneris tangens, in virtute fidei pollicetur, nec ferrum vltrà, nec chalybem exinde processurum. Factū est: sed mutata materia est, malitia necdum prorsus extincta. Cœperunt lignei sudes paruuli, quales vulgò broeas appellant, ex quercino robore vel fraxinei pro ferreis acubus egredi, crassiores spinis & modicè longiores. Nec vnius tamen omnes, sicut nec acus fuerant, longitudinis vel crassitudinis erant. Sedecim in hunc modum intra annum & paucos menses ex muliere ligna prodiêrūt. Affuit demùm reuerendus Petrus antistes, cui diuinitùs seruabatur tanti miraculi plenitudo. Offertur mulier Missarum solennia celebranti, sicut præceperat vespere præcedenti. Eadem hora septimumdecimum lignum ex muliebri carne egreditur, quod sub oculis omnium sacellanus extraxit. Confitentem itaque mulierem præsul absoluit, & sacram ei tradens Eucharistiam, ab omni deinceps cuiuscunq; materiei progressu iubet esse securam. Sic ab omnibus iam præstigijs liberata, adhæsit viro, filiosq; procreauit. Et, vt dicitur, hodieq; superstes, virtutem prædicat, quam in seipsa feliciter meruit experiri. Petrus de Fraxineto, dicitur pater, notus, etiam honoratus inter conuicaneos suos: vt si quem dubium nouitas tanta reddiderit, probare forsitan liceat, quod credere detrectârit.

Res valdè mira.

Sanatur fœmina diuinā ferrumē affecta.

CAP. XXIIII.

IN diebus eiusdem præsulis, vicinas prouincias & Romani Imperij ex maxima parte ecclesias schismatica rabies occupauit. Solus ipse ex metropolitanis vel propè solus regionum illarum & schismaticis palàm restitit, & immunis perstitit in ecclesia sua.

Schisma vexat Ecclesiam.

Sed

Sed plurimos ex circunpositis reuocauit ad catholicam vnitatem, vicinas vndique prouincias liberè penetrans, liberè prædicans clericis & populis, plenis authoritate sermonibus improbos & obstinatos hæreticæ arguens prauitatis. Nihilominùs tamen deuotis eum colebat Imperator officijs, non minori ei reuerentia obsequens, quàm sæuitia catholicos persequens cæteros circunquaque. Nec deerant, qui indignarentur, qui causarentur, qui conarentur animum principis aduesrùs eum potiùs exacerbare, dicentes: Quid sibi vult, Imperarot bone, quod actitas? Nunquid destruere est causam tuam, sic colere, sic honorare eum, qui sic impugnat, qui sic impetit eam? Ille nos detestatur, nos execratur, hæreticos nos denunciat, nos anathematizat: & tu velut angelum Domini eum suscipis, publicè & priuatim eius prædicans sanctitatem? His & huiusmodi verbis, quantùm tamen audebant, crebro pulsabant ariete imperatorij robur pectoris filij diffidentiæ, filij scelerati. Cui suggestioni Herbertus quidam, Chrysopolitanæ incubator ecclesiæ, præ cæteris insistebat, iterùm atq; iterùm asseuerans, non sese satis mirari posse, quibus ille præstigijs Imperatorem, tanta præditum ratione, taliter dementâsset. Multos enim archiepiscopos, episcopos & abbates, etiam sibi quondam charissimos, pro eadem causa idem Imperator in exilium egerat. Cistertiensis ordinis fratrum non modò personas aliquas, sed numerosa collegia ab eodem Herberto & similibus, si quos tamen similes habuit, suis extrudi cœnobijs non prohibuerat, & huius vnius sese suffragijs quàm suppliciter commendabat. Fertur etiam, quòd eidem nequissimo, monita pessima suggerenti, dignum memoria, dignum dederit admiratione responsum: Si hominibus, vt merentur, contrarium me exhibeo, tùnc velis, vt euidenter opponere me incipiam Deo?

Imperatoris erga sanctum virum reuerentia.

Imperator Ecclesiasticos persequitur.

CAP. XXV.

EXtat in diœcesi Chrysopolitana cœnobium, quod Bethania nominatur. Illò venturum Tarentasiensem archiepiscopum Herbertus audiens, præmisit, nuncians eadem die sese venturum. Expauit Abbas, & cum multa anxietate in occursum properans viri sancti, ignorare sese, quid ageret, causabatur. Cui ille: Angulus, ait, nobis quantuluscunque sufficiet: ne turberis. Veruntamen diuina pro eo vltio militauit, & ægritudine occupatus apostata, quod disposuerat, non impleuit. Exinde vir beatus ad Imperarorem accessit, in ciuitate Chrysopoli constitutum. Vbi etiam ab oppressione Catholicorum, maximè religiosorum, quantùm potuit, eius animum reuocauit, regis iram, rugitui similem leonino, monitis simul & intercessione compescens. Conuenit autem solita deuotione populus ciuitatis ad eum, & innnmera etiam de vicinis locis vndique multitudo confluxit. Quibus inter cætera de prædicto hæretico verbum faciens, nec ipsius malitiam veritus, nec præsentiam Imperatoris, per quem erat intrusus, orationem indixit omnibus generaliter, vt manus Domini acceleraret ab illius tyrannide ecclesiam liberare, vel mutando hominem, vel mulctando: vt conuerteretur ad pœnitentiam, vel de medio tolleretur. Oratū est, & infra quatuor aut quinqne dies miseram idem schismaticus animam exhalauit. Accidit tamen, vt intereà visitatus à reuetendo Belleuallensi Abbate, ad primum gratulari videretur aduentum. Conuentus autem de confessione peccatorum, & admonitus de pœnitentia, pugillum strinxit, & applicans ori, buccinabat in eo. Post modicum verò deponens manum, quam strinxerat, ore canebat. Erubuit Abbas, quòd non posset aliud obtinere responsum: & agnoscens iudicium Dei, non sine multa confusione recessit. Necdùm vir sanctus de ciuitate exierat, & iam in plaustro boum Herberti cadauer afferebatur infaustum, clamante populo & dicente: Benedictus Deus, qui tradidit impium.

Obserua diuinam prouidentiam.

Herbertus Episcopus schismaticus miserè perit.

CAP. XXVI.

IDem quoque vir sanctus, à catholico Papa reuerendissimo Alexandro tertio accersitus, per Italiam & Tusciam magnificè consolabatur catholicos, & schismaticorū facies ignominia & confusione replebat, cùm in ipsis vrbibus, vbi pseudoepiscopi præsidebant, palàm & publicè eandem hæresim condemnaret, vniuerso populo deuotissimis illum obsequijs prosequente, immò etiam Domino signis varijs sermonem confirmante. Nec personæ alterius summus Pontifex tantum honorem exhibuit, nec Romana Ecclesia eo tempore episcoporum aliquem sic admirata est, si creuerita, sic amplexa. Soli respiciebant ad manus eius, vt munera consequerentur egeni. Nam spiritalis gratiam muneris omnes pariter affectabant. Et quemadmodùm multo tempore per Burgundiam & Lotharingiam actitârat, per regiones Italiæ, Tusciæ & Campaniæ in aduentu, in statu, in reditu suo celeberrimæ sanctitatis eius authoritas in cōscientijs

Confirmat Catholicos per Italiam S. Petrus.

proprijs

proprijs coram Deo fiduciam maximam, coram hominibus reuerentiam & constantiam præbens catholicis, schismaticos nihilominùs confundebat intus & foris. Ausus est tamen tyrannus quidam persequi redeuntem, personam eius iniurijs afficere cogitans, vel de equitaturis circiter quinque, vel de supellectili tenuissima facere prædam. Cuius inter currendũ ruit equus in præceps, & fracto crure, solo decubuit. Expauit bomo, & in se rediens, gratias egit pro damnatione, quam meruit, damno sese potiùs esse mulctatum, non minori deuotione procedens ad prosequendum & obsequendum, quàm furore priùs ad persequendũ fuerat animatus. Secutus denique, & tunc primùm consecutus est. Pedibus eius aduoluitur, humiliter satisfacit, nec satis illi, quicquid facit, misericordiæ eius tribuens, quòd pro sessore equus occubuit. Punitur diuinitùs quidã malignus

CAP. XXVII.

IN cœnobio positus Longiuadi, morem gerere teneor charissimis mihi fratribus & Abbati. Inde est, quòd stylum reuocans à propositis, quæ multorum mihi multùm credibili testimonio suggeruntur, inserenda putaui. Ex petitione * Lugdunensis episcopi, & venerabilis Abbatis ac totius congregationis instantia, ad prædictum monasterium, vt in memoria sancti Bernardi Claræuallis nouum dedicaret altare & cœmeterium benediceret, vir beatus accessit. Summis etenim expetebatur votis, à quibuscunque eius præsentia poterat obtineri, & accersiebatur vndique, vndique trahebatur ad celebranda eiusmodi sacramẽta. Affuit certa die pontifex expectatus, & multitudo tanta conuenit, vt negarent viri grandes atq; grandæui, simile vspiam se vidisse. Veruntamen affuit tentator, opportunitate inuenta, cuidam persuadens argenteam furari crucem, modici quidem ponderis, sed particulam ligni Domini continentem. Aduertitur à fratribus sacrilegium, & sacro præsuli sine dilatione suggeritur. Nec cunctatur anathematizare sacrilegum, in virtute Christi præcipiens, ne priùs liceat homini monasterij egredi fines, quàm restituerit signum Crucis, firmiter contestatus, quòd nullatenus posset auferri. Perstitit tamen improbus vsque in diem alteram, donec episcopus recessisset. Sed nec tunc egredi potuit, nisi priùs reddita cruce, & altari sacro, vbi fuerat, imposita. Viderat mulier scyphũ ligneum, concupiuit visum, tulerat & absconderat concupitum, absconditum absportabat infelix. Nec mora: punitur in oculis, per quorum fenestras mors introierat. Expetit vnum è fratribus, necdum penitùs, sed penè cæca vasculum profert, cum satisfactione restituit, & vltricem criminis caliginem mox euadit. Sic accedens vnusquispiam ad monasterij ianitorem, coram eo cucullam, quam malè tulerat, in hæc verba proiecit: Tolle tibi cappam hanc maniacam, quam frequenter attentans efferre non potui, nescio qua virtute prohibitus. Phreneticum iuuenem, vel potiùs energumenum, sicut creditum est, & credibile erat, plurimi baiulabant, à die iam septima nec sumentem cibum, nec verbum aliquod proferentem. Iussus quiescere, iussus loqui, in neutro obtemperabat sacerdoti. At ille sub pectore pulsat hominem, contra dæmonem indignatus. Nec mora, per fluxum ventris obscœnum, vt visum est, alter dæmonum exijt, & alter mansit, quòd miserum non omninò talis egestio liberauit. Nec moram fecit episcopus propter populum comprimentem: sed cùm foris staret, oratorium introiuit, vbi rursus exhibito iuueni imposuit manus: & odoris dirissimi vomitu repurgatus, ad modicum requieuit, ac deinceps loqui cœpit, cibum sumpsit, & officia reliqua sanæ mentis impleuit. In eiusdem basilica monasterij iam tribus annis surdum & mutum filium mater afferens viro Dei, ad ipsius benedictionem sine mora loquentem liberè & audientem gratulabunda recepit.

*Lingonensis

Excommunicat sacrilegũ, & ille fugere non potest.

Pœna sacrilegæ.

Dæmoniacus curatur.

Itẽ surdus & mutus.

CAP. XXVIII.

MOnasterium Albæ Ripæ à proximo flumine nomen accepit. Huius vicinum oppidum Bairum nuncupatur. Cuius præpositi vxor sterilis cohabitabat annis quindecim viro suo. Adueniente demùm archiepiscopo, lachrymabiliter obsecrabat, vt auferret sterilitatis opprobrium ab ea. Cui solita pietate compassus, post orationem & conceptum promisit & partum. Concepit itaque mulier, & peperit filium, & iuxta verba archiepiscopi, Iohannes est nomen illi. Siquidem adhuc hodiè mater & filius ambo superstites, ambo testes virtutis existunt. Claudum etiam virum, nec suis pedibus accedentem, sed oblatum manibus alienis, ibidem sanctus erexit: & ea sibi nunc vsque perseuerat gratia, vt liberè gradiatur. Intereà cæcus clamans ad eum, vt illuminaretur orabat. Cui ille: Noli, inquit, desiderare, vt videas: vacares latrocinijs, si videres. Quod de homine prorsus sibi ignoto, non ab homine, neque

Sterilis parit.

Claudus ambulat.

per

per hominem, sed spiritu suggerente cognouit. Qui licet non videat, quantùm valet, in latrocinijs hodiè perseuerat. Oblationes fidelium in ecclesia quadam inter Missarum solennia suscipiens, distribuebat egenis, more suo restituens plura pauperibus, quàm offerrent. Intereà quidam improbus vehementer instabat, & sæpè rediens, nihil poterat obtinere, solus referēs solam oblatione repulsam. Et dum sese famelicum carere cibarijs clamitaret, chlamyde reuoluta, placentam integram, quam ferebat, sanctus ostendit, dicens: Hane comede, & ab huiusmodi petitione desiste. De cuius vita & pessimis actibus corripiens hominem, tanta proposuit, vt mirarentur, qui aderant, & cognouerant eum, quòd non esset opus, vt quis ei testimonium perhiberet.

Vide rem miram.

CAP. XXIX.

Miracula eius alia.

IN dedicatione oratorij de Bufferia, quod est cœnobium Cistertiensis ordinis in Eduensi diœcesi constitutum, puer annorum circiter nouem surdus & mutus, ad orationem viri Dei & manûs impositionem, auditum pariter & loquelā recepit. Duo etiam fratres, alter surdus, alter surdus & mutus, ab eisdem incommodis ambo liberati sunt. Sed & monachus eiusdem monasterij, per annos septem oculos habens opertos albugine, & omninò cæcus, audiuit: Ne timeas fili: in proximo est, vt à Deo cureris. Et factum est ita. Siquidem intra dies viginti aduenit clericus, qui eandem detraxit albuginem: & deinceps clarè vidit. Alsatia dicitur regio prope Rhenum, populosos admodùm vicos habens. Hanc ingressus aliquando pontifex reuerendus, in villa, cui nomen Rufeium est, Missarum solēnia celebrabat. Cui mulier est oblata, ex graui præcipitio iuncturis ossium dissipatis, per annos circiter nouem vix duobus baculis sustentata procedens. Post orationem & manûs impositionem, modicùm substitit, & virtutem sentiens, exclamauit. Nec mora: baculos in sublime porrectos baiulans, incolumis facta est, & liberè gradiebatur: populusque vociferans, Kyrie eleyson, suspensis inter lapides baculis, Dominum collaudabat. Ibi etiam claudi duo protinùs sunt erecti: prior, ad tactum eius: posterior, priusquàm obtinere posset accessum in medio plebis, diuina vnctione præuentus. Post oblationem hostiæ salutaris, sacer sacerdos oblatum sibi per signum Crucis cæcum illuminauit, oculos eius liniens ex aqua adspersionis digitorum suorum.

Rufeium, quod hodiè, vt puto, Rubeaquum dicitur.

CAP. XXX.

EX relatione Stamediensis Abbatis accepi, quòd aliquando patrem sanctum familiari suggestione conueniens, ait illi: Nonnullos mouet, vt comperi, pater sancte, quòd ita passim & incunctanter super ægros manus imponis. Arbitrantur enim & asserunt, quòd iam olim tempora miraculosa transierint. Cui tale dedit sanctus ille solita benignitate responsum: Multorum iam non modò charitas refrigescit, sed fides etiam infirmatur. Exigit proinde velut de nouo rigari miraculis, foueri beneficijs fides marcida, fides ægra.

Fides miraculis cōfirmatur.

CAP. XXXI.

*Prusilla

Epilepsia multos liberat.

CRusillas * vocatur oppidum Comitis Gebennensis, vbi vir sanctus cum Comite ipso, & pluribus ex eadem regione personis super quibusdam negocijs conferebat. Ibi tres Epilepticæ mulieres miserabiliter corruentes, altera quidem post alteram, palpitabant & elidebantur in terra. Ad supplicationem adstantium per singulas orationem fecit, & incunctanter erectas restituit sanitati. Quanto miserior & miserabilior talis ægritudo videtur, tanto specialior viro misericordiæ aduersùs eam efficacia suppetebat, vt multos ab ea curauerit, etiam quos non vidit, & vix persona aliqua, post impositionem manûs eiusdem, eandem miseriam sit experta.

CAP. XXXII.

EST locus in Alsatia regione, cui nomen Aqueuillare, vbi signatam epilepticam sub celeritate pertransijt, & tam crudeliter misera vexabatur, vt continuò videretur animam reddiτura. Cōuersus pontifex & mulierculam erigens, in aurem eius submissa voce dicebat: Necesse est, vt egrediaris ab ea. Sanata est ergo mulier ab illa hora, & deinceps nihil tale perpessa. Contigit altera vice, Missarum solennia celebrante viro Dei, vexatum hominem epilepticum exclamare. Compassus ille, & vice sua sacellanum dirigens suum, erigi illum præcepit & sanari. Quod vtrunque effectui mancipatum est ipsa hora.

CAP. XXXIII.

Puer claudus sanatur.

VIsitauit aliquando sanctus monasterium Bellæuallis in abundantia suauitatis & gratiæ, deuotam sibi congregationem sua benedictione lætificans. Oblatū etiam puerum,

puerum, qui lãguore corporis diuturno debilitatus, & maximè pedum destitutus erat officio, orando & manus imponendo sanauit, vt liberè gradiens exultaret, videntibus etiam cæteris gaudia sua communicans. Mulier prægnans, cùm pariendi tempus adesset, periclitabatur, decem diebus parturiens, nec obliuiscebatur pressuræ, nullo gaudio succedente. Erat ei vicinus & notus Abbas quidam, cinctorium sacri præsulis cum multa deuotione custodiens. Accersitus itaque, & tam miserabili necessitate compertа, prædictum cingulum protulit, & vt nudum exinde vterum cingeret, persuasit. Factum est, & vix exierat ille cubiculum, subitò mulier est enixa, & à periculo cruciatuú; penitùs liberata. Non transeamus cœnobium Bullionis, ne causari incipiant fratres illi, quòd contra morem illius, quem scribimus, videamur humiles aspernari. Gratanter visitabat & ipsos amicus pauperum, nec mediocriter in ædificijs mediocribus complacebat. Apud quos etiam, sicut firmiter asseuerant, per signum Crucis illuminauit cæcum collyrio sputi sui.

Prægnans partus difficultate absoluitur, cingulo sancti viri sestringens.

CAP. XXXIIII.

QVanto magis virum Dei mundus prosequebatur obsequijs, præconijs extollebat, tanto magis metuebat ipse, quod legerat: Si de mnndo essetis, mũdus quod suum erat diligeret. Cœpit ergo cum viris perfectioribus spiritualis collationis habere tractatum, vtillus fore existimans, pauculos, quos habebat, equos venũdari, & precium dari pauperibus, vt pedes gradiens, quod cõsumere illi cum suis custodibus consueuerant, misericordiæ magis operibus deputaret. Fecissetque voto satis, nisi suggestio rationabilis & confestim occurrens necessitas obstitisset. Siquidem persuasum est ei, in sua quidem prouincia id obseruari posse: sed excipiendum ab eiusmodi professione propositi, vt solito vteretur animalium vehiculo, si remotas adire prouincias pro causa ineuitabili cogeretur. Nec sine diuino nutu exceptionem eiusmodi sacro præsuli persuasisse videtur vir eximius, & inter amicos charissimus, tunc Altætumbæ, postmodùm Claræuallis Abbas Henricus, nunc Albanensis episcopus, inter insignes columnas Romanæ Ecclesiæ loco celebri constitutus. Adhuc enim sermo manebat in eiusdem deliberationis ambiguitate suspensus, & ecce nuncius Domini Papæ, ecce literæ, ecce mandatum, vt ad reges Francorum & Anglorum sibi reconciliandos sub quanta poterit acceleratione festinet. Ex quorum inimicitijs ecclesiarum destructio, depopulatio regionum, & innumerabilium strages hominum procedebat. Nec videbatur aliud præstolandum, quàm quod dicitur: Fortis impegit in fortem, & ambo pariter corruerunt. Huius necessitatis intuitus, & Apostolicæ authoritatis reuerentia, cui in omnibus & per omnia semper obtemperauit, præsulem sanctum descendere fecit in Gallias. Ingressus itaque monasterium Senonensis diœcesis, quod Pruliacum dicitur, & in eo circa spatium mensis vnius infirmitate detentus, plurimis tamen ægrotis beneficia præstitit sanitatum. Et cùm maximus vndique & vbiq; ad eum concursus fieret populorum: Nolite, ait sanctus ad fratres, de victualium distributione moueri. Dabit Dominus horreis vestris benedictionem, vt cognoscatis eius virtutem, qui pro beneplacito suo multiplicat, quæ pro sui nominis gloria erogantur. Sic audisse, sic credidisse, sic experimento tum probâsse sese testati sunt, per quorum manus conficiebantur panes & distribuebantur: vt cùm vix viderentur duplicati posse sufficere, minor solito nũmerus abundaret. Semel siquidem in hebdomada minùs coquebant in clibano, quàm cæteris mensibus antè solebant.

Iohan. 15.

Mittitur à Papa ad pacem conciliandam inter reges.

Ierem. 46.

CAP. XXXV.

MIles quidam regionis illius, impetrandæ benedictionis obtentu & signorum gratia, ad hominem Dei multos concurrere videns, compassus filio non videnti, optat, vt eius suffragantibus meritis, videns fiat ex cæco, qui suis, vt verebatur, promerentibus culpis, cæcus factus est ex vidente. Cæcum itaq; filium extulit domo sua, sed Pruliacensi cœnobio intulit iam videntem. Obuius enim factus est vir fidelis eunti, panem referens à beato præsule benedictum. Nec moras tulit, magnanimus factus in fide: sed de mica panis collyrium nouum conficiens, oculos filij cum diuini nominis & eiusdem præsulis inuocatione liniuit. Cooperantibus ergo sibi virtute fidei & benedictionis effectu, ad vnctionem primam sacri collyrij aperti sunt oculi eius: & vidit, & gauisus est se videre. Sic gratulabundus illuminatum filium pater ostendit, quem sperauit illuminandum fore: & qui veniebat oblaturus preces, exhibiturus peruenit gratiarum potiùs actiones.

Cæco redditur lumẽ.

CAP. XXXVI.

Corbolinm dicitur oppidum regis Franciæ, quod Sequana fluuius alluit, in Parisiacensi diœcesi constitutũ. Huius præposito grandis erat non modò gratia apud dominum suum, sed & in palatio locus. Quem in occursum præsulis sancti mittere studuit rex deuotus, præcipiens non modò humanitatis officia, sed debitam reuerentiam à suis omnibus ei in locis omnibus, quantùm pateretur, impendi. Sic in oppido supradicto humilis seruus Christi de mandato regis in regia domo suscipitur. Nec poterat vspiam, licèt debili, præ multitudine concurrentium, necessaria requies exhiberi. Erat autem spiritus fortis, spiritus promptus in infirma carne, & ætate iam pigra. Eidem sanè præposito erat clauda à natiuitate filia, iam quinquennis, sicut apparuisse videtur. Sic nata fuerat ad gloriam Dei, & serui fidelis honorem. Cuius sacris oblata vestigijs, post orationem & manũs impositionem erecta est, & nouos faciens gressus pedibus suis, ambulauit, pro ætate magnificans Deum, & suo gratias referens erectori. Sic deuotos hospites exhilarauit dupliciter hospes bonus: nec modò subijt admiratio pro virtute, sed familiarius gaudium pro persona. Transeamus Parisiensium vota permaxima, concursus intolerabiles, & molestos, qui exhibebantur, honores. Expectant Reges, expectant principes, multitudo incredibilis præstolatur pro verbo pacis, & aduentu tanti præsulis, iuxta Caluum montem in confinio Franciæ & Normanniæ congregata. In cuius occursum non tam currit, quàm aduolat, rex Anglorũ, & ad conspectum longiùs positi equo desilit, immò ruit, amplectitur pedes, cappam detrahit vndique laceratam, vndique decurtatam. Nec particulas tollit, vt cæteri consueuerant, quanuis ægrè ferret antistes. In hoc solo nil sua sibi authoritas poterat suffragari, nil prohibitio, nil indignationis ostensio, nil intentatio maledicti. Causari fratres qui simul venerant, & dicere, (siquidem animum regis exploratum ire volebant.) Inter regias gazas semicinctia quid facient vetusta? Quibus ille tale dedit non sine multorum attestatione responsum: Aliter vobis loquendum fuerat, si sciretis de ipsius cingulo, quod præteritis annis accepi, quantis ægrotantibus remedia, quanta prouenerint beneficia sanitatum.

Regis Franciæ reuerētia erga sanctum virũ.

Sanatur puella clauda.

Item regis Angliæ.

Vide quid tantus rex tribuat eius laceræ vesti

Nota lector

CAP. XXXVII.

Circa eadem loca consederat Archiepiscopus, cum personis magnis habens de reformanda pace tractatum. Et ecce vidua pauper suum magis & suę filiæ incommodum sentiens, quàm regum inimicitias, vel pericula reputans regionum, increpantibus alijs, alijs prohibentibus, irruit, mutam à natiuitate filiam secum trahens. Nec in tanta frequentia personam humilem Archiepiscopus aspernatur, non altum sapiens nec in alto. Inclinatur ad supplicem, & oratione præmissa, insusum proprio sputo pollicem mittit in os puellæ, linguæ eius & labijs imprimens signum crucis. Sic præcipiente eo, verba, quæcunque prædiceret, post eum similiter resonabat: sic deinceps est locuta, sic loquens, reddita matri suæ. Nec mora, necessitudinem matri redhibens alteri filius, claudam attulit in asello. Cuius ille renes & debilia membra consignans, in partem secedere fecit, & diuinam misericordiam præstolari. Post paululùm, filio suadente, vt ascenderet asinum & rediret: Mina, ait, potiùs, mina asinum, & præcede. Sic præcessit ille, & sanata illa secuta est, multis cum multa admiratione prosequentibus eam.

Muta loquitur.

Clauda ambulat.

CAP. XXXVIII.

Altera die cum rege Francorum Ludouico & Anglorum iuniori rege, & Flandrensi Comite, multis vndique circunstantibus, super eodem negocio, pro quo venerat, familiariter conferebat. Interim mater filij iam duodennis, sed ab annis septem eadem mater cæci, ad cuneum illum cum filio supplex & gemebunda peruenit. Videns autem vir sanctus, quòd à ministris regum miseræ mulierculæ negaretur accessus, ab eisdem potiùs eam sibi cum filio præcepit exhiberi. Cuius necessitate comperta, tenens pueri crinem, & misericorditer blandiens, quid optaret, interrogabat. Cui ille: Domine, vt videam. Protulit nummum pontifex, & in manum pueri dedit illum. Intinctis etiam digitis in saliua oris sui, super oculos eius & verticem capitis signum crucis edidit, & paulisper orauit. Intuebantur reges cum cæteris, & mirabantur, inuicèm colloquentes, inuicèm conquirentes, an iocus foret, quod vir sanctus seriùs actitabat,. Intereà cœpit puer paulatim visum recipere, cœpit nummum, quem tenebat, cœpit homines intueri, cœpit gratulabundus & laudans dicere matri suæ: Video mater, video, video arbores, video omnes & omnia, quæ circunstant. Ad hæc illa velut ad altare sacrosanctum conuersa ad præsulem, flexis genibus, porrectis mani-

Cæcus puer illuminatur.

manibus & directis in eum oculis, orationi studiosiùs insistebat. Auditum est & compertum, quia cæcus visum recepit. Ipse quoque Francorum rex, diligentiùs inquisita & cognita certiùs veritate, non dissimulauit flexo genu virtutem in puero adorare diuinam, caput eius oculosque deosculans, & honorans oblatione propria manum eius. Nec mirum, quòd mira deuotio in cæteris etiam secuta est tanti regis exemplũ, tantum miraculum prosecuta. Vide deuotionẽ regis Gallorum.

CAP. XXXIX.

ADuenit intereà caput ieiunij Quadragesimalis, & in cœnobio mortui maris officium illud solenne reuerendissimus celebrauit antistes. Imposuit etiam cineres capiti regis Angliæ benedictos, & suorum, qui propter hoc ad monasterium illud aduenerat ipso die. Cæterùm miles quidam, ante multum tempus balistæ iaculo in tempore vulneratus, & extunc altero oculo nihil penitùs videns, multa precum instantia postulabat eius restitutionem. Excusare cœpit vir Dei, & grauiùs solitò homini dissuadere, ne supra vires suas vel merita sua exigeret tale aliquid ab humilitate sua. Institit tamen & perstitit, nulla dissuasione desperans, sed magnanimior factus in fide. Itaque tangitur, benedicitur & emittitur, præstolaturus misericordiam Dei. Exijt, expectauit, aduertit, & paulatim luce reddita, vtroque vidit oculo, sicut olim. Festinauit quoq; ad regem, gaudium suum domino suo sine dilatione communicans. Sermo procedit in publicum, & opus bonum pulchriùs elucescit in commune deductum: ex multarum denique personis facierum deuota resonat & solennis gratiarum actio & vox laudis. Cineres benedicti. Cæco lumẽ reformatur.

CAP. XL.

QVod deuotus frater Hugo de Aceruilla, monachus Cistertiensis, licèt ignorans ipsam mihi in manibus esse materiam, præsentialiter suggerit, nullatenùs decet omitti. Nempe adstruit fidem religiositas hominis non ignota, & præsertim credibilitas veracissima, & credibilis veritas testimonij eius in conuersatione etiam seculari. Dum venisset Archiepiscopus ad oppidum primum Normanniæ, quod Gisortium nuncupatur, prædictus Hugo, sub rege Francorum militans, à ianitoribus & custodibus oppidi vix impetrauit ingressum. Eadẽ hora vidit oblatum Archiepiscopo puerũ, ab imminentis mortis periculo liberari. Fluxu siquidem narium totus videbatur corporis eius cruor exhaustus, vt vix vitalis caloris aut coloris aliquid appareret in eo. Sic non erat vox neque sensus, non motus aliquis, nisi quantùm mouebatur à suis. Orauit homo Dei super exanguem puerum, cui solum videbatur superesse sepulcrũ, & ex spu-to suo tetigit labia vix tenuiter respirantis. Nec mora: aperuit labia, aperuit oculos, & tanquam rediuiuus apparuit in momento. In pago Parisiacensi cœnobio cuidam Edera nomen dedit, vbi multæ sanctimoniales habitant mulieres. Ibi quoque per sanctum præsulem duobus reddidit Dominus surdis auditum, & viro media corporis parte præmortuo, aridæ manus & pedis restituit sospitatem. Alta quoq; Bruëria monasterium dicitur alterum, religiosi admodùm ordinis fontis Ebrandi, ducentas circiter sanctimoniales fœminas Domino deuotissimas habens. Illic aliæ pœnitentes velut in ergastulo præteriti temporis commissa deplorant, aliæ virgines implorant in thalamo sponsi sui gratiam, modis omnibus contendentes, vt siue præsentes, siue absentes, placeant ei. Ad petitionem ergo Reginæ Francorum visitat ancillas Christi, meritò desiderabilis & plurimùm desideratus antistes, vbi etiam nouum consecrauit altare, & ibidem per signum Crucis puellam cæcam illuminauit. Puer penè exanimis restituitur. Brueria insigne cœnobium. Signo crucis cæca illuminatur.

CAP. XLI.

TRicesimumtertium annum, partem videlicet tertiam numerorũ, quos læua continet, in pontificatu vir beatus implebat, & à partibus ei duabus reliquis parcens, filium dexteræ transferre disponebat ad dexteram diuina vocatio. Nam & numerum ipsum creditur consecrâsse Saluatoris ætas in carne. Accedentem igitur ad cœnobium Bellæuallis, in Chrysopolitana diœcesi constitutum, ardor febrium violentus inuasit, & iuxta vicum proximum, qui domini Martini dicitur, aliquandiù requieuit. Vbi postmodùm ab incolis signum Crucis erectum, & fideliter quamplurimis implorantibus ægris præstita prædicantur remedia sanitatum. Perueniente demum antistite sacro ad monasterium, congregatio omnis exultauit in gaudio, & per loca vicina de ipsius aduentu celebris & iucunda admodùm fama percrebuit. Aegritudine tamen eius audita, qui multorum ægritudines suis orationibus depellebat, metus ingens & mœror subijt, omnes pariter occupans intus & foris. Quos supra vires iam

iamque deficientis corpusculi animus consolabatur inuictus, solitæ benignitatis & hilaritatis gratiam singulis exhibens, suam dissimulans ipse frixuram. Cuius omnis semper actio, omnis affectio, & ipse totus humilitas & deuotio, totus charitas & compassio fuit. Intereà solennitas inuentionis sanctæ Crucis aduenit, in qua Dominus disposuerat eiusdem Crucis fidelissimum adoratorem, feruentissimum amatorem, præconem sedulum exaltare. In qua etiam tricesimustertius annus à susceptione electionis impletus est, vt dies nulla superexcresceret, nulla deesset. Et forsitan minùs id fuerat attendendum, nisi quia Saluator quoque, vt quidam sapiunt, ipsum sibi numerũ à conceptione ad passionem vsque compleuit. Præuenerat autem Dominicis sacramentis exitum præmunire, quorum fuerat multo tempore deuotissimus executor. Omnibus tandem ritè completis, in medio psallentium & orantium filiorum, quibus paternæ benedictionis hæreditatem legauerat locupletem, feliciter est appositus ad patres suos. Ad quem multæ priùs ecclesiasticæ & seculares personæ, humiles & honorabiles, ex eadem regione conuenerant: sed ad eius præsertim exequias innumerosior, si tamen numerabilis, multitudo concurrit. Excubias ergo peruigiles circa sacratissimum corpus diebus noctibusque duabus in psalmis & canticis spiritualibus celebrârunt. Tertio demum die ab Archiepiscopo Chrysopolitano, per ipsius opem & operam iam catholico, cum Abbatibus plurimis coram sacro altari, in honore beatæ Mariæ semper virginis dedicato, sepultus corpore, virtutibus viuere comprobatur. Et quoniam annos natus fermè viginti, ad monasterium sese contulit Bonæuallis, vbi circiter decem annos, & tantundem in Stamedio consummauit, additis triginta tribus in episcopatu completis, ad septuagintatres numerus annorum vitæ eius assurgit. In cuius transitu annus erat millesimus centesimus septuagesimusprimus ab incarnatione Domini nostri Iesu Christi, qui cum Patre & Spiritusancto vnus est super omnia Deus benedictus in secula, Amen. Octauo Idus Maij, dies natalis eius: tertio Idus Septembris, Translatio eius.

Nota præclarum encomiũ tanti viri.

Vir beatus migrat' è corpore.

Obijt anno Christi 1171. ætatis suæ 73.

TRANSLATIO S. NICOLAI EPISCOPI EX MYRA LYCIAE VRBE AD APVLIAE OPPIDVM BARIVM

vel Barum: scripta ab Ioanne Archidiacono Barensi, iubente Vrsone Barensi & Canusino Archiepiscopo, circa annum Domini millesimum octogesimumoctauum, aut circiter.

PROLOGVS.

Niuersis Christi Ecclesijs literis nostris cognoscenda significamus, quæ miranda, laudanda & veneranda nostris in temporibus Nicolai beatissimi famuli sui meritis pro sanctissimis omnipotens Deus mortalibus insinuare dignatus est: videlicet qualiter de Myrea metropoli Barensibus per pontum transferentibus, illius artus sacratissimi Barum sunt apportati: vbi sunt etiam innumeræ ostensæ virtutes & stupenda miracula: quæ non solùm generationi præsenti vel voce vel scripto notificare curamus, sed etiam nostra post tempora generi venturo memoria & relationibus digna diligenter relinquere laboramus. Nos etenim certissimè nouimus, omnis quoque totum per orbem diffusa frequentibus argumentis est experta fidelis Ecclesia, quoniam licèt maiestas omnipotens aliorum sanctorum pro meritis apta & gratissima beneficia suis Christicolis dignatur concedere: maximè tamen pro huius sæpissimè largiri non distulit, quæcunque appetuntur suffragia illius inuocato pro nomine. Etidcircò sub isto vocabulo plures per omnes nationes & prouincias, vbi Christus Dominus colitur, quàm aliorum sanctorũ consecratæ inueniuntur basilicæ: & mortales plures sunt, qui sancti huius solennia celebrant, quàm qui aliorum. Pro quo enim tam celeriter aliquis aliquo in periculo positus sensit cælitùs adiutorium? Neque enim hoc proferimus, vt sanctis derogemus alijs, vel animaduersione illorum merita minuamus: sed istius virtutes prædicamus, vitæque continentiam & constantiam miramur, & mirando collaudamus, qui tantam apud Deum hac in vita & post hanc vitam obtinuit & obtinet gratiam. Quam ob rem nec minori lætitia & celebritate ista, quæ est in Translatione, debet à fidelibus honorari festiuitas, quàm illa, quæ sua de dormitione celebratur solennitas.

S. Nicolaus quàm celebris in Ecclesia Dei.

Festũ translationis S. Nicolai.

nitas. Virtutum enim signa & tunc & modò manifesta claruerunt, æqualia & innumerabilia. At fortassis festiuitatem istam non omnes æqualiter celebraturæ sunt Ecclesiæ: Barum tamen tota cum Apulia laudibus dignissimis precibusque humilimis quotannis magnificare non negliget. Hoc etenim maximè tanto thesauro ditatum, tantaque dignitate illustratum videtur. Istud autem omnibus de alijs nequaquàm ambigimus fidelibus: Verùm nihilo minùs asseuerare volumus, quod certissimè nouimus, quoniam mirandum venerandumque habetur & habebitur ab omnibus, quod omnium conditori hac in tempestate mortalibus ostendere, vt prædictum est, placuit. Quod ego Ioannes Barinæ Archidiaconus ecclesiæ per iussionem domini mei & patris Vrsonis Barensis & Canusinæ Archiepiscopi ecclesiæ, qualiter sit actū, breuiter & liquidè, feriatim quoque pandere non grauabor.

Ostquàm beati Nicolai substantia incorporea & inuisibilis à corporea visibilique fuerat substantia separata, & ab spiritibus vranicis in præparata requie collocata, multi Imperatores, multique potentes mortales, artus illius fragratissimos de vrna, qua manebant reconditi, summo conamine tentauerunt abripere, propriamque ad patriam transportare. Nanque vnus de palatinis magnatibus hoc pro auferendo & afferendo thesauro suo ab Imperatore legatus, cuius Myrea tellus parebat imperio, ad ecclesiam vbi sanctum iacebat corpus aduenit. Qui cernens propter quod venerat non se posse perficere, beatum Nicolaum flagitare cœpit humiliter, vt si loco ab illo transmutari se non permitteret, vel aliquam videndam sibimet particulam dignaretur concedere, quam osculari valeret. Cuius postulationi sanctus Nicolaus non defuit, sed quod rogauerat adimpleuit. Nam vbi de liquore vrnæ cum peniculo, sicut solitus erat, extraxisset ecclesiæ minister, dens vnus statim cum illo extractus apparuit. Quem maxima cum lætitia suscipiens ille, Deo eiusque famulo Nicolao gratias agere, & oscula figere frequentissimè cœpit. Quem aurea capsellula mox inclusit, & super altare, quod ibi aderat, posuit. Cumque post paululum aspexisset, manare oleum illa de capsellula multum vidit. Inuoluit ergo eam pallio, putans hoc posse modo illum intus perstringere, ne foras exiret ampliùs, liquorem: sed frustrà. Nam quanto plus circunligabat, tanto liquor ipse circumuoluta pallia madefaciens potiùs emanabat. Ergo desperare cœpit, quia non posset habere in occulto, sicut optauerat: idque Domino manifestante cognouit. Ipse etiam beatus Nicolaus in somni visione fertur apparuisse, dentemque supradictum præ manibus tenens & ostendens dixisse: Ecce postulationi tuæ satisfeci: ferre autem tecum vt voluisti non poteris, quoniam separari ab alijs membris meis vel minimam particulam non permitto. Ille autem euigilans, & animaduertens tantummodò imaginationem somni fuisse, dentem vbi posuerat non inuenit. Hoc quidē in Græcis voluminibus significatum inuenimus, quod idcircò nostræ relationi prænotauimus, quatenùs ostenderemus, quia omnipotens Dominus sui famuli corpus exinde, vbi fuerat hactenùs, per tot curricula temporis non permisit transmutari.

Maij 9. Cap. 1.

Multi Imperatores & proceres S. Nicolai reliquias ad se transferre conati sunt.

Nota rem stuporis plenam.

Animaduertēs, pro existimans.

Porrò sicut in vera Græcorum reperitur historia, iste sanctissimus pontifex in synodo Nicena fuisse legitur oppidò iam senex: in qua præsidente beato Papa Syluestro, magnoque principe Constantino, Arrius suis cum fautoribus condemnatus est. Ipse autem beatus Nicolaus paucis pòst diebus superuiuens, cælo spiritum reddidit, corpus solo tradidit. A quo tempore vsque ad eius sancti corporis translationem, secundùm eorundem calculationem, ducentarum ferè Olympiadum curricula transierunt. At verò secundùm nostram supputationem, ex quo Verbum Dei caro factum est, & habitauit in nobis, anno millesimo octogesimo septimo, Indictione decima, quidam Barenses cum tribus nauibus Antiochiam negotij causa proficisci voluerunt: ijsque iam passis velis regna super Neptunia volantibus, nautæ prædicti quasi diuina inspiratione commoniti, mutua inter se sermocinatione de tanto rapiendo thesauro conferre cœperunt. Quidam autem ex ijs ad tentandum id hortabantur: posse enim hoc diuino perfici adiutorio, veluti iam scirent certissimè,

Cap. 2.

Id est, mille annorum.

constanter asserebant. Aiebant Ecclesiam solitariam, clero populoque vacantem, & idcircò neminem fore, qui ipsis obstaret. Alij autem ne hoc tentarent dissuadebant, facinus clarissimum & difficilimum fieri posse desperantes.

Cap.3. Vt autem Myream lætantes accesserunt, ad litus ancora de prora iacitur, stant litore puppes. Habito statim inter se consilio, peregrinum quendam, quem * pupatum secum vehebant, præmittunt exploratum. Qui rediens, in castro, quo sancti erat basilica, Turcos non paucos renuntiault adesse. Ille enim, qui eidem castro præerat, ibidem defunctus iacebat, & ea causa ad exequias funeris conuenerunt. Quo audito, expansis carbasis ilicò versùs Antiochiam proras ratium direxerunt, paucisque diebus secundo cursu ad eam peruenerunt ciuitatem. Vbi nauem Venetorum inuenientes, de varijs rebus, vt assolet, percontari cœperunt. Erant enim quidam ex nostris Venetorum cognati & amici, cum quibus de corpore beati Nicolai mutuò confabulabantur. Veneti verò id quod dudum animo conceperant, edere verbis nequaquàm dubitauerunt. Nam & palos ferreos & malleos præparatos se habere confessi sunt, & quòd tentare deberent inter se iam consultâsse, illis pandere non distulerunt. Quod cùm nostri Barenses audissent, ad hoc incipiendum & perficiendum maiori etiam desiderio sunt accensi: & non tam pro sua gloria & honore, totiusque patriæ nostræ decore & ornamento audaciores & ardentiores esse cœperunt, quàm ob vitandum dedecus & vituperationem sui: veriti ne fortè Veneti id perficerent, atque inde ipsi ignominiæ nota afficerentur. Quapropter etiam maturauerunt negotium, cuius explendi causa iter susceperant, vt inde ocyùs remearent.

Veneti vt se cōparārint ad tollēdas S.Nicolai reliquias.

Cap.4. Eo expleto, cùm iam redirent, & prospero Austro velis turgidis vndas æquoreas carinæ sulcarent, ad Myreumque litus appropinquarent, transire illud vltraque tendere voluerunt. iam enim deferbuerant, & velut tepidi ex priore facti erant ardore. Ambigere enim cœperant, quòd rem difficilimam se moliri non ignorarent: tum quoque cursum velocissimum habere videbantur. Itaque iam intermittere voluerunt, quod priùs consuluerant: sed diuina dispositio, quæ hoc perficiendum constituerat, non intermisit. Nam imperante potentia creatoris, ad sua mox rediens loca syluia turbidus Auster, & nimius gelidis Boreas est missus ab antris. Ita ergo inuiti steterunt, qui modò spontanei noluerunt. Exploratores deinde præmiserunt: qui redeuntes nuntiauerunt ecclesiam esse solitariam, clero & plebe vacuam: tribus tantummodò custodientibus monachis, neminem impedientem, nullumque illic esse resistentem. Indigenarum enim exigentibus meritis, ea desolatio & deuastatio iusto Dei iudicio illi regioni accidit, quam gens infidelis inuaserat, suoque dominio subdiderat, eaque causa deserta remanserat. His auditis, arma continuò comprehendunt, paucisque relictis, qui naues interim custodirent, instructa acie benè muniti & cauti, tanquam hostibus obuiàm ituri, pergere cœperunt. Metuebant enim sibi, quòd terra illa genti infideli subdita esset, longeque à litore locus, ad quem ibant, plùs minùs spatio trium milliariorum abesse videretur.

Barēses nō sine nutu diuino coguntur ijs obtinendis operam dare.

Cap.5. At vbi ecclesiæ claustra ingressi sunt, arma deposuerunt, ædemque sanctam humiliter suppliciterque subierunt, & Sancto preces obtulerunt. Finitis omnium precibus, antè dictos custodes sine dilatione de sancto corpore percontati sunt, & vbinam iaceret. Quibus illi, Hoc loco, inquiunt, sicut à nostris accepimus decessoribus, sine ambiguitate repositum credimus. & his dictis, locum ostenderunt. Deinde sancto de liquore more solito extrahentes, illis tribuerunt: de quo cùm acciperent quidam in sua vascula, Lupus presbyter Barensis illorum comes in vitream ampullulam de eodem excepit: quæ alto loco interim dum loquerentur, vt quæ securè illic seruaretur, reposita, casu improuisò in pauimentum marmoreum cecidit, sed nihil de sua integritate amisit, solidaque, vt priùs fuerat, non sine omnium, qui aderant, admiratione de pauimento leuata est. Tum verò cœperunt cum monachis suprà dictis quasi tentantes colloqui, dicereque se velle inde sacrum corpus tollere, & ad suam patriam transportare. Hac enim causa, inquiebant, à Romano Pontifice missi venimus, tribus aduecti nauibus. Si consentire nobis in hoc volueritis, dabimus vobis de vnaquaque puppi centum aureos solidos. Hoc illi audientes, stupefacti & pauore correpti sunt: &, Quomodò, inquiunt, istud attentare

Illustre miraculum.

Nota quanti olim fecerint sacras reliquias.

&

& perficere audebimus, cùm nullus mortalium id hactenùs impunè attentauerit? Quis autem tam sit temerarius, vt tantæ mercis vel emptor vel venditor esse velit? aut quæ tanti erit pretij res ramque admirabilis, vt tanto possit thesauro comparari? An verò aurum vel argentum vel lapides pretiosi ei possunt æquari? Si domini terrarum non temeritate, sed ne precibus quidem & supplicationibus istud conari sunt ausi, quo pacto id vos ad effectum perducere valebitis? Desinite ergo tantum persequi nefas.non enim diuinæ id gratum est voluntati. At tamen, si sic vultis, periculum facite. ecce locus hic est. Hoc autem dixerunt, nullo modo putantes fieri posse,quod illi volebant. Tot enim cursibus exactis solaribus, neminem mortalium nouerant,qui vel occultè furari, vel palàm vi rapere, vel à Domino precibus id impetrare hactenùs valuerit.

Cap. 6.

His atque alijs inter ipsos alternatim habitis sermonibus, animare se inuicèm, & vt auderent statimque inciperent consilium habere cœperunt. Non enim illis opportunum erat aut commodum, sed oppidò sinistrum & inconueniens vlteriùs rem differre. Solari enim lampade ad occasum vergente iam aduesperascebat: resque ipsa & locus peregrinus, reditusque ad naues dilationem ac securitatem illis minimè permittebant. His ergo conuenienter prudenterque prouisis, sæpè nominatos monachos primò comprehendunt & tenent: deinde speculatores constituunt, qui vndique venientes prospectent, ne quid ab improuiso, quod neutiquàm vellent, illis incommodi accideret. Stabant etiam hinc inde armati per tramites,vt fortuitò aduenientes caperent, nec abire finerent: nec adeò pauidi erant, tametsi numerus armatorum non excederet quadraginta & quatuor iuuenes, sed audacissimos, quin hostibus quadruplò pluribus fortiter vellent obsistere, nec verterent terga, aut illis manus traderent. His autem cautè prudenterque foris ordinatis, intus presbyter ille, quem suprà nominauimus, & alter consodalis Grimoaldus nomine, cum paucis alijs in ecclesia stantes preces inchoant, quæ vsitato more litaniæ vocantur. Sed timore pariter & tremore correpti, ac velut dementes effecti, linguæ instrumento impedito, quæ inchoauerant clariùs exprimere non valebant. Intereà Matthæus vnus ex nautis,ferreo arrepto malleo pauimentum marmoreum percussit & fregit, sub quo cæmentum reperiunt. Quo comminuto & eiecto, vrnæ dorsum marmoreæ confestim apparuit. Hinc ergo exorta lætitia, magis ac magis fodere, veteremque iuncturam calcis eum asciola quadam rumpere ac dissipare,fragmentaque eijcere non tardabant. Quibus eiectis,forisque pila detecta,atque à iam dicto iuuene malleo percussa, fragrantissimus subitò ac suauissimus odor exiuit,qui mira eos, qui aderant, suauitatis delectatione impleuit.

Barenses serio se accingunt ad S. Nicolai reliquias auferendas.

In marmorea vrna ex condite fuêre.

Cap. 7.

Idem verò iuuenis immittens manum, primoque liquorem attingens, sensit esse valdè copiosum,ita vt vrna eadem,quæ non parua erat, quasi vsque ad medium plena esse videbatur. Deinde immergens dexteram, thesaurum pretiosissimum, quem inaestabili desiderio quærebat, inuenit: inuentumque impauidus celeriter extraxit. Nam sicut ipse nobis retulit, verbis credibilibus fidem faciens, nunquàm se tam securum atque interritum stetisse fatebatur. Vnde quis ambigat tanto in opere, ne formidaret, ope Angelica eum fuisse confirmatum? Expositis autem membris cæteris confusè ac temerè,caput adhuc deerat. Quo nondum reperto, tristes aliquantulùm sunt effecti. Quapropter inclinans se iuuenis ille,non vt priùs solis immersis manibus in multo liquore quæsiuit illud, verùm etiam audacia temeraria pedibus ingrediens (Sic enim necessitas admonebat) sanctum caput hinc inde quæsiuit: repertoque egressus est, salutifero de latice vestibus & toto corpore madefactus. Factum id est duodecimo Calendas Maij. Intereà quidam ex circunstantibus nautis clanculùm de sanctis reliquijs minimas particulas auferentes, occuluerunt: sed frustrà. Vt verò confitentes hoc factum suum cæteris artubus illas restituerint, suo loco posteà ostendemus.

Multum ex eis olei manat.

Caput eius reperitur.

Cap. 8.

His ita consummatis, loculus illis deerat, in quem sancta illa omnipotentis Dei inferrent munera. Nanque inopinatò & ex improuiso istud eis euenerat, & idcircò nihil tale præparatum secum attulerant, quo exciperе illa honesteque componere possent. Sed tamen alterius ex ijs, quos diximus, presbyteris exuta quam induerat tunica, quæ aliàs paludamentum vocatur, prout poterant ea inuoluerunt: statimque iubeunte Lupo presbytero, per humeros eius guttulis odoriferis deeur-

Guttulæ odoriferæ defluunt à reliquijs eius.

decurrentibus, onus leuissimum, nulla terreni ponderis grauitate molestum, cùm omnes essent armis accincti fulgentibus, asportârunt, prædam sanctissimam non ex hostibus ferentes, sed ex Dominico gazophylacio, diuina largiente gratia, sumentes, thesaurumque venerabilem de arca sanctissima furto laudabili tollentes, non sine Angelico, vt putamus, comitatu, exultantibus animis cum laudibus altisonis, quantum quidem laici sciebant, ad litora properè remeabant. Nec deerant nonnulli, qui de sancto vrnæ, quam ruperant, marmore frusta quæ poterant secum auferrent: è quibus in minutas diuisis particulas à multis pontificibus per Italiam multa sunt altaria tabulæque itinerariæ consecratæ. Idem factum est & de panno illo nimiùm madefacto, quo artus venerandos inuoluerant. Quippe vtrunque sanctificatum est, & ob hoc valdè venerandum, atque in huiusmodi locis honorificè recondendum.

Cap. 9. Obseruapium nautarũ studium.

Vt autem ad ponti aduenête confinia, sanctasque deposuêre reliquias, orta est inter illos contentio, quinam ex illis, aut cuius nauis ferret onus illud desiderabile. Optabat enim vnumquodque sodalitium in suo illud portare nauigio. Quis enim tantum nollet seruare & custodire patronum, à quo se ipse potiùs seruandum & custodiendum, atque ex omnibus aduersis eripiendum non desperaret? Placuit tandem omnibus, vt omissa hac contentione, illius nauis sodalitas secum veheret, in qua nauta erat huius operis audacissimus effector: ea tamen conditione, vt priùs iusiurandum darent, se sine cæteris nihil de sancto corpore acturos vel constituros. quod quidem ita factum est. Concordia ergo inter illos hoc modo composita, ratem ascendunt, & alio illud inuoluentes panno candido & nouo, priore ablato, in ligneum imponunt vasculum, in quo laticem vel temetum nautæ seruare solent. Intereà fama pernicibus alis volitans, incolis Myrei castri, quod non longiùs milliario vno ab eadem ecclesia in monticulo quodam situm est, aures multorum tristi voce percutiens, id quod gestum erat nuntiauit. Concurrentes ergo vndique cursu velocissimo, irati nimiùm ac tristissimi, tendebant ad litora, ob raptumque pastorem & dominum lugentes amarissimè, crines & barbas euellere diutissimè non cessârunt, & vocibus luctuosis, perinde ac si charissimi propinqui alicuius corpus exanime libitina ferrent, ita clamitabant:

Dolor Myrani populi ob ablatas S. Nicolai reliquias.

Tempore quid miseris heu nobis accidit isto,
Quo patriæ nostræ dedecus aspicimus?
Munera tanta Dei multos seruata per annos,
Tam facili raptu perdidimus subitò.
Hactenùs hoc fuerat Lyciæ ditata superno
Thesauro tellus, ac decorata nimis:
Laudibus eximijs totum celebrata per orbem,
Et munita patris magnanimi meritis.
Infelix Myrea tuis spoliata manebis
Cultibus & donis, mœstaque semper eris.
O Nicolaë pater toto venerabilis orbe,
Cur patriam nostram deseris, immò tuam?
Hîc genitus fueras, sanctisque parentibus altus:
Hîc puer & iuuenis, virque senexque pius.
Hîc pater & dominus, pastor custosque benignus,
Hactenùs hac patria viuus & exanimis.
Qualibet hanc miseram quotiês aduersa premebant,
Auxilium petijt mox pater alme tuum.

Inuocatio Sanctorum quid conferat.

Rebus in aduersis aderas spes vna salutis,
Munimen tribuens supplicibus populis.
Quorum tu precibus præsens venerande fauebas,
Votaque suscipiens, quæque rogata dabas.
Vndique currebant cunctis è partibus orbis,
Ad sacrum tumulum sæpè salutiferum.
Nouerit heu vacuum simul ac quem turba fidelis,
Omnis cessabit cultus, & omnis honor.

Munera

Munera quippe Dei deerunt,& gratia prima:
Historiæ solum nomen erit veteris.
Pastor oues proprias cui nos committis alendas?
Te linquente gregem,mox lupus adueniet.
Virtus,solamen nostrum,decus omne,leuamen:
Tu spes vna,salus,causaque lætitiæ.
Væ nobis miseris,hæc omnia perdimus: at nos
Hinc subit & luctus,perpetuusque dolor.
Heu cui tale nefas fuit hæc permissa potestas
Efficere,& tantum sic violare locum?
Et malè tractauit cuius temeraria dextra,
Fecit & hoc furtum quis modò sacrilegus?
Sed fortunati,qui prædam fertis opimam,
Nos infelices occupat omne malum.

Cap. 10.

Hæc & alia tristitia & dolore atque ira cogente conclamabant lugentes, ac deinde ad propria mœstissimi lachrymisque madentes remeabant. Inter abeundum autem frequenter vultus conuertebant ad litora, nauesque respiciebant. quippe in quibus & illorum & totius patriæ decus & gaudia ferebantur. Interdum verò inhiantes & tanquam versi in amentiam restabant, atque vt leænæ toruæ, cùm sunt fœtæ,& tigrides asperrimæ fremebant. Illis denique mœrore conscio abeuntibus, lentisque gressibus atenas calcantibus, isti comitante lætitia, exultantibus animis, rudentes celeriter exoluunt à litore, suaque assidentes per transtra, alacriter remigare cœperunt. Quanta enim illi non absque animi stupore tunc hilaritate persusi fuerint, nec voce proferre, nec literis explicare, nec animi consideratione consequi possim. Nauigantes autem, nocte illa in insulam, quæ Cacabum dicitur, delati sunt: qua relicta, laborante remigio ad Maiestras insulas (sic enim nominantur) profecti sunt. Inde recedentes, cum multa remigum fatigatione ad loca Macri appulerunt. His enim tribus noctibus, geminisque diebus admodùm illis aduersante Borea nauigârunt. Vnde etiam quidam inter se colloquentes, fluctuantibus & turbatis animis dixerunt: Quid ita nobis infestus est hic ventus, nec quiescit? Forsitan aliud nobiscum vehimus: non illud quod autumamus. Aut si re vera corpus S. Nicolai ferimus, fortassis non ei placuit id quod fecimus, atque ea causa male egimus,& vlteriùs illud ferre non valemus.

Exultabundi auehunt Barenses S. Nicolai reliquias.

Cap. 11.

Ex ijs autem vir quidam Eustasius nomine, nocte sequenti fertur vera somnij visione vidisse, immò huiusmodi passionem sensisse, hyrundines eius linguam mordicus apprehensam malè tractantes atque cruentantes. Qua illic visione perterritus & expergefactus, de cubili surgens nequaquàm tacere voluit quod viderat, sed socijs omnibus, metu necdum de pectore recedente indicauit, asserens quòd verè sint membra sanctissimi Nicolai; nec dubitauit vlteriùs benè illi placuisse quod fecerant. At tamen illi de contrario vento perrexerunt inter se conqueri, & cur illis ea aduersitas accidisset percontari. Tum verò quidam ex ijs, ceu vates veridici, talia dicebant: Venti isthæc aduersitas, quæ nostrum impedit iter, vt nos quidem putamus, non priùs cessatura est, donec artubus cæteris particulæ illæ, quæ separatæ sunt, coniungantur. Reuerà enim quidam ex nostris occultè de sanctis abstulêre reliquijs, easque apud se absconditas habent. Sed si læti cupimus omnes redire in patriam, sancto restituatur corpori, quicquid à quolibet sublatum est. Singuli etiam iureiurando firment se nihil eiusmodi penès se occultatum habere, vt ab omnibus suspicio omnis amoueatur. His dictis cùm omnes assentirent, singuli singulas, quas abstulerant, particulas ostenderunt: & in ijs Romoaldus quidam duos sancti viri dentes & exiguos articulos protulit: alter de sancto liquore omnino madidum marsupium, vbi seruauerat quod furtim abstulerat, se inuenisse confessus est. Ijs ergo particulis cæteris artubus adiunctis, singuli proposito Euangelij codice iuramento satisfecerunt, se de S. Nicolai reliquijs nec habere quicquam absconditum, nec scire quenquam alium habere. Cùm hæc ab omnibus vnanimiter facta fuissent, iam minimè deinceps senserunt aduersa ventorum spiramina, quodque priùs inconsultè gesserant, de eo postmodùm se benè consuluisse apertè cognouerunt.

Visio cuiusdam.

Restituuntur ablatæ particulæ de reliquijs,& redit ventus secundus.

Cap. 12.

Flante ergo prospero vento, latumq; carinis æquor sulcantibus, Domini collaudantes

tes magnalia, lætissimi cursu vehebantur citissimo, & sicut postea itinere iam peracto compererunt, prædictum illis fuit quiddam valdè mirabile. Nanque vni ex nautis, cuius nomen erat Disigius, cùm quies soporifera eius membra reneret, apparens imago viri venerabilis fertur dixisse: Nolite timere, sed constanres estote: quia vobiscum ero. Et ille, Quis tu, inquit, es domine? Cui sic responsum venerandus reddidit heros: Sum Nicolaus ego, vobiscum qui modò dego. Et vt me verum experiamini dicere, die vicesimo, à quo corpus meum abstulistis, Barinum portum intrabitis. Hæc vbi imago illa locuta est, ab oculis illius euanuit. Hoc autem ille euigilans omnibus enarrauit. Atque id ita demum, vt prædictum fuit, euenisse constat. Hinc igitur tanto confisi miraculo, minimè iam pelagi minas exhorrebant, nec rabidos ventorum impetus, vt perpauidi nautæ solent, expectabant, nec potestatem ponticam contra se futuram metuebant: quippe qui illum, per quem tempestates terribiles sæpissimè quieuerunt, secum per pelagus securi ferrent. Porrò illis gaudentibus, & medio pelago carinis currentibus, auicula quædam ex improuiso apparuit: quæ huc illuc intra nauem nunc volitans, nunc pedibus inter nautas ambulans, quasi mansueta & domestica, & quæ capi non renueret, ibat & redibat, ascendebat & descendebat. Quam illi vultu hilari aspicientes, mirabantur non solùm eius mansuetudinem & circuitiones, sed etiam aduentum. In medio enim æquore ventosis alis volantibus nauibus, ab insulis & tellure longissimo interuallo separati videbantur: atque inde animaduertētes vnde ea aduenisset volucris, lætitiam simul & admirationem conceperunt. Cùm autem aliquantisper intra ratem hac illac deambulâsset, ab oculis omnium est ablata, nec vsquam ampliùs visa. Læti igitur ex eo effecti sunt, quod visu corporeo conspexerant: quandoquidem aliud in illa volucris specie fuisse, interiori speculatione colligebant & credebant.

Visio Disigij nautæ.

Mira quidam de auicula nautis se adiūgente familiariter.

Cap. 13. Sed maiori quotidiè exultatione afficiebantur. Crebrò nanque inter lucem & tenebras odorem suauissimum, mirabilem & incognitam spirantem fragrantiam, sentiebant. Atque ijs omnibus meritò exhilarati, ad portum S. Georgij paucis diebus appulerunt: qui locus à Barinis mœnibus non ampliùs quinque abest milliarijs. Vbi ex vasculo suprà memorato sanctas extraxère reliquias, & in capsella lignea, quam in itinere parauerant, digna priùs veneratione eas exosculantes, quantùm quidem potuère, honorificè eas condiderunt, & extrinsecùs pallio strictè contexerunt. Interim quosdam de suis nuntios præmiserunt ad Clerum populumque Barensem: qui cùm illos audiuissent, confestim ciuitas tota gaudio inopinato, nouo & mirabili est repleta: omnique mox dilatione remota, vterque sexus & omnis ætas, atque adeò etiam infirmi ad litora conuenerunt. Nanque ferè viri omnes & mulieres, senes & iuuenes, anus & iuuenculæ, pueri & adolescentulæ, infantuli & infantulæ naues sæpè dictas, tantam Baro cunctæque Italiæ lætitiam afferentes, intentis obtutibus & iucundissimis animis venientes expectabant.

Obsecua de odore mirifico.

Vide studiū priscorū erga sacras reliquias.

Cap. 14. Vt autem iuxta portum applicuerunt, cuinam viro ecclesiastico & religioso tantum thesaurum porrigerent & committerent, ignorabant. Vrso enim Barinorum Archiepiscopus, vir religiosus, Deoque dignus, & dominis Italicis notissimus & familiaris amicus erat tum apud Tranum, cum quo & nos illo die eramus. Nauis enim illic præparata stabat, quam post diem alterum ingredi statuerat, causa orationis Hierosolymam profecturus. Porrò legatus ad eum festinus venit ciuium Barensium cum literis, quæ omnipotentem Dominum tam mirifica dona ecclesiæ Barensi ipsius tempore concessisse significabant. Omisso ergo ille cœpto itinere, immensa repletus lætitia, Barum sibi properè petendum existimauit. Interim nautæ Eliæ Abbati cœnobij S. Benedicti, quod supra portum situm est, capsellam sacras reliquas continentem commendârunt: quam ille suscipiens, in eadem beati Benedicti ecclesia nono die mensis Maij, in quo translationis est constituta celebrari solennitas, tribus diebus & noctibus cum fratribus suis diligenter & cautè custodiuit. Nam inde posteà fuit ablata, & ad curiam, quæ dicitur Catepani, deportata. Inter ciues nanque Barenses ciuilis dissensio & seditio exoriens, in duas est partes diuisa. Alij enim in hac ciuitatis parte, alij in altera Sanctum collocare nitebantur. Quid autem inter illos euenerit, per notas vocum nolumus nostris mœrendum relinquere posteris: sed malumus silentio sempiterno teneri, & obliuione ignorari. Tandem verò adueniēte Archiepiscopo, nautæ & ciues rogauerūt illū, vt capsellam illam intra curiam suam sineret reponi, quòd locus illic esset aptus & amplus, ibique propria ecclesia construeretur. Quorum ille postulationi consensum

sensum præbuit: & mox cum episcopis & clericis omnique populo ciuitatis nudis pedibus illuc pergens, de medio curiæ abstulit, & in ecclesia beati protomartyris Stephani, quæ paucis mensibus ante annos tres fabricata fuerat, deposuit. Deinde solicitè cogitare cœperunt, cui viro idoneo, digno & fideli tantum thesaurum fideliter custodiendum committerent, qui & oblationes fidelium susciperet, fideliterque ad necessaria basilicæ opera seruaret, omnibusque præesset vtilitatibus prouidus dispensator. Sed neminem alium tantæ rei magis idoneum hac tempestate reperire potuerunt, quàm antè dictum Eliam Abbatem. Itaque omnium consensu & fauore Archiepiscopus loculum corporis & cætera suprà memorata illi commisit, agendisque omnibus eum præpositum esse voluit. Ecce sententiam ergastulquiat

Hæc ferè omnia, quæ hucusque per notas vocum & mentis stylo inculto, pro tenuitate ingenioli nostri consignauimus, omnipotens maiestas per mortalium actiones operari dignata est: cætera quæ sequuntur, ipsa sola operata est, signa videlicet virtutum suarum innumera & miranda. Placuit enim diuinæ omnipotentiæ, quod actione temeraria factum videbatur, sua confirmare operatione mirabili. Ambigebant enim non pauci fideles, & idcircò tanta gratia & gloria & sublimitas ex diuina dispositione Barum aduenisse, totamque Italiam illustrâsse, non rara mentis ratione credebatur. Vt enim initio diximus, permulti principes id frustrà sæpè conati fuerant. Si quis autem quærat, vel secum tacitus miretur, cur quod illis per tot secula negatum est, istis Deus concesserit, respondeti illi potest: Causam nos nescimus. Quis enim cognouit sensum Domini, aut quis consiliarius eius fuit? Hoc solum nouimus, quòd illis tunc noluit isthuc concedere, quod istis cùm sibi visum fuit concessit. Id verò non dubiè possumus conijcere, quòd pro salute Italorum, immò totius Europæ de Asia vsque Barum munus hoc gratissimum prouisor omnium transferri imperauit. In hac enim solà mundi parte, id est, Europa, catholica pietas abundantiùs & perfectiùs colitur: in alijs verò aut vix alicubi, aut nusquam. Collaudare igitur Dominum oportet fideles omnes prouincias, & benedicere, eique grates dignissimas agere, quòd dignatus est respicere populum, quem suo sanguine redemit: cui hoc tempore tantam voluit impertire gratiam, vt per medelam, quam alij sentiunt, alij fieri cernunt in corporibus, animarum perpetua sanitas acquiratur. Neque enim credendum est, quòd pro solis corporibus sanandis, quæ sunt quandoque in cineres redigenda, hæc voluerit Dominus noster suis fidelibus præstare beneficia: sed post visibile medicamentum, inuisibilis necesse est medicina requiratur. Vtrunque enim sanare Saluator non despicit, qui vtrunque creauit: si tamen humilis præcedat supplicatio, cordisque contritio. Cor enim contritum & humiliatum Deus non spernit. Etsi autem totius Hesperiæ ciuitates & prouinciæ de tam mirifico munere iure congratulari videntur, at tamen Barum maxima & singulari ac velut propria quadam excellentia præfulgere conspicitur. Nam diuina imperante potentia, dimissa patria, in qua ortus fuerat, relicta episcopali cathedra cui præfuerat pontifex pius & venerandus, postremò quasi postpositis totius orbis terrarum partibus alijs, hanc sibi delegit beatus Nicolaus sedem, vbi corporis eius ossa sanctissima quiescant. Cur autè hîc, & non alibi, cùm sint & maiora, & meliora, & digniora loca, nemo à nobis curiosiùs inquirat. Nosse ea sufficiat, quæ superiùs annotata sunt. Gaude igitur Barū gaudio singulari, sed in Domino. Gaudete iusti, ait Propheta, in Domino. Et Apostolus: Gaudete in Domino semper. Exulta Barū, sed in Domino, qui hanc exultationem sola gratia sua, non præcedentibus meritis tuis tibi præstitit. Gloriare, sed in Domino, qui præ cunctis telluris partibus tanta te gloria sublimauit. Hoc enim modo in Domino te conuenit gaudere, lætari, exultare & gloriari, vt in primis fateatis non te meruisse tantam à Domino percipere gratiam. Quæ enim tua merita hoc digna munere fuère? Deinde in superbiam ne efferaris, sed prona mente humilieris. Qui enim se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur. Humiliaberis vtique ex hoc, vnde humilitatem concipere debes, si te inde exaltaueris, vnde te oportet omnem superbam elationem respuere. Neque enim omnipotens Dominus idcircò hoc te ornauit & decorauit diademate, vt vitijs & criminibus adijcias incrementa: neque proderit tibi in ossibus beati Nicolai habere fiduciam, quòd Deo iubente intra mœnia tua quiescant, si prauis & probrosis moribus diuinæ contradicas voluntati. Sic nanq; Iudæi, spretis Domini nostri Iesu Christi mandatis & virtutibus, in Moyse se fiduciam habere dicebant, quibus idem Saluator, Moyses, inquit, in quo speratis, ipse vos accusat. & propheta: Populus iste, inquit, labijs me honorat: cor autem illius longè est à me.

Cap. 15. Esa. 40. En quantū prosint sacræ reliquiæ obtinentibus eas. Psal. 50. Psal. 32. Philip. 4. Matt. 23. Ioan 5. Esa. 29.

Hæc dicuntur in illos qui solo vocum strepitu altisque clamoribus contenti, nullam adhibent animi attentionem & deuotionem.

me. Non diligit beatus Nicolaus vanas cantiones laudesq́ue sonoras: neque propterea huc à Deo missus est, vt illi huiusmodi reuerentia & honores vanitatis impendantur: neque vt per veneranda merita illius corpora tantummodò sanentur: sed iubilationibus & laudibus, quæ ore proferuntur, animi affectus concorditer intendat, & ad hoc humiliato & contrito corde nostræ supplicationis & flagitationis sit intentio, vt magis spiritus illius quàm ossa sint nobiscum. Ipse enim sanctus hoc mauult, hoc idem in nobis magis diligit: quem quotidiè nos obsecrare supplicuer expedit, vt suis sanctissimis meritis interuenientibus sedem, quam elegit, custodiat, muniat & ab aduersis eripiat ac tueatur: sed & omnibus fidelibus, eius suffragia quærentibus, solita pietate succurrat. Sed hæc hactenùs.

Cap. 16.

Iam ad nostrum redeamus propositum, ne fortè hanc præfationem longiùs extendentes, tum legentibus, tum audientibus fastidium ex dilatione inferamus. Nam licèt tantillum, quod iam præfari voluimus, non sit infructuosum & inutile, at tamen attentiùs & deuotiùs beatissimi Nicolai merita veneranda à cunctis fidelibus audiuntur, pro quibus omnipotens Dominus virtutes innumerabiles & admiranda dignatus est opera perpetrare. Quorum innumeram multitudinem (Neque enim ab vllo mortalium numero comprehendi queant ea, quæ paucis diebus facta sunt miracula) omittimus. Tam enim erat frequentissimus concursus & conuentus languentium & dæmoniacorum, ex diuersis prouincijs aduentantium, vt non solùm nomina singulorum hominum & morborum quoque nos ignorare fateamur, sed etiam certum eorum inire numerum minimè valeamus. Pauca ergo de multis excipimus, styloque nostro seruanda & veneranda commendamus. Postquàm ad beati Benedicti ecclesiam, vt est à nobis suprà dictum, ab Abbate Elia sanctissimi Nicolai capsa est delata, die altero tantæ fama rei & celsitudinis extra Barina mœnia mira se pernicitate effudit: primoque Barensis territorij castella & villas adiens, omnium aures nuntio lætissimo percussit: moxq; cateruatim concurrunt vndique sexus vterque & ætas omnis. Quid dicam? Præ agminibus frequentissimis virorum & mulierum, senum & iuuenum, diuersorumque languentium viæ amplissimæ & semitæ longo telluris spatio plenissimæ videbantur, vocesque laudum altisonæ hinc inde resonabant. Quippe omnipotentem Dominum certatim collaudabāt, benedicebāt & glorificabant, qui tanto thesauro ditare, tanto splendore illustrare, tāta consolatione & propitiatione visitare dignatus est regionem hanc.

Innumera miracula intra paucos dies.

Ingens concursus ægrotum ad S. Nicolai reliquias.

Cap. 17.

Deinde fama eadem pennis mota leuissimis, longiùs atque longiùs transuolans, intra paucos dies omnes Italiæ prouincias annuntiatione mirabili concitauit. Itaque concurrebant de vniuersis totius Hesperiæ prouincijs diuersæ Christicolarum multitudines, nō tam pro nouitate rei oppidò venerabilis & desiderabilis, aut orationis gratia, quàm ob virtutes diuinas, signaque miraculorum stupenda & innumera, quæ quotidiè fiebant. Nam primo die apud S. Benedicti ecclesiam, vbi sanctum erat depositum corpus, ampliùs triginta ægroti sexûs vtriusque & ætatis omnis à multimodis sunt liberati morbis, perfectaque reddita ipsis sanitate, cum gratiarumactione læti & incolumes ad propria remeabant. Die altero alijsque, quot à dæmonibus possessi, omninò à vexatione diabolica sint absoluti, quot linguæ vinculo, qui muti erant, expediti, quot surdorum obstructæ aures sint patefactæ, quot oculorum orbati lumine visum recuperârint, quot denique alij multigenis ægritudinibus oppressi, sanitati sint restituti, notis vocum particulatim consignare & enumerare nequimus. Infinitus enim est & nobis incompertus numerus.

Innumeri curantur.

Cap. 18.

Homo quidam de partibus Anconitanis ortus, curuato corpore debilis & infirmus erat, pedum ac manuum integris officijs carens. Qui deosculans beati Nicolai capsellam, & humiliter expetens sanitatem, eam recepit plurimis, qui aderant, cernentibus, domumque abijt benedicens Dominum & eius famulū venerans. Sacerdos quidam de Camerino territorio passione guttæ in spina affectus, incuruationem & dolorem immodicum multo tempore pertulit, nec ad cælum respicere valebat. Is audiens tot virtutes mirabiles, quæ per beatum fiebant Nicolaum, interiori accensus desiderio, iter vt potuit cum suis conterraneis arripuit, & venire cœpit. Cumque ad locum quendam venisset, vnde primùm potest Barum conspici, vbi magnam Crucem ligneam quidam fixerāt, quòd illic ab infirmitate dimissi, sanitatē visa ciuitate recepissent: dum cernuus numerosa & lenta mouens vestigia, vt potest ambulat, sensim cœpit parumper erigi: & sicut ipse nobis retulit, videbatur sibi calorem sentire insolitum, & à quodam anteriori corporis parte sustolli. Mox quasi paucefactus & lætus inclamauit suos comites, qui eodem

Curuus erigitur.

Item alius.

dem pergebant itinere, asseruitq; se Domini sentire virtutem. Quid multis moramur? Qui de domo infirmus exijt, & vsque ad sacrum corpus non nisi infirmum se venturum existimauit, ad illud sanus & alacer venit Dominum collaudans, sanusque ad patriam repedauit.

Apud Amalfiam puerulus quidam à nequam spiritu miserabiliter vexabatur: quæ res parentes mœrore continuò vehementer affligebat. Sed excitati mirabilium fama virtutum, ocyùs Barum cum prole venerunt. Vbi autem ad Crucem paulò suprà memoratam appropinquauerunt, Barumque inde procul aspexerunt, lætitia inopinata sed optatissima subitò sunt repleti, cernētes misellum puerulum à maligno spiritu liberatum. Itaque non pro curando puero, qui iam curatus erat, supplicaturi, sed pro recepta salute donaria oblaturi, Dominoq; & S. Nicolao grates & laudes dignissimas acturi, celeriter Barum aduenerunt. Cap. 19. Paruulus à dæmone liberatur.

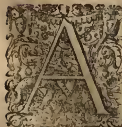
Alij quidam à castello quodam eò accesserunt, secum afferentes infantulam, omnibus corporis viribus destitutam: itemq; puerulum valdè debilem, qui nullum edulium stomacho posset salubriter retinere, vel naturali ordine digerere. Cumque aliquot diebus cum precibus & supplicationibus apud corpus sanctissimum permansissent, multasque in alijs virtutes effici, in suis nullas conspicerent, maiori cum tristitia & dolore, quàm priùs senserant, ad proprias mansiones non sine desperatione redire cœperunt. Cùm autem à Batinis mœnibus quasi trium milliariorum spatio iam recessissent, sub vmbris oliuarum secus viam & propter Solis æstum, & itineris lassitudinem hinc inde humi resederunt. Cumque inter se mutuò confabularentur, quidam ex ijs dixerunt: Non videntur nobis Barenses vera dicere de S. Nicolai corpore, ob cuius merita & miracula eò accessimus cum infirmis nostris, vt curarentur. Illis verò & hæc & alia deteriora falsò dicentibus, alij contradicebant hunc in modum: Non debetis vos his vti sermonibus, neq; nos dubitare conuenit, cùm tot hominum millia affirment id, quod vos negatis, & vnde vos dubitatis. Miramini, aut fertis indignè, quod minimè vobis cōtigerit hoc quod optâstis? Sed neque mirari debemus, neque contra diuinam irasci potentiam, si non accipiamus, quod merita nostra nequaquàm promeruerunt. Huiuscemodi atq; alijs prolatis sermonibus, subitò & puerulum sanum, & infantulam, quæ nunquàm suos mouere gressus poterat, ambulantem conspiciunt. Mox igitur diuinam collaudant operationem, & gratias agunt, quòd & beneficia optata consecuti essent, & vnde ambigui fuerant, inde iam certissimi esse meruissent. Cap. 20. Temeraria quorūdam dubitatio. Sanantur duo morbidi.

F. Laur. Surius Pio Lectori.

IN huius Translationis libello non debet te, pie Lector, offendere, quòd cap. 15. Author dicit non diligere S. Nicolaum vanas cantiones laudesq; sonoras, & honores vanitaris. Facilè enim aduertis ex ijs, quæ mox sequuntur, eum illos duntaxat reprehendere, qui sola vocum modulatione, idque studio vanitatis & inanis gloriæ, laudant Sanctos, nulla adhibita animi pietate & attentione: quod valdè vitandum est, cùm dicat Apostolus: Psallam spiritu, psallam & mente. Nos aliquot locis modicè stylum mutauimus, & quædam redundantia contraximus.

VITA S. GREGORII NAZIANZENI EPISCOPI, PATRIS CELEBERRIMI ATQVE DOCTISSIMI,

Græcè conscripta à Gregorio presbytero: sed non ita pridem Latinè conuersa per Iacobum Billium Prunæum, S. Michaëlis in Eremo Abbatem inprimis eruditum.

AD spirituale sermonum conuiuium, viri auditores, egregius ille Gregorius, cognomentum à Theologia consecutus, vos inuitat, atque ipse in cibum materiæ expertem offertur, epulumque corruptione omni sublimius. Nec verò mirum vobis videatur, me eò audaciæ progressum esse, vt & meæ imbecillitatis, & excellentis illius ingenij animique magnitudinis memoriam abiecerim: qui propter incomparabilem virtutis præstantiam, ad hunc fermè diem silentij honore apud omnes ornatus est, nec quisquam adhuc extitit, qui vitam ipsius exposuerit, ac serie quadam & ordine præclara illius facinora ad posteros transmiserit: 9. Maij.

S. Gregori' scripsit vitas quorūdam Sanctorum.

quemadmodùm ipse & in Basilio Magno,& in alijs beatis Episcopis & Martyribus fecit, vitam ipsorum argumento integro prosecutus Primùm enim nulla ratione venerando huic patri vobiscum confidenti aduersari poteram: qui orationem velut aliud quoddam debitum exigebat,meque ad prædicandas diui Gregorij laudes admodùm paterna & herili authoritate concitabat,sibique vt morem gererem imperabat, seque alioquì nullum me vrgendi finem facturum minabatur,atque hanc procreationis educationisque mercedem efflagitabat. Deinde ne pium quidem & fas mihi esse videbatur,nullam tantæ virtutis rationem habere: quæ si vitæ humanæ ad imitandum proponeretur,multos fortasse ad æmulationem cohortari atque excitare posset, nec honestum ipsum dilabi atque euanescere sineret,quotidianis nimirùm sermonibus subinde efflorescēs. Agè igitur,cunctatione omni abiecta,sermonum meorum primitijs,quasi fructibus quibusdā recèns decerptis,coronam Theologo nectam, si quidem illius merito ac dignitati imparem,at certè viribus nostris animiq; alacritate haudquaquàm inferiorem. Ac futurum opinor,vt vir ille,quemadmodùm in omnibus rebus vndiq; perfectus & absolutus erat,ita quoque laudationem hanc nostram æquo animo accipiat: quandoquidē & balbutientium infantium sermunculi,prçsertim à simplici animo prodeuntes,parentibus iucūdiores esse solent,quàm robustiores adultorum sermones, & fastuosæ ac phaleratæ orationes.Quin ipsi quoque verborum honor pulcherrimè congruet. Quibus enim rebus quisq; delectatur, iisdem quoq; profectò honorari mirificè gaudet. Cumq; corpoream adhuc vitam agēs, doctrinæ & eloquentiæ studia omnibus opibus facultatibusque prætulerit, sapientiamque complexus atque amore prosecutus,ab eaque,vt est in Prouerbijs,conseruatus fuerit: eccui tandem dubium esse potest, quin nunc quoque,cùm res humanas reliquerit,ac præsentem vitam cum pura illa prudentiaque propinqua commutârit,orationibus impensiùs gestiat & exultet? A vobis autem peto,sacrosancte cœtus,ne virtutum illius multitudinē accuratiùs exactiusque perscrutandam atque indagandam putetis. Primùm,quia non eæ sunt vires meæ, vt vel ipse hoc polliceri queam, vel vos à me exigere debeatis. Deinde, quia nec illius vitam quisquam literis consignatam nobis reliquit: verùm mihi res ipsius ex ipsius scriptis sparsim colligere necesse est,latomosque imitari, qui posteaquàm lapides paulatim aggesserunt,ita demum ad vnam eandemque domum construendam & absoluendam eos omnes accommodant. Orationis porrò initium hinc ducimus, vnde eam auspicari maximè decet.

Doctrinę & eloquentiæ quàm fuerit studiosus.

Prouer. 4.

Patria eius.

Patriam igitur ipse secundam Cappadocum prouinciam habuit, vrbem Nazianzum,quæ quidem ab eo adeò nobilitata est, vt apud extremos etiam orbis terrarum fines propter eum clara atque illustris extiterit. Neque enim Pella ob Alexandrum celebrior est, aut Persæ propter Cyrum ad tantam gloriæ splendorisque magnitudinem euecti sunt,quantam hęc propter magnum Gregorium assecuta est.Quocircà ipsi quoque ob educatum Gregorium abundè persolutā esse mercedem existimo, quippe quæ & Indis & Britannis,ex diametro inter se oppositis,æquè inclaruerit. Parentibus ortus est nobilibus,iustitiaque præditis,animorumq; puritate, quàm corporum nexu,arctiùs inter se coniunctis. Ac pater quidem, Abrahæ cuiuspiam instar,paterna terra idolisque relictis,ad pietatis cultum migrauit: excussaque Hypsistariorum superstitione atq; impostura,syncerus diuinæ gratiæ discipulus eluxit,ouis quidem primùm, posteà verò peritus quoque ecclesię Nazianzenę pastor institutus. Mater autem & ipsa sacra,& à progenitoribus sacris originem traxit,atque vt aliorum bonorum,ita pietatis quoque patrimonium hæreditate accepit. Quæ cùm masculæ prolis cupiditate flagraret, supplex Deum huiusmodi beneficiorum authorem precata est,vt se desiderij compotem faceret,eique ante conceptionem (ô fidem incredibilem! ô prædicandū animi feruorem!) se nasciturum filium oblaturam pollicetur, quemadmodùm Anna Samuelem. Quid igitur ille,qui voluntatem timentium se facit? Per nocturnum visum ei filium nondum procreatum ostendit,pueriq; vultum & nomen indicat. Hæc verò ipsum haud ita multò pòst,quàm in lucem editus fuerat, Deo consecrauit, maternos partûs dolores fidei alacritate,& mulierum socordiam largiendi liberalitate superans. At puer cùm parentum moribus imbueretur,egregia naturæ indole ingenijq; dexteritate æquales omnes adeò præcedebat,vt immatura ętas nullo ipsi ad eorum,qui adulta ætate erant, mores disciplinasq; percipiendas impedimento esset. Ac ludos quidem & pueriles lasciuias, cursusque & saltationes,vt inutiles,& meliorum rerum studio moram afferentes,prorsus contempsit. Vt enim præsens fœtor vnguenti suauitatem inficit & obscurat,ita vitium

Parentes.

Votum matris eius.

1.Reg. 1.

Psal. 144.

Felicitas ingenij eius.

tium quoque virtutis adeptionem interscindit.

Cùm autem ætate iam adoleuisset, literarum amore succensus, Cæsaream profectus est, illicque cum præstantissimis quibusque magistris consuetudine habita, doctrinaque non exigua collecta, in Palæstinam migrauit: non ille quidem, vt Rhetorum mores, sed vt verborum elegantiam dicendiq; artem addisceret. Hinc Alexandriam, quæ ad Pharum sita est, perrexit, vt multas vrbes multorumque hominum prudentiam, sapientiæ doctrinæque colligendæ causa, vt eruditus quidam dixit, cognosceret. Qua etiam ex vrbe cùm plurimum vtilitatis precepisset, Athenas tandem, literarum parētem, petit naui Aeginęa vectus. Itaque Parthenium mare turbulento tempore atq; ad nauigandum incommodo nauiganti, coortus repentè grauissimus ventus summum vitæ periculum intulit, atq; & mare & ęthera & cęlum obducere caligo cœpit, non a illa Aegyptiorum plaga nihilo lenior. Omnibus igitur corporis mortem deflentibus, ipse animæ exitium atq; internecionem extimescebat. Nondum enim baptismo obsignatus erat, ac mors aquosa salutem eam, quæ aqua comparatur, anteuertebat. Quid igitur facit magnus ille vir, quique etiam ante regenerationem sese ad veritatem informârat? Vestem lacerat, tantisque clamoribus & querelis vectores omnes exterret, vt nemo esset, qui non, omni suî ipsius cura abiecta, illius luctui socium sese adiungeret. Ipse autem Deo miracula ea omnia in memoriam reuocās, quæ tam in Aegypto, quàm in deserto, ac plerisq; alijs terræ vel maris locis ediderat, (velut rubri maris diuisionem, eiusdemq; rursus eluuiem, quoque modo aquam ex petra velut ex fonte expressisset, & Maram edulcâsset, Amalecitas inermibus manibus crucem indicātibus oppressisset, muros; Iericho nullis etiam admotis tormentis euertisset, Prophetā ex ceti visceribus saluum & incolumem extraxisset, cæteraque omnia, quę sacrosanctis libris continentur) simulque se facturum recipiens, vt si maris periculo liberaretur, atque expetito baptismo frueretur, ei, à quo salutem accepisset, seipsum consecraret: precibus ipsum flectit, quippe benignum & facilem, precesque nostras naturæ suæ suauitate præuertētem. Ita tempestas statim conquieuit, & procella in auram commutata est, & mare priùs ferum & truculentum, consopitur. Atque hic eo rerum statu erat. Parentes autem ipsius, quem in casum adductus esset filius, per somnum certiores facti fuerunt, atque vt parentes (quid enim pluribus verbis opus est?) orationibus & lachrymis Deum obsecrabant, vt filio in mari periclitanti opem ferret. Confestim itaque post orationem filium in somnis videbant Erinnym quandam ac dæmonem pestiferum, qui ipsi perniciem intentabat, subactum tenentem. Quæ cùm ipse domum reuersus ex eorum cōmemoratione intellexisset, laudes & gratias Seruatori agebat. Sed hæc posteriùs. Ex ijs autem, qui eadem naui vehebantur, adolescens quidam ipsi charissimus, in ipsa periculi flamma beati viri matrem conspiciebat mare conscendentem, arreptamque nauem in terram pertrahentem. Qua visione perspecta & narrata, tranquillitas statim consecuta est, vectoresq; omnes fide ad Gregorij Deum accurrerunt, periculi tanti depulsorem eum agnoscentes atq; confitentes. Hoc verò quid magni illius Eliæ miraculo cedit, qui Sidoniæ reginæ, vesanæ idolorum cultrici, obsistens, sacrificio noua & cælesti flamma consumpto Israëlitas ad veri Dei fidem induxit, ita vt admiratione correptus populus, diceret: Verè Dominus est Deus: Hic est Deus. Talis ferè Gregorius erat, per insperatam ex tempestate salutem eos, qui varijs & multifidis erroribus tenebantur, ad vnam fidei semitam ducens.

Posteaquàm autem in Græciam ac nobilem & florentem Athenarum vrbem se contulit, quid referre necesse est, qua hominum lætitia exceptus fuerit, præstantissimus statim in literis, & à præceptoribus & à discipulis iudicatus? Non multum tempus fluxerat, quum Basilius Magnus Byzantio, eiusdem eruditionis gratia, Athenas appulit. Itaque & vitæ consuetudinem & contubernij necessitudinem inter se contraxerunt. Ex mutua porrò eorum coniunctione animorumque concordia, ne exprimi quidem oratione facilè potest, quantum emolumenti ad vtrunque redierit. Etenim is qui solus est, quamuis acutius quiddam animo perspexerit, sibi tamen ipsi minimè fidit, ac proinde circumiens aliquem quærit, quo fulciatur & confirmetur. At cùm duo ad vnam eruditionis cupiditatem coniunguntur ac velut coalescunt, tum verò mutuo adminiculo nituntur, duas nimirùm personas in sese complexi, nempe & eius qui veritatem inuenit, & eius qui eandem confirmat. Atque vt multa breui sermone contraham, præclarum quoddam amicorum par efficitur. Nam & vna eademque fide collustrati erant, & pari virtutis amore flagrabant, concordi motu currentes, & quemadmodùm aratores aut agricolæ, pari animi promptitudine sapientiæ aruum proscindētes & serentes, mul-

Discêdi causa peregrè proficiscitur.

Homerum intelligit.

Exod. 10.

Exod. 14.

Exod. 17.

Iosu. 6.

Ion. 2.

Votum S. Gregorij.

3. Reg. 18.

Athenis vt sit exceptus

Basilij & Gregorij amicitia.

Eorũ animi fortitudo. tiplicemque messem colligentes. Fortitudine quidem & in aduersis rebus perferendis constantia, omnes fermè æquales suos antecibant. Hoc enim ferè iuuentutis vitium est, vt quemadmodùm equulei strepitus & vmbras, sic ipsa quoq; ingruentes aduersos casus ægrè ac molestè ferat. Ipsi contrà ea firmitate erant, vt ea, quę repentè plerunque ac præter morem accidebant, tranquillis atq; immotis animis exciperent: adeò vt etiam terræmotu Græciam inuadente, fortes animique magnitudine præstantes apud omnes
Psal. 45. inuenti sint, dignique qui propheticis verbis vterentur: Propterea non timebimus dum
Victus parsimonia. turbabitur terra. Frugalitatem porrò iamindc ab ineunte ætate coluerunt, necessario
Matth. 3. victu contenti, quemadmodùm Elias & Iohannes locustis victitantes, atq; omnia, quæ ad luxum ventrisque lenocinium spectabant, respuentes, voluptatesque longum valere iubentes.

Castitas. Nam quid de castitate dicam, quæ toto vitæ curriculo eos puros & sanctos Deo cõseruauit? Vt propemodùm hac parte Xenocrates ille & Polemon ipsis cedere cogãtur: quorum alter scorto ad latus illius cubante, nullis libidinis stimulis ad venerem incitatus est: alter vitę asperitate ita meretrices perterrefaciebat, vt vix etiam ad eum propiùs
Iustitia & cõtẽptus pecuniæ. accedere auderent. Verùm his quidem fortasse virtutibus illi tantoperè floruerunt, cæterùm iustitiæ & paupertatis curã non perinde habuerũt. Minimè verò. Nam hic quoque, quod de Aristide memoriæ proditum est, non virtutem pecunia cõmutabant, nec philosophia ad quæstum abutebãtur: sed gratuitam omnibus probitatem suam benignitatemq; proponebant, putidam submissionem, improbamq; plùs habendi cupiditatem æquè fugiẽtes, atq; intra virtutis fines cõsistentes. Inopia autem ita excellebant, tantoq; Antisthenem, & Diogenem, & Cratetem interuallo præcedebant, vt eorũ laudes magnificiq; tituli pro meris nugis haberentur. Neque enim minùs, quàm illi, opes aspernabantur, & ostentationem interim inanisq; gloriæ studium procul ablegabant: quo vitio admirandi illi canes tenebantur, publicis præconijs reliquorumq; hominum
Prudentia. cõtemptione, philosophię grauitatem labefactantes atq; obterentes. Iam de prudẽtia quid dicere attinet, cùm ipsi toto vitę curriculo nihil aliud meditati sint, cupiditatemq; omnem suam in eius adeptione noctũ atq; interdiũ defixam habuerint, non secùs atq;
Iob. 3. ij, qui thesaurũ effodiunt? vt verbis Iob vtar. Probè etenim nôrant egregij viri, laborem in meditatione priùs impensum, in perseuerantia scientię; vbertate & copia vim suam proferre. Ex quo hoc assequebantur, vt non modò ęquales suos, sed etiam natu multò maiores nominis splendore superarent, tum propter laborem & industriam, naturæq; bonitatem, tum etiã, quia in honestarum tãtùm laudabiliumq; rerũ studiũ incubebãt.

Artiũ multarum cognitio. Atque in tota quidem Grammatico nihil omninò eos fugit: non metrorum scientia, non poëtici scopi & tropi, non historię copia, non forensis dictionis puritas. In Rhetorica autem eam rationem habuerunt, vt verborum elegantia decerpta atq; collecta, falsitatem ipsius mentiendiq; libidinem euitarent. Philosophiam porrò tam eam, quæ in moribus, quam quæ in placitis & doctrina, medicineq; * indicatione & ratiocinatione versatur, nõ liberali tantùm eruditione tenùs perceperunt, ne indoctis duntaxat superiores esse viderentur: verùm quemadmodùm præceptores quidã, præstantissimiq; doctores. Iam in Musica ita se compararunt, vt quicquid in ea antiqui & cõcinni est addiscentes, eam animæ partem, in qua irarum existit ardor effrenatusq; impetus, emollirent: Quicquid autem ad voluptatem impellit, ad theatra relegarent. Quinetiam numerorum supputationes, & Geometriæ æquitatem, astrorumq; situm ac motum velut noui Moyses & Danieles edocti sunt: ita tamen, vt non tam ab illis ducerentur, quàm
2. Cor. 10. quod ait scriptura, intellectum omnem in captiuitatem redigerẽt in obsequiũ Christi, atq; hãc primariæ sapientię pulchritudinem tegumentumq; statuerent. Ac per omnia, vt ita loquar, tam meliora quàm deteriora grassati sunt, vt cũ iudicio ea partim fugere, partim amplecxari possent. Mihi enim magnoperè probatur, quod quidã, licèt à nostra causa & religione alienus, dixit, minimè turpe atq; ignominiosum esse, aliquid eorum, quę minùs honesta sunt, cognitum habere: quin potiùs curationẽ ex eo contingere, ijs vtique, qui non inuido, sed cãdido ac beneuolo animo ea, quę dicuntur, accipiunt. Sed quid mihi accidit, ô amici? Interea enim progrediens oratio, vt equus sessorem, sic me hæc dicentem abripuit, atque in beati Basilij laudibus collocauit. Quocircà me reprimam, ac velut quibusdam habenis orationem restringam, temeritatemque compescam, ne vlteriùs præceps feratur. Etenim qui viribus maiora concupiscunt, ne mediocria quidem assequuntur.

Ergo Basilius præclarè negociatus, domum se recepit: Gregorius autem à studiosa Athenien-

Athenienſiũ iuuẽtute confertis,vt dici ſolet,manibus retinebatur,ne diſcedendi quidẽ poteſtatem ipſi faciente,& vt docendi prouinciam ſubiret, ac ſophiſticam cathedram acciperet,obnixè rogante atq; obſecrante.Ille verò,ne in ipſorum gratiam nihil facere velle videretur,aliquantiſper mãſit. Verùm haud multo interiecto tẽpore,cùm omnes amicos,quos in ea vrbe habebat,exorâſſet,ſuæque ad parentes profectionis neceſſitatem ipſis probâſſet,ita demum triceſimo iam anno in artium ſtudijs exacto, patriæ ſeſe reſtituit.Ac primùm diuino baptiſmo tingitur,vi & facultate iam antè colluſtratus, legemque ſibi indicit nunquàm iurandi, quandiù in hac vita verſaretur : quam etiam ad extremum vſque diem ſeruauit.Deinde vt parentum & amicorum,qui ipſum verba facientem audire geſtiebãt,cupiditati ſatisfaceret,(neque enim id ipſe ambitioſè affectabat)hoc quoq; munere defungitur. Verùm cùm ijdem authores ipſi eſſent, vt publicis domeſticiſque malis (ſic enim rerum terrenarum ſplẽdorem amplitudinemque voco) ſeipſum inuolueret,ipſe contrà ſibi conſulebat, vt, quemadmodùm in vitæ diſcrimen adductus promiſerat,Deo ſeſe offerret,& à mundo ſeparatus, cum eo,qui ſolus puriſſimus eſt, vitæ conſuetudine iungeretur, atque ex librorum ſacrorum familiari lectione veritatis ſplendorem hauriret. Id quod etiam per omnem vita facere non deſtitit, monachus eſſe potius habens,quàm mundanus,& pauper,quàm quæſtuarius. Ac ſæpenumerò ipſi accidit,vt Chriſtum quoque perſpicuè in ſomnis, nocturnaque,vt ſcriptura loquitur, meditatione intueretur, eamque puritatis mercedem ferret. Beati enim,inquit,mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt. Purum enim eum dicit Dominus, qualis erat magnus ille Gregorius,qui vrbes,forum,theatra,ſophiſtarum faſtum, principum & magiſtratuum amentiam,iudicum iniquas cauſarum inflexiones,litigantium rixas & contentiones,Rhetorum mendacia,furum inſidias, inexplebilem negociatorum auaritiam,diuitum arrogantiam,pauperum fraudes & facinora,ingluuiem,temulentiam,gloriam fluxam & fragilem, veſtes magnificas, egregiam ſupellectilem auro & argento confectam,domos pictura & marmoreis tabulis inſignes ac gemmis exornatas,aliaque omnia reliquerat,quæ animi puritatem turbant, puriſſimæque luci aditum omnem intercludunt. Atque in iuuenili ætate huiuſmodi erat Gregorius.

Baptizatur in patria, & vouet ſe nũquàm iuraturum.

Chriſtũ ſæpè videt.

Matth. 5.

Poſteaquàm autem pater filium, quem inuitum & repugnantem ægreq; cedentem preſbyterum creauerat, præſulem quoque inſtituere aggreſſus eſt,quid fecerit, audite. Ab eccleſia clàm ſe proripit,vt curas mentem humi detorquẽtes ac deprimentes effugiat : atque in Pontum profectus,cum egregio illo Baſilio philoſophatur.Nam cùm ſimul in literis inſtituti,atque ad breue tempus alter ab altero diſtracti fuiſſent, inter ſe rurſus mira celeritate iuncti ſunt . nempe & morum cõcordia, & mutua pollicitatione impulſi atque incitati, adeò vt in ipſis dictum illud impleretur: Vbicunq; duo vel tres in nomine meo congregati fuerint,illic ſum in medio eorum. Hìc porrò commorantes, & mutua extimulatione virtutem augebant,& vitę monaſticę leges pijs Deoque deuotis hominibus,atque à mundi ſocietate diſiunctis,ferebant, Lycurgi legibus pacatiores, Solonis grauiores, Minois æquiores. Immò verò,vt de his viris ſublimius aliquid dicam, Moſem imitantur, nubeque obtecti,atque vt à tumultuaria & turbulenta hac vita procùl ſe remouerent,in montem ſecedentes,legiſlatoris officio fungebantur. At verò pater & canitie & curis grauis,ac præterea Cæſarij filij interitu mœſtus, & luctu profligatus,orbitatemq; ſuam & ſolitudinem ægerrimè ferens, eas ad Gregorium epiſtolas ſcripſit,quibus ipſum pudore quodam & reuerentia ad reditũ impelleret. Ipſe igitur horrendum eſſe cenſens patri non obſequi, præſertim ſacerdoti & natu grandi,ad reditum ſe accingit, partim inuitus,partim æquo animo ac lubenti. Vt enim trãquillæ vitæ amor eum,vt in Ponto maneret,hortabatur : ita eundem altera ex parte pietas trahebat, inſeruiendum patri eſſe præſcribens. Cùm autẽ Cæſarius,cui prouincia maxima cõmiſſa, ac theſaurorum cura,publicarumque pecuniarũ quęſtura mandata fuerat,magiſtratûs ſui tempore vitam cum morte commutâſſet, ac patrem, vt leges ferebant, ſimul & filij hęredem declarari,& actiones eorum,qui litem defuncto mouebant,excipere atque in ſe transferre neceſſe eſſet, magnis grauibusque tumultibus Gregorio Magno inuolui contigit, permultis videlicet inſtar canum ad prædam accurrentibus, ac mortui facultates,nullo obſiſtente,ſe arrepturos exiſtimantibus. Nam pater & ſenectute & morbo fractus,(nonaginta enim iam vitæ annos expleuerat) iudiciorum turbas moleſtiaſque perferre non volebat,ob idque ad hunc tota curarum moles deuoluebatur. Cæterùm parentum cultus moleſtias leuabat,ſpem eorum præmiorum afferens, quæ filijs parentes officioſè pieque colentibus promiſſa ſunt.

Fugit epiſcopi dignitatem.

Matth. 18.

Cum Baſilio monaſticos Canones edit.

Ariani sæuiūt in Catholicos.

Hic quoq; huiusmodi quiddam ab Arriana hæresi, quæ per nequitiæ spiritus Ecclesiam obruebat, accidit. Pleriq; antistites ciuitatibus pulsi sunt, multiplicibusq; tormentis calumnijsque vexati: sacerdotes ac numerosissimi populi cœtus sub dio affligebantur, ne domos quidem orationis haberes, nec legū æquitate cum impijs ex æquo fruentes, hæresi nimirùm omnes ferè orbis fines peragrante, impijq; Imperatoris ope atque auxilio subnitente ac ferociente. Concessa est itaque licentia perniciosis pastoribus, & sub Orthodoxorum pelle lupum tegētibus, fideles Episcopos & Christo primo pastore dignos exturbandi. Quo factum est, vt alij metu perculsi, alij verborum illecebris deliniti, aut pecunijs expugnati, alij morū simplicitate decepti, hæresis escam susceperint, chirographo suo & communione cum aduersarijs coniuncti. Quo in numero beati quoq; huius viri pater erat, animi simplicitate in hamum prolapsus. Quod illius factum cùm prouinciales monachi ferre nō possent, ab ipsius cœtu & consortio sese abstraxerunt, simulque abscessit pars populi haud exigua, monachorum authoritatem apertè secuta. Quid igitur hic cōsilij capit Dei seruus? Primùm orationibus & peruigilijs Deum placare studet, ab eoque impetrare, vt hoc malum extinguat, dissidiumque exortum cicatrice obducat: silentiumque sibi indicit, vt animi mœstitiam hac ratione declararet. Posteà patrem ad veniam culpæ petendam, veritatemq; purè & syncerè profitendam hortatur, atq; eos, qui secesserant, ad consensum & concordiam adducit: sicque suum Ecclesiæ ornatum reddit, veneratione nimirùm sui vtrosque permouens, patrem nempe ac pium gregem. Quinetiam orationibus de pace habitis collectam multitudinem exhilarat, distracta ac diuulsa membra conglutinās, & medendi celeritate obliuionem morbi afferens. Crates quidam Thebanus solitus esse fertur dissidentes domos adire, controuersiasque lenibus & pacificis verbis disceptare. At hic noster longè superior. non enim priuatim quibusdam, vt ille, sed vniuersæ patriæ concordiam reduxit: quodque maximum est, non de pecunijs aut iniurijs contendentibus iudicem se interposuit, vbi persæpè vel leuis cohortatio facilè prodest: sed de fide pugnantibus, vbi rei magnitudinem rixandi studium æquare solet, ac proinde quantumuis prudens & erudita oratio, ad componenda dissidia parùm ægreque proficit.

Multi desciūt à recta fide.

Sedat Ecclesiæ Nazianzenę turbas

Enimuerò postquàm Christianorum peruersitas ac dissoluta ignauia, Dei mandatorumque ipsius contemptu, quasi morbo quodam laborans, Imperatorem Christi hostem nobis incitauit: (tyrannum Iulianum dico, qui auitam Constantini Magni fidem virtutemq; contrarijs vitijs superare obnixè laborauit, eamque ob causam Christianos omnibus iuris præsidijs spoliare instituit, non quidē publico edicto Christianorum infectationem promulgans, sed voluntate, ijsque rebus, quas tacitus aduersus eos perpetrabat, profana eruditione atq; doctrina ipsis interdicens) ac Dei æquanimitas, quæ nefarium & execrandum hominem diutiùs efferri atq; insolescere permiserat, postquàm ipsius improbitatem nulla omninò pœnitentia frangi perspexit, exacuto gladio, quas ipsius impietas merebatur, pœnas exegit, in Barbarorū finibus barbaram ipsius & belluinam vitam abrumpens: tum verò magnus Gregorius ipsius scelus & impietatem inuectiua oratione proscindit, ac Sybariticas Græcorum obscœnitates vetereśque fabulas, multiplicisq; diuinitatis errorē detegens, atque omnibus ob oculos ponens, commune ludibrium cordatis viris proposuit. Sed quid magnas & excelsas huius viris laudes orationis breuitate imminuere, contumeliosèque deprimere conor, planeque in contrarium ire, quàm orationis institutū ferat, Idq; laudationis tēpore, (quo in hoc potissimùm elaborandum est, vt is, cuius laudes prædicantur, rerum gestarū cōmemoratione clarior fiat) cùm cuiuis liceat ex inuectiuarum orationum lectione tum historiarum copiam, tum orationis concinnitatem, eiusque in dicendo vim & facultatem admirari? Iam egregiam illam tyranni legem, qua Christianos Græcorum disciplinis imbui vetuerat, videte quæso, quàm scitè & prudēter vir beatus eluserit. Heroicis, & iambicis, & elegiacis, & trimetris, alijsq; multis versibus, & tragœdię & comœdię charactere, atq; omni conscriptionis genere vsus est, in eoque labore ita se gessit, vt vix vllum doctrinæ sit genus, quod non libris suis expresserit, pia argumenta vbiq; instituens, vel laudem virtutis, vel animæ & corporis purgationē, vel Theologiā, vel precationē, vel alia eiusmodi versibus complexus, obscœnitates & fabularum deliramenta, Deorumque pręstigias omninò, vt par erat, fugiens, ac sapientissimā doctrinā Christianis proponens. Ita impius homo, Christianis doctrinę nomine inuidens, ex scelerata lege nihil vtilitatis est consecutus: quin potiùs ipse superatus est, grauiorique damno affectus. Huiusmodi enim est inuidia: patū aut nihil eos lędit, quos lacessit: grauē aūt noxā patentibus affert.

Iuliani apostatæ persecutio.

Oratio S. Greg. inuectiua in Iulianum.

Multa vario carmine ab illo conscripta.

Gregorius

Gregorius porrò, Athenis adhuc agens cum Iuliano admodùm adolescente, necdùm ad imperium euecto, sed ludimagistris operam dante congressus, qualis aliquando futurus esset, amicis tanto antè significauit, subdolum videlicet & impium & infidum, atque ad omne scelus procliuem eum fore prædicens: coniecturam huius rei faciens ex perturbatis oris lineamentis, & risu petulante, & ferino adspectu, & toto corpore vago temereque subsultante, & progressibus vecordiæ plenis, & disputationibus impietate plenis, etiamsi illæ exercitationis disputationisque prætextu tegerentur: ex eo denique, quòd improbos complecteretur, & virtutis laudatores cultoresq; contemneret, ac pro nihilo putaret. Hæc ille perspiciens, omnibus fore prædicebat, vt in grauissimum scelus tandem erumperet, atque in apertum prodiret. Puræ enim naturæ, mira futuri conijciendi facultate valent: ingenijque sagacitate atque solertia, ex obscuris etiam indicijs id, quod euenturum est, coniectura assequuntur. Ac sceleratus quidem ille deprehensus est, frustraque iniquè ac sceleratè se gessit, nihilque aliud profecit, quàm vt pœnarum materiam sibi ipse congereret. Gregorius autem haud multo pòst tempore, hæreticorum agmine Cæsareensem ecclesiam populante, Eusebio quidem pio viro adhuc Metropolis clauum gubernante, cæterùm cum magno Basilio, presbyteri dignitate ornato, atque in Ponto philosophante, inimicitias gerente, hæreticorum coniurata arma impetumque reformidans, quòd antistes aciem contrà educere non posset, (quanquàm enim ille viræ integritate præstabat, Theologiæ tamen rudis erat & imperitus) ad Basilium, illustre, inquam, illud sidus scribit, eumque obtestatur, ne vllam inimicitiarum rationem habeat, sed animarum periculum animo & mente perpendens, metropolitanæ ecclesiæ sine vlla mora suppetias ferat: simul etiam se affuturum, bellique societatem cum eo coiturum pollicetur. Qua oratione eximium ducem ad bellum suscipiendum impellit. Profectus igitur ipse quoque, susceptaque cum eo expeditione, in hæreticorum præsidium & arcem irrumpit, concisisque impiorum hominum ac profligatis dogmatibus, trophæum simul cum Basilio erigit, hostibus ignauiæ suæ imbecillitatisq; conscientia in fugam versis. Ac talia Deus per suos efficit: qui cùm immodicè excrescentē atq; exundantem hominū iniquitatem videt, præstantissimi figmenti miseratione permotus, viros omnibus virtutis numeris absolutos excitat, auxilium quoddam disciplinamq; ijs, quorum salus periclitatur, procurans, ne fulturæ atq; adminiculi penuria humanū genus labefactetur & opprimatur: quemadmodùm tum quoque fecit, hos viros excitans, ac coagulū quoddā lacti iniectum in mediū ponens, atq; ita eos, qui multifida improbitate & impietate plurimū inter se dissiti erant, in vnam amicitiā concordiamq; constringens.

Gregorius quid de Iuliano prædixerit.

Cum Basilio profligat hæreticos.

Non multum tēporis intercesserat, cùm prædictus Ecclesiæ Cæsareensis antistes ad meliorē vitā migrauit. Magnus porrò labor Gregorio subeundus fuit, tum priuatim quibusdā, tum publicè vniuersis vrbis ciuibus scribēti, atq; & patris & suo nomine suadenti, vt Basilium in Archiepiscopatûs throno collocarent. Præclarè id quoque atque perfectè. Neque enim vt amici commodis inseruiret, hanc operam suscipiebat, sed vt publicę vtilitati prospiceret. Nôrat eum perspicuè, nôrat opitulatorem spiritusancto dignum. Ob eamque causam non antè conquieuit, quàm quod rectè proposuerat, ad exitū perduxisset, quemadmodùm etiā perduxit. Ac Basilius quidē Cæsareensium gubernacula tenebat: Inuidia autem dominandique cupiditate gliscentibus, Cappadocia, quæ ante id tempus pro vna agnoscebatur, in duas partes diuisa est, ac Tyanensis ciuitas à Cæsarea distrahitur, eiq; opponitur, adeò vt deinceps de oppidis quoq; inter eas controuersia moueretur, inter se contendentes, vtri potiùs metropoli ea asserēdā essent. Atq; hinc magna cōtentio exorta est, hoc quidem obtentu & prętextu, quasi fidei negocio atq; animarū cura mouerētur: re autē ipsa propter auaritiā dominandiq; libidinem, hominibus nimirùm res turpes & fœdas honestis nominibus obuelare conantibus. At verò magnus Basilius nouo atque inusitato exemplo suis oppidis spoliatus, episcopū Sasimis constituere proponit, vt cōmuni facto segmēto, detrimentū aliundè acceptū hac ratione sarciret, simulq; regione episcopis obfirmata, Ecclesiarum administrationi meliùs consuleret. Nemo porrò ei ad moderādas episcopatûs recèns creati habenas Gregorio cōmodior ac fortior videbatur. Ac proinde, consilio cū ipsius patre habito, inuitum hominem ac repugnantē electioni admouet, negociumq; conficit. Cæterùm ille, vt sæpè diximus, tranquillitatē negociorumq; immunitatē sibi propositā habēs, angebatur animo, permolesteq; rē huiusmodi ferebat, sibijpsi animū attentū habere ac priuatā vitā colere necessariū esse existimās. Huc accedebat loci in-

Basilius Magnus fit Cæsareēsis Episcopus.

S. Gregorius Sasimis datur Episcopus.

commoditas, vtporè procellis vrbicisque tumultibus pleni. Sasimorum enim oppidum in regiæ & militaris viæ medio situm, ac veredariorum equorum stationes habēs, prętereuntium tumultibus vndique perstrepit & agitatur: atque ingentem quidē molestiam hominibus tranquillæ vitæ studiosis gignit, fructū autem atq; vtilitatē ne minimam quidem propemodùm affert. Quod cùm ille perspiceret, ad ægrotorū domicilium confugit, ministerio suo paternaq; oratione morbi difficultatem grauitatemq; leniens: ac philosophiæ exercitamentū tempus illud sibi constituit. Ferūt autem eum nec oblationē, nec ordinationē, nec quicquā aliud eorū, quę apud episcopos in more & instituto posita sunt, Sasimis peregisse, verū simulatq; episcopus designatus est, fugā animo cōcepisse. Hic verò pater multū quidē diuq; eum, vt Sasima teneret, obsecrauit.

Ecclesię Nazianzenæ curā suscipit. Cùm autē quod proponebat, assequi nequiret, hoc secundò egit, vt pro se ille Ecclesiæ Nazianzenæ curā administrationemq; susciperet. Ad eamq; rem non admonitionem tantùm & cohortationem afferebat, sed iam etiam imprecationem quandā admiscebat, ex senectutis contemptu nascentem. Hic autē simul & quietē nullis occupationibus interpellatam sibi procurans, & magni momenti esse censens morem patri gerere, his verbis eum alloquitur: Pater, tametsi mihi molesta sunt, quæ imperas, in gratiam tamen tuî haudquaquàm recuso: Nazianzi curam suscipio. Hoc tamen velim sacrosancta tua & pia prudentia cognoscat, nulla ratione fieri posse, vt te ex hac vita egresso, Ecclesiam retineam. Subiungens igitur pater: Ita sane, inquit, ô fili, mihi viuenti scipionis vice esto, senectutē meā fulciens, paternisque precibus vicissim fultus. Cùm autem è vita excessero, pro animi arbitratu res tuas constitue. His auditis, assiduus ipsi adhærebat, præclarissimè curans, tum ipsius canitiem, iam ad centesimū annū accedentis, tum matris senectutem, non multum ab ea ætate distantis: quorum vterque, vt probabile est, magna cura & refocillatione opùs habebat, præsertim iam mortuo Cæsario & Gorgonia sorore, sanctissima muliere, atq; ambobus ad vitam senij expertem æternamque beatitudinem translatis, quos etiā funebribus orationibus decorauit, solus relictus senectutis solatium, infirmitatis medicina, piorum parentum, si ita loqui fas est, melior hæres, abundeque ampla maioribus suis gloria ad propagandam eorum memoriam, simulque cum orbis incolumi statu porrigendam. Ecquis autem maiori pietatis laude domesticis præfuit, scientia & pietate domum moderans, velut optimus quispiam dispensator, quæ cuique commoda erant, distribuens, cognatis, amicis, famulis, hospitibus: atque ita rursus Ecclesiæ negocia administrans, vt eius pascendi gregis ratio omnibus, velut recta amussis, proposita esset? Commodè autem à

1.Tim.3. Paulo dictum est: Si quis domesticis præesse nescit, quomodò Ecclesiæ Dei curam habebit? Etenim qui vnum prudenter rexerit, hic vtique & domum seruare queat: qui autem domum, idem & Ecclesiam: qui rursus Ecclesiam, is & ciuitatem. Nam & domus, contracta quædam respublica est: & ciuitas, perfectior quædam domûs descriptio. Eiusdem enim scientiæ est, & multos, & paucos, aut vnum seruare: nec in totum & vniuersum, sed sola quantitatis ratione huiusmodi res inter se differunt.

Gregorij pater abit è vita. Enimuerò cùm Gregorius pater (sic enim ipse quoq; vocabatur) ex hac vita migrâsset, funebris orationis eum honore affecit, Deoq; dilectā matrem Nonnam adhuc viuentem laudibus prosecutus est: piè id quidem faciens, atq; vt hominem decebat, & patris & matris & Dei amantē, ipsiusq; curā amplectens, in viduitate & profunda canitie summa ope & quiete opùs habentis. Qua fato perfuncta, ex Ecclesia se proripuit, Seleuciamque profectus, in virgineo sanctissimæ Teclæ cœnobio commoratus est: vt videlicet interim, dum ipse abesset, Episcopus quidam Nazianzenæ vrbi præficeretur.

Relicto Nazianzo, abit Seleuciam Gregorius.

Vt autem Nazianzum reuersus, eodē statu omnia reperit, nec pastorē vllū institutū, tametsi plebs cum lachrymis ipsum obsecraret, precibus tamē minimè flectitur: sed firmus & immobilis manet, non secùs ac quercus, ventorū impetus incōcussa excipiēs. Quod autē mihi penè memoria effluxit, hoc iam cōmemorabo, vtporè maximū momentum habens tam illi ad laudem, quàm vobis ad vtilitatem. Quicquid enim honestum & præclarū est, id quoq; æmulationē gignit: quicquid autem æmulationis studiū affert, idem virtutis quoq; cōparandæ facultatem affert: Virtus porrò suî studiosos ad Deum ducit. Magnus itaque Basilius fratres lepræ lue infectos, licèt admodùm calamitosos & cōmiseratione dignos, minima tamen miseratione animos hominū permoueri, immò etiam plerisque, quæ erāt stoliditate & immanitate, velut nefas quoddā & piaculum horrendumq; spectaculū haberi perspiciens, naturæq; humanæ conditionē animo voluēs, piū consiliū, dignumq; ipsius charitate in mediū pfert. Amplissimis enim

ædibus

ædibus extructis, atq; annuis prouentibus constitutis, quos à diuitibus & copiosis hominibus, prudenti oratione ad largitionẽ impulsis, collegerat, ægrotos omnes in vnũ coëgit, pauperum gymnasia hæc loca appellans. Huic in ea re adiutor laborisq; particeps fuit Gregorius. Ex ea quippe, quam de pauperũ amore habuit, oratione liquidò patet, quanto studio in eam rem cum Basilio incubuerit, maximũ omniũ mandatorũ esse ostẽdens, alendorũ pauperũ studium, Deique magnificẽtia & benignitate dignũ. Atque hæc quidem hactenùs, ne adeò præclarum facinus prætermisisse videamur.

Domus hospitalis ægrorum & pauperum à Basilio & Gregorio extructa.

Arriana verò heresi iampridèm Ecclesiã opprimente, imperatoriæque manûs ope, Dei præsidia subuertẽte (simplicioribus nimirũ animis ad impietatẽ furtìm abstractis) magnumq; Deũ Patrem, & paruum Filiũ, & creaturã Spiritumsanctũ affirmante: exortum est velut ex hydra quadã nouũ caput, hostiũ Spiritussancti hæresis, de filio quidẽ candidè sentiens, eumq; Patri æqualẽ statuens: cæterùm Spiritumsanctum blasphemis verbis impetens, idque bifariã. Alij enim meram creaturã esse, apertè asseebant: alij nec creaturã, nec Deũ, sed liberũ: quos proinde Semiarrianos ille vocabat, nomẽ scilicet eorum dogmati congruũ & appositũ ipsis imponens: quippe qui ita filiũ honorarent, vt interim Spiritumsanctũ aspernarentur. Igitur huiusmodi contentione per totam Romanorũ ditionẽ gliscente, magisq; etiã Byzantij vigente ac dominante, Deus eos, qui pestifera hac doctrina extinguebantur, miseratus, sanctũ Gregorij Theologi spiritũ excitat, ac velut ad Mosen ait: Videns vidi afflictionẽ populi mei, qui in Aegypto est: (Aegyptus autem Hebræorum quidẽ lingua tenebras sonat: nunc verò suffusam ab hæresibus caliginem significat) & gemitum eorum audiui, atque ad eos liberandos descendi. Quocircà nũc veni: in Aegyptũ te mittã. Atq; hac cohortatione permotum, Spiritusq; sancti numine impletũ, Byzantiũ mittit, vt pro Spiritu certamẽ iniret. Protinùs igitur ille, Basilio, luminari magno, ipsius cupiditati alacritatiq; quasi faces quasdã subdente, atq; ad spiritûs certamina ipsum inungente, alijsq; compluribus episcopis, principisq; vrbis ciuibus, fidei pietate præditis, ab eo obnixè cõtendentibus, vt ipsis auxilio egentibus quasi Herculem quendam Alexicacum se præberet, Cõstantinopoli statim affuit, terrena quidẽ omni materia & luxu ac diuitijs carens, cæterùm spiritu plenus. Exceptus autẽ à quibusdã, & generis & pietatis cognatione cum eo cõiunctis, Ecclesiã offendit, quasi malũ in monte, aut quasi signum in colle, vt Prophetæ verbis vtar: hoc est, numero perexiguam atq; obscurã, (quòd videlicet pijs viris libertas omnis ob temporis tyrannidẽ erepta esset) sacros etiã omnes domos spoliatas ac per vim occupatas. Vnũ sanctæ Anastasiæ templũ orthodoxis patebat, fortasse etiam quia propter ambitûs & circunscriptionis angustiã contemptui habebatur, quemadmodùm nôrunt, qui vetus hoc templũ perspexerunt. Confestim itaq; ipse Dauidis cuiusdam more ad prẹliũ se cõparat, atq; argumentis firmis ac solidis Philistęa dogmata fundit, libertatemq; pijs hominibus piè reducit, quotidiè nouam aliquã copiarũ accessionem faciens, Deoq; eos, qui aduersùs veritatẽ scelerarè insurrexerant, captiuos adducens. Perexiguo itaq; temporis curriculo exacto, tantum multitudini incrementũ attulit, vt nulla iam cum priori rerũ statu cõparatio relinqueretur, atq; hîc illud Scripturæ impleretur: Domus Dauid ibat, & increscebat: domus autem Saul ibat, & viribus minuebatur. Ac variũ quendam eorum, qui salutarem doctrinam amplectebãtur, ordinem cernere erat. Alij enim iam euerriculo tenebantur, alij iamiã capiendi erant: alij etiam iam perfecti & absoluti, aliorum piscarores magistrosque se profitebantur. Verumenimuerò quis alius hinc Arrianorum iram, hinc propinquorũ inuidiam perferre potuisset? qui quidem quum ipsi opem ferre ac decertantem adiuuare deberẽt, ipsius rectè factis offendebantur, Ecclesiæ incrementum liuoris facem & incentiuum facientes: & quum ijsdem rebus superiores ipso esse vel nequirent, vel nollent, virtutem scelere superare contendebant.

Hæresis Macedonianorum. *Exod. 3.* *Gregorius it Constantinopolim, pugnaturus cum Macedonianis.* *Esa. 30.* *Multos ab errore reuocat.* *2. Reg. 3.*

Nõdum hoc malum sedatũ erat, cùm exortus Apollinarius Syrus, propriã quandã & nouã hæresim in lucẽ effert. Humanitatẽ enim Christi nequaq̃ verã esse sentiens, carnem tãtùm animamq; rationis expertẽ ab eo assumptam esse docebat, animã ratione atq; intelligentia præditã ab ipsius humanitate abscindẽs. Cumq; profana eruditione excelleret, multos verborũ lenocinio in fraudem inducebat. Aderãt vbiq; terrarũ hęresis discipuli, indoctos homines quasi hamis quibusdã in exitium pertrahentes. Rursus igitur difficili certamine constrictus tenebatur Gregorius, arguens, increpans, obsecrans, alios in fide retinẽs, alios eò, vnde exciderant, reducẽs. Vt autẽ in huiusmodi rebus accidẹre solet, perfectæ incarnationis cõfessio ab imperitis ita accepta est, quasi

Hæresis Apollinaris. *Eam oppugnat Gregorius.*

Christus

Christus in duos filios diuideretur. Ac proinde Apollinarij discipulis, plebi nunquàm non assidentibus, piumque virum accusantibus, vim habuit calumnia. Gutta enim continenter fluens, petram tandem excauat. Et quoniam huiusmodi disputationes multitudinis captu sublimiores erant, quippe quæ incarnationis diuinæ profunditatem assequi non posset, idcircò lupi fide & authoritate apud vulgus valebant, pastor contrà veritatem docens, suspicione laborabat. Quocircà Arrianæ sententiæ propugnatores, qui velut apri truculenti iram suam iampridèm aduersùs sanctum acuerant, accedente iam eò tumultu & calumnia, quæ ipsi ab Apollinarij studiosis cõflata erat, falsis sermonibus inflammata plebe, lapidibus hominem, quemadmodùm olim Iudæi Stephanum, insectantur. Verùm Deo militem suum causæque suæ defensorem tegente, frustrà in eum saxa coniecerunt. Tum verò correptum ipsum consulari iudici sistunt, velut quendam tumultuum & seditionum authorem. O stuporem admirandum: ô vim mendacij insignem, si Gregorius de his rebus causam dicẽdam habebat: ille, inquam, etiam alienæ iræ & perturbationis lenissimus medicus, ille pacis arbiter, ille Christi mansueti & humilis, mansuetudinemque nobis lata lege promulgantis, discipulus. At verò ipse, tametsi tot tantisque rerum acerbitatibus premeretur, hæc tamen sentiebat ac proloquebatur: Propter nomen tuum Christe, etiamsi ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es. Atque à iudice sine verberibus & tormentis missus factus est, martyr sine periculis, & sine vibicibus laureatus, quum hoc vnum præstitisset, vt ea animo & voluntate perferret, quæ ipsum pati Christus minimè permisit.

Act.7. Impetitur lapidibus Greg. inde rapitur ad tribunal.

Matth.11.

Huiusmodi porrò certaminibus clarissimè persunctus, iam apud omnes clarus erat, beatusque tum ob liberam veræ doctrinæ promulgationem, tum ob virtutem, totq; exantlatos labores censebatur: illustris etiam & conspicuus, ob Ecclesiæ multitudinem. Quo factum est, vt Petrus, magnæ vrbis Alexandrinæ episcopus, egregijque illius Athanasij in pastorali munere successor, ad Gregorium magnum scripserit, Constantinopolitanæ Ecclesiæ præfecturam ei confirmans. Et quidem rectissimè & æquissimè eum Episcopum esse voluit, qui labores antè impenderat, quàm ad dignitatem perueniret, thronumque non humano fauore, sed pro sudorum præmio & mercede acceperat. Quanquàm autem rerum ab eo gestarum copia, repentè in animum subiens, orationis seriem perturbat, ac velut in reciproca fluctuum agitatione, sequentium impetus priora obruit: quoniam tamen ad dicendum semel aggressus sum, non priùs abscedam, quàm ad finem peruenero, Gregorij Deum in infirmitatis meæ subsidium assumens, vestraque humanitate facilitateque subnixus.

Præficitur ecclesiæ Constantinopolitanę.

Erat in regia ciuitate Maximus quidam, genere Aegyptius, moribus barbarus, nouus quispiam Iamnes aduersùs Gregorium, velut aduersùs Mosem, aciem instruens. Hic quum Cynicam philosophiam amplexus esset, baculoque & coma & pallio grauitatis speciem præ se ferret, hactenusque philosopharetur, cæterùm ingluuie & cupiditate atque impudentia canis potiùs, quàm Cynicus esset, Antisthenisque sectatoribus contrarius, talisque, qualem scriptura Nabal describit: ad sacrum pastorem accedit, atq; ab eo fidei Christianæ rudimentis imbutus atque institutus, impietatem dedidicit, baptismoque regenitus, pars Ecclesiæ efficitur: fictaque pietatis specie ita Episcopum cepit, vt eadem cum eo domo, eademque mensa vteretur, atque ipsi quiduis esse censeretur, fidissimus minister, doctrinæ sermonumque laudator, nec vulgari beneuolentia erga Christianos affectus. Vt autem progressu temporis experimento fuit dato dignus iam iudicatus est, qui in Ecclesiasticum ordinem cooptaretur, tum verò in clerum asscribitur, ac Iudam æmulatus, à præceptore suo perfidè deficere, atque aduersùs eum expeditionem suscipere in animum inducit: ac cuiusdam Ecclesiæ presbyteri opera vtens, qui cùm non modò nunquàm à Gregorio obiurgatus, duriusque appellatus, verùm etiam inter singulares amicos habitus fuisset, fabulam hanc cum Maximo cudebat, hoc videlicet agens, vt Maximus Byzantij Episcopus cõstitueretur. Ac quoniam ad eiusmodi res auro opùs erat, vnde id suppeditatum fuerit, audite.

2.Tim.3.

1.Reg.25.

Maximus perfidiosè deficit à S. Gregorio.

Presbyter quidam insulanus Thasso Byzantium appulsus, pecunias ferebat, vt marmoreas tabulas Proconesias emeret. Hoc arrepto, ac pollicitationum illecebris delinito, (leues enim homines credulitate facilè in fraudem impelluntur) aurum sceleris adminiculum accipiunt, atque Alexandriam mittentes, Petrum eò adducunt, vt certos homines ad Maximum Episcopum creandum Constantinopolim mittat. Et quidem hæc citiùs, quàm quisquam verbis vllis exprimere queat, gerebantur.

Petri Alexandrini temeritas.

Ade-

Aderant ab Aegypto, qui Episcopatum Maximo darēt. Talis Petrus ille erat: qui cùm priùs Gregorium in throno collocâsset, posteà Maximum episcopum instituebat, ne literas quidem eas, quas ad Gregorium scripserat, veritus, nedùm ipsius virtutem nominisque splendorem. Postquàm igitur aduenêre, qui ab eo missi fuerant, sub exortum diei ecclesiam ingrediuntur: neque nec pastori, nec presbyteris, nec clero, nec cuiquam ex magistratibus, nec denique piæ plebi patefacta, statim in electionem incumbunt. Verùm huius rei fama per vrbem sparsa, repentè adfuêre sacerdotes, clerus, plebs selecta & orthodoxa, hæreticorum etiam examen. Omnes enim, amici iuxtà & inimici, præ animi furore exarserant, temeritate eorum peruersitateque obstupefacti. Perdita enim & profligata peruersitas, hostes etiam persæpè eius, qui iniuria afficitur, ad vltionem excitat. Vt autem consilia sua infecta relinquere coacti sunt, (petulantia enim sua populi fauorem sibi præcluserant) quid faciunt? Ecclesia egressi, in choraulæ cuiusdam domum se conferunt, illicque Maximum episcopum creant, plebeij ordinis quosdam, qui ob perturbatum ordinem ab Ecclesia proscripti fuerant, socios habentes, facinorisque participes. Huius enim generis homines repētinis mutationibus delectantur, tranquillum compositumque rerum statum ægrè ferentes, perpetuoque nouarum rerum studio flagrantes.

Vrbs porrò ira æstuans, dici non potest, quot conuiciorum plaustra in Maximum effuderit, ipsi quoque Gregorio succensens, qui tanta beneuolentia & familiaritate nefarium hominem complexus fuisset. Itaque iam eò res ipsi reciderat, vt facti sui purgationem quærendam haberet. Ac proinde, vt exulceratos plebis animos orationis medicamento leniret, ita eos affatus est: Nolite, ô viri, mihi patri vestro succensere. Si enim ego, qui me benignum illi ac liberalem præbui, ideò culpæ obnoxius sum, quia malitiam non præsensi: quid tandem ille fuerit, qui benignitate mea & beneficio vsus, hanc mihi gratiam rependit, vt vitæ meæ insidias strueret? Neque enim fraudem non præuidisse, criminari dari debet. hoc enim solius Dei est. Ac prætereà legis præscripto viscera omnibus aperire iubemur, paternoq; affectu & beneuolentia eos, qui fide præditi sunt, amplecti ac tueri. Eum enim, qui venit ad me, ait Christus, non eijciam foras. Magnum quiddam mihi & plaudendum videbatur, Maximus, à Græcorum superstitione ad baptismum accedens, & Trinitatem loco Herculis adorans. Amplum ac præclarum videbatur, homo virtutem capessens, etiamsi in postremis rebus prioris vitæ hypocrisim luculenter ostēdit. Sed nostrum non est hæc explorare. Non enim in hominum cogitationes penetramus, nec futuros euentus perspectos habemus, nisi Dei prudentia & beneficio hoc nobis concessum fuerit. Nos enim videmus in faciem, Deus autem cor ipsum intuetur, quemadmodùm à Scriptura audijstis. Hac oratione multitudinis iracundia sedata atque repressa est, maiorique beneuolentia Pontifici adiuncta.

Gregorij ad Constantinopolitanos oratio.

Iohan. 6.

1. Reg. 16.

Iam verò Imperatore Theodosio, qui genus ex Hispania ducebat, in Macedoniam cum exercitu profecto, bellumque cum occidentalibus quibusdam barbaris gerente, Maximus Aegyptiorum præsulum, à quibus Episcopus designatus fuerat, agmen accipiens, ac Thessalonicam profectus, Imperatorem adit, imperatricisque vrbis Episcopatum ab eo petit. Quoniam enim in legibus sanctionibusque Ecclesiasticis nihil habebat, quo niteretur, imperatorio edicto sacerdotium vendicare cogitabat: vt qui non sacerdotem, sed tyrannum agere decreuisset. Verùm illinc eijciuntur, Imperatore eos ira minisque vehementibus insectante. Quid igitur Maximus? (vix enim frangi & expugnari potest ambitio) Alexandriam naui petit, cumque ijsdem technis quosdam Petri familiares auro pellexisset, ipsum quoque pari improbitate aggreditur. Aut enim mihi, inquit, principis ciuitatis Episcopatum asfere, aut à tuo non abstinebo. Et quidem in perspicuum malum audax hominis facinus desijsset, nisi Alexandriæ Præfectus, seditionis & cædium metu, Maximum vrbe exturbâsset. Atque ille quidem præmia temeritate digna tulit. Gregorius autem laborum multitudine fractus, curis confectus atque obrutus, in patriam reditum parabat, plebem extremùm allocutus atque hortatus, vt fidem, quam acceperat, conseruaret: virtutem, quam & re & sermone ipsis ostenderat, coleret. Quæ cùm & clerus & populus audijssent, vnus clamor ab omnibus excitatus est, Pastoris discessum deplorantibus: ac triste spectaculum cernere erat, viros & mulieres, iuuenes & ætate prouectos, eruditos & indoctos, principes & priuatos omnes concordi fletu detentos, orbitatemque adeò ægrè atque acerbè ferentes, vt quispiam sublata voce dicere non dubitaret: O pater, Trinitatem

Obserua fallaciam.

Insignis Maximi impudentia.

tatem

tatem tecum eijcis. Qua voce audita, vir egregius discedendi cupiditatem repressit, tantisperque se apud eos mansurum recepit, quoad Episcopi, quorum aduentus in spe & expectatione erat, aliquem Episcopatu dignum elegissent, sibique curis liberato potestatem abeũdi fecissent. Atque ita dimissi sunt, nihil omninò dubitantes, quin ille pro sua grauitate morumque constantia promissi sui fidem, licèt nullo iureiurando confirmatam, expleret. Depulsis itaque periculis, & quiete rebus restituta, Trinitatis dogma rursus effulgebat, ac beati viri doctrina & laboribus fides ad omnes porrigebatur: quam pulcherrimè excolebat, præstantiusque quàm vt agricultura Noe cum ea comparari possit. Ecclesiæ enim aruum excolens, animas quasdam velut aratro perstringebat, impietatis spinis eas liberans: alias, vt Prophetæ verbo vtar, complanabat, alijs diuinum verbum inserebat: aliæ recens enascebantur, radicesque agebant, aliæ iam herbescebant, ac velut geniculis discingebantur, aliæ ad culmum informabantur, aliæ maturescebant atque ad messem paratiores erant, aliæ in area erant, aliæ in aceruo quodam, aliæ viles & contemnendas dogmatum paleas per ventilationem excutiebant, Christoque purgabantur: aliæ iam domi erant, horreoque condebantur, aliæ denique in panes iam elaboratæ erant. Hic enim agriculturæ finis est, quippe quæ alimoniæ perceptionem pro scopo habeat, ob idque labores suscipiat, messemque promptè & alacriter colligat.

S. Gregorij studio fides restorescit Constantinopoli.

Ac labor quidem hominis Dei tantus erat, tantæque multitudinis salutem sibi proponebat: cæterùm fructus nequaquàm labori respondebat. Non enim agricolæ more fructus percipiebat, sed gratuitò benignus erat: labores quidem ferens, verùm sine sumptibus Euangelium sibi constituens. Ex quo hoc assequebatur, vt ardentiùs amaretur, atque ex ardentiori amore libentiùs audiretur, pluresque ad Deum adduceret, non iracundè feriens, sed lenitate sua ignorantiam & rusticitatem euellens, animisque plenam sanitatem oratione afferens. Alij enim verborum suauitate capiebantur, alij accuratam & exactam dogmatum pertractationem amplectebantur, alij ob simplicem & inelaboratam philosophicamque vitæ rationẽ arctiùs ipsi adiungebantur: alij quòd ipsum accepissent, velut prædam suam consertis manibus retinebant, eoque tuendo iudicium suum fouebant. In hoc porrò clariùs lucebat ipsius solertia animique perspicacia, quòd non omnibus omnia committebat: verùm vniuscuiusq; vires, non secùs ac præstantissimus medicus ægrotantium habitudinem, explorabat, congruentem cuiusque morbo medicinam distribuens, eamque rationem tenens, vt nec profanis aut infirmis auribus perfectissima mysteria concrederet, nec perfectis quicquam occultum haberet, quasi ipsorum vtilitati inuidens. Alios publicè arguebat, nimirùm quibus pœnitentiam pudor exprimebat: al js rursus priuatim errata commonstrabat. Alios obiurgabat, cùm id è re ipsorum esse arbitrabatur: alios contrà, quos officio fungi videbat, paternè consulteque laudabat. Nec enim hoc agebat, vt eos adulatione permulceret, sed vt viam virtuti strueret, ac rectè factorum approbatione virtutem eorum proueheret. Hoc quippe nomine Rhetorica à Philosophia differt. Illa enim sordida & cauponaria assentatione ac laudatione ad beneuolẽtiam hominum irrepere solet: hæc contrà eorum vtilitatem spectans, laudibus quasi mellis sermonem edulcat, ac laudum voluptate ad virtutem auditores trahit.

1.Cor. 9.

Eius prudẽtia in moderandis subditis.

Rhetorica vt differat à Philosophia.

Dogmatũ porrò sublimitate ac Theologia vsqueadeò excellebat, vt quanuis permulti viri, doctrinæ laude celebres, varijs sæculis Diuinitatis doctrinam explicârint, hic tamen solus post Iohannem Euangelistam Theologi nomine insignitus sit, atque hoc cognomentum ipsi velut proprium & peculiare attributum. Enimuerò quemadmodùm alias omnes laudes atque virtutes animi complexu tenebat, ita ne à Prophetiæ quidem gratia deserebatur. Nec verò dubito quin apud vos, qui ipsius sapientia maiorem in modum oblectamini, fidem hæc oratio inueniat. Sed tamen operæpreciũm fuerit, hanc laudem ipsiusmet verbis, rerumque ab eo gestarum conscriptione ornari. Sic autem ad verbũ habetur in ea oratione, quam in præsentia cẽtum quinquaginta Episcoporum pronunciauit: Talis antè hic grex noster erat, talisque in præsentia tamque fiteculentus lateque porrectus, ac si nondum perfectionem assecutus, ad eam tamen quotidianis incrementis progrediens, atque etiam, vt auguror, progressurus. Hoc mihi vaticinatur Spiritus sanctus, si quid vaticinandi arte valeo, futuraque prospicio. Nec verò longo pòst tempore, quod prędixerat, explebatur, Ecclesia nimirùm arenæ maris multitudinem propemodùm æquante: Propheticamque fidem penè excedentem, euentus miraculum comprobabat.

Theologus dictus Gregorius solus post Iohannem.

Cùm

Cùm autem pio Theodosio, cuius iam à nobis mentio facta est, Imperatore creato liberum Ecclesiæ lumen affulsisset, quid commemorem, quot publicos conuētus orationibus suis exhilarârit, quot orthodoxorum mitigârit iracundiam, qui veterem hæreticis peruersitatem iniuriamque rependere, atque eos, à quibus, cùm rerum potirentur, afflicti & excruciati fuerant, conuersis iam temporis vicibus, iisdem acerbitatibus calamitatibusque mulctare contendebant. Qua igitur oratione vir beatus vtebatur? Non hæc, ô grex, Christus postulat: non ita nos Euangelium docet. Hoc tempore aberrantes in viam reducere conuenit. Curandum, vt peccata sua intelligant, Domini pedibus aduoluantur, impietatem prodant, gregique admisceantur. Hoc ego pro vltione habeo, vt ij, à quibus iniuria lacessiti fuimus, salutem cõsequantur, præclaraque ea esse confiteantur, quæ nō ita pridem insectabantur. Aequanimes estote, filij. Vir æquanimis affluit prudentia. Beneficio afficite eos, qui vos oderunt, ijsq; omnia delicta condonate. Quòd si nimiùm ira inferuescit, nec coërceri vlla ratione potest, quod secundum est, præstate: Christo hæc relinquite, atque ad futurum tribunal transmittite. Mihi enim vindictam, ego retribuam, dicit Dominus. Hac illi oratione permoti, conquieuerunt. Cùm autem bellum illud, quod cum occidentalibus barbaris gestum fuerat, sopitum atque Imperatori ex animi sententia confectum fuisset, ab ijsque ille, quas eorum audacia merebatur, pœnas expetijsset, captiuosque cepisset, & victis tributa imposuisset, ad imperatoriam vrbem adfuit, triumphis elatus & gestiens. Ac tum pontificem Gregorium pro eo, ac laboribus illius dignum erat, honorificè accepit, prolixioríque alloquio suam erga eum beneuolentiam animique alacritatem declarauit, ac postremò hæc ad eum verba habuit: O pater, Deus tibi tuisque sudoribus per me Ecclesiam committit. En sacram ædem & thronum tibi trado. At beatus Gregorius mirifica lætitia perfusus, cùm Imperatorem salutâsset, ac votis precibusque remuneratus esset, pedem aula extulit. Arriani autem, qui ad hoc vsque tempus sacrosanctam domum tenuerant, sicariorum manum parabant, pro ea cum beato viro armis decernere constituentes. Itaque ab Imperatore quidem precibus contendebant, ne templum sibi eripi sineret, quòd videlicet ipsius imperio resistere vererentur: cæterùm pio viro, ijsque, qui partibus ipsius studebant, mortis metum intentabant, tum publicè armis instructi, tum priuatim subornato quodam, qui ad pontificem accederet, eiusque pectus ense traijceret. Atque hæc erat hostium conspiratio.

Non finit catholicos vlcisci iniurias suas.

Matth. 5.

Deut. 32.

Theodosij Imper. erga Gregorium beneuolentia.

Arriani minas atroces intentant Gregorio.

Postero itaque die, cùm illucescente die populus Dei simul cum pastore ad sacram domum recipiendam perrexisset, non minùs grauis, quàm si ciuitas hostili impetu expugnaretur, tumultus excitatus est, plerisque hominibus in vicis tectisque cum armis stantibus, mulieribusque & pueris grauem eiulatum permixtim edentibus. Ipse quoque Imperator templum vnà cum beato Gregorio ingressus est. Vt autem multa in rebus humanis casu euenire solent, nubibus Solis orbem sub diluculum subeuntibus, tenebræ repentè coortæ sunt. Quæ res, vt à festo atque huiusmodi lætitia aliena, Arrianos non parua lætitia afficiebat, perinde ac si Deus templi translationem minùs gratam haberet: pias contrà animas intolerabili dolore cruciabat. Verùm simul atque Episcopus & Imperator sacras valuas ingressi sunt, atque omnes vnam eandemque laudationis vocem sustulerunt, manusque cum lachrymis extenderunt, confestim Dei prouidentia subducta nube, fulgentes Solis radij sacrosanctam domum splendore perfuderunt, aëreque collustrato, homines animi mœrorem in lætitiam cõmutârunt, principemque obsecrare atque obtestari cœperunt, vt Episcopum in throno collocaret. At Gregorius cùm ab illa sede abhorreret, nec præ vitæ continentia & corporis infirmitate vocem in tanto hominum numero mittere posset, per quendam his verbis multitudinem affatur: O filij, nunc tempus est, vt beneficium à Trinitate acceptum agnoscamus, gratiasque ipsi agamus. De throno aliâs agemus. Hæc verba audiens populus, mitescebat: Imperator verò hominis modestiam ad stuporē vsque mirabatur. Sic concio soluta est, Christo lætitiam summam securitatemque afferente, ita vt & armorum apparatus consopitus fuerit, & furoris ardor extinctus, atque vnus duntaxat ensis exertus, sine vlla cruoris effusione rursus vagina conditus. Cæterùm ei ad extremum vsque obsistere non licuit, quô minùs throno insideret. Pontificum enim multitudo eum, quanuis nolentem vehementerque recusantem, in Archiepiscopali sede collocauit: sed hæc aliquanto posteriùs.

S. Gregorius creatur archiepiscopus Constantinopolitanus.

Intereà Imperator hominis consuetudine delectabatur, eumque pro parente colebat. Quanuis enim doctrinæ expers esset, pius tamen vir erat, morumque lenitate

præditus, vt si quispiam alius. Verùm Gregorius Deo quàm Imperatori operam dare præclarius existimans, haud frequenter in aula versabatur, eos, qui principis latus cingebant, auaritiæ morbo teneri, atque vt eos, qui munera afferebant, charos habere, ita sui similes admodũ aspernari perspiciens. Quocircà precationibus & peruigiliis, ægrotisq́ue curandis & inuisendis incumbebat, Deo sese his rebus gregemq́ue purgans: interdum etiam ex vrbe in agros secedebat, solitudinẽ expetens, eaq́ue perpetuis laboribus afflictum corpus recreans, ne ad sequentes labores fatisceret. Ad aulam autem

Prouer.25. raro commeabat, illud Prouerbiorum rectè congrueq́ue permeditatus: Raro pedem tuum infer ad amicum, ne fortè satiatus, oderit te. Amplissimæ porrò ecclesiæ præsul

Mira eius inter tantas opes continentia. institutus, prouentusq́ue & infinitam omnis generis eximiamq́ue supellectilem consecutus, ne vnica quidem drachma hinc facultates suas auxit, cùm tamẽ maximam talentorum copiam, si ita ipsius voluntas tulisset, colligere potuisset. Ne redituum quidem & administrationis rationem ab iis, qui Ecclesiæ negocia procurauissent, repetiuit, nec supellectilis sacræ descriptionem: cauponum verius, quàm Ecclesiasticorum virorum id esse statuens, ac præfectorum, non Episcoporum: atque his rebus omnes erudiens, vt conscientiæ puritatem potius Deo offerrent, quàm vt rationibus referendis, muneris sui administrationem hominibus probare niterentur.

Tandem assiduis laboribus & senio, corporisq́ue imbecillitate fractus, vrgente vi morbi, grabbato se tenebat. Ac multitudo populi ingens cubiculum, in quo iacebat, repentè ingressa est. Ipse igitur, vt solent, qui strepitu aliquo commouentur, conuersus in sella pedibus, in pauimento sedebat, quid sibi eorum aduẽtus vellet, percontans. Illi autem cùm & ob ea, quæ acciderant, gratiam Deo egissent, ac pro Imperatoris salute, ob receptum templum aliasque ædes sacras, orthodoxorumq́ue ecclesiam vota fecissent, ipsumq́ue omnium harum rerum authorem & architectum professi fuissent, læti cubiculo excesserunt. Adolescens verò quidam relictus, manibusq́ue suis beati viri pedes comprimens, ab eo cum lachrymis & lamentationibus sceleris veniam supplex postulabat. Gregorio autem sciscitante, quid sibi hoc sermone vellet, nihil responsi dabat, sed tantùm lugebat, ac veniam petebat. Tum quidam ex iis, qui adstabãt, ita locutus est: Hic est ille carnifex tuus, ô pater, qui à nonnullis subornatus, ferrum tibi in præcordia defixurus erat, nisi Christus perspicuè tibi auxilio fuisset. Quòd autẽ ad eorum voluntatem attinebat, facinus perpetratum est. Proinde nunc ad pedes tibi pro-

Facilè ignoscit sicario, qui necem illi molitus erat. cumbens, clamat, suscepti sceleris pœnitudine affectus. Confestim ille, vt patrẽ æquum erat, adolescentem ita alloquitur: Propitius tibi Christus sit, iuuenis charissime, tibiq́ue ipse ignoscat, qui me quoque seruauit. Hoc solum ad facinoris excusationem & purgationem à te peto, vt hæresim execeris, meusq́ue fias, atque ad Deum accedas, ipsiq́ue synceram & voluntariam seruitutem seruias. Cuius tam lenis responsi quum certior facta esset ciuitas, ardentiori erga eum amore incensa est.

Synodus Constantinopolitana. Sub id verò tempus ex omni Romanorũ imperio, præterquàm ex Aegypto & Occiduis partibus, sancta Episcoporum centum & quinquaginta synodus coacta est, tum vt pium præsulem imperatrici ciuitati præficerent, tum vt hæreses, quæ interim, dum Arriani rerum potirentur, exortæ fuerant, œcumenici concilii decreto ab Ecclesia extruderentur. Enimuerò quæ ad hæreses profligandas pertinebant, multò antè Gregorius præstruxerat, velut insidiosas bestias ab Ecclesiæ ouili arcens: atque in ipsa etiam sacrosancta synodo pari animi contentione cum aliis decertauit. Sancta autẽ synodus eum Episcopum constituit, sententiæ suæ ducem & antesignanum habens magnum illum Antiochensium pastorem Meletium, virum fidei probitate insignem, quiq́ue florentibus Arrianorum rebus Ecclesia pulsus fuerat, multisq́ue calamitatibus exhaustis,

Meletii episc. virtutes. diuturno exilio mulctatus. Quibus autem moribus prĉditus esset, quid referre necesse est? Idem enim & mansuetus erat & industrius, moderatus, iustus, fortis, sapiens, atque omni virtutum genere perpolitus. Huius consilio atque hortatu, Gregorio regiĉ vrbis Episcopatus Concilii decreto cõfirmatus est. Ipse autẽ, quanuis alioqui ab Episcopatu alienum animũ haberet, gregis tamen amore, & quia futurũ existimabat, vt si imperatricem ciuitatẽ teneret, contentiones, per orbem terrarum oborientes, velut è specula, quadam perspectas extingueret, dissidentesq; Ecclesias ambabus, vt dicitur, manibus, ad vnionem concordiamq; adduceret, Episcopatum accipere non recusauit. At verò Meletius extremo vitæ die Constantinopoli perfunctus, adeò celebri atq; honorifico funere effertur, vt ad ipsum vrbs tota sese effunderet, maximamq́ue lachrymarum vim profunderet, ac tum inprimis, quanta ciuium multitudo esset, agnosceretur.

Rurſus itaque de throno contentio excitata eſt, atque inter ſe pugnabant Epiſco- pi. Alij enim, quæ ſuffragijs ſtatuta fuerant, iuſta eſſe iudicantes, firma ea manere vole- bant. Alij ijs, quæ iam rectè decreta fuerant, aduerſabantur. At Gregorius, vt qui ſemel cathedram admiſiſſet, eam vendicabat, atque huiuſmodi oratione vtebatur: Ego, pa- ſtores ſacri & venerabiles, primùm regiæ vrbis præfecturam accipere recuſabam, ac li- cèt hæc Eccleſia laboribus ſudoribuſque meis coagmentata atque amplificata fuiſſet, mihi tamen ſatis ſuperque erat hæc Deo theſaurizare, atque ab eo mercedē expecta- re. Poſtquàm autem & gregis amore, & communibus veſtris calculis cathedram acci- pere coactus ſum, mihi haudquaquàm rectè agere videmini, qui quod ipſi feciſtis, con- uellitis atque abrogatis: vt interim taceam, quòd ne inter omnes quidem ſatis conue- nit: verùm alij ea, quæ iam conſtituta ſunt, rata eſſe debere cenſent: alijs ſecùs videtur. Nec verò hæc eò à me dicuntur, quòd vel opes vel ſublimem cathedram expetam, vel imperatricis vrbis Epiſcopus nominari concupiſcam: ſed primùm filiorum orbitatem tranquillo animo ferre difficillimū eſt, nec niſi vecordis cuiuſpiam hominis planeque ſtupidi. Deinde illud metuendum, ne inuidia quadam aut leuitate res nuper decretas immutare videamini. Quòd ſi vobis præſentia magis cordi ſunt, ac res haud pridem conſtitutas velut obſoletas & friuolas cōtemnitis, haud mœſto animo Epiſcopatu me abdico. Conſilium inite, res veſtras agite, & quicquid vobis in mentem venerit. Mihi quidem ſolitudo & olim chara fuit, & nunc eſt. Non enim à Deo quoque nos arcebūt, qui thronum eripuerint.

Contentio de ſede Cō- ſtantinopo- litana.

Hac oratione habita, cùm pleroſque in alius Epiſcopi creationem ſtudioſè incum- bere ſenſiſſet, ipſe domo ea, in qua manebat, deſerta, aliam ab Eccleſia procùl diſſitam circunſpectat, vt tumultus moleſtoſque & importunos hominum congreſſus effuge- ret. Permulti quippe ex plebeio ordine illuc confluebant, cum lachrymis eum orantes atque obteſtantes, vt gregem, quē tot tantiſque laboribus ac ſudoribus aluerat atque prouexerat, miſeraretur. Da hoc chariſſimis tibi hominibus, inquiebant, & quibus vitę florem priùs impendiſti, iiſdem quoque, quod temporis ſupereſt largire: vt qui doctri- na tua colluſtrati ſumus, tui etiā corporis reliquias habeamus. His verbis molliebatur quidem indulgentiſſimus pater, cæterùm ancipitis erat animi quid ageret, Deumque ſupplex orabat, vt quod ſibi maximè conueniret, procuraret. Quæ cùm ita ſe haberēt, affuêre Epiſcopi tum ex Aegypto, tum ex Macedonia Byzantium vocati, cùm adhuc ſupradicta ſynodus in vrbe eſſet. Et quidem illi, quoniā Gregorius citra eorum ſenten- tiam throno impoſitus fuerat, humano affectu obſeſſi, electioni obſiſtebant: nō quòd eum odio haberent, (quemadmodùm ei occultis ſignificationibus confirmabant) ſed vt eos, à quibus creatus fuerat, vlciſcerentur, vt qui ſine eorum ſententia Archiepiſco- pali ſede Gregorium donâſſent.

Plurimis grauiter do- let Gregorij abdicatio.

At vir beatus omnibus Epiſcopis in vnum coactis, in medio concilio ſtans, ad hunc modum verba facit: Viri collegæ & compaſtores ſacroſancti gregis Chriſti, turpe fue- rit, prorſuſque à vobis alienum, ſi qui pacis documentū alijs præbetis, inteſtinum ipſi bellum inter vos excitetis. Quonam enim modo alios ad concordiā adduxeritis, ipſi circa ſententias veſtras & decreta diſcrepantes? Ac vos per Trinitatem etiam ipſam obſecro, vt mutua veſtra negocia præclarè & pacificè conſtituatis. Quòd ſi vobis vllo modo diſſidij cauſa ſum, Ionam Prophetam vitæ integritate non ſupero: proijcite me in mare, & tumultum tempeſtate agitari deſinetis. Quicquid vobis viſum fuerit, ta- metſi à culpa immunis, libenter perpetiar, ſi quidem hac ratione concordia veſtra re- præſentari ac reſarciri poſſit. Throno exturbate, vrbe eijcite: tantùm veritatem & pa- cem, vt cum Zacharia loquar, amate. Valete ſacri Paſtores, meorumque laborum me- moriam perpetuam conſeruate. Hæc eo prolocuto, pudore quodam ipſi tenebātur, eius oratione compuncti. Tum ipſe in Cappadociam perrecturus, è Concilio exceſſit, voluptate ſimul & mœrore affectus: illud, quòd laborum requiem inueniſſet: hoc, propter gregem, quem quo modo relinqueret, incertus erat. In aulam autē profectus, beneficium ab Imperatore poſtulabat, his verbis priùs eum affatus: Tibi quidem, ô Imperator, pro tuis erga Eccleſiam meritis retribuat Chriſtus in die retributionis: be- neficium autem, quod nunc à te peto, potentiſſime princeps, dare ne graueris. Non pro pecunijs tibi ſum ſupplex, non precioſa altarium tegumenta concupiſco, non co- gnatis dignitates ambio, ſed vt laboribus liberer, obſecro. Ceſſet etiam inuidia, pa- cem colant Epiſcopi: tu maximè in eam rem adnitere: ſacerdotum bellum compri- me, qui Barbarorum audaciā compeſcuiſti: maxima imperij tui trophæa vna re exor- na,

Præclara S. Gregorij ad Synodum oratio.

Ion. 1.

Zach. 8.

Oratio eius ad Theodoſ. Imperat.

na, nimirùm Episcoporum concordia. Hoc ego donum à te peto, hoc beneficium vltimum porrige. Hac oratione Imperator, & qui senatorij ordinis erant, in admirationem rapti, vtpotè acerrimo ipsius amore contabescentes, vix discedendi potestatem ipsi fecerunt.

Nectario ei subrogato, abit in Cappadociam.

Cæterùm eo adhuc Constantinopoli agente, Nectarius quidam, Tarso Ciliciæ ciuitate ortus, Ecclesiæ ipsius à Synodo Episcopus constituitur. Ipse autem cùm clerum ac præstantissimũ quenque ex populari multitudine aduocâsset, eosque vt fidei depositum seruarent, Deique præcepta exequerentur admonuisset, complexusque fuisset, multasque omnibus lachrymas extorsisset, itineri se dedit, tandemque Arianzum peruenit. Cappadociæ autem is locus est, quem ex paterna hæreditate ad se deuolutum possidebat. Cùm autem multum temporis fluxisset, ex quo Basilius Magnus ex hac vita ad Deum euolârat, ac præsentia cum sublimiore vita commutârat, funebri oratione in ipsius laudem conscripta, sacram Cæsareensium metropolim adijt, Ecclesiæque nuncupata ac dicata ea oratione, domum se recepit. Sed cùm perdiù ipse à patria propter Constantinopolitanam cõmorationem abfuisset (duodecim nauque ipsum Byzantij annos egisse ferunt) accidit, vt quidam Apollinarij discipuli in secunda Cappadocum præfectura sermonibus suis multos in fraudẽ inducerent, eoque audaciæ progrederentur, vt ad hunc quoque accederent, atque Episcopos in ea regione crearent, ne ipsi quidem Nazianzo parcentes. Ipse verò Nazianzum hoc piaculo quàm celerrimè purgauit. Cumque obnixis precibus rogaretur, vt patriæ antistes esse vellet, adduci non potuit, vt Episcopatum acciperet: (tranquillam enim vitam mirificè consectabatur) verùm Eulalium quendam, quem, vt suî cultorem moderatumque hominem, inprimis charum habebat, Nazianzi Episcopum constituit.

Recusat Episcopatũ Nazianzenum.

Ipse autem infirmitate pressus, Arianzi corpus refocillabat. Cumque iam iter facere non valeret, Cledonium presbyterum, pium virum minimeque fictum Dei cultorem, aliosque nonnullos per literas admonuit, ne hæresis pestem susciperent, verùm Apollinaristarũ electiones, vt nefarias & ab Ecclesia Catholica alienas, pro irritis haberent. Nec verò satis habebat nuda & simplici cõtestatione ad eos vti, verùm pleniùs vberiusque scribebat, singula abortiuæ Apollinarij hæresis impietatisque capita euertens atque opprimens: quemadmodùm liquidò ostendunt tum duæ illæ ad Cledoniũ epistolæ, tum præcipuè tractatus poëtici, quos reliquit. Porrò in poëticis lucubrationibus, quarum etiam antè memini, duplex illi scopus propositus erat: alter, vt impiam tyranni Iuliani legem, qua Christiani à profanis disciplinis arcebantur, puerilem atque infirmam & ridiculam esse ostenderet: alter, quoniam Apollinariũ multos libros varijs carminum generibus perscripsisse, ijsque, vtpotè eruditum hominem dicendique facultate præstantem, multos ad hæresim suam illexisse perspiciebat, necessariò sibi faciendum putauit, vt Arianzi post reditum suum quiescẽs, atque ab omnibus negocijs occupationibusque feriatus, cudendis versibus animum adijceret. Atque hinc vberrima mihi huius orationis materia collecta est.

Electiones Apollinaristarũ docet irritas esse.

Eius poeses

Cùm autem nonnihil temporis illic quietus egisset, vitamque philosophiæ opera purgâsset, speculationique animum impensiùs addixisset, in extrema tandem senectute caducam hanc vitam cum meliori & præstantiori rerum statu, cuius hic pertenues etiam species vix reperiri queant, permutauit. Ac commendationis quidem Gregorianæ munere pro virili mea perfunctus sum, quantum ad id attinebat, vt & boni patris, & eorum, qui vitam illius audire gestiebant, cupiditati satisfacerem, atque vt exiguam quandam vitæ descriptionem breuiter compræhensam haberemus. Nam omnes illius laudes vitæque ornamenta exponere, aut pro rei dignitate tractare, adeò difficile atque arduum fuerit, vt haud sciam, an quisquam eorum etiam, qui summã eruditionis laudem consecuti sunt, hoc prꝑstare possit. Tu verò pater beate, verique illius tabernaculi spectator & cõscie, in quo exultationis & salutis voce angeli ac sancti diuinas laudes canunt, Gregorij tui, qui exiguam hanc oratiunculam tibi elaborauit, memor esto. Quanuis enim ob virium imbecillitatem virtutibus tuis parem orationem non attulerim, idque de te verba faciens, promptitudinem tamen animi haudquaquàm accusabis. Tua enim vox illa sacra est, Deo id gratum esse, quod viribus respondet.

Sancti viri obitus.

EIVSDEM

EIVSDEM BEATISSIMI PATRIS, GREGORII NAZIANZENI VITA CONTRACTIOR, AVthore *Ruffino presbytero in Præfatione in eius Apologeticum.*

PROFICISCENTI mihi ex Vrbe, magnopere iniungebas Aproniane fili chariſſime, vt tibi abſens quoque aliquid operis impenderem, ne vos à cõſuetis ſtudijs neceſſitas meæ profectionis inhiberet. Petebas ergo Gregorium tibi in Latinum verti, virum per omnia incomparabilem, qui & verbo & operibus clarus, ſplendidiſſimum lumen ſcientiæ Chriſti Eccleſijs præbuit, dum ea docuit, quæ fecit, nec ſeipſum condemnauit agendo contraria, quàm docebat.

Is Cappadocia, domo, epiſcopo patre, matre quoque ſatis religioſa oriundus fuit, Athenis & alitus & eruditus, vt pauci: nec tamen in conuerſatione ſcholari, vel ætatis vel ſodalium illecebris cedens, perdidit pudicitiam: ſed tanquam à Deo ſibi cõmiſſum theſaurum, ad domum caſtam reportauit integrum ſignaculum caſtitatis. *S. Gregorius manſit virgo.*

Denique cùm Philoſophiæ ſtudijs apud Athenas vacaret, vidit per ſoporem ſedenti ſibi & legenti duas decoras ſatis dextera læuaque fœminas conſediſſe. Quas ille càſtitatis inſtinctu oculo toruiore teſpiciẽs, quænam eſſent, vel quid ſibi vellent, percontabatur. At illæ eum familiariùs & ambitioſiùs complectentes, aiunt: Ne moleſtè accipias, iuuenis: notæ tibi ſatis & familiares ſumus. Altera enim ex nobis Sapientia, altera Caſtitas dicitur: & miſſæ ſumus à Domino tecum habitare, quia iucundum nobis & ſatis mundum in corde tuo habitaculum præparaſti. *Viſio in ſomnis.*

Huius viri neque vita aliquid probabilius & ſanctius, neque eloquentia clarius & illuſtrius, neque fide purius & rectius, neque ſcientia plenius & perfectius inueniri poteſt. Qui ſolus fit, de cuius fide ne diſſidentes quidem inter ſe, vt fieri ſolet, partes & ſtudia diſputare potuerint: ſed id obtinuerit apud Deum & Eccleſias Dei meriti, vt quicunq; auſus fuerit doctrinæ eius in aliquo refragari, ex hoc ipſo, quia ipſe magis ſit hæreticus, arguatur. Manifeſtum nanque indicium eſt, non eſſe rectæ fidei omnẽm, qui in fide Gregorio non concordat. *Eius vita, eloquentia, fides, ſcientia.*

ITEM DE EODEM EX SIMEONE *Metaphraſte.*

MAGNVS hic Gregorius Theologus vitam ipſe ſuam expoſuit in ijs funebribus orationibus, quibus Baſilium Magnũ, Gregoriũ patrem, Cæſarium fratrem, & Gorgoniam ſororem ornat. Ac proinde qui vitam illius conſcripſerunt, nõ aliunde, quàm ex ipſius operibus dicendi argumentum acceperunt. Hoc vnum neceſſariò dicendum, quòd ſi quidem apud homines exiſtere neceſſe erat effigiem quandam & columnam, ex omnibus virtutibus conſtantem, hoc erat Gregorius. Nam cùm vitæ ſplendore eos, qui actionis laude florebant, ſuperaſſet: eò rurſus contemplationis progreſſus eſt, vt omnes illi ſapiẽtiæ doctrinæque laude cederent, tam eius, quæ in verbis, quàm quæ in fidei dogmatibus verſatur. Vnde etiam Theologi cognomentum adeptus eſt. Quantùm autem ad corporis formam attinet, ſtatura mediocri erat, pallidus aliquantùm, non tamen citra venuſtatem, depreſſo naſo, ſupercilijs in rectum protenſis, adſpectu blando & ſuaui, altero oculo, nempe dextro, ſubtriſtis, quem etiam cicatrix quædam contrahebat: barba non promiſſa, denſa tamen. Qua parte caluus erat, (nam ſubcaluus erat) albos crines habebat: ſummas item barbæ partes velut fumo obſitas oſtendebat. *Eximia laus eius.* *Forma corporis eius.*

MARTYRIVM S. GORDIANI CLARISSIMI VIRI, EX MS. EGREGIO CODICE DESCRIPTVM.

Consentiunt autem antiquissima Martyrologia. Dictio ingratiam Lectoris passim nonnihil expolita est per F. Laurentium Surium.

10. Maij.

Emporibus Iuliani impijssimi Imperatoris, multorũ Christianorum delata sunt nomina. Furore autem percitus Iulianus, iussit eos compræhensos in publicam custodiam abduci. Inter eos fuit etiam Ianuarius presbyter senex. Post diem tertiũ impijssimus Iulianus vocauit ad se Gordianum vicarium, iussitque ei, vt Ianuarium presbyterum sibi sistendum curaret. Itaque Gordianus Ianuarium presbyterum è carcere euocatum, sibi iussit præsentari, aitque ad illum: Quis vocaris, aut cuiâs es facundissime orator? Respondit S. Ianuarius: Si quidem patriam nôsse cupis, Antiochenus sum: si verò genus, ex Christianis parentibus Christianus sum. Gordianus vicarius ait: Quid nos multis verbis in fraudẽ impellere conaris? Audi me, & è duobus alterum elige: aut sacrifica dijs immortalibus, & esto amicus inuictissimi principis nostri Iuliani: aut excipe sententiam nefandorum criminum. Ianuarius dixit: Si mihi id præstiteris, ego quidem meipsum opto offerre Deo meo sacrificium. Alioqui quicquid propter peccata mea mihi intuleris, meritò id patiar: propter peccata, inquam, mea, non propter iustitiam. Gordianus ait: Si pro maleficijs tuis, vt ipse fateris, omnibus supplicijs affici dignus es, funde dijs libamina, vt dignus fias expiatione, atque à nobis conserueris. Ianuarius presbyter dixit: Ego quidem in nomine Domini mei Iesu Christi saluus fui, semperque saluus ero: atque insuper etiam alios per baptismum saluos feci, qui salutis adipiscendæ desiderio tenebantur. Tu verò si saperes, toto corde illum expeteres, optaresque requiem inuenire animæ tuæ post tantas huius vitæ tempestates, & ad vitam peruenire sempiternam.

Ianuarius presbyter comprẽhẽditur.

Prõpta eius pro Christo patiendi voluntas.

In ædibus Gordiani habetur in custodia.

Tunc Gordianus præcepit eum domi suæ in custodia haberi, noctuque eum ad se accersiens, dicebat se eius velle sermonibus oblectari. Cui dixit sanctus Ianuarius presbyter: Fili, noli perdere tempus tuum, sed potius age pœnitentiam propter trucidata corpora sanctorũ, quos interfecisti, & baptizare, vt possis frui requie æterna, & immunis esse à tormẽtis ignis æterni. Gordianus vicarius dixit: Itáne certus ero, si dictis tuis obtemperauero, immunem me fore à supplicijs illis sempiternis? S. Ianuarius presbyter respondit: Ego tibi polliceor in nomine Domini mei Iesu Christi, si toto corde credideris, & baptizatus fueris, omnium facinorum tuorum sordes expiatum iri, adeò vt teipsum quoque Domino Iesu Christo sacrificium offeras. Gordianus vicarius dixit: Præscribe ergo mihi credendi formam quandam siue modum. Ianuarius presbyter ait: Confitearis in nomine Patris & Filij & Spiritûs sancti vnam diuinitatem, & agens pœnitentiam, ostendas te agnoscere peccata tua. Tum Gordianus vicarius lachrymans abijt ad vxorem suam nomine Marinam, dixitque ei omnia, quæ S. Ianuarius eum hortatus esset facere. Eadem itaque noctis hora vxor Gordiani, tenens manum eius, iuit cum illo ad S. Ianuarium presbyterum, pariterque se in terrã abiecerunt ad pedes eius, rogantes vt ipsos baptizaret, seque peccâsse clamantes, & ei dicentes: Effice, vt liberemur à peccatis nostris. S. Ianuarius presbyter respõdit: Etiam atque etiam videte, num toto corde credatis, num quod tegumẽtum intus retineatis. Scio enim vos ab Imperatore haberi in honore. Respondit Marina: Vnam Iouis effigiem habemus reconditam, ab Imperatore nobis datam, propter quam sancti cruciabantur. De ea verò quid faciemus? Neque enim id te dominum meum celarũ volui, vt mereamur adipisci coronam vitæ, vbi à nobis conflata fuerit. Eadem horà adduxit Marina S. Ianuarium presbyterum in cubiculum suum, & ostendit ei Iouis simulacrum æreum, sed inauratum, & tripodem æream. Sanctus autem Ianuarius presbyter simulacrum cum ara accenso igne conflauit, proiecitque in cloacam: atque deinde cum ingenti gaudio catechizauit Gordianum & Marinam vxorem eius, atque è familia promiscui sexûs quinquaginta tres, quos etiam omnes baptizauit.

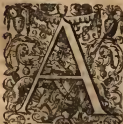
Gordianus cum vxore & 53. è familia sua baptizatur.

Eodem tempore post dies quatuordecim Iulianus impijssimus ad Gordianum vicarium

carium misit Clementianum tribunum, dicens ei: Abi visum, num tandem appulerit animum Ianuarius presbyter ad offerendum sacrificium magno deo Ioui. Quod si id facere detrectat, sub præconis voce in Traiani foro fustibus cædatur. Et ita quidem factum est, vt iussit Imperator. Dixit aũt Gordianus ad Clementianum: O Clementiane, si cognoscas esse Dominum Iesum Christum, minas & terrores hominis mortalis non timebis, sed potiùs vitam contemplaberis sempiternam, quam & ego mihi paratam intueor. Porrò sanctum hunc presbyterum ego non solùm non afficiam iniuria, sed honore etiam prosequar. Cuius ego vtinàm vel pedes osculari merear, per quem me sentio salutem assecutum. His auditis, Clementianus ad palatium se conferens, vociferabatur: O magum illum omnium deterrimum, qui tuum Imperator vicarium Gordianum suis magicis artibus dementauit, illumque & vxorem eius baptizauit, deosque nostros publicè conflatos & in massam redactos abscondit. Tum verò Iulianus impijssimus, iracundia inflammatus, iussit in scriptis damnari S. Ianuarium presbyterum & beatum Gordianum, cui etiam successorem dedit Clementianum, vt is loco eius esset vicarius: ipsumque Gordianum in publicam tradi custodiã, & vxorem eius Marinam in pago quodam, quem Aquas Syluias vocant, rusticorum seruituti addici præcepit, vt ea seruitute opprimeretur: denique Gordianum iudici Clementiano sistendũ mandauit. Iussit igitur Clementianus in tellure templi tribunal apparari, & B. Gordianum catenis vinctũ sibi exhiberi, cui sic dixit: Adeòne Gordiane contemnis præcepta principis nostri semper Augusti, qui te dignitatis functione cohonestauit, vt magicis artibus imbutus, contra Reipub. & inuictissimi principis nostri salutem deos confles & abscõdas? B. Gordianus respondit: Immò verò pro salute Reip. potiùs id feci: & certè si in mea potestate haberẽ idola omnia, itidèm ea confringerem & conflarẽ. Et tamen dic, oro, quemnam potiùs adorandũ tu censes, eum'ne qui fecit, an eum qui fingitur? Ego planè illum adoro, per quem facta sunt omnia. Clementianus vicarius dixit: Et quisnã ille est, per quẽ facta sunt omnia? B. Gordianus respondit: Christus filius Dei viui. Clementianus vicarius dixit: Si ille fecit omnia, cur à principe Reip. Iuliano semper Augusto proiectus est? B. Gordianus ait: Immò verò Iulianus potiùs à Deo proiectus est, qui Dei timore contempto, adorat dæmonum idola, cum quibus periturus est. S.Gordian. sistitur corã Clementiano.

Clementianus dixit: Sacrifica dijs immortalibus: alioquì iubebo tibi caput amputari. B. Gordianus ait: Nunquàm benè sit tibi miser, nec principi tuo Iuliano, qui ad tenebras damnatus est. Tum ira incensus Clementianus, iussit eum plumbatis cædi: cumque diù cæderetur, B. Gordianus alta voce dicebat: Gratias tibi ago Domine Iesu Christe. Quod vt audiuit impijssimus Clementianus, præcepit ei caput amputari ante templum in tellure, corpusque eius proijci ante Palladis ædem in locum supradictum, vetuitque illud sepeliri intra dies quinque, vt à canibus deuoraretur. Cùm autem accurrissent canes, vlularus edebant, nec ausi erant illud attingere, sed potiùs custodiebant. Venit itaque vnus ex familia eius noctũ cum alijs Christianis, corpusque venerandum sancti martyris abstulit, & non longè ab vrbe Roma, plùs minùs milliario vno, via Latina id condidit in Crypta 6. Idus Maias, vbi iampridem S. Epimachus sepultus fuerat. Quo in loco beneficia eorum ac virtutes florent vsque in hodiernum diem, ad laudem & gloriam Domini nostri Iesu Christi. Prædicentis vox est, non imprecãtis. Cæditur capite S.Gordianus.

MARTYRIVM SS. GLYCERIÆ ET LAODICII, AVTHORE SIMEONE METAPHRASTE.

ANNO primo Imperatoris Antonini, Præside Græciæ Sabino, multa erat consensio Christianorum, qui habitabant in vrbe Traianopoli: per singlos autem dies in vnum locum conueniebant, & multo labore ac studio à Deo pacem petebant: pauci enim erant Deum metuentes. Antoninus verò Imperator, cùm Græcorum superstitionem sequeretur, omnibus idolis sacrificabat, ijs videlicet, qui falsò nomine dij appellabantur: sed multo diligentiùs ac frequentiùs Ioui sacra faciebat, & in eius superstitionis errore assiduè versari videbatur. 10. Maij. Quidam 13. Maij. Antonini superstitio.

Quodam autem die in templo ipsius Iouis cum exe-crandis illis sacerdotibus consultauit, & in omnes vrbes, regiones ac prouincias misit, vt vniuersi homines accederent, & dijs sacrificarent, Ioui præsertim: ac quicunque Eius crudele edictum.

dijs ipsis sacrificia offerre nollet,is acerba morte interfici deberet.Cùm edictum illud tam iniquum vbiq; diuulgaretur,in Græciam quoque perlatum est. Quod cùm Præses accepisset,primum sacrificium in templo apud Maxianopolim offerebat, Imperatoris legem ostendens,neminem verò adhuc cogens.Postero autem die manè Traianopolim profectus,similiter & ijs,qui illic erant,legem ostendit, & hoc edictum proposuit: Sabinus fortissimus Præses,& valdè illustris, omnibus populis & regionibus illustribus salutem.Vna mente ac sententia omnes conuenientes, intra tres dies nosipsos purgemus,& in Iouis templum ingrediamur,atque Imperatoris natalem diem agentes,magno deo Ioui sacrificium offeramus.Qui verò non obtemperauerit,neque lampadem tenens sacrificium obtulerit,grauibus supplicijs cruciatus moriatur.

Tunc omnes in vrbe illa Christiani homines Deum precabantur, pacem petentes. Glyceria verò quædam Romana fœmina,filia Macarij ter Consulis, cùm esset in vrbe illa,& singulis diebus atq; horis in eam paruam domum ingrederetur, in quam homines Christiani congregabantur,seipsam Deo & Christo eius purgabat,omnibus ita dicens: Fratres,sorores,filij,patres,& quæcunque matris loco mihi estis, videte & vobis cauete,ac diligenter animaduertite,qualis est Imperator ille,cuius characterem habemus,& quali forma in fronte signati sumus,qualis denique monetæ inscriptionem accepimus.Hæc igitur cùm sciamus,demus operam, vt quamdiligentissimè Domini nostri præcepta seruantes, apud illum ipsum æternum Regem salutẽ consequamur, characterem etiam,quem accepimus, ab omni labe vacuum ac purum custodientes. Id cùm fœmina illa dixisset: Optamus, inquiunt omnes, horum omnium, quæ dixisti, compotes fieri.Tum illa: Vestræ igitur preces Deo ipsi offerantur.

Glyceria illustris fœmina.

Posteà verò,quàm tres dies præterierunt,ciues omnes cum lampadibus insanientes concurrebant.Venit autem & Glyceria,quæ Crucis Christi signũ in fronte inscriptum habebat,quo animam illuminare posset. Ad Præsidem igitur cucurrit: cumque ante illum stetisset,sic est locuta: Clarissime Prẹses,en sacrificiorum,quę Deo ipsi offerenda sunt,ipsa initium faciã.Prima enim sum,& eo patre nata,qui fuit tertiò Romanus Consul.Et vbinàm,inquit Præses, lampas tua est,qua te id facturã significes? Cui Glyceria: In fronte scriptã habeo lampadem meã, quæ cùm extingui non possit,syncera nostra, quæ Deo ipsi offerimus, sacrificia illuminat,& æterno Regi offert. Tum Præses dixit: Agè,lampadẽ sumẽs Ioui sacrifica. Minimè,inquit Glyceria,æterno Regi & Deo lampadibus fumũ emittentibus opùs est: sed iube ipsas extingui,vt sacrificium meum non labefactetur. Iussit igitur Præses, & extinctæ sunt lãpades. Quibus extinctis, sancta illa fœmina Glyceria,pectus tẽperantia & fortitudine præcinctum habens,oculos ad cælum intendit,&,manu ad populum extensa, Videtis'ne, inquit, illustrem hanc lampadem in fronte mea inscriptam? Cumq; hæc diceret,Crucem Christi ostendit,ac dixit: Deus omnipotens, qui per Christi tui Crucem à seruis tuis gloriosè collandaris, qui sanctis illis tribus pueris te ostendisti, eosq; ab ignis fornace liberâsti, qui leonum ora clausisti, & seruum tuum Danielem victorem effecisti, qui Belo euerso & dracone interfecto, dæmonum imaginem confregisti, Iesu Christe, purissimus Dei agnus, veni, quæso,& mihi humili atque abiectæ fœminæ opitulare,& dæmonem hunc,arte humana erectum,comminue,nouaque & inania istorum sacrificia disperge ac dissipa.

Mira eius animi fortitudo.

Dan. 3.

Dan. 6. & 14.

Cùm sancta illa fœmina Glyceria huiusmodi preces ad Deum misisset, repentè magnum quoddam tonitru auditum fuit,& Iupiter ipse corruit atq; comminutus est: erat enim lapideus.Hæc cùm vidisset Præses, furore percitus vnà cum ijs sacerdotibus, qui cum illo erant,iussit Glyceriam lapidibus in eam iactis interfici.Itaque nefariorum hominum multitudo descendit, & lapides in Glyceriam coniecit. Lapides verò ipsi, tanquam in locum quendam repositi,eam circundabant quidem,sed non tangebant. Cùm verò Dei beneficium hoc esse illi non intelligerent,pharmaceutriam,hoc est,veneficam mulierem eam esse dicebant,ob idque lapidibus non percuti.Tum Glyceria: Rectè,inquit, dicitis me pharmaceutriam esse: Christi enim pharmaca, per me vim suam operantia,vestrum errorem redarguunt, eiusque auxilium iniurias vestras dispergit. His auditis, Præses dixit: Ad crastinum vsque diem in carcere custodiatur mulier ista,ne fortè veneficijs suis vtens effugiat,& à Deo suo se adiutam fuisse dicat,& ita multos decipiat. Tum Glyceria: Stulte, inquit, excæcate atque impurissime homo, non animaduertis me præceptis Dei ligatam esse, & eius legi affixam, è quibus solui non possum? Ipsius enim vinculum est indissolubile, quo superborum vincula dissoluuntur,& eorum,qui Deo ipsi resistunt,consilia dissipantur.

Lapidatur, sed non tãgitur.

Hæc

Hæc eùm dixisset, in carcerem abijt. Ad quam Philocrates presbyter accessit. Illi autẽ dixit Glyceria: Signa me Christi signo,& precioso veritatis Chrismate meipsam exorna, & Deo illi atque Imperatori, cui tu militas, & cuius arma ipse geris, me commenda,vt eo signo munita, prauissimi dæmonis malitiam superem. Ad hæc Philocrates presbyter: Signum,inquit, Christi vota tua expleat, & preciosum Christi vnguentum faciat,vt,quod cupis,id assequaris. Hæc cùm dixisset, pacem ei precatus, discessit. Eo autem die,qui consecutus est,Præses ipse manè ad domum regiam venit, vt Glyceriam sanctam illam fœminam ad se duci faceret, eamque interrogaret, an dijs sacrificare vellet. Quod si facere noluisset,pluribus tormentis afficiendam,ac morte denique condemnandam esse censuit. Ducta igitur fuit,& ante Præsidem stetit hilari vultu. Cui Præses: Dic, inquit, Glyceria: Num adhuc persuasum non habes, vt magno deo Ioui sacrifices,cui & Imperator ipse sacrificat? Quomodò, inquit Glyceria,illi sacrificem, qui fractus est, & in multas partes comminutus? Quique sibi ipse opem ferre non potuit,huic ne me vis sacrificium offerre? Habeo notitiam illius magni Dei, qui sedet in cælis,quique mihi opem tulit,&nefariam vestram potentiam dissoluit. Illi me sacrificia offerre decet,illi me gratam esse conuenit.

Ducitur in carcerem.

Cùm hæc audisset Præses: Sacrifica, inquit,antequàm te cruciem. Tum Glyceria: At cruciabit me Deus meus, si te audiam. Ecquisnam, inquit Præses, te à morte liberabit? Respondit Glyceria: Ego studeo & propero corporis mei labore animæ vulneribus mederi. Tunc Præses iussit Glyceriam crinibus suspensam ac dilaniatam interfici. Illa verò suspensa dicebat: Gloria tibi sit,Deus omnipotens, qui stolido huic Præsidi ostendisti,non alia illi esse tormenta, nisi crines illos à tua benignitate mihi datos,quibus caput meum circundatur. Ijs,inquam,crinibus, per quos Præses me cruciat,ipse redarguitur. Illi enim pro corporis tegumento,& gloria tua mihi à te adiutore meo dati sunt,& illi ipsi nunc aduersus bonarum rerum inimicum Præsidem hunc adiumento mihi sunt. Hęc cùm illa dixisset, iussit Præses eam laniari. Quæ dum laniaretur: Nefarie,inquit, & omni malitia referte minister diaboli, nihili sunt ista tua tormenta, quæ ipsa non sentio. Habeo enim omnium Dominum Deum,qui per Iesum Christum me seruauit, qui & nunc mihi opitulatur. Para igitur maiora aliqua tormenta: hæc enim nulla sunt.

Egregiè sem per respondet Præsidi.

Non sentit immania tormenta.

Talia dicebat Glyceria,& carnificum manus ipsam laniando defatigatę iam erant. Præses verò cùm se à fœmina illa superatum videret, eam deponi iussit, & eius oculos contundi. Tum Glyceria: Lux mea, inquit, Deus, & firmamentum meum Christus est,qui sua bonitate ancillæ suæ cogitationes confirmat. Te precor, Domine, vt vultum meum illumines,& ad iniurias, quæ propter diuinitatis tuæ confessionem mihi afferuntur, excipiendas paratiorem me reddas. Tu, Domine, in patientia tua me corrobora: tu enim es Deus,qui per Dominum nostrum Iesum Christum sancti Spiritûs tui thesauros ijs conferre soles, qui nominis tui confessionem oratione firma ac stabili profitentur. Qui omnibus tuis viris sanctis opem tulisti, per quos & ipsa tuî notitiam accepi, eamque amplexa sum, exaudi nunc ancillam tuàm: quoniã nominis tui causa studeo è laqueis diaboli & ab ore serpentis liberari. Hæc cùm diceret,à carnificibus verberabatur. Angelus autem Domini Deirepentè illic adstitit, & carnifices illos ita prostrauit,vt mortui viderentur. Tum Præses: Dic,inquit, Glyceria: Quare Imperatori non obtemperas? At illa: Cuinam Imperatori vis me obtemperare? Dico, inquit Præses,vt illi obedias,qui rerum habet imperium,& legem hanc seruandam iussit. Respondit Glyceria: Ego omnium rerum Imperatori Deo, & eius legi obedio, eamque seruo. Tum Præses: Obtempera,inquit,& dijs sacrifica. Illi autem Glyceria: Nolo sacrificium offerre,quod iubes,cùm inane illud sit: sed sacrificium offeram Deo meo, quod ipse in Spiritu sancto requirit, quodque pater Abraham sacrificauit, cùm Isaac filium suum obtulit,& vero Deo gratus fuit, à quo beneficium accepit, vt esset pater multarum gentium. Fac,inquit Præses,ô mulier,quod dico,& sacrifica,ne sic decepta, graui ac turpi morte pereas. At illa dixit: Christus nostri certaminis præfectus,in spirituali stadio non solùm viros certantes,sed etiam mulieres ipsas contra diabolum patrem tuum præliantes splendidè coronat. Commune enim veritatis studium ijs,qui in eo currunt,propositum est. Iussit autem Pręses ipsam in carcerem duci,neque cibos ab aliquo ad eam ferri.

Tunduntur oculi eius.

Liberatur diuinitùs.

Gen. 22.

Gen. 17.

Abijt igitur illa valdè læta, & diuinam gloriam celebrans, in carcerem ingressa est. Custos autem ipse multo timore illam in carcere custodiebat, quæ Deum ita laudabat:

Rursus ducitur in carcerem.

dabat: Benedictus es Domine Deus patrum nostrorum, qui cognitus es à sanctis viris præcepta tua obseruantibus: * qui sancto illi viro Petro Romæ discedenti ostendisti, qui & aduersarium tuum Simonem illum magum per eundem Petrum Apostolum redarguisti, qui magno Dauid adiumento fuisti, & Goliath aduersarium ipsius sub eius pedibus conculcâsti. Tu venerandus & purissimus Deus exaudi me, & esto simul cum ancilla tua, eamque eripe à prauissimo Præside.

*qui te

1.Reg.17.

Cùm tres dies præteriissent, dixit Præses Prætori, vt annulum ipsius caperet, & carcerem sigillo muniret, in quo maga illa fœmina seruabatur: sic enim eã vocabat. Prætor igitur abijt, & in carcerem ingressus, Glyceriam ipsam inuenit diligenter custoditam, & Deum laudantem. Sigillo igitur claustris impresso, iussit & exteriora carceris loca custodiri. Cùm autem illa intus esset, & Deum laudaret, Angeli cibum ei afferebant. Præses verò cùm post aliquot dies in vrbem Heracleam profecturus esset, carcerem visere voluit, vt si viuam Glyceriã inuenisset, eam post se duci iuberet. Cùm autem ad carcerem venisset, licèt ianuam sigillo munitam, vt iusserat, videret, neque ad eam quenquam ingressum fuisse certò sciret: patefactis tamẽ foribus, eam vinculis solutam vidit, & lancem ipsi appositam, in qua erant panis, atq; lac, & aqua in cratere. Itaq; stupore affectus illam eduxit, non intelligens, Deum esse, qui eã nutriebat. Illa verò sic Deum precabatur: Domine Deus, qui veritatis cognitionẽ nos doces: qui populũ tuum prouidentia maxima prosequeris, qui Danieli per Angelũ cibos præbuisti, & ad sanctũ illum virũ Eliam in fluuio Iordane prandiũ ac cœnam misisti, qui errantes conuertis, & cæcos illuminas: tu, inquam, Deus recordatus es & meî humilis ancillæ tuæ, & ex illis tuis thesauris, qui diripi non possunt, beneficentiam depromens, me humilem ancillam tuam audiuisti. Hæc cùm dixisset, abijt in vrbem Heracleam, Dei gloriam laudans.

Sigillũ claustris carceris imprimitur.

Dan.14.
3.Reg.17.

Cùm verò Præses ipse illic esset, in templo Iouis immolabat. Christiani autem, qui erant in illa vrbe, audiuerunt de muliere, quæ propter Christi confessionem tam fortiter certauerat, omnesq; vnà cum venerando Episcopo Dometio ei obuiàm venerunt tribus milliaribus longè ab vrbe. Tunc Episcopus ipse orationẽ hanc ad Deum misit: Christe lux, quæ nunquàm extingueris, sol iustitiæ, lux eorum, qui sunt in tenebris, & errantium dux, qui Moysem duxisti, & Pharaonẽ in mare præcipitâsti, tu, quæso, esto dux & seruæ tuæ Glyceriæ in confessione nominis tui. Hæc cùm dixisset Episcopus, sancta Christi martyr Glyceria in vrbem ingressa est. Postero autem die iussit Præses sanctam mulierem ad se duci, & si dijs sacrificare noluisset, igne cõburi. Ducta igitur illa est. Cui Præses dixit: Num, Glyceria, certum aliquid deliberâsti? Tum illa: In lege scriptum est: Non tentabis Dominũ Deum tuum: &, Sit vester sermo, Non, Non. Dixi enim tibi, me Deo meo adiunctam esse, & diabolo, cui tu seruis, renunciâsse. Quomodò igitur Christo adiuncta, possum aliquando ab eo segregari, & pro vita mortem eligere? Fac igitur quicquid lubet: ego enim parata sum breuia ista & caduca despicere, vt bona illa cælestia consequar. Tunc Præses eam in fornacem ignis conijci iussit. Accensa igitur fornace, sancta mulier Crucis signo seipsam muniuit, ac dixit: Domine Deus omnipotens, benedico tibi, & nominis tui gloriam celebro, quoniam præsentem diem atque horam hanc mihi ancillæ tuæ in exultationem æternam concessisti. Scripsi, & pronunciaui confessionem tuam coram Angelis & hominibus. Exple animę meę desiderium, & iniquo atque impio Præsidi ostende, quòd sis adiutor meus.

Heracleæ à Christianis honorificè excipitur.

Deut.6.
Matth.5.

Signo Crucis se munit

Hæc cùm dixisset, & in fornacem coniecta esset, repentè ros è cælo demissus, ignis flammam extinxit, & sancta mulier in fornace ipsa, velut pura quædam agna, stetit canens verba hæc: Sanctus es Deus, qui diuinitate tua ad humilem ancillam tuam Glyceriam de cælo auxiliũ misisti, vt omnia tibi & voluntati tuæ subiecta te cognoscerent. Huius flammæ radij, horribilia iussa tua non ferentes, aufugerunt, & nunc iniqui atque improbi Præsidis mentem comburunt. Hæc cùm dixisset, exijt è fornace sine læsione aliqua. Tunc Iudex: Cuiusnam, inquit, auxilio confisa, dijs non sacrificas? Respondit Glyceria: Deo meo, & Christo ipsius obediens. Tum Præses: Ne verbis artificiosis ampliùs vtaris, & omnes decipias. Cui Glyceria: Non verbis, inquit, artificiosis, sed operibus bonis ac sermonibus fidem omnibus facio. Tum Præses iussit capitis eius pellem à vertice vsque ad frontem detrahi. Itaque satellites cùm manibus ac pedibus mulierem vinctã tenerent, fecerunt id, quod à Præside iussi fuerãt. Sancta verò Glyceria, dum pellis ei secaretur, ita Deũ orabat: Domine Deus, qui effulgentem lucem emittis, & iustitiam facis efflorescere, per hanc pellis meæ detractionem, scelesto Præsidi Sabino illud ostende, quòd quicunque spem suam in te collocârunt, student per maximas quasque

Iactatur in flammam fornacem, eaque diuinitus extinguitur.

Detrahitur pellis capitis eius.

quasque ærumnas confessionis coronam à te percipere. Quamobrem gratias tibi ago, quòd per huius meæ carnis pellem detractam, omnia, quæ in me sunt, detexisti, vt lumine tuo illustrata, possim illud dicere: Reuela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua. Psal. 118.

Cùm eius mulieris constantiam non ferret Præses, (putabat enim sibi iniuriam ab ea fieri) iussit eam in carcerem duci, vt vsque ad crastinum diem manibus & pedibus vincta seruaretur, & super acutos lapides prosterneretur, quò super illos agitata, ærumnosè ac pessimè interiret. Fecerunt ministri, quod iussi fuerant, & ita eam disposuerunt. Media verò nocte Angelus Domini venit, & à vinculis Glyceriam dissoluit, & illam faciei speciem, propter pellem detractam inhonestiorem factam, ita curauit, vt talis esset facies ipsa, qualem Deus effecerat. Postridiè verò manè Præses, cùm progressus esset, iussit ad se duci sanctam mulierem Glyceriam. Itaque custos carceris, nomine Laodicius, cùm, patefactis foribus, eam solutam vidisset, neque agnouisset, in desperationem venit, & seipsum interficere voluit. Illa verò: Caue, inquit, istud facias, sed tibi ipsi parcas: ego enim sum illa, quam tu quæris. Tum custos tremens, dixit: Miserere, quæso, mei, ne moriar. Credo in Deum illum, qui tibi opem tulit. At illa: Sequere igitur Christum, qui salutem affert. Tunc Laodicius Glyceriam eduxit, & eius vinculis ipse illigatus eam sequebatur. Id cùm Præses vidisset: Quidnam, inquit, istud est, quod fecisti, Laodici? Vbi est mulier illa, quæ deuincta tibi commissa fuit? Tùm Laodicius: En tribunali assistit, quæ proxima nocte diuino lumine illustrata, insignem ac splendidam faciei speciem per manum Angeli à Deo missi recepit, & ab eodem vinculis exoluta fuit. Eius autem vincula, cùm Dei miracula perspexerim, ipse accepi. Credo igitur id, quod ipsa credit, & eiusdem mortis volo fieri particeps.

In carcere durissimè habetur.

Laodicius credit in Christum.

Tum Præses: Feriatur, inquit, iste, & capite priuetur. Sine, videamus, an illi Christus opem ferat. Ille verò cùm securi feriendus esset, hæc verba protulit: Tu, Christianorum Deus, connumera me, quæso, cum serua tua Glyceria. Itaque illa sic Deum orauit: Pater Domini nostri Iesu Christi, qui mortis dolorem dissoluisti, & captiuos liberasti: tu, quæso, libera seruum tuum Laodicium, & da, vt in Christi tui confessione perficiatur, & illum in pace ad te collige. His auditis, Laodicius addidit, Amen. Cumque hoc dixisset, securi percussus est, & eius corpus à Christianis sublatum fuit. Tum Præses ad Glyceriam conuersus, eam ita affatus est: Scis Glyceria, te patre natam, qui Romæ ter Consulatum gessit, & matre, quæ nihilo minùs, quàm pater, & ipsa nobilis est. Dic igitur: Quisnam est iste, qui tibi opem affert? Christus, inquit Glyceria, mundi saluator, & Deus totius consolationis, qui mihi prandium misit in carcerem, & à vinculis me liberauit, & faciei meæ honestam speciem restituit: is, inquam, est adiutor meus. Hæc cùm audisset Præses, iussit ipsam feris obijci, & cum eis pugnare. Illa verò ad feras, quasi ad iucundissimas aliquas epulas, accessit.

Capite plectitur.

Sedente igitur Præside, ingressa est Glyceria composito incessu, & hilari vultu, & stetit in medio stadio, Christum adiutorem suum expectans. Cumque illa sic stetisset, ferarum præfectus repagula sustulit, & leæna ingenti corpore fremens exijt, quæ ad Glyceriam accurrit, & ad eius pedes reuoluta est. Tunc illa cùm oculos suos ad cælum erexisset: Gratias, inquit, tibi ago Deus omnipotens, Deus patrum, Deus misericordiarum, qui agrestes feras mansuetiores effecisti ad diuinitatis tuæ potentiam comprobandam: qui aspera & difficilia, mihi lenia & plana reddidisti: qui arida loca aquarum multitudine compleuisti. Exaudi me Deus, & redde maligno Præsidi consilijs ipsius congruentia. Da, quæso, mihi, vt quæ tibi grata sunt, ea faciam, & mandata tua obseruem, quò venerandam coronam cum sanctis patribus assequar. Hæc cùm dixisset, vox è cælo demissa est, quæ dixit: Exaudiui orationem tuam: veni cum pace: patefactæ sunt tibi fores regni cælorum. Tunc alia quædam leæna in Glyceriam immissa fuit: quæ cùm egressa esset, ipsam momordit, neque morsus vestigium aliquod reliquit. Itaque sancta illa bellatrix Glyceria, in veritatis confessione perfecta, obijt, leænæ illius morsu tacta. Tunc ferarum præfectus atque educator repagulum sustulit, & feræ illæ tristes in stabulum suum redierunt. Præses verò illa ipsa hora hydropicus effectus, & in platea, omnibus rebus indigens, & alijs exemplo propositus, mortuus est.

Leæna mansuescit corã Glyceria.

Feliciter S. Glyceria exit è vita.

Præses miserè perit.

Cùm verò beata Glyceria, beati martyrij confessione perfecta, obijsset, eius corpus Dometius episcopus accepit, & in loco quodam venerando prope vrbem reposuit. Cuius memoriam piè ac religiosè agimus decimo die mensis Maij, Deum precantes, vt eius socij esse cum gloria mereamur. Martyrium autem obijt S. Glyceria vna-

cum

cum Laodicio, Antonino Imperatore & Sabino Præside: in nobis autem regnante Domino nostro Iesu Christo: cui gloria vnà cum patre & spiritusancto in secula seculorum, Amen.

HISTORIA DE OBITV VENERABILIS BEDÆ PRESBYTERI, AB EIVS QVODAM DISCIPVLO, VIRO *docto & pio, doctè & piè & fideliter conscripta. Habetur in peruetusto MS. codice.*

Maij 10.

Missæ & orationes pro defunctis.

Vnusculum quod misisti, multùm libenter accepi, multumque gratanter literas tuæ deuotæ eruditionis legi, in quibus quod maximè desiderabam, Missas videlicet & orationes sacrosanctas pro dilecto patre ac magistro Beda à vobis diligenter celebrari reperi. Vnde delectat magis pro eius charitate, quàm fretus ingenio, paucis sermonibus dicere, quo ordine migrârit à seculo, cùm etiam hoc te desiderâsse & poposcisse intellexi.

Grauatus equidem infirmitate, & maximè creberrimi anhelitûs, & tamen penè sine dolore aliquo, ante diem autem resurrectionis Dominicæ, id est, ferè duabus hebdomadibus, & sic posteà lætus & gaudens, gratiasque agens omnipotenti Deo omni die & nocte, immò horis omnibus vsque ad diem ascensionis Dominicæ, id est, VII. Idus Maij vitam ducebat, & nobis suis discipulis quotidiè lectiones dabat: & quicquid reliquum fuit diei, in psalmorum cantu, prout potuit, se occupabat: totâ verò noctem lætus in orationibus & gratiarum actione Deo ducere studebat, nisi tantùm modicus somnus impediret. Iterumque autem euigilans, statim consueta scripturarum modulamina ruminabat, extensisque manibus, Deo gratias agere non est oblitus. Verè fateor, quià neminem vnquàm alium oculis meis vidi, nec auribus audiui tam diligenter gratias Deo viuo referre. O verè beatus vir. Canebat autem sententiam sancti Pauli Apostoli dicentis, Horrendum est incidere in manus Dei viuentis: & multa alia de sancta scriptura, in quibus nos à somno animæ exurgere præcogitando vltimam horam admonebat. Et in nostra quoque lingua, vt erat doctus in nostris carminibus, dicebat de terribili exitu animarum è corpore. Cantabat etiam antiphonas ob nostram consolationem & suam, quarum vna est: O rex gloriæ, Domine virtutum, qui triumphator hodiè super omnes cælos ascendisti, ne derelinquas nos orphanos, vsque, veritatis alleluia. Cùm venisset autem ad illud verbum, Ne derelinquas nos orphanos, prorupit in lachrymas, & multùm flebat. Et post horam cœpit repetere quæ inchoauerat: & sic tota die faciebat. Et nos quidem audientes hæc, luximus cum illo & fleuimus. Altera vice legimus, altera plorauimus, immò cum fletu legimus.

Hinc colligi possunt etiam superioris vitæ eius exercitia.

Heb. 10.

In tali lætitia Quinquagesimales dies vsque ad diem præfatum deduximus, & ille multùm gauisus est, & Deo gratias referebat, qui sic meruisset infirmari: & sæpè dicebat, Flagellat Deus omnem filium quem recipit: & sententiā Ambrosij: Non sic vixi inter vos, vt me pudeat viuere: sed nec mori timeo, quia bonum Dominum habemus. In istis autem diebus duo opuscula memoriæ digna, exceptis lectionibus, quas quotidiè accepimus ab eo, & cantum psalmorum, facere studuit: Id est, A capite Euangelij sancti Ioannis vsque ad eum locum, in quo dicitur, Sed hæc quid sunt inter tantos? in nostram linguam ad vtilitatem Ecclesiæ Dei conuertit: & de libris Isidori Episcopi exceptiones quasdam, dicens: Nolo vt pueri mei mendacium legant, & in hoc post obitum meum sine fructu laborent. Cùm venisset autem tertia feria ante ascensionem Domini, cœpit vehementiùs ægrotare in anhelitu, & modicus tumor in suis pedibus apparuit: totum tamen illum diem docebat, & hilariter dictabat, & nonnunquàm inter alia dixit: Discite cum festinatione, quia nescio quandiù subsistam, & si post modicum tollat me factor meus. Nobis tamen videbatur, nè fortè exitum suum benè sciret. Et sic noctem in gratiarum actione peruigil duxit, & mane illucescente, id est, quarta feria præcepit diligenter scribi quæ cœperamus. Et hoc fecimus vsque ad tertiam horam. A tertia autem hora ambulauimus cum reliquijs Sanctorum, vt consuetudo illius diei poscebat: & vnus erat ex nobis cum illo, qui dixit illi: Adhuc capitulum vnum de libro, quem dictâsti, deest, & videtur mihi tibi difficile esse te plus interrogare. At ille

Prouer. 3.

Heb. 12.

Apoc. 3.

Ioan. 6.

Nota antiquissimum vsum circumferendi sacras reliquias.

ille inquit: Facile eſt: accipe tuum calamum & tempera, feſtinanterque ſcribe. & ille hoc fecit.

A Nona hora dixit mihi: Quædam pretioſa in mea capſella habeo, id eſt, piper, oraria & incenſa. Sed curre velociter, & adduc preſbyteros noſtri monaſterij ad me, vt ego munuſcula, qualia mihi Deus donauit, illis diſtribuam. & hoc cum tremore feci: & præſentibus illis, locutus eſt ad eos, vnumquenque monens & obſecrans pro eo Miſſas & orationes diligenter facere. & illi, Libenter, reſponderunt. Lugebant autem & flebant omnes, maximè autem in verbo quod dixerat, quia æſtimaret quòd faciẽ eius ampliùs non multùm in hoc ſeculo eſſent viſuri. Gaudebant autem de eo, quòd dixit, Tempus eſt, ſi ſic factori meo videtur, vt ad eum modò abſolutus ex carne veniam, qui me quando non eram ex nihilo formauit. Multum tempus vixi, beneq; mihi pius iudex vitã meã præuidit. Tempus abſolutionis meæ propè eſt: etenim anima mea deſiderat regem meum Chriſtum in decore ſuo videre. Sic & alia multa vtilitatis cauſa ad ædificationem noſtram locutus, in lectica diem vltimum vſque ad veſperum duxit. En petit vir ſanctus pro ſe defuncto orari.

Et præfatus puer Vuilberth adhuc dixit: Magiſter dilecte, reſtat adhuc vna † non deſcripta. At ille, Benè, inquit, conſummatum eſt: veritatem dixiſti. Accipe meum caput in manus tuas, quia multũ me delectat ſedere ex aduerſo loco ſancto meo, in quo orare ſolebam, vt & ego ſedens patrẽ meum inuocare poſſim. Et ſic in pauimento ſuæ caſulæ decantans, Gloria patri & filio & ſpirituiſancto &c. vltimũ è corpore exhalauit ſpiritum, atq; vt ſine dubio credendum eſt, quòd pro eo quia hîc ſemper deuotiſſimus in Dei laudibus laborauerat, ad gaudia deſideriorũ cæleſtiũ anima eius ab angelis portaretur. Omnes aũt, qui audire vel videre obitũ Bedæ patris noſtri valebant, nunquàm ſe vidiſſe alium in tam magna deuotione atq; tranquillitate vitã ſuam finiſſe dicebant: quia ſicut audiſti, quouſque anima eius in corpore fuit, Gloria patri, & alia quædam ad gloriam Dei cecinit, & expanſis manibus Deo gratias agere non ceſſabat. Scire autem debes, quia adhuc multa narrati & ſcribi poſſunt de eo, ſed nunc breuitatem ſermonis ineruditio meæ linguæ facit. At tamen cogito, Deo adiuuante, ex tempore pleniùs de eo ſcribere, quæ oculis vidi, & auribus audiui.

† Deeſt forte, pagina, aut aliud.

Migrat à corpore.

EIVSDEM BEATI VIRI VITA, AVTHORE IOANNE TRITTHEMIO ABBATE SPANHEMENSI, LIB. III.

De viris illuſtribus Ordinis S. Benedicti, cap. 155.

BEDA monachus & preſbyter in monaſterio ſanctorum Petri & Pauli Apoſtolorum in Anglia, vir doctus & ſanctus, per ſua ſtudia toto notus in orbe, multa ad vtilitatem Eccleſiæ compoſuit volumina, de quibus in ſecundo libro iam fecimus mentionem. Hic in extremo natus orbis angulo, cùm eſſet puer ſeptem annorum, ſub magiſterio Benedicti Abbatis in præfato monaſterio nutriendus à parentibus traditur: in quo mirabiliter proficiens, Anglorum doctor clariſſimus effulſit. Anno vitæ ſuæ 19. diaconus factus eſt, 30. preſbyter, ex quo tempore vſq; ad vltimum vitæ ſuæ docere aut ſcribere non deſtitit, & ſicut ipſe per ſe fatetur, nihil illi dulcius erat, quàm diuinas legere ſedulò & exponere ſcripturas. Huius doctrina tanto pretio digna habita eſt, vt Sergius Papa ab vrbe Roma Ceolfrido Abbati eius ſcripſerit in Angliam, petens eum & exhortans, vt ſine omni cõtradictione famulum Dei Bedam ad limina deſtinaret Apoſtolorum, eò quòd eius præſentia in arduis cauſis fidei, Eccleſiæ Dei valdè vtilis eſſet & neceſſaria. Iam enim fama eius ſe longè lateq; per orbẽ diſperſerat. Ita iam celebre erat nomen eius, vt in quæſtionibus enodandis indigeret eo ſublimitas Romana. Et tantis planè condigna laus ſtudijs, quippe qui ex eo tempore, quo legere poterat, à ſacra lectione & ſtudio minimè ceſſabat.

Beda puer ſeptennis traditur monaſterio.

Quantum ei fecerit Sergius Papa.

Semper mens deuota ſtudijs occupabatur ſalutaribus, quibus legit, ſcripſit vel docuit. Erat ei mos ex lectione vehementer accendi & compungi, ita vt ſæpè inter legendum & docendum lachrymas calidas effunderet. Vnde poſt lectionẽ vel ſtudiũ ad orationes ſanctas doctor deuotus ſe cõtulit, ſciens magis Dei gratia quàm proprijs viribus ad ſcientiam perueniri ſcripturarũ. O virũ cunctis venerandũ ſeculis, qui & mentis habitaculũ orationibus, & Eccleſiã doctrinis illuſtrauit. Nullus vnq̃ nonnum Bedam vidit otioſum. Vehementiſſimè amore ſtudij ſacri æſtuabat, ita vt ne ad momẽtum quidem potuerit eſſe otioſus. Cùm enim ad monaſteriũ puer intràſſet, intantùm ſtudendo profecit,

Optimus ſtudendi modus.

fecit,vt non solùm in sacris scripturis, sed etiam in secularibus literis vltra omnes Angliæ doctores peritissimus euaserit. Scripsit de omnibus artibus,quas liberales vocant, tractatus plures atq; pulcherrimos. In extremo mūdi, vt ita dicā, positus Græcā linguā magna ex parte didicit,& nec Hebraice penitùs indulsit. Habuit multos egregios discipulos,quos suo studio & exēplo ad amorē scripturarū inęstimabili feruore prouocabat. Nec solùm studijs,sed quod ijs amplius est,religione & sanctitate quos docuit fecit insignes. Fuit aūt vir per omnia magnificus,sciētia & morū honestate venerabilis. Charitate siqdem refulsit geminata sublimis,deuotiōe pcipuus, castimonia vitę gloriosus.

Multos habuit insignes discipulos.

Erat aūt decentis staturę,incessu grauis,voce sublimis,ore facūdus, vultu decorus,& quædam mixta iucunditati seueritas. Vnde bonis & deuotis erat affabilis, superbis aūt & negligētioribus terribilis. Se ita mansuetū & humilē cunctis exhibuit,vt in toto monasterio vix haberet ęqualē. Quicqd aūt studendo & meditādo de scripturis potuit apprehēdere,sine inuidia cōmunicabat ijs,quos idoneos viderat,& in amore scientiæ salutaris flagrantes. De tota Anglia viri cōfluebant ad eū,cupientes sub eius magisterio & morū & sciētiæ scripturarū incremēta suscipere. Nā eius cōuersatio,intuētibus norma totius religiōis erat & honesti. Et qd multis nitar sermonibus? talis ac tātus erat vir iste sacratus, vt omnis laus eius virtutibus sit ,p̄rsus inferior. O vtinā tale iā studiū amarent monachi: q̄ felix esset status religionis. Amator veræ sciētię erat is,de quo loqmur: qui non bathologiā,sed virtutē in studio quærebat. Nā incuriosi fuit,sed dulcis eloquij.

Eius humilitas & mansuetudo.

Tandē post multos labores,quos scribēdo & docēdo impēderat,animo toto suspirās ad patriā,debilitatē incidit,continuisq; septē hebdomadibus ante mortē,stomachi indignatione cibos nauseātis laborās,& angusto spiritu halitū producēs, studiū tamen literarū nequaq̄ obmisit, sed totis ijs diebus (præter debitū Psalmodiæ pensum) illi intendebat,Euangeliumq; Ioannis ijs diebus Anglica lingua interpretatus est. Discipulis aūt discendi amorē ingerēs,dicebat: Discite filioli,quamdiu vobiscū sum. Feria autem tertia ante ascensionē Domini modicus tumor in pedibus apparuit: tunc accita congregatione,cōmunicatus & inūctus est,osculoq; cunctis libato,futurā sui memoriam à singulis implorauit. Nonnullis etiam ob familiarē amicitiā xeniola, quæ in secretis habebat,largitus est. Die ascēsionis Domini cōtra oratoriū,quo orare cōsueuerat,subiecto cilicio decūbens,illibato sensu & hilari vultu dicebat: O rex glorię Domine virtutū, & cętera vsq; in finē antiphonæ. Qua finita spiritū efflauit. Mox tā suauissimus odor sub secutus est,vt oēs qui aderant,in paradiso se esse putarent. Huius Epitaphium est tale:

Laborat è stomacho & pectore.

Sacramētis se munit.

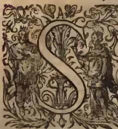
Abit in cælum.

Presbyter hîc Beda requiescit carne sepultus.
Dona Christe animam in cælis gaudere per æuum,
Daq; illi sophiæ illum debriari fonte,cui iam
Suspirauit ouans intento semper amore.

Fuit primò sepultus in cœnobio suo, ac posteà cum sancto Cuthberto in Dunelim translatus dicitur. Obijt anno Domini 733. ætatis verò suæ 72. sub Leone Imperatore. cuius natale 7. Calendas Iunij colitur.

GESTA ANTHIMI PRESBYTERI, SISINNII DIACONI, ET ALIORVM SANCTORVM MARTYRVM, VT IN ANtiquis MS. Codicibus habentur, quibus etiam adstipulantur vetustissima Martyrologia & Sermo Petri Damiani, quem huic historiæ subiunximus. Stylus hinc inde nonnihil castigatus est per F. Laurentium Surium, omißis quibusdam, quæ parùm ad historiam facere videbantur.

Maij 11.

SERGIVS Terentianus illustris vir, secundò Vrbis Præfectus * Protinā neptē Galieni Augusti, natam ex Galla filia eius, accepit vxorem, quæ peperit Claudium, Pompeianum & Lucinam, quam voluit nubere Fulconi Piniano. Is verò Pinianus, cùm Lucinam duxisset vxorem, missus est, acceptis à Diocletiano & Maximiano Augustis codicillis, vt ageret Asiæ proconsulem. Habuit verò à consilijs Chęremonem quendam, hominem mente sacrilega & valdè peruersum: qui cùm multiuarijs tormentorum generibus interimeret Christianos, à malo dæmone arreptus, de carruca publicè corruens, per multa horarum spatia vexatus est

Chęremon à diabolo arreptus, expirat.

est à nequam spiritu, & tandem sanctos inuocans, quos interfecerat, expirauit. Quod vt vidit Pinianus, nimio terrore correptus, in morbum incidit, quem medici dicerēt nullam prorsus admittere curationem. Cernens autem Lucina prudentissima matrona hunc ei morbum accidisse, quòd Christianorum cædibus esset pollutus, & aditum in se patefecisset inimico, perquisiuit Confessores Christi, qui tenebantur in vinculis, curauitque eos ad se clàm adduci; in quibus erant S. Anthimus presbyter & Sisinnius diaconus, alijque religiosi viri, Maximus, Bassus, Fabius, Diocletius & Florentius: ijsque dixit Lucina: Detis operam, vt maritus meus liberetur hac ægritudine, & ego vobis amplissimo munere honoratis, liberè hinc abscedēdi faciam potestatem. Ait ad eam Anthimus: Si vis virum tuum saluum & incolumem, hortare eum vt fiat Christianus, & continuò sospitem videbis. Illa mox ingressa ad Pinianū, dixit ei: Quotquot te hactenùs non solùm medici, sed etiam archiatri viderunt, omnes vno ore testati sunt, nulla te ratione posse euadere. Ego verò quosdam inueni viros, qui se quidem nihil abs te accepturos affirment, sed hoc tantùm affectant, si velis fieri Christianus, ilicò te posse optata gaudere salute. Pinianus his auditis: Oportet, inquit, valdè illum desipere, qui non credat eum verum esse Deum, qui potest desperatam reddere salutem, & ad vitam illos reuocare, quibus iam sepultura parata est. *Pinianus in morbum incidit grauissimum.*

Lucina itaq; egressa, introduxit Anthimum presbyterum & Sisinnium diaconum, hortabaturque eos sedere in cubiculo, vbi iam semianimis decumbebat Pinianus. At illi dixère Piniano: Non huc sedendi causa ingressi sumus, sed aliquid faciendi, vnde cureris. Ait Pinianus: Detis ergo operam, vt possim his febrium doloribus liberari. Anthimus presbyter dixit: Facessant hinc artes medicorum, vbi sola Christi virtus operabitur. Pinianus ait: Succurrat ille mihi per vos, vt possim credere, eum solū esse omnipotentem Deum. Anthimus dixit: Præpara pectus tuum, vt credas ea quæ dicturus sum tibi; & vbi credideris, saluus eris. Pinianus ait: Ego si non toto corde credidissem, non vos ad me ingredi passus essem. Anthimus dixit: Audi ergo, quid credere debeas. Is, quem nos colimus, vnus Deus est, qui fecit cælum & terram, & omnia quæ in eis sunt. Et hic Deus, Verbum ex ore suo protulit virtute plenum, quo verbo cæli firmati sunt, sicut Spiritu oris eius omnis virtus eorum: à quo congregatæ sunt sicut in vtre aquæ maris, & positę quasi in thesauris abyssi. Cùm sit autem trinus Deus, in quem oportet credere, tamen vnus est: Pater, qui eructauit ex corde Verbum bonum: Filius, qui est Verbum, quod eructauit, per quem facta sunt omnia: sanctus quoque Spiritus, à quo vniuersa animantur. Ex omnibus autem creaturis Deus hominem creauit ad similitudinem suam, cui etiam legem præfixit, quam si seruaret, vita frueretur sempiterna. Sed inuidus dæmon pestifera suasione effecit, vt legem illam transgrederetur: quæ res mortem ei attulit. Itaque Verbum Dei, per quod facta sunt omnia, id est, filius Dei, dignatus est humanam naturam suscipere, & nasci ex virgine: & cùm esset ei par omninò cum patre potestas & virtus, omnes diaboli tentationes vicit, & tandem ad Crucis vsque lignum perduci & in illud suffigi se passus est, vt lignum præuaricationis ligno passionis excluderet, & vitam, quam homo peccando amiserat, pro peccatoribus moriendo repararet. Surrexit autem tertia die à mortuis, & discipulis suis per dies quadraginta apparens, dedit eis potestatem in ipsius nomine pellendi dæmonia, ęgris manuum impositione reformandi salutem, dolores & morbos omnes curandi, mortuos quoque ad vitam reuocandi. Ad extremum eùm illos admonerem perduxisset, videntibus illis ascendit in cælum. Stupentibus autem eis, apparuère angeli, qui & dixerunt: Quid statis adspicientes in cælum? Hic Iesus, qui assumptus est à vobis in cælum, sic veniet, quemadmodùm vidistis eum euntē in cælum. In eius ergo nomine manum tibi imponimus, credentes completurum eum promissa sua. *Summa quædam fidei Christianæ.* *Psal.32.* *Psal.44.* *Iohan.1.* *Gen.3.* *Actor.1.* *Matth.10.* *Actor.1.*

Tum verò Pinianus, extendens manus suas in cælum, ita dixit: Christe, quem hactenùs ignoraui quis esses, quem nunc demum cognoui ex horum sermone, qui te nouerunt: en etiam antequàm fiam Christianus, te confiteor, & credo te mihi redditurum sanitatem, quam medici omnes asseuerāt nullo pacto mihi posse restitui. Prostrauerunt autem se Anthimus presbyter & Sisinnius diaconus, & vnanimiter in preces incubuère. Atque ecce illis orantibus, subitò fulgor luculentus emicuit, & dimidia ferè hora illic permanens, paulatim abscessit. Surgentes autem Anthimus & Sisinnius, dixerunt Piniano: Exurge. Visitauit enim te Christus filius Dei, cui credidisti. Et statim erigens se, sedit in lecto suo, & quasi pede rentans, descendit ex illo, cœpitque stans mouere sese: cumque incolumem se sentiret, voce clarissima dixit: Verus Deus tu es *Pinianus curatur, & Christum confitetur.*

S 2 Christe,

Christe, qui me desperatum saluti integræ restituisti. Acciti sunt autem etiam illi, qui in carcere adhuc erant, Maximus, Bassus, Diocletius & Florentius: simulque orantes, Pinianum & Lucinam coniugem eius sermone veritatis & perfectionis imbuerunt. Exactisque septem diebus, quibus eos docuerunt mysterium Christi, baptizauerunt eos & omnes eis familiaritate coniunctos. Mansit autem Pinianus post recuperatam sanitatem in functione sua annum vnum: atque interim Christianos omnes à metallis & ergastulis atque custodijs ad se eurauit adduci, eorumque ex Anthimi & Sisinnij institutione pedes lauit, manus osculatus est, & suppeditato sumptu atque vehiculis, ad propria dimisit eos gratulabundos. Iam autem fama eius in vulgus sese diffundente, in vrbe dicebatur: Pinianus huc secum Christianos adduxit. Et quia multi erant, & simul vno in loco degere non poterant, distribuit eis mansiones per prædia sua & vicinam prouinciam, vbi amplissimas habebat possessiones apud Auximum oppidum. Et prædium quidem vnum attribuit Sisinnio diacono, Diocletio & Florentio, quibus permulti alij aderant, pariter vacantes Deo, & sine vlla molestia in Christi laudibus triennio versantes. Hoc autem ordine Sisinnius, Diocletius & Florentius ad palmam martyrij peruenêre. Erat ibi conuentus hominum eorum, qui sacrificantes semel post annos tres, dicebant sibi reddi responsa. Cùm ergo illi conuenissent, & solitas impietates sceleratis offerendis sacrificijs exercerent, talia feruntur accepisse responsa: Nisi sacrificarent Sisinnius, Diocletius & Florentius, non posse illos solito more oracula edere. Itaque à populo tracti violenter, cùm sacrificare contemnerent, lapidibus interfecti sunt, & sub ipso monte sic, vt erant lapidibus obruti, derelicti. Eum autem locum post discessum malignæ plebis repurgârunt Christiani, & sanctos martyres illic condiderunt: vbi sanè orationes eorum exuberant beneficijs suis vsque in præsentem diem.

Baptizatur cum suis. *Bonis operibus studet.* *Cædes Sisinnij, Diocletij & Florêtij.*

Porrò Anthimus presbyter non longè ab Vrbe via Salaria latitabat apud prædia Piniani. Accidit autem, vt rusticis Syluano sacrificantibus, is, qui erat eorum sacrificiorum author, à diabolo arreptus fureret, omnesque ipsi occurrentes gladio cæderet. Cumque omnes fugerent, perlatum est ad Anthimum, iam multos ab illo homine furioso peremptos & cæsos esse. Anthimus itaque orans & commendans se Deo, occurrit ei & dixit: In nomine Domini mei Iesu Christi sta vinctus catenis spiritalibus, & abijce gladium, quem ad hominum faciendas cædes corripuisti. Ad hanc vocem stetit ille fixus, statimque tenuit eum Anthimus presbyter, & duxit ad suum domicilium, precibusque & ieiunijs vacans, intra tres dies ita eum menti suæ restituit, vt etiam Christianum efficeret. Credidit autem etiam vxor eius & filij, multique alij eius opera conuersi crediderunt, adeò vt lucum illum Syluano dicatum securibus cæderent, & aras eius subuerterent, hanc ei vicem reddentes, quòd dæmone infestante homines innoxij fuissent iugulati. At verò populus incredulus illac transeuntem Priscum consularem tenuit, indicauitque ei ab Anthimo presbytero euersa esse simulacra omnia, lucosque omnes incensos. Iussit igitur Priscus eum comprehensum ad sacrificandum compelli. Sed cùm importunitatem & minas eorum contemneret, ligato ad collum eius saxo, in medium Tyberim eum iactauerunt. Angelus autem Domini apparuit ei, & ruptis vinculis, reduxit eum in cellam oratorij sui. Altero manè videntes genriles more solito venire Christianos ad eum, illisque insultantes & illudentes, dixerunt: Ite ad Anthimum vestrum, iacet enim mersus in profundo Tyberi. Respondebant Christiani: Nos Anthimum Christi seruum sanum vidimus, nobisque pro more benè precatus est prorsus incolumis & illæsus. Dixerunt ergo ethnici illi intra se: Nos eum ita traximus, vt membris omnibus attritus sit, nostrisque manibus ligato ad collum saxo in Tyberim eum præcipitem egimus: quid est igitur, quòd hæc isti affirmant? Ingressi verò ad eum, viderunt eum saluum & ad populum concionantem. Eo spectaculo attoniti plerique omnes, qui eum in Tyberim demerserant, ad genua eius sese abijciunt, ductique pœnitentia, baptizantur. Cùm autem reuertisset Priscus consularis, delatus est apud illum Anthimus presbyter, quòd non modò non potuerit interfici, sed etiam omnes illos, qui eum extinguere conati essent, ad Christi religionem traduxerit. Iussit ergo Priscus illum sibi sisti, & cùm triduo vinculis & minis atque terroribus illum pertentâsset, nec vlla posset ratione eò permouere, vt idolis immolaret, iussit eum capite cædi. Tulerunt autem corpus eius illi, quos conuerterat ad Dominum, & in oratorio ipsius condiderunt.

Furiosus sanatur ab Anthimo. *Anthimus iactatur in Tyberim, sed ab Angelo educitur.* *Multi credunt.* *Anthimus interficitur.*

Eo vita functo, Maximum venerari cœperunt, qui Anthimi fuerat amicus perquam familia-

familiaris, dixeruntque Prisco consulari: Inimice Dei & Christianorum, ecquid inde luceri nactus es, quòd Anthimũ peremisti? En plures ad se inuitat Maximus, eius amicus. Misit ergo Priscus apparitiores, qui Maximum comprehenderent. Resistente autem populo & prohibere volente, dixit eis Maximus: Nolite filioli impedire profectionem meam. sicque constanter & intrepidus abijt ad Priscum, qui hunc in modum ei locutus est: Tune es ille, qui Principum cæremonias euertis, & prouinciales omnes à deorum cultu abstractos, ad tuum Deum adducis? simulque ira commotus, iussit eum fustibus cædi & ad sacrificia compelli. Sed vt vidit eum in Dei timore fixum permanere, itidèm capite damnauit. Rapuerunt autem Christiani corpus eius, & in loco, vbi orare consueuerat, tumularunt. In eodem verò loco Bassus permanens, hortabatur Christianos, vt in Sanctorum passionibus lætarentur potiùs quàm lugerent. Accidit inde, vt multi confluerent ad mercatũ, qui tum habebatur eo loco, quem Forum nouum vocant, fierentque sacrificia Baccho. Quidam igitur Bassum apprehendentes, dixerunt ei: Sacrifica deo Libero, qui nobis dat vberes vineas, & deæ Cereri, quæ messes fertiles largitur. Quibus Bassus respondit: In cælo Deus est, qui dat pluuiam matutinam & serotinam, idemque ipse suppeditat nobis omnia, vitæ degendæ necessaria. Hæc autem simulacra prorsus inanima & muta sunt, & neque sibi possunt, neque alijs opitulari. Atque hæc dicens, insufflauit in illa, & mox ceciderunt & confracta sunt. Id vt populus vidit, irruerũt in eum, & pugnis, calcibus, fustibus tam diù eum ceciderunt, donec exhalaret spiritum. Fabium verò tradiderunt Prisco, à quo diuturna maceratus custodia, cùm omninò respueret sacrificia dæmoniorum, item capite punitus est. Atque ita omnes isti, Anthimus, Maximus, Bassus & Fabius illis locis cæsi sunt, in quibus orare consueuerant via Salaria, quæ mittit ad Picenum. Porrò Sisinnius & Diocletius & Florentius eo in loco humati sunt, quo lapidibus obruti fuêre, iuxta Auximum oppidum. Eorum autem martyrio multùm gratulabatur Pinianus illustrissimus & Christianissimus, qui cum bona fide migrauit ad Dominum.

Maximus verberatur, & inde capite plectitur.

Bassi cædes.

Item Fabij.

Lucina autem coniunx eius, iam marito orbata, diu noctuque in precibus & lectione perdurans, castissimum Deo exhibuit famulatum. Et erat illa quidem elegans corpore, sed elegantior sanctitate. Cùm autem supra vires se afficeret inedia, & triduanis ieiunijs maceraret, apparuit ei S. Sebastianus martyr Domini, indicauitque ei locum, in quem ipsius corpus sacrilegi abiecerant. Quod vbi illa ex eo loco extractum sepeliuit, referebat se à S. Sebastiano admonitam, vt iuxta Apostolicam præceptionem vino modico vteretur, & quotidiano esset contenta ieiunio, tumque cibum sumeret, quando ad eam venientes sacerdotes Domini, qui causa persecutionis latitabant, Missas facerent, & ipsa ab eis benedictionem percepisset. Cùm autem cæsi essent Simplicius & Faustinus via Portuensi, soror eorum Beatrix eos sepeliuit, atque deinde se contulit ad venerabilem Lucinam, mansitque cum ea mensibus septem.

Lucinæ religiosa vita.

1. Tim. 5.

Intereà prædium quoddam Beatricis huius & fratrum eius Simplicij & Faustini, vicinus quidam possessor Lucretius nomine, concupiuit. Curauit igitur comprehendi Beatricem, & duci ad sacrificandum. Cùm autem illa constanti animo recusaret, iussit eam noctu à seruis suis præfocari: eam verò S. Lucina apud fratres eius sepeliuit. Porrò Lucretius occupato illo prædio, fecit in eo conuiuium amicis suis, insultans sanctis martyribus. Ecce autem inter epulas cuiusdam fœminæ infans in has voces erumpit: Audi Lucreti. Occidisti, & inuasisti: itaque datus es in manus inimici. Ad quę verba expalluit Lucretius, & tremore correptus est: moxque satanas in eum ingressus in ipso conuiuio, per tres horas vexauit eum, donec impium exhalaret spiritum. Tantus autem timor inuasit eos, qui illi conuiuio intererant, vt simul omnes ad Christianos confugerent, & fierent etiam ipsi Christiani, passimque omnibus narrarent, cædem S. Beatricis in conuiuio vindicatam.

S. Beatrix præfocatur in carcere.

Lucretius diuinitùs punitur.

Lucina autem fugam meditante propter persecutionis acerbitatem, apparuit ei S. Beatrix, hortataque est ne fugeret, dicens illo ipso mense pacem Ecclesiæ Dei restitutum iri. quod etiam factum est. Vixit autem S. Lucina ad annos nonagintaquinque, semper eleemosynis, precibus, ieiunijs, hymnis & canticis vacans, in fide, castitate & omni sanctitate perseuerans, præstante Domino nostro Iesu Christo, cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

SERMO B. PETRI DAMIANI IN FESTIVITATE EIVSDEM S. ANTHIMI MARTYRIS.

CVm beati Anthimi, fratres chariſſimi, triumphalia geſta recolimus, triumphantis in eo Chriſti victorias celebramus. Ille ſiquidem in eo pugnabat, ille ſuperabat, qui & fidei conſtantiam præbebat animo, ne ſupplicijs cederet, & verba vitæ labijs ſuggerebat, vt infideles &
Matt. 10. perditos ab errore veteris perfidię reuocaret. Nō enim, inquit, vos eſtis, qui loquimini, ſed Spiritus Patris veſtri, qui loquitur in vobis. Stringebatur corpus loris nexuum, ſed verbum Dei nō erat alligatum. Horrebat tenebris carcer anguſtus, ſed mens atria ſupernæ claritatis inhabitans,
Epheſ. 2. obcæco lumine fruebatur, dicens cum Paulo: Quos reſuſcitauit, conſedere fecit ſecum
2. Cor. 4. in cæleſtibus. Liuebant membra plagis verberum, ſed aiebat: Licèt is, qui foris eſt, noſter homo corrūpatur, ſed is qui intus eſt, renouatur de die in diem. Cum talibus armatis noſter Ieſus aſcendit in prælium, defuncto Moyſe, & Iordane trāſmiſſo, ceſſante ve-
Luc. 16. teris legis obſeruātia, & percepto baptiſmatis ſacramēto. Lex enim & Prophetæ vſque ad Iohannē, vt videlicet illic legi veteris teſtamēti finis occurreret, vnde nouæ gratię lauacrum profluēdi ad ſalutē hominum originē inueniret. Ieſus itaq; ille Iſraëliticę plebis dux, noſtrum verū Ieſum humani generis Saluatorem, & vocabulo præfigurauit, & facto. Mittitur ille ad perdendas gentium nationes: venit hic ad debellandas aëreas
Ioſ. 2. poteſtates. Mittit ille Hiericho duos exploratores: dirigit iſte in hunc mundū ſub eiuſ-
Luc. 10. dem numeri ſacramento ſuos prædicatores. Miſit enim (teſtante Euangelio) binos & binos ante faciem ſuam in omnem ciuitatem & locum, quò erat ipſe venturus. Mittebantur illi, vt locorum ſitus ſolicita curioſitate perquirerent: miſſi ſunt iſti, vt venienti Ieſu viam fidei in humanis cordibus præpararent. Illi in Rahab meretricis hoſpitio recipiuntur: iſti apud Eccleſiam Gentium, quæ cum idolis fornicata erat, requieſcunt.
Ioſ. 2. Porrò Rahab coccineum funiculū, ſanguinei videlicet coloris, in feneſtra propriæ domûs appendit: & ſancta Eccleſia in feneſtra ſuæ domûs quodāmodò ruborem ſanguinis ponit, dum & paſſionē Chriſti publicè confitetur in voce, & ſignum Crucis palàm
Cant. 4. portat in fronte. Vnde benè ſponſus ad ſponſam dicit in Canticis: Sicut vitta coccinea
Labia ſponſę, doctores Eccleſiæ. labia tua, & eloquium tuum dulce. Quid enim labia ſponſæ, niſi doctores intelliguntur Eccleſiæ? Coccus autem ſanguinis habet ruborem, vel ignis ſpeciem, quod ſignificat charitatem. Labia ergo Eccleſiæ, hoc eſt, prædicatores ſancti, coccineæ vittæ ſunt ſimiles, quia mortem Chriſti iugiter prædicant, eumque pro charitate generis humani Crucis ſubijſſe patibulum conſtanter affirmant. Et benè per vittam coccineam, prædi-
Vitta coccinea. catorum ordo ſignatur. Vitta ſiquidem capillos ligat, in vnumque conſtringit: & ſancti Doctores in vnitatem fidei prædicatione ſua fidelium colligunt multitudinē, atque in vnum redigunt ſub mutuæ charitatis compage decorem. Poſtremò quiſquis extra domum illam inuentus eſt, gladios non vitauit: quicunque etiam ab Eccleſiæ limite, qui fides eſt, exterior fuerit, periculum proculdubiò mortis incurrit.

Extra hanc domū ſacrilegus ille Chęremon inuentus eſt, qui acceptis ab imperiali tyrannide codicillis, dum contra Chriſtianos veſana rabie fureret, eorumque necem cruentis dentibus eſuriret, à dæmonio repentè correptus, de vehiculo corruit, diuque vexatus, dum ſanctos inuocaret, quos ipſe laniauerat, expirauit. Ad hanc domum Pinianus confugiū fecit, qui mox vt per beatū Anthimum verbum ſalutis audiuit, credens in Chriſtum, omnem moleſtiam deſperati languoris, quem patiebatur, euaſit. Et benè factus transfuga, dum victoris Ieſu caſtris applicuit, peregrinus in domeſticum tranſijt, & Iſraëliticam dignitatem alienigena ſubintrauit. In ore quippe beati martyris Anthimi, tanquam ex feneſtra domûs, coccineus quodāmodò funiculus dependebat, quia trophæum Crucis Chriſti omnibus notū facere non ceſſabat. Præthereà beatus Anthimus, cuius iā per multa certamina teſtabatur terra victorias, vt & in alio elemento nobilis eius palma clareſceret, In Tyberini gurgitis fluēta demerſus eſt. Et vt artifex carnificū rabies nihil dimitteret intentatū, ſaxea corda geſtātes, pondus alligāt ſaxi, minùs fi-
S. Anthimus non mergitur in Tyberi. dentes corporeæ grauitati. Sed fruſtrà lapidea moles aggrauat, quē penna meritorum leuat. Aliena peruerſitas inaniter deprimit, quē ſublimia petens ſanctitatis propriæ virtus extollit. Felix ille vinctus, qui dum humano ſolatio deſtituitur, ne puſillanimis fiat, Angelitùs viſitatur. Felix, inquam, naufragus, qui vt de voragine pelagi ad ſtationem litoris reportetur, non terreni remigis officio fruitur, ſed cæleſtis nuncij vehiculo baiula-

baiulatur. Angelus enim Domini veniens (vt in ipsa passionis eius narratur historia) & vinculum soluit,& beatum martyrem ad orationis suæ cellulam reuocauit.

Imitari debemus sanctorũ martyrũ opera.

Imitemur hunc egregium virũm dilectissimi, sanctè viuendo, carnis incentiua frenando,mundi gloriā contemnendo. Beati nos martyres in operatione præcedant, vt sancti Angeli nobis in tribulatione succurrant. Delicatus siquidem miles est, qui antè vult triumphare,quàm arma conserere: priùs triturare,quàm rura proscindere.

Desunt nonnulla.

Inter hos sanè principes & cęlestis militię bellatores beatus Anthimus insignis enituit,quòd & cruentis impiorum manibus in persecutione non cessit,& in pace positus, insurgentium portenta vitiorum spiritali virtutum mucrone truncauit. Carnis suæ membra tormentis exposuit, interioris hominis viscera illæsa seruauit. Caput non timuit feruenti gladio subdere, vt Christo capiti mereretur inseparabiliter adhærere.

Hîc deest aliquid.

Heb.11.

Imitemur,dilectissimi,fidem martyrum, per quam vincentes regna terrarũ, adepti sunt præmia promissa cælorum. Sit ergo fides nostra solida,sit vera,sit robusta,vt nunc eundo per fidem, perueniamus ad speciem: nunc videndo per ænigmatis speculum, quandoque perducamur ad ipsius summæ veritatis obtutum, vbi nunc beatus martyr Anthimus,deposita sarcina corruptibilis carnis,stolam adeptus est Angelicę claritatis. Ecce enim inter ignitos supernæ Hierusalem lapides emicat. Ecce inter purpuratas martyrum legiones victor & coronatus exultat. Consummato quippe gloriosi certaminis cursu,eundem ipsum in præmio remunerationis accepit, qui factus est & precium cùm redemit,Iesum Christum Dominum nostrum,Amen.

DE S. MAMERTO VIENNENSI EPISCOPO, EX ADONE AEQVE VIENNEN. EPISCOPO, ET GREGORIO

Turonensi. Non est autem,quòd putet lector,nos hic vitam eius edere,sed propter Litanias illas solennes,quæ ante Christi Ascensionem fiunt in Dei Ecclesia, pauca hæc ex memoratis Patribus descripsimus, quæ tum ad eius declarandam sanctitatem faciunt,tum etiam ad Litaniarum harum ostendendam antiquitatem.

Maij 11.

Amertus Viennensis episcopus insignissimus habetur. Qui inter alia mirifica,ob imminentē cladē ante Asscensionem Domini solēnes instituit litanias. Sic Ado in Chronicis Aetate 6.Anno 396.Idem rursus eadē ætate,Anno 452.Clodoueus rex post victoriā Alemānorũ,15.anno regni sui credens baptizatur. Inde Burgundiā sibi subegit, & Gundobaldum atq; Gundegisilum fratrē eius ad tributa coēgit. Hoc tempore beatissimus Mamertus Viennēsis episcopus cladē imminentem lachrymis & precibus suis à Viennensium vrbe remouit. Siquidem incēdia crebra,terræmotus assidui, nocturni sonitus cuidā totius vrbis funeri prodigiosum quiddam ac ferale minantes: populosis hominũ conuentibus domestica syluestrium ferarum species obuersabatur: lupi, vrsi, ac cerui naturaliter pauidi, per angusta portarum vsque ad fori lata penetrabant. Quid multis? Imminente solennitate vigiliarum, qua celebrari festum Dominicæ Resurrectionis annua consuetudo poscebat, ædes publica,quam præcelso ciuitatis Viennensium vertici sublimitas in immensum fastigiata sustulerat, flammis terribilibus conflagrare crepusculo cœpit. Interpolatur nuncijs discriminis iucunditas *sublimitatis: pleno timoribus populo, ecclesia vacuatur. Omnes nanque similem facultatibus vel domibus proprijs casum de quadam præminentis incendij arce metuebant. Perstitit tamen coram festiuis altaribus inuictus antistes S.Mamertus, & calorem fidei suæ accendens flumine lachrymarum, permissam ignibus potestatem incendio abscedente compescuit. Desperatione deposita, reditur ad ecclesiam, in eaque vigiliarum nocte sancti Paschæ concepit animo Rogationes,atque ibi cum Deo tacitus definiuit, quicquid hodiè psalmis ac precibus mundus inclamat. Hactenùs Ado, cui valdè consentanea scribit Gregorius Turonensis lib.2. Historiæ Francorum,cap.34.in hæc verba:

Clodoueus rex baptizatur.

Clades Viēnensium.

*solennitatis legendũ puto.

Litaniarum institutio.

Magnæ facundiæ beatus Auitus refert in quadam Homilia, quam de Rogationibus scripsit, has ipsas Rogationes, quas ante Ascensionis Dominicæ triumphum celebramus, à Mamerto, ipsius Viennensis vrbis episcopo, cui & hic eo tempore præerat, institutas fuisse, dum vrbs illa multis terreretur prodigijs. Nam terræmotu frequenti quatiebatur: sed & ceruorum atque luporum feritas portas ingressa, totam, vt scripsit, vrbem nihil metuens oberrabat. Cumque hæc per anni circulum gereretur, aduenientibus Paschalis solennitatis diebus, expectabat misericordiam Dei plebs tota deuotè, vt vel hic magnæ solennitatis dies huic terrori terminum daret. Sed in ipsa gloriosę noctis vigilia, dum Missarum celebrarentur solennia, subitò palatium regale intramuraneum diuino igne succenditur. Pauore omnibus perterritis, & ecclesiam egressis, credentibus ne aut hoc incendio vrbs tota consumeretur, aut certè disrupta tellure dehisceret: sanctus sacerdos prostratus ante altare, cum gemitu & lachrymis Domini misericordiam imprecatur. Quid plura? Penetrauit excelsa poli oratio pontificis inclyti, restinxitque domûs incendium flumen profluentium lachrymarũ. Cumque hæc agerentur, appropinquante Ascẽsione, vt iam diximus, maiestatis Dominicæ, indixit populis ieiunium, ostendit orandi modum, edendi seriem, erogandi hilarem dispensationem. Cessantibus quoque exinde terroribus, per cunctas prouincias dispersa facti fama, cunctos sacerdotes imitari commonuit, quod sacerdos fecit in fide. Quæ vsq; nunc in Christi nomine per omnes ecclesias in compunctione cordis & contritione spiritûs celebrantur. Ita Gregorius Turonensis. Meminit harum Rogationum etiam Sidonius lib.5. Epist.14. inter cætera dicens: Rogationum solennitatem primus Mamertus pater & pontifex reuerendissimo exemplo, vtilissimo experimento inuênit, instituit, inuexit, in quibus ieiunatur, oratur, psallitur, fletur. Vide plura apud eundem lib.7. Epist.1.

S. Mamertus suis precibus Deum placat.

VITA S. GANGVLPHI MARTYRIS, SCRIPTA A QVODAM EX FIDELI ALIORVM RELATIONE,

sed interdum verbosius. Itaque & stylus passim nonnihil mutatus est, & pleraque comprehensius reddita per F. Laur. Surium. Extat in antiquis ijsque egregijs MS. Codicibus.

PROLOGVS AVTHORIS.

ENERANDA beatissimi Gangulphi, Confessoris Christi & martyris commemoratio, literis venit consignanda: qui post priscos illos sanctos eorum imitatione clarus existens, tanquam iubar splendidissimum in orbe refulsit. Et licèt instituto laicus fuerit, at tamen contra antiqui hostis tentationes pugnauit viriliter, & tandẽ vt emeritus miles, cum triumpho bonorum operum migrauit ad illam patriam verè beatam, felicitate fruiturus sempiterna. Verè beatum illum & gloriosum, qui mundo iam in deteriora prolabente & plurimis à via veritatis exorbitantibus, à iustitiæ recto itinere non deflexit. Cuius tota conuersatio rectè viuendi alijs exemplum fuit: cui cum Apostolo viuere Christus fuit, & mori lucrum: qui denique conuenienter Propheticæ admonitioni, spiritale canticum in tuba ductili & voce tubæ corneæ iugiter Domino modulatus est. Tuba ductilis, quæ crebris ictibus ex metalli massa producitur, carnis mortificationem significat. Itaque ille Deo in tuba ductili canit, qui carnem suam crucifigit cum vitijs & concupiscentijs, qui castigat corpus suum & in seruitutem redigit, vt disciplinis cælestibus extenuatum & productum, supernam possit edere melodiam. Tuba autem cornea, cælestem designat conuersationem. Cornu enim ex carne nascitur, sed carnem excedens, carneam mollitiem mutat in osseam firmitatem. Psallit ergo Deo in tuba cornea, qui in carne ambulans, non secundùm carnem militat: qui ea, quæ sursum sunt, sapit & quærit, non quę super terram. Talis certè huius B. Gangulphi nostri conuersatio, talis eius tota vita fuit: nempe sancta, innocens, fide integra, spe robusta, charitate affluens, cunctis denique virtutibus conspicua. Quam sanè multùm dolemus nusquam nos scriptam reperire potuisse, cùm non dubitemus non defuisse, qui eius miracula literis mandârint: sed crebris barbarorum incursionibus, omnia longè latéque vastantium, sicut

Philip.1.

Psal.97.

Tuba ductilis.

Tuba cornea.

tium,ficut multorum aliorum,ita huius quoque fancti viri credimus res geftas interijffe,vnoquoque in eam potiùs curam incumbente, vt fuga fibi confuleret, quàm vt codicibus conferuandis affideret. Interim tamẽ ea, quæ pofterorum fideli relatione nobis de illo comperta funt,ipfius adiuti precibus,conabimur explicare.

HISTORIA.

IGITVR vir Domini Gangulphus, præclaris in Burgundia ortus natalibus, à parentibus adhuc puer difciplinis Chriftianæ religionis apprimè eruditus eft: & in tenera illa ætate, cùm effet egregia indole,& forma eleganti, confuefcebat crebris intereffe piorum conuentibus, fauosque diuinorum eloquiorum fufcipiens ab ore illorum, catholicas fententias mandabat memoriæ, ita vt in fragili pectufculo impreffam iam liceret cernere effigiem & exemplar fanctitatis. Maij II. Pietas puerilis.

Crefcente ætate fuit vultu reuerendus,fermone affabilis, prudens in opere, facundus ore, denique nulla non morum honeftate præditus. Ludicra hominum malè ocioforum fpectacula tanquam voraginem quandam deuitabat,& petulantium iuuenum lubrica confortia & obfcœna colloquia,quæ animi puritati vehemẽter officiunt,refpuebat: Euangelicæque præceptionis non furdus auditor,cum ferpentis prudentia columbinæ fimplicitatis manfuetudinem coniungebat. Poftquàm autem ampliffimæ opulenti patrimonij poffeffiones & facultates ad eum deuolutæ funt, quàm liberalis & benignus in egenos fuerit, dici vix queat. Potuit dicere ex fententia cum B.Iob: Oculus fui cæco & pes claudo,& oftium meum patuit viatori. Matth.10. Iob 29.

Vbi autem ad virilem peruenit ætatem, vxorem duxit generis quidem nobilitate ipfi non imparem, fed moribus longè diffimilem. Permifit hoc fortaffis idcircò præpotens Deus, vt per illam beati viri probaretur patientia & innocentis vitæ fimplicitas: qua vfqueadeò ftuduit virtutum fuarum merita occulere, vt ab inuidis inertia quadam torpere diceretur. Solebat verò etiam venationi operam dare, quòd prædia illius, in quibus demorabatur, denfis effent cincta nemoribus, quæ diuerfis ferarum generibus abnndabant: id quod hodieque teftatur locus, in quo facræ eius corporis exuuiæ affèruantur. Vacabat autem plerunque venationi, ne ocio torperet, quod vt virtutes eneruat, ita vitijs alimenta miniftrat: & vt hac ratione fefe exercere. Ea nanque tempeftate regnum Francorum Pipinus præclarè gubernabat, cui hic fanctus vir militari officio coniunctus, ftrenuam nauabat operam, atque inter fortiffimos eius exercitûs viros numerabatur. Erat enim acer animo, fortis viribus, in armis ftrenuus, & in omni denique re militari exercitatiffimus. Cui rei argumento eft infignis eius armatura, quæ hodieque afferuatur in ecclefia, eius honori & nomini dicata, quam facratiffima reliquiarum eius præfentia illuftrat, vbi habetur eius galea, lorica, gladius & brachialia: quibus ille quidem forinfecùs fefe communiebat, fed intus longè potioribus fplendebat armis, galea fidei, thorace iuftitiæ, clypeo inexpugnabilis æquitatis,& gladio verbi Dei,quo mẽtis eius penetralia mirificè erant illuftrata. Ducit vxorem, quæ ei fuit moleftiffima. Eius arma afferuantur in ecclefia. Arma fpiritualia.

Cùm autem quodam tempore, perfunctus regio minifterio, in patriam redire vellet,iter habuit per Campaniam. Vbi fumpturus ientaculum, & equis pabulum præbiturus,nonnihil ab itinere deflexit,inciditque in locum perfpicuo fonte irriguum & læto gramine amœnum: in quo poftquàm confedit cum fuis, is, cuius erat locus ille, fuperuenit,eumque vir beatus,vt erat humaniffimus,ad pariter fumendum cibum inuitauit. Inter edendum autem agere cœpit cum eo de fonte ipfi vendendo. Id verò vt ille audiuit,intra fe tacitus rifit fanctum virum,non id ab animi puritate & innocentia, fed quadam ftoliditate proficifci exiftimans. At tamen facilè fibi perfuadens, & pecuniam fe poffe adipifci, & nihilo minùs fontem retinere, quòd fieri non poffet, vt aliò transferretur fons, neque cogitans dixiffe Dominum, Amen dico vobis, fi habueritis fidem,& non hæfitaueritis,fi monti huic dixeritis: Tolle, & iacta te in mare, fiet: indicat precium fontis,nempe folidos centum, eofque vir beatus ei iuffit numerari. Inde fumpto cibo,equis afcenfis cœptum cum fuis profequitur iter,tandemque Varennas venit,vbi tum quidem morabatur,& vbi bafilica extructa eft in eius honorem. Matth.21. Emit fontẽ, isque diuinitùs aliò trãsfertur.

Narrauit

Narrauit autem vxori, quid egisset. At illa malignè eius facta omnia interpretans, clàm illum & hebetem atque vecordem & rerum suarū prodigum dicere cœpit. Non diù pòst exijt vir sanctus visurus loca domui suæ propinqua, scipionemque manu tenens solo infixit, domumque redijt. Altera die cùm surrexisset manè, aqua manibus & faciei abluendæ deerat. Tum ille plenus fide, iussit famulū properè ire ad eum locum, vbi defixus erat scipio, eoque extracto haurire aquam, quæ illic esset emersura. Fecit famulus, quod erat iussus: & mox euulsum è terra scipionem magna aquarum vis secuta est, ex imis terræ visceribus scaturiens. Atque ita auarus ille venditor fonte suo priuatus est, nec vnquàm posteà illic aqua manare visa est. Translatus autem fons diuina virtute, hodieque saluberrimè exundat, & per beati Gangulphi suffragia multis adfert sanitatem.

Fons ille morbis medetur.

Vxor eius se alteri prostituit.

Vxor autem beati viri, rupta coniugij fide, cum quodam è Clero nefaria commixtione sese polluit. Et ille quidem clericus dicendus non est, sed perfidiosus potiùs apostata, qui à iustitiæ via & sorte Domini deflectens, non erubuit tantum scelus in se admittere mente obstinata. Et primò quidem istuc clanculò gerebatur; deinde multorum ore iactatum, tandem ad aures Gangulphi perlatum est. Ille rei indignitate permotus, aliquandiù varia animo volutabat, nec rarò in ea sententia fuit, vt meritas ab ea pœnas exigeret, ne ad generis sui ignominiam, in tali turpitudine diutiùs hæreret. Sed rursus verebatur, si illi causa necis esset, ne superioris vitæ innocentiam alieni sceleris næuo obscuraret. Memor itaque sententiæ illius, Mihi vindictam, & ego retribuam, dicit Dominus: tandem statuit rem totam diuino iudicio permittere. Cum autem die quodam familia eius diuersis esset ministerijs occupata, cum sola coniuge prædij sui fines lustrando circuiuit. Interim ad quendam veniunt fontem, vbi his vxorem vocibus compellat: Multa quidem de te, coniunx, passim feruntur fœda & indigna natalibus tuis, & adhuc mihi quidem certò non constat, verène, an falsò illa dicantur. Tum illa, etiam intrepidè iurando, falsos de se rumores sparsos ait, nec se vnquàm alieno concubitu pollutam. At Gangulphus: Diuina, inquit, prouidentia, quam nihil fugit, vt se res habeat, iam certis declarabit indicijs. En fons hic propositus est, nec frigidus valdè, nec immodicè calidus. In hunc igitur immitte manum, & è fundo lapillum extrahe: & si quidem à culpa es aliena, nihil mali patieris: sin autem polluta es, non sinet Deus latere scelus tuum. Illa beati viri, sicut alios omnes, ita hos quoque sermones vecordiæ adscribens, incunctanter manum iniecit in fontem. Ecce autem, simul atque lapillum ad se retrahere conata est, membris ferè omnibus obrigescit, & in digitis & brachio, quousque aqua pertigit, abstracta cute, nuda caro cernitur, nihilque aliud misera illa nisi repentinum interitum expectat. Tum Gangulphus ad eam: Optâram quidem, inquit, si fidem seruâsses, & legi diuinæ conuenienter te gessisses, omnia tecum vitæ huius discrimina perpeti, & prospera atque aduersa omnia, vtcunque sors tulisset, æquo animo pariter suscipere, simul æquabiliter viuere, simul iucundè ab hac vita emigrare. Sed quando hoc te scelere obstrinxisti, morte quidem digna es, sed meis manibus nolim tibi necem adferre: diuino potiùs te iudicio relinquo. Et si quidem dignos pœnitentiæ fructus egeris, veniam à Deo impetrabis. Si autem tantæ nequitiæ finem non imposueris, cum authore eius diabolo flammis gehennæ inextinguibilibus concremaberis. Meo sanè deinceps contubernio nequaquàm frueris: habeas autem tibi, vnde possis vitam sustentare, meam propter nuptias donationem. His dictis, cùm suos conuocâsset, ascenso curru, ad prædia sua, procul in Aualensi territorio sita, profectus est, pietatis illic & misericordiæ vacans operibus, nullumque tempus solitis virtutū studijs vacuum abire sinens.

Deut. 32.

Diuinitùs proditur coniunx adultera.

Discedit ab adultera vxore.

At mulier infelix, datam à beato viro possessionem adijt, & iam suæ relicta libertati, cum detestando illo Clerico solitæ libidini indulsit. Interim vereri cœperunt, ne fortassis zelo inflammatus Gangulphus, ambos repentè interficeret. Valdè igitur in eam curam & cogitationem incubuêre, quomodò illum possent è medio tollere.

Totus igitur iam malo dæmone obsessus Clericus, cùm optimè nôsset secreta omnia illarum ædium, in quibus vir beatus degebat, diligenter explorauit tempus, quo posset illum solum inuenire; & famulorum ministerio destitutum. Tandem opportunum nactus tempus, clàm in eius cubiculum ingreditur, gladium ad eius caput pendentem corripit: sed dum è vagina illum educit, Gangulphus expergiscitur, ictumque, quo ceruicem homo nefarius ferire instituerat, declinans, in coxam accepit.

accepit. Tum profanus ille, proiecto gladio, & equo conscenso, ne caperetur, aufugit. Gangulphus autem atrociter vulneratus, aliquot dies superuixit, & vt sensit adesse viuendi finem, Dominici corporis & sanguinis perceptione suum muniuit exitum, feliciterque migrans à corpore, ad Dominum, vti diù optauerat, profectus est. Porrò duæ amitæ eius, religiosæ fœminæ, eo in loco, qui Varennas dicitur, sanctitatis & castitatis studijs vacâtes, Vuildetrudis & Vuillegosa, comperto eius obitu, multis è clero & populo conuocatis, ad funus accesserunt, ablatumque corpus cum crucibus & cereis, diuinotumque hymnorum melodia ad eum, quem diximus, locum non sine miraculorum gloria deportârunt, atque in basilica condiderunt, quam vir sanctus in S. Petri Apostolorum principis honorem construxerat: in quem sanè locum ante obitum suum admodùm benignum, beneuolum ac liberalem sese declarârat, & necessarios reditus illic Deo seruituris suppeditârat. Vt autem de eius sanctitate & beatitudine certiores fierent mortales, ad cõmunem omnium vtilitatem & profectum virtutibus & signis Dominus eum celebrem reddidit, & mirabiliter illustrauit.

Atrociter vulneratur. *Reddit spiritum.* *Multa fiunt miracula.*

Quæ verò pœna sit consecuta authores cædis eius, non est silentio prætereundum. Itaque Clericus cùm properè tam atrox facinus suũ detestabili mulieri tanquam nuncium lætissimum indicâsset, & mutuò sese ea immanitate oblectâssent, miser abijt ventrem exoneraturus. Mox adest cælestis vindicta, & cum fæcibus corporis viscera quoque in cloacam deponit, negatoque ipsi pœnitendi spatio, infelicem animam in tartarum præmittit. Fœmina autem, vt audiuit ex quadam puella sua multa diuinitùs collata esse beneficia ijs in locis, per quæ S. Gangulphi exanime corpus fuisset deportatũ, furore & amentia percita, dixit: Perinde efficit virtutes & signa corpus Gangulphi, atque anus meus. Dixit illa, & nefariam impuri oris vocem mox obscœnus quidam ani crepitus consecutus est. Erat autem dies Veneris, quem Christiani sextam dicunt feriam, quo id accidit: semperque deinceps quoad vixit, quot illo die verba protulit, totidem à parte corporis posterioris fœdos reddidit sonos, inaudito quodam diuinæ animaduersionis exemplo. Cuius rei tam celebris fama toto regno diffusa est, vt is, quem diximus, rex Pipinus illac iter faciens, aliquos miserit percontatum, num hæc ita se haberent. Illi autem ad regem & proceres quæ auditione & oculis comperetant, bona fide retulerunt.

Vltio diuina in percussorē sancti viri. *Item in adulterā vxorem.*

VITA S. MAIOLI IIII. ABBATIS CLVNIACEN.

AB ODILONE PRESBYTERO CONSCRIPTA. SERMO

interdùm nonnihil expolitus est per F. Laur. Surium: quædam etiam compræhensius reddita sunt, omissis nonnullis, quæ ad historiam parùm attinere videbantur.

PROLOGVS AVTHORIS.

HVGONI & charissimo fratri Almano, Odilo presbyter in Domino salutem. Cùm ad proximum Pascha residerem in Romano monasterio, pridiè eius diei, quo Patris nostri Maioli celebranda erat solennitas, vnus ex fratribus Iohannes nomine, qui secundùm nominis sui interpretationem, Dei gratia ditatus est, inquirere cœpit, quo in codice eius noctis lectiones designare & annotare deberet. Cui ego respondi: Consentaneum est, in huius Patris memoria beatissimi Pontificis Gregorij dicta recitari, quæ Maiolus pater, quoad vixit, crebrò & legit & audiuit studiosissimè, & cùm libitum fuit, de eisdem facundo sermone dissetuit. Absoluto inde Vespertinarum precum officio, & diurnæ seruitutis atque operis penso peracto, tam ordinis monastici institutum, quàm naturæ necessitas inuitabat nos ad captandam somni quietem. Ego verò per id tempus lugebam & deplorabam non modò damna rei familiaris, sed etiam inusitatæ calamitatis & inauditæ miseriæ ingens periculum, atque adeò, quod magis vrgebat, totius patriæ & pauperum omnium clades immanes & magna dispendia. Cumque tantorum discriminum tantique mœroris anxia cogitatio per plures iam noctes insomnem me reddidisset, atque ea nocte solito more sensibus meis importunè sese ingereret, beatum cœpi rogare Maiolum, vt à Domino posceret mihi supernæ consolationis auxilium. Paulò pòst suggessit mihi tanti Patris dulcis memoria, & quodammodò promittere

S. Maioli solennitas.

mittere visa est, si animum eius laudibus occupare vellem, cælestis consolationis præsidia mihi proculdubiò ocyùs adfutura. Itaq; dilectissimi patres & fratres, opus hoc scribendum suscepi, non quidem pro illius patris dignitate & excellentia, sed pro ingenioli mei tenuitate. Qualecunque autem est, equidem igni spiritalis sensûs vestri id examinari, discerni & corrigi & opto & obsecro.

VITAE HISTORIA.

Maij 11. Cap. 1. Apostoli. Martyres. Doctores.

OST Apostolorũ & Euangelistarum sacrosanctas, diuinas & salutares institutiones & doctrinam, inuictissimaque & gloriosissima beatorum martyrum certamina, tertio, vt ita dicam, loco præstitit diuina dignatio Ecclesiæ suæ noua solatia, nempe luminaria amore ardentia, sermone radiantia & lucentia: Apostolicos dico sacerdotes, & illustrissimos viros, humana scientia non vanè, sed salubriter eruditos, diuina sapiẽtia refertos, per quorum spiritalem intelligentiam & diuinarum scripturarum perspicacissimam indagationem legis vmbra lucesceret, & tum sermo propheticus, suî profunditate altissimus, spiritaliter intellectus, tum Euangelici quoque luminis gloria, virtus ac maiestas totius mundi densissimas profligaret tenebras. Horum enim synceriſſima industria Apostolici actus exponuntur prædicanturque fidelibus. Horum deuotissima opera beatorum martyrum triumphi & merita sanctæ Ecclesiæ cõmendantur. Horum fide & sapientia contra fidem Catholicam deblaterantium & oblatrantium murmur & susurria compescuntur & opprimuntur, schismaticorum strepitus sedantur, & os vana loquentium obstruitur, idolorum potestas destruitur, gentilium crudelitas proculcatur, philosophorum insana commenta proteruntur, exibilantur & exploduntur, hereticorum vanitas, perfidia, errores, rabies tanquam fœtor turbidus & fumus putidissimus, ita vt nec vsquàm nec vnquàm possint apparere, dissipantur & rediguntur in nihilum.

Sanctorum Patrũ scripta quãtum conferant Ecclesiæ.

Cap. 2.

Postquàm autem tales & tantos viros, vtpotè ciues suos & domesticos regis sui, aula cælestis lætabunda suscepit, & è superna illa cælestique republica diuina prouidentia congruo ordine paruulis Ecclesiæ consulere voluit, ita vt gratiam, quam præstare dignatus erat per sublimes & fortes, deinde præstaret per humiles, innocentes & simplices: quarto loco monasticus ordo pullulare, aut, vt veriùs dicamus, reflorere & reuiuiscere cœpit, quippe quem beatos Eliam & Iohãnem Baptistam authores habuisse cognouimus, & ita deinceps per Apostolicam conuersationem & vitam, incrementaque virtutum & exercitia spiritalium Patrum ad nos vsque peruenisse lætamur. Per istos enim & ab istis perfectissimè impleta est singularis illius ac specialis Euãgelici præcepti perfectio, à qua longè aberat adolescens ille, de possessione vitæ æternæ Dominũ Saluatorem interrogans, cui ille sic respondit: Si vis perfectus esse, vade & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo: & veni, sequere me. Inter cuius quidem salutiferi præcepti intentissimos auditores & strenuissimos executores, beatissimus pater & merito Benedictus & nomine, quasi quoddam sidus cæleste, præclarè enituit: qui talis & tantus vita, moribus & miraculis extitit, vt eius ortum, vitam & obitum describendo, sanctissimus Gregorius, per omnia vir Apostolicus, & Apostolicæ sedis Pontifex, atque inter præcipuos Ecclesię primates insigne quoddam priuilegium vita & doctrina obtinens, testimonium ei perhibuerit. Post eius autem pijssimi patris ex hac vita migrationem, per beatũ Maurum illius discipulum omnis penè Gallia eius institutionis & religionis instituta suscepit, atque per eundem Maurũ, eosque, quos ille ad iustitiam erudiuit, per longa temporum spatia eadem religio ad perfectionis cumulum excreuit. Illis autem ab hac luce subtractis, rarescente iam iustitia, nequitia crebrescente, & matre virtutum omnium disciplina tepescente, priorũ patrum studia in posteris deficere cœperunt: & sicut per religiosos viros sanctique spiritûs feruore plenos, sanctæ institutionis professio gradatim ad perfectionis fastigia excreuerat: ita per negligentes & desidiosos paulatim prolapsa est atque defecit.

Monachi.

Matth. 19.

S. Benedictus.

S. Gregorius Papa.

S. Maurus.

Cap. 3.

Is Berno fuit Comes.

Salutaris igitur propositi perniciosa remissio atque prolapsio ad illud vsque tempus latenter irrepserat, quo fauente Guilelmo, Christianissimo Aquitanorum principe, beatæ memoriæ Abbas Berno in Burgundiæ regione, Maticensi cæspite, pago, quem Cluniacum vocant, monasterium cœpit extruere, atque in ea structura quantum

tum potuit operæ & studij posuit, tandemque piæ deuotionis affectu & multo labore ad laudabilem perduxit exitum. Eius enim & merito & exemplo complures inuitati, tranquillum vitæ monasticæ portum expetunt, & ad Deum, contempto seculo, conuertuntur. E quibus vnum nobis commemorandum suscipimus, quem multorum saluti destinatum fuisse compertum est.

Odo ille dictus est, vir sanè per omnia laude dignus, beatissimo Martino Turonensi Episcopo deuotissimus, & Turonensis Ecclesiæ clericus atque Canonicus. Is igitur vir honestus & valdè vtilis, in regulari exercitatione probè institutus, post supradicti Patris Bernonis obitum, ad monasterij regimen multorum fidelium electione successit: vt verò idem ipse ad virtutum fastigia conscenderit, studijs eius id palàm testantibus, Romanus orbis cognouit. Ei successit felicis memoriæ Adamarus, beatæ simplicitatis & innocentiæ filius, qui studiosè sanè monasterium auxit prædijs & bonis temporarijs, atque in obseruantia regulari deuotus fuit, & cùm esset luminibus orbatus, sicut & cætera aduersa omnia, absque vllo murmure & indignatione patientissimè id tulit. Ob meritum autem patientiæ & simplicis atque innocentis vitæ suæ hoc præclaro est à Christo donatus munere, vt eius tempore Maiolus, instituti monastici amore incensus, ad monasterium ipsius sese, Christo nostræ salutis authore vocante, contulerit. Ad huius autem Maioli conuersionē non parum momenti attulit venerabilis viri Hildebrandi amica congressio & spiritalis institutio. Et is quidem Hildebrandus, cùm esset ex prioribus Cluniaci monachis, & eiusdem cœnobij præpositus, bis inuitatus est, vt Abbatis officium susciperet: sed vt faceret, adduci non potuit, semper magis appetens parere quàm præcipere, potiusque subesse quàm præesse. Hîc iam fortassis desipere atque delirare me quispiam dicturus est, qui cùm instituerim de beato Maiolo narrationem texere, tam multa de illis, qui eum antecessêre, commemorem. Sed nemo id putet casu aut temerè factum. nam studio atque de industria id feci. Quicquid enim hactenùs de iustis & sanctis viris diximus, id vel integrè omninò, aut saltem ex parte, in hoc beato patre redolere didicimus.

Cap. 4.
Odo 2. Abbas Cluniacensis.
Adamar' 3.
Hildebrandus.

Fuit autem beatissimus Maiolus pater noster præclaro stemmate ortus, & à nobilibus parentibus ab ipsa infantia peruigili cura nobiliter educatus. Deinde accedente pueritia studijs ecclesiasticis traditus est, literis spiritalibus religiosè imbuendus. Factumque est nutu & prouidentia Dei, vt optimæ spei puer diuinis actionibus accuratè intentus, totum adolescentiæ tempus sine castitatis dispendio transegerit: atque ita deinceps toto vitæ spatio virgineū decus in suo retinuerit corpore. Iuuenili autem accedente ætate, altiora & præstantiora in diuinis, acriora atque maiora & difficiliora in humanis studijs attentans, cùm in vtraque literatura esset exercitatus, Lugdunum profectus est, philosophiæ matrem & altricem, totiusque Galliæ ex more antiquo & iure Ecclesiastico arcem: vbi Antonio, viro sapiente & erudito, voluit præceptore vti, posteà magni illius Antonij eremitæ & Christi discipuli exempla longè acriùs secaturus, quàm huius Antonij, mundana professione philosophi, studia & disciplinam. Posteà verò Lugduno ad ciuitatem Maticensem à proceribus patriæ & ciuibus suis, nempe cognatis & amicis reuocatus, vt erat vir religiosus, religiosè aliquandiù apud illos versatus est: nec potuit eius laudabilis vita & studium admirabile eius ciuitatis latere episcopum: quo hortante, cùm id clerici & ciues consuluissent, eius ecclesiæ se passus est archidiaconum constitui. Humilitatis enim gratia præditus, noluit esse immorigerus iubenti episcopo, per cuius ministerium id sibi diuinitùs sentiebat imperari. Vt autem res ipsa posteà declarauit, erat hoc maioris cuiusdam vtilitatis causa ita à Domino ordinatum.

Cap 5.
Genus B. Maioli.
Virginitas.
It Lugdunū studij causa.
Fit archidiaconus.

Habet enim ea, quam diximus, vrbs vicinum monasterium, multis spiritalibus studijs decentissimè ornatū, cuius præfectus & fratres crebrò eum ad se inuitabant, eratq; ei cum illis frequens colloquiū & spiritale contubernium. Inter ipsa autem dulcissima colloquia, & mutua synceritissimæ charitatis officia & obsequia, videntes fratres interioris hominis obrutibus angelicam eius faciem, & cordis auribus haurientes mellifluam facundiā, valdè eum cupiebant sibi fratrē adsciscere, quem posteà etiam patrē habere mererentur. Et huc quidem intentus erat omnis ille Domini grex, sed inprimìs senior ille Hildebrandus, cuius suprà facta est mentio, vt id eueniret, ardentiori studio connitebatur. Iam verò gratia Dei pariebat in eius animo contemptum seculi. Quid multa? Posito ecclesiasticæ dignitatis officio, spreto mundanæ nobilitatis fastu & supercilio, posthabito blandissimæ illo parentum & amicorum consortio, vt liberè pos-

Cap. 6.
Cōtempto mūdo, monasterium petit.

T

set

ſet ſeruire vero regi Chriſto, totum ſe ſubdidit cæleſti magiſterio. Nec enim multò pòſt, certo die ad monaſterium veniens, officioſiſſimè ſuſcipitur, ex canonis monaſtici præſcripto introducitur, & vt moris eſt, honorificè & amanter habetur. Quàm verò gaudium ingens eius aduentus fratribus attulerit, nos nullis verbis ſatis explicare valemus. Adfuit autem illi ad contemnendum mundum prompta voluntas, ad amandũ Deum inuicta charitas, ad diligendos proximos fraterna beneuolentia, ad exequenda vitæ monaſticæ inſtituta non difficilis promptitudo, ad exhibendam non ſolùm Abbati, ſed etiam fratribus obedientiam impigra alacritas, denique ad præſtandũ omnibus de ſe virtutum exemplum pura ſimplicitas.

Virtutes eius.

Cap. 7. Qualis autem fuerit eius inter fratres in ipſis conuerſionis initijs conuerſatio, ſatis docere poteſt vel ſolus fratrum affectus, quem erga eum tẽpore celeberrimæ electionis eius haud obſcurè declarârunt. Nec erat neceſſe, vt in ijs, quæ ad regularem obſeruantiam attinent, quiſpiam eum inſtrueret, quem, vt ſanctus Euangeliſta Iohannes dicit, vnctio gratiæ cæleſtis de omnibus docebat. Cœpit intereà vita & doctrina tam præclarè celebris haberi, vt in domo Dei in fidelium omniũ laudibus primum & præcipuum locum facilè ſibi vendicârit. Sic enim placuit præpotenti Deo, vt per diuerſos humilitatis gradus aſcenderet ad culmen monaſticæ perfectionis, vt iam nõ vnus è cæteris, ſed inter cæteros præcipuus videretur. Sexto nanque, vt fertur, anno cõuerſionis ſuæ ſupradictus felicis memoriæ Abbas & pius pater Adamarus, cuius monachus erat beatus Maiolus, cuiusque monitis & iuſſis tota animi intentione & pro viriũ corporis facultate parebat, ſemperq; parere decreuerat, aduerſa correptus valetudine, non ſolùm viribus deſtitutus, ſed etiam luminibus orbatus eſt. Cumq; ſe non ignoraret tendere ad huius vitæ occaſum, nec poſſe diùtanti cœnobij tantarumque tum ſpiritalium, tum temporalium rerum curam ſuſtinere, de monaſterij gubernatione & ſucceſſoris electione cum ſpiritalibus fratribus tractare, & animo tranquillo patienter diſponere cœpit. Facta autem ex omnibus inquiſitione, ad Maiolum, quem fratres omnes cupiebant, peruenit electio: de qua quidem electione pro illius excellentia & dignitate dicere non ſufficio, ſed vt ſermone vtar breuiſſimo, ad illam functionem nec ibi, nec alibi beato Maiolo quiſquam potuiſſet magis idoneus inueniri.

1. Iohan. 2.

Adamarus luminibus orbatus, ſucceſſorẽ accipit Maiolum.

Cap. 8. Electus igitur accitur, inuitatus vt aſſentiat, reſiſtit, rogatus contradicit, adiuratus contremiſcit: tandemque interdicto adactus, acquieſcit. Itaque Deo laudes gratesque agimus, quòd contradicendi decretũ vicit obedientiæ prædicandũ exemplum. Eligitur ergo à fratribus, à populo acclamatur, à pontificibus benedicitur, à ſupradicto patre monaſterij in loco ſublimi celeberrimè collocatur, à fratribus officioſiſſimè ſalutatur, atque ab omnibus vt Abbas & dominus honoratur & colitur. Neque eum ſui duntaxat, ſed etiã alij omnes, qui eum videre & nôſſe potuerũt, vltra mortales omnes ſui temporis honore & veneratione proſecuti ſunt. De cuius ſanè ortu & vita, moribus, miraculis & obitu, quæ à maioribus noſtris præclara oratione dicta ſunt, poſſunt ſufficere. Qui enim de magnis maxima dicere potuerunt, clariſſimos eius actus & merita, à Domino illi collata, magnificè conſcripſerunt. Ego verò vltimus ſeruorũ eius ſeruulus, non quidem alia, ſed quæ ab illis dicta ſunt, humili ſtylo ſuccinctè annotaui, ſecutus Albinum, Magni Caroli Imperatoris magiſtrum, licèt multùm ei impar, quantùm peccator iuſto, illiteratus erudito, dicendi imperitus facundiſſimo. Ille enim ſummi & incomparabilis viri, ſanctiſſimi ſacerdotis Martini vitam, à Seuero Sulpitio ſublimi ſtylo deſcriptam, planiori ſermone explicans, ad meam meique ſimilium notitiam tranſmiſit. Sed ſicut poſt Apoſtolos nemo beatiſſimo exæquatur Martino, ita ego longè me Albino imparem confiteor. Dixit ille, vtpotè magnus, magna de magno: dicam ego paruus parua de magno. Dixit ille de ſuo Martino, ſicut de ſummo ſacerdote, & incomparabili viro: dicam ego de Maiolo, ſicut de patre pijſſimo, & Abbate ſanctiſſimo, atque viro illuſtriſſimo & verè catholico.

Maiolũ mirè omnes venerantur.

Cap. 9. Fuit igitur ille, ſicut iam antè diximus, clariſſimis ortus natalibus, & ex vtroq; parente gemina nobilitate conſpicuus. Vt autem multi per eum illuminarentur, agente ipſo æterno lumine luminum, velut ſidus lucidiſſimum, in hanc lucem editus eſt, ac deinde vt erat genere nobilis, ita quoque nobiliter enutritus & ſolerter ac præclarè inſtitutus & eruditus eſt. Atque vt ab inferioribus ad altiora ſcandere queamus, erat is vir iam dictus, ſæpeque dicendus, ſæpeque commemorandus, inceſſu grauis, voce ſublimis, ore facundus, adſpectu iucundus, vultu angelicus, facie ſerenus, in omni motu, inceſſu, actu corporis ipſam honeſtatem repræſentans. Omnium membrorũ conueni-

S. Maioli virtutes & dotes corporis & animi.

uenienti dispositione decentissimè comptus, mortalium omnium mihi facilè videbatur pulcherrimus. Erat fide firmus, spe certus, gemina charitate refertus, clarus sapientia, intellectu admirandus, consilio prouidus, animi fortitudine robustus, spiritalis scientiæ cultor assiduus, & pietatis amator egregius: repleueratque eum spiritus timoris Domini, qui, teste Propheta Dauide, initium sapientiæ est, illius, inquam, sapientiæ, cuius splendoribus perfusus beatus Maiolus, cælestium beatitudinum munus adeptus est. Cuius muneris lumine accensus noster Maiolus, cum pauperibus spiritu voluit etiam ipse pauper fieri, vt à rege cælorũ cælesti regno donari mereretur. Cum beatis mitibus studuit esse mitis, vt cum illis posset terram viuentium possidere. Cum beatis lugentibus cupiebat filiorum suorum culpas, & totius mundi crimina atq; discrimina plangere, vt ad æternam consolationem cum suis omnibus posset perueniire. Esurientibus & sitientibus iustitiam, eandem esuriendo & sitiendo iustitiam, studuit sociari. Erga miseros semper se conatus est exhibere misericordem, vt cum beatis misericordibus posset diuinam experiri misericordiam. Quantùm humana sinebat fragilitas, cælestibus iugiter inhians desiderijs, iustis meritis & oratione assidua diuinę contemplationis obtinuit gratiam, vt cum beatis mundo corde præditis dignus fieret summi Dei beatissima visione: atq; vt eius verissimè & dici & esse mereretur filius, pacificus esse didicit: vt non modò ad suam possidendam animam instructus esset patientia, sed vt etiam discordantes omnes ad pacem & concordiam pro viribus reuocaret. Propter iustitiam persecutiones & afflictiones, ab hoste antiquo & malis hominibus illatas, æquo tulit animo, vt beatis propter iustitiam patientibus & pauperibus spiritu ad percipiendum & possidendum regnum cælorum posset adiungi. Ita ergo tribus supradictis virtutibus, fide, spe & charitate ornatus beatissimus pater Maiolus, & octo euangelicis benedictionibus circumseptus vndique, etiam quatuor illas virtutes, quas Cardinales vocant, feruenti desiderio adipisci conatus est, adeptasque sanctis operibus excolere non destitit: vt per prudentiam suæ suorumque in posterum saluti prospiceret, per temperantiam iustæ discretionis moderamine negocia spiritalia curaret, per fortitudinem diabolo & vitijs resisteret, resistendoque & viriliter decertando vitiorum satorem satanam superaret: per iustitiam, quæ se per virtutes omnes diffundit, & virtutum quasi quoddam condimentum esse videtur, sobriè, piè & iustè viuendo, bonum certamen certando, cursum consummando, fidem seruando, repositam sibi iustitiæ coronam ab illo mereretur percipere, qui est virtutum omnium largitor & auctor. Cuius benedictionis largitas & clemens benignitas contulit nobis, vt tanto ac tali frueremur pastore, in quo habemus exemplũ, quod sequamur, & in quo apposita nobis forma est, cui imprimamur.

Psal. 110.

Matth. 5.

Octo beatitudinibus vt fuerit instructus.

Itẽ quatuor virtutibus Cardinalibus.

Erunt autem fortassis, qui cùm tam multas eius virtutes commemorari audiunt, etiam miracula eius nôsse velint. Miraculis enim confirmatur eorum fides, qui de sanctorum hominum meritis & præmijs dubitare solent. Sed ne quis de huius beati viri sanctitate & gloria ambigat, discat ab eis, qui eius res gestas & visu & auditione habuêre compertas, quemadmodùm vixerit, docuerit, & vt plenus dierum, virtutibus præclarè instructus, ab hac luce migrârit. Et cùm cognouerit eum fidelium hominũ attestatione, & sanctè vixisse, & rectè docuisse, credat eum proculdubiò ad sanctorũ gloriam, Christo duce, peruenisse. Quanta autem per eum Dominus & ante & post obitum eius miracula patrârit, satis testantur à doctissimis viris conscripta volumina, sensu catholico, sermone rhetorico, partim etiam carmine. Et quia Deus omnipotens nullum tempus abire patitur sine testimonio suæ benignitatis, ad corrigenda errata & teporem nostræ fragilitatis, sæpè renouat exempla sanctitatis. Et in ijs quidem, qui nostra ætate virtutibus conspicui extitêre, beatus Maiolus præcipuus esse visus est, in cuius actione honestas, in consuetudine sobrietas, in secundis rebus modestia & humilitas, in aduersis patientia reluxit. Mitibus & mansuetis affabilem, superbis & elatis terribilem se exhibuit: itemq; parcum, vbi debuit: liberalem, vbi decuit. Non habitu varius, non actione confusus fuit. Vnus idemque semper permanens, deuotus esse studuit imitator sanctorum, & eorum inprimis intentus auditor, quorum disciplinis & imperio sese vltrò addixerat. Septenariam illam copulam, ab Apostolo Petro in ternario & quaternario numero ordine mirifico luculenter dispositam, non aure surda audiens, audiendo perdidicit, & vt alij quoq; discerent, lingua ac manu eos perdocuit: ministrans in fide virtutem, in virtute scientiam, in scientia abstinẽtiam, in abstinentia patientiam, in patientia pietatem, in pietate amorem fraternitatis, in amore fraternita-

Cap. 10.

Vita eius prosa & carmine conscripta.

2. Pet. 1.

ternitatis charitatem. Præferebat autem dialecticorum syllogismis, argumentis rhetorum, atque omnibus philosophorum argutijs illam Apostolicę simplicitatis insignē doctrinam, dicens cum eodem Apostolo: Ego enim didici in quibus sum, sufficiens esse. Scio & humiliari, scio & abundare: vbique & in omnibus institutus sum, & satiari, & esurire, & abundare, & penuriam pati. Omnia possum in eo, qui me confortat.

Philip.4.

Cap.11.

Præterea sanctorum Patrum diuinorumque nostræ religionis philosophorum sapientia imbutus, totiusque Ecclesiasticæ disciplinæ eruditionibus & virtutibus illustratus, quemadmodùm de Moyse dicit Ecclesiasticus, Dilectus fuit Deo & hominibus, atque idcircò eius memoria in benedictione est. Verumenimuerò sic ille studuit charus esse & placere hominibus, vt Deo non displiceret: ita Deo, vt hominibus prodesset: placere Deo, benè & sanctè viuendo rectèque docendo: placere hominibus, spiritalia & temporaria beneficia in eos pro viribus conferendo. Et sanè esse in benedictione memoriam eius res ipsa declarat, quando perspicuè cernimus in præsenti, & de præterito recordamur, quomodò per eum & per illos, quos in Christo genuit, ædificia cælestis structuræ excreuerint, hodieque excrescant. In quibus (quod pace spiritalium artificum, in eadem structura laborantium, dictum velim) vnus præcipuè fulsit, atque plùs omnibus laborauit, dominus & Abbas Guilelmus, nuper rebus humanis subtractus, de cuius clarissimis actibus & vita landabili, admirandaque conuersatione non potest nostra paruitas id, quod sentit, sermone explere. Quàm sit, inquam, beatissimi Maioli, eiusque discipulorum memoria in benedictione, testantur monasteria, ab ipsis partim à fundamentis extructa, partim ab interitu vindicata, & cū virtutum incremento ad meliorem statum reuocata. Quātùm autem vir sanctus Deo placuerit, docere possunt signa & miracula, quæ eius meritis Dominus effecit: quando, vt multorum fidelium fidissima affirmat relatio, multi diuersis affecti morbis, plerique etiam, quorum iam desperata erat vita, ab eo visitati, per gratiam Dei pristinæ sunt incolumitati restituti: complures oculorum detersa caligine, lumen recuperàrunt: non pauci multiuarijs vexati febribus, eius precibus sunt liberati: multi, vt ferunt, serpentum, luporum, canum morsibus infestati, dæmonum quoque ludibrijs exagitati, Dominicæ Crucis signo eius dextera expresso, salutis remedia perceperunt. Multi in periculis fluminum, ictibus fulminum, alijsque incommodis, eius orationibus sunt seruati. Nonnunquàm candelæ vel negligentia cubicularij, vel euentu aliquo ante eius lectum extinctæ, diuinitùs accensæ sunt, sicuti testantur, qui præsentes adfuêre.

Eccli.45.

Deo & hominibus vt placuerit.

Guilelmus Abbas.

Miracula S. Maioli.

Cap 12.

Cùm esset aliquando in monasterio sanctissimi martyris Dionysij, & pro consuetudine nocturnis horis legeret eiusdem martyris & admirabilis philosophi librum de Hierarchia cælesti, graui in eum incidente somno, cereus è manu eius in libri paginam decidit: & ecce rem stupendam: Ignis naturæ suæ officium persequens, ellychnium & ceram consumpsit, paginam violare non est ausus. Etsi autem non excitauit corpore mortuos, alia certè potiora præstantioraque per eum Dominus miracula edidit. Quòd si verò anima plus est, quàm corpus, multo excellentius est animas semper victuras à peccati morte excitâsse, quàm extincta corpora ad vitæ huius pericula & ærumnas reuocâsse. Porrò eorum, quos ab animæ horrenda morte & immani vitiorum voragine ad vitam reduxit, & suis exemplis in vitæ vias perduxit B. Maiolus, tantus est numerus, vt soli Deo cognitus sit. His ergo atque id genus alijs clarus virtutibus, Deo & hominibus charus fuit. Multi catholici & venerabiles clerici, religiosi monachi, reuerendi Abbates venerabantur illum vt sanctissimum Patrem: sancti & sapientes episcopi tractabant illum vt charissimum fratrem: Imperatores, Imperatrices, reges, principes seniorem illum appellabant & dominum. Honorabant illum Apostolicæ sedis Pontifices, vt qui reuerà esset eo tempore monasticæ religionis princeps. Ille diuus Cæsar & Maximus Otto diligebat eum pectore tuo. Prosequebatur eum Cęsaris illius coniunx Adelheidis Imperatrix Augusta charitate syncerissima & deuotione mirabili. Nec parùm amabat eum illorum filius Otto Imperator. Cōradus quoq; rex nobilis & pacificus, iam dictæ Imperatricis frater, non impari affectu & voto eum complectebatur, atque eius nobilissima coniunx Mathildis quanto crebriùs esset vultum eius contemplata, tanto maiori eius feruebat amore. Quid ego hic commemorē illustrissimum Burgundionum Ducem Henricum? quid Lambertum clarissimum Comitem? quid Guilelmum & Richardum Aquitanorum & Normannorū fortissimos Duces? quid Italiæ principes & Marchiones? Qua illum veneratione prosecutus sit Guilel-

Matth.6.

Innumeros conuertit ad Christū.

Quàm charus omnibus fuerit & venerabilis.

Guilelmus Prouinciæ gubernator, & vita & exitus illius ostendit: quippe qui per sancti viri merita & fida obsequia, B. Benedicti habitum induere meruit. Erkenboldus etiam, Syluiniacensis loci prouisor fidelissimus, idemque inter suos clarissimus, & adiacentis patriæ pater, pauperumque tutor fortissimus, quàm insigni erga beatum Maiolum animi deuotione fuerit, locus, quem diximus, abundè confirmat, ab illo & ante & post obitum semper memorandi patris, & ædificijs, & diuitijs, & multiplici ornamento excultus ac nobilitatus, ita vt regiam quandam ea in re liberalitatem exhibuisse videatur. Quique nunc adhuc superest, & honoris eius & nominis hæres, benignè se gerit erga locum illum, nec eius habitatores damno vllo afficit.

Ita nimirùm glorificatus & magnificatus est beatus Maiolus, Christi eum gratia præueniente, in conspectu regum & principum & coram omni populo, vt possit etiam in ipsum quadrare, quod de Moyse dicit Ecclesiasticus: Glorificauit illum in conspectu regum, & ostendit illi gloriam suam. Hugo quoque Gallorum rex, quoties illum vidit, humiliter ac deuotè eum suscepit, & valdè honorificè tractauit: idemq; quodam tempore rogauit eum, vt ad ipsum veniret, idque eo animo, vt sancti Dionysij monasterium eius consilio & ope rectiùs posset constitui. Non recusauit vir sanctus, iterque lætus suscepit, regiæ voluntati obsecundans, sed cùm Syluiniacum peruenisset, Deo vocante, plenus dierum & sanctitatis, ex hac vita migrauit quinto Idus Maij, sexta feria illucescente post sacratissimam solennitatem, qua Christus ascendit in cælum, & fideli seruo suo Maiolo post se scandendi viam ostendit. Quod vbi comperit Hugo rex, sua præsentia & regijs muneribus eius exequias cohonestauit & tumulum, vbi præstante Domino, multa facta sunt & fiunt miracula, permultisque plurima & præstita sunt & præstantur beneficia, quæ præ nimia & multitudine & magnitudine commemorari non possunt. Sanantur illic morbidi omnes, paralytici, claudi, febricitantes, cæci, dæmoniaci, & incerto quodam igne terribiliter & miserabiliter inflammati. Quisquis etiam cum deuotione in quacunque afflictione & necessitate opem illic poscit fideliter, voti sui compos effectus, redit ad sua sospes & gaudens, præstante Domino nostro Iesu Christo, qui viuit & regnat cum patre in vnitate spiritus sancti Deus, per omnia secula seculorum, Amen.

Cap 13.

Eccli.45.

Hugo rex Gallorum.

Beati viri felicissimus obitus.

Multa ad eius sepulcrum facta miracula.

SS. NEREI ET ACHILLEI, ITEMQVE S. DOMITILLAE ET QVORVNDAM ALIORVM ILLVSTRE *martyrium, quod quidam anonymus se scribit de Græcis conuertisse, probaturque etiam doctissimis viris, & consentiunt vetustissima Martyrologia, quæ non paucis locis etiam ad verbum quædam hinc mutuata sunt. Dictio plerunque in gratiam Lectoris nonnihil expolita est per F. Laur. Surium.*

PRAEFATIO INTERPRETIS.

NISI studia Catholicorum securitatis suæ somno torperent, nulla posset ratione impietas hæreseos, limites inuadere pietatis. Sed ad euigilandum nos stimulis suis illi excitant: & tamen fastidiosi, dum strenuè & solicitè illis obuiare non curamus, agnos negligimus, & ex ouili amittimus, luporum morsibus sine dubio lacerandos & deuorandos. Itaque solicitudinem orthodoxorum, qui ante nos fuerunt, imitari cupiens, aliquot prouinciæ nostræ martyria collegi, & ex Græcis Latina feci, exemplum proponens aliarum prouinciarum studiosis, vt sicut nos in nostra, ita illi in suis prouincijs transferant peracta martyria: vt populi excolentes & venerantes eos, quos pro nomine Domini nostri Iesu Christi passos cognoscunt, discant, quo bellandi studio victoriarum triumphos agentes, ad regem suum lætantes atque ouantes peruenire meruerint. Primam itaque ad ædificationem omnium, qui cupiunt placere Deo, sumamus Domitillam nobilissimam virginem, neptem Domitiani Imperatoris.

Hic locus in MS. codicibus valdè obscurus est.

HISTORIA.

Cap. 1. Maij 12. quod ad Nereum & Achilleű attinet.

HAEC Domitilla habuit Nereum & Achilleum eunuchos cubicularios, quos beatissimus Petrus Apostolus Christo lucratus fuerat. Cùm viderent autem illi dominam suam gemmis ornari, & purpureis atque auro textis vestibus indui, dixerũt ei: Si id studij & operæ, quod ponis in ornando corpore, vt filium consulis Aurelianum maritum accipias, ad animæ ornatum transferres, immortalem Dei filium regem omnium seculorum posses sponsum & maritum habere, qui te quoque efficeret immortalem, & neque tibi, neque ornamentis tuis quicquam vnquàm de perpetuitate decedere pateretur. Respondit Domitilla: Ecqua vero hominis potest esse maior charitas, quàm complecti matrimonium, suscipere liberos, per quos dulcissima posteritas propagetur, & tam generis dignitas, quàm nominis memoria consetuetur? Contrà autem, quàm asperum & immane est, delectationes contemnere, vitæ suauitate non perfrui, & perinde quasi non sis editus in hanc lucem, quæ corpori iucunda & plausibilia sunt, fastidire? Nereus dixit: Tu quidem momentaneas delectationes vides: quæ verò posteà sequuntur, diuturna pericula non vides. Primò enim, cùm integritatem, cum qua nata es, tibi eripuerint, amisso nomine virginis, mulier vocaris: & quæ nũquàm ingenuitati tuæ ne ipsos quidẽ parentes dominari passa es, corporis tui dominũ patieris hominem extraneũ, qui te ceu vilissimo mancipio abutatur, nec æquo ferat animo vllius vnquàm te colloquio perfrui, ne ipsos quidem notos, non affines, non nutrices, non vernaculos tecum nutritos, tibi sinat esse affabiles. Periclitabitur visus, itemque auditus, & quicquid etiam simplici & candido animo feceris, suspicioni erit obnoxium. Respondit Domitilla: Scio matrem meam habuisse patrem meum virum zelotypum, & his iniurijs longo tempore esse exagitatam. Sed num ego propterea quoque talem sum habitura maritum? Achilleus dixit: Sponsi plerique omnes ante nuptias modestos & perquàm humanos se simulant: at posteà totos sese produnt: & si sint libidinosi, ancillas amant, easque etiam tum, cùm dominas suas contemnunt & ducunt pro nihilo, superba & iracunda contentione defendunt, & non verbis duntaxat, sed etiam verberibus vlciscuntur: cumque iniurius sermo, etiam à pia parente dictus, vix æquabiliter toleretur, horum & pugnos durissimos & truces calcium ictus ferre oportet.

Virginitatis amissæ & matrimonij incommoda.

Cap. 2.

Sed esto, neque libidinibus deditus, neque zelotypus sit sponsus, sed blandus etiam & commodus: verùm etiam tum, quæ sint coniugi expectanda incommoda, videamus. Conceptum vteri pondus die noctuque gestabit inuita: quo pondere fit, vt sit meticulosa, ægra, pallida, vix suis pedibus valens ingredi, cibosque salubres fastidiens, noxijs delectetur. Iam si sinus ipse interior aut calore immodico, aut nimio frigore, siue etiam macie aut pinguedine plùs æquo affectus sit, inde tot morbi existunt, cùm quibus solent multi edi in hanc lucem, quales sunt incurui, claudi, strabi, muti, vlcerosi, dæmoniaci, quibus plerunque priùs adhibendus sit exorcista, quàm nutrix: vt nihil dicamus de partubus illis, qui suas matres necdum editi perimunt: vbi non solùm obstetricibus, sed etiam viris ignotis, puta medicis, sæpè eiusmodi naturæ secreta incommoda, cum multa verecundia detegi necesse est. His ab Achilleo dictis, Nereus subiunxit: O quàm beata est sancta virginitas, harum calamitatum expers, amabilis Deo, chara spiritibus angelicis: quam qui obtinet, similis Deo est: ea autem destitutus, hactenùs Dei perdidit similitudinem, quatenùs integritatem perdidit, & corruptioni obnoxius est. Et potest quidem mulier, si corrupta sit, culpam pœnitentia abolere, integritatem verò recuperare nunquàm potest. Quantæ igitur amentiæ est, alienæ velle subdi libidini: quantæ imprudentiæ, qui possit cum gaudio, angelorumque & hominum applausu expectare integritatis præmia & coronam sempiternam, eum per lamenta pœnitentiæ posteà eò conniti debere, vt possit pollutionis obtinere veniam? Et quidem sanctitas omnis, si vel voluntate vel necessitate aliqua amissa sit, ad statum suum & pristinam gloriam per pœnitentiam reuocari potest: sola virginitas, si semel prodita sit, manet irreparabilis. Culpa eius amissæ, lachrymis pœnitentiæ potest elui: ipsa verò in pristinum gradum restitui non potest. Denique perdita omnia recuperare licet: virginitas, si prostituta sit, nullam admittit instaurationem. Nam etiam si mulier corrupta, per pœnitentiam potest ad culpæ indulgentiam peruenire, nul-

Encomia sanctæ virginitatis.

re,nulla tamen ratione consequi id potest,vt virgo sit,sicut creata est,semel amissa integritate,in qua nata fuit. Est autem certè sancta virginitas grata inprimis & familiaris Deo patri,& filio, & Spiritui sancto. Vt enim regina, omnium nobilium & illustrium matronarum personis antefertur: ita virginitas cæteras virtutes antecellit, proximumque à martyrio locum obtinet. Blanditur ei fides,amplectitur eam spes,osculatur charitas: patientia,mundi contemptus, perseuerantia,vigilantia, constantia,hospitalitas, misericordia,pia solicitudo,scientia,probitas ei obsequuntur: quæ sunt paradisi flores immarcescibiles,& in angelicis pratis atq; memoribus sanctos spirant odores,vbi vita æterna naribus hauritur,vbi aër ipse tantam ex se diffundit odoris suauitatem, vt quisquis eum naribus attraxerit,deinceps non possit mœrore affici,non morbo vllo corripi,sed lætus semper sit,de vitæ immortalitate securus.

Virginitas Deo gratissima.

Vita beata in cælis.

Cùm hæc essent à Nereo dicta,Achilleus ait: Quæ frater meus iam commemorauit,perexigua sunt,tanquam si quis ex immenso flumine sextarium vnum hauriat,qui potest quidem copiosissimi fluminis esse quædam delibatio,sed nullo pacto aquarum eius copiam omnem compræhendere potest. Ita etiam vitæ illius infinita gaudia & voluptates sermo nullus explicat,nulla capit cogitatio,nulla disputatio complectitur. At verò neque in hoc seculo virginitas perdit decus & ingenuitatem suam. Non timet viri insultus,non est subdita homini corruptori,qui mundā contaminat,resignat obsignatam, violat integram,liberam redigit in seruitutem, & quæ à Deo condita est ingenua, eidemque & sanctis omnibus chara est,eam violenter cogit esse suæ libidinis ancillam: deinde intra domesticos parietes, haud aliter atque in priuata custodia, seruat inclusam,non patitur ab alijs salutari, nec parentibus eam inuisendi facit copiam: nutritores,nutrices,affines veiut hostes quosdam ab eius consolatione & colloquio excludit, & ne ipsis quidem infantibus liberam facit cum ea loquendi potestatem, veritus ne illi parentibus eius prodant,quibus ea ab ipso afficiatur iniurijs,qui cùm adhuc esset sponsus,virgini fallacissimè blandiri consueuerat. Mentior,si non hæc ita acciderint,& non minora etiam à me dicta sint,quàm soleat exercere in coniuges maritorum superbia, agente partim angelo Dei sancto,virginitatis patrono, quòd hanc prostituere voluerit,atq; è suo excludere prædio eam,quæ vnà cum ipsa nata fuit, in eiusque locum succedere permiserit inimicam corruptionem,quæ ad id vsque temporis nunquàm ibi locum habuit.

Cap. 3.

Mariti plerique quàm sint duri in coniuges.

Facianus autem angelum Dei ita eam compellantem: Dic mihi mulier,in quo te læsit virginitas,vt illam à te eijcias,& eius inimicam corruptionem admittas? Cùm è matris vtero prodires,tecum perpetuò permansit,tecum lactata est,tecum inter infantiæ vagitus,inter blandimenta & nutrimenta, inter tædia & molestias perseuerauit. Cùm ægrotares,cùm vigilares,dormires,surgeres,assideres,vestireris,ornareris,esurires,epulareris,semper tibi præstò fuit. Non deseruit operam literis dantem,non catechumenam,non baptismate ablutam,non Christi sanguine consecratam. Tecum venit ad nuptias Christi & Ecclesiæ,vbi thalamus eius,gemmis virtutum instructus, mundarum mentium ornamentis quotidiè decoratur. Ex quibus nuptijs quotidiè nascuntur innumeri,patre Christo, matre Ecclesia: nec tamen amouetur thalamus, quandoquidem Christus pater nunquàm desinit sponsus esse, nunquàm mater Ecclesia sponsa. Semper enim Christus & pater & sponsus est: semper Ecclesia & mater & sponsa est, nec parere cessans, nec immaculatæ virginitatis vlla sentiens dispendia. Ex Christi enim castissimis amplexibus integritas non minuitur,sed augetur: & Ecclesia pariens,augmenta potiùs capit,quàm vlla detrimenta virginitatis: cuius ornamenta vario gemmarum splendore coruscant: ex cuius ore mellita diuinæ legis eloquia manant,& perpetua profluunt virginibus blandimenta. O felix & sancta virginitas, quæ etiam in terris degens inter homines peccatores, magnis frueris gaudijs: quibus tandem potieris inter angelos in cælis? qua te illi complectentur beneuolentia? quis illic erit decor tuus,gemmas vincens omnes quantuis preciosissimas? Semper illic aderit tibi iuuenis speciosissimus, Christus rex, regis omnipotentis filius, splendidus,auricomus, diadematus, solis radios suo fulgore obscurans, tibi perpetuò blandiens, & gaudia sempiterna concilians. Elige nunc igitur Domitilla,quem velis: vel hunc æternum,perpetuas adferentem delicias & bona sempiterna: vel hominem mortalem, cum quo eius pariter deliciæ sint interituræ.

Cap. 4.

Nuptiæ Christi & Ecclesiæ.

Virginum gloria in cælis.

Hęc & id genus alia multa prosequentibus Nereo & Achilleo,Domitilla virgo prudentissima dixit: Vtinam iam olim diuina hæc scientia mihi obtigisset: certè nunquàm

ſponſæ nomen ſuſcepiſſem, & ſine labore mihi hunc titulum ſumerem: & ſicut baptizata idolorum cultui valefeci, ita hac ratione inſtructa, carnale hoc commercium reſpuiſſem. At nunc quando Deus ſermone oris veſtri voluit lucrari animam meam, non dubito quin etiam rationem vobis indicaturus ſit, qua poſſit per vos effici id, quod pro eius amore optamus. Deinde Nereus & Achilleus abiêrunt ad S. Clementem Epiſcopum, eiq́ue dixerunt: Licèt gloria tua ſit omnis in Domino Ieſu Chriſto, nec humana dignitate glorietis, at tamen non ignoramus, Clementem Conſulem, patris tui
Plautilla mater S. Domitillæ. germanum fratrem fuiſſe. Cuius ſoror Plautilla nos infantulos emit: & quando à Petro Apoſtolo verbum vitæ audiens credidit & baptizata eſt, nos vna cùm filia ſua Domitilla ſacro baptiſmate voluit initiari. Eodem autem anno Petrus Apoſtolus per martyrium migrauit ad Chriſtum, & Plautilla quoque diem ſuum obijt. Porrò Domitilla filia eius, cùm Aurelianum illuſtrem haberet ſponſum, à noſtra paruitate didicit ſermonem, quem nos ab ore Apoſtoli accepimus, quòd virgo, Chriſti amore in virginitate perſeuerans, ipſum habeat ſponſum, & cum illo delicijs & gaudijs fruatur ſempiternis. His itaque & eius generis alijs à nobis acceptis, cupit virginitatis ſuæ votum manûs tuæ velamento ſacrari. Reſpondit Clemens Pontifex: Tempus adeſt, vt video, quo & mea, & veſtra, & illius vocatio ad martyrij palmam pertingat. Sed quia
Matth. 10. præceptum Domini eſt, ne timeamus eos, qui corpus occidunt: contemnamus hominem mortalem, & principi vitæ ſempiternæ modis omnibus parere nitamur. His dictis, abijt ad Domitillam, eamq́ue conſecrauit. At quia longum eſt ordine commemorare, quæ mala paſſa ſit à ſponſo Anteliano ſurijs exagitato, ad huius hiſtoriæ
S. Domitillæ exilium. calcem ea reijcimus. Impetrauit autem à Domitiano principe, vt ſi ſacrificare nollet, in * Pontiam inſulam relegaretur, ſperans ſe illo in exilio animum virginis à perſeue-
* Pontianā rantiæ propoſito deducturum.

Cap. 6. Furius & Priſcus malefici. Cùm igitur in ea inſula exularet, adeſſentq́ue ei Nereus & Achilleus, erant illic etiam duo malefici, Simonis Magi diſcipuli, Furius & Priſcus, propter artes magicas eò relegati. Hi magicis præſtigijs penè omnes inſulæ incolas eò adduxerant, vt Simonem Magum ceu Dei filium colerent, Petrum autem Apoſtolum præter meritum inimico in illum animo fuiſſe ſentirent. Opponebant autem ſe illis Nereus & Achilleus, dixeruntq́ue hominibus in inſula illa degentibus: Marcellum nôſtis, Marci præfecti Vrbis filium? Reſponderunt illi: Ecquis verò illum ignoret? Nereo rurſus & Achilleo dicentibus, Admittitis'ne huius de Simone & Petro teſtimonium? aiebant: Nimis ille delirat, qui tanto viro fidem adhibere non vult. Nereus & Achilleus dixerunt: Date ergo hoc ſaluti veſtræ, vt donec illi nos ſcribamus, & ille nobis reſpondeat, ab horum vos doctrina ſubducatis. Vbi autem nos ſcripſerimus, eligatis vnum ex vobis, qui epiſtolam noſtram ad eum perferat, quam nos quidem vobis præſentibus cupimus recitari, ſicut & illius reſponſum. Nerei autem & Achillei epiſtola hæc eſt:

Cap. 7. Epiſtola Nerei & Achillei ad Marcellum. Nereus & Achilleus ſerui Chriſti Ieſu, fratri & condiſcipulo Marcello æternam ſalutem. In Pontiæ inſulæ ergaſtulum relegati propter nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti, gaudemus quidem, ſed gaudium noſtrum perturbant Furius & Priſcus, diſcipuli Simonis, qui propter artes magicas huc in exilium deportati ſunt. Aiunt illi à culpa alienum fuiſſe Simonem, porrò Apoſtolum Petrum ſine cauſa eum execratum eſſe. Cumq́ue diceremus nos inſulæ habitatoribus, ne commodarent eis fidem, memorauimus illuſtrem & idoneam perſonam tuam, quæ poſſit ſcriptis ipſos efficere certiores, cuiuſmodi fuerit Simonis Magi vita, & quemadmodùm, cùm eius fueris diſcipulus, res eius omnes benè cognitas & exploratas habeas: quas oramus vt perſcriberé ne graueris, vt homines innoxij ab horum fraudibus & impoſturis liberentur. Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti tecum.

Cap. 8. Marcelli reſponſum. Marcellus ſeruus Chriſti, ſanctis confeſſoribus Nereo & Achilleo: Lectis literis veſtris, gaudio ſum repletus, quòd intelligerem vos in fide conſtantes eſſe, & pro veritate certare viriliter. Et quia ſcribitis obiectam vobis Simonis innocentiam, retexam partim vitam illius, vt ex paucis cætera colligantur. Ego quidem, cùm
Simonis Magi hiſtoria breuis. in eius me diſciplinam tradidiſſem, poſteaquàm animaduerti hominem eſſe malignum, & infantium trucidatorem, itemq́ue maleficum & perfractorem, diſceſſi ab illo, & me ad dominum meum S. Petrum Apoſtolum adiunxi: quem cùm Simon magum diceret, & populum Romanum eius odio inflammaret, derepentè eo loco, vbi Petrum Simon inſimulabat, vidua tranſijt cum multa populi frequentia, filium vnicum

cum esset ens tristissima. Id vt vidit S. Petrus, ait ad populum Simoni credentem: Deponatis è feretro defunctum hominem, & qui eum excitârit, eius veram esse fidem sentiatis. Cùm populus ita fecisset, Simon dixit: Si ego hunc vitæ reddidero, num vos Petrum interficietis? Respondit omnis turba: Viuum eum concremabimus. Mox Simon dæmonum opera id effecit, vt nonnihil moueretur cadauer. Eo viso, sublatis vocibus populus Simonem prædicat, Petro exitium minatur. At Petrus vix impetrato silentio, ait: Si viuit, loquatur, ambulet, cibum capiat, reuertatur ad ædes suas. Si id non fecerit, non dubitetis fallacem esse Simonem. Tum vna voce clamauit populus: Nisi id effecerit Simon, pœnam, qua voluit affici Petrum, ipse luat. Simon verò iram simulans, fugere voluit: sed populus cum multa exprobratione eum detinuit. Porrò Apostolus Petrus ad cælum manus tollens, ait: Domine Iesu Christe, qui nobis dixisti: In nomine meo dæmonia eijcite, infirmos curate, mortuos suscitate: excita puerum hunc, vt omnis hæc turba cognoscat te esse Deum, nec alium præter te: qui eum Patre & Spiritu sancto viuis & regnas in secula seculorum. Mox puer exurgens, & ad Petri Apostoli pedes se abijciens, ait: Vidi Dominum Iesum Christum iubentem angelis, vt propter preces tuas me orphanum restituerent viduæ matri meæ. Tunc populus exclamans, Vnus, inquit, est Deus, quem Petrus prædicat. Simon autem per præstigias caput canis sibi fingens, fugam capessebat, sed eum retentum cùm populus vellet flammis combutere, Petrus ita dixit: Præceptor noster docuit nos pro malis bona reddere: effecitque, vt Simon dimitteretur. Is verò vt ad me venit, putans me quid actum esset, nescire, canem ingentem ligauit ad aditum domûs meæ, dicens: Videamus, num sit pro more ad te ingressurus Petrus. Post horam vnam veniens Petrus, signo crucis edito soluit canem, iussitque eum dicere Simoni, vt cessaret dæmonum opera fallere populum, pro quo Christus sanguinem suum fudisset. His ego visis, accurri ad Petrum, eumque reuerenter excepi in domum meam: porrò Simonem cum cane expuli. Et canis quidem omnibus se blandū exhibens, solum Simonem persequebatur: cumque eum prostrauisset, Petrus in Christi nomine præcepit ei, ne vllum corpori eius morsum inferret. Et corpus quidem non attigit, sed vestes adeò lacerauit, vt nulla pars corporis tecta maneret. Populus verò, & inprimis pueri vnà cum cane eum insectantes, extra vrbis mœnia ceu lupum expulerunt: quam ille ignominiam non ferens, toto anno delituit. Posteà Neroni commendatus est, qui eum in suam amicitiam admisit, homo improbus seipso nequiorem. Apparuit autem in visione Dominus Petro Apostolo, dicens: Simon & Nero, pleni malo dæmone, aduersùm te cogitant: sed ne timeas: ego tecum sum, adiungamque tibi Paulum Apostolum, cras vrbem ingressurum, pariterque post menses septem cum Simone confligetis, eoque superato & in tartarum detruso, simul ad me victores peruenietis. Altera die venit Paulus Romam: quo autem pacto cum Simone congressi sint, cùm vosipsi coràm sitis intuiti, superfluò mihi visus sum apud vos velle referre: maximè cùm S. Linus ad Orientis Ecclesias omnem passionis eorum seriem Græcè perscripserit. De Petronilla verò, filia Petri Apostoli, domini mei, quando solicitè perquiritis, quis eius vitæ finis fuerit, paucis annorabo.

Matth. 10.

Puer resuscitat.

Matth. 5.

Simon Magus laceratur à cane.

Petronillam itaque bene nôstis volnnrate Petri Apostoli clinicam factam. Memini enim interfuisse vos, cùm permulti eius discipuli apud illum ederemus, & Titus diceret ad eum: Quando omnes à te curanrnr, cur Petronillam pateris ex paralysi decumbere? Cui tum Petrus respondit: Sic enim ei expedit. Ne quis tamen putet me his verbis indicare voluisse, fieri non posse vt sanetur, volo vt surgat & ministret nobis. Et mox illa surrexit incolumis: expleto autem ministerio, iussit eam Apostolus redire ad lectum suum. Postquàm autem in Dei timore cœpit esse perfecta, non modò ipsa curata est, sed etiam permultis alijs suis precibus obtinuit sanitatem. Cùm autem esset præstanti forma corporis, Flaccus Comes venit ad eam cum militibus suis, sibi eam coniugem asciturus. Dixit verò illi Petronilla: Itáne ad puellam inermem cum armato milite venis? Si me vis habere coniugem, da operam, vt matronæ & virgines honestæ post triduum ad me veniant, vt ego cum illis pariter accedam ad ædes tuas. Trium itaque dierum spatio impetrato, sancta virgo ieiunijs & orationibus vacauit, habens apud se sanctam virginem Feliculam in Dei timore perfectam. Tertio inde die venit ad eam S. Nicomedes presbyter, Christique mysteria celebrauit: cumque virgo sacratissima Christi Sacramentum accepisset, reclinans se in lectulum, emisit spiritum. Matronę autem & virgines, quas Flaccus ad eam miserat, exequias funeris eius celebrârunt.

Cap. 9.

S. Petronillæ historia.

Flaccus Comes eam vult habere coniugem.

Missæ vsus antiquissimus.

Porrò

Cap. 10. S. Feliculæ martyrium. Porrò Flaccus animum aliò transferens, dixit ad Feliculam: Vnum è duobus elige, vt aut sis mea coniunx, aut dijs sacrifices. S. Felicula respondit: Nec vxor tua ero, quia Christo sacrata sum: nec immolabo idolis, quia Christiana sum. Tunc Flaccus tradidit eam cuidam Vicario, inclusaque est in obscuro quodam cubiculo, & mansit illic dies septem absque cibo. Dicebant autem ei vxores custodum: Cur vis mala morte perire? Accipe virum hunc nobilem, diuitem, formosum, florente ætate, Imperatoris amicum & Comitem. At Felicula nihil ijs respondit, nisi hoc solùm: Virgo Christi sum, & præter eum nullum alium accipio. Post dies septem ducta est ad Vestæ virgines, vbi rursus totius hebdomadæ inedia se affecit. Nulla enim ratione eò potuit adduci, vt ex illarum manibus cibum caperet. Deinde sublata in eculeum, dicebat alta voce: Iam cœpi videre Christum amatorem meum, in quem totus amor meus defixus est. Cumque dicerent ei tum alij omnes, tum etiam tortores eius: Nega te Christianam, & dimitteris: illa clamabat: Ego amatorem meum non nego, qui mea causa fel edit, acetum gustauit, spinis coronatus & cruci affixus est. Post hæc ab eculeo deposita, & in cloacam proiecta est. Sanctus autem Nicomedes presbyter in spelunca degens, clàm abstulit corpus eius, noctu in biroto vehens illud ad casulam suam septimo milliario ab vrbe Roma via Ardeatina, ibique eam sepeliuit: quo in loco fructificant orationes eius vsq; in hodiernum diem. Peruenit autem ad Flaccum, quid egisset Nicomedes presbyter, iussitque eum compræhensum duci ad sacrificandum. Sed dicente illo, Ego non sacrifico, nisi Deo omnipotenti, qui regnat in cælis: non istis saxeis dijs, qui in templis quasi in carceribus custodiuntur: plumbatis diutissimè cæsus, migrauit ad Dominum. Corpus autem eius in Tyberim demersum est, quod quidam eius clericus, re & nomine Iustus, collegit, birotoque impositum, transtulit ad hortulum suum iuxta muros via Numentana, atque illic humo condidit: vbi Dominum orantes, ea, quæ petunt, assequuntur eius martyrij interuentu.

S. Nicomedes perimitur.

Cap. 11. Epistola Eutychetis &c. de nece Nerei & Achillei. Eutyches, Victorinus & Maro, serui Domini nostri Iesu Christi, Marcello: Quando venerunt literæ tuæ, ad sanctos Nereum & Achilleum scriptæ, illi iam ante dies triginta peruenerant ad coronam. Cùm enim Flauia Domitilla, virgo illustrissima, immò Christianissima, ab ipsis eius eunuchis docta virginitatem suam Christo conseruate, Aurelianum sponsum suum contemneret, is propter Christi professionem in hanc insulam fecit eam relegari, atque etiam huc veniens, Nerei & Achillei animos cœpit muneribus pertentare. At illi dona eius execrantes, Domitillæque fidem magis magisque in Domino confirmantes, grauissimis verberibus sunt attrectati, & Taracinam missi, Memmio Rufo consulari traditi sunt: qui cùm eos eculeo & flammis ad immolandum idolis compelleret, responderunt se à beato Petro baptizatos, nulla ratione posse idolis immolare: sicque capite cæsi sunt. Eorum autem corpora rapuit Auspicius discipulus eorum, nutritor sanctæ virginis Domitillæ, & in crypta arenaria sepeliuit via Ardeatina, milliario vno & dimidio ab Vrbis muro, iuxta monumentum, quo condita fuerat Petronilla, Apostoli Petri filia, quemadmodùm Auspicius ipse nobis retulit. Erit igitur charitatis tuæ, solicitè curam nostrî gerere, & eiusmodi aliquem ad nos mittere, qui & tua & nostra sospitate nos exhilaret. Dies natalis martyrum horum est 4. Idus Maias.

Cruciatus, constantia & cædes SS. Nerei & Achillei.

Cap. 12. His literis acceptis, Marcellus misit germanum suum ad insulam, qui cum his Christi confessoribus egit illic annum vnum: ac deinde reuersus ad Marcellum, hæc ei narrauit: Cùm Aurelianus, cæsis Nereo & Achilleo, Domitillam ad sibi consentiendum inducere moliretur, dictum est illi à quodam, maiorem ei intercedere amicitiam cum Eutyche, Victorino, & Marone, quàm cum Nereo & Achilleo intercessisset. Itaque à Nerua principe impetrauit eos sibi donari, si sacrificare nollent. Sed illis viriliter agentibus, & minas Aureliani contemnentibus, ex insula amotos, tanquam seruos suos per sua prædia diuisit, Eutychem decimo & sexto milliario ab Vrbe via Numentana, Victorinum milliario sexagesimo via Salaria, Maronem centesimotricesimo eadem Salaria via: iussitque eos tota die terram fodere, & cantabrum edere ad vesperam. (Sic enim habet historia: quid autem cantabrum vocet, ignoto, nisi fortè Cantabricam herbam velit accipi, cuius meminit Plinius lib. 25. cap. 8.) Sed Deus omnipotens fecit illos gratiosos in locis peregrinis. Eutyches enim filiam conductoris loci illius à dæmone liberauit: Victorinus loci vicedominum, triennio ex paralysi decumbentem, precibus sanauit: Maro hydrope vexatum curauit. Loquebantur intereà populis, multosque ad Christi religionem traduxêre, ornatique presbyterio, credentium numerum

numerum egregiè auxerunt. Id non ferens satan, Aureliani animum ira inflammauit, isque multos eò misit, qui multiplici pœnarum genere illos interficerent: & Eutychem quidem media via cædi iussit, donec exhalaret spiritum: cuius corpus Christiani cum multo honore sepelièrunt, & super illud basilicā in Christi nomine extruxerūt. Victorinum autem apud Cotilias, vbi putentes & sulphureæ emanant aquæ, in ipsas aquas capite deorsum verso trium horarum spatio deprimi mandauit, iterumq; sustolli. Quod cùm triduo vir sanctus pro Christi nomine pertulisset, migrauit ad Dominum. Etsi autem Aurelianus vetuerit, ne quis illud terra conderet, at tamen postridiè venerūt Amiternenses, raptumque in suum territorium transtulêre, mandâruntque sepulturæ. Denique Maronem voluit ab amico suo Turgio ingenti saxo opprimi. Itaque in eius humeros imposita est petra immanissima, quam homines septuaginta ægrè possent trochlea adducere. Eam autem vir sanctus tanquam leues paleas ad duo milliaria portauit illæsus, eoque loci eam reposuit, vbi solitus erat Domino preces offerre: cuius sanè facti admiratione eius prouinciæ populus adductus est ad fidem Christi, & sacro baptismate expiatus. Porrò Consularis, acceptis ab Aureliano muneribus, S. Maronem occidit. Populus verò in ea petra, quam humeris suis gestârat, excidit sepulcrum, ibique eum condidit, & in eius nomine Christo ecclesiam fabricauit, in qua præstantur beneficia Domini vsque in præsens in sui nominis gloriam.

Cædes Eutychetis.

Item Victorini.

Item Maronis.

Postquàm igitur sanctos omnes, qui S. Domitillæ erant solatio, è medio sustulit Aurelianus, dixit ad Sulpitium & Seruilianum illustres iuuenes: Scio collactaneas Domitillæ Euphrosynam & Theodoram vos habere sponsas, virgines sapientissimas. Vbi ergo Domitillam ego ex insula in Campaniam reuocauero, illæ inuisendi gratia ad eam accedant, vt sua persuasione inducant eam ad obsequendum mihi. Itaque Domitilla ex Pontia insula Taracinas perducta, Euphrosyna & Theodora venerunt ad eam, pariterque magno sunt gaudio affectæ. Cùm autem ventum esset ad epulas, illis prandentibus, Domitilla ieiunijs & precibus dabat operam. Dixerunt autem ei Euphrosyna & Theodora: Dum prandemus nos & viris nubimus, non possumus colere Deum tuum? Respondit Domitilla: Vos quidem sponsos habetis, viros nobiles. Quòd si verò alij ignobiles & humili loco nati, ab illis auocare vos vellent, sibique matrimonio iungere, num vos illis pareretis? Euphrosyna & Theodora dixerūt: Auertat hoc Deus à mentibus nostris. Tum Domitilla, Auertat, inquit, & à mente mea. Magnum enim ego sponsum habeo filium Dei, qui de cælo descendens, promisit se illarum fore sponsum, quæ virginitatem ament, suique amore in virginitate permanentibus daturum se vitam æternam, & è corpore abeuntes ducturum in cælos, in thalamum suum sempiternum, vbi cum angelis exultent, & inter flores aromatum in medio paradisi vitam viuant iucundissimam, & sine fine splendidissimè epulentur. Cùm autem ille hæc promitteret, & dictis eius fides non haberetur, cæcis visum reformauit, leprosos curauit, morbos omnes depulit, mortuos excitauit. Atque hunc in modum verum se Dei filium declarauit, & multi in eum crediderunt.

Cap. 13.

S. Domitilla Taracinas perducetur.

Ait autem ad illam Theodora: Fratrem habeo iuuenem, Herodem, iam annum vnum oculorum lumine orbatum. Si ergo vera loqueris, sana illum in Dei tui nomine. Ait verò etiam Euphrosyna: Tu quidem Romæ habes fratrem cæcum: egò autem hìc habeo filiolam nutricis meæ, quæ ex morbo loquendi beneficium perdidit. Auditus quidem integer est, sed lingua voces & verba formare non potest. Et hæc dicens, curauit puellam eò acciri. Domitilla igitur prosternens se in orationem, fleuit diutissimè. Deinde surgens, & manus expandens in cælum, dixit: Domine Iesu Christe, qui dixisti, Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi: ostende me verum tibi dixisse testimonium. His dictis, signum Crucis in os mutæ expressit, & ait: In nomine Domini mei Iesu Christi loquere. Mox puella in has erupit voces: Verus est Deus tuus Domitilla, & vera sunt omnia, quæ tuo ore deprompsisti. Tum ambæ se abiecerunt ad pedes Domitillæ, & credentes, mysterijs Christi initiatæ sunt. Frater etiam Theodoræ cæcus eò adductus, Domitillæ precibus & mentis & corporis lumen obtinuit. Porrò omnes vtriusque sexûs homines, tum serui, tum ingenui, qui ex vrbe eò aduenerant, visis his signis, in Christum crediderunt, & baptizati sunt: domusque illa, in qua manebant, instar ecclesiæ cuiusdam erat.

Cap. 14.

Matth. 28.

Muta puella loquitur.

Cæcus videt.

His ita gestis, Aurelianus cum duobus sponsis, quos diximus, venit, adducens secum tres, qui organis canerent, tanquam vno die triplices nuptias celebraturus. Sulpitius autem & Seruilianus vt viderunt mutam loqui, & Herodem Theodoræ fratrem

Cap. 15.

Sulpitius & Seruilianus credunt in Christum. trem visum recuperâsse, cognitis etiam omnibus, quæ dicta factaque fuerant, crediderunt: cumque Aurelianus multa instantia hortaretur eos, vt vno die nuptias celebrarent, illi vt homines sapientissimi, dixerunt ei: Da honorem Deo, cuius virtute & muta loquitur, & cæcus videt. At ille neglectis ijs, quæ ab eis dicebantur, per vim iussit includi Domitillam intra cubiculum, vt posset securus facere, quod ei libitum esset: positisque organis, à cœna cœpit lætus saltare inter eos, vt est moris in nuptijs. Porrò cæteris saltando defatigatis, ille sine intermissione duos dies & noctes totidem saltauit, donec corruens expiraret. Ea re perterriti omnes, in Dominum crediderunt. Frater autem Aureliani Luxurius petijt ab Imperatore Traiano, vt liceret ipsi omnes hos ad sacrificandum compellere, nolentesque quibus vellet pœnis affectos interimere. Itaque Sulpitium & Seruilianum Præfecto vrbis Aniano tradidit, qui non ignorans eos nuper Christiana religione initiatos, cùm nullo pacto vellent deinceps idolis immolare, eos decollari pręcepit: quorum corpora Christiani posuerunt in prędio eorum via Larina milliario secundo: quo in loco exuberat virtus martyrij eorum vsque in præsentem diem. Post hæc Luxurius abijt Taracinas ad virgines Christi, & vt vidit prorsus eas ad sacrificandum induci non posse, ablatis omnibus, quæ habebant, in eo cubiculo, in quo pariter morabantur, eas inclusit, igneque supposito combussit. Altero die sanctus Cæsarius diaconus eò veniens, sanctarum virginum corpora nihil læsa reperit. In facies enim suas prostratæ, orantes Dominum decesserunt. Ea igitur nouo sarcophago condens, in humo altiùs effossa sepeliuit.

Aureliani interitus.

Sulpitij & Seruiliani cædes.

Item Domitillę &c.

MARTYRIVM S. PANCRATII, EX PERVETVSTO MS. CODICE DESCRIPTVM: CVI SVFFRAgantur *antiquissima Martyrologia. Stylum nonnunquàm modicè elimauimus.*

Maij 12. Cap. 1.

Cledonius pater Pancratij.

EMPORIBVS illis immanis fuit persecutio Christianorum, quos dijs thura ponere volebant Diocletianus & Maximianus sceleratissimi Imperatores. Fuit tum apud prouinciam Phrygiam Cledonius quidam, vir nobilissimus. Is habuit filium nomine Pancratium ex amissa coniuge. Vocauit autem ad se fratrem suum Dionysium, commendauitque ei filium Pancratium, dicens: Coniuro te, frater charissime, per omnipotentem Deum & per magnam virtutem eius, vt omne patrimonium meum, quod siue hic, siue in vrbe Roma videor habere, nepoti tuo Pancratio fideliter & accuratè conserues. Ita mortuo Cledonio, Dionysius erga Pancratium pijssimum semper animum declarauit, adeòque eum dilexit, vt in nullo eum offendere videretur. Post triennij autem tempus Romam cum Pancratio profectus, in monte Cælio cum omni familia & cum dijs suis mansit. Propter nimiam verò persecutionem, Pontifex Romanus in vico Dionysij & Pancratij latitabat: cuius egregias virtutes cùm Dionysius cognouisset, & vt omnem populum à cultu idolorum reuocaret, & ad viam rectam æternamque vitam perduceret, cum Pancratio nepote ad eius notitiam studuit peruenire. Itaque quadam die venerunt ad ostium Pontificis, & sciscitante Eusebio ostiario, totius sanctitatis viro, quidnam vellent, illi eius genibus aduoluti rogârunt, vt ad Pontificis conspectum adduci mererentur. Eusebius nunciauit hoc Pontifici, ita dicens: Domine pater, quidam clarissimi viri pro foribus stant, orantes vt tuæ beatitudini præsentari mereantur. Ijs auditis, sanctus Pontifex, magno affectus gaudio, in orationem se prosternens, dixit: Domine Iesu Christe, rex regum & Domine dominantium, qui mihi vltimo seruorum tuorum aduentum eorum reuelare dignatus es, confirma in eis opus tuæ misericordiæ. Deinde iussit eos quamprimùm ad se introduci. Illi verò miserunt se ad pedes sancti Pontificis, rogantes, vt Christum ipsis indicaret, quem hactenùs ignorâssent.

Cap. 2. Dionysius & Pancratius post catechismum baptizantur.

At sanctus Pontifex eos complexans, declarauit eis cælestem diuinitatem: porrò post dies viginti baptizauit eos. Facti igitur Christiani, adeò cœpêre feruentes esse in timore Dei, vt etiam vltrò persecutoribus sese offerrent. Non post multos dies migrauit ad Dominum Dionysius cum præmijs cælestibus, charus & dignus Deo. Cùm autem

tem nimius esset paganorum in Christianos furor & insania, debacchantes vociferabantur: Inuictissimi & pijssimi Imperatores, tollite ex hac vrbe magos & crudeles Christianos, per quos vniuerso mundo, & omni regno vestro imponitur. Tunc ira incensus Diocletianus Imperarot, legem tulit, vt si quis huius sectæ cultor inueniretur, etiam inauditus subderetur pœnis. Inter alios ergo comprehensus mox est Pancratius: cumque didicissent persecutores, qui eum tenebant, magnis esse natalibus ortum, nunciârunt Diocletiano Augusto, qui iussit eum cum omni celeritate duci ad palatium suum: vtque vidit faciem Pancratij, obstupuit ad tantam pulchritudinem, & quòd in tantilla ætate modis omnibus paratus esset mori pro Christo: aitque ad eum: Infantule, ego consulo tibi, vt omissa vanitate, qua teneris, mihi consentias, ne mala morte pereas. Video enim ætatem tuam non excedere quindecim annos. Et quia nobili genere natus es ex patre Cledonio, mihi amicissimo & charissimo, volo hoc à te extorquere, vt ab hac Christianorum insania discedas, reddasque te natalibus tuis: & ego te honoribus & diuitijs auctum, loco filij habebo, meoque semper lateri adhærebis. Quòd si verò pietatis meæ monita contempseris, iubebo te interfici, & corpus tuum flammis exuri, ne fortè veniant Christiani, & illud cum honore sepeliant, teque pro martyre colant.

Beatus Pancratius respondit: Noli frustrà errare, domine Imperator, vt dum me vides puerum annorum quatuordecim, credas mihi minus aut sensûs aut scientiæ suppetere. Dominus enim noster Iesus Christus eam nobis mentem & intelligētiam contulit, vt nullos prorsus aut principum aut iudicum terrores timeamus. Porrò dij tui, quos me hortaris colere, plani & impostores fuêre, qui nec suis pepercêre parentibus, & fratrum suorum se stupris contaminârunt: ita vt ego satis mirari non possim, quomodò non fœdum & turpe sit apud te illos colere, quorum si similes esse scires famulos tuos, iure in eos animaduerteres. Diocletianus his auditis, iussit eum duci in viam Aureliam, atque illic capite plecti. Turpe enim ipsi videbatur, vt à puero victus, ignominia notaretur. Itaque ministri Pancratium ab eius conspectu auferentes, duxerunt eum ad locum designatum, moxque illi caput amputârunt. Octauilla autem corpus eius sublatum noctu occultè, cum aromatibus & dignissimis linteaminibus condidit in sepulcro nouo 4. Idus Maias. Eodem tempore passa est sacratissima virgo Soteris, nobili genere orta, Diocletiani ix. & Maximiani viij. (Incertum, vtrùm Imperij anno, vel Consulatu) regnante Domino nostro Iesu Christo, qui cum Patre & Spiritusancto viuit & regnat in secula seculorū, Amen. Gregorius Turonens. De gloria martyrum lib. 1. cap. 39. ita scribit de hoc martyre: Ad sepulcrum Pancratij martyris si cuiusquam mens insana iuramētum inane proferre voluerit, priùs quàm sepulcrum eius adeat, hoc est, antè quàm vsque ad cancellos, qui sub arcu habentur, vbi clericorum psallentium stare mos est, accedat, statim arripitur à dæmone, aut cadens in pauimento, amittit spiritum.

Cap. 3. S. Pancratius puer annorum 14.

Capite truncatur.

Martyrium Soteris virginis.

VITA SANCTI PATRIS NOSTRI EPIPHANII CONSTANTIAE EPISCOPI, EXCERPTA EX *voce Iohannis, vnius ex eius discipulis. Habetur autem in Simeone Metaphraste.*

EPIPHANIVS erat quidem genere Phœnix, ex ea regione, quæ est circa Eleutheropolim: distat verò à ciuitate ad tria milliaria. Fuit autem pater eius agricola: matris verò eius studium erat, se in lino exercere. Ijs autem fuêre duo filij, Epiphanius, & vna filia Calitropes. Accidit autem vt eorum pater è vita excederet: Mansit verò Epiphanius decem annos natus matri suę, quādo mortuus est pater eius. Cruciabatur autem animo eius mater, dum solicita esset, quomodò Epiphanium aleret, & eius sororem, quandoquidem erant modicæ eorum facultates. Cùm vnum verò iumentum haberent ad vsum suum, dixit mater Epiphanio: Fili, quoniam familia nostra in ijs, quæ ad corporis vsum pertinent, nobis præbet angustias, & cibo indigemus, accipe iumentum, quod est intra domum nostram, & vade ad nundinas, & vende: & ita id, quod erit ad nos alendos vsui, suppeditabimus. Epiphanius

Cap. 1. 12. Maij, secundùm Latinos Martyrologia.

Epiphanij patria & parentes.

phanius autem dixit matri suæ: Scis iumentum nostrum adhuc esse indomitum, fietque, vt si eam ad id vendendum, qui circa ipsum congregati erunt, videntes eius insolentiam, me pœna afficiant, dicentes: Cùm malum habeas, malè patieris ex lege. Dixit ei mater: Abi, fili. Deus patrum nostrorum Abrahæ, Isaac & Iacob, iumento dabit intelligentiam: vt per eius precium nos nostro vsui seruiamus. Epiphanius autem, Deo inuocato, qui dedit Mosi gratiam, vt maxima signa faceret coram Pharaone, profectus est, volens obedire matri suæ.

Cap. 2. Cùm ad nundinas autem esset ingressus, accidit vt iumẽtum indomitum fieret placidum, & valdè mansuetum. Affuit autem quidam Iudæus negociator, nomine Iacob, qui dixit Epiphanio: Vis, ô fili, vendere hoc iumentum? Dixit Epiphanius: Maximè, pater: ea enim de causa id adduxi. Respondens autem, dixit Epiphanio: Cuiusnam es religionis? Dixit Epiphanius: Iudæus. Dixit ei Iacob: Cùm simus eiusdem gentis, non debet inter nos peccatum intercedere: sed cùm sit Deus noster iustus, constituamus iustum iumenti precium, vt neque tu iniuria afficiaris, nec ego damnum patiar: ne maledicta posteà nobis inferamus, & Deus nobis irascatur: sed potiùs benedictiones. Quoniam dixit: Qui benedicit, benedicetur: & qui maledicit, est maledictus. His autem auditis, Epiphanius valdè timuit condemnationem Iacobi, & dixit ei: Nolo tibi ampliùs vendere hoc iumentum. Iacob verò dixit Epiphanio: Quanam de causa, ô fili? Epiphanius dixit ei: Hoc iumentum, ô Pater, est insolens & indomitum: acerbissimæ vero famis angustiæ subiêre domum meam. Est autem mihi mater & soror: Pater enim meus excessit è vita humana. Mater mea iussit, vt venderem hoc iumentum, propterea quòd cibo indigeremus. Nunc autem audiui ex te, Pater, quòd malum sit damnum afferre: & Deum timui, ne fortè tu mihi maledicas, & ille me puniat propter tuam in me maledictionem.

Epiphanius Iudæus.

Num. 24.

Cap. 3. Cùm hæc autem audijsset Iacob, miratus est respõsum pueri: accepitque tres nummos, & dedit Epiphanio, simul etiam eum docens verbis huiusmodi: Fili, hanc accipe benedictionem, & vade ad matrem tuam, & inferes panes in domum tuam: Tecum quoque accipe hoc iumentum: & si suum quidem mutet vitium, & mores insolentes ac proteruos, maneat domi tuæ: Sin autem in hac perseueret insolentia, eijce è tuis ędibus, ne alicui ex tuis mortem afferat. Cùm hæc audijsset Epiphanius, & à Iacobo tres nummos accepisset, accepto iumento, profectus est in vicum ad matrem suam. Priusquàm autem ipse ingrederetur in vicum circiter mille passus, occurrit ei homo Christianus, nomine Cleobius, qui ei dixit: Vis vendere iumentum, ô fili? Respondens dixit Epiphanius: Nolo, Pater. Dixit autem Cleobius: Si vis eum vendere, cape eius precium, & ipsum mihi relinque. Cùm hæc autem Epiphanio diceret Cleobius, animal insolenter irruens & impetum faciens, Epiphanium excussit, humitque allisit, & abijt extra semitam. Epiphanius autem ex iumenti insolentia grauem accepit dolorem, humique iacebat, flens amarè, & non valens surgere. Cleobius verò accedens ad Epiphanium, & femur eius tenens in eo loco, in quo affectus fuerat ab insolenti bestia, cùm eum ter signâsset, statim erexit nihil mali in se habentem. Cleobius autem dixit iumento: Tibi dico, iumentum plenum omni insolentia, quoniam voluisti tuum dominum occidere, in nomine Iesu Christi crucifixi, non ampliùs excedas ex hoc loco. Quod postquàm dixisset Cleobius, iumentum statim cecidit in terram mortuum. Cleobium autem interrogauit Epiphanius, dicens: Quis est, ô pater, Iesus crucifixus, quòd talia fiunt per eius nomen? Respondit Cleobius, & dixit Epiphanio: Hic Iesus est filius Dei, quem crucifixerunt Iudæi. Epiphanius verò timuit significare Cleobio se esse Iudæum. Cleobius autem perrexit suum iter ingredi, & Epiphanius in vicum venit ad matrem suam. Quem videns mater, excepit cum gaudio. Matri verò suæ exposuit Epiphanius omnia, quę sibi euenerant propter insolentem & pessimam bestiam. Aliquanto autem pòst tempore dixit mater Epiphanio: Ecce, fili, terra inculta nihil producit, neque nobis ex ea est aliquid solatij. Erat autem eis quoddam prædiolum, quod pater eius diligenter colens, ex eo habebat aliquid solatij. Dixit ergo ei mater: Vendamus prædiolum nostrum homini agricolæ: & tu vade ad aliquem hominem Deum timentem, & disce artem, qua possis & te alere, mihique & tuæ sorori panem suppeditare.

Signi Crucis efficacia

Miraculum.

Cap. 4. Erat autem quidam Iudæus legisperitus in ciuitate Eleutheropoli, vir admirandus & religiosus congruẽter legi Moysis. Is habebat possessionem in vico, in quo natus erat Epiphanius, qui iam cognoscebat eius patrem & matrem, similiter autem Epiphanium, & eius sororem. Is cùm venisset ad visendas suas possessiones, dixit matri Epiphanij:

nij: Mulier,vis dare mihi filium tuum in filium? tuque & tua filia parabitis è domo nostra,quæ erunt vobis vsui. Mater autem Epiphanij,cùm hæc audijsset à legisperito, valdè lętata est,& cùm accepisset Epiphanium,eum legisperito statim dedit in filium. Erat legisperito illi nomen,Tryphon,qui habuit filiam vnigenitam, volebatque eam iungere Epiphanio. Tryphô adoptat Epiphanium.

Cùm itaque Tryphon Epiphanium accepisset in filium,quæcunque sunt legis, eum diligenter docuit, & elementa Hebraica accuratè. Mortua est autem filia Tryphonis, solusque Epiphanius erat in domo eius,proficiens ætate & sapientia Hebraica. Accidit verò, vt Tryphon quoque decederet: omnesque facultates suas reliquit Epiphanio. Mortua est autem mater quoque Epiphanij. Qui accepit sororem suam in domo,quæ à Tryphone sibi relicta fuerat. Erantque ambo domi in magna vitæ tranquillitate, conuenienter doctrinæ, quam acceperant à Tryphone. Egresso autem Epiphanio in vicum,in quo natus fuerat,in quo etiam habebat possessiones relictas à Tryphone, occurrit ei vir quidam Christianus,nomine Lucianus, admirandus & eruditus, qui vitam exercebat monasticam,& elegantis librarij artem apprimè tenebat, eique strenuè nauans operam, ex ea panem quærebat quotidianum: & quod supererat, impartiebat egentibus. Atque Epiphanius quidem iumentum conscenderat: beatus autem Lucianus in via ambulabat,& ambo sibi inuicèm occurrerunt. Accidit verò, vt pauper quidam pedes Luciani præhenderet, & ei diceret: Homo Dei, miserere mei: iam enim tres dies permaneo ieiunus, vt qui nihil habeam. Beatus autem Lucianus,cùm nihil aliud posset dare pauperi, se amictu exuens, eum illi donat, dicens: Ingredere ciuitatem,& vende,& eme tibi panes. Cap. 5. Lucianus monachus insignis.

Aduertit autem Epiphanius,quòd cùm se exuisset Lucianus,& dedisset pauperi, vestis candida de cælo descendens eum texerat. Magno itaque timore fuit affectus Epiphanius,pronusque in faciem cadens è iumento,dixit Luciano: Rogo te, ô homo, dic mihi: quisnam es? Beatus autem Lucianus dixit Epiphanio: Dic mihi tu, cuiusnam sis religionis,& ego meam tibi referam. Respondit Epiphanius,& dixit: Sum Iudæus. Nouit itaque Lucianus gratiam Dei cecidisse super Epiphanium. Nam prescientiam quoque habebat Lucianus. Respondit ergo Lucianus,& dixit Epiphanio: Et quomodò tu cùm sis Iudæus,rogas Christianum,quisnam sit? Abhorrent enim Christiani Iudæos, & Iudæi Christianos. Ecce audiuisti me esse Christianum: Non licet tibi audire ex me aliquid aliud. Epiphanius autem dixit Luciano: Et quid obstat, quô minùs ego quoque sim Christianus? Respondit Lucianus,& dixit: Id vnum obstat,quòd nolis: licet enim, si velis. Luciani autem verbis compunctus Epiphanius,non perrexit ampliùs ad videndam suam possessionem: sed accepit Lucianum,& introduxit in domum suam, quæ ei relicta fuerat,& ostendit ei omnia,quæ domi erant,dicens: Hæ sunt meæ facultates, ô Pater. Volo autem fieri Christianus, & vitam exigere monasticam. Est verò mihi quoque hæc soror. Quid de his iubes? Beatus autem Lucianus dixit Epiphanio: Non potes,ô fili,si has habeas terrenas diuitias,vitam exigere monasticam: sed priùs sororem quidem tuam da nuptum,& da ei,quæ sunt necessaria. Deinde sic pulchrè poteris esse monachus. Dixit Epiphanius Luciano: Primùm, Pater, fac me Christianum: Deinde sic faciam,quæcunque tu me iusseris. Dixit autem ei Lucianus: Non licet mihi absque Episcopo facere Christianum: sed esto in ijs,quę ad Deum pertinent,& ego annunciabo Episcopo,qui te faciet Christianum. Cap. 6. En vt compẽsat Deus Luciani humanitatem. Monachus esse non potest, qui nô contemnit opes.

Cumque hęc dixisset Lucianus,egressus est è domo Epiphanij,& iuit ad episcopum. Epiphanius autem non cunctatus,statim dixit suæ sorori: Volo fieri Christianus, & vitam agere monasticam. Cui dixit soror eius: Volo quod tu vis,& faciam,vt tu facis. Lucianus autem renũciauit episcopo de Epiphanio. Episcopus verò dixit Luciano: Vade, & eum catechiza,hoc est,institue. Cumque nos ingrediemur in ecclesiam, fac, vt ipse procidat benigno & misericordi Deo. Iuit Lucianus in domum Epiphanij. Eum autem videntes Epiphanius & eius soror,ceciderũt proni in faciem,& Luciani pedes pręhenderunt,clamantes & dicentes: Rogamus te, Pater, fac nos fieri Christianos. Diuinis autem acceptis scripturis,Lucianus eos satis instituit. Et ipsi instabant, rogantes & dicentes: Fac nos Christianos. Cùm autem Lucianus ambos simul accepisset, iuit vnà cum ipsis in ecclesiã. Et cùm ingrederetur episcopus,ceciderunt proni in faciem,& rogauerunt cõfidenter,vt ipsi illuminarentur. Qui iussit ipsos surgere. Ingrediente verò episcopo in ecclesiam,ambulabãt ipsi quoque post Lucianum,vt audirent diuinas scripturas. Cap. 7. Ante baptismum Epiphanius cũ sorore instituuntur & catechesi.

Cùm autem appropinquâsset Epiphanius portis,quæ sunt extra ecclesiam, vbi ędis Cap. 8.

 primum

primum gradum aſſcendit, cecidit ei calceus ſiniſtri pedis. Qui cùm ſiniſtro aſſcendiſſet vt figeret dexterum, cecidit quoque dexter calceus: & inuenti ſunt ambo extra gradus eccleſiæ: & ea de cauſa miratus eſt Lucianus. Non ampliùs itaque propoſuit Epiphanius appræhendere calceos, qui ei è pedibus ceciderant, ſed neque vllos alios calceos ſuſtinuit induere ſuis pedibus toto vitæ tempore. Cùm ergo ſtarent, & diuinas audirent ſcripturas, aduertit Epiſcopus, ita vt in throno ſedebat, glorificatum eſſe vultum Epiphanij, & coronam eſſe eius capiti impoſitam. Poſt abſolutum itaque Euangelium, ingreſſus eſt epiſcopus in baptiſterium, & iuſſit Epiphanium ingredi, & eius ſororem, & cum ipſis Lucianum: qui etiam fuit pater eius in ſancto baptiſmate. Epiſcopus autem cùm eos totam docuiſſet conſequentiam, baptizauit. Cùm ij verò eſſent participes diuinorum & immortalium Sacramentorum, iuſſit epiſcopus eos prandere, ſimiliter & mánere ſeptem dies in epiſcopatu. Poſt ſeptem autem dies accepit Epiphanius Lucianum, & Veronicam ſanctam virginem, quæ quidem fuit ſoror matris ipſius Epiphanij, & introduxit eos in domum ſuam: Accepitque mille nummos, & dedit ei, & ſororem ſuam (nam ea quoque alijs præerat virginibus) miſit cum ea. Epiphanius autem, cùm omnia vendidiſſet, dedit indigentibus, relictis ſibi quadraginta nummis ad diuinos vitaleſque libros comparandos: & è ciuitate egreſſus eſt cum Luciano, quoniam is conſtruxerat ſibi monaſterium. Habebat autem ſecum decem monachos, qui quidem libros diligenter ſcribentes, ex ijs ſibi victum parabant. Erat verò Epiphanius, quando fuit monachus, ſexdecim annos natus.

Baptizatis datur antiquo more Eucharistia.

Epiphanius fit monachus.

Cap. 9. Erat autem in monaſterio Luciani quidam monachus, nomine Hilarion, ſecundus à Luciano, ætate iuuenis, & omnibus ſignis ornatus. Ad cuius imitationem ſequebatur etiam alius, nomine Claudius. Eos cùm vidiſſet Epiphanius, pulchrè eſt æmulatus. Magnus enim Lucianus dedit Epiphanium maximo Hilarioni, vt doceret eum ſcribere diuinas ſcripturas. Epiphanius autem laborioſo ſtudio deditus, & bonos mores Hilarionis effingens traditione, proficiebat in Dei gratia & arte pulcherrima. Contigit verò, vt magnus Lucianus è vita humana excederet. Præfuit autem Hilarion choro fratrum, vereque licebat videre eum locum, non tanquam in eo homines habitarent, ſed tanquam ſancti Angeli miniſtrarent ſanctiſſimo & miſericordi Deo. Erat enim beati Hilarionis cibus, panis & ſal, & modicum aquæ. Comedebat autem poſt duos dies: ſæpè etiam poſt tres: ſæpiſſimè verò poſt quatuor, vel poſt hebdomadam. Hoc vitæ inſtitutum elegit Epiphanius toto tempore vitæ ſuæ. Erat autem ille locus ſine aqua.

Hilarionis mira abstinentia.

De vino in aquam mutato.

Cap. 10. Cùm autem aliquando viatores ingreſſi eſſent monaſterium, vinum afferētes, quo tempore erat æſtus vehementiſſimus, ſiti ferè enecabantur, & petiērunt aquam ad bibendum, nec inuēta eſt aqua in illo loco. Aberat enim aqua ad quinque milliaria. Ibant verò noctu, & aquabantur fratres. Cùm autem viatores propter ſitim deficerent, fratres propter eos lugebant. Epiphanius autem cùm manum extendiſſet, & vtrem prehendiſſet, vbi erat vinum: Credite, inquit, fratres, quòd qui aquam fecit vinum, vinum quoque aquam faciet. Et propter ſermonem Epiphanij, vtres qui vino pleni erant, inuenti ſunt aqua pleni. Quam cùm accepiſſent viatores, biberunt, & etiam iumenta eorum: ſtetitque anima eorum in ipſis. Omnes autem obſtupuerūt, & viatores, & fratres. Ab illo verò die noluit Epiphanius habitare ampliùs in illo loco, eò quòd de ipſo audijſſent viatores. Subripiens aūt ſeipſum à fratribus, profectus eſt in locum magis agreſtem. Qui cùm neſcirēt, in quo loco habitaret, omnes fratres lugebant Epiphaniū. Permāſit aūt in illo loco ieiunus tribus diebus. Et ille quoq; locus aridus erat, & ſine aqua.

Vinum Epiphanius in aquam mutat.

De Saraceno, qui vnum tantùm habebat oculum.

Cap. 11. Accidit autem, vt per illum locum tranſirent quadraginta Saraceni. Qui cùm in eo loco, & in eo ſtatu vidiſſent Epiphanium, omnes eum ducentes eſſe ridiculum, irridebant. Vnus autem ex ipſis, qui vnum habebat oculum (erat enim alter clauſus) cùm ferinis eſſet moribus, enſe ſtricto è vagina, venit ad Epiphanium: cumque eum ſuſtuliſſet, vt percuteret Epiphanium, apertus eſt eius, qui clauſus erat, oculus. Ille verò perterritus, enſe in terram proiecto, conſtitit immobilis. Alij autem cùm vidiſſent eſſe apertum oculum, qui clauſus fuerat, cœperunt ſtupore affici. Cumque vidiſſet Epiphanius eos eſſe anxios, ſermones cum eis contulit. Illi verò cùm verbis Epiphanij cuaſiſſent ſedato & tranquillo animo mutati, eum dicebant eſſe Deum: vimque ei afferentes, trahebant cum ſecum, dicentes: Tu es Deus noſter: ſequere nos, & ſerua nos ab omni

Res admiratione digna.

omni vi eorum, qui in nos irruent. Epiphanius autem eos sequens tempore trium mensium, prohibebat eis omnem insolentiam & immoderationem. Cùm vidissent verò se eius admonitionibus adduci in angustias, omnes vno animo eius pedibus deuoluti, petiêrunt, vt in suum locum reuerteretur. Qui cùm eorum auribus maximas ingereret admonitiones, dicens: Nisi ab ijs abstinueritis, non eritis in hac vita felices, acceperunt eum, & deduxerunt in locum, in quo habitabat. Cumque ei sua opera & ministerio domum ædificâssent, & eum valere iussissent, omnes abiêrunt in pace. Ego autem, qui eram vnus ex ipsis, mansi cum Epiphanio, ab eo institutus in verbo veritatis. Cùm autem præterijsset tempus sex mensium, me accepit ille, & iuimus in monasterium magni Hilarionis. Cùm verò vidissent Epiphanium omnes fratres, magno sunt affecti gaudio. Et mansimus quidem tres dies in monasterio: rogauitque Epiphanius magnum Hilarionem, vt mihi daret in Christo signaculum, quandoquidem acceperat Hilarion gradum presbyteratûs. Cùm me autē magnus accepisset Hilarion, & omnem docuisset consequentiam, baptizauit me in nomine patris, & filij, & spiritûs sancti: & transegimus deinde apud ipsos decem dies: Fratresque rogabant Epiphanium, vt nos in eo loco habitaremus: Ipse autem noluit, sed voluit habitare, vbi habitabat anteà. Hic habes authorem historiæ huius.

De adolescente dæmoniaco.

Cùm autem nos egressi essemus è monasterio, viam nostram iniuimus. Ad secundum verò lapidem à monasterio, occurrit nobis quidam adolescens, qui habebat dæmonem ei imperantem: & in solitudine ab eo discerpebatur. Cùm eum vidisset Epiphanius nudum insolenti & incomposito cursu vexari ab immundo spiritu, clamauit magna voce: Præcipio tibi in nomine Iesu Christi crucifixi, vt à Dei figmento exeas. Statim autem eum exagitauit immundus spiritus, & humi affixit: atque ab eo est egressus. Immundus autem dæmon clamauit magna voce: O Epiphani, tu me expellis è loco meo post spatium vigintiduorum annorum: ego ibo ad Regem Persarum, & mouebo eum contra te: & faciam, vt cum magna afflictione coram eo sistaris. Adolescens autem venit modestus, & procidit ad pedes Epiphanij. Qui cum erexit, dicens: Surge, fili, & in pace vade in domum tuam. Et surrexit protinùs. Cap. 12. Eijcit ab homine dæmonem.

De Rege Persarum.

Immundus autem dæmon iuit in Persidem, & adhæsit filiæ Imperatoris, & eam eodem torquebat supplicio, quo priùs adolescentem: & clamabat, dicens: Nisi venerit Epiphanius, qui huc me misit ad tuam filiam, ab ea non recedam. Rursusque dicebat dęmon: Epiphani Phœnix genere, veni huc, vt exeam à filia Regis. Rex autem, cùm à dæmone audijsset de Phœnicia, misit multitudinem disertorum hominum ad quærendum Epiphanium. Porrò autem eùm quæsiuissent totam Phœnicum regionem, eum non inuenerunt: sed reuersi sunt ad Regem re infecta. Nonnulli verò etiam ex eis malè passi sunt à Romanis, tanquam speculatores, & qui callidè vellent considerare totam regionem Phœnicum. Cùm autem ad Regem venissent ij, qui effugerant, renunciauerunt se non inuenisse Epiphanium. Dæmon autem magna voce clamauit, dicens: Habitabat in loco, qui dicitur Spanydrion. Rursus ergo Rex, accersitis XXX. viris, dixit eis: Exuite vos vestitu Persico, & induite vestitum Romanorum: & euntes in Phœniciam, & quærentes locum, qui dicitur Spanydrion, adducite ad me Epiphanium. Abiêrunt qui missi fuerant, mutatis suis vestibus, & venerunt in Phœniciam. Cumque ipsi multùm quæsijssent, declaratus fuit eis locus, & Epiphanius. Qui noctu ad locum accessêre. Epiphanius autem emittebat Deo nocturnas preces. Cùm venissent verò ad ostium cellæ, & pulsâssent, nihil animo perturbatus fuit Epiphanius: sed ipse Dei opus peragebat. Ipsi autem in animo habuerunt frangere ostium. Cùm verò vnus ex ipsis strinxisset ensem, & in serām ostij eum intentâsset, mansit manus eius immobilis, & tota arida. Alijs autem metu perterritis, per aliquod interuallum recesserunt à cella. At Epiphanius cùm spiritalis cultûs omnem peregisset consequentiam, aperuit ostium cellæ. Cùm autem eum vidisset is, cui manus aruerat, humi cecidit in faciem, dicens: Miserere mei, serue Dei immortalis. Dicit Epiphanius: Quid quæris ab homine peccatore? Is verò dixit: Sanus veni in hunc locum, & ecce manus mea exaruit. Epiphanius autem dixit: Sanus venisti, sanus fias. Cumque ipse manum eius tetigisset, restituta est vt alia. Postquàm autem viderunt omnes signum, quod factum fuerat, veniunt omnes, & procidentes ad pedes Epiphanij, confessi sunt causam, propter quam ad eum venerant. Is verò, ijs auditis, quæ dixerunt homines, cognouit quòd spiritus, quem ipse eiecerat ex adolescente, eò profectus, affligebat puellam. Cap. 13. Spanydriō, laborans aquæ penuria. Ad tactum sancti, manus arida sanata est.

Dixit autem mihi Epiphanius: Surge fili, sequamur hos homines. Qui ei dixerūt: Missi sumus, ô Pater, à Rege: ad te etiam egregium animal adducimus, vt ei insideas. Eo autē dicente, Veniam pedes: neque enim hîc solum meum relinquam discipulum: Ipsi rursus dixerunt cum magno metu: Adsunt pro vtrisque cameli: solummodò lubenter sequere. Quidam autem lepidus adolescens in faciem cecidit, & adorauit, dicens: Ignosce mihi, Pater. Et Epiphanius ei placido vultu dixit: Surge, Deus te benedicat fili. Tunc adolescens magna affectus animi tranquillitate, duabus manibus acceptum Epiphanium imposuit dromocamelo. Ad me autem veniens, mihi quoque fecit similiter: Ipseque anteibat primus dromocamelos.

Cap.14. Cùm verò confecissemus trigintaquinque mansiones, peruenimus ad regiam, & mansimus in loco, qui dicitur Vrion. Tres autem ex eis ingressi, Regi renunciārunt. Cumque Rex iussisset ad eum ingredi Epiphanium, perinde fuit tranquillo & composito animo, atque si Regem non esset conuenturus. Tunc me eum sequētem inuasit magnus timor & tremor. Nam cùm vidissem multam turbam adstantem, in varias partes versabam animum. Cùm autē Regi appropinquâsset Epiphanius, Rex statim surrexit à sede. Regi verò dixit Epiphanius: Sede, fili, super thronum, nec propter tuum luctum angaris animo. Habeo enim Deum, qui ferat auxilium. Solùm crede Deo benigno & clementi, & videbis citò Dei gratiam. Ne aberres à scopo eorum, quæ dicuntur, & videbis filiam tuam sanam in medio. Pessimus enim dæmon fugatus à loco suo, venit ad filiam. Si Deo credideris, fugabis eum à tua filia. Time crucifixum, & videbis eum expulsum. Duc eam ad nos in medium, & videbis gratiam benigni & clementis Dei. Cùm autem in medium venisset Regis filia, dixit Epiphanius filiolæ: Esto sapiens ac modesta, & adorato tuum patrem. Lupus enim tui non dominabitur ampliùs. Hæc cùm dixisset Epiphanius, & eam ter signâsset, dixit spiritui, qui eam affligebat: Cucurristi, sceleste, ad filiam Regis: Fuge ab ea in loca, ad quæ non patet aditus. Et statim ad ea recessit. Cùm autem vidisset Epiphanium Regem in magna ecstasi, dixit ei vultu subridens: Lætare, Rex: de tua filia fugit lupus in loca inhabitabilia. Vade, filia, in tuam aulam, & attēde deinceps tuo corpori: neq; malignus tibi appropinquabit ampliùs. Cùm hæc aūt audijsset filia Regis ab Epiphanio, iuit in aulam. Tunc Rex inclinauit collū Epiphanio. Cùm vidissent verò omnes Regē, ipsi quoq; se in terram inclinant, dicentes Epiphanio: O plurima exornate gratia, mane prompto & alacri animo apud Regē. Esto pater eius potentiæ, & eris nobiscū perpetuò: Vexauit dæmon regiam: huc venisti, eum fugâsti.

Sancti patres soliti erant signare malè habētes signo Crucis.

Cap.15. Vnus autem ex eis primus ex Magis, dixit ei benignè & amanter: O beate Epiphani, Mage desiderate: Venisti huc, vt nos afficeres beneficio. Mane hîc, doce nos: Omnes Magi tibi obedient. Cùm hæc autem audijsset Epiphanius, dixit Mago insipienti: O Mage inimice veritatis, disce non loqui verba insolentia. Ori tuo immitte repagulum, & non loqueris assiduè. Noli existimare seruum Dei esse Magum iniustitiæ. Hæc cùm dixisset Epiphanius, statim ille mansit in loco mutus & immobilis. Hæc autem cùm Rex vidisset, & turba, quæ eum circunstabat, omnes metu oppressi, ceciderunt in terram.

Cap.16. Cùm eos autem vidisset cadentes Epiphanius, manu ad Regem extensa, dixit ei benignè: Surge, sis bono & tranquillo animo, & eris sanus in tuo cubiculo. Hoc dicto ab Epiphanio, surrexerunt omnes supra pedes. Dixit autem Epiphanius Mago: Vide quid videas, & quid audias, & attendes veritati. Ne mihi attendas tanquam Mago: Sum enim seruus crucifixi: loquere, & audi, quomodò eras priùs. Esto amicus veritatis. Tunc Magus se excusauit, dicens, se esse lapsum in Epiphanium. Rex autem iussit ad se aurum afferri & argentum, margaritas & gemmas in conspectu omnium, & poni ad pedes Epiphanij, ei dicēs: Accipe hæc, ô Pater, & mei memineris. Cui dixit Epiphanius: Nos omnia contemnimus, vt veritatem teneamus. Ne in his mihi exhibeas molestiam. Christus enim me docuit his non egere. Hæc tu accipe, sepeli in aula, & erunt mortua perpetuò. Tu ijs solùm attendis, & distraheris, cùm iuuari nequeas. Habes vitium in tua cogitatione, vt qui perdas animam per aurum tibi datum à Domino, vt id præbeas egentibus. Esto iustus apud Deum vniuersorum, ne fortè iudiceris in condemnatione, & custodiaris in tenebris exteriorbus, & tunc meorum verborum recorderis. Sed quæ dico modò, accipe, & tunc lætaberis. Ne habeas opùs hoc mundo, & totus mundus tibi subijcietur. Noli attendere Magis inconstantibus, qui tenebricosa te lege decipipiunt. Venit hora prandij, vade alacriter ad mensam. Multa enim verba semino, sed non es vllius horum particeps. Scio enim tuam cogitationem à mensa non abstistere. Comede, exple te securè delicijs: es enim horum omnium redditurus rationem.

Præclara Epiphanij vox.

Rex

Rex autem dixit Epiphanio: Adesdum, Pater, ſimul conſideamus, & cibos comedamus. Is verò dixit ipſi: Vade, ſede in menſa, comede omnia, quæ ſoles. Tantùm te contine ab immoderatione. Nam mihi panis furfuraceus, & parum ſalis propter imbecillitatem præbebit id, quod eſt vſui corpuſculo. Hæc autem cùm dixiſſet Regi Epiphanius, dimiſit Rex omnes ex aula, & nos iuſſit ingredi in cubiculum. Miſit verò ad nos in menſam diuerſa ciborum genera. Auerſatus eſt autem omnia Epiphanius, ſolum tritum panem nobis retinens: quo vſi, ſatiati ſumus, gratias agentes Deo vniuerſorum. Poſtridiè autem Imperator accerſijt Epiphanium: qui modeſtè & compoſitè incedens, venit ad Regem. Ipſe autem Rex de ſede ſurgens, ſceptrum ponit in terra. Epiphanius verò dixit Regi: Accipe regni dignitatem, & ſis grato in Deum animo. Rex dixit: Mane hîc nobiſcum, Pater, & ſeruabo veſtros ſermones. Epiphanius autem Regi: Si meos, ô Rex, ſermones ſeruaueris, tuî meminero vbicunque fuero. Manſimus autem decem dies in aula Regis. Quibus elapſis, Regi dixit Epiphanius: Curſu curram in meam patriam. Quæro enim omnes, qui illic ſunt. Tu ſede in throno tuo, nihil excitans aduersùs Romanos. Si enim ſis inimicus Romanis, eris inimicus Crucifixo. Quòd ſi fueris inimicus Crucifixi, malè peribis à tuis aduerſarijs. Hæc cùm Regi dixiſſet Epiphanius, ibat Rex cum ſua caterua, nos primus deducens in noſtram regionem. Cap. 17.

De adoleſcente mortuo.

Cùm egreſſi autem eſſemus ex aula, eccè erat adoleſcens mortuus in grabbato, Cap. 18. qui erat filius vnius ex proceribus. Eum verò ferebant ad canes, vt proijcerent exedendum. Dixit autem Epiphanius ijs, qui ferebant mortuum: Quò itis ad eum ſepeliendum? Dicunt Epiphanio: Qui vita exceſſit, vorabitur à canibus. Epiphanius autem tenens grabbatum, dixit eis: O filij, humi deponite. Videamus nos quoque mortuum. Hic verò puer necatus fuerat arte magica à quodam malefico. Mos eſt autem apud Perſas, vt qui ſunt mortui, deuorentur à canibus. (Vide morẽ barbarum.) Cùm ij ergo protinùs grabbatum depoſuiſſent, Regi dixit Epiphanius: O Rex, qui regis malos & iniquos homines, oportebat hunc, qui è vita exceſſit, in terra ſepeliri, vt qui cælitùs tuba canet, eum hinc poſſit traducere ad ipſum adorandum. Es autem Rex adeò improborum & ſceleratorum hominum, vt vel ante tempus ſibi mortem affectant. Hic, quem vides mortuum, vita exceſſit necatus à malefico. Sed Deus meus, qui fuit extenſus ſupra lignum, eum excitabit coram omnibus. Cùm hæc autem dixiſſet Epiphanius, manibus ſuis tenens mortuum, benigno & clementi Deo clamauit: Fili Dei, qui quatriduanum Lazarum ſuſcitâſti, hunc quoque ſuſcita adoleſcentem. (Epiphanius excitat mortuum.) Cumque ſuum accepiſſet indumentum Epiphanius, eo induit mortuum. Mos eſt enim Perſis, mortuos nudos educere. Statimque ſurrexit adoleſcens, & amplexus eſt Epiphanium. Dixit autem Epiphanius adoleſcenti: Vade fili in domum tuam, & fer veſtes conſuetas, & refer ad me meum indumentum. Poſtquàm autem vidit Rex miraculum, quod factum eſt ab Epiphanio, exiſtimauit eum eſſe deum. Cui dixit Epiphanius: Noli, noli hæc de me exiſtimare, qui ſum homo obnoxius iiſdem perturbationibus, & ſimiliter patibilis. Deus meus, cui credo, hæc præbet ſuis famulis. Cùm hæc autem & his plura dixiſſet Epiphanius, dicit Regi: Reuertere fili in aulam. Nos enim imus in patriam. Rex autem dixit Epiphanio: Quot vis ſatellites tecum mittam, qui te cuſtodiant? Dixit ei Epiphanius: Habeo Regem Deum, qui eſt in cælis, qui me cuſtodit, & ſatellites habeo ſanctos eius Angelos. Tunc Rex Epiphanium amplexus, dixit voce magna: Vade in pace, Epiphani, gloria Romanorum. Fac autem, vt noſtrî quoque memineris, qui ſumus in Perſide. Recedentes verò à Perſide, venimus in Phœniciam: & cùm partem Phœniciæ tranſijſſemus, venimus in Spanydrion. Inuenimus autem cellam, vt erat priùs. Et cùm illic fuiſſemus tres dies, non erat aqua ad bibendum.

De aquæ penuria.

Stans autem Epiphanius adſpiciendo ad Orientem, orauit Deum, qui eſt in cælis, Cap. 19. dicens: O tu, qui petram præruptam impreſſiſti, & ex ea aquam ſcaturire feciſti, & Exod. 17. populum, qui deficiebat, aqua potâſti, hanc quoque terram imprime, & fac, vt Num. 20. aqua ex ea ſcaturiat propter fidelium hominum habitationẽ. Cùm hæc dixiſſet Epiphanius, bonus quidam odor fuit in illo loco. Cumque ſe rurſus ter ſuper terram inclinâſſet, & orâſſet Epiphanius, accepto ligone turbauit terram, & ecce parum aquæ ſcaturijt. Deinde cùm rurſus turbâſſet, vberibus fluuij aquis noſtra abundauit habi-

tatio. Eramus autem in eo loco quietem agentes, ipse & ego. Deus verò, qui producit fœnum iumentis, & herbam seruituti hominum, irrigante aqua totam illam terram, iussu eius, qui semper curam gerit humani generis, produxit è terra multitudinem olerum, quibus nos frueremur & aleremur. Cùm quædam autem fera ad ea venirent animalia, & virorem omnem eatum tollerent, Epiphanius stetit supra olera, & disseruit cum feris tanquam cum hominibus, dicens: Nolite mihi exhibere molestiam: Sum enim homo peccator & pauper. Propter multitudinem autem meorum peccatorum sum lugens in hoc loco, si fortè mihi Deus mea peccata condonet. Ipse, qui hoc mihi olerum præbuit solatium ad alimentum, vobis præcipit, ne ampliùs veniatis in hunc locum, nec meas herbas lædatis. Agrestes autem feræ cùm hæc audiissent ab Epiphanio, protinùs recesserunt, & ex illo die non appropinquârunt ampliùs loco nostro. Audiêrunt verò Saraceni, qui cellam nobis extruxerant, venisse Epiphanium ex Perside, & accesserunt, vt benedictionem ab eo acciperent. Aedificauerunt autem nobis tres alias domos, quippe qui nobiscum versati sunt quatuor menses, & recesserunt in sua loca. Auditum est autem in tota Phœnicia, Epiphanium habitare in Spanydrio. Congregati sunt itaque alij quoque fratres in monasterio. Eramus verò omnes numero quinquaginta.

Psal. 146.

Feræ obediunt ei.

Multi se ei adiungunt in monasterio.

De malignis spiritibus, qui abierunt.

Cap. 20.

Quodam autem die iuit Epiphanius in monasterium magni Hilarionis ad visendos fratres, & ego sum cum eo profectus. Exceperuntque nos fratres cum magno gaudio, & nos multos dies retinuerunt. Diabolus autem, qui ab initio est Dei seruorum aduersarius, accepit habitum Epiphanij, & venit in monasterium, quod vocatur Spanydrion. Cui factus obuiàm ftatet ex ijs, qui erant paulò negligentiores, cucurrit ad eum adorandum: neque poterat ferri à frattibus. Dixit autem Epiphanius magno Hilarioni: Pater, lupus ingressus est monasterium, & turbauit fratres. Cùm hæc autem dixisset Epiphanius, & omnes esset amplexus, viam inijmus. Nobis verò ingressis monasterium, dæmonem immundum vnus habuit. Duo autem rogabant pro eo, qui habebat immundum spiritum, dicentes: Fer opem ftatri nostro. Tunc Epiphanius dixit eis: Accipite, filij, vestrum amicum, & ite in pace. In nomine enim Iesu Christi nihil est in eo mali. Cùm ipsi autem credidissent ei, quod dixerat Epiphanius, abijt homo sanus in locum suum.

Expellit dæmonem.

De fera extincta, & Philosopho conuerso.

Cap. 21.

Cùm esset autem aliquando leo in solitudine ad sexaginta lapides à nostro monasterio, latebat in sylua, & occidebat multos ex ijs qui præteribant. Eratque hic locus aptus viatoribus. Coacti omnes, qui solebant per illum locum ingredi, venerunt ad Epiphanium in monasterium, dicentes ei de animali, & de eius sæuitia, & quòd locus euaserit inhabitabilis, & quòd nemo per eum possit transire propter metum leonis, & quòd cùm ipse multos homines perdiderit, reliqui perterriti, non audent ampliùs per locum transire. Qui cùm de leonis insolentia audijsset, dixit omnibus, qui aderant: Eamus in nomine Domini, & videamus leonem. Me autem accepto, Epiphanius quidem profectus est cum hominibus. Et cùm venissemus ad locum, incidit magnus timor in omnes, qui erant nobiscum. Eis autem dixit Epiphanius: Vbi est, ô filij, leonis habitatio? Cumque locum ostendissent, iuit primus Epiphanius ad locum. Et cùm leo nondùm videretur, dixit magna voce Epiphanius: Vbi est leonis habitaculum? Leo verò exijt è sylua, vt iret obuiàm Epiphanio. Is autem cùm vidisset Epiphanium, statim in terram cecidit, & mansit mortuus. Cadaueri verò appropinquauit Epiphanius: sed reliqui omnes effugerunt, magno metu affecti. Epiphanius autem magna voce dixit eis: Venite securè, filij, & videbitis cadauer feræ. Si itaque fidem habueritis in Saluatorem Christum, sic cadent omnes vestri insidiatores. Cùm nos autem omnes accepissent homines, restituerunt monasterio: Ipsique benedictionem assecuti ab Epiphanio, ingressi sunt viam suam.

Leo crudelis eo conspecto moritur.

Cap. 22.

Gloria autem insignis fuit locus, qui priùs vocabatur Spanydrion, propter Epiphanium. Fuit enim aliquando locus inuius, & inhabitabilis, & aquæ carens. Quamobrem cognominatus quoq; fuit Spanydrion, eò quòd aquam non haberet. Effectus est autē Paradisus, in quo erant bona omnia: In eoq; abundabant aquæ, & esculenta diuersi generis. Cū ijs ergò omnibus, quibus à Deo dignus fuit habitus Ephiphanius, hoc quoq; magnum & admirabile donum ei Deus est largitus, quòd cum omni veritate

diuinas

diuinas interpretaretur scripturas. Diuinos enim libros sumens, & legens fratribus, eorũ vim quoq; declarabat. Cùm autem Epiphanius magnus orator & Philosophus, qui habitabat Edesæ, audijsset Epiphanium esse eruditum, desiderauit eum conuenire. Cùm autẽ in monasteriũ accessisset Epiphanius, stabat multitudo fratrum, & Deo mittebat hymnodiam. Erat verò Epiphanius quoque preces per se peragens. Porrò autem cùm eas perfecissent, visus est fratribus Epiphanius. Stabat itaque Philosophus, & attendebat multitudinem, & neminem salutabat. Postquàm autem vidit Epiphanium, eum agnouit: & currens, eum adorauit. Dixit autem Philosopho Epiphanius: Quid tu, qui es magnus orator & Philosophus, & habitas Edesę, accessisti ad minimũ & peccatorem Epiphanium? Præterea miror, quòd Philosophus veneris ad hominem planè rudem: & maximè propter quamnam causam, ô Philosophe? Philosophus autem: Ne hoc mireris, inquit, ô magister desiderate. Dicebat enim Dionysius Halicarnasseus: Si personæ cum personis collatæ considerentur, possunt pulchriores apparere. Boni cum malis confusi, in vno ligno extendentur. Nullus enim homo, vnam ferens tunicam, ita custodit corpus, vt non laceretur. Plurima nanque congressio plurimos præbet sermones. Vbi autem sunt plurimi sermones, est magna diuersarum rerum experientia. Hæc cùm dixisset Philosophus, & plura alia, tacuit. Epiphanius Philosophus venit ad S. Epiphaniũ.

Accipiens autem Epiphanius primum librum de mundi creatione, interpretatus est ad verbum Philosopho. Ille verò alijs quidem assentiebatur, contra alia autem dicebat. Manserunt itaq; tres dies inter se differentes. Quæ ab ipsis verò dicebantur, nequaquàm inter se conueniebant. Cùm vidisset autẽ Philosophus, quomodò vitã agebat Epiphanius, eum valdè dilexit, & quarto die dicit ei: Magister, pulchra est huius loci habitatio. Volo, si iubes, hîc habitare. Is verò dixit ipsi: Hoc situm est in libero vniuscuiusque arbitrio. Philosophus autem: Quinetiam libros meos, inquit, huc fero. Dicit Epiphanius: Si quid tibi veniat in mentem, æquum & beneuolum habebis Epiphanium. Dixit autem Philosophus: Omninò ibit Calistus ad meos libros. Dixit Epiphanius: Agè vade sanus cum Calisto. Dicit autem Philosophus: Res omnes dicam Calisto, nec ex hoc loco exibo. Erat verò hic Calistus Aëtij magni Romæ præfecti filius. Is cùm malignum haberet spiritum, vidit Epiphanium dicentem ei in visione: Vis, Caliste, expellam à te spiritum? Dixit Calistus: Et quis tu es, domine mi, quòd possis eum expellere? Dixit autem Epiphanius Calisto: Ego sum, inquit, Epiphanius Phœnicopalæstinus, qui in Spanydrio habito in monasterio. Si ergo, inquit, malum à te spiritum expulero, venies ad me, & habitabis mecum in Spanydrio? Dixit Calistus ad Epiphanium: Domine, expelle à me immundum spiritum, & habitabo tecum. Tunc dixit Epiphanius Calisto: Vide ne feceris aliter: rursus enim tibi adhærebit. Excitatus autẽ Calistus, narrauit omnia patri suo Præfecto. Ab illo ergo die non est ampliùs afflictus Calistus ab immundo spiritu. Post tempus autem trium mensium dixit Calistus Aëtio patri suo: Patet, volo ire in regionem Phœnicum, & quærere Epiphanium, & habitare cum ipso in Spanydrio. Statim pater eius, datis ei multis pecunijs, misit cum præsidio. Cumque venisset in Phœniciam, & inquisiuisset, venit ad Epiphanium, & ei exposuit omnia, & habitauit nobiscum. Misit ergo Philosophus Calistum, iussu Epiphanij, cum duobus pueris, & tribus camelis Edesam ad libros adducendos. Cumque venisset Edesam, accepit libros Philosophi, & imposuit camelis, & venit in monasterium. Cap. 23. Disputat vir sanctus cũ Philosopho. Calistus, Præfecti Vrbis filius, monachus Epiphanij.

Quotidiè ergo Epiphanius & Philosophus plurimùm inter se contendebant. Dixit autem Epiphanius Philosopho: Dicit Daniel, ô Philosophe: Iudicium sedit, & libri aperti sunt. Agedùm profer tuos libros, & ego meos, quos mihi Deus dedit, & sedeamusq; & differamus inter nos. Posuit autem Epiphanius à dextris scripturas diuinitùs inspiratas, & alius Epiphanius libros suos à sinistris. Cùm ij autem cœpissent ab initio mũdi creationis, Epiphanius quidẽ à Genesi, id est, ab ortu, quẽ cõscripsit Moyses: Philosophus autẽ ab codẽ ortu, quẽ cõscripsit Hesiodus, ad verbũ duos libros exponẽtes, inter se contẽdebant. Erat autẽ lux lux, & tenebræ tenebræ. Moses enim scripsit, Deo opem ferente: Hesiodus autẽ ex Deo quidẽ vitã habuit, errorem verò à dæmonibus. Toto autẽ anno mãsit Epiphanius differens cum Philosopho. Aliquando verò homines numero sexaginta ferunt Agricœtum quendam adolescentẽ, qui vexabatur ab immundo spiritu. Quem cùm nõ possent sexaginta illi superare, eũ alligãrũt catenis, & tulerũt ad Epiphaniũ. Dixit autẽ Epiphanius Philosopho: Agè Philosophe, qui cõtendis cum peccatore Epiphanio: inuoca tuorum deorũ multitudinem, vt expellãt spiritũ ab ado- Cap. 24. Dan. 7. Sæuissimo dæmone obsessus ducitur ad virũ Dei.

adolescente. Ille verò existimabat Epiphanium superatum, & qui non haberet quod diceret. Cùm hoc autem cognouisset Epiphanius, iterùm dixit ei: Quid dicis,ô pater Philosophe, de adolescente? Aut cura ægrotantem, & ego in tuis dijs habebo fidem: aut Deus expellet immundum spiritum ab adolescente, & credes in Crucifixum. In his autem omnibus non credidit Philosophus Epiphanio, sed existimauit eum esse ridiculum. Surgens verò Epiphanius, & tenens adolescentem, dixit ei? Tibi dico, adolescens, vis expellam catenas ferreas?

Cap.25. Cùm autem audijsset Philosophus, statim cucurrit in cellam, & vecte foribus adhibito se munijt, dicens, & suspicando ita apud se considerans: Bonus hic senex, vt rudis & indoctus, vult amentem soluere, & nisi nos vt prudentes casum effugiamus, ab execrãdo illo malè sumus passuri. Cùm autem Epiphanius ferreis carenis leuâsset adolescentem, & eum ter signâsset, dixit immundo spiritui: Præcipit tibi Epiphanius peccator seruus Domini in nomine Iesu Christi crucifixi filij Dei, egredere ex homine, & ne ampliùs in ipsum ingrediaris. Et egressus est statim immundus spiritus. Eratque adolescens valdè quietus & compositus. Cùm autem esse pacem vidisset Philosophus, leuauit repagulum, & è cella prosilijt ad adorandum Epiphanium, sic dicens: O, inquit, qui gestas coronam, Epiphani: Credo, & credidi ijs, quæ dicuntur per ea, quæ fiunt. Volant enim verba sine fructu, opera autem cernuntur habere fructum. Volo ego quoque esse ex ijs, qui seruiunt Crucifixo. Philosopho verò dixit Epiphanius: Quid hoc miraris, ô Philosophe, tanquam id nos fecerimus? Nequaquàm: sed est Dei filius, qui hæc præclara facit per eos, qui ipsi credunt. Cùm hæc & his plura Philosopho dixisset Epiphanius, rogauit eum Philosophus, vt daret ei id, quod est in Christo, signaculum. Ipsum ergo & me accepit Epiphanius, & iuimus ad magnum Hilarionem, qui eum baptizauit: egimusque viginti dies in monasterio magni Hilarionis, quē rogauit Epiphanius, vt cum Epiphanio Philosopho mitteret ex fratribus vnum Eleutheropolim, vt eum Episcopus faceret presbyterum. Quod etiam fecit. Et rursus iuimus Spanydrion. Epiphanius autem cùm omnes aduocâsset fratres, sic eis dixit: Hic, qui sibi aliquando videbatur esse aliquid, cùm nihil esset, dicebat se esse Philosophū: nunc autem Dei gratia vetus est factus Philosophus. Ipseque à Deo gratiam est consecutus, & præerat toti choro.

Dæmonem ab adolescēte cogit exire Epiphanius, & Philosophus credit.

De fuga in Aegyptum.

Cap.26. Ingredientes autem multi monasterium, non sinebant quiescere Epiphaniū. Cùm itaq; in animo haberet locum relinquere, proficisci verò in partes Aegypti, dixit mihi: Sequerisne me, fili? Ego verò dixi ei: Sequar te, quocunq; ieris, Pater. Cùm omnes autem fratres aduocâsset, & eis vale dixisset, dixit: Vado, ô fili, ad videndū fratres, qui sunt in monasterio magni Hilarionis. Cùm ij autem intellexissent eum velle recedere propter magnam molestiam eorum, qui accedebant, omnes cadentes in faciem, cum fletu & planctu eum rogabant, ne exiret. Epiphanius verò ipse quoque magna ductus misericordia, persuasit eis, dicens se non esse ampliùs recessurum. Cùm decem autem dies præterijssent, accepit me noctu, egressique sumus, & iuimus Hierosolyma, nostramque vitam adorauimus, nempe venerandam Domini crucem. Fuimusque in ciuitate, loca obeuntes & orantes, decem dies. Cumque nos egrederemur è ciuitate, vt veniremus Ioppen, & nauigaremus in Aegyptum, occurrit nobis quædam mulier insana, vt quæ vexaretur à spiritu immundo. Ipsa autem cùm Epiphanij accepisset diploidem, eam dilacerauit, & ex ea exijt immundus spiritus. Quæ procidens ad pedes Epiphanij, eum rogabat, dicens: Ignoscas mihi, Pater, & ne succenseas. Is autem dixit ei: Vade sana in domum tuam. Ruptus enim est, qui te rupetat. Et iuit mulier in pace. Et cùm nos descendissemus in Ioppen, inuenimus nauem paratam, quæ volebat ire Alexandriam. Cumque nauigâssemus ab Ioppe, post tres dies ingressi sumus Alexandriam. Nobis autem naue egressis, & ingredientibus ciuitatem, occurrit quidam Iudæus nomine Aquila, legisperitus ac magister. Cœpit verò Epiphanius quoque cum eo de lege disserere. Toto ergo illo die plurimùm contenderunt. Rursusque die sequenti cùm venisset ad congressionem, diu disseruerunt. Credensque Aquila interpretationi Epiphanij, desiderauit fieri Christianus. Epiphanius autem deduxit eum ad Athanasium Episcopum, & nos egressi sumus Alexandria. Cùm iremus autem nos in partes superioris Thebaidis, occurrit nobis quidam monachus, discipulus magni Antonij, nomine Paphnutius. Cui dixit Epiphanius: Benedic nobis, Pater. Dixit autem Paphnutius: Benedicti vos à Domino. Cumque orationem

Vide priscorum Christianorum deuotionem.

Dæmoniaca curatur.

Athanasius Alexandriæ Episcopus.

nem fecisset Paphnutius, nos inuicem salutauimus, & nos in eo loco parùm refrigerauimus. Epiphanius verò interrogauit Paphnutium de omnibus, quæ fecit magnus Antonius, ipseque ei narrauit omnia. Dixit autem Epiphanius Paphnutio: Volo habitare in eo loco, qui dicitur Nitria. Paphnutius verò dixit Epiphanio: Vade sanus, fruere patribus, & collige fœnum æstiuum, & vade in insulam Cypriorum, & ale oues ad vestimenta, & honora puellos, vt tibi sint agni. Hæc autem cùm dixisset Paphnutius, facta rursus oratione, & nos mutuò complexi, iniuimus singuli suum iter.

De malo doctore Hierace.

In locis autem, quæ sunt circa Leontopolim, erat vir quidam, qui apud aliquot existimabatur bonus, & Dei habere præscientiam: vocabatur verò nomine, Hierax. De eo in Palæstina audiuit Epiphanius, & eũ desiderauit videre. Similiter Hierax quoque audiuit de Epiphanio. Erat autem eius domus ad vnum lapidem extra Leontopolim. Is docebat hanc carnem non resurgere, sed pro ea aliam, & hanc in terram dissolui. Scriptum est enim, inquit, Terra es, & in terram reuerteris. Rursusque dicebat, infantes non futuros perfectos in futuro seculo. Ingressis autem nobis in eius monasterium, inuenimus magnam multitudinem, quæ ab eo docebatur. Etenim à cibo quoque & potu abstinebat. Neque enim oleum sumpsit, nec vinum bibit, ex quo mundo renunciauit. Postquàm ergo vidit Epiphanium, rogauit cuiâsnam esset. Cumq; sciuisset eum esse Palæstinum, nomen quoque rogauit. Cùm autem didicisset eum vocari Epiphaninm, fuit valdè anxius. In Aegypto enim dicebatur Epiphanius esse vir doctus, & habere præscientiam. Postquàm verò rogauit Epiphanium, cuiâsnam sit, & quî vocetur, turbam rursus docebat. Cùm autem venisset ad exponendum de resurrectione, de carne dixit, eam non resurgere. Quibus auditis, ægrè ferens Epiphanius, dixit Hieraci: Ori tuo committe repagulum, & disce spem nostram non blasphemare. Quod cùm d xisset Epiphanius, mansit Hierax in loco mutus & immobilis. Cùm verò omnes, qui ab ipso docebantur, vidissent miraculũ, quod in ipsum fecit Epiphanius, obstupuerunt. Ex diuinis autem scripturis accipiens Epiphanius, cœpit omnes docere de resurrectione. Præterijt igitur aliquot horarum spatium, & mutus permanebat Hierax. Post hæc autem dixit ei Epiphanius: Loquere verum sermonem, & audi firmam ac stabilem fidem. Tunc se excusauit Hierax, dicens se esse lapsum: pœnitere autem proteruæ illius sententiæ.

Cap. 17. Hieracis errores. Gen. 3. Priuatur linguæ officio. Agnoscit errorẽ suũ.

De Iohanne, qui erat in Thebaide.

Discedentes verò Leontopoli, iuimus in superiorem Thebaidem. Erat autem illic vir iustus, Iohannes nomine. Et cùm ad eum ingressi essemus, nos benignè accepit. Fuerunt autem quidam ex ijs, qui In illis locis habitabant, qui ei quendam alligârant adolescentem, vt maneret. Is verò vexabatur ab immundo spiritu. Postquàm autem vidit Epiphanium, dixit ei magna voce: Cur huc accessisti, Epiphani Dei serue? Mansitque ab hora sexta vsque ad nonam sic clamans, & repentè rupto vinculo, cucurrit ad Epiphanium. Præhensis autem pedibus Epiphanij, clamabat, dicens: Libera me, rogo per Deum, quem colis. Dixerat verò Epiphanius immundo spiritui, vt exiret ab homine, ita vt non cognosceret Iohannes Epiphanium. Dixit autem Epiphanius adolescenti: Homo surge: Quid mihi exhibes molestiam? Statim autem sanus surrexit adolescens, cùm immũdus exijsset spiritus. Tres verò dies mansimus apud Iohannem, virum admirabilem, & vita, quæ ex virtute agebatur, ornatum. Illinc autem recedentes, venimus ad Bubilia, & septem annos illic transegimus: magnamque illic Epiphanio molestiam præbuêre per congressionem.

Cap. 18. Epiphanius curat dæmoniacum.

De Eudæmone Philosopho.

Aliquando quidam Philosophus, nomine Eudæmon, accessit ad Epiphanium, & sermones inter se contulêre. Epiphanius quidem ex scripturis diuinitùs inspiratis, Eudæmon autem per inutilem contentionem disserebat contra ea, quæ dicebat Epiphanius. Habebatque Eudæmon puerum, eiusque oculus erat clausus. Dixit autem Eudæmoni Epiphânius: Ecce, ô Philosophe, supra omnes eloquẽtia polles & diuitijs, suntq; apud te dij complures. Cur pueri ergo curam nõ geris, vt eius quoque sint sani oculi? De hoc risit Philosophus, dicens Epiphanio: Si sub cælo esset solus filius Eudæmonis, qui vnum haberet oculum, iure essem de eo solicitus. Epiphanius autem dixit Endæmoni: Quòd si solus, inquit, esset, ô Philosophe, quidnam agere posses ad eum curandum? Nihil aliud, inquit Eudæmon, nisi ratiocinari & dicere, nullum vnquàm

Cap. 19.

sic

sic fuisse affectum, vt est noster puer. Dixit Epiphanius Eudæmoni: Ne ea, quæ dicuntur, attendas perinde ac ridicula. (Deus enim est in medio amborum) adduc puerum, qui laborat, & vide gloriam Dei. Hæc cùm dixisset Epiphanius, & Eudæmonis puerũ manu tenuisset, & eius oculum, qui non videbat, ter signâsset, statim respexit. Cùm autem vidisset Eudæmon, quod fecerat Epiphanius, rogauit eum dicens: Si vobis placet, magister, volo ego quoque fieri Christianus. Epiphanius autem dixit Eudæmoni: Audi, ô Philosophe, de bono & misericordi Deo, cui credunt Christiani. Israëlem, qui aliquando seruiebat Pharaoni Regi Aegypti, liberauit, & eum eripuit, & per mare rubrum eum traduxit, tanquam per terram aridam, atque per solitudinem, & introduxit eum in terram fluentem lacte & melle: eumq; cùm aliquando non paruisset, & Dei fuisset immemor, per Prophetam sic adhortatus est, dicens: Populе mi, quid feci tibi, aut qua in re tibi fui molestus? responde mihi. Quamobrem, ô docte Eudæmon, paratus est Deus eos, qui bono modo accedunt, excipere: & si quis fecerit peccata quàm plurima, illa ei remittentur. Vade ergo, ô erudite Eudæmon, & ingredere ciuitatem, & ne te pudeat accedere ad Episcopum. Christus enim amat humilitatem. Quocircà ad nos quoque venit in magna humilitate.

Signo crucis sanat cæcum pueru.

Mich. 6.

Cap. 30. Eudæmon philosophus credit.

Audiuit autem Eudæmon verba Epiphanij, & ingressus est in ciuitatem, & procidit ad pedes Episcopi, & factus est Christianus. Fuitque Epiphanius magni nominis in tota Aegypto. Quærebant enim Episcopi eum tenere, & facere Episcopum: Etiam à quodam ducebatur Epiphanius. Id ille animaduertens, dixit mihi: Agedùm fili, reuertamur in patriam. Et rursus in nostram sumus profecti regionem, & ingressi sumus in monasteriũ magni Hilarionis. Recesserat autẽ magnus Hilarion è monasterio propter magnam, quæ ei exhibebatur, molestiam. Cumque in Cypriorum nauigâsset regionem, versabatur in ijs locis, quæ sunt circa Paphum. Cùm autem fratres vidissent Epiphanium, magno sunt affecti gaudio. Lugebant enim propter magnum Hilarionem. Fuimus verò quadraginta dies in monasterio. Inde egressi fuimus in nostrũ Spanydrion. Cùm autem vidissent & Præfectus Edesinus, & fratres Epiphanium, magnam accepêre lætitiam. Tres verò dies fuimus illic in hospitio ego & ipse. Quarto autem dixit mihi: Fili, accipe cellam, & in ea quietem age: & sic feci, & quietem agebamus in monasterio. Hospitis autem locum obtinebat Epiphanius.

De fame, quæ erat in Phœnicia.

Cap. 31.

Cùm verò in regione Phœnicum esset fames in illo anno, magna multitudo congregata est ad Epiphanium, quæ eum rogabat, dicens: Fer nobis opem, Pater, ne pereamus: & roga Deum, vt det nobis pluuiam super terram, & terra fructus producat. Dixit autem hominibus Epiphanius: Quid mihi, inquit, exhibetis molestiam? Sum enim homo peccator. Rursus eum rogabant, vt benignum & clementẽ Deum oraret. Is autem dixit eis: Dixi iam vobis me esse peccatorem. Ijs magis rogantibus, venit hora nona diei. Dixit autem Epiphanius Præfecto: Permitte, vt mensa apponatur his hominibus, comedantque & bibant, & lætentur, & rursus abeant. Apposuitque mensam. Et ingressus est in suam cellam. Ipsis autem comedentibus, Sol suum emittebat splendorem, vt in æstate: & repentè factæ sunt tenebræ, fulgura & tonitrua, & magnus imber cecidit in terram. Præ metu verò omnes ceciderunt à mensa. Non fuit autem locus in tota Phœnicia, qui non acceperit benedictionem. Mansitque pluuia tres dies continuos. Accedentes autem viri in domum Epiphanij, rogabant eum, vt sisteret pluuiam, quæ cadebat de cælo. Tunc dixit eis Epiphanius: Quid me esse existimatis, ô filij? Nam ego quoque homo sum, sicut vos. Scit autem beuefactor, quidnam vobis opùs sit. Vultisne vestram viam redire? Illi verò dicunt: Certè pater. Eo autem è cella egresso, omnes congregati eum circunsteterunt. Dixit autem rursus Præfecto: Apponatur eis mensa. Cumque consedissent, ab Epiphanio petebant, vt benediceret. Cùm autẽ dixisset Epiphanius, Benedictus Deus, statim à terra repressa est pluuia. Vidit verò Epiphanius magnam perturbationẽ, & rursus quæsijt recedere.

Impetrat pluuiam suis precibus Epiphanius

Sistit pluuiã

De fuga in Cyprum.

Cap. 32.

Cùm autem aliquando conuenissent Episcopi pro creando Episcopo, mentionẽ fecerunt Epiphanij. Erat enim quidam Monachus in medio Episcoporum, vir pius, ætate iuuenis, perfectus in temperantia ac moderatione, nomine Polybius. Is nouerat Epiphanium. Ei autem dixerunt Episcopi: Accipe equum, & vade in monasterium, & vide, an sit illic Epiphanius, & currẽs annuncia nobis. Nemini verò dixeris, & nec

ipsi quidem Epiphanio. Cùm autem Polybius venisset in monasterium, salutauit Epiphanium. Cui ille dixit: Cur, fili Polybi, huc venisti? Dicit Polybius: Ego, Pater, volo concurrere cũ veritate. Dixit Epiphanius: Accurristi, venistique huc, ô fili Polybi, missus à sanctis sacerdotibus ad speculandum: noli celare, ô fili, mala res est mendacium, dic veritatem. Deus est in medio: esto probus minister veritatis. Epiphanius enim venit de loco ad locum, gemẽs & tremens propter multa sua peccata. Sed agedùm, Polybi, mane hîc, & remitte iumentum, & sine sacerdotes quærere eos, qui digni sunt locis. Paruit Epiphanio Polybius: & cùm valere iussisset comitem, remisit equum ad Episcopos. Qui autem ducebat Epiphanium, eum duxit in regionem Cypriorum. Illa ergo nocte accepit me & Polybium, & egressi sumus proficiscentes Hierosolyma. Fuimusque illic tres dies. Dixit autem nobis Epiphanius: Agedùm, filij, eamus & accipiamus benedictionem à patre nostro magno Hilarione. Audio enim eum esse in Cypro. Qui autem ducebat, duxit illò Epiphanium. Vide modestiam sancti viri.

Cùm verò venissemus Cæsaream, inuenimus illic nauem Cypriam, & nauigantes Paphum, peruenimus ad magnum Hilarionem. Fuit autem magna in congressu lætitia, & illic mansimus duos dies. Magna verò rursus est exhibita Hilarioni molestia ab ijs, qui ad ipsum accedebant. Cùm autem Papho egredi statuisset Epiphanius, dixit Hilarion Epiphanio: Quò vadis, fili? Dixit Epiphanius: Ascalonem, Gazam & vlteriùs, etiam in solitudinem. Dixit ei Hilarion: Vade Salaminã, ô fili, & illic inuenies locum ad habitandum. Epiphanius autẽ nolebat audire verba Hilarionis. Rursus ergo dixit Hilarion: Oportet te eò ire, & illic habitare. Noli ergo aduersùs verba mea contendere, ne fortè in mari venias in periculũ. Valere itaque iusso Hilarione, cùm ad mare descendissemus, inuenimus duas naues: Vnam, quæ transmittebat Ascalonem: alteram verò, quæ nauigabat Salaminam. Cùm autem ascendissemus nauem, quæ erat itura Ascalonem, fuit in mari magna tempestas. Fuitque nauis in periculo, ne frangeretur à vi vndarum. Fuimusque in mari tres dies animo valde anxio. Quarto autem die superauit nauis fluctus, qui ingruebant, & in Salaminiorum nos egit ciuitatem. Naue verò egressi omnes, humi iacebant mortui ob vim fluctuum, magnamque afflictionem & inediam. Mansit autem in eo loco nauis, vt reficeretur. Erat enim à vi vndatum conuulsa. Cumque tres dies illic fuissemus, Dei gratia in pristinum sumus statum restituti. Rursusque volebat Epiphanius ex eo nos loco nauigare. Cap. 33. Hilarion in Cypro. Prædicit Epiphanio periculum.

De ordinatione eius in Episcopum.

Erant autem congregati omnes insulæ Episcopi ad ordinandũ eum, qui posset pascere gregem Christi. E vita enim humana excesserat illius loci Episcopus, ciuitatis, inquam, Salaminiorum. Iamque aliquot dies precabantur, & Deũ orabant, vt vellet eis reuelare, quisnam ad hoc futurus esset vtilis. Erat ex Episcopis quidam vir sanctus, qui fuerat ordinatus in miserabili quadam ciuitate, quæ vocabatur Cytria: distabat autem Salamina ad quintum lapidem. Eum dicebant fuisse quinquaginta annos in Episcopatu. Fuerat verò is quoque dignatus martyrio: & cùm multa passus fuisset propter Christum, absolutus fuit in confessione filij Dei. Eum dicebant fuisse captum cum Gelasio Episcopo ciuitatis Salaminiorum ad hoc, vt essent martyres. Erat autem ei nomen ab ortu Pappus, qui ipse quoque erat cum Episcopis. Eum Episcopi omnes habebant vt patrem, propter confessionem in Christo, & propter annos Episcopatûs. Porrò is habebat etiam Dei præscientiam. Ei reuelatum fuerat de Epiphanio, vt ordinaretur Salaminiorum ecclesiæ Episcopus. Erat autem tempus æstiuum, quod vuas maturas iam perurebat. Cùm ergo statuisset Epiphanius nauigare à ciuitate Salaminiorum, dixit mihi & Polybio: Eamus, filij, in forum, & emamus vuas. Cumque è naui in forum abijssemus, & venditorem conuenitemus, Epiphanius, acceptis duobus botris pulcherrimis, dixit venditori: Quid vis tibi dem pro his duobus botris? Epiphanio autem mos erat non contradicere. Cùm verò venditor dixisset precium vuarum, Epiphanius accepit pecuniã, vt solueret venditori. Tunc accedit sanctus Pappus, suffultus à duobus Diaconis. Erant autem tres quoque cum ipso Episcopi. Qui cùm appropinquâssent Epiphanio, Epiphanius botros habebat in manibus, & eorum precium. Dixerunt autẽ quidam ex adstantibus: Ecce hîc adsunt Episcopi. Incipiens autem Pappus, dixit Epiphanio: Dimitte, ô Abba, botros apud venditorẽ, & sequere nos in ecclesiam. Recordatus verò verbi diuini, quod dicit, & eloquitur: Lætatus sum in ijs, qui dixerunt mihi, In domum Domini eamus: secutus est in ecclesiam. Pappus autem dixit Epiphanio: Cap. 34. Pappus Episcopus grandæuus & confessor. Psal. 121.

Fac orationem, ô Pater. Quod dicebat Pappus Epiphanio, vt se significaret clericum. Pappo autẽ dixit Epiphanius: Ignosce mihi, Pater: Non sum enim in clero. Dixit Pappus Epiphanio: Vide, ô fili, ne neges coram tot sanctis patribus, & condemneris, vt qui abscondit talentum. Dixitque Epiphanius: Non, Pater, non sum clericus. Hæc autem cùm dixisset Epiphanius, Pappus dedit pacem.

Vnus verò ex Diaconis, capite appræhenso Epiphanio, eum vi duxit ad Pappum ad altare, adeò vt multi quoque alij conuenerint, vt eum seruarent ad altare. Eum itaque ordinat Diaconum: & rursus dat ei pacem, & ipsum ordinat Presbyterum. Rursusque fit cõsequentia, & eum ordinat Episcopũ. Post dimissionem autem ab ecclesia, ascendimus in Episcopatum. Dixit autem Pappus Epiphanio: Agè fili, adhortare patres, vt fruamur & lætemur tua paternitate. Cùm hoc grauiter ferret Epiphanius, & angeretur animo & fleret, dixit Pappus: Oportebat quidẽ nos tacere, ô fili Epiphani. Fio autem, cùm tu non quæsieris, insipiens. Nam cùm patres hîc essent cõgregati, Dei voluntate mihi dederunt hoc negocium ad significandum Episcopum. Ijque omnes mihi exhibebant negocium, dicentes mihi peccatori: Ora prompto & alacri animo, & tibi reuelabitur.

Epiphanius ordinatur Episcopus.

Reuelatio de Epiphanio.

Cap. 35.

Cùm ego autem me in hospitio inclusissem, & de eo Saluatorem rogarem, fulgur in cella resplendit: audiui verò vocem dicentem mihi peccatori? Pappe, Pappe, audi: Ego aũt dixi timore perterritus: Quid iubet Dominus meus? Dixit mihi benignè: Surge, accipe vnum ex Diaconis, & descende in forum. Ecce illic apud venditorem monachus emit vuas, qui duos secum habet monachos, & Elisæi caput illius habet effigiem. Eum ordina Episcopum. Sed ne ei renuncies, ne fortè effugiat. Est autẽ ei nomen Epiphanius. Factus sum insipiens, fili: ipse me coëgisti. Vide quid facias, & attende tibijpsi. Ego enim missus sum, & feci quod debui facere. Sum insons, & post hæc omnia videbis. Cùm hæc autem audijsset Epiphanius, cecidit in faciem, & adorauit Pappum, dicens: Ne irascaris, Pater. Sum enim homo, nec sufficio implendæ mensuræ sacerdotij. Cumque omnes adorâsset, inuitauit eos ad prandiũ. Et cùm prandissent, iuit vnusquisque in suam ecclesiam.

O sancta humilitas.

De debitore Romano.

Cap. 36.

Tribus autem pòst diebus vir quidam venerandus, nomine Eugnomon, à quodam clarissimo illius ciuitatis coniectus fuerat in custodiam pro summa centum nummorum. Nomen eius, qui ipsum coniecerat, erat Draco. Is cùm esset Romanus, nullũ habebat, qui eum liberaret à custodia. Cùm audijsset Epiphanius, & iisset ad Draconem, & eum rogaret, vt Eugnomonem Romanũ liberaret à custodia: Vade, Draco inquit, tu in hanc introducte ciuitatem, & affer centum nummos, quos tuus mihi debet amicus, & da mihi eos: & eum recipe. Erat autem hic Draco gentilis, & diues admodùm, sæuisque moribus. Epiphanius autem iuit in Episcopatum. Erantque centum nummi repositi in Episcopatu ad ministerium ecclesiæ. Ijs acceptis, iuit Epiphanius, & eos dedit Draconi, & liberauit hospitem. Quidam autem Diaconus nomine Charinus (multi in eum testimonium ferebant, quòd esset insolens) incitabat omnes clericos aduersùs Epiphanium, dicens: Agitè persequamur hunc hospitem, ne comedat quæcunque sunt ecclesiæ, & simus nos peccato obnoxij. Erat autem hic Charinus valdè diues, & quærebat persequi Epiphaniũ, vt ipse sederet in throno. Surrexerunque omnes clerici aduersùs Epiphanium, dicẽtes hæc verba Charini: Non satis est, ô Epiphani, quòd huc veneris, cùm non haberes indumentum, & acceperis ecclesiam, sed etiam tãquam hospes, dispergis res ecclesiæ? & quis hoc ferre poterit? Aut da centũ nummos, aut vade in tuam patriam. Iuit autem Romam Romanus, liberatus ab Epiphanio: & omnibus suis vẽditis, ei attulit pecunias. Quas cùm accepisset Epiphanius, distribuit ijs, qui opus habebant. Mansit verò Romanus cum Epiphanio vsque ad mortẽ suam. Accepit autem Epiphanius alios quoque centum nummos, & dedit Charino, dicens ei: Accipe centum nummos, quos dedi pro hospite. Is verò centum nummos accepit ab Epiphanio. Omnibus autem accersitis clericis, Charinus dixit eis: Agitè, accipite centũ nummos, quos dispersera Epiphanius: eos enim ab eo exegi. Clerici verò non comprobârunt malum animum Charini, sed ei dixerunt: Abi, eos redde ei, à quo accepisti. Ita is eos reddidit Epiphanio. Atque is quidẽ multa grauia & indigna fecit Epiphanio. Epiphanius autem nunquàm omninò meminit acceptæ à Charino iniuriæ.

Liberat debitorem è carcere.

Charinus Epiphanij insectator.

Cùm

Cùm aliquando quidem esset prandiū in Episcopatu, habebat Epiphanius omnes clericos in mensa. Mos autem erat Epiphanio nocte & die habere in manibus sancta Euangelia, & docere verbum diuinū. Cumque in mensa doceret prandentes Epiphanius, auis, quæ dicitur coruus, intensè vocem emisit. Dixit autem Charinus prandentibus: Quisnam ex vobis nouit, quid locutus sit coruus? Verbum autē diuinum exponebat Epiphanius. Eandem vocem rursus emittit coruus. Dixit autem rursus Charinus: Quis ex vobis nouit, q̄d dicat coruus? Epiphanius verò rursus omnes docebat in prandio. Porrò autem rursus quoque tertiam vocem emittit coruus. Dixitq; rursus Charinus ijs, qui erant in prandio: Dixi vobis, Quisnam vestrûm nouit, quid dicat coruus? Dixit quoque Charinus Epiphanio: Annuncia mihi, & eris omniū meorum dominus. Cui respondit Epiphanius: Dixit coruus, te non futurū ampliùs Diaconum. Post orationem autem tremor inuasit Charinum. Nec locutus est ampliùs, aut comedit, aut bibit: sed eum portantes eius pueri, tulerunt in domum suam, & posuerunt in lecto. Manè verò mortuus est in lecto suo. Habebat autem vxorem fidelissimam, nec erat eis filius. Ea obtulit omnia Epiphanio: Quam etiam fecit Diaconissam ecclesiæ. Laborauerat autem eius manus paralysi tempore decem annorum. Postquàm ergo eam tenuit Epiphanius, vt eam signaret, statim conualuit, & liberata fuit à doloribus. Ab illo ergo die, quo Charino sermonem locutus est Epiphanius, & vnà cum sermone ipse accepit sententiam à Domino, omnes clerici timore & tremore subiecti erant Epiphanio.

Cap. 17. — *Charini repentina mors.*

De Diacono ventilante.

Porrò autem hoc quoque seruabat Epiphanius. Tēpore oblationis nunquàm perficiebat oblationem, donec vidisset visionem. Consueueratque beatus præfari verba quædam, & ei statim reuelabatur. Cùm itaque aliquando ter dixisset sermonem, nulla ei se obtulit visio. Cùm is autē lugeret & oraret, vt sibi causa significaretur, primus obseruat Diaconum, qui à sinistris tenebat ventilabrū ministratorium. Quem cùm obseruaret, considerat Epiphanius in eius fronte apparere lepram. Nulli autē erat manifestum, diaconum eo morbo laborare. Epiphanius itaque manū extendit, & instrumentum leuauit ministratorium, ei benignè dicens: Vade, fili, in domum tuam, & ne modò sumas diuina mysteria. Ipse aūt statim egressus est, & iuit in domū suam. Datq; Epiphanius ventilabrum alij Diacono. Cumque diuina verba incepisset cum metu & lachrymis, vbi perfecit, statim vidit visionem. Post ecclesiæ autem dimissionē, accersito Diacono, ex eo sciscitatur causam. Cumq; is diceret, quòd illa nocte dormierat cū vxore: accersito toto ordine sacrato, eis benignè dixit Epiphanius: Quicūque, ô filij, clero digni estis habiti, soluite calceamenta vestra, vt nō in ijs ingrediamini, & vt colatis virum sanctum, qui in ecclesia prædicat & dicit: Et habentes vxores, tanquam non habentes. Exhinc ergo non ampliùs ordinabat Epiphanius eos, qui haberent vxorem, sed viros sanctos, qui vitam exercebant monasticam, & viduos viros probatos. Licebat enim verè videre ecclesiam, tanquam pulchram sponsam ornatam sacerdotio.

Cap. 18. — *Idē de Carpo scribit Dionys. Areopagita.* — 1. Cor. 7. — *Nota quales voluerit habere Diaconos.*

Polybij Episcopi de Epiphanio Episcopo.

Gloria Deo, qui nobis præbet vt viuamus, & glorificat eos, qui ipsum glorificant: quemadmodùm dicit verbū diuinum: Glorificantes me, glorificabo: & qui me spernit, spernetur. Accidit, vt Iohannes sanctus Pater laboraret morbo, quo etiam est mortuus. Cumque ægrotus iaceret in lecto, accersito mihi dixit: Fili Polybi. Ego verò ei dixi: Quid iubes, Pater? Dixit autem mihi: Quoniam prohibet Epiphanius, ne nos literatum monimentis mandemus, quæ Deus per ipsum peragit miracula, accipe has chartas. Nam in hodiernum vsque diem, quæ ipsum vidi facientem, conscripsi, eo insciente. Tu quoque, ô fili, quæ consequētur ab hodierno die, manda literis. Deus enim tibi annos adijciet, vt toto tempore vitæ permaneas apud Epiphanium. Sed vide, ne negligas. Nam ego quoque à Deo motus hæc conscripsi. Ego enim vado ea via, qua omnes, qui sunt super terram. Post hæc autem dixit Iohannes: Voca mihi sanctū patrem nostrum Epiphanium. Iuique, & vocaui ipsum. Eo autem ingresso, dixit Iohanni Epiphanius: Non curas, inquit, ô Pater, Deum precari pro misero peccatore Epiphanio? Dixit verò Iohannes Epiphanio: Fac orationem, ô Pater. est enim quod tecum loquar. Epiphanius itaque fecit orationem. Cùm nos autem dixissemus, Amen, dixit Iohannes Epiphanio: Accede propiùs ad me, Pater. Et accessit propiùs. Dixitque Iohannes Epiphanio: Impone manus tuas oculis meis. Et vale ei dixit Iohannes, & tradidit spiritum. In Iohannis autem collum cadens Epiphanius, fleuit, & eum est osculatus,

Cap. 19. — 1. Reg. 2. — *Noluit vir sanctus cōscribi res à se gestas.*

latus, & magno dolore affectus est Epiphanius propter mortem Iohannis.

De templi ædificatione.

Cap.40. Cùm autem Epiphanius aliquãdo cecidisset in faciem, vt Deum oraret, vt cum adiuuaret ad ædificandam domũ nomini eius, (erat enim prima ecclesia parua pro multitudine eorum, qui ingrediebantur) cùm pronus, inquam, iaceret in faciẽ Deũ orans, vox ad eum facta est: Epiphani, inquiens. Eam autem vocem sæpè erat solitus audire Epiphanius. Dixit itaque non conturbatus: Quid est, Deus mi? Rursusque dixit vox eadem: Incipe ædificare ædem. Epiphanius autem protinùs id non negligens, exijt, & fecit orationem, & totam loci consequentiam designauit, & adhibuit artifices. Aedis verò ædificationi præerãt sexaginta, & magna multitudo, quæ ei rei ministraret. Erant autem tunc in ciuitate gentiles viri diuites & pecunijs, & possessionibus.

De Dracone.

Cap.41. Erat autem quidam, qui vocabatur Draco, qui à plurimis dicebatur magnus Draco. Is habebat filium. Vocabatur verò ipse quoque Draco. Is in dextero latere laborabat graui * causone. Cumque pater eius multa consumpsisset in medicos, id ad sanitatem nihil ei profuerat. Magnus ergo ille Draco se malè gerebat in Epiphanium & verbis & factis. Epiphanius autem si quando eum videbat, primus salutabat. Cumque aliquando transiret Epiphanius per locum, vbi in sedibus sedebant omnes diuites, erat magnus quoque Draco, & eius filius ægrotus in eo loco. Cùm autem Epiphanium vidissent, eum irridebant. Cùm verò appropinquâsset Epiphanius, & eos salutâsset, manu tenuit ægrotum Dracoñẽ, sic dicens: Draco, tu quoque esto sanus. Et statim cum oratione Epiphanij factus est sanus. Draco autem, & qui viderunt, omnes obstupuerunt. Cùm autem vidisset Draco, quod fecerat Epiphanius, præ timore & tremore non potuit ampliùs, vt solebat, ire domum, ambulans suis pedibus, sed portatus. Fuitque positus supra lectum. Manè verò venit vxor Draconis, & rogat Epiphanium, vt veniens & emittens orationem, eum faciat surgere. Epiphanius itaque iuit in ædes Draconis. Cumq; ipse esset precatus, Draco surrexit protinùs. Qui accepit quinque millia nummorum, & eos obtulit Epiphanio. Dicit autem Epiphanius: Mihi, fili, vna sufficit tunicella super hoc corpusculũ, & panes vulgares cum potu aquæ. Cur mihi, inquit, onus imponis, cùm ego nolim grauari? Sed si velis gloriam consequi, vade, & mane in templo Dei, & præbe eos laborantibus. Sic autem fecit Draco. Rogauitque Epiphanium, & baptizauit ipsum, & vxorem eius, & filium.

*id est, ardore vel æstu.

Sanatur morbidus quidam.

Vide tenuẽ vestitum & pauperem victum sancti viri.

De puero mortuo.

Cap.42. Quidam autem alius, nomine Synesius, qui ipse quoque erat diues, sed gentilis, habebat filium vnigenam, tredecim annos natum. Eum morbus inuasit, & collum eius circundedit, & cum suffocauit, & est mortuus. Eratque magnus luctus & planctus in domo eius. Quidam verò Hermeas nomine, Christianus, dixit matri pueri: Domina, vtinam adesset magnus Epiphanius: Is puerum suscitaret. Ea autem credens, statim Hermeam misit ad Epiphanium. Erat enim Hermeas ei familiaris. Cumque venisset Hermeas, dixit Epiphanio: Domine mi, dominus meus Synesius misit me ad te, vt te ducam in domum suam, & roges Deũ pro filio eius, qui est mortuus, vt resurgat. Tunc me accepit Epiphanius, & iuimus in domum Synesij. Cumque domum esset ingressus Epiphanius, cecidit humi vxor Synesij, hæc verba dicens Epiphanio: Venisti huc, qui es magnus medicus Christianorum. videamus artem tuam in filium, & accipiamus curati experientiam: & sic ad tuum Christum accedamus. Cùm hæc dixisset mulier, dixit ei Epiphanius: Si credideris Crucifixo, videbis filium tuum ambulantem. Dixit autem muliercula: Sed nihil aliud cogito in animo, nisi mentem adhibere Crucifixo. Cùm itaque Epiphanius ad lectum accessisset, & collum pueri contrectâsset, & eius ceruicem fricâsset, dixit ei vultu hilari: Eustorgi, Eustorgi. Is autem protinùs aperuit oculos, & sedit super lectum: & admiratione perculsi sunt, qui erant in domo. Cùm verò vidisset mater Eustorgij id, quod factum fuerat per Epiphanium in puero, accepit tria millia nummùm & obtulit Epiphanio. Dixit autem ei Epiphanius: Eis ego non vtor, ô mulier ingenua: sed maritus tuus eos accipiet, & ibit ad domum eius, qui tuum excitauit filium, & dabit ijs, qui laborant. Sic autem fecit Synesius. Fuitque illuminatus ipse, & vxor eius, & filius, quem mortuum suscitârat Epiphanius.

Vocatur magnus medicus Christianorum.

Excitat puerũ mortuũ

De ordinatione Polybij.

Cùm

Cùm aliquando essemus in æde,& nullus esset alius,dixit mihi Epiphanius: Fili Polybi, quoniam opùs habet ecclesia Presbytero in locum patris nostri Iohannis,volo, ô fili,vt sis in illius ordine.Cùm ego autem ea,quæ dicebantur,ægrè ferrẽ, & verbis plurimis recusatem,venit tempus ecclesiæ, vt diuinum faceremus officium. Ingredientibus verò nobis omnibus cum Epiphanio in ecclesiã,in animo habui aufugere,Presbyteri onus graue esse existimans. Quando autem peruenimus ad suggestũ, Epiphanius me manu tenens, dixit mihi: Manc in hoc loco vsque ad tempus. Admirati sunt, qui hunc sermonem andiêrunt. Ego certè non potui ampliùs ex eo loco pedem leuare: sed eram veluti ferreis clauis confixus.Quando autem fuit completa tota consequentia, tunc misit vnum ex Diaconis,& me duxit ad altare, & ordinauit presbyterũ. Post ecclesiæ verò dimissionem, præ metu cecidi in lectum, & valdè in grabbato comprimebar, donec Epiphanius ingressus est,& orauit: & statim surrexi. Cap.45. Vide morẽ celebrandi officium in ecclesia. Sanatur Polybius.

De Iohanne Episcopo Hierosolymitano.

Aliquando autem venit quidam Diaconus Hierosolymis, & renunciauit Epiphanio de Iohanne Episcopo Hierosolymitano,quòd esset auarus,& includeret pecunias, & non suppeditaret indigentibus. Habitauerat autẽ hic Iohannes in monasterio magni Hilarionis: quo factum est,vt vnà quoque cnm eo habitârit Epiphanius.Epiphanius itaque scripsit epistolam ad Iohannem de misericordia in eos, qui indigent. Iohannes autem epistolæ nullam habuit rationem. Non ita multo pòst tempore dixit mihi Epiphanins: Agè fili, eamus Hierusalem, & cùm adorauerimus, reuertemur. Cùm Cypro autem soluissemus, nauigauimus Cæsaream Philippi, & illinc ascendimus Hierusalem. Cumque ingressi essemus & orâssemus, ascendimus in Episcopatum. Viditqne Iohannes Epiphanium, & magno fuit affectus gaudio. Iohanni autem dixit Epiphanius: Da mihi,Pater,domum ad manendum.Deditque nobis domum pulcherrimam. Quotidiè autem vocabat Iohannes Epiphanium ad mensam, sumptuososque cibos & potus nobis in mensam ferebat, multumque argenti commutando afferebat in mensam: quo fiebat, vt pauperes non essent participes. Aliquando verò dixit Iohanni Epiphanius:Da mihi,ô Pater Iohannes,argentum ad vsum meum:Sunt mihi alendi viri Cyprij: eis exhibebo magnificam tui argenti speciem. Præbe,seruo tuo,quæ sunt pulcherrima in domo tua ad tuam gloriam,& de tuis factis gloriabor,vt qui sim perpetuò monstrandus digito. Meminetis tantùm eorũ, quæ dantur: & quod oportet,posteà tibi reddetur. Iohannes autem produxit multum argenti in conspectum Epiphanij. Qui dixit ei: Habésne aliquid aliud argenti repositum,ô Pater? Dixit autem Iohannes Epiphanio: Hoc vtique ad tuum vsum tibi sufficiet,ô Pater. Dixitque Iohanni Epiphanius: Adduc illnd quoque,Pater,vt magnificè accipiantur. Cùm is autem aliud quoque attulisset, dixit Iohanni Epiphanius: Da mihi, quæ ingenuis pulchram præbent speciem. Dixit ei Iohannes: Accipe quæcunque sunt tuis hominibus delectationi, & eis vtere in prandio. Cap.44. Vide quam veneratione sanctis locis patres sancti adhibebant.

Accepit itaque Epiphanius argenti pondus circiter librarum mille quingentarum, & iuimus in domum, quæ data nobis fuerat à Iohanne ad manẽdum. Erat autem quidam argentarius,nomine Asterius.Is Roma venerat Hierusalem negocij obeundi gratia. Eum cùm accersiuisset Epiphanius, & ei ostendisset argentum, cum eo conuenit, & pactum inijt, vendiditque, auro ab eo accepto, quod nocte & die distribuit egentibus. Interiectis autem aliquot diebus,dixit Iohannes Epiphanio: Redde mihi meum argentum,quod tibi ad vsum commodaui. Dixit Iohanni Epiphanius: Patientiam in me habe,ô Pater. Sunt enim adhuc,quos alam,& omnia reddam. Cùm ergo dies aliquot rursus intercessissent, dixit Iohannes Epiphanio, cùm essemus in templo, vbi repositum est lignum salutare: Iam dixi tibi, Redde mihi argentum, quod tibi accommodaui. Epiphanius autem leniter & placidè dixit Iohanni: Dixi tibi, Pater, me esse redditurum. Iohannes verò ira plenus, appræhendit & tenuit diploidem Epiphanij, ipsum in ea constringens,eique dixit: Non exibis,non sedebis,nõ ages in pace, donec reddideris argentum, impostor Epiphani: Da argentum, quod à me accepisti commodatò: ecclesiæ redde, quæ sunt ecclesiæ. Epiphanius verò post hæc omnia conturbatus non fuit: sed erat idem in eo statu. Mansit autem Iohannes spatio duarum horarum tenens & iniuria afficiens Epiphanium. Quotquot verò adeiant, tristitia sunt affecti, eò quòd adessent, & audirent aspera verba Iohannis. Epiphanius autem nihil commotus, expuit in eius faciem, & statim fuit excæcatus: ceciditque metus super Cap.45. Lignum salutare S. Crucis.

omnes,qui aderant. Iohannes verò pronus cecidit ad pedes Epiphanij,orans,vt visum reciperet. Eo autem dicente: Vade,& crucem adora venerandam, eaque id tibi præbebit,perseuerabat ipse rogans Epiphaniũ. Epiphanius verò cùm eum docuisset, manum ei imposuit,& apertus fuit dexter eius oculus. Orauit autem Iohannes etiam pro sinistro. Dixitque Epiphanius Iohanni: Non est meum,ô fili. Deus enim occlusit,Deus aperuit: Fecit,vt voluit,vt simus modesti. Iohannes autem castigatus & conuictus à viro iusto,fuit sanctus in omnibus.

De duobus illusoribus.

Cap.46. Nobis verò aliquando exeuntibus è ciuitate,vt nauigaremus in Cyprum,erant duo illusores in eo loco. Cùm autem per locum transiret Epiphanius,ei dixit vnus ex duobus: Sancte pater, vise mortuum, & super eum inijce tegumentum. Cùm hæc ergo audijsset Epiphanius, stetit ad Orientem, pro mortuo offerens orationem. Cumque se suo exuisset indumento, proiecit ad induendum mortuum. Iter autem faciẽte Epiphanio,is,qui ea verba dixerat, dixit ei,qui se mortuum simulabat: Surge,præterijt vir rudis & indoctus. Cùm is autem non responderet, rursus eum vocabat. Postquàm verò animaduertit eum esse mortuum, dicit apud se: Curram, & hospiti meam dicam culpam,vt eum excitet. Qui nos assecutus, in terram cecidit, rogans Epiphanium, & ei dicens verba huiusmodi: Rogo,& supplico tuæ paternitati: Fer opem,& parce nostræ insipientiæ. Quando enim te sum allocutus,dicens: Indue mortuum,eius consensu sum locutus: cumque tu non longè prætetijsses, allocutus sum meum amicum, & in eo non erat vox,nec auditus. Sed agè,inquit, Pater, suscita mortuum, & quam à te accepimus tunicam,eam accipe. Dixit autẽ Epiphanius ei,qui loquebatur: Vade,fili, & sepeli eum. Primùm enim est mortuus,& tunc ipse petijsti indumentũ. Cùm autem rursus venissemus Cæsaream,in Cyprum nauigauimus. Fratres verò nos cum magno gaudio exceperunt.

Punitur fraudulenta simulatio.

De Isaac legisperito.

Cap.47. Iudæus credit. * Erat autem quidam legisperitus Iudæus, Isaac nomine, vir pius, & qui accuratè legem seruabat Mosaicam. Is cùm sectatus esset Epiphanium, & catechesi fuisset institutus,est ab eo illuminatus. Eramus autem tres domi manentes.

De filia Theodosij Imperatoris.

Cap.48. * Aliquando verò cùm soror Archadij & Honorij Imperatorum ægrotaret,esset autem Romæ,audijt de Epiphanio,quòd Deus per eum sanaret ægrotos. Ea ergo misit ** in Cyprum, qui Romam adducerent Epiphanium. Qui autem missi fuerant, cùm in Cyprum peruenissent, ostenderunt literas Epiphanio. Erat verò quidam vir diues, linguæ admodùm impeditæ, nomine Faustinianus. Is exceperat viros missos ad Epiphanium,qui aduersabatur admodùm illi. His autem dicebat Faustinianus: Quid huic prædoni,tanquam Deo,adhibetis animum? frigida enim verba loquitur,& nihil aliud; est autem pessimis moribus. Quodam verò die cùm adesset Epiphanius,essentque opifices operantes in ecclesia,erant etiam illic viri, qui missi fuerant, prope Epiphanium. Erat autẽ Faustinianus quoq; stans in eo loco. Cùm ex alto ergo cecidisset vnus ex ædificatoribus, & descendisset supra caput Faustiniani, qui ceciderat quidem, nihil mali est passus: Faustinianus verò in faciem cecidit,& mansit mortuus. Epiphanius autem appropinquans Faustiniano,eum tenuit manu,dicens: Surge,fili,in nomine Domini; Vade sanus in domum tuam. Statim autem surrexit,& iuit in domum suam. Cùm autem audiuisset vxor eius, quod factum fuerat, accepit mille nummos, & obtulit Epiphanio. Qui ei dixit: Vade,filia,da eos ijs, qui laborant in ecclesia, & habebis thesaurum apud altissimum. Sic autem fecit mulier.

Faustinianus Epiphanij obtrectator.

Subitò moritur.

Cap.49. Qui verò missi fuerant ab Imperatoribus,vrgebant Epiphanium, vt nauigaret Romam. Erat autem quidam ex oratoribus clericus,Philo nomine,vir sanctus. Opus autem erat,in ciuitate Carpasij in sede collocare Episcopum. Eratque is Diaconus. Hunc ergo ex Dei reuelatione Episcopum ordinat Epiphanius in sede ciuitatis & ecclesiæ Carpasij. Cùm ergo esset Romam profecturus Epiphanius, accersit priùs dictum Philonem Episcopum,datque ei authoritatem ecclesiæ Constantiæ,vt si fuerit opùs clericis,ipse ordinaret. Accepit autem Epiphanius me, & Isaac, & Romam nauigauimus. Erat verò magnus luctus & planctus in aula regia. Cùm enim soror Imperatorum Archadij & Honorij laboraret in manu dextera, multa fecerãt medici,nec ei quicquam profue-

Huius Philonis extãt commentaria in Canticum canticorum.

profuerant. Morbus aut iam decæterò depascebat eius carnes. Præ multa verò afflictione instabant Imperatoribus, Archadio, inquam, & Honorio, vt permitterent medico ei dare venenũ, vt breuiter vitam finiret. Qui ergo nos Romã deduxerant, ingressi sunt, & renunciârunt Imperatoribus. Ipsi autem iubent, vt ingrediatur Epiphanius. Nobis verò in aulam regiam intrantibus, omnes qui aderant, salutârunt Epiphanium. Qui perinde ac si non tales conueniret homines, intrepidè ingressus est in aulam regiam, & appropinquauit Imperatoribus. Erat autem eorum soror in lecto recubans.

Cùm verò Imperatores vidissent Epiphanium, & protinùs è sedibus ei assurrexissent, dixit Epiphanius Imperatoribus: Hunc honorem, inquit, ô filij, date benefactori Deo, & videbitis sororem vestram in optima sanitate. Ne confidatis, filij, in maiestate, & conseruabimini à Domino. Quoniam autem propter verba Epiphanij dubitabant & conturbabantur Imperatores, dixit illis Epiphanius: Quid dubitatis, filij, de ijs, quæ dico? Videbitis Dei gratiam per ea, quæ dicuntur. Cùm autem Epiphanius appropinquâsset lecto, in quo iacebat soror Imperatorum, dixit ei vultu leni & placido: Ne de morbo dubites, ô filia: spera in Deum viuum, & hac hora videbis sanitatem. Crede filio Dei, qui fuit crucifixus, & statim ambulabis. Cessabit, inquit, ô filia, dolor tui corpusculi. Redde gloriam Deo, qui dat gratiam: eum habe perpetuò in memoria, & erit tibi murus omni tempore. Cùm hæc diceret Epiphanius, tenuit manum mulierculæ, & eam ter signauit, & ilicò leuata est doloribus. Cùm autem vidissent Imperatores, quod fecerat Epiphanius, inclinatum est cor eorum, vt ipsum diligerent, audirentque & crederent ijs omnibus, quæ ab ipso dicebantur. Rogâruntque Epiphanium, vt Romæ cum eis versaretur, & esset eis in patrem. Epiphanius autem totum diem Imperatores docebat assiduè. Cap. 50. Nota, Ter signauit eã, & leuata est ilicò doloribus.

De consobrino Imperatorum.

Aliquando cùm filium haberet soror eorum, quæ laborârat, & curata fuerat ab Epiphanio, accidit vt cùm is ægrotâsset, mortuus in lecto manserit. Fuitque magnus luctus in aula Imperatorum. Epiphanio autem dixerunt Imperatores: Ora, Pater, pro infante, vt eum reddas sanum matri. Dixit Epiphanius: Creditis, filij, me hoc posse facere? Dixerunt autem Imperatores: Credimus, quòd sicut matris eius morbum fugâsti, ita etiam infantem ei viuum præbebis. Dixit verò Epiphanius Imperatoribus: Si surrexerit filius sororis vestræ, credetisne, & baptizabimini in nomine Crucifixi? Dixerunt Imperatores Epiphanio: Si suscitâueris infantem, nos credemus, & baptizabimur. Accedens autem Epiphanius ad lectum, in quo infans iacebat mortuus, cùm totum eius corpus contrectâsset, & eum orâsset, qui mortificat & viuificat, dixit puero: In nomine Domini nostri Iesu Christi crucifixi surge. & statim puer sedit in lecto. Cùm autem vidissent Imperatores, quòd Epiphanius per orationem suscitârat puerum, rogârunt Epiphanium, vt illuminarentur. Tunc dixit Epiphanius Imperatoribus: Ecce pietatem vestram in omnibus suscipio. Deus est enim, qui vos ad hoc excitat. Sed hoc non possum facere iniussu Episcopi Romanæ Ecclesiæ, ne nobis irâscatur. Accersunt itaque Imperatores Episcopum, & ei omnia exposuerunt. Episcopus autem magno fuit affectus gaudio, cùm hæc audijsset ab Imperatoribus, & permisit Epiphanio, vt baptizaret & Imperatores, & eorum sororem, & filium eius, quem suscitauit Epiphanius, cùm esset mortuus. Cap. 51. Ad vitã reuocat consobrinum Imperatorum.

Cùm ingressi autem essent in baptisterium, vt illuminarentur ab Epiphanio, eis omni exhibito ministerio, ingressus est primus Archadius: qui quidem ante se habuit tres viros vestes gestantes candidas, & tenentes Epiphanium, vnum quidem à dextris, & vnum à sinistris, & alterum ponè. Is autem magno timore est affectus. Cognouitque Epiphanius ex vultu Archadij, quòd viderat visionem, & dixit Imperatori: Attende tibi, ô fili, & tace. Solebat enim Epiphanius neminem mittere in piscinam, donec aqua turbaretur. Postquàm verò fuit illuminatus Archadius, illuminatus fuit etiam Honorius, & eandem quoq; vidit visionem. Similiter etiam filius sororis eorum. Iussu autem Epiphanij, suscepi ego Archadium ex baptismate: Isaac verò Honorium, & quidam Eunuchus Christianus & pius, filium sororis eorum. Ipsam verò sororem Proclisia, quæ erat vxor vnius ex patricijs. Postquàm autem ij fuerunt illuminati, septẽ dies ibi peregit Epiphanius post illuminationẽ, eos docens de baptismate. Postquàm verò eos subleuauit in ijs, quæ pertinent ad illuminationem, Imperatoribus dixit Epiphanius: Manete deinceps, ô filij, bono animo. Lupus enim ad vos non accedet. Abijt luctus, & dolor, & gemitus. Expectate resurrectionem, & nolite affici tristitia ob eos, qui ex Cap. 52. Non est recens inuentum, suscipere in baptismate alienos filios.

hac vita excedunt: Christumq́; habentes, Christum induimini. Puer enim, qui fuit aliquando mortuus, est resurrecturus, & accepta gratia iturus ad Saluatorem. Videbitis Angelos eum in magna gloria consolari. Manè ergo, cùm esset Epiphanius docens in aula Imperatorum, oritur quidam suauis odor in medio omnium. Dixit autem Epiphanius Imperatoribus: Surgite, orate filij lucis. Iacebat autem puer in lecto. Cùm autem Epiphanius fecisset orationem, audierunt omnes, qui erant in aula regia, veluti multitudinem quandam dicentem, Amen: & puer statim tradidit spiritum. Mansimus verò vnum annum Romæ. Multa autem alia quoque Romæ fecit Epiphanius. Postquàm verò decreuit nauigare in Cyprum, Imperatores dixerunt Epiphanio: Accipe, Pater, id quod est vsui ecclesiæ, vt præbeas indigentibus. Dixit autem Epiphanius Imperatoribus: Vos, filij, facitis id, quod à vobis postulatur: & gaudeo de vestro incremento. Quid verò mihi onus præbetis? Suppeditat mihi Deus, qui omnes alit in hac vita. Obtulerunt ergo Imperatores multum auri, sed nihil accepit Epiphanius, præter paucos panes, vt nos omnes ijs vesceremur. Roma autem profecti, peruenimus in Cyprum quadraginta diebus, & nos susceperunt fratres cum magno gaudio.

De fame.

Cap. 51. Nota preces sancti viri ad reliquias martyrum.

Mos autem erat Epiphanio noctu ingredi in cœmeteria, vbi sitæ sunt reliquiæ sanctorum martyrum, & rogare Deum pro vnoquoque eorum, qui affligebantur. Et quomodò bonus amicus bonum amicum rogans, non fraudatur eo, quod petit: ita si quando is à Deo aliquid petijsset, præbuit ei omnes petitiones. Aliquãdo quidem cùm esset magna fames, & panis non afferretur in forum, erat quidam Faustinianus immisericors, qui multas habebat domos clausas, plenas hordeo & frumento. Is accipiens aurum, dabat volenti. Dabat autem pro nummo tres mensuras, qui vocantur modij. Erantque magnæ angustiæ in ciuitate. Dixit ergo Epiphanius Faustiniano: Da mihi, ô optime, frumentum ad alendos homines, & à me accipies horũ omnium debitũ. Immisericors autem & barbarus & sceleratus Faustinianus hæc verba dixit Epiphanio: Roga Iesum, quem colis, & præbebit tibi frumentum ad alendos tuos amicos. Epiphanius itaque vna nocte ingressus est cœmeteria sanctorũ martyrum, & rogauit Deum, vt daret frumentum ijs, qui erant redacti in angustias. Erat autem templũ obsignatum, quod vocabatur Tutela Iouis. Huic templo si quando quis ex hominibus appropinquâsset, à multis ferebatur, quòd à morte statim arriperetur. Cùm ergo Epiphanius Deum oraret pro ijs, qui affligebãtur, ad eum vox facta est, Epiphani, inquiens. Epiphanius verò nihil conturbatus: Quis es, inquit, Domine? & dixit ei: Vade in templum, quod vocatur Tutela Iouis, & soluentur signacula portarum, & inuenies multum auri. Cùm tu id accepetis, eme frumentum & hordeum Faustiniani, & da alimentum egentibus. Epiphanius autem iuit protinùs in templum, & cùm fuit prope ingressum templi, statim ceciderunt signacula, & portæ apertæ sunt. Ingressus verò Epiphanius, inuenit multum auri. Cùm ex eo ergo accepisset, dedit Faustiniano, & dixit: Accipe pecuniam, & da mihi frumentum. Epiphanius autem id præbuit indigentibus. Non defecerunt ergo pecuniæ, donec Epiphanius emit omnia, quæ habebat Faustinianus ad alimentum. Impleuit autem Epiphanius multas domos frumento & hordeo, quod emerat à Faustiniano.

Cap. 54.

Defecerunt autem escæ in domo Faustiniani, & inter omnes homines lautæ erant epulæ, & magnæ angustiæ in domo Faustiniani. Malus verò, & violentus, & immisericors Faustinianus, probrũ efferatus, cibos domui suæ petere ab Epiphanio, cùm sex haberet propria nauigia, alia quoq; quinq; conduxit: & cùm dedisset pecunias Longino, totius familiæ suæ fidelissimo, misit eum ad emendum frumentum. Illi autem cùm nauigâssent in Calabriam, & frumentum illic emissent, post tres menses adnauigant id habentes. Centum verò stadijs longè à Constantia, ex aduerso eius, quod dicitur Dianeuterium, oritur in mari maxima tempestas, & venerunt in periculum naues Faustiniani, quæ afferebant frumentum, totumque frumentum mare ad litus impulit. Cùm hæc autem audijsset Faustinianus, & statim ad mare accessisset, & oculis vidisset, quæ facta fuerant, sepulcrũ habens os suum apertum, statim cœpit sceleratus blasphemare in altissimum, & probris appetere Epiphanium, dicens verba huiusmodi: Hic magus & prædo non solùm in terra malefacit domui meæ omni tempore, sed etiam in mare mittens dæmones, prohibet, ne ingrediatur id, quod est vsui familiæ meæ. O quis ventus emisit hũc prædonem? Cumque hæc dixisset, & plura his, iuit in domum suam minitans Epiphanio. Omnes autem, qui erant congregati in ciuitate, viri & mulieres, vnà

Vltio diuina in crudelem Faustinianum.

cum

cum suis liberis, colligebant frumentum, & ferebant in domos suas, congregantes sumptum, alius quidem vnius anni, alius verò duorum annorum. Habebat verò Faustinianus vxorem, quę faciebat bona opera. Ipsa ergo, insciente Faustiniano, misit bis mille nūmos Epiphanio, vt domui eius præberet alimenta. Dixit autem mulieri Epiphanius: Tene pecuniam in domo tua, & accipe esculenta, quibus indiges: & quando terra produxerit, tunc reddes, quę acceperis. Sic autem fecit vxor Faustiniani.

De ecdici Sabini iudicio.

Erat in Episcopatu quidam Diaconus nomine Sabinus, cuius studium erat pulchrè scribere. Is erat moderatus, & rectà vita præditus. Eramus autem in Episcopatu omnes monachi octoginta. Is verò Sabinus excellebat inter omnes. Eum constituit Epiphanius primum ecdicum, hoc est, defensorem ecclesiæ. Cùm verò aliquando duo homines apud Sabinum iudicio contenderent, vnus diues, & vnus pauper: volebat Sabinus habere rationē pauperis, quamuis causa diuitis iustior esset, quàm causa pauperis. Cùm itaque in medium venisset Epiphanius, Sabino placido vultu dixit: Vade, fili, & scribe rectè: & memento verborum diuinorum, & sis perfectus in iudicio, & audies benefactorem loquentem & dicentem: Noli misereri pauperis in iudicio, & ne respicias personam potentis. Ab eo itaque tempore omnibus, qui veniebant, iudicium reddebat Epiphanius. A matutina enim vsque ad horam nonam audiebat eos, qui disceptabant. Ab hora verò nona vsque ad tempus matutinum, à nullo videbatur ampliùs.

Cap. 55. Monachi 80. in Episcopatu. Exod. 23 Leuit. 19.

De ijs, quæ facta sunt in Epiphanij sede, insidijs.

Erat autem ex fratribus, qui erant in Episcopatu, quidam Ruffinus nomine, cuius ars erat rectè scribere, vultu impudens. Vnà cum eo insurgebat Faustinianus, & quotidiè multis contumelijs afficiebat Epiphanium. Epiphanius verò cum summa mansuetudine eius reprimebat audaciam. Suggestione autem Faustiniani, & dæmonis, qui eis opem ferebat, is quæsiuit interficere Epiphanium, cùm Faustinianus hæc verba contulisset cum monacho, & ei diceret cacodæmon: Si occidas prædonem, sedebis supra thronum. Hic autem tam audax, & tam insolens, erat secundus Diaconus ecclesiæ: ad quem pertinebat ornare thronum Episcopi. Cùm verò gladium acutum accepisset sceleratus, posuit eum tectum in eo loco, vbi sedetur supra thronum, & supra eum vestes stragulas. Cùm igitur Epiphanius ad sedem ascenderet, dixit ei, qui fecerat insidias: Tolle, fili, sedis tegumentum. Cùm is autem non pareret verbis Epiphanij, accepit Epiphanius tegumentū, quod tegebat gladium. Gladius verò cecidit in pedes Ruffini, cacodæmonis potiùs, quàm Diaconi, & infixus est eius pedi dextero. Dixitque Epiphanius Ruffino: Cessa deinceps, ô fili, ab insolentia, ne venias in periculum.

Cap. 56. Ruffi[nus] nec[e]... litur ... phanio.

De paralysi Theodosij Imperatoris.

Vrgebant autem Epiphanium, vt veniret in Regiam. Nam cùm Theodosius Imperator nescio qua occasione laboraret pedibus, infernè eum à genibus inuasit paralysis, iacuitque in lecto septem mensibus. Is ad Epiphanium misit in Cyprum, vt veniret in Regiam, & opem ferret sibi. Cùm ei autem occurrissent, qui missi fuerant ab Imperatore, vrgebant Epiphanium, vt exiret è terra Cypriorum. Ex qua cùm opùs esset illi nauigare, omnes fratres malebant mori, quàm priuari suo patre. Cùm ij autem, qui missi fuerant ab Imperatore, solicitarent Epiphanium, vt ascenderet in Regiam, dixit eis Epiphanius: Ite, ô filij, ad Imperatorem: ego enim post vos veniam. Cùm ij verò dicerent, Ne indigneris, ô Pater: sic enim iussit Imperator: nec possumus aliter facere, ne fortè veniamus in periculum, maximè cùm ægrotet, & tuum aduentū expectet, ô Pater. Vix persuasum est Epiphanio, vt cum eis nauigaret. Epiphanius itaque accersito religiosissimo Episcopo Philone, iussit eum curam gerere vsus Ecclesiastici. Congregati sunt autem omnes patres & fratres, & qui catechesi instituti fuerāt ab Epiphanio: quos omnes valere iussimus, & nauigauimus ad Regiam.

Cap. 57.

Nobis autem ingressis Constantinopolim, ipse ingrediebatur cū summa quiete & tranquillitate, quam ostendebat omnibus, quibus occurrebat. Erat igitur Theodosius Imperator mutus præ dolore, iacens in lecto. Postquàm autem accessit Epiphanius ad Imperatorem, dixit ei Epiphanius: Fili, crede Crucifixo, & habebis sanitatem. Habe sine intermissione Deum in voto tuo, & omne malum tuî non dominabitur. Miserere eorum, qui affliguntur, & Dominus tuî miserebitur. Esto tanquam Rex, qui honorat eum, qui dat ei potestatem, & ipse adijciet tibi maiorem gratiā. Cùm autem Epiphanius hæc dixisset Imperatori, & ei appropinquâsset, & tetigisset eius pedes, eumque ter signâsset,

Ter signat Imperatoris pedes, &

pellit paralysim. significasset, dixit ei: Fili, surge è lecto. Hæc cùm Imperator audijsset ab Epiphanio, surrexit è lecto supra pedes, nihil omninò habens mali. Dixit autem Imperator Epiphanio: Pater, mihi semper iubeto, & ego tua iussa exequar. Dixit Epiphanius: Habeas Dei verba in animo tuo, & non opus habebis Epiphanio. Cùm hæc autem, & his plura Imperatori dixisset Epiphanius, venit tempus prandij. Dixit ergo Epiphanius Imperatori: Vade, fili, ad mensam, & benedices benefactori. Erat autem Epiphanius lepidus & vrbanus, & habens sermonem conditum diuina gratia. Et quando in morbum quidem Romæ incidit filia Theodosij, tunc Archadius & Honorius fuerunt Romæ, & versati sunt cum ea longo tempore, quoniam illic erat viro coniuncta. Cùm verò audijsset Theodosius Romam venisse Epiphanium, & curasse eius filiam, & filio eius, qui erat mortuus, vitam reddidisse, Archadiumque & Honorium posteà illuminasse, magna est affectus lætitia. Quo factum est, vt deinceps ad eum scriberet, tanquam ad patrem. Porrò cùm nos essemus Constantinopoli, Roma venerunt Archadius & Honorius, & læti sunt, quòd inuenissent Epiphanium.

De fine Faustiniani.

Cap. 58. Iussu autem Imperatoris Faustinianum quidam adducunt in regiam, vt qui esset accusatus, quòd maledixisset Imperatori. Iussu ergo Imperatoris tenebatur in custodia. Quod cùm audijsset Epiphanius, venit in locum, in quo detinebatur Faustinianus. Dixit igitur Epiphanius Faustiniano: Licet tibi per nos loqui Imperatori, & liberaberis ab his angustijs. Dixit autem Faustinianus Epiphanio: Abi plane, & homines incautos decipe, nec hæc verba loquere Faustiniano. Venisti huc mihi verbis insultans, fugies deinde in Cyprum. Vade hinc in Phœniciam, & malos dies ages perpetuò. Postquàm hæc dixit in Epiphanium furens Faustinianus, accepit me Epiphanius, & iuimus in aulam Imperatoris, vt regem iuberemus valere, & iremus in Cyprũ. Imperatore verò rogante Epiphanium, vt aliquot dies versaretur in regia, dicens causam cur quæreret, rursus retinuit Epiphanium. Manè autem ingreditur quidam ex ijs, qui responsa referunt, in aulam regiam, dicens Faustinianum Cyprium vitam finijsse. Cùm hæc audijsset Epiphanius, luxit Faustinianum. Decreuit autem Imperator, vt deferrentur in aulam quæcunque erant Faustiniani, maximè quòd semen non reliquisset super terram. Dixit verò Epiphanius Imperatori: Vide, ô fili, ne pecces. Est enim vxor Faustiniani Deum ex corde colens. Crede verbis Epiphanij, & erit tibi gratia apud altissimum. Tunc tradidit Imperator authoritatem Epiphanio in omnibus rebus Faustiniani. Dixit autem Epiphanius Imperatori: Habeo Deum, ô fili, qui mihi præbet, quę sunt necessaria: sed hęc omnia ex illius mulieris sententia dabimus egentibus. Cùm hæc igitur Imperatori dixisset Epiphanius, Imperator dixit ei: Pete, pater, ea quibus indiges, & ea lubenter tibi dabo. Imperatori respondit Epiphanius: Perpetuò serua meos sermones, & me habe, fili, in animo tuo. Cùm hæc dixisset Epiphanius, vnà nobiscum ex aula egressus est Imperator, & rogauit Epiphanium, vt ei benediceret. Cumque orationem fecisset Epiphanius, benedixit Imperatori, & eum salutauit. Et reuersus est Imperator in pace in aulam suam: Nos verò spatio quinque dierum nauigauimus in Cyprum, & fratres cum magno nos gaudio exceperunt: Inuenimusque vxorem Faustiniani lugentem maritum suum. Consolatus est igitur eam Epiphanius in tota sua afflictione. Quæ paruit verbis Epiphanij, rogauitque illum, vt daret ei id, quod est in Christo signaculum, & baptizauit eam, & ordinauit eam Diaconissam ecclesiæ: & omnia eius bona ex sententia Epiphanij data sunt indigentibus.

Plane, id est, impostor.

Malè perit sancti viri æmulus.

Epiphanius benedicit Imperatori

De Aëtio episcopo Hæretico.

Cap. 59. Aliquando autem sermones contulit Epiphanius cum Aëtio, qui erat, vt aiunt, episcopus Valentinianorum. Erantque Constantiæ multi huius hæresis. Cùm igitur multis verbis contenderet Aëtius, & de altissimo multas diceret blasphemias, dixit ei Epiphanius: Accipe, ô impie Aëti, in ore tuo repagulum, & non loqueris verba insolentia. Cùm primùm hoc dixisset Epiphanius, Aëtio os fuit obstructum, & ab illo die non potuit ampliùs loqui. Cùm autem vidissent, qui erant eius sectæ, quòd per verbum ei os obstruxisset Epiphanius, proni omnes ceciderunt, & anathemate percusserunt suam religionem: & facti sunt Orthodoxi. Mansit verò Aëtius sex diebus non loquens, & septimo die vitam finijt. Erant autem aliæ quoque plurimæ hæreses in insula Cypriorum, hæ scilicet, Ophitarum, Sabellianorum, Nicolaitarum, Simonianorum & Carpocratianorum. De his scripsit Epiphanius epistolam ad Theodosium Imperato-

Impio hæretico obstructũ os.

peratorem, vt constitutione regia eos expelleret ex insula. Erãt enim inter eos viri diuites, quibus mandata fuerat cura rerũ publicarũ: & deprimebant Orthodoxos. Cùm autem accepisset Imperator literas ab Epiphanio, scripsit in hanc formam: Si quis patri Epiphanio Episcopo regionis Cypriorũ non paret per verba diuina, exeat ex insula, & habitet vbi velit. Si qui autem sunt amici, & filij pœnitentiæ, & confitentur cõmuni patri, quòd, cùm sint decepti, velint venire ad veritatẽ, maneant, vt doceantur à communi patre. Quod edictum cùm esset à militibus allatum & publicatum, multi ex eis crediderunt Epiphanio. Qui verò non crediderunt, statim eiecti sunt ex insula. Literæ Theodosij Imperatoris.

De Theophilo Alexãdrino & Iohãne Constãtinopolitano, qui dictus est Chrysostomus.

Erat autem Alexãdriæ quidam Episcopus nomine Theophilus. Is habuit magnam Epiphanij notitiam. Erant verò tres fratres Alexandriæ, filij Herculis, qui imperauerat in ea ciuitate. Mortuo verò patre eorum, tres ex consensu voluerunt esse monachi. Qui profecti in solitudinem, quietem agebant in silentio, & honesta vita erant præditi. Ij erant valdè noti Theophilo Alexandriæ episcopo. Quos ipse cum fraude induxit in ciuitatem, atque adeò effecit, vt ibi starent. Fecit autem ex ijs maiorem Episcopum in vna vrbe Aegypti. Alios verò fecit Diaconos & Oeconomos ecclesiæ. Cùm autem tempore trium annorum fuissent Oeconomi ecclesiæ, sensissentq; se esse mortuos, (quòd ad diuinam attinebat gratiam) ex consensu duo rogauerũt Theophilum, vt eos illuc dimitteret, vbi priùs habitabant. Theophilus verò eos triennio priuauit communione. Cumque multùm rogâssent, vt sibi permitteretur diuina sumere sacramenta, hoc non concessit Theophilus. Ij autem ascenderunt in regiam, & procidérunt ad pedes Iohannis. Iohannes verò cùm didicisset causam, scribit epistolã ad Theophilum, rogans eum, vt fratres dimitteret. Theophilus autem Iohanni roganti non paruit. Iterùm ergo scripsit Iohannes adhortationem Theophilo, & nec sic paruit. Iohannes itaque liberauit duos fratres à segregatione. Exorta est itaque discordia inter Iohannem & Theophilum. Cap. 60. Theophilus Alexandrinus perstringitur.

De agro Viduæ.

Fuit autem aliquando vir quidam senatorius, nomine Theognostus. Hic cùm esset Christianus, habuit assiduè timorem Dei ante oculos, & diligebatur ab Imperatore. Erat autem alius, qui ipse quoque erat ordinis senatorij, Dorotheus nomine, Arrianus. Is accusauit Theognostum, quòd Imperatorem affecisset contumelia: & produxit duos falsos testes, qui præsentem conuicerunt Theognostum, quòd contumelia affecisset Imperatorem. Imperator itaque Archadius iussit Theognostum relegari, & bona eius publicari. Vxori autem Theognosti mansit vnum suburbanum, ex quo habebat alimentum. Decessit Theognostus, cùm esset in exilio. Eudoxia autem aliquando egressa ad vindemiam, cùm prope eam esset possessio & vitis suburbani vxoris Theognosti, nescio quanam de causa, cùm egressa esset de vinea sua, ingressa est vineam vxoris Theognosti, & botrum excerpit. Dixerunt autem aliqui ex ijs, qui assistebant: Domina, secuisti botrum alienæ vineæ. Mos est Imperatoribus & Imperatricibus, si vel pedem intulerit in terram alienam, & si fructum acceperit ex aliquo ex ijs, quæ fructum ferunt, vt nullus alius in ea potestatem habeat, nisi Imperator. Cùm Theognosti autem vxor audijsset, quòd suus ager ab ea sit auulsus, id scripsit in pugillaribus, & misit ad Iohannem. Valdè enim amabatur Iohannes ab Imperatore & ab Imperatrice. Cùm hæc didicisset Iohannes, misit suum Archidiaconum, virum eruditum & recta vita præditum. Nomen autem eius vocabatur Eutychus. Ingressus autem Eutychus ad Imperatricem, cum ea disseruit iussu Iohannis. Dixit verò Imperatrix Eutycho: Hæc est lex regia: vbicunque autem velit in alia prouincia, dabo ei prædium. Egressus Eutychus, annunciauit Iohanni verba Imperatricis. Iuit autem Iohannes in aulam regiam, & dixit Imperatrici: Redde agrum viduæ. Dixit Iohanni Imperatrix: Pater, disce causam, & tunc intende crimen, quod me dicis cõmisisse in viduam. Dixit autem rursus Iohannes: Dixi tibi, redde vitẽ viduæ. Dixit Imperatrix Iohanni: Noli, pater Iohannes, noli sic coràm arguere Imperatores. Dixit Iohannes: Rursus dico tibi; Redde agrũ viduæ. Audiuisti, quanta notetur ignominia Iezabel propter vineam, & vsque in hodiernum diem in malũ digito ostendatur, propter vineã sancti viri? Cùm hæc autem ab Iohanne audijsset Imperatrix, iussit Iohannẽ eijci ex aula regia. Qui egressus, venit in ecclesiam. Dixit autem Iohannes Eutycho: Quando venerit Imperatrix in ecclesiam, accipe tecum, qui tibi seruiant, & sta in aditu, vbi solet ingredi in ecclesiam, & ne sinas Cap. 61. Vide zelum iustitiæ in beatissimo Chrysostomo. 3. Reg. 21.

cam

eam ingredi, dicens: Iohannes iussit, ne ingredereris in ecclesiam. Sic autem fecit Eutychus. Ab eo ergo tempore incitata est Imperatrix aduersus Iohannem, vt eum mitteret in exilium.

Cap. 62. Theophili machinationes contra Chrysost. Cùm autem audiuisset Theophilus, velle Imperatricem mittere Iohannem in exilium, hoc ipse quoque mirandum in modum est machinatus. Scripsit autem Theophilus ad Epiphanium fictas literas aduersus Iohannem, quòd sentiat Iohannes eadem, quæ Origenes. Mota igitur est Imperatrix ad eum mittendum in exilium. Epiphaniusque citò credidit Theophilo. Nesciebat enim, Theophilum esse Iohanni inimicum. Accidit verò, vt Epiphanius vellet etiam pro re alia nauigare ad vrbem regiam. Cùm autem de Iohanne audiuisset à Theophilo, multo magis studuit eò venire, sed non vt Iohanni malefaceret. Me igitur accepit & Isaac, & nauigauimus Constantinopolim. Porrò cùm nos venissemus in ciuitatem, erat de Iohanne magna perturbatio, quoniam multùm amabatur à ciuibus. Erant autem quædam monasteria & martyria, quæ, quia accipiebant annonas ab Imperatrice, Iohannem minimè accipiebant. Nobis autem ingressis in vnum ex illis monasterijs, coëgerunt Epiphaniũ, vt ordinaret (quoniam ita opùs erat) eum, qui præesset responsis ecclesiæ: quod etiam fecit. Audiuit autem Iohannes, & valdè succensuit Epiphanio, & scripsit epistolam ad Epiphanium, quæ ei attulit molestiam. Similiter Epiphanius quoque respondit ad ea, quæ scripta fuerant. Audiuit autem Imperatrix Iohannem irasci Epiphanio. Quæ cùm accersiuisset Epiphanium, dixit ei: Pater Epiphani, totum est meum Romanorum Imperium, & totum sacerdotium ecclesiarum, quæ sunt sub meo Imperio, est tuum. Quoniam Iohannes, qui est alienus à dignitate sacerdotij, insolenter se gerit aduersus Imperatores, & dicunt eum habere aliquam aliam hæresim præter nostram: ea de causa multis ab hinc diebus in animo verso, facere de eo synodum, & eum tanquam indignum abdicare à sacerdotio. In sede autem collocare aliquem alium, qui possit obtinere sacerdotium: vt meum Imperium sit quietum in omnibus. Cùm Imperatrix hæc diceret Epiphanio, irâ tota, quanta erat, cõmouebatur. Ei ergo rursus dixit: Cùm tua hîc sit cum Deo paternitas, non opùs est, vt alijs patribus molestiam exhibeamus. Sed quem tibi Deus reuelauerit, eum fac episcopum: Hunc autem expelle ab ecclesia. Imperatrici autem dixit Epiphanius: Audi, ô filia, patienter tuum patrem. Dixit autem Imperatrix Epiphanio: An tua paternitas aliquid iubeat, enuncia, & ego colam & obseruabo meum patrem. Dixit Epiphanius Imperatrici: Si eius, quam dicis, hæresis reus est & conuincitur Iohannes, nec se fatetur peccâsse, indignus est sacerdotio: & si quid iubet vestrum imperium, faciet vester seruus. Si autem pro vestra iniuria quæris Iohannem expellere ex ecclesia, seruus tuus Epiphanius in hoc non assentietur. Est certè maximè Imperatorum, iniuria affici, & ignoscere: quandoquidem vos quoque habetis Imperatorem in cælis, cui assiduè peccatis, & is vobis remittit: Qui quidem dicit in Euangelijs: Estote misericordes, sicut pater vester, qui est in cælis. Dixit autem Imperatrix Epiphanio: Si fueris impedimento, pater Epiphani, quò minùs mittatur Iohannes in exilium, aperiam templa idolorum, & faciam vt homines ea adorent, & faciam vltima peiora prioribus. Cumque hæc acerbè diceret, ex eius oculis fluebant lachrymæ. Ei verò dixit Epiphanius: Ego quidem, ô filia, sum innocens ab hoc iudicio.

Nota S. Epiphanij modestiam & integritatẽ. Luc. 6. Barbara vox iratæ Imperatricis.

Cap. 63. Cùm hæc dixisset Epiphanius, accepit me, & egressi sumus ex aula Imperatoria. Aegrotabat autem Isaac, & non ingressus est nobiscum ad Imperatricem. Peruasit verò fama per totam ciuitatem, dicentium: Magnus sacerdos Epiphanius Episcopus Cypriorum, ingressus est ad Imperatricem, & fecit, vt in exilium mitteretur magnus Iohannes. Cùm hoc autem audiuisset Isaac, aufugit ab Epiphanio, & ingressus est monasterium, nobis inscientibus. Aegrè verò ferebat Epiphanius, & Deum rogabat, vt ei significaret, vbinàm mansisset Isaac. Quod ei significauit, & iuimus ad ipsum. Auersabatur autem Isaac Epiphanium, dicens: Nolo ampliùs esse tecũ propter peccatum, quod fecisti in Iohannem. Cùm nos autem in monasterio fuissemus tres dies, vix persuasit Isaac. Quo accepto, egressi sumus. Sibi quoque persuasit Iohannes, quòd eius exilio fuisset assensus Epiphanius. Accepta igitur charta, scripsit ad Epiphanium: Sapiens Epiphani, assensus es meo exilio? In tuo throno non sedebis ampliùs. Ad Iohannem autem rescripsit Epiphanius: Athleta Christi, verberare & vince. In locum autem, ad quem fuisti relegatus, non venies. Hæc scripsi, ô fratres, ne quis hoc probrum conferat in Epiphanium. Qui enim tot & tanta bona fecerat, erat in tantum malorum profundum descensurus? Ingressis autem nobis in aulam Imperatoriam, iussit Epiphanius valere

lere Imperatores, vt nauigaremus in Cyprum. Interrogatus verò Epiphanius ab Archadio Imperatore, quot annos esset natus, dixit centum & quindecim, & tres menses. Sic autem dixit: Fui Episcopus, cùm essem sexaginta annos natus. Fui verò in Episcopatu quinquagintaquinque annos, & tres menses. Eo verò die, quo fuit nobis ascendendum in nauem, tunc eum interrogauit. Cùm autem in nauem ascendissemus, & nauigaremus in Cyprum, sedit Epiphanius in concauo nauis, & nos cum eo. Eratque mos Epiphanio sancta Euangelia assiduè tenere in manibus. Cumque tet ingemuisset & fleuisset, explicatis Euangelijs, & ijs rursus plicatis, lachrymatus est. Cumque surrexisset, orauit: & post preces rursus sedit in concauo nauis: cœpitque flere & nobis dicere: Epiphanius valdè grandæuus.

Si me diligitis, ô filij, mandata mea seruate, & dilectio Dei manebit in vobis. Scitis per quot afflictiones transiui in hac vita, & non reputaui esse vllam afflictionem, sed eram semper lætus in ijs, quæ ad Deum pertinent, & Deus non me dereliquit, sed ipse me seruauit ab omnibus maligni insidijs. Diligentibus enim Deum omnia cooperantur in bonum. Aliquando autem, ô filij mihi desiderati, cùm ego essem in loco deserto, & Christo preces peragerem, vt liberarer ab omnibus insidijs aduersarij, me inuasit multitudo dæmonum: qui cùm me dilacerâssent, & pedibus arripuissent, attraxerunt in terram. Nonnulli autem ex ipsis mihi plagas quoque intulerunt. Hoc verò fecerunt mihi decem diebus. Nec ampliùs vidi dæmonem in propria persona omnibus diebus vitæ meæ, sed per homines in me suam exercuêre malitiam: cuiusmodi mihi mala euenerunt in Phœnicia ab insolentibus Simonianis: qualia in Aegypto ab immundis Gnosticis: qualia in Cypro ab iniquis Valentinianis & alijs hæresibus. Aduertite ergo animum, ô filij mei, & audite verba Epiphanij peccatoris. Pecunias ne concupiscatis, & multæ pecuniæ adijcientur vobis. Nullum hominem odio habeatis, & à Deo diligemini. Nolite loqui aduersùs fratrem, & affectio diaboli vobis non dominabitur. Auersemini omnes hæreses, tanquam feras plenas veneno mortifero. De quibus etiam vobis tradidi in libris, qui appellantur Panaria. Auersemini, & cauete à mundi voluptate, quæ corpus & mentem semper titillat. Experimini eam esse satanæ accessionem. Sæpè autem vel carne quiescente, mens incautorum turpia appræhendit visione. Quando verò mens nostra est sobria, & Dei semper habet memoriam, tunc facilè inimicum possumus prosternere. Cùm hæc & his plura dixisset Epiphanius, omnibus qui erant in naui accersitis, dixit eis: Oportet nos, ô fratres, totis viribus rogare benignum & clementem Deum, vt nos conseruet, & nemo pereat ex ijs, qui sunt in naue. Est enim futura in mari magna tempestas. Sed estote bono animo: Nulla enim afflictio labore opprimet vllum ex ijs, qui sunt in naui. Quæ cùm dixisset, dixit mihi: Fili Polybi. Dixi ei: Quid est, pater? Dixit ille mihi: Si nauigauerimus vsque Constantiam, mane septem dies in ciuitate, & nauiga in Aegyptum, & ascende in superiorem Thebaidem, & pasce oues Christi. Sed attende tibi, fili: Testor tibi cælum & terram, ne aliter facias. Nam si mea verba neglexeris, & non perrexeris in superiorem Thebaidem, peribis: & frustrà à te fient, quæcunque ædificaueris: & eris inutilis coram quouis homine. Sed si mea verba audieris, & Domini mandatum custodieris, quod mihi mandauit Iesus Christus filius Dei, eris benedictus coram ipso omnibus diebus. Quæ cùm dixisset, me est amplexus: Conuertitque sermonem ad Isaac. Cap. 64. Rom. 8. Multa passus est ab hæreticis. Institutiones optimæ S. Epiphanij. Prædicit futuram tempestatem.

Is autem dixit ei: Quid est, Pater? Ei dixit Epiphanius: Tu quoque fili mane in ciuitate Constantiensi, donec iubearis inire viam Cittiensium. Quæ cùm Epiphanius dixisset Isaac, eum est similiter complexus. Nautas quoque omnes accersens, dixit eis: Nolite conturbari, ô filij. Magnum enim motum faciet mare, sed attêdite Deo, & ipse vobis feret opem. Erat autem hora diei vndecima, quando hæc nos docuit Epiphanius. Dixit verò vni ex nautis: Noli tentare, ne tu tenteris. Circa occasum autem solis fuit magna venti procella in mari, Epiphanius verò erat in infima parte nauis passis manibus: & eius pectori imposita erant Euangelia, & erant aperti eius oculi, & vox eius non audiebatur. Nos autem omnes magno metu affecti, existimabamus Epiphanium Deum orare propter tempestatem maris. Mansit autem illa tempestas duos dies & duas noctes. Tertio verò die dixit mihi Epiphanius: Fili Polybi. Respondi ego: Quid est, Pater? Et dixit mihi: Dic nautis, vt accendant ligna, & faciant carbones, & accipe suffitum, & affer huc. Et sic feci. Qui dixit: Fili, admoue propiùs: & admoui. Et dixit mihi: Iace suffitum super carbonem: & ieci. Et dixit: Orate, filij. Et fecit orationem ita vt recumbebat. Et post orationem nos est complexus, dicens: Salui estote, filij. Cap. 65.

Obdormit vir pius & sanctus in Domino. Cap. 66.

filij. Epiphanius enim non vos ampliùs videbit in hac vita. Et statim tradidit spiritum. Statimque cessauit tempestas maris.

Cadentes autem super collum eius ego & Isaac, amarè fleuimus. Ceciderúntque tenebræ in nostros oculos illo die. Vnus verò ex nautis, cui dixerat Epiphanius adhuc viuus: Noli tentare, ne tenteris: currens ad pedes Epiphanij, voluit aperire vestem Epiphanij, & videre, an esset circuncisus. Epiphanius autem, vt iacebat mortuus, dextero pede sublato, eum impegit in faciem, & iecit eum vsque ad puppem nauis, & mansit mortuus. Tertio verò die nautæ, qui eum portabant, tulerunt eum prope Epiphanium. Postquàm autem posuerunt eum ad pedes eius, & tetigit eos, statim surrexit: Et cecidit timor super omnes, qui erant in naui. Cùm nos autem nauigâssemus Constantiam ad locum, qui dicitur Dianeuterium, egressi sunt nautæ è naui, & circuiêrunt totam ciuitatem, & clamauerunt cum magnis vocibus: Viri fratres, qui viris frequentem habitatis Constantiensium ciuitatem, descendite ad mare in locum, qui dicitur Dianeuterium, & accipite reliquias sancti & longè beatissimi patris nostri Epiphanij. Finijt enim vitam humanam. Tunc quidem ceciderunt tenebræ super vniuersam ciuitatem, & se manibus tenentes descendunt ad mare, magnum planctum afferentes. Sed omnes quoque rustici veniebant in ciuitatem, per totam viam fluentes lachrymis. Quocircà tres quoque cæci, qui erant in Paroecia, quæ appellatur Torti, se sic in viam coniecerunt, nec vllus dabat eis manum, vt citiùs venirent in ciuitatem. Dixit autem vnus ex eis nomine Proëchius: Digne Dei sancte Epiphani, Fac nos adspicere, vt nos quoque adoremus tuas venerabiles reliquias. Et statim adspexerunt: & ingressi in ciuitatem, adorârunt venerandas sancti patris reliquias: & annunciârunt id, quod eis in via euenerat. Quicunque autem audiêrunt, Deum laudârunt, qui ijs, qui se sunt digni, præbet talia.

Vide stupenda miracula.

Tres cæci illuminantur.

Cap. 67.

Honorificè ergo è naui tollentes reliquias, introduxerunt in ecclesiam. Ibiq; mansit tres dies, neque sepeliebatur propter magnam contentionem. Quarto autem die ipsum in loculo, melle superfuso, composuerunt. Cogitabant enim eum sepelire in ecclesia. Mansi verò septem dies in ecclesia prope reliquias: & ne sic quidem est sepultus. Octauo itaque die, cùm, vt iusserat sanctus pater, nauem inuenissem, quæ traijciebat in Aegyptum, ascendi in superiorem Thebaidem, & mansi anno vno. Cùm autem descenderet magnus Heracleon, Præses totius Aegypti, Rhinocurura, (Eam enim vrbem ædificârat) & audijsset me fuisse discipulum magni Epiphanij, me nolentem rapuit per milites, impositumque camelodromadi detulit Rhinocurura. Accidit autem, vt Episcopus illorum decederet. Fecitque, vt ordinarer Episcopus Rhinocururorum.

EPISTOLA POLYBII EPISCOPI AD *Sabinum Episcopum ciuitatis Constantiensis.*

Cap. 68. Matth. 2.

DOmino in Deo venerando, digno sacerdotio, sancto patri Sabino Episcopo ciuitatis Constantiæ Cypri, Polybius peccator in Domino salutem. Magi singularis gratiæ, vel antequàm stella eis Dominum significâsset, participes facti, vadunt Hierusalem, atque Bethleem, ad adorandum cælestem regem Christum Dominum nostrum. Nisi enim ij fuissent priùs participes diuinæ cognitionis, Dei visionem minimè fuissent assecuti. Sed illa quidem de Deo, qui quærebatur à Magis, & significabatur per stellam ipsis Magis in Bethleem. Ego autem nunc quæro de sancto patre, qui Deum quæsitum à Magis, & inuentum in Bethleem, & adoratum, coluit: De Epiphanio magno sacerdote, muro & propugnaculo Cypriorum. Quoniam ergo, sancte pater, propter meorum peccatorum multitudinem, non sui dignus, qui viderem locum illorum bonorum, vbi sunt sepultæ preciosæ reliquiæ sancti patris nostri Episcopi Epiphanij, & perpetua huius rei memoria & dolor grauis meo insidet animo: ea de causa rogo tuam sanctam paternitatem, vt nobis significet per literas, quonam die, & quomodò sit sepultus. Misi autem ad te virum prouidum, & diuina gratia dignum habitum: Dico verò venerandum Diaconum Calippum, qui mihi quoque significauit de vestra sanctitate, quòd ipse sederis super thronum ecclesiæ Constantiæ. Nam cùm ego flerem, & quærerer de sepultura sancti patris, nec nôssem quisnam sedisset super thronum, idque scire per literas cuperem, prædictus dixit Calippus, quòd Sabinus præfectus Monasterij successit nostro sanctæ memoriæ patri & Episcopo Epiphanio. Quocircà eum misimus per tantum ac tam difficile iter & mare, vt ea, quæ

priùs

priùs dicta sunt, consequamur per tuam sanctitatem. Purissimum autem clerum meo nomine digneris salutare, & omnes, qui sunt sub vestra sanctitate. Ora pro me, digne sacerdotio, sancte pater.

EPISTOLA SABINI EPISCOPI AD

Polybium Episcopum.

DEo ago gratias, & vestræ alacritati animi, serue Dei, & digne sacerdotio, sancte pater Polybi, quòd per te excitor ad pulchram memoriam. Sanctitatis enim vestræ literis, quas secundùm Deum scriptas accepi, ita viuificata est anima mea, quemadmodùm si terra ob longam siccitatem arefacta fuerit, morientes herbæ pluuia cælitùs demissa reuirescunt. Quis tuam habens memoriam, sancte pater, vnquàm dolore afficitur? Quis autem, sancte pater, non emisit lachrymas propter tuum discessum? Fuit enim multus planctus & luctus intolerandus propter te, sancte pater. Non solùm enim Cypriorum insulam obibant Cyprij, requirentes tuam sanctitatem, vt sederes in throno ecclesiæ, sed etiam per mare multi nauigantes in Phœniciam te quærebant, adeò vt quatuor mensibus vidua manserit ecclesia in tuî inquisitione. Cap. 69.

De die autem, & loco, in quo sepultus est sanctæ memoriæ pater noster Episcopus Epiphanius, per has meas literas significo patri meo. Decem diebus fuerunt eius preciosæ reliquiæ in ecclesia, in melle iacentes in loculo: multique qui ægrotabant, & tangebant reliquias, à morbo statim sunt liberati. Longinus autem & Petronius Diaconi, qui ab hæresi Valentiniana specie tantùm conuersi erant, ipsi prohibebant, ne pater sanctus sepeliretur, dicentes non licere mortuum in ciuitate poni in ecclesia, ne fortè per ipsum quoque veniret ciuitas in periculum. Venit autē fama, & vehemens quædam in ciuitate perturbatio, quòd sint nonnulli ablaturi reliquias. Fuitq; magnus strepitus in tota ciuitate. Eramus verò omnes quoque monasteriorum præfecti in ciuitate. Decimo autem die, cùm accepisset ligonem maximè venerandus Sabinus Diaconus, cœperunt fodere locum, in quo erant reponendæ preciosæ sancti patris reliquiæ. Cumque hoc vidisset reuerendus Draco, ipse quoq; consensit. Rursus autem dixerunt Longinus & Petronius: Non licet eum sepeliri in ecclesia. Accepto verò ligone, venerandus quoque Draco fodiebat vnà cum Sabino, dicens: Sepeliantur sancti patris reliquiæ in hoc loco: ego de eo precabor Imperatorem. Venerunt autem artifices, & fecerunt thecam preciosarum reliquiarum sancti patris nostri & Episcopi Epiphanij diligentissimè & accuratissimè: maximè quòd dicebatur à multis, fore, vt furto auferretur à Romanis, aut à Constātinopolitanis, aut à Phœnicibus. Facta verò theca à dexteris sanctæ ecclesiæ, vbi ceciderat ædificator supra Faustinianum, acceperunt preciosas reliquias sancti patris nostri viri pij, vt eas in theca deponerent. Impij autem & indigni, Longinus, inquam, & Petronius, appræhenderunt reliquias, alios quoque, qui male sentiebant, commouentes, & non sinebant eas sepeliri. Cùm ergo esset magna contentio, venerādus Diaconus Sabinus dixit cum magna voce & luctu amarissimo: Sancte pater Epiphani, scio & credo, quòd sicut cùm in hac vita degeres, Deum exorabas, ita etiam nunc quoque potes, & aliquid amplius. Percute Longinum & Petronium, qui defecerunt, quòd propter iniustum zelum non sinant te sepeliri in hoc loco. Hoc cùm dixisset Diaconus Sabinus, factum est à Deo iudicium. Nam Longinus quidem, qui in terram ceciderat, mansit mortuus: Petronio autem manus fuēre dissolutæ, & mansit mutus in eo loco. Et cùm Longinum quidem composuissent, sepeliērunt: Petronium autem portantes, domum tulerunt, & posuerunt supra lectum: quarto verò die vitam finijt. Acceperunt itaque preciosas reliquias sancti & beati patris nostri & Episcopi Epiphanij, & cum omni honore eas in eo loco deposuêre. Cap. 70. Multi contactu sacrarū reliquiarum S. Epiphanij sunt curati. Vide quid possint sancti post mortem, & si inuocati cum fide, ad sint inuocantibus.

Manè autem statim venerandus Draco, accersitis omnibus clericis cum multis patribus familiâs ciuitatis, obtulit preces Imperatori. Missi verò sunt tres clerici, & tres patresfamiliâs. Ex clericis inprimis honorandus Sabinus Diaconus, & maximè honorandus Diaconus Paulus consobrinus Draconis, & honorandus Diaconus Athanasius. Ex patribus autem familiâs reuerendus Marianus frater Synesij, & reuerendus Iohannes eius consobrinus, & filius Draconis, qui ipse quoque vocabatur Draco, & quem Dei gratia curauit Epiphanius à morbo grauissimo. Hi autem iuerunt in ciuitatem regiam, & obtulerunt preces Imperatori. Imperator verò Archadius, cùm preces accepisset & legisset, valdè magno dolore est affectus, quòd è vita excessisset Epiphanius: & dixit eis, qui preces sibi obtulerant: Sedete in hac vrbe regia quadraginta dies, vt Cap. 71.

lugeam meum patrem, & vos mittam in pace. Illi autem sic fecerunt. Et luxit Archadius Imperator, sanctæ memoriç patrem nostrum & Episcopum Epiphanium quadraginta dies. Post luctum autem fecit constitutionem, & misit cum eis virum pium militantem, nomine Maximum. Is habebat spiritum immundum. Cùm ij autem peruenissent Constantiam, statim Maximus accepta constitutione, ingressus est in locum, vbi sunt positæ reliquiæ sancti patris nostri. Cumque pronus cecidisset in faciem, & preces posuisset supra rhecam, dixit: Deo digne sancte Epiphani, expelle à me malignum spiritum, & tunc aperiam hanc formatam scripturam cum magna gratiarum actione. Statimque exijt immundus spiritus à Maximo. Maneque patefacta fuit scriptura formata in loco publico, & omnes propterea magna sunt affecti lætitia. Formatæ autem scripturæ vim insero in mea epistola, quam ad vestram mitto pietatem : quæ in versu secundo sic continet. Sic enim dicit Imperator Archadius de sancto patre : Eum, qui vixit supra nostras leges, nolumus iacere conuenienter nostris legibus. Ecce ergo, ô sancte pater Polybi, vniuersam consequentiam, quæ fuit tam verbis quàm factis, exposui vestræ apud Deum honoratæ & sanctæ animæ per literas, quæ à nobis missæ sunt per venerandum Diaconum Calippum. Habe autem perpetuam meî memoriam in tuis ad Deum orationibus, sancte pater. Tuum verò sanctum Clerum meo nomine salutare digneris, ô digne sacerdotio, sancte pater. Ora pro me, ô vir maximè pie.

Maximus inuocans S. Epiphaniũ, mox à dæmone liberatur.

VITA S. MODOALDI TREVIRORVM EPISCOPI, EDITA A STEPHANO ABBATE *Leodiensi.*

PRAEFATIO AVTHORIS AD THIETMARVM ABBATEM, *in vitam beati Modoaldi Archiepiscopi Treuirensis.*

DOmino Thietmaro, Helmuuardicensis cœnobij Abbati reuerendo, & sanctis, qui sub ipsius cura degunt, fratribus Stephanus Abbas humilis congregationis beati Iacobi in Leodio, æternam in Domino salutem. Quoniam gratiarum distributor Deus in diuidendo singulis, prout vult, super omnia donat charitatem, qua diligamus bona in alijs, quæ desunt in nobis, vt omnia singulorum, & singula fiant omnium: necesse est, vt in proximis studeamus amando possidere, quæ videmus in nobismetipsis operando minùs prouenire. Vnde bonum studij vestri trahentes odorem, admodùm lætari & delectati sumus, super his videlicet, quæ de vestri laboris profectibus innotuerunt nobis per quendam ex vestris, quo ad tempus vsi sumus: in quo vno omnium vestrûm conuersationem bonam imaginantes, gaudemus iam ex charitate vos prænoscere, quos corporeo intuitu needùm conrigit vidisse. Spe enim ad supernam tendentes patriam, illuc precum lachrymarumque legatione præmissa, rogare debemus, quæ ad pacem sunt Hierusalem, & ad perpetuum cum illius ciuibus habitandi fœdus componendũ, leuare poriùs fidei oculos ad montes, vnde nobis intercessionis auxilium veniat, quàm præsumere de principibus, in quibus salus nulla est.

1.Cor.12.

Vis magna charitatis.

Psal.145.

Huius itaque cælestis habitationis obtinendæ pio accensi desiderio, ad arcem tanti roboris vestros pronexistis animos, vt thesaurum Treuirorum, à pluribus annis reconditum, pia importunitate aggrederemini spoliare, pignora videlicet sancti Modoaldi Archiepiscopi, & duorum corpora Thebæorum, cum alijs reliquijs ausi postulare, digni impetrare, absportare, honorificare & patrocinijs eorum exultare. Et quoniam desiderium pauperum suorum exaudiuit Dominus, tam Dei & sanctorum voluntate præeunte, quàm vestra subsequente industria illud obtinere meruistis, quod nulla argenti vel auri copia valeret comparari, quod nulla regia potentia præsumeret attentare. Quantum autem temporis, quantum laboris ad hæc adipiscenda expenderitis, qualibus suffragantibus personis ad hanc bonæ voluntatis efficaciam perueneritis, qualiter huius, vt ita dicam, victoriæ brauium apprehenderitis, satis diligenter vsque ad vnguem descripsit ille vir supradictus, immò iam noster & frater & amicus præcordialis, & quicquid ex charitate mereturappellari, vir syncerae iucunditatis, qui tali negocio semper labore suo & consilio interfuit. Qui corpore quidem ad tempus vobis absens, spiritu autem semper præsens, dum pro inuestiganda patroni sui generositate,

ordinis nostri loca plurima inuiseret: & quasi apis argumentosa florum dulcedinem in mellis liquorem comportans, tam gesta pontificum, quàm annales regum Francorum, famamque antiquorum sapientium diligenti inquisitione percurreret: tandem ad nos omnium vltimos diuertit, obsecrans non perfunctoriè, sed infatigabiliter & instantissimè, vt de vita & miraculis beati Modoaldi in lectionibus & responsorijs aliquod ingenioli nostri xenium domum deferendum à nobis mereretur accipere. Cuius precibus opportunè importunis, cùm hinc humilitas professionis nostræ ob declinandam præsumptionis notam obuiare persuaderet, illinc charitas internæ obdurationis in proximum nos argueret, supereminentioris viæ latitudinem timore abiecto considerantes, quoniam id, quod sumus, quod viuimus, quod sapimus, totum Deo & proximo debemus, tandem amici pio desiderio acquieuimus satisfacere.

Sed cùm ad hæc nos idoneos fore desperaremus, ipsa nostrî desperatione robustiores, ad illum protinùs spem ereximus, qui etiam immensos brutosque asinæ ruditus, per sensatos humani colloquij distinxit modos. Huius ergo robore considerationis accincti, adorsi sumus authore Deo enarrare, quæ de vita & miraculis beati Modoaldi pontificis tam ex antiquorum relatione, quàm ex authenticorum librorum lectione colligere potuimus: in quibus verborum folia requirenda non sunt, quia infructuosæ loquacitatis leuitas in sacris paginis compescitur, dum in templo Dei per Moysen nemus plantari prohibetur. Hic siquidem sanctitatis viam à puero ingressus, eousque de virtute in virtutem per spirituales processit ascensus, vt iuxta vocabuli præsagium, quo apud homines appellatus est Modoaldus, apud Deum nominetur & fit modò altus. Cuius sanctitas atque nobilitas in tanta celsitudinis parilitate conueniebant, vt nos ipsa suî magnitudine ambiguos reddant, quam earum in exordio narrationis alteri præponamus: quia cùm plerunque in huiusmodi personis nobilitas sanctitatem impediat, in hoc sancto viro altera alterius diecebatur ornamentum. Sed quia hac tempestate perspicuum est, nobilitatem in omnibus negocijs præcellere, priuatam verò sanctitatem etsi Deo paucisque fidelibus acceptam, à filijs tamen seculi paruipendi: ideò huius nobilissimæ posteritatis linea, si tanto prolixiore, quanto diligentiore stylo percurratur, obsecramus lectorem, ne prolixitatem fastidiat, quæ multorum continet vtilitatem: quæ etiam ab auis & parentibus inchoanda, & certiùs describenda nobis fuerat, nisi barbarica depopulatio nobilium Gallorum titulis olim inuidisset.

Num. 22.

Deut. 16.

Fertur enim barbarorum gens tunc per omnes Galliarum fines furoris sui frena laxâsse, diuina & humana pari abolitione contemptui habuisse, vrbes ditissimas subuertisse, sanctuaria Dei prophanâsse, præclaros hominum labores exinanisse, monumenta sanctorum, titulos & nomina antiquorum heroum omninò deleuisse, nulla vestigia virtutum, nulla victoriæ, nulla laudis aut probitatis auorum nostrorum nobis reliquisse, omnia gladio & incendio exterminâsse. Verùm supra omnes vrbes, tanto subiacentes excidio, facta quasi vidua domina gentium, cum Threnis Hieremiæ lamentanda erat illa metropolis gloriosa Treueris, vrbium nobilissima, quæ dignitatis prærogatiua meruit appellari altera Roma: in qua cùm ampliùs exuberassent diuitiæ & gloria, felicitas & exultatio, superueniente exterminio, acriùs redundabant egestas & desolatio, dolor ac mœstitia: tantoque in ea miserabiliùs plangenda erant antiquarum virtutum monimenta, quanto damnosiùs multorum profectibus sunt ablata. Vbi cùm antiquorum fastos exemplariorum absumeret ignis, & ob hoc omnis veterum genealogiarum series abolita fuisset, contigit etiam omnem beati Modoaldi retroactam parentelam vsqueadeò posterorum subtrahi memoriæ, vt ex qua consanguinitatis vena, licèt nobilissima, ipse & duæ sorores eius, Itta scilicet & Seuera, descenderint, vel, vt veriùs fatear, ascenderint, non satis compertum habeamus. Sed quoniam Dominus, qui de subiectione dæmonum vanum discipulorum corrigit gaudium, monet de cælesti nominum inscriptione potiùs esse gaudendum: desistat fraterna sollicitudo conqueri nostris paginis deesse, quos opera iustitiæ in libro æternæ ascribunt memoriæ. Dignetur ergo suscipere sanctitas vestra hoc nostræ paruitatis munusculum, penset & amplectatur in eo solius charitatis affectum: quia etsi non videamur satisfecisse vtilitati fraternæ, quantulumcunque tamen laborem impendimus amicitiæ.

Barbarorũ in Gallias incursiões.

Treuericæ vrbis ante euersionem præstantia.

Luc. 10.

VITÆ S. MODOALDI ARCHIEPISCOPI, LIBER PRIMVS.

De eius generis nobilitate. Cap. I.

Maij 12.

S. Modoaldus ex Aquitanis ortus.

INTER præcipuos & præclaros summa sanctitate & ingenuitate viros, quorum fide, doctrina & moribus, signis & virtutibus sancta fulget Ecclesia sicut sol & luna, vir venerandæ memoriæ Modoaldus, gemina ingenuitate non mediocriter insignitus, ex inclyta Aquitanorum prosapia, luna pulchriùs, sole splendidiùs ad honorem Dei & Ecclesiæ refulsit. Cuius generositatis linea quibus parentibus, quibus auis aut maioribus descendent, vel quàm digna radice tam insignis arbor prodierit, etsi nobis propter vetustatem aut scriptorum abolitionem minùs sit compertum, tamen ex propinquis & cognatis, nomine, gloria & honore terra marique celeberrimis, quorum virtute publica res floruit, quorum potentiam totus orbis extimuit, quorum pace Ecclesia læta, quorum triumphis exaltata est, tam charta quàm fama genus eius incognitum non est.

De Itta, sorore eius, Ducis Pipini coniuge. Cap. 2.

Iob 12.

NAm sicut ex fideli antiquorum traditione, in quibus est sapientia, compertum habemus, fuit soror eius, Itta nomine, mulier admodùm venerabilis, ac Deo deuota in fide & operibus bonis. Quæ quidem matrimonio iuncta clarissimo Duci Pipino, genere & opibus, & quod in potentibus tanto extat mirum, quanto rarum, sublimitate scilicet honorum & humilitate morum æquè nobilissimo, diuina prouidentia in omni pietatis studio sibi vnanimem sortiri meruit tori legalis consortem. Cuius exemplo vt discant potentes humiliari, qui de inani solent potentia gloriari, non dedignentur quæso audire, quod de ipsius mariti laudibus repertum, huic operi non indignum duxi vtiliter inserere. Tempore, quo Dux egregius ac verissimus pater patriæ rebus humanis excessit, tanto * Austriam totam dolore perculit, vt planctui eius planctus regum nequaquàm conferri possit. Fuit nanque probatissimæ vitæ ac purissimæ famæ, sapientiæ domicilium, consiliorum thesaurus, defensio legum, controuersiarum finis, munimentum patriæ, decus curiæ, via ducum & disciplina regum. Audiant ergo nunc duces, serenissimi ducis Pipini tot præclaras post finem eius laudes, intelligant reges æquitatem eius & prudentiam, fortitudinem ac temperantiam: erudiantur huius exemplo potentes, qui iudicant terram. Quòd si vxores nobilium vel etiam regum, quibus familiaris solet esse elatio, venerabilis Ittæ, vxoris præfati principis, exemplo dignarentur animum applicare, possent vtique perpendere ex eo, quod fortiter & sanctè egit sub viduitate iam libera, quòd deuota Deo vixerit sub tanti mariti disciplina. Nanque dum post obitum pij consortis, tum propter morum elegantiam, tum propter generis excellentiam, aut etiam ob multiplices prædiorum possessiones & numerosam familiam à multis nobilibusque procis studiosissimè peteretur, illa secundum vitans matrimonium, quæ alteram sanctæ continentiæ palmam assequi cupiebat, à sancto Amando Traiectensi episcopo, diuinitùs ad eam directo, sacrum velum sanctæque religionis habitum suscepit, spemque nuptiarum tot procis insipientibus sapiens mulier abstulit. Mirantur omnes eam insperatè propriæ domûs fastigia in ecclesiam commutâsse, totamque illius speciem non in alicuius proci amorem, sed ad cælestis sponsi honorem diuersi generis ornamentis decorâsse, ipsamque redactam in numerum sanctimonialium, quas ibidem ad seruiendum Deo exemplo suo collegerat, obedire magis humiliter, quàm imperare. Discant matronæ huius nobilissimæ mulieris exemplo, quid Deo, quid maritis debeant: discant & viduæ, quæ cultu superbo delectatæ, terna & quaterna vel eo ampliùs matrimonia omni studio affectant, nec secundis quidem acquiescere, vt sexagesimum vidualis continentiæ fructum cum ista Deo studeant referre.

*Hanc alij Austrasiam vocant.

Pipini Ducis præclarum encomion.

Itta secundas recusat nuptias, & monasticũ induit habitum.

De Ittæ tribus liberis. Cap. 3.

IAm vero genus & nobilitas beati Modoaldi, vt ex liberis & nepotibus venerandæ sororis eius quanto veriùs, tanto clariùs elucescat, producantur in mediũ tres sum-

ma

ma digni memoria liberi, quos ad laudem & honorem sanctæ Trinitatis pio consorti Pipino feliciter edidit: Grimoaldus videlicet, paternæ dignitatis ac pietatis hæres dignissimus ad totius regni firmamentum: tum duæ sorores eius Gertrudis & Begga, geminum quasi preciosissimarum decorem gemmarum ad cælestis sponsi gloriam & Ecclesiæ sanctæ decus & gratiam referentes. Grimoald⁹. Gertrudis. Begga.

De Grimoaldo. Cap. 4.

QVarum frater illustris Grimoaldus, dum in palatio Sigeberti paternam dignitatē sua probitate esset adeptus, præpter illam, qua viguit domi militiæque, industriam, magnum etiam erga Deum suæ deuotionis dedit indicium. Nam illa duo præclara monasteria, Stabulaus & Malmundarium, ex proprio construxit: quæ peracta pia solicitudine, & exornata omni pulchritudine, facta quoque ibi legitima adiacentiū terrarum aliarumque possessionum traditione, beato Remaclo, ad instituēdam illic monasticam vitam, sub firma adstipulatione & regij sigilli impressione contradidit.

De S. Gertrude. Cap. 5.

QVid autē de sorore eius clarissima Deoque deuotissima Gertrude dixerim? Laudem in ea pulchritudinem, diuitias, nobilitatem, familiam, quæ cuncta pro Christo vt stercora despexit? Ipse laus eius est, quem in cælis sponsum elegit, quem in carne posita, tota deuotione dilexit. Contempsit enim sponsum habere in terris, qui cam desereret cum moreretur: eumque sibi elegit, cum quo, quia mori non potest, semper lætaretur. Hunc amans vt sponsum, adorans vt Dominum, nouas domos, alta palatia in terris construere non curabat, quia iucundum in sua virginitate habitaculum Christo iam præparauerat. Vnde cùm generis sui nomen & gloriam magnificè auxerit, tum etiam beato auunculo suo Modoaldo ingens contulit gaudium, dum in Ecclesia dulci odore redolens, & vt monile preciosum refulgens, virginitatis seruandæ coæuis tam nobile reliquit exemplum. Hæc itaque cum illo, quem tanta charitate dilexit, sponso, tanto veriùs regnare iam creditur, quanto sæpiùs cunctis, qui locum sepulturæ eius, quæ apud nos floret, humili deuotione requirunt, plurima per eam beneficia conferuntur. S. Gertrudis prædicatur. Miracula ad sepulcrū S. Gertrudis

De Begga. Cap. 6.

AT verò soror eius venerabilis Begga, & si sponsum in terris, diuina dispensante prouidentia, cum timore Dei consensit suscipere, bino tamen ordine sanctitatis, hinc tricesimum fructum pudicitiæ matronalis, illinc sexagesimum referens cōtinentiæ vidualis, duplicem beatitudinis palmam meruit obtinere. Cuius etiam sanctitatis pia apud nos clarent monimenta in loco, in quo ex diuina reuelatione septem construxit ecclesias, vbi & corpus eius à sacris virginum choris honoratur, quæ ex tempore suo die noctuque Deo ibidē famulantur. Ibi quoque Dux egregius & coniunx eius pijssimus, nomine Ansigisus, ab ea conditus est, qui ab alumno suo, quem idem Dux puerum forte inuentum, & sacro fonte susceptum, aluit in filium & exaltauit, crudeliter in venatione peremptus est propter appetitum honoris sui, quem tamen impius ille consecutus non est. Sciendum est, istum Ansigisum fuisse filium beati Arnulphi ex Maiore domûs, Metensis episcopi: cui venerabilis Begga felici iuncta matrimonio, generosæ sobolis & nobilissimorum regum mater extitit. Ansigisus Dux, Beggæ maritus.

De Pipino, Ansigisi filio. Cap. 7.

HVius siquidem filius, nomine Pipinus, quem præfato Duci peperit, sicut nomen aui, ita & virtutem cum dignitate referens, mortuo rege Childerico, sub quo beatus Lambertus eximia claruit sanctitate, eò magnitudinis excreuit & potentiæ, vt in tota Austria etsi non regio nomine, regia tamen dominaretur potestate. Nam multa præclara bella gerens, de omnibus fortiter triumphauit, ipsumque regem Francorum Theodoricum bello superans, in fugam vertit: sed & beatum Lambertum, factione iniquorum de episcopatu eiectum, in cathedra sua decentissimè relocauit.

De Carolo Martello. Cap. 8.

ET vt tam gloriosæ sobolis, quæ hinc ex radice sancti Arnulphi, illinc ex cognatione beati Modoaldi prodijt, fortia & præclara gesta liceat aliquatenùs intueri, immò non paruo stupore admirari: videamus Carolum, quem idem Pipinus sibi superstitem, tam dignitatis quàm & virtutis suæ reliquit hæredem, quomodò patrios transiliens limites, antiquas patrum victorias nouis excedens, mirabiles triumphos de ducibus ac regibus, de populis & barbaris nationibus reportauit. Nam & Saracenos, tri-

bus eorum regibus peremptis, vsque ad internecionem fudit, vrbesque eorum famosissimas expugnans, vsque ad fundamenta subuertit. Vnde & cognomen Tuderes, à tundendo accepit, eò quòd à Sclauis vsque ad Hispanos, tot regna, tot vrbes, tot castra & oppida tam Saracenorum, quàm Christianorum, ferrei instar mallei tundens, propitio Deo, transuolâsse dicitur potiùs, quàm superâsse.

Carolus Tudetes cur dictus.

De Carlomanno & Pipino Breui. Cap. 9.

QVid verò de filijs eiusdem Caroli, Carlomanno scilicet ac Pipino, dixerim, è quibus Carlomannus post plurima bella & nobiles triumphos, secularem deserens militiam, factus monachus in monte Cassino, cęlesti se militię mancipauit: Pipinus verò, virtutum suarum meritis excrescens, primus in hac stirpe regium nomen obtinuit? Nam cùm merito prudētiæ suæ & virtutis, acclamantibus ducibus & populis, primùm à sancto Bonifacio Moguntinensi episcopo, authoritate Zacharię Papę in regem esset consecratus, postmodùm à Stephano Papa, successore Zachariæ, quia Romanā rempublicam ab Aistulphi regis Longobardorum incursibus defendit, Apostolica benedictione tam ipse, quàm vxor eius ac liberi, in regnum perpetuò est confirmatus.

Pipinus Breuis fit rex.

De Carolo Magno. Cap. 10.

IAm tandem, si placet, veniamus ad illum gloriosissimum Imperatorem Carolum Magnum, huius Pipini filium, qui paternas virtutes cæteris magnificentiùs auxit, & regio nomini, quod pater eius promeruit, Romani nomen imperij & dignitatem feliciter adiecit. Ipse est enim, cui in die natalis Domini Leo Papa cum Apostolica benedictione imperij coronam imposuit, & à cuncto Romanorū populo ter acclamatum est: Carolo Augusto, à Deo coronato, magno & pacifico Imperatori Romanorū, vita & victoria. Huius nomen & gloria, virtus & victoria, per tāta tempora adhuc quasi recens, ore vniuersorum cum tanto studio & admiratione celebratur, vt si litera sileat, sola fama quasi viuere credatur.

Carolus Magnus coronatur Romæ à Pontifice.

De Ludouico Pio. Cap. 11.

AT verò de filio eius Ludouico quid dignum referre valeam, qui post patris obitū imperialia sceptra, vt nullus digniùs, suscipiens, præter cætera, quæ bello fortiter gessit, maxima suæ pietatis monimēta exhibuit? Ad faciendas enim iustitias, & oppressiones ecclesiarum seu populorum releuandas, legatos idoneos in omnes regni sui prouincias mittens, quæquæ corrigenda inuenire potuit, corrigere atque emendare sapienter curauit. Sed &, quod magis in imperatoria dignitate stupeas, de cunctis, quę publicè perperàm gessit, Theodosij Augusti exemplo, publicam egit pœnitentiam.

Ludouici Pij publica pœnitētia.

De Clotario Imperatore. Cap. 12.

QVid etiam de Clotario, huius Ludouici filio, dixerim, cuius potentiæ fuerit, vel quale humilitatis exemplum posteris reliquerit? Ipse maior natu, maior virtute & imperio, diuidens regnum cum duobus fratribus Carolo & Ludouico, regnum, quod hactenùs ex eius nomine nuncupatur, sortitus est, necnon & omnia Italię regna cum ipsa Romana vrbe Augustus Imperator obtinuit. Qui etiam paternæ religionis hæres existens, post plurima tam sapienter quàm & fortiter gesta, regnū filijs suis diuisit, relictoque seculo ac sanctæ conuersationis habitu suscepto, in hac monastica professione cursum vitæ feliciter consummauit.

Clotarius Imperator fit monachus.

De huius stirpis eximia nobilitate. Cap. 13.

SEd iam considerata horum potentia & nobilitate, quid vltra tot Carolos & Pipinos, tot Clotarios aut Ludouicos, aliosque reges & Imperatores, qui de hac gloriosa stirpe vsque ad nostra profusi sunt tempora, necesse est commemorare, cùm ex his, quos enumerauimus, præclara beati Modoaldi ingenuitas luce clariùs eniteat? Hoc tantùm in summa narrationis nostræ dixisse sufficiat, de nulla stirpe, quam nouerimus, tam præclarum, tamque nobile germen regum pullulâsse, qui tantum potentiæ Gallico regno addiderint, totque & tam mirabiles triumphos de ducibus & regibus & barbaris nationibus reportauerint, adiuuante eos & protegente diuina misericordia, sanctorum suorum Modoaldi & Arnulphi meritis, vt credimus, de quorum affinitate tantam stirpem fructificâsse cognoscimus.

Quantùm auxerint Galliarum ecclesias. Cap. 14.

POstremò, quantum religionis, potentiæ & honoris Gallicis contulerint ecclesijs, testantur libri, sanctorum decreta patrum continentes, quos ipsi in synodis sua

Galliarū ecclesijs quan-

sua corroborauerunt authoritate: testatur & ecclesiæ, quas cùm diuersi gener[illegible] orna-mentis, tum etiam prædijs & regalibus suis, castris scilicet & comitatibus, telonijs, monetis & bannis, cum iure ciuitatum concessis, magnificè extulerunt, ne sancta Dei Ecclesia huius seculi potentibus subiaceret, aut tyrannide eorũ pauescetet: immò superborum colla, Dei virtute superior, calcaret. Inde est, quòd nusquàm gentium æqualis potentiæ pontifices inueniri queant, vel quòd à regio comitatu & opulẽtia parùm differant. Quos certè beatos fore dixerim, si pro hac potentia sanctiùs viuerẽt, si pro hac opulentia ditiores virtutibus esse studerent, si bonum opus, nõ dignitatem, appeterẽt, si lucra non pecuniarum, sed animarũ quærerent, si super egenos & pauperes benignè intelligerent, si sobrietatem, si iustitiam, si humilitatem sectantes, in omnibus, sicut decet Episcopum, irrepræhẽsibiles se exhiberent. Sed, quod valdè graue est, dum quidam eorum ex honoris sublimitate intumescunt, dum lucri temporalis amore animarum damna postponunt, dum sua quærentes, iustitiam nisi pro nummis non faciunt, dum Ecclesiastica dona gratis non tribuunt, dum sonitum æris dulciùs quàm clamorẽ pauperis audiunt, dum secularem militiam plusquàm Dei Ecclesiam diligunt: inde elati pontifices Deo displicent, vnde Imperatores humiles Deo placuerunt. Et quàm indignum est, vt in cordibus Imperatorum regnet humilitas morum, & in mente pontificum vanitas vitiorum: dum in illis familiaris soleat esse elatio, & in istis amica debeat esse religio? Sed quorsùm ab hoc opere aliena tẽdit oratio? Talia Hieronymo seu beato Gregorio relinquamus: nos autem incepta meliùs prosequamur. Et quoniam exteriorẽ beati Modoaldi generositatem ex nobilissima & multiplici sobole venerandę sororis eius satis apertè monstrauimus, in sequenti volumine m[illegible]is eius ingenuitatem ex vita & conuersatione eius sanctissima declarare tentemus, [illegible]itis illius ipso nobis adspirante, in quo signati sumus in die redemptionis nostræ.

Ro confulerint reges & Imperatores.

Episcoporũ munus.

Ephes. 4.

LIBER SECVNDVS.

De pueritia & institutione S. Modoaldi. Cap. I.

Igitur gloriosus ac venerabilis Modoaldus, dum clarissimis ortus esset natalibus, nobilitatem ipsam carnis digniore mentis nobilitate sciens nesciebat, nec parentum diuitias aut potentiam, sed humilitatem Christi & paupertatẽ euangelicam, quam imitaretur, iam à puero, sed non pueriliter, attendebat. Denique non lasciuia puerilis, non vanitas aut ambitio secularis in eius studijs aliquatenùs apparebat: ita vt in puero diuinam iam posses admirari gratiam, quæ eum vas electionis sibi futurum præuidebat. Nam cùm liberalibus studijs & spiritualibus disciplinis erudiendus traditus esset à parentibus, qui eum tenerè diligebant, tantam breui tempore geminæ cõsecutus est scientiæ efficaciam, vt omnes gloria anteiret, & tamen omnibus ex affectu charus esset. Nullum quippe per tumorẽ despiciens, immò per humilitatem cordis omnes sibi præferens, obsequiũ, quod par it amicos, piè omnibus exhibere, nulli iniuriam inferre: quinpotiùs, accepta iniuria, ignoscere, quàm persequi mâlle: sed & inferẽtem pro Christo diligere vt fratrem, amplecti vt amicum. Ita Christi tyrunculus inuidiam virtute superabat. Et ne fortè virtus concepta desidia aut ocio teperet, teneræ ætati nequaquàm parcere, non membra quieti, non animum socordię aut ignauiæ dare, sed semper aut sacræ lectioni, aut piæ meditationi inseruire. Cum ludentibus non se admiscebat, sed vel tutorũ disciplinæ, vel maiorum dictis sedulus adhærebat, vt ab ore eorum pendens, quàm suauis est Dominus, degustaret, ac postmodùm memoriam abundantiæ suauitatis eius ad ædificationem multorum eructaret. Quippe qui secundùm propositum vocationis Dei ad summum apicem gradûs sacerdotalis & ad pastoralem curam Dominici ouilis fuerat promouendus, iam talibus virtutum studijs, talibus sanctarum institutionũ rudimentis sub cælesti magisterio adolescebat, iam digito Dei ad boni pastoris officium informabatur & proficiebat.

S. Modoaldus generis nobilitatẽ non magnifacit.

Puer discit literas & pietatem.

Vt in ætate virili creuerint in illo virtutes. Cap. 2.

At verò tam præclara tyronis Christi adolescentia vbi in virile robur cœpit excrescere, quando conuersis studijs, ætas animusque virilis quærit opes & amicitias, inseruit honori, ipse à priori intentione animum nequaquàm diuertit: sed ad fortioris militiæ studia sese viriliter accingens, gradus ætatis diuersarum gradibus virtutum sublimiter transcendebat. Non seculares inire amicitias, aut opes aggregare quærebat

Cum ætate accedunt ei etiam incrementa virtutum.

quær■at perituras. Non honoribus cum ambitioso, nō sublimitate cum superbo, sed cum strenuo virtute, cum modesto pudore, cum innocuo simplicitate, cum mansueto patientia, cum abstinente parsimonia, cum pio charitate & misericordia certabat. Videres eum crebris ieiunijs & vigilijs voluptatē carnis frangere, pro honoribus suimet abiectione delectari, paupertatem pro diuitijs amplecti, conuentui nobilium consortia seruorum Christi & humilium præponere. Vnde animus eius aut circa ecclesiam, aut erga pauperum curā semper occupatus erat. Cumque in eius pectore iamdudùm accensa inualuisset flamma cælestis desiderij, nihil ocij, nihil quietis patiebatur, vt ad ocium & quietem diuinæ cōtemplationis peruenirct. Quamobrem omnes carnis affectiones, omnes seculi occupationes funditùs à se decernit extirpare, desiderans gloriari cum Apostolo dicente: Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. Solitudinem, quam Iohānes & Paulus cum bestijs in deserto, iste deliberat exigere sibi in semetipso. Ibi secum proponit habitare, ibi calcato secularium curarum strepitu, remotis ab animo terrenarum phantasijs cogitationum, illi soli, qui speciosus est forma præ filijs hominum, in quem etiam desiderant angeli prospicere, libero mētis adspectu contendit iugiter inhærere. Ipse illum in sua, virtutū floribus adornata, tanquam in lectulo, præoptat suscipere amplectique conscientia, vt possit eum sponsa iucūdari & dicere: Ecce tu pulcher es dilecte mi & decorus. Lectulus noster floridus. Sed ecce velut ex insidijs plurima suæ intentioni contraria videt ex hoc mundo succrescere, hinc seculariū curam negociorum, illinc illustrium frequentiam proximorum: quæ dum inopinatè mentem eius impugnant, ab huius lectuli quiete & dilecti sui dulcedine nolentem suscitant. Quamobre■ remotiora sibi loca quærere, & ab horum tumultu sese occultare omnibus modis ■laborat, vt quanto occultiùs, tanto liberiùs pulcherrimæ sibique dilectæ Rachelis amplexibus possit inhærere. Cuius sororem, scilicet Liam, etsi fœcundam, tamen lippam, minusque videntē despicit, ne mentem tāto in diuinam contemplationem minùs tendere valeret, quanto plures ex labore prædicationis filios generaret. Rachelem verò pulchram, benè videntem, licèt infœcundam, toto affectu concupiscit, in cuius amore tanto suauiùs sub silentio requiesceret, quanto ad generandos labore prædicationis filios minùs exiret.

(Galat. 6. — Matth. 3. — Psal. 44. — 1. Pet. 1. — Cant. 1. — Multa se ei impedimēta obijciūt. — Genes. 29.)

Inuitus cogitur palatio suam nauare operam. Cap. 3.

VErùm quia non est in hominis potestate via eius, sed contra spem votumque sæpè à Domino gressus eius diriguntur, beatus Modoaldus Liæ laboriosæ in nocte huius vitæ nolens iungitur, dum primoribus regni & maioribus palatij quasi vtilis in verbo, prouidus in consilio, diuina prouidentia, licèt repugnans socius accitur. Clarebant tunc temporis in palatio viri strenuissimi ijdemque religiosissimi: inter quos eminebat Pipinus, Carlomāni filius, Dux clarissimus & maior domûs sub Clotario, Dagoberto & Sigeberto potentissimis regibus: cuius laudum præconia quia in superiori libello breuiter perstrinximus, nunc vbi res exigit, de ipsius cōsilio & æquitate, prudentia & fortitudine paulò latiùs differamus.

(Eccle. 8.)

Vt Pipinus Dux sub Dagoberto præclarè se gesserit. Cap. 4.

EA tempestate Dagobertus rerum potiebatur, sub quo idem Dux dignitate, modicùm à sublimitate regia differente, præditus, omnia regni negocia prudentissima dispositione ordinabat, præstabatque tam in bello fortitudine, quàm iustitia in pace. Erat enim erga regem fidei seruantissimus, erga populum verò tenacissimus æquitatis, & in disceptanda vtrorunque causa fortissimo animi iudicio persistens, nec munera populi ad subuertendum ius regium respiciebat, nec gratiam regis ad obruendam populi iustitiam attendebat. Siquidem regem Deum regi homini præferebat, cuius mandatò prohibitum nouerat, vultum potentis honorare, vel personam pauperis in iudicio attendere. Tam ergo quæ plebis erant, plebi defendebat: quàm quæ Cæsaris, Cæsari restituebat. Tali huius Ducis industria & consilio Dagobertus eo celebritatis splendore enituit, vt liberalitate, iustitia, mansuetudine alijsque artibus, quibus regem decebat, plures ante se reges præcelleret. Sed hanc regiam viam, hanc virtutis lineam tenuit, quandiù sanam doctrinam sapientissimi præceptoris sustinuit, & non ad sua desideria coaceruauit sibi magistros. Felix, si secundùm viri sapientis monita, de mille pacificis suis vnum hunc elegisset consiliarium. Sed demum Salomonis exemplo deprauatum est cor eius ad tempus per mulieres, vtque solet in magna rerum copia ac soluta libertate pronā esse in consensum peccati natura mortalium, ob diuitiarum

(Pipini Ducis præclara laus. — Leuit. 19. — Item Dagoberti regis. — Eccle. 6. — 3. Reg. 11.)

tiarum affluentiam ac secundos rerum successus à bono honestoque in prauũ abstra- Dagobertus rex depravatus.
ctus, salubribus monitis aures occlusit. Cœpit ergo tam auaritia quàm libidine æstu-
are, rebus ecclesiarum nouos thesauros implere. Cuius impudentiam dum Pipinus
dolore permotus liberrimo ore increparet, exprobrans quòd maximis Dei beneficijs
ingratus existeret, ille obscœnis libidinibus potiùs, quàm sanis obtemperans consilijs,
tentabat magis more phrenetici medicum quolibet modo extinguere, quàm à prau-
tatis suæ furore resipiscere. Sed benignus Dominus, qui quos saluare decreuit, nunc à
malis liberat, nunc etiam innoxios seruat, & pium Ducem à periculo mortis potenter
eripuit, & maleuolũ regem ab effusione iusti sanguinis misericorditer reuocauit. Nam Redit ad sanitatem.
saniore consilio reputans dignitatis suæ statum labefactari, si virum nobilẽ, potentem,
fide ac iustitia popularibus acceptum perimeret, paulatim animum reflexit, cœpitque
egregium Ducem intantùm reuereri, vt conceptam malitiam in pacem & gratiam
commutaret. Quod sapientissimus Dux non suæ industriæ, sed diuinæ asscribens mise-
ricordiæ, tanto magis in modum sancti animalis, oculos antè & retrò habentis, stude- Apoc.4.
bat in cunctis se prudẽter agere, & ad diuinæ iustitiæ lineam omnes iudiciorũ suorum
sententias dirigere. Sed quia sanctarum scripturarum scientia minùs eruditus erat,
prudentes quosque viros, quos in timore ac dilectione Dei nouerat excreuisse, omniũ
consiliorum vel negociorum suorùm socios assumebat. Nam & Arnulphum Meten- Arnulphus Metensis Episcopus.
sium pontificem, qui ante pontificatum hanc eandem dignitatem irrepræhensibiliter
administrauerat, & postmodùm, eo defuncto, beatum Cunibertũ Coloniensium an- Cunibertus Episc. Coloniensis.
tistitem, pari sanctitatis fama illustrem, in hac negociorũ administratione curabat ad-
hibere participem. Perpendere potes, quo æquitatis ardore succensus fuerit, qui tam
circunspectos custodes, tamq; incorruptos arbitros consilijs suis delegerit. Quia enim
à prauitate auersus, rectis & honestis studijs attentissimus extitit, in exercitio boni ope-
ris sanctorum virorum semper vsus est consilijs. In quorũ numero dum beatum quo-
que Modoaldum, nõ tam quidem pro sororis affinitate, quàm ipsius prudentia & exi-
miæ virtutis claritate, diuina præeunte gratia, sibi sociũ asciuisset, tanto æquitatis & san-
ctimoniæ decore aula illa regia vbique resplenduit, quanta luce tenebris aurora fuga-
tis terras omnes perfundit, dum Solis superuenientis radijs illustratur.

Quàm gratiosus in aula fuerit Modoaldus. Cap. 5.

IAm verò æstimari non potest, quanta lætitia ipsius regis & optimatum, quóve hono-
re susceptus, qua reuerentia, quo affectu apud omnes aulicos velut angelus Dei ha-
bitus sit. Sed quid mirum, quem Deus ipse diligeret, si ab hominibus diligeretur: aut
quem replêsset gratia sua, si cunctis gratissimus haberetur? Quid mirum, qui aulæ regię
causa lætitiæ & honoris erat futurus, si ab omnibus aulicis cum lætitia & honore susci-
peretur? Iustè enim honorabilem dixerim aulam regiam, iurè felicem rem publicam,
cui Deus tantum donauerit virum, cuius doctrina & exemplo rex & optimates cùm
sapientiæ & religioni studerent, tum sapienter & religiosè omnia regni negocia dispo-
nerent. Qualiter autem eum promouere, vel eius meritũ declarare diuina prouiden-
tia decreuerit, subsequenti narratione luce clariùs patebit.

Treuericæ Modoaldus sedi expetitur antistes. Cap. 6.

INtereà venerandus antistes Sebaudus ecclesiæ Treuerensis rebus humanis excessit. Sebaudus Episc. Treuirensis.
Cui successor non impar sanctitate dum ab omnibus cũ omni affectione quæritur,
Dei gratia procurante, & certis indicijs pręsignante, haud longè dignissimus reperitur.
Nam quocunque te vertas, Modoaldi fama celeberrimè per ora omniũ resonat, Mo-
doaldi nomen ceu oleum effusum odore suaui passim redolet, Modoaldi sanctitas dif-
fusis radijs longè latéque sole clariùs relucet. Illum omnes videas intueri, attendere,
admirari: illum alios alijs digito ostentare, illum omnes in cõmune pusillos cum ma-
ioribus sacerdotem exoptare. Quod quidem non fortuito casu, nec humani industria
ingenij, sed occulto agebatur consilio dispositionis Dei: qui sicut quondam Dauid, ita Psal 88.
& hunc sibi iuxta cor suum quæsierat, qui dux fieret super populum suum, & pasceret 1.Reg.16.
gregem ouium suarum.

De Epitaphio eius. Cap. 7.

VEruntamen sanctitatis eius testimonium ne à populari aura, vel à nostra tantùm
pagina expectetur, ostenditur hodieque Treueris in ecclesia sancti Paulini, de se-
pulcro eius assumpta, mirificeque sculpta Parij marmoris tabula, in qua legitur exa-
ratum ad eius memoriam in generatione & generatione transmittendum huiusmodi
epitaphi-

epitaphium: Hoc est ſanctuarium Deo dilecti Treuirorum Archiepiſcopi Modoaldi, cuius rex Dagobertus ſanctitatem, ſicuti in eius præcepto de Treueri continetur, inter Ligerim & Rhenum magnificè extulit & dilatauit.

Eligitur & conſecratur Epiſcopus. *Cap.* 8.

ITtaque concurrunt pariter omnium vota, Rex & Dux ille æquiſſimus Pipinus, aliiq́; optimates, Clerus & populus, omnis ſexus & ætas vnanimi exclamant cõſonantia: Modoaldum pontificem non tam eligunt, quàm à Deo iam dudũ electum, & ſibi promiſſum exigunt. Quid faceret vir ſanctiſſimus? Quid, niſi quod decebat imitatorẽ Chriſti? Quid, niſi quod fecerunt prædeceſſores, præſules ſanctiſſimi, qui non aliunde, ſed per oſtium intrauerunt in ouile Chriſti? Fugit Chriſtus, cùm eum vellent regem conſtituere: refugiebant illi humilitatis gratia, cùm ad ſuſcipiendum vocarentur paſtoralis culmen regiminis. Quorum exemplo Modoaldus refugit, ſe indignum profitetur: reclamat, cogíque meretur. Nec tamen quiſquam ita exiſtimet virum ſanctum decliñaſſe, vt diuinæ voluntati, quam erga ſe intellexerat, obſtinatiùs decreuerit contraire: ſed vtrobique humilis, vtrobique ſubiectus: & præeſſe, priùs ſemetipſum metiendo, noluit: & tamen de imperantis Dei viribus præſumendo, poſtmodùm conſenſit. Siquidem in vno eius pectore quaſi pugnabant duæ virtutum maximæ: hinc timor humilitatis, illinc dilectio charitatis. Ex humilitate, honorem illum & onus refugiebat: porrò ex charitate, deſolatis ciuibus ſubueniſſe iã cupiebat. Iſtud dilectio ſuadet, illud timor prohibet. Inter hæc duo ſibimet repugnantia Chriſti miles primùm cũctatus, ancipiti aliquatenùs hæſit ſententia: at paulopòſt, vt æquum erat, & charitas vicit humilitatem, & dilectio foras miſit timorem. Ita virum Dei victum rapiunt, abducunt, vt exaltent eum in eccleſia plebis, & in cathedra ſeniorum laudent eum. Induitur ergo ſtola gloriæ, accingitur zona iuſtitiæ, diuinis benedictionibus Archiepiſcopus Treuirenſis eccleſiæ conſecratur. Ieſu bone, quanta fuit lætitia illius diei? quæ exultatio vtrique ſexui? quod tripudium vniuerſæ ætati? Quàm deuoto corde, quàm ſublimi voce cuncti laudibus ingeminabant angelicis, Gloria in altiſſimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis?

Iohan.6. Vir ſanctus nititur ſubterfugere Epiſcopatũ. Tandem cõſentiẽs, Epiſcopus conſecratus. Luc.2.

Illorum temporum felicitas. *Cap.* 9.

COnſiderare nunc libet, quale erat illud tempus, quàm acceptabile, quàm ſerenũ, quando regibus quidem regnantibus, ſed reges eum regno iuſtis & timoratis viris regentibus, iuſtitia, fides, veritas, modeſtia, cæteræque artes bonæ, tam in bello quàm in pace, cuſtodiebantur: quando ad lineam æquitatis diuinæ omnia regiæ poteſtatis negocia dirigebantur. Quale, quàm ſanctum erat illum palatium, ex quo tam claros, tamque illuſtres ſuſcipiebat Eccleſia ſacerdotes? ex quo procedebant ſectatores non Simonis, ſed Petri: non mercenarij, ſed veri miniſtri Chriſti, & qui curias regum non quærerent, ſed potiùs à regibus quærerentur: non ipſi honores per ambitionem appeterent, ſed magis oblatos per humilitatem refugerent. Ex quorũ numero (erant enim plurimi) fuit Arnulphus Metenſis, Cunibertus Colonienſis, Tungrẽſis Remaclus, Treuirenſis noſter Modoaldus, iſtis & omnibus alijs omni virtutum genere conferendus. Iſti ſunt planè, iſti ſunt viri ſancti & amici Dei, quorum fide & ſanctimonia Eccleſia corroborata eſt, doctrina illuſtrata, humilitate ſublimata, charitate fundata, virtutibus iucundata. Tunc certè reuerentia impendebatur religioni, amor pudori, honor virtuti. Tunc ambitio cæca, lethali perfoſſa vulnere, moribunda iacebat: auaritia, cupida ſemper pecuniæ, vires penitùs amiſerat: de iniuſtitia autem, de libidine, cæteriſque malis artibus iam conclamatum erat. At verò noſtra tempeſtate huiuſce facies ſerenitatis tota immutata eſt, cùm, iuxta veritatis eloquium, abundante iniquitate, refriguit charitas multorum. In qua peruerſis modis iuſtitia, fides, veritas, leges, diuina & humana omnia in manu, in gratia, in lingua ſita ſunt. Et vt breuiter concludam ſecundùm illius hiſtorici ſententiam, nullus honor virtuti datur, ſed omnia virtutis præmia ambitio poſſidet. Ex quibus quæ mala conſequantur, quales Eccleſiæ rectores, quales prouinciarum iudices, quanta eccleſiarum calamitas, quæ ſcelerum impunitas, nimiùm, nimiùm experti ſumus. Itaque conquerendo compellimur exclamare: O tempora, ô mores.

Arnulphus, Cunibert', Remaclus, Modoaldus egregij epiſcopi. Matth.24.

In Epiſcopatu vt ſe geſſerit S. Modoaldus. *Cap.*10.

MOdoaldus igitur in domo Domini & in atrijs Dei noſtri plantatus, tãquam palma floruit, & vt cedrus Libani multiplicatus eſt. Nam ſicut palma virens & in altum

altum tendens, fidei virore & vitæ altitudine ad profectum Ecclesiæ florebat, & sicut cedrus Libani multiplicabatur, dum odore sanctæ conuersationis omne virus serpentis antiqui à subiectis expelleret, dum etiam multo virtutum candore dealbatus, per altitudinem contemplationis ad cælestia euolaret. Siquidem occasione pastoralis curæ, multiplici bonorum operum exercitio adeò se studebat innouare, vt tunc primùm putares eum incipere. Ad cuius laudem diceret alius, quicquid animo occurrisset, spiritum scilicet cælestibus iugiter inhærentem, indefessis eum orationibus vacãtem, dies ieiunijs, noctes continuâsse vigilijs differeret, rectè & compositè de singulis virtutibus, de benignitate, de parsimonia, de animi puritate profunderet in laudando, quicquid Ingenij, quicquid eloquentiæ vnquàm hausisset. Sed hanc compositam narrationem præripit nobis supereminens meritum excellentissimi præsulis, qui ita vniuersas has virtutes habebat, vt in singulis emineret: ita in singulis eminebat, vt in omnibus æquè resplenderet. Virtutes S. Modoaldi.

De doctrina eius. Cap. 11.

Sed interim omissis illis, quæ in interiori homine, Deo tantùm teste & sanctis angelis eius, operatus est: quis vel illam solicitudinem, qua pater vigilantissimus subditis præerat subditis, dignè valeat explicare? Quos tanta docendi perfectione, tanta magisterij arte informando instituebat, vt quasi illa prophetica mensa, intus labrum reflecteret, id est, ad cor sermonem reuocaret, quod loqueretur attenderet, operaretur quod prædicaret. Denique verbum doctrinæ opere commendans misericordię, sic erga interiora subditorum studia feruebat, quatenùs eis exterioris vitæ prouidentiam non negaret: ne si cura exterioris vitæ ab eo negligeretur, quasi iure à percipienda prædicatione gregis animus frangeretur. Nam quia Petri vicarius Petro commissis ouibus inuigilabat, generalem illam eius exhortationem, tanquam sibi specialiter datam, solicitè attendebat: Seniores, qui in vobis sunt, obsecro consenior & testis passionum Christi, & futuræ gloriæ, quæ reuelanda est, parriceps: pascite, qui in vobis est, gregem Dei, non ex necessitate, sed voluntate in Deum. Et cùm apparuerit princeps pastorum, percipietis immarcescibilem gloriæ coronam. Cura eius erga subditos. Exod. 25. Iohan. 21. 1. Pet. 5.

Vt ad sancta sanctorum accesserit. Cap. 12.

IAm verò cùm infulatus, tanquam pontifex summus, introiret in sancta sanctorum, oraturus pro populi salute, pro ignorantia vel aliqua necessitate, ita per singulas species sacerdotalis habitûs singulis respondebat virtutibus, vt quot exteriùs sacris ornabatur vestimentis, tot interiùs anima spiritualibus vestiretur ornamentis. Crederes in eius mente quasi in Aaron pectore rationale iudicij vittis ligatibus imprimi, dum cor eius nequaquàm fluxa cogitatio possideret, sed ratio sola spiritualiter constringeret. Nec enim indiscretum quid vel inutile cogitare poterat, qui ad exemplum alijs constitutus, ex grauitate vitæ semper ostendere studebat, quantam in pectore rationem gerebat. In quo etiam rationali duodecim patriarcharum nomina descripta putares, dum exempla præcedentium patrum indesinenter intueri, & sanctorum vestigia sine cessatione videres eum imitari, ne fortè extra sacri ordinis limitem operis pedem tenderet, si ab eorum subtili examine seu discretionis ratione aliquo modo deuiaret. Et quia præcipitur Moysi, vt tabernaculũ ingrediens, tintinnabulis ambiatur, vt de eo sonitus dulcedinis audiatur: non cessabat sonum prædicationis quasi ex tintinnabulis frequenter emittere, dum superni spectatoris iudicium ex silentio metuebat offendere. Cum tali igitur ac tanto diuini ornatûs decore pontifex sanctus ingrediens tabernaculum fœderis, & hostiam contriti ac humiliati cordis Deo offerens in odorem suauitatis, ita suis votis diuinam conciliabat clementiam, vt quasi cum Moyse mereretur audire: Faciam secundùm verbum tuum. Nam quia secundùm verbum Dei innocenter vixit, & mandatorum eius non surdus auditor, nec segnis executor extitit, idcircò misericordem Deum secundùm verbum eius fecisse credimus, quoties pro salute subiectorum pias coram eo preces humiliter effudit. Exod. 28. Rationale iudicij. Ibidem. Ibidem. Tintinnabula, prædicationis sonus. Exod. 33.

Monasterium virginum vt extruxerit. Cap. 13.

INtereà cùm domûs eius decorem diligeret, & ad referendas dignas conditori laudes ardentissimo semper amore flagraret, super ripam Mosellæ oratorium in honore beati Symphoriani martyris extruxit, opere quidem exiguum, & artificiosi schematis decore minùs ambitiosum: sed, quod nobilius est, clarissimis virtutum gemmis ac pulcherrimis virginei candoris margaritis, multo splendidius ac spectabilius,

quàm fuerit illud famosissimum Salomonis templum, auro & argento ac tot mirificis expolitum argumentis. Ibi quippe congregationem sanctarum virginum, tãquam dulcisonos adolescentularum choros, in nuptijs Christi & Ecclesiæ iugiter laudes canentium, instituit, de quibus sponsa in laudibus sponsi videtur illud in Canticis dicere: Oleum effusum nomen tuum: ideò adolescentulæ dilexerunt te. Quibus etiam ad regularis vigoris disciplinæ seruandum, sororem suam præfecit, nomine Seueram, quæ secundùm nominis sui præsagium & conuenientiam, digna præsidentis animi seueritate copulam carnis, opes, gloriam & cuncta, quæ peritura nouerat, cum ipsa suî nobilitate & corporis specie, quæ vermibus exaranda erat, paruipendenda esse dijudicans, virginitatem suam Christo illibatam obtulerat. In cuius fide & amore virgineam aciem, quam sponso collegerat, tam materna pietate, quàm magistra seueritate confirmans, omnem eis sanctæ institutionis diligentiam exhibebat. Nihil illius seueritate iucundius, nihil iucunditate seuerius. Lætitia illius tristis, tristitia suauis. Inculta vestis, oculi demissi, caput inclinatum, incessus grauis, cibus tenuis, ita sanè, vt cùm omnia Deo digna faceret, nihil tamen dignum se fecisse crederet, comitesque suas plùs exemplis doceret, quàm verbis. Nec deerat ei venerandi fratris sui assidua consolatio, qui in modum æris candentis ardens desiderio, sonans verbo, per scintillas sacræ exhortationis animum virginis ad amorem Dei fortiùs accenderet, &, vt aiunt, oleum camino adderet. Benedictum & Scholasticam crederes: idem desiderium, non impar studium, eandem erga Dei cultum deuotionem in istis videres. Illum non magistrum, sed discipulum putares: istam non dominam, sed ancillam humilem æstimares: nisi quòd eò magis ille seruus, hæc ancilla Christi esset, quòd vterque subiectis nõ dominari, sed ministrare videretur. Quorum dignam fidei & laboris remunerationem quia iam tempus est enarrare, prudentissimæ virginis vocationem, sicut tempore præcessit, ita nostra præcedere narratione faciamus.

Cant. 1. — Seuera, soror eius Abbatissa. — Eius virtutes. — Confirmatur sermonibus S. Modoaldi.

De obitu S. Seueræ. Cap. 14.

QVæ dum vocem sponsi vocantis audiret & dicentis, Veni de Libano sponsa mea, veni de Libano, veni: coronaberis: ista nihil morata, pio respondit affectu: Ego dilecto meo, & ad me conuersio eius. Statimque secuta vocantem cum lampade accensa & ornata oleo optimè nitentis conscientiæ, digno est cum honore ab eo excepta, & in illum æthereum thalamũ eum multa sanctorum exultatione introducta. In quo tãdem, quod diù optauerat, feliciter collocata, Inter dulcissimos dilecti sibi sponsi requiescit amplexus, atque splendidissimis filiarum Sion agminibus adiuncta, delicijs beatissima perennibus delectatur. Cuius sacratissimum corpus, virgineis stipatũ choris, virgineis conclamatum lamentis, cum psalmis & hymnis spiritualibus multo honore in ecclesia supradicti martyris, cui summa strenuitate præfuit, officiosissimè est reconditum. O verè beata & venerabilis virgo, quæ pro mortali sponso immortalem elegit, quæ pro lutea domo cælestem thalamum commutauit. Verè beata & gloriosa, quæ pro breui labore æterna beatitudine fruitur, pro vanis histrionum cantilenis dulci angelorum concentu iucundatur. Hæc de vita & transitu clarissimæ virginis paucis libauimus. Neque enim iustum erat, tam pro ipsius meritis, quàm pro honore & reuerentia egregij fratris, memoriam & laudem eius præterire, de qua gaudẽt angeli, & collaudant filium Dei. Nunc autem, qualiter beatissimus pontifex dilectissimam sororem ad brauium perpetuæ claritatis postmodùm subsecutus sit, pro styli modulo prosequamur.

Cant. 4. — Cant. 7. — Oleum nitidæ conscientiæ.

Mortua sorore, vir sanctus ardentiùs adspirat ad cælestia. Cap. 15.

POst felicem sanctissimæ sororis transitum insignis athleta Modoaldus, & æterni Regis miles iam emeritus, cunctis iustissimæ vitæ studijs optimo fine compositis, ad præmium & palmam felicitatis æternæ cœpit ardentiùs anhelare, ad quam germanam cum exultatione angelorum trãslatam se nouerat præcessisse. Gaudebat quidem de gloria & beatitudine sororis, sed de sua adhuc quasi imperfectione dolebat. Siquidem se imperfectum, se infelicem, se miserum, se tardum & tepidum iudicabat, quem, puellis ad regnum præcedentibus, moles carnis adhuc in seculo retinebat. Quid nos, inquit, miseri, quid iam de nobis dicturi sumus, qui in puellis tantam constantiam, tam incredibilem laborem, tam miram abstinentiam videmus? Nos membris corporis viri sumus, & tamen effœminati nihil virile, nihil laude dignum patramus. Multa sæpè fortia virili animo proponimus, sed paruo labore fracti, à proposito ci-

S. Modoaldus viliter de se sentit, vt solent viri sancti.

to citiùs resilimus. Talia quidem vir sanctus referens, humilia de se sentiebat, qui iurè & absque vlla iactantia gloriari poterat cum Apostolo, bonum se certamen certâsse, cursum consummâsse, fidem seruâsse: de reliquo repositam sibi coronam iustitiæ, 2. Tim. 4. quam in illa die à iusto sibi iudice reddendam confideret. Vnde cùm ex fidei & operum securitate & spei certitudine dignam iam posset missionem petere, tamen quasi adhuc multa in se arguenda forent, nouis & acrioribus tormentis exquisitis, de se supplicium sumebat, seque in se crudelis exactor persequebatur in illa iam quasi vltima ætate, quam profectò non tam natura, quàm ipsémet continuis laboribus vrgendo accelerauerat. Seueritudo vitæ eius.

De eius felici obitu. Cap. 16.

INtereà Christi miles indeficiens, suæ iam impatiens quietis, mira arte militiæ, recentem quotidiè renouabatur ad pugnam: sed rex immortalis & summæ æquitatis iudex dignam suo militi nectebat in cælestibus coronam. Cùm ergo sub graui corporis labore die noctuque desudaret, totoque mentis desiderio super se ad cælestia raperetur, iam desiderans in illam dilectissimam & inæstimabilem supernæ ciuitatis curiam intrare, illis hymnidicis angelorum choris interesse, & bis terque non sine admiratione inclamans, Quàm dilecta tabernacula tua Domine virtutum? concupiscit & Psal. 83. deficit anima mea in atria Domini: pia tandem consolatione diuinitùs refouetur, & de expectatione vicini obitûs & præmij securitate præmonitus certificatur. Diuinitùs discit obitũ suum. Tum verò repentè mutatur in quandam deificam & incredibilem exhilarati cordis lætitiam, conuocatisque discipulis dum sui obitûs diem lætum & horam iucundus exponit, animos omnium tristi mœrore saucios reddit. Nec mirum sanè, virum sanctum de certitudine sui transitûs tantam concepisse lætitiam, cui pura felixq; conscientia testimonium ferebat, Christi familiæ mensuram tritici suo in tempore fideliter se erogâsse, commissamque pecuniam gemino fœnore multiplicatam, suo iam Domino reportare, quem peruigil expectans, paratus erat pulsanti protinùs aperire. Qui cùm iam desideraret dissolui & cum eo esse, iam carnis oblitus & toto spiritu in cælum suspensus, fatiscentibus membris, quasi iam renouatis nonos superaddere cruciatus, sese plùs Affligit corpus suũ debile. solito persequi, ipsumque modicum, quod supererat, vitalis caloris extinguere. Cuius ardentissimo labori cùm etiam molestia corporis ex voto animi accessisset, non spiritu, sed membris deficiens, fortis athleta lecto decubuit. Nec tamen idcircò sibi magis parcere, non mollibus stratis incumbere, morbo quàm cibo magis delectari: quippe virtutem perfici in infirmitate, contestari. 2. Cor. 12. Et cùm assistentes discipuli flendo suggererent, vt fatiscenti corpusculo aliquantulùm misereretur: Nolite, inquit, spiritum ad Deum iturum fomento carnis impedire, cui scilicet tunc maior misericordia impenditur, cùm spiritu superante mortificatur. Tali spiritûs feruore pater amantissimus languoris molestiam exuperans, animamque suo redemptori cum angelicis choris expectanti reddere gestiens, suos interim piè consolabatur, ipsumque residuum & vix in ore palpitantem vitæ motum, doctrinæ & admonitioni filiorum totum impertiebatur. De fidei integritate, de mandatorũ Dei sedula meditatione, de religionis amore, Adhortatio eius ad suos sub mortẽ. de memoria mortis, de aduentu districti iudicis quandam viuæ vocis efficaciam lingua moriens, apertè tamen, exprimebat. Et cùm multos videret anhelantes concurrere, hinc clericos dolentes, illinc monachos lachrymantes, pauperes quoque, viduas & orphanos multo eiulatu clamantes, lachrymas omnium prohibens, dicebat eos gaudere magis debere, quippe qui patrem non amitterent, sed feliciter ad Deum præmitterent. Itaque propinquante hora, delatis viuificis Christi sacramentis, Eucharistia se munit. oratione præmissa, participat: dilectosque filios læto vultu deosculans, supremo patri cum votiua pacis & salutis imprecatione sæpiùs commendat. Tum verò à terrenis oculos reijciens, & conciues angelorum sanctorumque choros adesse sentiens, toto corpusculo obuiàm dilecto exercitui se erigit, manus & oculos in cælum protendit, crucisque signaculo bis terque se consignans, splendidum caput in manus Saluatoris reclinauit, atque inter verba orationis obdormiens, in pace requieuit. Cruce se cõsignans, feliciter abit è vita. O beatum virum, quem cælestis illa Hierusalem gaudens suscepit, ad quem deducendum rex ipse regum Christus, angelico cœtu stipatus, processit, cui Maria cum virginum choreis occurrit, Petrus quoque cum Apostolorum numero, Symphorianus cum Martyrum choro, Eucharius cum sanctis Confessoribus totaque cæli militia, in hymnis & laudibus benedicẽtes Dominum, qui tali compare, tam claro pontifice eorum auxerit collegium.

De eius sepultura. Cap. 17.

INterim sacrum funus de more componitur, & à circunstante psallentium choro nunc pijs lachrymis deflētur, nunc psalmis & hymnis honoratur. Cuius ad Christum felix & liber transitus, sicut festiuo gaudio supernis ciuibus extitit, ita totam penè * Austriam nimio quodam & incōsolabili mœrore concussit. Vnde tota penè prouincia ad tanti patris exequias anhelauit, nec solùm ex vrbibus aut oppidis, sed etiam ex vicis turba rusticorum luctuosa funeri occurrit. Multitudo quidem pauperum maximè confluens, senes incurui, debiles baculo sustentati, viduæ sparsis crinibus, pupilli laceris vestibus, omnes æquè lugentes, & à feretro pendentes, suum patrem, qui eos vestire, consolari, alere consueuerat, voce lachrymabili querebantur se amisisse. His familiaribus baiulis cælum suo clamore pulsantibus, charissimum corpus in dilectam sibi ecclesiam defertur, quam suprà diximus ab eo fundatam, & in honore beati Symphoriani martyris dedicatam. In qua etiam non sine graui gemitu multisque lachrymis suorum, prout decebat tantum pontificem, cum dilecta sorore terræ mandatur. Quod quidem factū esse credimus diuina præordināte gratia, vt quos eadem deuotio, eadem Christi charitas, idem affectus, non tam sanguinis quàm spiritûs coniunxerat, dum agerent in carne, idem etiam sepulturæ locus, locus, inquam, quem iste deuotè construxit, illa fideliter rexit, coniungeret in morte. Vbi in testimonium sanctitatis eius, tot & tanta miracula quotidiè coruscare videntur, vt nunc demùm veriùs cum Christo viuere credatur. Viuere, inquam, viuere certissimè probatur, per cuius meritum ab ipso Deo, qui salus & vita est omnium, cunctis fideliter petentibus multa salutis & vitæ beneficia præstantur. Atqui celeberrimum habetur hodieque Treuiris, certisque indicijs compertum, sanctitate & meritis Modoaldi omni circa regioni salutem frequenter à Deo concessam, si quando diuinæ vltionis animaduersione, aut aëris inclementia, vel fame, aut gladio, vel cuiusque aduersitatis tribulatione incumbente, patrocinium eius incolæ fideliter implorarent. Vnde pater & singulare refugium miserorum à ciuibus appellatur, eiusque depositio quarto Idus Maias cum maxima deuotione & festiua totius regionis exultatione ad laudem & gloriam diuinæ maiestatis celebratur. Obsecramus itaque, vt beati Modoaldi celeberrima apud homines pietas, & apud Deum omnipotentem efficax potentia, nostris quoque miserijs compatiatur, peccatorum funes dirumpat, & in illo dilecto & desiderabili in cælis tabernaculo æternam nobis mansionem obtineat, præstante Domino nostro Iesu Christo, qui cum patre & spiritusancto viuit & regnat per immortalia secula seculorum, Amen.

*Alij Austrasiam.

Obitu eius miserè dolent pauperes.

Miracula ad eius tumulum.

Dicitur pater miserorum.

LIBER TERTIVS.

Cur miracula fiant ad sanctorum reliquias. Cap. I.

QVoniam, adspirante Deo, nobilem beati Modoaldi prosapiā, altissima regij sanguinis linea productam, in primo huius operis libello dilucidauimus, in secundo vitam eius laudabilem paucisq; imitabilem, qua Deo charus hominibusq; venerādus extitit, omni regię nobilitati prætulimus, transitumque eius gloriosum angelicis choris gaudium intulisse perorauimus: nunc iam in tertio non ab re iudicauimus perpaucis explicare ipsius sanctitatis indicia, qualia videlicet miraculorum primordia omnipotentis Dei gratia post quietam famuli sui dormitionem ex illius reliquijs in vrbe Treuerensi voluit ostendere. Licèt enim signa minimè sint petenda fidelibus, ad corroborandam tamen infirmiorē plebis fidem, nonnunquàm mortua sanctorum ossa attestari solent, quid eorum viuens egerit spiritus. Infirmis quippe mentibus non immeritò dissonantiam fidei tota præcedentis narrationis series generare videretur, si vir tam præclari apud seculum generis, tam eximiæ apud Deum sanctitatis, absque signorum attestatione inter homines latuisset, si gloriosa illius pignora, suis plurimùm profutura veneratoribus, humanī caruissent exhibitione honoris.

Miracula infirmos confirmāt.

De Nortmannorum in Gallias & Germaniam irruptione. Cap. II.

VErùm ex quanta Barbarorum crudelitate, ex quantæ præfatæ vrbis desolatione occasio illa suborta fuerit, qua viri Dei merita fidelibus primùm innotuerint, paucis libet perstringere: quia quod in præfatiuncula huius opusculi de simili calamitate, alio inducta tempore, disseruimus, argumentum cognitionis esse valet his,

quæ

quæ hoc in loco dicturi sumus. Ibi enim commemorauimus Barbaras nationes generaliter per omnes Galliarũ fines furoris sui frena laxâsse: hîc verò inducimus Nortmannorum gentem indomitam, de vagina suæ crudelitatis eductam, quasdam Galliæ & Germaniæ partes occupâsse. Quæ immanitate sui sceleris grassata, in ceruices fidelium velut vrsa raptis catulis efferata, nulli sexui, nulli ætati parcere, senes reuerendos necare, iuuenes & adolescentes, pro viribus vel tempore se defendentes, confodere, paruulos matrum vberibus auulsos excerebrare, matronas castas, virgines pudicas dehonestare, vrbes nobilissimas flammis edacibus concremare, sanctuaria Dei aut subuertere aut prophanare, diuina & humana pari contemptu pessundare. Erat in his omnibus miseriam videre, iudiciumque Dei mentibus hominum tanto formidabile, quanto impenetrabile: nisi quia, vt datur intelligi, volens Dominus iustam in reprobos exercere vindictam, qui non custodiêrunt mandata eius, iratus in populum suum, tradidit eos in manus gentium, & dominati sunt eorum, qui oderunt eos. Sed sicut in vasis iræ, duplici contritione feriendis, ira iustitiæ Dei hîc inchoat, vt ea in futuro irreparabiliter disperdat: ita misericordia eius diligentes se plerunque per compendiosam martyrij viam migrare disponit ad illam inenarrabiliem gloriam, quam oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit: vt vnde reprobi rapiuntur ad pœnam, inde electorum alij ducantur ad palmam, alij castigatiores reddantur ad vitam & conuersationem bonam, iuxta quod scriptum est: Flagellato pestilente,* sapiens sapientior erit.

Nortmannorum immanis barbaries.

Esa. 64. 1. Cor. 2.

Prouer. 19. *stultus

Sacræ virgines metu Nortmannorum quid egerint apud Treuiros. Cap. III.

HVius horrendæ tempestatis procella vrbem inuadente Treuerensem, omnes pauere, trepidare, neque fugæ, quam non parauerant, neque præsidij vllam spem habere, præ oculis omniũ imago mortis volitare, iucundæ populi vrbanitates in planctum, chori psallentium in luctum, choreæ puellarum in lamentationes migrare: totius ciuitatis faciem immutatam videres, diuinæ religionis vix aliquas tenues reliquias remanere. Porrò Deo dicatæ virgines, quas in oratorio beati Symphoriani martyris cœnobiali conuersatione Deo seruire suprà exposuimus, inter tot mortis genera ad consueta orationum arma confugientes, pro castitate seruanda, quam deuouerant, non pro vita præsenti tuenda, quam despexerant, supernum cœpêre auxilium ardentissima spiritûs contritione inuocare, ac beati Modoaldi sepulcro omnes aduolutæ, vt eius patrocinio ab imminenti eriperentur periculo, talibus vel talium similibus cælum precibus feruntur penetrâsse: Domine Iesu Christe, æterno patri fili coæterne, qui nascendo de virgine, illud maledictionis soluens elogium, Maledicta, quæ non fecerit semen in Israël, virginitatis semen in plenitudine temporum mandâsti multiplicandum, vt tempore messis fructum eius reciperes centesimum, tu nostris gemitibus, tu nostris lachrymis & vocibus aurem accommoda solitæ pietatis, vt quam tibi deuouimus vitæ castimoniam, quam obtulimus carnis pudicitiam, confessoris tui Modoaldi precibus & meritis ab omni pollutione custodias, & quam nullus animi nostri meretur consensus, nulla Barbarorum violentia virginitati nostræ inferat corruptelam. Huiusmodi precibus cum magna spiritûs contritione, cum magno lachrymarum imbre profusis, non defuit operatio supernæ exauditionis, non defuit exhibitio miraculorum beati confessoris.

Sacræ virgines cõtra Nortmanno. S. Modoaldi implorant patrocinium.

Intra 30. dies virgines omnes moriuntur, magno Dei beneficio. Cap. IIII.

NE ergo Deo sacratæ virgines mala viderent, quæ pro sexûs fragilitate metuebant, néve bona amitterent, quæ pro castitatis obseruantia promeruerant, mirabile auditu, mirabilius visu: in pace lecto decubantes, intra dies triginta omnes præsenti decesserunt vita, tantoque feliciter, quanto perenniter victuræ, cum ornatis lampadibus sponso cælesti occurrentes, sempiternæ iucunditatis thalamum cum illo ingressæ sunt. Quarum corpora in eodem sunt oratorio recondita, in quo beati Modoaldi pignora: vt cuius patrocinantibus meritis animæ illatum cælum cum suo possidebant patrono, ipsius exigentibus reliquijs, corpora in eodem humarentur loco: vbi florent orationes earum, & exuberant Dei beneficia ad memoriam virginũ extunc, & modò, & vsque in seculum.

Illustre beneficium & miraculum Dei.

CAP. V.

CVm igitur eiusdem tempestatis adhuc residerent vestigia, longaque solitudo pleraque sanctorum cohiberet loca, fiebat nimirùm, vt ille sancti familiaris an-

gulus pro suî quidem dignitate parum obtineret reuerentiæ, neglectu verò ciuium omni custodia destitutus, etiam pateret iniuriæ. Sed ea mortalium incuria, nostro pontifici auctioris gloriæ facta est materia. Quidam enim viri, genere Franci, suæ gentis haud ignobiles, animo & corpore quammaximè valentes, sanctæ deuotionis gratia vrbem Treuerim accesserant, quam suorum sanctorum numero superbam, tum vetustatis dignitate celebratam, omni Gallia magis clarere compererant. Eius aliquandiù laribus obuersati, religione delectati, sacra terebant limina, ex ignotis penè notissimi: cùm intereà viros natura sagaces flamma subijt pulcherrimi facinoris, vt quocunque modo, precibus aut precio, tot sanctorum pignoribus cum maximo Treuirorum participarent beneficio. Quæ vbi tardiùs procedunt, nihilque in illis bonæ spei aut gratiæ præsumunt, die noctuque animum fatigare, omnibus locis opportunitatem quærere, nec flagitium arbitrari quauis arte, dummodò ne inefficaces redeant, inceptum peragere. Itaque simulata deuotione ecclesiam sancti Symphoriani subintrantes, eiusque omnia, quæ sibi mox vsui forent, explorantes, vident domum incultam, iniuriæ opportunam, ministris ciuibusque neglectam, merito quidem suî, Crœsi diuitijs nobiliorem, sed rei familiaris inopia longè cæteris obscuriorem. Et quis, inquiunt, tuas Modoalde reliquias hoc totius vrbis angulo coarctauit? Indignû certè sacrarium tuæ dignitati comparauit. Vbi enim ianitor frequens in limine? Vbi varia supellex tuæ ornatus ecclesiæ? Nihil hîc dignû tanto contuemur nomine. Quàm sanctè, quàm vtiliter tuorum hospitum poteras iter comitari, vt arentem nostræ regionis eremum larga benedictione pateteris irrigari, vbi nec decori tuo chori psallentium, nec optimis virtutibus laudes deessent celebrantium. Audebimus tamen, si pace tua liceat, aliquid huius negocij attentare, partemque vel exiguam tui corporis absportare: ex quo Treuerensi quidem populo detrimenti minimum, nobis emolumenti plurimum, Deo propitio, poterit euenire. Hac familiari collocutione velut in bonam frugem animati, simul quia nihil satis festinatur animo cupienti, optimum factu rati sunt noctem proximam huic operi dedicare, ne dum noctes diebus, moras dilatandis consultationibus innecterent, attentis ciuibus se cùm suspectos, tum repulsa dignos efficerent. Remotis ergo arbitris, noctis ingressi tempore, pia sed audaci violentia mausoleum effringunt, sanctissimo fœcundum corpore: dehinc vnus cæteris paratior, manum temerè inijciens, & quicquid tenaci digitorum pectine concludere potuit, sibi recondens, fugam cum socijs maturat inuadere. Quod facinus licèt amore sancti licenter perpetratum sit, non tamen sancto placuisse, rerum sequentium documento comprobari potuit. Simul enim cum illius extractis artubus, mirum dictu, sanguis copiosus erupit. Qui dum abundè tanquam de patenti vulnere proflueret, tenebris tamen visum attentibus, raptores ipsos nihil huiusmodi aut videntes aut sentientes antè prodidit, quàm à cœpto deterruit.

Prisci Germani sacrarum reliquiarum quàm cupidi.

Ex reliquijs S. Modoaldi furtim ablatis, copiosus manat sanguis

CAP. VI.

INtereà die terris reddito, cùm matutina plebs ad orandum cœpisset ex more concurrere, animaduertunt ecclesiæ pauimentum largo perfusum sanguine, nec statim re cognita, diù multumque incerta suspicione agitabantur, quænam illa essent cædis indicia, vbi nulla vnquàm mactari consueuisset victima. Sed exploratis diligenter omnibus, primò recentis fracturæ indicia, tum nocturnæ temeritatis damna luce clariùs patuêre quærentibus. Nec visus est labor difficilis fugitiuos insequi, cùm sanguis à direptis emanans ossibus, nusquàm locorum reos suos desereret, donec illos conscientia trepidos, nec satis periculi securos, suis vestigijs, & quidem haud obscuris, manifestos efficeret. Mittuntur ergo expediti equites iniuriam persequi, temeritatem corrigere: qui celerrimè fugientium terga prementes, eosque facili negocio à fuga retrahentes, delicti quidem gratiam faciunt, omnibus tamen bonis adnitentibus, receptas integrè summi pontificis reliquias ad vrbem referunt. Quis enarrare sufficiat, relatis illis, quid gaudij, quid bonæ spei ciuibus attonitis redierit? quàm benignè, quàm exultanter beatæ memoriæ Archiepiscopus cum summo cleri plebisque tripudio obuiàm processerit, ac si tunc primùm totus sibi sanctus obuenerit? Videres totam ciuitatem in occursum ruere, nullum in domibus, paucissimos in agris aut oppidis resedisse, vt cælo se proximum arbitraretur, quisquis exoccupatus, redeuntem salutatum ire mereretur.

Priscorum Christianorum erga reliquias deuotio.

CAP. VII.

Cæte-

CAEterùm huius facinoris castigandi gratia, ne quid simile deinceps perniciosa crearet licentia, decernunt in commune, corpus sancti in propatulo positum, ab ecclesia transferre, cælestemque thesaurum firmioribus apothecis & tutiori ærario commendare. Itaque arcam ligneam, firmissimis tabulis compactam, ferreisque nexibus circunquaque munitam accelerant, eoque translata confessoris pignora, in oratorium sancti Paulini super altare sanctæ Crucis summa cum veneratione deportant: consultè scilicet, vt par pari, sacerdos sacerdoti iungeretur, illoque aduentantes duplici patrocinio solatiarentur. His additur ex Pario marmore tabula, ad extremam manum decoris mira sculptoris arte perducta, quæ propter sepulcrum eius reperta, sepulti nomen & meritum præferebat, hac serie exarata: Hoc est sanctuarium Deo dilecti Treuerorum Archiepiscopi Modoaldi, cuius rex Dagobertus sanctitatem, sicuti in eius præcepto de Treueri continetur, intra Ligerim & Rhenum magnificè extulit & dilatauit. Quod etiam in superioribus memoratum est.

Transfertur reliquiæ S. Modoaldi.

CAP. VIII.

IGitur sancti Paulini ecclesia, nouo illustrata hospite, in quantam breui claritudinem peruenerit, quãto fidelium studio priorem neglectum correxerit, dum pauper cum diuite eò suas necessitudines maturat deplorare, memoratu est incredibile. Sed postquàm diuturna quies ocium, ocij verò securitas corruptos mores pepererat, totamque vrbis faciem immutatam, pro religione diuinorum contemptus incesserat, sustinenda erat necessariò supernæ correctionis sententia, quæ pollutam licentiam sub freno districtionis coërceret. Itaque iuxta sententiã prophetæ, A sanctuario meo incipite: intempestæ noctis silentio idem oratorium subito conflagrauit incendio, id scilicet agente diuina censura, quô ne per diem accensum, facili concurrentium restingueretur industria. Ferebantur vndique globi ignium ventis vrgentibus, totisque habenis regnabat flammarum impetus, cùm intereà expergefacti custodes, vident res suas in extremo sitas, opes ad subueniendum vbiuis imparatas. Itaque quod in tanto constrictis licebat articulo, festinare, concurrere, ingenti metu trepidare, nec contrà niti, nec posse quiescere: postremò manerent, an fugerent incerti, malum improuisum, anceps periculum clamore testari. Quorum vocibus exciti licèt admodùm pauci, si qui tamen sub obscura nocte confluxerant, aurum & argentum, quæ prima mortales putant, variamque sacri ministerij supellectilem summa ope tueri satagebant: de sanctorum verò pignoribus eruendis immemores, nulli rerum minorem operam impendebant. Vnde & contigit, vt ignis edax, dum nulli locorum parceret, non solùm arentem lignorum materiam penitùs absumeret, sed tabulas quoque marmoreas, operis dignitate mirandas, circunquaque corrumperet.

Ezech. 9.

S. Paulini ædes conflagrat.

CAP. IX.

IN tanta rerum difficultate quis tuas sancte reliquias non æstimaret iri perditum? Ruebat vndique moles ædificiorum, dissiliebat vi caloris soliditas marmorum, totaque sacrarum ædium facies, vna fauillarum erat congeries. Et quis omnium apothecam ligneam, contra vim ignis tenerrimam, quæ media templi testudine in edito posita, omnem ruentis fabricæ excipiebat impetum, crederet periculum euasisse? Sed quod actu difficilimum ægris videbatur mortalibus, summo procuratori facilimum, rerum probauit exitus. Nam postera luce, cùm plerique ciuium aduentare, & nocturnæ tempestatis spectaculum more humani ingenij prospectare cœpissent, sedatis tandem incendijs, propiùs accessere, id maximè curantes, vt vel modicas sancti fauillas colligentes, saluti posterorum reponerent. Quid enim aliud, quàm vsque ad cineres tam diuturna clade absumptum crederent? Res mira, & nostris seculis inusitata. Remota enim, quæ omnem superficiem contexerat, incendiorum congerie, cuncta præter spem, quę sancti erant, integra reperêre, ipsumque loculum totius expertem iniurię, vt aurum crederes de fornace productum, purgatum, nõ corruptum. Quis ibi se à laudibus Christi continuit? Quis non gloriosum Deum in sanctis suis repetiro clamore prædicauit? Tuum Modoalde nomen, tuum meritum omnis sexus & ætas super astra leuauit. Sic Metensem quondam Stephanum prodit antiquitas inter miserorum cædes, inter barbaricæ depopulationis atrocissimas tempestates, solum oratoriolum, sui martyrij sanguine consecratum, ignium exemisse discrimini, vt hinc tam præsentes colligerent quàm futuri, quantum reuerentiæ deberent protomartyri.

Vide insigne miraculum, & disce, quàm curæ sint Deo etiam ossa sanctorum eius.

CAP. X.

SED quia Maiorum ingressi vestigijs, qualiter beatus confessor suarum reliquiarum defensioni semper affuerit, monstrauimus, liber cætera eius carptim attingere, vtque suorum supplicum post id dierum nunquàm saluti defuerit, paucis absoluere. Mausoleum illud lapideum, quod à quibusdam temerarijs effractum, latenter expoliatum, sicut ex præmissis claruit, veterum memoria testabatur, postquàm maioris cautelæ gratia, omnibus id consulentibus, precioso thesauro vacuatum est, pari nihilominus, atque dudum, reuerentia in eadem ecclesia compositum, sanctè admodùm reseruabatur. Huius superficiem docta manus artificis tabulis vndique marmoreis à fronte præcinxerat, eisque solidè adinuicèm compactis, decorem operi, vsum decori addiderat. His verò ex vicinitate sancti corporis tantum virtutis, tantumque gratiæ salutaris diuinitùs accesserat, vt credi vix possit, quantis mortalium incommodis, patrocinante sancti beneficio, salus exinde procurata sit. Quicunque enim longis febribus vsque ad ossa depastus, quisquis morbo diuturno confectus, huc cum fidei integritate suarum ærumnarum querimoniam detulerat, rasura eiusdem marmoris aquæ mixta, & in potum sumpta, celerrimum languoris remedium certissima curatione obtinebat.

Nota mirā vim marmoris in mausoléo S. Modoaldi.

CAP. XI.

HVius opis capessendæ gratia cùm hodieque innumeros ex diuersis mundi partibus videamus concurrere, nullumque frustrà pij intercessoris suffragium desiderâsse, vnum tamen fide & religione præstantissimum silentio præterire non est consilium. Moguntia, ciuitas totius Germaniæ celeberrima, Rheni imminet litoribus, commercijs patens, egestatis insolens, agrorum & vinearnm fertilis, nulliusque necessariæ rei indigens, viris & ædificijs satis exornata, sed multo beatiùs, quod preciosissimum religionis genus est, reuerendo monachorum ordine illustrata. Horum in vno monasterio, quod longè cæteris nobilius, sancti Albani dicitur, nostra memoria quidam præpositus Seueredus nomine, cælesti philosophia exercebatur, vir optimis artibus à tenero vngue imbutus, Deoque & hominibus ob multa ingenij bona charus & acceptus. Sed hos tam lætos successus præpediebat ægritudo continua, lentisque febrium vaporibus non lentè viri eminentis premebatur industria: qua peste acerrima iam per triennium exhaustis viribus, nihil postremò credidit salubrius, quàm inutili medicorum opera cessante, cælestis manûs suffragium quæritâsse. Nam edoctus claritudinem Treuerensis ecclesiæ, eò profectus intendit, parsque factus supplicantis populi, humilis precator, sed celeberrimus beneficiorum impetrator, tumulum sancti accessit, potum abrasi marmoris synceré participauit: nec fideli desiderio frustratus, breui ex infirmo sanissimus, pallorem rediuiuo colore mutauit. Is non immemor beneficij, cùm sanctis omnibus purè deseruiret, tum suo curatori familiariùs inhærebat, eoque deuotionis circa illum profecerat, vt locum nostrum, quò eius reliquias nuper translatas didicerat, speciali affectu multus & frequens expeteret, antè fraternitati nostræ acceptus, tum verò ex assiduitate commanendi acceptissimus fieret. Huius relatu virtutem, quam expertus fuerat, fratribus suis studiosis compertam, haud iniuria nostræ narrationi credidimus inserendam, nihil verentes debili falsitatis calumnia pulsari, quæ tam veracis viri patrocinio facilè poterit eneruari.

Moguntiæ encomion.

Febricitans potu rasi marmoris de sepulcro S. Modoaldi curatur.

CAP. XII.

NE verò quibusque suis supplicibus & deuotis semper ea incumbere videatur necessitas, ad obtinendum cuiuslibet incommodi suffragium & doloris, potum ire puluerem illius abrasi marmoris, operæprecium erit præsenti exemplo animaduertere, quàm facilis, quàm paratus fuerit sibi famulantibus, se appellâtibus nonnunquàm sine hoc potu, solo virtutis obtentu respondere. Erat quædam sanctimonialis Deo deuota in eadem Treuerensi ciuitate, quæ psalmis, orationibus & vigilijs vacans, non discedebat de templo, vt Annam viduam crederes de euangelio. Sed cùm illas atque illas sanctorum frequens circuiret reliquias, & in tabernaculo Dei, Deo plena mulier, suauissima laudis & compunctionis sacrificia offerret, tum ante omnes & super omnes excellentissimi præsulis Modoaldi sanctuarium venerabatur & frequentabat, amplexabatur & honorabat, atque coram eo affusa, immò affixa, quotpreces deuotas, quasi tot acceptabiles hostias in odorem suauitatis ante conspectum diuinæ maiestatis dirigebat. Erga quem ex inspiratione diuina tantam conceperat deuotionem, ex deuotione amorem, ex amore familiaritatem, vt quæcunque sibi ex humanarum rerum, vt assolet, varietate obtigisset necessitudo, ad eum specialiter causam suam expositura recurreret, vtpote quem vnum & solum, quodam ausu confidentiæ

Luc. 2.

fidentiæ dominum suum & crederet, & diceret. Hæc aliquando vi febrium tacta, cùm acriùs fatigaretur & æstuaret, ad eiusdem domini sui memoriam se recepit, & causata cum eo de sui statûs, suæ salutis incommodo, huiusmodi querelam apud eum deposuit: Siccine, inquit, placitum est coram te domine mi, & ita congruit, vt cùm alij, tam externi quàm domestici, te suarum infirmitatum adeò facilem & promptum obtineant adiutorem, me tuam singularem ancillam tam graui dolore, sine vllo respectu clementiæ, patiaris fatigari? Quinpotiùs beneficium, quod alijs elargiris gratuitò, mihi, vt confidentiùs cæteris loquar, famulæ tuæ dominus impendas ex debito. Nec reputauerim mihi necessarium esse marmoris tui salutarem illam rasuram cum alijs bibere, quando fideliter & verè apud animum meum constat, sine hoc aut vllo exteriori adminiculo te mihi posse subuenire. Hæc & his similia vbi coram domino suo tam pia quàm fideli perorauit querimonia, subito correpta sopore obdormiuit. Vnde paulò pôst expergefacta, ita se incolumem factam, omniq́ue dolore ac tremore carentem inuenit, ac si tota illa febris cum somno pariter euanuerit. Iesu bone, qua exultatione, quo gaudio, quibus illa ad hoc laudibus resiliuit, quo tripudio? Enimuerò quę tam manifesto ipsius reiproba uerit experimento, non se hactenùs frustrà seruîsse, neque quicquam frustrà supplicâsse Modoaldo. In spem proinde maximam animata, stabat tanta in hoc ipsum admiratione attonita, vt penè suî suarumq́ue rerum immemor, ne librum quidem psalmorum, qui quasi comes indiuiduus sibi semper adhærebat, recedens à sanctuario, meminerit secum tollere à loco, quo reposuerat.

Sanctimonialis quædam sub cô curatur à febribus.

CAP. XIII.

INtereà illò deueniens quidam adolescens, specietenùs clericus, corpore & mente vagus, actu indisciplinatus, inuentum psalterium, nullius arbitri solicitus, rapit: sese q́ue inde celeriùs, nec tamen ab vrbe remotiùs, abripit: sed quo minùs depræhendetetur, in suburbio diuersorium cuiusdam subintrat pauperis. Quasi verò, hominum ineptissime, damnum famulæ suæ, Modoaldo inspiciente & iam insequente, vllus locus, vlla latebra, vlla humani ingenij industria possit vel abducere vel occulere. Ergo quia mens in malum obdurata, nihil vnquàm pensi, nihil habet moderati, iniquitatem super iniquitatem apponit, pannosq́ue sui hospitis, quos vxor ipsius ad abluendum exposuerat, de nocte surgens & auferens, psalterio quasi lucro luctum adiungit, impatiensq́ue morarum & quietis, duplicati mali conscientia perurgente, nihil sibi miser tutius ratus, noctis & fugæ præsidium inuadit. At muliercula somno manè excita, vbi neque supellectilem suam, neque fidelissimum illum suum hospitem inuenit, marito damnum conqueritur, fugientem furem euestigiò subsequi adhortatur. Ille verò nihil moratus, velociùs furem insequitur & compræhendit, atque execratus fœdum hominem, violenter quod suum erat, & etiam psalterium aufert & reportat. Intereà deuota sanctimonialis, vbi librum suum requirens non repetit, deuotione, qua consueuerat, ante sanctuarium Domini sui, dispendium suum causata, deplorat, etiam atque etiam eum precatur, vt sibi solita benignitate psalterium restituat, vnde sacrificium laudis Deo & ei immolaret, ac redderet altissimo vota sua. Nec fefellit affectum piæ petitionis effectus iustissimæ exauditionis. Fit quæstio per totam vrbem de psalterio: transit viritim ab altero ad alterum, donec rogatus pauper, qui receperat, exponit, reddit, sanctimonialis recipit, Deo gratias dominoq́ue suo Modoaldo, non sine magno animi fideiq́ue ardore, rependit. Ecce lucidissima miraculorum insignia, sed paucissima de plurimis libata sunt: quibus tamen, si ea rectè animaduertitis, sic vita Modoaldi gloriosa & merita præclara splendidissimè illustrantur, ac si aurea tabula gemmis vel lapidibus preciosis distincta & decorata videatur. Quid enim eius vitam, nisi auream rectè dixerim tabulam, aureis videlicet operibus conuscam? Quid gemmas vel margaritas in tabula, nisi interlucentia gestis eius miracula? Porrò sicut nec virtutum eius, ita nec huius libri finem à nobis conuenit expectari: quia dum quotidiè, Deo militem suum glorificante, nouis & præcipuis effulgeat miraculis, noua perinde materia nouos quotidiè & præcipuos expostulat scriptores: immò summa moles materiæ Tullianis insultat ingenijs & eloquentiæ. Sed facessat apud fidelium mentes indigna describendis sancti viri gestis solicitudo & molestia. Atqui preciosa eius memoria æternaliter viget, & super omnia redolet aromata, vtpote qui gloria præditus immarcescibili, semper multiplicatur vt palma & cedrus Libani, & germinat vt lilium, floretq́ue ante Dominum per omnia secula seculorum, Amen.

Videt Sancti in cælis, quid agatur in terris.

Liber amissus redditur sanctimoniali, S. Modoaldum inuocanti.

Epistola

Epistola F. Thietmari de translatione S. Modoaldi.

DOMNO & patri Stephano, diuina electione Abbati, & sanctæ congregationi, beato Apostolo Iacobo sub eius moderamine in Leodio famulanti, Frater Thietmarus, quem dicunt procuratorem ouilis beati Petri in Helinvuardeshuysen, cum omnibus Christo secum militantibus, munus perfectæ charitatis ex animo, & plenæ fraternitatis pensum ex debito. Quoniam pater serenissime, vt multorum didicimus relatione, Apostolicæ religionis norma perfectissimè imbuti, Apostolicæ vitæ tenorem fide & actibus imitamini, dignum duximus vos verbis Apostolicis affari: Benedictus Deus & pater Domini nostri Iesu Christi, qui vos idoneum elegit ministrum noui testamenti, non solùm litera, verumetiam spiritûs modulamine laudem omnipotentis Dei pronunciare, & sanctorum suorum gloriam præsentibus posterisque seculis imitabilem verbo & scriptis prædicare. Vberrimus nanque vestri cordis hortus, totius Aquilonaris frigoris torpore depulso, Australis spiritûs grata temperie afflatus, dulciflua stillauit aromata, quæ suî fragrantia longè lateque diffusa, odorem bonæ vestræ opinionis ad nostram vsque transfudêre notitiam. Et licèt tot terrarum spatia nobis adspectûs vestri notitiam celauerint, tamen morum maturitas, cordisque synceritas, ac piæ mentis affectus, ingenijque patet efficacia. Et in hôc miranda omnipotentis Dei mortalibus prædicatur dispensatio, quoniam sunt homines super millia, quorum notitiam retinemus ex facie, sed nec modicam quidem intentionem cognoscimus ex corde. Vestri autem cordis, licet carne absentis, arcana quodammodò perspicimus, quoties beati patris nostri Modoaldi vita mellifluo tractatu nostris insonat auribus, & delectabilia vocis vestræ percipimus modulamina, quoties dulcisonam cantûs eius melodiam siue concinimus, siue concinentes attendimus. Hæc vtraque luculenter digesta, tantam super omnia aromata dulcedinem faucibus nostris indidêre, tantamque dilectionis plenitudinem cordibus nostris infudêre, vt nullius amaritudinis rancore valeant aboleri, nullius molestiæ tædio euacuari. Pro talibus tantisque beneficijs iustissimum rati modis omnibus gratiarum præconijs piæ deuotionis vestræ studio respondere, in nobis nihil laboribus vestris æquiparandum ex nobis sufficimus æstimare, quoniam superant omnem facundiam laudis nostræ. Quapropter totis medullis conuersi ad eum, qui ore vestro magnificatur & voce glorificatur, nostroque, licèt exili, famulatu honoratur, indefessè supplicamus, quatenus suis meritis ac precibus vobis pro gratiarumactione perennis gloriæ coronam, pro mercede æternæ vitæ beatitudinem apud Christum obtineat, cui proculdubiò impenditur, quicquid sanctis suis obsequij dignè ac laudabiliter exhibetur. Igitur quoniam indagatione sufficienti, nulla vnquàm abolitione delendam, vestrî notitiam tenemus, par est, vt studio nostræ manûs & linguæ nos quoque ad vestrî notitiam perducamur. Offerimus itaque vestræ beatitudini translationis beatissimi patris nostri Modoaldi libellum, humili stylo digestum, vestræ dignationis solertia corrigendum, vestra authoritate corroborandum. Cuius seriem indagantes, cognoscetis de situ loci & exordio cœnobij nostri, quàm benigna & mirabili dispensatione Dei in prosperos successus conualuerit, quàm deuota piorum adstipulatione in augmentum religionis excreuerit. Patebit etiam, cuius occasionis euentu, pio dudum accensi desiderio, larga omnipotentis Dei miseratione, in tantam animi fiduciam simus promoti, vt preciosissima sanctorum pignora, quæ nulla auri vel argenti copia dignè valerent comparari, pia importunitate postulata mereremur adipisci. Quæ condigna veneratione & honorificentia loco nostro illata, diuersis miraculorum signis diuina glorificauit dignatio, vt liquidò clareret cunctis, cuius meriti, cuiusque magnificentiæ sit eorum spiritus in cælis. In his omnibus agnitione nostra totiusque rei nostræ summa vobis sufficienter patefacta, pater reuerentissime, sanctitatem vestram ad congratulandum nobis inuitamus cum omni charitatis deuotione, affectu deprecatorio verbis vtentes Psalmistæ: Magnificate Dominum mecum, & exaltemus nomen eius in idipsum. Hanc autem magnificationis vestræ seriem exigimus, vt sicut eiusdem beati patris nostri Modoaldi nobilem prosapiam vitamque laudabilem luculento stylo digessistis, ita quoque translationis eius schedulam, ingenij vestri scalpello elimatam, per cauernas pij cordis vestri traducatis, quæ impolitum quippiam vel admittere vel emittere nullatenùs consueuêre. In hoc igitur fraternæ charitatis intuitu desiderio nostro satisfacite, vt sacrificium præteriti operis, quod Christo per nos obtulistis, iam holocaustum fiat; &

Marginal notes: 2. Cor. 1. — In Christū redundat, quicquid eius sanctis impēditur. — Reliquiæ quàm preciosæ. — Psal. 33.

& hostiæ immaculatæ caudam medullatam, id est, boni operis perfectionem, authoritate piæ deuotionis vestræ roboratam à vobis, denuò omnipotenti Deo per omnia placabilem exhibeamus, gratanterque susceptam hoc ordine reciraudam teneamus.

Translatio sancti Modaldi archiepiscopi.

BEATVS Modoaldus, vir venerãdæ memoriæ, summæ ingenuitatis linea præclarus, sanctitatis excellentia præcipuus, generositatis normam, morum nobilitate commendabat. Literali quoque scientia, in domo Domini plantatus, quasi palma floruit, & vt cedrus Libani multiplicatus, totius suauitatis germina circunquaque redolentia produxit. Vnde contigit, vt ordinationi diuinæ dispositionis regali celsitudine procerumque constantia concordante, totiusque Cleri ac plebis voto conspirante, vir Deo & hominibus acceptus, Treuirorum sedi subrogaretur episcopus. Itaque pius pater, occasione pastoralis curæ, multiplici bonorum operum exercitio adeò se studebat informare, vt continuo virtutum candore dealbatus, per altitudinem contemplationis ad cælestia euolaret. Interea dum domûs Dei decorem diligeret, & ad referendas dignas conditori laudes ardentissimo semper amore flagraret, super ripam Mosellæ oratorium in honore beati Symphoriani martyri, extruxit, ibique congregationem sanctarũm virginum, amplexibus sponsi cælestis mente & habitu indefessè immorantium, instituit: vbi etiam idem pater amantissimus, delatigatum spiritualibus exercitijs spiritum Deo reddens, tumulatus quiescit.

Genus. Mores. Literatura S. Modoaldi.

Intereà Nortmannorum turmæ efferæ, de vagina suæ crudelitatis eductæ, quasdam Galliæ ac Germaniæ partes occupantes, vrbem Treuerensium inuasêre. Qua immanitate sui sceleris grassantes, nulli ætati, nulli sexui pepercêre, matronas castas & virgines pudicas dehonestantes, sanctuaria Dei prophanantes, diuina & humana pari contemptu pessundantes. Porrò præfatæ virgines Deo dicatæ, ne mala viderent, quæ pro sexûs fragilitate metuebant: néve bona amitterent, quæ pro castitatis obseruantia promeruerunt: beati Modoaldi sepulcro aduolutę, creberrimis singultibus tandem obtinuêre, vt, mirabile dictu, infra dies triginta omnes ex hac luce migrarent, & in eadem ecclesia in pace quiescerent. Qua de re cùm hunc tantæ sanctitatis locum, inhabitantium frequentia destitutum, repẽtina cohiberet solitudo, extranei quidam clerici animo sagaces, quasi laudabilis furti desiderio ducti sunt, nec id flagitium arbitrantes, si quauis arte sanctorum reliquijs participarent. Remotis ergo arbitris, nocturno tempore ingressi, mausoleum beati Modoaldi effringunt, manumque temerè mittẽtes, quicquid tenaci digitorum pectine concludere potuerunt recondentes, fugam inierunt. Quod facinus, licèt amote sancti perpetratum sit, & ad declaranda ipsius merita Deus permiserit, non tamen ipsi sancto placuisse, rerum exitus comprobauit. Nam ex membris eisdem extractis, mirum dictu, sanguis copiosus erupit: qui raptorum stillando denotans vestigia, nusquàm locorum fugitiuos deseruit, donec die terris reddita, ab insequentibus rei comprehenderentur: & omni negocio vacuatis euadendi gratia indulta, ex integrò summi pontificis reliquiæ ad vrbem cum omni honore transferuntur. Cæterùm ne quid simile deinceps perniciosa crearet licentia, decernunt in commune corpus sancti, in propatulo positum, ab ecclesia transferre, cælestemque thesaurum firmioribus apothecis & tutiori ærario commendare. Itaque arcam ligneam, firmissimis tabulis compactam, ferreisque nexibus circunquaque munitam, accelerant: eoque translata confessoris pignora in oratorium sancti Paulini super altare sanctæ Crucis summa cum veneratione deportant.

Nortmannorum immanis crudelitas. Magnũ Dei miraculum. Item aliud valdè eximium.

Dehinc interiecto multi temporis interuallo, peccatis exigentibus, occulto Dei iudicio, idem oratorium subito conflagrauit incendio, intempestæ noctis silentio. Cuius fragore exciti custodes, variam sacri ministerij supellectilem summa ope tueri satagebant: de sanctorum verò pignoribus eruendis immemores, nulli rerum minorem operam impendebant. Vnde & contigit, vt ignis, dum nulli locorum parceret, non solùm arentem lignorum materiam penitùs absumeret, verùm lapides, tabulas quoque marmoreas, operis dignitate mirandas, circunquaque corrumperet. In tanta rerum difficultate quis tuas, sancte, reliquias nòn æstimaret iri perditum? Quis enim aliud, quàm vsque ad cineres tam diuturna clade absumptas crederet? Res mira & nostris seculis insitata. Postera luce plerique propiùs accedentes, vt vel modicas sancti fauillas colligerent, remota, quæ omnem superficiem altaris contexerat, incendiorum congerie, cuncta præter spem, quæ sancti erant, salua reperêre, ipsumque loculum totius expertem iniuriæ. Quis ibi à laudibus Christi continuit? Tuum

Inflammatur oratorium S. Paulini. Stupendum sanè miraculum.

Tuum Modoalde nomen, tuum meritum omnis sexus & ætas super astra tulêre, Deum gloriosum & mirabilem in sanctis suis, repetito prædicantes clamore.

Post hæc venit vir venerandæ religionis, Abbas merito & nomine, de Saxoniæ partibus, diuturno iam accensus desiderio, vt patroni alieuius probatæ sanctitatis corpus integrum, quod sibi largiri dignaretur Dominus, honorificè suis inferret sedibus. Hic nanque, prælibatis suis suorumque ieiunijs & orationibus, crebrisque vigiliarum singultibus, quasi prærogatiuis apud Deum obtinuerat legationibus, ne votis sui desiderij deberet frustrari. Quapropter ipsius gratia præeunte ac disponente, & venerandæ memoriæ Brunone Archiepiscopo annuente, totiusque ecclesiæ concordi voto adspirante, gloriosissimi pontificis Modoaldi corpus preciosissimum meruit suscipere. Quod cum inæstimabili gloria & solenni ornatu ac melodia, vniuerso clero comitante, & promiscui sexûs ac ætatis plebe circunfluente, de loco suæ sedis eductum, in Saxoniam decentissimè est translatum, & in oratorio beati Petri Apostoli in cœnobio, quod dicitur Helinvuardeshuysen, honorificè locatum. Acta sunt hæc anno Dominicæ incarnationis M. C. VII. à venerabili Thietmaro, huius nominis secundo, successione autem sexto eiusdem loci Abbate, anno ordinationis eius xxvij. regnante Domino nostro Iesu Christo cum Patre & Spiritu sancto in secula seculorum, Amen.

Bruno, Archiepiscopus Treuirensis.

S. Modoaldus in Saxoniam translatus.

VITA S. RICTRVDIS MARTIANENSIS, PER HVGBALDVM MONACHVM ELNONENSEM, AD STEphanum Episcopum Cameracensem scripta Anno Christi 907. Stylus obscurus & simplex, in gratiam Lectoris mutatus est per F. Laurentium Surium.

PRAEFATIO AVTHORIS.

IN membrorum Christi compage vti excellentiori, ita merito quoque magis honorabili domino & præsuli Stephano, secundùm nomen suum Apostolicæ reuerentiæ signo ab hominibus quidem coronato, sed demum ob meritorum insignia cum eis, quorum insistit vestigijs sanctitatis, à Deo coronando, Hugbaldus, sacerdotum & monachorum omnium minimus, immarcescibilem, virtutumque floribus vernantem à Deo optat precaturque coronam. Rogârunt me iampridem Clerici & Deo sacratæ virgines congregationis S. Rictrudis, vt rum illius, tum prolium eius gesta conscriberem: ego verò distuli, vel quòd quantulamcunque scientiam meam tantæ materiæ scitem imparem, vel quòd ob longitudinem temporum nulla certæ fidei scripta, quibus ea continerentur, mihi videre contigisset: verererque, ne dubia pro exploratis, & vana atque cômentitia pro veris annotarem. Sed cùm renitenti mihi quasdam offerrent historias, quæ cum dictis ipsorum consentirent, & iam fidem mihi facerent illi, quorum non contemnendæ personæ viderentur, quòd ea, quę ipsi assererent, olim literis consignata fuissent, sed Normannorum sęuissima rabie omnia populante interijssent: demum adiuratus per tremendum diuinæ maiestatis nomen, cessi illis, feciq́ue etsi non vt debui, at tamen vt potui: nec mihi studio fuit verborum adhibere phaleras, sed lectoris & auditoris consulere vtilitati. Cùm autem opusculum absolutum vestræ excellentiæ examinandum traderetur, visum est illius prudentiæ quædam in eo desiderari, quæ ad conciliandam libris authoritatem solent à studiosis requiri, nempe, personæ, loci & temporis annotationem. Et mihi quidem satis superque sufficere videbatur, si tam præclara tantorum virorum nomina, gesta & loca exprimente libello, supprimeretur locus & persona scriptoris, ne per hæc ceu atram quandam nubem obscurari viderentur astra tanti splendoris: at quia aliter visum est sanctitati vestræ, celeberrima nominis vestri prælucente lampade, nostras quoque confidimus illustratum iri, quanuis tetras, tenebras: dumque Stephanum inclytum antistitem libelli huius loquetur Præfatio, nostræ quoque exiguæ personæ mentio fiet. Locus autem, vt nôstis, non est mihi iam, sicut olim, in clarissima vrbe, sed libenter me gloriarer vel postremum monasterij beatissimi Amandi, egregij confessoris Christi, monachum, nisi propter peccata mea tam crebrò inde eijcerer metu barbaricæ incursionis. Quid verò mihi tempus exprimere necesse est, quod omnium infelicissimum esse videtur, ita vt non nisi cum Propheta ad Deum clamare libitum sit: Lætati sumus pro diebus, quibus nos humiliâsti, annis, quibus vidimus mala. Respice

Normannorum populationes.

Psal. 89.

ſpice Domine in ſeruos tuos & in opera tua: Ad nos quoque pertineat illud Apoſtolicum: Redimentes tempus, quoniam dies mali ſunt? Sed ne in hoc quoque videar authoritatis veſtræ iuſſa neglexiſſe, omiſſis regum nominibus, nouerit lector nos iſta cudiſſe anno à nato Saluatore, ſummo rege, nongenteſimo ſeptimo. Ad profectum Catholicæ Eccleſiæ opto vos feliciter ad votum valere. Epheſ. 5.

VITÆ HISTORIA.

VM Francorum gentem, cuius maiores è Phrygia prodijſſe ferunt, atque ex regio Troianorum ſtemmate ortos, poſt phanaticum ſimulacrorum cultum ad veritatis cognitionem diuina clementia vocare decreuiſſet, quemadmodùm ex omni æternitate conſtituerat, ea tempeſtate, qua induſtrius rex Clodoueus eius gentis ſceptrã tenebat, beatiſſimi præſulis Remigij miniſterio id voluit compleri. Is enim ſanctiſſimus pontifex & multa vitæ integritate, & admirabili ſignorum virtute pollens, iam dictum regem & magnam exercitûs eius partem doctrina Catholicæ fidei imbuit, &, vt ferunt, accepto cælitùs chriſmate, ad tria circiter millia vno die baptizauit. Atque ex illo tempore magis magisque apud Francos creuit religio, & in exteros etiam fines eorum prolatum eſt imperium, quod maiores eorum partim ſibi iam antè vendicârant. Nec hoc gentis eius feritati tribuendum eſt, cuius nomine putantur à nonnullis Franci dicti, tanquam quibus à natura quædam indita ſit ferocitas: ſed præſtitum hoc eis eſt, quòd duabus eximijs effecti columnis fulti, quibus totius Eccleſiæ ſtatus inniti videretur: authoritate ſanctorum Pontificum, quorum eſt præcellens honor: & virtute regum præpotentium, qui in adminiſtranda republica ſagaces inprimis fuère. His, inquam, rebus factum eſt, vt diuina tum præueniente, tum ſubſequente gratia, FRANCORVM potentia magis magisque aucta & propagata ſit: atque etiam vbi quondam abundauerat iniquitas, deinde intantùm Dei gratia ſuperabundârit, vt quemadmodùm cælum ornatur ſtellarum multiplici pulchritudine, ita Francorum regio, præſtante patre luminum, à quo eſt omne donum perfectum, multiuaria tam indigenarum, quàm aliunde aduenientium vtriuſque ſexûs & ordinis ſanctorum atque perfectorum hominum claritate illuſtrata ſit.

12. Maij. Cap. 1. Vide Paulũ Aemylium lib. 1. de rebus geſtis Fráncorum. Columnæ duæ Eccleſiarũ Galliæ. Iacob. 1.

E quorum venerando collegio tanquam ſidus quoddam eximium extitit Rictrudis, deuota Chriſti ancilla, grata Deo ſuo, & chara hominibus atque laudabilis ob merita iuſtitiæ & ſanctitatis: quæ patrem habuit Ernoldum, virum nobilem, & * Lichiam genitricem ex bellicoſa Vaſconum gente. Quæ gens licèt ea tempeſtate magna ex parte dæmonum cultui eſſet addicta, at tamen à Deo electa Rictrudis, ſic ab illis impijs traxit originem, quemadmodùm è ſpinis naſcitur roſa: atque ab ipſis incunabulis eum teneræ ætatis incremento, honeſtis eſt moribus alta & inſtituta. Fuit autem temporibus Clotarij regis, qui à magno Clodoueo, quem iam diximus primum ad Chriſti religionem acceſſiſſe, quartus fuit, atque etiam huius Clotarij filij Dagoberti inclyti, qui à beatiſſimo Arnulpho Meteſium epiſcopo inſtitutus, dignus & induſtria & viribus fuit, qui vnà cùm patre regnaret, eique in regno ſuccederet. Habuit autem Dagobertus fratrem Aribertum, non tamen germanum. Ei attribuit vrbes & pagos citra Ligerim flumen & vſque ad Pyrenæos ſaltus: ſapienti videlicet vſus conſilio, pactusque ab eo, ne quid vnquàm paterni regni ab ipſo repeteret. Itaque Aribertus Toloſanam obtinens ſedem, cùm in Aquitania regnaret, non diù pòſt totam Vaſconiam ſibi ſubegit.

Cap. 2. S. Rictrudis parentes. * Luciam. Aribertus frater Dagoberti.

At Dagobertus in adminiſtrando regno præclarus, vni vitio ſubiacuit, immodico deditus amori mulierum. Vnde accidit, vt legitima coniuge ſua ob ſterilitatem repudiata, alteram ſibi copulârit. Cumque id flagitium in eo pontifices, inprimis autem vir ſanctiſſimus & mirabilium operum patrator præſul Amandus reprehenderet, ille indignatione & faſtu regio incitatus, eundem venerabilem antiſtitem non abſque iniuria è ſuo regno eiecit. Ille verò pro Chriſti veritate perſecutionem patientiſſimè ferens, quippe qui etiam ſanguinem pro Chriſto fundere peroptaret, diuerſis in locis diuini verbi ſparſit ſemina, atque tandem etiam in Vaſconiam, Rictrudis patriam peruenit, vt cælitùs infuſo ſibi lumine eius regionis gentem illuſtraret, ſimul ſperans ob gentis eius ſæuitiam poſſe ſe illic martyrij palmam promereri.

Cap. 3. Dagobertus mulierofus. S. Amandi exilium.

Cap. 4.

Interim autem Dagobertus rex, cùm non haberet filium, qui ipsi in regnō succederet, ea causa mœrens non mediocriter, tertiam sibi asciuit vxorem. Atque tum demum conuersus ad Deum, multorumque expetens preces, & largas præstans eleemosynas, eodem anno ex illa coniuge sustulit filium: quem cùm anxiè cogitaret cuinam vndis salutaribus expiandum diuinaque lege imbuēdum traderet, vt quemadmodùm ipse beatum Arnulphum habuerat pædagogum, ita hic quoque ab insigni aliquo Dei seruo ad Christianæ religionis præscriptum institueretur: memoria cœpit repetere, quanta iniuria virum sanctissimum Amandum affecisset, moxque ministris ablegatis, eum vbique iussit studiosissimè inquiri & ad se reduci. Ita ergo reuocatur ab exilio verax præco & cultor Euangelij, antistes venerandus, lætantur eius reditu rex & optimates & populus omnis: eiusque pedibus se sternens rex, veniam petit, nec difficulter impetrat: orat pro filio, sed patitur repulsam, dicente viro ter beato, militantem Deo non oportere negocijs implicari secularibus: moxque è conspectu regis celeriter se proripiente. At rex nihil de suo remittit desiderio, Audoënum & Eligium viros primarios, multaque prudentia & virtute conspicuos, beatoque Amando inprimis charos atque familiares, ad eum mittit, qui tandem inuitum eò suis precibus impulêre, vt regis voluntati sese accommodaret. Adducitur infans dies natus quadraginta, adhibetur catechesis à sancto præsule, & cùm finita prece ex tanta hominum frequentia nemo responderet, Amen, infans ille cunctis audientibus, clara voce respondit, Amen. Inde baptizatur, & Sigeberti nomē ei imponitur, atque ab Ariberto regis fratre è sacro fonte suscipitur. Sequenti anno Aribertus rex, nec diù pòst etiam filius eius abeunt è vita, omnisque ditio Ariberti cessit Dagoberto. Quæ quidem omnia idcircò huic historiæ volui inserere, vt lector faciliùs cognoscat, quæ Rictrudi causa fuerit in Franciam veniendi.

Reuocatur ab exilio S. Amandus.

2. Tim. 2.

Baptizat filium regis, isque respondet, Amen.

Cap. 5.

Cùm enim per id tempus Franci crebrò commearent in Vasconiam, Rictrudis puella bonæ indolis, ad nubiles iam perducta annos, conspicitur, amatur atque appetitur à Franco quodam Adalbaldo, præclaris & iustis orto natalibus: cuius mater Gerebetta filia fuit sanctæ Gertrudis, in monasterio, quod Hamaticum dicunt, quiescentis, quod ipsa construxerat: fueratque is Adalbaldus à puero optimis institutus disciplinis, multisque pollebat opibus & fundis, nec vulgarem gratiæ locum in regis aula obtinebat: dignus planè vir, qui Rictrudem haberet coniugem: cui etiam iuxta morem desponsa, & matrimonij legē sociata fuit, licèt quidam virginis cognati id molestè ferrent. Neque ineundi coniugij huius causa fuit libido aut incontinentia, sed amor charæ sobolis. Nec deerant vtrique dotes animi & corporis, quæ in sponso sponsáve spectari solent. In Adalbaldo cernere erat generis nobilitatem, pulchritudinem, virtutem & sapientiam, quæ ad conciliandum amorem plus habet virium. In Rictrude formæ elegantia, genus, opes, & mores, qui pręcęteris inquirendi sunt, visebantur. Itaque conuenienter illi sententiæ Apostolicæ, erat inter illos honorabile coniugium & torus immaculatus. Non enim surda acceperant aure, quod idem Apostolus dicit: An nescitis, quoniam membra vestra templum sunt spiritûs sancti, quem habetis à Deo, & non estis vestri? Empti estis precio magno: glorificate & portate Deum in corpore vestro. Fidem verò coniugij inter se accuratè seruantes, compage fidei & charitatis erant duo in carne vna, vnanimes, vno ore & concordi operatione honorificantes Deum, & omnibus diebus vitæ suæ seruientes illi in iustitia & sanctitate.

Rictrudis nubit Adalbaldo.

Heb. 3.

1. Cor. 6.

Cap. 6. Rictrudis proles.

Nati quoque eis sunt filij, & in ijs primogenitus Mauronrus, posteà Abbas & Leuita factus, & tres filiæ, sanctæ virgines: Clotsendis, post obitum matris eius monasterij moderatrix: Eusebia, bona Dei cultrix, & Adalsendis. Quos parentes eorum, cùm essent iusti, tum per seipsos, tum per familiares ipsis Dei seruos in timore Domini erudiêrunt & educârunt, ab infantia cælesti benedictione auctos. Mauronrus patrem spiritualem habuit venerabilem Deoque dignū sacerdotem Richarium, qui per sacrum baptisma eum Christo regenerauit. Closendem egregius pontifex Amandus & sacris manibus è fonte salutari suscepit, atque in omnibus Deo dignam reddidit: Eusebiam Mathildis regina, Dagoberti coniunx ex sacro fonte suscepit. Potest non immeritò de hac progenie dici illud Sapientiæ: O quàm pulchra est casta generatio cum claritate.

Sap. 4.

Cap. 7.

Accidit autem, vt Adalbaldus à pago Austrebatensi, vbi multę ei erant possessiones, in Vasconiam triste suis iter susciperet. Prosequebatur euntem aliquousque beata Rictrudis, sed iussa, citò domum se recipit mœrens, quasi iam animo præsagiret imminens malum. Ecce autem malignorum hominum, quos aiunt fuisse, quibus illud

coniugium

coniugium displicuerat, vir pius insidijs appetitur, vulneratur, perimitur. Sed planè non est ille mortuus, sed viuit feliciter in Deo, cohærens spiritu illi, qui est vera vita: quod quidem satis testantur signa, quæ ad eius sacra ossa non rarò fiunt. Citò autem tristissimæ rei nuncius perfertur ad Christi famulam Rictrudem, quæ gemino eoque atroci dolore corripitur, quòd & charissimo se sentiret orbatam coniuge, & proles suas, tum etiam cognatos, videret eius nece grauissimè discruciari. Tandem autem luctu illo sopito, cum seruis Dei ipsi familiaribus, præsertim autem cum Amando sanctissimo præsule, de suo statu deliberat: auditque ex illo fidissimo consultore illud Apostoli: Mulier alligata est legi, quanto tempore vir eius viuit. Quòd si dormierit vir eius, liberata est: cui vult, nubat: tantùm in Domino. Beatior autem erit, si sic permanserit secundùm meum consilium. Audit etiam illud Domini Saluatoris: Si vis perfectus esse, vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo: & veni, sequere me. Hæc & id genus alia verba salutis non surda aure accipiens S. Rictrudis, sed ijs diligenter animum applicans, omni postposita ancipitis deliberationis mora, pollicetur se eius salutaribus monitis obtemperaturam. Verùm antiquus serpens, inuidiæ stimulis percitus, tam salubre propositum modis omnibus impedire conatur. Cômouet regis animum, vt persuadeat illi denuò nubere cuidam ex optimatibus suis. Illa autem prorsus id respuente, multa adhibet blandimenta rex, sed frustrà. Blanditijs succedunt terrores & minæ, sed tantundem efficiunt apud animum in Deo benè firmatum. Et quia ex tribus Philosophiæ partibus eam præcipuè colebat, quæ in actione & rectè viuendi ratione consistit, nec immeritò viuendi magistra dicitur, quam Græci Ethicen, Latini Moralem vocant, ad quam primariæ illæ virtutes pertinent, prudentia, iustitia, fortitudo, temperantia: his ipsis accuratè sese communiens, quemadmodùm per iustitiam Deo magis quàm hominibus obedire, atque per fortitudinem nullis cedere aduersis constituerat: ita per prudentiam regis indignationem amoliri, & per temperantiam intra modestiæ & humilitatis limites sese continere decreuit. Itaque vsa consilio sanctissimi Amandi, ad tempus dissimulat immutabile animi sui propositum, spondetque regi se ex eius consilio facturam, quod sibi conducibilius videretur.

Adalbaldi cædes. *Claret miraculis post mortem.* *1. Cor. 7.* *Matth. 19.* *Nec blanditijs, nec minis potest adduci, vt denuò nubat Rictrudis.*

Hunc in modum cùm regi persuasisset, se ipsius dictis parituram, in prædio suo, in villa Baireio opiparum & regia maiestate dignum apparat conuiuium. Inuitat regem cum optimatibus, & inter epulas sermonibus sale conditis omnes exhilarat. Postquàm autem repressa fame, edendi auiditas remitti cœpit, essentque iam conuiuæ fœcundis calicibus comiter accepti, surgit matrona venerabilis à mensa, & non trepidè, sed constanter: non tepidè, sed feruenter: non segniter, sed sagaciter: non muliebri, sed virili planè animo, quod secum deliberârat, re ipsa exequitur.

Cap. 8.

Primùm sciscitatur ex rege, num illius bona venia liceat ipsi in ædibus suis quod velit agere. Rege incunctanter annuente, quippe qui putaret illam sumpto poculo, vt plerique solent, & se & conuiuas alios ad potandum strenuè inuitaturam: è sinu suo profert velum ab Amando pontifice consecratum, qui etiam hoc ei consilium dederat, & inuocato terribilis Dei nomine & auxilio, suo illud capiti imponit. Tum verò rex ira permotus, ingratas relinquens epulas, abscessit è conuiuio. At illa iactans cogitatum suum in Dominum, totam se illius arbitrio permisit & commisit: facultatibusque & possessionibus prudenter distributis, spinosisque huius mundi curis è terra cordis sui penitùs extirpatis: quæ priùs seruiendo Christo in membris eius, Marthæ gesserat officium, iam ad pedes eius sedens, audiebat verbum eius, optimam Mariæ partem, quę ab ea non posset auferri, sibi deligens.

Cap. 9. *Vide præclarum facinus venerabilis matronæ.* *Luc. 10.*

Vt verò quod in interiori gerebatur homine, id etiam exterior præ se ferret: sicut mentis mutârat habitum, ita mutauit & corporis: preciosisque abiectis vestibus, quibus fuerat vsa in matrimonio, vt placeret viro, vnà cum eis omnibus se exuit huius mūdi impedimentis, vt sollicita semper cogitatione ea sola tractaret, quæ Domini sunt, vt illi vni deinceps placeret. Imposuit autem capiti tetrum quendam amictum, vt interioris hominis luctum & pœnitentiam designaret, possetque pro luctu breui & mœrore momentaneo ea quandoque consolatione affici, de qua Dominus dicit in Euangelio: Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabūtur. Et vt quondā expertas corporis voluptates & molestas dæmonum profligaret vexationes, in preces continuas & immodica propè ieiunia incubuit, carnemque aspero cilicio domans, illud ex Psalmo canebat: Ego autem, cùm mihi molesti essent, induebar cilicio: humiliabam in ieiunio animam meam, & oratio mea in sinu meo conuertetur. Porrò locum, vbi spiritalibus daret ex-

Cap. 10. *Matth. 5.* *Psal. 34.*

Aa 2 ercitijs

ercitijs operam, cum consilio & auxilio sæpè dicti antistitis Amandi, valdè sibi congruum delegit, nempe monasterium, quod Martianas vocant, ab eodem antistite ad fluuium Scarbum exædificatum, cui disponendo & constituendo vir sanctus Abbatem præfecerat sanctum Iouatum venerabilem virum, cuius adhuc in eodem monasterio corpus conditum habetur. Et Amandus quidem monachos illic haberi voluit, sed Iouatus sanctimoniales ibi congregauit. Hunc ergo locum, satis oportunè ab hominum strepitu remotum, Dei famula Rictrudis expetijt, & beato Amando non solùm consentiente, sed etiam inter regem & ipsam pacem conciliante, cum maiestatis regiæ priuilegio obtinuit, vt illic se totam rebus diuinis manciparet.

Martianense monasterium.

Cap. II. Vt autem omnibus palàm innotesceret, à quanta perfectione suam inchoâsset conuersionem, conuenienter illi Euangelicæ sententiæ, Luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui in cælis est: post abiectas à suis humeris onerosas prædiorum & facultatum sarcinas, post nuncupatum Deo continentiæ votum, post acceptum monasticæ religionis habitum, non contenta se solam Deo offerre oblationem viuam, sanctam, eique placentem: etiam tres filias suas, quas iam suprà memorauimus, illi obtulit virgines corde & corpore immaculatas, vt perpetuam seruantes virginitatem, agnum virginem, virginis matris filium, quocunque ierit sequantur, cantentque ante Dei thronum canticum nouum, id est, cum agno æternû exultent de carnis seruata integritate & incorruptione. Quod canticum licèt audire possint sancti, nemo tamen dicere poterit, nisi illa candida turba incontaminatorum. Quod cùm sit verissimum, audite, obsecro, & auribus percipite omnes, qui habetis audiendi aures, quibus adhuc fas est ad angelicę castitatis adspirare priuilegia, & tam præclari contubernij frui sodalitate, atque cum eis noui cantici suauissimam depromere melodiam. Properate, currite, & memores vxoris Lot, retrò respicere nolite: Putridas putridę carnis concupiscentias edomate. Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius tanquam flos fœni. Penetrent hæc intima cordis vestri penetralia, nec meam hanc esse putetis adhortationem, sed beatissimi Patris Augustini, qui inter cætera ita dicit: Pergite sancti Dei, pueri ac puellæ, mares ac fœminæ, cælibes & innuptæ: pergite perseueranter in finem. Laudate Dominum dulciùs, quem cogitatis vberiùs: sperate feliciùs, cui seruitis instantiùs: amate ardentiùs, cui placetis attentiùs. Lumbis accinctis & lucernis ardentibus expectate Dominum, quando veniat à nuptijs. Vos afferetis ad nuptias agni canticum nouum, quod cantabitis in citharis vestris, quale nemo poterit dicere, nisi vos. Et post pauca: Meritò eum sequimini virginitate cordis & carnis, quocunque ierit. Quid est eum sequi, nisi imitari? Quia Christus pro nobis passus est, relinquens nobis exemplum, vt sequamur vestigia eius.

Matth. 5. Apoc. 14. Virginum priuilegium. Gen. 19. Esaiæ 4. & 40. De sancta virginitate cap. 17. 1. Pet. 2.

Cap. III. Itaque S. Rictrudis tres filias suas, vt diximus, in ætate adhuc tenera vni desponditviro Christo, vt canticum illud, quod iam per se non poterat, per illarum citharas Domino depromeret: cunctisque sapienter dispositis, & curis omnibus huius mundi procùl abiectis, monasterij gymnasium adijt, vbi vitæ huius breue tempus tanquam in agone decurreret, contra tartareos dæmones certando viriliter, nuda iam & expedita ab omnibus, ne possent eam vlla ex parte tenere illi maligni spiritus, vnctaque oleo cælestis gratiæ, cuius ope freta, facilè ex hostibus victoriam reportaret. Porrò Maurontus filius eius in laico habitu regijs officijs & militaribus negocijs adhuc detinebatur, sed corpore potiùs, quàm animi studio aut voluntate, de quo suo loco plura dicemus.

S. Rictrudis dat se monasterio.

Adalsendis obit. Per id tempus mortua est Adalsendis, inter filias postremo loco nata. Obijt autem in ipsa sacrosancta Dominicæ natiuitatis solennitate, quando huic mundo in peccatis mortuo aduenit in Christo salus & remedium præsentissimum, quo profligatur mors cum authore & principe suo: vt Adalsendis non tam mortua sit, quàm luci vitæque perenni edita. At pia Rictrudis, inter aduersa fortis & longanimis, cùm se illi vno eodemque tempore ingens tum gaudij, tum mœroris materia offerret: hinc angelum toti mundo lætissimum nuncium adferentem audiret & dicentem, Euangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo: inde suæ præ oculis haberet filiolæ triste funus, quod sine dolore cernere ipsa naturæ vis non sinebat: virili animi robore muliebrem superauit affectum, nec passa est sibi dominari luctum, quem extorquebat mors tam chari pignoris: nec volnit dare locum tristitiæ, vbi natalis celebraretur vitæ. Itaque expletur sepulturæ officium more fidelium, premuntur lachrymæ, luctus facessere iubetur. Sic primus exactus est dies, sic secundus & tertius solennitatis dies. Vbi ad quartum ventum est, quo sancta Ecclesia paruulos pro Christo cæsos

Luc. 2. Vide animi fortitudinem in matrona.

cæsos commemorat, prudentissima Rictrudis sciens quid cuique deberet impendere tempori, & omni negocio tempus esse & opportunitatem, tempus gaudendi, itemque (*Ecclẽs 8.*) tempus flendi ita distinxit, vt post sacrorum expletionem mysteriorum, quibus ad Dei laudem eisdem sanctis martyribus non luctus exhibetur, sed honor, votaque præstantur non lachrymarum, sed cæremoniarum: cùm iam parata essent omnia, quæ ad corpora cibo potuque perficienda pertinerent, conuocatis sororibus ait: Eat iam charitas vestra, sorores meæ, & dona Dei percipiat cum gratiarumactione: me verò exemplo matrum, quarum hodiè ploratus & vlulatus auditus est multus, sinat innocentem (*Ierem. 13.*) filiolam meam, immatura morte præreptam, materna pietate lugere. His (*Matth. 2.*) dictis, amicum mœrori locum secretum petijt, dolorique, vt natura poscere videbatur, indulsit. O verè laudabilem & admirandam fœminam, quæ fortitudine accinxit lumbos suos.

Iam veniamus ad Maurontum, cuius suprà meminimus, S. Rictrudis filium primogenitum, (*Cap. 13.*) ab egregio Christi sacerdote Richario per sacrum baptisma regeneratum. Accidit aliquando, vt idem venerabilis presbyter Richarius tum pro sanctitate, tum pro familiaritate equo vectus beatam Rictrudem inuiseret: cumque post sancta colloquia vir Dei conscenso equo vellet abscedere, illa, filiolum Maurontum in vlnis gestans, (*His consimilia habẽtur in vita S. Richarij Tom. 2. 26. April.*) paululùm è domo progressa, eum prosequebatur, vt benedictione illius filiolus suus muniretur. Postquàm autem vir Dei equo sedens infantem in manus accepit, siue vt illi benè precaretur, siue vt oscularetur eum, equus, agente malo dæmone, cœpit ferocire, dentibus frendere, pedibus calcitrare, magno impetu sursum deorsum cursitare. Itaque sacerdos & sibi & puero metuebat: mater pro vtroque anxia, & iam penè exanimis, quòd putaret certum vtrique exitium impendere, auerso vultu, tam triste spectaculum videre non sustinuit. Flebat etiam familia non mediocriter. At vir Dei tenens fortiter paruulum, ne laberetur, preces fudit ad Dominum: quibus completis, & puer instar auiculæ illæsus in terram perlatus est, & equo pristina redijt mansuetudo. (*Insigne miraculum.*) Tum verò mater, recepto spiritu, filium ipsi arridentem in suas sustulit vlnas, & ingens mœror omnium versus est in gaudium haud vulgare: nec debet ambigi vtrorunque meritis id ita euenisse. Et quia tam infinitè benigna est Dei clementia & bonitas, vt quod malignus dæmon sanctis in perniciem machinatur, ille ad eorum profectum conuertat: tentatio hæc beato viro cessit ad virtutis augmentum. Cogitans enim apud se, humani generis Saluatorem, cùm ad nos redimendos iret Hierosolymam, non (*Matth. 21.*) phalerato sedisse equo, sed humili potiùs asello, deinceps cùm aliquò esset proficiscendum, non equo vsus est, sed asello mansuetissimo.

Postquàm autem Maurontus ad viriles peruenit annos, cùm esset vir nobilis, regis (*Cap. 14.*) lateri adhærebat, qui perpetuis eius officijs & ministerijs vtebatur. Data autem est opera, (*Mauronti breuis historia.*) vt sponsa ei asscisceretur: sed Amando pontifice spiritalis amoris suauitates & æternæ vitæ inæstimabiles iucunditates ei prædicante, voluptuosos carnalis amoris compedes, quibus iam ferè pedem iniecerat, dirupit. Cum autẽ matri indicasset se nolle sponsam admittere, illa metuens, ne per abrupta lasciuiæ præcipitia, vt plerique solent adolescentes, iret in profunda gehennæ, non mediocriter dolere cœpit, oratque S. Amandum, vt ipsam ea in re iuuarè velit. At vir sanctus eius precibus annuens, Martianas venit, optimisque sermonibus eam demulcens, pristinæ in Deum alacritati restituit. Accessit inde ad Missarum peragendam celebritatem, & cùm illic Maurontus adstaret, vidit sanctus episcopus apem, ter eius verticem circunuolantem: nec ignorans quid ea res portenderet, eum aduocat, hortatur vt quamprimùm opere perficiat, quod iampridem animo velle cœpisset. Nec defuit Maurontus sancti viri monitis: eumque idem beatus antistes more Ecclesiastico totondit, decisa coma capitis eius, vt coronę signum vel effigiem ferret in capite: per id, quod exteriùs fiebat, innuens, quid eius significatione intus seruari oporteret: nempe vt vertice capitis nudato designaretur, præpotenti (*Corona rasi capitis quid significet.*) Deo nuda & aperta esse etiam arcana pectorum, nihilque vel abditissimis versari cogitationibus, quod fugiat oculos cuncta cernentis: Porrò crebra capillorum resectio, indicaret assiduè resecandas malarum cogitationum superfluitates. Denique corona & summi sacerdotis tiaram, & regiæ dignitatis diadema exprimeret, vt inde admoneretur ad regale se pertinere sacerdotium, & post victoriam, ex multiuarijs mortalis vitæ tentationibus reportatam, meritò se recepturum vitæ immortalis coronam, quam Deus promisit diligentibus se. Quæ quidem sanctus vir Maurontus, non solùm ex beatissimi præsulis huius traditione, sed etiam ex diuinarum scripturarum lectione suscipiens &

memoriæ commendans, ſtuduit ſemper diligentiſſimè re ipſa complere. Factus enim poſteà diaconus, illi muneri congrua viuendi ratione & optima conuerſatione reſpondit. In aula etiam regis, quippe clara editus proſapia, præclarè functus eſt officio regiorum conſcribendorum diplomatum, ſiue edictorum. Et vt ad ſanctæ conuerſationis eius cumulum non parum accederet, ſancti Amati epiſcopi ei conuictus obtigit: qui beatus vir cùm Senonenſis eſſet epiſcopus, falsò apud Theodoricum regem, qui per id tempus tyrannidem exercebat, inſimulatus fuit, tanquam in regem perfidiæ crimen admiſiſſet: atque ea cauſa in Perona monaſterio, in Veromanduorum oppido ſito, cui tum ſanctus Abbas Vltanus præerat, iuſſus eſt exul degere. Mortuo autem Vltano, traditus eſt Mauronto abbati, vt is eum in cuſtodia aſſeruaret in Broylo monaſterio, quod ipſe nuper admodùm conſtruxerat in Lætiæ territorio. At Maurontus illo ad ſe recepto, vt eius religioſam comperit conuerſationem, haud aliter atque cæleſti aſſeruando theſauro cunctis vitæ eius diebus omnem ei curam & miniſterium impendit, gaudens habere ſe in illo & ſibi & fratribus ſuis vitæ & ſanctitatis propoſitum exemplar.

S. Amatus Senonenſis epiſcopus.

Sigebertus in Chron. anno Chriſti 672.

Cap. 15. Intereà Dei famula Gertrudis, auia Adalbaldi, iam prouecta admodùm ætate, & multis cumulata operibus bonis, in Hamatico monaſterio, quod ipſa ædificauerat, vbi etiam ſacra virgo Euſebia, eius proneptis, educabatur, viam vniuerſæ carnis ingreſſa eſt: cui in monaſterij regimine eadem Euſebia ſucceſſit, bonæ quidem indolis puella, ſed adhuc teneræ ætatis, vtpotè duodennis. Itaque mater eius Rictrudis, altiori vſa conſilio atque prudentia, non ignorans multos etiam in virtutibus exercitatos hoſtis tartarei aſtutia decipi, tum etiam metuens ætati illi filiæ ſuæ, ne præproperam adepta libertatem, illius maligni ſerpentis fraudibus circunſcriberetur: ad ſe eam acciuit, ſecumque habitare voluit. Recuſante verò illa, & in Hamatico cœnobio permanere volente, mater eius regias compulſa aures appellare, facultatem obtinuit illam regis authoritate reuocandi. Atque ita coacta Euſebia, ad matrem venit mœrens, ſecumque adduxit totam congregationem ſuam & proauiæ ſanctæ Gertrudis corpus cum reliquijs ſanctorum, quæ illic conditæ fuerant. Mater autem eius, voti compos effecta, hortabatur illam multis verbis, vt cum ipſa in ſpiritali militia Deo inſeruiret. Et illa quidem maternis admonitionibus libentiſſimè parebat, diuinis miniſterijs iugiter ſeſe mancipans: ſed tamen non potuit amor eius & deſiderium reuocari ab Hamarico monaſterio, quæ ei quaſi innata videbantur. Quamobrem flebat ſæpiſſimè, & propè ſingulis noctibus poſt abſolutam veſpertinam ſynaxim, cùm eam putarent ſe dare cum alijs quieti, illa, relictis ante lectum ſandalijs, ibat ad Hamaticum monaſterium intempeſtæ noctis ſilentio, cum eo, quem antè diximus, ſanctiſſimo epiſcopo & monacho Amato, & cum collactanea ſua, alijsque fidis, vt putabat, ſui ſecreti ſocijs. Ibique celebratis vigilijs & omnium horarum officijs, Martianas reuertebatur, fideli illo peracto furto, ne illic nocturnis precibus non interfuiſſe depræhenderetur. Nec defuit tamen, qui hæc ad matris notitiam perferret: quæ eam ad ſe vocans & blandis mulcebat, & aſperis terrebat ſermonibus, vt eam ab hoc propoſito retraheret, ſciens eam magis carnis propinquitate quam ſpiritûs permoueri. Sed cùm neque per ſe, neque per amicos quicquam proficeret, inito cum filio Mauronto, Leuita & Abbate venerabili, conſilio, vtriſque placuit, vt pro huiuſmodi inobedientia & pertinacia, verberibus Euſebia caſtigaretur. Itaque Maurontus, tenente eam famulo, verberauit eam: ſed interim ad capulum enſis, quo famulus accinctus erat, grauiter attriuit latus teneri corpuſculi, ita vt multis, quibus poſteà ſuperuixit annis, purulentam & ſanguine mixtam ab ore ſaliuam eiecerit. Verùm neque hoc pacto eius compreſſo deſiderio & conatu, conuocant è propinquis locis epiſcopos, abbates & illuſtres viros: qui omnes varijs modis eam nitebantur ab hoc ſtudio reuocare, ſed fruſtrà. Tandem igitur conſilium hoc illius matri dedêre, vt fineret eam optatum repetere locum: quibus etiam aſſenſit mater, quamuis inuita. Confirmabat autem eius religioſam conuerſationem maternis adhortationibus, & Deo eam precibus commendans, à ſe dimiſit. Ea igitur voto potita ſuo, cum omnibus ſuis læta abijt ad Hamaticum cœnobium, ſecum eò reducens corpus proauiæ ſuæ cum venerandis ſanctorum reliquijs: ibi ſanè angelicam ducens vitam, in medijs adoleſcentiæ annis rapta eſt ad cæleſtis ſponſi thalamum, ne malitia mutaret intellectum illius, aut fictio deciperet animam illius: & conſummata in breui, expleuit tempora multa.

Euſebiæ amor erga Hamaticũ cœnobium.

Cap. 16. Non deſunt autem, qui dente rodant canino, quòd diximus ſanctam virginem tam malè

malè acceptam à matre Rictrude & fratre Mauronto: sed nouerint illi, Rictrudem nō
vllo odio insectatam filiolā suam, sed eius immaturæ timuisse ætati. Sciebat enim scri-
ptum à sapientissimo Salomone: Puer, qui dimittitur voluntati suæ, confundit ma- Prouer.29.
trem suam. nec illud Ecclesiastici ignorabat: Filiæ sunt tibi? serua corpus earum. Vo- Eccli.7.
luit igitur filiam apud se manere, vt suis & adhortationibus & exemplis ad perfectiora
eam proueheret: & Eusebia, licèt se sciret cælesti regi desponsaram, non tamen san-
ctam matrem proteruè aspernabatur, sciens sponsi sui illud esse præceptum: Hono- Exod.20.
ra patrem & matrem, vt sis longæuus super terram: sed innitens gratiæ eius, qui ipsam
sibi desponderat, eiusque vnius flagrans amore, nec maternum quidem affectum sibi
patiebatur vllum feruoris sui adferre detrimentum. Et Mauront us quoque frater eius,
non odij crudelitate id fecit, quòd eam flagellauit: sed matri immorigeram & pro-
pè insolentem volebat coërcere. Etsi autem vterque & mater & frater in illa castigan-
da humano quodam errore lapsi sunt, ignorantes gratiam Dei, quæ illi inerat: non
debent tamen temerè reprǽhendi, cùm non possint ea numerari in operibus iniqui-
tatis, quæ ex charitatis radice proficiscuntur, dicente ipsa veritate Christo: Si ocu- Matth. 6.
lus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit. Quòd verò hac occasione
in morbū incidit sacra virgo, quo etiam non caruit quandiù superuixit: quis non vide-
at hoc illi ad collatæ gratiæ cumulum accessisse, vt dum corpore deficeret, spiritu ro-
boraretur, conuenienter illi Apostolicæ sententiæ: Cùm enim infirmor, tunc potens 2.Cor.12.
sum? Et certè eius conuersatio talis fuit, vt verbis exprimi vix queat. Præbebat talia
de seipsa exempla, quæ aliæ omnes meritò sibi imitanda proponerent. Erant virgi- Eusebiæ encomioo.
nis prudentissimæ tales mores, talisque habitus, vt virtutes omnes ex ipsa relucerent:
prudentia in verbis, iustitia in decernendis iudicijs, temperantia in licitis & vetitis, for-
titudo in rebus duris & aduersis. Cùm necessitas interdum cogeret negocijs interes-
se secularibus, nihil ex his eius animo inhærebat. Et vt paucis expediā, virtutes omnes
obtinere studuit, & tamen easipsas sapienter occultauit. Ita annos nata plùs minùs vi-
gintitres, cùm diuinitùs cognouisset diem obitûs sui, omnes in sancta professione sub
se militantes acciuit, hortabatur eas in mutua perseuerare charitate, in proposito in-
uiolābiliter permanere, obediētiam promptissimè exhibere, nec de diuina quicquam
diffidere prouidētia, licèt ipsa eis subtraheretur. Hæc atque alia cùm dixisset, omnesq;
Domino commendâsset, repentè domus, in qua decumbebat, immenso est lumine Eusebiæ felix obitus.
perfusa. Quo recedente, sancta illa anima pariter migrauit à corpore, & ad vitam est
profecta sempiternam, 17. Calendas Aprilis.

Postquàm autem sanctum episcopum & monachum Amatum Dominus ab hoc Cap.17.
exilio ad cælestem patriam Idibus Septembris euocauit, sacrum eius corpus Mau-
rontus in sua possessione tumulauit, omniaque prædia sua per chartarum instrumenta
tradidit †: & licèt matri suæ fuerit superstes, tamen etiam ipse post expleta piæ admi- † hic deest in exemplari M S. monasterio, aut aliquid eiusmodi.
nistrationis munia, felicem Christo spiritum reddidit tertio Nonas Maij. Sed iam
ad S. Rictrudem nostra se recipiat oratio: quæ sanè omni mentis studio & toto cor-
poris conatu bonis operibus dedita, & de virtute in virtutem proficiens, dilatato cor-
de infatigabiliter cucurrit viam mandatorum Dei in stadio fidei & iustitiæ, patulis
hauriens auribus illud Apostoli: Sic currite, vt comprǽhendatis, nempe brauium 1.Cor.9.
cæleste. Et vt perfectissimam se exhiberet illius imitatione, qui dixit: Non veni face- Iohan.6.
re voluntatem meam: alterius regimini se spontè subdidit, iussa eius promptissima
obedientia capessens, & famularum sese famulam exhibens: semper oculos ver-
sans illa Saluatoris verba: Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare; nec Matth.20.
vnquàm extra monasterij septa progressa est, cunctisque bonorum operum se ex-
emplum præbuit in humilitate, in patientia, in obedientia, in castitate, in ieiunijs,
in vigilijs, in orationibus perpetuis, in longanimitate, in mansuetudine, in mode-
stia & benignitate. Et ne sim longior, vt filia lucis semper ambulauit in luce, cuius
fructus est in omni bonitate & iustitia & veritate: sicque in sanctarum virtutum stu- Ephes.5.
dio perseuerans, cùm ad annos peruenisset quatuor & septuaginta, 4. Idus Maij, cor-
pusculum terræ, spiritum verò reddidit cælo: sepultaque est honorificè à Dei sacer- S. Rictrudis decedit è vita.
dotibus alijsque Ecclesiastica dignitate ornatis viris, & permultis ad eius funus con-
currentibus.

Ne quis autem de eius meritis & sanctitate possit ambigere, multa diuinitùs co- Cap.18.
ruscant virtutum & miraculorum signa ad eius sacras reliquias, sicut testantur, qui Author inuocat S. Rictrudem.
suis oculis cōspexêre. Te igitur sancta ac Deo dilecta Rictrudis toto cordis affectu ob-

sectamus, vt tuis sanctis precibus & meritis, quibus variarum solius ægritudinum nexus, nos à peccatorum nostrorum vinculis absoluas, vt benignissimi Saluatoris gratia his expediti, in tremendo iudicij die, cælis & terris ardentibus, ipse nos à gehennæ flammis ereptos, tecum ad æternæ felicitatis gaudia deducat, cuius misericordiæ nullus est finis: Cui cum Patre & Spiritu sancto est regnum, virtus, honor & gloria per infinita secula seculorum, Amen.

MARTYRIVM SANCTI ALTERIVS ALEXANDRI, AVTHORE SIMEONE METAPHRASTE.

13. Maij. Cap. 1.

VO tempore impius Maximianus imperabat, persecutio multa contra Christianæ religionis sectatores per omnes regiones commota erat. Centurio autem quidam, dæmonum amicissimus, Maximiani Imperatoris iussu erexit templum Ioui longè ab vrbe Roma stadio vno. Edixit igitur Maximianus Imperator, vt quicunque Christianam fidem sequebantur, dijs ipsis sacrificare cogerentur: iussitque omnes præstò esse in templi dedicatione, ac præcones ipsos per totam vrbem indicere, vt quicunque illic essent deorum studiosi, crastino die omnes in templi dedicatione cum Imperatore conuenirent. Itaq; omnes, audita præconum voce & tubæ ipsius clangore, parati erant vnà cum Imperatore in Iouis templo præstò esse. Multi ergo, rebus omnibus omissis, templum adierunt, & Ioui sacrificàrunt. Quidam verò admodùm diues, Tyberianus nomine, sub imperio suo habens milites, à Felice tribuno sibi commissos, omnes illos conuocauit, eisque hæc dixit: Audite, fratres. Scitis vos omnes, quemadmodùm Imperator præcepit, vt hodierno die in templo Iouis euncti vnà cum ipso præstò simus. Parate igitur vos, vt mecum vnà in templum veniatis. Hæc cùm militibus suis diceret, nunciatum illis fuit, Imperatorem in templum venisse. Tunc celeriter cum Tribuno ipso milites omnes properabant, vt Imperatori assisterent.

Cap. 2. Alexander miles Christianus. Vnus verò ex illorum numero, nomine Alexander, cùm à puero pietatem seruans, Deum ipsum timeret, Tribuno respondit: Si ad Deum illum, qui verè Deus cælestis est, nobis eundum esse dixisses, eumque adorandum, rectè quidem locutus fuisses. Quos enim vos deos esse dicitis, dæmones illi sunt, non dij. Tum Tyberianus: Non omnibus, inquit, dijs, sed vni deo Ioui nobis nunc sacrificandum esse dixi, licèt sint alij, quos & Imperator, & nos colimus. Ad hæc Alexander: Iouem ipsum deum nominâsti: at ille talis est, qualis & cæteri, qui dæmones sunt valdè fallaces, & quibus coluntur, circumuenire atque omninò perdere soliti sint: quemadmodùm & vos ipsi asseritis, illum ipsum Iouem aliquando mulierem appetiuisse, & cùm illâ iuxta mare inuenisset, ipsam deceptam corrupisse. Quis vestrûm vnquàm vidit, aut aliquando audiuit, Deum impuris facinoribus labefactari? Non solùm igitur, vt dixi, dæmones, sed etiam fallaces illi sunt. At noster Deus corporeis oculis non cernitur, qui cæli & terræ effector est: neque ijs indiget sacrificijs, quæ vos impuris dæmonibus offerre consueuistis: sed sacrificium postulat purum ac sine sanguine. Hæc cùm Tyberianus audiuisset: Omitte, inquit, insaniam istam, Alexander, & deos ipsos beneficiorum authores ne contemnas, ne forrè Imperator hæc audiat, & aduersùs me indignetur, quòd te talia dicentem feram.

Iupiter impurus.

Cap. 3. Hæc cùm dixisset, festinabat vnà cum Imperatore in templo esse: erat enim tẽpus, quo Imperator dijs sacrificia offerret. Memor verò eorum verborum, quæ à milite suo audierat, Maximianum adijt, & ita eum allocutus est: Milites omnes, Imperator, quos mihi maiestas tua commisit, tuo edicto inseruientes vidi: vnus verò è militibus non solùm mihi repugnauit, sed deos etiam ipsos contumeliosis verbis affecit, affirmans deos illos, quos tu Imperator, & nos colimus, dæmones esse impurissimos: neq; cogitat eos, qui edictis imperij tui aduersantur, mea manu interfici. Hæc cùm Maximianus accepisset, militi, de quo hæc audierat, valdè iratus fuit: &, Vbinam, inquit, ille est, de quo hæc dicis? Age duc illum ad me, vt sciam quid ille sentiat. Tum Maximiano Tyberianus: Ita edictum tuum, Imperaror, & meipsum miles ille pro nihilo fecit, vt huc venire neglexerit. Ilicò Maximianus iussit tres milites abire, & illum ferreis

Angelus certificat sanctum virū.

reis catenis vinctum ad se ducere. Beatus verò Alexander domi suæ in lecto requiescebat: erat autem hora quasi sexta. Tunc Angelus Domini in somnis illi apparuit, & ait: Esto fortis, Alexander, quoniam multa passurus es pro nomine Christi crucifixi: parata enim tibi sunt tormenta multa. En veniunt ad te Imperatoris milites: sed ne timeas, neque cor tuum expauescat: ego enim missus sum, vt tibi opem feram aduersùs omnia tormenta illa, quæ ab Imperatore afferenda sunt. Surge igitur, & Deum tuū ora: ego enim tecum ero, quoad cursum confeceris. Hæc cùm beatus Alexander ab Angelo audiuisset, surrexit, & Deo psalmum illum cecinit: Qui habitat in adiutorio altissimi, in protectione Dei cæli commorabitur. Dicet Domino, Susceptor meus es tu, & refugium meum in die rribulationis meæ: Et quæ deinceps sequuntur. Cumque psalmum totum absoluisset, domo sua egressus, militibus illis occurrit, quos olim sodales habuerat. Qui cùm Alexandrum vidissent, præ timore in terram ceciderunt: erat enim eius adspectus, tanquam fulgur. Psal. 90.

Cap. 4.

Tunc beatus Alexander dixit: Surgite, fratres: quidnam timidi estis? Cui milites responderunt: Vidimus Dei potentia re circundatum, & præ timore in terram cecidimus. Ad hæc Alexander: Audite, inquit, fratres. Deus ille cælestis prouidit seruo suo. Facite igitur vos, quod iussi estis in eum, contra quem missi fuistis, & me vinctum ducite. Tum milites responderunt: Nos decreueramus nihil tibi dicere: quomodò igitur tu hæc ipsa cognouisti? Non necesse habeo, inquit Alexander, vobis multa loqui, quoniam propero ad certamen mihi propositum, quod cælestis Imperator mihi præparauit. Ego enim ab vrbe Roma Byzantium vsq; iturus sum. Hæc cùm dixisset beatus Alexander, flexit genua, & has preces ad Deum misit: Domine Iesu Christe, Deus patrum nostrorum, laudabilis & benedictus es in secula. Nunc te precor, Domine, ne separes me à consortio iustorum tuorum, neque me ad te venientem repellas: quoniam nomen tuum sanctum & terribile mihi notum fecisti, quia tu es adiutor & susceptor meus. Mitto, quæso, Domine, Angelum tuum, qui mihi opem ferat, & coram Maximiano Imperatore orationem expeditam linguæ meæ suppeditet. Has preces cùm Alexander compleuisset, milites in ipsum manus coniecerunt, eumque vinctum ad Maximianum Imperatorem duxerunt. Mater autem ipsius Pœmenia eam rem ignorabat. Milites igitur festinabant quamprimùm ad Imperatoris tribunal Alexandrum ducere. Turbæ verò cùm eum vidissent, magnoperè obstupuerunt: erat enim ætate valdè robustus, annum agens quasi decimumoctauum, adspectu ita formoso, vt Angeli alicuius speciem præ se ferre videretur. Ducitur vinctus Alexander ad Maximianum.

Cap. 5.

Cùm verò & adspexissent illum valdè hilarem, furore magno perciti, dixerunt: An non iste, qui talis est, multò antè debebat apud Imperatorem deferri? Hæc cùm beatus Alexander audiuisset, exardescens, & vultum instar ignis accensum habens, ad scelestos illos homines conuersus: Vos, inquit, de me Imperatori vestro nunciate. Maximianus igitur cùm audiuisset Alexandrum præstò esse, Tyberianum accersiri iussit. Qui cùm venisset: En, inquit Imperator, adest ille, cuius causa milites misimus. Cumque hæc dixisset, iussit Alexandrum ante tribunal sisti. Tunc Maximianus: Verè ne, Alexander, maiestatem meam contempsisti, quia ita stultè atque insolenter Tribunum vnà cum socijs tuis ad templum sequi noluisti, vt mecum simul magnum deum Iouem coleres? Ad hæc Alexander: Ego, inquit, Deum meum, qui in cælis est, colo, & eius filium Iesum Christum, & Spiritumsanctum: alium enim ipse neque noui, neque confiteri possum, cùm nullus alius sit Deus, nisi quem ipse colo. Cùm igitur præter cælestem hunc Deum alius non sit, ne me ampliùs de deo alio interroges. Quòd verò ad maiestatem tuam pertinet, ego neque minas, neque tormenta tua extimesco, quæcunque à te mihi afferenda sunt. Alexandri confessio.

Cap. 6.

His auditis, iratus Maximianus, dixit: Et quid'nam potest facere Deus iste, quem tu dicis? Respondit Alexander: Deus meus corporeis oculis non videtur, sed omnia potest facere: neque quicquam est, quod eius potentiæ subiectum non sit. At Maximianus: Est'ne Deus, qui ab hominibus in cruce suffixus atque interfectus fuit? Obmutesce satana, inquit Alexander: non enim dignus es, qui Christum crucifixum nomines. Stulte, quem crucifixum ac mortuum fuisse dixisti, an non eundem audiuisti à mortuis etiam resurrexisse, & multis, qui mortui fuerant, vitam restituisse? Ad hæc Maximianus: Misereor me iuuentutis tuæ, quòd ætate admodùm iuuenili te esse video. Misereat te, inquit Alexander, conditionis tuæ, & resipiscens eripe teipsum à laqueis diaboli. Tum Maximianus dixit: Accede miserrime, & Ioui deo sacrifica, ne Magna libertate reprehendit tyrannum.

morte

morte pessima intereas. Teipsum, inquit Alexander, miserrimum appella, qui dæmones impuros veneraris: ego enim neque minas tuas, neque tormenta, quæcunque ipse allaturus es, extimesco, cùm verum Deum adiutorem habeam. Maximianus autem: Iam dixi, me tuî misericordia commotum esse. Accede igitur & dijs sacrifica. Idq; si feceris, scito te vnum ex eorum numero futurum, qui in palatio meo regali primas tenent. Et quisnam, inquit Alexander, deus ille est, cui à me sacrificium offerri vis? Cui Maximianus: Magno Deo Ioui sacrificium offeres. Tunc beatus Alexander, elatis in cælum manibus, ita Deum precatus est: Domine Iesu Christe, ne derelinquas me humilem seruum tuum, sed opem feras mihi peccatori & indigno. Cumque preces compleuisset, oculos ad cælum erexit, & vidit cælos apertos, & filium Dei sedentem ad Patris dexteram: ac tunc Maximianum rursus interrogauit: Cuinam deo vis sacrificem? Ioui magno, inquit ille. Ad hæc Alexander: An ignoras, dæmonem & fallacem istum esse, quem tu deum appellas: quondam mulierem quandam concupiuit, & eius amore captus, tauri forma se induit, & præstigijs suis mulierem miseram decepit ac fœdauit?

Blanditiæ diaboli.

Cap. 7. Hæc Maximianus cùm audiuisset, ridens ait: Hoc nostrorum deorum potentiam demonstrat, quòd hominibus tales se ostendunt, quales ipsi volunt. Propterea, inquit Alexander, laudas illorum turpia facinora, quia cum illis conuenis, neque Deum illum cognouisti, qui te honore & Imperio isto donauit. Tum Maximianus: Mihi quidem dij Imperium hoc largiri sunt. Cui Alexander: Tu quidem, inquit, veritatem odisti, ob idque Deum non agnoscis: & quanuis prudens videaris, teipsum tamen perdidisti, dæmonibus fidem habens. Iterùm dixit Maximianus: Multùm profectò me miseret tuî, ob idque te sustineo, cùm me contemnas, & ita mecum loquaris, quasi tuî similis ego sim. Propterea, inquit Alexander, teipsum contemno, quòd prudens cùm appareas, stultus factus es, colens idola muta & sensu carentia. Cùm enim immortalem Deum & semper viuentem impiè dereliqueris, patrem tuum satanam diabolum secutus es. Relinque igitur tenebras, & ad lucem te conuerte, ne pereas, & in sempiternum ignem tradaris. Tum iratus Maximianus, iussit ad se accersiri Tyberianum Tribunum. Cumque Alexandrum eiecisset, tradens cum Tyberiano: En, inquit, hominem hunc potestati tuæ trado, quinetiam præcipio, vt ab vrbe Roma Byzantium vsque diligenter inquiras de nostris dijs, & de Iesu, qui dicitur, quem colit Alexander: cuius sectatoribus, quoscunque inuenies, nolim parcas, neque isti Alexandro, sed & ipsum, & omnes Christianos affligas, vtcunque tibi visum fuerit, vt omnes edicto meo aduersantes cognoscant manu mea se posse interfici. Tum beatus Alexander: Gratias ago tibi, Tyranne, quòd me per multas regiones celebrem fieri iussisti. Per deos ipsos, inquit Maximianus, non effugies manus Tyberiani. Non enim ille tuî miserebitur, quemadmodùm ego misertus fui. Cui Alexander: De hac etiam re Deo meo gratias agam, si fortè dignus inueniar, qui vbique gentium pro Christi nomine labores & ærumnas patiar.

Martyr hortatur Tyrãnum, vt resipiscat.

Cap. 8. Hæc cùm audiuisset Maximianus, iussit Alexandrum extra tribunal eijci: quem cùm Tyberianus eiecisset, & potestati suæ traditum haberet, postero die sedens in tribunali, iussit ipsum illuc duci. Cùm autem duceretur, risit ac dixit: En vt rursus satanas se instruxit, & contra me armatus est. Postquàm autem ille ingressus fuit, Tyberianus ita eum affatus est: Quid est, ô Alexander? An adhuc in illa temeritate tua persistis? Fac, quod dico: dijs sacrifica, & teipsum à tormentis libera. Respondit Alexander: Vidi ego sempiternam gloriam mihi præparatam: qua re delectatus sum, & exultauit spiritus meus. Ad hæc Tyberianus: Si facies, quod iussit Imperator, & dijs sacrificabis, tunc magis lætari & exultare poteris. At si perges temerè agere, illud tibi prædico per deos omnes, per omnes vrbes ac regiones ossa tua à me dispergenda esse. Ego, inquit, Alexander, facio quod iubet Dominus meus cælestis, neque minas tuas timeo, neque tormenta tua formido. Hæc cùm audisset Tyberianus, ira percitus, iussit Alexandrum suspendi, & eius carnes laniari. Cùm verò laniaretur, vocem nullam emittebat: sed erigens oculos in cælum, Deo ipsi gratias agebat. Quod cùm vidisset Tyberianus, iussit militibus Alexandrum è ligno depositum extra vrbem educere, grauibusque catenis vinctum in Thraciam perducere.

Sistitur sanctus martyr corã Tyberiano.

Laniantur eius carnes, & gratias agit Deo.

Cap. 9. Angelus autem Domini eius matri apparuit in somnis, & ait: Surge Pœmenia: quamcelerrimè præpara pueros tuos & iumenta, nihil molestiæ in animo habens, ac filium tuum sequere: martyrium enim pro Christi confessione illi obeundum est.

Hoc

Hoc igitur, vt dixi, tibi molestum non sit, neque priùs desistas, quàm ad locum ei propositum perueneris. Alexandri mater cùm hæc audiuisset ab Angelo, magnoperè læta facta est: cumque surrexisset, sicut dixit illi Angelus, iter faciens sequebatur filium. Quæ in vrbem ingressa, in quam perductus fuerat, illic eum inuenit, quo tempore à Tyberiano Præside interrogabatur. Cùm igitur optima illa fœmina eum vidisset, missa voce magna: Deus, inquit, ille altissimus pastor bonus, cui tu credidisti, adiutor tibi sit, fili mi. Postquàm verò Tyberianus fœminæ illius vocem audisset, quæsiuit quænam esset vox illa: neque quisquam ex illa turba, quæ multa illic assistebat, potuit dicere, vndenam ea vox aduenerat. Tum Alexandro dixit Tyberianus: Age, miser, dijs sacrifica. Sacrifico, inquit Alexander, sacrificium laudis cælesti Deo meo. Ad hæc Iudex: An non dixisti mihi, Alexander, vestrum illum Deum sacrificijs non egere? Talibus, inquit ille, sacrificijs, qualia vos offertis, Deus meus non eget: sed sacrificium iustitiæ ac sanctitatis requirit, quoniam Deus noster sanctus est. Tunc iussit Tyberianus faces accensas eius maxillis admoueri, dicens: Videamus, an veniat Deus ipsius, & liberet eum de manibus meis. Itaque ministri satanæ fecerunt, quod iussi fuerant, & faces accensas Alexandro admouerunt. Ille verò, elatis in cælum oculis, hæc dicebat: Gloria tibi sit, Domine Iesu Christe, qui Archangelum Michaëlem in Babylonem misisti, & tres illos pueros ab ignis fornace liberâsti. Tu, Domine, libera me ab hora hac & præsenti angustia, & Tyrannum hunc subijce potestati tuæ, vt & ego cum Dauide illud dicam: Transiuimus per ignem & aquam, & eduxisti nos in refrigerium. At cùm Tyberianus vidisset, ignem ipsum nullam vim habere contra Alexandrum, erubuit, & seruis suis præcepit, vt eum vinculis adstrictum ducerent: quibus & dixit: Interim præite vos: ego verò sequar. Mater autem Alexandri, cùm filium à Iudicis conspectu abductum vidisset, rogauit milites, vt eam sinerent filium adire atq; alloqui. Cùm igitur illa propè accessisset, & Alexander matrem vidisset: Benè, inquit, mater domina mea, huc venisti: sequere me vsque ad eum locum, qui propositus mihi est, quemadmodùm Christus Dominus hoc mihi reuelauit. Quidam verò è militum numero cùm hæc viderent, dicebant: Tu quidem, Alexander, beatus es, quoniam magna est fides tua: magnus enim Deus est Christianorũ. En vt multa tormenta passus pro nomine ipsius, nihil mali accepisti. Hæc dicentes iter faciebant, vt à Tyberiano iussi fuerant. Cùm verò ad fontem venissent, & apud illum consedissent, cœperunt vnà cibum sumere: & beatum Alexandrũ hortabantur, vt ipse quoque id faceret: erant enim dies quadraginta, quibus vir ille beatissimus neque panem, neque aquam gustauerat. Tunc Christi athleta, flexis in terram genibus, cœpit psalmum illum canere: Leuaui oculos meos in montes, vnde veniet auxilium mihi. Auxiliũ meum à Domino, qui fecit cælum & terram. Domine Iesu Christe, serua me ouem tuam sine peccati labe, ne gaudeat inimicus meus super me: quoniam cognoui nomen tuum sanctum & terribile. Ne me confundas ante Tyrãnum hunc, sed emitte Angelum tuum, & dexteram tuam, & esto adiutor & protector meus. Cumque preces compleuisset, illa ipsa hora adstitit Angelus Domini, eique dixit: Ne timeas, Alexander, quoniam exaudiuit Dominus preces tuas, & me misit, vt tibi opem feram.

Mater eius confirmat eum.

Facibus accensis inflãmatur.

Dan. 3.

Psal. 65.

Psal. 120.

Precatio eius.

Angelus eũ corroborat.

Cùm verò ij, qui cum illo erant, Angeli cum eo loquentis vocem audirent, & neminem viderent, valdè timuerunt, & in terram prostrati sunt. Tum Alexander: Quidnam, inquit, fratres, vidistis, quod vos in terram prostrauerit? Illi autem responderunt: Audiuimus Dei vocem tecum loquentis, & timore perculsi sumus, talem sonum non ferentes. Hæc cùm illi dicerent, venit Tyberianus cum satellitibus suis. Erãt autem cum illo & eius vrbis optimates. Quæsiuit Tyberianus à ministris suis, quo nomine locus ille appellaretur. Responderunt illi, Iudicij locum appellari. Ducite, inquit Tyberianus, huc Alexandrum, qui Christianum se esse dicit, vt interrogem, quodnam sit eius consilium, si fortè, mutata sententia, dijs velit sacrificium offerre. Cùm igitur Iudex ipse pro tribunali sederet, adstiterunt quatuor consiliarij. Tunc beatum Alexandrum interrogauit: Adhùcne in temeritate illa tua praua & insania persistis, neque dijs sacrificas? Sed, vt video, corpus tuum robustum est, proptereà non vis sacrificia dijs offerre. Me certè miseret tui, ob idque ad deos ipsos omnium dominos te conuertere vellem. Tum Alexander respondit: Impie & excæcate fili satanæ, cùm teipsum diabolo tradideris, quomodò te miseret mei? Satanas enim pater tuus nemini misericordem se præbet: sed vult omnes secum vnà in gehennam ignis attrahere ac perdere. Itáne, inquit Tyberianus, homo sceleratissime, mecum loqueris,

Cap. 10.

Sistitur rursus ad tribunal.

Verissima sententia.

ris,quasi ego sim tuî similis? An propterea contnmeliosis verbis me afficis, quòd te benignitate & misericordia prosecutus fuerim? Id quidem te hortari debebat,vt me honore potiùs, quàm contumelia, prosequereris. Tum Alexander: Verè similis es patri tuo satanæ, qui tanquam silex aliqua durissima, omni planè sensu cares. An ignoras locum hunc, Indicium appellari? Quæ res manifestè significat, tibi Dei iudicium imminere. Veniet enim, qui iudicaturus est viuos & mortuos, & vnicuique operum mercedem redditurus. Tum cognoscere poteris, an hæc, quæ tibi dixi, vera sint. Nam Deus ipse te quoque iudicabit, quòd sine misericordia seruum ipsius iudices. Ille enim videt, quàm impiè mecum agas, & quibus tormentis me crucies. Sed hæc mihi gloriam, tibi verò perniciem maximam afferent.

Rom. 2. Apoc. 22.

Cap. 11. Per tribulos trahitur.

His auditis, Tyberianus magnoperè iratus est, iussitque tribulos in terram spargi, & Alexandrum super illos sterni ac distrahi. Has ærumnas cùm vir ille beatissimus pateretur, ne vocem quidem emittebat. Tyberianus verò, cùm animaduerteret Alexandrum eos cruciatus non sentire, magis iratus, fraxineis virgis eum cædi iussit. At ille cùm à militibus cæderetur: Istáne, inquit, homo impurissime, tormenta tua sunt? Adde alia, si qua habes his acerbiora: ego enim diuina opè adiutus, nihil istorum tormentorum sentio, cùm Dominus meus Iesus Christus præstò mihi sit, & opem ferat. Habes igitur corpus meum in potestare tua: fac illi quod libet: animæ autem meæ, neque tu, neque pater tuus satanas vnquàm dominabitur, sed Dominus meus Iesus Christus. Ad hæc Tyberianus: Iamiam te in ignem conijciam, vt videam, an veniat Christus iste tuus, quem dicis, & te è manibus meis eripiat. Illud enim velim scias, carnes tuas & ossa per singulas regiones, per quas ego transiturus sum, dissipatum iri: &, ne mulieres ipsæ aliquid è carnibus tuis & ossibus inueniant, quod posteà vnguentis odoratissimis perfundat, & vt sanctas aliquas reliquias venerentur, iubebo cineres tuos in fluuium projici: sicque ne vestigium quidem aliquod memoriæ tuæ supererit. Tunc Alexander: Perdet, inquit, te Christus ipse, & carnes & ossa tua sub cælo ita disperget, vt monumentum tuum quamprimùm dispereat: futurum enim est, vt, Domino meo Iesu Christo ita prouidente, non redeas, neque Imperatoris tui scelesti adspectum videas: & delebit Deus memoriam tuam de terra, quoniam eum non cognouisti, neque miser illum honorâsti, qui honorem & potestatem istam tibi largitus est. Nam si ipsum cognouisses, in cælo viuere potuisses. At nunc viuentem Deum reliquisti, & patrem tuum satanam diligis, cum quo in gehennam ignis detrusus peribis. Ego autem semper Domino meo & Saluatori Iesu Christo benedicam, qui me ex manibus tuis iniquis eripiet, quoniam ipsius est gloria & imperium in secula.

Cæditur virgis fraxineis.

Prædicit Tribuno interitū eius.

Cap. 12.

Hæc cùm Tyberianus accepisset, furore magno percitus, vultum mutauit, & iussit ministros suos eo in loco manere, & cœnam parare. Cubuit autem illic ipse cum toto satellitio suo: Alexandrum verò milites ipsi sub arbore quadā collocatum seruabant. Cùm autem Tyberianus cubaret, adstitit illi angelus Domini valdè terribilis, qui gladium tenens: Tyberiane, inquit, aduersùm te ego veni, quoniam cum Alexandro Dei seruo tam iniquè te geris, vt videas ac scias, quàm facilè hoc gladio te interficere possim. Surge igitur, & per Illyricam regionem Byzantium quamcelerrimè propera: tempus enim Alexandri Deo seruientis iam propè est. Cùm Tyberianus rem ita terribilem vidisset, ita tremore correptus fuit, vt eius carnes ferè liquefierent. Cùm igitur tremens surrexisset, cohortibus suis & principibus viris conuocatis, visum illud narrauit. Tum illi dixerunt: Volebamus quidem nos te admonere, ne malè atque iniustè Dei seruum cruciares, sed timebamus: audiuimus enim & nos, magnum esse Christianorum Deum, & eos, qui eius seruos cruciant, igne consumendos esse. His auditis, Tyberianus valdè timuit, & illa ipsa noctis hora omnes iter facere, & beatum Alexandrum præire iussit. Cùm verò multas vrbes prætergressus fuisset, in nullam introiuit, vt seruaret, quod ab Angelo per visum audiuerat, à quo admonitus fuerat, vt per Illyricam regionem quamprimùm Byzantium properaret. Per multos igitur dies non ausus est à beato Alexandro aliquid quærere: cuius corpus nulla ex parte debilitatum fuerat, sed integrnm & robustum erat.

Angel[9] terret Tyberianum.

Cap. 13.

Præteriens igitur per Illyricam regionem, venit in vrbem Sardiniam, in quā neque ipse, neq; Iudex ingressus est. Cùm verò eius ciuitatis optimates eum aduentare audiuissent, obuiàm illi cum multo comitatu processerunt. Christiani etiam homines, qui illic erant, cùm audiuissent Tyberianum venire, martyrem quendam secum habentem, egressi ex vrbe, Alexandrum seorsum in via stantem inuenerunt. Quem cùm vidissent,

vidissent, ad eius pedes se abijcientes, dixerunt: Precare Deum pro nobis, serue Dei altissimi. At ille: Vos etiam, inquit, fratres, pro me Deum precemini, vt cursum meum in Christo perficiam, & coronam, quam promisit mihi Dominus, ab eo recipiam. Posteà verò, quàm vrbem transiêrunt, quæ Clisura nominatur, & ad castrum quoddam, Bonamasium nomine, aduenerunt, quod est supra Philippi vrbē ferè milliaribus quadraginta, illic constiterunt. Tunc Tyberianus Alexandri memor fuit, & illum ad tribunal duci iussit: quem sic interrogauit: Num, Alexander, adhuc permanes in temeritate tua, neque vis ab ea desistere, & ad magnos deos ac misericordes accedere, Iouem, inquam, & Aesculapium, qui omnem terrarum orbē gubernant? Tum beatus Alexander: Excæcate, inquit, & stulte fili satanæ, adhúcne vis à me aliud audire, quàm quòd dæmonibus non sacrifico? Ego enim initiò dixi, me Christianum esse, & Dei cælestis cultū seruare, neque impuros dæmones vobis similes à me coli. Ad hæc Tyberianus: Auertat Deus, vt ego id faciam: non enim præcipio, vt dæmones, sed Iouem & Aesculapium, summos illos deos, colas. Obmutesce, satana, inquit Alexander: nihil enim sapis. Tum Tyberianus dixit: Si dijs sacrificium vis offerre, quamprimùm dicas: sin minùs, cur me & deos ipsos, scelesté, conuiciaris? Vide, Alexander, quid agas, & te miserearis tui: rursus enim per deos omnes futurum tibi prædico, vt per omnes terras de te sermo diuulgetur. Hoc, inquit Alexander, valdè cupio, & precibus à Christo meo exposco, vt omnes, qui terrarum orbem incolunt, ad Deum & Christum Dominum per me humilem & abiectum eius seruum gloriam referant. Tunc ait Tyberianus: Auferte hinc hominem istum, & à conspectu meo remouete: non enim eius contumelias ferre possum. Abducite ipsum in vrbem Philippi, & conijcite in carcerem: ego enim vos sequar. Itaque cùm beatum Alexandrum Tyberianus præmisisset, ipse quoque in Philippi vrbem profectus est.

Rursus martyr ad tribunal ducitur.

Tyrannus dum vult martyris gloriam obscurare, eā maximè illustrat.

Cap. 14.

Cùm verò eius vrbis incolæ audiuissent, Tyberianum cum suis cohortibus aduentare, optimates multo cum comitatu obuiàm illi prodiêrunt: qui in vrbē illam ingressus est, Ioui & Aesculapio sacrificium oblaturus. Audiêrunt & Christiani, qui erant in vrbe illa, quemadmodùm Tyberianus martyrem quendam in carcerem misisset. Itaq; omnes in eum carcerem conuenerunt, & custodem illius precati sunt, vt fineret illos ad Christi martyrē introire, & eum videre. Id permisit custos, quippe qui & ipse Deum timebat. Cùm igitur omnes ingressi, beatum Martyrem in ligno sedentem, & vinculis adstrictū vidissent, ad eius pedes se deiecerunt, eumque, & ipsius vincula exosculabantur, ac dicebant: Verè faustus & felix nobis fuit aduentus tuus, serue Dei: vrbem enim & patriam nostram hoc ipso felicem futuram scimus. Patientiam igitur serua, vt cursum tuum conficias. Nos autem Christiani multo metu ac tremore hanc terrā incolimus. Nam huius loci Præses singulis diebus nos Christianos inquirit, vt puniat: sed ille quidem nobis minatur: at potestatem tamen nullam habet, qua nos detinere possit, quo minùs Christiani simus: multi enim, diuina ope adiuuante, in hac vrbe sumus, qui Christi fidem tenemus, ex quorum numero sunt & vrbis huius optimates. Iidem speramus Christi potētia Græcos ipsos, malè de fide Christiana sentientes, ita superatum iri, vt omnes fiant Christiani. Esto igitur patiens Christi martyr, & quicunque ab impio Iudice cruciatus afferentur, eos forti animo perferas.

Christiani sancti martyris vincula osculātur.

Cap. 15.

Intereà Tyberianus recordatus fuit, suo iussu Alexandrum fuisse missum in carcerem. Itaque ciuitatis illius optimatibus dixit: Scire debetis vos, Christianū hominem ab Imperatore ex vrbe Roma fuisse mihi traditū, quem per totam viam admonerem atque hortarer, vt ad deorum religionē se conuerteret. Verùm nihil adhuc in eo profeci: dura enim quædam respondens, & me & deos ipsos contemnit: cumque multis cruciatibus eum subiecerim, nihil illis læsus est. Si placet igitur, vobis præsentibus, huc illum accersiri iubebo: fortasse multos reueritus, ad deos ipsos beneficiorum authores se conuertet. Alexandrum igitur eductum è carcere, illuc accersiri, & antę tribunal sisti iussit. Cùm igitur eò ductus esset, Tyberianus cum ciuitatis Præside Alexandrum sic interrogauit: Agè Alexander, an adhuc persuasum non habes, vt à priore sententia discedas? Cumque Christiani homines, qui in hac vrbe sunt, omnes dijs sacrificent, tūne solus nobis repugnas, & deos contemnis? Agè saltem nunc mecū vnà & cum Præside templum ingredere, & dijs sacrifica. Tum beatus Alexander: Excæcatæ mentis homo, fili satanæ recum vnà sedentis, quid à me vis ampliùs audire? Sæpissimè tibi dixi, me Christianum esse, & dæmonibus impuris non sacrificare. Nunc igitur his omnibus audientibus profiteor, me cælestis Dei cultorem esse, neque Domini mei Iesu Christi

Rursus sistitur coram Tyberiano.

Fortiter respondet tyranno.

nomen à me negari. Scito nihil prætereà te à me auditurũ. Hæc cùm Tyberianus vnà cum Præside audiuisset, iussit Alexandrũ illinc amoueri, dicens: Abducite istũ, milites, & vinctum per plateam ducite: ego enim vos sequar. Cùm verò milites vnà cum illo ad fluuium quendam venissent, cui nomen est Sermius, beatus Alexander manus & faciem lauit, & ad orientem solem conuersus, his verbis Deum precatus est: Domine Iesu Christe, laudo gloriosum & sanctissimum nomen tuum, quòd mihi dedisti, vt & in vrbe Philippi nominis tui confessionem seruarem.

Cap.16. His dictis, milites eum abduxerunt: cumque ad locum quendã venissent, vbi emporium erat, quod Castrametatio dicebatur, eos Tyberianus consecutus est: qui cùm Alexandrum vocâsset, ei ita dixit: Scis, Alexander, crebrò te fuisse à meipso admonitum, neque tamen dijs sacrificium offerre voluisse? Rursus, inquit Alexander, fili satanæ, vis à me audire, quòd non sacrifico? Sæpiùs dixi me Christianum esse. Tum Tyberianus ira percitus, iussit Alexandrum, ad quatuor palos alligatum & extensum, à quatuor militibus ducentis verberibus pulsari. Hos cruciatus cùm sanctissimus ille Martyr fortiter sustineret, vocem nullam emittebat, sed oculos in cœlum ad suũ Dominum Iesum Christum erectos tenebat. Tum vox hæc audita est, è cælo demissa: Esto bono animo, Alexander, neque tormenta ista timeas: breuia enim sunt, egoque tecũ sum. Hac voce audita, Tyberianus valdè timuit, iussitque carnifices ab Alexandro abstinere. Abduxerunt igitur illum milites. Posteà verò ad castrum quoddam, cui nomen est Carasura, quod quadraginta milliaribus ab vrbe Philippi, & decem & octo distabat à Berœa, Alexander & Tyberianus peruenerunt. Cumque Tyberianus illuc ingressus esset, in castro illo diuersatus est hora ferè sexta. Milites verò sanctum martyrem Alexandrum secum habentes, vnà cum ipso prope castrum aliud ad locũ arboribus consitum diuerterunt.

Dirissimè verberatur. *Cælitùs cõfortatur.*

Cap.17. Tum martyr Alexander dixit militibus: Eamus, fratres, ad arbores illas. Cùm enim eum locũ vidisset, valdè oblectatus est. Itaque cùm eò venissent: Verè, inquit, fratres, ego sitio. Illi verò: Et vndenàm hîc aquam habebimus? Expectate paulisper, fratres, inquit Alexander: potest enim Deus meus etiam hoc in loco nobis aquã suppeditare. Cumque hæc dixisset, flexis genibus, ita Deum orauit: Domine Iesu Christe, qui lapidem in solitudine olim discidisti, & aquam ex illo eduxisti, ne populus tuus Israël siti deficeret: nunc tu misericors respice seruũ tuum, & hoc in loco aquam præbe, vt ego seruus tuus bibam, & nomini tuo gloriã reddam. His dictis, statim tellus, quæ infra arbores illas erat, aperta est, & gelidissima ac purissima quædam aqua erupit: vnde & Alexander, & milites, qui eum illo erant, biberunt. Id cùm vidissent milites, quod tam mirabiliter sanctus martyr fecerat, mirati sunt, & inter se dicebant: Verè magnus est Deus Christianorum, quoniam sic seruos suos exaudit. Tunc Tyberianus sedens pro tribunali, iussit beatum Alexandrum illuc duci: quem interrogans: Agè, inquit, dic Alexander: Facisne quod iubet Imperator, an non? Respondit ille: Ego cælestis Imperatoris mei edicto parere volo, neque te aliquid esse puto, neque Imperatorem tuum, mortalem & caducum hominem. Hoc responsum cùm Præses ab eo accepisset, non ampliùs illic eum interrogare voluit: sed conuocatis militibus, Celeriter, inquit, istum comprehendite, & in vrbem Berœam abducite. Cœperunt igitur illum milites, & ad fluuium quendam venerunt, cui nomen erat Arzon. Cùm autem essent fessi de via, seipsos apud flumen illud refrigerabant. Illic quoque beatus Alexander manus & faciem lauit. Cumque arbores quasdam celsiores vidisset: Venite, inquit, fratres, & parumper sub arboribus illis quiescamus. Cùm igitur illic milites cum Alexandro sederent, venit Tyberianus: qui cùm eos ita sedẽtes vidisset, Cur, inquit, sceleratissimi serui, hominem istum sedere permittitis?

Exod.17. *Precibus à Deo aquam impetrat.*

Cap.18. Posteà verò, quàm in Berœam vrbem Tyberianus ingressus est, eius ciuitatis optimates illum acceperunt. Quanuis enim plerique ipsorũ Christi fidem seruarent, Imperatoris tamen metu eam rem dissimulabant. Qui autem Christianam fidem profitebantur, audientes Christi martyrem Alexandrũ illuc venire, magno gaudio affecti, illum acceperunt, quem ita salutârunt: Felix & faustus est aduentus tuus in vrbem & patriam nostram, serue Dei Alexander: tuo enim aduentu omnes res nostræ feliciores factæ sunt. Esto igitur fortis pro nomine Domini nostri Iesu Christi, neque quicquã dubites. Cùm adhuc illi verba facerent, iussit Tyberianus Alexandrum ante tribunal sisti. Quem cùm prope se haberet: Agè, inquit, Alexander, mihi obtẽpera, tanquam patri tuo, & mecum veniens dijs sacrificium offeras: id enim si facies, audientibus his omni-

Sãctus martyr venit Berœam.

omnibus, tibi polliceor, te statim absoluendum esse: ac, si ex illa ipsa hora mecum esse volueris, eris vt vnus ex ijs, qui principem locum in exercitu ipso tenent: at si mecum esse tibi non placuerit, liceat ire quocunque libet. Hæc cùm beatus Alexander audiuisset, ridens dixit: O acerbam & tristem consolationẽ, qua in me vsus es. Verba ista tua acerbitatis plena sunt: ista enim admonitio maiorem cruciatum animæ meæ affert. Sed auertat hoc Deus, vt ego consilium tuum sequar. Sæpissimè tibi dixi me Christianum esse, & impuris dæmonibus non sacrificare. Illud igitur scito, me nihil aliud, nisi quod audiuisti, posthac dicturũ. Tunc Tyberianus egressus ab vrbe, præcepit militibus, vt Alexandrum vinctum per viam publicam ducerent, & ipsum Tribunum Martyr sequeretur. *En vt sancti aspernãtur vitæ huius blandimẽta*

Cùm igitur Tyberianus ad fluminis, quod suprà diximus, vadum alterum venisset, qui locus quadraginta ferè milliaribus distabat à Berœa vrbe, vbi & hospitia multa erant, illic Martyrem expectabat. Posteà verò, quàm Alexander martyr eò venit, vbi erat Tyberianus, eum rogauit, vt tempus sibi concederet, quô Deum orare posset. Cumque illic vidisset magnam arborem nucem, ad illam accessit, sub qua flexis genibus sic Deum orauit: Domine Iesu Christe, mitte Angelum tuum, & accipe animam meam, quoniam nihil ampliùs ferre possum. Cùm verò Tyberianus Alexandrum precantem vidisset: Rursus, inquit, magicas preces iste aggreditur. Miror ego valdè, vndenàm iste has prudentes orationes didicit: scio enim manibus meis illum educatum, & militem creatum fuisse: neque vnquàm noui, quòd ille hæc sciret. Hoc igitur est, quod valdè miror, vndenàm hæc didicerit. Illum igitur ad se vocauit, & his verbis affatus est: Agè iam, Alexander, dijs sacrifica. Ad hæc ille: Verè mens tua tenebris perfusa est, qui cogis me denuò tibi dicere, quod sæpissimè dicentem me audiuisti. Hæc vbi audiuit Tyberianus, iussit oleum calidissimũ fieri, & supra illius terga effundi. Angelus autem Domini venit, & vas, in quo oleum erat, confregit, & oleum ipsum in ministros Tyberiani effudit. Id verò eùm ille vidisset, furore accensus, ac ministros increpans: Iràne, inquit, nihil potuistis isti facere? neque quicquam Alexander passus est? Tunc vectibus eum cædi iubens, aiebat: Sacrifica dijs, Alexander. Ad hæc ille: Obmutesce, satana, qui veritatis es inimicus, & patris tui diaboli amicus. Hæc Præses audiẽs, iratus illi est, & dentibus frendens, iussit, facie in terram versa, prosterni sub nuce illa, & à quatuor carnificibus verberari. Cùm ille autem verberaretur, vocem nullam emittebat. Tunc videns Tyberianus, quòd nihil proficeret, iussit milites desinere. Alexander verò cùm surrexisset, has preces ad Deum fudit: Domine Deus, benedicas, quæso, arbori huic, quoniam sub eius ramis nomen sanctum tuum confessus fui. Hæc vbi Alexander dixisset, Christianorum hominum multitudo, quæ vsque ad arborem, quam diximus, comitata eum fuerat, salutato illo, in regiones suas reuersi sunt. *Cap. 19.* *Cæditur vectibus.* *Verberatur atrociter.*

Milites autem, cùm sanctum martyrem appræhendissent, abiêrunt per viam illam, per quam à Præside iussi fuerunt: Præses verò sequebatur, ceteram secum turbam habens: cumque milites illos vnà cum beato martyre consecutus esset, simul in locũ quendam venerunt, Bortiam nomine. Quæsiuit autem Præses ab eius loci hominibus, quanam via compendiosiùs ad Europolitarum prouinciam peruenire possent. Illi responderunt, compendiosius iter futurũ, si transeuntes per montes, in campum quendam descenderent, in eum locum, qui dicebatur Burtodexion. Cùm enim Tyberianus multos Christianos in vrbe Adrianopoli esse audiuisset, deflexit de via publica, ne in vrbẽ illam ingrederetur. Cùm igitur eam vrbem à dextera, & castrum à sinistra reliquisset, transijt per montes illos, sicut ab eius loci hominibus didicerat, & venit in Burtodexion. Cùm verò beatus martyr Alexander illuc venisset, matrẽ suam inuenit. Quæ, viso filio, ad eius pedes se deiecit, & flere cœpit. Posteà verò surrexit, & filium osculata est. Tum beatus Alexãder illi dixit: Noli, mater mea, flere: spero enim futurum, vt Domini mei Iesu Christi ope adiutus, crastino die cursum meum perficiam. Mansit autẽ Tyberianus apud castrum illud, & octaua noctis hora illinc discessit, & milites suos sequi iussit, Alexandrum vinctum ducentes. *Cap. 20.* *Adrianopoli multi Christiani.*

Orto autem sole, venit ad fluuium quendam, apud quem erat hospitium. Fluuium autem illum eius loci homines Zioncellum vocari dixerunt. Illic beatũ Alexandrum Tyberianus ad se accersiuit, eique dixit: Agè, Alexander, audi me, deosque ipsos confitere. Tum Alexander: Vanissime, inquit, homo, & patri tuo satanæ addicte, rursus me interrogas, & deos vocas, qui nõ sunt? Ad hæc Tyberianus: Multos cruciatus tibi adhibui, neque quicquam adhuc profeci, & ab vrbe & patria mea peregrinatus sum, ne- *Cap. 21.*

que adhuc assequi potui, vt te ad deos cõuerterem. Nunc igitur scito, hodierno die rerum tuarum finem futurum. Idque cùm dixisset, ad eum locum properabat, in quo Christi martyr certamen suum confecturus erat. Celeriter igitur ad locum peruenit, qui Drizipera vocabatur. Sedit verò in sublimi quodam loco vltra fluuium Erginam, ad orientem solem conuersus. Cumque Alexandrum accersiuisset: En, inquit, finis tuus hodierno die præstò est. Iubeo corpus tuum in fluuium proijci, vt feræ illæ, quæ sunt in aquis, carnes tuas consumant. Gratias, inquit Alexander, tibi agam, Tyranne, si vere facies quod dixisti, vt eripiat me Dominus de manibus tuis iniquis. His auditis, sententiã aduersùs illum Tyberianus pronunciauit. Cumque quatuor militibus cum securi feriendum tradidisset, illos dimisit, & illinc abijt.

Gratias agit martyr, si morti addicatur.

Cap. 22. Milites igitur illum appræhenderunt, & ad dexteram partem eius viæ ad Boream vergentẽ festinabant, vt facerent quod iussi fuerant. Beatus verò Alexander cùm huc atque illuc circunspexisset, & turbas, quæ ad eius spectaculũ conuenerant, vidisset, petijt à carnifice, vt Dei orandi facultatem ei præberet: idque cùm carnifex concessisset, aquam petijt. Tunc vnus ex ijs, qui ad spectaculũ venerant, vase quodam aquam è fluuio Ergina celeriter ad beatum Alexandrum attulit. Ille verò manus & faciem lauit, ac totum corpus Cruce ter signauit, & ad Orientem conuersus: Gloria, inquit, tibi sit, Deus patrum nostrorũ, Abraham, Isaac & Iacob, quem omnia contremiscunt & adorant, cæli & terræ opificem, & totius cælestis potentiæ effectorem. Te quoque vniuersarum rerum Deum corporeis oculis non spectabilem, incorruptum & inuiolatũ Seraphim magno cum timore adorant, qui non audentes erectis oculis te intueri, clamant: Sanctus, Sanctus, Sanctus: plena est omnis terra gloria tua. Sol ipse per ætherẽ quadrigam suã ducens, tibi benedicit. Terra & homines, qui in terris sunt, iumenta & omnis spiritus tibi gloriam canunt, qui solus es in omnia secula Pater, Filius, & Spiritus sanctus. Recordare, Domine, illorum, qui te metuentes, tibi grati sunt, & sanctum nomen tuum decantant. Ne despicias me, Domine benignissime, seruum tuum peccatorem & indignum. His dictis, se ad eam turbam, quæ illuc venerat, conuertit ac dixit: Admoneo vos fratres & patres, Deique mei nomine vos hortor, vt labores meos recordemini, quos pati non recusaui. neque enim piger fui pro nomine Domini nostri Iesu Christi, vt propitius fiat peccatis meis, & genti nostræ, quoniam misericors est & clementissimus ipse Dominus Iesus Christus. Scitis enim, fratres, quantum iter fecerim cum impio & iniquo Tyberiano, qui per totã viam nunquàm mihi parcens, multos cruciatus in me intulit. Sed hæc omnia sustinui propter nomen Domini nostri Iesu Christi, vt cursum meum perficerem, & Tyrannum contra me bellum gerentem, & diabolum concertantem superarem: ipse enim fuit adiutor Tyberiani.

Totum corpus Cruce ter signat.

Esa. 6.

Cap. 23. Cumque hæc turbis dixisset, ad carnificem conuersus: Mane, inquit, frater, parumper, vt adhuc Deum orem: ac, flexis genibus, ita Deũ precatus est: Domine Iesu Christe, exaudi seruum tuum, qui nominis tui causa laborauit, & da gratiam corpori meo, vt quo loco illud repositum fuerit, illic signa, prodigia & curationes ad tui nominis gloriam edantur. Statim autem vox hæc è cælis demissa est: Quæcunque petijsti, dilecte & perfecte martyr Alexander, omnia faciam, neque quicquam denegabo. Iam verò veni, & cum patribus tuis requiesce: paratum enim est tibi Regnum cælorum, teque Michaël Archangelus excipiet, coronam recepturum, quam concupiuisti. Hac voce audita, beatus Martyr surrexit è terra, & milites hortatus: Citò, inquit, fratres, facite quod iussi estis. Cælestinus autem quidam (sic enim appellabatur vnus ex ijs, qui illic stabant) ei dixit: Ego sum, Martyr Christi, cui negocium hoc impositum est: sed precare Deum pro me, ne mihi peccato ea res sit. Tunc beatus Alexander: Agè, inquit, fili, fac quod iussus es: peccatum enim non est facere, quod iussus fueris. Hoc cùm ille dixisset, gladium eduxit Cælestinus, & linteo sumpto, oculos beati Alexandri contexit. Cùm verò illum percutere voluisset, Angelum assistentem vidit, neque ampliùs ausus est manus in ipsum inferre. Tum beatus Alexander: Agè, frater, fac quod iussus es. At carnifex: Timeo, inquit, serue Dei: Video enim viros quosdam terribiles circa te stantes. Tum beatus Alexander Deum ita precatus est: Domine Iesu Christe da, vt hac hora martyrium complere possim. His precibus ad Deum missis, Angeli parumper ab ipso recesserunt. Itaque carnifex Alexandri caput gladio abscidit: eiusque beati viri animam Angeli ad cælum sustulerunt, Deum ipsum magna voce laudantes, turbis omnibus, quæ illic erant, audientibus. Itaque beatus Alexander martyrium compleuit in Patris, Filij, & Spiritûs sancti nomine.

Orat Deum iam iamque gladio feriendus.

Carnifex nõ audet eum cædere.

Gladio percussus migrat ad Dominum.

Eius

Eius autem mater cùm properans ad eum locum venisset, qui Zorolus dicebatur, quærens à militibus Tyberianis: Vbinàm, inqnit, est filius meus? Tum illi vnus è militibus respondit: Sententia hodiè filio tuo decreta est in loco quodam, qui appellatur Drizipera: distat autē hinc locus ille (vt opinor) ferè decem & octo milliaribus. Cùm igitur mater rem ita se habere didicisset, publicam viam ingressa, venit in eum locum, qui Drizipera nominabatur. Dum verò iter faceret ac lamentaretur, &, tanquam bos aliqua proprium vitulum quærens, ingemisceret, occurrit militibus. Illi enim cùm sancti Martyris caput abscidissent, eius corpus in fluuium proiecerant. Diuina verò prouidentia factum est, vt quatuor canes in fluuium illum venirent, & sancti Martyris corpus inuentum, è fluuio extraherent, suisque linguis illud lambentes, ac propè sedentes custodirent. Vt autem beati Alexandri mater duobus milliaribus propè locum illum venisset, in quo Martyris corpus situm erat, duo illi canes accurrentes, ipsi obuiàm venerunt, & vterque, vnus à dextera parte, alter à sinistra, mulierem ipsam ad eius filium rectà deduxerunt. Illa verò sancti Martyris corpus accepir, & vnguentis multis ac preciosis linteis inuolurū, deposuit in monumento quodam insigni vltra fluuium Erginam, occidentem solem versùs, quemadmodùm Spiritui sancto visum fuit. Posteà verò, quàm Spiritum sanctum adiutorem habēs, omnia, quæ cupiebat, expleuit, Domini nostri Iesu Christi præstante gratia, Angeli multi vnà cum ea psalmos canebant. Cap. 24. Illustre miraculum.

Magna verò quædam miracula beatus martyr Alexander edens, adiuuat eos, qui vexantur, & his, qui diuturnis morbis affliguntur, curationem affert, Christi ope auxiliante, cuius ipse particeps factus est. Martyrium autem compleuit sanctus Alexander xiij. die Mensis Maij, sub Tyberiano illo homine valdè impio, imperante Maximiano, iniquo & impio tyranno, in nobis autem regnante Domino nostro Iesu Christo Saluatore: Cui gloria & imperium in secula seculorum, Amen. Cap. 25. Beat' Martyr, Christi ope miracula magna edit.

Apparuit autem sanctus Alexander, completis rebus omnibus, matri suæ, eique dixit: Benè, mater, laborâsti, & per totam viam defatigata es, vt proprium filium sequereris. Det tibi Dominus meus Iesus Christus in Regno suo, vt mecum vnà mercedem habeas. Ne igitur mœrore afficiaris: sed pueros tuos tecum habens, cum pace redeas in locum tuum: spero enim à Domino meo Iesu Christo me impetraturum esse, vt citò te quoque assumat in eum locū, in quo ego sum. Hæc cùm beata illa Pœmenia audiuisset, & Dei gloriam celebrās ipsi gratias egisset, vnà cum pueris suis læta reuersa est, persuasum illud habens, quòd beatum Alexandrum Domino nostro Iesu Christo magnum donum obtulisset. Magna igitur gratia eo in loco inest, vbi repositæ sunt sancti & gloriosi Martyris preciosæ reliquiæ, in gloriam & laudem Christi Dei nostri: quoniam ipsi gloria est in secula seculorum, Amen. Cap. 26. Nota de reliquijs sancti martyris.

DE S. SERVATIO TVNGRORVM EPISCOPO, EX GREGORII TVRONENSIS HISTORIA

Francorum: Lib. 2. cap. 4. 5. & 6.

MVLTAE hæreses eo tempore Dei Ecclesias impugnabāt, de quibus plerunque vltio diuina data est. Nam & Athanaricus Gotthorum rex magnam excitauit persecutionem: qui multos Christianorum diuersis pœnis affectos, gladio detruncabat. Vnde factum est, vt exigente iudicio Dei, propter effusum iustorum sanguinem, regno depelleretur, & esset exul à patria, qui Dei Ecclesias impugnabat. Sed ad superiora redeamus. 13. Maij. Cap. 4. Hæreses diuinitùs puniuntur.

Igitur rumor erat, Hunnos in Gallias velle prorumpere. Erat tunc temporis in Tungris oppido Seruatius, eximiæ sanctitatis Episcopus, qui vigilijs ac ieiunijs vacans, crebro lachrymarum imbre perfusus, Dei misericordiam deprecabatur, ne vnquàm gentem hanc incredulam, seque semper indignam, in Gallias venire permitteret. Sed sentiens per spiritum sanctum, pro delictis populi hoc sibi non fuisse concessum, consilium habuit petendi vrbem Romam, scilicet vt adiunctis sibi Apostolicæ virtutis patrocinijs, quæ humiliter à Deo flagitabat, faciliùs obtinere mereretur. Accedens ergo ad beati Petri Apostoli tumulum, deprecabatur auxilium bonitatis eius, in mul- Cap. 5. S. Seruatius Romæ inuocat S. Petrū.

ta abſtinentia, maxima inedia ſe conſumens, ita vt biduo triduoque ſine vllo cibo & potu permaneret, nec eſſet interuallum aliquod, in quo ab oratione ceſſaret.

S. Petrus ei apparet. Cumque ibidem per multorum dierum ſpatia in tali afflictione moraretur, fertur hoc à beato Petro Apoſtolo accepiſſe reſponſum: Quid me vir ſanctiſſime inquietas? Ecce enim apud Domini deliberationem prorſus ſancitum eſt, Hunnos in Gallias aduenire, eaſque maxima tempeſtate debere populari. Nunc igitur ſume conſilium meum, accelera velociter, ordina domum tuam, ſepulturam compone, require linteamina munda. Ecce enim migrabis à corpore, nec videbunt oculi tui mala, quæ facturi ſunt Hunni in Gallijs, ſicut locutus eſt Dominus Deus noſter.

Hoc à ſancto Apoſtolo pontifex reſponſo ſuſcepto, iter accelerat, Galliaſque velociter repetit: veniensque ad vrbem Tungrorum, quæ erant neceſſaria ſepulturæ, ſecum citius leuat: valeque dicens clericis ac reliquis ciuibus vrbis, denunciat cum fletu & lamentatione, quia non viſuri eſſent vltrà faciem illius. At illi cum eiulatu magno & lachrymis proſequentes, ſupplicabant humili prece, dicentes: Ne derelinquas nos, pater ſancte, ne obliuiſcaris noſtrî paſtor bone. Sed cum eum fletibus reuocare non poſſent, accepta benedictione cum oſculis, redierunt. Hic verò ad Traiectenſem vrbem accedens, modica pulſatus febre, receſſit à corpore: ablutuſque a fidelibus, iuxta ipſum aggerem publicum eſt ſepultus. Cuius beatum corpus qualiter poſt multorum temporum ſpatia ſit tranſlatum, in libro miraculorum ſcripſimus. (nempe de Confeſſorum gloria, cap. 72.)

Apud Traiectum moritur.

Cap. 6. Igitur Hunni, à Pannonijs egreſſi, vt quidam ferunt, in ipſa ſancti Paſchæ vigilia ad Metenſem vrbem omnia depopulando perueniunt, tradentes vrbem incendio, populum in ore gladij trucidantes, ipſoſque ſacerdotes Domini ante ſacroſancta altaria perimentes. Nec manſit in ea locus inuſtus, præter oratorium B. Stephani primi martyris ac Leuitæ. De quo oratorio quæ à quibuſdam audiui, narrare non differo. Aiunt enim, quia priuſquàm hi hoſtes venirent, vidiſſe ſe virum fidelem in viſu quaſi conferentem cum ſanctis Apoſtolis Petro ac Paulo beatum Leuitam Stephanum de hoc excidio, ac dicentem: Oro domini mei, vt non permittatis obtentu veſtro Metenſem vrbem ab inimicis exuri: quia locus eſt, in quo paruitatis meæ pignora continentur: ſed potiùs ſentiant populi aliquid me poſſe cum Domino. Quòd ſi tantum facinus populi ſupercreuit, vt aliud fieri non poſſit, niſi ciuitas tradatur incendio, ſaltem vel hoc oratorium non cremetur. Cui illi aiunt: Vade in pace, dilectiſſime frater: oratorium tantùm tuum carebit Incendio: pro vrbe verò non obtinebimus, quia Dominicæ ſanctionis ſententia ſuper eam iam proceſſit. Inualuit enim peccatum populi, & clamor malitiæ eorum aſcendit coram Deo. Ideò ciuitas hæc cremabitur incendio. Vnde proculdubiò creditur, quia horum obtentu, vrbe vaſtata, oratorium permanſit illæſum. Hactenùs ex Gregorio Turonenſi: cuius quidem ea, quæ de Metenſi vrbe habet, idcircò huc adſcripſimus, quòd pertineant ad eam reuelationem, quæ Romæ facta eſt beatiſſimo Seruatio de Galliarũ excidio. Iam quædam ſubijciemus ex eiuſdem Gregorij Turonenſis libro, quem de Confeſſorum gloria ſcripſit, cuius capite 72. hæc continentur.

Metis vaſtatur ab Hunnis &c.

S. Stephani oratorium manet illæſum.

Seruatius verò Tungrenſis Epiſcopus tempore Hunnorum, cùm ad irrumpendas prorumperent Gallias, fuiſſe memoratur, qui & ſepultus refertur iuxta ipſum pontem aggeris publici: circa cuius ſepulcrum quanuìs nix defluxiſſet, nunquàm tamen marmor, quod ſuperpoſitum erat, humectabat: & cùm loca illa nimij frigoris gelu ligentur, & nix vſque in trium & quatuor pedum craſſitudinem terram operiat, tumulum vllatenùs non attingit. Datur enim intelligi, verũ Iſraëlitam hunc eſſe. Nam illis inter muros aquarũ, quæ non erant perniciei, ſed saluti: ita & circa iuſti huius tumulum nix decidens, non humoris cauſa eſt, ſed honoris. Videaſque in circuitu montes niueos eleuari, nec tamen attingere terminũ monumenti. Et non miramur, ſi terra operiatur niue: ſed admiramur, quòd attingere auſa non eſt locũ beati ſepulcri. Plerunque etiã deuotio ſtudiumque fideliũ oratoriũ conſtruebat de tabulis ligneis leuigatiſque, ſed protinùs aut rapiebantur à vento, aut ſpontè ruebant. Et credo idcircò iſta facta eſſe, donec veniret, qui dignã ædificaret fabricam in honorẽ antiſtitis glorioſi. Procedente verò tempore adueniens in hanc vrbẽ Monulphus epiſcopus, templum magnum in eius honorẽ conſtruxit, compoſuit ornauitque, in quod multo ſtudio & veneratione tranſlatũ corpus, magnis virtutibus pollet. Hæc Gregorius Turonẽſis, antiquus & grauis author. Præclarè aũt Seruatij Tungrorũ epiſcopi meminit etiam Seuerus Sulpitius, Hiſtoriæ

Vide rẽ admirandam.

Exod. 14.

Monulphus epiſcopus.

Historiæ sacræ libro 2. Seruationem eum vocans. Meminit etiam eius Athanasius in Apologia ad Constantium: ad quæ loca lectorem remittimus. Quæ autem in Chronicis suis de eodem annotauit Sigebertus monachus, ea huc adscribemus.

Seruatius decimus Tungrensis Episcopus, Domini nostri Iesu Christi consanguineus, non solùm ex eo, quòd voluntatem Dei patris faciebat, sed etiam secundùm carnem. Qui natus quidem in Perside, filius fuit Eminin, cuius pater fuit Eliud frater Elizabeth, quæ peperit Iohannem Baptistam. Mater verò Eliud & Elizabeth Esmeria, soror fuit Annæ, quæ genuit Mariam matrem Domini. Et rursus: Ad annum Christi 399.

Attila Hunnorum rex, Vualameris Ostrogotthorum regis & Ardarici Gepidarum regis & multarum Aquilonarium gentium sibi subiectarum auxilio fultus, à Pannonijs egressus, Occidentale imperium inuadit cum quingentis millibus armatorum. Et primò per totas Gallias per eos tanta efferbuit Dei indignatio, vt nullam omninò ciuitatem, castellum vel oppidum aliqua à furore eorum potuerit tutari munitio. Et post pauca: Hoc excidium Gallijs impendere Seruatius Tungrensis longè antè in spiritu præuiderat, & Romæ à Petro Apostolo hoc iudicium Dei ineuitabile fore didicerat. Ideoque relicta Tungrensi vrbe, quæ euertenda erat, ad Traiectum sedem Episcopalem transposuit. Ad annum Christi 453. Hunni vastant Gallias.

VITA SANCTI IOHANNIS EPISCOPI SILENTIARII LAVRAE ABBATIS SABAE, EX SIMEONE METAPHRASTE. *Scripta est autem à Cyrillo monacho eius æquali, qui etiam Sabæ Abbatis vitam conscripsit. Stylum autem fortaßis Metaphrastes expoliuit.*

PRIMVM mihi propono dicendum de Iohanne Abbate Lauræ, beati Sabæ Silentiario, vt qui & tempore & vitæ splendore omnes alios antecedat. Hic ergo illuminatus pater noster Iohannes, ducit quidem originem ex Nicopoli, quæ est in Armenia, natus ex parentibus, qui nominabantur Encratius & Euphemia. Erant autem insignes opibus & claritate generis, multosque præclarè magistratus gesserant, ducesque fuerant exercitûs, & populi rectores, & in aula regia magnam habuerant potentiam. Quorum res plurimas pulchrè gestas Byzantini narrant & Armeni, quas quidem lubens prætereo, ne à proœmio afferam satietatem: illa sola de eo narrans, quæ sunt propemodùm nota omnibus, qui illum nouêre. 13. Maij. Cap. 1. Eius patria. Parentes.

Natus est itaque, vt ipse mihi narrauit, octauo mensis Ianuarij, septima Indictione, quarto anno Imperij pij ac religiosi Martiani. Cùmque essent Christiani, qui eum genuerant, fuit Christianè cum suis fratribus educatus. Cùm autem præterijsset aliquantum temporis, & essent consummati in Christo eius parètes, & diuitiæ essent parentum facultates, hic vir diuinus Deo seipsum consecrauit, & ædificauit in ipsa Nicopoli ecclesiam semper laudandæ & semper virginis Mariæ, & huius vitæ rebus renunciauit, octauodecimo anno suæ ætatis. Assumptisque decem fratribus, qui volebant esse salui, illic construxit cœnobium. Toto autem tempore suæ iuuentutis multum posuit studij, vt ventri imperaret, & superbiā contemneret. Vt qui sciret quòd ventris quidem satietas nesciat vigilare, neq; esse temperans, & quietē minimè patiatur superbia. Absque vigilijs autem, castitate & humilitate nihil potest rectè gerere exercitatio. Sic ipse quidem in iuuenili ætate contendebat, vt mentē seruaret minimè sublimem, & sermonem nulli reprehensioni affinē, vt qui diuino esset sale conditus. Eos autē, qui erant ei subiecti, verbo & opere componebat, ac formabat ad se rectè gerendum in exercitatione: neque eos onerans iugo regulæ, vt qui recenter compacti fuerant: nec permittens, vt manerent ociosi, & se nullo labore exercerent: sed eos paulatim ducens, & diuinis fluentis irrigans, effecit vt fructus producerent pro dignitate suæ vocationis. Cap. 2. Fit monachus, anno 18. ætatis suæ.

Cùm autem intrâsset trigesimum octauus annus suæ ætatis, quæ in eo resplendebat, Sebastiæ Metropolitanus à bona eius fama commotus, & à ciuitatis, quæ dicitur Colonia, habitatoribus rogatus, cùm eum tanquam ad rem aliam accersiuisset, vt qui ecclesiasticorum graduum iam omnem peruasisset consequentiam, ordinat Episcopum, Cap. 3. Ordinatur Episcopus.

pum, dictæ ciuitatis mortuo Episcopo. Cumque sic Pontificatum suscepisset inuitus, monasticæ disciplinæ non mutauit regulam, sed decertabat in Episcopatu, tanquam in monasterio, vt qui maximè vitaret balnea, nec se vnquàm lauaret, non solùm cauens ne videretur ab alio, sed etiam ne seipsum videret nudum: in animo cogitans Adæ nuditatem, & quæ scripta erant in illa parte: & existimabat esse vnam ex maximis virtutibus, nunquàm lauari: & vt semel dicam, omne studiũ ponebat, vt Deo placeret in ieiunijs, & orationibus, & castitate corporis, & puritate cordis, cogitationes semper purgans, & omnem, quæ extollitur, altitudinẽ aduersùs Dei cognitionẽ. Quinetiam frater eius Pergamius, qui apud vtrunq; Imperatorẽ, nempe Zenonẽ & Anastasiũ, in magna fuit existimatione, & plurimos gessit magistratus, ab eius virtute illustratus, omne adhibebat studiũ, vt Deo placeret. Itidẽ & eius patruelis Theodorus scriba vel clarissimus, cùm huius sui patrui, qui in virtutibus cõsenuerat, famã audiret, & per auditionẽ suam illuminaret animam, Deo valdè placuit cũ tota sua familia. Qui quidẽ Theodorus nũc apud omnes, nempe Senatum, & inprimis pium nostrum Imperatorem Iustinianum, propter prudentiam & vitæ honestatem, rectamque fidem & misericordiam, habetur in admiratione. Atq; hæc quidẽ posteà. Ego autem redeo ad temporis cõsequentiam.

Pudicitia eius.

Pergamius frater eius.

Cap. 4. Cùm hic ergo diuinus Iohannes transegisset iam decem annos in Episcopatu, accidit vt maritus sororis eius, qui vocabatur Pasinicus, Armeniorum haberet administrationem: qui instinctu satanico incipit damno afficere & conturbare eam, quæ illi credita fuerat, ecclesiam: Ijs quidem, qui eam administrabant, non permittens, vt ecclesiasticarum rerum curam gererent: Eos autem, qui intra eius fines confugiebant, vi auellens, & ius asyli soluens ac violans. Qui cùm sæpè rogaretur & à Dei seruo, euadebat deterior, Maria eius sorore iam mortua. Cùm autẽ ex eo vir iustus in grauissimam incidisset afflictionem, cogitur venire Constantinopolim. Cùm verò illic fuisset, & quæ erant eius ecclesiæ vtilia peregisset circa finem Imperij Zenonis, Euphemio Archiepiscopo Constantinopolitano pro ipso decertante, Deo gratum init consilium: nempe vt in sanctam secedat ciuitatem, & per se quiescat ab omnibus huius vitæ negocijs. Cumque dimisisset eos, qui cum ipso erant, presbyteros & clericos, ac diuinis iussis peractis, & omnibus inscientibus, solus nauem ascendisset, venit Hierosolyma, & manet in primo sanctę ciuitatis gerocomio. In quo gerocomio est oratorium sancti Martyris Georgij. Cumque illic fuisset, & mundanam illic turbam adspexisset, magno animi dolore est affectus, Deumque rogauit cum lachrymis, vt deduceretur in locum sibi gratum, & quietum, & aptum ad salutem consequendam. Postquàm autem in dicto gerocomio mansit venerandus pater noster Iohannes, in fundendis noctu ad Deum precibus versans longo tempore, cùm vna nocte ex omnibus solus gerocomij impluuium & cælum suspexisset, adspicit repentè stellam lucis, quæ habebat figuram crucis, & ad ipsum veniebat: & audit vocem ex illa luce dicentem: Si vis esse saluus, sequere hanc lucem. Is autem cùm credidisset, protinùs est egressus, & illam lucem secutus, venit in maximam Lauram sancti patris nostri Sabæ, cùm eo tempore esset Hierosolymitanæ ecclesiæ Pontifex Salustius, quartadecima indictione, tricesimooctauo suæ ætatis anno. Quo quidem tempore à Deo constructæ maximæ Lauræ ecclesiæ celebrata sunt encænia, seu dedicatio. Anastasius autem, mortuo Zenone, susceperat Imperium, vt eum audiui sua lingua narrantem.

Abit vir sanctus Hierosolymam.

Visio eius.

Ecclesię dedicatio.

Cap. 5. Cùm venisset ergo ad maximam Lauram, inuenit beatũ Sabam: qui habebat conuentum centum & quinquaginta Anachoretarum, qui degebant quidem in magna penuria eorum, quæ ad corpus pertinent, erant verò diuites spiritalibus gratijs. Cùm eum autem suscepisset beatus Sabas, tradit eum Lauræ Oeconomo, vt ei mandaretur ministerium vnius ex atcarijs, ignorans thesaurum, qui erat in eo reconditus. Ne miretur autem quispiam venerabilem senem Sabam latuisse thesaurum bonorum factorũ Iohannis: sed potiùs is reputet, quòd quando vult Deus suis sanctis reuelare, ij sunt prophetę. Quando verò noluerit reuelare, vident ad omnium similitudinem. Fertque orationi testimonium propheta Eliseus, dicens de Sunamitide: Tristis est anima eius, & Deus id me celauit. Diuinus autem Iohannes omnem implebat obedientiam, Oeconomo & reliquis patribus inseruiens cum omni humilitate, promptitudineque & alacritate animi, aquam ex torrente afferens, coquens ijs qui ædificabant, eisque ministrans in lapidibus & cæteris ministerijs ædificationis, quando construebatur Lauræ Xenodochium. Secundo autem anno eius in Lauram aduentûs, purgato castello ab habitatione dæmonum, vt iam à me dictum est in vita sancti Sabæ, multùm cum patre nostro

4. Reg. 4.

Degit in monasterio Sabæ.

nostro Saba hic laborauit cum quibusdam alijs, vt ipse mihi narrauit. Quo tempore sanctus quoque Abbas Marcianus per diuinam reuelationem ad eos misit alimenta, esurientes & nihil habentes, quod esset ad vitam necessarium. Cùm verò tempus mutationis ministeriorum venisset in prima indictione, qui creatus fuerat Occonomus, hoc magnum lumen præficit excipiendis hospitibus & culinæ. Quod ministeriũ cùm alacri & læto animo suscepisset, omnium patrum curam gerebat, cum omni humilitate & mansuetudine vnicuique ministrans & inseruiens.

Vide tanti viri humilitatem.

Cap. 6.

Cumque is hoc obiret ministerium, accidit vt conderetur cœnobium, quod vergit ad septentrionem extra Lauram: vt qui vitæ mundanæ renunciabant, in eo priùs monasticam accuratè docerentur disciplinam: deinde sic in Laura habitarẽt, cùm vitam cœnobiacam perfectè didicissent, beato Saba affirmante & dicente, quòd sicut flos fructum præcedit, ita vita cœnobiaca vitam anachoreticam. Cùm hoc ergo cœnobium construeretur, cogebatur hic vir iustus, qui hospitum excipiendorum curam gerebat, prçter alia Xenodochij ministeria, coquere artificibus, & secũdò ferre onera, portareque cibaria, & reliqua ad eos, qui laborabant, qui plusquàm decem stadia aberant à Xenodochio. Cùm autem hoc anni esset impletum ministerium, omnibus patribus ædificatis ex eius moderatione, & honestate, & spiritali prudentia, dat ei pater noster Sabas cellam ad silentium. Venerandus itaque Iohannes, accepta cella, cùm iussus esset silere, mansit tres annos per quinque dies hebdomadæ à nullo omninò homine visus, neque aliquid sumens. Sabbato autem & Dominico ante omnes intrabat ecclesiam, & exibat omnium vltimus, stans cum grauitate, & timore, & omni pietate ac reuerentia, implensque psalmodiæ regulam, prout dictum est in psalmis: Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore. Tanta verò ei aderat compunctio, vt ipse vehementer lachrymaretur in tempore incruenti sacrificij, & non posset se continere; adeò vt patres, qui videbant gratiam lachrymarum, obstupescerent, & laudarent Deum datorem bonorum. Impleto autem tempore triennij, præficitur Lauræ Oeconomiæ, eumque Deus adiuuat in omnibus: benedictaque fuit Laura: creuitque valdè conuentus eius ministerio.

Degit in magno silentio.

Psal. 2.

Incruentum Missæ sacrificium.

Cap. 7.

Cùm autem suum implesset ministerium, voluit beatus Sabas eum ordinare, vt virtute præditum & perfectum monachum. Cumque eum accepisset, & duxisset in sanctam ciuitatem, sexta indictione, adduxit ad beatum Eliam Archiepiscopum. Cumque narrâsset eius virtutes, rogauit, vt ordinaretur presbyter. Et Archiepiscopus quidem, çùm hæc de eo audiuisset, procedit ad sanctum cranium, volens eum proprijs ordinare manibus. Cùm verò hic magnus pater sic teneretur, vt non posset effugere, cum ea, quæ sibi inerat, sapientia dixit Archiepiscopo: Venerande pater, quoniam me quædam oportet dicere, rogo, vt tuæ beatitudini ea seorsum exponam: & si me dignum esse existimaueris, accipio ordinationem. Cùm autem assumpsisset ad ascensum sancti Golgotha, dicit seorsum: Parce vitæ meæ, rogo tuam sanctitatem, & nemini annuncies mysterium, ne ego ab hac recedam regione. Cùm is autem pollicitus esset, dixit: Ego, pater, sum vnius ciuitatis ordinatus Episcopus, sed propterea quòd multiplicata esset mea iniquitas, procùl aufugi, & habitaui in solitudine, expectans Dei visitationem. Iustum autem esse putaui, dum sum adhuc robusto corpore, ministrare & seruire patribus: vt quando ero imbecillus, minimè condemner, si mihi ministrent alij. Cumque hæc audijsset Archiepiscopus, & esset admiratus, vocat beatum Sabam, & dicit: Quædam mihi secreta confidenter aperuit, & fieri non potest, vt ipse ordinetur. Sed ab hodierno die silebit, ei nemine molestiam exhibente. Et cùm hæc quidem solùm dixisset Archiepiscopus, eos dimisit.

Indicat res suas patriarchæ Hierosolymitano.

Cap. 8.

Beatus verò Sabas magno animi dolore affectus, secessit citciter triginta stadia à maxima sua Laura, ab Occidente Castelli in speluncam, vbi posteà construxit cœnobium. Cumque se pronum in terram deiecisset coram Deo, dixit cum lachrymis: Cur Domine, me tantùm despexisti vt ego deciperer, & putarem sacerdotio dignum esse Iohannem? Et nunc Domine de eo quid sit, mihi aperi: (tristis enim est anima mea vsque ad mortem) an vas, quod à me fuit existimatũ sanctificatum, & vtile, & dignum, quod diuinum susciperet vnguentũ, sit inutile coram tua maiestate. In his & huiusmodi cum lachrymis sermonibus totam noctem traducente beato Abbate Saba, Angelica quædam apparet forma, dicens: Non est inutile vas Iohannes, sed vas electionis. Episcopus autem iam ordinatus, non potest fieri presbyter. Et eousque quidem fuit visio. Pater verò noster Sabas, vt qui Dei apparitioni & visioni Angelicæ esset assuetus, non

Abbati Sabæ diuinitùs reuelatur, quis esset hic vir sanctus.

non timuit,sed lætitia affectus,venit in cellam diuini Iohannis,& cum cōplexus, dixit: O pater Iohannes,tu quidem Dei in te donum me celâsti, Dominus autem mihi aperuit.Et diuinus quidem dixit Iohannes: Tristitia afficior,ô pater: Neminem enim volebam hoc scire mysterium. Nunc autem non potero habitare in hac regione. Senex verò ei promisit per verbum Dei,se hoc nemini omninò enunciaturum.Ab eo autem tempore siluit in cella,neque procedens ad ecclesiam, neque vllum omninò conueniens,spatio quatuor annorum,eo excepto, qui ei ministrabat,ac nisi solùm die dedicationis, quæ fuit in Laura nona indictione,venerabilis domûs sanctissimæ Deiparæ & semper virginis Mariæ.Tunc enim solùm ad Archiepiscopum Eliam,qui accesserat ad dedicationē,coactus est exire,& eum salutare. Qui quidem Patriarcha cùm eum conuenisset,& spiritalis eius prudentiæ,& suauis collocutionis amore esset captus, eum in honore habuit toto tempore sui Pontificatûs.

Cap.9. Impleto verò tempore quadriennij,cùm beatus Saba à Laura secessisset ad partes Scythopolis, propter insolentiam eorum, qui nouam Lauram posteà habitauerant, hic inprimis venerandus Iohannes fugiens concilium insolentiæ,secessit in desertum Rubæ,quinquagesimo anno suæ ætatis,vndecima indictione.Siluit autem illic nouem annos, remotus ab omni humana consuetudine, cupiensque cum Deo quietè conuersari, & mentis contemplandi facultatem longa purgare philosophia, ad hoc vt reuelata facie Domini gloriam contempletur: omne etiam studium adhibens, vt à gloria in gloriam proficeret, desiderio eorum, quæ sunt præstantiora. Post duos autem aut tres dies,se demittens ad naturalem vsum corporis,exibat è spelunca, & obibat solitudinem ad colligenda melagria,quæ sua sponte nascuntur,quibus alunrur Anachoretæ,qui sunt in solitudine. Quodam verò die cùm illic versaretur in principio, antequàm esset eam expertus solitudinem,egressus ad ea colligenda melagria,aberrans incidit in inuia quædam præcipitia. Cumque non inuenisset viam, per quam rediret in speluncam,neque posset ingredi,cecidit propemodùm exanimis. Ecce autem repentè diuinæ virtutis visitatione in altum sublatus,non secùs ac Propheta Abacuc, inuentus est in sua spelunca. Procedente verò tempore, cùm vastam illam expertus esset solitudinem,& locum didicisset,ex quo sublimis est euectus,inuenit id esse spatium quinquies mille passuum.

Degit in deserto Rubæ 9.annos.

Dan.14.

Cap.10. Frater quidam,qui venerat in Rubam, mansit apud eum paruo tempore, vitā cum eo exercens anachoreticam: Quem fratrem cùm cepisset satietas talis philosophiæ,dicit seni: Paschali iam festo appropinquante,camus ad Lauram, pater, & diem festum Paschæ peragemus cum fratribus. Nam hîc nihil habemus,quod edamus, præter hæc melagria. Diuinus autem Iohannes nolebat illuc ire,cùm non esset illic pater noster Saba,sed à Laura,vt dictum est,recessisset. Fratrem verò,qui vt eò iret,vrgebat,admonuit,dicens: Quiescamus,frater, & credamus,quòd qui sexcenta hominū millia quadraginta annos aluit in solitudine, ipse quoque nos non alet solùm necessarijs, sed etiam superfluis.Ipse enim sic dixit:Non te dimittam,non te derelinquam.Et dicit in Euangelio: Nolite soliciti esse,dicentes: Quid comedemus, aut quid bibemus, aut quo induemur? Nouit enim pater vester cœlestis, quonam ex his omnibus opùs habeatis. Sed quærite regnum Dei primùm, & iustitiam eius, & hæc omnia adijcientur vobis. Sustine ergo,ô fili,& angustā viam præpone latæ. Nam quæ est hîc relaxatio ac remissio,æternum parit supplicium. Præsens autem afflictio præparat bonorum perceptionem.His & huiusmodi verbis frater minimè persuasus, recessit & inijt viam,quæ fert ad Lauram. Cùm is verò recessisset,venit homo quidam omninò ignotus ad senem, qui habebat asinum multis bonis onustum.Habebat autem eius sarcina panes mundos & calidos,vinum & oleum,& recentes caseos,& oua,& vrnam mellis. Cumque eum exonerâsset,recessit. Et venerandus quidem pater noster Iohannes exultauit spiritu propter Dei visitationem. Frater autem qui recesserat,cùm à via aberrâsset, valdeque fractus fuisset & afflictus,tertio die redijt esuriens & resolutus, & fructum capiens suæ inobedientiæ.Cumque tot bona inuenisset in spelunca, & se damnâsset incredulitatis & inobedientiæ, pudore affectus, procidit ad pedes senis,petens veniam. Senex autem misertus humanæ imbecillitatis, & fratris motus misericordia, cum erexit & admonuit,dicens: Planè scias Deum posse mensam parare in deserto.

Dies festus Paschæ.

Iosu.1.

Matth.6.

Obserua Dei prouidentiam.

Cap.11. Eodem verò tempore Alamundarus Sicices,qui accepit Regis authoritatem in Saracenos subiectos Persis,inuasit Arabiam & Palæstinam cum magna ira in Romanos, omnia diripiens, & multa hominum millia abducens in seruitutem, & multa faciens nefaria,

nefaria, postquàm capta fuerat Amine. Cumque multitudo Barbarorum dispersa esset per hanc solitudinem, ijque, quibus mãdata fuerat custodia solitudinis, denunciarent, vt caueretur barbarorum irruptio in monasteria, maximæ Lauræ patres significârunt venerando patri, vt desisteret quidẽ in Ruba vitam degere, veniret autem ad Lauram, & quiesceret in sua cella. Et diuinus quidẽ Iohannes, qui per quietẽ diuinam gustârat dulcedinẽ, eam lubenter sequebatur, & non poterat in animũ inducere, vt eam relinqueret, apud se hæc reputans & dicens: Si Deus mei curã non gerit, quid viuo? Et sic altissimũ suum ponens refugiũ, mansit minimè obstupefactus. Deus autẽ, qui semper curam gerit suorũ famulorũ, Angelis quidẽ suis mãdauit (vt dicit scriptura) vt sanctum suum conseruarent. Volens autem eum securũ reddere, vt qui paululùm esset territus, misit sensilẽ custodem, leonẽ maximum & terribilissimũ, qui eum diu & noctu custodiret ab immanibũ barbarorũ insidijs. Atque prima quidẽ nocte, cùm leonẽ adspexisset propè dormientẽ, parùm extimuit, vt ipse mihi narrauit. Cùm aũt vidisset diu noctuq; sequentem leonem, & ab eo non auelli, & propulsare barbaros, quibus ageret gratias Deo, emisit cantica, qui non dimittit virgã peccatorum super sortem iustorum. Atque beatus quidẽ pater noster Saba cùm venisset Nicopoli, & nouã Laurã cõstituisset, & venisset ad speluncæ ædificiũ, vt à me dictum est in secunda oratione, & in mentem reuocâsset eã, quæ in ipso fuit aliquando, visionẽ de S. Iohanne, iuit ad eum in Rubã, & dicit ei: Ecce Deus te seruauit ab incursione Barbarorũ, teq; reddidit securũ, ad te misso sensili custode. Surge, & tu quoq; fac id, quod est humanũ, & fuge, sicut patres. Multisque alijs ad eũ visus admonitionibus, deduxit eum ad maximã Lauram secunda indictione, & inclusit eum in cella, cùm ageret quinquagesimum sextum annum suæ ætatis, nullo alio ex conuẽtu cognoscente, eum esse Episcopũ. Cùm autem plurimũ temporis præterijsset, prouidit Deus, vt aperiretur, qui occultus erat, Iohannis thesaurus, hoc modo:

Psal. 90.

Deus leonẽ maximum ei adhibet custodem.

Psal. 124.

Reducitur ad Lauram.

Vir quidam, qui erat profectus ex regione Asiæ, vocabatur autẽ Atherius, & Archiepiscopatûs honorẽ consecutus, vt eum gradum decebat, vitam agebat: cùm venisset Hierosolyma, & loca veneranda cum viuifico ligno Crucis adorâsset, & multas distribuisset pecunias pauperibus & monasterijs, egressus est è sancta ciuitate, properans redire in patriã. Qui cùm nauem conscendisset, & parum maris nauigâsset, propter quendam ventum contrarium cum magno periculo reuersus est Ascalonem. Cumq; post duos dies vellet rursus nauigare, ei in somnis apparet Angelus Domini, dicens: Non licet tibi nauigare, nisi reuersus in sanctã ciuitatẽ, ieris in Lauram Abbatis Sabæ, & conueneris Abbatem Iohannem Silentiariũ, virum iustum & virtute præditum, qui est Episcopus, & habet vim magnam opum spiritualium, & propter Dei metum & desiderium, omnia quæ sunt huius vitæ, contempsit, & voluntaria paupertate & exercitatione seipsum humiliauit. Tunc ergo cùm à somno surrexisset Atherius, & esse visionem iudicâsset, diligentissimè inquirens, venit in Lauram Abbatis Sabæ. Cumque visionem renunciâsset patribus, deductus est ad Silentiarium. Quem cùm salutâsset, & duos dies apud eum mansisset, & eum amplissimè conuenisset, iureiurando adigit, vt sua ei planè & liberè narret & enunciet. Sicque compulsus, genus enunciauit, & patriam, & sacerdotium. Quæ cùm cognouisset Atherius, & supra modum esset admiratus, dixit: Verè nunc quoque sancti lapides in terra voluuntur. Cumque sic iusto vale dixisset, iuit ad beatum Sabam, eique & patribus exposuit omnia de beato Iohanne: & ab eo tempore cognitum fuit patribus Iohannis genus, & Episcopatus, septuagesimo anno ætatis sancti Iohannis, vicesimo autem quarto suæ in cella inclusionis.

Cap. 12.

Proditur à ciuis dignitas ab angelo.

Sanctus verò pater noster Sabas eodem anno in pace dormijt, die quinto mensis Decembris decimæ indictionis. Tunc magnum animo accepit dolorem preciosissima hæc margarita Iohannes, quòd non esset egressus è cella, & adfuisset consummationi sancti Abbatis. Ei autem, cùm esset adeò anxius animo, & se esse patre priuatum defleret ac lugeret, in somnis apparet pater noster Sabas, dicens: Ne sis de meo decessu tristis, ô pater Iohannes. Nam etsi sim à te carne separatus, sum tamen tecum spiritu. Eo autem respondente: Roga Dominũ, vt me quoque assumat, dicit beatus Sabas: Hoc nunc non potest fieri. Grauis enim tẽtatio est inuasura Laurã. Deus autem vult te esse in carne, ad eos consolandos & confirmandos, qui se pro fide fortiter gerunt & decertant. Hæc cùm vidisset & audiuisset diuinus Iohannes, euasit quidem lætus, vt qui de Patre ægritudinem animi excussisset: sed solicitus erat de tentatione, quæ ei fuerat significata. Eum autem inuasit desiderium videndi, quemadmodùm anima separatur à corpore. Dumque de ea re Deum rogaret, mente raptus fuit in sanctam Bethleem,

Cap. 13.

Obitus S. Sabæ.

S. Sabas apparet S. Iohanni.

Visio S. Iohannis. & videt in imis ambonis subsellijs venerandæ, quæ illic est, ecclesiæ iacentem virum sanctum hospitem, qui consummabatur, & assumebatur eius anima ab Angelis, & cum diuina quadam hymnodia & suaueolentia ferebatur in cælos: & petijt, vt ipsis oculis videret, an ita esset: Et surgens eaipsa hora, iuit in sanctam Bethleem, & inuenit, quòd eaipsa hora homo decesserat: & eius sanctas amplexus reliquias, cùm in eodem loco ei iusta fecisset, in sanctis thecis ea deposuit: & sic in suam cellam est reuersus.

Cap 14. Illuminati huius senis discipuli Theodorus & Iohannes mihi narrârunt, dicentes: Postquàm dormijsset sanctus Sabas, misit nos senex, vt præessemus respõsis in Libiade. In via autem, cùm transijssemus Iordanem, occurrerũt nobis quidam, dicentes: Videte, leo est ante vos. Nos verò cogitauimus posse Deum nos per preces sancti Abbatis custodire. An non enim eius voluntate hoc mandatum exequimur? Hæc cogitantes, ambulauimus: & ecce venit nobis leo in occursum, & valdè timuimus, nec nobis vires remanserunt: statimque adspicimus senem in medio nostrî venientem, & iubentem nos esse bono animo. Tunc leo, tanquam qui esset actus flagello, recessit fugiens à nobis: nosque sine damno ambulantes, venimus ad senem, qui prior dixit nobis: Videtis, quemadmodùm inuentus sim vobiscum in necessitate? Sed hîc quobus multùm pro vobis Deum rogaui, & ecce fecit misericordiam. Hoc autem mihi quoque dixit vnus ex discipulis, eum multos annos vixisse solo pane vescentem, & ei admiscuisse cinerem thuribuli, & sic comedisse. Eum verò hoc facientem depræhendi hoc modo: Oblitus erat semel suam obserare fenestram. Cumque vellem ei dare ientaculum, & tetigissem fenestram, ea aperta est, & inuenio eum exinanientem thuribulum in calicem. Cùm is propterea magno esset dolore affectus, volens ego eius reprimere molestiam, dixi: Non tu solus hoc facis, ô pater, sed plurimi quoque huius Lauræ, implentes scripturam, quæ dicit: Cinerem tanquam panem manducabam. & vix potui his verbis mutare senem.

Vide mirã sancti senis abstinentiã.

Psal. 101.

Cap. 15. Nonagesimo anno ætatis huius sancti senis, mense Nonembri sextæ indictionis egrediens ego è Metropoli Scythopolitanorum (vt iam à me quoque dictum est in oratione de sancto Euthymio) accepi mandata à mea matre Christi amante, vt nihil facerem ex ijs, quæ ad meam pertinent animam, absq; sententia & iussu diuini Iohannis, dicendo: Ne fortè abductus ab errore Origenistarum, excidas ab initio à tua stabilitate. Cùm itaque venissem Hierosolyma, & peregissem encænia nouæ ecclesiæ omni ex parte laudandæ Deiparæ & semper virginis Mariæ, veni in Lauram beati Sabæ, & conueni diuinum Iohannem, ei meipsum dedicans, & Deo gratum consilium volens ab eo accipere. Cumque ab eo audijssem: Si vis esse saluus, magni Euthymij habita monasterium: ego, vtpote iuuenis & stultus, contempto eius mandato, descendi ad Iordanem: volensque habitare vnum ex ijs, quæ illic sunt, monasterijs, non solùm iter non habui prosperum, sed etiam magna laboraui ægritudine in Laura arũdineti. Cùm autem fuissem in magno mœrore & tristitia, tum quòd essem externus, tũ quòd ægrotus, & quòd conuentûs iugum nondùm subijssem, apparet mihi in somnis hic illuminatus senex, dicens mihi: Quòd meo mandato minimè obedieris, fuisti satis castigatus: sed nunc surge, & ingredere Hierieho, & inuenies seniculum quendam Monachum in Xenodochio Abbatis Euthymij. Sequere eum in monasterium, & eris saluus. E somno verò excitatus, & protinùs confirmatus, cùm fuissem intemeratorum particeps sacramentorum, & cibum sumpsissem, ascendi pedibus in Hiericho, adeò vt mirarentur patres tantam mutationem. Cumq; sic venissem in sancti Euthymij monasteriũ mense Iulio sextæ indictionis, ex eo tempore assiduè ad eum veniebam, omnia mea offerens. Iamdiù enim ex Scythopoli habebam notitiam cum eius discipulis, qui ad nostras ædes diuertebant, tanquam ad proprium Xenodochium, & annuam quandam benedictionem accipiebant à meis parentibus pro cœnobio & patribus Lauræ, ex quo præsentiâ sancti patris nostri Sabæ dignata est nostra domus. Quocircà mihi recedenti mater mea hæc dedit mandata. Quamobrem ego quoque ad eum vadens confidentiùs, admonitione eius fruor & precibus, maximè nunc ab eo iussus sinere nouæ Lauræ habitationem, & habitare maximam Lauram, quod quidem Deo quoque feci volente. Et hoc quidem posteà.

Author historię huius venit ad S. Iohannem.

Miraculum

Cap. 16. Aliquo autem antè tempore conueni hunc sanctum senem, grauatus à cogitatione aliqua satanica. Quam cùm ei exposuissem, & preces ab eo accepissem, sum statim relaxationem ab ea consecutus. Me verò eius fenestræ assidente, & diuina fruente doctrina, quidam Georgius adduxit filium suum, qui vexabatur à dæmone. Quem cùm ante

Efficacia precum sancti viri.

ante eius feneſtram proieciſſet, receſſit. Puero autem iacente & lachrymante, cùm cognouiſſet ſenex eum habere immundum ſpiritum, motus eſt miſericordia, fuſiſque pro eo precibus, cùm eum vnxiſſet oleo ſanctiſſimæ Crucis, eum ſanum reddidit. Nam cùm malignus dæmon ſtatim receſſiſſet, mundatus eſt puer ab illa hora. Oleum ſanctiſſimæ Crucis.

Abbas Euſtathius, qui paucis antè diebus ſucceſſerat præfecturæ ſpeluncę huius beati Sabæ, mortuo Sergio, vir ſpiritu egregius, rectiſque dogmatibus & vitæ inſtitutione, narrauit mihi, ſic dicens: Me aliquando grauiter oppugnauit ſpiritus blaſphemiæ: veniensque ad Abbatem Iohannem Silentiarium, expoſui ei meas cogitationes, rogauique, vt preces ab eo acciperem. Surgens autem ſenex, mihi fecit orationem, & dixit: Benedictus Dominus, fili mi, quòd tibi nõ appropinquabit ampliùs cogitatio blaſphemiæ. Atque ita factum eſt, vt ſenex dixerat: neq; ab illo tempore ſenſi ampliùs malam illam & blaſphemam cogitationem. Cap.17. Prophetia eius.

Mulier quædam genere quidem Cappadociſſa, Regina autem vocatione, Diaconiſſa verò magnæ eccléſiæ Conſtantinopolitanæ, venit Hieroſolyma, habens ſecum conſobrinum, qui locum obtinebat præfecti: qui erat quidem alioqui vir pius, catholicæ autem minimè communicabat Eccleſiæ, vt qui Seueri à recta diuerſam ſuſcepiſſet opinionem. Atque Diaconiſſa quidem multum ponebat ſtudij, vt mens illius mutaretur, & eum catholicæ vniret Eccleſiæ. Quamobrem vnumquenque virum iuſtum rogabat, vt pro eo oraret. Quæ quidem mulier, cùm audiſſet de gratia diuini Iohannis, deſiderauit quidem eum adorare. Cùm autem didiciſſet non licere mulieri in Lauram accedere, accerſito Theodoro eius diſcipulo, rogauit, vt eum acciperet, & ad ſanctum ſenem deferret, credens fore, vt per eius orationem Deus conuerteret eius cordis duritiem, & dignum redderet, vt communicaret Eccleſiæ catholicæ. Quem quidē cùm accepiſſet Theodorus diſcipulus, venit ad ſenē: & cùm pro more pulsaſſet feneſtram, & ſenex eſſet aperturus, iniecit vterque pœnitentiam. Cumque dixiſſet diſcipulus, Benedic nos pater: ſenex aperiens, dicit diſcipulo: Tibi quidē benedico, hic autem non eſt benedictus. Cùm autem diceret diſcipulus, Non ſic, ô pater: Reſpondit ſenex, Reuerà ei non benedicam, donec à mala ſchiſmaticorum ſententia deſtiterit, & ſe Catholicæ Eccleſiæ confeſſus fuerit cõmunicare. Hęc cùm ille audiſſet, obſtupuit ſenis perſpicacem gratiam, & miraculo mutatus, certò eſt pollicitus ſe communicaturum catholicę Eccleſiæ. Tunc ſenex, cùm ei benedixiſſet & eum erexiſſet, primus ei intemerata impertijt ſacramenta, abſterſa ex eius corde omni dubitatione. Cap.18. Fœminis nõ patet aditus in Lauram. Hæreticum conuertit.

Hæc cùm didiciſſet Regina, venit in maius deſiderium ſenem videndi ſuis oculis, & in animo habuit ſe virili amictu induere, & ad eum venire in Lauram, ſuaque ei exponere. Hoc cùm ei ab Angelica eſſet apertum viſione, ei ſignificat, dicens: Scias, quòd ſi venias, futurū ſit vt me non videas. Noli ergo vexari: ſed potiùs mane, & vbicunque degeris, apparebo tibi in ſomnis, & tua à te audiam, & quæ mihi Deus in mentem immiſerit, ea tibi renunciabo. Illa cùm audiſſet, & apertè credidiſſet viſionem, ipſe ei apparet in ſomnis, dicens: Ecce Deus me miſit ad te: enuncia mihi, an velis aliquid. Ea verò cùm dixiſſet quæ ad ſe pertinebant, reſponſum accepit conueniens, & ſurrexit Deo agens gratias. Cumque ſenis veniſſet diſcipulus, tunc ei formam & figuram renunciauit. Ego, qui hæc ab illa audiui Diaconiſſa Regina, ea mando literis. Cap.19. Apparet in ſomnis Diaconiſſæ.

Locus autem, in quo fuit incluſus hic ſanctus ſenex, habuit altiſſimum ab Occidente præcipitium, quod inſtar muri erat, in quo fixum erat cellæ tectum. Præcipitij autem petra eſt adeò ſicca & ſucco vacua, vt nullo modo poſſit cellæ ingenerare humiditatem. Quodam verò die, cùm hic ſanctus ſenex accepiſſet ſemen vnius caricæ, dicit ſuis diſcipulis Theodoro & Iohanni: Audite me: Si Dei clementia donauerit huic ſemini & huic petræ virtutem, vt fructum ferat, cognoſcetur, quòd mihi Deus dono largitur regnum cælorum. Cumque hoc dixiſſet, infractæ illi petræ admouit caricam: Deus autem, qui Aaronis virgam, quæ erat ſicca, pullulare & germinare annuit, ipſe quoque iuſſit hanc infractam & aridam petram germinare, vt oſtenderet poſteris, qualem eius ſeruus gratiam ſit aſſecutus. Cumque ſenex vidiſſet germen, gratias egit cum lachrymis. Quod quidem germen paulatim creſcens in altum, peruenit vſque ad tectum, quod etiam operuit, & (vt ſemel dicam) poſt aliquod tempus ecce tres ficus produxit. Quos cùm accepiſſet hic ſenex, & cum lachrymis eſſet deoſculatus, comedit, Deo agens gratias, qui eum certiorem fecerat: ex eis quoque parùm dans ſuis diſcipulis. Et ecce arbor clamat, teſtans virtutem ſenis. Ex quo autem comedit ficus hic diuinus ſenex, ſe parabat ad exitum. Cap.20. Num.17. Res ſanè ſtupenda.

Cap. 21. Quoniam verò iam ad profundam processerat senectutem, aperuerunt discipuli locum ipsum, vt ei ministrarent. Ego itaque ad ipsum ingressus, & germinis terribile spectaculum contemplatus, diligenter considerabam, quemadmodùm radices egerit, & an rimas fissurásve vllas habeat petra: nec potui inuenire, adeò vt ego obstupe-
Rom. 11. factus dixerim: O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei: quàm sunt imperscrutabilia iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius. Sciunt enim, qui diuturnam Lauræ huius beati Sabæ habent experientiam, quòd nulla in area aut horto ficus nascatur, aut vlla alia arbor, propter multam caliditatem & siccitatem aeris Lauræ. Quòd si quis adducat arbores parui cœnobij, quæ sunt in via, sciat eas quoque fuisse opus orationis beati Sabæ. Cumque terram inuenissent profundam, & pluuiarum torrentis aquarum copiam, multique aggressi essent in profunda terra plantare iuxta torrentem, & tota hyeme irrigarent, vix vno anno potuerunt tenere arbores propter multam, vt dictum est, aëris siccitatem, & æstûs vehementiam.

Cap. 22. Multa patitur pro fidei defensione. Hæc quidem pauca ex multis selecta mandaui literis, mittens narrare eius de fide certamina, quæ suscepit aduersùs Origenis & Theodori Mopsuestiæ dogmata, & eorum, qui ea defendebant, & persecutiones, quas congruenter Euangelio pro decreris sustinuit Apostolicis. Sed quæ ab eò in ijs gesta sunt, relinquo narranda alijs. Scio enim fore, vt multi (sicuti est consentaneum) post eius decessum studeant scribere eius certamina & persecutiones & pericula, quæ sustinuit pro fide Orthodoxa, victoriasque & res ab eo gloriosè gestas in tota nostra (vt semel dicam) vita: vt qui propter vitam & coruscantes eius virtutes fuerit insignis & celebris.

Cap. 23. Vt autem audiui sanctam eius linguam narrantem, trigesimooctauo suæ ætatis anno fuit ordinatus Episcopus, vt superiùs dictum est, & transegit decem annos in Episcopatu. Mansit autem in Laura priùs nouem annis: & in cella sedens, in qua silet vsque in
Grādis ętas eius adhuc in carne degentis. hodiernum diem, impleuit Dei gratia quadragintaseptem annos: & ecce iam peruenit ad centesimumquartum annum suæ ætatis. Estque, licèt valdè senex, læto vultu, promptoque & alacri animo, & diuina plenus gratia. Oramus autem nos quoque humiles & abiecti, vt Deus eum adhuc magis confirmet & corroboret, & eius cursum in pace consummet. Deo autem nostro gloria in secula seculorum, Amen.

HISTORIA PONTII MARTYRIS, EX QVODAM MS. CODICE A F. LAVR. SVRIO, MVTATA PHRASI, descripta. *Adstipulantur antiquissima Martyrologia.*

14. Maij. S. Pontij parentes.

BEATVS Pontius patrem habuit vrbis Romanæ Senatorem, Marcum nomine, matrem Iuliam. Ea prægnans cùm templa falsorum deorum munera oblatura vnà cum marito suo obiret, ad templum Iouis peruenit. Illud ipsā ingrediente, fortè stabat sacerdos velato capite infula ornatus ad aras. Is à dæmone arreptus, velamen capitis & infulam apprehendit, eaque planè discerpsit, eiulansque mirum in modum, templum clamoribus impleuit, ita dicens: Hæc mulier filium habet in vtero, qui grande hocfanum funditùs euertet, & deos illius comminuet. Quas voces cùm identi dem repeteret, Marcus & Iulia in vicinas ædes aufugerunt, correptoque saxo Iulia ventrem & latera sua tundebat, Vtinam, inquiens, non concepissem eum, qui hoc magnū delubrum & eius numina euertet. Satius profectò fuerit me cum illo pariter interire.

Pòst vbi aduenit pariendi tempus, infantē formosum enixa est, nulla macula aspersum, existimantibus alijs abortum edituram matrem propter vim illatam crebris ictibus corpori eius. Et illa quidem volebat etiam natum puerum perdere, sed pater noluit permittere. aiebat enim: Non afferas manum infanti. Si vult Iupiter, vlciscatur hostem suū. atq; ita conseruatus est paruulus, quem Pontiū appellârunt: nolebāt autem illum vnq̄ in templa idolorū introducere. Postq̄ creuit, doctissimis præceptoribus adhibitus, diuersarum artium & philosophiæ studijs imbutus est, tenaci memoriæ omnia commēdās. Cùm aūt aliquando manè surgens iret ad præceptorē suum, audiuit Chri-
Mater eum natum vult interficere, sed pater prohibet.
Psal. 113. stianos, quibus Pontianus Romanus Pōtifex pręerat, psallentes & dicētes: Deus autem noster in cælo, omnia quæcunq; voluit fecit. Simulacra gentiū argentū & aurum &c. Id ille audiēs, diuinitùs cōpunctus, suspirās fleuit, sublatisq; ad cælū manibus, Deus, inquit

quit, cuius laudes isti cōcelebrant, fac me quæso ad tuī notitiā peruenire: moxq; fores pulsare cœpit. Ait autem sanctus Pontifex, spiritu sancto ei reuelante, quis esset: Ite, & foribus reseratis, sinite huc intrare paruulum. talium est enim regnum cælorum. Ingressus est igitur puer posthabitis magistris suis, cum adolescentulo Valerio, condiscipulo suo: sciscitatusque de carmine quod audierat, vbi comperit quid esset, à Pontiano Pontifice cum Valerio de fide instructus est. Inde læti illi abscedunt, & quotidie ad hominem Dei reuertuntur, verba salutis audituri. *Matth.19.* *A Pontiano Pōtifice de fide instituitur.*

Interrogabat autem reuertentē illum parens Marcus, quidnam è suis præceptoribus didicisset: respondebat puer: Nunq̃ tam benè institutus fui à magistris meis, quàm hoc biduo. Tandē eò progressus est, vt parenti suo demōstraret, dęmonū idola nihil esse. Introducto deinde ad illū Pontiano Pōtifice, ad Christi religionē eum traduxit, idq; adeò, vt ipse vnà cū illis confringeret omnia simulacra sua, & cū filio totaq; domo baptizaretur. Eo posteà defuncto, filius Pontius à militibus in palatiū pductus est, & licèt inuitus atq; calcitrans, in patris sui locū substitutus est. Tāta aūt ei diuinitùs gratia collata est, vt omnibus in palatio peculiariter charus haberetur. Per id tēpus felici obitu Pōtianus Pōtifex decessit è vita, eiq; Anterus successit, qui vno tantùm mense Ecclesiæ Dei præfuit. Ei subrogatus Fabianus, beatū Pontiū haud secùs atq; suū filiū dilexit. Ille verò iam perfectus, omnes facultates suas per manus S. Fabiani in pauperes erogauit. *Pater eius cōuertitur.* *Sic sentit & Onuphrius, tametsi aliter habet Platina de Antero.*

Erat aūtetiam familiariter notus & amicus duobus Philippis Imperatoribus. Ij verò anno conditæ Vrbis millesimo dixerūt ei: Eamus, & propitios nobis efficiamus deos magnos, q nos in hūc Romanę vrbis annū millesimū perduxerūt. Pontius aūt multis modis subterfugere nitebatur, sed illi vt amicū cogebant eum facere sacrificiū. Tum ille cernens sibi oblatā à Domino occasionē, O pijssimi, inqt, Imperatores, cùm à Deo collatū sit vobis augustū in homines imperiū, cur nō eum potiùs adoratis, à quo tanto aucti estis beneficio? Philippus Imperator respōdit: Ego verò ea causa magno deo Ioui sacrificare cupio, quòd ab illo hæc mihi collata sit potestas. At Pōtius subridens, Ne erres, inquit, Imperator. Est Deus præpotens in cælis, qui omnia condidit verbo suo, & spiritûs sui gratia animauit. Quid plura? Imperatores his & alijs eius sermonibus permoti crediderunt, & à S. Fabiano Papa baptizati sunt. Porrò Fabianus & Pontius magni fani Iouis idola confregerunt, & ipsum templum funditùs subruerunt: multique de populo conuersi ad Dominum, vndis salutaribus expiati sunt. *Duo Philippi Imperat. credunt in Christum.*

Posteà autem Valeriano & Gallieno imperantibus, & Christianos persequentibus, beatus Pontius ab Italia egressus, ad Cimelā vrbē se contulit. At Claudius præses pro tribunali sedens, iussit eū corā se adduci, dixitq; ei: Túne es ille Pontius, qui Romanam vrbē nescio qua excitata seditione turbâsti, atque etiā piorū principū animos abalienâsti? Respondit S. Pontius: Ego verò neq; turbaui quenquam, neq; subuerti, sed à malorū dęmonū cultu & errore ad Deū verū conuerti. Cumq; non posset ad sacrificandum induci, Præses iússit omnium tormentorū instrumenta produci, primoq; eum in eculeo distendi, vt per omnia mēbra pœnę diffunderētur, Videbimus, inquiēs, nū Deus eius sit eū erepturus ex manibus meis. At beatus Pontius ait: Tametsi tu putas imbecillū esse Deum meū, mihi tamē planè persuasum habeo, pœnas ruas in eius nomine mihi nullū prorsus dolorē irrogaturas. Cùm ergo in eculeo tēderetur, & ministri cochleā impositis vectibus promouerēt, cū magno fragore ruptus est eculeus, adeoq; in puluerē redactus, vt nusq̃ appareret: quiq; pſentes aderāt, repētino fulgore exanimes reddebātur. *S. Pontius in eculeo suspenditur*

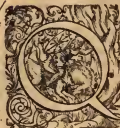
Tum verò Pontius hilaris & nihil territus, ait ad Præsidem: Vel nunc tandem disce incredule, posse Deum nostrum pios de tentatione eripere: vos autem iniquos & impios in die iudicij æternis ignibus cruciandos destinare. Iussit autem Præses apparari amphitheatrum, & beatum Pontium in arena deponi. Vbi tum ex consilio Anabij assessoris eius duo venatores cum taureis vrsos in eum incitârunt: sed illi è caueis egressi, ipsos venatores miserè discerpserūt, ita vt humana forma penitùs destituti viderentur. Porrò ad S. Pontium venientes vrsi, non fuēre ausi propiùs accedere, sed blandientes & applaudentes ei, nullam prorsus molestiam aut læsionem attulerunt. Id conspicatus populus, sublatis in cælum clamoribus dicebat: Vnus est Deus Christianorum, quem Pontius colit. Ijs vocibus efferatus Præses, præcepit Christi martyrem, in eius manus & pedes iniectis catenis, in media arena statui, magnamque lignorum struem & omne genus fomitis circum illum comportari & incendi. Factum est ita, & ecce flamma lambens materiam omnem atque fomitem, nihil eius relinquit non combustum & absumptum, at sancti martyris ne fimbriam quidem vestimenti lædit. Pudefa- *2.Pet.2.* *Vrsi in eum immissi, nihil ei nocēt.* *Nihil læditur à flāmis.*

ctus ca re Præses, hortatur martyrem, vt Apollini sacrificet. Ille verò respondit: Ego corpus meum sacrifico Deo meo, qui me ab idolis vestris hactenùs incontaminatum conseruauit. Vobis autem & principibus vestris breui aderit vltio cælestis, qui iniustè seruos Christi persequimini.

Capite plectitur. Cernens Præses eius constãtiam, iussit eum in saxo, quod riuulo imminebat, decollari, corpusque eius deorsum proijci. Non multò pòst completus est martyris sermo propheticus. Valerianus enim Imperator à Sapore Persarum rege captus, ludibrio est habitus cunctis diebus vitæ suæ, ita vt quotiescunque rex Sapor equum conscendere vellet, in eius curuatum dorsum & ceruicem posito pede, pro scabello eo vteretur: Gallienus verò apud Mediolanum à militibus suis comprehensus & gladijs confossus est. Porrò Claudius Præses & Anabius assessor eius eadem hora, qua capite cæsus est S. Pontius, arrepti à dæmonibus præfocati sunt. Claudius linguam suam morsibus particulatim discerpsit: Anabij oculi è suis sedibus præ nimio dolore extrusi, pellibus tenuissimis per ora pendebant: denique momento temporis ambo animas expirârunt.

MARTYRIVM SANCTORVM VICTORIS ET CORONAE, AVTHORE SIMEONE METAPHRASTE, *cui concordant antiqui MS. codices Latini, sicut & in alijs permultis historijs.*

14. Maij. secundùm Latina Martyrologia. Cap. 1.

VO tempore Antoninus, gentium superstitionẽ sequens, Romanum tenebat Imperium, Sebastiano Duce, persecutio aduersus Christianos homines cõmota est. Erat autem miles quidam genere Italus & Christianus, qui Deum valdè reuerebatur ac metuebat, huicque nomẽ erat Victor. Eum virum Dux ille, quẽ suprà diximus, sic affatus est: Venerunt ad nos literæ ab Imperatore, quæ iubent vos Christianos dijs sacrificare: illos verò, qui edicto non obediunt, supplicijs grauissimis subijci oportere. Sacrifica igitur, Victor, ne animæ periculum subeas. Tum sanctus Victor: Ego, inquit, miles sum magni Regis Iesu Christi, immortalis, inquam, illius Imperatoris, neque mortali Regi obediam. Huius enim imperium tempore circumscribitur, & caducum est: Dei autem mei & Saluatoris Iesu Christi Regnum, est immortale atque æternum: cuius qui particeps efficitur, æternæ vitæ sortem percipiet. Tunc ait Dux: Cùm Imperatoris nostri miles sis, obtempera Imperatoris edicto, & dijs sacrifica. Ad hæc respondit sanctus Victor: Si ego quo tempore sub Imperatore militabam, tunc etiam Domino & Deo meo occultè seruiebam: quomodò nunc cõmittere possum, vt, illo derelicto, idolis vestris sacrificem? Itaque fac quicquid liber. En corpus meum in manu tua est: animæ verò potestatem Deus habet, qui salutem & ruinam afferre potest.

S. Victoris constantia.

Cap. 2. Tum Dux ille: Video te multa sapientia ornatũ, eaque in respondendo valdè vtentem. Mea, inquit Victor, sapientia non est ex me, sed Deus meus illam mihi contulit. Ad hæc Præses: Libera teipsum à multis cruciatibus, & dijs sacrifica. Quinimmò libenter, inquit Victor, cruciatum quemuis patiar, ne sacrificia talia offeram: sed & illud affirmo, vehementer me gaudere, quòd dignus factus sim, qui pro Christi nomine tormenta patiar, & cælesti illo Rege frui sperem. Ad hæc Dux ille: Nunquid Christianorum sacerdos es tu, qui tam prudenter nobis respõdes? Hoc, inquit, Victor, munere indignus sum ego: sed Christi mei gratia me talem effecit: hæc enim his, qui recto corde sunt, & Christi mandata obseruant, sapientiam & omnium bonarum rerum copiam ex suis illis immensis diuitijs largitur. Quemadmodùm enim agricola ipse cùm terram colit, paratam eam reddit ad fructus ferendos: ita & Dei sapientia ac gratia eos, à quibus obseruatur, fortes, sapientes, ac tales reddit, qui Deo ipsi fructum ferre possint: neque permittit, vt ab hostibus superari queant.

Lætatur pœnis pro Christo tolerandis.

Cap. 3. Tum Dux ait: Num tu mori decreuisti? Respondit Victor: Huiusmodi mors his vitam conciliat, qui breuia hæc tormenta fortiter ad extremum vsque perferunt. Ad hæc Dux ille: Sententiam'ne istam firmam habes? Maximè, inquit Victor. Tum Dux digitorum Victoris compages eousque confringi iussit, quoad è pelle ipsa exirent. Quo facto, Victor ait: Gratias ago Deo meo, quòd gratiam suam propiorem mihi ostendit.

Crudelissimè torquetur.

Tunc

Tunc quæsiuit ab eo Dux, quare cibũ non sumeret. Cui respondit Victor: Habeo ipse
spiritualem cibũ, quo fit, vt non esuriam in æternum. Tum ille iussit fornacem accendi,
& Victorem in eam coniectũ, ad tertiũ vsque diem seruari. Factumque fuit, quod Dux
iussit. Tertio autem die cùm ille opinaretur Victorem ab igne consumptum fuisse, ius- Nihil læditur in fornace.
sit fornacem aperiri, & Martyris cineres in flumen demergi. Patefacta igitur fornace,
inueniunt Victorem ipsum viuum, & Deum laudantem, quòd ignis eius corpus non
tetigerat. Mox iussit Dux venena pestifera cum carnibus commista edenda illi propo-
ni. Quæ cùm à venefico quodam homine porrecta ei fuissent, sanctus martyr Victor
ait: Mihi quidem non liceret carnes gustare, sed vt cognoscas veneficia tua nihili esse,
en istas carnes comedam. Cumque illas è manibus venefici hominis accepisset, Chri-
stum precatus, eiusmodi carnibus vesci cœpit, neque quicquam mali passus est.

Veneficus autem ille pro suis veneficijs erubescens, alia quædam obtulit prioribus Cap.4.
illis peiora: Hęc, inquiens, accipe: quę cùm comederis, si nihil mali passus fueris, statim
artem magicam derelinquam, & credam etiam ipse Deo, quem tu colis. Cùm igitur Nihil ei venena nocēt.
beatus Victor venena illa comedisset, neque quicquam mali passus fuisset, veneficus
ille magna voce clamans: En, inquit, vicisti, & animam meam iamdiù perditã, ab infe-
ris eduxisti. Sicut enim statua ærea, quæ iam inueterata est, à fabro aliquo expolita re-
nouatur: ita & me miserum, in malis inueteratum, Deus ipse sua gratia renouans con-
uertit, & ad salutem traduxit. Itaque veneficus ille omnes suos libros magicos igni
combussit, & omnibus rebus renuncians, Christianus factus est.

Cùm hæc ita se haberent, Dux ad beatum Victorem conuersus: Sacrifica, inquit, Cap.5.
dijs maximis, & esto prudens. Victor respondit: Ego prudens semper sum, cùm Deum
cognoscam. Non est, inquit Dux, prudentiæ, sed stultitiæ signum, nolle dijs ipsis sacri-
ficare. Ad hæc sanctus Victor: Stulta mundi elegit Deus, vt sapientes confundat. Tunc 1.Cor.1.
ait Dux: Et vbinam hoc scriptum legitur? Cui respondit Victor: Paulus Apostolus
nos hæc docuit. Num, inquit ille, Deus erat Paulus? Cui Victor: Minimè Paulus De-
us est, sed Dei Apostolus, & sapiens architectus: ædificauit enim super fundamentum 1.Cor.3.
quod positum fuerat, & doctrina sua orbem terrarum repleuit: qui cùm sapientiam
sibi à Deo traditam accepisset, diuinarum literarum plenam perfectamque notitiam
in se habuit, & his, qui salui esse cupiunt, viam ostendit. Tunc ait Dux: Desine in po-
sterum ab ista insania, & dijs sacrifica: non enim tibi proderunt verba ista tua. Mini-
mè, inquit Victor, insanus ego sum, sed valdè prudens, cùm Deum meum non negem.
Insani & dementes sunt, qui te audiunt, & dæmonibus victimas offerunt. Etenim pater Iohan.8.
vester diabolus mendax est, & in veritate non stetit: sicut & vos, qui estis illius mini-
stri. Quinctiam corda vestra excæcata sunt, veritatis notitiam non habentia.

Tunc furore accensus Dux ille, iussit totius corporis Martyris neruos diuelli. Quo Cap.6.
facto, dixit sanctus Victor: Cùm omnia hæc à te patior, nullum omninò sensus dolo- Non sentit
rem percipio propter Dei gratiam, quæ me corroborat. Quemadmodùm enim acu- immanissi-
leus à pede alicuius euulsus, secum vnà & dolorem omnem aufert, & corpori deinde mos crucia-
requiem præbet: ita & ego, neruis meis diuulsis, maximè recreatus sum, diuina gra- tus.
tia me corroborante. Tunc Dux magis magisque iratus, iussit oleum vehementer ca-
lefieri, & in occultas partes corporis infundi. Quo facto, beatus martyr ait: Tam suaue
mihi feruens hoc oleum visum est, quàm gelida aqua, cùm ei datur, qui propter nimi-
um æstum siti laborat: cùm eam enim biberit, valdè recreatur. Tunc Dux furore into-
lerabili correptus, iussit in ligno Martyrem suspendi, & igneas eius corpori faces ad-
moueri. Ille verò diuina gratia magis corroboratus, earum lampadum faces non sen-
tiebat. Mox ad illum Dux: Sacrifica, inquit, dijs. diù enim te pertuli. Respondit Vi-
ctor: Minimè faciam, quod tu vis, sed quod vult Deus meus: quem precor, vt sacrifici-
um purum atque castum meipsum illi offerre possim, in cuius potestate anima & cor-
pus meum est.

Tunc iussit Dux venenum cum aceto mistum in eius fauces inijci. At beatus Victor Cap.7.
ait: Acetum & venenum hoc mihi videtur mel & fauus esse. Id autem facit Christus
ipse. Cùm autem Dux liberam eius orationem non ferret, illius oculos compungi ius- Compun-
sit. Cui dixit Victor: Cùm corporis mei visum excæcaueris, tunc interiori animæ sensu guntur eius
acutiùs videbo. Corporei enim oculi mundi huius vanitatem adspiciunt: at cordis aci- oculi.
es veram illam intuetur lucem. Cogis me, inquit Dux, multa & magna tormenta tibi
afferre. Ille autem: Et ego gratias ago Deo meo, qui facultatem & robur mihi præ-
stat sustinendi tormenta tua. Vt igitur libet, me crucies, neque vlla in re mihi parcas:

paratus enim sum omnes ærumnas,quascunque mihi attuleris, libenter perpeti, Deo ipso mihi vires suggerente.

Cap.8. Tres dies inuerso corpore manet suspensus.

Tunc ait Dux: Suspendite hominem istum, capite in terram reuoluto, quoad sanguis ex eius naribus in terram defluat.Illo igitur suspenso,milites discesserunt,eumque tres dies ita suspensum dereliquerunt. Cùm verò tertius dies præterijsset,illuc reuersi, cùm viuum reperissent, quem mortuum fuisse crediderant, statim excæcati sunt. Sed beatus Victor misericordia commotus, Deum orans: In nomine, inquit, Domini mei Iesu Christi visum recipite. Itaque restituta militibus videndi facultate, abiêrunt illi,& Duci omnia,quæ facta fuerant,retulerunt. Tunc ille magis iratus est, & militibus præcepit,vt Victorem degluberent. Cui beatus martyr: Licet, inquit, corporis pellem abstuleris, mentem tamen ipsam & cogitationes meas non superabis. Tunc militis cuiusdam vxor, Stephana nomine, cùm illic præsens esset, annos sexdecim nata, voce magna clamauit: Beatus es, Victor,& beata sunt opera tua sancta. Sacrificium tuum Deo acceptum est, vt Abelis victima, quoniam teipsum obtulisti recto corde. Sic Deus te accepit, vt Enoch illum virum iustum, qui translatus est, ne gustaret mortem,quoad certum tempus præterierit.Iustus factus es,vt Noë,bonorum operum fructibus refertus. Perfectus ac iustus tu es,vt ille fuit in generatione sua. Credidisti,vt Abraham: Obtulisti te Deo,vt Isaac.Tentationes sustinuisti,vt Iacob.Sapiens effectus es, vt Ioseph, cui rerum futurarum prænotio concessa fuit. Certamina ipsa,vt Iob ille, fortiter pertulisti, qui multas tentationes perpessus, hostem diabolum expugnauit. Esaiam æmulatus es,qui à rege Manasse medius sectus est.Te ignis flamma non attigit, quemadmodùm nec Nabuchodonosoris flammæ tres illos pueros attigerunt. Spem tuam in Deo ipso collocâsti, vt Dauid filius Iesse. Vidi duas coronas è cælo demissas,vnam maiorem, alteram minorem: & maiorem quidem illam tibi allatam ab Angelis duodecim, minorem verò ad me missam audiui. Nam etsi vas infirmum ego sum,nihilominùs tamen & ipsa parata sum certamen subire, ac cæleste Regnum assequi studeo.

Cutis ei detrahitur.

Stephana Græcè, Latinè Corona.

Dan.3.

Cap.9. Stephanæ libera confessio

Hæc cùm Dux ille audiuisset, valdè iratus est, & iussit fœminam illam ad se duci, quam sic affatus est: Quænam es tu? Christiana, inquit illa, ego sum. Tum Dux ab ea quæsiuit, quot annos nata esset. Cui Stephana,quindecim annos & menses octo se natam esse respondit.Quæsiuit prętereà Dux,quandiù vixisset cum viro,quîcum iuncta fuerat. Cui respondit illa,se annum vnum & menses quatuor cum eo vixisse. Et quare, inquit Dux,tam citò mundum reliquisti?Ad hæc ita sancta Stephana: Reliqui breuem & fragilem mundi huius decorem,&terrenas ac fallaces corporis voluptates,vt fidenti animo Saluatori meo Iesu Christo,quem expectamus, occurrere valeam, illi videlicet diuino & cælesti sponso: terrestris enim sponsus ad tempus est & mortalis. Tum Dux: Desistas,inquit, ab ista nugacitate inutili, & ad deos accedens, illis sacrifices,ne nouis & grauioribus tormentis te cruciatam consumam. At illa dixit: Ego vocor Stephana,cui corona in cælis reposita est. Quamobrem sacrificia ista vestra non offeram, vt à vero illo certaminum præside Christo coronam recipere possim.

Cap.10. Discerpta abit in cælos.

His auditis, Dux ille furore nimio accensus, iussit Stephanam duabus palmarũ arboribus incuruatis alligari,& repētè arbores illas dimitti. Quo facto,bellatrix & martyr Stephana duabus illis palmis in duas partes discerpta est: itaq; in pace martyrium perfectè in Christo compleuit. Sanctum verò Victorem iussit securi percuti. Qui cùm eiusmodi sententiam de se latã audiuisset, sic ait: Gratias ago Deo meo,qui tali & tanto dono me prosequitur. Cùm igitur martyrium beatus Victor obiturus esset, hæc dixit Quæstoribus: Post septem dies vestri oratores morientur,& vosipsi post duodecim moriemini: Dux verò post vigintiquatuor ab aduersarijs captiuus ducetur. Nostri autem homines post tres annos venient ad tollendum corpus meum: habeo enim & loculos iampridem mihi paratos.Vos igitur rogo,ne in alienis loculis me ponatis, neque reliquias meas detineatis, quô minùs in proprium locum reportentur. His dictis, securi percussus est,statimque sanguis &lac ex eius vulneribus effluxit,ita vt omnes mirarentur.Multi verò ex Græcorum numero, cùm factũ illud vidissent, & Victoris martyris patientiam,& constantem atque immobilem fidem animaduertissent,consilium & sententiam priorem mutauerunt. Itaque Christiani facti, ex ijs,quæ vir ille sanctus prædixerat,magis confirmati sunt.Omnia enim,quæ à beato illo martyre prædicta fuerant,completa sunt,ita vt & alij complures ex ea re ad Christi fidem conuersi fuerint. Martyrio autem functi sunt S.Victor & beata Stephana quartodecimo die mensis Nouem-

S. Victor securi percutitur.

uembris in vrbe Damasco, imperante Antonino, & Sebastiano Duce. Quare sit gloria Patri & Filio & Spiritui sancto, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

VITA SANCTI PATRIS NOSTRI PACHOMII, EX SIMEONE METAPHRASTE.

DOMINVS noster Iesus Christus fons sapientiæ, vera lux cognitionis, verbũ Dei, qui creauit omnia, sciens nostram naturam semper inclinari ad lubrica barathra peccatorũ, & ostendens suæ clementiæ multas in nos miserationes, in fine, quando ei placuit, Abraham in oblatione vnigeniti filij, per seipsum iurauit, dicens: Certè benedicens benedicam te, vt astra cæli. Et rursus: In semine tuo, inquit, benedicentur omnes gentes, quæ sunt super terram: Vt qui, vt Deus, sciret fore, vt hinc germinaret secundùm carnem mysterium Christi œconomiæ. Hanc salutarem promissionem cùm sciret vnusquisque ex Prophetis, & nôsset fieri non posse, vt Deus vnquàm mentiretur, ad humanos morbos & affectiones multifariàm multisque modis eum vocabat, qui solus est medicus. Ille autem nostras præueniens petitiones, qui nunquàm eos repellit, qui purè ac syncerè eum, vt Deum, requirunt, impleuit promissum in diebus nouissimis, natus ex sancta Maria virgine. Carne enim passus, cùm per nostræ mortis similitudinem eum vicisset, qui mortis habebat potestatem, ipse quidem mansit id, quod erat, diuinitate impatibilis: Nos autem à morte liberat, & à vinculis tyrannidis inferorum, quæ dissolui nequeunt. 14. Maij. Cap. 1. Gen. 22. Ibidem.

Cùm ergo susceptæ carnis implêsset œconomiam, & per lauacrum regenerationis dedisset cuilibet genti remissionem peccatorum, omnibus ad eius fidem per sanctos Apostolos, conuenienter eius mandato, accedentibus: Dicit enim: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & spiritûs sancti: & in omni orbe terrarum crescente Euangelica prædicatione, multisque deductis ad filiorũ adoptionem, est in nos vehementius irritatus efferatusque diabolus, grauioresque machinas aduersùs Dei seruos adhibere studuit, nobis viam ad salutem moliens obstruere. Sed in hoc quoque ijs, qui sunt sobrij & attenti, irritus euasit multiplex eius conatus: Dei enim permissione, ad fidei probationem & tolerãtiam eorum decertationis, qui volunt pro eo legitimè certamen suscipere, gentilibus Imperatoribus maximam persecutionem in Christianos tyrannicè excitantibus: multi quidem martyres statim per multa & varia tormenta permanserunt in Christi Seruatoris nostri confessione, immortalesque & æternas simul cũ Petro Alexandriæ Archiepiscopo coronas sunt consecuti. In dies autem creuit & inualuit in eum fides in omni regione, ecclesiæque plurimæ & templa oratoriorum in omni loco erigebantur: adeò vt deinceps consisterẽt etiam monasteria: & eorum, qui se in eis exercebant castitate & possessionum renunciatione, ornarentur solitudines. Cap. 2. Matth. 28. Diabolus inuidia infestatur in nos. Persecutio Tyrannorũ.

Nam cùm qui erant fideles ex gentibus vidissent martyrum certamina, eorumque germanam ac synceram in Christum confessionem, cœperunt ipsi quoque Domini gratia roborati, sequi vitam sanctorum Prophetarum. De quibus dicit Apostolus vas electionis: Circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egẽtes, afflicti, vexati, in solitudinibus errantes & montibus, & speluncis, & foraminibus terræ: quibus dignus non erat mundus. Per sapientem enim quietem & secessum, & suæ salutis fructum percipiebant, & multis alijs præbebant exemplum rerum meliorum ac præstantiorum, quæ ex Deo geruntur: omnibus quidem terrenis & quæ prætereunt, seipsos nudantes, incorporeorum autem vitam in carne imitantes: per quam ad summum virtutum fastigium exercitatione & pietate, lenitateque & iræ amotione seipsos prouehere sedulò sunt conati: adeò vt prioribus sanctis nulla in re visi sint inferiores: certaminibus verò ad eos quoque pertingerẽt, qui pro nomine Domini nostri Iesu Christi legitimè certauerunt. Nam ij quoque, cùm aduersùs insolentes, & qui sub oculos non cadunt, pugnaces hostes fortiter stetissent in acie, & eorum vicissent copias, conuenienter ei, qui dicit: Non est nobis colluctatio aduersùs carnem & sanguinem, sed aduersùs principatus, aduersùs potestates, aduersùs principes tenebrarum huius seculi, aduersùs spiritalia nequitiæ in cælestibus: æterna & immortalia bona sunt consecuti. De Cap. 3. Heb. 11. Vita monachorum vnde orta. Ephes. 6.

Esa.64. 1.Cor.2. quibus dictum est: Quæ oculus non vidit, & auris non audiuit, & in cor hominis non ascenderunt, quæ præparauit Deus ijs, qui ipsum diligunt.

Cap.4. Erat enim re vera præstantissimi exercitatoris patris nostri Antonij vita ad imitationem magni Eliæ & Elisei, & Iohannis Baptistæ, qui erant ciues solitudinis, & amatores cælestium æternorumque bonorum. De quo etiam singulatim fert testimonium sanctissimus Archiepiscopus Athanasius, ipse quoque dignus vita Antonij. (Vita S.Antonij scripta ab Athanasio.) In quibus scriptis meminit etiam sancti patris nostri Ammon, qui ipse quoque per Domini gratiam fundauit exercitationem fratrum, qui sunt in monte Nitriæ: Facta etiam mentione viri, qui cum ipso se præclarè exercuit, nomine Theodori, qui egregiè admodùm & fortiter per fidem in Christum & summam exercitationem, expugnauit multiplices machinas inimici. In omnes ergo partes abundè diffusa fuit Dei gratia, conuenienter ei, quod scriptum est: (Psal.64.) Visitâsti terram, & inebriâsti eam. Pacificus enim defensor nostrarum animarum pro gemitu dedit gaudium & lætitiam, & pro cura, quę fuit ad tempus, præbuit æternam exultationem ijs, qui ipsum quærũt in veritate. Ex eo ergo tempore extiterunt Monachorum patres admirabiles: quorum sunt nomina in libro vitæ. Cùm autem in Aegypto & Thebaide non dũ essent multi Monachi, tunc primùm, cùm Diocletiani & Maximiani persecutionibus impleta est gentiũ pœnitentia, & plenitudo Ecclesiæ, sanctis eas ad Deum deducentibus episcopis, conuenienter doctrinæ Apostolorum, plurimum fructum produxit. Inter quos quidam quoque Pachomius, qui erat gentilis à maioribus, & degebat in Thebaide, à Deo misericordiã & clementiam consecutus, factus est Christianus. Is ab ipsa iuuentute salijt ad summum modum exercitationis. Necesse est ergo ad gloriam Dei, qui nos vocauit ex tenebris ad lucem suam admirabilem, & ad vtilitatem eorum, qui legunt hanc narrationem, à puero singulatim narrare eius vitam. Fine enim digna sunt eius prooemia in ipsa gentilitate.

Cap.5. Accidit vt is, cùm esset valdè iuuenis, veniret vnà cum suis parentibus ad ripam fluuij, qui erat in eo loco, quòd illic esset locus idolorum. Ibi autem solebant sacrificare visis dæmonum. Et cùm vellet quidem sacerdos peragere execrandum suum sacrificium, (Præsente Pachomio obmutescit dæmon.) fuit irritum eius hac in re studium, & dæmonum effectu caruit operatio. Cùm autem non secùs, ac dij sui, diù maneret mutus, nouumque & alienum ei videretur, quod omninò euenerat, idoli silentium, (Idola enim gentium os habent, (Psal.134.) & non loquentur: neque enim est spiritus in ore ipsorum) animaduertit sacerdos non alia de causa ad fanum simulacri non accedere dæmones, quàm quòd adesset iuuenis. Cœpit itaque clamare: Cur inimicum deorum huc adduxistis? Expellite ipsum. Parentes verò eius cùm hæc audiuissent, & eum expelli viderent, ex ea re magnum dolorem acceperunt: vt qui visus esset inimicus deorum, qui dicebantur. Differentes autem & dubitantes, inter se dicebant: Quid hoc fuerit, quòd cùm etiam aliàs gustâsset vinum libaminum, id statim euomuit? Cumque non potuissent id, quod factum fuerat, discernere, quieuerunt, eum studiosè erudientes in literis Aegyptiacis.

Cap.6. (Refertur in tyrones.) Cùm autem post persecutiones magnus imperâsset Constantinus, & aduersùs tyrannum bellũ gereret, iussi sunt in aliquibus prouincijs plurimi iuuenes referri in numerum tyronum, inter quos fuit etiam ipse Pachomius, qui, vt ipse affirmauit, agebat annum vicesimum. Omnibus ergo vno animo nauigantibus cum ijs, qui ipsos assumpserant, militibus, appulerunt in quoddam oppidum Thebarum. Vesperè autem cùm (Nota de Christianis.) ciues vidissent eos in statis tuta esse custodia, & de eis audiuissent viri Christiani & misericordes, attulerunt eis omnia, quæ erant ad vsum necessaria, & valdè eis magnũ præbuêre solatium, cùm essent in maxima afflictione. Ego verò cùm vidissem, inquit, quod ab eis factum fuerat, & hoc valdè essem miratus, didici ab eis, qui vnà mecum erant, Christianos erga omnes quidem, præcipuè autem erga hospites, esse benignos & misericordes. Rogante me autem, inquit, quidnam esset appellatio Christianorum, dicebant: Sunt homines pij, & Deum colentes, credentes in nomen vnigeniti filij Dei sui (Merces bonorum operum.) Iesu Christi, & omnibus benefaciẽtes, sperant ab eo mercedem remunerationis. Ipsis autem hæc ei dicentibus, mente illuminatus, & fidem Christianorum admiratus, & metu Dei corde inflammatus, & spiritu exultans, cùm parùm secessisset, & apud se fuisset, (Votum Pachomij.) manus suas in cælum extendit, & dixit: Domine Deus, qui fecisti cælum & terram, si respiciens respexeris humilitatem meam, & mihi tuæ diuinitatis dederis cognitionem, & me liberaueris ex hac afflictione, tibi seruiam omnes dies vitæ meæ, & conuenienter tuis præceptis vitam instituam.

Cùm

Cùm ergo esset precatus,& sic Deo esset pollicitus,vno die posteà egressus è custodia cum ijs, qui cum ipso erant, & nauem ingressus, nauigauit ex illo oppido. Intereà autem dum in aliena regione versaretur, si quando eum carnis voluptates, aut rerum aliquarum mundanarum vexarent cupiditates, valdè auersabatur, precum memor, per quas mente illuminatus,Christum fuit professus,& eius,qui in ipsum extitit,diuinę gratiæ aduentûs. Valdè autem amabat castitatem vel ab ineunte ætate. Quamobrem cùm magnus & pius Constantinus per fidem in Christũ vicisset suos aduersarios, missi fuerunt tyrones, inter quos fuit etiam ipse Pachomius. Qui statim profectus in superiorem Thebaidem, venit in ecclesiam vici,qui dicitur Chenobo scia. Cumque à sanctis patribus fuisset catechismo institutus, fuit illic baptizatus. Nocte verò, qua dignus fuit habitus,vt esset particeps sanctorum mysteriorum,videt in somnis rorem descendentem cælitùs, & implentem manum eius dexteram. Qui cùm concreuisset in mellis crassitudinem, audiuit vocem ei dicentem: O Pachomi, id quod fit, intellige: erit enim hoc tibi indicium gratiæ, quæ tibi à Christo data est. Hinc ergo charitate in Deum magis sauciatus,& supra modum compunctus, prompto & alacri animo constituit fieri Monachus. Cap.7. Castitatem impendiò amat. Baptizatur.

Cùm autem fuisset ei indicatus Anachoreta quidam, nomine Palamon, qui seorsum habitabat, accessit ad eum,volẽs esse cum eo. Cumque peruenisset vsque ad eius cellam,quæ erat propinqua solitudini, cœpit pulsare ostium. Is autem ostio aperto, dixit ei: Quid vis,& quem quæris? eô enim,quòd solus exerceretur, erat senex austerior. Respondens autem ei,dixit Pachomius: Deus me misit ad te,vt me facias monachum. Dicit ei senex: Non potes fieri monachus.Non est enim parua res Monachi officium. Quocircà cùm huc multi venissent,ij claudicârunt,neque sustinuerũt. Dicit ei Pachomius:Non sunt omnium hominum similes sententiæ.Suscipe me,& tempus te reddet certiorem. Dixit verò ei senex: Dixi te non posse. Vade in aliquem alium locum, & te exerce aliquãto tempore. Deinde sic accedes, & ego te accipiam. Etenim ego hîc dego,me duriter exercens, nec Dei gratia aliquo alio vescor, nisi pane & sale. Ab oleo autem & vino omninò abstineo,& dimidium noctis vigilans,perago preces, & meditationem Dei eloquiorum,& nonnunquàm etiam totam noctem. Hæc cùm audijsset Pachomius,& propter verborum grauitatẽ eum esset reueritus, non secùs atque magistrum nouus discipulus,maiore fuit promptitudine & alacritate animi,diuina gratia confirmatus. Cumque proposuisset animo omnem laborem ferre fortiter,ei dixit: Credo fore, vt Deus mihi vires præbeat & tolerantiam, vt dignus habear, qui per tuas sanctas preces hîc initier. Tunc cũ perspicaci oculo animaduertisset sanctus Palamon certam de salute fidem,& promptitudinem animi Pachomij,aperto ostio,eum introduxit indutum vestitu monachorum: & deinceps ambo simul degebant, se exercentes,& vacantes orationibus. Eorum autem opus erat nere pilos, & saccos contexere. Operantes verò,laborabant ex sententia Apostoli, non vt se recrearent ac reficerent, nec vt pecunias colligerent,sed vt pauperes alerent. Cap.8. Mira Palagonis abstinẽtia,vigilię & preces. Pachomius induitur monachi habitum.

Dum autem vigilarent,& preces nocturnas peragerent, si quando videbat somno grauari Pachomium,eum assumens,cum ipso egrediebatur,& montis arenam in corbes inijcientes,sic de loco ad locum transferebant, eam exinanientes: & ex eo efficientes,vt & corpus & mens grauata,esset intenta orationibus. Dicebat autem ei senex: Sis sobrius & attentus, Pachomi, ne te tentet, qui tentat: & ne sit inanis labor noster. Videns verò Palamon eius ad omnia obedientiam,& profectum exercitationis,valdè exultabat, & Deum glorificabat. Sancto autem die Resurrectionis, nempe Paschatis, dicit ei: Quoniam est hodiè dies festus omnium Christianorum, nobis quoque para frater,quæ sunt necessaria. Is verò volens prompto & alacri animo facere,quod iussus fuerat,sumens oleum,iniecit in tritum salem,quod quidem nequaquàm solebat facere Palamon. Semper enim comedebat agrestia olera,absque oleo & aceto. Postquàm autem parauit omnia,dixit Pachomius: Ecce pater, feci vt iussisti. Cùm senex autem mensæ appropinquâsset, & vidisset oleum in sale, suum frontem pulsans,dixit cum lachrymis: Dominus meus fuit crucifixus, contumelijs affectus, colaphis appetitus, & ego oleum comedam? Eo autem rogante, vt vesceretur ijs, quæ erant apposita, non sustinuit, donec sublatus esset sal, & alius esset positus. Cùm sedissent verò, vt comederent,pro more Palamon fecit signum Crucis super cibos,Deo agens gratias,quem etiam corde humili sequebatur. Cap.9. Pascha dies festus omnium Christianorum. Vide antiquissimum morẽ mensam Cruce signandi.

Quodam autem die eis vigilantibus, cùm ignem accendissent, quidam frater, qui foris Cap.10.

fotis aduenerat, vt apud eos maneret, surgens dicit seni: Si quis inter vos habet fidem, stet super hos carbones, & congruenter dicto Euangelico fundat preces. Intellecta eius arrogantia Palamon, eum increpauit, dicēs: Cessa, ô frater, à tua insolentia, nec ea dicas. Falsus enim es. Is autem maiori elatus superbia, à nemine iussus, ascendit carbones. Videt verò dæmonum operationem ei permissione diuina concedentem, vt non combureretur. Ei itaque rursus facta est accessio insolentiæ, prout scriptum est: Ad peruersos peruersas vias mittit Dominus. Cùm hoc autem factum esset, & is esset è cella recessurus, veluti exprobrans, eis dicebat: Vbi est fides vestra? Cùm itaque vidisset dæmon eum planè esse deceptum, & sibi facilè fidem habere, suscepta figura formosæ mulieris, indutę splendidis vestibus, accedit, pulsans ostium eius cellæ. Cùm aperuisset autem, ei dicit dæmon: Quoniam mihi molestiam exhibent fœneratores, & vereor, nę veniam in periculum, (neque enim possum soluere debitum) rogo te, vt me in tuam cellā suscipias. Deus enim me misit ad te, vt salua fiam. Is verò cùm propter mentis suę cęcitatem non potuisset discernere, quisnam alloqueretur, ipsam excepit. Cùm autem cognouisset dæmon eius ad vitium propensionem, malam iniecit ei cupiditatem; victusque cogitatione, peccare proposuit. Quando verò ei appropinquauit, statim eum percussit: iacuitque mutus in terra tanquam mortuus. Porrò autem cùm post aliquot dies suam sensisset amentiam, accessit ad sanctum Palamonem, ita lamentans & dicens: Scias, pater, me fuisse causam mei interitûs, nec te audijsse. Quamobrem rogo, vt tuis sanctis precibus mihi opem feras miserabili, qui venio in periculum, ne interimar à dæmone. Eo autem adhuc loquente, ipsisque ex commiseratione de eo lachrymantibus, repentè à dæmone inuasus, è cella exilijt, currens per montem: & à dæmone agitatus, peruenit in vrbem, quæ dicitur vrbs Panis. Cumque aliquanto pòst tempore fuisset emotæ mentis, proiecit se in fornacem balnei, & statim combustus perijt.

Arrogantis monachi miserabilis interitus.

Cap. 11. *Prouer. 4.* Hæc videns & audiens Pachomius, magis ac magis studuit cor suum, vt scriptū est, conseruare in exercitatione, & omni custodia, adeò vt bonus senex eū admiraretur. Non solùm enim manifestam, & quam de more habebat intensam exercitationem, prompto & alacri animo peragebat: sed studebat etiam conscientiam, Dei legi conuenienter, semper habere puram, expectans magnam sibi spem esse in cælis repositam. Neque enim legens, aut etiam memoriter recitans diuina eloquia, id inconsideratè ac temerè faciebat: sed vnumquodque præceptū diligenter & accuratè perscrutans, idque, vt Dei conuenit maiestati, proferens, ac crescens quotidiè virtutibus, decertabat, humilitate & mansuetudine, & in Deum & in omnes charitate vel maximè insignis, si vllus alius. Hæc autem & multa alia nos cognouimus: vt qui ab antiquis Patribus, qui longo tempore sunt cum eis versati, audiuimus. Sæpè enim quædam eis exponebat post diuinas lectiones ad ædificationem & eorum vtilitatem. Quæ quidem cùm sint multa, non potuimus mandare literis, propter nostram imbecillitatem. Neque enim sumus idonei narrandis tot & talibus rebus præclarè gestis.

Fides historiæ huius.

Cap. 12. *S. Pachomij patientia.* Circa illum autem montē erat solitudo plena spinis. Cùm itaque sæpè mitteretur ad ligna colligenda, essetque nudis pedibus, ei dolebant pedes, eos stimulis sæpè penetrantibus. Sustinebat verò lætus, memor clauorum, qui confixi fuerant in manibus & pedibus Domini. Amplectebatur autē secessum, & lubentiùs versabatur in solitudinibus, perseuerans in precibus, & Deū rogans, vt liberaretur ipse & omnes homines ab omni fraude inimici. Sic autem hic vir pius semper lubenter versabatur in illa solitudine. Cumque aliquando processisset è cella satis magnū spatium, peruenit in vicum, qui dicitur Tabenise. Cumque (vt solebat) longo tēpore perseuerâsset in oratione, audiuit vocem ei dicentem: Mane hic, Pachomi, & fac monasterium. Ad te enim venient multi, volentes salui fieri, quos deduces cōuenienter formæ, quæ tibi à me data fuerit. Protinùs ergò illi apparet Angelus, & dat ei tabulam, in qua scripta erat tota vitę constitutio eorum, qui erant ad ipsum venturi. Ex qua, ab eo accepta, in hodiernum vsque diem vitam instituunt Tabennesiotæ, eundem habitum gestantes, & eandem habentes conuersationem. Neque enim mores habent mutatos vestimentorum, neque mutatas regulas.

Canō monasticus ab angelo traditur Pachomio.

Cap. 13. Cùm ergo & puritate intelligentiæ, & diuinitùs inspiratatum scripturarū contemplatione, vocem quidem esse diuinam iudicâsset Pachomius, & constitutiones admirabiles, reuersus est ad suū Patrem, & ei narrauit vocem, quæ ad se delata fuerat, rogans & supplicans, vt secum conueniret ad Dei implendam voluntatem. Is autem nolens ei afferre

ei afferre molestiam, vt qui esset germanus suus ex Deo filius, persuasus, cum eo accessit ad vici locum definitum. Cumque ædificâssent paruam cellam in formam & figurã monasterij, valdè est lætatus Dei promissione. Dicit itaque sanctus senex Pachomio: Quoniam persuasum habeo hanc gratiam esse tibi à Deo datam,& hîc deinceps es vitam acturus, agedùm ineamus pactum,nos non esse à nobis inuicèm separandos, quandiù versamur in hac vita, sed semper & assiduè nos inuicèm inuisere. Placuit hoc vtrisque: sicque fecerunt,quandiù fuit in vita superstes verè beatus & perfectus exercitator Palamon. Interim autem cùm splene laboraret senex, propter nimias exercitationes,haberetque totum corpus imbecillum, (Nam aliquando quidem comedebat, ne aquam quidem sumens: aliquando autem bibebat, nihil omninò comedens) rogatus ab aliquibus fratribus spiritalibus, qui ad ipsum venerant, ne corpus suum tantoperè cruciaret, sed eius aliquam curam gereret, ne si id nimis intenderet, afferret ei dolores, vix tandem est persuasus,vt aliquot dies ea sumeret,quæ morbo conuenirent. Cùm autem cognouisset,quòd sic quoque dolor magis augeretur,reliquit illos cibos, sic dicens: Si martyres Christi, dum membra sunt eis amputata, & abscissa capita, dumque comburerentur, in fide in Christum permanserunt vsque ad mortem: quomodò ego in minimo labore, ignauo & pusillo animo euadens, mihiipsi detrimentũ afferam,& metu eius,quæ est ad tempus,afflictionis ero effœminatus, etsi fuerim persuasus? Rursus ergo vtar priori exercitatione: in qua, vt ego quidẽ persuasum habeo, est omnis recreatio, per quam etiam sanabor. Non enim propter hominem me in ea exerceo,sed propter Deum decerto. Cùm sic ergo strenuè exerceretur, post vnum diem laborauit infirmitate: in qua eum etiã visitauit Deus.Cùm autem ad eum venisset Pachomius,eum fouebat,eius pedes deosculans, eumque complectẽs alloquebatur, tanquam iubens valere. Ipse verò, cùm se honestè ac decorè composuisset, quieuit in bona senectute. Pachomius autem diligenter ei factis exequijs, terræ corpus mandauit,anima in cælum euecta à choro angelorum. Sicque rursus redijt ad proprium locum habitationis.

Præclara S. Palamonis vox.

Eius obitus.

Aliquanto autẽ pòst tempore,eius frater Iohannes secundùm carnem, cùm de eo audiuisset,illuc venit ad eum quærendum. Cùm verò eum vidisset, & esset amplexus, magna est affectus lætitia.Ex quo enim Christo illuminatus,mundo renunciauit,& vitam elegit solitariam, nunquàm venit ad suos. Cumque ei idem fuisset scopus, qui Pachomio,ambo simul manserunt, Dei quidem legem perpetuò meditantes, omnium autem rerum terrenarũ nullam ducentes rationẽ. Si quid enim eis supererat ex opere manuum suarum,distribuebant egentibus,confidentes,quoniam,vt est vox Domini,non oportet eos esse solicitos de crastino.In vestimentis autem ea erat eorum paupertas, vt nunquàm ferrent alium lebitonẽ, nisi fortè eum vellent lauare, qui erat valdè sordidus. Pachomius verò assiduè induebatur cilicio, vt carnẽ redderet humilem. Qua de causa tempore quindecim annorum,post magnũ exercitationis & vigiliarum laborem,sedebat etiam in medio cellæ,ne parieti quidem dorsum suũ inclinans.Cùm autem affligeretur, id forti ferebat & excelso animo, gaudens spe resurrectionis, quæ manebat,& erat ei in cælo reposita. Cùm verò videret etiã alia plura præclara sanctorum facta,ea cum fratre suo studebat peragere,ad augendam virtutem & salutem suarum animarum. Post hæc autem sibi quoque fecerunt quædam sedilia. Vnusquisque enim pro viribus se exercebat cum tolerantia & fide perfecta.

Cap.14.

Frater Pachomij adiũgit se illi.

Matth.6.

Nota vitæ austeritatẽ.

Deinde recordatus Pachomius promissi, quod sibi factum fuerat de innumerabilibus animabus,quæ saluæ erant futuræ per ipsum, cœpit vnà cum fratre ædificare latius monasterium,ad hoc,vt qui vellent vitæ mundanæ renunciare, & ad Deum accedere, ipse eos susciperet. Eis autem ædificantibus, Pachomius quidem hunc habens scopum,volebat dilatare formam domûs, faciens maiorem ambitum. Eius autẽ frater meditans secessum, habitationem faciebat angustiorem. Succensensque Iohannes,qui erat eo maior ætate secundùm carnem, dixit ei: Desine perperàm agere & teipsum dilatare. Is verò cùm hoc audijsset,fuit quidem commotus, vt qui fuisset inconsideratè affectus contumelia: nihil tamen contradixit: sed cùm esset mitis & mansuetus,se continuit. Sequenti autem nocte cùm descendisset in habitaculum domûs, cuius partem ædificauerat, cœpit vehementer flere, & in oratione Deo confitens, dicere: Hei mihi,adhuc est in me prudentia carnis, & adhuc secundùm carnem ambulo. Tanta enim suscepta exercitatione,rursus me ira arripit, etiamsi propter bonum. Miserere meî,Domine,ne peream.Si enim me non confirmaueris in tua patientia, suarũ

Cap.15.

Pachomius construit monasteriũ latius.

autem actionum in me aliquid inuenerit inimicus, ero ei subiectus: sicut scriptum est: Si quis omnem legem impleuerit, in vno autem ciciderit, factus est omniũ reus. Credo autem esse multas tuas miserationes, Domine: fer mihi auxilium, & docebor ambulare viam sanctorum tuorum, ad anteriora me semper extendens, posteriorum verò obliuiscens. Qui enim tui sunt sancti à seculo, à tua adiuti gratia, pudore affecerunt inimicum, valdeque clari & insignes fuêre. Ego autem quomodò docebo Domine eos, quos per me pollicitus es vocare ad vitam monasticam, nisi priùs vicero affectiones, quæ per carnem cum mea luctantur anima, & tuam legem seruauero citra repræhensionem? Sed credo, Domine, quòd si tuum mihi adsit auxilium, faciam, quæ sunt grata tuis oculis, & condonabis mihi omnia mea peccata.

Iaco. 2.

Cap. 16. Hæc autem, & quæ sunt huiusmodi, cum fletu confitens, totã noctem vsque ad manè transegit lachrymans: & præ multo sudore (erat enim æstas, & locus calidissimus) sub plantis pedum eius effectum erat veluti lutum. Consueuerat enim stans in oratione extendere manus suas, & nullo modo eas demittere: sed in earum, tanquam crucis extensione persistens, & sic corpus affligens, ad sobrietatem & attentionem animam deducere. Cùm itaque talis esset & tantus, in magna quiete & mansuetudine vitam egit vnà cum fratre: qui haud ita multò pòst moritur. Cui cùm, vt par erat, Pachomius fecisset exequias in psalmis & hymnis & canticis spiritalibus, & etiam vigilâsset, eius quidem spiritum commendauit Domino, in quo habebat fiduciam. Cùm autem eius corpus mandâsset sepulturæ, rursus persecutus est laboriosam solitariæ vitæ exercitationem, contendens seipsum integrum conseruare in omnibus, & expellere omnem irruentem turpem cogitationem. Meditabatur itaque semper habere timorem Domini in seipso, habens in memoria æternum supplicium, & tormenta æterni ignis, & vermis venenati.

Orans, semper in Crucis formam extendit manus.

Remedia aduersùs peccatum.

Cap. 17. In his autẽ se exercente Pachomio, & cum magna animi alacritate ædificante monasterium ad plurimam excipiendam fraternitatem, cœperunt dæmones ei repugnare: dentibusque in eum stridens immanis diabolus, multas in eum mouit tẽtationes, conans eum lædere, qui munitus erat clypeo fidei. Sed ipse fortiter ferens insultus aduersarij, prolata ex scripturis capita, memoriter perpetuò recitabat. Sæpè certè eo orante, & genua Deo inclinaturo, hoc agebant, vt ante eum apparentem cisternam, eorum obiecta visione, appræhenderet. Se enim studebant conferre in tam vanas, & quæ consistere non possunt, imagines, vt timore ac formidine retardatus, minimè puras preces Deo perageret. Ipse autem eorum, qui ipsum tentabant, artes Dei gratia intelligens, cum fide genu flectebat, eos quidẽ probro & dedecore afficiens, Deo autem benedicens. Cùm verò rursus soleret vltra monasterium ire ad partes magis solitarias, & sic rursus reuerti ad monasterium, redeunti sæpè veluti impedimentum afferentes, peruersi isti præcedebant, se inuicèm adhortantes, tanquam sub duce aliquo, & dicentes: Date locum homini Dei. Pachomius autem fretus fide & spe in Christum Saluatorem, irridebat eos, tanquam canes ad latrandum inutiles, eorum visiones existimans ludibria, & in Deum habens amorem perpetuum.

Ludibria dæmonum.

Irridet inanes dæmonum conatus.

Cap. 18. Videntes autem eum esse fortis & excelsi animi, & qui non posset perterreri, rursus cum magno tumultu in eum congregãtur. Cumqne domũ appræhendissent, speciẽ præbuerunt, quòd eam concuterent, adeò vt existimaret sanctus moueri domum ex fundamentis. Ipse verò minimè conturbatus, rursus chordam pulsauit spiritalem, & cum voce cecinit, dicens: Deus refugium nostrum & virtus, adiutor valdè in afflictionibus: proptereà non timebimus, dum turbatur terra. Hæc autem cùm is dixisset, repentè fuit quies maxima. Ipsi verò tanquam fumus defecerunt: & paulò pòst tanquam canes, qui abiguntur, recedunt, & rursus impudenter accedunt. Sic etiam post preces beato illi ad opus sedenti, malignus, suscepta figura galli maximi, valdè ante ipsum clamabat, continuas sæuasque voces edens, & simul etiam in eum inuolans, & acerbè eum feriens vnguibus. Is autem cùm rursus in eum sufflâsset, & signum Crucis in fronte fecisset, effecit, vt is statim euanesceret. Intelligebat ergo in omnibus dæmonum insidias, & Dei timore erat confirmatus aduersùs eorum fraudes. Sed ne sic quidem à sancto abstinebant. Et quoniam erat valens in certaminibus, alia ratione rursus eum conabantur decipere. Videbantur enim vno consensu concutere multa folia arboris, allatisque (aiebat) funibus ea fortiter alligabant. Vtrinque autem stantes, se inuicèm hortabantur trahere folia, tanquam maximum aliquem lapidem. Hoc verò faciebant, sic existimantes cor sancti ad risum dissoluere, vt vel in hoc possent de eo gloriari.

Psal. 45.

Signo Crucis mox pellit dęmonẽ.

riari. Videns autem Pachomius eorum impudentiam, ingemuit in eos ad Dominum: statimque virtute Saluatoris nostri Iesu Christi euanuit ea phalanx.

Eo autem sæpè sedente ad comedendum, & Deo agente gratias, ad eum veniebant in habitu mulierum insigniũ pulchritudine, quæ impudenter volebant vnà cum eo sedere, & ea attingere, quæ erant apposita: & in eo molestia afficiebant egregium athletam. Ipse verò externos oculos claudens, mentis oculis conueniebat Christum agonothetam: sicque efficiebat, vt immundi dæmones euanescerent, nihil omninò aduersùs eum proficientes. Benignus enim est & clemens Dominus, qui dicit rectis omnibus: Nolite timere: sum enim vobiscum vsque ad consummationem. Porrò autem cùm aliquando plurimùm ab eis tentaretur, & corpus eius valdè torqueretur, & dolore afficeretur à vespera vsque ad manè, & nulla esset ei consolatio, nisi sola Dei recordatio, venit quidam monachus ad eum visitandum, nomine Hieracapollon. Quem cùm esset complexus, & ea dixisset, quæ pertinent ad salutem, & quòd essent multę diaboli insidiæ, cœpit ei quoque sua exponere, & narrare singulatim grauissima, quæ sibi ab eo inflicta fuerant, verbera. Cui dixit monachus: Esto fortis & strennus. Sciens enim diabolus, quòd si te propter negligentiam vicerit, fortasse nos quoque, qui tua certamina pro viribus imitamur, & ex te maximam accipimus vtilitatem, sibi habebit subditos, ea de causa te vehementer inuadit. Quocircà cùm tibi Domini non desit auxilium: sustine, ô pater, ne de nobis quoque des rationem: vt qui victus fueris à socordia, & nobis exemplum dederis negligentiæ. Cùm hæc autem audijsset Pachomius, euasit valentior aduersùs inimicum, & Deum laudans de præsentia fratris, rogauit eum, ne ipsi vnquàm inter se inuicèm separarentur. Assiduè itaque ad eum veniebat.

Cap. 19. Dæmones in mulierũ effigie ei apparent.

Matth. 28.

Quidã monachus cõfortat eum.

Aliquo autem pòst tempore, cùm, vt solebat, ad ipsum accessisset Hieracapollon, & paucos dies vnà cum eo transegisset, decedit congruenter precibus Pachomij in bona senectute, & perfecta exercitatione: sepeliturque à sanctis Patris manibus, psalmis & hymnis & canticis spiritalibus vnum Deum laudantis. Tanta autem erat eius in Deum fiducia, & tam magnus erat in fide, vt sæpè ambularet super serpentes & scorpiones, & permaneret illæsus. Crocodilis quoque sæpè vtebatur ad fluuium transmittendum, qui transuehebant eum quamcelerrimè. Agens itaq; gratias, quòd ipsum conseruâsset Dominus à contrarijs potestatibus, orabat, dicens: Benedictus es Domine, quoniam non despexisti humilitatem meam, neque permisisti, vt mea imbecillitas deciperetur ab inimico, te submittens ad meam ignorationem, & me tuam docens voluntatem. Nam ego quidem sum humilis & insipiens: ipse autem me, Domine, prudentem fecisti ad tuũ timorem. Cùm autem in se videret dæmonum insultus perpetuos, vt generosus & perfectus athleta veritatis, petiuit à Domino, vt somnus à se discederet, ad hoc, vt noctu diuque, quoad eius fieri posset, insomnis fugaret aduersarios, conuenienter ei, quòd scriptum est: Non auertar, donec deficiant: Opprimam ipsos, & non poterunt stare: cadent sub pedes meos: Et, Accinxisti me virtute ad bellum. Concessa ergo fuit ei hæc petitio. Sicque perseuerabat perpetuò veluti videre eum, qui non cadit sub adspectum: & eius meditans eloquia absque intermissione, ad certamina quidem semper surgebat fortis & strenuus. Perpetuum autem erat ei votum, vt in ipso fieret Christi voluntas, & nulla rerum humanarum eum subiret cogitatio.

Cap. 20.

Fiducia eius eximia in Deum.

Psal. 17.

Propè insomnis viuit.

Post aliquantum autem temporis ei vigilanti & eadem oranti, visus est angelus à Domino missus, ei dicens: Pachomi. Ille verò dixit: Quid est, Domine mi? Dei est (ait) voluntas, vt ipsi seruias, & hominum genus Deo reconcilies. Cùm autem hoc ter dixisset, ab eo recessit. Cùm Deo ergo gratias egisset Pachomius, & rursus factus esset certior de ea, quæ illi apparuerat, visione, cœpit eos excipere, qui ex pœnitentia per ipsum ad Deum veniebant, & cum magna probatione eis dabat monachorum habitum: eis quidem ea, quæ sunt mundanæ vitæ, prohibens, singulatim autem prouehens in exercitatione. Et primùm quidem eis suadebat, vt toti mundo renunciarent: deinde etiam proprijs: conuenienter autem Euangelio, etiam sibijpsis, vt sic possent, & suam crucem portantes, salutem consequi. Ipsi autem ex eo discentes, quoti diè fructum ferebant, conuenienter scripturis, dignæ eorum vocationis, videntes ipsum in maximè prouecta senectute, non solùm seipsum affligere laboriosa exercitatione, sed per se etiam studere omnem curam gerere monasterij. Licebat enim videre senem eis, qui certa hora conueniebant, prompto & alacri animo parantem men-

Cap. 21.

Multi sub eo fiũt monachi.

Luc. 14.

Mira eius humilitas.

ſam ad conuinandum. Similiter autem in horto quoque ſeminantem olera, & ea per ſe rigantem, & pulſanti oſtium promptè reſpondentem, & ægrotis noctu diuq; inſeruientem, eoſque reficientem, & in his omnibus cum pulcherrimum exemplum præbentem diſcipulis. Nam cùm hoc magnoperè cuperet, vt qui recenter venerant ad exercitationem, & nondùm haberent diſcernendi poteſtatē, poſſent honeſtè, &, vt Dei ſeruos conuenit, ſibi ſeruire, eos primùm remouens ab omnium huiuſmodi negociorum ſolicitudine, eis dicebat: In quo vocati eſtis primùm, fratres, decertate, pſalmos meditantes: deinde doctrinam, quæ ex alijs libris diſcitur, præcipuè autem ſanctum Euangelium. Sic enim Deo ſeruiens & vobis, congruenter diuino præcepto, & ego recreabor, & vos eritis perfecti, diuina diſcentes præcepta.

Cap. 22. Diſcipuli eius exemplis valdè confirmantur.

Erant autem nomina eorum, qui primi ad eum acceſſerunt, Spſenthaëſes, & Surus, & Opſis. Eis ergo aſſiduè loquens verbum Dei, multùm eis proderat, eos inducens ad bonorum operum æmulationem. Nam cùm illi quoque ipſi viderent ſancti ſilentium, quod erat virtutis actio & oratio, admirabantur, dicentes inter ſe inuicèm: Erramus nos, exiſtimantes omnes ſanctos immutabiles, & natos eſſe ſanctos, & non à Deo eſſe factos, libera arbitrij poteſtate præditos: & rurſus non poſſe peccatores conuerſos viuere ex virtute: quoniam ij quoque ſic ſunt ab eo creati. Videmus autem Dei bonitatem nunc maximè in hoc ſancto noſtro patre, quòd cùm ortus ſit ex parētibus gentilibus, ad tantam peruenerit pietatem & religionem, vt omnia Dei præcepta peragat. Quamobrem apertè oſtenſum eſt, quòd & nos, & quicunq; volumus, eum ſequi poſſumus, ſicut ipſe quoque ſecutus eſt ſanctos patres, qui eum præceſſerunt. Hoc eſt enim, quod ſcriptum eſt: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos: qui libera veſtri arbitrij poteſtate quæ ſunt mala reliquiſtis, vt ad bonū accurratis. Vnà ergo commoriamur, vt ſimul viuamus cum hoc homine: quoniam nos rectè ducit ad vitam. Accedentes autem ad Pachomium, ei dicebant: Cur in operibus monaſterij ſolus laboras, Pater? Ille verò dicit eis: Quis iugum ſuū coniungit ad opus, & id protinùs deponit? aut id lædit, vt cadat, cùm id reddiderit imbecillum, & non id priùs portat? Deinde ſic poſtquàm id aſſueſecerit, eo vtitur ad perfectā operationem. Eodem modo nos quoque Chriſtus fecit idoneos ad vnà decertandum vobiſcum ad veſtram cōfirmationem, ô dilecti. Deus autem miſericordiarū, qui ſemper reſpicit ad humilitatem meam, confirmabit corda veſtra, & in tolerantia vos bonum peragētes conſummabit: adeò vt alij quoque videntes veſtrum vitæ inſtitutum, quod congruenter Dei voluntati ex virtute agitur, ſint congregandi, qui me poterunt adiuuare in cura monaſterij. Deſcribit itaque eis, tanquam regulas, quaſdam formas & vtiles animæ traditiones, vile indumentum, victum moderatum, decoramque in ſomno quietem.

Matth. 11. Liberū arbitrium diuina gratia fretū, quid poſſit.

Regulę monaſticæ.

Cap. 23.

Voluntate autem Dei, qui omnes vocat ad ſalutem, & dat eis incrementum, alij quoque ad ipſum conuenerunt, vnà volentes exerceri. Inter quos fuit Pecuſus, & Cornelius, & Paulus, & Iohannes, & alij complures, qui ſanam ſcilicet & rectam eius fidem & doctrinam audiuerant. Eos itaque, qui poterant ſuſtinere, apertè præfecit curæ monaſterij, & breui tempore vſqueadeò creuit fratrum numerus, vt eſſent ſupra centum. Quando autem oportebat eos vnà cum ipſo immortalia ſumere ſacramenta, acceſſebat vnum ex ijs, qui in vicis erant propinquis, & ſic ſpiritalem diem feſtum peragebat. Neque enim inter eos ſuſtinebat eſſe aliquem, qui ordinationem fuiſſet conſecutus. Dicebat autem eſſe admodùm bonum & valdè vtile Monachis, non quærere honorē, vel principatum, vel gloriā, & maximè in cœnobio, ne fortè propter hāc occaſionem orirētur lites, æmulationes & diſſenſiones. Quomodò enim, inquit, minima ignis ſcintilla ſi in aream inciderit, niſi citò extinguatur, ſæpè perdidit fructus totius anni: ita etiā principatûs, ambitionis aut cleri cogitatio, ſi inciderit in monachos, nec citò extinguatur, facilè corrumpet vniuerſum laborem exercitationis. Oportet autem, inquit, potiùs æquo animo eccleſijs Dei cōmunicare. Etenim hoc quoque conducit monachis. Quòd ſi inuenerimus aliquem ex monachis, qui à ſanctis Epiſcopis acceperit ordinationem, oportet eum accipere miniſtrum ſacri huius miniſterij. Neque enim in veteri teſtamento erat populus vniuerſus Leuitæ. Et alioquì eum, qui foris cōſtituitur, vt hîc ſacrificet, non reijciemus, tanquam ambitioſum, aut qui vēdicārit ſibi ſacerdotium. Quomodò enim, quem nos noſtra ſponte elegimus, aut etiam acceſſiuimus? Sed potiùs eum tanquam patrem reputabimus: vt qui etiam in eo fuerit obediens, & imitator ſanctorum: maximè ſi citra repræhenſionem Deo ſacrum peregerit miniſterium.

Euchariſtia immortalia ſacramēta.

Ambitio quàm perniicioſa monachis.

nisterium. Quòd si alicuius etiam delicti, vt homo, fuerit apud nos suspectus, non est nostrum eum iudicare. Deus enim, cùm sit iustus, eorum statuit iudices, imitatores sanctorum Apostolorum, qui possunt iusto iudicio discernere spiritalia. Vult autem Dominus noster, nos esse inter nos clementes & misericordes, Deum semper orãtes, & ab ipso petentes, ne incidamus in tẽtationem. Cùm hæc ab eo sic pulchrè dicerentur,& fierent, si quando contigisset aliquem clericum ad ipsum venire,qui cum eo esse volebat, propter dignitatem quidem ex regula ecclesiastica ei subijciebatur Pachomius: Ille verò cùm rursus ex regulis exercitationis fratrũ fuisset imitator,se sua sponte supra modum studebat demittere, humilemq́ue reddere.

Erat autem hic sanctus clemens & misericors, & amans fratrum,vt si quis alius. Miserebatur enim admodùm senum,& eorum, qui erant corpore imbecillo. Ijs verò,qui adhuc teneram agebant ætatem,se accommodans, & se demittens,eorum ducebatur misericordia,inter omnia maximam curam agens eorum animarum. Fide autem proficientibus, & in maximum numerum augescentibus fratribus, extiterunt multi boni sectatores. Rursus ergo præfecit aliquos curæ suscipiendarum animarum, quæ congregabantur. Nam cùm multi, vt dictum est, ad ipsum conuenirent, & variè in spiritalibus proficere contenderent, magna erat differentia eorum vitæ & instituti. Porrò autem ipse Pater, qui in omnibus ducebatur à gratia, dabat vnicuique vitæ instituto formas, mensuras & regulas. Nam alijs quidem operatio manuum suppeditabat alimentum. Alij verò ministrabant, & inseruiebant cõmuni fraternitati: Et vnusquisq; conuenienter regulæ, quæ sibi data fuerat. Non eadem autem hora cibum sumebant, sed vnusquisque se exercebat congruenter operi & abstinentiæ. Atque præfecit quidẽ Oeconomum ijs,quæ erãt necessaria fratribus & hospitibus ad vsum corporis: & constituit etiam alium, qui secundum ab eo locum obtineret. Hortabatur verò eos, vt essent prompti ad omnem obedientiam: iubebatq́ue in nulla re habere propriam cordis voluntatem, vt sic potiùs Deo fructum ferrent, & non sibijpsis. Cùm autem esset occupatus, vel sæpè absens, qui secundum ab eo locum obtinebat, absque vlla superbia & arrogantia, ad ordinandum monasterium constituebat, & faciebat omnia ad fratrum vtilitatem & ædificationem, donec rursus pater ad ipsos accessisset. Sic autem curam gerens fraternitatis, valdè lætabatur de eorum profectu.

Cap. 24. Mira eius humanitas.

Erga monachos qua sit vsus prudẽtia & moderatione.

Cùm verò ei venisset in mentem pauperum, qui propè pascebant, & cogitâsset eos priuari & communione,& doctrina, quæ dabatur sabbato & Dominico,constituit ex sententia Aptionis, Tentyrorum ecclesiæ Episcopi, eis ecclesiam ædificare in ipso paupere & deserto eorum pago, vt in eam conuenientes,diuinam doctrinam acciperent. Cum nondum autem esset, qui eos deberet congregare tempore synaxis, vadens ipse cum alijs fratribus, diuinas eis legebat scripturas, propterea quòd nondum esset eis lector ordinatus. Porrò autem ipse quoque dabat aduenientibus hospitibus,quæ erãt necessaria, donec constituit presbyterum in eadem ecclesia. In legendo verò tantam præ se ferebat pietatem & reuerentiam, oculosq́ue & cor habebat tam compositum, vt mundani, qui videbant, putarent Dei Angelum, & non hominem versari in medio eorum. Quocircà multis aderat promptus & alacer animus, vt fierent Christiani & fideles. Tanto enim fratrum tenebatur amore, & adeò erat clemens & benignus, vt sæpè respiceret homines, qui satanam sequebantur, & eum nolebant, qui solus est verus Deus, ingemisceretq́ue & fleret propter eorum interitum, & eorum desideraret salutem.

Cap. 25.

Hoc autem tempore venit ad Alexandrinum Episcopatum sanctissimus Athanasius: qui cùm magno studio cuperet superioris Thebaidis & Syenes Dei ecclesias videre, & eas per spiritalem suam doctrinã confirmare, præternauigauit Tabenise. Cùm hoc autem cognouisset Pachomius, egressus est eum fratribus in gaudio & exsultatione animi cum psalmis & hymnis, vt susciperẽt Pontificem. Erat autem circa eum magna turba fratrum, Deum laudantium propter eius aduentum. Pachomius verò non aperiebat seipsum, sed se subtrahebat & occultabat in fratrum multitudine. Tentyrorum enim ecclesiæ Episcopus pro ipso rogabat sanctum Athanasium, dicẽs: Habeo patrem monachorum in locis mihi subiectis, virum admirabilem & magnum, & verè hominem Dei. Quamobrem rogo tuam sanctitatẽ, vt eum constituas patrem omnium monachorum, cùm susceperis munus Pontificatûs. Et ideò se subtrahebat senex, & celabat inter fratres, donec venit Athanasius. Audiens autem eius ex Deo zelum & vitam, quam agebat ex virtute, & persecutiones, quas sustinuit pro Saluatore in

Cap. 26. Athanasios Episcopus inuisit monasteriũ S. Pachomij.

fide confessionis, & eius quidem charitatem in omnes, præcipuè autem in fratres, valdè gaudebat. Et eum quidem amplectebatur, Deum laudans.

Cap. 27. Origenem autem, vt blasphemum, & qui defecerat, valdè odio habebat, & abominabatur, vt Arrium, & Meletium, qui ab Heracla Alexandriæ Archiepiscopo fuerat eiectus ex Ecclesia. Is enim, cùm in suis operibus ea, quæ videbantur probabilia, rectis diuinæ scripturæ verbis coniunxisset, tanquam quædam venena, ad interitum simpliciorum, multos libros congessit. Et quomodò medici amarissima medicamenta melle miscentes, ijs præbent, qui cibum non ità facilè capiunt: eodem modo ipse quoque suum errorem contegens, eum porrexit imbecillioribus. Fratribus itaq; vehementer præcepit, vt non solùm non legerent nugas Origenis, sed neque legentes alios auderent audire. Dicitur itaque aliquando eius librum inuenisse, & statim in aquam iniecisse, sic dicendo: Nisi scirem nomen Dei in eo scriptum, eius blasphemias & nugas combussissem. Sic erat bonorum quidem amator & laudator: auersabatur autem inimicos veritatis. Fideque & profectu Orthodoxorum semper gaudebat & lætabatur. Etenim ipsum Saluatorem in throno Ecclesiæ per ipsos videbatur videre.

Origenes taxatur.

Vitādi libri hæreticorū.

Cap. 28. Si quando autem in aliquo sermone, aut negocio de eis aliquem audijsset malè loquentem, non solùm non patiebatur, sed etiam ab eis abalienabatur, tanquam à serpentibus, assiduè eis canians, quæ dicuntur à Psalmographo, & dicens: Clàm de proximo suo detrahentem, hunc persequebar. Nullus enim, inquit, bonus profert malum ex ore suo, maximè aduersùs patres sanctos: eis semper in memoriam reuocans ex multis alijs scripturis, Dei propter hoc indignationem, maximè autem ex obtrectatione Mariæ aduersùs Moysen. Eratque rectus & vtilis omnibus, qui eum conueniebant. Cùm autem eius quoque soror secundùm carnem audiuisset de eius vita, quam gerebat ex virtute, & desideraret videre fratrem suum, venit in monasterium. Cùm verò eam adesse cognouisset, misit fratrem, cui ianuæ monasterij cura erat credita, vt ei diceret: Ecce audiuisti me viuere: Abi ergo, & ne tibi ægrè sit, quòd te non videam. Quòd si tu quoque velis hanc meā vitam imitari ad hoc, vt inueniamus à Domino misericordiam, cellam tibi dabunt fratres, vt per te possis agere quietem & silentium. Fortasse autem alias quoque tecum vocabit Dominus: & illæ per te saluæ fient. Nullam enim aliam recreationem habet homo in terra, nisi hoc, vt faciat bonum, & Deo placeat. Hoc cùm responsum accepisset, fleuit: & compuncta, in cor suum immisit, vt salua fieret. Cùm verò eius animi promptitudinē didicisset Pachomius, Deo laudato, præcepit fratribus, qui erant paulò religiosiores, vt aliquanto interuallo remotum à monasterio paruum facerent Asceterion, id est, locum, in quo se exerceret. Ea autem, vt Deus postulat, se exercente, aliæ quoque conuenerunt: & crescente earum multitudine, fuit mater ipsarum, eas docens, & eis ostendens omnes vias ad salutem. Petrum autem quendam, virum pium & ætate valdè prouectum, iussit eas visitare. Nam cum impatibilitate, erat etiam eius sermo sale conditus. Erant autē cum animo eius quoque venerandi oculi. Sæpè itaque stans cum sororibus, sermocinabatur de ijs, quæ pertinebant ad salutem ex diuinis scripturis. Porrò autem regulam quoq; scriptam ad eas misit Pachomius: vt ex ipsa instructæ & informatæ, institutum vitæ ex Deo sequerentur.

Psal. 100.

Num. 12.

Nō vult videre sororē suam.

Soror Pachomij fit monacha, & multæ se illi adiungunt.

Regula monacharum.

Cap. 29. Si quis verò ex fratribus habens in Asceterio aliquam, quæ ad eum attinebat, venisset ad eam visitandam, mittebat vnà cum eo quendam ex senibus & spiritalibus fratribus: & ita prius præfectam, deinde, ea præsente, & ijs, quæ erant præcipuæ ex fraternitate, eam, quæ sibi erat nota, conueniebat frater cum honestate magna & reuerentia, neque ad eam aliquid afferens, neque ab ea aliquid accipiens. Neque enim habebant aliquid proprium: sed vtrisque sola sufficiebat memoria & spes bonorum futurorum. Quòd si quando vel ædificandi, vel alicuius alterius gratia, opus haberent fratribus, scientem aliquem & pium inter alios ad hoc mittebat similiter. Hora autem comedendi recurrebantur ad monasterium, illic neque cibum, neque potum omninò sumentes. Quando autem consummatur soror, vsque ad hodiernum diem congregantur fratres in aliquo loco definito: & ita ijs psallentibus, cæteræ in alia parte, cùm eam pulchrè ad sepeliendum composuerint, ponunt in medio. Deinde sic eam accipientes fratres, cum graui & venerāda Psalmodia in monte sepeliunt cum magna pietate ac Dei metu, vt decet seruos Christi.

Cap. 30. Cùm hæc vitæ institutio in omnibus partibus sermone celebraretur, & nomē sancti

cti Pachomij ad omnes perueniret, multi quidem laudabãt nomen Christi: Non pauci autem rursus res mundi contempserunt, & ad vitam accesserunt monasticam. Inter quos fuit etiam quidam Theodorus, quatuordecim annos natus, Christianis parentibus & valdè illustribus. Is enim, cùm esset dies festus vndecimo mensis Tube, cõtemplatus domum suam, quæ erat admirabilis & magna, & cuius in mundo res erant prosperæ, compunctus fuit corde diuina gratia, & dicit apud seipsum: Quid mihi proderit, aut quid miser lucrifaciam, si cùm huius vitæ momentaneis frui mihi licuerit voluptatibus, excidam ab æternis? Nemo enim, qui eas fuerit consecutus, æternæ gloriæ poterit esse particeps. Cumque propter hæc ingemuisset, ingressus est in quandam occultam partem domûs: & cùm in faciem cecidisset, cum lachrymis dicebat: Domine, qui occulta cognoscis, scis me nihil eorum, quæ sunt in hoc mundo, tuo amori prætulisse. Quamobrem rogo te Domine, deduc me ad tuam voluntatem: & illumina meam animam, vt te perpetuò laudem & glorificem. Theodori nobilissimi pueri admiranda conuersio.

Cùm hæc autem dixisset, aduenit mater eius, suisque in eum defixis oculis, videt eius oculos lachrymantes, & dicit ei: Quid tibi fuit molestum, ô fili? & cur fuisti à nobis separatus? Nos autem te tristes quærebamus. Ille verò ei dixit: Abi mater, & comede: ego enim nolo nunc comedere. Neque eam sustinebat. Recedens autem, in hac mora ieiunabat vsque ad vesperam: Sæpè verò duas quoque coniungens vesperas. A sumptuosis autem cibis duos annos sua sponte abstinuit, seipsum assuefaciens ad perfectam exercitationem. Cùm autem ei venisset in mentem, vt ingrederetur monasterium, recessit omnium propriorum oblitus. Cumque inuenisset fratres, quorum erat honesta vitæ conuersatio, habitauit cum eis. Sedentibus autem monachis post preces vespertinas, & diuinas scripturas apud se meditantibus, audiuit vnum ex eis disserentem de tabernaculo, quod erat in veteri testamento, & de Sancto sanctorum, & inducentem solutionem in duobus populis, & dicentem: Exterius quidem tabernaculum, est primus populus Iudæorum: Sancta autem Sanctorum, est vocatio gentium: quæ habet magis mysticum, magis gloriosum ingressum. Nam pro sacrificio animalium, & thuribulo, & mensa, & arca, quæ habebat panes mannæ, & libros legis, & quæcunque illic erant, & pro candelabro, & propitiatorio, visus est nobis Deus Verbum, qui in carne à se suscepta nos illuminauit, effectus lumen cognitionis, & propitiatio nostrorum peccatorum. Cùm hæc autẽ soluisset frater fratribus, qui cum ipso sedebant, ipse rursus dixit: Hanc solutionem didici à sancto patre nostro Pachomio, qui congregauit in Tabenisse fratres proficientes in Domino. Credo verò fore, vt nobis à Domino peccata condonentur, quòd viri iusti hac hora memini. Cùm hæc autem audiuisset Theodorus, corde fuit inflammatus, & dixit: Domine Deus, si est hic vir sanctus super terram, dignare mihi concedere, vt eum videam, & sequar in omni præcepto: vt ego saluus fiam, & dignus euadam bonis, quæ promisisti ijs, qui te diligunt. Hæc dicens, fundebat lachrymas, vt cui diuino amore vulnerata esset anima. Cap. 31. Vide pueri abstinentiã. Tabernaculi Mosaici mystica interpretatio.

Post aliquot autem dies venit ad ipsos Pecusius quidam vir pius, & maximè Christianus, senex admodùm, ipsos visurus, & volens scire, quomodò agerent. Rogauit eum Theodorus, vt ipsum secum duceret. Is verò nihil cunctatus, ipsum accepit & duxit. Qui cùm peruenisset ad locum, adorauit Dominum, dicens: Benedictus es Deus, quoniam me peccatorem celeriter exaudijsti, & impleuisti petitionem meam, quã à te petij. Cùm autem cum Pachomio congressus esset Theodorus, cœpit vehementer flere in foribus, & vultũ irrigare lachrymis. Cùm verò Pater eum vidisset, dicit ei: Noli flere, fili. Nam ego quoque etsi sum peccator, suscepi opus Domini. Cumque hæc dixisset, introduxit eum in monasterium. Cùm autem adspexisset fratres, fuit mente illuminatus, zelumque pietatis accepit eius anima: procedensque abundabat ijs, quæ sunt ex Deo, virtutibus. Nam cùm esset prudens & intelligens, magnam & admirabilem possidebat obedientiam: munificique Dei gratia in ieiunijs & vigilijs & perpetua oratione perseuerans, non cessabat semper maiores desiderare gratias. Nam cùm multi molestia afficerentur, fuit consolator & corrector eorum, qui quomodocunq; labebantur. Videns autem insignem eius exercitationem, eum valdè amauit Pachomius, & eum in suo corde posuit. Cap. 32. Theodorus fit monachus S. Pachomij egregius.

Cùm verò audijsset eius mater eum illic agere, venit in monasterium, afferens Epistolas Episcoporum, quæ iubebant ei reddi suum filium. Ea verò hospitio accepta in mulierum asceterio, quod est prope monasterium, misit epistolas ad Pachomium, ro- Cap. 33.

gans vt ei permitteret videre suum filium. Tunc ipse, accersito Theodoro, dixit ei: Audiuimus, fili, matrem tuam huc venire, volentem te videre: & ecce ad nos attulit epistolas Episcoporum. Abi ergo, & imple eius desiderium, & maximè propter sanctos viros, qui ad nos scripserunt. Dixit ei Theodorus: Fideiubeas mihi, ô pater, quòd si eam videro post tantam cognitionem, non reddam rationem Domino in illo die, quòd ego

Deut. 33. reliquerim eam me conuenire in fratrum offensionem. Si enim ante gratiam, filij Leui suos parentes & fratres ignorauerunt, vt seruarent Dei iustificationes: multo magis ego, qui sum tanta dignatus gratia, non debeo præferre genus & parentes Dei dilecti-

Matth. 10. oni. Dicit enim Dominus: Qui diligit patrem suum aut matrem plusquàm me, non est me dignus. Dixit ei Pachomius: Si tibi videatur, ô fili, id tibi non expedire, ego non te cogo. Hoc autem est eorum, qui perfectè mundo renunciârunt, & seipsos omninò abnegauerunt. Oportet enim monachos, inutiles quidem fugere mundanas congressiones: eos autē, qui sunt membra Christi & credunt, omnes ex æquo diligere & admittere. Si quis autem, qui mundana tenetur affectione, dicit: Caro mea sunt, & ego

2 Pet. 2. eos diligo: audiat scripturam, quæ dicit: A quo quis est superatus, eius est etiam seruus. Cùm ipse ergo noluisset videri à matre, illa quoque constituit manere in asceterio apud sorores, quæ Christo seruabant virginitatem, apud se cogitans: Omninò si Deus voluerit, videbo ipsum cum sororibus, & meam animam propter ipsum lucrifaciam. Sic id, quod est ex Deo acerbum, si fiat ad Dei gloriam, potest conciliare vtilitatē ijs, qui in id incidunt, etiamsi aliquantisper molestum videatur.

Theodorus non vult videre matrē suam.

Cap. 34. Quomodò autem hunc virum bonum & industrium produximus in medium ad eos incitandos, qui volunt quæ sunt bona & honesta imitari: ita etiam par est meminisse prauorum & ignauorum: vt sint cauti, qui audiunt. Quidam enim ex fratribus, qui carnalem habebant prudentiam, & hominem veterem non exuerant, magna molestia sanctum afficiebant. Sæpè quidē eorum animæ vtilem afferens admonitionem, nihil quidem proficiebat. Animo autem anxius & valdè tristis abiens, Deū pro eis ora-

Matth. 19. bat, dicens: Deus, tu præcepisti nobis, vt proximos diligeremus vt nosipsos: Quoniam ergo nôsti promptum meū animi studium & propositum, rogo te, ne despicias salutē eorum animarum, sed eorum miserearis, & des timorem tuum in corde eorum, vt te cognoscant, & tibi seruiant in veritate & vitæ puritate: vt ipsi quoq; in te habeant spem germanam & synceram. Valdè enim tristis est anima mea, & omnes mei sensus de ipsis dolent. Hæc cùm dixisset, siluit. Paucis autem pòst diebus, cùm animaduertisset, quòd ne post preces quidem euasissent meliores, rursus stans orauit, & dedit eis quandam regulam & orationis, & reliquæ eorum vitæ institutionis: vt saltem tanquam boni serui præscriptum implentes, paulatim introducti, ea postea facerent liberè & confiden-

ter. Illi verò rursus cùm vidissent eum non permittere, vt suam sequerentur voluntatem, seducti fuerunt à spiritu timiditatis, & retrocesserunt, extrema & accurata vitæ forma obstupefacti. Cum ij autem recessissent, fuit deinceps grex purus, magisque profecerunt in sua exercitatione: vt frumentum quod in agris pulchrè germinat, radicitùs euulsis zizanijs. Hæc autem retuli, volens per vtrunque ostendere, quòd sicut mundanos nihil lædit, si aduertant, austeritas monachorum, sed potiùs eis prodest: ita monachos nihil iuuant neque preces, neque demissio Patrum, si in ipsis sint ignaui & negligentes.

Quidā dissoluti fratres abeunt ex monasterio.

Cap. 35. Quidam quoque confessor, Dionysius nomine, œconomus ecclesiæ Tentyrorum, qui erat amicus Pachomij, cùm audijsset ex aliquibus, quòd qui ex alijs monasterijs ad ipsum veniebant, non sinebat versari cum ijs, qui cum ipso erant fratribus, sed manere in alio loco in foribus monasterij: ad ipsum accessit, magna affectus molestia: & ipsum grauiùs increpando differens, dixit: Non rectè facis, ô Abba, qui non eandem in omnes fratres habeas affectionem. Is autem cum magna patientia grauem ferens reprehensionem, ei respondendo dixit: Nouit Deus meum propositum, scitque tua paterna affectio, me nunquàm tuam voluisse animam molestia afficere, aut negligere. Quomodò ergo nunc auderem hoc facere, & Dominum meum aduersùs me

Matth. 25. irritare, qui apertè clamat: Quodcunque feceritis vni horum fratrum meorum minimorum, mihi fecistis? Excipe ergo, ô Pater, me tibi satisfacientem. Non enim hoc feci, ô Pater, quòd nihili faciam eos, qui huc veniunt: sed quoniam cœnobium habet multos, qui recenter aduenerunt: quorum sunt diuersi mores, & nondum sciunt nec ipsum quidem monachi habitum: inter quos sunt etiam pueri adeò simplices, vt ne suam quidem nôrint dextram aut sinistram, existimaui magis expedire,

Etiam pueri olim fuēre monachi.

re, vt fratres seorsim agerent, & similiter vt qui accedunt, sint separati, & per se degant. Hoc autem existimo potiùs esse honori ijs, qui ad nos accedunt, patribus & fratribus, vt hora quidem orationis nobiscum congregentur, posteà autem vnusquisque suum adeat locum, & illic quietem agat & silentium, me videlicet propter Deum eis subministrante ea, quæ sunt necessaria. Hæc cùm ex ipso audiisset presbyter Dionysius, ei magis concessit, sciens eum omnia ex Deo agere, & valdè lætatus ea defensione, lubens rediit ad suos.

Quædam autem mulier ex ijs, quæ illic vitam agebant, cùm laboraret profluuio sanguinis, qui morbus eam longo tempore detinuerat: intellexisset autem de Pachomio, eum esse pium & religiosum, & vitam degere admirabilem: eiusque syncerum ac germanum esse amicum Dionysium, eum rogauit, vt eius misereretur, & tanquam necessaria aliqua de causa, accerseret sanctum in ecclesiam. Ille verò adductus precibus mulieris, eum statim accersijt. Cùm autem accessisset, & post orationem amplexus esset Dionysium in ecclesia, sedit cum ipso. Pauca verò cum sancto Pachomio differente Dionysio, confirmata & roborata mulier animi promptitudine, & credens ei, qui dixit: Confide filia, fides tua te saluam fecit: cùm sensim ei à tergo appropinquâsset, & tetigisset cucullam, quæ erat in capite eius, fuit statim curata: & cadens in faciem, flexis genibus, ipsum Deum laudabat propter beneficia, quæ per eius seruos fiunt in eos, qui credunt in ipsum. Ipse autem intellecta arte Dionysij, benedixit mulieri, & rursus rediit in suum monasterium. Cap. 36. Matth 9. Tactu cucullæ S. Pachomij sanatur morbida mulier

Cùm autem postularet vsus, vt ageretur fossa pro tutela monasterij, ipse quoque laborantibus fratribus opem ferebat lubentissimè, & cum magna gratiarum actione. Aliquot verò pòst diebus quidam exercitator, Pater multorum fratrum, qui etiam solebat frequentiùs ad ipsum accedere, venit ad ipsum cum vno fratre, propterea quòd talis exorta esset controuersia in suo monasterio. Is frater, qui vnà cum eo aderat, vrgebat & molestiam afferebat eidem Præfecto monasterij, vt assequeretur dignitatem clericatûs. Præfectus autem cùm videret eum esse indignum tali munere, variè differebat. Cùm verò nõ posset ampliùs ferre fratris molestiam, accedit ad sanctum Pechomium, & ei narrat quemadmodùm res se haberet, persuasum habens, eum solum esse soluturum fratris contentionem. Ille autem postquàm didicit causam, dicit presbytero: Non venisti, vt à me exquireres Dei voluntatem? Audi ergo me, & concede ei suam petitionem, ne desperet. Fortasse per id abstrahemus eius animam ab inimico. Contingit enim virum quoque malum, si beneficio afficiatur, venire ad sensum boni. Meliorum enim rerum desiderium, solet animabus minimè dissolutis & ignauis esse veluti certum pignus, quòd se gerent ex virtute. Nobis quoque, frater, oportet hoc facere. Quæ est enim ex Deo dilectio, in eo consistit, quòd alter alterius moueatur misericordia. Cùm hoc responsum accepisset Præfectus, fecit quod fuerat iussus. Frater autẽ id, quod petierat, assecutus, reuersus ad sanctũ cum lachrymis & multa compunctione, in faciemq; cadens, confessus est, dicens: Homo Dei, valdè fuisti in altum sublatus à Domino, vt qui vincas in bono malum. Si enim non fuisses in me leni animo, sed aduersùs me dixisses aliquid, reliquissem habitum, & à Deo fuissem alienatus. Nunc autem benedictus es tu à Domino, quoniam per te salua est anima mea. Cùm ille autem eum iussisset surgere, & hortatus esset vt ostenderet vitam dignam professione, ne deteriores pœnas lueret in futuro, eum complexus dimisit, deducens vsque ad ostium monasterij. Cap. 37. Prudentia sua seruat monachũ.

Eo verò adhuc stante, ecce vir cursim procul adueniẽs, procidit ad eius pedes, rogãs & obsecrans, vt eius filia, quæ vexabatur à dæmone, curaretur, à Christo ei data gratia. Ille autem, eo relicto stante foris, ingressus est monasteriũ, misitque ad eum per ianitorem, dicens: Non est quidem mos nobis loqui cum mulieribus: sed mitte ad me vnam ex vestibus tuæ filiæ: & cùm in nomine Domini nostri Iesu Christi ei benedixerimus, eam rursus remittemus: & spero quidem fore, vt salua fiat puella. Allatam autem tunicam toruè intuens sanctus, dixit: Non est eius tunica. Affirmante autẽ eius patre, & dicente eam esse eius, dixit ei: Eam quidem illius ego quoque esse scio: sed non conseruat suam castitatem, cùm profiteatur se esse virginem. Et ideo cùm eam adspexi, sensi illam non esse castam: & propterea dixi eam non esse ipsius. Promittat ergo tibi fore, vt deinceps se puram conseruet coram Deo: eiusque misertus clemens & misericors Dominus, eam sanabit. Cùm autem cum ira & dolore pater interrogâsset filiam, confessa est puella, & cum iureiurando dixit, se non ampliùs ea esse facturam. Deinde sic precatus sanctus, ad eam misit oleum: quo quidem cùm vsa fuisset in fide, statim fuit sanata, Cap. 38. Nouit occulta aliorũ peccata. Oleo sanat dæmoniacã

 sanata,

sanata,& Deum laudauit,quòd cum sæuo dæmone vita quoque commutata,magnam castitatis curam gesserit in posterum.

Cap.39. Cùm hæc fama in omnem partem peruasisset,alius rursus suũ filium,qui immanem habebat dæmonem,quotidiè lugens,cùm eum non posset ad sanctum deducere, venit ipse genuflectens & rogans,vt pro eo oraret. Is verò cùm esset precatus,& illi panem dedisset,præcepit,vt tempore vescendi eum comedendum præberet laboranti. Ei itaque esurienti pater panem obtulit.Dæmon autem id sentiens,non permisit ei,vt ipsum gustaret,nec vt tangeret: sed cùm multa alia accepisset,expleuit appetitum. Rursus ergo pater eius, cùm hunc panem accepisset, & minutatim fregisset cum minutissimis partibus casei, iniecit fragmenta in medium dactylorum,eaque sola ei apposuit: vt actum ignorans,acciperet benedictionem.Ipse autem rursus ea aperiens,& humi iecit fragmenta,& dactylos abhorrens reliquit,volens nihil omninò gustare. Cùm ergo pater eius eum multis diebus reliquisset ieiunum, nihil aliud præter hunc panem reliquit in eius potestate.Is verò fame oppressus,ex eo sumpsit: & cùm primùm fuisset refectus, dormijt, & recessit ab eo malus spiritus. Tunc pater accepto, qui curatus erat,filio, rursus cum ipso accessit Deum laudans,qui per suos sanctos facit magna mirabilia,gloriosaque & insignia,quorum non est numerus.

Benedicto pane pellit dæmonem ab homine.

Cap.40. Porrò autem cùm plurimas quoque alias curationes per se videret hic beatus fieri virtute sancti spiritûs,corde non efferebatur, (Habebat enim hanc quoque gratiam à Domino) sed manebat semper idem, cogitabundus & seuerus. Si quando autem precatus,petitionem non fuerat consecutus,hoc ei non videbatur nouum & alienum:sed diuinam illam & magnam,quam didicerat,doctrinam habebat semper in ore: Fiat,dicens,Pater,voluntas tua. Theodorus autem, de quo paulò antè dictum est,cùm esset iunior,confirmabatur spiritu,in omnibus imitans patrem, qui ipsum deducebat: qui quidem nulli erat culpæ affinis,aut repræhensioni: & proficiebat virtutibus,magno illi viro se submittens & cedens in omnibus,propter Deum, tanquam ipsi Domino. Quoniam verò solet vtplurimùm anima contrarijs exerceri ad patientiam, sæpenumerò eum probabat in ijs,quæ ipse præcipiebat,iubens quidem ei aliqua facere opera: deinde rursus eum iubens desistere,& vituperans ea,quæ ipse faciebat, cum magna alacritate animi transferebat ad alium, dicens non rectè priùs ab eo facta esse, & indicebat cogitationem vanæ de se persuasionis,qua sibi nimiùm placebat, cum eo bellum gerere. Ipse autem paternam increpationem prudenter accipiens,manebat minimè conturbatus,nihil audens omninò contradicere, aut se apud eum defendere. Alijs verò verbis sibi satisfaciens,dicebat: Est optimus artifex & probus Christi seruus. Multa autem,quæ apud imperitos feruntur aliter, accipiunt à scientibus aliam correctionem. Ego itaque peccator meipsum debeo lugere, donec Dominus cor meum dirigat ad bonum,& euadam dignus sanctorum patrum obedientia. Nam absque Domini auxilio,opera hominis,& quæ in se est maximè fiducia,est puluis & cinis.

Theodorũ obedientissimu variè exercet.

Cap.41. Cùm autem fratres aliquãdo profecti essent in quandam insulam,nomine Thręam, ad metendum,& eis Theodorus pararet quæ comederent, quodam die venit Pater ex opere,(erat enim cum eis)& laborabat morbo corporis.Ei verò horrori iniecit Theodorus stragulam vestem ex pilis contextam,nempe cilicium. Ille autem id valdè ægrè ferens: Tolle,inquit,hoc à me,& stoream mihi inijce,sicut mos est fratribus. Eo autem facto,rursus veluti oblitus exactæ illius & accuratæ viuendi formæ senis,accepit pugillum dactylorum,& dedit ei,hortatusque est,vt eis vesceretur. Ille autem id videns,dixit ei lachrymans: Itáne igitur,frater,quoniam in fratrum labores habemus potestatem, & ea dispensamus,quæ sunt eis necessaria,propterea debemus nos absolutè & temerè quibus liber frui indiscriminatim: aut præter id,quod vsus postulat, aut præter tempus,aut præter morem aliquid facere? Vbi est ergo timor Dei? Dic enim mihi frater: Peruasisti omnia tuguria,& tibi persuasisti,non esse in eis aliquos ægrotos? Ne fallaris, Theodore. Perinde enim est in re parua,atque in magna, se iniquè gerere. Illis enim, Deo opem ferente,lubenter sustinentibus afflictiones,quomodò nos non feremus? Ea autem,quæ sibi data fuerat,gratia morbos probabat,quinam essent. Apertè enim sciebat,dæmones quauis ratione conari impedire fideles.

Vide sancti senis religionem.

Cap.42. Eum certè aliquando inuasit vehementissima febris in monasterio,fuitque ieiunus quinque dies.Cùm autem intellexisset hanc esse artem maligni, qui semper vult sanctis afferre impedimentum,non intermisit surgere ad preces: sed Deo, quem desiderabat,vehementer supplicauit: statimque morbo leuatus, in eorum,qui sani erant fratrum

Malitia dæmonis.

fratrum mensa consedit, Deo agens gratias, qui ei concesserat, vt posset discernere, quę sunt pręstantiora. Cùm verò talis esset, nullo modo curam negligebat ęgrotorum: sed erat bonus & misericors in fratres, si vllus alius.

Iam verò cùm vidisset Dei prouidentia multiplicari fratres, & in arctum cogi monasterium, traduxit ex ijs aliquos in vicum, qui dicitur Pibi: & extructo illic monasterio, eis præfecit œconomum, vt dispensaret quæ opùs erant fratribus. Cùm autem eis scripsisset regulas, & arrham dedisset orationem, & plurimas spiritales adhortationes, eisque accuratè præcepisset, vt nullus eorum vel verbo, vel facto omninò læderet proximum, sed sequeretur vnusquisque præscriptum exercitationis, quoniam & apud Deum & apud homines ordo est in honore: curam gerebat senex visitans assiduè, noctuque diuque, hæc duo monasteria, vti seruus principis pastorum Christi Domini, & Seruatoris animarum nostrarum. Rursus autem multiplicatis in secundo monasterio fratribus, post aliquod tempus ad eum venit senex aliquis, qui se maximè exercebat, nomine Eponychus: Qui ipse quoque erat præfectus alterius monasterij antiquissimorum fratrum & perfectorum. Is magnum rogabat Pachomium, vt ipsum assumeret, & sibi coniungeret: & eius monasterium, quod dicebatur Chenoboscia, ipsius quoque fratres acciperet, & suo coniungeret monasterio. Ille verò ei acquiescens, illuc quoque fratres adduxit ex proprio monasterio. Cumque Deum pro eis orâsset, & præcepisset fratribus, qui priùs illic erant, vt hi suas omninò regulas sequerentur: & eis quoque formas pro more præbuisset, & eis constituisset, vt viuerent conuenienter regulis primi monasterij, ipse Domino agebat gratias propter salutem fratrum. Eodem modo rursus rogatus à fratribus, qui degebant in monasterio Muchonse, vt eorum curam post Deum susciperet, cessit pater: & cùm eis quoque fecisset easdem constitutiones, & eos cooptâsset inter proprios fratres, ipsos etiam commendauit Domino, qui facit mirabilia, & eos, qui volunt salui fieri, tradit & committit suis sanctis.

Cap. 43. Monasteria augentur monachis sub eo.

Eponychus Abbas.

In hoc monasterio erat quidam antiquus & valdè sanctus, diligens Dominum, nomine Ionas, exercitator perfectissimus, cuius etiam viuendi ratione ad multorum vtilitatem, Deo adiuuante, narrabo. Nam cùm magnus Pachomius studiosè ac diligenter in vnoquoq; monasterio cōstituisset fratres potentes spiritu ad reliquos gubernandos, ipseque certis interiectis interuallis visitaret monasteria, & illuc quoque venisset: dum ipse ingrederetur in monasterium, stabat ficus alta admodùm, in qua solebant quidam pueri clàm ascendentes, ex ea sumere fructus & comedere. Cùm hoc autem vidisset ille magnus, & ei appropinquâsset, videt spiritum quendam immundum, qui sedebat super ipsam. Cùm verò cognouisset hunc esse dæmonem gulæ, & exploratum habuisset hunc esse, qui maximè decipiebat iuuenes, vocat prædictum fratrem, qui erat hortulanus monasterij, & dicit ei: Excinde frater hanc ficum. Est enim indecorum eam stare in medio monasterij, propterea quòd ea afferat offensionem ijs, qui cognitione nequaquàm sunt stabiliti. Is autem cùm hoc audisset, magno dolore est affectus, & dicit illi magno: Nequaquàm, ô pater: magnum enim fructum solemus ex ea percipere. Cùm eum autem vidisset affectum molestia, sciretque eius vitam admirabilem & vtilem, noluit quidem eum ampliùs cogere, ne afficeretur maiori tristitia. Sequenti verò die visa est arbor adeò sicca, vt nec folium viride, neque fructus in ea omninò inueniretur. Cùm ergo vidisset beatus Ionas (ita enim vocabatur senex) id, quod factum fuerat, maiorem accepit dolorem ex inobedientia, quòd, cùm dixisset sanctus, non eam statim omni studio & alacritate animi excidisset.

Cap. 44. Ionas, senex & perfectissimus monachus.

Dæmon gulæ insidiatur iuuenibus.

Arbor subitò arescit.

Is eum octogintaquinque annos egisset in monasterio, & vitam exercuisset admodùm honestam & venerandam, solusque horti curam gereret, & frugiferas ipse plantâsset arbores, nullum vnquàm omninò fructum gustauit vsque ad mortem, omnibus fratribus, hospitibus, & ijs, qui circuncircà incolebant, vescentibus fructibus vsque ad satietatem. Indumentum autem eius erat huiusmodi: Cùm tres solas ouis pelles coniunxisset, ijs solis fuit contentus ad omnem amictum corporis, nihil aliud induens, nec hyeme, nec æstate. Habebat verò vnum lebitonem, quo induebatur tempore diuinorum & intemeratorum sacramentorum corporis Domini nostri Iesu Christi: & cùm primùm communicâsset, eum rursus exuebat & reponebat, mundum seruans octogintaquinque annos. Quid sit autem corporis quies, nesciebat quidem, quòd ipse lubenter semper operabatur, & cum magno studio & animi alacritate. Sed neque cocti aliquid vnquàm sumpsit: sed toto tempore vitæ suæ cruda olera comminuta comedebat cum aceto. Asserebant autem quidam ex fratribus, quòd nec poterat

Cap. 45. Miranda abstinentia.

Vestis.

Victus corporis.

terat quidem domum nôsse nosocomij. Accedit his omnibus, quòd nunquàm recubuit supra dorsum vsque ad mortem: sed interdiù quidem hortum operabatur: circa occasum autem Solis, cùm cibum sumpsisset, ingrediebatur in suam cellam, & sellæ insidens, in medio cellæ funes contexebat vsque ad conuentum nocturnum: & sic contingebat ei somnum parumper videre propter naturalem necessitatem corporis, sedenti & in manibus habenti iuncos, qui ab eo texebantur. Hoc verò faciebat non ad lucernam, aut ad ignem aliquem, sed in obscuris sedens tenebris, & scripturas memoriter recitans. Alia quoque plurima laude digna faciebat beatus senex Ionas, quæ scribere non est præsentis temporis: ne si in infinitam lõgitudinem produxeximus orationem, negligentioribus auditoribus tædium afferamus. Hunc nouo quodam modo fama est obdormijsse. Sellæ enim suæ insidens, & iuncos texens, vt solebat, sic requieuit, vt ipso mortuo, inuenirentur iunci in eius manibus. Narrant autem fratres de eius sepultura rem verè admirabilem, & dignam quæ mandetur scriptis. Nam cùm eius pedes non potuissent extendi, propterea quòd instar ligni obduruissent in ea, in qua decesserat, figura: neque eius manus possent contrahi, aut appropinquare reliquo corpori: neque rursus concederet, vt tunica exueretur pellicea, eum inuoluentes perinde, ac lignorum sarcinam, sic coacti sunt eum mandare sepulturæ. Sed reuertamur ad propositum.

(Margin: Somnus exiguus. — Mortis genus. — Sepultura.)

Cap.46. Cùm in hoc monasterio oratorium sanctus ædificâsset Pachomius, porticusque & columnas numerosè construxisset lapidibus, delectatus est opere, propterea quòd id pulchrè ædificâsset. Cùm autem apud se considerâsset, non oportere hominum opera admirari, & delectari specie pulchrorum ædificiorum, recenti adhuc opere, acceptis funibus, & columnis alligatis, iussit fratribus, vt eas traherent totis viribus, donec inclinatę, non fuerunt ampliùs decorę. Deinde verò cœpit dicere: Nec vos quoque, fratres, multùm contendatis iactare & magnificare opus manuum vestrarum: sed orate potiùs, vt gratia Christi & dono sancti spiritûs integra maneãt vestra opera, & ne mens lapsa propter laudem artis, fiat prçda diaboli: Sunt enim multę eius insidię. Ita in vnumquodq; veniens monasterium, eis proderat: & sedens, eis sanctas exponebat scripturas: & hortabatur, primùm quidem, vt nulli essent affines repræhensioni: scirent autem, & non ignorarent astutias inimicorũ: Ipsi verò in eos pugnarent virtute sancti Spiritûs, & continẽter dicerẽt: In Deo faciemus virtutẽ, & ipse ad nihilũ rediget inimicos nostros.

(Margin: Cauenda vana gloria in ijs, quæ facimus. — Psal.107.)

Cap.47. Eum verò rogauit quidam ex fratribus, cur, cùm ante aduentum quidem molestiam exhibentis dæmonis, saluum habentes sensum cogitationis, philosophemur de continentia, humilitateque & alijs virtutibus: tempore autem postulante, vt ostendamus opera, de quibus philosophamur: vt verbi causa, in tempore iræ, patientiam: in tempore odij, iniuriæ acceptę obliuionem: laude proposita, animum ab inani gloria alienum, & alia multa eiusmodi, non possumus? Cui sanctus sic respondit, dicens: Quoniam virtutem perfectè non exercemus, propterea omnem dæmonum habitum & tortuosos anfractus nescimus ad hoc, vt nos possimus eius, qui nos vexat, aduentum acriore contemplantis animæ facultate amouere, & talium cogitationum circunsistentem repellere confusionem. Quocircà necesse est vnoquoque die & hora, contemplanti animæ parti, tanquam oleum, infundere Dei metum: qui cùm sit agendi facultatis efficiens, & lucerna ad contemplanda ea, quæ subijciuntur, efficit quidem, vt mens nostra concuti & labefactari nequeat: ad iram autem, & odium, & iniuriæ acceptæ recordationem, & aliquam aliam ex ijs affectionibus, quę nos protrudunt ad vitium, nos non rapiat: contemplantemque & in sublime se extollentem ad regionem incorporeorum ei, quem tales vexant dæmones, addit animum, & eum incitat, vt contemnat, efficitque, vt (sicut scriptum est) ambulet super serpentes & scorpiones, & super omnem virtutem inimici.

(Margin: Cur à vitijs impugnati, non satis illis resistamus. — Timor Dei. — Luc.10.)

Cap.48. Hæc cùm ipse solueret fratribus, & inimici bella apertè describeret, hæretici quidam exercitatores, interna cilicio occultantes, venerunt, & fratribus, qui erant in foribus, dixerunt, à suo patre ad magnum illum missi: Ingredimini, & ei dicite: Es'ne verè homo Dei, & credis te à Deo exaudiri? Agedùm communiter nostris pedibus fluuium hunc transmittamus, vt cognoscant omnes, quis ex nobis habeat maiorem apud Deum fiduciam: nos, an tu. Cùm hæc autem Pachomio fratres renunciâssent, succensens, dixit eis: An vos, inquit, omninò hæc vestris auribus accepistis? Nescitis huiusmodi quæstiones esse planè à Deo alienas, & quæ non solùm abhorrent, non dico à nostræ vitæ instituto, sed etiam à mundanis, qui rectè sapiunt, & sunt verè Christiani? Quæ enim lex nobis permittit hæc dicere, vel proponere? Quid est autem miseri-us

(Margin: Arrogantia quorundam hæreticorũ.)

us hac cogitatione, vt ego mittens lugere mea peccata, & animo esse instar pueri, quò æternum effugiam supplicium, talibus vtar quæstionibus? Ij verò rursus dixerunt: An cùm isti sint hæretici, & à Deo alieni, te ad hoc vocare ausi sunt? Is verò respondens, dixit eis: Certè hæc est quæstio hæreticorum. Non legistis autem id, quod dicit Apostolus: Secundùm duritiam autem eorum, & cor impœnitens, tradidit eos Deus in reprobum sensum, vt sint ipsi inexcusabiles? Et nunc hi fortè Dei permissione potuissent fluuium traijcere, tanquam per aridam, opem eis ferente diabolo ad hoc, vt hæresis huius impietas confirmetur ijs, qui ei innituntur: & hoc * actu fidem faciat aliquibus ex ijs, qui iam sunt ab eo decepti. Mihi verò non est nunc hoc necessarium. Ite ergo, & dicite ijs, qui hanc vobis vocem proponunt: Hæc dicit homo Dei Pachomius: Meum certamen & totum meum studium est, non vt pedibus fluuium transmittam, aut feris imperem, quas ab initio Deus subiecit homini: sed vt Dei in me compræhendam iudicium, & Domini virtute diabolicas transiliam insidias: qui me iussit ambulare super serpentes & scorpiones, & super omnem inimici potentiam. His enim mihi datis à Domino, reliqua quoque omninò consequentur. Hæc cùm dixisset, rursus præcipit fratribus, de bonis suis operibus non sibi nimiùm placere, nec eo nomine præclarè de se sentire, neque Deum tentare per has petitiones. Inueniuntur enim multæ machinæ aduersarij, suntque ea, quæ sunt huiusmodi, & superuacanea, & periculosa, cùm inimico dixerit Verbum salutare: Non tentabis Dominum Deum tuum.

for. actu | Præclarum Pachomij responsum. | Luc. 10. | Matth. 4.

Post hos omnes sermones, orauit surgens senex, & rogauit Dominum, vt eius verbi semper meminisset ad salutem: & sic recessit vnusquisque ex fratribus ad opus sibi constitutum, meditans diuinas scripturas. Fieri enim non poterat, vt vllus eorum aliquod verbum loqueretur ociosum & mundanum: sed, prout scriptum est: Os meum meditabitur sapientiam, & meditatio cordis mei prudentiam. Vnusquisque ergo conferebat eum proximo, vel de solutione scripturæ, vel de patris bonis operibus & vitæ sanctitate. Mundi autem vanitas adeò ab eis cõculcata fuerat, vt quidam ex eis obdormierint, nec argenti, nec auri omninò scientes speciem. Cùm verò cum fratribus quibusdam nauigaret ad monasterium, peruenire autem non potuisset, quòd iam dies inclinaret ad vesperam, dixit eis: Vultis vigilemus hac nocte? Ij verò dicunt ei: Vt tibi videtur, Pater. Is rursus dicit eis: Didici duas formas orationis à sancto Patre nostro Palamone: Aut oremus vsque ad mediam noctem, & deinde quiescamus vsque ad matutinum: aut dormiamus vsque ad dimidiam noctem, & sic orabimus vsque ad matutinum. Cùm ij autem vltimum elegissent, mansit senex, horas sapienter coniectans somni & orationis. Erat enim senex peritus vigiliarum, & promptus apud socios. Ipsi verò cùm ea in re longè ab eo abessent, in conuentu officio minimè satisfecerunt. Nam vnus quidem omninò eum latuit. Erat enim defatigatus, & tota nocte dormijt. Alter autem cùm se coniecisset in ædem, mansit diù, somno remedium afferens. Quem quidem cùm manè vocâsset ad preces, fecit vt secum staret. Ipse autem cùm, vt consueuerat, tota nocte manus in formam crucis extendisset, mansit immotus, donec peregit orationem. Cùm verò rursus multa confecissent stadia, venerunt in monasterium.

Cap. 49. | Psal. 36. | Sermones monachorum eius. | Tota nocte orat extensis manibus

Cornelius autem œconomus, cùm audijsset magnum accessisse Pachomium, rogauit vnum ex ijs, qui cum eo erant fratribus, dicens: Quid agit Pater noster, aut vbi versatus est ijs diebus, qui intereesfêre? Dicit ei frater: Virum quidem nôsti, & eius studium. Hac nocte autem satis nos erudijt. Cùm verò is narrâsset omnia, dicit ei Cornelius: O imbecillitas: Et permisisti, vt te senex vinceret, qui es adolescens? Ipsis autem loquentibus, audiuit magnus Pachomius spiritu. Cùm itaque fuisset vespera, dicit Cornelio: Quoniam me heri quædam inuasit socordia, vis hodiè impleamus debitum, stantes ad orationem? Scriptum est enim: Vouete, ac reddite Domino Deo nostro. Sed vigila nobiscum. Cùm is autem dixisset, Vt vis pater: statim in cella peragit, quod desiderabat, diù quidem trahens preces: Cornelium autem ad ea, quæ dicta sunt, satis erudiens, docensque commiserari, & antiquum ducere meliorem. Post generale enim fratrum officium eius, qui simul fit, conuentûs, cùm is cessauisset à precibus, dixissetque ei frater: Quid fecisti, Pater? Ne aquam quidem gustaui, cùm cibum sumpsissem vesperi: Et permisisti, ô Corneli, vt senex imbecillus te vincat in oratione? Tunc cùm cognouisset se non latuisse, sed magnum Pachomium eius verba attendisse, quæ fratri dixerat: Peccaui, inquit, ignosce mihi. Neque enim rectè cogitaui, nec rectè sum locutus. Est enim in te sanctus spiritus inhabitans, & Dei virtus est tecum. Cùm ergo eum quoque sic pulchrè docuisset, dimisit.

Cap. 50. | Psal. 75. | Corrigitur Cornelius sancti viri prudentia.

Cap.51. Fratres autem rursus cœpit hortari, ne attendant pulchritudinem & speciem huius seculi, non pulchrum cibum, aut indumentum. Eorum enim pulchritudinem ostendebat esse in mandatis Dei, conuenienter Psalmographo, qui dicit: Domine, in voluntate tua præbuisti pulchritudini meæ virtutem. Sola ergo quærenda virtutum pulchritudo, quod etiam est vtile. Dicite enim mihi, inquit, Ioseph non erat adspectu valdè decorus? Verùm nō rex extitit ex ea, quæ videbatur, pulchritudine: sed ex eo, qui in eo habitabat splendore virtutum, euasitque ea, quæ erant grauia & aspera, turpeque ac vitandum vicit & fugit peccatum: cuius tenebras ac caliginem describere non est præsentis temporis. Sed non erant tales Amnon, aut Absalom, qui solius corporis confidentes pulchritudini, se diuersis malis omninò transfixerunt, & non diuinam latuerunt iustitiam. Verùm nos nobisipsis attendamus, ô dilecti, ab omni cupiditate carnis nosipsos remouentes, vt sic æternorum bonorum simus participes, rursus recipientes veram pulchritudinem. Eo hæc dicente, venit illuc Paphnutius, frater Theodori, qui ipse quoque petebat fieri Monachus. Cùm eo autē nollet omninò vti vt fratre, (veterem enim hominem nondum plenè exuerat) magno afficiebatur dolore Paphnutius, & perpetuò flebat. Cùm verò hoc magnus intellexisset Pachomius, dicit ei: Bonum est se demittere, & accommodare ijs, qui sunt huiusmodi in principio, ô frater. Quomodò enim recenter plantatis arboribus conuenit magnum adhibere studium & solicitudinem, ita etiam ei, qui incipit se exercere, donec ipse Dei gratia actis radicibus, fide fuerit confirmatus. Cùm hæc audiuisset Theodorus, cessit Patri, vt ei fuerat constitutum, fratrem in omnibus confirmans. Intelligebat enim ea, quæ dicebantur.

Psal. 29.

Virtutum pulchritudo.

2. Reg. 13. & 18.

Cap. 52. Aegrè ferente autem fratre aliquo, quòd frequentiùs à Patre reprehenderetur, dum eum, quod bonum est, doceret, & paratus esset ad fugam, simulans Theodorus, dicit ei: Nôsti frater, senis orationem esse supra modum asperam: Nescio, an hic possim ampliùs sustinere. Ille verò, veluti proprium onus deponens, & rectè ad alium respiciens, ei dicit: Et tu hoc pateris? Dicit autem ei Theodorus: Et valdè quidem ægrè patior. Sed si vclis, simus vnà ad nosipsos consolandos, donec adhuc semel experiamur. Si in nos quidem euadat benignus, hîc maneamus: sin minùs, abeamus, & simus separati. Hæc cùm audijsset frater, fuit confirmatus ex imbecillitate suarum cogitationum. Theodorus autem veniens ad Pachomium, rem ei narrauit, vt potuit. Ille verò dixit ei: Rectè fecisti, fili. Sed adduc eum tecum, & eius rursum consilium veluti repræhende. Quam dat ille admonitionem, pleniùs accipit frater. Cumque ij simul venissent, & Theodorus conuenienter doctrinæ Patris eum reprehenderet, se inclinans Pater: Ignoscite mihi, inquit, fratres, nam ego peccaui. Debetis ipsi quoque tanquam germani filij ferre Patrem vestrum. Et sic callido inuento eis profuit.

Theodorus miraarte fratrem de fuga cogitantem.

Vide modestia n.

Cap. 53. Huius Theodori prudentiam cùm vidisset Pachomius, & quòd posset confirmare & corroborare imbecilliores, eo valdè lætabatur. Mos autem erat omnibus, vt singulis vesperis in vnum monasterij locum conuenientes, audirent magni Pachomij doctrinam. Simul verò congregatis omnibus, iubet Theodoro, qui erat viginti annos natus, loqui fratribus verbum Dei. Is verò protinùs citra vllam contradictionem aut inobedientiam os aperiens, locutus est eis multa, quæ pertinebant ad eorum vtilitatem. Nonnulli autem ex senibus antiquioribus, cùm vidissent quod factum fuerat, noluerunt eum audire, dicentes inter se inuicèm: Quoniam hic rudis & ignarus nos docet, eum non audiemus. Et relicta congregatione, recesserunt vnusquisque in cellam suam. Cùm docendo autem finem imposuisset, misit magnus Pachomius ad eos accersendos. Cùm ipsi autem ad eum venissent, eos interrogauit, dicens: Quanam de causa relicta auditione recessistis in cellas vestras? Illi verò dicunt: Tantillum puerum, senum & qui sunt in monasterio prouecti, doctorem constituisti? Hæc cùm audijsset, valdè ingemuit: tristitiaque affectus, dicit eis: Scitis, vnde principium malorum in mundum introijt? Cùm ij autem dixissent, Vnde? Respondens, dicit eis: Ex superbia, propter quam Lucifer quoque, qui manè oriebatur, cecidit è cælo, & fuit contritus super terram: propterquam cum feris quoque habitauit Nabuchodonosor Rex Babylonis. An non audijstis id, quod scriptum est, Abominatio est Domino vir omnis alto corde? & quòd omnis, qui seipsum exaltat, humiliabitur? Qui autem seipsum humiliat, exaltabitur? Vos ergo inscientes spoliauit diabolus, vt qui omnem vestram virtutem perdideritis. Mater enim & principium omnium malorum, est superbia. Non enim Theodoro relicto recessistis, sed cùm verbum Dei effugeritis, separati estis à sancto Spiritu. Verè digni estis omni cōmiseratione. Quomodò non intellexistis fuisse satanam, qui

Theodori obedientia.

Senū quorundam superbia.

Esa. 14.

Dan. 4.

Matth. 23.

Superbiæ pernicies.

qui vos impulit,vt eò recederetis? O magnum miraculum. Deus ſeipſum humiliauit, factus obediens propter nos vſque ad ad mortem: & nos,qui ſumus ſecundùm naturam humiles, efferimur? Qui eſt natura excelſus, & omnem ſuperat magnitudinem, mundum acquiſiuit per humilitatem,cùm poſſet vel ſolo adſpectu omnia comburere: Nos autem,qui ſumus reuerà terra & cinis, & ſi quid eſt his vilius, intumeſcimus, neſcientes quòd nos ex eo demittimus ad infimas terræ partes? Non vidiſtis me vel attentiſſimè audientem? Dico autem vobis,me in eo audiendo magnam accepiſſe vtilitatem. Non enim, vt qui vos probarem, permiſi ei loqui vobiſcum, ſed vt qui ipſe quoque expectarem commodum. Quanto ergo magis oportuit vos eum cum magna audire humilitate? Verè dico,quòd ego,qui ſum veſter Pater in Domino,ita audiui,vt qui neſcirem dexteram,vel ſiniſtram. Vobis ergo dico coram Deo, quòd niſi pro hoc magnam oſtenderitis pœnitentiam,vt vobis condonetur delictum,id vobis afferet interitum: & cùm hoc in vobis peſſimum fuerit initium,non ceſſabitis, donec perueneritis ad vltimam ſententiam condemnationis. Cumque his verbis ſuperbiæ vulnus ſatis adſtrinxiſſet,ſedauit morbum, eos moderatè corrigens. Erat enim & ſeuerus, quando oportebat: & rurſus benignus,quando tempus poſtulabat. Reprehendebatque peccantes,ad id,quod bonum eſt,incitans.

Philip. 2.
Deus humilis, homines ſuperbos pu defacit.

Fratrem certè quendam non rectè ambulantem, ſed propriam ſequentem voluntatem,cùm ſeorſum accepiſſet,eum admonebat, dicens: Frater, Dominus dicit: De cælo deſcendi,vt faciam voluntatem eius,qui me miſit. Ipſe quoque debes nos audire. Video enim te eſſe inuiſum inimico,eumque tuos labores per multa populari. Ingredere ergo ſequens regulam,& quando te vocat ad cibum ſumendum, ne permaneas ieiunus: ſed conueniens cum fratribus,pane veſcere modicè,& ſume obſonium, quod tibi apponitur. At neque valdè ſatieris,ſi ſis admodùm robuſtus corpore: Neque rurſus,ſi ſis imbecillus,corpus valdè conſumas: ſed te rege pro viribus corporis, donec viceris dæmonem gloriationis. Is enim tibi valdè imminet. Qui cùm hæc audiiſſet,in præſentia quidem paruit conſilio,errorem autem rurſus eſt ſecutus,dicens: Quid hoc? Vbi ſcriptum eſt: Noli ieiunare,noli te exercere? Cùm ergo ſic ſequeretur ſuam animi impulſionem,dominatum in eum obtinuit inimicus. Et cùm Theodorum vocaſſet ille magnus,dicit ei: Scis hunc fratrem mihi magnam afferre moleſtiam? Vade ergo,viſita illum,& fac vt ſcias,quid agat. Cùm veniſſet autem, inuenit illum tanquam orantem, ſed verba emittentem immutata, & quæ nihil omninò ſignificarent. Reuerſus verò, narrauit eius nugas magno Pachomio. Conſiderans autem Theodorus diaboli operationem,eiuſque varium & multiplex in nos bellum, admiratus eſt & valdè timuit, cogitans cum quanta ſobrietate oporteat Monachum decertare aduersùs infeſtos impetus aduerſarij. Cùm autem veniſſet ſanctus,& pro eo feciſſet orationem,qui eſt omni ex parte miſericors, Dominus noſter Ieſus Chriſtus eum curauit. Ipſeque caſtigatus, deinceps ſe cuſtodijt,ad ea,quæ ſunt antè,ſe extendens.

Cap. 54.
Iohan. 6.
S. Pachomius corrigit fratrem propriæ voluntati obſequentem.
Nota pœnā immorigeri monachi.

Dicebat verò ijs,qui conuenerant,fratribus Pachomius: Magna vigilantia & attentione opus eſt,ô fratres,ad hoc vt ſalui ſimus. Etenim ſæpè malos audio iactantes dæmones,quòd decipiant eos,qui ſe exercent, & alioqui vlulantes: Talis eſt aſſiduus in orationibus,& cùm ardorem ferre non poſſemus,receſſimus. Vos ergo ſemper cuſtodite,& munite nomine Chriſti. Vobis enim eius voluntatem ſequentibus,aduersùs vos nihil poterunt inimici. Sunt enim cinis & fumus, & non eſt in eis ſtatus à facie timentium Dominum. Hæc cùm dixiſſet,fuit veluti à Deo afflatus,ſtetitque ſatis magno tempore. Deinde vocat œconomum monaſterij,& dicit ei ſenſim: Vade in hanc cellam, & cognoſce,quiſnam ſit,qui illic ſuam negligit animam: & ſis teſtis damni illius, apertè ſciens id,quod ex eo euenerit. * Iſte enim non acceſſit ad audiendum verbum Dei,vt vires ſumeret aduersùs eum,qui ipſum affligit,& trahit in mundum: cur non illic precatur,ſed dormit? Neſcio,an is ſit Monachus. Is autem paulò pòſt ſeparatus à fratribus, reuerſus eſt in mundum,vt qui non poſſet ferre leue iugum Domini.

Cap. 55.
Dæmonum imbecillitas.
Monachus negligens, redit ad mundum.

Adijciens quoque pater, hoc rurſus dicit: Dicite mihi, fratres: ſi ſit domus habens centum manſiones,pertinens ad patremfamiliâs, emat autem alius ab eo interiorem manſionem, nónne prohibetur à ſuo habitaculo? Ita etiam fidelis, ſi habeat omnes fructus ſpiritûs, ſua autem negligentia & inſidijs diaboli ab vno eorum abalienetur, virtute vendita per dolum, non erit imbecillus in ea parte, cui ſua ſponte ceſſit? Niſi enim ſurrexerit, vigilantemque & attentam habuerit animam, & ſe munierit ac diligenter cuſtodierit, per paruum illum inimici ingreſſum, perdit omnem

Cap. 56.

suam virtutem. Vt qui in bello stant in præsidio aduersùs aduersarios, per minimam partem, quam neglexint, sæpè certum vulnus accipiunt, & in magnum vitæ veniunt periculum. Oportet ergo vnumquenque nostrûm se munire, & omnibus ornare virtutibus. Non est enim paruum damnum ei, qui paruam despexit virtutem.

Cap. 57. Aliquando autem contigit, vt cùm ipse ageret cum fratribus, frondes ficuum secantibus, & ex eis iam semel, quantum portare possent, tulissent in nauigium, ille factus esset repentè in ecstasi, & omnes videret suos fratres, aliquos quidem igne ardente contineri, & non posse effugere: alios autem stare nudis pedibus supra spinas, & implicari palis, nec posse illinc omninò euadere: alios stare supra partem altissimi præcipitij, sub quo erat circuncircà fluuius latissimus, refertus crocodilis: vt nec possent recedere à præcipitio, nec seipsos iacere in fluuium propter belluarum multitudinem. Eo autem adhuc sic stante, fratres, qui onera deposuerant, ei assistebant in oratione. Cumque ipse dixisset, Amen, è via recesserunt. Cùm ergo aduentâsset vespera, & ipse visionem narraret, vt poterat, omnes lachrymabantur. Rogatus autem à fratribus, quid esset hoc, dicit eis: Nôui post meum decessum hoc futurum in fratribus, adeò vt non possint inuenire, qui eos confirmet & corroboret, sicut eos oportet consolari in multis afflictionibus, & deducere ad id, quod est melius ex veris præceptis. Tunc Theodorum, qui satis habebat spiritûs, & poterat multis prodesse, constituit œconomum monasterij, quod est in Tabenise. Ipse autem habitauit in alio monasterio, vbi erat etiam œconomia aliorum monasteriorum. Theodorus verò nulla in re propriam sequebatur voluntatem, quandoquidem eum inflammauerat verbum Dei & confirmauerat, vt ea, quæ suprà sunt, animo agitaret, & proficiens fratribus proderat, vt solebat.

Ecstasis & visio S. Pachomij.

Theodorū constituit œconomū

Cap. 58. Accidit autem quodam die post officium matutinum, vt descendens Pachomius vocaret fratrem, qui erat in foribus, & ei diceret: Súntne aliqui, qui velint mundo renunciare? Dicit ei: Sunt. Vnus senex, & ex histrionibus alius, nomine Syluanus. Dicit autem magnus Pachomius: Voca eos huc. Introductus verò senex, procidit ad pedes eius, & magna voce confessus est, dicens: Rogo vos: Vespere cùm vnus ex fratribus descendisset in puteum, videns valdè sum miratus, & malè de te cogitaui, dicens apud me: Hic homo est homicida, qui fratres inducit hac hora, vt descendant in puteum, (iusserat enim, vt se mundaret vespere) Vidi verò in somnis, me quidem in medio fratrum: virum autem quendam in veste splendida eis dicentem: Accipite vos spiritum obdientiæ. Mihi autem dicit: Accipe spiritum incredulitatis. Rogo ergo vos, vt oretis pro me. Cùm itaque orâsset, & eum instituisset, ipsum quoque in conuentum spiritalem cooptauit. Et cùm Syluanum vocâsset, dicit ei: Vide frater: Labor est, & opùs est sobria & attenta anima, & modesta cogitatione ad hoc, vt possis post Dei gratiam ei, qui affligit, resistere, maximè cùm pristina consuetudo te vocet ad id, quod est deterius. Cumque is promisisset se omnia facturum esse ex doctrina magni Pachomij, eum Pater admisit.

Syluan° histrio fit monachus.

Cap. 59 Is cùm longo tempore decertâsset, suam cœpit salutem negligere, & trahi ad delicias, & scurrilibus facetijs delectari. Quinetiam inhonesta scenæ verba securè inter fratres, tanquam tragœdiam agens, proferebat. Eum cùm vocâsset sanctus pater, post vicesimum annum suæ exercitationis, iussit præsentibus fratribus veste exui monastica, & acceptis vestibus mundanis, expelli monasterio. Is autem procidens ad pedes sancti senis, eum rogabat, dicens: Hoc adhuc mihi condona pater: Credo in eum, qui imbecillos saluos facit, Dominum Christum, fore vt me habeas agentem pœnitentiam, propterea quòd vitam egerim in negligentia: adeò vt tu mea gaudens pœnitentia, sis Deo acturus gratias. Ei autem dicit magnus respondens Pachomius: Scis, quandiù te tulerim, adeò vt sæpè mihi necesse fuerit te afficere verberibus, cùm in nullum alium hoc fecerim, & nec in aliquem manum extendere voluerim. Quòd itaque in te solum cogerer hoc facere, animo magis dolebam, quàm tu, qui verberabaris, id dictante lege misericordiæ. Nam propter nullam aliam causam hoc videbar facere, nisi propter tuam salutem, vt sic possem tua delicta corrigere. Si ergo tot acceptis admonitionibus, noluisti venire ad id, quod est melius, neque plagis affectus eligere id, quod est vtile: quemadmodùm possum diutiùs permittere, vt membrum morbosum congregetur cum grege Christi? Ne fortè vnius omnibus affricata scabies, non paruam eius partem inficiat & perdat. Cùm is sic resisteret, & ille magis rogare pergeret, & affirmaret fore, vt se deinceps corrigeret, petijt ab eo Pachomius fideiussores, qui spóderent fore, vt non ampliùs in eodem persisteret. Cùm itaque Petronius, vir sanctus & admirandus, eum

Seueritas eius in monachum dissolutum.

ea,

ea, quæ ſpondebat, facturum eſſe recepiſſet, conceſſit ei beatus Pachomius: & facta oratione, eum tradidit Petronio.

Cap. 60. Syluanus mire ſe corrigit, cùm eum vellet Pachomius expellere. Pſal. 101.

Is autem hanc veniam aſſecutus, ita ſeipſum deiecit, & tam humilem prębuit, vt ipſe multis fuerit exemplar in omni quidem virtute diuinæ pietatis, præcipuè autem in ijs, quæ ex Deo emittuntur, lachrymis roti fraternitati: adeò vt vel eo comedente, ſæpè non poſſet reprimere impetum lachrymarum, quæ fluebant inſtar fluuij, ſed eas etiam commiſceret alimento neceſſario, & impleretur in eo illud Dauidicum: Cinerem tanquam panem manducabam, & potum meum cum fletu miſcebam. Cùm autem ei dicerent fratres, ne præſentibus hoſpitibus, aut aliquibus alijs, hoc faceret, affirmabat ſæpè ſe voluiſſe hac de cauſa continere, ſed minimè potuiſſe. Cùm ij verò rurſus dicerent, eum id poſſe per ſe facere in compunctione & in oratione, in menſa autem, dum comedit, abſtinere: Poteſt enim, aiebant, anima vel abſque externis lachrymis ſemper eſſe in compunctione, & cogerent eum dicere, quanam de cauſa irrigaretur lachrymis, vel potiùs prohiberent: Dicebant enim ſe erubeſcere, quòd multi ex nobis te adſpicientes non comedant, dicit eis: Non vultis, ô fratres, me flere, cùm videam ſanctos mihi miniſtrantes, quorum vel pedum puluis à me magni fit, nec ego dignus ſim, qui cum eis vllo modo conferar? Non debeo ergo (dicite mihi) lugere, quòd mihi ſcenico artifici tales viri miniſtrant? Lugeo ergo, fratres, timens quotidiè, ne deuorer, quomodò profani Dathan & Abiron, qui mala mente & non mundis manibus aggreſſi ſunt ſancta ſuffumigare, quòd cùm talem acceperim cognitionem, animæ ſalutem negligam. Propterea eius me non pudet. Nôui enim multa mea peccata. Quamobrem etiamſi ipſam traderem animam, nihil noui alienive facerem.

Num. 16.

Cap. 61. S. Pachomij illuſtre de eo teſtimonium.

Cùm is diù ita decertaret, rurſus de eo teſtimonum ferebat magnus omnibus præſentibus: Ecce fratres, teſtor coram Deo, quòd ex quo factum eſt hoc cœnobium, nullum ex omnibus fratribus, qui mecum ſunt verſati, nôui meam imitatum eſſe humilitatem, niſi vnum ſolum. Cùm hæc autem audiiſſent fratres, alij quidem exiſtimabant vnum ex ijs eſſe Theodorum, alij verò Petronium, alij autem Orſiſium. Cùm rogâſſet autem Theodorus, de quonam diceret, nolebat magnus dicere Pachomius. Ipſo verò rurſus vrgente vehementiùs, & alijs magnis fratribus rogantibus, quiſnam eſſet, reſpondit magnus ille: Si ſcirem eſſe inanem concepturum gloriam eum, de quo ſum dicturus, ipſum non commendâſſem. Sed quia ſcio Dei gratia eum, dum laudatur, euadere humiliorem, propterea vt vos eius mores imitemini, ſecurè vobis omnibus præſentibus illum eſſe beatum pronunciabo. Nam tu quidem, ô Theodore, & quicunque ſicut tu, decertant in monaſterio, vinctum diabolum, tanquam paſſerem ſubieciſtis veſtris pedibus, & quotidiè per Chriſti gratiam, tanquam aggerem conculcatis: Sed ſi fueritis negligentes, ſurgens, qui iacet ſub veſtris pedibus, diabolus fugiet, & acriùs aduersùs vos bellum geret. Iunior autem Syluanus, qui non multo adhuc tempore erat monaſterio à nobis eijciendus propter negligentiam, nunc omninò ſuperauit diabolum, & de medio ita ſuſtulit, vt propter inſignem ſuam humilitatem non poſſit non videri eum perfectè viciſſe. Et vos quidem, vt qui habeatis opera iuſtitiæ, confiditis ijs, quæ iam feciſtis: Is autem quo magis decertat, eo magis omnibus ſe oſtendit reprobum, toto ſuo animo & cogitatione ſe vilem eſſe reputans & inutilem. Propterea enim in promptu quoqne habet lachrymas, quoniam ſe vilipendit, & nihilificat quicquam ex ijs, quæ ab ipſo rectè fiunt. Nihil enim æquè eneruat diabolum, vt, quæ cum agendi virtute eſt, ex toto animo humilitas.

Humilitatis vis.

Cap. 62.

Sic ergo decertans Syluanus, in alijs octo annis poſt viginti curſum petegit: de cuius quidem deceſſu Dei ſeruus tulit teſtimonium, quòd cùm multitudo Angelorum eius animam cum magno gaudio accepiſſet, tanquam hoſtiam electam eam Chriſto obtulerunt. Sed cùm hanc pulchram in Chriſto viuendi rationem intellexiſſet etiam * ciuitatis epiſcopus, nomine Panuarius, in omnibus alioquì vir bonus, & rectæ fidei amator vehemens, miſſis literis, eum ad ſe accerſijt, pluribus verbis rogans, & diuina adhortans perſuaſione, vt in illa ciuitate extrueret monaſteria. Cùm ipſe ergo eſſet ab eo multis de cauſis perſuaſus, & illuc eſſet venturus, æquum putauit primùm viſitare ea, quorum curam gerebat, monaſteria. Cùm eſſet autem prope vnum ex ijs, occurrit funeri cuiuſdam fratris mortui, qui efferebatur, (vixerat verò in ocio & laſciuia) & fratribus illius monaſterij, qui funus proſequebantur cura multa & numeroſa pſalmodia, cùm illic eſſent etiam parentes & cognati omnes, & amici defuncti. Qui cùm vidiſſent ſanctum, depoſuerunt lectum, vt pro ipſis & fratre mortuo faceret orationem. Cùm ergo obtu-

* Panos ciuitatis epiſcopus, nomine Varus

Vide sancti viri erga defunctum negligentem monachum facinus mirabile.

lisset plus, quàm rogatus fuerat, eam, quæ Deo debetur, supplicationẽ & adorationem, conuersus ad eos, iussit quidem eos cessare psallere. Cùm autem iussisset afferri vestimenta mortui, iussit ea comburi coram omnibus. Deinde sic rursus iussit tolli, & absq; ea, quæ de more fit, psalmodia sepeliri reliquias. Fratribus autẽ & parentibus, & omnibus cognatis eius qui decesserat, hoc nouo spectaculo obstupefactis, & rogantibus, vt ei consueta fieret Psalmodia, ipse non sustinuit. Ipsis verò rursus eiulantibus & dicentibus: Quodnam est hoc nouum spectaculum, ó Pater? Quis non iacentis mortui fuerit misertus, etsi sit inimicus, cùm sufficiat calamitas ad hoc inducere vel eum, qui sit bestia? Neque hoc tuam decet sanctitatem, & nobis hoc maximum affert dedecus, & multa alia. Et rursus: Vtinam non progenuissemus: Vtinam non factus esset hic monachus. Non enim nobis reliquisset æternum hunc dolorem. Rogamus ergo, vt mortui sancto funeri reddatur Psalmodia.

Cap. 63. Ille verò respondens, dixit eis: Re vera, fratres, iacentis plùs, quàm vestri, misereor: quandoquidem vos quidem id curatis, quod videtur, tabernaculum: à me autem ratio habetur animæ, cuius causa, vt Pater, hoc præcepi. Et vos quidem maiorem illi pararis dolorem per eum, qui existimatur, honorẽ: ego autem ei singularem defensionẽ & relaxationem comparo per ignominiam. ea de causa non curam gero mortui corporis, sed animæ immortalis, quę etiam id rursus recipiet incorruptum in resurrectione in extremo die. Alioqui autem si hoc fieri permisero, iudicabor, tanquam qui studeam placere hominibus, & qui pro eo, qui fit ad tempus, apparatu, contempserim vtilitatem animæ, quæ est examinanda in iudicio. Deus enim, qui est fons bonitatis, quærit occasiones, per quas possit efficere, vt abundè in nos suam deriuet benignitatem, & remittat peccata: vt non solùm in hoc seculo, sed etiam in futuro veniam consequamur. Qui etiam nobis dedit tacitè cogitandum, quòd si vlla deberet esse venia, post vitam præsentem eam daret. Si autem nos, qui digni sumus habiti diuinæ eius medicę scientiæ accipere experientiam, non vnicuique id, quod conuenit, auxilium adhibeamus, meritò tanquam contemptores audiemus id, quod scriptum est: Venite contemptores, & admiremini admirabilia, & delebuntur. Propterea rogo vos, quô is, qui decessit, liberetur à malis imminentibus, & requiem consequatur, eum sepelite sine psalmis. Potest enim Deus, cùm sit bonus & multæ misericordiæ, etiam præter nostram rogationem, eum, qui ad ipsum recessit, suscipere. Cumque is hæc dixisset, abductus est in montem, sicut iussit sanctus, & fuit sepultus.

Habac. 1.

Vult eũ sepeliri sine psalmodia, vt ea ignominia eius animæ consulatur, non quòd Ecclesiæ morem negligendũ putet.

Cap. 64. Cùm autem illic moratus esset duos dies, & doceret vnumquenque ex fratribus de timore Dei: & quemadmodùm oporteat decertare aduersùs diabolum, eiusque insidias & dolos: & quemadmodùm oporteat Christi virtute infirmare, quas in nos magno studio parat, machinationes, fuit ei renunciatum, quòd quidam frater in monasterio, quod vocatur Chenobosciorum, qui in morbum inciderat, & eo tenebatur, desiderabat frui ab eo data benedictione. Hæc cùm vir Dei audiisset, surgens est eos secutus. Cùm autem abesset sanctus ad duo aut tria milliaria à loco, ad quem tendebat, audiuit sacram vocem in aëre. Cumque fixis suspexisset oculis, vidit animam fratris, quæ læto cursu à psallentibus Angelis deducebatur in beatam Dei vitam. Cùm verò fratres, qui eum sequebantur, neque vocem sensissent, neque alium vidissent, ipse autem sæpè fixis adspiceret ad Orientem oculis, dicunt ei: Stas Pater? curramus, vt comprehendamus. Is autem dixisset eis: Illuc curramus. Eum enim ab eo tempore adspicio, qui abducitur ad vitam beatam. Cumque rogarent, vt diceret eis, quemadmodùm viderat animam, eis omnia narrauit, vt potuit. Atque nonnulli quidem ex eis, qui ad ipsum accesserant, profecti ad eorũ monasterium, cùm diligenter quęsiissent horam, in qua frater dormierat, cognouerunt esse vera, quę à sancto eis dicta fuerant. Ego autem hæc narraui, duo simul volens ostendere, & quòd erat vir vi perspiciendi præditus: & habebat donum prophetię, & quęcunque procùl fiebant, pręuidebat purissimo mentis oculo: & quòd oportet nos semper imitari ea, quę sunt bona & honesta, & procùl abesse à noxijs. Et hæc quidem hactenùs.

Visio eius.

Cap. 65. Magnus autem ille cùm viam confecisset, & ad antedictum venisset Episcopum cum ijs, qui erant cũ ipso, fratribus, iussit Episcopus diem festum agi propter aduẽtum ipsius. Qui cùm eum esset complexus, & ei dedisset dexteram, dedit ei locum ad ædificandum maximè expetendum monasterium, quod volebat. Cùm aũt sanctus prompto & alacri animo hoc excitaret, valloque & fossa id tutò muniret extrinsecùs, ne volentibus facilè id videre liceret: quidam instinctu diabolico, cùm noctu coactione facta eò venissent, deiecerunt

deiecerũt ædificium. Sed non ita multò pòst audacis sui cœpti dignas pœnas dederũt. Nam cùm ipse fratres quotidiè hortatus esset ad patientiam,& quodam die illi aduenientes,sceleri,vt solebant, instarẽt, statim aduenıens Angelus Domini,eos omnes combussit,arcens eos decætero ab illo audaci facinore.Sicut enim cera à facie ignis,sic sunt soluti.Constituit ergo illic quoque vir sanctus viros pios,& valdè admirabiles:duce eorum constituto quodam Samuele,Hilaro & quodam Encrate: quoniam monasterium erat prope oppidum. Puniuntur diuinitùs monasterij euersores.

Eo ergo apud illos tandiù manente,donec cõfirmati essent gratia Domini,quidam Philosophus eius ciuitatis,cùm de eis audijsset, accessit illuc eos tẽtans, quinam essent. Cumque vnum ex fratribus conuenisset,dicit ei: Vocate mihi Patrem vestrũ, de rebus necessarijs mecum disputaturum. Cùm autem intellexisset sanctus eum esse Philosophum, mittit ad ipsum Cornelium & Theodorum, promittens eos esse responsuros ad ea,quæ ab ipso dicerentur. Eis verò egressis, dicit Philosophus:Magna fama est vos esse sapientes, quietemque & silentium agentes conuenienter vestræ relgioni: & præterea vos sapienter respondere ijs,qui vobiscum congrediuntur.Vos ergo examinabo ex ijs,quas habetis,scripturis syllogismos faciens.Cui dicit Theodorus: Dic id,quod vis dicere. Respondit Philosophus: Si es nobiscum verba facturus, solue quod quæritur. Dic,ait ei Theodorus.Philosophus verò dixit ei: Quis est, qui non natus, est mortuus: aut quis natus,non est mortuus? Quis autem mortuus, minimè fœtuit? Dixit autem ei Theodorus: Non est magna tua interrogatio,ô sapiens: dicã tamen. Qui non fuit quidem natus,sed est mortuus,vt dixisti,is est Adã. Qui autem natus est, & non mortuus,is est Enoch.Qui verò mortuus est,& non fœtuit,est vxor Loti: quæ quidem mutata fuit in columnam salis,quæ ad ostendendũ infidelibus stat vsq; in hodiernum diem. Consulo aũt tibi, ô Philosophe, vt relictis his propositionibus & importunis syllogismis,accedas ad Christũ,cui seruimus,& accipias peccatorũ tuorum remissionem. Ad hæc cùm mutus mãsisset Philosophus,recessit,admirans acutã eius responsionẽ,& obstupescens. Cap. 66. Ad Philosophi quæstiones Theodorus scitè respõdet. Gen. 19.

Cùm autem multis pòst diebus reuersus esset Pater ex monasterio,quod ædificauerat,venissetque in vnum ex suis,& fratres ei processissent obuiàm, & eum salutâssent: egressus puer ex eodem grege,cœpit ad ipsum clamare: Reuerà,Pater,ex quo hinc abijsti vsque in hodiernum diem, neque olus, neque pultis nobis est cocta. Ad quod lepidè respondens,dicit sanctus: Ne egrè feras,ô fili: ego efficiam, vt coquatur: & cùm venisset ın monasterium,ingreditur etiam in culinam. Cumque inuenisset illic fratrem, quem ei rei pręfecerat,facientem stoream,dicit ei: Dic mihi, frater: Quandiù ab hinc fratribus non coxisti olera? Is autem dixit: Sunt iam duo menses. Pater verò dixit ei: Quanam de causa contempsisti mandatum? Ille verò respondens, dixit ei: Volebam, Pater,quotidiè hoc facere: Cùm autem scirem id, quod coquitur, non consumi, propterea quòd omnes ferè fratres abstineant,(soli enim pueri comedunt)ne sumptus,qui fiebat cum tanto labore,foras eijceretur, cùm nullus esset eius particeps: arbitratus id esse ineptum & intempestiuum,propterea non coxi: & ne ocij damner, facio stoream cum fratribus,sciens vnum ex ijs,qui mecum sunt deputati, posse ad talem vsum sufficere,& ad parandos paucos cibos, qui sunt oleæ & cõminuta olera. Cùm hæc autem sanctus audijsset, dicit ei: Et quot sunt storeæ, quas fecistis? Is verò dixit: Quingentæ. Dicit verò ei sanctus: Afferte eas huc. Eis autem allatis, iussit ipsas statim in ignem conijci,& dicit eis:Sicut vos vobis datam contempsistis regulam de fratrum dispensatione, ita ego non peperci vestrum opus comburere:vt sciatis non esse honestum contemnere leges Patrum,datas ad salutem animarum.An nescitis,quòd cuius rei data est fruendæ potestas,si ab ea abstinet quis,maiorem à Deo mercedẽ percipit? Quod autẽ in suo non habet dominatu,coactus verò ab eo abstinet,propterea quòd non habet,pro eo frustrà mercedem postulat.Quando enim à pluribus & diuersis ad vescendum appositis ipsi propter Deum abstinent, tunc magnam habent mercedem. Cuius autem frui voluptate ne fuit quidem in potestate, quomodò censebitur esse eius abstinentiam? Propter exiguum ergo olei sumptum,abstulistis à fratribus tantam vtilitatem? Cap. 67. Ecce vt punit vir sanctus monachi inobedientiam.

Cùm hæc eis referret,& ad eorũ correctionem satis esset incitatus, qui foribus præerat frater,ingressus dixit ei:Maximi quidã huc venerũt Anachoretę,quęrẽtes vos conuenire. Is aũt iussit eos quamprimùm ingredi:qui cùm accessissent,eos salutauit: & post preces eos assumens,deduxit ad eos omnes, qui illic erant, fratres, & posteà ad loca,in quibus circunscriptum erat monasterium. Ij verò magnũ rogârunt Pachomiũ,vt seorsum cũ eis de ijs, quę volebant,dissereret. Cumq; eos accepisset in cella apta & quieta, Cap. 68.

sedit vnà cum eis. Cùm ij autem cœpissent verbum proferre propheticum,& habitum exercitatum in scripturis, dubitabat apud se cogitans, vndenàm oriretur quidā fœtor intolerabilis. Postquàm autē & ipsi cum sancto plurima,& sanctus ex sanctis scripturis cum eis disseruisset,& hora nona preterijsset, ipsi quoq; surrexerūt, vt viā suam inirent. Inuitati verò à magno Pachomio ad conuiuium, non assensi sunt, dicentes se festināre, vt ante solis occasum venirent in locum suum. Et cùm vale dixissent,ab eo recesserunt.

Cum hæreticis dissentiens terrū senrrodo rem. Magnus autē Pachomius cùm vellet scire causam terri illius odoris, Deum rogauit: & statim cognouit,quòd erant dogmata impietatis, quæ ex eorum anima emissa,tantam afferebant molestiam: & non cunctatus, viros est persecutus. Quos cùm esset assecutus,dixit eis: Volo vnum verbū ex vobis sciscitari. Illi verò dixerunt: Dic. Origenis,qui dicitur,vos opera legitis? Ij verò,cùm hoc audijssent,negârunt,dicentes: Nequaquàm.

Eius de Origene sententia. Sanctus aūt dixit. Ecce testor vobis corā Deo,quòd omnis homo,qui legit Origenē,& suscipit eius dogmata,descendet in profundū inferorū:& eius hęreditas erunt tenebrę exteriores. Ego aūt vobis sum protestatus id,quod est à Domino mihi significatum,& sum de ea re innocens:Vos videbiris. Ecce audiuistis veritatem. Si autē mihi credideritis,volentes verò Deum esse vobis propitium,accipite omnes libros Origenis,& proijcite in fluuium. Et cùm hęc dixisset, ipsos reliquit: & reuersus in gymnasium veritatis, inuenit quidē fratres congregatos ad preces, & stans cum ipsis,impleuit hymnodiam.

Cap.69. Cùm illi autem conuenissent ad comedendum,mansit ipse in quodam loco,in quo consueuerat offerre precēs Domino:& cùm clausisset ostium,recordans visionis, quæ aliquando illi facta fuerat,Deum rogauit, vt ei rursus significaretur de statu fratrum, qui erat posteà futurus: & quænam essent post eius decessum euentura fratribus, qui erant posteà futuri. Produxit autem preces ab hora nona,donec frater vocaturus fecit

Visio eius de futuro statu monachorum. fratres surgere ad hymnos nocturnos. Is verò vehementer orans, repentè circa mediam noctem videt visionem, quæ ei significabat, iuxta eius petitionem, de statu fratrum,qui erat posteà futurus,& quòd aliqui quidem ex ijs se piè & religiosè exercebunt, maiusque & amplius euadet monasterium: claudicabunt autem non pauci,& suæ salutis curam abijcient. Vidit verò (vt ipse dicebat) multitudinem fratrum in valle profundissima & sicca: & multos quidem ex ijs volentes ex ipsa ascendere, & non posse,cùm sibi inuicèm aduersi occurrerent, neque profundissimas tenebras euadere: Alios autem lapsos præ imbecillitate, versari apud inferos: Alios clamantes voce miserabili: Paucos verò ex ipsis vix cum magno labore potuisse ascendere: quibus postquàm ascendissent, lux occurrit. Cumque ad se redijsset, Domino egit gratias. Tunc cognouit beatus ea,quæ verè erant euentura fratribus in vltimis diebus, & quæ in ipsis futura erat,negligentiam & magnam eorum cæcitatem & errorem, & bonorum defectum,& quòd vincent, qui sunt negligentiores, propter inopiam eius,quæ

Improbi dominabūtur bonis, eosque persequentur. illis minimè placeat,multitudinis: solusque erit locus in ijs posteà: adeò vt improbi imperent fratribus, & qui nesciunt cognitionem, in monasterijs dominatum obtineant,& de principatu decertent: & mali persequantur eos, qui sunt meliores, & boni non habeant dicendi libertatem: & (vt dicitur) diuina in humana conuertantur. Et exclamans,dixit Domino cum fletu: Domine omnipotens, si ita futurum est, quanam de causa permisisti, vt omnia fierent cœnobia? Si ij,qui in posterum sunt præfuturi fratribus,erunt mali,qualesnam futuri sunt,qui ab eis pascentur?Nam si cęcus cęcum

Matth.15. ducit, ambo in foueam cadent. Temerè & frustrà laboraui. Memēto,Domine, præclarorum,quos ipse peregisti,laborum & seruorum tuorum,qui nunc toto animo vitæ rectè agendæ dant operam. Memento testamenti,quod te tuis seruis seruaturum es pollicitus vsque ad consummationem. Tu scis, Domine, quemadmodùm ex quo ego accepi habitum monasticum, me coram te semper demiserim, humilemque reddiderim,& nec pane,aut aqua,aut vlla re terrestri fuerim exatiatus. Nota hoc.

Cap.70. Hæc eo dicente,vox ad eum facta est,dicens: Noli gloriari,ô Pachomi, cùm sis homo,sed tibi pete veniam. Constant enim vniuersa mea misericordia. Ille verò se statim humi deiecit,& misericordiam à Deo petiuit,dicens:Domine omnipotens,demitte in me tuas miserationes,& ne vnquàm à me tuam auferas misericordiam. Nam ego quoque scio,ô Domine, quòd absque tua defensione sint omnia claudicatura. Cumque hæc dixisset, ei lucidi adstiterunt Angeli,& in medio eorum iuuenis, qui, quæ dici non potest,resplendebat pulchritudine,& instar solis fulgorem emittebat. Erat autem eius capiti imposita corona ex spinis. Quem cùm è terra fecissent surgere,dixerūt:Quoniam petijsti, vt ad te à Domino mitteretur misericordia, ecce ipse est misericordia,

Deus

Deus gloriæ Iesus Christus vnigenitus Patris, quem misit in mundum, & cruci fuit propter vos affixus, gestans coronam ex spinis in capite. Dixit autem Pachomius: Rogo intemeratam tuam naturam Domine: Non ego te cruci affixi. Ipse verò læto vultu dixit: Scio, quòd tu me non crucifixeris, sed patres vestri me crucifixerunt. Esto ergo bono animo, & confirmeris: Semen enim tuum non deficiet in seculum, & conseruabitur vsque ad consummationem seculi. Quinetiam ipsi, qui post te salui fient ex profundissima caligine, videbuntur eos superare, quorum summum nunc est vitæ institutum. Nam nunc quidem resplendent illuminati exemplo tuarum virtutū: qui autem post te sunt futuri, in loco arido & inculto, in bona sententia & voluntario vitæ instituto, nullo eos deducente ex consanguineis, ex tenebris resilientes ad veritatem, exercebunt iustitiam: amen dico tibi, inuenientur cum ijs, qui nunc præclarè & citra vllam repræhensionem vitam agunt, & eandem consequentur salutem. Hæc cùm dixisset, rursus ascendit in cælum, aëre ita illuminato, vt gloria illius lucis non possit vllis verbis humanis explicari. Christus ei apparet spinis coronatus, eumque confirmat.

Cùm ea autem, quæ visa fuerant, magnus ille esset admiratus, vocat quidem fratres ad nocturnam congregationem is, cui id munus fuerat demandatū. Impleto autem officio, constiterunt, vt solebant, discipuli ad audiendum sermonem. Is verò os aperiens, dixit eis: Filij, pro totis vestris viribus decertate pro vestra salute, antequàm veniat tempus, in quo si fuerimus negligentes, futurum est vt nostram defleamus miseriam. Virtutem prompto & alacri animo operemini. Dico enim vobis, si videretis bona, quæ sunt in cælis, & promissionem, quæ est sanctis reposita: & quemadmodùm puniuntur, qui à Deo exciderunt: & tormenta, quæ sunt parata ijs, qui negligunt, & maximè ijs, qui veritatem agnouêre, & non, vt par erat, vitam instituêre, vt essent hæredes, quæ sanctis parata est, beatitudinis, sed aufugerunt: nullius alterius vos teneret desiderium, iam in sublime euectos, & de præteritorum malorum ignoratione assiduè lugentes, donec Dei gratia obumbrans vnumquenque cum gratia ad sponsum deduxisset in die decessûs, quando hic manente puluere, anima id, quod est cognatū, conseruans, ad immortalem luminum recurrit spiritum. Cur inanem sectatur homo gloriam, cùm sit puluis? Quid autem superbit terra & cinis? Lugeamus nosipsos, dum tempus habemus, ne cùm venerit nobis præfinitus terminus, inueniamur tunc à Domino petere tempus ad pœnitentiam, cuius tempus apertè trāsierit. In inferno enim, inquit, quis confitebitur tibi? A Dauide didicimus. Verè misera est anima, & digna omni commiseratione, quæ mundi negauit seruitutem, & eidem rursus quærit seruire. Ne cōcedamus, ô fratres, huic seculo, quod est breuissimū & vile, vt à nobis rapiat illā beatam & immortalē vitam. Extimesco enim, & horreo, ne fortè patres nostri secundùm carnē, qui in hoc mundo versantur, & in huius mūdi negocijs implicātur, & nos hinc existimant beata iam vita frui, inueniantur nos condemnare: Quomodò, dicentes, afflixistis vos in vestris semitis? Magna est vestra afflictio. Ignis accēsus est super vos. Inutiles facti sunt rami vestri. Et rursus ex Propheta: Propterea in prædam fuistis dilecti, vt abominandi, & corona capitis vestri à vobis est ablata. Ciuitates, quę estis ad Austrū, quomodò fuistis cōclusæ? Nō est, qui vos aperiat. Tollatur enim, inquit, impius, ne videat gloriā Domini. Propterea ex toto animo decertemus, animā semper ante oculos habentes, & omni hora terribile supplicium visione appræhendentes: per quæ mens deduci solet ad sensum: & fert quidē opem lachrymans anima prono corpori: id autem rursus calefactū, eam reddit vi contemplandi præditā, eamq; in sublime extollens ex rebus terrenis, efficit, vt Deū semper visione appræhēdat. Et sic humilitas, & inanis gloriæ vacuitas, & ab omni prudentia humana alienatio, hinc erit ei infracta & valida. Cap. 71. Eius ad fratres adhortatio. Præmia bonorū, & supplicia malorum. Eccli. 10. Psal. 6. Ierem. 13. Esa. 26.

Philosophetur ergo quotidiè, fratres, anima aduersùs crassissimum corpus quouis studio & admonitione: & vespere, cùm ad dormiendum concesserimus, dicat quilibet vnicuique membro corporis: Quandiù sum in medio vestrûm, prompto & alacri animo venite ad Dominum vestrum, manibus quidem dicens: Erit tempus, quando cessabunt vestræ exultationes: Non ampliùs pugni vobis ad iram deseruient, Non vos extendetis paratæ ad rapinam. Pedibus autem: Erit tempus, quando non curretis ad ea, quæ sunt iniusta. Cuncta quoque membra sua similiter alloquatur, & dicat eis: Priusquàm nos mors occupet, & disiungat, quæ ex peccato facta est, dissolutio, decertemus, stemus strenuè, & impigrè Dominum adoremus, donec ipse rursus adueniens, & suscepto sudore, qui oritur ex labore, qui est ad tempus, transmittat ad vitam immortalem. Fundite lachrymas oculi. Declara caro Domino tuam ingenuam serui- Cap. 72. Anima erga suū corpus vt se debeat gerere.

seruitutem, collabora mecum in precibus, quibus Deo confiteor: ne, cùm requiescere vis atque dormire, me indueas in æternum supplicium. Erit enim tempus, si sis sobria & vigilans, quãdo veniet tibi copiosa bonorum remuneratio: & rursus iudicium, si fuerimus pigri ac negligentes. Tuncque licebit audire animam sic dicentem corpori: Hei mihi, quòd tecum fui colligata, & tua causa condemnor. Si sic quotidiè nosipsos intendamus, verè templum Dei erimus: & in nobis inhabitabit spiritus Sanctus: & in nobis figet Christus tabernaculum, neque vllæ insidiæ satanicæ nos poterunt decipere. Dei enim timor, & hæc consilia, quæ sunt à nobis proposita, instar innumerabilium pædagogorũ & doctorũ, nos magis docebũt & erudient: & quæcunque mens humana nõ potest cõpræhendere, ea ostendit sanctissimus diuinus spiritus intemeratæ naturæ. Quid enim, vt oportet oremus, ex Apostoli sententia, nescimus: sed ipse spiritus interpellat pro nobis gemitibus inenarrabilibus: Et quæ deinceps consequuntur. (Rom. 8.)

(Cap. 73. Magna fames in Aegypto.) Cùm autem fuisset aliquando fames, & fratres non haberent frumentum, vel potiùs frumentum non inueniretur in tota ferè Aegypto, misit sanctus senex quendam ex fratribus ad obeundas ciuitates & vicos, quærentem emere frumentũ, cùm ei dedisset ad emendum frumentum centum nummos. Is autem, cui mandatum fuerat hoc negocium, cùm multa loca obiisset, accessit in quandam ciuitatem, quæ vocabatur Hermothen, & Dei prouidentia inuenit illic degentem quendam valdè pium hominem, & Deum timentem, qui audierat de vita sancti Pachomij & eius fratrum. Huic autem, qui sic vitam agebat, frumentum publicum fuerat commissum. Ad eum itaq; accedens frater, rogabat, vt ei venderet frumentum centum nummorum. Ille verò dixit ei: Reuerà frater, si haberem meum frumentum, acciperem id ex meis filijs, & darem vobis. Audio enim de diuina vestra vita, & quæ à vobis ex virtute agitur. Audi autem, quod sum tibi dicturus. Habeo frumentum publicum repositum, & huensque non petitur à præside. Si vis ergo id accipere vsque ad tempus trituræ, possum differre publica. Si ergo scis te posse reddere frumentum illo tempore, accipe quantum velis. Cùm dixisset autem frater, Nolo te sic mihi facere: Non possumus enim restituere quantitatem, quam sum accepturus. Sed si velis dare mihi centum nummorũ frumentum, aut cuiusuis alterius precij, si potes differre publica vsque ad tempus trituræ, rectè facis. Ille verò dixit ei: Certè possum differre non solùm precium centũ nummorum, sed si velis etiam accipere frumentum aliorum centum nummorum, gratum mihi facies, si solùm pro me oraueris. Cùm autem dixisset frater, Hoc aurum tantùm habemus: Ille hoc audito, Ne sit, inquit, tibi curæ: cape frumentum: & quando habueritis precium, afferte ad me.

(Cap. 74. Tres artabæ efficiunt decem modios.) Cùm hac ergo conditione implêsset nauem frumento tredecim Artabarum, cùm nusquàm in tota Aegypto inueniretur frumentũ precij quinque Artabarum, nauigauit frater in monasterium cum magna lætitia. Cùm autem audijsset magnus Pachomius venisse nauem frumento onustam, & quemadmodùm emptum fuisset frumentum, statim mittit ad nauem, dicens: Vnum huius frumenti granum ne importaueritis in monasterium, neque, qui emit frumentum, veniat in conspectum meum, donec in suum locum frumentum restituerit. Valdè enim peccabit, qui hoc fecerit. Nec hoc solùm, sed etiam aliorũ centũ nummorum frumentum acceperit: quod quidem non iussi eum facere, sed suæ seruiens prudentiæ, plura habendi amore laborauit, & inflammatus lucri cupiditate, nos redegit in seruitutem, debitores constituens, & insatiabiliter quidem abutens eius, qui dedit, benignitate: auari autem instar se gerens, & plusquàm nobis opùs esset frumentũ afferens, propriaque authoritate ab eo commodatò accipiens, quod non habemus, ex quo reddamus. Iam verò si contigisset, vt inter veniendum ei humani aliquid accidisset, & nauem fregisset, quid potuissemus facere? Non eramus omnes futuri serui? Quamobrem quantũ attulit frumenti, vendatur mundanis, qui sunt in his partibus, vt accepit ab eo, qui ei credidit, precio tredecim Artabarum: & postquàm id vendiderit, accipiat aurum, & referat ad eum, qui ei credidit. Centum autem nostris nummis, vt vbique venditur, sic ipse quoque emẽs, afferat. Sic autem fecit, vt dixerat illi magnus, & attulit frumentum, quod emit precio quinque Artabarum & dimidij. Ab illo autem tempore non siuit ampliùs eum egredi ex monasterio, vt seruiret fratribus: sed sinens eum intus sedere, constituit alium, qui præesset administrationi eorum, quæ ad fratres pertinebant. (Vide sancti viri zelũ & religionem.)

(Cap. 75.) Hic frater cùm aliquando accepisset à Scytensi multa sandalia, & quasdam alias species ad vendendum, attulit maius precium, quàm Scytensis ei dixerat. Accepta autem

autem pecunia, Scytensis dimensus est precium pellis: & cùm laboris manuum eius precium constituisset quinquaginta minuta pro illo die, quo eas laborauit species, triplam autem inuenisset pecuniam, statim veniens ad magnum Pachomiū, dixit ei: Reuerà, ô Pater, malè fecisti, qui hunc fratrem præfeceris talibus negocijs monasterij. Habet adhuc in se mundanā prudentiam. Cùm autem magnus dixisset Pachomius: Quidnam malè facit? Respondit Scytensis, & dixit: Dedi ei sandalia, & quasdam alias species ad vendendum, dicens ei quantitatem precij. Is verò pluris ea vendidit: & triplum mihi attulit precium eius, quod illi dixeram. Cùm hæc autem magnus audijsset Pachomius, vocauit fratrem, & dicit ei: Cur sic fecisti? Is verò dixit illi: Precium, ô Pater, quod frater dixit, vt acciperem, dixi hominibus, qui emebant. Illi verò dicebant mihi: Si non sunt furtiua, ea sunt maioris precij. Ego verò conuersus, dixi eis: Non sunt quidem furtiua, sed iussus sum ea tanti vendere: Vos autem date, quantum vultis dare. Illi verò tantum dederunt, quantum eis placuit, me minimè dimetiente eam, quæ dabatur, pecuniam. Magnus autem ille cùm audijsset, dixit ei: Valdè peccâsti, quem pluris habendi amor ceperit: sed curre citò, & redde id, quod superat, precium ijs, qui dederunt: & veniens, age pœnitentiam pro hoc tuo delicto: & sede in monasterio propriū tuum opus operans. Non enim tibi expedit hoc opus ampliùs facere. Sic autem fecit frater, sicut magnus ille dixerat. Præfecit verò deinceps senex ministerio omnium negociorum monasterij sanctum Tachæum, virum bonum, & omnē hominum laudem vincentem in bonis faciendis operibus. Cupiditatē fratris castigat, neceū finit fungi œconomi officio.

Cap. 76. Quidam frater valdè insignis se per se exercuerat. Is cùm audijsset vitam sancti patris nostri Pachomij, rogauit eum, vt ipsum acciperet in cœnobium. Cùm eum autem magnus accepisset Pachomius, paruum tempus cum fratribus versatns, desiderauit esse martyr, cùm mūdus in pace ageret, & Ecclesia proficeret, & gratia Dei esset in pace, beato Constantino & Christi amantissimo tunc imperante. Is ergo beatum Pachomium continenter orabat, dicens: Roga pro me Abba, vt fiam martyr. Magnus autem ille eum admonebat, ne fineret hanc cogitationem in eius subire animum. Dicebat verò ei: Frater, Monachi certamen strenuè & fortiter sustine, & cùm vitam tuam nulli repræhensioni affinem ita gesseris, vt Christo placeas, habebis in cælis communionem martyrij. Cùm illius autem indies augeretur desiderium, & sancto exhiberet molestiam, rogando, vt pro eo precaretur: volens ille magnus hanc eius importunam excutere vexationem: Esto, inquit, ego orabo: sed si velis, hoc tibi eueniet. Sed caue, ne quando venerit hora, pro eo, quòd te oporteret ferre testimonium, inueniaris negare Christum. Tu enim reuerà falleris, qui vis tua sponte fugere ad tentationē, cùm Dominus noster & Saluator Iesus Christus iubeat nos orare, ne incidamus in tētationem. Cumque hæc dixisset, iussit eum cauere, & non ampliùs hoc cogitare. Accidit autem post duos annos, vt mitterentur quidam ex fratribus à magno Pachomio in vicum superiorem, ad scirpos colligendos pro conficiendis monasterij storeis. Hic autem vicus est situs prope Barbaros, qui dicuntur Blemmyæ. Cumque illic essent fratres in quadam insula, in qua erant multi scirpi, misit ad eos beatus fratrem, qui cupiebat esse martyr, vt paucos sumptus afferret fratribus, iubens vt sibi caueret, & se muniret, & dicens per ænigma id, quod scriptum est: Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis: nullam in aliquo demus offensionem, vt non vituperetur ministerium nostrum. Is autem cùm accepisset asinum onustum ijs, quæ erant ad sumptus necessaria, proficiscebatur ad fratres. Cùm esset autem in solitudine, Barbari, qui de monte aquatum descenderant, ei occurrerunt. Quem cùm ab asino demisissent, vinctum manibus, accepto asino cum vasis, abduxerunt in montem ad alios Barbaros. Boni monachi sunt martyres. Matth. 26. 2. Cor. 6.

Cap. 77. Cùm verò eum vidissent Barbari venientem cum asino, cœperunt eum irridere, dicentes: Veni monache, & adora deos nostros. Cùm iſ autem mactâssent animalia, fecerunt libamina suis simulacris, & adductum monachū cogebāt libare vnà cum eis. Cùm ipse autē hoc nollet facere, irati ad eum accesserunt, nudos enses tenētes, ac minantes se eum esse interfecturos, nisi vellet eorū dijs sacrificare, & eis libare libamina. Is autem cùm vidisset nudos enses, & feros eorum mores, statim vino accepto, libauit eorum simnlacris, & cum eis comedit de carnibus, quæ fuerant immolatæ idolis: & cùm timuisset mori morte corporis, interemit animam, negans Deum Dominum. Cùm hoc autem fecisset, eum demiserunt Blemmyæ. Ille verò postquàm descendit de monte, & ad se redijt, cognouit suam iniquitatem, vel impietatem potiùs, quam Monachus temerè ad martyrium adspirans, oblata occasione, Deum negat.

fe-

fecerat: scissisque suis vestibus, postquàm suam multùm verberâsset faciem, venit in monasterinm. Cùm autem cognouisset beatus id, quod ei euenerat, egressus est ei obuiàm, magna affectus tristitia. Ille verò cùm eum vidisset venientem, se humi proiecit in faciem, clamans eum lachrymis: Peccaui Deo & tibi, ô Pater, quòd tuum non audiens consilium & admonitionem, hîc non restiterim.

Cap. 78. Magnus autem Pachomius cùm hoc audijsset, dixit ei: Surge miser: teipsum, ô in-

Eũ S. Pachomius acriter obiurgat. felix, exclusisti à tantis bonis. Fuit reuerà tibi corona imposita, & eam à te abiecisti. Paratus fuisti cooptari in numerum sanctorum martyrum, & reipsum seiunxisti à beata eorum communione. Aderat Dominus Christus cum sanctis suis angelis, volens tuo capiti imponere diadema, & tu eum negâsti propter horæ momentum: & mortem timens, quam vel nolens es subiturus, à Deo excidisti, amittens vitam æternam. Vbi sunt verba, quæ tu antè dicebas? Vbi est tuum desiderium? Cùm ille autem dixisset: Pater, peccaui in omnibus, nec possum faciem meam ampliùs ad te attollere: Perij pater. Non est mihi ampliùs relictus locus agendi pœnitentiam. Quid faciam, Pater? Non expectaui fore, vt hæc ita fierent. Hæc eo dicente & lachrymante, dixit ei Magnus: Tu quidem, ô miser, te omninò alienum à Deo constituisti. Est autem bonus Dominus, & nunquàm iram suam continuit in testimonium, quòd velit miseri-

Psal. 110. cordiam, & peccata nostra possit obruere mari profundissimo. Quoniam quantùm

Ezech. 18. distat cælum à terra, tam procùl à nobis nostra amandabit peccata. Non enim vult peccatoris mortem, sed pœnitentiam, & eum qui cecidit, non manere in delicto, sed resurgere: & eum, qui est auersus, non diù perseuerare, sed ad eum quamprimùm conuerti. Propterea ne de te spem abijcias. est enim spes salutis. Si abscissa enim, inquit,

Iob 14. fuerit arbor, rursus florebit. Si velis ergo me audire in omnibus, quæ tibi dixero, habebis à Deo veniam. Ille verò flens, dicebat: Te decæterò, Pater, audiam in omnibus.

Vide quam satisfactionem ei indicat S. Pachomius. Iubet autem magnus Pachomius, vt in quietam cellam secedens, se includat, & neminem conueniat vsque ad mortem suam, & vt, cùm vno die abstinuerit, vescatur solo pane & sale, & aquam solummodò bibat toto vitæ suæ tempore. Duas verò paruas storeas faciat quotidiè, & vigilet quãtùm potest: oret autem pro viribus, à lachrymis verò non cesset penitùs. Ille verò secedens, vt ei beatus iusserat Pachomius, conduplicauit omnia, quæ ei dixerat vt faceret. Nullum autem omninò conueniebat, nisi solum magnum Theodorum, & paucos ex magnis senibus. Cùm sic autem decertâsset decem annos, dormijt, de eius requie bonum Dei gratia ferente testimonium magno Pachomio.

Cap. 79. Veniens autem sanctus Pachomius in monasterium, quod dicitur Tabennise, cum Theodoro & Cornelio, & compluribus alijs fratribus, paululùm stetit in via. Qui cùm ab aliquo quandam audijsset accusationem, & cognouisset à fratre fuisse neglectum, quod ei datum fuerat mandatum, (mandârat enim, vt qui in panis officina operabantur oblationem, nunquàm loquerentur superflua: sed quod decebat mandatum, per se meditarentur) vocat Theodorum, (ipse enim curam gerebat illius monasterij) & dicit ei: Vade, & paulatim diligenter intellige, an aliqui in panis officina noctu sint sermocinati. Et cùm certa sciueris, fac mihi renuncies. Ille autem sciscitatus, ita quidem

Nota quàm periculosũ sit maiorum iussa negligere. esse inuenit, & præfecto significauit. Dicit autem Pachomius: Existimant fratres humanas esse traditiones, ignorantes quòd vel pro minimis non paruum imminet periculum negligentibus. Cùm septem dierum silentium Israël lubenter in Hiericho suscepisset, deinde tempore terminato exclamâsset. & vrbem expugnauit, & Dei mandatum, quod ab homine datum fuerat, non est transgressus. Et nunc decæterò seruent ipsi hoc nostrum mandatum, & peccatum eis condonabitur. Etenim nos quoq; doctrinam, quæ est vtilis, tradidimus. Ipse autem ingressus, assidebat operi storearum, quæ texebantur. Veniens autem puer, qui erat deputatus ministerio hebdomadæ, videt Magnum operantem, & ei dicit: Noli sic vertere texta, vt rectè opereris. Abbas

Mira sancti viri humilitas. Theodorus texit alio modo. Is verò surgens, dicit ei: Doce me, quomodò, ô fili. & cùm didicisset, sedit rursus cum magna animi alacritate, in hoc reprimens spiritũ arrogantiæ. Nam si carnis habuisset prudentiam, non ei paruisset, sed etiam reprænhendisset puerum: vt qui in loquendo eum eo, pueri modum exuperâsset.

Cap. 80. Cùm ei autem exhiberetur molestia ab hospitibus & fratribus, accedit dæmon, & stans ex aduerso: Gaudeas, inquit, Pachomi. ego enim sum Christus, & veni ad te meũ

Discretio spirituum. amicum. Ipse verò sancti Spiritûs discretione, maligni declinãs visiones, apud se disceptabat dicens: Christi sanctitatis aduentus est plenus gaudio, & est liber ab omni metu,

tu, humanis omnibus cogitationibus statim euanescentibus ad eius, qui appatet, contemplationem. Ego autem nūc sum plenus perturbatione, & sum dubius animi. Cùm ergo surrexisset protinùs, pet per fidem in Christum accepta audacia, statuit eum vincere. Et à spiritu inspiratus, dixit ei: Recede à me, diabole: es execratus, & tua visio, & ars tuorum consiliorum. Cùm autem factus esset, tanquam puluis, impleuit domum tetro odore, & ipsum aërem conturbauit, magna voce ei dicens: Meos offendisti pedes: sed magna est Christi virtus, & à vobis illudor quotidiè. Sed non cessabo bellum gerere. Oportet enim me meum munus implere. Pachomius autem confirmatus spiritu, Domino contrà confitebatur, gratias agens propter immensa eius in ipsum beneficia.

Portò autem cùm vna nocte ambularet hic Magnus in hoc monasterio, repentè procùl videt quandam visionem magnam, & plenam multa deceptione. Erat enim species mulieris summa pulchritudine, adeò vt narrare non posset neque speciem, neque posituram, nec spectaculum eius, quæ ei aderat, visionis. Cùm hanc autem vidisset Theodorus, fuit valdè conturbatus, & vultu est mutatus. Quem cùm beatus vidisset sic extimescentem: Confide, dixit ei, in Domino Theodore, & ne angatis animo. Cumque hæc dixisset, stetit in oratione ad hoc, vt stupenda illa expelleretur visio. Illis verò supplicantibus, ea magis magisque aduersùs eos procedebat, se impudenter gerens. Ea autem appropinquante cum multitudine dæmonum præcurrentium, cùm adhuc preces funderet Pachomius, ad eos veniēs, dicit eis: Cur frustrà laboratis? Contra me nihil potestis facere. Accepi enim à Deo omnipotente tentādi, quos volo, potestatem: & hanc petitionem iamdiù abhinc sum à Deo consecuta. Eam autem interrogauit sanctus Pachomius, dicens: Dic mihi, Tu quis es? Et vnde venisti, & quem quæris tentare? Illa verò dixit: Ego sum virtus diaboli: mihi seruit tota phalāx dæmonū. Ego sum, quæ Iudam abripui à cœtu Apostolico. Accepi ergo, ô Pachomi, vt aduersùs te bellum gererem. Non potui enim ferre probrum dæmonum. Nullus enim me vnquàm ita eneruauit, vt tu. Pueris enim, senibus & adolescentibus per tuam me doctrinam subijcis, & efficis, vt ab eis conculcer: & tanta contra me congregata multitudine, infracto eos muro circundedisti, nempe timore Domini, adeò vt decæterò non possint nostri ministri ad aliquem vestrûm libere accedere. Hæc autem omnia vobis euenerunt propter Deum Verbum, qui homo factus est: Qui quidem dedit vobis potestatem conculcandi omnem nostram potentiam.

Cap. 81.

Satanas induit formā speciosæ mulieris.

O mendacē impostorē.

Ad hæc verò dicente Pachomio, Venisti ad me solum, vt dicis, tentandum, an etiam alios? illa ei dixit: Et te, & omnes tui similes. Ei autem rursus dixit Pachomius: Et Theodorum igitur? Illa verò: Et aduersùs te, inquit, & aduersùs Theodorum accepi potestatem: Sed nō possum omninò vobis appropinquare. Cùm ipsi autem dixissent, Quanam de causa? dixit eis: Si vobiscum bellum geram, sum vobis commodi potiùs causa, quàm damni, & maximè tecum, Pachomi: quoniam dignus es habitus, qui corporeis oculis videres gloriam Dei. Sed non in æternum cum eis habitabitis, quos nūc munitis vestris precibus. Erit enim tempus post vestrum decessum, quando in eis ducam choream. Vos enim fecistis, vt ego conculcarer sub pedibus tantæ multitudinis Monachorum. Magnus autem ei dixit: Quî scis, quòd qui nos sunt cōsecuturi, non sint syncerè & germanè plusquàm nos seruituri Domino, vt possint munire posteros timore Domini? Hoc scio, inquit. Mētiris impio tuo capite, inquit Pachomius, cùm nullam omninò habeas vim præsciendi. Hoc enim Deum solùm sequitur, & est eius potestatis proprium: Tu autem soli mendacio imperas. Illa verò dixit: Per præscientiam quidem, vt tu dicis, nihil scio: Coniectans autem dico tibi me scire. Dicente autem beato: Et quomodò conijcis? Dicit ei: Ex ijs, quæ præcesserunt, ea etiam, quæ sunt futura, conijcio. Is autem rursus, dixit ei: Quomodò? Illa verò dixit ei:

Cap. 82.

Vide dæmonum imbecillitatem.

Vide os impurū & mēdax.

Cuiusuis quidem rei principium intenso & vehementi quodam desiderio fertur ad ea, quorum studio tenetur, maximè verò cupiditatis, plantationis & cælestis vocationis, quæ diuina voluntate prodigijs, & signis, & varijs virtutibus cōfirmat eos, qui eam exercent. Cùm autem iam in tuto fuerit collocata, & se exercendo peruenerit ad senectutem, cessat ab incremento, vt quæ vel tempore consumatur, vel flaccescat socordia, vel hebes & obtusa reddatur contemptione. Magno autem Pachomio eam interrogante: Quid est ergò, quòd (vt dicis) venisti solùm ad magnos tentandum, non autem omnes fratres, si proprium, vt ais, tuum munus est exitium animarum, & in vitio, & improbitate superas omnes dæmones, & tantum vales viribus aduersùs viros tantos?

Cap. 83.

Christ⁹ homo factus vires dęmonum eneruauit.

tantos? Illa respondens, dixit: Iam quidem tibi priùs dixi, quòd ex quo ab omnipotenti Christo in terra facta est salutaris humanæ naturæ susceptio, nos euasimus imbecilli, adeò vt tanquam passer ab eis, qui credunt in ipsum, illudamur & irrideamur. Sed etsi effecti simus imbecilli, minimè tamen cessamus, in quibus possumus, à nostra operatione. Sed neque desistemus vobis aduersari, conueniens quidem seminantes vitium in animis athletarum: Et cùm aliquem suaui aliqua titillatione moueri, & voluptate affici cognouerimus, voluptates magis accendimus, & quàm maxima, & maximè inexpugnabili possumus vi ei insultamus. Quòd si contrà viderimus eum nostra non admittere, neque à nobis lubenter teneri, sed se fide in Christum, & sobria & vigilanti mente munire, tanquam fumus, qui dissoluitur, recedimus in aërem. Ea autem de causa non permittimur, vt totis viribus omnes aggrediamur, eò quòd bellum, quod à me geritur, non possint omnes perfectè ferre. Si enim concederemur aduersùs omnes hoc facere, vestra protectione non multos abduxissetis. Sed quid agam, cùm crucifixi potestate prouidendi & prospiciendi per vestras preces custodiantur? Tunc sanctus magna voce & cum magno gemitu dicit ei: O vestrã, quæ nequaquàm sopiri potest, improbitatem. Non cessatis decætero in genus hominum insanire, donec rursus diuinus & immortalis vertex de cælo veniens, vos omninò consumer. Quæ cùm dixisset, dæmonum phalangem increpauit, & Christi nomine eam protinùs dissipauit, & fecit euanescere.

Cap. 84.

Manè autem exorto, conuocatis omnibus fratribus, qui & vita, & tempore antecellebant, narrauit omnia, quæ vidit & audiuit à pernicioso dæmone. Narrauit verò ijs etiam, qui aberant, per proprias literas timore Dei muniens, & docens nihili ducere visa improborum dæmonum. Qui quidem cùm audijssent, & viderent quæ ab ipso per Christi gratiam fiebant miracula, valdè confirmabantur, & laborem exercitationis ferebant prompto & alacri animo. Fratrem quidem certè sectatorē & æmulatorem eius tolerantiæ, cùm staret in oratione, in pede pupugit scorpius, & cor eius vsqueadeò dolor tetigit, vt spiritum propemodùm emitteret. Ipse autem, licèt ex ictu dolorem sensisset, non priùs surrexit, quàm finijsset orationem. Rursus verò quidam morbus, qui inuasetat caput Theodori, ei grauissimos afferebat dolores, & ipse quidem petebat, vt sibi liceret decedere. Dicebat verò Pachomius: Putásne, ô frater, morbum, vel aliquid aliud eiusmodi euenire absque Dei permissione? Quamobrem patere, frater, & quando volet Dominus, te curabit. Ecce nunc probaris, vt Iob perfectus: age gratias, & sustinens afflictiones, vide vt benedicas Domino, & habebis requiem maiorem laboribus. Pulchra est enim exercitatori, quæ est ex Deo, tolerantia in precibus & abstinentia. Potest autem, qui ægrotat, maiorem accipere mercedem patientia & tolerantia.

Cōtemnenda dæmonū ludibria.

Nota Dei prouidentiam.

Afflictionū vtilitas.

Cap. 85.

Rursus autem accidit, vt cùm beatus fratres visitaret in cellis, & sensum vniuscuiusque corrigeret, accederet etiam ad quendam Romanum, qui erat maximæ authoritatis: callebat verò pulchrè quoque linguam Grecam. Cùm ergo ad eum venisset Magnus, vt eorum admoneret, quæ futura erant ei vtilia, & cognosceret motiones cordis eius, allocutus est eum Aegyptiacè. Nesciebat autem frater, quid ei magnus diceret Pachomius: neque sciebat Pachomius, quidnam diceret Romanus, propterea quòd beatus Græcè loqui nesciret. Necesse autem habuit magnus Pachomius vocare fratrem, qui posset interpretari, quæ dicebantur ab vtrisque. Cùm verò venisset frater ad interpretandum, nolebat Romanus magno dicere Pachomio cordis sui delicta per alium, & sic ei dicit: Te solum volo post Deum esse cognitorem malorum cordis mei, neque volo ea tibi dicere per alium: sed neque vllum alium ea audire, præter te. Cùm hæc autem magnus audijsset Pachomius, iussit secedere fratrem, qui venerat ad interpretandum. Cùm verò non posset ei ea verba dicere, quæ afferrent vtilitatem & salutem, quòd omninò Græcè nesciret, postquàm ei manu annuisset vt expectaret, donec ad eum veniret, abijt beatus, vt per se oraret: & extensis suis in cælum manibus, Deum precatus est, dicens: Domine omnipotens, si nō possum iuuare homines, quos ad me misisti à finibus terræ, quòd eorum linguas nesciam, quid opùs est, vt ipsi veniāt? Sin autem vis eos hîc per me esse saluos, da mihi, Domine omnipotens, ad eorū corrigendas animas, vt sciam eorum sermonem. Cumque ipse tres horas orâsset, & Deum multū rogâsset, & suæ orationi finem imposuisset, repentè de cælo in dexterā eius manū missa est veluti epistola chartacea conscripta. Quam cùm legisset, statim didicit sermones omnium linguarū: & cùm gloriā reddidisset patri, & filio, & spiritui sancto, cum

Diuinitùs impetrat Pachomius notitiā oim linguarum.

cum magna lætitia venit ad illum fratrem, & citra vllum errorem cœpit cum eo Græcè & Romanè disserere, adeò vt cùm frater audijsset, cœperit de magno dicere: Omnes scholasticos superat in elocutione. Cùm eum ergo correxisset, vt oportuit, & ei pro peccatis constituisset pœnitentiam,& eum commendâsset Domino,ab eo abijt.

Accidit, vt cùm sederet aliquando magnus in quodam loco monasterij cum quibusdam alijs magnis fratribus,quidam frater monasterij duas,quas eo die fecerat,paruas storeas poneret ante suam cellam, ex aduerso eius loci, in quo magnus Pachomius sedebat cum fratribus. Hoc autem fecerat elatus vanæ gloriæ cogitatione, existimans se in hoc esse laudandum à magno Pachomio, quòd tali esset vsus diligentia: cùm regula hoc contineat, vt vnusquisque frater vnam in die faciat stoream. Cùm autem vidisset magnus Pachomius eum fratrem hoc fecisse ad ostentationē, & animaduertisset illius eò tendere cogitationem, valdè suspirans, dixit fratribus, qui cum eo sedebant: Videte hunc fratrem, qui à manè hucusque laborauit, diabolo totum suum donauit laborem, & sui operis nihil reliquit, quo suam recrearet animam: quoniam magis amauit hominum gloriam,quàm Dei: & labore quidem suum corpus consumpsit,fructu verò laborum vacuā reddidit animam: Vocatumque illum fratrem increpauit,& præcepit,vt orantibus fratribus,duas tenens storeas ponè eos,diceret: Rogo vos,fratres,vt oretis pro infelici mea anima, vt summè misericors Deus vestris precibus eius misereatur,quę has duas paruas storeas eius regno pretulit. Et rursus dum fratres comederent, iussit eum eodem modo stare in medio eorum cum storeis, donec fratres à mensa surgerent. Et posteà iussit eum includi solum in cella,& tempore quinque mensium quotidiè facere duas storeas, & vesci pane solo cum sale, & nullum fratrem eum conuenire.

Cap. 86. — *Castigat fratrē vanæ gloriæ cupidum.*

Post hæc autem necesse est, antequàm finiamus orationem, meminisse vnius viri, qui vel omnem hominum laudem superabat,ad ædificationem & vtilitatem eorum, qui hæc legent, nomine Zachæi. Is post longum tempus exercitationis corpore mutilatus, habebat quidem cellam separatam à fratribus, in sale & pane totam vitam suam transigens. Quotidiè autem conficiebat stoream, tantam sustinens contritionem, vt sæpè, dum connecteret funes storearum, manus, quæ pungebantur, sanguinis guttas emitterent, & in ipso opere ostenderent viri tolerantiam. Cùm ergo esset in tanta imbecillitate corporis, nunquàm abfuit à fratrum congregatione, nec interdiù vnquàm dormijt vsque ad suum decessum. Solebat autem noctu, antequàm ipse dormiret, apta quædam dicere memoriter ex scripturis: & cùm totum corpus suum signâsset, & Deo dedisset gloriam, sic recumbere; deinde media nocte expergisci, & vsque ad manè implere hymnodiam. Cùm eius manus vidisset aliquando frater cruentas propter vehementiam operis, dicit ei: Frater, cur in operando sic laboras? & maximè cùm tanto morbo vexeris? Nunquid est peccatū tuum ocium, & à Deo condemnaberis, si non opereris? Scit ipse te ægrotare, nec vllus sic afflictus opus vnquàm tetigerit,maximè si non cogatur. Alijs,Deo volente, opem ferimus hospitibus & pauperibus: & tibi proprio nostro, & tanto patri non prompto & alacri animi studio seruiemus? Cùm is autem rursus respondisset: Fieri non potest, vt ego non operer: Si tibi, inquit, sic videtur, vnge saltem vespere oleo manus tuas, vt non tantùm defatigeris, neve illæ ex sanguinis profluuio arescant. Ille verò persuasus quidem sic fecit, vt fuerat rogatus. A ramis autem punctæ manus adeò læsæ fuerant, vt non posset ille ampliùs ferre dolores, quos ex eo sentiebat. Veniens autem in cellam Pachomius, cùm de dolore audiuisset, dicit ei: Existimas, ô frater, tibi prodesse oleum? Quis autem te sic coëgit laborare, vt prætextu operis, in sensili potiùs oleo, quàm in Deo spem haberes sanitatis? Num fieri non poterat, vt Deus te curaret? Si ignorat nostras imbecillitates, opùs etiam habet, vt admoneatur. Num nos despicit habens odio, qui natura est clemens & benignus in homines? Sed Deus vtilitatem animæ ædificans, permittit afflictiones, vt fortiter ferentes, ostendamus tolerantiam, ei omnia permittentes: quando scilicet velit, & vt velit, largiri quietem à malis. Is autem respondens, dicit: Condona mihi, Pater,& ora pro me, vt hoc & omnia peccata mea condonet Christus. De eo autem affirmârunt nonnulli, quòd anno integro seipsum luxit, post duos dies cibum sumens. Eum misit ad fratres beatus Pachomius, veluti archetypum & fundamentum bonorum operum. Erat enim admonendi & exhortandi potestate præditus, vt si vllus alius. Qui cùm vsque ad finem legitimè

Cap. 87. — *Mira Zachæi abstinentia.* — *Cubitū iturus, signat se cruce. Habes antiquū Christianorum morē.* — *Cur nos affligi sinat Deus.*

certâsset,egregium finem & propter labores remunerationem,regnum cęlorum meruit accipere.

Cap.88. Cùm ergo exploratum habuisset sanctus Pachomius se non absconditse talentum, sed & hunc,& complures alios perfectos misisset ad Dominum, festum egit in ab ipso plantatis Saluatoris tabernaculis, in quibus horum sanctorum habitauit catalogus. Post sanctum autem & venerandũ Paschæ festum, cùm multi fratres variè essent consummati,tandem ipse quoque ægrotauit. Ei verò ministrabat Theodorus,cuius sæpè meminimus. Et euasit quidem corpore tenuissimus : mansit autem vultu admodùm lætus,hinc puram animæ conscientiam veluti exprimens ijs,qui ad ipsum adspiciebãt. Duobus autem diebus ante suam consummationem, cùm conuocâsset totum suum diuinum catalogum, dixit eis : Ego quidem, fratres, viam Patrum ingredior : Video enim me vocari à Domino : Vos autẽ semper recordantes earum, quas à me audijstis, exhortationum,estote in rebus omnibus sobrij & vigilãtes : neque sit vobis vlla communio cum hæresi Origenis,aut Meletij, aut Arrij, aut reliquorum Christi aduersariorum,aut aliorum,quos vobis mandaui vt vitaretis. Sit verò vobis curæ cum ijs versari, qui vestris proderunt animis. Ego enim iam libor, & instat tempus meæ resolutionis. Eligite aliquem, qui loco meo possit vobis prodesse. Ego quidem ad hoc non video Petronio probatiorem. Vestrum autẽ est eligere id, quod est vobis conducibile. Cùm ij autem Patris accepissent consilium, (erat enim fide potens, humilis spiritu,& bonus moribus) pro ipso fudit preces, propterea quòd ipse quoque esset ægrotus in monasterio,quod dicitur Chenoboſciorum. Et ei quidem,etsi absenti, tradidit eam, quæ in Christo erat, fraternitatem : & cum misisset ad eum accersendum, se autem signâsset, & hilariter in illum defixisset oculos,qui mittebatur,sanctam illam emisit animã quartodecimo mensis Maij.

S.Pachomius in morbũ incidit.

Vitãda hæreticorũ cõmunio.

S.Pachomij obitus.

Cap.89. Cùm autẽ corpus accepissent discipuli, & ei purè fecissent exequias, & die sequenti peregissent vigilias,die consequenti eum sepeliêrunt in monte. Qui verò missus fuerat ad Petronium,adduxit eum adhuc ægrotantem. Cùm autem ipse quoque paucos dies gubernâsset fraternitatẽ, decedit in pace, relicto pro se viro iusto & religioso, nomine Orsisio. Hęc verò nos ex pluribus pauca scripsimus,& pro maximis eius factis & operibus,minima : non vt laudem demus sanctis patribus,(Nostrum enim honorem, aut gloriam non appetunt : Sufficit enim eis æterna laus,qua afficiuntur à Domino,& Angelis,& erit perfectior. Fulgebũt enim sicut sol, Christi lumine perfusi : qui semper eos glorificat,qui eum glorificant) sed vt nos quoque eos imitemur pro viribus,ex auditione inducti ad eorum imitationem, precibus & intercessionibus sanctorum Prophetarum,Apostolorum & Martyrum, *propter quos Dominus noster Christus glorificatur : Cui gloria & potentia in secula seculorum,Amen.

Item Petronij.

Matth.13. 1.Reg.2.

*per

Cap.90. Rogo autem eos,qui hæc legunt,vt fidem habeant huic narrationi. Si quis verò ex ijs,qui legent,de ijs,quæ dicũtur,eius precibus accuratè interroget,dicens: Vndenàm vobis scriptoribus fuit harum rerum cognitio ? recordetur eorum, quæ à nobis dicta sunt superiùs, quòd ea ex sanctis patribus cognouimus, cùm accuratè examinauissemus. Ipse enim beatus Pachomius sæpè narrans fratribus ea,quæ pertinebant ad eorũ vtilitatem, eis quoque suas aperuit cogitationes, & abundè docuit, quemadmodùm pro vnaquaque petitione orare oporteat. Non solùm autem eis,sed omnibus etiã aduenientibus Monachis suadebat credere in Christum Saluatorem, & eum diligere, & seipsos conseruare à turpibus cogitationibus,& carnis voluptatibus : & fugere vanam gloriam : & orare sine intermissione, vt se inuicem diligerent. Ad hanc enim charitatem nos quoque diuinus inducens Apostolus,& eius ostendens magnitudinem,dicit, scribens ad Corinthios : Sectamini autem charismata meliora, & adhuc excellentem vobis viam ostendo. Porrò autem Dominus quoque Christus dixit suis Apostolis : In hoc scient omnes,quòd discipuli mei eritis, si vos inuicem dilexeritis. Nam multi quidem admirantur, aiebat,eos, qui possunt curare corpora : Ego verò eos non tanti esse existimo,quanti eos, qui rudes & idiotas perfectos efficiunt, & à vitio conuertunt ad virtutem. Non iudicatur enim, ô dilecti,quòd hoc & hoc miraculum non fecerit : sed iudicatur, si habet similitudinem eorum,qui à diuino spiritu condemnantur,dicente : Non proposuerunt Deum in conspectu suo. Quomodò enim potest amare proximum, qui Deum non semper prospicit, conuenienter beato Dauid, qui dicit: Prouidebam Dominum in conspectu meo semper, quoniam à dextris meis est, ne commouear ? Est verò, aiebat,necessarium & Deo gratum, pueros, qui adhuc sunt liberi à vitio,

1.Cor.12.

Iohan.13.

Psal.53.

Psal.15.

tio, crebriùs hæc audire, & rebus doceri procedentibus, atque hanc ſequendo regulam tendere ad anteriora, & ante ætatem expetendo id, quod eſt bonũ & honeſtum, ſe extendere ad ſuperiora, pergendo ad perfectionem, ſicut beatus Samuel templo aſſidens. Etenim parata eſt munda terra ad ſuſcipiendam plantationem. Multis autem laboribus mundata terra, tunc producit. Oportet ergo nos cauere, ne offendantur iuuenes, vt Dominus, qui cuſtodit paruulos, noſtram quoque cõſeruet animam, tanquam pupillam oculi. Qua enim, inquit, menſura metimini, eadem vobis fiet menſio. Ne ergo audeat aliquis, ô dilecti, lædere animam vllo verbo ocioſo. Quomodò autem hoc ſeruare oporteat, non opùs eſt longa oratione. Audi enim, inquit, vniuerſum finem orationis: Deum time, & mandatum eius cuſtodi, & eris perfectus monachus. Poteram alia quoque vobis dicere, ſed ne ſit prolixior & moleſtior oratio, Deus pacis vos confirmet in ſuî timore, Amen.

Pſal. 114. Matth. 7. Eccleſ. 12.

VITA BONIFACII EPISCOPI FERENTINI, A D. GREGORIO PAPA SCRIPTA,

Lib. 1. Dialog. Cap. 9.

VIS tibi aliquid de Tuſciæ partibus narrem, vt cognoſcas quales in ea viri fuerint, & omnipotẽtis Dei notitiæ quantùm propinqui? Petrus: Volo, atque hoc omnimodò expoſco. Gregorius: Fuit vir vitæ venerabilis Bonifacius nomine: qui in ea ciuitate, quæ Ferentis dicitur, epiſcopatûs officium tenuit, & moribus impleuit. Huius multa miracula is, qui adhuc ſupereſt, Gaudentius presbyter narrauit. Qui nutritus in eius obſequio, tanto valet de illo veraciùs dicere, quanto ei contigit & intereſſe. Huius eccleſiæ grauis valdè paupertas inerat, (quæ bonis mentibus eſſe ſolet cuſtodia humilitatis) nihilque aliud ad omne ſtipendium, niſi vnam tantummodò vineam, habebat: quæ quodam die ita grandine irruente vaſtata eſt, vt in ea paucis vitibus vix parui rarique racemi remanſiſſent. Quò cùm Dei prædictus vir reuerentiſſimus Bonifacius epiſcopus fuiſſet ingreſſus, magnas omnipotenti Deo gratias retulit: quia in ipſa ſua adhuc inopia ſeſe anguſtiari cognouit. Sed cùm iam tempus exigeret, vt ipſi quoque racemi, qui remanſerant, matureſcere potuiſſent, cuſtodem vineæ ex more poſuit, eamque ſolerti vigilãtia ſeruari præcepit. Quadam verò die mandauit Conſtantio presbytero nepoti ſuo, vt cuncta vini vaſcula in epiſcopio, omniaque dolia ita, vt ante conſueuerat, pice ſuperfuſa præpararet. Quod cùm nepos illius presbyter audiſſet, valdè admiratus eſt, quòd quaſi inſana mente præciperet: quòd vini vaſcula præparare faceret, qui vinũ minimè haberet: nec tamẽ præſumpſit inquirere, cur talia iuberet: ſed iuſſis obtẽperans, omnia ex more præparauit. Tunc vir Dei vineam ingreſſus, racemos collegit, ad calcatorium detulit, omnes exinde egredi præcepit, ſoluſque ibi cum vno paruulo puero remanſit, quem in eodem calcatorio depoſuit, & calcari ipſos pauciſſimos racemos fecit. Cumque ex eiſdem racemis parum aliquid vini deflueret, cœpit hoc vir Dei ſuis manibus in paruo vaſe ſuſcipere: & per cuncta dolia omniaque vaſa, quæ parata fuerant, pro benedictione diuidere, vt ex eodem vino omnia vaſcula vix infuſa viderentur. Cùm verò ex liquore vini parum aliquid in vaſis omnibus miſiſſet, vocauit protinùs presbyterũ, iuſſitque pauperes adeſſe. Tunc cœpit vinum in calcatorio creſcere, ita vt omnia, quæ allata fuerant, pauperum vaſcula impleret. Quibus cùm ſe idoneè ſatisfeciſſe conſpiceret, ex calcatorio iuſſit puerum aſcendere, apothecam clauſit, atque impreſſo ſigillo proprio, munitam reliquit: mox ad eccleſiam rediit. Die verò tertia prædictum Conſtantium presbyterum vocauit, & oratione facta, apothecam aperuit, & vaſa, in quibus tenuiſſimum liquorem infuderat, vbertim vinum fundentia inuenit: ita vt pauimentum omne excreſcentia vina inuaderent, ſi ad hæc epiſcopus tardiùs intraſſet. Tunc terribiliter presbytero præcepit, ne quouſque ipſe in corpore viueret, hoc miraculum cuiquam indicaret: pertimeſcens videlicet, ne virtute facti, fauore humano pulſatus, inde intus inaneſceret, vnde foris hominibus magnus appareret. exemplum etiam magiſtri ſequens, qui vt nos ad viam duceret humilitatis, de ſemet-

14. Maij. Paupertas eccleſiæ Ferentinæ. Obſerua ſancti viri patientiam admirandã. Vide inſigne miraculum. Valdè ſibi cauet ab inani gloria.

Matth.17. ipso discipulis præcepit, dicens, vt ea quæ vidissent, minimè dicerent, quousque filius hominis à mortuis resurgeret.

Matth.9. Petrus: Quia occasio apta se præbuit, libet inquirere, quidnam sit, quòd redemptor, cùm duobus cæcis lumen reddidit, iussit vt nemini dicerent: & illi abeuntes, diffamauerunt eum in totam terram illam? Nunquidnam vnigenitus filius, patri & sancto spiritui coæternus, hac in re velle habuit, quod non potuit implere: vt miraculum, quod taceri voluit, minimè potuisset abscondi?

Gregorius: Redemptor noster per mortale corpus omne, quod egit, hoc nobis in exemplum actionis præbuit: vt pro nostrarum virium modulo eius vestigia sequentes, inoffenso pede operis, præsentis vitæ carpamus viam. Miraculum nanque faciens, & taceri iussit, & tamen taceri non potuit: vt videlicet & electi eius, exempla doctrinæ illius sequentes, in magnis, quæ faciunt, latere quidem in voluntate habeant, sed vt prosint alijs, prodantur inuiti: quatenùs & magnæ humilitatis sit, quòd sua opera taceri appetunt: & magnæ vtilitatis sit, quòd eorum opera taceri non possunt. Non ergo voluit Dominus quicquam fieri, & minimè potuit: sed quid velle eius membra debeant, quid've de eis etiam nolentibus fiat, doctrinę eius magisterio exemplum dedit.

Opera nostra quatenùs celanda & prodenda.

Petrus: Placet, quod dicis.

Gregorius: Adhuc pauca aliqua, quæ de Bonifacij episcopi opere supersunt, quia eius memoriam fecimus, exequamur. Alio nanque tempore beati Proculi martyris natalitius propinquabat dies, quo in loco vir nobilis, Fortunatus nomine, manebat: qui magnis precibus ab eodem venerabili viro postulauit, vt cùm apud beatum martyrem Missarum solennia ageret, ad benedictionem dandam in suam domũ declinaret. Vir autem Dei negare non potuit, quod ab eo ex Fortunati mente charitas poposcit. Peractis igitur Missarum solennijs, cùm ad prædicti Fortunati venisset mensam, priusquàm Deo hymnum diceret, sicut quidam ludendi arte solent victum quærere, repentè ante ianuam cum simia vir adstitit, & cymbala percussit. Quem sanctus vir fonitum dedignatus, dixit: Heu heu: mortuus est miser iste, mortuus est miser iste. Ego ad mensam refectionis veni, os adhuc ad laudem Dei non aperui: & ille cum simia veniens, percussit cymbala. Subiunxit tamẽ & ait: Ite, & pro charitate ei cibum potumque tribuite: scitote tamen, quia mortuus est. Qui infelix vir, dum panem ac vinum ex eadem domo percepisset, egredi ianuam voluit: sed saxum ingens subitò de tecto cecidit, eique in verticem venit. Ex qua percussione prostratus, in manibus iam semiuiuus leuatus est. Die verò altera, secundùm viri Dei sententiam, funditùs finiuit vitam. Qua in re, Petre, pensandum est, quantus sit viris sanctis timor exhibendus. templa enim Dei sunt. Et cùm ad iracundiam vir sanctus trahitur, quis alius ad irascendum, nisi eiusdem templi inhabitator excitatur? Tanto ergo metuenda est ira iustorum, quanto & constat, quia in eorum cordibus ille præsens est, qui ad inferendam vltionẽ, quam voluerit, inualidus non est.

Preces ante cibum.

Vir sanctus abominatur ioculatorem.

Sancti homines reuerenter habendi.

Alio quoque tempore prædictus Constantius presbyter nepos eius, equum suum duodecim aureis vendidit: quos in propria arca ponens, ad exercendũ opus aliquod discessit: cùm subitò ad episcopum pauperes venerunt, qui importunè precabantur, vt eis sanctus vir Bonifacius episcopus ad consolationem suæ inopiæ aliquid largiri debuisset. Sed vir Dei quia, quid tribueret, non habebat, æstuare cœpit in cogitatione, ne ab eo pauperes vacui exirent. Cui repentè ad memoriam redijt, quia Constantius presbyter nepos eius equum, quem sedere consueuerat, vendidisset, atque hoc ipsum in arca sua precium haberet. Absente igitur eodem nepote suo, accessit ad arcam, & piè violentus, claustra arcæ comminuit, duodecim aureos tulit, eosque indigentibus, vt placuit, diuisit. Itaque Constantius presbyter reuersus ex opere, arcam fractam reperit, & caballi sui precium, quod in eam posuerat, non inuenit. Cœpit itaque voce magna perstrepere, & cum furore nimio clamare: Omnes hîc viuunt: solus ego in domo hac viuere non possum. Ad cuius nimirùm voces venit episcopus, omnesque, qui in eodem episcopio aderant. Cumque eum locutione blanda vir Dei temperare voluisset, cœpit ille cum iurgio respondere, dicens: Omnes tecum viuunt: solus ego hîc ante te viuere non possum: redde mihi solidos meos. Quibus vocibus commotus episcopus, beatæ Mariæ virginis ecclesiam ingressus est, & expansis manibus stando cœpit orare, vt ei redderet, vnde presbyteri furentis insania mitigari potuisset. Cumque subitò oculos ad vestimentum suum inter extensa brachia reduxisset,

Mira benignitas in pauperes.

ſet, repentè in ſinu ſuo duodecim aureos inuenit, ita fulgentes, tanquam ſi ex igne producti eadem hora fuiſſent. Qui mox de eccleſia egreſſus, eos in ſinum furentis preſbyteri proiecit, dicens: Ecce habes ſolidos, quos quęſiſti: ſed hoc tibi notum ſit, quia poſt mortem meã tu huic eccleſię epiſcopus nõ eris propter tuam auaritiam. Ex qua ſententia veritatis colligitur, quia eoſdem ſolidos preſbyter pro adipiſcendo epiſcopatu præparabat: ſed viri Dei ſermo præualuit: nam idem Conſtantius in preſbyteratûs officio vitam finiuit. Diuinitùs ei redduntur aurei.

Alio quoque tempore duo ad eum Gotthi hoſpitalitatis gratia venerunt, qui Rauennam ſe feſtinare profeſſi ſunt. Quibus ipſe paruum vas ligneum vino plenum manu ſua præbuit, quod fortaſſe in prandio itineris habere potuiſſent, ex quo illi quoadusquè Rauennam venirent, Gotthi biberunt. Aliquantis autem diebus in eadem ciuitate morati ſunt, & vinum, quod à ſancto viro acceperant, quotidiè in vſu habuerunt. Sicque vſque ad eundem venerabilem patrem ferentes reuerſi ſunt, vt nullo die ceſſarent bibere, & tamen vinũ eis ex illo vaſculo nunquàm deeſſet, acſi in illo vaſe ligneo, quod Epiſcopus eis dederat, non augeretur vinum, ſed naſceretur. Vinum in vaſculo augeſcit.

Nuper quoque de eiuſdem loci partibus ſenex quidam Clericus aduenit, & qui ea de illo narrat, quæ ſilentio non ſunt prætermittenda. Nam dicit, quòd quadam die ingreſſus hortum, magna hunc erucarum multitudine inuenit eſſe coopertum: qui omne olus in eo deperire conſpiciens, ad eaſdem erucas conuerſus, dixit: Adiuro vos in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, recedite hinc, atque hæc olera comedere nolite. Quæ ſtatim ad viri Dei verbum ita omnes egreſſæ ſunt, vt nec vna quidem intra ſpatium horti remaneret. Sed quid mirum, quòd hæc de epiſcopatûs eius tempore narramus, quando iam apud omnipotentem Deum ordine ſimul & moribus creuerat: dum illa magis miranda ſint, quæ eum hic ſenex clericus adhuc puerulum feciſſe teſtatur? Nam ait, quòd eo tempore, quo cum matre ſua puer habitabat, egreſſus hoſpitio, nonnunquàm ſine linea, crebrò etiam ſine tunica reuertebatur: quia mox vt nudum quempiam reperiſſet, veſtiebat, hîc ſe expolians, vt ſe ante Dei oculos illius mercede veſtiret. Quem mater ſua frequenter increpare conſueuerat, dicens, quòd iuſtum non eſſet, vt ipſe inops pauperibus veſtimenta largiretur. Quæ die quadam horreum ingreſſa, penè omne triticum, quod ſibi in * expendium totius anni parauerat, inuenit à filio ſuo pauperibus erogatum: cumque ſemetipſam alapis pugniſque tunderet, quòd quaſi anni ſubſidia perdidiſſet, ſupernenit Bonifacius puer Dei, eamque verbis, quibus valuit, conſolari cœpit. Quæ cùm nihil conſolationis admitteret, hanc rogauit, vt ab horreo exire debuiſſet, in quo ex omni eorum tritico parum quid inuentum eſt remanſiſſe. Puer autem Dei ſeſe illic protinùs in orationem dedit. Qui poſt paululum egreſſus, ad horreum matrem reduxit: quod ita tritico plenum inuentum eſt, ſicut plenum anteà non fuerat, cùm mater illius totius anni ſumptus ſe congregâſſe gaudebat. Quo viſo miraculo compuncta mater, iam ipſa cœpit cogere vt daret, qui ſic celeriter poſſet, quæ petiiſſet, accipere. Erucas iuſſu pellit ex horto. Adhuc puer quàm fuerit largus in pauperes. * ſtipendiũ Precibus obtinet magnam tritici copiam.

Hæc itaque in hoſpitii ſui veſtibulo gallinas nutrire conſueuerat: ſed eas ex vicino rure vulpes veniens auferebat. Quadam verò die, dum in eodem veſtibulo puer Bonifacius ſtaret, vulpes ex more veniens, gallinam abſtulit. Ipſe autem concitus eccleſiam intrauit, & ſeſe in orationem proſternens, apertis vocibus dixit: Placet tibi Domine, vt de nutrimentis matris meæ manducare non poſſim? Ecce enim gallinas, quas nutrit, vulpes comedit. Qui ab oratione ſurgens, eccleſiam eſt egreſſus. Mox autem vulpes rediens, gallinam, quam ore tenebat, dimiſit, atque ipſa moriẽs, ante eius oculos in terram decidit. Precibus vulpem interficit.

Petrus: Valdè mihi mirum videtur, quòd audire preces in ſe ſperantium etiam in rebus vilibus dignatur Deus.

Gregorius: Hoc Petre, ex magna conditoris noſtri diſpenſatione agitur, vt per minima, quæ percipimus, ſperare maiora debeamus. Exauditus namque eſt in rebus vilibus puer ſanctus & ſimplex, vt in paruis diſceret, quantùm de Deo præſumere in magnis petitionibus deberet.

MARTYRIVM SANCTORVM PETRI, ANDREAE, PAVLI ET DIONYSIAE, EX ANTIquis MS. codicibus. Stylum mutauit F. Laur. Surius, nonnullis etiam redditis paraphrasticôs.

15. Maij.

Petrus adolescentulus Christum constanter confitetur.

EMPORIBVS iniquis, quando seruis Christi certamina excitabantur, & totus orbis beatissimo martyrum sanguine florebat, apud Lampsacum compræhensus fuit Petrus quidam, egregiè fortis in fide, animoque & corpore speciosus. Cumque oblatus esset Proconsuli, ait ad eum Proconsul: Quis vocaris? Ille respondit: Petrus. Proconsul dixit: Christianus es? Petrus respondit: Planè Christianus ego sum. Proconsul ait: Non tibi venit in mentem, quę decreta fecerint inuictissimi Principes? Sacrifica igitur magnæ deæ Veneri.

Respondit Petrus: Demiror equidem, Optime Proconsul, te mihi id persuadere velle, vt turpissimæ & impudicæ mulieri sacrificem, cuius res gestæ non possunt sine verecundia commemorari, cuius historia, quæ apud vos est, eius arguit impudicitiam. Quam cùm vos publicum fuisse scortum non negetis, qua obsecro vel fronte vel mente eam me adorare, eique sacrificium facere compellitis, & non potiùs suasores & authores mihi estis, vt Deo viuo & vero, Christo regi omnium seculorum, sacrificia offeram sanctarum precum & laudis? Audiens hæc Proconsul, iussit adolescentulum in rotis extendi, & lignis in orbem circunpositis, ferreis vinculis totum corpus eius adstringi. Inde autem consecuta est corporis contritio & conquassatio, ossiumque dira comminutio. Sed quanto maioribus Dei seruus afficiebatur tormentis, tanto robustior existebat. Itaque constanti & intrepido vultu, ridens Proconsulis stultitiam & suspiciens ad cælum, ita ait: Gratias tibi ago, Domine Iesu Christe, quòd hanc mihi dare dignatus es tolerantiam, vt possim superare iniquissimum hunc tyrannum. Vt vidit autem Proconsul eius inuictam animi constantiam, nec eum tam immanibus cedere aut succumbere cruciamentis, iussit eum gladio percuti.

Dirè torquetur.

Gladio cæditur.

Abeunti autem Proconsuli Troadem cum multa ambitione, tres alij oblati sunt, Andreas, Paulus & Nicomachus: è quibus Nicomachus importunè & impatienter exclamauit: Christianus ego sum. Proconsul verò dixit Andreæ & Paulo: Vos autem quinam estis? Responderunt: Nos quoque Christiani sumus. Tum ad Nicomachum Proconsul: Sacrifica, inquit, dijs, quemadmodùm iussêre Principes. Nicomachus respondit: Christiana religione initiatus cùm sim, non sacrifico dæmonibus. Iussit igitur Proconsul eum suspensum torqueri. Cumque tormentorum atrocitatem ferre non posset, & iam propè esset vt spiritum exhalaret, magna voce miser & perditus clamauit: Ego Christianus nunquàm fui, sed dijs offero sacrificium. Tum verò Proconsulis mandato depositus est. Cùm autem sacrificâsset, arreptus est à malo dæmone, elisusque ab illo in terram, suis dentibus linguam suam manducans, expirauit. Turbis interim expectātibus, puella quædā Dionysia nomine, annos nata sexdecim, in has prorupit voces: Miseret me tuî, homo infelicissime, qui propter vnius horæ spatiū sempiternos eosque ineffabiles tibi cruciatus peperisti. Quod cùm audisset Procōsul, voluit eam coram se adduci, percōtatusque est ex ea, num Christiana esset. Illa respondit: Ea causa etiam hunc miserum & infelicem lugeo. Cur enim ille non parumper sustinuit, vt posset ad requiem peruenire sempiternam? Procōsul dixit: Ille verò iam requie potitur, quando inuictissimorum Principum voluntati, dijs sacrificando, satisfecit. Quòd autem celeriter abijt è vita, id fecit magna dea Venus, ne vestris improperijs & conuicijs exagitaretur. Tu verò sacrifica, ne te turpiter illusam, flammis viuam concremem. Dionysia respondit: Maior est Deus, quàm tu sis: isque potest mihi in omnibus, quæ abs te illata erunt, præstare tolerantiam. Proconsul dixit: Tradatur hæc puella duobus iuuenibus, qui ea ad suam libidinem abutantur. Porrò Andream & Paulū iussit duci in custodiam. Iuuenes autem castissimā virginem Dionysiam ad suum abduxêre hospitium, & cùm de afferenda illi vi inter se certarent, viribus destituebantur, maximè quòd tota nocte splendidus quidā illis appareret, qui sua præsentia domū illam illustrabat.

Nicomachi temeritas.

Deficit à Christo.

Arreptus à dæmone, moritur.

Dionysiæ puellæ constantia.

Quem

Quem vt illi viderunt,timore correpti, ad pedes purissimæ virginis se abiecerunt. Illa autem manibus extensis,eleuauit eos,dicens: Nolite timere.Hic est enim Dominus & custos meus,propter quē à nequissimo Proconsule vobis tradita sum. At illi rogabant eam,vt pro ipsis apud Dominum intercederet,ne quid mali paterentur.

Manè facto,omnis turba Proconsulem magnis vocibus compellauit, vt Andream & Paulum ipsis traderet,Macedonio & socio eius,Dianæ sacerdotibus,in populo seditionem excitantibus. Cùm autem Proconsule iubente producti essent, ait is ad eos: Andrea & Paule, sacrificate admirabili deæ Dianæ. Andreas & Paulus responderunt: Nos neque Dianam,neque alios dæmones,quos colitis, pro dijs habemus, neq; quenquam omninò,præter vnum Deum, adoramus. Hæc cùm turba audiuisset, petiērunt sibi eos tradi. Proconsul itaque frustrà se conatus suos ad eos superandos intendere sentiens,flagellis cæsos tradidit populo. Tracti igitur pedibus sunt extra oppidum, vt lapidarentur: cumque lapidibus opprimerentur, peruenit eius rei fama ad aures Dionysiæ: quæ ex custodum manibus elabens, cucurrit ad eos, iactansque se super corpora eorum: Viuam, inquit, & ego vnà vobiscum beatissimi serui Dei, ne ab hoc vestro certamine inueniar aliena. Mox indicatum est Proconsuli, Dionysiam, quæ iuuenum libidini fuisset addicta,à quodam splendidissimo esse seruatam, seque iactâsse super corpora Andreæ & Pauli, vt cum illis lapidibus obruatur. Iussit igitur Proconsul eam gladio interfici. atque ita hi quatuor venerabiles Dei martyres, in vno agone decertantes, diabolum cum Proconsule vincere metuerunt: Petrus quidem diuersis pœnis affectus,Andreas & Paulus lapidibus oppressi,Dionysia gladio perempta. Acta sunt hæc Idibus Maij,Decio Imperatore,Optimo Proconsule,regnante Domino nostro Iesu Christo.

Andreæ & Pauli cædes

Dionysia gladio percutitur.

MARTYRIVM S. DYMPNÆ, REGIS HYBERNIAE FILIAE, EX EIVSDEM SANCTISSIMAE VIRginis historia descriptum, quam edidit Petrus Canonicus S. Autberti Cameracensis. Stylum nonnihil aliquot locis elimauit F. Laur. Surius.

OST resurrectionis & ascensionis Domini completa mysteria, sicut antè prædixerat per prophetas, cùm in toto terrarum orbe per apostolos iam diffusa proficeret religio Christiana, fuit in Hybernia rex gentilis. Qui licèt, timore Dei contempto, superstitiosis ac vanis idolorum cultibus deseruiret,tamen opum gloria & militiæ secularis vigore potenti cæteros antecellens, omnibus gloriosior apparebat. Erat autem ei vxor ex illustri orta progenie, quam rex ipse vehementi diligebat affectu: quippe quæ pro humanæ carnis forma tanta esset pulchritudine, vt faciei & corporis elegantia mentes alliceret ipsam aspectantium.Hi verò filiam genuerant,decoris venustate matri valdè consimilem,meritis & nomine Dympnam, vt ipso vocabuli præsagio postmodùm Deo digna fore indicaretur.Quæ in domo patris nobiliter educata,cùm annos pueritiæ transcgisset,chorearum assultus & ioculatorias cantilenas, & quæ illa ætas expetit, & poscit celsitudo regalis, mente despiciens, occultè baptismum suscepit, & se corde & corpore Christo deuouit perpetuò seruituram. Intereà matre eius regina defuncta, cùm rex ea causa superuacuis doloribus laboraret, tandem consilio sibi assistentium per singulas regni sui prouincias, & eidem propinquas nationes legatos misit, qui virginem adolescentulam, genere spectabilem, & decore iam defunctæ similem, tanto regi matrimonio coniungendam inquirerent, & ei cum honore adducerent. Milites ergo motibus & eloquentia præstantissimi iter arripiunt, patrias peragrantes & vrbes, contemplantur nobilium facies puellarum. Cumque diù morando regiones plurimas circumissent, & quod optabant, minimè reperissent, redierunt ad regem: Et ingressi palatium, salutato eo, sic fari cœperunt: O rex excellentissime,quod tua iussit maiestas, longiùs profecti reperire nequiuimus. Sed, si placet, ecce filiam tuam Dympnam decoram valdè, & adeò matri suæ consi-

15. Maij. quo die translata est, & eius festum celebratur. Cap.1.

S. Dympna clàm se curat baptizari.

Nefarium aulicorum consilium.

 milem,

milem, vt in eius imagine propemodùm reuixisse iam mortua videatur, iube tibi feliciter matrimonio copulari. Quid plura? Detestabile hoc verbum vix finierat, cùm mox diabolus, qui sanctam virginem ad idololatriam reducere volebat, regem amore incesto & impudicitiæ facibus inflammauit.

Cap. 2. Eius pater vult eam habere coniugem.

Itaque cœpit rex molliter blandiendo puellæ votum suum detegere, & omnem mundi gloriam promittere, si eius matrimonio consentiret. Audiens autem hoc virgo Christi, respondit illud se nunquàm facturam. Non est enim, inquit, neque iustitiæ, neque legibus consentaneum, immò abominabile prorsus est, vt filia maculet torum patris. Cumque ille vehementiùs instaret precibus, & illa fortiùs negaret, tandem rex iratus dixit, eam vel ingratis acquiescere oportere. Tunc illa quasi obtemperatura, quadraginta dierum petiuit ad cautelam inducias. Interim ornamenta & cætera, quæ spectabant ad cultum puellarem, sibi dari deposcit perinde acsi nitidiùs accurata, patri vellet gratiosior apparere. Rex hoc audiens, lætus efficitur, & omni ambitione iussit, quæ virgo postulauerat, procurari. Intereà virgo se Christo orationibus iugiter commendans, vt patris libidinem effugeret, patriam suam relinquere cogitabat. Erat tunc temporis in Hybernia eximiæ sanctitatis & doctrinæ sacerdos quidam, nomine Gerebernus, qui occultè in illa gentilitate, quos poterat, ad Dominum conuertebat, reginæque defunctæ, Christum colentis in hac vita, genitricis sanctæ Dympnæ, confessarius fuerat, ipsam quoque Dympnam pridem baptizauerat, & eam fidem catholicam sacramque scripturam docuerat. Denique ab illo regina defuncta & Dympna eius filia sacramentum Eucharistiæ recipere consueuerunt. Hunc accersiens secretè beata virgo, quemadmodùm pater suus in horrendæ turpitudinis barathrum ipsam demergere constituisset, ei cum multis lachrymis explicauit. Tunc vir sanctus consuluit virgini, vt ad partes fugeret alienas, & pauper spiritu Christum pauperem sequeretur. Quid plura? Cùm horam fugæ opportunam nacta esset, virgo sancta, adiunctis sibi sancto Gereberno & ioculatore patris sui cum eius vxore, vt sub ioculatorum specie secretiùs proficisci possent, propositum iter ingressa est: perueniensque ad portum, nauem conscendit, & auris ac ventis prosperantibus ad quoddam castrum, quod Antuerpia dicitur, Cameracensis diœcesis, applicuit: vbi aliquantulùm commorati, quærebant locum, vbi possent secretiùs Domino famulari. Nam strepitus seculares ferre mens Christo deuota nequibat. Inde igitur abeuntes, per nemorosa deuia ad pagum, cui nomen Ghele est antiquitùs impositum, peruenêre, atque illic locum vitæ solitariæ aptum inuenerunt. Porrò altera die pagum circumeuntes, vnicam repererunt ecclesiam, in honorem beati Martini pontificis dedicatam, in qua Dympnæ sacrum corpus iam requiescit. Et non longè ab ea ecclesia in loco, qui Zammale appellatur, construendum sibi habitaculum elegerunt, in quo per contemplationis dulcedinem Deo debitum redderent famulatum. Extirpatis igitur arboribus & spinis, domiciliũ sibi congruum extruxerunt, in quo tribus mensibus commorantes, & ieiunijs & orationibus vacantes, vitam quodammodò angelicam ducebant. In prædicta autem ecclesia beati Martini, sanctus sacerdos Gerebernus Missas celebrabat. Excolebatur enim tunc temporis pagus de Ghele raro inhabitatore: quia erant in eo non nisi quindecim domus, eæque nemorum densitate ferè per sex milliaria circunseptæ.

Gerebernus insignis presbyter.

S. Dympna fugit è patria.

Venit Antuerpiam.

Commoratur in pago Ghele.

Cap. 3.

Intereà rex pater virginis, qui filiæ nuptias cum gaudio expectabat, audiens fugam eius, turbatus est, & omnis aula cum illo: scissisque vestibus, post gemitus & dolores diù repetitos, ambitione militum stipatus, filiam suam per seipsum requirere deliberauit. Itaque perquirens eam per ciuitates & montium solitudines, cùm non inuenisset, mare adijt, & ad castrum, quod Antuerpiam nominant, peruenit cum suo multiplici comitatu. Egrediente autem illo de naui, fit concursus populi, vt moris est, videre cupientis regem. Moram autem ibi faciens, legatos mittit per adiacentes prouincias, si fortè de filia sua rumorem aliquem percipere posset. Proficiscentibus igitur diuersis per loca diuersa, quidam illorum ad pagum rurensem, cui Vuesterlo nomen est, peruenerunt: & cùm manè hospiti expensas soluerent, ille nummos illorum inspiciens, ait: Habeo nummos istis valdè consimiles, quorum precium penitùs ignoro. Et requisitus ab eis, à quo talem pecuniam recepisset, ipse nesciens cur hoc peterent, respondit: Virgo alienigena, adspectu & corpore pulcherrima, propè in deserto habitans, quæ de Hybernia huc aduenit, venerandum sacerdotem valdè senem, & ioculatorem cum eius vxore secum habens, pro emendis alimentis id genus nummos mihi semper mittit. Cumque illi se eò adduci curâssent, sanctam virginem protinùs

Pater eius eam persequitur.

agno-

agnouerunt inter cęteros procùl stantem. Et Antuerpiam statim regressi, visa & audita regi cum gaudio retulerunt.

Cap. 4.

Iuuentæ blanditur stimulante eû libidine

Tunc rex spiritu reuiuiscens, iter cum suis arripuit ad locum, in quo virgo sanctissima habitabat. Quam cùm reperisset, & comiter salutâsset, cernens eius faciem nimis formosam, libidinis igne accensus, eam affari cœpit blandissimè, dicens: O vnica filia mea Dympna, amor meus, desiderium meum & dulcedo: quæ te compulit necessitas, vt regali dignitate contempta, inter gentes extraneas habitares, & terram tuæ natiuitatis relinqueres, innatæque ab ipsa natura dilectionis oblita, patrem regem desereres, istique seni ac decrepito sacerdoti tanquam filia adhæreres, & ipsius in omnibus obtemperares mandatis? Cur regni Hyberniæ vnica hæres post patrem, aulam regiam spreuisti? Nostro igitur acquiesce consilio, & nobiscum ad Hyberniam reuertere: quoniam si paternis affectibus assensum præbueris, diademate regali coronaberis, & super omnes principes, matronas ac virgines regni mei principatum obtinebis. Inter deas quoq; tibi templū de marmoribus candidissimis ędificari præcipiam, & in eo ex auro & lapidibus preciosis effectam statuam tibi collocari iubebo ab omnibus adorandam.

S. Gerebernus eu acerrimè repræhendit.

Ad hæc cùm vellet virgo respondere, beatissimus Gerebernus responsionem eius anteuertens, regem dura seueritate redarguit, eum sceleratissimū & abominabilem clamans, quippe qui proprium filiam fœdare vellet, quod etiam impuri scortatores ne cogitare quidem sustinerēt. Monuit insuper vir sanctus virginem, ne vnquàm regi consentiret, ne æterni regis, sponsi sui, cuius dulcedinem iam gustâsset, indignationem incurreret. Tum verò rex & omnes, qui cum eo erant, sanctum Gerebernum morte dignum clamauerunt, tanquam fugæ virginis authorem, & illius euersorem: amouentesque eum à virgine, omnes in eum irruerunt, manusque violentas ei attulerunt, & exagitatum iniurijs, peremerunt. Sic gloriosus martyr Domini ex tyranno triumphum referens, vitæ cursum capitis amputatione compleuit, & coronam martyrij à Domino accepit. Ita cultor Dei Gerebernus, forma iustitiæ, castitatis exemplū, incestas nuptias detestans, dum regem incredulum de incestu repræhendit: non odio, sed amore, pro studio castitatis regis iram & odium, & tandem mortem incurrit.

Sed mox interficitur ab impijs.

Cap. 5.

Rursus pater blanditur filiæ.

Tunc rex iterùm conuersus ad virginem, roseo decore nitentem, vt sibi acquiesceret, acriùs instare cœpit, sic dicens ad eam: O filia mea Dympna, cur pateris patrem tuum tantis angi doloribus? misereri cur renuis, & illum spernis, quem allicit amor tuî? Tantummodò consenti mihi, & quicquid petieris, dabo tibi: Insuper & nomen tuum inter deas sacratissimas per totius regni mei fines iubebo celebrari. Tunc virgo Deo deuotissima, quæ potiùs eligebat affligi pro Domino, quàm temporalis peccati habere iucunditatem, patri cum indignatione respondit: Cur infelix tyranne promissis fallacibus à pudoris proposito auertere me conaris? Putas miser, quòd à stabilitate propositi resiliam, corpusque meum polluendo, Christum vnicum amatorem meum offendam? Tuas regales delicias tota mente contemno, & illas promissiones Domini mei Iesu Christi, quæ cuncta superant desideria, iam totis visceribus concupisco. Pro dea haberi respuo, & honorem statuæ vilipendo. Talem mihi deinceps noli frustrà adhibere sermonem. Tunc rex animo ferus, libidini deditus, atque cultor idolorum præcipuus, quanto magis fidem Christi in ea feruere cognouit, tanto magis in eam totis viribus incurrit, dixitque ei: Vide malitiosa, ne decætero nos fatiges: statim exple, quod opto, vel tui patris iram incurres, sicut ille malignus doctor tuus Gerebernus: cui propterea caput amputatum est. Flori igitur parce iuuentutis tuæ, & mihi assensum præbe: etiam dijs nostris sacrifica, aut certa sis te morituram, tuæque mortis exemplo effecturam, ne regum filiæ paternis imperijs contradicere ausint. Tunc virgo Christo deuotissima respondit: Qua de causa, crudelis tyranne, occidisti egregiū Domini sacerdotē, nulli crimini affinē? Dei omnipotentis iudicium non euades. Deos deasq; tuas ego vt figmēta detestor, & Domino Iesu Christo tota me deuotione cōmitto. Ille sponsus meus, gloria mea, salus mea & desideriū meū. Pœnas omnes, quas inferre potes, lęta mente parata sum pro Domino meo perpeti.

S. Dympnæ egregia cōstantia.

Cap. 6.

Hæc audiens rex, quasi demens effectus est, & nimio furore incensus, suî frustrationem & deorum suorum iniurias vindicare volens, iussit eam celeriter decollari. Sed cùm nullus eorum, qui erant in regis collegio, tam crudele præceptū exequi auderet, ne regis, posteà fortassis dolituri, irā incurreret: ipsemet crudelis rex, antiquæ nobilitatis & regalis clementiæ oblitus, gladio, quo fuerat accinctus, sacrum caput præclaræ virginis, diuinam implorantis misericordiam, amputauit. Eam verò Dominus Iesus Chri-

S. Dympna à suo parente iugulatur

Christus ſponſus eius ſumma cum lætitia in cælis coronauit. Deinde rex impius, cum ſuo comitatu remeans ad propria, ſanctorum corpora volatilibus cæli & beſtijs terræ deuoranda reliquit. Cumque ea dies aliquot à feris & auibus intacta in nuda humo iacuiſſent, à quibuſdam iuxtà habitantibus, erga ſanctos martyres pia gerentibus viſcera, in ſpecu condita ſunt.

Cap. 6. Poſt multa verò annorum curricula pro ſtupenda ſignorum exhibitione, quæ fiebant illic in morbidis & quibuſcunque languoribus occupatis, Clerus & populus congregati in loco ſepulturæ ſanctorum, eorum corpora quæſiêtunt. Res mira, & à nullo mortalium aliâs viſa vel audita. Cùm enim fodientes, terram eiecíſſent, angelicis manibus præparatos niue candidiores ſarcophagos duos, è petra excifos repererunt, cùm tamen non eſſent in regione illa tota, niſi petræ fuligine nigriores. Mirum in modum extractas ſine difficultate tumbas circunquaque accuratiùs contemplantes, nullum in eis vel iuncturæ vel fracturæ ſignum conſpiciunt, immò verò ſanas & integras comperiunt, ſanctorum corpora continentes. Tunc ea re valdè attoniti, conferebant inter ſe, quo pacto ſine vlla diſſipatione & lapidum læſione poni potuerint in eis reliquiæ precioſæ. At tandem angelorum opus id eſſe cognoſcentes, non hominum: per tumbas niue candidiores, ſanctorum caſtitatem ſignificari intelligunt. Ex eo tempore quiſquis illuc deuotus precator acceſſit, ſi quid mali patiebatur, protinùs ſanabatur.

Vide rem admiratione dignam.

Cap. 8. Igitur cùm ad Xanthenſe oppidum, quod ad Rhenum ſitum eſt, fama virtutum & miraculorum huiuſmodi perueniſſet, eius incolæ quidam ad locum, vbi ſanctorum corpora aſſeruabantur, acceſſerunt: Factaque oratione, ſub peregrinationis prætextu ſitum loci ſagaciter explorantes, per aliquot dies coram ſanctis corporibus excubârunt, & illis, qui ſacras reliquias cuſtodiebant, aliorſum intentis, precioſa corpora cum tumbis lapideis imponentes quadrigæ, fugerunt. Quo comperto, incolæ de Ghele vehementer commoti, mox ad arma concurrunt, accenſiſque animis, à tergo viriliter inſequuntur. Sed vt ſonum immenſę multitudinis, qui fugerant, audiêrunt, exterriti martyrum geſtatores, rem videntes illis eſſe pro vita, duas illas tumbas, quas aſſumpſerant, de quadriga citiùs ſuſtulerunt, eaſque deponentes in terram, vnam ſolam redegerunt in fruſta, ſanam & integram relinquentes alteram, in qua erat corpus S. Dympnæ, & cum beato corpore Gereberni effugerunt. Cumq; ad Xanthenſe oppidũ propiùs acceſſiſſent, tam ex via quàm metu perſequentium delaſſati ſteterunt, & ciuibus proſperum aduentum ſuum per nuncium indicârunt. Qui confeſtim eis obuiàm exiêrunt, acceptiſque luminaribus cereorum, thuribulis ac cruce cum ingenti multitudine populi, corpus ſanctum, exultantes in Domino, cum hymnis & canticis ſpiritualibus ad eccleſiam deportauerunt, ibidemque honorificè collocantes, ad propria rediêrunt.

Xanthenſes auferunt ſacra corpora

Obſerua priſcam deuotionem.

Cap. 9. Tunc ruricolæ Ghelenſes, qui inſecuti eos fuerant, accedentes ad locum, vbi iacebant reliquiæ precioſæ, fracta tumba B. Gereberni, S. Dympnæ tumbam lapideam abſque vllo læſionis ſigno repererunt. Quam cùm vellent ad propriam eccleſiam reportare, corpus ſtetit immobile quaſi lapis, nec vllo conamine potuit moueri, ac ſi fixum radicitùs teneretur in terra. Et cùm illi ignorarẽt, quid facto opùs eſſet, nocte quadam vox facta eſt ad quandam anum de pago illo, præcipiens, vt vitulum, quem habebat in ſtabulo, nouellum iungeret bigæ, & reduceret virginis corpus, quod multi, culpis eorum exigentibus, laborantes inuanùm, mouere non poterant. Cumque expergefacta eſſet mulier, & de his, quæ audierat, miraretur, manè facto ſurrexit, & vocato filio, viſionis ſeriẽ, quã in ſomnis didicerat, enarrauit, iubens ei, vt citiùs à Domino iuſſa compleret. Quod cùm puer audîſſet, matrem ſuam delirare credens, vt ſileret ea de re, illam deprecabatur, aſſerens, ſi hoc attentare velit, ipſos ambos in ridiculo fore apud omnes. Ei verò nolens obtemperare mater eius, ſtatim iuſſit vitulum nouellum, nondum cornua producentem, applicari. Sicque viam aggredientes, quæ ducebat ad locum, in quo Ghelenſes ad corpus afflicti adſtabant, peruenit. Sequebantur autem eam & magni & parui, delirare & deſipere eã exiſtimantes. Interim deridendo eã tacitè, rei exitum ſuſtinebãt. Quid plura? Perueniẽs tandem ad locũ, vbi tam ſuis, quàm equorũ viribus diffiſi, ſolã Dei clementiã inuocabant: ſalutatis illis, cum gaudio, quam in viſu noctis audierat, retulit iuſſionem, orans, vt bigæ ſuæ impoſitum venerabile corpus, debitæ venerątionis ad locum celeriter reportarent. Ridebant nonnulli, atque eam deſpectui habentes, deſipere credebãt: ſed tandem victi precibus eius, ſine vllo grauamine corpus beatiſſimum ſuſtulerunt, & per vitulum, nulli aptum operi, cum magna

S. Dympna corpus loco moueri non poteſt.

Nota miraculum.

leuitate

leuitate pondus ingens cum summa lætitia ad propriam ecclesiam reduxerunt. In qua per venerandæ virginis & martyris Dympnę merita quotidiè innumerabilia coruscant miracula.

Posteà verò nobiliores & ditiores incolæ Ghelenses in vnum congregati, thecam ex auro & argento ac lapidibus preciosis conficiendam curârunt, in qua corpus venerabilis virginis reponeretur. Itaque episcopus Cameracensis cum Clero & caterua populorum, & cum nobilibus personis vtriusque sexûs atque cum immenso vulgi comitatu sacrum corpus sanctæ Dympnæ de tumba lapidea in thecam illam, ex auro & argento fabrefactam transtulit. Cùm autem aperiret tumbam episcopus, inuentus est in ea lapis ruber, iacens super pectus venerandæ virginis, in quo scriptum erat, Dympna: Per quem lapidem, ab Angelis Dei pectori sanctissimæ virginis impositum, eius martyrium designatur. Prædicta autem corporis venerandæ virginis translatio facta est decimaquinta die Maij, quo eius festum celebratur. Decollata verò fuit eiusdem mensis die tricesimo. Et quoniam diuersa conscripta miracula, omni admiratione digna, quæ Dominus noster Iesus Christus per hanc gloriosam virginem & martyrem sponsamque suam dignatus est mundo ostendere, longum esset enarrare, breuitatis causa omittuntur. Certè obsessi à dæmonibus, quotidiè per eam liberantur, cùm ad eius venerabile templum in Ghele afferuntur, vbi mortem perpessa est, & corpore requiescit. Porrò suis deuotis cultoribus alia infinita impetrat beneficia apud Dominum nostrum Iesum Christum, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat in secula sempiterna, Amen.

Cap. 10.

Transfertur S. Dympnæ corpus in thecam magni precij.

Multa eius miracula.

VITA SANCTI DOMNOLI EPISCOPI CENOMANENSIS, HADVINI PRAESVLIS IVSSV CONscripta à quodam beatißimi Domnoli familiari amico. Stylum nonnihil emendauit F. Laurentius Surius, vbi visum est expedire.

PROLOGVS.

SANCTAE & indiuiduæ Trinitatis freti auxilio, omniumque sanctorum precibus fulti, tum etiam pręcedentium patrum incitati studijs, denique reuerendissimi præsulis nostri Haduini hortatu confirmati, beatissimi patroni nostri Domnoli, Cenomanicæ vrbis episcopi vitam illustrem, multorum vtilitati profuturam, ipso nobis opitulante, scribendam suscipimus. Non enim sumus nescij, veteribus id studio fuisse, vt suæ ætatis egregios viros scriptorum suorum monimentis ad posterorum notitiam transmitterent, eorum præclarè dicta & facta aut literis consignarent, aut picturis exprimenda, aut æri insculpenda, vel marmoris spectato opere repræsentanda curarent. Putabant enim se operæ precium facturos, si qua in ijs vel alijs vtilia, vel cognitione digna, vel ad imitationem præclara viderentur, ea sua industria & labore posteris innotescerent: vt ita neque suo seculo alieni à studio religionis & pietatis, neque erga posteritatem parùm officiosi censerentur. Quòd si verò hoc plerique ex illis non modò in sanctos, sed etiam in quosdam alios ipsis charos homines declarârunt: quanto magis nos sagaciter & accuratè sanctorum res gestas inuestigare, atque ad aliorum quoque notitiam perferre debemus, vt eorum prouocati exemplis, doctrinaque informati, ad ea nos semper intendamus, quæ sint grata & accepta Deo? Cauendum certè nobis est, ne militum Christi fortia facta & præclara trophæa, ea præsertim, quibus nostra ætate insignes & illustres fuêre, silentij carcere premamus: sed potiùs quantùm ille dederit, qui est author omnis boni, qui ora mutorum aperit, & linguas infantium disertas facit, quæ possint succesforibus nostris esse vsui, ea vel mediocri stylo conscribamus. Etsi autem nos eiusmodi operi impares esse non ignoramus, quippe quibus est ingenij, eloquentiæ & eruditionis angusta supellex: at tamen satius fore arbitrati sumus vel exiliter dicere ea pauca, quæ nouimus, quàm cum seruo pigro & desidioso, pro retenta Domini pecunia, in damnationis discrimen adduci. Quæ igitur ab illis egregiè perpetrata sunt, nos licèt indigni, saltem vtcunque commemoremus. Neque enim id facimus nostra temeritate adducti, sed, vt iam antè dictum est, voluntate & mandato venerandi pon-

Sanctorum historiæ ad posteros transmittendæ.

Sap. 10.

Matth. 25.

di pontificis nostri Haduini: qui nos beatissimi Domnoli Episcopi vitam iussit vel rudi exarare stylo. Cuius, tanquam vrbis nostræ antistitis, iussioni libenter morem gerentes, eius fulti precibus, ad scribendum nos accingimus, suppliciter inuocantes beatissimi Domnoli habitatorem Spiritum sanctum, vt qui illi gratiam largitus est miracula & admirandas patrandi virtutes, nobis copiam tribuat & facultatem eas enarrandi ad laudem & gloriam suam & fidelium ædificationem: vt facta eximij patroni nostri, si tamen id fieri potest, dictis exæquemus, qui cum eo in hac vitæ mortalis peregrinatione plurimùm conuersati sumus: quanquàm sanè tantæ eius virtutes sunt, vt eum pro dignitate laudare humana fragilitas nequaquàm possit.

In vita S. Hilarionis. Cùm sit autem aliud, teste Diuo Hieronymo, locis communibus laudare defunctum: aliud, defuncti proprias narrare virtutes: nos hoc opusculum ad bonorum exemplum ab illo tempore auspicabimur, quo nos glorioso aduentu suo illustrare, nobiscumque manere ex Dei prouidentia iussus est.

VITAE HISTORIA.

Maij 16. vt habent quædam Martyrologiæ: licèt obierit 1. Decembris.

TAQVE beatissimus Domnolus, vrbi Cenomanicæ à Deo destinatus episcopus, virtutum omnium floribus redimitus, in alia regione ex generosis parentibus, quod eius probi mores & nobilis conuersatio testabantur, est procreatus. Vt enim ex radice fructus proficiscitur, ita ex fructûs sapore radicis natura intelligitur: & quemadmodùm fructus arboris, etiãsi procul asportetur, nõ tamen amittit suauitatem, quam ex radice accepit: sic etiam hic sacratissimus vir, vndecunque siue quibuscunque ex partibus ad nos aduenerit, sanctæ nobilitatis suæ dulcedinem nos celare non potuit. Etsi verò apud nos in Episcopum consecratus non fuit, ad nos tamen in multorum salutem diuinitùs est transmissus. Nam ad imitationem Abrahæ patriarchæ, cui à Deo dictum est: Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram, quam monstrauero tibi: iam ordinatus alibi Episcopus, relicta patria & parentibus, cunctisque rebus, quas possidere videbatur, Romam profectus est, limina beatissimorum Apostolorum orationis gratia visitaturus. Vbi cùm animi sui deuotioni fecisset satis, post longa itineris emensa spatia, Domino gubernante, ad Cenomanos appulit, quos propter obitum sui pontificis magno offendit animi mœrore affectos. Iampridem enim beatus Innocens ad Dominum migrârat, & laboris sui erat præmia consecutus: in eius verò locum needum alius subrogatus fuit. Cùm igitur hunc virum sanctissimũ conspexissent, eumque iam episcopum ordinatum didicissent, tam proceres & principes, quàm Clerus vniuersus & populus non solùm vrbanus, sed etiam rusticola, diuino id instinctu agente, vno ore eademque animi sententia obnixè eum deprecabantur, vellet ipsos ipsorumque ciuitatem & patriam non inuitus gubernandam suscipere. Quamuis autem ea in re valdè se difficilem præberet, ad extremum tamen aliud agere non potuit, quàm quod populus Deo inspirante postulauit.

Gen. 12.

S. Dõnolus it Romam orationis causa.

Innocens Cenomanorum episcopus.

Cap. 2. S. Domnolus fit Cenomanorum antistes.

Suscepit igitur, sed sanè inuitus & compulsus, episcopi ministerium cum multa humilitate, Dominoque cooperante, toto vitæ suæ tempore, non parùm illis, quibus præerat, contulit. Denique qualem se quantumque illic præstiterit, eius vitæ finis declarauit, in quo laus omnis tutò canitur. Erat verò hoc eius nobilitatis insigne, quòd Christo die ac nocte alacri & iucundo animo gratam exhibebat seruitutem. Neque tamen vel à generis nobilitate, vel ab operum sanctitate gloriolæ & laudis fumos captabat: sed præclara de se præbens virtutum exempla, intra se suos thesauros deposuit, & Dominum mundo corde complectens, pompam omnem mundi huius toto pectore contempsit. In conuersatione erat humilitate conspicuus, charitatis dulcedine feruens, castitatis splendore illustris, ieiuniorum pinguedini deditus. Disciplinæ verò cælesti adeò se totum addixit, vt pontificale ministerium pro dignitate, & quidem piè & deuotè, sit executus. Porrò autem socia charitate ac mutua beneuolentia coniunctus fuit Germano, sanctissimo Parisiorum antistiti: quem & creberrimè inuisere consueuit, & ab illo itidèm non rarò visitatus est: cumque se inuicem diuinis inflammarent adhortationibus, subiectis populis tam verbis, quàm exemplis haud vulgariter profuere. Non enim immemores erant illius Dominicæ sententiæ: Quòd si duo ex vobis

Germanus Episcopus Parisiensis magnus S. Domnoli amicus.

Matth. 18.

vobis consenserint super terram, de omni re, quamcunque petierint, fiet illis à patre meo. itemque illius: Vbi sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. Ibidem.

Extruxit autem sanctæ Ecclesiæ amator deuotissimus monasterium quoddam in suburbio ciuitatis suæ, tum vt eius vrbis esset munimentum, tum vt posset Domino animas lucrifacere: idque in honorem sanctorum martyrum Vincentij & Laurentij consecrauit. Ipsi autem consecrationi adesse voluit memoratum Germanum Episcopum, vt amborum solenni dedicatione ad maiorem populus deuotionem incitaretur. In eius verò consecratione de rebus ecclesiæ suæ multa testamento ei legauit atque confirmauit, permittente & fauente Chilperico Francorum rege, eiusque principibus, multis etiam id ei suggerentibus episcopis, inprimis autem S. Germano, clero quoque populoque, vt id faceret, adhortante: quemadmodùm in eius actis annotatum est. Subscripsit autem sua manu & approbauit beatus Germanus, pluresque alij episcopi. Porrò in eadem ecclesia caput beati Vincentij martyris, & magnam craticulæ partem, in qua sanctus Laurentius assatus est, honorificè reposuit: monachos etiam sub cura & moderatione Leusi Abbatis, quem ipse præfecit, ad regulæ præscriptum illic degere, Dominoque seruire voluit. Tanto autem amore beatissimum Germanum episcopum complectebatur, vt in eaipsa sanctorum Vincentij & Laurentij martyrum ecclesia, sepulturæ locum ei præparârit: vbi tamen posteà, ob certas quasdam causas, non S. Germanus, sed ipsemet dignè humatus est. Cap. 3. Construit monasteriū.

Cumque religionis monasticæ propositum mirificè complecteretur, in ea cellula, in qua S. Iulianus, primus Cenomanorum episcopus corpore requiescit, iuxta monasterium Victurij, quod situm est ad flumen * Sartam, monasticum institutum, quod iampridem illic florere cœperat, mirificè augmentauit, adeò vt quinquaginta ferè monachos illic regulariter degere voluerit, eaque, quæ ad victum pertinent tam illorum, quàm peregrinorum & aduentantium, magnificè suppeditârit. Aliud quoque monasteriolum & xenodochium vltra * Sartam flumen in honorem beatissimæ matris Dei & virginis Mariæ sapienter ædificauit, atque suæ ecclesiæ rebus dotauit, accuratè constituens, vt illic pauperes & peregrini, egentesq́; omnes, qui intra vrbem propter eius iugem custodiam admitti non possent, reciperentur. Porrò monachos vigintiquatuor illic ad regulæ monasticæ præscriptum viuere voluit, qui & perpetim seruirent Deo, & aduentantes pauperes recrearent, atque hospites comiter & congruenter acciperent. Ijs autem monachis quendam è suis probatissimæ vitæ virum, Paduinum nomine, ecclesiæ beatorum martyrum Vincentij & Laurentij per id tempus Præpositum, Abbatem præfecit, locumque ipsum & sibi & successoribus suis subditum esse debere decreuit, adhibita etiam adiuratione & detestatione, vt hospitale eius vrbis, perpetuis temporibus in Pontificum ditione esset. Cap. 4. Studiū sancti viri erga monasticam religionem prouehendam.

Quanta autem apud nos degens vir sanctus corpus suum abstinentia affecerit, quàm se perpetuis confecerit vigilijs, quàm in præstandis eleemosynis liberalis & profusus fuerit, solus ille ad plenum nouit, cui cognita sunt omnia: nec puto quenquam mortalium facilè omnia explorare & indagare potuisse, quandoquidem eiusmodi ille clàm potiùs, quàm palàm faciebat. Et vt paucis multa expediamus, qualis quantusque fuerit, quæ & quanta gesserit, non potest mortalis lingua explicare, quòd supra hominem fuerit, quicquid ferè gestum est ab eo. Macerabat se & vigilijs & continua inedia, adeò vt etiam fortissimi iuuenes eius parsimoniam ferre non possent. Ita corpus suum redigebat in spiritus seruitutem, adeoque illud mortificabat, vt posset illud Apostolicum non immeritò illi accommodari: Viuo autem iam non ego, viuit verò in me Christus. Cùm equitaret in itinere, semper de Deo aut loquebatur, aut canebat. Cursum verò suum (sic enim loquitur author) id est, pensum precum Canonicarum per horas legitimas persoluens, reliquo diei tempore, quando opportunum videbatur, studium psallendi diuina eloquia, aut lectitandi, aut in preces incumbendi non omittebat. Ad mensam ipso accedente, mox aderat lector, recitans diuina eloquia: vt inter epulas, quibus caro fouebatur, spiritalibus alimonijs potiùs conuiuæ explerentur. Nullum omninò sibi tempus præterlabi sinebat, quo non aut prodesset alijs, aut ad suos profectus aliquid adijceret. Quòd si quis eius facta curiosiùs inquisierit, innumera magnarum virtutum miracula inueniet, è quibus nos vel pauca promemus. Cap. 5. Exercitia sancti viri. Galat. 2.

Quodam die Dominico, cùm peracto officio solenni ad mensam pransurus ex mo- Cap. 6.

re accederet, allatamque aquam minister in eius manus infunderet, & lotis manibus malluuium absportaret, cæcus quidam, Siagrius nomine, ei venit obuiàm, & aquam, quæ de manibus pontificis defluxerat, sibi dari petijt, ea suos oculos ablaturus. Minister id paruipendens, dedit ei aquam, vt petierat. Ea cæcus suos perfudit oculos, & in Christi nomine, meritis S. Domnoli mox restituto visu lætus abscessit. Quem quidem cæcum sæpiùs ego vidi, multique è socijs nostris: atque ab illo tum isthuc, tum plura alia sancti viri miracula didici. Perlata est autem huius rei fama ad multorum aures, & inuito pontifice longè lateque diffusa. Erat enim sanctissimus ille senex singulari præditus animi munditia & humilitate. Nec dubium, quin apud omnipotentis Dei singularem misericordiam multum valeat humani cordis puritas & simplicitas, conuenienter illi sententiæ Saluatoris: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.

Cæcus ab aqua, qua manus abluit vir Dei, visum recipit.

Matth. 5.

Cap 7. Vir quidam nobilis genere & opibus prædiues, regiusque consiliarius, in villam ecclesiæ, cui vir Dei præerat, Tridentem vocabulo, sitam in Condita Diablentica, obstinato animo inuasit, eam sibi vendicans. Crebrò autem illum admonuit vir sanctus, vt à suis maleficijs resipisceret, & ad meliorem frugem se reciperet. Videns autem se nihil hac ratione proficere, ad precandum Dominum se contulit, vt res, pro expiandis peccatis olim à fidelibus ecclesiæ donatas, ipsi restitueret. Interim sacrilegus rerum Deo dicatarum occupator, diuina vltione in eum animaduertente, febre corripitur, eaque continenter laborat. Sed neque sic tamen res malè vsurpatas reddere voluit, vt eius pœna fieret cumulatior. Cùm autem ea febre dirè affligeretur, lecto decumbens, visus est sibi quadam nocte videre matrem Domini (cui res ab ipso vsurpatæ, vnaque beatis martyribus Geruasio & Protasio dicatæ erant) ferreo malleo ipsum in fronte percutientem. Mox igitur multo terrore correptus, ad S. Domnolum misit, qui eum rogarent, vt res ipsi ablatas cum fœnore reciperet: nec tamen potuit sanitati restitui, donec S. Domnolus ad eum veniret. Vbi autem ille aduenit, omnia in duplum restituit ecclesiæ ministris, & post dies paucos meritis & precibus beati viri salus ei reddita est, sed vulneris, eius fronti malleo impressi, quoad vixit, vestigia permansère. Quod idcircò factum est, vt ille suo exemplo à simili facinore alios absterreret. Quas autem res ille duplicatas tum sancto viro restituit, eas ecclesia nostra hactenùs possidet.

Punitur diuinitùs vendicans sibi res ecclesiasticas.

Cap. 8. Quodam Quadragesimæ tempore in cellam Anisolæ monasterij vir sanctus sese abdiderat, Domino in silentio & solitudine vacaturus. Ecce autem Francus quidam, nobilis genere, regi valdè familiaris, quandam eius ecclesiæ villam, Bonallam nomine, in Pago Stadinse sitã ad se rapuit. Vbi Paschalis solennitas præterijt, eam iniquitatem vir Dei molestè ferens, dolensque se viuente suam ecclesiam nudari facultatibus suis, duos diaconos misit ad Francum illum sacrilegum & mirè iam obstinatum: sed diaconi nullum ab eo, quale vellent, retulère responsum. Tum verò sanctus vir, corde compunctus, animo intrepidus, eò se contulit, vt res suæ fidei creditas recuperaret, fretus auxilio præpotentis Dei. Cùm igitur die quodam Francus ille solennes celebraret epulas in villa per sacrilegium ablata, haberetque apud se parentes & amicos, nunciatum est ei præ foribus adesse sanctum episcopum, resque ipsi à Domino commendatas repetere. Id vt audiuit ille, valdè animo commotus, iussit eum à tota villa prorsus excludi & eijci. At Episcopus non recalcitrans, quemadmodùm Apostolus monet, dedit locum iræ: sed ita vltio diuina in sacrilegum excitata est.

Rom. 12.

Cap. 9. Cùm enim nocte illa iuxta morem sanctus Episcopus in oratione persisteret, sacrilegum virum inuasit febris, quæ infelicem animam altero manè extorsit ab illo: sicque miserrimè excedens è vita, absq; luctu & sine precibus in biuio sepultus est. Et quidem dignus erat tali morte, qui sanctum virum ausus fuit contristare, & oblationes fidelium resque Deo dicatas sibi vendicare. Factum est hoc meritis beati antistitis, vt cæteri ab huiusmodi maleficio absterreantur, ne similia ipsis accidant. Cùm sic autem ille perijsset, multis ecclesijs res ipsarum restitutæ sunt, quas tyranni iampridem per temeritatem inuaserant. Nam timore perculsi, non fuerunt ausi retinere illas: atque ita vnius horrenda damnatio multis profuit ad resipiscentiam, reddiditque pœnitentia emendatos. Sic nimirùm omnipotens Deus per fidelem seruum suum suas restaurauit ecclesias, multique serui Dei ingentes Domino laudes & grates egere, iucundis vocibus cantantes: Adiutor & protector factus est nobis Dominus in salutem.

Horrenda mors bona ecclesiastica vsurpantis.

Multis ecclesijs res ablatæ redduntur.

Cap. 10. Puerulus quidam, Rainarius nomine, à parentibus oblatus est sancto viro. Is puer

& cæcus & surdus & mutus & claudus erat. Vnxit autem eum vir Dei oleo benedicto, Oleo benedicto & Crucis signo sanat cæcum &c.
& crucis signo eum communiuit, & totus renaluit. Clericus quidam Oximensis, Eleutherius nomine, videns tot admiranda fieri à sancto viro, obtulit ei filium suum, quem diuturna febris vehementer affligebat. Misericordia motus vir Dei, aquam iussit adferri, allatam, cùm priùs Christi nomen inuocâsset, & eam cruce consignâsset, puero bibendam obtulit. Bibit ille, & Christo propitio, meritis episcopi continuò sanus effectus est.

Vir quidam Andegauensis, Stritius nomine, in maxilla mirè cruciabatur ex pustula Cap.11.
magna. Occurrit sancto episcopo, petijt tanto malo medicinam: saliua sua pustulam Notà vim
tetigit vir sanctus, & homo curatus est. Quodam die in villa nostræ ecclesiæ, quam Ba- saliuæ eius.
ladonem vocant, sancto Episcopo pontificeale exequenti ministerium Magnarius quidam oblatus est, qui die Dominico intra ipsius villæ fines ab opere se non abstinens, Deo vlciscente, luminibus orbatus fuerat. Vir sanctus sacrosanctam inuocans Trinitatem, expresso signo Crucis, cæcitatem depulit, visum reformauit, monuitq; hominem, ne quicquam eiusmodi deinceps admitteret.

Exijt quandoque vir beatus extra vrbem nostram, audiuitque damnatorum voces Cap.12.
è carcere. Misit itaque ministrum suum ad custodem carceris, qui ei diceret, vt vinctos illos absolutos pateretur abire. Respondit custos, non se id ausum esse, ne ipse cogeretur in illorum locum succedere. Tum vir Dei eum lachrymis rogauit Dominum pro il- Carcerem
lis: & ecce die tertio sua sponte patescit carcer, exeuntque qui illic detinebanrur, & ad suis precibus aperit.
nostram ecclesiam sese conferunt. Clericus quidã, Ragnoinus nomine, venit ad sanctum pontificem, rogans vt sacerdotio initiaretur. Percõtatus est autem ex illo vir sanctus, num castè viueret, & à fœminis se seruaret incõtaminatum. Illo cõstanter respondente, se hactenùs impolluto corpore Domino seruijsse, vir beatus ei & locum & tem- Aliorum
pus & mulierem, libidinis eius sociam, indicauit. Cernens clericus, se latere hominem occulta pec-
Dei non posse, propria conuictus conscientia, ad pedes eius procidit, & culpam suam cata nouit.
confessus est. Id vbi ad aliorum notitiam peruenit, multi sacris initiandi, ab eius se conspectu subduxêre, maleque sibi conscij, non fuêre ausi sacros ordines ab illo petere, certò persuasum habentes, non eum latere etiam secreta cordium.

Est villa ecclesiæ nostræ, quam Crisiacum vocant. In ea cùm esset vir Dei, adducti Cap.13.
sunt ad eum duo dæmoniaci, rogabantq; eum parentes eorum, vt suis precibus illos sanaret. Sciscitabatur autem ex eis sanctus antistes, cur id ipsis accidisset, & per eorũ ora respondebant immundi spiritus, se torqueri ab ipso, nec posse coram eo celare præstigias suas. Rogabant autem eum, vt si ipsos inde vellet eijcere, saltem sineret migrare in porcos. Permisit hoc vir sanctus, & Crucis signo edito, profligauit illos, ita vt omnes Crucis si-
adstantes laudarent Dominum, mirabilem in sanctis suis. Sunt verò etiam multi alij, à gno curat
dæmonibus obsessi, ab eo liberati. Hac autem miraculorũ assiduitate fama eius vbique dæmoniacos.
diuulgabatur, & iam quadam die reuertenti ab expeditis quibusdam negocijs, quę ad populi, ipsius curæ commissi, vtilitatem pertinerent, multa plebs ei occurrit, adducens ægros & malè affectos, diuersisque languoribus laborantes, qui omnes ab eo incolumes recessêre. Etsi autẽ celebre esset nomen eius & sublimis gradus honoris, at tamen maior erat & insignior virtus eius. Seruiebat sine offensione ei, qui propè est omnibus Psal.144.
inuocantibus eum in veritate, & qui voluntatem timentium se facit, & deprecationem eorum exaudit. Poteram quidem plura eius commemorare miracula, sed multa prætermisi, ne lectori fastidium parerem. Magna autem in eo virtus inerat & multa verborum vis ex eius ore promebatur, cùm populis verbum Domini annunciaret. Vix quis- Efficacia
quam tam ferreo visebatur pectore, quem eius conciones ad lachrymas non moue- concionum
rent. Mirabantur auditores spiritales sermones eius, qui plerunque adeò humanum eius
captum excedebant, vt ab angelo proferri viderentur.

In episcopatûs functione ita se gessit, vt celebres maiores suos ipse celebriori viuen- Cap.14.
di ratione etiam illustrârit: nec tamen vel ex generis splendore, vel pontificia dignitate eius animum vlla inflauit elatio. Spiritu pauper priùs moribus egit põtificem, quàm ad pontificis gradum esset euectus. Collatus honor tantus eum meritis conspicuum non fecit, sed inuenit. Virtute instructus erat antè, quàm esset sacerdos: cum sacerdotio virtus pariter sua accepit incrementa. Tota eius in pontificatu vita talis fuit, quæ pontificis officium & verbo & exemplo præstaret: nec culpa vacare putauit, iudicioque diuino obnoxium se fore timuit, si qui sibi vint anteà priuatus vixisset, iam episcopus non viueret vniuersis. Inde adeò factum est, vt ipse semper

aliquid adijceret ad virtutes suas, & Dominus ad coronam. Cantans itaque Canti-
Animarum lucris studet cum graduum, in eam curam intentus fuit, ne ad illam supernam ciuitatem solus ascenderet, sed socios eò secum permultos adduceret. Atque in hac via seruus Dei simpliciter prudens & seueriter lenis, doctrinam vita, mores comitate ac mansuetudine, zelum legis scientia commendauit. Vnde factum est, vt illum populi fauor & gratia principum, sermones verò illius non mediocris consecuta sit authoritas. Inter hæc autem ille humilis & sibi constans permanebat, aduersus ea omnia peruigil & circunspectus, quæ suffurari solent animi benè compositi puritatem. Eodem vultu & immoto
1.Cor.9. pectore inter prospera & aduersa perdurabat. Cum Apostolo castigabat corpus suum, ieiunijs & multiuaria illud afflictione persequens, vnde & confirmari spiritus assuesceret, & caro carnis obliuisci. Addebat his etiam sacras vigilias, quarum perpetuj fuere comites & alti gemitus, & fœcundarum gratia lachrymarum. Atque id genus studijs potiorem noctis partem attribuens, in spiritu humilitatis & animo contrito pinguissimum Deo cremabat holocaustum. Si quid interdiù minùs fecisset, quàm par esse putaret, idque negocijs secularibus impeditus, noctu supplebat. Nox secretis precibus & diuinæ contemplationi accõmodatior, ad litandas eiuscemodi hostias viro Dei optatam adferebat opportunitatem & copiam: diem autem vel sacra concio, vel publica sibi vendicabat vtilitas, ita tamen, vt & noctes & dies in eius expenderet obsequijs, qui & noctes & dies condidit.

Cap.15. Nihil in eius actionibus cernebatur, quod ad Deum non pertineret: nihil in ser-
Semper secum in mensa pauperes habuit. monibus eius ociosum percipiebatur. Ad altare rarò sine lachrymis, ad mensam nunquàm sine lectore, nunquàm sine conuiuis pauperibus accessit. Periculosè corpus pasci arbitrabatur, nisi pariter & Christum in eius membris pasceret, & ipse intus verbo Dei pasceretur. Qualis verò putandus est fuisse erga proximos, qui suarum iniuriarum immemor, etiam inimicorum iniurijs dolebat? Quem ille vnquàm aut facto aut verbo læderet, qui etiam læsus vltrò ignouit, nec iratus solem vidit occumbentem? Quid illa anima mansuetius, quæ nulli obesse, omnibus prodesse cupiens, charitatis & pacis erat domicilium? Multa animi deuotione opera benignitatis & misericordiæ prosequebatur, studebatque adesse desolatis, egentes alere, vestire nudos, & si re ipsa non posset, prompta animi beneuolentia omnibus ferre opem. Conuersans nonnunquàm cum ijs, qui gloriantur in malitia, & sermones Domini proijciunt retrorsum, Christi bonus odor permansit, vnus idemque perseuerans siue cùm eis, vt ad meliorem se frugem reciperent, blandiretur: siue cùm obstinatos seueriùs obiurgaret. Omnia ex charitate faciebat discipulus charitatis. Nihil illi cum peruersorum vitijs rei erat, præter odium & castigationem vitiorum: quæ & animo insectatus est, & pontificali authoritate correxit. Bonos & obseruatores mandatorum Dei, sancto & syncero complectebatur affectu, mutuisque exhortationibus & profuit, & profecit.

Cap.16. Germano Parisiensi sanctissimo episcopo, vt iam antè dictum est, valdè familiaris fuit, crebroque & inuisebatur ab illo, & ipse illum visitabat. In eorum colloquijs & actionibus nihil versabatur, nisi quod ad animarum ipsis commissarum salutem pertineret. Inuicèm se Christi milites armabant, non ignorantes aduersarium nostrum dia-
1.Pet.5. bolum circuire & quærere quem deuoret: cui resistebant fortes in fide, veriti non se habituros pontificum merita, si de principe tenebrarum, de quo iam ipsi triumphârant, etiam alij per ipsos non triũpharent. Itaque viri illi misericordiæ solicitè eò connitebantur, vt quotidianas infestationes & insidias maligni hostis eluderent. Atque in hoc vterque totus erat, vt siue cum Martha sedulò ministrarent, siue cum Maria sederent ad pedes Iesu, regnum diaboli imminuerent, & Dei ciuitatem augerent. Quam
Monasterium in suburbio cur extruxerit. etiam ob causam B. Domnolus ex eiusdem S. Germani consilio, in ciuitatis suæ suburbio monasterium construxit, in quo & illi, quos tempestas huius maris magni & spatiosi iactauerat, monasticæ tranquillitatis portum adepti, respirarent, & ipse certis temporibus solicitudinis, quæ ex ministerio suscepto incumbebat, laborem, sanctæ contemplationis ocio & refrigerio releuaret. Et, vt suprà quoque diximus, ei monasterio de ecclesiæ suæ possessionibus quasdam donauit, nihil se fecisse existimans, nisi illis, quibus domum orationis construxerat, etiam vitæ degendæ res necessarias assignaret.

Cap.17. Porrò autem militiæ certamine iam peracto, & impendente resolutionis eius tem-
Obdormit in Domino pore, cœpit vir pius morbo laborare, nec tamen os eius morbi vis à laudando Deo potuit cohibere. Conuocans autem discipulos suos, diem & horam obitûs sui illis prædixit im-

xit imminere, docuitq; eos, quemadmodùm antiqui hostis insidias cauerent, & à malo se abstinẽtes, bonis operibus inhærerent. Deinde ipsis Calendis Decẽbris in senectute bona vir beatissimus in pace quieuit, humatusque est à discipulis suis in ecclesia beatorum martyrum Vincentij & Laurentij, vbi longè antè sepulcrum B. Germano ipse condiderat. Eo in loco meritis & precibus eius multi morbidi gratiam sanitatis obtinent. Nam tertio die translationis eius, ad sepulcrum eius energumenus quidam, qui seipsum discerpebat, adductus est, & post triduum curatus, domum cum parentibus sospes abscessit, multisque annis nobiscum sanus permanens, Dei se deuotum studuit exhibere cultorem. Deinde mense Februario, die sabbati cuiusdam nostræ ecclesiæ famuli vxor, quartana febre diuexata, ad eius monumentum veniens, vt in somno admonita erat, oransque illic cum luminaribus & triduo excubans, meritis beati viri salutem impetrauit. Quarto etiam die cæci tres ad eius tumulum nobis adspectantibus venẽre, atque inde luce redintegrata incolumes abiêre. Multos alios diuersis afflictos morbis ad eius sepulcrum venire conspeximus, eosdemque beati viri meritis sanos inde recedere vidimus. Nimis autem prolixi erimus, si audita & visa omnia referre velimus. Possunt ea, quæ diximus, ad fidem faciendam fidelibus sufficere: & nunc obsecramus eundem beatissimum patronum nostrum, sanctum Domnolum, vt pro superioris vitæ peccatis nostris Dei clementiam velit exorare, gratiamque nobis ab illo impetrare, vt deinceps à malis nos abstineamus: vt sacrosanctæ Trinitati reconciliati, etsi eius gloriæ participes esse non meremur, saltem peccatorum remissionem adepti, ab impiorum consortio separemur: præstante Domino nostro Iesu Christo, qui cum patre & spiritu sancto viuit & glorificatur Deus per infinita secula seculorum, Amen.

Miracula ad sepulcrũ eius.

Author inuocat S. Domnolũ.

VITA S. VBALDI, EPISCOPI EVGVBINI ET CONFESSORIS, EX DVOBVS EXEMPLARIBVS MS. ALTERO impresso, quòd in vtroque nonnulla deessent, quæ in altero habebantur, mutato stylo per F. Laur. Surium descripta. Videntur autem hæc desumpta è Stephano Cremonensi, qui huius sancti viri vitam conscripsit, quam necdum potuimus obtinere.

BEATVS Vbaldus Eugubij natus, nobilis quidem fuit genere, sed nobilior vitæ & morum integritate. Cùm etiamnum infantulus esset & in cunis vagiret, patre orbatus est: ac deinde à patruo suo Vbaldo, cuius nomen acceperat, viro religioso, disciplina ordinis ecclesiastici imbuendus traditus est Priori ecclesiæ sanctorum Mariani & Iacobi martyrum, quam alius maiorem vocat: vbi literarum studijs applicatus, diuinas scripturas didicit. Accedente inde maiori ætate & maturiori iudicio, vt vidit eius loci fratres parùm conuenienter viuere regulæ & instituto suo, ad ecclesiam S. Secundi se contulit, atque illic aliquandiù honestissimè versatus est. Videns autem beatæ memoriæ Ioannes * Grammaticus, Eugubinæ ciuitatis * Episcopus adolescentis religiosam & benè moratam conuersationem, ad suam ecclesiam eum conatus est reuocare, paternaque beneuolentia eius vitæ grauitati congratulans, crebrò illum apud se detinuit.

Maij 16. Cap. 1.

S. Vbaldus puer discit literas.

Videtur hic locus mendosus.

Porrò quidam ex cognatis adolescentis, carnali permotus affectu, aliquando secretò cum illo colloquens, cœpit eum ad contrahendum matrimonium inuitare, Proh dolor, inquiens, parentum tuorum facultates consanguinei tui sibi vsurpant, tu verò nihil inde capis emolumenti. Igitur animum adijcias ad ducendam vxorem, quæ nobilitati tuæ impar non sit, atque ita poteris recuperare hæreditatem tuam. At vir Dei Theobaldus huic consultori respondit: Absit, vt ego semel Deo dicatæ virginitatis meæ iacturam faciam, & carnis integritatem atque munditiam libidine victus prostituam. Quòd verò ad bona hæreditaria attinet, portio mea Dominus est in terra viuentium, & pars hæreditatis meæ est Deus meus.

Cap. 2.

Non vult ducere vxorem post dicatam Deo virginitatẽ.

Postquàm autem excessit adolescentiæ annos,& morum grauitas mirè eum omnibus commendauit in ea, quam diximus,ecclesia beatorum martyrum Mariani & Iacobi Prior creatus est,omnibus sua vota in eum studiosè conferentibus. Etsi autem ea functio per se honorifica satis & honorata esset, at tamen loci eius clerici moribus erant deprauatis. Nulla enim apud eos visebatur ordinis & instituti Canonici obseruantia,sed religio omnis prorsus in obliuionem abijsse cernebatur.

Cap.3. Dissoluta vita quorundam è Clero. Annua mercede conductus erat, qui horis diuino officio persoluendo deputatis campanas pulsaret. Clerici verò in suis manebant ædibus proprijs, comessationibus & somno dediti, ita vt tota ecclesiastici cultûs obseruantia in solo ferè campanarum strepitu relicta videretur. In claustrum patebat aditus omnibus tum viris, tum fœminis, neque porta eius vnquàm claudebatur. Habebant singuli suas concubinas, & contempta ordinis ecclesiastici disciplina, turpissimæ libidini vacabant. Quid hîc, quæso, faceret vir pius? cuius ille vel consilium vel auxilium imploraret? Videbat ecclesiæ suæ cymbam adeò dissipatam & confractam, sæuissimisque procellis miserè quassatam vndique. Discruciabatur Deo deuotus animus, illis tempestatibus se videns implicatum, vt qui inter homines peruersos degens, frater esset draconum, & socius struthionum. Sed omnipotens Deus, qui euangelizantibus verbum suum dat virtutem multam, Vbaldo suo euidenter impertijt opem suam. Primò enim ex omnibus clericis illis, diuino fretus adiutorio, tres sibi adiunxit, quos comiter & benignè adhortando eò perduxit, vt ad præscriptionem Canonis cum ipso viuerent, eique arctiùs adhærerent. Cum illis quoad potuit ita se gessit, vt iubebat Regula, in claustro, in mensa, in dormitorio. (Psal.67.)

Cap.4. Viuit in monasterio S. Mariæ S. Vbaldus. Posteà verò profectus est ad cœnobium beatæ Mariæ Portuense, vbi obseruabatur honestè satis Apostolicæ institutionis Canon vel Regula, & totius sanctitatis splendor in omnibus refulgebat. Atque illic tribus mensibus versatus est, fratrum illorum disciplinæ se subijciens & accommodans, vt veritatis discipulus effectus, absque errore posteà doceret alios, quod ipse priùs visu & auditu didicisset. Inde autem discedens, canonici instituti Regulam secum attulit, eamq; fratribus omnibus proponens, Deo bene fauente id consecutus est, vt cùm eam iussisset ab omnibus obseruari, ab eo tempore cuncti sic se gererent, vt illa mandabat, eique se religiosè conformarent. Accidit tum res luctuosa sanè, Eugubina ciuitate maxima suî parte conflagrante, & tremendo Dei iudicio, etiam ipso beati viri cœnobio funditùs pereunte. Cuius rei dolore non mediocriter pressus, ad Priorem eremi fontis auellanæ Petrum Ciriminensem abijt, cuius tum mira vitæ sanctitas & virtutum fama passim celebris habebatur. Indicauit autem ei, quòd & Prioratu se abdicare, & locum mutare constituisset. Sed ille blanditer eum obiurgans, & prudenter admodùm exhortans, docuit pios tanquam aurum in fornace probari tentationibus, nec coronatum iri, nisi qui legitimè certauerit, prorsusque graui culpa ipsum se obstricturum, si curæ suæ commissos fratres illo tam tristi rerum statu derelinqueret. Credidit ergo homo Dei Vbaldus tanti viri sermonibus, ocyusque non sine multa animi alacritate rediens, & combustam ecclesiam diuinitùs adiutus cœpit instaurare, & rerum amissarum damna vicinis incitantibus egregiè reparare: idque adeò, vt intra breue tempus illam ecclesiam non solùm restituerit, sed etiam prædijs & possessionibus, cæterisque vitæ humanæ necessarijs rebus auxerit, vt incendium illud non aliquod attulisse detrimentum, sed magnum potiùs emolumentum & religionis incrementum comparâsse videretur. (Reformat sui collegij fratres.) (Sap.3. 2.Tim.2.)

Cap.5. Obseruandum est autem, virum Dei cùm à cœnobio Portuensi cum Regula, vt diximus, reuerteretur, in illo itinere licèt fatigatum nunquàm fregisse ieiunium. Contigit verò, vt tum in nemore quodam cum socio nonnihil somni captandi causa quieti se traderet, atque deinde expergefactus, rursus itineri se daret, codice Regulæ illic obliuione derelicto. Erat tum pluuia vehemens, & valdè formidare cœpit, ne aut illa codicem corrumperet, aut aliquis viator eum asportaret. Redijt verò ad locum, vbi codicem reliquerat, & eum licèt iuxta viam positum nec ablatum reperit, nec vllis pluuiæ aquis madefactum. Per id tempus excessit è vita beatæ memoriæ Perusinus Episcopus, & in eius locum electus est Vbaldus. At ille fugam capessens, tantisper in eremo delituit, donec alius subrogaretur. Fuit verò etiam alterius ciuitatis electus antistes, sed Romam profectus pedes ad Honorium Pontificem, quatuor sibi adiunctis Clericis, multa instantia & per se, & per quosdam Cardinales amicos suos egit apud illum, vt ab eo munere absolueretur. Annuit precibus eius sanctæ memoriæ Pontifex, nolens (Nô sine miraculo eius codex conseruatur.) (Recusat duos Episcopatus.)

nolens contristare habitantem in eo spiritum Dei.

Itaque diuina moderatione reseruatus ciuibus suis, gaudens rediit Eugubium. Cap.6. Cuius vrbis Episcopus Stephanus pòst decessit, & Eugubini Vbaldum voluêre habere successorem. Sed cùm inter se non conuenirent eius loci clerici de præsule eligendo, Vbaldus Dei seruus cum quibusdam abiit Romam, vt è Romana Ecclesia quempiam eligerent, quem Romanus Pontifex ipsis antistitem consecraret. Ibi tum is, qui lapidem, quem reprobauerunt ædificantes, fecit caput anguli: famulum Psal.117. suum Vbaldum à suis quidem reiectum, à se verò, qui eius sciret merita, electum, pastorem constituit populi sui. Cùm enim beatus Vbaldus & socij eius illos peterent à Præficitur Pontifice, quos ille nulla ratione dare vellet, ipse Pontifex diuinitùs instigatus Vbal- Eugubinis dum eis nominauit Episcopum, iussitque vt illum ipsi quoque eligerent. Tam ergo il- Episcopus. le honorificè electus, & honorificentiùs ab eodem Pontifice consecratus, Eugubium rediit, & in Episcopi cathedra resedit.

Non mutauit autem in illo honor optimos superioris vitæ mores, sed cum au- Cap.7. gmento dignitatis creuit etiam virtus mansuetudinis & probitas omnis. Nam suprà quàm ferat humanæ vitæ consuetudo, & mitis erat & humilis, tum quoque Virtutes simplex, comis, humanus & affabilis. Porrò tanta ei inerat carnis mortificatio, eius. tolerantia laboris, mundique contemptus, vt fidem excedere videatur. Summa eius erat patientia, & quæ hominum mensuram superaret. Parcus erat sermone, sed isipse sale sapientiæ semper conditus fuit. Victus modicus, & omnis inanis gloriæ expers. Cùm enim de omni genere ciborum quanuis parcissimè ederet, vt Cibus. cenodoxiam abstinentibus insidiantem euitaret, pane sicco & arido magis vtebatur, vt & corpusculum reficeret, & tamen escarum illecebris & delicijs non caperetur. Vestitus ei erat tenuis & mediocris, & qui non tam arceret frigus quàm ad- Vestes. duceret: eaque moderatione & mediocritate, vt nec magni esset precij, nec multa vilitate contemptus. Lectulum eius ornabat pauca palea, saccus paruus, & sic Lectus. satis vile & exiguum operimentum. Si frigoris asperitate vrgeretur, caligas & femoralia sibi imponebat. Tam illi erant preces assiduæ, vt omni tempore & quólibet loco sibi oratorium constitueret. Preces. Vixit vsque ad Alexandri 4. tempora in Episcopatu, tanta vitæ sanctitate & patientia præditus, vt etiam ab ipsis familiaribus Patientia suis sibi irrogatas iniurias placidissimè toleraret. Exclusus aliquãdo fuit à ianitore suo, insignis. & etiam ostio in fronte percussus, sed eam iniuriam voluntaria obliuione contriuit, nihil de vindicta cogitans.

Ciues quandoque instabant, vt quosdam præter ius anathemate percuteret: Cap.8. cumque id ille facere nollet, clerici omnes vetiti sunt ei inseruire, adeò vt ad offerendum sacrificium ne vnum quidem posset interdum ministrum obtinere: quod tamen tulit æquo animo. Reparabatur aliquando murus vrbis Eugubinæ iuxta vineam beati viri, sed quippiam illic moliebantur cæmentarij, quod vineæ Episcopi detrimentosum fore videbatur. Prohibuit igitur modestè, ne pergerent in illo iniurioso opere exædificando. Ille autem, qui præerat structuræ, prohibitionem eius paruipendens, & scelerate eum impellens, in calcem liquidam deiecit. Qua ille calce totus tinctus surrexit, humiliterque tacens, sedatissimo animo domum reuersus est, perinde ac si nihil perpessus esset. Eam iniuriam quidam eius affines & ci- Non sinit ues vlcisci voluerunt, hominisque illius ædes demoliri, bona eius omnia diripe- alios vlcisci re, & illum extra vrbem procùl expellere: sed vir sanctus populum tumultuan- iniuriã ipsi tem placidè compescuit, & tanquam acriùs se de viro illo vindicaturus, suo eum iu- illatam. dicio seruauit. Itaque adducitur coram episcopo, rogatur ab eo num velit iussis parere suis. Ille se facturum omnia pollicetur, etiamsi mortis sententiam in ipsum Episcopus pronunciaturus sit. Episcopus contrà asserit sibi verisimile non videri, pacatè illum excepturum sententiam, quam ipse præduram in eum laturus esset. Perstat ille, & cum multa animi deuotione promittit se nihil eorum recusaturum, quæ Episcopus in eum statuere decreuisset. Admirantur omnes, suspensis animis expectant quid facer antistes in eum promulgaturus sit. Ecce autem alacer ille surgit è sede sua, propiusque ad hominem accedens, Præbe mihi, inquit, osculum fili. Raræ virtu- Deus autem & hoc & cætera peccata tibi condonet. tis exemplũ

Orta est quandoque vehemens seditio in platea ciuitatis, & iam ad arma ventum Cap.9. fuit, ciuibusque inter se acriter confligentibus, non pauci hininde acceptis vulneribus extincti sunt. Eius rei fama vbi ad beatum Vbaldum aduolauit, non mediocri ille

dolore affectus, ad locum pugnæ anxius accessit: cumque nulla ratione commotos ciuium animos sedare posset, in conferram dimicantium turbam cursu rapidissimo se intulit, atque inter gladiorum ictus & lapidum imbres incedens, de industria humi se abiecit, tanquam qui lethalem accepisset plagam. Id cernens furibunda plebs, cum peremptum existimauit. Itaque repentè proijciunt arma, vellunt pilos suos, & ad tanti patris, vt ipsi quidem putabant, funus non solùm viri sed etiam fœminæ accurrunt: complent eiulatu aërem, & singuli eius cædem sibi imputant, se parricidij reos clamant. Vt autem sensit vir Domini hac arte tumultum illum consopitum, leniter sese subrigens, nutu manûs significauit nullum sibi inflictum vulnus. Atque ita singulari Dei beneficio factum est, vt dum Episcopus se pro salute plebis in mortis præsens discrimen conijcit, & populus maneret incolumis, & episcopus non periret.

Suo periculo sedat plebem tumultuantem.

Cap. 10. Solebat crebrò ad locum, qui Fontis Auellanæ dicitur, beatus antistes quietis causa secedere, & pro more quotidiè Missam celebrare. Eius loci æditiuus vel custos templi ad hanc rem diligentem ei operam nauabat, atque ea causa non mediocriter ab eo diligebatur. Accidit autem, vt aliquando eò veniente beato viro, custos ille grauissimè decumberet, nec multùm ab ipso mortis aditu abesset. Id audiens vir sanctus, ad eum se contulit, eique priùs salutato dixit: Licèt, frater charissime, admodùm afflicta sis valetudine, at tamen, nisi molestum est, iubeas nobis porrigi librum, vestes & cætera Missæ celebrandæ necessaria. Ea postquàm accepit, sub ipsa Missa rogauit Dominum pro monacho illo ægroto, isque adeò totus conualuit, vt priùs è lectulo surgeret, quàm Episcopus ad eum reuerteretur.

Sanat precibus hominẽ moribundũ

Cap. 11. Equitante quãdoque sancto præsule cum socijs quibusdam ad plebem sancti Crescentini, cæcus quidam ei venit obuiàm: qui vt ex præcedentium sermone comperit virum Dei adesse, cum multa obtestatione magnisque clamoribus rogauit eum, vt sibi copiam faceret manûs suæ deosculandæ. Eam simulatque cæcus oris osculo attigit, lumen quo quadriennio caruerat, lætissimus recepit. Id sentiens vir Dei, terribiliter ei interdixit, ne quoad ipse superuiueret, vlli mortalium id indicaret. Sed non potuit manere occultum, quod Deus ad serui sui honorem voluit alijs innotescere. Fuerat is cæcus, aut certè alter quidam per visum admonitus, vt pro recuperando lumine beatum Episcopum adiret. Alius cæcus venit quandoque ad eum, eius opem implorans: sed vir sanctus cognoscens eius animæ saluti non expedire vt videat, oprimis exhortationibus ad tantam patientiam illum adduxit, vt audiens pro luce corporea æternam sibi in cælis promitti, nullo pacto visum sibi restitui voluerit. Alius quoque eodem affectus incommodo, cùm decem annis nihil vidisset, inuocato sancti viri nomine, curatus est: remque totam illi exponens, audiuit ab eo, vt non ipsius meritis, sed diuinæ bonitati id adscriberet.

Cæcus lumẽ recipit.

Item alius.

Cap. 12. Cuiusdam presbyteri digitus alterius manûs intumuerat, vnde tantus eum dolor & cruciatus inuasit, vt quiete potiri non posset. Ei in visione sanctus præsul Vbaldus apparuit, signumque crucis exprimens super digitum, eum sanauit. Retulit is posteà ad sanctum Episcopum, quid sibi contigisset, eique pro collato beneficio gratias egit. Ille verò acriter eum obiurgauit, & non sine quadam commotione animi vetuit, ne talia posthac dicere ausus esset.

Signo Crucis curat digitum presbyteri.

Cap. 13. Conspirauerant inter se vndecim potentes ciuitates aduersùs Eugubinos, eorumque vrbem admotis castris obsidebant. Tantus autem exercitûs eorum fertur fuisse numerus, vt vix vnus ex Eugubinis posset illorum quadraginta opponi. Cernens id sanctus Vbaldus, instituit processiones, & triduo vrbem cum populo circumiuit, attentissimè Dominum pro grege suo deprecans. Vbi dies pugnæ aduenit, hortabatur populum vt benè sperarent victoriam ipsis à cælo adfuturam. Eugubini antistitis sui benedictione muniti, procedunt extra vrbem: Episcopus verò in murum vel loco editiorem ascendit, & crucis signum contra hostes edidit. Itaque qui Moyse orante Amelechitas aduersùs populum Israëliticum pugnantem prostrauit & in fugam compulit, ille beato Vbaldo itidem deprecãte, Eugubinorum inimicos adeò perterruit, vt primo congressu mox omnes terga verterent, proiectisque armis aufugerent, & ne tum quidem formidare & tremere desinerent, cùm ad suas essent reuersi ædes, vbi intra cubicula sese occultabant. Ex eorum spolijs Eugubini locupletati sunt.

Exod. 17.

Item Crucis signo profligat hostes vrbem obsidentes.

Cap. 14. Fredericus Imperator è Germania cum exercitu Romam profectus, Eugubium peruenit.

peruenit. Nitebantur autem Eugubinorum hostes eum concitare in illos: & ille quidem acceptis ab vrbe obsidibus, magnã pecuniæ summam exegit. At verò sanctus Episcopus exijt ab vrbe, Fredericum pro suis deprecaturus, à quo sanè, cùm eum intellexisset virum esse sanctitate conspicuum, honorificè & acceptus & habitus est, facileque quod voluit impetrauit. Obtulit etiam ei Imperator scutellam argenteam, atque ad eius genua se submittens, illius precibus humiliter sese commendauit, obsidesque liberos in oppidum remisit. Fredericus Imper. eum honorificè excipit.

Multas vir sanctissimus in hac vita afflictiones perpessus est & morbos graues. Bis crus fregit, & semel brachium. In eiusmodi perpessionibus ille gloriabatur cum Apostolo, & tunc animo fortiorem se sentiebat, cùm acrioribus corporis doloribus premeretur. Ex carne illius, præcipuè verò ex pessimo lateris vlcere sanies intolerabilis effluebat, nec tamen id impedimento sibi esse voluit, quo minùs exerceret Episcopi munus. Ante obitum suum biennio ferè grauissimè laborauit aduersa corporis valetudine, vt si quid fortassis terreni pulueris ei inhæreret, id clementissimi patris Dei castigatione aboleretur. Morte autem propiùs accedente, corpus planè viribus destituebatur: itaque factum est, vt decimo ante decessum suum die ab ecclesia S. Laurentij in suas ædes reportaretur. Sed iam antè die sancto Paschæ, durissima licèt pressus ægritudine, ita vt vix è lecto subrigere se posset, orante populo precibus à Domino obtinuit, vt per seipsum nullius adiutus opera surgeret, Missam celebraret, & ad populum sermonem haberet. Inde cùm esset eis benè precatus, ad lectulum redijt. Pridie Pentecostes ciues cum fœminis ad eum veniunt, cercos incendunt, eius exitum pijs animis præstolantur. Toto illo sabbato & sequenti Dominico sacræ Pentecostes die cumprimis reuerenter illum adire, colere, custodire studuerunt. Beatum se credidit, quisquis eius vel manus vel pedes exosculari potuit. Precibus eius omnes sese commendârunt, & si quis meminisset se eum offendisse, obnixè rogabat errati veniam sibi ab illo dari. Ingrauescente interim morbo, vir sanctus proxima inde nocte, ecclesiasticis perceptis sacramentis, orans & psallens spiritum Domino reddidit 17. Calendas Iunij: apportatusque in ædem beatorum martyrum Mariani & Iacobi, honorificè colitur & celebratur. Dilata autem est sepultura eius vsque in feriam quintam Pentecostes, tum propter ægrorum, qui frequentes eò aduentabant, curationem, tum propter multorum deuotionem: nec tamen corpus eius vlla ex parte corruptum fuit, sed suauissimo fragrans odore, ab aliquot Episcopis honorificè mandatum est sepulturæ in canonica sua iuxta muros ciuitatis, vbi vsque in præsens quiescit prorsus incorruptum, & infinitis clarens miraculis. Cap. 15. 2. Cor. 12. Ecclesiasticis munitus sacramentis decedit è vita.

Miserunt interim boni ciues Eugubini legatos ad eos, qui hostili in ipsos erant animo, orant ad tanti patris funus securi accedant. Remittunt sibi mutuas offensiones. Quanta autem gloria in cælos admissa esset beati antistitis anima, per miracula, quæ ad exanime corpus fiebant, declaratum est. Cœpit enim diuinis coruscare miraculis, qui pannis iacebat inuolutus. Mulier quædam, Maria nomine, diù contracta fuerat. Ea accessit ad locum, vbi eius corpus iacebat, petijtque sibi exhiberi misericordiam. Aberat tunc quippiam è vestibus pontificalibus ad manum sancti viri. Id vbi allatum fuit ab eius cubiculario, & manui appositum, infirmi curari, dæmones ex obsessis fugere cœperunt. Ea enim, quam diximus, fœmina postquàm sancti corpus attigit, sanata est, magna iam velocitate discurrens, cùm paulò antè vix testudineo potuerit gradu incedere. Qua causa laudatus est ab omnibus Deus, pulsatæ sunt campanæ, beatus Vbaldus sanctus prædicatus est, miraculis eius sanctitatem declarantibus. Cap. 16. Miracula ad corpus eius.

Hoc quidem ab eius obitu primum fuit signum vel miraculum, quod multa alia sunt consecuta. Quatriduo enim illo, quo mansit inhumatus, cæcis visum, auditũ surdis, claudis ambulandi, mutis loquendi facultatẽ restituit, profligauit dæmones, multosq; varijs affectos morbis curauit. Prædixerat ille adhuc viuus, quẽ esset habiturus successorem. Eodem autẽ momento, quo fuit in monumento cõditus, in templum ille ingressus est, in eumque vota omnium sic collata sunt, vt nullus prorsus ab eius electione dissentiret. Patuit inde non defuisse illi etiam prophetiæ spiritum. Inoleuit tum apud Eugubinos ciues consuetudo, vt toto ferè anno cum candelis accẽsis ad S. Vbaldum venirent tum viri, tum mulieres, idque cum processione quadam. Si qui autem venire non possent, illi eò adducebantur. Personabant in vrbe cantantium voces, nox à lumi- Cap. 17. Prophetia eius. Magno studio colitur ab Eugubinis.

à luminum splendore in diem versa visebatur, pulsis totius noctis tenebris. Quod de Hierusalem Tobias prædixit, per vicos eius cantatum iri Alleluia, id Eugubij iam impletum cernebatur, quando per omnes eius vicos & plateas laudes Domino promebantur. Deinceps verò omnium ore canitur Vbaldus, sermone omnium Vbaldus sanctus prædicatur, nomen eius apud omnes celebratur. Eo defuncto, pacis abundantia & iustitia pauperibus exhibenda orta est, iustitia enim eius manet in seculum seculi. Eodem enim anno inter Eugubinos & Comitatum pax reformata est, & diuturnum bellum omninò consopitum est. Tanta verò in pauperes benignitas & humanitas declarari cœpit, vt contra morem nō iam pauperes necesse haberent stipem ab aliquo emendicare, sed ipsi potiùs rogarentur, vti oblatam accipere ne recusarent, Iucundum sanè spectaculum erat, videre in ecclesia ducētos, trecentos, nonnunquàm quadringentos inopes alimenta accipere, & omnibus omnia, quibus egerēnt, affatim suppeditari. Afferebantur copiosè omnis generis escæ & reliqua tum sanis tum ægris necessaria ex pagis & castellis. Floruit sanctus Vbaldus anno salutis millesimo ducentesimo decimo.

Tob.13. Eugubinorū insignis liberalitas in pauperes.

S. POTENTIANÆ VIRGINIS HISTORIOLA, EX MARTYROLOGIO, QVOD BEDAE *adscribitur.*

ROMAE natale sanctæ Pudentianæ vel Potentianæ virginis: quæ illustrissimi generis, Pudentis, discipuli beati Pauli Apostoli, filia erat. Cuius mater Sabinella, soror verò Praxedis, quas pater earum in omni religione Christi erudiuit, virginesque Christo dereliquit: Quæ post obitum sancti patris in omni exercitatióne pietatis ita excreuerunt, vt nocte dieque incessanter hymnis & orationibus cùm familia sua Domino inseruirent, beato Pio Vrbis Episcopo cum eis in laudibus Dei participante. Remunerationem igitur pro pijssimis laboribus suis percepturæ, post innumeros agones, post multorum martyrum venerabiliter exhibitas sepulturas, post omnes facultates in visceribus pauperum inclusas, Christoque fideliter commendatas, tandem de terris ad Christum migrauerunt, Potentiana venerabilis quartodecima Calendas Iunij, posita in cœmeterio Priscillæ, via Salaria: Praxedis verò virgo æquè sanctissima, duodecima Calendas Augusti, & ipsa cum sorore iuxta patrem sanctum sepulta. Eodē die beati Pudentis, patris supradictę virginis, qui ab Apostolis Christo inuestitus baptismo, innocentem tunicam vsque ad coronam vitæ immaculatè custodiuit.

19. Maij. S. Potētianæ parētes. Sanctissima vita. Obitus. Ex Vsuardo

VITA S. DVNSTANI ARCHIEPISCOPI CANTVARIENSIS, EDITA AB OSBERTO MOnacho Cantuariensi. Clarùit is Osbertus Anno Christi 1020.

PRAEFATIVNCVLA AVTHORIS.

QVIA Deum in sanctis suis mirabilem, prophetica voce laudare iubemur, eum in his, quæ in B. Dunstano, primæ metropolis Anglorum pontifice, mirabiliter operari dignatus est, quorundam simplicium in bono fratrum non despiciendæ voluntati obtemperantes, vsitato more loquendi, styli officio laudare decreuimus, scriptis, quæ alio quodam elocutionis genere ipsa gesta commemorant, sapientium virorum considerationi relictis.

Psal.150.

VITAE HISTORIA.

BEATVS ergo Dunstanus ex nobilissima gentis Anglorũ prosapia originem ducens, eo nobiliùs in huius mundi lucẽ prodijt, quo sub materni sinûs ipso adhuc angustia clauso, diuino miraculo designatũ est, preclarum mundo per eum lumen oriturum. Cùm etenim mater eius eo grauida, spe prolis futuræ lætaretur, dies purificationis B. matris Dei festiuus illuxit. Multitudo ergo vtriusque sexûs hominũ, pro excellentia tantæ festiuitatis circunquaque coacta, fluxit ad ecclesiã, quæ antiquitùs Glasconiæ de lignis miro opere ædificata, in honorem erat eiusdẽ Dei genitricis consecrata. In qua multitudine multos nobilitate dignitateq; præcellens pater sancti Dunstani, Herstanus nomine, cum Chinedrita matre eius, ad Dei seruitium properabat, ambo cereos, quos pro ritu ipsius diei Deo offerrent, deferentes. Iam Missæ officium celebrari cœperat, & immensus populus immensa luminum claritate refulgens, in domo Dei laudibus diuinis intendebat. Tunc subitò in sua serenitate cælo manente, admirantibus cunctis, cuncta simul luminaria extincta sunt. Aspiciunt igitur singuli super se inuiceṁ, ac pro nouitate insueti prodigij, metu nimio percelluntur. Verùm dum attoniti starẽt, & quid certi de tali euentu sentire deberẽt, ignorarent, erectis vultibus, intuentur flammã ignis cælitùs labi, & cereum, quem mater Dunstani in manu tenebat, ex ea accendi. Qui ergo priùs de luminarium extinctione magnoperè fuerant admirati, nunc tam de cælestis flãmæ emissione, quàm & de cerei prægnantis mulieris accensione, maiori sunt admiratione perfusi. Accedunt itaque singuli ad lumen cælo demissum, & inde recipiunt lumen amissum. Ex eo tempore cultus & reuerentia omnium circa Chinedritam ac virum eius magnificè aucta est. Nam sicut eos nobilitate, diuitijs & gloria mundi inter homines eminere sciebant, ita sanctitate vitæ in conspectu Dei ex signo, quod acciderat, enitere intelligebãt. De prole etiam, quę expectabatur, spe magni boni tenebantur, & Deum, vt in gaudium atque lætitiam parentibus suis & omnibus benè volentibus eam nasci, crescere, dilatarique concederet, deprecabantur.

Maij 19. Cap. 1. *Festum Purificationis B. Mariæ.* *S. Dunstani parentes.* *Ritus offerẽdi cereos.* *Mira res.*

Dehinc instante partûs tempore, puer eleganti forma nascitur, & post dies paucos sacro fonte regeneratus, Dunstanus, videlicet, montanus lapis, nuncupatus est. Is vbi teneros annos infantiæ exiuit, à parentibus ad præfatum sacratissimæ virginis templum ducitur, ac pro vita eius atque prouectu Deo preces & munera offeruntur. Ob quæ deuotionis obsequia ipsis in loco pernoctantibus, apparuit vir quidam angelico speciosus amictu, qui puerum coram eis per manum accipiens, & eum hincinde modesto discursu per atrium ducens, dixit illis: Sic ædificabitur locus iste ad conuersationem illorum, qui siue à pueritia in seruitio Dei nutriendi, siue à prauitate veteris vitæ in nouitatem gratiæ Christi per hunc puerum sunt cõuertendi. Hæc illi videntes & audientes, valdè gauisi sunt, & misericordi Deo vberes gratias super admirabili gratia eius retulerunt. Deinde puero diligenti studio in ipsa ecclesia sub cura magistri commendato, tum vt literas disceret, tum vt Dei seruitio sedulus inhæreret, ipsi in sua reuersi sunt. Dunstanus igitur literis traditus, & eis vltrà, quàm ætas sua ferre poterat, die ac nocte intentus, languore graui corripitur, & gemebunda in dies vexatione tortus, vsque ad exhalationem vltimi flatûs producitur. Sed cùm iam velut morti contiguus iaceret, & confluens cœtus vicinorum mortem potiùs, quàm vllum sanitatis remedium expectaret: en circa mediæ noctis silentia per gratiam Dei visitatur, & integræ sanitati contra omnium opinionem donatur. Ilicò stupentibus cunctis lecto desilit, domum exit, ad ecclesiam, pro reddita sibi sanitate Deo gratias acturus, impiger tendit. Cuius deuotioni diabolus inuidens, eumque à proposito deflectere nitens, simulato teterrimorum canum globo, immani latratu ac terrifico impetu in eum ruit. At ille sciens dæmonum esse figmenta, inuocato nomine Christi, signo se sanctæ Crucis armauit, arreptamque virgulam, quæ fortè iacebat in via, contra illorũ malignorum incursus vibrauit, & sicut ventus fumum, sic omnes à facie sua fugauit. Post hæc ad ecclesiæ ianuas veniens, eam vndique obseratam inuenit. Huc igitur illucque deambulans, & oratoriũ intrare desiderans, scalam ad parietẽ templi erectam offendit, quę in superiora tecti nitentibus ascẽdendi viam pręstare solebat. Quã puer Domini nescienter ascendẽs, atq; ad fastigiũ ecclesiæ ascendendo pertingens, nullũ, quo

Cap. 2. *Dunstanus nascitur.* *Visio parẽtum.* *Adhibetur scholæ.* *Diuinitùs sanatur.* *Profligat dæmones.*

ingredi posset, aditum repetit, indeque statim ex altera tecti parte descendere cœpit. Deus autem, qui delectabatur innocẽtia cordis eius, viam inter inuia ipsa disponebat gressibus eius. Tunc repentè angelico ministerio sublatus, intra ecclesiã, omni ex parte clausam, ipso puero, quid circa se diuinitùs ageretur, ignorante, coram altari depositus est. Hi autem, qui priùs in domo ægrotanti deseruiebant, ipsum egredientem secuti sunt, contemplantesque rei euentum, fidele testimonium diuino miraculo perhibuerunt. Puer verò, cùm manè ante altare leui sopore quiescens inuentus, & quali modo illuc venisset, qui serò morti proximus habebatur, interrogatus fuisset, hoc se nescire pia simplicitate professus est. Omnes ergo, qui tunc temporis rem audiêre, mirati sunt, & Deum, vt gratiam suam multiplicaret in pueto, deuoto affectu deprecati sunt.

Vide mirã rem.

Cap.3. Iam adolescẽtiæ decus Dunstanus induerat, & ipse humilis atque submissus omnibus erat. Nam cùm illum omnes honorare, illi suum obsequium exhibere satagerent, & affabilitatem sibi ab illo exhibitam magni æstimarẽt, ille econtrà nihil in se dignum honore, nihil alicuius dignum obsequio iudicabat: Immò quicquid affabilitatis seu commodi quiuis exhibebat, gratiæ exhibentis, non suis meritis, asscribebat. Promptus itaque erat ad ministrandum omnibus, & ipse ad suscipiendum aliorum ministerium tardus. Inter hæc rogatur à suis, quatenùs in sortem Domini transeat, & in quibus seruiat Christo, sacros ordines suscipiat. Annuit ipse perentibus, atque vt liberiùs oratorium frequentare, luminaria accendere, manibus sacerdotum ac Leuitarum aquam fundere, vinum & aquã in Eucharistiam corporis Christi subministrare, legere atque cantare in officio diei ac noctis posset, minores gradus suscepit. Videres igitur illum omnia mundi oblectamenta calcare, ludicra iuuenum fugere, maiorũ colloquijs delectari, in fouendis pauperibus assiduum esse, & ad quæque pietatis opera solicitiùs inuigilare. Si autem aliquando, vt fit, à coætaneis suis ad mundi vanitates inuitabatur, obtendebat potiùs necessariò oportere se illis & illis ecclesiasticis ministerijs curam adhibere, & ea, quæ in seruitio Dei legenda erant vel canenda, præuidere. Sic seruus Dei se & à mundi contagijs purũ custodiebat, & proposita rationabili occasione, nulli scandalum, nulli, in qua Deum quis offenderet, aliquã causam suggerebat. Summum itaque studium in oratione, in sacra meditatione, in diuinorum librorum lectione habebat: in ijs semper Deo adhærere, Deum in mente habere, quid voluntati Dei potissimùm placeret, ediscere gestiens. Vnde factum est, vt & quæ Dei sunt inuestigaret, & eius iugi consideratione fretus, cuncta peccati inquinamenta deuitaret. Proximus ergo ac familiaris Deo effectus, omnibus in ipso piè viuentibus charus factus est & acceptus.

Humilitas egregij adolescentis.

Minores ordines accipit.

Declinat mundi vanitates.

Exercitia eius.

Cap.4. Audita inter hæc fama venerabilis Athelmi Cantuariensis Archiepiscopi, fratris scilicet patris sui, eum audire atque cum eo habitare disposuit. Videns enim lasciuias seculi, & iter adolescentis, viam vitæ retinere volentis, valdè lubricum, & laqueis vndique plenum, illudque Apostoli meditãs: Qui stat, videat ne cadat: timebat, ne si loco, quem lasciuijs & voluptuosis delicijs affluere in circuitu suo, & hoc inter notos suos videbat, non cederet, à statu rectitudinis, aliquo euentu deceptus, miserando casu decideret. Hac ergo intentione ductus, accepta à parentibus suis licentia, præfatum antistitem adijt, & quô vitæ suæ qualitas ad modum cõuersationis eius iugiter informaretur, sedulus ei adhæsit. Verùm cùm elapso aliquanto tempore pontifex in moribus adolescentis omnia, quæ verę religioni cõgruerent, perciperet, & ex dono gratię Dei, qua fuerat adspiratus, Deũ multa suæ maiestatis opera per eum in futuro facturũ præuideret, ipsum ad solatium regis Ethelstani secum duxit, & ei magno affectu souẽdum, necnon à cunctis aduersis suo nutu protegendum, pio studio commendauit. Quem ipse benigna mente suscipiens, iuuenem dulciter amplexus est, & multo synceri affectûs amore percoluit. Dunstanus itaque licèt in palatio regis terreni conuersaretur, ac pro sua industria & ad omnes affabilitate charus haberetur, nunquàm tamen religionem, quam à puero conceperat, quemlibet defectum in suis actibus pati sinebat: sed quo labiliùs inter vitiorum somẽta gradiebatur, eo firmiùs, ne ab ipsis aliquo modo deijceretur, præcauebat. Sciens quoque ociositatem inimicam animæ esse, nunc istis, nunc illis operibus intendebat, & diuersitate eorum, subrepens fastidium sibi tollebat. Peritia nanque scribendi, pingendi, quicquid vellet, in cera, ligno vel osse sculpendi, & ex auro, argento, ferro vel ære fabricandi ita claruit, vt à multis quammaximè admirationi haberetur. Super hæc instrumentis musici generis, quorum scientia

1.Cor.10.

Cõfert se ad Archiepiscopũ Cantuariensem.

In aulã regis Angliæ adducitur, & illic religiosè versatur.

non mediocriter fultus erat, non tantùm se, sed & multorũ animos à turbulentis mũdi negocijs sæpè demulcere, & in meditationem cœlestis harmoniæ, tam per suauitatem verborum, quæ modò materna, modò alia lingua musicis modulis interserebat, quàm & per concordem concentum, quem per eos exprimebat, concitare solebat. Propter hæc igitur à multis frequentabatur, & ab eo multa fieri petebantur. Ille autem, quoniam erat ad omnes charitate diffusus, nulli negabat, quod vellet ab alio sibi concedi. *Vt sit vsus musicis instrumentis.*

Hæc inter opera sua rogatur à quadam matrona, religiosa quidem & studium habente placendi Deo, domum suam venire, & orarium sibi, quod ad ornatum & ministerium Ecclesiæ inaurare volebat, artificiosa, quã in auri opere imitaretur, arte præpingere. Iam Dunstanus in manibus opus habebat, & cithara eius, quã ad domum veniens, secũ fortè detulerat, parieti affixa, iuxtà pendebat. Cœpit ergo ipsa cithara nullius hominis attactu pulsata, per se antiphonam istã distinctis vocibus resonare: Gaudent in cælis animæ Sanctorum, qui Christi vestigia sunt secuti: & quia pro eius amore sanguinem suum fuderunt, ideò cum Christo gaudebunt in æternum. Ad hæc admiratio non parua compræhendit omnes, qui in domo consistebant. Singuli ergo deflexis oculis ab opere iuuenis, quò priùs intenderant, vultus & aures ad citharam erigebãt: & alij quidem simplicem vocem chordarum aure captabant: Dunstanus verò, quid sonus depromeret, quid've moneret, solus intelligebat. Intelligebat enim, in eo, quod citharizabatur, quia si cum Christo vellet in æternum gaudere, non formidaret, si necessitas vrgeret, pro eo sanguinem fundere: nec anima eius gaudium in cælis adipisceretur, si Christi vestigia non sequeretur. Itaque citharœdum istum, verè angelico modulamine administratum, ita accepit, quasi ex sensibili præsentia Dei doceretur, quid sibi deinceps foret agendum. *Cap. 5.* *Nota mirum quiddam.*

His ita se habentibus, ij qui primò virum valdè se diligere demonstrabant, & ei quasi fidelem societatem in cunctis conseruabant, nunc prouectibus eius inuidere, & eum sinistris artibus vti, ac mansuetum ad omnes habitum eius, hypocrisi & quorunque simplicium deceptioni magis, quàm alicui religioni inseruire, conuiciari cœperunt. Ad cuius calumniæ firmamentum id, quod in cithara factum fuit, velut quoddam argumentum inducunt: adstruentes in huiusmodi instrumento nil tam insolitum fieri potuisse, nisi constaret aliquo diabolico carmine ilicò per eum, cuius erat, antea tactũ fuisse. Quid plura? Crescit iste nequissimus rumor, & Indiès fit seipso deterior. Spargitur per aulicos, & perducitur vsque ad principis aures. Rex ergo & multi ex primorib. qui hominem paulò antè magni pendebant, vultus suos, vtpotè ab illo, qui iam ipsis despectui esset, auertebant. Quod Dunstanus aduertens, & ne in peius proficerent, nõ nihil metuens, malignorum hominum iracundiæ cessit, & ad cognatum suum Elphegum Vuentanum episcopum, cognomine Caluum, profectus, curia regali decessit. Quod præfatæ malitiæ commentatores agnoscentes, viam obseruant, eumque cum socijs compræhendentes, equo deijciunt, iniurijs multis afficiunt, & acriter flagellatũ ac vinctum, in horrido cœno præcipitatum relinquunt. Ne autem penitùs ab eis periretur, per gratiam Dei, quæ illum suis in posterum reseruauit, quædam ingens molossorum multitudo obstitit, quæ ex insperato in eos horridis latratibus irruens, adolescentem defendit. Quod ille percipiens, prauorum hominum miseratus errorem, canes eis factos humaniores gemens, erubuit. Veruntamen Deo super ineffabili gratia ex intimo corde gratias agens, sensũ ipso percepit, in se cantum citharæ nonnihil sibi significâsse. Intereà vicini, prædicto molossorum latratu audito, perterriti accurrerunt, quid acciderit discere gestientes. Et agnoscẽtes quod factum est, illos nequam homines, iam fuga dilapsos, detestati sunt, & Dunstanum de cœno educentes, fouendum ad sua perducunt. *Cap. 6.* *Patitur obtrectatores.* *Rex se ab eo auertit.* *Ab æmulis multa patitur.* *Canes eum tuentur.*

Profectus dehinc, venit ad memoratũ episcopũ, & aliquãto tẽpore degit apud ipsũ. Erat autẽ episcopus idem magnæ in Christo religionis, & apud omnes id locorũ conuersantis magni nominis. Egit igitur industria, qua vigebat, vt Dunstanus monachus fieret. Proposuit ei inter alia, monachi vitam, viam esse perfectionis, de qua Dominus illi, qui se omnia legis mandata dixit seruâsse: Vnum, ait, tibi deest. Si vis perfectus esse, vade, vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & veni, sequere me. Et adiecit: Ita fili, si vis, vt ea, quæ in te iam magni boni spem præstant, perfectionis culmen attingant, necesse habes omnia, quæ in seculo possides, relinquere, & Christi vestigia nudus sequi. Ad hæc ille quædam, quæ sibi rationis videbantur, cùm obijceret, nec subito assensu his, quæ dicebantur, animum submittere vellet, tamen non parùm in ipso verba *Cap. 7.* *Monachi vita, via perfectionis.* *Matth. 19.*

Pontificis operata sunt. De nuptijs quippe, quas se facturũ certò sibijpsi antè promiserat, iam vtrùm eas faceret, an non, dubius fluctuabat. In qua dubietate constitutum, nutu Dei, valida febris inuasit, & in tantùm corpus eius attenuauit, vt nihil minùs, quàm de ducenda vxore cogitaret. Cùm iam aliquantùm sopito languore, verba Pontificis, & duritiam sui cordis, in se reuersus, ad mentem reduceret, suspirans grauiter erubuit, quòd potentior in eo fuit tertianæ febris igniculus ad extinguendam carnis

Lucæ 12. suæ concupiscentiam, quàm ille ignis, quem, vt in fidelium cordibus vehementer arderet, Dominus venit mittere in terram. Versa igitur vice, ardorem ignis diuini in se

Votum perpetuæ virginitatis Deo nuncupat. succẽdens, carnalibus illecebris funditùs renunciauit, seq; perpetuò virginem perseueraturum, diuinitatis confisus auxilio, vouit. Mittens itaque, Episcopum fecit ad se venire, & apud eum pœnitentiam egit, quòd illi viam perfectionis suadenti, non statim obtemperârit, quòd habitum religionis monasticę ad verbum eius nõ susceperit. Quibus antistes auditis, gaudio gauisus est magno, & de conuersione iuuenis immen-

Fit Monachus. sas grates persoluit largitori omnis boni Deo. Dunstanus ergo monachus sine dilatione factus est, & deinde legitimo tempore per canonicas sacrorum ordinum successiones, etiam ad sacerdotij gradum ab eodem Episcopo prouectus.

Cap. 8. Post aliquantos nouæ conuersionis suæ dies Glasconiam Dunstanus petrexit, & ibi iuxta Ecclesiam sanctæ Dei genitricis & virginis Mariæ, in qua lumen, vt suprà meminimus, cælitùs emicuit, sibi domunculam adeò paruulam fecit, vt mirum habeat, qui eam nouerunt, qualiter ibi viuus homo degere potuerit. Ipsemet enim eam mensus

Io arctissima degit cellula. sum, & nihil vltra quatuor pedes in longitudine, nec plus, quàm duos ac semis habet in latitudine. Altitudo autem staturam hominis concipit. In medio ostij, fenestra est. illic ergo conuersari, orare, psallere, nonnulla, quæ loci angustia patiebatur, manibus operari, & vni Deo vt placeret per omnia & in omnibus, operam dare visus est. Quibus eius exercitijs antiquus humani generis aduersarius inuidẽs, sicut eum à curia regis nuper expulit, ita qualiter à loco isto expelleret, malignus solicitus fuit. Quadam igitur vice, cùm vir ipse iam die aduesperascente fabrili intenderet operi, adstitit fenestræ ipsius dæmon vnus, humana effigie tectus, togans sibi nescio quid operis ab homine fieri. At ille pietatis affectu ex more permotus, intermissis his, quæ faciebat, parabat se ad satisfaciendum postulanti. Interim is, qui venerat, formam ac verba mutare, vt nunc senis, nunc pueri, nunc lasciuæ puellę, æstimares te vultus cum voce videre. Quod Dunstanus audiens, protinùs quis esset cognouit: & sedẽs, motus eius patien

Egregiè tractat dæmonem, psi illudere volentem. ter se ferre simulauit. Sumptis intereà tenaculis, quibus calida ferra tenere solebat, fortiter ea igniuit, & candentia de fornace subitò proferens, monstrum per nasum arripuit, & strictissimè tenuit. Videres itaq; pulchrum certamen inter amicum Dei & inimicum. Ille ardorem sentiens, ac detectis insidijs, superbiam suam deiectam non ferens, totis nisibus conabatur euadere: Iste illum retinens, & intrò viriliter trahens, lætabatur quòd in nomine Christi poterat de inimico eius triumphare. Tandem cũ dedecore à viro abiectus, fugit, & per plateam currens, querula voce clamitabat, dicens: Væ, quid ille caluus fecit? Væ, quid ille caluus diabolus fecit? En me miserum, misericordiæ opus ab eo petentem, miserè afflixit, & nil mali de eo merentem, ille malignitatis suæ longo cruciatu combussit. Has voces multi audientes, & eas manè viro refe-

Dæmones vt facilè vincantur. rentes, sciscitati sunt, quidnam hoc esse potuerit? Quibus ille: Dæmonum, ait, insidiæ sunt, qui suis fallacijs nos volunt inquietare, si possint. Sed si in seruitio Christi stabiles fuerimus, leuiter eos illius adiutorio deuincemus, & confusi fugient à nobis. Hęc dixit, & securus postmodùm in sua domuncula habitauit. Nec enim in ipso loco vnquã amplius eum inimicus aggredi ausus est, in quo talem belli apparatum in primo congres

Insignis eius pudicitia. su fortitus est. Ex eo igitur tempore, cum munditia cordis, tanta claruit in Dunstano pudicitia corporis, vt omnes, qui vitam illius nouerunt, similem angelo iudicarent. Vnde complures vtriusq; sexûs homines, tam diuites, quàm non omnino patte locupletes, ad eum propetare, eum de salute consulere, ab eo de via vitæ festinabant informari. Ipse autem singulis, prout quisque opùs habebat, sua verba dispertiens, quenque ad voluntatem Dei instituebat.

Cap. 9. Cùm hæc fiunt, venit ad eum mulier quædam Elfgina nomine, quæ ab ineunte ætate grata fuit & accepta regibus Angliæ, tum quia bonis moribus & castis actibus erat prædita, tum quia filios eorum educando & nutriendo, gnara fuit atque solicita. Hæc ergo, audito Dunstano, habitationem sibi prope oratorium sanctæ Mariæ instituit, vbi ad eam Dunstanus venire, eam de prouectu bonorum operum, de spe retributionis futuræ, de gaudio regni cælestis imbuere posset. Et factum est: quicquid ei

Dunsta-

Dunstanus dixit,ita opere implere solicita fuit, ac si ab ore Dei corporeis autibus id acciperet. Quapropter diebus ac noctibus Ecclesiam frequentare, orationibus insistere,egenis de facultatibus suis,quibus affluebat,largiter ministrare,&prorsus iis,quę Deo placere posse sperabat,sedula studebat operam dare. Circa venerationem verò beatę Matris Dei,quàm deuota extiterit,ex eo aliquantùm aduerti posse putamus, quòd ipsa nonnullos clericos in templo eius fecit:quibus,vt die noctuq; seruitio ipsius liberè inuigilarent,omnia,† quorum opùs habebant,abundanter subministrabat. Ipsa quoq; pia Domina pro fideli famula sua multa faciebat, quando ab eà quippiam rationi consentaneum postulabat. Verbi gratia: Rex Ethelstanus cùm quadam vice Glasconiam venisset,diuertit propter loci religionem ad præfatam sanctæ Marię ecclesiam. Quod illa sciens, rogat eum ,quatenus dignetur in domum suam diuertere, & aliquantulùm quieti indulgere,ac modicum cibi potusq́ue in vera charitate suscipere. Concedit rex,licèt inuitus,nolens scilicet eam,quam & sibi ex antiquo familiarem habebat,& nunc deuotam Deo nouerat,cōtradicendo in aliquo offendere. Lęta igitur non parùm effecta,se ad regium ministerium totam impendit: & præuidens ea,quæ tali negocio conuenire sciebat,nihil eorum,quæ volebat, minus esse aduertit,illo duntaxat potu excepto,qui medo vocatur,quo Angli quammaximè vti solebant. Verens ergò,ne huius inopia aliorum copiam obnubilaret,oratorium piæ Mariæ,ipsius suffragium de re postulatura,ingreditur. Et solo prostrata,orat eam,quatenùs sua prece à Deo obtineat,vt memorato liquori,vnde parum habebat,diuinæ suę benedictionis augmentum infundat. Mira res: Rex, magna suorum multitudine septus,ad prandium sedet,& prandentibus de pręfato potu copiosè hincinde defertur, semperq; vasculum,vnde hauriebatur,solito plenum inuenitur. Factumq; est,vt rege à loco discedente,in vasculo minimè appareret,quòd inde quicquam sumptum fuisset. Hæc idcircò hîc inseruimus, vt quantum verba viri Dei consiliaq; profecerint, huius exemplo intelligamus.

Elfgina religiosa fœmina optimè ab eo instituitur.

† quibus

Beatissima mater Dei auget potū ad preces religiosæ matronæ.

Cap. 10. Igitur cùm ipsius suæ famulæ merita Deus vellet æterna quiete remunerari, paterno eam verbere percussit, volens scilicet illam,hoc ordine ab omnis peccati macula castigatam,numero filiarum cælestis Hierusalem celeriùs aggregare. Quam vbi Dunstanus ægrotare cognouit,venit ad eam,ac de salute animæ eius,de gloria vitæ æternæ,de pœnis gehennę & harum infinitò fine ipsi locutus,illam ad sectanda vestigia Christi,nuncio remisso huic seculo & rebus seculi,exhortatus est. Ad quę illa: Cūcta,quæ mei iuris sunt, Christo relinquo,atque vt ea distribuas, secundùm quod illi meliùs placere cognoueris,tibi impono. Nec enim in hac vita aliquē æquè charum habeo, nec alicui, sicut tibi, per omnia credo. His ille auditis,omnia ferè,quæ in mobilibus ipsa habebat, pauperibus sine mora distribuere cœpit, aliis interim ad ecclesiarum consolationem pro temporum qualitate seruatis. Iam dies in vesperam declinabat,& Dunstanus,ne à nocte extra cellulam depręhenderetur,illuc properabat. Ibat itaq; vespertinum officium psallens, & cùm ante fores ecclesiæ perueniret, nec eam intrare,quia clausa erat,valeret,substitit, volens pro foribus perficere horam, quam inceperat. Tunc subitò ex dulcedine psalmodiæ, vtl plerunque accidere solet, mente compunctus,oculos ad cælum subleuat,& conspicit inde columbam miricā doris præpeti volatu descendere: quæ aëra scintillantis radii fulgore diuerberans, domum morientis matronę,ipso considerante,subintrat. Ilicò reflexo gressu,concitus redit,& ante cubiculi introitum stans,totum habitaculum incredibili videt affectum nitore,eamq; interiùs audit cum quodam de iucunditate patriæ cælestis sermonem conferentem,& eidem innumeras gratias persoluentem.

Cap. 11. Cuius rei fine patienter expectato,tandem ingreditur, & præter eam neminem inueniens,quis fuerit?interrogat,cum quo loquebatur. Ille idem, ait,qui tibi ante fores ecclesiæ psallenti,priusquàm ad me venires,apparuit:ille,inquam,me visitare dignatus est,& suæ mihi consolationis gratiam prærogare. Quapropter dico tibi amicorum charissime,ne tu, vel aliorum quis de meo discessu doleat:quia non pœna infernalis,sed gloria me suscipiet regni cælestis. Tantùm precor,vt cras manè ad me venias,& mihi cum sacramento sacræ inunctionis,viaticum Dominici corporis tradas. Annuit ille,& diluculo reuersurus,tristis simul & lætus in suam domunculam abiit. Humanitatis namque affectu contristabatur,quia tanto solatio destituebatur,ad præsens:sed altera consideratione magnam in corde lætitiam concipiebat, proptereà quòd ipsam,cui æternam salutem vnicè concupiscebat, eandem salutem apprehensuram iam iamq; videbat. Manè igitur iuxta condictum reuersus est,& ipsa sacramētorum,

Pia matrona, certa de beatitudi. ne,petit extremam vnctionem & Eucharistiā

torum, quæ desiderauerat, pro titu Ecclesiæ compos effecta, beatum finem adepta est, & in sæpè dicto oratorio decenter sepulta. Post hæc Dunstanus, non solùm de possessionibus, quas, vt diximus, ab ipsa matrona eommendatas susceperat, sed & de illis, quas sui parentes, de hac vita ad Christum migrantes, ei, quem vnicum genuêre, dimiserant, solicitus tractabat apud se, quemadmodùm Christi membra commodiùs posset sustentare. Et his quidem, qui Deo sub patrocinio beatæ Mariæ in eius Ecclesia seruiebant, vel seruituri erant, propinquiores terras perpetuo iure possidendas donauit: remotiores verò ad opus quinq; ecclesiarum, quas construere disposuerat, iuxta locorum positionem dandas reseruauit. Quæ nimirùm Ecclesiæ postmodùm institutæ, ac subsequenti tempore in tantùm sunt mobilibus ac immobilibus rebus, illius instantia, auctæ, vt in singulis multiplex monachorum cœtus, ad nutum patris Dunstani, sub regularis vitæ custodia militaret.

Quinq; monasteria. Dunstani opera, constructa & ditata.

Cap. 12.

Exinde vir Domini infatigabili desiderio ad supernam patriam mentis obtutum dirigere, & ciuibus eius, quibus conuersatione necdum poterat, iugi meditatione satagebat interesse. Vnde contigit, vt quadā die in contemplationis positus dulcedine, subitò raperetur super se, & patris ac matris suæ animas inter choros angelorum conspiceret in cælorum regno gaudere. De qua visione valdè gauisus, immensas Deo omnipotenti gratias egit: & deindè, iuxta Apostolum, quæ retrò erant, obliuiscēs in ea, quæ antè sunt, quotidiè sese extendit. Inde quoq; semper animo secum voluebat, se videlicet parentum suorum legitimum filium nullatenùs esse, si minùs illis voluntati Domini obsequendo, propter suam desidiam perderet hęreditatem, quam eos viderat in terra viuentium acquilisse. Hac meditatione quadam nocte illi vehementissimè occupato, apparuit iuuenis quidam vultu splendidus, amictu decorus, quem ipse adolescens adolescētem olim nouerat, & sancto sancti amoris feruore multùm dilexerat. In quem oculos Dunstanus defigēs, paulisper expauit, ex antiqua scilicet notitia, quis esset, aduertens, sed iamdudùm huic vitæ exemptum reminiscens. Tunc ille hominē, ne timeret, hortatus, & ipse ab eo de vita, in qua erat tunc, familiari alloquio rogatus, cœpit ei de gaudijs regni Dei multa disserere, ac demū ea, quæ illi erant euentura, prædicere. Ait ergo, eum multas malignorum hominum aduersitates & insidias dæmonum plurimas perpessurum, ad summos Ecclesiæ gradus promouendum, multas populorum multitudines sua prædicatione & exemplo Christo Domino acquisiturum, cum quibus sciret se post hanc vitam perennem gloriam adepturum. Quibus dictis, virum secum in atrium ecclesiæ ducit, eiq; locum quendam eatenùs incontaminatum ostendens, dicit: Vt de his, quæ audisti, omninò certus existas, hoc in loco ante triduū presbyter vnus sepelietur, qui nondum aliqua corporis infirmitate tenetur. Dixerat, & ab oculis eius euanuit. Manè facto, clericos ad locum Dunstanus ducit, & eis quid de presbytero, inibi sepeliendo audierit, edicit. Eadem die venit ad eosdem clericos presbyter, qui dominæ, cuius actus paulò antè paucis tetigimus, in seruitio Dei assiduus esse solebat, conuentionem cum eis faciens, quatenùs eum in prædicto loco, cū defunctus esset, tumularent. Illis verò acquiescentibus, sanus & alacer domum reuersus, statim est infirmatus, ac sequenti die defunctus, iuxta verbum serui Dei, in præsignato loco sepultus est. Omnes ergo, qui rem gestam audierunt, mirati sunt, & opera Dei mira in Dunstano prædicauerunt.

S. Dūstanus videt in cælo parentes suos.

Philip. 3.

Prædicuntur ei à quodam defuncto ipsi euētura.

Cap. 13.

Sublato de hac vita regē Ethelstano, successit ei in regnum Edmundus frater eius. Hic post aliquot consecrationis suæ dies, missis nuncijs, rogat Dunstanum venire ad se. Sciens quippe, qua ratione, qua prudentia, qua omnis probi consilij gratia præditus fuerit, magnoperè desiderabat illum sibi proximum esse, cuius industria fultus, tam se, quàm regnum sibi commissum sub ęquitatis virga faciliùs gubernaret. Dunstanus itaque regi quasi præcellenti, secundùm Apostoli præceptum, obediendum esse perpendens, regem adijt, & salua in omnibus reuerentia ordinis sui, eius imperio se subiecit. Ipse suo consilio regni negocia disponebat, ipse lites & contentiones, si quando oriebantur, destruebat, ipse pacem & concordiā inter omnes nutriebat. Nullus in qualibet causa vnquàm de iniuria sibi illata conquestus est, nisi ad comprobandam iudicij sententiam Dunstanus mediator aut arbiter sederet. Rex ipse & Principes quiq; ita ei submissi erant, vt eō tra id, quod ipse iuberet, ordinaret, nemo quicquam faceret. Magnus itaq; habebatur à cunctis. Hæc omnium bonorū inuidus hostis attendēs, & quonam modo ea turbaret, sua arte perquirens, inuenit quosdam, quorum corda benè no uerat virum non syncerè diligere, sed ei specietenùs obsequij sui amorem pretendere. Hos ad dissipandum bona, quæ non amabat, ardenter contra virum inflammat, ac primò

1. Pet. 2.

S. Dunstanus regi Edmūdo egregium se exhibet adiutorem.

mò clàm, posteà palàm in detractionem eius illorum ora relaxat. Quid dicam? In tantam discordiam profecerunt verba malignantium, vt subuersa omni pace, Dunstanus non solùm pristino honore priuaretur, sed & curia depelleretur.

Opera obtrectatorũ à regis aula pellitur.

Cap. 14.

Quo facto, die tertia rex in syluam venatum iuit. Sylua autem ipsa montẽ magnæ altitudinis occupat: Qui mons in summitate suî interruptus, ingens præcipitiũ & horridam abyssum spectantibus offert. Cùm ergo fugitantem ceruum hac illacq; rex insequeretur, ceruus ad prœruptum montis hiatum perueniens, introrsum ruit, ac in partes discissus interit. Insectantes canes par ruina inuoluit. Equus, quem rex sedebat, ruptis habenis effrenis effectus, obstinato cursu regem post bestiam portans, ad vltimam sortem regi præceps patens barathrum intentat. Ille trepidat & angustiatur. Occurrit interim animo eius iniuria Dunstano illata. Ingemit, & se quamcitissimè illam multiplici emendatione correcturum (solummodò imminentẽ sibi mortem, eius meritis, ad horã Deus auertat) Deo celeri mentis sponsione promittit. Cuius cordis præparatio nem auris Dei eucstigiò audiens, illius misertus est. Equus nanq; ilicò substitit, & regem à periculo mortis liberatum, valdè gratiosum Deo reddit. Inde ad hospitiũ Rex reuersus, adunatis Principibus suis rei, quæ acciderat, ordinem pandit, & Dunstanum cum honore & reuerentia adduci præcepit: actaq; coram eo pœnitentia pro iniurijs, quas ei intulerat, veniam ab eo cum humilitate postulat. Qua potitus, fidũ se amicum viro deinceps omni tempore futurum, nec vlteriùs cuiusquã maledicis verbis de eo crediturum pollicitus est. At vt maledicorum ora inter eos perpetim obstruerentur, sciréntque omnes, quo vinculo, qua stabilitate amicitia eorũ copularetur, ei locũ, in quo natus fuerat atque nutritus, perpetuo iure possidendũ, dedit eo pacto, vt quod arbitrij eius tenor magis eligeret, inde potissimũ ordinaret. Et si (inquit) tibi placuerit illic tuæ professionis viros multiplicare, tanta eis regia liberalitate per misericordiã domini tribuam, vt multitudini eorũ semper superabundet multitudo meorum donorum. Pro quibus Deo & regi Dunstanus gratias agens, & Glasconiam in dominium suum accipiens, secundùm exemplar parentibus suis sibiq; ostensum, vt prædiximus, in augmentum maioris Ecclesiæ fundamenta iacere, claustra & officinas construere, & quæq; poterant esse monachis, domino Christo seruientibus, accõmoda, inibi cœpit ædificare. Post quæ, plurimis fratribus sibi sociatis, loci ipsius Abbas effectus est. Creuit itaq; monasterium ipsum intùs & extrà, tã in sancta & monachali religione, quàm & in multimoda terrenarum rerum possessione. Et quidam de possessione terrenarum rerum vsq; hodie scitur, quòd ità sit: de religione verò ex eo probatur, quòd ità fuerit, quoniã inde ad Episcopatus, ad Abbatias, ad quæq; officia Ecclesiastica personæ eligebantur, accipiebãtur, & ad eruditionẽ aliarum Ecclesiarũ constituebantur. Factumq; est, vt sicut, quod suprà diximus, ex cereo matris Dunstani totus Ecclesiæ cõuentus lumen amissum recuperauit: ita ex hoc loco ipsius Dunstani doctrina institu to, omnes ecclesias Angliæ constet veræ religionis lumen sumpsisse.

Rex in summum discrimen adductus, vt euasisset.

Extruit monasterium Glasconiæ Dunstanus, e usq; Abbas fit.

Cap. 15.

Inter hæc vita & conuersatio Dunstani magnum contra se generabat odium diaboli. Qui gemens nequaquam inconuulsa mansisse ea, quæ per suæ voluntatis ministros in eum aduersa conieccrat, per seipsum illum aggredi tentat, tatus vel sic eum à bonis, quibus die ac nocte insistebat, deterrendum. Quadam itaq; nocte, dum solus ex more oraret, in lupi effigiem demutatus, corã eo aperto ore & distectis dentibus ringens, horridus apparuit. In qua forma quoniã virum nec ad punctum quidem ab intentione sua deflectere valuit, statim in vulpeculam vertitur: & quò illum ad se intendere faceret, varijs anfractibus & iocosis motibus huc illucque perlabitur. Tunc Dunstanus modicum subridens: Verè, ait, ostendis quod agere soles. Iocando nanq; blandiris incautis, vt eos deuores, vt tibimetipsi blandiaris. Sed iam discede miser, quoniã Christus, qui leonem & draconem conculcauit, ipse te lupum & vulpeculam per me sua gratia superabit. Sentiens ergo Dunstanus prophetiam amici sui iam ex rerum euentibus partim demonstrari veram esse, semper quasi nouus accederet ad seruiturẽ Dei, stabat in timore, & præparabat animam suam ad tentationem, iugiter ad exequẽdam voluntatem Dei operam dans, nec vlla hora, vllóve momento ocio vacans. Vnde contigit vno dierum, vt intra cellam suam corde & opere intentus, subitò angelos Dei in sublimi congratulando audiret psallentes in hunc modũ, atque dicentes: Pax Anglorum ecclesiæ, exorti nunc pueri & Dunstani nostri tempore. Regina siquidem regi Edmundo filium, qui Edgarus appellatus est, eodem tempore peperit, atque hoc ipsum, simul & quòd pacis sectator esset futurus, per angelicas voces atque concentus Dunstano Deus innotescere voluit.

Dæmon in lupi forma ei apparet, itemq; vulpeculæ.

Angelorũ canticum audit.

Cap. 16. Per idem ferè tempus seruus Dei Bathoniensem Ecclesiam visitare perrexit. Vbi post refectionem corporis in oratione detentus, leuaris in altum oculis, vidit animam cuiusdam iuuenis, quē ipse à puero Glasconiæ in sancta conuersatione nutrierat, multis angelorum fultam agminibus, in cælum deferri. Qui pro tanta gloria fratris vltrà, quàm dici queat, exultans, & immensas corde & ore Deo gratias agens, socijs, quid acciderit, manifesta voce exposuit, & diem ac horā transitûs eius notari præcepit. Illis autem ad hæc obstupescentibus, & verbis eius non ex toto fidem accōmodantibus, venerunt quidam ad patrem, qui & de fratris obitu & obitûs hora sic, quemadmodū dixerat, accidisse testati sunt. Dehinc sanctus à loco digrediens, & ad regē, secum loqui desiderantē, celeriùs tendens, in medio itinere diabolum sibi obuiàm habuit. Qui mimo similis, corā eo ludere, subsilire, & multis modis cœpit lætitiæ frena laxare. Quod Dunstanus intuens, & quid tantum dæmonis gaudium portenderet, per spiritum prænidens, iussit monstrum tale se cunctis, qui secum erant, visibiliter demonstrare, quale sibi apparebat. Quod & factum est. Requisitus ergo Dūstanus, quid sibi vellet illa lasciuientis hostis lætitia? regem in proximo respondit moriturum, & regnum non multò pòst multas tribulationes perpessurum. Quæ sententia veritas facta est, vt ea, quæ pòst dicentur, declarabunt. Super hæc tamen, quæ vir Dei de petulante inimici gaudio dixit, vt alijs quibusdam visum est, nonnulla eiusdem causa fuit, hoc scilicet, quia sperabat defuncto rege, qui Dunstanum in magna reuerētia semper habebat, aliam regem mox surrecturum, qui nec eum reuereretur, nec eius prudentem sanctitatem, qua se & alios innumeros in Dei seruitio constringebat, regali prouidentia tueretur. Sed in hoc ad tempus deceptus est.

Videt animam iuuenis in cælum ferri.

Dæmon ei apparet petulanter exultans.

Cap. 17. Regi nanq; in palatio, antequam dies septem transirent, occiso, & à venerabili Dunstano Glasconię, sub immensa populi lugentis frequentia honorificè sepulto, successit in regnū Edredus frater eius, vir quidem egregius, & ad exercēda, quæ Dei sunt, feruido mentis affectu subnixus. Hic Dunstanum nō minori cęteris regibus amore percoluit: immò vt ei maiora dilectionis signa monstraret, operam dedit. Elphego siquidē Vuentano episcopo, cuius suprà meminimus, de hac vita translato, multis eum precibus, vt in episcopatum succederet, postulauit. Cui cùm ille nulla ratione acquiescere vellet, rex non modico mœrore suffusus, matrem suā Edginam reginam, reginam dico, omnis bonitatis titulo insignem, de negocio cōuenit, atq; vt illa Dunstano persuaderet, quod ipse nequiuerat, summo studio deprecatus est. Tunc illa hominē ad se euocatum, & ad prandium suum inuitatum, inter epulas de episcopatu suscipiendo cœpit interpellare, & ne collum suum à iugo domini alienaret, multa suasione insistere. At ille perpendens, quid sibi recondant, qui episcopatum loco proficui & honoris, non officio tenent morū & prędicationis: Obsecro te Domina, inquit, ne tali prece te ampliùs fatigando, me fatiges. Nam reuerà noueris, quia in diebus domini mei, filij tui regis, me pontificali cathedræ nemo præsidere videbit. Dicebat hæc, tum quia sibimetipsi, ne sub tanto onere deficeret, formidabat, tum quia impium fore iudicabat, si se à rege, qui frequenti corporis languore vexabatur, propter Episcopatum elongaret: maximè, quia totum regnum suum in illius prouidentia & dispositione posuerat.

Edmūdi regis cædes.

S. Dūstanus recusat episcopatum.

Cap. 18. Et de Pontificatu nunc inter eos quidem res ita remansit, & Elfinus quidam in Pōtificatu ipsius ecclesiæ ilicò assumptus est. At Dūstanus, qui ex voce sacri eloquij veraciter dicere poterat: Ego dormio, & cor meum vigilat: cùm sequenti nocte quieti sese dedisset, vidit in somnis se Romam perrexisse, ac in sua ecclesia beatissimum Petrum, in sua quoq; sanctissimum Paulum adorâsse, ac demum vrbe relicta, in patriam redi-tum accelerâsse. Itaq; cùm montem gaudij attigisset, apparuerunt ei Principes regni Dei, beatissimus videlicet Apostolorum princeps Petrus & sanctus Paulus atque Andreas, singuli in manibus suis singulos gladios auro inscriptos pręferētes, eiq; pro munere Apostolicæ benedictionis conferentes. Et in gladio quidem beati Petri scriptum erat: In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. At gladius Pauli, nomen Pauli: gladius Andreæ, nomen Andreæ, continebat. Beatus ergo Andreas in hominem blando intuitu oculos dirigens, modulata voce ex Euangelio cecinit, dicens: Tollite iugum meum super vos, & discite à me, quia mitis sum, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris. A glorioso autem principe Apostolorum, vt manum extenderet, iussus, lęuam extendit, & in palma leui ictu ab eo virga percussus, ne vlteriùs abijceret iugum domini, ipso est signo præmonitus. Ad quem ictum ille expergefactus, fratrem, qui corā eo quiescebat, interrogauit, quis ipsum percusserit? Quo respondente: Nemo: iam à quo sit percussus, scire se dixit, sicq; residuum noctis

Cant. 5.

Visio S. Dunstani.

Ioan. 1.

Matth. 11.

noctis in seruitio Dei peruigil expendit. Manè narrauit regi, quæ viderat. At ille non modica admiratione permotus, & quid visio significaret, magna ex parte per spiritū edoctus, hoc modo respondit: Si, quemadmodum recepi, per gladium nonnunquam intelligitur verbum Dei, cùm tibi beati Apostoli gladios suos cōtuleruut, nimirū verbum Dei, quod acceperunt, vice sua dispensandum tradiderunt. Et quoniam Episcopos vices Apostolorum ad erogandum verbum Dei agere scimus, episcopatûs honore te sublimandum certissimè scias. Quòd autem in gladio beati Petri, In principio erat verbum, &c. scriptum accepisti: fixum tene, quia sicut ipsa verba nobis specialiter innuunt filiū Dei, ita tu in ipsa ecclesia archiepiscopatu sublimaberis, q̄ specialiter Cātuariæ dedicata subsistit in honorem ipsi⁹ filij Dei, Domini nostri Iesu Christi. In qua etiam vices eiusdem Apostoli agendas suscipies, & potestatem ligandi atque soluendi, quam ille à Deo suscepit super totum orbem terrarum, tu ab eo accipies super omnes totius Angliæ prouincias & adiacentium insularum.

Rex prudē-ter eā visionem interpretatur.

Cap. 19.

Post hęc Dunstanus desiderio videndi fratres suos, Glasconiam adijt, ibiq́; aliquantos dies inter eos habitauit. Interea rex Edredus lethali morbo correptus, mandans rogauit sub celeritate Dunstanum venire ad se. Ille audito nuncio, suæ imbecillitatis, quam ex inedia atque vigilijs, necnon aliarum virtutum exercitijs cōtraxerat, oblit⁹, protinùs ascenso equo, ad ægrotum festinat. Iam ferè medium iter exegerat, & suis comitatus, residuum quod erat viæ, explere laborabar. Et ecce subitò audiuit vocem de cælo, quæ dixit: Rex Edredus in pace quiescit. Ad cuius vocis sonitum equus, cui vir Dei insidebat, sine omni insidentis læsione, ad terram corruens, extinctus est. Stupefacti comites de subitaneo animalis interitu, quidnam hoc esse potuerit, perauidi percōtantur. Quibus Dunstanus & de voce Angelica, & de regis obitu, quæ latebant, aperuit ac vt spiritum defuncti, vnà creatori omnium Deo commendarent, admonuit. Inde lugentis palatij mœnia subiēs, regem, quem ante paucos dies purpuratum, & toti Angliæ imperitantem reliquerat, modò inuenit cadauer stupidum, iam terræ puluere operiendum, & escam vermium mox futurum. His ergo, qui viuo assistere, viuum suis solebant ambitibus delinire, se ab exequis defuncti subtrahentibus, ille cum suis exanime corpus suscepit, & decentissimè matri omnium terræ consignauit.

Edredi regis felicem obitum diuinitùs cognoscit.

Cap. 20.

Eduini regis infaustū imperium.

Post hunc Eduinus, filius Edmundi regis, obtinuit regnū, corpore quidem iuuenis, sed nulla qua regnum gubernaret, præditus industria mētis. Hic omisso senū consilio, satellites sibi & consiliarios de adolescentibus fecit. Ibat ergo secundum desideria cordis sui, & iniqua gerens laudabatur à suis & benedicebatur. Vnde quid mali circunquaque succreuerit, quàm infamis fama populorum aures & ora repleuerit, facile est & me tacēte videre. Ipse nanq; possessiones quorunq; diripere, hos & illos exhæredare, maiores natu, qui nequitijs eius aduersabantur, proscribere, totumq́; regnum, innumeris oppressionibus conturbare festinauit. Accessit his malis eius nimis detestabile malum. Matrem quippe, totius regni Anglici auctricem & nobilitatricem, Ecclesiarum consolatricem, & sustentatricem oppressorum, & inopum, Edginam dico, suprà memoratam reginam in immensum afflixit, ac vastatis rebus ad eam pertinentibus, ab eo statu, in quo esse solebat, sæuus & crudelis deiecit. Gemebat Dunstanus in istis, & eo ampliùs gemebat, quò correptionem suam rex non solùm non admittebat, sed insuper furiosi more, irrationabilibus eam obiectionibus contradicendo deridebat. Quid ergo circa talem hominem faceret ignorans, ad monasterium suum Glasconiam, curia relicta, secessit. Ea tempestate structura Ecclesiæ in fabrica tecti perficiebatur. Ad cuius tecti sustentationem dum trabes vna prægrandis multiplicibus funibus in sublime raperetur, subitò funes disrūpi, & trabes deorsum vergēs, nōnullis cœpit interitū minitari. Tunc Dunstanū, qui præsens aderat, ingenti strepitu plebs inclamitās, vt extensione dexetræ suæ imminenti periculo obuiet, obsecrar. At ille statim signum salutiferæ Crucis ruenti machinæ obijciens, eam sine funibus, & sine omni humano conamine in superiora redire, ac in loco, in quem priùs cum magno labore trahebatur, iacere coēgit.

Vide insigne miraculum, & vim sanctæ Crucis.

Cap. 21.

Inter huiusmodi opera accidit, vt ipse quadā die officinas monasterij, sociato sibi vno ex monachis suis, circūiret, & quid in vnaquaq; domo ad supplēdas fratrū necessitates haberetur, diligēti cura prospiceret. Quo facto, iter reflectens, ac iuxta oratorium transiens, repentè audiuit vocem de cælo clarè sonantem, & fratrem, qui cum eo ibat, ex nomine hoc modo vocantem: Veni Elfsi, veni, veni. Ilicò Dunstanus rem intelligens: Eia frater, ait, audîsti, quò vocaris? Præpara ergo te, quatenùs conuersatione illa, vnde appellaris, quādo hinc migraueris, dign⁹ habearis. Nā pro certo nouetis,

quòd in hac vita nō diù manebis. Quæ viri verba velox fratris obitus, qui citò pôst accidit, declarauit esse vera. In ipso itaque loco, in quo vocem de cælo Dunstanus audiuit, oratorium in modum turris non multùm porrectæ sublimitatis ædificauit, & illud sub patrocinio beati Iohannis Baptistæ fecit consecrari. Hæc videns omnis boni inimicus diabolus, ingemnit, nō ob hoc solùm, quòd pro tantis virtutib. virum corā hominibus magnum haberi, sed quia de die in diem videbat, tam ipsum, quàm & alios per ipsum, in Dei seruitium exinde promoueri. Licèt ergo iam sæpè ab eo se cōfusum & victum meminisset, cohiberi tamen ab eius infestatione nō potuit. Nam adhuc de suarum versutijs artium confisus, eum orantem in vrsi effigie hispidus aggreditur, & hianti rictu super eum insurgens, horrore suî ab oratione deterrere molitur. At ille zelo diuino correptus, arreptum baculum, quem manu ferre solebat, in hostem vibrat, & eum cædēdo, tādiù insequitur, donec idem baculus in tres partes comminutus, cōfringeretur. Inter quæ hunc versum miles Dei psallere cœpit: Exurgat Deus, & dissipētur inimici eius, & fugiant, qui oderunt eum, à facie eius. Tunc Dunstanus videns baculum suum sic inhonestè contritum, dixit: Si viuit Dunstanus, scias inimice, huiusmodi baculum faciet, vt, si amplius veneris, nequaquàm, sicut iste confractus est, pro sua gracilitate aut imbecillitate confringatur. Fecit itaque sibi alium scipionem crassum & fortem, ac illius summitatem argento circunposito decorauit, quod argentū in suprema parte suî in modum concauæ sphęrę formatum, dentem beati Andreę Apostoli gestat inclusum. Quem dentem Dunstanus inibi posuit, tum vt insuperabile munimen sibi præstaret, contra incursus malignorum spirituum, tum quia præ cæteris sanctis dulci affectu diligebat eundem Apostolum. Propter quæ sæpissimè illius familiari fouebatur alloquio, muniebatur consilio, & auxilio releuabatur. Sentiens ergo diabolus suam pugnam, qua Dunstanum à bonis operibus arcendum putabat, sem per sibi ad confusionem, & Dunstano procedere ad gloriam & exaltationem, continuit se à corporali illius accessu, aliam viam ad conturbandum illum perquirens.

Dunstanus verberat sciprone diabolum. *Psalm. 67.* *Vide quantum tribuerit vir tātus reliquijs sāctorum.*

Cap. 22. Erat in illis diebus mulier quædam ex magna & alta progenie nata, filiam adultam secum habens. Vtrasque, quantùm ad corpus spectat, formosa species decorabat: sed, quod pudicis mentibus non paruæ offensioni erat, libidinosus animus & habitus, qui iuxtà in eis operabantur, eandem speciem valdè decolorabant. Hæ præfato regi Eduino assiduè adhærebant, suis blanditijs & nutibus illecebrosis pro viribus operam dantes, quatenùs vnam illarum sibi in coniugium copularet. Ad quas ille impudico illiciti amoris desiderio feruens, indecenti amplexu nunc hanc, nunc illam, neutrius ad spectum in hoc erubescens, destringebat. Præterea die quo ipse Eduinus in regem est consecratus, à loco conuiuij, in quo cū Archiepiscopis, Abbatibus, totiusq; regni principib. sedebat, iam pransus exilit, & relictis omnibus, in cameram, vbi præfatæ fœminæ erant, solus secedit, capiriq; corona sublata, se inter illas in medium iecit. Quod optimates agnoscentes, oppidò indignati sunt, & rem tractantes inter se, Odonem archiepiscopum Cantuariensem, qui dignitate cæteris eminebat, vnanimiter hortari cœperunt, quatenus viros, qui regem siue volentem, siue nolentem, festinè reducerent, destinaret. Ad quod agendū cū hi & illi, regi āirā metuentes, se excusarēt, tandē super Dunstanū Abbatē & eius cōsanguineū Kinsinū episcopū sentētia versata est. Qui ex pręcepto summi Pōtificis & aliorū omniū ad regem ingressi, eum, vt dixi, in medio illarum duarū decubantē repererūt. Tunc Dunstanus primo in ignominiosas mulieres asperæ increpationis verba vultu & voce contorquens, lasciuias earū, sicut verū castitatis amatorē docuit, detestatus est. Deinde regem, vt se tāti opprobrij exortē faceret, monens, ad proceres eum redire, eosq; sua præsentia exhilarare summissa voce precatus est. Qui animi sui furore, simul & vultûs sui robore perfusus, dum se rediturum omninò negaret, Dunstanus manū illius arripuit, & à loco violenter abstractum, imposito capiti eius diademate, ad conuiuant es introduxit. Quod mulieris ignominia nullatenùs æquanimiter ferens, sæuis verborum inuectionibus in virum surrexit, & se eum confusioni perpetuæ tradituram, garrula contestatione deuouit. Et hoc quidem detestabile votum, non tepescente malitia eius, facto exercere solicita postmodùm fuit. Effecit nanque apud regem, vt cuncta quæ in monasterio Dunstani habebātur, diripi, ac deuastari, & ipsum à regno eliminatum, in exilium pelli iuberet. Qua tempestate sæuiente, contigit quoddam lachrymabile malum. Quidam enim ex fratribus monasterij, qui virum contra omnes æmulos rueri, & ei vsque ad mortem more bonorum filiorum, obsequi deberēt, propria nequitia magis, quàm ipsius doctrina imbuti, se medios ad prouocandum regem contra illum clanculò iniecēre, & quò edi

Eduinus rex taxatur. *Vide sancti viri zelum.* *S. Dūstanus proscribitur.*

ctum de expulsione eius immobile faceret, quantùm poterant, institêre.

Dehinc ministris impij principis in direptione rerum Ecclesiasticarum, sicut iussi fuerant, occupatis, & multis exinde graui mœrore consternatis, audita est vox cuiusdam in atrio templi, excussum risum edentis, & more lasciuæ puellæ summo gaudio & exultatione perstrepentis. Quæ Dunstanus audiens, & dæmonem esse, qui pro suo discessu petulanti lætitia iocabatur, aduertēs, versus ad illum, dixit: Eià, eià author & amice omnium malorum, modò de exilio meo lætaris, & pro tribulatione plurimorum, vnde mē dolere conspicis, iam gratularis sed absque dubio fixum habere potes, quia nihil est gaudium, quod nunc habes me recedente, comparatione tristitiæ, quam habiturus es me reuertente. In his verbis dæmon aufugit. At Dunstanus videns suos in direptionem datos, pietate permotus, qua suprà quàm dici queat, fretus erat ad omnes, prout sibi possibile fuit, exilium inire distulit, cogitans ne, fortè Deus cor principis aliquo modo tangeret, & à concepto furore mitigaret. Verùm vbi eos, qui se hospitio, vel officio aliquo humanitatis cōfouebāt, vidit in immēsum affligi, deprędari, proscribi, damnari, ratus est melius malignitati hominis cedere, quàm tot innocētes pro suo commodo indebita pœna vexari. Ponens itaque Ecclesiam Angliæ sub tuitione regis omnium CHRISTI, mare petijt, ad ignotam sibi regionem transiturus, nauem conscendit, ductuque diuino, prosperrimo cursu in Flandriam venit. Igitur adhuc mulieris ira, in immanem vesaniam instinctu dæmonis acta, missis nuncijs, vbi Dunstanus esset, perquiri fecit: & si comprætendi valeret, sine vllo respectu misericordiæ oculos ei erui præcepit. Sed Deus, qui sua sapientia & bonitate priuari nequit, priùs seruum suum per marinos fluctus placido lapsu euexit, quàm ministri crudelitatis, ad portum maris eum insequendo pertingere possent. Cùm itaque Dunstanus in Flandriam venisset, & principis terræ notitia potitus fuisset, magni habitus est, & ab eo valdè dilectus. Quem quoniam virtutis virum esse, mundique contemptum funditùs habere cognouit, Gandaui eum vt conuersaretur rogauit, vtpotè loco, qui præcipua religione in omni sua ditione eo tempore præditus esset. Venit ergo Dunstanus ad locum, ibique in omni sanctitate degens, omnibus est charus sanctus, & admirabilis. Exilium itaque in patriam sibi conuersum est. Tamen in hoc, animo sæpè deficiebat, quod corpore remotus esset ab eis, quos in hac vita chariores habebat. In quo defectu constitutum, dilectus dilector eius B. Andreas Apostolus crebra visitatione cōsolabatur, nec eum aliquo incommodo vltrà, quàm facilè ferre posset, grauari patiebatur.

Cap. 23. Compescit dæmonis petulantiam. Abit in Flandriam. Vide sæuitiam detestabilis fœminæ. Gandaui degit vir sanctus.

Prætereà accidit, vt ipse Dunstanus quadam vice in oratione prostratus, ingenti cordis contritione suos, quos in Anglia reliquerat, filios Deo commendaret. Et ecce dum orationis prolixitas tenditur, mœrore grauatus, somno opprimitur. Visum ergo illi est, se Glasconiæ in oratorio cum fratribus, vespertinam horam psallentibus, pro consuetudine stare. Qui fratres cùm dicto euangelici cantico, antiphonam (Quare detraxisti sermonibus veritatis) subiunxissent, & eam vsque ad id, quod dicitur (Quæ cogitâstis, explete) percantâssent, conticuerunt, nec vllo modo ipsa vltima verba dicendo, eam finire potuerunt. Quibus dum Dunstanus vultu, voce, signis insisteret, vt parum, quod de Antiphona restabat, perficerent, & ipsi econtrà muta voce confusi stārēt, audita est vox de transuerso in sublimibus, ita dicens: Nequaquàm, nequaquā nō fiet hoc, vt quæ cogitauerunt, opere expleant. Neque enim vnquàm se à tua potestate Dunstane euellent, aut te ab istius cœnobij prælatione deponent. Ad hæc Dunstanus euigilās, intellexit visionem: & quia nōnullos, quos verbis vitæ imbuerat, & de quibus nil mali se meruisse sciebat, in suo damno stetisse aduertit, grauiter ingemuit, & eis Deū propitium fore supplici prece orauit.

Cap. 24. Visio eius.

Post hæc misertus est pius & omnipotens Deus gentis Anglorum, ac vt illis ad perpetuam consolationem patrem suum Dunstanum redderet, tali consilio, dictante æquitatis, ac misericordiæ suæ censura, vsus est. Excitauit quosque potentes à terminis magni fluminis Humbræ, vsque ad terminos fluminis Thamisię, contra impietatē regis Eduini, & eum, quia talem se fecerat, qualem, vti diximus, regem neutiquàm esse decebat, vnanimiter persequi, aut vita aut regno priuare moliti sunt. Et ipsum quidem vltra Thamisiam fugauerunt: nefandam verò meretricem eius iuxta ciuitatem Glavuornien sem mala morte, quod breui & summatim dictum accipiatur, perdiderunt. Quibus patratis, Edgarum fratrem illius super totam terram à prædicto Hūbræ fluuio, vsque ad flumen Thamisiæ regem fecerunt. Regnum itaque, quod prius erat vnum, in duo diuisum est, Thamisia suo illud alueo disterminante, vnde frequētes lites

Cap. 25. Ecce tibi vltio diuina in regem & scortum impurum.

lites,seditiones nonnullæ,varij conflictus hominum suborti, totam terram grauissimis tribulationibus concusserunt. Ex quibus omnibus patuit,verum esse,quod suprà diximus per lasciuum diaboli gaudium Dunstanum intellexisse. Veruntamen Edgarus de die in diem erat in melius proficiens,& Eduinus econtrà in deterius quotidiè deficiens. Erat enim Edgarus ipse strenuus & prudens,ac mandatis Dei intimo corde

Edgari regis encomion.

adhærens,propter mala,quæ in Anglia per fratrem suum emerserant, non modico mœrore tabescebat,eaq; modis,quibus poterat,restringere gestiebat. Hic itaq; percepta regali dignitate,prauos quosq; & qui alios iniqua dominatione solebãt opprimere,potestate,qua gloriabãtur,cœpit priuare,atq; illos,qui suis reb. iniustè spoliati fuerant,fecit amissa recuperare. Omnibus ergo ecclesijs Angliæ,quæ in regno illius erãt, pax & concordia orta est, & iuxta quod vox diuina,sicut suprà meminimus,hoc rege nato prænunciauit,donec ipse vitæ præsenti superfuit, in melius aucta & roborata

S. Dunstanus reuocatur in Angliam.

est. Ad hæc,missis in Flandriam viris,Dunstanum patriæ cum honore restituit ingenti,ac se suaque omnia eius sapientiæ atque consilio disponenda commisit. Deinde vt maior authoritas facta eius in cunctis comitaretur,eum Vuigorniensis ecclesiæ Episcopatum suscipere petijt, nec à precibus destitit, quoad eum suæ voluntati consen-

Fit Episcopus Vuigornien.

taneum fecit. In summum ergo sacerdotium consecrandus, ex more Cantuariam venit.

Cap. 26.

Regebat eo tempore Christianitatem in Anglia paulò superiùs nominatus Odo, ipsius ciuitatis Archiepiscopus,vir equidem sanctus, & magnarum virtutum prærogatiuis apprimè ornatus. Hic Dunstanum in pontificatum † Vuinciorum consecraturus,admirantibus,qui astabant,eum,omisso ipsius Ecclesiæ titulo,ad archiepiscopatũ Cantuariensem titulauit,& quasi successorem seu consortem sibimetipsi consecrauit. Vnde à præsentibus,cur hoc faceret? rogatus,respondit: Non constringitur lege donum & vocatio Dei. Et vtique vir iste scio,quis sit,& ex dono gratiæ Dei video, ad quid eum Spiritus sanctus elegerit. Ex quibus verbis meritum vtriusq; turba, quæ circumstabat,præclarum esse coram Deo aduertit. Inde vir Dei ad ecclesiam,ad quam primò electus fuerat,regressus,& ab ea præclarè susceptus, summoperè nitebatur opere perficere,quod se ante exitũ suum de Anglia,meminerat exultanti diabolo spo-

Verum se præstat episcopum.

pondisse. Omnes ergo,in quorũ moribus aliquid eum habere intelligebat, arguere, monere, castigare,corrigere satagebat,nihil vsquàm à correctionis voce vacuũ relinquens,vnde gauderet aduersarius,qui circuit,quærẽs quẽ deuoret. Nec vllius personæ in istis ab eo cõsiderabatur,sed quisq; iuxta meritum suum,obseruata rationabili discretione,tractabatur. In omnibus itaq; & per omnia perquirebat Dei honorẽ & diaboli confusionem. Interea Rex Eduinus vitæ præsenti subtractus est, & anima ipsius, Dunstano orationibus occupato,à quibusdã deterrimis hominibus,cursim e uestigio est præsentata. Cuius miseriã miseratus,suarum iniuriarum immemor,pro liberatione eius immensos omnipotenti Deo lachrymarum imbres effudit,nec ab eis destitit,

Precibus suis liberat animam defuncti regis Eduini.

donec se pro eo exauditum agnouit. Facto igitur non grandi interuallo, Mauri illi ad Dunstanum sua præda vacui redeunt:& quia ipsius iniurias superuacuè vlcisci venerint,calumniosa voce furibundi depromunt. Quorũ ille furores nihili pendens, Deo super ineffabili misericordia eius ineffabiles gratias egit.

Cap. 27.

Posthæc Edgarus partem regni, quam diximus Eduino remansisse, obtinuit, regnumq; sui vnitatem recepit, bellis ac seditionibus,quæ ex eius diuisione emerserãt, quaquauersùm sedatis. Exin defuncto Episcopo Londoniensi,quæsitum est, quis in episcopatum dignè succedere posset. Et cùm in hoc aliquantulum temporis expenderetur, nec decens persona & idonea reperiretur,tandẽ electio omnium super Dunstanum versa est,& ipse Pontificatum prædictæ Ecclesiæ suscipere communi cuncto-

Creatur Londoniensis Episcopus.

rum conclamatione coactus est. Vtraq; igitur Ecclesia, Vuigorniensis videlicet & Lõdoniensis,eo præsule gloriabatur,quãdoquidem ipse summa necessitate compulsus, vtriusq; Pontifex per nonnullum temporis spatium erat, vtriq; solicitudinis suæ curam impendens,vtranque intùs & extrà sua defensione contra omnes æmulos muniens, in vtraque officium pontificale opportuno tempore sedulus exequens. En visio,quã suprà descripsimus in gladijs Apostolorum,partim impleta est,cùm in episcopatu Londoniensi,qui ex nomine beatissimi Pauli celebris habetur, cõfirmatus est. Profectò nanq; gladium ipsius Apostoli ipsi Ecclesiæ prælatus accepit, quia verbũ Dei,morem illius secutus,subditorum cordibus infudit excellenter,& potestate, qua ille in virtute Domini Christi gloriatus est,ipse ad terrendum impios, ad demulcendum pios circunquaq; vsus est. Quod & in Ecclesia Vuigorniensi strenuus egit, quã in

gladio beati Petri regendam suscepit. Siquidem episcopatus idem per id temporis in honorem ipsius Apostoli gloriosi fundatus habebatur. Sed Osvualdus vir sanctus & religiosus, quem in regimen ipsius ecclesię beatus Dunstanus, Cantuariensis antistes effectus, sibi succedere fecit, quia clericos ibi degentes nec à prauitate sua côuertere, nec inde, eò quòd nobiles iuxta seculum atque potentes erant, quibat eliminare, construxit penè contiguam ipsi ecclesiæ ecclesiam beatæ Dei genitrici Mariæ, in qua ipse cum monachis, quos se proposuerat adunaturum, Christo seruiret. Quod & factum est. Religio itaque monachorum contemptum clericis peperit, & vulgi conuentum ab eis alienatum, sibi assiduum fecit. Quid plura? Numerus clericorum passim minuitur, monachorum conuentus indies augetur. Quidam insuper ex ipsis Clericis conuersi, numero illorum additi sunt. Hoc modo sedes pontificalis mutata est in Ecclesiam beatæ Mariæ semper virginis. *Osvualdus Episcopus vt correxerit clericos Vuigornienses.*

Memorato itaque Odone Archiepiscopo Cantuariorum ad perennis vitæ gaudia translato, inmensum omnibus Anglorum Ecclesijs luctum suus transitus intulit, & innumeros populos acerbo mœrore percussit. Postulatus Dunstanus Odoni in patriarchatum sedis Anglorum succedere, abnegat, suscepti tegiminis onus satis graue sibi ad portandum, etiamsi maius non addatur, protestans. Vnde Belfinus, Vuentanæ ciuitatis antistes, per regni principes, quorum alios repræsentium, alios spe munerũ futurorum ad hoc sibi fautores effecerat, archiepiscopatum, rege annuente, obtinuit. Qui post aliquot adeptæ dignitatis dies Romam pro archiepiscopatûs stola petens, in Alpibus nimia frigoris asperitate correptus, vltimum flatum ibidem emisit. Post quem substitutus est in summum Ecclesiæ Dorobornensis pontificatum Bixtelinus Dorsetensis populi præsul, vir totus ex mansuetudine, humilitate & modestia factus. Verùm vbi compertum est, nihil in corrigendis vitijs, nihil in exercendis Ecclesiasticis disciplinis, nihil deniq; virtutis seu constantiæ in eo esse ad tuendos bonos, vel coërcendos malos, ad ecclesiam suam redijt: & ita sedes Cantuariensis à Pôtifice aliquâtis diebus vacua stetit. Itaq; vnanimis omniũ electio Dunstanum inclamitat, illũ solũ se nôsse vociferans, quem tanta sedes dignè valeret habere rectorem, præsertim cùm à primæuo ætatis flore vitæ sanctitas, morum grauitas, & cui nemo contrairet, eũ perlustrauerit inuicta, constans & sequenda authoritas. Hac ergo Dunstanus acclamatione quasi voce verè diuina constrictus, primatem totius Britanniæ sedem regendam suscepit, & in eam immensa omnium adiacentium Ecclesiarum ac populorum exultatione & gloria deductus ascendit. *Cap. 28.* *Dorobornensis sedes est eadem, quæ Cantuariensis.* *Fit Archiepiscopus Cãtuariensis.*

Post hoc, temporis opportunitate accepta, beatissimorum Apostolorum Petri & Pauli limina petijt, & eum summæ sedis Pontifex magno syncerae dilectionis affectu illô venientem excepit: secumque postea familiariùs agens, & agendo templum sancti spiritûs esse cognoscens, magnificè illũ honorauit, ac stola sui Apostolatus, pro qua venerat, decentissimè decorauit. Sicq; delegata ei legatione Apostolicæ sedis, gẽti Anglorum pastorem, ac salutis eorum prouisorem destinauit. Itaq; vir Dei Roma reuersus, & in patriarchatum primæ sedis Britanniarum receptus, in ipsum mundi principem quasi gigas surrexit, & armaturam verbi Dei à dextris, & à sinistris constanti virtute in eum vibrare, & membra eius circumquaque debellare & prosternere cœpit, & eneruare. *Cap. 29.* *It Romam.*

Inter hęc visionem, quam sibi in Apostolicæ armaturę oblatione dudum apparuisse descripsimus, mente reuoluens, & eam iam in administratione regiminis duarum Ecclesiarum, Vuigorniensis videlicet & Londoniensis, fermè impletam conspiciens, dicendum existimo, per quid archiepiscopatus Cantuariensis, qui hos dignitate præcedit, & in quo ipse excellentiùs sedit, ei pręsignatus sit: nimirùm per verbum Dei, quod scriptum suscepit in gladio beatissimi Petri, secundùm quod illud rex Edredus exposuit, quando ei visionem ipsam Ipse Dunstanus, vt prædiximus, retulit. Sicq; gladius Petri, Ecclesiam Petri: & verbum Dei, Ecclesiam verbi Dei, quæ Cantuariæ sita est, significauit. Exin videtur rationi consentaneum dicere, quid gladius beati Andreæ cum cæteris oblatus portenderit, quandoquidem ipse in nulla Ecclesia, quæ sub nomine ipsius Apostoli consecrata sit, sicut in prædictis tribus Ecclesijs, sedit. Quod quidem, quantùm attinet ad nos Anglos, quibus quid hoc sit, luce clariùs patet, superfluum reor dicto commemorare vel scripto. Propter externos tamen, si fortè aliquãdo ista casu ceciderint inter eos, breuiter dico, illũ meritò cum gladio Petri, verbo inscripto Dei, gladium suscepisse Andreæ: nam qui Ecclesiæ Cantuariensi per pontificatum præsidet, Roffensis Ecclesiæ, quæ sub patrocinio B. Andreæ subsistit, per *Cap. 30.*

Episco-

Eximia virtus & constantia eius. Episcopi institutionem, per horum & horum intus & extrà, cùm res exigit, dispositionem, vtpote suo dominio præsidet. Quis ergo in cunctis, quæ religioni competunt, Dunstanus fuerit, videlicet, cuius virtutis ad omnes omnium personarum iniustitias deprimendas, atque bona opera fouenda & munienda extiterit, vsque hodiè tota Anglia canit, nec opus esse arbitror, vt me illis scribendis fatiget grandis labor. Nonnulla tamen, quæ ab illis, qui ex eius tempore vsque ad nos per successus ætatum fluxêre, accepimus, compendioso relatu subijciam, quatenùs inde percipiatur veritas verborum, quæ proposuimus.

Cap. 11. Comes quidam præpotens cognatam suam illicito sibi matrimonio copulauerat, & à Dunstano semel, secundò & tertiò redargutus, incestum suum diuortio expiare nolebat. Quapropter gladio spiritus sancti à viro Dei percussus, à liminibus est sanctæ Ecclesiæ separatus. Qui typho tactus superbiæ, regem adit, Dunstanum immoderatæ & impiæ scueritatis accusat, regia sanctione se ab eius tyrannide liberum constitui querula voce precatur & obsecrat. Cuius verbis Rex acquiescens, Dunstano mandat, vt hominem cum ea, quam duxerat, in pace manere sinat, & à quibus ipsum suspenderat, liminibus sacris restituat. Miratur ille ad audita, & dolet religiosum regem per mendacem hominis linguam, ante rei inquisitionem & examinationem, esse seductum. Ponit tamen hominem ad rationem, & tam pro commisso crimine, quàm & propter iniustam sui criminationem, apud principem terræ factam, paulò durius increpat, cupiens eo modo ad pœnitentiam & correctionem cor illius emollire. At vbi vidit ipsum non solùm verbis suis non consentire, sed insuper contumaci spiritu contra se furere minarique, supra id, quòd eum ab ingressu domûs Dei suspenderat, vt dixi, omnem ei communionem fidelium, donec à sua prauitate discederet, interdixit. Tunc ille seipso deterior effectus, immani est furore correptus: & nihil eorũ, quæ possidebat, alicuius esse momenti reputans, ad hoc solum se totum studebat impendere, vt Dunstano excitaret scandalum, & Christianæ legis iugum, quo à sua libidine coërcebatur, sibi faceret alienum. Legatos itaque suos Romam destinat, & talibus assueta quorundam Romanorum corda & ora in suam causam largo munere largiori sponsione permutat. Quid deinde? Præsul Apostolicæ sedis Dunstano, peccatori homini condescendere verbis ac literis mandat, & eum Ecclesiæ gremio integrè conciliare monet, hortatur, imperat. Ad quæ Dunstanus ita respondet: Equidem cùm illũ, de quo agitur, sui delicti pœnitudinem gerere videro, præceptis domini Papæ libens parebo. Sed vt ipse in peccato suo iaceat, & immunis ab Ecclesiastica disciplina nobis insultet, & exinde gaudeat, nolit Deus. Auertat etiam Deus à me, vt ego causa alicuius mortalis hominis, vel pro redemptione capitis mei, postponam legem, quam seruandam statuit in sua Ecclesia idem Dominus meus Iesus Christus filius Dei. Hæc sibi relata ille audiens, & Dunstanum ab his, quæ certò diceret, inflexibilem esse certissimè sciens, & excommunicationis suæ pœna cum pudore hominum constrictus, tum timore periculorum, quæ talibus nonnunquàm accidere solent, perterritus, obstinationem suæ mentis deposuit, & abdicato illicito coniugio, pœnitentiæ sibi cultũ imposuit. Dunstano nanque generale totius regni concilium de obseruãtia Christianitatis celebrante, ipse sui met oblitus, nudis pedibus, laneis indumentis corpus amictus, virgas manu ferens, Concilio sese medium ingessit, & ante pedes Dunstani gemebundus & eiulans corruit. Quo viso, moti sunt omnes, qui aderant, ad pietatem, & ipse pater omnium, maiori præ cæteris pietate motus est. In vultu tamen seruato disciplinæ rigore, vtpote hominem Deo reconciliare desiderans, lachrymas eius ad horam seuerus sustinuit: ac demum à toto Concilio postulatus, lachrymans & ipse, culpam indulsit. Itaq; ab excommunicationis vinculo absolutum, communioni fidelium, gaudentibus cunctis, eum restituit.

[Margin: Excõmunicat cuidem contumacem. — Redit ad sanam mentẽ incestus. — Vide notabile exemplũ publicæ pœnitẽtiæ. — Coërcet hominem incestum.]

Cap. 12. Alio tempore monetarij tres, qui in potestate viri erant, cum falsa moneta capti, ad subeundam pœnam, hominibus per totum regnum promulgatam, sunt adiudicari. Quæ res Dunstano abscondi nõ potuit. Die ergo Pentecostes idem pater Missarũ solennia celebraturus, percontatur, vtrùm Dei populo statuta iustitia de ipsis monetarijs facta fuerit, an non? Respondetur, eam, ob reuerentiam tanti diei, in alium diem esse dilatam. Nequaquàm, inquit, ita fier. Monetarij namq;, qui falsos ex industria denarios faciunt, fures sunt, & eorum furto nullum esse nocentius cognosco. Nam in falsa moneta, quam faciunt, totam terram spoliant, seducunt, perturbant. Ipsi diuites, ipsi mediocres, ipsi pauperes in commune lædunt, &, quãtum ad eos pertinet, omnes aut in opprobrium, aut in egestatem, aut in nihilum redigunt. Quapropter noueritis,

quia

quia ego hodiè ad sacrificandum Deo non accedam, nisi primò illi, qui deptæhensi sunt, eam, quam in seductione totius populi promeruerunt, subierint pœnam. Si enim in vltione tanti mali, cùm negocium me respiciat, Deum placare supersedeo, quomodò illum de manibus meis sacrificium susceptutum sperare queo? Sed hoc licèt crudelitati possit ascribi, Deo tamen patet intentio mea. Lachrymæ, gemitus, atque suspiria viduarum ac pupillorum, clamor quoque vulgi totius mihi incumbit, & correctionem huius mali deposcit. Quorum afflictionem si, quantùm in me est, mitigare non intendo, & Deum, qui gemitibus eorum compatitur, nimis offendo, & alios ad idem malum exercendum promptiores & audaciores facio. Dixerat, & pro pœnà illorum, qui manus erant perdituri, pietate motus, lachrymis manat, vt satis esset videre, de quo fonte procedebat edictum, quod nonnullis videbatur crudele. Vbi verò audiuit præstitutam iustitiam factã, surrexit, ac lota facie, ad oratorium exhilarato vultu abiens, ait: Quia dominum, obediendo statutis iustitiç legibus, audiui hodiè, confido quòd & ipse per misericordiam suam sacrificium de manu mea suscipiet hodiè. Cuius confidentiæ effectu priuatus non est. Eo quippe inter sacrosancta Missarum solennia sacras manus extendente, & Deum patrem omnipotentem, vt Ecclesiã suã Catholicam pacificare, custodire, adunare & regere dignaretur toto orbe terrarum, interpellante, niuea columba multis intuentibus de cælo descẽdit, & donec sacrificium consumptum esset, super caput eius expansis alis & quasi immotis sub silentio mansit. Inter hæc quid animi gereret seruus Dei, quo amore, qua dulcedine, quo desiderio putas in Deo pascebatur, qui ex præsenti gratia Dei, tali visitatione fouebatur? Consumpto sacrificio, columba eadem in Australem altaris partem declinauit, & super tumulum B. Odonis, cuius suprà mentionem fecimus, se reclinauit, alis suis hincinde illum cõplexans, & quasi rostro deosculans. Quod B. Dunstanus intuens, & exinde meritum iacentis appendens, in tanta eum deinceps reuerentia habuit, vt quoties sepulchrum eius transiret, genua flecteret. Cognomine quoq; boni in materna lingua post hæc semper eum nominare cõsueuit, videlicet: Odo segode, quod Latinè sonat, Odo bonus. Quo cognomine ex eo tempore vsq; ad hanc nostrã ætatẽ solet ab Anglis, maximè tamen in Cantuaricis, nuncupari. Percantata missa, Dunstanus ab altari digreditur. Ministris autem eius pro signo, quod acciderat, his & illis innuentibus, & alios ex fratribus ministerio Põtificis affuturos suspicantib. ipsi se in diuersa tollunt, ac virum, immensis adhuc ex præsentia gratiæ Dei lachrymarum imbribus madentem, solũ relinquunt. Et ecce dum casulam, qua inter sacra vestiebatur, deponeret, nec vllus adesset, qui eam susciperet, disponente Deo, suspensa pependit in aëre, ne cadẽs in terram, seruum Dei à sua turbaret intentione.

Nota seueritatem sancti viri in eos, qui monetã adulterârant.

Columba cælitus veniens, sacrificantis capiti insidet.

Nota.

Per id fermè temporis rogatus à quodam viro nobili & religioso, dedicauit ei Ecclesiam vnam, quam ipse in fundo suo construxerat. Vbi ad ministerium aqua deficiẽte, & ob hoc homini nonnulla mœstitudine subtipiente, famulus Dei præmissa prece terram baculo percussit, ilicoq; fons limpidissimus erumpens, omnes, qui præsentes erant, non modicum lætificauit. Qui fons vsque hodiè manans, Dunstani nomen & meritum celebre facit. Idẽ pater à Cantuaria in remotiores villas suas opportunis spatijs hospitia sua disponens, apud Magaueldam, sicut & in alijs hospitiorum suorum locis, ligneam Ecclesiam fabricauit. Quam ipsemet dedicans, dum ex more circumiret, & eam ad æquinoctialem solis ortu minimè versam perciperet, fertur quòd transiens humero suo illam aliquãtulùm præssit, moxq; mutatam à proprio statu, in medium orientis tramitem pro voto conuertit. Quod ipsum facilè potuisse efficere, nemo ambigit, nisi qui verbis domini Christi, quibus fidem sicut granum sinapis habẽtibus promittit, quòd etiam montem dicto transferent, incredulus existit.

Cap. 33.

Excitat fontẽ precibus è terrà.

Matth. 17.

Inter huiusmodi opera Dunstanus Deum semper in mente habere, Deo, quicquid boni perficiebat, non sibi, adscribere: magnum humilitatis, minimum elationis cor per omnia & in omnibus possidere. Cùm autem à secularium negociorum occupationibus ei quies arridebat, modò contemplationi diuinæ & orationib. incumbebat, modò sacrarum scripturarum lectioni & earum expositionibus intendebat, modò fratrum exhortationi, seu librorum emendationi sedulus operam impendebat. In compũctione verò lachrymarum tanta gratia præditus erat, vt quoties eum sacris altaribus sisti, vel aliquo officio Pontificali fungi conspiceres, Spiritussancti feruore mentẽ eius accendi, & quæ ipse exteriùs administtabat, illum interiùs operari per indices ex oculis illius decurrentes lachrymas non dubitares. Hæc inter sibi & successoribus suis competentia, tam intra muros vrbis, quàm & in quibusq; villis, ad archiepiscopatum

Cap. 34.

Exercitia eius ab occupationibus vacui.

pertinentibus,ædificia constitui,vel cõstituta,si qua ex parte diruta essent,renouati faciebat,se scilicet in istis non modò sibi,sed & multorum vtilitati natum viuereq; perpendens.Præterea cunctarum ecclesiarum totius Britanniæ adiacẽtiumq; insularum solicitudinem strenuus gerebat,& earum causas,quæ ad eum,sicut ad primatem & patriarcham quotidie ferebantur,disponebat.Et quia vigilanti studio domino Christo per omnia famulabatur,sæpe ciuium supernorum gaudijs atq; concentibus angelorũ, ad quos suspirabat,miscebatur,aliquando corpore vigilans,aliquando sancto sopore quiescens.Quodq; fortassis nõ minùs stupeas,per visum quædam à spiritibus didicit, quæ postea in seruitio Dei canenda suos edocuit.

Cap. 35. Visio eius cælestis.

Quadam etenim nocte,cùm membra quieti dedisset, per visum in superna raptus est.Conspexit itaque,& ecce mater sua euidam regi potentissimo in cõiugium sub immensa confluentium magnatum lætitia & exultatione copulabatur,resonantibus vndiq; hymnis ac laudibus in gloriam eiusdem regis,organis quoq; ac diuersis melodijs concrepantibus in his regalibus nuptijs.Quibus dum ipse magnificè delectatus intenderet,atq; ad ea totum sui cordis affectum arrigeret,accessit ad eum iuuenis quidam, candidissimo tectus amictu,dicens illi:Cùm videas & audias istos lætantium ac iubilantium choros,cur te illis non copulas?cur laudibus eorum non commisces laudes tuas?Et quidem si in desponsatione matris tuæ à voce laudis & exultationis cuncti silerent,tu silere non deberes, nedum illis non tacentibus solus tacere. Ad hæc verba, quid in laudem tanti regis cantaret,ignorare se respondit.Sciscitatur ergo iuuenis, an

Antiphonã discit diuinitùs.

à se,quod decenter canere posset,instrui vellet.Quod cùm sibi acceptissimũ fore profiteretur,docuit eum antiphonam istam:O rex,gentium dominator omnium,propter sedem maiestatis tuæ,da nobis indulgẽtiam,rex Christe,peccatorum,alleluia. Quam pater per visum sæpius repetens,& in laudem præfati regis frequentiùs canens, mira iucunditate pascebatur.Expergefactus autẽ à somno,surrexit gemens,eò quòd à tantis gaudijs,tam subitò se in huius mundi ærumnis inuenit. Antiphonam verò statim, ne obliuioni daretur,scribi præcepit,eamq; à suis postmodùm cantari sæpiùs in sua præsentia fecit. Ex qua etiam magnæ suauitatis feruor ob recordationem gloriosæ visionis ipsi generabatur,& grande desiderium pertingendi ad tantum bonum in animo illius multiplicabatur.Hanc visionem,quæ præter illam,qua olim patris sui & matris animas inter choros angelicos vidit,ei apparuit,quidam,qui ante me de istis scri-

Ecclesia vt Christo desponsetur.

psit,vult mysticè referri ad matrem Ecclesiam,quæ Christo summo regi per bona opera desponsatur,& ex qua Dunstanus & quisq; fidelium per sacri baptismatis vndam renatus,alimentis pascitur atq; nutritur.Quòd autẽ Dunstanum angelus docuità dominatore gentium petere indulgentiam peccatorum,ostendit quid Pontifices agere debeant,quoties ad exorandam maiestatem Dei pro suis populiq; delictis sancta sanctorum introeunt.

Cap. 36.

Alio quodam tempore rex in die Dominica manè venatum iuit, & Dunstanũ, qui tunc fortè secum erat,Missam suam,donec veniret,differre petiuit. Appropinquante ergo hora tertia,vir Dei ad ecclesiam procedit,& indutus sacris vestibus, regem, sicut ei promiserat,expectabat.Stabat ergo cubitis innixus altari,orationi ac lachrymis deditus. Tum subitò sopore leuiter pressus,in cælum rapitur,& beatis angelorum ag-

Ecstasin patitur, & audit cœlestia.

minibus associatus,audit eos summæ Trinitati in laudem modulatis vocibus decantantes,Kyrie eleison,Christe eleison,Kyrie eleison . Quorum melodiam cælestium contemplator edoctus,ad se reuersus est.Et conuersus ad suos,interrogat, rex ne venerit, an non?At vbi eum nondum venisse accepit, ad suas preces sese conuertit. Fa-

Iterũ rapitur spiritu.

ctoq; non grandi interuallo,iterum extra se ductus,audiuit in cælis altisona voce dici: Ite,Missa est.Ad quod cùm,Deo gratias,responderetur: accurrentes clerici regis,regẽ adesse vociferantur,sacerdotẽ vt festinantiùs Missam celebret,obsecrant. At ille versus ab altari, Missam se habere pronunciat,& aliam se ea die celebraturum abnegat. Depositisq; vestibus sacris,à suis de re inquiritur:quod latebat,aperitur. Ex hoc itaq; sumpto sermone,regem in diebus Dominicis deinceps à venatu prohibuit.Kyrie eleison verò,quod in cælestibus didicit,suos docuit,idq; multis in locis hodiè sancta Ecclesia inter Missarum solennia canit.

Cap. 37. Noctibus loca sacra inuisit.

Moris erat viro loca sancta, quando Cantuariæ morabatur, vno tantùm fideli socio comitatus,noctu peragrare,& se inibi per compunctionem & contritionem cordis Deo mactare.Quadam igitur vice ad monasterium beatissimorum Apostolorum Petri & Pauli,in quo beatus Augustinus & alij nonnulli de patribus Ecclesiæ Christi Cantuariensis tumulati sunt,ex more circa mediæ noctis silẽtium perrexit, ibiq; Deo

se di-

se diutiùs in oratione prostrauit. Egressus verò, ad oratorium beatæ Dei genitricis & perpetuæ virginis Mariæ, quod in orientali ipsius monasterij parte situm erat, eadem facturus diuertit. Cui appropinquans, audiuit intus voces psallentium atq; dicẽtium: Gaudent in cælis animæ sanctorum, qui Christi vestigia sunt secuti: & quia pro eius amore sanguinem suum fuderunt, ideò cum Christo regnabunt in æternum. Ad hæc ille obstupefactus, adstitit ostio, ac per rimas illius introspiciens, (erat enim obseratũ) intuetur oratorium totum immensa luce splendere, & quendam cuneum candidatarum personarum ipsam antiphonam lætis concentibus resonare. Alio item tempore præfata pastorum Ecclesiæ limina simili hora pari voto requirens, vbi inde discessit, memoratam sacratissimæ Virginis ædem, preces Deo illic fusurus, adire cœpit. Ecce autem ipsa beatissima virginum Virgo, comitata numeroso virginum choro, venienti viro occurrit, & summo cum honore susceptum ad suam Ecclesiam, quò tendebat, ducere cœpit, præcinentibus duabus de choro puellis illud Sedulij carmen atq; dicentibus: Cantemus sociæ domino, cantemus honorem: Dulcis amor Christi personet ore pio. Quos versus cùm chorus virginum resumendo percantaret, prædictæ binæ præcentrices binos, qui sequuntur in ordine, versus prosecutæ sunt: Primus ad ima ruit magna de luce superbus: Sic homo cùm tumuit, primus ad ima ruit. Sicque donec vir Dei in oratorium perductus esset, virgineus chorus primos, & virgines binæ binos, iuxta quod series hymni sese habet, versus modulatæ sunt. Propter hæc & horum similia insignis Pater Dunstanus quanti honoris, quantæ reuerentiæ vel magnificentię apud omnes bonos extiterit, æstimo, quòd qui talia Dei dona amplecti nouit, magna ex parte & me silente videbit. At his, qui potiùs in malitia, quàm in bonitate vitam agere satagebant, horrorem atque terrorem vultus eius incutiebat, vt ab eo fugere, quã ad eum accedere, mallent. Omnes verò, qui peruersa acta sua deserere, & ad recta opera cupiebant transmigrare, veræ pietatis ac misericordiæ visceribus eum redundare sentiebant, & vltra humanam æstimationem consilium simul & auxilium suæ salutis in eo reperiebant. A remotis itaq; terrarum partibus ad eum passim currebatur, & quo illum præminere notum erat, Spiritussancti consilium ab eo petebatur. Sed ad ista, si diaboli odium & inuidia sæuiebat, nulli mirandum. Sed quia se in perturbatione viri nihil posse, nisi quòd iam certò ignominiam sibi, & illi maiorem gloriam adferret, sciebat, ab ea, qua illum sæpè fatigare solebat, impugnatione sese cohibuit. Verùm, vt eum conturbatum redderet, Edgaro regi, quem multùm pro sua reuerentia diligebat, laqueum miserandæ deceptionis tetẽdit, & irretitum grauis peccati næuo inuoluit.

Cælestibus afficitur cõsolationib. & visionibus.

Malis aspectus eius horrori fuit.

Quadam enim vice idem rex in monasterium virginum, quod † Vuiltoniæ situm habetur, venit, ibique captus in specie cuiusdam puellæ, quæ de nobilibus Anglorum nata, inter sanctimoniales non velata nutriebatur, custodiebatur, eam suo colloquio adduci secretiùs iussit. Illa cùm duceretur, timens pudori suo, raptum ab vna sanctimonialium capiti suo velum imposuit, eo modo se protegi sperans, si fortè rex, quid inhonesti à se exigere vellet. Quam ipse velatam intuens: Quàm subitò, inquit, sanctimonialis effecta es? Arreptumq; velum detraxit capiti eius, illa conatu, quo poterat, frustrà obnitente. Abusus siquidem ea est, & graui scandalo quiq; per Angliam religiosi ex hoc mente vulnerati sunt. Quod scandalum eo vehementius fuit, quòd rex idem legitimam vxorem habebat, Elfledam videlicet, cognomine Candidã, Ordineri præpotentis orientalium Anglorum Ducis filiam, de qua & sanctum Edvuardum genuerat. Vbi verò res Dunstano innotuit, acerbo mœrore percussus est. Igitur cùm in renõ segnis ad regem veniret, & ille venienti pro more occurreret, eumque per manum ad solium suum perducere vellet, manum Dunstanus turbato vultu retraxit, nec eam ab homine contingi passus est. Ad quod ille attonitus (non enim illum scire putabat, quod clanculò à se factum existimabat) cur manum sibi non dimitteret, inquisiuit. Ait: Tu postposito omni pudore, adulterium commisisti: tu despecto Deo, signum castitatis non veritus, virgini suam integritatem præripuisti: & cur manum, summo patri virginis filium immolantem, impuris manibus non tradam, quæris? Laua priùs per pœnitentiam manus tuas à sordibus suis: & tunc demum, quò gratiæ Dei reconcilieris, honora & amplectere manum Pontificis. Territus ille ad hæc, terræ procumbit, pedes antistitis petit, se peccâsse, gemitu verba interrumpente, cõtestans. Quod Dunstanus videns, tantum in rege humilitatis exemplum vehemẽter amplectitur: Velociùs ergo illum erexit, & pacato vultu cum eo familiariter, quæ salutem animæ eius operarentur, loquens, septennem ei pœnitentiam iniũxit. At ille pontificali absolutione

Cap. 15.
† Vuiltuniæ.

Vir sanctus grauiter castigat regis libidinem.

Vide septennẽ pœnitentiã sãcti regis.

potitus,omni studio iniunctę sibi pœnirentiæ operam dare,& multa,quibus Deū pla-
caret,pietatis opera ipsi pœnitentiæ,instinctu & consilio patris sui,solicitus cœpit su-
peraddere.Ipse præterea omni ordini hominum,in suo regno consistentium,legibus
sibi in Christiana religione sancitis vti præcipiebat:ipse secùs agentes indicta vindicta
corripiebat:ipse in prauitate persistentes,cōdigno examine puniebat. Exempli causa:
Ordo clericalis ea tempestate plurimùm erar corruptus,& canonici cum presbyteris
plebium,voluptatibus carnis plùs æquo inseruiebant. Quod malum Dunstanus corri-
gere cupiens,authoritate Ioannis,Apostolicæ sedis antistitis,apud regē obtinuit,quate
nùs canonici,qui castè viuere nollent,ecclesijs,quas tenebant,depellerentur,& mona
chi loco eorum intromitterentur.

Vide pœnā incontinentium Canonicorum.

Cap.39.

Præsidebat ea tempestate Vuentanæ ecclesiæ præsul Athelvuoldus,vir eximiæ san-
ctitatis,& educatione patris Dunstani non parùm insignis. Hic cognita de canonicis
ecclesiæ suæ,qui nimiùm seculares existebanr,voluntate Dunstani,monuit eos semel
& sæpiùs mores & actus mutare,correctioris vitæ semiras,relictis fœminis, arripere.
At impręsentiarum quidem id sibi possibile esse negantes,voce coruina semper in cra
stinum correctionem suî pollicebantur. Quod ipse gnarus non diu sustinuit. Paratis
nanq; quamplurimis monachotum cucullis,die,quo Communio:Seruire domino in
tïmore,cantabatur,chorum inrrauit,vestes,quas parauerat,secnm deferri faciens. Et
proiectis illis in medium,canonicis ait:Animaduertistis,quid modò cantaueritis? A-
nimaduertimus,inquiunr.Igitur, inquit,si seruire domino in timore,& ei vulris exul-
rare cum tremore,apptehendite disciplinam,vestem videlicet monachalem, ne pe-
reatis,sicut cantâstis,de via iusta.Ad quod illi obstupefacti, more solito inducias pe-
tunt,id se facturos in futuro promittunt.Tunc ille:Mihi credite,ampliùs nō credam
huic vestræ sponsioni coruinæ:sed aut disciplinam in præsenti appręhendetis, aur lo-
ci istius beneficijs & conuersationi,hinc eliminati,iamiamq; cedetis. Itaq; nōnulli ex
illis statim,abiecto clericali habitu,monachi facti sunr,cæteris verbo pontificis de ec-
clesia eliminatis. Cæterùm quia isti,qui ita nouiter fuêre conuersi,regularis disciplinę
normam sine aliorum magisterio doctè seruare nequibant, monachi de Abendonia
illuc ab eodem pontifice adducti sunt,qui monasticæ institutionis tramitem ibi doce-
rent. Clerici verò,qui eiecti sunr,citato gressu regem adeunt, iudicium atq; iustitiam
sibi de expulsione suî fieri postulant. Refertur negocium ad audienriam Dunstani, &
ipse eos æqua postulare pronunciat. Igitur ex præcepro regis & archiepiscopi coit
Vuintoniam nobilitas regni totius,& rex cum sua coniuge adest, ad determinandas
querelas negocij huius. Surgunt hincinde lites, quas Dunstanus propositis rationibus
destruit omnes. Rationabiliter quippe cunctis ostendit,clericos,qui à sorte Dei incor
rigibiliter per prauitatem vitæ suæ dissiliunr,nil per rectitudinem sibi vendicare posse
ex ijs,quæ ecclesijs data sunt ad subsidium eorum, qui in clericatu pura conuersatio-
ne sese custodiunt. Quibus auditis,omissa omnis controuersia est,& rex atq; ex princi-
pibus plerique,clericorum precibus ad pietatem vsq; permoti,Dunstanum interpel-
lanr,quatenus hac sola vice parcat,& clericos iam,quid amodò, si se nō correxerinr,
incursuri sinr,re ipsa edoctos,de ecclesia sua reuestiat. Silet ille ad ista,quidq; potissimū
de negocio sit agendum, demisso capite,mente perrractat. Silentium ingens occupat
omnes,& suspensi,ad responsum pontificis erigunt aures. Tunc subirò crucifixi Dei
imago,signo Crucis in edito domûs affixa,audientibus cunctis,dixit:Non fiet, non fi-
et. Iudicâstis benè,mutaretis non benè. Tremefacto in his simul vniuerso conuenru,
intulit pater Dunstanus,& ait:Quid ampliùs vultis fratres mei? Diuina sentenria defi-
nitum audistis negocium præsens. Aiunt:Audiuimus verè. Resedetunt ergo mona-
chi Vuintoniæ securi,& quoad clerici ipsi vixerunt,qui eos super causa ista inquieta-
ret,nemo fuir.

Athelvuoldus sanctus Episcopus Canonicos incontinentes murat in monachos, cæteros expellit.

Ecce rem stupēdam.

Cap.40.

Illis autem huic vitę subtractis,filij eorum cupientes recuperare, quæ perdiderant
in parentibus suis,in Scotiam miserunt,& inde quendam pręgrandis,vt fama ferebat,
eloquentiæ virum,Bernelinum nomine,magno conductum precio,in tuitionem suę
causæ contra Dunstanum adduxerunr. Conglobati ergo sub vno clericorum filij, re-
gem atq; Dunstanum apud villam,quæ dicitur Calne,in quodam cœnaculo consisten
tes reperiunt,& armati rhetore illo,qui suæ victorię spes maxima erat, antiquę calū-
niæ corā eis iurgia promunt.Ad quę Dunstanus his verbis breuì respondit: Calumniā
istam,quam mouetis,diuino ore olim definitā nouimus,nec eam nouo conflictu am-
pliùs in medium reuocandam existimamus. Ego quoq; grandæuus sum, & vitæ meæ
residuum,quod pauci temporis esse non nescio,in pace, si licuerit, transigere cupio.

Laboraui,

Laboraui,dum potui:amodò totius laboris Impatiens,domino Deo causam Ecclesiæ suæ contra insurgentes hostes tuendā cōmitto.Dixit,& ecce solarium sub pedibus eorū,qui aduersùs virum conuenerāt,euestigiò cecidit,omnesq; pariter præcipitatos, in suo casu non modicùm læsit. Vbi verò Dunstanus cum suis consistebat,nulla ruina domûs,nullus emerserat casus.Hoc ergo modo calumnia clericorum est sopita,& vsque hodiè monachorum conuersatio in ipsa ecclesia stabilita. Eiecti nihilominùs per id temporis,& alij complures clerici horum similes de suis ecclesijs sunt, & monachi in locum eorum substituti. Aucta est igitur religio per Angliam in tantum,vt quadraginta & octo monasteria monachis vel sanctimonialibus instiruerenrur, cooperantibus B. Dunstano in hoc viris venerabilibus,Osvualdo videlicet,qui primò Vuigorniensis,posteà fuit Episcopus Eboracensis,& Atheluuoldo episcopo Vuintoniēsi, quorum suprà meminimus.Vitam itaq; Dunstani & actus formidabāt omnes, qui incedere volebant iuxta vias adinuentionum suarum.

En iterum rem admirandam.

48. monasteria sub Dunstano instituta.

Cap. 41.

Inter hæc sopito negocio,quod regem Edgarum,ne regio more coronaretur, detinuerat,Dunstanus adunatis Episcopis,Abbatibus,& cæteris Principibus cū tota regni ingenuitate,coram eis adstante innumera populi multitudine,imposuit illi coronam regni,gaudentibus cunctis & iubilantibus Deo in voce laudis & exultationis. Ipso autem post biennium,quo hæc facta sunt, immatura morte præuento, Eduuardo filio suo totum regnum hæreditario iure reliquit. Qui Eduuardus cùm in regem consecrari deberet,nonnulli de principibus terræ contraire,ne rex fieret,nisi sunt:tū quia morum illius seueritatem,qua in suorum excessus acriter sçuire cōsueuerat:tum qua matrem eius,licet legaliter nuptam,in regnum tamen non magis quàm patrem eius, dū eum genuit,sacratam fuisse sciebant.Sed Dunstanus discretione & industria confisus adolescentis,vnum non metuens,& obseruato paternæ hæreditatis & testamenti iure,aliud contemnens,arrepto sanctæ Crucis vexillo, medius constitit,& per rationem cunctis,quæ obijciebantur,elisis,Eduuardum regem constituit, & constituto paternū affectum,consilium & auxilium in omni negocio,dum vixit,exhibere curauit. Rex quoque ita mores suos in omnibus,& per omnia componebat,ita totum regnum sanctis legibus disponebat,vt & actus eius Deo placerent,& eò,quòd in suscipiēdo regno ei contradixerant,sibimetipsis quiq; displicerent. Sed illo post aliquot annos per fraudem nouercæ suæ interfecto, Ethelredus filius illius malæ mulieris,in regnum substitutus est,matris ignominia magis,quàm patris sui solertia præditus. Cuius prouectio nō vsquequaq; sedit Dunstano:ideò tamen,quòd proximus regni hæres existebat, compleuit ei ius regium,sciens se inoffensis legibus terræ atq; principibus id non posse trāsferre in quenquam alium. Attamen illum solio regali potitum,seuero quodam verborum tonitruo, quia per sanguinem fratris sui regnū obtinuerit,increpauit,& quòd in sanguine victurus,& posteri illius crudeli Barbarorum incursu deuastandi, tota etiā terra per plurima secula sæuo illorum dominatu foret depopulanda, prædixit. Quæ licèt se viuente euētura negârit,euētura tamen omninò esse,nimis veraci,vt & in Chronicis legimus,& hodiè videmus,prophetia asseruit. Accelerabit,cùm sibi placuerit, omnipotens Deus,quam subsecuturam promisit,liberationem per tanti vatis sui merita & intercessionem. Et quidem illum spiritu Prophetiæ claruisse,nō tantùm hinc, sed & ex nonnullis alijs,quæ constat eum veraciter prędixisse,confirmamus,& id subiecto exemplo probamus.

Edgardus rex coronatur à Dunstano.

Eduardus Angliæ rex à Dunstano cōstituitur.

Eduardi cædes.

Prophetia S. Dunstani

Cap. 42.

Quodam tempore venit Cantuariam suprà memoratus Atheluuoldus Vuentanus episcopus,& aliquot diebus ibi detentus est. Detentus est etiam Roffensis episcopus, qui illò simul venerat,detinente vtrunque patre Dunstano charitatiua affectione,dulcislua vitæ perennis cōtemplatione, diuini verbi collatione,& sacrorum morum exhortatione & instructione.Cùm autem ipse Pontificum pater, comitatus ipsis duobus episcopis,Cantuaria decederet,& pariter longiùs remotos quenq; ab altero destinati hospitij via dirimeret,ambo Pontifices à Dunstano benedici petentes,ab eo diuertere & suum iter cupiebant accelerare. Verùm ipso manum extendente ad benedicēdum, subitò in lachrymas acerbas erupit,cœptæq; benedictionis verba singultus subsequēs interrupit. Illis verò grandi ad rem stupore perterritis, quidnam haberet, quòd tam anxiè fleret? sciscitati sunt. Respondit: Fleo,quia vos,quos modò sanos & alacres video,in hac vita non ampliùs me visurum admodùm doleo. Nā in proximo estis morituri,& ad gaudia regni cælestis transeuntes,me in huius vitæ miserijs relicturi. Cui cū ipsi dicerent: Ne,pater oramus,de nostra morte ita loquaris: Fixum, ait, quod dixi, tenete: quoniam sic est,& non est mutabile. In his dato altrinsecùs osculo pacis, ab inui-

Prædicit mortē duorum Episcoporum.

cem diuisi sunt. Igitur antistes Roffensis mox, vbi sui pontificatus ciuitatem ingressus est, elanguit, & euolutis in infirmitate diebus paucis, defunctus est. Vuintoniensis verò, priusquàm ad sedem suam venire posset, languore corripitur, & iuxta verbum viri Dei, non longa mora interueniente, finitur. Ex cuius obitu grauis mœror Dunstanũ corripuit, tum quia tanti viri ingens solatium amiserat: tum quia cui potissimùm teneræ adhuc statum ecclesiæ gerẽdum cõmitteret, dubius fluctuabat. Quos fluctus ingerebãt animo eius, hinc monachi nuper intromissi, hinc clerici ab ecclesia illa eiecti. Monachi quippe suę professionis virũ habere episcopũ pręoptabant: clerici verò sui ordinis hominẽ sibi præfici desiderabãt: illi videlicet per monachũ in ecclesia sibi collata cupientes solidari: isti per clericũ ecclesiæ sibi ablata sperantes reformari. Sed hæc prouidens sapientia & sapiens prouidentia Dei citiùs determinauit. Nam per B. Andream apostolum, cui speciali quodam dilectionis affectu Dunstanum adhærere Deus concesserat, Dunstano mandauit, quatenùs nihil hæsitans Elphegum Abbatem Bathoniensem constitueret Vuentanæ ecclesiæ summum sacerdotem. Lætatus est Dunstanus in istis, & reddita Deo gratiarum actione pro suis beneficijs, in Elphego perfecit, quod ei per Apostolum suum Deus ipse præcepit.

Elphegũ instituit Vuintoniensem Episcopum

Cap. 43.

Multa de hoc viro, iuxta quod multorum non spernenda testimonia ferũt, adhuc literarum memoriæ veraci stylo commendare possemus: verùm ne incultæ narrationis prolixitate quenquam grauemus, prætermissis illis, ad sacrum transitum eius enarrandum cor & linguam præpatemus. Sed quia nostræ opis isthuc non est, oremus, vt ipso, de quo agimus, interueniente, perficiatur ab eo, cuius hoc donum & gratiam scimus esse. Dies igitur, quo dominus noster Dei filius, deuicta morte cælũ victor ascẽdit, celebris illucescebat, & Dunstanus, expleto noctis officio, solus in ecclesia Saluatoris Cantuariæ, pro tanti gaudij consideratione, Christo totus inhærebat. Intereà cõspexit, & ecce innumera candidatorum multitudo virorum, coronas aureas in capite gestantium, inæstimabili fulgore micantium, per ecclesiæ ianuas irrumpens, coram ipso conglobata constitit, & vna voce ei huiusmodi salutationis alloquium persoluit: Salue Dunstane noster, salue. Mandat tibi, quem piè desideras, filius Dei, quatenùs, si paratus es, venias, & diem hanc, ad cuius gaudium vnica dilectione suspiras, nobis associatus, in sua curia gratiosus & hilaris celebres. Ad quorum vultus & voces ille imperterritus manens, sciscitatus est, quinam essent? Cherubin, inquiunt, sumus & Seraphin: quicquid velis, ad hæc respondeas volumus. Tunc ille sacro cordis ac mentis affectu, cum supplici voce pro tanta gratia grates debitas agens: Hac, inquit, die, qui honor, quæ spes, quod gaudium in ascensione domini Iesu Christi omni generi humano prouenerit, ô sancti & beati spiritus, nôstis. Nôstis nihilominus officij mei esse, oues ipsius domini mei mihi commendatas, hac die vitæ æternæ pane reficere, & eas, quo tramite illum sequi debeant, quò processit, informare. Cuius etiam rei gratia plurimi conuenêre, nec meum est in tali negocio illos decipere. Propter hęc, quò me inuitatis, non possum hodiè venire. Dixerunt: Eia prouide, vt die sabbathi præstò sis hinc nobiscum Romam transire, & coram summo Pontifice, Sanctus, Sanctus, Sanctus æternùm canere. Annuit ipse dicto, & illi in inuisibilia ab oculis eius dilapsi sunt. Huius admirandæ visionis presbyter quidam, Elsgarus nomine, qui in excubijs domûs Dei assiduus esse solebat, quiq; postmodùm, sicut referente scriptura accepimus, insignis in Elinham episcopus claruit, conscius esse promeruit. Nam nocte eadem peruigil sacris meditationibus deditus, illucescente aurora, extra seipsum per visum raptus est, viditque B. Dunstanum cathedræ pontificali præsidere, & ei canonica iura clero dictanti, formosorum iuuenum immensum agmen assistere. Audiuit etiam ea, quæ proximè digessimus, eosdem iuuenes ei dixisse, quæq; retulimus, ab eo illis respõsa fuisse. Quod vt reor, ea de re viro illi dominus patefieri voluit, quatenùs & gloriam transituri fidelitestimonio commendaret, & ipse ad eandem gloriam tanto indicio vehementiùs anhelaret, necnon antistes quandoque futurus, eam suis, vtpote cognitã, certiùs prædicaret.

Visio iucũdissima S. Dunstano oblata.

Vide sanctissimi viri summam perfectionẽ

Cap. 44.

Dunstanus itaq; de gaudio domini sui, ac de imminente sibi æterna felicitate securus, gratulabundus in domino lætabatur, & spirituali ad omnes iucunditate replebatur. Iam diurni officij hora instabat, & Pontifex illud celebraturus, festiuus ad altare processit. Populorum turba quasi deitatis instinctu ad aliquid noui audiendum solito numerosior aduolans, ecclesiæ parietes, vix multitudini sufficientes, vndique complet. Lecto igitur ad Missam Euangelio, procedit episcopus populo prædicaturus, & regente cor eius & linguam Spiritu sancto, locutus est, qualiter antè nunquam fuit locutus,

cutus. Reuersus deinde ad altare, panem & vinum in corpus & sanguinem Iesu Christi, immaculata benedictione conuertit. Vbi verò ad benedictionem super populum ventum est, iterum populo prædicaturus, ab altari digreditur, & debrians spiritu Dei, sic de veritate corporis Christi, sic de futura resurrectione, & vita perenni tractauit, vt ipsius perpetis vitæ ciuem loqui putares, si personam loquentis cognitam priùs nõ haberes. De obitu tamen suo nullam mentionem fecit inter loquendum, pia videlicet animi teneritudine & tenera pietate præuentus, nolens eis tristitiæ malum duplicatum ingerere, quibus diem mortis suæ iudicabat simplici tristitiæ malo posse sufficere. Sermone finito, altare repetijt, & pontificalem benedictionem super populum edidit. Intereà nimiùm mente vulnerabatur, metuens videlicet, ne charissimi sui, quos deserebat, improuiso mortis suæ iaculo percussi, atrociùs dolerent, quàm, si antequàm ad ictum venirent, illud præuiderent. Vnde data benedictione, tertiò populum, cunctis stupentibus, adijt. Mox autem vt os ad loquendum aperuit, tanta claritate vultus eius resplenduit, vt in toto illo conuentu nemo esset, qui radios oculorum irreuerberata acie in eum figere posset.

Transsubstãtiatio.

Nota, de veritate corporis Christi.

Mirè splendet vultus eius.

Quæ ergo dulcedo, quæ suauitas, quæ iucunditas repleuerit corda & ora cunctorum, qui præsentes quæ dicebantur, meruerunt intelligere, verbo seu scripto exponere scio nulli esse possibile. Sed vbi seruus Dei instantem sui obitûs diem detegere cœpit, omnis exultatio mœrore concutitur, & tali mœrore, vt ipse pater, qui iam gaudijs perennibus inferebatur, motus admiranda pietate, qua præditus erat, vnus de mœrentibus esse videretur. Verùm iniecta vi spiritui † sancto, lachrymans, lachrymantes cõsolabatur, dicens inter alia, nequaquàm debere eos de transitu eius dolere, quem non labor aut pœna, sed quies & gloria perpes exciperet. Dicebat enim neminem in veræ charitatis radice fundatum, qui magis suum temporale commodum, quàm proximi perpetuum diligeret emolumentum. Ad firmamentum quoq; consolationis ipsorũ promisit in spe gratiæ misericordis Dei, quòd licèt illis corpore absens fieret, nunquã tamen eis præsentia spiritûs sui abesset. Finitis eiuscemodi dictis, commẽdauit omnes Christo, & demum illis adhuc gloriosum vultum eius desiderantibus, ad mẽsam Domini vitam suam epulaturus ascendit. Ipsa die cùm à mensa sumpto cibo surrexisset, venerando suorum cœtu stipatus, oratorium petijt, designatoq; loco, in quo sepeliri volebat, sepulchrum sibi præparari præcepit. Inde iam languor sacri corporis artus inuadit, & sua Dunstanus inualida membra quieti tradit. Itaq; sexta sequenti feria lecto decumbit, & inceßabili mentis deuotione Deo intentus, omnes aduenitãtes ad sectanda Iesu Christi vestigia incitabat.

Cap. 45.

for. † suo.

Ecce nõ desunt sancti nobis præsentia spirituali.

Sic dies ille defluxit, & laboris Dunstani vltimus, beatæq; quietis primus dies illuxit. Confluit clerus & populus omnis, trepidi præstolantes euentum, quem de se prædixerat pastor communis. Etiam Dunstanus gaudium Domini sui intrare auidus, horã, angelica sibi visitatione prædictam, corpore Christi saginatus & sanguine, lætus expectabat. Tunc subitò inuisibili quadam deitatis virtute cum lecto, in quo iacebat, vsque ad domûs superiora leuatus est: sed trabibus, ne vltrà veheretur, obsistentib. leniter est ad terram demissus. Pauore percussi nonnulli circunsedentium, in diuersa dissiliunt. Sed illo iam demisso, cùm quasi ad quiescentem reuerteretentur, iterum, sicut priùs, ad trabes rapitur, eisq; offensis, ad solum demittitur. Hoc & tertiò factum est. Tunc pius pater, congregatos circa se conspiciens filios suos, dixit: Fratres mei dilectissimi, oues pascuæ Dei, vos ipsi oculis vestris intuiti estis, quò vocor, quò vadam. Nôstis viam, qua incessi: nôstis opera, quibus insudaui, dũ vixi. ecce consũmatio illorũ in superna me tollit. Quapropter breuiter monẽs hortor & consulo, si quò vado, vultis venire: via, qua incessi, non pigeat vos ire. Ipse benignus Deus, qui direxit iter meum ad se, dirigat ad omnem voluntatem suam corda & corpora vestra in pace. Et responso à cunctis, Amen, transijt: & angelicis eum choris ducentibus, migrauit ad Christum, qui ei factus est corona & perenne præmium.

Cap. 46.

Cũ lecto in quo decũbebat, sursum tollitur.

Migrat ad Christum.

Sepultus est sanè, in quo ipse disposuerat loco, loco scilicet, vbi quotidie diuinũ officium à fratribus celebrabatur, qui fuit ante gradus, quibus ad altare Domini Christi ascendebatur. Quod ab eo grandi pietatis affectu dispositum non dubitamus. Volebat enim benignus pater filijs suis, quos veraciter diligebat, quosque in mundi turbine post se relinquebat, etiam defunctus corpore iugiter interesse, quatenùs quæ vellent, sicut viuo, fiducialiter coram eo depromere possent, cuius spiritum ex promissione, quam ipsis fecerat, semper affuturum non dubitarent. Et hoc quidem ita dixerim, secundùm quod ex eo tempore factum scimus, & vsque hodiè fieri à mona-

Cap. 47.

chis ipsius circa facratissimum corpus eius conspicimus. Quotidie nanque de suis necessitatibus tam corporis quàm animæ leuamen desiderantes, illuc currunt, & sicut à pijssimo patre inter eos corporaliter conuersantes suffragia petunt. Vt autem iustæ petitiones alicuius coram eo fusæ inefficaces existant, & miracula, quæ post hæc de multis pauca scribimus, & ipsi, qui eius beneficia experiuntur singulis diebus, penitùs negant.

Inuocatur à multis, ijsque opitulatur.

Cap. 41. Non ergo dubitandum, hoc illum ante obitum suum præsciisse, & ideircò se suis spiritu affuturum promisisse, hisque de causis corpus suum inter eos pietate plenum voluisse potissimùm poni. Miseriam prætereà, quæ post decessum eius Angliam totam inuoluit, & inuoluendo pessundedit, satis est in Chronicis, & in nostris tribulationib⁹, me tacente, videre. Vnde, cur quid inde scribam, non video, quoniam sine omni litera res ipsa euidens est, vt veras miserias non possit ibi cernere nemo. Finis illarũ quis, vel quando sit euenturus, ignoro: sed tantùm procul dubiò ignorare non queo, quòd omnia quæ fecit nobis Deus, in vero iudicio fecit, quia peccauimus ei, & mandatis eius non obediuimus. Quapropter quid aliud dicatur aut agatur (vis enim humana & consilium omne sublatum est) non intelligo, nisi vt humiliato corde rogetur Deus, qui nos cõtriuit, quatenùs det gloriam nomini suo, & faciat nobiscum secundùm multitudinem misericordiæ suæ, ac per merita & intercessiones beatissimi patris nostri Dũstani, qui hæc euentura prædixit, eruat nos in mirabilibus suis. Quod siue, tu bone Domine & pie omnipotens Deus aliquando propter immensam misericordiam tuam feceris, siue propter inscrutabilem iustitiam tuam minimè feceris, sit nomen tuum Deus Israel benedictum in secula, Amen.

SEQVVNTVR ALIQVOT MIRACVLA, QVÆ POST OBITVM BEATISSIMI DVNSTANI, EIVS

meritis edita sunt, quæ ab eodem Osberto fusiùs scripta, à F. Laurentio Surio in compendium redacta sunt ob vitandam prolixitatem.

Liquot miracula hoc loco visum est subijcere, quæ venerabilis Osbertus, præcedentis historiæ author fide dignus, partim scripto, partim veracium hominum relatu, partim suis oculis se didicisse testatur.

Cæcus lumẽ recipit. Cæcus quidam in somnis admonitus est, vt ad beatissimi Dunstani sacrum corpus se curaret adduci. Factum est ita. Mansit illic cæcus pernox in precibus: & ecce à monumento sancti viri suauissim⁹ manar odor, loca amissorum luminum vehemens corripit pruritus, eaq; fricante cæco, mox recipit lętus visum, quem se doluerat perdidisse. Id vbi repentè apud omnes peruulgatum est, Dunstanus mundo reuixisse visus est.

Item tres cæcæ. Tres inopes fœminæ pariter degebant, quas præter paupertatem cruciabat etiam perpetua cæcitatis nox. Aluerat illas inter cæteras beatissimus Dunstanus, cùm esset adhuc in humanis. Vbi ad illas perlata est cæci eius, quem iam diximus, curatio, vnà properârunt ad sepulchrum sancti Dunstani, & illic inter orãdum pariter se videre lumen cæli, gauisæ sunt.

Presbyter quidam prædiues & nobilis totius corporis vexabatur paralysi. Hortabãtur eum amici, vt ad tumulũ beati Dũstani se iuberet deportari. Recusabat ille, quòd indignũ se arbitraretur, si vir opulentus & nobilis, admixtus vili turbę, salutem illic sibi restitui precaretur. Verũ doloris vi cogente, eò perlatus est. Altera luce sensit quendã sursum deorsum manus ducere per corpus ipsius. Itaq; cõfestim sanatus, stetit exiliens, & alta voce laudans Deum. Non diu pòst amplum conuiuium apparauit amicis & vicinis, vt ipsius saluti congratularentur. Inter epulas laudabãt illi Deum, quòd potentes non abijceret, sed inter mites & pauperes illis quoque gratificaretur. Tum verò homo superbiæ spiritu tumidus, non ferens se inter pauperes commemorari: ita ait: Non sum ego instar inopis cuiusdam curatus à Dunstano. Nam etiam sine Dunstano mihi fuisset restituta salus. Vix ea verba miser cõpleuerat, cũ ecce pristinus morbus redit, & acerrima vi extorsit animam infelicem ab ingrato & inflato. Ea res effecit, vt

Paralyticus curatur.

cit,vt metus & reuerentia erga beati viri sacras reliquias excresceret,& ex longinquis etiam locis multi eò confluerent,tum vt morbis liberarentur, tum vt per eius merita veniam obtinerēt peccatorum,In ijs iuuenis quidam & claudus & mutus ab ortu suo, & qui annis vndecim contractis scapulis,sursum respicere nequiuisset,' postquàm sepulchrum sanctissimi viri attigit,totus sanus effectus, excelsa clamauit voce: Gloria in excelsis Deo,alleluia.Sanata est etiam paruula quædam puella, quam mater cæcam ediderat in hanc lucem:sed cùm aliquot dies frustrà in precibus consumpsisset mater eius,tandem cùm fratres eius ecclesiæ cum illa pariter orâssent, decimo die filia eius vidit. Recepit etiam lumen anus quædam,quod in iuuentute perdiderat. Vide pœnā indignè de S. Dūstano loquentis. Morbidus sanatur.

Episcopus quidam excommunicauerat hominem,libidine & arrogantia deprauatum,& miser ille tradit⁹ satanę in interitum carnis, annis septem toto corpore tremebat.Tandem ad sepulchrū beatissimi Dunstani pertractus,dæmonem, qui illum occupârat,cum multo sanguine euomuit,& integerrimæ sanitati redditus est.Curatus,quoque est Alfuuordus quidam, qui triginta annis contracto corpore humi reptabat: itemque alius, qui ligneo crure & pede vtebatur: & cæca virgo, & puella miserè contracta,paruulus quoque à natiuitate claudus, & alius quidam, scipionibus vtens pro pedibus. Multi curātur.

Dum hæc miracula fierent, Lanfrancus,Cadomensis cœnobij Abbas,vir præstanti sapientia pollens,Cantuariensis episcopus creatus est: cumque 4. Calendas Septēbris consecratus fuisset,ecclesiam Cantuariensem partim incendio,partim vetustate vastatam,à fundamentis augustiorem condere voluit.Indixit itaque triduanum ieiunium,& beatissimorum antistitum Dunstani & Elphegi corpora transtulit in occidentalem eius ecclesiæ partem.Aderant illic duo eius milites,qui nuper occiderant nepotem Abbatis Stolandi. Ij coram frequentissima populi multitudine ad corpus beatissimi Dunstani,ab Abbate illo cędis eius veniam precabantur.Ille negabat se daturum, negebant etiam fratres cæsi hominis,qui illic adstabant.Aderat verò etiam mulier,ab infantia nihil audiens.Ea cùm S.Dunstanum rogaret, non tam sensit illum inexorabilem,vt milites Abbatem,nam integerrimè sanauit eam coram omnibus. Iam corpora sacratissima Dunstani & Elphegi decentissimè tumulabantur, & cùm dies totus festiuus duceretur, Abbatis duritia publicum gaudium interturbar.Sed ecce sequenti nocte coram se videt quendam reuerendi habitûs sacerdotem,irato vultu mandantē quibusdā teterrimis viris,vt ipsum cum nepotibus eius iactarent in cacabum feruētem. Percontantibus illis,cur tam immani suppl icio subijcerētur?responsum est: Vos furoris flamma accensi,necem germani vestri,pro Domini Dunstani amore & reuerentia, condonare noluistis,atque his dictis, rapiuntur ad cacabum.Tum illi incredibiliconstricti angustia,edunt voces miserabiles, promittunt se quamprimùm ad beati Dunstani monumentum ituros, illatam ipsi iniuriam congrua satisfactione expiaturos:tantùm vt possint ipsius misericordia præsenti miseria liberari. Hac sponsione facta, terrētur tetri illi ministri,& ad nutum sacerdotis cum suis ignibus disparent. Nōdum sol terris se reddiderat,& Abbas cum suis nepotibus adit sepulchrum sancti viri, monachos eius loci lachrymabundus orat,velint celeriter ipsi opitulari:illisq; accurrentibus narrat,quid viderit:remittitur militibus homicidium, & ab omnibus Deus laudatur in meritis sancti sui. Lāfrancus fit episcopus Cantuariæ. Surda audit. Abbatis visio.

Alio tempore idem Abbas pridiè eius diei, quo sancti Dunstani festum colitur,hora vespertina,erectis sursum luminibus, vidit ingentem splendorem cælitùs lapsum in ecclesiam Saluatoris,vbi sacrum beatissimi patris corpus quiescit,penerrare. Cumque id alijs quibusdam indicâsset,ijque pariter viderent,ait: Verè pius pater Dunstan⁹, qui in suis ferijs interesse vult officio,quod hac nocte Deo,& ipsi persoluent filij eius. Vera autem illum dixisse, experti sunt fratres ex dulci & sancto affectu, quo ea nocte in Deum & beatum Dunstanum ferebantur. Alia visio eiusdem.

Monachus iuuenis eius monasterij quodā die legit euangeliū ad Missam Lanfranci Archiepiscopi.Cùm aūt dicta oratione Dominica, patenā ex more episcopo offerret, vidit coram se teterrimos dæmonum vultus.Itaq; vehementer exterritus, episcopū inter manus sacra tenentem, vtroque brachio strictìm amplectitur,horrida voce clamans:Christus vincit,Christus regnat,Christus imperat. Ea res omnes perterruit, arreptumque iuuenem milites in pontificis cubiculum abducunt, iam dæmone plenum.Cùm autem communes pro illo preces fierent, & ab archiepiscopo pro gratijs agendis (videbatur enim iam restitutus)ad sepulchrum S.Dunstani adductus esset,tota die illa quietum se præbuit inter fratres. Sed fratribus Completorium in Ecclesia Monachū iuuenē dæmō occupat.

persol-

persoluentibus,ille cum impetu accurrit ad Priorem Hēricum,manus illi iniecturus. At ille hominis manus corripuit, ducensq; eum ad lectū,tota nocte solicitus apud eum vigilauit. Sub mediam verò noctem horridis clamoribus omnia perturbat iuuenis ille,accurrunt fratres,ligatumque postridiè ducunt in valetudinarium,loris adstrictum,vbi dies non paucos miserè cruciabatur. Inuisebant eum alij, sed si quid haberēt grauioris culpæ intra conscientiæ recessus,quod confessi non essent, id illis obijciebat,eosque se pœnarum suarum apud inferos socios habiturum gratulabundus iactitabat. Ea res quibusdam non mediocrem attulit ignominiam,sed mox à pura peccatorum suorum confessione remedium petebant. Accepta itaque absolutione & satisfactione,redibant ad dæmoniacum fratrem. Tum ille transuersim illos intuēs: Vnde, inquit, vos venitis? quo lauacro tam citò expurgati,& à meo contubernio abstracti estis? & hæc furibundus, spumans, & eiulans dicebat. Voluit sanè Christus hac re monachos eius ecclesiæ ad sanitatem reuocare, quippè qui à tempore Danorum, à quibus beatus Elphegus peremptus fuit, remissa disciplinæ seueritate, plus satis seculariter, et dissolutè viuebāt. Iam ventum erat ad eā ecclesiæ partem instaurandam, ad q̄ memorata beatorum Dunstani & Elphegi corpora translata erant. Rursus igitur omnes cū festiua processione reuerenter & honorificè eadē sacra corpora aliò deportauim⁹: & eccè dum è regione ostij, per quod inferenda erant, dæmoniacus iuuenis ille, toto corpore fortissimè colligatus, cum lecto deponitur, horrendos eminùs dat clamores, & cum ipso exiliens, fugere volebat sanctorum præsentiam dæmoni intollerabilem. Sed illatis sanctis intra domum, illatus est etiam ipse, & in medio positus. Ibi tum miseriā videre erat. Cernebatur dęmon in vētre ei⁹ sursum deorsum cursitare, quasi q̄ vel per os, vel per inferiores corporis partes fugam appararet. Adueniente interim prandij hora, fratres pransum iêre, mansitque cum dæmoniaco vnus ex senioribus Elfuuinus nomine, qui ab infantia singulari quodam amore erga beatum Dunstanum affectus fuerat. Is miseratus vicem iacentis, crucem, quam B. Dunstanus in corpore degēs tanquam Archiepiscopus coram se ferri volebat, dæmoniaco imposuit, dicens cum lachrymis: Chare Domine, sancte Dunstane, miserere. Mirum dictu: ilicò pulso dæmone, æger leuatis piè sursum oculis, lachrymās dixit: Gratias tibi ago pijssime pater, gratias tibi quoque charissime frater: quia tuis meritis sanctissime Domine, & tua frater benigna intercessione hostis perterritus abscessit. Id vt senior audiuit, incredibili lætitia affectus, eius vincula dissoluit. A prandio reuersi eô fratres, vt viderunt eum suauiter quiescentem, immensas Deo & S. Dunstano gratias egerunt. Is frater tandem sancto fine migrauit à corpore. Eius castigatio plurimùm contulit illius loci fratribus ad vitæ emendationem. Nam priùs omni mundi gloria, auro, argento, varijsque elegantibus vestibus, lectorum preciosis operimentis, diuersis instrumentis musicis sese oblectabant, equos, canes, accipitres alebant, denique Comitum potiùs quā monachorum instar vitam degebant, huius vnius flagello, Christi misericordia id agente, & boni patris Lanfranci Archiepiscopi industria cooperante, eô perducti sunt, vt omnibus illis mundi pompis & vanitatibus, haud secus atque stercoribus quibusdam propudiatis, planè Monasticam viuendi rationem complexi sint. Et nos quidem, qui nouimus earum rerum statum, incunctanter affirmamus, haudquaquàm ad tam felicem, tamque repentinam mutationem eas perduci potuisse, si non accidisset illa horrenda, quæ omnes perterruerat, vnius fratris vexatio. Peridem ferè tempus Odo Comes Canciæ, idemque Baiocensis Episcopus: fratri suo Vuilhelmo regi magnam pecuniæ vim promisit, si daretur ipsi facultas exagitādi Lanfrancū Archiepiscopum Cantuariensem, eiq; propter bona & consuetudines ecclesiæ Cantuariensis contra morem ac leges terræ illius lites intentandi. Rege annuente, Odo è toto regno viros prudentissimos legum & consuetudinum regni, ad certam diem Cātuariam acciuit, eisque mandauit, vt intrepidè, ipso tutore ac patrono freti, Cantuariensis ecclesiæ libertatem oppugnarent. Aduentante die, quo Lanfranco tam multis contra ipsum armatis respondēdum erat, ille ad sacratissimū B. Dunstani tumulū preces fudit, vt eū sibi in tā molesto negocio patronū asciscceret: ac deinde quieti se dedit. Dormienti apparet pater Dunstanus, ita dicens: Lanfrance noli animo frāgi, propter hanc multitudinem, quę coacta est aduersùm me & te. Securus tuere causam ecclesiæ Saluatoris & meam, & ego ad omnia præsto tibi ero. Quod si non viceris eos, qui se tibi opponēt, me Dunstanum, qui tibi loquor, nec viuere, nec meotum negocia curare, nec vera tibi dixisse certò tibi persuadeas. Expergefactus Lanfrancus, confirmatus est animo: inde venitur ad certamen, multæ querelæ in medium adferuntur, à tam multis

Vide cōfessionis sacramentalis vim.

Dæmon nō fert sanctorū reliquias

Dæmō profligatur cruce & meritis S. Dūstani.

Lanfrancus Episcopus à quodā ęmulo vexatur.

Viuunt sancti, & curā gerunt rerū nostrarum.

multis è toto Angliæ regno. Procedit pater Lanfrancus, & diuinitùs armatus, omnia ipsi obiecta Ita diluit, vt omnes obstupescerent. Manserunt igitur Ecclesiæ Cantuariensis iura inconuulsa: si qua verò nonnullam haberent ambiguitatem, ea & irrefragabili ratione, & antiquorum exemplorum authoritate Lanfrancus in posterum planè confirmauit.

Incidit postea idem antistes in morbum grauissimum, vt vita eius desperaretur. Itaque iussit ad se venire præcipuos è fratribus, nolens sine illis abire è vita, quos paterno amore prosequebatur. Decumbebat tum in villa quadam. Cùm iam multi eius obitū in forib. adesse putarent, sub auroram leuiter obdormiens, videt permultos in albis equis coram ipso binos transeuntes, vultu iucundissimo, & modesta alacritate. Percontanti Lanfranco, cuius esset tam insignis comitatus? responsum est, Magni ac præclari patris Dunstani. Illo porrò interrogante: Et vbinam ille est? dictum est: Haud procul abest. Et ecce inter senes veneranda canitie spectabiles Dunstanus cæteris sublimior aduehitur: cuius cū pedē Lanfrācus osculari vellet, & S. Dunstanus pedem retrahere niteretur, interim Lanfrancus euigilat, & se sentit integerrimæ sanitati restitutum, cōsolansque fratres lugentes, iussit eos sese præparare, dicens, se ad Missam celebrādam, Deoq; & S. Dunstano gratias agendas abire velle. Eius rei fama multos multo gaudio affecit. Curatus est eadem hora quidam Lāfranci clericus meritis S. Dunstani, qui mēsibus octo quartana febre laborauerat.

Visio Lanfranci.

Lanfrancū sanat S. Dūstanus.

Cùm iam autem, vt diximus, in ecclesia & monasterio S. Saluatoris vita monastica esset reformata, multi clerici eò se contulêre, vt monachi fierēt. Inter eos aduenit etiam Eduardus quidam benè literatus, Londoniensis Ecclesiæ archidiaconus. Is propter multam religiosæ vitæ significationem, paulò pòst factus est templi custos. In eo officio aliquantò maiorem adeptus libertatem, cœpit fieri negligentior & remissior. Cùm autem eum & publicè & priuatim fratres corriperent, qui scientia & dignitate ipsi essent impares, egrè tulit, & iam planè deliberauit aufugere, allecto iuuene quodam, qui se socium fugæ erat præbiturus. Pridiè verò illius diei, qui erat abitioni destinatus, fratribus à prandio quiescentibus, ille in oratorio ex officio vigilabat, animoq; fluctuans, tamen statuit non discedere, nisi permissū S. Dunstani. Adijt igitur eius sepulchrum: humi stratus, deponit apud eum querelas iniuriarum, orat velit suum iter paterna benedictione prosequi, pollicens se semper illius futurum, quòcunque perueniret. Inde è templo exiturus, à tergo chori videt monachum reuerendo vultu, torquos in ipsum oculorum radios vibrantem, scipioni innixum. Eo viso, cùm nesciret, quis esset, expauit, ac nihilo minùs cœptū carpebat iter. At ille scipione obiecto: Quo vadis? inquit. Non solent autem monachi in ecclesia loqui. itaque digitis innuebat, illum loqui non debere. At contrà monachus: Quòd ego loquor, nihil ad te attinet: tu verò dic mihi quô tendas? Ait ille: Eo daturus operā ijs, quæ mea intersint. Monach⁹ dixit: Nihil est: redi ad sepulchrum, vnde venis, & ora attentiùs, hac tua voluntate mutata. Stupefactus ille, rediit ad monumentum, sed nihil mutauit priorem precandi formulam. Inde rediens, & monachum æquè, vt ànteà, obuium habens, cùm iterum rogaret, quô tenderet, duriusculè dixit: Quid hoc tua refert? Monachus autē: Permultùm mea interest, vtì etiam tu ipse breuì experieris, nisi te correxeris. At nunc vel secūdò admonitus, abi ad sepulchrum, & mētem pariter cum prece muta. Ille verò potiùs progredi quàm redire nitente, monachus scipionem sustollens, vibrabàt in illum, compulitque vel inuitum redire. Multo igitur pauore perculsus, repetit priores preces suas: atque inde reuertens, non inuenit monachum. Arbitratus ergo, se iam rectè fecisse, ad ostium cœnobij properauit. Ibi tum stantem inuenit monachum vultu cōcitato, rursusque quô iret? sciscitantem. Sed & ipse commoto animo, quis esset, vel cuius authoritatis? interrogat, qui hanc sibi molestiam excitet. Respondit ille, qui monachus esse videbatur: Itáne scire vis, quis sim ego? Dunstanus ego sum, prouisor & Archiepiscopus loci huius, amator & adiutor omnium bonorum filiorum Ecclesiæ huius. Tu ve. ò peruersa voluntate contrà, quàm deceat bonum filium, vis deserere Ecclesiam matrem tuam, vis deserere Deum patrem tuum, & ad hanc rem me tibi vis suffragari. Stultè id quidē, dum tibi de me talia persuades. Ego tali via nō peruenì ad Deum. Monui autem te semel atque iterum, vt resipisceres, et noluisti. Noueris ergo cum mea bona venia, nūquàm te hinc exiturum, sed velis nolis, hîc te permāsurum, hîc etiam moriturum. Et quia me monētem audire noluisti, senties re ipsa, te perperam fecisse. His dictis scipione eum grauiter cecidit, atq; humi prostrauit: moxq; disparuit. Ita ille relictus est valdè debilis, & à fratribus in valetudinarium deportatus.

Vide eum sancti ignorētes mortalium.

Percutit S. Dunstanus monachum fugere volētem.

Acci-

Accidit hoc intra duo festa Assumptionis & Natiuitatis beatissimæ Mariæ. Crescebat autem dolor eius indies, & semper deterius habebat: nec quisquam scire poterat, quo morbo laboraret, nec ipse quid passus esset, cuiquam aperire volebat. Tandem sacram vnctionem & Eucharistiam percepit. Ipsis ferijs S. Martini in terram super stratum cilicium, tanquam mox moriturus depositus est, & fratres ex more dicebant septem psalmos, quos pœnitentiales vocant, & litanias pro felici eius obitu. Cùm ventum est ad eum locum, vt fratres dicerent: S. Dunstane, intercede pro anima eius, idque spe impetrandi auxilij, quam erga sanctissimum illum patrem suauiùs conceperat, iterarent, cœpit æger, iam propè animum exhalans, respirare, & circunstantes piè intueri. Nos igitur, qui propiùs adstabamus, inclinauimus nos ad illum, scire volentes, quid peteret. Tum ille: Ponite me, quæso, inquit in lectum meum. Eo facto, Henricũ Priorem, cuius suprà meminimus, accersit, ei rem totam explicat, malæ voluntatis suæ agit pœnitentiam, petit veniam & absolutionem: dicit se nullo pacto mori posse, nisi id notum priùs fecisset, & pœnitentiæ remedio atque absolutione potitus esset. Prior admiratus Dei misericordiam, eum absoluit, & iniunxit pœnitentiam. Tunc ille mẽte exhilaratus, & quòd nihil peccati intra conscientiam sentiret, quod confessus non esset, Deo gratias agens, petijt vt iam sibi liceret abire è corpore. Dixit autem ei Prior: Proficiscere cum benedictione omnipotentis Dei: Comes itineris tui sit beatus & pius pater Dunstanus, & suscipiat te in regnum suum filius Dei, Dominus noster Iesus Christus. In his verbis priùs, quàm è lecto deponi posset, reddidit spiritum. Deinde Priore omnia in fratrum conuentu referente, iuuenis, quem fugæ socium delegerat Eduardus, surrexit, & humi stratus cum lachrymis confessus est, se in fugam quidẽ illi consensisse, sed prorsus ignorâsse, quid ei S. Dunstanus fecisset.

En quid cõferat inuocatio Sanctorum.

Monachus quidam eiusdem loci nomine Egeluuinus, ea tempestate, qua, vt, diximus, Comitum potiùs more, quàm pauperum monachorum, nihil rei propriæ habẽtium, illi monachi viuebant, cum bona venia archiepiscopi & fratrum, profectus est Hierosolymam, commendans se beato Dunstano, eiq; pollicens, si saluum ipsum duceret & reduceret, præciosum pallium se illi empturum, secumq; allaturum. Iuit prosperè: rediens per Constantinopolim, illic pallium magni precij emit. In Gallia cisalpina incidit in exercitum Imperatoris: & honesti quidem viri eum reuerenter salutabant: sed vbi ad postremos venit, homines viles & ignauos, mula sua cum sarcinis spoliatus est: sed ipse cum socijs illæsus dimissus est. Valdè autem dolens sibi pallium ereptum, Dunstanum obnixè precabatur, ne illud auferri ita pateretur. Et eccè tibi, vix ea prece finita, mula inter manus prædonum incipit ferocire, ore & pedibus eos lacerare, & tandem cum sarcinis aufugere ad dominum suum, qui cum ea lætus redijt in patriam, & S. Dunstano obtulit pallium, quod ex voto debebat. Cætera miracula, ne simus onerosi, prætermisimus.

Obserua miraculum.

VITA BEATI PETRI CÆLESTINI, AVTHORE PETRO DE ALIACO, CARDINALE CAMERACENSI.

Primus liber ea continet, quæ ab ipso Cælestino de prima sua conuersione & conuersatione manu propria conscripta, in eius cella reperta sunt.

PROLOGVS PETRI ALIACENSIS.

Haritatiuis quorũdam venerabilium patrũ vestri sacri ordinis, fratres charissimi, precibus inclinatus, timens licèt ac trepidus, scribere præsumo: quis de quo? Sanè Petrus de Petro, episcopus de episcopo: sed paruus de maximo, infimus de summo, scelestus quoq; ac peccator indignissimus, de cælesti ac dignissimo vestri sancti gregis pastore primo atque præcipuo, immò totius olim Christianæ Ecclesiæ sanctissimo præsule Cælestino. Cuius vitam gestaq; mirifica vniuersum iam per orbem radiantia, dum literis commendare, verbisque meis pollutis potiùs, quàm politis laudibus illustrare gestio, rem vtiq; meis viribus, meis quoque imparem meritis aggredior: vereorque ne pondere laudis, quã meruit, obrutus, magis imbecillitatem ingenij mei, & eloquij ruditatem detegam, quã vir-

virtutes suas, sicut æquum est, træpræsentem. Sed de superno confisus auxilio, sanctique huius ac orationum vestrarum suffragio, historiam ordior.

De ortu eius, & sancta indole. Cap. 1.

VIT itaque vir eximia virtute laudabilis, re ac nomine 19. Maij.
Petrus, in petra, quæ Christus est, firmiter stabilitus, stabiliterque firmatus. Qui super huius solidæ petræ indissolubili fundamento à puerilibus initijs per incrementa virtutum proficiens, vsque in virum perfectum meruit peruenire. Hic ergo Abrutij in partibus Apuliæ natus, spiritu quàm carne, & animo quàm origine nobilior, ex parentibus mundana generositate humilibus, sed Christiana Patria S. Petri.
virtute nobilibus ortus est. Fuerunt autem patri eius, Augelerio nomine, ex Maria vxore sua, instar patriarchæ Iacob, filij duodecim. Vacabant deuoti parentes, quantùm Parentes.
eis facultas erat, hospitalitati pauperum, & eleemosynarum largitioni, alijs quoq; pijs operibus: & Deo, vt de data sibi ab eo prole vnum aliquem deligeret suis seruitijs specialiùs mancipandum, assiduis suspirijs & indefessis orationibus postulabant. Nec sua spe frustrati sunt: quia non deserit Deus sperãtes in se. Hunc nempè ex duodecim fratribus, velut alterum Ioseph à Deo singulariter dilectum, & suis fore prælectum obsequijs, diuina prouidentia, sapienter cuncta prouidens, multis indicijs, signis mirabilibus ac memorabilibus declarauit. Nã in natiuitate sua matri eius, dũ puer egrederetur Signa futuræ sanctitatis eius.
ex vtero, quasi quadam religiosa veste indutus apparuit. Cumq; vix sextũ attigisset annum, tanta tamque mirabilis in eo diuina gratia relucebat, vt nihil sanctum ac religiosum audiru perciperet, quod in corde reconditum non seruaret. Vnde & de cordis sui thesauro bona proferens, matri suę sæpè dicere solitus erat: Volo esse bonus seruus Dei. Sic spiritus libertatis vbi vult spirans, diuinam huic puero seruiturem suauiter inspirabat. Sic puer sanctus proficiebat ætate, sed supra ætatem, Spiritu sancto cooperante, magis magisque proficiebat sapientia & gratia apud Deum & homines. Ioan. 3.
Quamobrem magnificabat mater eius dominum, & in Deo salutari suo spiritualiter exultabat.

De schola eius, & diabolica aduersùs eum inuidia. Cap. 2.

IAm verò defuncto patre suo in senectute bona, relicta vxore cum septem filijs, (tūc enim alij obierant) beata mater, & verè tali prole beata, filium hunc suum tradere scholę ac studio literarum decreuit. In ea autem nocte, qua priori die puer legere cœpit, defunctus pater cuidam commatri suæ in somnis apparuit, dicens ei: Constituit vxor mea filium nostrum Petrum literalibus tradere studijs, O quàm benè mihi, sibique ac alijs multis! Dic ergo ei, vt si vnquàm me verè dilexit, nunc in hoc ostendat, quòd constanter perficiat, quod incepit. Nec hoc absq; speciali Dei prouisione factum esse credendum est. Nam humani generis inimicus, felicibus huius pueri successibus inuidens, sanctum matris propositum per se suosq; ministros impugnare satagebat. Tentabat in primis puerum, ne studio animum atq; operam daret. Tentabat etiam de inuidia fratres eius, sicut olim fratres Ioseph, improperabantq; matri, quòd ipsis laborantibus, ille ocio vacaret & quieti. Tentabat rursus quēdam illius terrę diuitem, qui puero blandiens, dicebat quòd suorum omnium eum hæredem constitueret, vt sic per secularia desideria animum ab amore religionis abduceret. Tentabat deniq; matrem eius per quendam diuinum, seu veriùs diabolicum virum, qui suadebat ei hunc à studio tollere, & alium minorem filium literis instruere, quia hic citò moriturus esset, nec fieret, vt ipsa sperauerat, seruus Dei. At nec sic tamen potuit constans ac fortis mulier à suo mutari proposito. Recordabatur quippe atq; inde confortabatur, cogitabatq; ac sæpiùs animo reuoluebat, quæ dicta fuerant de puero, & verificabatur in ancilla, quod de Domina Euangelium loquitur: Maria conseruabat omnia verba hæc, conferens in corde suo. Dæmonis aduersùs eũ machinamenta. Luc. 2.

De diuinis consolationibus ac miraculis circa eum ostensis. Cap. 3.

FIdelis autem Deus, qui neminem vltrà, quàm possit ferre, tentari permittit, post memoratas tentationes diabolicas, etiam diuinas cõsolationes adhibuit, deditque, 1. Cor. 10.
sicut ipse in scriptura promittit, cum tentatione prouentum. Si modum quæris, audi Ibidem.
mirum dictu, audituq; nouum atq; insolitum. Erat puer iste simplicissimus adhuc, & iam primùm breui in tempore Psalterium didicerat legere. Cùm beatissimam Virgi-

nem & sanctum Iohānem Euangelistam stantes iuxta crucem Iesu sæpè videret, visus est ad ipsum descendere, cumque consolando Psalmos cum ipso dulcissimè decantare. Angelos quoque de cælo lapsos, velut pædagogos suos cū instruendo, vidit in somnis sibi assistere, et si quid fortè puerili more cum suis coætaneis minùs decens aut dicere aut facere à diabolo tentatus fuisset, suaui cum increpatione piaq; castigatione corripere. Vidit præterea mater eius in somnis, quòd puer iste custos erat multarum, sicut nix, candidarum ouium: quod ipsa nimis literaliter intelligens, non paruæ turbationis sibi primitùs causa fuit: sed posteà turbatio hæc in admirationem, & admiratio in consolationem versa est. Nam filius, cùm vix esset duodecim annorum, iam quasi prophetico spiritu somnium spiritualiter exponens, se multarum bonarum animarū futurum pastorem esse prædixit.

Diuinis frui tur consolationibus adhuc puer.

De miraculis in matre & filijs diuinitùs exhibitis. Cap. 4.

SEd nec silenda sunt stupenda miracula, quæ ad consolationem matris & filij Dominus facere dignatus est: fuerat mater triginta annorum spatio & ampliùs iam graui infirmitate detenta, quòd dexteri lateris debitum vigorem vsumq; perdiderat. Ipsa, vt Deo deuota & fide plena, spe curationis ad locum quendam sanctum peregrè proficiscitur, & vna nocte priori sanitati restituta curatur. Hic quoq; filius eius, dum adhuc trium annorum puer esset, ligno acuto in dextero oculo percussus, excæcatur. Desperantibus aūt medicis de naturali cura, nō desperabat mater de spirituali medicina: sed de beata Virgine confidens, ad quandā eius ecclesiam puerū deferens, ibi vna nocte vigilat & orat: & dum maternus oculus inter deuota precū suffragia lachrymatur, oculus filij ipso manè sanus & absq; macula restauratur. Quid plura? Alius etiā filius iā adultus, dum messem cōponeret, arista frumenti eius oculo inhærēte, multis diebus huc atq; illuc discurrens, quærensq; auxilium, & non inueniens, die ac nocte præ dolore nimio clamitabat. Cui mater compatiens, ad priorem medicam conuertitur, & vt huic filio, sicut & alteri, medelam adhibeat, humiliter deprecatur. Et ecce adueniente diei luce, minor filius in fratris oculum respicit, & aristam, quæ erat in oculi medio, sine vllo medicamine, solis eam appræhendens digitis, foras mittit, sanitatemq; restituit. Rursus deuota mater, quodam magnæ famis tempore deficiente sibi pane, cùm pro sua suorumq. sustentanda vita nullum humanum superesset remedium, ad diuinum, & iam in se ac suis filijs expertum, refugit subsidium, conuertitq; se ad Dominum, & suppliciter orat, vt huic necessitati misericorditer prouideat. Manè autem imperat filio, vt falcem tollat, & in agrum vadat: Recusabat ille, dicens: Ad quid vadam? Messis quidem adhuc viret: nihil proficiam. Nondum enim tempus erat messis. Tandem tamen agrum ingreditur, matri obediens, in cuius medio tanta messis alba & matura, quanta eis erat necessaria, inuenitur. Nec prætereundum arbitror aliud memorabile, quod eidem mulierculæ contigit, miraculum. Cùm enim esset ad Dei sanctos deuotissima, & eorum festiuitates magno cū honore coleret, in festo decollationis B. Iohānis Baptistæ, quia sequenti die panem facere opùs erat, sero illo fermentum disponere volens, cœpit cum timore aquam in farinam mittere. Et ecce tota farinæ massa subitò visa est vermibus scatere. Tūc illa tremens, & in terram cadens, à Deo veniam precatur, & statim farina in statum pristinum reuertitur. Magna sunt hæc & mira opera tua, Christe, & siue matris, siue filij, siue (vt piè credimus) vtriusque meritis facta sint, ad tui nominis gloriam, & in huis sancti reuerentiam, perpetuis erūt seculis prædicanda.

Oculus eius læsus, à matre Domini curatur.

Item fratris eius.

Miraculum

Vide quid accidit religiosæ fœminæ.

De vitæ solitariæ desiderio, & abitione eius ad eremum. Cap. 5.

HActenùs ergo peractis pluribus annis, deinceps ad prouectioris ætatis gesta progredimur. Itaque puer sanctus factus adolescens, adeò eremiticæ vitæ & solitudinis feruebat amore, vt cordi eius diuinitùs illud propheticum meritò crederetur inscriptum: Ecce elongaui fugiens, & mansi in solitudine. Et rursus illud: Elegi abiectus esse in domo Dei mei, magis quàm habitare in tabernaculis peccatorū. Sed quia eo tēpore nullus erat in patria seruus Dei, cum quo sui propositi exequendi consilium posset habere congruum, vltra vicesimum suæ ætatis annum æstuanti desiderio suo satisfacere distulit. Iādem verò cuidam socio suo cordis secretum aperuit. Quid, inquit, facimus? Exeamus de patria nostra, & relictis parentibus rebusque omnibus, nudi nudum sequamur Christum, & ad ei seruiendum liberiùs, longinquam solitudinem adeamus. Verùm vt nihil temerè & sine Ecclesiæ consilio aggrediamur, Romæ sedem Apostolicam consulamus. His suasionibus acquieuit ille, & cœperunt pariter

Psal. 54.
Psal. 83.

Hortatur Petrus socium ad vitā solitariam.

riter ambulare. Sed expleto vnius diei itinere, malè tenax propositi pœnituit, & ad patriam consanguineosq; reuerti persuasit. Cur ita? Sanè quia non satis tractus erat ab eo, de quo veritas ait: nemo potest venire ad me, nisi pater meus traxerit eum. Sed hic noster Petrus, à patre cælesti tractus & inspiratus, Inconstanti socio constanti animo ita respondit: Confido in Domino, quia si tu me dimittis, ipse me nō dimittet, qui spe-rantes in se non deserit. Solus ergo & humano destitutus, licèt non diuino, consortio, propositum iter aggreditur: in quo post multos labores, terrores atq; pericula, vnum ei prę cęteris relatu dignum contigisse legitur. Erat in monte quodam eremita, ad quē dum lætus & gaudens accedere disponit, eò maximè, quòd is Romam se iturum dice-ret, antequàm eremiticam cellam intraret, spiritus Domini illum prohibuit, ne ei cor dis sui secreta panderet, eiq; illius hypocritæ vitam in honestam ostendit, & ab eius cō sortio periculoso prohibuit. In eodem verò loco altera quadam die, dum sanctus ado lescens, absente eremita, cellam eius intrâsset, & per noctem non sine multo timore, quàm diu potuit, in oratione vigilâsset, aggrauatus somno, in terram cadens, obdor-miuit: & ecce subitò turba magna angelorum & sanctorum ipsi adesse videbatur, & in ore cuiuslibet eorum rosæ rubeæ apparebant, cælestesque modulos suauesque cantus, supra modum delectabiles, resonabant. Mira res: sed quæ sequitur, mira-bilior. Ipse nanq; huiuscemodi cantus per aliquantum spatium, etiam postquàm à somno fuerat excitatus, audiuit, adeoq; lætus & securus factus est, vt spirituali gaudio satiatus, duobus tantùm sustentatus panibus duobusq; piscibus, quos secum detulerat, solus ibidem decem diebus permaneret.

Ioan. 6.

Socius resi-lit à propo-sito.

Visio eius.

De principio suæ conuersionis, & prima eius habitatione in eremo. Cap. 6.

POst hæc autem Deus, viarum eius custos comesq; præcipuus, propositum itineris Romani distulit, ostenditque illi in monte alio locum, in quo saxum magnum in-uenit, & sub eo fodit paruam, in qua tegeretur, foueam, quæ vix ad ipsum erigendum atque extendendum poterat sufficere: & ibidem trium annorum spatium in magna vitæ austeritate peregit. Hoc ergo in loco, inter multas diuinæ bonitatis consolatio-nes, vix crederes, quantas in suæ conuersionis principio vigilando & dormiendo dia-bolicæ malignitatis tentationes inuictus miles pertulerit, & quàm patienter, velut al-ter Iob, sicut bona de manu Domini, ita & mala suscipiens, cum diuini nominis bene-dictione diuersa & aduersa mundi, carnis & dæmonis prælia superârit. Sed omnia nar rare longum esset, & ad alia festinat intentio.

Degit trien nio in fossu la.

Iob 1.

De eius sacerdotio, & transitu ad montem Muronis. Cap. 7.

HIs itaque tribus annis in loco memorato peractis, quibus ipse tanquam aurum in fornace probatus est, suadebāt illi, qui eius nouerant sanctitatem, vt ordinē susci peret sacerdotalem. Cuius rei causa Romam pergit, ibique Dei sacerdos efficitur: ac deinde ad montem Muronis accedit, ibi quandam cryptam inueniens, in qua ei habi-tare complacuit. Cuius sancti hospitis virtus mirabilis etiam signo mirabili declara-tur. Nam cùm primò locum intrauit, ecce subitò coram eo magnus serpēs egreditur: qui virtutis eius non ferens præsentiam, ab eo loco discedens, penitùs disparuit. Ibi er-go vir sanctus per quinquennium manens, ab eo, cuius omne datum optimum, & o-mne donum perfectum desursum est, plurima recepit munera gratiarum: & tamen se magis ac magis coram Deo humilians, & indignum peccatorem existimans, ali-quando cogitauit relinquere Missæ officium, tractare formidans tanti mysterij sacra-mentum, exemplo summi eremitæ, quo inter natos mulierum non surrexit maior: exemplo quoque beatorum confessorum Pauli, Antonij, Benedicti, aliorumq; san-ctorum, quibus amica fuit eremi solitudo. Itaque eo sępè & multùm hæc secum cogi-tante, vt salubre posset super his accipere consilium, Romæ sedem Apostolicam adi-re disposuit. Sed ecce appropinquante die, quo debebat iter arripere, de nocte venit ad eum in visione quidam Abbas nuper defunctus, qui primò illi religionis habitum con tulerat. Quem ille per Deum viuum adiurans, quid sibi agendum sit? humiliter postu-lat. Ipse verò ei Missam cum timore & tremore dicere persuasit, & ita disparuit. Eodē quoque die quidam sanctus monachus, cui confiteri consueuerat, idem quod Abbas in visione dixerat, consulens, eum ad sacri mysterij celebrandi traxit fiduciam. Heu bone Iesu, heu cum quanta cordis amaritudine & frontis erubescentia hæc meritò au dituri sunt, qui magnis adhuc vitijs obuoluti, tantum sacramentum intrepidè mini-strare præsumunt?

Romę sacer dotio initia tur.

In crypta habitat quinquen-niò.

Matth. 11.

Visio eius.

De eius scrupulo & perplexitate propter pollutiones nocturnas. Cap. 8.

SAnè ab hac temeraria damnabilique præsumptione quàm studiosè sibi præcauerit humilis seruus Dei, non solùm præmissa, sed ea etiam, quæ sequuntur, ostendũt. Nam ob sacri huius mysterij reuerentiam magna ei rursus perplexitas oritur, quidnam sibi agendum esset, cùm nocturna pollutione corpus suum maculari cõtingeret, licèt tamen animus eius mundissimus, tali immunditiæ pro viribus resistere niteretur. Et cùm à religiosis fratribus quæreret consilium, si eodem die celebrandum esset, vel à celebratione cessandum? nec esset vna omnium sententia, alijs sic, alijs aliter sentientibus: pia mens eius in dubio fluctuans, ad auxilium recurrit diuinum. Et ecce in somnis assistere ei visus est Christus, huius dubietatis perplexitatem dissoluens, eumque parabolica similitudine instruens, quòd si asinus suus, id est, brutale & irrationale corpus pro innata consuetudine suam faceret immunditiam, non propter hoc rector eius, id est, rationalis animus, à consensu immundæ carnis illecebræ alienus, deberet ab ascensu cælestium, hoc est, à contemplatione diuinorum, vel ab exercitio spiritualium mysteriorum torpere. Qua visione consolatus seruus Dei, mentis quietem spiritualemque lætitiam resumpsit, intelligens ob inuoluntariam legique mentis suæ repugnantem carnis pollutionem, non eum oportere à diuini sacramenti communione cessare.

Diuinitùs edocetur de nocturna inquinatione.

De discretione in nocturnis pollutionibus, exemplo ipsius, adhibenda. Cap. 9.

SEd hoc exemplum non sine magna discretionis moderatione debemus suscipere, quippe qui huic sacerdoti sanctissimo valdè dissimiles sumus, longeque à sua perfectione & animi sui puritate distamus. Quamobrem diligenter considerandum nobis est, quòd nocturna pollutio ex quadruplici causa potest procedere. Aliquando ex crapula, aliquando ex peccati aliqua cogitatione præuia, aliquãdo ex superfluitate vel debilitate naturæ, & aliquando ex diabolica illusione. Et licet nulla istarum de se videatur esse peccatum, quia cùm in somnis ligatus sit vsus rationis, nõ potest tunc propriè fieri peccatum, quod non est voluntarium. Aliquando tamen huiuscemodi pollutio potest esse effectus, consequens ad peccatum, ideò summoperè debemus in nobis aduertere, si in causa pollutionis inueniri possit aliquod peccatum præcedere, siue veniale, siue mortale. Veniale autem dicimus, si peccatum in sola delectatione sine cõsensu deliberatiuo finitur. Mortale verò, si delectationi deliberatus consensus adiungitur. Hac igitur consideratione præuia, triplex est à nobis regula obseruanda. Prima, quòd quando certitudinaliter constat, vel etiam probabiliter dubium est, quòd pollutio ex peccato mortali ortum habet, tunc à communione abstinendum est de necessitate. Secunda, quòd quando constat, aut verisimiliter creditur, pollutionem non habuisse ortum ex peccato mortali, sed solùm ex veniali, quia expresè inuenitur, non præcessisse consensum in delectatione, tunc abstinendum est de honestate, ita quòd non mortaliter peccat, qui communicat, sed venialiter: nisi quando vrgens necessitas, vel alia rationabilis causa excusat. Tertia, quòd quando certum est aut verisimile, pollutionem ex peccato non consurgere, sed ex naturali debilitate, vel superfluitate, vel diabolica illusione, non consentiente animo, sed potiùs renitẽte: tunc in arbitrio est communicare vel abstinere, ita quòd communicans non est vituperandus, sed etiam abstinens propter sacramenti reuerentiã, laudandus est, & securiùs agere videtur, quia non est facilè discernere ex qua causa procedat pollutio, & an sine peccato acciderit, vel ex mortali, aut veniali peccato. Speciale tamen est in sanctè & religiosè viuentibus, quemadmodùm hunc vixisse constat, de quo nobis sermo est. Si enim tales sentiant per feruorem pœnitentiæ & deuotionis cor suum à tali macula & eius sequela, spiritualis gustûs in festiua, purgatum non necesse habent dictis coarctari regulis, quò minùs salubriter valeant accedere ad altare. Si etiã ex illusione diabolica cuiquam talium accidat pollutio, non præcedente in eo huius illusionis causa, sed magis præueniente causa contraria, & hoc ei frequenter acciderit, & illis præcipuè diebus, quibus maximè communicare tenetur, propter hoc à communione cessare non deberet: quia signum est, quòd diabolus fructum Euchatistiæ, quem cõmunicando perciperet, auferre conatur. Et ad hoc trahendum est illud sancti huius exemplum, quod suprà narrauimus: aliud quoque exemplum, quod de alio quodam sancto monacho legimus in Collationibus patrum. Cui consultum fuit in casu præmisso communicare, & sic diabolus videns intentum suum consequi non posse, ab illusione confusus & illusus cessauit.

Nocturnæ pollutionis ratio quadruplex.

Pollutio nocturna quãdo impediat vel non sacram cõmunionẽ.

Diaboli insidia.

De

De eius migratione ad montem Magellæ, & loci eius asperitate. Cap. 10.

HIs itaque, occurrente incidenter occasione, interpositis, ad historiam reuertamur. Igitur vir sanctus, peracto in monte Muronis quinquennio, quia adiacentes syluæ destructæ fuerant, & ab hominibus cultæ, maiorem solitudinem cupiens, ab eo loco ad montem Magellæ se transtulit, & ibi sub quadam magna crypta habitare decreuit. Discedentibus autem ab eo duobus socijs, qui cum illo aduenerant, quia eis minimè placebat locus ille, ipse nihilominus solus remansit. Illi verò post paucos dies, eum quem in Christo medullitùs diligebant, secuti sunt: neq; id mirum. Quomodo enim non diligerent & sequerentur eum, qui eos viceuersa diligēs, si infirmi erant corpore, supportabat: si pusilli corde, cōfortabat: si pigri aut negligentes, excitabat: si obliuiosi aut improuidi, admonebat? O felix illa societas, mutuæ charitatis vinculo copulata, cui cùm esset trinitas corporum, ei tamen erat vnitas animorum! Cui conueniebat illud Apostolicæ laudis præconium: Erat eis cor vnum & anima vna, & erāt eis omnia communia. Cui deniq; dignum erat psallere illud Dauidicum: Ecce quàm bonum, & quàm iucundum, habitare fratres in vnum. His ergo tribus fratribus in sanctæ Trinitatis nomine congregatis, non loci amœnitas, sed animi charitas, habitationem illam desertam fecit esse iucundam. Memoratam siquidem cryptam montis illius hispidi penitùs & prærupti, sed vnde planum iter eis esset ad supernam patriā, nō sastuoso murorum ambitu, sed humili clausura, de fasciculis ex frutetis spinisq; composita, vallauerunt, & in ea pauperrimum ac modicum sibi fecerunt habitaculum, vt ex eo tandem amplissimum cæli palatium diuites ingredi mererentur.

S. Petrus deseritur à socijs, sed citò ad eum illi redeunt.

Acto. 4.

Psal. 132.

Nota eius habitationē

De incendio cellæ eius & propositi stabilitate. Cap. 11.

SEd aduersarius fraternæ charitatis diabolus nouam eis tentationis occasionem suscitare nititur: Nam mense Iunio, dum terram illam seruida torruit æstas, ecce nocte quadam visum est viro Dei, totam cellam per circuitum igne succendi. At ille fratres suos euocans: surgite, inquit, velociter, & omnia foras proijcite. Illi autem surgentes, & videntes cellam ardere, secum deferentes, quæ poterant, quantocyùs effugerūt, & rursus aduersùs eum murmurare cœperunt, quòd ad talem locum inhabitandum venisset. Credebant enim ignem ab alto montis vertice descendisse. Sed vir sanctus à Deo confortatus, in corde suo proposuit locum illum nullius aduersitatis occasione relinquere, etiamsi corpus eius ignibus adureretur. O magnum virtutis opus. Statim vt hic ignis charitatis in cordis eius secretò accensus exarsit, alius ignis ab exterioris habitaculi loco, quasi somnium fuisset, euanuit. Licèt autem plures ex deuotis amicis eius, causa spiritualis consolationis eum quandoque visitantes, habitationem illam, tanquam eis grauem & difficilē, dissuaderent seruo Dei, ille tamen arguentes eum nō redarguens, sed, vt erat mitis & humilis corde, vultu placido, mēte tranquilla per mitia verba eos temperans, respondebat: O charissimi, tunc ad hunc locum libenter & faciliter venietis, cùm veniendi voluntas ex magno deuotionis feruore processerit. Quod verbum, quasi à Spiritu sancto prophetice dictum, efficaciter impletum est. Nam citò pòst, multos ex ijs, tum etiam alios Deo deuotos tantus accendit ardor, vt certatim ad eremum, & sacram illam solitudinem properarent, & ad eum, deinceps mundum relicturi, venirent. Qui licèt, quantùm poterat, eos suscipere renueret, imperfectum suum humiliter allegans, & dicens se ad aliorum pastorale regimen simplicem esse, minusq; peritum, & ideò desiderare semper manere solitarium: tamen charitate victus, aliquando assensum præbuit, & quosdam ad consortium eremiticæ ac monasticæ vitæ recepit.

Infestatio maligni dæmonis.

Eam constantia sua vincit vir Dei.

Multi ad eū in eremo degentē cōfluunt.

De signis, quòd Spiritus sanctus locum illum elegerit. Cap. 12.

MVltis autem magnis ac mirabilibus signis Spiritussanctus declarare voluit, quòd locum illum, tanquam speciale habitaculum, sibi elegerit. Primùm siquidem, cùm fratres ibi habitare cœperunt, quædam columba apparuit, quæ semper cibum capere videbatur in eo loco, in quo posteà altare oratorij positum fuit. Et ibi sæpiùs habitans, etiam dum officium cantabatur, adeò fratribus erat domestica, ac si ab eis fuisset enutrita. Et vt hæc apparitio vera, non sophistica crederetur, operante illo spiritu veritatis, qui supra Christum in columbæ specie apparuit, hæc columba non ibi paruo tempore, sed trium annorum spatio, in sanctæ Trinitatis nomine sub ea, qua dictum est, domestica consuetudine permansit. Nec hoc signum digno effectu caruit. Nam posteà ad honorem Sācti spiritûs pulchrum ibidem oratorium constructum est, & ad impetranda eius spiritualia dona, illuc plurimi cum ingenti deuotione etiam de lon-

Miri quiddam de columba.

Matth. 3.

ginquis partibus aduenerunt, quibus paracloeti consolatio & munificæ largitatis eius gratia non defuit.

De aduentu fratrum ad eum, & miraculoso sono campanarum. Cap. 13.

QVanta verò & quàm munifica munera gratiarũ Spiritus sanctus in eo loco posteà contulerit, admirari magis possumus, quàm referre. Pauca tamen ex multis sequens narratio declarabit. Quadam enim die, cùm aliqui de patria vicina ad dictum oratorium conuenissent, & eis seruus Dei de verbo vitæ loqueretur, superuenerunt quatuor viri de alia patria, in quorum aduentu tam vehemens in eo spiritus charitatis exarsit, vt ægrè se posset continere. Vnde velociter exclusis à se prioribus conuicinis, & illis, qui superuenerant, receptis, cum fratribus ad reddendum Deo laudes oratorium pariter intrauerunt. Et dicentibus illis diuinum officium, ecce subitò audire cœperunt sonum multarum & magnarum ac suauiter resonãtium campanarum. Vnde illi valdè attoniti mirabantur. Erat enim locus ille ab omni hominum habitatione tam remotus, vt nullus inde campanæ sonus posset audiri. Exeuntibus autẽ illis ab oratorio, erectis auribus & eleuatis oculis in cælum, tanta rei nouitate permoti, deuotas præ gaudio lachrymas fundunt, & Deo debitas gratiarũ referunt actiones. Quid plura? Post habita cum viro sancto salutaris eruditionis colloquia, dispersis & datis pauperibus omnibus bonis suis, Christum pauperes secuturi, sacræ religionis habitũ suscipiunt. Sed nec illud est sub silentio transcundum, quòd huiuscemodi campanarum sonus ac strepitus non tunc, aut semel solùm, sed sæpenumerò nocte dieq́; horis præcipuè diuini officij, auditus est. Nec solùm ab illis fratribus, sed à pluribus etiã alijs in vicinis vrbibus & adiacentibus locis. Nec æqualis semper. Nec ab omnibus æqualiter: sed in maioribus festiuitatibus maior audiebatur pulsatio. In ipsa quoq; Dominici corporis eleuatione maior campana, & quæ dulciùs cæteris resonabat. Et cùm tantus esset ille sonus, & adeò repleret auditum, vt vix posset quandoq; sine læsione tolerari: tamen, quod est dictu mirabile, quanto quis aures ei accommodabat attentiùs, tanto remissiùs audiebat. Vnde si vera sunt hæc, immò quia vera sunt, satis agnoscere possumus sonum illum non phantasticum fuisse, sed verè cælestem, diuinoq; formatum miraculo. Quod etiam ex hoc euidenter cognoscimus, quòd per hunc sonum constat aliquos à duplici, mentis scilicet & corporis, infirmitate fuisse sanatos, & ab infestatione diabolica liberatos. O igitur verum, & veræ ac miræ virtutis sonum! quia non solùm corporis, sed etiam cordis aures, cæterorumq; vires membrorum, animorum quoq; virtutes tam efficaciter penetrauit.

Campanarum sonus diuinitùs editus.

Nota decãpanarum sono mira quædam.

De cantibus cælestium spirituum, & miraculosa oratorij dedicatione. Cap. 14.

IAm verò nos, qui cælestium campanarum sonos narrauimus, etiam cælestium spirituum voces silere non debemus. Audiebantur enim ibi sæpiùs dulcissimę voces, suauissimiq; cantus angelici, quandoq; in cella vna, quandoque in oratorio fratrum, ipsis diuinum officium cantantibus: quandoq; verò etiam cessantibus ipsis atq; pausantibus, quasi eis ferentes auxilium, fortiùs resonabant. Vidit verò & audiuit vir sanctus multa secreta cælestia, quæ singulatim exprimere longum esset. Sed vnum inter cætera iure subticeri non potest. Cùm enim ille quandoq; in aurora diei solitarius sederet in cella, & aperta fenestra in libro suo legeret, ecce subitò apparuerunt extra cellam complures spiritus gloriosi, qui euntes per circuitum loci, dedicationis officium decantabant. Quo finito, eorum visio statim euanuit. Posteà tamen cuidam fratrum vir quidam splendidus apparuit, dicens: Scias, quia hoc oratorium à Deo ædificatum & dedicatum est. Et hoc tibi dabo signum in testimonium veritatis. Hoc enim manè, cùm sacratum locum intraueris, lampas, quæ ante altare accenditur, nullo apparente, qui eam deferat, huc atq; illuc oleo plena mouebitur. Quod & factum est, videntibus & admirantibus fratribus vniuersis.

Cantiones angelicæ audiuntur.

Visio eius.

De odio diaboli aduersus locum illum, & habitantes in illo. Cap. 15.

SEd sicut locus iste à Deo specialiter electus & dilectus fuisse, præcedentibus signis pluribusq; alijs indicijs declaratur, sic diabolo non ambigitur fuisse singulariter odiosus. Vnde plures fratrum sæpè viderunt turbas dæmonum, in sylua circa hunc locum rugientium, volentiumque, sed non valentium, introire. In quadã insuper Quadragesima, cùm fratres multo ieiunio & orationi cæterisq; operibus bonis, quantum poterãt, se dedissent, tanto magis malignus ille spiritus tẽtabat eos subuertere. Sed adiuuante eos Spiritu sancto, nullatenùs potuit preualere: cumq; eos interiùs in corde lædere non posset, sicut de beato Iob legitur, exteriùs ipsos lædere tentauit in corpore.

Torquẽtur dæmones odio monachorum.

Iob. 2.

Nam

Nam Dominica in Passione de nocte,antequàm ad vigilias surgerent,apertè eis appa- Dæmõ fratribus infestus est.
ruit,nec facilè est exprimere quanto eos timore ac tremore affecerit. Vnus autem illo
rum euersis manuum digitis,earum vsum perdidisse credebatur. Clamabat ille, & cũ
illo cæteri. Non eis erat alicubi securitas,non in cella,non in choro, non in ecclesia:
quia vbique teterrima videbant dæmonia. Sed vir sanctus hæc sentiens, in cella sua o-
rans,misit ad eos,dicens quòd in diuino perseuerarent officio, nec his diabolicæ frau-
dis machinamentis succumberent,sed resisterẽt fortes in fide. Facto autem manè hęc
omnia euanuerunt phantasmata. Sic ergo dispensante optima Dei prouidentia, hi ser Cur id permiserit Deus
ui eius ad suæ probationem fidei & virtutis exercitium, inter varias Spiritussancti co-
solationes, etiam has aliasque plurimas maligni spiritus tentationes perpessi sunt,sic- 2. Cor. 12.
ut magnus Christi athleta, qui ait: Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est
mihi angelus satanæ, qui me colaphizet.

De fide præmissis firmiter adhibenda, idq; eò magis, quòd ab ipso scripta sint. Cap. 16.

HAEC autem, quę huc usque piè ac fideliter, Christo teste, retuli, ideò certiori fide maiorique deuotione me reuereri fateor, quia ab hoc sancto viro, non ad suî gloriam, sed ad Dei laudem & proximi ædificationem, purè & simpliciter narrata historiæ veritate, ac propria ipsius manu scripta in cella eius inuenta sunt. Non enim arbitror quenquam, qui vel tenuem sensum religionis habeat, tantum sacrilegij crimen velle committere, vt putet eum in hoc scripto fuisse mentitum. Absit à quolibet, qui sub Deo viuit, ista suspicio: horrescat hoc credere animus Christianus, quia nõ est hominis vox ista, sed dæmonis. Neque enim vir iste sanctus hoc quæsiuit, aut indiguit, vt vel à se, vel ab alijs vilis mendacijs laudaretur. Nam licèt multa illius gesta innotescerint in mundo, quia non potuerunt celari: tamen innumerabilia esse dicuntur, quę, sicut & de beato Martino legitur, dum ipse iactantiam vitauit, occultauit, nec in hominum passus est notitiam peruenire: quippe qui humanam laudem supergressus, & mũdi gloriam calcans, virtutis suæ conscientia, cælo teste, frueretur. Cæterùm si fortè in his, quę ipso authore de gestis eius superiùs memoraui, offendat aures quorundã nimiùm delicatas sermo rusticior, super vos, fratres charissimi, mea erit excusatio. Nã qui mihi tribuistis, huius sancti gesta narrare, illud etiam concedere debuistis, vt mihi liceret, exemplo illius, sermonum phaleras & verborum ornamenta contemnere. (margin: Cur meritò fides suprà dictis adhibenda.)

LIBER SECVNDVS, DE IIS, QVÆ AB EO VSQVE AD MORTEM GESTA SVNT, ET A *fratribus eius alijsq; fide dignis authoribus approbata.*

PROLOGVS.

COgot nunc fratres, charissimi, et meritò compellor dicere cum propheta: Domine, audiui auditionem tuam, & timui. Audiui quippe Dominum sapientis voce docentem, quòd non est speciosa laus in ore peccatoris. Audiui rursus per Prophetam peccatori dicentem: Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? Audiui ergo, Domine Deus, hanc tuæ eruditionis atq; cõminantis auditionem, quam si cordis, sicut corporis aure percepe-rim, nimirùm timui. Quomodo enim non timerem peccator indignus, cùm se timere asserat propheta sanctus? Quomodo, inquam, non vehementer timerem, aut quomodo tam obliuiosus præmissorum auditor, vel meæ conditionis tã immemor essem, vt absq; timore & erubescẽtia mihi temerè arrogarem huius sancti Petri cõfessotis laudes exprimere, & illius, immò nimis gloriosi Dei in sancto eius virtutes enarrare, qui multis & magnis oneratus peccatis, & adhuc carnis passionibus obnoxius, suauitatem spiritûs necdum senserim, tantarum indignus sapere dulcedinem? Ideò non immeritò proposueram manum à calamo retrahere, & in his, quæ superiori libello narrata sunt, scribendi audaciam terminare. Sed iam video, dilectissimi fratres, quòd vestris desiderijs præmissus meæ narrationis sermo nondum satisfacere valuit, nisi etiam illa scribam, quæ de hoc viro sancto à deuotis eius fratribus, veridicis vtrique ac fidelibus authoribus, tradita sunt, & in veritatis testimonium etiam Apostolica authoritate firmata. In hoc ergo non meæ, sed vestræ voluntati, obtemperans, cui resistere charitas vetuit, de vestris etiam, non de meis orationibus & meritis, confisus, ad illa scribenda securus & audax, vtinam non præsumptuosus & temerarius, progredior. (margin: Habac. 3. Eccli 15. Psalm. 49.)

De frequentia & feruore orationis eius. Cap. 1.

SEd vnde potiùs exordiar, quã ab oratione, cuius in hoc sancto viro tam feruens, & tam iugis & frequens fuit deuotio, vt eam magis mirari valeã, quàm referre? Vacabat enim nocte dieq; deuotis orationibus, & licèt terrã corpore, cælum tamen mente habitans, iã quasi diuinis frui videbatur colloquijs. Surgebat media nocte cũ Propheta, ad confitendũ nomini Domini: & expleto matutinali officio, legebat † Psalmos pœnitentiales cũ litanijs & suffragijs quamplurimis, nec deerãt oris vocibus cordis gemitus, & abundantes fluuij lachrymarũ. In aurora verò Missam tã deuotè celebrabat, vt etiã mentes adstantium quodam ardore charitatis accẽderet. Qua finita, iterũ, vt priùs ad psalmodiã & orationum suffragia recurrebat. Ac deinde singulis horis Deo debitũ persoluens officiũ, non solùm septies in die, sed quasi continuè diuinis laudibus cũ lachrymis & genuflexionib⁹ insistebat. Si quid verò tẽporis supeteßet, quo ab oratione cessaret, nõ illud dabat ocio vel quieti, sed aut necessitati naturę, aut vtili exercitio ac labori. Scribebat enim libros & cõpingebat, vel suebat vestes suas, aut suorũ confratrũ vt tentator malorũ diabol⁹, in bonorum operũ labore semper eũ inueniret occupatũ.

Assiduitas precũ eius. *Psalm. 118.* *† Psalteriũ.* *Missam deuotissimè celebrat.* *Exercitia eius manuaria.*

De vsitata eius abstinentia & ieiunijs. Cap. 2.

VT autem sanctus vir Dei orationi ac contemplationi vacaret liberiùs, carnem suam miris modis spiritui subijci & seruire cogebat. Vnde eam velut hostem domesticum totis viribus domare studens, nec sanus, nec infirmus carnibus vescebatur. Vinum quoq; rarissimè bibebat, sic tamen aqua mixtum, vt videretur vini speciẽ perdidisse. Semper etiam, nisi in Dominicis diebus, ieiunabat, nec ea, quæ gustui saperent, sed quæ vix debilitatem corporis eis sustentarent, assumebat in cibum. Et cùm hæc ageret, quotidiè, specialiter tamen sexta feria arctiori ieiunio, in pane scilicet & aqua, carnẽ suam affligebat, in se compassionem exercens Dominicę passionis. Sed licet cibo & potu parcissimo vteretur, de eis tamen, velut de magnis Dei beneficijs, deuotas & largifluas gratiarum actiones Domino exhibebat. Et vt corpus suum parcè, sic animam abundanter pascebat, eam sacræ scripturæ & aliorum sanctorum librorum lectione, velut spirituali cibo & potu, iugiter reficiens, illud firmiter gerens in animo: Nõ ex solo pane viuit homo, sed ex omni verbo, quod procedit de ore Dei.

Carnibus nunquàm vescitur. *Lectio eius.* *Deut. 8.*

De speciali obseruantia Quadragesimalium ieiuniorum. Cap. 3.

LIcèt verò ipsa, quam diximus, abstinentia potuisset meritò sufficere, ea tamen vir Dei minimè contentus, quatuor, annis singulis, quadragesimas obseruabat, in quibus vno tantùm insipido ferculo vtebatur. Et in tribus earum in pane & aqua ieiunans, quandoque solis folijs caulium absque pane, quandoque solis crudis fructibus vescebatur: Nec enumerari facilè aut narrari potest, quanta austeritate die noctuque maioribus se abstinentiæ frenis constrinxerit, quibus humanam fragilitatem quasi inhumaniter refrenans affligebat, ita vt insectari ipsam mortem & rapere velle videretur. Vnum quippe ab eo gestum traditur, quod plurimis fortasse, vt de Origene ait Eusebius, minùs perfecti sensùs esse videbitur, sed perfectæ fidei indicium continens. Quodam enim Quadragesimæ tempore, quasi fortiora tormentorum genera excogitans, vt ieiunium austeriùs adimpleret, & diuinæ contemplationi vacaret attentiùs, in foueam quandam descendens, solùm panes decem & octo cepas pro sustentatione intulit. Et eccè cùm ibi imbrium & niuium frigorisque nimia inualuisset asperitas, vestimenta eius glacierum tenacitate sic adhæserunt circunstantibus foueæ parietibus, vt viginti diebus immobilis permaneret, in Dei laudibus tamen perseuerans. Et expleta huiusmodi Quadragesima, cùm superuenissent quidam deuoti, qui pro sancta eius benedictione accipienda ad eum tunc accedere soliti erant, ipsum quasi semiuiuum repererunt. Et inde cum fletu & planctu eum trahentes, & accenso igne refocillantes, adhuc ibi quinq; panes, qui superfuerant, inuenientes, mirati sunt. O quàm mirabiliter tanto tempore eum quinque panibus pauit in antro, qui multa hominum millia quinque panibus satiauerat in deserto. Postea tamen audiuit vocem sibi dicentem, eumq; diuinitùs docentem: Frater Petre, inquit, noli tam graue onus asello tuo imponere: quia si eum perimis, inde coram Deo redditurus es rationem. Quo audito, se deinceps à tã grauibus & importabilibus corporeæ fragilitati oneribus aliquatenùs temperauit. Sed hîc te alloquor, ô mira Dei prouidentia. Qui enim cuncta sapienter suauiterq; disponis, cur huius serui tui animum, in tantam & tam immoderatam, vt ita dicam, pœnitentiam attrahere voluisti, à qua eũ posteà tuo pio moderamine retrahere decreuisti? Sanè hoc ideò, vt magnũ fidei eius zelũ ostenderes, & per hoc arduũ & magis

Quatuor quadragesimas obseruat. *Nimio frigore afficit vir sanctus.* *Matth. 14.*

magis admirandum, quàm imitãdum, exemplum, nos molles nimis & desides, ad qua lencunque pœnitentiam prouocares. Sic Abraham ad immolandum filium excita- Genes. 22. sti, non vt immolando occideret, sed vt occidere volendo, obedientiæ Iustitia innote- sceret, & iusti obedientia cæteris exemplum demonstraret.

De mira eius austeritate in omni pœnitentiæ genere. Cap. 4.

NEc solũ fidelis Dei seruus in abstinẽtia plurima, in ieiunijs indesinentibus, in vigi- lijs penè iugibus: sed etiã in rebus cæteris admirandam cunctis seculis pœnitẽtiæ Vestes eius. austeritatem obseruare satagebat. Ipse nanq; vilibus multùm & asperis vestimentis indutus, cilicijs de pilis equorum reticulatis & nodosis vtebatur, sicut Baptista Iohan- Matth. 3. nes de pilis camelorũ vestiebatur. Fuit ille magnus doctor & prædicator pœnitentiæ: iste verò magnus eius imitator & discipulus. Magna tamen quædam de discipulo nar ramus, quæ de magistro non legimus. Hic nanq; ad nudam carnem catenam ferream, vel quandoq; ferreum circulum ferebat: hic strati molitiẽ spernens, super terrã ac nu Lectus eius. dis tabulis, vel cancellatis craticulis, vestitus cilicio, & præcinctus lumbos ferreo cingu lo aut catena, dormiẽdo iacebat: et pro puluinari lignũ aut lapidẽ, vel aliquid huiusmo di capiti supponebat. Er, quod mirum est dictu, etiam infirmus nunquam molliori le- Puluinar. cto vsus fuisse perhibetur. Quid plura? Hic in quibusdam prædictarum Quadragesima- rũ temporibus solo cilicio pro omni veste vsus est. In quibusdam verò cilicio, superim posita lorica, cuius pondere caro eius per subintrantes cilicij nodos sæpiùs vulnerata, sanie & vermibus scaturiens putrescebat. Quid hîc dicimus? Vnde tanta in mortali & fragili corpore fortitudo? Vnde tam fortis in homine debili tolerantiæ virtus? Sanè tã longum tamq; austerum martyrij genus homo Dei supra hominem, nõ humana, sed diuina virtute sibi specialiter assistente, tolerare potuisse credendus est. Ideoque fieri potuit, vt tam onerosum iugum non solùm fortiter & libenter, sed leuiter & suauiter toleraret illius gratia, qui ait: Iugum meum suaue est, & onus meum leue. Matth. 11.

De congregatione fratrum, & Apostolica eius Ordinis confirmatione. Cap. 5.

COngruebat igitur, vt lucerna hæc ardens & lucens nõ absconderetur sub modio, sed supra candelabrũ poneretur, vt luceret omnibus, qui in domo sunt. Ideoq; cũ aliquandiù latuisset in eremo, posteà palã innotuit. Virtutum nanq; suarum splendor, & rutilans charitatis flãma, & odorifera, omnimodę sanctitatis fama ita generaliter di spergi, longeq; ac latè diffundi meruerunt, vt ad sanctæ vitæ societatem, eiusq; imita- tionem multos alliceret. Vnde factũ est, vt tanta ad eũ multitudo fratrũ, suo subdenda Multi se in magisterio & exẽplo docẽda confluerer, vt ad eorũ conuenientẽ habitationem varia eius tradũt oportuerit loca cõstruere. Quæ cùm pauperrima essent, non desinebat vir sanctus fra disciplinã. trum paupertatem sua visitatione consolari, & beatæ paupertatis Christi eis documẽ- ta atq; exempla proponere, cæteraq; præcepta & Euangelica consilia, quę ipse singula summo amore & studio impleuerat, summa diligentia implenda docere. Et ne pusill- grex, quẽ sic ouili Christi aggregauerat, dispersus periret, cùm audisset vir Dei omnes ordines per Apostolicam sedẽ non approbatos, debere cassari, in generali Cõcilio Lu Concilium gdunensi, tunc sub Gregorio Papa X. celebrando, ipse vt pius & verus pastor, animam Lugdunẽse suam ponens pro ouibus suis, non sibi nec laboribus suis parcẽs, licèt debilis & confra- ctus, nõ equitando, sed pedibus eundo, assumptis secum duobus fratribus, iter illud lõ- gum & asperũ cum magno vitæ suæ periculo arripuit. Sed Dei auxiliante gratia illuc perueniens, vltrà, quàm sperabat, in oculis summi Põtificis gratiam inuenire meruit, & priuilegium cõfirmationis sui ordinis sub Beati Benedicti regula impetrauit. Quod Ordo eius benedictus Deus pia dispensatione fieri voluit, vt benedicta Benedicti patris regula, cõfirmatur. tunc multùm, & nunc magis à quibusdam prohdolor solo nomine monachis concul cata, per nouam huius sancti ordinis institutionem releuata, in melius reformetur.

De augmentatione Ordinis, & monasteriorum eius multiplicatione. Cap. 6.

NEc prospero fine & fructuoso euentu frustrata est regulatissima ordinatrix, & ordinatissima omnium ordinum regulatrix Dei voluntas atque dispositio. Nã post immensos illius itineris labores, post innumera viæ pericula, post latronum in- Seruatur à sidias, à quibus miraculosè, misso diuinitùs nuncio in effigie militis, super equum al- latronibus bum sedentis, & eius viam dirigentis, ereptus atque liberatus est, post alias quoque va- miraculosè rias tribulationes & molestias, quas non solùm in se, sed in sua absentia etiam in fratri bus suis & eorum monasterijs & bonis, à quibusdam illorum locorum episcopis pertu lit: post hæc, inquam, tam diuersa & aduersa laborum atque periculorum genera, tan- dem, diuina eum protegente gratia, ad propria reuersus, cum ingenti gaudio & omni exultatione suscipitur. Et citò pòst, congregatis vndique fratribus suis, in monasterio

Sancti spi-

Sanctiſpiritus de Magellis generale Capitulum celebrat: vbi eodem ſpiritu inſpirante multa cum eis de obſeruatione mandatorum Dei & dictæ regulæ pertractans, plurima ſtatuta valdè ſalutaria ad reformationem monaſticæ diſciplinæ vtiliter ordinauit. Et extunc & deinceps multa loca & monaſteria, etiam quædam, quæ monachorũ nigrorũ fuerant, ſuo ordini mancipauit. Creuitq; adeò eius ſancta religio, vt in breui trigintaſex loca Domino dedicârit, in quibus ferè ſexcenti fratres ei oblati, cum multa deuota familia, varijs virtutum & bonorum operum exercitijs inſudabant. Et quia multi deuoti ſeculares, habitum religionis aſſumere non valentes, ſocietatẽ & participationem ordinis habere ſummoperè auebant, conſtituit quandam confraternitatẽ, in qua ſub certis ſalutaribus obſeruantijs, in pluribus ciuitatibus & locis, innumera vtriuſque ſexus multitudo in miſericordiæ aliarumq; virtutum operibus proficiens, Chriſto & membris eius pia exhibebat obſequia. Sic Deus nouellæ vineæ, quam per ſeruum ſuum plantauerat, magnum in tam breui tempore dare voluit incrementum ſimulque multiplicauit gentem, & magnificauit lætitiã. Nam de huius religionis multiplicatione & magnificatione totus exultabat orbis, & virum Dei ac fratres eius, tanquam ſanctos vniuerſus exaltabat populus: Quippe cùm Deus non ſolũ per eũ, ſed etiã p cõplures fratres eius multa & magna miracula ſua mirabili gratia edere dignaretur.

Cæleſtinorum inſtitutum valdè proficit.

Confraternitas ab illo inſtituitur.

De magno eius zelo erga ſalutem animarum & ſubuentionem pauperum. Cap. 7.

NEc ſolùm ita, vt prædiximus, ſed alijs miris & inenarrabilibus modis fuit ei magnus charitatis zelus: non ſolùm erga ſuorum fratrum, ſed etiam erga cunctarum animarum ſalutem. Nec enarrare facilè eſt, quot de faucibus diaboli animas extraxerit, quot à via prauitatis ad viam pietatis, à vanitate ad veritatem, à cupiditate ad charitatem, à ſuperba elatione ad humilem ſubiectionem attraxerit. Vnde factum eſt vt eius doctrina & exemplo, viri & mulieres circumadiacentium locorum omnes penè religioſi viderẽtur. Quod inter eos lis aliqua aut diſcordia oriretur, ſi quod ſcãdalũ, ſi quid bonis moribus aduerſum naſceretur, eius authoritate & cõſilio quaſi diuino quodam oraculo territi, cogebantur ad emendationem ſeſe conferre. Sed quis exprimere ſufficiat miſericordiæ zelum, quem ille ſpecialiter gerebat erga pauperes? Eos quippe non ſolùm ſpirituali, ſed etiam corporali refectione fouebat. Vnde cùm ad eũ vndique confluerent, eis vltrà, quàm dici poſſit, compatiens, eleemoſynas erogabat. Cumque multa ei & pauperibus eius fratribus donarentur, ipſe tanquam fidelis diſpẽſator, Prophetæ doctrinam ſecutus, diſperſit omnia & dedit pauperibus: & ideo iuſtitia eius manet in ſeculum ſeculi. Sic ergo omne, quod ipſe poſſidebat, omnium quaſi commune patrimonium erat. Nam vt inopibus alimenta, dotes virginibus, remedia infirmis, & oppreſſis ſubſidia largiretur, plerunque præcepit ſuis fratribus oues & boues, & alia monaſteriorum ſuorũ animalia, cùm audiret ea multiplicata, vẽdere & ex ea pecunia & noua conſtrueret monaſteria, & pauperibus largiebatur. Argenteos autem calices & ſericas veſtes aliaq; precioſa eccleſiarum ornamenta vendi aut alijs eccleſijs donari curabat, ne fratres rebus precioſis delectarentur. Multa enim ei donabãtur, aurum, argentum, veſtes, cera, & alia complura: quæ ille per ſui ordinis monaſteria, aliorum quoque religioſorum & per ſeculares eccleſias ſolicitè diſtribuebat.

Multi per eum conuertuntur.

Benignitas eius in pauperes.

Pſalm. III.

De doctrinæ eius efficacia erga ſingulos hominum ſtatus. Cap. 8.

COnfluebant autem ad eum non ſolùm pauperes, ſed etiam diuites, & omnium ſtatuum homines, & Eccleſiaſtici, & ſeculares: quos pro ratione conditionis ſuæ deuotè, reuerenter ac humiliter ſuſcipiens, ſpirituali eleemoſyna, verbo ſcilicet ſanctæ doctrinæ, velut cibo ſpiritualis alimoniæ, paſcere & abundãter reficere ſatagebat. Et licèt vir ille ſimplex & rectus non multùm foret peritus, aut magna literarum ſcientia præditus, illa ſcilicet, quæ ſtultitia eſt apud Deum: quia, vt ait Apoſtolus, quæ ſtulta ſunt mundi, elegit Deus, vt confundat fortia: tamen diuina ſapientia repletus, omnes ſalubriter inſtruebat, ſingulos congruenter ſtatui eorum ſpecialibus monitis erudiens. Cumque non ſolùm ſimplicibus & popularibus, ſed etiam diſertis & ſapientib⁹ de diuinis rebus loqueretur, non tentabat verba proferre diſerta, ſed fortia: nec ad audientiæ popularis illecebram fucata, ſed ad diuinam gratiam & gloriam conſequendam rudi veritate ſimplicia, & ſimplici puritate vtilia. Vnde quia doctrinæ ac vocis eius puritas, & pura ſynceritas non eloquentiæ viribus vtebatur ad virtutis argumenta, ſed rebus, ideò manifeſtè & euidenter aderat ei diuina gratia, per quam innumeros ſuî imitatione ad virtutum opera prouocabat: quippe qui non ſolùm verbo, verùm etiam in opere conſummatę diſciplinæ pręberet exempla. Hoc autem de eo ſingulariter

Multos ad ſe venientes optimè inſtituit.

1. Cor. 1.

ter admirãdum narratur, quòd nullus erat tot vitiorum irretitus, aut tantorum peccatorum pondere pressus, qui sancta facie eius prospecta, & auditis eius verbis mellifluis, ad conscientiæ compunctionem non rediret, vel ab eius præsentia absque consolationis gratia recederet. Et qui eum semel viderat, illum reuidere cupiebat ardentiùs. Ideoque tanta ad eum populorum frequentia concurrebat, quòd non erat ei omnibus loquendi facultas, sed vt eius visione consolarentur, locum aliquem eminentiorem ascendebat, vt data ab eo benedictione recederent. Vbi quandoq; plures infirmi & dæmoniaci eius precibus & meritis sanabantur. Efficacia sei monitionum eius. Miracula eius.

De abitione eius ad loca secretiora, vt frequentiam hominum fugeret. Cap. 9.

LIcèt autem vir Dei quarta & sexta ferijs totius anni, ac in quatuor Quadragesimis ab hominibus sequestratus, Deo & sibijpsi vacans, nullius admitteret colloqui um: hoc tamen non contentus, illam, quam prædiximus, inquietudinem & popularis frequentiæ molestiam non ferens, sed vt indesinenter diuinis meditationibus inhæreret, vitam secretiorem habere desiderans, deliberauit fugere multitudinem, & à communi conuentu fratrum, quem ipse fundauerat, ad alium locum desertum discedere. Quod cùm ille fratribus indicâsset: Cur nos, inquiunt, pater deseris? aut cui nos desolatos relinquis? Ipse verò eos flentes & gementes consolans: Non vos, inquit, filioli relinquo, sed quod facere dispono, pro mea & vestra vtilitate facio. Ego quippe senex sum, & consueta hactenùs onera portare non possum: sed à vobis absens, semper auxilio & consilio præsens ero. Igitur cùm, assumptis secum paucis fratribus, secessisset ad locum secretissimum sancti Bartholomæi de Legio, vbi credebat se ab hominibus ignoratũ iri, abscondi tamen non potuit lucerna super candelabrum posita. Sed multò plùs, quàm antea, ibi à populo quæsitus & frequentatus, virtus suæ lucis suæ opera mundo declarare compulsus est. Ipse verò terrena fastidiens, cogitauit adhuc ad locũ altiorem atq; difficiliorem ascendere. Et assumpto secum vno socio, ad mõtis Magelle verticem veniens, descendit ad quandam cryptam, ad quam sine periculo nõ poterat haberi accessus, vt vbinam degeret, nullus agnosceret, vel agnoscens, illuc ascendere formidaret. Ibiq; ad honorem sancti Iohannis Euangelistę constructo oratorio, pro se & duobus socijs cellas ædificans, per plures annos mansit. In quo loco multa per eum miracula Dominus ostendere dignatus est. Cumque nec sic latere potuisset, & maior illuc hominum multitudo concurreret, vt eorum laboribus parceret atque periculis, redire disposuit ad montem Muronis, vbi primo suæ conuersionis tempore manere consueuerat. Quem loci illius incolæ, mentes eorum instigante Deo, cum innumera vtriusque sexus multitudine, cum processionum solennitate, cum oblatione deuota munerum, ad Dei cultum pertinentium, cum iubilo laudum & exultationum, quasi angelum de cælo missum, officiosè & honorificè susceperunt. Certis tẽporibus nulli loquitur. Petit locũ secretũ, sed latere non potest. Aliũ secretiorẽ adit.

De electione eius in summum Pontificem, & vt eam effugere voluerit. Cap. 10.

IGitur vir sanctus ibi in cella reclusus, plusquàm vnquàm alibi, magna cum austeritate viuebat, seque ad finem appropinquare conspiciens, holocaustum Deo odoriferum magis ac magis offerre studebat. Sed cùm ibi per anni & mensis vnius spatium habitâsset, placuit diuinæ prouidentiæ eum de cella extrahere, & ad noui certaminis campum dirigere, vt fortis athleta maioris gloriæ coronam perciperet. Nam cùm sedes Apostolica post obitum Nicolai Papæ quarti, propter Cardinalium discordiam, biennio & ampliùs viduata pastore vacâsset, & ipsi apud Perusium congregati, iterùm de celebranda electione tractarent, vnus eorum, qui primæ vocis honore fungebatur, fratrem Petrum de Murone, in summum nominauit Pontificem. Ad quam vocem cæteri stupefacti, inspirante ac instigante spiritu sancto, eum concorditer elegerunt. Quod rarissimè aliàs contigisse legitur. Impedit quippe sæpè huius electionis concordiam malignus ille spiritus discordiæ, qui cæca ambitione superbos homines ad huius honoris culmen imprudenter ac impudenter desiderandum impellit. Facta igitur illa tam mira & mansueta electione, cùm de ea singuli ingenti lætitia & inenarrabili gaudio exultarent, solus ipse vir sanctus nimio mœrore grandique lamento repletus est. Et cùm de hoc eius honore totus populus lætus, inspirante Domino, prosiliret, humiliter ille recusare satagebat, indignum se titulo tanti honoris existimans, vt dign⁹ magis fieret. Magis enim dignus efficitur, qui quod meretur, recusat. Nec sibi sese excusare satis erat, sed latenter cum vno socio, cui cordis sui secretum prodiderat fugam capere attẽtauit. Verùm subita populi multitudine circunuentus, cùm euadendi spes non esset, Papalem dignitatem, magis vi adactus, quàm voluntarius, acceptauit. Eligitur in summum Põtificem. Fugam capessit, sed retinetur.

Non

Non enim tanquam idoneum se ad illud officium testabatur ascitum, sed velut indignum ab illa vitæ monasticæ disciplina querebatur expulsum.

De consueta eius humilitate in ipsius etiam sublimi statu seruata. Cap. 11.

IPse ergo à monachorum cœtu ad summum pontificium raptus, tanta districtione omni æuo suo propositum solitudinis custodiuit, vt nihil de præteritæ humilitatis tenore laxauerit, aut de adiecto sibi honore blanditus sit. Vnde cũ audita ei electionis fama, reges Siciliæ & Hungariæ veloci cursu ad eum peruenissent, & relicta cella, ad monasterium sancti spiritus cum eis descendisset, & peractis ibi aliquot diebus, ire Romam disponeret, non magnum equorum apparatum, sed paruum asellum sibi adhiberi præcepit. Quod reges admirantes ac alij Cardinales, viæ eius comitantes vestigia, suadebant ne hanc Ecclesiæ Dei inferret iniuriam. Sed ab incepto humilitatis proposito eum frustrà conantur abstrahere. Nam vsque ad ciuitatem Aquilæ super asellum sedens, honorabili ac innumerabili turba comitatus accessit. Hoc autem ab eo factũ est, non quidem superba singularitate, quasi alios, qui aliter fecerant, reprobare voluerit: sed singulari humilitate, qua à sanctæ rusticitatis monastica consuetudine, nec facilè, nec citò auelli potuit. Hos quippe magnificos apparatus, siue in equis, siue in vestibus ac alijs exterioribus ornamentis, quos plerique pompas vocant, à tempore beati Syluestri Papæ sancti patris, non solùm summi Pontifices, sed & alij minores Episcopi, non ad suam, sed ad Christi, & Ecclesiæ eius gloriam extollendam introduxisse credendi sunt: quos exteriùs cum temperantiæ moderamine obseruare, interiùs tamen seruata humilitate, non est vanitatis aut vitij, sed est virtutis ac meriti. Vnde grauiter increpandi sunt illi, & præcipuè monachi, qui sub prætextu humilitatis, propter huius consuetudinis obseruantiam, statui episcopali superbè detrahunt. Multa nanque in talibus decent Episcopos, quæ non decent Monachos, aut eorum Abbates vel Prelatos, sicut B. Bernardus testatur, dicens: Alia equidē est causa episcoporum, alia monachorum. Scimus enim, quòd illi sapientibus & insipientibus debitores cùm sint, carnalis populi deuotionem, quia spiritualibus non possunt, corporalibus excitant ornamentis. Quòd autem Christus illam singularē huius serui sui humilitatē non sibi ac Ecclesiæ suæ imputatet ad iniuriam, sed ad honorem, singulari voluit declarare miraculo. Nam cùm multi post eum infirmi portarentur, vt saltem possent eius tangere fimbriã vestimenti (erat enim totius populi mira erga eũ fidei deuotio) homo quidã filiũ suũ ambobus pedibus claudum, portans, cùm ad virum sanctum præ multitudine nõ valeret accedere, a sello, de quo descenderat, puerum imposuit: qui sanitate recepta, ab illa hora firmiter ambulauit.

Vide humilitatem in tanto statu.

Num liceat Põtificibus quoddã magnificos pręs. ferre apparatus.

Nota miraculum insigne.

De eius coronatione, & de his, quæ in Papatu gessit. Cap. 12.

IN dicta igitur ciuitate Aquilæ, vocato Cardinalium cœtu, Pater sanctus in festo Decollationis S. Iohannis Baptistæ coronam, aliaque Apostolica suscepit insignia. Et quia in terris habitans, iam cœlestis erat, & cum Apostolo verè dicere poterat: Nostra conuersatio in cælis est: in sua coronatione, Deo (vt credimus) inspirante, Cælestini nomen accepit. Ipse quoque, vt verè Cælestinus, cælestem thesaurum Indulgentiarum, Apostolicarum liberaliter aperuit. Cumque prælati & principes essent ei ad petenda beneficia Ecclesiastica importuni, cogitauit non solùm diuitibus temporales, sed etiã pauperibus spirituales diuitias impartiri. Deinde verò, cùm ad preces regis Siciliæ venisset Neapolim, ibi cum sua curia aliquandiù residēs, fecit ordinationem vnam duodecim Cardinalium: inter quos ex suo ordine duos fratres elegit, vt cum illis in pontificio spirituale haberet consortium, cum quibus ab ipso tyrocinio militiæ spiritualis seu in cœnobio, seu in eremo, contubernium ei fuit. Ipse nanq; cœnobiticæ professione & anachoreticæ sublimitatis perfectione ita diligenter instructus atq; inflammatus erat, vt etiam in Papali camera & augusto palatio cellam ligneam angustumq; sibi & eremiticum fieri voluerit habitaculũ, vt in alto humilis, inter turbas solitarius, inter diuitias pauper viueret, sicq; liberiùs orationi ac contemplationi vacaret.

Philip. 3.

Anno Domini 1294.

En studiũ solitudinis.

De renunciatione Papatus, & eius commendatione. Cap. 13.

IBi ergo assiduè cogitare cœpit, qualiter huiusmodi pontificali honore, velut importabili onere deposito, abiectaque temporali solicitudine, ad antiquam solitudinem repedaret. Cumque peritorum consilio id iure ac sine animæ suæ discrimine fieri posse comperisset, ita in hoc cor suum, animumque firmauit, vt ab illo proposito, nullus eum amouere potuerit. Quid plura? Cùm ipse anno quasi dimidio sedi Apostolicæ præ-

præfuisset, tandem in vigilia sanctæ Luciæ, celebrato fratrum suorum consistorio, ibi liberè cessit Papatûs oneri & honori. Et depositis pontificalibus insignijs, de alta Petri sede descendens Cælestinus, vt cælestem sedem conscenderet, ad pedes eorum, quibus præfuerat, humiliter Petrus prosternitur. O humilitas singularis, rara vtique, sed ideò meritò preciosa, nō solùm in cælis sublimibus præmijs exaltata, sed etiam in terris singularibus extollenda præconijs. Vnde vt inter executionem huius facti & ipsius laudē & admirationem, nulli dubio mentis iudicio fluitarent, miraculum, quod prima die post eius renunciationem Dominus per eum facere dignatus est, certum indicium fuit. Nam cùm post eius Missam quidam claudus membris contractis sese ad pedes ipsius prosterneret, accepta ab eo benedictione, sanus erectus est. Quod profectò non fieret, si quod ab eo gestum erat, tanquam indignum Dominus reprobaret. Erubescāt itaque, qui huic humilitati superbè detrahentes, temerariè dicere ausi sunt, hoc non ex virtute, sed ex vilitate animi, processisse. Nam (vt ait Ambrosius) non vt dilectores huius seculi putant, parui cordis aut segnis est animi, terrenas opes spernere, honores occiduos fastidire, nec ibi gloriam quærere, vbi laudatur peccator in desiderijs animæ suæ. Huius ergo præconis laude quis dignior Cælestino? Nam, vt quidam eleganter inquit, reliquerunt alij nauiculas ac retia, alij possessiunculas, alij telonium, alij etiam regna, vel regnorum spem, secutique Christum, facti sunt Apostoli & sancti amici Dei. Papatum verò, quo nihil est altius, rem tam exoptatam, tamque mirabilem, vt ab admiratione ac stupore dictam ferant, quis vlla ætate, præsertim ex quo tanto in precio esse cœpit, tam mirabili & excelso animo contempsit, vt Cælestinus iste, pristinum & nomen & locum & amicam bonis moribus egestatem appetens, atque dum cælum prospicit, terrę immemor? O dignam igitur Papatûs renunciationem, quæ quantùm ad solidam gloriam pertinet, multis papalibus dignitatibus pręferenda est! O gloriosum virum, qui si nihil aliud dignum honore memoriæ gessisset, hoc tamen facto tam admirando & à paucis prohdolor imitando, abundè se posteritati commendâsset! Multò plus siquidem commendationis & gloriæ reiecta, quàm recepta, dignitas attulit: & ei ipsa abiectio honoris, quàm acceptio, honorabilior fuit. Atque ideò felicior, quia non solùm temporali, sed nec æterna mercede carere potuit. Heu heu vtinam hoc honorandæ humilitatis exemplum hi imitari meruissent, qui in hoc nostro tam misero tamq; luctuoso tempore, superbi honoris culmen insectari nisi sunt: non iam ferè triginta annis Ecclesia Christi eorum horrendo dissidio ac nefando schismate lacerata maneret.

Abdicat se Pōtificatu.

Miraculum

Epistola 84. quæ putatur esse Prosperi Aquitanici.

De fuga eius ad cellam suam. Cap. 14.

SEd omissa nunc lachrymabili querela super hoc miserando pariterq; erubescendo statu Ecclesiæ, ad propositum redeamus. Postquàm igitur Papali honori, quem miseri superbè rapere, aut adeptum retinere cupiūt, vir ille felix humiliter renunciare cupida auiditate studuerat, illo honore maximo, velut onere mortifero depulso, ad suaue iugum Christi, in pristina solitudine ferendum, lætus redire satagebat. Vnde, vt narrauerunt, qui viderunt, tanto ille fugiebat cum gaudio, tantaq; signa lætitiæ spiritualis oculis ac fronte gestabat, dum sibi redditus liber abscederet, vt in vultu eius nescio quid angelicum reluceret. Ideò, vt à quodam egregio dictum est: Eius ascensus, quā mœstus, quamque contra animū suum fuerit, descensus lætus & spontaneus declarauit. Sed quàm indignam his tamdignis meritis ac moribus suis procellam excepērit, audiamus. Ille nanq; Bonifacius, qui ei in sede Apostolica successerat, quam non mœstus, vt ipse, sed lætus, vtpote ambitiosus, ascenderat, & quem vir sanctus sibi successurum prædixerat, cùm licentiam redeundi ad cellam suam, ab eo pedibus eius prostratus reuerenter & humiliter postulâsset, terribilibus ei verbis negauit. Timebat enim, ne forrè vir sanctus à deuoto sibi populo tanquam summus pontifex coleretur, maximeq; in dubium verteba tur, vtrùm ipse Papatui resignare potuerit. Igitur cùm ab illius timidi ac territi, ideoq; terribilis hominis conspectu vir simplex & rectus à Neapoli clandestinè fugiendo abscederet, vt propositū, quod ante renunciationem dispo suerat, implens, Deo pacificè solitarieq; deseruiret, ne vel ipse vel alius hanc fugā inobedientiæ aut alterius culpæ ream esse crederet. Deus per eum miraculū facere dignatus est. Nam in via, assistente ei Abbate monasterij Cassinensis cum pluribus alijs, mulier quædam filiā suam, ambabus manibus paralyticam, lachrymosè clamans, eiusque auxilium postulans, præsentauit. Cui ille, vt pius erat, misericorditer compatiens, sanctæ Crucis signum fecit. Et ex illa hora subitò sanata, perfectum manuum suarum vsum recepit. Post hoc verò, cùm tandem ad cellam suam peruenisset, coram altari humi-

Mira alacritate proficiscitur ad optatam cellulā suam.

Signo Crucis edito, sanat paralyticam.

Ll

humiliter & deuotè prostratus, Deo gratias referebat. Quem etiam singuli cum gratiarum actione, tantaq; exultatione & veneratione susceperunt, vt eius præsentiã vel aspectum quasi cæleste aliquod beneficium amplectentes, non minùs ei, quàm angelo, si è cælo delapsus, hominibus se offerret, venerationis impenderint.

De fuga eius à cella sua, & illius persecutione. Cap. 15.

AVdiens itaque Bonifacius ille tumidus, & tumore adeptæ gloriæ turgidus, & timore adimendæ turbatus: audiens, inquam, virum Dei, absq; sua licentia discessisse, timuit, eum non ad cellam suam, sed ad alium migrâsse locum, ad Papatum, cui renunciauerat, resumendum. Ideoq; properè misit post eum Camerarium suũ & Abbatem Cassinensem, qui eum reperientes in cella rogauerunt, vt ad Papam citò rediret, ne eius indignationem incurreret. Ipse verò protestationem allegans, quam ante renunciationem fecerat, supplex orabat, vt summus Pontifex eum in solitudine pacificè viuere permitteret, pollicitus se nulli hominum: nisi solis suis fratribus, locuturũ. Qua promissione recepta, Camerarius ista Papæ relaturus discessit. Sed ecce alius superuenit nuncius, Apostolicas literas Camerario deferẽs, vt absq; mora virum sanctũ etiam inuoluntarium reduceret. Cumque idem Camerarius ad cellam nõ sine impetu & furore rediret, hæc ille fide digno relatu præsentiens, abscondit se & clandestinè
Matth. 2. fugit, exemplo Christi, qui Herodis persecutionem fugiendo, in Aegyptum deferri vo
Iohan. 8. luit, & in Euangelio à Iudæis, ipsum lapidare volentibus, se abscondisse legitur, & di-
Matth. 10. scipulos suos docuisse, vt cùm persecutionem paterentur in vna ciuitate, fugerent in aliam. O miranda & miseranda persecutio: ipse corporis viribus destitutus, & propter vltimam senectutem ocio & quieti, quàm itineruni labori, habilior, ad partes Apuliæ in obscuram syluam, vbi quidam serui Dei habitare dicebantur, per loca abscondita & ignota, vno tantùm fratre comitatus, latitandi causa fugere cogitur. Sed quod stu-
Res admiratione digna pendum est, quanuis mutato habitu consueto, vilissima chlamyde indutus, alijs quoque, quibus poterat, modis absconditus incederet, tamen quòcunq; pergeret, agnoscebatur: quandoque à pueris, quandoq; à prouectis viris, qui nunquam eum viderant, proprio nomine vocabatur. Cumq; in sylua cum fratribus tempore Quadragesimæ remansisset, superuenientibus illis, qui vt inuenirent & captiuum ducerent, persequebantur eum, inde abire compulsus est. Et videns se in illis partibus occultari non posse, mare transire disposuit: paratoq; vehiculo, sed malè prospero vẽto, cùm per quindecim milliaria nauigâsset, ad terram iterùm impellitur, & iuxta ciuitatem, cui nomẽ Vestia est, applicuit.

De compræhensione eius, & honore in via ei exhibito. Cap. 16.

POstquàm verò circa maris littus aliquot diebus vir sanctus frustrà tranquillum nauigandi tempus expectâsset, Capitaneus dictæ ciuitatis hæc audiens, eum captũ detinuit, & hoc Papæ ac pluribus principibus intimauit. Rex autem Siciliæ, tunc Romæ degens, à Papa mandatum accepit, vt de regno suo eum ad se venire, & securè ac celeriter duci faceret. Ad quod exequendum, patriarcham Hierosolymitanum & Priorẽ sanctæ militiæ cum quibusdam religiosis & nobilibus viris regia authoritate misit. I-
Ingens hominum erga eum studium. pse verò, cùm tam reuerenter & tanto honore fungeretur, vbique etiam occurrente sibi innumerabili multitudine, cum tanta cordis alacritate à cunctis susciperetur, vt vix de die, obstante populi importunitate, exire valentes, nocte media iter aggredi cogerentur: nec tamen sic euadere poterant, quò minùs ante diluculum rursus circundarentur à populo. Erant tunc multi, qui viro Dei suadebant, vt se Papam faceret nominari, dicentes eum de iure non potuisse renunciare Papatui. Ipse verò constantis animi, & iusti rectique indeclinabiliter tenax consilij, licèt super hoc iterùm deinde ac sæpiùs interpellatus, firmus in proposito perstitit, asserens id, quod iustè fecerat, etiam si non fecisset, voluntariè esse facturum. O vocem hominis verè constanter humilis, qui honorem, per quem tam contemptibilem persecutionem euadere potuerat, perseueranter contemnit, & summum sibi honorem in summa humilitate constituit.
Matth. 23. Ideò Christus, qui humiles exaltare promittit, seruum suum in hac persecutione clarum fecit, ac multis miraculis gloriosum: quæ omnia hîc tacere contentus essem, nisi vnum me referre cogeret admiratio. Postquàm enim de regno Siciliæ exiuerat, post-
Arctissimè includitur. quàm à dictis regalibus nuncijs Camerario Papæ traditus, Campaniam intrauerat, de nocte occultissimè in Anagniam missus, propè Cameram Papæ in quadam domo arctissimè reclusus est. Quo in loco, vt quantus esset, qui ibi captiuus tenebatur, ostenderet, voluit Dominus hoc eum miraculo declarare. Erat in illa Papę curia Archiepiscopus

pus Consentinus,tam intollerabili dolore calculi variaq; grauatus infirmitate,vt eo à Medicis derelicto,ipse & omnes,qui eum videbant,de ipsius corporali salute despera rent.Iamq; familia eius & sibi vestes lugubres,& magistro suo pararat exequias: dū ille deuotas preces Deo fundens,per sancti viri merita salutis auxilium postulabat. Et ecce subitò,oratione facta,perfectè sanus effectus est,ac ita plenè conualuit,vt sequen ti die hoc domino Thomæ,quem pater ille sanctus de ordine suo Cardinalem assum. psérat,ad Dei & serui sui gloriam nunciaret. Consentini Archiepi. scopi repēti na curatio.

De arcto eius carcere & mira eius patientia. Cap.17.

SEd quem Christus sic honorauit & mundo gloriosum ostendit, qualiter ille Christi vicarius inhonestè ac iniuriosè tractauerit,audiamus. Habuerat enim multa cū viro Dei colloquia,& tam sancta & humilia responsa ab eo receperat, vt meritò deberet ad eius compassionem moueri.Sed obduratus cæca ambitione animus,difficilè flectitur.Igitur in consistorio Cardinalium fingebat consilium quærere, quid de illo viro sibi agendum esset. Cui cùm plures dicerent,vt ad cellam, quam semper desiderauerat,eum,prout humiliter postulabat,liberè redire permitteret, ipse non piæ charitatis,sed propriæ crudelitatis vsus consilio, deliberauit in arcto eum carcere detinere. Missus est itaque ad castrum Fumonis, & fortissima turri reclusus: & adhibitis sex militibus,& alijs triginta satellitibus ad eius custodiam,die noctuque ita tenebatur arctatus,vt nulli hominum ad eum patere posset accessus.Petijt autem,vt duo sibi darentur fratres,cum quibus diuinum ageret officium. Qui ei concessi,illius carceris angustiam diù ferre non valentes,inde extrahebantur infirmi. Erat enim tanta ipsius turris arctatio,vt vir sanctus,vbi habebat pedes,dum Missam celebraret, ibi caput reclinaret,dum dormiendo quiesceret.Sed prohpudor sic Bonifacius ille, alter Herodes,Petrum seruabat in carcere:sic iniustè decernitur vir innocens in carcerem, & talem carcerem custodiri,qui nuper custos erat & pastor totius ouilis Christiani. O verè horrenda sententia,immò verè Herodiana sæuitia! Qua igitur procella verborum tam impium nefas obtui meretur? Certè ad hoc monstruosum facinus inualida nostra deficit lingua,ad quod etiam Ciceronis eloquentia non sufficeret.Sed admiranda & summis laudibus extollenda est viri sancti virtuosa constantia, qui non solùm patienter,sed etiam gaudenter huius carceris Ignominiam multò magis,quàm anteà Palatis aulæ gloriam sustinuit. Nec propter improbitatem custodum,aut aliam molestiam murmur in eo aut querimonia resonuit,vel aliud impatientię signum apparuit: sed illud potiùs spiritualis lætitiæ verbum protulit:Cellam,inquit,desideraui, cellam habeo. O ineffabilem virum,nec labore victum,nec morte vincendum : cuius virtus carcere, cuius patientia dedecore vinci non potuit! Sentiant igitur alij, quod libuerit: ego verò censeo,talem in tali viro carcerem,non indignè æquiparandum esse martyrio. Nec æstimare queo in eo,qui tam horrendum opprobrium tam æquanimiter ferre voluit,etiam martyrium sustinendi defuisse voluntarium animi propositū. Et hoc, quam illud,ei tolerabilius fuisse arbitror,quò breuem, quàm longum cruciatum est tolerare facilius. Itaque quid de eo rectiùs dixerim,quàm quod de alio sanctissimo cōfessore scriptum legimus: Etsi gladius persecutoris defuit,palmam tamen martyrij non amisit? In castro Fumonis vir sanctus detinetur. Præclara eius pauētia.

De gloriosa eius morte, & venerabili sepultura. Cap.18.

POstquàm autem fidelis athleta diù ac legitimè certauerat,iustus & misericors Dominus,volens ei pugnæ suæ palmam & victoriæ coronam reddere, hoc modo laboribus,quos per sexagintaquinq; vitæ suæ annos pertulerat, finem imponere disposuit. Consueuerat vir sanctus ab Ascensione vsq; ad Pentecosten,ob reuerētiam Spiritus sancti,ieiunio,orationi atq; silentio instantiùs solito vacare,& ad omnem se deuotionem exercere feruentiùs. Quam obseruātiam etiam in illo carcere,quo decem mensium spatio arctatus fuerat,custodiuit. Cumq; ita die sancto Pentecostes Missam deuotissimè celebrasset,milites,ad eius custodiam deputatos,ad se vocari fecit,eisque dissolutionem sui corporis infra proximam Dominicam imminere prædixit. Ab illa autem die cœpit grauissimè infirmari,& certus de morte,fecit sibi ministrari extremę Vnctionis sacramentum. Quo recepto,iacebat vir sanctus non super culcitram aut paleam,sed super tabulam solam,cum tapeto vili coopertus chlamyde. O mira in infirmo corpore sani animi fortitudo! O fortis & insuperabilis paupertatis & humilitatis dilectio! Appropinquāte verò mortis suæ agone,exitum suum psalmis & orationibus, quantùm poterat,aduersùs diaboli insidias munire studebat. Et vt secum in eis assiduè Prædicit obitū suum. Accipit sacram Vnctionem.

vacarent fratres suos instanter & humiliter hortabatur. Vnde cùm ipsi in diuinis pariter perseuerarent laudibus, ipso die sabbathi hora vespertina, eo dicente Psalmum: Laudate Dominum in sanctis eius: statim completo versu: Omnis spiritus laudet Dominum: cum flatu tenuissimo emisit spiritum, cum sanctis & beatis spiritibus Deum in perpetuum laudaturus. O beata mors! O felix gloriosusq; vitæ finis, immò verò nõ finis vitæ suæ, sed alterius meliorisq; initium. Nunc enim nascitur, qui sic moritur. Auditis igitur nouis de morte ipsius, Bonifacius Papa, licèt plurimùm inde gauisus fuerit, tristitiam tamen fingens, exequias eius in Ecclesia sancti Petri de Vrbe cum Cardinalibus solenniter celebrauit. Misitq; vnum Cardinalem & Camerarium suum, qui cum omnibus episcopis & plurimis religiosis de prouincia Campaniæ corpus eius ad Ecclesiam sancti Antonij de Ferentino, quam ipse nouiter construxerat, honorificè transtulerunt: vbi iuxta maius altare cum debita veneratione sepultum est. Non enim tantas sancti illius reliquias iacere inhonoratas decuit, quem admiratio puræ ac syncerae vitæ adeò venerabilem fecit.

Psalm. 150.

Feliciter excedit è vita vir sanctissimus.

De miraculis & eius canonizatione. Cap. 19.

Multa post eius obitũ fiunt miracula.

VT autem vitæ eius sanctitatem omnipotens Deus sibi gratam & acceptabilem esse probaret, idipsum multiplici nobis in sinuauit miraculo. Sed solùm duo hîc recitare sufficiat, quæ eius comitata sunt obitum. Primum: Quidam milites, qui eum custodiebant in carcere, tam Papæ, quàm alijs pluribus retulerunt, quòd à feria sexta vsq; ad horam mortis eius, viderunt ante ianuam camerulæ eius crucem coloris aurei, nõ affixam alicubi, sed mirabiliter pendentem in aëre. Quo miraculoso crucis signo patenter ostensum est, pœnitentiam, quam ille per carnis mortificationem iugiter portauerat, Domino placuisse. Sed & quanti meriti apud Deum sit, aliud miraculum declarauit. Erat enim discipulus quidam eius Robertus Salentinus, ille videlicet, cũ quo vir sanctus, dum primùm ad Papatum fuisset electus, fugam tentauit: sed cùm euadere non valeret, ab eo quæsiuit, an se ad excelsa tractum & coactum sequi vellet? Ipse autem, qui à magistro didicerat mundum spernere, Christum verò & ea, quibus ad Christum peruenitur, diligere: Quæso, inquit, vt & labori & periculo meo parcas, meque potiùs cellæ inopis & tuti ocij successorem, quàm diuitis & solicitæ gloriæ participem velis. Quod & factum est. Nam illo Romam abeunte, iste in solitudine perstitit. Hic ergo dignus eius discipulus, non multò pòst, beatam ipsius animã, è carcere gemino ereptam, ad sidereas scandentem sedes videre meruit. Qui tanto miraculo stupens, interrogauit, an se tunc etiam sequi, an quid aliud agere iuberet? Ille verò, vt in solitudine maneret, admonuit: & sic cælum petens, inter verba disparuit. Hic autem consilij memor, tandem longo confectus senio, post magistrũ abijt, magna sanctitatis opinione & mirabilium fama operum relicta. Alia verò penè innumera virtutum atq; miraculorum signa, quibus vir sanctus ante & post mortem claruit, hîc narrare omittimus, & ad ea, quæ super his diffusè scripta sunt, & diligenti examine certis authoribus & veridicis testimonijs approbata, lectorem remittimus. Ex quibus hoc concludere sufficiat, quòd propter miraculorum ac meritorum claritatem, post longam de eius canonizatione facienda disceptationem, tandem per Clementem Papam quintum, sanctorum confessorum catalogo annumeratus est, Anno Domini 1313. tertio Nonas Maij, ab eius autem transitu, anno circitèr xj. Fuitq; eius festiuitas instituta 14. Calend. Iunij, qua die post labores huius vitæ, in Christi quieuit pace.

Solicita gloria.

Anima eius visa est cælos petere.

Sanctorum Catalogo adscribitur.

De generali virtutum ac laudum eius recapitulatione. Cap. 20.

HAec igitur, auxiliante Deo, ad suam & gloriosissimi confessoris sui laudem conscripsi. Quicquid autem minùs dixero, necesse est ignorantiæ meæ potiùs, quàm illius gloriæ derogetur. Latiùs enim virtutum eius merita laudumq; præconia diffunduntur, quàm vt meo valeant sermone concludi. Si verò quis voluerit eius opera honoresq; operum, literarum tradere monimentis, certum est, quia tanta sunt de eo ac talia, quæ & maius opus, & maiorem requirant opificem. Ego tamen hîc, quanta potui breuitate, inserui pauca de multis, inter quæ etiam nonnulla sunt, quæ penè veritatis fidem excedere iudicari possent, nisi ea vera ac certa testimonia approbâssent. Sed vt huic operi finis in eius adhuc laudibus imponatur, singulos sanctorum titulos, quos singulariter in se complexus est, breui sub compendio colligamus. Igitur vt Apostolus, doctrinam Christi verbo & exemplo populis prædicauit: vt martyr, corporis tormenta carcerisq; supplicia pertulit: vt confessor, die noctuq; orationibus & pœnitentiæ operib. feruentissimè vacare studuit: vt virgo, concupiscentiã carnis robusto ac

integro

integro mundititiæ ac ſanctimoniæ tenore calcauit. Quid plura? Vt pontifex & paſtor bonus, ouili Chriſti prodeſſe cupiuit, ſed præeſſe contempſit: Vt electus ſacerdos, dignum Deo ſacrificium obtulit: Vt doctor egregius, diſcipulorum mores ſalutaribus documentis inſtruxit. Denique vt eremita ſanctiſſimus, ſolitudinem, paupertatem atque humilitatem, pœnitentiæ quoque auſteritatem ſingulari feruore zelauit. In hoc autem vltimo cunctos ita præceſſit, vt cùm Aegypti monachos prædicari, laudari anachoretas, eremitas mirari audiam, hunc tamen ſemper excipere audeam, nec ei monachorum quempiam comparare. Ab infantia quippe, poſt prima fidei rudimenta, cùm maiorem perfectionis gratiam deſiderare cœpiſſet, in monaſtica diſciplina, † præpoſtera velocitate charitatis, penè cœpit antè perfectus eſſe, quàm diſceret. Denique tantam in ea perfectionem adeptus eſt, quam nullæ vnquam literæ dignis laudibus proſequentur. Quia in re cùm diſcurrere per ſingula & numerare cuncta, onerosum ſit, ad probationem huiuſmodi perfectionis hoc ſolùm arbitror ſatis eſſe, quòd ſummum ſacerdotij gradum, ad quem Dei iudicio & cum vniuerſæ plebis fauore ſublimatus fuerat, ob amorem ſolitariæ & monaſticæ vitæ deſeruit. Illa tamen ſancta & contemplatiua ſolitudo, quam actiuæ ſolicitudini, optimam cum Maria partem eligens, prætulit, non ipſi ſoli, ſed plurimis profuit, totiq; Eccleſiæ Dei vtilem fructum fecit. Nam ex his, quos in ſolitudine ſpiritualiter genuit, durat hodiè religioſa ſucceſſio, quæ continuè non ſolùm numero, ſed & merito creſcens, fructuoſis virtutum operibus & exemplis, nedum militantem Eccleſiam paſcit & recreat, ſed etiam triumphantem lætificat. Ad cuius lætitiæ participationem ille nos peruenire concedat, qui eſt benedictus in ſecula ſeculorum, Amen.

[Margin: † præpropera, legendũ videtur. — Luc. 10. — Cæleſtinorum inſtitutum monaſticum.]

VITA S. IVONIS PRESBYTERI ET CONFESSORIS, GRAVITER ET FIDELITER CONSCRIPTA,

adſtipulante ei Diplomate Clementis V I. Pontificis Maximi. Dictionem paſſim mutauit F. Laur. Surius.

TEMPORIBVS noſtris, in quos fines ſeculorum deuenerunt, nouam quandam ſtellam creauit Deus in firmamento cæli, cuius ſplendore ornarentur cæleſtia, illuſtrarentur humana: nempe ſanctiſſimum Iuonem preſbyterum & confeſſorem, è Britannia minori ortũ. Cuius præclaris meritis cæleſtis gratulatur Ieruſalem, Eccleſia militans triumphat, ſatanę poteſtas proteritur, humanum genus ſubleuatur, dum vbiq; terrarũ eius egregia coruſcant, miracula. Et quidẽ cùm adhuc inter mortales in terris degeret, illius meritis cœperunt ſalutis exẽpla exiſtere, quẽadmodùm & literis Pontificis maximi, & multorum Eccleſiæ prælatorũ ac principum, cõpluriumq́; aliorum Chriſtianorũ fide dignis eſt teſtimonijs comprobatum. Fuẽre autem illi parentes nobiles, è quibus eſt legitimo matrimonio procreatus. Pater Ahelotus dicebatur filius Cacieti militis: matri, Azonis nomen fuit. Editus autem in hanc lucem eſt beatus Iuo in pago, quem vulgò Mattini appellant, non longè ab vrbe Trecorenſi. Quàm verò Deo charus futurus eſſet, eius genitrici dormienti diuinitùs eſt reuelatũ. A primis ætatis annis vſq; ad ſupremum vitæ diem, conuenienter doctrinæ Apoſtolicæ, ſobriè & iuſtè & piè vixit in hoc ſeculo.

[Margin: Maij 19. — Cap. 1. — Clemens VI. dicit. — Parentes S. Iuonis, & patria. — Tit. 2.]

Vbi ad quartumdecimum plùs minùs ætatis peruenit annum, diuinis literis cupiebat inſtitui, vt, quemadmodùm Propheta ait, in lege Domini poſſet meditari die ac nocte. Itaq; Pariſios profectus eſt, cauſa amoris Chriſti libenter carens parentum amicorumq́; ſolatijs, & apud ignotos, & exteros degens. Neq; verò bonis literis oſcitanter incubuit, ſed cùm diligentem illis nauâſſet operam, neque contemnendos in ijs feciſſet progreſſus, vt ſacræ Theologiæ & Iuris Pontificij grauioribus ſtudijs ſeſe traderet, Lutetia Aureliam ſe contulit. Vbi ſanè vino & lautioribus ferculis, vitæq́; huius oblectamentis & delicijs, quantum potuir, ſibi interdixit, corpusq́; ſuum varijs modis macerauit. Corporis & animi pudicitiam accuratè in ſe tueri nitebatur, ſecum penſitans illud Sapientis: In maleuolam animam non introibit ſapientia, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis. Cùm autem in his ſtudijs iamdiu verſatus eſſet, à quodam Redonenſi Archidiacono accitus eſt, vt iudicis Eccleſiaſtici officio apud illum fungeretur.

[Margin: Cap. 2. — Pſal. 1. — Pariſijs dat operã literis. — Abſtinet vino, &c. — Sap. 1.]

tur. Ille verò memor illius Propheticę ſententiæ: Beati qui cuſtodiunt iudicium, & faciunt iuſtitiam in omni tempore: eam functionem gratis in ſe recepit, & quæ facienda erant, benignè, amanter & abſque dilatione exequi conatus: nec tamē committere voluit, quin ſacræ Theologiæ prælectioni quotidiè intereſſet, & corpus ſuum multiplici abſtinentia afficeret. Orphani, afflicti, calamitoſi homines, eius fouebātur humanitate & patrocinijs: inter diſcordes conciliabat pacem & amicitiam: eos, qui carceribus tenebantur, hortabatur ad patientiam: & cùm proferenda ab ipſo eſſet in iudicio ſententia, ſine lachrymis id non faciebat. Eccleſiaſticam libertatem & immunitatem pro viribus tuebatur, in miſericordiæ opera totum ſe impendebat, iamq; toto pectore cœpit ea, quæ ſunt huius mundi, deſpicere, & ardenti deſiderio cæleſtibus ſemperq; manſuris bonis inhiare.

Pſal. 105.

Iudicis officio fungitur.

Cap. 3.

Interim autem fama eius ad Trecorenſis Epiſcopi aures perlata, ab eodem Epiſcopo generalis eſt Iudex, ſiue Officialis, vt vocant, inſtitutus. Sed neq; ſic immemor fuit eorum, quæ antè diximus: immò verò ad ſubliminiora pietatis ſtudia ſe accingens, ibat de virtute in virtutē, & ſemper ſeipſo melior euadere nitebatur. Cùm aūt id officij aliquandiù ſtrenuè & fideliter eſſet executus, cuperetq; totum ſe dare contemplationi rerum diuinarum, & viuendi perfectiorem ſectari modū, eo officio ſe abdicauit, atq; ad eccleſiam de Lohaneto, cuius erat moderator, ſe contulit, totumq; ſe diuinis mancipauit rebus, beatiſſimæ Mariæ Magdalenæ illectus exemplo, quæ partem optimā elegit, & Dominum habuit ſui inſtituti approbatorem. Ibi tū veſtes molles & delicatas, quibus pro ratione ſui ſtatûs anteà fuerat vſus, ilico abiecit, pannoq; colorio ſiue albo, eoque rudi & exigui precij contentus, inſtar pauperum monachorum, ſculponeis vtebatur. Carnem verò edomabat cilicio, quod in duſio craſſiſſimo tegebat, ne ſub cuiuſquā conſpectum veniret. Portò ieiunia omnia ab Eccleſia inſtituta & indicta, ita obſeruabat, vt pane & aqua contentus eſſet. Eſcis delicatis ſemper abſtinebat, rudi cibario pane & pulmento viliſſimo veſcebatur. Quando erat domi, nunquam non orationi & contemplationi clàm vacabat, neq; tum alimenti alicuius corporei percipiendi vlla ei cura inerat, quemadmodum ſequentia docebunt.

Abdicat ſe iudicis functione.

Luc. 10.

Studet edomandæ carni.

Cap. 4.

Accidit enim quodam tempore, vt in cubiculo ſuo ſeptem dies ſolus maneret, perpetuò in precibus perſeuerans, neq; vllum expetens, neq; ſumens cibum corporeum: ac nihilominùs bona corporis habitudine & facie iucunda poſteà inde exiuit, perinde ac ſi diebus illis opiparè victitâſſet. Non patiebatur vllum ſibi præterire diem, quo nō ſummo cum deſiderio & animi deuotione ſacrificaret, niſi legitimè eſſet impeditus. Quodam die illo ſacrificium offerente, cùm ex more ſacram hoſtiam eleuaret, globus igneus magni ſplendoris ipſam ambiebat hoſtiam, caliceq; eleuato, ac rurſus depoſito, repente diſparuit. Preces horarias, quas horas Canonicas vocant, ſtudioſè perſoluebat. Media nocte cū Propheta ſemper ſurgebat, preces nocturnas, quæ matutinę dicuntur, Deo offerēs, neq; à cęteris diurnis Canonicis precibus abeſſe volebat. Sōni erat parciſſimi, rarò vel nunquàm illi indulgens, niſi vel lectione, vel itinere fatigatus: tunc enim neceſſitate adactus, detractis calceis, dabat membra quieti, cęteris veſtibus indutus. Cubabat autem vel in nuda humo, vel glebis, craſſis nodoſiſq; virgis vel ſtipitibus conſtratis: molliſſimum capiti ceruical ſupponens, nempe aut Biblia ſacra, aut ſaxum prædurum. Hoſpitalitatis erat præcipuè ſtudioſus, ita vt rarò vel nunquam à menſa ſua pauperes & hoſpites abeſſe voluerit. Hominem quendam inopem cum vxore & quatuor liberis eius, plùs minùs nouem annis habuit domi ſuæ, iiſq; ea, quæ ad victum cultumq; corporis pertinent, benignè ſuppeditauit. Erat ſanè cumprimis miſericors & liberalis, & ad præſtandas eleemoſynas valdè attentus. Ex quo benignitatis fonte manauit, quòd etiam alienigenas pauperes, item egenos, mala affectos valetudine, deformes, haud ſecùs atq; fratres ſuos humaniter excepit, affabilē, comem, familiarem ſe illis exhibuit, ad menſam ſuam ſibi aſſidere voluit, de cibis ſuis illis appoſuit, lectos apparauit, proprijs manibus illorum pedes abluit. Eiuſmodi autem pietatis officijs certas aſſignârat ædes, in quibus iis ſemper vacare poſſet.

Septem diebus perpetuò orat, nihil comedens.

Pſal. 118.

Somnus eius.

Stratum.

Ceruical.

Studia erga pauperes & peregrinos.

Cap. 5.

Et vt charitati, qua feruebat, abundè ſatisfaceret, ipſe ſibi vltrò ſubtrahebat vitę degendæ res neceſſarias, & vt pauperibus benignè faceret, veſtes & alimenta ſua illis impertiebatur. Accidit quandoq; illis in locis magna frumenti caritas, nec erat beato viro plus, quàm vnus panis. Quem cùm vellet pauperibus elargiri, vicarius eius rogauit eos, quos vir ſanctus inuitârat, ne id permitterēt, quòd nullum alium panem domi haberent. Vt ergo ſenſit vir Dei murmur vicarij ſui, mox dimidium panem dedit illi, reliquam partē pauperibus diſtribuit. Cùm iā ad menſam eundū eſſet, & vicarius dimidiū

panem

panem apponere vellet, quæsitum diligenter eo loco, quo eum reposuerat, reperire nō potuit. Ecce aūt nutu diuino muliercula quędā ilicò adest, tres magnos apportat panes, offert eos seruo Dei & eius mensæ imponit, nec vltrà à quoquam videri potest. Alio die complures inopes ab eo stipem petiêre: sed cùm non haberet nisi paucos panes, diuino implorato auxilio, omnibus abundè satisfecit. Alio rursus tempore cùm viro Dei non nisi vnus esset panis exigui precij, & multi ad eum cōfluxissent pauperes illo vno pane, diuina fauente gratia, omnibus fecit satis. Visitabat quandoq; parœciā suam: occurritq; illi homo egentissimus, petens ab eo stipem. Sed cùm nihil haberet, quod illi largiretur, capitium sibi detraxit, & pauperi dedit. Vix dimidij autē milliaris confecto itinere, capitium suo illud sensit capiti restitutum. Iniunxit quandoq; duob⁹ familiaribus suis, vt quandam cistam frumentariam in suos & pauperum Christi vsus seruarent. Posteà autem illi apertam eam viderunt & seram prorsus amotam, parumque in ea frumenti relictum. Mox igitur ad beatum virum id referunt, qui sic eis respōdit: Facessat timor: Deo benignè nobis opitulante, satis habebimus. Redeunt inde ad cistam, & eam conspiciunt frumento plenam. *Panes diuinitùs augentur.* *Item frumētum.*

Multum compatiebatur vir pius ægrotis, præsertim pauperibus, eosq; libenter visitabat, & pro illis Deum fideliter deprecabatur. Matrona quædā nobilis malè valebat, nec potuit medicorū arte restitui. Itaq; nō parùm sibi pollicens de precib⁹ & meritorū beati Iuonis efficacia, illum inuitat ad conuiuium. Cernens autem vir sanctus eam cibum capere non posse, panem misit in calice aquæ, vnde ipse potabat: cumq; ad Deū fudisset preces, panem illum obtulit matronæ. Comedit illa, & vsqueadeò repēte conualuit, vt posteà annis viginti superuixerit. *Cap. 6.* *Matronam precibus sanat.*

Alius quidam triennio grauiter laborauit, & à dæmone per illum loquente, mirè vexabatur. Eū igitur beatus Iuo ad se curauit adduci, & nocte illa apud se manere iussit. Manè surgens dæmoniacus, se liberatum sentit, Deoq; & beato Iuoni gratias agit. Cōsolabatur vir Dei afflictos omnes pro viribus, eisq; quantum licuit, subueniebat. Volebant quidam pontem facere in flumine magno, quòd multi illud non sine præsenti periculo quotidiè transirent. Iam trabes multæ & varia materia ex artificum consilio comportata & præparata erat, sed prorsus inutiliter. Vbi hoc rescijuit beatus Iuo, illorum damnis afflictus, preces fudit ad Dominum, & ecce ligna, quæ nullum visa erant vsum habitura ad pontem efficiendum, mox apta & opportuna cernebantur. *Cap. 7.* *Itē dæmoniacum.*

Domum quandam vastabat flamma vorax. Accurrebant vicini & propinqui, vt adferrent remedium, sed nihil efficere potuêre. Indicatur periculum viro Dei, & ille precibus furentes extinguit flammas. Pacis conciliandæ Ecclesiasticæq; libertatis afferendæ fuit perquam studiosus, adeò vt eius causa non dubitarit mortis adire discrimē. Maligno concitante dæmone, inter mulierem quandam & eius filium atrox emersit discordia, nec vllis amicorum precibus potuit inter eos concordia sarciri. Audiuit hoc vir sanctus, mox sacrificium offert pro pace inter eos reformāda: & ecce ambo se permittunt eius arbitrio & voluntati, ipsiusq; opera pax redintegrata est. *Cap. 8.* *Incendium precibus extinguit.*

Venerunt quandoque missi à rege Franciæ ad vrbem Trecorensem, qui ab Episcopo & eius collegio subsidij nomine quippiam extorquerent. Formidante autem Episcopo & Canonicis, ne ecclesiæ thesauros illi absportarent, sanctus Iuo ad sacrariū se contulit, illos thesauros defensurus. Cùm autem ministri regis ex episcopi domo equum abstulissent, eumque vellent abducere, beatus Iuo illos adijt, equumque ex illorum manibus ereptum, ad antistitis ædes reduxit, cùm prius acriter illos obiurgâsset, quòd ea facerent, quæ ipsos minimè deceret. Abierunt autem illi, nec quicquam ex ijs, quæ diximus tulêre secum. Pupillos & orphanos egregiè tuebatur, & eorū causa diuersis in locis adibat iudicia patronū se illis exhibens: neque id tamen spe alicuius muneris aut premij, sed pietate et iustitia permot⁹: immò verò suis impēdijs illorū causas defendebat apud iudices, vt posset à Domino audire: Quod vni ex minimis meis fecisti mihi fecisti. Inde adeò factū est, vt in illa regiōe meritò appellat⁹ sit aduocat⁹ pauperū. *Cap. 9.* *Ecclesiasticā immunitatem egregiè tuetur.* *Matth. 25.*

Fuit verò etiam insignis concionator, & verbi Dei zelosus imprimis seminator: neque in vna sua parœcia, ipsius curæ commissa, sparsit verbum Dei, sed in tota illa regione. Ibat autem non sublimis equo, sed pedibus suis, Christi exemplo inductus, de quo scriptura dicit: Quàm pulchri pedes annunciantis & prædicantis pacem. Ibat quandoque cum famulo suo, per diuersa loca disseminans verbum Dei. Venit autem ad quoddam magnum flumen, per cuius pontem transire solebat: sed eum iam aquæ planè operuerant. Edit igitur Crucis signum, & aquæ se diuidunt, liberumque præbent iter transeunti cum famulo: rursusque ad pristinum redeunt locum, postquàm *Cap. 10.* *Esa. 52.* *Crucis signo diuidit aquas.*

 illi

illi à ponte abiecerant. Gentes autem eius regionis, cùm eius conciones audiuissent, conuersæ sunt.

Cap. 11. Erat præterea contemplator egregius. Non rarò accidit, vt cùm eum putarent alij rebus terrenis occupatum, animo totus esset ad cælestia suspensus. Sæpè etiam a beatis spiritibus visitabatur. Sedebat quodam die ad mensam: superuenit autem quidam, vt videbatur, pauper miserabilis, vili habitu indutus: quem ille comiter & cum multa humanitate excepit, sibique in mensa assidere atque sua scutella cibum capere voluit. Sed cùm pauper ille parum sumpsisset cibi, mox surrexit à mensa, & dixit: Dominus vobiscũ, et ecce, qui visus fuerat abiecto habitu & deformis, iam pulcherrimus & multa luce conspicuus, candidaque veste amictus conspicitur, ita vt eius lumine tota illa splenderet domus, seq; eorum aspectibus subducit.

Cap. 12. Alio die, sedente beato viro in sacrario Trecorensis ecclesiæ, columba quædam aduolauit mirè illustris, cuius splendore tota ecclesia vnà cum sacrario mirificè illustrabatur. Sedebat quandoque ad mensam cum multis pauperibus: & ecce insidet eius capiti auis quædam exigua, ad pectus colore niueo, ad tergum viridi. Appræhendit autẽ eam vir sanctus, & manibus blanditer demulcens, paulò pòst dimittit dicens: Abi in nomine Domini. & illa confestim disparuit.

Cap. 13. Philip. 1. Iam multis ieiunijs & laboribus intolerandis, cruciatuq; multiplici vir beatus corpus suum valdè extenuârat, cupiebatq; cum Apostolo dissolui & esse cũ Christo. Itaq; diuinitus præstitum est illi, vt obitûs sui tempus antè præsciret. Quæ causa fuit, vt etiã tum, cùm se sentiret plus solito viribus debilitari, nullum vellet remedium admittere, sed perinde ac si rectè valeret, humi cubaret, non multis substratis paleis, versusq; ad Crucis imaginem, quam perpetuò in suo asseruabat cubiculo, cum multis lachrymis

Accipit extremam vnctionem. & suspirijs Dominum precaretur. Cùm autem extremæ vnctionis sacramentum percepisset, Crucis signo se muniuit, spiritumque suum præpotenti creatori humiliter cõmendans, deinceps nihil locutus est. Tota autem nocte sabbati vsque ad diem sequentem oculis apertis, & in Crucis imaginem defixis tacitus iacuit. Illucescẽte Dominica die, qui tunc fuit proximus ab ascensione Christi, & incidit in decimum & nonũ Maij

Excedit è vita. diem, spiritum reddidit, eiusque sacrum corpus in Trecorensi ecclesia humatum est. Infinita autem post eius obitum facta sunt miracula, Deo eius meritis eximia reddente testimonia: visitaturque sepulchrum eius quotidiè cum multa deuotione, etiam

Miracula ad sacras eius reliquias. ab illis, qui aliunde ex diuersis orbis regionibus ad illud confluunt propter multa beneficia, quæ sancti viri meritis & precibus illic diuinitùs conferuntur. Surdi enim audiunt, cæci vident, claudi ambulant, muti loquuntur, leprosi mundantur, ad vitam mortui reuocantur, profligantur ex hominum corporibus nequam spiritus, ad pœnitentiam permouentur peccatores, res amissæ recuperantur, bella sopiuntur, captiui ex infidelium manibus eripiuntur: in custodias & carceres coniecti, subitò expediuntur: inter discordes sarcitur pax, malignæ conspirationes dissipantur, qui nauigant mare, ad portum incolumes pertingũt. Nimiùm prolixi erimus, si particulatim omnia perscribere velimus.

Clemens eius nominis VI. Romanus Pontifex, eo tempore, quo Clemens V. & Benedictus XII. Romanæ ecclesiæ præerant, sæpè diligentem nauauit operam, vt beatus Iuo in sanctorum numerum referretur. Ei iter agenti apparuit vir sanctus, scipionem manu tenens, iussitq; vt susceptum illud negocium accuratè, & ad effectum perduceret. Itaque admodum solenni ritu postea accessit ad adscribendum illius no-

Clemẽs VI. eum in sanctos refert. men catalogo Sanctorum, eumque pro sancto habendum pronuncians, solèniter, vt vocant, canonizauit, anno Saluatoris Christi 1347. die 19. mensis Maij. Graui tum morbo affectus erat nepos eius Pontificis, idemque Archiepiscopus Narbonensis, spemque vitæ eius medici & periti homines abiecerant. Sed cùm illius amici, Dei & beati Iuonis opem implorâssent, certumq; votum Beato Iuoni nuncupâssent, statim illi instaurata salus est. Permulta alia miracula studio breuitatis prætermittimus.

VITA

VITA B. AVSTREGISILI ARCHIEPISCOPI BITVRICENSIS, AB EIVS QVODAM AEQVALI

conſcripta ſimplici ſtylo, quem propterea mutauit in gratiam lectoris F. Laur. Surius.

EATVS Auſtregiſilus apud vrbem Bituricenſem patre Gundino natus eſt. Facultates ei mediocres fuêre, quæ ad vitam degendam abundè ſufficerent. In pueritia literis diſcendis admotus eſt: ſed cùm ei corporis vires accreuiſſent parens eum duxit ad Guntrannum regem, vt ei ſuam nauaret operam. Itaque tempus non exiguum in eius regis aula exegit, prudenter ſe gerens in ijs, quæ ex officio ei facienda incumberent. Et erat ſanè regi gratiſſimus, eiq́; manus abluenti offerebat linteum, quo eas extergeret: quò factum eſt, vt eum mapparium id temporis vocitarent. Erat quidem habitu adhuc ſecularis, ſed eleemoſynis, precibus, vigilijs die noctuque gnauiter incumbebat, atque ad cæleſtem patriam incredibili deſiderio anhelabat: iamque in ſeculo fideliter illi inſeruiebat, cui in cælis inſeparabiliter inhærere peroptabat. Cœperunt autem illi moleſti eſſe parentes de ducenda vxore, at ille pudicitiæ ſtudio & amore, nuptiarum onera & moleſtias deuitās, differebat ſemper, & in aliud tempus reijciebat eius rei cogitationem, ita dicens: Hac in re Dei nobis inquirenda & expetenda eſt voluntas. Et incertum valdè eſt, bonámne, an malam habiturus ſim coniugem. Si bonam, metus erit, ne perdam: ſi malam, rurſus metus erit, ne non poſſim carere. Quid igitur in hunc me vultis ancipitem laqueum conijcere, eoque me adigere, vt inani cura & ſolicitudine ijs me implicem, vnde placeam mulieri? Cùm verò poſſim mea vti frui libertate, cur me in alterius redigitis ſeruitutem? Maij. 20. Cap. 1. In aula Gūtranni regis degit. Eius exercitia.

Audiebant hæc parentes, ſed non æquis animis: itaque etiam maiori contentione vrgebant, vt ipſis obſecundans, in matrimonium conſentiret. Ille verò ne eis mœrorem adferret, quos mallet hilaritate perfundi, ſe quod hortabantur facturum recepit, modò Dominum ita velle ſentiret. Cùm igitur in miniſterio, vt diximus, verſaretur, cœpit huius rei aliquam cogitationem ſuſcipere, ſecumq́ue tractare quidnam ipſi potiſſimùm faciendum eſſet. Venit autem ei in mentem, haud procul habitare tres viros eiuſdem nationis & pari facultate. Eorum itaque nomina in tribus chartulis deſcripſit, eáſque altari impoſuit, palla eas operiens in baſilica S. Iohannis, quæ prope Cabilonenſem vrbem ſita eſt, ſimulque votum fecit, ſe tres noctes in precibus perpetuis exacturum, ac deinde manum miſſurum ad chartulas, & quam primam apprehendiſſet, eius viri filiam ſe ſibi coniugem petiturum, cuius in ea nomen exaratū eſſet. Primam igitur noctem non difficulter ſine ſomno peregit: altera verò cœpit ſomno prægrauari, cumq́; nocte intempeſta importunitatem eius ferre non poſſet, flexo poplite, ad aſſerem incubuit, & obdormiuit. Ecce autem per viſum aſſiſtunt ei ante altare duo ſenes decoro vultu, aitq́; alter ad alterum: Cuius filiam hic Auſtregiſilus ducturus eſt vxorē? Reſpondit alter: Itáne ignoras, quia iam ſibi deſponſam habet? Cuiuſnam filiam? inquit alter. Reſpondit: Iuſti iudicis. Sub his verbis Auſtregiſilus expergefactus, cogitat ſecum, quis ille ſit iuſtus iudex, cuius filia needum nupta ſit. Sed cū certi aliquid conſequi non poſſet, animi dubius, ibat more ſuo ad aulam regis, perueníto; ad diuerſorium quoddam, vbi hoſpites inuenit, ſenem pauperem cum vetula cōiuge. Dixit autem ad eum vetula: Subſiſte paulùm, & referam tibi ſomnium, quod hac nocte habui de te. Videbar mihi audire magni cuiuſdā ſoni fragorem, quaſi pſallentiū voces, & aio hoſpiti tuo: Quid eſt iſthuc, quod hîc audio? nū feſtus hodie dies agitur à ſacerdotibus, & proceſſio ſolennis futura eſt? Ille verò dixit: Hoſpes noſter Auſtregiſilus vxorē ducet. Tum ego mirificè exhilarata, cū multa alacritate progredior ad plateā, viſura vultū ſponſæ tuæ. Cùm autem præterirēt clerici in albis veſtibus, ferentes cruces, &, vt fit in proceſſione, pſalmos canentes, tu poſtremus veniebas, teq́ue à tergo ſequebatur populus: conſiderātе autē me curioſiùs, nulla ſe mihi obtulit noſtri ſexûs perſona, neq; potui videre pnellā, quam te ducturum audierā. Dico ergo hoſpiti tuo: Vbi eſt puella Auſtregiſili futura coniūx? Reſpōdit ille: An nō vides illā in manib. ei? Cap. 2. Viſio eius dormientis. Proceſſio, nes iā olim cum crucibus, &c.

Cumq́;

Cumq; respicerem, non potui quicquā videre in manibus tuis, præter Euangelij codicem. Intellexit itaque vir beatus tum ex visione sua, tum ex somnio mulieris, diuinitùs se ad sacerdotij ministerium vocari. Cùm verò ad palatium venisset, & pulsanti foris ianitor aperuisset, intrante ipso ædes regias, magna voce dixit rex: Posuisti in capite eius coronam de lapide precioso, & cætera quæ sequuntur. Ex eo tempore confir-
Psalm. 20. mata est in eius animo sententia ea, qua se credidit à Domino ad sacerdotium vocari, cœpitq; enixiùs in bonis operib⁹ proficere, porrò nuptiarum cogitationem omnem ad solas terras relegare.

Cap. 3. Sed totius malitiæ architectus, liuidusque humani generis hostis diabolus, cùm vide-
Malignitas dæmonis. ret eum toto desiderio ad illam veram vereque beatam æternæ patriæ gloriam adspirare, fraudulentis machinationibus cœpit excitare scandala, quibus à sancto proposito Dei seruum retardaret. Erat per id tempus in palatio regis Betellinus quidam, homo potens, qui per fraudē ex fisco regio quippiam sibi magna temeritate vendicârat. Cùm autem eum argueret rex, ille per calumniam & mendacium in Austregisilum culpam conferre nitebatur. Accersitus ergo à rege Austregisilus, & ea de re inter-
Duello certare num liceat, lector Theologos consulat. rogatus, negauit se in culpa esse. Illis ita disceptantibus, rex ira vehementer commotus, iussit eos duello inter se certare, vt fallax diuino iudicio demonstraretur. Iam certaminis aderat dies, & Austregisilus manè surgēs, clypeū cum iaculo per pueros suos misit in agrum, vbi rex inter se confligentes expectare consueuerat: ipse autē ad ædem S. Marcelli precandi causa se conferens, pauperem obuiàm habuit, cui quid daret, præter trientem vnum, non habuit. Nam si qui alij priùs apud eum fuêre, in similem vsū
Psalm. 40. expensi erant. Succurrebat ei illud Propheticum: Beatus, qui intelligit super egenum & pauperem: in die mala liberabit eum Dominus, & non tradet eum in animam ini-
Crucis signum armatura Dei. micorum eius. Dato triente, ingreditur in basilicam: factaque oratione, crucis se signo muniuit, quod est armatura Dei. Deinde fretus conscientia innocentiæ suę, & nihil hęsitans ad futurum sibi iustum iudicem Deum, imperterritus properabat ad certaminis locum: vbi cùm sustineret aduersarij aduentum, eccè quidam è Betellini ministris adest, nuncians regi anhelus & vultu lugubri, mortuum esse Betellinum. Rex tam celerē eius obitum certiùs indagare volens, sciscitatur ecquid ei acciderit? Respondit minister: Cùm Betellinus seruus tuus hesterno die ad palatium veniret, mansit quodam loco: die autem hodierno illucescente, equum mansuetissimum sibi iussit apparari: quē vbi ascendit, mansit equus immotus. Betellino autem calcaribus eius latera fodiente, velocissimo cursu exiliens, ingenti impetu sese contorsit, caputq; iungens pedibus, anteriores pedes sursum extulit, & eousque Betellinum miserandum in modum exagi-
Horrenda mors calūniatoris. tauit atque concussit, donec ab alto præceps in terram rueret. Nec sic tamē contentus fuit equus, sed iunctis pedibus caput illius calcauit & protriuit, ita vt sanguis è naribus & auribus erumperet, eiusque animam efflaret, quàm posset leuari è terra. Accidit er-
Psalm. 5. go illi, quod Propheta dicit: Perdes omnes qui loquuntur mendacium. His auditis, rex Austregisilum ad se vocat, dicitque ei, Deus omnipotens, cuius tu operā fideliter implorasti, pugnauit pro te. Mortuus est enim Betellinus, diuina eum vltione persequente. At ille inimici interitu nequaquā lætabatur, sed gratias agebat Deo, quòd ipsius manus ab eius hominis sanguine seruâsset impollutas. Sic ergo benigna Saluatoris potentia, famulum suum, quem dignum sibi sacerdotem delegerat, adhuc in seculari habitu degentem ab intentatis illi teterrimi dæmonis insidijs liberauit.

Cap. 4. Crescebat interim in amore Dei Austregisilus, & bonis operibus quotidiana adijciebat incrementa, valdeq; cupiebat in Clerum adscribi, sed cuius opera id à rege impetraret, necdum compertum habebat. Erat autem apud regem inter alios aulæ proceres vir præstantissimus, idemque prudentissimus, Aethereus nomine, cuius fidei arcana sua omnia rex committere non dubitabat: qui tūc dignus quidem episcopatu, post-
Aethereus Lugdunensis episcop⁹ eà Lugduni, quæ est galliæ nobilissima ciuitas, episcopus ordinatus est. Is Austregisilū inprimis charum habebat, cumque rogauit Austregisilus, vt ageret apud regem, quò eius permissu liceret ipsi in clerum transire. Egit ille cum rege, & rex assensit. Acceptis inde literis, abijt Austregisilus Antissiodorum, & à B. Aunario episcopo decisa cęsarie clericus effectus est & ordinatus subdiaconus. Deinde ad memoratum Aethereū pro-
S. Austregisilus fit presbyter. fectus est, qui iam Lugduni factus episcopus, eum cum ingenti gaudio humanissimè accepit, presbyterumque & Abbatem B. Nicetij episcopi & confessoris ordinauit, atque in amoris testimonium & augmentum, de rebus Ecclesiæ quendā ei locum, quem Albianum vocant, attribuit.

Cap. 5. Quodam vindemiarum imminente tempore, cùm iam præcoquæ essent vuæ, abijt

B. Austregisilus ad vindemiam: sed priùs iussit apparari vasa, quibus vinum conderetur. Cùm autem musto iam vas vnũ impletum esset, aliud quoddam vacuum supererat, quod ad viginti mensuras caperet. Eadem autem nocte ex torculari expressa est vini vna ferè amphora, quam iussit vir sanctus in illud vas vacuũ infundi: ac deinde in cellam vinariam ingressus, post orationem signum Crucis expressit, atque manè ad ecclesiam abijt. Custos illius vasis, cùm venisset in cellarium, velletq; inspicere, num vasa à musto salua essent, vidit vas vacuum, instar aliorum, quæ musto plena erãt, vsque adeò redundare vino, vt permultùm in terram dilaberetur: Ille rei nouitate obstupefactus, ilicò cucurrit ad basilicam, nunciauitque viro Dei, quid accidisset. Iussit autem vir sanctus eum rem apud se tacitam habere, hominemq; à se dimisit. *Vinũ auctũ diuinitùs.*

Cap. 6. Cùm iam autem Dominus, quemadmodum decreuerat, manifestum vellet reddere seruum suum; eo tempore, quo erat cum beatissimo Aethereo episcopo in villa quadam Gebennensis territorij iuxta lacum, haud procul ab ea villa aberat castellum quoddam desertum, & omni habitatore vacuum. Erant verò illic etiam ecclesiæ quędam, sed propè semirutæ. Ibat ergo B. Austregisilus ad eum locum orandi causa, & cũ neque custodem vllum, neque clericum illic reperisset vigilantem, patentibus ostijs, sed sacrario obserato, Missam in Ecclesia celebrare voluit. Deerat autem aqua, qua manus ablueret, & quam sacrificio misceret. Dixit igitur amico suo Marculpho, id tẽporis lectori, nunc verò Abbati eius basilicæ, vbi corpus eius humatum est: Perquirite pauxillum aquæ, vt hic Missas celebremus. Quæsierunt illi, sed nihil inuenerunt. Reuersi autem ad eum in ecclesiam, viderunt ostia sacrarij aperta, quæ antè clausa conspexerant: cumque ingressi essent, inuenerunt ipsum virum Dei stantem, & coram se habentem duas crateras, alteram vino, alteram aqua plenam: quæ res non mediocri eos admiratione & pauore affecit. *Hic vides historiæ huius antiquitatem.*

Cap. 7. Tempus aderat, quo ad sublimiorem honoris gradum eum Dominus subuehere voluit. Mortuo Bituricensi Episcopo Apollinari, in eius locum omnium vnanimi consensu, rege quoque annuente, suffectus est Austregisilus: quam functionem duodecim annis præclarè administrauit, quemadmodum ab angelo ei fuerat antè prædictum. Cùm enim vrbis Bituricensis primos fines esset ingressus, nocte illa mansit in villa, quæ Germiniacum dicitur: porrò diluculo vocauit ad se Sulpitium diaconum, qui ei postea in episcopatu successit, itemque Desiderium diaconum, eisq; dixit: Hac nocte Dominus mihi reuelare dignatus est, me annis duodecim ad huius ecclesiæ gubernacula sessurum. Per id tempus mulier quædam in eiusdem ciuitatis suburbio iamdiù laborabat membrorum ariditate, neruorumque contractione, ita vt mẽbrorum ferè omnium officio esset destituta, aliorumque manibus ad loca necessaria eam deportari oporteret. Ea se perijt à vicinis ad virum Dei deferri. Tulerunt illi eam ad altare: vbi cùm eam conspicatus esset vir sanctus, diuinum officium in ecclesia persoluturus, audiuissetq; eam dicentem sibi: Sancte Austregisile, adiuua me: ita ait, Domini virtus & pietas sanare te potest: sublatisque ad cælum oculis & manibus: Extende, inquit, ad me manum tuam. Illa respondente, se id facere non posse; ipse manu eius appræhensa, primò digitos, deinde cætera eius membra extendit, tandemque in pedes erectam, integerrimæ sanitati restituit, dixitque illi, vide ne in pristina relabaris vitia, & deterius aliquid tibi accidat. Ferebatur enim mulier illa ante morbum impurè & luxuriosè vixisse. *Bituricẽsis fit episcop⁹.* *Huius Sulpitij vitã habes Tomo 1. die 17. Ianuarij.* *Contracta mulier fit sana.*

Cap. 8. Eodem tempore apud Bituricenses erat Bercoara, sancta Christi famula, illustris genere, sed mente longè nobilior. Ea cùm suo more, nocturnas in precibus vigilias ageret, in platea sub stillicidio domûs vidit hominem inopem iacentem, Beroaldum nomine, pannis obsitum, membris omnibus contractum. Miserta hominis, perquisiuit quid ita illic iaceret? Respondit ille: Morbo hoc iamdiù premor, nec est qui mihi opem ferat. Vellem libens ire ad ecclesiam, & me S. Austregisili conspectibus præsentare, sed vires non suppetunt. Tum illa ingemuit, & erga afflictum commiseratione permota, iussit pueris suis, vt eum à terra leuarent, & suppositis manibus, tanquàm funus exanime ferrent ad ecclesiam, deponerentque iuxta altare, vbi iam erat vir Dei: qui vt vidit hominem contractum, sensit in spiritu, propter peccatum accepta potestate, nequissimum spiritũ hoc mali ei intulisse. Iussit ergo eum aliò transferri, & aliquandiù in prece prostratus, deinde ad pauperem accessit, &, si rectè memini, præcepit vt in balneum mitteretur: contrectansq; eius membra & extendens, diuino implorato auxilio, eũ morbo liberauit, ita vt multis posteà annis superuixerit. Matrona quędã nobilis & religiosa, Paterna nomine, in ministerio suo habuit puellã familiarem, quæ *Item cõtractus vir.*

Augu-

Augusta dicebatur. Ea cæca fuit. Scripsit autem Paterna literas ad B. Austregisilum, orans vt à puella cæcitatem depelleret. Vir sanctus visa puella, suspexit ad cælum, Dei opem implorans, oleumq; benedicens, cæcæ perunxit oculos: & mox oculis eius reddita lux est.

Cæca benedicto oleo curatur.

Cap. 9.

Per idem tempus fuit illustris matrona Deoq; dicata Austreberta, coniunx quondam Cranoaldi illustrissimi viri. Hæc referre solet, quod ipsa præsente gestũ fuit. Vnus è pistorib⁹ eius, Leodemarus, morbo atrocissimo vexabatur. Habebat autẽ ipsa panẽ, à sancto Austregisilo benedictum, ipsique ab eo pro eulogijs transmissum. Seruabat ea hunc panem, vt si qnis malè affectus videretur, illi integra fide sumendum præberet. Rogauit ergo quosdã, vt pistorẽ hunc appræhẽderent, & in eius os ex illo pane aliquid inferrent. At ille prorsus recusauit, nec quicquam eius sumere voluit: ingestus est ramẽ ipso etiam inuito in os eius panis, moxq; ille malum omne, quo cruciabatur, euomuit, & redditus sanitati, hodieq; officium suum facit.

Vide effectum panis benedicti.

Molitor quidam Monulphus Dominico die voluit molam corrigere, magna temeritate ductus: arreptoque instrumento ferreo, cœpit terere molam. Et ecce diuina in eum seueritate animaduertente, manubrium eius instrumenti adeò manui eius adhæsit, vt nullus id inde posset amouere: prorupit verò etiã sanguis inter digitos eius, qui computrescens, fœtore suo nauseam mouebat aspectantibus. Accessit autem ad B. Austregesilum, & ab eo remedium petijt, neque id frustrà. Nam viro sancto manum illius contrectante, & ferrum auferente, dolor omnis abscessit, & manus sanata est.

Cap. 10.

Frioualam puellam parentibus charissimam, apud vicum Brioderum, improbissimus dæmon valdè cruciabat, ita vt ceu phrenesi comprænhensa, noctu, diuque perpetuò vociferaretur, atque inde mente capta, nec se, nec parentes cognosceret, diuersasque voces, auium garritus, boum mugitus horrido clamore ederet. Lugebant parentes, vicini condolebant, mirabantur omnes tantillam ætatem in tanta acerbitate durare posse. Adducitur tandem ad virum Dei. Ille sentiens hostis versuti vexatione puellam exagitari, iussit eam altari propiùs admoueri. Deinde cùm corpus Domini priùs ipse confecisset atque sumpsisset, etiam puellæ dedit. Et ecce sumpta Eucharistia, confestim clamare desijt: porrò vir sanctus vestes eius benedixit, præcepitque parentibus, vt religioso habitu eam induerent, ipsamque iussit à vino & carnibus abstinere. Factũ est ita, atque ab ea hora, profligato dæmone, puella illa pristinæ incolumitati restituta est, hodieque in monasterio beatæ Bertoaræ inclusa, inter alias Dei famulas laudabili conuersatione degit.

Vide vt tra ctet dæmoniacã puellam.

Cap. 11. Obitus eius

Iam tempus aderat, post labores quiete sempiterna perfruendi. Itaq; seruum suum Christus iussit è corpore exire. Cumque sacrum eius corpus ad ecclesiam humandum deportaretur, iuuenis pauperrimus Leonastus, multo iam tempore contractus, ita vt plantæ pedum eius ad poplites adductæ cernerentur, ad eam ecclesiam allatus est, atq; ad viri Dei sepulchrum ea nocte iacuit, membrisq; laxatis, suis pedibus sanus domum reuersus est. Non possumus non commemorare hoc loco, quod venerabilis presbyter Ianuarius refert, qui præsens interfuit, quando vir Dei à B. Taureco Episcopo sepulturæ mandatus est. Cùm ex more tumulus eius iam humati componeretur, Tanreco Episcopo stante ad pedes eius, presbyter Ianuarius vidit Austregisilum ad dextrã Taureci Episcopi adstare in candidis vestibus, eleganti facie. Miranre autem Ianuario, quid hoc sibi vellet, subitò ab eius oculis disparuit. Longum est omnia beati viri miracula annotare, cùm eius precibus permulti ex diuersis sint erepti morbis: complures capite damnati & in carceres coniecti, magno miraculo à vinculis absoluti, ad ecclesiam nullo resistente confugerint: innumeri pauperes, viduæ, orphani, eius benignitate & eleemosynis sustentati sint: Obijt autem plenus dierum in confessione bona. Ei⁹ intercessione vtinam consequamur, vt si meritis eius æquari non possumus, saltem imitatores esse conemur, præstante illo, qui in Trinitate perfecta viuit & regnat Deus vnus per infinita secula, Amen.

Visio Ianuarij presbyteri.

Miracula sancti viri.

Cap. 12.

Cùm adhuc in humanis ageret B. Austregisilus, tanquam pastor bonus curam ecclesiæ & plebis sibi commissæ quotidiè peruigilem gerebat, atque eam à luporum faucibus seruare studebat. Accidit autem, vt ex palatio Theodorici regis, ipso rege permittente, ad vrbem Bituricensem accederet Guarnerius homo sæuissimus, auaritiæ & turpi lucro addictus, superbia tumidus, ab ea vrbe pecuniã regis nomine, quã dare nõ consueuisset, exactur⁹. Permoti ciues insolito onere, omnes ad B. Austregisilum cõfugiunt: orant, vt hãc vim ab ipsis propulsare velit. Vir sanctus ad Deum se confert, diurnis, atque nocturnis precibus eius aures continenter pulsat, vt populum suum hac vexatione libe-

he liberet. Iam ad vrbem aduentabat miser ille Guarnerius,& ad eum exit sanctus E. piscopus,atq; pro commissa sibi plebe murum se opponit,paratus etiam,si res ita po. stulet,Christi exemplo pro ouibus suis animam ponere. Dicit Guarnerio: Vnde venis homo improbe? Ecquid facere instituisti? Non permittat Deus,vt in hanc intres vrbē & ciuiū censum agas. Tum verò Guarnerius, acri ira cōmotus, quòd inuito episcopo non posset regis & suam explere voluntatem,furibundus ad regem abit, nunciat illi, renitente Austregisilo episcopo,quod ipse iussisset,se facere non potuisse. Intereà verò beato fine Austregisilus quieuit in pace,eiusq; diaconus Sulpitius illi successit. *Non patitur plebem suam insolita exactione premi.*

Redit postea Guarnerius,executurus sub Sulpitio, quod sub Austregisilo non poterat. Sulpitius verò anxius,ad Dominum confugit,ab illo consilium rei benè gerendæ petens. Erat enim vir mitis & lenis,hominisq; violentiæ vt resistere posset,non videbat. Deinde Guarneriū adit: orat vt qui sub ipsius decessore ab eiusmodi onere immunes fuissent,illos etiā suis temporibus pateretur solita gaudere libertate. At Guarnerius homo ferus viri Dei preces contempsit. Dixit itaque illi Sulpitius: Si quidem contra ius & fas tua eris potitus voluntate,non diu tamen impunè feres. Ille verò in vrbem ingreditur,facit vt erar iussus,omnibusque pro voto expeditis,corpore, non animo,adit S. Austregisili ecclesiam,tanquam preces illic oblaturus. Vt vidit autem monumentum sancti viri à fidelibus Christianis auro argentoq; mirificè exornatum, dixit arrogantissimè: Austregisilus aurum suum & argentū in pauperes erogare debuit, non iubere,vt suum sepulchrum illo tegeretur. Non hoc illedicebat,quòde ei curæ essent pauperes: sed instar Iudæ proditoris auaritia æstuabat. Pòst à sepulchro viro Dei discedens,orationis causa altaria circumibat. Cumque in ipsa basilica ambularet, lignū m quoddam,ad quod vela suspensa erant,ab alto ruit super caput eius. Manauit igitur sanguis per oculos & barbam,& ad terram vsque defluxit. Et miser ille clamauit voce,qua potuit: Austregisilus,dum vixit,semper in me hostili animo fuit,& iam nunc tuus me propè interficit. Ita infelix nec culpam agnouit suam,nec à beato viro veniā petijt: immò verò feruens malitia,Augustudunum ire instituit, vt eius loci Episcopū perderet. In ipso autem itinere in pago quodam,cùm omnes recubuissent, surrexit à mensa,& ad exonerandum ventrē secessit. Interim somno correptus,obdormit: euigilans dicit assistentibus: Austregisilus & Sulpitius hac hora vrceum aureum miserūt mihi. Quis vestrûm habet illum? Negantibus illis se quicquā eiusmodi vidisse,sua verba repetijt,nesciens quid diceret. Mox autem intestina eius & viscera omnia in cloacam deciderunt,eaque nocte vitam perdidit. Ex eo tempore nemo ausus fuit regiorū ministrorum ab vrbe Bituricensi eiusmodi pecuniam extorquere, absterrēte omnes tam diro interitu illius,qui talis exactionis primus author fuisset. *Cap. 13.* *Etiam antiquitùs ornabāt sepulchra sanctorum.* *Horrenda mors homini diis sæui.*

Posteà cùm Pipinus Francorum Princeps aduersùs Eudonem Aquitaniæ principē pugnaturus,ad Bituricense oppidum venisset, Barbari in villa,quæ Catobeias dicitur, domum S. Austregisili,in quā ille crebrò dormierat,inflammare voluerunt,nihil fracti admonitionibus vicinorum,qui illis dicebant,diuinitùs multa illic edi miracula. Sed simulatq; domum incenderunt,arrepti à dæmonibus,partim se in ipsas flammas iniecerunt,partim dentibus se laniârunt,partim membra sibi corporis truncârunt. Vbi Pipinus id cognouit,exercitu eius ea re valdè exterrito, edicto cauit, ne quisquam res aut villas S. Austregisili attingeret. Non multò pòst Eudo eandem vrbem obsidēs, Agnum,virum primarium in monasterio B. Austregisili manere iussit. Ille verò res monasterij omnes,illic repertas distribuit comitibus suis. Postquàm autem vrbs se Eudoni dedidit,essetque pax proclamata, Abbas eius monasterij Bertradus cum muneribus profectus est ad Agnum,dixitq; ei: Accipe exiguum munus argenti,quod fratribus relictum est,misericordemque te præbe seruis Dei,vt possint viuere, & pro te rogare Deum. At ille nimiùm superbus, Abbatem irridens,ait: Eudo dominus meus iussit, vt teipsum vel in carcerem conijciam, vel captiuum abducam,& tu me rogas pro monachis tuis? Redit Abbas ad fratres suos,narrat frustrà se rogâsse Agnum: monet ad Dominum & S. Austregisilum preces fundant. Eunt monachi ad sepulchrum beati viri, cum multo dolore & lachrymis preces Deo offerunt,ita dicentes: Vides omnipotēs Deus,res,quas dedisti nobis,vt tibi seruire possimus, improbū hominē vsurpare sibi. Interim Agnus omnes S. Austregisili villas perlustrans,quicquid inuenire poteft,secū abducit. Porrò iter agenti apparet S. Austregisilus in somnis,dicitque ei: Cur tam inhumaniter me deprædatus es,& fratres meos tanto mœrore affecisti? His dictis, grauiter eum verberat in capite. Euigilat miser,altaque voce clamitat: Succurrite mihi, En Austregisilus episcopus me cæcidit,nec mihi spes viuendi vlla relicta est. Ocyùs ite ad Eu- *Cap. 14.* *Vide vltionem cęlestē.* *Expilator rerum ecclesiasticarum diuinitùs punitur.*

Mm donem

donem principem, qui me iussit res S. Austregisili occupare, rogetisq; eum, vt me suis facultatibus redimat. Ego enim dum illi pareo, hac me calamitate implicaui. Eudo, his auditis, valdè extimuit, iussitq; omnia confestim reddi, quæ Agnus erat prædatus ex villis beati viri, vetuitq; ne quis deinceps quicquam ex eius rebus sibi vsurparet. Deinde mensæ assidens, memor Agni, misit ad eum quoddam vasculum argenteum, vt in scelerum suorum emendationem offerret Deo. Agnus autem vt vidit tam exiguũ munus, ait: Quantillum est hoc, vt offerã pro innumerabilibus maleficijs meis? & his dictis, expirauit.

Cap. 15. Paulò pòst è Monasterio S. Austregisili Fredegisilus vnus ex proceribus Eudonis, abegit iumenta. Cumq; ea multamq; aliam prædam ad suas ædes adduxisset, iamq; homo superbissimus ea inter suos partiri vellet, mox acri correptus febre, vitam desperat suam. Venit autem illi in mentem, S. Austregisilum monachos suos ab omni secularium hominum iniuria tueri solere, nec ferre, vt quisquam impunè eos lædat. Itaq; Salomoni Abbati monasterij & fratribus eius remittit ea, quæ abstulerat, multumq; orat, vt Dominum pro ipso deprecetur, vt & salutem corporis, & sceleris sui veniam obtinere queat. Abbas monasterij cum eulogijs mox nuncios mittit ad eum, qui ei S. Austregilili benedictionem offerant. Ille gratias agit, inuocat S. Austregisilum, cũ multa reuerentia percipit ex ijs, quæ Abbas miserat: statimq; vigore recepto, à ministris se iubet deportari ad iumenta, vt suis manibus reddat ablata, quod cùm fecisset, ilicò pristina illi salus reddita est.

Item alius.

Cap. 16. Per idem tempus Adroaldus, vnus ex Eudonis comitibus, Abbatem S. Austregisili Bertradum captiuum detinuit, voluitq; vt auro & argento se redimeret. Compulsus Abbas, quicquid auri & argenti habere potuit, atque insuper valdè inuitus calicem vnum aureum aliaque sacrata vasa ipsius cœnobij, illi dedit: atq; ita dimissus, ad fratres mœstissimus rediit. Illi verò nocte ac die rogabant S. Austregisilum, vt ablata curaret reddi. Et ecce magnus timor peruadit Adroaldũ, & neq; edere, neq; bibere, nõ dormire, non stare, non ingredi potest. Aderat illic seruus Dei Iulichannus, à quo petijt cõsilium, quid agere deberet, cùm illi morbum suum aperuisset? Ille verò homo doctissimus & valdè sapiẽs quæsiuit ab eo, num quid ex rebus S. Austregisili vsurpâsset iniquè? Fatebatur Adroaldus, se calicem aureum Austregisili & permulta alia apud se habere. Tum ait ad eum vir Dei: Non audiuisti, quemadmodùm S. Austregisilus punit hostes suos? Si vis vel in crastinum prorogari vitam tuam, actutùm restitue ablata illi. Adroaldus multo terrore correptus, remisit omnia, & sanitas rediit: ac deinde quoad vixit, vota B. Austregisilo persoluens, pro sui castigatione gratias illi egit.

Adroaldus eandem ob causam punitur.

Cap. 17. Id temporis apud Bituricenses erat quidam vir bonus, Lupus nomine, benè moratus, humilis, sapiens, castus, sobrius. Is ardenti desiderio precandi causa Turones profectus est: vbi cùm diutissimè in basilica beatissimi Martini In preces incubuisset, quidã Dei seruus ad se accersit, quærit qui vocetur? vnde venerit? quid sibi velit? Respondit ille: Lupus ego vocor: apud Bituricenses dego, veni autem huc pro peccatis meis preces oblaturus. Dixit ei alter ille: Est quod indicatum velim monachis S. Austregisili. Ego in Bituricensi vrbe corpore nunquàm fui, spiritu autem fui per hos dies in ecclesia B. Austregisili, vbi intra sancta sanctorũ vidi beatissimum Petrum Apostolum, inuitante B. Austregisilo, stantem, & cum eo S. Sulpitiũm, & S. Laurianum, aliosq; multos eius vrbis incolas, & corpore illic quiescentes. Procùl autem coram illis stabant Adroaldus, Bladegisilus, Sophronius, Guntaldus & pleriq; alij, qui casas Dei prædati fuerant & euerterant. Vidi autem B. Austregisilum procedentem ad pedes S. Petri, sicque dicentem: Vlciscere nos, beate Petre, de hisce malignis prædonibus, qui casas nostras diripiunt, & seruorum Dei facultates expilant. Tum B. Petrus iussit in eos omnes animaduerti, quosdam verò æternis supplicijs addici. Ad extremum, Adroaldum virga, quam manu gestabat, in capite percussit, volens eũ interficere. At B. Sulpitius, quippe vir mitis, orauit ne occideretur. Sed ei se opponens S. Austregisilus: Itáne, inquit, æquum tibi videtur, frater, vt negligamus preces fratrum nostrorum, qui iniuria affecti sunt? His dictis, visio illa ablata est à me. Cùm autem Lupus hæc audiuisset, ad Bituricenses reuersus, exposuit cuncta fratribus monasterij S. Austregisili. Porrò Adroaldus, quem diximus, posteà immani febre correptus, è vita excessit: reliqui fine emendatione malè periêrunt.

Visio cuiusdam boni viri.

Cap. 18. Eũdo princeps, cuius suprà mentio habita est, ad monasterium S. Austregisili precãdi gratia venit. Absolutis precibus, cœpit expostulare cum fratribus, ita dicens: Quis vestrûm, ò domini, de Austregisilo feret sententiam? Ego illi fidem habui, & cũ hoc in

loco

loco Cuchianus mihi sacramentum diceret, S. Austregisilum fideiussoré accepi. Ait porrò Eudo ad ipsum beatum virū: Sancte Austregisile, tu de teipso profer sententiā. Si tibi fidem non adhibuissem, non fugisset Cuchianus à me. Tu igitur iustum in illū exerce iudicium, & ego fratribus monasterij tui multa largiar. (Cuchianus iste, cū ad S. Austregisili sepulchrum iurâsset Eudoni, in Franciam ad Carolum principem transfugit) Eodem ergo tempore, quo Eudo contra illum appellauit S. Austregisilum, lethaliter percussus est, & exclamauit: Propter fidem Eudoni ad monumentum suum datam & posteà falsam, Austregisilus me multis modis excruciat. Et, nisi fallor, sese dētibus lacerare voluit, si non fuisset catenis constrictus. Tandē cum multo cruciatu vitam finiuit. Alia beatissimi viri miracula, ne simus lōgiores, cōmemorare nolumus. Aduerte quid poss. sint sanctiā nobis inuocati, itemq; pœnā periuri.

VITA S. BERNARDINI SENENSIS, PROFESSIONE FRANCISCANI, AB EIUS QUODAM CONtemporaneo fideliter conscripta: sed stylum F. Laurentius Surius mutauit.

IN Senensi vrbe, quæ Virginis ciuitas dicta est, vt ait author, ex nobili familia Albizeschorum ortus Tollus est, vir humanus, simplex, prudens, & bonæ existimationis. Is in iuuentute ad Massanam vrbem se contulit, quæ in Senensium ditione sita est. Cernens autem eius loci ciues erga familiam suam & maiores suos amico esse animo, (Patruus enim eius Tollus ter eius ciuitatis præses fuerat cum bona ciuium gratia) ibi sedē fixit, charus omnibus, & curabat argentum erui ex Massanis fodinis, vti plerique alij egregij mercatores. Erat tum illic miles generosus, iam grādæuus, Bindus nomine. Is vt vidit Tolli mores ingenuos vitamque honestam, Neram filiam suam illi despondit, cupiens illum habere hæredē, cùm alios liberos non haberet, Præter Dianam filiam, Neræ sororem, quæ ante complures annos alteri nupserat. Sicut ergo Domino placuit, ita factum est. Non diu post Bindus obijt. Tollus autem & Nera erga Deum & Deiparam Virginem deuoti & religiosi, ac Deum timentes, masculam sibi prolem diuinitùs dari optabant ad honorem Dei, nec frustrati sunt spe & expectatione sua. Ediderunt enim in hanc lucem filium die octauo Septembris, (in quem incidit etiam natalis dies beatissimę matris Dei) anno Christi 1380. quo anno sanctissima virgo Catharina Senēsis migrauit ad cælos, dictusque est Bernardinus. Nera mater eius anno ætatis suæ vicesimo secundo obijt, qui erat annus ab orbe redempto 1383. cùm Bernardinus iam trimulus esset. Tollus autem pater eius pijssimus & Diana matertera, quantùm ea potuit ferre ætas, bonis eum instruebant moribus, excitabātq; eius animum ad deuotionem concipiendam erga sacratissimam Virginem, Christi Iesu matrem. Interim Tollus moritur, anno Saluatoris 1387. Bernardino filio sexenni relicto: cuius curam itemq; facultatum eius suscepit Diana matertera, & haud secùs atq; filium eum enutriuit annis quinque, magnoq; opere & bonis moribus & deuotione erga Christi matrem eum imbuere conata est. Etsi autem instar puerorum in quibusdam etiamnum pueriliter sese gerere videretur, attamen cæteros condiscipulos in multis excellebat, in Grammaticis institutionibus & literis perdiscendis longo post se interuallo eos relinquens: eratq; ea indole & ingenio etiam ad ea conficienda, quæ arte & manu fiunt, vt Massani omnes eum admirarentur, certoq; sibi persuaderent illum in virum insignem euasurum.

Maij 20. Cap. 1.

Parentes S. Bernardini

Vterq; parente orbatur.

Singulari autem studio ferebatur ad præstandas eleemosynas, nec vlla re adhuc puer magis delectari videbatur, quàm si posset pauperibus benignè facere. Casu quandoque accidit, vt parum in ædibus Dianæ relictum esset panis. Eum autem ipsum pauperi mendicanti Diana dare nolebat. Dixit ergo illi pius puer: Quæso, demus pauperi stipem: alioqui ego hodiè neque prandium, neque cœnam sumpturus sum. malo enim pauperem refici hoc pane, quàm me. Lætabatur valdè Diana ea pueri bonitate & optima indole. Cœpit verò etiam ad ieiunia eum prouocare, quantùm quidē illius ætatis fragilitas patiebatur. Etsi autem annis tener esset, attamen ad honorē beatissimæ matris Dei diebus sabbathi ieiunauit, & quandiù laicus fuit, illud ieiunium nunquam intermisit.

Cap. 2. Mira pueri beneuolentia erga egenos.

Cap. 3. Cùm ad tertium decimum ætatis peruenisset annum, & in Grammaticis sic sa profecisset, à necessarijs amicis Christophoro & Angelo Albizeschis fratribus Senas accitus est, vbi sub cura Christophori & honestissimæ coniugis eius, re & nomine Piæ, vixit: quæ matrona, cùm nullas haberet proles, haud secùs eum atq; filium dilexit, eiusq; mores confirmauit: porrò in scholis triuialibus præceptorem habuit Onuphriũ, miraq; discendi celeritate superauit omnes coætaneos suos, omnibus affabilis & charus, honestus quoque & pius ac deuotus. Aras sibi in teneriori ætate semper extruebat domi, easque vt potuit ornabat. Ductus interdum à Pia ad sacras conciones, cùm domũm reuertisset, conuocabat pueros, eisque tanquam pro concione puerili simplicitate dicebat, quæ ex auditis sermonibus memoria retinere poterat. Faciebat autem hoc ea ratione & ea dexteritate, vt multi iamtum animis præsagirent, eum quandoq; ecclesiasten fore. Postquàm autem Senas venit Iohannes Spoletanus, totius honestatis speculum, & moralis philosophiæ præceptor egregius, (qui licèt grandæuus, est tamen etiamnum superstes) integerrimus adolescens Bernardinus, virtutis, & doctrinæ auidus, ad illum se contulit, nec ab eius, quantum licuit, latere, vnquam discessit: hęsitque apud illum annis aliquot, & mirabiles habuit in literis progressus, ita vt ab eodem Iohanne, quondam etiam præceptore meo, crebrò audierim, è suis scholis nunquàm quenquam Bernardino doctiorem prodijsse, nec vidisse se vnquàm studiosum vllum, qui tam omni esset honestate & integritate præditus, quippe ex cuius ore nunquã sermo turpis profectus esset, & qui neq; verbo, neq; nutu, neq; signo, aut vlla significatione quicquam præ se ferret aliud, quàm purissimam honestatem.

Pietas pueriliz.

Iohannes Spoletanus

Pudicitia Bernardini.

Cap. 4. Testantur verò etiam eius coæui literarum studiosi, ea morum probitate & honestate eum fuisse, vt si quid audiuisset turpiter dici, adeò commotus fuerit, vt rubore haud aliter in vultu perfunderetur, quàm si quis colaphum ei infregisset. Inde factũ est, vt si fortè pueri & adolescentes inter se de rebus parùm honestis verba miscerent, viso Bernardino, mox dicerent: Facessant hi sermones. ecce enim Bernardinus adest: vsqueadeò ab omnibus ille quoddam honestatis & integritatis exemplar habebatur. Ciuis quidam non infimæ conditionis, turpe verbum quandoq; ad illum protulit. Sentiens autem pudicissimus adolescens quorsum ille tenderet, sub mento grauiter illum percussit, cùm alioqui statuisset in facie illum cædere. Tanto autem impetu eum percussit, vt procùl etiam sonus audiretur. Ciuis itaq; ille coram adstantibus tum propinquis, tum alijs indigenis pudefactus, repentè ab eius conspectu se subduxit. Posteà verò cùm iam multi essent euoluti anni, eodem loco Bernardino ad populum concionem habente, vidi ego huncipsum ciuem adeò corde compungi, & vbertim lachrymas fundere, perinde ac si duris esset flagellis cæsus.

Cap. 5. Alius quidam improbus ciuis per idem tempus erga Bernardinũ adolescentẽ verbis & nutibus inhonestis suum indicauit impurum & nefarium animi desiderium, idque non semel, sed crebrò sanè. Itaq; Bernardinus rogat quosdam suæ ętatis honestos adolescentes, vt ipsi essent adminiculo, quò ab illius scelesti hominis vexatione se excuteret. Communicato autem inter ipsos consilio, monet eos, vt lapides sibi colligãt. Deinde inquirunt hominem illum: quem cùm inuenissent loco parùm opportuno, Bernardinus iussit eos dare operam, vt posset aliò pertrahi. Vt autem miser ille vidit Bernardinum, nefanda cupiditate commotus, multos ei aureos ostendit, vt alliceret pudicissimum adolescentem. Tum ille annuit, vt è platea excederet. Quod cùm ille fecisset, ilicò exclamat Bernardinus: Inique, scelesté, flammis exurende: Ad eum, ad eũ, ad eum: simulq; illum percutere cœpit. Mox socij eius iungunt voces suas, pariterq; lapides in eum conijciunt. Ille ita se accipi cernens, in pedes se conijcit, illis eum insequẽtibus, donec ab eorum oculis euanesceret. Ita demum eius praua voluntas compressa est, & Bernardinus ea molestia absolutus est. His autem rebus effectum est, vt tantum apud omnes virtutis, pudicitiæ & integritatis eius fama crebresceret, vt non solùm nihil ipso audiente quisquam ex domesticis eius auderet impudicè eloqui, sed etiam omnes eum venerarentur, nemo turpe aliquid circa illum attentare vellet. Etsi autem semper iucundum, alacrem, affabilem, commodum, officiosum omnibus sese exhiberet, non tamen nisi bonis, maximè autem spiritalibus & religiosis viris familiaris esse voluit, idq; tam in scholis, quàm alibi. Postquàm autem adoleuit, relictis scholis triuialibus & studijs philosophicis, in quibus præ cæteris excellebat, ad sacros Canones discendos se contulit, in coq; studio triennio accuratè versatus est. Plurimùm vero delectabatur sacris literis: quas vbi degustare cœpit, alia ferè studia sua omnia pro nihilo putauit, nec quicquam ei iam sapiebat extra scripturas diuinas.

Impurum quendam ciuem pugnis & lapidibus lautè accipit.

Memorabile sanè est isthuc.

Vbi

Cap.6.

Vbi decimum & septimum ætatis annum attigit, Tobiam consobrinam suam crebrò visitabat. Erat illa filia Dianæ, quam suprà diximus Neræ matris Bernardini sororem fuisse: excedebat autem Tobia Bernardinum annis ampliùs triginta, eratq; vidua tertij ordinis beatissimi patris Francisci, cuius maritus fuerat vir nobilis, Guido de Ptolomæis. Porrò ob morum integritatem studiumque deuotionis & pietatis Tobia hæc omnibus venerationi erat. Perpetuis enim ieiunijs, vigilijs, corporis castigationibus vacabat, semper in suis cubabat vestibus, alijsq; exercitijs sese continenter macerabat. Ipsa fœminarum peregrinarum, quæ aduersa laborarent valetudine, sæuissima illa peste grassante, curam suscepit in domo hospitali de la Scala. Illi ipsi Bernardinus, anno ætatis suæ tricesimoprimo Senis peste laborãs, cùm iam Medici spem salutis eius omnem abiecissent, in ipso propè mortis articulo confessus est, se corporis integritatem prorsus inuiolatam seruare. Huic vni Bernardinus loqui solebat, cùm aliarum fœminarum colloquia deuitaret. Deniq; eius animam ad cælos proficiscentem vidit Bernardinus, cùm Mediolani primo Quadragesimæ die ad populum concionaretur. Quæ illi causa fuit eam concionem præter morem suum abrumpendi. Sciscitantibus enim posteà alijs, cur id fecisset? primò quidem dicere noluit: deinde verò compulsus, rem, vt erat, explicauit. Missi autem sunt Senas, qui de obitu Tobiæ cognoscerent: cõpertumque est, eadem hora, qua dixerat Bernardinus, eam ridentem migrâsse è corpore.

Tobiæ virtutes.

Bernardinus fœminas vitat.

Cap.7.

Cum hac igitur Tobia Bernardinus adolescens crebrò sermones conferebat, eamque identidem inuisebat, haud aliter enim inter se diligebant, atq; solent mater & filius. Contigit igitur Bernardinum quãdoq; dicere Tobiæ: Ibo visum amicam meam. itemq; rursus alio die: Adibo amicam meam, sanè pulcherrimam. Tobia hæc eũ per iocum dicere putabat: at nihilo minùs percontabatur ex eo, quænam illa esset ipsius amica, & vbi moraretur. Respondit ille: Amica mihi est longè formosissima, cuius ego amore planè captus sum, est autẽ extra portam Camolliæ, eamq; ego quotidiè soleo reuisere, nec videor mihi somnum posse capere, nisi priùs mihi conspecta sit. Tobia hæc audiẽs, cœpit quadam suspicione teneri: sed cùm cerneret Bernardinum creberrimis se afficere ieiunijs, quotidiè sacrificio interesse, vacare precibus & deuotioni, vestibus indutum se dare quieti nocturnæ, multaque alia de se dare haud obscura probitatis signa, non existimabat sinistrè propter ea verba de illo sentiendum esse. At rursus contemplans adolescentis formam egregiam, dæmonis versutias, carnis fragilitatem & hominis in deteriora propensionem, verebatur ne fortassis captus esset amore alicuius mulieris, maximè quòd extra Camolliẹ portam esset cœnobium fœminarum. Itaq; acerbo intrinsecùs animi dolore cruciabatur, metuẽs se laborem suum omnem perdidisse, quem ei optimè instituendo diu impenderat. Vt autem rem certiùs exploratam haberet, altera luce abijt extra illam portam, mansitq; in loco quodam, vnde Bernardinum conspicere ipsa posset, sed ab illo minimè videri. Ecce autem aduenit Bernardinus solus, & coram imagine beatissimæ matris Dei, quæ supra portam illam elegantissimè picta habetur, nuda curuat genua, eiq; pijssimas offert preces, ijsq; completis, mox domum redit. Mirabatur Tobia, sed non contenta semel vidisse, redit secundò, & idem conspicatur. At nec sic animo suo satisfactum sentiens, mittit tertiò fidissimam sociam suam: quæ cùm idem omninò suis oculis esset intuita, quod semel atq; iterùm Tobia: iam è suo pectore prorsus amouit suspicionem omnem Tobia, dixitq; læta ad Bernardinum: Pridem dixisti mihi fili charissime, te amore captum esse: quæso mihi rem certam exponas, nec me in dubio hærere patiaris. Respondit Bernardinus: Quando sic iubes, dicã tibi, quod hactenus nulli alij indicare volui: Captus sum amore beatissimæ Virginis & matris Dei Mariæ, quam semper amaui, in qua post Deum omnes meæ spes collocatæ sunt. Illam vnicè diligo, illam inquiro, illam videre cõcupisco: quod cùm in hac vita non liceat, constitui eius amore quotidiè inuisere eius imaginem, quæ in Camollia est, quòd ea mihi & cæteris huius vrbis elegantior, & eius maiestate dignior videatur. Itaq; illam quotidiè accedo, flexis genibus beatissimæ Virgini me commendo, sperans per eam me consecuturum gratiam & misericordiam, quam præcipuè expeto. Hæc est igitur amica illa mea & spes mea, pijssima Virgo Maria. Hæc vt audiuit Tobia, cum lachrymis illum complexa, dixit: Reuerà, fili mi, nõ obtinuit mentem meam sinistra vlla de te suspicio, sed nonnihil cœpi hæsitare propter fraudes & machinas antiqui serpentis, quas debemus modis omnibus cauere. Sed tu filia Deo benedicte, egregiam tibi & insignem delegisti amicam, optimum salutis tuæ præsidium, peccatorum omnium nequaquam dubiam spem. Illam quæras, illam se-

Amicam suam dicit beatissimã matrẽ Dei.

Flexis genibus quotidiè orat coram imagine matris Dei.

Amat impẽsè beatissimam Virginem.

quaris, omnique animi deuotione illi confidas. Nullum enim post Deum salutis tuæ fulcimentum validius habere potes, quam ipsam pietatis & misericordiæ matrem, à qua nemo vnquam, qui illi benè confideret, vacuus recessit. Perseuerauit autem Bernardinus in hac imaginis huius visitatione multis annis, & cùm iam in monastica religione consenuisset, testibus eius socijs, non raro inuisit eam. Potuit sanè ex multis eui dentissimis argumentis colligi, eum toto vitę suę tempore singulari erga matrem Dei deuotione fuisse: & certè ego ipse, concionem illo habente Senis de illa, anno Christi 1427. in die natiuitatis eius, ita eum audiui dicentem: Ego frater Bernardinus semper fui deuotus beatæ Virgini. In die enim natiuitatis eius ego natus sum, eodem die baptizatus sum, illo ipso die monasticum habitum indui, itemq; professus sum monachū, & primum sacrificium feci. Eodem die cupio exire ex hac vita. Ita ille. Ego verò hoc affirmare possum, nunquàm quenquam me audiuisse de beatissima hac virgine deuotiùs, libentiùs, feruentiùs concionantem.

Cap. 8. Fraternitas disciplinatorum. In iuuentute sua, cùm adhuc laicus esset, vt posset piam Deo impendere seruitutē, suaque pietatis studia augere, adscribi voluit in spectatæ religionis sodalitatē benè moratorum, quam vulgò vocant Confratetnitatem disciplinatorum beatæ Mariæ virginis, quæ est in domo hospitali de la Scala. Non admittuntur autem in eam sodalitatē, nisi quorum fama est integra & bona existimatio. Fuit enim locus ille multo tempore speculum & exemplar Deo deuotorum secularium hominum. Itaque Bernardinus fratrum omnium consensu & prompta voluntate, tanquam valdè idoneus, hilariter receptus est, precesque, corporis flagellationes, aliaque tum iucunda, tum aspera exercitia, noctu diuq; illic vsitata, præ cæteris ipse copiosiùs sectatus est. Hic nimirū vetustus ille locus est, ex quo omnes ferè Italiæ benè moratorum, siue, vt author vocat, disciplinatorum laicorum piæ exercitationes, vel deuotionis studia manārunt. Ex illo complures sancti viri prodière: putà Iohannes Columbinus, primus ille, idemq; feruentissimus Iesuatorum institutor, & eius charissimus socius Frācīscus Vincētinus: itemque ordinis Montis olìueti fundatores: Beatus Petronius de Petronijs, postea Carthusianus effectus: Andreas de Galleranis speculum sanctitatis, alijq; permulti sublimes contemplatores, & innumeri ferè religiosi, vel monasticæ vitæ professores, vt mirum non sit, Bernardinum, beatissimæ matri Dei deuotissimum in eius domo illis adiungi voluisse, ex qua domo tot præclaras stellas, totq; diuinos nouerat extitisse viros: tametsi eandem ipsam domum præ alijs omnibus ipse præclariùs illustrauit. Cùm autem feruenti eius deuotioni necdùm sufficerent exercitia domûs huius, quemadmodùm fide dignissimo relatu didici, ob macerandum & edomandum corpus suum, longo tempore flagellis è funiculis confectis se cæcidit, crebrò etiam vrtica & cilicio se affligebat. Quæ quidem licèt sanctus iuuenis faceret occultissimè, soli Deo ea nota esse volens: attamen, diuina efficiente prouidentia, non de industria, sed prorsus ab improuiso ad aliorum, qui etiamnùm supersunt, notitiam peruenêre.

Encomion Domûs hospitalis de Scala.

Iesuati.

Ordo montis Olìueti.

Cædit corpus suum.

Cap. 9. Catalogus virtutum eius. Multis annis in vestibus suis dormiuit non tam in lecto, quàm scamno vel capsa. Cibus & potus eius communis quidem, sed parcus erat, neq; inuenio vel in delicatis escis excessum, vel in vilibus singularitatem. Iucundus, hilaris, affabilis, humilis semper fuit, omnibus se accommodans, tristitiæ, torporis, ignauiæ hostis. In actione strenuus & assiduus, irasci malo animo nunquàm visus est, veritatis amicus, charitate præcipuus, erga miseros misericors, prudens in omnibus & circumspectus valdè: nec videbatur mœrori vllus relictus locus, vbi Bernardinus aderat. Ante omnia autem, vel maximè in eo excelluit laus pudicitiæ & honestatis, quam præ se semper ferebat nutibus, verbis & factis, ita vt nullus hac in patte adolescens ei posset æquiparari, & ipse non tam carneus quàm saxeus esse videretur. Habitu vtebatur, quo solent scholastici, & quidem honesto.

Cap. 10. Sæuiente illa peste terribili & generali, anno salutis millesimo quadringentesimo, in quem incidit Iubileus, innumeri peregrini, Romam euntes atque inde redeuntes, ad celeberrimam illam toto orbe Christiano domum hospitalem beatissimæ Mariæ Virginis, quæ Senis est, & de la Scala dicitur, confluxêre, augebaturque valdè numerus ægrotorum, è quibus plurimi moriebantur, ita vt tribus mensibus & dimidio quotidiè ampliùs duodecim, tredecim, quatuordecim, quindecim, interdùm octodecim, vel etiam viginti, è vita decederent, præter quos ex eius domûs familia obiērunt fratres viginti duo, octodecim fœminæ pauperibus mulieribus inseruientes, nouem sacerdotes, quinq; clerici, septem pharmacopolæ, qui morbidis medicamenta parabāt, pueri triginta sex, in eà domo enutriti, & famuli sexaginta, ægrotorum ministerijs deputati.

Sæuissima pestis, eaq; generalis.

putati. Cùm autem tam multi illic & morbo correpti iacerent, & è vita abirent, locus ille propter fœtorem intolerabilem omnibus inspectantibus horrori erat, nec quisquã ferè reperiri potuit, qui quãuis magna proposita mercede, ægrotãtibus illic inseruire vellet. Ita fiebat, vt tum vel maximè locus ille necessaria ministrorum opera destitutus esset, cùm maior incũmberet necessitas. Magister quidẽ & gubernator dom9 illius Iohannes Landaronus erat vir optimus, multa beneuolentia & charitate præditus, & quem nemo dubitaret virginem esse: & licèt senio grauaretur, non cessabat tamen pro viribus præstare quicquid posset. Sed cùm ignem pestiferum iam omnia vastantem cerneret, valdè affligebatur, metuens idoneos ministros neque pecunia, licèt larga esset manu, posse comparari, quòd nemo pestis contagionem reformidet. Rogabat ergo Deum & beatissimam Virginem, domûs eius conseruatricem, vt pauperibus ministri mitterentur.

Itaque pijssimus Deus excitat Bernardini animum, qui iam ferè vicesimum agebat ætatis annũ, vt in illa pijssima domo ægrorum & pauperum ministerium suscipiat. Vt vidit enim summam necessitatem, maximo incitatus zelo, pestiferam contagionem nihil metuens, imò verò etiã vltrà morti se offerre cupiens, modò posset Christo gratum exhibere in eius pauperibus seruitium, multis hebdomadibus ægris illis accuratissimè & officiosissimè ministrauit. Cernens autem ad tantam morbidorum multitudinem sufficere non posse tam paucos ministros, duodecim religiosos & pios adolescẽtes ad se vocat: hortatur illos, velint vnà cum ipso curare pauperes Christi: dicit eos, qui pauperi seruiant, ipsi Christo seruire: & si tali occasione decedant è vita, pro Christo eos mori: nihil verò homini Christiano debere esse antiquius & optatius, quàm Christi causa vitam suam profundere, cùm ille suam nostra causa profuderit: deinde addit: Simus omnes fratres: Deus sua ope aderit nobis. Videtis fratres ignem accensum esse, iam penè orbis illo conflagrat, securis arbori admota est, falx messem solicitat: quid nobis de vitæ nostræ prorogatione polliceri possumus, cùm & alios quotidiè videamus mori, & plerosque etiam intimos sodales propemodùm antè exire è corpore, quàm morbo correpti videantur? Nos si in his charitatis officijs obierimus, ad Dominum euolabimus: sin autem superstites manserimus, quoad victuri sumus, semper lætabimur, nos Deo nostro in eius pauperibus hæc officia præstitisse, memores sententiæ illius: Nullum opus bonum apud Deum sua carere mercede, vel irremuneratum abire. Siue igitur viuamus, siue moriamur, non possumus Deo seruiendo non lucrari.

Cap. 11.

Seruit in domo hospitali tempore periculosissimo.

His Bernardini persuasionibus allecti adolescentes, in eius mox sententiam iêre: è quibus sanè hodieque nonnulli supersunt: cumq; essent confessi sua peccata, & sacrã Eucharistiam sumpsissent, ita Bernardino consulente, iucundis animis & magno feruore curam ægrotorum cum Bernardino, ipsorum magistro & capite, suscipiunt. Porrò hospitalis domûs moderator statim totius penè domûs claues tradidit Bernardino, commisitq́ue ei munus morbidos & peregrinos aduenientes curandi, & omnes ferè eleemosynas distribuendi, adeò vt propemodùm pro sua voluntate omnia disponeret ac dispensaret, perindè ac si ipse eius domûs dominus esset. Eius autem & sociorum feruor & charitas suo exemplo permultos alios ciues & adolescentes inuitauit ac permouit ad seruiendum morbidis illis, licet non pauci ex illis è vita decederent. Itaq; Bernardinus charitate feruens, domum illam ita moderatus est, vt officia, ministeria, exercitia, laborum vices pro ratione loci, temporis, & personarum opportunè & congruenter distribuerit. Dabat verò operam, vt quoad eius fieri posset, ipse semper omnibus coram adesset. Adstabat diù noctuq; ægrotantibus, pharmaca parabat, cibos prò singulorum qualitate porrigebat, sordes omnes in illis necessariò ferendas, ipse ante omnes sua voluntate amouendas suscipiebat: non labore, non vigilijs, non intolerandis fœtoribus, non incommodis vllis frangebatur: sed ea semper alacritate & spiritus viuacitate illis seruiebat, ac si vel parentes, vel fratres aut filij eius essent. neque id sanè mirum. Cùm enim Dei amor horum omnium faciendorum ac perpetiendorum præcipua ei esset ratio, Deo vtique seruiebat, qui patre, fratre, liberis omnibus potior nobis esse debet. Aegrotis ex animo condolebat, adeò vt etiam cum illis vnà ploraret: interdum verò etiam ridebat, canebat, blandiebatur, talemq́ue se illis exhibebat, quemadmodum pro illorum consolatione expedire putabat. Nihil autem ferè illius charitati satis ad vota ab alijs curatum videbatur, nisi omnia ipse vidisset & contrectâsset. Cùm erant ex hac vita migraturi, sacramenta vt illis porrigerentur effecit: vita functos, vesperi sepulturæ mandabat. Peregrinis ferè innumeris ad

Cap. 12.

Duodecim pios adolescentes sibi socios eius ministerij asciscit.

Vide eximiam eius charitatem.

vesperam aduentantibus cibos & lectos apparabat: si lecti, alioqui multi, non sufficerent, sternebat humi pannos, ita vt nulli deesset commodus captādæ quieti locus: crebros quoque excitabat ignes & suffitus grati odoris, spargebat multum aceti in tota fe rè domo, vt corruptus aër saltem aliqua ex parte corrigeretur, libentiusq́; ministri suam operam egrè affectis nauarent. Non est autē passus benignus Deus, vt inter tot labores, vigilias, incommoda infinita Bernardinus vnquàm aduersa laboraret valetudine sed semper promptus, alacer, vigil & indefessus, dictis & factis cōfirmabat tum ægros, tum illorum ministros.

Mirè seruatur à Deo.

Cap. 13.

Cùm iam autem mensibus quatuor & eo ampliùs in ea domo sedulò ministrasset, pestisq́ue sopita esset, domum se recipit. Ecce autem, quemadmodum ipse Christum Dominum in pauperibus eius morbo laborantibus, sicut diximus, crebrò visitārat: ita Christus, bonus & pius Dominus, rursus illum visitat. Nam vbi ab hospitali illa domo recessit, paulò pòst acerrima cœpit exerceri febre, idque deimprouisò in ædibus nobilis viri Hildebrandini de Manetis, qui ei erat amore & beneuolentia coniunctissimus: vbi sanè ad menses quatuor decubuit, patientissimè eam morbi molestiam, vel potiùs Domini Iesu visitationem ferens: in qua hoc præcipuam ei molestiam adferebat, quòd videret alios ipsi ministrantes molestia affici, licet illi promptissima charitate ei inseruirent: Inter quos Tobia, tanquam pia mater, & Iustina de Manetis, matrona nobilis, ab eius latere ferè nunquàm recessere. Cùm esset autem ea febre liberatus, non remisit studium pietatis & humanitatis. Amita eius Bartholomæa, matrona venerabilis, vxor quondam nobilis viri Trogliardi de Ptolomæis, iam propè nonagenaria, & cæcitate & neruorum dissolutione laborabat, nec ex lectulo surgere poterat. Hanc vt cognouit obitu cuiusdam pij socij sui necessaria opera & ministerio destitutam, religiosus & delicatæ alioquì habitudinis iuuenis statuit illi suis manib⁹ necessaria officia impendere: id quod re ipsa quoque præstitit, nullaque habita ratione earum rerum, quæ nauseam sibi & tædium adferre possent, tanquam parenti suæ officiosè illi in omnibus inseruiuit. In quo ministerio anno integro & eo ampliùs versatus est, donec optima matrona, persoluto naturæ debito, migrauit ad cælos. Fuit hæc Bartholomæa cumprimis veneranda, spiritalis, & Deo deuota fœmina, quam etiam multi pro sancta haberent. Vixit longo tempore in S. Augustini instituto & regula, ieiunijs, vigilijs, precibus & sui corporis macerationibus vacans, Deoque perpetim gratias agens. In sacris concionibus cùm audiret nomen IESV exprimi, non potuit cōtinere sese, quin crebrò illud mellitissimum nomen repeteret cum singultu, rauca voce, accentu stridulo. Quamuis esset sapientissima, at tamē videbatur nonnunquam præ spiritûs feruore quasi insanire ad recordationem nominis Iesu, qui illi semper in corde, semper in ore erat, cui etiam sæpè in lecto iacens, laudes alta & clara voce promebat. Sunt plerique in ea sententia, quemadmodùm lachrymis beatæ Monicæ S. Augustinus conuersus est ad Dominum: ita huius à Deo benedictæ mulieris preces & lachrymas, quas multis annis pro Bernardino ipsi charissimo fudit, id diuinitùs imperträsse, vt in via Dei magis ille proficeret, magisq́ue confirmaretur. Hortabatur eum semper, vt monasticum institutum complecteretur, præsertim Eremitarum, sub regula beati Augustini Christo militantium in cœnobio valdè religioso, quod de Lereto vocant, in quo erāt patres venerandi & spiritales. Porrò Bernardinus eius admonitionibus illectus, cum illis religiosis viris libenter conuersabatur, placebantque ei vsqueadeò mores illorū & vita laudabilis, vt probabilis coniectura sit, eum monasticum habitum apud illos in duturum fuisse, nisi illum retinuisset amor erga hanc Bartholomæam: quam, donec esset in humanis, dilexit vt matrem, nec eam deserere voluit.

Corripitur febre acerrima.

Bartholomæa egregia fœmina.

Eius preces quid Bernardino contulerint.

Cap. 14.

Postquàm autem illa vita functa est, Bernardinus ad sanctiorem viuendi rationem adspirans, cùm necdum deliberässet, quod genus monasticæ religionis potissimùm deligeret, decreuit habitare secum, vt ita priuatim commodiùs & certiùs experiretur ea, quæ oporteret non ignorari ab eo, qui regularem, vt vocant, vel monasticam Deoque magis gratam vitam esset amplexurus. Elegit autem domum quādam iuxta portam de Trisis, & in loco occulto sacellum exiguum sibi constituit, posuitque in eo altare cum imagine Christi à cruce pendentis. Ibi precibus, vigilijs, ieiunijs, flagellorum ictibus, cilicio, alijsq́ue pietatis exercitijs sese afficiens, idq; & crebriùs & seueriùs, quàm antea cōsueuisset, accuratissimè vires explorauit suas, etiam vsq; ad herbarum victum & aquæ potum sese periclitās. Lectiones eius, cùm ferè omnes studio haberet, in sacris libris deuotione plenis, consummabantur: illis lætabatur, illas iā toto pectore complectebatur. Piorum hominum, quorum esset spiritalis conuersatio, plùs solito cō sue-

Priuatim periclitatur vires suas multis modis.

suetudine delectabatur, illorum inprimis, in quibus virtutum exempla relucebant. Interim sæpè animo pertractans, ad quod vitę genus se potissimùm conferre deberet: non rarò toto corpore prostratus, crucifixum Dominum rogauit, vt ipsi largiretur gratiam, viam & vitam potiorem deligendi, quam eius benigno fretus fauore sectaretur. Puto autem planeq; mihi persuadeo, ita ei respondisse crucifixum: Fili Bernardine, en tuipse cernis hic me nudum à cruce suspensum. Si ergo amas me & me imitari vis, affigaris & ipse nudus cruci tuæ, sicq; me sequaris: meq; hauddubiò inuenies. Atq; hoc ille intelligens, & sæpiùs expendens, cùm aduerteret Christi crucifixi hoc longè optimum esse consilium, quo nullum aliud melius, nullum salubrius possit reperiri, illud toto pectore studuit in opus conferre. Cùm autem Seraphicum illum patrem Franciscum, Christi nuditatem, paupertatem & crucem excellentissimè sectatum nō ignoraret, sub eodem beatissimo patre, Christo militare constituit.

Sub hac autem mentis deliberatione adhuc posito, cùm necdùm certò perspiceret, quam vitam ingredi deberet, pijssimus Saluator, qui confugientes ad se non deserit, sed ad salutarem deducit viam, post solitas preces serotinas obdormienti hanc visionem obtulit: Videbatur sibi Bernardinus apud fontem quendam, extra vrbis muros non longè à patrum Franciscanorum cœnobio distantem, videre palatium quoddam valdè elegans & amplum, fenestris luculentum, in ipsoq; intus ignem accensum, qui omnia ferè palatij viscera inflammaret, perque fenestras omnes flammas erumpentes, vna duntaxat dempta fenestra, quæ sola cum vno cubiculo seruata videbatur. Tum prætereà per fenestram illam videre sibi visus est intus virum quendam S. Francisci habitu indutum, eumque, vt ignis præsens periculum deuitaret, ad fenestram accedentem, & ex illa præcipitare se volentem: portò ob ingens præcipitij discrimen clamantem magna voce: Francisce: sicque secundò & tertiò intrò reuertentem, rursusq; ad fenestrā venientem, & præcipitio dare se volentem, sed præ timore minimè ausum, clamantem: Francisce. Ad extremum vidit totum illud palatium ignibus absumptum, præter cubiculum & fenestram illam, ad quam vir ille Franciscum inclamitans, saluus mansit. Hanc visionem secum pensitans Bernardinus, sic eam interpretatus est, quòd Dominus ea id significare voluerit, posse ipsum beatissimi patris Francisci ope subnixum, carnis, mundi & dæmonis flammas euadere. Cap. 15. Visio Bernardini.

Per id tempus fuit Senis quidam admodū reuerendus pater Franciscanus, Iohannes * Pistorius, vitę sanctitate illustris. Is iā antè triginta annis in Bosnę prouincia aduersùs hæreticos desudârat, è quibus multos conuerterat: sacra etiam Hierosolymorum loca viserat, & pleraque alia non sine multa animi pietate: iamque grandæuus domum erat reuersus, fuitque institutus custos Franciscanorum Senensium. Multa enim pollebat sapientia, noueratque prudenter consulere. Bonus erat odor famæ sanctitatis eius. Ad eum properè accessit Bernardinus, aperuit ei totum pectus suum, rogauit obnixè vt ipsum ad suam sodalitatem admitteret. Cap. 16. *Tistorius Bernardinus petit admitti in sodalitatem Fräcifcanorum.

Lætabatur his grandæuus pater & exultabat: quippe qui multa didicisset de optimis moribus eius, cerneretque tyronem CHRISTI ætate iuuenem, robustum corpore, facie formosum, non mediocriter omni literatura instructum, fidei integrum, spiritu feruentem. Quibus etiam permotus, non defuit precibus eius. At Bernardinus incredibili affectus hilaritate, totum se eius consilio & voluntati permisit, distraxitq;, vti dictum est suprà, omnes opes suas, contem;sit generis nobilitatem, sanctaque armatus paupertate, nudus pro Christi amore deuium Aegypti iter reliquit, & in sanctæ religionis eremum sese abdidit, cupiens cum Christo tollere crucem in humeros suos.

Accepit autem ab eo, quem diximus, patre habitum monasticum in cœnobio Senensi Franciscanorum, anno Domini millesimo quadringētesimo, quatto, ætatis suæ vicesimo secūdo, tota ciuitate Senēsi multum inde & ædificationis & admirationis capiente. Cùm autē pater ille senex vili eū habitu indueret, & horrida resti cingeret, diuinitùs doctus propheticè de illo corā omnib⁹ dixit clara voce: Adiunctus est ad nos homo strenuus & gnarus miles, qui multas comportabit fruges in horrea Domini, eritque Ordinis nostri decus & ornamentum. Non diu post sentiens Bernardinus se illo in loco non posse Deo tranquillo animo seruire conuenienter Regulæ sancti Francisci, quòd homines seculares quotidiè eò aduentarent, & quædam aliæ causæ rationabiles ipsi suppeterent, ex consilio memorati Patris excessit è patria sua, eiusque fretus benedictione, ad eos obseruantes iucundissimo animo commigrauit, qui in Columbarij antiquo monasterio degebant, quod situm erat haud procul Cap. 17. Prophetia de illo. *Pro. Senis. lege Senis.

procul stans in obscuro nemore, ab omni mundi strepitu separatum, iis inprimis accommodum, qui vitam vellent contemplationi deditam consectari, & S. Francisci institutum experiri. Morabantur illic sane viri admodum religiosi & sancti, Deo nocte ac die seruientes: quales tunc rari valdè erant in Italia ob miserè collapsam eius Ordinis monasticam disciplinam.

Cap. 18. Degit in Columbarij cœnobio. In eorum sodalitatem cupidissimè se recepit Bernardinus, & cum illis carnem suam crucifixit cum vitiis & concupiscentiis, virgisque & flagellis asperis castigauit. Summoperè connitebatur perfectè exprimere vitam Euangelicam, & propter Christum alienæ se submisit voluntati. Primo anno probationis nihil prorsus habere voluit, præter cucullum, subligaculum & cingulum nodosum: adeoque magnos habuit in virtutibus progressus, vt quamuis omnium postremus esset, ardentem lucernam & totius sanctitatis speculum fratribus sese exhiberet. Virtutes eius. Erat monastici Canonis obseruantissimus, moribus fuit optimis & modestissimis non mediocriter eo nomine charus fratribus vniuersis. Mirabantur illi pœnitentiam & asperitatem vitæ eius, singularem mansuetudinem, & erga omnes humilitatem. Nullum tam molestum aut vile & contemptibile fuit opus, quod Bernardinus suis manibus non libenter exequeretur. Inseruiebat ægrotis fratribus, ferebat suis humeris emendicatas panis & vini eleemosynas, nudis interim incedens pedibus etiam longissimo itinere.

In ædibus sacris instar angeli sese gerebat, laudans, cantans & obsecrans Deum sine tempore vllo, nocte ac die. Non solùm seruabat ieiunia, quæ præscribit Regula, sed quasdam iis addebat Quadragesimas alias, interdum solo pane & aqua in iis contentus, corpus suum vigiliis & flagellis edomans. Ieiunia multa. Vigiliæ. Propter Dominum IESVM vir humilis cuilibet se morigerum & obsequentem præbebat, seipsum peccatorum omnium, qui in terris essent, vilissimum atque deterrimum existimabat. Atque ea causa cum infinitis suspiriis & gemitibus precabatur veniam coram imagine crucifixi Saluatoris, magnas illi gratias agens, quòd ad hoc vitæ institutum ipsum vocasset, in quo posset ei tranquilla conscientia, firmaque spe & fiducia seruire. CHRISTI passionem tam acerbè deplorabat, vt præ dolore moriturus videretur. Condolentia erga vitã & passionẽ Christi. Cum multa condolentia commemorabat eius vitam, peregrinationem, famem, sitim, æstus, frigora, vincula, flagella, contemptum, cruciatus, Valdè mirabatur illum præ immenso amore pro nobis ferentem crucem, nudum à cruce manibus pedibusque confixum miserè pendentem, miserandum in modum vulneribus saucium, & in tantis cruciamentis nostra causa morientem. Doloris gladio cõficiebatur, cùm secum reputaret tristissimam illius matrem exanime corpus eius excepisse in sinum suum. Eiusmodi piis & salutaribus cogitationibus & meditationibus inflammabatur animus eius ad ardua & corpori molesta ac dura exercitia & opera amplectenda.

Cap. 19. Adeò verò studiosè in ea incumbebat opera, quæ mundo humilia & despicabilia videntur, seipsum planè contemnens, & generis sui nobilitatem pro nihilo ducens, vt homines plebei, qui antè eum nouerant, non alio quàm insani & stulti loco eum haberent: quò ille impensiùs lætabatur, sciens dictum ab Apostolo: 1. Cor. 3. Si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc seculo, stultus fiat, vt sit sapiens. Sapientia enim huius mundi, stultitia est apud DEVM. Cùm adhuc nouitius aliquando cum socio fratre inuiseret Tobiam cognatam & spiritualem matrem suam, quendam illic offendit consanguineum suum, molestissimè ferentem, quòd factus esset Franciscanus, multaque ipsi conuicia & probra inferentem, & inter cætera sic dicentem: Sperabamus nos te honestè in seculo victurum, & fœcundam vxorem quandoque ducturum, prolesque ex ea elegantes procreaturum, nostramque familiam opibus & honoribus aucturum. Iudicium huius mundi de monachis. Ecquid verò aliud est cucullatus monachus, quàm porcus saginarius, & qui sine cura vlla otio & desidiæ deditus alienis laboribus se saginet? Audiebat hæc sedatissimo animo vir sanctus, tandemque ei respondit comiter & modestè de seipso vaticinans: Equidem fallacem hunc contemno mundum cum omni fastu & pompis eius, ac nihilo minùs tantum ex me honoris accedet generi nostro, vt in hac vrbe nulla vnquam familia extiterit, quæ cum nostra possit honore, sublimitate & famę celebritate comparari. Inde valedicens cognatæ suæ, ad cœnobium rediit, magis expetens propter Deum ignominia affici, quàm populi prædicatione efferri.

Eum

Eunte illo quandoq; cum fratre per plateas vrbis Senensis, perulantes pueri à tergo illudebant ei, & in eius nudos calcaneos lapillos iactabant. Nudis enim ingrediebatur pedibus, & tunica non attingebat tibias, vt plus ex frigore molestiæ caperet. At ille ne semel quidem respiciens, nec quicquam omnino commotus, pergebat itinere suo, perinde ac si surdus ac insensilis esset. Socius verò id indignè ferens: Non aduertis, inquit, quod isti insolentes pueri faciant? Respondit vir sanctus: Faciant illi quicquid libitum erit eis: materiam nobis exhibent, vnde sempiternæ gloriæ coronas nobis texamus. Dum enim affligunt nos, exercendæ patientiæ nobis occasionem suppeditant: qua patientia possidemus animas nostras, & cælorum regna promeremur. Cap. 10. Contemnit iniurias petulantium puerorum. Luc. 21.

Anno autem probationis exacto, ipso Natiuitatis beatissimæ Mariæ solenni die palàm & solenniter professus est monasticam vitam, in manibus præfecti sui, quem Guardianum vocant, promittens se omnibus diebus vitæ suæ ad præscriptum Regulæ sancti Francisci in obedientia, paupertate & castitate victurum.

Coactus deinde fuit etiam sacerdotio initiari, primumque sacrum fecit in matris DEI natalitio die, tanquam eius legitimus capellanus, ac deinceps quotidie Missam celebrauit cum multa animi deuotione & ardenti charitate. Mirè enim diuino erat amore incensus, Sitiebatque mortalium omnium salutem, accuratè secum pensitans, qua re Deo posset in hac vita gratissimam operam nauare. Initiatur sacerdotio.

Cùm autem sic secum ipse commemoraret, quanta hominum causa fecisset CHRISTVS, quantoperè in eam incubuisset curam, vt homines à peccatis retraheret per seipsum, per Apostolos, Martyres, Confessores, Virgines, vt eorum bonis exemplis & institutionibus ad pœnitentiam & vitæ emendationem incitarentur: grauem ille crucem hanc in suos recepit humeros, vt omnium animas lucrifaceret: feruentique spiritu egressus è monasterio, ad propinquum castrum rebus pauper accessit, populoque prædicauit pœnitentiam non subtili sermonis curiositate, sed sancti spiritus virtute, imitans beatissimum patrem suum Franciscum. At tamen præ eximia animi humilitate nec ausus fuit absque Superioris permissu concionandi munus obire, nec etiam vt id ipsi permitteretur expetere. Sed cùm non possit abscondi ciuitas supra montem posita, superior eius, quem Ordinis Ministrum vocant, cognita eius excellenti sanctitate, insigni deuotione, præclara in diuinis literis eruditione, concionandi prouinciam ei demandauit. Quam ille humiliter suscepit, non ignorans Deo pergratum esse, vt salutiferis sermonibus ad eum miseros mortales reduceret, quos ab illo hostis tartareus ad omne genus flagitiorum & ad mundi huius voluptates abstraxisset. Primam concionem suam habuit ipsis ferijs Natiuitatis præstantissimæ Virginis in honorem illius, sub primo sacrificio suo. Cap. 11. Ardet desiderio salutis animarũ. Matth. 5.

Cùm autem experientia didicisset, execrabilem satanam multos ipsi tendere laqueos, quibus in sagenam suam eum adduceret, nisi multa vteretur vigilantia & circunspectione: egregiè aduersùs eius insidias sese communiuit, cum Apostolo castigans corpus suum nec aliquid de vitæ eius asperitate remittens, ne alijs prædicans, ipse reprobus efficeretur. Non deerant tum, qui à suscepto hoc concionandi salutari studio & opere illum reuocare niterentur propter corporis eius teneritudinem, quæ non sineret eum ad loca diuersa proficisci: itemque vocis raucedinem, quæ procul audiri non posset. Cap. 12. 1. Cor. 9.

Et ille quidem propemodum ijs assensurus videbatur, nisi conscientia reclamasset, cui obluctari non debuit. Valdè enim absurdum & ab omni ratione alienum fuisset, si pereunti mundo Dei verbum subtrahere voluisset. Interim animi dubius, quid potissimùm sequeretur, ad Deum confugit, sublatisque in cælum oculis, obnixè eum rogauit, si quidem gratum ipsi foret, vt in concionandi functione permaneret, vt propter Sanctissimæ matris suæ merita sanaret vitium gutturis ipsius, quod voci eius magnum afferebat impedimentum. Quando autem facilè à Deo obtineri potest, quod ab illo præordinatum est, &, vt D. Gregorius ait, diuina prouidentia sic constituit, vt electi DEI amici precibus impetrent, quod ille ab initio dare eis decreuit: DEVS ob intercessionem matris suæ ingenti miraculo e- Sententia est nõ ipsa verba S. Gregorij.

gut-

gutture eius depulit vitiũ illud immisso in guttur ignito globulo, quo linguæ raucedo excocta & curata fuit.

Cap. 23. Inde verò tanto animi studio nouum ille concionandi munus executus est, vt nulla ratione satis id explicare queam. Amabat ille summoperè corporis castimoniam & integritatem, id quod sine insano liuore serpens tortuosus ferre non potuit. Erant tum Senis duo honesti coniuges, qui illum mirè diligebant. Sensit hoc tartareus impostor, & alterius, id est, fœminæ amorem corrupit, vt sanctum virum libidinosè diligeret. Ait enim S. Bernardinus, nullum in hac vita reperiri, etiamsi eximia sit sanctitate & perfectione, cui non impuræ quædam cogitationes incidant: sed nostri arbitrij est, vel respuere vel assentiri. Cùm ergo Bernardinus quandoque panis emendi causa exijsset, hæc fœmina illum ad se accersiuit: eoq; ingresso fores clausit, & ait: nisi te accommodes iam voluntati meæ, equidem insigni te ignominia afficiam, dicamque te mihi vim afferre voluisse. Tum Bernardinus in eas se angustias coniectum cernens, tota animi deuotione intra se rogabat Dominum, vt in tam præsenti periculo ipsi non deesset. Facinus enim illud valdè execrabatur. Non neglexit Deus preces serui sui: suggessit mox consilium, vt diceret mulieri, si vellet ita fieri, vt se vestibus nudaret. Dixit hoc ille, nec mulier distulit. Interim profert ille flagellum, quod apud se habebat, apprehensamque fortiter fœminam, egregiè cædere cœpit, nec destitit, donec ardor libidinis in ea extinctus est. Ea causa impensiùs deinceps mulier amauit sanctum virum, itemque maritus eius, vbi is comperit rem ab eo gestam.

Fœminam ipsum libidinosè amantem egregiè coercet.

Cap. 24. Posteà Bernardinus à præfecto domus hospitalis sancti Honofrij, quod est extra muros Senarum, petijt locum aliquẽ sibi donari, in quo pro se & fratribus suis paruã habitationem extrueret. Concessit ille, de Pontificis Maximi & domûs hospitalis cõsensu locum Bernardino, vbi is monasterium condidit, quod vsq; in præsens illic cernitur commoda structura, cum eleganti templo & alijs ædificijs. Huius cœnobij primus ipse Guardianus siue præfectus fuit, gnauiter portans onera die ac nocte, potiusque in se recipiens, quàm in alium transferens labores. Apportabat ligna, lapides, calcem, nihil parcens tenero corpusculo suo. Libens quoque exibat ad petendas eleemosynas. Quando domi erat, semper cum fratribus ad templum accessit ijs horis, quibus diuina officia peragebantur. Quòd si adeò esset occupatus, vt ijs adesse non posset, preces Canonicas cum socio fratre admodum reuerenter & deuotè persoluebat. Crebrò totas noctes duxit insomnes, in secreta quædam loca sese abdens, atque illic vacans deuotioni suæ. Perpetuò aut legendo, aut meditando, aut orando, aut diuina contemplando occupatus erat. Sæpè pugnis suum tundebat pectus, vilem peccatorem se pronuncians. Dirè cruciabat corpus suum, & humum lachrymis madefaciebat, vt peccatoribus Deum propitium efficeret. Non rarò attentissimè & summo animi dolore contemplans Christi ignominiosam mortem, pretiosumque sanguinem fusum pro nobis, in crucis formam se humi extendebat, vt cum Christo foris & intus sese crucifigeret. In adhortationibus suis, publicisque concionibus, magno semper studio excitabat auditores, vt se gratos exhiberent, passioni & morti Saluatoris, deuotionemque & reuerentiam præstarent sanctissimo nomini, IESV, quod est super omne nomen, & in quo omne genu flectitur, cælestium, terrestrium, & infernorum: neque aliud nomen est sub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri.

Extruit monasterium.

Exercitia eius.

Philip. 2. Act. 4.

Cap. 25. Psalm. 67. Præpotens Deus, qui est mirabilis in sanctis suis, in viro hoc & per virum hunc, dum in terris inter homines versaretur, mira operatus est, & admirandum in modũ ad vitę cælestis gaudia degustanda eum sustulit. Cùm enim concionãdi onus iam susceptum prosequi cœpisset, tanto animi feruore & studio conciones habuit, vt nomen eius non solùm in Italia, sed toto etiam orbe celebraretur, tam ille efficacibus & grauibus vtebatur verbis, vt facilè posset animaduerti, spiritum Dei loqui per os eius. Cõciones suas solebat in tres aut quatuor distribuere partes. Peroptabant autem singuli eius habere conciones, & beatiores se existimabãt, si daretur copia eas describendi. Libelli eius per regiones omnes spargebantur, per Hispaniam, Galliam, Angliam, Hyberniam, Scotiam, Germaniam, Hungariam, Cyprum, Asiam, Græciam, per Orientem quoque & exteros populos: qui acumen ingenij, intellectus perspicacitatem, sensus sublimes & vitæ eius sanctitatem nõ mediocriter admirabantur. Vbiuis locorũ eius fiebat mentio, & se longè lateque diffuderat fama eius, quam Dominus præclaris miraculis confirmabat.

Feruor & pondus cõcionũ eius.

Cap. 26. Ita ille sancti spiritus perfusus rore, feruentissimus Dei præco factus est in Italia, & Gal-

& Gallia Cisalpina, in nouæ lucis euectus montem. Cernens autem multam esse messem, sed proh dolor operarios paucos, vrbes, castella & pagos omnes peragrauit, annuncians pigris & desidiosis mortalibus sanctissimum nomen IESV: quod nomen vas electionis Paulus portauit coram gentibus, & regibus, & filijs Israel: vt per hoc salutiferum nomen à Deo gratiam impetrarent & misericordiam, quò per veram pœnitentiam corrigerent malam vitam suam. Ea tempestate tota Italia iam planè iacebat obruta vitijs & flagitijs, oblita piarum adhortationum, quas olim acceperat. Omnes in id toto incumbebant pectore, vt possent multas sibi coaceruare opes. Nulla cernebatur deuotio in religiosis & ecclesiasticis, nulla fides in plebeis, nulla misericordia, modestia & disciplina morum nulla. Iactabant alij in alios maledicta, obstinatis animis odio & liuore se inuicem prosequebantur, in duas factiones distracti. Interclusa erant itinera à latronibus, mare infestum piratæ habebant. Guelphorum & Gibellinorum immodica insolentia passim adeò sæuiebat & grassabatur, vt fraterno sanguine plateæ maderent. Ecquid verò possit atrocius commemorari? Parentes suas iugulabant proles, lætabanturque se illos, qui diuersæ essent factionis, laqueo præfocâsse. Tanta existebat infidelitas & impietas, vt instar ethnicorum plus deferrent tempori, quo essent structuri domos, quàm Dei præceptis obseruandis. Mūdus plenus erat veneficijs & incantationibus, damnataque curiositate futura cognoscendi, & sanandi morbos. Quæ si quis reprehendere voluisset, miserè conspuebatur & irridebatur. Raró festis diebus ibatur in templum, vt Missa audiretur. Nemo verebatur leges, quibus alearum ludus interdicitur. Properabant omnes ad loca illa, vbi alearum seruebāt iactus. Internosci non poterant dies profesti vel operarij à festis, quòd festis diebus plures irent per plateas oscitabundi & vagabundi. Omnibus his malis magnam ansam, multaque fomenta præbebat schisma, quod tum in sancta Ecclesia ad annos quadraginta durauerat.

Actorum 9. Prædicat vbique nomen IESV.

Pessimus Italiæ status.

Hæc autem conspiciens Sanctus Bernardinus, valdè miserabatur pereuntis mundi pericula. Itaque fiducia sua in Deo collocata, ibat per regiones & ciuitates, annuntiabat hominibus virtutes & vitia, gloriam & pœnas sempiternas. Tanta autem diuinæ gratiæ largitate perfundebatur, vt diligeretur ab omnibus & honoraretur, & cum multa reuerentia exciperetur & auscultaretur, haud secus, atque quidam CHRISTI IESV Apostolus. Tantus hominum cœtus ad eum audiendum confluere solebat, vt summo manè ad concionis locum properarent, quò commodum sibi possent locum vendicare: quodq; eo maius est, nonnunquam aduentabant complures à triginta miliaribus, incredibili desiderio incensi audiendi conciones eius. Quotidiè verò ante concionem cum multa deuotione Missam celebrabat, animo in Deum subleuato. Properabant omnes, & sacris initiati & laici ex pagis & oppidis, vt eum audirent concionantem: sperabantque sancti spiritûs gratiam in ipsos descensuram, vt olim in Apostolos & credentes.

Cap. 27.

S. Bernardinus dū strenuè cōcionatur, omnibus venerationi est.

Acto. 2.

Neque id sanè mirum, quando ille præco Dei admirabilis, sancti spiritûs vnctus gratia, adhortabatur suspirabundos auditores ingenti voce, vt agerent pœnitentiam, Deumque iratum ieiunijs & lachrymis sibi conciliarent. Verba eius & suauia erant, & efficacia, instar radiorum igneorum penetrabilia, corda omnium ipsum audientium emollientia, omnemque animorum duritiam conterentia. Vox eius admodum sonora & clara fuit, ita vt & propè & procul posset distinctè percipi. Sermones illius haudquaquam inanes erant, aut mundani vel mendaces & ridiculi: sed diuina pleni fœcunditate; quibus lapidea quæuis pectora colliquescerent, atque emollirentur ad agendam cum acerba animi contritione veram pœnitentiam: pij verò omnes diuino amore inflammarentur. Penetrabat enim spiritus eius mortalium omnium intimos pectorum recessus.

Vis verborum eius.

Hinc fiebat, vt sua peccata cum multa contritione confiterentur, digneque & reuerenter perciperent sacrosanctam Eucharistiam, qui multo tempore nunquam ad sacram communionē accesserant. In summa, dicendo nemo consequi possit, qui fructus ex ijs beati viri concionib. enati sint apud homines Christianos. Nec facilè scripto comprehendi queat, quot vrbes, respublicas & homines odio & liuore prorsus obturatos, ad pacem, tranquillitatem & concordiam reduxerit: quot petulantes adolescentes & lasciuas fœminas, è fœdissimis carnis voluptatibus, quibus computruerant, ad honestam & castam viuendi rationem reuocârit. Iubebat, vt festos dies, quibus solebant vacare manuum laboribus, ad Canonum præscriptionē obseruarent.

Cap. 28. Fructus concionū eius.

Docebat populum, vt sacras ædes & sacerdotes in ijs ministrantes venerarentur. Multas honestas, sed inopes puellas curauit matrimonio tradendas, apud locupletes à se conuersos id efficiens, vt bona dote afficerentur.

Videre licebat inueteratas inimicitias ad mutuam consensionem & beneuolentiam redigi, quod alioqui incredibile videbatur vlla via vel consilio quenquam consequi posse. Cernere erat fœminas pias & Deo deuotas, mundi pompis & vanitatibus hactenùs deditas, ponere torques & catenas aureas, abijcere specula & vnguenta, negligere capillorum compositionem, respuere ornamenta, quibus anteà, ceu lasciuę & impudicæ mulieres, perniciosissimè in suî damnationem abusæ fuerant. Instrumenta omnium ludorum vetitorum, tabulas lusorias, taxillos, laruas, & id genus alias mundi vanitates maximo numero ad sanctum virum adducebât, vt faceret illis pro suo arbitratu. Ille verò in foro igne extructo, ea omnia combussit. Fœminas in lupanaribus flagitiosè viuentes ad pœnitentiam suis sermonibus permouit, quibus ad contrahenda matrimonia è communi ærario dotes liberaliter tribuebantur. Vsurarij, piratæ & latrones ad meliorem frugem se recipientes, agebant pœnitentiam, restituebantq; malè parta, quorum summa nonnunquā excedebat mille aureos ducatos.

Meretrices conuertuntur. Item vsurarij, &c.

Cap. 29.

Adeò tum Princeps mundi huius extrudebatur è regno suo, & Christiana religio exaltabatur. Condebantur Xenodochia, defendebantur viduæ & pupilli, res omnes præter ius fasque conquisitæ restituebantur. Multi viri & fœminæ, contempto mundo & fallacijs eius, abiectisq; non paruis facultatibus suis, crucem pœnitentiæ complectebātur, in paupertate & diuersis monasticis institutis Domino seruiētes. Multa quoque noua extruebantur monasteria, collapsa instaurabantur, tum intus, tū foris. Quis verò certum possit inire numerum, partim nobilium & præclarorum adolescentum, partim matura ætate & barbatorum virorum, qui se in cœnobia receperunt, vitam sectaturi religiosam, vt Deo fideliorem possent exhibere famulatum? Franciscanorum sanè ab ipsis fundamentis non pauca, eaque elegantia condebantur cœnobia, in quibus Regula sancti Francisci sub Bernardino obseruaretur. Quæ quidem obseruantia ex eius odorifera sanctitate vsqueadeò magna illo viuente accepit incrementa, vt viginti parua monasteria in quibus tota Italia plùs minùs centum viginti fratres morabantur, cùm hæc obseruantia sub Bernardini primis monasticæ vitæ initijs instaurata est, sub finem vitæ eius in tantum aucta fuerint, vt trecenta numerarentur cœnobia, & in ijs fratres ampliùs quinquies mille, præter eos, qui illo superstite decesserant è vita, in sola Italia, quorum non erat minor numerus. Quòd si verò ea quoq; cōmemorare velim monasteria, quæ reges, principes, & alij potētes viri toto orbe pro fratribus Obseruantibus exædificanda curârunt, in quibus erat copiosissimus fratrum numerus, rem aggressurus sum, quæ vires meas longè superet. Habitant enim Obseruantes fratres non solùm apud Christianos, sed etiam inter Barbaros & infideles canes, orbem vniuersum lucidis exemplis suis illustrantes. Atque hinc perspicuum fit, completum vaticinium reuerendi patris illius, qui Bernardinum monastico habitu induit, quando ait ingentes eum fructus in sancta Ecclesia allaturum. Surrexit enim tanquam alter Elias, quasi ignis, & verbum ipsius, quasi facula ardebat, torpentia corda diuino inflammans amore, vt peccatorum omnium remissionem consequerentur, & Christi vitam & doctrinam imitarentur. Elegit eum Dominus, populoque exemplum proposuit, & signum conspicuum, in quod intenderent, cuique sese imitando conformarent.

Trecenta monasteria Franciscanorum in Italia sub ipso.

Eccli. 48.

Cùm autem Hierosolymam missus fuisset vir sanctus, factus est eius loci & etiam in Bethleem Guardianus, & terræ sanctæ Commissarius. Eo verò tempore, quo fuit Prouincialis Vicarius Tusciæ, multa reformauit cœnobia, nouaque suscepit, tota Italia fratrum augens numerum concionibus & optimis moribus suis. Sub eius visitatione quædam cōstructa fuêre S. Claræ monasteria primæ Regulæ, multáq; alia secundæ. Quæ antea ceu indomitæ vixerant sanctimoniales, eius cura reformatæ sunt. Quando è Tuscia profectus fuit, vt verbum Dei prædicaret Venetijs, in ditione Mediolanensi, Genuæ, Veronæ, Mantuæ, Placentiæ, Parmæ, & in toto Ducatu Ferrariensi, alijsque locis, passim in vrbibus condebantur noua fratrum de Obseruantia monasteria, totoque orbe mirè propagati fuêre Sancti Francisci tres ordines, siue tria instituta. Etsi autem probè ille eruditus erat omni seculari scientia, philosophia morali, & iuris cognitione, attamen vltra modum illustrabatur diuinæ sapientiæ lumine, ita vt quæstiones & argumenta omnia sapientissimè dissoluere, prudenter exponere, & intelligentia compræhendere posset. Quando autem hominum malignorum

Cap. 30. Mittitur in terram sanctam.

rum sæua importunitas nunquam otiosa est, sed edaci percita liuore, innocentibus comparat laqueos & insidias, & dente canino rodit illos: contigit aliquando Bernardinum cum multo spiritus feruore habere sermonem apud populum, multosque eo sermone conuerti: qua re lætabatur ille non minimùm, Deum laudans pro gratia illius. Solebat autem sub finem concionum suarum populo tabellam spectandam proponere, idque inprimis religiosè ac piè, in qua pictum erat dulcissimum nomen IESV literis aureis, solis radijs vndique cinctum: porrò populus illud sacratissimum nomen flexis genibus deuotissimè adorabat. Id verò conspicati quidam æmuli eius, diuino honori & saluti animarum inuidentes malitia deprauati & peruersi, quotidiè ad eius conciones veniebant acti & incitati nequitia & malignitate sua, vt quippiam ex eius ore raperent, vnde ei possent accusationem struere, & apud summum Pontificem falsò illum deferre. Annotârunt autem per calumniam falsas quasdam sententias, quas ab illo è suggestu prolatas fingebant de suauissimo nomine IESV secùs, quàm habeat fides Catholica. Patitur æmulos & obtrectatores malignos.

Adiungebant ijs falsa quædam commenta vel interpretationes, vt coram Pontifice in hæresis crimen eum vocarent. Quod quidem etiam factum ab illis est coram Martino V. adhibitis ad sua commenta etiam malignis & falsis testibus quibusdam. Atque ea causa statim accersitus est à Pontifice Bernardinus, isque nihil cunctatus, cum multo populo Viterbio profectus est Romam. Vbi mox ad Pontificis pedes humiliter se abiecit, plenus multa erga DEVM fiducia. Pontifex autem acriter in eum inuectus, ait, si quidem res sic se haberent, vt de illo relatum sit, non eum impunè id laturum, sed benè acriter castigatum illum iri, tanquam temerarium Ecclesiasten, & pestiferæ hæresis propagatorem. Interdixit quoque illi sacris concionibus, & ne nomen IESV populo ostentaret, donec re examinata, certi aliquid compertum esset. Intereà multi docti viri, & sacræ Theologiæ magistri, in omnes libros eius, quos ex diuinis literis collegerat, accuratè inquisiêrunt, num quæ ijs lateret hæresis, nôsse cupientes. Alij quidem Franciscani doctores Theologi acutis disputationibus Bernardinum tuebantur: sed ille tam immanem iniuriã causa amoris Christi patientissimè tolerabat. Cùm autem in scriptis eius nulla posset reperiri hæresis, Pontifex probè animaduertens omnem illam accusationem odio & liuore in Bernardinum comparatam, quippe qui in verbis suis inculpatus & verax depræhensus esset, illum ad se acciuit, & postquam ad quæstiones omnes audiuit humiliter respondentem, copiosissima cum impertijt benedictione sua, authoritateque Pontificia clementer ei copiam fecit liberè prædicandi, circumquaque verbum Dei, dulcissimumque nomen IESV populis ostentandi, & palam gestandi. Atque ille post hæc mansit aliquandiu Romæ prædicans, & non mediocres in populo fructus producens. Aemuli verò eius, qui eum conati erant in discrimen capitis vocare, cum magno dedecore inde abiêrunt, & qui præcipuus inter illos erat, Dei iudicio subitanea & improuisa morte extinctus est. Defertur apud Pontificem. Examinantur scripta eius. Pontifex pro eo fert sententiam.

Venit quandoque Bernardinus in oppidum quoddam, viditque hominem tabulas lusorias conficientem. Sciscitabatur igitur ex eo, calleret ne aliam artem, qua sibi victum pararet? Illo negante, ait ad eum: Si vis facere quod dicturus sum, habebis vnde te sustentes. Ego verò, inquit ille, faciam equidem ac lubens. Tum Bernardinus circino expressit circulum, atque in eo nomen IESV pinxit, sole circundatum: deinde ait ad virum: Tu fac similiter, fili, & habebis res vitæ degendæ necessarias. Fecit ille, & Deo fauente, populus magno cœpit studio complecti id genus nomina Iesu, plusque inde lucri accessit homini, quàm ex damnatis illis tabulis lusorijs. Cap. 11.

Diligenter sanè Bernardinus animo suo affixerat salutarem illam doctrinam, quã Apostolus Timotheo discipulo suo proposuit, scribens in hęc verba: Prędica verbum: Insta opportunè, importunè argue, obsecra, increpa in omni patientia & doctrina. Itaque dedit operam, vt ipse quoque sic faceret. Pulchrè autem vita eius cum doctrina consentiebat, & è diuerso verba eius vitæ astipulabantur. Nemo vnquam vllum ex eo potuit capere offendiculum: neque aliter docebat ore, quàm ipse opere præstaret, Christi institutionibus conuenienter se gerens, de quo scriptum est: Cœpit Iesus facere & docere. Nouerat ille omni hominum generi & conditioni suos accõmodare sermones, & dicere singulis quæ ipsorum saluti cõducerẽt. Optabat enim ille homo Dei iuuenes & senes, locupletes & inopes reuocare à peccatis, & ad veram salutis æternę semitam perducere. Ea causa tam fuit celebre toto orbe nomen eius, ita vt nemo non cuperet audire eum, & obtemperare illi, eiusque consilium expetere. Amabant Cap. 12. 2. Tim. 4. Efficacissimũ docendi genus. Actor. 1. Scopus concionũ eius.

bant eum omnes,& venerabantur, tollebantque supra sidera, tanta cum reuerentia sermones eius excipientes,ac si diuina essent oracula. Et ille quidem in vinea Domini strenuè laborans,studebat prodesse omnibus, tempusque suum cum multo lucro piè ac sanctè traducere. Inde fiebat,vt semper quippiam boni actitaret, nunquam otio se dederet.sed vel componeret sermones,vel libros scriberet,quoties ei licebat esse soli. Eam ob rem post absolutas nocturnas preces,quas Matutinas vocant, non solebat somnum capere, tametsi vtplurimùm primus ante omnes ad illas preces accedebat. Post gallicinium cum Sancto Petro lugebat peccata hominum, & manè orto sole, cum Magdalena quærebat resurgentem è sepulchro Saluatorem. Quotidiè vna hora suæ vacabat deuotioni:atque interim nulli patebat ad eum accessus, nec regi, nec principi,nec vlli quantumuis potenti dynastæ:sed cogebantur expectare omnes, donec satisfecisset deuotioni suæ. Inde sumebat corpori necessaria:ijs perceptis,omnium expectationi faciebat satis. Est hodieque Senis bibliotheca arctiùs custodita, in qua seruantur codices,quorum magnam partem Bernardinus intra duos aut tres annos sua conscripsit manu,vt accepi ab illis,qui eos viderũt. Vnde potest animaduerti, quã diligens & sedulus ille fuerit.

Certa hora soli Deo, & sibi vacat.

Cap. 33. Egregia humilitas eius

Humilitas, omnium virtutum decus & ornamentum, spiritalisque structuræ firmum fundamentum,lapisque angularis Deo nos coniungens,adeò sibi Bernardinum deuinxerat, suoque seruitio subdiderat,vt de seipso prorsus nihil sentiret,sed planè se contemneret atque odio haberet. Mores eius, actus & verba omnino simplicia & humilia erant. Omnibus se gratia & virtutibus inferiorem existimabat. Non sua nitebatur sapientia, sed semper petebat consilium etiam ab illis, qui eo inferiores erant. Nullum præ se ferebat suo incessu animi tumorem aut turgidum pectus. Non tollebat in sublime oculos,non iactabat eruditionem & nobilitatem suam: sed ibat maturè summisso capite,eaque simplicitate & comitate, ac si rudis & imperitus quispiam esset, vasque inane, parum gratiæ nihilque scientiæ continens. Et talis quidem habebatur ab ijs,qui eum non nôrant. Tam verò erat sermone potens & efficax, tam natura patiens, vt flagitia palam admodum seuerè reprehenderet: sed cùm esset priuatim, neminem nisi blanditer & comiter obiurgare vellet. Etsi autẽ multa eius humanitas & humilitas omnibus perspecta erat,magis tamen innotuit eo illustri, quod iam referemus,miraculo.

Vitia palã seueriter castigat & taxat.

Cap. 34.

Exierat quandoque vir sanctus cum fratre, vt Mantuæ concionaretur. Transmittenda autem ei erat aqua, vrbem illam attingens. Rogauit nautam quendam, vt causa Dei ipsum traduceret. Nauta mercedem à Deo expectandam negligens, naulum exegit, existimans illum latenter sub cucullo habere loculos nummis refertos, vt quidam solebant ex illis, quos Conuentuales vocant. Bernardinus ait,se Dei amore facultates suas omnes contempsisse, iterumque orat, vt pro Dei amore ipsum cum socio transuehat,eadem hora in vrbe illa concionem habiturum, recusat nauta, & dicit: Etiamsi omittenda tibi concio sit, ego te in nauim meam non recipiam, nisi naulo persoluto. Sentiens vir Dei non posse se hac via traijcere in vrbem, benè confidens Domino, qui humiles & timentes se custodit, qui imperat ventis & aquis, qui sedare nouit tempestates omnes,& super mare graditur,sic compellat socium suum: Frater mi, satis ne fidis Domino? Respondet ille: Planè pater. Et Bernardinus: Potes, inquit, imitari, quod me facere videris? Illo dicente, se posse: Bernardinus palliolum suum expandit super aquas, primusque ipse calcat illud, socius sequitur, atque ita ambo flexis genibus, oculis & manibus in cælum sublatis, diuinam iugiter implorantes opem, in alteram aquarum partem sine vllo metu & cura incolumes euasêre, cùm nauis necdum medium esset emensa spacium. Cernentes id tum qui in naui erant,tum qui stabant in littore,alta voce pariter implorabant Dei misericordiam,tam insigni miraculo obstupefacti. Postquam autem terram attigit Bernardinus, nulla visus est aspersus aqua,nec pallium madefactum fuit. Hoc ego miraculum didici a quodam sene presbytero, cui in iuuentute sua cum Bernardino magna intercesserat consuetudo & familiaritas,qui eum suis oculis ita, vt diximus, viderat aquas transmittentem.

Nautæ cuiusdam inhumanitas.

Magno miraculo pedibus calcat aquas.

Cap. 35. Triumeiui tatũ recusat Episcopatũ

Fama autem virtutum eius,magis magisq; sese in regiones omnes diffundente,tres celeberrimæ Italiæ ciuitates eum sibi Episcopum obnixè petierunt, Senæ, Ferraria,& Vrbinum,nõ mediocriter eo nomine instantes apud Eugenium eius nominis quartũ Pontificem. Sed Christi seruus, qui temporaria omnia & ambitionem omnem eius

amore

amore respuebat, malens cum pauperibus penuriam perpeti, quàm cum multa iucunditate & dignitate inter opulentos antistites & optimates efferri & honorari, vt posset maiori fide reddere Deo vota sua, & quæ illi debebat: apud Pontificem Eugenium quanta potuit maxima cura, humilitate, studio se excusauit, planè inidoneum se existimans & asserens, qui tot curis obnoxiam susciperet functionem: ostendens etiam multò Deo gratius esse toto orbe homines ad eum conuertere, quàm intra vnius Episcopi diœcesim prædicare: denique adiungens, se hac ratione frustratum iri lucris suis, & animas hominum salute sua. Instante autem Pontifice, & compellere eum volente, mitramque suis manibus in eius caput imponente, vir sanctus summa contentione rogauit eum, ne sineret hac occasione se impediri à concionandi munere, & multis Domino animabus lucrandis. Eius verbis valdè ædificatus Pontifex, cum à se dimisit.

Cap. 36.

Interrogatus aliquandò fuit Franciscanus quidam egregiè doctus & celebris ecclesiastes, quid causæ esset, cur non eam sermones eius vim & energiam haberent in populo, quàm Bernardini, quem ipse doctrina & eloquentia superaret? Respondit ille: Ego comparari possum carboni calido, sed non ignito, cui si alij carbones apponantur, ignem non concipiunt. At Bernardinus similis est carboni ardenti, diuino inflammatus spiritu: cui carboni si alij frigidi admoueantur, ignem ab illo colligent & incalescent. Rogauit quandoque religiosus quidam Bernardinum, quo pacto vitam spiritalem ad felicem posset exitum perducere & promouere, semper maiora virtutum capiendo incrementa. Ei autem Bernardinus ilicò sic respondit, vt se coram illo pronum humi prosterneret: hoc ipso id significare volens, si vellet ad fastigium & perfectionem vitæ spiritualis pertingere, necessariò collocandum esse in terra solidum & firmum sanctæ humilitatis fundamentum. Eiusmodi sermonibus solebat ille vnicuique admodum benignè & placidè satisfacere pro cuiusque desiderio, Christi paruulos suauissimis pascens exhortationibus, vt solent matres nutrire infantes suos lacte vberum suorum.

Cuiusdam magni Theologi sententia de Bernardino

Ad culmen perfectionis vt pertingatur.

Cap. 37.

Frater quidam sciscitabatur ex eo, qua ratione consequi posset, vt apud populum eius fructuosæ essent conciones, multasque Domino animas lucrifaceret? Cui Bernardinus, Ante omnia, inquit, opera tua quæras regnum DEI & gloriam eius, cunctosque actus tuos ad eius referas laudem & honorem, in fraterna dilectione perseuerans: priusque facias opere, quod populum docere vis. Ita fiet, vt spiritus sanctus doceat te intus omnem veritatem, quæ tibi & populo sit necessaria, detque tibi os & sermonem, cui non possint resistere aduersarij tui. Hoc salutare consilium vir sanctus in seipso expressetat, vti potest aduerti ex suprà dictis, & pòst dicendis.

Cap. 38.

Quemadmodum autem spiritus sanctus dona sua spiritalia ei innisibiliter infuderit, eique illapsus, ignito ardore suo linguam eius facundam & disertam reddiderit, miraculum subiectum luculenter demonstrabit. Volebat ille in quodam Ecclesiæ Concilio generali Græcos, qui ei intererant, veram salutis & veritatis viam docere: sed magno animi dolore cruciabatur, quòd illorum non calleret idioma. Secum autem cogitans admiranda DEI opera, & vt ille suis Apostolis contulerit, vt possent omnium gentium linguis loqui: obnixè rogabat eum, largiretur Græcis intelligentiam eorum, quæ dicturus esset ad illos. Mox feruenti spiritu multa in Deum fiducia fretus, ascendit suggestum, Græceque concionatus est de Catholica fide Græcos summo studio erudiens, ita vt mirarentur omnes, dicerentque eum non minùs probe nôsse Græcè, quàm si in Græcia natus esset. Sed Deus mouebat linguam eius, & loquebatur per eum. Cùm enim à suggestu descendisset, & omnes laudarent eius Græcè dicendi facultatem & copiam: ille Deo soli honorem omnem tribuens, mansit expers Græcæ linguæ, vt antea fuerat.

Actor. 2.

Concionatur Græcè ad Græcos, cùm nesciret Græcè.

Cap. 39.

Omnes mundi huius opes planè pro nihilo putabat. Si ei testamento legatæ essent magnæ eleemosynæ, quibus cœnobia sua extrueret, pecuniam eiusmodi nec aspicere, nec contrectare, nec conseruare volebat. Concionabatur aliquando Mediolani præsente Duce, in eiusque arrogantiam seuerè & fidenter admodum inuehebatur, quòd eius literæ ita acciperentur, vt propemodum diuinus quidam cultus eis impendi videretur. Hortabatur autem populum, vt mundum & eius inanem gloriam nihili penderet. Dux verò id sentiens, grauissimè in illum commoueri cœpit, aitque nisi ab eiusmodi sermonibus abstineret, se omni suppliciorum

genere excruciatum illum è medio sublaturum. At Bernardinus ea re mirificè exhilaratus, retulit ad populum quid Princeps ipsi minatus esset, orauitque ne ipsum defendendum susciperent, paratum se dicens ad perferendum pro veritate martyrium: rursusque palàm illum morem reprehendit. Ea sancti viri constantia fractus & perterritus Princeps, non ausus fuit vllas porrò minas ei intētare. Aderat tum illi Principi quidam non bonus consultor, qui diceret ei: Si vis Bernardinum corrumpere, mitte illi poculum nummis aureis plenum: quos si receperit, poteris dicere populo, docere Bernardinum amplectendam paupertatem, & opes contemnendas: sed illum tamen id non præstare, quippe qui multam à te pecuniam acceperit. Placuit summoperè id cōsilium Principi. Itaque exploraturus, num opere faceret, quod verbo doceret Bernardinus, misit ei poculum, in quo inerant aurei nummi, quos ducatos vocant, quingenti. Affertur à nuncijs Ducis pecunia illa Bernardino, aiunt ex deuotione eam mitti à Principe, vt vtatur ea ad res necessarias sibi comparādas, et prout libitum sibi fuerit. Bernardinus verò noluit eam recipere, iussitque dici Principi, se ea opus non habere. Refertur ergo pecunia ad principem, sed rursus versutus ille consultor instigat eum, vt denuò eam mittat Bernardino, mandetque, vt si ad priuatos eam accommodare nolit, conferat in fratrum suorum vsus, & ad monasterij structuras. Redeunt cum aureis nuncij ad Bernardinum, explicant mandata Ducis. Ille respuit planè. Aiunt illi: Quid ergo his faciemus, quando Princeps iussit ne ad ipsum illos reportemus? Tum Bernardinus: Si ita, inquit, se res habet, & mihi pecunia hac licet vti pro meo arbitratu, sequamini me præeuntem. Ducit ergo eos ad carceres Senenses, quibus tenebantur ære alieno pressi: rogat ex singulis quantum debeant, iubet tantundem illis numerari è pecunia Ducis. Id cùm factum esset, omnes liberati sunt, demptis duobus, ad quos redimendos pecunia non sufficiebat. Tum illi miseri cœpere lachrymas fundere, Bernardini amplecti genua, rogare ne ipsis desit. Flexus ea re vir pius, motusque misericordia non sine lachrymis ait ad illos: Quæso, charissimi, ne vos animi dolor occupet. En ego polliceor vobis me daturum operam, vt liberi hinc recedatis, quod si non possim, me locum vestrum subiturum. Id vbi plebs resciuit, plerique multa permoti misericordia, captiuos illos è custodia dimiserunt. Dux autem videns non redire pecuniam suam, ait ad aulicos suos: Frater iste dicit se pecuniam ducere pro nihilo, at re ipsa aliud testatur. Nuncij autem cùm reuertissent, vt Duci referrent quo pacto illi aurei à Bernardino expensi essent, omnem de Sancto viro malam suspicionem, odium & inuidentiam prorsus à se reiecit, mundique contemptorem & laudauit egregiè, & maiori deinde reuerentia prosecutus est.

Contemnit minas. — *Tentatur eius integritas.* — *Respuit magnā aureorum summam.* — *Redimit captiuos.* — *Vide eximiam eius charitatem.*

Cap. 40. Admirāda eius patientia.

Quicquid molestiæ, incommodi, penuriæ sancto viro accidisset, tranquillo animo placidè ferebat, semper laudans Deum & illi gratias agens. Aduersa correptus valetudine adeò se patientem exhibuit, vt ægrè posset animaduerti, sanúsne an ægrotus esset. Laborauit quandoque dysenteria ad annos quatuordecim, nec tamen idcircò desijt prædicare verbum Dei. Posteà consulente Pontifice Eugenio, factus est Vicarius generalis fratrum de Obseruantia in locis Cismontanis, instituente eum reuerendissimo in Christo patre, fratrum Minorum Ministro generali, & Pontifice Eugenio suis literis confirmante. Atque ita primus ille declaratus est Vicarius generalis fratrum de Obseruantia, cuius ipse author fuerat. In gubernandis autem & visitandis fratribus & sororibus, eius curæ commissis, multa vtebatur prudētia, sicque se gerebat, vt laude non mediocri dignus haberetur, creuitq; indies sub illius signis grex ille spiritualis. Nolim ego hîc tacitus præterire facinus eximium, ab illo Aretij diuina prouidentia perpetratum. Extra mœnia vrbis eius fons antiquus fuit, iam olim temporibus illis, quibus idololatria regnabat, impuris dæmonibus dicatus. Solebant eò ciues Aretini & alij circumquaq; vicini tanquam ad oraculum Apollinis confluere, respōsa petentes ad occultas quæstiones suas, & morborum suorum curationes. Id verò animaduertens Bernardinus, verus Christianæ religionis cultor & amator, aduersùs hunc dæmonum cultum fortissimè sese erexit, & primò quidem concione ad populum habita & absoluta, magnoperè omnium confirmatis animis, hortatus est eos sequi se ad demoliendam impurissimorum dæmonum habitationem, prorsusque abolendam. Mox verò arrepta securi vel malleo, cum populo egressus est ad fontem: cumque ad fanum dæmonis peruenisset, primus ipse ictibus cœpit cōtundere, euertitque aram, & fontem lapidibus penitùs obturauit. Eodem autē loco plebs insignem condidit ædem in sanctissimæ Virginis Mariæ honorem, quæ illic quotidie ma-

Fons dæmonibus dicatus. — *Eum vir sāctus protinus destruit.*

die magna edit miracula: rogante que Bernardino, Eugenius Papa quotannis in Natiuitate eiusdem Virginis magnas illi condonationes siue indulgentias contulit.

Referam hoc loco aliud quiddam memorabile. Concionante aliquando Bernardino Mediolani, peracta concione venit ad eũ quidam egregiè strenuus miles, Christophorus nomine, qui Mediolanensi principi duodecim equis militarem nauabat operam: perijtq; ab eodem sancto viro, quid ipsius saluti existimaret conducibilius, vitámne sectari religiosam & monasticam, vel suo more fidum Principi exhibere ministerium. Ait autem ad eum Bernardinus: Præstat, mi Domine, longeq; magis expedit saluti animæ tuæ, seruire summo regum regi, quàm mortali principi. Ijs verbis Christi spiritus compunxit illius nobilis viri affectus, idq; adeò permouit, vt ad sancti viri pedes adnolutus, obnixè rogaret ab illo se recipi in Franciscanorum sodalitatem. Examinauit autem vir sanctus eius vitam, proposuitq; ei, deinceps viuẽdum esse in paupertate, castitate & obedienria, in ieiunijs, in pœnitentia, multisq; corpori incommodis & molestijs. Ad ea verò se promptissimum illo offerente, illud ex Euangelio attulit Bernardinus: Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo: & veni sequere me. Id quoque vir nobilis se ait libentissimè facturum. Tum Bernardinus manus suas eius vertici imponens: Abi, inquit, & quod dicis, re ipsa confirmes: Nam Dei gratia quandoque eris Christi deuotus & fidus miles atq; minister. Cùm autem Bernardinus eum vestiret habitu monastico, ex contactu manuum eius, quas illius capiti imposuerat, tantum intus & foris sensit ardorem & deuotionem, ac si manus & brachia eius vsque ad cor igni liquefacta diffluerent, sicut ipse testatus est. Fuit verò idem vir nobilis etiam tum, cùm militiæ daret operã, moribus honestis & corpore castissimus: nunquàm lusit aleam, nunquàm per Deum aut sanctos eius temerè iurauit, quemadmodum ipse de se indicauit quibusdam familiaribus amicis suis, qui hæc scripto prodiderunt.

Cap. 41. Quidã strenuus miles fit Franciscanus. Matth. 19. Raræ probitatis exemplum in milite.

Signa admiranda & præclara miracula, à Bernardino quotidiè patrata, eximiã eius declarabant sanctitatẽ & concionum veritatem. Ex ijs quædam annotabo, omissis plurimis, ob nimiam vitandam prolixitatem. Fecit quandoq; sermonem apud Reatinos, & populo ad eum audiendum concurrente, vir quidã, Ioãnes Antonij dictus, filiam habens anniculam, in cuius corpore duo erant sæua vulnera, omnem chirurgorum operam eludentia: ex altero enim erumpebat flatus ex vbere, & per alterum visebantur intestina: eam ipsam filiolam post concionem attulit cum vxore sua ad cœnobium Franciscanorum, quod est in vrbe illa, vbi suum Bernardinus hospitium habebat: procidentesque ambo in genua, filiolam coram Bernardino deponunt, vulnera & miseriam eius illi ostendunt, orantes summoperè eius vt misereatur, & feruentibus precibus suis eam sanet. At vir sanctus dolens vicem infantulæ & afflictorum parentum eius, oculis sursum placidè erectis, cruce consignat infantulam, aitque parentibus eius, vt benè fidant Deo: fore enim, vt Dominus ei propitius fiat. Quod etiam ita euenit, nã postridiè manè incolumis apparuit, solis vulnerum cicatricibus in corpore remanentibus. Itaque gratias illi egerunt Deo & sancto Bernardino.

Cap. 42. Crucis signo sanat puellam miserrimam.

In ciuitate Pratensi tota Quadragesima gratissimas ad populum habuit conciones, iamque ad Pascha aliò volebat proficisci, docturus verbum Dei. Ecce autem totius oppidi Pratensis ciues frequentissimo numero veniunt ad eum præ singulari erga illum amore & deuotione, vt vltimam eius percipiant benedictionem: adeò verò cingunt illum vndiq;, vt extra vrbis portas non posset egredi. Ita ergo intra extimã & intimã portam cõcluso illo, bos quidam indomitus, tanta populi multitudine exterritus, prosilit è stabulo, & ad portam contendens, multos pedibus & cornibus humi prosternit. In ijs autem adolescentem Nicolaum Laurentij tam ferociter inuasit & cornibus appetijt, aq; contudit, vt pro mortuo è terra sublatus sit. Repentè existit clamor populi, adolescentem hũc à boue peremptum. Audiens id Bernardinus, multùm ingemuit & ait: Quicquid boni in hac vrbe Deus effecit, tartareus dæmon hac hora corrumpere & destruere vult, motusque commiseratione accessit ad locum vir sanctus, vbi adolescens ceu mortuus iacebat: sursumque versis luminibus, orauit Deum pro illo, crucis signum ei imprimens, dicensq; ad turbam circunstantem: Deo benè fauente, sospes erit hic adolescens, tollite eum hinc. Nec secùs euenit, atq; ille prædixit. Nam cũ inde recessisset, adolescens surrexit incolumis.

Cap. 43. Precibus & Crucis signo restituit penè exanimem.

Quando primùm Romæ concionari cœpit Bernardinus, Andrea mulier mira de illo referri audiuit. Habuit autẽ nepotem, cuius ipsa erat auia. Quinquẽnis fuit is puer, admodum laborans morbo regio. Aula autem eius non mediocriter confidens sancti

Cap. 44.

viti meritis,attulit ad eum puerum hunc,orans vt Deum pro illo deprecaretur, & sanitatem ei obtineret.Paucis ei respondit Bernardinus: Quod tu petis à me,id præstant homines sancti & amici Dei,at nihilominùs eas tu cum proximis huius pueri cognatis,& confiteamini peccata vestra.Inde reuertaris ad me,& ego Dominũ rogabo pro puero.Postquàm ergo confessi fuêre peccata sua Andrea & cõsanguinei pueri, postero die rediјt mulier cum puero ad Bernardinum in cœnobium Aræ cæli, vbi hospes degebat apud Minoritas.Tum verò primũ obtulit Deo preces, Deinde Crucis signũ in puerum edidit, isq; quamprimùm virtute Dei & S. Bernardini meritis perfectè reualuit, nec vnquam posteà recidit in morbum illum.

Item puerũ regio morbo afflictũ.

Cap. 45. Spoletij fœmina quædam fuit ex multa corporis ægrotatione contracta, ita vt nec manu posset cibum in os inferre: atq; interdum tam immanes sentiebat corporis cruciatus, vt furore aut insania correpta videretur. Ea ergo ad Bernardinum se contulit, à quo signo Crucis munita, repentè conualuit, & per se à terra surrexit. Præbuit ea res occasionem laudandi Deum Spoletinis vniuersis.

Miraculum

Cap. 46. Aretij aliquando tota Quadragesima prædicante Bernardino, & populum docète de ijs, quæ ad illorum salutem æternam pertinerent, contigit vt quodam die sermonẽ habere vellet in æde sanctissimæ matris Dei, quæ est extra vrbis portam, sed ob nimiũ populi concursum cogeretur in cœmeterio sub dio concionari. Vbi cũ in media iã versaretur concione, largissimi è cælo lapsi imbres populum coëgerunt sub tectum confugere, illo solo in suggestu remanente. Hortabatur ergo plebem, vt vnà secum rogarẽt Dominum, quò posset inchoatum absoluere sermonem. Cumque versùs cælum Crucis signum expressisset, mox pluuia repressa est, rediјtque plebs ad audiendum eũ. At postquam sermonem pertexuit, & populus in oppidum reuersus fuit, confestim magna pluuiæ vis ruit è cælo, tanquam si vrnis aquæ effunderentur. Aiebant tum homines, sancti viri meritis frenatos fuisse imbres, donec dicendi finem fecisset.

Signo Crucis coercet imbrem.

Cap. 47. In ciuitate Aquila vicus est, qui S. Crucis dicitur, in eoque locus quidam S. Mariæ appellabatur. In eo concionem quandoque pijssimam habuit Bernardinus de illa singulari Virgine & Domina nostra coram Dynastis quibusdam & Principibus & Ducibus, ingentique populi turba. Intererat huic concioni etiam Alphonsus Aragonensis & Siciliæ rex. Thema huius sermonis sibi proposuerat vir sanctus in honorem matris Dei verba illa ex 12. capite Apocalypsis Ioannis Euangelistæ: Signum magnum apparuit in cælo: mulier amicta sole, & luna sub pedibus eius, & in capite eius corona stellarum duodecim. Quæ ille verba aptissimè accommodauit sensu spiritali ad sacratissimam Virginem, multa eam prædicatione efferens, & duodecim stellas interpretans totidem principales virtutes & charismata, quibus illa ornata fuit. Cumque primam stellam exponeret eius virgineam & immaculatam † puritatem, sole ardentissimo & radiantissimo visa est supra caput Bernardini stella mirè elegans & luculenta, quæ etiam solis splendorem superaret. Ea conspecta, valde territus est populus, nesciẽs quid portenderet. Videbant enim illam suos radios in sancti viri faciem vibrare, adeò vt ille splendere videretur. Tandem non absq; magna plebis admiratione euanuit. Fuit autem illa signum illud magnum, quod apparuit in cælo Christi Iesu mater Maria, ineffabili charitate resplendẽs, indicare volens hunc sanctum Dei hominem, suumq; peculiarem ministrum, totius religionis & spiritalis vitæ exemplar esse, & vas atq; speculum virtutum omnium: qui paulò pòst in ea vrbe diem esset clausurus extremum, & in æterna beatitudine sublimiter coronandus & exaltandus foret: quod quidem etiam sic euenit, vt pòst dicturi sumus.

† nobilitatẽ

Stella illustris visitur supra caput eius concionantis.

Cap. 48. Ea tempestate Sigismundus electus Romanorum Imperator, vt à Pontifice coronam acciperet, Romam profectus est. Cumq; venisset Senas, vbi tum erat Bernardinus, summo tenebatur desiderio eius videndi, & cum illo amicitiam contrahendi, quippe de cuius sanctitate permulta accepisset. Itaq; quotidiè inuisebat eum, aut eius audiebat concionem, vel Missam, vel ad se illum euocabat. Quòd si diem vnum sine illo fuisset, eum sibi perdidisse videbatur. Fuit autem idem rex à Senensibus honorificentissimè acceptus, mansitq; illic ad nouem menses perpetuos, quòd necdum inter Pontificem & ipsum omnia satis transacta essent. Sed præter alios magnos Principes & Dynastas, etiam ipsi Senẽses suos ad Pontificem legatos miserunt, summoq; studio effecerunt apud illũ, vt certũ præstitueret diẽ, quo vellet ipse Sigismundũ electum ceu legitimum Romanorũ Imperatorẽ coronare. Atq; eo nuncio percepto, Sigismundus Romã abijt, assumpto secũ Bernardino, quo mirificè delectabatur. Cũ antè ab Aquila exiret cum Sigismundo Bernardinus, quidam tector vidit eum ex tecto per vicum e-

Sigismundus Imperator quanti illum fecerit.

qui-

quitantem,altaq; voce clamitãs & sanctum virum irridẽs.Quônam,inquit,iter habet noster Pontifex? Vix autem ea prolocutus,magno flãte vento,decidit à tecto in terrã, non mediocriter quassato & læso corpore. Ad se autem reuersus,agnouit culpam suã, iubensq; se apportari ad Bernardinum,rogauit eum vt Cruce se consignaret. Fecit id vir pius,& statim abijt incolumis rector ille. Vltio in irrisorem iam āti viri.

Postquam coronatus fuit Sigismundus Imperator,Bernardinus Senas rediit, multosq; composuit plos libros,Christianis omnibus vtiles & salutares. Fuerat ille à puero in bonis operibus educatus,semperq; virtutum studiosus in finem vsq; permansit. Nunquam auertit pedem extra vias rectas,nec à primo tepuit proposito: porrò suprà quàm dici queat semper in id animum intendit, vt corporis & animæ puritatem integram conseruaret. Itaque cùm in vrbibus concionaretur,ferre non potuit, vt viri & fœminæ inter se pariter considerent,ne qua libidini præberetur occasio. sed sedete cogebantur separatim,atque inter vtrosq; ingens suspendebatur tapetum, ne alij alios respicerent,sed ad sermonem animos attentiores adhiberent. Cap. 49. Vide zelum castitatis.

Concionabatur aliquando vir sanctus apud Senenses,sedebantque hûc in modum seiuncti viri ac mulieres,eum auscultantes: at tamen quidam lasciuus adolescens illo inuito stabat tali loco,qui esset fœminis oppositus,vt vel animo suas expleret libidines. Sensit id vir Dei,hortatusq; eum est,vt assideret inter mares. At ille contempsit hoc,mansitque confidenter in loco suo. Eum contemptum optimæ institutionis suæ non ferens vir sanctus,ait palàm ad eum: Ecce ego dico tibi,adolescens, qui isthic stas impudenter & audacter,auratis indutus vestibus,non parum vereri me mala morte te periturum. Idque sic accidit,quando posteà ob sua flagitia & maleficia tanquam latro apud Anconam capite plexus est. Cap. 50. Prædicit malam mortẽ lasciuo adolescenti.

Fœmina quædam insanabili laborans morbo,præ magna erga S. Bernardinum deuotione cupiebat tangere vestes eius,sperans se earum contactu sanatum iri. Expectabat igitur eum clàm loco quodam,quo erat transiturus: vidensque illum,mox se submisit ad pedes eius, volens tangere extremam oram cuculli eius. At vir Dei,qui nullã vnquam fœminam ad se propiùs accedere pateretur,nec cum vlla fœmina, dempta confessione,solus colloqueretur,primò equidem turbatus fuit eius inopinato tactu, sed comperta eximia fidei eius deuotione,tulit moderatè: moxque illa mulier sic restituta est,ac si nunquàm malè habuisset. Cap. 51. Insigne miraculum.

Apud Perusinos certis temporibus ludi quidam execrabiles quotannis ab armatis hominibus exercebantur. Communiebant se ciues,eo ludo inter se congressuri,armis loricis,thoracibus ferreis,galeis,diuersisque alijs rebus,nec pauci in eiusmodi conflictu moriebantur,pœnas daturi sempiternas. Vbi Perusiam venit S. Bernardinus,detestabatur hoc exitiale certamen, curauitq; omne genus armorum,quibus in illo vti cõsueuerant,prorsus conterendum atque conscindendum: & ex consensu publico constituit,magnis propositis pœnis in immorigeros,ne deinceps in ea vrbe eiusmodi satanica certamina fierent. In eadem vrbe alio tempore acerbissima inter ciues extitit discordia. Eam animaduertens Bernardinus,maximoperè hortabatur populum ad mutuam pacem,ita dicens: Dominus Deus videns dissensionem vestram, quam ille valdè odit,me vt angelum suum misit ad vos,vt annunciem in terris pacem hominibus bonæ voluntatis. Deinde quatuor ad illos habuit conciones,quibus ad animorum suauissimam consensionem eos incitabat,in vltima concione eiuscemodi vtens verbis: Quotquot bona sunt præditi voluntate,& cum proximis suis pacifici degere cupiunt,ad latus dextrum se conferant: cæteri qui dictis nolunt parere meis,ad sinistrum transeant. Tum verò plebs omnis Deo volente ad dextram se recepit: vnus solus nobilis & præpotens adolescens cum famulis suis mansit in parte sinistra, acerbè mussitans aduersùs virum Dei,& eius salutares admonitiones floccipendẽs. Eius animum malè obstinatum & peruicacem superbiam cernens Bernardinus, sic eum compellauit: En tu solus isthic stas,superba obstinatione tua contemnens id,quod ego verbis Dei populo consului. Iterùm ergo Dei nomine hortor te,vt proximis tuis ex animo remittas,quicquid illi vel in te vel in familiam vnquàm perperàm commiserunt, recedasq; hinc in partem dexteram. Quòd si mihi non obtemperaueris,certus esto non te viuum reditutum in domum tuam. Irrisit ille sancti viri vaticinium, delirare eum dictitans,qui ei velit adhibere fidem: nec voluit se accommodare dictis eius. Ecce autem vt calcare cœpit limen domûs suæ,nihil veritus diuinam vltionem, morbo eum inuadente repentè extinctus fuit absq; Ecclesiæ sacramentis, cùm necdum ingressus esset intrò in ædes suas,vti ei Bernardinus antè prædixerat. Cap. 52. Perusiæ tollit abusum quendam. Alteri adolescenti prædicit mortẽ subitaneã. ni resipiscat.

Cùm

Cap. 53. Cùm aliquando Romæ concionaretur vir sanctus, essetq; corporis admodum imbecilla valetudine, pia quædam matrona misit ei aromata vel confectiones, quibus pectus suum corroboraret. Ille verò seuerus corporis sui castigator, qui illud affligere quàm fouere eiusque commodis studere mallet, nuntio aromata afferenti dixit: Ego his rebus non indigeo: sed eas in vicum, & quæras hominem ex afflictissima valetudine decumbentem, dicasque ei verbis meis: Frater Bernardinus mittit tibi hæc aromata ipsi missa, vt tuijs in nomine IESV vtaris, teque confirmes. Mira res. simulatque gustauit æger ille aromata, è lecto sanus surrexit. Nimia prolixitate onerosus ero, si cuncta eius miracula singulatim enumerare velim, quæ tamen populo circumquaque sunt notissima, certisque testimonijs confirmata. Neque enim ille vnquàm, donec in viuis erat, aut ab operibus bonis, aut à miraculis patrandis otiosus fuit.

Præclarum miraculum

Cap. 54. Postquàm autem Deo visum fuit laboribus eius finem imponere, extremo anno vitæ illius hanc ei adspirauit cogitationem, vt inuiseret patriam suam, ciuesq; & sodales suos, eorumq; animos excitaret ad amandum Deum, & eius mandata seruanda. Venit ergo Massenam, vbi natus fuerat, sicut suprà dictum est, & tota Quadragesima illic docens è suggestu verbum Dei, cum multo labore, nihil sibi parcens, populum cælesti manna satiauit, & sitim eius potu salutis expleuit, spiritalibusque eos consolationibus abundè refecit. Factum autem tunc ibi diuinitus est singulare quoddam miraculum, vt sempiterna apud illos Bernardini memoria conseruaretur. Cùm enim aliquando prædicasset populo, repeteretque hospitium suum, Hispanus quidam lepra admodùm horridus & deformis ei obuiàm venit, visendi eius cupidus. Ciues autem molestè ferebant illum hominem ire per oppidi sui plateas: itaque bonis verbis extra vrbem eum educebant. At ille postridiè clàm rursus venit in vrbem, rogauitque humiliter Bernardinum, vt calceos ipsi daret, quibus pedes tegeret, cogebatur enim præ inopia ire nudis pedibus, qui valdè intumuerant & morbidi erant. Motus misericordia erga miserum hominem vir sanctus, dedit ei calceos suos, à suis pedibus detractos, verum discipulum & legitimum filium sese hoc ipso declarans patris sui Francisci, qui se nudauit, vt pauperem militem vestiret: quod quidem etiam in alijs sæpè fecit similiter, cum sancto Martino libenter de sua paupertate impertiens alijs. Larga enim miseratio erga inopes & calamitosos homines ab infantia creuerat cum illo. Sed audi iam, quid leproso contigerit. Cùm illis calceis suos induisset pedes, mox ab oppido egressus est, parumque progressus, sensit calceos plenos calculis vel silicibus, quibus saucij pedes eius attererentur. Soluens ergo illos à pedibus, expurgare voluit, & ecce videt eos plenos tanquàm piscium squamis, pedesque suos vsque ad genua sanatos. Impensè igitur laudans Deum, iucundissimo animo ire perexit, calceis ad pedes alligatis rursusque paruo emenso viæ spatio, videbatur sibi calceos arena & lapillis refertos habere, ijsque pedes compungi. Denuò ergo exuit calceos, cernit squamas, vt anteà, seque vsque ad renes curatum. Vberiori inde concepto gaudio, adiungit calceos pedibus, lætabundus & DEO gratias agens, sanctique Bernardini meritis se commendans, cœptum iter prosequitur. O Deus sempiterne & immortalis, quisnam possit satis esse tuis enumerandis beneficijs! Tertio cogitur vir ille post breue itineris spatium detrahere sibi calceos, & excutere squamas. Tum verò sensit se integra sanitate potitum, atque inde incredibili lætitia affectus, redijt ad vrbem, totoque pectore ingentes Bernardino gratias egit, quòd eius meritis à lepra repurgatus esset. Audiens hoc seruus Christi Bernardinus, DEO concedens honorem, eius inexhaustæ misericordiæ & bonitati gratias egit, præcepitque homini restituto, vt Deum in eius operibus laude & prædicatione efferret, nec cuiquam vnquàm, dum ipse viueret, hoc miraculum indicaret.

Singularis benignitas eius in leprosum.

Sanatur leprosus à pedibus vsque ad genua.

Mox vsque ad renes.

Totus reualescit.

Cap. 55. Posteà vir Dei reuersus est Senas, habuitque conciones feruentes, præsertim de iustitia & bona politia eius ciuitatis: & cùm benè precatus esset eis in virtute Dei, eis valedixit, sciens se deinceps nunquam apud illos concionaturum. Postera luce cœpit proficisci ad regnum Neapolitanum: veniensque ad Reatinos, diuinis illos pauit sermonibus, ijsque itidem benè precatus, inde recessit, peruenitque ad aliam vrbem, in qua postremò concionatus est manè sexta feria ante Christi Ascensionem. Ibi, inquam, mellitissimi eius sermones finem habuêre. Dicebat enim ille, molestum cursum & graues labores suos iam consummatos esse: satisque nôrat ex Sancti spiritus reuelatione, ocyus se à terra emigraturum. Abijt autem ex eo loco asello subuectus, & cùm

Vltima concio eius.

& cùm ad quandam venisset plateam, vbi magna erat populi frequentia, audiuissimus quidam erat pro concione illos docendi, sed virium imbecillitas id non patiebatur. Postridiè manè admodùm, morbo plùs plusq; ingrauescente, multa instantia petijt se Aquilam vehi. Non recusabant fratres, sed ob nimium ventris fluxum non potuit illo die Aquilam peruenire: mansit autem cum fratribus in pago S. Syluestri. Dominico die, morbo semper incrementa capiente, Aquilam introductus est, & magna populi deuotione & gratulatione exceptus: perductusq; in S. Francisci cœnobium, cellulā accepit Ioannis Capistrani, qui tūc ob expediēda quædā negocia extra vrbē egressus fuerat, & in eius lecto repositus est. Illo autem iubente, euocati sunt ad virum Dei Medici peritissimi, quotquot haberi potuerunt, qui omnes de vita eius desperantes, aiebāt filium mortis eum esse. Nulla enim ratione fluxum illum ventris coërcere potuerūt. Sciens quoq; vir Dei mortem sibi imminere, pridiè Ascensionis Domini cum multa præparatione & deuotione sacramentis Eucharistiæ & extremæ Vnctionis se cōmuniuit. Morte aduentante, cùm loqui non posset, quibus potuit signis indicauit fratrib. vt ipsum è lecto in terram deponerent, ab hac lachrymarum valle recessurum. Itaq; fratres à lecto in cellæ pauimentum asseribus stratum eum deposuerunt, vbi ille sursum erectis luminibus, spiritum suum in Dei manus commendauit, feliciterque è corpore excessit † vicesimo mensis Maij die, pridiè Ascēsionis Domini, anno Christi millesimo, quadringentesimo, quadragesimoquarto, cùm in Vespertinis precibus fratres concinerent illam ad Magnificat Antiphonam: Pater manifestaui nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi: nunc autem pro eis rogo, non pro mundo: quia ego ad te vado, alleluia. Vixit in terris annis sex & sexaginta. Viginti duobus annis in sæculo, reliquis in monastica professione degit: quadraginta multo labore Dei verbum prædicauit passim per regiones omnes, nullo vnquam tædio retardatus. Ita ergo felix illa anima, quæ semper magno arserat desiderio ex corporis huius vinculis emigrandi, & cum Christo æternùm regnandi, vitæ temporariæ nexibus expedita est, atque ex mundi huius inopia ad illas cælestes opes, ex hac miseria ad infinitam beatitudinē, ab hac morte corporis ad illam semper duraturam euolauit vitam, O virum sanctum! cuius anima paradisum obtinet, lætantibus angelis, gratulantibus archangelis, sanctis omnibus iubilantibus, virginibus deniq; clamantibus: Mane nobiscum in sempiternum.

Spem vitæ eius medici abijciunt.

Obdormit in Domino

† 22.

Cap. 56. Morte eius non medioeriter mœrebant fratres, acerbè lugentes quòd se destitutos cernerent suauissima præsentia eius: nec minùs tamen se cōsolabantur, quòd tam sanctè obijsse eum cernerent. Preparabant autem res necessarias corpori eius sepeliendo, illud pro veteri more lauabant, alio eum cucullo induebant, vestem verò, qua solebat vti, mittebant ad monasterium de Capriola, quod est extra Senas, vbi eius libri & alia, quibus pro magna necessitate vti consueuerat, asseruabātur: vbi etiam eius est bibliotheca, cuius codices sua manu ipse conscripsit, vt est suprà commemoratum. Quo loco multa fiunt quotidiè miracula in ijs, qui illic eum visitant, eius implorant opem, & vestes attingunt. Apparabatur à fratribus arca, in qua conderēt corpus eius, illudq; Senas veherent. Quod vbi à non paucis animaduersum est, in vrbe proclamàrunt, sanctum virum Bernardinum suum diem obijsse. Moxq; in monasterium accurrerūt sine numero viri, fœminæ, pueri, vt sacrū eius corpus viderent & exoscularentur. Magistratus verò vrbis Aquilę corpus illud è fratrum manibus quamprimùm abstulerunt, extractumq; ex arca, in qua iam repositum fuerat, vt Senas asportaretur, egregiè exornàrunt, & quibusdam fidis ciuibus custodiendum tradiderunt, vt postero die coram omni populo illud in templo spectandum proponerent: miseruntque ad vrbis Episcopum, rogantes eum, vt cum toto Clero suo velit interesse sancti viri exequijs. Adduxerunt inde ipso Ascensionis Dominicæ die corpus eius in Ecclesiam sanè quàm honorificè, vbi plebs omnis collecta erat ad illud conspiciendum & deosculandum. Tot autem edebantur illic stupenda miracula per merita & preces eius, vt de eius gloria nemo dubitare ausus esset: præpotentis Dei benignitate mirificis operibus suis satis declarante, animam serui sui admodùm sublimiter apud se in cælis exaltatam

Miracula ex contactu vestiū eius.

Aquilini non ferunt corpus eius sibi auferri.

Cap. 57. Eadem hora, qua corpus eius in æde sacra repositum fuit, prinsquàm Clerus ad eius exequias adueniret, puer nouem annorum, Paschalis nomine, filius Pauli Matthæi, celerrimè eò properauit, flexisq; humiliter ad extremas illius partes genibus, sic precatus est: Credo firmiter, sancte pater Bernardine, te eum sanctis à Deo exaltatum. Ego miser meipsum commendo tibi omni qua possum deuotione, orans summisè, vt per merita tua mihi in anima & corpore opituleris. Solebat is puer cum cereis sedere præ foribus templi, miserè contractus & claudus. Postquàm autem has suas compleuit preces,

Puer contractus fit sanus. ces, confestim præter omnem expectationem, vtroque pede sanus ingressus est. Id verò conspicatus Antonius Bagnensis, ciuis Aquilinus, à primo ortu cõtractus & claudus in corpus exanime incubuit, videbaturque ei contractius crus ipsius admodùm extendi: mox rectus incessit pedibus suis, nihil prorsus claudicans, populum inuitans ad beati Bernardini venerationem. Item vir quidam. Vbi autem horum miraculorum fama in vicinas vrbes diuulgata est, grandi numero aduolârunt Aquilam iuuenes & senes, mares ac fœminæ, præ multo gaudio lachrymantes & dicentes: Adsis nobis S. Bernardine, & in omni necessitate tuere nos. Tanta autem fuit aduentantium frequentia, sese comprimentium, & perstrepentium atque clamãtium, vt Episcopus cum clero suo ægrè posset diuina officia peragere. Id verò cernens oppidi magistratus, de communi sententia statuit, vt sacrum corpus extra ædem Franciscanorum, quæ angusta erat, per ciuitatem & forum ad S. Maximini primarium templum efferretur. Sequebatur funus ingens hominum turba, quibus plena erat vrbs illa insignis, quæ vna est ex præcipuis eius regionis ciuitatibus. Accendebantur faces & cerei circum corpus, cùm pro se quisque certatim vellent cohonestare funus: omnesque eius terræ homines gratias agebant Deo pro eius ineffabili gratia, & singulari ipsis dato patrono. Continebat Clerus, lamẽtabatur populus præ gaudio, inter omnes coibat pax & consensio, qui tamen antè inter se acerbissimè dissenserant, ita vt septem ex primarijs eius oppidi viris trucidati essent. Eam discordiam ab animis hominum aboleuit hæc incredibilis exultatio, & per beati Bernardini merita instaurata est inter illos amicitia & mutua beneuolentia, ita vt gratias agerent Deo, qui desolatæ ipsorum ciuitati tam fidum contulisset sequestrũ & intercessorem. Effectus iste sanis declarat eius sanctitatem.

Cap. 58. Reportatum inde corpus eius est ad S. Francisci Ecclesiam, nec tamen terra illud condere voluerunt, sed deposuerunt in sacello ferreis cancellis munito, adhibitis excubitoribus, qui nocte ac die illud custodirent, donec arca ferrea, duodecim instructa seris, pararetur, atque in eam illud imponeretur. Aduentabant autem diuersi omnis generis afflicti morbis ex locis diuersis, vt sacro propinquantes corpori, beati viri meritis reualescerent: id quod multis præstitum fuit. Contigit illo die inter alios ægros fratrem Benedictum à Marsito Minoritam adesse, membrorum officio destitutũ, dextra aure surdum & ingentes sonos ac strepitus tanquam moletrinæ aut malleorum incudem tundentium illic sentientem. Is arripuit pannũ, quo exanime beati viri corpus post lotionem detersum fuerat, illoq; se inuoluens, postquam diligenter confessus erat peccata sua, humiliter flexit genua ad pedes sancti viri, orans sibi sanitatem restitui. Redijt ilicò auditus, sensusque & vires instauratæ sunt. Surdo redditur auditus & vires. Per illos dies quotidiè crebrò pulsabantur campanæ ciuitatis, populus suprà quàm dici queat lætabatur, cerei & faculæ ardebant nocte ac die in æde S. Francisci, vbi cæleste illud seruabatur pignus, vrbs tota exultabat. Homines mechanici cessabant ab operibus, agricolæ non colebãt agros, sed omnes pariter festos celebrabant dies. Obserua rẽ miram. Atque eum in modum mansit sacrũ corpus inhumatum ad dies sex & viginti, nõ solùm nihil malè olens, sed suauissimos etiam spirans odores coram omni populo.

Cap. 59. Interim autem, dum sic in arca lignea iaceret corpus non sepultum, magna exritit dissensio inter scabinos & senatores atque plebem vrbis illius. Vulgus enim in magistratum seditione excitata, alios post alios ad quæstionem vi abripuit. Seditio horrenda Aquilæ. Insaniebat præ malitia furens populus aduersùs magistratum, nec vllam admittebat rationem: sed lata sententia, rectores suos & nobiles dominos, perinde ac tetros nebulones & cruentos latrones quam primùm iussit capite truncari. Non potuit magistratus aduersùs plebem se tueri, nec purgare se apud illos, qui nulla ratione ducerentur. Itaque ceu fures è carcere producuntur proceres, & ad cædis locum perducuntur: obligantur eorũ oculi, flectunt genua, anxiè sustinentes carnificis ictum. Illo suum præparante ensem, auditur pueri vox, in aëre terribiliter clamantis. Cessate ab effundendo innoxio sanguine, sed ocyùs ite ad Franciscanorum templum, affatim illic reperturi, quod tã pernitiosè expetitis. Stupent omnes ad hanc vocem, carnifex iubente plebe retrahit manum suam, proceres eleuat, diligenter eos custodit, ne quà elabantur. Territus populus ob flagitiosum animi sui propositum, rapido cursu contendit ad ædẽ S. Francisci, & ecce vident omnes è naribus exanimati corporis sancti Bernardini tanta copia manare sanguinem, ac si è duobus fontibus largissima aqua proflueret: arca corpus continens tam erat plena sanguine, vt corpus ipsum in illo nataret, sanguisque redundans operimentum arcæ eleuaret, vestes quibus corpus indutum erat, cruentæ essent, sanguisque magis ac magis circumcircà difflueret, donec populus cum ingenti humilitate & Stupendo sanè miraculo sedatur tumultus.

te & deuotione veniam & misericordiam peteret ob id immane facinus. Ex eo autē sanguine multi collegerunt in pocula vel vitra, eoq; diuersi morbi admirabiliter curati sunt.

Posteà verò per omnē Italiam & Galliam togatā de sancti viri decessu & quotidianis miraculis fama volitante, omnes eum non alio quàm sancti cum Deo manentis loco habuêre: atq; in vrbibus, in quibus anteà concionatus fuerat, honorificè inprimis eius celebratæ sunt exequiæ coram omni populo & magistratu, ita vt potius videretur festus agi dies, quàm iusta funeri persolui. Plebs omnis multa in eum deuotione incendebatur: qui in longinquis erant regionibus, sacrum corpus illius se visuros vouebant. Cap. 60.

F. Iohannes Capistranus, socius viri Dei, & Vicarius generalis fratrum de Obseruantia, doctor Iuris, concionator feruidus, cùm in Sicilia esset de Pontificis voluntate ob quædam conficienda negotia, vt cognouit patrem suum S. Bernardinum in cælos abijsse, celeriter Aquilam redijt, vt eum curaret eleuandum & in sanctorum catalogo adscribendum. Postquam eò venit, socij eius viderunt micantem stellam illam media die, quæ iam antè visa fuerat, cùm illic concionē haberet de sacratissima Virgine Bernardinus. Mirabantur omnes, & alij alijs eam demonstrabant. Vacabat tum lectioni in cella sua Capistranus, concioni se præparans, videns autem admirabundos fratres, sciscitabatur quid rei isthuc esset? Dicebant illi, se stellam videre luculenter radiantem, quæ olim supra caput Bernardini splenduisset: simulque ostendebant eam illi. Vnde mirè exhilaratus, laudabat Deum & sanctissimam matrem eius, spe bona fretus prosperè cessuros labores, quos susceperat pro obtinenda Bernardini in sanctos relatione, quibus tum non mediocriter occupatus erat. Postridiè iturus Romam ad Eugenium Pontificem cum socijs suis, itineris ducem habuit stellam illam, quæ prælucebat ei semper magna itineris parte. Porrò miracula, quæ quotidiè fiebant, testibus confirmata, in libros & instrumenta referebantur, & à multis Cardinalibus examinata, tandem à Pontifice & tota Ecclesia approbabantur. Permolestum autem & lectori & mihi fuerit, si vel partem eorum cōscribere velim: impossibile verò ea omnia memoria retinere. At tamen pro maiori erga hunc sanctum virum excitanda deuotione, tria aut quatuor ex præcipuis annotabo. Cap. 61. Videtur stella media die. Miracula eius approbantur.

Apud Aquilam ciuis fuit, filium habens menses natum octodecim. Mater eius Buturella quandoque inuisere voluit Mariam Burgensem vicinam suam. Currebat autē post eam pusio iste. Illa in domum ingressa, puer mansit ad fores, vbi stabat vas aqua plenum, ad duos vel tres cubitos profundè depositum in terra. Incumbente autē puero ad ostium, verso ostio, cadebat puer in vas illud, neque videns aliquem, nec vllum edens clamorem: atque ita ab aqua præfocatus, mansit illic capite depresso, pedibus sursum versis ad dimidiam horam, priusquàm quisquam id persentiret. Loquebatur interim diù mater eius cum vicina sua, existimans filiolum suum cum alijs pueris ludere in platea. Domum reditura inclamabat puerum, sed non veniebat, nec quisquā nouerat vbinam esset. Perquirebat in angulis & vicis, numquis vidisset ipsius filium. Quærebat cum illa pariter etiam Maria, de qua diximus: cumque præteriret vas illud, vidit pannum in aqua eminentem: eum extrahere volens, cernit pedes pueri extra aquam extantes. Eo spectaculo mirè perterrefacta, matrem eius accersit, dicitque ei: En filiolus tuus hîc extinctus iacet in vase. Repentè igitur extrahunt paruulū, sed is iā planè ater & exanimis erat, ab aqua tumefactus, nihil vitæ præ se ferens. Ea re dolore incredibili confecta mater, miserandum in modum eiulat, vellens pilos suos, & genas lacerans vnguibus haud secùs, quàm si faciem discerpere velit. Accurrunt ad eam vicinæ aliæ, & multùm dolent vicem eius. Aderat tum etiam inter alios Dominicus Vasanus, tertium sancti Francisci institutum vel regulam professus. Is diuino instinctu permotus, hortatur populum, vt in honorem Dei & S. Bernardini pariter dicant precationem Saluatoris: posse, inquiens, Deum sancti Bernardini precibus flexum, puero vitam restituere. Et prece completa, puer cœpit oscitari, manabat à corpore eius aqua per oris, nasi & alios meatus, surrexitque benè sanus & incolumis. Cap. 62. Redit ad vitam extinctus puer.

Basileæ ciuis quidam Iohannes cum vxore sua Margareta proficiscebatur Aquilā, simulque illic commorabantur in S. Ludouici domo hospitali. Mulier puero grauida, laborare cœpit adeò, vt è vita abitura timeretur. Obstetrix sedulam illi nauabat operam, & primò quidem videbantur pedes infantis, sed quantumcunque sudaretur, reliquæ partes non sequebantur. Prodijt tandem puer vsque ad collum mortuus, sed caput præfocatum hærebat, nec potuit vlla ratione ei subueniri. Obstetrix cum alijs Cap. 63.

fœminis inuocabat sanctum Bernardinum,vt matrem viuam conseruaret, & à partu absolueret. Mox fœmina prolem enixa est coram omnibus illis mulieribus, sed nulla in ea vita cernebatur. Rursus pia obstetrix,diuinæ fidens potentiæ, sciens non abbreuiatam manum eius,reliquas fœminas hortabatur, vt toto pectore rogarent sanctum

Esa. 50. & 59. Bernardinum,vt infans mortuus reuiuisceret,& baptismi gratiam posset adipisci. Faciebant id omnes,cum gemitibus & lachrymis sancti Bernardini opem implorantes.

Item infans mortuus. Inde calescens puer,cœpit sese commouere. Mox aquã obstetrix accipiens,baptizauit eum in nomine patris & filij & spiritussancti. Tum verò magis etiam ille cœpit recuperare spiritum,& oculos aperire. Lætabatur mater,& fœminæ ei congratulantes dicebant: Reuerà filius tuus viuit. Et mansit ille viuus, quotidiana capiens vitæ incrementa.

Cap. 64. Sæpè opitulatus est Bernardinus in partu laborantibus,illum tum inuocantibus,aut quippiam ex eius reliquijs apud se habẽtibus. Cùm adhuc nobiscum in terris degeret, quatuor vita functos ad vitam reuocauit. Puer annorum decẽ, Carinus nomine, Aquilæ natus,triticum ferebat ad molam aquariam,vt moleretur. Abiturus inde, de improuisò calcauit pede molendini rotam,cùm ea circumageretur,ceciditq́; in fouea.

Miraculum. In ipso casu inuocans S. Bernardinum: Subueni mihi,inquit,S. Bernardine. Extractus inde est ex aquis,quæ erant sub rota,admotusq́; igni vt calefieret,surrexit,& incolumis domum abijt,gratias agens Deo,& S. Bernardino.

Cap. 65. Dominus Nicolaus Galiardinus filium habuit Benedictum, annos natum quindecim,valdè à peste,febre,& alijs exitialibus morbis afflictum,ita vt Medici omnẽ ei viuendi spem præciderẽt. Allatum est ad eum de panno,quo opertum fuerat S. Bernar-

Mira vis pãni, quo tectum fuit corpus eius. dini corpus. Eo panno ad corpus suum apposito,fricabat malè affecta menbra: statimque in lecto se erigens,Gratias,inquit,Deo & S. Bernardino: liberatus sum à morbis omnibus,& totus rectè valeo. Imposuerunt deinde pannum illum capiti eius, moxque arctiori cum complectente somno,obdormiuit,cùm iam multo tempore nulla potuisset quiete potiri. Medici eò manè aduenientes,vt lotium inspicerent, sanum conspiciunt,quem pridiẽ penè mortuum reliquerãt. Ita ille adolescens Dei ope & S. Bernardini meritis integra salute potitus est.

Cap. 66. Puella quædam Spoletina,cui nomẽ erat Polonica,in pectore habebat vulnus immedicabile,vnde totũ corpus multo dolore afficiebatur. Adhibebatur quidẽ à chirurgis curandi studiũ non absq; grãdi eius cruciatu,sed nihil effici potuit: immò verò peius habere visa est,vt iam non longè à morte abesset. Manè autẽ dixit ad eam mater eius: Filia charissima,commendes te S. Bernardino. Fecit hoc illa toto animo,ita dicens: O sancte Dei Bernardine,libera me ab hac infirmitate mea. At ille misericors miserorũ & oppressorum omnium consolator non ei suam negauit opem. Cũ enim nocte media vigilaret illa,apparuit ei S. Bernardinus,visusq́; illi est crucem exprimere in vulnus

Sanatur vulnus fœminæ immedicabile. ipsius,tenens eam per humeros. Deinde euanuit. Mox illa admodùm territa & stupefacta,matrem suam accersiuit,aitq́; ei: Non sentis,mea mater,miram odoris fragrantiam?nõ vidisti fratrẽ illum,qui stetit ad humeros meos? Mater verò putans illã somniasse,dixit ei: Dormi,filia,dormi. At illa non somniabat, sed alta & lætabunda voce clamabat: Laus Deo & S. Bernardino: ecce enim sana effecta sum.

Cap. 67. Fuit Senis in S. Hieronymi monasterio soror quædam de tertia regula, quæ in puteum decidit,altum cubitos quadraginta: atq; interdum capite, nonnunquam pedi-

Rarum miraculum. bus eminebat extra aquam. Inter cadendum,memor illustrium miraculorum eius, S. Bernardinum inuocabat. Venientibus autem quibusdam ad hauriendam aquam, apprehendit funem,& sic sursum attracta est nihil læsa,adeoq́; & corpore & vestibus sicca,ac si aquas non attigisset,nec quicquam aquæ euomuit ex ore suo.

Cap. 68. Ioannes Antonius Tornanus quodã vespere in gutture & sinistra scapula mortiferis fuit affectus vulneribus,ita vt nulla eius vitæ spes relicta videretur,nec vlla pharmaca vel cataplasmata quicquam ei conferrent. Sed vbi humanum nõ suppetit auxiliũ, non solet deesse diuinum. Miser iste tam immaniter vulneratus,vt ægrè spiritum traheret,præ doloribus nocte mortem impendentem expectãs,visus est sibi sentire quẽdam manu ipsum in latere percutientem,dicentemq́: Non audiuisti miser,quàm præclara & stupenda Deus perpetret miracula per S. Bernardini merita? Cur ergo eius nõ imploras opem? ille hæc verba diligenter auscultans,sibijpsi animum addidit, com-

Nuncupãs votũ S. Bernardino reualescit. mendauitq́; se S. Bernardino,orans feruenter sibi salutem restitui. O mirabilem Deum in sanctis suis! Audiuit pium hominis desiderium & bonæ voluntatis propositum. Dixit enim æger: Si sanus surrexero,sancte Bernardine,visam corpus tuum & ceream imagi-

imaginem offeram. Vix ea dixerat, cũ ecce sentit cieri corporis fluxum quendã tetri & concreti sanguinis, qui ab inflicto manârat vulnere, sanitatem eius impediens. Attulit ille fluxus cordi eius leuamentum quoddam & robur, cœpitque habere meliùs. Perstitit ergo in implorando S. Bernardino, promisitque se profecturum ad sepulchrum e. ius in vestibus lineis. Tum verò etiam plus noxij humoris à corpore diffluxit, surrexitque homo confestim sanus, exiguis in corpore relictis vulneris cicatricibus. Abijt ergo ocyùs in lineis vestimentis ad sepulchrum beati viri, obtulitque illic effigiem viri è cera confectam, narrauitque populo omni miraculum, quod in se expertus fuerat, laudibus efferens Deum, & S. Bernardinum.

Iacobus quidam surdus & mutus à primis vitæ initijs, postquàm peregrè venit ad monumentum S. Bernardini, ilicò & audire & loqui potuit: quod quidem etiam multis alijs surdis & mutis præstitum fuit. Cap. 69.

Præclara & magnanima Senarum vrbs, quotidiè percipiens miracula stupenda ciuis & patroni sui Bernardini, vt grata esset Deo pro gratia & beneficijs eius, coacto procerum & plebis grandi sapientique concilio, de veritate illorum miraculorum cœpit inquirere, misso Aquilam ciue honestissimo, qui accuratè exploraret, num sic se haberent omnia, vt fama vulgaretur. Qui vir nobilis & Senensium Orator Aquilã veniens, comperit miracula omnia probè in scripta relata: & ipse quoque suis oculis multa edi conspexit, eaque annotauit. Cumq; de omnibus certas literas, notariorum manũ & sigillis munitas accepisset, Senas redijt. Senenses lætissimis animis miracula illa cognoscentes, insignem legationem ad Pontificem Eugenium Romam miserunt, qui ei miracula referrent, & de Bernardino sanctorum catalogo inserẽdo admonerent. Idem vrgebãt Aquilini, itemq; rex Siciliæ & Aragonensis Alphonsus, sancto viro admodum addictus & deuotus. Eugenius Pontifex licet crebrò rogatus, at studiosior veritatis propalandę, quàm regibus, principibus & populo placendi, diù multumque de hac re deliberauit cum suis. Et iam quidem recitatis coram illo & alijs amplius centum miraculis, certorum hominum testimonio confirmatis, totus propensus erat cum omnibus Cardinalibus, ad præstandum id, quod petebatur, sed morte illũ è medio auferente, res ad exitum perduci non potuit. Successit autem Eugenio Nicolaus V. qui post accuratas easque crebras consultationes, cùm in dies plura referrentur miracula, tandem anno salutis millesimo, quadringentesimo, quinquagesimo, sacro Pentecostes die in sancti Petri æde Romæ Bernardinum coram frequentissima plebe in sanctis Confessoribus numerandum pronunciauit, anno sexto vel septimo ab obitu illius. Ea res omnes Italiæ vrbes & pagos incredibili lætitia affecit, ita vt nullus, quamlibet exiguus, tota Italia pagus esset, vbi non præ spiritali exultatione processio fieret, & eius festus dies celeberrimè coleretur. Aquilini verò in honorem eius, tanquam patroni sui, insigne templum vnà cum monasterio condiderunt, atque à Sixto IIII. Pontifice impetrârunt, vt ex æde sancti Francisci corpus eius in nouum hoc templum transferre ipsis liceret. Idque factum est, Pontifice annuente, anno Christi millesimo, quadringentesimo, septuagesimoseptimo, die decimoseptimo mensis Maij, multis fratribus Franciscanis præsentibus, impensè lætante & Clero & populo. Illic hodieque asseruatur sacrum corpus illud, honorificè eleuatum & diligenter communitum. Primò enim impositum est capsæ crystallinæ, quæ paucissimis ostenditur. Ea verò capsa inclusa est arcæ argenteæ, miro artificio & sumptu fabricatæ & ornatæ. Hanc autem vndique munit theca ferrea, firmiter obserata, quemadmodum mihi retulerunt, qui suis oculis hæc intuiti sunt.

Cap. 70.

Vide quàm non temerè agant Pontifices, cùm est aliquis in Sanctos referendus.

S. Bernardinus sanctus declaratur.

Laus & honor sit præpotenti Deo in secula seculorum, Amen.

DE HOSPITIO RECLVSO, EX GREGORII TVRONEN. HISTOR. FRANCORVM

Lib.6.cap.6.& 7.

Maij 21.

Vide rarā abstinentiā Hospitij.

VIT autem apud vrbem Nicensem eo tempore Hospitius reclusus magnæ abstinentiæ, qui constrictus catenis ad purum corpus ferreis, indutus desuper cilicio, nihil aliud, quàm purum panem sumebat cum paucis dactylis. In diebus autem Quadragesimæ de radicibus herbarum Aegyptiarum, quibus Eremitæ vtuntur, exhibentibus sibi illas negociatoribus, alebatur. Et primùm quidem ius, in quo coctæ erant, hauriens, ipsas sumebat in posterum. Magnas autem per eum Dominus virtutes dignatus est operari. Nam quodam tempore, reuelante sibi Spiritu sancto, aduentum Longobardorum in Gallias hoc modo prædixit: Venient, inquit, Longobardi in Gallias, & deuastabunt ciuitates septem, eò quòd increuerit malitia Gallorũ in conspectu Domini: quia nullus est intelligens, nullus est qui faciat bonum, vt ira Dei placetur. Est enim omnis populus infidelis, periurijs deditus, furtis obnoxius, in homicidijs promptus, à quibus nullus iustitiæ fructus vllatenùs gliscit. Non decimæ dantur, non pauper alitur, non tegitur nudus, non peregrinus hospitio recipitur, aut cibo sufficiente satiatur: ideò hæc plaga superueniet. Nunc autem dico vobis: congerite omnem substantiam vestram intra murum septa, ne à Longobardis diripiatur, & vosipsos firmissimis communite in locis. Hæc eo loquente, omnes obstupefacti, & valedicentes, cum magna admiratione ad propria sunt regressi. Monachis quoque dixit: Abscedite & vos à loco, auferentes vobiscum, quæ habetis. Ecce enim appropinquat genus, quod prædixi. Dicentibus autem illis: Non relinquemus te, sanctissime Pater, ait: Nolite timere pro me, futurum est enim, vt inferant mihi iniurias, sed non nocebunt vsque ad mortem.

Longobardorum in Gallias aduentus ab eo prædicitur.

Discedentibus autem monachis, venit gens illa: & dum cuncta, quæ reperit, vastat, peruenit ad locum, vbi sanctus Dei reclusus erat. At ille per fenestram turris ostendit se eis. Illi verò circumeuntes turrem, aditum, per quem ingrederentur ad eum, inuenire non poterant. Tunc duo ascendentes, detexerunt tectum, & videntes eum cinctũ catenis, indutumq; cilicio, dicunt: Hic malefactor est, & homicidium fecit: ideò in his ligaminibus vinctus tenetur. Vocatoq; interprete, sciscitatur ab eo, quid mali fecerit, vt tali supplicio arctaretur? At ille fatetur se homicidam esse, omnisq; criminis reum. Tunc cùm vnus extraxisset gladium, vt caput eius tolleret, dextera eius in ipso ictu suspensa diriguit, nec eam ad se potuit reuocare. Itaq; gladium laxans, terræ deiecit. Hæc videntes socij eius, clamorem in cælum dederunt, flagitãtes à sancto, vt quid agi oporteret, clementer insinuaret. Ipse igitur imposito salutis signo, brachium sanitati restituit. Ille autem in eodem loco conuersus, tonsurato capite, fidelissimus monachus nunc habetur. Duo verò duces, qui sanctum audierunt, incolumes patriæ redditi sunt. Qui verò contempserunt præceptum eius, miserabiliter in ipsa prouincia sunt defuncti. Multi autem ex ipsis, dæmonijs correpti, clamabãt: Cur nos sancte & beatissime sic crucias & incendis? Sed imposita ipsis manu, sanabat eos.

Signo Crucis sanat brachium.

Cap.7. Post hæc homo erat Andegauensis incola, qui per nimiam febrem loquelam pariter auditumq; perdiderat. Et cùm febre conualuisset, surdus permanebat ac mutus. Igitur Diaconus quidam ex prouincia illa Romam directus est, vt beatorum Apostolorũ pignora, vel reliquorum sanctorum, qui vrbem illam muniunt, exhiberet. Qui cùm ad parentes infirmi illius peruenisset, rogant vt eum sibi comitem itineris sumere dignaretur, confisi, quòd si beatissimorum Apostolorum adiret sepulchra, protinùs posset assequi medicinam. Euntibus autem illis, venerunt ad locum, vbi sanctus Hospitius habitabat. Quo salutato ac deosculato, causas itineris Diaconus pandit, ac proficisci Romam indicat, seseq; his, qui sancto viro de naucleris amici essent, commendari deposcit. Cumq; ibi adhuc moraretur, sensit vir beatus per spiritum, Domini adesse virtutem. Et ait Diacono: Infirmum, qui comes tui nunc est itineris, rogo vt meis conspectibus repræsentes. At ille nihil moratus, velociter ad metatum vadit, inuenitq; infirmum febre plenum, qui per nutum aures suas dare tinnitum indicabat. Eleuatumque duxit

Oleo benedicto, inuocationeque diuini no.

duxit ad sanctum Dei. At ille appræhensa manu cæsarie, attraxit caput illius in fenestram. Assumpto verò oleo benedictione sanctificato, tenens manu sinistra linguam eius, ori verticiq; capitis infudit, dicens: In nomine Domini mei Iesu Christi aperiantur aures tuæ, reseretq; os tuum virtus illa, quæ quondam ab homine surdo & muto noxium eiecit dæmonium. Et hæc dicens, interrogat nomen. Ille verò clara voce, ait: Sic dicor. Cùm hæc vidisset Diaconus, ait: Gratias tibi immensas refero, Christe, qui talia per seruũ tuum dignaris ostendere. Quærebam Petrum, & quærebam Paulum, Laurentiumque, vel reliquos, qui Romam proprio cruore illustrant: hîc omnes reperi, hic cunctos inueni. Hæc eo cum maximo fletu & admiratione dicente, vir Dei omni intentione vanã vitans gloriam, ait: Sile, sile, dilectissime frater. Non hæc ego facio, sed ille, qui mundum ex nihilo condidit, pro nobis hominem suscipiens, cæcis visum, surdis auditum, mutis præstat eloquium, qui leprosis cutem pristinam, mortuis vitam, & omnibus infirmis affluentem medicinam indulget. Tunc Diaconus gaudens & valedicens, abscessit cum omnibus suis.

Mutis adhibita, surdũ & mutum curat. Marc. 9.

Quibus discedentibus, homo quidam Dominicus (sic enim erat viro nomen) à natiuitate cæcus, aduenit ad istius miraculi veritatem probandam. Qui dum in monasterio duobus aut tribus mensibus resideret, orationi ac ieiunijs vacans, tandem vocat eũ ad se vir Dei, & ait: Vis recipere visum? Cui ille: Voluntas, inquit, mea erat ignota cognoscere. Nam quæ sit lux, ignoro. Vnum tantùm scio, quòd ab hominibus collaudatur. Ego autem ab initio ætatis meæ videre non merui. Tunc cum oleo benedicto super oculos eius Crucem sanctam faciẽs, ait: In nomine Iesu Christi Redemptoris nostri, aperiantur oculi tui. Et statim aperti sunt oculi eius, & erat admirans cernensque mirabilia Dei, quæ in hoc mundo videbat. Dehinc mulier quædam, vt ipsa declamabat, tria habens dæmonia, ad eum adducta est. Quam cùm tactu sacro benedixisset, atque ex oleo sancto Crucem fronti eius imposuisset, eiectis dæmonibus, purgata discessit. Sed & aliam puellam, à spiritu immundo vexatam, benedictione sanauit.

Oleò benedicto & Crucis signo videque faciat.

Cùm autem iam dies obitus eius appropinquaret, vocauit ad se Præpositum monasterij, dicens: Exhibe ferramentum, & irrumpe parietem, & mitte nuncios ad Episcopum ciuitatis, vt veniat ad me sepeliendum. Die enim tertio ab hoc egredior mundo, & vado in requiem destinatam, quam mihi Dominus repromisit. Hæc eo dicente, misit Præpositus ad Episcopũ ciuitatis Nicensis, qui ei hæc nunciarent. Post hæc Crescẽs quidam venit ad fenestram, & videns eum catenis vinctum, & vermibus plenum, ait: O domine mi, qualiter tam valida tormenta tolerare potes? Cui ipse ait: Confortat me ille, pro cuius nomine hęc patior. Dico autem tibi, quia iam absoluor ab his vinculis, & vado in requiem meam. Adueniente autem die tertio, deposuit catenas, quibus vinctus erat, & prostrauit se in orationem: & cùm diutissimè cum lachrymis orâsset, collocans se super scamnum, extensis pedibus, eleuatisq; ad cælum manibus, gratias agens Deo, tradidit spiritum. Et statim omnes vermes illi, qui sanctos artus perforabãt, euanuerunt. Adueniens autem Austodius Episcopus, beatum corpus studiosissimè sepulturæ mandauit. Hæc omnia ab eius ore cognoui, quem superiùs mutum & surdum ab eo sanatum exposui. Qui multa mihi & alia de eius virtutibus narrauit. Verùm ea non recensui, quia audiui vitam eius à multis fuisse conscriptam.

Feliciter abit ad requiem sempiternam.

De eodem Hospitio, ex eiusdem Gregorij Turonensis libro de Gloria Confessorum, Cap. 97.

FVIT in regione Nicensi Hospitius, magnus Dei famulus, qui multis virtutibus præditus, ab hoc mundo migrauit. Cumque sepeliretur, quidam iuxta ipsum sepulchrum manum ponens, parum pulueris eleuauit: quod in linteo inuoluens rudi, secum tulit. Progressusq; postridiè, nauem, quæ Massiliam ire parabat, offendit in littore: sed hic Lirinense monasterium expetere cupiebat. Viri igitur, quorum erat nauis, Iudaica erantã stirpe progeniti. Qua existente causa, noluit vir indicare naucleris, quæ ferebat. Deniq; postquàm progressi, cõtra Lirinense monasterium deuenerũt, nauis in medio pelagi restitit, flantibusq; ventis, nulla mouetur in parte. Stupentibus verò Iudæis, quid hoc esset? homo ille veritatem aperuit, dicens: Reliquias beati Hospitij mecum habeo, & nunc Lirinum adire desidero: quod vobis indicare metui. Nunc autem scio, quia eius virtute retinetur nauis vestra, nec hinc moueri prorsus poterit, nisi consensum illuc præbeatis, quò ego ire dispolui.

Nota quid possint sancti.

Quod audientes viri, ſtupore permoti, mutatis velis, flante vento ſecundo, iam viro in inſula Lirinenſi depoſito, quò voluerunt, liberè abierunt.

VITA S. GVIBERTI CONFESSORIS, FVNDATORIS AC PATRONI MONASTERII GEMBLACENSIS, edita à Sigeberto, eiuſdem cœnobij monacho.

CAP. I.

Maij 23. Patria S. Guiberti. Parentes.

NSIGNIS pater Guibertus in pago Germienſi feliciter natus, hominibus illius temporis ad exemplum creditur eſſe datus. Cuius auum Redingum, & auiam Giſlam, Patrem quoq; Lietoldum & matrem Oſburgam omnes, qui huius antiquitatis retinent notitiam, fatentur longam antiquæ nobilitatis traxiſſe lineam. Porrò mater eius Oſburga abutens Apoſtolica indulgentia, qua dicitur: Melius eſt nubere, quàm vri: poſt mortem prioris mariti Lietoldi, de quo ſuſceperat dominum Guibertũ & Remundem eius germanam, dum gaudens polygamia, ſecundi, tertij, & etiam quarti mariti non refutat copulam, ex multis maritis prolem genuit numeroſam: Helluinum ſcilicet, Oilbaldum, Raginardum, Dodam, præter eos, quorum nomina obliterauit obliuio. Quorum longè lateq; pullulante proſapia, ſe penè tota repleri & nobilitari gaudet Lotaringia. Siquidem ex proſapiæ numeroſitate, accreſcebat poteſtatis eminentia: ex poſſeſſionum multiplicitate, rerum affluebat opulentia: per quas cumulari & prouehi ſolet mundanæ nobilitatis potentia. Hoc tamen in ſeruo Dei nullus ducat ſatis prædicabile, cùm ſecundũ Dominicam vocem, non in abundantia cuiuſquam vita eius eſt ex his, quæ poſſidet: & ſecundùm Apoſtolum, non eſt perſonarum acceptio apud Deum. Sed hoc in eo nimis debet eſſe commendabile, quia cùm veritas dicat, Facilius eſt Camelum per foramen acûs tranſire, quàm diuitem in regnum cælorum intrare: hic tanquam gibbi ſarcina ſuperexcreſcente terrenæ nobilitatis & facultatis depoſito tumore, hoc hominũ impoſſibile, per pronam animi voluntatem redegit ad poſſibile.

1. Cor. 7.

Luc. 12.

Rom. 2.

Matth. 19.

CAP. II.

HIc ergo iuſtus plantatus, & fidei firmitate radicatus in domo Domini, iam inde à teneris annis flores virtutum emittere cœpit, in atrijs domûs Dei noſtri eminens vt palma altitudine nobilitatis, vtq; cedrus Libani multiplicandus ſuaueolenti vbertate ſanctitatis. At poſtquàm de floribus bonæ eius indolis pulchritudo & ſuauis odor pietatis ſe longè lateq; effudit, & tempore primi Henrici, glorioſi & victorioſi regis, in fructuum gemmas erupit, tandem circa tempus Otthonis primi, quaſi oliua fructifera in domo Domini vbertim matureſcere cœpit. Qualis autem per prima ætatis incrementa eius vita fuerit, non eſt diſcutiẽdum nobis. Nam ſuperfluè quæritur de arbore, qualis ſit radix eius, quæ latet humo obruta, cùm ex ſolo ſapore fructûs, cognoſcatur arboris natura. Veritatis etiã voce dicitur: Vnaquæq; arbor ex fructu ſuo cognoſcitur. Non enim de ſpinis colligunt ficus, neq; de rubo vindemiant vuam. Hæc ergo arbor in agro Domini plantata, nec ſpina, nec rubus fuit: de qua nulla punctionis aſperitas, nulla amaritudinis acerbitas, proceſſit: ſed tanta dulcedo fructûs effluxit, vt prouentus eius etiam nunc in Eccleſia Dei fructificet. Siquidem fratribus eius de carnalis poſteritatis prouentu cogitantibus, ſolus ſanctæ memoriæ Guibertus ſpiritualis generationis hæredes ſuſpirabat, benè monitus ab Apoſtolo: Qui ſine vxore eſt, cogitat quæ Domini ſunt, quomodò placeat Deo. Ideò de patrimonio ſuo non quæſiuit carnalis copulæ ſponſam dotare, ſed matrem ſuam Eccleſiam vnico affectu ditare: quæ ſibi non fratres breui victuros aleret, immò cæleſtis filiationis prolem nunquam moriturã augeret, quam nec cum dolore pareret, nec cum dolore amitteret, ſed quæ eum æterna ligaudio filio Dei cohæreditaret. Militabat interim mundo ſpecietenùs, ſed quantũ patiebatur huius negocij vſus, à militiæ vitijs erat extraneus. Et, ne curram per ſingula vitiorum genera, à quibus Deo auxiliante deſtitit, aut per ſingula virtutum officia, quibus diligenter inſtitit: hoc in eo egregiè præter cætera laudabile fuit, quòd cùm huius generis hominibus familiare ſit, res alienas & maximè pauperum & eccleſiarum Dei inſolenter rapere, hic profectò neſciuit aliena diripere violenter, qui ſua tam hilariter pauperibus & Eccleſijs Chriſti nouit diſtribuere.

Luc. 6.

1. Cor. 7.

Militiæ vacat inculpatus moribus

CAP.

CAP. III.

POstquàm ergo diu sub chlamyde militaris habitus latuit, quia lucerna sub modio posita, diutius latere non debuit, nodum & impedimentum diuini seruitij à se quã- rocyus dissoluit, & militiæ secularis cingulum deposuit. Ita mundi veteranus, terrenæ militiæ rude donatus, cœpit esse nouus Christi tyrunculus, & longæuus mundi seruus, per vindictam diuinæ libertatis factus suus, effectus est Dei libertus. Igitur post multiformes spatiosæ viæ anfractus ad angustam vitæ portam directus, vt cantaret nudus viator coram huius mundi latronibus, deliberauit etiam à cunctis nociuæ possessionis se expedire oneribus. Ne enim post plenam legalium præceptorum obseruãtiam cumulo suæ perfectionis deesset illud vnum Dominicæ sententiæ: Vade, & vẽde omnia, quæ habes, & da pauperibus: & veni, sequere me, & habebis thesaurum in cælo: hic omnia sua non quidem vendere, sed fideli debitori Christo commendare ad vsurã studuit, gaudens quòd eius fœnerator existeret, de quo non dubitaret, quin sibi fideliter mensuram solueret. Vt enim vnus esset illorum, de quibus Apostolus dicit: Tanquam nihil habentes, & omnia possidentes: volebat sua habere, & non habere. Habere, benè dispensando: non habere, auarè conseruando. Fidelis nanq; & prudens seruus, constitutus à Domino super familiam suam, tam prouidè & lucrosè sategit locare peculij sui summam, vt cùm nihil sibi de summa decresceret, de mercede tamen fœnoris sumptum eximeret, vnde conseruis suis in tempore tritici mensuram erogaret. Quid enim lucrosius fideli œconomo, quàm sua in seruos Domini profundere, quę ipse Dominus gratanter dignatur refundere? Præterea & alio Dominicæ vocis hortatu incitabatur, vt & alios exemplo & auxilio ad benè agendum illiceret, dum non negligenter dictum à Domino recoleret: Qui recipit prophetam vel iustum in nomine prophetæ vel iusti, mercedem prophetæ vel iusti accipiet. Et illud Danielis: Qui ad iustitiam erudiunt multos, fulgebunt quasi stellę in perpetuas ęternitates. Vndè vt mercedem iustitiæ multorum acciperet, non satis esse visum est sibi, si ipse solus ad iustitiam tenderet, nisi & alios secũ currere suo exemplo & hortatu moneret, & ipse causa salutis multorum fieret, & duplicem coronam remunerationis acciperet.

Renunc. at militiæ. *Matth. 19.* *2. Cor. 6.* *Luc. 12.* *Matth. 10.* *Dan. 12.*

CAP. IIII.

HIc fratrum amator, qui ex alto cordis suspirio ad Deum clamare poterat cum Esaia: A facie tua Dommine concepimus & quasi parturiuimus, & peperimus spiritum salutis tuæ, quem fecimus in terra: quod cogitando conceperat, & quasi longo deliberationis æstu parturiuerat, piam animi peperit beneuolentiam, per quam Deo filios salutis faceret super terram. De proprietate siquidem hæreditatis suæ fundum Gemelaus dictum delegit, & Deo, & Apostolorum principi Petro, sanctoque Exuperio martyri glorioso, ad construendum in eorum honórem monasteriũ, deuotissimè delegauit. Hic tabernacula dilecta Deo, & delectabilia hominib. cõstruens Domino virrutũ, vt passer humilitatis volatu directus, inuenit sibi domũ, & vt turtur zelo castitatis & gemitu compunctionis animatus, posuit sibi nidum, vbi reponeret pullos suos, sub alis matris Ecclesiæ confouendos. Ibi monachorum collecta caterua, per eorum obsequium disponebat immolare Deo laudum sacrificia, & reddere altissimo vota sua: qui seminantes ei spiritualia, sua meterent carnalia. Hos ad rectam morum volẽs informari regulã, ad apostolicæ vitę dirigi fecit lineã, per quam in initio fidei fundatã primitiuam compererat Ecclesiam. In quibus illud præcipuum erat, vt nulla eis propria, sed omnia essent communia: vt quorum conuersatio iam erat in cælis, angelicã quodammodò vitam degerent in terris. Porrò ipse ad eorum, tanquam ad Apostolorum, pedes ponens omnia, quæ habebat, vt vsibus eorum ad omnem sufficientiam necessaria suppeterẽt, solicita paternitate disponebat. Vnde legali traditione tradidit eis villam superiùs nominatam Gemmelaus, & omnia ad eandem appendentia, & alia multa, vndecunque in parte vel sorte sua iure hæreditatis cedentia.

Esa. 26. *Monasteriũ extruit ex bonis suis.* *Psalm. 83.* *Ei confert facultates suas.*

CAP. V.

AD hoc opus felici auspicio inceptum, animabatur non solùm diuinitatis gratia, sed etiam nobilissimæ & Christianissimæ auiæ suæ Gislæ pia conniuẽtia, quæ dulcissimum nepotem suum videns viam veritatis insistere, collaborabat magnoperè, vt amoto ei impedimento à cœpto pietatis itinere, viam mandatorum Dei dilatato corde posset currere. Quia non enim, vt Esau pilosus, venationũ vanis, aut nociuis exercitijs inseruiebat, sed vt lenis Iacob domi habitans, simplicitati & Innocentiæ studebat, totam se in eius dilectione trãsfuderat. Quippe quem exemplo fidelis Abrahæ de terra & de cognatione sua iamdudùm animo exisse cognouerat, ei terram repromissionis

Gen. 25. *Gen. 12.*

competere credebat: nec tamen volebat suo destituere subsidio, quem perpendebat
Gisla auia eius multa ei largitur. per omnia dirigi diuino auxilio. Ideo salubri reperto consilio, omnes res hæreditatis suæ, quas sibi vir suus Redingus dotis gratia impenderat, vel quas ipsi pari æquitatis industria addiderant patrimonio suo, ad præsidium Deo placitæ constructionis contulit legaliter charissimo nepoti suo.

CAP. VI.

AD hæc omnia non parum solatij Diuinitas fideli suo Guiberto contulerat, quòd
Erluinus S. Guiberto est ad-iumento. in his omnibus doctorem & patronum quendã venerabilem virũ, Erluinum nomine, præuiderat, qui & ipse canonicam, quam viuebat, regulam ad monasticam vitam conuerterat. Is pio patrono nostro in omnibus vtillum rerum consilijs exequendis, in ecclesia ædificanda, & officinis claustri construendis, in fratribus ad ouile Dei cõuocandis & regendis aderat adiutor opportunus & vnanimis.

CAP. VII.

ALijs ad perfectionis culmen tendenti sufficere videtur à malo declinasse, mundi pompis abrenũciasse, sua omnia pauperibus erogasse. At dominus Guibertus, quæ retrò sunt oblitus, in anteriora se extendere nitebatur, semetipsum arguens imperfectionis, nisi argumento Dominicæ manûs ad vnguem expoliretur. Audiens sæpe Do-
Luc. 9. minum dicentem: Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me: totum hoc imperium traxit ad se: abnegans semetipsum, tulit crucem mortificationis Iesu in corpore suo, castigans corpus suum, & in seruitutem redigens, ne fortè alijs prædicans, ipse reprobus inueniretur. Tulit crucem etiam fraternæ compassionis, quando erutus de cribro diabolicæ tentationis, Ipse aliquando cõuersus, confirmabat fratres suos, pro quibus Christus ipse biberat calicẽ passionis. Igitur accepto rationis clauo, post rerum suarum iacturam nudus enatauit de mundi hu-
Monasticæ se vitæ tradit S. Guibertus. ius naufragio, & tandem potitus monasticæ quietis portu, ancoram stabilitatis de alto pectoris sui iecit in claustralis vitæ profundo. Videbat enim, quòd nusquam alibi tutius perfugium esset fugienti à mundi periculo, cùm in claustris monasterij, ere mi nõ desit solitudo, & si quem aliquo modo diabolicæ incursionis titillet inquietudo, prætò adsit prompta fraternæ consolationis fortitudo. Videbat etiam, quòd non altiùs posset ascendere, si posset illum religionis gradum attingere, ad quem omni quidem ordini Ecclesiastico, omnique terrenæ potestati liceat accedere, à quo nulli omninò, nulla omninò occasione liceat impunè recedere. Præterea vir prudens, antè & retrò oculatus, nihil temerè & improuidè sibi agendum esse attendebat diligentiùs. Vt enim athleta stadium ingressus, solicitè qualitatem loci circumspicit, ne quod offendiculum sibi pugnanti vel currenti obsistat: ita & hic noster athleta opportunitatẽ & qualitatem loci, vbi propositum suum securè exequeretur, cautè dispexit, scilicet vbi nec indulgeret sibi disciplina remissior, nec pro intultu notæ nobilitatis, malè blãdiretur sibi honorificentia impensior. Timebat enim ne sibi diceretur à Domino: Vtinam ca-
Apoc. 3. lidus esses, aut frigidus: sed quia tepidus es, incipiam te euomere ex ore meo. Timebat enim, ne sicut ille, qui contra flantem ventum flores portat, etiam ipse, inanitate elationis inflatus, collectos virtutum flores perderet, & quasi pulueris squalore, fœdita te apostasiæ sorderet & cæcutiret.

CAP. VIII.

DEniq; columba Christi, nolens diutiùs inuolui mundanis fluctuationibus, dum nõ inueniret, vbi requiesceret pes eius, adijt arcam paratã à Deo multorũ saluti,
Gorziense cœnobium à quo extructum. claustrũ scilicet Gorziensis cœnobij. Id cœnobiũ olim vir magni nominis, Pipini regis ex sorore nepos, Crodegandus Metẽsis episcopus construxit, & ad æternum sanctitatis suæ monimentum opibus ditauit, &, quod maius est, religionis gratia decorauit. Sed processu temporis crebrescente bellorum malitia, & per hæc crudescente malorum miseria, & quia leges silent inter arma, ideò inualescente quaquà terrarũ iniustitia, etiã ibi per notã temporis & prælatorũ incuriam, disciplinę regularis cœpit emolliri censura. Et hæc cælestis iræ permissio tamdiu permansit, donec tandem diuinę mi-
Adelbero Metensis episcopus monasticã disciplinã instaurat. serationis oculus super inhabitãtes terrã prospexit, qui & infidelitatis tenebras amouit, & lumen veritatis reuocauit. Adhæc inter primos à Deo missus est Adelbero, primus huius nominis Metensis episcopus, qui nobilium Christianissimus, & Christianorum nobilissimus, (erat quippe frater Friderici Ducis) in hoc primum regiminis sui dedit exercitium, vt & seculari potentia & episcopali censuta exturbaret à sua Diœcesi irreligiositatis vitium. Huius bonæ intentionis oculum intendens primùm super monasticam disciplinam, elaborat eã ad Apostolicæ vitæ redigere normã. Et incipiens

cipiens à Gorzia, quæ cæteris monasterijs erat præstantior in sua parochia, vbi instituræ religionis vix ipsa apparebāt vestigia, non priùs destitit, q̄ monasticæ vitę professores, à seculi vanitate retractos, rectæ viæ reddidit, & ante omnia radicem malorū, & malam monachorum nouercam, scilicet proprietatum concupiscentiam, mucrone pastorali extinxit, & qui in seculi compitis patebant lupotū morsibus, Dominico ouili inclusit. Collaborabat sibi ad hoc pius Gorziensis Abbas Agenoldus, restaurandæ sanctæ religionis adiutor opportunus. Itaq; extirpatis nociuis radicibus de Dominici horti areola, Adelberone episcopo plantante, Agenoldo rigante, Deo autem incrementum dante, crescebant solito vberiùs virtutum plantaria. Quicunque ergo abrenunciantes seculo, suaue iugum Christi tollere volebant, quàm mites & humiles corde exemplo Christi esse deberent, hic edisc ebant. Quicunq; ex militari habitu in timore Domini fortitudinem suam mutabant, hic quasi in campo diuini tyrocinij experimentum sui capiebant. Quicunque ex clericali sorte ad altiorem humilitatis gradum optabant ascendere, hîc cum Iacob non in somnis, sed re vera scalam cælos attingentem merebantur videre, per quam angelos ascendentes & descendentes possent videre. Cùm ergo hic tantus sanctæ religionis seruor tam longè & tam latè caloris sui diffunderet flammas, huc ad disciplinam Domini omnis confluebat nobilitas, omnis dignitas, omnis sine personarum discretione professio concurrebat & ætas. Nec quisquam vel initium conuersionis se credebat arripuisse, cui non contigerat Gorziensi regulę initiatum esse. Hic inueniebatur lac, quod patuulus sugeret: hic solidus panis, quē perfectus manderet, & aliquando quasi nutrix in corpus suum traijceret, vt & alios rudes vel infirmos inde pasceret. Inter eos hic noster patronus Guibertus non vltimæ nobilitatis, immò non vltimæ humilitatis & sanctitatis, spiritu Dei agente, est adductus: vt qui iamdudum renunciauerat suis omnibus, hic etiam sibimetipsi renūciaret, vt Christo perfectiùs adhæreret. Seipsum ergo & omnes, quos Christo lucrifecerat, venerandi patris Agenoldi committens manibus, adhærebat ei studiosiùs, & ab ore eius pendebat intentiùs: vtpotè qui ex doctrina eius non solùm pasci habebat, sed & de micis ex ea collectis per se Christi pauperibus ferre satagebat. Et vt id, ad quod venerat, diligentiùs exequeretur, singulorum gratias solerter contemplabatur, & aliquid inde ad seipsum traijcere nitebatur. Erudiebatur illius patientia, accendebatur istius orandi instantia, alterius delectabatur obedientia: Istius humilitatem, illius imitabatur sobrietatem: In hoc actiuæ vitæ laborem, in illo contemplationis mirabatur ardorem. Fiebat proinde miro modo, vt dum ipse de singulorum virtutibus aliquid decerpit, quod sibi sit pro exemplo, ipse solus omnibus esset exemplo. Vt enim, secundùm Salomonis prouerbium, ferrum ferro acuitur: ita alter ab altero ad benè agēdum exacuebatur: & vt homo confundit faciem amici sui, ita & eos pia fraternæ æmulationis mouebat confusio, nisi alter alterum quiret imitari.

Gorziense cœnobium præclarè reformatū.

Genes. 28.

S. Guibertus degit in illo

Prouer. 27.

CAP. IX.

Ipse ergo qui mundi renunciauerat vanitatibus, timens ne iterùm illiceretur voluptatibus, dum sub obtentu dispōnēdarum ecclesiasticarum rerum adhuc ei deseruiret specietenùs: ad hoc etiam timens illud Apostolicum, doctorem non debere esse neophytum, ne elatus incidat in iudicium diaboli: induxit in animum, venienti morbo quantocyùs occurrendum. Venerabilem, cuius suprà meminimus, Erluinum, virū Deo placitum, hominibus acceptum, in gymnasio sanctæ religionis laudabiliter exercitatum, lucrandis Deo animabus intentissimum, amicitijs principum terræ & maiorū Ecclesiæ gloriosum, exequendis rebus Ecclesiasticis per omnia idoneum, hunc talē virum, vtpotè patrem & intimum suum, conuenit amicabiliter, in eum se reiecit q̄ familiariter, in eo quasi in reclinatorio animę suæ tantùm incumbit fiducialiter, ei ex ordine velle suum aperiens, ei seipsum magis, quā sibi credens: communicato eū fratribus consilio, eum Abbatem sibi deligit, & fidelibus Christi adnitentibus, Dominico ouili præfici facit. Ille tanquam bonus paterfamilias, doctus de thesauro suo proferre noua & vetera, sciens sic adimpleri legem Christi, si alter alterius portet onera, supposuit humiliter humerum ad suscipiendum onus, satis quidem graue, sed Deo sibi cooperante, portabile: animatus illo prouerbio, quod per Sapientē dicitur: Frater qui à fratre adiuuatur quasi ciuitas, quæ non expugnatur. Ita vir sanctus Guibertus, strenuo cooperatori suo Erluino Marthæ ministerio delegato, ipse cum Maria sedens ad pedes Domini pro audiendo ipsius verbo, elegit optimam partem, quæ non auferetur ab eo. Nam ad aluearium monachorū, scilicet Gorziam, regressus, ieiunijs, vigilijs & orationibus intentus contemplationis virtuti vacabat liberius.

Humilitas sanctæ viri.

1. Tim. 3.

Galat. 6.

Prouer. 18.

Luc. 10.

CAP.

CAP. X.

IAm in laude Dei nouella plantatio fructificauerat, iam agricola preciosum fructū terræ expectans, patienter ferebat: quia temporaneum & serotinū se accepturum non diffidebat. Iam crescebat Christi gloria, iam illorum, per quos benedicebatur nomen Domini, multiplicabatur gratia: quando de Gemmelaus, nouellæ scilicet cōstructionis cœnobio, boni odoris longè latéq; exibat fragrātia, quòd ibi sanctæ religionis feruente flamma, & iusti de virtute in virtutē indiès proficiebant, & iniusti ab erroris tortitudine cōuersi, iam in directū ibant. Ex hac boni odoris suauitate repleta erat tota domus Ecclesiæ, & attigerat iam ipsa culmina imperialis aulę: vbi cunctis palatinis in ore erat pia nobilissimi viri Guiberti ad Deum conuersio, & de eius cōuersione nō minima in tota Dei Ecclesia ædificatio, quòd eius exemplo multi renunciātes seculo sanctæ religionis se subijciebant proposito. Sed inuidia vbi desit, q̄ nec in paradiso deliciarum, nec in ipso quoq; cęlo defuit? Quidā, qui bona fidelis Christi Guiberti obliquo oculo limabant, aures Cæsaris aduersùs eum appellant, & inuidiosè ei derogantes, cōtra rempublicam eum egisse accusant, qui Gēmelaus regalem fiscū, maioribus ipsius munificentia imperiali loco beneficij attributum, in partem proprietatis suæ vsurpauerit, & iniussu regis, fundato ibi cœnobio, in sortem Ecclesiastici iuris iniustè trāsfuderit: quod fieri nullo modo lex publica sinit. Pius constructor, & sanctus prouisor loci nostri ad causam dicendam est dicto regis inuitatus: causa proponitur: de iniustitia expostulatur, in deliberanda sententia alius alij variè assentitur. Discipuli euangelij à Domino docti: Cùm stabitis ante reges & præsides, nolite cogitare, qualiter aut quid loquamini: Dabitur enim vobis in illa hora, quid loquamini: non sophisticā quærunt argumentationem, sed simplicitatis Christianæ prætendunt humilitatem. Scientes enim, quia periculosum est contra torrentē brachia tendere, nec ignorantes sententiā Apostoli: Qui potestati resistit, resistit Dei ordinationi: pedibus Imperatoris se humiliter prouoluunt, & ne in se & in pauperes Christi terrena sua potentia abutatur, suppliciter exposcunt: dicentes, gaudendum esse maiestati Imperatoris, quòd temporib. imperij sui diuina miseratio ostium misericordiæ suæ voluerit patefacere, dum tales aliquot viros dignatur mundo transmittere, qui digni sint exaudiri orātes pro statu reipublicæ: posse Imperatorem de alieno fundamento laudē mereri, si ab alijs in honorē Dei constructa loca, sua regali potentia velit tueri: alieno labori eum posse participare, si res ab alijs Deo iure hæreditario legatas, dignetur authoritate imperialis manûs corroborare. dignum esse, vt apud Imperatoriam censurā plùs valeat Deo placita veritatis æquitas, quā susurronū & bilinguiū calliditas, vel adulantium dolositas, de quib9 Sapientia dicit: Susurro & bilinguis maledictus: multos turbauit pacē habentes: & lingua tertia (hæc lingua adulantiū intelligitur) multos cōmouit. Hæc & alia in hunc modū locuti, à bona spe, quā in Deum habebant, non sunt frustrati, illud Sapiētis dictum esse verum experti: Beatus, qui loquitur in auribus sapiētis. Pius enim rex Ottho, verè ad restaurandam rempublicam & reparandam Dei Ecclesiam directus à Deo, his salutis monitis aurē aduertit gratāter, & petitionē fideliū Christi accepit dignāter. Annuit enim communi Palatinorum consilio, & regali censuit edicto, vt rata & inconuulsa permaneret nouella Gemmelacensis cœnobij constructio: & quicquid illi ecclesiæ ab ipso domino Guiberto, vel etiā aliorum venerabilium virorum largitione fuerat cōcessum, vt nullus infideliū vel aliquis hæredū eius infringere audeat, omninò est interdictū. Insuper permissa est eis potestas aduocatū & regularē Abbatem cum imperio regis eligendi, castellum construendi, mercatum, percussuram monetæ, materiam faciendi. Ipse locus ab omni omnium seruitio immunis est redditus in ciuitate, in castello, in villa, super aquas, in pontibus, in omnibus imperij sui locis, ab omni telonio & tributo est absolutus, sub solo regiæ defensionis munimine subiectus.

Exemplo S. Guiberti, multi sedāt vitæ monasticæ.

Defertur apud Imperatorem.

Matth. 10.

Rom. 13.

Eccli. 28.

Imperator ratam vult esse Guiberti donationem.

Immunitas cœnobij Gemblacensis.

CAP. XI.

OMnis res iam composita videbatur, omnia iam in tuto esse credebantur, nihil ex aliqua parte metuebatur. De reb9 ecclesiæ traditis, & de libertate ipsius loci charta conscripta, imperiali erat edicto cōfirmata, & annuli impressione imperialis authorizata, quæ authorizatio facta est solēniter Leodij xij. Calen. Octob. anno Dominicæ incarnationis Nongētesimo, quadragesimosexto, indictione iiij. regni domini Otthonis primi, anno vndecimo, cathedrā Traiectensis ecclesiæ regente Vhogone. Ad hanc cōfirmationem imperialis potestatis, accessit etiam Apostolicæ sedis authoritas, dum à * Benedicto VII. huius nominis Papa, decretum est, vt rata esset in perpetuum Gemmelacensis cœnobij prærogata immunitas. Decretum est etiam, vt de alio monasterio ibi

for. * Agapeto II.

tio ibi Abbas non constituatur: sed ipsi serui Dei, secundùm S. Benedicti regulam viuẽtes, ex sua propria congregatione Abbatem eligendi potestatem habeant, & vt Abbas ipse, priuilegijs sedis Apostolicæ, infulis decoretur, & vt ipsum monasterium, sub iurisdictione S. Romanæ Apostolicæ sedis cõstitutum, nullius alterius ecclesiæ iurisdictionibus submittatur, interminando ex authoritate B. Petri Apostolorum principis sub diuini obtestatione iudicij ac validis anathematis interdictionibus, vt nulla aliquãdo vel parua vel magna persona aliquid de rebus vel possessionibus, ad idem monasteriũ pertinentibus, auferre, vel alienare præsumat. Hoc scriptum per manum Bonifacij notarij regionarij atq; scriniarij S. Romanæ Ecclesiæ, Datum est viij. Calend. Aprilis per manus Stephani episcopi ac Bibliothecarij S. sedis Apostolicæ, anno Pontificatus domini * Benedicti VII. Papæ * nono, imperante Otthone à Deo coronato, magno ac pacifico Imperatore anno xvj. qui est annus Domini * 953. for. * Agapeti II. * sexto * 951.

CAP. XII.

ITa aliquandiu arridente sereno cælo prosperitatis, derepentè inhorruit maxima immissio diabolicæ tempestatis. Siquidem Heribrandus de vico Mauiuuolt, qui inter nobiles Bratuspantium genere & diuitijs eminebat, cuius nobilitatem alia nobilitas augebat, ei quippe Rembidis, germana nobilissimi senioris nostri Guiberti nupserat. Hic iniustitiæ gladio accinctus, cupiditatis armis confisus, clamat Gẽmelacensem fiscum hæreditaria lege ex matrimonio vxoris suæ Rembidis sibi competere, affinẽ suum Guibertum non legaliter egisse, qui sub obtentu religionis vxorem suam, germanam scilicet illius, voluerit iniustè exhæredare. Contempta ergo imperialis curiæ authoritate, contempto Apostolicæ censuræ anathemate, iunctis sibi complicibus suæ iniustitiæ, non timet Abbatiam insolenter inuadere, & substantiam fratrum violenter diripere. In officinis claustri equi stabulantur, per loca, monasticæ solitudini cõpetentia, secularis personæ militiæ vagantur, fratres per latibula sanctuarij quomodo cunque sese tutantur, & in tantæ tribulationis articulo subsidium diuinæ pietatis præstolantur. Videbatur nempe maleuolis implendę iniustitię opportunum esse tempus, quia ipse sanctus vir Guibertus mundo iam mortuus, & ab eis longè remotus, excusserat se à cunctis ratiocinijs mundani tumultus. Porrò Abbas Erluinus recens oculis priuatus, restaurandis rebus perditis putabatur esse minùs idoneus. Hic sinister rumor vt perculit aures sancti viri, cuius conuersatio iam erat in cælis, quid ei tunc fuerit animi, non opus est exprimere verbis: cui quamuis indignum videretur de stiua Dominici aratri, oculos retrò conuertere, & graue esset, se emeritum militia, bello mundanæ solicitudinis iterum inuoluere, non distulit tamen pro consolandis fratribus iter accelerare, qui pro illis paratus erat etiam animam ponere. Veniens ergo desideratus ad desideratum locum, qui testimonium erat suæ deuotionis, tristes & desolatos fratres confirmat verbis consolatorijs, & quibus potuit armis humilitatis & modestiæ occurrit aduersarijs, & feritatem, & cupiditatem eorum mitigare laborabat monitis suasorijs. Illi præsentiam sanctitatis eius aliquantulùm reueriti, & aliud clausum in pectore, aliud in lingua promptum habentes, cesserunt ad tempus eius voluntati, se intuitu affinitatis eius ab iniustitia ista cessaturos polliciti.

Ab affine suo viri sancti infestatur monasterium.

CAP. XIII.

SAepè nominatus, & sæpè nominandus nobis dominus Guibertus, tam gratiosus fuit Deo, vt dignus fuerit etiam Apostolicæ prædicationis ministerio. Gens siquidem Hungarorum, quæ quibusdam munitissimis clusis remota, nec ad meridianam, nec ad occidentalem plagam exeundi habuerat facultatem, per Arnulphum Imperatorem, ruptis clusis emissa, mortuo Arnulpho Imperatore, totam Italiam, totã Germaniã, vt fera tempestas, vario vastationis genere depopulata est per annos circiter quinquaginta. Hæc gens etiam tempore primi Otthonis aggressa Lotaringiam, deducta est à duce Conrado vsq; ad syluã Carbonariã, & virtute Dei apud Lobiense cœnobiũ ostensa, prohibita vltrà prodire, redijt impunè. Hungaris ergo & eundo & redeundo per vicũ Gemmelacensem transeuntibus occurrit vir Dei Guibertus, non clypeo aut galea materiali protectus, sed tantũ gladio verbi Dei accinctus, paratus bibere calicẽ passionis, & ponere animam suam propter saluandas fratrum animas, qua, vt dicit veritas, non est maior charitas. Et primò miles Christi secundùm præceptum Euangelij offerens illis verbum pacis, ingressus est viam prædicationis, & paulatim mitigata eorum rabie, cœpit iam agere de eorum salute. Nec destitit illis idololatriæ spurcitia sordentibus pãdere fidei dogmata, & regis æterni mysteria, donec aliquos eorũ à regno diaboli abstraxit, eosq; abiurantes sacramenta diabolicæ militię, transscripsit in

Hungari populantur Italiam & Germaniã.

Iohan. 15.

S. Guibertus Hungaros quosdam conuertit.

nouum nomen Christianæ militiæ. Benedictus Deus per omnia, qui Guiberto sub signis suis militanti adfuit, eique ciuicam coronam tribuit.

CAP. XIIII.

PRæuidens vir Deo plenus, non esse paratum sibi à Deo patre, vt biberet primum calicem passionis, animum appulit, vt mereretur bibere saltem secundum calicem confessionis: & ideò tentus in hoc, vt consulendo sibi, consuleret etiam alijs, excogitauit opus, quod non sibi solùm, sed etiam alijs prodesset. Nam amplectens super omnia charitatem, quæ est vinculum perfectionis, & plenitudo legis: & ob hoc

Coloss.3. maximè, quod hoc speciale mandatum est Domini, dicentis: Mandatum nouum do

Rom.13. vobis, vt vos inuicèm diligatis: cœpit agere cum pluribus deuotis & Dei fidelibus, vt

Iohan.13. per vnum mutuæ charitatis conglutinati amorem, fraternalem inter se statuerent societatem: vt cùm omnes vnum in Christo essent, vnum saperent, vnum diligerent: vnum in Christo vellent, vnum nollent: nihil diabolica æmulatione contractum, odio condignum, vel contrarietate inueniretur diuersum, vt verè pacifici mereren-

Iacob.5. tur beatitudinem filiorum Dei. Ad hæc etiam, vt secundùm Iacobi præceptum, pecca-

Iohan.13. ta sua alterutrum confiterentur, & orando pro inuicèm saluarentur, & sicut veritas ait: Qui lotus est, non indiget nisi vt pedes lauet, sed est mundus totus: ita loti baptismo alterutræ confessionis, lotis pedibus, quibus non potest sine labe terra calcari, id est, expiatis actibus humanæ vitæ, quæ vix aut nullatenus sine næuo peccati potest transigi, per fraternæ orationis auxilium redderentur toti mundi, eleemosynis, ieiunijs, psalmis, hymnis, canticis spiritualibus, ad hoc constitutis, ab inuicèm expiati. Delectabat enim eos illud beati Augustini, qui in laudem chatitatis ptorumpens, ait: Dulcis sonus, charitas est: dulcis res & delectabilis, charitas est, quæ præsentes & absentes in vnum colligit fratres.

CAP. XV.

SIc vir Dei tactus quodam præsagio futurorum, quòd propediem tendendnm sibi esset ad supernæ vocationis brauium, præuidit sibi in futurum: vt quando deposito carnis onere ingrederetur viam vniuersæ carnis, aciem huius fraternæ societatis hinc inde locaret in subsidijs, quæ tartarearum cateruarum incursus perturbaret orationum telis. Huius negocij perficiendi secundas partes relinquens fideli vicario suo Abbati Erluino, cauens sibi per omnia, ne sub obtentu alicuius rei exequendæ quantulumcunque iterum implicaretur seculo, vltimum vale dicens fratribus & amicis, & optabilem pacis & dilectionis memoriam relinquens eis, maturauit viam ad amicam

Vir sanctus redit ad Gorziense monasterium. sibi quietem Gorziensis solitudinis. Sicut enim piscis extractus ab aqua, non potest viuere, ita ipse timebat de vita animæ suæ, quoties à contemplationis extrahebatur requie. Post tot & tantos labores, dum iamiamque expectaret dari sibi à Deo desideratam missionem militiæ suæ, tandem rex regum lætatus, militem suum diù pro castris suorum viriliter stetisse, tempus esse duxit ei præmia laboris reddere, & capiti eius coronam laudis imponere.

CAP. XVI.

ETiam instante tempore resolutionis suæ, cœpit languescere. Summus enim artifex, qui semper inuenit in opere suo, quod adhuc tundat & poliat, electum suum tanquam aurum in fornace probabat, vt excoqueret ad purum scoriam peccatorum eius. Gemmelacenses vt audierunt dominum & patrem suum ad mortem infirmari, non potuerunt suo temperare dolori. Hunc eorum dolorem nimis exaggerabat, si eum in terra peregrinationis suæ, ipsis absentibus, contingeret obire. Vnde qui ex his maiusculi esse videbantur, sine mora Gorziam tendunt, & dominum suum viuentē inueniunt: & aliquantulùm dissimulato dolore, agunt cum eo de reportando eius corpore. Ille accersito ad se Abbate suo, cui nomen erat Oilbaldus, aperit ei suum suorumque desiderium, & hoc ab eo vltimum expetit beneficium, vt liceat suis defuncti corporis sui glebam referre ad Gemmelacense cœnobium. Abbas ex consilio respondit, vt pater filio: Mi fili dulcissime, angustię mihi sunt vndique: sanctitatem reuereor, animam tuam ad Deum euntem scandalizare vereor: sed timeo ne illi super hoc scādalizentur, qui te vt patrem venerantur, & amorem, quem exhibuerunt tibi viuenti, vellent exhibere præsentialiter etiam morienti. Ecce voluntatem meam postpono tuæ voluntati, si adspirauerit tibi & tuis voluntas Dei. Si suppetit tuis facultas implendi desiderium suum, non nego meum assensum. Tādem vir Dei consummatus in virtutum gratia, quod maius est, quàm si claruisset miraculorū gloria: (miraculis quippe nonnunquàm virtutes obfuscantur, miracula verò solis virtutibus commendantur.)

decimo

decimo Kalen. Iunij reddidit spiritum fatigatum, nec victum fructuosis laboribus, & ad patres suos appositus, qui seminauerat in benedictionibus, messuit etiam in benedictionibus centuplum, & vitam æternam, secundùm Domini promissionem, est adeptus. Gemmelacenses læti, ab inuitis domini sui corpus suscipiunt, & se votiuo operi accingunt. Qui præcauentes, ne æstiui caloris nimietas faceret iniurias sancto corpori, interiora corporis eijciunt, ibiq; terræ infodiunt: cadauer verò sale & varijs pigmentorum odoribus conspergunt, quæ putredini corporeæ corruptionis repugnare possunt. Vnus autem eorum, nomine Adecho, qui semper familiariùs fuerat obsecutus sancto viro, ac per hoc etiam sancto corpori adhuc obsequebatur instantiùs: hic cōparato carro cum bobus, superponit sanctum corpus, non quo honore dominum decuit, sed quo amore ipse debuit. Iam præcesserant longiusculè, & ecce omnis Gorziensium populus exarsit in ira & furore, egrè ferentes corpus illius absportari, cuius meritis se credebant à Deo adiuuari. Ergo facto grege, perstrepunt populari more, & paucos multi insequentes, conclamant. Ad clamorem concurrentium Gemmelacenses obstupescunt, & tacito cordis clamore auxilium Dei quærunt. Et qui pro filijs Israël pugnauit contra insequentes Aegyptios, pugnauit etiam pro istis. Subitò enim orta tempestate, aër inhorruit, & clara die nox aliena incubuit. Concrepant tonitrua, micant fulgura, cadunt fulmina. Illos tenebræ palpabiles ab itinere reuocant: isti vno itinere gradientes, nec ad dexteram nec ad sinistram declinabāt. Ita illi diuinitùs exterriti, retrocedunt: isti adiuti diuinitùs, liberè incedunt. Tā prædicabili miraculo sanctus Dei Guibertus illustratus, cum multa omnium veneratione ad Gemmelacense cœnobium est relatus, & cum honore debito in Ecclesia sancti Saluatoris, sanctiq; Petri Apostoli sepultus, se cum Deo viuere ostendit inuocātibus. Credunt enim se eius tuitione protegendos perpetualiter omnes, qui inuocant eum præsentialiter. Obijt autē hic sanctus Dei anno Dominicæ incarnationis, nongentesimo sexagesimosecundo, decimo Calend. Iunij.

Feliciter reddit spiritum. Matth. 19.

En quanti olim fiebāt Sanctorum reliquiæ.

Exod. 14.

MARTYRIVM SS. DONATIANI ET ROGATIANI GRAVITER CONSCRIPTVM, INCERTO QVIdem authore, sed adstipulantibus ei antiquissimis Martyrologijs:

SALVBRE est Catholicis lectoribus, de Martyrum triumphali certamine gloriosa gesta referre, & sitienti populo de tam piè fuso sanguine quædam vitæ pocula propinare, dum alij rebus cognitis veneranda solennia fideliùs complectuntur, alij desiderijs incitantur, aduertentes quale pro Christo mori sit lucrum. Igitur cùm Diocletianus & Maximianus Romanæ vrbis apicem gubernarent, & eorum præceptis in Christianorum nomen bestialis feritas desæuiret: vt gratiam religionis Catholicæ gentili sub lege calcarent, missis epistolis ad præsidem Galliarum, decreto sanxerut, vt simulachra Iouis vel Apollinis, nō deorum, sed dæmonum, quasi diuino cultu deberet vniuersitas venerari: ea ratione præfixa pollicentes, vt is, qui eorum cæremonias coleret, vel sacrificia deuotus offerret, publico se cognosceret stipendio munerandum: quò faciliùs humanam mentem cupiditatis laqueus traheret in errorem: vt deciperetur munere, qui ratione vinci non posset. Eorum verò, qui Christiani nominis in confessione persisterent, post illata tormenta iubent capitalem subire sententiam, quò terrore compulsi magis, à recto tramite crudeliter deuiarent. Erat autem in vrbe Nānetica iuuenis quidam, nomine Donatianus, clarus genere, multo tamen clarior fide, qui acerbitatem inquietis adolescentiæ domans, freno maturioris animi temperabat, qui in ipso iuuentutis suæ tempore migrauerat in eum, quasi in senē: & inter procellas spiritalis nequitiæ, ne lapsum incurreret, timor Domini semper prosperè eum gubernabat. Qui despectis idolis, cū ad Catholicæ fidei gratiam conuolasset, baptismatis vnda purgatur: mysterio religionis imbutus, doctrina diuinitatis armatur, & sine metu aliquo triumphum Christi oris sui buccinā miles fortissimus in populo decantabat, nolens credita talenta negligendo infodere, ne culpa absconditæ pecuniæ non careret: sed quasi bonus agricola

Maij 24. Cap. 1.

Fallacia mali dæmonis.

Donatianus egregius iuuenis.

in gentilium pectora fruges beatæ fidei seminauit. Qua sancti viri opinione florente, germanum eius Rogatianũ, adhuc in cultu idololatriæ consistentem, suauissimi oris blandus odor flagranter impleuit. Qui ad fratrem, licèt ætate minorem, seniorem tamen credulitatis ordine, festinus accurrit, deprecans, vt antequam persecutionis colluctatio appropinquaret, Christiani baptismatis munere dotaretur: ne tam felix certamen adhuc paganum vel catechumenum inueniret, vt à fratre nihil minus in pugna, nihil minus obtineret in palma. Quod ad præsens ne susciperet baptisma, audita persecutione, fecit sacerdotis absentia fugitiua: sed quod de fonte defuit, martyrij cruor fusus impendit.

Rogatianus à fratre iuniore ad Christum adducitur.

Cap. 2. Intereà Nannetensem ciuitatem, gentilium turba fauente, persecutor cum instrumento iniquitatis ingrediens, ab vno ex circunstantibus ciuibus his verborum stimulis incitatur: Moderatissime iudicum, opportunè venis, ad deorum religionem reducens eos, qui post crucifixum à Iudæis visi sunt aberrare. Noueris itaque Donatianum eius esse doctrinæ sequacem, in quem debeas seueritatis tuæ sententiam promulgare: qui non se tantummodò à deorum cultura suspendit, verumetiam germanum suum iisdem vaniloquijs pertinaciter immutauit, vt Iouem vel Apollinem, quos inuictissimi Imperatores venerantur, & ab orbe terrarum adorari prouidi censuerunt, & eorum festa ita contemnant, vt dij nostri, noua religione succedente, deiecti sint. Quorum interrogatione rei veritas, cùm iusseris, certiùs aperietur. Tunc Præses dolore commotus, virum beatissimum suis præcepit aspectibus præsentari. Ad cuius inquisitionem talibus verbis exorsus est: De nomine tuo, Donatiane, currente relatione, cõperimus, quòd Iouem vel Apollinem, qui nobis vitam nascentibus contulerunt, & crescentibus hucusque custodiunt, non solùm contumaciter adorare recuses, sed etiã blasphemijs ac conuicijs proscindas, ac prædicatione inani populum saluari commemores, dum in crucifixi interitum credere diuersos compellis. Donatianus respondit: Inuitus veritatem locutus es, me cunctos errore peruasos, ad eius velle culturam reducere, cui soli competit vniuersa seruire. Præses dixit: Aut prædicationi superfluæ moderatum finem impone, aut si nolueris, iubeo vitam tuam celeri fine concludi. Donatianus respõdit: Minas quas mihi prætendis, in eas casurus es: & laqueum, quem mihi promittis, incurres. Qui dum falsa persuasione occupatus, tenebras lumini præfers, iusti lumen Christi tenebrosus non adspicis. Hine Præfectus furore succensus, iubet sanctum compedibus vinctum, in custodiam retrudi, vt tormentorum violenta feralitas, aut perferentis fidem frangeret, aut expectantes, ne in Christum crederent, impediret.

Donatianus sistitur coram Præside.

Truditur in carcerem.

Cap. 3. Tunc eius germano, in conspectu populi constituto, cœpit Præses sub blandimenti dulcedine persuasionis iniquæ venena miscere, vt quia virtute nõ cederet, oblectationis arte colla laxatet. Quem molliter appetens, ad hæc verba prorupit: Audio, Rogatiane, à deorum cultu te velle inconsultè recedere, qui tibi dignati sunt viuendi munera largiri, & vberis sapientiæ multiplicia dona conferre. Vnde non sine nostro pudore fit, si post causas huius intelligentiæ noua proferens, incipias insanire. Illud itaque tibi est maximè præcauendum, ne confessione vnius Dei, plures deos in tuam perniciem ire compellas. Sed quia adhuc nescio quo baptismate non teneris infectus, si voluntas obstinata te non decipit, deorum indulgentia concessa recipies, vt in Imperatorum palatio & aula deorum, possis cum vitæ commercio sortiri dignitatis augmẽtum. Rogatianus respondit: Optimè promittis peruersa, cũ sis ipse peruersus: qui primùm polliceris Imperatorum gratiam pòst deorum. Sed qua ratione in arce diuinitatis colendi sunt, qui ipsis hominibus videntur esse posteriores ordine, licet habeatis inter vos participationem miseriæ, cùm illi sint de metallo, vos ad meliores habitus surdi: illi spiritu careant, vos sensu? Siquidem qui in saxis religionem suam constituit, non aliud fit ipse, quàm quod colit. Tunc iudex ministris imperans, dixit: Et hic insensatus, cum doctore insipientiæ in carcerem detrudatur, vt sequenti die deorũ ac principum illata iniuria, vltore gladio censura publica vindicetur. Sic tenebrarum in lecto duo fidei luminaria recõduntur: sed plùs carcer illustrabatur ex gloria, quã martyres grauarentur ex pœna. Beatus autem Rogatianus sine baptismatis gratia se præuentũ esse contristatur: sed hoc sibi ex fide credidit esse pro lauacro, si fratris sui catholici osculum mereretur. Quo comperto, beatus Donatianus pro germano his verbis fudit preces ad Dominum, dicens: Domine Iesu Christe, apud quem hoc obtinent prõpta vota, quod facta quia vbi non potuisse impedit, sufficere creditur voluisse: cùm nobis donasti eligere, tibi soli posse seruasti: sit famulo tuo Rogatiano puta fides donum baptisma-

Rogatiano blanditur Præses.

Rogatianus ducitur in custodiam.

Precatio Donatiani.

ptismatis,& si contigerit crastina die nos feriente gladio interire,sanguinis effusio fiat ei chrismatis sacramentum.

Qua oratione completa corde & voce vigilijs noctis transcursis, simul lumine cũ die relato,& carnificis vulnera,& præmia Domini sui expectabant. Sequenti verò die Præses pro tribunali residens,confessores Christi in conspectu populi præcepit assisti. Educitur intereà de carcere lugubri gaudium cœli, de sterili sede fructus Ecclesiæ, de spinarum germine flos coronæ.Constricti vinculis,liberi erant votis,quos in Christo ipsa tormenta reddiderant fortiores.Quibus coràm positis, affatus eos est Iudex: Cũ indignatione,inquit,ordior,ne, dum vos molliter alloquor, seueritatis publicæ vis frangatur: qui deorum religionem aut non colitis ignorando,aut (quod est grauius) non nesciendo calcatis.Tunc martyres responderunt.Scientia tua, quæ deterior est totius ignorantiæ stultitia,similis sit dijs vestris,quos in metallis sensu carentibus adoratis.Nos verò pro Christi nomine parati sumus excipere, quicquid terroris inueneris:quia non hîc vita nostra dispendium patitur,si illi reddatur, à quo sumpsit exordium,& in futuro multiplicatæ lucis fœnore muneretur.Tunc dolore Præses impulsus, iussit eos in eculei catasta suspendi: vt etsi animos eorum non mutaret,tamen membrorum lineamenta soluerentur in pœna:credens furori suo se consulturum, si carnifex,licèt ad animam non perueniret,vel per tormenta corpus mactaret:ad hæc ministris imperans,vt post expensa supplicia à spiculatore eorum capita truncarentur. Tunc lictoris insania,vt de crudelitate iudici complaceret,vel magis vt crescerent ornamenta martyrij,lancea militari perfossas ceruices beatissimorum, gladio vibrante præcidit. Sic ad Christi gloriam venientes, dum beatus Donatianus lucratur germanum, & meruit germanus martyrium:iste fit illi causa salutis, ille fit isti palma mercedis: & multiplicis gratiæ pignore redundante, consummatione felici, spe remunerationis suffulti,ad æterna præmia meruerunt accedere,per vulnera laureati: Præstante Domino nostro Iesu Christo, qui viuit & regnat in secula seculorum, Amen.

Cap. 4.

Iudex terret martyres, sed frustrà.

Cæduntur capite martyres.

VITA S. ZENOBII EPISCOPI FLORENTINI, AVTHORE IOHANNE ARCHIPRESBYTERO *Aretino.*

PROLOGVS AVTHORIS AD IOHANNEM RECTOrem ecclesiæ S. Michaëlis.

VM non solùm ecclesiæ tuæ administrationem, Iohannes pater optime,omni cura & diligentia & solertia prosequaris,nec eorum quicquam omittas,quę ad presbyterij tui officium spectant:verùm tanta etiam sacerdotum antiquorum,à quibus prima ecclesiarum instituta suscepimus,laude inflammaris, vt nihil eorum absconsum,nihil obscurum,nihil denique ineptè scriptum iacere patiaris:qua de re,cùm Græci pro concilio celebrando ad hanc Florentinam vrbem conuenissent,laudes quasdam & gesta beatissimi patris nostri Zenobij ab illis penè incognita extorsisti.Cuius vitam incl ytam licèt ex nostris aliqui conscripserint, quia tamen ex his, quæ à singulo recitantur, quilibet digna etiam relatu omittit,aliaque gratissima ex Græcis habeantur,quæ eorum nullus cõscribit: visum est tuæ charitati,me quidem inexpertum cogere,vt ea omnia recto ordine & vnico sermone contexam.Et quia negare nequeo,quicquid iniungis nimia tua ductus dilectione, experiar quæ hortaris. Malui enim excipere ruborem pudoris, quàm non exequi iussionem tuam,cuius precibus nonnunquam ipse pater Zenobius, à Deo per te postulata impetrando,obedire videtur:nec immeritò,qui eius virtutes ab ineunte pueritia imitari conatus es.Agam ergo exemplo legentium lapides,qui cùm paulatim eos coëgerint,in vnam structuram domûs componunt omnes atque coaptant. Verùm si non tale huiusmodi opusculum videris,quale ipsum fore putabas,non mihi ascribas, sed tibi ipsi,qui bono operi ministrum minùs idoneum subrogasti.Scio tamen,quòd hoc ipsum,quodcunque est,tibi dicatum,gratissimè suscipies,& auidissimè perleges, cùm ad hoc maximo rapiaris studio, nec eorum quicquam te præterire cupias, quæ sacerdotes sancti in hac vita gessêre.Animaduertesq; profectò admirabilem huius pontificis in regimine ecclesiæ curam,laborem inuictum, & singularia sanctitatis insignia:

Aetas Authoris historiæ huius.

quæ vſq; ad vitæ tuæ vltimum, non ambigo, coimitari conaberis. vale pater optime, & Deum pro me rogabis.

Maij 25. Cap. 1.

LARAM beati zenobij extitiſſe progeniem, ſiue paternam, ſeu maternam intuearis, ſcriptorum vitæ ſuæ omnium literæ atteſtantur. Is Luciano patre, claro inter Florentinos ciue, & Sophia inſigni fœmina natus eſt matre, vj. Kalend. Februarij, anno ab Domini incarnatione tricenteſimo,* triceſimoquinto, pontificatûs Syluestri Papę anno * xvij. & imperij Conſtantini xxij. Qui cùm delicatiſſimè enutriretur, à teneris pueritiæ ſuæ annis literarum ſtudijs à parentibus traditus, Grammaticam primùm & Poëticam atque Dialecticam & Rhetoricam miro complexus eſt ingenio. Et quanquàm permulta cõſpicaretur ante oculos ſuos obiecta vitiorum exempla, & quaſi mundanæ cupiditatis fomitem, tamen virili animo conſiderans virtutum acquiſitionem à vitijs ſolere intercipi, ab his vitijs, quibus illa ætas adoleſcentiæ in illa plurimùm patria ſolet implicari, integerrimus manſit. Nec vllo vnquàm turpi amore pellectus, ſed pernitioſa quæq; prorſus abijciens, corporis ſui integritatem ſummo ſtudio ſeruauit. Nam nulla magis vires induſtria firmat, quàm Venerem & cæci ſtimulos amoris auertere, vt Poëta inquit clariſſimus. Cuius potentia, dicebant Gentiles, patris ſummi tela Typhoëa temnit, & iubet cælo ſuperos relicto, vultibus falſis habitare terras. Sed quòd Zenobius futurus eſſet Chriſti robuſtiſſimus miles, euidentiſſima ſuæ indolis ſigna præbuerunt: quippe qui puer adhuc tantam in moribus verecundiam & vultu modeſtiam habuiſſe traditur, vt ne ſemel quidem effuſè riſiſſe conſpectus ſit: quod in omni ætate dedecere, gentiles etiam aſſeruerunt, cùm riſu ſoluto nihil ineptius eſſe dicat Catullus, & Socrates riſum incontinentem eſſe dementiæ indicium. Quibus contigit, vt non ſolùm ingenij felicitate polleret, ſed ſuæ patriæ adoleſcentes anteiret, euaderetq; intelligentia facilis, ingenio acer, ſermone diſertus, lectione aſſiduus, diſputatione acutus, moribus ornatiſſimus. Et præter hæc omnia inerat illi egregia quædam indoles, & ingenita vultus hilaritas; atque oculorum gratia, qua omnes homines mirum in modum ſui amore ac ſtudio capiebat.

Patria & parentes S. Zenobij. for. * 27. for. * xij.

Caſtiſſimè viuit. Virgil. 1. Georgic.

Riſus quàm dedeceat.

Cap. 2. Fit catechumenus.

Et cùm iam octauum decimum zenobius contingeret annum, catechumenus, conſentientibus parentibus, à beato Theodoro epiſcopo Florentino ſtatuitur. Quo tempore Athanaſius patriarcha Alexandrinus, vir doctrina & ſanctitate admirabilis, ingentes ab Arrianis pro fide Chriſti perſecutiones patiebàtur, Romamq; cõfugiens, ad Iuliũ Pontificem Maximum venerat. Zenobius verò, vt diuina informari diſciplina cœptus eſt, illi toto incumbens animo, Poëtica cuncta atque gentilia, quibuſcum in teneris annis ludere ad eruditionem decuerat, abijcienda omninò à ſe curauit, dijudicans ſequentem ætatem alios exigere mores, vt Chriſtiana quæque expeteret. Intereà cùm viceſimum ætatis ſuæ annum ageret, parentes eius puellam præſtantiſſimæ formæ, prudentem virginem & ſanguine claram deligunt, quam magna cum dote Zenobio deſponſare tractauerant. Quam rem, vt primùm Zenobius compertam habuit, protinùs in Theodori per id temporis, vt diximus, Florentini antiſtitis ſinum gremiumque confugit. Cui mentem ſuam ac deſiderium ſeruiendi Deo ſeque totum inſinuans, vt virgo permanens, quæ Dei ſunt, liberè cogitare valeat, nec impedimentis detineretur vxoris: nil ſe magìs abhortere, quàm mulierum conſortium & ſocietatem enarrat, atque inſtanter ſacras baptiſmatis vndas expetit. Quod eius ſanctum deſiderium ſacer antiſtes haudquaquàm remoratus impleuit, ac protinùs omni clero Florentino ad ſe accerſito, zenobium proprijs manibus honorificè ac celebriter terna baptiſmatis merſione conſperſit, anno Pontificatûs Iulij xj. Quo tempore Donatus epiſcopus Aretinus, ſanctitate vitæ & miraculorum claritudine in Aretio, vrbe propinqua Florentiæ, florebat.

Baptizatur.

Donatus epiſcopus Aretinus.

Cap. 3.

Id præclarum facinus vbi ad parentes zenobij fama ipſius celeritate delatum eſt, e veſtigiò amicorum & conſanguineorum agmine facto, ſtipatiq; famulorum cuneis, Zenobium quæſituri, Theodorum epiſcopum adeunt, atq; Zenobium vnà cum præſule Theodoro atq; canonicis eccleſiæ cathedralis in Chriſti viſceribus aggregatum offendunt. In quos, ob rei nouitatẽ ira & furore perciti, ſummis conuicijs & contumelijs exarſerunt. Nam optabant Zenobiũ poſt contractas nuptias in longũ differre baptiſma, cùm & illi ętate iam decliui nondũ ſancto lauacro regenerati eſſent. At zenobius

bius paternum furorem lenire cupiens, Episcopi benedictione atque licentia impetrata,& signo Crucis edito, pios in cælum oculos sustulit: cuius linguæ Sanctus spiritus tantam extemplo eloquij vbertatem infudit, vt parẽtes ipsius, impio furore deposito eum, quem paulò antè in filio baptismum culpauerant, ipsi mox nuda humo prostrati ad pedes sacri antistitis, summa prece contenderent: quem ilicò consecuti, benedicentes atque Zenobium, cum summo gaudio ac propè lætitia domum regressi sunt. Zenobium verò sanctus antistes vnico ac singulari affectu diligebat, neque illum tempore vllo, quo id licuit, à suo latere diuelli passus est. Ac primùm Clericum, deinde Canonicum cathedralis ecclesiæ, postremò Subdiaconem ordinauit. Cuius vita cùm & religione in Deum, & charitate in homines indies excresceret, semperq; seipsa fieret auctior, Archidiacono Florentino per id temporis vita hominum functo, atq; ad meliora translato, Zenobius, Theodoro episcopo instituente, vicem illius sortitus est anno ætatis suæ tricesimo secundo.

Ordinatur Subdiaconus.

Fit Archidiaconus.

Quo anno synodus illa magna octingentorum episcoporum, ferè omniũ Arrianorum, procurante Constantino Imperatore, apud Ariminum celebrata est, in quà antiqua patrum fides damnata est. Et Hilarius episcopus Pictauiensis, Arrianorum factione in Phrygiam pulsus, libros de nostra religione conscripsit. Et cùm penè omnes ecclesiæ toto orbe sub nomine pacis Constantij tunc regis, Arrianorum consortio polluerentur, essetque multitudo non parua hæreticorum in ciuitate Florentiæ, vir Dei Zenobius, diuini verbi disseminator & hæreticorum fortissimus oppugnator effectus, aduersùs illos quotidianis vel prædicationibus, vel fortissimis disputationibus acriter insistebat. Neque verò minùs opere quàm verbo catholicum populum instruebat. Nam sibi exiguo admodùm victu & tenui reseruato, quicquid ex reditibus superesset, in vsus pauperum dispertiebatur. Verùm anno post illius promotionem elapso, Constantius Arrianus Imperator moritur, & ad imperium Iulianus execrabilis tyrannus sublimatur. Qui relicta maiorum fide, & Constantini magni virtute, illius pietatem impietatis magnitudine superare contendit: ac per id iura omnia Christianis abstulit, persecutionemque, etsi non publico edicto, blandam tamen & pestiferã contra Christianos exercuit, alliciens potiùs, quàm ad sacrificandum dijs impellens. In qua multi ex nostris voluntate propria corruerunt, & alij quidam secretò interfecti, vt Iohãnes & Paulus: qui beatissimæ Constantiæ, Constantini filiæ, eunuchi fuerant: illius amiciriam ob Christi amorem respuentes pariter & munera, Romæ in eorum domo per Terentianum campiductorem martyrio coronantur. Et Gallicanus vir patritius & consularis, ex Ostia ipsius Imperatoris præcepto discedens in deserta Aegypti, pati modo per Auricianum comitem templorum gladio percussus, Christi martyr consecratur. Tum verò Zenobij summa virtus enituit. Nam illius perfidiæ impietatem, ingentemq; nequitiam publicis & priuatis prædicationibus increpare non verebatur: & non modò commissas nõ perdebat oues, verùm ex paganis & hæreticis plures quotidiè Christi Ecclesiæ accrescebant.

Cap. 4. Synodus Arminen.

Iuliani Apostatæ persecutio.

Iohannes & Paulus martyres.

Gallicanus martyr.

Intereà mortuo iam tyranno, vir sanctus Ambrosius ad episcopatum Mediolanensem assumptus, fama & crebro rumore Zenobianæ sanctitatis excitus, Florentinam vrbem Zenobij visendi studio aduolauit: cui vera & singulari amicitia & Christi glutino deuinctus est. Inde cùm recto itinere ad Damasum, maximum Christianorũ Pontificem, qui tunc assumptus fuerat, Ambrosius proficisceretur, sibi & vniuersæ Ecclesiæ gratulatus est, quòd Christiana religio tali viro, qualis Zenobius erat, esset ornata, atque mores illius & instituta, vitamque omnem sibi enarrauit. Et cùm per dies corã Pontifice fama eius magis increbesceret, iussit Damasus ad se acciri virum. Qui quoniam obedientissimus erat, cum Ambrosio ad eum concitè properauit: & cùm illum benignissimè Pontifex suscepisset, secumque detineret, plura multò atque maiora tum sanctitatis, tum etiam diuinarum atq; humanarum literarum eruditionis in eo comperisse testabatur, quàm fama ipsa detulerat. Qua de re non multò pòst renitentem eum ac diutiùs reluctantem, sanctæ Romanæ Ecclesiæ ac sedis Apostolicæ diaconem prorsus instituit anno ætatis suæ xxxviij, & principio secundi anni Pontificatũs Damasi. Ea dignitas calcaria quædam ac stimuli augẽdæ sanctitatis Zenobio fuit. Cùm enim alios moribus & sanctimonia anteà vicisset, seipsũ in ea dignitate vicit. Quod etiam Dominus, lucernam sub modio vltrà non passus, manifestis miraculis per Zenobium confectis ostendit. Nam die quadam ad ecclesiam S. Mariæ trans Tyberim cum Damaso ibidem celebraturo contendens, à filio præfecti, qui fortè paralyticus lecto iacebat, protinus accersitur. A quo summa prece ac multis lachrymis exoratus, vt æ-

Cap. 5. S. Ambrosius inuisit S. Zenobium.

S. Zenobius accitur à Damaso.

grotationi suis sanctissimis precibus illum eriperet, Zenobius primùm humiliter recusare cœpit, indignum se asseuerans, per quem Dominus miracula ederet. Inde verò precum improbitate lacessitus, sese in orationem dedit. Vnde simulatque surrexit, manu ægrotum cepit, & signo Crucis edito super ægroti corpore, sanum hilarēque leuauit.

Crucis signo sanat paralyticu.

Cap. 6. Alio quoque tempore, cùm in Orientis partibus hæresis quædam exorta fuisset, ad illam sedandam à Damaso Pontifice Maximo Zenobius Constantinopolim legatus mittitur, qui & acerrimis dispntationibus, & vitæ sanctimonia, etiam sequentibus miraculis (nam duos à dæmonibus miserabiliter obsessos, coram omni populo sua oratione liberauit) errorem illum ita repressit, vt nemo eam hæresim admodùm asserere per omnia tempora ausus fuerit. Quibus ritè peractis, Romã reuersus est. Intereà Theodoro Florentino episcopo luce mortalium functo, magna inter ciues hæreticorum quorundam factione de eligendo antistite controuersia & concertatio nascitur. Ad quam sedandam & comprimendam à Pontifice Damaso Zenobius veluti conciuis dirigitur. Honorificentissimè à Florentinis excipitur, adeò vt illo viso tanta apud eos authoritate claruerit, vt à ciuitatis ingressu vsq; ad diuersorij locum, à cunctis tam fidelibus, quàm hæreticis viris & mulieribus ad vnum mira concordia Zenobius episcopus acclamaretur. Fertur Thebanus Crates, ciuibus inter se dissidentibus, in concionē venisse, orationeq; de pacis laudibus habita, lites omnes contentionesq; sedasse. Sed istud profectò dignius tantoque nobilius fuit, quantò non paucos ciues, vt ille, sed omnem patriam, non fucatis verbis, sed sanctitatis in eius conspectu claritate lucente: non pecuniarum aut priuatæ cuiuspiam simultatis gratia, sed fidei ac religionis causa dissidentem populum, pacatissimum reddidit. Verùm hæc pax illi, qui mentē in summo humilitatis loca uerat, contraria inimicaque videbatur, & graui curarum æstu atque animi fluctuatione perculsus, illorum precibus omninò dissentiens, regressus Romam, authoritatem suam nil apud conterraneos valuisse Pontifici Summo referebat.

Mittitur à Damaso Cōstantinopolim.

Cap. 7. Florentini statim legatos viros duos Romam mittendos designant, qui Damaso Papæ nunciarent, sese præter Zenobium præsulem admissuros neminem. Damasus quanquàm ægrè ferebat optatissimo Zenobij consortio se priuari, & indignum proclamabat matrem Ecclesiam Romanam à filia spoliari: explorato tamen Florentinorum desiderio, & sancta illorum victus pertinacia, suo cum mœrore atq; angore, quem (neque enim immeritò) de Zenobij separatione capiebat, eum ipsum, sese indignum proclamantem, in Florentinum episcopum consecrauit, & totius Tusciæ metropolitanum, vt attestatus est Simplicianus, instituit, anno suę ætatis xlj. & ab Domini nostri Iesu Christi incarnatione tricentesimo * lxxvj. imperantibus Valentiniano & Valente, & Damasi Pontificis Maximi anno ferè 4. Qua tempestate doctissimi & sanctissimi viri floruerunt. Ex quibus hi plurimo sermone prædicabantur: Hilarius episcopus Pictauiensis, qui sequenti anno mortuus est: Eusebius Vercellensis episcopus, qui primus, vt Ambrosius in epistola ad Vercellenses enarrat, in Occidentis partibus monasterij continentiam & disciplinam Ecclesiæ, diuersa inter se, vt ille ait, coniūxit: vt & in ciuitate positum, instituta monachorum teneret, & ecclesiam regeret ieiunij sobrietate. Hic secundo anno post Hilarium moritur. Florebat & tunc Didymus Alexādrinus, qui multa de nostro dogmate per notarios est commentatus. Nam post quintum ætatis suæ annum luminibus orbatus, elementorū quoque, vt Hieronymus scripsit, fuit ignarus. Gregorius Nazianzenus, cui à theologia cognomen fluxit, Pontum eo tempore profectus, vnà cum Basilio, qui episcopus fuit ecclesiæ Capadociæ, viro sanctitate & doctrina admirando, philosophabatur. Gregorius episcopus Nyssenus, ipsius magni Basilij frater. Epiphanius Cyprius episcopus Salaminæ. Ipse beatissimus Ambrosius Mediolanensis episcopus, cuius, vt ait Hieronymus, omnes sententiæ, fidei Ecclesiæ & omnium virtutum firmæ sunt columnæ. Florebat & tunc Bassianus episcopus Laudensis, vir omni sanctitate præditus, atque magno Christi glutino Ambrosio deuinctus: de quo ipse Ambrosius in epistola ad Felicem meminit. Erat & tunc Hieronymi presbyteri nomen per vniuersum orbem celebre. Augustinus verò adhuc in Manichæorum hæresi persistebat. Alijq; complures erant, quorum illa ætas fertilis magis ac magis erat.

Cōsecratur Florētinus episcopus.

for. * 70.

Eius ætatis viri insignes.

Epist. 82.

Cap. 8. Sed redeamus ad Zenobium nostrum, cui Papa Damasus præclarum munus, duo corpora sanctorum, videlicet Abdon & Sennen, dono dedit, quasi mutuæ inter se amicitiæ futurum posteris monimentum. Quæ in maiori ecclesia, videlicet sancti Saluatoris,

uatoris, sub altari Zenobius capsa plūbea collocauit. A Florentinis verò tanta lętitia, animo gestienti exultatione sanctus episcopus exceptus est, vt ab eius ingressu ob ingētem lætitiam plures dies festos solennesque agerent. At sanctus Zenobius quantò magis à Domino exaltabatur, tantò studiosiùs seipsum humili cogitatione deprimebat. Corpus etiam longa inedia, multis vigilijs, assiduis orationibus, hispidis hirsutisque cilicijs sub clericali habitu, maiori, quàm vnquam castigatione macerabat, priuatis lectionibus, confessionibus, consilijs, publicis prædicationibus, atque aduersus hæreticos publicis disputationibus incumbebat. Omnes denique cathedralis ecclesiæ prouentus, præter exiguum sui ac familiæ cōdecentem victū, in Christi pauperes distribuebat. Habitabat autem iuxta ecclesiam sancti Saluatoris, vbi & pastorale officium exercebat. Sed cùm à publicis curis & populari tumultu pro tempore, vt quietiùs orationibus vacaret, se reuocare voluisset, ad basilicam quandam paruam, versùs Septentrionem, tunc parumper à ciuitate distantem, accedere consueuerat, quę sub honore beati Laurentij martyris ab Ambrosio, vt attestatur Laurentius episcopus Melphitanus, effusa Florentinorum fidelium celebritate, dedicata fuerat, & ipsa Ambrosiana vocabatur. In qua pro eo tempore vitam penè eremiticam ducens, duobus, Eugenio Archidiacono, & Crescentio Subdiacono, comitibus in Christo solabatur. Quorum consortio Ambrosius ipse pluries admixtus interfuit, & multa ibidem per vtrunq; Ambrosium videlicet atq; Zenobiū, æqualis virę, nec dissimilis meriti, Dominus miracula fecit. Et, vt refert B. Simplicianus, ab eodem Ambrosio ea ecclesia donata fuit corpore beatissimi Marci Papę. Quod cū à Damaso Pontifice Maximo magnis precibus impetrasset, in lignea capsula sub altariolo, ad Orientem dispositō, quod ipse idem in honore Vitalis & Agricolę consecrauerat, magna deuotione condidit. In eadē basilica in ingressu contra Meridiem, corpus Pansophij Pansophię filij requiescit, quem Simplicianus olim se pręsente Ambrosium à mortuis suscitasse enarrat, & capiti eius suppositū fuisse libellum affirmat, quē Ambrosius, illius vitā salutiferis instituens documētis, ei conscripserat, atq; ipsius matrem ibidem tumularā, cuius vitam castā sanctamq; fuisse affirmat. In eadē basilica post transitū Ambrosij ex humanis, scripsit Paulinus, Nolanæ ecclesiæ sanctissimus episcopus, Zenobiū nostrum animam illius ad altare pro Florētino populo, vt illis petentibus se visitaturū promiserat, Deum orantem pluries vidisse. Nam Paulini verba hæc sunt: In Thuscia etiam ciuitate Florentina, vbi nunc vir S. Zenobius est episcopus, quia promiserat Ambrosius, se, petentibus illis, eos sæpiùs visitaturum, frequenter ad altare, quod est in basilica Ambrosiana, quæ ibidem ab ipso cōstituta est, visum orare, sancto viro sacerdote Zenobio referēte, didicimus. Hoc vir ille charitate plenus, de Ambrosio & Zenobio nostro testimonium retulit, quē in humanis adhuc degentem, sanctū appellare non dubitauit. Nec immeritò, cùm vitam ille duxerit angelicam, & stupenda per illum in hac vita Deus operatus sit miracula.

Corpus suū vt afflixerit

Basilica Ambrosiana S. Laurētij.

Pansophius à S. Ambrosio excitatur.

In Vita S. Ambrosij.

Nam cùm mulier quædā pagana, illustris, & diues valdè, in hac Florentina ciuitate mortuo viro, duos superstites haberet filios, quos delicatissimè enutrierat, & ad perfectam illi iam peruenissent ætatem, quodā die in iram versi, matrem propriam pluribus verberibus enormiter flagellarunt. Quod scelus ipsa impatienter abhorrēs, corpora illorū horrendis imprecationibus detestata fuit, genibusq; procūbens & terram manibus pulsans, Erynnen cæterasq; infernas pestes in rabiem filiorum magno cūgemitu inuocat. Exaudiunt dæmones ab imis tenebris: iuuenes congrediuntur, illos in furias exagitant. Qui statim vt rabidi canes mordaciter adinuicem sua membra corrodunt. Concurrunt famuli, fit clamor ingens. Alij funes, alij catenas ferunt. Ligātur iuuenes, nec rabie contineri valent. Iam mater pietate commouetur in filios, iam facti pœnitet, & tantæ calamitatis euentum deflet: plangit, nec quid inde agat, cogitare valebat. Interim occurrunt memoriæ, quæ de Zenobio audierat, & accepto cōsilio speq; pro filijs recuperandæ salutis, licèt pagana sit, tamen credula ad Zenobiū filios adduci procurat. Cuius ipsa pedibus prouoluta, fatetur rem gestam, Deum suum exorare dignetur, precibus & lachrymis fideliter orat. Ille infelicem iuuenum capriuitatem misera tus, pieque commotus, ait ad mulierem: Constanter age mulier, & crede, quòd Dominus noster Iesus, qui illos modò post orationem meam sanitati restituet, verus est Dei filius, & omnium creator & Dominus. Et statim in basilica Saluatoris, vbi aderant, coram vexillo Crucis se prosternēs componit: vbi cū duabus horis in oratione iacuisset, hoc est, à prima diei hora, qua illi aduenerant, vsque in horam tertiam, surrexit ab oratione, & iuuenes signo Crucis benedicens, dæmones ab illis prorsus effugauit, vt in eo compleretur, quod scriptum est: Persequar inimicos meos, & comprę-

Cap. 9.

Vltio in filios matrē verberātes.

Zenobius precibus & signo Crucis depellit dæmones.

Psalm. 17. hendam illos,& non conuertar,donec deficiant. Affligam illos,nec poterunt stare: cadent sub pedibus meis: quia præcinxisti me virtute ad bellum. Illi verò sanissimi effecti, vnà cum matre & omni familia constituto tempore baptismi gratiam susceperunt: qui vsque ad Simpliciani tempora,ipso attestante,in feruore fidei magna sanctitate durabant.

Cap. 10. Nec multo tempore pòst,mulier quædam Gallica, nobilis & generosa,Romam magno comitatu contendens,rumore admirabilium Zenobij virtutū excita, ad eum inter iter agendum visendi studio venit. Cuius sanctissimæ vitæ meritis ædificata,vnà cum filium suum ex itinere debiliorem factum,iter inceptum peragens, viro Dei studiosissimè commendauit. Casu venit in natali die Apostolorum Petri & Pauli, cùm de more Christiano sanctus Dei Zenobius vnà cum clero suo & fideli populo ad ecclesiam sancti Petri maioris,ordinatia processione commeasset, præfata mulier inclyta reuersa ex itinere,eadem hora,per quam sanctus abfuerat, filium suum vita excessisse cognouit. Ilicò muliebres panduntur crines, fit lanea vestis: cum fletu & eiulatu dolor fœmineus vbertes distillat in lachrymas. Quætitur Zenobius. Cui tandem redeunti cum clero & Christiano populo à præfata ecclesia magnis plangoribus se dat obuiam,atque pro pedibus ipsius puerile cadauer exponitur, & pro filio mortuo rediuiuus non minùs fideliter quàm humiliter à pia matre reposcitur. Nanque pro sui exaggeratione doloris,vnicum fuisse sibi filium prætendebat, nobilem genere, honestissimum patrimonio,consanguinea numerositate potentem. Quem præter omnium suorum mentem secum aduectum fuisse asserebat: vnde, nisi per sanctum vitæ redderetur, nunquàm se ab integro visuram patriam, sed ibidem perpetuo luctu & squalore permansuram sese,firmabat iuramento. Sanctus verò rei nouitate,& mulie bri lamentatione tanquam attonitus ac stupidus hæret,nescio vtrùm magis miseratus,an matris collachrymantis gemitum,an apud se depositi pignoris interitum. Quę res etiam ardentiùs sanctum pro defuncto filio ad orandum impulisse debuit, ne videlicet pignus,quod à matre acceperat, repetenti sibi quoquo modo deterius redderetur. Itaq; Deū oraturus, versùs Oriētem genua sacra deflexit, & iunctis duplicibus pal

Oratione & Crucis expresso signo mortuum vitę reddit. mis atq; in cælū extensis,oculis etiā in superna porrectis,pias orādo lachrymas fudit: & super defuncto puero signo Crucis formato,manu puerum cepit, atq; ab oratione surgens,illū pariter rediuiuum erexit. Quo viso miraculo,populus omnis stupore pariter & timore perculsus,Deum vna voce collaudans & dicens: Benedictus es Domine Deus patrum nostrorum,& laudabilis,& gloriosus in sæcula, qui per sanctos tuos mirabilia operari non cessas: Episcopum domum vsq; sunt comitati. Illa verò nobilis mulier vnà cum puero,cæterisq; itineris sui comitibus,pluribus diebus apud sanctum Dei virum summa iucunditate peractis,in Galliam summa cum lætitia reuersa est.

Cap. 11. Zenobius interim parentibus suis è corpore commigrantibus,quæcunque sibi hæ-

Cœnobiū extruit. reditario iure debebantur,vendita,in pauperes erogauit,præter eas possessiones, quæ apud Pastinianum habebat agri Florentini,diœcesis verò Fesulanæ locum. Eas enim non vendidit: sed amplo ibidem constructo cœnobio,duodenarium in eo numerum monachorum instituit,qui septi claustris, vitam sub Abbate cœnobiticam ducerent. Sed nec illud tacendum est,quòd quidam multos annos cæcus,qui pro foribus templi mendicare solebat,quadam die Zenobio ecclesiam egrediente,vt sui misereretur,exorabat. Sanctus verò ad eum conuersus,sciscitabatur,an lumine sibi reddito, Christianam fidem profiteri vellet. Ad quem ille: Libentissimè,inquit, atque gratissimè. Tūc

Signo Crucis cæcum sanat. sanctus signum Crucis effinxit super cæci oculos,& restituta integrè luce corporea,interiorem quoque lucem fidei,qui vtroq; cæcus extiterat, per baptismi gratiam consecutus est. Tempus autem omne,quod accepto baptismo superuixit,diuinis (ne ingratus consecuti muneris haberetur) dedicauit obsequijs. Nec minùs eius mater & soror similem ob hoc gratiam sunt consecutæ.

Cap. 12. Quodam tempore cùm ad visitandam Ambrosianam ecclesiam, prope muros ciuitatis versùs Septentrionem, vt diximus,positam pedibus iret,fortè illi data est obuiàm multitudo ciuium,funus adolescentis cuiusdam nobilis efferentium. Quam cùm sanctus Dei declinare vellet,citiùs præuentus nequiuit. Extemplò enim assunt, & circa sanctum corona facta,vt conciuem resuscitaret,qui peregrinæ mulieris filium vitę reddiderat,conclamare cœperunt. Sanctus vt euitaret arrogantiæ & præsumptionis maculam,multa excusatione indignum se obtendebat,qui Apostolorum sanctorumque miracula consequi quoquo modo possit. Suscitatum verò Gallicæ mulieris filium,non suis meritis,sed matris fidei adscribendum dicebat. Quam illi excusationē cùm

cùm

cùm nullo pacto acciperent, sanctus eorum fide perspecta, sese in orationem dedit. Et primò admonitis, vt Kyrie eleison pia voce clamarent, ipse contra Orientem flexis de more genibus, coniunctis manibus, luminibus in cælum erectis, Deum intentiùs exorauit. Oratione completa, sanctus pariter cum adolescente & stupore, omnium consurgit. Abijtque adolescens in pace, & laudans Deum, longo tempore superuixit. Excitat defunctum.

Quis etenim illud silentio præteribit, quòd concedens sanctus præsul quodam tempore quandam trans Alpes ecclesiam consecraturus, quibusdam obuiauit quàm miserabiliter fletibus? Quos cùm pater sanctus, quanam gratia flerent, interrogaret, eorum relatu cognouit, missos illos à Sancto Ambrosio præsule cum martyrum reliquijs quibusdam, sanctorum Vitalis & Agricolæ, Nazarij & Celsi, atq; Geruasij & Prothasij ad se perferendis: & vnum eorum, nomine Simplicium, qui inter illos videbatur esse maior, ex vastissima * in miserabile præcipitium, vnà cum equo delapsum, atque horrenda morte defunctum esse: quem illi ipsi ita magnoperè flerent. Quo audito, Zenobius pater subitò ab equo descendens, magna veneratione reliquiarum capsulam proprijs manibus suscipiens, piè deosculabatur. Deinde eorum deuotis precibus commotus, vt qui ad se missi fuerant, remissos incolumes ille reciperet, cum lachrymis in oratione ante Dominum supra defuncti corpus se prostrauit, & orationi tam diu defixus inhæsit, quousq; exurgens viuum illum & omninò liberum secum erexit: nec vlla collisionis signa in eius membris, ac si nunquã fuissent, penitùs videbatur. Quod alij prospicientes, simulq; tanto stupentes miraculo, in laudes Dei proruperunt, steteruntque diebus plurimis cum beato Zenobio, atque læti deinde ad B. Ambrosium redierunt. Cap. 13. Item alius.

Sed quoniam de Eugenio & Crescentio, ministris S. Zenobij mentionem fecimus, quos vt sanctissimo præsuli ministerium, ita virtutes animi & cælestis gratiarum magnificentia concordabat: non ingratũ forè putaui, de illorum conuersatione & vita, quã à Simpliciano & alijs sparsim cõscripta comperi, vero ordine & nostro sermone hoc loco contexere. Nam opera magna fuerunt illis & virtutes multæ, signaque plurima & prodigia fecit per illos Dominus: de quibus quæ cum B. Zenobio operati fuerunt, aliqua enarrabimus. Habuit enim illos Zenobius non solùm ad altare ministros, sed & in alijs prodigijs magnis coadiutores. Eugenius igitur, genere Florentinus, locupletibus & generosis parentibus natus est: primùm secularibus literis eruditur: Deinde cùm eius pater, Clarus nomine, in familiaritatem, amicitiamque beatissimi Ambrosij deuenisset, illi ecclesiasticis disciplinis erudiendus traditur. Nam quodam tempore, dum Mediolanum Clarus ob negocia propria petiturus esset, ad Zenobium, vt eius patris benedictione muniretur, accessit. Cui cùm causas etiam sui itineris explicasset, adiecit interrogans, si sancto episcopo Ambrosio per se aliquid portandum, dicendum ve iuberet? Cui pater Zenobius: Cupio illum iterum atque iterum reuisere, atq; illius sacris eloquijs sæpissimè recreari, quo haud iniuria satiari non possum. Verùm cùm ad illius sanctitatis conspectum intraueris, omni veneratione salutem ex me dicito, atque vt promissa implere non differat. Manumq; deinde extendens, benedixit illi: & abijt in pace. Cùm ergo Clarus Mediolanum peruenit, statim ad episcopalem Ambrosij domum properat. Et quia vir erat nobilis & probus, constanter, humiliterque ad episcopum ingreditur. Et ex more Christiano, benedictione primùm impetrata, magna deinde cum reuerentia, quæ à Zenobio acceperat, sancto præsuli enarrabat. At ille vbi Zenobij nomen audiuit, vultu exhilaratus, Clatum ipsum quàm iucundissimè suscipiens, & plura super Zenobio rogitãs, cùm omnia pro voto audierat, illum, ne alibi, quàm in episcopali domo secum omni tempore, quo degeret Mediolani, hospitaretur, benignè coegit. Et per illum deinde, cùm suis peractis negocijs Florentiam rediret, pulcherrimam Zenobio direxit epistolam. Cap. 14. De Eugenio Archidiacono, & Crescentio Subdiacono. Eugenij historia.

Contigit non multo pòst tempore Ambrosium, cùm fortè Romam peteret, Florentiam aduentasse, & ad Clari domum, multo ipsius rogatu, multisque precibus adstrictum, consentiente etiam Zenobio, diuertisse. Quem ille, vti talem decuerat virum, magnificentissimè suscipiens, in pignus amoris, & firmissimæ amicitiæ fœdus, vnicum filium suum Eugenium sibi, clericalibus disciplinis, diuinisque mancipandum, penitùs elargitur. Quem Ambrosius, inspecta adolescentis egregia indole & docili natura, non absque coniectura futuræ sanctitatis, gratissimè suscepit. Nam vigent acerrimè sanctorum ingenia, & ipsa animi puritas ad coniectanda, quæ futura sunt, ex minimis licèt indicijs, felicitate tamen animi atque sapientia, rerum solet euentus exitus Cap. 15. Eugenius à parente traditur S. Ambrosio.

exitu ſque colligere. Illum ergo ſecum duxit Mediolanum, & ſanctiſſimis documentis vitam illius inſtituens, Clericum primùm fecit, atque ſacris lectionibus plurimùm erudiuit. In quibus tanta induſtria, cura, ſtudioque inuigilauit, &, in ſingulis ita illius patris vitam æmulatus eſt, vt ab omnibus penè alter Ambroſius diceretur. Nam erat largitate diuini muneris fultus, & in operibus ſuis ac verbis prudens valdè, atque humilitate & contritione cordis admirabilis, in ieiunijs ſedulus, in vigilijs intentus, in oratione ſolicitus, nunquàm penitùs omittens, quo ſpiritalis gratiæ maiora munera ſectaretur. Denique tam præclarum atque fulgentem conuerſatione eius animum Ambroſius cernens, mirum in modum eum dilexit, & ſuum deinde Subdiaconem ordinauit, atq; illum, cũ ad clericos ſermonem haberet, exemplũ edixit. Et in quadã epiſtola ad Marcellinam ſororem, etiam de illo teſtatus eſt: Imitare Eugenium, ſequere illum, & inſtituta illius obſerua: quia & Chriſti diſcipulus, ac vir prudens ac cæleſtis habetur. Poſt quatuor verò à tempore ſuæ ordinationis in Subdiaconem annos, rogatu plurium Florentinorum, cùm Florentiam Ambroſius peteret, ſecum eum duxit. Quem ſui conciues ſummo cum honore ac lætitia ſuſceperunt, & pater filium ſibi perſpiciens tot munerib⁹ decoratum, incredibili geſtiebat gaudio. Quid plura? Nũquàm ceſſauit, quin ſuis inſtantiſſimis precibus ab Ambroſio impetraret, illum Zenobio Pontifici & Florentinæ eccleſiæ ſubdiaconem tradi. Cedit Ambroſius voluntati patris & ciuium: traditur Zenobio Eugenius. Quem pius pater magna alacritate & gaudio ſuſcipiens, pro eo orauit ad Dominum, dicens: Memento, Domine, ſtudiorum famuli tui, & ne auertas miſericordias tuas ab illo: ſed creſcant in illo miſerationes tuæ perpetuò, & viuat. Et tractu temporis, cùm iam triceſimum ætatis ſuæ annum duceret, & per omnia vir ſanctus haberetur, Florentinæ eccleſiæ archidiaconem ordinauit. Quod officium B. Eugenius incredibili ornauit religionis decore, & quibuſdam quaſi virtutum gradibus ad perfectæ fidei conſtantiam aſſcendere videbatur: vt non ſolùm eccleſiaſtica ſuę eccleſię negocia, ſed etiam conuicinarum vrbium diuino quodam eloquio tractare videretur.

Eugenij virtutes. *Eugenius fit Florentinus Archidiaconus.*

Cap. 16. *Creſcentius ordinatur ſubdiacon⁹.*

Eodem ferè tempore Creſcentium canonicum ſuum B. Antiſtes Zenobius in ſubdiaconem elegit, virum verè ſanctum, & plurimis virtutibus atq; miraculis illuſtratũ: Quippe qui erat potentiſſimus fide, præditus innocentia, humilis conuerſatione, intellectu prudentiſſimus, & bonis moribus atque diſcretione perfectus. Omni nanque virtute præſulem ſuum æmulari nitebatur, & diuino igne ſuccenſus, meditabatur in lege Domini diebus ac noctibus. Plantatuſque in domo Domini, florebat vt palma, & multiplicabatur, ſicut cedrus Libani, fructus eius. Nam cùm Mediolanum ſemel peteret, vt Ambroſium viſitaret, plures à dæmonibus obſeſſos ſua oratione liberauit, paralyticos aliquot diuerſis temporibus in ciuitate Florentiæ penitùs curauit, & duobus omninò cæcis, pluribus adſtantibus, luminis claritatẽ reſtituit. O verè felix ætas, in qua Dei Eccleſia tot clariſſimis ter ſiſque luminibus valuit illuſtrari! Fuerant priùs Imperatores pagani, qui vbique contra Chriſtianos perſecutionum procellis deſæuiebant, & innumerabiles penè martyres in toto orbe per varia & exquiſita ſupplicia vſq; ad mortem in Chriſti nomine perdurarunt, nec minùs fidelium multitudo per omnia loca cingebatur. Poſt perſecutionem verò Diocletiani, & Maximiani crudeliũ principum, plenitudo gentium, vt diuinitùs præordinatum fuerat, intrauit in mũdum, & fœcunditas Eccleſiæ cœpit fructus ampliſſimos exhibere. Nam qui ætate illa in Chriſto credebant, conſiderãtes martyrum paſſiones, et eorum ſyncerum circa Chriſtum cõfeſſionis affectum, cœperunt & ipſi per gratiam Domini ſanctorum vitam, conuerſationemq; ſectari, & huius inſtitutionis fieri, vt in nullo prorſus antiquiſſimis patribus inferiores exiſterent. Aequiparantes etiam merita illorum, qui pro nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti certauerũt vſq; ad ſanguinem: quippe qui inuiſibilium hoſtiũ molimina ſuæ vitæ integritate omninò deſtruxerunt. De quibus ait Apoſtolus: Non eſt nobis colluctatio aduersùs carnẽ & ſanguinẽ, ſed aduersùs principat⁹ & poteſtates, cõtra rectores tenebrarum harum, cõtra ſpiritualia nequitiæ in cæleſtib⁹, quorum multiformes illi præcauẽtes incurſus, & caput ſerpẽtis antiq fortiter cõterentes, ſempiternis præmijs ſunt beatè potiti. Hinc illi, Alexander, Athanaſius, Nicolaus, Donatus, Martinus, Ambroſius, Zenobius, Auguſtinus, Epiphanius, Paulinus, Eugenius, Creſcẽtius, & mille alij ſanctiſſimi Epiſcopi & Leuitæ, qui eadem penè ætate florentes, fructus vberes mundo non ſolùm ſanctiſſima doctrina, ſed mirificis etiam prębuerunt exemplis. Creſcebat indies fidelium multitudo, & per omnia loca mirabiliter augebatur, necnon eccleſiæ quamplurimæ & martyrum memoriæ conſtruebantur.

Martyres. *Cõfeſſores.* *Ephes. 6.*

Impen-

Impensiùs hinc monachorum cateruis solitudines & deserta decorabantur loca. In solitudinibus erant errantes & montibus, in speluncis & cauernis terræ. Quietem denique solitudinis appetentes, gaudia salutis propriæ ac fidem, diuino sunt munere consecuti, cæterisque mox exempla sublimioris vitæ sacratiorisque præbuerunt. Omnibus enim terrenis exuti negocijs, adhuc morantes in corpore, angelorum æmulati sunt sanctitatem, perq; fastigia scandentes celsa virtutum, vltra admirationem enituère mortalium. Nam erat per id tempus B. Antonij vita cunctis ad imitandum præclarè posita, qui magni Eliæ & Elisæi, necnon & S. Iohannis Baptistæ existens æmulator, secreta interioris eremi, studio sectatus est singulari. Cui sanctus Athanasius, ciuitatis Alexandrinæ antistes, proprio stylo testimonium perhibuit, dignus sanè relatione conuersationis Antonij, qui fratrum precibus, vitam illius pro multorum vtilitate descripsit. In quo opere S. Ammonis meminit, à quo, Deo dante, primùm iacta fuerũt fundamenta conuersationis millium sanctorum monachorum, qui in monte Nitriç commorabãtur. Necnon & Theodori, sancti admodũ viri, qui cum sene præfato fuerat, vt idem nobis pontifex indicauit: quẽ singulari ac perfecto proposito & fide nõ ficta Deo subditum, multiplicia retulit diaboli machinamẽta superasse. Quid de Paulo primo eremita dicemus? Cuius vitã à B. Hieronymo descriptã cũ legimus, inimitabilẽ penè ab humanis iudicamus. Quid de Hilarione? Cuius gesta si Homerus intelligeret, vel inuideret materiæ, vt ait B. Hieronymus, vel succumberet. Hinc innumerabiles penè in omnibus regionibus sanctorum monachorum fluxerunt turbæ, quorum nomina descripta sunt in cælis. Vt id tunc non solũ de sanctissimis pontificibus, sacerdotib. & Leuitis, qui in seculo degentes, monachorum continentiã & ecclesiasticam obseruabant disciplinam: sed & de monachis & Christianis penè omnibus impletũ videretur, quod in psalmis canitur: Visitasti terram, & inebriasti eam, multiplicasti, locupletare eã. Sed proh dolor nostris temporib. penè defecerunt omnia. Iã nõ nisi auaritia, luxuria & ambitio regnãt. Iam in fæce seculorum cõstituti videmur, & inter paucos religio Christiana seruatur. Sed hæc hactenus, nunc ad gesta sanctorum reuertamur.

Cap. 17. Monachi & Eremitæ. — S. Antonius — S. Ammon. — S. Theodorus. — S. Paulus. — S. Hilarion. — Psalm. 64.

Cùm puer quidam deliciosè enutritus atq; vnicus matris viduç, annorũ quinq; in via iuxta cathedralem sancti Saluatoris ecclesiam ludẽs, pueriliter versaretur, casu auriga prætereunte, boues in furias agitati, in puerum irruerunt. Quorũ impetu oppressus puer, & à rota plaustri miserabiliter contritus, expirauit. Quem casum vbi mœstissima mater rescinit, lamentabili planctu deplorans puerum sustulit, & pannis inuolutum ad Diaconem Eugenium accurrens, attulit: ipsumque vt sanctissimo patri Zenobio vitæ restituendum offerret, luctuosissima prece obsecrabat. Eugenius verò, viduæ fide inspecta, pietate magna commotus, oblatum puerum cum lachrymis ipse benignè suscipiens, pedibus sancti præsulis vnà cum mortuo puero se exposuit, & vt matri viduæ atque fideli misereri velit, puerumq; magna cum fide oblatum suscitet, exorabat. Tunc pius pater Zenobius, conuocato etiam Crescentio subdiacono: Oremus, inquit, fratres, vt mulieris huius fidem precibus seruorũ suorũ respiciat Deus, & pietatis ac misericordiç suæ meritum illi ostendere dignetur. Quod, cùm ab oratione surgerent, factum est. Nam eleuatus puer, ita sanus factus est, vt nullum in eo læsionis vestigium penitùs videretur: & matri, quæ pro foribus cum pluribus cunctabatur, ab Eugenio viuus puer pro mortuo ac sanissimus redditur. Tunc qui cum ea tristes aduenerant, & quem mortuum attulerant, viuum conspicientes, exclamare cœperunt: Gloria tibi Domine, qui mirabilia per seruos tuos operari dignatus es. Gloria sit tibi & laus in secula seculorum, Amen. Verùm ante Zenobium prçsulem hi duo eius sanctissimi ministri Eugenius & Crescentius, & duobus ante Crescentium annis Eugenius, vt perpetuò cum Christo quiescerent, morbo intercipiente, naturæ debitum reddiderunt: Et, vt quidam ferunt, tempore mortis Eugenij, Ambrosium Florentiam aduocatum, alij verò fortè affuisse describunt. Sed qualitercunque hoc contigerit, compertũ est, patrem Ambrosium tempore transitûs sui Eugenij adstitisse. Nam cùm B. Eugenius, vir per omnia magnificus, graui morbo in lectulo detineretur, & propinqui cuiusdam absque pœnitentia & cæteris sacramentis mortem audisset, grauiter commotus, cœpit ilicò contristari valdè & mœstus fieri. Cuius religiosæ affectioni præsul Zenobius piè compatiens, aquam cum sale iunxit: quam benedixit & dedit Eugenio, atque præcepit, dicens: Fili, confestim surge, & accelera ad domum amici defuncti, atque hanc aquam super illius corporis membra consperge, vt in nomine Iesu statim ille reuiuiscat, & Deo gratias agat. Quo audito, acsi in nullo pateretur, statim exurgens sanctus minister, atq; iniuncta exequens, super defuncti cadauer aquam effudit. Qui cõfestim,

Cap. 18. — Puerum rota currus cõtritum, ad vitam reducit S. Zenobius. — Duo insignia S. Zenobij miracula.

vt à

vt à somno excitatus, à mortuis resurrexit, & cum Eugenio ad domum episcopi adueniens, gratias dedit ingentes Deo & B. Zenobio, cuius meritis & ministrorum eius, nō permiserat Deus animam suam in barathrū damnationis immergi. Sed Eugenius cū primùm domi applicuit, morbo statim regrauatus, super lectulū se composuit, & adstantibus Zenobio & Ambrosio, diem sui transitus edixit. Qui licet illi de requie ac gloria cum Christo congauderent, tamen quia solatio tanti viri pro eo tempore priuabantur, quem ad Ecclesiæ regimen superstitem sibi optauerant, non poterant non mœsti fieri: & cum Crescentio ac alijs quamplurimis clericis psallentes, hoc psalmo iam cœpto: Ad te Domine leuaui animam meam: cùm illud decantarent, Deus meus in te confido, nō erubescam: illius purissima anima, à corpore dissoluta, ad Christum factorem suum piè migrauit 5. Calend. Decembr. Anno ab Domini incarnatione CCCC. XXI. Cuius sanctissimum corpus Zenobius & Ambrosius honorificentissimè intra ciuitatem in basilica Saluatoris sepelierunt, & tricesimo à transitu illius die, ecclesiam suo nomine, septimo ab vrbe Florentina milliario, parte Orientali, in prędio cuiusdam probi viri consecrârunt. Eodem anno & pijssimus pater Ambrosius ad Dominum commigrauit. Et post duos à transitu B. Eugenij annos, sanctus Crescentius ex mortali hac & corruptibili vita ad præstantiorem immortalemque translatus est, cuius hîc vix vel vmbra vel imago ipsa inueniri queat, 13. Calend. Maijas. Cuius corpus Zenobius in eadem Saluatoris basilica iuxta Eugenium honorificè sepeliuit.

Psalm. 24.

Eugenij felix obitus.

Cap. 19.

Cùm ergo Zenobius hos suos ministros, & alios complures discipulos perfectæ conuersationis ad Christum antè præmisisset, & certus iam, quòd talenta sibi credita minimè prorsus abscondisset, diem festum cum ingenti gratiarum actione super tantis ac talibus fructibus læta mēte celebrauit. Et post annum transitus Crescentij ipse quoque B. Zenobius, iam dierum plenus & bona senectute, infirmatus est. Et morbo ingrauescente, cùm iam certum suę resolutionis diem instare clericis ministrantibus prædixisset, & fama de hoc non solùm per ciuitatem totam, sed ad vsque vicinas vrbes confestim conuolasset, accurrit clerus suus, accurrūt pontifices ex propinquis vrbib⁹, accurrit & religiosus populus. Inter quos multi aduenerant, qui diuersis languoribus oratione illius fuerant liberati, aliqui ex mortuis suscitati. Plorant omnes, deflent se priuari tanti regimine patris. Recordantur adinuicèm beneficiorum & doctrinæ sibi impensæ: flent & gestiunt illum saltem ante discessum ex hac vita posse videre. Et qui propinquiores lectulo adstabant, amplexabātur eum quasi iam de seculo recessurum. Alij sanctos illius osculabantur pedes, alij manus, alij lectulum illum, in quo iacebat, posse contingere solabantur: omnes benedictionem paternam ante separationem animæ expetunt. Et ille, quanuis esset toto corpore attenuatus valdè ac debilis, & modicus iā calor teperet in pectore, nec præter sensum viui hominis quicquā superesset, faciem tamen habebat hilarem atque fulgentem, vt diuinum quid in illius mēte versari videretur. Et potens adhuc apertis oculis loqui, iubet lectulum aliquantulùm ex superiori parte eleuari, & sic omnes alloquitur: Ego quidē, charissimi, viā patrum secutus ingredior. nam video me à Domino proninùs euocari. Vos autem mementote eorum, quæ antè frequenter audistis, & soliciti in precibus, sobrij estote in operibus vestris. Nulla vobis sit penitùs cum Arrianis coniunctio, nulla cum Meletianis, aut quibuscunque hæreticis & schismaticis. Custodite piam fidem in Christo atque religiosam patrum traditionem, quam ex sanctis scripturis & crebrò meæ paruitatis admonitu didicistis. Obedite prælatis vestris, & post discessum meum, quia ad clerum & populum spectat, sine contentione episcopum vobis eligite, qui post Deum præsit omnibus, & curam vestrarum gerat animarum. Iam Zenobius vester ad Deum suum migrat, cui crebras pro vobis propinquiùs preces effundet, & iam non erit ampliùs in præsenti seculo vobiscum. Et eleuata aliquantulùm manu, omnes benedixit, rogauitque adstantes episcopos, vt sacratissimis suis manibus eum Crucis signo communirent. Et paululùm extendens pedes, mortem lætus adspexit, annorum ferè nonaginta, 8. Calē. Iunij, anno ab incarnatione Domini CCCC. XXIIII. Pontificatûs Innocentij primi anno 8. imperij verò Honorij & Theodosij anno X. Tunc pontifices qui aderant, cum electis clericorum illius sacratissimum corpus curantes, conditum aromatibus imposuerunt feretro, & ceruicem subijcientes ipsi, ad ecclesiam Ambrosianam, vbi se velle sepeliri prædixit, portauerunt & psallentes psalmos & hymnos, honorificentissimè in marmorea capsa sepelierunt.

Oratio S. Zenobij sub vitæ finem.

Videtur esse mendum in numero annorū, id quod facilè accidit.

Cap. 20.

Post Zenobium verò Andreas vir sanctus & Florentinus ciuis, ad episcopatum assumitur. Qui videns miracula, quæ à Domino ob Zenobij merita in Ambrosiana fie-

fiebant ecclesia,& hunc honorem ecclesiæ maiori potiùs deberi iudicans,quinto præsulatûs sui anno,consilio cum clericis & maioribus suæ vrbis communicato, statuit beatissimum Zenobij corpus ex Ambrosiana B.Laurentij ad cathedralem sancti Saluatoris transferre. Et conuocatis ex vicinis vrbibus episcopis,totoque suo clero,diem festum 7.Kalend.Februar.cum præcedente ieiunio populo indixit: quò scilicet sanctissimum Zenobij corpus magna celebritate ad maiorem transportaret ecclesiam. Quo adueniente die,capsula cum corpore beati Zenobij ornatissimè super quodam lectulo componitur,illamque soli pontifices deportant, præcedunt clerici & ceroferarij,quorum erat multitudo non parua.Sequitur fidelis populus, primùm primi ciuitatis ac viri omnes:post quos mulieres sequstur ac pueri:Hymni,psalmi & cantica tam à clericis,quàm à deuoto populo decantantur.Quinetiam mulieres atque pueri cantilenas,eius impensa beneficia recensentes, mira vocis modulatione cantabant. Omnia in Dei laude resonare videbantur. Procedunt que pontifices, & ad plateam, quæ est iuxta basilicam Baptistæ Iohannis,deueniunt. Multus illûc populus aduenerat, & statim viso feretro, extollunt in iubilo voces.Conatur quisque pro viribus loculũ ipsum saltem contingere. Quo contigit,vt pontificibus portantibus ex nimia fieret deuotione compressio:cecidissentque cum sancto corpore,nisi arida quædam & antiqua vlmus,cui cum loculo adhæserunt,illos sustentasset:quæ à tam sacratissimo corpore contacta,admirata gratiam,exultauit,& videntibus omnibus, statim viruit, misitque folia & flores.Et indies cùm à deuoto populo per frusta decerperetur, Florentini ciues,in tantę rei memoriam,marmoream cum Cruce in eodem loco columnam erexerunt,quæ in hodiernum diem vsque perdurat. Adiuti igitur episcopi & seipsos resumentes,corpus sanctissimum ad ecclesiam deferre contendunt. Sed cùm ipsius ecclesiæ ianuam introire procurant,nescio qua diuina impediti virtute, illud omninò in ecclesiam inferre nequeunt, nec qualibet via connixi, valuas ecclesiæ ingredi possunt.Extolluntur clamores in populo:quidam hoc causam putant,quidam illud. Alij reportandum ad Ambrosianam ecclesiam proclamabant. Sed Andreas episcopus,vir sanctus,magna animi fluctuatione perculsus,ad optimum confugit orationis remedium,& coram omni populo procumbens genibus,& tensis duplicibus palmis, oculisque in cælum suspiciens,piè orauit ad Dominum,ne contristaretur populus ille:sed liceret cum beatissimo corpore ecclesiam ingredi,& illud statuto loco componere.Atque pro tanto beneficio duodecim ibidem constituere clericos vouit, qui in honorem sanctissimi pontificis diuinis obsequijs perpetuò vacarẽt.Et oratione completa consurgens,submittit & ipse ceruicem feretro, hortaturq; alios pontifices vnà secum ingredi ecclesiam.Qui Deum laudantes,omni cessante impedimento,cum iubilo totius populi Christiani,ecclesiam Saluatoris intrârunt:& celebratis Missarum solennijs,beatissimum Zenobij corpus iuxta corpora Eugenij & Crescentij ministrorum eius in quadam eiusdem ecclesiæ catatumba honorificentissimè locauerunt. Vbi & idem Pontifex Andreas altariolum sub ipsius nomine mira deuotione consecrauit.Ad quod plures diuersis oppressi languoribus quotidiè concurrentes, continuò sanabantur.

Insigne miraculum.

Voto nuncupato, patet aditus in templũ.

Inter quos à cuncto populo spectatus fuit puer quidam à dæmone miserabiliter obsessus:qui cùm ad liberãdum duceretur,nullatenùs ecclesiam intrare permittebatur. Nam hic,cùm olim febribus laboraret,& ob contractam sitim,matre offerente poculum,quadragies in nocte vna bibisset,fessa iam illa & somno oppressa, cùm iterùm à puero excitaretur,indignanti animo & irato poculum cùm illi porrigeret, inquit: Vnà cum hoc diabolum bibe:quo nec minus secutum est.Præstò affuit diabolus, illius corpus obsedit,& miserabiliter contorquebat.Et cùm plura inuanùm adhibita fuissent remedia,tandem à religiosa quadam fœmina edocta mater,vnà cum patre puerum Florentiam ad sepulchrum beati Zenobij deferunt,& cùm religiosorum quorũdam clericorum orationibus adiuti,illum tandem in ecclesiam intulissent, perduxissentq; ad altare Zenobij,tumefacto primùm mirum in modum vtero, post temporis modicum cum fœtore horribili euanuit dæmon,nec vnquàm,quoad vixit, ad illum reuerti ausus fuit.

Cap. 21.

Vide imprecationẽ eruditus fœminæ.

Dæmon expellitur.

Interim mortuo Andrea viro sancto,ad episcopatum assumitur Mauritius Florentinus presbyter,vir multa sanctitate prædictus,& à pluribus creditur sub Totila martyr effectus:sicque mortuus, in catatumba beati Zenobij iuxta Andream sepultus fuit. Postquam longis temporibus plures fortè in hac Florentina ecclesia fuerunt episcopi,de quibus nulla apud nos mentio habetur,tandem anno ab incarnatione Domini

Cap. 22.

Catalogus Florentinorũ antistitũ.

Iohannes. 988. ad episcopatum fuit assumptus Iohannes Velletrensis, vir magnæ prudentiæ & consilij: qui quindecim in episcopatu perdurans annis, moritur, & in basilica beati Io-
Podus. hannis Baptistæ iuxta puteum se sepeliri ordinauit. Cui beatus Podus, natione Longobardus, omni sanctitate præditus, in episcopatu successit, & plura oppida eiusdem diœcesis muris cinxit, sicut patet in tabula marmorea: moriturque duodecimo præsulatûs sui anno, & in catatumba Zenobij, iuxta alios in capsa Zenobij sepelitur. Post hūc
Gerardus. Gerardus Burgundus episcopatum gessit, vir multæ scientiæ, prudentiæ & bonitatis. Is quinto sui præsulatûs anno in Romanum Pontificem fuit assumptus, anno videlicet ab Dominica incarnatione *1020. fuitq; vocatus Nicolaus secundus. Cui in episcopa-
* 1059. iuxta Onuphrium. tu successit Petrus Florentinus, cathedralis ecclesiæ Canonicus, homo versutus & Simoniacus, apud quem nemo vir bonus viuere poterat. Nam hic B. Iohannem Gualbertum de ecclesia sancti Mimatis supra collem, quæ Florentinæ adstat vrbi, ignominiosè expulit. Sed suorum citò scelerum pœnas dedit. Nam à præfato Nicolao Pontifice Maximo priuatus episcopatu, vitam priuatam ac miseram duxit. Post hunc
Rodulphus Rodulphus Archidiaconus Florentinus, vir optimus, episcopatum piè & castè multo tempore gessit. Cuius temporibus cùm quidam, cathedralis ecclesiæ Canonicus, in Medicina peritus, seruulum haberet dilectum; & is casu ægrotaret, pro illo ad altare beati Zenobij sæpiùs solitus erat orare, nec tamen minùs quicquam artis Medicinæ obmittebat, quin nimia fortè curiositate, quæ excogitauerat, illi remedia impenderet. Et cùm hoc diffidentiæ diuini adiutorij habeatur indicium, exauditi non
Seruum medici S. Zenobius sanat. merebatur. Sed eùm indies magis ac magis ingrauesceret puer, omni remediorum curiositate abiecta, ad Zenobium multa deuotione & prece confugit. Qui cùm post deuotam orationem aliquantulùm corriperetur somno, vidit Zenobium adstantem sibi, & dicentem: Quia in Domino cogitatum tuum iactâsti, sanatus est seruus tuus. Surge & vade, atque in Domino confide. Et excitatus à somno, sic reperit vt audiuit.

Cap. 21. Reinerus. Post Rodulphum verò Reinerus Canonicus, multa prudentia & sanctitate præditus, assumitur ad episcopatum anno ab incarnatione Domini 1063. Hic longo tempore gessit præsulatum, voluitque sepeliri in basilica B. Iohannis Baptistæ, iuxta locum, vbi Bartholomæi Apostoli est imago. Cuius sepulchrum versibus quibusdam adhuc
Iohannes. perdurat insignitum. Huic successit episcopus, nomine Iohānes. Quem secutus est Ga-
Gabriel. Nicolaus. Iohannes. briel. Post quem Nicolaus. Post hunc Iohannes alius. Cuius tempore reliquiæ brachij sancti Philippi Apostoli in ecclesiam B. Iohannis Baptistæ fuerunt delatę, anno ab in-
Iulianus. carnatione Domini 1204. Huic successit Iulianus, qui quadraginta annis vixit in epi-
Hardingus scopatu. Post quem Hardingus, qui 30. Post quem Iohannes de Mangiatorum fami-
Iohannes. Iacobus. lia, qui 13. annis gessit episcopatum. Cui successit Iacobus Florentinus similiter, & ex or-
Andreas. dine Prædicatorum fratrum, qui in episcopatu vnico vixit anno. Post quem Andreas
Lotarius. de Moreijs Canonicus, qui similiter vnico vixit anno. Et illum secutus est Lotarius de Tosignorum familia, archidiaconus in ipsa cathedrali ecclesia, electus anno ab incar-
Franciscus. natione Domini 1288. vixitque in episcopatu annis 8. Quem secutus est Franciscus de Bagnoria, in ea ecclesia tunc archipresbyter. Præsulatûs cuius anno secundo, videlicet ab Dominica incarnatione 1298. iacta sunt fundamenta nouæ cathedralis ecclesię iuxta illam Saluatoris, vt non solùm intra se eam contineret, sed & initia templi admirandi de se ostentaret: quo nec minus secutum est. Nam eleuatis per tempora firmissimis parietibus, vbi ad reuolutionem principalis rotundæq; testudinis deuentum est, non videbatur humano artificio posse compleri. Et cùm multa inanùm excogitata fuissent remedia, solus Philippus quidem Brunellescus Florentinus ciuis, id suo ingenio & architectoria arte potuit perficere. Nam imitatus antiquos, sine aliqua lignorum seu alterius materiæ structura, ingeniosissimis artificijs, quibus ingentes lapidū moles commodè eleuabat; ædificium perfectè ad cōplementum deduxit. Franciscus verò cùm in episcopatu tredecim annis durasset, morbo confectus, naturæ debitum reddidit.

Cap. 24. Antonius. Post quem Antonius de Vrsis episcopus Fæsulanus, ad Florentinorū episcopatum fuit translatus. Cuius tempore clericorum quoddam hospitale opportunum per multa tempora multis initiatum fuit, cui ipse plurimùm adiutor & fautor extitit. Hunc se-
Franciscus. cutus est Franciscus de Cingulo, electus ab Dominica incarnatione anno 1323. vixitq; in episcopatu annis 21. Hic caput beatissimi Zenobij ab alijs membrorum ossibus separans, ac de marmorea capsa extrahens, pulcherrimè, vt nunc videtur, exornauit, atque ipsam cathedralem ecclesiam aliquibus alijs ornamentis, quæ in hodiernum vsque

vsq; diem perdurant, quàm magnificentissimè decorauit. Huius etiã præsulatûs tempore clericus, cùm iudicio Guidonis Aretini Medici clarissimi, mortem ob natum in gutture apostema vix per diem vnicum euadere posset oratione ad sepulchrum B. Zenobij ac prece fideli exhibita, cum stupore omnium statim liberatus euasit. Simile cuidam sacerdoti, nomine Lapo, ipsi patri Zenobio dicatissimo, contigit. Qui cùm eius festum in vigilijs solicitè præpararet, renes casu confregit: & domum deportatus, magis se huiusmodi festiuitate priuari, quàm suorum renum confractione dolebat, nec ob hoc à fletu vsq; in horas noctis matutinales cessare poterat. Qua hora per somnium vidit B. Zenobium se eleuantem & dicentem: Surge, fili, & matutinales in ecclesia Horas, vt optabas, decanta. Qui incolumis cum clericorum omnium ac suorũ admiratione consurgens, pristinæ penitùs sanitati restitutus euasit. Miraculum Aliud.

Post Franciscum verò de Cingulo, ad episcopatum assumitur Angelus Acciarolus, ex ordine fratrum Prædicatorum. Qui duobus ferè annis à suo præsulatu elapsis, mortem obijt, & ad episcopatum Franciscus Tudettinus assumptus fuit, in quo 14. annis vixit. Cuius tempore mulier quædam formosissima, à proprio viro iniustè derelicta, qui in eius inuidiam in Angliam vsque, non ampliùs, vt aiebat, eam reuisurus perrexerat, in festiuitate sancti Zenobij ad eius altare cum lachrymis & multa prece confugit, & ne consortio viri indignè priuaretur, magisque ipsius meritis reducem exciperet, piè exorabat. Quod vt postulauerat, euenit. Nam eadem die compunctus vir conscientia peccati, & in amorem vxoris reductus, iter pro reditu statuit, reuersusque magna secum & charitate deuinctus, atque ex ea dulces natos vtriusque sexûs pluresque suscepit. Post hunc verò, anno ab Christi incarnatione 1358. cepit præsulatum Philippus de Lacella, cathedralis ecclesiæ Præpositus, qui reliquias preciosissimi digiti sancti Sebastiani Roma ad suam detulit ecclesiam, vixitque in episcopatu annis tribus. Quem secutus est Petrus Corsinus, electus anno 1363. Qui post septimum sui præsulatus annũ in Ecclesiæ Romanæ Cardinalem fuit assumptus, & illi in præsulatu Florentino successit Angelus de Rica solis: Cuius adhuc fratres extant viri clarissimi, & nepos ex fratre Guidactio, nomine Angelus, iuuenis quidem miræ humanitatis & modestiæ, liberalibusq; disciplinis eruditus, & mihi dulci amicitia deuinctus, quo non minùs præsul, quàm hic præsulis nomine illustratur. Cap. 25. Angelus. Franciscus. Præclarum miraculum Philippus. Petrus. Angelus.

Post hunc Angelus Acciarolus tenuit prefulatum, nec multò pòst in Romanæ Ecclesiæ Cardinalem fuit assumptus. Quem secutus est Bartholomæus Patauinus, qui similiter à Bonifacio IX. in Romanæ Ecclesiæ Cardinalem fuit assumptus. Illumq; Onuphrius ex fratribus, qui sancti Augustini vocãtur, suo tempore in theologia clarissimus in episcopatûs honore secutus est. Cui successit Iacobus de Teranco. Post quem Franciscus Zabarellus de vrbe Pataula, qui paulò pòst Romanæ Ecclesiæ Cardinalis assumitur. Hunc secutus est in episcopatu Americus Corsinus ex vrbe Florentiæ, anno ab Domini incarnatione 1411. Cuius tempore Martinus Papa quintus, post longum schisma in Concilio Constantiensi ad Pontificatum maximum omnium obedientia assumptus, Florentiam deuenit, honorificentissimeque à populo susceptus, episcopalem Florentinam sedem Archiepiscopalem statuit, designauitq; illi suffraganeos Fæsulanum & Pistoriensem episcopos. Quo tempore præfatus Philippus Brunellescus fabricæ maioris ecclesiæ tunc primùm architector effectus, amplam illam testudinem pulcherrimo prosecutus est artificio, & ad complementum clausura firmissima deduxit, anno ab incarnatione Domini 1433. Quo anno Eugenius quartus, Pontifex Maximus, Roma Florentiam venit, & Americus Archiepiscopus moritur, vacauitq; archiepiscopatus circiter duos annos. Nam summus Pontifex Eugenius, cùm apud Florentiam degeret, voluit eo tempore huiuscemodi ecclesiam regere, quam in plurimis reformauit. Et inter cætera, statuit pueros clericos 33. qui in Missarum solennijs & vesperis ecclesiæ quotidiè deseruirent, præessetque illis magister presbyter & vir delectus, qui Grammatica eos atque Musica instituerent. Et pro magistro centum aureos quotannis, & puerorum singulo nouem dari ex reditibus quibusdã publicis ordinauit. Demum ad Archiepiscopatum promouit Iohannem Vitellescum de Corneto, qui & titulum etiam Alexandrini patriarchatûs obtinebat, nec multò pòst in Romanæ Ecclesiæ Cardinalem assumpsit. Huius tempore præsulatûs ab Domini incarnatione 1436. mense Martij, die annunciationis B. Mariæ Virginis, præfatus Eugenius sanctissimus Pontifex, basilicam nouam magna celebritate consecrauit, & sequenti anno, mense Octobri, idem Eugenius Ludouicum Patauinum cubicularium suum ad Archiepiscopatum promouit. Cuius tempore corpus B. Zenobij ex loco, ob diuersam nouæ eccle- Cap. 26. Angelus. Bartholomæus. Onuphrius Iacobus. Franciscus. Americus. Florentia fit metropolis. Iohannes. Ludouicus.

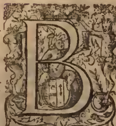
siæ dispositionem ignobiliori ad digniorem aptioremq; magno apparatu translatum fuit. Nam cùm forma & dispositio magnificentissimi templi ad complementum redacta fuisset, & Eugenius Pontifex Concilium pro Græcorum vnione celebraret, cõuenissetque Iohannes Palæologus Græcorum Imperator, Demetrius Despotus eius frater, Ioseph Patriarcha Constantinopolitanus, magna Archiepiscoporum Græcorum & Latinorum, atque episcoporum multitudo, visum fuit Iohanni Spinellino, cathedralis ecclesiæ Præposito, viro clarissimo, canonicisq; & ciuibus, eo potissimum tempore translationem corporis beatissimi Zenobij celebrare, & conuenienti illud ac præparato loco disponere.

Cap. 27. Trāsfertur summo cū honore corpus S. Zenobij.

Statuto igitur die 6. Calend. Maias, ab Domini incarnatione anno 1439. conuenerunt in maiori basilica Cardinales omnes, qui curiam Eugenij sequentes, ad Cõcilium venerant: & ornatissimè in medio ecclesiæ choro varijs tapetis & aulæis præparato, dexteram versùs altare partem Cardinales insederunt. Post quos Patriarcha Hierosolymitanus, & Patriarcha Gradensis, aliaq; ingens archiepiscoporum & episcoporum, Græcorumq; & Latinorum multitudo pulcherrimo ordine disposita stabat. Ad sinistram verò sedebat primus Demetrius Despotus: post quem legati diuersorum Principum & Comitum, Protonotarij Latinæ Ecclesiæ, nobilium Græcorum ac Latinorum multitudo non parua. Tunc Ludouicus Archiepiscopus in veste pontificia & mitra redimitus, cum sex alijs delectis episcopis, & canonicis populoque innumerabili, ad antiquam procedens catatumbam, marmoream capsulam, in qua ossa erant beatissimi Zenobij, assumunt, & suos humeros sex illi pontifices subijcientes, consequente Ludouico Archiepiscopo, cum totius populi iubilo, organisq; ac tibijs atque diuersis musicorum generibus, Dei laudem per totam ecclesiam resonãtibus, magna cum omnium deuotione & reuerentia ornatissimo altari superimposuerunt: Et interim dum Missarum solennia celebrarentur, dignissimi omnes Florentinæ vrbis ciues, accensos cereos in manibus gestantes, incedentesq; conspicuo atque amplissimo ordine, magna deuotione venerari beatissimum corpus adueniunt, atq; omnium primi hi fuerunt, qui ex eadem progenie cum Zenobio in hac Florentina ciuitate perdurant, viri vt plurimùm clarissimi ac nobilissimi, de Hieronymis hodierno tempore vocitati. Post hos ciuitatis primores amplisimo, vt solent, apparatu cõueniunt, quos cæteri magistratus, necnon alij pleriq; ciues præstantissimi subsequebantur. Demum peractis sacris, assumunt capsulam ijdem illi, qui priùs, pontifices sacri, & sequentibus Archiepiscopo cum canonicis ac innumerabili populo, in noua catatumba, quæ apud primam eius ecclesiæ capellam, vt hodierno tempore nõminantur, suo nomine consecratam, magno cum honore locauerunt. Quo videlicet in loco post paucos admodùm dies marmoreã capsam cum reliquijs integris beati Podi, prænominati iam episcopi Florentini, soli canonici cum præposito & presbyteris aliquibus, paucisq; ciuibus, & me præsente, transtulerunt.

VITA S. ALTHELMI EPISCOPI SCHIREBVRNENSIS, CVIVS ETIAM BEDA PRAECLARE MEminit, *Historiæ Ecclesiasticæ Anglorum lib. 5. cap. 19. Est autem hæc, vt opinor, non nisi quædam Epitome vitæ eius, quam multi conscribendam suscepêre. Stylum passim nonnihil correxit Fr. Laurentius Surius.*

Maij 25. Cap. 1. Pater S. Althelmi.

EATVS Althelmus splendidissimo Anglorum stemmate ortus est, cuius ataui reges fuisse feruntur. Patrem habuit Kentenum, virum Deo deuotum, & Iuæ occidentalium Saxonum regis fratrem germanum. Althelmus, Latinè possit dici vetus galea: pulchreq; sic ille dictus est, quòd galea salutis protectus, optimam ex hoste antiquo victoriam in cælos reportarit. Cùm iam pueritiæ annos excessisset, liberalium disciplinarum studijs est admotus, in quibus tãtos breui tempore progressus fecit, vt ipsis etiã magistris, quos Græcos Latinosq; habuit, anteponendus videretur. Postcà verò in Meldunensi monasterio, quod nunc Malmesberiam vocant, primò monachus, deinde presbyter atq; etiam Abbas effectus, cibo po-

Mirè profecit in literis.

Fit monachus.

bo potuq; parcè vtens,in preces & vigilias incumbebat.Interim creuit fama eius,multis præconijs illustrata,vltraq; mare se transferens,& ipsas etiam Alpes excedens, Romam vsq; perlata est. Ea verò incitatus Sergius Romanus Pontifex,scriptis eum ad se acciuit,venientemq; honorificè suscepit.

Cùm autem quodam die in Lateranensi ecclesia sacrificasset siue Missam celebrasset,casulam exuens,porrexit eam retrò se,existimans alicui ex ministris eam se tradere. Nemo autem ministrorum illic aderat,sed non aberat diuina prouidentia. Mox enim radius solaris per fenestram penetrans,casulam illam diù sustinuit: in cuius miraculi memoriam casula illa hactenùs in Meldunensi ecclesia asseruatur. Cap. 2. Miraculum

Per idem tempus puer quidam ex incestu genitus,Romani Pontificis famam non-nihil contaminauit,quòd vulgus,vt fieri solet,sparso rumore vano,malè persuasus,eũ Pontificem habere patrem existimaret. Anxius igitur Althelmus, multumq; dolens Pontificem,haud vulgari amicitia sibi deuinctum,eiusmodi infamia fœdari,puerum non nisi nouem habentem dies,exhiberi iubet,eiq; in virtute & nomine Iesu Christi imperat,vt edicat,num Sergius Pontifex eo se scelere obstrinxerit? Respondit infans absolutissimo sermone,Pontificem nequaquàm illi crimini affinem esse,nihil illum cum fœmineo sexu commercij habere. Atque ita Althelmus & ab amico Pontifice depulit infamiam,& sibi gratiam cumulauit. Cap. 3. Infans 9. dierum loquitur.

Cùm in cœnobio suo beatissimæ Mariæ Virginis ecclesiam construeret,trabes vna necessaria,cæteris breuior reperta est. Fudit ille preces ad Dominum, & mox pro voto trabem longiorem intuitus est. Ea tempestate à Berthuualdo Archiepiscopo ad colloquium ascitus,cùm ad littus maris iter haberet,nautæ quidam,quòd sordido viderent habitu indutum,illum habere ludibrio atque contemptui non verebantur. Ecce autem aduerso spirante vento mare intumescit,horrida tempestas sæuit,& in summùm vitæ discrimen nautæ illi conijciuntur. Cùm iam nihil nisi mortem expectarēt, culpam suam cum lachrymis confitentur,sanctiq; Althelmi suffragia implorant. Ille pro ferenda ope scapham ingreditur,quam simulatque corpore suo pressit, ad omnē tranquillitatem iam pacatum mare se composuit,nautasq; cum naue ad littus incolumes appulit. Cap. 4. Vltio diuina in S. viri cōtemptores.

Construxit etiam vir sanctus cœnobium iuxta flumen,quod From appellant, vbi etiamnum perdurat ecclesia in honorem sancti Iohannis Baptistæ ædificata. Porrò tertium monasteriũ extruxit apud Bradeford: sed ea monasteria posteà à Danis euersa sunt. E monasterio suo nunquàm,nisi magna necessitate adactus,egrediebatur: pecuniarum minimè fuit auidus: omnia ipsi collata,in pauperes & vsus vtiles expendebat. Vt verò carnem suam edomaret,in fontem monasterio proximum,qui fons sancti Althelmi dicitur,humero tenùs se immergebat,nihilq; acerrimo frigore absterritus per noctes illic durabat,totum psalterium absoluens. Cap. 5. Vt carnem domarit.

Quodam tempore Roma secum attulit altare ex marmore candido, sex pedũ crassitudine,quatuor longitudine,trium palmorum latitudine. Iam ad Alpes peruenerat, & iumentum illud ferens altare,ob itineris prærupta loca cecidit, contritumq; est iumentum,& altare in duas scissum partes. Id vt vidit vir sanctus,ad Deum preces fudit, & cùm benedictionem impertijsset,salus iumento reddita est,& marmor,non directa linea,sed flexuoso anfractu diruptum,redintegratum est: sed ita tamen, vt in miraculi memoriam,etiamnum rupturæ eius vestigia appareant curiosiùs inspicienti. Fertur autem hoc altare marmoreum nunc esse in prouincia Somersitana in quodam Canonicorum,vt vocant,Prioratu. Cap. 6. Miraculum

Tandem verò Vuestsaxonicæ plagæ episcopatus in duas parochias distributus est, præfectusq; est Daniel Vuintoniæ,porrò Althelmus apud Schireburniam subrogatus est Heddæ Episcopo,qui vtriq; loco præfederat. Deinde Althelmus in senectute bona, plenus virtutibus & sanctitate,migrauit ad Dominum octauo Calend. Iunij, & in monasterio suo Meldunensi cum magno honore tumulatus est. Eius autem obitum S. Eguuinus,qui vitam eis conscripsit,diuinitùs cognouit,sicut ipse in quodam suo scripto testatur his ferè verbis: Post duos annos Althelmus religiosus episcopus migrauit ad Dominum: quod ego per reuelationem agnoscens, conuocatis fratribus,excessum venerandi patris eis aperui: concitoq; gradu ad locum, vbi sacrum corpus iacebat, quinquaginta ferè millibus vltra Meldunense monasterium positum deueni,& ad sepulturam adduxi,honorificeq; sepeliui: mandauique, vt quibuscunque locis sacrum corpus,dum absportaretur,quiesceret,sacræ Crucis signa statuerentur: quæ quidem adhuc permanent,nec vllam vetustatis sensêre iniuriam,potestq; ex ijs vnum etiam- Cap. 7. Fit episcopus. Moritur. Sacræ Cruces antiquitùs erectæ.

num videri in cœnobio. Obijt autem vir sanctus anno Domini septingentesimo nono, cùm iam Abbas fuisset annis quatuor supra triginta, & Episcopus quatuor. Porrò anno Christi 949. eleuatum est sacrum eius corpus è terra, & in capsa magno cum honore collocatum.

Cap. 8. Beda venerabilis, Ecclesiasticæ historiæ gentis Anglorum lib. 5. cap. 19. ita scribit de hoc viro beato: Althelmus, cùm esset adhuc presbyter & Abbas monasterij, scripsit, iubente synodo suæ gentis, librum egregium aduersùs errorem Britonum, quo vel Pascha non suo tempore celebrant, vel alia perplura Ecclesiasticæ castitati & paci contraria gerunt: multosq́; eorum, qui occidentalibus Saxonibus subditi erant, Britones ad Catholicam Dominici Paschæ celebrationem huius lectione perduxit. Scripsit & de Virginitate librum eximium, quem in exemplum Sedulij geminato opere, & versibus hexametris, & prosa composuit. Scripsit & alia nonnulla, vtpote vir vndecunq; doctissimus. Nam & sermone nitidus, & scripturarum, vt dixi, tam liberalium, quàm Ecclesiasticarum erat eruditione mirandus. Hactenus Beda.

Scripta eius & eruditio.

VITA S. AVGVSTINI EPISCOPI ET CONFESSORIS, QVI MISSVS A BEATO GREGORIO PAPA, *primus genti Anglorum Christi Euangelium prædicauit, authore venerabili Beda presbytero in Historia Ecclesiastica eiusdem gentis Lib. 1. cap. 23. &c.*

Maij 26. Lib. 1. ca. 23.

ANNO ab incarnatione Domini D. LXXXII. Mauricius ab Augusto quinquagesimusquartus imperium suscipiẽs, viginti annos tenuit. Cuius anno regni decimo Gregorius, vir doctrina & actione præcipuus, pontificatum Romanæ & Apostolicæ sedis sortitus, rexit annos tredecim, menses sex, & dies decem: qui diuino admonitus instinctu, anno quartodecimo eiusdem principis: aduentûs verò Anglorum in Britanniam anno circiter centesimo quinquagesimo, misit seruum Dei Augustinum, & alios plures cum eo monachos timentes Dominum, prædicare verbum Dei genti Anglorum. Qui cùm iussis pontificalibus obtemperantes, memoratum opus aggredi cœpissent, iamque aliquantulum itineris confecissent, timore inerti tedire domum potiùs, quàm barbaram, feram, incredulamq́; gentem, cuius ne linguam quidem nôssent, adire cogitabant, & hoc esse tutius communi consilio decernebant. Nec mora, Augustinum, quem eis episcopum ordinandum, si ab Anglis susciperentur, disposuerat, domũ remittunt: qui à B. Gregorio humili supplicatu obtineret, ne tam periculosam, tã laboriosam, tam incertã peregrinationẽ adire deberent. Quibus ille exhortatorias literas dedit, ac in opus eos verbi, diuino confisos auxilio, proficisci suadet. Quarum videlicet literarum ista est forma: Gregorius seruus seruorum Dei, seruis Domini nostri Iesu Christi. Quia melius fuerat bona nõ incipere, quàm ab ijs, quæ cœpta sunt, cogitatione retrorsùm redire, summo studio, dilectissimi filij, oportet, vt opus bonum, quod auxiliante Domino cœpistis, impleatis. Nec labor vos itineris, nec maledicorum hominum linguæ deterreant: sed omni instantia omniq́ue feruore, quæ inchoatis, Deo authore peragite, scientes quòd laborem magnum maior æternæ gloria retributionis sequitur. Remeanti autem Augustino præposito vestro, quem & Abbatem vobis constituimus, in omnibus humiliter obedite: scientes hoc vestris animabus per omnia profuturum, quicquid à vobis fuerit in eius admonitione completum. Omnipotens Deus sua vos gratia protegat, & vestri laboris fructum in æterna me patria videre concedat: quatenùs etsi vobiscum laborare nequeo, simul in gaudio retributionis inueniar, quia laborare scilicet volo. DEVS vos incolumes custodiat dilectissimi filij. Data die decimo Calendarum Augustarum, imperante domino nostro Mauricio Tiberio pijssimo Augusto, anno tertiodecimo post consulatum eiusdem domini nostri, indictione iiij.

Augustinus mittitur cũ socijs in Angliam.

Epistola S. Gregorij ad illos.

Cap. 24. Misit etiam tunc isdem venerandus Pontifex ad Aethereum Arelatensem Archiepiscopum, vt Augustinum in Britanniam pergẽtem, benignè susciperet, literas: quarũ iste est tenor: Reuerendissimo ac sanctissimo fratri Aethereo coëpiscopo, Gregorius seruus

seruus seruorum Dei. Licèt apud sacerdotes, habentes Deo placitam charitatem, religiosi viri nullius commendatione indigeant, quia tamen aptum scribendi se tempus ingessit, fraternitati vestræ nostra mittere scripta curauimus, insinuantes, latorem præsentium Augustinum seruum Dei, de cuius certi sumus studio, cum alijs seruis Dei, illuc nos pro vtilitate animarum, auxiliante Domino, direxisse: quem necesse est, vt sacerdotali studio sanctitas vestra adiuuare, & sua ei solatia præbere festinet. Cui etiam, vt promptiores ad suffragandum possitis existere, causam vobis iniunximus subtiliter indicare, scientes ea cognita, tota vos propter Deum deuotione ad solatiãdum, quia res exigit, commouendos. Candidum præterea presbyterum communem filium, quem ad gubernationem patrimonialis Ecclesiæ nostræ transmisimus, charitati vestræ in omnibus commendamus. Deus te incolumem custodiat reuerendissime frater. Data die calendarum Augustarum, imperante domino nostro Mauricio Tiberio pijssimo Augusto, anno quartodecimo, post consulatum verò eiusdem domini nostri anno tertiodecimo, indictione iiij. Alia epistola S. Gregorij.

Robotatus igitur confirmatione beati patris Gregorij Augustinus, cum famulis Christi, qui erant cum eo, redijt in opus verbi, peruenitq; in Britanniam. Erat eo tempore rex Edilberthus in Cantio potentissimus, qui ad confinium vsque Humbri fluminis maximi, quo meridiani, & septentrionales Anglorum populi dirimuntur, fines imperij tetenderat. Est autem ad orientalem Cantij plagam Tanetos insula non modica, id est, magnitudinis iuxta consuetudinem æstimationis Anglorum milliarium sexcentorum, quam à continenti terra secernit fluuius Vantsumu, qui est latitudinis circiter trium stadiorum, & duobus tãtùm in locis est transmeabilis. Vtrunq; enim caput protendit in mare. In hac ergo applicuit seruus Domini Augustinus & socij eius, viri, vt fertur, fermè quadraginta. Cap. 25. Insula Tanetos.

Acceperunt autem, præcipiente beato Papa Gregorio, de gente Francorum interpretes, & mittens ad Edilberthum, mandauit se venisse de Roma, ac nuncium ferre optimum, qui sibi obtemperantibus æterna in cœlis gaudia, & regnum sine fine cum Deo viuo & vero futurum sine vlla dubietate promitteret. Qui audiens, manere illos in ea, quam adierant, insula, & eis necessaria ministrari, donec videret, quid eis faceret, iussit. Nam & anteà fama ad eum quoque Christianæ religionis peruenerat, vtpote qui & vxorem habebat Christianam de gente Francorum, nomine Bertham. Quam ea conditione à parentibus acceperat, vt ritum fidei & religionis suæ cum episcopo, quem ei adiutorem fidei dederat, nomine Luidhardo, inuiolatam seruare licentiam haberet. Regis Edilberthi humanitas.

Post dies ergo aliquot venit ad insulam Rex, & residens sub diuo, iussit Augustinum cum socijs ad suum ibidem aduenire colloquium. Cauerat enim, ne in aliquam domum ad se introirent, vetere vsus augurio, ne superuentu suo, si quid maleficæ artis habuissent, eum superando deciperent. At illi non dæmoniaca, sed diuina virtute præditi veniebant, Crucem pro vexillo ferentes argenteam, & imaginem Domini Saluatoris in tabula depictam: litaniasque canentes, pro sua simul & eorum, propter quos & ad quos venerant, salute æterna Domino supplicabant. Cumque ad iussionem regis residentes, verbum ei vitæ vnà cum omnibus, qui aderant, eius comitibus prædicarent, respondit ille, dicens: Pulchra sunt quidem verba & promissa, quæ affertis: sed quia noua sunt & incerta, non his possum assensum tribuere, relictis eis, quæ tanto tempore cum omni gente Anglorum seruaui. Verùm quoniam hucde longè peregrini venistis, &, vt ego videor mihi perspexisse, ea, quæ vos vera & optima creditis, nobis quoque communicare desideratis, nolumus molesti esse vobis: quin potiùs benigno vos hospitio recipere, & quæ victui sunt vestro necessaria, ministrare curauimus, nec prohibemus, quin omnes, quos potestis, fidei vestræ religionis prædicando societis. Nota hæc de Cruce argentea & imagine.

Dedit ergo eis mansionem in ciuitate Doronuernensi, quæ imperij sui totius erat Metropolis, eisque vt promiserat, cum administratione victus temporalis, licentiam quoque prædicandi non abstulit. Fertur autem, quia appropinquantes ciuitati, more suo cum Cruce sancta, & imagine magni regis Domini nostri Iesu Christi, hanc litaniam consona voce modularentur: Deprecamur te Domine in omni misericordia tua, vt auferatur furor tuus & ira tua à ciuitate ista, & de domo sancta tua: quoniam peccauimus tibi, alleluia. Augustino cum socijs fit copia prædicandi.

At vbi sibi datam mansionem intrauerunt, inceperunt Apostolicam primitiuæ Ecclesiæ vitam imitari: orationibus videlicet assiduis, vigilijs ac ieiunijs seruiendo, verbum Cap. 26. Vita eorum Apostolica.

bum vitæ, quibus poterant, prædicando, cuncta huius mundi velut aliena spernendo. Ea tamen, quæ victui necessaria videbantur, ab eis, quos docebant, accipiendo: secundùm ea, quæ docebant, ipsi per omnia viuendo, & paratum ad patiẽdum aduersa quæque, vel etiam ad moriendum pro ea, quam prædicabant, veritate, animum habendo. Quid mora? Crediderunt nonnulli, & baptizabantur, mirantes simplicitatem innocẽtis vitæ, ac dulcedinem doctrinæ eorum cælestis.

Erat autem prope ipsam ciuitatem ad Orientem ecclesia in honore sancti Martini antiquitùs facta, dum adhuc Romani Britanniam incolerent: in qua Regina, quam Christianam fuisse prædiximus, orare consueuerat. In hac ergo & ipsi conuenêre primò, ibique psallere, orare, Missas facere, prædicare, & baptizare cœperunt, donec rege ad fidem conuerso, maiorem prædicandi per omnia, & ecclesias fabricandi vel restaurandi licentiam acciperent. At vbi etiam ipse inter alios, delectatus vita mundissima sanctorum, & promissis eorum suauissimis, quæ vera esse miraculorum quoque multorum ostensione firmauerunt, credens baptizatus est, cœperunt plures quotidiè ad audiendum verbum confluere, ac relicto gentilitatis ritu, vnitati se sanctæ Christi Ecclesiæ credendo sociare. Quorum fidei & conuersioni ita congratulatus esse rex perhibetur, vt nullum tamen cogeret ad Christianismum, sed tantummodò credentes arctiori dilectione quasi conciues sibi regni cælestis amplecteretur. Didicerat enim à doctoribus auctoribusque suæ salutis, seruitium Christi voluntarium, non coactitiũ, debere esse. Nec distulit, quin etiam ipsis doctoribus suis locum sedis, eorum gradui congruum, in Dorouernia Metropoli sua donaret, simul & necessarias in diuersis speciebus possessiones conferret.

Missas faciunt, &c.

Rex credit.

Ex cap. 27. *S. Augustinus fit archiepiscopus.*

Intereà vir Domini Augustinus venit Arelas, & ab Archiepiscopo eiusdem ciuitatis Aethereo, iuxta quod iussa sancti patris Gregorij acceperat, Archiepiscopus genti Anglorum ordinatus est: reuersusque in Britanniam, misit continuò Romam Laurẽtium presbyterum, & Petrum monachum, qui beato Pontifici Gregorio, gentem Anglorũ fidem Christi accepisse, ac se Episcopum factum esse, referrent, simul & de ijs, quæ necessaria videbantur, quæstionibus eius consulta flagitans. Nec mora, congrua quæstionibus responsa recepit.

Epistolam verò, quam se pro adiuuando in opere Dei Augustino, Arelatensi episcopo fecisse commemorat, ad Virgilium Aetherei successorem dedit: cuius hæc forma est.

Cap. 28. *Alia S. Gregorij epistola.*

Reuerendissimo & sanctissimo fratri Virgilio coepiscopo, Gregorius seruus seruorum Dei. Quantus sit affectus venientibus sponte fratribus impendendus, ex eo, quòd plerunque solent charitatis causa inuitari, cognoscitur. Et ideo si communem fratrẽ Augustinum Episcopum ad vos venire contigerit, ita illum dilectio vestra, sicut decet, affectuosè, dulciterque suscipiat, vt & ipsum consolationis suæ honore foueat, & alios, qualiter fraterna charitas colenda sit, doceat. Et quoniam sæpiùs euenit, vt ij qui de longè positi sunt, priùs ab alijs, quæ sunt emendanda, cognoscant: si quas fortasse fraternitati vestræ sacerdotum vel aliorum culpas intulerit, vnà cum eo residentes, subtili cuncta inuestigatione perquirite, & ita vos in ea, quæ Deum offendunt, & iracũdiam prouocant, districtos ac solicitos exhibete, vt ad aliorum emendationẽ, & vindicta culpabilem feriat, & innocentem falsa opinio non affligat. Deus te incolûmem cũstodiat reuerendissime frater Data die x. Calend. Iul. Imperante domino nostro Mauricio Tiberio pijssimo Augusto, anno xix. post consulatum verò eiusdem domini nostri anno xviij. indict. iiij.

Cap. 29. *Vide studiũ sanctissimi Papæ Gregorij.*

Prætereà idem Papa Gregorius Augustino Episcopo, quia suggesserat ei multam quidem sibi esse messem, sed operarios paucos: misit cum præfatis legatarijs suis plures cooperatores ac verbi ministros, in quibus primi ac præcipui erãt Mellitus, Iustus, Paulinus, Rufinianus: & per eos generaliter vniuersa, quæ ad cultum erant, ac ministerium ecclesiæ necessaria, vasa videlicet sacra, & vestimenta altarium: ornamenta quoque ecclesiarum, & sacerdotalia vel clericalia indumenta, sanctorum etiam Apostolorum ac martyrum reliquias, necnon & codices plurimos. Misit etiam literas, in quibus significat se ei pallium direxisse: simul ei insinuat, qualiter episcopos in Britannia constituere debuisset. Quarum literarum iste est textus:

Epistola S. Gregorij.

Reuerendissimo & sanctissimo fratri Augustino episcopo, Gregorius seruus seruorum Dei. Cùm certum sit, pro omnipotente Deo laborantibus ineffabilia æterni regni præmia reseruari, nobis tamen eis necesse est honorum beneficia tribuere, vt in spiritalis operis studio ex remuneratione valeant multipliciùs insudare. Et quia

noua

noua Anglorum ecclesia ad omnipotentis Dei gratiam, eodem Domino largiente & te laborante, perducta est, vsum tibi pallij in ea ad sola Missarum solennia agenda concedimus, ita vt per loca singula xij. episcopos ordines, qui tuæ subiaceant ditioni: quatenus Londoniensis ciuitatis episcopus semper in posterum à synodo propria debeat consecrari, atque honoris pallium ab hac sancta & Apostolica, cui Deo authore deseruio, sede percipiat. Ad Eboracam verò ciuitatem te volumus episcopum mittere, quem ipse iudicaueris ordinare, ita duntaxat, vt si eadem ciuitas cum finitimis locis verbum Dei receperit, ipse quoque xij. episcopos ordinet, & metropolitani honore perfruatur: quia ei quoque, si vita comes fuerit, pallium tribuere, Domino fauente, disponimus, quem tamen tuæ fraternitatis volumus dispositioni subiacere. Post obitum verò tuum ita episcopis, quos ordinauerit, præsit, vt Londoniensis episcopi nullo modo ditioni subiaceat. Sit verò inter Lundoniæ & Eboracæ ciuitatis episcopos in posteris honoris ista distinctio, vt ipse prior habeatur, qui primus fuerit ordinatus. Communi autem consilio & concordi actione, quæque sunt pro Christi zelo agenda, disponant vnanimiter: rectè sentiant, & ea quæ senserint, non sibimet discrepando, perficiant. Tua verò fraternitas non solùm eos episcopos, quos ordinauerit, neque hos tantummodo, qui Eboracæ per Episcopum fuerint ordinati, sed etiam omnes Britaniæ sacerdotes habeat, Deo Domino nostro Iesu Christo authore, subiectos. Quatenus ex lingua & vita tuæ sanctitatis, & rectè credendi, & benè viuendi formam percipiant, atque officium suum fide ac moribus exequentes, ad cælestia, cùm Dominus voluerit, regna pertingant. Deus te incolumem custodiat, reuerendissime frater. Data die decima Calend. Iulij, imperante domino nostro Mauricio Tiberio pijssimo Augusto, anno decimonono, post consulatum eiusdem domini anno decimooctauo, Indictione iiij.

Vsus pallij antiquissimus.

Abeuntibus autem præfatis legatarijs, misit post eos beatus pater Gregorius literas memoratu dignas, in quibus apertè quàm studiosè erga saluationem nostræ gentis inuigilauerit, ostendit, ita scribens. Dilectissimo filio Mellito Abbati, Gregorius seruus seruorum Dei. Post discessum congregationis nostræ, quæ tecum est, valdè sumus suspensi redditi, quia nihil de prosperitate vestri itineris audisse nos contigit. Cùm ergo Dominus omnipotens vos ad reuerendissimum virum fratrem nostrum Augustinũ perduxerit, dicite ei, quod diu mecum, de causa Anglorum cogitans, tractaui: videlicet quòd phana idolorum destrui in eadem gente minimè debeant, sed ipsa, quæ in eis sunt, idola destruantur. Aqua benedicta fiat, in ijsdem phanis aspergatur, altaria cõstruantur, reliquiæ ponantur: quia si phana eadem benè constructa sunt, necesse est, vt à cultu dæmonum in obsequio veri Dei debeant commutari: vt, dum gens ipsa eadem phana sua non videt destrui, de corde errorem deponat, & Deum verum cognoscens ac adorans, ad loca, quæ consueuerat, familiariùs concurrat. Et quia boues in sacrificio dæmonum multos solent occidere, debet eis etiam hac de re aliqua solennitas immutari: vt die dedicationis vel natalicijs sanctorum martyrum, quorum illic reliquiæ ponuntur, tabernacula sibi circa easdem ecclesias, quæ ex phanis commutatæ sunt, de ramis arborum faciant, & religiosis conuiuijs solennitatem celebrent: nec diabolo iã animalia immolent, sed ad laudem Dei in esu suo animalia occidant, & donatori omnium de satietate sua gratias referant. Nam duris mentibus simul omnia abscindere impossibile esse, dubium non est: quia & is, qui summum locum ascendere nititur, gradibus vel passibus, nõ autem saltibus, eleuatur. Sic Israelitico populo Dominus in Aegypto quidem innotuit, sed tamen eis sacrificiorum vsus, quos diabolo solebant exhibere, in cultu proprio reseruauit: vt eis in suo sacrificio animalia immolare præciperet: quatenus cor mutantes, aliud de sacrificio amitterent, aliud retinerent: vt & ipsa essent animalia, quæ offerre consueuerant, vero tamen Deo, & non idolis immolantes, iam sacrificia ipsa non essent. Hæc igitur dilectionẽ tuã prædicto tuo fratri necesse est dicere, vt ipse in præsenti illic positus, perpendat qualiter omnia debeat dispensare. Deus te incolumem custodiat dilectissime fili. Data die 15. Cal. Iul. imperante domino nostro Mauricio Tiberio pijssimo Augusto, anno xix. post consulatum eiusdem domini anno xviij. Indictione iiij.

Cap. 30.

Alię S. Gregorij literæ.

Nota de aqua benedicta, &c.

Quo in tempore misit etiam Augustino epistolam super miraculis, quæ per eum facta esse cognouerat: in qua eum, ne per illorum copiam periculum elationis incurreret, his verbis hortatur: Scio frater charissime, quia omnipotens Deus per dilectionem tuam in gente, quam eligi voluit, magna miracula ostendit. Vnde necesse est, vt de eodem dono cælesti & timendo gaudeas, & gaudendo pertimescas. Gaudeas

Cap. 31.

Augustinus magnis claret miraculis.

deas videlicet, quòd Anglorum animę per exteriora miracula ad interiorem gratiam pertrahuntur: Pertimescas verò, ne inter signa, quæ fiunt, infirmus animus in sui præsumptione se eleuet, & vnde foras in honorem tollitur, inde per inanem gloriam intus cadat. Meminisse etenim debemus, quia discipuli, cum gaudio à prædicatione re-
Luc. 10. deuntes, dum cælesti magistro dicerent: Domine, in nomine tuo etiam dæmonia nobis subiecta sunt: protinùs audierunt: Nolite super hoc gaudere, sed potiùs gaudete, quia nomina vestra scripta sunt in cælo. In priuata enim & temporali lætitia mentem posuerant, qui de miraculis gaudebant: sed de priuata ad communem, & de temporali ad æternam lætitiam reuocantur, quibus dicitur: In hoc gaudete, quia nomina vestra scripta sunt in cælo. Non enim omnes electi miracula faciunt, sed tamen nomina eorum omnium in cælo tenentur asscripta. Veritatis etenim discipulis esse gaudium nō debet nisi de eo bono, quod commune cum omnibus habent, & in quo finem lætitiæ non habent. Restat itaq;, frater charissime, vt inter ea, quæ operante Domino, exteriùs facis, semper te interiùs subtiliter iudices, ac subtiliter intelligas, & temetipsum quis sis, & quanta sit in ea gente gratia, pro cuius conuersione etiam faciendorum sig-
Remedium aduersus inanem gloriam. norum dona percepisti. Et si quando te creatori nostro, seu per linguam, seu per opera reminisceris deliquisse, semper hæc ad memoriam reuoces: vt surgētem cordis gloriam memoria reatus premat: & quicquid de faciendis signis acceperis vel accepisti, hæc non tibi, sed eis deputes donata, pro quorum tibi salute collata sunt.

Misit & idem Papa beatus Gregorius eodem tempore etiam regi Edilbertho epistolam, simul & dona in diuersis speciebus perplura, temporalibus quoque honoribus regem glorificare satagens, cui gloriæ cælestis suo labore & industria notitiam
Literæ S. Gregorij ad Edilberthũ regem. peruenisse gaudebat. Exemplar autem præfatæ epistolæ hoc est: Domino gloriosissimo atq; præcellentissimo filio Edilbertho regi Anglorum, Gregorius episcopus. Propter hoc omnipotens Deus bonos quosque ad regimina populorum perduxit, vt per eos omnibus, quibus prælati fuerint, dona suę pietatis impendat: quod Anglorum gēti factum agnouimus. Cui vestra gloria est idcircò præposita, vt per bona, quæ vobis concessa sunt, etiam subiectæ vobis genti superna beneficia præstarentur. Et ideò, gloriose fili, eam, quam accepisti diuinitùs gratiam, solicita mente custodi, Christianam fidem in populis tibi subditis extendere festina, zelum rectitudinis tuæ in eorum multiplica conuersione, idolorum cultus insequere, phanorum ædificia euerte, subditorū mores ex magna vitæ munditia exhortando, terrendo, blandiendo, corrigendo, & boni operis exempla monstrando ædifica: vt illum retributorem inuenias in cælo, cuius nomen atque cognitionem dilataueris in terra. Ipse enim vestræ quoque gloriæ no-
Præclarum de Constantino magno testimoniũ. men etiam posteris gloriosius reddet, cuius vos honorem quæritis & seruatis in gentibus. Sic etenim Constantinus quondam pijssimus Imperator Romanam Rempublicam à peruersis idolorum cultibus reuocans, omnipotenti Deo Domino nostro Iesu Christo secum subdidit, seque cum subiectis populis tota ad Deum mente conuertit. Vnde factum est, vt antiquorum principum nomen suis vir ille laudibus vinceret, & tantò in opinione præcessores suos, quantò & in bono opere superaret. Et nunc itaq; vestra gloria cognitionem vnius Dei patris & filij & spiritussancti regibus ac populis sibimet subiectis festinet infundere: vt & antiquos reges suæ gentis laudibus ac meritis transeat, & quantò in subiectis suis etiam aliena peccata deterserit, tantò etiā de peccatis proprijs ante omnipotentis Dei terribile examen securior fiat. Reuerendissi-
Laus Augustini Episcopi Anglorũ mus frater noster Augustinus episcopus in monasterij regula doctus, sacræ scripturæ scientia repletus, bonis authore Deo operibus præditus, quæcunque vos admonet, libenter audite, deuotè peragite, studiosè in memoria reseruate. Quia si vos eum in eo, quod pro omnipotente Deo loquitur, auditis, isdem omnipotens Deus hunc pro vobis exorantem celeriùs exaudiet. Si enim (quod absit) verba eius postponitis, quomodo eum omnipotens Deus poterit audire pro vobis, quem vos negligitis audire pro Deo? Tota igitur mente cum eo vos in feruore fidei stringite, atque annisum illius virtute, quam vobis diuinitas tribuit, adiuuate, vt regni sui vos ipse faciat esse participes, cuius vos fidem in regno vestro recipi facitis & custodiri. Præterea scire vestram gloriam volumus, quòd sicut in scriptura sacra ex verbis Domini omnipotentis agnoscimus, præsentis mundi iam terminus iuxtà est, & sanctorum regnum venturū est, quod
Luc. 21. nullo vnquam poterit fine terminari. Appropinquante autem eodem mundi termino, multa imminent, quæ antea non fuerunt, videlicet immutationes aeris, terroresque de cælo, & contra ordinationem temporum, tempestates, bella, fames, pestilentiæ, terræmotus per loca: quæ tamen non omnia nostris diebus ventura sunt, sed post

no-

nostros dies omnia subsequentur. Vos itaq;, si qua ex iis euenire in terra vestra cognoscitis, nullo modo animum vestrum perturbetis: quia idcircò signa de fine seculi præmittuntur, vt de animabus nostris debeamus esse soliciti, de mortis hora suspecti, & vẽ ruro iudici in bonis actibus inueniamur esse præparati. Hæc autem, gloriose fili, paucis loquutus sum, vt cùm Christiana fides in regno vestro excreuerit, nostra quoque locutio apud vos latior excrescat, & tantò plus loqui libeat, quantò se in mente nostra, gaudia de gentis vestrę perfecta conuersioue multiplicant. Parua autem xenia transmisi, quæ vobis parua non erunt, cùm à vobis ex beati Petri Apostoli fuerint benedictione suscepta. Omnipotens itaque Deus in vobis gratiam suam, quam cœpit, perficiat, atque vitam vestram, & hîc per multorum annorum curricula extendat, & post longa tempora, in cælestis vos patriæ congregatione recipiat. Incolumem excellenriam vestram gratia superna custodiat, dominc fili. Data die x. Calend. Iul. Imperante domino nostro Mauricio Tiberio pijssimo Augusto, anno xix. post consulatum eiusdem anno xviij. indict. iiij.

At Augustinus vbi in regia ciuitate sedem episcopalem, vt prædiximus, accepit, recuperauit in ea, regio fultus admiuiculo, ecclesiam, quam ibi Romanorum antiquorum fidelium opere factam fuisse didicerat, & eam in nomine sancti Saluatoris Dei & Domini nostri Iesu Christi sacrauit, atque ibidem sibi habitationem statuit, & cunctis successoribus suis. Fecit autem & monasterium non longè ab ipsa ciuitate ad Orientem, in quo eius hortatu Edilbertthus Ecclesiam beatorum Apostolorum Petri & Pauli à fundamentis construxit, ac diuersis donis ditauit. In qua & ipsius Augustini & omnium episcoporum Dorouernensium, simul & regum Cantij, poni corpora possent: quam tamen ecclesiam uon ipse Augustinus, sed successor eius Laurentius, consecrauit. Cap. 33. Ecclesia Saluatoris. Ecclesia Petri & Pauli.

Primus autem eiusdem monasterij Abbas, Petrus presbyter fuit, qui legatus in Galliã missus, demersus est in siuu maris, qui vocatur * Ansleat, & ab incolis loci ignobili rraditus sepulturæ. Sed omnipotens Deus vt, qualis meriti vir fuerit, demonstraret, omni nocte supra sepulchrum eius lux cælestis apparuit, donec animaduertentes vicini, qui videbant sanctum fuisse virum, qui ibi esset sepultus, & inuestigantes vnde & quis esser, abstulerunt corpus, & in Bononia ciuitate iuxta honorem tanto viro congruũ, in ecclesia posuerunt. * Amplcat

Intereà Augustinus, adiutorio vsus Edilberthi regis, conuocauit ad suum colloquium episcopos siue doctores proximæ Britonum prouinciæ in loco, vbi vsque hodie lingua Anglorum Saxonum, Augustineizat, id est, robur Augustini appellatur, cœpitque eis fraterna admonitione suadere, vt pace catholica secum habita, communem euangelizandi gentibus pro Domino laborem susciperent. Non enim Paschæ diem Dominicum suo tempore, sed à quartadecima vsque ad vigesimam Lunam obseruabant. Quæ computatio 84. annorum circulo continetur: sed & alia plurima, vnitati ecclesiasticæ contraria, faciebant. Lib. 2. ca. 2. Errores Britonum.

Qui cùm, longa disputatione habita, neque precibus, neq; hortamentis, neq; increpationibus Augustini ac sociorum eius assensum præbere voluissent, sed suas potiùs traditiones vniuersis, quæ per orbem sibi in Christo concordant, ecclesijs præferrent: sanctus Augustinus hunc laboriosi ac longi certaminis finem fecit, vt diceret: Obsecremus Deum, qui habitare facit vnanimes in domo patris sui, vt ipse nobis insinuare cælestibus signis dignetur, quæ sequenda traditio, quibus sit vijs ad ingressum regni illius properandum. Adducatur aliquis æger, & per cuius preces fuerit curatus, huius fides & operatio Deo deuota atque omnibus sequenda credatur. Quod cùm aduersarij, inuiti licet, concederent, allatus est quidam de genere Anglorum, oculorum luce priuatus: qui cùm oblatus Britonum sacerdotibus nil curationis vel sanationis horum ministerio perciperet: tandem Augustinus iusta necessitate compulsus, flectit genua ad patrem Domini nostri Iesu Christi, deprecans, vt visum cæco, quem amiserat, restitueret, & per illuminationem vnius hominis corporalem, in plurimorum cordibus fidelium spiritali gratia lucem accenderet. Nec mora, illuminatur cæcus, ac verus summæ lucis præco ab omnibus prædicatur Augustinus. Tum Britones cõfitentur, quidem intellexisse se, veram esse viam iustitiæ, quam prædicat Augustinus: sed non posse se absq; suorum consensu ac licentia priscis abdicare moribus. Psalm. 67. Augustinus cæcum illuminat.

Vnde postulabant, vt secundò synodus pluribus aduenientibus fieret: quæ cùm esset statuta, venerunt (vt perhibent) septem Britonum episcopi: & plures viri do- Synodus in Anglia.

ctissimi, maximè de nobilissimo eorum monasterio, quod vocatur lingua Anglorum Brancornaburg, cui tempore hoc Dinoth Abbas præfuisse narratur: qui ad præfatum ituri concilium, venerunt primò ad quendam virum sanctum ac prudentem (qui apud eos anachoriticam ducere solebat vitam) consulentes an ad prædicationem Augustini suas deserere traditiones deberent? Qui respondebat: Si homo Dei est, sequimini illum. Qui dixerunt, Et vnde possumus probare hoc? At ille, Dominus ait: Tollite iugum meum super vos, & discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Si ergo Augustinus ille mitis est & humilis corde, credibile est, quia iugum Christi & ipse portet, & vobis portandum offerat. Sin autem superbus est, constat quia non est de Deo: neque vobis eius sermo curandus. Qui rursus aiebant: Et vnde vel hoc dinoscere valemus? Procurate, inquit, vt ipse prior cum suis ad locum synodi adueniat, & si vobis appropinquantibus assurrexerit, scientes quia famulus Christi est, obtemperanter illũ audite. Sin vos spreuerit, nec coram vobis assurgere voluerit, cũ sitis numero plures, & ipse spernatur à vobis.

Matth. 11.

Fecerunt, vt dixerat. Factum est autem, vt venientibus illis, sederet Augustinus in sella. Quod illi videntes, mox in iram versi sunt, eumq; notantes superbiæ, cũctis, quæ dicebat, contradicere laborabant. Dicebat autem eis, quòd in multis quidem nostræ consuetudini, immò vniuersalis Ecclesiæ contraria geritis: & tamen si in his trib9 hic mihi obtemperare vultis, vt Pascha suo tempore celebretis, vt ministerium baptizandi, quo Deo renascimur, iuxta morem Romanæ sanctæ Ecclesiæ & Apostolicæ compleatis, vt genti Anglorum vnà nobiscum verbum Dei prædicetis: cætera, quæ agitis, quanuis moribus nostris contraria, æquanimiter cuncta tolerabimus. At illi nihil horum se facturos, neq; illum pro Archiepiscopo habituros esse respondebant: conferentes adinuicem, quòd si modò nobis assurgere noluit, quanto magis si ei subdi cœperimus, iam nos pro nihilo contemnet? Quibus vir Domini Augustinus fertur minitans prædixisse, quòd si pacem cum fratribus accipere nollent, bellum ab hostibus forent accepturi. Etsi nationi Anglorum noluissent viam vitæ prædicare, per horũ manus vltionem essent mortis passuri: quod ita per omnia, vt prædixerat, diuino agente iudicio patratum est.

Britones cõtemnunt Augustinũ

Ille eis prædicit diuinã vltionem.

Siquidem post hoc ipse, de quo diximus, rex Anglorum fortissimus Edilfridus, collecto grandi exercitu, ad ciuitatem Legionum, quæ à gente Anglorum Legacestir, à Britonibus rectiùs Carlegion appellatur, maximam gentis perfidæ stragem dedit. Cũque bellum acturus, videret sacerdotes eorum (qui ad exorandum Deum pro militea gente bellum conuenerant) seorsum in tutiori loco cõsistere, sciscitabatur, qui essent hi, quídve acturi illò conuenissent? Erant autem plurimi eorum de monasterio Bancor, in quo tantus fertur fuisse numerus, vt cùm in septem portiones esset cum præpositis sibi Rectoribus monasterium diuisum, nulla harum portio minùs, quã trecentos homines haberet, qui omnes de labore manuum viuere solebant. Horum ergo plurimi ad memoratam aciem peracto ieiunio triduano cum alijs orandi causa conuenerant, habentes defensorem nomine Brocmalium, qui eos intentos precibus, à barbarorum gladijs protegeret. Quorum causam aduentùs cùm intellexisset rex Edilfridus, ait: Ergo si aduersùm nos ad Deum suum clamant, profectò & ipsi, quanuis arma nõ ferant, contra nos pugnant, qui aduersis nos imprecationibus persequuntur. Itaque in hos primùm arma verti iubet, & sic cæteras nefandæ militiæ copias non sine magno exercitùs sui damno deleuit. Extinctos in ea pugna ferunt de his, qui ad orandum venerant, viros circiter mille ducentos, & solùm quinquaginta fuga lapsos. Brocmalius ad primum hostium aduentum cum suis terga vertens, eos, quos defendere debuerat, inermes ac nudos ferientibus gladijs reliquit. Sicque completum est præsagiũ sancti Augustini, quanuis ipso iam multo antè tempore ad cœlestia regna sublato, vt etiam temporalis interitùs vltionem sentirent perfidi, quòd oblata sibi perpetuæ salutis consilia spreuerant.

Monasteriũ Bancor monachos pluri mos habuit.

Cap. 3.

Anno Dominicæ incarnationis sexcentesimo quarto, Augustinus Britanniarum archiepiscopus ordinauit duos episcopos, Mellitum videlicet & Iustum: Mellitũ quidem ad prædicandum prouinciæ Orientalium Saxonum: qui Thamesi fluuio dirimuntur à Cantio, & ipsi orientali mari contigui: quorum metropolis Londonia ciuitas est, super ripam præfati fluminis posita, & ipsa multorum emporium populorum, terra mariq; venientium. In qua videlicet gente tunc tẽporis Sabarethus, nepos Edilberthi ex sorore Ricula regnabat, quanuis sub potestate positus eiusdem Edilberthi, qui omnib. (vt suprà dictum est) vsq; ad Hũbri fluminis terminos, Anglorum gentibus imperabat.

Londinum iam olim celebre emporium.

Vbi

Vbi verò & hæc prouincia verbum veritatis, prædicante Mellito, accepit, fecit rex Edilberthus in ciuitate Londonia Ecclesiam sancti Pauli Apostoli: in qua locum sedis episcopalis & ipse & successores eius haberent. Iustum verò in ipso Cantio Augustinus ordinauit episcopum, in ciuitate Dorouerni, quam gens Anglorum à primario quodam illius, qui dicebatur Rotschester, cognominat. Distat autē à Dorouerni millibus passuum fermè quatuor & viginti ad Occidentem: in qua rex Edilberthus ecclesiam beati Andreæ Apostoli fecit: qui etiam episcopis vtriusq; huius ecclesiæ dona multa, sicut & Dorouernensis, obtulit. Sed & territoria ac possessiones in vsum eorum, qui erant cum episcopis, adiecit. *Ecclesia S. Pauli Londini construitur.*

Defunctus est autem Deo dilectus pater Augustinus, & positum corpus eius foras, iuxta ecclesiam beatorum Apostolorum Petri & Pauli: cuius suprà meminimus: quæ necdum fuerat perfecta, nec dedicata. Mox verò, vt dedicata est, intrò illatum, & in porticu illius Aquilonari decenter sepultum est. In qua etiam sequentium archiepiscoporum omnium sunt corpora tumulata, præter duorum tantummodò, id est, Theodori & Berethuualdi: quorum corpora in ista ecclesia posita non sunt, eò quòd prædicta porticus plura capere nequiuit. Habet autem in medio sui penè, altare in honorem beati Gregorij Papæ dedicatum: in quo per omne sabbatum à presbytero loci illius, Agendæ eorum solenniter celebrantur. Scriptum verò est in tumba eiusdem Augustini epithaphium huiusmodi: Hic requiescit dominus Augustinus Dorouernensis archiepiscopus primus, qui olim huc à beato Gregorio, Romanæ vrbis Pontifice, directus, & à Deo operatione miraculorum suffultus, & Edilberthum regem, & gentem illius ab idolorum cultu ad fidem Christi perduxit, & completis in pace diebus officij sui, defunctus est vij. Calend. Iunij, eodem rege regnante. *Obitus S. Augustini.* *Altare in honorem S. Gregorij dedicatum.*

DE S. IOHANNE PAPA, EX DIALOGO S. GREGORII LIB. III. CAP. II.

GOTTHORVM tempore dum Iohannes, vir beatissimus, huius Romanæ ecclesiæ Pontifex, ad Iustinianum seniorem principem pergeret, in Corinthi partibus aduenit: cui necesse fuit, vt in itinere ad sedēdum equus requiri debuisset. Quod illic vir quidam nobilis audiens, equum, quem pro magna mansuetudine eius coniunx sedere consueuerat, ita ei obtulit, vt cùm ad alia loca peruenięti aptus equus potuisset inueniri, deberet ille quem dederat propter suam coniugem retransmitti. Factumque est, & vsque ad certum locum prædictus vir equo eodem subuehente perductus est. Qui mox, vt alium reperit, illum quem acceperat equum retransmisit. Cumq; eum prædicti nobilis viri coniunx ex more sedere voluisset, vltrà non valuit: quia post sessionem tanti Pontificis mulierem ferre recusauit. Cœpit nanque immenso flatu & fremitu, atque incessanti totius corporis motu quasi despiciendo prodere, quia post membra Pontificis, mulierem ferre non posset. Quod vir eius prudenter intuitus, hunc ad eundem venerabilem virum protinùs retransmisit, magnis precibus petens, vt equum ipse possideret, quem iuri suo sedendo dedicasset. De quo etiam illud mirabile à nostris senioribus narrari solet, quòd in Constantinopolitana vrbe ad portam, quæ vocatur aurea, veniens, populorum sibi turbis occurrentibus, in conspectu omnium roganti cæco lumen reddidit, & manu superposita oculorum tenebras fugauit. *Maij 27.* *Præclarum miraculum* *Cæcò restituit lumen.*

DE EODEM PONTIFICE, EX LIB. 17. PAVLI DIACONI, AD EVTROPIVM ADIECTO, *vbi de Iustino agit.*

Huius Germani animam vidit S.Benedictus ferri in cælum.

ANNO ab incarnatione Domini quingentesimo octauodecimo, punito Anastasio hæretico, Iustinus catholicus Augustali potitus est solio. Ad hunc, ob causam redintegrandæ fidei, directus ab Hormisda Pontifice vir sanctitate præcipuus, Germanus Capuanæ vrbis Episcopus, dignè susceptus est, multorumque dubia corda in fide solidauit. Eo tempore apud Africam defuncto Trasamundo Vuandalorum Rege Arrianæ perfidiæ, Huldericus eius filius ex captiua Valentiniani principis filia ortus, adeptus est regnum: qui non patrem hæreticum, sed matris catholicæ monita sequens, rectæ fidei cultor enituit. Hunc pater Trasamundus ad mortem veniens, quia cernebat eum catholicæ parti fauere, sacramenti nodis astringere curauit, ne vnquam in suo regno Catholicis consuleret. Qui mox vt suus genitor vita caruit, priusquàm etiam regni iura assumeret, vniuersos episcopos, quos Trasamundus in exilium coëgerat, regredi fecit, eisque ecclesias reformare cœpit, septuaginta iam & quatuor euolutis annis, ex quo à Gëserico primitus apud Africam ecclesiæ fuerant destitutæ.

Relegati erant in Sardiniã 220. Episcopi, quos Symmach. Papa sustentauit.

At verò in Orientis partibus, dum adhuc eo tempore per loca singula Arriana hæresis vigeret, Iustinus ardore orthodoxæ fidei omnimodis satagere cœpit, vt hæreticorum nomen extingueret: statuitque, vt vbique eorum ecclesias catholica religione consecraret. Quod dum in Italia rex Theodoricus Arriana lue pollutus audisset, Iohannem Papam, simulque cum eo Theodorum, Importunum atque Agapetum consulares viros, aliumque Agapetum patritium Constantinopolim ad Iustinũ principem dirigit, mandatque per eos interminitans, vt nisi quantocyùs hæreticis ecclesias suas redderent, eosque in pace degere finerent, vniuersos Italiæ populos ipse gladio extingueret. Qui peruenientes ad Augustum, cùm ab eo dignè, vt competebat, suscepti essent, magnis eum de sua suorumq; salute soliciti fletibus postulant, vt suæ legationis seriem, quanquam esset iniusta, libenter exciperet, Italiæque periture consuleret. Quorum fletibus Iustinus permotus, eis quod petebatur, concessit, Arrianosq; suo iuri reliquit.

Symmachi & Boethij cædes.

Dum hi in itinere demorantur, Theodoricus rabie suæ iniquitatis stimulatus, Symmachum exconsulem ac patritium, & Boëthium seniorem & exconsulem catholicos viros gladio trucidauit. His diebus extincto à Francis Alarico Vuisigotthorum rege, Theodoricus per Ippam suum comitem plusquam triginta millia Francorum cædes, Thiodem suum armigerum post mortem Alarici, tutorem Amabarici nepotis constituit. Iohãnes verò Pontifex reuertens à Constantinopoli, dum cum iis, cum quibus ierat, profectus ad Theodoricum Rauennã fuisset, Theodoricus ductus malitia, quòd eum Iustinus catholicæ pietatis defensor honorificè suscepisset, eum simul cum sociis carceris afflictione peremit. Sed hanc eius immanissimam crudelitatem mox animaduersio diuina secuta est. Nam nonagesimo octauo post hoc facinus die, subita morte defunctus est, cuius animam solitarius quidam apud Liparam insulam vir magnæ virtutis aspexit inter Iohannem Papam & Symmachum deduci, & in Vulcani ollam, quæ ei loco proxima erat, demergi.

Item Papæ Iohãnis &c.

Idem habet S.Gregorius Papa lib. 4. Dial. c. 30.

VITA BEATISSIMI GERMANI, PARISIENSIS EPISCOPI, AVTHORE FORTVNATO PICTAuorum episcopo. CAP. I.

BEATVS Germanus Parisiorum Pontifex, territorij Augustudunensis indigena, patre Eleutherio, matre quoque Eusebia, honestis honoratisq; parentibus procreatus est. Cuius genitrix pro eo, quòd hunc post alterum intra breue spatium concepisset in vtero, pudore mota muliebri, cupiebat ante partum infantem extinguere. Et accepta potione, vt abortiuum proijceret, dum nocere non posset, incubabat in ventrem, vt vel pondere præfocaret, quem venena lædere non valerent. Certabat mater cum paruulo, renitebatur infans ab vtero. Erat ergo pugna inter mulierem & viscera. Lædebatur matrona, nec nocebatur infantia. Obluctabatur sarcina ne mater fieret parricida. Vnde id actum est, vt seruatus incolumis, ipse illæsus procederet, & matrem redderet innocentem. Erat sanè hinc futura prænoscere, antè illum fecisse virtutem, quàm nasci contingeret. Maij 28. S. Germani patria & parentes. Mater eum vult, nec potest extinguere.

CAP. II.

DEinde dum à Vallone castro simul cum Stratidio propinquo puer adhuc scholis excurreret, mater parentis, vt illius hæreditatem sibi acquireret, de adolescentis fallitura nece tractauit. Quæ temperatam potionem in ampullam condidit, vinum quoque in alteram posuit, præcipiens puellæ, vt venientibus ambobus, illi porrigeret de vino, isti de maleficio. Sed ignorans ministra, ampullam pariter mutat & pocula: vinumq; sancto Germano, venenum verò dat Stratidio: & dum insonti præparatur interitus, author cadit in laqueum. Quo mater eius cognito, puellam increpat cum fletu, sibi eam extinxisse filium. Cui Stratidio solicitè impenso studio, facto de ipsis maleficijs vario, etsi mors vitam non abstulit, tamen signum mortis infixit. Item auia.

CAP. III.

HInc ad parentem suum sanctum Scopilionem Lausiam se conferens, moribus honestis apud illum alitus & institutus est. Qui cùm ferè mille passus lōgè ab eodem viro consisterent, iugiter ad matutinos currebant, ducti calore fidei, per tempestatem, per hyemem. At dominus Germanus intra terni lustri spatium à B. Agrippino Diaconus instituitur, & sequenti triennio Presbyter ordinatur. Dehinc à venerabili pontifice Nectario Abbas ad sanctum Symphorianum meritò dignus asciscitur. Sed quanta inibi abstinentia vixerit, quantisq; vigilijs continuando durauerit, quis enarrabit? Fit diaconus, inde presbyter. Item Abbas

CAP. IIII.

CAeterùm quibus illic eleemosynis profusus extiterit, illa res vna testis est, cùm iā crebus reliquis pauperibus erogatis, nec panis ipse resideret, quatenus fratres reficere t: insurgentibus aduersùm se illis, retrudens se in cellulam, amarè fleuit & doluit. Inter hæc autem, ipso orante, quędam Anna nobilis matrona duorum cum pane saumariorum dirigit onera. Sequenti etiam die cum annona destinauit plena nihilominùs carpenti vehicula, ita videlicet, vt exinde monachi cùm saturarentur cibo, terrerentur miraculo. Cuius bonis operibus inflammatus episcopus, sanctum virum, neq; adhuc ista recusantem, quem etiam prædicabant dæmonia, in custodiam trusit. Cui fa reor nutu diuino aperiebatur ergastulum, sed non hinc egrediebatur, nisi * supplex & episcopalis daretur benedictio. Eius eleemosynæ. for. * suppli ci.

CAP. V.

HIs ita celeber intentus officijs, non desijt prædicandis manifestari miraculis. Igitur quadam die, dum cibum fessus acciperet, ingrediente Amando monacho in fœnile cum lumine, carbone decidente, flamma fœnum corripuit, & arida nutrimenta vorax ignis allambit. Concurrentibus autem reliquis, nec tamen succurrentibus, tardiùs ipse prosiliens, rapta de foco cucuma, ascendit super fabricam, concinens Alleluia: fundensque paululum aquæ in Crucis imaginem, extinxit mox incendia, ac de manu sancti imbre mox sedata est ignis vnda, quam multa vix extinguerent flumina. Quod tamen postero die, cuius insidijs actum fuit, hostis ipse confessus est. Extinguit incendium

CAP. VI.

KAriulphus quidam Francus partem villæ, eiusdem basilicæ res obstinatus inuaserat. Quem cùm vir Dei ad reddendum aliquatenus commoneret, nec tamen proficeret, ad orationem se contulit, nec fides vindictam distulit. Statim denique ex vicino ferus vrsus exiliens, tres præfati hominis equos interfecit: nec sic idem à duritia resipiscit. Sequenti verò nocte duplicauit vltor perniciem: sex iumenta interemit: nec sic quoque pœna sufficit. Tertia verò nocte nouem prosternit vehicula triplicato cadauere: sicque labor crescebat in cladem. Deinde ad beatum virū tardiùs dirigit puerum, & dum agrum reformat inuasum, calamitas eius à Domino compescitur: idque actum est, vt bestia castigante, homo sensum acciperet, & daret non intelligenti bellua rationem.

Vitio diuina in vsurpantē res ecclesiasticas.

CAP. VII.

Agricola Cabilonen. episcopus.

DEhinc beatus Agricola Cabilonensis episcopus, habens cubicularium grauiter vi febrium fessum, qui destinato iam animo totus pendebat in transitu, dirigit ad sanctum virum intercedendi suffragio. Qui delegatis sibi perceptis apicibus, ad sancti Symphoriani sepulchrum progreditur: præterea vir iustus orationi incubuit, terram corpore premens, & sidera mente transcendens, & quasi ante se habens præsentiam Domini, pro voto supplicis obsecrator accedit. Nam mox vicini redemptoris auribus exauditur: & adhuc isto recubante in puluere, ægrotum cælestis medicina perfundit, ac iusto iacente in pauimento, languidus surgit de lectulo, antè currēte medela, quàm peroret, qui supplicar: ita vt portitori redeunti obuiàm puer occurreret, cui parabantur exequiæ, & non esset ambiguum, eadem hora languidum saluti fuisse redditum, qua vir beatissimus humo fusus orasse comperitur.

Pellit febrē.

CAP. VIII.

NEc illud omitti conuenit, quod ad domum Ebronis pro fide iusti collatum est: cuius, ingrediente domum Germano, Anna eius matrona, rem mirabilem se videre proclamat. Et inquisita à coniuge, quid esset quod inspiceret? ait: Ecce beatus Germanus cornuta facie mihi videtur incedere, & quod penè vix valeo aut intueri lumine, aut sermone conferre, sanctum video virum nouo more cornibus radiantem. Consternataque mirabatur mulier hominem nostro tempore in figura Moysi potuisse conspici. Credendum tamen, quòd & iste pro colloquio Domini meruit cornu exaltatus agnosci. Ebro verò eadem die iuxta sanctum sedere nullatenus præsumpsit, duplici pro causa, honoris pariter & terroris.

Nota visionem.

Exod. 34.

CAP. IX.

COntigit autem, vt pro villis Augustudunensis ecclesiæ Theodeberto regi Cabilone occurreret, memorque S. Symphoriani, in ingressu palatij ita, spiritu Dei in se redundante, piè locutus est, vt antè rex annueret, quàm verba petitor explicaret. Cui & ore prophetico finem dixit de transitu. Nam paucis interim diebus, dum Rhemis remearet, in ipso itinere rex extrema sorte defecit, quasi sancti viri sermo dictus fuisset ab angelo.

CAP. X.

Vigiliæ eius

ET quoniam beatissimo viro erat familiare, in basilica S. Symphoriani solum vigilias ducere, euntem eum aliquando monachus Syluester prosequitur. Ingressique pariter ad sancti martyris tumulum, circa noctis medium ab altari tumultum frequentantem rumoris accipiunt, tanquam si ad rapinam collecta curreret multitudo. Credens enim vir Dei versari latronum incursum, imperat monacho ante sepulchrū psallere: ipse verò accedit ad altare. Deinde illa turba ad monachum, qui psallebat, alacriter properat. Quo mactato grauiter, & in terram proiecto, ac semiuiuo relicto, velociùs effugiunt. Qui vix voce flebili cladem suam replicans, à dęmonibus se cæsum graui congressu confessus est.

CAP. XI.

ACcidit, vt cuiusdam Sabarici famulus, Esarius nomine, ad virum, de quo loquimur, iniuriam passus confugeret, supplicans, vt quolibet precio eum de insolentis domini seruitio liberaret. Quod indignatus Sabaricus, pro Esario & coniuge vel vnico eius filio octoginta solidos precij nomine petijt, quò minùs famulos seruili ditione laxaret. Tamen non dubitauit misericordia iusti hoc vel perquirere, vel donare. Quo precio persoluto, contigit vt ante basilicam S. Symphoriani idem Sabaricus præteriret, nec tamen orationi, adhuc molestus, occurreret. Qui domum suam ingrediēs, statim vexatus affligitur, ligatur, & catenis vinctus ad sanctū perducitur. Neque sic à

Vide sancti viri humanitatem.

ſic à pio viro miſericordia tollitur: ſed ſtatim miſſa prece, eius obtinente fide, purgatur. Tunc adiecit Sabaricus adhuc viginti aureos ad precium, quod acceperat, & ſic de centum ſolidis crux ad ſepulchrum B. Symphoriani ab ipſo ſuſpenſa eſt: quæ vſque in hodiernum diem res eſt in teſtimonium. Qua occaſione eius filij vel filiæ ita ſanctè cõuerſati ſunt, vt per monaſteria nunc, Chriſto diſponente, regant agmina monachorum. Sicq; hæc cauſa tam modo mirabili profuit patri vel germini, vt videlicet paruũ genitoris flagitium, poſteris etiam tranſiret in luctum. Crux aurea

CAP. XII.

IN pago Aliſienſi res geſta eſt. Coniunx namq; illuſtris viri Vulfarij de Staſia nomine, vitalis ſpei deſtituta ſolatijs, ac linguæ carens officijs, per biduum muta ſpiritu quoq; deficiente decumbens, apparatis exequijs, iam palpitabat exanimis. Cui eulogijs à ſancto per presbyterum ſuum directis, ac violenter adapertis præmortuæ dentibus, in os tranſiectis, mox vt fauces ſemiuiuæ liquor benedictionis introijt, incipit mulier vitæ flatibus anhelare, atque oculi nece præcluſi, lumen diei requirere, ita vt poſt funereum pallorem facies in ruborem trãſiret, donec, cunctis ſtupentibus, viuificata ſurgeret, & circunſtantes authoris muneris gratiam prædicarent. Quæ ſingulis annis tributum ſancto vitæ ſoluit pro precio. Pene exanimis matrona, curatur.

CAP. XIII.

CAeterùm reuelationum ſuarum quis ſcrutator introëat? Cui etiã ante quatuor ferè annorum curricula, ipſa epiſcopatûs ſui cauſa non eſt abſcondita. Itaque poſitus in ſopore, inſpicit à quodam ſene claues ſibi portæ Pariſiacæ porrigi. Sed interrogans: Quid hoc fieret? accepit reſponſum, Vt ſaluos eos faceret. At pòſt ciuitatis epiſcopo decedente, dum præcellentiſſimo regi Childeberto occurriſſet, in eius electione mox effectum illa vox cæleſtis promeruit. Ordinatus verò Pontifex, qualem quantumq; ſe geſſerit, hoc expedire lingua mortalis non ſufficit: quoniam ſupra hominẽ fuit omne, quod edidit. Deniq; adeptus gradum curæ paſtoralis, de reliquo monachus perſiſtebat immotus. Hinc ſe frequentibus exercebat vigilijs, inde continuis macerabat inedijs. Pernoctabat algida ſenectus per hyemem, ſuſtinens dupliciter frigus, ætatis & temporis, quod nec etiam tolerare poſſent * potulenti iuuenes: ſeque ipſum penè obliuiſcens, pro victoria ſic ſatagebat corporis, tanquam ſi ſimul acceſſiſſent dignitas & neceſſitas. Præuidet ſe fore epiſcopum. Fit Pariſienſis epiſcopus. Exercitia eius.

CAP. XIIII.

QVæ verò eleemoſynæ tam de rebus eccleſiæ, quàm populi oblatione, vel regio munere per manus eius ſanctificatæ ſint, ſolus ille, qui omnia ſcit, nouit & numerat. Denique quadam vice præcellentiſſimus Childebertus rex, cùm ei direxiſſet ſex millia ſolidorum, pauperibus eroganda, expendens tria millia, reuertitur ad palatium. Interrogatusq; à rege, ſi adhuc reſideret, quod egenis tribueret? reſpondit, medietatem reſediſſe, nec inueniſſe ſe inopes, quibus mox totum expenderet. Cui rex inquit: Domine, dona quod teſtitit: nam, Chriſto largiente, quod donetur, non deficit. Incidens igitur aurata miſſoria, ac argentea vaſa comminuens, quicquid primum habuit, dat ſacerdoti, ne perderet. Erat ergo ſpectanda contentio inter ſacerdotem & principem. Faciebãt apud ſe de miſericordia pugnam, & de pietate certamen: theſauros videlicet vt ſpargerent, & de ſuis talentis egeni diteſcerent: vt feſtini ad futura lucra, * brateum ſemen ſererent, & poſt meſſores accederet aurulentam per ſegetem: vt & ſacerdos locupletaretur regalibus theſauris, & in rege floreret gratia ſacerdotis, qui ſolùm ſuum hoc eſſe credidit, quod nudus aut egenus accepit. Eleemoſynæ. Nota præclarum in rege exemplum.

CAP. XV.

SEd reuertamur ad ordinem. Quidam in Exona vico de fiſcalibus famulis, Childomerus nomine, cùm die Dominico quiddam operatus ſit, ita contrahitur digitis, vt vnguium acumen partem tranſiret in alteram. Qui Pariſijs ſancto viro occurrit in oratorio, & oratione data, manuque peruncta oleo, vngues ſtatim de palma retracti ſunt, digitis redditur organum, & in antiquum officium neruorum tela retexitur. Quem clericum pòſt effectum, vt integrum ſanum faceret, peſte liberauit & crimine. Miraculum

CAP. XVI.

RVrſus quædam mulier, nomine Fauonia, in vrbe Pariſiaca per nouem dies percipiens nihil præter pulticulam, ore aperto hians, ſancto viro oblata eſt. Hæc velut ferro oppoſito, nulla lege poterat iungere dentes aut labia. Quam in oratorio ſacro perungens oleo, palpato vndiq; capite, ſine tarditate ſaluti reſtituit. Sacro oleo ſanat fœminam.

CAP. XVII

Item aliam.

ACcidit, vt puella quædam de domo Medardi Miglidunensis familiæ, filans die Dominico, contracta manu, damnaretur supplicio. Quâ à sancto viro contacta oleo, ilicò virtus infudit remedium. Hinc stupentes digiti vigorem pristinum recipiunt, oblitumq; artis officium reducti meditantur articuli, manus ramosa distenditur, atq; purgata vitio, dextera saluti reducitur.

CAP. XVIII.

Sanatur dæmoniacus.

REctè creditur inferendum illud quoque miraculum. Bobolinus quidam de vico Nouiomo, vehementer inimici peruasus insidiis, ad hominem Dei vinculis nexus adducitur: rebelli quoq; spiritu rotatus excutitur, nec lassatur. Qui, exorante sancto viro, quasi de longo itinere ad se suamque mentem septimo die reuertitur. Igitur dum fugit vmbra de sensibus, catena cadit de manibus: sicque dupliciter liberatus, sanus redditur & solutus.

CAP. XIX.

Vide pœnā præceptum sancti viri negligentis

HOc etiam memoriæ iure perpetuò est tradendum. Quidam ex Nantharici familia, separatis ab inuicem maxillarum iuncturis, ore aperto ad beatum virum perducitur. Quem signo Crucis impresso sanitati redditum, vetuit ne acciperet vini potū, aut carnis edulium. Qui præcepto postposito, ad normam sui languoris statim reuertitur. Sed ne præuaricantis negligentia iusto subtraheret gloriam, in Spedoteno villa rursus ei oblatus est: cuius maxillarum loca sancto perungens oleo, ac beatis manibus mentum perstringens & labia, inuocato Christi nomine, concussa sanctis digitis ad se iunctura reuertitur, & suæ fidei merito saluus languens domum reducitur.

CAP. XX.

Opera Dei, pro, opus Dei.

ITem quidam faber Ligerius nomine, turbulenti dæmonis arreptus insania, sic bestiali feritate proruperat, vt catenis collo manibusque reuinctus, vix ad beati viri traheretur præsentiam: inde miserabilior factus, vt qui sustinebat ab hoste violentiā, ipsi adderetur & altera pœna per vincula. Quem tamen sacerdos Dei apud se imperat detineri: & sicut septimo die Deus cuncto quieuit ab opere, ita & opera Dei, transacta hebdomada, eripitur à dæmone: sicque in propria redire securus meruit, liberatus ab hoste.

CAP. XXI.

GVaddo vir illuster ac consilij regis particeps, typhum dupliciter incurrens, febris & frigoris, expurgandus sancti viri præsentatur obtutibus. Intereà hora solita febre concussus grauissima, vt refrigeraretur, vel aquam instanter expostulat. Qua sibi denegata, in sancti pontificis insolescit iniuriam. Vir tamen Dei hoc solo contentus, vt obtineret victoriam, oratione explicita, potum ei donans in calida, hominem reuocauit salutem ad pristinam: & imminens periculum tali curauit antidoto, febrem scilicet curans per calidam.

CAP. XXII.

NEc illud est prætereundum similis causæ miraculum, Reginæ Chrodosindis minister, Vlphus nomine, & ipse typho vexabatur grauissimo, poscensq; suffragia medelæ, perrexit ad pontificem. Quem vir Dei compræhensum, constanter ducit ad baptisterium: sed exorante sancto, cœpit affligi grauius, liberandus in proximo. Postulat ardens & æstuans aquæ modicum, sed negatur illi. Tunc felle amaritudinis suscitatus acertimè, balteum suum ad sancti vestigia proiecit, clamans: Tu me, domine, interficis, cùm sanare debueras. Sed & hoc tibi notum sit, quia per te morior. Vita etenim mea à te erit requirenda à rege vel parentibus. Interdum verò nimio præ calore per baptisterij pauimentum volutabatur: sed orante sancto, in soporem mox conuertitur: hincq; aliquantulùm post somnum excitatus, ab ipso in omnem incolumitatem reformatur. Inquisitus autem à pontifice, cur tantum locutus sit ad iniuriam sui? respondit solùm, ei gratias referens, nihil se de suis verbis recordari.

CAP. XXIII.

Pauperis vox plus apud illum valet, quàm regis.

PRæcellentissimus deniq; rex Childebertus, cùm equum necessarium ad beati viri sellam donasset, rogat vt eum sibi retineret, nec cuiquam alteri tribueret. Interim beatus vir, postulante captiuo, equum donat in precio: quoniam apud Pōtificem plus fuit, quā illa regis, vox pauperis. Iubet igitur, vt quindecim eum tantùm venundaret solidis. Quem pauper ipse cùm duceret, negociator occurrit, emitq; prædictum equū duodecim aureis. Quo empto, duxit ad stabulum. Sed quoniam minus dedit, quàm vir Dei præceperat, equus eadem sub nocte moritur, ne sancti verbum iret in cassum.

Vnde

Vnde ſequenti die ſellarem iunctis bubus retraxit emptor mortuum: qui verſa vice capiſtro, non capite, ſed pedibus alligatus educitur.

CAP. XXIIII.

EST operæprecium illud etiam memoriæ tradere, qualiter ſacerdos Chriſti ſolitus erat de ipſis quoque regibus triumphare. Igitur cùm ad glorioſum Clotarium regem occurriſſet, nec tamen de ſancto viro, ſtante ante palatium, ei fuiſſet indicatum, mora facta ante veſtibulum, non præſentatus, domum reuertitur. At ſequẽs nox, conſuetis in oratorio vigilijs ducitur, rex dolore atque febris infeſtatione torquetur. Vix primo diluculo ad domum pontificis à proceribus concurſatur, pœna regis exponitur, & vt ſua viſitatione regi doloris vim mitiget, optimates deprecantur. Moxque apud pietatis virum iniuriæ cauſa poſtponitur, & qui antè nec nunciabatur, intrat iam honoratus, & exoratus palatium viſitat. Tunc rex vix aſſurgens de lectulo, cæſum ſe diuino flagello conqueritur, allambitque ſancti palliolum, ac veſtem ſacerdotis deducit gaudens per loca doloris. Culpam nanque confeſſus eſt criminis, & ſic dolor omnis fugatur. Idque actum eſt, vt cuius incurrerat de contemptu periculum, ſentiret de cõtactu remedium. Deus vlciſcitur contemptum epiſcopum. Rex ſanatur.

CAP. XXV.

IN pago Pariſiaco vico nouo res geſta eſt. Quidam enim in eodem loco impetu lupi rabidi laceratus & extra ſenſum effectus, beato ſacerdoti eſt miſerabiliter oblatus. Hic ad illa ſuæ artis recurrens ſuffragia, mox brachio olei benedicti liquore circunlito, & ſacris digitis medicabiliter attrectato, peſtis illa, quæ viſcera dolore graſſante peruaſerat, loca fugit obſeſſa, iamque putredine reſoluta. Sicque vigori priſtino reſtituto ſine cunctatione, velut experrecto de ſopore, dolor omnis receſſit, mens rediit. Olei benedicti vis.

CAP. XXVI.

ITem de vico Mantola, Vualdulphi cuiuſdam ancilla, anno & nouem menſibus grau cæcitate percuſſa, per ſoporem admonita eſt, vt fimbriam ſancti ſi tangeret, mox viſum reciperet. Ita prorſus conſtrictis luminibus, vt vnde oleum intus benedictum ſanctus inijceret, luminum aditus non præſtaret. Attamen perungens palpebras deſuper, & per reliqua capitis loca, oratione data, ac pane, & ſale ſignato, mulieri præcepit ad manſionem ſe condere. Ipſe vero à primo conſiſtebat ſomno in oratorio peruigil. Circa medium itaque noctis mulier clamat hoſpiti, ſe lachrymari profusè. Tum acceſſo lumine, ab oculorum eius compage multum cernit manare ſanguinem. Quæ cum eodem cruore manè ad ſanctum rediit, ſed cum aqua ipſo palpebras eiuſdem fouente & abluente, orationibus additis, oculus vnus apertus eſt. Deinde altero perunсto, mulier domum turſus reuertitur. Hinc eadem ſub nocte nimiùm fuſo ſanguine, appropinquante die, iterum ſacerdoti ſe obtulit. Qui cùm de regis occurſu domum reuertens, ingreſſus oratorium eſſet, ſtatim mulieri oculus alter aperitur. Et ſic præſtante Domino, gemello ſe lumine videre gratulabatur. Cęca videt.

CAP. XXVII.

MAgnefledis quædam puella, cùm talibus decepta illuderetur inſidijs, vt quoties ad eccleſiam voluiſſet accedere, greſſum facere non valeret, ſeruo Dei in villa, quæ dicitur Sauara, præſentata eſt. Confeſtimque vt ſancti manus ſuper caput puellæ titubantis imponitur, tali inueſtigatione occultus hoſtis detegitur, & ſe ibi diù latuiſſe, multo gemitu confitetur, nec in beati clamat præſentia proprio ſe poſſe celare præſtigio. Ergo ita ſe proditum & egreſſurum, grauì miſer ardore conqueritur. Sed interim non ceſſante ſacerdote manu Crucis ſignum depingere, expectantibus omnibus, in muſcę ſimilitudinem prorumpens cũ ſanguine, de naribus mulicris inimicus egreſſus eſt. Quam ſanitati reſtitutam, ac monachali veſte mutatam, Dei eam ſeruitio tradens, bis triumphãte fecit, hoſte victo vel ſeculo. Vide viſum & vim ſigni ſancta Crucis.

CAP. XXVIII.

QVid illud, quòd ſine mora curauit debilem dexteram? Cùm igitur ad feſtiuitatem S. Martini Turones acceſſiſſet, egreſſo eo de monaſterio, offert ſe mulier barbara manu neruis contracta, poſtulans medicinam. Quam vir Dei ſub caſulam dignanter receptam, ſuoque ſputo illitam, velut ſparſum farinæ collectum commaccerat. Hinc reſudante dextera, digitos tendit, & replicat, atq; torporem veteratum ad viuacitatem reſuſcitat: & priuſquam veniret ad B. Martini ianuam, digitis ſuis extenſam reddidit incolumem dexteram: quam mox ſentiẽs eſſe directam, mulierem à ſe repulit, ingreſſus baſilicam. Feſtum S. Martini.

CAP. XVII

Item aliam. Accidit, vt puella quædam de domo Medardi Miglidunensis familiæ, filans die Dominico, contracta manu, damnaretur supplicio. Qua à sancto viro contacta oleo, ilicò virtus infudit remedium. Hinc stupentes digiti vigorem pristinum recipiunt, oblitumq; artis officium reducti meditantur articuli, manus ramosa distenditur, atq; purgata vitio, dextera saluti reducitur.

CAP. XVIII.

Sanatur dæmoniacus. Rectè creditur inserendum illud quoque miraculum. Bobolinus quidam de vico Nouiomo, vehementer inimici persuasus insidijs, ad hominem Dei vinculis nexus adducitur: rebelli quoq; spiritu rotatus excutitur, nec lassatur. Qui, exorante sancto viro, quasi de longo itinere ad se suamque mentem septimo die reuertitur. Igitur dum fugit vmbra de sensibus, catena cadit de manibus: sicque dupliciter liberatus, sanus redditur & solutus.

CAP. XIX.

Vide pœnā præceptum sancti viri negligentis. Hoc etiam memoriæ iure perpetuò est tradendum. Quidam ex Nantharici familia, separatis ab inuicem maxillarum iuncturis, ore aperto ad beatum virum perducitur. Quem signo Crucis impresso sanitati redditum, vetuit ne acciperet vini potū, aut carnis edulium. Qui præcepto postposito, ad normam sui languoris statim reuertitur. Sed ne præuaricatis negligentia iusto subtraheret gloriam, in Spedoteno villa rursus ei oblatus est: cuius maxillarum loca sancto perungens oleo, ac beatis manibus mentum perstringens & labia, inuocato Christi nomine, concussa sanctis digitis ad se iunctura reuertitur, & suæ fidei merito saluus languens domum reducitur.

CAP. XX.

Opera Dei, pro, opus Dei. Item quidam faber Ligerius nomine, turbulenti dæmonis arreptus insania, sic bestiali feritate prorumperat, vt catenis collo manibusque reuinctus, vix ad beati viri traheretur præsentiam: inde miserabilior factus, vt qui sustinebat ab hoste violentiā, ipsi adderetur & altera pœna per vincula. Quem tamen sacerdos Dei apud se imperat detineri: & sicut septimo die Deus cuncto quieuit ab opere, ita & opera Dei, transacta hebdomada, eripitur à dæmone: sicque in propria redire securus meruit, liberatus ab hoste.

CAP. XXI.

Gvaddo vir illuster ac consilij regis particeps, typhum dupliciter incurrens, febris & frigoris, expurgandus sancti viri præsentatur obtutibus. Intereà hora solita febre concussus grauissima, vt refrigeraretur, vel aquam instanter expostulat. Qua sibi denegata, in sancti pontificis insolescit iniuriam. Vir tamen Dei hoc solo contentus, vt obtineret victoriam, oratione explicita, potum ei donans in calida, hominem reuocauit salutem ad pristinam: & imminens periculum tali curauit antidoto, febrem scilicet curans per calidam.

CAP. XXII.

Nec illud est prætereundum similis causæ miraculum, Reginæ Chrodosindis minister, Vlphus nomine, & ipse typho vexabatur grauissimo, poscensq; suffragia medelæ, perrexit ad pontificem. Quem vir Dei compræhensum, constanter ducit ad baptisterium: sed exorante sancto, cœpit affligi grauius, liberandus in proximo. Postulat ardens & æstuans aquæ modicum, sed negatur illi. Tunc felle amaritudinis suscitatus acerrimè, balteum suum ad sancti vestigia proiecit, clamans: Tu me, domine, interficis, cùm sanare debueras. Sed & hoc tibi notum sit, quia per te morior. Vita etenim mea à te erit requirenda à rege vel parentibus. Interdum verò nimio præ calore per baptisterij pauimentum volutabatur: sed orante sancto, in soporem mox conuertitur: hincq; aliquantulùm post somnum excitatus, ab ipso in omnem incolumitatem reformatur. Inquisitus autem à pontifice, cur tantum locutus sit ad iniuriam suā respondit solùm, ei gratias referens, nihil se de suis verbis recordari.

CAP. XXIII.

Pauperis vox plus apud illum valet, quàm regis. Præcellentissimus deniq; rex Childebertus, cùm equum necessarium ad beati viri sellam donasset, rogat vt eum sibi retineret, nec cuiquam alteri tribueret. Interim beatus vir, postulante captiuo, equum donat in precio: quoniam apud Pōtificem plus fuit, quā illa regis, vox pauperis. Iubet igitur, vt quindecim eum tantùm venundaret solidis. Quem pauper ipse cùm duceret, negociator occurrit, emitq; prædictum equū duodecim aureis. Quo empto, duxit ad stabulum. Sed quoniam minus dedit, quàm vir Dei præceperat, equus eadem sub nocte moritur, ne sancti verbum iret in cassum.

Vnde sequenti die sellarem iunctis bubus retraxit emptor mortuum: qui versa vice capistro, non capite, sed pedibus alligatus educitur.

CAP. XXIIII.

EST operæpretium illud etiam memoriæ tradere, qualiter sacerdos Christi solitus erat de ipsis quoque regibus triumphare. Igitur cùm ad gloriosum Clotarium regem occurrisset, nec tamen de sancto viro, stante ante palatium, ei fuisset indicatum, mora facta ante vestibulum, non præsentatus, domum reuertitur. At sequẽs nox, consuetis in oratorio vigilijs ducitur, rex dolore atque febris infestatione torquetur. Vix primo diluculo ad domum pontificis à proceribus concursatur, pœna regis exponitur, & vt sua visitatione regi doloris vim mitiget, optimates deprecantur. Moxque apud pietatis virum iniuriæ causa postponitur, & qui antè nec nunciabatur, intrat iam honoratus, & exoratus palatium visitat. Tunc rex vix assurgens de lectulo, cæsum se diuino flagello conqueritur, allambitque sancti palliolum, ac vestem sacerdotis deducit gaudens per loca doloris. Culpam nanque confessus est criminis, & sic dolor omnis fugatur. Idque actum est, vt cuius incurrerat de contemptu periculum, sentiret de contactu remedium.

Deus vlciscitur contemptum episcopum.
Rex sanatur.

CAP. XXV.

IN pago Parisiaco vico nouo res gesta est. Quidam enim in eodem loco impetu lupi rabidi laceratus & extra sensum effectus, beato sacerdoti est miserabiliter oblatus. Hic ad illa suæ artis recurrens suffragia, mox brachio olei benedicti liquore circunlito, & sacris digitis medicabiliter attrectato, pestis illa, quæ viscera dolore grassante peruaserat, loca fugit obsessa, iamque putredine resoluta. Sicque vigori pristino restituto sine cunctatione, velut experrecto de sopore, dolor omnis recessit, mens redijt.

Olei benedicti vis.

CAP. XXVI.

ITem de vico Mantola, Vualdulphi cuiusdam ancilla, anno & nouem mensibus graui cæcitate percussa, per soporem admonita est, vt fimbriam sancti si tangeret, mox visum reciperet. Ita prorsus constrictis luminibus, vt vnde oleum intus benedictum sanctus inijceret, luminum aditus non præstaret. Attamen perungens palpebras desuper, & per reliqua capitis loca, oratione data, ac pane, & sale signato, mulieri præcepit ad mansionem se condere. Ipse vero à primo consistebat somno in oratorio peruigil. Circa medium itaque noctis mulier clamat hospiti, se lachrymari profusè. Tum accenso lumine, ab oculorum eius compage multum cernit manare sanguinem. Quæ cum eodem cruore manè ad sanctum redijt, sed cum aqua ipso palpebras eiusdem fouente & abluente, orationibus additis, oculus vnus apertus est. Deinde altero perunᴄto, mulier domum rursus reuertitur. Hinc eadem sub nocte nimiùm fuso sanguine, appropinquante die, iterum sacerdoti se obtulit. Qui cùm de regis occursu domum reuertens, ingressus oratorium esset, statim mulieri oculus alter aperitur. Et sic præstante Domino, gemello se lumine videre gratulabatur.

Cæca videt.

CAP. XXVII.

MAgnefledis quædam puella, cùm talibus decepta illuderetur insidijs, vt quoties ad ecclesiam voluisset accedere, gressum facere non valeret, seruo Dei in villa, quæ dicitur Sauara, præsentata est. Confestimque vt sancti manus super caput puellæ titubantis imponitur, tali inuestigatione occultus hostis detegitur, & se ibi diù latuisse, multo gemitu confitetur, nec in beati clamat præsentia proprio se posse celare præstigio. Ergo ita se proditum & egressurum, graui miser ardore conqueritur. Sed interim non cessante sacerdote manu Crucis signum depingere, expectantibus omnibus, in muscę similitudinem prorumpens cũ sanguine, de naribus mulieris inimicus egressus est. Quam sanitati restitutam, ac monachali veste mutatam, Dei eam seruitio tradens, bis triumphare fecit, hoste victo vel seculo.

Vide vsum & vim signi sanctæ Crucis.

CAP. XXVIII.

QVid illud, quòd sine mora curauit debilem dexteram? Cùm igitur ad festiuitatem S. Martini Turones accessisset, egresso eo de monasterio, offert se mulier barbara manu neruis contracta, postulans medicinam. Quam vir Dei sub casulam dignanter receptam, suoque sputo illitam, velut sparsum farinæ collectum commacerat. Hinc resudante dextera, digitos tendit, & replicat atq; torporem veteratum ad viuacitatem resuscitat: & priusquam veniret ad B. Martini ianuam, digitis suis extensam reddidit incolumem dexteram: quam mox sentiẽs esse directam, mulierem à se repulit, ingressus basilicam.

Festum S. Martini.

CAP. XXIX.

Saliua & oleo mancã sanat.

DEinde egrediens à prædicta domo, cùm se ad mansionem seruus Dei reciperet, offert se manca altera, palma digitis affixa. Quæ priùs ab eo tacta de saliua, atque dehinc oleo peruncta, peregrinæ sanitati de præsenti est reddita.

CAP. XXX.

Vide sancti potestatem in dæmones.

ERat sanè mirabile, quia quoties famulus Dei Augustudunum voluisset accedere, mox ad S. Symphorianum hoc dæmones nunciabant: & occurrentes per Moruiunum cum fletu gemituque clamabant: Vir sancte, si de locis cultis nos inconsideratèr repellis, vel habitare concede per syluarum solitudinem, vt liceat, miseros saltem per deserta securos errare. Ante tuos enim oculos nec corpora nos celant, nec nemora. Qui deflêtes & sancti non tolerantes præsentiam, admota eius dextera, de obsessis corporibus passim vertebantur in fugam, & de salute populi, proiecta lamentabantur dæmonia.

CAP. XXXI.

Erga captiuos commiseratio.

PRoducatur in medium nobile illud miraculum. Cùm enim regrederetur aliquando de S. Symphoriano, castello Auallone iter agens ingreditur, vbi reorum multitudo tenebatur in ergastulo. Hinc humiliter à Nicasio, eiusdem loci Comite, inuitatus ad prandium, statim vir Dei cœpit cum eo de misericordia habere colloquium, vt videlicet datis fideiussoribus, qui tenebantur, laxarêtur de vinculo, atq; partim culpæ cederet pietatis intuitu. Quod ille facere distulit obstinato admodum spiritu. Vnde, antequam perpranderent, se de mensa sanctus proripuit, & carceri, vt erat, subterraneo iniectus, diutiùs orauit cum fletu, vt diuino conferretur auxilio, quod à temporali iudice non fuisset obtentum. Sic cursus ille lachrymarũ surgit in cælum, & gemitus peruenit ad votum. Itaq; angelus deputatur ad effectũ. Dehinc vir venerabilis spẽ pro mittẽs, inclusos hortatur nec ei⁹ pdit sermo, quod loquitur, & fides gestis impletur. Eo nanque discedente, mox catenarum bacæ franguntur, vinctis ianuæ reserantur, dies obscurum in carcerem reducitur, damnati è tenebris in lucem procedunt: nec diutiùs pœna tenuit, quos torqueret. Sic erepti, Parisijs sancto occurrerunt pontifici, qui nuper Auallone castro tenebantur inclusi. Qui etiam, vt culpabilibus aliquid plus pietatis conferret, à rege, quicquid fisco pro his debebatur, obtinuit.

CAP. XXXII.

Nicasium Comitem sanat.

DEhinc ad sanctum virum huius facti causa idem Nicasius cùm vellet occurrere, iam præsentatus, grauissimo subitò casu in terram prostratus corruit, omnibus penè salutis destitutus solatijs. Sed ipso sancto intercedente, homini desperato mox virtus & sensus regreditur. Tunc balteum, quo cingebatur, ac spatham pro munere beato Dei viro contradidit: quod tamen, dato precio, pòst redemit. Actumque est, vt quod priùs Incarceratis concedere distulit, hinc duplicato fœnore debitor compensaret, & aucta dote, damna sarciret, priùs videlicet pro eis differens, & pòst seipsum redimens: antè non illis pius, modò de se trepidus. Qui verè didicit casu proprio ærumnis succurrere alienis.

CAP. XXXIII.

Crucis signo vrsos interficit.

PRorsus illud stuporis retexatur in pagina. Eunte itidem sancto viro ad beati martyris Symphoriani occursum, cùm de vico Ceruedone in Moruinnũ progreditur, habitatores loci occurrentes, suggerunt vt segetẽ Panitiæ mulieris viduæ, nihil habentis residui, quæ ab vrsis vastabatur, visitare præciperet, vel sancto suo aduentu illa bestialis repelleretur incursio. Et concitus, ministris quidem irridentibus, ad locum perducitur, & oratione data, desuper fecit Crucis signaculum. Hinc itaq; instinctu diuino in parentalibus solito aduenrantibus bestijs, feralis ira succenditur, odium nascitur in affectu, in pace pugna committitur. Ergo furore bis armantur, & statim præfocatur vnus vrsus ab altero. Ipse verò, qui restiterat, dum vellet egredi, ilicò sepis palo transfoditur. Sic vtriq; vastatores vno perimũtur momento, atq; sibi arma mortis effecti sunt. Post hæc autem ipsi redeunti mulier pelles vrsorum obtulit ex studio, quasi victori suum repræsentans spolium: quod omninò idem recusauit accipere. Tunc qui priùs riserant, pœnitere cœperunt, factum videntes miraculum.

CAP. XXXIIII.

Non debet esse molesta miraculorũ commemoratio.

ET quoniam de Dei dono non debet esse fastidium, illud etiam breuiter dignum ducimus explicandum. Beretrudis quædam mulier, Monsonithi cuiusdam matrona, dum tempore litaniarum præcæcatis oculis non posset ire cum populo, audiens chorum psallentium, cum lachrymis domini Germani implorat auxilium. Tertia ve-

tia verò hinc sequenti nocte, per soporem visus est ei idem vir beatissimus prope lectulum, & quasi cæcis eius oculis Crucis fecisse signaculum. Euigilans mulier, marito narrat quæ gesta sunt. moxque stillante sanguine, dies oculis reducitur, ac diuturnum post nubilum lumina sereno radio micuerunt. Clarescente quoque die, ad Missam cũ populo progreditur mulier in processu, ita vt sancti viri, sic visa per somnium, illi esset imago remedium. Missa. Processio.

CAP. XXXV.

ADest nec minùs laudabile, reddita vita infantulæ. Cùm itaque in Turonico illustris cuiusdam viri, nomine Pientis, matrona expositæ filiæ lamentaretur extrema, & obseratis iam oculis, nec anhelitum mobilem respiraret infantula, ad sancti viri præsentiam tota inde committit præsidia. Qui per missum celeriter inuitatus, quantùm valet, ad conclamatæ puellæ cadauer properat. Exceptus igitur multis fletibus, vtpote omni deplorante familia, appropinquat subsellio, in quo rigebat infantula, cælo vim placidis faciẽs conquestibus. Ferè transacto inter hæc quasi vnius horæ spatio, mobili singultu flatus puellæ reducitur, ac viscerum vitalis calor per membra diffunditur. Dehinc paulatim animata, potũ poscit, vt biberet. Tunc à beato viro pane signato vel calice degustato, infantula reuocata de funere, tota vertitur in salutem. Quę etiã pòst in monasterio beatæ Radegundis felicioris vitæ terminum consummauit. Redit ad vitam infantula.

CAP. XXXVI.

QVidam clericus de iuxta monasterium beati Syluestri Internodorense, cùm die Dominico, vt loquimur ex consuetudine, caligas circinasset, debilitatem manuum ac pedum incurrit. Sed per beatum Syluestrum gressuum recepit officiũ. Deinde per soporem admonitus, occurrit Parisijs S. Germano, poscens reliquum salutis compendium. A quo interrogatus, causam culpæ confessus est. Tum imperat sanctus clericum clamare per populum, ne quis temerè die Dominico operaretur. Cui quinto die transacto, superfuso oleo, debilis palma erigitur, & sic ad propria cum libertate eundi dimittitur. Pœna violantis Dominicum diẽ.

CAP. XXXVII.

IN pago Amoniense quod gestum est, replicetur, vbi ei in Rotegiaco, villa Parisiacæ ecclesiæ, septem viri debacchãtes oblati sunt. Quibus curatis, vnus, qui quasi grauiore vexabatur spiritu, dum exire cogeretur, homini Dei professus est, expulsum se de illo loco, grauem Parisiacis lamentationem facere. Tunc maligna fugata pestis, de sancti viri transitu famam fudit per populos, & pastoris pro obitu gregem mouit in fletum. Qui fallax etsi seminauit mendacium, expulsus tamen, non sibi defendit obsessum. Rumor falsus sparsus per dæmonem.

CAP. XXXVIII.

ET quia iusti opera crescere cogebant miracula, item in prędicto loco offertur ei paralyticus, membris dissolutus, carpento subuectus, gressu omni destitutus & actu. Quem sanctificati olei liquore perfundens, dum cutis summa tetigisset, statim vigor medullas introijt. Dehinc rediuiuæ manus ad vsum mobilem redeunt, thorax pectoris vitali appulsu fit fortior, genuum columnaris imbecillitas roboratur, plantæ pedũ solidata basi subriguntur. Inter hæc tota membrorum fabrica reparatur. Qui sanitate recepta, redeunti sancto viro occurrit in itinere cum præparato xenio, gratias simul Christo referens de sibi reddito corpusculo. Sacro oleo pellit paralysin.

CAP. XXXIX.

NEc hoc prætereundum, qualiter simili modo claruit virtus in altero. Igitur Emmegisilus de vico Bucciaco, quidam puer admodum paruulus, ac mẽbris omnibus paralyticus, in sella Parisios ad sanctum virum manibus baiulantium delatus est, nec dextera vigens mobili, nec planta surgens stabili, nec lingua sonans volubili, totiusq; debilitatis marcore captiuus, quodammodò sinè naturæ ordine, in rerum videbatur naturam profusus. Quem sanctus continuatim per triduum sacro liniens oleo, sanitati restituit, vno quidem sub momento, voce, manu pariter & vestigio. Vnde cunctos vehemens stupor amplectitur, clamor in cælum educitur, omnem videlicet Medicorum artem sanctum superasse Germanum. Rursus sacro oleo vtitur.

CAP. XL.

ITem de eodem vico quidam ei homo occurrit Parisijs, ita duntaxat manu contracta, vt vnguium acumen illi palmam iam foraret intimam. Quo tantummodò vir iustus oris sui ducta saliua pollice, neruorum facta distensione, manûs statim reformat imaginem. Item saliua sua.

CAP.

CAP. XLI.

Retinet eius laureas & pagus Bituricus. Igitur pastor bonus cùm de vico Nonigento ad vicum nouum visitandi greges cura solita peruenisset, offert se quædam vetula, annorum bis quaterna gerens in cæcitate curricula. Cuius super oculos signum nostræ redemptionis sacerdos imponens, imperat, vt sequens iret, quà ipse pergeret. Altera quoq; die cùm prædicto occurreret pontifici, ex improuiso sanguine manan- re de lumine, quasi largo fonte, salutem suam oculi lachrymabãt. Quæ inter reliquos adstantes à sancto viro conspicitur. Qui tollens se de consessu, mulierem, vtpote cæcã, trahit in diuersorium, in quo sibi tunc fortè inerat cubiculum. Cuius luminum orbes aqua tepida suis manibus abluens, diem refudit in oculos. Quæ mox lucem inspicit, & sancti viri digitos, veluti insatiata gaudio, osculando quasi suas mergebat in fauces, pariter ministris præ cõpunctione flentibus ac dicentibus, videre se hominem, qui cæcis pro pecunia in dono lumina dispẽsaret. Sed & hæc in cubiculo, pręsente me, gesta sũt.

Cæca recipit visum.

Fortunatus S. Germani contemporaneus.

CAP. XLII.

Cvm aliquando ad possessionem matris ecclesię, id est, Parisiensis, quę dicitur Methe, sacerdos Christi accederet, quidam ei accurrens fit obuius. Quem inquirens de quanam villa prætериret? ille se solum incolumem esse respondit, vniuersos verò coaccolas graui tædio laborare. Cuius eulogijs ad infirmos parritis, statim ab eis languor omnis fugatus est, & primo gustu eulogiarum morbus cum pane cõsumptus. Sic enim fuit ab illa turba cum esca sanitas manducata.

CAP. XLIII.

Item cùm Parisijs ad basilicam sanctæ Crucis, in suburbio eiusdem ciuitatis positam, vir Dei processisset, mulier quædam paruulum in albis adhuc vltimo flatu palpitantem & iam migraturum, ante sanctum exposuit, dicens: Pie pater, si velles ad lamentantem respicere, mater flebilis non orbarer, neque hinc discedere malles plenam gemitu vacuatam de fructu. Et nisi, ait, festines succurrere, vides infelicem, extorquente morte, rapi natum ab vbere. Aut ergo filium restitue, aut pariter cum ipso funeraturã me obrine. Indulge pastor miseræ, quam suus dolor audacem facit. Qua sic flebiliter poscente, mox vr beati dextera super expirantem signũ Crucis impressit, quasi vigil de sopore, infans lac matris expetijt, qui iã manifestè rigebat in funere. Ita momento tẽporis, & filius de mortis fauce, & mater rollitur de mœrore. Hinc circunstans populus stupore concutitur, fragor in partes attollitur, gratias creatori referentium de præconio sacerdotis præcipui, à quo morbis iugiter & mortibus imperaretur.

Basilica S. Crucis.

Signo Crucis reddit vitã infanti.

CAP. XLIIII.

Deinde accedente illo in Brandeiam, vicũ Parisiaci, Missa ibi celebrata, ei in secretarium cathedra deportata est. Tunc offertur paralytica, vniuersorum membrorum damnata gerens officia, nullum vigorem retinens plantæ vel dexteræ. Moxque vir Dei habens in eo fiduciam, qui dona sibi larga præstabat, eam vt vitalis olei benedictione superliniuit, morbus omnis excluditur, atque salubris vigor illabitur: recreatisq́ue visceribus, meliùs renascitur saluti, quàm germine: plus acquirens ex munere, q̃ sumpsisset origine: ita vt postea suis manibus tunicam sancto faceret, & offerret, quasi medicinæ acquisitæ tributaria.

Missa celebrata.

Vitale oleũ

CAP. XLV.

TRadidi memoriæ, quod viuat in laude. Itaq; Andegisilus, Maior domùs regiæ, cũ quartano febrium typho grauiter angeretur, occurrit beato viro, fidens de beneficio. Quem homo Dei statim in suam cellam deputans, cum vno solo diacono residere iuber inclusum. Tunc anxius & ieiunans minister quid faceret? Excogitat rrepidus, vnde curaretur infirmus. Ideirco febricitantem virum, Dei serui rachaëna vndique obuolutum, diligenter componit eius in lectulo. Quo facto, eadem die tactu vestis nobilis, quasi impetu fluminis, ille quartanæ febris ignis omnis extinctus est. Ereunte iam sancto de prandio, ac reserato cubiculo, sanus homo surrexit è lectulo, exultante pariter ministro pro sanitatis præmio, tuncque sibi resoluto ieiunio. Sic tactu beatæ vestis, salutem operatus est absens.

Nota de sancti veste miraculũ.

CAP. XLVI.

EXequamur arrepti itineris viaticum. Deinde cùm Pictauis vir Dei ad beatũ Confessorem proficisceretur Hilarium, quędã mulier, Baudefeisa nomine, de Secorbia co villa, inter duos vix aducta & repręsentata est, quæ erat muta, clauda vel mãca. Lingua rigebat immobili, & anhelitu vix palpitante: pars erat iam tota quasi de funere pẽdens, vt videntibus oculis, reliquum esset cadaueris. Super quam misericorditer vr signum

gnũ ſanctæ Crucis expreſſit, cõfeſtim omnis vigor per mẽbra diffunditur, venarum fle xuoſi riuuli ſuſcitantur, neruorum imbecillis ſtupor excutitur, atq; naturali motu ad vitalem vſum tota fabrica renouatur. Linguæ quoq; plectrum reſoluitur, digitorum glomi tenduntur, pedum baſes ſolidantur: totamq; viſcerum molẽ hoc fuit apud ſanctum viuificare, quod tangere. Quæ conualeſcens tali medela, tertia die ad ciuitatem, ſancto gratias agens, ſuis occurrit veſtigijs. Signi ſanctæ Crucis vis.

CAP. XLVII.

Operæprecium creditur etiam illud inſerere curationis præconium. Pagum quoq; Vindocinenſem vir beatus dum prætcriret, in Rauſidonem manẽdi gratia declinauit. Vbi in eo tantum robur benedictionis inualuit, vt ſtipulã lectuli, in quo ibidem requieuit, quiſquis fideliter abſtulit, donum medelæ ſecum portaret, & de ſemine paleæ frugem meteret medicinæ. Nota lector de lectuli ſtipula.

CAP. XLVIII.

Reddat hîc teſtimonium nobilis facti vrbs Nannetum. Quò vir Dei accedens, religioſo admodum exceptus eſt obſequio, occurritq; ei Tecla, Damiani cuiuſdã matrona, hominis prompti negocijs, ſupplicãs vt eundem virum ſuũ, aut ipſe paſtor, aut ſui miſſi requirerent. Qui, quia illi tunc fuit acceſſus difficilis cum chriſmarijs, ſuũ illuc diaconũ direxit. Qui percurrens ad hominem, vt ſibi iuſſum fuerat, infirmi viſcera tangit. Altera quoq; die exoratus, ipſe accedit ad debilẽ, qui adhuc duplici ſub torpore, hinc preſſus valetudine, inde podagræ vulnere cruciabatur, liberãdus ad præſens. Tum ſacerdos altiſſimi infirmum oleo benedicto perunxit, eoq; momento debilis ſtatim manibus directis, longinquo de languore greſſu ſolidato proſiluit. Oleum benedictum.

CAP. XLIX.

Sed vt duplicaretur in vna domo myſterium, & quæ præceſſit in patre medela, perueniret ad prolem: (Habebat enim filiam) hæc offertur ei puella Maria, cæca, ſurda & muta. Exponunt nanque quaſi viuum cadauer ante ſancti veſtigia, dicentes: Bone paſtor adhuc quod medicinę reſtat, huic languidę impende. Nam tibi credimus ex hoc reſeruatum, vnde teneres præconium: vt videlicet nunc reſtituta familia acquirat à ſacerdote, quod amiſit de germine. Tunc pietas inſignis aduocatur in lachrymas: moxque ad militiæ ſuæ belliger arma conuertitur, & ad obtinendam victoriam preces offert fortis orator. Deinde ſurgens ab oratione, ac oleo benedicto loca capitis puellæ perungens, in Trinitatis nomine trinum ab ea depulit languorem. Nam ſtatim patefactis aurium oculorumque meatibus, muta loquax efficitur, vniuerſis plaudentibus. Quo facto, negociatores ciuitatis Nanneticæ, quiſque ſui remedij pecuniam, vt potuit, ſancto viro diſpenſandam pauperibus, deuotè vel obtulit, vel direxit. Rurſus adhibet ſacrũ oleum.

CAP. L.

Leudegiſilus quidam, vir illuſtris, iuxta quod ipſe profeſſus eſt, cùm aliquis ex familia ſuæ domus incurreret typhum cuiuſcunque febris, aut aliquid frigoris, ſtatim lauans illas literas, quas olim in ſubſcriptione, manus ſancti depinxerat, aquã languenti bibere dabat, & quamplures ſuos hac medela ſaluti reſtituit. Vide rem reuerãdam.

CAP. LI.

Breuiter his perſtrictis, proſequamur ex reliquis. Chuſinus quidam incongruè dũ die Dominico equo curam impenderet, miſſa manu in vuulnus, ilico digitus eius intumuit. Sed hinc graſſante feruore, tota pars brachij relaxatur putredine. Qui per Belſam ſancto itinerante, vt ad domum ſuam diuerteret, precibus ſuſis obtinuit. Mox eius brachium vir Dei aqua calida confouit, inſuper & oleo benedicto perungẽs, ſuperpoſitis caulis folijs, mirificus medicus alligauit. Sicq; quicquid inerat vlceris, pretioſa huiuſmodi cura reſtrinxit. Pòſt verò ipſe gratias referens, ſancto viro occurrit, tali curatus malagmate. Sanatur brachium putreſcens.

CAP. LII.

Item ſeruus matris eccleſiæ, Libanius nomine, die Dominico ſepem inconſultè dũ clauderet, manus ei contractæ ſunt in vltione præſenti. Qui ad ſanctum virum Pariſios, morbo caſtigante, percurrit. Quem olei benedicti liquore perfuſum, ac myſterij potiùs vnguento reſperſum, addita oratione, incolumitati reſtituit. Vltio in laborantẽ die Dominico.

CAP. LIII.

Per ſingulorum compendia currant rerum miracula. Nanque Andulphus, eccleſiæ Pariſiacæ clericus, dum die reſurrectionis in vineola ſua nuces ab arbore excuteret, pro eo, quòd operatus in die illuminationis fuit, meritò cæcitate percutitur,

& vultu

Paſcha, dies illuminatio nis.

& vultu tenebroſus perſtitit anni ſpatio. Dehinc verò pōtifici oblatus, & ſancto ab eo vnguine perfuſus, diei rurſus eſt redditus. Sic ſacerdotis ſerenum, clerici purgauit nubilum: & quicquid miniſter amiſit, medicabilis Præſul obtinuit.

CAP. LIIII.

Dæmonia- cū purgat.

ET quia creſcunt genera miraculorum per tempora, cùm aliquando regi præſentandus vir beatus occurreret, in villa Rotegiaco clericus ei quidam, nequitiæ ſpiritu vexatus, adducitur. Vndè expulſo aduerſario, videntibus circunſtantibus, velut auis paruula, de capite energumeni vmbra fugata egreditur. Quam cùm reliqui per domum volitantem inſequerentur, ipſe ſanctus ſuis eam contriuit veſtigijs. Sed cùm pede comprimeretur, conuerſus eſt repentè fallax in ſanguinem, geminato viri præconio, vt nec quidem calcaretur, & ſui caſus indicio, multifarius artifex fieret ſanguis, reus idem ſanguinum.

CAP. LV.

Cæca illuminatur.

PRoducit & pagus Oximenſis inter noſtra, quod ſuum eſt, ne teneatur in obſcuro poſteritati res luminis. Siquidem vir ſanctiſſimus ad villam Taſiliacum dum declinaſſet, poſitus in itinere, offertur ei mulier, cui duplex inerat morbus, inde vetuſtas, hinc cæcitas. Hæc enim ſibi ſalutem deprecari verbis trementibus incipit. Qua ſupplicatione idem motus, ſenis ſcilicet mulieris & debilis, oratione præcedente ac oleo ſuperfuſo, mox lucernæ oculorū reddunt luminis radios, & datis ſpecularibus, tenebræ fugerunt. Qua illuminata, Deo reddentes gloriam, per quem ſanctus operabatur, adſtantes, illius quoque digna præconati ſunt merita.

CAP. LVI.

Hydropicꝰ reſtituitur.

DInumerandi ſunt morbi, vt prædicetur fons medici. Daningus etenim, Arnulphi filius, ita capite, oculis, & totus hydropis morbo tenſus erat viſceribus, vt in vtris ſimilitudinem totus venter eſſet: & penetratis iam vitalibus, velut vitrum perluceret infecta cutis intrinſecùs. Qui à medicis deſperatus, ad beati viri in extrema ſorte confugit remedium. Quo mox veſtibus exuto, ac ſacris manibus peruncto, hydropos incluſus liquor liquore conſumitur, & aqua infuſione olei ſiccatur. Sic modo admirabili (nec enim humor ille foras egreſſus eſt, nec intus languor retentus) arte prædicabili humorem ex humore ſiccari.

CAP. LVII.

En quanti facit vir ſanctus ſacras reliquias.

ITidem cùm ad baſilicam beatiſſimorū Geruaſij & Prothaſij vigilaturus accederet, quidam cæcus inſtitit miſericordiam poſtulare: Cui vir Dei præcepit, inter altare & ſanctorum reliquias vt iaceret. Quo peracto, primo diluculo mox vt ſuper oculos eius ſignum Crucis intulit, lux effulſit. Et ſic totus labor medici curam infirmo per virtutem Crucis impendit.

CAP. LVIII.

Occurrere reliquijs nolens mulier punitur.

MVlier quoque de ſupradicto pago Oximenſi venit, petens redemptionem à ſancto viro, quæ ſortè nihil accipere meruit. Dehinc Britannus quidam presbyter pro infirmitate rectoris patriæ ſuæ benedictionem ſanitatis, necnon & ab eo reliquias expetijt. Qui peracto negocio, iter ſuum lætus regrediens, fortuitò manſionem in villa, qua prædicta mulier habitabat, obtinuit. Quam maritus alloquitur, vt ſicut alij, & ipſi ad reliquias domini Germani occurrerent. Quæ ire deſpexit, pro eo quòd ei ſanctus vir olim poſtulatam redemptionem non dederat. Sed ſtatim in loco, quo ſtetit, velut fixa ſtipite, greſſum mouere non potuit, manibuſque contracta, ad reliquias ſancti, manu mariti deportata eſt. Inter hæc autem dicti pœnitens, miſerante pio viro, ſaluti reducta eſt, confitens eius deſpectu ſibi hoc repentinum acceſiſſe periculum.

CAP. LIX.

Nota inſigne miraculum.

ET quoniam ſuo merito ſemina ſalutis vſquequaq; diſperſa ſunt, cōtigit vt venerabilis Flamerus Abbas de Canone Turonico, manu ſancti ſubſcriptam accepiſſet epiſtolam. Qui cùm ſuum monachum per duos ferè annos febribus decubantem ad lectulum viſitaret: requirit infirmus, vnde veniſſet pagina? Cui reſpondit Abbas, à domino Germano ſibi fuiſſe directam. Quam ilicò petijt ſibi porrigi, & cùm de ſubſcriptione eius lingua detergeret literam, ſalus deſcendit in viſcera, ac atramenti pictura cuncta mox deuicit vnguenta. Et approbatum eſt languido recuperato, vt dicamus fideliter, de ſancti ſubſcriptione illum ſibi ſalutem linxiſſe.

CAP.

CAP. LX.

DEhinc cùm ad Carnonam castellum accederet, quidam se ei ingerit manu contracta debilis, pro eo, quòd die Dominico aliquid operatus sit. Quem præcepit in villam Cariacum post se festinum accurrere. Quo accedente, dum digitos eius sacro perungeret oleo, subitò siccapalma reuirescit ex altera, & adstricta cutis ossibus, intercurrēte humore, mox relaxauit articulos: iuncturæ verò iam penè disiunctæ, retenduntur in digitos, ariditas diuturna suffusa refloreſcit in vena. Sicque vulnere clausa dextera, inter manus Medici sana redditur & distensa. Manus contracta reparatur.

CAP. LXI.

ACcidit vt itidem sanctus olim remeans de Nannetico, domum cuiusdam illustris viri, nomine Munichij, suo sacro illustraret vestigio. De cuius veste eiusdem viri matrona rapto fideliter filo, recondit in oratorio. Quæ non multò pòst valetudinem irruit: sed vigilijs in honore sancti eodem in oratorio deuotè celebratis ac Missa, de præsenti curata est. Ita beatissimus non solùm manu sanauit, quod tetigit, sed etiam absens nominatus, languentium sæpè curas sparsit. Ecce antiquorum de unctionem.

CAP. LXII.

ATrila vir illustris, ac regalis aulæ domesticus, corruens in balneum, læsit grauiter brachium. Iamque computruerat ipsa quoque manus ab humero. Qui dehinc Medico adhibito, dum curam sibi vellet impendi, rupta vena viscerum, penè omnis in momento vitæ sanguis effusus est. Nunciatur autem pontifici, hominem esse in funere. Nec mora: pietatis impulsu occurrit senior. Quem lachrymis conclamatum, sine vlla videndi spe oculis iam clausis oppressum inuenit atque expositum: cuius tamen vix adaperit fauces cum cultelli manubrio. Et oratione priùs data, intulit ei in os paulùlum aquæ frigidæ semel, secundò vel tertiò. Interim expectans, quis esset rei exitus, ascendit circa lectulum: transactaque ferè hora, rediuiuo singultu exanimatus concutitur, ac molli motu anhelitus euocatus reducitur, faucium quoque meatus, relaxatis visceribus, spiritu intercurrente recluditur. Itaque sic conualescens, vita de morte reuertitur. Dehinc quasi de sopore expergefactus, interrogat, ad caput eius quis fuerit? Adesse quippe dominum Germanum, à circunstantibus dicitur. Quo audito, postulat mox manū sancti sibi dignanter porrigi, ita cū incipiens alloqui: Domine, tu me reuocasti longo euntem itinere: tu vitam donasti, tuque perditam mihi loquelam pius pastor reformasti. Statimque obtulit ei saccum plenum pecuniæ, & balteum ampli ponderis, quod pauperibus erogaret, mercedem vitæ vel gratiæ. Mortuus redit ad vitā.

CAP. LXIII.

PErgensque Augustudunum vir sanctus, Rotegiacum dum peruenit, comperit ab Abbone quosdam illuc retrusos in carcerem. Igitur pro absoluendis supplex Tribuno suggerit, sed ille nimis durus, non annuit. Hinc ipse cauto consilio dum dicit se campum circumire, currit deuotus ad carcerem, atque ad exorandum prouolutus sternitur. Itaque tempore nocturno ibi catenę discussæ sunt, ac validus tormenti rigor ad fragmenta redigitur, sera grauis illiditur, postis è cardine vellitur, feralis carcer recluditur, & damnati ad vitales auras quasi redeunt de sepulchro. Itaque fit, vt ei Rotegiacum matutino tempore ingressi occurrerent, & qui sancto non præstitit, pro absolutis reis Tribunus ipse reus effectus est. Captiui liberantur diuinitùs.

CAP. LXIIII.

IGitur cunctorum saluti semper instans solicitus, cùm Bituricas accessisset pro ordinatione Felicis episcopi, prædicante illo, Sigericus quidam Iudæus, fidei sacramento percepto, conuersus est. Habebat enim in Iudaismo coniugem, Mammonam nomine. Hæc de sui conuersione dum nec mentionem quidem reciperet, sæpius per missos beati admonita: sed cū magis refugeret, facta ad eam vigilia doctor ipse profectus est. Quæ cùm beatum virum nec etiam visu vellet intendere, decantato cursu Tertiæ, manum suam pontifex ad mulieris frontem dignanter admouit pietatis ex opere. Statim à circunstantibus de mulieris naribus, quasi scintillante igne, fumus egredi visus est, vt cunctis clarum fieret, eiecto insidiatore, mulierem vsq; tunc repugnasse saluti suæ per obsidem. Tum exonerata inimici fasce, respirans confessa est, nunquam se priùs faciem beati viri potuisse conspicere. Inde petens ac humiliter supplicans, cū propria domo meruit effici Christiana. Nam & exinde quasi càpite subdito, exemplo eorum multi Iudæorum ad fidem conuersi sunt. Nota, Decātatum cursū Tertiæ. Obsidem, id est, obsessorem.

CAP. LXV.

Siagrius Augustudunensis episcopus.

DEcet hîc illud inserere,qualiter peregrinola sit reuocata lux oculi. Itaque pergens Augustudunum pro ordinatione Siagrij episcopi,illuc inter reliquos aduectantes ciues,Florentinus quidam vir illuster pro consensu suorum delatus est. Erat enim habens næuum in oculo, qui speciositati eius derogaret aliquantulùm, ne florens idem haberetur in vultu.Intereà dum laudes acclamãtur Episcopo, ille à quodã ignorante ex improuiso percutitur eodem in oculo.Enulsúsque de loco,cœpit supra maxillam dubio pendére cum visu.Qui cursu propero beatum Germanum cum clamore prosequitur,multa secum concrepitans,vt loqui solet calamitas. Tunc sancti manu lumen in locum reducitur,atq; interim ab eo ad S. Symphorianum dirigitur. Qui pro ipso demum tam diù vigilijs institit, donec amissus oculus, purgata pristina macula,hoc adito beneficio,integrior redditur,& melior,inquam,redit post vulnera, quàm quod natus fuerat per naturam.Qui Florentinus deinceps Matiscone ordinatus est episcopus.

Florêtinus Matisconẽ. episcopus.

CAP. LXVI.

QVanta verò fuerit virtus eius signaculi,adest inter reliqua,res ista testimonio:quæ producitur in sequentibus.Cùm igitur de basilica S.Martini ad villam quandam Seueriacum recurreret,adiungit in itinere quendam Amantium iuuenem, quem etiam depręhendit à Iudæis duci nexum in ferreis.Requirit ergo,quid fecerit? Puer autem respondit veraciter,ob hoc se duci in vinculis,quia recusaret legibus subdi Iudaicis.Tunc imperati dissimulabant cum claui ijdem Iudæi vincula ferri reserare. Sed dũ illi huiusmodi moras innecterent,facto à sancto viro desuper Crucis signaculo, mox ferri sera euellitur,atque puer illæsus abire iubetur.

Imperati, id est, iussi.

CAP. LXVII.

ITem cùm Parisijs ad basilicam sanctorum Geruasij & Protasij orandi causa processisset,ianuis obseratis,ingressus illi negatus est.Tunc requisitis clauibus, nec tamen ipsis aperientibus,sic ille reserauit pessulum facto signaculo Crucis. Stupor nanque animos inuasit præsenti miraculo,aperiri scilicet potuisse de virtute,quod claui duce non potuit.Hæc quoq; veneranda,præsente me,gesta sunt.

Signo Crucis fores aperit.

CAP. LXVIII.

ET quia beato viro nullum obstitit metallum,cùm ligna, saxa, ferramenta etiam ante ipsum soluta sint,accidit vna dierum Parisijs,orationem vt daret ad ostium carceris,& sequenti nocte intrusis subitum apparaeret lumen eodem in carcere. Vbi visus est idem beatus eos admonere vt foderent,quatenus inde foras procederẽt. Qui dicentes ad inuicem,dominum Germanum se vidisse, hæc eadem signa singuli referunt.Tunc inuenta solummodò secum costa de pecude,fodientes amouent lapidem, atq; prædicto occurrunt ad ecclesiam matutino tempore,cùm tunc paulatim rediret ad requiem.Sic etiam multis causa salutis fuit imago pontificis, & ad vicem B. Petri, dedit sæpè nostri sacerdotis ipsa figura remedia.

Apparet captiuis.

Act. 5.

CAP. LXIX.

DEhinc illis ereptis,Tribunus ciuitatis fæuire cœpit in milites,deputans eorum fuisse negligentiam,quod viro sanctissimo dignè deputatur ad gloriam.Et conuersa in custodes iracundia iudicis,qui solebant asseruare,tradidit seruandos in carcerem. Ablatisq; clauibus,iudex fit custos custodibus.Interim vir beatus Tribunum vocat ad prandium:ac dum pariter sederent in conuiuio,ad mensam occurrunt & ipsi,qui fuerant missi pro eis in compedes.Claues verò habens in manibus, cũ Tribunus de ereptis vix crederet,quod videbat,agnoscit se tandẽ sic custodisse, sicut & milites, carcerẽ. Dataq; vicissim venia, culpa transit in gratiam.

Nota miraculum.

CAP. LXX.

INferat Antelianis nobile viri præconiũ.Qua de ciuitate vir Dei progrediens, damnatorum voces exaudiuit è carcere,quo certè subterraneo habebantur ergastulo. Quod super ascendens, ac prostratus accubans, orationem dedit amicus Christi cum lachrymis, hinc prorsus obtentu oraculi.Insequenti nocte, carcere patefacto, ad basilicam sancti Aniani confugiunt liberati. & ita beatus pontifex post se reliquit suffragium.

Carcerem aperit precibus.

CAP. LXXI.

NOn fastidium sit,audite,quod Christus suis præstitit fidelibus, dum miraculorũ simul virtus crescit & numerus.Itaq; sanctissimo occurit quidam Parisijs, cuius, quasi pugnus,extuberauerat oculus,qui etiam vergere iam videbatur in ruinam post vulnera

vulnera. Quo suppliciter rogante, vir Dei tantùm de saliua oris sui eundem oculum liniens, medelam lumini mox reuocauit & gratiam. Saliua sua sanat oculũ

CAP. LXXII.

REferatur paruum, & huic simile, miraculum. Mulier quædam, Maoberta nomine, apud eandem vrbem inflationis pustulam habens in brachio, cruciata doloribus, occurrit beato viro. Quæ statim pati medicamine, tactu scilicet saliuæ, curata, gaudens domum recessit.

CAP. LXXIII.

SEd si exequamur miraculorum singula, quæ suis gestis in præsenti floruerunt vita, hæc sine fine sunt cœpta, nec esset modus in pagina: quia quâcunq; pontificis se cõuertit præsentia, nulla morborum generibus deśuit medicina: & quotquot se obtulerunt languentium vulnera, tot saluris fudit semina. Quænã ergo prima pontificis exequamur vel vltima, cùm vtiq; per saliuam oris sui multa curata vlcera, purgata sint energumena? Ante quem quanuis occultè venisset hostis nequitię, statim tamen se manifestauit fraudulenta fallacia, ac de conspectu sancti viri, quia celari nõ poterant, nec eius tolerabant præsentiã, eiecti, terribili eiulatu sua gemebãt incendia, passim per loca volutati, exponebantq; sua crimina suspensi per aëra: frequenter nec interrogati confitebantur & nomina, cùm etiam sæpè suo impulsu currebant ad sanctum virum crucianda ipsa dæmonia. Cuius minister * quo locum eius tangebat baculo, illic energumenus pendebat relegatus aëreo vinculo, & quasi clauis affixo tenebatur vestigio. Infinita eius miracula. Nota de saliua eius. for. * quem

CAP. LXXIIII.

ET quoniam sancto viro sæpè inimici tendebantur insidiæ, vt aut equus illius lapsũ incurreret, vel allidens eum ramus arboris tangeret, aut aqua vallis seu glacies illi periculum generaret, mox qui, aut quales, vel qualiter, totum energumeni à se factũ, omnem etiam confitebantur & numerum. Cùm verò pedem efferret de domo vel ecclesia, videres strages dæmoniorum ante tanti pontificis ac triumphatoris obtutus. Cadebãt enim cateruatim circa sancti vestigia, diuersis modis effusa: hæc muta, illa clamantia: illa fixa, hæc lubrica: & velut ante iudicem dum sua referunt gesta, eiecti propria non effugiebant tormenta. Sed ad sancti præconium quanta hæc laudatio, cùm ineffabiliter multa & stupenda ab eo fierent sub momento? Nota.

CAP. LXXV.

CAeterùm quantùm eleemosynis fuerit prodigus, explicari non poterit, nec si totius populi vox in vnum se conglutinet. Qui frequenter post iuge cilicium, contentus vna tantùm casula vel tunica, quicquid erat residui, nudo pauperi tribuebat, vt inops calefieret, largitore algente. Largitas eleemosynarum. Vestes eius.

CAP. LXXVI.

QVanta etiam per illum fuerit redemptionis effusio, nullatenùs explicabitur vel loco, vel numero. Vnde sunt nobis adhuc contiguæ gentes in testimonium, Hispanus scilicet, Scotus, Brito, Vasco, Saxo, necnon & Burgundio, dum ad nomen beati concurrerent vndiq; liberandi iugo seruitij. Cùm verò aliquatenus quod daretur, nihil esset præ manibus, tristis sedẽs & anxius, seuerior in vultu, austerior erat alloquio. Tum si fortassis ab aliquo inuitaretur ad prandium, compellebat conuiuas & ministros proprios, vt conferentes pariter agerent, vnde vel vnum captiuum seruitio liberarent, & sic aliquantulùm sacerdotis respirabat animus ex mœrore. Captiuorũ redemptio.

CAP. LXXVII.

QVòd et si Dominus aliquid per manus sancti dispensandum, aliunde dirigeret, mox in spiritu præuidens, solitus erat dicere: Gratias agamus diuinæ clementiæ: nam vnde fiat redemptio, ecce appropinquat. Continuò autem eius sine ambiguitate sermo præsenti probabatur effectu. Quod dum acciperet in manus, resoluta mox ruga frontis, vultu florebat serenior, gressu pergebat alacrior, lingua fluebat iucundior: vt videlicet crederes hominem pro redimendis alijs seipsum seruitutis vinculo liberare.

CAP. LXXVIII.

QVis verò dignè repetat, quanta virtus verborum ob ore rotabatur, dum prædicabat in populo? ita duntaxat, vt omni literaturæ nasceretur stupor, & fieret in commune generalis compunctio, atque omninò ex ore dicentis crederes, quòd verba sancto formarentur ab angelo, dum plùs quàm homo loqueretur, translatus in mentis excessum, & abrasis vitiorum maculis, synceritate dogmatis pectora plebis cogeret diuinis effragrare pigmentis. Concionũ eius efficacia.

CAP. LXXIX.

Cursum,dicit preces horarias. Lect. ad mensam.

QVi equitans in itinere,semper de Deo aliquid aut verbo cōtulit,aut cantauit.Cursum nudo capite dicens,etiamsi nix aut imber vrgeret. Cùm verò venit ad mensam,confestim recitans adfuit minister diuina colloquia, vt inter cibi fercula, animi pastus alimento,plùs saturaretur conuiua: nullumq; tempus interpolans,quo non aut alijs prodesset,aut non ipse proficeret.

CAP. LXXX.

Vigiliæ.

QVantam verò vigiliarum curam semper impenderit,quis enatret? aut quis toleratos algores ardore fidei prædicet,cùm frequēter in lectulo, antequàm reliquos de sopore commoneret assurgere,quinquaginta psalmos vel ampliùs indefessus in tēplo sui pectoris Domino decantaret? Aut quis illud felix furtū vel auditu sentiret, vel visu depræhēderet,cùm ipse de lectulo sępè etiam sine caligis, ne sentiretur ab aliquo, perrexit in oratorium,nullum sibi in hoc cupiens præter Christum occurrere? Qui celebrata vigilia,remeans ad lectulum,quasi nil egerit,tunc primùm reliquos excitabat.

CAP. LXXXI.

Constantia in persolnēdis precibus canonicis.

PRætereà longum est dicere,quanta ad psallendum fuit illi constantia,dum velut ferri rigore gelu indurata eius cato subsisteret,cùm videlicet saxa frigus decrustaret,& aquas in crustam verteret. Qui cum suis visceribus sic dimicaret ac vinceret, penè seipsum obliuiscens,ac domestico tormento superato corpore,de se triumphum, in pace factus martyr,acquirebat. Nam & se mutantibus clericis, sine vicissitudine ipse decantandi modulamina finiebat.

CAP. LXXXII.

Nota de Cursu ex Canone absoluendo.

DEniq; cùm penè incredibiliter dicitur hoc,quod scitur:tertia noctis hora ingrediens ecclesiam,non est egressus vlteriùs psallentium ab ordine, donec clarescente iam die,decantatus solenniter Cursus vniuersus,consummaretur ex Canone. Tum verò si domum regrederetur,fatigatus ætate vel frigore,aut illata eum diuersorum inquietabat suggestio: aut certè ab ipso requirebatur, vbi præberet suffragium: vt prorsus ad requiem reclinanti vel paululùm , de querelis occurrentium afflictorum vel pauperum crux pararetur in lectulo: postponensq; suas iniurias, ne videlicet suggerentem premeret illata necessitas,paratus pro misericordia,semper currens pro venia,pater & pastor populi ad se alienas causas transferens & querelas, aut pro parte mitigabat dolores compatiens,aut quantùm posset,ex toto curabat,corde subueniēs.

CAP. LXXXIII.

Obitus felicissimus sanctissimi viri.

INtantùm igitur sacris amplificatus prouectibus, etiam diem beati sui transitûs ita prædixit,vt subdimus: Ante aliquot dies vocans ad se notarium,imperat in cubiculo supra lectulum suū scribere hoc tantummodò· Quinto Calendas Iunias: omnibus nescientibus, quid hoc esset. Pòst tamen eius sanctus discessus de seculo, manifestauit. Neque enim hoc ei Dominus sibi familiari animæ abscondere pertulit. Denique eadem die post peractum prælium beatus migrauit ad Christum. His & consimilibus studijs,dum vixit,occupatus & semper intentus,ferè octogenarius, per orbem mirandis actibus Apostolis aggregandus,sanctis omnibus glorificandus,meritis coronandus,raptus corporeo vinculo,immaculato spiritu, ac beatæ fidei dotibus perpetualiter victurus,victor euolauit ad cælos: Regnante Domino nostro Iesu Christo,cui est gloria, honor & potestas in secula seculorum,Amen.

DE

DE SANCTIS MARTYRIBUS, SISINNIO, MARTYRIO ET ALEXANDRO, AUTHORE S. VIGILIO, *Episcopo Tridentino & martyre.*

DOMINO SANCTO AC VENERABILI PATRI, bonis omnibus præferendo Simpliciano, Vigilius episcopus Tridentinæ ecclesiæ, salutem.

VANVIS facta martyrum mentione, non verbis merita, sed verba meritis commendentur, potiusq; sit constantiæ silentio prætermittere, quibus est probata virtus: tamē quia me suggerere causas, loca, pugnasq; martyrij pietas impulit, admonuit debitum, coëgit officium, trepidantem mœrore linguam paginæ non negaui: quia nec abscondi poterat lucerna sub modio, nec vox pij sanguinis reticeri. Post multos nanq; patientiæ gradus & sedulas pugnas, recens perfidiæ accessit iniquitas. Quibus ministri in ecclesijs, quę nuper fundatæ fuerant, lacessiti sunt, ac martyrij titulos comparauerunt, parati ad omnia, libenter omnia sustinentes, nulli dantes occasionem, occasione gloriæ gloriam meruerunt. Quorum vita, vt summa rerum fastigia referam, propter scientiæ notitiam fuit tam solicitudinis, quàm propositi singularis. Nam omnes liberi nexu coniugij, Dèo immaculatas animas, vt sanctas hostias, præstiterunt. Denique primus, vocabulo Sisinnius, nouam Christiani nominis pacem intulit Barbaræ nationi: quam per annorum seriem, quod in se fuit, iugiter custodiuit, nullum consortium pollutæ hospitalitatis agnoscens, velut Loth Sodomis stupendo timore reuerentiam seruauit: sed ouis tota, quanuis in luporum medio constituta, ouile quæsiuit, quod, impensis pusillæ fidei votis, munificus primus in illa regione fundauit. Cuius minister, si me eum recensere dignaris, per hoc velut ex debito esse promeruit, senex vt æuo, ita merito præcesserit. 29. Maij. Sisinnius Ethnicis Christum prædicat. Gen. 19.

Lector quoq; Martyrius, eius adminiculo sociatus, iam nominis pignore commendante eum, religiosæ professionis exordia post militiam temporalem catechumenus induit. Nam proiecto à se cingulo, reiectoq; parentū vel fratrum carnalium cœtu, intelligens sese verę lucis authore Deo gratiam consecutum, inter Lectoris officium sociatus, diuinæ laudis canticum auribus primus surdæ regionis intonuit, attentus operibus iugiter spiritalibus, lassatus ieiunijs continuis, lectioni suæ pædagogus, in luctandis animabus anxius, quàm breui temporis impendio tantum fœnus antè præmisit, vt illi corona meritò crederetur. Quid liberatas animas referam, in sinum Abrahæ plena luce profectas, quas superstitio perfida, dierum obseruantia, alienato iure naturæ, crudeli morte damnabat? Verùm ille subductis maternis vberibus lacte turgentibus, peregrinus nutritus, condecentem semper matri quærebat affectum, resurrectionem exemplis prædicatam, viuentibus oculis dicaturus. Hęc sunt pauca de multis. Martyrius Lector, antea miles.

Alexander quoque Martyrij consanguinitate germanus, tertius Trinitatis hostiam complens, parem confessioni ianuam reserauit. Nam patriam, inquam, deinde peregrinus, parentesq; deseruit, comes in probationibus fidus, fide magnanimus, miseratione propensus. Et si testimonio meo vtcunq; creditur, non sunt, nisi ipsi sibi, altrinsecùs præferendi: quos commendari non opus fuit, nisi fortè quòd decuit. At verò hactenus sunt alleuata fastidia, si adhuc auribus libenter admittitis. Nam fumosa gentilitas contra vaporem fidei zelo diaboli, flamma furoris incaluit, & inde iam lentum fomitem serpens, quòd opibus (vt dixi) fidei, paupertate deuota, primus id loci diaconus ecclesiæ tabernaculum posuisset. Accessit quoq; iustæ ad titulos causæ, quòd quōdam hostias diabolo de Christiana domo fideli ministerio prohiberet, & lustri feralis vexillo præferri vexillum meruit passionis. Nam inuitata sub vno præmio manus, ad sanguinem conualuit, ac matutinis horis se, nimiùm antecedentis diei vulneribus fatigatum, nec aliter lectulo depræhensum, emerita quiete sepeliuit. Lector quoq; haud vnquam impigrè Deo ad ministerium antelucanum seruiebat, cui in sacrificio diaconus famulabatur, & medicinam vulneribus memoratus Martyrius exhibebat, quam opere, quo depræhensi sunt, compleuerunt. Siquidem secedens ad hortum lector, qui ecclesiæ cohærebat, captus, vitæ suæ arborem à radice plantauit. Ostiatius etiā passioni adiun- Alexander, frater Martyrij. Ministeriū antelucanū

Reddunt animas sancti martyres. adiunctus est: hospitio deprǣhensus, animam suam vt non obtulit, non negauit. Verũ omnes in vnum collecti, per aliquot spatia tracti, Deo animas expirarũt. Et duorum quidem ductum est corpus exanime: tertius verò, quò tenaci vita, ita fuit pœna sensibili. Nam vnius suas expectauit exequias. Præparatus est de sacris ecclesiæ culminibus seu trabibus rogus. Hæc flamma martyres velauit. Reuertēte autem voto, cogitamus nobiscum, vt id loci basilica cōstruatur, vbi primum fidei gloriosæ testimonium meruerunt. Nunc me immeritum, in vtroq; consortem, paterno amore consolare, & cũ iisdem sanctos apud ipsos exorator accede, quatenus possim die illa fimbriam aut sacerdotum aut martyrum, iam omnibus sepositis, peccator attingere. Salutamus speciali seruitio sanctitatem tuam: quæso, vt mœrorem meum Domino commendare digneris. Item alia manu: Denegare nō potui, quod tuum in nobis erat, gloriosius fieret suscipientis merito, non gratia largientis. Dies autem passionis sanctorum, quarto Calendas Iunias, sexta feria, luce nascente.

EORVNDEM SS. MARTYRVM, SISINNII, MARTYrij, *& Alexandri historia, ab alio quodam aliquantò explicatiùs conscripta, idq́ grauiter & eruditè. Habetur in antiquis MS. codicibus.*

Maij 29. IN diebus illis, præsidente cathedræ sanctæ ecclesiæ vrbis Tridentinæ sancto ac venerabili Vigilio Episcopo, qui postmodùm ipsam sedē gloriosa effusione sui sanguinis decorauit: dum quandam regionē sibi vicinam, cui vocabulum est Anagnia, quæ vigintiquinq; millibus à supradicta ciuitate abest, error gentilis vetusta caligine obcæcatam detineret, tres viros in locum præfatum antistes direxit, à quibus Deus prędicaretur ignotus. Ex quibus vnus fuit Sisinnius nomine, in quo erat venerabilis senectus, ciuis Cappadociæ, genere Græcus. Cui etiam Diaconatus credidit officium, nec immeritò: vt minister altaris ministeriũ verbi Euangelici consummaret: qui etiam proprijs sumptibus ecclesiam in supradicta regione, in vico, cui nomen est Metho, fabricauit. Cui coniuncti sunt Martyrius & Alexander, & ipsi aduenæ illis temporibus, nunc autem domini ciuium & patroni. Ex quibus vnus Lectoris, alter Ostiarij sortiti sunt gradum: vt recipientes verbum Christi, ab vno vocarentur, & ab altero intra aulam regiam reciperentur.

Sisinnius diaconus.

Martyrius lector, Alexander ostiarius.

Igitur dum per temporis prolixa spatia facti cultores ecclesiæ cuius structores, paulatim semen verbi diuini spargerent, indignè tulit turma gentilium ecclesiæ culmen erectum, hæc causa odij prima fuit. Cumque sæpè turbarum clangoribus excitata fuisset truculenta gentilitas, vt aduersùs sanctos Dei pugnatura consurgeret, (in hoc autem fuit sanctis perfecta victoria, omnia patienter sustinere, & priuata mansuetudine publicum superate furorem) dum quodam ritu gentilitas phantasiam suam protenderet, atque agrorum spatia circumirent, veluti prodesse sibi credētes diaboli ludum, luctuosis ornatibus & diuersorum pecorum pompis erectis, nuper de gente sua conuersum victimas dare cogebant operibus tenebrarum. Quod cùm vidissent Dei ministri, in defensione ouis Ecclesiæ adstiterunt. Tunc verò & ipsi appræhensi, operibus cō fusis communicare iubentur. Quibus reluctantibus, tanta sanctorum membra cęde funesta sunt dilaniata, vt meritò coronam martyrij consummarent. Vna interim nocte dilata, mox peruenitur ad præmium. Nã sanctus Sisinnius in capite tuba percussus atque securibus confossus est, lectulo iam penè exanimis decumbens. Cæteris verò matutinis horis hymnum Deo canentibus, iam aurora erumpente, conspirata subitò gentilium manus colligitur, armata securi atque præustis sudibus. Quibus ingredientibus, fit sæua direptio, prophanantur omnia diuina mysteria, saxorum moles à sensibilibus hominibus diruuntur.

Cæduntur atrociter.

Sanctus igitur Martyrius, qui nominis sui natalem meritis consummault, circa curam S. Sisinnij deprǣhenditur: & dum penè exhalanti spiritum aquæ calicem propinaret, in horti secreta, qui contiguus erat ecclesiæ, secessit, non fide infirmus, sed meritis se iudicans inferiorem. Tunc verò à virgine, cuius erat ipse hortus, proditur. * Nam hæc virgo typum futuræ Ecclesiæ præferebat. prodit eum, quem amittere nolebat: vt qui corpore & nomine iam martyr extiterat, corona capitis non priuaretur. Nam cō præhensus, stetit intrepidus, agens gratias vulneratus cæso capite, lotus iterùm baptismate proprij cruoris: nemoque illum sequi meruit de insequentibus, qui fugere putabatur.

* Non Martyrij cæde.

tabatur. Nam ideò martyr secessit, ne in eius gloria persecutor deperiret. Transfossus ergo stipitibus, ad idolum ducebatur: in quo itinere preciosam gemmā reddidit Christo, & antè victima promeruit esse, quàm ad aram diaboli perueniret.

Tunc ergo studiosè à militibus quæsitus, Alexander compræhenditur. Nam zelo si dei satis omnibus notus, vt in tribus viris Trinitatis perfecta gratia compleretur, familiarem inuenit aditum confessionis (Non enim pòst venit ad gradum honoris: sed magis ad ecclesiæ ianuas indesinenter excubans, illusis sæpè gentibus, Christi notus discipulis) viuaciore pœna. (Nam grauior est mors expectata, quàm illata) Vt quē gradus quasi inferiorem dictabat, confessio auctior faceret coæqualem. Nam quòd in cæteris furor gentium tormenta non distulit, hunc per lenta tormenta cursu velociore post comites suos continua gloria suscipiendum transmisit. Tunc verò appræhendentes corpora sanctorum, atque ad collum S. Sisinnij tintinnabulum suspendentes, velut animal trahebant, insultantes, atque dicentes: Nunc vindicet te Christus. Nam & in his non defuit mysterium, vt vox illa rauca Christi dictaret præconem. Rauca enim, nō per dubietatem fidei, sed surdis clamando: necnon etiam vt verbum Dei indicem approbaret: quia ipse primùm verbum religiosæ vocis in his locis increpuit. Alexander compræhenditur.

Inter quos etiam viuus Alexander vinctis pedibus trahendus apponitur, vt per scopulosa itinera palpitantium membrorum partes dimitteret, donec ad vitæ terminum perueniret. At verò post hæc ventum est ad templum prophanum veteris Saturni, in quo igne copioso constructo, & sanctorum præmissis geminis corporibus flagellatis, Alexander iterum confessurus statuitur, vt si vellet euadere flammam præsentem, cæremonijs obediret. Verùm vir ille impiorum munera reprobans, atque calorem fidei amplectens, gloriosæ passionis promeruit palmam. In tribus his impletum est mysterium Trinitatis. Nam maxima fidelium non defuerunt spectacula, quo nomine & à gentilibus sunt increpati: qui etiam forte consimili pati potuissent, nisi trino nomine cuncti censerentur. Trahitur S. Alexander per loca aspera. Occiditur.

Taliter ergo, vt diximus, sanctorum consummata victoria est, atque illis in cælesti sede collocatis, non defuit terror impijs. Nam cùm hæc sexta feria completa fuissent mysteria, vt pridem in Saluatore actum est, vmbra quædam nigræ nubis totam texit regionē proximam terræ, fulmina discurrunt, coruscationis rutil ignis emicuit, vt eā ipsi impij non iniustè pro sanctorum nece se sentirent suscipere vindictā. Sed Apostoli ea in mysterijs vox in veritate completa est, vt vbi abundarent tunc in hoc loco diuersorum simulachrorum portenta, superabundarent nunc sanctorum martyrum templa: & oues, quæ in errore positæ, pastorem non agnouerunt, postmodum pastoris sanguine ditarentur. In quo etiam loco in sanctorum memoria basilica constituta, atque fidelibus ad eorum limina concurrentibus, vt quis capacitatem fidei detulerit, tātorum vulnerum lauacra & medicinam conquirct. Acta sunt hæc sub die quarto Calendas Iunias, regnante Domino nostro Iesu Christo in secula seculorum, Amen. Vltio diuina. Abundant martyrum templa.

VITA S. MAXIMINI, EPISCOPI TREVIRENsis, *authore Lupo, qui eam scripsit anno Christi octingentesimo, tricesimonono.*

PROLOGVS AVTHORIS AD VALDONEM.

LVpus Valdoni amico salutē. Amicos honestis certare officijs, seq; inuicē velle synceris præuenire obsequijs, inter præcipua humanæ vitæ negocia nō immeritò deputatur. Quippe nostra imbecillitas, mutuis freta subsidijs, cooperante diuina gratia, nec lætis inaniter extollitur, & par effecta tristibus, ab eis haudquaquam facilè superatur. Huius tantæ rei subtilis consideratio me tibi, Valdo charissime, suasit morigerari, & quod iaminde ab initio nostræ cognitionis magnoperè flagitasti, ne tibi negarem, effecit: scilicet vt vitam beati Maximini meo stylo elucubrarem, & quæ res ad nos vsque qualibuscunq; literis decurrerunt, accuratiori sermone conuenienti restituerem dignitati. Huc accessit, quòd memoratum virum clemēti apud Deum intercessione mihi plurimùm confido profuturum, si eius actus quanta possum diligentia, celebrans, proponam nescientibus imitandos. Verùm in hoc opere illud me admodùm coarctat, quòd multis, quæ, dum adhuc viueret, egit, vt palàm est, silentio suppressis, vix parua gestorum illius momimēta extant, & in his ipsis quædā fabulosis inueniūtur similia. Quò fit, vt amplissimi viri opinatissimæ maiestati augusta scribēdi materia parū respōdere videatur. Omissis Intercessio sanctorum.

itaque his, quæ fidem cæteris poterãt derogare, non ingenij mei, verùm diuinæ gratiæ fiducia, digna duntaxat memoratu hinc narrare aggrediar.

VITÆ HISTORIA.

29 Maij. Cap. 1. Patria S. Maximini.

AXIMINVS vrbis Aquitanicæ Pictauorum indigena, clarissimis est ortus natalibus. Siquidem antiquam prosapiam, à maioribus senatorij ordinis deductam, eius parentes fortiti, Maxentium, atq; hunc Maximinũ felici auspicio procrearunt. Qui nobiliter educati, sacris pariter literis instruebãtur, futuri quandoq; Christiani dogmatis egregij defensores. Sed processu temporis Pictauorũ

Maxentius Pictauorũ episcopus.

ecclesia Maxentium sibi vendicauit pontificem, eamq; idem postea florentissimè gubernauit. Maximinus autem diuino instinctu genitale solum relinquens, atq; in Belgicam Galliam commigrans, in Treuirorum vrbe substitit, & spectati præsulis Agritij magisterio se informandum submisit. In quo tãta vbertas gratiæ spiritualis eminebat, vt apicẽ dignitatis titulo sanctitatis ornaret. Cu-

Maximinus venit Treuiros ad S. Agritium.

ius rei fama tum & alios diuersis ex partibus, tum etiam hunc Maximinum acciuerat. Ergo ad notitiam tanti viri deductus, & ecclesiasticis moribus aliquãdiu diligenter assuefactus, clericatùs honore donatus est. Cumque augmenta virtutum illi pararẽt incrementa consequentium dignitatum, Quiriacus quidam, mira sanctitate præditus, beati Eucharij ecclesiam nocturno tempore oratum de more ingressus, obuersantem sibi angelum, non per quietem, sed vigilando intueri promeruit, eiusque vocem corporeis hausit auribus præcipientis, vt Maximinum ex diuina iussione redderet certiorem, quòd Agritio episcopo ad superna gaudia intromisso, mox esset ipse pastorale ministerium subiturus. Id Quiriacus properè dum compleuisset, beatus Maximinus huic honori modis omnibus se impatem fatebatur. Ita quem iam secretorum inspe-

In ambitio sus.

ctor probauerat, fragilitatis propriæ rigidus æstimator, de se vilia sentiebat. Hoc vtinam homines nunc & intueri vellent & imitari: profectò nunquam ecclesiasticos honores, qui sanctis et eruditis tantummodò competunt, corruptelis vitiorum obnoxij, oraculorumq; cælestiũ nescij, pecunia mercatum irent, humerisq; suis, velut grauem seque oppressuram sarcinam nolentes ac reclamantes, nequaquam prorsus imponerent. Verùm vt ab his, quò paululũ deflexit, nostra reuocetur oratio, quòd semel beatum Maximinum diuinitatis immutabile consilium populo suo præficiendum decreuerat, Agritio per ministerium reuelatur angelicum, vt sibi eum instituat successorẽ. Qui absq; retractatione diuino parens imperio, suis benedictionibus confirmatum, post se futurum designat pontificem. Nec multò pòst Agritius quidem momentaneã

S. Agritius decedit.

mortem sempiternæ vitæ felicitate mutauit, & in confessorum gloriosissimum cœtũ commigrauit, Idibus Ianuarij.

Cap. 2. Ei succedit S. Maximinus.

Sanctus autem Maximinus, consensu sacrorum ordinum, totiusque plebis adnisu, à vicinis episcopis pontificali est excellentia sublimatus. Iam verò quàm strenuè fit eo functus officio, summi authoris Hieronymi testimonio, qui aut contemporalis ei, tametsi puer, fuit, aut proximè illius ætatem accessit, licet agnoscere. Nanq; is in præclaro Chronicæ opere, cùm à secundo anno Constantini, Constantij atq; Constantis Augustorum, Arrianam impietatem, præfati Constantij regis fultam præsidio, persecutã exilijs, carceribus & varijs afflictionum modis primùm Athanasiũ, deinde omnes nõ suæ partis episcopos declarasset, paucis interiectis, sexti anni, si quæ fortè fuissent, res memorabiles notatur: Maximinus, inquit, Treuirorum episcopus clarus habebatur.

Cap. 3.

Hic si quis inspiciat insaniam Arriani principis tum quam maximè efferbuisse, facilè intelligit, persecutionibus, quæ vulgò veris importabantur præsulibus, sanctũ quoque Maximinum alacriter participatum, ac violatæ fidei non declinasse modò contagia, sed etiam assertorum eius peruersis ac violẽtis molitionibus obuiasse. Nec adeò fuerat operosum eas celeriter penitusq; subuertere, nisi merito execrabilis impietatis miserabiliter excæcari illius nefarij sceleris vel inuentores, vel defensores, lumen rationis nequaquam admittere consensissent. Nam quis vnquam, quæso, de consubstantialitate patris & filij, vel per quietem sit ausus dubitare, nisi qui illam euidentissimam Dei sententiam surda præterierit aure: Ego & pater vnum sumus? Vnum dixit,

Iohan. 10.

tantum se profectò volens intelligi, quantus pater esse cognoscitur: scilicet mysteriũ baptismatis in nomine patris, & filio, ac sancti spiritûs non aliter tradi iussisset fidelibus, nisi æque, vt patri sanctoque spiritui, sibi quoq; voluisset deferri. Verùm quis illos

ferret non minùs stultos, quàm impios? Denique cùm ipse filius dicat: Vt omnes honorificent filium, sicut honorificant patrem: in tantam imperitissimi homines prorupere audaciam, vt minorem patre filium esse contenderent. Hi callidis argumentorū commentis sua nitebātur adstruere: contrà, per Athanasium atque Maximinum, cæterosque propugnatores ac duces clarissimos, Apostolicę doctrinę semper superabat authoritas. Laboriosè mendacium exquisitis ornabatur sententijs: per se satis decora, simplex veritas eminebat. Postremò potestas humana fortissimis bellatoribus turbulentum minaxque bellum conflauerat: diuina maiestas animum, vires, arma, quibus illi vincerent, ministrabat. Iohan. 5.

Ex his, quæ præmisimus, beati Hieronymi verbis, etsi pauca sint, tamen satis Maximini sanctitas poterit æstimari. Sed eis ille non contentus, rem intulit maximis, meo iudicio, laudibus prosequendam. A quo, inquit, hauddubium, quin Maximino, Athanasius Alexandrinæ ecclesiæ episcopus, cùm à Constantio quæreretur ad poenam, honorificè susceptus est. O virum beatissimum, summisque principibus Ecclesiæ meritò coæquandum, qui regiæ potestatis iniustum spreuerit imperum, & cum periculo, si nō vitæ, certè dignitatis, amplexus sit custodiā mandatæ diuinitùs charitatis! Fac enim Imperatorem furiata mente proditionis præmia proponentem, si opinari potuisset fore aliquem, qui cùm valeret, nō solùm Athanasium minimè proderet, sed etiam studiosè celaret, quas proscriptiones, quæ exilia, q̄ tormēta minaturus fuisset, deprehensoq; postmodum illaturus? & liquidò apparebit, quantum pondus iustitiæ tribui debeat huic sancti Maximini constantiæ. Profectò fiducia, ex diuinis eloquijs concepta, docuit, quatenus sit secularibus potestatibus obsequendum. Neque enim ipse Deus iusta pręcipientes contemnendi hominibus, aut quenquam Imperatores iniusta iubentes audiendi potestatem fecit. Nam etsi præscripsit, vt Cæsari, quæ sunt Cæsaris, & Deo, quæ sunt Dei, reddamus: quòd tamen id citra violationem suorum fieri voluerit mandatorum, Apostolus declarauit, qui dictutus, Regem honorificate: Deum timete, præmittendum curauit. Sed ô nostri temporis mores degeneres! Omnes penè iam nerui pristini roboris conciderunt: leuibus terroribus fracta cessit constantia: pluris pecunia, quàm iustitia, æstimatur. Quis iam Imperatoribus diuinorum præceptorum referare salutarem seueritatem non reformidet? Quis eis sua pericula, zelo diuini timoris accēsus, absq; fuco adulationis aperiat? Ego planè non sum dubius, aut neminem, aut rarū nunc esse, qui si quemlibet, vt quondam magnus fecit Athanasius, iniquos motus Imperatorum fuga declinantem videret, ei, vt Maximinus, gremium charitatis, Deo fisus, aperiret: immò latebram præstare vel remotissimus quisque refugeret, ne, dum alium tegere moliretur, semetipsum laqueis calamitatis exponeret. At Maximinus in celeberrima, eademque tunc regia ciuitate fortissimum excipiens confessorem, dum eius ingenuè communicauit periculo, participium sibi peperit gloriæ sempiternæ. Cap. 4. Athanasius venit ad Maximinum. Matth 22. 1. Pet. 2.

Quanto autem studio pro conseruanda integritate fidei excubaret, alias etiam demonstrauit, cùm Agrippinæ synodali euocato conuentu, Euphratam episcopum, hęretica prauitate corruptum, cum his, qui frequentes conuenerant, pontificibus gradu mouit, Ecclesiastica vsus censura. Is enim insanis accedens hæreticis, Iesum Christum non esse verum Dei filium prædicabat. Nec miraculorum gratia defuit sancto Maximino, quibus editis, suæ prædicationis fidem tardioribus faciebat. Siquidem cæcis lucem infundebat optatam, & paralyticorum solutos artus in pristinum reformabat vigorem, & eos, qui dæmonum peruasione humanam mentem exuerant, foedo prorsus dominio liberabat. Quod si cui incredibile videatur, ex his, quæ multà ad eius memoriam hactenùs fiunt, poterit confirmari. Cap. 5. Synod. Coloniensis contra Euphratam. Miracula S. Maximini.

Erat ei solennis consuetudo, sanctorum lustrare memorias, eorumque opem summis precibus flagitare. Cuius rei gratia cùm Romam tenderet, opinatissimum confessorem Martinum conuenit: iunctiq; summi pontifices, diuinis rebus intenti, laborem itineris non, vt alij, sentiebant. Illis itaq; in vlteriora progredientibus, fortè asellum, qui sarcinas beatorum ferebat, vrsus offendit, eumq; protinus deuorauit. Hic Maximinus in nomine Domini feræ dicitur imperasse, vt quia iumentum non abegerat, sed consumpserat, ipsa iumenti onus assumeret. Mira res valdè est, illam euestigiò successisse oneri, & quoad reuersi ad locum, qui Vrsaria villa dicitur, deuenirent, subuectioni mansuetissimè famulatam. Ibi deniq; à sancto viro pristinam vagandi potestatem recepisse, priùs tamen licentia quēquam lædendi erepta. Verùm quia vt praui sibimet sunt graues, ita boni suo semper delectantur consortio, sanctus Maximinus beatum Martinum Treuirorum vrbem secum coëgit inuisere, suoque populo duplicata benedictio- Cap. 6. Nota tanti viri consuetudinem.

dictionis reuexit commercia. Ibi Martinus ſpiritualem ſibi filium Lubentium Maxi-
S Martinus Treuiros inuiſit. mino erudiendum commiſit. Cuius ille parens voluntati, & eum ſacris inſtruxit lite-
ris, & impoſito gradu preſbyterij, in vico, cui Cubrino vocabulũ eſt, pręfecit. Ipſe au-
tem piè memor propinquorum, patriam repetiuit, ſuorumque vſus contubernio, non
Obitus S. Maximini. multò pòſt ibi vita exceſſit, ſanctorumq; laborum ſuorum fructum, cumulata merce-
de, à Domino eſt conſecutus.

Cap. 7. Paulinus ei ſubrogatur Succedẽs in epiſcopatum Paulinus, qui fidei ſuæ veritatem exilij perpeſſione firma
uit, communicato cum clero & populo Treuirorum conſilio, ſanctum Maximinum
ab Aquitania, vbi ſitus fuerat, reuehendum conſtituit. Itaque facto agmine, Clerus po
pulusque Aquitaniam versùm tendentes, emenſis prolixis viarum ſpatijs, tandẽ haud
longè à loco, vbi ille claudebatur theſaurus, admodum ſatigati ſubſtiterunt. Ibi cæte-
ris corpora curãtibus, quidam ſeniorum proſtratus Domino ſupplicabat, vt illius ex-
optabilis loci, quem ipſe cum ſocijs penitùs ignoraret, aliquod mererentur indicium.
Vix orationis verba finierat, cùm puer gregem ouium ſequens, nomine beati Maxi-
mini iuratiuè aſſumpto, ouem, ſi quò ipſe nollet, accederet, ictu repellendam minatus
eſt. Hîc ſenior ſtupefactus, vbinam, quem nominaſſet, Maximinus requieſceret? per-
cõtatur. Atqui puer viciſſim quiſnam eſſet, qui tam clari viri memoriam neſciret? ad-
mirando perquirens, poſtquàm reſciuit aliundè aduentantes, eos ad locum deſideratũ
vſq; perduxit. Ita illi laudantes Deum beatumq; Maximinum, etiam angelica reuela-
tione certiores effecti ſunt, illic, vbi monſtratum fuerat, inueniendum quod quærerẽt.
Verùm cuſtos eccleſiæ ſuſpicatus id, quod euenit, vt eadem eccleſia excederẽt, qui ad-
uenerant, & euentum rei celauerant, imperauit. Mox celeberrima fama rem diſſipan-
te, immanis excitata manus Aquitanorum, Treuiros moliebatur loco arcere: potuiſ-
ſetque committi facinus peſſimum, nî Treuiri Chriſtianitatis fraternitatem opponen
tes, orandi tantùm ſtudio ſe conueniſſe firmaſſent. Aquitani Treuiros ſuî timore per-
culſos arbitrantes, hinc remiſſi lætitia, vino indulgent, & quod erat conſequens, ſom-
no grauiori ſoluuntur.

Cap 8. Intereà beato Lubentio, cuius eſt mentio ſuperiùs facta, imperat angelus, vt clauem
eccleſiæ ad caput cuſtodis accipiat, & abſq; ſtrepitu eccleſiam introgreſſus, exoptatum
theſaurum abſportet. Ille cœtu aliorum preſbyterorum adiũcto, ſumma cum prope-
ratione paret, ac proſpero comitãte ſucceſſu, clauis vnde ſumpta fuerat, citò refertur,
& cateruis expectantibus quod tantoperè cupiebant, infertur. Treuiris abitum matu-
Treuirẽſes ex Aquitania abſportãt reliquias S. Maximini. rantibus. Aquitani primò eos metu diſceſſiſſe dictitant. At vbi rei veritatem compe-
riunt, coacto exercitu, recedentes triduo inſequuntur. Cumq; intra mutuum conſpe-
ctum vterq; populus conſtitiſſet, Aquitani crebris coruſcationibus tonitruiſq; atq; fre-
quenti emiſſione fulminum, quorum nihil Treuiros contingebat, repulſi, non ſine ru
bore ad propria rediêre. Treuiris cœptum iter carpentibus, cæcus quidam ſpe recupe-
Cæc⁹ videt. randi viſùs deduci ſe flagitabat ad feretrum. Cuius vt eum vmbra tetigit, mox caligo
inolitæ cæcitatis abſceſſit. Ita vnius incolumitate gaudium multi ceperunt.

Cap. 9. Cumq; Moſomagum caſtellũ perueniſſent, paralyticus quidã beato Maximino ſal-
uãdus offertur. Nec irrita vota fuêre fidelium. nanq; vt ſine dilatione optatę redditur
Paralyticus curatur. ſanitati, ſpecioſiſſimum ſpectaculũ intuentibus præbuit. Vtq; gratiam referre videren
tur ei⁹ loci habitatores, eccleſiã Deo ſub honore B. Maximini, vbi eius ſacræ reliquiæ
fuerant poſitæ, condiderunt. Euiouium vocatur caſtellum, ad ditionẽ iam pertinens
for. * reliquiarum. Treuirorũ. Hoc ingreſſis * exequiarum baiulis, quædã fœmina maligno ſpiritu obſeſſa,
querebatur, quid ita Treuirorum populus beatum illuc Maximinum deportaſſet, cùm
ei poſſent ſufficere ſancti Dei Eucharius, Valerius, & Maternus, necnon Agritius, quos
dæmones vt violentos paterentur tortores? Nec diù teterrimus hoſtis miſeræ infelici
tate lætatus eſt. Siquidem poſt præmiſſas voces, meritis beati Maximini exire compul-
* Arlonis ſus, ludibrij ſui poteſtate priuatus eſt. Inde ad caſtellum quod * Barlonis dicitur, ſancti
perlatis reliquijs, duo accedentes leproſi, iam quantùm valeret Maximinus, felici fa-
ma edocti, eius implorauêre credula mente ſuffragium. Nec ſpes eos ſua feſellit. De-
nique mox diuinam experti medicinam, adepti ſunt integram ſoſpitatem.

Cap. 10. Tot ac tantis diuinis celebratis miraculis, Treuirorum quondam pontifex Maximi
nus, tunc autem apud Deum certiſſimus iam patronus, vrbi, quam olim egregiè rexe-
rat, propinquabat. Iam verò vix credibile fuerit, quanta tunc ad eum multitudo con-
fluxerit. Obuiàm præſuli tota ſe ciuitas effudit, ruſticorum ex agris frequens turba cõ-
uenit: multi quoque ex vicinis vrbibus occurrerunt. Compulerat hæc agmina in vnũ
veneratio Maximini, quæ Paulinus totius ſignifer pietatis ſua glorioſa decorabat præ-
ſen-

sentia. Cremabantur precioſi odores, cereorum copia reſplendebat, diſtinctæ ſacrorum acies ordinum, feſtiua cantica perſonabant. Ita exceptum deductumq; ſacratiſſimum Maximinum inſignis confeſſor Paulinus in eccleſia beatiſſimi Iohannis Euangeliſtę magnificè ſepulturæ tradidit. Huc poſteà cæcus quidā à natiuitate, ex territorio Beneuētano deductus, Creton vocabulo, monitū ſe à principe Apoſtolorū Petro, dum Romæ ſpe recuperādi luminis moraretur apud eius memoriam, fatebatur, vt Belgicā Galliam peteret, vbi ſanctus requieſceret Maximinus, quòd illius meritis poſſent ei optatæ ſanitatis gaudia prouenire. Qui pergēs, venit ad locum: & dum cuſtodi narraſſet eccleſiæ, nomine Goſberto, ad ſepulchri penetralia intromiſſus eſt: vbi ſe cōfeſtim lucis commercium reperiſſe miratus eſt. Poterat beatiſſimus Petrus cæco ſumma facilitate, quod petebatur, præſtare: verùm gloriam miraculi transferre ad Maximinū maluit, vt meritorum eius euidenter cunctis panderet qualitatem.

Vide priſcorū Chriſtianorum erga ſanctos deuotionem.

Cęcus à natiuitate recipit lumen.

Cap. 11.

Prætereà in crypta, vbi oſſa venerandi pontificis condita fuerant, interiectu temporis aqua ad latitudinē vnius cubiti excreuit: dictuq; mirabile, ita ſepulchrum omne ſuo ambitu cinxit, vt tamē ab eius crepidine abſiſtens, non paruum intuentibus ſtuporem inijceret. Igitur venerabiles epiſcopi Hildulphus, Clemens atq; Goſbertus, conuenientes in vnum, & quod euenerat, diligenter examinantes, transferenda beati viri oſſa ex memorata crypta, & in loco, vbi nunc ſunt ſita, iudicauēre ponenda. Quod quoniā ex diuina voluntate decreuerant, procedens exitus indicauit. His, vt opinor, non inconuenienter adijcitur, quòd quædam fœmina, Franca natione, domique nobilis, Rodoara vocabulo, cui tibiam atq; pedem humor noxius areſecerat, ad memoriam beati viri acceſſit, ibiq; preces magna cum obſtinatione continuans, ita vt à ſuis ad deſperationem obtinendæ ſanitatis impulſa, vt inde recederet, moneretur, diu deſperatam ſanitatem, ſtupentibus cunctis recuperauit.

Tranſlatio reliquiarū ſancti Maximini.

Cap. 12.

Iam verò illud quàm eſt mirabile, quod Carolo principi obtulit? Nanq; is, cùm longa febrium vexaretur moleſtia, & cibi potuſq; faſtidio, vitæ periculum incurriſſet, ei beatus Maximinus capienti ſomnum apparuit, vtque ſe ad ſuam abeuntē ſequeretur memoriam, demonſtrauit. Expergefactus Carolus ſatellitem, qui ſibi fortè aſſiſtebat, percontatur, ſi videret beatum Maximinum, qui ſecum paulò antè cōtuliſſet ſermonem? Illo verò negante: Modò, inquit, foras egreditur, atq; imperauit, vt ſe continuò ſequeretur, apud eius tumulum ſalutis compos futurus. Ita illò lectica deportatū, & in ſoporem reſolutum, ſanctus Maximinus iterum alloquitur, ſeq; pro illo Domini poſtulaſſe clementiam oſtendit: illum verò, ne ſe vltrà dedat vitijs, admonet. Mox igitur, vt euigilauit Carolus, exurrexit, & pro votis promiſſis in ſacrarium ſeceſſit, ſibiq; offerendos cibos popoſcit, qui triginta diebus proximis, ſumendorum alimentorum ſibi poſſibilitate ſublata, vix vitam ſolius aquæ hauſtu, retinuerit. Eſcis itaq; ſumptis, amiſſas redire vires perſenſit: huiuſq; non immemor beneficij, cœnobium ſancti Maximini prædijs auxit: quorum vnum * Patrioſa, aliud Vuimaris eccleſia, tertium Commiciacus vocatur. Sancto autem Petro Andaclanam obtulit villam.

S. Maximinus per viſū iubet Carolū principē ire ad reliquias ſuas.

Carolus prędia largitur monaſterio.

Cap. 13.

Apud ſæpedictam memoriam etiam duæ fœminæ, quarum altera Vueltrudis, altera dicebatur Elithildis, olim manuū atq; pedum debilitate inutiles interuentu glorioſiſſimi confeſſoris, communia receperunt officia. Vir quidā oriundus * Friſo, cui nomen Ibbo fuit, ſe ſuamq; ſubſtantiā B. Maximino donauit. Quo facto, cùm fratrum vtilitatibus deſudaret, neceſſe fuit, vt negociandi gratia tranſmarinam peteret regionē. Ita claſſi ſex nauium ſociatus, ingreſſus eſt mare. In altum aūt cùm proceſſiſſent, tēpeſtas repentè oborta, eaſdē ſex naues quaſſauit, ac vndę tumētes protinùs ſolutas inuoluerunt. Hoc Ibbo deprehēſus, neceſſitatis articulo nautas hortatus eſt, vt ſecum S. Maximini ſuffragium implorarent. Quibus, vt par erat, id ſubmiſsè agentibus, Ibbo virum inſtar ſolis ſplendentē, & ſupra mare non infuſis pedibus ambulantē, ſubitò adſpexit. Qui fiduciā conſitenti reſumere iubens, cùm ſot midinē voce pepulit, tum etiā ſua præſentia tranquillitatē reduxit. Sic facti reduces, authori tam manifeſtæ ſalutis Deo ſanctoq; Maximino laudes eum ſumma exultatione fuderunt. Maxima ſunt hęc, & Deo, qui per ſeruos ſuos operatur, digna miracula, atq; celebri præconio ad poſteros tranſmittenda. Verùm illud ſcrupuloſiùs eſt conſiderandum, quod præter tantam vbertatē virtutum, perinde quaſi ſpeciali gratia, fugandorum dæmonum poteſtas beato Maximino permiſſa eſt: quod ex conſequentibus facilè apparebit. Dixerint hinc meliùs alij, quos vitæ ſynceritas cæleſtium fecit conſcios arcanorum: cæterùm meæ tenuitati videtur, hunc virum ea cauſa illud priuilegium meruiſſe, quòd dum communem ageret vitam, ab his præcipuè fuerit vitijs alienus, quibus apoſtatæ ſpiritus

* Freſco

Sedatur maris tēpeſtas, apparēte S. Maximino.

Eius poteſtas in dæmones.

elege-

elegerunt inconuertibiliter mancipari, superbia videlicet & inuidia: æquumq; visum fuisse diuino consilio, vt qui superbiam humilitate deiecerit, inuidiamque charitate contriuerit, dominium possideat illorum, qui suo deprauati arbitrio, ad memoratas virtutes nunquam adspirare consentiant.

Cap. 14. Itaque rex Pipinus, magni Caroli genitor, quẽdam suum clericum, qui Brunco vocabatur, impuris obsessum spiritibus, per Hellarium Archidiaconum ad tumulum beati Maximini destinauit. Is per diuersas reliquorum sanctorum fuerat circunductus memorias, nec illa horribili passione meruerat liberari. Porrò vt beati viri limina tetigit, ilicò purgatus, Dei circa se clementiam glorificare, & sancti Maximini potentiã cœpit prædicare.

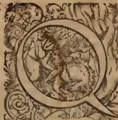
Dæmoniaci liberatur. Idem Pipinus denuò Ericum, genere Alemannum, eadem passione laborantem, qua suprà, direxit. Quem cùm catena vinxissent, eamque perfacilè alienis viribus cõfregisset, vix arte cohibitum, clarissimo confessori obtulerunt curandum. Ita diu fratribus pro miseri ereptione certantibus, quadam die, cùm rem diuinam agerent, ille confracta catena prorupit se ad tumulum sacri antistitis: & non videtis, inquiens, aduersarios, qui me sibi vendicauerant, vt in fugam versos beatus Maximinus persequitur? Hic ei finis processit insaniæ. Eiusdem Pipini regis ex filia nepos, nomine Cunibertus, atrociter à dæmone vexatus, multis antè locis circumitis, vltimò ad sanctum virum perductus, tandem ab ea peste purgatus est.

Cap. 15. 37. dæmoniaci sanantur vno die. Et, vt à singulis ad turbam liberatorum transeamus, quondam ad festiuitatem beati pontificis (siquidem tunc maiorem depromit potẽtiam) triginta septem homines oppressi à dæmonibus confluxére: qui omnes eodem die curati sunt. Ex eodem numero fœminam illam fuisse accepimus, quæ ferebatur quadraginta septem annis polluto subiecta spiritui. Hæc tandem tam diutina exclusa possessione, ipse verò cruciandus igni, simulatum oculis adstantium obiecit incendium, ita vt putaretur tota domus cõflagrare: ac digno se odore, hoc est, sulphureo, templum respersit. Tã speciosa suæ præsentiæ meritique monimenta præclarus ille angelus dereliquit. Sequenti anno eadem

Item 22. & 13 alijs duobus diebus. solennitate viginti & duo mundati sunt: porrò tertio anno tredecim à sancti viri cœnobio salutis gaudia retulerunt. His, vt arbitror, legere volentes satis superq; instruximus, quàm efficax in sacratissimo viro pellendi spiritus perditos sit gratia, & emineat semper potentia. Cæterùm si velimus & hac & multiplici aliarum virtutũ specie quoties floruerit vsq; ad hunc annũ, quo scribimus, hoc est, ab incarnatione Domini octingentesimum tricesimumnonũ, styli officio designare, nec modum libri tenebimus, & erudito lectori minùs erimus grati, dum similia frequenter narrabimus. In fine igitur nostri opusculi, in commune beati Maximini clementiam flagitemus, vt qui subinde ab alijs infirmitates depulit corporum, multò magis liberare nos dignetur à languoribus animarum: ostendens etiam in hac parte, quantùm præualeat: quò nunc peccatorum veniam consecuti, quandoque illius gloriam conspicere, gaudentes etiã propria sorte, mereamur, Amen.

MARTYRIVM BEATISSIMI MARTYRIS ANDREAE DE CHIO, QVOD CONSTANTINOPOLI obijt, anno primo Pauli II. Summi Pontificis, à Georgio Trapezuntio scriptum.

29. Maij. Cap. 1.

VANDO iam triennio è Creta Constantinopolim nauigassem, vniuersam illam vrbem cũ Galata simul in admiratione atque gaudio reperi non paruo, propter singulare & inauditum multis temporibus Andreæ de Chio, pro Iesu Christi * passione martyrium. Fuit enim paulò antè mirabili constantia per gratiam Dei gestum. Nam ego quidem mense Nouembri applicui, anno ab incarnatione Domini, M. CCCC. LXV. Andreas verò martyr Christi præcipuus 29. die mensis Maij, eiusdem anni coronam martyrij misericordia Christi cõsecutus, in cælos ascendit ad eum, pro quo multos cruciatus sustinuit. Verùm quod admirabilius ritè consideranti videbitur, illud est, quòd nisi Andreę martyrium di-

* for. pro. fessione.

rium diuinitùs destinatum diuina gratia Christianis opem tulisset, & animos eorum firmasset, magna in eos clades, ab ærumna ingens ab inimico generis humani, procellæ in morem fuisset effusa. Quidam enim, quem honoris causa non nomin.., ex Trapezuntana ortus vrbe, Peripateticorum Philosophiæ professor, siue sua sp..nte, vt multi alunt, siue impulsus, nescio, nec, si sciam, dicere ausim, Crucem Domini negauit, & Mahumeto adhæsit.

Quidam abnegat fidē Christi.

Cap. 2. Quare Turcarũ rex elatus, virum quendã, cuius nomen me fugit, ipsumq; Trapezũtium militiæ peritissimum in carcerem coniecit: dignum ratus, vt Philosophum conciuem suúm volens nolénsue imitaretur. cupiebat enim eius opera vti in re militari. Cumq; Christiano non confideret, ad Mahumetum intrudere cupiebat. At ille animo martyr: Philosophus, dicebat, in delicijs educatus, maiore spe ipsarum, Christi crucē negauit: ego autem, qui pro Imperatore meo mortali tot tantosq; labores, cum Scythis bella gerens tuli, vulneraq; excepi, (dixit, & aperto pectore, cicatrices ostēdebat) pro Imperatore cælesti mortem timebo? absit à me tanta insania. Quæ mens prætereà esset mea, vel potiùs, quæ stultitia, veritatem doloris fugiendi causa prodere, ac æterna cælestiaq; regna repudiare, Mahumetoq; adhærere, vt bellorum labores subeam, pericula magna pro Imperatore mortali suscipiam, gladios in Christianos Christianus ipse natus, distringã? & deniq; in mortem ruere, quam fugiendam cēsuit Philosophus, vt in æternam ac veram mortem deferar præceps? Hæc ille.

Constantia cuiusdam Christiani.

Cap. 3. Verùm dum hæc Constantinopoli fierent, Andreas febribus grauiter laborabat cælibemq; se perpetuò fore Reginæ misericordiæ Virgini vouit, si euaderet. Sedatis illicò febribus, paulò pòst quasi ex morte surrexit, & albis se vestimentis induit, vt scilicet nunquàm obliuisci posset munditiem corporis, quam Creatoris obtulit Matri. Constantinopolim deinde petijt, non vt mercator, aut vagus quidam magnarum vrbium visendarum cupiditate: summa enim in iuuene viginti & septem annorum grauitas atq; constantia illucebat: raro quis inane verbum ab ore ipsius excidisse audiuit: à ioco enim penitùs erat alienus. Cur igitur iuit? A gratia Dei, vt ego arbitror, ad martyrium vocabatur, vt & ipse in cælis Christi cũ alijs martyribus assisteret, & omnibus prodesset, qui Philosophi siue leuitate, siue terrore fuerant conturbati. Statim cùm in vrbem applicuit, accusatus fuit, quòd cum Christianis conuersaretur, ecclesiasque viseret, quasi Christianus summa cum religione ac deuotione homo, qui crucem Alexandriæ negauit, cõculeauit, sputis fœdauit, & demum in stercora proiecit. Hæc mercatores Aegyptij, qui tunc in vrbe aderant, ad iudicem detulerunt, seq; ipsos vidisse eũ negantem, confitentemq; quòd Mahumeto adhæreret, audiuisse attestabantur.

Voti effectus.

Integritas & probitas Andreæ.

Falsò defertur ab Aegyptijs mercatoribus.

Cap. 4. Trahitur in iudicium Andreas iniquum, accusationeq; recitata, nunquã se à Chio, vbi natus, educatusq; fuit, nisi tunc recessisse affirmabat, idque multis testibus approbabat, vniuersamque Chij ciuitatem hoc ipsum scire aiebat. Iudex iniquus hac in re non esse audiendos Christianos censebat. Tunc Christianorum multitudo, quæ circũfusa stabat, Si, inquit, Christianorum testimonium in huiusmodi causa refutandũ est, Mahumetistarum quoque similiter non recipiendum. Nam sicut nos Christianũ falsò accusatum iustè defendimus, sic Mahumetistæ accusationem suorum veram esse contendunt. Quare prætermissis testibus, res ipsa quærenda est. Nõ aliter igitur, quàm Iudæi secundùm Mosaicam legem circuncidi suos Propheta vester iussit: quare si genitalia huius membra simili nota læsa sunt, morte iure plectetur: sin minimè, cum ipsa re causa determinetur sua, & nil ambiguitatis hominum animis remanebit. Spoliatur interea miles Christi, nudusq; à tanta multitudine aspicitur: nullum in eo indicium, nulla circuncisionis macula, nullum Mahumetistarum apparet vestigium. Exclamãt ex lætitia Christiani, confunduntur aduersarij, & victi penitùs prosternuntur: nisi diabolico astu adiuti, exposuissent moris esse in Aegypto, minoris homines ætatis circũcidi, maioris, si ad Mahumetum Dei prophetam conuertantur, circuncidi si volunt: si verò abhorrent circuncisionem, nullo cogi modo posse, quoniam melius sit lucrari animam hominis, ex toto nobis corde adhærentem in cæteris omnibus præter circũcisionem, quàm reijcere, quoniam circũcisionem reformidet. His rationibus, vel magis, quia sectæ fauebat suæ, confusus Iudex, nullam pronuntiare sententiam velle in re tanta dixit, nisi Regem consuluerit. ita enim moris est in causis ambiguis & arduis.

Conuincũtur mendacij accusatores eius.

Cap. 5. Regem igitur, in carcerem coniecto milite Christi, consultum adijt: cui omnia cùm retulisset, interrogatus de ætate ipsius, habituq; omni corporis, Iuuenis, inquit ipse, animo inuictus, atq; magna statura, grandibus ossibus atq; neruis conuallatus. Rex tales homines habere in militia cupit: Vade, inquit, & primùm illi, si noster voluerit esse,

Turcarum principes cũ aliud oblatis honoribus. offerimus centurionatum in militia nostra: deinde, prout in virtute ipsum valere conspexerimus, ad maiora prouehemus. Quòd si beneficijs non commouebitur, minis atque terrore ipsum concutias: & si neutra poterls prævalere via, capite plectas. Altero igitur die, producto ipso, primùm Regis pollicitationes proponuntur mirabili cum amplificatione, quòd caput statim eris, Andrea, centum militum, & à priuatorum tractus conditione, cum Principibus connumeraberis: quòd facilè virtus & diligentia tua

Item alij hostes Christi. extollet te ad maiora. Verùm cùm martyr Christi, nihil respondendo, contemnere oblata videretur, qui circumfusi erant veritatis hostes, alij argentum atque aurum, alij vestes, alij suppellectilem variam pollicebantur: cumq; in silētio actiùs perseueraret, Quid, inquiunt, ne verbis quidem tuis nos dignos putas? Digni quidē, ait, vos estis mul-

Ille omnia contemnit. tò maioribus, quàm ego dicere aut excogitare queam: sed res, quas offertis, nulla responsione sunt dignæ. Quid enim caducam hanc vitam atque mortalem putatis magni aliquid habere, quo cælesti sit præponenda? Etras, ipsi respondent: nam nos, & ad illam tibi viam aperire studemus, & hanc insuper tibi felicem reddere conamur. Non cohærent, inquit, caduca æternis, non felicibus misera, non profana beatis. Sed quid opùs est verbis? Ego felicitatem huius seculi nihili facio: ego crucem, passionem, sepulturamque Christi mei nunquam, auxilio illius fretus, negabo. Statuite in me quicquid malueritis: vnum rogo, ne me verbis amplius tenteris.

Cap. 6. Mittitur in carcerem. His dictis, coniectus ilicò in carcerem, vinculis catenatus, pedibus atque manibus alligatus, ad meridiem sequentis diei, qui fuit XX. Maij, iacuit. Post meridiem statim protrahitur, & in partem vrbis, quæ Orientem spectat, prope mare, ducitur, vbi ad palum nudus alligatus flagellis atque loris cæditur, acriusque quàm dici possit: principio fla-

Cæditur flagellis. gellorum & verberum contremuisse dicitur, & manibus ad pectus contractis, ac digitis in pugnum compressis, magna exclamasse voce: Virgo Maria adiuua me. Inde pedibus altero ad alterum adductis, stetit rectus in eisdem vestigijs, mirabile dictu, vsque ad Solis occasum. Interea dum miles Christi his cruciatibus exercetur, Trapezuntius ille, de quo suprà retuli, è fenestra turris, in qua fuerat inclusus, prominens clamabat: O felicem Christianum, ô beatam quæ te genuit insulam, ô nobilissimum atque omni laude dignum genus, vnde ortus es: Vtinam isthic essem tecum, vt eadem paterer pro Christo. Hæc aliaque vociferabatur, martyrij coronam, vt arbitror, desiderans. Carnifices autē Andrea reducto, multis pretiosa membra flagellis, lorisque fœdè dilacerata,

Magna cura adhibetur vulneribus eius. vngunt vnguentis, cibum quoq; atq; potum ad fulciendā in corpore animam de Medicorum consilio, quorum multi ac peritissimi aderant, obtulerunt, ac aquam, in qua non paruum defæcati auri pondus bullierat, conducunt ad bibēdum. Id faciebant, quo longior vita eius aliquid ad negationem Crucis afferret, simul & ostenderent, quanti vitam facerent eius: Fortè etiam, quoniam cum Christianis enutriti sunt, & nonnulli eorum Christiani fuerint. Nec ignorabant, quomodò martyres Christi olim in die cruciabantur, & in nocte conualescebāt. Quare timentes, ne id diuinitùs eueniret, medicamentis suis occultare veritatem studebant.

Cap. 7. Vnguibus ferreis laceratur. Vigesima prima eiusdem mensis die rursus producitur, denudatusque ferreis vnguibus tergora, quæ pridie eius diei fuerant flagellata, dilacerantur, nec quicquam aliud fecit, dixitque miles Christi, quanquàm priùs contremuit in principio, manusque ad se adduxit, digitos in pugnos contraxit, pedes in ijsdem vestigijs tenuit, magnaq; voce clamauit: Virgo Maria iuua me. Sic Trapezuntius etiam eadem, quæ pridiè vociferabatur, è turri iterùm atque iterùm repetebat. Adueniente nocte, vnguētis illinitur, similiter & medicamentis atque aquis, in quibus magna virtus auri fuerat infusa, sustē-

Curatur diuinitus. tatur, quasi charam Crucis hostes salutem eius haberent, magnam ijs rebus inesse virtutem prædicantes, Spiritûs sancti gratiam in Medicorum peritiam, cibique ac potûs cōmoditatem deriuantes. Illucescente namque die, sanus omninò martyr Christi apparuit, quæ res medicamentis fieri non potest, quæ cùm naturaliter agerēt, longiore indigent tempore, frequentationeq; cōueniente, ne digesta in dubiū aliquid confe- rant: quod tamen minimè facere possunt, si denuò corpus ac sepiùs exagitetur, siue etiam atrociùs crucietur. Quæ virtus opem afferre potest præter diuinam? Profectò nulla.

Cap. 8 Atrocissimè cruciatur. Vigesima secunda, eiusdem mensis die, producitur similiter post meridiem, ac manus & pedes sic torquentur, vt ne digitorum quidem articuli, nec cubitus, nec genua in locis suis remanerent, sed locis suis omnia salirent: qui dolor maximus omniū est. Cætera similiter gesta dictaque, non ab ipso solùm, qui tamen nihil aliud, nisi: Virgo Maria iuua me, in principio dolorum, idque semel clamabat: verùm etiam à Trapezuntio

zuntio illo, qui martyrium sic expetebat, vt multis, etiam Mahumetistis, audientibus sæpius repeteret, quæ dicta superius sunt. Medicorum quoque diligentia similiter, imò etiam maior fuisse dicitur. Vigesima tertia die incolumis sanusque non Medicorum arte, sed illius primi martyris, & Domini omnium Iesu Christi productus Andreas, nouo genere cruciatus vexatur: humeros carnibus per gladios denudant, studentes semper, ne celerior mors ipsum inuaderet. Sperabāt enim, si non acerbitate ac magnitudine dolorum, attamen diuturnitate se victuros, sed derisi tandem iacuerunt. Decli nato die reducitur, sicuti superioribus diebus, dictis factisque medicamentis quoque non aliter quàm prius adhibitis. Die vigesima quarta eiusdem mensis, eodem modo fiunt omnia, eodemque in loco, quo in die clunes carnibus nouaculis spoliantur, non subitò, sed cum mora, vt doloris acerbitas magis sentiretur. Cætera omnia similiter acta, vt in superioribus diebus, dictaque eodem modo etiam à Trapezuntio martyre animo atque voluntate, qui illis diebus, quibus Andreas patiebatur, similiter è turri clamitabat. Die vigesimaquinta, partes pedum, quæ inter genua clunesq; sunt, carnibus similiter denudantur: cætera eodem modo dicta gestaque fuerunt. Vigesimasexta die, suræ, id est, earnosæ partes pedum, quæ sunt intra genua & poplites, similiter carnibus denudantur. Cæteraq; facta, dicta, procurata similiter fuerunt. Vigesimaseptima die, femur, quæque circa ipsum sunt, corporis partes excoriātur. Vigesimaoctaua die, totum corpus à capite ad pedes verberibus cæditur, vt doloribus renouatis, tandem moueretur. Maxilla quoque vna vno ictu denudata carne fuit, quam Christiani rapientes seruarunt, fuitque in monasterio beati Francisci insusitato fragrans odore atque mirabili.

Ecce tibi immanem crudelitatem.

Item aliam.

Rursus alias, superaliâs.

Nota de maxilla eius.

Vigesimanona eiusdem mensis die, anno primo Pontificatus Papæ Pauli secundi vltimò producitur Andreas de Chio, martyr Christi præcipuus in locum solitum, ad orientalem vrbis partem, prope mare, sanus, viuax, vultu læto, decora facie. Mahumetistæ his rebus moti, medicamentorum virtute sic factum asserebant, & ingratitudinem illius accusantes: Non vides, clamabant, Andrea? Tuę virę cura nobis habita est: nostro studio, imò Regis ipsius, incolumis es, & virtute medicamentorum, & Mahumeti gratia, qui te vult deliramenta Christianorum de cruce ac passione Iesu despicere: quæ beneficia quoniā ingratus nō sentis, morte morieris. Nō est mors, sic mors, ait, sed vita. Quare nolite putare, me verbis vestris terreri posse: nec medicamenta profuerunt, quippe quæ vel in minimis vulneribus vix post multos dies aliquid afferre possunt. Me autem Crux Domini nostri Iesu Christi, & Virgo Maria ad hunc diem conseruauit atque reseruauit. His dictis securi caput supposuit, & ad cælestia regna euo lauit.

Cap. 9.

O rem admirandam!

Securi percussus abit è vita.

Tunc mortis eius ministri, vt Iudex iusserat, caput & truncū corpus trahere velociter ad mare conantur. Exclamant Christiani, qui lachrymis effusis circunstabant, quorum magna erat multitudo, sepeliendum esse mortuum, non in mare proijciendum. Illis resistentibus, Regiam aiunt maiestatem esse consulendā, sepelirine velit ipsum iam mortuum, an in mare proijci? Hoc audito, ipse Iudex ad Regem procurrit, (nec enim licet Iudicibus, quando Regem consulendum esse audiunt, quicquam facere vlterius, nisi Regi prius referant.) Sed Christianorum quoque Primates, quàm velociter poterant Regem adeūt: qui cùm percepisset, quibus cruciatibus, & quandiu vexatus fuit Andreas, efferbuisse ira dicitur, & verbis in Iudicem sic atrocibus vsus fuisse, vt exanimis ne mutiret quidem Iudex iniquus. Sed ea ita, & illæ ingentes minæ simul cum verbis euanuerunt. Christianis deinde iubet, vt Andream honorificè, sicuti decet virum fortem, sepeliant. Qui apposito capite corpori suo, ad Galatā deportarunt. Aderat autem vniuersus vtrarumque vrbium, Galatæ atque Constantinopolis populus, viri simul ac mulieres, pueri atque puellæ, liberi & serui, nec Christianorum solùm, verùm etiam Mahumetistarum multi admiratione commoti, non pauciores quàm decies decem millia: qui omnes, alij lachrymantes, alij laudes eius prædicantes, & alij constantiam ac robur animi, alij prudentiā atq; grauitatem, alij contemptum humanarū rerum: multi fidem in Iesum Christum, in crucē & passionem eius, & in immaculatam Virginem deuotionem narrantes. Tandem in Galatæ partem extremam versùs Ortum mari contiguam deuenerunt, vbi est Ecclesia Virgini Mariæ, si rectè memini, dicata: ibi depositus iacet.

Cap. 10.

Rex Turcarum iubet eum honorificè sepeliri.

His ita gestis, magna Rex exarsit cupiditate Trapezuntij viri illius, de quo suprà diximus, liberandi: sed quia honestè id facere, nisi rogatus, posse non iudicabat, per quasdam, vt dicebatur, mulieres effecit, vt vxor illius pro marito supplicaret suo. Sic mors

Cap. 11.

Effectus martyrij eius. Andreæ atque martyrium illum quidem palàm, sed multos quoque alios à periculo liberauit, multos in fide orthodoxa confirmauit, eos, qui ante martyrium suum quauis ratione Mahumeto adhæserunt, pudore confudit, mœstitia affecit, ac inani deniq; pœnitentia & vexauit & vexat. His omnibus ego vehementer commotus, ardebam desiderio videndi corpus eius: sed niue, frigore glacieque detentus, hyemis marisque tempestate, illic fui vix mense Februario. eam mihi oráti gratiam Deus intercessione martyris concessit: vidiq; ipsum iacentem in sepulchro nimiùm profundo, situ horrido, ea tamen integritate membrorum omnium, eo totius corporis colore, & dignitate formæ, tali vultûs splendore & habitu, vt non animum expirasse, sed dormire mihi leuiter sub vmbra videretur, ac qui iacebat loco ita humido, vt omnibus iam indumentis, quibus erat inuolutum corpus, putrefactis, nudum totum conspiceretur, præterquàm quòd genitales partes fragmento lini obtegebantur: exarsi cupiditate descendendi, tangendi, osculandi pedes, manus, faciem præcipui martyris, nec tantùm loci humiditas, descendendique difficultas, quantùm verba presbyteri custodis, & spes posse id aliàs commodiùs facere, detinuerunt. Consilium deinde inibi cum presbytero. N. furto inde Romam reliquias illas deferre sanctas, resque iam ordinabatur: sed nescio, quomodò ille, deterritus, sententiam fidemque mutauit suam.

Res admiratione digna

Cap. 12 Ego cùm inde decimooctauo Martij die soluissem, statim primo die, imò in ipsa soluendi hora, non in paruum incidi periculum cum nimbis contrà flantibus, inque saxa nauem depellentibus. Imploraui subitò martyris auxilium, promisique, si ad meos Romam incolumis deuenirem, martyrium eius summatim Latina lingua me conscripturum. Euasi maris & latronum pericula, quodque miraculo est, senex æ grotusque hinc recessi, iunior sanusque ac multò robustior remeaui, nec maris fluctuatio, nec terrarum itinera nimiùm aspera, quæ à Brundusio Romam æstatis tempore perducunt, mihi obfuerunt. Huc verò delatus, martyris quidem nunquàm fui oblitus, sed nocte ac die cum ipso fui, eius memoria fruebar, atque oculis aspicere putabam non solùm dormiens, verùm etiam vigilans iacentem ipsum in sepulchro. Promissionis autem meæ nunquàm mihi venit in mẽtem, nisi post annos duos, dum Georgij martyris memoria celebratur. Nam cùm ea die recolerem Georgij dolores, quos ille pro Christo Domino nostro subijt, ilico pupugit animum promissionis memoria. Nec enim minora tolerauit Andreas, ne dicam multò etiam maiora, propter conditionem temporum, in quibus multo iuuantur exemplo, qui Christum amant: adeò in tenebris charitas intrusa marcescit. Itaque statim eo ipso die calamum accepi, & promissionis debitum iam solui. Tu verò præcipue martyr Christi precor intercedas ad Dominum nostrum Iesum Christum pro Ecclesia vniuersali, ac amplificatione ipsius, pro summo Pontifice Paulo secũdo, cuius tempora martyrio tuo decorasti, perpetuaque fecisti: & sicut in Græcia perfidiam deiecisti, sic insurgentes in Italia Platonicos intercessione tua reprime.

Author nũcupat votũ martyri, & liberatur à periculis.

DE SANCTIS MARTYRIBVS CANTO, CANTIANO ET CANTIANILLA SERMO, QVI INTER *Ambrosianos est 75. Videtur autem potiùs esse Maximi Taurinen. episcopi.*

Maij 31.

HODIE beatissimorum Canti, Cantiani & Cantianillæ natalis est. Quàm benè & iucundè tres martyres vno penè vocabulo nuncupantur? Nec mirum, si similes sunt nomine, qui sunt similes passione: si vna est illis apud homines appellatio, quibus apud Deum vna est vocatio. Vniter enim vocati sunt à Domino, non interposito tempore aliter & aliter passi: sed omnes eodem ictu pariter martyrium pertulerunt. Quod quidem illis parentiua quadã Christo affectione concessum est, vt congruerent meritis, qui vocabulis concordabant: & qui erant cõsanguinitate fratres, fierẽt etiam sanctitate germani: & quorum membra vnius corporis substantia vegetabat, eorũ animas eiusdẽ fidei cõfessio coronaret.

Refert

Refert autē de beatis supradictis historia, quòd tempore passionis, cū eos persecutor inquireret, ascēso vehiculo, iunctis mulabus, eos secedere voluisse: & cū non longè ab vrbis mœnibus iter agerent, vnū animal de subiunctis subitò corruisse, atque ita illos à persecutoribus cōprehensos, tentos ad pœnā. Quod factū quàm gloriosum sit & à diuinitate dispositū, debemus aduertere. Semper enim Deus quos elegit, hos victores subiectione sublimi in aulā regni cœlestis inducit. Nā sicut Elias curru applicito quasi ascēdit ad cælum, ita & isti vehiculo admoto ad martyriū peruenerunt: & quadriga sicut illum euexit ad requiem, ita hos portauit ad gloriam. Et quamuis illa ignea quadriga fuerit, hæc tamen inferior non habenda est: quia illa vnum gestauit Prophetam, hæc tres martyres sustentauit. Sed dicit aliquis: Gloriosius est gestari quadriga ignea quàm terrena? Nec hoc planè defuit sanctis viris. Nā sicut Eliam ignea quadriga portabat: ita & martyres fides ignea iam ferebat. Ferebat, inquam, illos Christus, qui lumen est, qui ignis est, de quo scriptum est: Dominus noster ignis consumens est. Ergo cùm beatos, de quibus loquimur, persecutor vrgeret, vehiculum conscenderunt. Qua causa? vt fugerent? Absit: non vt fugerent, sed vt ad martyrium citiùs peruenirent: non vt latitarent, sed vt Christianos se cunctis transeuntibus manifestiùs approbarent. Cæterùm occultiùs inter plures in ciuitate latêre potuerant, tutiùs per diuersa singuli fugæ præsidium cōmendare. At verò vbi quis cōgregatione habita, stratis vehiculis, apparatu disposito per aggerem publicum egreditur, illic non fuga dicenda est, sed profectus est. Sancti enim viri hoc facto velut in triumphali curru positi, contestabantur, dicentes: Ecce persecutor, ecce proficiscimur, ecce præcedimus: quid resides? quid moraris? Subsequere nostra vestigia. Nolumus enim videri inuiti ducti ad pœnam, qui præcedere nos profitemur ad gloriam.

Sancti martyres cōprehenduntur.

4. Reg. 2.

Deut. 4. Hebr. 12.

S. PETRONILLAE HISTORIAM QVAERE SVPRA XII. *Maij in Martyrio SS. Nerei & Achillei, &c.*

FINIS MENSIS MAII.

IVNIVS.

CERTAMEN SANCTORVM MARTYRVM PAMPHILI, VALENTIS, PAVLI, SELEVCI, PORPHYrij, Theoduli, Iuliani & sociorum, ex Simeone Metaphraste, quem illud ex Eusebio Cæsariensi descripsisse satis apparet.

1. Iunij. Cap. 1.

TEMPVS inuitat ad omnibus enarrandum magnum & gloriosum spectaculum Pamphili & sociorum, virorum admirabiliũ, cum eo consummatorum, & qui ostenderũt multiplicia certamina pietatis. Atque cùm plurimi quidem in nobis cognita persecutione se fortiter gesserint, eorum, de quibus agimus, rarissimum certamen, quod nos cognouimus, cõscripsimus: quod in se simul omne genus ætatis & corporis & animi vitæq; diuersorum studiorum est complexum, varijsq; tormentorum generibus, & diuersis in perfecto martyrio fuit coronis exornatum. Licebat enim videre quosdam adolescentes & pueros, atque adeò planè infantes ex ijs, qui erant cum illis: alios autem pubescentes, (cum quibus erat etiam Porphyrius) corpore simul vigẽtes & prudentia: nempe mihi charissimum Iamnitem Paulum, Seleucumq; & Iulianum, qui ambo orti erant ex terra Cappadocum. Erant autem inter eos sacris quoq; canis & profunda ornati senectute, Valens quidam, Diaconus ecclesiæ Hierosolymitanæ, & cui verum nomen obtigerat, Theodulus. Atque hæc quidem fuit in eis ætatum varietas. Animis autem inter se differebant: nam alij quidem erant rudiores, vtpotè pueri, & quibus erat ingeniũ adhuc tenerius ac simplicius: alij verò seueri & morum grauitate præditi. Erant autem inter eos quoque nonnulli disciplinarum sacrarum non ignari. Aderat verò omnibus congenita insignis & admirabilis animi fortitudo. Veluti autem quoddam in die resplendens luminare in astris fulgentibus, in medio eorum emicabat meus dominus. non est enim fas mihi, aliter appellare diuinum & planè beatissimum Pamphilum. Is enim & eruditionem, quæ habetur apud Græcos in admiratione, non modicè attigerat, & in diuinorum dogmatum & diuinitùs inspiratarum scripturarum eruditione, si quid audaciùs, sed verum, dicendum est, ita erat exercitatus, vt nullus æquè ex ijs, qui erant suo tempore. Quod autem erat his longè maius & præstantius, habebat donum, nempe domi natam, vel potiùs ei à Deo datam intelligentiam & sapientiã. Et quod ad animum quidẽ attinet, omnes ita se habebant.

Θεόδουλος, Dei seruus.

Pamphili eruditio & sapientia.

Cap. 2. Pamphili genus & functio.

Vitæ autem conditionis & conuersationis erat inter eos plurima differentia: cùm Pamphilus quidem duceret genus secundùm carnem ex ijs, qui erant honesto loco nati, fuisset autem insignis in repub. gerendis in patria sua. Seleucus verò fuisset insigniter ornatus militiæ dignitatibus: alij autem nati essent ex mediocri & communi loco. Non erat autem eorum chorus nec extra seruilem quidem conditionem. Nam & ex Præsidis domo in eorum numerum relatus fuerat Porphyrius: qui specie quidem erat Pamphili famulus: is autem ipsum affectione habebat loco fratris, vel germani potiùs filij. Vt qui nihil omitteret, quò minùs in omnibus imitaretur dominum. Quid aliud? Si quis dixerit in summa, eos ecclesiastici cœtûs typum esse complexos, is non procul abfuerit à veritate: cùm inter eos presbyterio quidem dignatus esset Pamphilus, Valens verò diaconatu, & alij sortiti essent locum eorum, qui è multitudine cõsueuerunt legere, & confessionibus per fortissimam flagrorum tolerantiam diù antè in martyrio præclarissimè se gessisset Seleucus, & militaris dignitatis amissionem fortiter accepisset: & reliqui deinde per catechumenos & fideles, reliquam implerent similitudinẽ innumerabilis Ecclesiæ, vt in parua imagine. Sic adspexi admirabilem tam multorum & talium martyrum electionem: qui etsi nõ essent multi numero, nullus tamen aberat ex ijs ordinibus, qui inueniuntur inter homines.

Porphyrius

Valens Diaconus ecclesiæ Hierosolymitanæ.

Cap. 3.

Quomodò autem lyra, quæ multas habet chordas, & ex chordis constat dissimilibus, acutis & grauibus, remissisq; & intensis & medijs, arte musica concinnè adaptatis omnibus: eodem modo etiam in his, adolescentes simul & senes, serui simul & liberi,

eruditi & rudes,obſcuri generis homines,vt multis videbatur,& gloria inſignes: fideles ſimul cum catechumenis,& Diaconi ſimul cum preſbyteris.Qui omnes tanquam à ſapientiſſimo muſico,nempè Dei verbo vnigenito,variè pulſati, & quæ erat in ipſis potentiæ,vnuſquiſq; per tormentorum tolerantiam,hoc eſt,confeſſionem oſtendentes virtutem,& clariſſimos numeroſóſq; & cõcinnos ſonos edentes in iudicijs, vno & eodem fine inptimis piam & longè ſapientiſſimam,per martyrij conſummationem, Deo vniuerſorum impleuerunt melodiam.

Operæprecium autem eſt admirari virorum quoque numerum, qui ſignificat pro- Cap.4. Martyres hi omnes duodecim.
phericam quandam & Apoſtolicam gratiam. Contigit enim omnes eſſe duodecim, quo numero Patriarchas & Prophetas & Apoſtolos fuiſſe accepim⁹. Non eſt autē prætermittenda vniuſcuiuſq; ſingulatim laborioſa fortitudo, laterum lacerationes, & cũ pilis caprinis laceratarũ corporis partiũ attritiones, & flagella immedicabilia, multipliciaq; & varia tormenta,graueſq; & toleratu difficiles cruciatus,quos,iubente Iudice,manibus & pedibus infligentes ſatellites, vi cogebant Martyres aliquid facere eorum,quæ erant prohibita.'Quid opus eſt dicere memoriæ perpetuò mandandas voces Cõſtantia eorum in tormentis.
virorum diuinorum, quibus,labores nihil curanres, læto & alacri vultu reſpondebãt Iudicis interrogationibus,in ipſis tormentis ridentes viriliter, & bonis moribus ludificantes eius percontrationes?Cùm enim rogaſſet, vndenam eſſent? mittentes dicere, quam in terris habebant ciuitatem,oſtendebant eam,quæ verè eſt eorum patria,dicẽtes,ſe eſſe ex Hieruſalem.Indicabant verò eadem ſententia Dei quoque cæleſtem, ad quam tendebant,ciuitatem:& alia,quæ ſunt eiuſmodi,ignota quidem & quę non poſſunt perſpici ab iis,qui ſacras literas non guſtarunt, eis autem ſolis & qui à fide diuina ſunt incitati,aperta,adducebant. Propter quę Iudex indignatus & valdè animo cruciatus,& planè quid ageret,dubius,varia,ne vinceretur,in eos machinabatur. Deinde cũ à ſpe cecidiſſet,conceſſit vnicuique auferre præmia victoriæ. Erat autem varius mod⁹ eorum mortis,cùm duo quidem,qui erant inter eos catechumeni, conſummati ſint baptiſmo ignis:alius verò fuerit traditus figurę ſalutaris paſſionis:qui autem erat mihi charus,fuerit diuerſis brauijs redimitus.

Atque hæc quidē dixerit quiſpiam, horum magis vniuerſam faciens mentionem. Cap.5. Pāphili encomion.
Singulatim autem vnumquenque perſequens,meritò beatum pronũciarit eum, qui in choro primum locum obtinet.Is autem erat Pamphilus,vir reuerà pius,& omniũ, vt ſemel dicam,amicus & familiaris,re ipſa nomen ſibi impoſitum verum eſſe oſtendens,Cæſarenſium eccleſiæ ornamentum. Nam preſbyterorum quoque cathedram cùm eſſet preſbyter,honeſtabat,vt qui ſimul ornaret miniſterium, & ex eo ornaretur. Quinetiam alijs quoq; erat diuinus, & diuinæ particeps inſpirationis: quoniã tota ſua vita fuit maximè inſignis virtute, multùm quidem iubens valere delicias & copiam diuitiarum,cùm ſe totum dedicaſſet Dei verbo, renuncians quidem ijs,quæ ad ipſum 10
redibant à maioribus,nudis,mancis & pauperibus omnia diſtribuit: ipſe autem degit in vita,quæ nihil poſſidebat,per valentiſſimam exercitationem, diuinam perſequens philoſophiam.Atque ortus quidem erat ex Berytenſium ciuitate, vbi in prima ætate Patria eius.
educatus fuerat in iis,qui illic erant,ludis literarijs. Poſtquam autem eius prouidentia ad virilem perueniſſet ætatem,tranſijt ab his ad ſacrarum literarum ſciẽtiam. Aſſumpſit verò mores diuinæ & propheticæ vitæ, & ipſe ſe verum Dei martyrem exhibuit etiam ante vltimum vitæ finem. Sed talis quidem erat Pamphilus.

Secundus autem poſt ipſum, acceſſit Valens ad certamen, qui ſenili,& quæ decet Sa- Cap.6.
cerdotem,erat ornatus,canitie,ipſoq; aſpectu venerãdus & ſacroſanctus ſenex:quin- Valẽs martyr.
etiam diuinarum ſcripturarum ſciens,vt ſi quis alius, eas quidem certè ita erat cõple- † id eſt, nouerat eas expeditè citare memoriter.
xus memoria,vt à lectione nihil diſcreparent,quæ† memoriæ mandatæ ab eo conſeruabantur ſacroſanctorum diſcipulorum promiſſiones. Erat autem Diaconus,etſi eſſet huiuſmodi,eccleſiæ Elienſium.

Tertius in eorum numerum relatus erat Paulus, qui vir acerrimus & ſpiritu feruẽs, Cap.7. Paulus Iamnites.
agnoſcebatur ex ciuitate Iamnitarum: qui etiam in martyrio per cauterij tolerantiã ſuſceperat certamen confeſſionis.His in carcere duobus annis contritis, martyrij oc- Martyres quinque Aegyptij.
caſio fuit Aegyptiorum aduentus,qui etiam cum eis fuẽre conſummati.Ij autem cùm vel ſic valdè afflicti, in metallis vſque ad loca perueniſſent,domum reuertebãtur. Qui cùm in ingreſſu portæ Cæſarenſium interrogati eſſent à cuſtodibus,quinam eſſent & vnde venirent,& nihil veri celaſſent: dixiſſent autem,ſe eſſe Chriſtianos: perinde ac malefici in ipſo furto depræhenſi,vincti ſunt & cõmpræhenſi:erant verò quinque numero. Ad Præſidem autem adducti,& coram eo liberè locuti, in vincula quidem ſta-

tim conijciuntur: die autem sequenti, qui erat sextusdecimus mensis Peritij, more verò Romano quartusdecimus Calend. Martij, hos ipsos cum Pamphilo & socijs adducunt ad Firmilianū. Ille autem Aegyptiorum solùm periculum fecit ante tormenta, omni ratione eos exercens. Atque eorum quidem principem cùm adduxisset in mediū, rogauit quisnam esset, & vnde? Qui cùm pro proprio nomine quoddā propheticū audijsset, (hoc autem fiebat ante alia, vt qui pro patrijs eis impositis idolicis nominib⁹ sibi prophetica nomina imposuissent, vt qui Eliam & Hieremiam, Esaiam, Samuelē, & Danielem ipsi seipsos nominarent, & qui est in occulto Iudæum & germanū Israelitam, non solùm factis, sed etiam vocibus propriè enunciatis iudicarent.)

Cap. 8. Nota respō sum martyris. Cùm tale ergo nomen Iudex audijsset à martyre, vim autem nominis non attendisset, secundò rogauit, quænam esset eius patria? Ille verò cælestem Hierusalem dixit esse suam patriam, illam intelligens, de qua dictum est à Paulo: Quæ sursum est Ierusalem, est libera, quæ est mater nostra. Et: Accessistis ad mōtem Sion, & ciuitatem Dei viuentis, Hierusalem cælestem. Et hic quidem hāc cogitabat: ille autem humi suam abijciens cogitationem, quęnam hęc esset, & vbi terrarum sita esset? accuratè perscrutabatur, atque adeò ei etiam inferebat tormenta, vt verum fateretur. Hic verò dum tot quereretur, se verum dixisse affirmabat. Deinde eo hæc rursus & sæpè sciscitante, quænam esset, & vbi sita esset dicta ciuitas Hierusalem? solùm dicebat eam esse patriam, Christianorum: nullos enim alios præter eos esse eius participes. sitam autem esse ad Orientem, & ad ipsam lucem & solem. Atq; hic quidem rursus per hæc mēte sua philosophabatur, nihil sentiēs eos, qui circumcircà ipsum tormentis afficiebant. Tanquā autem carnis expers & incorporeus, nihil videbatur pati molestum. Iudex verò animi dubius, odio cruciabatur, & existimans Christianos hanc sibi ciuitatem, quæ esset infesta Romanis, constituisse, valdè vrgebat tormentis, & curiosè scrutabatur eam, quæ dicta fuerat, ciuitatem, & quæ est in Oriēte, inquirebat regionem. Cùm autē adolescentem diu cæsum flagellis, videret non posse dimoueri ab ijs, quæ prius dixerat, statuit in eum ferre sententiam capitis. Et in eum quidem res hoc modo processit: reliquos autem Aegyptios cùm simili palæstra exercuisset, similem quoq; in eos fert sententiam. Deinde cùm ab his transijsset ad Pamphilum, accepit quòd ij iam priùs essent plurima experti tormenta. Absurdum autem esse arbitratus, eosdem ijsdem rursus afficere tormentis, & frustrà laborare, hoc solùm est percontatus, an nunc saltem obedirent? Cùm verò ab vnoquoque eorum audijsset vltimam vocem martyrij, in eos similiter fert sententiam capitis.

Galat. 4. Heb. 12. Adolescentis fortitudo. Pamphili cædes, &c.

Cap. 9. Nondum autem dictum vniuersum absoluerat, & aliūde exclamat quidam adolescens ex familia Pamphili: & ex media turba accedens in medium eorum, qui circunsidebāt, iudicium, alta voce corpora eorum petijt sepulturæ. Is autem erat beatus Porphyrius Pamphili germanum pecus, nondum totos octodecim annos natus, rectè scribendi scientiæ peritus, modestia verò morum has laudes celans, vt qui à tali viro fuisset institutus. Is postquam aduersùs dominum latam cognouit sentētiam, exclamauit ex media multitudine: Corpora, rogo, vt humi mandentur. Ille autem nō homo, sed fera, & quauis fera agrestior, neque honestam & rationi consentaneam admittens petitionem, neque iuuenili ætati dans veniam, cùm hoc solùm intellexisset, eum fateri, se esse Christianum, iubet tortoribus, vt totis viribus in eum vterentur. Cùm verò eo iubente sacrificare recusasset vir admirandus, non vtique tanquam carnes hominis, sed tanquam lapides & ligna, aut aliquid aliud inanimum, vsque ad ipsa ossa & ima viscera iubet eum torquere & corpus eius cædere. Cùm autem hoc diu fieret, agnouit se hoc frustrà aggredi, cùm propemodum mutum & inanimum effectum esset corpus generoso Martyri. Perseuerans verò Iudex in sæuitia & inhumanitate, iubet latera tormentis exagitata, pilorum textis ampliùs atteri. Deinde cùm sic eum cepisset satietas, & furore esset exatiatus, pronunciat sententiam vt tradatur lento & molli igni. Atque hic quidem, cùm ante Pamphili consummationem postremus accessisset ad certamen, prior & corpore excessit ad Dominum.

Porphyrius adolescens insignis. Immanissimè torquetur.

Cap. 10. Præclarissimū virtutis exemplum. Licebat autem videre Porphyrium non secus affectum, quàm victorem in sacris certaminibus, qui in omnibus pugnis euaserat superior, corpore puluerulentum, vultu lætum, audenter & exultando ad mortem progredientem, re vera plenum diuino spiritu. Philosophico autem habitu, suo indumento amictus instar superhumeralis, sursum adspiciens, & omnia humana despiciens, sicut vitam mortalem, quieto animo accedit ad rogum, cùm iam flamma ei appropinquaret, & tāquam nihil ei adesset molestū, sana mente & nulla affecta perturbatione, de rebus suis mandauit suis necessarijs,

adhuc

adhuc vultum & vniuersum corpus lætum conseruans & immutatum. Postquam autem notos suos satis allocutus, eos valere iussit, iam decætero contendebat ad Dominum. Cùm verò rogus satis longo spatio disiunctus, circa eum esset accensus, hinc & illinc ore flammam atripiebat, ipse seipsum incitans ad iter propositum. Hoc autem faciebat, nihil aliud quàm Iesum inuocans. Tale est certamen Porphyrij. Cùm eius autem consummationis Pamphilo nuncius fuisset Seleucus, dignus habetur, cui sors eadem cum eis obtingeret.

Cùm primùm itaq; renunciasset Pamphilo exitum Porphyrij, & vno osculo salutasset Martyres, comprehendunt eum milites, & ducunt ad Præsidem. Ille autem perinde ac vrgens, vt ipse abiret simul cum prioribus, iubet eum affici supplicio capitis. Is erat ex regione Cappadocum. cùm autem militiæ se preclarè gessisset, ad nō paruos gradus dignitatum peruenerat in Romano exercitu. Quinetiam statura, viribusq; & magnitudine corporis, reliquos omnes lōgè superabat: ipso quoq; adspectu erat omnibus suspiciendus, & tota forma corporis planè admirabilis, tam propter magnitudinem quàm propter pulchritudinem. Atq; in principio quidem persecutionis, per flagellorum perpessionem clarus extitit in certaminibus confessionis. Postquam autem fuit liberatus à militia, seipsum constituens æmulatorem eorum, qui se exercent in pietate, efficitur Christi germanus miles, orphanorum desertorum, & viduarum, quę carebant præsidio, eorumque qui paupertate opprimebantur & imbecillitate, tanquā episcopus quispiam & procurator, curam gerens, & instar diligentis & soliciti patris, omnium, qui abiecti erant, labores recreans & afflictiones. Quamobrem meritò Deo his magis lætante, quàm quæ per fumum & sanguinem fiunt, sacrificijs, dignus fuit habitus consummatione, quæ fit per martyrium. Hic decimus athleta cum ijs, qui dicti sunt, consummatus fuit vno & eodē die: in quo, vt est consentaneū, maxima Pamphili martyrio porta cælorum aperta, facilis & expeditus ei fuit aditus regni cælorum.

Cap. 11. Seleucus cō pręhēditur. Eius encomion.

Seleuci institit vestigijs Theodulus quidam, venerandus & pius senex, qui primum honoris locum obtinuerat inter seruos Præsidis, & morum & ætatis gratia, & quòd * trium filiorum esset pater: & maximè propter beneuolentiam, quam cōseruabat in suos. Is autē, cùm similiter fecisset atq; Seleucus, & quendam ex martyribus salutasset osculo, adducitur ad Dominum. Quem cùm magis ad iram iritasset quàm alij, salutaris passionis cruci traditus subijt martyrium.

*Cap. 12. Theodulus senex eximius. * tertiæ progeniei. Crucifigitur.*

Cùm post hos vnus adhuc restaret, qui inter eos, qui dicti sunt, numerum impleret duodecimum, eum impleturus aderat Iulianus. Is cùm ea ipsa hora redijsset ex peregrinatione, ne ingressus quidē ciuitatem, ita vt erat ex itinere, hoc audito profectus ad videndos martyres, postquam adspexit sanctorum corpora humi iacentia, gaudio repletus, vnumquenque amplectitur, omnes salutans osculo. Eo autem hoc adhuc agente, eum comprehendunt lictores, & adducunt ad præsidem. Impius verò suo instituto faciens consentanea, eum quoque tradit lento igni. Sic itaque Iulianus lætans & exultans, & magna voce Deo, qui tantis bonis eum erat dignatus, agens gratias, assumptus fuit in choros martyrum. Erat autem is quoque genere quidem Cappadox, moribus plenus quidem pietate, plenus & fide, vir mitis & mansuetus, & alioqui vir bonus, & spirans bonum odorem sancti spiritus. Tanta turba comitatus, dignata fuit consummatione martyrij cum beatissimo Pamphilo.

Cap. 13. Iuliani pręstans virtus. Cōburitur.

Et quatuor quidem dies & totidem noctes, iussu Firmiliani, sanctissima martyrum corpora exposita fuerunt bestijs carniuoris. Cùm autem Dei prouidentia nihil ad eos accessisset, non fera, non auis, non canis, non aliquid aliud, sed salua permansissent & integra, iustum & conuenientem honorem consecuta, consuetæ mandata sunt sepulturæ, reposita in pulchris templorum ædibus, & sacris tradita oratorijs ad perpetuam memoriam, vt honorarentur à populo, ad gloriam Christi veri Dei nostri. Cui gloria & potentia simul cum patre & sancto spiritu nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Cap. 14. Corpora sāctorum honoranda.

D E

DE IISDEM MARTYRIBVS, EX EVSEBII PAMPHILI ECCLESIASTICAE HISTORIAE LIB. VIII.

capite xxj. interprete Iohanne Christophorsono: quæ eandem quidem habent historiam, sed magis luculentam, & aliquot locis copiosiorem.

1. Iunij.

TEMPVS iam eô me vocat, vt illustre quasi theatrum martyrum, qui cum Pamphilo, cuius nomen mihi semper optatissimũ fuit, mortẽ oppetiuerunt, in hoc sermone ante oculos cuiusq; ad intuendum proponam. Duodecim quidem erant, & non modò quodã prophetico dono, aut potiùs Apostolico, sed Apostolorum etiam numero dignati: quorum coryphæus, & princeps solus Pamphilus presbyterij dignitate Cæsareæ ornatus, extitit: vir toto vitæ cursu omni virtutum genere eximius, abiectione & contemptu seculi insignis, facultatum in pauperes largitione magnificus, spei, quæ in caducis mundi rebus defigi solet, despicientia mirus, ratione viuendi & consuetudine vero Philosopho digna singularis: quinetiam ardenti diuini eloquij & sacrarum literarum studio præter cæteros nostræ memoriæ homines egregius, attentissima & propè inexhausta in eas res industria & assiduitate, quas apud animum proposuerat, præstabilis, & in cognatis omnibusque propinquis iuuandis perliberalis. Cætera virtutis eius officia & recte facta, quoniam longiore explicatione eguerunt, in separato & proprio volumine, de eius vita perscripto, inq; tres libros dispertito, iampridem pluribus verbis tradidimus. Eos ergo, qui acri illius vitæ, & virtutum in ea elucentium, pleniùs cognoscendarum cupiditate incẽduntur, eô amandamus: nos autem illis solùm in præsentia insistemus, quæ ad martyres cum eo ad supplicium adductos pertinent.

Pamphili virtutes & encomion.

Eusebius, tribus libris cõplexus est Pamphili vitam.

Valens Diaconus.

Secundus post Pamphilum in certamen descendit veneranda canitie honoratus Valens, Aeliæ ciuitatis Diaconus, ipso aspectu senex grauissimus, diuinarum scripturarum, si quisquam alius, inprimis peritus. Nam tantam illarum memoriam in pectus eius incluserat, vt si quando aliquem locum citare vellet, perinde expeditè illud poterat absque scripto efficere, atque ex scripto legere. Tertius Paulus, pietate maximè inflammatus, & spiritu non minùs feruidus, ex ciuitate Iamnitarum, in qua famà percelebris fuit, prognat⁹: qui ante martyrium, cauteriorum exustiones perpessus, egregium certamen pro fidei confessione confecit. His in carcere toto biennij spatio commorantibus, fit martyrij dilatio. Intereà fratrum Aegyptiorũ, qui cum illis vnà martyrium subierunt, accessio facta est. Isti Aegyptij simulatq; confessores illos, qui erãt ex Cilicia, ad metalla vsq;, quæ ibi erant, produxerunt, domũ redierunt. Qui similiter apud ipsos portarum Cæsareæ introitus à custodibus (Barbari autem isti erãt & moribus agrestes) quinam essent, & vnde venissent, interrogati? cùm veritatem occultare nõ possent, tanquam malefici in ipso facinore manifesto prehensi, tenebãtur. Quinque erant numero, qui quidem ad tyrannum deducti, & coram illo liberè fidem confessi, statim in carcerem contruduntur.

Paulus.

Postridiè, hoc erat decimosexto die mensis Peritij, id est, secũdùm Romanos, ad decimumquartum Calen. Martij, hi pariter cum Pamphilo & reliquis eius socijs, quos suprà posuimus, ex mãdato ad iudicẽ producuntur. Iste primùm inexpugnabilis Aegyptiorũ constantiæ & firmitatis animi diuersis cuiusquemodi tormentorum formis, nouis peregrinarum & variarum machinarum inuentis periculum facit. Et simulac illũ, qui inter eos omnes principatum tenuit, his certaminibus exercuerat, quisnam esset? primùm sciscitatus est. Deinde vbi pro proprio nomine, prophetæ cuiusdam nomẽ ab eo acceperat (Hoc enim ab illis factitatum erat, quòd pro nominibus idolorum, quæ erant fortè à parentibus ipsis imposita, noua nomina, facta mutatione, ipsi sibi asciuissent: Eliæ enim, Hieremiæ, Esaiæ, Samuelis & Danielis nomine seipsos nuncupasse, & germanum ac verum Dei Israelem, qui Iudæis erat in occulto, non solùm rebus ipsis, sed nominibus propriè & significanter explicatis, commonstrasse audire potuisses) vbi, inquam, tale nomen à martyre acceperat Firmilianus, nõ in verbi vim & significationem animum omninò intendens, secundo loco eum interrogauit, quæ illius patria esset? Ille nomen priori aptè respondens effert, Hierusalem suam patriam esse ait: eam certè intelligens, de qua apud Paulum dicitur: Quæ sursum est Hierusalem, libera est, quæ est mater omnium nostrûm. Item alio loco: Accessistis ad montem Sion, & ci-

V. Aegyptij martyres Propheticã sibi nomina imponunt.

Galat. 4.
Hebr. 12.

& ciuitatem Dei viuentis,cælestem Hierusalem. Is quidem planè hanc intellexit: Sed Firmilianus cogitatione sua humi abiecta,quæ tandem ciuitas illa esset, & vbi terrarũ sita? accuratè & curiosè disquirit. Vnde cruciatu illum affligit,vt verum fateretur. Hic manibus à tergo vinctis,obtortisq;,& pedibus machinamentis peregrinis inusitatisque diuulsis excruciatus,verum se dixisse constanter asseuerat.

Deinceps iudice rursus sæpè quærente,quisnam esset,& quo loco ciuitas illa,quam dicebat,locaretur? eam affirmat piorum solùm patriam esse,neq; alios præter hos solos fore illius participes: illamq; ad Orientẽ,vbi Sol primo manè suos radios fundere incipit,positã. Atq; in istis denuò proferendis seorsum apud animũ suum ita diuinitùs philosophatus est,vt eorũ,qui illum vndiq; tormentis diuexabant, nullã prorsus rationẽ duceret: sed tanq̃ carnis corporisq; expers, ne minimũ quidẽ videretur doloris sensum percepisse. Iudex animo hæsitãs,intra se tumultuari cœpit,putabatq; Christianos eam ciuitatem,de qua martyr locutus fuisset,infestam omninò & inimicam Romanis effecturos. Multũ igitur de ea re seculari,& vbinam tandem illa regio,quæ in Orientem ferebatur,existeret? admodum conquirere. Postquã autem adolescentulũ verberibus sæpiùs dilaniatum,& tormentis cuiusq; generis discruciatum,firma & immutabili mẽtis constantia illis,quæ antè dixerat,adhærescere animaduertit,ad extremum mortis sententiam,vt securi percuteretur,contra eum protulit. Tãdem igitur is velut vitæ suæ peregit fabulam. Cęteri eius socij paribus certaminibus à iudice exagitati, pari mortis genere è vita cesserunt.

Mẽte degit in cęlis martyr,tormenta contemnens.

V. Aegyptij pro Christo trucidãtur.

Posteà demũ Firmilianus,quanquã propè defatigatus erat,& frustrà viros illos supplicio affici cernebat,sua tamen cupiditate eorum morte exaturata, ad Pamphilũ & eius socios se contulit: & cùm satis expertus erat,quàm inflexibilem in fide tenẽda cõstantiam etiam iam anteà in tormentis ostendissent,iterum interrogat: vtrùm deinceps modò illi morẽ gererent? Atq; cùm à singulis eorum definitũ & postremum responsum de fidei confessione,quæ est martyrij propria,excepisset,similem cum priorib. pœnam & suppliciũ illis irrogat. Quibus ad exitum perductis,adolescẽtulus quidã ex famulis Pamphili,qui ita erat excultus instructusq;,vt dignus ingenua talis & tanti viri educatione & disciplina meritò videretur,simulatq; iudicis sententiam cõtra dominum suum pronuntiatam intellexit,è media hominum multitudine exclamat, & vti illius aliorumq; sociorũ corpora,cùm è vita decederẽt,terræ mandarẽtur,postulat. Iudex verò non hominis,sed belluę aut si quid sit bellua immanius, naturam secutus, ne adulescentiam quidem ætatis causa quicquam veniæ tribuit: sed vt primùm eũ rogarat,essetne Christianus? ipseq; se esse responderat,iracundiç æstu intumescens,quasi telo saucius,tortoribus in mandatis dedit, vt omnes suas vires & impetus contra eũ exercerent. Postquam verò,cùm immolare ei iussum esset,recusantẽ videbat, non vt hominẽ carne circundatũ,sed vt statuã ex lapidibus,aut ligno, aut alia re quapiam confectã ad ossa vsq; & intimos viscerũ recessus,acriter & absq; vlla remissione deradi dilacerariq; præcepit. Quo supplicij genere diu sustentato,iudex cùm illum nec vocẽ emitteret,nec sensum doloris vllum præ se ferre vidit,idq; cùm parũ abesset, quin illius corpus esset omninò inanimatũ,& tormẽtis penè contritũ exhaustumq; se frustrà illũ torquere perspexit,tamẽ animo duro,ferreo & omnis humanitatis experte pręstans,cõfestim igni pedetentim exardescente & remisso comburi decernit. Hic igitur adolescẽtulus postremus,ante Pamphili mortẽ,qui erat dominus eius secundùm carnẽ, in certamen tamen ingressus,ante illũ è corporis vinculis solutus fuit,proptereà quòd qui erant in alijs trucidandis occupati,tardare videbantur. Licuerat ergo Porphyriũ videre (Hoc nanq; adolescentulo nomen erat) iam in omni genere certaminum exercitatum, incredibili studio et ardore,more hominis pro augusta et sacra victoria decertantis,incẽsum,corpore puluere quidem conspersо sordidatum,sed decoro oris habitu eximiũ, erecta & generosa animi elatione post tantos cruciatus ad mortem gradientem,diuino spiritu reuerà completum,habitu philosophico,quo vti solebat,hoc est, indumento ad modum pallij humeros solùm obtegentis vestitum,familiaribus suis, quid illos eius causa facere vellet,modesto & tranquillo animo præcipientem,nutuq; significantem,& cùm iam ad palum esset alligatus vultũ splendidum & hilarem seruantẽ: quin etiã cùm rogus longo interuallo ab illo tanquã in ambitũ orbemq; exardesceret,hinc illincq; flammam ore ad se arripientẽ,& post hæc verba,quæ iam flammarum incendio primùm corpus attingente clara voce profundebat,nempè Iesum filium Dei eius adiutorem fore,constantissimè cum silentio omnes cruciatus ad extremum vsq; spiritum tolerantem. Tale Porphyrij in martyrio certamen fuisse constat.

Porphyrij adolescẽtis eximia virtus.

Crudelissimè excarnificatur.

Lento igni cruciatur.

Constantissimè pfert omnia & decedit.

Cuius

Cuius vitæ exitum Seleucus confessor quidam ex militum numero, Pamphilo nũtiauit: qui, vt par erat, eiusmodi nuntij ministro, quamprimùm fuit eadem sorte eum illis martyribus dignatus. Nam mox vt mortem nuntiauerat Porphyrij, & vnum ex martyribus osculo sancto salutauerat, eum milites quidam comprehendentes, ad præsidem deducunt. Iste tanquam eius profectionem maturans, quò Porphyrio comes itineris ad cælum suscepti adiũgeretur, extemplò capitis supplicio mulctari iubet. Hic in Cappadocia natus, præ delecto iuuenum globo, qui in exercitu Romano militabãt, præque illis, qui erant apud Romanos in amplis dignitatum gradibus locati, non exiguum honorem adeptus est. Aetate enim florente, robore, proceritate, firmitateque corporis plurimùm omnibus militibus antecelluit: adeò vt aspectus eius celebris, & omnium sermone prædicatus existeret, tota corporis forma ac specie tum ob magnitudinem, tum ob pulchritudinem & aptam membrorum compositionem admirabilis. Qui in ipso persecutionis initio, plagarum perpessione in certaminibus pro fidei confessione susceptis admodum enituit: & vbi militiæ munere, quo fungebatur, spoliatus fuit, eorum qui ascetæ, id est, pietatis cultores vel monachi, † qui dies noctesque diuinis meditationibus se exercent, æmulum se & imitatorem effecit: orphanis desertis, viduis omni ope destitutis, hominibus inopia & corporis infirmitate afflictatis, instar patris alicuius indulgentis & curatoris, benignè prospexit & opitulatus est. Vnde meritò quidem, cùm Deus ab eiusmodi pietatis officijs plus capiat oblectationis, quàm à victimis fumo redundantibus, & sanguine aspersis, ad insigne & eximium martyrij decus per eius gratiam accersitus fuit. Hic decimus athleta inter eos, quos suprà ostendimus, vno eodémque die mortem oppetijt: quo certe, vt apparet, maxima quasi cæli porta Pamphili martyrio decora illa quidem & congruens patefacta, tum illi, tum alijs qui cum eo erant, in regnum cælorum aditum dedit perfacilem.

Seleucus egregius martyr.

ἀσκηταί.

† videtur deesse, dicũtur, aut quippiã eiusmodi.

Theodulus item grauis quidem & religiosus senex, vnus ex præfecti Firmiliani familia, & ab eo plùs quàm cæteri omnes domestici honoratus, partim prouectæ ætatis causa (Proauus enim erat, id est, tertiæ progeniei pater) partim propter beneuolentiã & fidelem animum, quem erga ipsum semper seruauerat, ijsdem vestigijs cum Seleuco insistens, & facinus illius facinori haudquaquam dissimile admittens, ad Firmilianum dominum suum deductus fuit: eiq; maiorem bilem quàm superiores cõmouẽs, tandem crucis afflictationi addictus, idemq; martyrij genus, quod Seruator olim, lubẽs perpessus est.

Item Theodulus senex

Cruci affigitur.

Deinceps quoniam vnus adhuc restabat, qui inter martyres commemoratos locũ duodecimum expleret, idcircò Iulianus, eum expleturus accessit. Qui peregrè iam eò adueutans, & locum adhuc minimè ingressus, simulac inter vias de eorum morte intellexerat, extemplò ad insigne martyrum spectaculum rectà se contulit: atque vt humi posita sanctorum vidit corpora, solido expletus gaudio, sigillatim ea complexus salutauit. Quod dum faciebat, lictores & cædis ministri eum præhensum ad Firmilianum ducunt. Qui ea, quæ sibi erant, suæq; crudeli naturæ consentanea, executus, lento & remisso igni eum eremandum tradit. Iulianus ergo præ lętitia exultare, valdeque gestire, atque clara voce gratias agens domino, qui eum talibus præmijs, tamque insigni splendore afficere dignatus fuerat, præclara martyrum corona donatur. Erat hic quidem Cappadocum genere secundùm carnem oriundus, moribus & vita sanctissimus, fidelissimus & maximè ingenuus: & cùm in alijs rebus spectatus, tum diuino ipsius sancti spiritus afflatu imbutus.

Admirãda Iuliani alacritas.

Igni crematur.

Talis erat caterua eorum, qui per Dei gratiam in martyrij societatem cum beato Pamphilo asciti fuerunt. Sacra autem sancta reuerà illorum corpora ex impij pręsidis mandato quatuor diebus, totidemque noctibus, vt à bestijs auibusque carniuoris deuorarentur, sub dio seruabantur. Verùm vbi tanquam miraculo quodam nulla neque bestia, neque volucris, neque canis ad ea accedebat, rursus per diuinæ prouidentiæ dispensationem integra illęsaque inde ablata fuerunt: & exequiarum iustis potita, sepulturę, vt moris est, honorificè commendantur.

Corpora Martyrum non attinguntur à bestijs & auibus.

Porrò dum sæuitia aduersùm istos vsurpata, in omnium ore & sermone versabatur, Adrianus & Eubulus ex regione, quæ Manganæa dicitur, ad reliquos confessores Cæsaream versùs accedentes, ad portas vrbis causam sui itineris eò suscepti rogantur. Deinde rei veritatem ingenuè confessi, deducuntur ad Firmilianum. Iste nulla dilatione aut mora interposita, post multa tormenta, quæ in eorum latera impegerat bestijs dilaniandos condẽnat. Biduo autẽ interiecto, Adrianus quinto die mensis

Dystri

Dystri, hoc est ad tertium Nonas Martij, die festo quo natalicia Fortunæ Cæsareensiū, (vt enim putabatur) celebrari solent, leoni primùm ad discerpendum proiectus fuit: deinde gladio iugulatus, obijt mortem. Eubulus autem peredino die ad meridiem ipsis Nonis Martij, qui est septimus dies Dystri, cùm iudex illum admodùm rogaret, vt ho stias immolaret idolis, quò libertate eorum legibus decreta potiretur, gloriosam mortem pro pietate susceptam huic vitæ breui & caducæ præposuit. & post bestiarum laniatus gladio, vt socius ante illum, trucidatus fuit: omniaq; martyrum certamina Cæsareæ confecta suo sanguine postremus obsignauit. *Adrianus martyr, passus 5. Martij* *Eubulus 7. Martij.*

Cæterùm operæprecium est hoc loco commemorare, quo pacto tandem, non idq; longo tempore pòst, cælestis & diuina prouidētia eos impios magistratus cum ipsis tyrannis vlta sit. Nam Firmilianus, qui tam petulanter & contumeliosè in Christi martyres debacchatus fuisset, cum alijs eiusdē sceleris participibus extrema supplicia subiens gladio finem viuendi fecit. *Firmilianus præfectus gladio cæditur.*

Item ex eiusdem libri octaui capite xvij.

INter quos (martyres) erat Pamphilus, omnium necessariorum meorum mihi maximè desideratus, vir ex omnibus martyribus nostri temporis, propter cuiusque generis virtutem facilè præstantissimus. Huius in dicendi facultate & Philosophorum disciplinis Vrbanus primùm periculum fecit: deinde impulit ad sacrificādum. Quem vt penitus renuentem, & minas pro nihilo putantem vidit, ad extremum bilc & furore commotus, asperioribus tormentis illum cruciari mandat. Quare immanissimus ille & maximè crudelis Præses, continua acutarum nouacularum incisione, martyris latera acerbè pungente, iam ferè satiatus, & tandem pudore suffusus, in carcerem, vbi reliqui confessores erant, concludi iussit. Verum qualem mercedem Vrbanus ob tantam sæuitiam & crudelitatem, qua tantopere in sanctos Dei & Christi martyres insultauit, ex iusta Dei vltione & vindicta post mortem habiturus esset, ex supplicijs illi in hac vita inflictis, quæ erant tanquam futurorum procemia, facilè licebat animaduertere. Nam non longo tempore post facinora, quæ in Pamphilum nefariè consciuerat, diuina vltio, dum adhuc præfecturām gerebat, eum ex inopinatò adorta est ad hunc modum. Qui iamdudum in sublimi & excelso sedens solio iudicia dabat, qui satellitio militari stipatus, qui vniuersæ Palæstinorum gentis præfectus, qui conuictor tyranni, tanquam ei intimus, qui eiusdem mensæ cum illo particeps erat, vindicta Dei vna noctē non solùm fuit tantis dignitatis ornamentis orbatus, ignominiæ & dedecori corā illorum oculis, qui eum vt principem admirati fuissent, expositus, timidus & ignauus factus, adeò vt voces muliebres turpiter funderet, & abiecto animo vniuersæ genti, cui præfuerat, supplicaret: verùm etiam Maximino, de cuius gratia anteà insolens & superbus arrogantet se extulerat, (quippe cum egregiè præter cæteros ob facinora in nos crudeliter edita amplexabatur) duro & crudeli iudice vsus est, adeò vt post turpem ignominiam, quam pro sceleribus, quorum erat conuictus, subibat, sentētia ab eo pronunciata morti addiceretur. *Pamphilus dirè cruciatur.* *Deus vlciscitur crudelissimum Præsidem Vrbanum.*

VITA S. PROCVLI MARTYRIS BONONIENSIS, EX LIBRO PRIMO HISTORIAE BONONIENsis, à Carolo Sigonio viro doctißimo conscriptæ: quam accepi à præstantißimo Cardinali Gabriele Palæoto, Episcopo Bononiensi.

HEODORICVS rex Italiæ, perfidia Arriana corruptus, Arrianos à Iustino orientis Imperio pulsos, Indignè passus, & ipse orthodoxos in Italia vexare instituit, dimissis in omnes ciuitates quæsitoribus, alios bonis, alios patria, alios vita mulctando, atque in eorum templa miserè sæuiendo. Atque huius quidem tam diræ calamitatis procellā ciuitas inprimis Bononiæ pertulit, cū Marinus quidā eiusmodi quæstionibus præpositus ibi adesset, atque incitatis in orthodoxos hæreticis, pro potestate omnia in ipsos grauissimarum iniuriarum genera exerceret. Verùm neque diu, neque impunè hæc ei potestas stetit. Inuentus est enim in ciuitate miles, nouo non solùm pietatis, sed etiam fortitudinis robore septus, nomine Proculus, cum vetere nimirùm Romano Mutio comparandus. Qui *1. Iunij.* *Theodoricus rex persequitur Catholicos.*

indignum ratus veros Christiani nominis cultores tam indignè tractari consilium vt periculorum, sic insignis futurum ad posteritatem exempli cepit. Securi nimirum sumpta eaque sub veste recondita, sub noctem domum quæsitoris adit, seque habere significat, quæ cum eo remotis arbitris agat. Admissus, vbi custodes longè abscessisse securos animaduertit, sermone, quem de industria instituerat, intermisso, securim extractam repentè quæsitoris in caput adigit: atque eo prostrato, sine vllo cuiusquam impedimento tacitè abit.

Proculus interficit Marinum tyrannum.

Paulò pòst Marini nece comperta, magnus inter custodes clamor ac rixa est excitata. dolebat quippe neminem reperiri, qui tanti patratorem facinoris indicaret. Coniecturis inde omnibus collectis, subit animum suspicio de Proculo, quòd & orrhodoxus, & manu præ cæteris promptus esset, & quod ipsum vehementiùs vrgebat, summa cum cura secreta paulò antè à quæsitore colloquia postulasset. Itaque quæsitus postridie, atque indicio cuiusdam Hebræi deprehensus, ab lictoribus ad tribunal magistratùs perducitur. Ibi de cæde Marini interrogatus, haudquaquàm se eius authorem abnuit: verùm palàm, vt omnes exaudire possent, sibi gloriæ ducere dixit, quòd dexteram suam tam impij ac scelerati hominis sanguine imbuisset: simul illud adijciens, se quo animo necem ei attulisset, eodem pro Christo tormēta mortis omnia subire paratum esse, quæ ab ijs multò antè in se intentata esse non ignoraret. Quibus vocibus vehemētiùs Præfectus accensus, lictorem confestim gladium expedire, ac lege in eum agere iussit. Ita Proculum, dum pia se & patriam suam precatione suppliciter Deo commendat, lictor adacto in collum gladio obtrūcauit. Ille autē (res auditu mirabilis) cùm iam ab omnibus humi iacens efflasse animam crederetur, viuens adhuc surrexit, ac caput suum de terra collectum, manibus suis intra vrbis mœnia reportauit anno, qui fuit à Christo nato quingentesimus decimusnonus. Vnde posteà à Pontifice consecratus, atque ædem in eo vrbis loco, vbi caput suum reposuerat, ac diem quo supplicio affectus erat, sibi à Bononiensibus dicata, adeptus, insignem Bononiensis religionis gloriam sacrorum martyrum aucto numero cumulauit. Ea deinde monachis Casinatibus Benedictinis est attributa.

Non negat se id fecisse.

Capite cæditur.

Insigne miraculum.

VITA S. CAPRASII ABBATIS MONASTERII LIRINENSIS, EXCERPTA EX VETVSTO ANNOSOQVE *codice eiusdem Monasterij, & ad nos fideliter transmissa.*

Iunij 1.

VIDEMVS quamplurimos homines gentilium libros studiosè perlegere, fabulas poetarum commœdiasque & carmina perscrutari: alios cernimus Ethnicorū gesta, quibus iuxta huius mundi stultitiam aliquid strenuè gessisse cernuntur, curiosè perquirere, tenacique memoria retinere: quosdam etiam perpendimus talium perditorum hominum libentiùs historias allegare, quàm sanctorum doctrinas, virtutes & exempla referre: cùm tamen sanctorum vitam & merita recitando, quammaxima cunctis immineat vtilitas. Nā in hoc, (vt Propheta admonet) Dominum laudamus in sanctis eius, qui in illis semper mirabilis apparet. insuper eius propitiationis gratiam, sanctorum interuentione promeremur, & eorum consideratione virtutum, nobis incitamenta præparamus. Omissis igitur stultorum hominum studijs, gloriosi Patris nostri Caprasij, cuius hodiè festum colimus, virtutes ac merita ad memoriam reuocemus.

Sanctorum vitæ, quantum afferat legentibus vtilitatis.

Fuit itaque beatus Caprasius ingenuus ac spectabilis genere, sed, quod laudabilius est, virtute mentis excelsus: à primæuo iuuentutis flore Philosophiæ artibus imbutus, miroque claruit ingenio. Sed tandem diuina præuentus gratia, prudenter attendens quia iuxta Apostoli dictum: Sapientia huius mundi stultitia est apud Deum, & quia scientia inflat, charitas autem ædificat: elegit potiùs stultus ab hominibus reputari, vt apud Deum sapiens mereretur habere, illa secreta sapientiæ diuinæ adipisci cupiens, quæ Pater cælestis abscondit à sapientibus & prudentibus, sed mira dignatione paruulis, id est humilibus & simplicibus, reuelauit: nec suo est desiderio fraudatus, nam pius & misericors Deus, qui tam salubre propositum cordi eius inspirauit, gerendi gratiā & perficiendi virtutem ministrauit.

1.Cor.3. & 8.

Matth 11. Luc.10.

Beatus

Beatus igitur Caprasius verus Christi discipulus, mundanam illam relinquens Philosophiam, Euangelicam aggressus est disciplinam. Inprimis possessiones, & quæcunque in hoc seculo habere poterat, amore Christi cõtemnere, pauperibusq; distribuere disposuit. Euangelicã ergo illis expeditus aggreditur paupertatem, onusq; mundanæ solicitudinis deponit, & iuxta Apostoli doctrinã, quæ retrò sunt obliuiscens, ad ea quę anteriora sunt, se extẽdit. Omnia huius seculi * concupiscibilia arbitratus est vt stercora, vt Christum lucrifaceret: & vt soli Deo liberiùs vacaret, non solùm corde, sed etiã corpore ab hominum aspectibus & sęculi conuersatione recessit, & in quadã arcta aridaq; solitudine monasticã vitam ducere, solitariamq; institutionem aggredi deliberauit. In qua nimirùm eremi solitudine ad tantum virtutum apicem prouectus est, vt nõ solùm sibi ipsi proficeret, sed etiam quamplurimorũ Deo militantium monachorum Pater & dux efficeretur, qui eius exempla sectantes pariter & doctrinam, latam viam & spatiosam, quæ ducit ad mortem, deserentes, arctam quæ ducit ad vitam æternam, Christo authore, ingredi contendebant.

S.Caprasius distribuit suam substantiam pauperibus. Phil. 3. Phil. 3. * Corruptibilia. Attrahit multos suo exemplo, ad vitæ melioris institutum. Matth. 7.

Intereà eius magisterio se subdidit ille Christi Præsul, virtute, sacerdotio & nomine Honoratus, Lirinensis monasterij Pater, qui postmodùm Arelatensi ecclesiæ præfuit Episcopus: cui etiam adhæsit preciosissima illa gemma interno splendore perspicua, beatus videlicet Venantius, eiusdem S. Honorati frater, qui ambo præfatum sanctum senẽ Caprasium pro suo vitæ merito & eximię sanctitatis pręrogatiua (Domino sic ordinante) tanquam Patrem & Ordinatorem in Domino, atq; custodẽ suæ adhuc teneræ ætatis elegerunt. Qui videns prædictos egregiosq; duos Iuuenes Christum sitientes, Honoratum videlicet atq; Venantium, patriã ac parentes pro Christo velle relinquere, eorum approbans propositum, per terras mariaq; eos assiduè comitatus est, licèt iam esset ætatis grauitate confectus. Transcursis igitur, è Nicomedia immensis terræ marisq; spatijs, vir Domini Caprasius cum duobus regalibus geminis, Honorato scilicet & Venantio, Cisalpinam ingressus prouinciam, talibus lampadibus, fidei igne fulgentibus, sanctam insulam Lirinensem illustrauit. In quorum aduentu illa sacra Lirinensis insula diuino mox est cultui mancipata, summæ religionis priuilegio decorata.

Vide vitam S. Honorati 16. Ianuarij. fol. 371. B. Venantius S. Honorati frater. S. Caprasius Cisalpinam ingreditur prouinciã.

O felix virtutũ magister, qui tantos ac tales meruit habere discipulos! O laudabilis pastor animarũ, qui talium gloriatur in Christo spiritualium propagine filiorũ! Quãti putamus fuisse meriti, quantæ virtutis virum hunc, qui, vt ita dicam, Magistrorum valuit esse Magister? Quam felix & beatá habitatio illius sanctæ Lirinensis insulæ, quæ tã præclaris est munita patronis, per Dei prouidẽtiam ad multorum vtilitatem de tam longinquis ignotisq; regionibus adductis.

Vir ergo Domini Caprasius feruidus erat charitate, humilitate deiectus, mitissimus pietate, in spe firmissimus, modestus in incessu, obedientia promptus, abstinentia singularis, adspectu serenus, cõtemplatiõne sublimis, longanimitate fortis, orationis instantia continuus, nihil in hoc seculo consolationis quærens, nihil desiderans, nisi Christum, quem solum desiderando assequebatur, beatam quærendo vitam, beatam agebat. Optabat à peccatoribus segregari: & iam non solùm à peccatoribus, sed etiam à peccatis segregatus erat. Omne in Dei laudibus tempus habere volebat: & toto tempore Deo vacabat. Appetebat sanctorum cõngaudere cœtibus: atq; etiam in præsenti adhuc vita positus similiter gaudebat. Christo frui cupiebat: mente & spiritu fruebatur. Vir iste beatus pro virtutum magnitudine tantæ fuit opinionis & famæ, vt multi sanctorum Doctorum suæ tempestatis, eius dignæ conuersationi testimonium perhiberent, ac de ipso in suis tractatibus memoriam facerent.

Attende quantis virtutum generibus fuerit decoratus S. Caprasius. Quantę fuerit sanctitatis Caprasius, Doctorum scripta testantur.

Vnde præcipuus ille Lugdunensis ecclesiæ antistes Eucherius, in fine libri, quem de Eremi laude conscripsit, cùm de sanctis Lirinẽsis insulæ incolis loqueretur, hunc virũ Dei inter reliquos præcipuè nominauit, ita dicens: Hæc, videlicet Lirinẽsis sancta insula, nunc possidet venerabilem grauitate Caprasium, veteribus sanctis parem. Hæc nũc habet sanctos senes illos, qui diuersis cellulis Aegyptios patres nostris Galliis intulerunt. Et beatus Hilarius, in sermone, quem funebrem in sancti Honorati laudem habuit, Beatum Caprasium perfectę consummatæq; grauitatis fuisse, angelica in insulis conuersatione degisse, & inter Christi amicos connumeratum describit.

Cùm ergo beatus Caprasius annosus plurimùm grandæuusq; esset atque decrepitus, & tempus suę resolutionis instaret, (vt legitur) apparuit ei sanctus Michaël Archãgelus, atq; suum felicem exitum post biduum imminere, diuino nutu reuelauit. Nec incongruè quidem, vt angelico viro migraturo ex hac vita, angelica legatio occurreret,

S. Michaël Archangelus apparet ei ante mortem.

ret, quæ sanctam illam animam, & ab hostili improbitate defenderet, & cælestium ciuium gloria sublimaret. In eius igitur extremis conuenerunt gloriosæ & inclytæ memoriæ Sacerdotes, Faustus scilicet, Theodorus, Maximus & Hilarius, cuius mentionem iamdudum fecimus. Quibeati viri Caprasij conscius meritorum, suæ pontificalis dignitatis oblitus, ad eius pedes residens, ipsius se orationibus commendabat, atque vt sui memor esset, grandi cum humilitate efflagitabat, non indignum reputans tanto eremi incolæ obsequium impendere, ipsiusq; eximiæ sanctitati dignitatem sacerdotij substernere.

Interfuunt eius obitui multi sacerdotes, eius suffragia expostulates.

Quid igitur officij nos peccatores & indigni huic beato viro iam cum Christo regnanti poterimus exhibere, cùm audimus tantum Pontificem eius adhuc in terris positi suffragia tanta cum humilitate deposcere? Eius ergo intercessionis opem attenter imploremus, auxilij eius beneficia poscamus, illius vitam atque mores pro nostræ modulo virtutis imitemur, regnante Domino nostro Iesu Christo in secula seculorum, Amen.

VITA S. SIMEONIS, MONACHI TREVIRENSIS, AB EVERVVINO ABBATE MONASTERII

Doleiensis conscripta. Stylum hincinde modicè elimauit Fr. Laurentius Surius, nihil mutata sententia.

PRAEFATIO AVTHORIS AD POPPONEM Treuirorum Archiepiscopum.

Domino sancto & venerabili Popponi Archiepiscopo, frater Eueruuinus, Abbatis nomine indignus, deuotos vtriusq; hominis famulatus. Mones, immò iubes, sanctissime Pater, vt inops ingenio, stultus eloquio, aliquid de vita & conuersatione ac obitu viri Dei Simeonis, & de miraculis, quæ per eum Dominus operatur, edisserã, multisq; ad laudem & gloriam Iesu Christi desiderantibus scire, notum faciã. Fateor, magnũ onus mihi infirmo imponis, maximè cum toto corpore debilis, tremendum Dei iudicium pertimescam, si aliquid falsitatis confingam. Confisus igitur de Dei adiutorio, tuis iussionibus vt tremens obtemperabo, plano, breui & simplici sermone describens, quæ vel ipse ex ore eius audiui, vel à fidelibus viris ab ipso audita, siue de miraculis visa didici. Tui igitur examinis est iudicare, num istud tantillũ opus iubeas in publicum venire, siue tuis scholasticis corrigendum, exornandum, dilatandũ mue tribuere. Quicquid enim in me reprehenditur, tibi potius præcipienti, quàm mihi obedienti, necessariò imputabitur.

Fides historiæ huius.

VITÆ HISTORIA.

Iunij 1. Cap. 1. Parentes & patria Simeonis.

GITVR vir Dei Simeon patre Græco Antonio, matre Calabrica in Sicilia ciuitate Syracusana progenitus, & nobilissimis & Christianis parentibus, Christianè est educatus. Cùm verò bonæ indolis puer septem annorum esset, à patre, qui militaturus erat, Cõstantinopolim deducitur, ibique eruditissimis viris sacris literis imbuendus traditur, & in timore Domini diligẽter enutritur. Adultus itaque, incrementis virtutum indiès cœpit augmentari, videnśque quosdã ex nostris partibus desiderio insatigabili currere ad sepulchrum Domini, desiderabat & ipse pro nomine Christi peregrinus fieri. Despectis ergo cunctis mundi vanitatibus, abiectis desiderijs carnalibus, domum, patriam, parentesq; relinquens, & pauper pauperem Christum sequi cupiens, sanctorum gratia visitandorum locorũ Hierosolymã venit: vbi desiderio, quo venerat, loca passionis, resurrectionis atq; ascẽsionis sæpius frequẽtando, aliquandiu mansit. Post hæc cum quodam Hilario sanctissimo viro, qui hac de causa in Lycaonio habitabat, per septem annos ductor peregrinorum fuit. Iam verò in amore Christi totus fundatus, perquisiuit si illis in locis aliquis inueniretur, qui pro nomine Christi solitarius degeret, cuius instrui moribus, cu-

Studet puer Constantinopoli.

It Hierosolymam religionis ergò.

ius subdi institutionibus posset. Audiuit autem quendam ad ripam fluminis Iordanis in quadam turri inclusum commorari, virtutibus præclarum, sanctitate conspicuum. Illum ergo tota mentis intentione sitiens, illius alloquio atque consortio frui concupiscens, requisitum reperit, inuentum dilexit, eiq; tota voluntate inhæsit, & inquantùm potuit, deuotissimè ministrauit. Viuit apud quendam eremitam.

De illo Christi seruo vir Dei Simeon multa solitus erat narrare, & quòd prophetiæ spiritum habuisset, pleniùs his verbis edicere. Cùm quodam die in inferioribus eiusdē turris partibus habitarem, & mulierculas, quæ camelos & cætera animalia in flumine adaquatum venerant, inaniter & lasciuè per fenestrā adspicerem, per spiritum, quicquid vanitatis in corde retinerem, vir Dei in superioribus manens, & me omninò videre non valens, cognouit, factoq; signo in locum, vbi verba loquētis audire possem, euocauit, mihiq; stupenti, quæ cogitaueram vel egeram, increpando retulit, atque tali sermone dulciter corripuit: Quid tibi prodest, fili, patriā & facultates reliquisse, si mūdi desideria & carnis illecebras in corde vis retinere? Si ergo cupis discipulus Domini fieri, non debes deinceps mundi vanitatibus implicari. Decet enim seruum Dei spirituali virtute esse circunspectum, ne callidus tentator decipiendi inueniat aditum. Cū que inter hos & id genus alios sermones verecundo me videret perfusum rubore: Noli, ait, noli timere: bonam spem per Dei gratiam concepi de te. Tuum est contra hostem pugnare, Dei est auxilium præbere, vt possis vincere. Credo in Deo meo, quia maiora tibi patantur certamina: sed confide, quia præsens diuina aderit clementia. Inter cætera Deus retribuat tibi, charissime, pro seruitio, quod mihi per hos annos officiosè impendisti: ego verò frequentiam populi ampliùs ferre non possum. Cōcedendum est mihi aliò, vbi secretiùs possim viuere. Inter turbas enim huc aduentantium, meum non possum implere propositum. Cumque multis lachrymis eum rogarem, vt quòcunq; iret, sequi possem, non assensit: sed me ad alia occupato, aufugit, meque ignorantem, quò abiret, occultè reliquit. Cap. 2 Eremita indicat Simeoni, quid cogitauerit

Igitur Simeon tanto patre orbatus, cogitare cœpit quid ageret, anxius quò se verteret, nec erat, qui nutantem animum consolaretur: vnde magis magisq; turbabatur. Iā tunc eremiticam & solitariam vitam concupiscebat, sed quomodò inciperet, necdū perspectum habebat. Igitur vitas Patrum frequenter legens, intellexit nullum in eremo sibi præesse posse, nisi priùs in monasterio didicerit subesse: nec perfectum aliquē fore in contemplatiua, qui exercitatus non fuerit in actiua vita. Consolatione ergo accepta, Bethleem, natiuitate Christi præclaram ciuitatem, adijt, seq; in monasterium sanctæ Mariæ admitti expetijt: quod & obtinuit. In omni verò monasterij districtione probatus, atque diaconi officio functus, post duos annos ad aliud monasterium, quod est situm ad radices montis Sinai, in eo scilicet loco, vbi sanctus Moyses ardentem vidit non ardere rubum, secessit: vbi ab Abbate receptus, per aliquot annos in seruitio fratrum permansit. Crescente autem perfectioris vitæ desiderio, Abbatem humiliter rogauit, vt liceret ei in aliquo secretiori loco commanere, & impetrauit. Ad oram igitur rubri maris paruulam sibi speluncam in quadam rupe inuenit, vbi per duos fermè habitauit annos solus. De monasterio verò pro numero dierum Dominicis diebus numerus ei mittebatur panum. Aqua stillans de rupe, sitienti haustum præbebat. Hoc pastus edulio, in eodem aliquandiù mansit loco. Cap. 3. Degit in monasterio montis Sinæ. Viuit in specu.

Cùm verò à nauigantibus, vel etiam ab his, qui propter varios vsus sanitatum oleū colligebāt, quod de firma petra prope speluncam illius fluebat, visitari cœpisset, fratrē quoque qui panem adferebat, frequētatione & longioris itineris fatigatione tristem vidisset, sciensq; se homines latêre non posse ampliùs, ad monasterium redijt, & iuxta cuiusdam viri sancti habitationem cellulam sibi acquisiuit. Cuius fidei se totum commendans, & magistrum eum post tantos labores adoptans, illius viuebat imperio: quippe qui eum aliquando ob oratione, lectione vel opere vacantem paternè reprehenderet, & quasi recèns conuersum instanter argueret. In vertice autem montis Sinai, eo videlicet loco, in quo Moyses gloriam Dei vidit, & legem in tabulis lapideis scripsit, aliud monasterium erat, quod propter incursantes Arabes, qui per illam eremum semper vagantur, omni habitatore desertum remanserat. Eò post hæc exercitia vir Dei Simeon mittitur, & vt ibi moraretur, præcipitur. Implet quod iubetur, & noua machinamenta antiqui hostis perpetitur. Nocturnis horis vt Missam celebret, dæmon hortatur. Ipse nec planè dormiens, nec perfectè vigilans contradicit, non debere sine presbyterij ordine aliquem hoc ministerium implere. Contrà inimicus instat, se Dei legatum esse, Christum hoc velle, nec decere sanctum locum ministerio ta- Cap. 4. Monasteriū in vertice Sinæ montis. Tētationes dæmonis.

li diutiùs priuari. Renitentem ergo & contradicentem, adiuncto ſibi conſortio alterius dæmonis, de lectulo educunt, ante altare iam vigilantem ſtatuunt, albâ induunt, de ſtola vtrinque altercantur, hoſtis more presbyteri, Simeon more diaconi contendebat ſibi imponi debere. Tandem Dei famulus ad ſe reuerſus, virtute orationis & ſigno Crucis inimicum repellit, ſeq; deluſum ingemiſcit. Poſt hæc ad monaſterium regreditur, ſuo magiſtro iterùm ſubditur: cui confitens perpeſſas inſidias diaboli, diſtrictiori ſe continentia conſtrinxit, per aliquot hebdomadas in die tantùm Dominica cibum ſumens. Regula autem monaſterij talis erat, vt non prohiberetur, quicunque ieiunare vellet.

Mira abſtinentia.

Cap. 5.

Dignum ergo duxi huic operi adiungere, quod ſuis temporibus in eodem monaſterio mihi retulit contigiſſe. Per totam Aegyptum orta eſt fames valida, ita vt in ſola ciuitate Babylonia mortuorum corpora numerarentur vſque ad centum millia, ciuibus refertis auro, gemmis, cæteriſq; ornamentis, morientibus præ inopia panis. Fratres igitur monaſterij hac calamitate cōſtricti, ex toto corde Deū inuocant, vt qui filios Iſrael in eodem deſerto pauerat pane cæleſti, ſeruorum ſuorum dignaretur miſereri. Sicq; habito conſilio, cum hymnis & orationibus ad tumulum, quod ſuperfuerat, frumenti accedunt, & quia ab Abbate in mandatis acceperant, vt vnuſquiſque, quò vellet, abeundi copiam haberet, vnanimiter ſe conſolantur, vt quamdiu granum vnum ibi reperiri poſſet, nullus recederet. Mira res. Ab illa die vſq; ad nouas fruges nō defecit illud frumentum, cùm quotidiè inde ſumeretur, & non ſolùm victui fratrum pararetur, verū etiam Arabibus, qui cum mulieribus & paruulis ſepta monaſterij obſidebant, abundātiſſimè diſtribueretur. Sed ad propoſitum redeamus. Vir itaq; Dei Simeon omnes ſuos labores, quaſi pro nihilo ducens, & amore ſolitudinis interiùs ardens, de monaſterio cautè exiens, eremum peruagatur, & vbi ſine humano auxilio ſolus viuere poſſit, diligēter inquirit & ſpeculatur. Igitur itineris ſui veſtigia molli ſabulo impreſſo, arte, qua poterat deſtruebat, ne aliquis eum inſequi poſſet vel inuenire. Panem, quem portabat, laſſus frequenter reijciebat: ſed recogitans ſe diù non poſſe viuere ſine cibi ſuſtentatione, gaudens reſumebat. Tandem de altiſſimis rupibus deorſum proſpectans, paruiſſimam planitiem contra morem eremi raro germine virentē reſpicit, ſeq; illuc nō ſine magno periculo deponit. Paruum fontem inuenit, Deo gratias reddit, ibiq; manere diſponit. Deliciæ, quas ſecum detulerat, erant Pſalterium, ſanctum Euangelium, vas ad potandum, panis, ſemina caulium. Præter pauca veſtimenta, nil aliud poſſidebat. Sata ſemina poſt triginta dies iucundum ſine igne præbuerunt victum. Cum capreolis & alijs eremi beſtiolis, ne ſibi caules auferrent, cùm pabulatū venirent, frequens habebatur prælium.

Nota famē ingentem in Aegypti Babylonia.

Egregium miraculum

Viuit in loco valdè ſolitario.

Cap. 6.

Poſt multos ergo dies ab Abbate requiritur, vbi frater Simeon habeatur? Reſponſum eſt à quodam fratre, in eremo illum eſſe ſe ſcire, ſed vbi locorum, neſcire. Ad requirendum ergo frates circunquaq; mittūtur, & vt ad monaſteriū reuertatur, per obedientiam mandatur. Diù requiſitus, vix poſt aliquot dies inuenitur, & ſecundùm Abbatis præceptum, ad monaſterium regreditur. Interea fratres aliquot, pro neceſſitatibus loci in occidentales partes directi, moriuntur. Pecunia, cuius cauſa fratres abierāt, quæ de terra Richardi Comitis Nortmannici monaſterio debebatur, ab ipſo diligenter conſeruatur, vtq; aliquis fidelis mittatur frater, qui eam ad monaſteriū perferat, per legatos mandatur. Communi conſilio id negocij famulo Dei Simeoni committitur. Ille priùs renuere, dicere aliud ſibi in animo eſſe, multū obeſſe ſibi vanitatibus huius ſeculi denuò immiſceri, propoſitum, quod retineret animo, vt id liceret re ipſa implere: quibus poterat verbis, humiliter precari cœpit. Cùm verò prædicaretur illi, non ſuam voluntatem, ſed præpoſitorū ſequi ipſum debere, aſſenſum præbuit, dicens, ſe doctum per viſionem, illud iter inutile fore, multaq; aduerſa in via ſe perpeſſurum: quod & contigit. Nam cùm paratus, quæ ad nauigandum neceſſaria eſſent, Babyloniam veniſſet, ab ianitoribus retinetur, & tanquam ignotus & patriæ delator cum ſua ſuppellectili ad palatium trahitur & per calumniam defertur. Expurgatus deinde ab ijs, quæ falsò ei obiecta erant, liber abire iubetur: ianitor, quòd virum innocentem ad ſedem regiam detuliſſet, tūditur, colaphizatur, propellitur. Famulus ergo Dei Simeon libertate donatus, per aliquot dies in ciuitate moratur.

Redit iuſſus ad monaſterium.

Comprehēditur Babyloniç ceu explorator.

Cap. 7.

Interà nauis Venetijs cum mercibus aduenit: hanc compoſitis rebus, cum quodam fratre monacho intrat. Cùm itaque proſperis ventis per Nilum nauigatur, fortè aliæ naues obuiant, & illis in locis piratas ad prædam congregatos nunciant, illos tūgladios non poſſe euadere, niſi per aliquod tempus dum ſegregentur, libeat eis nauigationem ſuſpendere.

ſuſpendere. Cumq; aliæ atque aliæ naues eadem referrent, & nauclerus in ſua confiſus virtute & armis, non attenderet, famulus Dei Simeon proprio eum vocans nomine, dixit: Frater, ſi Dominus Chriſtus de cælo angelum miſiſſet, tu territus, adſpectum illius ferre nō poſſes: nunc verò, quia hodie, heri, & nudiuſtertiùs nō vnum, ſed plures legatos miſit tui ſimiles, legationē Dei non negligenter ſuſcipere deberes. Crede cōſilijs meis, & vel per tres dies iſtos expecta: fortaſſis ab iſto periculo liberabit nos miſeratio diuina. Quod ſi non feceris, & te & nos perdis. Ille verò modis omnibus non acquieſcens, ſequenti die in latrones incidit, ab hora diei tertia vſq; ad nonam ferè, vtrinq; acriter certatur. Sed cùm latrones viderent ſe pugna nihil proficere, ad dolos conuertuntur, vt in nauim recipiantur, pugnaturi aduersùs alios latrones, humiliter expoſcunt. Contradicente Simeone famulo Dei, in nauim recipiuntur. Depoſitis itaque armis, & omnibus quaſi poſt laborem quieſcentibus, (prædones autem nouem erant) vnanimiter inſurgunt, gladios impiè ſtringunt: fit pugna atrox, inimica cædes exercetur. Ipſi nauclero primùm caput amputant, cæteros duriter mactant, omnes pariter occidunt & iugulant. Solus Chriſti famulus in puppe ſtat, illum, qui non deſerit ſperātes in ſe, toto corde exorat: ab omnibus acclamatur, vt inimicus conſultor perimatur: vt caput amputetur, ferus hoſtis adeſt. Ille reiecta veſte, proijcit ſe in flumen. Multa poſt illum iacula mittuntur: ſed non poteſt perire, quem Chriſtus vult ſaluare. Per profundum graditur, pſalmus in corde ruminatur: In mari via tua Deus, & ſemitę tuę in aquis multis. Ergo per vices natando, per vices in fundo gradiendo, in littore tandē valdè laſſus, nudus exponitur. *Nota fraudem & ſæuitiam piratarum.* *Vir ſanctus mittit ſe in flumen.* *Pſalm. 76.*

Poſt hæc ad vicum, qui proximus erat, tendit: homines illi Chriſtiani ne, an Pagani eſſent, ſcire non potuit. Inſtructus Aegyptia, Syra, Arabica, Græca & Romana eloquētia, linguam gentis illius intelligere non poterat. Biduo ita nudus manſit. Tertia die quidam ex illis hominibus miſeratus, viliſſimum illi veſtimentum proijcit. Quo indutus, per multas tribulationes & anguſtias Antiochiam venit: vbi à fidelibus viris amāter ſuſceptus, induitur, amplexatur & honorificè ſuſtentatur. In breui Patriarchæ, & ipſis principibus habetur notiſſimus. Omnes enim, qui eum nouerant, quaſi dulciſſimum patrem venerabātur & diligebant. Ea tempeſtate contigit, Richardum Abbatē virum perfectis viris imitabilem, piæ deuotionis gratia Hieroſolymæ velle videre loca. Dum ergo iter per Antiochiam haberemus, ibiq; neceſſitate itinetis cogēte, aliquādiu moraremur, famulus Dei Simeon iunctus eſt nobis amicitia, prædictum Richardū Abbatem adoptans ſibi in patrem. Cui cùm expoſuiſſet per ordinem, quę ſibi iniuncta eſſent, vel quæ contigiſſent, addidit, nullis periculis vel anguſtijs ſe retineri poſſe, quò minùs Abbatis ſui mandata exequatur pro viribus. Imus ergo & redimus, eumque nobiſcum paratum inuenimus. Cumque in comitatu eſſet noſtro, frequenter iniurijs atque flagellis affectus, ceu ouis manſuetiſſima, patienter tulit. Peruenientibus autem nobis vſque ad ciuitatem Bellegradum, quæ eſt in confinio Bulgarorum atq; Hungarorum, à ciuitatis infeliciſſimo principe prohibitus eſt nobiſcum tranſire. Igitur flens & Deo gratias reddens, reliquit nos triſtes atque flentes. Per multas denique anguſtias & latronum inſidias reuertitur vſque ad mare. Quo tranſito proſperè, iter faciens per Romā, venit in Franciam. A quodam igitur ſibi noto comite benignè ſuſcipitur, & apud eum aliquandiu moratur. In illis ergo partibus monachus, vir ſanctiſſimus, comes eius, quem ſecum de Antiochia adduxerat, moritur: vnde multùm contriſtatur. Cùm recogitaſſet autem, quia nihil fit ſine diſpoſitione Dei, poſt multas lachrymas ſe ſe conſolatur. Deſtitutus verò omni humano auxilio, totam ſpem ſuam ponēs in Domino, ſolus venit Rothomagum, quæ eſt ciuitas Nortmannorum nobiliſſima, ſancti Audoëni epiſcopi & confeſſoris corpore & meritis valdè præclara. Vbi cùm Richardū Comitem iam mortuum comperiſſet, de pecunia & cenſu, qui de terra illius pro eleemoſyna ſuo monaſterio debebatur, nullus ei reſponſa redderet, mœſtus aliquantulùm, non pro ſuo labore, ſed quòd locus Sinai fruſtratus eſſet tanta vtilitate, toto corde conuerſus ad Dominum, quid ageret, quærit conſilium. Occurrit autem animo, vt ſuum patrem chariſſimum, Richardum ſcilicet Abbatem, noſque ſuos comites inuiſeret: quod & fecit. Per longum autem tempus moratus eſt nobiſcum: & vt breuiter concludam, quandiù apud nos manſit, irrepræhenſibiliter vixit. *Cap. 5.* *Venit Antiochiā, & illic honorificè habetur.* *Patientia eius.* *Rothomagum venit Sanctus.*

Cap. 9. Intereà dominus Archiepiſcopus Poppo, ſanctæ Treuirenſis ciuitatis ſtrenuus prouiſor, audiens Prophetam dicentem: Et erit ſepulchrū eius glorioſum: gratia orationis Hieroſolymam venit, huncq; famulum Dei eundo & redeundo ſecum conuiatorem *Poppo Archiepiſcopus Treuiren.* *Eſa. 11.*

 habuit:

habuit:cui post reditum in suo episcopatu,si vellet,manendi facultatem præbuit,& libentissimè concessit. Ex reuelatione igitur Dei prospectans sibi locum idem famulus Christi,vbi solus posset vacare orationi,in turri,quę antea nigra porta vocabatur,par uulum tugurium expetijt,vbi dominus pręsul,pręsente Clero & populo,in festiuitate sancti Andreæ illum inclusit,& quasi mortuum vt verè erat,seculo,deuotissimè sepeliuit. Reclusus igitur,vt verè credimus, vir Dei silentio & ieiunijs attenuauit corpus suum:inprimis aliquando solo pane,aliquando autem reficiebatur aqua, Infuso legumine. In nostra quidem terra,propter infirmitatem stomachi,vsus est semper modica potione vini. Illo etiam tempore non defuerunt graues tentatoris insidiæ. Per noctes enim audiebat rugitus leonum,vlulatus luporum , grunnitus; porcorum , cæterarumque bestiarum durás infestationes:quæ quasi impetum facientes, vt eum deuorarent,illud tugurium, & , vt verius dicam , sepulchrum immensis clamoribus replebanr. Etsi autem voces audiret & gemitus sentiret , nihil tamen cernere valebat. Expansis denique manibus,stans in oratione,cùm se nec inclinare, nec vertere audere,nec etiam somnum capere posset, fideli mente conuersus ad Dominum, dicebat orans : Domine , etiamsi totum corpus meum est traditum his feris deuorandum, credo tamen, quia tu misereberis animæ meæ, quam tuo redemisti sanguine . Confidentem ergo in te, scio, quia viuum me non extrahent ex hac Inclusione. Quicquid autem disposuisti de me, fiat mihi secundùm multitudinem misericordiæ tuæ.

S.Simeon apud Treuirosin turri degit solitarius.

Tẽtationes dæmonis.

Cap. 10.

Respectu igitur diuinæ misericordiæ liberatus ab hac infestatione , sensit in proximo sibi aliam adesse. Videbatur nanque ei, vultures,coruos,aquilas, miluos, & omnes cæli volucres ad ipsum per fenestras certatim irrumpere velle. Sed cùm sæpiùs facto impetu nihil præualerent,ingenti clamore locum illum complebant . Voces igitur ille audiens,nihil penitùs videbat. Certus itaque à diabolo hæc monstra immitti, vt terrorem ipsi incuteret,attentiùs orabat,& supra vires ieiunabat. Liberatus verò etiam ab hac tempestate,quadam nocte dum peruigil in oratione maneret , sensit totam fabricam illius turris funditùs concuti,& quasi facto terræmotu, in profundum mergi. Recognoscens verò insidias diaboli, fiducialiter psallere cœpit : Si ascendero in cælum, tu illic es: si descẽdero in infernũ,ades,si sumpsero pennas meas diluculo, & habitauero in extremis maris: Etenim illuc manus tua deducet me,& tenebit me dextera tua . Et sic illa quoq; cõmotio quieuit. Alia etiam nocte,cũ expergefactus oculos aperuisset, vidit cellam suã immenso lumine fulgere. Et primò miratus, cũ recordatus esset illius sententię Apostolicæ,etiam satanã trãsfigurare se in angelum lucis: Domine Iesu Christe,ait,non istud lumen quæro in terris,sed tuum. quod est in excelsis. Sicque clausis oculis in oratione vsque ad diem permansit. Corporalibus quidem oculis ipsum antiquum hostem teterrimum & multiformem adspiciebat, eumque sæuientem multis modis,oratione & signo Crucis repellebat. Sed cùm inimicus nullatenùs per se nocere illi posset,insidias aduersùs Dei famulum per sua membra ei tetendit. Ea tempestate,exigentibus peccatis nostris,nimia aquarũ abundantia excreuit. Eius mali causa Simeoni imputabatur ab omnibus, dicentibus,eum maleficum esse : pro eius sceleribus hanc mundo cladem imminere, vt deponatur à pontifice, populus acclamabat quotidie. Ex vrbe tandem concursus agitur, tugurij fenestras obruunt, Simeonem lapidare contendunt. Vidimus,fateor,fenestram fractam, sed athleta Christi Simeon fundatus supra firmam petram,immobilis persistebat, atque Deo gratias reddens,pro persecutoribus cum gaudio orabat. Quantas postea cruces,quantas ibi pertulit molestias,quis dignè explicet? Solus hæc nouit scrutator cordium, qui illi fuit viuere,sicut mori lucrum.

Dæmonis præstigiæ.

Psalm. 138.

2.Cor. 11.

Signo Crucis & precibus profligat dæmonem.

Patientia sancti viri in persecutione atroci

Cap. 11.

Intereà voluuntur anni,& vir Dei resolutionem præuidet corporis . Deniq; dominum Episcopum rogat,vt expensas & operarios qui sibi lectum componant, mittat: ipse in parte sui diuersorij locum sepulturæ parat : hæc, inquiens, requies mea in seculum seculi:hic expectabo diem Domini. Paucis postmodùm transactis diebus, ipsum ego humilis adij vocatus, & qui pedum illius osculo eram indignus, in cellam ab eo sum intromissus. Post orationem,amplexus,oscula & fletus, consedimus. Referuntur inprimis multa de thesauris sacræ scripturæ,de orthodoxa fide,de salute animæ. Post hæc: Reuelante Deo,inquit,dissolutionem corporis mei adesse cognoui : peto humiliter, vt hoc corpusculum meum his vestibus exuas, istas,quas mihi ad hoc paraui, ordinatim induas,& in hoc locello componas. Cui cùm obstupefactus responderem: Quid si dominus Præsul ad domum sancti Petri, vel ad aliud monasterium te velit se-

Prædicit obitum suũ.

pe-

pelliri? respondit: Iudica illi ex nostra parte, vt pro Christi nomine hæc peregrina mẽbra consentiat hic putrescere, & me permittat hic diem Domini expectare. Cùm aũt porrò interrogarem, Quid si præsens non fuero? Eris, inquit, eris, & sic, vt disposui, de me ordinabis. Cumque valdè tremens, attentiùs vultum intenderem, sensi, fateor, odorem de corpore eius fragrantem, omnibus aromatibus suauiorem. Miratus multũ, alia secreta ex illius ore audiui, quæ hic scribere nolui. Interpositis ergo centum & quinque diebus, in octauis Pentecostes ægrotauit.

Stephano autem, qui ei ministrabat, iniunxit, vt per aliquot dies requiẽ ipsi daret, quò plùs solito contemplationi vacare posset. Ille vnum diem expectat, & tertia feria ad vesperam signo facto, corbem cum pane ad fenestram suspendit: manè autem, sicut miserat, intactum reperit: multùm anxius ad eum ascendit. Interrogatus, hoc solùm respondit: Quid vis? vade in pace. Ille timens, Gothelino clerico, qui viro Dei satis familiaris erat, per ordinem pandit, dominũ Simeonem valdè laborare, nec sibi vt solitus erat, loqui. Clericus feria quinta illum visitat: famulus Dei nullum responsum dat. Sed tandem de manu eius potum suscipit, seque in lectum suum recolligit. In die octauo, dum reuisit illum diluculo, in extremis reperit, mihique notum facit. Concitus cucurri infirmus toto corpore, & maximè debilis pedum inualetudine, quasi sanus ascendi sine dolore. Inueni adhuc viuentem, & iam vltimum spiritum trahentem. Exequias, quæ pro absolutione animæ celebrantur, cum solis duobus fratribus, qui mecum aduenerant, prout potuimus, peregimus. Sicque animam sanctam hora tertia, Calendis Iunij, benignissimo, cui semper seruierat, reddidit creatori. Subitò fit concursus omnium, monachi, clerici, Deo sacratæ, vulgus promiscui sexus, quicunq; audire poterant, ad tanti viri funus properabant. Cap. 12. Excedit è vita.

Igitur, sicut ipse disposuerat, immò prædixerat, corpusculum more suæ patriæ componimus, & cum psalmis & laudibus Dei in sepulchro collocamus. Quod apertum dimittentes, qui in vigilijs & obsequijs deseruirent, deputamus. In crastino tota ciuitas quasi vir vnus congregatur, interior domus ornamẽtis ecclesiasticis decoratur. Dum ergo exequiæ communiter celebrantur, sancti viri corpus, sicut solent homines in calidis balneis, sudare cœpit. Miramur omnes. Aliqui sudorem extergebant, viuere eum credentes. Sed cùm multis modis probatum esset, quia non è viuo corpore ille sudor procederet, nec sine prouidentia Dei isthuc fieret, visum est omnibus vt illud tanti viri corpus nõ negligeretur, sed à Clericis per proximos triginta dies vicissim custodiretur. Deputatis igitur illis, post horam nonam sepulchrum diligenter clauditur. Cùm autem Clerici per vices in cellula, vbi humatum erat corpus viri Dei, psalmos canerẽt vnus negligentior, dormitare cœpit. Qui graui depressus somno, audiuit quasi cælitùs ingentem sonitum eo loco existere. Quo territus, alijs excitantibus est expergefactus. Oculis verò apertis, vix sensum recepit: sed per aliquot horas linguæ officium perdidit. Admonitus ergo ab alijs, vt quam non posset sermone, confessionem corde faceret, ante sepulchrum viri Dei veniam postulat, pectus tundit, atque eius meritis absolutionem linguæ obtinuit, & quæ ipsi contigerant, narrauit. Cumque eadem accidisſent iterùm dormienti, omnibus nimio perterriris terrore, extra cellam ad pedes viri Dei psallere placuit. Credimus siquidem angelicam visitationem illuc aduenisse, quã mortalia corpora ferre non possent. Cap. 13. Corpus eius exanime sudat. Pœna negligenter canẽtis psalmos ad corpus eius. Miraculum

Tricesimo deinde viri Dei Simeonis die, multus populus cum cereis atque alijs donis ad sepulchrum cœpit confluere. Quædam anus de ciuitate, multis annis curua, vt se penitùs erigere non posset, cum reliqua multitudine aduenit, & cæteris ascẽdentibus ad sepulchrum viri Dei, & ipsa, si ascendere posset, tẽtauit. Erecta igitur toto corpore, ascendit, viro Dei Simeoni gratias reddidit, sicq; mirantibus, qui eam nouerant, ciuibus, sana & incolumis domum remeauit. Multi etiam alij varijs doloribus & morbis affecti, eo ipso die sunt liberati. Ex eo tempore sepulchrum viri Dei populus veneratur & inuisit. Cùm autem commodus ascẽsus in ædificio turris pararetur, quodda lignum à multis trahebatur: & cùm in altum iam esset sublatum, rupto fune, multitudini, quæ conuenerat & subtus stabat, mortem cœpit minari. Exterritis omnib⁹, atque: vir Dei Simeon, adiuua nos: inclamantibus, mirabile dictu, quasi manibus sustentaretur, fluctuando paulatim deponitur, atque multitudine perterrita vtrinque locũ dante, ad terram sine periculo submittitur. Qui periculum euaserunt, Christo laudes referunt, & Simeoni tanti miraculi ministro gratias reddunt. Cap. 14. Mulier contracta fit sana. Præclarum miraculum

Hic duo miracula placuit inserere, quæ ijdem ipsi, qui sanati sunt, testificantur in eius vita esse patrata. Cùm per longum tempus quædam fœmina acri corporis Cap. 15.

ægri-

ægritudine vexaretur, & præ nimia valetudine oculorum visu omninò priuaretur quadam nocte in somnis admonetur, si de manu viri Dei Simeonis cibum sumeret ab illo morbo liberam ipsam fore. Manè virum interrogat, quis Simeon ille sit? Saluti vxoris congaudens maritus, cœpit diligenter inquirere de viro Dei Simeone. Dictum est autem ei à quodam Gothelone clerico, quia is esset, qui cum domino Episcopo de Hierosolymis venisset. Deo gratias ille refert, visionem suæ vxoris refert, & vt de manu eius cibum capere ei liceat, humiliter precatur. Clericus per ordinem viro Dei nũciat, & quod petebatur, vt impleat, multùm rogat, sed vix impetrat. Cùm ergo panem & piscem, à viro Dei cum benedictione transmissum, iam desperata & penè mortua

Mulier cæca & penè exanimis curatur. mulier suscepisset, panem comedit, de pisce oculos inunxit, atque ita obdormiuit. In gallicantu expergefacta, & cum lumine oculorum plena corporis sanitate recepta, ad opus resedit, & mirantibus amicis, Iesu Christo gratias egit, qui per merita sui famuli Simeonis perfectam sanitatem ipsi concessisset.

Cap. 16. Item hydropicus. Quidam puerulus, hydropis morbo miserabiliter distentus, cùm etiam à Medicis desperaretur: (venter enim, virilia & queq; interiora ita intumuerant, vt vix incedere, vix stare vel sedere valeret) petijt se ad virum Dei Simeonem deduci, dicens, quod Medici non possent, illum posse. Adductus igitur, per tres dies de potu illius bibens, quarta demum die cœpit meliùs habere: sicque oratione viri Dei restitutus est pristinæ sanitati.

Cap. 17. Quædam mulier, quæ manum dexteram, digitis palmæ adhærentibus, aperire nunquàm poterat, ad sepulchrum viri Dei venit, manum cum fide superposuit, moxq; digitis extentis, meritis viri Dei sanam retraxit.

Cap. 18. In festiuitate sancti Petri ad vincula, alia mulier, quæ sinistrum brachium cum manu contractum habebat, ad sepulchrum beati Simeonis venit: quæ extẽsis venis & rupta cute, sub omni celeritate medelam promeruit. Eodem tempore puer quidam mutus ad sepulchrum viri Dei adductus, officio linguę est restitutus. Alius similiter mutus puerulus ad viri sancti sepulchrum mittitur, in via loquitur: domum reuersus mutus, sicut anteà, efficitur. Iterum cum votis ad sepulchrum reuersus, perfectè sanatur.

Cap. 19. Quadam die Dominica dum quædam puella, cuius brachium ventri inhærebat, ad sepulchrum famuli Dei Simeonis venisset, brachium, quod, excrescente carne vix videri poterat, præsente populo exiliuit, & perfectam sanitatem, quam petebat, promeruit. Alia Dominica mulier cum paruula filia, quę cęca à natiuitate fuerat, venit ad beati viri sepulchrum. Dum ergo Missa celebratur, puella illuminatur. Matrem respicit,

Cæca visum obtinet sub Missa. sed non cognoscit. Illa interrogans, quid sibi esset? cognoscit quòd filia sua videret. Gauisa, factam in se misericordiam populo nunciat. Populus verò virtutem Christi in meritis sancti Simeonis laudat. Sed cùm Clerus magnitudinem tanti miraculi non crederet, subitò parentes illius mulieris & ministri de villa adueniunt, qui illam à natiuitate cæcam fuisse testabantur. Mox tota ecclesia Christum laudat, qui famulum suum Simeonem tot miraculis illustret.

Cap. 20. Quidam Adalmannus ciuis Treuirensis, iter faciens, hospitatus est in domo cuiusdam, qui filium habebat cæcum. Suasit ergo illi, vt filium ad sepulchrum hominis Dei duceret, misericordiam inuenturus. Ille votum faciens, censum aliquot annorũ viro

Item cæcus puer, &c. Dei promittit reddendum, moxq; in domo eius puer lumen recipit. Videntem itaque ad sepulchrum adducit, & gratias sancto viro Simeoni reddit. Quædam mulier per multos annos visu oculorum priuata, dum sepulchrum beati confessoris per aliquot dies frequentaret, meritis illius illuminata est. Ad idem sepulchrum quædam dæmoniaca perducta, quæ, quos poterat, dentibus mordebat & manibus laniabat, per noctẽ ligata mansit. Manè facto, dęmone liberata, incolumis remeauit ad propria.

Cap. 21. Arida sanatur manus. Quidam seruus Palatini comitis habuit ancillam, cuius manus vna arida, imbecillis & tam exilis erat, vt ad nullum opus valeret. Cùm ergo non esse vllius vsui, tradidit eã ad sepulchrum viri Dei Simeonis. Eadem nocte miro modo ipsa manus intantùm creuit, vt alteri non dissimilis esset. Quidã miles quandã habuit famulã, adeò paralysi corpore dissolutã, vt nec de lecto surgere, nec in latus alterum se conuertere posset. In cophino igitur ad viri Dei sepulchrum deportata, per aliquot hebdomadas ibi hospitata est. Cum ergo in festo quodã populũ videret ad Missas cõcurrere & ipsa subitò de lecto exiliens, cucis cœpit ambulare. Ad sepulchrum igitur viri Dei veniens, & sua vota

Paralytica reualescit. coram populo nuncupans, quæ apportata fuerat aliorum manibus, sana & incolumis proprijs repedauit pedibus.

In Calendis Nouembris cùm placuisset domino Archiepiscopo in ædificio turris,

ris, vbi corpus viri Dei sepultum erat, altare in honorem omnium sanctorum construere, multus vndique populus confluxit. Dum ergo apparatus fit, & dominus episcopus expectatur, quidam puerulus contractus ante sepulchrum viri Dei sanus erigitur. Eodem die quidam iuuenis, cùm ad tantam diei lætitiam ascendere vellet cum reliqua multitudiue, nullo modo valet. Impingitur itaque à populo, trahitur & portatur: sed vires portantium deficiunt, & ipse toto corpore sanus, magis magisque fit pōderosus. Consulentibus quibusdam, peccatorum suorum confessionem facit, & tandem ad vesperam leuis factus, ascendit, emendationem vitæ sancto Simeoni promittit, sicque lætus domum redit. Alio tempore quædam meretrix cùm ascendere ad sepulchrum viri Dei vellet, quasi à quodam repellente reiecta, de gradu cecidit, & facta exanimis, cùm putaretur à populo statim moritura, foras trahitur. Sed cùm ex illo ædificio exportata esset, quasi nil mali passa, in pedes constitit, & de illa ciuitate ocyùs aufugit. Nota isthuc de Confessione peccatorum. Item de meretrice. Cap. 23.

Quidam rusticus cùm debile corpus ac penè dissolutum, manibus atque genibus rependo, miserabiliter traheret, & per quinque menses viri Dei sepulchrum indesinenter frequentaret, quadam die profusis lachrymis cum his vocibus interpellare cœpit: Eia, serue Dei Simeon, quàm durum & immisericordem te mihi præbes: quotidiè te requiro, quotidiè te inuoco, & tamen ad misericordiam non flecteris, mihique soli negas beneficium, quod alijs impendis. Certè deinceps ad te venire recuso: iamiam desperans, domum repeto. Sed quid dicam amicis, propinquis & vicinis meis? Noli noli sancte Dei tam immisericorditer me solum dimittere, saltem aliquid mihi largire. Toto ergo animo turbatus, ad hospitium se retrahit, deliberat vt in crastinum ad patriam reportari possit. Interim præ nimio dolore graui somno oppressus, post gallicantum quasi in ecstasi factus, vidit quendam venusto vultu cum magno lumine assistere, hisque verbis ipsum blanditer affari: Quid iaces, homo? Surge velociter, & ad viri Dei Simeonis sepulchrum citò accede. Cumque responderet, non posse se ire, se iam antè illuc venisse, & nihil profecisse: ille ait: Ego te adiuuo, ego sustento: noli tardare: præstò sum vt auxilium tibi feram. Excitatus ergo, sensit membrorum virtutem redijsse: sicque, qui solebat curuus atque prostratus infirmis repere manibus, ad sepulchrum viri Dei, mirante populo, toto corpore erectus, solidatis ascendit pedibus. Instauratur corpus miserabile rustici. Cap. 24.

Ea tempestate, cùm Treuirorum ciuitas, tantis polleret miraculis, ad domini Simeonis sepulchrum apportatus fuit puer octo annorum, cui morbus ambulandi eripuerat officium, pro quo iam triduo Simeonem interpellarat deuotio parentum. Fortè erat apud nos de Alemannia monachus non mediocriter liberalibus institutus disciplinis, verùm tantis non benè credens miraculis: qui etiam tunc præsens aderat, cùm ibidem Dei effulgent miracula, & exorabile beati Simeonis meritum vocis adspirat adstantium. Puer vtrisque manibus altari adhærebat, donec membrorum resoluta compage, sano adstitit erectus in corpore. Itaque ingreditur pedibus, sed tremuli titubant incessus, quos nondum naturæ docuerat vsus. Tandem sanus redijt: isque de quo diximus, visis credidit, Deum laudauit, hæcque commemorans, lætus abscessit. Puer claudus ambulat.

EX CHRONICIS HIRSAVGIENSIS MONAnasterij, Iohanne Abbate Spanheimense authore.

EOdem anno (nempe 1035.) S. Simeon monachus & inclusus Treuiris moritur Calendis Iunij, qui tantis mox coruscauit miraculis, vt à Benedicto Papa I X. Poppone Archiepiscopo petente, statim post mortem sit canonizatus.

ILLVSTRE CERTAMEN CLARISSIMORVM MARTYRVM APVD LVGDVNVM GALLIAE, PHOTINI

vel Pothini, eius vrbis Episcopi, Sancti diaconi, Epagathi, Maturi, Attali, Blandinæ, &c. quemadmodum illud luculenter descripsêre Christiani Viennenses & Lugdunenses: quorum verba hic subijcimus ex Eusebij Cæsareens. Historiæ Ecclesiasticæ lib. 5. cap. 1. & 2. interprete Iohanne Christophorsono, Angliæ doctissimo Episcopo.

Iunij. Ex cap. 1.

SERVI Iesu Christi, qui Viennam & Lugdunum Galliæ incolunt, fratribus in Asia & Phrygia, qui eandem nobiscum redemptionis fidem & spem habent: Pax, gratia, & gloria à Deo patre & Christo Iesu Domino nostro sit vobis. Deinde cùm in Epistolæ exordio alia istis deinceps adiecerint, his verbis initium narrandi faciunt: Magnitudinem afflictationis, quæ hoc loco ingrauescit, ingens gentilium odium contra sanctos incitatum, supplicia, quæ beati martyres placidè sustinuerunt, neque nos dicendo accuratè exprimere, neque scribendo facilè à quoquam comprehendi possunt. Nam aduersarius noster aduentum suum (in quo audacter ac liberè Ecclesiam Christi oppugnaturus sit) iam quasi prolusione quadam ac proœmio breui futurum prænunciãs, omnibus viribus, vt dicitur, Christianos adortus est: atque adeò vbique grassatus, suos consuefecit, & ad bellum contra seruos Dei gerendum vsu & exercitatione mirè instruxit. Quapropter non solùm ædificijs publicis, balneis & foro nobis interdictum est: sed etiam, ne quisquam nostrùm vsquam locorum in conspectum prodeat, ab illis vetitum. At gratia Dei pro nobis cũ diabolo decertauit, & hos, qui sunt paulò remissiore animo, eripuit è periculo: illos autem, qui patientia armati, tanquam firmæ fidei columnæ, non modò impetum hostis nostri diaboli, facilè laturi videbantur, verùm etiam in sua ipsorum capita eundẽ quodammodo prouocaturi, ex aduerso opposuit: qui tum in acie fortiter cum aduersario conflixerunt, omne opprobrij & supplicij genus toleranter sustinendo: tum celeri gradu maturarunt ad Christum, ea mala, quæ erant ingentia & grauia, exigua, & pene nulla existimando: perspicueq; reuera ostenderunt: quòd non sunt cõdignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.

Perfecutio immanis in Gallijs. — Martyrum inuicta fortitudo. — Roma. 8.

Ac primùm cruciamenta, quæ confertim erant, & tanquam cumulo à multitudine in illos coaceruata, viriliter & magno animo subiêrunt vociferationes, plagas, violentos tractus, dilacerationes, lapidum proiectiones, carceres, & quicquid denique ab agresti & furiosa multitudine contra nos, velut contra hostes & inimicos, fieri solet. Quotquot igitur erant à Tribuno plebis alijsque magistratibus, qui ciuitati præerant, in forum deducti, cùm coram vniuersa multitudine esset ab illis de fide quæsitum, & eam liberè ipsi confessi fuissent, vsque ad Præsidis aduentum in carcerem coniecti, cõclusique erant. Deinde cùm ducerentur ad Præsidem, & ille in iudicando omni crudelitatis genere contra nos nostrosque vteretur, Vetius Epagathus, vnus ex fratribus, immenso charitatis erga Deum & proximum ardore inflammatus, (qui quidem cùm non modò ad omne officium erga proximum sedulò exequendum impiger & propẽsus esset, verùm etiam flagranti Dei amore & sacrosancto Spiritus instinctu exardescens, in omnibus Domini præceptis & iustitiæ æquitatisque institutis integrè incederet, adeò sanè accuratè vitam instituisset, vt quanuis esset adolescens, eodem tamen testimonio, quod scriptura seni Zachariæ sacerdoti tribuit, dignus videretur) hic Vetius, inquam, iudicium tam temerè & iniuriosè contra nos pronunciatum, non poterat omninò æquo animo ferre: sed supra modum succensebat, postulabatque vt potestas ei daretur, liberè in illo consessu pro fratribus respondendi, seq; perspicuè probaturum dicebat, nihil sceleris, nihil ve impietatis in nobis omninò posse reperiri. Contra quẽ cùm multitudinis frequentia, quæ tribunal circumsistebat, admodùm vociferata fuisset, (erat enim inter illos illustris atque eximius) cumque Præses etiam iustam ab eo propositam postulationem minimè posset tolerare, sed solùm istud ab eo quæreret, vtrùm

Mittuntur in carcerẽ. — Vetius Epagathus Christianorum aduocatus. — Luc. 1.

trùm esset Christianus: ille rum simulatq; erat clarissima voce hoc ipsum confessus, in sortem & numerum martyrum relatus est, ac deinceps aduocatus Christianorum appellatus: nec planè immeritò. Habuit enim aduocatum Iesum in animo commorantem, & Spiritum sanctum multò, quàm Zacharias, feruentiorem: quem per ingentem charitatis quasi cumulum, quo adductus, adeò alacri & ardenti studio pro fratrũ propugnatione suam ipsius vitam profudit satis perspicuè ostẽdebat. Christi igitur & est & fuit verus & germanus discipulus, qui agnum quòcunq; eat, sequitur. Inde igitur inter reliquos Christianos facilè internoscebatur: nam martyres, qui videbantur ceteris facilè præstare, in publicum prodibant, se paratos ad omnia tormenta ostendebant: omni denique animi alacritate confessionem illam, quæ est martyrij propria, cumulatè pleneq; explebant. Martyribus Epagathus adiungitur.

Sed extabant alij imparati, inexercitati, & animo fracto, qui acrem certaminis impetum ferre non poterant: ex quibus circiter decem numero, animis ignauè & muliebriter conciderunt. Qui profectò non modò magnum dolorem mentibus nostris & immensam acerbitatem inurebant: verumetiam aliorum, qui hactenùs non comprehendebantur, quique martyribus etiam in acerbissimo cuiusque generis cruciatu iacentibus præstò semper aderant, & eos non aliquando desertos esse passi fuerant, alacritatem penitùs retuderunt. Omnes igitur id temporis, propter incertum confessionis euentum, eramus graui metu perculsi, non plagas quidem & supplicia, quæ illis pòst infligerentur, veriti, sed ancipiti confessionis exitu mente præuiso, magnoperè extimescentes, ne quis præ languida animi infractione prorsus succumberet. Quotidiè tamen, qui digni corona martyrij habebantur, ad illorum numerum supplendũ, præhensi erant, vsqueadeò, vt ex duabus hisce ecclesijs omnes pij & studiosi viri (quorum virtute & doctrina inprimis status illarum ritè administrari solet) eximerentur. Quidam etiam Ethnici, nostrorum serui, vnà capiebantur, (siquidem Præses omnes nos passim perquiri præceperat) qui tormenta, quæ sanctos tolerare cernebant, reformidantes contra nos, militibus satanæ impulsu illos ad hoc idem incitantibus, Thyesteas cœnas, & incestus Oedipodis, falsò commenti sunt, & alia, quæ nobis nec eloqui, nec cogitare quidem fas esse iudicatur: quin tale facinus aliquando inter homines admissum fuisse, ne credi quidem propemodùm debet. Quæ sanè cùm essent fama & sermone hominum passim dissipata, omnes, velut immanes belluæ, contra nos furere cœperunt: ita vt si qui anteà propter necessitudinem moderatè se erga nos gessissent, tunc veluti rabie quadam incitati, dentibus frendere, insanireque propè viderentur: atque id adeò, quod à Domino nostro prædicebatur, in eo esset impletum, tempus venturum, in quo omnis, qui vos occiderit, videbitur obsequium præstare Deo. Vnde decæterò sancti martyres maiora quædam cruciamenta, quàm quæ possunt oratione explicari, (idque, sathana in illud pro viribus incumbente, vt aliquid blasphemiæ contra Christum ex eorum ore educeret) sufferre cogebantur. Decem à Christo deficiunt. Calumniæ in Christianos. Iohan. 16.

Supra modum igitur lethale multitudinis vniuersæ, Præsidis & satellitum odium in diaconum, nomine Sanctum, Viennæ prognatum, & in Maturum etiam, recèns quidem baptizatum, sed generosum tamen Christi athletam, efferbuit: in Attalum porrò, genere Pergamenum, columnam & stabilimentum continuum ecclesiarum, quæ hic sunt: in Blandinam denique, per quam Christus euidenter ostendebat eos, qui apud homines, viles, despecti & contempti videantur, apud Deum propter charitatem erga illum, nõ specie iactatam & simulatione, sed vi & virtute declaratam, magno splendore & gloria donari. Nam cùm non nos solùm pertimesceremus, sed etiã hera illius secundùm carnem, (quæ etiam ipsa vnà in martyrum pugna dimicauerat) ne cùm in certamen descenderet, præ corporis imbecillitate non liberè & ingenuè fidei suæ confessionem proloqui pergeret: Blandina tanto animi robore & virtute imbuebatur, vt tortores, qui illam vicissim omni suppliciorum genere à primo manè ad vesperam vsque afflixissent, propè labore defessi languescerent, seque tum ab illa victos, tum nihil ampliùs habere cruciamenti reliquum, quod ei irrogarent, faterentur: atque adeò magnopere mirarentur, quo pacto, cùm totum eius corpus ita dilaceratum esset, perseuerans spiritum duceret: palamque testarentur, vnum tormenti genus satis habuisse virium ad vitam ei eripiendam, nedùm tam multis & varijs opus fuisse. Verùm beata martyr, sicut generosum athletam decet, in ipsa fidei confessione vires colligebat, atque prolato isto tum verbo tum: Christiana sum, &: Nihil apud nos admittitur sceleris: erat dolorum, qui eam vrgebant, summa leuatio, fomentum Sanctus, diaconus. Maturus. Attalus. Blandina. Blandinæ egregia constantia.

tum cruciatûs, & cuiusque molestiæ depulsio.

Item Sancti Diaconus ille, Sanctus nomine, suprà quàm credibile est, & supra omnẽ humanum captum, verbera à carnificibus impacta toleranter sustinens, cùm scelerati illi carnifices propter assiduitatem & magnitudinem tormentorum, quæ ei infligebant, sperarent se aliquid, quod indecorum & eius professioni parùm consentaneum videretur, ab eo audituros, ipse tanta animi celsitate & constantia illis ex aduerso testitit, vt ne nomen quidem vel suum, vel gentis, vel ciuitatis, vnde fuit: neq; vtrùm seruus an li-

Nulla ab eo vox extorqueri potest, nisi: Christianus sum. bet, illis vellet dicere: sed ad omnia rogata, ita Latino sermone responderet, Christianus sum: istudq; pro nomine, pro ciuitate, pro genere, & deniq; pro re quaq; iterùm ac sæpiùs eloqueretur: aliam autem vocem gentiles ab eo elicere audireq; non poterant. Vnde tam graui & acerba bile animus cùm Præfecti, tum tortorum contra illum inflammabatur, vt cùm nihil haberent supplicij, quod ei deinceps imponerent, ad extremum laminas æneas feruentes & ignitas tenerrimis corporis membris affigerent. At ille, quanquàm corporis membra exurebantur, firmus tamen, constans & immutabilis in fidei confessione perstitit: quippè qui diuino & cælesti fonte aquæ vitalis, quæ ex Christi ventre profluit, tanquam rore cùm aspersus, tum roboratus erat. Corpus autẽ testimonio fuit eorum, quæ ipsi acciderant: vtpotè vulneribus & vibicibus totum cruentatum, quod quidem sic in rugas erat contractum, vt exteriorem hominis formam prorsus abiecisset: in quo Christus, afflictationis particeps, res præclaras ad suam ipsius gloriam gessit, cùm aduersarium profligando, tum cæteris præclarum exemplum o-

1.Ioan.4. stendendo, nullum esse metum, vbi Dei patris charitas, nec vllam molestiam, vbi fides Christi viget. Nam quanquàm impij carnifices paucis diebus pòst, cũ martyrem denuò torquerent, putabant, si corporis membris, superiore iam cruciatu tumidis, & inflammatione quadam efferuescentibus, eadem supplicia accumularent, vel se illum facilè euicturos, præsertim cùm nec manuum propè tractationem perferre iam pos-

Vide mirã Christi virtutem. set: vel illum tormentis tandem extinctum, grauem reliquis horrorem incussurum: tamen tantùm abfuit, vt in illo aliquid eiusmodi contingeret, vt etiam præter omniũ hominum opinionem, corpus in illis posterioribus tormentis recreatum, & in integrum restitutum, formam priorem atque vsum membrorum recuperaret: adeò vt secunda illa carnificina, non inflicta pœna, sed medicina per Christi gratiam adhibita videretur.

Porrò Biblidem, vnam ex eorum numero, qui fidei confessionem pernegassent, cũ iam diabolus à se prorsus absorptam putaret, cupiens etiam per blasphemiam in Deum, condemnationem eius augere, ad supplicium deducendam curauit, eamq; velut

Biblidis resipiscentia & constantia. fractam & ignauam, impia in nos & flagitiosa probra loqui impulit. Illa tamen in tormento redijt ad se, atq; (vt ita dicam) ex profundo somno excitata est, præsenti supplicio quodammodò submonita, vt de æterna gehennæ pœna seriò cogitaret. At contrà, quam diabolus expectabat, maleuolis Christianorum obtrectatoribus ex aduerso sic respondet: Quomodò eiusmodi viri liberos suos deuorare in animum poterunt inducere, quibus ne licitum quidem sit sanguinem animalium ratione carentiũ comedere? Et ab eo tempore se Christianam ingenuè confessa est, & forti numero q; martyrum adiuncta. At cùm tyrannica crudeliaque illa suppliciorum genera per beatorum patientiam, Christi virtute firmatam, frustrà imposita irrogataq; viderentur, diabolus alias quasdam machinas de integrò contra illos excogitauit, nempe vt in carcerem coniecti, interdum in locis horrida caligine obsitis, & plenis molestiarum, miserè iacerent: nonnunquàm illorum pedes in crassas compedes impositi, distenderentur: aliquando vexarentur alijs plagarum modis, quos rabidi diaboli ministri, illiusq; maleuolentia suffusi, hominibus in carcerem conclusis incutere solent, vsqueadeò, vt

Moriuntur quidã præ carceris fœtore. complures, quos Dominus eo pacto è vita exire volebat, ibi ob fœtidum odorem & loci angustiam penitùs suffocarentur. Quinetiam non pauci (in quibus illic Dei gloria perspicuè ostentata erat) quanuis ita acerbè excruciati fuissent, vt nulla curatione adhibita, viderentur ampliùs posse vitam protrahere, in carcere tamen superstites manebant, omni humana quidem cura & subsidio orbati ac destituti, à Domino tamen tum corporis tum animæ viribus ita roborati confirmatique erant, vt cæteros & ad fidem constanter tenendam tuendamque incitarent, & grato admodùm subleuarent solatio. Alij autem modò capti, & recentes in carcerem contrusi, (quorum corpora ante hac tormentis subeundis callum haud contraxerant) pondus carceris & grauitatem minimè poterant ferre, sed intus breui mortem oppetebant.

Beatus

Beatus item Pothinus, cui Lugdunensis episcopatûs ministerium erat cõcreditum, cùm nonagesimum suę ætatis annum præterijsset, & corporis imbecillitate ita languesceret, vt vix posset, propter virium infirmitatem, qua distinebatur liberè spirare, spiritus tamen alacritate propter ardentem, qua flagrabat martyrij cupiditatẽ, plurimùm recreatus, ad tribunal gestabatur: & tametsi corpus eius iam pręe decrepita ætate & cruciatu morbi penè exhaustum esset, anima tamẽ in ipso seruabatur integra, vt per eam Christus gloriosè triumpharet. Qui quidem ad tribunal, magistratibus ciuitatis eum comitantibus, & vniuersa multitudine varias cuiusquemodi vociferationes contra illum, vtpote Christianum, edente, à militibus deductus, præclarum fidei testimonium perhibuit. Cùm enim à Præside rogaretur, quis esset Christianorum Deus? respondit: Si tu ea re dignus sis, cognosces. Inde igitur asperè & immisericorditer raptatus, varias plagas excepit, cùm ab his, qui stabant in proximo, qui nihil eius ætatem reuerẽtes, manibus pedibusq; in illum contumeliosè insultabant: tum ab illis, qui longiùs erant remoti: qui, quod singuli habebant in manibus, illud in illum coniecerunt: idque proptereà, quòd omnes permagnæ culpæ & impietatis loco ducebant, si quisquam petulanter illum insectari vlla ex parte omitteret. nam deorum suorum causam ita se vindicaturos arbitrabantur. Ille vix iam spiritum ducens, in carcerem coniectus fuit, ac biduo pòst efflauit animam. Pothini Epi scopi marty rium.

Ibi verò singularis Dei prouidentia apparuit, & infinita Iesu seruatoris misericordia patefacta est: quæ sanè talis fuit, qualis quidem rarò inter fratres Christianos contigisset, à diuina tamen Christi virtute ac potentia non omninò aliena. Nam qui, vt primùm erant compræhensi, fidem inficiati fuissent, non modò in carcerem cum cæteris condebantur: (nihil enim illis, vt tempus ferebat, negatio attulit adiumenti) verumetiam suppliciorum eorundem erant facti participes: atque sicut illi, qui ingenuè fatebantur se esse, quod erant, nullo alio crimine obiecto, nisi quòd Christiani essent, tradebantur in custodiam: sic isti, qui fidem pernegarant, de reliquo in carcere tanquã homicidæ & scelerati detinebantur, duplo grauiore cruciatu & angore, quàm cæteri, afflictati. Illos enim subleuabat lætitia ex martyrio percepta, spes promissorum, charitas in Christum, sacer Patris spiritus: hos magnum & graue conscientiæ pondus admodùm vexabat, vsqueadeò, vt dum per hominum frequentiam palàm gradiebantur, ipso vultu ab omnibus alijs facilè internoscerentur. Illi enim hilares in publicum progressi sunt, in quorum vultu decor quidam, gratia & venustate multa adspersus, enituit, sic vt vincula etiam, quibus velut sponsa, aurearum fimbriarum varietate decorata, mirè erant illustrati, egregium quendam ornatum illis adiecisse viderentur: tam suauem item & fragrantem, ex ipso Christo egredientem, efflarunt odorem, vt nonnullis artificioso quodam vnguento & manu composito delibuti putarentur. Hi autem demissi, abiecti, adspectu horridi, turpi ignominiæ labe deformati, à gentilibus porrò, velut ignaui effœminatique, probris contumeliosè affecti, ac denique cùm honoratum, gloriosum & salutare nomen Christi amisissent, perinde ac si homicidij rei fuissent, homicidæ iam appellari. Ista vbi cæteri coràm adspexissent, magnoperè roborati erant & animo constabiliti. Qui enim præhendebantur, omni memoria diabolicæ cogitationis ex animo deposita, absque hæsitatione fidem suam profitentur. Isti porrò, paucis verbis obiter interiectis, rursus, quæ sequuntur adiungunt. Mala condi tio fidei desertorum. Obserua vt Christus co honestarit martyres istos.

His igitur rebus confectis, de reliquo martyria, quæ in ipsorum vitæ exitu sufferebant, in quæque suppliciorum genera dispertiebantur. Siquidem vnam coronam beati martyres ex vniuersis & varijs cuiusque generis flosculis contextam complicatamque Deo patri obtulerunt. Quocircà par erat, generosos & insignes Dei athletas, vbi multiplex & varium martyrij certamen subierant, illustremque ab hostibus reportarant victoriam, præclara immortalitatis corona decorari. Maturus ergo, Sanctus, Blãdina & Attalus, die cum bestijs dimicandi in nostrorum hominum cruciatum de industria præstituta, ad bestias ducebantur, quò publicum & commune gentilibus spectaculum, plenum inhumanitatis & sæuitiæ, exhiberent. Atque Maturus & Sanctus in amphitheatro omne genus tormentorum denuò subeunt, perinde ac si nihil cruciatùs anteà fuissent omninò perpessi, immò verò vt athletæ, qui modò aduersarium per varias certaminum vices strenuè profligassent, et pro corona vitæ ipsis proposita postremum iam certamen haberent in manibus ad conficiendum, deintegrò tum verberum traiectiones, quibus homines illic plecti solent, sustinent: tum crudeles ferarũ tractus, tum alia omnia cruciamentorum genera, quæ insana & furiosa plebs alij ali Maturus & Sanctus denuò immaniter cruciantur.

Xx 2 unde

undecum vociferatione illis infligi postulabant, tum ferreas deniq; cathedras & ignitas illorum membris suppositas, quibus corpora miserè frixa & exusta erant: & quanquàm gentiles pestifero illorum nidore non absque molestia saturabantur, tamen ne ea quidem redeterriti, ab insania sua desistunt: sed pergunt adhuc magis magisq; furere, quandoquidem illis in optatis erat, eorum patientiam protsus euincere. Cæterùm ab ipso Sancto nihil aliud elicere poterant, præter illam vocem, quam ab initio de fidei suæ confessione proferre consueuisset. Isti autem martyres, quoniam in hoc ingẽti certamine vita adhuc in ipsis residebat, singularium certaminum loco, quæ magna cum varietate ibi fieri solebant, illo die spectaculum vniuerso populo præbẽtes, ad extremum securi percutiuntur.

Securi cæduntur.

Blandinæ præclara virtus.

At Blandina trabi ligneæ sublimis affixa, præda bestijs incursantibus obijcitur. quæ quoniam & in crucis specie suspensa cernebatur, & ardenter preces fundebat, magnam concertantium mentibus alacritatem iniecit: quippe in ipso certamine, ex sorore cruci suffixa, ipsum Christum, qui pro nobis crucifixus est, oculis corporeis quodammodò videbant, vti credentibus in illum pro certo persuaderetur, quòd qui pro eius gloria quicquam perpetiatur, hæreditatis sit cum Deo viuente consors & particeps futurus. At cùm nulla bestia eius carnem tangere vellet, à trabe mox abrepta, in carcerem iterùm truditur, & ad aliud reseruatur certamen: vt per varia concertationum genera victrix facta tum tortuosum serpentem condemnationi, quam ab se auertere non posset, iure addiceret, tum fratres pariter ad constantiã incitaret: quæ licet humilis, imbecillis & propè abiecta virgo esset, at matura tamẽ Christi fortis athletæ induta, non solùm per multas cruciamentorum vices aduersarium superauit, verũ etiam per illustre illud certamen, coronam immortalitatis tandem assecuta est.

Attali certamen.

Attalus item, clarus & magni nominis vir, importuno multitudinis rogatu ad supplicium euocatus, ob rectefactorum conscientiam (siquidem ingenuè in Christiana institutione & disciplina exercitatus, fidelis semper apud nos & constans veritatis testis extitisset) alacri animo certamen ingreditur. Ac cùm vndiq; per amphitheatrum circunduceretur, tabula, in qua Latinis literis hæc inerat inscriptio, Hic est Attalus Christianus, illum præcedente: cumque in eum admodùm petulanter populus insultaret, Præses, vbi Romanum esse didicisset, mãdauit vt in carcerem denuò cũ reliquis, qui in eodem erant, concluderetur: de quibus literas ad Cæsarem scripsit, eiusque expectauit de illis sententiam. Tempus verò, quod intereà intercedebat, illis quidem neque ociosum, neq; infrugiferum fuit: sed per mortem eorum dilatam, immensa Christi clementia, quasi lumen suum propalàm profudit. Nam intermortua Ecclesiæ mẽbra, viuorum subsidijs fuerunt ad vitam reuocata, & qui fidem confessi fuissent, ijs, qui eandem pernegassent, magna beneficia detulerunt: atq; ideò permagna lætitia matri & virgini Ecclesiæ exorta est, cùm eos, quos ab ortu tanquam mortuos eiecisset, viuos & incolumes recuperasset. Illorum enim hortatu & exemplo complures, qui fidẽ negassent, erant tanquam in vtero matris Ecclesiæ iterùm concepti, iterùm in membra formati, iterùm ad vitam reducti, iterùm denique ad fidem suam confitendam perdocti. Atq; cùm ad vitam essent restituti, & viribus confirmati, suauitatem Dei (qui non vult mortem peccatoris, sed pro sua benignitate eum ad pœnitentiã inuitat) animis haurientes, ad tribunal spontè accedunt, vt iterùm à Præside de fide denuò rogarentur. Nam cùm Cæsar respõsum per literas misisset, illos, qui fidem Christi confiterentur, tympanis esse torquendos: hos autem, qni eandem inficiarẽtur, in principio mercatus (qui hîc celebrari solet, quiq; est, propter frequentiam hominum, ex omnibus eõ gentibus commeantium, multorum sermone nobilitatus) liberos dimittendos, Præses beatos martyres, tanquam spectaculum & gloriosam pompam de illis multitudini præstaturus, ad tribunal deduci iubet, iterùm in quæstionem vocat, datq; sententiã, vt qui municipes Romani essent, securi percuterentur: reliqui autem amandarentur ad bestias. Christi verò gloria in his, qui anteà fidem abnuerant, tunc tamen præter Gentilium opinionem, eandem ingenuè cõfitebantur, magnopere illustrata fuit. Etenim illi cùm priuatim in quæstionem dati essent, quasi pro certo absoluendi, tamen se Christianos verè confitentes, martyrum choro adijciebantur. Alij autem falsi Christiani, à fide penitùs lapsi, qui neq; vestigium aliquando fidei, neq; sensum & significationem vestis sponsalis, neq; cogitationem timoris Dei in animis insidentem habebant, sed per nequam eorum conuersationem, viam veritatis contumelijs affecerant, hoc est, filij perditionis, foris extra Ecclesiam permanserunt: cæteri vniuersi fuère in Ecclesiam denuò asscripti.

Resipiscũt qui à fide exciderant.

Ezech. 18. & 33.

Mercatus Lugdunen.

Constantia eorũ, qui anteà defecerant.

De quibus cùm haberetur quæstio, Alexander quidam genere Phryx, arte & scientia Medicus, multis annis in Gallia commoratus, omnibus ferè propter charitatem erga Deum, & libertam in verbo prædicando alacritatem cognitus, (non enim doni & muneris Apostolici expers erat) cùm adstaret tribunali, & illos fratres nutu ad fidei cōfessionem hortaretur, (iis, qui vndique tribunal circunsistebant, videbatur tanquam parturiens) populi multitudo confessionem eorum, qui anteà inficias iuissent, ægre ferens, contra Alexandrum, tanquam eius rei caput & authorem, vociferari cœpit. Vbi verò Præses instabat, sciscitabaturque quisnam esset? respondet se Christianum esse. Vnde Præses ad iracundiam prouocatus, illum condemnat ad bestias. Postero autem die eandem cum Attalo dimicationem (Præses enim, quò populo gratificaretur, Attalum denuò bestijs obiecit) Alexander ingreditur. Hi duo in amphitheatro omnes machinas ad eorum cruciatum excogitatas, tanquam prætervecti, maximumque certamen perpessi, ad extremum gladio feriuntur. Alexander autem neq; ingemuit, immò vero ne gry quidem ore extulit: sed interiore mente & cogitatione quasi cum Deo sermones contulit. Attalus, vbi in ferrea cathedra iam candenti esset impositus, & eius incendio ambustus, quando nidor & fumus è corpore in sublimi ferebatur, Latino sermone multitudinem sic affatus est: Ecce ecce, hoc, quod vos præstatis, est homines vorare. Nos quidem neque voramus homines, neque aliud quicquam sceleris patramus. Rogatus tamen, quod nomen Deus haberet? respondet, Deum nomen non habere more hominum.

Alexandri virtus & martyrium

Attali certamen.

Quibus omnibus confectis, postremo die singularium certaminum aduentante, Blandina & adolescens Ponticus, circiter quindecim annos natus, (hi autem quotidiè introducebantur ad reliquorum supplicia contemplanda) in amphitheatrum inferebantur, vrgebanturque per gentilium idola iurare. Ac quoniam illi perstabant constantes, & ea despicatui ducebant, vesana multitudo contra illos asperè & ferociter sæuiebat: adeò, vt neque adolescentuli commiserarentur ætatem, neque mulierem omninò reuererētur. Omnibus igitur tormentis eos obiectare, & per quoduis supplicij genus vndiq; agitare cœperunt, & sine intermissione nunc hanc, nunc illū per ipsorū deos iurare impellebant. Cæterùm hoc nullo modo poterant efficere. Nam Ponticus, qui ita à sorore erat exuscitatus, vt gentes eam esse animaduerterent, quæ illum cohortata fuisset, confirmassetque, post omnia cruciamentorum genera, viriliter, & magno animo tolerata, extremum spiritum edidit. Beata Blandina omnium postrema, tanquam nobilis & generosa mater, vbi liberos animauerat ad pœnam, & victores ad Christum Regem præmiserat, ipsa eosdem cum liberis certaminum cursus remensa, ad eosdem lætitia gestiens, ac de ipso vitæ suæ exitu permagno gaudio exultans, properabat, non quasi ad bestias crudeliter proiecta, sed ad cœnam sponsi amicè inuitata. Atque post verbera, post bestiarum laniatus, post sartaginis exustionem, ad extremū in rete inuoluta, tauri rictibus obiectatur. Quæ cùm ab animali illo diù multumq; icta exagitataque fuisset, ac nullum sensum cruciamentorum, quę hactenùs ei obtigissent, partim propter spem, qua Dei promissis firmè adhærescebat, partim propter colloquia, quæ intra se cum Christo conferebat, omninò haberet, tandem ense iugulata fuit. Vnde gentes ipsæ palàm testabantur, mulierem apud se nunquam tot tamq; acerba tormenta tam constanter pertulisse.

Blandinæ & Pontici pueri, martyrium.

En rarum supplicij genus Blandinæ adhibitū.

Verùm eorum rabies & crudelitas in sanctos, non ita exaturata fuit. Nam ab immani & furiosa bellua, diabolo, immanes illæ & barbaræ gentes exagitatæ, vix aut ne vix quidem à furore suo aliquando acquieuerunt, immò verò in corporibus martyrū suā deintegrò contumeliam cœperunt & maleuolentiam exercere. Nam quanuis martyrum constantia penitùs essent superatæ, tamen quia omnem humanam rationem omninò exuissent, illorum amentia minimè fuit retardata repressaq;: sed acerba bilis cùm Præsidis, tum populi (qui quidem in nos lethale odij sui virus euomebant) tanquam immanis belluæ magis magisque incensa, sic vt scriptura verè impleretur: Impius adhuc impiè agat, & iustus iustificetur adhuc. Etenim corpora eorum, quos carceris pestifer odor & cruciatus suffocauerat, canibus lacetanda obijciunt, studioseque noctu dieque obseruant, ne quisquam è nostris illa tumulis mandet. Tandem verò martyrum in amphitheatro interfectorum membra, quæ nec bestiæ adhuc vorârant, nec ignis absumpserat, partim minutatim dilaniata, partim instar carbonum ambusta, quinetiam securi percussorum capita vnà cum corporum truncis collecta, dies cōplures similiter militis excubijs insepulta custodiunt. Porrò alij fremere, & dentibus contra eos frendere cœperunt, toto animo connitentes aliquam grauiorē in ea exercere

Apoc. 22.

Corpora sanctorum obijciuntur canibus.

contu-

contumeliam. Nonnulli irrisione ludere,& falsos cachinnos tollere, summaq; commendatione & præconio idola sua efferre, quibus quidem, tanquam authoribus pœnam & vltionem Christianorum acceptam retulerunt. Non pauci, quanquam factis aliquantò modestiores erant,& de illorum afflictatione aliquantùm condolescere videbantur, verbis tamen acerbè eos vexare ad hunc modum: Vbi iam illorum Deus? Quid illis hæc profuit religio, quam suæ ipsorum vitæ præposuerunt?

Non sinuntur sanctorum corpora sepeliri.

Quæ ad gentilium crudelitatem pertinebant, talem habebant varietatem. Quæ autem ad nos, videbantur sanè magnum mœrorem propterea in se cōplecti, quòd martyrum corpora humo tegendi nulla dabatur facultas. Neque enim nox ad hanc rem aliquid afferre præsidij, neque magna pecuniæ vis eorum animos flectere, neque preces vlla ex parte placare poterant: sed nulla non ratione & via corpora illa erant assiduè ab illis obseruata,& id quasi in magno lucro deputatum, si penitùs inhumata iacerent. Paulò pòst etiam ista addunt. Martyrum corpora, sex dies continuos sub dio iacentia,& maxima ignominia affecta, pòst autem ab impijs illis & facinorosis carnificibus exusta, inque cineres redacta, in Rhodanum fluuium, qui illic in proximo defluit, spargebantur, quò nullæ quidem illorum reliquiæ ampliùs super terrā restarent. Ista eo consilio patrabant, quòd Deum se posse vincere, & illis regenerationem corporum prorsus eripere arbitrati sunt: quò ne vlla quidem (sic enim dicebant) spes resurrectionis reliqua fieret illis: qua freti (inquiunt) non solùm peregrinam quandam & nouam nobis induxerunt religionem, verumetiam neglexerūt penitùs tormenta, & prompto atq; alacri animo ad mortem properarunt. Iam videamus, vtrùm sint resurrecturi,& vtrùm illorum Deus ipsos iuuare,& è manibus nostris eripere possit. Eiusmodi persecutionis tempestas, regnante Imperatore, de quo docuimus, istis Christi ecclesijs obrigit. Vnde certè, quænam fuerint in reliquis prouincijs eodem tempore factitata, coniectura assequi poterimus.

Antoninū Verū dicit.

CAP. II.

Illas item voces, ex eadem epistola depromptas, in hunc sermonem includere operæprecium arbitramur, quibus modestia & singularis martyrum, quos diximus, benignitas hoc ferè modo descripta sit. Isti verò ipsius Christi (qui cùm in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, se esse æqualem Deo, sed seipsum exinaniuit, formam serui accipiens) tam verè æmuli & imitatores erant, vt quanuis in tali gloria & splendore locarentur,& non semel & iterùm, sed sæpiùs, vt martyres decet, pro fidei confessione acerba tormenta perpessi, bestijs obiecti, ab eisdem denuò ablati, ignito ferro exusti, vibicibus liuidi, vulneribus vndique inflictis excruciati: non tamen se ipsi martyres esse prædicarent, neque cuiquam nostrûm copiam facerent illos eo nomine appellandi: sed si quisquam nostrûm eos vel per literas, vel per sermonem vt martyres fortè salutauisset, grauiter eum reprehenderunt. Libenter enim martyris appellationem Christo fideli & vero martyri, primogenito mortuorum, duci & authori vitæ, quæ est ex Deo, concesserant: martyrum etiam, qui iam ad Christum ex hac corporis custodia migrauissent, nos non grauarè in memoriam redegerunt, dixeruntque: Illi iam verè sunt martyres, quos Christus propter fidei confessionem ad se recipere dignatus est,& quorum martyrium ipso præclaro viræ exitu, tanquam sigillo certissimo obsignauit: nos autem tenues solùm & abiecti Christi nominis confessores: atque fratres obsecrabant cum lachrymis, vt preces pro illis ardenter & obnixè Deo funderent, quò ipso discessu è vita opus, quod Deus tam benignè in illis incepisset, cumulatè expleretur. Et quanuis non modò libera responsa gentilibus dando, sed etiam patientia, magnanimitate, fidenti animi robore contra omnes cruciatus se generosos ac strenuos palàm ostendendo, vim & virtutem martyrij perspicuè declarassent, tamē timore Dei referti, martyrum appellationem, qua fratres illos donare voluissent, ab se repellere studebant. Et iterùm, paucis verbis interiectis, sequuntur ista: Humiliauerunt se sub manu potenti, qua iam satis exaltati sunt. Dum in vita manebant, defendere omnes, neminem accusare, omnes è vinculis eripere, colligare neminem conabantur. Pro illis, qui supplicia eorum corporibus inflixerant. exemplum Stephani perfecti martyris imitati, benignè orare, dicentes: Domine, ne statuas illis hoc peccatū. Quòd si pro eis, qui ipsos tam contumeliosè torsissent, precabantur: quantò magis pro fratribus idem ipsum præstiterunt? Hæc item, paulò longiùs sermonem producentes, adnectunt: Grauissimum autem bellum ab illis, propter ingenuā erga fratres charitatem, cum ipso diabolo ideò susceptum erat, quòd tantoperè nitebantur, vt voracē illius, tanquā malæ bestiæ, gulam stringendo, eos viuos denuo euomere cogerēt, quos prius

Philip. 2.

Nota insignem martyrum modestiam.

Act. 7.

Diabolus cur eos tam atrociter insectatus sit.

prius tanquā mortuos, se penitùs deuoraſſe putauerat. Non enim illi fratrū imbecillorum lapſu gloriabantur, ſed quæ dona ipſis per Dei gratiam affatim ſuppetebant, alijs, qui maioris opis indigerent, benignè largiebantur: atque adeò velut matris indulgentis miſericordia commoti, multas lachrymas pro eorum ſalute in conſpectu Dei patris profundebant, vitam illis flagitabant: vitam conceſſit Deus, vitam etiam cum proximis communicarunt, victores in omnibus, ad Deum profecti ſunt, pacem amplexati, pacem nobis commendarunt, cum pace denique ad Deum deceſſerunt, non matri Eccleſiæ moleſtiam & angorem, non fratribus bellum & ſeditionem, ſed gaudium, pacem, concordiam & charitatem reliquerunt.

MARTYRIVM SS. MARCELLINI ET PETRI, GRAVITER CONSCRIPTVM. ADSTIPVLANTVR EI

antiqua Martyrologia, & habetur in vetuſtis MS. codicibus. Stylum aliquot locis nonnihil correxit F. Laur. Surius.

BENIGNITAS Saluatoris noſtri, martyrum perſeuerantia comprobata, euſque proceſſit, vt & fidei amicos coronaret, & inimicos eorum ex ipſis inferorum clauſtris erueret. Denique cùm Romæ à paganis teneretur Petrus, Exorciſtæ officium gerens, & multis vicibus cæſus, miſſus in obſcuriſſimam habitationem, maneret in vinculis ferreis immotus, cuſtoſque carceris Arthemius Paulinam vnicam filiam ſuam virginem, quam impenſiùs amabat, à dæmonio vexari quotidie plangeret, dixit ad eum vir Dei Petrus Exorciſta: Audi conſilium meum, Arthemi, & crede in vnigenitum filium Dei viui Ieſum Chriſtum, qui eſt liberator omnium in ipſum credentium. Si enim verè credideris, mox erit ſalua filia tua. Reſpondit Arthemius: miror valdè imprudens conſilium tuum, quòd cùm te iſte Deus tuus liberare non poſſit, in ipſum licet credas, & quotidie pro eius nomine plagas & vincula perferas, mihi perſuadere vis liberaturum illum filiam meam, ſi ego in eum credidero. Dixit ei Petrus: Poteſt me liberare Dominus meus & de his vinculis, & de pœnis omnibus: ſed non vult impedire coronam meam. Vult autem, vt perficiam curſum meum perferendo hos cruciatus temporarios, vt poſſim adipiſci gloriam ſempiternam. Arthemius ait: Si vis me tuo credere Deo, da operam vt fiat quod dicturus ſum. Ecce ego hodie duplicabo ſuper te catenas, & clauſtra carceris omnia communiam, teque in ima hac & obſcura cuſtodia ſolum includam: & ſi ex his omnibus te eripuerit Deus tuus, credam equidem in illum, ſed tunc demum, cùm videro incolumem filiam meam.

Iunij 2.

S. Petrus crebrò cæſus, mittitur in obſcuriſſimum carcerem.

Tum beatus Petrus ſubridens, ait: Infirmitas fidei tuæ poterit curari, ſi hoc, quod dicis, feceris? Arthemius dixit: Credam planè in illum, ſi & te his vinculis abſoluerit, & meam filiam curauerit. Petrus ait: Vade in domum tuam, & præpara mihi manſionem, & te, neque abſoluente me his vinculis, neque oſtium aperiente, neque per iter deducente, ad te perueniam in nomine Domini mei Ieſu Chriſti. Cumque eò venero, palpabunt me manus tuæ, conſpicient me oculi tui, atque hos eoſdem ſermones tecum conferam. Et ſi vel ſic credideris, habebis ſanam filiam tuam. Hoc vero fiet nō pro libidine tentationis tuæ, ſed ad declarandam diuinitatem Domini mei Ieſu Chriſti. Hæc vt ille dixit, Arthemius caput agitans: Hic homo, inquit, nimijs confectus afflictionibus, delirat & aliena loquitur: ſicque diſceſſit. Veniens autem domum, narrauit ea Candidæ vxori ſuæ, quæ dixit ei: Miror te illum hominem exiſtimare inſanum, qui & tibi ſanitatem promittit, & noſtræ filiæ ſoſpitatem. An verò longum ille tempus tibi præfixit? Hodie dicit ſe venturum. Id ſi factum fuerit, quis dubitet Chriſtum verum eſſe Deum, in quem ille credit? Arthemius dixit: Horrori eſt mihi fatuitas tua. Ipſi dij ſi de cœlo deſcendant, non eum abſoluent à vinculis: immò ſi vel Iupiter ipſe ad eum veniat, aperire illi carcerem non poterit. Candida reſpondit: Nimirùm idcirco magnus habebitur Deus eius, & credendum illi erit, ſi hoc fecerit, quod nec ipſe, vt ais, Iupiter facere poſſit.

Videtur delirare cuſtodi carceris Arthemio.

Hæc & pleraque alia cùm inter ſe loquerētur, & occumbente diei lumine, nox ini-

Miro modo è carcere venit ad Arthemium. Paulina sanatur.

tium suum stellarum ortu indicaret, adest homo Dei Petrus, Arthemio, & Candidæ se offerens, candidis indutus vestibus, trophæum Crucis tenens in manu sua. Mox igitur ad eius vestigia corruunt Arthemius & Candida, exclamantque, dicentes: Verè vnus est Deus omnipotens Iesus Christus. Statimque filia eorum Paulina virgo, ab immundo vexata spiritu, Deum confitens, & ad pedes eius procidens, purgata est, ita vt dæmon clamaret in aere: Virtus Christi, quæ in te est, Petre, me ligauit & expulit à virgine. Cumque hæc fierent, omnes, qui in domo Arthemij erant, crediderunt. Peruenit autem fama ad eos, qui in vicinia morabantur, & conuenêre viri ampliùs trecenti, plures verò fœminæ: qui omnes vna voce clamabant: Præter Christum, non est alius Deus omnipotens. In conspectu enim illorum, & à dæmonibus obsessi liberabantur, & infirmi omnes sanabantur. Cumque omnes qui ad ædes Arthemij confluxerāt, cuperent fieri Christiani, abijt vir Dei Petrus, & adduxit sanctum Marcellinum presbyterum, à quo omnes in domo Arthemij baptizati sunt. Porrò Arthemius ingressus ad eos, qui erant in vinculis, dixit eis: Si quis vult credere in Christum, exeat liber, veniatque ad domum meam, & fiat Christianus. At illi omnes promittentes se in Christum credituros, egressi sunt: venientesque ad ædes Arthemij, à sancto Marcellino presbytero baptizati sunt, & sancta consecratione illuminati. Intereà dum hæc agerentur, pestilentissimus Iudex Serenus in morbum incidit, & toto spatio ægritudinis eius datum est tempus baptizatis omnibus, vt sermone quotidiano Marcellini & Petri in fide Domini confirmarentur, per quadraginta & eo ampliùs dies.

Multi credūt in Christum.

Post hæc Commētariensis misit ad Arthemium custodem carceris, indicauitq; sessurum esse vicarium, eumque iussisse, vt nocte proxima præstò sit ipse cum illis, qui erant in carcere. At ille baptizatorum omnium osculabatur manus, dicebatque eis, si quis vellet venire ad martyrium, faceret id intrepidus: si quis verò mallet recedere, abiret illæsus. Cùm ergo ad primum pullorum cantum sederet Serenus vicarius, iubereque personas audiendas intromitti, ingressus Arthemius, coram omnibus dixit: Petrus Exorcista Christianorum, quem cæsum & tortum ac semiuiuum in carcere seruari iussisti, in nomine Dei sui omnium vincula soluit, ostia omnia patefecit, cunctosque efficiens Christianos, quò vellent, eis fecit abeundi potestatem. Ille verò cum Marcellino presbytero nusquam abscedere voluit: sed quoties ego eum custodire volui, non comparuit. Tunc Serenus immani furore incensus, iussit Arthemium plumbatis cædi, & trudi in custodiam: sanctos autem Dei martyres Marcellinum & Petrum, intromitti sub voce quæstoria, ijsque intromissis, ait: Mitiùs vobiscum agerent carnifices, si sacrilegos religionis vestræ ritus abijceretis, neque homines noxios & criminum reos è carcere egredi iussissetis. Marcellinus presbyter dixit: Tamdiu criminum reus manet in suis criminibus, quamdiu in Christum non credit: porrò simulatque crediderit, mox omni culpa ablutus & absolutus, summi Dei filius appellatur. Cùm hæc & his similia diceret Marcellinus presbyter, iussit eum Serenus pugnis cædi in arterijs. At vbi cædentes defecerunt, præcepit separari Marcellinum à Petro, & mitti nudum in carcerem, illicque vitrum contritum spargi, sicque vinctum inclusum relinqui, lumenque & aquam ei negari.

Arthemius cæsus, truditur in custodiam.

Marcellinus cæditur, & dein è cruciatur.

Ad Petrum inde conuersus, ait: Nolo te existimes eculeo & lampadibus iterum esse torquendum: sed ad palum ettas ligaberis, ferarumq; morsibus laceratus, vitam amittes, si hodiè dijs sacrificare contempseris. Respondit Petrus: Cùm sis Serenus nomine, totū te tenebrosum & tetrum atque nubilum factis ostendis: & cùm homo sis mortalis, pœnas atroces intentas, minis & terroribus te perturbaturum sperans immortalem fidem, quæ regnat in mentibus Christianorum. Tum etiam summi Dei sacerdotem Marcellinum, quem te rogare oportebat, vt tui misereretur, & oraret pro te, vt incredulitatis tuæ criminibus posses absolui, pugnis cædi voluisti, & diro carceri mancipasti: quo quidē nomine ille gloriatur & gaudet, te autem luctus excipiet sempiternus. His dictis, etiam Petrum iussit Serenus in vincula conijci, & pedes eius in cippo arctissimè constringi. Cùm sic autem abinuicem separati essent, & Marcellinus quidē nudus in vitreis fragmentis iaceret, Petrus verò in cippo teneretur: angelus Domini apparuit Marcellino oranti, induitque eum vestimentis ipsius, & dixit ei: Sequere me. Sequens ergo angelum, ingreditur cum eo, vbi Petrus in cippo & ferro vinctus affer-uabatur: & cùm illum quoque absoluisset angelus, iussit ambos se sequi: atque ita pariter venerunt in domum illam, in qua baptizati omnes vnanimiter in preces incumbebant. Dixitque angelus ad eos, vt diebus septem confirmarent populum, qui per ipsos crediderant: ac deinde ostenderent se Sereno vicario.

Petrus in carcerem ducitur.

Angelus ambos liberat.

Postero

Postero die mittuntur quidam ad carcerem,& neque Marcellinum neque Petrum inueniunt,idque Iudici renunciant. Tunc Iudex acciri iubet Arthemium & vxorem eius Candidam cum filia Paulina virgine:cumque venissent,vrgere eos cœpit, vt dijs sacrificarent. At illi dixerunt: Nos Dominum Iesum Christum confitemur,filiũ Dei viui:& ideò nulla ratione possumus sacrificiorum vestrorum ritu nos polluere. Eos igitur omnes Serenus iubet via Aurelia immensa tuderum mole obrui.

Ea autem hora,qua ad passionem ibant,in eodem loco Christiani omnes occurrerunt sanctis Marcellino & Petro. Vidẽtes autem officiales & carnifices tam multum populum,fugerunt:currebant verò post eos quidam iuniores è populo Dei, tenueruntque eos,& blandis sermonibus inuitabant ad fidem. Sed cùm nollent credere,tãdiu à populo retenti sunt,donec Missas faceret S. Marcellinus presbyter in crypta, in qua puniendi erant sancti. Cumque completa essent,quæ Dei sunt, iussu presbyteri omnis populus abscessit: factoq; silentio,sancti Marcellinus & Petrus dixerunt ad eos, qui credere nolebant: Ecce in potestate nostra fuit,vt læderemus vos,neque tamen id fecimus: in potestate nostra fuit, vt toleremus è manibus vestris Arthemium & Candidam,filiamque virginem, nec fecimus. Est etiam in potestate nostra, vt si velimus, hinc abire,possimus,Dei gratia id agente:sed neque hoc facimus. Quid vos igitur ad hæc? Tum illi frementes in homines Dei,Arthemium gladio percusserunt:porrò Candidam & Paulinam per præceps in cryptam impellentes,lapidibus oppresserunt. Marcellinum autem presbyterum & Petrum Exorcistam manibus retrò ad arborem alligauerunt,donec referrent de ijs ad vicarium. Qui,vt res gestas cognouit, iussit eos duci in syluam nigram,quæ hodiè in honorem illorum sylua Candida appellatur, atq; illic ambo pariter decollari. Vbi ad mediam syluam ventum est,ipsi suis manibus mũdauerunt locum à spinis: ac deinde orantes,& pacis osculo inuicem se salutantes, flexis genibus capite plexi sunt. Qui autem eos decollauit,testatus est,se vidisse animas eorum exeuntes è corporibus, tanquam virgines auro & gemmis ornatas, vestibus indutas splendidissimis,angelicisque manibus in cælum sublatas,per auras iuisse gaudentes.

S. Marcelli. nus Missas facit.

Arthemius cũ vxore & filia perimitur.

Marcellinus & Petrus capite puniuntur.

Per id tempus Lucilla & Firmina,Christianissimæ fœminæ, propinquæ S. Tiburtij martyris,cuius nobilitas inter Senatores insignis fuit in terris, & inter martyres illustrior est in cælis,amore beati martyris à sepulchro eius non recedebant, sed constructo illic cubiculo,die noctuque ibi permanebant. Ijs ergo in visu apparuit S. Tiburtius cum his duobus martyribus,edocuitque eas,quemadmodum corpora eorum è nigra sylua absportata,iuxta ipsum in parte inferiori in crypta sepelire deberent. Fuerunt autem eis adiutorio Acolythi duo ecclesiæ Romanæ. Hæc omnia Damasus, cùm lector esset,puerulus didicit ab eo,qui eos decollauerat: & postea factus Episcopus in eorum sepulchro his versiculis * declarauit.

* limina decorauit.

Marcelline tuos,pariter Petre, nosce triumphos.
Percussor retulit Damaso mihi,cùm puer essem,
Hæc sibi carnificem rabidum mandata dedisse,
Sentibus in medijs vestra vt tunc colla secaret,
Ne tumulum vestrum quisquam cognoscere posset.
Vos alacres vestris manibus * mundasse sepulcra.
Candidulo occultè postquam iacuistis in antro,
Posteà commonitam vestra pietate Lucillam,
Hic placuisse magis sanctissima condere membra.

* fodisse

Is verò, qui eos decollauit,nomine Dorotheus,posteà sub sancto Iulio Pontifice publicam egit pœnitentiam,& omni populo indicans,quæ vidisset, baptizatus est in senectute sua,& per bonam confessionem peruenit ad misericordiam Saluatoris, qui viuit & regnat in secula seculorum.

Dorotheus baptizatur.

DE TRANSLATIONE EORVNDEM SS. MARTYRVM MARCELLINI ET PETRI LIBRI IIII. AVTHORE *Einhardo seu Eginhardo, qui fuit Cancellarius Caroli Magni Imperatoris, & postea monachus Benedictinus, & primus Abbas Selgenstadiensis in monasterio horum martyrum, quod Imperatoris Ludouici Pij, & ipsius impensis conditum est circa annum Domini 821. Est opusculum eruditum, & hactenus, quòd sciam, typis non excusum. Nos capita ad marginem adiecimus.*

PROLOGVS AVTHORIS.

Eris veri Dei cultoribus, & Iesu Christi Domini nostri, Sanctorumque eius non fictis cultoribus, Einhardus peccator. Qui vitas & facta iustorum ac secundùm diuina mandata conuersantium hominum literis ac memoriæ mandauerunt, non aliud mihi efficere voluisse videntur, nisi vt ad emendandos prauos mores, & collaudandam Dei omnipotentiã, per eiusmodi exempla, quorũcunq; animos incitarẽt. Feceruntq; hoc, nõ solũ, quia liuore carebant, sed quia charitate, quæ omnibus cupit esse consultum, granditer abundabant. Quorum laudabile propositum quia tã in propatulo est, vt præter ea, quæ dixi, nihil aliud eos moliri voluisse lucidissimè clareat, cur à multis imitari nõ debeat, omninò nõ video. Ac proinde quia mihi conscius sum, quòd libri, quos de trãslatione corporum beatorum Christi martyrum, Marcellini & Petri, signisque ac virtutibus, quæ per eos Dominus ad salutem credentium fieri voluit, qua potui facultate conscripsi, eadem sunt voluntate atque intentione compositi, eosdem edere, ac Dei amatoribus ad legendum offerre decreui. Arbitror enim, quòd hoc opus non solùm inane ac superuacuum cuilibet fidelium videri non debeat: sed etiam fructuosè atque vtiliter me laborasse præsumo, si efficere potuero, vt in laudẽ sui conditoris anima illa legentis assurgat.

Scopus sacrarum historiarum.

Cur Einhardus hos cõscripserit libros.

LIBER PRIMVS.

Cap. 1.

Vm adhuc in palatio positus, ac negotijs secularibus occupatus, otium, quo aliquando perfrui cupiebam, multimoda cogitatione meditarer, quendam locũ secretum atq; à populari frequentia valdè remotum nactus, atque illius, cui tunc militaueram, principis Ludouici liberalitate consecutus sum. Is locus est in saltu Germaniæ, qui inter Neccarum & Mœnum fluuios medius interiacet, ac moderno tempore ab incolis & circũmanentibus * Odanuuald appellatur. In quo cùm pro modo facultatum ac sumptuum non solùm domos & habitacula ad manendum, verùm etiam basilicam, diuinis officijs cõgruentem, non indecori operis ædificassem, dubitare cœpi, in cuius potissimùm, sancti vel martyris nomine atque honore dedicari deberet. Cumque in hac animi fluctuatione plurimum temporis esset euolutum, contigit vt quidam Diaconus Romanæ Ecclesiæ, nomine Deusdona, pro suis necessitatibus regis opem imploraturus ad palatium veniret: ibique aliquandiù moratus, cùm peracto, propter quod venerat, negotio Romam redire pararet, quadam die humanitatis causa velut peregrinus ad prandium nostræ paruitatis à nobis est inuitatus: ibique inter prandendum plura locuti, eousque sermocinando peruenimus, vt de translatione corporis beati Sebastiani ac neglectis martyrum sepulchris, quorum Romæ ingens copia est, mentio fieret. Inde ad dedicationem nouæ basilicæ nostræ sermone conuerso, percontari cœpi, quonam modo ad id peruenire possem, vt aliquid de veris Sanctorum reliquijs, qui Romæ requiescunt, mihi adipisci cõtingeret? Hic ille primò quidem hæsitauit, & qualiter id fieri posset, se nescire respondit. Deinde cùm me de hac re solicitum simul & curiosum esse animaduerteret, altera die se percontationi meæ responsurum esse promisit.

** Odonouuald*

Romæ plurima martyrum monumenta.

Cap. 2.

Post hæc cùm iterum à me fuisset inuitatus, protinùs è sinu libellum mihi porrexit

porrexit, rogans vt eum solus perlegerem, sibique de his, quæ in eo scripta erant, quid mihi placeret, indicare non dedignarer. Accepi libellum, & vt ille petijt, solus secretè perlegi. Continebatur in eo, esse sibi domi plurimas Sanctorum reliquias, easque se mihi dare velle, si meo fultus adiutorio Romam reuerti potuisset: compertum sibi fore, quòd duos mulos haberem, quorum si alterum sibi darem, ac secum hominem me um fidelem mitterem, qui illas reliquias ab illo reciperet, mihique deferret, statim eas mihi esse missurum. Complacuit mihi suadentis consilium, statimq; fidem sponsionis incertæ celeriter experiri: ac proinde dato quod petebat iumento, addita propter viaticum pecunia, notarium meum nomine Ratleicum, quia & ipse orandi causa Romam eundi votum habebat, cum eo pergere iussi.

Igitur de Aquisgrani palatio profecti (Nam ibi eo tempore Imperator cum suo comitatu erat) Augustam Suessorum venerunt: ibiq; cum Hildoino Abbate in monasterio S. Medardi locuti sunt, quia memoratus diaconus ei pollicitus est, se efficere posse, vt corpus beati Tiburtij martyris in eius veniret potestatem. Quibus ille promissionibus illectus, misit cum eis quendam presbyterum, hominem callidum, nomine Hunum, iubens vt acceptū ab eo memorati martyris corpus deferret, inde iter ingressi, Romā quanta potuerunt celeritate, perrexerunt. Contigit autem, postquam Italiam intrauerunt, vt puer notarij mei, nomine Reginbaldus, tertiana febre correptus, non modicum profectioni eorum suis laboribus faceret impedimentum: quoniam his horis, quibus ille febrium æstibus tenebatur, iter agere non poterunt. Erant enim pauci, ac per hoc ab inuicem separari nolebant. Cumq; hoc incommodo iter illorum non mediocriter fuisset retardatum, illi tamen prout poterant illud accelerare contenderent, tribus diebus priusquam ad vrbem venirent, apparuit in visu illi febricitanti quidam homo in habitu Diaconi, perquirens ab eo, quam ob rem dominus suus Romam ire festinaret? Cui cùm ille & promissa Diaconi de reliquijs sanctorum mihi mittendis, & de his quæ Hildoino Abbati pollicitus est, prout illi comperta erant, exponeret: Non ita, erit, inquit, sed longè aliter, ac vos existimatis, causarum propter quas venistis, exitus adimplebitur. Nam Diaconus iste, qui vos Romam venire rogauit, aut parùm aut nihil de his, quæ vobis promisit, facturus est: ac proinde vo lo sequaris me, atque ea quæ tibi ostensurus atque dicturus sum, mente solicita cures aduertere.

Cap. 3. Hildoinus Abbas.

Visio famuli cuiusdā.

Tunc manu compræhensum, vt sibi videbatur, montis præcelsi cacumen secum conscendere fecit: in quo cùm simul positi consisterent: Conuertere, inquit, ad Orientem, & subiectos oculis tuis campos intuere. Quod cùm fecisset, & campos, de quibus sibi dixerat, fuisset intuitus, videt in eis molis immensæ fabricas, in modum magnę cuiusdam ciuitatis extructas: & interrogatus ab eo, si sciret quid hoc esset? se nescire respondit. Tum ille: Roma est, inquit, quod vides, statimque addidit, Dirige oculos in vlteriora ciuitatis, & contemplare si aliqua tibi in his locis appateat ecclesia. Cumque sibi quandam ecclesiam apparere dixisset: Vade, ait, & Ratleico nuntia, quoniam in ecclesia, quam modò vidisti, illa res est recondita, quam ille domino suo debet adferre: & ideò det operam, vt eam quantò celeriùs fieri potest, accipiat, & ad dominum suum reuertatur. Cumque ille diceret, quod nemo de his, qui secum venerant, in huiusmodi re fidem dictis suis esset habiturus, respondit & dixit: Tu nôsti, quòd omnes, qui tecum hoc iter agunt, tibi conscij sunt, quia complures dies in febre tertiana laborasti, & nondum re ab illis vllam habuisse remissionem. Et ille, Ita est, inquit, vt dicis. Quapropter, ait, volo vt pro signo tibi sit, atque his, quibus verba quæ dixi, relaturus es, quoniam ex hac hora, febre, qua vsque modò detinebatis, sic per Dei misericordiam cariturus es, vt te vlteriùs in hoc itinere non contingat. His dictis, experge factus, omnia quæ sibi vidisse vel audisse videbatur, Ratleico referre curauit. Quæ cùm Ratleicus presbytero secum pergenti exposuisset, visum est ambobus, vt experimentum somnij ex veritate promissæ sanitatis approbarent. Nam eadem die iuxta qualitatem febrium, quibus laborare consueuerat, febricitare debebat is qui somniū viderat. Et vt non vana illusio, sed potiùs verax eulatio fuisse ostēderetur, neque illa die, neque cæteris, quæ illam secutæ sunt, vllum in corpore suo consuetarum, febrium sensit indicium. Sic factum est, vt & visioni crederent, & fidem Diaconi promissis non haberent.

Cap. 4.

Visionis eius veritas.

ab illis, fabula audisse ibi

Febricitans in visione curatur.

Igitur Romam venientes, iuxta basilicam beati Petri Apostoli, quæ dicitur Ad Vincula, in domo ipsius, cum quo venerunt Diaconi hospitium acceperunt, mānseruntque cum eo per aliquot dies, opperientes promissorum eius adimpletionem.

Cap. 5.

Sed

Sed ille,qui suas pollicitationes perficere non valebat, ipsum quod non poterat, quibusdam procrastinationibus palliabat. Tandem locuti cum illo,cur eis illo modo vellet illudere?percontati sunt: rogãtes simul,ne se diutiùs fallendo detineret,& reuersionem suam vanis spebus impediret. His ille auditis,cùm cerneret se huiusmodi calliditate eis iam ampliùs non posse imponere, primò notarium meum certum fecit de reliquijs mihi promissis,quòd eas habere non posset,eò quòd frater suus,cui & domum, & cuncta quæ habebat,inde abiens commendauerat, negotiandi gratia Beneuentum esset profectus,ac se penitùs ignorare,quando esset reuersurus. Et quia ei reliquias illas sicut & cæteram suppellectilem ad seruandum commiserat, nec omninò se scire posse,quid de his fecisset,quoniam eas in eadem domo, nusquam inuenisset: proinde videret quid faceret,quia de parte sua nihil restaret,quod sperare posset. Postquã hæc notario meo dixit,& ille se ab eo illusum ac malè sibi impositum quereretur, nescio quibus vanis ac friuolis etiam & presbyterũ Hildoini allocutus,spe simili animatum à se fecit abscedere.

Cap.6. Postridiè verò cùm valdè tristes videret,hortatus est vt simul cum illo ad cœmeteria sanctorũ pergerent, videri sibi quòd in eis aliquid tale inueniri posset,quo eorum desiderijs satisfieret: nec fore vllam necessitatem,vt in patriam vacui reuerterentur. Cumq; eis hoc consilium placuisset, vellentque vt quantocyùs id, ad quod faciẽdum eos hortabatur,inchoarêt,more solito negotium dissimulauit,& eos, quorum animi tunc paululùm erant erecti,in tantam desperationem hac dilatione deiecit,vt,omisso illo, statuerent in patriam quamuis infecto negotio reuerti. Sed notarius meus recolens somnium,quod puer suus viderat,cœpit comitem suum hortari, vt sine hospite suo irent ad cœmeteria,ad quæ visenda ille eos se ducere velle promisit. Itaque inuento atque conducto duce, locorumque monstratore, primò ad basilicam beati Tiburtij martyris,in via Lauicana,tribus ab vrbe passuum millibus distante, veniunt,martyrisque tumbam quanta possunt diligentia contemplantur,& vtrùm sic,vt alij non sentirent,aperiri posset,cauta circunspectione considerãt. Deinde in cryptam eidem basilicæ contiguam,in qua beatorum Christi martyrum Marcellini & Petri corpora erãt tumulata descendunt,atque explorata etiam illius monumenti qualitate discedunt, æstimantes hoc factum hospitem suum posse latere. Sed aliter euenit, atque arbitrati sunt. Nam licet ipsi nescirent,quibus indicijs, citò tamen ad illum huius facti notitia peruenit: veritusq; ne sine illo voluntati suæ satisfacere debuissent, statuit consilium eorum festinando præuenire. Et quia ille eorundem locorum plenariam atque omnimodam notitiam habebat,blandè illos alloquitur, hortaturq; vt illuc simul veniant, & si Deus votis eorum fauere dignaretur,communi consilio facerẽt,quicquid eis videretur faciendum.

Basilica S. Tiburtij.

Cap.7. Vide antiq. reuerentiã erga reliquias sanctorũ. Assensi sunt eius voluntati, tempusque id aggrediendi pari consensu constituunt. Tunc peracto ieiunio triduano,noctu ad locum nullo Romanorum ciuium sentiente perueniũt: ingressique basilicam S. Tiburtij, primò altare illud, sub quo sacrum eius corpus situm credebatur, aperire tentauerunt. Sed parùm successit eorum voluntati molitio operis inchoati. Nam monumẽtum durissimo marmore extructum, inermes id aperire conantium manus facilè repellebat. Igitur,omisso illius martyris sepulchro,ad tumbam beatorum Marcellini & Petri descendunt, atque ibi inuocato Domino nostro Iesu Christo,& adoratis sanctis martyribus, lapidem, quo summitas sepulchri tegebatur,de loco suo leuare moliuntur. Quo sublato, vidẽt sacratissimum sancti Marcellini corpus in superioribus eiusdem sepulchri partibus positum, tabulamque marmoream ad caput positam, quæ titulo, quem continebat, euidens iudicium dabat, cuius in eo loco martyris membra iacuissent. Quod,vt par erat,cum summa veneratione suscipientes leuant,& munda sindone inuolutum Diacono ferendum atque seruandum tradunt. Ac ne vlla sublati corporis indicia remanerent,lapidem loco suo reponentes,in vrbem ad hospitia sua reuertuntur. Diaconus autẽ corp⁹ beatissimi martyris,quod acceperat,iuxta basilicam B. Petri Apostoli, quæ vocatur Ad Vincula,vbi & ipse domum habebat, se seruare velle ac posse affirmans,fratri suo nomine Lunisoni ad custodiendum commisit. Arbitraturque notario meo hoc satisfactum esse,cœpit illum hortari,vt accepto corpore beati Marcellini,rediret in patriam.

Adoratio hic pro veneratione accipitur.

Cap.8. Sed ille longè aliud meditabatur ac mente voluebat. Nam,vt mihi posteà retulit, videbatur illi nequaquam sibi licere cũ solo beati Marcellini corpore in patriam regredi,quasi nefas esset, vt corpus beati Petri martyris, qui ei socius in passione fuerat, & per

& per quingētos & eo amplius annos in eodem sepulchro vnà cum illo requieuerat, illo inde transeunte ibi remaneret. Atque hac cogitatione mente concepta, tanta animi sui parturitione simul ac perturbatione laborabat, vt nec cibum capere, nec somno acquiescere dulce sibi videretur atque iucundum, nisi martyrum corpora, sicut in passione ac monumento coniuncta fuerant, sic etiam peregrè profectura iungerentur. Sed de hoc qualiter fieri posset, vehementer ambigebat. Nouerat enim neminem à se Romanum inueniri posse, qui sibi ad hoc vllum ferret auxilium: sed ne talē quidem, cui hæc animi sui secreta auderet ostendere. In hac cordis anxietate constitutus, reperit quendam monachum peregrinum, nomine Basilium, qui ante biennium de Constantinopoli Romam venerat, atque ibi in mōte Palatino apud alios Græcos, qui eiusdem professionis erant, cum quatuor discipulis suis hospitium habebat. Hunc adiit, atque ei quam patiebatur sollicitudinem aperuit. Tum consiliis eius animatus, & orationibus fretus, tantam accepit in corde suo constantiam, vt statueret rem quanuis cum periculo capitis sui celerrimè experiri. Vocatoq; ad se comite suo Hildoini presbytero, cœpit cum eo tractare, vt iterum ad basilicam beati Tiburtii, sicut prius fecerant, clanculò pergerent, ac tumbam, qua martyris corpus reconditum credebatur, aperire denuò molirentur. Monachi Græci Romæ in monte Palatino.

Placuit consilium, assumptisque, quos secum adduxerant, pueris, hospite eorum penitùs ignorante quò irent, clàm noctu profecti sunt. Cumque ad locum ventum esset, votis pro re prosperanda ante ædis ianuam factis ingrediuntur: diuisisq; sociis inter se, presbyter ad corpus beati Tiburtii quærendum in ipsius basilica cum aliquibus remansit, Ratleicus cum reliquis in adhærentem eidem ecclesiæ cryptam ad beati Petri corpus accessit: apertoque sine vlla difficultate sepulchro, sacra sancti martyris membra nullo prohibente sustulit, & serico puluino, quem ad hoc parauerat, recepta diligenter inclusit. Intereà presbyter, qui corpus beati Tiburtii quærebat, magno labore frustrà consumpto, postquàm se vidit nihil posse proficere, relicto opere, in cryptam ad Ratleicum descendit, & quid sibi faciendum esset, ab eo quærere cœpit. Cui cùm ille arbitrari se diceret, quòd S. Tiburtii reliquiæ essent inuentæ, eiq; id de quo dicebat ostenderet: Nam paulò antè, quàm idem presbyter ad eum in cryptam venisset, reperit in eodem sepulchro, in quo sanctorum Marcellini & Petri sacra corpora iacuerūt, foramen quoddam rotundi schematis trium fermè pedum longitudine introrsus excauatum, pedali amplitudine patens, & in eo minuti pulueris non modicam portionem repositam. Visum est ambobus, quòd hic puluis de corpore beati Tiburtii ossibus inde sublatis remanere potuisset: & ob hoc, vt difficiliùs inueniretur, medio loco inter beatum Marcellinum & Petrum in eadem tumbâ fuisset repositus: conuenitq; inter eos, vt eum presbyter sumeret, & pro reliquiis beati Tiburtii secum deferret. Cap. 9. Tollitur corpus B. Petri martyris.

His ita transactis atq; dispositis, cum rebus, quas repererunt, ad hospitia sua reuersi sunt. Post hæc Ratleicus cum hospite suo locutus, rogat vt sibi sacros beati Marcellini cineres, quos ei ad seruandum commendauerat, reddat, seque in patriam redire volētem nulla non necessaria dilatione detineat. Cui ille non solùm quod repetebat sine mora restituit, verū etiā de sanctorum reliquiis in vna ligatura collectis, haud paruam portionē mihi deferendā obtulit: & requisitus de nominibus eorū, mihi se illa dicturum, quando ad me venisset, respōdit. Monuit tamen, vt eadē veneratione, qua cæteræ sanctorū martyrū reliquiæ colerentur, eò quòd nō minoris apud Deū essent meriti, quàm B. Marcellinus & Petrus: & hoc me esse crediturū, cùm primùm ad me nominū illorum notitia peruenisset. Suscepit ille munus oblatū, atq; id, vt sibi persuasum erat, sanctorum martyrum corporibus sociauit. Initoq; consilio cum hospite suo, sacrum illum ac desiderabilem thesaurum in scriniis reconditum atq; signatum, per Lunisonem fratrem eius, cuius superiùs fecimus mentionem, necnō & presbyterum Hildoini, qui secum venerat Papiam vsq; deportari fecit: ipse cum eodem hospite suo Romę substitit, opperiens atq; auscultans per continuos septem dies, si de sublatis sanctorum corporibus aliquid ad notitiam ciuium peruenisset. Cumq; vidisset nullam à quolibet extraneo de hoc facto fieri mentionem, latere illud existimans, post eos, quos præmiserat, sumpto secum hospite suo profectus est. Quos cùm * Ticenis apud basilicam B. Iohannis Baptistæ, quæ vulgò Domnanæ vocatur, ac tunc ex beneficio regum ad meam pertinuit potestatem, aduentum eorum præstolantes inuenissent, statuerūt etiam, vt & ipsi aliquot diebus ibi morarentur, & propter iumentorum, in quibus venerant, refectionem, & propter seipsos ad longiorem viam præparandos. Cap. 10. Reliquiarū tace: & desiderabilis thesaurus. for. * Ticini

In hoc morarum suarum articulo fama exiit, legatos sanctæ Romanæ Ecclesiæ à Cap. 11.

 Ponti-

Pontifice ad Imperatorem directos, illò breui esse venturos. Itaq; veriti de aduentu illorum aliquid sibi incommodi, vel etiam impedimenti accidere posse, si se ibi deprehenderent, decreuerunt vt quidam ex eis abeundo, aduentū eorum festinando præuerterent, alij in loco remanerent, & re, de qua soliciti erant, diligenter inuestigata, post eorundē legatorū abscessum socios suos, quos præmiserant, sequi properarent. Cū ita inter eos de hac re cōstitisset, Deusdona cū presbytero Hildoini legatos Roma venientes præcessit, & Augustā Suessorum, vbi Hildoinū esse rebatur, quanta potuit festinatione contendit. Ratleicus verò cū thesauro, quem secū habebat, Papiæ remāsit, expectans donec legati sedis Apostolicæ præterirent: vt illis Alpes transgressis, viā suam securiùs carpere potuisset. Veritus itaq;, ne presbyter Hildoini, qui cū Deusdona præcesserat, quiq; omniū, quæ apud eos gesta vel tractata fuerant, plenariā atq; integrā notitiam habebat, quia vafer ac lubricæ fidei videbatur, aliquid impedimenti sibi in via, qua ire dispositū habebat, machinari debuisset, altera sibi eundū iudicauit: missoq; ad me procuratoris nostri Ascolfi puero cū literis, quibus me & de reuersione sua, & de allatione thesauri, quē diuinitùs adiutus inuenerat, certum efficeret: ipse postquàm Romanos ex coniectura mansionum, quæ eis parabantur, Alpes superasse putauit, Papia relicta, sexta die ad S. Mauritium venit. Ibiq; comparatis, quæ ad hoc necessaria videbantur, sacra illa corpora loculo inclusa, feretro imposuit, atq; inde promouēs, palàm & apertè cum adiutorio populi occurrentis portare cœpit.

Cap.12.

Vbi autem locum, qui Caput laci vocatur, prætergressus, biuiū, quo itinera in Franciam ducentia dirimuntur, attigit, dexteriorē viā ingressus, per Alamannorum fines vsq; ad *Solodorum Burgundionum oppidum venit. Ibi obuios habuit, quos ego post indiciū aduentûs illius mihi factum, de Traiecto ei occurrere iussi. Nam ego tunc temporis iuxta Scaldim fluuium in monasterio S. Bauonis etā, quando literæ notarij mei per puerum procuratoris nostri, cuius superiùs mentionē fecimus, mihi redditæ sunt: ex quarum lectione de aduentu Sanctorum certior factus, ilicò vnum ex familiaribus nostris Traiectum ire, ibiq; presbyteros atq; alios clericos, necnō & laicos secū sumere, ac Sanctis veniētibus vbicunq; primùm potuisset, obuiā festinare præcepi. Et is nihil moratus, cū his quos secum duxerat in loco memorato, post paucos dies his, qui Sanctos adferebāt, obuiauit: iunctiq; simul, comitantibus iā atq; hinc inde cōcurrentibus hymnidicis populorum turmis, cum ingenti omnium lætitia Argentoratum vrbem, quæ nunc Stratburgus appellatur, celeriter veniunt. Inde per Rhenum secunda aqua nauigātes, cùm ad locum, qui Portus vocatur, venissent, orientalē fluminis ripā egressi, quinta mansione ad locum Michilunstat nuncupatum cum immodica hominum in Dei laudibus exultantium multitudine perueniunt. Is locus est in eo saltu Germaniæ, qui tempore moderno Odonouuald appellatur, & distat à Mœno flumine circiter leugas sex. In quo cùm basilicam nouiter à me constructam, sed nondum dedicatam inuenissent, in hanc illos sacros cineres intulerunt, & velut ibi perpetuò permansuros deposuerunt.

* Solodurū

Traiectū ad Mosam dicit.

Obserua quanta veneratione Maiores nostri sacras reliquias prosecuti sint.

Cap.13.

Cumque id mihi fuisset allatum, confestim illuc quanta potui celeritate venire festinaui: vbi cùm triduo post aduentum nostrum exacto, quidā puer Ratleici iubente eo, officio vespertino cōpleto, cæteris exeuntibus solus in ecclesia remansisset, & clausis ianuis, iuxta illa sacra corpora in parua sellula quasi vigilaturus consedisset, subitaneo somno depressus, vidit quasi duas columbas per dexteriorē absidæ fenestram volando intrare, & in culmine lecti super ipsa Sanctorū corpora cōsidere. Quarum altera tota alba, altera cani & albi coloris mixtura varia videbatur. Cumq; in eodē culmine diutiùs deambularent, & consuetum columbis gemitum vicissim velut colloquentes ederent, rursus per eandem fenestrā egressæ, non cōparuerunt: secutaq; vox supra caput pueri sonuit: Vade, inquit, & dic Ratleico, vt indicet domino suo, quia isti sancti martyres nolunt, vt eorum corpora in hoc loco requiescant. Alium enim elegerunt, ad quē celeriter migrare dispositum habent. Huius vocis author ab eo videri non potuit: qua tamen finita, euigilauit, somnoq; excitus reuerso ad basilicam Ratleico quid vidisset indicauit. At ille in crastinum vbi me primùm conuenire potuit, quid sibi puer suus retulisset, mihi nunciare curauit. Ego autem, licet huiusce visionis arcanum spernere nō auderem, statui tamen operiendum alicuius signi certioris indicium: atq; interim illos sacros cineres de linteis, in quibus ligati venerant, sublatos sericis ac nouis puluinis insuere feci. Cumq; in eorū inspectione reliquias B. Marcellini minoris quantitatis, quàm sancti Petri esse cernerem, arbitratus sum eum in statura corporis sui minoris fuisse mensuræ, quàm S. Petrum. Sed hoc aliter se habere, furtum posteà patefa-

Visio cuiusdam apud sacras reliquias.

patefactum approbauit: quod vbi, vel quãdo, vel à quo, vel qualiter admissum ac proditum sit, suo loco dicturus sum. nunc ordo narrationis inchoatæ texendus atque tenendus est.

Igitur postquam illum magnum atq; mirabilem, omniq́ue auro pretiosiorem inspexi thesaurum, loculus, in quo idem continebatur, propter vilitatem materiæ, de qua compactus erat, cœpit mihi oppidò displicere. Quem emendare cupiens, quadam die post completum vespertinum officium præcepi vni ex æditüis, vt mensuram loculi virga collectam mihi afferret. Cùm ille hoc facturus cereum accenderet, & circũpendentia pallia, quibus idem loculus regebatur, subleuaret, animaduertit loculum mirũ in modum humore sanguineo vndiq; distillantẽ: & rei nouitate perterritus, hoc quod viderat properè mihi nuntiare curauit. Tum ego cum eis, qui aderant, sacerdotibus accessi, & illud stupendum atque omni admiratione dignum miraculum aspexi. Nam vt columnæ atque abaci vel signa marmorea pluuia instante sudare ac circumfluere solent: sic loculus ille, qui sacratissima corpora continebat, vero cruore madens, & ex omni parte perfusus inuentus est. Terruit nos insolita & nunquam priùs audita miraculi species. Quapropter inito consilio, triduanum ieiunium cum supplicationibus facere decreuimus, vt ex reuelatione diuina scite mereremur, quid sibi vellet, quidue faciendum moneret magnum illud & ineffabile prodigium. Itaq; peracto illo triduano ieiunio, cùm iam aduesperasceret, humor ille cruoris horrendi subitò cœpit arescere, ac mirum in modum, qui per continuos septem dies more perennis aquæ sine intermissione distillabat, sic intra paucissimas horas exiccatus est, vt eo noctis tempore (Nam Dominica erat) quo signo dato, ad antelucanum officium celebrandum ecclesiam intrauimus, nullum iam in loculo vestigium illius posset inueniri. Lintea verò, quæ circa loculum pendebant, vt eodem fuerunt humore respersa, ita vt erant sanguineis maculis infecta seruare iussi: in quibus adhuc magnum illius inaudiri portenti paret indicium. Constat enim humorem illum saporis fuisse subsalsi, ad lachrymarũ videlicet qualitatem: & tenuitatẽ quidem aquæ, colorem aũt veri sanguinis habuisse.

Cap. 14. Nota quanti fecerint olim sacras Reliquias. En stupendum miraculum. Aliud admirandum miraculum.

Eadẽ nocte cuidã ex pueris nostris, nomine Ruodlando per quierem duo iuuenes visi sunt adstitisse, qui ei, vt ipse testatus est, de transferẽdis Sanctorũ corporib⁹ multa mihi dicenda mandauerunt, & ad quem locum, vel qualiter id fieri deberet, ostenderunt: & vt hoc mihi sine mora fuisset nuntiatum, terribiliter comminando præceperunt. Qui mox vt me adire potuit, omnia quæ iussus fuerat, mihi intimare curauit. Quibus auditis, curis ingentibus æstuare, & quid mihi esset agendum, animo tractare cœpi: vtrùm iterùm ieiunia & supplicationes celebrandæ, ac Deus rursus pro nostra curiositate sollicitandus: an aliquis Deo deuotè ac perfectè seruiens esset quærẽdus, cui anxietatem cordis nostri & curarum nostrarum quetimonias indicare, quemq́ue rogare potuissemus, vt orationibus suis à Deo nobis huius rei manifestationem impetraret. Sed vbi vel quando ille talis Christi famulus à nobis posset inueniri, præsertim in illa regione, in qua tametsi quædam cœnobia ab eo loco, in quo eramus, haud longè posita esse cõstabat, tamen propter rudem in his locis eius conuersationis institutionem, aut rarus aut nullus erat, de cuius sanctitate tale aliquid vel tenuis fama loqueretur. Intereà dũ his anxius curis sanctorum martyrum suffragiũ implorassem, atq; omnes qui vnà nobiscum erant, vt idem facerent, sedulò commonuissem, factum est vt per continuos dies nulla nox præteriret, in qua vel vni vel duobus, vel etiam tribus sociorũ nostrorũ in somnis reuelatum nõ fuisset, quòd illa Sanctorum corpora de eo loco in alium essent transferenda. Ad extremum autem cuidam presbytero de his, qui ibi nobiscum erant, nomine Hildfrido, apparuit in visione, vt ipse fatebatur, vir quidam habitu sacerdotali, canitie veneranda conspicuus, candida veste indutus, qui eum talibus verbis compellauit: Cur, inquit, Einhardus tam duri cordis, tantæq́ue obstinationis est, vt tot reuelationibus non credat, ac tot monita ad se diuinitùs missa arbitretur esse contemnenda? Vade & dic ei, quia hoc quod beati martyres de suis corporibus fieri desiderãt, infectum remanere non poterit, quanuis ille hactenùs voluntatem eorum in hac re facere distulisset. Etiam nunc, si non velit vt huius facti meritum ad alium transeat, festinet eorum adimplere iussionem, & ad locum, quem ipsi elegerunt, corpora illorũ deportare non negligat.

Cap. 15. Visio cuiusdam. Crebræ diuersis visiones offeruntur.

Post has aliasq; multimodas ad me perlatas admonitiones, visum est mihi illam sacrorum cinerum translationem non esse diutiùs differendam: ac proinde inito consilio, decreuimus vt id quantò celeriùs fieri potuisset, perficere certaremus. Igitur omnibus, quæ ad hanc deuectionem necessaria videbantur, raptim & cum summo studio

Cap. 16.

præparatis, prima luce post completum matutinum officium, sacrum illum & inæstimabilem thesaurum cum ingenti luctu ac mœrore illorum, qui in loco erant remansuri, sustulimus, atq; iter ingressi portare cœpimus, comitante nos pauperum turba, quæ illò per eos dies ob eleemosynam accipiendam vndecunq; confluxerat. Nam circà manentes populi quid apud nos ageretur, penitùs ignorabat. Erat cælum graue sordidis nubibus, & quæ in ingentem pluuiam citò resolui possent, nisi id diuina virtus fieri prohiberet. Nam tota nocte illa intantùm sine intermissione pluebat, vt nobis iter illud ea die inchoari posse minimè videretur. Sed illam nostram dubitationem, ex infirmitate fidei venientem, superna gratia per suorum merita Sanctorum longè aliter, atq; existimauimus, habere se fecit, quando viā, per quam incessimus, in aliam quàm sperabatur qualitatem vidimus fuisse commutatam. Nam & luti parum inuenimus, & riuos, qui in tam grandi ac iugi pluuia, vt ea nocte erat, crescere solebant, penè nihil creuisse reperimus. Vbi verò de saltu egressi, proximas villas accessimus, frequentibus obuiorum ac Deo laudes dicentium turbis excipimur: qui nos per octo ferè leugarum spatium comitati, nobis ac nostris & in sacro onere ferendo deuoti adiutores, & in diuinis laudibus dicendis impigri fuêre concentores. At vbi vidimus, quòd ea die ad locum destinatum peruenire non poteramus, diuertimus ad villam Ostheim appellatā, quæ viæ nostræ contigua cernebatur: & inclinante iam vespera, in basilicā B. Martini, quæ in eadem villa est, sancta illa corpora intulimus: & socijs nostris ad excubias ducendas ibi dimissis, ego cum paucis ad locum quò tendebamus, festinando præcessi, & ea, quæ ad receptionem sanctorum corporum vsus postulabat, per noctem præparaui.

Reliquiarū sacer & inæstimabilis thesaurus.

Prisca Germanorum erga Sāctos deuotio.

Cap. 17. Ad basilicam verò, in qua illorum sacrosanctum thesaurum dimisimus, sanctimonialis quędam paralytica, nomine Ruodlang, de monasterio Machesbach, qđ ab eadem ecclesia vnius leugæ spatio disparatum erat, ab amicis suis ac propinquis in carro adducta, cùm iuxta feretrum Sanctorum inter cæteros vigilans atq; orans pernoctaret, recepta omniū membrorum sanitate, proprijs pedibus nullo sustentante, vel quolibet modo adminiculante, ad locum vnde venerat, in crastinum regressa est. At nos albescente cælo surgentes, socijs nostris venientibus obuiàm ire perreximus, habētes nobiscum immodicam vicinorum nostrorum multitudinē, qui fama aduentûs Sanctorum exciti, ad hoc primo diluculo pro foribus nostris constiterunt', vt vnà nobiscum Sanctis obuiàm procederent. Et occurrimus eis in eo loco, vbi Gaspentia fluuiolus Mœno miscetur. Inde pariter incedentes, ac Domini nostri Iesu Christi misericordiam collaudantes, sacras illas beatissimorum martyrum exuuias ad * Mulinheim superiorem (Sic enim moderno tempore locus ille vocatur) cum magna omnium, qui ibi adesse potuerunt, lætitia & exultatione detulimus: sed præ nimia populi multitudine, quæ præcedens cuncta compleuerat, neq; ecclesiam adire, neq; feretrum in eam inferre valuimus. Idcircò in campo adiacente, atq; in loco editiore altare sub diuo ereximus, ac feretro ponè altare deposito, Missarum solennia celebrauimus. Quibus expletis, ac multitudine ad sua recedente, in ecclesiam à beatis martyribus iussam, eorum sacratissima corpora intulimus: ac feretro proptèr alrare locato, iterùm Missam celebrare curauimus: ibiq; inter celebrandum puer quidam annorum circiter quindecim, nomine Daniel de pago Portiano, qui illuc inter alios pauperes mendicando venerat, atq; ita curuus erat, vt nisi supinus atq; iacens cælum aspicere nequiuisset, ad feretrum accessit, ac subitò velut ab aliquo impulsus corruit: cumq; diù velut dormienti similis iacuisset, correctis omnibus membris, & recepta firmitate neruorum, coram oculis nostris surrexit incolumis. Facta sunt hæc decimosexto Calendas Februarias, & erat eius diei tanta & tam clara serenitas, vt æstiui splendorem solis adæquaret: atq; ipsius aëris tam mitis atq; iucunda tranquillitas, vt veris temperiem apricitate blanda præcederet.

Cap. 17. Reliquiarū sacrosanctus thesaurus.

Paralytica sanatur.

** Mulhein.*

Puer miserè contractus reualescit.

Cap. 18. Postridiè verò sacra beatorum martyrum corpora, nouo loculo recondita, in absida basilicæ locauimus, & sicut in Francia mos est, superposito ligneo culmine, linteis ac sericis pallijs ornandi gratia contexuimus, apponentes altare, ac duo vexilla Dominicæ passionis, quæ in via feretrum præcedere solebant, hinc atque inde erigentes, locum illum diuinis officijs celebrandis pro modulo paupertatis nostræ idoneum atque aptum facere curauimus: Ordinatisque clericis, qui inibi assiduè & excubias ducerent, ac diuinis laudibus dicendis curam solerter impenderent, ipsi non solùm nostra sponte, sed etiam regali diplomate, quod nobis in via obuiàm venerat, euocati, Domino iter nostrum prosperante, ad palatium sumus cum magna exultatione regressi.

LIBER SECVNDVS.

TRansactis admodùm paucis, postquàm ad comitatum venerã, diebus, ego secundũ consuetudinẽ aulicorum maturiùs surgens, ptimo manè palatium petij. Ibi cùm ingressus, Hildoinum cuius libro superiore menrionem feci, ante fores regij cubiculi sedentẽ, atq; egressũ principis opperientẽ inuenissem, ex more salutatũ surgere, atque ad quandam fenestrã, de qua in inferiora Palatij prospectus erat, mecũ accedere rogaui. Ad quã pariter stando incumbentes, de translatione sanctorum martyrum Marcellini & Petri, necnon & de miraculo, quod in fluxu cruoris, quo loculum eorum septem diebus sudasse commemoraui, ostensum est, mirando multa sumus locuti. Cumq; ad id loci sermocinãdo venissemus, vt etiam de vestimentis, quæ cum corporibus eorum innenta sunt, mentio fieret, atq; ego miræ subtilitaris vestem B. Marcellini fuisse dicerem, ille velut, qui rem æquè vt ego notam haberet, verą me de vestibus dixisse respondit. Hic ego stupefactus atq; admirans, percontari cœpi, vnde illi hæc vestimentorum, quæ nunquàm viderat, notitia cõtingere potuisset. At ille me intuitus, paululùm siluit: ac deinde, Satius, inquit, esse arbitror, vt per me cognoscas, quod me tacente, tamen per alios celeriter es cogniturus: & ego illius rei sim proditor simplex, quam fortasse alter si prodiderit, nõ simpliciter enuntiabit. Neq; enim potest: quia sic natura cõparatum est: vt hoc quisquã veraciter dicere nequeat, cuius notitiam non per seipsum, sed aliorum relatione fuerit assecutus. Tuę tantùm fidei committo, qualiter inde mecum acturus sis, postquàm meo relatu omnem rei gestæ veritatem agnoueris. *Cap. 1.* *Vestes repertæ cum Sanctorum corporibus.*

Cui cũ me nõ aliud acturũ, quàm quod inter nos cõueniret, breui sermone respõdissem: Presbyter, inquit, ille, qui ad deferẽdas B. Tiburtij reliquias Romã meo iussu profectus est, cũ id, propter quod illò venerat, ita vt volebat perficere nequiuisset, iamque notarius tuus acceptis, de quibus loquimur, sanctorũ martyrum reliquijs domũ redire statuisset, inijt cum illo consiliũ, vt illo Romæ paululùm moras faciẽte, ipse cum Iunisone fratre Deusdonę & cum hominibus eius, qui illos sacros cineres ferre debebãt, Papiã vsq; pręcederet, ibiq; illius ac Deusdonæ pręstolaretur aduẽtum. Placuit ambobus ista cõuentio, illisq; Romæ subſtantibus, presbyter cũ Iunisone ac pueris reliquias ferentibus Papiam proficiscitur. Quò cùm esset peruẽtum, scrinia sacros cineres continentia in ecclesia tua ponè altare sunt posita, atque ab excubantibus in eadem basilica clericis ac laicis diligẽti solertia custodita. Quadam verò nocte, cũ & ipse inter cæteros ad easdem excubias in ecclesia vigilaret, cõtigit, vt ipse asserit, circa mediam ferè noctem, vt obripiente paulatim somno, vniuersi qui intra eandẽ basilicam vigilandi gratia cõuenerant, prætet se solũ obdormirẽt. Tum sibi in mentem venisse, visumq; fuisse nõ sine magna quadam causa factum, vt tot hominibus tam subitaneus sopor obrepserit: ratusque sibi oblata occasione vtendum, surrexit atq, accenso lumine, ad scrinia silenter accessit. Tnm filis sigillorum admota cerei flama crematis, scrinia sine claue celeriter aperuit, ac de vtroq; corpore portionẽ, quę ei videbatur accipiẽs, sigilla vt erãt integra filorũ crematorum summitatibus annectit, nulloq; id factũ sentiente, in loco suo resedit. Post hæc sublatas tali furto Sanctorum reliquias, cùm ad me fuisset reuersus detulit: primoq; illas non S. Marcellini vel Petri, sed sancti Tiburtij esse asseuerauit. Deinde cùm nescio qnid vereretur, secretè mecum locutus, quorũ Sãctorum essent reliquiæ, quoq; modo eas fuisset adeptus, patenter aperuit. Habemus illas apud S. Medardum in loco celebri honorifice collocatas, vbi ab omni populo cum magna veneratione coluntur: sed vtrùm eas nobis habere liceat, in tuo manet arbitrio. *Cap. 2.* *Diligenter custodiuntur nocte sacræ reliquię* *Cultus reliquiarum.*

His auditis recordatus sum quid in itinere, quo proximè ad palatium proficiscebat, à quodam hospite meo audierim. Qui inter cætera, quæ mecum loquebatur, Nunquid nòsti, ait, qualis de S. martyribus Marcellino & Petro per hanc regionẽ fama dispersa sit? Cumq; id me nescire responderem, tum ille, Dicunt, inquit, qui de S. Sebastiano veniunt, quòd presbyter quidam Hildoini Abbatis, qui vnà cum notario tuo Romã profectus est, cùm inde reuerterentur, & in quodam loco cõmuni diuersorio vterentur, tuis omnibus ebrietate ac somno depressis, & id, ꝙ agebatur penitùs ignorantibus, scrinia qnibus Sanctorum corpora cõtinebantur, aperuisset eaq, inde sustulisset, atq; abiẽs Hildoino detulisset, & modò apud S. Medardum sint: in scrinijs verò tuis parũ quiddam sacri pulueris remansisse, quod ad te per notarium tuum perlatum sit. Horum reminiscens, eaque cum his, quæ ab Hildoino dicebantur, conferens, nõ modica mentis perturbatione commotus sum: ob hoc præcipuè, quia nondum inuentũ habebam consi- *Cap. 3.* *Rumor falsus astu diaboli sparsus de reliquijs SS. Marcellini & Petri*

consilium, quo illam execrabilem atq; astutia diaboli vbiq; diuulgatam famam extinguere, ac de cordibus deceptæ multitudinis depellere potuissem. Illud tamen optimũ iudicaui, vt Hildoinum rogarem idipsum mihi reddere, quod de meis scrinijs sublatum, & ad se delatum atque à se receptum post illam spontaneam confessionem negare non poterat. Quod etiam quanta potui instantia facere curaui: & licèt ille paulò durior ac difficilior, quàm optaueram, in assensione fuisset, victus tamen est sedulitate precum mearum, cessitq; improbitati meæ, qui se paulò antè nullius iussioni, in hac præsertim causa, cessurum pronuntiauerat.

Cap. 4. Intereà missis ad Ratleicum & Iunisonem literis (Erant enim in eo loco, vbi martyrum corpora collocaui) qualis per totam penè Galliam de ijsdem sanctis martyribus fama esset, eis indicare curaui: commonefaciens eos, vt cogitarent si aliquid tale vel simile his, quæ Hildoinus de facto presbyteri sui asserebat, in via eorum aduertere vel reminisci potuissent. Qui statim ad me in palatium venientes, valdè disparem his, quæ Hildoinus dicebat, fabulam detulerunt. Nam in primis omnia, quæ presbyter ille Hildoino retulerat, falsa esse testati sunt, neque vllam posteaquàm Roma exierũt, vel illi presbytero vel cuilibet alteri datã fuisse occasionem, per quam ad eiusmodi facinus perpetrandum aditum habere potuisset. Sed hoc ipsum, quod de sacris martyrum cineribus aliter atque debuerat accidisse constabat, Romæ in domo Deusdonæ per auaritiam Iunisonis & vafritiam memorati presbyteri contigisse: eo videlicet tempore, quo corpus beati Marcellini de tumba sua sublatum, in domo Deusdonæ seruabatur: modumq; facti talem fuisse dixerunt. Memoratus ille Hildoini presbyter spe, quam

Vt nõnihil ablatũ fuerit de reliquijs S. Marcellini.

de S. Tiburtij corpore adipiscendo cõceperat, frustratus, ne omninò vacuus ad dominum suum reuerteretur, quod fide non poterat, fraude assequi molitus est. Nam Iunisonem aggressus, quia pauperem ac proinde cupidum esse cognouerat, oblatis ei quatuor aureis nummis, quinisq; argenti solidis, ad proditionem faciendam illexit. Accipiens enim oblatã pecuniam, arcam in qua corpus beati Marcellini erat à Deusdona depositum atq; inclusum aperuit, & illi nequissimo nebuloni auferendi ex ea, quod vellet, qualem ipse optauerat potestatem fecit. Nec ille in ea rapina parcus fuit: nam tantum de sacris beati martyris cineribus sustulit, quantum vas sextarij mensuram habens capere posse videbatur. Hoc eo modo factum esse, ipse qui id cũ memorato presbytero machinatus est Iuniso, pedibus meis prouolutus flendo testatus est. Tum ego rei veritate comperta, Ratleicum ac Iunisonem eò vnde venerant redire præcepi.

Cap. 5. Ac deinde cum Hildoino locutus, conuentione inter nos facta, quando sacræ mihi reliquiæ redderentur, duos clericos de domo nostra, Hiltfridum videlicet ac Filimarũ (Alter presbyter, alter *subdiaconus erat) ad recipiẽdas eas Augustam Suessorum pergere iussi: mittens per eosdem ad locum, de quo eædem reliquiæ auferendæ erant, benedictionis gratia nummos aureos numero centum. Qui vbi ad monasterium S. Medardi in die Palmarum venissent, per triduum ibi morati sunt: & recepto illo, propter quem missi fuerant, incomparabili thesauro, comitantibus secum duobus ex eodem monasterio fratribus, quanta potuerunt celeritate ad palatium reuersi sunt. Reliquias tamen non mihi, sed Hildoino detulerunt. Quas ille recipiens, in oratorio domus suæ fecit custodiri, vsque dum transactis Paschalis festi occupationibus vacuum tempus haberet, quo mihi id, quod reddendum erat, priusquàm redderet ostendere potuisset. Completisq; post sanctum Pascha octo vel eo ampliùs diebus, cũ rex venandi gratia de palatio fuisset egressus, Hildoinus secundùm quod inter nos cõuenerat, memoratis reliquijs de oratorio suo, vbi seruabantur, sublatis atq; basilicæ sanctæ Dei genitricis illatis, altariq; superpositis, me vt eas susciperem fecit acciri. Tum capsam, in qua reliquiæ continebantur, aperiens, ostendit mihi vt viderem quid esset, quod & ille redderet, & quod ego reciperem. Exin sublatam de altari eandẽ capsam manibus meis imposuit, dataq; oratione competenti, præcentoris etiam officio functus, antiphonã laudi martyrum conuenientem clericis ad psallendum paratis imposuit, nosque cum illo inæstimabili thesauro recedentes, vsque ad ostium basilicæ concinendo prosecutus est. Processimus inde paulatim cum crucibus & cereis, laudantes Domini misericordiam, vsq; ad oratorium, quod erat in domo nostra vili opere constructum, eique quia aliud ibi non habebatur, illas sacras reliquias intulimus.

* diaconus

Nota quãti olim fecerint sacras reliquias etiam viri graues.

Inæstimabilis reliquiarum thesaurus.

Cap. 6. In illa verò processione nostra, quã de basilica vsq; ad oratoriũ nostrum nos fecisse dixi, quid miraculi acciderit, censeo non esse tacendum. Egredientibus enim nobis de ecclesia, laudemque Domino Deo nostro excelsa voce canentibus, tanta vis suauissimi odoris eam partem vici Aquensis, quæ ab ecclesia ad Occidentem respicit, totam

Nota de odore mirifico sacrarũ reliquiarũ.

tam impleuit, vt illa fragrantia penè omnes eiusdem partis habitatores, Itemque vniuersi, qui pro quibuslibet causis atq; negotijs eadem in parte fuerant constituti, ita diuinitus cõmouerentur, vt omissis quæ in manibus habebantur operibus, cuncti cursu rapidissimo primò ad ecclesiam, deinde quasi per vestigium ad oratorium nostrum, in quod illas reliquias illatas esse audierant, summopere festinarẽt. Fit immodicus intra septa nostra exultãtis simul atq; admirantis populi concursus: & cùm magna pars eorũ, qui confluxerant, id quod agebatur q̃d esset ignoraret, gaudio tamẽ & exultatione repleti, Dei omnipotẽtis misericordiã collaudabant. Postq̃ autem fama crebrescẽte diuulgatũ est, reliquias S. Marcellini martyris in eũ locum esse delatas, non solùm de eodẽ vico Aquensi, & vicinis atq; adiacentibus villis, verùm etiam de longinquiorib⁹ locis ac pagis adeò frequens atq; immanis multitudo congregata est, vt nobis ad officiũ in eodem oratorio celebrandum, p̃ter vespertinas horas atq; nocturnas, haud facilis pateret introitus. Adducebantur vndiq; debiles, & varij affecti languorib⁹ circa oratorij parietes à propinquis suis atq; amicis collocantur. Videres ibi penè omnia infirmitatum genera per virtutem Christi Domini, & per meritũ beatissimi martyris in omni sexu & ætate curari. Cæcis visus, claudis incessus, surdis auditus, mutis sermo redditur: paralytici etiam & qui totius corporis viribus destituti, alienis manibus apportati sunt, sanitate recepta, proprijs pedibus ad sua reuertebantur. Permulti curantur morbidi ad sacras S. Marcellini reliquias.

Hæc vbi ad regias aures relatione Hildoini plata sunt, statuit primò, vt ad palatiũ regressus, oratoriũ nostrũ in quo hæc fiebant, martyrem venerabũdus accederet: sed ne id faceret, eodem Hildoino suggerente prohibitus, ad maiorem basilicã reliquias deferri præcepit: ibiq; delatas, humili supplicatione veneratus est: celebratisq; Missarũ solennijs, obtulit beatis martyrib⁹ Marcellino & Petro quoddam prædiolum, situm iuxta fluuium Aram, vocabulo Ludoluestropf, habens mansos quindecim, & vinearũ aripennes nouem. Obtulit & regina cingulum suũ, ex auro & gemmis factum, pensans libras tres. Quib⁹ expletis, relatæ sunt reliquiæ ad locũ suũ, in oratorium videlicet nostrum, fueruntq; ibi dieb⁹ quadraginta vel eo amplius, vsq; dum Imperator palatio egrediens, venandi gratia solenni more syluas peteret. Quo facto, & nos cõparatis, quæ ad profectionẽ nostrã necessaria videbantur, cum eisdem reliquijs de vico Aquensi promouimus. In ipso aũt nostræ egressionis articulo, cùm Missarum solennia celebrarentur, anus quædam in palatio notissima, annorum circiter octoginta, neruorum cõtractione laborans, in conspectu nostro curata est. Quæ, vt ipsa narrante didicimus, p quinquaginta annos hoc morbo detenta, more quadrupedum genibus manibusq; nitendo officium ambulandi reptando impleuerat. Cap. 7. Ludouici Imperat. deuotio erga Sanctorum reliquias. Contracta an⁹ fit sana.

Inde iter ingressi, suffragantib⁹ Sanctorũ meritis * sextodecimo die Mulinheimũ vicũ, in quo sacros beatorũ martyrũ cineres ad comitatũ pfecturi dimisim⁹, Domino adiuuante puenimus. In quo itinere quantum gaudij, quantumq; lætitiæ de illarũ aduentu reliquiarum populis in eadẽ via consistentib⁹ accesserit, neq; mihi silendum est, nec tamẽ ita vt fuit, plenè dici atq; enuntiari potest. Dicẽdum tamẽ est, ne res ad Dei laudem maximè pertinens, quasi per desidiã silentio suppressa videatur. Ac primùm quidem gestit animus id referre, q palatio egressi, in multorum p̃sentia nos vidisse reminiscimur. Vurmius dicitur fluuiol⁹, duob⁹ ferè passuum millibus ab Aquensi palatio distãtẽ habens pontẽ. Ad quem veniẽtes, propter multitudinem, quæ nos eousq; de palatio prosequebatur, iamq; redire volebat, vt orandi locum haberet, parumper cõstitim⁹. Ibi q̃dam de orantib⁹ cum alio ad reliquias accedens, sociumq; respiciẽs, Propter amorẽ, inquit, atq; honorẽ hui⁹ sancti ære alieno, propter quod te mihi obnoxium esse nõ ignoras, absoluo. Debebat enim ei, vt ipse fatebatur, dimidiã argenti librã. Itemq; alter socium suum manu comprehensum ad reliquias trahens, Patrẽ, ait, meum occidisti, ac proinde inimici eramus adinuicem. Nunc autẽ propter amorẽ atq; honorẽ Dei, & huius sancti, deposita simultate, fœdus tecum iungere atq; inire volo, vt abhinc in futurum perpetua inter nos amicitia permaneat: sitq; hic sanctus condictæ in inuicẽ charitatis testis, & vltor in eum, qui hanc pacem prior irrumpere tẽtauerit. Hic illa turba, quæ nobiscum de palatio fuerat egressa, adoratis atque osculatis sacris reliquijs, cum multis lachrymis, quas præ nimio gaudio continere non poterat, domum reuertitur: alia multitudine, quæ ibi nobis obuiauit, nos comitante atque Kyrie eleison sine intermissione cantante, vsque ad eum locum, in quo simili modo ab alijs occurrentibus excipiebamur. Quæ tunc similiter, vt prior, supplicatione facta ad sua reuersa est. Cap. 8. * sexto decimum. Res sanè memorabilis. Obseruapi sacrorum deuotionem.

Hoc modo p singulos dies à prima luce vsq; ad vesperã comitãtib⁹, ac Domino Christo laudẽ dicẽtib⁹ populorũ turbis ab Aquensi palatio vsq; ad memoratũ Mulinheim vi- Cap. 9.

vicum, Domino iter nostrum prosperante, peruenimus. Atq; ibi illas reliquias sup altare, ponè quod loculus sacros martyrum cineres continēs positus erat, gēmata capsa reconditas collocauimus: fueruntq; ibi sic positæ, vsq; dum nos mense Nouēbrio ad palatium ire parātes, per reuelationē admoniti sumus, ne priùs de illo loco proficisceremur, quàm eas corpori, de quo sumptę erant, coniūgerem⁹. Qualiter aūt reuelatum fuerit, vt hoc fieri deberet, non est silentio transeundum: q̄a nō solùm somnio, vt fieri solet, sed etiā signis quibusdam ac terroribus ad vigilantium curā ꝑtinentibus, ostensum est beatos martyres omnimodis voluisse, vt in hac re iussio illorum fuisset adimpleta. Erat vnus de clericis, q̄ ad excubias basilicæ deputati fuerunt, nomine Landolphus, cui tunc signi tangendi cura commissa fuerat, habens stratum suum iuxta australē basilicæ ianuā. Qui cùm secundùm consuetudinē nocturni ac matutinalis officij solenni more surgeret, signumq; moneret, completoq; ante lucē eodē officio, rursum dormire vellet, clausis ecclesiæ forib⁹, corā sanctis martyrum cinerib⁹ supplicandi gratia se prostrauit. Ibi cùm psalmum quinquagesimum, vt ipse asserit, dicere inciperet, audiuit iuxta se in pauimento velut sonitum pedū hominis, huc atq; illuc ibidē deambulātis. Consternatusq; pauore nō minimo, erexit se paululùm in genua, & in omnē partem circūspicere cœpit, æstimans aliquem de pauperib⁹, clausis ecclesiæ ianuis, in quolibet angulo delituisse. Cumq; nullum alium, q̄ se solum intra parietes basilicæ esse cerneret, iterum se ad orationem inclinauit, ac psalmum quē priùs inchoauerat, repetiuit: sed antequam vnum eius versum complere potuisset, capsa quæ altari imposita sacras beati Marcellini reliquias continebat, repentino crepitu tam vehementer insonuit, vt quasi malleo percussa dissiluisse putaretur. Duo quoque ostia basilicæ, q̄ iam clausa erant, occidentale videlicet atq; australe, velut aliquo pulsante, atque impellente, simili modo sonuerunt.

Gemmata capsa reliquiarum.

Martyr indicat se velle suas reliquias coniungi.

Cap. 10.

Quibus exterritus ac stupefactus, cùm quid sibi agendum esset penitùs ignoraret, surgit ab altari, & in lectum suum se pauitando proiecit: subitoq; sopore depressus, vidit sibi quendā ignoti vultus virum assistere, qui se talibus verbis compellaret: Certúmne est, ait, Einhardum sic ad palatium properare velle, vt reliquias S. Marcellini, quas huc detulit, priùs in locum de quo sublatæ fuerant, non reponat? Cùm ille se huius rei ignarū esse respondisset, Surge, inquit, primo diluculo, eiq; ex authoritate martyrum præcipe, ne hinc abire vel alicubi pergere ꝑsumat, anteq̄ reliquias illas loco suo restituat. Expergefactus surrexit, & vbi me primùm conuenire potuit, hoc ꝙ sibi fuerat imperatum, mihi intimare curauit. Sed neq; ego segniter in huiuscemodi negotio aliquid agēdum arbitratus, imò id ꝙ iubebatur, sine vlla morarum interpositione adimplendum esse iudicās, ipsa quidē die ea, q̄ ad hoc necessaria videbantur, ꝑparare iussi: Sequēti verò sacras illas reliquias corpori, de quo sumptæ fuerant, cum summa diligentia sociare curaui. Quod factum quàm gratum beatissimis martyribus foret, attestatione miraculi subsequentis liquidò cōprobatur. Nam proxima nocte cùm ad matutinum officium in basilica solenniter sederemus, senex quidam gressuum officio destitutus, genibusq; ac manibus nitens reptando ad orationem intrauit. Is coram omnibus nobis ꝑ virtutē Dei, & merita beatissimorū martyrū eadem, qua ingressus est, hora ita pfectè curat⁹ est, vt ad incedendum ne baculi quidem sustentatione vlteri⁹ indigeret. Qui etiam & surdum se per continuū quinquennium fuisse, simulq; cum officio pedum auditū sibi redditum affirmabat. His ita peractis, ad comitatum, sicut superiùs me facere voluisse retuli, ibidem hyematurus multa mecum reputando profectus sum.

Visio cuiusdam.

Surdus & claudus senex restituitur.

LIBER TERTIVS.

Præfatio Authoris.

Scripturus virtutes atq; miracula, quæ beatissimi martyres Christi Marcellinus & Petrus, postquàm, eorum sacratissima corpora de Roma in Franciam delata sunt, per diuersa loca fecerunt, imò quæ per illorum beata merita & pias orationes ipse rex martyrum Deus & Dominus noster Iesus Christus ad salutem hominum operari dignat⁹ est: necessarium iudicaui breui præfatione ꝑstringere, ꝙ ex his q̄ scribere disposui, maior pars ad notitiā meā aliorum relatione plata est: quib⁹ tamen vt fidem haberē, ex his q̄ ipse vidi & coràm posit⁹ agnoui, tam firmiter mihi persuasum est, vt sine vllo dubitationis scrupulo vera esse crederem, q̄ ab his dicebantur, q̄ se illa vidisse testati sunt, tametsi personarum, à quib⁹ hæc audieram, aut paruā, aut nullā catenùs notitiam haberem. Cæterū de his omnib⁹ ea primū scribenda videntur q̄ in eo loco gesta, & à meipso visa sunt, ad quem suos sacratissimos cineres ijdē beatissimi martyres transferri præceperunt. Deinde illa, quæ in Aquensi palatio sub ipsis

Sacratissimi martyrum cineres.

aulicorum obtutibus facta memorantur. Tum ea quæ per diuersa loca, ad quæ religiosis viris petentib⁹ ac me tribuente, sacræ illorum reliquiæ delatæ sunt, gesta referuntur, censui esse ponēda: vt hoc ordine in relatione seruato, nihil remaneat ex omnibus signis atq; miraculis, quæ ad nostræ paruitatis notitiam peruenire potuerunt. Sed iam nunc præfatione completa, ipsa quæ dicenda sunt, miracula proferamus.

Ostquam sacra beatissimorum martyrum corpora, sicut iam in superioribus demonstratum est, ipsis iubentib⁹ & nobis morē gerentibus ad locum, in quo nunc requiescunt, cum ingenti fidelium populorum exultatiōe plata, & celebratis in cāpo Missarum solēnijs, manib⁹ sacerdotū, quorū ibi tunc nō paruus numer⁹ erat cōgregat⁹, in basilicā deportata sunt, feretrūq; quo vehebātur iuxta altare positū est, & iterum aliud officium ibidē celebrari cœptū: subitò quidam adolescens renū dissolutione affect⁹, atq; ideo curuus ac baculis innitēs, de media circūstantis populi multitudine, ꝓrupit, seq; ad adorādum inclinare cupiens, in genua procubuit: sed mirum in modum velut aliquo se reuellente, vel potiùs retrahente, supinus cecidit, similisq; dormienti diutissimè iacuit. Tum quasi euigilans, in sessum se erexit: ac deinde post paululum, nullo adminiculante surrexit, stansque in medio circūfusæ multitudinis, vnà cum cęteris de recepta sanitate gratias agendo, Dei misericordiam collaudauit. Hic se de pago Portiano cum alijs pauperibus ac peregrinis illuc venisse, Danielemque vocari nobis percontantibus indicauit. Eadem ferè hora, eodemq;, vt ita dicam, momento, quo is, de quo nunc diximus, intra ecclesiam & corā ipso altari per virtutem Christi & intercessionem martyrum sanitatem est cōsecut⁹, mulier quædam paralytica, & penè omnium membrorum officio destituta, pro forib⁹ ecclesiæ iacens, in auxilium sui sanctos martyres inuocauit, & mox cunctis cernentibus, qui circà steterant, cœpit commotis viscerib⁹ velut nauseabunda concuti, ac deinde magnā vim phlegmatis ac bilis vomēdo proijcere. Quo facto, paululū aquę frigidæ sumens, de loco in quo iacebat, se leuari rogauit, & baculo nitens basilicam introiuit, adoratisq; martyribus ac recepto membrorum vigore, ad propria repedauit. Cap. 1. Adolescens contractus curatur. Item paralytica.

Intereà quidam homo Vuillibertus nomine, haud longè à basilica, in qua nunc beatorum martyrum corpora requiescunt, domum habens, inter cæteros, qui ad venerationem Sanctis exhibendā conuenerant, ad feretrum accessit, & quasi pro dono quadraginta denarios obtulit. Qui cùm à nobis fuisset interrogatus quis esset, quidq; sibi vellet huiusce muneris oblatio, retulit se ante paucos dies, grauissimo languore correptum, ad extrema fuisse perductum, adeò vt ab omnibus, qui se viderant, desperatus admoneretur, vt omnes facultates suas pro remedio animæ suæ celeriter erogaret: seq; ita fecisse. Iamque omnibus quæ habebat, ad quæ pia loca danda forent dispositis, vnum ex seruis suis cum ingenti gemitu fuisse conquestum, quòd perperam ac valdè negligenter ab eis factum esset in eo, quòd nihil de bonis eius Sanctis nuper de Roma venientibus datum esset. Tum se circūstantes interrogasse, si aliquid de rebus suis superesse scirent, quod ad martyres mitti potuisset. Erant * enim adhuc in Michilunstat, & nondum aliquibus signis inclaruerat, quòd inde migrare deberent. Tum quendam respondisse, quoniam de omnibus rebus eius vnus tantùm porcus remansisset, & non esse deputatum, quò dari deberet. Tunc sibi complacuisse, seque præcepisse, vt venundaretur, & post obitum suum pretium illud ad martyrum luminaria mitteretur. Quibus verbis expletis, tam subitam se asserit sensisse medelam, vt protinùs omni dolore fugato, etiam edendi desiderium habuerit, ciboque sumpto intantùm breui confortatus sit, vt in crastinum ad omne opus, quod rei familiaris necessitas postulasset, procurandum vel faciendum percommodè ire potuisset. Post hoc porcum illum fuisse venditum, & hoc esse pretium eius, quod ex voto beatis martyribus offerebat. Cap. 2. * autem. Mira curatio hominis iā desperati, post votum martyribus nuncupatū

Reliquas virtutes atq; miracula, quæ per eos Dominus ad salutem hominum operatus est, quoniā quo ordine dicantur nihil referre video, ita vt memoriæ occurrerint, censui describenda: quia in earum relatiōe magis quid & quare, quàm quādo aliquid gestum sit, considerandum est. Collocatis igitur in eadem basilica more solenni beatorum martyrum reliquijs, cùm secundùm ecclesiasticæ institutionis consuetudinem sacra Missarū solēnia quotidiè celebrarentur, cōtigit vt quadā die, cū diuina res ageretur, & nos in superiorib⁹ eiusdē ecclesiæ locis constituti, super subiectū atq; in inferioribus constitutū populum intenderemus, clericus quidam seminudus q inter cęteros Cap. 3.

ad idem

ad idem officium venerat,atque in media multitudine consistebat,tam graui ruina subitò collapsus est,vt mortuo similis in pauimento diutissimè iacuisset. Quem cùm stertentem aliqui ex circunstantibus leuare atq; erigere conarentur,tanta vis sanguinis ex ore & narib⁹ erupit,vt tota anterior pars corporis,id est,pectus & venter,& vsq; ad vestem,qua inguina tegebantur,hac esset exuberatione perfusa. Qui cùm allata aqua fuisset refocillatus,resumptis viribus clarè locutus est. Nam postmodum à nobis interrogatus,testatus est se ab infantia sua vsque in præsens neq; audire aliquid,nec loqui potuisse. Patriam sibi esse Britanniam,se natione Anglum, matrem suam visitandi gratia,quæ Romæ peregrinaretur,iter arripuisse,atq; ita inter cæteros peregrinos, qui vnà Romam ire volebant,in illum locum peruenisse:sed socijs suis abeuntibus se substitisse,ipsumq; diem,quo sanus factus est,septimum esse ex quo in locum illum venerat.Cumq; ab eo nomen eius quæreremus,respondit se nomẽ suum penitùs ignorare,pro eo,quòd ex eo tempore,quo obsurduit,nunquam nomen suum audierit.

Clericus surdus & mutus fit incolumis.

Cap. 4.

Exin post aliquot dies,cùm more solenni ad vespertinum officium in ecclesia fuissemus congregati,puella quædam surda & muta, quam de pago Biturigum pater eius ac frater salutem quærendi gratia per multa Sanctorum loca trahentes, tandem illuc perductã inter cęteros in eadem ecclesia stare fecerunt,subitò velut insania quadã excitata,tabulas,quarũ crepitu ad eleemosynam petendam vtebatur, quanta potuit virtute concussit,atq; in populum ante se constitutum,furibunda proiecit. Tum ad sinistrum ecclesiæ parietem accurrens,velut in eundẽ ascensura,trium vel eo ampliùs pedum saltu in altũ dato,supina corruit:& cùm ibi paululùm mortuo potiùs q̃ dormiẽti similior iacuisset,atq; eruptione sanguinis, qui ex ore ac naribus nimius profluebat, esset penè tota respersa,à circunstantibus sublata, atq; in medium basilicæ deportata est.Cumq; & ibi aliquandiu iacuisset,velut de graui somno experrecta resedit:ac deinde manus h[illegible] qui astiterant porrigẽs,vt in pedes erigeretur quibus poterat nutibus orauit.Erecta ad altare deducitur:vbi cùm Ratleicum inter alios clericos,q iuxta altare cõstiterat,stantem ac se respicientẽ cerneret,protinùs in hęc verba prorupit: Tu es, inquit,Ratleicus:tu,ait,hoc nomine vocitaris:tu es seruus horum sanctorum.Quam cùm ille percõtaretur vnde hoc sciisset,vel quis ei nomen suũ indicasset:Sancti,inquit, isti,qui hic requiescunt,quando velut dormiens iacui, accesserunt ad me,& miserunt digitos suos in auriculas meas,dixeruntq; mihi:Cùm surrexeris,& ad altare accesseris, clericus ille iuuenis,quem coram te assistere,ac te intẽdere videris,scito quòd ille Ratleic⁹ vocatur,& ille seru⁹ noster est.nã ipse est,q ad hũc locum corpora nostra detulit. Et reuerà ita erat. Siquidem ipse erat, quem propter sanctorum reliquias à quodam Diacono recipiendas, nobisque deferendas Romam nos misisse in primo libro memorauimus.Et hæc quidem hoc modo coram nobis per virtutem beatissimorũ martyrum depulso infirmitatis spiritu,integerrimam corporis sui sanitatem est consecuta:quam pater ac frater qui eam illò deduxerunt, à tempore natiuitatis suæ surdam & mutam semper fuisse testati sunt.

Per visum Sanctorum puellã surdã & mutã sanãt.

Cap. 5.

Miraculum autem,quod nunc narraturus sum,ego ipse nõ vidi, sed verbis eorum, quorũ hoc relatione mihi compertũ est,non minùs quã proprijs oculis credere possum.Ideoq; nõ vt auditũ,sed potiùs vt à meipso visum,incunctãter,ac sine vlla dubitatione proferre decreui. Mercatores quidã de ciuitate Moguntiaca,qui frumẽtum in superiorib⁹ Germanię partib⁹ emere,ac per fluuium Mœnum ad vrbẽ deuehere solebant,cæcũ quendã natione Aquitanum,nomine Albricum,mercedis à Deo promerẽdæ gratia naui suæ impositum,sicut ipse petierat,ad basilicã beatorũ martyrum deduxerunt.Qui cùm ibi egressus,atq; in domo custodis ecclesiæ esset hospitio receptus,septẽ vel eo ampliùs dies ibidẽ moratus est. Habebat enim præter cæcitatẽ, q̃ ei propter quod oculis carebat,& naturalis iam esse videbatur, horribilẽ ac fœdã totius corporis infirmitatem. Erat enim omnium mẽbrorum ingens tremor,q eundẽ tam graui quatiebat incõmodo,vt proprijs manibus cibum ori suo porrigere penitùs nõ valeret. Is cùm die quadam horis antemeridianis in hospitio iacens obdormisset, vidit per soporem quendam sibi assistentẽ,seq; monentẽ vt citò surgeret,atq; ad ecclesiã festinaret: tempus dicens aduenisse,quo de illa miserabili passione per virtutẽ sanctorum liberari deberet. Expergefactus,atq; ad ecclesiã ductus,pro forib⁹ in quodã lapide consedit. Agebatur tunc in ecclesia more solenni diuinum officium,& expletis orationib⁹ quę sacram Euangelij lectionem præcedere solent, ipsum legi cœptum est. Cuius cùm vix duo versus fuissent legendo cõpleti, ecce repentè velut vim patiẽs, tremulosus ille vociferatus est,dicens: Adiuua me,sancte Marcelline. Quo clamore tametsi omnes,

Visio hominis miserabilis.

qui

qui in ecclesia erant, haud parua forent perturbatione commoti, maiore tamen parte propter reuerentiā euangelicæ lectionis in loco remanente, plures ad videndum quænam causa huiusce clamoris existeret accurrerunt: & vt posteà testati sunt, inuenerunt eundē in eo, quo consederat loco, extento ac resupinato corpore iacentē, mentumq; ac pectus cruore ex naribus profluente inundatum. Qui cùm ab eis erectus, & paululū aquæ frigidæ sumens fuisset recreatus, retulit sibi visum fuisse tunc, cùm illam vocem emiserat, quòd aliquis eum pugno in ceruicē percussisset, atq; ideò beati martyris auxilium implorasset. Cęterùm hunc ictum tā salutarem ei fuisse constat, vt ex illo tempore momento nullum illius fœdæ agitationis vestigium in eius corpore vlteriùs appareret. Is posteà p duos ferè annos in eodem loco māsit, & vt ipse restatus est, nulla nox in hoc biennio fuit, in qua p somnium eosdem, qui eum saluum fecerunt, martyres nō vidisset, multa quoq; ab eis audisset, quæ alijs dicere iubebatur: ex quibus pleraq; nunc impleri cernimus, quæ ille tunc futura esse prædixit. Redditur ei incolumitas à S. Marcellino.

Post paucos dies vidimus & alium quendam simili morbo implicitum, in eadem basilica per eorundem sanctorum merita non dissimili modo curatum. Nam quadā nocte cùm ad matutinum officium celebrandum, & diuinæ legis lectiones audiendas in ecclesia sederemus, intrauit quidam habitu clericali, trementib⁹ mēbris: baculoq; nitens, titubātia vestigia ægrè gubernabat. Cumq; se iuxta parietē ad orādum inclinaret, ingenti voce emissa, repentino casu cernuus ruit, ac parua temporis mora interposita, ab eo quo tenebatur incōmodo san⁹ surrexit. Is, cùm ab eo quæreremu⁹, si aliud aliquid præter quod nos omnes videre potuimus, sibi visum fuisset ea hora, qua salutē est consecutus: dixit se paulò antè, quàm basilicā fuisset ingressus, ad ecclesiam veterem, quæ Occidentem versùs à noua basilica, in qua martyres tunc quiescebant, paruo spatio distabat, orandi gratia venisse, & cùm eā clausam offendisset, pro foribus orasse. Deindè cùm se erexisset, & ad ecclesiam ire cœpisset, vidisse quendam clericum veneranda canitie, stola alba indutum, eò quò & ipse ire volebat se præcedentē. Quem, vt ipse asserit, secutus est vsq; ad ostium basilicæ: quò cùm ambo venisent, is qui præcedebat substitit, sinistro posti se applicans, quasi vellet vt ille priùs ingrederetur, quem ipse paulò antè præcesserat: cunctantiq; vt ante se intraret, annuendo imperauit. Qui cùm intrasset, & ad orādum se inclinasset, post tergum eius sterit, & eum pugno in ceruicem percussit atque prostrauit, & confestim euanuit. Quem tamen nemo alius, nisi solus ille qui sanatus est, videre potuit. Cap. 6. Sanitas redditur etiā alteri morbido. Visio eius.

Sub idem ferè tempus, cùm quadam nocte surgentes, ad ecclesiam itemus, inuenimus pro foribus ecclesiæ quendam puerū in porticu iacentem, adeò miserabiliter contractū vt mento genua iungerentur. Qui vnum ex his, qui nos sequebantur, rogauit vt se in ecclesiam deportaret, & ille misericordia motus sustulit eum, & in ecclesia iuxta cancellos iacere fecit. Qui cōfestim irruente sopore, vbi iacuit obdormiuit, nec priùs euigilauit plenè, quàm de illa miserabili contractione per suffragia Sanctorum ita perfectè sanatus est, vt euigilans per se de loco, in quem alio portante delatus est, surgeret, atque ad altare Deo gratias acturus accederet. Is tamen vbi dies illuxit, & nos cum eo loqui potuimus, retulit se tribus vicibus, priùs quā signum ecclesiæ sonuisset, à quodam sibi ignoto clerico excitatum, atque admonitum, vt neququā prætermitteret, quin tempore matutini officij in ecclesiam veniret. Se quoque ita fecisse, ac posteà, sicut nos vidimus, in ecclesia dormientem integram sui corporis sanitatem recepisse. Et hic quidem annorum circiter quindecim esse videbatur. Cap. 7. Puer miserè contractus reualescit.

Aliū iridē vidim⁹, non puerum, vt hic erat, sed valdè senē atq; decrepitū, pari morbo affectum, eodē in loco, simili modo simili in tēpore curatum. Quē & ipsum nocte quadā, cùm propter matutinū officium celebrandū ad ostium ecclesię venissem⁹, in ipso limine reperim⁹. Qui genib⁹ nitens, duob⁹ se baculis sustētabat, ac sic illo tardissimo motu ad ingrediendū nos morabatur. Cumq; post tergū ei⁹ cōstituti, illā pigrā promotionē pstolaremur, tanta suauissimi odoris fragrātia de basilica procedens nares nostras impleuit, vt omnium aromatū ac thymiamatū artificiosā cōpositionem sua pstātia superaret. Intrauit tādem, & corā nobis iuxta cācellos quasi ad dormiendū procubuit: nos quoq; basilicā ingressi, nostris locis cōstitim⁹, ac simul cū alijs psalmos, q dicebātur, solenni more cantauim⁹. At vbi prima lectio recitari cœpta est, audiuim⁹ eundē senē gemere, & quasi qui vim pateretur, auxilium implorare, ac deinde interiecto patui tēporis spatio, vidimus in sessum se erigere, ac protinus baculis, quibus incessum regere solebat, assumptis etiā in pedes constitisse. Et nos quidem hæc vidimus: ipse aūt fatebatur sibi visum fuisse, quòd se iacentem quasi duo quidem apprehendissent, vnus p humeros Cap. 8. Odor suauissimus sentitur. Senex contractus erigitur.

meros & brachia,alter per crura & pedes,ac sic trahendo , neruos suos qui contracti erant extendissent.Et quia præter hoc contractionis incommodum etiam surdum se fuisse asserebat,dixit sibi cũ in sessum fuisset erectus,velut ictũ pugni validissimè serie-tis in caput superuenisse, vocemq; simul vt in futurum audiret imperãtis audisse. Hic senex hoc modo sanatus,de pago Heluetiorum qui nunc Aragaouin vocatur, se venisse,& natione Alamannum esse testatus est.

Cap.9. Alius autem simili modo neruorum contractione debilitatus,qui se de vico Leodico, vbi S. Lambertus corpore requiescit,venisse dicebat, quadam Dominica nocte post peractum matutinale officium nobis iam de ecclesia regressis, cùm propter eos, qui de longè venerant,& ad sua redire festinabant,hostiæ salutaris sacramẽta presbyter ex more celebraret,coram omnibus qui aderant in pauimentum cecidir,ibiq; par

Redit salus etiam alteri contracto. uo temporis spatio velut soporatus iacuit.Dein quasi de somno expergefactus, nemine se subleuante surrexit.Cumq; vnus ex circunstantibus baculos, quibus antè vti solebat,& cùm caderet,de manibus eius elapsi procul iacebant,sumeret, eique porrigeret,renuit dicens: Absit à me,vt eos vlteriùs attingam.Sed & iste ad hunc modum curatus,in patriam repedauit,de qua reptando potiùs quàm incedendo, ad martyrum limina peruenerat.

Cap.10. Nec multò pòst,cùm ego mense Nouembrio secundùm cõsuetudinem in palatio hyematurus,ad comitatum ire disponerem,iamq; iter ingressus, transmisso flumine Rheno,in villam regiam,cui Sinciacus vocabulum est,ad manendum venirẽ,& post cœnam,quæ aliquam noctis partem occupauerat,in cubiculi secretum,vbi quieturus eram,cum familiaribus meis me recepissem,minister qui potum nobis porrigere solebat,quasi noui aliquid nuntiaturus festinãter intrauit.Quem ego intuitus: Quid tu, inquam,narrare vis? Nam vt video,habes nescio quid, quod ad nostram vis perferre notitiam.Tum ille,signa,inquit,duo coram nobis modò facta sunt,quę vobis indicare veni.Cumque eum quicquid vellet dicere iussissem: Modò,ait,cùm de cœna surgẽres hoc cubiculum intrastis,ego cum socijs meis descendi in cellarium,quod huic cœnaculo subiectum est.Vbi cùm ceruisiã ministris petẽtibus distribuere cœpissemus,superuenit puer missus à quodam conseruo nostro flasconem ferens, quem sibi impleri flagitabat.Qui cùm esset impletus, petijt vt etiam sibi de eadem ceruisia quantulũcunq; daretur ad bibendum.Datum est in vase,quod casu vacuum supra cupã, in qua

Ceruisia mutata in vinum. ceruisia erat,positum fuerat.Sed vbi hoc hausturus ori admouit,cum ingenti admiratione vinum hoc,non ceruisiam esse clamauit.Cumq; eum is,qui & flasconem impleuerat,& idipsum, quod illi datum fuit,de eodem foramine traxerat, mendacij cœpisset arguere:Sume,inquit,& gusta,& tunc me nõ falsum,sed potiùs verum dixisse probabis.Sumpsit ille atq; gustauit,sibiq; similiter vinum hoc,non ceruisiam sapere testatus est.Tunc tertius & quartus cæteriq;,qui aderant,singillatim gustando,& mirando, totum quod in vase fuerat,ebiberunt.Quotquot autem inde gustauerunt, meri, non ceruisiæ id saporem habuisse testati sunt.Intereà cùm in huius signi admiratione attoniti stuperent,contigit vt cereus,cuius lumine ibidem vtebantur,& tunc proptèr cupam parieti affixus ardebat,nemine cõtingente in madens humore pauimentũ cade-ret,atq; ita esset extinct⁹,vt ne paruissima quidẽ in eo scintilla remaneret. Quẽ vn⁹ eorum arripiens,ad ostium cucurrit,sed horrore tenebrarum permotus, priusquã egre-

Cereus diuinitùs accenditur. deretur,in ipso limine stans,Sancti,inquit,martyres Marcellinus & Petrus nos adiuuent. Ad quam inuocationem cereus ille,quem manu tenebat,accensus est. Hæc vbi audiui,confestim Deo omnipotenti,vt par erat,laudem dixi & gratias egi,qui sanctos suos semper & vbiq; glorificat, & nos famulos suos, qui sacras eorum reliquias tunc nobiscum habebamus,de tantis virtutibus lętificare dignatus est.Illum autem,qui hæc mihi nuntiauit,expleta narratione ad mansionem suam secedere iussi.Cæterùm cùm me ad quiescendum in lectulo collocassem, cœpi mecum multa voluendo tractare atque mirari,quidnam sibi vellet,quid ve portendere posset illa ceruisia in vinum, id est,deterioris potionis in meliorem facta mutatio:aut cur in eo loco,id est,in regia domo,ac non potiùs in eo,vbi beatorum martyrum,qui hæc prodigia per virtutẽ Christi fecerunt,sacratissima corpora recondita sunt,huiuscemodi miraculum euenisset. Sed licèt ad huius quæstionis certam indaginem longa ac solicita cogitatione peruenire nequiuerim,certum tamen habui & certum semper habebo,illam diuinam atq; supernam virtutem,per quam hæc atque alia huiusmodi miracula fieri creduntur, nihil vnquam sine causa vel facere vel fieri sinere in creaturis, quas ad suam prouidentiam & gubernationem pertinere non dubito.

Igitur

Igitur inde digressus, sicut superiùs dixi, ad comitatum perrexi. Nam Imperator Ludouicus eo tempore Aquisgrani palatio consistens, conuentum procerum ibi fieri media ferè hyeme præceperat: vbi & ego inter cæteros adesse iussus, quia de vicinia beatorum martyrum abesse cogebar, parùm iucundas in palatio moras faciebam. Ideoq; post vnum, ex quo illò veneram, mensem exactum, misi quendam ex nostris, nomine Ellenhardum, præcipiens ei, vt ad limina beatorum martyrũ quanta posset celeritate festinaret, visitatisq; fratribus nostris, quos inde digrediens ad diuinum seruitium faciendum ibi dimiseram, atq; omnibus, quæ ibidem agerentur, diligenter exploratis, ad nos citò recurreret. Qui cùm illuc venisset, tribus ibi mansit diebus. Quarto verò cùm iam ad nos reuerti disponeret, cæcus ille, nomine Albricus, cuius in superioribus fecimus mentionem, detinuit abire parantem, affirmans eum non priùs iter suum ingressurum, quàm tale signum fieri vidisset, cuius relatione me lætum atq; oppidò gaudentem efficeret. Addidit etiam, beatissimos martyres præterita nocte sibi in somnis apparuisse, atq; hoc in mandatis dedisse, vt perquireret quendam pauperem, nomine Gisalbertum, immani gibbo depressum ac proinde curuũ & breuibus baculis innitentem, atq; inuentũ in cœnaculo, quod supra porticum basilicæ est, tempore matutini officij iuxta reliquias, quæ ibi erant, collocaret, eò quòd ibi per merita & virtutem Sanctorum, quorum illæ reliquiæ essent, de illa gibbi deformitate atq; curuitatis incõmodo liberari deberet. Paruit ille suadenti, atq; iter, quod aggredi parauerat, distulit in crastinum. Ac cæcus ille iussum pauperem perquirens inuenit, & vt sibi præceptum erat, in superioribus ecclesiæ partibus iuxta prædictas reliquias officij matutini tẽpore collocauit. Erant autem illæ reliquiæ, quod nondum noueramus, beati Marij martyris, & vxoris ac filiorum eius, Marthæ videlicet, Audifacis & Habacuc. Quæ vtique simul cum sanctorum Marcellini & Petri corporibus, & in eodem loculo ad nos perlatæ sunt: sed is qui eas detulit, cuius essent reliquiæ nesciuit. Nam ille, qui eos mihi miserat, promisit se ad me esse venturum, ac nomina Sanctorum, quorum hæ reliquiæ forent, per semetipsum mihi indicaturum, quod posteà factum est. Pauper verò, qui iuxta illas à memorato cæco fuerat collocatus, cùm secunda lectio ad nocturnũ officium ex more legeretur, edito ingenti clamore, non modicum pauorem audientibus incussit. At quem cùm nõnulli clericorum vnà cum illo, qui hoc ibi opperiri iussus fuerat accurrissent, inuenerunt eum pronum atque extentum proptèr altare iacentem, pauimentumque quod ori eius subiectum erat, plurimo sanguine madens. Quem leuantes, & allata aqua refocillantes, sanum & rectum, neque vlla camelinæ illius tortitudinis signa retinentem in inferiores ecclesiæ partes gratulabũdi deduxerunt. Quo miraculo in hunc modum peracto, is quem illuc miseram, ad me cum summa festinatione regressus, cùm ea quæ viderat retulisset, magno nos gaudio atque exultatione repleuit.

Cap.11. Conuentus procerum Aquisgrani. Sancti martyres apparent cuidã. Reliquiæ Marij, Marthæ, Audifacis & Habacuc martyrum. Gibbosus & curuus sanatur.

Nec multò pòst Ratleicus, qui sacros martyrum cineres, sicut in superioribus demonstrauimus, Roma detulit, vt ipse asserebat, iussus venit, deferens libellum complura capitula continentem. Cuius rationem talem esse retulit, dicens sibi cæcum illum, cuius modò fecimus mentionem, ex authoritate martyrũ præcepisse, vt ea capitula describeret, mihique deferret, ac diceret vt ea susciperem, atque Imperatori legenda offerrem. Suscepi ab eo libellum atque perlegi, emendatumq; ac nouiter scriptum Imperatori, vt iusserat, obtuli. & ille quidem suscepit atque perlegit: sed de his, quæ per hunc libellum facere iussus vel admonitus fuerat, perpauca adimplere curauit. Quid autem illa capitula continerent, aut quid ab eo factum, quidue dimissum sit, alio potiùs in loco, quàm in isto, commemorandum est. Illud tamen non solùm non prætereundum, quinimmò apertè ac dilucidè censeo cõscribendum, qualiter reuelatum & iussum sit, vt libellus ille fieri, atque regi dari debuerit. quæ Ratleicus hoc modo contigisse retulit. Ante paucos, inquit, dies cùm in ecclesiam ad agendum nocturnum officium ex more conuenissemus, adijt me cæcus ille, quem nostis, rogans vt in partem aliquam secretiorem cum illo secederem. Feci vt volebat, & cum eo cellulam, in qua quiescere solebam, ingressus sum. Tum ille prior, Hac, inquit, nocte paulò antè quàm sono signorum excitati surgeremus, apparuit mihi per visum quidam vir canitie venerabilis, veste candida indutus, virgam auream manu tenens, ac talibus me verbis compellauit: Vide, inquit, Albrice, vt cuncta quæ tibi dixero, benè intelligas, eaque adeò tenaci memoria retineas, vt etiam alijs, qui illa scripturi sunt, exponere valeas. Volo enim vt scribantur, & Ludouico Imperatori ad legendum per seniorem vestrum ostendantur. Sunt quippe valdè necessaria non solùm ad

Cap.12. Libellum quẽdam iubent martyres Ludouico Imper. offerri. Visio eiusdam.

lūm ad cognoſcendum, verùm etiam ad faciēdum principi, in cuius regnum iſti martyres diuina iuſſione venerunt. Tunc incipiens, duodena vel eo ampliùs capitula per ordinem pronuntiauit, mihiq́ue præcepit, vt tibi & alijs quatuor, quos tibi dicturus ſum, illa enumerem atque exponam. Et poſt hæc tu libellum facias, eumq́ue ſeniori tuo, qui nunc in palatio moratur, deferas, eiq́ue ex martyrum authoritate præcipias, vt eundem quantò celeriùs poſſit, Imperatori offerat. Deinde ſubiungens, Noſtine, inquit, quis ego ſim, qui tibi iſta præcipio? Tum ego nihil hæſitans, ſanctum Marcellinum eum eſſe reſpondi. Et ille, Non ita eſt, inquit, vt opinaris: ſed Gabriel Archangelus ego ſum, perſonamq́ue ac formam Marcellini idcircò aſſumpſi, quia Dominus Deus omnium rerum atque cauſarum, ad iſtos martyres pertinentiū, curam mihi commiſit: & nunc veni, vt hæc tibi indicarem, quæ ſcribere præcepi: quoniam diuinæ voluntatis eſt, vt ea ex authoritate eorum ad notitiam regis ſine morarū interpoſitione perueniant. Tu verò ſicut tibi præcepi, primo diluculo poſt completum matutinum officium nuntia quæ audiſti his, quibus ea nuntiare iuſſi. Tum ego, Nemo eſt, inquam, qui credat, quod Angelus mecum locutus ſit, aut me iſta nuntiare mandauerit. Non erit, inquit, ita, ſed dabo ſignum, quod facias coram eis: quo viſo, nullam vltrà dubitationem habebunt de his, quæ ad eos ex mea iuſſione pertuleris. Proinde volo dicas Ratleico, vt exhibeat tibi duos cereos nouos, qui nondum accenſi fuiſſent: & vnum ex eis dextra, alterum ſiniſtra tenens, ſta coram altari: & cùm omnia quæ tibi præcepi, narrando compleueris, dic eis qui hæc audiunt, vt in hoc credant vera & ab Angelo Dei eſſe mandata, quæ dixiſti, ſi hi cerei in manibus tuis ſine adhibitione ignis viſibilis fuerint videntibus illis illuminati. Quo facto, ſcriptus eſt libellus, mihiq́ue allatus, ac per me regi oblatus, ab illo quoque acceptus atque perlectus eſt. Idcircò viſum eſt mihi, inter cætera miracula libelli huius facere mentionem: quia per occaſionem, qua ille ſcribi iubebatur, contigit illa mirabilis & inuſitata cereorum accenſio, quam per merita beatorum martyrum fieri debere ipſe, qui eos illuminauit, Angelus prænuntiauit.

Euidenti ſigno viſionis veritas comprobatur.

Cap. 11.

Sub idem ferè tempus, cùm Ratleicus à nobis ad baſilicam martyrum regreſſus eſt, allatus eſt nobis inde alter libellus, continens verba & ratiocinationem cuiuſdam dæmonis, qui ſe Vuiggonem nominauit: quæ facta eſt ab eo coram multis teſtibus ante altare, iuxta quod ſacri martyrum cineres repoſiti ſunt, ad interrogationem presbyteri, qui exorciſmum ſuper energumenum legerat: quod hoc modo contigiſſe narratur. Prædium eſt in pago Nithagonne, vocabulo Hecgſtat, pertinens ad monaſterium S. Nazarij: de quo puella quędam annorum circiter ſedecim, ab eodem erratico ſpiritu poſſeſſa, ad baſilicam martyrum à parentibus ſuis adducta eſt. Quæ cùm ante tumbam ſacra corpora continentem veniſſet, & presbyter ſuper caput eius exorciſmum ſecundùm conſuetudinem perlegiſſet, ac deinde dæmonem qualiter & quando in eam fuiſſet ingreſſus percontari cœpiſſet: non barbara lingua, quam ſolam puella nouerat, ſed Romana locutione presbytero reſpondit. Cumq́ue presbyter miraretur atq; interrogaret, vnde illi Latinæ linguæ notitia, cùm parentes eius, qui ibi præſentes aſtabant, huiuſcemodi ſermonem penitùs ignorarent, Parentes, inquit, meos nunquā vidiſti. Tum presbyter, Tu ergo, inquit, vnde es, ſi iſti non ſunt parentes tui? Et dæmon per puellam, Ego, ait, ſum ſatelles atq; diſcipulus ſatanæ, & multo iā tempore apud inferos ianitor fui: ſed modò per annos aliquot cum ſocijs meis vndecim regnum Francorum vaſtaui, frumentum & vinū, & omnes alias fruges, quæ ad vſum hominum de terra naſcuntur, iuxta quod iuſſi eramus, enecando deleuimus, pecora morbis interfecimus, luem ac peſtilentiam in ipſos homines immiſimus: omnes quoq; aduerſitates & cuncta mala, quæ iamdiù pro meritis ſuis patiuntur, nobis facientibus atq; ingerentibus eis acciderunt. Hic cùm presbyter ab eo quæreret, quanam de cauſa ei fuiſſet huiuſmodi conceſſa poteſtas: Propter malitiam, inquit, populi huius, & multimodas iniquitates eorum, qui ſuper eum conſtituti ſunt: qui munera & non iuſtitiam diligunt, qui plùs hominem quàm Deum metuunt: qui pauperes opprimunt, viduas & pupillos ad ſe vociferantes exaudire nolunt, nulli iuſtitiam niſi mercanti faciunt. Præter hæc ſunt & alia multa ac penè innumerabilia, quæ tam ab ipſo populo, quàm à rectoribus eius quotidiè committuntur: vt ſunt periuria, ebrietates, adulteria, homicidia, furta, rapinæ: quæ nemo fieri prohibet, & cùm facta fuerint, non eſt qui vindicet. Potentiores quiq; turpibus lucris inſeruiunt, & loco ſuperiore, quem propter regendos inferiores acceperunt, ad ſuperbiam & inanem gloriā abutuntur: odium & inuidiam non tā inter extraneos, quàm inter propinquos & affinitate coniū-

Diabolus per obſeſſā puellā multa Latinè loquitur.

Vide & ciceronem dę monem, ca[r]pentem vitia, quorum ipſe incentor eſt.

ctos

ctos exercent:amicus amico non credit:frater fratrē odit:pater filiū non diligit. Rari sunt,qui fideliter ac deuotè decimas dent: rariores,qui eleemosynas faciunt. Et hoc ideò,quia quicquid Deo vel pauperibus dare iubentur,id sibi perire arbitrātur. Iniquas mensuras & iniusta pondera contra Dei præceptum habere non verentur: fraude se alterutrùm circunueniunt,falsa testimonia dicere nō erubescunt. Dies Dominicos ac feriatos non custodiunt:sed in his,ac si in cæteris, prout voluntas eorum tulerit operantur. Propter hæc & alia multa, quæ Deus aut præcepit hominibus vt facerent, aut prohibuit ne facerent,quia populus hic per contumaciam mandatis eius inobediens effectus est,permissi,immò iussi sumus ea facere in reb⁹ humanis,quæ superiùs enumeraui,vt perfidiæ suæ pœnas luant. Sunt enim perfidi atq; mendaces, cùm hoc seruare non curant,quod in baptismo promiserunt. Hæc omnia dæmon per os barbatæ puellæ Latinè locutus est. Et cùm presbyter imperando vrgere cœpisset vt exiret, Exibo, inquit,non propter tuum imperium,sed propter Sanctorum potestatem, qui me in illa diutiùs manere non permittunt. His dictis,puellam in pauimentum proiecit, atq; ibi aliquantulùm velut dormientem prono corpore iacere fecit. Post paululum verò illo recedente quasi de somno euigilans,per virtutem Christi & merita beatorum martyrum puella cunctis,qui aderant,cernentibus atq; mirantibus sana surrexit, nec post exactum à se dæmonem Latinè loqui potuit: vt palàm posset intelligi, non illam per se,sed dæmonē per os eius fuisse locutum. Heu proh dolor ad quantas miserias tēpora nostra sunt deuoluta,in quibus nō boni homines, sed mali dæmones doctores sunt:& incētores vitiorū,ac per suasores criminū,de nostra nos cotrectione cōmonēt.

Sanctorum potestate coguntur dæmō exire è puella.

Eodem ferè tempore sanctimonialis quædam,nomine Marethrudis,de pago Vuetareiba,quæ dira paralysis ægritudine per decem annos tam immaniter tenebatur, vt tanto temporis spatio penè nullo ad humanos vsus corporis officio fungeretur: etiā à parentibus suis erat desperata,quoniam ad omnia Sanctorum loca,ad quæ ipsi poterant peruenire,eandem deduxerant. Sed tandem ab eisdem tunc ad basilicam martyrum adducta,& tempore nocturnalis officij iuxta cancellos posita, per merita & intercessionem eorundem Sanctorum diù desiderata sanitate sine mora donata est adeò integrè atque perfectè,vt omnium membrorum firmitate recepta,quæ illuc lectica venerat,pedibus ad propria remearet. Sed vbi domum redire cœpit, in ipso itinere eadem,qua liberatam se gaudebat,infirmitate corripitur. Itaque reuersionis suæ pœnitentiam agens,iterùm se ad martyrum limen reduci rogauit. Moxq; vt reducta est, quam discedendo amiserat,sanitatem sine vlla dilatione recepit. Voto igitur facto, vt sua sponte de Sanctorum obsequio iam ampliùs discedere non deberet, paruam sibi cellulam haud procùl ab ecclesia ad manendum construxit: ac deinceps religiosè cōuersata,in obsequio beatorum martyrum cum magna deuotione permansit.

Cap.14

Paralytica desperata integerrimè reualescit.

Aliam quoq; fœminā constat nō multò pòst per eosdē beatissimos martyres magno incommodo liberatam: quæ res hoc modo gesta esse cognoscitur. In pago Nithagonne fundus est,Vrsella vocatus,qui à basilica martyrum sex ferè leugarum interuallo dirimitur. In quo mulier quædā cùm manè facto de somno euigilans in lecto suo resideret,& iuxta consuetudinē expergiscentium protensione brachiorū & assidua oscitatione ad discutiendum marcorē se extēderet,os paulò diductiùs,quàm debebat, aperuit,disiunctisq; iuxta aures maxillarum coagmentis,hians rictus constitit immobilis: nec iam os claudere valens,personæ quàm homini similior effecta, grauissimas incautæ oscitationis pœnas luebat. Hoc vbi mulierculis in eodē fundo habitantibus innotuit,accurrunt,herbisq; & friuolis incantationibus malè habēti succurrere moliūtur. Sed non habuit effectū vana ac superstitiosa præsumptio,vexabatq; potiùs laborantē atq; lædebat,quicquid imperitæ manus velut studio medendi eidē adhibuerunt. Intereà frater mariti eiusdē mulieris superuenit,salubriq; consilio rogauit,vt ad basilicā martyrum sine mora duceretur,ibi affirmans esse sanandam,si vnquā foret receptura sanitatem. Statimq; iumento impositā ducere incipiunt: appropinquantes autē basilicæ,de iumento depositā pedibus incedere faciunt. Cumq; eo loci ventū esset, vt iā turricula,quæ signa basilicæ continebat,ab eis conspicui potuisset,eiq; vt ad eam vidēdam oculos leuaret hi,qui eam ducebant,imperarent, aspexit, vidit, ac sine vlla interposita mora sanitatē recepit. Ibi omnes pariter in terrā corruunt, diuinam misericordiam,quibus valent laudibus extollūt,surgentesq; ad basilicā properanter pergunt: & adoratis sanctissimis martyribus,ac votis pro modo facultatum persolutis,ad propria cum multa exultatione reuertuntur. Vidimus nos eandem fœminam, & cum illa locuti sumus,& ea quæ circa illam gesta fuerunt,ipsa narrante didicimus.

Cap.15.

Signa basilicæ, campanas dicit.

Admirāda curatio fœminæ cuiusdam.

Cap 16. Nunc illud referre volo, quod ipse in die natalitio beatorum martyrum contigisse vidi. Puer quidam surdus & mutus, qui ante triennium illuc venerat, & in domo custodis ecclesiæ ostiarius ab eo fuerat constitutus, festo die iam finito, & officio vespertino consummato, cùm iuxta ostium sederet, repentè consurgens basilicam intrauit, & à dextris altaris pronus corruit. Cumque eum æditus, qui candelabrum cum cereo ante altare ponebat, ibi iacentem inuenisset, continuò mihi hoc indicare curauit. Nos autem, qui tunc vnà eramus ecclesiam celeriter ingressi, eundem sicut ab æditue repertus est, iacentem inuenimus. Quem cùm leuare iuberemus, velut grauissimo sopore depressus excitari non potuit. Tandem igitur quasi euigilans erexit se, cernensque nos circunstantes surrexit, atque ad eos, qui propè sibi assistebant, Latinè locutus est. Sunt quidam ex nostris, qui dicunt eundem puerum ferè ante sex menses, cùm in cuiusdam hominis nostri domo noctu dormisset, duo quædam verba per soporem fuisse locutum, & auditum, quo eatenùs itidem vt loquela carebat, in illa hora recipisse. Quod ita factum inde conijciebatur, quia postquàm de illo somno experrectus est, cuncta quæ ei à quolibet imperabantur, acsi intelligeret facere curauit. Sed hoc videtur in hac virtute præcipuum, quòd idem non Latinè sed barbaricè sibi loquêtem intelligebat: curatus autem, non barbaro, sed Latino sermone loquebatur. Qui etiam beatos martyres se vidisse, & multa quæ alijs dicere deberet, ab illis se audisse narrauit. Sed cùm ea velut in crastinum dicturus, in præsenti referre distulisset, intantùm illi per obliuionem deleta sunt, vt nihil de his omninò se audisse recoleret. Hunc ego, quia nomen suum ignorabat, propter prosperum virtutis effectum Prosperem vocari iussi. Qui adhuc superest, & apud custodem ecclesiæ in eodem, quo priùs fuerat, permanet officio.

Puer surdus & mutus, cùm nesciret Latinè, postquã sanatus est, sic locutus est.

Cap. 17. Pridiè verò quàm hic Prosper loquelam recepisset, hoc est, in vigilia eiusdem festiuitatis venit quidam iuuenis, similiter surdus & mutus in basilicam: & cùm supplici gestu opem Sanctorum imploraret, adiuuante Domino, & ipse plenariam de vtroq; morbo meruit recipere sanitatem. Hunc itidem, vt priorem, quia nomen suum nunquàm audierat, Godescalcum appellaui. Is tamen, non vt Prosper, sed vt sibi gentilitiũ erat, barbaro sermone loquebatur, postquàm ei per merita Sanctorũ copia fandi concessa est.

Alius curatur surdus & mutus.

Cap. 18. Cùm me quædam necessitas secundùm consuetudinem comitatum regis adire cõpelleret, mense Decembrio in ipsis, si benè recolo, Calendis de loco martyrum promouens, sequenti die ad castrum, quod moderno tempore Vuisibada vocatur, ibi mansionem habiturus adueni. Ibi cùm propter saltum, qui eidem loco contiguus est, commodiùs transeundum solito maturiùs surgeremus, profecti sunt pueri, qui nos cum impedimentis præcedere debuerunt. Sed postquàm de vico, in quo mansimus, egressi viam carpere cœperunt, tanta eos tetræ noctis caligo circundedit, vt quò se vertere deberent, omninò scire non possent. Erat prætereà frigus ingens, & tecta pruinis terra, videndæ viæ copiam denegabat. Ipsa quoque montium iuga, per quæ eundum erat, nubibus obsessa, quàm longè vel propè essent videri non poterant. Accessit ad hæc etiam vallibus insidens nebula, quæ sua crassitudine visum impediens, iter moliri cupientes remorabatur. Qui cùm tot obstaculis se impediri cernerent, nec quid agerent in promptu haberent, equis desiliunt, & viam quam videre non poterant, palpãdo quærere tentant. Sed vbi hoc parùm successit, ascensis denuò equis, errori quem abominabantur, se potiùs committere, quàm moras facere decernunt. Igitur paululùm per tenebras procedentes, ad Crucem, quæ in via, per quam ituri erant, ob memoriam beati Marcellini erat posita, perueniunt. Causa autem eiusdem Crucis ibi ponendæ erat, quòd in eo loco habitatores vici, in quo eadem nocte mansimus, mihi ante biennium de palatio reuertenti, & reliquias beati martyris Marcellini, quæ tunc mihi redditæ fuerunt, deferenti occurrerunt, eamque ob recordationem huius facti ad venerationem beati martyris, quasi pro titulo vel monimento ponere curauerunt. Quò cùm prædicti pueri errando potiùs, quàm iter agendo peruenissent, inierunt consilium, vt ibi socios suos qui sequebantur operiri deberent, eosque ne aberrarent, sonitu buccinæ ad se congregarent: ac deinde cùm simul essent, beatos martyres ad opem sibi ferendam inuocarent, sublatisque in altum vocibus Kyrie eleison ter decantarent. Quo facto, tantus super eos totidem vicibus cælitus emissi luminis fulgor emicuit, vt diurnæ claritatis candorem adæquaret. Quæ coruscatio tantum eis commodi ad iter suum agendum attulit, vt consumpta nebula tenebrisque discussis, via quoque qua ire debebant, clarè conspecta, iter suum, quanuis per

Crux in S. Marcellini memoriam posita in via publica.

Illustre miraculum ad inuocatione mar. tyrum.

syluas & opacos nemoribus montes, absque erroris impedimento vsque ad ortum aurorę peragerent. In prima siquidem coruscatione tantus calor vnà cum illo lumine venit, vt eum se velut accensę fornacis vaporem sentire faterentur. Cuius afflatu non solùm nebula, verùm etiam illa, quæ tum & montes totamq; syluam operuerat, pruina ita consumpta est, vt tertia corruscatione peracta, nullum illius algoris vestigium penitùs appareret. Hæc nobis ad vesperam eiusdem diei, postquàm ad mansionem venimus, hi qui viderunt atq; experti sunt, narrauerunt. Quorum verbis fidem adhibentes, Dei omnipotentis misericordiam cum gratiarum actione laudauimus, eò quòd nos per merita Sanctorum suorum in omnibus necessitatibus nostris adiuuare & consolari dignatus est.

Cap. 19.

Quanquàm omnia magna sint, & ad diuinam debeant referri potentiam, quæ propter mortalium salutem ex meritis beatorum martyrum gesta cognouimus: in eo tamen miraculo, quod nunc memoriæ mandare decreui, tam patenter Dei omnipotentis virtus clarè cognoscitur, vt nulli dubium relinquatur, quin in omni creatura sua quicquid voluerit facilimè possit efficere. Suntiligna dicitur villa in pago Nithagouue, in qua presbyter quidam, nomine Vualtbertus, tenebat ecclesiam. Is mẽte captus magno suorum mœrore, ad basilicam martyrum adductus est. Ex quibus tres erãt fratres eius, vnus presbyter & duo laici: quartus erat monachus propinquus ipsius de monasterio Hornbach, in quo & ipse presbyter à parua ætate fuerat educatus. A quibus cùm requirerem, si adhuc aliquid medelæ à quolibet Medico eidem fuisset impẽsum, Statim, inquiunt, cũ eum hac passione cõpetimus fuisse correptum, ad monasterium in quo nutritus fuit, à nobis adductus est. Vbi cùm ei Medici secundũ artis suæ peritiã multa fecissent, nec morbum ab eo depellere potuissent, suaserunt nobis amici nostri, vt eum ad horum Sanctorum misericordiam duceremus. Confidimus enim, quòd illum saluare possint, sicut alios multos accepimus hîc fuisse saluatos. Post hæc hospitio recepti, quatuor diebus fuêre nobiscum, ducentes eum quotidiè ad ecclesiam, & coram sacris martyrum cineribus iacere facientes. Quinta verò die, frater eius presbyter, & monachus qui cum eo venerat, petierunt vt eum cum duobus fratribus suis laicis reciperem, donec ipsi reuerterentur. nam post triduum se dicebant esse reuersuros. Feci, vt voluerũt, eumq; presbytero nostro Hilfrido commendaui. Is cùm à presbytero receptus, & cellulam in qua ipse manebat, fuisset inductus, circa vesperam eiusdem diei commota vehementiùs, qua tenebatur, insania, vnum è fratribus suis, qui eum custodiebant, arrepto cultro, quod furenti casus obtulerat, voluit occidere: sed ille necem fugiendo declinauit, & nostris hominibus, qui propè erant, de vesania illius indicauit. Tum presbyter, cui cura eum custodiendi à nobis erat iniuncta, suggessit mihi simulque persuasit, vt eum vinciri permitterem. Vinctus igitur catenis ferreis, in lecto collocatur, obseratisque foribus, solus in cubiculo relinquitur. Excubant ante ostium fratres eius, & velut erumpere valentem peruigili cura custodiunt. Cæterùm vincula quibus tenebatur adstrictus, eiusmodi erant, vt dum in his esset, non in dextrum aut sinistrum latus se cõuertere, neque aliter nisi supino corpore iacere potuisset. Dormiuit itaque, vt ipse testatur, neque ante mediam noctem euigilauit. At vbi galli cantare cœperunt expergefactus, vidit se non solùm vinculorum nexibus solutum, verùm etiam morbo insaniæ, quo laborauerat, liberatum: statimque ad laudes Deo dicendas tota mente conuersus, psalmis & hymnis, quos præ nimia gratulatione tametsi solus erat, satis clarè decantabat, omnes in vicinia eiusdem cubiculi dormientes excitauit. Tum surgens, ad ostium accessit, fratresque suos, qui ibi excubabant, vt se ad requisita naturæ foras exire permitterent, rogauit. Illi autem hunc insanientis dolum rati, nequaquàm ei assentire ausi sunt: sed accersito hospite suo, qui eum ibidem incluserat, vt cum eo loquatur exorant. Qui postquàm cum eo locutus est, atque ex ratione responsionum suarum sanæ mentis esse intellexit, aperto ostio quò volebat ire permisit. Reuersumque recipiens, quid de vinculis, quibus eum oneratum incluserat, factum esset inquisiuit. Et ille, Catena, inquit, qua me vinxisti, salua est: & si vis scire vbi sit, quære eam & inuenies. Accenso itaque lumine, inuenerunt eam ante lectum, in quo ipsum quiescere fecerant, iacentem eo modo compositam, atque eisdem nodis adstrictam, quibus tunc fuerat, quando eum cum ea in eodem lecto collocârunt, ac solum in eodem cubiculo dimiserunt. Quis hoc fecisse credendus est, nisi ille, qui de nihilo creauit omnia, & qui in rebus quas condidit, talia potest facere, quæ nec intellectu comprehendi, nec humanis possunt sermonibus explicari? Quis enim aut cogitatione conijcere, aut verbis valeat enarrare, qualiter il-

Frustrà Medici conantur mente capto mederi.

Stupẽdũ in modum vinculis absoluitur & sanatur homo mentis inops.

Vide rem admiratione dignissimam.

indiguerit. Hoc cur non sit percuratum, dicant qui velint. Ego enim id me video non aliter posse conijcere, nisi vt existimem interiori eius saluti competere, vt aliqua in eo exterioris debilitatis vestigia remanerent.

Iuliacus vocatur antiquum municipium, à vico Aquensi octo leugarum spatio distantem. De cuius territorio puella quædam simili morbo, similiq; modo affecta, à matre atque alijs propinquis suis ad memoratum oratorium adducta, cùm præ multitudine hominum, qui rum fortè propter Missarum audienda solennia illuc conuenerant, introferri non posset, extrinsecùs eam ad orientalē oratorij fenestram collocarunt, expectantes opportunitatem, vt recedente populi frequentia, faciliùs oratorio inferri potuisset. Sed vbi ad medium ferè officium ventum est, & expleto Euangelio, hostiæ salutaris oblatio peracta, cernunt eā angustijs affici, & erumpente per totum corpus sudore, velut in somnum labi. Quibus signis diuinam adesse virtutē haud inaniter cōijcientes, de illo loco leuatam quadro lapidi, qui propter iacebat, soporatæ similem superponunt. Ibi coram omnibus, qui huius miraculi conspiciendi gratia concurrerunt, integerrimam omniū membrorum sanitatē in vnius horæ momento Domino opitulante recepit. Erāt ibi inter cæteros spectatores & Iudæi, quorū vnus David nomine post hui9 signi expletionē ad fenestrā cubiculi, in quo ego tunc eram, celeriter accurrens, meq; compellans, miraculū quod viderat indicauit, gratias agēs Deo, qui per martyres suos tanta miracula ad salutem mortaliū operari dignatus est. Cap. 4. Sanatur puella misere contracta.

Erat in eodem vico cæcus quidam prouectæ ætatis, qui vt ipse asserebat, ante triennium subita cæcitate percussus, inter alios pauperes stipē ostiatim mēdicare solebat. Is cùm in tuguriolo suo dormiret, vidit per soporem quendam sibi assistentem atque dicentem, vt si videre vellet, ad oratorium nostrum iret: ibi esse medicum, qui ei rogāti lumen reddere potuisset. Renuit ille, & lumen quod offerebatur abominatus, Quid, ait, mihi nunc cum visu, quem iam olim perdidi? meliùs mihi est, si eo caruero, quā si habuero. Modò mendicantem omnes exaudiunt, & ea quæ necessaria sunt, præstant. Nam videntem mendicare non decet. Senex autem & debilis operari non possum. Tum ille qui cum eo loquebatur, Vade, inquit, & noli morari. nam vēlis nolis visum recepturus es. Paruit ille imperāti, per rexitq; ad oratoriū, atq; in eo pernoctauit. Et cùm illa nocte nihil esset factum, ad tugurium suum reuersus est. Cui denuò is qui priùs, per soporem apparuit, & similiter vt antè imperauerat, ad oratorium pergere præcepit. Fecit ille, vt iussus fuerat, sed ne tunc quidem aliquid actum est. Tertiò verò commonitus venit, & vbi coram altari ad orandum se prostrauit, visum recepit. Hunc nos dum adhuc cæcus esset, inter alios pauperes ac debiles multoties in domo nostra mendicantem vidimus. Ideoque alium illuminationis eius testem non quæsiuimus, quia sufficere nobis credebamus testimonium non fallentis cōscientiæ nostræ. Cap. 5. Visio cæci. Item altera. Rursùs tertia. Videt cæcus.

Cùm ex his alijsque compluribus virtutum operationibus per circumpositos vicos & pagos salutaris fama crebresceret, mulier quædam de pago Ribuarensi multo iam tempore cæca, visum recipiendi & desiderium simul & fiduciam habens, ad memoratum oratorium se rogauit adduci. Cumq; illò venisset, tres totos dies, totidemque noctes ibidem orando & ieiunando continuauit. Sed cùm ad præsens nullum in se exoptatæ sanitatis sensisset indicium, domum reducta est. Paucisq; interpositis diebus, spe recipiendi luminis haud vanè cōcepta, iterùm se ad sacras reliquias deduci rogauit. Quò cùm ab vno puero duceretur (Nam qui priùs eam illò deduxerunt, spem eius velut inanem ac superuacuam iudicantes, vlteriùs cum illa ire noluerunt) & vbi ad cœmeterium Aquensis palatij, quod in monte, qui eidem vico ab orientali parte imminet, situm est, eodem comitante atq; ducēte peruenit, ibi quasi obuiante sibi diuina gratia, diù desideratū lumen recepit. Tum mirans atq; attonita constitit, pueroq; ducenti vt sequeretur imperauit: Hactenus, inquiens, quò tu præcedens ducebas secuta sum: modò autem tuo ductu non egeo: quia viam qua ire debemus, video, & hunc vicum in quo sacræ reliquiæ sunt, ad quas venire disposui, Domino adiuuante conspicio. Tu tantùm vide & cura, vt me recta via ad oratorium martyrum in ipso vico adducas. His dictis ad oratorium perrexit, gratias egit, factique in se miraculi nobis indicium fecit, vidensque & gaudens ad propria remeauit. Cap. 6. Cæca recipit visum.

Ascuilarem vocant fundum regium ab Aquensi palatio quatuor leugarum spatio distantem. In quo quidem homo erat diutina præcordiorum infirmitate detentus atque laborans: iamq; à suis eo modo desperatus, vt non aliter nisi cauterio curari posse videretur. Quæritur ad hoc medic9, & vstioni nō profuturæ dies cōstituitur. Cap. 7.

Intereà cuidam fœminæ in eodem fundo habitanti in somnio reuelatum est, non debere illum ad suam curationem eiusmodi medelam admittere, quæ & pro suî molestia vix tolerari posset, & quia superuacua esset, salutem patienti non afferret. Cæterum si sanus fieri vellet, ad Aquense palatium iret, oratorium nostrum inquireret, inque eo se collocari faceret, & ante triduum completum inde non recederet: hoc modo plenariam eum consecuturum sanitatem. Quod vbi ei annuntiatum est, conuocatis amicis ac proximis, petijt vt erga se illius reuelationis iussa complerent. Qui mox iumento impositum, ad oratorium adducunt, atque in eo vt iussum fuerat, collocâtes, abeût post tridunm reuersuri. Ille autem ibidem dimissus per tres dies & noctes Domino pro salutis suæ recuperatione haud inaniter supplicans, ita perfectè sanatus est, vt nullum in suis visceribus morbi, quo multo tempore tenebatur, afferetur remansisse vestigium. Suis igitur sicut promiserant ad se reuersis, ac sanum sicut optauerant inuenientibus, non dorso iumenti vt venerat, sed pedum suorum officio ad propria cum ingenti & sua & illorum gratulatione atque lætitiâ regressus est.

Per visum monetur æger visere sacras reliquias.

Sanitas illi restituitur.

Cap. 8.

Est item fundus regius in pago Mosano, octo circiter leugis ab Aquensi vico distparatus: Gangluden habitatores appellant. In quo mulier quædam, quæ octo ferè annorum filiam dira paralysis ægritudine adeò confectam habebat, vt iam ex longo tempore nullum penè membrum ad officium suum mouere potuisset: audita virtutum fama, spem de recuperanda filiæ salute pio corde concepit: Protinusque sublatam vlnis proprijs, ad memoratum oratorium deportare curauit. Quæ cùm illò antemeridiano tempore, hora videlicet prandij peruenisset, & clericorum neminem ibidem inuenisset (Nam reficiendi causa paulò antè discesserant) tamen ingressa, filiam iuxta se in pauimento collocauit. Ipsa autem præparuum cereum, quem pro munere detulerat, accendens, ante illam in eodem pauimento posuit, seq; ad orandum coram sacris cineribus cum summa deuotione prostrauit. Quo facto, sine vlla interposita mora puella per supernam gratiam omnium membrorum sanitate ac firmitate recepta, matre non sentiente surrexit, cereumq; qui coram se iacebat sustulit, ac post tergum iacentis constitit. Quæ cùm oratione completa caput de pauimento leuâsset, & nec cereum, nec filiam in eo quo posuerat, loco esse vidisset, surrexit, cõuersaque filiam ponè se cum cereo stantem Deum laudans ac lætabunda conspexit. Igitur cùm nullum ibi cui de virtute q̃ gesta fuerat referre posset, adesse videret (Nam præter pauperes, qui ibidem mendicandi gratia excubabant, nemo intra oratorij parietes, excepta se ac filia sua, tunc erat, quando illud miraculum factum est: votis cum gratiarum actione solutis, domum cum filia sana atq; incolumi repedauit. Cuius virtutis inditium qualiter ad nos perlatum sit, paucis expediam. Geruuardus palatij bibliothecarius, cui tunc temporis etiam palatinorum operum ac structurarum à rege cura commissa erat, de Nouiomago veniens, palatium Aquense petebat. Is cùm in memorato fundo quadam nocte mansisset, quæsiuit ab hospite suo, si aliquid noui de palatio nuper audisset. Cui ille, Nihil, inquit, modò apud aulicos tam celebre est, quàm signa & virtutes, quæ fiunt in domo Einhardi per quosdam sanctos, quorum reliquias in oratorio domûs suæ habere dicitur. Ad quarum venerationem omnes vicini nostri quotidiè festinant, & quicunq; infirmus illò fuerit adductus, ilicò curatur. Cœpitq; ei de filia mulieris illius, qualiter ante paucos dies salua facta sit, intimare. Tum Geruuardus: Vade, ait, & eandem mulierem adduc ad me, vt ipsa mihi dicar, quod audire desidero. Venit mulier, & omnia prout gesta erãt, patenter exposuit. Geruuardus verò, cùm in crastinum ad regem venisset, ea quæ de hoc signo reuelatione illius fœminę compererat, eidem indicauit. Rex autem cùm ego secundùm consuetudinem ingressus, coram illo starem, quid sibi Geruuardus de hoc miraculo retulisset, tam mihi, quàm cæteris sibi astantibus, diuinam misericordiam atq; potentiam admirando simul atque laudando, insinuauit. Sic nos contigit signum, quod nobis ignorantibus in domo nostra gestum est, ex huiusmodi relatione cognoscere.

Puella liberatur dira paralysi.

Palatij Cesarisbibliothecarius.

Obserua veterem deuotionẽ erga Sanctorum reliquias.

Cap. 9.

Hæc de miraculis beatorum martyrum, quæ in palatio gesta sunt, in præsenti opere commemorasse sufficiat. Nunc ad eas virtutes veniendũ est, quæ in his locis factæ sunt ad quæ religiosis viris petentibus, ac me largiente, venerandæ eorundẽ martyrum reliquiæ venerunt, & in quibus hactenùs cum magna reuerentia coluntur. Quas primus omnium Georgius presbyter & rector monasterij S. Saluij martyris, quod in pago *Famomartensi in vico Valentianas appellato in ripa Scaldis fluuij situm est, me dante suscepit, & per quendam Diaconum ad memoratum monasterium de Aquensi palatio destinauit. Is vnum tantùm comitem secum habens, cùm in pago Hasbanio ad

*Sanomartensi.

vicum

vicum reginm, quem Vuaſidium vocant, veniſſet, atque in prato, quod vico proximum erat, reficiendorum iumentorum gratia deſcendiſſet, ecce vnus de habitatorib⁹ loci gibbo depreſſus, maxillis etiam ex nimio dentium dolore, quem vt ipſe dicebat, diutinum patiebatur, nimio tumore diſtentis, furcã ferratã in collo ferens, idẽ pratũ furibundus intrauit, & cur pratum ſuum depaſcerentur, ſtomachando percontatur. Cui Diaconus, qui reliquias martyrum ferebat, & eas tunc in ſummitate virgæ, quam ob hoc in eodem loco fixerat, ſuſpendere parabat, Melius, inquit, tibi eſt, vt coram his Sanctorum reliquijs, quas hîc in manibus habeo, proſternaris, Deumq́; roges, vt te per merita eorundem Sanctorum de dolore, quem pateris, liberare dignetur. Nam tumor, qui in facie tua videtur, teſtatur aliquem magnum in ore tuo eſſe dolorem. Ad hæc homo proiecta furca, quã manu ferebat, ante reliquias pronus corruit, &, vt Diaconus ei ſuaſit, pro ſalute ſua Domino ſupplicauit. Nec longa interpoſita mora ita ſanus ab oratione ſurrexit, vt nec tumor in facie, nec dolor in dentibus, nec gibbus, quo premebatur, remaneret in dorſo. Ac proinde concito gradu vicum ingreſſus, omnes propinquos ac vicinos ſuos in eodem loco conſtitutos ad laudem Deo dicendam, & gratias Chriſto Domino referendas inuitauit. Confluxit in pratũ ingens populi multitudo, & pro eo qui ſanatus fuerat, gratias actura circuniacentis regionis turba cõgregata eſt. Rogãt omnes Diaconum, vt illam noctem ibi moraretur: nec ille eis hoc negare poterat, quia parati erant, niſi aſſentiret, etiam inuitum detinere. Ducunt deinde peruigilem noctem, & in Dei laudibus tota regio reſonabat. In craſtinum autem cùm Diaconus iter ſuum capere cœpiſſet, omnis illa congregati populi frequentia abeuntem cum ingenti deuotione comitata eſt, nec antè vel ſubſiſtere vel diſcedere voluit, quàm ab alijs, quos miraculi huius fama commouerat, obuiàm ſibi venictibus fuiſſet exceptus. Hoc modo ſacræ martyrum reliquiæ ex huius occaſione miraculi à populis illarum regionum exceptæ, & ad baſilicam S. Saluij, quò eas memoratus Georgius miſerat, Domino ducente perlatæ ſunt. Hoc ſignum ipſius Georgij relatione conſtat mihi eſſe compertum. De cæteris autem, quæ nunc dicenda ſunt, ab eo libellum accepi, cuius ordo vel ſeries hunc modum habere cognoſcitur.

Homo gibboſus & dẽtes dolens mirè ſanatur.

En priſcã're ligionem.

Anno quartodecimo, Chriſto propitio, imperij Ludouici Auguſti, cùm ad corroborandam Chriſtiani populi fidem, ſicut in initio naſcentis eccleſię ſigna & prodigia in ipſo regis palatio per merita Sanctorum ſuorum Dominus dignaretur oſtendere: petijt & obtinuit Georgius presbyter Aquiſgrani palatio ab Einhardo Abbate reliquias beatorum Chriſti martyrum Marcellini & Petri, quorum corpora ipſe de Roma per homines ſuos allata nuper acceperat: eaſq́; in capſa, quam auro & gẽmis decenter ornauerat, reconditas per Diaconum ſuum, nomine Theothardum ad baſilicam S. Saluij martyris, quam ipſe tunc temporis per beneficium regis tenebat, dirigere curauit. Qui Diaconus cùm ad villam regiam, quæ Vuaſidium vocatur, veniſſet, occurrit ei homo gibberoſus, & ex dentium dolore ita vexatus atq; confectus, vt iã per dies quindecim nullum alium victum quàm ſolam aquam poſſet aſſumere. Qui cùm hortante Diacono coram reliquijs, quas ille ferebat, ſe ad orandum proſtrâſſet, & Dominum Chriſtum vt ſui miſereretur, deuotèac ſuppliciter inuocâſſet, per interceſſionem ſanctorum Marcellini & Petri cuncta corporis incommoditate depulſa, ſanus ab oratione ſurrexit. Factum eſt hoc miraculum tertiodecimo Calendas Iulij quod à me ſuperiùs pleniùs eſt enarratum: quia ego illud iuxta relationem memorati Georgij conſcribere curaui.

Cap.19.

Capſa reliquiarũ, auro & gẽmis ornata.

Diaconus autem cum reliquijs tertia die Valentianas veniens, cùm eas in baſilicã S. Saluij, ſicut ei fuerat imperatum, reuerenter & honorificè inferret, quidam iuuenis de villa regis, quæ Liſtina vocatur, Dominicus nomine, qui eo morbo, quem Græci ſpaſmum appellant, iam per annum integrum ſic vexabatur, vt manus eius dextera penitùs contineri non poſſet, ſed agitatione continua, quaſi qui molam verteret, moueretur in gyrum: ſtatim in ipſo introitu per merita beatorum martyrum coram omni populo ita curatus eſt, vt poſt hæc nullum illius horrendæ agitationis pateretur incommodum.

Cap.11.

Curatur ſpaſticus

Exinde die quarta, in feſtiuitate videlicet B. Ioannis Baptiſtæ, anus quædam nomine Gerrada, quæ ſe annũ vnũ cæca fuiſſe teſtata eſt, dum Miſſarum ſolennia celebrarẽtur, inuocatis beatis martyribus lumen, quod ex fide petierat, cunctis qui aderant videntibus, per illorum merita recepit. Similiter in feſtiuitate ſancti Saluij, quæ euenit ſexto Calendas Iulij, quidam homo ſurdus & mutus inter ſolennia Miſſarum per ſuffragia Martyrum & auditum & loquelam recipere meruit. Eadem

Cap.12.

Redditur lumen cæcæ.

Surdus & mutus curatur.

die anus

Itē cæca. die anus quædam de pago Laudunensi Rodeltrudis nomine, quæ per tres annos lumen cæli non vidit, in eadem celebratione Missarum visum recepit. Quinto Calēdas

*Domitianus. Iulij puer quidam annorū circiter septem, * Donitianus nomine, qui fuit cæcus à natiuitate, dum diuinum celebratur officium, per merita beatorum martyrum illuminatus est.

Cap. 13. In vigilia verò beatorum Apostolorum Petri & Pauli, id est, quarto Calendas Iulij, puella quædam parua, nomine Theotbalda, habēs ætatis annos, vt putabatur, nouē, q̄ tribus annis nihil viderat, tempore salutaris officij in media populi multitudine constituta, martyrum suffragantibus meritis, lumē amissum ex diuina miseratione rece-

Item alia cæca. pit. Eadem die quidam homo, nomine Dado, de villa Pōticuli vocata, qui annos sex curuus erat, & ad cælum se erigere non poterat, ideoq; breuibus anticulis sustentandi

Contractus sanatur. se gratia sub axillis positis cernuus incedebat: is eadem hora, eodemq; in loco per misericordiam Dei & per merita beatorum martyrum erectus ac sanus effectus est.

Cap. 14. Die quarto Nonarum Iuliarum quædam vidua, nomine Adalrada, quæ annis quatuor oculorum lumine priuata nihil videbat, audita virtutum fama, spem visus recipiēdi non vana fide cōcepit, arreptoq; baculo, sola sine ductore ad Valentianas ire cōtendit. Cumq; vico appropinquare cœpisset, visum est ei, quòd velut vnum solis radiū

Duæ cæcæ illuminātur. oculo dextro conspiceret: ac proinde diuinam clementiam puro corde deprecata est, vt per intercessionem Sanctorum suorum ecclesiam beati Saluij se videre permitteret. Statimque exaudita est, & quod optauerat, Domino miserante, sine mora est cō

*Ruoida secuta. Ipsa quoq; die, altera quædam fœmina de pago Nouiomensi, nomine *Ruoitla, quinquennio cæca, inter Missarum solennia lumen quod amiserat, Christo Domino per merita Sanctorum suorum donante recepit.

Cap. 15. In octauis Apostolorum, id est, pridiè Nonas Iulij, quidā homo Gunthardus nominē, de eodem pago, velut paralysi percussus, ad basilicam S. Saluij à suis adductus est: q̄, vt dicebant, iam vnū annum habebat in eadem infirmitate, & tam vehementer in sinistra parte corporis sui debilitatus est, vt nec manū ad os ducere, nec se vel lauare vel calceare valeret. Hic per misericordiā Dei, meritaq; Sanctorum tēpore matutinalis officij in ipsa solennitate sanus effectus est. Similiter & alius homo, nomine Hildebonus, veniens de monasterio, quod ad duos Gemellos appellatur, cùm ab infantia cæ-

Multi alij curantur. cus esset, ac lumen cęli in tota vita sua nō vidisset, in celebratione Missarum eadē die in eadem basilica per eosdem Sanctos, eodem Domino miserante atq; auxiliante, visum recepit, & omnia quæ priùs nō vidit, clarè videre meruit. Die verò Nonarū Iuliarum puella quædam paruula, nomine Reginlindis, quæ non ampliùs quàm septennis esse videbatur, cùm tribus annis oculorum suorum lumine caruisset, & inter cæteros in basilica ad diuinum officiū audiendū constitisset, interuenientib9 Sanctorū meritis corā omni multitudine illuminata est. Quarto Idus Iulij cæca quędā, nomine Alagia, quæ duob9 ferè annis visu carebat, intra sacra Missarum solennia, suffragantibus sibi Sanctorum precib9, à Domino Iesu Christo illuminata est. Eadē die cæcus quidā valdè senex de villa Gauliacas, Ermenuuardus vocabulo, qui annis quatuordecim nihil videre potuit, ad vespertinum officium ecclesiam ingressus, beatos martyres inuocauit: ac statim cæcitate depulsa, diù desideratam lucem Domino adiuuante recepit. Septimo Calendas Augusti puella quædam, quæ ab immundo spiritu vexabatur, in basilicā adducta, dum sacræ oblationis officiū celebratur, per virtuē Christi & merita beatorū martyrū fugato dæmōe, integerrimā mēris & corporis meruit recipere sanitatē.

Cap. 16. Hæc sunt miracula atq; virtutes, quas Dominus noster Iesus Christus per merita sanctorum martyrum suorum Marcellini & Petri in vico Valētianas ad salutem humani generis operari dignatus est. Quæ memoratus Georgius presbyter breui libello collecta nobis mittere curauit, & nos huic operi nostro censuimus inserenda. Hic est Georgius Veneticus, qui de patria sua ad Imperatorem venit, & in Aquensi palatio organum, quod Græcè hydraulica vocatur, mirifica arte composuit.

Cap. 17. Alter libellus mihi oblatus est de monasterio S. Bauonis, q̄ situm est iuxta Scaldim in loco Ganda vocato, vbi idem amnis Legiæ flumini cōiungitur, à fratrib9 ibidē Deo seruientib9. Quorū rogatu reliquias memoratorū Christi martyrū ad idē monasteriū misi, in quo hæc per ordinē gesta reperta sunt. Anno ab incarnatione Domini nostri Iesu Christi octingētesimo vicesimooctauo venerunt reliquiæ sanctorū Christi martyrū Marcellini & Petri ad monasteriū S. Bauonis die quinto Nonar. Iul. feria sexta, Indictione vj. Tertia verò die, id est, Dominica proxima, q̄ fuit tertio Nonas Iulias, q̄-

*Furseniam dā puella cæca, nomine Hattlinda, de villa quæ * Fursenum appellatur, quam pater & mater testati sunt octo annis oculorum officio caruisse: cùm ante altare super quod

sacra

sacræ martyrum reliquiæ erant positæ, fuisset adducta, coram omnibus qui aderant visum Domino miserante recepit. Inde post dies octo, id est, quarto Idus Iulij adducta est altera puella similiter cæca, nomine Helmrada, de villa Magle nuncupata: cuius parentes de ea retulerunt, quòd octaua die postquam baptizata fuit, subita cæcitate percussa sit. Quæ & ipsa statim coram sacris martyrum cineribus lumen, quod iamdudum perdidit, Domino sibi reddente recepit. Exin die tertia, quod fuit pridiè Idus Iulij, venit illuc puella quædam curua, nomine Blidrada, de villa Boderetio, quæ pertinet ad monasterium sancti Vedasti. Quæ cùm ante memoratas Sanctorum reliquias pro restitutione salutis suæ Dominum Christum suppliciter inuocâsset, coram omnibus qui aderant erecta est, & integrum corporis sui statum in momento temporis recipere meruit.

Multa miracula facta Gandaui ad martyrum horum reliquias.

Postcà verò duodecimo die Calendarum Augustarum fœmina quædam, nomine Eddela, ancilla Sancti Amandi, de villa Baceroda vocata, quæ plurimis annis oculorum lumine caruisse dicebatur, ibidē fideliter orans visum recepit. Eodem die seruus quidam S. Bauonis, Eberaldus vocabulo, de villa Millinio, qui & ipse per plures annos lumen cæli non vidit, cunctis qui aderant cernentibus, eodem in loco diù desiderata luce donatus est. Ipsa quoque die duæ viduæ, quæ plurimis annis cæcæ fuerant, ibidem illuminatæ sunt: quarum altera nomine Bliduuara de villa Accinio, altera Ricberta vocata, de villa Vuerminio fuisse narratur. Deinde post dies viginti quinq;, id est, in festiuitate Assumptionis S. Mariæ, fœmina quædam vocabulo Angarihilda, de villa Goiaco, coram sacris martyrum reliquijs omni populo cernente, & id, quod euenerat admirante ita incuruata est, vt penitùs se ad cælum videndum erigere non posset. Eademque sequenti die, id est, decimoseptimo Calendas Septembris in eadem ecclesia cùm Euangelium legeretur, eodem populo teste ita erecta, atque in statum pristinum restituta est, ac si nunquam per vllam corporis sui læsionem ad terram fuisset inclinata. Posteà verò secunda & vicesima die mēsis Septembris, id est, decimo Calendas Octobris homo quidam de pago Texandria, ex villa quæ Appēnia nominatur, vocabulo Liodoldus, qui propter sinistri cruris ac pedis imbecillitatem duobus se baculis ad incedendum sustentabat: ita ibidem in conspectu populi perfectè curatus est, vt vltrà iam in ambulando baculorum adminiculo non egeret.

Cap. 18. Item alia miracula.

Quarta verò die post patrationem huius miraculi, id est, septimo Calendas Octobris, iuuenis quidam surdus & mutus, sinistra quoque manu contractus, nomine Hunvualdus, de villa Coruio nuncupata, cùm ante sacras martyrum reliquias venisset, atque ibi suppliciter orasset, statim per virtutem Christi depulsis vniuersis, quibus afficiebatur incommodis, ita sanus effectus est, ac si nunquam aut surdus, aut mutus, aut ex contractione neruorum in manu fuisset aliquo modo debilitatus. Sequentiq; die, hoc est, sexto Calendas Octobris, fœmina quædam, nomine Engilgarda, quæ per multos annos dira paralysis passione tenebatur, eadem in basilica per merita beatorum martyrum coram omni populo est curata. Erat eadem ancilla pertinens ad Episcopium Tornacēse, de villa quæ Vuereccundia nominatur. In crastinū verò, id est, quinto Calendas Octobris, altera quædam fœmina, nomine Ramburga, de villa Bettingahēim, simili passione in inferiori corporis sui parte valdè debilitata, cunctis qui aderant videntibus, coram eisdem Sanctorum reliquijs perfectam membrorum suorum firmitatem recepit, atque à morbo, quo per decem annos laborasse ferebatur, Deo volente in momento temporis liberata est. Eadem die vir quidam cæcus, nomine Germarus, de villa * Schaltheum, quæ iuxta ostium Scaldis fluminis in maritima Frisonum regione posita est, cùm ibi pro calamitate, quam patiebatur, Domini misericordiam & beatos martyres inuocasset, diù negatum lumen cum lætitia recipere meruit. Quarta autem die, postquam hoc signum Domino volente contigit, id est, pridiè Calendas Octobris quædam ancilla S. Bauonis, vocabulo Gundrada, de villa Aldingaheim, quæ tribus ferè annis solem non viderat, vbi se coram altari ad orandum prostrauerat, lumen quod amiserat, Christo Domino per merita Sanctorum suorum largiente recepit.

Cap. 19. Surdus & mutus abit incolumis.

Item paralyticæ duæ.

* Schalheim.

Cæco redit lumen.

Itemque cæcæ.

Tertium quoque libellum detulerunt mihi fratres de monasterio S. Seruatij cōfessoris, quod situm est in ripa Mosæ fluminis, in vico qui hodieq; Traiectus vocatur, & distat ab Aquensi palatio octo circiter leugas, estq; habitantium & præcipuè negotiatorum multitudine frequentissimus. Cuius textus si benè recolo, in hunc modum videtur esse compositus. Aduentus Sanctorum Christi martyrum Marcellini & Petri ad vicum Traiectum contigit pridiè Nonas Iunij. Nam ipso die venit eis obuiàm

Cap. 20.

Antiquæ.

deco-

gaSanctorū reliquias deuotiz. de eodem vico immanis multitudo populi ad susceptionem illorum congregata, laudans & benedicens Deum super immensa atque inenarrabili misericordia sua, qua per tantos patronos populum in se credentem & confidentem visitare dignatus est. Cumque his laudibus, & lætitia spirituali vsque ad basilicam beati Seruatij peruentum est, celebratisque cum magna omnium gratulatione Missarum solennijs, & vniuersis ad sua reuersis, feretrum quo sacri cineres aduecti sunt, à dextris altaris iuxta cancellas collocatum est: totusque ille dies cum ingenti eodem in vico consistentis populi exultatione atque iucunditate consummatus est. Cumq; ad vespertinum officium iuxta consuetudinem celebrandum, eadem basilicam fuissemus ingressi, aderat inter cæteros puer quidam, nomine Berngisus, quem propinqui sui de pago Cundensio ante paucos dies illuc venientes, adduxerunt cæcum à natiuitate. Qui subitò coram omnibus in paulmentum cecidit, ibique aliquandiu velut sopore depressus iacuit: moxque apertis oculis lucem, quam nunquam antè vidit, Christo Domino per merita Sanctorum suorum donante conspexit. Exin quinta die, id est, sexto Idus Iunij homo quidam cognomento Hildimarus, qui surdus erat & mutus, coram eisdem sacris Sanctorum reliquijs, & auditum pariter & loquelam per virtutem Christi recepit.

Cæcus ab ortu visum intuetur lucem.

Cap. 21. Alia miracula.

Eodem quoque die puella quædam, de familia S. Lamberti, nomine Adallinda, quę non solùm surda & muta, sed etiam cæca, toroque corpore tam miserabili modo ex neruorum contractione erat complicata, vt genua pectori iungerentur: iuxta sacras martyrum reliquias à suis posita, & visum & auditum, loquelam etiam omniumque membrorum rectitudinem ac salutem coram omnibus, qui aderant, mirabili celeritate diuino munere consecuta est. Postridiè verò, id est, quinto Idus Iunij quidam seruus regius, nomine Berohadus de villa Cresciaco, in dextera sui corporis parte per totum ex neruorum contractione debilitatus & inutilis factus, cùm ante memoratas Sanctorum reliquias venisset, statim erectus, & sanitati quam desiderabat, sine mora est redditus. Similiter & puella quædam de ipso vico Traiecto, vocabulo Theothildis, cuius dextera manus erat simili contractione intantùm complicata atque distorta, vt ad omnem vsum esset inutilis: hæc eadem die ante easdem Sanctorum reliquias pari modo curata est. Quibus visis, populus in basilica congregatus cœpit præ nimia exultatione atq; lętitia in hymnis & litanijs, sublatis in altum vocib^s, laudes Domino decātare. Cùm subitò intrauit puer quidā surdus, atque in media plebis multitudine stupefacto & attonito similis constitit. Ac deinde cū ante altare sancti Saluatoris, quod in media ecclesia positum est, perueniisset, erumpente protinùs de naribus eius sanguine, quo diù priuatus fuerat, auditùs officio donatus est. In crastinum autem, id est, quarto Idus Iunij visum est nobis, vt feretrum quod sacros martyrum cineres continebat, altiùs eleuari deberet, ad hoc videlicet, vt aliquantò eminentius esset, quàm altare cui appositum erat, & faciliùs ab accedentibus cerni potuisset. Idque nobis facientibus, & inter faciendum litanias cum Dei laude canentibus, puella quædam de familia S. Seruatij à natiuitate sua pedibus ex contractione distortis, manibus etiam ex neruorum distensione, dissolutis, insuper & muta, quam paulò antè in basilicam sui detulerunt, & coram feretro posuerunt, subitò sanitati est reddita, ita vt eadem hora & loqui, & incedere, & manibus ad omnia necessaria perfectè vti potuerit.

Visis miraculis plebs lætabunda laudat Deū.

Multiplex malū curatur in puella vna.

Cap. 22.

Fœmina quædam de ipso vico Traiecto, cùm haberet ancillam cæcam, nomine Adalgardam, ingressa basilicam tradidit eam sanctis martyribus Marcellino & Petro, vt per eorum suffragia visum recipere mereretur, ibiq; dimisit. Quæ cùm post peractum vespertinale officium in eadem ecclesia substitisset, subitò velut ab aliquo impulsa in paulmentum cecidit, atque ibi diù volutata, tandem cum ingenti circunstantis populi stupore atque admiratione clarè videns surrexit. Contigit hoc Idibus Iunijs ad vesperum, ipso noctis incipiente crepusculo. Homo quidam de Prouincia Burgundia ex territorio Gennauensi, nomine Theotgarius, ea passione laborans, quam medici Græco vocabulo spasmon appellant, Latinè autem ab assidua membrorum agitatione, tremulosa non incongruè vocari potest: venit in basilicam, atque in media populi turba, quæ ad audienda Missarum solennia, vt in die Dominico moris est, fuerat congregata, constitit. Cumque post recitatam Euangelij lectionem Christianæ credulitatis symbolum recitaretur, tremulosus ille subitò ad terram corruit, & dum diuinum officium peragitur, penè immobilis ac mortuo quàm viuenti similior iacuit: multoque ex naribus eius sanguine manante, post completum sacrum officium, cū magna inspectantis populi admiratione sanus ac sine vlla trepidatione surrexit. Factum est hoc miraculum decimooctauo Calendas Iulij die Dominico, sicut superius compre-

Cęca videt.

Spasticus fit sanus.

comprehensum est. Quarta autem feria, id est, decimoquinto Calendas Iulij puer quidam, nomine Folchardus, de monasterio quod Meldradium vocatur, qui erat cruribus ac pedibus miserabili contractione distortus, eodem in loco coram omni populo curatus est. Vndecimo Calendas Iulij venit quidam homo ad ecclesiam, & inter cæteros intrauit, cuius dextra manus simul cum brachio modo mirabili mouebatur in gyrum, ac si molam vertere deberet, idque incessanter agebat. Is dicebat ob hoc sibi hanc inquietudinem accidisse, quia die Dominica contra vetitum moleret: & iam annum integrum euolutum esse, ex quo huiusmodi pœna mulctatus est. Qui cùm ad sacras martyrum reliquias appropiâsset, ibiq; fideliter eos inuocâsset, molaris illa cômotio subitanea quiete sopita est. Hic homo de monasterio Scotorum, quod Fossæ vocatur, se venisse, Dothiumq; appellari dicebat.

Item contractus.

Alius quomodo malè affectus.

In vigilia S. Iohannis Baptistę, quæ est die nono Calendarum Iuliarum, venit quidam vir Traiectum ad basilicam S. Seruatij, qui se de ciuitate Tornaco esse fatebatur. Is, vt ipse aiebat, fuit ab infantia surdus & mutus: ductusque à suis ad S. Sebastianum, cœpit ibi & audire & loqui, sed inefficaciter, quoniã verba eius vix intelligebãtur: ipse quoque cùm alij ad eum loquerentur, tenuitatem auditus sui dissimulare nõ poterat. Qui vbi ad matutinum officium venit, coram sacris reliquijs procumbens obdormiuit. Nec multò pòst velut aliquo excitante euigilans, quis os suum pugno percussisset, à circunstantibus perquisiuit. Cui cùm omnes, neminem hoc fecisse, respõdissent, surrexit: eademque hora sanus factus perfectè, sine vllo impedimento & audiuit & locutus est. Eadem die dum sacra Missarum solennia celebrantur, fœmina quædam, nomine Adallinda, duos cereos ad lumen in ecclesia faciendum detulit: quorum vnum dextra manu cuidam ex custodibus vt accenderetur porrexit: alium autẽ interim quasi de illo posteà illuminandum, manu sinistra retinuit. Sed mirum in modum, dum custos sibi datum accendit, ille qui in manu fœminæ remansit, cunctis cernentibus diuinitùs accensus est.

Cap. 23.

Surdo & muto redditur incolumitas.

Nota rem miram.

Monasterium sanctimonialium, Eike vocabulo, situm super Mosam fluuium est. In quo quædam Deo sacrata, nomine Saliga, toto corpore, excepto dextro brachio, diro paralysis morbo dissoluta iacebat. Huic per quietem quidam ex vicinis suis astitisse, ac tali sermone eam compellâsse visus est, vt diceret, Quid agis? Cui cùm illa non aliud, quàm se in lecto suo quiescere respondisset, Audistine, inquit, aliquid de Sanctis, qui in Traiecto ad S. Seruatium venerunt? Cui cùm nihil de his se audisse respondisset, Surge, ait, velociter, atque illuc properanter venire contende. Nam ibi es omniũ membrorum tuorum receptura sanitatem. Sed cùm expergefacta nihil de his facere curâsset, iterùm sequenti nocte ab eodem simili modo est admonita, vt Traiectum pergeret. Illa tamen, vt priùs, spreta monentis voce, quò iubebatur distulit proficisci. Tertia verò nocte vidit eundem sibi astare, & cum quadam seueritate cur monita sua contempsisset interrogare, baculoque, quem tunc manu tenere videbatur, latus eius percutere, atque vt Traiectum velociter pergeret, imperare. Nec illa iam ausa trinæ visionis authoritati resistere, accitis ad se propinquis & amicis, Traiectum vt sibi iussum erat deducitur, & in basilica beati Seruatij iuxta sacros martyrum cineres collocatur. Cumque ibi promissæ sanitatis præstolaretur euentum, quinto demum die postquàm illuc venerat, cum magna omnium admiratione perfectam totius corporis sui meruit recipere sanitatem. Restant adhuc duo valdè præclara miracula, quæ non solùm tegenda silentio non censeo, quin potius illorum conscriptione conuenientissimum quarto volumini, quod in manibus habetur, finem me facturum esse confido. Et licèt eadem signa beatis martyribus Marcellino & Petro cum alijs Sanctis possint videri communia, ex eo quòd vnum ex his in aduentu reliquiarum sanctorũ Prothi & Hyacinthi, & iuxta ipsas reliquias gestum est, alterumque in die natalitio S. Hermetis sub ipsius reliquijs contigisse certum est: ideò tamen ipsis præcipuè adscribenda videntur, quoniam in ea basilica facta sunt, in qua eorum sacratissima corpora requiescunt. Gestorum autem fides ad nos pertinet, qui præsentes fuimus, & quibus ea diuina pietas videre concessit. Ac proinde omissa pręfatione, ad ipsa quæ dicenda sunt miracula veniamus.

Cap. 24.

Paralytica integrã recipit sospitatem.

Gregorius Romanæ vrbis Episcopus, qui Eugenio simulque Valentino in Pontificatûs honore successit, cùm titulum S. Marci Euangelistę, in quo presbyter fuerat, ampliare, & in eo monasterium vellet extruere, quæsiuit per cœmeteria & ecclesias longiùs ab Vrbe constitutas, sicubi Sanctorum martyrum corpora posset innenire: Inuẽtaq; titulo, quem opere magnifico extruxerat, curauit inferre. Casu igitur factum est, vt eo

Cap. 25.

Gregorius Papa 4. auxit & ornauit titulum S. Marci.

vt eo tempore, quo sepulchrum beatissimi Hermetis erat apperturus, & sacrum illius corpus inde fuerat sublaturus, vnus ex nostris, qui eodem anno supplicandi gratia, vt moris est pœnitentibus, Romam venerat, congregatæ ad basilicam martyris multitudini eum cæteris peregrinis interesset. Is negotio, quod agebatur, diligēter inspecto, spem adipiscendarum memorati martyris reliquiarum, licèt corde simplici, non tamen sine causa concepit: & Deusdonam Diaconum, cuius in primo libro crebram se cimus mentionem, adiens obnixè rogauit, vt ex his quantulùcunq; à custodibus loci acciperet, mihiq; deferendum sibi præstaret. Qui confestim precibus eius annuens, id se sine mora facturum pollicetur. Datoq; custodibus pretio, non solùm S. Hermetis, sed etiam sanctorum Proti atq; Hyacinthi, quorum in eadem basilica corpora erant posita, reliquias accepit. Et illas quidem per quendam familiarem suum, cui Sabbatino cognomen erat, simulq; & nostrū, qui ei vt hoc faceret persuasit, mittere curauit. Quod autem de corpore beati Hermetis potuit adipisci, ipse ad nos veniēs, pro ingenti munere detulit. Cùm autē de aduentu reliquiarū sanctorum Proti & Hyacinthi nobis esset indicatum, obuiā illis processimus, easque, vt par erat, honorificè suscipientes, atq; basilicæ cum hymnis & orationibus inferentes, propter corpora beatorum Marcellini & Petri cum feretro quo venerant, collocauimus. Vbi cùm in crastinum mulier quædā de proximo prædiolo, quod Baldradestat nūcupatur, dæmone possessa cum cætero populo fuisset ingressa, cœpit nequam spiritus temere, ac prostratam in pauimento collidere, suamq; maliciam coram omnibus confitendo publicare. Cumque a presbytero se exorcizante fuisset interrogatus, quis esset, vnde venisset, quando & cur in eā intrâsset: ad singula respondit, seque non solùm dæmonē, sed etiam omnium viuentium pessimum esse testatus est. Et cùm presbyter ab eo causam tantæ nequitiæ requisisset, malā voluntatem hanc sibi tribuisse fatebatur. Rursus cùm ab eo quæreret, si vnquam in cælo fuisset: in cælo se fuisse, & inde propter superbiam deiectum esse confessus est. Eidem percontanti, vtrùm Christū Dominū, nec ne vidisset, ait in inferno eū à se visum tempore, quo pro humani generis saluatione mori, atq; illuc descēdere dignatus est. Vbi verò ad id ventū est, vt eū interrogaret, si nomina martyrū nôsset, quorum reliquiæ pridiè eidem ecclesiæ illatæ sunt, Notissima, inquit, mihi sunt eorum nomina: quia quando passi sunt, præsens astabā, ac de eorum sempiterna gloria ingēti torquebar inuidia. Quos etiā hic modò patior infestissimos. cruciāt enim me tormento incredibili, atq; inultū de hoc vase, in quo diù latitabam, exire compellunt. Cui presbyter, Cùm exieris, inquit, quò perrecturus es? Ego, ait, in viam pessimā perrecturus, & longinquas desertasq; regiones petiturus sum. Post hæc cùm & occasionē & modū ingressionis suæ iubente presbytero exposuisset, conuersus ad fœminā, Ego, inquit, infœlix mulier, antequā exeam, ossa tua collidā atq; confringā, teq; debilē ac nostræ societatis memorem relinquam. Et cùm illa velut infirmitatis suæ conscia, cœpisset voce supplici atq; submissa Sanctorū auxilium implorare, ille statim per os ipsius cū ingenti austeritate fremens & increpitās, loqui volenti silentiū imperauit. Erat enim nobis, qui præsentes eramus, ad videndū valdè mirabile, quòd ille spiritus immundus per os eiusdē mulierculæ tā diuerso modo loquebatur, & nūc masculinæ, nunc fœmininæ vocis qualitatē sic ad purum exprimebat, vt nō vna sed duæ in ea acriter altercantes, seq; ad inuicē conuicijs lacessentes personæ esse viderentur. Et reuerà duæ erāt, diuersa inter se voluntate dissidentes: dæmonis vna, possessum à se corpus collidere cupientis: mulieris altera, hoste quo tenebatur, liberari desiderantis. Quæ diuersitas volūtatum ex disparitate vocum ac dissimilitudine verborū, quæ inter se iactabant, satis clarè atq; apertè poterat intelligi. Cōpleto igitur iuxta consuetudinem mysterij cælestis officio, nobisq; ad curanda corpora de basilica egredientibus, iussimus fœminā cum custodibus ibidem, donec reuerteremur, opperiri, fiduciam habentes, quòd per virtutē Christi & merita martyrū suorum perfidus possessor eius citò foret exiturus. neq; nos spes nostra fefellit. Nā post refectionem ad ecclesiā regressi, exacto dæmonio sanā illam & incolumem, ac per omnia mentis suæ cōpotem, atq; in Dei laudibus exultantem inuenimus. Et hoc quidē signum in aduentu reliquiarum beatorum Christi martyrū Proti & Hyacinthi iuxta modum à nobis cōprehensum constat esse completum: illud autem, quod S. Hermeti adscribitur, quo sit ordine gestum, præsenti narratiōe clarebit.

[Margin: Honorificè excipiuntur reliquiæ Proti & Hyacinthi.]

[Margin: Martyres cruciant dæmonem, & cogunt deserere obsessam.]

[Margin: Diuersæ voces ex vno ore.]

Cap. 16. Colonia metropolis est in finibus Ribuariorum, super Rhenū posita. Ex qua fœmina quædā erat à renibus deorsum diutina neruorū distēsione in tantū debilitata, vt negato sibi crurum ac pedū officio, nō aliter quàm sedens, porrectis in anteriora pedib9, ac manibus in terram positis innitens, seq; hoc modo promouens, vicem ambulandi

explere

explere potuisset. Hæc auditis miraculis atque virtutibus, quas Dominus per sanctos martyres suos Marcellinum & Petrum in curatione infirmorum atque debilium operatus est, ad basilicam eorum venire gestiuit. Et quoniam aliter commodè nequiuerat, in naue mercatorum, qui illò ad festiuitatem eorundem Sanctorum ibant, aducta est. Venitq; illuc ad diem natalitium, atque ibi spe recuperandæ salutis aliquandiù morata est. Sed vbi vidit curationem suam esse dilatam (& reuerà dilata erat, non negata: quia non alibi, sed ibi: neque tunc, sed alio tempore fieri debuit) statuit Moguntiacum proficisci. Erat enim in proximo festiuitas S. Albani martyris, cuius apud eandem vrbem & basilica & percelebre monasterium est. Quò cùm venisset, & apud memoriam martyris pro restitutione salutis suæ Domino supplicasset, vidit per soporē quendam iuuenem clericum sibi assistentem, ac nouos calceos manu ferentem, atque vt eos acciperet pedibusq; indueret imperantem: se quoque ita fecisse. Illum deinde præcepisse, vt his calceata ad locum, vndè illò venerat, reuerteretur, ibiq; aduentum Medici præstolaretur, qui eam esset proculdubiò sanaturus. Quæ vbi euigilauit, visioni fidem accommodans, quanta potuit celeritate ad Sanctorum martyrum salutifera limina reuersa est: ac per duos menses in eodem loco inter alios pauperes conuersata, pollicitationem visionis opperiebatur. Cùm interim circa medium ferè mēsem Augustum Deusdona Diaconus, cuius in primo operis huius libro crebram fecimus mentionem, Roma veniens, vnum articulum digiti beati Hermetis martyris pro magno nobis munere detulit. Quem accipientes, capsula reconditū in superiori parte basilicæ supra ipsum occidentalem ecclesiæ introitum collocauimus. At fœmina, quæ, vt dixi, visione diuinitùs admonita illuc venerat, & duobus iam exactis mensibus, nihil promissæ opis sibi aduenisse cernebat, delusam se vano somnio existimans, reditū in patriam meditari cœpit. Statuitq; cum negotiatoribus, qui se reducerent, vt proxima Dominica, quæ quinto Calendarum Septembrium die simul cum anniuersaria S. Hermetis solennitate erat futura, nauem eorum in regionem suā reuersura conscenderet. Iamq; instante nocte, quæ diem profectioni conditum erat, sine dubio præcessura, cùm nos secundum consuetudinem completo nocturnali officio, ad quiescendum fuissemus egressi, cæteris exeuntibus, fœmina illa introire volens, in ipso limine cōsedit: ibiq; coram omnibus stupore quodam oppressa, parumper obticuit. Ac deinde erumpente ex omnibus pedum vnguibus aliquanto sanguine, ad se reuersa, manū circunstantibus porrexit, erectaq; in pedes, ad sepulchrum martyrum ambulare cœpit. Quò cùm peruenisset, ad orationem coram altari prosternitur, ibiq; tandiù iacuit, quoadusq; hymnus, quem exultantium simul atq; mirantium multitudo Deum laudans deuotissimè cantabat, compleretur. Quo finito, sana surrexit, sed in patriam vlteriùs redire noluit. Meritò igitur miraculum istud beato Hermeti adscribitur, cuius die natalitio, & sub cuius reliquijs gestum esse cōstat. Sed nequaquàm sanctissimi martyres Macellinus & Petrus eiusdem operis exortes esse possunt, in quorum basilica patratum est, & quos ipsa, quæ curata est, fœmina toto peregrinationis suæ tempore, vt se adiuuarent, semper inuocauit.

Monasteriū S. Albani Moguntiæ percelebre.

Patienter sustinenda curationis dilatio.

Fœmina miserè contracta sanatur.

Hæc sunt, quæ de innumeris Sanctorū virtutibus aut à nobis visa, aut fidelium veraci relatione cōperta, literis ac memoriæ mandare decreuimus, quæ Christi amatoribꝰ, ac martyrū eius veneratoribꝰ ad legendū grata fore nō ambigo: quoniā nihil eis videtur impossibile, quod vt fiat, Deo omnipotenti placuerit. Incredulis aūt ac Sanctorum gloriæ derogantibus, quia fastidiosa esse non dubito, ne omninò legere velint, suadendum censeo: ne fortè vilitate nostri sermonis offensi, blasphemiam & inuidentiam deuitare non valeant, ac sic Deū & proximū, quos amare iubentur, se odisse declarent.

Cap. 37.

IN EODEM VETVSTO MS. CODICE, VNDE HAEC DESCRI*psimus, sequebatur eorundem beatißimorum martyrum historia Iambico carmine, licèt non admodùm exacto, conscripta, non addito Authoris nomine. Qui cùm mihi videatur esse idem Eginhartus, qui superiora scripsit, tum propter maiorem historiæ fidem, tum propter Authorem ipsum eam hoc loco subiungere voluimus.*

Erat quidem exorcista, Petrus nomine,
Qui doctrinam magni Petri secutus Apostoli,
Veram fidem Iesu Christi prædicauit gentibus.
Malignorum adiutator fuit iste dæmonum,

S. Petrus exorcista.

Comprehē-ditur & cruciatur à Paganis.

Atque atros verbo potens effugabat spiritus,
Perque signum sanctæ Crucis ægros sanos fecerat.
Quem pagani comprehensum duris nectunt vinculis,
Ac per multa laniatum tormentorum genera,
Ad extremum tenebroso mancipārunt carceri:
Imprudentes arbitrati, quòd per artus corporis
Pœna inflicta præualeret Christi fidem tollere.
Sed cor cælo fixum manens nescit flagris cedere.
Cui custos deputatus præfuit Arthemius,
Qui reorum turbam diris constringebat vinculis,
Atque claustra caligosi seruabat ergastuli.
Erat cui chara valdè nata* Virgo nomine,
Quæ inuasa præferoci vexabatur dæmone,
Et paterna sæua pœna cruciabat pectora.
Quod cùm Petrus competisset, compellat Arthemium,
Monens simul & exhortans Christi miles inclytus,
Mercaretur sancta fide vt salutem filiæ:
Deum, dixit, crede Christum, qui creauit omnia,
Qui cælum terramque sua continet in dextera,
Et qui miti potentatu protegit quod possidet.
Hæc beato proferente Petro Christi famulo,
Custos ille tenebrosi carceris Arthemius,
Plura dicta contrà refert, sed eadem friuola:
Non est, inquit, verum Petre, neque verisimile,
Meam tuus possit Christus vt saluare filiam,
Qui nullum exhibet suis solamen cultoribus.
Ferret, puto, si valeret opem suis famulis.
Sed hoc illum non valere produnt illa verbera,
Quæ tu dudum propter ipsum tolerando deficis.
Ad hæc Petrus vultu læto pauca verba referens,
Christum, inquit, confitemur, & in ipsum credimus,
Qui est solus seculorum saluator & dominus.
Ipse valet, quicquid sibi placuerit, facere,
Tam cælo terraque potens, quàm & ponti fluctibus,
Cui seruit totum suis cælum cum sideribus.
Ille potest quandocunque sibi placet soluere
Duros nexus catenarum, quibus vinctus teneor,
Et de cunctis tormentorum pœnis tutum reddere.
Sed meum credo quòd nolit impedire brauium,
Quin peccatis depurgatum peruenire faciat
Per tormenta passionis ad perennem gloriam.
Vellem tamen, ô Arthemi, faceres periculum,
Verum fiet, an ne falsum, quod de Christo credimus,
Quodque illum tam potentem omnes esse dicimus.
Ad hæc antri carceralis custos nondum credulus,
Fiat, ait, quod hortaris, hodieque clareat,
Valeat quid Christus tuus, quem me rogas credere.
En ego nunc tuis vinclis superaddam vincula,
Teque ipsum tenebroso clausum linquo carcere:
Atque antri postes seris stringam firmioribus.
Si te tantis innodatum liberārit nexibus
Christus vester, ac solutum sospitem reddiderit:
Credam illum, atque Deum colam sine dubio:
Ea tamen ratione, si redemptam videro,
Ipso Christo faciente, meam charam filiam
Ab illius dominatu, quo vexatur, dæmonis.
Tunc subridens fortis ille Petrus Christi famulus,
Fides, ait, imbecilla confirmari poterit,
Si quę verbis promisisti, factis adimpleueris,

for.* Paulina. Sic enim in alia Historia vocatur.

Cur Christus non seruet suos martyres à pœnis.

Meque humana sine ope atque adminiculo,
Isto tetro quo includor, liberatum carcere
Domûs tuæ limen pede penetrâsse videris:
Et non tantùm contemplatu, sed palmarum tactibus
Explorando comprobabis ipsum tibi assistere,
Quem inclusum dimisisti tenebroso in carcere.
Ad hæc verba crebrò caput agitans Arthemius, — Arthemius delirare putat S. Petrũ, dum pollicetur grandia.
Et non credens Deum posse tanta bona facere,
Tali Petro seruo Christi respondet affamine:
Homo, inquit, mente captus, aliena loqueris,
Quod ex multis accidisse reor passionibus,
Quas tu diù propter sectam Christianam sustines.
Ista dixit, & abscessit, seq; domum contulit,
Coniugiq; cuncta suæ cognomento Candidæ
Valdè stupens atque mirans dicta Petri retulit.
Cui coniux dubitanti corde fatur credulo,
Se mirari quòd insanum voluisset dicere, — Coniux Arthemij reprehendit eum.
Quem audisset sospitatem sibi nunc promittere:
Nec hoc diù differendum esse quod promiserat,
Sed præsenti se facturum fateretur tempore,
Et quod dixit ac spopondit, hodiè clarescere.
Ille verò contrà nitens, vxorem increpitat,
Cur his verbis fidem daret: & appellat fatuam,
Quia Christum Deum Petri tam potentem crederet,
Non est, ait, numen vllum, sed nec ipse Iuppiter,
Quod eundem sic conclusum possit vinclis soluere,
Vel ex antri tetro lacu liberum dimittere.
Illa Petri verbis credens, quibus se promiserat
Per virtutem Iesu Christi mira posse facere,
Tali sibi resistentem repulit elogio:
Hoc est, inquit, quod augebit Dei sui gloriam,
Cùm per illum erit factum, quod narrare nequeunt
Illa magna, quæ à nobis nunc coluntur, numina.
Hæc dum simul ac vicissim alternando conferunt,
Atq; solis orbe merso, stellæ noctem proferunt:
Ecce Petrus, vt promisit, adest admirantibus, — S. Petrus diuinitùs solutus, venit ad illos.
Signum Crucis manu gestans, veste fulgens candida:
Seq; verum Christi seruum, & non falsum aliquid
Esse monstrat, tum multorum contrectatur manibus.
Hæc cernentem stupor ingens arripit Arthemium:
Atq; Petri sine mora pedibus aduoluitur,
Deum solum verum Christum magnis clamans vocibus, — Arthemius credit in Christum cum suis.
Hoc & coniux, hoc & cuncta consonat familia,
Esse nullum, nisi Christum, rerum potentissimum,
Quem beatus prædicâsset Petrus atq; coleret.
In aduentu cuius ipsum, quod eorum filiam
Diù malè possidendo vexabat, dæmonium — Filia Arthemij liberatur à dæmone.
Fugit statim, & inuitus Dei virum prædicat,
Vt in alto malum atrox audiretur aëre:
Virtus, dicens, Christi Petre, in te manens pepulit
Me de illa, quam tenebam vsq; modò virgine.
Hæc tum Petro faciente per virtutem Spiritûs,
Fama velox per vicina statim loca volitans,
Multos valdè congregauit viros atq; fœminas.
Nam non minùs quàm trecenti conuenêre masculi,
Mulierum quoq; maior numerus confluxerat:
Simul omnes admirantes sanctam Christi gloriam.
Etenim cernebant cuncti, quòd in Christi nomine
Omnes morbi sanarentur per supernam gratiam,

 Perque

Multi ad Christũ accedunt.

Perque sacra Petri iussa pellerentur dæmones.
Et videntes,corde puro capere desiderant
Fidem Christi salutarem:simul atque flagitant,
Vt in sacri mererentur vnda fontis ablui.
Huc statim vocante Petro venit Christi famulus,
Magnus martyr & confessor Marcellinus presbyter,
Vt nouellum confirmaret baptismate populum.
Quæ dum essent adimpleta competenti ordine,
Nutu Dei quaterdeni dies euoluti sunt,
Per quos Sancti nouæ gentis nationem roborant:
Vt in Christo permanentes,creaturas colere
Nolint,vitam neque istam velut magni quippiam
Amplectantur:immò velint propter ipsum perdere.
His exactis,adest sæui missus lictor Iudicis,
Iubens omnes,qui fuissent tetro clausi carcere,
Ad conspectum nocte prima arbitri assistere.
Quod extemplò cùm audisset atri custos carceris,
Blandis vinctos,qui aderant,vocibus alloquitur,
Irent cuncti,quoquouersùm vellet quisq; pergere:
Qui ad palmam,inquit,regni peruenire cogitat,
Ille mecum ad Sereni Iudicis præsentiam
Pœnas ibi subiturus pergere non hæsitet.
Si quis verò nondum vitam mundialem spernere
Valet,atq; tormentorum est pauore territus,
Eat liber,quò voluntas illum sua tulerit.
Ecce autem Iudex primo noctis gallicinio
Surgit vigil,ac furenti voce iubet noxios
Suis omnes alligatos exhiberi visibus.
Huic præstò tenebrosi custos astans carceris,
Petrus,ait,exorcista,quem puniri iusseras,
Per virtutem sui Christi cunctos vinctos soluerat,
Et catenis absolutos,ire iussit liberos.
Ipse tamen Marcellinum quendam secum retinens,
In qua semel iussus erat,permanet custodia.

Iubente Iudice plumbatis cæditur Arthemius.

Hæc dicentem furibundus imperat Vicarius
Plumbo cæsum,atq; vinctum carceris Arthemium
In obscuram atq; arctam recipi custodiam:
Sanctos verò Marcellinum atq; Petrum martyres,
Quæstionem habiturus de illorum actibus,
Suo iubet sæuus Iudex tribunali assistere.
Quos vt toruis coràm stantes conspicatur vultibus,
Blandis primò compellandos arbitratur vocibus:
Vt eorum permutaret mentium propositum.
Pœna,dixit,vos minore plecti posse dicerem,
Nisi cunctos criminosos,qui vobiscum carceris
Antro clausi tenebantur,effugisse cernerem,
Et hoc factum vestro nôssem Christiano dogmate,
Per quod malè miserorum mentibus illuditis,
Fascinantes ac fallentes magicis versutijs.
Cui magnus Christi martyr Marcellinus presbyter,
Forti pectus pietatis plenum gerens spiritu,
Pauca quidem,sed non parua verba contrà reddidit:

S. Marcellinus respondet Iudici.

Non est,inquit,criminosus,nec dicendus noxius,
Qui omisso paganismo,Christo cœpit credere,
Atq; illi sana mente seruiendum iudicat.
Hoc qui facit,Dei summi filius vocabitur,
Et à cunctis peccatorum absolutus sordibus,
Verè esse,quod vocatur,Deo dante vi situr.
Hæc dicentem Marcellinum imperat minaciter

Sęuus Iudex ſub duorum pugnis cæſum ſubigi, Cæditur pugnis, &c.
Et in locum, omni luce qui careret, proijci.
In quo vitrum ſuper humum fecit fractum ſpargier,
Ac deſuper aſſertorem veri nudum ſternere,
Atque vinctum voluturi illis in fragminibus,
Omni victu abſtineri Chriſti iubens famulum:
Vt his pœnis enecatus, interiret properè,
Cui fidem extorquere ſe non poſſe viderat.
Tum deinde Petrum videns, talibus alloquitur:
Nolo, inquit, arbitreris iterùm eculeo
Te torquendum, vel ignitis exurendum faculis.
Immò nôris, quòd nectendus nodis fortioribus,
Stipitique applicatus luce ſtabis craſtina,
Ac feratum laniatu vitam breuì finies.
Tum beatus reſpondendo Petrus forti pectore,
Iram volens contumacis concitare Iudicis,
Tali voce ſæuientem prouocat inſaniam: S. Petri mira conſtantia.
Cùm Serenus vociteris, miror validiſſimè,
Cur tam tetro vultum geras obfuſcatum nubilo,
Vt menſuram peruidere propriam non valeas.
Eſſe nanque te mortalem vniuerſi nouimus,
Et tu velut quiddam magnum in te vigens lateat,
Grandes pœnas minitaris Chriſtiano populo,
Stulta nimis ac feroci confidens audacia,
Immortalem Chriſti fidem decredentum cordibus
Exturbari vnquam poſſe pœnis temporalibus.
Sacerdotem quidem Chriſti, quem rogare poteras,
Vt pro tuis exoraret plurimis exceſſibus,
Pugnis cæſum atque vinctum mancipâſti carceri:
De quo tamen triſti facto vero lætus gaudio,
Magnus ille martyr Chriſti modò nihil queritur:
Immò rerum conditori dignas refert gratias.
His auditis, efferatus torm entorum arbiter, S. Petrus vinctus catenis truditur in carcerem
Petrum iubet catenarum comprehenſum pondere
Oneratum, in obſcuram recipi cuſtodiam.
Et in cippo furibundus præcipit arctiſſimo
Plantas ſimul atque crura pretioſi martyris,
Ne abire præualeret, includendo comprimi.
Sed cùm eſſent iſto modo ſeparati martyres,
Celſo miſſus viſitator cæli venit culmine
Ad beatum Chriſti teſtem conſolandum Angelus.
Qui dum ſanctum inueniſſet vitro ſuperpoſitum
Marcellinum ſine veſte nudo vinctum corpore,
Chriſto Deo ſupplicantem, ſicut erat ſolitus,
Soluit ſtatim, & opertum indumentis proprijs Angel9 ſoluit Marcellinum & Petrum, & educit è cuſtodia.
Quoquouerſùm præcedentem ſe ſequendum imperat,
Eò dicens perducendum, vbi Petrus fuerat.
Cumque eſſet illò ventum, verns Dei nuntius,
Petro ſtatim abſoluto, Marcellino præcipit,
Vt ſe ambo præcedentem ſequerentur pariter.
Quem ſequentes intrauerunt domum quandam ſubitò,
In qua erat congregatus Chriſtianus populus,
Qui per ipſos ad diuinam doctrinam peruenerat.
Tum præcepit ille magnis Angelus martyribus,
Vt catervam congregatam confirmare ſtudeant
Per ſeptena proximorum dierum volumina:
Ac tum demum ſæuienti ſe tyranno proferant,
Oſtendantque parùm poſſe illius potentiam
Contra Dei continentis cuncta prouidentiam.

 Tum

Tum sequenti luce iussit Iudex crudelissimus,
Vt ministri visitarent loca, quibus martyres
Clausos simul & ligatos custodiri iusserat.
Cumque ibi non repertos referentes dicerent,
Ire iussit, & adduci vnà cum Arthemio
Eius quoque mulierem cognomento Candidam,
Atque natam eorundem, nuncupatam Virginem,
De qua Petrus exorcista dæmonem expulerat,
Et purgatam regi Christo credulam reddiderat.
Hos adductos ille truci intuitus oculo,
Dijs iussit, immò terris vt litarent laruulis,
Atque sacram Christi fidem abnegando linquerent.
Et cùm nolle peruidisset imperata facere,
Iussit sæuus in ingenti ruderum congerie,
More pressi noxiorum, necarentur pariter.
Qui cùm vincti ducerentur viam per Aureliam,
Vident simul Marcellinum atque Petrum martyres,
Et eum eis multam valdè populi frequentiam.
Quibus visis, profugisse tremefactos asserunt,
Qui beatos confessores catenarum pondere
Prægrauatos ac depressos puniendos traxerant.
Quos vt pij fugientes turba vidit populi,
Præcurrendo festinauit præuenire pauidos:
Ac mulcere cor furentum verbis cœpit mitibus.
Sed non valens quod volebat pia plebs perficere,
Loco fixos retentauit, donec Christi famulus
Marcellinus obtulisset salutarem hostiam.
Nam in specu, quo futura sperabatur passio,
Martyr Christi celebrauit Missarum solennia.
Quis completis, abscesserunt quos abire iusserat.
Tum conuersi Marcellinus atque Petrus martyres,
Ambo simul perfidorum alloquuntur populum,
Atque tali furibundos compellabant famine:
En vidistis quòd in nostra ditione fuerat,
Vt vos modo, quo vellemus, valeremus lædere,
Et quos vinctos tenebatis, vi ereptos tollere,
Sed hoc nolle Christiana fecit patientia,
Quam suorum ferendo famulorum sensibus,
Suo mites ac modestos Christus facit munere.
Et nunc quidem nos, superna suffragante gratia,
Hinc abire poteramus, si hoc ferret animus.
Vos contrà quid possitis, tandem palàm dicite.
Tum frendentes ac frementes satanæ satellites,
Primò ipsum, quem trahebant, trucidant Arthemium,
Ense duro ferientes effecerunt martyrem:
Cuius neci coniunxerunt coniugem ac filiam.
Quas per cryptæ liminare præceps datos obruunt
Saxis simul atque magnis arenarum molibus.
Tum beatos assertores veritatis alligant
Marcellinum atque Petrum auidos martyrij:
Annectuntque catenatos arborum stipitibus,
Donec tetro nuntiarent tormentorum arbitro,
Atque ipso comperirent decernente Iudice,
Quali morte magni forent consumendi martyres.
Qui dum cuncta cognouisset gesta, quæque iusserat,
Nigram iubet intra syluam sanctos duci martyres,
Et inibi capitalem capere sententiam.
Quò cùm eos deduxissent dæmonum satellites,
Illi læti & alacres, laudantesque Dominum,

Sentētia in Arthemiū & coniugē ac filiam eius.

Missa celebrata a S. Marcellino in specu.

Arthemius decollatur.

Eius vxor & filia saxis obruũtur.

Locum suæ passioni largiorem faciunt:
Nam & spinas atque vepres euellebant manibus
Ipsi suis, vt purgando terram puram redderent,
Sacrum erat quæ illorum exceptura sanguinem.
Tunc orantes, atque pacis sibi dantes osculum,
Genu flexo percussorem patienter perferunt,
Ac proiecta graui p etunt cælum carnis sarcina.
Quorum ipse, qui eosdem magnos Christi martyres
Ferro iussus, iugulauit, se vidisse fassus est
Carnis vinclis absolutos euolâsse spiritus
Forma quasi virginali, tectos veste fulgida,
Auro quoque radiantes ac gemmarum lumine,
Angelorum coruscantum circundatos agmine,
Lætabundos cum immensa lucis affluentia,
Supra cuncta penetrando celsa mundi sidera,
Subleuatos ad æterna cæli regna scandere.
Duæ quædam referuntur Romæ natæ fœminæ,
Vna dicta est Lucilla, Firminaque altera,
Veram puris retinentes Christi fidem cordibus
Quæ propinquæ ter beati martyris Tiburtij,
Ad illius sacrosanctum assidentes tumulum,
Deo gratas vigilando ducebant excubias.
Quibus ipse cum beatis semet comitantibus
Marcellino atque Petro manifestè retulit
Per soporem, vbi sacra iacuissent corpora
Eorundem electorum: atque simul admonet,
Vt euntes absque mora, illa statim auferant,
Et in crypta suum prope curent corpus ponere.
Qui præceptis obsequentes, Nigram syluam adeunt,
Sublatosque beatorum inde portant cineres,
Et in specu deponentes, iusso loco tumulant.
Quas ad ista peragenda adiuuisse referunt
Duos quosdam de sacratæ sedis Apostolicæ
Clericis, quos ordo sacer nominat Acolytos.
Hæc vt gesta referuntur, retulisse asserunt
Illum ipsum, qui eosdem interemit martyres,
Et ab illo didicisse Damasum Pontificem,
Cùm ætate puerili, per eadem tempora
Sub magistro ministraret, & ad magnum cresceret
Rerum culmen, tunc Romana lector in ecclesia.
Post hęc cuncta memorâsse, ac mandâsse literis,
Cùm illius almæ sedis obtineret apicem,
Et in tota principatu polleret Ecclesia.
Ille autem, qui beatos martyres percusserat,
Dorotheus cognomento, per diuinam gratiam
Ad baptismi sacramentum peruenisse dicitur:
Sacram sedem tunc regente Iulio Pontifice,
Publicam simul puramque gessit pœnitentiam:
Atque morum probitate consequi promeruit
Sempiterni Saluatoris salutarem gratiam,
Per illorum, quos percussit beatorum martyrum
Nunc & semper memorandam miram patientiam.
Qui de mundi triumphantes principe diabolo,
In supernis collocati semper gaudent sedibus
Coram Christo per æterna seculorum secula.

Marcellinus & Petrus plectuntur capite.

S. Tiburtius cū Marcellino & Petro apparet Lucinæ, &c.

Damasus Pontifex scripsit historiam Marcellini & Petri.

PAS.

PASSIO SS. PERGENTINI ET LAVRENTINI FRATRVM MARTYRVM. HABETVR IN ANTIQVIS

MS. codicibus, sed per F. Laur. Surium stylus mutatus est, & pleraque reddita compræhensiùs.

Iunij 3.

MPERANTE Decio Cæsare, grauis fuit persecutio Christianorum. Multa tum proponebātur edicta, vt qui Christum colerent, nec sacrificare dijs vellent, varijs pœnis interficerentur. Cùm autem regiones peragraret Decius cum ministris suis, & Aretium venisset, habebat apud se vnum ex consiliarijs suis, Tiburtium nomine, crudelissimum Christianorum persecutorem. Ibi tum ethnicus quidam ita ait: Sunt hic duo germani fratres Pergentinus & Laurentinus, nobiles genere, qui se Christianos profitentur, & quotidiè scholas adeuntes, literis instituuntur, vt possint Christi doctrinam plenè cognitam habere. Quos si vos ita pergere sinetis, cedet id in exitium vrbis huius, & populum omnem ad Christi religionem traducent. His auditis, Tiburtius furore percitus, iussit eos coram se adduci. Cùm autem à militibus ducerentur, dixit Pergentinus ad Laurentinum: Iam nostrum propinquat certamen. Respondit Laurentinus: Frater mi, non formidemus hęc tormenta: illa verò potius ęterna timeamus supplicia & nostrum redemptorem, qui nos iussit non timere eos, qui corpus occidunt, animam autem non possunt occidere. Pergētinus dixit: Eamus animo virili, & perstemus in fide, nihil tyranni iussa formidantes. Sed tu iudici responsa redde, qui me ad dicendum & respondendum instructior es.

Deferuntur sancti Martyres ad Tiburtium.

Matth. 10.

Vbi ad Tiburtij conspectum venêre, ait illis: Cur vos relinquitis deos, quos colunt pijssimi Imperatores, & adhæretis Christo, quem Iudæi occiderunt? Respondit beatus Laurentinus: Nos præter Christum viuentis Dei filium, alium Deum prorsus ignoramus. Ille enim fecit cælum & terram, mare, & omnia quæ in eis sunt. Quos verò tu deos dicis, eos nos scimus omni turpitudine inquinatos, tum etiā surdos & mutos, nulla vel videndi vel audiēdi facultate præditos: quos nisi perdere velitis, seruare vos oporteat, & ne fortè cadant, ferro & plumbo cōfirmari necesse sit: deniq; qui nec sibi, nec alijs vllam possint ferre opem. Tiburtius ait: Propter generis vestri nobilitatem in præsens parco vobis. Abite igitur, & ab hac vana religione vos reuocate. Nam si denuò ad me delati eritis, multinarijs vos supplicijs excruciatos interficiam.

Constanter respondent Iudici.

Dimittuntur à Iudice.

Abierunt igitur ex eius conspectu, magis etiam in fide Christi inflammati, quotidieque rogabant Dominum, die noctuque in genua incumbentes: crescebatq; indies fides illorum in operibus multis, & exhortationibus suis non paucos ad Christum adducebant. Quod vt sensêre infideles, permoti rebus mirabilibus, quas per illos efficiebat Christus, multorumque ad fidem conuersionem molestè ferentes, illos comprehensos ad Tiburtium adduxerunt, ita dicentes: Nihil apud hos valuit iussio tua. Nam non solùm te non audiunt, sed etiam magicis artibus totum euerterunt populum. Tum ait ad illos Tiburtius: Quid ita vos comparatis, vt nec pijssimum Cæsarem, nec me propitium habere velitis? S. Pergentinus respondit: Nos propitium habemus Christum. Vos autem propitios illi optent, qui Christum propitium habere non merentur: & terrores vestros illi formident, qui regem æternum non metuunt. Tum verò Tiburtius è sede exiliens, scidit vestimenta sua, & ait: Ego vobis inducias dedi, vt resipisceretis quandoq;: & ecce etiam me præsente Christum vestrum prædicatis. Iussit porrò leuari eos, & fustibus diutissimè cædi. Inter verbera autem psallebāt sancti: Domine Deus in adiutorium nostrum intende: Domine ad adiuuandū nos festina. Subitò ergo brachia cædentium arefacta sunt, stupenteque Tiburtio, clamabant ministri præ dolore: Rogamus vos serui Dei, vt oretis Deum vestrum pro nobis: &, si nos sanauerit, credemus in eum. Sanctis orantibus, brachia eorum restituta sunt, multique id videntes, ad Dominum conuersi sunt vnà cum ministris illis, simulq; omnes dixêre: Non est alius Deus præter illum, quem prædicant Laurentinus & Pergentinus serui eius. Dixit verò Pergentinus ad eos: Audite nos fratres, & baptizemini, sicque eritis liberi ab omni nexu peccati.

Multos ad Christum conuertunt.

Rursus accusantur.

Cæduntur fustibus.

Multi credunt.

Hæc

Hæc cernens Tiburtius, pertimuit, iussitque Pergentinum & Laurentinum in carcerem trudi, & neque panem, neque aquam illis porrigi. Illi verò Dominum inuocabant in carcere, & cùm triduo ieiuni permansissent, angelus Domini sub noctis medium attulit eis panem cælestem, dicens: Surgite, & comedite panem, vobis à Christo transmissum. Splendore autem angelico totus illustratus est carcer, & custodes carceris præ terrore penè exanimati sunt. Interim sancti pane illo refecti, psallebant: Misericors & miserator Dominus, escam dedit timentibus se. Deinde illi qui crediderant, vnà cum Pergentina sorore eorum, munera attulêre ad custodes carceris, rogaturi vt ipsis copiam facerent ad sanctos ingrediendi: & ecce carcerem apertum conspiciunt, & custodes velut mortuos. Ingressi igitur ad sanctos, ad eorum pedes se abijciunt, rogantque cum lachrymis, quandoquidem pateret carcer, vt inde exirent. Vita enim vestra, aiebāt, nobis adhuc necessaria est, & debemus de Christi nomine diligentiùs edoceri. At illi responderunt: Absit à nobis, fratres, vt hanc rem faciamus, & coronam, quam fide nostra promeruimus, perdamus. Vos autem facite, quod dicturi sumus: Est hîc Cornelius presbyter, qui Tiburtij timore latitat: sed vos eum inquirite, & si eū inueneritis, nunciate ei omnia, & quæ in nobis Christus operatus est. Ille enim & nos & parentes nostros & sororem nostram docuit de Christi nomine, nosq; baptizauit. Ille & vos baptizabit: vos autem vndis salutaribus expiati, in fide permaneatis.

Accipiunt panē ab angelo sancti martyres. Psalm. 110.

His dictis, iterùm se ad pedes eorum abiecerunt, & cùm diutissimè lachrymati essēt, rogauerunt vt pro ipsis Christum deprecarētur, vt possent salui fieri. Itaq; sancti illis prædicabant, hasque ad Deum fudêre preces: Domine Deus rex immortalis, qui nobis id contulisti, vt crederemus in te: præsta, vt etiam ipsi pertingant ad misericordiam tuam. Et cùm eos consignâssent, à se dimiserunt. Illi verò quærebant sanctum Cornelium presbyterum, & cùm inuenissent, quę Pergentino & Laurentino cōtigissent, ei indicârunt. At ille magno perfusus gaudio, in fide priùs instituens eos, baptizauit citer sexaginta viros. Vbi hæc ad Tiburtij notitiam perlata sunt, iussit repentè ad suum conspectum sisti Pergentinum & Laurentinum, ijsq; dixit: Maleficijs vestris totam hanc vrbem euertistis. S. Laurentius illi respondit: Nō sunt hæc maleficia, sed beneficia Dei: neque nos malefici sumus, sed serui Domini nostri Iesu Christi. Tiburtius ait: Quid multis apud me verbis vtimini? Aut sacrificabitis Deo Ioui, aut varijs vos pœnis affectos tollam è medio. S. Laurentinus respondit: Tu cum tuis adora Iouem: nos Christum adoramus. Tiburtius ira incensus, iussit adferri prunas, & sanctos nudis pedibus illis insistere. Fecerunt hoc sancti, & mox prunæ extinctæ sunt: quæ res populum magis accendebat ad credendum in Christum.

Post catechesin baptizantur viri 60.

Sancti martyres plātis suis extinguūt prunas.

Tum verò gentiles dixêre ad Tiburtium: Cernis te nihil proficere. Si ergo eos diutiùs superesse passus eris, & vrbem hanc & omnem eius populum perdes. Iussit ergò Tiburtius Iouis statuam coram se adduci, dixitque ad sanctos: Sacrificate deo Ioui. Respondit ei sanctus Pergentinus: Iam nos videbis sacrificantes. Accesseruntque ad idolum. Populus verò murmure excitato, putabat eos Ioui sacrificium facere. At illi flexis genibus diutissimè adorârunt Dominum: & cùm sustulissent capita, mox idolum instar ceræ liquefactum est. Rursus autem illi in terram se prosternentes, gratias egerunt Christo. Extitit verò magnus clamor in populo, crediderūtque in Christum viri ampliùs ducenti. Gentiles itaque in sanctos facto impetu, eos atrociter mactatos ac cæsos diutissimè, semiuiuos reliquerunt. Porrò Tiburtius statim in eos mortis tulit sententiam: cumque extra ciuitatem essent educti, rogârunt milites vt parumper sinerentur orare. Sub ipsis autem precibus in terram prostratis, miles quidam caput amputauit, reuersique milites ad dominum suum Tiburtium, rem, vt erat gesta, illi exposuerunt. Christiani autem cum Pergentina sorore eorum noctu corpora martyrum ad mille ferè passus extra Aretium condiderunt. Passi sunt beatissimi martyres Aretij 3. Nonas Iunij sub Decio Imperatore, regnante Domino nostro Iesu Christo.

Cæduntur capite.

VITA

VITA S. LIPHARDI PRESBYTERI ET ABBATIS, AB INCERTO QVIDEM AVTHORE, SED VT

apparet, non dubia fide edita: porrò per Fr. Laur. Surium redacta in compendium, sed sine historiæ detrimento.

Iunij 3. Patria S. Liphardi. Eius in iure dicendo æquitas.

BEATVS Liphardns apud Aurelianos inclyta ortus prosapia, in ipsa iuuentute ad iudicis est dignitatem euectus pro sua prudentia & legnm cognitione. In quo sanè munere administrando ita est rationem & æquitatem semper secutus, vt à iustitiæ rectitudine non deflexerit. Multa eum omnes veneratione prosequebantur, quòd dignus Deo sine querela inter homines versaretur: moribus integer, sermone suauis, vultu insignis, ab omni fellis acerbitate alienus, denique inter homines cùm degeret, perfectorum Clericorum vitam in se exprimens. Anno autē ætatis suç quadragesimo, diuino permotus instinctu, loci eius episcopum adijt, & vt in Clerum admitteretur, orauit. Cernens antistes magnum eius erga religionis cultum feruorem, primò eum adscripsit in Cleri album, ac deinde honorem cumulans, Leuitæ ei ministerium mandauit. Quo honore auctus vir Deo plenus, terrenarum rerum abiecta sarcina, verum monachum profiteri cœpit.

Fit Diaconus. Mox monachus.

Est mons apud Aurelianos, quem incolæ regionis illius Magdunum vocant, in quo antiquitùs erat exstructum castrum, quod Vuandalica barbaries ad solum vsq; diruit. Ita nullo illic manente habitatore, nemoribus excrescentibus, locus ille quondam celebris, in solitudinem versus est. In eius verò abstrusos recessus Liphardus penetrās, vno solo contentus comite, eoq; suo discipulo, apud fluuium Maluam cellulam sibi ex virgis construxit, cœpitq́; illic habitare solitarius, vt ab hominum turbis & mundi honoribus separatus, liberiùs ad diuinæ sese legis præscriptum accommodare posset. Quanta verò illic conuersationis eius sanctitas exstiterit, nemo verbis assequi potest. Corpore degebat in terra, animo inter supernos cæli ciues versari videbatur. Operib⁹ Deo dignis vacans, stabat succinctus & paratus ad confligendum aduersùs aëreas potestates. Tanta verò eius erat abstinentia, vt panis hordeacei, quem suis ipse manibus conficiebat, nō nisi vnciam vnam in cibum sumere diceretur: & cùm præter aquam, nullum omninò alium potum admitteret, eaipsa tertio duntaxat die parcissimè vtebatur. Vestes eius, saccus & cilicium: nam elegantiam & mollitiem omnem in vestitu planè aspernabatur: asperitatem contrà & vilitatem amplectebatur. Sicut autem anteà hominum secularium, inter quos vixerat, mores & vitam sanctis studijs longè superârat: ita iam monasticen complexus, in sanctissimorum monachorum vestigijs, vitæ perfectione consectanda, constantissimè insistebat.

Viuit solitarius sanctissimè. Mira eius abstinentia. Vestes eius.

Nec defuerunt ei miracula, quæ sanctitatis eius non dubia essent documenta. In eremo illa, vbi morabatur, immanis erat serpens: nec longè fons aberat, gratissimas fundens aquas, sed ad quas hauriendas præ huius bestiæ metu nemo ausus esset accedere, præter Christi athletam Liphardum & eius discipulum Vrbicium. Is serpēs, malo eum perurgente dæmone, summa feritate ad viri Dei habitaculum properabat, eū planè perditurus. Non latebat id hominem Dei. Accitum ergo Vrbicium mittit ad eum locum, vbi iam nouerat esse serpentem, nec tamen indicat, cur ipsum eò mittat, vt eius fidem probaret. Vrbicius citò eò abiens, horridissimum serpentem sibi cernit venire obuiàm, nimioque terrore correptus, in pedes se conijcit, refertque ad virum Dei, quid in via viderit. Tum Liphardus placidè subridens: Cur timuisti, inquit, modicæ fidei? deditque illi virgam, iubens vt imperterritus illam sub serpentis adspectu humi defigeret. Abijt ille, Crucisque signo munitus, fecit quod iussus erat. Porrò Liphardus ad preces se conferens, rogabat Dominum, vt teterrimum draconem perimeret. Exaudiuit orantem Dominus. Simul enim vt adspexit draco virgam, furibundus accurrit, osque suum ad caput virgæ attollens, eamque mordens, connitebatur confractam in solum deijcere. Sed precibus viri Dei id effectum est, vt nullo pacto incuruare eam posset: cumque immanis bellua ita penderet, propter vasti corporis graue pondus, ilicò crepuit. Id vbi cognouit vir Dei, cum discipulo suo abijt visum belluam, & pro tanto miraculo gratias Christo egit. Habitauerant autem in illo serpente multi dæmo-

Immanem draconem suis precib⁹ interfecit.

dæmones,qui illo extincto,terribiles dabant per aëra clamores,ita vt vicini ruris habitatores exterriti,inter se perquirerent,quidnam hoc esset. Timebant autem draconē è suo antro progressum,omnia vastatum venire. Cùm autem arrigerent aures, nôsse cupientes,quæ voces ederentur,audiunt Liphardi nomen appellari:moxque ad solitudinem aduolant,taciti Liphardum requirunt.Verebantur enim,ne à dracone, si is superesset,ferirentur.Vt autem inuenerunt sanctum virum solitis precibus intentum, & draconem extinctum,omnes fleuêre præ gaudio, & in Dei laudes prorumpentes, dicebant cælitùs sibi impensam salutem excidio draconis,diemque illum duxêre celeberrimum.

Intereà Marcus Aurelianensis antistes,in vico Clariaco, qui ab Magdunensi oppido tribus distat milliaribus,ob certas causas tum residens, cùm viri Dei virtutes didicisset:Non potuit,inquit,Leuita Dei,sanctis pollens operibus, diutiùs occultari. Declarant eius res gestæ,quanti sit meriti apud Deum,moxq́; exurgens,ad domicilium viri Dei properè accessit:& post salutaria colloquia,eodem die sacerdotio eum initiauit,atque templum exiguum illic extruxit,quod hodieq́; extat.Creuit hinc fama sancti viri,& in regionem illam omnem propagata est,ita vt mirè eum venerarentur, eius meritis à dracone se dicerent liberatos,eius precibus se apud Dominū muniri confiderent. Permulti quoque mundo valefacientes,ei adhæsêre, vt eius disciplinis instituerentur. Accidit autem, vt hyeme quadam,sæuiente frigore, quidam in supradicti montis latere sua abscondens indumenta,à viro Dei nudus vestem peteret. Sed iam diuinitùs reuelata erat illi hominis nequitia. Misit itaq; vnum è suis, qui vestimenta illius ad ferret:locum ei indicans, vbi essent abscondita. Ea allata dedit ei , qui vestem sibi dari petebat,ita dicens: Cur voluisti miser per mendacium tentare Christi seruum? An non præsens aderam,quando hoc facinus designâsti? Ille verò se deprehensum sentiens,pudefactus abscessit:& qui viro Dei illudere voluit,se sensit illusum. Initiatur sacerdotio. Multi sese adiungunt. Nota.

Quædam puella nobilis,manus aridas & debilia habens genua, ad eum venit, cadensq́; ad pedes eius,salutem sibi restitui petijt.Ille humi se prosternens,Dominum rogat:inde surgens,manus & genua puellæ benedicto oleo perungit. Illa Christi benignitate mox reualescit. Nec mirum,potuisse hoc tam facilè à Christo obtinere virum Dei,cuius pectus ceu gratissimum eius templum,donis gratiæ eius exuberabat. Oleo benedicto sanat puellam.

Non est autem prætermittendum,quòd cùm Theodemirus Abbas Miciacensis monasterij è corpore esset abiturus,beatus Liphardus in somnis est admonitus,vt ad officia funeris illi patri præstanda properaret. Euigilans ergo, vno secum è suis assumpto, ad monasterium illud profectus est:cumque ad eius fores perueniisset, videt cælestium agminum choros sanctæ illi animæ psallentes occurrere,eamq́; cum ineffabili gaudio ad cælum deducere. Cantabatur autem hic psalmi versus: Beatus quem elegisti & assumpsisti:inhabitabit in atrijs tuis. Mox vir Dei in cellulam ingreditur,vbi corpus sancti Abbatis exanime iacebat,fratribus debita officia decantantibus,eiusq́; funus curat. Peracto sepulturæ ministerio,beatum Maximum,defuncti Abbatis nepotem , in eius locum substituit,fusaq́; oratione ad Dominum,ad cellam suam reuersus est:& cū tandem sui quoque obitus diem imminere cognouisset, conuocatis discipulis eum antè prædixit:simulque eos optimis sermonibus confirmans, hortabatur vt abstinerent à carnalibus desiderijs & mundi oblectamentis: vt seruarent præcepta euangelica: contenderent intrare per angustam portam & arctam viam,quæ ducit ad vitam: resisterent diabolo,& mille eius nocendi artibus,haud secùs atque cruentis belluis: non deficerent in tentationibus,sed memores essent scripturæ,dicentis: Beatus vir,qui suffert tentationem:quoniam cùm probatus fuerit, accipiet coronā vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se. His alijsq́; id genus sermonibus cùm diu apud illos vsus esset, Vrbicium accersit,eumque coram omnibus sibi designat successorem. Nocte proxima inter preces & lachrymas sancta illa anima feliciter è rebus excessit humanis. Id verò postquàm episcopo innotuit,celerrimè ad eius funus accurrit. Iam in medio sacrum corpus positum discipuli tristes luctuosis officijs prosequebantur, illudq́; episcopus vnà cum illis magno studio tradidit sepulturæ. Deinde Vrbicius, ab eodem antistite in sua functione confirmatus, post obitum sancti viri, eius monasterij structuram fecit sublimiorem, vbi hactenùs pro meritis beati Liphardi multa diuinitùs signa eduntur: præstante Domino nostro Iesu Christo, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat in secula seculorum. Anima Theodemiri it in cælos. Psal. 64. Matth. 7. Iacob. 1. Obdormit in Domino S. Liphardus.

MARTYRIVM S. QVIRINI EPISCOPI SCISCIANI, EX QVODAM EGREGIO MS. CODICE DEscriptum. Authoris nomen non extat ibi, sed est historia grauiter conscripta, atque antiqua sanè, vt equidem sentio. Sunt qui eum Laureacensem Episcopum vocent.

Iunij 4.

VM mundi istius principes ad cruciandas animas diabolus cōmouisset, & vbiq; Domini ecclesias diuersis persecutionum tempestatibus ventilaret: suscitatis regum amicis, per quos ampliùs aduersùs Dei populum prælia commouerat, agebat quotidiè suæ incrementa sæuitiæ. Pari mente itaq; Maximiani Imperatoris legibus Christianus infestabatur exercitus. Per Illyricum verò Diocletianus sacrilegis præceptis in Christi populum sæuiebat, addito tyrannidi suæ Maximiano in regno participe, qui & suam rabiem & Diocletiani per omnem * Illyrim ostenderet. Ferè tamen ad omnes prouinciarum iudices nefandorum principum sacrilegi apices mittebantur, vt in templis dæmonum immolare cogerēt Christianos: (Christi ecclesiæ claudebantur) Christi sacerdotes & ministros vt parerent legibus publicis, & cōfiterentur deos esse: quibus si thura nolint accendere, supplicijs diuersis & mortibus subiacerent.

Dira persecutio Christianorum.

* Illyricum

S. Quirinus dum fugit comprehenditur.

Inter multos autem, qui in Christi exercitu triumphabant, beatus Quirinus Episcopus Sciscianus à Maximo Præside iussus est comprehendi. Quem cùm studiosè quærerent, & beatus id sensisset Episcopus, egressus est à ciuitate: & fugiens comprehensus est & deductus. Cumque à Maximo Præside interrogaretur quò fugeret, Quirinus Episcopus respondit: Non fugiebam, sed iussum Domini mei faciebam. Scriptum nobis est: Si vos persequentur in vna ciuitate, fugite in aliam. Maximus Præses dixit: Quis hoc præcepit? Quirinus Episcopus respondit: Christus, qui verus est Deus. Maximus dixit: Et nescis, quia vbiq; te Imperatorum præcepta poterant inuenire, & hic quem dicis Deum verum, comprehenso tibi subuenire non poterat: sicut & modò fugiens comprehensus es & deductus? Quirinus Episcopus respondit: Semper nobiscum est, & vbicunq; fuerimus, Dominus quem colimus subuenire potest. Et modò cùm apprehensus essem, mecum erat: & hic mecum est, consortans me, & ipse de meo ore tibi respondet. Maximus dixit: Multa loqueris, & loquēdo magnorum regum instituta diffamaueris. Lege ergo diuinos apices, & fac quod iussum est. Quirinus Episcopus respondit: Ego Imperatorum tuorum iussionem non audio: quia sacrilega est, & contra Dei præcepta iubet seruos Christi immolare †. Quibus ego non seruio, quia nihil sunt. Deus antem meus, cui seruio, ipse est in cælo & in terra & in mari. Ipse est in omni loco: omnibus autē superior, quia intra se cōtinet omnia: quoniam per ipsum cuncta facta sunt, & in ipso constant vniuersa.

Matth. 10.

Præclara sententia.

† deest, idolis, vel, dæmonibus.

Maximus dixit: Per nimium tempus viuendo quasdam fabulas didicisti. Supponūtur tibi thura, & disce Deos esse quos nescis. Non paruum consecuturus es munus intelligentiæ, si præceptis obediens esse volueris. Quòd si ipse tibi non suaseris, vt deuotus appareas, cognosce te subijciendum diuersis iniurijs, etiā morte terribili vltam tuā finiendam. Quirinus Episcopus respondit: Iniurias quas mihi minaris, gloria est: & promissa mors, si merear, vitam dabit æternam. Propterea Deo meo deuotus esse cupio, non regibus tuis. Neq; enim deos credo esse, qui non sunt, & aris dæmonum thura non pono, quia scio aram esse Dei mei, in qua apta ei sacrificia boni odoris incendi. Maximus dixit: Video, quia te insania cogit ad mortem. Sacrificia dijs. Quirinus Episcopus respondit: Non sacrifico dæmonijs, quia scriptum est: Omnes dij gentium dæmonia. &: Qui sacrificant dijs, eradicabuntur. Tunc Maximus Præses iussit eum fustibus cædi, cui & dixit: Respice & agnosce potentes esse deos, quibus Romanorum seruit imperium. Propter quod consentiens, eris sacerdos magno deo Ioui. Alioquin ad Amantium Præsidem primæ Pannoniæ dirigeris, à quo dignam mortis sententiā excipias. Ergo ab stultitia tua reuersus, acquiesce. Quirinus Episcopus respōdit: Verè modò sacerdotio fungor: verè modò sacerdos effectus sum, si meipsum Deo vero sacrificium obtulero. Et hoc, quòd corpus meum cæsum est, delector, nullum sentiens dolorem. Ideoq; offero me maioribus supplicijs, vt me quibus præpositus fui in hac vita, sequan-

Psal. 95.

S. Quirinus fustibus cæditur.

Nullū sentit dolorem

sequantur ad illam æternam vitam:ad quam per huiusmodi iter facilè peruenitur.

Maximus Præses dixit: Claudatur in carcere,& grauetur catenis, donec superatus efficiatur. Quirinus Episcopus respondit: Non expauesco carcerem, credens Deum meum mecum esse in carcere,qui semper est cum suis cultoribus. Cumq; ligatus fuisset,recluditur in carcerem Quirinus Episcopus,& mittens se in orationem,dixit: Gratias tibi Domine, quia propter te hæ mihi illatæ sunt contumeliæ: & rogo, vt qui in hoc carcere detinentur,sentiant me cultorem veri Dei esse,& credant,quia non est alius Deus,nisi tu. Media autem nocte,apparuit splendor magnus in carcere: quem cũ vidisset Marcellus custos personarum,aperuit carcerem,& prostrauit se ad pedes beati Quirini Episcopi,dicens cum lachrymis: Ora pro me Dominum,quia credo nõ esse alium Deum,nisi quem tu colis. Multùm autem hortatus est eum beatus Episcopus, & consignauit eum in nomine Domini nostri Iesu Christi. Post triduum autem Maximus Quirinum Episcopum iussit ad Amantium Præsidem ad primam Pannoniam deduci,vt pro contumacia,quam in leges Imperatorum exhibuerat, vltimam sententiam sustineret. Ducitur in carcerem.

Cumq; deductus fuisset beatus Quirinus ad primam Pannoniam,& per singulas ciuitates vinctus catenis ad Præsidis Amantij iudicium traheretur: (siquidem ad ripam Danubij ad singulas ciuitates †) Amantio eodem die reuertente de ciuitate Scarabentẽsi,offertur ei beatus Quirinus Episcopus: quem Præses ad vrbem Sabariensem ad audiendum censuit repedari. Tunc ingredientes ad S. Quirinum Episcopum Christianæ mulieres,cibum potumq; obtulerunt ei. Quarum fidem intuens beatus Episcopus, dũ ea quæ offerunt benedicit,catenæ quibus ligatę manus eius & pedes fuerant,ceciderũt. Accepta igitur esca,regressis mulieribus,hi qui eum custodiebãt, Sabariam duxerunt. Quem Præses Amantius per officium suum offerri sibi iussit in theatro. Qui cùm oblatus fuisset, Amantius Præses dixit: Requiro te,si ea quæ in tua superbia apud iuredicũ Maximum gesta monstrantur,vera sunt. Quirinus Episcopus respõdit: Apud Scisciã verum Deum confessus sum. Ipsum semper colui,ipsum corde teneo: nec me ab eodem,qui vnus Deus & verus est,homo poterit separare. Amantius Præses dixit: Aetatem tuam dolemus maculare verberibus: tamen sensum tuũ optamus emendare sermonibus,& præmio promissę vitę corrigere,vt reliquum senectutis tuę tempus iuxta legum Imperialium sanctionem dijs seruiens perfruaris. Beatus Quirinus Episcopus dixit: Quid de ætate dubitas, quam † inuiolatã reddere potest, omnibus supplicijs fortiorem? Nec tormentis frangitur mea confessio,nec vitæ præsentis delectatione corrigitur,nec timore mortis quanuis acerbæ mentis meæ soliditas perturbatur.

† Videtur deesse, duce batur, aut quippiam tale.

Sabaria, Austriæ, id est, Pannoniæ primę vrbs est.

† deest (opinor) Christus, aut simile.

Amantius Præses dixit: Cur instans es ad mortem, vt dijs Romani Imperij appareas indeuotus,& contra humanum morem vitam tibi eligas denegandam, dum hi qui euadere mortem cupiunt,negando quæ gesserunt,tormenta deludunt? Tu autem dicis vitæ tuæ dulcedinem otiosam,& festinus curris ad mortem, Imperatoribus contradicis. Propter quod adhuc te hortamur,vt viuas,& vitam tuam redimas,& cultorem te legibus Romanis exhibeas. Quirinus Episcopus dixit: Allocutio ista fortè flectat animos seniles,qui longioris vitæ spatia suspirant. Ego autem didici à Deo meo,vt debeã ad illam vitam peruenire,quæ post mortem,mortis iam intercisione non clauditur: & ideò ad temporalem huius vitæ terminum fidelis accedo. Non enim similis sum noxiorum,sicut potestas tua loquitur. Illi enim dum viuere cupiunt,negando Deum verè moriuntur. Ego autem ad æternitatem vitæ confitendo peruenio: nec vestris legibus acquiesco,quia Christi Dei mei legitima,quæ fidelibus prædicaui,custodio. Amantius Præses dixit: Diù te ad obedientiam regalium præceptorum inclinare voluimus, sed quia rigore mentis domari non potuisti,eris in exemplum omnium Christianorum,vt formam tuæ mortis qui viuere cupiunt expauescant. Tunc inter cæteras, quas pertulit,passiones iussit sancto Dei sacerdoti vel famulo molam ad collum ligari, & vnda demergi. Cumq; de ponte præcipitatus fuisset in fluuium,& diutissimè supernataret,& cum spectantibus locutus est,ne suo terrerentur exemplo,vix orans vt mergeretur obtinuit. Cuius corpus non longè ab eodem loco, vbi demersus fuerat,inuentum est: vbi etiam locus orationis habetur. Sed ipsum sanctum corpus in basilica ad Scarabentensem portam est depositum,vbi maior est pro meritis eius frequentia procedendi. Passus est beatus Quirinus Episcopus Sciscianus, martyr Christi, sub die pridiè Nonarum Iuniarum,& coronatus est à Domino nostro Iesu Christo, cui honor & gloria & potestas in secula seculorum, Amen.

Verè moritur,qui Deum negat.

Ligato ad collũ saxo molari,in flumen deijcitur vir sanctus.

Facta autem incursione Barbarorum in partes Pannoniæ,populus Christianus de

Corpus eius Romam transfertur. Scarabatēſi vrbe Romam fugiens, ſanctum corpus Quirini Epiſcopi & martyris afferentes ſecum deduxerunt. Quem via Appia milliario tertio ſepelierunt in baſilica Apoſtolorum Petri & Pauli, vbi aliquando iacuerunt, & vbi S. Sebaſtianus martyr Chriſti requieſcit, in loco qui dicitur Catacumbas: ædificantes nomini eius dignam eccleſiam, vbi præſtantur beneficia eius, vſque in hodiernum diem.

Peri Stephanôn Hymno 7.

DE EODEM S. QVIRINO EPISCOPO SCISCIANO ET MARTYRE, HYMNVS AVRELII *Prudentij*.

Iunij 4.

INſignem meritis virum
Quirinum, placitum Deo,
Vrbis mœnia Sciſciæ
Conceſſum ſibi martyrem
Complexu patrio fouent.
Hic ſub Galerio Duce,
Qui tunc Illyricos ſinus
Vrgebat ditionibus,
Fertur catholicam fidem
Illuſtràſſe per exitum.
Non illum gladij rigor,
Non incendia, non feræ
Crudeli interitu necant:
Sed lymphis fluuialibus
Gurges dum rapit, abluit.
Nil refert, vitreo æquore,
An de flumine ſanguinis
Tingat paſſio martyrem:
Aequè gloria prouenit
Fluctu quolibet vuida.
In ponte eru ditur in flumen vir ſanctus, nec poteſt mergi. Summo pontis ab ardui
Sanctæ plebis Epiſcopus
In præceps fluuio datur,
Suſpenſum laqueo gerens
Ingentis lapidem molæ.
Deiectum, placidiſſimo
Amnis vertice ſuſcipit,
Nec mergi patitur ſibi,
Miris vaſta natatibus
Saxi pondera ſuſtinens.
Spectant eminùs è ſolo
Doctorem pauidi greges:
Nam Chriſti populus freqnens
Riparum ſinuamina
Stipató agmine ſepſerat.
Sed Quirinus vt eminens
ſuo Os circuntulit, heu, ſuos
*Exemplo * Extemplò trepidos videt,
Nil ipſe proprij memor
Inter ſtagna periculi:
Natans in vndis confirmat fideles. Confirmat pia pectora,
Verbis mirificis rogans,
Ne quem talia terreant,
Neu conſtans titubet fides,
Aut pœnam putet emori.

Dicentem fluitantibus
Amnis terga vehunt vndis:
Nec ſubſtrata profunditas
Saxoque, & laqueo, & viro,
Audet ſponté dehiſcere.
Senſit martyr Epiſcopus
Iam partam ſibi præripi
Palmam mortis & exitûs,
Aſcenſumque negarier
Aeterni ad ſolium patris.
Ieſu cunctipotens, ait,
Haudquaquam tibi gloria
Hæc eſt inſolita, aut noua,
Calcare & fremitum maris,
Prona & flumina ſiſtere.
Scimus diſcipulum Petrum,
Cùm veſtigia tingeret
Mortali trepidus pede, Matth. 14
Dextræ ſubſidio tuæ
Subieciſſe ſalum ſolo.
Iordanem quoque nouimus
Tortis vorticibus vagum, Ioſue 3.
Dum fertur rapido impetu,
Ad fontem refluîs retrò
Confugiſſe meatibus.
Hæc miracula ſunt tuæ
Virtutis Domine, vt modò
Suſpendar, leue prænatans
Summo gurgite fluminis,
Cùm collo ſcopulum traham.
Iam plenus titulus tui eſt
Et vis prodita nominis,
Qua gentilis hebet ſtupor.
Abſoluas, precor, optime
Huius nunc animæ moras.
Qnid poſſis, probat amnicus,
Qui vectat ſilicem, liquor.
Hoc iam quod ſupereſt, cedo,
Quo nil eſt precioſius,
Pro te Chriſte Deus mori.
Orantem ſimul halitus
Et vox deſerit, & calor:
Scandit ſpiritus ardua:
Fit pondus graue ſaxeum,
Corpus ſuſcipiunt aquæ.

MAR.

MARTYRIVM SANCTI MARTYRIS BONIFACII, EX SIMEONE METAPHRASTE.

Taliorum quidem Christi martyrum certamina magnū lucrum viris bonis afferunt: nam & cōmunis naturæ maxima & quæ naturam superant, facta ostendunt: & vincētem quidem Christū, apertè autem victū & probro ac dedecore affectum inimicum. Prętereà impios quidē manifestissimè arguūt: pios verò magis cōfirmant & corroborant, & ad spiritalē decertationē acriores reddūt & vehementiores. Et hæc quidē in illis, in quibus reliqua quoque vita cōgruit cum martyrio, & à pueris eis coaluit virtutis exercitatio. Si quis aūt ab initio quidē ignauā & dissolutā vitam egerit: posteà verò bonis adeò resplenduerit, vt repentè martyrij coronam arripuerit, quidnā potest esse hac gratia præstantius apud pios? Nā natura quoq; id, quod præter spem, boni euenit, est delectabilius eo, quod est cō suctum. Eò tendit ouis quoq; perditæ à Domino inuentio. Talē ergo nouimus quoq; fuisse hunc inclytum Christi martyrem Bonifacium, cuius non æquum est despicere certationem: sed eam literarum mandare monimentis. Sic autem habet:

Iunij 5. sed Romanum martyrologium habet cū 14. Maij.

Luc. 15.

Erat Romæ mulier quædam nomine Aglais. hoc autem nomen consequebantur etiam alia congruentia, genus & species & diuitiæ, quæ ei magnum splendorem & decus afferebant. Nam genus quidem erat patritiorum, & eorum, qui proconsularē honorem sunt assecuti: species verò cum iuuentute, quæ efficere possint, vt mulier sit amori vehementius dedita: luculentæ autem diuitiæ, & quæ vel ad eis abutendum satis essent. His omnibus accedens libera viuendi potestas, ignem validè accēdebat, & ad turpes amores incitabat. Cùm esset ergo adeò diues Aglais, & terræ bonis floreret, & proptereà incontinenter vteretur amoribus, ea cum quodam ex suorum bonorū procuratoribus (is erat pulcher Bonifacius, non ingenij solùm solertia & in eam beneuolētia, sed etiam specie alios longè superans) non honestis vtebarur congressionibus. non erubesco enim hæc dicere, cùm paulò pòst possim ostendere verè diuinam & admirabilem mutationem. Alioquì autem à vino quidem & amoribus vincebatur ab initio: sed & pecuniæ erat contemptor magnificentissimus, & ad eas egentibus distribuendas longè liberalissimus, & hospitalitati deditus, si vllus alius. Si quando ergo vidisset aliquos ex viatoribus, aut æstu & siti eliquatos, aut niue & frigore concretos, aut alia ratione itinere grauatos, ipse festinās hilariter eis ibat obuiàm, & rogabat vt à labore requiescerent: & cùm cessissent, in domum suam introductos hospitio benignè accipiebat, & verbis & factis eorum omnem propulsabat molestiam. Hęc etiam ante martyrium ornabant Bonifacium. Neq; est ille solummodò ex[?]minandus & spectandus ex alijs: sed sunt etiam coniungenda ea, quæ sunt meliora. Bonifacius enim aliquid quidē voluptati, plurimam verò partem tribuens virtuti, & pulcherrima genera virtutis accuratè exercens, ne esset perfectus, ex hoc solo prohibebatur, quòd non esset temperās.

Cap. 1.

Aglais mulier nobilis & opulēta.

Mala & bona Bonifacij.

Eximia eius hospitalitas

Cæterùm non multo interiecto tempore, hæc quoq; labes, tanquam in toto mundo & pulchro corpore, eluitur, & quod ex vitio suscipiebatur dedecus, tegitur longè maiori gloria. Non sustinuit enim Dominus despicere animam, adeò omni ex parte pulchram, perpetuò inquinari vnius vitij turpitudine: sed placuit omninò diuinarū rationum dispensationi, martyrico etiam sanguine purpureum & regium ei colorem indere. Quonam modo autem hoc sit effectum, & quodnam sit iactum fundamentū martyrij, parata est docere oratio. Adhuc quidem vigebat persecutio in Christianos, & profunda illa caligo simulacrorum totum simul occupabat Oriētem. Subit autem illius dominam salutaris cogitatio, & cor eius penetrat vehemens quoddam & inuictum desiderium reliquiarum martyrum. Quoniam verò existimabat Bonifacio nullum esse fideliorem, aut ad in his seruiendum diligētiorē, ei sicut carnalem & turpem, ita etiam laudabilem & beatum amorem communicat, & eum seorsum accipiēs: Scis, inquit, frater, qualibus simus coinquinati peccatis, nec nobis curæ esse aliquid, quòd expectamus futurum, vt sistamur ante Deum, & pro his grauia subeamus supplicia. Cęterùm audiui à quodam viro pio, quòd si quis eos, qui propter Christum passi & affecti sunt martyrio, in honore habuerit & coluerit, magna quædam & præclara eum illinc ex eo manet remuneratio, & eadem, qua illi, fruetur beatitudine. Multi autem nunc quoque, vt aiunt, pro Christo pulchra adeunt certamina. Tu verò (etenim iam

Cap. 2.

Vehemens desiderium reliquiarū sacrarum in Aglaide.

 venit

Nota quid antiquitas senserit de reliquijs.

venit tempus, vt meus ostendat Bonifacius, qua sit in nos affectione) ad hæc mihi inserui, & omni studio eò vadens, propera ad me afferre aliquid è sacris his reliquijs: vt cùm eas honorificè deposuerimus, & sacras ædes eis ædificauerimus, eos semper habeamus custodes & seruatores.

Cap. 3.

Hæc cùm ei dixisset, & se lubenter id ministerium promptoq; & alacri animo obiturum ostendisset, tradit ei multum auri. Neq; enim licebat gratis accipere vllas Martyrum reliquias sed Christianorum magnus in eas amor, erat impijs causa lucri, & efficiebat, vt non nisi magni eas emptas præberent. Ea de causa mittit multum auri, & vt etiam haberet, quod distribueret pauperibus. Mittit autem cum eo equos quoq; duodecim, & vnguentum, & sindonas, & quæcunq; alia vsui erant ad honorãdos sanctos. Sed est attendendum. huc enim venimus, vbi est narratio iucundissima. Cùm iam Bonifacius esset iter ingressurus, statim quasi graphicè victoriam suam & coronam præsignificans: Vidisti, inquit, ô domina, quemadmodùm cõtingit, vt hoc quidem cœpto frustreris: secunda verò, vt aiunt, nauigatio, meum ad te corpus afferat: fueritne hoc tibi mediocre tui instituti ac scopi solatium, & apud te habendum in honore? Et hæc quidem ille fortasse magis ludens apud dominam, quàm agens serió: Deus autem id, quod erat futurum, prædixit per illius linguã. Aglais verò: Non est, ô Bonifaci, inqnit, tempus ludendi, neq; horum verborum: à quibus abstinentem iubeo, vt piè & honestè te geras. Nam ijs es inseruiturus, quæ nos nõ solùm tangere, sed etiam adspicere indignos, nimiæ est audaciæ & temeritatis. Cùm his satis increpâsset, & pudore affecisset, & pro ludo intempestiuo ad iustum & rationi consentaneum metum illius animam traduxisset & dixisset: Deus, qui serui formam propter nos accepit, & suũ effudit sanguinem, ipse ad mea non adspiciat delicta, & mittat Angelum suũ ante te, & dirigat gressus tuos: deinde faustum ei precata reditum, eum emittit.

Cap. 4.

Obserua religionẽ hãc & reuerentiam Bonifacij.

Bonifacio verò non mediocriter quidem profuerunt verba dominæ, & vt res diuinas & religiosas reuereretur, effecerunt. Hinc factum est, vt in itinere nec carnes tangeret, nec vino vteretur. Subibat autem eius quoque mentem cogitatio, veluti quidã bonus pædagogus: Qualia sunt, quæ feci: & qualia sum impuris manibus portaturus? Propter hũc verò metum, sensim negligebat pristinam suam in corpus affectionem, & vt sibi attenderet, sibi persuadebat. Nam metus quidem est pater attentionis, attentio autem est mater tranquillitatis & quietis: ea verò parit conscientiam: quæ facit, vt anima tanquam in pura aliqua & non turbata aqua, sua intueatur dedecora: & sic nascuntur principia & radices pœnitentiæ. Iam tunc autem pulchrè conceperat Bonifacius, & iam aperte ostendebat, se inclinare ad vitam perfectam & accuratam, vt qui à crassis quidem & superuacaneis, vt diximus, abstineret alimentis: assiduis verò precibus & ieiunijs vacaret in itinere. Postquàm autem ascendisset in Asiam, & ad celebratam in Cilicia peruenisset Tarsum, quo in loco etiam decertabant martyres, alijs quidem permisit, vt ipsi & equi quiescerent, apud quẽdam illic hospitio excepti: Ipse verò ne vix quidem excusso puluere. profectus est ad videndum desideratos martyres: & cùm venisset in stadium, videt populi quidem magnam collectam multitudinem ad ea videnda, quæ fiebant: sanctos autem varijs affici tormentis, & vnum quidem omnibus crimen obijci, nempe pietatem ac veram religionem, non eosdem verò subire cruciatus: sed tam multos, vt nemo ferè eodem damnaretur supplicio, etsi spiritu essent coniuncti, & ore nihilominùs eadem loquerentur. Nam alius quidem pendebat capite, subter verò ignis erat substratus: alius autem erat extensus quatuor lignis. Alius serra secabatur. Alius discerpentium manibus cõminuebatur: & illius quidem oculi effodiebantur, huius autem manus ãputabantur. & huic quidem per collum palus transactus, terræ erat affixus: illi verò manus penè circumagebantur, pedes autem contrà improbè refringebantur. & vtrisq; sic vinctis similiter ossa contercbantur. Alium (ô magnam impiorum insaniam) licebat videre mutilatum manibus & pedibus, & humi instar globi deuolutum. Sed etsi hæc paterentur viri generosi & fortes, tanquam non subirent aliquid violentum & molestum, sed perinde acsi eorum renouarentur corpora, & sustinerent quandam in melius mutationem, sicut erat re vera, lætabantur, eis diuina virtute ferente auxilium, & confirmante ad certamen. nõ poterat enim aliter fieri, vt humana hæc pateretur natura, idq; cũ gaudio, nisi superna eos manus tangeret.

Assiduis precibus & ieiunijs vacat in itinere.

Horrendi martyrum cruciatus.

Cap. 5.

Vide in Bonifacio mi-

Hæc videns Bonifacius, & non solùm videns, sed etiam sedulò & diligenter singulã considerans: & partim quidem stupens Martyrum constantiam, partim autem pares coronas consequi desiderans, totus deo afflatus, descendit in theatrũ: & cùm se fecisset

manife-

manifestũ omnibus, Martyres, qui erant oẽs viginti, singulatim amplectitur. Deinde etiã omnib⁹ audiẽtibus magna voce, Magnus est, inquit, Deus Christianorũ: Magnus est, qui athletas sua ope adiuuit. Hæc cũ dixisset, rursus lætus adhærebat martyribus, cũ magno desiderio præhensabat & amplectebatur pedes. Quibus autem deerant pedes, eas, quæ restabant, partes corporis: beatos quidem eos pronuncians propter animi fortitudinem, & propter ea, quæ passi fuerant, & quòd breue sit id, quod est reliquum, & mox futura sit liberatio à laboribus & æterna lætitia: pro se autem rogans, vt esset eis socius certaminum, & particeps coronarum, quas sunt habituri à Christo. ram mutationem.

Cùm autem fieri non posset, vt hæc laterent, maximè cùm vocem altiùs sustulisset, Præses per multitudinem acriùs defigens oculos, & videns Bonifacium: Quis hic est, inquit, qui nos vsqueadeò negligit & magnos deos? Ille ipse ergo dicat, accedens propiùs. Postquam autem ille adfuit, rogatus, Sum quidẽ, inquit, Christianus: Domini verò mei fretus virtute, ex cõseruis fideles quidem diligo, te autem & tuos tanquã ingratos despicio. Præses verò: Hæc quidem mitte dicere in præsentia. Dic autem nomen tuum & studium. Bonifacius autem: Primum quidem mihi nomen, & quo maximè vocari gaudio, Christianus. Quòd si vis etiam scire nomẽ mihi impositum à parentibus, Bonifacius. Præses verò sancto adhuc loquente, eum interpellans: Age ergo, inquit, ô Bonifaci, priusquàm tangam carnes tuas, & ossa, páre & fac imperata, & accedens sacrifica dijs propitijs. hoc enim tibi multa bona conciliabit: deorum amicitiã, à rebus grauibus & asperis liberationem, diuitiarumque & maximorum bonorum suppeditationem. Ad hæc Martyr: Ne tibi quidem, inquit, iustum est respondere: hoc tamen, inquit, dicam, quod sæpè dixi. Sum Christianus. hoc solum audiã nobis. Si hæc autem non feras, fac quod tibi libuerit. Cap. 6. Mira eius constantia.

Hæc cùm dixisset, Præses iubet eum suspendi præcipitem, & fortiter quidem cædi: tormentum autem extendi, donec ossa fiant manifesta. Et hæc quidem, sicut ille iussit, quamprimùm facta sunt à lictoribus: Dei autem Martyr tanquam non dolens, quòd carnes distraherentur, sed potiùs, quòd separaretur à sanctis, in illos quidem defigebat oculos, simul & ipsam desiderans visionem, & tanquam ad pulchrum exemplar, intuens ad illorum propter Christum certamina. Postquam ergo vidit eum Præses hoc tormento nihil remisisse de suo scopo, iubet eum paululùm relaxari: & rursus interiecto aliquo interuallo aggrediens Martyrem, & hoc modo volens eum tentare: Sint tibi, inquit, ô Bonifaci, hæ perpessiones, documenta eius quod est melius, & intolerabiles hos iam expertus dolores, tandem ô infelix tui misertus, propter ea, quæ te manent supplicia, accede sacrificaturus. Sanctus autem: Mihi iubens sacrificare, ô stolide, existimas te ea aggredi, quæ possint fieri: Ego ad deos accedam, cùm vel sola eorũ appellatio sit auribus intolerabilis? Ira rursus intoleranda inuasit Præsidem, & acutæ mox arundines ei transfixæ sunt per vngues. Scio vos vel ad solum auditum exhorruisse. est enim tormentum longè grauissimum. Sed Martyr fixis oculis cælum intuens, perinde ac si totum sensum illic cum mẽte posuisset, ne minimùm quidem curabat cruciatum: sed ferebat ipse faciliùs, quàm præses imperabat. Cap. 7. Cæditur crudelissimè. Fert patientissimè. Dirè cruciatur.

Postquàm ergo impio hoc tormentum fuit inane & irritum, alium rursum excogitat acerbũ cruciatum ex immanitate & ex improbitate: & iubet Martyris ore aperto plumbum valdè candẽs ei infundi. Postquam ergo hoc cognouit athleta, manus simul & animum extollens ad Dominum: Domine mi, inquit, Iesu Christe, qui me fecisti fortiorem ijs, qui iam præcessère, cruciatibus, nunc quoque adsis mihi, qui es sola mea consolatio, me leuans dolore: & aperte ostende te mihi opem ferre ad parandam victoriam aduersùs satanam & hunc Præsidem. Pro te enim & tua gloria, vt scis, decerto. Hæc dixit, & sanctos simul rogauit, vt ei opem ferrent suis precibus ad decertationem. Atque illi quidem ei precabantur victoriam & finem martyrij. extitit autẽ tunc quoque Christi virtutis opus planè admirabile. Nam cùm tormentum iam esset paratum, & Bonifacius tanquam quidam strenuus athleta staret, expectans aduersarium: alij verò martyres, vtpotè nõ solùm decertatores, sed eorum etiam, quæ in hoc fiebant, acres spectatores, & magis quàm ille animo anxij, ei quidem, vt diximus, simul precarentur victoriam: tunc quæ erat cõgregata populi multitudo, & alioqui ex ijs, quæ præcesserant, mota erat misericordia Martyrum: partim autẽ ægrè ferebat nimiam Præsidis crudelitatem, & propter vtraque hæc sanctorum in rebus asperis & grauibus non solùm tolerantiam, sed etiam lætitiam stupebat, & sic deducebatur ad fidem in Christum, vniuersa repentè simul tollit confusum clamorem, & mente, & voce consentientem: Magnus est, Deus Christianorũ: magnus es Rex Christe. omnes Cap. 8. Plumbum feruens in os eius funditur. Plurimi transeũt ad Christum.

 in te

Præses fugit. in te credimus. Hæc & omnes clamabant, & simul aram quidem, quæ illic est, euertebant: Præsidem autem lapidibus appetebant. Ille verò timore affectus & suæ vitæ metuens, vt qui veniret in periculum, ne mox periret, fuga suæ saluti consulit, turpiter dimisso theatro.

Cap. 9. Hæc alium quidem quanuis efferatum & immanem, ira tamen placabilem, persuasissent eadem sentire, quæ alij, & effecissent vt ad Christum accederet: At non illū sceleratum & execrandum. Sed tantum abfuit, vt ipse ex timore & ex hac admirabili populi consensione, aliquam acceperit vtilitatem, vt statuerit etiam rem agere maiori contentione, & ira eum incitante, certamen instaurare. Manè ergo præsidens in tribunali, cùm curâsset in suum cōspectū produci Martyrem, & illius exprobrabat pietatē, & quòd Dominus noster fuisset crucifixus, ridebat. Cùm hæc autem non ferens Martyr, pergeret grauioribus probris vicissim insectari Iudicē, pro veris & iustis verbis rursus luit supplicium: & statim lebes pice repletus & valdè accēsus suscepit Martyrem. Mittitur in feruentem picem martyr, sed nihil læditur. Sed cùm hoc quoq; fieret, nō neglexit Deus ex alto facere consueta miracula. Nam cùm angelus è cælo descendisset, illius quidem corpus, sicut etiam corpora trium puerorum, conseruauit illæsum: flamma autem repentè in orbem circunfusa, cùm apprehendisset quosdam ex ijs, qui adstabant, infidelibus eadem fecit quæ olim Babylone. Dan. 3. Tunc impius timens quidem Christi virtutem, sed ne sic quidem quidquam de impietate remittens, sed tanquam ipse quoque mutari erubescens, aut ampliùs sanctum videre viuum, arguentem deorum illius imbecillitatem, eum morte condemnat, sic dicens: Bonifacio, qui non paruit quidem legibus Imperatorum, verbis autem nostris nequaquam cessit, & dijs propitijs noluit sacrificare, sed crucifixum potiùs colere tanquam Deum, iubeo caput ense amputari. Et ita eum assumentes satellites, è iudiciali educunt tribunali. Victoria autem insignis Christi Martyr, gaudebat quidē tanquam non ad mortem, sed ad vitam potiùs, sicut etiam reuera ita habebat, proficisceretur, cùm petijsset ab ijs, qui ipsum adducebant, vt ei parum temporis concederent, stans ad Orientem precatus est: Domine mi, dicens, Domine Deus, citò me præueniant miserationes tuæ, & nunc adsis mihi adiutor, ne mihi malignus aliquid afferat impedimēti propter ea, quæ in insipientia mihi præcesserunt peccata: sed suscipe animam meam in pace, & inter eos, qui pro te sanguinem effuderunt, & fidem vsque ad finem conseruârunt, me quoque annumera. Libera autem tuo quoque precioso sanguine acquisitum gregem, tuum populum mi Christe peculiarem, ab omni impietate & errore gentilium: quoniam es benedictus & manens in secula. Hæc est precatus, & preces statim ensis est consecutus, & amputatum fuit caput venerandum. Capite plectitur.

Cap. 10. Res mira. Facit autem hic quoque Deus aliquod miraculum, & sanguinem cum lacte facit fluere ex vulnere: adeò vt ille quidem esset naturæ, hoc verò piæ fidei: & sic miraculū, quod magnum visum erat ad stuporem, maius fuit ad vtilitatem: quod quingentis & quinquaginta viris infidelibus persuasit, vt Christum sequerentur, & errorem simulacrorum abominantes relinquerent. 550. credunt in Christū. Hic fuit exitus vitæ Bonifacij. Ita quod illi temerè venerat in mentem, accepit eum finem, quem ipse prædixerat. Qui autem cum eo missi fuerant ad quærendas reliquias, hæc quidem ignorantes, totam verò ciuitatem obeuntes, quoniam quærentes ipsum non inueniebant, putantes eum nō pulchris, vt solebat, operam dare voluptatibus: Certè ille (dicebant apud se) modò vel omninò coit cum mulieribus, aut in ijs locis desidet, vt id magna ex parte facit. Hęc animo versantes, vt ipsi postremò explicârunt, occurrunt cuidam ciui, qui erat frater Commentariensis, & eum interrogant, an vidisset aliquem hospitem illuc accedentem. Ille autem dicebat heri quendam hospitem in stadio martyricum decertâsse certamen, & ense fuisse consummatum: se verò non certò scire, an is sit, qui ab eis quæreretur. Sed dicite mihi, inquit, qualisnam est adspectu, & quæ sunt eius formæ insignia? Cùm autē illi hominem verbis describerent, nempè quòd breue quidem esset ei corpus, flaui verò capilli, & alia, quæ satis erant ad exprimendam formam Bonifacij: Hic est ille, inquit, quem vos quæritis. Illi autem in initio quidem non credebant, & eum putabant esse deceptum, dicentes: Non nôsti Bonifacium, qualisnam sit ei vita, & quàm propē sit ac procliuis ad voluptates, & quàm ex diametro vitæ repugnet martyricæ.

Cap. 11. Cùm verò ille diceret, nihil obstare, quò minùs ipsi accederent ad stadium, & corpus ipsum adspicerent: Illi cedentes, accedunt quidem in locum, viro illo eos ducente. Comites eius ignari cædis eius, veniūt ad corpus eius exanime. Qui cùm etiam eis corpus ostendisset, illi coniectis in corpus oculis, quod iacebat sine capite, vel ex hoc solo agnoscebant Bonifacium. Deinde etiam cùm inuenissent caput seorsum iacens, & eius corpori coniunxissent, illum ipsum esse credentes, obstupuerunt:

puerunt: & timore contractus fuit eorum animus. Timebant enim, ne eis aliquid succenseret, quòd eius mentem accusâssent, eum iudicantes ex eo solo, quod præcesserat: & nescientes, quali vitę principio qualem & quàm iucundum finem imposuisset. Sed mox metum ademit Martyr, se placidè & benignè in eos gerens. Nam postquàm caput fuit coniunctum corpori, (Tu es omnium Dominus ô Christe Rex, qui glorificas eos, qui te glorificant) sensim quidem aperit oculos: eos autem intuetur amicè & placidè, loquentis speciẽ præ se ferens, & ostendens se eis benè velle, & probrorũ, quæ in eum ingesserant, minimè meminisse. Illi verò acerbè flentes, & calidas lachrymas effundentes: Ne memineris, dicebant, serue Iesu, nostrarum iniquitatum, neque probrorum, quibus te diuinum & sacrosanctum caput stultè sumus insectati. Cùm sic sibi sanctum placâssent, & eius reliquias, corpus, inquam, & caput quingentis aureis emissent, & odoriferis aromatibus & vnguentis vnxissent, & candidis lineis inuoluissẽt, & in honorifica capsa imposuissent, Romam reuersi sunt, sua nihil interesse arbitrantes accipere alterius martyris reliquias, cùm illum haberent, qui iam erat sibi notus, & qui eos germanè & syncerè amplectitur, & dat eis fidele testimonium supernæ defensionis. 1. Reg. 2. Insigne miraculum. Nota preciũ corporis eius.

Interim autem, dum isti domum proficiscebantur, aduenit ad Aglaidem visio, nẽpe Angelus è cælo, dicens: Suscipe eum, qui aliquando quidem fuit tuus famulus, nunc autem est frater noster & comminister: suscipe eum qui priùs quidem erat famulus, nunc autem est tuus dominus, & eum piè honora: vt qui sit tuæ quidem seruator animæ, custos autem vitæ. Illa autem surgens tremebunda, & ex ecclesiastico choro aliquos insignes assumens, & cum magno honore procedẽs obuiàm corpori Martyris, id quidem suscipit, & valdè honorificè deponit & magnificè, stadijs quinquaginta procul à Roma: sacram verò ei ædem instruit, materia insignem & pulchritudine, & talem, qualem omninò oportebat suscipere corpus talis animæ: vt non spiritus solus haberet æternum tabernaculum, sed illius quoque corpus frueretur domo conueniente: in qua in hodiernum vsque diem fiunt multa admirabilia: & dæmones quidem repentè fugantur, morbi verò expelluntur nutibus, qui non cadunt sub adspectũ. Sunt autem nonnulli, qui cùm non sint sani animis, fide fiunt meliores. Cap. 12. Visio Aglaidis. Priscorum Christianorum erga reliquias reuerentia. Miracula ad S. Bonifacij corpus.

Porrò autem beata Aglais, Martyre eius informante animam, cùm omnes suas facultates distribuisset, & diuisisset pauperibus, de cætero honestè vixit & è virtute, non solùm temperantem & castam vitam amplectens, sed etiam asperrimam eligens exercitationem aduersùs præcedentem nequitiam, vt etiam digna haberetur dono miraculorum, & dæmones quos priùs habebat ipsam supplantantes, expelleret ex hominibus. Monastica autem eius vita durauit quindecim annis, & cùm pulchrum sic somnum obdormìsset, adiecta est Martyri. Talis fuit Aglaidis finis & Bonifacij. Sic fuit quidem pulchra eorum mutatio, vt qui carnis quidem affectionibus humanitùs fecerint: humanam verò superârint naturam patiendo pro Christo, & aduersùs vitia se viriliter & fortiter gerentes: ad gloriam Patris & Filij & sancti Spiritûs, quem decet honor & gloriatio nunc & semper & in secula seculorum, Amen. Cap. 13. Aglais monasticã sectatur vitam.

VITA S. BONIFACII ARCHIEPISCOPI MOGVNTINI, GERMANORVM APOSTOLI ET MARTYRIS,

post Vuillibaldum primum Eistetensem Episcopum, copiosè conscripta, idq́ bona fide, à quodam docto viro, sed qui nomen suum premere maluit. Vsus est autem plerisq́ locis stylo simpliciori, quàm ferant huius ætatis homines. Itaque F. Laur. Surius in gratiam Lectoris suo stylo pleraque omnia descripsit, demptis Romanorum Pontificum & S. Bonifacij Epistolis, & quibusdam alijs, in quibus stylus mutari non debuit.

PRAEFATIO AVTHORIS, SED STYLO MVTATO, & omissis quibusdam, parùm huc facientibus.

Andem precibus vestris, Fuldẽses fratres, pro scientiæ meæ exiguitate morem gessi. Petijstis enim, vt sancti patris nostri Bonifacij vitã elegãter quidem à S. Vuillibaldo olim conscriptam, sed plerisq; locis parùm eruditis adeò obscuram, vt difficilè eius sententiam possint assequi, ego sermone aper- S. Bonifacij vita scripta à S. Vuillibaldo, primo Episcopo Eystetensi.

apertiori,magisque perspicuo scribendā suscipiam. Cū autem initio non mediocriter admirarer,cur tot doctis Patribus,tam apud vos,quàm alibi passim degentibus,hactenùs posthabitis,mihi homini imperito & liberalium disciplinarum ignaro,tam difficile & arduum munus demandaretis,preces vestras(fateor)negligendas putani. Sed cùm posteà quidam ex vestris mihi retulisset, etiam apud sanctum Leonem Pontificem eius rei causa laboratum esse,ipsumque Pontificē libros aliquot, ex quibus posset certiùs edoceri,ab Egberto Abbate transmissos accepisse,eos autem libros, illo vita functo,opereque minimè absoluto,illic remansisse:quadam motus misericordia, animum ad scribendum appuli,cupiens vestræ parére voluntati,si scientia suppeditaret. Cùm autem diù & velle me sentirem,& tamen perficiendi facultatem deesse mihi animaduerterem,at vos nihilo minùs,vt nôstis,vrgere non cessaretis, eo vsi argumento,modò constans adesset voluntas, reliqua Dominum præstiturum: tandem vestris impulsus adhortationibus, cœpi facere quod voluistis, eius potissimùm auxilio fretus,qui dixit: Aperi os tuum,& ego implebo illud: quique sicut non rarò paucis victoriam præbet, ita etiam imperitis scientiam suppeditans, vim suæ gratiæ declarat. Quæ quidem idcircò commemorata volui, ne quis forrassis tantum opus vltrò me per arrogantiam suscepisse existimet, asseratque cum mulra temeritate coniunctum esse, quæ à quolibet sancto viro vtcunque elaborata sint, ea quenuis alium tanquam castigatorem, alio stylo exaranda suscipere: quasi nō etiam ipsa sanctorum prophetarum, sanctissimaque Euangelij volumina, mulris obscuritatibus inuolura, à plerisque in aliud idioma, vel apertiorem sententiam, translata sint. His itaque contra obtrectatores omnes, quos nihil æquè iuuat atque dente canino lacerare alios,alijsque laqueos struere in via,qua ipsi nolint ingredi,breuiter præmissis,id lectorem meum admonitum velim,hoc in opere,id mihi,vel maximè studio fuisse, vt quę priùs ab alio dicta fuêre, verbis apertioribus redderem, ijs exceptis, quæ propter difficultatem & obscuritatem assequi non potui. Nam quæ perspicua satis visa sunt,ea interdum nihil mutatis verbis,secutus sum.

Psalm. 80.

Porrò autem, etiam hoc dilectioni vestræ notum esse velim,in libro illo, quem me explicatiùs reddere voluistis, permulta tum miracula, tum Epistolas insignes desiderari: quæ ex alijs codicibus collecta,locis opportunis inserere conatus sum. Et fortassis ille venerandus vir,qui vitam sancti Bonifacij primus scripsit, multas eius & virtutes & Epistolas nesciens omisit. Mihi verò consideranti Epistolas eas omnes, quæ extant apud vos,nulla re magis,quàm ijs ipsis siue ab illo ad alios, siue ab alijs ad illum scriptis literis,authoritas tanti pontificis doceri & confirmari visa est. Ex ijs enim apertissimè licet intelligi,quanta veneratione primùm acceptus fuerit à Romano Pontifice, vt is eum ordinatum miserit ad prædicandum cunctis Germaniæ populis,quo labore Germaniā ad Christi religionē traduxerit,vt non modò ab ethnicis & hęreticis,sed etiam à pseudochristianis & improbis sacerdotibus,ceu à luporum morsibus, eam vindicârit, quanta gratia apud Francorum principes Carolomannum & Pipinum flagrârit:(qui cùm eum Moguntinæ ecclesiæ antistitē designâssent,pro illius amore & honore eandem ecclesiā,quę priùs alteri ecclesię subiecta fuerat,totius Germaniæ metropolim,annuēte Pontifice Maximo,esse voluerunt) tum prætereà, quot Episcopatus instituerit,quæ nonnullis ecclesijs priuilegia impetrarit: denique,quod vestra quoque scire interest,vt locum sui corporis,id est, vestrum monasterium, possessionibus & decimis quibusdam auxerit & sublimârit.

S. Vuillibaldum, disci. pulum S. Bonifacij dicit.

Moguntia quando facta Metropolis.

Fuldam intellige.

Tanti igitur viri tanta authoritas, licèt eam huius temporis sacerdotes quidam eleuent & paruipendant, erit tamen certè eis in testimonium damnationis: quòd cùm non ignorent, terminos antiquos & sanctorum patrum decreta transgredi nefas esse,ipsi nihilominùs egregiè ea transgrediuntur,obliti verborum Christi, quæ is dixit ad pastores & doctores: Qui vos audit,me audit: & qui vos spernit, me spernit: quæ non solùm dicta sunt ad superiotum æratum rectores, sed ad illos etiam, qui vsque ad mundi consummationem sanctam Ecclesiam sunt gubernaturi, non destructuri. Nam de peruersis pastoribus,qui Ecclesiam destruunt, idem Dominus ait: Væ vobis legisperitis,qui tulistis clauem scientiæ:ipsi non introistis, nec alios intrare permisistis. & iterùm: Væ vobis hypocritæ, qui decimatis mentam & anethum & cyminum,& grauiora legis præcepta reliquistis, hoc est,iudicium, misericordiam & fidem. Hæc oportuit facere,& illa non omittere.

Luc. 10.

Luc. 11.

Matth. 23.

Verùm,

Verùm, quod dicere cœperam, literas omnes huius beati viri, quas inuenire potui huic operi necessarias, equidem diligenter collegi, sperans æmulum aliquem earum lectione correctum iri. Et vos Fuldenses fratres ex animo rogatos & admonitos velim, vt summa attētione eas legitetis, Deum rogātes, vt per eius preces, qui scripsit illas, quique, vt in eis habetur, sanctam Germaniæ Ecclesiam ingenti labore à malis sacerdotibus quondam vindicauit, nunc etiam à talium potentia vos locumque vestrum tueatur. Duos autem libellos, adiuuante Domino, qui tum beatissimi viri vitam, tum memoratas epistolas contineant, scribere constitui: quorum prior explicet quis fuerit, quidque ante sedis Moguntinæ acceptam dignitatem, in sancta Ecclesia laborauerit: posterior verò ea commemoret, quæ deinceps vsque ad obitum suum egit.

Quis sim, qui vobis fero munus tale laboris, Authoris sunt hæc, volentis celari nomē suum.
Vos quoniam scitis, nolite precor dare multis.
Ne persona mei vilis faciat mea sperni.
Sit magis hoc studium, vobis deposcere Christum,
Vt sibimet placita maneant præsentia scripta.

VITAE SANCTI BONIFACII ARCHIEPIScopi & martyris, Liber I.

CVM gens Anglorum sub fidei iugum beatissimi Pontificis Gregorij studio missa fuisset, & eius meritis suffragantibus, præ multis nationibus sanctorum virorum ferax & fertilis inprimis esse cœpisset, quorum doctrinis tanquam luminibus quibusdam hominū pectora occæcata illustrarentur, inter illos etiam sanctum Bonifacium, ceu Luciferum quendam, cæteris sideribus illustriorem edidit. Is verò magna parentum cura educatus, magnarum quoque virtutum pro ætatis incremento factus est studiosus. Et quidem cùm adhuc puellus esset, si quem fortassis siue Clericum, siue Laicum audisset verbi diuini notitiam adferentem, mox quantum ea permisit ætas, secum expendere solebat, quidnam inde ad suos vsus & profectus accommodare posset. Cumque eiusmodi meditatione diuturna ad superna & cœlestia appetenda se erigeret, patri aperuit mentem suam, orans vti ne deesset proposito suo. Vt verò audiuit is hæc pater, primò quidem obstupuit: deinde eum obiurgans, nunc minis, nunc blandimentis ad mundi huius curas, conatus est pertrahere: & vt animum tenerum faciliùs à sententia deduceret, promisit se eum post obitum suum omnium facultatum & prædiorum suorum hæredem scripturum. Addidit etiam, lubricæ ætati & fragilitati humanæ tolerabiliorem esse vitam eam, quæ in actione, quàm quæ in contemplatione ducatur: satiusque esse inter mediocres vel etiam infimos regni cælestis ciues studijs facilioribus contubernium ambire, quàm ad sublimia illa ac penè impossibilia perfectionis certamina primò quidem fidenter accedere, sed posteà difficultate absterritum, à cœpto deficere.

Iunij. Cap. 1. Anglia sanctorum virorū ferax.

Pater eum reuahit a vita monastica.

Cap. 2. At puer sanctus, iam virtute diuina plenus, quanto eum pater enixiùs reuocabat ad ea quæ sunt mundi huius, tanto proposito suo tenaciùs inhæsit, & ad sacratū studia literarum ardentiùs adspirauit. Itaque miro diuinæ moderationis iudicio factum est, vt pater, qui solus resistebat, repentino correptus morbo, à sua sententia discederet, puerumque per idoneos homines ad monasterium, quod prisco vocabulo Adescancastre dicitur, mitteret, commendans eum Vuolfhardo, venerabili eiusdem monasterij Abbati. A quo sanè pro monasticæ vitæ instituto, benignè susceptus, fratribusque commēdatus, vniuersa religionis exercitia, quæ illa ætas admitteret, & probè inchoauit, & in dies meliùs profecutus est.

S. Bonifacius fit monachus.

Cap. 3. Vbi autem è pueritia excessit, vsqueadeò in venerabilium Patrum instituta & sacram lectionem incubuit, vt momentis omnibus sua in illo virtutes capesscerent incrementa, impleretur que illud propheticum: Ibunt de virtute in virtutem. Deníque cùm incessabili sanctarum scripturarum meditationi deditus, omnem regu- Psalm. 83.

latis

laris vitæ disciplinam sub eius, quem diximus, Abbatis gubernatione annis non paucis sectatus esset, nec tamen illic propter doctorum virorum penuriam, inexhausto suo sacras scripturas cognoscendi desiderio posset satisfacere, permissu Abbatis & fratrum suorum ad monasterium, quod hodieque * Nutscelle dicitur, se contulit, & beatæ memoriæ Vuinberti Abbatis, qui tunc illi præerat, magisterio se subdidit. Ibi verò tum Grammaticæ & Poesis, tum spiritalis intelligentiæ optata eruditione potitus, adeò cœpit haberi celebris, vt fama doctrinæ eius passim diffusâ, alios etiam allice ret, vt se in eius traderent disciplinam. Interim ille tanta licet præditus scientia, nihil efferebatur animo, neminē, qui tenuiori esset ingenio, spernebat, sed quāto maiori tū eruditione, tum virtute præ cæteris diuinitùs afficiebatur, tanto humilior & deuotior atque promptior ad totius commiserationis & subiectionis studium sentiebatur. Memor enim erat sententiæ illius: Quanto magnus es, humilia te in omnibus.

*for. * Noua cella.*
Discēdi causa, aliud petit monasterium.
Eccli. 3.

Cap. 4.

Cùm igitur sic ille alios humilitate ac subiectione anteuerteret, & illum alij, partim sapientiæ eius opinione incitati, partim saluberrima eius doctrina imbuti, honore ceu patrem afficerent, cunctique eum laude & prædicatione efferrent, & singulis Ecclesiastici Ordinis gradibus dignum affirmarent, tandem ætatis suæ anno plùs minùs trigesimo, sacerdotio initiatus est. Eam verò adeptus dignitatem, qualem se exhibuerit vtriusque hominis studendo contritioni, vt sacramenti cælestis participatione dignus foret, ex operum eius testimonijs certiùs ac meliùs, quàm vilis verborum indicijs colligi potest. Per id tempus regnante in Occidentali Angliæ regione Saxonum rege, nouus extitit tumultus, cuius compescendi causa iam dicti regis iussu & procerum eius consilio Synodus seruorum Dei indicta est: ad quam cunctis confluentibus, & cōtrouersiam nuper ortam dirimentibus, visum est sapientibus quibusdam, vt quæ illic definita essent, ea omnia ad Berethuualdi vel Brichtuualdi Cantuariensis Archiepiscopi notitiam perferrentur. Placuit idem etiam Clero omni & laicis permultis: sciscitabatur autem rex, quisnam huius rei cumprimis idoneus legatus videretur. Tum verò præcipuus inter eos Archimādrita Vuinbertus, cuius antè meminimus, & Vuintra monasterij Tiesserburgensis præfectus, itemque Beoruuardus, monasterij Glestingaburgensis moderator, tum prætereà alij plerique venerabiles viri, sanctum Bonifacium ad se euocatum ad regem adducunt, eumq; aiunt tantæ expediendæ rei idoneum.

Fit sacerdos.
Synodus Angliæ.

Cap. 5.
Legatione fungitur.

Itaque S. Bonifacius, eius legationis munere sibi demandato, cum socijs aliquot profectus est, & Archiepiscopo, ita vt edoctus erat, cuncta per ordinem sapienter exposuit: ac deinde post dies non multos reuersus, ea legatione præclarè perfunctus, tū Regem ipsum, tum illos, quos diximus, seruos Dei magno gaudio affecit. Ea autem re nomen eius tam apud eos, qui in Clero numerantur, quàm homines laicos adeò celebre euasit, vt deinceps sæpissimè rogatus sit, vt se in ipsorum synodis præsentem e[...]beret. Sed quia animo erat Deo deuotus & addictus, atque ab omnium hominum fauore abhorrescens, cœpit tractare seriò, quemadmodum parentes & cognatos fi[...]re, & ad loca remota Christi causa emigrare posset. Qua in cogitatione & deliberatione cùm diù & quidem accuratè versaretur, eam tandem supradicto Abbati a[...]eruit, & vt ipsi ea in re assentiretur, multa precum instantia ab eo impetrare contēdit. Ille verò etsi talia eum moliri admiraretur, diuque poscenti assensum negaret, ad extremū tamen, diuina agente prouidentia, preces eius admisit, tantamq; tum Abbatis tum fratrum erga se beneuolentiam, studium & curam Bonifacius ad optatum suscipiendum iter expertus est, vt & necessarios sumptus ab eis acceperit, multasque pro eo preces cum lachrymis illi profuderint, Deum rogantes, vt Angelus Domini bonus ei comes vbique adesset, eiusque iter prosperum efficeret: Tum etiam duos cum illo fratres, quorum & corporalibus & spiritalibus adminiculis fulciretur, vnà proficisci permiserint.

Humanos respuit fauores.

Cap. 6.

Ita ergo vtriusque hominis solatijs instructus, prospero cursu iter ingressus est, peruenitque ad locum, qui antiquitùs Anglosaxonum vocabulo dicitur Lundenuuic: nec multò pòst abijt in Dorstet: vbi aliquandiù moratus, die ac nocte debitas Deo persoluit laudes. Ea tempestate inter Carolum Francorum principem & Ducem egregium, Frisonumque regem Ratbodum hostilis orta dissensio, populos vtrinq; perturbabat, & maxima pars ecclesiarum Christi, quæ in Frisia ditioni Francorum subditæ fuerant, Ratbodo persequente & seruos Christi profligante, vastata & destructa est, dæmonumque cultus prophanis extructis fanis, miserandum in modum instauratus. Cuius rei indignitate permotus vir Dei, ab illis locis recessit, perueniensque

In Frisia Christi ecclesiæ destruuntur.

Trecht

Trecht,(sic enim author habet, puto autem * Traiectum ea voce significari) cùm aliquot dies ibi fecisset, eò venientem regem Ratbodum allocutus est, orans, vt vel tandē à tanta impietate desisteret. * Plerique Vltraiectū vocant.

Deinde peragratis eius terræ locis, solicitè explorauit, num alicubi in ea prouincia prædicandi verbi Dei sese opportunitas offerret. Vbi autem post multam inquisitionem cognouit se frustrà illic sementem facturum, vacua spiritali fertilitate arua relinquens, ad natale solum se recepit. Intereà monasterij sui pater migrauit à vita: cuius obitu valdè afflicti fratres, sancti viri spiritalibus colloquijs recreati sunt, hortantis eos, vt in monasticæ disciplinæ obseruantia permanerent, & aliquem sibi spiritalem patrem eligerent. Illi verò diligenter ea in re ab ipso instructi, omnes eum vnanimiter precabantur, (per id autem tempus Vuinfridus dicebatur) vt pastoris erga ipsos vice fungi ne recusaret. At ille altiora animo volutans, nōn quidem illorum preces vllo superbiæ fastu contempsit, sed animum suum illis expromens, ait se patriæ honoribus & facultatibus despectis, pro Christi amore & aliorum salute peregrinationes meditari. Quod vt illi audiērunt, summa beneuolentia eius proposito assensēre. Vt autem maior accederet authoritas, etiam loci eius reuerendum Episcopum Danielem adijt, petens ab illo, vt eius benedictione & literis commendatitijs, Romam iturus, frui mereretur. Episcopus libens annuit, & prouidi pastoris officio fungens, Stephanum virum bonum orbatæ congregationi præficiendum curauit, & Bonifacium Dei seruum, longum iter peregrè suscepturum, ad loca optata cum suis literis à se dimisit. Cap. 7. Abbatis functionē recusat.

Ea igitur benedictione fretus, mox valedicens fratribus, dat se itineri, terrarum & maris longa spatia & ignotas vias emensurus. Collecta sunt autem ad eum vndique non pauci serui Dei, eodem spiritu feruentes: cunctique vno animo quotidiè multa sanctorum templa inuisentes, rogabant vt diuinitùs adiuti, tutiùs Alpium iuga superare, & Longobardorum feros animos erga se lenes & humanos sentire mererentur. Cumque sæuissimæ gentis regiones citra discrimen vllum pertransijssent, beatissimi Apostoli Petri limina adiērunt, Christoq; prout par erat gratias agentes, peccatorū suorum abolitionem & itineris prosperos successus petiērunt, nec sunt votis frustrati suis. Nam simulatq; vir sanctus venerabilem Apostolicæ sedis Præsulem Gregorium secundum allocutus est, eique tum causam aduentûs sui, tum desiderium, quo diù flagrārat, exposuit, mox Pontifex hilari vultu eum intuens, percuntatus est, num quas Episcopi sui literas commendatitias apud se haberet. Ille verò statim chartam pro more inuolutam Pontifici obtulit. Qua perlecta, sanctiq; viri comperto desiderio, sedulò cum illo deinceps sermones contulit, illicque commorantem reuerenter tractans, quascunque petijt sanctorum reliquias, illi donauit: tum etiam per omnem Germaniam prædicandi ei munus demandans, suas ei literas tradidit, quarum hoc est exemplar: Cap. 8. Venit Romam cum socijs. A Pontifice comiter accipitur.

Gregorius seruus seruorum Dei, Bonifacio religioso presbytero. Exigit manifestata nobis religiosi propositi tui, piè in Christo flagrantis, intentio, & approbata syncerissimæ fidei tuæ perlata relatio, vt ad dispensationem verbi diuini, cuius per gratiam Dei curam gerimus, te cōministro vtamur. Experientes proinde, te ab infantia sacras literas didicisse, profectusque indolem ad augmentum crediti cælitùs talenti prospectu diuini timoris extendere: videlicet gratiam cognitionis cælestis oraculi, in laborē salutiferæ prædicationis, ad innotescendum gentibus incredulis mysterium fidei instanti conatu expendere, collætamur fidei tuæ, & adiutores effici cupimus gratiæ prærogatæ. Igitur quia præmissi conatûs pium affectum vsq; ad Apostolicæ sedis modesta prouisione perduxisti consultum, vt membrum ex membro proprij corporis caput requirens, motum mentis probares, capitisque arbitrio humiliter te submittens & eius directioni, iusto tramite properans, soliditati compaginis plenitudo existas: Ideò in nomine indiuisibilis Trinitatis per inconcussam authoritatem beati Petri Apostolorum principis, cuius doctrinæ & magisterio fungimur, & locum sacræ sedis administramus, modestiam tuæ religionis instituimus atque præcipimus, vt in verbo Dei (quo igne salutifero, quem Dominus mittere venit in terram, enitere videris) ad quascunque gentes, infidelitatis errore detentas, properare Deo annuente potueris, mysterium regni Dei per insinuationem nominis Christi Domini Dei nostri veritatis suasione designes, & per spiritum virtutis & dilectionis ac sobrietatis, prædicationem vtriusque Testamenti mentibus indoctis consona ratione transfundas. Disciplinam denique sacramenti, quam ad initiandos Deo præuio credituros tenere studeas, ex formula officiorum sanctæ nostræ Apostolicæ sedis, institutionis tuæ gratia Cap. 9. Literæ Gregorij 2. ad Bonifaciū. Luc. 12. Prædicandi munus Pontifex ei demandat.

 præliba-

prælibata, volumus vt intendas. Quod verò actioni susceptæ tibi deesse perspexeris, nobis vt valueris, intimare curabis. Benè vale. Data * Idus Maij, imperante domino piissimo Augusto Leone secundo, à Deo coronato, anno tertio imperij eius, Indictione 2.

* for. Idibus. Alij hunc Leonem 3. vocant.

Cap. 10. His igitur literis acceptis à venerabili Papa, profectus est inde ad Longobardorum regem Luitprandum. A quo honorificè susceptus, aliquandiù apud eum hospitio vsus est. Porrò ab illo discedens, ardua & prærupta Alpium iuga transcendit, ignotosq; Baioariorum & Germaniæ fines perlustrans, in Thuringiam peruenit, accuratè explorans vbique instar apis prudentissimæ, vbi postmodùm nectarea sanctę fidei mella colligere & comportare posset. Cumq; dies aliquot in Thuringia hęreret, omnes interim illius prouinciç principes verbis spiritalibus alloquens, ad sacram complectendam fidem & religionem inuitauit: Sacerdotes quoque, quos varijs deditos flagitijs comperit, sermonibus Euangelicis ad institutionis Canonicæ normam correxit. Audita autem Ratbodi Frisonum regis morte, qui per id tempus magnam in Christianos persecutionem exercuerat, multo affectus gaudio, in Frisiam nauigauit, ibique verbi Diuini semina spargens, permultos ab errore idololatriæ retraxit. Eodem tempore venerabilis Vuillibrordus, Traiectensis ecclesiæ præsul, buccinam cælestis doctrinæ in Frisia inflauit: cuius studijs sanctus Bonifacius mirificè gratulans & adhærens, triennio apud illum fuit, suam illi nauans operam, tam in idolorum fanis destruendis, quàm extruendis ecclesijs, cæterisq; rebus diuinis exequendis. Erat autem Vuillibrordus ætate decrepita: suggerentibusque discipulis, senectuti suæ volens aliquod comparare leuamentum & solatium, hunc Dei seruum ad suscipiendum Episcopi munus, regendumque populum suæ curæ commissum, obnixè rogauit. At ille humiliter recusans, tanta functione se indignum aiebat, nè sibi necdum maturam adepto ætatem, tam grande onus imponeret, modis omnibus obsecrabat, simul allegans se necdum quinquagesimum impleuisse ætatis annum, quem canonicæ institutionis decreta huius gradùs culmini præfixissent. Vuillibrordo autem blandis illum verbis increpanti, & ad eum gradum suscipiendum adhortanti, cùm multos vltrò citroque hac de re inter se sermones habuissent, vir sanctus in eas coniectus angustias, placido ore ita tandem se excusauit:

Venit ad Thuringos.

Item in Frisiam.

Manet apud S. Vuillibrordum.

Recusat Episcopatũ.

Cap. 11. Onus regiminis, quod mihi indigno sancte Præsul imponere vis, in me recipere nõ audeo. Euangelizandi enim causa missus sum à beato Gregorio Papa in Germaniam, & ea legatione functurus, in has barbaras nationes veniens, spõtè me tuæ ditioni subieci. Sed tanti Pontificis mandato posthabito, aliud quoduis negocium in me recipere non sum ausus. Itaq; venerande Pater rogatum te velim, vt in illas regiones, ad quas Pontifex Apostolicus me misit, cum tua bona venia mihi liceat proficisci. His auditis, S. Vuillibrordus illi benè precatus, abeundi à se fecit potestatem.

Cap. 12. At ille proficiscẽs, venit Amanaburgum, Deum vbiq; habens itineris sui comitem: cuius virtute & præsidio fretus, quocunq; peruẽit, salutaris doctrinæ semina iactauit: cumq; ingentem populum in Frisia Christo lucrifaceret, multiq; eius spiritali institutione imbuti, ad veritatis cognitionem venirent, adeò vt eo, quem diximus, loco, cui duo fratres gemini præerant, Dietichus & Dierolphus, Domino auxiliante, obtento, non paucos fratres colligeret, & monasterium ædificaret: ijs valefaciens, in Hassiam siue Catthorum regionem, qui Saxonibus contermini sunt, profectus est prædicandi causa. Cumq; ex ijs etiam plurimos conuertisset, & multa hominum millia vndis salutaribus tinxisset, quendam è suis fidelem, Binnam nomine, Romam cum literis misit, indicans Apostolico Præsuli omnia, quæ per ipsum gessisset Deus, & quantam hominum multitudinem, cælesti gratia illustratam, sacro baptismo abluisset: rum præterea de rebus varijs, quæ ad quotidianam Ecclesiasticæ regulæ necessitatem populiq; recens conuersi curam pertinerent, prudenter eum consulens, perscripsit. Nuncius autem ab eo missus Romam, omnia ipsi mandata fideliter exequens, Præsuli Apostolico literas eius obtulit, aliasq; ab illo, ad quæstiones propositas respõsa continentes, magistro suo referens, celeriter recessit.

Extruit monasterium.

Multos in Hassia conuertit.

Cap. 13. Postquàm autem vir sanctus, lectis Pontificis literis, se inter cætera Romam acciri didicit, mox ad summum obedientiæ gradum contendens, fratrum agmine stipatus, Italiam petijt, conspectisque Romanæ vrbis mœnibus, Deo gratias agens, beatorum Apostolorum patrocinio se commendauit. Vrautem eius aduentum didicit Romanus Pontifex, confestim illum ad se euocauit, salutatumque familiariter, honorifico xenodochio commendauit. Deinde opportuno se offerente ad colloquẽdum

Romæ Pontificem inuisit.

dum die, ad beatissimi Petri Apostoli ecclesiam venire iussus est: cumque se inuicem mutuis explessent sermonibus, Pontifex de symbolo & fidei Catholicæ traditione ex eo sciscitatus est. Respondit autem vir sanctus: Tantæ quæstioni, Domine Apostolice, in sermone familiari non facile possim satisfacere. Oro itaque, vt fidei, quam à me exigis, conscribendæ tempus mihi largiaris, sicque eam ex scriptis possis habere perspectam. Annuit Pontifex, & intra breue tempus vir Domini, sanctæ & Catholicæ fidei sententiam, congruenter & eruditè expressam, in scriptis Pontifici obtulit. Pontifex postquàm ea scripta perlegit, sibi eum assidere iubet, vt eam fidem constanter retineat, & accuratè doceat, hortatur. Multa deinde de spiritalis vitæ religione cum illo conferens, ita vt nonnunquàm penè integrum diem mutua inter ipsos colloquia absumerent, ad extremum quot populi idololatræ eius opera crediderint, ex eo percontatur. Vbi ad ea respondit vir sanctus, Pontifex ei suam aperit voluntatem, quòd eum decreuerit Episcopum ordinare, vt eò maiori constantia errantes corrigere & ad viam veritatis reuocare possit, quò sit ampliori Apostolicæ dignitatis authoritate suffultus: tantoque apud omnes conciones eius gratiosiores sint, quantò certiùs constet, à Præsule Apostolico ipsum, vt concionetur, esse destinatum. Fidei suæ professionē scriptam offert Pontifici.

Tum vir Dei omnia sagaciter perpendens, metuensque ne illud Propheticum in ipsum competeret, Noluit benedictionem, & elongabitur ab eo: tantæ benedictionis gratiam minimè recusauit. Vt autem adfuit dies ordinationis eius, qui fuit pridie Calendas Decembris, id est, in sancti Andreæ Apostoli ferijs, Pontifex eum & consecrauit Episcopum, & Bonifacium deinceps dici voluit, cùm anteà Vuinfridus diceretur: & vt ad obedientiam sibi suisque successoribus exhibendam, omnemque sacræ fidei traditionem obseruandam artiùs eum adstringeret, iuramentum ab eo exegit & accepit: quod quidem in antiquis exemplaribus ita scriptum habetur: In nomine Domini Dei Saluatoris nostri Iesu Christi, imperante domino Leone magno Imperatore, anno septimo post consulatum eius: sed & Constantini magni Imperatoris, eius filij anno quarto, Indictione sexta: Promitto ego Bonifacius, Dei gratia Episcopus, tibi beate Petre Apostolorum princeps, vicarioque tuo beato Gregorio Papæ & successoribus eius, per Patrem & Filium & Spiritum sanctum, Trinitatem inseparabilem, & hoc sacratissimum corpus tuum, me omnem fidem & puritatem sanctæ fidei Catholicæ exhibere, & in vnitate eiusdem fidei, Deo operante, persistere, in quo omnis Christianorum salus esse fine dubio comprobatur: nullo modo me contra vnitatem communis & vniuersalis Ecclesiæ suadente quopiam consentire, sed, vt dixi, fidem & puritatem meam atque concursum tibi & vtilitatibus tuæ Ecclesiæ, cui à Domino Deo potestas ligandi soluendique data est, & prædicto vicario tuo atque successoribus eius per omnia exhibere. Sed & si cognouero antistites contra instituta antiqua sanctorum Patrum conuersari, cum eis nullam habere communionem aut coniunctionem: sed magis, si valuero prohibere, prohibeam: Si minùs, fideliter statim domino meo Apostolico renunciabo. Quòd si, quod absit, contra huius promissionis meæ seriem aliquid facere quolibet modo seu ingenio vel occasione tentauero, reus inueniar in æterno iudicio, vltionem Ananiæ & Saphiræ incurram, qui vobis etiam de rebus proprijs fraudem facere præsumpserunt. Hunc autem indiculum sacramenti ego Bonifacius exiguus Episcopus manu propria scripsi, atque ponens supra sacratissimum corpus S. Petri, ita, vt præscriptum est, Deo teste & iudice, feci sacramentum, quod & conseruare promitto.

Cap. 14. Psal. 108. Cōsecratur à Pontifice Episcopus. Iusiurandū S. Bonifacij nihil mutata phrasi. Matth. 16. Act. 5.

Postquàm eiusmodi iusiurandum apud Gregorium Pontificem dedit, ille vicissim in omnibus eum iuuare, prouehere, & venerari studit. Nam libellum, in quo sacratissima Ecclesiasticæ institutionis iura, Pontificalibus digesta conuentibus, habebantur, ei dono dedit, præcipiens, vt tam clerus quàm populus eius regimini subdendus, ijs institutis imbueretur. Familiaritatem quoque Sedis Apostolicæ tum ipsi, tum omnibus eius subditis perpetuam, dato priuilegio, confirmauit: literasq; suas ei impertiens, non solùm Carolo illustri Duci, qui id temporis Francorum regnum moderabatur, sed etiam cunctis viris ecclesiasticis & Principibus Germaniæ eum tuendum commendauit. Literarum autem earum exempla hoc loco, quandoquidem ita res postulat, inserere voluimus, primò illarum, quæ ad Carolum Ducem, deinde quæ ad Principes omnes scriptæ sunt. Cap. 15.

Domino glorioso filio Carolo Duci, Gregorius Papa.

Cap. 16. Literæ Gregorij 2. ad Carolum Martellum.

COmperientes te, in Christo dilectissime, religiosæ mentis affectum gerere, in multis opportunitatibus, debito salutis præmisso, notum facimus Deo dilectæ tuæ dignitati, præsentem fratrem Bonifacium, fide & moribus approbatum, à nobis Episcopum consecratum, atque institutionibus sanctæ Sedis Apostolicæ, cui, Deo authore, præsidemus Ecclesiæ generali solicitudine, informatum ad prædicandum plebibus Germaniæ gentis, ac diuersis in Orientali Rheni fluminis parte consistentibus, gentilitatis errore detentis, vel adhuc ignorantiæ obscuritatibus præpeditis, necessario destinare. Pro quibus eum gloriosæ beneuolentiæ tuæ omnimodo commendamus, vt eum in omnibus necessitatibus adiuuetis, & contra quoslibet aduersarios, quibus in Domino præualetis, instantissimè defendatis, certissimè retinentes, Deo vos exhibere, quæcunque huic promptissimo impenderitis fauore: qui sanctis Apostolis suis, ad lucem gentium destinatis, suscipientibus eos se suscipiendum prædixit: quorum institutionibus per nos informatus præmissus antistes, in sorte prædicationis procedit.

Iohan. 13.

Gregorius Episcopus, seruus seruorum Dei, vniuersis reuerentissimis & sanctissimis fratribus coëpiscopis, religiosis presbyteris seu diaconibus, gloriosis Ducibus, magnificis castaldis, Comitibus etiam vel cunctis Christianis Deum timentibus.

Cap. 17. Item ad Episcopos & Principes &c.

SOllicitudinem nimiam gerentes pro speculatione credita, quia in vmbra mortis aliquas gentes in Germaniæ partibus, vel plaga Orientali Rheni fluminis, antiquo hoste suadente, errare & quasi sub religione Christiana idolorum culturæ eos seruire cognouimus: aliquos verò, qui necdum Dei cognitionem habentes, nec baptismatis sacri vnda sunt loti, sed comparatione brutorum animalium pagani, factorem nō recognoscunt: necessariò pro vtrorunq; illuminatione, ad prædicandum rectæ fidei verbum harum literarum portitorem Bonifacium, reuerentissimum fratrem nostrum Episcopum, ad easdem partes dirigere studuimus, vt & illis prædicando verbum salutis, vitam prouideat sempiternam, & si quos fortè vel vbicunque à rectæ fidei tramite deuiâsse cognouerit, aut astutia sua sos diabolica, erroneos repererit, corrigat atq; suæ educatione ad portum restituat salutis, eosque ex Apostolicæ sedis huius doctrina informet, & in eadem Catholica fide permanere instituat. Cui, hortamur, ob amorem Domini nostri Iesu Christi, & Apostolorum eius reuerentiam, vt in omnibus solatia exhibeatis, eumque in nomine Iesu Christi recipiatis, vt scriptum est de suis discipulis: Qui vos recipit, me recipit: prouidentes insuper necessaria itineris eius, comitesq; tribuentes, cibum etiam ac potum, vel si quid eguerit, largientes: vt vno labore & socia voluntate opus sibi creditum pietatis & negocium salutis, annuente Deo perficiatur, atque præmium laboris percipere mereamini, deque conuersione errantium merces vobis adscribatur in cælis. Si quis itaque huic Dei famulo, ad illuminationem Gentiū ab hac Apostolica atque Catholica Dei Ecclesia destinato, assensum vel concursum præbuerit, exorantibus Apostolorum principibus, consortium mereatur sanctorum martyrum Christi Iesu. Si quis verò, quod non optamus, aduersari eius labori conatus fuerit, aut contrarius extiterit ministerio sibi credito, successorumq; eius, in eundem laborem intrantium, ex sententia diuina anathematis vinculo ligatus, perpetuę damnationi subiaceat. Data Calend. Decembr. imperante domino pijssimo Augusto Leone, imperij eius anno septimo, sed & Constantini Imperatoris eius filij, anno 4. Indictione 6.

Iohan. 13.

Gregorius Episcopus, seruus seruorum Dei, Clero & plebi dilectissimis filijs in Domino salutem.

Cap. 18. Item ad Clerum & populum &c.

PRobabilibus desiderijs nihil tarditatis præstantes, fratrem iam & coëpiscopum nostrum Bonifacium vobis ordinauimus sacerdotem: cui dedimus in mandatis, ne vnquàm ordinationes præsumat illicitas, ne bigamum aut qui virginem non est sortitus vxorem, neq; illiteratum, vel in qualibet corporis parte vitiatum, aut ex pœnitente, vel curiæ aut cuilibet cōditioni obnoxium notatumque, ad sacros ordines permittat accedere: sed si quos huiusmodi repererit, non audeat promouere. Afros, passim ad Ecclesiasticos ordines prætendentes, nulla ratione suscipiat: quia aliqui eorum Manichæi,

chæi,aliqui rebaptizati sæpiùs sunt probati. Ministeria atque ornatum ecclesiæ, vel quicquid illud est in patrimonio eiusdem,non minuere studeat,sed augere. De reditu verò ecclesiæ vel oblatione fidelium,quatuor faciat portiones:quarum vnam sibi ipse retineat,alteram clericis pro officiorum sedulitate distribuat, tertiam pauperibus & peregrinis,quartam ecclesiasticis fabricis nouerit reseruandam: de quibus diuino erit redditurus iudicio rationē. Ordinationes verò presbyterorum seu diaconorum, non nisi quarti,septimi, & decimi mensis ieiuniis, sed & in ingressu Quadragesimali atque medio vespere sabbati,nouerit celebrandas. Sancti autem baptismi sacramentum non nisi in Paschali festiuitate & Pentecoste nouerit esse præbendum: exceptis his,quibus mortis vrgente periculo,ne in æternum pereant, talibus oportet remediis subuenire. Huic ergo sedis nostræ præcepta seruanti, deuotis animis obsequi vos oportet, vt irrepræhensibile placidumque fiat corpus Ecclesiæ, per Christum Dominum nostrum. Deus incolumes vos custodiat,dilectissimi. Data &c. vt in Epistola præcedenti. Reditus ecclesiastici vt distribuendi.

Has quidem duas Epistolas generatim omnibus Germaniæ principibus, duas verò sequentes speciatim ad Thuringos scripsit is,quem diximus,Gregorius Papa.

Viris magnificis Asolpho,Godolao,Vuilario,Gunthario,Alboldo & omnibus Deo dilectis Thuringis fidelibus Christianis,Gregorius Papa.

INsinuatam nobis magnificæ fidei vestræ constantiam agnoscentes, quòd paganis compellentibus vos ad idola colenda,fide plena respōderitis,magis velle feliciter mori,quàm fidem semel in Christo acceptam aliquatenùs violare:repleti nimia exultatione,gratias debitas persoluimus Deo nostro & redemptori, bonorum omnium largitori,cuius gratia comitante,vos ad meliora & potiora optamus proficere, & ad confirmandum fidei vestræ propositum,sanctæ sedi Apostolicæ religiosis mentibus adhærere,& prout opus poposcerit sacræ religionis,à memorata sancta sede Apostolica,spirituali omnium fidelium matre,solatium quærere, sicut decet filios cohæredes regni. Ministerio quoq; præsentis fratris charissimi Bonifacij,quem ad vos Episcopum consecratū in sorte prædicationis destinauimus, Apostolicis institutionibus informatum ad instruendam fidem vestram,in omnibus volumus & hortamur obedientes ei consentire,ad complementum in Domino vestræ saluationis. Cap. 19. Item ad Thuringos.

Gregorius seruus seruorum Dei,vniuerso populo Thuringorum.

DOminus Iesus Christus filius Dei,Deus verus,qui de cælo descendit,homo factus est,pro nobis pati & crucifigi dignatus est,& sepultus,tertia die resurrexit à mortuis,& ascendit in cælum,discipulis etiam suis sanctis ait: Euntes docete omnes gentes,baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritussancti:ipse in se credentibus vitam æternam promisit. Cupientes ergo vos in perpetuum nobiscum gaudere, vbi finis nullus est,nec tribulatio,nec aliqua amaritudo,sed gloria sempiterna: ideò fratrē nostrum sanctissimum Bonifacium Episcopum ad vos direximus, vt vos debeat baptizare & fidem Christi docere,& ab errore ad viam salutis adducere, vt salutem habeatis & vitam sempiternam. Sed & vos ei in omnibus obedite,& sicut patrem vestrū, illum honorate,& ad eius doctrinam corda vestra inclinate: quia illum non pro lucro aliquo temporali acquirendo direximus, sed pro lucro animarum vestrarum ad vos eum misimus. Diligite ergo Deum,& in nomine eius baptismum suscipite: quia Dominus Deus noster,quod oculus hominis nunquam vidit, nec in cor hominis ascendit,præparauit diligentibus se. Iam recedite à malis operibus,& benè agite. Non adoretis idola,nec immoletis carnes,quia Deus non recipit ista: sed in omnibus, secundùm quod vos frater noster Bonifacius docuerit,obseruate & agite, & salui eritis vos & filij vestri in sempiternum. Facite ergo & domum, vbi debeat ipse pater vester habitare: & ecclesias,vbi debeatis orare,vt Deus vobis indulgeat peccata vestra,& donet vobis vitam perpetuam. Cap. 20. Item alia ad Thuringos. Matth. 28. Esa. 64. 1. Cor. 2.

Gregorius Papa vniuerso populo prouinciæ Altsaxonum.

SApientibus & insipientibus debitor sum,fratres charissimi. Ideoque volens vos scire,qualem solicitudinem habeam pro vobis,& pro his,qui verbum exhortationis fidei Iesu Christi Domini nostri susceperunt,& qui adhuc suscepturi sunt, vt consolentur corda vestra in charitate & in omni plenitudine sapientiæ: annuncio vobis, quoniam propè est regnum Dei,vt nemo vos ampliùs decipiat in sublimitate verbo- Cap. 21. Item ad Saxones.

rum, aut in quocunq; metallo salutem vestram quæratis, adorantes idola manufacta, aurea, argentea, ærea, lapidea, vel de quacunq; materia facta: quæ falsidica nomina à paganis antiquitùs quasi dij facti sunt, in quibus dæmones habitare noscuntur: quoniam omnes dij gentium, vt ait scriptura, dæmonia sunt: Deus autem noster cælos fecit. Quicunque autem in vobis susceperunt Christum Iesum Dominum nostrum, in ipso ambulent radicati & superædificati & confirmati in fide, abundantes in gratiarum actione. Videte, ne quis vos ampliùs decipiat per philosophiam & inanem fallaciam. Astutiores enim sunt filij tenebrarum, quàm filij lucis. Discedite ab idolorum cultura, & accedite & adorate Dominum Deum vestrum, qui fecit cælum & terram, mare, & omnia quæ in eis sunt: & vultus vestri non erubescet. Vnus enim Dominus hominũ, volucrum, quadrupedum & piscium, qui est benedictus in secula seculorum. Expoliate vos ergo veterem hominem, & induite Christum nouum, deponentes iram, indignationem, malitiam, blasphemiam: turpem quoq; sermonem nolite de ore vestro proferre. Iam enim aduesperascit dies seculi, & tempus tenebrarum appropinquat. Ideoque nolite esse otiosi, sed potiùs operamini opus bonum, vt Christus habitet in vobis: & quodcunq; facitis in verbo aut in opere, omnia in nomine Domini nostri Iesu Christi, gratias agentes Deo & patri per ipsum: respuentes gentilitatis sectam, scientes vos Dominum habere in cælis. Orationi instantes, ad ipsum Dominum cor erigite: quoniam magnus est Dominus noster & laudabilis nimis, & terribilis super omnes deos: qui vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis peruenire. Hoc etiam cōmoneo, fratres, vt quicunq; ex vobis voluerit ad Christum cōuerti, nullo modo eum prohibeatis, nec vim ei faciatis sculptilia adorare. Ministrum quoque & conseruum in Domino, quem misi ad vos, Bonifacium ac coëpiscopum meum ad hoc ipsum, vt cognoscat quæ circa vos sunt, & consoletur corda vestra cum exhortationis verbo, in Christo Iesu Domino nostro suscipite, vt à diabolica fraude liberati, mereamini adoptionis filijs aggregari.

Psal. 95. Coloss. 2. Luc. 16. Psal. 114. Coloss. 3. Psal. 95. 1. Tim. 2.

Tantarum itaq; literarum authoritate fretus sanctus Præsul Bonifacius, proficiscitur in Germaniam, veniensq; ad Carolum principem suprà dictum, literas Romani Pontificis ei attulit, seq; eius ditioni & patrocinio committens, illo annuente, ad Catthorum, quos Hessos vocāt, quibus iam antè prædicare cœperat, regionem abijt. Quò cùm peruenisset, complures illic reperit, Christiana religione abiecta, in varios incidisse errores. Alij enim lignis & fontibus clàm vel palàm sacrificabant: alij haruspicia, diuinationes, præstigias & incantationes sectabantur: pleriq; alijs nefandis sacrilegijs erant addicti: pauci verò in via veritatis, quam semel didicerant, persistebant: quorum quidem consilio arborem quandam miræ vastitatis, quam prisca voce Iouis arborem nuncupabant, in loco, qui Geismere dicitur, seruis Dei ipsi assistentibus, excindere tentauit. Accurrit autem magna ethnicorum multitudo, illum tanquam hostem deorum suorum necare volentium. Sed cùm arbor paulùm cęderetur, mox quasi diuinitùs agitata, in quatuor partes dirupta est. Quod cernentes ethnici illi, Dominum laudantes, fidem complexi sunt. Sanctus autem Præsul communicato cum fratribus consilio, ex illa ingenti vastæ arboris mole oratorium construxit, in beatissimi Petri Apostoli honorem illud dedicans.

Cap. 12. Errores Hessorum. Miraculum. Oratorium in honorē S. Petri.

His ita gestis, in Thuringiam profectus est, eiusque gentis principes, magna ex parte à Christiana religione deficientes, corrigere studuit. Cùm enim religiosi principes apud illos imperare desijssent, simul etiam religio vacillare cœpit, & quidam pseudochristiani, Dorthuuinus, Bertherus, Eanberberthtus & Humedus, apud eos hospitio recepti, hæreseos illis authores fuêre. Cumque ijipsi impuri scortatores & adulteri ingens viro Dei certamen excitâssent, ab illo egregiè confutati, dignam retulêre suæ vesaniæ mercedem, excommunicati & expulsi ab Ecclesia. Manabat interim longè lateque fama prædicationis eius, & credentium numero magnæ fiebant accessiones, templa instaurabantur, monasteria construebantur: atque in ijs etiam illud extructum est, quod est in Ordorff, in honorem sancti Michaëlis Archangeli, congregata illic seruorum Dei multitudine, qui omnes Apostolico more viuentes, laboribus suis ea, quæ ad victum & vestitum necessaria sunt, sibi comparabant. Quòd autem in honorem S. Michaëlis illud ædificatum fuit, eius hæc ratio est: Cùm vir Dei in Thuringia versaretur, prædicans & baptizans, apud flumen Oraham tentorijs fixis quadam nocte permansit. Tota autem nocte illa lux cælitùs sparsa locum, in quo ille manebat, ambiuit: atq; in ipsa luce S. Michaël Archangelus ei apparuit, eumq; in Domino confortauit. Manè vir Dei laudans & benedicens Dominũ, Missarũ solēnia illic celebrat, ac deinde

Cap. 13. Hæresis authores in Thuringia. Bonifacio S. Michael apparet.

eodem in loco prandium sibi parari iubet. Dicente autem ministro deesse cibū, quo vesceretur, ille respondit: Itáne qui tot hominum millia in deserto annis quadraginta pauit manna, mihi indigno seruulo suo non potest vnius diei alimoniam suppeditare? His dictis, iubet apponi mensam. Intereà quędam auis aduolat, & piscem ore ferēs, qui illo die ad cibum sufficeret, ante mensam deponit. Tum verò sanctus Præsul gratias agit Deo, piscemq; mandat ocyùs præparari. Cumque ex illo comedisset, reliquias in flumen proijci iubet. Nota rem miram.

Inde cœptum carpens iter, Thuringiamque peragrans, accuratè perquisiuit, cuius esset ille locus, vbi ea visio ipsi fuit oblata. Cumque comperisset Hugonem seniorem eius esse dominum, petijt illum sibi dono dari. Non recusauit Hugo, primusque apud Thuringos hæreditatem suam tradidit venerādo Præsuli. Post eum Alboltus, pluresq; alij prædia loco illi vicina donārūt: quibus adeptis, sanctus Bonifacius frutices illic extirpari, terramque incoli mandauit, iactisque fundamentis, templum extruxit. Hæc verò in quodā antiquo codice scripta, hîc inserere volui, vt cognita causa, cur supradictum monasterium constructum sit, & locus ipse & monasterij fundator, angelica visitatione digni habiti, maiori honore & veneratione afficiantur. Cap. 24. Templum construit.

Interim vir beatus prædicans & baptizans apud Thuringos & Catthos siue Hessos, vidit multam quidem illic extare messem, sed operarios paucos, & qui tantæ credentium multitudini instituendæ non sufficerent. Misit igitur in patriam suam, acciuitq; non modò viros religiosos, & multiuaria eruditione præstantes, sed etiam fœminas. In ijs præcipui fuēre Burchardus, Lullus, Vuilliboldus, Vuinnibaldus, eius frater Vuitta & Gregorius: in fœminis autem religiosis, matertera S. Lulli Cunigildis, & filia eius Bertgitis, item Cunitrudis, Tecla, Lioba, & Vualtpurgis soror Vuilliboldi & Vuinnibaldi, S. Cunihildis & filia Bertgitis, liberalibus scientijs eruditæ, apud Thuringos magistræ sunt constitutæ. Cunitrudis missa est in Baioariam, vt verbi diuini sementem illic faceret. Teclam apud Moganum fluuium Kissingæ & Ochnofurti voluit manere. Liobam denique virginibus sacris apud Bischofeshemium præfecit. Cap. 25. Ex Anglia accersit adiutores.

Cumq; multa hominum millia, tam per se, quàm suos conterraneos ad Christi religionem traducta, baptismatis vnda diluisset, defuncto beatæ memoriæ Gregorio II. sedis Apostolicæ Pontifice, tertioq; Gregorio eandem sedem obtinente, Romam legatos misit, qui cum nouo Pontifice prioris amicitiæ fœdera renouarent, & pristinam humanitatem atq; beneuolentiam eius erga ipsum expeterent: ab ipso verò omnem obedientiam, Romanæ sedi debitam, pollicerentur: deniq; plurimorum Germanorum ad fidem Christi adductorum cōuersionem indicarent. Legati cùm Romam venissent & Pontifici ea retulissent, ille primùm Deo gratias egit: deinde nō solùm omnia amicitiæ & beneuolentiæ officia à Bonifacio expetita pollicitus est, sed ea etiā, quæ nō petijt, largitus est, nempe Archiepiscopi pallium, & literas, quibus ad eius quæstiones multiuarias respondit. Earum literarum hoc est exemplum: Archiepiscopi palliū mittitur S. Bonifacio.

Reuerentissimo & sanctissimo fratri Bonifacio coëpiscopo, ad illuminationem gentis Germaniæ, vel circunquaque in vmbra mortis morantibus Gentibus, in errore constitutis, ab hac Apostolica sede directo, Gregorius seruus seruorum Dei.

Magna nos habuit gratulatio, lectis sanctissimæ fraternitatis tuæ literis, cùm in eis relecta serie fuisset repertum, Domini nostri Iesu Christi gratia plurimos te à gentilitate & errore ad veræ fidei agnitionem conuertisse. Quod quia diuina institutione docemur in parabolis, cui quinque talenta credita fuerant, alia quinque fuisse lucratum, in talis commercij lucro cum tota plaudimus Ecclesia. Hinc iure tibi sacri pallij direximus munus, quod beati Petri Apostoli authoritate suscipiens induaris, atque inter Archiepiscopos vnus, Deo authore, præcipimus vt censearis. Qualiter autem eo vtaris, ex mandato Apostolico informatus cognosce. Itaq; dum Missarum solennia geris, vel Episcopum te contigerit consecrare, illo tantummodo tempore eo vtaris. Quia verò turbas Domini gratia in eisdem partibus ad rectam fidem asseruisti conuersas, ideoque nequite te occurrere omnibus, quæ salutis sunt, impendere aut intimare, cùm iam longè lateque gratia Christi, eius fides in illis propagetur: præcipimus, vt iuxta sacrorum Canonum statuta, vbi multitudo excreuit fidelium, ex vigore Apostolicæ sedis debeas ordinare Episcopos, pia tamen contemplatione, vt non vilescat dignitas Episcopatûs. Presbyterum nanque quem præterito asseruisti Cap. 26. Literæ Gregorij ad Bonifaciū. Matth. 25. Vsus pallij antiquus.

anno ad nos venisse, nostroque iudicio fuisse à suis nefarijs absolutum actionibus, credas, neq; nobis confessionem aliquam fecit, nec à nobis, vt suos expleat libitus, absolutus est. Sed si eum errori deditum repereris, hunc Apostolicæ sedis vigore, vt iuxta sanctorum Canonum censuram corrigas & emendes, præcipimus, vel si quos forsan tales inueneris. Ille enim veniens, Presbyter sum, ait, & commendatitias ad filium nostrum Carolum literas expetijt. Nullā illi aliam concessimus licentiam: quem vitari, si praue conuersatur cum reliquis, volumus, eosdemq; quos à paganis baptizatos esse asseruisti, si ita habetur, vt denuò baptizes in nomine sanctæ Trinitatis, mandamus. Inter cætera agrestē caballum aliquātos cōedere adiunxisti, plerosq; & domesticū. Hoc nequaquam fieri deinceps sanctissime frater sinas, sed quibus potueris, Christo iuuante, modis per omnia compesce, & dignam eis impone pœnitentiam. Immundum enim est atque execrabile. Pro obeuntibus quoq; consuluisti, si liceat oblationes offerri. Sancta sic tenet Ecclesia, vt quisq; pro suis mortuis verè Christianis offerat oblationes, atq; presbyter eorum faciat memoriam: & quanuis omnes peccatis subiaceamus, congruit tamen, vt sacerdos non nisi pro mortuis catholicis memoriam faciat & intercedat. Non enim pro impijs, quanuis Christiani fuerint, tale quid agere licebit. Eos etiam, qui se dubitant fuisse baptizatos, vel qui à presbytero Ioui mactāte, & immolatitias carnes vescente baptizati sunt, vt baptizentur præcipimus. Progeniem suā vnumquemque vsque ad septimam generationem obseruare decernimus: & si valueris, deuitandum doce, ne cui vxor obierit, ampliùs quàm duabus debeat copulari. De his verò, qui patrem vel matrem vel fratrem aut sororem occiderint, dicimus, vt toto vitæ suæ tempore corpus Dominicum non suscipiant, nisi in suo exitu pro viatico: abstineāt etiā se à carnis *comessatione & potu vini, donec adiuxerint. Ieiunēt 2, 4, & 6. feria, vt sic deflentes, possint diluere commissum scelus. Hoc quoque inter alia crimina agi in partibus illis dixisti, quòd quidam ex fidelibus ad immolandum paganis sua venundent mancipia. Quod vt magnoperè corrigere debeas, frater, commonemus, nec sinas fieri vltrà. Scelus enim est & impietas. Eis ergo qui hoc perperrauerunt, similem homicidæ indices pœnitentiam. At quoties Episcopum consecraueris, duo vel tres conueniant tecum Episcopi, vt Deo sit gratum, quod geritur: & eis conuenientibus ipsisque præsentibus consecres. Hæc te frater charissime diligenter obseruare volumus, & studio pietatis cœptum negotium salutis exequi, vt de lucro apportato valeas à Domino Deo nostro mercedem percipere in æterna beatitudine. Priuilegium verò iuxta quod petisti, facientes, his iunctum direximus, optātes te Domini Dei nostri præsidio de conuersione errantium plenissimum apportare lucrum. Deus te incolumem custodiat, reuerentissime frater.

Sacrificia pro Catholicis defunctis.

Pœna parricidarum canonica.

Nota sacrificia ethnicorum Germanorum.

Cap. 27. Redeuntes igitur nuncij, & Præsulis Apostolici tum scripta, tum munera optata reportantes, ingenti sanctum Bonifacium gaudio afficiunt. Itaque sicut par erat, Deo laudes gratesque agens, mox duas ecclesias construxit, alteram quidem * Frislariæ, in honorem S. Petri Apostolorum principis: alteram verò Amanaburgi, in honorem S. Michaëlis Archangeli: Duo quoq; monasteriola duabus adiunxit ecclesijs, non minima illic adunata Deo seruientium congregatione: vbi etiam hactenùs laudis & cultus diuini officia peraguntur. His ita cōfectis, S. Bonifacius Baioariorū regiones, quibus per id tempus dominabatur Hugbertus Dux, inuisit, prædicationisq; munus apud illos studiosissimè exercens, Ermuuolsum hæreticum pestilentem, magno diuinæ æmulationis feruore incensus, ex Canonum præscripto damnauit & ab ecclesia eiecit. ac deinde ad suæ diœcesis homines reuersus, omnia circumibat, instaurans ea, quæ ecclesiarum cura poscere videbatur. Eo etiam tempore Romam ire decreuit, tum vt Pontificis Apostolici, quem ex facie necdum nouerat, conspectu frueretur & colloquio: tum vt Apostolorum & aliorum illic quiescentium sanctorum sese precibus commēdaret. Itaque proficiscens multa stipatus turba Francorum, Baioariorum, & Britannorum, vbi Romam venit, à Pontifice comiter acceptus est: porrò Romani omnes tanta eum veneratione prosecuti sunt, vt ad salutarem ejus hauriendam doctrinam non pauci confluerent, illumque apud se diù retinerent. Cùm autem discedere vellet, muneribus & reliquijs sanctorum, quascunq; petijt, à Pontifice liberaliter & honorificè donatus est: quasdam etiam ab eodem epistolas ad Episcopos, Abbates & omnes Germaniæ principes accepit, quarum exempla huc adscribemus.

* in Fritislar

Ermuuolsus hæreticus.

Rursus Romam venit.

Grego-

Gregorius Epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei, dilectiſsimis nobis omnibus Epiſcopis, venerabilibus presbyteris, religioſis Abbatibus omnium prouinciarum.

DOmino cooperante & ſermonem confirmante, præſens ſanctiſſimus vir Bonifacius, frater ac coëpiſcopus noſter, à deceſſore noſtro ſanctæ recordationis Gregorio Præſule in Germaniæ partes miſſus prædicare verbum Dei, poſt multum temporis orationis cauſa liminibus ſacris beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli præſentandus aduenit. Qui perfecta oratione, ad acceptum laborem, Angelo Domini præueniente, à nobis eſt abſolutus: cui veſtra omnium dilectio ſeu reuerentia & religioſitas propter Chriſti amorem iuuamina impendere dignetur: dum & agnoſcitis, quæ Dominus noſter Ieſus Chriſtus promiſit, dicens: Qui ſuſcipit prophetā in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet: & qui ſuſcipit iuſtum in nomine iuſti, mercedē iuſti accipiet. Et ſi forſan quis ex veſtris miniſtris ſeſe ipſi ſanctiſſimo viro in miniſterio exhortationis ſanctæ Catholicæque fidei adiungere voluerit, nullo modo prohibeatis chariſſimi: ſed magis concurſum præbete, & ex veſtro ouili adiutores tribuite, qui poſſint per Dei gratiā ſufficienter gentibus miniſtrare verbum prædicationis, vt omnipotenti Deo animas lucrifaciant: vt & veſtra communitas boni operis portionem ſortiatur, atq; illi mereantur Dominicā vocem audire: Vos qui reliquiſtis omnia, & ſecuti eſtis me, centuplum accipietis, & vitam æternam poſſidebitis.

Cap. 28. Epiſto. Gregorij 3. — Matth. 10. — Matth. 19.

Gregorius Papa vniuerſis optimatibus & populo prouinciarum Germaniæ Thuringis, & Heſsis, Borthariis & Niſtreſis, Vuedreuis & Lognais, Suduodis & Graueldis, vel omnibus in Orientali plaga conſtitutis.

QVoniam deceſſor noſter ſanctæ recordationis Gregorius Præſul, nutu diuino motus, ad faciendam Deo plebem perfectam, præſentium portitorem literarū Bonifacium, reuerentiſſimum fratrem noſtrum ac coëpiſcopum ordinans, ad vos vſque deſtinauit, eumq; regulam & normam Apoſtolicæ & Catholicæ fidei edocens direxit: & poſt temporum ſpatia orationis cauſa ad limina beatorum Apoſtolorum ſeſe præſentauit, & quæ ad ſalutem animarum pertinent, à nobis poſcit imbui: nos Deo fauente, vt ſacra docet ſcriptura eum educantes, ad vos chariſſimi remeandum abſoluimus: hortantes vos in Domino, vt dignè ſuſcipiatis ab eo verbum exhortationis, vt Epiſcopos vel presbyteros, quos ipſe ordinauerit per Apoſtolicam ſibi datam authoritatem, in Eccleſiæ miniſterio recipiatis. Et ſi quos forſan deuiantes inuenerit à rectæ fidei tramite, ſeu canonica doctrina, eoſque prohibuerit, à vobis nullo modo impediatur: & quod eis impoſitum fuerit, obediendo propter Deum ſuſcipiant. Nam qui temerator extiterit ad obediendum, ſibimetipſi damnationem acquirit. Vos autem chariſſimi, qui in nomine Chriſti baptizari eſtis, Chriſtum induiſtis, abſtinete ab omni cultu paganorum, non tantùm voſmetipſos corrigētes, ſed & ſubditos veſtros. Diuinos autem & ſortilegos, vel ſacrificia mortuorum ſeu lucorum, vel fontium auguria vel phylacteria & incantatores, & maleficos, & obſeruationes varias, quæ in veſtris finibus fieri ſolebant, omninò reſpuentes atque abijcientes, tota mentis intentione ad Deum conuertimini, ipſum timete, adorate & honorificate, ſanctorum memorijs communicantes, vt ait Apoſtolus. Si enim fides veſtra iuxta Domini noſtri dicta fuerit ſicut granum ſinapis, dicetis monti huic, Transfer, & transferetur. Item ipſe Dominus & Saluator noſter in ſuo ſacro eloquio docet, dicens: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota virtute tua. & iterùm: Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, & ego confitebor eum coram patre meo, qui in cælis eſt. Item alibi promittit, dicens: Quodcunque petieritis patrem in nomine meo, fiet vobis. &: Petite & accipietis: quærite & inuenietis: Pulſate, & aperietur vobis. Omnis enim, qui petit, accipit: & qui quærit, inuenit, & pulſanti aperietur. Et vos chariſſimi, facite fructus dignos, vt in die aduentus Domini noſtri Ieſu Chriſti ſidereas mereamini adipiſci manſiones.

Cap. 29. Alia eiuſdē Epiſtola. — Galat. 4. — Luc. 17. — Matth. 22. — Luc. 12. — Iohan. 14. — Matth. 7.

Dilectiſsimis nobis Epiſcopis, in prouincia Baioariæ & Alemanniæ conſtitutis, Vuigoni, Luidoni, Rudolfo & Viuilo ſeu Addæ, Gregorius Papa.

CAtholica ſanctorum Patrum authoritas iubet, vt bis in anno pro ſalute populi Chriſtiani, ſeu exhortatione adoptionis filiorum, ſynodalia debeant celebrari, vt cauſarum Canonicarum examinatio prouenire poſſit, atque vt neceſſitas vniuſcuiuſque popoſcerit, pia educatio agatur. Vnde ſecundùm Apoſtoli doctrinā admoneo &

Cap. 30. Alia epiſtola Gregorij 3. — Epheſ. 4.

hec & hortor vos chariſſimi, per miſericordiam Dei, vt dignè ambuletis vocatione, qua vocati eſtis, vt miniſterium veſtrum perfectum ſit coram Domino. Opportunū nanque eſt vos nôſſe fratrem ac coëpiſcopum noſtrum, præſentem Bonifacium, noſtram agentem vicem, cum digno ac debito honore pro Chriſti nomine ſuſcipere, & miniſterium Eccleſiaſticum cum fide Catholica ſecundùm morem & normam ſanctæ Catholicæ & Apoſtolicæ Dei Eccleſiæ, cui (miſericordia Dei præueniente) præeſſe videmur, ſicut Apoſtolica authoritate à nobis deſtinatus eſt, ab eo ſuſcipientes, dignanter teneatis, & gentilitatis ritum & doctrinam vel venientium Britonum, vel falſorum ſacerdotum & hæreticorum aut vndecunque ſint, renuentes ac prohibentes abijciatis, & vt populum vobis à Deo commiſſum pijs admonitionibus edoceatis, & à ſacrificijs mortuorum omninò abſtineatis, & iuxta quod fueritis à prædicto noſtro conſacerdote edocti, ita Catholicam & Apoſtolicam doctrinam tenentes; Domino Deo Saluatori noſtro placeatis, & in quo vobis loco ad celebranda concilia conuenire mandauerit, ſiue iuxta Danubium, ſiue in ciuitate Auguſta, vel vbicunque indicauerit, pro nomine Chriſti parati eſſe inueniamini: quatenus cognoſcamus per eius mandatum de veſtro conuentu, vt in die aduentûs Chriſti Ieſu, cum fructu boni Eſa. 8. operis ante eius tribunal aſſiſtere mereamini, dicentes: Ecce nos & pueri, quos dediſti nobis Domine: non perdidimus ex eis quenquam: vt & vos Dominicam vocem Matth. 25. audire mereamini dicentem: Venite benedicti patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum eſt ab origine mundi.

Cap. 31. S. Bonifaci venit Ticinum, inde in Bauariā. Hiſce literis Pontificis inſtructus Bonifacius, Romà diſceſſit, Ticinumque veniens, apud regem Longobardorum aliquandiù moratus eſt. Porrò inde recedens, ab Vtilone Duce inuitatus, Baioariorum terras viſitauit, manſitque apud illos diebus multis, verbum Dei prædicans, veræq; fidei ſacramēta illic renouans. Inter quæ etiam quoſdam eccleſiarum deſtructores & populi euerſores profligauit, è quibus alij Epiſcopos ſe mentiebantur, alij presbyterij miniſterium ſibi vſurpabant, atque alij alia innumera improbè fingentes, magna ex parte populum ſeduxerant. Sed cùm tantam ſacerdotum fallaciam atque malitiam aliter arceri non poſſe cerneret, Baioatiæ pro- Bauariā in quatuor parœcias partitur. uinciam, Vtilone Duce conſentiente, in quatuor parœcias diſtribuit, eiſque tres eximia virtute viros præfecit, cùm eos priùs epiſcopos ordinâſſet. Ex his primus fuit Iohannes, quem voluit Saliſburgenſis oppidi cathedram obtinere. Alter Erimbertus, qui Friſingenſi eccleſiæ præfectus eſt. Tertius Gouuiboldus Ratiſponæ, quæ eſt Baioariæ metropolis, antiſtes inſtitutus eſt. Viuilus verò, à Præſule Apoſtolico iam ordinatus, Patauienſi eccleſiæ epiſcopus datus eſt: ſed eius parœcia, quæ quarta erat, à S. Bonifacio inſtar aliarum diuiſa eſt. His ergo epiſcopis ita inſtitutis, correctiſque ijs, quæ in Baioaria emendatione digna videbantur, ad ſuas eccleſias ſe recepit: nec diù pòſt, quæ in Baioaria geſſiſſet, Romano Pontifici per literas indicauit. Ille verò eius facta approbans, hunc in modum ei reſpondit:

Reuerentiſſimo & ſanctiſſimo fratri Bonifacio coëpiſcopo, Gregorius ſeruus ſeruorum Dei.

Cap. 32. DOctoris gentium egregij & beati Pauli Apoſtoli vox eſt, dicentis: Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Agnoſcentes itaq; in ſyllabis fraternitatis tuæ, quia de Germaniæ gentibus, quas ſua pietate Deus noſter de poteſtate paga- 100000. Germanorū conuertit S. Bonifacius. norum liberauit, & ad centum millia animas in ſinu ſanctæ matris Eccleſiæ tuo conamine & Caroli Principis Francorum aggregare dignatus eſt: ſed & in Baioariorū prouincia quæ à te acta ſunt, agnoſcentes, datori omnium bonorum Domino Deo noſtro extenſis ad cælum manibus gratias retulimus: quia ianuam miſericordiæ & pietatis in illis partibus Heſperijs ad cognoſcendam viam ſalutis aperuit, & miſit angelum ſuum, qui præparabit viam tuam ante te. Igitur quia indicaſti pèrrexiſſe te ad gentem Baioariorum, & inueniſſe eos extra ordinem Eccleſiaſticum viuentes, dum Epiſcopos non habebant in prouincia, niſi vnum, nomine Viuilum, quem nos paulò antè ordinauimus, & quia cum aſſenſu Vtilonis Ducis eorundem Baioariorum ſeu optimatum prouinciæ illius tres alios ordinâſſes epiſcopos, & in quatuor partes illā diuiſiſti, id eſt, in quatuor parochias, vt vnuſquiſq; Epiſcopus ſuam habeat parochiā: benè & ſatis prudenter peregiſti frater, quoniam Apoſtolicam præceptionem ex noſtra vice impleſti, & ſicut tibi præcepimus, ita egiſti. Itaq; non deſinas frater reuerentiſſime docere eos ſanctam, catholicam & Apoſtolicam Romanę ſedis traditionem vt illuminentur rudes, & viam ſalutis teneant, per quam poſſint ad æterna præmia perue-

peruenire. Presbyteros autem, quos ibidem reperisti, si incogniti fuerint viri illi, à quibus sint ordinati,& dubium est eos episcopos fuisse, qui eos ordinauerunt, si bonæ actionis & catholici viri sunt ipsi presbyteri,& in ministerio Christi omniq; lege sancta educati,ab Episcopo suo benedictionem presbyteratûs suscipiant & consecrentur,& sic ministerio sacro fungantur. Illi verò,qui baptizati sunt per diuersitatem & declinationem linguarum gentilitatis, si tamen in nomine sanctæ Trinitatis baptizati sunt,oportet eos per manûs impositionem & sacri chrismatis confirmari. Nam Viuilus episcopus à nobis est ordinatus. Hic si aliquid excedit extra Canonicam regulam,doce & corrige eum iuxta Romanæ Ecclesiæ traditionem, quam à nobis accepisti. De concilio verò vt iuxta ripam Danubij debeas celebrare nostra vice,præcipimus fraternitati tuæ Apostolica authoritate,te ibidem præsentari: & inquantùm Dominus tibi vires dederit,prædicare verbum salutis non cesses, vt religio Christiana in nomine Domini crescat & multiplicetur. Nec enim habebis licentiam frater, pro incepti laboris vtilitate, in vno morari loco, sed confirmatis cordibus fratrum & omnium fidelium,qui rarescunt in illis Hesperijs partibus, vbi tibi Dominus aperuerit viam salutis,prædicare non desistas,& vbi locum inueneris,secundùm Canonicam regulam Episcopos ordina ex nostra vice,& Apostolicam atq; Canonicam traditionem eos tenere edoce. Ex hoc enim magnum mercedis præmium tibi præparabis,quoniam omnipotenti Deo nostro facies plebem perfectam. Non pigeat,dilectissime frater,itinera carpere aspera & diuersa, vt Christiana fides longè lateque tuo conamine extendatur. Scriptum nanque est: Arcta & angusta via est, quæ ducit ad vitam. Operare itaque frater opus bonum quod cœpisti, vt in die Christi Iesu merearis dicere: Ecce ego & pueri,quos dedisti mihi: non perdidi ex eis quenquam. & iterùm: Domine,quinque talenta tradidisti mihi,ecce alia quinq; superlucratus sum: vt subsequenter merearis audire vocem Domini,dicentis: Euge serue bone,& fidelis, quia super pauca fuisti fidelis,supra multa te cõstituam: intra in gaudiũ Domini tui. Deus te incolumem custodiat reuerentissime frater. Data 4. Calend. Nouembris, imperante domino pijssimo Augusto Leone, imperij eius anno 23. sed & Constantini Imperatoris eius filij anno 20, Indictione 8. Matth.7. Esa.8. Matth.25.

Ea tempestate cùm Carolus Dux inclytus vitæ suæ cursum exegisset,& filij eius Carolomannus & Pipinus ei ceu patri successissent in imperio, cùm ad nutum Carolomanni, qui erat maior natu,omnia paterni regni iura disponerentur, S. Bonifacius eum accessit,& Apostolici Præsulis scripta offerens,modis omnibus petijt, vt Christianæ religionis cultum, quem pater eius animo promptissimo inchoâsset & exercuisset,ipse quoque pro Dei amore,& regni sui stabilimento,atq; pro omniũ ipsi subiectorum salute,eadem beneuolentia prosequeretur. Quibus ille verbis haud aliter atque diuino oraculo permotus & compunctus,omnes suæ ditionis homines, tum clericos,tum laicos,qui à Christiana religione deflexissent,tam regia quàm Canonica authoritate ad viam iustitiæ reuocare studuit; iussitq; vt coacta Synodo, omnia ad Canonum præscriptum corrigerentur: cuius quidem Synodi decreta,quòd non modò secularibus, sed etiam ecclesiasticis rectoribus plurimum vtilitatis & ædificationis adferre posse videantur,sicut ea in antiquis codicibus scripta reperimus, hic inserere visum est. Cap.33. Bonifacius adit Carolomannum

In nomine Domini nostri Iesu Christi,ego Carolomannus Dux & Princeps Francorum,anno ab incarnatione Domini septingentesimo quadragesimo secundo, vndecimo Calendas Maij,cum consilio seruorum Dei & optimatum meorum, Episcopos,qui in regno meo sunt,cum presbyteris ad Concilium & synodum pro timore Christi congregaui, id est, Bonifacium Archiepiscopum,Burchardum & Reginfridum,Vuittanum & Vuilliboldum, Dadanum & Adanum cum presbyteris eorum, vt mihi cõsilium dedissent,quomodò lex Dei & Christiana religio recuperetur, quæ in diebus præteritorum principum dissipata corruit: & qualiter populus Christianus ad salutem animę peruenire possit,qui per falsos sacerdotes hucusq; deceptus est. Itaq; per consilium sacerdotum religiosorum & optimatum meorum ordinauimus per ciuitates episcopos,& constituimus super eos Archiepiscopum Bonifacium, qui est Missus S. Petri. Statuimus quoque per annos singulos synodum congregari, vt nobis præsentibus Canonum decreta,& Ecclesiæ iura restaurentur, & religio Christiana emendetur. Fraudatas pecunias ecclesiarum, ecclesijs restituimus & reddidimus: falsos presbyteros & adulteros vel fornicatores diaconos & clericos de pecunijs ecclesiarum abstulimus & degradauimus,& ad pœnitentiam coëgimus. Seruos DEI Cap.34. Synodus tẽpore Carolomanni. S. Bonifacius Archiepiscopus, legatus S. Petri.

per omnia omnibus armaturam portare vel pugnare, aut in exercitum & in hostem pergere omninò prohibuimus: nisi illos tantummodò, qui propter diuinum * mysterium, Missarum scilicet solennia adimplenda, & sanctorum patrocinia portanda, ad hoc electi sunt, id est, vnum vel duos Episcopos cum cappellanis presbyteris princeps secum habeat, & vnusquisque præfectus vnum presbyterum, qui hominibus peccata confitentibus indicere pœnitentiam possit. Necnon & illas venationes & sylvaticas vagationes cum canibus, omnibus seruis Dei interdiximus, & vt accipitres & falcones non habeant. Decreuimus quoque vt iuxta sanctorum Canones vnusquisq; presbyter in parochia habitans, subiectus sit illi Episcopo, in cuius parochia habitat, & semper in Quadragesima rationem & ordinem ministerij sui, siue de baptismo, siue de fide Catholica, siue de precibus & ordine Missarum, Episcopo reddat & ostendat: & quandocunque iure Canonico Episcopus circumeat ad confirmandos populos, presbyter semper paratus sit ad suscipiendum Episcopum cum collectione & adiutorio populi, qui ibi confirmari debet: & in Cœna Domini semper nouum chrisma accipiat ab Episcopo, & vt Episcopus sit testis castitatis, & vitæ, & fidei, & doctrinæ illius. Statuimus quoque vt secundùm Canonicam cautelam, omnes vndecunque venientes ignoti Episcopi vel presbyteri, ante probationem synodalem in ecclesiasticum ministerium non admittantur. Decreuimus, vt secundùm Canones vnusquisq; Episcopus in sua parochia solicitudinem gerat, adiuuante grauione, qui defensor ecclesiæ eius est, vt populus Dei paganias non faciat, sed vt omnes spurcitias gentilitatis abijciat, siue sacrificia mortuorum, seu sortilegos vel diuinos, siue phylacteria & auguria, siue incantationes vel hostias immolatitias, quas stulti homines iuxta ecclesias ritu pagano faciunt sub nomine sanctorum martyrum vel confessorum, Deũ & sanctos suos ad iracundiam prouocantes. Statuimus similiter, vt post hanc synodum, quæ fuit vndecimo Calend. Maij, quisquis seruorum Dei vel ancillarum Christi, in crimen fornicationis lapsus fuerit, in carcere pœnitentiam faciat in pane & aqua. Et si ordinatus presbyter fecerit, duos annos in carcere permaneat, anteà flagellatus. Si autem clericus vel monachus in hoc peccatum inciderit, post tertiam verberationem in carcerem missus, vnum annum pœnitentiam ibi agat. Decreuimus quoque vt presbyteri vel diaconi, non sagis laicorum more, sed casulis vtantur ritu seruorum Dei, & nullus in domo sua mulierem habitare permittat: & vt monachi & ancillæ Dei monasteriales iuxta regulam S. Benedicti viuere studeant. Statuimus quoque cum consilio seruorum Dei & populi Christiani, propter imminẽtia bella & persecutiones multarum gentium, quæ in circuitu nostro sunt, vt sub precario aliquam partem ecclesialis pecuniæ in adiutorium exercitûs nostri cum indulgentia Dei aliquanto tempore retineamus ea conditione, vt annis singulis de vnaquaque casata solidus, id est, duodecim denarij, ad ecclesiam vel monasterium reddatur eo modo, vt si moriatur ille, cui pecunia commendata fuit, ecclesia cum propria pecunia reuestita sit. Et iterùm si necessitas cogat, vt princeps iubeat, precarium renouetur; & scribatur nouum, & omninò reseruetur, vt ecclesiæ vel monasteria penuriam paupertatemque non patiantur, quorum pecunia in precatio præstita sit. Similiter præcipimus, vt iuxta decreta Canonum, adulteria & incesta matrimonia prohibeantur, & emendentur Episcoporum iudicio, & vt mancipia Christiana paganis non tradantur.

*ministerium

Nouum chrisma sẽper in cœna Domini.

Pœna sacerdotũ, clericorũ & monachorum in fornicationem labentium.

Cap. 15.

Hæc nimirùm religionis decreta siue statuta, à neophytis (sic enim author loquitur) principibus tunc promulgata, si conferantur cum ijs legibus, quas hodiè condunt rectores quidam, à teneris annis vsque in senectutem omni Christiana disciplina imbuti & instructi, facilè licebit intelligi, quanto perfectiores neophyti isti fuerint hisce patribus doctissimis: qui non modò apud reges & principes locorum sanctorum vtilitatem & commoda negligunt, sed ipsi etiam loca sancta ipsis commissa modis omnibus destruunt. O mores, omni lachrymarum fonte plangendos: O miserandam nimis eiusmodi morum mutationem, quando pueri senibus, cæci videntibus, imperiti peritis, laici clericis religiosiores comperiuntur. Olim multis in prouincijs, vbi sanctæ Ecclesiæ vineis recens plantatis, necdum vel notitia spiritalium fructuum ad omnes perlata erat, permulti viri seculares dicere solebant: Quandoquidem ob nostram fragilitatem à mũdi voluptatibus, quibus assueuimus, necdum ipsi penitùs nos continere valemus, saltem alios congregemus, qui Deo seruiant, illosque nostris opibus sustentemus, vt illi suis precibus alijsque studijs spiritualibus nos foueant, ne pereamus. At nunc, quando virtutum omnium cognitio vel experientia, vel lectione com-

Nota prisco rum hominum de monasterijs sententiam.

comperta, penè omnibus innotuit, nec quisquam è religione Christianus dicere potest, nemo nos conduxit: tum clerici, tum laici permulti dicere solent: Quorsum attinet tot extare monasteria, tot agmina monachorum? Præstaret ea prædia, ex quibus monachi nullo fructu saginantur, nostris seruitijs assignari. Hæc, inquam, non pauci verbis, plures re ipsa loquuntur: quasi illorum improbitas & nequitia minùs sit datura pœnas, si nullus supersit monachus.

At illi, quem diximus, Carolomanno longè alia mens fuit: qui licèt, antequã esset S. Bonifacij concionibus institutus, de Christiana religione parùm sciuerit: attamen illius adhortationibus in timore & amore Dei celeriter ita perfectus esse cœpit, vt humana simul & diuina sapienter disponeret, nihilque iura secularia absq; cultûs diuini administratione, cui monastica vita addicta est, proficere nõ ignoraret. Ita & Carolus Magnus, filius fratris eius Pipini, qui ab vrbe Romana vsq; in Phrisiam, ab Hungaria vsq; in Britanniam regna omnia sibi subegit, cùm ijs in suam ditionem redigendis esset occupatus, non aliter sibi victoriam est ausus polliceri, nisi interim monasteria omnia, in ijs regnis extructa, aliquo beneficio augeret. Qua in re si quis parùm mihi credit, legat inprimis gesta illius: deinde perlustret monasteria, quæ eius tempore fundata habuit Italia, Gallia, Germania, comperietq; ea aliqua Caroli liberalitate prouecta: alia quidem priuilegio quodam libertatis, alia prædijs, nisi fortè ea posteriores reges vel Episcopi illis abstulère. Et certè reges aliquot, Caroli successores, licèt alioqui præclaris moribus multisq; laude dignis studijs floruerint, ea tamen in re non mediocriter peccârunt, quòd nonnulla monasteria vel ipsi tum immensa quadam officiorum exactione, tum prædiorum ablatione destruxêre: vel Episcopis, aut etiam laicis quibusdam, nihil minùs, quàm monasticam religionem curantibus, ea destruenda tradidêre. At Carolus noster non solùm nihil horum fecisse fertur, sed contrà potiùs loca quædam etiam ad episcopi ditionem attinentia, prædijs duplicibus redditis, communi cõsilio ab Episcopi ditione absoluisse, regiaque libertate extulisse: sicut, verbi gratia, S. Emmerammi monasterium: prophetico, vtì reor, spiritu præuidens, quod & nos cernimus, & maiores nostri iam pridèm completum viderunt, nempe loca sancta, rebus necessarijs omnibus abundè instructa ab ipsis fundatoribus, postquàm Episcopis tradita fuerint, ad summam inopiam & totius regularis disciplinæ euersionem redactũ iri. Neque tamen hoc ita accipi velim, quòd sentiam monasteria omnia, quæ Episcopis subiecta sint, destructa esse: sed sanè partem maximam. Quod quidem eo magis dolendum & miserandum esse videtur, quòd non ab illis hæc fiant, qui legis diuinę præcepta ignorent, sed à viris doctissimis, qui monasteria ipsis commissa destruentes, non solùm ipsi peccant, sed etiam laicis authores sunt ad similia perpetranda. Quis enim laicus sibi putet non licere, quod clericos audere conspiciat? Itaque in his omnibus Carolum nobis ceu quoddam exemplar proponere possumus. Nam sicut inter reges successores eius non est inuentus similis illi, qui conseruaret legem excelsi: ita nullus eorum post eum tanta gloria tantaque potentia & imperij amplitudine potitus fuit, meritoque de illo dicitur: Non recedet memoria eius, & nomen eius requiretur a generatione in generationem. Quando ergo se obtulit occasio, vt dum commemoramus, quanta sub priscis principibus religio floruerit, & quàm ea sub illis, qui nostra ætate fuêre, labefactata sit, huiusmodi contrarijs studijs proponendis, (quo facilè, quid sit melius, elucescit) quosdam ad meliora prouocaremus: nemo, obsecro, putet hæc lectu vel auditu indigna: sed potiùs seipsum inspiciens & colligens, si hac in parte reum se nouit, resipiscere & emendare sese conetur, dum veniæ tempus, Domino præstante, suppetit, ne fortè subita occupati morte, pœnitentiæ spatia frustrà experamus. Sed iam ad narrationem reuertamur.

Cap. 16. Carolomãni pietas. Caroli Magni potẽtia & religio. Liberalitas in monaste ria. Laus Caroli Magni. Eccl. 19.

Cùm ita, vt diximus, Carolomanno iubente, S. Bonifacio consulente, Synodus haberetur, multi illic non solùm clerici quilibet, hæretica prauitate infecti, extra Ecclesiæ communionem pellebantur: sed etiam Episcopi, capitalium criminum maculis infames, deponebantur. Totius autem erroris, qui tum in Germania grassabatur, præcipui authores duo fuêre hæretici, Clemens & Aldebertus, de quibus posteà cùm Epistolas ad Zachariam Pontificem datas prorulerimus, opportuniùs dicetur. In ijs enim illorum hæresis exitialis commemoratur. Depositus tunc est etiam * Geruilio, Moguntinæ sedis antistes: cuius quidem depositionis causa fuit hæc. Ea tempestate Saxonibus Thuringiam vastantibus, eius prouinciæ homines Carolomanni opem implorabant. Ille mox exercitum mittit, & cum eo Geroldum Moguntinum episcopum,

Cap. 17. Clemens & Aldebertus hæretici. * Geuilio b

Geruilionis patrem. In ipso autem conflictu, Getoldus cum plerisque alijs cæsus est. Geruilio verò filius eius, qui tum adhuc laicus in palatio versabatur, in clerum asscisci tur leniendi doloris causa, quem ex patris morte conceperat, eidemq; in Moguntino pontificatu subrogatur. Non diù pòst Carolomannus rursus colligit militem, proficiscitur contra Saxones, Geruilionem secum ducit. Exercitu vtroq; vltra citraq; ripam fluminis Visurgis (author vocat Vuisaraham) confidente, Geruilio iubet puerum sui ire ad hostium castra, diligenter illic inquirere nomen eius, qui patrem ipsius interfecerat. Abit puer, discit ex quodam non longè abesse eum, quem quæreret: rogat, vt ad domini sui colloquium properare velit. Venit ille, & aduentu eius denunciato, paratis equis Episcopus Geruilio ei procedit obuiàm, & cùm in medio flumine inter se colloquerentur, Geruilio clàm ferens gladium, hominem confodit, ita dicens: Accipe iam ferrum, quo patrem vindico charum. Ille mox ex equo corruens, in flumine exhalat spiritum. Repentè autem eius comperta cæde, sublato clamore vtrinq; ad arma concurritur, fit pugna atrox, Saxonibus victis, Carolomannus ad sua se recipit, nemine tū id, quod Geruilio fecerat, pro homicido ei imputante. Itaque reuersus domum perrexit solito more Episcopi munia obire. At sanctus Præsul Bonifacius inter cætera hoc etiam in Synodo pronunciauit, neminem, qui hominis cæde pollutus sit, sacerdotio fungi posse. Tum etiam obiecit ei, suis se conspexisse oculis illum cum auibus & canibus ludentem, quod Episcopo fas non esset. Geruilio his auditis, sentiens se nullo pacto contra stimulum vel secularis potentiæ, vel Canonicæ authoritatis, quæ per S. Bonifacium in præsentes omnes proferebatur, calcitrare posse, omniū de se calculis subscripsit, & exauthoratus est. Eo autem deposito, S. Bonifacius à Carolomanno & Pipino fratre eius Moguntinę sedi præficitur, & vt eius dignitas esset eminentior, statuerunt ijdem principes Ecclesiam Moguntinam, quæ tum alteri subiecta erat, in totius Germaniæ ecclesiarum metropolim prouehere: missaq; mox legatione, à Romano Pontifice id impetrârunt.

Geruilio fit Episcopus Moguntiæ. *Geruilio interficit Saxonem.* *S. Bonifacius primus Moguntinus Archiepiscopus fit.*

Cap. 31. *Præclara eius studia.*

Ea verò authoritate fretus S. Bonifacius, cœpit vbiq; ceu nouus quidam archimandrita plantare diuina, extirpare & profligare, quæ Satanæ sunt, cœnobia & ecclesias cōstruere, ijsdem ecclesijs pastores solertissimos præficere. Nam præter multos iam antè ab ipso institutos Episcopos, in quibus fuêre Villiboldus Eistetēsis, & Burchardus Vuirciburgicus siue Herbipolensis antistites, etiam Gregorium Traiectensi vrbi ordinauit Episcopum, & Lullū sibi adhuc viuenti in sede Mogūtina substituit. Sunt verò & alia tum ab eo gesta in Germania, quæ non nisi in epistolis habentur scripta. Itaque libet ea causa literas tum à Bonifacio ad Zachariam Romanum Pontificem, tum à Zacharia ad Bonifacium, vel pro illo ad Germaniæ Principes datas, quas vndecunq; colligere potuimus, huc adscribere, omissis illis, quas ad Britannos suos scripsit, ne lectori fastidium adferamus alienis annotandis, cùm nobis nostra sufficiant. Nostra autem ea dico, quæ pro Germanorum, patrum nostrorum salute scripsit, vel ab alijs scripta accepit. Ex quibus sanè literis facilè potest animaduerti, quanta cura, beneuolentia, humanitate prosecutus fuerit omnes illos sanctæ Ecclesiæ filios, quos per Euangelium genuit, & vt omnibus omnia factus sit, vt omnes faceret saluos. Quo fit sanè, vt fidenter ego dicere non verear, eos Germanos, nempe filios eius, qui tanti patris laboribus siue ex scriptis, siue ex fama cognitis, non enim summoperè venerantur, eos negligere honorem illum, quem parentibus habere iubemur. Quòd si negligentia peccatum est, peccatum autem nullum manet impunitum, rectè & negligentia pœnas dabit. Tum prætereà si iuxta Apostolum, patres carnis nostræ habuimus eruditores, & reuerebamur eos: nónne multò magis obtemperabimus patri spirituum? Pater autem spiritualis non solùm Deus dicitur, sed etiam illi omnes, quorum doctrina & exemplis ad veritatis notitiam perducimur, ad religionis cultum stabilem incitamur. Sicut ergo Abraham, pro fidei & obedientię merito omnibus imitando, dictus est pater omnium in Christum credentium: ita etiam sanctus Præsul Bonifacius, Germanorum omnium pater dici potest, quòd eos prædicationis verbo in Christo genuerit, exemplo confirmârit, denique animam suam pro illis posuerit, qua charitate nemo potest præstare aut exhibere maiorem. Quæ cùm sit bonorum omnium origo & finis, nos eam prioris libelli huius volumen esse clausulam, vt ad tempus remisso labore legendi, & lectores & auditores vires sibi colligant & instaurent.

Heb. 12. *Genes. 17.* *Rom. 4.* *Iohan. 15.*

VITÆ S. BONIFACII ARCHIEPISCOPI ET MARTYRIS, LIBER II.

Libro superiori pro ingenioli mei viribus,& veterum scriptorũ testimonijs,de conuersatione,peregrinatione & prædicatione sancti patris nostri Bonifacij dixi:iam Deo nos benè iuuante, libello sequenti explicare cupimus,quantùm,post Moguntinæ sedis Pontificatum ipsi attributum,pro sancta Ecclesia laborauerit,tum contra hæreticos,tum pseudochristianos pugnando, & quali exitu cũ martyrij palma ex hac vita migrârit.Illud vnum de Epistolis dicendum videtur,satis in ijs multa esse explanata,neq; fas esse,vt omissis illis,quæ satis perspicuè & eruditè prolata sint,nos alia tanquam ijs potiora componamus:cùm id vitij nedum in sacris,sed etiam in prophanis literis meritò reprehendatur.His ita præmissis,nunc ad Epistolas,quas promisimus,describẽdas accedamus,primo loco illam collocantes,quam primam ipse scripsit Zachariæ Romano Pontifici.Etsi autem ea missa fuit ante Synodum,quam suprà retulimus,quando tamen ad sequentes epistolas partim pertinet,& vnius Pontificis tempore omnes posteriores literæ scriptæ sunt, nos omnes in hunc librum pariter conferemus.

Domino charissimo,summi Pontificatûs infula prædito,viro Apostolico Zachariæ,Bonifacius seruus seruorum Dei.

Cap. 1.

CONfitemur domine pater,quia per nuncios referentes, quòd venerandæ memoriæ Apostolatûs vestri præcessor Gregorius ergastulo corporeo absolutus,ad Dominum migrauit,quòd maiorem lætitiam non audimus, & expansis ad æthera palmis Deo gratias egimus,quòd clementem Paternitatem vestram altissimus arbiter canonica iura regere,& Apostolicæ Sedis gubernacula tenere concessit. Ergo nõ aliter, quàm vt ante vestigia vestra geniculantes,intimis flagitamus precibus, vt sicut præcessorũ vestrorũ,pro authoritate S. Petri, serui subditi & subditi discipuli fuimus,sic & vestræ pietatis serui obediẽtes,subditi sub iure canonico,fieri mereamur,optantes Catholicam fidem & vnitatem Romanæ Ecclesiæ seruare: & quantoscunque audientes vel discipulos in ista legatione mihi donauerit Deus,ad obedientiam Apostolicæ Sedis inuitare & inclinare non cesso. Necesse quoque habemus indicare Paternitati vestræ,quia per Dei gratiam Germaniæ populis aliquantulùm perculsis vel correctis, tres ordinauimus Episcopos, & prouinciam in tres parochias discreuimus,& illa tria oppida siue vrbes, in quibus & ordinati sunt,scriptis authoritatis vestræ confirmari & stabiliri precantes desideramus. Vnam esse sedem Episcopatûs decreuimus in castello,quod dicitur Vuirtzburg: & alteram in oppido, quod nominatur Buriburg: tertiam in loco, qui dicitur Erphesfurt, qui fuit olim vrbs paganorum. Hæc tria loca propria authoritate Apostolatûs vestri roborari & confirmari diligenter postulamus, vt si Dominus voluerit,per authoritatem & præceptum S. Petri iussionibus Apostolicis fundatæ & stabilitæ sint tres in Germania episcopales Sedes, & vt præsentes vel futuræ generationes non præsumant vel parochias corrumpere, vel violare præceptum Apostolicæ Sedis. Notum similiter sit P. V. quòd Carolomannus Dux Francorum me accersitum ad se rogauit, vt in parte regni Francorum, quæ in sua est potestate, faciam Synodum congregari, & promisit se de Ecclesiastica religione, quæ iam longo tempore, id est,non minùs, quàm per sexaginta vel septuaginta annos calcata & dissipata fuit, aliquid corrigere & emendare velle. Quapropter si hoc Deo inspirante veraciter implere voluerit, consilium & præceptum vestræ authoritatis habere debeo. Franci enim,vt seniores dicunt,plusquàm per tempus octoginta annorum Synodum non fecerunt,nec Archiepiscopum habuerunt, nec Ecclesiæ canonica iura alicubi fundabant vel renouabant. Modò autem maxima ex parte ciuitates & Episcopales sedes traditæ sunt laicis cupidis ad possidendum, vel clericis scortatoribus & publicanis sæculariter ad perfruendum. Nam si per verbum vestrum hoc negocium, Duce rogante supradicto, amouere & corrigere debeo, præceptum & iudicium Apostolicæ Sedis cum * canonicis ecclesiasticis præstò habere cupio. Si inuenero inter illos Diacones, quos nominant, qui à pueritia sua semper in stupris, semper in adulterijs, & in omnibus semper spurcitijs vitam ducentes, sub tali testimonio venerunt ad Diaconatum, & modò in Diaconatu concubinas quatuor vel quinque vel plures

En quantũ defert Romano Pontifici vir tantus.

Episcopatus 3. a S. Bonifacio instituti.

Nota Ducis petitionem

Vir sanctus ad reformandos Francorum mores Pontificis Ro. voluntatem expectat & expetit.

plures noctu in lecto habentes, Euangelium tamen legere, & Diaconos se nominare nec erubescunt, nec metuunt: & sic in talibus incestis ad ordinem Presbyteratus venientes, in ijsdem peccatis perdurant: & peccata peccatis adijcientes, dicunt se pro populo posse intercedere, & sacras oblationes offerre. Nouissimè, quod peius est, sub talibus testimonijs per gradus singulos ascēdentes, ordinātur & nominātur Episcopi: si, inquam, tales inuenero inter illos, rogo vt habeā præceptum conscriptum authoritatis vestræ, quid de talibus definiatis, & per responsum Apostolicum conuincantur & arguantur peccatores. Inueniuntur etiam quidam inter eos Episcopi, qui licèt se fornicarios & adulteros dicant non esse, sunt tamen ebriosi, vel venatores, & pugnant in exercitu armati, & effundunt propria manu sanguinem hominum, siue paganorum, siue Christianorum. Et quia seruus & legatus Apostolicæ Sedis esse dinoscor, vnum sit verbum & meum hic, & vestrum ibi, si contingat, vt ad iudicium authoritatis vestræ pariter missos dirigamus.

Prætereà de vna re necesse habeo & cōsilium quærere, & licentiam petere, eò quòd venerandæ memoriæ præcessor vester, sicut audistis, in præsentia vestra mihi præcepit, vt presbyterum ante obitum meum, Deo volente, in Ecclesiastico ministerio hærredē & successorem constituere deberem. Et hoc mihi, si Dei voluntas est, placet. Sed modò dubito, & nescio si fieri possit: quia posteà frater illius auunculum Ducis Francorū occidit, & adhuc ignoramus, qualiter ista discordia pacificari & finiri valeat. Sed obsecro, vt authoritatis vestræ licentia sit, cum consilio seruorum Dei de ista electione facere, quod nobis in commune pro Ecclesiæ vtilitate, vel fructu spirituali & defensione religionis optimum esse videatur: vt consensum vestrum habeam de hoc faccere, quod optimum mihi inspirare dignetur Deus: quia hoc non videtur posse fieri, si contrarius Princeps fuerit.

Obserua sancti viri erga Rom. Pontificem reuerentiā.

Prætereà quærere & interrogare paternitatis vestræ consilium debeo de quadam confusione, quæ nuper ad nos veniens, mentem nostram conturbauit, & sacerdotibus ecclesiarum verecundiam incutiebat. Nam laicus quidam magnæ personæ ad nos veniens, dicebat sibi ab Apostolicæ Sedis Pontifice sanctæ memoriæ Gregorio datam fuisse licentiam, vt in matrimonium acciperet viduam auunculi sui, quæ & ipsa fuit vxor consobrini sui, & ipsa illo viuente discessit ab eo, & isti viro, qui nunc eam accipere desiderans, affirmat sibi licentiam datam, in tertia generatione propinqua esse dinoscitur. Hæc etiam votum castitatis Deo vouens, velata fuit, & iterùm, abiecto velamine, maritata. Tale enim matrimonium supradictus homo sibi ab Apostolica Sede affirmat esse concessum, quod non æstimamus verum: quia Synodus & Ecclesia, in qua natus & nutritus fui, id est, in transmarina Saxonia Lundonensis Synodus, quæ in primis à discipulis S. Gregorij, id est, Augustino, Laurentio, Iusto, Melito Archiepiscopo constituta & ordinata fuit, talem copulam & matrimonium, maximum scelus & horribile flagitium ex authoritate sanctæ scripturæ iudicabant. Quapropter Paternitas vestra huius rei veritatem nobis indicare non dedignetur, vt Ecclesiæ sacerdotibus vel populo Christiano inde scandala & schismata nō oriantur: quia carnales homines & idiotæ Alemanni, vel Baioarij, vel Franci, si iuxta Romanam vrbem aliquid fieri viderint ex his peccatis, quæ nos prohibemus, licitum esse putant, & nobis improperium deputant, sibi verò scandalum vitæ accipiunt: sicut affirmant se vidisse annis præteritis in Romana vrbe, & iuxta ecclesiam S. Petri in die vel nocte, quando Calendæ Ianuarij intrant, paganorum consuetudine choros ducere per plateas, & acclamationes & cantiones sacrilegas facere, & nullum de domo sua vel ignem, vel ferramentum, vel aliquid commodi vicino suo præstare velle. Dicunt quoque, se vidisse ibi mulieres, pagano ritu phylacteria & ligaturas in brachijs & cruribus ligatas habere, & publicè ad vendendum venales alijs offerre. Quæ omnia eò, quòd ibi à carnalibus & insipientibus videntur, hìc improperium & impedimentum prædicationis & doctrinæ efficiunt. De talibus ait Apostolus: Dies obseruatis & tempora: timeo, ne sine causa laborauerim in vobis. Et S. Augustinus dixit: Qui diuinationibus, & aruspicijs, & phylacterijs, vel quibuslibet augurijs crediderit, etsi ieiunet & oret, etsi iugiter ad ecclesiam currat, etsi largas eleemosynas faciat, etsi corpusculum suū in omni afflictione cruciauerit, nihil ei proderit, quandiù sacrilegia illa non reliquerit. Nam si istas paganias ibi paternitas vestra in Romana vrbe prohibuerit, & sibi mercedem, & nobis maximum profectum in doctrina Ecclesiastica acquiret. Episcopi quoque & presbyteri generis Francorum, qui fuerunt adulteri vel fornicatores acerrimi, quos in gradu Episcopatus vel presbyterij fornicationum nati filij arguunt, redeuntes ab Apo-

Angliam dicit.

Galat. 4.

Ser. de Tempore 241.

ab Apostolica sede,dicunt sibi Romanum Pontificem licentiam dedisse, ministerium Episcopale in Ecclesia vsurpare. Contra quos contendimus, quia Apostolicam Sedē contra decreta Canonum nequaquàm audiuimus iudicâsse. Hæc omnia domine charissime propterea vobis nota fecimus, vt vestræ authoritatis responsum talibus dare possimus, vt per cautelam vestræ doctrinæ oues Ecclesiæ non seducantur, sed lupi rapaces conuicti & superati pereāt. Intereà munuscula parua vobis direximus, nō quia digna sint paternitate vestrâ, sed pro indicio charitatis, obedientię, & deuotionis, id est, villosam vnam, & argenti & auri tantillum. Dextera Domini protegente, incolumē valere & in Christo proficere beatitudinem vestram in longitudine dierum optamus. Te Deus altithronus sancta conseruet in æde, Sedis Apostolicæ rectorem tempore longo. Melliflua gratum populis doctrina per orbem, Perficiatq; Deo dignum pia gratia Christi. Splendida percipiat florens sua gaudia mater, Atque domus Domini lætetur prole fœcunda. *Testimonium sancti viri de Sede Apostolica.*

Reuerentissimo & sanctissimo fratri Bonifacio Episcopo, Zacharias seruus seruorum Dei.

SVsceptis sanctissimæ fraternitatis tuæ literis per Denehardum presbyterum tuum, quia te sospitem, vt semper cupimus, esse cognouimus, omnipotenti ac misericordissimo Deo nostro magnas retulimus grates, qui tibi in omnibus bonis prosperari dignatur. Magnam enim cordibus nostris infundis lætitiam, quoties nobis sanctitatis tuę scripta mittuntur, quando reperimus, quæ ad salutem respiciāt animarum, cùm quotidie in gremio sanctæ matris Ecclesiæ per tuam prædicationem noui populi adduntur, vbi & tres Episcopos per loca singula secundùm seriem syllabarum tuarum te ordinâsse cognouimus, qui eidem populo, quem sibi Dominus Deus noster per tuam sanctitatem aggregare dignatus est, præesse debeant: & petisti, vt per authoritatem nostræ Sedis Episcopales ibidem sedes firmentur. Sed tua sancta fraternitas pertractet mature, & subtili consideratione discernat, si expedit, aut si loca aut populorum turbæ talia esse probantur, vt Episcopos habere mereantur. Meminisse enim debes charissime, quòd sacris Canonibus præcipimur obseruare, vt minimè in villulas, vel in modicas ciuitates Episcopos ordinemus, ne vilescat nomen Episcopi. Sed nos tuis syncerissimis atque dilectis syllabis prouocati, quæ poposcisti, absque mora concedimus, & statuimus per Apostolicam authoritatem episcopales esse illic sedes, & per successionem episcopos teneri, qui populis præsint, atque verbum prædicationis subiectis insinuent: vnam quidem in castello, Vuittzburg: & alteram in oppido quod nominatur Buriburg: tertiā verò in loco, qui dicitur Erphesfort: ita vt nulli post hæc liceat eā, quæ à nobis sancita sunt, violare, & authoritate B. Petri Apostoli firma esse decreuimus. *Cap. 1.* *Dist. 80. per totum.* *Confirmantur à Papa Episcopatus à S. Bonifacio instituti.*

De eo autem, quod nobis intimâsti, quia te Carolomannus filius noster rogauit, vt in parte Francorum, in suâ ditione cōnstituta, Synodum celebrares, eò quod omnis Ecclesiastica regula seu disciplina, ab eadem prouincia funditùs abolita est, nimis mœrendum est, quòd per spatia tanta temporum ibidem Synodus sacerdotum minimè celebraretur. Vnde neque quid sit sacerdotium ab eis, qui se sacerdotes esse existimāt, cognoscitur. Sed dum, iuuante Deo, quæ à præfato filio nostro promissa sunt, ad effectum perducta fuerint, tuaque fraternitas memorato Concilio consederit cum eodē excellentissimo viro, si quos repererit episcopos, presbyteros aut diaconos cōtra Canones vel statuta patrum excessisse, id est, In adulterio, vel si plures vxores habuerunt, aut si sanguinem Christianorum siue paganorum effuderunt, vel etiam alijs capitalibus vitijs, quibus Canones obuiâsse reperit tua sanctitas, nulla ratione Apostolica authoritate permittat sacerdotio fungi: quia tales a suo tantùm ore falsò nominantur sacerdotes, & deteriores secularibus esse noscuntur, qui se neque à fornicationibus, neque à nefatijs matrimonijs abstinent, neque ab humani sanguinis effusione manus seruant innoxias. Aut quid inde sentiunt, dicente Domino: Sacerdotes mei semel nubant? & Apostolus, Vnius vxoris virum, &c. Et hoc ante susceptum sacerdotium vti licitum est. Nam à die suscepti sacerdotij etiam ab ipso proprio coniugio prohibendi sunt. Quomodò se sacerdotio fungi confidetant, qui talibus sceleribus inuoluti monstrantur, vt neque seculares fideles his facinoribus obuolutos optemus? Quomodò nō pertimescunt diuina mysteria contingere, aut quomodò ad orandum pro peccatis populi accedere præsumunt, dum sacri Canones neque purum clericum, cui sacerdotiū non est, secundis copulari nuptijs permittunt? Isti verò econtrariò non solū post susce- *A sacerdotio qui sint arcendi.* *1. Tim. 3.* *Sacerdotibus non licet habere vxores.*

ptum sacerdotium se abstinere nolunt ab vna vxore, immò luxuriæ dediti, peiora sæcularibus scelera committunt, vt plures vxores habere præsumant, quibus neque vna concessum est post susceptum ministerium attrectare. Sed & ista paruipendentes, atque Dominum ad iracundiam prouocantes, maiora committunt facinora, dum proprijs manibus Christianos atque paganos necant, & fit, vt qui in remissionem peccatorum debuerunt lauacrum regenerationis impendere, & Christi sacramenta donare alijs, ne in æternum perirent, eorundem sacrilegis manibus extinguãtur. Quis enim sapiens eos æstimet sacerdotes, qui neque à fornicationibus abstinent, neque ab effusione humani sanguinis manus seruant innoxias? Quisue eorum sacrificijs Dominum esse credit placatum, dicente Propheta: Virum sanguinum & dolosum abominabitur Dominus? Istos ergo, vt præmisi, nec sacerdotio fungi patiaris, neque Diuina contingere mysteria. Quicquid verò aliud eos contra Ecclesiasticam regulam excessisse repereris, Canones siue instituta patrum præ manibus habeto, & sicut in eis edoctus fueris, discerne.

Psal. 5.

Quòd autem tibi successorem constituere petisti, vt te viuente in tuo loco eligatur Episcopus, hoc nulla ratione concedi patimur, quia contra omnem Ecclesiasticam regulam esse monstratur: sed volumus, vt tibi ministret, & sit in Euangello Christi adiutor, dicente Apostolo: Si quis benè ministrauerit, gradum sibi bonum acquiret. Nimis enim repræhensibile ac detestabile esse manifestum est, vt te viuente, tibi alium substituamus. Sed hoc admonemus, vt quandiù te diuina iusserit clementia superesse, sine intermissione orare studeas, vt tibi Deus illum successorem concedat, qui ei possit esse placabilis, & populum, quem ad suam gratiam per tuæ sanctitatis industriam vocare voluit, irrepręhensibiliter regere, atque ad viam vitæ perducere valeat. Nam quomodò hæc, quæ poposcisti, si etiam voluerimus, concedere possumus, dum nos fragiles homines, sub conditione mortis constituti, ignoremus quid superuentura pariat dies, & quis è nobis prior de præsenti seculo migret? Si autem eundem diuina voluerit clementia post tui transitus diem superesse, si eum aptum agnoueris, & in tua voluntate fuerit definitum, ea hora, qua te de præsenti seculo migraturum cognoueris, præsentibus cunctis tibi successorem designa, vt huc veniat ordinandus: quod nulli alij concedi patimur.

7. q. 1. De eo autem. Vel: Petisti, vt cum.
1. Tim. 3.
7. q. 1. Petisti vt cum nostro.

De illo verò, qui viduam auunculi sui, quæ & ipsa fuit vxor consobrini sui, & sacrũ velamen habere monstrata est, & à beatæ memoriæ præcessore nostro sibi licentiam esse concessam diuulgauit, vt in perniciosum matrimonium assumere debuisset: absit hoc, vt decessor noster ista præciperet. Nec enim ab hac Apostolica sede illa permittuntur, quæ contraria esse patrum siue Canonum institutis probantur. Admonere & increpare eos, frater charissime, ne cesses, quatenùs à tam scelesto recedant matrimonio, ne in æternum pereant. Reminiscantur ergo se Christi sanguine esse redẽptos, & non spontè se contradant diabolicæ potestati: sed magis omnipotenti Deo & Christo filio eius spirituique sancto, in cuius nomine ab illius antiqui hostis erepti sunt potestate. Labora igitur sanctissime frater in eis, qui scriptum cognoscis: Qui cõuerti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, saluabit animam eius à morte, & suorum operit multitudinem peccatorum. Nos quoque ei pro hoc commonitoria scripta direximus.

Vide mendacium, de Ro. Pontif. ce confictũ.
Iacob. 5.

De Calendis verò Ianuarij vel cæteris augurijs, phylacterijs & incantationibus, vel alijs diuersis obseruationibus, quæ gentili more obseruari dixisti apud B. Petrum Apostolum, vel in vrbe Roma: hæc & nobis & omnibus Christianis detestabilia & perniciosa esse iudicamus, dicente Domino: Non augurabimini. Et iterùm scriptura dicit: Non sint auguria in Israel, nec obseruatio in domo Iacob. Igitur & à nobis cauendum esse censemus, vt nullis augurijs vel obseruationibus attẽdamus: quia omnia hæc abscissa esse à patribus edocti sumus. Sed quia per instigationem diaboli iterùm pullulabant, à die, qua nos iussit diuina clementia, quanquàm immeriti existamus, Apostoli vicem gerere, ilicò omnia hæc amputauimus. Pari etenim modo volumus tuam sanctitatem populis sibi subiectis prædicare. Nam & sanctæ recordationis prædecessoris atque nutritoris nostri domini Gregorij Papæ constitutione, omnia hæc piè atque fideliter amputata sunt, & alia quamplura, quæ diabolo suggerente pullulabant in Christi ouili.

Leuit. 19.
Num. 23.

De sacerdotibus verò falsis, qui falsa opinantur, qui etiam adulteri & fornicatores esse probantur, & sibi ab Apostolica sede indultũ esse testãtur, hoc nulla ratione credat sancta fraternitas tua: sed similiter in eis canonicam exerce vindictã, quemadmodùm

de his,qnibus superiùs à nobis edoctus monstraris.Non enim aliud te agere volum9, præter quod sacri præcipiunt Canones,vel etiam ab hac Apostolica sede instructus es. se dinosceris.Tuæ quoque sanctitatis petitionem impleuimus, mittentes tribus Episcopis tuis singulas confirmationis epistolas, quas per sanctitatis tuæ manus eis largiri volumus,& Carlomanno filio nostro,alia scripta direximus, vt adminicula, quibus indiges,adimplere festinet. Iam,frater charissime,de omnibus superiùs comprahensis capitulis,vt Dominus donauit,respondimus,ad amputanda omnia diabolicæ fraudis scandala:tua verò sancta fraternitas,si quid decæterò euenerit, vt sacri docent Canones,studeat emendare in plebibus sibi à Deo commissis. Non enim aliud nobis cōuenit prædicare,præter quod à sanctis patribus sumus edocti.Si verò noui aliquid,inimici astutia agente, acciderit,quod tua sancta fraternitas minimè per Canonum instituta discernere possit,hoc nobis non pigeat insinuare:quatenùs,Deo iuuante, quæq; ad emendationem nouæ plebis esse possunt,tibi absq; tarditate respondere curemus. Cognoscat ergo tua sancta fraternitas ita dilectionem tuam haberi in nostris præcordijs,vt te præsentialiter quotidiè videre desideremus, & ita te in nostro consortio habere,vt ministrum Dei,& dispensatorem Ecclesiarum Christi. Confortare itaque in Domino,frater charissime,& esto robustus, & labora in opere, ad quod te diuina voluit clementia vocare. Magna etenim te spes remunerationis expectat, quam promisit Deus diligentibus se. Et nos, licèt peccatores existamus, tamen Dei nostri immēsam clementiam non cessamus exorare,vt qui cœpit in vobis, perficiat opus bonum vsq; in finem,& B.Petrus Apostolorū princeps cooperetur tibi in omnib9 bonis, qui ei parére desideras. Deus te incolumem custodiat,sanctissime frater. Datá Calend. Aprilis,imperante domino pijssimo Augusto Constantino,anno 24. Imperij eius, Indictione 11.

Episcopi confirmati à Papa.

Pontificis erga S. Bonifacium amor.

Reuerentissimo & sanctissimo fratri Bonifacio coëpiscopo, Zacharias seruus seruorum Dei.

Virgilius & Sidonius religiosi viri,apud Baioariorum prouinciam degentes, suis nos literis visitantes, intimârunt quòd tua reuerenda fraternitas eis ininngeret Christianos denuò baptizare. Quod audientes,nimis conturbati sumus, & in admirationem magnam incidimus, si habetur,vt dictum est. Retulerūt quippe, quòd fuerit in eadem prouincia sacerdos,qui Latinam linguam penitùs ignorabat,& dum baptizaret,nesciens Latini eloquij linguam,diceret: Baptizo te in nomine patria & filia & * Spiritussancti:ac per hoc tua reuerenda fraternitas iusserit rebaptizare. Sed sanctissime frater, si ille,qui baptizauit,non errorem introducens aut hæresim, sed pro sola ignorantia Romanæ locutionis infringendo linguam,vt præfati sumus, baptizans dixerat,non possumus consentire,vt ab eo baptizati,denuò baptizentur:quia, sicut tua benè nouit sancta fraternitas,quicunque baptizatus fuerit ab hæreticis in nomine Patris & Filij & Spiritussancti,nullo modo rebaptizari debet,sed per solam manûs impositionem purgandus est. Si ergo ita est, vt nobis relatum est,nolo ampliùs à te illis prædicetur huiusmodi doctrina: sed vt sancti patres docent & prædicant,tua sanctitas studeat conseruare. Deus te incolumem custodiat reuerentissime frater.

Cap. 8.

** Spiritus sancti.*

Ab hæreticis collatū baptisma, non iterandum.

Romana Synodus sub Zacharia Pontifice.

IN nomine Domini nostri IESV Christi, imperante domino pijssimo Augusto Constantino Imperatore, anno 26. imperij eius, mense Octob. die 25. Indictione 14. præsidente sanctissimo Domino Zacharia Papa in patriarchio Lateranense,in basilica,quæ appellatur Theodori: considentibus etiam cum eo sanctis Episcopis Epiphanio Sylua candida, Benedicto Nomento, Venantio Præneste, Gregorio Portuense, Niceta Gabijs,Theodoro Ostiense, Gratioso Velitras: seu venerabilibus Presbyteris, id est, Iohanne Archipresbytero, Gregorio,Stephano,item Stephano,Dominico,Theodoro,Anastasio,Georgio,Sergio,Iordane, Leone: Item Leone, Gregorio, Stephano, Eustachio, Procopio atque Theophanio, propositis in medio sacrosanctis Euangelijs, adstantibus quoque Diaconibus, cunctoque Clero, Gregorius Regionarius & nomenculator dixit: Deneardus religiosus presbyter, legatus Bonifacij sanctissimi Archiepiscopi prouinciæ Germaniæ directus ad vestrum sanctum Apostolatum, præ velo est, & petit ingredi: quid præcipitis? Dictum est: Ingrediatur. Cumque ingressus fuisset, Zacharias sanctus Papa dixit: Ante hos dies literas

Cap. 4.

reuerentissimi fratris nostri Bonifacij Archiepiscopi nobis detulisti, per quas nobis, quæ opportuna ei visa fuerant, indicauit. Quid ergo denuò nostris secretarijs te ingredi postulâsti? Deneardus religiosus presbyter dixit: Domine mi, dum iuxta vestri Apostolatûs præceptum dominus meus Bonifacius Episcopus, famulus pietatis vestræ in prouincia Francorum Synodum aggregaret, & reperisset illic falsos sacerdotes, hæreticos & schismaticos, id est, Aldebertum & Clementem, sacerdotio priuans, vnà cum principibus Francorum, retrudi fecit in custodiam. Illi autem non in pœnitentia degunt, vt iudicatum est: sed econtrariò adhuc populum seducunt. Pro quo & hanc epistolam præfati domini mei, quam manibus gero, vestro sancto Apostolatui missus offero, vt eam coram sancto concilio legi faciatis. Dictum est: Suscipiatur epistola, & coram nostra præsentia relegatur. Et accipiens Theophanius notarius regionarius & saccellarius, relegit in his sermonibus:

Excellentissimo patri atque Apostolico Pontifici Zachariæ Papæ, Bonifacius exiguus seruus seruorum Dei, optabilem in Christo charitatis salutem.

POstquàm me ante annos propè triginta sub familiaritate & seruitio Apostolicæ sedis, annuente & iubente venerandæ memoriæ Antistite Apostolico Gregorio, anteriore voto constrinxi, quicquid mihi lætitiæ vel tristitiæ acciderat, Apostolico Pôtifici solebam indicare, vt in lætis simul laudaremus Dominum, & in tristibus eius côsilio roborarer. Ita & nunc mihi liceat vobis indicare, precor, sicut scriptum est: Interroga patrem tuum, & annunciabit tibi: seniores tuos, & dicent tibi. Notum enim sit paternitati vestræ, quia postquàm indigno mihi mandâstis in prouincia Francorum, sicut & ipsi rogârunt, sacerdotali concilio & Synodali conuentui præesse, multas iniurias & persecutiones passus sum à falsis sacerdotibus, & adulteris presbyteris, seu diaconibus, & fornicarijs clericis. Maximus tamen mihi labor est contra duos hæreticos pessimos, & blasphemos contra Deum & contra Catholicam fidem. Vnus, qui dicitur Aldebertus, natione Gallus est: alter, qui dicitur Clemês, genere Scotus est: specie quidem erroris diuersi, sed pondere peccatorum compares. Contra istos obsecro authoritatem vestram, vt me defendere & adiuuare, & populum Francorum & Gallorum per scripta vestra corrigere studeatis, ne hæreticorum fabulas & vana prodigia ac signa præcursoris Antichristi sectentur: sed ad Canonica iura & ad viâ veræ doctrinæ côuertantur, & vt per verbum vestrum isti duo hæretici mittantur in carcerê, nulluśque cum eis communionem habeat, ne fortè fermento doctrinæ illorum, fermentatus aliquis pereat, sed segregati viuant, & iuxta dictum Apostoli, traditi satanæ in interitum carnis, vt spiritus saluus sit in die Domini. Et si Ecclesiam non audierint, sint nobis, iuxta Euangelicum præceptum, sicut ethnici & publicani. Propter istos enim persecutiones & inimicitias & maledictiones multorum patior, & Ecclesia Christi impedimentum fidei & doctrinæ rectæ sustinet. Dicunt enim de Aldeberto, quòd eis sanctissimum Apostolum abstulerim, patronum & oratorem, virtutumque factorem, & signorum ostensorem abstraxerim. Sed pietas vestra audiens vitam eius, iudicet ex fructu, verùm vestimentis ouium indutus, intus lupus rapax fuerit, an non. In primæua igitur ætate hypocrita fuit, dicens quòd sibi Angelus Domini in specie hominis de extremis finibus mundi miræ, & tamen incertæ sanctitatis reliquias attulerit, & exinde potuerit omnia, quæcunque popòscerit, à Deo impetrare. Hac ergo simulatione, sicut Apostolus Paulus prædixit, penetrauit multorum domos, & captiuas duxit post se mulierculas oneratas peccatis, quæ ducebantur varijs desiderijs, & multitudinem rusticorum, dicentium quòd ipse esset vir Apostolicæ sanctitatis. Prætereà conduxit Episcopos indoctos, qui se contra præcepta Canonum absolutè ordinauerunt. Vnde in tantam superbiam elatus est, vt se æquipararet Apostolis Christi, & dedignatus in alicuius Apostolorum vel martyrum honore ecclesiam consecrare, in proprio honore dedicaret oratoria, vel, vt veriùs dicam, sordidaret. Adhæc etiam improperans, cur voluissent homines visitare limina sanctorum Apostolorum, fecit cis cruciculas & oratoriola in campis, & ad fontes, vel vbicunque sibi videbatur, & iussit ibi publicas orationes celebrari, intantùm vt multitudines populorum, spretis cæteris Episcopis, & dimissis antiquis ecclesijs, in talibus locis conuentus agerent, dicentes: Merita sancti Aldeberti adiuuabunt nos. Vngulas quoque suas & capillos dedit ad honorificandum & portandum cum reliquijs san-

Margin notes: Deut 32. — Aldebertus & Clemens hæretici. — 1. Cor. 5. — Matth. 18. — Aldeberti hæretici historia breuis. — 2. Tim. 3.

sancti Petri Apostolorum principis. Tantis itaque flagitiis inuolutus, præsumpsit quoddam, quod maximum scelus & blasphemia contra Dominum esse videtur. Venientienim populo & prostrato ante pedes eius, & cupienti confiteri peccata sua, dixit: Scio omnia peccata vestra, quia mihi cognita sunt occulta vestra: ideoque non est opus confiteri ea. Securi ergo & absoluti de peccatis vestris præteritis, reuertimini ad domos vestras cum pace. Hæc igitur atque his similia, quæ sanctum Euangelium hypocritas facturos esse testatur, idem Aldebertus suo habitu & incessu moribusque solet operari. Nota de cõfessione peccatorum.

Alter autem hæreticus, qui dicitur Clemens, contra Catholicam contendit Ecclesiam, abnegans scilicet & refutans Canones sacros, tractatus & expositiones sanctorũ Patrum, Hieronymi, Augustini, & Gregorij. Synodalia etiam iura spernẽs, affirmat se post duos filios, sibi in adulterio natos, esse posse legis Christianæ Episcopum. Præterea Iudaismum introducens, instum iudicat esse Christiano, vt, si voluerit, viduam fratris defuncti accipiat vxorem. Ipse etiam contra fidem sanctorum patrum contendit dicens quòd Christus filius Dei descendens ad inferos, omnes quos inferni carcer detinuit, inde liberâsset, credulos videlicet & incredulos, necnon cultores idolorum. Multa quoque alia horribilia & contraria fidei Catholicæ, de prædestinatione Dei affirmat. Quapropter precor, vt literas vestras de hoc hæretico mandare curetis Duci Carlomanno, vt mittatur in custodiam, ne femina satanæ latiùs seminans, vna ouis morbida totum gregẽ polluat. Valere sanctitatem vestram & prosperis pro fectibus gaudere in longitudine dierum, optamus. Clementis hæretici historia succincta.

Cumque lecta esset epistola, Zacharias Papa dixit: Audistis charissimi fratres, quid in ista epistola lectum sit * ex sacrilegis illis, qui se ad suam condemnationem Apostolos nominare præsumpserunt? Sancti Episcopi & venerabiles Presbyteri responderunt: Audiuimus certè per omnia non Apostolos, sed ministros satanæ & præcursores Antichristi. Quis enim aliquando Apostolorum vel quilibet sanctorum ex capillis suis aut vngulis pro sanctitate populis tribuit, vt iste perniciosus agere conatus est Aldebertus? Sed hoc scelus à vestro sancto Apostolatu resecandum est, tam de illo, quàm etiam de transgressore Clemente, qui sacros Canones spernit, atque expositiones sanctorum patrum, Ambrosij, Augustini, cæterorumque respuit. Ambo itaq; iustam dignamq; transgressionibus suis suscipiant sententiã. Zacharias sanctus Papa dixit: Quia iam tardior hora est, venturo secretario de conscripta vita & oratione, quam sibi exponit Aldebertus, vel de cæteris eius gestis, cùm nobis lecta fuerint, com muni consensu, mediante Deo, quid fieri debeat, pertractemus. Cumq; in eodem die sanctus Zacharias Papa, cæterique Episcopi, necnon Presbyteri supradicti, alijque clerici conuenissent in prænominatam basilicam, Gregorius notarius regionarius & nomenculator dixit: Iuxta vestri sancti Apostolatûs præceptum, quod in præterito secretario iussistis, Deneardus religiosus presbyter adest præ velo: quid præcipitis? Dictum est: Ingrediatur. Cumque ingressus esset, Zacharias sanctus Papa dixit: Actus illius nefandissimi Aldeberti, siue cætera eius scripta, quæ præterito secretario in manibus gerebas, coram præsenti concilio porrige legenda. Et accipiens Theophanius notarius regionarius & saccellarius, legit vitam illius, cuius initium est: In nomine Domini nostri Iesu Christi, incipit vita sancti & beati Aldeberti Episcopi, ex electione Dei nati. De simplicibus parentibus fuit procreatus, & de gratia Dei coronatus: quia dum in vtero matris suæ esset, ibidem gratia Dei cœpit in eo retineri, & antequam peruenisset beatissima natiuitas eius, vidit genitrix eius per visionem quasi egredientem vitulum de dextero latere suo. Qui nimirùm vitulus designabat illam gratiam, quam acceperat ab angelo, antequam exiret de vulua. *for. de Vita hæretici Aldeberti ab impostore quodam conscripta.

Cumque hic libellus vsque ad finem lectus fuisset, Zacharias sanctus Papa dixit: Quid ad hanc blasphemiam respondetis sanctissimi fratres? Epiphanius Episcopus Ecclesiæ sanctæ Syluæ candidæ, dixit: Domine Apostolice, ex diuina profectò inspiratione motum est cor vestri sancti Apostolatûs, vt prædictũ Bonifacium sanctissimũ Episcopum & Francorum principes commoneretis, in partibus illis post lõga tempora concilium congregare sacerdotum, ne hæc schismata & blasphemiæ sancto vestro Apostolatui celarentur. Zacharias sanctus Papa dixit: Si quid adhuc habet Deneardus religiosus presbyter nobis porrigere legendum, porrigat. Deneardus presbyter respondit: Ecce domine epistola, qua vtebatur Aldebertus, & quam diuulgabat esse Iesu, sibique de cœlo venisse. Et accipiens Theophanius notarius, legit. Cuius initium tale erat: In nomine Domini incipit epistola Domini nostri Iesu Christi filij Dei, Vide impostorem

quæ

egregium, & fabulas aniles. quæ in Hierosolymam cecidit,& per Michaëlem Archangelum inuenta est in porta Ephraim,& per manus sacerdotis nomine Icbræ, ipsa epistola fuit exemplata. Et transmisit ipse eandem epistolam ad Germaniam ciuitatem alio sacerdoti Thalasio, & ipse Thalasius transmisit illam ad Arabiam ciuitatem alio sacerdoti Leoban, & ipse Leoban transmisit epistolam istam ad Verphaniam ciuitatem,& recepit eã Macrius sacerdos Dei, & transmisit in montem sanctum Archangeli Michaëlis,& per manus Angeli Dei peruenit ad Romanam ciuitatem ad sepulcrum S. Petri, vbi claues regni cœlorum constituti sunt. Et duodecim Papati,qui sunt in Romana ciuitate, tridnanas fecerunt vigilias in ieiunijs & orationibus, & cætera vsque ad finem perlecta. Zacharias sanctus Papa dixit: Pro certo charissimi fratres,& prædictus Aldebertus in insaniam conuersus est,& omnes qui hac vtuntur commentata epistola, paruulorum more absque sensu sunt,& muliebri errore insaniunt. Sed ne leniores amplius decipiat, indiscussam & absque sententia causam hanc relinquere non possumus. Sancti Episcopi & venerabiles presbyteri responderunt: Ex diuina illustratione cognoscimus cor sancti vestri Apostolatus illuminatum,& quæ à vobis dicta sunt, ex administratione Sanctispiritus emanârunt. Et idcircò vt à vobis præuisum fuerit, in vtrosque sententia promulgetur. Zacharias sanctus Papa dixit: Non vt à nobis solis præuisum fuerit, sed pariter cum sanctitate vestra, vt Domino placuerit, in futuro secretario est pertractandum.

Cùm autem tertia vice in eodem die Zacharias sanctus Papa, cæterique Episcopi, necnon Presbyteri supradicti, sed & alij clerici conuenissent in prænominatam basilicam, Gregorius notarius regionarius & nomenclator dixit: Secundùm quod à vestro sancto Apostolatu præceptum est in præterito secretario, vt Denecardus religiosus presbyter hic se vestris præsentaret obtutibus, præstò est præ foribus: quid præcipitis? Dictum est: ingrediatur. Cumque ingressus fuisset, Zacharias Papa dixit: Habes adhuc ex sacrilegorum illorum conscripto aliquid, quod coram concilio proferre debeas ad legendum? Denecardus religiosus presbyter respondit: Etiam domine mi orationem, quam sibi Aldebertus componere nisus est: & ecce in manibus eã gero: iubete eam suscipi. Moxque suscepta est & lecta oratio, cuius initium tale erat: Domine Deus omnipotens, pater Domini nostri Iesu Christi, & α & ω, qui sedes super septimum thronum,& super Cherubin & Seraphin: pietas magna & dulcedinis satis est apud te, pater sanctorum Angelorum, qui fecisti cælum & terram, mare & omnia, quæ in eis sunt: te inuoco & clamo & inuito super me miserrimo, quia tu dignus fuisti dicere: Quodcunque petieritis à patre in nomine meo, dabit vobis. A te pero, ad te clamo, à Domino Christo confido animam meam. Cumque per ordinem legeretur, peruenit ad locum, vbi ait: Precor vos, & coniuro vos, & supplico me ad vos Angelus Vriel, Angelus Raguel, Angelus Tubuel, Angelus Michaël, Angelus Adimis, Angelus Tubuas, Angelus Sabaoth, Angelus Simihel. Dum verò hæc oratio sacrilega vsque ad finem perlecta fuisset, Zacharias sanctus Papa dixit: Quid ad hæc sancti fratres respondetis? Sancti Episcopi & venerabiles Presbyteri responderunt: Quid aliud agendum est, nisi vt omnia, quæ coram nobis lecta sunt, igni concrementur, authores verò eorum anathematis vinculo percellantur? Octo enim nomina Angelorum, quæ in sua oratione Aldebertus inuocauit, non Angelorum, præter Michaëlis, sed magis dæmonum nomina sunt, quos ad præstandum sibi auxilium inuocauit. Nos autem, vt à vestro sancto Apostolatu edocemur, & Diuina tradit authoritas, non plùs quàm trium Angelorum nomina agnoscimus, id est, Michaël, Gabriel, Raphaël. Zacharias sanctus Papa dixit: Optimè prouisum est à vestra sanctitate, vt conscripta illius omnia igne concrementur: sed opportunum est, vt ad reprobationem eius in scrinio nostro conseruentur ad perpetuam confusionem. Nunc verò, quia omnia peracta sunt, de vtrotunque sententia, quorum superiùs mentio facta est, pertractandum est. Vniuersum concilium dixit: Aldebertus, cuius nobis actus & nefaria commenta lecta sunt, & qui se Apostolum censuit nominari, & capillos & vngulas suas populis pro sanctitate tribuit, quique sub obtentu Angelorum dæmones in suum auxilium inuocat, sit ab omni officio sacerdotali alienus, agens pœnitentiam pro commissis, & ampliùs iam populum minimè seducat. Sin autem in his erroribus perseuerauerit, & populum ampliùs seduxerit, sit Anathema, & æterno Dei iudicio condemnetur, omnisque pariter, qui ei consenserit & eius doctrinam secutus fuerit, aut adiunctus fuerit. Similiter & Clemens, qui per suam stultitiam sanctorum patrum statuta omniaque Synodalia acta respuit, inferens etiam Christianis

Margin notes: Oratio impij Aldebertij. — Iohan. 16. — Dialaniam. — Sententia Concilij in Aldebertū. — Item in Clementem.

nis Iudaiſmum, dum prædicat fratris defuncti accipere poſſe vxorem: inſuper & Dominum Ieſum Chriſtum, deſcendentem ad inferos, omnes pios & impios exinde prædicat abſtraxiſſe, ab omni ſacerdotali officio nudatus ſit, & Anathematis vinculo obligatus, pariterque Dei iudicio condemnatus, & omnis, qui eius ſacrilegis conſenſerit prædicationibus.

Adnotatio Epiſcoporum, aliorumque ſacerdotum, pro excommunicatione hæreticorum Aldeberti & Clementis.

ZAcharias Epiſcopus ſanctæ Dei Eccleſiæ Catholicæ atque Apoſtolicæ vrbis Romanæ, his geſtis atque ſententiæ à nobis promulgatis ſubſcripſi. Epiphanius Epiſcopus ſanctæ Eccleſiæ Syluæcandidæ, his geſtis atque ſententiæ à nobis promulgatis ſubſcripſit. Benedictus Epiſcopus ſanctæ Eccleſiæ Nomentanæ, his geſtis atque ſententiæ à nobis promulgatis ſubſcripſit. Venantius Epiſcopus ſanctæ Eccleſiæ Præneſtinæ, his geſtis atque ſententiæ à nobis promulgatis ſubſcripſit. Gregorius Epiſcopus ſanctæ Eccleſiæ Portuenſis, his geſtis atque ſententiæ à nobis promulgatis ſubſcripſit. Niceta Epiſcopus ſanctæ Eccleſiæ Gabinatis, his geſtis atque ſententiæ à nobis promulgatis ſubſcripſit. Theodorus Epiſcopus ſanctæ Eccleſiæ Oſtienſis, his geſtis atque ſententiæ à nobis promulgatis ſubſcripſit. Gratioſus Epiſcopus ſanctæ Eccleſiæ Veliternenſis, his geſtis atque ſententiæ à nobis promulgatis ſubſcripſit. Iohannes Archipreſbyter tituli ſanctæ Suſannæ, his geſtis atque ſententiæ à nobis promulgatis ſubſcripſit. Gregorius humilis preſbyter tituli S. Clementis, his geſtis atque ſententiæ à nobis promulgatis ſubſcripſit. Stephanus gratia Dei preſbyter tituli S. Marci, his geſtis atque ſententiæ à nobis promulgatis ſubſcripſit. Stephanus indignus preſbyter tituli S. Euſebij, his geſtis atque ſententiæ à nobis promulgatis ſubſcripſit. Dominicus humilis preſbyter tituli S. Priſcæ, his geſtis atque ſententiæ à nobis promulgatis ſubſcripſit. Theodorus humilis preſbyter tituli ſancti Laurentij, his geſtis atque ſententiæ à nobis promulgatis ſubſcripſit. Anaſtaſius indignus preſbyter tituli S. Mariæ, his geſtis atque ſententiæ à nobis promulgatis ſubſcripſit. Georgius humilis preſbyter tituli SS. Iohannis & Pauli, his geſtis atque ſententiæ à nobis promulgatis ſubſcripſit. Sergius humilis preſbyter tituli S. Potentianę, his geſtis atque ſententiæ à nobis promulgatis ſubſcripſit. Iordannes indignus preſbyter tituli S. Sabinæ, his geſtis atq; ſententiæ à nobis promulgatæ ſubſcripſit. Theophanius humilis preſbyter tituli ſanctorũ Coronatorum, his geſtis atq; ſententiæ à nobis promulgatis ſubſcripſit. Leo indignus preſbyter tituli S. Anaſtaſiæ, his geſtis atque ſententiæ à nobis promulgatis ſubſcripſit. Gregorius indignus preſbyter tituli S. Balbinæ, his geſtis atque ſententiæ à nobis promulgatis ſubſcripſit. Stephanus preſbyter tituli S. Chryſogoni, his geſtis atque ſententiæ à nobis promulgatis ſubſcripſit. Euſtathius humilis preſbyter ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, his geſtis atque ſententiæ à nobis promulgatis ſubſcripſit. Leo humilis preſbyter tituli S. Damaſi, his geſtis atque ſententiæ à nobis promulgatis ſubſcripſit. Procopius indignus preſbyter tituli S. Cyriaci, his geſtis atque ſententiæ à nobis promulgatis ſubſcripſit.

Subſcribit huic ſententiæ Pontifex: deinde cæteri.

*Dilectiſſimis nobis Reginfrido Rhothomagenſi Epiſcopo, Deodato *Beluocanenſi Epiſcopo, Ramberto Ambianenſi Epiſcopo, Dauid Spironenſi Epiſcopo, Aethereo Toroanenſi Epiſcopo, Heliſeo Nouiomenſi Epiſcopo, Treuuarto Camerocanenſi Epiſcopo, Burchardo Vuirciburgenſi Epiſcopo, Folerico Tungrienſi Epiſcopo, Genebaudo Laudenſi Epiſcopo, Romano Meldenſi Epiſcopo, Agilolpho Colonienſi Epiſcopo, Hattoni Straſburgenſi Epiſcopo, & cæteris amantiſſimis coëpiſcopis, preſbyteris etiam & diaconibus, cunctiſq; orthodoxis Eccleſiarum Dei clericis, Apoſtolicam doctrinam tenentibus, Zacharias diuina gratia præditus, Apoſtolicæ ſedis Pontifex, ſeruus autem ſeruorum Dei, in Domino ſalutem dicit.*

* Bellouacenſi.

GRatias ago Deo Patri omnipotenti & Domino noſtro Ieſu Chriſto, vnico filio eius, & Sancto ſpiritui, qui veſtrũm omnium corda inflammare dignatus eſt per diffuſam à ſe gratiam, vt in vnitate fidei & vinculo pacis ambuletis, & ſit ſplendor Domini Cap. 9

mini

mini Dei nostri super vos, dilectissimi mihi, & abundans gratia pacis & charitatis, vt sitis vnum corpus spiritualis matris vestræ sanctæ Catholicæ & Apostolicæ Dei Ecclesiæ, in qua Deo authore præsumus, implentes illud Propheticum dictum: Ecce quàm bonum, & quàm iucundum, habitare fratres in vnum. Quanuis enim pro itineris longitudine corpore simus absentes, in spiritu tamen dilectionis semper sumus vobis præsentes habentes vos in visceribus nostris, & assiduè orantes, vt Deus & Dominus noster Iesus Christus multò ampliùs confirmet corda vestra in exhortatione Euangelij, in ministerio quo fungimini, vt credita vobis plebs vestris pijs admonitionibus adiuuante Domino, à diabolica fraude liberata, persistat salua, vosque mereamini de eorum animabus in die Christi apportare lucrum. Obsecro ergo vos, vt dignè ambuletis vocatione, qua vocati estis, vt decet sanctos cum multa patientia, supportantes inuicèm in charitate, soliciti seruare vnitatem spiritûs in vinculo pacis & charitatis: quia finis præcepti charitas est de corde puro, & conscientia bona, & fide non fictâ. Gaudeo in vobis charissimi, quoniam fides vestra & vnitas erga nos, preciosa est & manifesta non solùm coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus, dum ad fautorem & magistrum vestrum à Deo constitutum, B. Petrum Apostolorum principem, benignissima voluntate conuersi estis, & in hoc laudabilis est fides vestra, quoniam idipsum sapitis, quod oportet sapere. Habetis itaque nostra vice ad confortandam dilectionem vestram sanctissimum Bonifacium fratrem nostrum Archiepiscopum, Apostolicæ sedis legatum, & nostram præsentantem vicem. Sit ergo constantia vestra aduersùs contentionem eorum, qui aduersa sapiunt, & nō quæ Dei sunt: neq; terreamini à facie eorum, sicut scriptum est, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: sed potiùs eum timete, qui potest animam & corpus mittere in gehennam. Fratres mei, in carne enim ambulantes, non secundùm carnem militamus. Arma enim militiæ nostræ non carnalia, sed spiritualia sunt, ad destruendam omnem exaltationem, extollentem se aduersùs scientiam Dei. Confortamini itaq; in Domino & in potentia virtutis eius. Pax vobis & gratia à Deo & Domino nostro Iesu Christo ministretur. Amplectimur & osculamur ac si præsentes, charitatem vestram in vnitate spiritûs, in vinculo pacis & charitatis Christi. Deus vos incolumes custodiat.

(Margin: Psalm. 132. — Ephes. 4. — 1. Tim. 1. — Matth. 10. — 2. Cor. 10. — Ephes. 6.)

Zacharias Papa vniuersis Episcopis, presbyteris, diaconibus, Abbatibus cunctis etiam Ducibus, Comitibus, omnibusque Deum timentibus, per Gallias & Francorum prouincias constitutis.

Cap. 6. — Referente nobis reuerentissimo fratre nostro Bonifacio Episcopo, quòd dum Synodus congregata esset in prouincia vestra iuxta nostram commonitionem mediantibus filijs nostris Pipino & Carolomanno principibus vestris, peragente etiam vicem nostram prædicto Bonifacio, Dominus inclinâsset corda vestra cum principibus vestris In prædicationem eius, vt omnibus commonitionibus eius obediretis, & schismaticos, & homicidas, & fornicarios à vobis expelleretis sacerdotes: omnipotenti Deo gratias egimus, & pro vobis sumus orantes, vt qui cœpit in vobis opus bonum, perficiat vsq; in finem. Obsecro enim omnes vos coram Deo, vt eius commonitionibus firmiter obediatis. Ipsum nanque vice nostra in partibus illis ad prædicandum constitutum habemus, vt vos Deo propitio ad viam perducat rectitudinis, & à cunctis facinoribus salui esse possitis. Habuistis enim, peccatis facientibus, nunc vsque falsos & erroneos sacerdotes: vnde & cunctę paganę gentes vobis pugnantibus præualebant, quia non erat differentia inter laicos & sacerdotes, quibus pugnare licitum non est. Qualis enim victoria dabitur, vbi sacerdotes vna hora Dominica tractant mysteria, & Dominicum corpus consecrant pro animarum suarum redemptione: & posteà Christianos, quibus hoc ministrare debuerant, aut paganos, quibus Christum prædicare debuerunt, sacrilegis necant manibus, & fit secundùm verbum Domini dicentis: Vos estis sal terræ: quòd si sal euanuerit, in quo salietur? Ad nihilum valet vltrà, nisi vt mittatur foras, & conculcetur ab hominibus. Dum hæc ita sint, & tales in vobis fuerint sacerdotes, quomodò victores contra vestros inimicos esse poteritis? Nam si mundos & castos ab omni fornicatione & homicidio liberos habueritis sacerdotes, vt sacri præcipiunt Canones, & nostra vice prædicat præfatus Bonifacius frater noster, nulla gens ante vestrum conspectum stabit: sed corruent ante faciem

(Margin: Pontificis vice functus Bonifacius in Synodo. — Matth. 5. — Quantum profint mundi & casti sacerdotes.)

ciem vestram omnes paganæ gentes,& eritis victores:insuper & benè agentes, vitam æternam possidebitis. Vos autem, fratres charissimi,qui estis veri sacerdotes, vel sub regulari disciplina constituti,sic vos exhibete, vt decet Dei ministros & dispensatores mysteriorum Dei,vt non vituperetur ministerium vestrum,ne fiat in vobis,quod scriptum est: Erit sicut populus,sic sacerdos. Nam si hoc fuerit,qualis vobis erit ab hominibus laus,aut qualis à Deo expectatur retributio? Quamobrem sic vos corrigite, vt veri sacerdotes,& tales ad sacerdotium prouehite,vt & vobis & illis testimonium maneat bonum ab his,qui foris sunt:quatenùs ab hominibus laudem, & à Deo præmium in æterna beatitudine percipere mereamini,eò quòd per vos ad rectam fidem perducti sunt populi multi,innoxios habentes sacerdotes.Ad Synodum quoq; omni anno conuenite,ad pertractandam vnitatem Ecclesiæ,&vt si quid aduersi acciderit,radicitùs amputetur,& Ecclesia Dei maneat inconcussa. Benè valete. Esa.24.

Reuerentissimo & sanctissimo fratri Bonifacio coëpiscopo, Zacharias seruus seruorum Dei.

CVm nobis sanctissimæ fraternitatis tuæ syllabæ delatæ fuissent, atque per singula legi fecissemus,reperimus in earundem literarum serie,quòd peccatis nostris facientibus,dum Dominici tritici semina quæreres elaborare ad augendam segetem spiritualem,subitò inimici superseminauerunt zizania,vt sanctitatem tuam in bono opere impedirent.Sed tua sancta fraternitas incessanter orationi instet pariter cum fratribus,qui tecum laborant,vt spirituali sarculo eradicare possis zizania. Hoc opus si tibi semper erit in voluntate,Deus sine dubio adiuuat,vt beatus Gregorius Papa: Bonum opus,inquit,nobis sit in voluntate.nam ex diuino adiutorio erit in perfectione. Vnde charissime frater confortare in Domino,& ipse erit adiutor tuus. De incursione autem Gentium, quæ in tuis plebibus facta est,mœrendum nobis est. Sed hæc adùersitas nullatenùs tuam fraternitatem conturbet:quia & Romana ciuitas ex accidētibus facinoribus sæpiùs est depopulata,& tamen omnipotens Dominus dignatus est eam consolari. Sic etiam credimus,quia & vos consolabitur, si fideliter ad eum clamaueritis,& ieiunium supplicationesq; letaniarum in populis commissis agendas prędicaueritis. Nos quoque,licet peccatores existamus, precibus nostris & consacerdotū nostrorum,inquantum possumus,adiuuamus. De Synodo autem congregatā apud Francorum prouinciam, mediantibus Pipino & Carlomanno excellentissimis filijs nostris,iuxta nostrarum syllabarum commonitionem peragente nostram vicem tua sanctitate,qualiter egisses agnouimus,& omnipotenti Deo nostro gratias egimus,qui eorum corda confirmauit,vt in hoc pio opere adiutores existerent:& quia omnia optimè & canonicè peregisti,tā de falsis Episcopis & fornicarijs & schismaticis, quàm etiam de reliquis nomine sacerdotibus,contra Canonum instituta agentibus,vel contra Catholicam & Apostolicam Ecclesiam,de quibus secundùm tuam relationem respondemus. Cap. 7. Irruptiones barbarorū. Ieiunijs & litanijs placandus Deꝰ.

De eo verò,quòd suggessisti,quia elegerunt vnam ciuitatem omnes Francorū principes,pertingentem vsq; ad paganorum fines & in partes Germanicarum gentium, vbi anteà prædicasti,quatenùs ibi sedem metropolitanam perpetuo tempore habere debeas,& inde cæteros Episcopos ad viam instruetes rectitudinis, & postmodùm tui successores perpetuo iure possideant:hoc quia decreuerunt, nos læti suscepimus, eò quòd ex Dei nutu factum est. Quòd verò falsi sacerdotes & schismatici hoc impedire conati sunt,eorum vanum agonem Dominus dissipabit,& illa faciet stabilita,quæ sanctorum patrum statutis videntur concordare. Et quia ipsi principes Francorum tibi etiam in hoc adiutores extiterunt, tetribuat illis omnipotens Deus adiutorij huius præmium,& innumera largiatur bona. De Moguntia dicit.

De illo etiam falso Episcopo,quem dixisti,quòd adulterati clerici & homicidæ filius,in adulterio natus,& absque disciplina nutritus esset, & quòd sui similes sacerdotes consecrauit:de hoc meminit tua reuerenda fraternitas,quod etiam tibi sæpè scripsimus,vt nullus homicida,nullus adulter,nullus fornicator sacrum ministerium debeat tractare:sed neq; ex pœnitente quis,aut talis,qualem sacri Canones prohibent esse sacerdotem. Ad altaria ministeriū qui non admittendi.

Debaptizatis verò ab illis, seu ecclesijs consecratis requirat tua fraternitas, si aut ecclesias in nomine S. Trinitatis consecrauerunt, aut paruulos similiter baptizauerunt:& tunc consecratio ecclesiarum & paruulorum baptisma sit ritè confirmatum.

Hoc etiam pariter retulisti,quòd illi,qui antè proiecti sunt, sacerdotes,se à nobis

absolutos esse apud Francorum prouinciam diuulgarent. Quod tua sancta fraternitas nullo modo credat: quia impossibile est, vt si hoc fecissemus, non tuæ charitati per nostras indicâssemus literas. Impossibile ergo nullo modo credas, quia non aliud prędicamus, & aliud agimus, aut aliud dirigimus, vt illi garriunt: sed auxiliāre Deo, illud, quod prædicamus, finetenùs obseruandum censemus. Hoc autem sanctitatem tuam firmissimè hortamur, vt teneas, vt sanctorum patrum institutis & consultis sacrorum Canonum omnimodò parere studeas.

Constantia doctrinæ in Ecclesia Romana

Quòd obsecrâsti, vt Francorum principibus scriberemus, scias à nobis esse gestum. Per singula enim eis scripsimus vt petîsti, vt tibi amici sint, & adiutores in Dominico opere existant.

De censu verò expetendo, quòd impetrare à Francis ad reparandas ecclesias vel monasteria plus non potuisti, quàm vt vertente anno ab vnoquoq; coniugio seruorũ duodecim denarij reddantur, ex hoc gratias ago Deo, quia hoc potuisti impetrare. Dum enim Dominus donauerit quietem, augentur & luminaria sanctorum pro eo, quòd nunc tribulatio accidit à Sarracenis, Saxonibus vel Frisonibus, sicut tu ipse nobis innotuisti.

De eis etiam, qui postquàm depositi sunt pro capitalibus peccatis de gradu sacerdotali, reperiuntur nec clerici esse velle, nec monachi sub pœnitentia: sed pergentes ad palatium regis Francorum, rogant vt eis loca tribuat ecclesiarum vel monasteriorũ, vt dispergant sanctorum loca: de his, inquam, quid fieri debeat, Francorum principibus commonitoria direximus scripta. In alia quippe tua epistola reperimus contineri omnia, quæ contra te egerunt falsi & schismatici Episcopi, id est, Aldebertus & Clemens, in qua omnia acta eorum & impijssimum errorem singulatim indicâsti. Nos autem congregatis consacerdotibus nostris, eorundem prauorum sceleratissima acta in eorum præsentia legi fecimus: & cùm nobis coram concilio lecta fuissent, pio studio omnes eadem schismatica dogmata & sceleratissimam vitam, quam sibi Aldebertus conscribi fecit, vna voce decreuerunt vt igne cremaretur. Sed nos hoc non fieri rectũ iudicantes, pro eorum perpetua damnatione in scrinio sanctæ Ecclesiæ reseruari mandauimus. Ad hæc etiam dignam sententiam contra eorum errorem scribi fecimus. Cuius exemplar epistolæ ad tuam direximus sanctitatem, vt lecta in prouincia Francorum, omnis schismaticus audiens taliter à sancta & Apostolica Ecclesia iudicatum, à sensûs sui prauitate resipiscat.

In tertia verò epistola tua intimâsti nobis de alio seductore, nomine Geuuiliobo, qui anteà falsò Episcopi honore fungebatur, & quia sine cõsultu ad nos properat. Hic dum aduenerit, vt Domino placuerit, fiet. Tua autem reuerentia vt auxiliante Domino cœpit, vice nostra petimus perficere studeat. Volumus nanq; omni anno tempore apto in prouincia Francorum concilium te celebrare, vt frequentia sacerdotum per instituta sacrorum Canonum correcta, illic nulla aduersitas valeat pullulare: sed magis Ecclesiæ sanctæ vnitas & disciplina Apostolica vbique in illis partibus dilatata existat, & non ampliùs populi per falsos sacerdotes deprauati, demergantur in interitum. Dum verò concilium aggregaueris, sic tua fraternitas conflictum habeat cum metropolitanis, vt nullus sine commendatitijs suscipiatur epistolis. Pro eadem quippe causa & pro omnibus vtilitatibus sanctæ Ecclesiæ Francorum principibus direximus literas, vt iam præfati sumus. De ciuitate etiam illa, quæ nuper Agrippina vocabatur, nunc verò Colonia, iuxta petitionem Francorum, per nostræ authoritatis præceptum nomini tuo metropolim confirmanimus, & tuæ sanctitati direximus eiusdem metropolitanæ Ecclesiæ stabilitatem. Deus te incolumem custodiat reuerẽtissime frater. Data pridiè Calend. Nouemb. Imperante domino Augusto Constantino, anno 27. imperij eius, Indictione 14.

Geuuiliobus pseudo-episcopus.

Colonia fit metropolis.

Reuerentissimo Bonifacio coëpiscopo, Zacharias seruus seruorum Dei.

Cap. 7.

Egregius nos admonet Apostolus Paulus in eo, quod ait: Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. Hinc est ergo, quòd † spiritualè charitatis vinculum, etsi corpore absentes, spiritu tamen semper fraternitati tuæ sumus præsentes, & in nostris orationibus memoriam tuì agere non desistimus, petentes immensam Domini nostri pietatem, vt ad peragendum suum te confirmet ministerium, quatenùs in die aduentûs eius illam placabilem merearis vocem proferre: Ecce ego & pueri, quos dedisti mihi: non perdidi ex eis quenquam: vt cõtinuò cũ cæteris sanctis illa supernæ vocationis dicta audias: Venite benedicti patris mei: percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine

1. Cor. 11.
† Videtur deesse, per
Esa. 8.
Iohan. 18.
Matth. 25.

origine mundi. Agnoſcas igitur chariſſime, flagitâſſe à nobis Pipinum excellentiſſimũ Pipinus
Maiorem domûs gentis Francorum per ſuum hominem, nomine Ardobanum, reli- princeps
gioſum presbyterum aliquanta capitula de ſacerdotali ordine, & quæ ad ſalutem ani- quid petie-
marum pertinent: ſimul etiam & pro illicita copula, qualiter ſeſe debeant cuſtodire rit à ſummo Pontifi
iuxta ritum Chriſtianæ religionis & ſtatuta ſanctorum patrum, inquiſiſſe. Et quanquã ce.
de hoc iam experta ſit tua ſancta fraternitas, quæ à nobis ſunt decreta, illius tamen vo-
tis autem accommodantes, in breui elogio conſcripta Apoſtolica documenta direxi-
mus: quæ vt in ſacerdotali collegio pandantur, tuam ſanctitatem inibi euocari dedi-
mus in mandatis. Cumq; pro hac re aggregatum fuerit concilium, ad medium dedu-
cantur illi ſacrilegi & contumaces Aldebertus, & Godalſacius, & Clemens, vt eorum
denuò ſubtili indagatiõe crebretur cauſa. Quos ſi deuiãtes à rectitudinis tramite vſq;-
quaq; repereritis, & conuicti fuerint nolle ad viam rectam conuerti, vt bonum atque
placitum vobis videtur, cum principe prouinciæ diſponite ſecundũ Canonum ſacro-
rum ſtatuta. Si autem in ſuperbia perſtiterint contumaciter, proclamantes ſe reos nõ
eſſe, tunc cũ probatiſſimis & prudentiſſimis ſacerdotibus tribus vel duobus prædictos
ad nos dirigite viros, vt profunda inquiſitione coram ſede Apoſtolica eorum inquira-
tur cauſa, & iuxta quod meruerint, finem ſuſcipiant. Age itaq; frater dilectiſſime in mi
niſterio tibi commiſſo, vt ab omnipotenti Deo præmium recipiens, æternam vitam
conſequi merearis. Deus te incolumem cuſtodiat reuerentiſſime frater.

Reuerentiſſimo fratri Bonifacio coëpiſcopo, Zacharias ſeruus ſeruorum Dei.

SAcris liminibus beati Apoſtolorum principis Petri & noſtris obtutibus præſenta- Cap. 8.
tus præſens Burchardus, dilectus nobis Epiſcopus, ſanctitatis tuæ attulit affatus, per Burchardus
quorum ſcripta agnouimus magnum te habere certamen in prædicatione Euangelij Epiſcopus.
Domini noſtri, & exhortatione ſanctæ fidei, quam per beatum Petrum & vas electio-
nis Paulum cæteroſq; Apoſtolos traditam ſuſcepimus. Quibus agnitis, omnipotenti
Deo immenſas egimus gratias, petentes eius ineffabilem diuinitatem, vt multò ampli-
ùs confirmet atq; corroboret cor fraternitatis tuæ, & ſoſpitem corpore annuat per-
manere, vſquequò eius diuinitas te ſuperſtitem in hac iuſſerit eſſe vita, ad perficiendũ
miniſterium tibi impoſitum, & ad portandum lucrum animarum in diem Chriſti Ie-
ſu, vt illam merearis audire vocem deſiderabilem, quam dicturus eſt Dominus diligẽ
tibus ſe: Venite benedicti patris mei: percipite regnum, quod vobis paratum eſt ab o- Matth. 25.
rigine mundi. Erant autem inſerta in eiſdem tuis affatibus diuerſa capitula, de quibus
iudicium & conſilium atq; ſolatium ſedis Apoſtolicæ tibi dirigi flagitabas. Primùm De hoc The
capitulum pro Synodo prouinciæ, in qua natus & nutritus es, quam & ingentem An- odoro vide
glorum & Saxonum in Britannia inſula primi prædicatores ab Apoſtolica ſede miſſi, Bedæ Hiſto
Auguſtinus, Laurentius, Iuſtus & Honorius, nouiſſimè verò tuis temporibus Theo- riam Eccle-
dorus, Græcolatinus antè Philoſophus & Athenis eruditus, Romæ ordinatus, pallio ſiaſt. gentis
ſublimatus, ad Britanniam præfatam tranſmiſſus iudicabat & gubernabat. In illa tale Anglorum.
decretum & iudicium demonſtratum eſſe dinoſcitur, vt quicunq; ſine inuocatione
Trinitatis lotus fuiſſet, ſacramentum regenerationis nõ haberet. Quod omninò verũ
eſt: quia ſi merſus in fonte baptiſmatis quis ſine inuocatione Trinitatis fuerit, perfectè
non eſt baptizatus. Quòd autem per quoſdam affirmari ſcripſiſti, vt quamuis ſcelera-
tiſſimus quiſq; hæreticus, vel ſchiſmaticus, aut latro, vel fur, ſiue adulter baptiſmum
iuxta regulam à Domino impoſitam in nomine Patris & Filij & Spirituſſancti conſe-
craret, ſicq; homini petenti miniſtraret, tamen Chriſti eſſet baptiſmum, Euangelicis
verbis conſecratum: & econtrà licèt miniſter iuſtus fuerit, & Trinitatem iuxta regulã à
Domino poſitam, in lauacro non dixiſſet, verum baptiſma non eſſet, quod dedit: v-
trunq; fraternitati tuæ notum eſt, quid de illis ſacrorum Canonum ſeries contineat,
quod & tenere te firmiter hortamur. Scriptum quippe eſt, dicente Domino: Sancti e- Leuit. 11.
ſtote, quoniam ego ſanctus ſum. Quod ſuſcepiſti frater à noſtro præceſſore ſanctæ re- &c.
cordationis Gregorio, huius Apoſtolicæ ſedis Pontifice, in eo permane, & ab Euange-
lica & Apoſtolica doctrina nullo modo declines: ſed indutus loricam fidei & galeã ſa
lutis, viriliter contra nequitiam diabolicæ fraudis reſiſte. Scriptum nanq; eſt: Ecce de- Iere. 1.
di faciem tuam potentem aduersùs faciem eorum, & conſtantiam tuam confortabo
aduersùs contentiones eorum, & erit fortior petra conſtantia tua. Eos autem, quos te- Nota de fal
periſſe ſe affata eſt fraternitas tua, pſeudoſacerdotes multo maioris numeri, quã ca- ſis ſacerdo-
tholicos, qui nunquàm ab Epiſcopis catholicis fuerunt ordinati, illudentes populo, & tibus nõ ri-
tè ordinatis

ministeria Ecclesiæ confundentes,qui sine Episcopo proprio arbitrio vinentes,popu-
lares defensores habentes contra Episcopos,vt sceleratos mores eorum non prohi-
beant,seorsum populum consentaneum congregant,& illud erroneum ministerium
non in Ecclesia Catholica,sed per agrestia loca & per cellas rusticorum,vbi eorũ impe
rita stultitia celari possit,perperrant,nec fidem Catholicã paganis prædicant, nec ipsi
fidem Catholicã habent,nec quærunt ab eis,quos baptizare student, abrenunciationẽ
satanæ:sed neq; signaculo crucis Christi eos muniunt, quæ præcedere debẽt baptismũ,
sed nec aliquam credulitatem vnius Diuinitatis & sanctæ Trinitatis docent. Hos itaq;
ministros satanæ,& non Christi, vbicunq; repereris,charissime frater,cõgregato pro-
uinciali & sacerdotali collegio,à sacerdotio depositos sub regula monachica & pœni
tentia submissos,vitam finire decernas, vt carne afflicti,quandoq; redeant ad viam sa-
lutis.Si verò non fuerint conuersi,tuæ prædicationis merces non peribit.

Confortare ergo in lege & in Euangelio Christi & prædicatione Catholicæ fidei,
quia ipsa glorificabit te.Tribulatio enim corporis nostri,temporalis est & finem ha-
bet:merces autem,quæ pro hac tribulatione à Deo præparatur,sempiterna est.Ideoq;
conferamus mortem Iesu in corpore nostro, vt & vita Iesu in corpore nostro mani-
Matth.5. festa fiat,sicut per eius diuinam edocti sumus doctrinam: Beati qui persecutionem pa
tiuntur propter iustitiam,quoniam ipsorum est regnum cælorum.Conforta etiam di
lectissimos nobis orthodoxos Episcopos & sacerdotes atq; Leuitas, cæterosque cleri-
cos,religiosos Abbates & monachos,pariterq; gloriosissimos Duces, cunctosq; opti-
mates Francorũ, vt nobis sint adiutores contra aduersarios Orthodoxæ fidei, omnesq;
que hæreticos & schismaticos,quatenùs & ipsi de fructu boni operis gaudere merean-
Error Samsonis Scoti. tur in cælestibus regnis.Scripsit quoq; inter cætera reuerenda fraternitas tua, reperisse
te quendam presbyterum genere Scotum,nomine Samson,errantem à via veritatis,
dicentemq; sine mystica inuocatione aut lauacro regenerationis posse fieri Catholi-
cum Christianum per Episcopalis manûs impositionem. Hic autem qui dicit hoc, va-
cuus est Spiritusancto & alienus à gratia Christi,consortioque sacerdotali abijciendus.
Matth.28. Quis enim, nisi baptizetur iuxta præceptum Domini, in nomine Patris & Filij &
Spiritussancti,& sic per manûs impositionem,potest esse Catholicus? Hunc nequissi-
mum virum talia prædicantem,ab Ecclesia sancta condemnatum,expelle. Illos autẽ
viros,qui ab hæreticis baptizati sunt,& nescitur an in nomine Patris & Filij & Spiri-
tussancti sint baptizati,inquisita rei veritate,si ab hęreticis sacerdotibus baptizati sunt,
hos sine dubio,iuxta prędecessoris nostri beatæ memoriæ Gregorij Papę & sacrorum
Canonum traditum tibi mandatum,baptizari permittas,ne in æternum pereant, sed
potiùs Euangelica consecratione saluentur. Intuiti autem sumus & volumus à te di-
rectum vniuersis Episcopis,presbyteris cæterisq; religiosis de vnitate fidei Catholicæ
scriptum. Quod valdè nobis acceptabile esse cognoscas, quoniam per Spiritussancti
gratiam in te diffusam hoc operari studuisti.

Cur Pontifex rogatus à Bonifacio noluerit mittere sacerdotem in Gallias. Inter cætera sanctitatis tuæ scripta petisti, vt sacerdos à nobis dirigatur in partes Frã
ciæ & Galliæ:quod implere omittimus,quia dum Deo propitio tua sanctitas superstes
existit,qui sedis Apostolicæ & nostram illic præsentas vicem,alium illuc dirigere ne-
cessarium non est. Quos autem repereris,amantissime frater,habentes sanæ doctrinæ
scientiam vitæq; puritatem,hos mittere stude In quibus præuideris locis ad prædican-
dum verbum salutis.Concilia verò aggregatis Episcopis prouincialibus, vbi tibi rectũ
videtur,celebrari procura,& quos deuiantes inueneris,confunde facies eorum igno-
minia, vt sint coram omnibus sine honore. Suscepimus & chartam,de vera & Catho-
lica fide conscriptam,quam cum dilectissimis nobis Episcopis partis Francorum tua
direxit reuerenda fraternitas. Hanc itaq; reserantes,nimio gaudio sumus repleti, in-
numerabilesq; gratias agimus Deo omnipotenti,quia vnanimitatem eorum ad socie
tatem nostram reuocare dignatus est. Nostra autem vice,charissime,omnes in osculo
pacis saluta. Intimatum est etiam à sanctitate tua,quòd Virgilius ille,nescimus si dica
tur presbyter,malignatus aduersum te,eò quòd arguebatur à te erroneus esse à Catho
lica doctrina,seminaret odium inter te & Otilonem Ducem Baioariorũ,dicens quòd
Otilo Dux Bauariæ. à nobis accepisset licentiam, vt vnius defuncti ex quatuor illis Episcopis, quos tua illic
ordinauit fraternitas,diœcesim obtineret. Quod nequaquàm verum est:quia mentita
est iniquitas sibi. De peruersa autem doctrina,quam contra Dominum & animam suã
locutus est,quòd scilicet alius mundus & alij homines sub terra sint,aliusq; Sol & Lu-
na,si conuictus fuerit ita confiteri,hunc accito concilio ab Ecclesia pelle,sacerdotij ho
nore priuatum. Sed & nos scribẽtes prædicto Duci,euocatorias de prænominato Vir-
gilio

gilio mittimus literas, vt nobis præsentatus & subtili indagatione requisitus, si erroneus fuerit inuentus, Canonicis decretis condemnetur. Qui enim seminant dolores, metunt eos. Pro Sidonio autem & Virgilio supradicto presbyteris, quod scripsit sanctitas tua, agnouimus. Et illis quidem, vt decebat, comminando scripsimus: tuæ autem fraternitati credulitas plùs quàm ipsis admittetur. Si autem Deo placuerit, vita comitante, sedi Apostolicæ eos missis literis, vt prælatum est, euocabimus. Docuisti enim eos, & non susceperunt, & factum est illis, sicut scriptum est in libro Sapientiæ: Qui docet fatuum, quasi qui conglutinat testa arenam. Non ergo ad iracundiam prouocetur cor tuum frater, sed in patientia, vbi tales repereris, admone, obsecra, increpa, vt conuertantur ab errore ad viam veritatis. Et si conuersi fuerint, saluâsti animas eorû: si verò in malitia permanserint, mercedes laboris tui non perdes. Eccli. 22. Iacob. 5.

Alia deniq; scripta fraternitatis tuæ continebant, quòd iam olim de Agrippina ciuitate scripsisti, quia Franci non perseuerarent in verbo quod promiserunt, & nunc moratur fraternitas tua in ciuitate Mogûtia. Petîsti etiam, vt cum nostro cõsultu, superueniente tibi senectute atq; imbecillitate corporis, si inuenire potueris idoneum virû ad sedem Pontificalem, in qua præes, pro te valeas collocare. Pro qua petitione nos adiutore Deo consilium damus tuæ sanctitati, vt sedem sanctæ Ecclesiæ Moguntiacẽsis, quam pro salute animarum accepisti, nequaquam relinquas, vt impleas illud Dominicum præceptum: Qui perseuerauerit vsq; in finem, hic saluus erit. Si verò Dominus dederit iuxta tuam petitionem hominem perfectum, qui possit curam animarum habere, illum ordinabis pro te Episcopum, eritq; in Euangelio tibi credito ad ministerium Christi portandum in omni loco, requirens & confortans Ecclesiam Dei. Oramus itaq; Dominum & redemptorem nostrum, vt sactis interuentionibus sanctæ suæ genitricis semper virginis Mariæ, & beatorum Apostolorum Petri & Pauli, orantem pro nobis sanctitatem tuam sospitem conseruare dignetur. Data Calend. Maij, imperante piissimo Augusto Constantino, anno 29. imperij eius, Indictione prima. Matth. 24.

Reuerendissimo patri & dilectissimo domino, cum timore & honore Venerando Apostolicæ sedis infula sublimato Zachariæ, Bonifacius exiguus seruus vester licèt indignus & vltimus, tamen legatus Germanicus deuotissimus, optabilem in Christo immarcescibilis charitatis salutem.

Paternæ pietatis vestræ sanctitatem subnixis precibus obsecro, vt hunc presbyterum meum, portitorem literarum præsentium, nomine Lul, grato animo clementer suscipiatis. Habet enim secreta quædam mea, quæ soli pietati vestræ profiteri debet, quædam quidem viua voce dicens, quædam verò per literas ostendens. De quibusdã nanque necessitatibus meis inquirere & interrogare, mihiq; paternitatis vestræ respõsum & consilium ex authoritate sancti Petri Apostoli ad solatium senectutis repræsentare debet, vt his omnibus auditis & consideratis, si quæ sint, quæ vobis placeant facta, Deo auxiliante * studeam: si quid autem, vt timendum est, displiceat, ex præcepto sancti Apostolatûs vestri vel indulgentiam merear, vel dignam pœnitentiam persoluam. Antecessor enim prædecessoris vestri venerandæ memoriæ Gregorius, dum me indignum ordinauit, & ad prædicandum verbum fidei Germanicis gentibus misit, sacramento me constrinxit, vt canonicis & iustis Episcopis ac presbyteris in verbo, in facto, in consensu adstipulator & adiutor fierem: quod cum diuina gratia implere studui: falsos autem sacerdotes, hypocritas & seductores populorum, vel corrigerem ad viam salutis, vel declinarem, vel abstinerem à communione ipsorum. quod ex parte seruaui, & alicubi implere non potui. Spiritualiter autem impleui sacramentum, quia in consensum & consilium illorum non venit anima mea, dum veniẽs ad principem Francorum, cogente Ecclesiarum necessitate, tales ibi reperissem, quales nolui: sed tamen in sancta communione corporis Christi illis non communicaui. Præcepit quoque mihi præfatus Apostolicus Pontifex, vt populorum, quoscunq; visitâssem, conuersationem & mores Apostolico Præsuli indicarem: quod in Domino confido me fecisse. De eo autem, quod iam præterito tempore de Archiepiscopis & pallijs, à Romana Ecclesia petendis, iuxta promissa Francorum sanctitati vestræ notum feci, indulgẽtiam à vobis flagito: quia quod promiserunt, tardantes non impleuerunt, & adhuc differunt, & quid inde perficere voluerint, ignoratur. Est præterea locus syluaticus in eremo vastissimæ solitudinis, in medio nationum prædicationis nostræ, in quo monasterium construentes, monachos constituimus sub regula sancti patris Benedicti viuentes,

Cap. 9. Hic Lullus successit S. Bonifacio in sede Moguntina.

for. * gaudeam.

Vitanda hæreticorum communio

Palliû Romæ petendum.

Fuldẽse monasteriû cõstructû à S. Bonifacio.

uentes, viros strictæ abstinentiæ, absque carne & vino & seruis, proprio manuum suarum labore contentos. Hunc ergo locum per viros religiosos & Deum timentes, maximeque per Carolomannum principem Francorum iusto labore acquisiui, & in honore sancti Saluatoris dedicaui. In quo loco cum consensu pietaris vestræ proposui aliquantulùm vel paucis diebus fessum senectute corpus requiescendo recuperare, & post mortem iacere. Quatuor enim populi, quibus verbum Dei prædicauimus, in circuitu loci huius habitare noscuntur, quibus cum vestra intercessione, quandiù vino vel sapio, vtilis esse possum. Cupio quippe, vestris orationibus intercedentibus, pariterq; opitulante gratia Dei in familiaritate Romanæ Ecclesiæ & vestro seruitio inter Germanicas gentes, ad quas missus sui, perseuerare, ac præcepto vestro obedire, sicut scriptum est: Iudicium patris audite filij dilecti, & sic facite, vt salui sitis. & iterùm: Honora patrem tuum, vt veniat tibi benedictio à Domino.

Eccli. 3. Ibidem.

Reuerentissimo fratri & coëpiscopo Bonifacio, Zacharias Episcopus, seruus seruorum Dei.

Cap. 10. Benedictus Deus & pater Domini nostri Iesu Christi, qui dispersa congregat, & cõgregata conseruat, augetque fidem & fiduciam seruis suis ad prædicandum Euangelium Domini nostri, cum eodem Patre & Spiritusancto viuentis in secula seculorũ. Ipse enim dixit: Qui credit in me, vita viuet, & non morietur: quoniam ego sum via, veritas & vita. Laudamus igitur & superexaltamus sanctum nomẽ eius, læti quòd per sanctæ fraternitaris tuæ literas allatas superstitem in hac vita & in Domino te valere cognoscimus, petentes immensam Dei nostri pietatem, vt ad prædicandum Euangelijatque sanctæ fidei sacramentum, te longæuum conseruet, suaq; protectione à cunctis aduersantium Insidijs te custodiat. Suggessit itaque fraternitas tua in suis apicibus, quòd prædecessor noster beatæ memoriæ Gregorius, huius Apostolicæ sedis Præsul, dum ad prædicandum te misisset in Germaniæ partes, verbo pollicitationis ab eo constrictus fuisses, vt Orthodoxos Episcopos ac presbyteros, vel quosque reperire potuisses, in verbo exhortationis confirmares, & communicares eis: si quos verò seductores Episcopos aut pseudopresbyteros, vel quosque à recto fidei tramite deuiantes reperisses, nulla tibi cum eis esset communio: quod te, Domino auxiliante, vsque in præsens spiritualiter seruâsse confessus es. Si autem, cogente aliqua necessitate, ad principes gentis Francorum accedens, corporaliter ab eis abstinere non valuisses, tamen in eorum consilio & consensu communionis, anima tua non fuerit coinquinata. Propter hoc ergo, quòd cum eis conuersatus es, non cõsentiens iniquitati eorum, nullum tibi est detrimentum coram Deo. Te enim prædicante, si obedirent, salui essent: Si autem in iniquitate sua permanent, ipsi peribunt: tu autem iuxta prophetæ dictum, saluâsti animam tuam.

Iohan. 11. Iohan. 14.

Pontifex cõsolatur Bonifacium.

Ezech. 33.

Quod de principibus Francorum scripsisti, quia in constitutione Episcoporum, quibus pallia misimus, promissionem suam nondum impleuerunt, illis magis quàm tibi imputandum est. Si enim Impleuerint verbum suum, habebũt ex eo laudẽ. Si verò aliter egerint, ipsi videant: nos tamen quod, Diuina gratia largiente, gratis accepimus, gratis dedimus. Tua etiam bona voluntas mercede non priuabitur. Petisti & hoc, vt monasterium in vastissima solitudine & in medio gentium, quibus prædicas, constitutum atque in honore Saluatoris nostri dedicatum, vbi & monachos sub regula sancti Benedicti degere fecisti, nomini tuo priuilegio sedis Apostolicæ munire deberemus. Ideoque votis tuis acquiescentes desiderium & petitionem tuam implemus. Congruit enim, diuini ministerij prædicatorem optimumq; ministrum ad desiderata pertingere, & inchoatum opus bonum vsque in finem perducere. Præterea prædictus gerulus tuus Lul, cum cæteris suis comitibus, quæ iniuncta fuerant à tua sanctitate, tã verbo quã scripto omnia innotuerũt: de quibus responsum dantes, tuæ rescribere studuimus fraternitati. Continebatur enim in pittacio ab eis porrecto, quia nos flagitâsses tibi innotescere, quæ recipienda vel quæ respuenda sint, inprimis de volatilibus, id est, graculis, corniculis atq; ciconijs, quæ omninò cauendæ sunt ab esu Christianorum: equi etiã syluatici multo ampliùs vitandi. De his igitur omnibus, sanctissime frater, ex sacra scriptura satis instrui poteris. De igne autem paschali, quod inquisisti, ita statutum est à sanctis patribus, postquam precioso sanguine Domini nostri Iesu Christi Ecclesia eius dedicata est, vt quinta feria Paschæ, quando sacrũ Chrisma consecratur, tres lãpades magnæ capacitatis ex diuersarũ ecclesiæ Iamdudũ oleo collectæ, & in secretiori loco ecclesiæ cõstitutæ cũ magna diligẽtia ardeant, ita vt oleum ipsum sufficere possit vsq; ad tertiũ diem

Innotuerũt actiuè, more seculi illius.

diem, id est, ad sabbatum. Tunc pro sacri baptismatis fonte sumptus ignis lampadum renouetur. De igne verò qui ex crystallis sumitur, vt asseruisti, nullam habemus traditionem.

De his etiam, qui regio morbo vexantur, inquisisti, siue homines, siue equi sint, quid faciendum sit de illis. Si ergo homines ex natiuitate aut genere huius morbi sunt, extra ciuitatem conuersari debent: eleemosynam verò accipere à populo illis licet. Si autem contigerit magnum vel paruum quenquam non à natiuitate, sed superueniente ægritudine vexari, non est proijciendus, sed si possibile est curandus. Attamen dum ad communionem venerit in ecclesiam, post omnes accedere debet ad percipiendum sacri muneris mysterium. Equi verò, qui præfato morbo fuerint coinquinati, si curari non valuerint, in puteos & foueas proijciendi sunt, ne eiusdem contagione cæteri coinquinentur. Animalia autem, quæ à furentibus vel rapidis lupis & canibus fuerint lacerata, oportet ea à cæteris separari, ne furentes & mordentes cætera coinquinent.

Inquisiuit & hoc fraternitas tua, si liceat sanctimoniales fœminas, quemadmodùm viri faciunt, sibi pedes abluere tam in cœna Domini, quàm in cæteris diebus. Hoc Dominicum præceptum est, quod qui per fidem impleuerit, habebit ex eo laudem. Etenim viri & mulieres vnum Dominum habemus, qui in cælis est. Pro benedictionibus autem, quas faciunt Galli, vt nôsti frater, multis vitijs variantur. Nam non ex Apostolica traditione hoc faciunt, sed per vanam gloriam, adhibentes sibi damnationem, quia scriptum est: Si quis vobis euangelizauerit præter id, quod euangelizatum est, anathema sit. Regulam itaque Catholicæ traditionis, quam à sancta Romana Ecclesia, cui Deo authore deseruio accepisti, omnibus prædica. Iohan. 13. Gal. 1. Catholica traditio seruanda.

Inquisisti etiam, si ante trigesimum annum liceat sacerdotem ordinare. Bonum & congruum est, charissime frater, si fieri potest, vt prouectæ ætatis & boni testimonij viri, iuxta sacrorum Canonum decreta, ordinentur sacerdotes. Si autem minimè reperiantur, & necessitas exposcit, à 25. annis & supra, Leuitæ & sacerdotes ordinentur, quemadmodùm in lege Domini continetur. Miloni autem eiusque similibus, qui Ecclesijs Dei plurimùm nocent, vt à nefario opere recedant, iuxta Apostoli vocem, opportunè & importunè prædica. Si acquieuerint admonitionibus tuis, saluabunt animas suas. Si verò non obedient, ipsi peribunt obuoluti peccatis suis: tu autem, qui rectè prædicas, non perdes mercedem tuam. Hoc simul inquisisti, post quantum tempus debeat lardum comedi. Licèt pro hoc à patribus institutum nobis non sit, tibi tamen petenti consilium præbemus, quòd non oporteat illud mandi, priusquàm desuper fumo siccetur & igne coquatur. Si verò libet vt incoctum manducetur, post Paschalem festiuitatem erit manducandum. Sacerdotio qui initiandi. Num. 8. 2. Tim. 4.

Episcopus autem condemnatus, de quo inquisisti, qui pugnator & fornicator existit, atque res Ecclesiæ post degradationem sibi vendicare nititur: hic omninò respuendus est. Quæ enim portio infideli cum fideli, aut quæ cōmunio Christo & Belial? De ordinatione etiam presbyterorum & diaconorum, qui cogente necessitate & paupertate rogantium non legitimis temporibus ad te peruenerunt, si aliquam haberes offensionē, inquisisti. Benè autem nôsti frater, quòd sacri Canones docent, aptis temporibus sacerdotes ordinandos. Attamen in eo, quod à te pro intentione bona actum est, à Domino Deo nostro indulgentiam postulamus. 2. Cor. 6. Aptis tēporibus ordinandi sacerdotes.

De censu etiam Ecclesiarum quid agendum sit, tibi dicimus: Nullam itaque hæsitationem habeas, solidum de casa suscipere: quia ex eo poteris eleemosynam tribuere, & opus perficere sanctarum ecclesiarum, iuxta Canonum instituta.

Si quis verò presbyteros, qui de laicis promoti fuerunt, & anteà capitalibus vitijs inuoluti, sed celantes ea, ordinati sunt, postmodùm autem manifestata sunt: hos à sacerdotali habitu priuatos, pœnitentiæ submitte. Non enim odit Deus peccantem & confitentem, sed peccantem & negantem.

Hoc etiam inquisisti à nobis, si liceat persecutionem paganorum fugere, an nō. Pro hoc igitur salutare consilium tibi damus. Si fieri potest, & locū inueneris, insta ad prædicandum illis. Si autem sustinere non valueris eorum persecutionem, habes præceptum Dominicum, vt in aliam ingrediaris ciuitatem. Inquisisti etiam, quid faciendū sit de excommunicato Episcopo & Apostolicam authoritatem negligente. Hic ergo detestabilis est coram Deo & hominibus, & quicunq; eius condemnationi non communicauerunt, ipsi non condemnabuntur in die reuelationis iusti iudicij. Matth. 10.

De Sclauis quoque, Christianorum terram inhabitantibus, si oporteat censum ac-

 cipe.

cipere, intertogâsti frater. Hoc quidem consilio non indiget, dum res est manifesta. Si enim sine tributo sederint, ipsam quandoque terram sibi quasi propriam vendicabût. Si verò tributum dederint, nôrunt dominatorem esse illius terræ.

Flagitâsti etiam à nobis, sanctissime frater, vt in sacri Canonis prædicatione quot Cruces in locis quibusdam facere debeamus, tuæ significaremus sanctitati. Quam petitionem libenter implentes, in * rodulo dato prædicto Lul presbytero tuo, quot signa sanctæ Crucis fieri debeant, infiximus. In his igitur & in omnibus rebus sanctitatis tuæ vota amplectentes, diuinam clementiam deprecamur, vt suo te muniat & cōfortet auxilio, nosque annuat prosperitatis tuæ semper læta suscipere nuncia. Data pridiè Non. Nouemb. imperante domino Augusto Constantino, imperij eius anno XXXII. Indict. V.

for. rotulo

Zacharias Papa Bonifacio Episcopo sanctæ Ecclesiæ Moguntiæ perpetuam salutem.

Cap. 11.

QValiter Dominus Deus noster sanctæ Ecclesiæ suæ propitiatus sit, & laboribus sanctissimæ fraternitatis tuæ cooperator extiterit, per singula edicere longum est: tamen vt hæc, quæ obijcimus, confirmemus, quæ ex parte te narrante perspeximus, enartamus. Igitur dum in Germania prouincia sanctitas tua ad prædicandum fuisset directa à sanctæ recordationis prædecessore nostro Domino Gregorio Papa, & post inchoatum opus & ex aliqua parte ædificatum, Romam reuersus ab eo Episcopus ordinatus, & ad prædicandum denuò remissus es, & elaborâsti, Deo præuio, nunc vsque per annos XXV. in eadem prædicatione, ex quo Episcopatum accepisti: sed & in Francorum prouincia nostra vice concilium egisti, & iuxta Canonum instituta omnes flexi sunt tibi obedite: & dum in his pijs operibus occupata esset sanctitas tua, nusque Cathedralem sedem sibi minimè vendicauit. At vbi Deus prædicationem tuam auxit, obtinere voluisti, vt tibi Episcopalem ecclesiam vel successoribus tuis cōfirmare debeamus, iuxta eorundem filiorum nostrorum Francorum petitionem. Et idcircò authoritate beati Petri Apostoli sancimus, vt supradicta ecclesia Moguntia perpetuis temporibus tibi & successoribus tuis in Metropolim sit confirmata, habens sub se has ciuitates, id est, Tungris, Coloniam, Vuormatiam, Spiratiam, & Trectis, & omnes Germaniæ gentes, quas tua fraternitas per suam prædicationem Christi lumen cognoscere fecit. His à nobis definitis, per huius nostræ confirmationis paginam in tua Ecclesia perpetuis temporibus pro sui confirmatione hæc conseruari mādamus. Data pridie Non. Nouemb. imperante domino Augusto Constantino, anno XXXII. imperij eius, Indictione V.

Moguntia fit Metropolitana sedes.

Zacharias Papa Bonifacio Episcopo, & per eum fratribus in monasterio ab eo constructo.

Cap. 12.

QVoniam semper sunt concedenda, quæ rationabilibus cōgruunt desiderijs, oportet vt deuotioni conditoris piæ constructionis oraculum in priuilegijs præstandis minimè denegetur. Igitur quia postulâsti à nobis, quatenùs monasterium Saluatoris à te constructum in loco, qui vocatur erga ripam fluminis Fuldæ, priuilegio sedis Apostolicæ decoretur, vt sub iurisditione sanctæ nostræ, cui Deo authore deseruimus, Ecclesiæ constitutum, nullius alterius ecclesiæ potestati submittatur: Pro qua re pijs desiderijs fauentes, hac nostra authoritate id, quod exposcitur, effectui mancipamus. Et ideò omnem cuiuslibet ecclesiæ sacerdotem, in præfato monasterio ditionem vllam habere aut authoritatem, præter sedem Apostolicam, prohibemus: ita vt nisi ab Abbate monasterij fuerit inuitatus, nec Missarum solennitatem ibidem quisquam præsumat celebrare, vt profectò iuxta id, quod subiectum Apostolicæ sedi consistit, inconcussè donatum permaneat: locis quoque & rebus tam eis, quas moderno tempore tenet vel possidet, quàm quæ futuris temporibus in ius ipsius monasterij diuina pietas voluerit augere ex donis & oblationibus decimisque fidelium, absque vllius personæ contradictione, firmitate perpetua perfruatur. Constituimus quoque per huius decreti nostri paginam, vt quicunque cuiuslibet ecclesiæ præsul, vel quacunque dignitate prædita persona, hanc priuilegij nostri chartam, quam authoritate principis Apostolorum firmamus, temerare tentauerit, anathema sit, & iram Dei incurrens, a cœtu sanctorum omnium extorris fiat: & nihilominùs præfati monasterij dignitas,

Exemptio Fuldensis monasterij.

gnitas, à nobis indulta, perpetualiter inuiolata pmaneat, Apostolica authoritate subnixa. Data pridie Non. Nouemb. imperante Domino Augusto Constantino, Anno XXXII. imperij eius, Indictione V.

HVcusque cum Epistolarum serie sufficiat indicâsse, quos labores, quásve curas susceperit sanctus Bonifacius erga omnes illos, quos ad Christi fidem traduxit. Si quem verò moueat, perplures ex ijs literis, quarum fit mentio in ijs, quas nos posuimus, hîc minimè haberi: nouerit ea causâ id accidisse, quòd nullibi eas poterim inuenire. Iam porrò ante omnia commemoraturus sum, qua deuotione erga Fuldense monasterium fuerit Carlomannus princeps. Id enim rationi consentaneum videtur, eam hîc deuotionem commemorare, vt non modò tanti viri declarentur beneficia, sed etiam illorum profectui consulatur, quos optima exempla ædificant: tum quoque, vt pudefiant illi, qui licèt optima quæque nôrint, videant, audiant, at nihilo minùs in sua nequitia perseuerant, solùm ore confitentes Deum, factis negantes: cordium aures libenter accommodantes ijs, quæ mundi amorem resipiunt, porrò ad Dei præcepta eas occludentes. Princeps ergo ille, quem diximus, quanuis adiacentium regionum bellis infestaretur, non tamen ijs potuit à sacrorum locorum & seruorum Dei procuratione retardari: nimirùm persuasum habens, arma spiritalia, quæ sunt virtutes animi, multo esse potiora validioraque armis manufactis: neque vllam habens fidutiam in multitudine exercitûs, si virtutes spiritales abessent, conuenienter illi propheticæ sententiæ: Non saluatur rex per multam virtutem, & gigas non saluabitur in multitudine virtutis suæ. Itaque cùm omnia Christianæ religionis iura, vt ex superioribus potest animaduerti, tum pseudochristianis, tum hæreticis profligandis, ad S. Bonifacij consilium correxisset, illius etiam votis in Fuldensi construendo monasterio non defuit. Cùm enim Abbas Sturmis locum illum, vbi nunc situm est idem monasterium, cum fratribus quibusdam incolere cœpisset, situmq́; loci sancto Bonifacio commendâsset, vir sanctus supplices Carlomanno preces obtulit, ita dicens: Pro perpetua remuneratione tua omnipotentem Deum exoro, si mihi cum bona venia tua liceat in orientali ditione tua monasterium construere, vitamque monasticam instituere. Inuenimus enim locum in Buchoniæ solitudine apud Fuldam fluuium, seruire Deo volentibus benè opportunum, qui fit tuæ ditionis, petimusque vt tua pietas eum nobis donare velit, vt in illo Christo seruiamus.

Cap. 13. Carlomāni erga ecclesias & monasteria studiū & deuotio. Psalm. 32. Sturmis Abbas primus Fuldensis.

His auditis, Carlomannus lætatus est, cunctisque proceribus suis conuocatis, preces sancti Episcopi eis exposuit, & coram illis locum illum tradidit Episcopo, dicens: Quicquid eo in loco, quem petis, meæ est ditionis, ab hodierno die in ius Domini transfero, ita vt ab Occidente & Oriente, Septentrione & meridie ad tria millia passuum illi assignentur. Hac facta traditione, misit nuncios, qui nobiles omnes Grapfeldensis regionis conuocarent, eosque obnixè precarentur, vt quicunque intra eos, quos diximus, limites iuris aliquid haberet, monasterio à sancto Bonifacio construendo in Dei cultum largiretur. Vbi innotuit nobilibus Principis petitio, mox cum omni deuotione Deo & sancto Bonifacio, venerandoque Abbati Sturmi quicquid illic iuris haberent, tradiderunt. Vt autem firma esset ad omnem posteritatem ea traditio, Carlomannus, qui huius author erat, chartam suæ donationis scribi iussit, eiq́; suum sigillum impressit.

Cap. 14. Fulden. monasterio donata.

Hæc & id genus alia faciens Carlomannus, cùm in Dei amore magis ac magis proficeret, nec tamen in habitu seculari eam posset, quam vellet, vitæ seruare integritatem, partem optimam elegit, quæ non posset ab illo auferri. Nam relictis omnibus mundi huius opibus & honoribus, ad Cassinum montem, vbi tunc arctissima vitæ monasticæ disciplina vigebat, profectus est, ibique monachus factus est, Pipino fratri regni munia committens. Qui paterna fraternaque potitus dignitate, cùm esset Maior domûs, vt tunc dicebantur, eandem curam, solicitudinem, & deuotionem, quam eius frater, tam erga diuina quàm secularia negocia præ se tulit, per omnia se accommodans ad sancti Bonifacij cōsilia. Vnde factum est, cùm se Deo, qui deponit potentes de sede, & exaltat humiles, submittere iugiter studeret, vt ad regiam dignitatē euectus sit. Nec tunc minùs, quàm anteà, S. Bonifacium & diligere & venerari perrexit. Itaq; fratris donationem suis literis confirmauit: quarum quidem exemplar hîc inserere visum est, vt fideles instruantur, raptores verò scelerati pudefiant.

Cap. 15. Luc. 10. Carlomannus fit monachus. Luc. 1.

Pipinus rex Francorum, vir illustris, Bonifacio Archiepiscopo & Legato Germanico,

Cap. 16. Literæ Pipi.

Pi regis ad S. Bonifaciū nico, ab Apostolica sede directo: Quia veneranda paternitas tua nostram excellentiā postulauit pro monasterio, quod à te nouiter constructum est in solitudine Bucho. nia iuxta fluuium Fuldæ in loco, quem beatæ memoriæ Carlomannus germanus noster legitima donatione tibi concessit, vt sicut ex authoritate S. Petri principis Apostolorum, pro quo legatione fungeris, priuilegiō sedis Apostolicæ sublimatus esse constat, ità etiam nostræ authoritatis præcepto roboretur: placuit nobis, petitionibus tuis assensum præbere. Et ideò hanc nostræ præceptionis seriem, ob honorem Dei & venerationem sancti Petri conscribi iussimus, per quam priuilegium sedis Apostolicæ, à beato Zacharia tibi collatum, cum consensu Episcoporum cunctorumque fidelium nostrorum, per omnia roboramus: Præcipientes, vt nullus sacerdotum in regno nostro, diuinitùs nobis concesso, in præfato monasterio ditionem aliquam sibi vendicet, præter sedem Apostolicam: ita vt nisi ab Abbate monasterij fuerit inuitatus, nec Missarum solennia ibidem quisquam præsumat celebrare: sed iuxta id, quod subiectum constat Apostolicæ sedi firmitate priuilegij, inconcussè roboratum permaneat: locis etiam & rebus, quas tam moderno tempore tenet vel possidet, quàm quas futuris temporibus iuris ipsius monasterij diuina pietas augere voluerit ex donis & oblationibus decimisque fidelium, absque vllius personæ contradictione, firmitate perpetua perfruatur. Si autem quispiam nostræ authoritatis præcepto repugnare voluerit, sententiam Apostolicæ districtionis, quæ in priuilegio expressa est, experiatur. Et tamen hoc, quod ob amorem Dei & venerationem S. Petri authoritate nostra firmauimus, stabile permaneat, manu nostra roboratum, & tam annuli nostri impressione, quàm fidelium nostrorum adstipulatione subnixum.

Cap. 17. Per idem tempus clericus quidam bonæ conuersationis, Adalgerns nomine, S. Bonifacio adhæsit, eique fideliter ministrauit. Non diù pòst morbo graui correptus, cùm se in extremis positum sentiret, ex consilio viri Dei prædia omnia, quæ ex paterna hæreditate ad ipsum deuoluta erant, S. Martino tradidit. Eo verò defuncto, fratres eius Aspertus & Trutmundus omnia, quæ tradiderat ex Adamanaburgo, Breittenbrūnon & Seleheim, sibi vendicârunt. Ea causa à defensoribus Episcopi compellati, responderunt se cum iuramento asseueraturos, fratris prædia iure se sibi vendicâsse. Ei autem iuramento Episcopus se promisit adfuturum. Adueniente igitur statuto die, cùm multos è sua familia & cognatione adduxissent, vt iuramentum præstarēt, adfuit etiam vir Dei. Cùm autem eius iurisiurandi socios secum ad altare rra herent, dixit eis Episcopus: Vos soli iurate, si vultis: nolo, vt hi vobiscum pariter pereant. At illi incunctanter iurârunt. Deinde ait ad illos Episcopus: Iurâstis? Illis se iurâsse affirmantibus, dixit Episcopus ad Aspertum: Maior vrsus te occidat. Deinde ad Trutmundum, Nunquàm, inquit, ex te proles nascantur. Vtrunque hoc ita euenit. Nam paulò pòst Asperro ad mensam sedenti dictum est, ingentem vrsum per agrum discurrere. Tum ille ascenso equo, non expectatis socijs, cum venabulo cœpit vrsum persequi. Sed ex equo delapsus, membris omnibus confractis, perijt, ita vt serui ad illum properantes, iam extinctum inuenirent. Id vbi Trutmundus audiuit, cernens viri Dei propheticam prædicationem in fratre completam, valdè pertimuit, moxque per nefas ablata prædia, ad altare S. Martini restituit.

(Credēdū est viru sanctū non impręcādi animo, sed prophetico spiritu hæc dixisse.)

Cap. 18. Sentiens autem vir sanctus verbi diuini semina, quæ intra Germaniæ & Galliæ fines iacâsset, in cordibus credentium iam germinare & crescere, nec ignorans corporis sui dissolutionem non longè abesse, cùm ardenti desiderio cuperet apparere ante faciem Dei, constituit redire ad Frisones: quos olim quidem ad Christi religionem traduxerat, sed fallente diabolo quosdam ad ethnicismi errores relapsos didicerat, quos cum Deo in gratiam restituere cupiebat, & ita in tam præclaro opere illic vitam finire: aut certè, si sic Deo potiùs visum esset pro eius nomine aduersa & cruciatus omnes ibi fortiter tolerare. Sed antequam tam periculoso se daret itineri, sciēs absurdum id esse, si quis proprijs posthabitis ouibus, alienas curandas suscipiat: sanctum Lullum qui prædicationum & laborum eius fidissimus comes extiterat, cuiusque virtutes omni honore dignas nouerat, consentiente tum Pipino rege, tum Episcopis, Abbatibus, Canonicis, & proceribus ad ipsius diœcesim pertinentibus, pro se Episcopum ordinauit: id quod iam antè à Romano Pontifice impetrârat. Deinde manu sua appræhensum, commendauit illū cunctis principibus illic congregatis, vt ei tanquā patri obedirent, & in omni necessitate adiutores illi se præberent.

(S. Lullus fit Moguntinæ Archiepiscopus.)

Cap. 19. Posteà ad Thuringos & Rheni accolas profectus, similiter fecit. Postremò ipsum S. Lullum adhortans, ait: Quandoquidem resolutionis meæ tempus appropinquat, decre-

quat,decreui proficiſci, quocunque diuinæ gratiæ viſum eſt me mittere. Tu ergo, fili
chariſſime,animarum tibi creditarum curam age: tu populum ab errore reuoca: tu
inchoatam monaſterij mei baſilicam apud Fuldam abſolue, & illic corpus meum,
vbicunque tandem deceſſero, trade ſepulturæ. Tum prætereà da operam, vt habea-
mus itineri noſtro res neceſſarias, & linteum, quo hoc decrepitum corpus poſt obi-
tum obuoluatur,in librorum meorum theca repone. Hæc cùm vir ſanctus dixiſſet,
tametſi Lullus ab imo pectore multa traheret ſuſpiria, & præ dolore nimio lachry-
mas cohibere non poſſet,non tamen auſus eſt quicquam illi ſe opponere. Paucis pòſt
diebus nauim cum delectis ad illud iter ſocijs vir beatus ingreſſus, per Rheni alueum
ad Friſonum regionem incolumis perlatus eſt. Ibi tum circunquaque progrediens, S. Bonifacio
verbum Domini cum multa fidutia prędicauit, & eccleſias ingenti ſtudio extruxit. cõcionatur
Tantam autem gratiam contulit ei Deus, vt intra breue tempus multa virorum ac apud Friſo-
mulierum millia cum ſuo ſocio Eobano baptizârit. Eum autem Eobanum, vt ſuæ ſe- nes.
nectuti aliquod pararet leuamentum, Epiſcopum Traiecti inſtituit. Aderant verò et- Eobanũ or-
iam ei presbyteri tres & totidem diaconi, putà, Vuintrugius, Vualterus, & Adalherus, dinat Traie-
Stircbaldus, Hamuntus & Boſo. Porrò Vuaccarus, Gunderharus, Vuilliherns & Adol- cti Epiſcopũ
phus profeſſione erant monachi, eumque ſequebantur. Atque hi omnes vnanimiter
cum illo laborantes in prædicatione Euangelij, meruerunt etiam palmæ martyrij eſſe
conſortes.

Cùm enim per latas Friſonum terras diſcurriſſent, & ad Bortnam flumen perue- Cap. 20.
niſſent, quod eſt in confinio eorum, quos vulgari idiomate vocant Oeſter & Vueſter-
reiche, S. Bonifacius ſolis comitibus ſuis ſtipatus, iuſſit ibi tentoria figi, volens in eo-
dem loco nuper baptizatorum ſuſtinere aduentum confirmationis gratia. Iam enim Sacramen
propinquabat dies eidem confirmationi deſtinatus. Is poſtquàm aduenit, ſole iam tũ Confir-
ſummos occupante gradus, omnes illi, qui haud aliter atque filij à patre expectaban- mationis.
tur, indigni percipere gratiam Spiritûs ſancti, quæ illo die per ſacram confirmatio-
nem illis offerenda erat, ex amicis in hoſtes, & ex neophytis in lictores mutati, cum
ingenti ſtrepitu armorum ad ſanctorum caſtra aduolant. Id cernentes famuli, ſum-
ptis armis, contra illam furentis populi multitudinem ſanctos tueri nitebantur. At S.
Boniſacius audito tumultuantis turbæ impetu, primò quidem ad ſpiritalis præſidij a- Nota de ſa-
ſylum confugit, ſanctorum reliquias, quas ſemper ſecum circunferre ſolebat, arri- cris reliquijs
piens: deinde accitis ad ſe clericis, è tentorio proceſſit, ſamuloſque ad reſiſtendum pa-
ratos compeſcuit, dicens: Nolite, quæſo, pugnare filij mei: nolite aduerſarijs bellum
inferre, quando ſacræ ſcripturæ verbis docemur, non ſolùm malum pro malo non Rom. 12.
reddere, ſed etiam pro malis bona exhibere. Iamdiù optatus adeſt dies: iam tempus 1. Pet. 3.
illud aduenit, quo de laborioſa ſeculi huius ærumna ad æternæ beatitudinis gaudia in-
uitamur. Cur ergo tantam gratiam, tantam gloriam à nobis excludere vultis? Im-
mò verò confortamini in Domino, & oblata cæleſtis gratiæ munera gratis animis
nos excipere patimini. Sperate in Domino, & ille nos à periculis omnibus eripiet. His
& id genus alijs ſermonibus compeſcuit miniſtros ab armis hoſtibus inferendis. De-
inde etiã Clericos cuiuſq; ordinis patria ac libera voce adhortans, Fratres chariſſimi,
inquit, ſi qua diuini cura amoris, ſi qua apud vos mearum admonitionum reſidet me-
moria, hac hora iam declarate, in animum reuocantes illa verba Saluatoris: Nolite ti- Matth. 10.
mere eos, qui corpus occidunt, animam autem non poſſunt occidere. Spei veſtræ an-
coram in Deo defigite, qui poſt vitam hanc momentaneam perpetuæ ſalutis brauiũ
vobis rependens, ad ciuium ſupernorum conſortium vos perducet. Nolite, obſecro,
diuturna inuictarum mentium prælia in hoc temporis puncto amittere: nolite impro
bis gentilium blandimentis & adulationibus eneruari: ſed præſentiſſimum hoc mor-
tis diſcrimen, quod nobis impendet, pro illius amore, qui noſtra cauſa paſſus eſt, con-
ſtanter & viriliter perferte, vt cum illo æternùm gaudere poſſitis.

Necdum verò ſanctus Epiſcopus huius ſalutiferæ exhortationis verba abſoluerat, Cap. 21.
cùm ecce furens illa paganorum turba, cum gladijs & omnis generis infeſta armatu- S. Bonifacio
ra in eos irruit, cruentiſq; manibus barbara quadam feritate eos trucidat. Inde ad ten- cũ ſuis tru-
toria eorum properant, & tum libros, tum ſacrarum reliquiarum capſulas ſecũ auſe- cidatur.
runt, arbitrantes ſe magnos in eis argenti & auri theſauros reperturos. Mox ad na-
ues aduolant, alimenta omnia exportant, & cùm aliquid vini illic reperiſſent, hilari-
ter inde potitant. Poſteà inter ſe tractant de diuidundo inter ipſos theſauro illo, quem
ſe inueniſſe falsò exiſtimabant. Cumque longa diſceptatione nihil inter ſe pacificè
poſſent

Obserua cæleſtem vltionem in percuſſores eius. poſſent conſtituere, repentè inter eos immanis exiſtit diſcordia, quæ eouſque proceſſit, vt eodem furore, eadē veſania, iiſdemq; armis, quibus ſanctos martyres ſuæ ſalutis miniſtros iugularant, mutuò ſe conficerent. Ea cæde peracta, qui ex iis ſupererant, iterùm ſpe pecuniarum incitati, ad thecas illas properant, iiſq; confractis, pro auro & argento codices & diuinæ doctrinæ chartas inueniunt. Tum furore & amentia perciti, codices illos partim per campi planitiem, partim per paludes diſpergunt, partim in loca incongrua abijciunt. Qui tamen beneficio Dei, vt cuius eſſet meriti vir ſanctus, innoteſceret poſt longa temporis ſpatia illæſi & inuiolati reperti ſunt, & ad eccleſias in quibus hodieque manent, à ſingulis eorum inuentoribus reportati. In iis autem repertus eſt ſancti Euangelij codex, quem vir beatus pro ſanctitate ſua iugiter apud ſe ferre conſueuerat: qui licèt enſe acuto, vt etiamnum videre licet, per medium ſectus ſit, nulla tamen litera ea ſectione abolita eſt. Eum librum fertur ſanctus Epiſcopus tum, cùm in eius caput enſis vibraretur, ſicario obieciſſe, vel pro tuendo capite, vt tali in periculo fieri ſolet, vel pro ſpiritali clypeo. Et eſt ſanè illuſtre miraculū, quo & Dei virtus, & beati viri ſanctitas declaratur, in ſecto libro nullius literæ abolitionem videri. Fruſtrati autem ſpe ſua carnifices illi, domum triſtes abiêrunt. Vbi autem vicini Chriſtiani eam ſanctorum virorum necem percêpere, terras latronum illorum arma ta manu inuaſerunt: & cùm ſe ad repugnandum homines impij compararent, ſed tāti ſceleris conſcientia preſſi, nihil poſſent, in fugam acti, à Chriſtianis interfecti ſunt. Cumque res illorum diripuiſſent Chriſtiani, ad ſua reuerſi ſunt. Ita qui ſalutis ſuæ miniſtros trucidare non ſunt veriti, duplici contritione contriti ſunt, corporis in hac vita, animarum apud inferos.

Præclarum miraculum.

Codex S. Euangelij.

Aliud inſigne miraculum.

Cap. 22. Non diù pôſt Traiectenſis eccleſiæ Clerici corpus S. Bonifacij Traiectum deportārunt, & cum multa veneratione tumulārunt. Id poſtquàm reſciuit S. Lullus, conuo catis permultis, tam clericis quàm laicis, venerabilibus viris, indicauit eis necem S. Bonifacij & quemadmodum Traiecti humatus ſit: ſimul etiam exponens eis, quo in loco ſe adhuc viuens iuſſerit ſepeliri, petijt vt ad eius exequendam voluntatem ipſi velint adiumento eſſe. Permultis autem ſeſe ad eam rem promptiſſimos offerentibus, elegit ex eis magis idoneos, miſitque partim nauibus, partim equis ſubuectos, qui ſancti viri corpus à Traiectenſibus repeterent. Sed cùm Traiectenſes illorum cognito aduentu ſeſe illis opponerent, nec tamen tantæ multitudini ſe pares eſſe viderent, proteſtati ſunt à Pipino rege iuſſum eſſe, ne corpus S. Bonifacij inde tolleretur. Quod cùm legati commentitium putarent, totis viribus id aggreſſi ſunt ad effectum perducere, cuius cauſa eò venerant, virtute diuina eos confirmante, vt ſui voti compotes fierent. Interim de corpore ſacro vtrinq; illis contendentibus, campana eccleſiæ, nul lo mouente, inſonuit. Quod audientes incolæ, qui ad pugnam ſe parauerant, nutu diuino perterriti, ſancti viri corpus petentibus reddendum cenſuerunt. Atque ita venerabiles illi legati ſacrum corpus honorificè & ſine remigantium labore triceſimo ab obitu eius die Moguntiam attulerunt: ad quem diem, perinde ac ſi huic rei præſtitutus fuiſſet, multi vtriuſq; ſexûs etiam procul degentes, confluxerant eo animo, vt legatos expectarent, vel occurrerent venientibus, nihil comperti habentes de ſancti cor poris aduentu. Pariter etiam è regia chorte aduenit venerandus præſul Lullus, licèt ignoraret reuertiſſe ſuos cum ſacro pignore. Factum eſt hoc diuinæ prouidentiæ diſpenſatione, vt pariter conuenientes illi, quibus amiſſio tanti patris & doctoris magnū mœrorem attulerat, communi quoq; lætitia perfunderentur, quòd eum perpetuum apud Deum patronum eſſent habituri.

Corpus S. Bonifacij deportatur Moguntiā.

Cap. 23. Tanti igitur theſauri pignore accepto, permulti Moguntinenſes cenſebant illic hu mandum eſſe, vbi vir ſanctus Epiſcopum egiſſet. Aiebant id ius eſſe omnium eccleſiarum, vt apud ſedem ſuam condantur antiſtites. Et quidem vſqueadeò iſthuc affirman tium ſententia præualuit, vt propemodùm etiam S. Lullus ipſis conſentire videretur. Sed cuidam venerabili Diacono Otberto S. Bonifacius per viſum apparens, ait: Dic Epiſcopo Lullo, vt ſine vlla hæſitatione corpus meum ad monaſterium meum trāſferat. Multis autem huic viſioni fidem non commodantibus, Lullus Epiſcopus ad ſanctorum reliquias voluit Otbertum iurare, ſe non niſi vera loqui. Quod cùm ille incunctanter feciſſet, omnes mox in eam iêre ſententiam, vt ad monaſterium tranſferretur. Itaque alij naues adducebant, quibus ſacrum corpus veheretur, alij ſanctum funus litania, pſalmodia, aliiſque ſacris carminibus & canticis proſequebantur. Atque alijs recedentibus, alij ex vicinis locis ſuccedebant, lętantes ſe illius ſacro corpori poſſe exhibere comites, quem non dubitarent apud Dominum ipſis ſuffragari. Quæ verò

Vide priſcorum Germanorum deuotionem.

lætitia

lætitia & animi compunctio de tanti viri patrocinio permultis oborta sit, nos pro dignitate scripto complecti non valemus. Et certè aliquot locis, vbi cum sancto corpore vel pernoctâssent, vel meridie fuissent, posteà ecclesias in eius honorem ædificârũt. Itaq; cum tali celebritate & gaudio perductus est in Fuldense monasterium, vbi vir sanctus sæpè optauerat sepeliri, & vt id fieret, non semel beato Lullo mandârat. Atq; ille preces eius modis omnibus exequi contendens, ea, qua par erat, veneratione sacrum quidem corpus eius terræ mandauit, animam verò cœlestibus sociandam gaudijs multis precibus commendauit. S Bonifacius Fuldam transfertur.

Ad eius autem tumulum, per merita eius multa congrua fide petentibus obtingunt beneficia vtriusq; hominis: interioris quidem, dum suorum peccatorum veniam obtinent: exterioris autem, dum se sentiunt à morbis liberari. Si verò contingat ea beneficia illic non impetrari, nõ id imputandum est vel diuinæ inclementiæ, vel inefficaci apud Deum S. Bonifacij patrocinio: sed ijs potiùs, qui propter suam incredulitatem non merentur exaudiri: sicut etiam de Domino Christo sacrum testatur Euangelium, quòd non fecerit virtutes multas in patria sua propter incredulitatem illorum. Quanquàm etiam cessant interdum miracula rnm ob cultûs diuini neglectum, tum ob incorrigibilem malitiam habitatorum: tum etiam quòd pro exhibitis miraculis non solùm Deo & sanctis eius debitæ laudes & grates non agantur, sed nec memoriæ commendentur. Vixit in episcopatu S. Bonifacius annos triginta sex, menses sex, & dies totidem. Passus verò est cum socijs suis Nonis Iunij, Anno peregrinationis suæ quadragesimo, incarnationis autem Dominicæ septingẽtesimo quinquagesimoquinto, regnante eodem Domino: cui laus & gloria per omnia secula seculorum, Amen. Cap. 14. Miracula ad sepulchrum eius. Matth. 13.

VITA S. CLAVDII ARCHIEPISCOPI BISVNTINI, PER F. LAVR. SVRIVM MVTATO STYLO EX

quodam impresso codice descripta. Habetur etiam manuscripta, sed ea needum peruenit ad manus meas. Puto autem eandem esse, quæ etiam excusa habetur, licèt fortassis paulò copiosior sit.

BEATVS Claudius fertur originem duxisse ex illustri Salinensium principum siue Palatinorum familia. In paterno tum suorum domo vsque ad septimum ætatis annũ in Dei timore accuratè enutritus, posteà discẽdis literis admotus est, probatissimis traditus magistris: sub quibus ille non solùm disciplinas liberales breui perdidicit, sed etiam scripta diuina & sanctorum hominum res gestas sedulò perlegit. Erat enim in illa tenera ætate præclaro & docili ingenio, feruenti animo, pijsque & sanctis operibus valdè addicto, ita vt nullum diem absque bonorum operum studio prætèrlabi pateretur. Etsi autem ætate erat iuuenis, attamen nihil in eius moribus aut factis puerile cernebatur. Nunquàm ille choreis se admiscuit, nunquàm mundanis interfuit spectaculis: sed hominibus religiosis & honestis sese adiungens, de virtutum studijs & exercitijs suauia cum illis miscebat colloquia. Verba autem illius sapientiæ sale condita, vsqueadeò rationi consentanea & grata fuêre, vt omnium in se studia & affectus prouocaret. Atque ita fiebat, vt etiam viri prouectæ ætatis & sapientes non mediocriter illum amarent, tanquam puerum sanctum & virtutum studiosum: alij vt affabilem, comem atque prudentem venerarentur. Homines improbos & scurilitati deditos respuens, illorum consortia modis omnibus deuitabat. Fœminarum iuuencularum adeò declinabat colloquia, vt nunquàm fine causa rationabili illis loqui voluerit: nec vnquam in eo deprehensus fuit qualiscunque sermo vel opus nefarium, non risus inhonestus, non vlla animi leuitas aut dissolutio. Ante omnia autem templa frequentabat, Dominicis præsertim & festis diebus Missas & preces Canonicas siue horarias, sermonesque diuinos summa animi deuotione auscultabat. Iunij 6. Cap. 1. Multis in literis puer Claudius proficit. Maturitas morũ eius. Vitat malorum consortia.

Crescente verò fama sanctitatis eius, cùm iam vicesimum ætatis attigisset annum, contempta militia seculari, Bisuntinæ ecclesiæ factus est Canonicus. Itaque in dies Cap. 2.

ſeipſo melior fieri ſtudens, precibus Canonicis tum nocturnis, tum diurnis interfuit, libros ſcripturæ diuinæ diligenter euoluit, & omni ex parte, ceu verus Dei ſeruus, in eam curam ſedulò incubuit, ne quid reprehenſione dignum admitteret: atq; intantùm breui temporis ſpatio, diuina illum adiuuante gratia, in ſanctis operibus & ſacra doctrina clarus euaſit, vt in tota Burgundionum ditione nullus ei par inueniretur, id quod perſpici facilè poteſt ex editis ab illo lucubrationibus, quæ vſque in præſens in Iurenſi monaſterio aſſeruātur. Quotidiè autem, demptis Dominicis & ſolennioribus diebus, non niſi ſemel edebat. Crebrò noctes orando, legendo, meditando peruigil exegit. Caſtum & mundum ab omni inquinamento ſe ſeruabat. Veſtitus ei erat mediocris, mores modeſti & humiles, ſermo verax, ſuauis & amabilis. Denique virtutum omnium tantus in illo cernebatur ornatus, vt iam verus monachus à cunctis haberetur. Anno autem duodecimo ſuſcepti canonicatûs eius, præſul Biſuntinus cœpit aduerſa laborare valetudine. Timens igitur beatiſſimus Claudius, ne, quod poſteà tamen euenit, Epiſcopus illic crearetur, ad tempus inde receſſit, atque ad parentes ſuos ſeſe recepit. Humaniſſimè autem ab illis exceptus, aliquandiù apud illos ſanctè & piè verſatus eſt.

Vt se geſſerit factus Canonicus.

Eius ieiunia.

Vigiliæ.

Veſtitus.

Cap. 3.

Interim memoratus antiſtes vitam cum morte commutauit, & inter clerum & populum Biſuntinum de ſubſtituendo ei ſucceſſore non minima extitit diſſenſio, alijs hunc, alijs alium eligentibus. Tandem vnanimes ad precandum Dominum ſe contulerunt, humique proſtrati, cum lachrymis obnixè rogârunt, vt ob merita ſanctiſſimæ matris ſuæ, & beati Iohannis Baptiſtæ patroni ipſorum, ſanctorumque omnium clementer Ipſis inſpiraret, quiſnam eccleſiæ Biſuntinæ paſtor eligendus eſſet. Atque in his precibus illis perſeuerantibus, vox cælitùs audita eſt, iubens eos omiſſis lachrymis beatum Claudium creare antiſtitem. Ea voce exhilarati Canonici, omnes in eam eunt ſententiam, vt Claudius ſit epiſcopus Biſuntinus: confeſtimque mittunt honeſtiores è Clero & populo viros, qui eius conſenſum obtineant. Ille tandem multis precibus & lachrymis victus, ſciens ſe diuinæ non poſſe reſiſtere voluntati, Biſuntium ducitur, imò verò trahitur, Archiepiſcopus conſecratur, à ſummo Pontifice eius electio canonica approbatur & confirmatur, anno à Chriſto nato ſexcenteſimo viceſimo ſexto. Factus autem Archiepiſcopus, eandem, quam priùs humilitatem & morum grauitatem in omnibus ſemper ſeruauit, & vt fidelis ſeruus & prudens familiam Domini & creditas ſibi eccleſias feruenti zelo gubernauit, cauſas & controuerſias eccleſiaſticas horis opportunis comiter & placidè audiuit & ad eccleſiaſticarum ſanctionum præſcriptum egregiè decidit. Nunquam ob quæuis tractanda negotia ſecularia, niſi euidēs neceſſitas aliud poſtularet, ab eccleſia ijs horis abeſſe voluit, quibus diuina peragebantur officia. Crebrò viſitabat diœceſis ſuæ eccleſias, & ceu bonus paterfamilias, iuxta Domini ſententiam, de theſauro ſuo proferens noua & vetera, melitiſſimis exhortationibus ſuis bonos & pios incitabat, vt ad meliora proficerent: lapſos verò & errantes ſolicitè admonebat, vt ad bonam ſeſe frugem reciperent. erat enim ſanè haud mediocriter literatus. Diuinæ contemplationi ſedulus vacabat, atq; interim ſpiritus eius mirum in modum eleuabatur. Nec tamen propter contemplationis, quæ Mariæ tribuitur, otium, Marthæ laborioſum neglexit miniſterium: imò verò ſeptem miſericordię exercendis operibus totis viribus incumbebat.

Creatur Epiſcopus Biſuntinus.

Qualis fuerit in Epiſcopatu.

Matth. 13.

Cap. 4.

Cùm autem annis ſeptem eam gubernâſſet eccleſiam, diuino eum amore magis ac magis perurgēte, omnes mundi huius opes & pompas declinare cupiens, vt poſſet liberiùs diuinę ſe contemplationi tradere, cunctis in ſua diœceſi benè diſpoſitis, Epiſcopatu ſe abdicauit, & ab Angelo admonitus, ad monaſterium S. Eugendi, quod etiam Iurenſe dicitur, in Biſuntinæ diœceſis confinio ſitum ſe contulit, atque illic habitum & inſtitutum S. Benedicti complexus eſt. Tantę verò ſanctitatis & perfectionis fuit, vt omnium quæ in mundo ſunt, oblitus, ſolo omnipotentis Dei flagraret amore. Vigilabat in precibus, aſſiduus erat in ieiunijs, diligentem nauabat operam ſacris lectionibus & meditationibus, & vt canon monaſticus docet, verum & ſtrenuum ſeſe monachū exhibebat. Ad diuina celebranda officia omnes ipſe templi ingreſſu anteuertebat, poſtremus omnium è templo recedebat. Atque hac ratione adeò cunctos ad monaſticæ perfectionis prouocabat ſtudium, vt Iniurioſus, eius monaſterij tunc Abbas, vir ſanè eximia tum ſanctitate tum prudentia, cum multa humilitate & inſtantia monaſteriū illud regendum ei obtulerit: quod tamen vir ſanctus modeſtiſſimè recuſauit. At tamen poſt annos quinque Iniurioſo Abbate cum magna meritorum copia ad Dominum migrante, venerabiles eiuſdem cœnobij patres illum vnanimiter elegerunt ſibi Ab-

Relicto Epiſcopatu fit monachus.

Fit Abbas licèt inuitus.

bi Abbatem, quibus ægrè tandem assensus est. Ita Claudius quantò se in hoc mundo plùs abijcere voluit, tanto digniorem se & apud Deum & homines, qui exaltatur, effecit. Quod quidem non absque diuina dispensatione ita euenisse existimatur, vt loco illi, in quo multi floruère sanctitate conspicui viri, etiam sanctissimus Archiepiscopus adiungeretur, atque inde locus ipse insignior redderetur.

Porrò autem complures ad beatum virum confluxêre non modò clerici, sed etiam nobiles & ciues, sanctitatis eius fama illecti, instanter ab illo monasticum habitũ expetentes. Quos ille absque personarum acceptione haud difficulter admittebat, & ad perfectionis capessenda fastigia summoperè prouehebat. Cuiusmodi autem filios spiritales illic enutrierit, id nostram excedit dicendi facultatem: potest autem, quisquis eum inuisit locum sanctum, facilè id colligere ex multitudine sanctorum corporum, quæ illic venerationi habentur. Multas verò etiam temporales possessiones, quibus famuli Dei sustentarentur, obtinuit conuenienter illi Christi promissioni, Omnis qui reliquerit domum, aut agros propter me, &cæt. centuplum accipiet. Dabantur enim ei à fidelibus regibus & principibus: in quibus Clodoueus rex, qui tum Franciæ tenebat gubernacula, monasterio eius annuos largitus est modios tritici quinquaginta, & hordei totidem, itemque quinquaginta denariorum argenti libras annuas. Pauperibus Christi vir beatus, itemque superuenientibus hospitibus omnem humanitatem præstandis eleemosynis exhibuit. Ornamenta ecclesiæ, libros, calices, cruces, candelabra aurea & argentea, pannos sericos, & alia ad diuinum cultum pertinentia egregiè augmentauit, Sanctorum reliquias in thecis pretiosissimis reuerenter reposuit, monasterij domos & structuras ita vt decuit instaurauit. Cap. 5. Matth 19. Multa donantur eius monasterio

Anno autem quarto Childeberti regis Francorum, cùm iam Claudius pater sanctissimus annis quinquaginta seruis Christi in hoc monasterio cum multa laude præfuisset, senex admodum & plenus dierum, totis visceribus Dominum suspirans, leui quodam morbo correptus est. Sciens ergo obitûs sui tempus imminere, tertio die iussit conuocari fratres omnes monasterij, ad eosque præsentes luculentissimum sermonem habuit, blandisque eos exhortationibus instituit, vt nunquàm quicquam diuino amori anteponerent, cuncta mundi huius oblectamenta præde-siderio & amore æternorum planè contemnerent, nec quicquam abitione sua dolerent. Cumque eos cerneret vbertim ab oculis lachrymarum riuulos fundere, motus misericordia, qua multa semper præditus fuit, accepta ab omnibus pace, ad cellulas eos remisit, totamque sequentem noctem precibus exegit. Quarto verò die in oratorium veniens, sacramentum pœnitentiæ & sacrosanctum Christi corpus magno lachrymarum perfusus imbre singulari deuotione percepit. Atque inde ad cellam suam reductus, corpus suum non alibi quàm in monasterio ob euitandas mundi pompas sepeliri iussit. Inde quinto die circa horam diei nonam, incumbens in scamnum, in quo legens aut orans sedere vel stare consueuerat, erectis sursum brachijs, iunctis manibus, oculis in cælum defixis, sanctissimam animam reddidit creatori. Eius corpus vsque in præsens in illa S. Eugendi ecclesia cunctis aduentantibus incorruptum & integrum monstratur, innumeris miraculis coruscans. Festum eius celebratur octauo Idus Iunij. Cap. 6. Sub obitum munit se sacramentis Ecclesiæ. Abit ad Dominum.

VITA S. GVDVVALI ARCHIEPISCOPI ET CONFESSORIS, QVAM QVIDAM, SVPPRESSO NOMINE

suo, tribus libellis conscripsit ante annos plùs minùs quingentos. Puto enim eam esse, quæ citatur in vita S. Bertulphi Abbatis, cap. 27. quam lector offendet Tomo 1. die 5. Februarij, iussu Abbatis Folcardi elucubratam. Vitandæ autem prolixitatis causa, hanc S. Gudualì vitam Fr. Laurentius Surius scripsit comprehensiùs, salua historiæ & veritate & integritate, totam vno libello complectens. Nam author res non adeò multas multis verbis prosequitur.

Iunij 6. Cap. 1. Patria S. Guduuali.

SANCTVS Gudnualus in Britannia ortus est. Parentes & cognatos habuit generis nobilitate insignes. Eo aūt nascente, diuinę iustitię seueritudo in clementiā mutata est, cessauitq; gladius, fames & pestis, quæ eā gentē afflixerant, vt quasi pacis quendā filiū Britanniæ editū, ea rerum mutatio prępnclare videretur. Ablutus inde sacro baptismate est, & cū ætatis progressu creuit in eo gratia Spiritûs sancti, creuit etiā paulatim scientia & cognitio cæleſtium doctrinarum. Vbi autem ad viriles peruenit annos, cū ita de eo sentirent pleriq; omnes, domûs Dei illū egregiā futurū esse columnā, Leuita & sacerdos ordinatus est. Tum verò

Initiatur sacerdotio. cœpit prodere sapientię à teneris annis acquisitę thesauros, studere lucris immortalis regis sui, & humana scientia & diuina sapientia alios imbuere, ex inexhausta Euāgelici fontis abysso sitientibus haustus salutis suppeditare. Atque hac ratione quosdā ita veri solis radijs inflāmauit, vt ipsi quoq; alijs & illustrandis & inflāmandis idonei facti sint.

Cap. 2. Promouetur in Episcopum. Reddidit autem præpotens Deus vicem tā præclaris eius studijs, eumq; ad principatū Ecclesiasticū promouit. Factus igitur Episcopus, quo altiùs in populo Dei caput extulit, eo latiùs de se spargit sanctæ conuersationis odorem: & quandiù quidē sacerdotio functus est, opus gratiæ suæ per illum magnificè declarauit Spiritus sanctus, omni clero populoq; lætante. Erat autem illi amplum patrimonium, sed ille fastidiens opes & copias omnes labentis vitæ, quicquid habuit facultatum, Ecclesiæ Christi elargitus est. Cernens etiam cura pastorali ceu catenis quibusdā seculo se illigari, cùm primùm potuit, illa se penitùs expediuit. Itaq; summo inprimis pastori, & deinde idoneo substituto successori ecclesiam commendans, suæ diœcesis quoddam monasterium petijt,

Abdicat se episcopatu & petit monasterium. vitam illic monasticam, immò angelicam viuens: vacansq; quieti & diuinarum rerū contemplationi sperabat breuì fore, vt locus votis ipsius opportunus diuinitùs sibi reuelaretur. Interim cœpit etiam miraculis coruscare. Accidit, vt cùm die quodam in eo monasterio cælestia suo more tractaret, repentè latronum funesta manus irrueret, & barbarica feritate res monasterij diripere conaretur. Vbi id viro Dei innotuit, ad rogandum Dominum se contulit, humi prostratus. Iam aduentabant, quibus ex officio id incumbebat, ad quos huius rei fama peruenerat, vt illorum nefarios conatus retar-

Vltio diuina in prædones. darent & comprimerent: sed vltio diuina illos anteuertit. Magno enim terrore correpti prædones illi, in pedes se conijciunt, vnusq; ex illis fratrem suum iugulat: mox furore perciti, ita se mutua cæde conficiunt, vt ne vnus quidem superfuerit.

Cap. 3. Erat autem monasterio illi propinquum mare, in cuius sinu rupem vastam extare vidit vir sanctus, quæ cuiusdam insulæ habitabilis speciem præferret. Cingebatur quidem vndiq; mari, sed tumescentibus eius fluctibus nequaquàm obruebatur. Ea conspecta, vir Dei gratias agit Christo, & locum suis votis respōdentem sibi obrigisse gratulatur. Itaq; sperans se illic secretiùs vni Deo vacaturum, & beatorum spirituum iu-

Viuit solitarius. cundissimam familiaritatem promeriturum, Crucis signo se communiens, vno tantùm comite contentus, eò se confert, & instar antiquorum eremitarum angustum sibi in ipsa rupe domicilium excindit. Fratres verò monasterij, quos iam salutari institutione imbuerat, eius absentiam non ferentes, vbique eum inquirunt pia solicitudi-

1. Cor. 10. ne. Tandem repertum in foramine petræ, immò in Petra illa, quæ Christus est, student etiam ipsi eius sanctam simplicitatem & viuificam mortificationem hilariter imitari. Pressi autem loci angustia, ferreis instrumentis aliquot ibi effecère habitacula, quæ solis Christi seruis sufficerent.

Cap. 4. Non longè verò aberat secessus quidam, in quem mare tum certis horis naturali feruore

nore exæstuans,tum incertis vi quadam concitatum magno impetu ferebatur,excidium sedibus illis minitans. Ea res virum sanctum non mediocriter anxium habebat: & cùm nulla humanitùs tanto malo remedia possent apponi,oculos ad cælum sustollens,diuinæ misericordiæ viscera precibus pulsabat. Nec distulit pius Dominus admirabili quadam ratione præsens periculum amouere.Commouet pisces maris, & machinam magni roboris diuinitùs præparatam,per spumantes pelagi fluctus ad illum secessum apportant:cuius obiectu & impetus omnis insanientis maris repressus est,& vir sanctus periculo omni liberatus. Manet hoc præsidium in hunc vsq; diem, creatura suo creatori obsecundante. Nota miraculum.

Erat etiam aliud eius rupis incommodum,nempe quòd præ aquæ penuria serui Dei siti affligerentur.Sed dum caro deficit,fides proficit:proficiente fide,mens sursum erigitur. Ita & sanctus Guduualus hac molestia sentiens fratres affici, rursus ad precandum Dominum se recipit:precantem mox prosequitur larga benedictio,ex rupe erumpunt aquæ,vt olim è petra in deserto,quæ distillantes sæpè cadendo excauant saxum,& locum instar dolij efficiunt laticis capacem:sicq; salubri illo potu serui Dei sitim facilè depellunt.Itaq; rupes quondam solitudine horrida, iam domus orationis, monachorum domicilium efficitur:vbi solennes agebantur excubiæ & cælestia concrepabant oracula in laudem Dei. Et vt vetustiora gestorum eius exemplaria habent, discipulos ad centum octogintaocto illic vir sanctus collegit: cui sanctæ multitudini cùm loci angustia ægrè sufficeret,vir beatus cum Deo tractans,& mirabilem erga illũ fiduciam concipiens,non præmissa,vt solebat,prece, sed magna Dei fretus potentia, cùm mare suo more recedens,vasta illic arenarum spatia retecta relinqueret, omnis moræ impatiens,accessit properè,& virga quam manu gestabat, certa arenis vestigia imprimens,in Christi nomine præcipit vndis, ne illa vnquàm transgrederentur. Vidisses ad eas voces sancti viri indomabile pelagus mitescere, suos cohibere impetus, tumores remittere.Et certè in hunc vsq; diem leges sibi præfixas mare transgredi nõ audet. Pater hinc,etiam nostris temporibus veteris legis miracula non deesse. Moyses diuisit mare:noster Guduualus frenos illi iniecit. Cap. 5. Exod. 17. Num. 20. 188. monachi apud S. Guduualũ. Præclarum miraculum Exod. 14.

Solebat vir sanctus Missas assiduè celebrare. Quanta autem puritate se tanto ministerio prepararet,diuinitùs reuelatum est. Ieiunijs,vigilijs,precibus præmissis, cùm sacro altari virginitatis bysso & charitatis purpura adstaret indutus, atq; ad cælestia suspensus,cæli aperti sunt,& visio mirabilis ei exhibita est.Descendunt ad eum sancti angeli,adstant consolationis gratia sacrificanti,tremendis intersunt mysterijs, vnà cum illo laudes depromunt Deo cum ingenti reuerentia.Ille ceu splendida lucis columna stat sancta sanctorum tractans,agnum Dei immolans: iunguntur cœlestia terrenis,terrena cælestibus,mortalibus immortales:pro tanta gratia, diuinitùs mortalibus collata,immortales gratulantur. Cap. 6. Sacrificanti apparent angeli.

His & id genus alijs à Deo affectus beneficijs,vir sanctus magis ac magis feruescebat spiritu,cupiens se illis gratum exhibere.Iam mundo & omnibus,quæ hic mundus offerre potest amicis suis,valefecerat,planeq; mundo crucifixus erat,atq; adeò etiam animam suam perfectè oderat.Nec tamen his contentus,semper perfectiora meditabatur.Itaq; communicato cum fratribus consilio,ex illa insula peregrè constituit proficisci.Interim septem apparantur nauigia:quæ cum omnibus fratribus ingressus, dat se itineri.Inter nauigandum exit ipse è naui,calcar pedibus fluctus maris,& Christi dextera,quæ olim Petrum Apostolum,ne mergeretur,erexit,sustentatus,non solùm toto corpore incolumi,sed etiam vestibus siccis graditur in vndis multa alacritate perfusus.Audita ibi vox est Domini(sicut restantur fratres,qui huic rei interfuère) ita eũ confirmantis: Constans esto Guduuale meus:constans esto electe meus:ne verearis. tecum ego sum Deus tuus. Inter hæc ille Horis,Christi & Apostolorum eius authoritate(sic enim author habet)institutis,preces Deo persoluturus, laudesq; & gratiarum actiones oblaturus,cùm dixisset more Ecclesiastico,Deus in adiutorium meum intende:angeli subiunxerunt,Domine ad adiuuandum me festina:& ita totum officium alternis vicibus cum viro Dei expleuère. Deniq; prospero cursu omnis ille Domini exercitus ad terras delatus est. Cap. 7. Ambulat miro modo in mari. Matth. 14. Horæ canonicæ à quo institutæ.

Egressi porro è nauibus magna indigenarum humanitate excepti sunt. Iam fama sancti viri per omnem illam regionem diffundebatur.Ille verò locum ædificãdo monasterio aptũ non sine difficultate inquirit,nec tamen illa difficultate ab spe sua deducitur,quippe quem superiora Dei beneficia nõ sinerent animo vacillare. Dũ igitur per deserta & inaccessa loca locũ opportunum inuestigat,in agellum quendã incidit,non Cap. 8.

satis quidem ipsius proposito congruum, sed qui tamen aduenis ad necessitatem sufficere posse videretur. Ibi ergo labori se accingunt, sed frustrà. Eorum verò labores miseratus Deus, eos cōsolatus est. Cùm enim die quodam Nonæ horæ preces festiua laude persoluerent, quidam vir præpotens regionis illius multo stipatus milite superuenit, eosq; gaudio & stupore plenus reuerenter accessit. Cernens autem virum Dei Guduualum in medio illorum ceu angelum Dei stantem, psallentem, & ad singulos versus genua flectentem, corde compunctus, submisso capite, tertiò eum adorauit, accedensq; cum tremore & reuerentia, benedictionem illius expetijt. Ea percepta, sic ei locutus est: Patriam tuam, inclyte athleta Dei, ego nôui, nec me fugit generis tui spectata nobilitas: gratulor etiam tibi hunc pro Christo susceptum voluntariæ peregrinationis laborem: sed quando hic locus nec monastico instituto, nec tantæ fratrum multitudini commodus est, fac quod tibi per me consulit Deus. Est non valdè procul locus alius, quem si velis excolere, laboris tui optato fructu perfruéris. Sed eas priùs cum aliquot fratribus exploratum: vbi eum propiùs inspexeris, non dubito gratissimum fore. His auditis, vir sanctus prorumpit in laudes Christi: deinde ducem itineris sequens virum, quem diximus, abit visurus locum. Eius autem rum amœnitate, tum commoditate lætatus, post gratias Christo dictas, complexus est locum, suæque habitationi planè destinauit. Mittitur inde ad fratres, vt eò omnes sese conferant.

Extruit monasterium. Postquàm illi aduenêre, perpetuas illic sedes figere constituunt, & monasterium cōstruere festinant. Ita locus agrestis & ferarū cubilia, mutantur in domū orationis & diuinæ cōtemplationis domicilia. Fratres instar apū sedularum, diuinis feruent studijs.

Cap. 9. Apoc. 4. Porrò beatus Guduualus instar animalium, quæ scriptura antè & retrò oculos habuisse commemorat, & præsentia & futura pensitans, secum cogitare & cum alijs tractare cœpit, num locus ille tam amœnus certum aliquem haberet possessorem. Dictumq; est illi, Meuorum quendam, Christianæ religionis cultorem, illic paternas habuisse sedes, sed indigenarum id non ferentium infestatione compulsum repetere natiuum solum, sicq; Corminiam pacis studio se suamq; domum transtulisse. Tum verò B. Guduualus dixit: si sic se res habet, fratres mei, etiam atq; etiam vidēdum nobis est, quid agere nos conueniat. Cùm enim in cæteris, tum præsertim eiusmodi in negocio, quæ sancta & iusta sint, sectari oportet. Non enim debemus ita nos comparare, vt charitas proximi per nos violata esse videatur. Itaq; fiat, quod dictat ratio, & ad fundi huius dominū legati mittantur, qui eum amicè hac de re appellent. Spero enim in Domino, sua illum gratia permoturum pectus Meuori, vt tam pro suæ animæ salute, quàm pro nostra vtilitate, locum hunc nobis largiri haud difficulter velit. Mittamus quatuor ad eum fratres, qui hoc negocium prudenter & bona fide expediant. Assensêre illi fratres omnes, & electi sunt quatuor, qui mitterentur. Tandemq; post longa itineris emensa spatia, Corminiam illi veniunt, illustrem Meuorum adeunt, salutem dicunt, legationis suę summam explicant: aiunt patrem Guduualum in eius fines ingressum, non vt violentum inuasorem, sed quòd speraret in Christi ius ipso concedente transituros. Iam sedes tuas, inquiunt, Christus hæreditauit, iam illic templum suo cultui prouidit, suos illic milites collegit.

Obserua quàm sit studiosus fraternæ charitatis conseruandæ.

Cap. 10. Hæc vbi illustris Meuorus audiuit, magnas Deo gratias egit, quòd nec publica authoritate, nec inimicorum violētia eius præclara hæreditas esset occupata: sed quòd Christus potiùs eam sibi dedicâsset. Deinde fratres hospitio accepit, omnemq; eis humanitatem impendit. Nec mercede caruit ea hospitalis benignitas, & benigna hospitalitas. Iam nouem annis cum vxore ita vixerat, vt matrimonij quidem ea, quæ decet coniuges, inter se beneuolentia & charitate essent coniuncti, sed cubiculis disiuncti. Erāt verò ambo senes, nec eis vlla ex coniugio proles obtigerat. Hospites ea re cognita, non immemores insignium operum, quæ per S. Guduualum fecerat Dominus, antequàm irent cubitum, hunc in modum illos secretò compellāt: Scimus à Domino directum esse iter nostrum, & meritis patris nostri cęlesti benedictione vos perfruituros. Nostris igitur parete consilijs, & hac nocte castum vos cubile pariter excipiat. Nos meritis patris nostri preces nostras iungemus, & benè speramus in misericordia Dei, charæ prolis vobis munus adfuturum. Primò quidem illi opponunt senio graues annos, tandē tamen acquiescunt. Et ecce intempestæ noctis silentio S. Guduualus in visione adstat matronæ illi, indicatq; ei nasciturum ex ipsa filium. Iubet autem, vt Simeonis ei nomen imponat, & ipsi illum tradat educandum, in diuino seruitio permansurum. Manè proficisci volentibus seruis Dei, qui hæc prædixerant, occurrit matrona, gratias agit, visionem exponit. Occurrit etiam Meuorus, Deumq; benedicens, spondet se filiū, post.

Meuorus illustris vir lętatur Christum sibi vendicâsse ipsius fundū.

S. Guduualus in spiritu apparet matronæ.

postquàm natus fuerit,cum omni hæreditate Deo & beato Guduualo ratis legib⁹ oblaturum. His ita gestis, fratres ad suum monasterium proficiscuntur, S. Guduualo ordine omnia referunt,& cum eo pariter benedicunt Deum. Et matrona quidem illa filium peperit,Simeonemque dici voluit.

Aliquot inde euolutis annis, memor beatus Guduualus sponsionis Meuori,legatos ad eum denuò mittit: qui in ipso itinere per vastissimam ambulantes syluam, ab improuiso incidunt in latrones: qui in illos mox irruunt, prædam opimam ex illis captis sibi frustrà pollicentes. Nam fratres imperterriti cœpto pergunt itinere, & psalmos precesque Deo offerentes, illius opem per Guduuali patris merita implorant. Et ecce teterrimi illi nebulones,tanquam vi quadam retro repulsi, fuga dilabuntur,simulque oculorum lumen amittunt, frontibus in arbores oppositas impingunt, & quadam amentia laborantes, inconditos clamores edunt. Poterat ea res eis certum accire interitum, sed fratres malum pro bono rependere volentes, pro illis Christum rogant,& sic redeunt ad sanitatem: cumque Deo votum nuncupâssent, etiam amissum illis lumen redditum est. Fratres autem tandem veniunt Corminiam, admonentque Meuorum & eius coniugem voti,quod Deo præstiterant. Illi eos lautò accipiunt conuiuio. Simeon paruulus in medio statuitur,Christo laudes gratesque aguntur. Proxima luce Meuorus cum illis proficiscitur,iturus ad patrem Guduualũ, sicut iampridem optârat. Ecce autem nubes subitò densantur, cælum omne nigrescit,horrida imminet tempestas,imbres iam iamque ruituri ab aëre timentur. Sed fratres à suo magistro edocti in rebus aduersis clamare ad Dominum,& de eius misericordia benè sperare,tertiò in genua se submittunt, preces fundunt, sacrosanctam Trinitatem,vt per merita S. Guduuali sibi opituletur,orant. Iam cum impetu è cælo labebantur imbres, & omnia circunquaque inundabant: solos hos Dei famulos publica gradientes via,non fuêre ausi attingere, donec ad venerandi patris sui præsentiam venirent. Ad quem sanè illustris Meuorus reuerenter accedens,Christum in illo manentem humi prostratus adorat. Ille verò officiosissimè eum excipiens, diù optatam benedictionem & allocutionem ei impertit. Inter hæc Guduualus pius pater Meuorum haud aliter atque angelum hospitio exceptum amplectitur: Meuorus in Guduualo Christum veneratur,Simeonem filium suum,bonæ indolis puerũ offert Christo,coram testibus omnem eius hæreditatem simul illi transcribens. Poterat tunc dicere Meuorus Domino: Tu es spes mea, portio mea in terra viuentium. Tu es, qui restitues hæreditatem meam mihi. Christus enim in terra viuentium illorum fit hæreditas,qui in hac terra morientium illum volunt habere hæredem.

Cap.11.

Latrones in fugam vertũtur & excæcantur.

Insigne miraculum.

Psalm.141.

Psalm.15.

Confirmatus est autem regius ille fiscus ecclesiæ,quam in sua peregrinatione hic inclytus pontifex,præclarus eremita & cœnobitarum dux egregius fundauit,in qua etiam vsque ad supremum vitæ diem Deo seruire decreuit. Vbi sanè degens, magna de se præbuit virtutum exempla præsentibus,odorem suauissimum sanctæ existimationis & famæ absentibus. Quis verò explicet, quantus fuerit coram Deo in ipsis animi sui penetralibus? Totus flagrabat diuini amoris igne, quo se intus ceu pingue quoddã & medullatum sacrificium cremabat Deo.

Cap.12.

Regius fiscus datur cœnobio S. Guduuali.

Cùm iam autem ferè absoluisset structuram templi, Dei & multorum auxilio fretus,non deerat satan: sed præsentiens quæ illic damna esset accepturus, ad suas redit malignitatis artes,dat operam,possit vt sanctum impedire opus. Inter hæc vnum ex artificibus è pinna templi agit præcipitem: qui miserè contritus,animã exhalauit. At socij tanto eius incommodo afflicti,ad sanctum virum accurrunt. Properat vir Dei, sed ille priùs abijt è vita,quàm posset ad eum peruenire. Tum verò oratorium ingressus,Domino preces coram altari fundit. Inde redit ad hominem extinctum,iubet circunstantes omnes abscedere,incumbit pronus super cadauer, alterum Elisæum exhibens. Redit anima in corpus,& homo in pristinum statum restituitur. Viuum illum sanctus pater nec vlla vulnerum vestigia retinentem,socijs reddit. Soluuntur præ gaudio & admiratione in lachrymas oculi omnium,qui huic spectaculo intererant,& ad pedes viri Dei aduoluti,magnas edunt voces in cælum,ita dicentes: Verè sanctus Dei es, verè amicus Dei es. Hoc loco author hanc ad S. Guduualum precatiunculã subiungit: Per hanc tantam gratiam, qua beatissime pater Guduuale animam reuocâsti in membra defuncti,ampliori gratia reuoca,quæsumus,animas diabolica captiuitate abductas. Vitæ morientes Christo viuifica & morti viuentes,mundo mortifica per eũ qui vera est animarum vita,& viuens permanet in secula.

Cap.13.

4.Reg.4.

Excitat mortuum.

Proficiente deinde monasticæ sanctionis ordine,patrum authoritate & beati Guduuali

Cap.14.

uuali dispositione constituto, necessarij quidem vsus ratio postulare videbatur, vt hora nona peractis sacramentorum Christi solennijs, fratres cibo corpora reficerent.
Eius abstinentia. At sanctus pater productiori inedia Christo se victimam exhibens, illis edentibus, in oratorio precibus vacabat. Eadem autem hora fur quidam hortum monasterij ingredi, herbasque inde exportare solebat. Frater, cuius curæ is hortus commendatus erat, quotidiana laboris sui dispendia ferebat æquo animo, sperans se hominem nequam sua patientia in viam reuocaturum. Sed illo in dies peiora moliente, ad patrem Guduualum refert. Ille verò, vt erat mitissimus, Nisi hunc, inquit, summa compelleret necessitas, nequaquam hoc se scelere obstringeret. Sed sustine vsque in crastinum, & gloriam Dei miraberis. Altera die redit fur ad sua studia, sed diuinitùs tandem proditur omnibus. Apparuit enim illi persona terribilis, sacerdotij dignitate venerabilis, atque
Fur mira quadam ratione diuinitùs castigatur. inter aspera obiurgationis verba pastorali virga siue pedo cædit improbū. At ille protinus pè amens effectus, dum fugæ præsidium captare vult, immani vociferatione se potiùs prodit: dumque sepem transilire conatur, tanquam inuisibili retentus catena, se loco mouere non potest. Fratres tanto clamore permoti, accurrunt ad hortum, & re p. specta, Deum mirabilem prædicant. Tandem venerabilis Pater Guduualus cum grauitate quadam eò accedens, & hominem miserum cōtemplans, Oportet nos, inquit, charissimi, huius erroribus compati. Frater enim noster est in Christo. Oportet pro illo deprecari Dominum, vt vtriusque hominis ei salutem restituat. Vt autem miser ille sanctum virum audiuit loquentem, vultûs eius gloriam non ferens, exanguis in terram collapsus est. Fratribus autem orantibus, vir Dei manum extendens, Dominus, in
Psalm. 145. quit, erigit elisos: Dominus soluit compeditos. Ad quas voces ille continuò surrexit
Miraculum. incolumis, & omnes hæc videntes atque audientes, ad Dei celebrandam gloriam inuitauit.
Cap. 15. Mulier quædam fidelis filium habuit annos natum decem, ab ipso primo ortu mutum. Hæc fide plena accessit ad virum Dei, qui tum fortè more suo cum fratribus de rebus vtilibus conferebat, dixitque illi: Homo Dei, scio quia quæcunque poposceris à Deo, dabit tibi Deus. En habeo hic filiolum, iam decem annis nulla verba sonantem: quæso te, precibus tuis laxentur diuturna vincula, vt erumpat lingua in vocem laudis & gratiarum actionis. Respondit vir sanctus: Tuipsa Deum omnipotētem fideliter ora, qui solus potest virtute sua sanare filium tuum. Dixit hoc vir sanctus, nō quòd se in Christi nomine id prǽstare posse diffideret, qui se sciret maiora fecisse, sed quòd studio humilitatis vellet omnē miraculorum suorum gloriā in Deū authorem refundi. At
Mutum puerum sanat. mulier multò etiā vehementiùs cœpit instare, vt filioli ipsius misereretur. Cernēs igitur vir Dei fidei eius constantiā, digito tetigit linguā pueri, & ille mox in verba prorupit.
Cap. 16. Habebat monasterium viri Dei caulas ouium quibus lupi valdè erant infesti. Accidit quodam die, vt ex ipsis penè faucibus lupi pastor ouiculam ereptā ad pedes sancti viri deponeret iam præfocatam. Ille mox ad precandum Dominum conuersus,
Ouem mortuam vitæ restituit. prece absoluta, pastoralis virgæ extrema parte tangit ouem, & ipso cōtactu reducit ad vitam. Quæ cùm ad suum gregem cunctis mirātibus abijsset, orauit vir sanctus Dominum, vt lupum illum iuberet ad se venire. Et ecce aduenerat lupus domestico cane blandior, recentis adhuc prædæ sanguine infectus, & malè sibi conscius, ad pedes hominis Dei se prosternit, tanquam pro maleficio satisfacturus. Stupent præsentes omnes, &
Lupus mansuescit. erectis in cælum manibus, Deum laude & prædicatione efferunt. Tum vir sanctus: Recede, inquit, cruēta bestia, & desine esse infestus ouibus nostris. Ilicò lupus tanquam in ouem mutatus, recedit mā suetus, & qui priùs oues diripuerat, iam illis fit præsidio cōtra lupos & feras belluas, fortiter illas propugnans. Alium etiam lupum vir sanctus in agro vidit ægerrimè incedentem. Misertus bestiæ sciscitabatur ex eo alta voce, quid ipsi mali accidisset. Lupus tanquam eius verba esset assecutus, vt potuit accessit venerabundus, pedemq; spina compunctum ostendens, videbatur opē poscere. Tum vir Dei
Psalm. 35. pedum admouens pedi eius, quo ouem excitârat, ait ad Dominum: Homines & iumēta saluabis Domine: & e uestigiò sanatus est lupus. Iussit autem vir Dei, vt nullam deinceps creaturam infestaret: victum sibi caperet ex fœno & siliquis, atq; ita seruata inno
Item alius. centia tenderet ad commune mortis debitū persoluendum. Et certe posteà permulti testati sunt, se belluā ex eo tempore mansuefactam vidisse. En obediunt feræ bellux sanctis viris, & homines non modo illis nō obediunt, sed etiā suum cōtemnunt creatorem. Bestiæ Deum in sanctis venerātur: homines & Deum & sanctos eius despiciūt.
Cap. 17. Mendici quodam tempore stipem petituri, ad sanctum virum in monasterium venēre. Motus ille misericordia, perquirit, num quæ eleemosynarum reliquiæ in mona-

ftetio ſuperſint. Vt audiuit nihil eſſe reliqui,(iam enim vir pius penè omnia elargitus erat)equum agriculturæ deſtinatum, iubet ocyùs adduci & dari pauperibus. Illi equũ hilariter accipiunt,demiſſo capite gratias agunt. Deinde hoſpitio recepti, humaniſſimè tractantur,& ea nocte illic dormiunt. Manè ſurgentes agricolæ,inter ſe conferũt de equo pauperibus dato,& tanto ipſis erepto laboris ſubſidio. Interim vident equum herbam in agro depaſcentem,per omnia illi ſimillimum, quem pridiè in pauperibus ſuis Chriſtus acceperat. Itur ad monaſterium,rogantur pauperes,num equum ſibi datum habeant apud ſe. Illi confeſtim equum oſtendunt. Mox tam inſigne miraculum longè lateq; diſſipatur,& omnes rei nouitate ſtupenti monachi,laici, populus omnis vtroq; conſpecto equo,tantam vtrinſq; ſimilitudinem impensè mirantur. Deniq; agricolæ equum prioris equi vicarium accipiunt, Deoque gratias agunt pro ſui laboris leuamento. Equum diuinitùs accepit pro eo quo pauperibus dato.

Poſt hæc aliaq; miraculorum ſigna,quibus vir ſanctus maria nobilitauit,terras ſanctificauit,Eccleſiam Dei illuſtrauit & ſublimauit,optatiſſimum vitæ huius finem Deo reuelante,impendére cognouit. Nam cùm die quodam ſacroſancti Quadrageſimalis ieiunij,immolata iam in mẽſa altaris redemptionis noſtræ victima, ſignum crucifixi Domini noſtri ſupplex viſitaret,piiſſimamq; Chriſti paſſionem & mortem, quam ſuî mortificatione iam vtcunque in ſe expertus erat,& mẽte coleret,& laudibus celebraret,angelus Domini iucundo adſpectu illi ſe viſendum obtulit, hortanſq; illum ad cõſtanter in fortiſſimo virtutum certamine perſeuerandum,ait breuî illum cum palma victoriæ ſuo regi Chriſto occurſurum. Inde cœlos repetens,tantam illic odoris ſuauiſſimi fragrantiam reliquit,vt vir Dei & anima & corpore,quod totius ſeptimanæ inedia extenuârat,mirè recreatus,in Dei laudes deuote prorumperet. Erat ea quædã prægustatio immortalis illius conuiuij,quod vir beatus ardenter ſuſpirabat:& iam magis ac magis æternas ille in ſe concupiſcentias excitabat,Chriſtumq; videndi deſideria acriùs incitabat:ipſumq; obitûs ſui diẽ,ad epulas cæleſtes,quas in regno patris ſui prædiues Chriſti benignitas ipſum diligentibus præparat,inuitatus, feruenti deſiderio expectabat. Cap. 18. Videt Angelum. Totius hebdomadę inedia ſe affligit.

Die autem decimo ante obitum ſuum, cùm ſacro altari adſtaret cæleſtibus intentus,beatiſſimus Michaël Archangelus ei apparuit,& certũ tempus ſuæ ex hac luce migrationis indicauit. Adhuc autem illo loquente,gloria accreſcit gloriæ,& gratiam cumulat gratia. Adueniunt etiam præclari Apoſtoli Petrus & Paulus, cæleſti lumine circundati,confirmant Archangeli iucundiſſimum nuncium, propinquum imminere mortis diem etiam ipſi aſſeuerant: hortantur vt more ſuo ad illum diem hymnis,precibus,ieiunijs ſeſe præparet. Ita enim,inquiunt,coronam regni cæleſtis obtinebis. Eiuſmodi gratiſſimis nuncijs viro Dei tanquam in ecſtaſim rapto,illi redeunt ad cælos, & templum incredibili odoris ſuauitate complent. Ille verò anima & corpore eo odore optimè affectus,preces ardentiùs fudit ad Deum. Cap. 19. Apparet ei S. Michaël. Item SS. Petrus & Paulus.

Altero autẽ die iubet fratres omnes ad ſe venire,recitat illis quæ vidiſſet & audiuiſſet,interim lachrymis ora rigans. Fratres, iis auditis,de eius quidem gloria exultant in Domino,ſed tanto patre ſe orbandos impenſiùs dolent. At ille iubet eos cohibere lachrymas,gaudere potiùs,quòd ſciãt illum proficiſci ad laborum ſuorum capeſſenda præmia:tum etiam ſuum deceſſum precibus ſuis tueri. Deinde morbo corripitur, & cùm ad extrema tenderet,conueniunt ad eũ fratres,cantica animæ eius è corpore abituræ congrua depromunt. Gaudebat ille in Domino,& optimis ſermonibꝰ eorum animas inſtruebat: hortabatur,vt mundum hunc contemnerent, & cæleſtis regni deſiderijs feruerent. Cumq; diuinis myſterijs iterum ſpiritum roboraſſet, vale vltimum eis dicẽs,lætus obdormiuit in Domino,viſaq; eſt à fratribus ſanctiſſima anima eius in colũbæ ſpecie ad cælos euolare. Obijt vir ſanctꝰ octauo Idus Iunij,& ad ipſas ſacri corporis reliquias mirifica lux tota nocte reſplenduit, quæ omnes noctis tenebras profligans,cellam illam,vbi corpus ſacrum repoſitum erat,immenſa luce compleuit. Cap. 20. Obdormit in Domino.

Ad ſacrum eius obitum inter cæteros aderat etiã venerabilis mater eius,aderant & ſorores eius,ſacris vigilijs cum gaudio communicãtes. Quæ quidem pio defuncti amore adductæ, in omnes preces deſcendunt, vt liceat ipſis corpus eius ad natale ſolum abſportare, vt illic in eccleſia ſua honore tanto pontifice digno ſepulturæ mãdetur. Principiò autem fratres ſe præbent inexorabiles, ſed tandem rem totam diuinæ voluntati permittentes, ſacrum corpus in loculo reponunt, & plauſtro imponunt. Per viam omnis generis homines obuiàm ſe effundunt, ſacro corpori debita officia impendere geſtientes. Interim ad collem quẽdam peruenitur, qui ob memorabile mi- Cap. 21.

racu-

Collis S. Guduuali. raculum illic tum perpetratum, collis S. Guduuali, ab eius accolis appellatus est. In eo colle iumenta quæ plaustrum trahebant, adeò obriguére, vt penitùs loco mouere se non possent, cogerentque simul conuentum illum omnem secum illic subsistere. Ad Res admirandę. hiti sunt adhuc duodecim boues, sed etiam illi hæsêre fixis vestigijs. Tum ad se reuersi, dixerunt: Cur frustrà nitimur contra voluntatem Dei? Non nostra de hoc sacro corpore, sed Domini volūtas fiat. Mox cōmuni consilio iubent duos indomitos vitulos illo sacro vehēdo oneri deputari, eosq; liberè ire, quò illos ducere visum sit diuinę prouidentiæ. Vituli adducti alia gradiuntur via, rectaque tendunt ad insulam, quam Plet vocant: quæ, nisi tamen fallor, ea est, in qua sanctus pontifex ex egregio cœnobi- Visum recipit cæcus. ta, præclarus anachoreta enituit. Atque ibi non sine multa multorum admiratione illud sacrum corpus tumulatum est, etiam accedentibus miraculorum signis. Nā cæcus quidam casu feretrum tangens, mox visum se recepisse mirum in modum lætabatur.

Cap. 22. Et hoc quidem in loco gloriosum inclyti præsulis corpus multo tempore conditum mansit, multis coruscans miraculis. Posteà verò barbaris incursantibus, complures Britanni relictis auitis sedibus, in exteras regiones dispersi sunt: & fratres monasterij supradicti, absportato sacro corpore, mare, quod Britanniam à Gallijs separat transfretantes, in Franciam peruenêre: eamque perlustrantes cum sacro pignore, vnde odores mirifici fundebantur, tandem ad Monasterioli castrum appulerunt. Sed quia illic non eo, quo par erat, honore afficiebatur, Arnulphus inclytus Marchio multorum saluti diuinitùs destinatus, Blādinium illud transferendum curauit. Accersito enim ad se reuerendo Abbate Gerardo, spectatæ religionis & industriæ viro, ex Sacrum corpus S. Guduuali cū reliquijs S. Bertulphi transfertur Blandiniū. authoritate Episcopi ei hoc negotium demandauit. Abbas verò cum multa fide & tremore magno preciosi corporis thesaurum accipiens, vnà cum reliquijs, nullo precio æstimandis, egregij confessoris Bertulphi, multa Cleri & monachorum frequentia stipatus, ad monasterium beatissimorum Christi Apostolorū Petri & Pauli, quod Blandinium appellant, deportauit. Conuenit autem eò vtriusque sexûs populus innumerabilis, manibus plaudens, & Dominum benedicens, quòd ecclesiam illam precio sissimis illis gemmis ornaret. Facta est hæc translatio 3. Nonas Decembris, Clotario apud Francos, sceptra regni moderante. Atq; ita hoc in loco beatus Guduualus, gloriosus coram Deo in cælis, mirabilis ex Deo in terris, coniunctus præclaro Christi sacerdoti Vuandregisilo & socijs, omniuaria semper laude colendis, larga intercessionum suarum impertit suffragia, & copiosa miserationum Christi cum fide & deuotione quærentibus obtinet beneficia, ipso largiente, qui in Trinitate & vnitate perfecta viuit & regnat per infinita secula seculorum, Amen.

VITA NORTBERTI, ARCHIEPISCOPI MAGDEBVRGENSIS, ET PRIMI AVTHORIS ORDINIS PRAEmonstratensis, à quodam eius æquali, &, nisi fallor, Hugone illo, qui ei proximè successit in regimine monasterij Præmonstratensis, vt colligi videtur ex Historiæ huius cap. 52. fideliter conscripta. Vtrùm autem in sanctos vir vitæ sanctissimæ relatus sit, necdum compertum habeò. Stylum subinde nonnihil elimaui in gratiam Lectoris.

CAP. I.

Iunij 6.

Patria Nortberti. VIT in diebus Henrici iunioris Cæsaris Augusti, Paschali summo Pontifice sedis Apostolicæ regimē administrāte, anno ab incarnatione Domini 1115. vir quidam nomine Nortbertus, natiōe Teutonicus, mnnicipio Xanctis, quod antiquitùs Troia dicebatur, genere de illustri prosapia Frācorum & Germanorum ortus, opibus auctus, forma decorus, ac paululum procerus, ætate adultus, instructus scientia, eloquio excultus, officio clericus, ordine Subdiacon⁹, vita & moribus pro ætate seculari consuetudine admodū Parentes. leuis. Nomen patris eius Heribertus, & matris Hadevvigis. Quæ cùm eum gestaret in vtero, audiuit per somnium dicen-

dicētem sibi: Aequo animo esto Hadevuigis: Archiepiscopus futurus est, quem gestas in vtero. Deinde cùm in omnibus ei præsentis vitæ obsecundaret felicitas, inter cętera etiā in magnatum aulis celebris extitit. Primò quidem in aula domini Friderici Coloniensis Archiepiscopi: deinde in aula Imperatoris: in hac quidem propter officiū clericatûs & scientiam literarum, in illa verò propter generositatem animi & insignē vrbanitatem: In vtraque autem propter raram affabilitatem & elegantiam morum. Hic clarus, ibi nobilis: strenuus vtrobique. Dilectus & honoratus non minùs à domi- nis, quàm à familia vniuersa: omnibus omnia factus, omnium, inter quos versabatur, studijs congruebat. Erat enim ad speciem hilaris, vultu serenus, sermone iucundus, conuersatione placidus, conuictu affabilis: In suos beneficus, comis erga extraneos. In manu consilij sui positus, & ante cogitationum suarum oculos constitutus, nihil sibi denegans, neque quicquam intentatum relinquens. Transglutiens præterita, præsentia deuorans, futura pręoccupans. Ciuis egregius huius seculi & inclytus Babyloniç colonus, nesciens quid super eum disponeretur in posterum, & ignarus, quid sibi crastinus pareret dies: immò, quod deterius est, non curans: religionis & quietis impatiens, inquietudinis autem & impatientiæ seruus. Augebant vero in his omnibus spem votorum eius, & dilatabant desideria cordis secundorum prouentuum temporalis successio & aura fauoris humani, plausu dulcissimo, & homini sic affecto voce melliflua acclamantium vndiq; & dicentium: Euge, euge.

Est celebris apud Principes, & charus omnibus.

CAP. II.

HIs igitur exagitatus, circunferebatur Nortbertus in medio Babylonis, multiplicibus & tortuosis anfractibus per vias difficiles & laboriosas, semper vadens & nunquàm rediens, errans & nesciens, vagus & profugus, fluctuans nec sentiens, periclitans & securus, exhauriens ventum & aucupans vanitatem. Cùm ecce subitò & ex improuiso sermo velox & manus præpotens imminet dorso fugitiui, deijciens ascensorem, & erigens curuum. Tum verò sensim atque paulatim cœpit ab interioribus versa vice reformare, quod vanitate fuerat deformatum, euellens & destruens, ædificans & plantans. Venitque repentè & mutauit syluestrem & rapacem accipitrem in simplicem & mansuetam columbam. Factumque est, sicut dicit Apostolus, vt vbi abundauit peccatum, superabundaret & gratia. Et quia nouerat spiritus modum & ordinem operationis suæ, postquàm inspirauit amorem, addidit & aperuit intellectum, misitq; in animum eius, vt tempus adhuc modicum & sibi cōgruum sustineret exterioris hominis exuendi cum actibus suis, locumque idoneum eligeret huic seculo publicè abrenunciandi. Iam igitur edoctus pugnare cum hoste, retraxit continuò pedem ab aula, ac domi residens, expectabat, & quasi tyrocinia quædam futuræ conuersionis exercens, apud se disponebat: quicquid paupertatis, quicquid afflictionum & certaminum accidere posset, infatigabili præmeditatione leuabat. Imbutus itaque noua interioris virtutis gratia, exterioris autem vetustatis tunica nondum exutus, demulcebat desiderium suum spe vberioris fructûs, mâlens simul noui hominis indumentūm pariter & ornamentum suscipere, illud quidem in habitu religionis, istud vero in dignitate sacerdotij, fierentque cumulata munera tanto iucundiora, quanto existerent ex mutua collatione potiora.

Admodùm huic mūdo deditus est.

Resipiscit nonnihil.

Rom. 5.

Discedit ab aula.

CAP. III.

CVmque diù optatum iam tempus adesset, & sacri ordines forent ex more in ecclesia celebrandi: vir Dei pia exultatione repletus, festinanter & cum omni deuotione adijt dominum Fridericum Archiepiscopum Coloniensem, petens se prima vice inter cæteros ordinari. Quo audito, Archiepiscopus non mediocriter admirans, hominem per se petere, quod ab alijs sæpè recusâsset oblatum: libenter tamen & læta responsione annuit se facturum, quod quærebat. Mox ille subiunxit: Diaconus simul & presbyter volo fieri. Ad hæc Archiepiscopus vehementer stupens & pauens, quæsiuit quænam esset huiuscemodi tā subitaneæ atq; inopinatæ volūtatis causa. Ille ait: Sic est in animo meo, nec poteris scire modò, scies autem postea. Cùmque Archiepiscopus causam scire volens, vehementer ex aduerso insisteret, cogitans apud se vir Dei, quòd per omnem modum honesta & congrua esset persona, cui posset & debeat secretorum suorum conscientiam aperire: procidēs ad pedes eius, cum lachrymis & gemitu peccatorum suorum veniam petens & accipiens, confessus est firmum & indeclinabile suæ voluntatis propositum. Videns autē Archiepiscopus hominē apud se, quod petebat, firmiter deliberâsse, ac metuens gratam sibi familiaris sui amicitiam violate

Hæc est mutatio dexteræ excelsi.

violare:confiderans quoque bonum,quod poffet de tam laudabili viro facillimè prouenire,atque intelligens,quòd non fine inftinctu diuino talia contingerent, quanuis non liceret hos duos fupremos ordines à quoquam fimul recipi aut dari:admiffa tamen procaufa & tempore difpenfatione, tandem aliquando annuit. Facta itaq; hora celebrandi officij,& fingulis,qui ordinandi erant,facris & albis veftibus iuxta confuetudinem ecclefiafticam indutis,locifq; difpofitis,affuit & Nortbertus in medio circunfluentium populorum. Spectantibus ergo cunctis & expectantibus, cùm ei cuftos facrarij veftes offerret benedictas,quas,vt cæteri, ad ordines fufcipiendos indueret: ille, in cuius pectore fpiritus fanctus iam inchoauerat templum fuum, conuertit manum ad vnum de famulis fuis,qui erat ibidem iuxta eum, & innuit fibi præfentari veftem pelliceam agninam,quam ad huiufmodi opus de induftria iufferat præparari. Qua acceptâ,& illis intuentibus exuit varium & multiplicem diabolum, indumentum fcilicet miræ æftimationis & magni precij,& videntibus vniuerfis, induit vniformē Chriftum & fimplicē, veftem videlicet hominibus huius feculi, & maximè illius regionis apud nobiles prorfus infolitam, viliffimi precij,& nullius ferè momenti. Tunc cōuertit aliam manum ad facratij cuftodem,& induit oblatas fibi veftes, quibus in accipiendis facris ordinibus vteretur. Acceptis ergo facris ordinibus, conuertit continuò pedem,& contulit fe ad Sigebergenfe quoddam, magnæ & præclaræ famæ monafteriū, vbi inter religiofos ac deuotos in omni fanctitate monachos,& accepti facerdotij addifceret vfum,& certa religiosè viuendi capere documenta. Completifque ibi diebus circiter quadraginta,rediens ad patrium folum,contulit fe ad ecclefiam,vbi fuerat & erat canonicus fecularis.

Vide quàm fit efficax gratia Dei.

Degit aliquandiù in Sigebergen. monafterio

CAP. IIII.

SEquenti verò die cùm obtuliffent ei Decanus & concanonici fui,vt maioris in cōuentu Miffæ myfteria celebraret,ille humili refponfione annuit fe facturum. Temporis igitur hora inftante,acceditur ad altare,& fingula,prout res exigebat, vfque poft euangelium folenniter peraguntur. Lecto itaque euangelio, vir Dei zelo diuini feruoris accenfus,incalefcente in præcordijs eius igne fpiritus fancti, verfus eft ad veftibulum ecclefiæ:fubijciens que verbo Dei minifterium vocis & officium linguæ, cœpit, prout ei diuinitùs adminiftrabatur, proferre de thefauris fapientiæ & fcientiæ Dei pia futuræ vitæ monita,& falutaria æternæ beatitudinis hortamenta: addens prætereà & oftendens,quàm fint omnia vitæ huius oblectamenta fluida & caduca,breuia tempore,vilia æftimatione,nec amore digna,nec poffeffione idonea: gloria labilis, ambitio cæca,diuitiæ fugaces,delectatio momentanea,requies infida,fecuritas incerta,gaudia vana,profperitas falfa:inflectens & retorquens totū negocij pondus in concanonicos fuos,neminem tamen apertè defignans. Poft hæc autem reuerfus ad altare, incepta facrofanctæ Miffæ myfteria ad finem vfq; perduxit. Craftina rursùs die, cùm iam omnes ex more in Capitulo,vt vocant,refediffent,cœpit primò,accepto codice, alloqui Decanum,oftendens ex verbis beatorum Gregorij atq; Ifidori,quorum fe regulam tenere dicebant,quia ipfe,qui erat omnium præpofitus & magifter,deberet eos ad rectū honeftæ ac fanctæ vitæ tramitem reuocare. Audientes hæc feniores & prælati, vtpotè fapientes, rem taciti confiderabant, & quia nullatenùs veritati & fpiritui, qui loquebatur, refiftere præfumebant: iuniores verò,quibus mos eft,minùs,quæ Dei funt, attendere,ad alterutrum murmurantes, & feorsùm fubfannantes, priftinæ leuitati deputabant. Vndè factum eft,vt inde recederent,exteriorem ei reuerentiam exhiberes, tum quia grauis erat inter eos authoritatis,tum quia fignum & habitū præ fe ferebat alicuius religionis. At ille fingulorum aditus atq; diuerticula procùl quodammodò profpiciens & attendens,in craftinum rurfus, cùm iterùm conueniffent, cœpit proclamare eos nominatim,de vnoquoque pronuncians,quis,quid,vbi,qua hora, cum quo, quod minimè liceret,egiffet vel dixiffet. Eo itaque in hoc per dies quamplurimos perfeuerante,cùm iam eis intolerabilis videretur,altiùs reptante in cordibus eorum ex occulta permiffione Dei fpiritu maligno, qui operatur in filios diffidentiæ, concitauerunt aduersùs eum quendam ignobiliffimum clericum,vilis conditionis humilifq; fortunæ. Hic dùm temeraria audaciâ præfumptione obloqueretur ei, multis conuicijs profcidit eum,atque etiam incredibili arreptus dementia,fœdauit faciem eius. Acceptâ vir Dei tanta contumelia,continuit feipfum, & conticuit:detерfaque facie fua, ac peccatis fuis deputans maluit coram Deo lachrymis indulgere,quàm vltioni. Qua in re expertus eft,quantum fibi per Dei gratiam virium adeffet ad maiora pro iuftitia toleranda. Erat autem,vt ex relatu multorum cognouimus, clerici illius à quo perfum-

Cùm multo feruore concionatur apud Xanctēles.

In cōuentu Canonicorum vt fe gefferit.

Ephef. 2.

Ignominia vir fanctus afficitur.

summam iniuriam consputus fuit, talis persona, vt si per cœnum trahi illum à cocis suis mandâsset, nullus dicturus fuerit aliud, nisi rectè. Id cum iussisse.

CAP. V.

POst hæc cùm se ieiunio & abstinentia maceraret, die noctuque vigilijs & orationibus insisteret, contigit, Illo in quadam crypta Missam solito more celebrante, vt in calicem iam consecratum aranea laberetur. Quo viso, stupuit sacerdos, vitam & mortem ante oculos habens. erat enim aranea non modicæ corpulentiæ. Quid faceret homo, cuius fides iam in Domino solidata erat? Ne ergo aliquod sacrificij præparati faceret dispendium, magis elegit subire periculum, & totum quicquid erat, hausit. Ergo peracto officio, se statim moriturum præstolabatur. Dum igitur nihil motus loco, ante altare exitum, quem expectabat, Domino precibus commendaret, pruritu narium prouocatus, dū scalperet, subita sternutationis commotione aranea integra per nares excussa est. Tantam autem inde adeptus est fidem, vt in ea omnibus diebus vitæ suæ, cunctis tunc temporis viuentibus, communi omnium iudicio facilimè præferretur. Vnde cùm quidā diceret, quis in quo illa tempestate excelleret, ait: In Nortberto eminet fides, in Bernardo Clarauallensi charitas, in Milone Taruanensi episcopo humilitas. Nota rem miram. Præstantia fidei eius.

CAP. VI.

PAtientiæ igitur clypeo protectus, & fidei fortitudine communitus, prædicans & annūcians verbum Dei opportunè, importunè, seseq; quotidiè meliorem reddēs, conuersatus est per annos tres in eodem habitu. Cùm autem persecutionem pateretur ab his, quibus erat eius prædicatio importuna, conferebat se iterùm ad Sigebergense quoddam monachorum cœnobium, quod tribus à Colonia distat miliaribus: aliquando in regularium canonicorum monasterium, quod dicitur Roda: sæpiùs autem ad quendam eremitam, nomine Lidulphum, miræ sanctitatis & abstinentiæ virū, clericorum vitam agentem. Ad huiuscemodi autem viros confugiebat causa recreandi spiritum, quotiescunq; persecutiones patiebatur ab his, quibus verba veritatis erant molesta: tùetiam, vt inter eos & sanctę vitę addisceret instituta, & spei cælestis suscperet incrementa. Nonnunquàm verò domum suam, quæ erat Xanctis, rediens, cœptæ prædicationis studijs insistebat. Lidulphus eremita.

CAP. VII.

HIs igitur ita se habentibus, accidit vt cōcilium quoddam fieret In Teutonicis partibus apud oppidum, quod dicitur Friteslare, coram domino Cunone, sedis Apostolicæ legato. Ex qua re occasione accepta, Episcopi, Archiepiscopi, Abbates, alij que multi, qui negociorum suorum causas illuc conuenerant tractaturi, inito consilio, vocàuerunt hominem Dei. Quo præsente, cœperunt eum communi omnium assensu coram præfato domino accusantes redarguere, quòd prædicationis officium vsurpâsset, ipsósque in suis concionibus verbis & conuicijs acriter insectaretur, cùm à nullo mitteretur, nec eorum princeps esset constitutus: tum etiam, quòd habitum religionis præ se ferret, cùm in nullo religio & proprietas conuenirent: denique quòd preciosas vestes abiecisset, cùm mos terræ id non haberet, maximè apud nobiles, qualis ipse esset, vt quandiù versantur in seculo, agninis seu caprinis vestibus vtantur. Ad hæc omnia sapiens à Deo edoctus, sapienter respondebat, inuictusque, adiuuante eum gratia diuina, recessit ab eis, quia non erat conueniens testimonium illorum aduersùs eum. Concilium Fritesslarien se. Vir Dei accusatur coram legato Pontificis. Egregiè se tuetur.

CAP. VIII.

OMni ergo destitutus subsidio, diuino tantùm fultus auxilio, orationibus & psalmodijs iugiter incumbebat. Inde cùm proposuisset totam noctem insomnem ducere, & orando rogare Deum, vt ipse, qui est dator recti consilij, & bonorum operū adiutor, secundùm beneplacitum voluntatis suæ consilium eius dirigeret & propositum adiuuaret: ac sic in oratione pernoctâsset, summo diluculo paululùm dormitauit. Et ecce aduersarius affuit, ita insultando & subsannando loquens: Eia, eia, multa proposuisti, sed ad quem finē peruenire speras, qui nec in vniꝰ noctis proposito perseuerare potuisti? Expergefactus itaque homo Dei, & insidias inimici non ignorans, respondit: Quis minis tuis crederet, cùm ab initio, teste veritate, mendax sis & pater mendacij? Taliter ergo spiritus malignus confusus, recessit ab eo. Videns autem homo Dei, quòd veritas, cui testimonium perhibebat, multorum mendacio suffocaretur, præsertim cùm peccatum eorum ex relatione verborum Dei ampliùs inualesceret: intelligens etiam, quòd in ipsum vsque ad falsi criminis illationem irruerent, Procax dæmon insultat ei. Iohan. 8.

cordi detrimentū ac perditionem potiùs, quàm quòd sibi nocere possent, dolēs ac metuens, venit ad Archiepiscopum suum, & resignauit ei, quicquid beneficiorum ac redituum, quibus plurimùm abundabat, fuerat consecutus in ecclesia. Venditis insuper domibus ac cæteris omnibus, quæ vel ex patrimonio, vel aliâ de iure hæreditario possidebat cum omni suppellectili sua, & pauperibus erogatis, nihil sibi retinens præter decem marcas argenti & mulam, sacellumq; ad Missam celebrandam, assumptis duobus tantùm laicis comitibus itineris sui, exemplo patriarchæ Abrahæ, spontaneâ adijt peregrinationem.

Abdicat beneficia ecclesiastica. Vendito omnia sua. Gen. 12.

CAP. IX.

CVmq; venisset ad quoddam castrum, Hoyum nomine, super Mosam fluuium situm, eadem ipsa, quæ sibi retinuerat, ibidem pauperibus erogauit, solo sacello sibi reseruato ad sacrosanctæ Missæ mysteria celebranda. Pede igitur nudo, tunica lanea & pallio sibi sufficiente, sine tecto, sine certo domicilio, vitturæ animi horrendas hyemes & asperam glaciem superans, solo Christo duce, cum duobus singularis propositi comitibus proficiscitur versùs sanctum Aegidium. Quò cùm peruenisset, ibique gratia Dei ordinante, qui sperantes in se non relinquit, Gelasium Papam, qui successit Paschali, inuenisset, confessus est ei voluntatem & propositum animi sui, veniamque de hoc specialiter, quòd duos simul supremos ordines contra Canonum instituta suscepерat, à præfato Pontifice postulans, impetrauit. Papa verò videns prudentiam eius & spiritum Dei habitantem in eo, voluit eum secum retinere. At ille rogans & obsecrās, ne hac ipsum obedientia cogeret, exponebat qualiter seipsum totum in aulis regum ac pompis pontificum lasciuiendo dissipâsset, & qnòd id, quò inuitaret eum, iuuentuti suæ vel assumptæ pœnitentiæ minimè congrueret. Quòd si canonicum, vel monachū aut eremitam seu etiam peregrinnm ipsum esse præciperet, libenter ac per omnia se obtemperaturum aiebat.

Vide asperrimam vitā

CAP. X.

VIdens igitur Pontifex constantiam hominis & deuotionem animi bonam, necnon & persecutionem, quam pro verbo veritatis pertulerat, dedit ei licentiam & liberam facultatem prædicandi verbum Dei, non solùm vbi priùs prædicauerat, verumetiam vbicunq; terrarum vellet & posset, idipsum ex persona sua monendo & præcipiendo iniungens. Prætereà eis, qui priùs ex inuidentia ei restiterant, inhibuit, ne saltem simplices prohiberent, si ipsi conciones eius superuacaneas seu minùs sibi vtiles iudicarent. Et hoc ipsum, vt ratum esset & stabile, authoritatis suæ literis ac sigillo firmauit.

Gelasius Papa facit concionandi potestatē

CAP. XI.

ACcepta itaq; prædicandi ex Apostolica missione potestate, cœpit media horrendę hyemis asperitate & intemperie cum duobus socijs nudis pedibus remeare. Tanta quippe charitate flagrabat in Deum, vt eum nec frigoris asperitas, nec inedia, nec corporis lassitudo ab eo, quod cœperat, reuocaret. Pertingebant ei in itinere niues vsque ad genua aliquando, nonnunquam vsq; ad fęmora, nec tamen vno saltem die eū poterant retinere. Cibus ab eo, nisi Quadragesimalis & vespertinus, præterquàm Dominicis diebus, minimè sumebatur. Piscibus autem seu vino rarissimè vtebatur. Corpus eius non requiescebat per diem: spiritus autem neq; noctù, neq; interdiù habebat requiem. Singularis enim fidei & miræ fortitudinis erat homo ille. Cùm ergo procedendo transiret Aurelianum, adiunxit se comitem eius Subdiaconus quidam: & sic cum tribus socijs peruenit Valēcenas sabbato Palmarum. In crastino ergo habuit sermonem ad populum, & ita per gratiam Dei omnibus gratus fuit, vt cogerent eum fessa membra sibi paululùm recreare. Quibus cùm nulla ratione vellet acquiescere, factum est per dispensationem Dei, vt socijs eius subita ægritudine oppressis, non posset inde tunc vlteriùs proficisci. Remansit itaq; homo, vt curaret infirmos suos: qui tamē sequentibus intra octauas Paschæ diebus, beato fine quieuerunt. E quibus duo laici cōditi sunt in suburbio apud Valencenas in ecclesia beati Petri iuxta forum in sinistro latere ad Occidentem. Subdiaconus verò monachus effectus, sepultus est in ecclesia beatæ Mariæ, quæ in eodem oppido sita est. Intereà dum ibi maneret, contigit dominum Burchardum Cameracensem episcopum, piæ ac venerandæ memoriæ virum, transitum inde habere quarta feria, proximo die ante cœnam Domini. Quo audito, vir Dei, quia cognouerant se mutuò, dum adhuc versarentur in seculo, accessit ad colloquendum cum eo. Veniens ergo ad ostium domûs, vbi hospitio receptus erat Episcopus, inuenit ibi ante fores per voluntatem Dei vnum de clericis eius stantem

Omnia vincit charitas. Valencenis concionatur. Burchardus Cameracēs. Episcopus.

ſtantem. Hunc igitur ſubmiſſa voce rogauit, vt introduceret ipſum ad Epiſcopum. Erat enim gelu ſuper terram, & ipſe nudis pedibus incedens. Ingreſſus igitur prædictus clericus, locutusq́; ad Epiſcopum, introduxit hominem. Qui paululùm inter ſe colloquentes, recognouerunt ſe continuò, memores priſtinæ familiaritatis. Epiſcopus autem intuens hominem, & intra ſe vehementiſſimè admirans ac ſtupens, collachrymatus eſt. non enim poterat ſe continere. Commota quippe ſunt viſcera eius ſuper eum. Et irruens in collum eius, ac pio eiulatu exclamans, cum ſuſpirio dixit: O Nortberte, Nortberte: quis vnquã tália de te crederet aut cogitaret? Stans verò prædictus clericus, qui eũ introduxerat, & affectum Epiſcopi videns erga hominẽ, minimè tamen ſermones eorũ intelligens, quia Teutonicè loquebantur, præſumens acceſſit, & interrogauit, quidnã hoc eſſet. Statim Epiſcopus: Iſte, quem ſic vides, inquit, in aula regis mecum pariter nutritus eſt, homo nobilis & delicijs affluens, intantùm vt epiſcopatum meum, cùm ei offerretur, reſpueret. Audiens hæc clericus, lachrymis ſtatim perfuſus eſt, tum quia dominum ſuum flentem videbat, tum quia mens & ſpiritus eius in amorem tanti hominis charitate melliflua redundabat. Erat etiam ipſe præditus voluntate relinquendi ſeculum, & huiuſcemodi viuendi modum, quem in homine illo cernebat, in corde ſuo iamdiù conceperat, eumq́; nimia cũ deuotione per dies ſingulos conſequi optabat. Poſt hæc vir Dei graui infirmitate corripitur. Epiſcopus autem præſtolabatur, quem exitum infirmitas, quæ acciderat, haberet, & familiarem ſuum per Archidiaconum quendam & alios quoſdam ſuæ aulæ homines viſitabat. Prædictus verò clericus, vtrùm conualeſceret & quando, de die in diem ſolicitus inueſtigabat. Poſtquàm ergò conualuit, acceſſit ad eum, & cùm ei cõfeſſus eſſet votum & deſiderium animi ſui, ſeq́; cum ipſo ſponderet iturum, extendens homo continuò manus ſuas ad cælum, & immenſas gratias agens, dixit: Domine Deus, hodie te rogauerã, vt dares mihi ſocium. Exiſtimabat enim, quòd ſtatim cũ ipſo remanens, nuſquam ad alia agenda digrederetur. At ille hoc non eo modo ſtatuerat: ſed primò volebat res ſuas diſponere. Itaq; cùm poſt hęc verba intuliſſet, velle ſe de rebus ſuis diſponere, cõtriſtatus eſt homo ad huiuſcemodi ſermonem, & ait: Eia frater, ſi eſt ex Deo, non diſſoluetur. At hæc ille continuò reſpondit: Vinculo indiſſolubili colligâſti me tibi pater. Ac ſic abiens, rebus ſuis conſtitutis, paulò pòſt reuerſus eſt, & deinceps perpetuò ſecutus eſt hominem Dei Nortbertum.

Nortbertus reſpuit epiſcopatum Cameracenſem.

CAP. XII.

Anno igitur poſt incarnationem Domini noſtri Ieſu Chriſti milleſimo centeſimo decimooctauo, menſe Iunio, poſt comitum ſuorum ex hac vita deceſſum, acceſſit ei dominus Hugo, iam dictus clericus, (hoc enim erat nomen eius) qui proximo poſt eum loco ſucceſſit in regimine Præmonſtratæ eccleſiæ, piæ & ſanctæ conuerſationis homo. Gauiſus ea re vir Dei, & immenſas gratias agens Deo, animatur ad prædicationem. Etiam ſciens & præſumens de volũtate Dei, circuibat caſtella, villas & oppida, prædicans & reconcilians malè diſſidentes, & inueterata odia & bella ad pacem reducens. Securi erant de gratia Dei, qui ſeruis ſuis prouideret, quæ eſſent neceſſaria. Fixum enim in mente habentes, quia peregrini & hoſpites eſſent ſuper terram, nec vlla quidem nota ambitionis perſtringi poterant, quorum tota ſpes de cælo pendebat. In tanta igitur admiratione & dilectione apud omnes eſſe cœperunt, vt quocunque iter agentes ſe verterent, cùm villis aut caſtris propinquarent, etiam paſtores, relictis gregibus, concito curſu præuenirent, & populis ſeruos Dei aduenire clamarent. Tunc verò campanæ pulſabantur, tunc concurſus populi, omnis ſexus, omnis ætatis, omnis conditionis cateruatim ad eccleſiam confluens, Miſſarum ſolennia libenter audiebat, & verborum exhortationes ac monita libentiùs ſuſcipiebat. Poſt ſermonẽ autẽ non modica facta collatione de confeſſionis frequentatione, de agenda pœnitẽtia, de coniugijs, de proprietatibus, & quomodò qui moriuntur in eis, debeant ſaluari: de omnibus his, inquam, dato & accepto reſponſo, ſub veſpetam tandem ad hòſpitiũ ducebatur. Gaudebat verò non modicè, felicemq́; ſe àc Deo dignum iudicabat, qui eũ hoſpitio ſuſcipere merebatur. Interdum autem alius trahebat aſellũ, alius rapiebat aſelli capiſtrum, alius vi detinebat iuuenem illum, quem ſolum habebant ad aſellum cuſtodiendum. Sic itaque vndiq; pertranſeundo, multos ab errore reuocabat, & pœnitentiam ſuadens, multos retrahebat à crimine, multos etiam diſcordantes ad concordiam reducebat. Propter hæc & his ſimilia tantum amorem & gratiam ad populum contulit ei Deus, vt viſu & alloquio eius vix ſatiari quis poſſet, & ipſe tanta populi charitate teneretur, vt multo tempore, relicto eccleſiarum hoſpitio, potiùs recipi vellet

Hugo ſocius, deinde ſucceſſor Nortberti.

Miro ſtudio omnes viri Dei proſequuntur.

Multos ad bonam frugẽ reuocat.

in medio vrbium & castrorum, vbi omnes aduentantes benignè & comiter exciperet. Erat præterea in his omnibus suprà, quàm dici vel credi possit, patiens in vigilijs, sedulus in labore, gratiosus in verbis, gratus adspectu, benignus in simplices, seuerus in hostes Ecclesiæ.

CAP. XIII.

Contigit quadam die, cùm transiret per quoddam castrum, Fossas nomine, fieri concursum hominum, tam clericorum quàm laicorum, insolitum eius viuendi modum admirantium, & eò maximè, quòd quem socium acceperat, benè cognitum haberent. Intelligentes autem eum concordię & pacis ex collata sibi gratia à Deo, esse administrum, obnixè rogare cœperunt, vt apud eos requiem paulisper caperet, asserentes in eadem regione funestis odijs & atroci discordia quosdam laborare, eaque causa non minùs sexaginta esse peremptos, nec à quoquam, cùm à multis religiosis & potentibus iamdiù laboratum esset, potuisse sarciri concordiam. Cumque multi hac de re multa loquerentur, non casu æstimandum est, sed diuina disponente gratia factū esse, vt illàc transiret quidam, cuius frater eodem odio instigante illa septimana interemptus erat. Quem cùm adstantes cernerent: Ecce vnus, inquiunt, ex his, de quibus sermo habetur inter nos. Quo aduocato, statim homo Dei, brachijs collo eius circundatis, sic ait: Dilecte mi, peregrinus ego sum, hàc pertransiens, & nihil à quoquam petij in istis partibus vel accepi. Sed quia te iuuenem benè armatum eleganterq; video, placèt mihi primum munus à te expetere & accipere, quod pro perspicua probitate tua rogo, ne mihi negare velis. Statim ille nutu diuino pietatis affectu permotus, & lachrymis obortis perfusus, respondit: Quid est, reuerende pater, quod tibi à me, vel à quolibet possit negari? Qui cùm condonationem perempti fratris ab eo peteret, continuò impetrauit: nec solùm condonauit, sed obsequium etiam viro Dei præstitit, ostendens opportunitatem acerba illa odia penitùs sopiendi, & integram pacem conciliandi. Erat tum feria secunda, quando homini Dei primò hæc indicata sunt. Sequenti inde sabbato ad villam, quæ Monasterium nuncupatur, vtraq; pars aduersariorum conuenit, populus etiam multus ex eadem vicinitate confluxit, partim vt hominem Dei, de quo rara quædam nunciabantur, viderent, partim vt dissidentes, quorum odijs tota regio perturbabatur, ad conciliationem prouocarent. Cumque vir Dei intra cubiculum quoddam, clauso ostio, ferè vsque ad horam tertiam persisteret orando, populus tædio & curiositate quadam affectus, cœpit mirari non minimùm, & murmurando alter ad alterum dicere: Qua causa conuenimus? Putabamus quòd exiret, & verbi Dei semina iactaret; & aquis fontis vitæ corda discordantium emolliret: & ecce in latibulis iacet dormiens, aut alia in re suæ voluntati indulgens. Cùm verò adeò impatientes vltrà ferre nollent, coëgerunt socium eius, qui ad illos egressus fuerat, vt ingrederetur & diceret ei omnes mox recessuros, si non exiret. Ille sciens esse eum in precibus, ne eum perturbaret, ingredi distulit. Importunitate tandē eorum compulsus, intrauit, & stans coram eo tremens, submissa voce dixit: Pater, populus expectat te, & quia præsentiam tuam ei non exhibes, vult recedere. Et ille: Tace, inquit, fili mi: nō est nostrum seruire Deo pro voluntate hominū, sed pro voluntate Dei. At tamen nō diù pòst surgens ab oratione, ecclesiā ingreditur, & sacris vestibus præparatis, primo Missam beatæ Mariæ, vt in sabbatis solet fieri, celebrat: deinde Missam illorū defunctorū, quorū mors extitit causa odij, quod sedare volebat. Quibus deuotissimè peractis, iuxta consuetudinem exiuit ad faciendum sermonē. Sed quia prandij hora iā transierat (erat enim ferè nona) multis ad reficiendū egressis, paucos, quibus prædicaret, inuenit. Apud illum aūt hoc in more positum erat, vt sic in paucis, sicut in multis: sicut in diuitibus, sic in pauperibus ex abundātis charitatis visceribus, vnicuiq; pro modulo suo & facultate, faceret sermonē. Porrò paululū facta oratione, cùm cœpisset loqui & attraxisset spiritū, miro & ineffabili modo spiritus ille charitatis, quasi vox diffusa, sonus factus est in cordibus eorū, qui pręꝫ tędio recesserāt, & vt ad sonitū tubę vnusquisq; relicta refectione, de locis & tabernis, in quibus cōsederāt, quasi meliores epulas accepturi, ad ecclesiā conuolabant. Cumq; vir Dei repletā videret ecclesiā, abbreuiato sermone, sic eos alloquitur: Viri fratres, Dominus noster Iesus Christus cū discipulos suos ad prædicandū mitteret, inter alia hoc eis mādauit, vt in quamcunq; domū intrarent, primùm dicerent: Pax huic domui. Et si ibi esset pax, hoc est, filius pacis, requiesceret super eos pax eorum. Nos aūt non nostris meritis, sed superabundanti gratia Dei sola, imitatores eorum effecti, eandē pacē vobis denunciamus, quæ mente incredula neganda non est: nā ad pacem perpetuā pertingere facit. Vobis igitur incognitum nō est, qua causa

Admodum studiosus est conciliandæ pacis inter discordes.

Vide sancti viri mirum artificium.

Populus aduersùs eum mussitat.

Res sanè admiranda.

Luc. 10.

causa conuenerimus. Non est nostrũ, nec ex nostro, vtpotè qui peregrinus sum & aduena perrransiens, sed potestatis & voluntatis Dei est perficere: vestrum est autẽ, volũtati illius integro & deuoto affectu acquiescere. Ad hæc vox omniũ vna facta est: Præcipiat, inquiũt, per te Dominus nobis, quod beneplacitum est ei: nõ habemus ei contradicere, quod, te ordinãte, in hoc negocio Dominus de nobis facere voluerit. Quid plura? Egressa est vtraq; pars aduersaria foras in atriũ, reliqs in medio positis: Et paruo interuallo facto, abiurata est discordia & cõcordia cõfecta, paxq; sacramẽto cõfirmata. Plurimùm ei deferrur à quibusdam discordantibus.

CAP. XIIII.

IN crastinum summo diluculo consurgens, secessit ad aliam villam, non longè positam, Gemblacum nomine, vt sermonem faceret ad populum: vbi sanè deuotissimè susceptus est, quòd & verbi Dei præconẽ & placidæ pacis eum internuncium esse didicissent. In eadem regione duo principes mutuis conflagrabant odijs, &, vt fieri solet, rapina & incendijs tota regio in vastitatem & solitudinem redacta fuerat. Hoc vir Dei audiens, & populorum clamoribus permotus, misericq; & paupertatis misertus, ipsos, quo potuit, labore adijt: cumq; primum alloqueretur, dicens: Magnus es & potens, & ignorare non debes, tibi à Deo collatam potestatem, & me seruum eius esse, ad te missum. Me ergo, nõ pro me, sed pro illius amore audire debes, qui pro tua & multorum salute ad te diuerti. Audi igitur pauperem & peregrinum, & Domini Dei tui mandata per me tibi allata suscipe, vt ab eo tu quoque suscipiaris. Remitte ei, qui tibi nocuit: dimitte, vt tibi dimittatur: tibiq; sit cõmodo, pauperibus & egenis subsidio: vt commodum tuum fiat peccatorum tuorum remissio, pauperum subsidium, rerum dissipatarum reparatio. His auditis, princeps ille & homine in specto, vt erat vultu angelico, & considerata vestitûs & habitûs humilitate, & facundia verborũ, totus intremuit, (cõmota quippe sunt omnia viscera eius) & pietatis affectu responsionẽ emolliens, dixit: Fiat, quod vis. Non est enim aliqua certè rationis oppositio, qua possit quis tuæ cõtradicere vel obsistere petitioni. Cùm ergo tali affectu ad effectum perduxisset, quod petebat, ab eo transiuit ad alium. Sed seminator discordiæ præueniens, cor eius sic obdurauerat, & sui seminis radicem in eo sparserat, atq; ita mentis oculos clauserat, vt nullius veri luminis aditus in mente, nullius charitatis feruor esset in corde, quo viro Dei vel ad breue spatium placidè & humaniter responderet. Videns autẽ atrocitatẽ vultûs illius, & oculorum toruitatẽ atq; feritatem verborum & cordis duritiam, ne margaritas ante porcos iactaret, statim conticuit: & versus ad socium, quem secum habebat: Insanit, inquit, hic homo: sed futurum est breui, vt retrorsum cadat, & detur inimicis suis ad capiendũ & illaqueandum & conculcandum. Hæc dixit, & in eadem septimana verborum effectus subsecutus est. nam & captus ab inimicis, detẽtus est. Hæc ideò dicta nouerit lector, vt & in hoc vir Dei spiritum prophetiæ habuisse credatur. Is facilè cedit. Sed aduersarius flecti non vult. Prophetico spiritu clarct vir Dei.

CAP. XV.

ET procedens inde, venit ad proximam villam, quæ vocatur * Coteri. Et quia fama de eo iam vndiq; percrebuerat, populus de eadẽ vicinia ad audiẽdum sermonem confluebat. Et post celebrationẽ Missæ audito finitoq; sermone, sicut consueuerat, de pace & concordia, &, si inter eos aliquod dissidium esset, cœpit inquirere. Cùm aũt nominarent inter eos quosdã discordantes, cœpit eos humili exhortatione à veteris odij rixis reuocare. Sed cùm vnus ex eis, multis rogatus precibus, nullatenùs petitioni eius & omnium circunstantium acquiesceret, foras exilijt, ascendens equum suũ (miles enim erat) nitebatur fugere. Sed cùm calcaribus fortiter iterùm atq; iterùm vrgeret eũ, nullatenùs vel passum vnum potuit procedere. Exeuntibus autem cæteris, qui in ecclesia remanserant, & vndiq; cõcurrentibus cum stupore & admiratione nimia, quidam subsannando clamare, quidã condolendo flere cœperunt. Omnes tamẽ vna voce Deum laudabant, qui in sanctis suis gloriosus est, & ibidem hanc ostendebat gloriã. Ille verò non minimùm pudefactus ad vocem clamantiũ, ad ecclesiam corã viro Dei redijt, & prostratus veniã petens, quod priùs ab eo petebatur, quantocyùs libẽs annuit, & absolutionẽ, quòd sanctum virum Dei offendisset, petijt & accepit. Et sic impletum est in eo, quod scriptum est: Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuũ Domine. *Colrois Beati pacifici. Vide miraculum. Psal. 82.

CAP. XVI.

EOdem anno contigit beatę memorię Gelasium Papam, à quo prædicandi authoritatẽ acceperat, migrare à seculo: cui successit Calixtus Viennensis episcopus, piæ & sanctæ conuersationis homo, & dignę recordationis, quem constat apud Cluniacũ electum fuisse, & in sede vniuersalis Ecclesiæ potestatem, honorisq; & dignitatis culmen cõmuni omnium electione suscepisse. Trãsierat enim iam dictus Papa Gelasius Gelasius Papa moritur & Calixtus succedit.

 cum

cum saniori parte Cardinalium, vt sanctam matrem Ecclesiam in membris visitaret. Tanto deniq; patre orbati Cardinales, cæteriq; sanctæ Ecclesiæ filij, qui ad exequias Gelasij conuenerant, ab eo, qui dixerat, Non relinquã vos orphanos, consilio quæsito & accepto, ad perficiendum, quod cœperat prædecessor, Calixtus Rhemis conciliũ conuocauit. Vbi & introitum suum Ecclesia cõfirmauit, & ipse, quæ benè gesta erant, approbauit & corroborauit: & quæ sinistra inuenta sunt & corrigenda, authoritate Romana correxit. Audiens verò homo Dei Apostolicæ sedis dignitatem esse innouatã, (autumnus erat, quãdo primò brumale tempus hyemis incipit) Rhemos adijt: vbi ab Episcopis & Abbatibus, qui conuenerant, cum gaudio susceptus est, nõ minimùm admirantibus super excellentia verborum prædicationis & * responsionis eius. Et ne ab aliquibus oblatrantibus sana eius doctrina in aliquo posset infirmari, literas Apostolicæ authoritatis, quas à Papa Gelasio acceperat, iterùm renouari postulauit.

Iohan. 14.

Rhemensis Synodus.

* responsis

CAP. XVII.

QVibus acceptis, dominus Papa venerabili Laudunensi episcopo Bartholomæo præcepit, vt curam eius susciperet. Erat enim ipse homo, habens ex progenie matris eius quosdam in episcopatu, & eorum instinctu submonitus erat episcopus, humanitatis ei manum per aliquod tempus porrigere. Quo deducto, & finito concilio, Papa non post multum Laudunum deuenit. Tum verò Episcopus eum Papa consilium inijt, quomodò eum retinere posset: atq; eo nomine obtulit ei ecclesiam B. Martini, quæ in suburbio sita est: in qua pauci fratres erãt, sub tegula canonicæ professionis degentes. At vir Dei modis omnibus tenuebat. Tandem cùm cogeretur, ne summi Pontificis offensam, & inobedientiæ notam incurreret, quod petebatur annuit, si tamen canonici illic commorantes, ea, quæ secundùm Euangelicam & Apostolicam institutionem eos doctus esset, obseruare non recusarent. Sed cùm ostenderet eis formam Euangelicæ institutionis, quomodò imitatores Christi, contemptores mundi esse deberẽt, quomodò præceptis & regulis sanctorum patrum obedientes: illi statim ad verbum & adspectũ eius perterriti, dixerunt: Nolumus hũc regnare super nos, quia talem magistrum nostra non nouit nec prædecessorum nostrorũ consuetudo. Liceat nobis nostro more viuere: Castigare quidem Deus vult, non mortificare. Sic homo Dei & obediuit, & ab obedientia solutus, ab illa non recessit. Mansit itaq; ibidẽ. Socius enim eius, de quo superiùs mentio facta est, cũ Cameracensi episcopo Burchardo profectus erat: Habebat enim de rebus suis, quas non ità pridem reliquerat indiscussas, quædam disponere. Quæ quòd aliter quàm vellet distraherentur, (nouitius quippe erat) æquanimiter non poterat sustinere. Intereà Episcopus dissoluta ieiunio & frigore hospitis sui mẽbra nitebatur reficere: sed ipse quotidiè ab hospite suo confouebatur spirituali & melliflua verbi Dei refectione. Ob hanc causam amore nimio & charitatis igne succensus, assiduè pulsabat eũ precibus quibuscũq; poterat, vt in episcopatu suo vellet manere, quotidiè circunducens eũ & ostendens, si qua foret ecclesia, quæ ei placeret, si quæ solitudines, si qua deserta, si qua terra culta vel inculta ad ædificandum & commanendum. Victus tandẽ ipsius & multorũ aliorum tã religiosorũ quàm nobilium precibus, elegit locũ valdè desertum & solitarium, qui ab incolis antiquitùs Præmonstratum vocabatur: in quo, si quando daret ei Deus colligere socios, se mansurum spopondit.

Quidam nõ ferunt eum sibi præfectum, dum coguntur sese corrigere.

Præmõstratũ sibi delegit vir Dei.

CAP. XVIII.

TRansacta igitur hyeme, niniumq; & glaciei frigore vernali calore paululùm deterso, vir Dei, vt erat solitus, virtute diuini solatij accinctus, ad pdicandum exijt, & solus Cameracum veniens, sermonẽ habuit ad populum. Et ecce cecidit semen in terram bonã, scilicet in iuuenẽ Euermodum nomine: qui tanto rore spiritussancti perfusus fuit in verbi Dei susceptione, vt amoris eius causa stãs oraret ad Dominum Deum suum in eodẽ loco & in eisdem passibus, vbi Dei hominem stare diligenter considerauerat in faciendo sermone. Nec moras intulit, sed statim relictis omnibus, secutus est eum, tantoq; intimi amoris vinculo ei colligatus est, vt omni tempore vitæ eius spiritus viri Dei in eo requiem caperet, & post decessum suum locum sepulturæ suæ ei commendaret. Perueniens aũt * Niuigellam, alium iuuenem Antonium nomine, à Deo sibi datum recipit. Hi duo & tertius, quẽ priùs receperat, radices & fundamentum fuêre futuræ multitudinis, quæ subsecuta est. Et intra Quadragesimam illam tot socios obtinuit, vt in septimana passionis Domini ante Pascha cum tredecim reuersus, prædictũ locum possederit.

Quidam illi se adiungũt

* Niuellam

CAP. XIX.

LOcato igitur fundamẽto in Christo Iesu, paulatim de viuis & benè sectis & politis lapidib9 crescebat ædificiũ, & domus Dei ampliabatur. Sed non defuêre tentantis

Crescit Præmõstraten. sis sodalitas

nimici & aduersantis hostis insidiæ, qui plātata eradicare, fundata euellere, cōgregata dispergere, dispersa morti tradere multiformi dolo laboraret. Nā in singulis singulas & proprias cōsiderās affectiones, modis omnib⁹ se opponebat, & ad decipiēdos nouos tyrones Dei, sese in angelum lucis trāsformare nō metuebat. Itaq; contigit quadā nocte cuidā ad matutinas stāti & contēplanti, & de illa gloriosa & ineffabili Trinitate cogitanti, vt ille antiqu⁹ hostis visibiliter adstaret & diceret: O quàm felix es: ô quàm in tuo proposito laudabilis, q & benè cœpisti, & te perseueraturum in tāta afflictione deliberàs: idcircò sanctam Trinitatem, ad quam toto mentis affectu suspiras, videre mereberis. Et his dictis, apparuit tria gestās capita, Trinitatem se esse contestans. At ille expauescens & plurimùm admirans, paululùm tamen præmeditat⁹, cùm non sibilū antè lenis, sed ventum turbinis fœtidum sentiret, dixit: O miser & infelix & omnib⁹ creaturis deterior: tu, inquā, qui signaculum similitudinis Dei fuisti, quomodò arrogas tibi non tantùm te scire Trinitatem, sed illamipsam te esse? Recede, recede, & me tuis fraudib⁹ nō obedientem, non p̄sumas vlteriùs inquietare. Statim ille recessit. Erat quidem frater ille ad obedientiam prōptus, in oratione deuotus, in ieiunio assidu⁹: ita vt p totum annum ieiunaret, tā æstate quàm hyeme, & à nullo cogi posset, vt alterā interdiū p̄cipetet refectionem, nisi dieb⁹ Dominicis: quib⁹ tamen non nisi crudum quid sumebat, & non aliquam coctionem. Sed cùm id omnes mirarentur, & tanta ei⁹ abstinentiæ & continentiæ virtus vbiq; in laudem eius p̄dicaretur, affuit iterùm satan, occultè ponens insidias, vt nouum militem prosterneret. Nam quarta feria in capite ieiunij, cū deuotione cunctorū fidelium abstinentia Quadragesimalis indicitur, tāta fames & gulæ voracitas eum inuasit, vt diceret se nullo modo posse ieiunare, planeq; se moriturum, si à lacte & caseo cogeretur abstinere. Cui cùm diceretur: Quid est, frater? sacrū & annuūieiunium est, & nō est fas, alicui etiā sęculari, bis reficere: ille toruo vultu & lupina rabie respondebat: Nunquid vult Deus hominē mori, subtrahēdo illi quocunque rēpore, quicquid ad vsus ei⁹ creauit, & necessitas sumere cōpellit? Quid plura? Aberat pater Nortbertus, & fratres adhuc rudes, qui ad huiusmodi insultus arma ferre nō consueuerant, multimodis supplicationib⁹ hoc tandem ab eo impetrau erunt, vt bis & quantum vellet, cibum Quadragesimalem comederet, timētes ne illud improperium in publicum exiret, quòd tā arcta & subita religio, vel secularium cōsuetudinē in suis conuersis non seruaret. Cùm ergo transissent Quadragesimales dies, & ad celebrandū Pascha homo Dei reuerteretur Pręmonstratum ad fratres suos, ad introitum ipsi⁹ vallis horror nimius inuasit eum, & ventus turbinis circumuallauit eum, quasi ventus veniens ab Aquilone: & ipse statim sentiens, secum venientibus malignam prædixit adesse tentationem. Peruenienti autem fratres trepidi narrauerunt, quid actum esset. At ille dolens, &, Heu me, ingeminans, In meam, inquit, miseriam & in detrimentum animę fratris, & ad traductionē nostræ insipientiæ hoc consentire voluistis, atq; p̄ hoc locum diabolo, nisi viriliter ei resistatur, ad disperdendum dedistis. Vbi est, inquit, ille? Qui cùm adduceretur, vix se sustentare præ nimia pinguedine poterat, & velut vesica turgens, edacitatis spiritu plenus, non nisi toruis oculis magistrum, quem super omnia diligere solebat, respicere valebat. Videns ergo vir, cui Deus discretionem spirituum dederat, non esse infirmitatis humanæ, sed tentationis diabolicæ, statim vetuit omninò quicquam ei dari. Qui postquàm per aliquot dies ieiunauit, vbi reddita est ei quarta pars rudioris panis, & vas aquæ ad mēsutam, pro summis delicijs computauit. Et sic ad pristinam consuetudinem benè & moderatè viuendi, Deo per magistrum suum subueniente, redijt.

Diabolus in ficta specie Trinitatis apparet cuidam.

Ezech. 28.

Vide machinas maligni dæmonis.

Diabolifraudē dissipat vir sanctus.

CAP. XX.

Post hæc homo Dei, vt erat solit⁹, ad prædicādum egressus est, recepitq; sociū suum qui ad cōponendum res suas abierat: & quamplurimis in itinere discordia laborātibus ad concordiā reuocatis, Niuigellā peruenerunt. Quia verò ab exordio prædicationis suæ in eodē oppido nimis char⁹ habebatur, statim vt Præmōstratum concessit, quidā ex eis conuersionis gratia ad eum cucurrerunt: sed asperitatē ordinis & institutionis impositæ, ferre non valētes, vt canes ad vomitum reuersi sunt. Qui suā nequitiā tegere volentes, ad opprobriū hominis Dei, & vt conciones ei⁹ auerterent, zizania sup̄seminauerunt, ita vt nec videre illum, nec ei⁹ conciones audire vellēt. Sed ille hac re nullo modo expauit, confidēs hoc magis fore materiā victoriæ contra dæmones, q ei⁹ p̄dicationi & saluti credentium, q̄ per eum operabatur Deus, nitebātur obijcere impedimenta. Cùm ergo ob hanc causam in populo illo parui precij haberetur, suscitauit

De Niuellēsibus dicit.

Deus militi suo bellum, de quo, ipsius dono certando viriliter, assecutus est victoriam, amoriq; pristino redditus, & non tantùm apud Niuigellēsem plebem, sed etiam apud omnes hoc audientes, adeptus est suauissimi odoris fauorem & gratiam. Nam ibidem aderat pater cuiusdam puellæ, quæ iam per annum à dæmonio vexata fuerat, & vinculis & carcere tenebatur. Qui grauiter flens & suspirans, dolore filiæ affectus, cœpit rogare eum, vt saltem videre eam & tangere dignaretur. Magnum opus, sed non dispar fides in opere. Adducite eā, inquit, ad me. Adducitur puella iam duodenis, & plurima populi frequentia conuenit. Tunc igitur Dei sacerdos tempus & locum & materiā videns, vt glorificaretur Deus, maiorem fiduciam concepit. Ita albis & stola vestitus, exorcismum agere aggressus est. Cœpitq; diuersa legere euangelia super caput illius. Ad quem dæmon respondit: Huiusmodi lyras audiui frequenter, neq; pro omnibus istis hodiè recedam, neq; propter te è habitaculo isto. Et propter quos tandem recedā? Columnæ Ecclesiæ ruerunt. Cùm autem sacerdos multiplicaret exorcismum, respōdit dæmon: Nihil agis: quia necdum per coruscum sanguinem martyrum me adiurâsti. Tunc igitur, vt verè superbus est dæmon, scientiam suam volens ostentare, Cantica cāticorum à principio vsq; ad finē per os puellæ edidit. Et iterās verbum ex verbo in Romana lingua, vsq; in finem interpretatus est. Et reiterans verbum ex verbo, in Teutonico totum expressit, cùm illa puella, dum adhuc sana esset, nihil nisi Psalterium didicisset. Nihilominùs Dei sacerdos inmlnebat, & dum insisteret & præciperet, vt exiret à creatura Dei, coactus respondit dæmō: Si hinc me cōpellis exire, permitte me intrare in monachum illum. (Ibi quippe monachus quidā stabat, & nominauit eum.) Tūc verò Nortbertus exclamat in populum: Audite, audite malitiā huius dæmonis, qui vt infamaret, seruum Dei vexandum expetijt, quasi peccatorē & dignum hoc supplicio. Sed non sit vobis isthuc offendiculo. Ea est enim nequitia eius, vt bonis omnib⁹ velit derogare, & quantum potest infames eos reddere. Hoc dicto, iterùm cœpit acriùs insistere officio. Tunc dæmon: Quid agis, inquit? Neq; propter te, neq; propter alium hominē exibo. Quòd si videris me exclamare, iā tantum venient de nostris, id est, de nigris, ad bellū. Eia ad bellum, eia ad bellum: Eia iam faciā corruere arcus istos & fornices super vos. Ad hoc verbum popul⁹ diffugit: sacerdos verò imperterritus & intrepidus mâsit. Tunc illa iniecit manus ad stolā eius, vt proximè collum eius adstringeret. Cumq; hi, qui aderant, vellēt manus eius dimouere: Nolite, inquit: permittite illam, si accepit à Deo potestatē, faciat quod potest. Tunc verò eius audacia hoc verbo perculsa, tanquā reuerentiā exhibens, manus sponte relaxauit. Iam itaq; plurima diei parte consumpta, pater Nortbertus consiliū cepit, vt in aquam exorcizatam eam imponeret. Et ita factum est. Et quia flauis erat capillis, verens sacerdos, ne occasione crinium diabolus in ea potestatē retineret, tonderi eā iussit. Qua permotus dæmō iniuria, cœpit in sacerdotē vlcisci, dicens: Peregrine de Francia, peregrine de Francia, q̄d tibi nocui? Quare nō finis me quiescere? Omne malorū genus & casus mali oēs in caput tuū incurrāt, q̄ adeò me vexas. Iā vespertina hora erat, & vidēs pater Nortbertus nō exisse demonē, aliquātulum cōtristatus, iussit eā reddi patri, & in crastinū iterū ad Missā adduci. Ipse verò cœpit se expoliare alba & alijs indumētis. Cùm ergo hoc vidisset immplus dæmō, cœpit insultando plaudere manib⁹ & dicere: Ha, ha, he: modò benè facis, nec hodiè fecisti quicquā quod mihi sic placeret: en hodiè consumpsisti diem, & nihil profecisti. Ad hæc stomachando pater Nortbertus, contulit se ad hospitium, & obfirmauit in animo suo non gustare cibum, donec illa sanaretur. Et ita transegit diem & noctem illam sine cibo. Iā crastina dies aduenerat, & Dei sacerdos parat se ad celebranda Missæ mysteria, rursusq; puella adducitur, & iterùm fit multiplex concursus populi, vt viderent agonem sacerdotis & dæmonis. Tunc verò mandauit duobus fratrib⁹, qui secum erant, vt tenerent eam ibi iuxtà, haud procùl ab altari. Inchoato igitur ministerio, ventum est ad Euangelium, & illa applicata ad altare, plurima euangelia sup caput eius lecta sunt. Et dæmon iterùm cœpit suas repetere sannas, huiusmodi lyras frequenter se audiuisse. Cùm ergo ventum est ad locum, vbi sacerdos eleuat hostiam coram Domino, exclamauit dæmon: Videte, videte, quomodò Deiculum suum inter manus suas tenet. Fatentur dæmones: quod hæretici negant. Tunc verò Dei sacerdos inhorruit, & concepto spiritu virtutis, in ipsa oratione sua cœpit exagitare dæmonē & torquere. At ille coactus & tortus, per os puellæ exclamat: Volo exire, volo exire: dimitte me. At illi duo fratres fortiter tenuerunt eam. Sed spiritus immūdus nullas patiens moras, fœtidissimæ vrinæ fœda relinquens vestigia, aufugit, vasq; possessum reliquit. Illa verò liberata a suo tortore, collapsa, lāguida delata est in domum paternam, & pau-

Proteruæ dæmonis petulantia.

Malignitas dæmonis.

Nequissimi dæmonis putida insultatio.

Nota. Fatētur dæmones, quod etiam nostri hæretici negant.

& paulò pôst accepto cibo,ex integro incolumis & compos sui, perfectè sanata appa ruit. Hoc itaq; publicè factum est,teste omni populo,qui Dei laudes in commune prę dicabat,& patrem Nortbertum verè Apostolicum virum fatebatur. Expellitur improbissimus dæmō.

CAP. XXI.

POst hæc peruenit Coloniam, vbi & libenter suscipitur, & libentiùs in sermone & confessione auditur,quòd illum priùs & iuuenem nouissent,& iā mirabiliter mutatū viderent. Et quia populus ferè solet imitari,si quid noui conspiciat,multi ad verbum & exhortationem eius tam clerici quàm laici concurrētes,illum secuti sunt. Habebat ille iamtunc in animo ædificare ecclesiā,in qua adunatos fratres reciperet. Atque ob hanc causam petiuit ab Archiepiscopo Friderico & cæteris fidelibus sanctarū reliquiarum sibi munera donari,quibus non minimùm ab antiquo repleta & instructa erat felix Colonia. Annuit Archiepiscopus,annuit ceu iustæ petitioni clerus & populus. At ille fratribus suis,quos secum habebat,& quos ibidem Deus ei contulerat,ieiunio indicto,hoc preciosum donum Deo commendabat, vt venerabile patrociniū is faceret inueniri. Nocte verò eadem virgo quædam ex numero vndecim millium virginum,& nomen ipsius virginis,& locus,vbi iaceret,per visionem cuidam designatus est,& in crastinum ex ordine visionis corpus ibidem quæsitum, integrum inuentum est. Quo cum hymnis & laudibus Dei & gratiarum actione suscepto, de reliquijs etiam aliarum virginum aliorumq; quorundam martyrum, videlicet Gereonis, Maurorum, duorum Euualdorum duo vascula instar feretri ei impleta sunt. Sequenti verò die,cùm à Præposito & Canonicis S. Gereonis similiter sibi dari reliquias supplicaret,concessum est ei,vt si quid,quod placeat ei in ecclesia eorum,vellet, id quæreret & acciperet. Gauisus est homo Dei,& hoc promissum,vt erat solitus,Deo per totam noctem orando commendabat attentiùs. Manè autem facto,in medio monasterio, vbi nullum alicuius sepulcri patebat vestigium,effodi præcepit: vbi corpus integrum absque cerebro repertum est,honorificè & cum omni diligentia collocatum. Quod cùm canonici & plebs innumerabilis,quæ conuenerat,cerneret: Ecce,inquiunt, hic est dominus noster Gereon,& nostrum venerabile patrociniū, quod à nobis & à prædecessoribus nostris per multos annos quæsitum est, & peccatis nostris exigentibus inueniri non potuit. Et exclamantes voce magna, cum gaudio immensas Deo gratias agebant, hominem Deo dignum efferentes,per quem talis ac tantus thesaurus, diuq; desideratus mereretur inueniri. Et ne quis dubitet ipsum esse,sciat pro certo verum agnitionis eius fuisse indicium,quòd de morte & martyrio eius legitur, partem capitis, & non totum caput,esse abscissum. Hanc partem habebant,sed reliquum corpus vbi esset,prorsus ignorabant. Susceptum est itaque corpus sanctum, vt dignè debuit, & eleuatum,parsque inde viro Dei data est:quod reliquum fuit, magnificè à Clero & populo repositum est. Assumptis non diù pôst reliquijs,collectoq; fratrum tam clericorum quàm laicorum collegio,quos Deo per verbum prædicationis genuerat, redeundi iter aggressus est,& vbique in ecclesijs,in congregationibus, cum processione magnificè suscipiebatur. Audiens autē transitum ei⁹ nobilis matrona, Ermensendis nomine, Namurcensis Comitissa, velociter occurrit ei,orans vt ad collocandos illic fratres,quandam ecclesiolam in villa Floreffiæ, vellet suscipere. Decreuerat etenim ipsa ex multo tempore pro remedio animæ suæ ac prædecessorum suorum in eadem ecclesia religionem propagare. Videns ille synceram mulieris deuotionem, suscepit, quod petebat:ibidemque,altero reliquiarum vasculo derelicto, festinauit Præmonstratum,(erat enim instans natiuitatis dies) habens clericos & laicos circiter triginta nouitios.

Vir Dei venit Coloniā

Felix Colonia ob multas Sanctorū reliquias

Inuenitur corpus integrū sanctæ virginis.

Corpus integrū S. Gereonis vir Dei inuenit.

Ecclesia Floreffiæ datur.

CAP. XXII.

COngregatis igitur clericis fermè quadraginta, & quamplurimis laicis, assidua consolatione vesperè & manè fouebat eos, & multiplicibus sermonibus hortabatur, ne desisterent à felici proposito & spontanea paupertate, quam susceperant: & quod docebat, velut aquila prouocans ad volandum pullos suos, operibus demonstrabat. Cùm autem multi religiosi, tam Episcopi quàm Abbates, diuersa consilia darent, alius eremiticam, alius anachoreticam vitam, alius Cistertiensem ordinem assumendum suadentes: ille, cuius opus & consilium de supernis pendebat, qui suum principium non sibi, non hominibus, sed ei, qui est omnium rerum initium, commendabat, in corde suo cuncta conferens, vt sapiens velox ad audiendum, qui differt & reseruat in posterum, tandem ne professioni canonicæ, cui etiam ipse, & quotquot cum eo viuere volebant, intitulati fuerant ab infantia, inferre iniuriam videretur, regulā, quam Prouer. 29.

beatus

beatus Augustinus suis instituit, afferri præcepit. Apostolica enim vita, quã in prædicatione susceperat, iam optabat viuere, quam quidem ab eodẽ beato viro post Apostolos audierat constitutam & renouatã fuisse. Quam cùm allatam diligenter inspexisset, in paucis compositam, in multis tamen dispositam, statim in die natalis Domini, quæ instabat, Instar Dominicæ descriptionis, sub eadem & stabilitatis in loco, & professionis gratia, ad illam beatæ perennitatis ciuitatem singuli seipsos conscripserunt.

Amplectitur cum suis regulam S. Augustini.

CAP. XXIII.

QVadam die cùm reuerteretur Rhemis cum quibusdã socijs suis, & duobus nouitijs, quos de seculo traxerat sermo diuinus ad eos factus, & incederent cũ silentio per viam, de Deo suo meditantes, vox quædam de nube in auribus eorũ in hunc modũ insonuit: Hæc est fratris Nortberti societas. Ad quã vox altera ex altero latere respondit: Ex his duobus nouitijs alter non est de societate eorum. Audiebat hoc homo Dei & alij, qui comitabantur eum, & rem taciti considerabant, nihil mali suspicantes: sed tamen quidnam portẽderet, hæsitabant. At pater Nortbertus, cui maior incumbebat solicitudo, sciens non superuacuum esse, quòd ex permissione diuina hæ voces audirẽtur, perquirebat à Deo omni orationum instantia, quid sibi vellent quæ audierãt, mores eorum & actus considerans de die in diem, de quibus fuerant prolata. Cumq; considerâsset alterum eorum minùs deuotum in confessione, leuem in verbis, inquietũ corpore, inconstantem moribus, tepidum in oratione, negligentem in obedientia: (erat autem Anglus) Quid est, inquit, frater: quid est, quod gestas in corde? Expone quod latet. Si Deum quæris, non est vlla creatura coram eo inuisibilis: quia, vt ait Apostolus, omnia nuda & aperta sunt oculis eius. Veritatẽ quærimus, & prout fragilitati humanæ conceditur, in veritate ambulare nitimur, nec est vlla veritatis & falsitatis conuentio, nec aliqua fidelis cum infideli participatio. Cui ille caput agitando, & leuiter verba proferendo, dicebat. Putásne bone pater, quicquam velle me tibi furari? Pauper es, sed omni habenti dabitur, & abundabit: ab eo autem, qui nõ habet, & quod videtur habere, auferetur ab eo. Hæc dixit, & dicta opere compleuit. Nam tunc quidam fortè ad conuersionem venerat, & cum paruula substantia sua aliquantulum argenti detulerat, quod retro altare pauperis oratorij, quod tunc solum habebant, proiectum iacebat. Nocte verò quadam ille horam sibi prouidens opportunam, argentum illud rapiens aufugit. Sic igitur deceptor ille, plenus fraude & minister diaboli, pauperes eos in corde iudicans, pauperibus Christi nihil mali suspicantibus, paupertatem auxit intantùm, vt nulla eis remaneret substantia, vnde sumptus procurari possent vel vnius diei.

Voces audiuntur cælitùs.

Hebr. 4.

Matth. 13. & 25.

CAP. XXIIII.

IAm tunc plurimi in disciplinam eius vita & proposito, relictis omnibus, se conferebant, & definito consilio quærebatur, vbi in eodem deserto certum ad commanendum & ædificandum locum idoneum præpararẽt. Erat enim locus ille asperrimus & planè incultus, arbustis & paludibus & cæteris incommodis occupatus, nec quicquam apparebat habile ad commorandum, præter sacellum & iuxta illud pomarium & stagnum quoddam paruulum, quod de aquis montium, pluuiarum tantùm tempore, & de succo paludum vsque in præsens impleri constat. Ibi consederat homo Dei cum paruula sodalitate sua, spei ancoram inconcussæ fidei adiungẽs, & cum patriarcha nostro Abraham spẽ contra spem ponens. Veruntamẽ ne pusillus grex desperaret, & vt amicorum suorum corda lætificaret, & æmulis derogandi occasionem subtraheret; num qua tali in loco posset esse commoditas, ipse circumiens considerare cœpit, & alios cõsiderare præcepit, addens, vt ad omnipotentem Deũ assidua fieret, & intenta orationum supplicatio, vt is ostenderet locum, in quo diuinus cultus omni tẽpore posset peragi. Cumq; multi assiduis precibus Domino isthuc commẽdarent, obnixe beneplacitum voluntatis eius ieiunijs & orationibus exquirentes, apparuit cuidam visio manifesta satis & euidens, locum, & quæ in loco & de loco erant ventura, aperta significatione denuncians. Nam ibidem, vbi præsens sita est ecclesia, Dominus noster Iesus Christus tanquam pendens in cruce visus est, super quem septẽ solis radij mirabilis claritatis fulgebant, & à quatuor partibus multitudo magna peregrinorum cum peris & baculis properabat, ijq; flexis genibus adorato suo redemptore, & pedibus eius dato osculo, quasi per licentiam recedebant reuersuri. Quod cùm viro Dei reuelatum fuisset, gratias egit Deo, qui seruis suis se in veritate quærentibus, & in fide & iustitia obsequentibus, de præteritis dat fidutiam, & de futuris secreta reuelatione notitiã. Et post hęc exhilarata facie, assumpta fidutia, Eia, inquit, fratres, eia fratres dilectissimi: accingimini

Plurimi eis cõplectũtur institutum.

Rom. 4.

Visio de Præmonstrato.

gimini & estote viri fortes: vobis plurima bellorum genera præparantur, quæ ab hostibus tam visibilibus quàm inuisibilibus futurā sunt. Sed noui tyrones, qui venerunt per visionē, visibiliter venturi sunt, & accepto præcepto & obedientia ab eo, qui patri fuit obediens, vobiscum sunt vsq; ad consummationem bellaturi. Verbum hoc verum fuit, quod subsecuta actio quotidie declarat in his, qui relictis omnibus, vt peregrini veniunt, & professione facta, quasi osculo dato, ad obtinendas præliorum acies, ad diuersas nationes recedunt.

Prophetice futura suis prædicit vir Dei.

CAP. XXV.

Quia verò ædificium & templum spirituale benè dispositum & compositum fuerat, ad materiale necessarium erat laborem adhibere, vt cuncta fierent cum benedictione. Itaq; Episcopo Bartholomæo aduocato, effossoq; fundamento & consecrato, de consecratis lapidibus fundari fecit ecclesiam, adstante Thoma domino de Cosci, qui hominem Dei metuebat & reuerebatur propter Deum, sciens eum virum iustum & omni honore dignum: adstante etiam filio Ingelerāmo adhuc puerulo, & multis nobilibus clericis & laicis, & populorum innumera multitudine admirante & quasi spectaculum considerante, & intra se adinuicem dicente: Quis putas est homo iste, cuius fidei? Putásne stabile erit hoc opus, quod in tanta solitudine locatur, & cuius fundamenta non in petra, non supra firmam petram iacitur, sed in palude? Tanta nāque ibi palus erat, vt vix impleri posset, licèt multa lapidum cōgeries proijceretur. Sed non debuit titubare, nec potuit eradicari: quia plantatio, quam plantat cælestis pater, non eradicabitur. Porrò pars cæmentariorum Teutonici erant, (Conduxerant enim eos Colonienses quidam, amici hominis Dei) pars nostrates amici Præmonstratensium: & contendebant in opere, alij in vno latere ecclesiæ, alij in altero accelerātes. Creuitq; quàm celerrimè ædificium, & intra tempus nouem mensium perfectum & consummatum est, & à supradicto Episcopo Bartholomæo consecratum. Sed quia lætis tristia, prosperis aduersa misceri solent, in eadem die consecrationis quoddam infortunium accidit. Nam cùm innumera multitudo eorum, qui conuenerant ad festū de remotis partibus certatim ad oblationem & ad circuitum altaris currerēt, motum est altare maius, & lapis dissolutus, consecratioq; cassata, vt præcipit authoritas, & totus labor in nihilum redactus. Expauit homo & contristatus est, plùs tamen pusillorum scandalum metuens, quàm de diuinis operibus, quæ sine causa non fiunt, diffidens. Sed vir Dei quid fecit? Resumptis in Domino consolationis viribus, denuo ecclesiæ dedicandæ in octauis B. Martini diem secretò cum Episcopo statuit.

Lapides consecratos ponit in templi fundamento.

CAP. XXVI.

Exiuit deinde homo Dei ad prædicandum, relictis, qui præessent cœpto operi, & alijs rebus omnibus, & omnia integra conseruarent, tum etiā qui præessent tā clericorum quàm laicorum conuentui, binos & binos in singulis ponens officijs: quos ad vltimum vale, de pace & vnanimitate docebat, dicens nunquam posse exorbitare cōgregatam aliquam multitudinem, quam prælatorum concordia moderetur. Sed recedēte pastore, rabido ore lupus ouibus molitur insidias. priùs tamen terrorem incutiebat: quia quibusdam, velut essent inexpiabilis odij inimici, quos in seculo reliquerāt, armata manu quasi ad perimendum, etiam in luce diei cum suis satellitibus se præsentabat. Illi verò territi, venientibus in specie armati exercitûs, & pompæ armorum, & fremitûs equorū, quibuscunq; poterant modis se opponebant: ita vt cùm fugerent, velociter raptis fustibus et saxis, obuolutis etiā brachijs quibusdā tegumētis vel tunica, resistere festinarent. Et adeò pugnabatur, vt planè crederent iacula mitti & mittere, feriri & ferire, vulnerari & vulnerare, interfici & interficere. Ad quos cùm multi fratres alij concurrerent, arguentes eos, cur sic insanirent: An non adspicitis, aiunt, quòd ab inimicis nostris opprimimur, & iam in frusta ferè concisi, summo cum dedecore morimur? Tunc fratres scientes eos infestatione dæmonum illudi, aquam benedictā spargunt, signum crucis edunt, & recedente malignorum spirituum turba, illi, quasi hostibus deuictis & in fugam versis, concito cursu insequebantur, altis vocibus inclamantes: Eia eia, reuertimini & resistite fortiter: alioquin turpissima morte moriemini, si deinceps ad nos redire, minasque & mortem intentare ausi fueritis. At postquam in se reuersi, quidam ex ipsis delusos se esse cognoscunt, fortiter in arrepto proposito persistunt: ijque fortiter vicerunt: quidam verò ignominiam eam ferre non valentes, & de perseuerantia desperantes, aculeo caudæ dæmonis percussi, recesserunt.

Dæmon absente viro Dei, fratres infestat quibusdam præstigijs.

Vide vim aquæ sacratæ & S. Crucis.

CAP. XXVII.

Iob. 40. SEd quia huic falso & maligno spiritui non sufficit, nec miratur, si absorbeat mare, sed etiam Iordanem totum absorbere nititur: qui manifestè ad plenum seducere non potuit, iterùm occultiores meditatus insidias, redire non metuit. Conuenerat siquidem in eadem paupertate multitudo de diuersis nationibus & diuerso hominum genere, nobiles & ignobiles, diuites & pauperes, maioris minorisq; ætatis, sapientes & simplices idiotæ, sicut vir Dei recipere consueuerat, in hoc Saluatoris imitator effe-

Iohan. 6. ctus, dicentis: Omnem qui venit ad me, non eijciam foras. Inter quos fallax ille spiritus quosdam considerans idiotas, & sua illos quondam recognoscens fuisse vascula,

Simplicioribus quibusdam illudit dæmon. in quibus suæ quieti & voluptati indulgere consueuisset, ita eos falsa suæ illusionis sapientia repleuit, vt qui priùs in libro vix legere nouerant, iam ex libris magna quædā dicerent, & de futuris prophetando, maiora & stupenda prædicerent. Danielis deniq;

Daniel 7. vnus ex eis prophetiam se scire asserebat, & de ea quædam duce mendacio, loquebatur: vbi de quatuor & septem & decem cornibus & regibus propheta scribendo, inducit & de Antichristo. In quibus iam simpliciores quosdam attentos reddiderat, & si fieri posset, etiam ipsum Dei hominem, & venerabilem Abbatem Simonem S. Nicolai in errorem induxisset. Iam enim eousque progressa erat eius arrogantia, vt ipsis assidentibus, etiam in Capitulo sermonem facere non dubitaret. Et qui vidit & audiuit, præbet huius rei testimonium. Et hoc signum eius, quia de sermone profert initium. Erat enim hic sermo: Estote fortes in bello, & pugnate cum antiquo serpente. Hæc spiritus ille mendax per organum illud suum proferebat. sed ad veritatem, quæ sequi-

Multis insidijs appetit satan Christi seruos. tur, videlicet, Et accipietis regnum æternum, haudquaquàm procedere valebat. Porrò cùm ab auditoribus veritatis & dulcedinis falsus ille spiritus se ex parte deprehendi cerneret, vt est mille artifex, maiore arte ad alia fallendi genera se conuertit: vt quia manifestę operationi intentos non poterat subuertere, saltem contemplatores quoslibet auerteret à contemplatione. Nam illeidem clericus, laboris huius minister, subita quadam eaque grauissima infirmitate corripitur, & qui priùs de visibilibus responsa dabat, iam in cælum os suum ad inuisibilia & ineffabilia promenda ponere non verebatur. Concurrunt fratres, sicut consuetum est, ad inungendum eum: concurrunt ad ea, quæ dicebat, audienda. De se quidem magna, sed de plurimis circunstantibus asserebat maiora. De se, quòd eadem vespera aut futurus esset cum angelis in cælo, aut staret sanus cum cæteris fratribus in choro. De alijs verò, singulorum considerans habilitatem, quasi prophetando & augurando dicebat: Hunc, cùm nuper in ecclesia ad superiora raperer, vidi ad æternitatem vocatum: istum iam in sede felicitatis positū: lectum istius in felicitate eadem præparatum. Iste futurus est Pontifex, iste constituendus rector multorum regularium & magister, iste in bono proposito perseueraturus, iste alius deficiens recessurus. His dictis ita se comparauit, quasi vltimum exhalaturus spiritum, vnius horæ spatio sic in terra iacens, vt statim morituros facere solet: cùm

Detegitur maligni impostura. audito vesperatum primo sonitu surrexit, & veloci cursu cum alijs chorum intrauit. Quod cùm adstātes cernerent, alij alijs suū errorem confitētes, se delusos esse contestabātur. Sed nec sic quidē destitit antiquᵘˢ & malignissimus insidiator, totiusq; bonitatis & veritatis expers, & cunctorum scelerum subtilissimus architectus. Excitauit enim alium clericum, qui, sicut ille de propheta Daniele spiritū hauserat impostorem: sic iste de Iohānis Apostoli Apocalypsi nihilominùs iactabat se scire & rimari debere dona cælestium secretorum. Quem cùm vnus ex prioribus in Capitulum adduxisset: Ecce, inquit, nunc demùm visitauit nos oriens ex alto: quia hunc non diuturna scholarū exercitatio instruxit, nec labor annorum numero computatus edocuit: sed angelica quædam reuelatio, quæ per totam noctem sub tenebrarum silentio ad ipsum diligenter instruendum, & nos per ipsum, laborauit. Audientes hæc quidam de fratribus, quibus iam ex parte subtilitas fallacium spirituum nota erat, omninò prohibuerunt, dicentes, posthàc nec hunc, nec alium quenquam se velle audire, donec pater Norbertus reuerteretur. Videns itaq; mendacissimus ille spiritus claritatem suam, qua se trās-

2. Cor. 11. fert in angelum lucis, esse repulsam: vt leo frendens, qui esurit & circumit quętens

1. Pet. 5. quem deuoret: quasi incitatus ad iram, nec vltrà latere valens, apertè sæuitiam suam

Apertè satā prodit rabiē suam. & odij rabiem, quam aduersùs congregationem & aciem benè instructam gerebat, exercere cœpit. Primò quidem inter illos duos, quibus sic illuserat, & per quos alios illaqueare tentauerat, tantas inimicitiæ discordias seuit, vt si alter alterum alicubi potuisset appręhendere, interfecturus fuerit, & nisi feris & vinculis retenti essent, euadendi alter eorum non fuerit locum reperturus.

CAP.

CAP. XXVIII.

Deniq; importunissimus ille insidiator iuuenem quendam, cuiusdam conuersi filium, arripuit, & nequiter eum torquere cœpit. Quid faceret grex sine pastore, cui sic lupus vndiq; insidiabatur? Ligatum ipsum dæmoniacum recludunt, donec capiatur consilium, quid facto opus sit. In ipso autem silentio noctis, cùm Prior, qui tūc alijs præerat, ad eum intrare vellet, & adhuc foris staret, vtcunque longè à domo, ostijs omnibus clausis, nec vllo patente foramine, per quod posset videri, maximè quòd essent tenebræ, dæmon interiùs alta voce clamare cœpit: Modò intrabit ad me, modò intrabit ad me. Modò venit, modò venit magister ille cum clauata tunica sua, maledictus sit ille. Firmate ostium firmiter, firmate quā celerrimè, ne possit ad me peruenire. Non cessit tamen ille, sed processit, & pulsans ostium intrauit, stansq; ante illum, dixit: Dic mihi, rogo, quid est, quod loqueris? Respondit: Interrogásne quid loquar, an quis ego sim, qui loquor? Neutrum tibi indicabo. Nunquid tu magister es, aut tutor istius, aliorúmve ductor? Recede, recede à me quamcitissimè, ne à me cū iniuria ignominiosè recedas. At ille certus spiritum esse nequā, & ad decipiendum sæpissimè venisse, qui iā tandē ad perimendum intrauerat, ait: Adiuro te per Iesum Christum filium Dei, qui tuas in cruce vicit insidias, & potestatē, quā iniustè & fraudulenter vsurpaueras in hominem, iustè & potēter eripuit, vt quis sis, celare nō præsumas. Ait: Itáne me coges? Respondit: Nō ego, sed ille te coget, qui aliàs per crucē vicit te. Et exclamans dæmon ille nequā: Hei mihi, hei mihi, quid agā? Ego sum ille idē, qui fui in puella Niuigellę coram Nortberto magistro tuo, albo cane: maledicta sit hora, qua natus fuit. Sic certus ille de suo & aliorum adeò importuno persecutore, totū conuocat cōuentum, & hæc omnia indicans, quid faciendū sit inquirit. Illi, cōsilio inito, timidi tamē, vtpote nouitij, qui hæc experiri nō consueuerāt, virgis se cędunt, ieiunia & orationes inter se instituunt, aquam in vase ad hoc habili benedicunt, & cum processione eò eunt, vbi erat ille dæmon. Cœpit igitur fremere, & cum strepitu magno clamare: Veniant nostri ad hoc bellum, (plures enim sumus) & conteremus eos, vt à lapide grana tritici conteri solent, prorsusq; eos delebimus. Cui cùm Prior respōderet: Sic facies, si à Deo tibi facta erit potestas: ille versus ad eum, extensis manibus, quasi scindere vellet vestes, quibus erat indutus, ait: Putas te istorum esse magistrum? Et extendens digitum ad crucē, quam ibi puer tenebat: Ille, inquit, est magister, non tu. Tūa causa nihil faciam: sed ille est, à quo torqueor. Dæmones Iesum Christum crucifixum confitentur & timent: Iudæi legem habentes, & falsi Christiani non agnoscunt, sed detestantur & rident. Solutus est ille, in quo spiritus erat nequam: sed cùm vix à multis circūstantibus teneri posset, iuuenis quidam clericus humilem de vera obedientia, cui totus deditus erat, fumēs fiduciam, dixit: Præcipiatur mihi per obedientiam, & tenebo eum, non meis, sed obedientiæ manibus & vinculis. Cui cùm præceptum datum fuisset, & alij recessissent, ille solus eum tenuit, & vsq; ad aquam benedictam addnxit. Ponitur itaq; in aqua exorcizata, leguntur exorcismi, fiunt adiurationes, leguntur euangelia, alijsē fratribus flentibus, alijs in oratione, alijs in disciplinis, vt vocant, corporis aut alijs afflictionibus permanentibus, omnibus tamen mirantibus friuola responsa & ridiculos sermones eius. Quid plura? Tandem post nimias & innumerabiles miserrimi corpusculi fatigationes, dæmon super linguā dęmoniaci in forma grani nigerrimę lenticulę se posuit, & aperto ore linguaq; exerta, se ostendit, dicens: Ecce ego: sed propter vos omnes hodiè non egrediar. Cui cùm respōderetur, Mendax es, & ab initio in veritate nō stetisti, nec tibi ab aliquo fidelium credendū est: non diù pòst cum fœdissimi fœtoris crepitu exiuit, fœda relinquens vestigia. Mox verò à suo tortore corpus vacuatū cecidit, & in lectulum quendā reclinatū, post diuturnam recreationē, ab ægritudine illa vix cōualuit.

Importunissimus dæmon iuuenē occupat.

S. Nortbertum dæmō vocat albū canem, eiq; maledicit ipse maledictus.

Nota sanctæ obediētiæ vim.

Iohan. 8.

Nequissimꝰ dæmon expellitur.

CAP. XXIX.

Fatigatis igitur mirabiliter fratribus, & artificiosa huius dæmonis calliditate inquietatis, idem dæmō totius quietis impatiens, cùm locum suæ imposturæ apud simplices nullum inueniret, volatu facili, sicut leuis est agilitate naturali, Traiectum, vbi erat pater Nortbertus, repentè adijt, & hominē quendam cuiusdam principis villicum arripuit. Erat autē in eodem oppido annuę celebritatis dies, quando populus ad huiusmodi solennitates cōuenire solet. Etiam multi illic cōuenerant, & sacerdos Dei Nortbertus in ecclesia, vbi frequentia populi maior erat, Missam celebrabat: vbi etiam erat homo ille arreptus à dæmone intra Secreta, qui cū magno tumultu & fremitu vix ligatus tenebatur. Finitis itaq; Missarum solennijs, oblatus est ei ille cum magno suffragio plebis circunstantis, & admirantis rei euentū, & expectantis agonem militis Dei & dæmo-

Mox inuadit alium.

dæmonis. Ille verò, vt erat adhuc sacris amictus vestibus, imò Sãctispiritus virtute accinctus, ad debellandũ hostem illũ importunissimum procedit. Cumq; quidã circunstantes fratres dicerent ei, vt suæ imbecillitati parceret, & hunc euentũ esse fortuitum, neq; oẽs casus posse emendari, ille permotus ait: Nescitis, fratres, nescitis, quia inuidia diaboli mors intrauit in orbẽ terrarũ, quæ adhuc in eo perseuerat, nec resipiscẽdi vnquã habebit voluntatem? Iste siquidẽ eò se ingerit tã frequenter & importunè, vt & me odiosum reddat, & verbũ Dei, quod per me ministratur, in cordibus faciat audientiũ vilescere, & ab eis, qui illud susceperint, ex innata sibi arrogantia illud possit auferre. Itáne in auribus vestris veritatis nõ sonuit expositio, quę dicit: Venit diabolus, vt tollat semen verbi Dei de cordibus eorũ? Hæc dixit, & statuto dæmoniaco ante altare, exorcismum aggressus est, dæmonem cõpellens vt exiret. Et cùm sal exorcizatum ori eius immisisset, ille magno impetu in faciẽ & oculos sacerdotis expuit, dicens: Iã tu cõsilium dedisti, vt in aquã mitterer, vt ibi durissimis cęsus flagellis, vsq; ad mortẽ ferè verberer. Frustrà niteris: me tua flagella nõ lædunt, minę tuę nõ terrent, mors non cruciat, nec me mortis vincula ligant. Cõsilium, vt præmissum est, datum erat, vt in aquã exorcizatam mitteretur, sed eodem furioso absente. Cùm ergo circunstarent Clerus & populus alij pro curiositate, alij pro pietate, pessimus dæmon per os inuasi hominis multorum flagitiosam vitã & adulteria & fornicationes cœpit detegere, & quicquid confessione tectum nõ erat, malitioso ore ppalare. Hęc audientes, cœperunt omnes hac illacq; diffugere, paucis cũ patre Nortberto remanentib. Et cùm iã dies esset inclinata, facto vespere, fatigati qui aderãt ieiunio & vigilijs noctis pcedentis, coegerunt eum ad hospitium, vt requiem paulisper caperet, membraq; debilia refectione aliqua refocillaret, & dormitione recrearet. Vbi cùm ad cœnã cum fratribus suis & quibusdã hospitibus resideret, nunciatum est ei, quòd æger ille quietus sederet & solutus ante altare, de admissis in ipsum & maledictis veniã petens. Gratias itaq; egerunt Deo: reuerà enim nocte illa & die sequenti curatus videbatur. Habebatur verò inter ciues eiusdẽ oppidi quoddam exitiale odiũ. cumq; per totum diẽ pater Nortbertus pro pace componenda laborásset, & fauente Dei gratia, eos ad pacẽ reuocásset, mox diabolus, qui è cordibus eorum expulsus erat, nõ libenter digrediens, in eundẽ miserum hominẽ, qui curatus videbatur, ingressus est. Qui statim cœpit iterùm stridere & furere. Reuertenti aũt ab ecclesia sacerdoti: Nescis, inquiunt, quia energumenus ille hesternus insanit? Nisi citiùs subueniatur ei, & citò curetur, furore confectus peribit. Respondit homo Dei: non iã à suo tortore liberari poterit: quia pter peccata sua isthuc patitur. Nam officiũ procuratoris villę gerit, & pro merito suo tortori traditus est. Sinite eum modò, vt postquàm vexauerit eũ hostis per aliquot dies, satisfactione suscepta, nequissimus ille faciliùs expellatur. Sapiens homo doctusq; palęstræ cum spiritibus immundis exercendę, tribus diebus permisit eum torqueri & vexari, & posteà diuina miseratione ab eo curatus est, ita vt mentis suæ compos & incolmis ad propria reuerteretur.

Sap. 2.

Matth. 13.

Nota nõ potest dæmon improperare peccata in cõfessione detecta.

Curatur dæmoniacus.

CAP. XXX.

EO tempore fama viri Dei propter res præclarè gestas longè lateq; peruagante cõpunctus est paupertatis spiritu Comes quidam Vuestphaliæ potentissimus, Godefridus nomine. Qui accessit ad eum, quòd de eo multa audisset: sed cùm auditis maiora, spiritu sancto perdocente, q per eũ operabatur, inuenisset, omne cõsilium & voluntatẽ suam ei aperuit, & qui se totum iam Deo deuouerat interiùs, sine mora de omnibus relinquendis & de paupertate voluntaria amplectenda perdocetur exteriùs. Erat enim diues, potens in armis, vt potè homo iuuenis, pdijs multis, seruis & ancillis abundans, quibus omnibus mox renuncians, se & sua omnia Deo per manus hominis Dei disponenda tradidit ea cõditione, vt propriæ domûs, castri videlicet Capenbergẽsis, mutaret fastigia, Deoq; cõsectanda curaret: vt vbi regnauerat vitiorum execratio, virtutũ illic locum faceret diuinę benedictionis consecratio. Quid faceret iuuenis, certamen grauissimũ suscepturus? Grauissimum certamẽ iure dixerim. erat enim illi vxor & frater ipso iunior, qui modis omnibus eius proposito se opponebant. Cõtradicebant etiam serui, ancillæ & oẽs ministri eius. Cõtradicebat Comes Fridericus, pater vxoris eius, magna ex parte eleemosynã, q̃ fecisset, de dote filiæ suæ esse dicens. Itaq; manus eius contra hos omnes, & manus horum omnium contra eum. Vicit tandẽ humilis importunitas: vxorq; cosensit, & frater, leonino furore deposito, agninã induit mansuetudinẽ, itemq; religionis habitũ, quẽ ipsum Comitẽ velle nouerat, cũ illo suscepit. Gauisus est pater Nortbertus, gauisus est & Comes, & redditis omnibus Cæsari q̃ Cæsaris erãt, & q̃ Dei Deo retentis, tres de proprijs allodijs ecclesias, ordinãte patre Nortberto, construxit.

Comes quidam cõuertitur, & fit monachus.

Item frater eius.

In

In quibus fratribus collocatis & religione constituta, cùm Dei cultus egregiè compleretur, non defuit tentatio, nec malignorum spirituum persecutio. Nam Comes Fridericus, pater vxoris Comitis, ambitioni suę indulgens, quòd castrū Capenbergense dominatum Vuesthphaliæ tenuisset, prætexēs illud esse dotem filiæ suæ, comminatus est fratribus, nisi quantocyùs ex eo abscederent, se omnes trucidaturum. Aliquoties etiam cum equitatu suo illuc vsq; accedebat, patri Nortberto cōminas, si eum cum asino ipsius posset comprehendere, ambos se suspensurum, vt reipsa experiretur quis esset eorū maioris ponderis. Tam superbę orationi, qui aderant, Episcopi & alij Principes cōtradicebant, & iram Dei illi comminabantur. Fratres ergo Capenbergenses in arcto positi, nec vllum habentes q ipsos liberaret de manu potētis & iniqui, miserunt ad patrem suum, vt ipsos adiuuaret, simul hominis superbi verba ei nunciantes. Quo nuncio accepto, collectis viribꝰ fidei & spei per eū & in eū, qui dixit: Confidite, ego vici mundū: ad ipsum se totum cōtulit, & publicè pronunciauit se cum asino suo terram illius ingressurum, & copiā sui se facturum. Quid multa? Quāuis iter longum esset, tamen asinum suum mutare noluit: sed transito Rheno cū asino suo, inermis & debilis terram illius Comitis inrauit. Nec longè pòst ille pacis inimicus lāguore correptus, interijt, & reddidit simul finē malitiæ & vitę. Sic pacatis omnibꝰ, fratribusq; Deū timentibus electis, in tribus ecclesijs de eodē allodio cultum Dei omni tempore peragendum ordinauit, videlicet in Capenbergensi,* Flostatensi, Varlarensi: in quibus multorum fratrum & sororum vsq; in hodiernum diem viget congregatio, & in cultu diuino floret honesta religio.

Iohan. 16.

Nota sancti viri insignē constantiā & mortis contemptū.

*Elephstacensi.

CAP. XXXI.

CVm autem in Franciam reuerteretur, & fama de cōuersione supradicti principis, mirantibus multis, diuulgaretur, quòd cum habitu in monasteria mutāsset castra, totumq; Comitatum seruitio Dei mancipāsset: exemplo eius commotus & compunctus quidā nobilissimus princeps Franciæ, Comes Theobaldus, hominē Dei adijt, de salute sua & de remissione peccatorum suorum simili modo consilium quęsiturus. Considerans aūt hominis Dei facundiā, & vultûs elegantiam, & maturitatē in verbis & responsis eius, pietatis affectu mens eius præ amore dulcedinis Dei & mansuetudinis sic perfusa est, vt statim selpsum totum cum omni possessione sua viri Dei permitterit voluntati. Erat enim & ipse homo prudens & benè doctus, & sanam doctrinam sapientiamq; verborum Dei sapienter in corde suo & laudabiliter colligebat. Sed vir Dei videns generosi principis pectus nobile, nobilemq; & deuotam, q̄ de seipso benè diuidens offerebat oblationem, & holocaustū, q de cunctis rebus & diuitijs faciebat, paucis diebus ad respondendū acceptis inducijs, Domino Deo cōsilium hoc attentiùs cōmendabat. Didicerat enim principe illū amplissimas habere possessiones, & castra quā plurima, nec cuncta facilè posse mancipari alicui religioni, tum propter regni munitionem, tum propter aliorū multorum nobilium, q eius principis beneficiarij erār, destructionem. Audierat etiam esse eū largissimum in p̄standis eleemosynis, in ecclesijs, monasterijs & cæteris religiosorum officinis ædificandis, addendisq; cæterarum rerū necessariarum magnis subsidijs. Audierat eum patrē esse orphanorum, tutorem viduarum, nutritorem pauperum, solamen leprosorum. Itaq; vir per omnia discretus, alterius instituti vitā minimè illi cōplectēdam sentiebat. Expectabat aūt ille respōsum de contemptu mundi & deserendis omnib. Sed homo Dei, accepto post datas inducias diuinitùs consilio: Nō erit, inq̄t, ita. Iugum eīn Domini, vt cœpisti, cum iugo matrimonij portabis, & semen tuum cum benedictione patrum tuorum p̄cedentium terram largissimam obtinebit: q a nobis fas nō est in te destruere, q de te diuina dispositio ante omnia secula hisce nouissimis temporibus voluit ordinare. Ad q̄ sic respōdit princeps: Si sic necesse cōfirmas, reuerende pater, ex Dei voluntate, Domini est terra & plenitudo eius, nec ex ea quisquam aliquid, nisi per illum obtinebit. Quia igitur ex illo hæc præcipis, nō habeo conradicere: sed certum tibi sit, nullam me ducturum aliam, nisi quā Dominus Deus per te mihi voluerit copulare. Penset hic lector, quāta fuerit in viro Dei virtus discretionis, qui ex duobus principibus alterū cuncta voluit relinquere, alteri verò præcepit tanquam nihil habentē cuncta possidere. Considerauit quippe in altero, quòd aliena etiam ab egenis raperet: cōsiderauit in altero, quòd propria egētibus largiri non cessaret.

Theobaldus Comes Blesensis.

Præclara laus Theobaldi Comitis.

CAP. XXXII.

COnstituerat homo Dei iter Romanum ingredi pro statuendo ordine fratrū suorum, & pro confirmandis rebus eorum, sibi à Deo collatis. Assumptis itaq; legatis Comitis, Ratisponam vsq; eos adduxit. Erat enim Episcopus eius ciuitatis nobilissimi stemmatis, & habebat fratrem Engelbertum, potentissimum Marchionem, cui erant

 nobilis

nubilis ætatis filiæ, è quibus vna expetita, Comiti Theobaldo despõsa est. Reuersi sunt legati eius isthuc nunciantes, & pater Nortbertus cœptum iter prosequens, Romam peruenit: vbi à beatæ memoriæ Papa Honorio honorificè suscept⁹ est, & quicquid iuste petijt, ab eo facilè impetrauit. Peractis itaq; omnibus, cùm iam de reditu cogitaret, quadã nocte summo diluculo, cùm de Deo meditaretur ipse & quidam sociorum eius, quos itineris solamen habebat, audita est vox ab illis manifestè, Parthenopolis ipsum fore episcopum. His auditis, admirantes stupebant, nec audebat quisquam eorum alius alij indicare, quid audìsset. Præmiserat interim vnum ex clericis suis, qui nũciaret Comiti reditũ suum, & acciperet responsum de matrimonio, quod per legatos suos audiuisset expetitũ. Ipse verò rediens, transitũ habuit per ciuitatẽ Vuirtzenburg seu Herbipolim, quæ tunc episcopo carebat, coëgeruntq; eũ Clerus & populus Pascha apud ipsos celebrare. Eo igitur retento, cùm in die sancto summã Missam in ecclesia celebraret cũ magna frequẽtia populi, venrumq; fuisset ad sacrosancti Dominici corporis & sanguinis perceptionẽ, accessit ad eum cæca mulier, quæ omnibus nota erat, & eo post Dominici corporis & sanguinis cõmunionem sufflante in oculos eius, lumen recepit. Vnde cùm omnis illic assistens populus magnificentiã Dei altis vocibus extolleret, quidã diuites è præcipuis ciuitatis cõpuncti & amore Dei accensi, se & sua per manus hominis Dei Deo obtulerunt. De quorum facultatibus ecclesia ædificata illic est, quæ diuinis cultibus claret vsq; in hodiernum diem. Recordati verò vocis, quã Romæ audierãt ipse homo Dei & fratres eius, cũ Parthenopolis & Herbipolis, æquè in polis desinãt, timentes ne in Episcopũ assumeretur ab ijs, qui supra modũ magnificabant eum, celeriter è ciuitate egressi sunt.

Romæ vir sanctus à Põtifice honorificè accipitur.

Cæca restituit lumen.

CAP. XXXIII.

Accepta igitur potestate à Romano Pontifice de institutione proposita & statuto ordine, cùm ad Præmonstratũ reuersus esset, statim confirmauit, quæ priùs fecerat, videlicet ecclesiã B. Martini, quæ est Lauduni sita in suburbio, quam sub Abbate, cùm adhuc in nimia paupertate esset, instituerat: quæ quantum in temporali & spirituali ædificio creuerit, & plantata in qua terra radices fixerit, arbores ex ea in diuersas terrarum nationes translatæ dicant, fructus ex ea suauissimè redolens prædicet, & qui viderunt & cooperatores extiterunt, vsque in æternum succedentes succedentibus præbeant testimonium. Ordinari fecit etiam in Viuariensi ecclesia Abbatem, quam in Suessionensi pago susceperat, vbi & dæmon, qui eum persequebatur, ad introitum fratrũ, in hominem quendam statim ingressus est, quem pater Norrbertus, Deo cooperante, hoc modo liberauit. Ille siquidem, vt erat solitus, heri & nudiustertiùs, exierat agriculturam suam agere, & dum geminato laboris æstu sitiret, ad proximum fontem accessit. vbi cùm bibiturus se inclinaret, vidit immanem vmbram & terribilẽ in aqua. Qua visione perterritus, dum temperat sibi à potu aquæ, erectus videt quasi ingentem hominem cum terrore quærentem, cuius esset. Atq; eo dicto disparuit, & miser arreptus à dæmone, furere cœpit. Hora erat pomeridiana, & ille apud villam ad vesperam inuentus, ligatus adductus est. Quem cùm pater Nortbertus diligenter intuitus esset: Videtis, inquit, quomodò malignus spiritus, qui bonis omnibus inuidet, nos etiam hoc in loco odiosos reddere nititur? Vult enim rumorẽ spargere, ad ingressum nostrũ hanc infamiæ notam existere, & eius hoc esse signum, quòd ista mala præcedant: sed per gratiam Dei non præualebit. Tunc cœpit hominem exorcizare & signare, donec quiesceret, & sana verba proferret. Quod videntes qui adstabant, gauisi sunt valdè, gratias agentes Deo, & dicentes: Eia benedictus Deus per omnia: modò quiescere paululùm potest hic pater noster, qui fatigatus longo itinere, huc accessit. Sed ille, qui discretionem spirituum habebat, propiùs accedens, cùm de naribus illius obsessi fœtorem putidissimum exire sensisset, ait: Non est ita, vt vos putatis: nondum spiritus iste nequam recessit, sed latitat in calamo isto, & verba composita loquitur diuinæ virtutis timore, vt non expellatur, sed nobis recedentibus acriùs hunc miserum valeat cruciare. Attamen sine causa non est traditus iste aduersariæ potestati. Permittamus eum hac nocte pœnas debitas soluere, orantes pro eo, & forsitan cras faciliùs miserebitur eius Deus. Et sic factum est. Sed rei veritas & subsecutæ veritatis indicia, vera comprobauerunt esse verba sacerdotis. Nam vt recesserunt ab eo, cœpit arreptitius ille multo nequiùs stridere & furere, quàm priùs fecisset. In crastinum autem homo Dei reuersus est ad eum, & in conspectu innumeræ plebis, quasi ad spectaculum adstantis, sanus per Dei gratiam redditus est æger, & ad domum propriam cum omni sensûs integritate reuersus.

Abbatia S. Martini Laudunẽsis multũ proficit.

Inuidentia maligni dæmonis.

Dæmoniacus sanatur

CAP.

CAP. XXXIIII.

NOn est autem prætereundum, quare vocatus fuerit ad suscipiendam Antuerpiensem ecclesiam. Est Antuerpia oppidum amplissimum & populosum, in quo vnus erat tantùm sacerdos, qui curam totius populi ibidem commorātis gerebat. Sed præ nimia multitudine & frequenti negligentia non poterat: nec credebatur ei, quòd & ipse quasi in coniugio & copula carnali, neptem suam in tertio gradu manifestè sociam sui sceleris haberet. Hanc ob causam populus ille, quasi grex absque pastore, per multos errorum anfractus deuiabat. Vnde contigit, vt hæreticus quidam miræ subtilitatis & seductor, Tanchelinus nomine, illuc adueniens, in eadem gente locum suæ imposturæ inueniret. Erat is omnium hominum sceleratissimus, Deiq; & omnium sacramentorum eius, totiusq; religionis & Christianæ fidei hostis, ita vt ministerium Episcoporum & sacerdotum nihil esse diceret, & sacrosancti corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi perceptionem, ad salutem perpetuam prodesse negaret. Itaq; illum populum, cui iam per multa tempora veritas horum nunciata nō fuerat, in hos errores induxit. Credebant ei, & sequebātur eum circiter tria millia armatorum, nec erat Dux aut Episcopus vel princeps, qui auderet ei resistere vel occurrere, necante eum, nisi sectam eius amplecteretur, apparere. Cum precioso appatatu in vestibus deauratis, triplici funiculo crinibus intortis, & auro intexto ligamine triplicatis incedebar, verbisq; persuasibilibus magnisq; conuiuiorum apparatibus beneuolentiam eorum ad seducendos eos exhauriebat. Res mira & stupenda: lotiones eius bibebant, & reliquiarum loco absportantes recondebant. Et cùm filias in matrum præsentia, sponsasq; maritis videntibus corrumperet, opus spirituale id esse asserebat, intantùm, vt in felicem se diceret, qui huic coniunctioni nefariæ misceri non meruisset. Hæc turpissima & detestanda hominis impostura etiam post mortem eius extirpari nullatenùs pōtuit, licèt duodecim clericorum congregatio ab Episcopo in subsidium sacerdotis, qui solus erat in ecclesia sancti Michaëlis, instituta esset. Tum verò clerici & charitate & euidenti necessitate cogente, patri Nortberto & fratribus eius per manum Episcopi hanc ecclesiam cum quibusdam redditibus dederunt, confidentes, quòd Deus meritis illius & fratrum, mortiferæ pestis auferret sæuitiam, & tenebris ignorantię depulsis, lumen veritatis repararet. Suscepta est ecclesia, & clerici in eodem oppido aliam sibi ædificauerunt: quæ vtreq; manent vsq; in hodiernum diem, Dei seruitio mancipatæ. At pater Nortbertus, peritos fratres ibi collocauit, qui mortifero vulneri vitale medicamentum apponerent. Itaq; cœperunt & ipsi seminare verbum Dei, & eloquia dulcia faucibus eorum super mel & fauum propināre, infirmis pulmentum dulcedinis ministrantes, & debilibus panem, qui cor hominis confirmat, & vitam præstat æternam, annunciantes. Aiebant enim: Fratres ne miremini, & ne timeatis: vos per ignorantiam secuti estis mendacium, veritatem esse existimātes. Quam si quis prius vos edocuisset, vt faciles inuenti estis ad perditionem, sic faciliores fuissetis ad salutem consequendam. Audientes ergo quidam verbum, & videntes opera, quæ sequebantur, compuncti reuertentes viri & mulieres, corpus Dominicum, quod in cistis vel in foraminibus per decem aut quindecim & eo ampliùs annos abdiderant, reportabant.

Tanchelinus hæreticus dementat Antuerpienses.

Vide nefariam & plané Cynicā hæretici turpitudinem.

Ecclesia B. Mariæ ex. truitur Antuerpiæ.

CAP. XXXV.

CVm quadam nocte Præmonstrati cum quibusdam fratribus infirmis & minutis plùs solito resedisset, de spe cælesti & bearitudinis gloria conferens, & conferentes audiens, cùm in secretæ noctis silentio quidam ex eis sitirent, missum est ad fontē, vt afferretur aqua. Reuertentibus igitur, qui missi fuerant, statim vt ostium cellulæ ingressi sunt: Quare, inquit vir Dei, aquam immundam huc attulistis? At illi timentes, stupebant, & vas benè lotum & aquam purissimam se attulisse protestabantur. Cumq; de vrna in scyphum effunderetur, semel atq; iterùm iussit aquam infusam effundi, omninò prohibens, ne quis ex ea vel pauxillum gustaret. & cùm tertiò vsq; ad fundum vrnæ ventum esset, accensoq; lumine clariùs intuerentur, viderunt bufonē miræ magnitudinis in scypho reptantem, & obstupuerunt. Obstupescere iure poterant, & supra modum mirari, tum quia hyems erat, quando huiusmodi vermes apparere non solent: tum quia fons erat purissimus, & vas mundissimum fuisse recordabantur. Videns eos attonitos pater Nortbertus: Quid, inquit, fratres miramini? Mille artifex est ille spiritus nequam, qui nos hostiliter persequitur: sed proijcite eum: quia maior eius est versutia & arrogantia, quàm fortitudo. Quid, quæso, de hoc viro sentiendum est? Nunquid ille spiritibus immundis tā subtili ratione obuiare potuisset, nisi sancti spiritus infusio & gratia abundans eum docuisset?

Vir sanctus diuinitùs cognoscit dæmonē in bufonis specie latere in vase.

CAP. XXXVI.

ALio tempore, cùm ad ligna cædenda fratres quidam in sylua fuissent, inuenerũt lupum capreolum deuorantem. Exclamantes autem fugauerunt eum, & acce pta præda, quam lupi rapacitas ceperat, detulerunt secum domum, & in angulo quo dam nihil mali suspicantes suspenderunt. At lupus, quasi de iniuria sibi illata conque rens, sequebatur eos, & ad ostium domûs, quam illi fuerant ingressi, vt canis quidã do mesticus, residens, quod sibi ablatum fuerat, repetere videbatur. Nesciẽtes autem qui aduentabant, quod factum fuerat, exclamabant contra eum, vt fieri solet, vt eum in fu gam compellerent. At ille vultu domestico respiciens ad eos, immobilis permanebat. Quod cùm viro Dei nunciatum fuisset, conuocatis fratribus cunctis, percontabatur quidnam esset, dicens non sine causa tam rabidum animal eiusmodi frõtem sumpsis se. Timentes verò fratres illi, qui causæ conscij erant, processerunt in publicum, & ve niam petentes, narrauerunt ea, quæ gesta fuerant. Quod vir Dei audiens, ait: Reddite ei quod suum est. iniustè enim egistis, tollentes quod vestrum non erat. Accepta deniq; lupus præda sua, neminem lædens, placidè recessit.

Vide rem miram.

CAP. XXXVII.

QVidam etiam puero pastori ouium quærenti, cùm canes non haberet, si lupus ei ouem auferret, quid faceret, ioco responsum est, vt nomine magistri sui præcipe ret, ne auderet eam deuorare vel lædere. Non diù pòst more solito seruante eo oues in agro, lupus veniens vnam ex eis rapuit, & concito cursu aufugit. Quem frater pro cùl adspiciens, præcepti non immemor, alta voce clamare cœpit: Quò fugis, ô malig nissime raptor, solito velocior? Depone ouem, depone, inquam: ex parte magistri mei hoc tibi præcipio, & non lædas eam, nec longiùs absportare ausus sis. Mox lupus ouẽ illæsam deposuit, & ille festinus in humeros sublatam, ad alias eam reportauit. Cùm die alio missus fuisset frater quidam in agrum ad animalia custodiẽda, lupus eis per to tum diem eo præsente, adstitit, & quasi custodiæ ferens solatium, nullam præ se fere bat feritatem. Cumq; appropinquante vespera, hora esset vt grex introduceretur, sic ut ex altera parte frater, ita ex altera parte lupus gregem intrare compellebat. Intro ducto verò grege, cùm frater ianuam clausisset, lupo excluso, ille quasi de illata iniu ria conquerens, & mercedem sibi debitam reddi postulans, pede prout poterat, pulsa bat ianuam. Pulsabat crebris ictibus, se velle intrare indicans, & alicuius alimenti por tionem accipere. Quod cùm vir Dei audisset: Quare, inquit, pulsanti hospiti non ape ritis? Cui cùm responderetur, non hospitem, sed lupum esse, qui se importunè ingere ret, nec propter ipsos omnes vellet recedere, aduocatis fratribus percontabatur, qua occasione illuc venisset. Sed cùm tacerent omnes, accersito clerico illo, sciscitabatur, quis iuuisset ipsum in custodia gregis. At ille indicare, quod ei contigerat, timens, nec tamen interrogata celare ausus, ait: Illa fera pulsat ad ostium, quæ hodiè mecum fuit, & gregem mihi commissum, haud aliter ac si commissus sibi fuisset, mecum, donec in tra ianuam introduceretur, conseruauit. Audiens hęc vir Dei: Date ei, inquit, aliquod pabulum: mercedem enim de impẽso seruitio requirit: quia dignus est operarius mer cede sua. Cumque ad præceptum viri Dei carnes ei proiectæ fuissent, quasi pro mer cede rapuit eas, & recessit. Qui etiam non diù pòst de manu cuiusdam pueri vitulos ser uantis, panem accepit. Quid est hoc, fratres? Ecce rabidæ feræ, rationis expertes, man suescunt, & hominibus obediunt: homo rationalis claudit aurem, & non obedit, qua si qui finxit eum, non consideret. Non audit miser homo, quia cùm placuerint viæ eius Deo, omnes inimici eius pacifici erunt.

Res admira tione digna

Lupus fit custos gre gis.

Luc. 10.

Lupus man suescit.

Prouer. 18.

CAP. XXXVIII.

ARte multimoda hostis ille persequebatur aciem, ad ipsum debellandum ordina tam, intantùm vt vix quisquam ex ipsis, postquàm noctis tenebræ aduentarent, alicubi exire auderet. Sed cùm vnus, cui multùm insidiabatur, se modicę fidei esse di ceret & seipsum repræhendens, assumpsisset fiduciam, & solus pro singulari quadã ne cessitate exijsset, adstitit dæmõ corã eo, terribilis valdè hominis effigie assumpta, & ad spectu nigerrimo incedens, & quasi ipsum esset in aërẽ delaturus, minas intentans. Ille autem fidei collectis viribus, & vigore animi resumpto, intra se dicebat: Quandiù hæc importunissimi inimici figmenta & phantasias patiar? Et surgens appræhendere eum voluit: sed dæmon in fugam versus est. Ille verò fugientem velociter insequitur, & ve niens ad arborem, quæ propè stabat, luctari cœpit cum ea, dæmonem cupiens tenere & ligare. Sed paruo interuallo facto, respiciens recognouit eam esse arborem, quam ibidem

Valdè infe stus est satã fratribus Præmõstra tensis insti tuti.

ibidem esse nouerat. Et hac animi virtute venenosi serpêtis illusione deuicta, nullum posteà ei⁹ timorem passus est. Sed & alium simili modo aggredi præsumpsit, eundem timorem ei incutiens, visibiliter illi adstans, cùm relideret ille ad opus naturæ necessarium. Nec mouebatur vterq; de loco ab initio nocturnarum precum vsq; ad finē. Sed vicit tandem probitas opportuna fratris improbam importunitatem dæmonis. Nam surgens, signo Crucis expresso, per ostium, quod à dæmone occupatum videbatur, exiliit, & neminem obsistentem inueniens, quòd talis illusio nec ipsi nec alicui nocere posset, perspicuè cognouit. Et liber iā ab hoc vano timore permāsit, libertate sancti spiritûs donatus, qua posteà minimè fuit destitutus. Contemnēda sunt dæmonum terricula mēta.

CAP. XXXIX.

CVm vir Dei Nortbertus noctem quandam totam insomnem orando trāsegisset, stans ante altare oratorij, quod in primordio conuersionis suæ in Præmonstratēsi loco susceperat, adstitit retrò eum satan instar horribilis vrsi, dētibus & vngulis terribilē præ se speciem ferens. Cumq; verteret se homo Dei, & vellet procedere, vt mēbra debilia modico somno recrearet, ex improuiso videns adstantem belluam, expauit. Sed ilicò ad se reuersus, & ostium oratorij clausum considerans, nec alicuius intrātis sonitum se priùs audisse recordans, persecutoris sui cognouit esse insidias. Et parū per orando, viribus resumptis, ait: Quid expectas cruenta bestia? Vngulæ tuæ inanes sunt, & horribiles dentes tui ventus, & hirsuta pellis tua fumus & vapor inaniter transiens, & velut vmbra, quæ sole recedente dispáret. Tu signaculum similitudinis Dei, lux cùm esses, in tenebras superbiendo corruisti. Recede nunc, præcipio tibi: quia nulla conuentio Christi ad Belial, nulla societas luci ad tenebras, nulla pars fideli cum infideli. Recede ocyùs: scis nulli nocere te posse, nisi permittat Deus: nec nisi illis, qui peccando ruæ subditi sint potestati. Et his dictis mendax ille, verba veritatis ferre nō sustinens, disparuit. Vrsi specie satā frustrà terrere nititur virum Dei. Ezech. 28. 2. Cor. 6.

CAP. XL.

IAm tunc tempus aduenerat, quo ad certum diem per internuncios loco etiam præfixo, Comes Theobaldus sponsæ suæ & patri eius occurrere debebat. Et inuitato patre Nortberto, qui coniunctionis huius suasor fuerat, secum illum vsq; ad eundem locum perduxit. Quò cùm peruentum fuisset, nō inuenerunt eam. subsisterat enim in via, graui morbo detenta. Qua de re cùm omnes, qui cum eo aderant, mirarentur, alicuius pœnitudinis & fraudis causam suspicantes, consilio inito magnis precibus rogatus est pater Nortbertus, vt procederet in occursum eius, & renunciaret, vtrúmne vera aliqua esset huius dilationis occasio. Acquieuit homo precibus deprecantium, suum etiam dedecus fore putans, si non ad finem vsq; perduceret curam, quam eius matrimonij conficiendi causa suscepisset. Et accepta certa pecuniæ summa, misit eam fratribus suis Præmonstratensibus, qui eo absente quingentos pauperes pascendos susceperant, tempus enim famis erat, & alimēta sibi & pauperibus emebant. Et quia hoc nomine eis succensuerat, præcepit in nomine suo centum viginti pauperes addi, ita vt centum ex eis plenam haberent è cibo communi refectionem: tredecim verò in hospitali domo pane & carne ac vino recrearentur: septem autem cum canonicis essent in refectorio. Culpam enim, qua Deum & fratres se offendisse credebat, quòd displicuisset ipsi humanitas & opus misericordiæ, quod in fide Iesu Christi in pauperes declarandum susceperant, sic remitti & expiari putabat. Non enim arbitrabatur ad eos vltrà se reuersurum, nec volebat alicuius offensionis notam apud eos relinquere, quos esse sciebat in Dei, & sua, & omnium fidelium congregatos dilectione, etiam in hoc magistri sequens exemplum, qui cùm dilexisset suos, in finem dilexit eos. Deinde perrexit ire, quò mittebatur. Et veniens Spiram, Saxones & clericos Parthenopolis ciuitatis ex magna parte ad eligendum Archiepiscopum coram rege Lothario congregatos inuenit. Qui audientes eum aduenisse hominem, quem per diuersas terrarum nationes virum sanctum populus affirmaret, vocauerunt eum, tum ad sermonem faciendum, in quo libenter audiri solebat, tum ad audiendum consiliū super negocijs quibusdam, quod quotundā ex ijs, qui conuenerant, necessitas exposceret. Et primò quidem Parthenopolitanorum causa, qui patre orbati erant, agebatur. Aderat ibidem quidam Cardinalis, qui à Romana sede recèns aduenerat, & aliorum principum innumera multitudo: & in electione, eorum consilio, tres nominati sunt, quorum vnus erat pater Nortbertus, sed eo ignotante. Factum est autem, cùm illi hæsitarent, & è tribus optimum sibi cuperent, digito latenter ex aduerso latere innuit eis Primicerius Metensis Albero, qui posteà Treuirensis ecclesiæ Archiepiscopus fuit, Liberalitas Præmonstratensium in pauperes. Iohan. 13.

vt virum Dei Nortbertum assumerent. Qui statim porrectis manibus eum arripiunt, vocibus iteratis exclamantes: Hunc in patrem nostrum eligimus, hunc pastorem nostrum approbamus. Non potuit se homo debilis defendere, non licuit ei cogitare, nec cogitãdo quicquam de seipso constituere, sed simulatq; raptus est, à rege commendatus est, & ab omnibus adstantibus approbatus, ab ipso etiam Romanæ Ecclesiæ legato confirmatus. *Creatur vir Dei Magdeburgi Episcopus.* Deducitur ergo homo Dei graue onus secum portans, deducitur ad locum, quem non nouerat. Ita ille, qui gentem neglexerat paganorum incredulam, ad quam in primordio conuersionis suæ ire constituerat, vt miseros ab errore infidelitatis reuocaret: nunc authoritatem & officium secum ferens, vnde dispositionem diuinam putauit effugere, inde cogitur obedientiam manifestè subire.

CAP. XLI.

FVit itaq; ad introitum eius populi concursus innumerabilis, & congratulabantur omnes maioris ætatis & minoris: Maiores, quòd celebrem & magni nominis personam elegissent: minores, quòd eum, qui infirmitatibus eorum compateretur, recipere meruissent. *Vide sancti viri humilitatè in tanto honore.* Procùl autem adspiciens ciuitatem illam, ad quam ducebatur, nudatis pedibus incedebat. Inde cum processione deducitur in palatium, sed vt pauper, paupere amictus pallio, alijs introeuntibus, repellitur non agnitus ab ostiario. Dicebat quippe ostiarius illi: Alij pauperes iamdiù intromissi sunt: non decet, vt te ingeras importunè, conprimens horum principum multitudinem. Exclamabant autem, qui sequebantur, hæc videntes: Miser, quid agis? Sine miser: quid est, quod fecisti? Nunquid non nôsti, quia iste est episcopus noster, & dominus tuus? At ille confestim aufugiens latitabat, patre Nortberto eum reuocante, & subridendo dicente: Ne timeas, & ne fugias, mi frater. Meliùs enim me nôsti & perspicaciori oculo intueris, quàm illi, qui ad hæc alta palatia me compellunt, ad quæ nõn debueram, qui tam pauper & modicus appareo, sublimari.

CAP. XLII.

1. Tim. 3. COnsecratus igitur & episcopus factus, & in episcopali cathedra sublimatus, nõ immemor illius Apostolici præcepti, Episcopum suæ domui esse benè præpositum: conuocatis præfectis domûs & cunctis ministris, perquirebat qui essent redditus episcopalis mensæ, & vbi & quinam illi, qui singulis præesse deberent. *Admodùm imminutos inuenit prouentus ecclesiæ Magdeburgensis.* Et cùm annumerata cuncta fuissent & scriptis cõmendata, & qui ex ipsis sumptus debebãtur, vix sunt ex omnibus inuenta, quæ quatuor mensibus anni possent sufficere. Admiratus supra modum Dei sacerdos, interrogabat diligẽter, vtrum ne ampliori prædiorum possessione antiquitùs instructa esset ecclesia, an ab aliquibus qui illi ante ipsum præfuissent, quæ iuris eius erant, minùs cautè conseruando essent dispersa. Cognita autem veritate, quòd nobilis fuisset ecclesia, & à regia maiestate fundata & sublimata, liberaliterq; dotata & aucta, Vbi sunt ergo hęc, inquit, aut qua ratione ab ea & à vobis sunt abalienata? Aiunt illi: Quidam ex decessoribus tuis nimiùm suæ carnis affectibus indulgẽtes, fratribus & propinquis & parentibus suis alia prædia largiti sunt, alia permiserunt. Alij verò ijs succedentes, quædam feudi vel beneficij loco dederunt. Alij remissiùs se habentes, & à potẽtibus oppressi, defendere nõ valentes, quæ iuris erant ecclesiæ, quædã perdiderunt. & sic imminutæ sunt, & penitùs ad nihilum redactæ cunctæ res, q̃ huic dignitati seruire solebant. *Ierem. 17.* Audiens hæc vir Dei, memor illius, quòd maledictus, qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum, & à Domino recedit cor eius: collectis viribus in eo & per eum, à quo se vocatum ad hoc officium administrandum nõ diffidebat, imperterritus iubare potestatis assumpto, legationem vndiq; mittit, præcipiens vt quicunq; possessiones ecclesiæ, cui Deo authore præsideret, iniustè obtinerent, nullo pacto deinceps eas sibi vendicare ausi essent, nisi priùs ostendissent, eas ad se iure hæreditario esse deuolutas. Audientes hæc raptores & sacrilegi illi, multùm indignabãtur, quòd homo inermis & pauper, qui asino vehente introductus esset, tam potẽs tamq; festinum auderet edictum proponere, quod tamẽ pro nihilo putabant, nihil ex ijs, quę violenter possederant, se perdituros existimantes. *Persequitur vsurpatores rerum ecclesiasticarum.* At ille gladio spirituali, quo accinctus erat, eos persequitur, in sua quiete permanẽs aggreditur, percutit, deijcit, deiectos anathematis vinculo ligat. At illi eam persecutionem Episcopo facilem, sibi diuturnã & grauem esse non ignorantes, quandoquidem præcipit authoritas, qui anathema vnius anni patiuntur, eos post annum * exleges, nec in aulis aliquod habere respõsum: dimiserunt magna ex parte ea, quæ de beneficijs ecclesiæ sibi pręter ius fasq; vsurpârãt. Sed faciebant id sanè inuiti, & ob hoc inimicitiarum & odij fomitem aduersùs Episcopum, vtcunq; & vbicunq; poterant, latenter ministrabant. Sed ille, qui viam iustitiæ & cur-

cursum recti itineris ante episcopatum tenuerat, immobilis permanebat, prędicãs verbum & regnum Dei annuncians, pacemq; in terminis suis faciẽs, domos religiosorum exaltans, & vbi non erant, nouas construens: religiosos amplexans & ordinans, dissolutis & irreligiosis, nisi resipiscerent, afferens assiduas persecutiones, Decanis, & sacerdotibus, & iis, qui habebãt regere populum, omnibus ad sacros ordines promotis, modis omnibus castimoniam sectandam esse dicebat, cogens eos eam seruare: aut, si essẽt notorij, cuncta ecclesiastica beneficia relinquere. Initia dolorum & occasio persecutionum, omnia hæc. Dicebant enim de die in diem, suam quisque, quam ægrè ferebãt, molestiam conquerentes: Vt quid hunc aduentitium & cuius ignorabamus consuetudines, super nos regnare voluimus? Contrarius quidem est operibus & consuetudinibus nostris, suprà quàm ferre possimus. Sic qui priùs immensis laudibus elenabatur, nunc vituperijs & improperijs deijcitur: sed tamen proficiebat in opere exteriùs, ipso dispensante, qui cuncta exteriora, priusquàm fiant, ordinare consueuit interiùs. Nota sancti Episcopi studia.

CAP. XLIII.

Erat ante palatium episcopale haud longè sita ecclesia in honorem sanctæ Dei genitricis Mariæ, in qua viginti erant canonici seculares, sub Pręposito antiquitùs cõstituti. Hanc ergo cùm præuidisset sacerdos Dei sibi esse necessariam, vt ibi fratribus suis repositis, aliquando à tumultu, qui officio imposito debebatur, paululùm spiritũ refocillaret, petebat multoties & à rege & à canonicis tum maioris, tum huius ecclesiæ, vt alibi ab ipso alijs æqua vel meliori commutatione redditibus acceptis, illam sibi liberam concederent. At illi omnes vna voce contradicebant, asserentes ecclesiam tauri nominis non debere immutari, nec regiæ dignitatis potestatem, cui erat subdita, imminui: sed nec alterius ordinis & consuetudinis gentem introduci: quæ iura regalia ignoraret, & subiectionem debitam & officia pro consuetudine ipsornm præstare nesciret. Passus est hanc per aliquot annos repulsam, sed vicit tandem in petitione humiliter perseuerans: vicit quidem ratione, qua premebat eos: vicit & constantia, qua nouerant eum à bonis initijs vsq; ad finem nunquam velle desistere. Amotis ergo clericis illis, & singulis vbi vellent collocatis, fratres sui ordinis, sicut diù concupierat, in eã ecclesiam induxit, vbi etiam se viuente secundùm ordinem institutum, & post decessum suum perpetuis temporibus Dei cultum prosequendum constituit. In ecclesia s. Mariæ collocat sui instituti fratres.

XLIIII.

Creuit fratrum numerus & multiplicati sunt, & in Saxonia, vbi religio tepuerat: & in Sclauonia, vbi nulla erat. Radicati fructuoso germine floruerunt, multiplicati sunt, vt quondam Hebræi. Fremuerunt Saxones, fremuerunt Parthenopolitani, odioq; & inuidia aduersùs hominẽ Dei inualescente, ipse in Deo spem & fiduciã habẽs, & aliorũ institutorum cõgregationes propagare non cessabat. Iam autem aduenerat dies ille sanctissimus & celeberrimus Cœnę Domini, in quo pœnitẽtes recõciliandos sanctorum patrum decreuit authoritas, in quo agnus ille innocens ad conciliandas inimicitias inter Deum & hominem captus est & ductus ad immolandum: & ecce ad ostium loci illius, in quo sacerdos Dei confessiones recipiebat, adstitit quidam amictus pallio sub pœnitentis specie, obnixè ostiarium rogans, vt ad confitendum intrare ei liceret ad Episcopum. Hoc cùm ostiarius viro Dei indicãsset: Noli, inquit, ille, intro mittere eum. Et cum ex præcepto domini sui diceret paululùm expectandum esse, ille magis instabat vt introduceretur. Sic perseuerauit pulsus nec intromissus est, donec recessit alia multitudo, quæ conuenerat ad confitendum: & tunc nouissimè illi copia intrandi data est. Quem cùm procùl vir Dei diligenter inspexisset, ait: Noli huc propiùs accedere, sed sta & vide ne moueas pedem. Aduocatisque de ministris palatij, qui foris aderant, præcepit eis vt adstantem iuuenem pallio, quo obuolutus erat, nudarent. Nudato autem eo, apparuit cultellus acutus, quem adstrictum lateri suo tenebar, cuius erat longitudo ferè pedis & dimidij. Itaque cum eodem, iubente Episcopo, cunctis qui aderant intuentibus, ante eum adductus est. Cumque quæreretur ab eo, cur sic armatus venisset, tremens ac stupens, vtpote ineffabilis & nefandæ crudelitatis conscius, mortem timens, procidit ad pedes eius, & quia ad ipsum interficiendum missus fuisset, confessus est. Nominatisq; illis à quibus erat conductus, quorumque instinctu & consilio venerat ad tam execrabile facinus perpetrandum, cuncti qui aderant, supra modum mirabantur, quod proditionis huius rei inuenti essent etiam illi, qui de præcipuis negocijs & secretioribus consilijs cum eo tractare consueuerant. At vir iustus, vt erat hilari facie & vultu sereno, ad eos respiciens, ait: Quid miramini, si vas suum hostis antiquus recognouit, & in membris Christi opus suum

Nota, vt cordis arcana diuinitùs cognõrit.

Sicarius sub specie pœnitẽtis immititur ad cædendum virum Dei.

suum exercere nititur, quod in hac sacratissima nocte in sācto capite nostro Iesu Christo non timuit efficere? O quàm felix esset, qui in aliqua huius diei hora non ab inimicis, sed etiā ab amicis, vt sunt isti, quos recitatos audistis, traderetur & moreretur. Hæc est dies, qua desperatis misericordia, peccantibus venia, mortuis redditur vita. Attamen ille traditor in custodia ponitur, non vt puniatur, sed vt suffragatorum suorum consilium detegatur, & in eis ignominia tanti sceleris castigetur. Quid igitur? Num scire poterat homo Dei, quid ille, qui confessionis & pœnitentiæ causa venire se simulabat, sub veste ferret, nisi gratia superabundans eum docuisset?

CAP. XLV.

CVm quodam noctis tempore ad celebranda cum clericis suis matutinarum solennia more solito surrexisset, aduenerat clericus quidam de domesticis, & retrò se ad ostium in insidijs posuerat, iniquitate plenus & crudeli malitia, vtpote armatus congruis armis, quibus innocentem in dolo ferire posset & interficere. Egressiq; Capellanis, qui præcedebant, sicut mos est in terra illa: (præcedunt enim dominos suos Capellani) sed ille de insidijs prosiliens, nouissimum, putans eum esse Episcopum, sed erat ex clericis, veste conscissa percussit. Cumque ille exclamaret & diceret: Quis est, qui me lædit? ille ex sono vocis non esse ipsum, quem quærebat, agnoscens: Putaui, inquit, hunc nouissimum esse, quem iugulare volebam. Præcesserat enim Episcopus cōmixtim inter alios, eundem casum quasi futurorum præscius timens. At ille concito cursu in fugam versus est, & cùm alij ad capiendum illum insequerentur, Episcopus ait: Sinite eum fugere, nec malum pro malo reddatis: fecit quippe quod potuit, & quātum ei Deus permittere voluit. Nondum venit hora mea: sed qui miserunt illum, nō dormiunt nec quiescunt, donec opprobrijs satientur, & me vel morti tradāt, vel, si diuinum sit opus, quod agitur de me, manifestè probatum reddant.

Alius quidā nititur percutere eum.

CAP. XLVI.

ORbatus grex pusillus Premonstratensis ecclesię tanto patre, ipsum per biennium patienter expectabant, alijs ex ipsis cum quibusdam secularibus dicentibus: subsistere nequaquàm poterimus, quia recedente pastore, oues abire solent in dispersionem: alij nullum magistrum, nisi ipsum: alij de ipso desperantes, alium volebant eligere. Quod cùm viro Dei relatum fuisset, timens ne aresceret, quod à Deo per ipsum plantatum fuerat, si adhuc rore diuini consilij non perfunderetur: aduocatis ad se quibusdam ex prioribus & maioris & sanioris consilij fratribus, perquirebat ab eis, quid facto opus esset, singulatim perscrutans de voluntatibus eorum, vt per omnia in definitione sui operis certior redderetur. Cumque intellexisset alios secum velle habitare, alios consilio suo alibi velle viuere, alios proposite, paupertatis votum velle tenere, plurimos tamē sub certo magistro & disciplina eundem paupertatis tenorem velle obseruare, remisit eos ad locum suum, paucis secum retentis, ad pacis & vnanimitatis studium iterùm atq; iterùm eos adhortans, vt cùm eis ab ipso facultas eligēdi patrem concessa fuerit, concordia Iesu Christi & dilectio, quā docuisset, in ipsis inueniretur. Recesserunt illi, & bonus pater non immemor filiorum, quos in Christo genuerat, ne diù absq; magistro remanerēt, fideles nō diù pòst nuncios ad eos misit, qui & eligendi facultatem, & de ipsa electione eius indicarent voluntatem. Electione igitur approbata à filijs, vt erat à patre datus assensus, reuersi sunt ad eū, qui fuerār missi, voluntatis eius præceptum completum esse nunciantes. Habebat autem ipse electum secum, sed tamen rem dissimulari iussit per aliquot dies, nec illi electo indicari. Consilium ad tempus occultabatur, non tamen ignorabat electus ille, quid dē se factum esset, quanuis rem tacite consideraret, diuina edoctus reuelatione. Afferebat denique, quòd manè die illo, quo de ipso facta fuit electio, stetisset in visione coram filio Dei Iesu Christo, cum patre & magistro suo Nortberto. Extendensque manum suam dexteram Iesus, recipiebat fratrem illum, à cæteris fratribus electum, de manu viri Dei, dicentis: Apud te Domine mihi commissum tuæ sanctissimæ maiestati repræsento. Per hoc iam proculdubiò scire poterat, quid de ipso diuina miseratio constituisset. Quid plura? Venit dies, in qua placuit homini Dei, quod cœperat, perficere. Conuocatisq; fratribus, quos habebat secum, consilium suum indicauit eis. Et aduocato electo, ait: Tu mihi succedes electione fratrum tuorum in domo paupertatis nostræ. Cumq; ille responderet: Tibi & inprimìs Deo patri omnium obedire oportet. Vadam & considerabo misericordiæ Dei processus & successus. In quibus si efficere aliquid potero & proficere, gratias tibi agam: sin autem, ad te, quem post Deum, patrem elegi & animæ meæ tutorem, mihi sine offensa liceat remeare. Ait illi vir Dei: Vade: manus enim

Præmōstratenses multùm affligūtur eius absentia.

Eligitur alius pro eo præfectus Præmōstratensis.

Visio electi.

Successorē sibi substituit in Præmonstratensi monasterio.

enim Domini vsque in finem tecum erit. Hac accepta benedictione, ille recessit, duobus adiunctis sibi socijs, de quibus præceperat vir Dei, vt alterum in Antvuerpiensi ecclesia patrem, alterum in Floreffiensi constitueret. Et sic factum est. Positus & consecratus est ille pater in Præmonstratensi ecclesia, & illi duo in duabus alijs supradictis. Sed & duo iam alij consecrati erant in duabus alijs ecclesijs, Laudunensi sancti Martini, & Viuariensi. Isti quinque & sextus, quem ad locum, qui dicitur Bona spes, statim post introitum suum Abbas Præmonstratensis ablegârat, imminentem dissolutionem Ordinis in plerisque locis videntes, & maiorem futuram metuentes, ad diem statutum in loco determinato conuenerunt, & quicquid ad præsens in domibus suis superfluum videbatur esse, recidentes, deinceps ad exemplum Cisterciensis Ordinis, annuatim se reuersuros simul ad Ordinis sui sinistra corrigenda firmauerunt. Quod cùm in locis alijs diuulgatum fuisset, si in primo anno sex, & in secundo nouem fuissent, in tertio duodecim, in quarto decem & octo fuêre: & ita deinceps multiplicati sunt vbique terrarum, sicut voces & actus eorum & opera vsque in præsentem diem testantur.

CAP. XLVII.

Deinde beatæ memoriæ Papa Honorio ad æternitatem vocato, Innocentioque in sancta Romana sede canonica electione subrogato, cùm sedem obtinere non posset propter inrrusionem Petri Leonis & seditionem familiæ eius, exiens inde contulit se in Franciã: vbi, vt decuit, honorificè susceptus est. Conuocatoq; Rhemis concilio, conuenerunt vndique episcopi de diuersis nationibus: aduenit & pater Nortbertus: ibique illum Petrum intrusum excommunicauerunt, & electione Innocentij approbata, eundem Petrum Leonis leoni rugienti, nisi resipisceret, tradiderunt. Attulerat autem Nortbertus secum ecclesiæ suæ priuilegia vetustissima, & ferè à vermibus consumpta: quæ cuncta Romano munimine fecit renouari & corrigi, apponens ea, quæ receperat de manibus illorum, qui ea iniustè & violenter rapuerant. Addidit prætereà aliud priuilegium secretò, vt cùm daretur opportunitas, Romana fultus authoritate, Ordinem suæ religionis in episcopali propagaret ecclesia. Finito ergo Concilio, cùm ad sedem propriam reuerteretur, iamq; ex parte diuulgatum esset quod fecerat, magis fremebant, ad alterutrum dicentes: Regnum nostrum non stabit, & gloria nostra nihil est: sed & honor omnium nostrûm & prædecessorum nostrorum redigetur in nihilum, nisi quamprimùm excludamus eum à nobis, & auferatur hæc eius subtilis potestas de terra nostra. Et exinde quærebant opportunitatem, vt facerent cautè, quod inordinatè & insipienter machinabantur. Accidit autem eodem tempore quidam casus aduersus in ecclesia maiore, qui secretò viro Dei fuerat reuelatus. Cumque eum senioribus ecclesiæ indicâsset, & protestaretur eius causa expiari debere ecclesiam ex Canonum præscripto, illi acquiescere ei noluerunt, dicentes non esse denuò consecrandam illam, quam constaret multorum regum & Pontificum authoritate fuisse consecratam. Hoc illi perhibebant, sed ille contrà asserebat, nunquam se in ea diuina celebrare velle mysteria, nisi ab ea dæmonum infestationẽ, qua esset irretita, pararentur excludi. In hunc modum contendebant: sed vir Dei ille, qui versutias eorum non metuebat, modò Deus esset in causa, notam fecit rẽ omnem populo ex pulpito, ostendens quid in huiusmodi casibus sanctorum patrum sanxisset authoritas. Hæc dixit, & sequenti nocte, assumptis duobus Episcopis, quos tunc secum habebat, & Præposito eiusdem ecclesiæ, qui in hoc ei fauebat, & quamplurimis de fratribus suis clericis, intrauit ecclesiam: vbi induti sacris vestibus, aqua consecrata illud officium syncera deuotione compleuerunt. Sed simulatque peractum est ministerium, adhuc omnibus, qui aderant, sacris vestibus indutis, clamor nimius & tumultus grandis populi foris auditus est. Commota quippe fuerat omnis ciuitas furore non minimo & inenarrabili, quòd rumor planè barbarus manâsset ad eos à quibusdam aduersarijs, scilicet fregisse Episcopum altaria, sacrarium reserâsse, feretra & phylacteria dissoluisse, sibique reposuisse, & cum his omnibus sub eiusdem noctis tenebris cum omni etiam thesauro ecclesiæ fugere constituisse. Audientes hæc, qui cum viro Dei erant, territi sunt, alij plùs, alij minùs: sed ille imperterritus ad eos exire volebat, vt interrogaret quidnam esset. Porrò alij modis omnibus prohibebant, dicentes hunc plebis tumultum non facilè tali hora à quoquam posse sedari: coëgeruntque eum ascendere in quoddam propugnaculum, quod ab Imperatore Ottone ibi constructum erat antiquitùs, loco turris cuiusdam ecclesiæ, quam cœperat ædificare, sed morte præueniente non consummauit. Ibi se reclinauit homo Dei & qui cum erant,

Synodus Rhemensis.

Petrus Leo Antipapa excommunicatur.

Multos Nortbertus habet aduersarios.

Seditio populi excitatur in virũ Dei.

erant factis adhuc amicti vestibus, mortem potiùs turpissimam corporis, quàm vitæ expectantes. Inualescebant interim voces insultantium & insilientium, atque vt prodirent crebrò clamitantium. Sed illi in turri econtrariò in matutinarum solennis laudes Deo canentes, cum hymnis & canticis exultationis in honorem prædicatoris egregij Pauli, vocibus immensis resonabant: isti verò insultationis voces clamoribus inconditis multiplicantes sacerdotem Dei reum esse mortis proclamabant. Erat tum festum commemorationis beati Pauli Apostoli. Hac fiducia freti quidam ex ipsis, nihil formidabant: sed alij seculo & suæ carni tenerè inhærentes, cum multo eiulatu dicebant: Eheu, cur istum secuti sumus hominem, vt cum eo moreremur in peccatis nostris? Quibus vir sanctus, melliflua eos cōsolatione exhortans, aiebat: Nolite, fratres charissimi, nolite terreri: Dei enim est, quod à nobis gestū est: Dei est, quod geritur: Dei est permissio, quando ab inimicis eius bonum opus impugnatur. Hæc quandoquè dicebat: interdum autem pro illis orabat attentiùs, ne deficiendo desperarent. Illorum defectu crescebat orandi affectus. Et vt ipse posteà asserebat, non tam metuebat mortem, quàm ne desperando illi deficerent. Congregabatur verò per totam noctem multitudo aduersaria: ediuersò multiplicabat preces in articulo talis necessitatis pius sacerdos, & qui cum eo erant. Facto autem manè, cùm summo diluculo illucesceret, dum alij ad insultum turris insistunt, alij sagittis, alij iaculis pontificem & clericos eius appetunt, quidam, qui in necem eius iurasse dicebantur, tanquam auidiores crudelis illius cædis perpetrandæ, pertinaciter irrumpentes, ad superiora turris aufacter eua serunt. Quos vt vidit districtis gladijs irruere, ne in aliorum mortem deseuirent, progrediens obuiàm, magistri sui exemplum secutus: Vnum, inquit, hominem quæritis. ecce ego: Parcite istis, qui nullam mortis sententiam meruerunt. At illi eo viso, vt erat adhuc amictus episcopali & sacerdotali veste purpurea, territi sunt, & cùm paululùm retrocederent, in momento Deus, cuius nutu omnia disponebantur, declarata martyris sui, quantùm in eo fuit, constantia, adeò mentes illorum persecutorum compunxit, vt ad pedes eius corruentes, veniam tanti facinoris precarentur & acciperent, atque ex hostibus in defensores prodirent. Alij verò celeriter insequentes eos, vnum ex cubicularijs eius, qui fideliter ei adhærebat, quendam aditum defendentem repererunt, & iam Episcopum ab alijs trucidatum putantes, illum, quòd dominum suum diligeret, odio habentes, gladio percusserunt, & vsque ad guttur collum secantes, semiuiuum reliquerunt, cùm extinctum crederent. Quod videns vir Dei, omnibus inuitis, in mediam turbam prosilijt, & inimicis faciens sui copiam, morti se obtulit, eligens mori potiùs, quàm vt aliquis alius, ipso superstite, occumberet. Cernens autem eum ille idem, qui ministrum eius percusserat, furore diabolico & iniquitate plenus, euaginatum eumquè cruentum adhuc gladium tenens, extendit manum suā in pontificem, & audaci temeritate grandem ictum in eius humerum intulit: sed resilijt gladius, perinde ac si cæsus esset lapis Adamantinus, & de recenti, quo erat tinctus, sanguine fimbrias episcopalis mitræ, quam in capite gestabat, infecit: quæ mitra: quandiù homo vixit, eam maculam retinuit. Videntes autem, qui stabant ex aduerso, rei exitum expectantes, quiquè magis hominis sanguinem expetebant, quàm hominem: videntes, inquam, illi, quòd non moreretur, dum à quibusdam ei parcebatur, à nonnullis verò percussus non lædebatur, reliquias sanctorum celeriter apportantes, eas in medio posuerunt, fassique sunt perabsurdum id esse, vt tam improbè pastor ab ouibus oppugnaretur. Hæc quidem illi præ se ferebant, falsam simulantes humanitatem: Nam & ipsi eum hoc in articulo positum cogebant, vt fratres suos de Ecclesia beatæ Mariæ eijceret, qui in ea positi erant, vt superiùs dictum est. At ille recusabat, affirmans factum hoc, quoad viueret, nunquam ipsos immutaturos, quod regali potentia & Romana authoritate esset confirmatum. Dū hæc agerentur, aduenit eius vrbis Comes ex itinere, & quasi tumultùs huius nescius, in medias turbas se intulit, separansq; alios ab alijs, diem certum eis præfixit, ad quem adessent omnes, iustam querimoniam habentes aduersùs Episcopum. Recesserunt ergo illi ad præceptum iudicis: at Dei sacerdos intrauit eandem ecclesiam, cuius causa omnis illa commotio facta fuerat, Missam celebraturus, & immensas Deo suo gratias redditurus. Cumque accessisset ad altare, accersitis circunstantibus ait: Ecce integra sunt omnia, saluaque & sana, quæ nunciata fuerant fracta & absportata. Celebrauit igitur missam in eodem loco, sed & epistolam & euangelium ipsemet legit. (recesserant enim omnes ministri eius, tædio & timore affecti,) ita vt verè dici posset de eo, sicut de summo capite nostro Iesu Christo. Relicto eo, omnes fugerunt. Finita autem Missa, venit ad palatium, purpuream miro & in-

e stabili

Margin notes: Inter grauissima pericula securus cū suis laudat Deum. — Iohan. 18. Constantia sancti viri. — Grauiter vulneratur eius cubicularius. — Illustre miraculum. — Ficta quorū dam humanitas. — En singulare inter tot pericula pręclari antistit.

effabili modo habens faciem, vtpote calice Domini potatus. Hunc quippe colorem in ipso mortis periculo tenuerat, & hoc testabantur, qui cum ipso fuere, non visum illum esse vel ad modicum pallescere. Ipse verò martyrum constantiam, facilem & super mel & fauum esse dulcissimam asserebat.

tis fortitudinem. Matth. 26.

CAP. XLVIII.

PRædicti autem aduersarij, coactis iterùm peruersis conuenticulis suis, suum animi dolorem promebant, dicentes se esse delusos, & arte magica tenebrarumq; caligine sensus ipsorum perstrictos, quòd hominem illum viuum reliquissent, qui eis non cederet, moresq; & honorem ipsorum dignitatemq; vrbis violare non metueret. Verè delusi, quia dolosi. Nanque hoc ab eis planè decretum est, vt cùm ad prædictū diem conuenirent, singuli certam vini vel medonis mensuram exhaurirent, vt si quicquā voluntati eorum contrarium in discussionibus querimoniarum accideret, id sarciretur nece sui pastoris: & sic ebrietati potiùs imputaretur, quàm deliberationi. Estq; hoc inter ipsos sancitum, vt quicunq; huic decreto non obediret, domus eius euersioni, & tota suppellex direptioni esset obnoxia. Quod cùm relatum fuisset ad aures quorundam principum terræ, qui virum Dei quadam ex parte diligebant, quòd scirent eum virum sanctum & iustum, suadebāt ei, vt ad tempus cederet, exemplo magistri sui, qui à facie persequentium se abscondit. Quod cùm ille renueret, palmamq; martyrij gaudens expectaret, illi multiplicibus persuasionibus exire compellebant. Aduenit inde præfixus dies, & cœpit ciuitas immensis clamoribus perstrepere: Interrogans autem homo Dei, quid esset, responsum est ei, quòd populus multus congregatus, fratres de ecclesia beatæ Mariæ vellet eijcere. At ille subridens, aiebat: Non est ita: quia plantatio, quam plantauit pater cælestis, eradicari non poterit. Attamen compulerunt eum, vt exiret. Et præparatis equis, exiuit ad Abbatiā quandā sancti Iohannis, quæ est in suburbio ciuitatis, vbi satis speciosè dispositis omnibus, abijt ad quoddam castrū suum Hallā, vbi à tanto tumultu quiesceret. Sed illud præclusum inuenit. Præuenientes enim hostes eius, munitiones omnes occupauerant. Quid faceret homo, qui nusquam inueniebat, vbi requiesceret pes eius? quid faceret humano destitutus auxilio? Contulit se ad ecclesiam quandam canonicorum regularium, quæ ibi propè erat, orās Deum suum per aliquot dies, vt viam suam in suæ beneplacito voluntatis dirigere dignaretur. Sed Deus videns serui sui humilitatem & constantiam, respexit veritatis eius preces: &, sicut voluit, pax rebus data est. Nam vt conuenerant certatim inimici ad perimendum, sic conuenire festinabant ad satisfaciendum. Itaq; omnimodam satisfactionem offerebant, & pecuniam multam. Sed ille, qui plùs animas Deo quærere venerat, quàm pecunias, eas respuebat, vt animas eorum, quæ propter nefarios hos conatus perditionis periculo subiacebant, lucrifaceret.

Iohan. 8. & 12.

Nouus in eum tumultus excitatur.

Tādem inflescunt hostes viri Dei, & eum honorificè restituunt.

CAP. XLIX.

VIdentes hoc aduersarij, studuerunt eum lenire, & illi vulnerato domum suam, quam deiecerant, ex integro reparantes, ad cutandum vulnus, quod ei inflixerāt, grandem pecuniæ summam contulerunt. Post hæc, apertis ianuis castri, quas ad aduētum eius priùs clauserant, intrauit illuc multo cum honote, multorum cœtu vallatus nobilium, multitudine etiam plebis, qui omnes Deum laudabant pro constantia tanti pontificis, ipsumq; pontificatus honore dignum aiebant, quem Deus omnipotens ex tot persequentium manibus eripuisset, quiq; in tam euidenti mortis periculo cum fidei suæ integritate corporisq; incolumitate inuictus permansisset. Tertio anno episcopatus sui facta sunt hæc, & quinq; posteà sedit annis, de die in diē ministeriū suū honorificans, in omni religione & honestate proficiens, vnitatem sanctæ Ecclesiæ conseruans, eiusq; perturbatores & schismaticos omnes persequens & detestans, bonos amplectens, desolatis dans consilium, pauperes & orphanos viduasq; sustentans, religiosos quoq; fouens & angens, religionisq; præbens formam seipsum, quantum dignitas functionis pati poterat, tam minoribus quàm maioribus affabilem se exhibens, diuinæ largitatis & gratiæ non immemor, Domino Deo suo per singulos dies bonæ existimationis & intimæ suauitatis & dulcedinis offerens conscientiam.

Constantia eius iam laudatur ab omnibus.

Episcopi officia.

CAP. L.

ERat tum schisma grauissimum & ad componendum difficilimum in sancta Romana sede, vt iam suprà dictum est, Pontificibus Innocentio & Petro Leonis. E quibus Innocentius canonicè electus, catholicus erat, & à catholicis omnibus approbatus recipiebatur: Petrus verò erat intrusus, sed tamen occupauit sanctam sedem, nō Deo, neque Ecclesia sancta, sed viribus humanis fretus. Erat enim etsi non nobilitate, multi-

Petri Leonis Antipa-

multitudine tamen generis potens in Vrbe, legesq; sanctas & ordinem & omnia statuta patrum & Ecclesiæ sanctæ, regulamq; Christianæ fidei, ambitione excæcatus, destruebat, turres & munitiones Vrbis alias deijciens, alias muniens, vt principatum secularem & suæ cupiditatis scopum obtineret. Itaq; consilio inito à rege Lothario & Christianis principibus, ne cognitio & robur fidelium Christianorum his temporibus illa peste mortifera elideretur, expeditionem in Italiam apparârunt, vt sacrilegum illum, quem gladius spiritualis, quo iam sæpissimè percussus fuerat, penetrare non poterat, materialis tandem conficeret. Cum eo autem & alijs tam Episcopis quàm Archiepiscopis, ex præcepto & obedientia Innocentij pastoris catholici, pontifex Nortbertus profectus est. Transitisq; castris & vrbibus cum magna turba præeuntis & subsequentis exercitûs, Romam, Papam venerabilem Innocentium secum deducentes, perueniunt. Vbi cum impetu grandi & manu forti introeuntes, ipsum eundem Papã in sancta sede, inuitis hostibus & aduersarijs omnibus, collocârunt. Porrò Lotharium regem Pontifex in sede positus & alij, qui conuenerant, in Romanum Imperatorem consecrauerunt. Erat enim vir ille strenuus belli ductor, præcipuus in armis, prouidus in consilio, terribilis inimicis Dei & sanctæ Ecclesiæ veritatis amicus, iustitiæ tenax, iniustitiæ hostis. Cuius probitas patuit in Sicilia, viguit in Saxonia: Qui quãdiù vixit, Romanum imperium, quod eius curæ mandatum fuerat, titubare non potuit. Diligebat autem & ipse virum Dei Nortbertum, quòd eius consilijs, quæ strenuitate & prouidentia pollebant, assiduè vteretur, ab eoq; cælestis dulcedinis potum hauriret, & pane diuinæ refectionis quotidiè foueretur. Cùm autem ab Italia reuersus esset in ciuitatem suam Parthenopolim, non diù pòst graui ægritudine correptus est, eaq; per aliquod tempus, id est, spatio quatuor mensium, laborauit: episcopatuque sapienter & fideliter annis octo administrato, plenus Spiritu sancto, cum omni integritate sensûs, adstãtibus benedictione data, beato fine quieuit. Neq; enim, vt ait B. Augustinus, poterat malè mori, qui benè vixerat. Annus erat Dominicæ incarnationis millesimus centesimus tricesimus quartus, feria quarta Pentecostes, octauo Idus Iunij, Pontificatus Innocentij anno quinto, regni Lotharij anno nono.

[margin: Pro nefarijs actus.] *[margin: Innocẽtius in sua sede collocatur.]* *[margin: Lotharius Imperator cõsecratur.]* *[margin: Feliciter vir sanctus migrat à corpore.]*

CAP. LI.

Defuncto igitur beatæ memoriæ patre Nortberto, contentio non minima orta est inter maiorem ecclesiã, & eam, quæ est B. Mariæ, de loco sepulturæ eius. Volebãt enim alij, dignumq; & iustum dicebant, vt quia caput ecclesiarum eius ciuitatis fuisset, ecclesiæ primariæ eius ossa deferrent honorem, ibiq; aduentum summi iudicis expectaret, vbi erat titulus eius immobilis. Sed fratres sanctæ Mariæ sui iuris eum esse asserebant, quòd per illũ suo creatori reconciliati, eum patrẽ elegissent, & per illũ seipsos & suam deuotionẽ Domino Deo suo, à quo auersi fuerant, reddidissent: præcipuè autem, quòd adhuc viuens præcepisset, & vsq; in finẽ hanc suæ voluntatis deuotionẽ indicâsset, vt inter fratres suos & filios sepeliretur & quiesceret. Videntes tandem illi, qui erant medij, contentionẽ hanc dirimi non posse, quòd suã vnaquæq; pars sententiam æquiorem assereret, consilium dederunt, vt ad Imperatorẽ Lotharium citò mitteretur: quod ille mandaret aut statueret, id ratum haberetur. Et sic factũ est. Interim verò corpus inhumatum iacebat, sicq; de die in diem per singula monasteria ciuitatis circunlatum est, & in vnoquoq; vigiliæ & ea, quæ fidelibus defunctis debentur, diligenter sunt celebrata, donec die octauo reuersi sunt, qui missi fuerant. Tum verò iussu Imperatoris apud fratres in ecclesia B. Mariæ corpus viri Dei sepultum est. Fuit autem hoc admiratione dignum, & tacendum non est, quòd cùm esset æstas nimia, ita vt eodem anno nullum fœnum in pratis præ nimia siccitate secaretur, de corpore eius per tot dies nihil fœtoris percipi potuit. Vnde licet intelligi, quòd mundauerit eum gratia superabundans à corruptione mentis, quæ conseruauit corpus eius ne corrumperetur. Sepultus itaq; ante altare sanctæ Crucis, in medio monasterio fuit per aliquot annos. Sed boni filij, qui memores benignitatis, quam ipsis exhibuerat, eum tenerè diligebãt, vt sine obliuione memoriæ ipsorum affigeretur, ante oculos suos in claustrum eum transtulerunt, vbi in tumulo, diligenter pro loci opportunitate adornato, diem expectat nouissimum, in spe certa resurrectionis & gloriæ.

[margin: Corpus eius exanime multis diebus æstate calidissima nihil putet.]

CAP. LII.

Eadem autem die & hora, qua separata est anima eius à corpore, videbat eum quidam frater in veste candida & forma venusta, ramum oliuæ tenentẽ in manu sua. Qui cùm quæreret ab eo, vnde veniret, vel quò festinaret, respondit: De paradiso missus sum, vnde hunc ramum oliuæ florentẽ tuli, & vado celeriter, vt in loco paupertatis, meæ

[margin: Visio fratris cuiusdam.]

tis meæ, id est, in Præmonstratensi ecclesia, transplantem illum. Expergefactus frater, de tam insolita visione cœpit intra se cogitare, quidnam significaret. Deinde aperuit eam quibusdam eius ecclesiæ hominibus, iiq; memoriæ commendârunt diem & horam visionis, scire volentes, quemnam tam euidens apparitio euentum esset habitură. Audito tandem decessu magistri sui, inuenta est illa eadem dies esse, qua carne anima eius soluta est. Alij quoq; fratri, qui sacerdos erat, apparuit in propria effigie, stans coram eo. Sed mox effigies hominis Dei mutabatur in florem miri candoris instar lilij, quem angeli suscipientes, deferebant ad æthera. Euigilans igitur frater, summo diluculo cucurrit ad Priorem suum, copiă petiturus Missam celebrandi, Deoq; per eam pij patris Nortberti animam commendandi. Cumq; Prior quæreret, quid sibi vellet tă subita contestatione, exposuit ille ordinem rei. Cui Prior præcepit, vt diem illum memoria retineret. Est itaq; inuentus dies ille, dies sepulturæ hominis Dei. Erat alius quidam de his, quos in primordio conuersionis eius contulerat illi Deus, qui fideliter & amanter adhæserat ei, & de decessu charissimi magistri sui dolebat eô magis, quòd de salute eius necdum certi aliquid comperisset. Cumque omni precum instantia supplicans rogaret Deum suum, vt aliquod responsum acciperet de misericordia, quam cõtulisset militi suo: nocte quadam apparuit ei in domo pulcherrima, quæ solis splendore perfusa videbatur. Recognoscens ergo ille magistrum suum, procidit velociter ad pedes eius, humiliter petĕs ab eo, vt de statu suo & de percepta à Deo misericordia certiorem ipsum reddere dignaretur. At ille erigĕs eum à terra, & brachijs suis collum eius stringens, sic ait illi: Fili mi, rem difficilem quæris: attamen ei, qui indesinenter pulsat, aperitur. Veni, sedeamus. Erat autem ibi sedes pulcherrima præparata. In qua cùm sedisset, dixit illi: Dictũ est mihi: Veni soror mea, requiesce. In pace & requie sum. Hac melliflua & desiderata responsione frater ille refectus, timens ne recederet, quia per visionem, sicut postulauerat, hoc se videre sciebat: Quæso, ait, pater amantissime, vt dicas, num molestè tuleris, quòd ad te non veni, cùm adhuc viuĕs venire me iussisti. Et respondit: Tu venies: sicq; disparuit. Verum id fuit. Iturus enim erat frater ille: sed alio interueniente negocio, non peruenit. Faxit omnipotens, vt secundùm promissionis intellectũ ad ipsum veniat, & quem sociũ ac successorĕ participĕq; miseræ afflictionis seculi huius reliquit, consortĕ faciat felicitatis æternę, & à Deo perceptę benedictionis.

Alia visio.

Item alia visio.

Appendix monachorum Capenbergensium de patre Nortberto.

DE communi patre nos quoq; Capenbergenses filij nobis comperta desideranter adijcimus, ne in paterni meriti prosecutione nos, tanquam ingrati, vestræ sanctitati deesse videamur. Est apud nos libellus, vitam Deo digni fundatoris nostri continens, in quo ita scriptum est: Illis diebus apparuit in Vuestphaliæ partibus eximium quoddam iubar Ecclesiæ, memorabilis ille præco Dei Nortbertus, vir nimiùm admirabilis gratiæ, prædulcis eloquentiæ, summæ continentiæ, informator ac propagator religionis canonicæ, seruorum Christi aggregator, cœnobiorum non paucorum fundator, tam habitu quàm voce strenuissimus, veræ pœnitentiæ prædicator, ac per omnia illius propheticæ iussionis executor, qua dicitur: Parate viam Domini, rectas facite in solitudine semitas Dei nostri.

Author huius Appendicis fuit sancti viri contemporaneus.

Esa. 40.

Quodam tempore famem Vuestphaliæ affuturam, & ipsos quoq; fratres parumper castigaturam, in spiritu prædixit. Quæ iuxta viri Dei præscientiam adeò grauis euenit, vt plerosq; dira inediæ calamitas extingueret. Accidit ergo die quodam, fratribus ad refectionem ituris, cùm hospitibus ac pauperibus erogarent, quicquid sibi abstinendo subtraherent, vt panis deesset alimonia, ita etiam, vt vnde fieret, inueniri non posset. Cumq; vir Dei sæpiùs intimâsset, quod scriptum est: Non affliget Dominus fame animam iusti: ecce subitò per fideles suos Dominus tantam panis abundantiam transmisit, quòd fratres sufficienter refecti sunt, & aduenientibus cum alacritate obtulerunt. Atq; postmodùm ex illa die nunquàm defuerunt fratribus opportuna subsidia.

Prophetia viri Dei de fame.

Prouer. 10.

Tempore autem alio, cùm vir sanctus quendam è fratribus vellet pro causa monasterij destinare, inueniens illum valida prostratum febre, iniunxit ei causam obedientiæ, in virtute Christi solo verbo vsus imperij: Vade, inquit, & reuertere, iamq; ampliùs noli febricitare. Statim ergo frater, recuperatis viribus, perfecit quantocyùs, quod à patre sancto fuerat iussus. Audiuimus eundem veritatis assertorem in communi capitulo hæc, quæ sequuntur, prosequentem: Scio vnum ex professionis nostræ fratrib9, cui de regula nostra indagantistudiosiùs, non quidem suis meritis, sed fratrum orationibus, beatus visus est Augustinus, qui & auream regulam à latere dextro prolatam, il-

Febricitantem repĕtè sanat.

S. Augustinus ei tradit regulã suam.

li porrexit, seque luculento sermone ei intimauit, dicens: Quem vides, Augustinus ego sum Hipponensis episcopus. Ecce habes regulam, quam ego conscripsi: sub qua si bene militauerint confratres tui, filij mei, adstabunt securi in extremi terrore iudicij. Et quidem ista humiliter tanquam de alio prosecutus est: nos tamen ipsum fuisse, cui hoc reuelatum est, indubitantes aduertimus.

Stilla sanguinis Christi apparet.

Res apud Floreffiam gesta est, cùm illic memorabilis pater diuina celebraret, in quibus nimirùm exequendis se deuotissimum exhibere consueuerat. Vidit repentè ante ipsam perceptionem in patenæ medio non modicam stillam sanguinis Dominici rubêtem. Vocatoq; fratre Rudulpho sacrista nostro, eius tunc diacono: Vidésne, inquit, frater, quod ego video? Video, inquit, domine: cœpitq; pro tantæ rei magnitudine vbertim flere. Post cuius miraculi declarationem, nobis deinceps patenã abluere mandatum est. Cœpitque apud nos huius obseruantia consuetudinis, cùm à nobis eatenùs nesciretur.

Res mira de panno serico.

In vita B. Seruatij legimus, quòd defuncto eodem præsule sanctissimo, sericũ quoddam, populo spectante, multumque admirante, angelicis allatum manibus, super illius venerabile corpus positum est. Quapropter idem sericum in Traiectensi ecclesia summa honoratur reuerentia, præcipuaq; conseruatur & obseratur diligentia. Cùm ergo vir Dei Traiectum deuenisset, petijt hoc sibi sericum demonstrari. At illi cœperunt simul omnes excusare, præsertim cùm vel ipsum scrinium, in quo repositum erat, introspicere nullus auderet. Sed quid multa? Tandem viri Dei obtinuit petitio. Cumque in eius præsentia sacrum aperuissent repositorium, subitò ecce sericum illud (mira dicturus sum) mirabili & diuino quodam impulsu subuectum euolauit, ipsamq; basilicam aliquanto spatio circumuolans, tandem se ad summa templi prope laquearia displicatum continuit, & illic quodam quasi remigio alarum librabatur annixum. Quo viso, alijs stupendo exclamantibus, alijs penitus sibi subtrahendum cum luctu formidantibus, vir Dei rem tacitus cõsiderans, Missarum adorsus est solennia. Quæ dum ageret, ecce sericum se recomplicans, super expansa sacerdotis lentè se demisit brachia. Quod ipse venerabiliter suscipiẽs, loco suo restituit. In hoc igitur facto, & meriti gloriam in præsule Seruatio, & fidem atq; orationis virtutem in suo famulo Deum declarâsse non dubito.

Prophetia S. viri.

Apud locum, qui Boulant dicitur, vbi vestrorum quoque floret fratrum cœnobiũ, potens quidam alienorum inuasor commanebat. Hic inter cætera violentiæ suæ mala, quosdam etiam vini redditus, qui proprij erant Parthenopolitanæ ecclesiæ, & ad diuina celebranda specialiter pertinebant, iniusta vsurpatione aliquandiù possederat. Illuc ergo cùm deuenisset Archiepiscopus, vt mihi frater eiusdem loci testatus est, pro ecclesia sibi commissa non siluit, accersitoque raptori, quanuis multis pauendo, dixit: Cur homo hanc iniuriam beato Mauritio inferre præsumis, vt redditus annuos, ad diuina celebranda institutos, temeraria inuasione possidẽs, in tuos vsus expendas? Cumque ille Inflatus responderet, dicens, non hoc esse inuasionem, sed legitimam hæreditatis suæ possessionem: vir Dei prophetico spiritu respõdit: Scio frater, quòd hoc imminenti anno ab hac deprædatione, Dei repelléris iudicio. Dixit, & factum est. Eodem quippe anno infelix ille ab inimicis suis occisus fuit.

Alia eius prophetia de seditione Augustana.

Alio quoque tempore, cùm esset in expeditione regis Lotharij, vnà cum ipso rege Vindelicam peruenit Augustam. Vbi famosam seditionem, quæ inter populum eiusdem ciuitatis & regem orta est, hoc ordine prædixit: Solebat hic ter beatus ad orationem ecclesiam quamlibet ingressurus, ad ipsa semper basilicæ limina curuatis dicere genibus: Pax huic domui, & omnibus habitantibus in ea. Cùm ergo præfatæ ciuitatis ecclesiam ingrediens, orationẽ complêsset, vocato diacono suo, ex cuius hoc ore cognouimus, quid per spiritum cognouisset, ei reuelauit, dicens: Ego frater huic loco pacem imprecatus sum, pacem optaui: sed tamen pacis hîc repulsam potiùs inueni. Pallium ergo nostrum & cætera, quæ sub manu tua sunt, diligentiæ tuæ commendo attentiùs, quia huic loco imminet confusio magnusq; conflictus. Ita factum est. Nam proximo die multis à rege prostratis & vulneratis, temeritatis suæ pœnas ciues dedêre: vixque tandem in regis gratiam post multa dispendia recepti sunt. Alio tempore

Aqua benedicta fanat dæmoniacum.

cùm oblatus ei fuisset dæmoniacus, aquam sale mixtam exorcizauit. Et cùm procedens eandem spargere cœpisset, antequàm peruenirer ad hominem, spiritus malignus abscessit.

VITA S. PATRIS NOSTRI PAVLI CONFESSORIS, ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITAni, ex Simeone Metaphraste.

VANDO Constantius, Constantini Magni tertius filius, tenebat sceptra Romani imperij, Arriani persecutionem mouerunt aduersùs pios, vt qui ad hæc à Constantio plurimum haberent adiumenti. & Athanasium quidem exterminatum accepit Occidens: diuinus autem Alexander Antistes Byzantij, cùm vitæ fini appropinquâsset, nullum quidem suæ ecclesiæ constituit successorem: sed cùm duos præcipuos elegisset ex alijs, populo hanc dedit optionem, vt si velint quidem Doctorem & virtutibus resplēdentem habere Pontificē, Paulum eligerent, quem ipse ordinauit Presbyterum. Sin autem habitu solùm grauem, & vestitu extrinsecùs honestum, Macedonium, qui fuerat iam olim ordinatus Diaconus, & iā vergebat ad senectutem. Hæc cùm eis dixisset, transit ad sedes meliores, cùm fuisset quidem Pontifex vigintitres annos, vixisset autem nonagintaocto. Iunij 7. secundū Latina martyrologia. Cap. 1.

Circa electionem autem eorum, qui dicti fuerant, extitit contentio. Nam Arriani quidem magis adspiciebant ad Macedonium: Orthodoxi verò eligebant Paulū. Vincit tamen suffragium Orthodoxorum, & eligitur Paulus Byzantij Episcopus, in Ecclesia quæ appellatur sanctæ Irenes, quam tēpus à noua separans, concedit vt vetus nominetur. Constantius aūt cùm haud ita multò pòst Constantinopolim redijsset ex Antiochia, iratus fuit electo, quòd non ex eius sententia processisset electio: & congregato Arrianorum conciliabulo, condemnauit quidem Paulum, vt quiesceret: Eusebium verò, qui tertiò mutabat sedem, ex Nicomediæ Episcopo creat vrbis regiæ Episcopū. Sed cùm ille quidem impiè hæc fecisset, reuertitur rursus Antiochiam. Eusebius autē omnem mouebat lapidem, vt ex sacro symbolo tolleret homousion, id est, consubstantiale. Cap. 2. S. Paulus fit Episcopus. Eijcitur è sede sua.

Celebratur dedicatio ecclesiæ Antiochenæ, quam Constantinus quidem magnus excitauit à fundamentis: Constantius autem studium adhibuit, vt cōsecraretur: & dedicationis prætextu congregantur Episcopi numero nonaginta. Maximus verò Antistes Hierosolymorum, vir pius, non aderat, neq; Romæ Iulius, nec per se, nec per alium: quem ex subiectis. Congregatur ergo synodus, præsente etiam Constantio. Eusebiani autem studēt ante alia, vt deponatur Athanasius. Primam verò in eūintentant accusationem, quòd fecerit præter regulam: regulam dicentes, quam tunc ipsi ediderant. Reuersus enim, aiebant, ab exilio, non communi sententia, sed ipse sibi tradidit episcopatum. Secundam autem, quòd cùm in eius aduentu exorta esset seditio, multi sint mortui. Tertiam, ea quæ facta sunt Tyri. Ex quibus condemnato pietatis Athleta, eius loco constituunt Gregorium, qui eadem quæ ipsi sentiebat. Et cùm hæc ausi essent, audent etiam fidem transformare: nihil quidem apertè repræhendentes eorum, quæ facta sunt Nicææ: sed improbo & malitioso consilio semina priùs iacientes ad destruendum homousion. Et quæ Antiochiæ quidem habita fuit synodus, cùm hæc & huiusmodi alia ausa esset, & quosdam fecisset canones, fuit soluta. Cap. 3. Synodus Antiochiæ. Athanasius deponitur à sectarijs.

Eusebius autem fungitur legatione apud Iulium Romanum Episcopū, machinans, vt confirmaretur lata in Athanasium sententia. Sed nihil effecit eorum, quæ sperabat. Paulus verò Pontifex cùm Romam venisset, & alij non pauci Episcopi, quinetiam ipse quoq; Athanasius, qui fuerant expulsi, comparatis ab Eusebio insidijs, simul Romæ degebant. Sanctus autem Iulius cùm intellexisset esse calumniam, quæ facta fuerant aduersùs Pontifices, eos literis munitos mittit ad Orientem, suam vnicuiq; reddens sedem, & eos simul reprǽhendens, qui ipsos deposuerant. Atq; suas quidem ecclesias ij rursus accipiunt, & mittunt literas ad eos, ad quos scriptę fuerant. Cum Eusebius itaq; interijsset, Paulus in suam sedem restituitur. Qui autem partes Arrij sequebantur, in ea quæ nunc ad Paulum dicitur, ecclesia eligunt Macedonium: qui blasphemè quidem filium dicebat esse patri similem, circunscribens homousium: sanctissimum autē spiritum à diuinitate omninò alienum. Cap. 4. Nota auctoritatem Papæ. Paulus recipit sedem suam.

Cùm Athanasius autem suam recepisset ecclesiam, qui confidebant rursus Antiochiæ, (etenim rursus conuenerant, conantesq; vicissim criminari Iulium Romanum Cap. 5.

Episcopum) protinus impium Gregorium, quem ipsi præter leges elegerant, mittunt Alexandriam. Et eum quidem reducebat Prætor Alexandriæ, secum ducens septem millia militum. Quod cùm resciuisset Athanasius, Romam iterùm nauigauit. Populus autem Alexandrinus non ferens rem tàm nefariam, ecclesiam, quæ vocabatur Dionisij, non rectè id faciens, exussit. Cùm verò resciuisset Constantius, qui agebat Antiochiæ, Paulum præconem veritatis in suam sedem esse restitutum, iubet Hermogeni Duci exercitûs, qui mittebatur in partes Thraciæ, exturbare eum ex ecclesia. Et ille quidem cùm venisset Constantinopolim, studebat facere, vt ei fuerat imperatum. Populus autem non est hoc passus: sed & domum eius incendunt, & ipsum extractum interimunt. Quod quidem cùm audijsset Constantius, ægerrimè tulit quod factũ fuerat: & cùm ipse venisset in ciuitatem, sanctum quidem Paulum ex ea expellit: & ciuitatem mulctat frumento, ablato ei dimidio doni, quod illius pater, benignus scilicet & clemẽs Constantinus, ei donauerat. Erat autem summa donationis, octoginta millia panum quotidianorum. Irascebatur autem etiam Macedonio, non solùm, quòd præter eius sententiam fuisset electus, sed etiam propter cædes, quas ipse, seditionem agitans, fuerat causa faciendi.

Rursus expellitur.

Cap. 6. Eo itaque dimisso, venit Romam, & versabatur simul cum Athanasio. Refert ergo, quæ passus fuerat, Romano Episcopo: & rursus munitus eius literis & Constantis Imperatoris, statim reuertitur, & suæ sedi restituitur, cum magno gaudio exceptus à ciuitate. Constantius autem rursus id factum ægrè tulit, & rursus ab eo prodit iussus, qui iustum mittat in exilium. Itaque cùm eum accepisset Præfectus Philippus, sanctum quidem mittit in exilium, eius verò loco in ecclesia reponit sancti spiritus hostem Macedonium. Processit autem missio in exilium, non apertè, sed ex insidijs. Cædes enim Hermogenis reddidit Philippum cautiorem ad malefaciendum: & honorificè quidem vocat Dei Pontificem ad lauacrum, quod appellatur Zeuxippus, tanquam propter quædam in communi vtilia & arcana consilia: & illinc mittit in aulam Imperatoris, & per ipsam deinde Thessalonicam, quæ fuit patria eius maioribus. & ei quidem est prohibitum ascendere ad partes Orientis, non autem in propinquas regiones.

Paulus deportatur in exilium.

Cap. 7. Impius autem Macedonius, militari manu ei inseruiente, equitans simul cum Præfecto, Dei inuadit ecclesiam, cùm se extendisset interitus ad ter mille & quinquaginta. Huius contumeliæ fuerunt etiam participes Marcianus & Martyrius, qui erant Lectores & scribæ diuini Pauli, vt qui ipsi quoque liberè prædicarent homousion. Sic ergo Christianorum cædibus, Ecclesię inimicus collocatur in sedibus Ecclesiasticis. Quo quidem tempore & Constantius magnam construit ecclesiam, quæ denominatur à Dei sapientia, & diuinus Paulus tertiò paulò pòst venit in ecclesiam: & accepto Athanasio socio certaminis, docent Constantem ea, quæ passi fuerant: qui erat quidem Imperator Occidentis, erat verò frater Constantij. Cùm ille autem diligenter didicisset ea, quæ nefariè passi fuerant, scribit ad fratrem, vt tres Episcopi ad eum veniant ab Oriente, reddituri rationem eorum, quæ in Athanasium & Paulum fuut perpetrata, & simul in scriptis allaturi expositionem fidei. Et Romam quidem mittuntur quatuor Episcopi, Narcissus Cilix, & Theodorus Thrax, & Mares Chalcedonensis, & Marcus Syrus. Ij cùm Romam venissent, cum Athanasio quidem & Paulo non ausi sunt disserere: cùm autem eam, quæ ab eis Antiochiæ exposita fuerat, fidem celâssent, & aliam composuissent, quæ apertè quidem nihil continebat blasphemum, sed non tuebatur homousium, tradunt Imperatori: & cùm nihil ampliùs nec fecissent, nec passi fuissẽt, redierunt.

S. Sophiæ templũ extruitur.

Cap. 8. Cùm triennium autem præterijsset, rursus congregantur Episcopi Orientales, & aliam fidem componunt, & emittunt ad eos, qui sunt in Italia. Huius verò scripti, fuêre ministri, Eudoxius, qui tunc erat Episcopus Germaniciæ, & Martyrius, & Macedonius Mopsuestiæ. Erat autem eorum fidei expositio alioqui eadem cum ea, quæ priùs fuerat exposita: sed alienis quibusdam in fine additionibus extendebatur longiùs. Pontificum autem, qui erat Romæ, cœtus eam minimè admisit, dicentes se contentos esse symbolo fidei, quod Nicena pronunciauit synodus. Cùm essent autem omnia plena tumultu & contentione, indicitur Oecumenica synodus sententia duorum Imperatorum, vndecimo anno post decessum inprimis pij Imperatoris Constantini, eorum patris. Conuenerunt ergo Sardicen, ab Occidente quidem plus quàm trecenti Episcopi: ex Oriente autem soli septuaginta sex. Episcopi verò Orientis non admittebant ad colloquium Episcopos Occidentis. Causa autem erat, quòd

Rom. Ecclesiæ fides integra.

Synodus Sardicensis.

Paulus

Paulus & Athanasius athletæ pietatis, cum eis confidebant.

Cùm verò nec defensores veræ religionis amouerent Anathasium, nec hæretici desisterent ab inimicitijs, quas gerebant in athletas, à se inuicèm scinduntur: & cùm Philippos, quæ est Macedoniæ ciuitas, venissent Orientales, congregantur: & tunc apertè anathemati subijciunt homousium. Qui autem erant Sardicæ, eos absentes condemnant & deponunt tanquam calumniatores: quæ verò Niceæ confirmata fuerat, fidem corroborant, & anathemati subijciunt ὁμοιούσιον, id est, essentiæ similitudinem. Quæ cùm cognouisset Constans Imperator Occidentis, per literas docet fratrē Constantium, & suadet vt sit clemens & benignus in Paulum & Athanasium: & ne sit eis impedimento, quò minùs suis sedibus restituantur: adijciens quòd nisi volens fàueret ijs, qui iure nituntur, ipse veniet, & eo inuito ius reddet ijs, qui afficiuntur iniuria. Fratris itaq; minas extimescens Constantius, sanctum quidem Paulum nō prohibuit restitui suo Episcopatui: eius autem certaminis socium Athanasium diuersis ad se accersit literis: & cùm venisset, benignè accipit, & suæ sedi restituit. Sic quidem magna perturbatio redacta fuit ad tranquillitatem, & Ecclesia gaudebat se habere defensores pietatis. Cap. 9. Paulus & Athanasius restituuntur.

Cùm autem Magnentius inuasisset tyrannidem, & interemisset Constantem Imperatorem Occidentis, rursus Arrianæ insaniæ procella orbis terrarum conturbabat ecclesias: & rursùs quidem fugit Athanasius: eius autem sedem arripit Gregorius, & relegatur Paulus Cucusum Armeniæ pietatis defensor. Quo in loco per laqueum cōsummatur martyrio, Impijs noctù irruentibus. Constantinopoli autem eius loco introducitur impius Macedonius, & extruduntur pastores ex alijs ecclesijs: eas verò rursùs inuadunt lupi, & gentiū in Christianos crudelitatem contendit obscurare insania Macedonij. & vniuersus quidem Oriens malis affligebatur: præcipuè autem Constantinopolis. Quo tempore Angelius quoq; Episcopus Nouatianorum, vt qui ipse quoq; tueretur homousium, mittitur in exilium: eratque malum, quod nō potest explicari: non solùm procedens vsque ad Pontifices & Sacerdotes, sed etiam fœminas & pueros, qui Macedonij repellebant communionem, occupans. Nā vbera quidem fœminarum, ô insaniam, partim quidem in arcarum tegumenta inie&a & compressa excindebantur, partim autem ferro: & alia in alios excogitabantur grauia supplicia. Nam quæ vel à Deo alienos gentiles aduersùs communem naturam excogitare impediebat pudor, ea tunc facere impijs venit in mentem. Cap. 10. Paulus relegatur Cucusum & ibi strāgulatur. Nota hæreticorum rabiem.

Extendit rabiem Macedonius etiam aduersùs regionem Paphlagonum. audiuerat enim multos ex Orthodoxis & Nouatianis in ea versari: & efficit, vt quatuor cohortes armatorum militum aduersùs eos mittantur, & armis cogantur ad impietatem. Qui autem habitabant Mantineum, coacta multitudine, cùm zelo pietatis falces & secures & quicquid se obtulerat, pro armis accepissent, aduersùs milites prodeunt in aciem. Deinde commisso prælio, multi quidem interiērunt, etiam Paphlagonum: ex militibus autem omnes, paucis exceptis. Hoc ergo crudele & impudens facinus, non solùm apud eos, qui erant affecti iniuria, sed etiam apud eos, qui videbantur benè velle Macedonio, iustum odium excitauit. Non hoc autem solùm, sed etiam quòd corpus Constantini, inprimis, inquam, pij Imperatoris (videbatur enim ædes, in qua erat situm, minari ruinam) acceptum sine eius sententia transtulerat in templum S. Acacij. Et quoniam non placebat omnibus translatio: sed multis videbatur impium, effodi corpora mortuorum, & maximè Imperatoris, qui fuit pietate insignis, facta est magna cædes, & multorum & grauium malorum, quæ fecerat Macedonius, paruas quasdam luit pœnas, dignitatis scilicet depositionem. Cap. 11. Macedonij exauthoratur.

Vigebat tamen res Arrij per totum imperium Constantij, & adhuc magis temporibus impij Valentis, donec de illo quidem sumpsit pœnas diuina iustitia: Theodosium autem Hispanum, iusta sententia Gratiani, qui administrabat Occidentem, ad sedem Imperatoriam prouexit Orientis, & fidei Orthodoxæ per ipsum robur acquisijt. Sed sic quidem Arrij hæresis, quæ quadraginta annos depopulata fuerat Ecclesias, pietate Theodosij fuit exterminata, & fides Orthodoxa fuit exornata suis iustis honoribus. Congregat itaque idem pius Imperator synodum, studens Macedonianos in concordiam redigere cum Orthodoxis & ijs, qui tuebantur homousium. Quamobrem vocat eos, qui præerant eorum hæresi: & conuenerunt ex Orthodoxis, ab Alexandria quidem Timotheus, ab Hierosolymis autem Cyrillus, Meletius ab Antiochia: aderatque Gregorius Theologus, & Ascholius Thessalonicensis, & Cap. 12. Synodus Constantinopoli contra Macedonium.

Gregorius Nyssenus,& multi alij. erant enim centum & quinquaginta cœtus eorum vniuersus. Hæreticę autem cætetuę dux erat quidem Eleusius Cyzicenus, & Marcian* Lampsacenus,& Euethius Ephesinus:& alij,qui erant omnes simul trigintasex.

Cap. 13. Admonebat autem Imperator & quotquot erāt Orthodoxi,eos,qui sequebantur, partes hæreticorum,vt cum eis consentirent,& tuerentur homoúsion, in memoriā reuocantes,quòd Orthodoxorum communionem sua sponte admiserunt. Hæretici autem iustarum repræhensionum & benignarum admonitionum nullam ducentes rationem,suam non dimittebant impietatem. Propterea ergo eijciuntur è concilio & è ciuitate. Synodus autem eligit Nectarium,qui erat quidem è sanguine senatorio, tunc autem gerebat magistratum Prætoris.erat verò is moribus mitissimus. Confirmat autem ipsa quoq; sancta Synodus expositionem fidei,quam constituit concilium Nicenum:& assentitur omnibus Imperator, & curat cum magna exportari reuerentia è Cucuso confessoris Pauli sacras reliquias, & eis procedunt obuiàm longè ante Chalcedonem,quicunque ex Episcopis aderant Nectario: & cum multis hymnis & comitatu magno eas excipiunt, & eas per mediam portantes ciuitatem , in ecclesia, quæ fuit quidem extructa sub nomine sanctæ Irenes,antiqua autem sic vocatur, quā Constantinus Imperator ex modica excitauit ad ingentem latitudinem & magnitudinem,cui etiam præfedit,ad breue tēpus deposuerunt:& cum hymnos nocturnos peregissent,manè rursùs tota ciuitas,cum pari honorę & gloria in ea , quæ ex eius nomine nunc appellatur,ecclesia,omnibus Pontificibus & clero,& ipso simul cum eis assistēte Imperatore,in sepulcro,quod sanctos excipit, deponunt , eum honorantes longis & prolixis hymnodijs,propterea quòd magnos labores & grauia certamina fortiter perpessus pro pietate,euasit in cælis dignus præmijs immortalibus: In Christo Iesu Domino nostro,quem decet omnis honor,maiestas & magnificentia,nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

Nectarius fit Epis. Cōstantinop.

videtele. berrimā sacrarū Pauli Epis. reliquiarū trāslationem.

Illidij Episcopi Aruernensis Vitam quærat Lector Tomo 4. die 7. Iulij.

VITA ROBERTI ABBATIS CISTERTIENSIS ORDINIS IN ANGLIA, BONA FIDE, VT APPARET,

licèt incerto authore, conscripta. Stylum passim nonnihil correxit Fr. Laurentius Surius.

Iulij 7. Cap. 1.

VENERABILIS Abbas Robertus ex prouincia Eboracensi ortus , in ipsa pueritia puerorum leuitates & ludos deuitans, atque in literarum studijs proficiens, cuiusdam ecclesiæ rector posteà effectus est. Sed ea ecclesia & animarum cura tandem sese abdicans,in monasterio Vuitebiensi (vulgò de Vuitiby) habitum monasticum petijt, & accepit Per id tempus Richardus Prior monasterij S. Mariæ Eboracensis, cum duodecim socijs locum quendam, quem Fontes vocant, à Turstino Archiepiscopo accepit, & in Abbatem electus, monasterium construxit, in quo Cistertiensium habitu suscepto , vitam illorum & mores æmulabatur. Nemo illic panem ociosus edebat, nec quieti indulgebat quisquàm,nisi labore fatigatus. Famelici accedebant ad mensam , fessi ad lectum . Nunquàm ad satietatem refecti,nihilo minùs absque tristitia & murmure,cum omni alacritate benedicebant Dominum.

Monastico se subdit instituto.

Cap. 2. Ad hanc ergo sanctam sodalitatem vir Domini Robertus , cùm priùs à suo Abbate copiam petijsset,sese adiunxit,eratque in labore strenuus, in lectione & meditatione assiduus,in oratione deuotus,consilio prouidus,sermone facundus . Elapsis autem quinque annis, cùm iam à Christo nato ageretur annus millesimus centesimus tricesimusseptimus, nobilis quidam in Northumbriæ regione amplam possessionem largitus est , in qua Robertus, creatus Abbas , assumptis secum vndecim fratribus, nouum monasterium construxit. Multa autem eius fuit abstinentia , ita vt à mensa nunquàm satiatus surrexerit, & in Quadragesima pane & aqua vti consueuerit. Accidit quodam Paschali tempore, vt extincto & prostrato appetitu, cibis appositis vesci non posset. Cumq; frater qui ministrabat ei , diceret: Quare non comedis pater? ille respondit: Si haberem panem auenaceum butyro illitum, fortassis inde mihi vesci liberet.

Creatur Abbas.

Eius abstinentia.

betet. Attulit ergo frater ille panem eiusmodi: sed vir Dei animaduertens, se pauxillum concupiscentiæ indulsisse, vehementer expauit, & seuerus ac rigidus in seipsum vindex, gustare inde noluit, planeq; ieiunus permansit. Cibum autem illum iussit pauperibus ad monasterij fores dari, vbi tum erat iuuenis quidam splendida facie, qui eum vnà cùm scutella accepit, & mox euanuit. Loquentibus verò illis de ablata scutella, subitò ea decidit in mensam coram Abbate. Erat enim Angelus Domini, qui eleemosynam viri Dei è cælo missus accepit. Ita S. Dauid noluit bibere aquam, quam concupierat.

Præter solitum seruitutis & precum pensum, centum quinquaginta psalmos quotidiè Domino decantabat. Quodam autem tempore solito attentiùs orans, & lachrymis vbertim faciem rigans, animam suam coram Deo effundebat, petens vt gratum ipsi esset seruitium suum, & fratrum suorum, & vt nomina eorum in libro vitæ scriberet. Tum verò cælitùs lapsa vox est eiusmodi. Confortare fili: exauditæ sunt preces tuæ, & nomina filiorum tuorum, pro quibus rogâsti, in cælis scripta sunt. Non nisi duo ex ijs, in terra scripti sunt, quorum pectora terrenarum rerum amori semper affixa fuêre. Non multò pòst duo conuersi, quos vocant, excusso cucullo, vitam in seculo miserè finiêrunt. Cap. 3. Preces eius.

Per nouum castrum quandoque iter agens vir Dei, in multam iuuenum turbam incidit: inter quos vidit hominem mirabili curiositate hùc atque illuc discurrere, procaci illis vultu blandiri, & quasi ad rem arduam illos adhortari & extimulare. Animaduertens autem non esse hominis illud officium, sed mali dæmonis ludibrium, multa vi verborum imperat illi, vt ab eis euestigiò recedat: Heus tu, inquit, calamistrate, non indigent viri illi opera tua: recede velociter, & sequere me. Confestim ille demisso vultu Abbatis vestigia per lutum platearum, tanquam ad caudas equorum alligatus, cunctis ad eam rem valdè attonitis, sequitur. Vbi autem extra vrbem ad semitarum diuerticula ventum est, dixit ei vir Dei: Quisnam es tu, & quid tibi cum illis rei erat? Respondit ille: Quis ego sim, non te latet, & conatus meos probè nôsti. Nuptiæ à diuitibus cum magna pompa in vico illo celebrantur. Ego verò in eam curam intentus eram, vt sponsus ab æmulis suis in conuiuio cæderetur: porrò conuiuæ ira permoti, eam sponsi cædem vlcisci properarent, sicque ira & ebrietate occæcati, mutuis se vulneribus conficerent. Denique vt intra vrbem seditione concitata, multorum animæ trucidatis corporibus in nostras manus peruenirent. Iamque mihi persuaseram, me de parta victoria gaudium ingens allaturum principi meo: at nunc per te dissipato consilio & machinationibus meis, vacuus & inanis abscedo. His auditis, vir Domini nequitiam eius execrans, præcepit in nomine Domini, vt ad loca deserta se conferret, nec vnquàm deinceps ausus esset hominibus illudere. Ad eam iussionem nequam spiritus euanuit, sed tantum post se reliquit horrorem, vt equi hinnitu, fremitu & vngularum fossione sæuientes, vix à sessoribus possent contineri. Cap. 4. Dæmonis malignos conatus impedit.

Nocte quadam vir sanctus vidit malignum hostem ad chori aditum consistere, & conati quidem sæpiùs ingredi, sed frustrà tamen. Habebat formam rustici præcincti, longis ijsque nudis tibijs ferentis à tergo sportulam, & ad pectus lignum funibus innexum. Cœpit porrò producto collo circumire chorum, oculos in fratres attentè conijcere, si quid forsitan posset sibi gratum in aliquo cernere. At viro Dei instantiùs orante, & fratres à torpore excitante, improbus explorator diù frustrà expectans, cùm nil se proficere videret, indignabundus ad chorum fratrum conuersorum se contulit, illic quoque cunctos curiosè contemplans. Si quos videret somnolentos, cachinnans spreuit: si noxijs cogitationibus occupatos, mirum in modum tripudians applausit. Tandem inter nouitios reperit iuuenem quendam, animo ad illicita euagantem, nec nisi solo illic corpore præsentem, immò etiam clandestinam fugam meditantem. Animaduertens igitur illum suæ sortis esse, fuscinula appræhensum in fiscellam suam conijcit, & celeriter inde se proripuit. Cernens id vir sanctus, multùm pro illius salute anxius & solicitus, manè diligenter eum iussit inquiri. Sed ille ante auroram vagus & profugus, excusso suaui iugo Christi, sequutus erat inimicum. Adiunxit autem se hominibus sceleratis, deditusque latrocinijs, non diù pòst captus est, & capite plexus, miserrimè è vita excessit. Cap. 5. Videt dæmonem fratrũ culpas explorantem. Apostata miserè perit.

Die quodam sub Missæ sacrificio vidit in spiritu mare multiplicatis fluctuum voluminibus tumescere & sursùm deorsùm iactari, porrò nauim quandam fracto gubernaculo & diruptis rudentibus, incerta vagatione ferri, & tandem ad scopulos illisam à compage sua penitùs dissolui, vndique hiantibus hominibus, qui in ea erant, absorberi, Cap. 6. Visio sancti viri.

forbeti. Sacrificio peracto, misit fratres, qui die quarto in litore & loco, à viro Dei designato, submersorum corpora inuenerunt, eaque Ecclesiasticæ sepulturæ mandant.

Cap. 7. Matrona quædam admonita à seruo Dei, ad meliorem se frugem recepit, spretaq; mundi pompa & ornamentorum fastu atq; vanitate, inter delicias domûs suæ vitam solitariam agere videbatur. Sæpiùs ergo dominam illam vir Dei inuisere & ad meliora incitare consueuit: sed ea res fratribus quibusdam prauarum suspicionum materiam præbuit, existimantibus familiaritatem illam ab impuro amore proficisci. Iã multorum aures illi infecerant, & tandem etiam ad beatum Bernardum querimoniæ delatæ sunt. Ad eum ergo cùm venisset vir Dei, cuius & nomen & meritum in spiritu iam illi reuelatum erat, vocauit eum ad se secretò, dixitque ei: Frater Roberte, falsa sunt ea omnia, quæ sinistra suspicio de te sparsit: atque in amoris argumentum dedit ei zonam suam, quæ meritis vtriusque multis postea ægrotis beneficium sanitatis attulit.

a Bernardo.

Cap. 8. Sanctus Godricus viri Dei confessiones recipere solebat. Ad eum ergo crebrò accedebat, & inter se de morbis vitiorum, virtutum remedijs, itemque de secretis cælestibus, angelicis visitationibus & sanctorum patrocinijs conferentes, diem cum noctibus continuabant. Is Godricus eo tempore, quo vir Dei migrauit è corpore, in cella sua manens, duos muros candidos vidit, ad cælum vsque porrectos. In ijs autem tres angelici spiritus visebantur, qui animam beati viri in specie globi ignei ad cælos deferebant. Vnus ex ijs à dextris, alter à sinistris erat: sed præter illos tertius quidam spiritus supra omnium verticem nimia cum exultatione antecedebat. Non enim, inquit, Godricus, ita disponente Domino, solus à corpore Robertus migrare potuit, sed cum eo quædam bonæ vitæ fœmina, Editha nomine, decessit. Etsi autem longis terrarum spatijs à se fuerint separati, at tamen eadem hora in vna beatitudinis sorte sunt coniuncti. Irruerunt autem in occursum beati viri spiritus nequam, sed pugnantibus pro eo angelis Dei, illi sua temeritate pudefiunt, & in sinum Abrahæ Robertus Christi seruus deportatur. Obijt vir Dei anno salutis 1159. septimo Idus Iunij.

Visio Godrici.

Obitus S. Roberti.

Cap. 9. Quidam ex matris vtero mutus, diù cum multis lachrymis sancti Thomæ martyris opem implorauit. Ei tandem per visum apparuit sanctus Thomas, iussitque eum celeriter proficisci ad nouum monasterium, vbi à sancto Roberto Abbate perfectam esset citra dubium sanitatem adepturus. At ille in animo suo obmurmurans, Quis, inquit, mihi vel itineris duxerit, vel sumptus necessarios præbebit? Respondit sanctus Thomas: Ille tibi duxerit, qui verbo cuncta creauit. Credidit homo, & lætus eò perueniens, optatum vocis beneficium percepit, laudans Deum. Multa alia vir Dei miracula edidit, quæ studio breuitatis sunt omissa.

VITA S. MEDARDI EPISCOPI NOVIOMENSIS, AVTHORE PRIMVM FORTVNATO PRESBYTERO: *cui tamen ab alio quodam docto viro non pauca posteà adiecta esse non dubito, lectu non indigna.*

Iunij 8. Cap. 1. S. Medardi parentes & patria.

EATISSIMVS Medardus, egregiæ vir sanctitatis, patre Nectardo, matre verò Protagia genitus, apud Salentiacum, hæreditariam prædecessorum suorum possessionem, natus atque altus est. Est autem prædium illud Salenciacus in Episcopatu situm Viromandensi, in regione autem Nouiomensi. Qui Nouiomus cùm tunc temporis castrum seu munitio haberetur, postmodùm ipsius eiusdem gloriosi pontificis Medardi ordinatione, pontificalis cathedræ honore, vt postmodùm dicendum referamus, sublimatus est. Sanctus itaque puer sub parentum tutela diligenter educatus, diuinæ prouidentia gratiæ studijs literarum eruditus, paruo in tempore inspiratæ scientiæ lumine præ cæteris consodalibus suis eminentiùs claruit.

Cap. 2. Erat autem illi eo tempore consodalis quidam Eleutherius nomine, quem ipse tanquam similis similem, puer videlicet puerum, socius consocium quam multa diligebat familiaritate. Hunc itaque, cùm aliquando inuicem colloquerentur, vtpote prophe-

pheticæ gratię afflatus spiritu, Episcopum futurum esse puer ipse prædixit: & nõ multò post eius spiritualem prænunciationem ipse, per quem propherauerat, Spiritus sanctus adimpleuit. Cùm enim ætatis & morum sibi diuinitùs adspirâsset gratia, in Tornaco ciuitate põtificali, Deo annuente, sublimatus est cathedra. Ita S. Medardus hoc, quod prædixerat, quasi propheta diuino spiritu, iam probauit. S. Eleutherius fit Episcopus.

Cap. 3. Medardi pueri virtutes.

Erat ei super egentibus cura non modica, adeò vt adhuc puerulus multa sese domaret abstinentia, expensamque suam pauperibus distribueret, ac vestimenta sua indigẽtibus beneuolè largiretur. Quadam siquidem die casulam, quam ei mater sua non modici precij fecerat, dum ipse in manibus haberet, fortuitò cæcum quendam obuium habuit, cuius, quam tunc patiebatur, nuditati compassus, eam benignissimè porrexit: & licèt parentum temporalium indignationem reuereretur, quod tamen ab eis susceperat, spirituali patri Deo præsentare non dubitauit.

Cap. 4.

Contigit eo in tempore genitorem suum, quẽ prænominauimus, ab itinere redisse, equosque suos, qui defatigati erant, quia tunc seruientes aberant, huic sancto puero, quò in prato sub eius custodia reficerentur commisisse. Puer autem ex patris præcepto equos hilariter suscepit, & voluntati eius assentiens, iniunctum sibi officium officiosissimè adimplere properauit. Cùm verò in custodia eorum intẽtus esset, vidit fortuitò ignotum quendam pertransire, ac sellã equestrem, & quæ equitantẽ condecent, à tergo gestare. Percontari puer cœpit, qua de causa sic incederet onustus, cùm solummodò via vianti graui satis impedimento videretur. Equum meum, ille respondit, cõtigit casu deperîsse: quæ tamen equi erant, inutile mihi visum est perdidisse. Faciliùs nempè solum equum mihi erit cõparare, quàm & equũ & ea, quæ huiusmodi condecent officium, reparare. Puer autem bonæ indolis, tantæ illius compatiens fatigationi, cùm iam eum præ nimio labore desudantem, & penè iam deficientem vidisset, ex pijssimo affectu mentis, In nomine, ait, Domini vnum ex his tolle, quos hîc in custodia suscepi. Cumq; viator hoc suæ potestatis non esse ambigens, aliquantulùm remoraretur, Tolle, ait, sicut dixi, & quocunq; te pertransire contigerit, me huius concessionis & authorem & patronum incunctanter habebis. Persuadenti puero eques libentissimè, vtpotè nimis defatigatus, obtemperauit, equoque quamcitissimè strato, cum multis gratiarum actionibus lætus abscessit. Dat equum homini afflicto.

Cap. 5. Aquila eum a pluuia tuetur.

Post eius abscessum, cùm iam domi paratum esset, per quendam seruitorum puer à parentibus, vt conuiuio interesset, inuitatur. Ille verò, qui ad hoc missus est, eminùs prospiciens, videt puerum propter pluuiam, quæ tunc fortè ingruebat, aliquantulùm ab equis secessisse, ac tanquam latebram propter imbrium effusionem quærenrem ab officio declinâsse. Et in altum oculos eleuans, videt aquilam alarum expansione, omniq; ad hoc distento corpore, tam congruenter puerum cooperire, vt in nullo, cùm circunquaque pluuia illa grassaretur, ab inundante aëris illius contingi posset, exundatione. Hoc diù miratus, tandem non sine multa trepidatione appropians, humilimè puerum sanctum adijt, & vt ex præcepto patris paterno interesset conuiuio, diligentissimè inuitauit. Puer autem ire recusans, Precor, inquit, frater reuertens domũ, apud parentes meos super hoc me habeas excusatum. Ea de causa fortassis remorari cupiebat, quò iam dictus eques in hac remoratione longiùs aueheretur, ne fortè ab aliquo, si eum insequi vellet, inueniretur. Reuersus itaque seruulus, parentibus filij replicat excusationem, & non sine multa stupefactione aquilæ super puerum ex ordine pandit obumbrationem. Parentes cum omni familia super his, quæ audierant, murmurantes inuicèm lætantur. Vt verò certiores fiant, ad videndum tantum hoc miraculum hilariter sese cohortantur. Relicto conuiuio pater, cum omni ruit familia, mater cum ancillulis suis currendo penè atterit vestigia · vnum omnibus votum, si fortè, quæ auditu didicerant, visu etiam probare possent. Vbì verò illò ventum est, intuentur diligentiùs, & quod relatu didicerant, ipso suorum oculorum testimonio veraciter confitentur. Pater & mater super filio quam familiariter illachrymantes, Deo puerum commendant, ac non sine multa deuotione, charissimæ suæ sobolis innocentiam retractanr.

Cap. 6. Benignitas eius in pauperes.

Inter hæc milites, quorum equos custodire erat, equis recensitis, vnnm deesse reperiunt: quem vt huiusmodi hominibus mos est, à puero intentè requirunr, blandè ac leniter paruulum demulcent, instanter ab eo requirentes, si quam per eum damni huius adinuenire possent recuperationem. Erat siquidem aliquantula iam super talibus de illo suspicio: quia eum erga pauperes non nesciebant esse munificum, ac quicquid vspiam reperire poterat, in vsus eum audierant expendere miserorum. Cumque

à fa.

à famulis ea de causa & priuatim & publicè argueretur, appropians patri, rem ei ex ordine pandit. Miratur pater clementissimam compunctionem filij, & licèt damni aliquantulum sibi non nesciret imminere, admodùm tamen super beneuoli pueri beneuola congratulatus est compassione. Tantum huius pueri Dominus in sua perspiciens voluntate famulatum, ipso eodem momento magnum subitò dignatus est declarare miraculum. Nam cùm denuò equorum suorum solicitè recenserent numerum, diuina sic operante maiestate, totam eorum integritatem ex improuiso reperiunt. Mirantur adstantes: familia cuncta lætatur. Pater cum matre filium quam familiariter amplexantur, & vt in altiora se subrigat, lachrymabiliter cohortantur. Fili, aiunt, omnia nostra, tua sunt, vtere nostris, vt libet. Tuo, aiunt, & nostro, vt tibi visum fuerit, in Dei gratia vtere patrimonio, vt nos tecum consortes perennis vitæ habeas in præmio. Non diffidebant enim se eius oratione saluari, quem iam tantis à Deo videbant virtutibus illustrari. Et hæc dicentes, secum adducunt puerum, multoque cum gaudio in his & in alijs bonæ suæ sobolis actibus Deo gratias referentes, gratanter sese reficiunt.

Equus diuinitùs restituitur.

Cap. 7. Accidit postmodùm, dum domi puerulus haberetur, inter indigenas non modica quædam altercatio, de terminis videlicet agrorum, vt frequenter fieri videtur, iugis & infinita disceptatio. Rixabantur multoties à manè vsque ad vesperam, & vt huiusmodi rusticis moris est, penè iam ad arma vsque inuicem exprobrando processerant. Genus enim hoc agreste hominum, si quid inter eos dissensionis exortum fuerit, nisi cum multa ignominia terminare nesciunt. Cùm verò tandem ex communi consensu ad dirimenda agriculturæ suæ processissent confinia, contigit cum eis adfuisse & hunc venerabilem puerum. Vbi verò ventum est ad locum, cùm diuersi diuersa sentirent, videt puer lapidem terræ fixum, vt plerunque videri solet in terminis agrorum. Super quē pedem iniiciens, Hic est, inquit, terminus, & huius contentionis limes certissimus. Ad cuius leuissimum tactum lapis ille ita subsidit, velut cera à facie candentis ferri liquescit. Apparet equidem figura plantæ pedis eius, in eadem caute adeò subtiliter expressa, vt à nullo artificum expressiùs exculpi aut signari possit. Ita contentione sedata, Dominum, qui magna operatur in minimis, glorificantes, redierunt in sua. Extat vsq; in hodiernum diem penes nos idem lapis, magnæq; apud eos, quibus est cognitum, habetur venerationis. Hæc duo quæ in pueritia eius acta cognouimus, dixisse sufficiat. Amodò autem ad ea, quæ in maturiori eius ætate per eū Dominus operatus est, Deo ipso annuente, tota mentis intentio est dirigenda.

Vestigium pedis eius in saxo perdurat.

Cap. 8. Perspicientes autem boni parentes bonæ sobolis suæ beneuolentiam, & in seruitio Dei eius attendentes industriam, Episcopo eum, qui tunc temporis Viromandensi præerat ecclesiæ, commendauerunt, orantes deuotissime, quatenùs episcopali benedictione ad clericatûs promoueretur officium. Commendatum itaque sibi benignè Præsul ipse suscepit, beneuolè amplexatus est, & diligenter enutriuit, & tanquam vnicum & vterinum filium in fide & doctrina Ecclesiastica educare liberaliter elaborabat. Quantæ ipse liberalitatis, quantæ sanctimoniæ seu castimoniæ se à puero exhibuerit, quanta humilitate seu reuerentia & apud Deum & vrbis pontificem claruerit, pro certo edicere nostræ non est possibilitatis. Erat quidem magnanimus in aduersis, mitis in prosperis, cunctos sibi obedientiæ sedulitate præferens, motum claritate præcellens, egentibus larga miseratione succurrens. Sicque viriliter fomite conculcato vitiorum, augustiorem conscendens scalam virtutum, quicquid Deo contrarium sentiebat, declinabat: quicquid verò placitum nouerat, omni nisu exequebatur. Erat siquidem in oratione assiduus, ieiunijs & vigilijs intentus, aliorum tribulationibus tanquam suisipsius lachrymabiliter compatiens. Omnibus omnia factus erat, vt omnes ad æternam confortaret consolationem. Quid plura? Multis attestantibus peregrinus erat in seculo, & iam pro certo mansionarius credebatur in cælo. Facies eius iucūda, lingua eius facunda, os eius in laudē Dei semper erat apertum. Carnis voluptatibus reluctans, perfectiorem spiritualis vitæ lineam toto nisu exequebatur. Obedientiæ virtute omnibus se imitabilem, frugalitate laudabilē, & vniuersa morum probitate præbebat insignem: de virtute in virtutem, secundùm Psalmistam, transmigrabat, vt Deū deorum videre promereretur in Sion.

Catalogus virtutū eius

Psalm. 83.

Cap. 9. Decursis itaque cum multa honestate inferiorum ordinibus graduum, post bonam eorum administrationem, diuina sibi adspirante gratia, sub multimodo vtriusque sexûs testimonio, sacerdotale coactus est ad officium. Simul verò vt tam sublimi promotus est dignitate, quanta corpus suum parsimonia macerauerit, quis posset

Sacerdotio initiatur post alios inferiores ordines.

ex-

explanare? Ipse equidem multa se affligens abstinentia, esurientes reficiebat: sitiens ipse, sitientes refocillabat: nudos, suæ non parcens nuditati, misericorditer vestiebat: & omissis suis suorumq; vsibus, quicquid sibimet subripere poterat, pauperibus & egenis benignè largiebatur. Postquàm ergo vir beatus dignitatem, vt prælibatum est, adeptus est sacerdotij, diuinæ dispositionis gratia, multimoda miraculorum metuit declaratione publicari. Deus siquidem, cuius ipse sanctis Institutionibus viriliter elaborabat obedire, per multa eum insignia mundo non dedignatus est declarare.

Contigit fortè illis in diebus latronem quendam vineam eiusdam sancti noctù irrupisse, multaq; cum auiditate vuas & palmites, & quicquid arripere potuit, irreuerenter decerpsisse. Secabat gladio, quod manu discerpere non poterat: quæq; manum eius euadere poterant, pedibus atterendo côculcabat. Sanctus ipse Medardus ipsa fortassis eadem hora solitis incumbebat orationibus, & sicut huiusmodi decet hominē, Deum tam pro Inimicis, quàm pro amicis suppliciter deprecabatur. Oràsset autem, néc ne, non dormitabat tamen neq; dormiebat peruigil custos Israël. Cùm enim miser ipse latro plenis præda manibus effugere conaretur, tota nocte vineam circuiens, aditum exeundi reperire non potuit: immò vellet nollet, adusq; auroram suoipso furto deuinctus, ibidem tota ipsa nocte permansit. Quid ageret? A summo vsque ad summum, vineam tum rependo, tum discurrendo circunquaq; percurrebat, obstructos sibi sentiens exitus, iniquæ suæ malitia conscientiæ admodùm torquebatur. Miser ipse vuas, quas decerpserat, dimittere non poterat: immò tanquàm proprias ad augmentum iudicij sui reseruare cogebatur. Aurora igitur illucescente, custodes subitò conueniunt, vineam conculcatam, palmites dirutos, vindemiamq; irreuerenter desecatam reperiunt, & euestigiò latronem circunquaq; insequuntur. Stupefactus nimirùm raptor infelix, latebat in vinea, quem suaipsius rapina, tanquàm iam iudicatum, penè condemnauerat. Tenebat quidem rapinam in manibus: immò ipse à suaipsius rapina tenebatur. Nullum iam misero patebat effugium: immò in manibus suum in palàm præferebat iudicium. Abstractus demum à latibulo, confusionis suæ ignominiam confessus est in publico. Confessus est se rapiendi causa furtim vineam irrupisse, furtim quæ videbant decerpsisse: & cùm maxima parte noctis ad id elaboràsset, nusquàm exitum reperisse. Erat ibi videre miseriam. Videres miserum illum in seipso suę gestare sententiam damnationis, qui & rapinam præripuerat, & ab ipsa sua rapina publicè se confitebatur coarctari. De latrocinio suo gustare non potuit, & quia sanctum sacerdotem iniustè insequebatur, condemnationis suæ periculum impunè non euasit. Adiudicatus ergo iam cogebatur ad supplicium, cùm sanctus ipse sacerdos ex improuiso accurrens, misero factus est in munimentum. Memor siquidem Dei seruus Dominicæ orationis, in qua oramus, Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris: vix de manibus eum eripuit insequentium, blandeque ac leniter demulcendo, ab hac eum culpa clementer absoluit, eumque, sicut erat onustus, liberè abire permisit.

Cap. 10. Psal. 120. Vltio diuina in furem. Matth. 6. S. Medardi clementia in furem.

Hac eadem patientia vir sanctus plerunque & in alios vsus est. Quodam nanque tempore cū noctù latro alius apes suas subripuisset, apes ipsæ in sancti viri vltionem, relictis vasis suis, in malefactorem illum circunquaque diffugientem acerrima eatenùs instimulatione persecutæ sunt, quousque ad sanctum, vellet, nollet, regredere-tur, & eius prouolutus vestigijs suppliciter pro commisso crimine veniam precaretur. Cui mox vt sanctus manum extendit benedictionis, & apes tanqnam obedientes, ab eius insecutione cessauerūt, & antiquo domini sui dominio euidenter sese reddiderunt.

Cap. 11. Apes produnt furem.

De tauro quoque, qui ei similiter furto sublatus est, non est tacendum, ne nesciant malefactores curam non modicam Deo esse super oppressione fidelium suorum. Taurum illius malignus quidam furtim in exteras abducere partes præsumpsit, & ne ab aliquo insequentium deprehenderetur, tintinnabulum, quod à collo dependebat, præreptum multa graminis impressione obstruxit. Cùm ergo nemine se insequente in propria deuenisset, & alienum illud pecus iam ex certo sui esse iuris non desperaret, in tintinnabulum illud, quod sic damnauerat, redijt sonitus, adeò vt vbicunque esset repositum, & iugiter sonaret, & circunquaque audiretur. Abditum sæpiùs in cubiculis penetralium, in scrinio vel arca frequentiùs reconditum, semper tamen & vbique liberrimo sonitu latronis illius declamabat flagitium. Audiebant vicini & mirabantur, quid tamen res prætenderet, necdum scientes, magnum aliquid designari arbitrabantur. Fraudulentus demum latro, sua diù tortus conscientia, cùm iam se pro

Cap. 12. Vide rem miram.

tanto miraculo diuina iudicatum pertimesceret in præsentia,amicis suis & affinibus, quia iam celare non poterat, factionem hanc flagitiosissimam lachrymabiliter dissseruit,& eorum sapienti visus consilio S. Medardo, quod malignè defraudauerat, supppliciter restituit.

Cap. 13. Rex posteà Clotarius exercitum mouens, Somenam violenter transiuit fluuium, & vbicunq; potuit deprædatus,adiacens omne deuastauit territorium. Cum multa illa præda inter Nouiomum reuertebatur & Isaram. Verùm quia & Episcopum Viromandensem,& quæ sub illa degebant ecclesia,deprædatus erat, diuinæ vltionis dignè & laudabiliter prædicandam non euasit sententiam. Parcens quippe Dominus & ipsi Clotario,& qui cum ipso huius erant participes criminis,equos tamen eorum & omnia vehicula,plaustra scilicet & alia,quibus præda illa euehebatur, adeò diuinitùs affixit,vt per omne triduum à loco illo nullo modo possent moueri. Perspicientes autẽ tantum hoc Dei miraculum,ad sanctum Dei sacerdotem Medardum, qui tunc temporis Salentiaci remorabatur,suppliciter confugiunt,eique vnanimi deuotione, quæ deprædati fuerant,restituentes, cùm ab eo super commissis absolutionem suscepissent,diuino illo vinculo resoluti, læti & alacres ad propria reuersi sunt. O mira & ineffabilis Dei clementia. Quos ipse Deus iudicij sui per triduum iustissima ligauerat condemnatione, sanctus confessor Medardus vno in momento indulta relaxauit absolutione. Verè lingua Petri, & qui ab eo suscipiunt, claues sunt regni cælorum, quibus concessum est, verè pœnitentes tam potenter à nexibus absoluere peccatorum.

Clotarius rex propter ablatas ecclesiæ res punitur.

Cap. 14. Tosio postmodùm quidam, qui sic dicebatur, grauissima dæmonis depressus infestatione, ad virum Dei non sine multa parentum seu amicorum suorum perductus est fatigatione. Dolens autem sanctus ipse à diabolo Dei præoccupatam esse imaginem, fidentissimam ad Deum fudit orationem: moxque signo Crucis imposito, potentissima Spiritûs sancti virtute & diabolum expulit, & hominem illum in pristinam sanitatem restituit. Tantum hunc Dei seruum plebs vniuersa multùm admiratur,& quicquid ex eius ore suscepisset, cum summa deuotione studiosiùs exequebatur. Erat enim iustus in iudicio, prouidus in consilio, in prosperitate mitis,in aduersitate fortis. Erat patiens in tribulatione, larga miseris subueniens miseratione: & licèt omnibus ipse præstantior iudicaretur, omnibus tamen tanquam præstantioribus humilimè obsequebatur:& per omnia prælatis suis obediens, subiectis suis amicabiliter sese affabilem exhibebat. Erat in oratione assiduus, in eleemosynis largus, aliorũ incommoda suaipsius æstimans,pro vniuersali omnium prosperitate Deum sedulò exorabat.

Signo Crucis sanat dæmoniacũ.

Cap. 15. Contigit eo in tempore Viromandensem Episcopum, qui per aliquot annorum curricula ipsam rexerat ecclesiam, Dei sic præordinante clementia, diuinum ad iudicium euocari,& sponso ecclesiæ prærepto,ecclesiam illam per aliquod temporis spatium viduari. Peractis verò non sine multo fletu Episcopi sui excubijs, regis & optimatum assensu sanctissimum sacerdotem Medardum plebs omnis illa Viromandensis, & omnes eidem prouinciæ adiacentes, Episcopum sibi vnanimiter acclamabant consecrari. Quorum petitioni cùm diutiùs,indignum se iudicans, vir Dei restitisset, diuina tandem dispositione multimodis eorũ precibus fatigatus, assensum dedit, & Viromandensis præsulatûs curam regendam non sine deuotissima cordis compunctione suscepit. Flebat siquidem populus ille, tantam sancti Confessoris duricordem reuerritus obstinationem: compungebatur & ipse sanctus, tantam plebis illius luctuosam admiratus deuotionem. Vicit tandem populi supplicantis supplex oratio, & quæ sibi à sanctis pontificibus obijciebatur, obedientia: & licèt inuitus, ecclesiastica tamen suscepit gubernacula. Quod verò inuitus suscepit, feliciter & intentè administrauit. Huius quippe prælationis honore sublimatus, sanctissimæque vnctionis sacramento confirmatus, die noctuque in lege Domini meditabatur,& infatigabiliter diuinis in laudibus persistebat: & cùm ab ipsa infantia curandis pauperibus sedulò insudasset, tum præcipuè maiorem in hoc diligentiam adhibens, in ipsis maiestatem ipsam Dei se non diffidebat amplexari. Sedula quidem prædicatione subditorum animas à diabolica liberabat seductione, bono suæ conuersationis exemplo subditorum animas confortabat, & quoscunque deuios seu erroneos nouerat, de ipsis mortis faucibus ad vitam prædicando reuocabat. Quid plura? Quod ore prædicabat, opere indissimulatè, ne alijs prædicans, ipse reprobus efficeretur, explere non negligebat.

Creatur Viromandensis Episcopus licèt inuitus.

Studia veri Episcopi.

Verùm

Verùm priusquàm beatissimus pontifex episcopali sublimatus fuisset cathedra, crebris & intolerabilibus Vuandalorum, Hunnorum, Hungarorum & aliarum gentium irruptionibus, vniuersalis deuastata erat Gallia. Destructis ciuitatibus, diruta Gallicana lamentabatur ecclesia: exectis matrum visceribus, inhumata infantium proijciebantur corpora: coniugibus interfectis, matronæ viduatæ remanserant, & præ nimia desolatione ad internecionem vsque indigenæ omnes penè deuenerant. Dolens itaque vir beatus ciuitatis illius Viromandensis, quam regendam susceperat, iam sæpè factam destructionem, veritusque iterandam paganorum irruptionem, Nouiomum, quem munitionem prænominauimus, sano satis consilio sedem constituit episcopalem. Est etenim regio illa fertilis & amœna, vineis & hortis abundans, multaque annonæ cultura, bellicosos generans homines, & in Ecclesiasticis officijs vtriusque sexûs personas Deo generosè seruientes. Est & regio ipsa syluis circundata & paludibus, & suapsius habilitate contra hostiles non parùm munita excursus. Ipse quoque inter geminos riuulos constitutus est Nouiomus, ab Oriente Galliola, ab Occidente Margareta circunfluitur: quos ambos tertius quidam suscipit, qui Versa nominatur: & sic pariter confluentes, non longè à mœnibus illis in Isaram, qui magni est nominis, dilabuntur. Circunquaque ibi virent pomœria, grata ibi planities est & amœnissima, pratisque & pascuis virentibus suis non modicùm arridet habitatoribus. Est etiam locus ipse ab Oriente & Occidente rupibus adeò vallatus & riuulis, montibus quoque & vallium cuniculis, quò contra plurimam hostium incursionem à paucis commodissimè possit defendi. Cap. 16. Gallia à barbaris vastata. Episcopatus Nouiomẽ. instituitur.

Ibi ergo, ne vlteriùs direptioni subiacerent gentium, Episcopali sede confirmata, sanctus præsul Domini, suæ omnes pastoralitatis multa prædicationis instantia confortabat. Prædicabat instanter pœnitentibus promissam remissionem peccatorum. Prædicabat omnibus, regnum Dei appropinquare, citoque iudicium Dei futurum. His & alijs multimodis prædicationibus & Deo charus erat, & in populo amabilis admodùm habebatur. Cap. 17.

Cùm ergo ecclesiam, quam Nouiomi construxerat, felicissimè gubernaret, & suos quosque, prout diximus, ad æternam remunerationem confortaret, sanctum Eleutherium, Tornacensis ecclesiæ pontificem, quem ipse, vt prælibauimus, in infantia sua futurum esse prædixerat Episcopum, hominem contigit exuere, ac post felicem pontificij sui administrationem, de terrenis ad cælestia coronandum transmigrare. Post cuius lugubres exequias, cùm de pontificis electione inuicèm dissererent, peracto triduano ieiunio, & solennibus hostiarum victimis Deo deuotè oblatis, subita sancti spiritûs inspiratione inflammati, vnanimiter sanctum hunc Pontificem Medardum elegerunt, eius se orationibus confidentes contra impetus muniendos malignorum spirituum. Id populus acclamabat, in hoc rex ipse proceresque palatij, præcipuè comprouinciales Episcopi, consentiebant. Legerunt siquidem, vocem populi, vocem ipsam esse Dominicam: & quod tam vnanimiter populus expetierat, omni remota excusatione fieri adiudicabant. Recusabat humilime insignis Dei Præsul, quod plebs tam vnanimiter acclamabat: obstinato eis animo, impotentem se & indignum vociferans, magnanimiter resistebar. Pontificali demum, metropolitani scilicet & comprouincialium suorum euictus authoritate, regisque ac procerum assensu, plebisque coactus incessabili acclamatione, vix consensit, & vnanimi, pontificali videlicet ac regali, authoritate duas illas ecclesias vnam fecit. Vtrunque ouile pastor egregius consilio & authoritate comprouincialium Episcoporum tempore Hormisdæ Papæ sub sancto Remigio, tunc temporis Rhemorum Archiepiscopo, assensu regis & curiæ, filium ac vtriusque plebis acclamatione tandem suscepit, & vt vtrique ecclesiæ Cathedralis semper honor maneret, benignè concessit. Quot & quantain regione illa opprobria, quot & quantas perpessus sit iniurias, quoties comminationibus iniuriatus fuerit Tornacensium, quoties pro incessabili prædicatione adiudicatus fuerit ad supplicium, licèt nos lateat, Deo tamen soli manifestum esse, nulli est ambiguum. Erat enim gens ipsa fera & indomabilis, duræ ceruicis populus & implacabilis, prauis admodùm subditus obsequijs idolorum, & cum multa obstinatione suorum defendens culturam deorum. His ipse se viriliter inijciens sanctus Episcopus, Euangelicas & Apostolicas institutiones imperterritè prædicabat, falsis eorum obiectionibus magnanimiter respondebat, & imaginarias eorum opiniones veridica prophetarum prænunciatione viriliter expugnabat. Aderat siquidem ei diuina semper Cap. 18. S. Eleutherius decedit. Compulsus Tornacensem ecclesiã regendam suscipit. Tornacensiũ barbari mores.

 gratia,

gratia, quæ illum & ab infidelium protegebat incursu, & eorum quoq; infidelium ad dulcisonam spiritualis doctrinæ institutionem emolliebat auditus. Sicq; factum est, vt paruo in tempore innumerabilis eorum multitudo ad fidem catholicam conuerterentur, & Deo præordinante, per inæstimabilem sancti huius pontificis instantiam, sacrosancti baptismatis vnda, maxima ex parte sanctificarentur.

Tornacenses conuertuntur.

Cap. 19. Marc. 16. Comprobatur in hoc sancto pastore veridica summi pastoris sententia, quam eius ex ore sancta & Euangelica nos docet historia. Signa, inquit, eos, qui in me credunt, hęc sequentur: In nomine meo dæmonia eijcient, linguis loquenrur nouis, serpentes tollent. & si mortiferum quid biberint, non eos nocebit. Super ægros manus imponent, & benè habebunt. Dæmonia quidem sanctus Dei athleta eiecit, cùm creatoris imaginem ab idolorum cultura in remissionem peccatorum prædicando reuocauit. Lingua eum noua locutum esse non diffidimus, cùm ad eius prædicationem, quam eatenùs non audierant, infideles ad fidem transisse non nescimus. Serpentes siquidè eum manifestum est eiecisse, cùm prædicationis sanctæ antidoto ab execrabilis serpentis venenosis immissionibus languentium eigentium corda concessum est sanâsse. Mortiferum multoties bibit, verùm ei non nocuit: cùm prophanis semper repugnans persuasionibus, neque diabolo, neque ministris eius succubuit. Aegros benè se fecit habere, cùm eos ad veræ fidei sanitatem de infirmissima conuertit incredulitate. Sic itaque ad imitationem summi pastoris, qui, sicut ab eo in Euangelio suscepimus, alias habens oues, de duobus vnum ouile fecit: sanctus pontifex Medardus ferocem illam Flandrensium gentem suæ Nouiomensi ecclesiæ associauit, & per quindecim annorum spatium, licèt aliquo itineris interuallo remoti essent, ad diuinum eos cultum informare indesinenter elaborault. Quindecim annis commissam sibi diuinitùs insedit cathedram, eo in tempore non sine multo labore incredulos & infideles ad fidem educauit catholicam, reædificatis ecclesijs eos, qui Deo inibi seruirent; non sine sana manûs impositione decenter consecrauit, & quicquid Deo placitum nouerat, incessabiliter & inexcogitabili deuotione ordinauit.

Signa vel * miracula spiritualia.

Iohan. 10.

Cap. 20. Graui morbo corripitur. Huius ergo temporis transacto spatio, sanctum Dei pontificem grauissima contigit deprimi corporis infirmitate, & inualescente morbo, corporeos eius sensus de die in diè paulatim deficere. Iacebat siquidè sancti corpus omni penè suaipsius virtute destitutum: spiritus autem, quia semper Christũ desiderauerat, omni nisu suspirabat ad eum. Fessum corpus ad suam anhelabat materiem: anima verò ad eam, vnde processerat, tendebat * hæreditatem. Confluebant vndique, quos ipse regendos susceperat, ad pastoris sancti plorabundam visitationem: confluebant vndiq; filij, paternam sibi lugentes adimi consolationem. Verùm licèt corpus & sensus eius corporeos grauis illa mortis occupâsset instantia, non tamen à prædicationis eius officio sanctissimæ ipsius linguæ retardabatur facundia. Deum corde suspirabat, & ore fatebatur. Deum incessanter prædicabat, & ad fidem catholicam vsque ad ipsum mortis suæ momentum, quoscunque poterat, instanter exhortabatur.

* requiem

Cap. 21. * Chi annũ Nota Clotarij regis deuotionẽ. Cùm autem beatus hic pontifex vitæ appropinquaret ad exitum, contigit Clotarium regem, postquàm * Granum filium suum cum vxore sua ac filiabus combusserat, à regione reuerti Britannorum. Cognita verò huius inualitudine pontificis, ad eum visendum humiliter festinauit, eius se non diffidens contra diabolicas infestationes benedictione muniri, & intercessione apud diuinam maiestatem reconciliari. Cùm ergo in hac regali visitatione, in conspectu eiusdem & principũ de sepultura pontificis tractaretur, suorum assensu filiorum, sua se in sede sanctus ipse præordinauit sepeliendũ. Cuius sententiæ obstinato rex animo resistẽs, Suessionis eum constituit transferẽdum asserens se super corpus eius basilicam decẽter ędificaturum, & ad laudem & gloriam diuinæ maiestatis cœnobialem seruorum Dei regulam ordinaturum. Cessit igitur beatissimus pontifex regiæ dispositioni, & indefesse se suosque Domino commendans, finita oratione, spiritum exhalauit. O felix corpus, feliciorem que animam. Mox eorum certissimo, qui aderant, testimonio cæli aperti sunt, & diuina luminaria ferè per duarum horarum spatium ante sancti apparuẽre præsentiam, de tenebris eum transitorijs ad lucem designantia prorsus transisse perpetuam. Hoc tanto beatissimi præsulis animati miraculo, maiori, vt eum transferrent, accensi sunt desiderio. Corpore itaq; sancto composito ac delato ad ecclesiam, nocte illa exequialem cum multa deuotione celebrauerunt vigiliam.

S. Medardus obdormit in Domino.

Cap. 22. Manè verò facto, cùm Episcopi, quibus interesse contigerat, suum defuncto celebrâs.

brâssent officium, inopinabilis multitudo conuenit nobilium, de castellis & ciuitatibus, de agris & municipijs adiacentibus inæstimabilis accurrit conuentus: alij eius deuotè desiderantes interesse obsequijs, alij admodùm lugentes patrem separari à filijs. Per medias ergo plorantium lachrymas rex irrumpens cum Episcopis & optimatibus, suisipsius humeris corpus sustulit sanctissimum, Suessionis, sicut prædixerat, efferre volens ad sepeliendum. Ea nimirùm hora, quibus interesse contigit, ineffabilem lugentis populi expauêre gemitum, dum non modò illa ecclesia, sed & per totam ciuitatem & in suburbio, per vicos quoque & plateas vnam & eandem vocem audirent plorantium. Recolebant siquidem vrbis illius indigenæ patris sanctissimi, qua catenùs informati fuerant, benignissimam prædicationem: dolebant verò & vehementer angebantur, quia cùm patrem amisissent, patris etiam sepultura regis & procerum violentia frustrabantur. Compatiebantur qui superuenerant ad tantam plebis illius compunctam illachrymationem: verùm quia regia vrgebat dignitas, ad sanctissimi corporis intentè insudabant translationem. Vix ergo & non sine multo labore patre mœrentibus & lugentibus filijs erepto, sicut à rege susceperant, iter aggrediuntur. Rex suis humeris eius sacrum corpus gestat.

Huius audita translatione sanctissimi confessoris, & non desperans de tanti clementia intercessoris, intra portantium cuneos cæcus quidam feretro se humilimè submisit, & protinus secundùm fidem suam, quia benè sperauerat, per sancti Medardi meritum visum gratuito munere recepit. Quid plura? Qui priùs in ciuitate tantam audierant deuotionem lugentium, & tunc super hac cæci illuminatione tantum Dei & sancti Pontificis perspiciebant miraculũ, vlnas libentissimè sanctæ illius euectioni supponunt. Magna se credidit * ditatum remuneratione, cui etsi non gestare, saltem illud sancti feretrum quoquo modo licuit attrectare. Episcopi & optimates ad id se officij hilariter cohortantur, & onus illud leue sentientes, ex præcepto regis apud Arripiacũ villam fluuium Axonam nauigio transgrediuntur. Postmodùm iter dirigentes contra eiusdem fluminis vndam, sicut rex præordinauerat, iter ad vrbem flectũt Suessionicam. Cap. 23. Cæcus lumẽ recipit. * ditandum

Dei & sancti Pontificis gratia Bandaredus Suessionensis Episcopus, cum debita processione reuerenter occurrit, ac sanctissimũ corpus, prout decebat, honorificè suscepit. Sic solenniter felix illa Suessionensium ciuitas sanctum Dei suscepit cõfessorem, amplexata est festiuè patronum, amodò proprium patriæ habituta defensorem. Cap. 24. Sancti sunt vrbium defensores.

Inter hos properantium cuneos quidam se ingessit, aurium diutiùs frustratus officio: qui mox vt peplum, quo sacrum tegebatur corpus, osculando deuotè attigit, fraudati sensûs vsum ilicò sancti pontificis intercessione suscipere promeruit. Gratulatur admodùm rex, gratulantur etiam Pontifices cum optimatibus: magnum fit in cælis gaudium, & adstantes vniuersi Deum ex toto corde non sine lachrymis compunctè venerantur. Cap. 25. Surdus audit.

Retransmeant ex præcepto regis prædictum flumen Axonam, perueniuntque in prædium, vbi rex sancti pontificis præordinauerat sepulturam. Ibi, Deo disponente, qui cuncta præuidet & prænoscit, lætitiam, qua sanctum illius corpus euehebatur, nescio qua de causa contigit depôni. Et ecce iteratò miracula geminantur, & in vniuersali conspectu adstantium sanctissimi præsulis merita glorificantur. Cùm enim sanctissimã eius glebam ex iniuncto sibi officio ad sepulturam deportare vellent, diuino nutu tanti eam ponderis persenserunt, vt nullo modo corpus sancti à loco, vbi eum deposuerant, mouere possent. Alij alijs succedentes, ad euectionem totis viribus elaborabant: alij alios tanquam inualidos & impotentes increpabant. Verùm licèt alios tanquam imbecilles causarentur, ipsi tamen cùm ad id sese præparâssent, desiderio suo ex toto frustrabantur. Rex & qui aderant, diligenter causæ huius recensentes euentũ, cùm penitùs quid res hæc prætenderet ignorarent, Dei solius supplicitet super hoc exorabant subsidium. Tumultus non minimus super hac retardatione perstrepebat in populo, dicentibus alijs, quia de sede sua tanquam captiuus abductus fuerat, hoc diuinitùs fieri, & meritò: alijs autem obijcientibus, regem corpus sanctum reuerẽter transtulisse & veræ deuotionis studio. Cap. 26. Corpus sacrum loco moueri nõ potest.

Rex nimirùm attonitus, ad sancti loculum non sine multa deuotione appropinquauit, & solenni facta traditione, villæ illius regalis Croiciaci, in qua sanctus ipse sepeliendus erat, medietatem sancto eidem perenniter habendam sigilli regalis impressione confirmauit. Cap. 27.

Contigit ilicò res mirabilis & laudabiliter recitanda. Mox enim vlnis suppositis, onus Cap. 28.

Nota miri quiddam. nus illud sanctissimum parte quidem ex altera sine vlla difficultate subleuare potue- runt: parte verò ex altera incredibilis ponderis & penitùs immobile persenserunt. Ad hęc rex iucundo satis vultu tantam Dei retractans gratiam, quàm citiùs potuit, ad sanctissimi confessoris dominium illam, quam sibi retinuerat, iussit resigillari partem residuam. Nec mora: Dei adeò gratia sanctum mox sustulêre leuiatum, vt quod eatenùs desperauerant, sine vlla difficultate à paucis deportaretur ad sepulcrum. Defertur igitur corpus sanctum ad sepulturam: verùm illo in itinere Dominus preciosissimam suam non est dedignatus clarificare margaritam.

Cap. 29. Miraculum insigne. Antequàm enim terrę corpus sanctum conderetur, quidam vastis catenarum loris brachia surasque deuinctus, per medias sese properantium turmas non sine multa difficultate iniecit. Cui mox vt sancti confessoris concessum est tangere operimentum, omnia mox dissiluêre repagula catenarum, diruptisque compedum vinculis, liberrimè cum multa gratiarum actione sequebatur munerarium suum. Peruentum est tandem ad eam, quam ei rex non sine Dei prouidentia præordinauerat, sepulturam: Episcopi cum Abbatibus, peractis priùs quæ Dei erant, sanctissimum illud corpus terræ decentissimè commendant.

Cap. 30. Res sanè admirandę. Ecce reiteratur sancta sancti gloria. Nam cùm eius sacratissima membra tumulo clauderentur, cælum apertum est, & duæ columbæ visæ sunt descendisse quasi nubes, ac de ore sancti egressa est columba cãdida tanquam nix. Sic igitur egregius Dei athleta Medardus de terris euocatus, lætatur cum angelis: lugentibus in terra filijs ademptus, cum fratribus suis, quos semper desiderauerat, coronatur in cælis, vbi gratulabundè amodò, cum eisdem fratribus sequitur agnum, quocunque ierit. Sequitur ergo agnum, & inæstimabilem inhabitat lucem: de terrenis incommoditatibus gaudet se ad cælicam translatum prosperitatem. Gratulatur se de hac nostra transitoria infelicitate ad perpetuam commoditatem trãslatum: de tenebris his ad incomparabile lumen esse assumptum. Lætatur quoque, se carnalibus exutum illecebris, angelicis choris esse adscriptũ. Exultemus ergo & nos, fratres dilectissimi, super hac beatissimi pastoris nostri Medardi gloriosissima remuneratione: exoremus remuneratorem eius, Deum videlicet omnipotentem patrem, quô sanctissimi huius pontificis Medardi exoratus precibus, nos cũ eo in æterna regni sui adscribere dignetur hæreditate: per Dominum nostrum Iesum Christum filium suum, qui cum eodem in vnitate spiritûs sancti viuit & regnat Deus in secula seculorum, Amen.

Apoc. 14.

Cap. 31. Peractis celeberrimè beatissimi Dei athletæ inferijs, rex Clotarius supra venerabile sancti corpus paruum ad tempus iussit ædificari tugurium, quousq; ad faciendã ibi ecclesiam necessaria pararet expensarum. Contracta verò vndecunq; potuit non parua pecunia, sanctum illud Dei habitaculum instanter ordiri perproperabat, & plerisq; negocijs postpositis, ad hoc perficiendum enixiùs elaborabat: fecissetq; paruo in tempore, quod beneuola conceperat mente, nisi secundùm quod vnicuiq; imminet, rebus eum humanis nimis intempestiuè contigisset excessisse.

Cap. 32. Clotarij regis mors. Cùm enim in Cotia sylua venatu exerceretur, valida prohdolor correptus febre, cùm ad Compendij palatium repedâsset, paruo pòst tempore morte præuentus, postmodùm verò in ecclesia eadem, quam iam ædificare cœperat, ante scilicet S. Medardi altare, honorificè est sepultus. Expensas verò, quas huic præparauerat operi, secundùm quod Dauid rex filio suo Salomoni ad templi Domini ædificationem fecerat, filio suo Sigeberto nomine, ad ædificationem ecclesiæ, quam Deo vouerat, expendendas dereliquit, mandans & remandans ei, quatenùs si qua ei erga patrem charitatis debitæ dilectio maneret, omni occasione seposita, sanctæ huic, quam prænominauimus, ædificationi quousque honorificè compleretur, totam prorsus intentionem adhiberet.

1 Par. 29.

Cap. 33. Sigebertus rex cõstruit ædem præclaram S. Medardi. Sigebertus verò, patre sepulto, in regno confirmatus, quod à patre in hoc susceperat negocij, largiflue prosecutus est. Admirabili enim diuersi generis lapidum constructione, secundùm quod à patre suo susceperat, ecclesiam illam decorauit, auro & argento ac necessarijs in officio ecclesiastico ornamentorum varietatibus abundanter exornauit, censu & reditibus, prout regiam decebat dignitatem, affluenter & excellētissimè ditauit. Eleganter verò ecclesia composita, vndecunque potuit elegantiores ibi sacri ordinis ordinauit personas, quô & patris sui votum benignissimè compleret, & inibi Deo inæternum ecclesiasticum officium ex debito prouniuersali, sua videlicet & patris sui omniumque fidelium, salute perenniter exhiberetur. Idem ipse venerabilis rex Sigebertus, cùm fratrem suum Chilpericum nomine apud vrbem Tornacum obside-

obsidere disponeret,apud Victoriacum Fredegundis reginæ versuria interemptus, cũ Sigeberti cædes.
priùs eum Lambris sepelissent,ab ipso eodem fratre suo Chilperico postmodũ Suessionis relatus,in ecclesia,quam decentissimè composuerat,prope patris sui tumulum decenter est sepultus.

Quia verò pro sanctæ illius ecclesiæ ædificatione,pro sancti quoque, cui ædificata Cap. 34.
est,veneratione,adhuc autem pro regum,quos prænominauimus,honorificẽtia,cœpto ab opere aliquantulùm deuiauimus,amodò necessarium ducimus ad propositi seriem redire,quæq; post transitum gloriosissimi confessoris ad honorem eius Deus operatus sit miracula,licèt pauca de multis,non residemus scripto commendare.

Huius quidem sancti fama circunquaque increbrescente, infirmos varijs detentos Cap. 35. Miracula
languoribus,ad eius memoriam ex multis terrarum partibus accidit confluere, quibus per meritum sancti sui athletæ gratia diuina non dedignata est subuenire. Quod post obitũ S. Medardi.
ergo priùs memoriæ occurrit,priùs dicamus: quatenùs de singulis non solummodò singulares,verùm multimodæ Deo gratiæ referantur. Tuguriolum illud,quod corpori sancto superædificatum esse præscripsimus,tantæ virtutis,diuina disponente gratia, Habet hæc etiã Gregor.
compertum est esse,vt si quis dolore dentium attactus, ex virgulis,quibus contextum Turon. de
fuerat,locum doloris tangeret,confestim omnis illa dentium infirmitas abigeretur: Gloria Cõfess. cap. 95.
quod & in palatio regis diuulgatum est. Quidam nanque Charimeris nomine,qui eo tempore Childeberti regis referendarius habebatur, quia hoc eodem morbo grauissimè laborabat,ad eandem S. Medardi basilicam deductus est. Cumq; ianuas ecclesiæ clausas reperisset,& eum dentium dolor magis ac magis vrgeret,de vna ianuarum fiducialiter hastulam excidit,& vbi magis infirmitas grassabatur,confidentissimè quod exciderat apposuit: moxque ab eo,quem diù perpessus erat,dolore liberatus est. Nota.

Habetur etiam baculus eius apud nos,per quem plerosque infirmos diuersorũ lan- Cap. 36.
guorum medicamina experros esse comperimus.

Quidam quoque catenarum loris indissolubiliter arctatus grauissima nimis fa- Cap. 37.
tigatione,sancta sanctissimi huius suffragia expetijt, confidens se sanctissima eius intercessione ab illa impeditione posse resolui. Vt ergo sanctæ basilicæ valuas attigit,repentino fragore vno eodemq; momento & cælum intonuit,& vastis compedũ vinculis diruptis & longè dissilientibus,homo ille indultæ adhuc inscius libertatis,multo attonitus stupore,solo prostratus est. Deinde resumptis viribus,cùm iam se sentiret expeditum,pro recepta libertate Deum & S. Medardum, cuius hoc intercessione obtinuerat,vocibus altisonis cœpit magnificare. Mirantur omnes tam citissimam diuinæ virtutis operationem, & concordi omnes acclamatione potentissimam sancti præsulis collaudant interuentionem. Vincula soluuntur.

Anicula quædam annosa nimis,& quodammodò suiipsius superstes cadaueri, Cap. 38.
cùm ei manus arida quasi alienum quiddam de brachio dependeret, licèt iam de vita præ nimia suaipsius ætate desperaret, ad sancti tamen confessoris memoriam,cuius celebrem famam audierat,deuotissima mente peruenit, eumque multimodis precibus non sine multa lachrymarum profusione super aridæ suæ manûs, quia nimis angebatur,solicitabat recuperatione. Vt ergo se ante præsentiam beatissimi pontificis Manus aridæ restitui
cum multo eiulatu exposuit,adfuit repentè per sancti eiusdem meritum diuinæ maiestatis suffragium. Restauratur mox mulieri,quod vitio naturæ defraudatum erat:reparatur in ea manûs aridæ naturalis integritas,& quod minus de matris assumpserat vtero,intercessoris sui benignissimo resumit præsidio. Reuiuiscit manus iuuenilis,iam præmortuo vetulæ illius brachio: & quæ priùs eleemosynam, tanquam impos laborandi,ostiatim quæsierat,iamtunc effecta docilis, suarum ipsius laborationum viuere cœpit stipendijs. Sospes effecta gaudet & lætatur, gratias quamplures suo rependens munerario,Deum adorat & veneratur. tur.

Similiter & alia muliercula,eodem manûs morbo laborans,ante sancti eiusdẽ præ Cap. 39.
sentiam sanitati restituta est.

Post aliquod verò temporis interuallum, cùm iam ipse locus multæ circunquaque Cap. 40.
haberetur venerationis, Vuarinbertus quidam,qui sic nominabatur, post venerabilis Autberti decessum regia præceptione regendum idem cœnobiale suscepit monasterium. Quo cùm aliquot potitus esset annis, Drausionem Suessionicæ ciuitatis Episcopum vita contigit excedere, sedemque illam aliquandiù absque rectore vacuam manere. Post eius aũt lugubres inferias,vnanimi consilio regis & ciuium Vuarinbertũ hunc,quem prædiximus,cathedræ illi pontificali suo magis,quàm Dei,vt pòst patuit, arbitrio rectorem substituunt.

Cap. 41.

Adeptus ergo regimen epiſcopale, multo elaborabat ſtudio, ne priori priuaretur dignitate: & licèt cum difficultate non minima, obtinuit tamen, quod malè quæſierat. Eheu ſocors nimis & ignaua mens hominum. Miſer hic nimia exæſtuans cupiditate, dum prauæ ſuæ ambitionis augere non ceſſat commercium, corporis ſui &, quod dolendum eſt, animæ quoq; ſibi prohdolor præparat exitium. Attentus ſiquidem extra modum negocijs ſecularibus, ac ſuis plùs iuſto prauis inhians cupiditatibus, locum illum ſanctum neglectui cœpit habere, quæque inibi à regibus & alijs pro eleemoſynarum largitione deputata fuerant, ſuis malè vſibus retinere. Quæ inibi Deo ſeruientibus fideles quique Dei & S. Medardi gratia præordinauerant, ſuis ipſe in theſauris recondebat, ac ſeruorum Dei poſthabita ſolicitudine, reditus eccleſiæ ſuis ſatellitibus irreuerenter diſtribuebat. Quibus præ nimia ingluuie eructuantibus, ſpiritualis illa congregatio eſuriebat: ſuis multo vino exæſtuantibus, ſancta ſancti præſulis familia p̄ nimio ſitis ardore penè deficiebat. Nudi & pauperes ſerui Dei lugebāt & lamētabantur: familiares autem miſerrimi illius Epiſcopi per plateas in veſtibus precioſiſſimis gloriabantur. Acclamationes ſeruorum Dei ſurda Epiſcopus aure pertranſibat, cùm eis prælatus eſſet, eorum querimoniam, tanquam à nullo arguendus, nō ſine multa cordis & oris arrogantia, imminētis ſibi vindictæ neſcius, pro nihilo reputabat. Ad libitum ſuum miſerum illum, qui paſtoris indignè ſibi nomen vſurpauerat, oues Domini, non ſuas tractare licuit: verùm illius, cuius erant propriæ, manum effugere nullo modo potuit. Audiat ergo intentè, quicunq; prælationis Eccleſiaſticæ fungitur officio, quàm terribili pro hac ſeruorùm Dei reclamatione percuſſus ſit iudicio.

Vuarinberti Epiſcopi, rebus monaſterij abutentis inſolentia.

Cap. 42.

Erat ſiquidem in pago Cenomanico quoddam prædium, quod rex Sigebertus eiuſdem ædificator eccleſiæ, ad eius, quam ibi Domino aggregauerat, congregationis firmauerat dominium. Prædium illud Maduallis dicebatur, ex Britannica videlicet & Latina lingua nomine compoſito, quod bona vallis, noſtro ſcilicet & Romanæ linguæ vulgari poteſt interpretari eloquio. Maduallem itaque illam, id eſt, bonam vallē, quia multis abundabat reditibus, ipſe ſibi Vuarinbertus ad perditionem ſuam vſurpauerat, & ex toto neglectis, ſicut diximus, fratribus illis, villæ illius cenſus ſuis vſibus mancipabat. Gemebat S. Medardi pauper congregatio, quia quod eorum erat vſibus deputatum, contra canonicam inſtitutionem malè dilapidabatur in Epiſcopio. Quadam itaque die, cùm ſecundùm conſuetudinem de prædio illo plauſtra onuſta, vt diximus, ad palatium epiſcopale deducerentur, comperta fratres illi Epiſcopi abſentia, vehicula illa, vtpotè quę ſui erant iuris, ad ſancti præſulis diuertere coëgerunt eccleſiam, non diffugientes pro defenſione iuſtitiæ corporalem, ſi quoquo modo inferretur, ſuſtinere moleſtiam. Sua ergo cùm ſuis repoſuiſſent in promptuarijs, ſanctiſſimi Dei athletæ lachrymabiliter ſolicitabant merita, quatenùs aut eius interceſſione furibundus ille inuaſor placaretur, aut eius defenſione ab eius protegerentur inſania. Verebantur ſiquidem, quod non poſt multum proueniſſet, niſi gratia diuina lugenti ſuæ familiæ propiciabili clementia ſubueniſſet. Vt enim ad Epiſcopi quod factum erat peruenit notitiam, prohdolor non retractans inſtitutionem canonicam, nec reueritus iudicialem Dei ſententiam, cum fuſtibus & gladijs, non iam prælatus, verùm vir ſanguinarius ad ipſam B. Medardi cum multo ſuperbię faſtu, cum indoctæ plebis conuentu auſus eſt properare baſilicam. Cumque irreuerenter ſanctuarij regias concurrent, eoſque, qui pro ſubitanea tormentorum expectatione, aditum obſtruxerant, exprobrationibus contumelioſis inſequeretur, furibundus ipſe pontifex per medium eorum irrumpens, præſumptuosè nimis & cum multa ſuperbia excruciari cuſtodes minabatur, niſi citò ſibi ianuæ aperirentur. In tam imminente mortis diſcrimine ſerui Dei trementes, Deo & S. Medardo non ſine multa lachrymarum profuſione animas ſuas commendant, & ſic diuinitùs animati, aperiri furentibus illis iubent eccleſiam. Mox infelix Epiſcopus ingreſſus monaſterium, vt eum, qui ſibi aperuerat, præ nimio timore ſecus ianuas percepit deliteſcere, tam validè illi baculum, quem manu geſtabat, illiſit in capite, vt penè totum eius veſtimentum exundanti cruentaretur ſanguine. Stupefactus frater & penè decidens, ad Deum ſuſpirauit, & ei querimoniæ huius cauſam, cùm aliter non præſumeret, intimo cordis murmure lachrymabiliter commendauit. Audiant tyranni ſeruorum Dei reclamationes, & reuereantur: audiant fideles quiq; celerrimam Dei conſolationem, & confortentur. Statim enim infeliciſſimus ille Vuarinbertus excors & impœnitēs, mox vt ante ſanctiſſimi cōfeſſoris memoriam tanquam oraturus genua flexit, diuino terribiliter percuſſus iudicio, diffuſis per alui ſecreta viſceribus, miſerabiliter expirauit. Fratres autem eccleſię, malum pro ma-

Magna temeritas illius.

En vt olim in rebus duris Sancti à fidelib. inuocati ſint.

Nota terribilem vindictam in Vuarinbertum Epiſcopum.

lo

lo reddere nolentes, fratris illius, quem percussum diximus, sedata querimonia, corp⁹ defuncti honorificè in ipsa eadem sepelierunt ecclesia. Ibi sæpè per beatissimi Medar di pontificis meritum gloriosa fiunt miracula: ibi qui fideliter precantur, grata consequuntur remedia: ibi certa verè pœnitentibus non denegatur indulgentia: quam nobis quoq; peccatoribus, de eiusdem tamē gratia nō desperantibus, per eiusdem S. Medardi largiatur intercessionem, qui fidelibus suis æternæ felicitatis repromisit consolationem, Iesus Christus filius Dei, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat Deus, per omnia secula seculorum, Amen.

F. Laurentius Surius Candido Lectori.

HVcusque nihil mutato stylo totam hanc beatissimi Medardi vitam ex quodam M S. codice descripsimus. Testatur autem quidam scriptor anonymus in vita S. Gildardi Rothomagensis Archiepiscopi, Fortunatum presbyterum scripsisse vitam S. Medardi, & ex ea quædam citat, quæ consentiant ferè cum alia historia S. Medardi longè breuiori, nec tamen ausim affirmare eam esse à Fortunato editam. Quicquid verò illa historia refert, id totum, paucis demptis, in hac, quam nos edimus, continetur, & permulta intermixta & addita sunt, sed lectu digna, ab alio quodam posteriori, sed non indocto viro, qui tamen aliquoties non nisi ex locis communibus sancti viri virtutes celebret: quod idem ex toto ferè se fecisse in vita S. Gildardi, qui fuit B. Medardi frater, testatur is, qui eam scripsit: quam propterea noluimus huc adscribere: sed eius loco subiecimus carmina beatissimi Audoëni Rothomagensis Archiepiscopi, simplicia illa quidem, sed propter authoris sanctitatem reuerenter complectenda.

DE SS. MEDARDO ET GILDARDO, QVORVM PRIOR NOVIOMENSIS, POSTERIOR RO- *thomagensis Episcopus fuit, beatissimi Audoëni Archiepiscopi Rothomagensis Carmen.*

TEmpore Gildardus iam fratres atque Medardus, Iunij 8. Gildardus & Medardus gemini fratres.
De patre Nectardo procedunt iure paterno.
Illorum mater floret Protagia semper.
In mundum nati mox emeruēre renasci,
Priuati culpa carnis baptismatis vnda.
Cælitùs adscripti congaudent nomine dicti.
O quàm florentes virtutum flore parentes,
Qui prolem tantam producunt lucis in auram.
Virtus cælestis statim commiserat ipsis.
Seruabant pueri tales documenta magistri,
Illorum quoniam direxit gratia causam.
Qui dedit infantes, dedit illos esse docentes
Emeriti sensus, quos lustrat cælica virtus,
Et comes æternus, quos replet spiritus almus.
Iam sic Gildardus profecerat atque Medardus.
Tales ergo viros morum dulcedine miros,
Fratres Gildardum conformes atque Medardum
Laudibus eximijs placeat sustollere cunctis.
Hi veri fratres, Christi sub amore calentes,
Ipsos vt sese rectos conantur amare.
Hi sunt Gildardus, fratres gemini, atque Medardus.
Vna dies natos vtero viditque sacratos, Eodē die & nati, & vita functi.
Albis indutos, & ab ista carne solutos.
Moribus in placidis stabiles & fœdere pacis,
Fratribus electis verè concordat in istis
Vox nimiùm suauis Dauidica vaticinalis:
Est quàm iucundum fratres habitare in vnum. Psalm. 132.
Messias Christus, sanctorum splendida virtus.

Quicquid

Quicquid adest operis præclari monstrat in ipsis,
Et sic Gildardum dilucidat atque Medardum.
O Deus omnipotens, cælos fulgoribus implens,
Sanctis perpetuam visiugiter esse coronam.
Tu quoque Gildardo regnum das atque Medardo.
Consimilis Christus genitori sit benedictus,
Ex Domino Dominus, cum solo principe solus,
Qui iam Gildardum consoueririt atque Medardum.
In cælo meritos ciues super æthera notos
Con suaues melli, sub carnis iute gemelli
Fratres, Gildardus consors simul atque Medardus.
Orbi lætitiam cælesti munere plenam
Donant: hinc omnes deuoti psallite laudes.
Gloria sanctorum, decus & saluator eorum,
Tu populo præsta tibi sic persoluere festa,
Vt prece Gildardi sacra, meritisque Medardi
Nobis æterna concedas post hodierna.
Quos geminos ortu, locat alto gratia portu,
Nobis esse boni dignentur vbique patroni.

Sancti, patroni nostri sunt.

Extat etiam insignis Antiphona de his duobus sanctissimis Episcopis, ab Gregorio Turonensi, vt habet quidam M S. codex, edita:

Auete magni toto orbe præsules, ortu gemelli, sanctitate compares, sacrati simul, coronari pariter, iuncti dicâstis diem festum: meritis sancte Medarde cum Gildardo inclyto, opem poscenti semper ferte populo.

MARTYRIVM SS. PRIMI ET FELICIANI EX VETVSTIS MS. CODICIBVS, PER F. LAVR. SVrium, *mutata phrasi, aliquanto breuiùs descriptum. Consentiunt antiquissima Martyrologia.*

Iunij 9.

TEMPORIBVS Diocletiani & Maximiani Imperatorum sæua est Christianis orta tempestas, ita, vt si quis huius vitæ sectator esset inuentus, nec vellet idolis sacrificare, diuersis supplicijs afficeretur. Itaque sancti viri Primus & Felicianus in Domino perdurantes, à templorum pontificibus apud Imperatores delati sunt, dictumque ab illis est, deos nolle responsa reddere, nec vlla ipsis præstare beneficia, nisi priùs Primus & Felicianus ad sacrificandum cōpellerentur. Proinde rogabant, vt tum ipsis, tum suo imperio succurrerent, ne malè perirent. Tunc Diocletianus & Maximianus miserunt milites, qui eos diligēter inquirerent, & inuentos compræhenderent. erant enim ciues Romani. Compræhensos igitur duxerunt ad Imperatores, qui iusserunt eos ferro vinctos, in carcerem protrudi. Illis autem pro Christi nomine vinctis adsuit Angelus Domini, qui eos consolans absoluit à vinculis, quibus erant constricti. Illi verò benedixerunt Deum, qui eos sicut olim Petrum Apostolum, per angelum suum à vinculis liberâsset: rogabantque, vt ab eiusdem Apostoli meritis ipsos non sineret esse alienos. Post dies aliquot iusserunt eos principes coram se adduci. Illis intromissis, dictum est ab officio: Adstant. Dixerunt eis Imperatores: Vos estis qui iussa nostra contemnitis? Sancti martyres responderunt: Nos ea semper pro nihilo ducemus. Imperatores dixerunt: Patienter interim ferim' iniurias nostras: sed vos iam sacrificate Ioui & Herculi, ne perdatis generis vestri dignitatem. Beati martyres responderunt: Nos Deo placationis & laudis hostiam immolamus in odorē suauitatis, neq; consentimus operibus tenebrarum, quibus vos addicti estis. Imperatores dixerunt: Facite sacrificium dijs inuictissimis Herculi & Ioui: alioqui carnifices vos atrociter laniabunt. Beati martyres responderunt: Sic mercamur pro

Sancti martyres vincti mittuntur in carcerem.

Act. 12.

Christi

Christi nomine hæc pati, vt ad martyrij coronam liceat peruenirē, & simus participes promissionum eius & bonorum illorum, quæ promisit se daturum illis, qui pro ipsius nomine respuerunt omnia mundi huius blandimēta, & sequuntur agnum quocunque ierit. Qua autem ratione possumus à lapidibus & lignis opem petere, vestrosque non deos, sed dæmones inuocare? qui sane ad tantam sunt redacti ignominiam, vt nisi ferro & plumbo confirmentur, stare nullo modo possint: eisque custodiendis canes adhibere necesse sit. Quæ tandē hęc vestra amentia est? Tum verò ira percitl Imperatores, iusserunt eos duci ad fanum Herculis: &, si nollent sacrificare, dirè excruciari. Fecerunt milites, vt erant iussi: sed cùm nullo pacto sanctos possent à sententia deducere, cernerentque eos pro Christi nomine mori mâlle, quàm viuere, virgis eos crudeliter cæciderunt, dixeruntque: Cur non obeditis decretis Imperatorum, & diis omnipotentibus offertis sacrificium, ad quod vos ipsa quoque natura hortatur? Responderunt martyres: Par est illi nos obedire Imperatori, qui potest & corpus & animam perdere in gehennam. Vestros autem Imperatores, qui vana colunt simulacra, gehennæ ignis inextinguibilis suscipiet. Milites hæc retulerunt ad Imperatores: qui valdè irati, præceperunt eos tradi Promoto præsidi ciuitatis Numentanæ, vt eos egregiè excarnificaret, si nollent libare dijs.

Cupiunt pro Christo pati. *Irrident dæmonum simulacra.* *Cæduntur atrociter virgis.*

Tulerunt ergo eos milites ferro vinctos, & tertiodecimo milliario via Numentana miserunt eos in carcerem apud forum ciuitatis. At sancti martyres à precibus & hymnis nunquàm cessabant, & quotidiè ab Angelo refocillabantur. Post multum temporis Promotus præses iussit in foro vrbis Numentanæ sibi tribunal apparari, sedensque illic, dixit: Intromittantur personæ. Intromissis sanctis martyribus, ait: Ex præcepto Principum & dominorum nostrorum immolate dijs, quos magnos esse probat diuinitas. Responderunt sancti martyres: Impios rectiùs dixeris, quam dominos, qui in Christum credentes interficiunt, coluntque ligna & lapides: qui cùm nullo sensu præditi sint, nihil vobis præstare possunt: cultores verò illorum æternus vorabit ignis. His dictis, iussit eos Præses ab inuicèm separari, existimans posse eos pœnis mutari, & ad sacrificandum impelli. Abducto igitur Primo, ita ad Felicianum locutus est: Consule senectuti tuæ, & sacrifica Ioui inuicto, vt iussēre domini nostri. Respondit Felicianus: Consulat senectuti meæ Christus, qui me hactenùs in sui nominis fide custodiuit. Tuæ verò minæ terrorem aliquem afferre possunt, sed mentem meā immutare nulla ratione valebunt. Iratus Præses, iussit eum immaniter plumbatis cædi: deinde erecto dixit: Cur non abijcis hanc pectoris tui insaniam, & iucundos potiùs eligis dies, quàm velis corpus tuum diuersis macerari supplicijs? B. Felicianus ait: Ego iam octoginta habeo ætatis annos, & iam triginta lapsi sunt anni, postquàm ad veri notitiam perueni, statuique in Christo benè viuere, qui me ex tuis crudelibus manibus liberabit. Nihil verò de mundi huius oblectamentis cogitans, decreui sempiterno & omnipotenti creatori meo viuere. Hæc & his similia multa dicētem iussit Præses ad stipitem ligari, & acutos clauos manibus ac pedibus eius infigi: dixitque illi: Tandiù sic confixus manebis, donec dijs immortalibus debitum persoluas officium. At S. Felicianus in Dei amore benè firmus, læto vultu pendens in ligno canebat: In Deo speraui: non timebo, quid faciat mihi homo. Dicit ei Præses: Miser, depone hanc mentis tuæ vanitatem, & nega te Christianum, vt possis multiuaria illa, quæ tibi parantur, lucrari tormenta. Felicianus respondit: Infelix & mortalium omnium miserrime: itáne creatorem ego negabo meum, qui fecit cælum & terram, mare & omnia quæ in eis sunt? Quî verò illum ego negare potero, & adorare truncos & vanos deos? Tum furore percitus Præses, præcepit vt diù torqueretur. Ille autem dixit: Gratias tibi ago Domine Iesu Christe, quòd merui in eorum censeri numero, qui pro tuo nomine passi, ad martyrij coronam pertigēre. Iratus Præses, iussit eum totum triduum ita suspensum relinqui, nec quicquam omninò illi cibi aut potûs porrigi, vt vel sic victus succūberet. At ille cælesti refectus alimonia, permansit in laudibus Dei. Ea res malè habuit Præsidem. Itaque præcepit, vt flagellis cæsum è ligno deponerent, & in custodia seruarent, nec cuiquàm omninò copiam facerent ad illum ingrediendi.

Rursus in carcerē trudūtur. *Felicianus plumbatis verberatur.* *Atrocissimè cruciatur.* *Psalm. 55.* *Agit gratias dum torquetur.*

Postero die iussit beatum Primum coram se sisti, eique dixit: Ecce frater tuus Imperatorum decretis obsecundans, & dijs omnipotentibus immolans, amicus est Augustorum & magnus in palatio. Tu ergo si idem feceris, pari fructis honore. Respondit S. Primus: Tametsi satanæ filius es, tamen rectè pronuncias fratrem meum obsecundatū esse Imperatori, sed planè cælesti, non hominibus vanissimis, qui spem suam in

Fallacia Præsidis.

in Deo collocare noluerunt,& ideò miserè peribunt. Fingis autem, vt me possis euertere. Nam Felicianus,quem tu excruciâsti,& cùm eum flectere non posses,in carcerem conijci voluisti,illic pro Christi nomine haud secus atque in paradiso lætatur. Porrò pœnas & verbera abs te illi illata,mihi hodiè Angelus Domini indicauit. Non igitur mihi contingat ab eius passione separari. Tunc Præses iussit eum fustibus validissimis cædi:sed ille dixit: Etsi corpus meum habes in manu tua, at animæ meæ nocere nihil potes. Dixit ei Præses? Sacrifica dijs. Respondit S. Primus: Tu sacrifica cum omnibus tuis. Ego Deo meo sacrificium offero placationis. Deinde iussit Præses lampadibus eius latera exuri. Ille in eculeum leuatus & lampadibus vstus, ita psallebat: Igne nos examinâsti,sicut examinatur argentum. Benedico autem te Domine Iesu Christe,quia in te cõfidens,nihil sentio eorum,quæ mihi à satanæ ministris inferuntur. Audiens autem Præses nihil eum sensisse,dixit ad suos: Puto equidem aut deos hominibus suas virtutes demonstrâsse, aut magicis artibus hunc omnia superare. Sanctus Primus ait: Túne magicis artibus ea tribuis,quæ Christus ad laudem sui nominis præstat seruis suis? Tum Præses iussit eum deponi de eculeo, simulque plumbum liquefieri,idq; bulliens in os eius,in lecto recumbentis,infundi. Voluit autem Felicianum coràm adesse,vt his pœnis territus,sacrificia offerret. At S. Primus plumbum omne instar aquæ frigidæ exhausit, dixitque Præsidi: Ecce non est à me separatus ille, quem tu dicebas dijs vestris immolâsse. Confidit autem in Domino,qui nos liberabit de pœnis omnibus. pro eius enim nomine hæc pátimur. Omnia autem quæ hic videntur,temporaria sunt: quæ verò præparauit Deus diligentibus se, æterna sunt. En adunati sumus in gloriam redemptionis,vt nulla nos inimicus fraude circunscribat, neq; vlla tenebrarum caligo nos occupet. Poteris autem tu quoque, modò velis, credere in Christum,agnoscere creatorem tuum,& maiora his videre.

Primus fustibus immaniter cæditur.

Vritur lampadibus. Psalm. 65.

En miram Dei virtutē.

Dicit eis Præses: Sacrificate dijs: alioqui feris belluis vos lacerãdos obijciã. Beati martyres responderunt: Audite nos & intelligite, & recedite ab istis idolis mortuis & perituris,credatisque in Deum viuum & verum,& in Iesum Christum filium eius, vt salux fiant animæ vestræ,possitisque euadere pœnas sempiternas. Tunc Præses ceu furijs quibusdã agitatus, dixit: Quid ita in hac insania perduras Feliciane, sicut & iste perditus? Accedite,& immolate dijs. S. Felicianus ait: Non est hic perditus: sed si tu eius dictis obtemperares,posses introire in potentias Domini. At nunc quando te induit satan,aditus tibi patet in ignem æternum,qui paratus est tibi,& omnibus tibi consentientibus. Cùm autem Præses animi angore corriperetur, iussit eos duci in amphitheatrum,quod est apud forum vrbis Numentanæ,simulque leones duos ingentes in eos immitti, quorum rugitus omnes eius vrbis ciues exterruit. Cùm ergo venissent ad sanctos martyres leones cum impetu currentes,ad pedes illorum se volutârunt, mireque illis blanditi & tanquam gratulari visi sunt. Voluit igitur Præses, vt illis reuocatis vrsi ferocissimi dimitterẽtur. sed illi quoq; omnis feritatis obliti, ceu agni quidã sanctis blandiebãtur,& ad eorũ se vestigia prouoluebant. Dixerunt ergo sancti martyres: Pręses inique,en feræ agnoscunt creatorẽ suum, & vos in cordis cæcitate permanẽtes, non cognoscitis eum, qui vos ad imaginem & similitudinem suam creare dignatus est. Tum verò populus inter se fremitus dabat & infinitos clamores in cælum, crediderunt que in Dominum viri ampliùs quingenti cum omnibus suis. Conuenerant enim plurimi ad spectaculum etiam ex vicinis vrbibus.

Leones in martyres immissi, mãsuefiunt. Item vrsi.

Multi credunt.

Cernens verò Præses se non posse illos superare, permultosque eorum causa credere in Dominum, capitis sententiam in eos pronunciauit. Eiecti sunt itaque extra amphitheatrum,& illic decollati. Corpora autem illorum proiecta sunt canibus: sed neque feræ,neque aues,neque muscæ illa attingere potuerunt. Porrò noctù à Christianis fidelibus rapta sunt,& ad Arcus Numentanos intra arenarium deportata. Vbi cũ magnum fecissent planctum, noua sindone cum aromatibus ea inuoluerunt, & iuxta arenarium condiderunt, hymnis & psalmis per dies triginta in Dei nomine vacantes. Magna verò illic beneficia exuberant vsque in præsentem diem. Annis autem aliquot euolutis,cùm iam cessâsset persecutio, multi Christiani in honorem beatissimorum martyrum illorum basilicam ibi construxére, sperántes se per illos misericordiam consecuturos in nomine Domini nostri Iesu Christi. Abest ea basilica ab vrbe Roma milliario quartodecimo: diesq; natalis sanctorum martyrum incidit in quintum Idus Iunij: regnante Domino nostro Iesu Christo, cui est honor in secula seculorum, Amen.

Cæduntur capite martyres.

ALOYSIVS LIPOMANVS EPISCOPVS VERONENSIS, CANDIDO LECTORI.

Rbitror, te, optime lector, pro certo habiturum, aliam esse Pelagiam, cuius vita iam præmissa est, & aliam, quam deinceps duabus orationibus diuinus pater Iohãnes Chrysostomus suaui suo eloquio ornaturus est. Prior enim Pelagia in iudicium coram Diocletiano Imperatore, matre infideli prodẽte, adducta est, ac boue æneo incenso combusta: Secunda verò hæc Antiochena virgo, Christiana matre orta, in iudicium non est adducta, nec igne absumpta, sed se ex alto præcipitem dedit, atque ex eo consummata est. Ex quo etiam admoneris, tertiam illam Pelagiam Antiochenam, cuius vitam in proximè præcedenti Tomo legisti, quæ prius meretrix, mox ad Dominum conuersa, singulare cunctis peccatoribus pœnitentiæ præbuit exemplum, aliam omninò ab his duabus esse, quæ virgines extitisse leguntur, licèt vna ex eis, etiam Antiochena fuerit. At est aliud, quod hic te admoneamus. Chrysostomus ipse hanc alteram Pelagiam, quæ se ex tecto præcipitauit, ne in illusorum manus incideret, martyrem vocat, eiusque diem festum Antiochiæ celebrari asserit. Cui diuus Ambrosius Mediolanensis Antistes haud dissimilis, libro ij. Epistolarum, Epistola vij. ad Simplicianũ scripta, virginem hanc summopere commendat, sanctamque nuncupat. Idemque libro iij. de Virginibus, quæstionẽ mouens, quid super eorum meritis existimandum sit, qui se præcipitauerunt ex alto, vel in fluuium demerserunt, ne in persecutorum inciderent manus, cùm scriptura diuina vim sibi Christianum prohibeat inferre, hoc tandem modo eam soluit: Et quidẽ de virginibus in necessitate custodiæ constitutis, enodem habemus assertionem, cùm martyrij extet exemplum. Præcipuè sanctam hanc Pelagiam virginem Antiochenã, quæ sese præcipitauit, sororesque eius duas cum matre, quæ & ipsæ in vndas semetipsas dederunt, adducit in medium, easque ad martyrium omnes properàsse commemorat. Quòd si alterius fortè sententiæ esse tibi videatur diuus Augustinus Hipponensis Episcopus libro j. de Ciuitate Dei, cap. xviij. hoc te non contristet. Idem enim pater libro eodem, cap. xxvj. te consolatur: De his, inquiens, nihil temerè audeo iudicare. Vtrùm enim Ecclesiæ aliquibus fide dignis testificationibus, vt earum memoriam sic honoret, diuina persuaserit authoritas, nescio: & fieri potest, vt ita sit. Quid si enim hoc fecerunt, non humanitùs deceptę, sed diuinitùs iussæ, nec errantes, sed obedientes, sicut de Sampsone aliud nobis fas non est credere? Hæc ille. Cùm igitur Spiritùs sancti instinctu virgines seipsas aliquando interemerint, ne in persecutorum manus venirent, & idcircò dignis testibus Ecclesiæ sanctæ fuerit diuina authoritate reuelatum, earum memoriam esse celebrandam, idque omninò factum in sancta Pelagia credere debeamus, præsertim cùm duo hi sanctissimi pariterque doctissimi viri, Chrysostomus, inquam, & Ambrosius, virginem hanc inter Martyres collocent, eiusque martyrium in catholica Ecclesia veneratione celeberrima frequentetur, vides de sancta huius virginis innocentia atque felici consummatione non esse nobis vltrà relictum ambigendi locum. Lege ergo Chrysostomi duas has Pelagiæ laudem continentes elegantissimas orationes. Videbis in sancta virgine præclarum fidei testimonium, egregiam animi fortitudinem, inuiolabileq; seruãdæ virginitatis Christo semel promissæ propositum. Vtinam autem & nos, & Christianę omnes virgines, tantæ fidei proficiamus exemplo. Vale.

Marginal notes: De suis Tomis hæc dicit. — S. Ambrosij sententia de S. Pelagia, eiusque matre & duabus sororibus. — Iudic. 16.

SANCTI PATRIS NOSTRI IOHANNIS EPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI, COGNOMENTO

Chrysostomi, Laudatio in sanctam virginem & martyrem Pelagiam Antiochenam. Habetur in Simeone Metaphraste.

Iunij 9.
Cap. 1.

AVDETVR & summis præconijs celebretur Deus, quòd mulieres etiam ipsę, quinetiam puellæ mortē contemnant ac derideant, virginesque admodùm adolescentes, & nuptiarum expertes, vltrò inferorum stimulos inuadant, neque ob id tamen aliquid graue patiantur. Omnia hæc bona per Christum ipsum è Virgine genitum nobis allata sunt, quandoquidem post partum illum & ortum maximè admirabilē, mortis vires dissolutæ sunt, & diaboli potentia ita eneruata est, vt non à viris solùm, sed ab ipsis etiam mulieribus contemnatur, neq; mulieribus tātùm, sed vel ipsis puellis ludibrio sit. Quemadmodum enim optimus aliquis pastor, cùm leonem pecora ipsa & gregem totum vastantem ceperit, & ipsius dentes euulserit, atq; vngues secuerit, iubamq; totonderit, talem reddit, quem vel pastorum pueri contemnant ac derideant, puellisq; deinceps illudendum tradit: ita & Christus ipse, cùm mortem, naturæ nostræ anteà horribilem, & totum genus humanum perterrefacientem expugnauerit, & omnem eius timorem dissoluerit, eam virginibus etiam ipsis illudendam tradidit.

Eneruatæ dæmonum vires.

A simili.

Cap. 2.

Mira alacritate propetat ad mortem S. Pelagia.

Quamobrem & beata virgo Pelagia tanta cum voluptate ad mortem eucurrit, vt neque carnificum manus expectārit, neque in iudicium ingressa fuerit, sed proprij animi studio, & summa alacritate illorum sæuitiam anteuerterit. Parata erat ad cruciatus, tormentaque, & omne suppliciorum genus perferendum: sed metuebat tamē, ne virginitatis coronam perderet. Hinc autem discas, impiorum hominum intemperantiam, Pelagiæ virgini timorem attulisse, quòd ab intemperata illorum hominū iniuria virgo se submouit ac præripuit. Id quod è marium numero nemo anteà facere aggressus fuit: omnes enim ad iudicium accesserant, & illic fortitudinem suam ostenderant. At mulieres ipsæ propter naturæ suæ conditionem ad iniuriam accipiendam paratiorem, talem mortis rationem sibi excogitārunt. Nam si licuisset & virginitatem ad finem vsque seruare, & martyrij coronam percipere, ad iudicium ire non recusāssent. Quoniam verò necesse erat omninò ab alterutro excidere, extremæ dementiæ hoc esse beata virgo cogitauit, dimidiatæ coronæ comporem factam abire, cùm vtriusque victoriæ palmam assequi liceret: ob idque noluit in iudicium accedere, ac intemperantium hominum adspectui spectaculum proponi, atque procacibus oculis sui adspectûs voluptatem præbere, & sanctum illud corpus iniurię subijcere: sed ex thalamo & mulierum conclaui ad alterum thalamum, hoc est, in cælum ipsum ascendit.

Cap 3.

Magnum quidem est, carnifices ipsos circunstantes, & hominis alicuius latera fodientes videre: sed nihilo minus, quàm illud, hoc est. Quorum enim latera fodiuntur, eorum sensus præ tormentorum varietate consumitur, vt mors ipsa non amplius terribilis, sed liberatio quædam, & vrgentium malorum remissio videatur. Pelagia verò cùm nihil tale adhuc passa esset, & corpus integrum atque intactum haberet, neq; dolorem aliquem sentiret, forti quadam excelsi animi magnitudine certè illi opùs fuit, vt ex hac vita morte violēta seipsam eijceret. Quamobrē cùm illorū tolerantiam admiraris, huius etiā, quam diximus, fortitudinē admirare: cùm illorū patientiam obstupescis, & huius generosam mentem obstupescas, quòd talem mortem subire ausa fuerit. Nolim rem hanc simpliciter prætereas, sed cogita, quomodò par est teneram illam virginem, quæ nihil aliud nouerat, nisi virginalem aulam, illo tempore affectam fuisse, cùm milites repentè irruentes, & ad fores ipsas stantes vidit, qui ad iudicium illam vocabant, & per forum pro talibus tantisque rebus pertrahere volebant. Non pater intus erat, non mater, non nutrix, non ancilla, non denique vicinus aliquis, aut amicus præstò erat: sed sola à carnificibus illis comprehensa est. Quòd enim exire, & carnificibus illis ac militibus respondere, quòd os erigere & vocem emittere, quòd eos adspicere, quòd denique consistere & respirare potuerit, hoc certè tale ac tantum est

Laudat voluntariam necem in sancta virgine Chrysostomus.

est,vt nemo possit non illud admirari atq; obstupescere. Non erant hæc naturæ humanæ facta: sed Dei maiorem partem conferentis auxilio id fiebat. At ipsa tamen ociosa non erat, sed à seipsa promptum & generosum animum, voluntatem, propositum, studium & alacritatem afferebat. Diuina igitur ope ac beneuolentia factum est, vt hæc omnia ad euentum perlata sint. Itaque ipsam & admirari, & beatam dicere meritò debemus: beatam, quòd Dei præsidium atque opem habuerit: admirabilem, quòd tantã animi alacritatem ostenderit. Diuinę gratiæ cooperari debemus.

Quis enim non iure obstupescat, audiens illam temporis momẽto tale propositum inijsse, confirmâsse & ad exitum contulisse? Scitis enim omnes vos, quemadmodùm post multa sæpè ac multo tempore cogitata, cùm occasio ipsa rei conatum à nobis exigit, si vel paululum timoris mentem nostram corripuerit, formidine repentè perculsi, consilia omnia effundimus. At verò illa momento temporis consilium ita horribile ac formidolosum inire, decernere & reipsa perficere potuit. Nõ præsentium virorum terror, non temporis celeritas, non sua ipsius, cui tot insidiæ paratæ fuerant, solitudo, non quia intra domum sola comprehensa fuerat, non aliæ denique res beatam illam virginem perturbârunt: sed ita securo & præsenti animo omnia faciebat, vt si amici & noti aliqui homines illi præstò essent: idque iure optimo: non enim erat intus sola, sed cõsiliarium habebat Iesum ipsum. Ille virgini præstò erat, ille ipsius mentem & cor excitabat, ille animum confirmabat: solus, inquam, ille metum omnem eijciebat. Hæc autem non simpliciter Iesus faciebat, sed quoniam martyr ipsa illius auxilio se dignam anteà præbuerat. Cap. 4. Gratia Dei datur illis qui ea se dignos præstant. Nec tamen ob id gratia dicitur ex meritis, vel naturæ nostræ viribus acquiri.

E domo igitur egressa, petijt à militibus, vt sibi liceret redire intrò, & vestem mutare. Ingressa verò intrò, vestem mutauit, incorruptam pro corrupta, & pro fragili & caduca, stabilem ac sempiternam. Ego verò pręter ea, quę dicta sunt, & illud miror, quomodò milites illi gratiam, quam Pelagia virgo petierat, concesserunt: quomodò mulier viros decepit: quomodò nihil eorum, quæ futura erant, illi suspicati sunt: quomodò eius dolum non animaduerterunt. Neque enim est, quòd aliquis dicat, neminem vnquàm talè quippiam fecisse. Multæ enim fortasse se præcipitârunt, & in mare seipsas iniecerunt, pectusque suum gladio traiecerunt, & laqueis colla inseruerunt: nam multa huiusmodi temporibus illis acciderant. Sed Deus ipse militum illorum corda excæcauit, vt virginis Pelagiæ dolum non animaduerterẽt. Quamobrem è medijs retibus virgo auolauit, & sicut cerua, cùm euadit venatorum manus, in quas inciderat, ad alicuius montis verticem venatorum pedibus & telorum iactibus inaccessum statim confugit, ac deinde à cursu *destitit, è loco illo sine timore aliquo eos despiciens, à quibus anteà insidiæ parabantur: ita & virgo illa cùm in ipsas venatorum manus incidisset, & parietibus ipsis, velut quibusdam retibus, compræhensa esset, cucurrit non in montis verticem, sed in ipsum cæli fastigium, quò nulla erat ipsis accedendi facultas: deinde illinc vacuis manibus eos reuertentes adspiciens, gaudebat, cùm infideles homines redargutos, & multo rubore adspersos videret. Cap. 5. *malim desistit.

Cogita quale illud fuit, sedente iudice, adstantibus carnificibus, paratis tormentis, vniuersa multitudine collecta, cùm milites ipsi expectarentur, qui Pelagiam adducerent, omnesque præ voluptate gestirent, & tanquam ebrij essent, prædam in manibus se habere sperantes, tunc illos ipsos, qui eius rei causa missi fuerant, vultu in terram demisso redeuntes videre, factumque illud narrantes audire. Quantum dedecus, quãtum mœrorem ac probrum omnibus impijs illis tunc fuisse par est? Qua tristitia, quo vultu & rubore perfusos milites illos redijsse credimus, qui reipsa didicerant, se non cum hominibus, sed cum Deo bellum gerere? Ioseph quo tempore à domina sua insidijs petebatur, vestem impuris ac scelestis barbaræ mulieris manibus detentam reliquit, & nudus exijt. Pelagia verò neque corpus suum ab intemperatis illis hominibus tangi passa est, sed cùm anima ipsa corpore denudata in cælum ascendisset, & sanctam suam carnem apud hostes reliquisset, ita dubios & perplexos aduersatios reddidit, vt nescirent quid facerent: neque enim habebant, quid reliquijs illis deinceps facerent. Talia sunt perfecta Dei opera, rerum desperationem ad multam facilitatem, sibique aduersantium res, quæ videntur facilimæ, ad extremam desperationem transferentis. Cap. 6. Gen. 39.

Quid difficultate illa maius, in quam puella tunc inciderat? Quid facilitate illarum rerum, quas milites tunc tractabant, planius videri poterat? Habebant puellam intus solam comprænhensam, domo ipsa velut carcere quodam conclusam, & tamen redieũt prædam non assecuti. Contrà puella ipsa, cùm omnibus auxilijs atq; adiutoribus Cap. 7. Mira Dei virtus & potentia.

 deserta

deserta esset, neq; vllam euadendi viã haberet, sed prope illarũ ferarum manus se positã videret, ex ipsis faucibus, vt aliquis diceret, abrepta, omnium insidias diffugit, & milites ac iudices, principesque illos superauit, idq; eo tempore, quo omnes se illius victores futuros spetabant.

Cap. 8. Postea verò, quàm puella ipsa mortua est, tunc in maiorem desperationem inciderunt, vt discerent Martyrum mortem, Martyrum esse victoriam. Hoc perinde fuit, ac si, vndarum impetu ad ipsum portûs aditum irruente, nauigium merce copiosa & margaritis preciosis refertum, cùm iamiam ab illa ipsa fluctuatione submergendũ esse videretur, periculum mox diffugiens, ab ipso aquarum impetu impulsum, quam celerrimè ad portum transmissum esset. Sic militum illorum inuasio ac terror, cùm omnibus vndis formidolosior incidisset, fecit, vt multò celeriùs puella festinaret ad cælum ascendere: quæque nauim ipsam submersura videbatur vnda, illa saluam ad tranquillum portum transmisit: ac deinde corpus illud omni fulgore splendidius ex alto deferebatur, diabolum id videntem feriens. Non enim ita fulgur è cælis demissũ, nobis terribile videri solet, vt Martyris corpus fulgure grauiùs dæmonum turmas tũc perterrefecit.

Martyrum mors, Martyrum victoria.

Nota sanctę mortuę corpus dæmonũ turmas perterrefacere.

Cap. 9. Sed vt discas non sine diuina prouidentia id factum fuisse, hoc præcipuè licet apertè intelligere ex ipsius virginis proposito & prompto animo: quodq; milites illi virginis dolum non considerârint, sed quod illa petierat, libenter concesserint: quòd denique ad exitum res ipsa perducta sit. Licet etiam nihilominùs & ex ipsa mortis ratione hoc intelligere. Multi enim è sublimi tecto deiecti, nihil mali passi sunt: alij verò, quibus corporis membra læsa & mutilata fuerint, post casum ipsum multo tempore superfuerunt. At in illa beata virgine nihil tale Deus ipse fieri permisit: sed statim iussit animam corpus relinquere, eamque ipse accepit, quippè quæ quantùm satis fuit, certauerat, & rem omnem impleuerat: non enim mors illa eiusmodi casûs naturam, sed Dei iussionem, consecuta est.

Cap. 10. Iacebat igitur corpus illud non in lecto aliquo, sed in solo. Nec propterea tamen honoris expers erat, quia in solo ipso iacebat: sed solum ipsum ex eo fuit honoratũ, quòd corpus illud tã gloriosum excepit: quinimmò quia in terra iacebat, eo ipso corpus illud erat honoratius. Huiusmodi enim sunt iniuriæ, quæ propter Christum accipiuntur, vt honoris cumulum nobis afferant. Iacebat igitur in solo ipso, & angusto quodam loco: sed Angeli Pelagiæ corpus circundabant, & Archangeli omnes honorabant, Christus deniq; ipse præsens erat: nam si domini mortuos seruos aliquos nobiliores ad sepulturam deducunt, neq; id erubescunt: multo magis Christus ipse virginem, quæ eius causa libenter animam emiserat, & tantum periculum susceperat, præsentia sua honorare non recusauit. Iacebat itaque illa, & epitaphium habebat martyrium, quod susceperat, confessionis ornatu decora, & veste omni regali purpura preciosiore induta. Erat autem vestis illa duplex, vna virginitatis, altera martyrij His funebribus donis ornata virgo hæc, ad tribunal Christi assistit.

En quantũ tribuit tantus vir exanimi virginis corpori.

Cap. 11. Talem habitum & nos viuentes ac mortui nobis ipsis parare studeamus, illud scientes, quòd qui auratis vestibus corpus suum exornauerit, nullam ex ea re mortuo homini vtilitatem attulerit: quinetiam multorum inuidiam & repræhensionem excitauerit: quippe qui neq; in morte ambitiosus, & falsæ gloriæ appetens esse desierit. At si virtute se ornârit, multos etiam post mortem sui admiratores habebit. Etenim ipsis etiam regalibus aulis apud omnes homines splendidius erit sepulcrum illud, vbi corpus iacuerit, quod cum virtute ac pietate vixerit. Huius rei vos ipsi testes estis, qui diuitum monumenta, quanuis aureis vestibus contecta, tanquam speluncas quasdam prætereuntes, ad sanctam hanc virginem multo cum studio & animi alacritate accurritis: quoniam cùm martyrio, cõfessione & virginitate, multę & aureæ vestis loco, funus suum ornârit, hinc posteà discessit. Hanc igitur pro viribus & nos imitemur. Cõtempsit illa vitam hanc: contemnamus & nos delicias, irrideamus sumptuosos apparatus, abstineamus à crapula & ebrietate, fugiamus voracitatem.

Virtutis ornamenta cõparanda.

Cap. 12. Non temerè hæc nunc dico, sed quoniam multos video, postquàm concio hæc dimissa fuerit, ad ebrietatem, ad cauponas & mensas illas, quæ sunt in hospitijs publicis, & ad alia inhonesta opera statim reuersuros. Quamobrem precor vos & hortor, vt semper sanctam hanc virginem in memoria & mente habeatis, neq; concionem hãc celebrem dedecoretis, non deniq; fiduciam nostram ex hoc die festo ad nos proficiscentem imminuatis. Etenim non temerè cum Græcis differentes huius diei festi celebritate gloriamur, eamque obijcientes, erubescere illos facimus, cùm dicimus, quemadmodùm

Dies festus S. Pelagiæ.

admodùm vrbem integram ac totam, tantumq; populum puella vna mortua singulis annis ad se attrahit, idq; post tam multos annos, neq; tempus vllum honoris huius seriem interrupit. Verùm si senserint, quæ in hac celebritate committuntur, maiore laudationum parte priuati erimus. Hæc enim multitudo, quę nunc præsens est, si benè ordinata ad nos accedere posthàc studuerit, ea res maximo nobis erit ornamento: at si cum segnitie & negligentia multa hic aderit, probrum & accusationem nobis ea res afferet.

Vt igitur vestra multitudine, charissimi auditores, nos exultare possimus, eodem recto ordine domum reuertamini, [illegible] quo par est eos redire, qui cū talibus martyribus versati fuerint. Nam si quis non [illegible] mum redierit, non solùm nihil profecerit, verùm etiam periculum max[illegible] sibi attraxerit. Scio vos hoc morbo non laborare: sed non satis hoc vobis est ad [illegible]ationem, nisi & fratres ipsos inhonestè se gerentes, ad modestiam maximam, & [illegible]nuenientem & compositum statum redigatis. Honorâsti Martyrem præsentia tua? eandem illam & proximorum tuorum emendatione honora. Si enim videris inordinatum risum, atque inhonestum cursum, & illiberalē incessum, indecentemq; habitum & figuram, accede, & illos ipsos, qui talia committunt, acerbo & terribili vultu intuere. At contemnēt illi, & irridebunt potiùs. Sume tecum duos vel tres fratres, vel plures, vt qui hæc facit, multitudine ipsa præsente correctus, modestior fiat. Quòd si neq; sic illorum amentiam represseris, eosipsos ad sacerdotes deferas. Sed vix fieri potest, vt ad eam impudentiam illi deuenerint, vt si repręhensi ac rogati fuerint, non cedant, verecundentur, & ab inordinata & ludicra chorea se retrahant. Quòd si decem, si tres, si duos, si vnum tantùm lucrifeceris, multam vtilitatem tibi comparaueris. Cap. 13. | Proximi vt ad meliorē frugem reducendi.

At multa est viæ longitudo. Longitudinem hanc ad eos, quos suprà diximus, colligendos spontè subeamus. Multo thuris vapore viam implemus. Honestum quidem hoc est. Verùm non tantùm via ipsa honesta apparuerit, si, vaporis atq; odorum instrumentis per illam totam dispositis, aërem ipsum odoris suauitate perfuderis, quantùm si omnes, qui hodiè per illam ipsam viam incedunt, Martyris certamina inter se narrantes domum redeant, linguas ipsas singuli pro vaporis instrumento exercentes. An non videtis cùm Imperator in vrbem ingreditur, quàm compositè atq; ordinatè milites ipsi ordine vtrinq; disposito armati incedunt, vicissim se hortantes, vt quieto & sedato ac reuerenti gradu procedant, quò ijs, qui eos spectant, compositi & spectatu digni videantur? Illos igitur imitemur. nam & nos Imperatorem deducimus, nō corporeum aliquem, aut terrenum, sed angelorum Dominū. Atq; ita ingrediamur, nos mutuò hortantes ad concinnè atq; ordinatè progrediendum, vt non multitudine solùm, verùm etiam ordine ipso spectatoribus stuporem afferamus. Maximè quidem. Quanuìs enim nemo præsens esset, quanuìs soli per viam incederemus, neq; sic tamē immodestos nos esse oporteret, diuinos illos oculos metuentes, qui semper patent, & vbiq; presentes sunt, omniaq; intuentur. Cap. 14. | Honestè incedere, & de rebus bonis inter se conferre debēt Christiani.

Nunc verò etiam illud considerate, multos hæreticos hîc esse inter nos cōmistos, qui si vos ita saltantes, ridentes, vociferantes & ebrios viderint, summè nos condemnantes discedent. Quòd si aliquis vni alicui homini scandalum afferens, ineuitabiles pœnas dabit: nos, qui tam multis scandalum afferimus, quas pœnas daturos putas? Sed prohibeat illud Deus, vt post hos sermones, & hanc admonitionem aliquis ijs vitijs obnoxius inueniatur. Nam si antehàc, qui huiusmodi facinora committere audebāt, venia digni non erant, post consilium atq; increpationem hanc pœna ipsa multo grauior erit & ineuitabilior tam ijs, qui hæc faciunt, quàm qui fieri vident & contemnūt. Vt igitur & illos pœna liberetis, & vobis copiosiorem mercedem comparare possitis, fratrum nostrorum curam suscipite: ad ea, quæ dicta sunt colligenda atque enarranda eos impellite, vt per totam viam hæc meditantes, & ijs, qui domi remanserunt, mensę huius reliquias afferentes, illustre conuiuium etiam illic habeatis. Ita enim & huius diei festi gustum maximum percipiemus, & sanctam martyrem ad maiorem beneuolentiam prouocabimus, vero honore illam prosequentes: quæ maiorem etiam voluptatem capiet, si fructum aliquem & vtilitatem animas iuuantem adepti redierimus, quàm si huc venerimus, & posteà tumultuati simus. Cap. 15. | Matth. 18. | Vitanda scandala.

Faxit Deus huius sanctæ virginis, & eorum, qui similiter certauerunt, orationibus ac precibus, & vt hæc, & alia, quæ dicta sunt, diligenter memoria tenearis, & vt ad opus ipsa omnia conferentes, in omnibus ad finem vsq; Deo ipsi grati simus: Cui gloria sit & imperium, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen. Sancti pro nobis orāt.

BEATI IOHANNIS CHRYSOSTOMI POSTERIOR LAVDATIO IN EANDEM SANCTAM VIRGInem & Martyrem Pelagiam Antiochenam. Est etiam in Metaphraste.

Iunij 9.

AIORE quidem theatro sancta virgo Pelagia digna esset: magna enim huius puellæ certamina, extiterunt, ob idq; copiosiorem theatri frequentiam requirunt. At satis illi tamen est Christus, [illegible]ius pro omni ornamento huius virginis panegyrim ac celebritatem præsens exornat. Quo enim loco Christus ad[illegible] omnium Angelorum chorus præstò est. Et omnes quidem martyres sua corpora cruciatibus fortiora præstiterunt, ob idq; magnũ quoddam theatrum aduersùs diabolũ sibi parauerunt, cùm incorporeos spiritus corpore ipso superauerint, & carnem suam cum ferro contendentẽ fortiter exhibuerint. Cùm

Dæmonum imbecillitas & temeritas.

verò etiam puellas ipsas video pro Christo crucifixo mori gestientes, tunc diaboli temeritatem magis rideo, qui cùm permulta vaticinandi loca sibi excogitauerit, quasi res futuras in illis ipsis prænunciaturus esset, non illud præuiderit ac vaticinatus sit, quantum dedecus quouis risu dignum hodierno die passurus esset.

Quid enim magis ridendum aliquis duceret, quàm quod hodiè passus est diabolus? Qui licèt virginem irretitam haberet, à præda tamen ipsa excidit, & puellam, quam apprehendit, tenere non potuit, quasi vmbram, non virginem apprehendisset. Nam

Prudẽs simplicitas Pelagiæ.

cùm illa simplicitatem columbæ cum serpentis prudentia coniunctam haberet, vt columba quidem simplex comprehensa est, sed vt prudens serpẽs diffugit: quanuìs enim esset comprehensa, de victoria tamen non desperauit: neque animo aut consilio capta fuit, licèt corpore detenta esset: sed artem quandam atq; consilium excogitauit, quo eorum, à quibus comprehensa fuerat, temeritatem eluderet, & eos tanquã stupidos redderet.

Sed quidnam hoc fuit? Se cõsilium mutâsse puella simulauit: idq; vt credibile videretur, quanuìs in tantæ fluctuationis & naufragij periculo constituta esset, vultu tamẽ ipso hilaritatem præ se ferebat. Figmento igitur illo milites capti, & puellæ hilaritate decepti, humaniùs in illam se gerere cœperunt. Quæ cùm ab ipsis petijsset, vt tandiu liceret abesse, quoad ornatum ipsõ sæ conuenientem sibi indueret, eundi potestatẽ milites ei concesserunt, quippe qui ea re non solùm illi virgini gratum facturi essent, sed futurum etiam cogitabant, vt à Iudice ipso magis laudarentur, si puellam veste ornatam duxissent. Illa verò consilij sui compos facta, statim se veste induit, quæ verè de-

Virgo sancta se præcipitio interficit.

cora est. Cùm enim animi fortitudine, & resurrectionis spe multa se induisset atque corroborâsset, ad ipsius tecti vestigiũ cucurrit, & illinc seipsam præcipitem dedit. Itaq; palæstræ genus illud exegit, quod vt magnum quippiam aliquando diabolus Domino

Matth. 4.

ipsi proponere ausus fuerat, cùm dixit: Si filius Dei es, mitte te deorsum.

Huius puellæ fidem & animi magnitudinem valdè obstupesco. Quid enim tunc alia virgo secum ipsa non cogitâsset? Dixisset quidem: Do meipsam ex hoc loco præcipitem, cùm id facere eo ipso coacta sim, quòd stuprum metuo. Laudabile est propositum, modò casum ipsum mors consequatur. quanuìs enim in me mortuam hostes debacchati fuerint, id tamen ego non sentiam, meq; insciente, hoc facient. At si in terram collisa, corporis membra perfracta fuerint, anima verò in membris permanserit, corporis turpitudinem molestè ferẽs ac dolens, tunc nihilominùs ad Iudicem ducta, ea patiar, quæ semper timui: tradent enim stupro corpus ipsum membris lęsum, ac me violatam dimittent: sicq; duplicem feram calamitatem, tum corporeis membris læsa, tum virginitate spoliata. Hæc satis quidem fuissent, vt aliam puellam perturbarent. At illa fide ipsa ita confisa est, quasi finis ipsius sponsorem aliquem haberet: ob idque prompto animo ad eum casum festinauit.

Puella pudefacit dæmonem superbum.

Itaq; puellæ & virginis fortitudine atq; animo illo victus es, diabole. Quæ enim Domino ipsi olim proposuisti, ad ea puella quædam eius famula te prouocauit, & ad tecti fastigium accurrens, illinc seipsam iaculata est: cumque à Iudice vocata esset, tibi, qui hoc suggessisti, non obtemperauit, neque subdolam pugnam subijt: nouit enim versutas cogitationes tuas, cùm sępè virgines ipsas ad Iudices, tanquã ad flagella excipienda, vo-

da, vocare soleas, pôsteà verò sine pugna ijs, qui pugnam subiêrunt, acerbiùs detentas eijcis. At si verè ad pugnam vel ad stadia puellam prouocas, congredere nunc cum illa è recto se deijciente, eamque illinc decidentem sustine. Audeas cõtra illam stare, & palæstram experiri. Excita quamcunque velis astutiam. Habes terram pro pugnæ campo. Vrge nunc gladios ipsos, vt mortem inferas. Substerne interficiendis hominibus dura cædis Instrumenta. Para decedenti puellæ cõfractionem. Omnes enim quantumuis abstrusas atque abditas artes tuas, velut infirmissimas illa superauit, quodque maius est, neque illud à Deo exegit, quod scriptum est: Angelis tuis manda de me Domine, ne vnquàm offendam ad lapidem corpus meum: sed id petijt, vt animę præciperet, post casum ipsum è corpore [illegible]dere. Psalm. 90.

O puellam genere quidem & sexu fœminam, animo autem ipso marem. O virginẽ duobus nominibus extollend[illegible], quòd in virginũ grege, & martyrum choro numerata sis. O puellam ita contine[illegible]m, vt neque adspectu quidem ipso fruendi facultatem intemperato Iudici præbueris. Huius igitur puellæ temperantiam & nos imitemur, & contra voluptates ipsas victoriæ trophæa erigamus. Incontinentiæ atque intemperantiæ impetum frangamus, & animum ipsum ad pietatem seruandam corroboremus. Iudices ipsos à tentationibus submoueamus, & cùm opportunum est, nõ abiectos, sed audaces nos præstemus. Denique membra nostra, quę sunt super terram, mortificemus, vt & Dominus ipse hoc humile corpus nostrum tale reddat, & in eam conditionem transferat, vt corporis sui formam cum eo communicet: Cui sit gloria & imperium in secula, Amen. Intemperã tia & incõtinentia fugienda.

MARTYRIVM SANCTORVM GETVLII, CEREALIS, AMANTII ET PRIMITIVI, EX EGREGIO MS. CODICE

dice per F. Laurentium Surium stylo mutato descriptum: cui fidem conciliant etiam antiquissima Martyrologia.

TEMPORIBVS Hadriani Imperatoris fuit vir quidam omnis diuinæ legis peritissimus, idemq́; Christianissimus, Getuli⁹ nomine. Degebat autẽ in Sabinorũ regione haud procùl ab vrbe Roma, conuocabatque ad se quotidiè permultos tum ex Italia, tũ Gręcia Christianos, ijsq́; alimẽta præbẽs, diuinam legem exponebat, eosq́; erudiebat. Peruenit eius rei fama ad aures Hadriani Imperatoris, qui misso Cereale Vicario, iussit eum cõprehẽdi. Vbi ad illum venit Cerealis, inuenit eum domi sedentẽ, & more solito Christianos instituẽtem, qui eius doctrina magis ac magis in fide Christi confirmabãtur. Dixit autem ei Cerealis: Audisti, quæ sint à principibus edicta apud omnes proposita? Respondit S. Getulius: Itáne principum iussis parére necesse est? Cerealis dixit: Tuipse edicito æquũ ne sit illis parére. S. Getulius ait: Cui tandem, ô princeps, obtemperandum est? mortali ne homini, & mox in putredinem abituro, an verò præpotẽtis Dei filio? Cerealis dixit: Habet ergo filium Deus vester? Getulius respondit: Habet planè, qui quidẽ & fuit, & est, & erit semper. Cerealis dixit: Qua vel doctrina, vel signo nôsse licebit, filiũ Dei, Deum esse, quẽadmodùm tu doces? Respõdit sanctus Getulius: Noueris verbum Dei, verum Deum ex Deo patre genitum, & de spiritu sancto conceptum, ex virgine Maria natum esse, eumq́; nouissimis temporibus dignatum esse venire, vt mortuos suscitaret, cæcos illuminaret, leprosos mundaret, super mare pedibus ingrederetur, vẽtis & tempestatib⁹ imperaret. Cerealis Vicarius dixit: Nôsse velim, quinam isthuc factum sit. 10 Iunij. Getulij humanitas in Christianos

Tum S. Getulius vocauit ad se Amantium tribunum fratrem suum, qui metu Hadriani principis latitabat, narrauitque ei omnia de Cereali Vicario: porrò ipsi Cereali indicauit Amantium fratrem suum. Ad cuius conspectum mirificè exhilaratus est Cerealis. Dixit autem ei S. Getulius: Abijce iam Cerealis frater artes diabolicas, & amplectere Christi patientiam. Ego in Tyburtina vrbe cùm haberem vxorem, liberos & opes, omnibus valefeci, vt possem ad æternam peruenire salutem. Cerealis respondit: Equidem nec vxorem nec proles habeo, quas relinquam. Si verò est aliquid æternum, ne quæso id me celetis. S. Getulius dixit: Aeternum hoc est, vt manufactis idolis propudiatis, in Christum Dei filium credas, Cerealis ait: At quo tandem ordine Amantius tribunus, frater Getulij.

 dine

dine hæc fides suscipienda est, vt ne quid fuscatum in me resideat? Dixit ei Amantius tribunus, amicus eius: Baptismum percipies in Christi confessione, & sic vitam habe-

Matth.19.

bis sempiternam. Quòd si verò reliqueris omnia, quæ in hoc mundo appetis, centu-plum accipies, & vitam æternã possidebis. Cerealis ait: Ecquid obstat, quo minùs pro Christo filio Dei sanguinem meum fundam? Sed iam quæso moras vos nectere ne ve-

Triduanũ ieiuniũ, vigiliæ & preces.

litis, Tum Sanctus Getulius ad pœnitentiam eum adhortabatur, simulq; ei triduanũ indixére ieiunium, donec diuinitùs edocerentur, quid faciendum esset. Cumque to-ta nocte in vigilijs & precibus durarent, audiérunt vocem angelicam ipsos admo-nentem, vt Sixtum vrbis Romæ Episcopum ad se vocarent, & ab illo baptisma per-ciperent.

Cerealis post catechesin baptizatur.

Venerunt igitur Romam, & accersito beato Sixto Episcopo, in cryptam quandam eius, quam diximus, regionis ingressi sunt: vbi B. Sixtus more Christiano eũ catechis-mo imbuit, ac deinde baptizauit. Eadem autem hora vidit Cerealis descendentem su per se Spiritum sanctum, & mox ingenti voce clamauit: Ecce video lumen quoddam Solis splendore illustrius in me delabi. Porrò B. Sixtus pro singulis obtulit sancta li-bamina, & participes eos fecit sacrosancti corporis & sanguinis Christi: & cùm eos in fide confirmâsset, gratias agens, discessit ab eis. Eodem tempore officiales Cerealẽ quæsiérunt. Venit autem Vincentius quidam eò, vbi erant sancti, aurum publica exa-ctione collectum absportaturus. Vt autem vidit eũ Cerealis, dixit ei: Nos tẽporarias res iam abiecimus, vt fruamur æternis. Temporalia enim vnà cum illis, qui amore ea prosequuntur, in nihilum redigentur. Tum Vincentius magna voce exclamauit: O principes orbis & reipublicæ moderatores: seductus est Cerealis dignitate Vicarius: re lictisque dijs, phantasmata sectatur: multaque ira incensus, celeriter cucurrit ad Ha-drianum principem, eique quid comperisset exposuit, nempè Cerealem se Christia-num confiteri. Itaque Hadrianus misit Licinium consularem, qui ipsi Cerealem siste-ret. Licinius veniens ad vrbem Sabinorum, tenuit Cerealem, & cum illo Getulium, Amantium & Primitiuum: moxque scripto petijt ab Hadriano, quid de illis fieri iu-beret. Rescripsit autem Hadrianus, vt aut immolarent dijs, aut ignibus cremarentur. Eodem ergo die, quo lectæ sunt literæ Imperatoris, iussit Licinius in ciuitate Tyburti-na tribunal sibi præparari, sanctosque sibi vinctos exhiberi. Cumque venissent, ita di-

Sancti martyres iudici sistuntur.

xit: Adeóne Cerealis vitam desperâsti tuam, vt præcepta principum, qui toti impe-rant orbi, contemnenda putes? Cerealis respondit: Et thesauros publicos declina-tione perfecta tradidi in publicum, & Christo Iesu me seruiturum promitto, vt vitã obtineam sempiternam. Licinius dixit: Vtrùm viuere aut mori mâlis, edicito. Cerea-lis ait: Ego si viuere non appeterem, Christum non confiterer. Vestra autem sacrifi-cia nihil sunt. Tùnc ad S. Getulium conuersus Licinius, dixit: Sacrifica dijs Ioui & Marti: alioquì extorquebo à te animam tuam. Respondit S. Getulius: Ego non per-dam animam meam: immò verò potiùs lucrabor eam.

Verberãtur

Tunc ira inflammatus Licinius, iussit eos expoliatos cædi, dicens: præcepta princi-pum contemnere nolite, sed magnis dominis obtemperate. Cùm autem cæderentur, B. Getulius magnificans Deum, alta voce dixit: Gratias ago Deo patri omnipotenti, & Domino Iesu Christo, eique meipsum sacrificium mundum offero. Dixit ei Lici-

Psalm.50.

nius: Quod est mundum sacrificium? B. Getulius respondit: Spiritum contribula-tum, & cor contritum & humiliatum Deus non despicit. Licinius dixit ad ministros:

Diù manẽt in carcere.

Abducite istos in carcerem: vbi sanè ad dies vigintiseptem permansêre. Porrò Licini-us Romam proficiscens, res gestas narrauit Hadriano Imperatori. At ille furore perci

Flãmis martyres obijciuntur.

tus, misit milites, qui eos flammis exurerent. Ducti sunt ergo sancti martyres ad trede cim milliaria ab vrbe Roma, & illic ligatis manibus & pedibus ad flumen Tyberim in ignem coniecti sunt. Cùm autem beatum Getulium flammæ non contingerent, & ille magis etiã in Domino cõfortatus, solutis vinculis, Christum Dei filiũ glorificaret, milites caput eius fustibus confregerunt: & sic inuocans Dominum, emisit spiritum. Cuius sacrum corpus colligens Symphorosa vxor eius, honorificè eum sepeliuit in arenario prędij sui.

Ado in suo Martyrologio hæc adiungit: Consummati sunt beati martyres in fun-do Capreolis, via Salaria, ab vrbe Roma plùs minùs milliario tertiodecimo supra flu-

Symphorosa cũ septẽ filijs necatur.

nium Tyberim in parte Sabinensium. Quorum corpora collegit beata Symphorosa, vxor beati Getulij martyris. Quæ non longè post eundẽ ipsum martyrẽ cum septem suis filijs fuit martyrio confecta, videlicet 27. die mensis Iunij: & sepulta est in prædio suo, loco & oppido suprà nominato.

HISTO.

HISTORIA INVENTIONIS S. MAVRINI ABBATIS ET MARTYRIS, AVTHORE STEPHANO, QVI *eam scripsit iubente Christiano Abbate, circa annum Domini 990.*

PROLOGVS.

Omino Christiano Stephanus exiguus. Imponis pater mihi, quod ferre non possunt humeri. Maurinum præcipis laudare, & eius opera stylo dare: quorum vnum officium est angelorum, alterum hominum sapientissimorum. Si martyr inuictus, in ore & mente bonorum omnium scriptus, literas desiderat, habet Colonia Agrippina, secunda (si dignatur dici) Roma, suos Gregorios, habet Hieronymos, quos supernæ ciuitatis decet scribere consules. Sunt nihilominus sub alis tuis educati non pauci, qui indeficiẽtem Nilum viderunt & biberunt, scq; huic operi pares ostentant. Quid ergo mihi in syluam ferre ligna? Bruno ille nobilis filius columbæ sacrarium sapientiæ, te inuenit, in quo complacuit animæ suæ. Compertum quantum præstitistis seculo, chari inuicèm & noti, & in verbis prudentiæ sæpè admirati. Tui ergo & prædictorum officij est cælitum merita tractare, quibus inuidiam prometeri est facile, nisi fortè admirabili sapientia animi tui hoc Maurino miraculum addere decreuisti, vt ei hominis organo iumentum Balaam deseruiat Pareo hac conditione interposita, vt supremam manum imponas operi, & titulum tuo dedices nomini. Colonia Agrippina, altera Roma.

HISTORIA.

VMMA & vel vnica salus est ægris mortalibus, quòd electos suos ita Christus cælis diuisit & terris, vt spiritus cælesti habitatione dignos superis admitteret, & terræ terrena permitteret. Non enim beatorum spiritus sui hominis penitùs deserunt exuuias, arma scilicet suæ militiæ, in quibus de antiquo triumphauerunt serpente. Isti etenim isti sunt inclyti propugnatores tui ô redẽpta Christi cruore Ecclesia: isti stant pro filijs tuis, ne eos baratro oris absorbeant toto aëre vagantes spirituum corruptores. Quã do enim per te armatis dolo & igni resisteres aduersarijs, quæ in propria carne ægrè imperium agis? Sed emeriti testes Christi, angelorum ciues, immò consules pro meritis creati, etiamnunc iniquitatis satellites per te expugnant, quos p se vicerant. Hi reos Deo conciliant, orbem portant, tartara spoliant, vt angelorum numerum expleãt, & mutos Hierusalem extruãt. Hoc indefessè Ioannes Ephesi, hoc Andreas, hoc protomartyr Stephanus Byzantij, hoc Petrus & Paulus Romę, & in toto penè terrarum orbe, hoc singuli sanctorum in sua sorte gratum Deo sacrificium faciunt. 10. Iunij Sancti in cęlis, Ecclesię propugnatores.

Habemus & nos in oculis huius rei testem idoneum Maurinum, Deo & Angelis charum, cuius hodiè passio cælos glorioso martyrio ornat, & reis veniam donat. Qui sub signis fidei ad sanguinem vsque deuotus, in die sui certaminis nil minus à magnis egit martyribus: qui caput draconis antiqui & nequitiæ eius satellites Decios detriuerunt & Nerones. Egregia nanque vicissitudine mortuo pro se Domino mortis triumphum obtulit, purpuratusque proprij sanguinis ostro, stolam suam dealbauit in sanguine Agni. In cuius nunc comitatu quocunque ierit hærens, secutus sui suis prouentum poscit salutis. Huius gratuita Deus clementia nobis causidici scutum obtendit, huius nos pretiosissimis membrorum gemmis ditauit. Nisi multùm nos abijcimus, semper eum nobis præsentem sperare debemus, sed præsertim in hac die solennitatis & lætitiæ suæ. Hanc, inquam, diem lætitiæ eius dixerim, in qua familiariùs regi suo dux magnanimus militare cœpit, mutato militari cingulo, non deposito. Digna, domini mei, laude hanc diem sacremus, & prono vtriusque hominis obsequio honoremus. Egregium nobis sit Angelorum Maurinus martyr.

lorum participari officio. Eis de nostri hodie patroni gloria gratulantibus gaudia nostra conferamus, immò gaudia eorum geminare ambiamus, & de peccatorum nostrorum tumulis resurgamus. Quodam modo enim de sepulchris vitiorum resurgimus, cùm Dcum manibus exquirimus, & sanctorum laudibus animum intendimus.
Psalm. 150. Hinc per Dauid familiare sibi organum spiritussanctus, Laudate, inquit, Dominum in sanctis eius. Et in his quoque mundalibus regnis, quem reges sua dignantur amicitia, si quod in spem gratiæ suorum principum militauerit bellum, nostis quanta dulcedo, quanta regum super eo sit oblectatio audire quantus in clypeum assurgat, quanta vi torqueat hastam, & quanto ipsius vitæ periculo caput obiectet gladio.

for.* athletę. In gloriam ergo Maurini nobilissimi * agonothetæ & victoriosissimi, aliquid & nos resonemus dulce Deo, gratum cælo. Sed ci[illegible] & puluis quid feret dignum amico DEI excelsi, cui hymnidici superorum famulantur chori? Parum est, si
Victoria illustris S. Maurini. eum fortiter Dominica bella bellâsse dicimus. Ter enim quaterque victor existit, qui non modò cum purpureis tyrannis in lites erupit, sed seculo altior, in ipsum huius mundi principem, in ipsum, vt sic dictum sit, gigantem cælis bella minitantem, gyganteo robore arma commouit, vitam morte possedit, mortuus palmam & spolia de hoste tulit. Parum est, si in eo patritij sanguinis stemma recensemus. Maior ei nobilitas est, confratrem esse martyrum, cohæredem Apostolorum, & socium Angelorum. Quòd si de vitæ eius merito agitur, inferius erit quodcunque dici poterit: nisi quòd verè probatur gloriosus Dei amicus & pretiosissimus filius. Et quia conducit filio similari ad patrem, pijssimus Dominus natiuæ pietatis suum Maurinum ornauit insigni. In quo quisquis spem suam constituit, nouit totus quantæ misericordiæ balsamis affluat, nouit quàm præsens exauditor, quàm propitius sit Interuentor: horumque attestatione quanti stet altissimo facilè cognitum est. Verùm taceat interim lingua carnis super cælestem gloriam martyris, quam nec oculus vidit, nec auris audiuit: & saltem qualiter inuentum sit eius sacratissimum corpus diei gaudio ad memoriam reuocemus.
Esa. 64.

legendum puto * latitauit. Peracto beato agonis sui triumpho, egregius Dei athleta Maurinus, locus tumuli cælo tantùm notus, & Angelici tantùm obsequij reuerentia veneratus, * habitauit vsque ad incarnati Verbi annum nongentesimum sexagesimum sextum, agente tum in sceptris diuo Othone, primo Othone. Cesserat ab hinc anno humanis officijs eiusdem principis diuus frater Bruno archos antistes, & murata vita, Christorum Domini ante DEVM captabat præmia. Qui corpore extra muros vrbis secundùm desiderium cordis sui reconditus in oratoriolo sanctorum Pantaleonis, Cosmæ & Damiani, locum quem viuens coluit, mortuus * ornabat. Erat autem oratoriolum pro tenera nouellæ conuersationis infantia angustum, & magnis meritis magni præsulis impar. Ruit ergo solo tenus pijssimo diuinæ potentiæ effectu sine inhabitantium discrimine, sine familiaris rei damno, & sui ruina occasionem editioris fabricæ præbuit. Cæli quoque inopinatas dederunt copias, prouenturo operi thesaurum inexhaustum, gemmam diadematis Domini, cuiam sui & Angelici populi. Nam quia non potuit latere sub modio lucerna ardens coram Domino, dum ponendo fundamento terra effoditur, loculus, (Gloria tibi Christe) Maurini martyris inuenitur, qui Brunoni manum conferret, & in altero latere Pantaleoni astaret. * Folcmarus ergo dignus Deo digni Brunonis in sacerdotio successor, vocatus adfuit cælestis doni arbiter, & cælestium exequiarum minister. Ac primò peruidetur lapis loculum claudens, inscriptus martyris nomine, & officio, & martyrij eius die & loco, Hic requiescunt ossa bonæ memoriæ Maurini Abbatis, qui in atrio ecclesiæ martyrium pertulit sub die quarto Idus Iunij.

Vrbis Coloniensis dicit.
MS. codex habet * ordinabat.
* Volmar*
Inuenitur loculus S. Maurini.

Amoto lapide, lignea ferro euincta inuenitur arcula, earie indicans priscæ passionis tempora. Tota omnibus portis ciuitas ad spectaculum illud Angelicum non potest dici quàm pio ruit affectu: Clerus & sanctimonialium se dedit chorus. Sanctæ autem memoriæ antistes, cùm reuerentiæ obsequia & orationum prælibasset solennia, spe & sancto plenus timore reliquias virtutum & medelæ scias detexit, & ostenso in terris Angelorum cine, populum Dei gaudio & gaudij lachrymis satiauit. Renouantur antiqua miracula, hauritur odor, quo electos suos Dominus testatur. Putares balsamis veneranda ossa fluere. Vincitur sermo miraculo: minus est omne quod

Reliquiæ virtutũ & medelæ sciæ, vel scientes.

quod dico: sed quia hodierna agitis gaudia, in æternum eadem vos satiari contingat fragrantia. Iam verò quis non dicam expediet, sed dignè miretur ipsorum pulchram gloriam ossium? Pulchro nanque corporis indumento, quanta sit spiritûs pulchritudo & munditia, compertum est. Videtes brachia nota ferri inscripta, videres ossa passionis grandine quassa, & in toto corpore militaris animi cerneres signa. Velent ducum aut regum cadauera byssus lilijs, aut purpura contendens violis, aut detorti pondera auri. Quid sunt autem hæc ad Maurini collata gloriam? Byssus & purpura, vermium est esca: Maurini cicatrices & vulnera sunt immortalitatis signa.

Hîc quædam Reginildis nomine sanctimonialis fœmina, cum Maria Magdalena prima ad sepulchrum respecta, viuentem spiritum in mortuis ossibus inuenit & nunciauit. Hæc in monasterio ancillarum Christi extra vrbis muros sito, merito & officio nota, diutino capitis incommodo auditûs munere cassata est, simul & oculorum lumine penè priuata. Circa quam cùm omnia medicorum defecissent adiutoria, se desperatione recuperandi, sociasque mœroris habitu offudit. Iam fermè bimus situ inualuit dolor, & vt dicitur iuxta statum capitis, status totius erat corporis. Quanuis autem esset destituta viribus corporis, imbecillos sustentata artus, mediam se populi, baculo sancti desiderij præuio, ad Sancti vsque bustum iniecit se humi, tacitas preces cælo fudit, & martyri libam fecit * lumine cerei. Cumq; quem mente videbat, carnis oculis, quos pepeamiserat, intueri desideraret, & caput in loculo martyris reclinaret, vtriusque autis meatus sanguine fluxit, & fidei pretio visûs & auditus munia redemit, incolumisque officio quod agebatur jubilauit, & quotquot angelico illi spectaculo intererant, in fide subrexit. * flagrans lumine fidei. Sanatur surda & penè cæca.

Sanctæ autem memoriæ Gero, pòst datus Episcopus dignus Deo, secundo loco beati martyris meritum agnouit & prædicauit. Cùm enim astante Folcmaro præsule, delectæ secundi ordinis personæ pretiosas sancti corporis margaritas, vino ex deuotione baptizatas, nouo ordinarent repositorio, officiosa se sedulitate admisit, & egregiè audax, vno martyrem dente mutilauit. Mira dicturus sum. Mox in ipsa manu rapti teste pœnas dedit, & inuisibili igne non ardens arsit. Agnouit eruditus animus cælestem animaduersionem, quam solus sensit, sed videre ipse non potuit. Quid ageret? Libenter pignus retineret, sed pœnam sustinens, etiam animo maiorum expectatione fortiùs, nisi reddidisset, torquebatur. Deducuntur interim pignora Sancti, comitante populo arcam Domini, in voce exultationis & confessionis epulante. Præerat tunc monasterio sanctæ Mariæ Dominæ nostræ, quod dicitur nouum, venerabilis Vuoluereda, virginum DEI mater & Abbatissa, quæ huic spectaculo intererat, & psalmorum cantica in codice recitabat. Hanc Gero acciuit, & cum reuerentia in libro sanctum dentem deposuit, complacuitque martyri quies in acerra thuris Dauidici. Factumque est vnum idemque momentum, dentem posuisse & passionem: demonstrâstique IESV bone, quanta martyrem tuum diligentia velis tractari, huiusque rei pretium esse à gehenna liberari. Posita sunt autem debito fidelium honore ossa beatissimi Maurini in oratorio sancti Benedicti sub die tertio Idus Octobris. Nota rem miram. Miraculum

Magnis maiora, gloriosis succedunt gloriosiora. Thiedo pòst datus Episcopus, tunc in monasterio sancti Seuerini custodis officium administrabat. Is non dissimili deuotionis affectu de sancti martyris quod occurrit, latenter tulit, sibi suisque domi profuturum. Cùm iam nox esset, in familiariori loco posuit. Ecce in diluculum cùm locus ipse, tum proxima quæque tantæ suauitatis completa sunt fragrantia, vt euidens esset cælos eam distillâsse gloriam. Res noua, miraculum illustre. Ingredientes & egredientes cælesti communicantur beneficio, sed latet causa. Quod in Maurino Deus operatur, sentitur, nil tamen ipsius ibì scitur. Libet & hîc paululum immorari, & in miraculo aliud miraculum demirari. Vsum hîc cum natura odor perdidit. Nam cùm subitò processerit, post duas ant tres horas more solito non recessit, nec cum integro die ætatem æquauit: sed ferè septem solibus sine exemplo senuit. De agris, de plateis curritur, irruit alter post alterum, facturi quique per seipsos insolitæ nouitatis fidem. Rumor & odor vero nituntur, causa neque etiam opinatur. Datur tandem gloria Deo, gloria martyri. Res nanque nobilior de commisso redditur. Thiedo aperuit verbum emissum patri monasterij, in cuius tuitione est martyr: alter post alterum, quisque notum quasi nouum nuntiat. Is sicut est diuini timoris & amoris apprimè scientia eruditus, sciens quia omnia quæcunque voluit Nota, monasterium S. Seuerini. Odor suauissimus ex reliquijs S. Maurini. Psalm. 134.

luit Dominus fecit, animum fidei dedit, & totius animi organis alleluia sonuit. Placuit tamen ei duos suæ congregationis fratres mittere, quatenus & eos in cultum sancti excitaret, & filiorum relatione suum suorumque animos indulcaret. Profecti ergo, non solùm vt dicta eis sunt inuenerunt, sed secum fratribus non modicas odoris detulêre reliquias. Putares ipsos * affectus, & secum quoquò ibant circunferre aromata. Venerabilis autem monasterij rector magnitudine gaudij & dulcedine animi demum attractus descendit, diuino animum nectare pauit, & grata vicissitudine thura laudis Deo litauit. Folcmarus quoque reuerendus antistes & ipse adueniens rumorem auxit, & honorem ampliauit. Sanctas nanque cum suo odore reliquias in altario beati Seuerini locauit, & iunctos in cælo, in terris sociauit.

for. * affectos.

In semetipso quoq; idem antistes expertus est, quanti sit apud Deum meriti Maurinus emeritus miles. Superueniente nanque sacratissima Paschalis gaudij solennitate, vehementi oculorum dolore cœpit fatigari. Vir autem venerandus flagello diuinæ admonitionis æquo quidem animo membra substrauit, sed mœrore amplius deficiebat, ne fortè nobilis Colonia sine Episcopali officio sanctum peragerct Pascha. Quinta autem feria, quam indulgentiæ diem nominant, vix magno imbecilli hominis & deuoti animi conflictu ponrificalia administrauit, & vsque ad lectum languor inualuit. Sed dum Maurinum animo reducit, consilium præsul inuenit. Denique patrem monasterij, in quo martyrium sancti floret, secretò acciuit, cui languoris sui inclementiam paucis aperuit: Semper quidem, inquit, Christiani animo diuina desideranda est correptio, quæ semper filijs fit in salutem. Caro enim attrita cõscientiam purgat, spiritum emaculat. Ecce deuotus porto flagellum, quod misit Dominus: sed vides quanta populosæ ciuitatis in ecclesia concursus, vides quantos de remotissimis etiam regionibus festiuitate inuitante confluxerit populus: quos omnes in iudicium mei sine fructu laboris, sine exhortatione sermonis, sine viatico benedictionis in sua dimitto. Nascitur tamen mihi quędam securitas, quòd si quid de memoria sancti Maurini ad me delatum fuerit, mihi quoque quam omnibus impendit, misericordiam non denegabit. Tum discessum est. Die autem facto, qui Dominica passione colebatur illustris, dentem beati martyris ægrotanti præfatus Abbas ad lectum mittit Antistitis. Comitatur sanctum pignus cælestis medelæ munus. Nuntiatis enim monachis, assurgit sacerdos venienti in suo pignore martyri, quasi audiens, Surge & ambula. Depressis alta reuerentia luminibus dentem admouit, & quod mulier euangelica tactu fimbriarum Domini accepit, se accepisse exultauit. Subitò enim dolor omnis fugiebat, ante sanctum stare non poterat. Sic inclyte martyr, ecclesiæ Episcopum perdonâsti, & regis tui Pascha honorâsti. Die autem sancti Paschæ cùm inter Missarum solennia pro iucunditate festi, præsul verbum faceret, sermonis ductu ad salutis suæ migrauit auspicem. Stupentibus cunctis, quibusdam verò gaudentibus, Maurinum verè sanctum, Deo charum, quæcunque voluerit impetrare à Deo compotem libera voce pronuntiauit: morbi sui inclementiam, sed in aduentu Sancti subitam edocet fugam. Pontificali deinde statuit edicto, vt dies passionis eius honorabilis celebrisque inter nobiles anni festiuitates numeretur. Similitudo autem quædam dubij animi Thomæ sanctissimi Meginhero cuidam nomine & officio noto oborta est, quòd scilicet martyr & nomine esset obscurus, & excepto epitaphij verbo, scripturæ testimonio careret. Pontifex autem testis sui sententiam fixit, quique dentem sanctum curatorem suum dum adiuxit ita coluit, vt in modico pignore totum se martyrem habere confideret.

Sacratissima Paschatis solennitas.

Vide quid maiores nostri senserint de Sanctorũ reliquijs.

Matth. 9.

Illustre miraculum.

Intereà siccitatis flagello vniuersa laborabat regio. Ad nota ergo præsidia sancta confugit Colonia, precibusque & sacrificijs instabat iniqui sereni redimere malitiã. Procedebant litanię, exibat clerus, prodibat sanctimonialiũ chorus, & lõga populorũ examina sanctæ Crucis vexilla & sanctorum martyrum deducebant suffragia. Sed diuina sententia, fortè quia fidem & patientiam in populo suo quæsiuit, spatio duorum ferè mensium pluuiam suspendit. Erat autem videre mori pro ventura spe anni. Squalebant arua puluere, & flaui sulci ad aquas hiabant. Superueniente autem sacratissima beati Maurini passiõis die, ecclesiæ beatæ memoriæ Dei genitricis & semper virginis, & sanctissimi cælorũ clauigeri senatorius clerus, & diuersę conditionis populus duce Meginhero (Nam Episcopus aberat) ad memoriam Sancti cum litanijs descendit. Denique promptus iam dubium ponere animum, pro angustia temporis idem Meginherus ad martyrium populo Missas facit. Ventum est ad sermonis sui ordinem, conuenientia pro tribulatione dicta sunt. Cumq; sermonis virtute cor populi erigeret,

Obserua priscũ morem Dei iram auertendi.

ret, hæc ita subintulit: Ecce, inquit, misit Dominus verbum in terra, quod non viderũt patres nostri. Ecce enim populosa ciuitas iterùm atq; iterùm ad deprecandam faciem Domini mittit senes & iuuenes, mittit pueros & virgines, cœtusq; infantium & lactentium nitidos, omnẽ clerum & vniuersum populũ, & non est qui exaudiat. Et quæ est sub nostro sole ciuitas, hac nostra locupletior Sanctorum? Vbi Apostolorũ patrocinia sic præsentia? Vbi tot in vnis cubilibus martyrũ millia, & tot aurea virginum agmina? Vbi sic præsentes confessores & episcopi, qui genuerunt hunc populũ Domini? Apud quos rugiebãt dæmones, quorum præsentiam portare non poterant, nos pro anima & patria supplicantes audire dissimulant. Sitit dura tellus, languet omnis regio, & iuxta Hieremiam non recordatur Dominus scabelli pedum suorum in ira furoris sui. O inclyta Domini castra, armate animos perseuerãtia, & experimini vim facere clauso cælo. Erigere in fide miles Dei, & nubem ne transeat oratio oppositam, vel Maurino scinde patrono. Si hũc Dominus fatiscenti reuelauit subsidiũ seculo, donet hodiè hanc nobis quidem misericordiã, martyri autem suo gloriã, vt sicut hodiè pro se hic martyr sanguinem suum fudit, ita pro eo terris benedictionem pluuiæ Dominus fundat. Dixit, & salutarem hostiã immolaturn ascendit. Et ecce in serenissimo aëre Elias noster nubila contraxit, tonitru omne cælum mugijt, sicq; largissimam pluuiã dedit, vt per aliquot horarũ spatium, qui conuenerant extra locum exire non possent. Sicq; vnius dubitatione salus facta est patriæ. Mira dicturus sum: Multis posteà annis iussi sunt cæli legem pati, & annuum cursum obseruare huius diei, vt annua pluuia hoc tanti beneficium signi ad memoriam reuocarent. Vnde & martyrem vulgus nominãt Sanctum pluuialem, nos autem æterna misericordia dicimus liberalem.

Colonia Sanctorum reliquijs egregie instructa. — *Threni. 2.* — *Præclarum miraculum* — *Sanctus pluuialis.*

Quia cœpi, loquar opera Domini. Puero cuidam morbus, quem dicunt varicum, densa visum caligine obnubit, & oculorum manus extinxit. Fluxerat decem annorũ orbita, cùm quadã die data manu puellæ, quæ ei dux erat & oculus, ad memoriã sancti Maurini peruenit. Aliquandiù oratum est. Tum puella, quæ orbati, vt dictum est, gressus regebat, humi fusum tetigit, surgat & abeat præcipit. Tu, inquit, ille, abeas, viam quam volueris cãtpas: mihi opitulatione huius pijssimi patris oculi familiarissimi viæ collati sunt duces. Surgens autem, ex scissione caliginis genas gutta sanguinis apparuit cruentatus, videntes videns, & vix ducem vlteriùs non requirens. Coloniæ natus & educatus, facie sed & genere notus, cognatos & affines gaudio, & totam ciuitatem miraculo, & martyris compleuit præconio.

Cæcus recipit lumen.

Theusburg nomen est villæ. Hîc ante aliquot annos inguinaria Dei permissũ debacchata est pestis, & non paucos inopina morte soporauit. Inter alios presbyterũ ecclesiæ prouisorem morbus inuadit, qui hoc consilio mortem distulit. Qui se familiariùs curabant, rogat vt amicorum & parentum subuectione Coloniã veniat, ad memoriam, inquit, martyris, qui ibi recèns reuelatus, signorũ virtute coruscat. Vita sunt verba hæc amentis & deliri, quia toto ferè homine mortuum attendebant. Cumque ante oculos & eius vires, & vsitata subinde tum subtractorũ ab hac luce ponerent exempla, quasi in sepulchro eum videbãt. Is autem confortatus fide de lecto se super baculum dedit, & stupentibus ennctis pedem trahere post pedem tentabat. Euidẽter hic enituit, quia sicut Agnus vbiq; est, ita & qui Agnum quocunq; ierit sequuntur, vbi fideliter inuocati opitulatione præsentes sunt. Nam qui de lecto ferè mortuus descẽdit, mox ad quem tendit sibi adesse martyrem sentit: quoq; vlteriùs processit, eò ampliùs viribus valuit. Et sicut ignis feruore ampliùs calescit, qui vicinus accedit: ita dum ciuitati appropiat, clementiùs ægrotat. Vbi autem ad memoriam Sancti ventum & oratum est, & sibi & omnibus in præfata villa eodem morbo laborantibus, integerrimam sanitatem fidei auro obtinuit.

Martyres vbique opitulatione præsentes. — *Insigne miraculum.*

Longum est ire per singula, quomodò virtutibus iustus vt palma floreat. Sed ecce dum qui propè & qui longè sunt, inter nos fontem salutis hauriunt, timeamus ne nobis sit iudicio, si medicum habentes ægrotamus. Loco patris & medici nobis Dominus Maurinum suum perdonauit filium, quem sibi genuit sponsa formosa sua, columba sua, quam sibi vitæ pretio redemit, & in sanguine suo lauit. Si lepra conscientiæ prurit animus, si cælum libero intuitu non respicit oculus, si in via iustitiæ cursum stupens impedit neruus, si auaritia venarum fila contrahit in manibus, à patre medico filius medelam paruo mereberis. Immò tum filius eris, si mederi quæ sieris. Nunquàm duro vsus est cauterio. Imperio morbos exturbat, vulnera oratione lauat, meritis fata sanat. Cum Elia clausum cælum in pluuias soluit, cum Eliseo ignem cælo demittit, sed mitior extinguit. Sicut ipse prophetarum Dominus fimbrijs, sic iste languores pellit *Matth. 9.*

Act. 5. reliquijs. Petrus in plateis eiectos vmbra suscitat: Maurinus longè positum tenui famæ aura de lecto desperatum in viam salutis excitat. Cum Paulo cæcos lumine vestit, cum Stephano ad tumulum surdorum aures aperit. Non longum est, quod dico. Geronem quendam sacerdotio & officio clarum ita grauissimus languor perculit, vt vita in confinio mortis palpitaret. Iam ei pollices, iam lingua ligabatur, cùm puerum cum argento ad nostrum medicum mittit, & vt pro se celeriter & fideliter faciat membris morientibus exposcit. Iuit, rediit, & dominum paulò antè cum morte agentem, in lecto residentem inuenit & comedentem.

Aliud miraculũ haud vulgare.

Hic & item ei similes medici præcantare animas nouerunt, ne iuxta Ioannem, diuini pectoris potatorem, calicem iræ Dei bibant, vt crucientur igne & sulphure in cõspectu Angelorum sanctorum, & in conspectu Agni: & fumus tormentorum ascendat in secula seculorum. Hæc hodiè Maurinus secutus euasit, & in supernam ciuitatẽ laureatus intrauit. In ciuitate autem patris debentur filijs iura hæreditatis: Agè ergo nunc pater inclyte, pater pie, age cum iudicibus seculi causas nostras: vt & in terris dignè te veneremur, & ibi quandoq; desideratam tuam faciem contemplemur, vbi epularis & cum Angelis delectaris gloria & aspectu Agni, qui viuit & regnat in secula seculorum, Amen.

Apoc. 14.

VITA S. MARGARETÆ REGINÆ SCOTIÆ, QVAM QVIDEM S. ADELREDVS ABBAS PRIMO CON-

scripsit, sed hæc, quam nos edimus, ab alio quodam incerto authore, ex illo breuiùs descripta est. Stylum in gratiam lectoris nonnihil elimauimus

Iunij 10. Cap. 1.

ORTVO Edmundo rege cumprimis strenuo, qui ab Anglis propter insuperabilem eius fortitudinem ferrei lateris cognomen acceperat, Canutus rex, Angliæ cõquestor, filios eius Edmundum & Edouardũ propter fœdus cum patre illorum ictum, præ pudore ferire non valens, ad regem * Suedorum feriendos transmisit: qui pietate motus, eos vlteriùs ad regem Hungarorum Salomonẽ vitæ reseruandos misit. Edmundo verò sine liberis decedente, Edouardus frater eius Agatham Imperatoris filiã duxit, ex qua sanctam Margaretam, posteà Scotiæ reginam, progenuit. Quæ cùm in primæua adhuc floreret ætate, vitam sobriam ducere ac Deum super omnia diligere cœpit, in diuinarũ quoque lectionum studio se occupare, & in his animum delectabiliter exercere. Suorum tandem magis quàm sua voluntate, immò Dei ordinatione, regi Scotorũ Malcolino in matrimonium collocatur. Vbi licèt ea, quæ mundi sunt, agere compelleretur, at tamen mundi rebus & desiderijs inhærere contempsit. Plùs enim delectabatur bono opere, quàm diuitiarum possessione. Omnia, quæ decebant, prudentis reginæ imperio agebantur, eius consilio regni iura disponebantur, illius industria religio diuina augebatur. Nihil illius fide firmius, vultu constantius, patientia tolerantius, consilio grauius, sententia iustius, colloquio iucundius.

*Sueuorum

Parentes S. Margaretæ.

Nubit Malcolino regi Scotiæ.

Cap. 2. Liberalitas eius in ecclesias.

In loco, vbi nuptiæ eius fuerant celebratæ, in honorem sanctæ Trinitatis nobilem ecclesiam construxit, eamque varijs magni precij ornamentis decorauit: in quibus ex solido & puro auro & argento vasa non pauca fuisse constat. Crucem quoque contulit, quam auro & interlucentibus gemmis vestiri curauit. In alijs quoq; quibusq; ecclesijs deuotionis suæ signa reliquit. Tanta verò ei inerat cum iucunditate seueritas, & cũ seueritate iucunditas, vt omnes, qui in eius erãt obsequio, illam & timendo diligerent, & diligendo timerent, atque in eius præsentia non solùm nihil execrandum quisquã ausus esset facere, sed neque turpem proferre sermonem. Liberos suos cum omni diligentia nutriri & honestis moribus institui voluit, eosque coram ipsa sæpiùs adductos fidem Christi docuit, vtque illum semper timerent, accuratè admonuit. Timete, inquit, ô filij Dominum: quoniam non erit inopia timentibus eum. Et si dilexeritis illũ, præsentis vitæ prosperitatem, & cum sanctis suis æternam vobis reddet felicitatem. Hæc matris desideria, hæc crebra admonitio, hæc pro sua sobole quotidiana erat cũ lachry-

Optimè suas instituit proles. Psal. 33.

lachrymis oratio, vt suum creatorem agnoscerent, agnoscendo colerent, colendo in omnibus diligerent, & diligendo ad cælestis regni gloriam peruenirent. Nemo illa ingenio erat præstantior, nemo eloquio illustrior, regem ipsum ad iustitiæ, misericordiæ, eleemosynarum, aliarumq; studia & actus virtutum instigauit, & Deo cooperante obtemperantissimum reddidit. Videns enim ille in corde eius reuerà Christum habitare, illam quouis modo offendere formidabat, votisq; eius & consilijs in omnibus obedire studebat. Quæ respuit illa, ea & ipse respuere, & quæ amabat illa, ea ipse itidem amore illius amare solebat: delectabatq; illum manibus contrectare & osculo venerari librum, ex quo regina precari consueuit.

Rege cum magno comitatu aliquò proficiscente, omnes comites & satellites eius tanta seueritate coërcuit, vt nullus quicquā rapere, nullus rusticos vel pauperes quoslibet lædere vel opprimere auderet. Tanto autem faciliùs sancta regina omnem mundi pompam spreuit, & peccatorum cuasit maculas, quantò maiori cum tremore & pauore districtum iudicij diem ante mentis oculos sibi indesinenter repræsentabat. Crebrò etiam confessarium suum rogabat, vt quicquid in ipsius dictis & factis reprehensione dignum aduerteret, id cum reprehensione secretò ipsi indicare non dubitaret. Quod cùm ille rariùs & remissiùs, quàm ipsa vellet, faceret, importunam se illi ingerebat, somnolentum illum & suæ salutis incuriosum ac negligentem vocitans. Corripiat, inquit, me iustus in misericordia, & increpet me: oleum autē, id est, adulatio peccatoris, non impinguet caput meum. Reprehēsionem sui, quam alius accipere posset ad contumeliam, illa ad virtutis profectum expetebat. Malum aliquem si vidisset, admonebat, vt ad meliorem frugem se reciperet: bonos hortabatur, vt studerent fieri meliores. Cap. 3. Regis familiā vt in officio continuerit. Vult sua errata reprehendi. Psalm. 140.

Cùm autem in gente illa Scotorum contra vniuersalis Ecclesiæ sanctam consuetudinem multa illicita fieri videret, multa adhibuit consilia, vt ad veritatis viam errantes, Christo donante, reduceret. In quo conflictu rex ipse adiutor ei præcipuus aderat, quicquid in hac causa illa iussisset, & dicere & facere paratissimus: qui quòd perfectè Anglorum idioma æquè vt proprium calleret, vigilantissimus hac in re vtriusq; partis interpres fuit. Itaq; regina præfatione præmissa, qui cum catholica Ecclesia in vna fide vni Deo seruirent, eos ab eadem Ecclesia nouis quibusdam & peregrinis institutionibus discrepare non debere: Primò proposuit, eos Quadragesimale ieiunium non legitimè obseruare, quia hoc non cum sancta Ecclesia à feria quarta in capite ieiunij, sed sequenti septimana feria secunda solerent inchoare. Cùm autem illi econtrariò dicerent, ieiunium suum se ex Euangelij authoritate, quæ Christi narret ieiunium, obseruare per sex hebdomadas: illa respondit, Longè in hoc ab Euangelio discrepatis. Legitur enim ibi Dominus quadraginta diebus ieiunâsse, quod manifestum est vos non facere. Nam cùm per sex hebdomadas sex Dominici dies à ieiunio abstrahuntur, triginta tantùm & sex dies ad ieiunandum relinqui perspicuum est. Non ergo Euangelica authoritate quadraginta, sed triginta duntaxat & sex dierum constat vos obseruare ieiunium. Restat itaque, vt quatuor diebus ante Quadragesimæ initium ieiunare nobiscum incipiatis, si Dominico exemplo quadraginta dierum numero abstinentiam obseruare velitis. Alioquin contra ipsius Domini authoritatem & totius sanctę Ecclesiæ traditionem vos soli repugnabitis. Hac illi ratione veritatis conuicti, deinceps secundùm morem vniuersalis Ecclesiæ sua ieiunia inchoarunt. Cap. 4. Scotorū errores quosdā corrigit. Scoti quando tum inchoârunt. Quadragesimæ ieiunium. Matth. 4.

Deinde etiam illud regina proposuit, iussitq; vt ostenderent, qua ratione die sancto Paschæ secundùm morem sanctæ & Apostolicæ Ecclesiæ sacramenta corporis & sanguinis Christi sumere negligerent. Responderunt illi: Apostolus de his loquēs, ait: Qui manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit. Vnde quia nos peccatores agnoscimus, ne iudicium nobis manducemus & bibamus, ad illud mysterium accedere formidamus. Quibus regina: Quid igitur? inquit. Qui peccatores sunt, sacrosanctum mysterium non percipient? Nemo ergo illud percipere debebit, quia nemo sine sorde peccati, nec infans, cuius est vnius diei vita super terram. Si autem nemo illud sumere debet, cur in Euangelio clamat Dominus: Nisi manducaueritis carnem filij hominis & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis? Sed planè sententiam, quam de Apostolo profertis, secundùm Patrum expositionem aliter necesse est vt intelligaris. Non enim omnes peccatores salutis sacramenta indignè sumere affirmat. Nam cùm dixisset, Iudicium sibi manducat & bibit: adiungit, Non dijudicans corpus Domini: hoc est, Non separans illud in fide ab escis corporalibus, iudicium sibi manducat & bibit. Sed & ille, qui absque confessione & pœnitētia cum suorum inquinamen- Cap. 5. 1. Cor. 11. Iohan. 6.

Eucharistiã quis indig nè percipiat
tis scelerum ad sacra mysteria accedere præsumpserit: ille, inquam, iudicium sibi mãducat & bibit. At nos, qui multis antè diebus, facta peccatorum confessione, pœnitentia castigamur, ieiunijs attenuamur, eleemosynis & lachrymis à peccatorum sordibus abluimur, in die resurrectionis Dominicæ ad eius mensam in catholica fide accedentes, carnem & sanguinem agni immaculati Iesu Christi non ad iudicium, sed ad peccatorum sumimus remissionem, & ad salutarem percipiendæ beatitudinis æternæ præparationem. His ab ea perceptis, respondere nil potuerunt, atq; agnita deinceps Ecclesiæ instituta in mysterij salutaris perceptione obseruârunt. Fuere præterea in quibusdam Scotiæ locis, qui contra totius Ecclesiæ morem Missas celebrare solerent. Quod regina, zelo Dei accensa, ita destruere & profligare studuit, vt posteà in toto Scotorũ regno, qui tale aliquid attentaret, nemo repertus sit.

Cap. 6. Scoti nõ colebant diẽ Dominicũ.
Solebant etiam, neglecta Dominici diei reuerentia, quemadmodùm alijs diebus, ita illo quoq; laboribus insistere. Quod minimè licere, ratione pariter & authoritate ostendit. Dominicum, inquit, diem propter Dominicam, quæ in illo facta est, resurrectionem venerationi habemus, vt in eo seruilia opera iam non faciamus, in quo nos

Li. 11. Epi. 3.
à seruitute diaboli redemptos nouimus. Hoc & beatus Papa Gregorius affirmat, dicens: Dominico die à labore terreno cessandum est, atq; omnimodò orationibus insistendum: vt si quid negligentiæ per sex dies agitur, per diem resurrectionis Dominicæ precibus expietur. Idem quoq; pater Gregorius quendam propter opus terrenum, quod die Dominica fecerat, districta increpatione feriẽs, eos, quorum hoc cõsilijs egerat, duobus mensibus excommunicatos esse decreuit. His rationibus reginæ contraire non valentes, ita diem Dominicum deinceps obseruabant, vt nihil quicquam in eo operari auderent. Illicita etiam nouercarum coniugia, similiter & vxorem fratris defuncti fratrem superstitem ducere, quæ ibi anteà fiebant, nimis ostendit execranda, & à fidelibus, velut ipsam mortem, deuitanda. Multa quoq; alia contra morem Ecclesię inoleuerant, quæ in eodem Concilio damnans, de regni finibus extirpauit.

Li. 7. Epi. 1. Indictionis 2.

Illicita coniugia Scotorum.

Cap. 7.
Quando autem illa de salute animæ confessario suo & de sempiternæ vitæ dulcedine loquebatur, verba eius plena erant omnis gratiæ: tantumq; inter loquendum compũgebatur, vt tota in lachrymas resoluenda putaretur. In ecclesia nemo illa silẽdo quietior, nemo orando attentior. Nihil vnquàm seculare vel mundanum illic loqui, nihil terrenum agere, sed tantùm orare & lachrymas fundere solebat. Per nimiam autem inediam & abstinentiam in grauissimum morbum incidit. Nihil illius pectore clementius, nihil erga egenos & inopes benignius fuit. Neque enim sua duntaxat, sed seipsam quoque, si licuisset, pauperibus libenter impendisset: atque interim omnibus pauperibus suis erat ipsa pauperior. Illi enim non habentes, habere cupiebant: illa verò ea, quæ habebat, dispergebat. Quando prodibat in publicum, miserorum, orphanorum, viduarum greges quasi ad matrem pijssimam confluebant: nec vllus ex eis sine consolatione ab illa recedebat. Interdum quicquid erat regis proprium, egenis erogandum abstulit: quam pietatis rapinam rex omninò gratam & ratam semper habuit, seque nescire simulauit. Neque modò pauperibus indigenis, verumetiam omnium penè nationum suam liberalitatem & munificentiam impendit, innumerabilesque captiuos dato precio libertati restituit, quos de gente Anglorum hostilis Scotorum vis in seruitutem abduxerat. Occultos etiam exploratores per prouincias misit, vt qui duriori premerentur seruitute, & inhumaniter haberentur ac tractarentur, eius liberalitate redimi possent.

In templo vt se gesserit regina.

Liberalitas in pauperes

In captiuos

Cap. 8.
Eremitas & separatis cellis vbiq; inclusos, Christo seruientes, venerari, diligere, suo aduentu & alloquio crebriùs visitare consueuit, illorumq; se precibus commendans, quicquid petijssent, deuota compleuit. Cùm principio noctis paulùlum quieuisset, ecclesiam ingressa, nocturnas preces, quas matutinas vocant, primò de sacrosancta Trinitate, deinde de sancta Cruce, tertiò de beatissima Maria sola absoluebat. Illis finitis, officium defunctorum incipiebat, ac deinde Psalterium integrum perlegebat. Quando Clerus hora congrua preces Canonicas celebrabat, illa psalterium vel iam cœptũ finiebat, vel primo absoluto, alterum inchoabat. Finitis autem precibus horarijs, in cubiculum rediens, sex pauperum pedes lauit, eisq; pecuniam dari iussit. Deinde parumper quieti ac sopori indulsit. Manè facto surgens pijssima regina, nouem infantulos orphanos, omni auxilio destitutos, prima diei hora ad se introductos cibis mollioribus flexis genibus reficiebat, & cibos in ora eorum immittebat. Præter hæc trecentos pauperes in aulam consuetudo erat introduci, & clausis ostijs rex ab vna parte, reginaque ab altera, Christo in pauperibus seruiebant, cibosque specialiter

Preces eius.

Nota eximiam regis & reginæ pietatem.

præp

præparatos offerebant. Quo facto, regina ad ecclesiam se conferens, prolixis precibus & lachrymis atque gemitibus seipsam Deo sacrificium immolabat, & ante summam Missam quinque vel sex priuatim Missas audiebat. Ante refectionem vigintiquatuor pauperes humiliter eis ministrando reficiebat. Sumebat deinde cibum, non vt delectationi acquiesceret, sed tantùm vt vitam seruaret. Erat verò eius refectio tenuis & sobria, & quæ esuriem excitaret potiùs quàm extingueret: videbaturque non tam sumere, quàm gustare cibum. Quadraginta ante Pascha & natalem Christi diem, incredibili abstinentia se afflixit, sed propter nimium ieiunij rigorem vsque ad finem vitæ suæ acerrimos passa est stomachi dolores: nec tamen ægra corporis valetudo virtutē operis debilitare potuit. In sacra lectione erat studiosa, in orationibus perseuerans, in eleemosynis indeficiens, denique in omnibus prorsus, quæ Dei erant, vigilanter sese exercitans. Codex quidam Euangelicus, gemmis & auro ornatus, in quo studere & legere solebat, custodis negligentia in aquam cecidit, & per diem ac noctem sine aliqua iniuria vel læsione inuiolatus permansit.

Habebat confessarium Turgotum, secundum Priorem Dunelmiæ. Illi ergo ad se accersito, vitam suam replicare cœpit, & ad singula verba lachrymarum flumina profundere: tantaq; erat sub eius sermonibus compunctio, tantus lachrymarum imber, vt nihil proculdubiò esse videretur, quod tunc à Christo impetrare non posset. Cumque de necessarijs sermonē pertexuisset, ita ait ad eum: Vale: ego posthàc diù in hac vita non subsistam: tu verò paruo post me tempore viues. Duo sunt autem, quæ à te postulo: Vnum, vt quoad vixeris, animæ meæ in Missis & orationibus tuis meminisse velis: alterum, vt liberorum meorum curam habeas, amorem eis impendas, Deum præcipuè timere eos doceas, & cùm ad culmen terrenæ dignitatis quemlibet eorum euehi conspexeris, illius vel maximè patrem simul & magistrum te exhibeas, admonendo, &, vbi res postulauerit, etiam obiurgando, ne propter mundi prosperitatem, æternæ vitæ felicitatem sua negligentia amittat. Cap. 9. Vult sui in Missis post obitum haberi memoriam.

Dimidio post hæc anno, ingrauescente morbi molestia, rarò è lecto surgere potuit: quarto autē ante obitū suū die, cùm rex Malcolinus in expeditione esset, tristior solito effecta, assidentibus ait: Forte hodiè tantum mali regno Scotorum accidit, quantum vix multis retrò temporibus. Post dies aliquot nunciorum relatione eodem die, quo regina dixerat, regem cum filio Edouardo fuisse occisum cognouerunt: quem illa, ceu futurorum præscia, multùm prohibuerat, ne quoquam tunc cum exercitu progrederetur. Quarto inde post mortem regis die, morbo nonnihil de sua acerbitate remittēte, Missas auditura, oratorium intrauit, & exitum suum Dominici corporis & sanguinis viatico præmuniuit. Mox autem prioribus grauata doloribus, lecto prostrata, ad exitum, crescente molestia, vehementiùs vrgetur. Tum illa Crucem Scotiæ nigram, quā semper in magna veneratione habuit, amplecti, exosculari, oculos faciemq; crebrò illa signare curauit. Rediens intereà de exercitu filius eius Edgarus, cubiculum reginæ intrat: quem illa de patre & fratre interrogat: sed ille quod verum erat dicere noluit, ne audita morte illorum, cōtinuò & illa expiraret. Respondit autem, eos benè valere. At illa grauiter suspirans: Scio, inquit, fili, scio. adiurauitq; eum, ne rei veritatem celaret. Tum ille coactus, sicut erant, gesta exposuit. Quibus auditis, non peccauit labijs suis, neq; stultum quid contra Deum locuta est: sed manus ad cælum eleuans, in laudē & gratiarum actionem prorupit, dicens: Laudes & grates tibi ago omnipotens Deus, quòd me tantas in exitu meo angustias perpeti, easq; tolerantem, à quibusdam peccatorum maculis, vti spero, mundare voluisti. Cap. 10. Malcolini regis cædes, &c. Præclara sanctæ reginæ patientia.

Sentiens posteà mortem adesse, hanc orationem dicere cœpit: Domine Iesu Christe, qui ex voluntate patris, cooperante spiritu sancto, per mortem tuam mundum viuificâsti, libera me. atq; sub his postremis verbis, liberata à vinculis corporis, anima ad veræ libertatis, quem semper dilexerat, authorem Christum migrauit, felicitatis eorū particeps effecta, quorum virtutis est exempla secuta. Faciem autem eius, quæ tota in morte palluerat, ita post obitum rubor candore permixtus perfudit, vt non mortua, sed viuens ant dormiēs videri posset. Obijt quarto Idus Iunij, & in ecclesia sacrosanctæ Trinitatis, quam ipsa construxerat, contra altare humata est. Cap. 11. Feliciter migrat ad Dominum.

Cùm autem Dauid filius eius in aula regis Angliæ Henrici primi moraretur, nocte quadam à sorore sua Mathilde regina, quæ matris vestigijs puro corde insistebat, vocatus, ad cubiculum eius accessit. Et ecce domus plena leprosis, & regina in medio stans, deposito pallio, linteo præcinxit se, & missa in peluim aqua, pedes eorum lauare, lotos extergere, & extersos vtrisq; manibus constringere & deuotissimè osculari cœpit. Cui ille: Cap. 12. Præclarum in regina eximiæ humilitatis exemplum.

ille: Quid, inquit, agis domina mea? Certè si rex isthuc sciret, nunquàm os tuum lepro-sorum pedum tabe pollutum, labijs suis contingeret. At illa subridens, ait: Pedes regis æterni quis nesciat labijs regis morituri esse præferendos? Ego certè idcircò vocaui te, frater charissime, vt meo exemplo similia facere discas. Sumpta itaq; pelui, fac quod me facere intueris. Ille verò culpa sua subridens, ad socios suos se recepit.

ALEXANDRI MONACHI LAVDATIO IN APOSTOLVM BARNABAM, QVAM HABVIT ROGATVS A *Magno sacerdote, venerandi templi præfecto, quod beato Barnabæ consecratum fuerat. Est in Simeone Metaphraste.*

11. Iunij. Cap. 1.

MAXIMVM orationis argumentum nobis, magna sermonis paupertate laborantibus, patrio certè studio & affectu commotus proposuisti, pater optime, & eorũ, qui virtutis exercitatione præstantes sunt, probatissime. Nobis enim laudandum proposuisti diuinum & beatissimum virum, insignem Apostolum, cõsolationis filium, orbis terrarum facem, Barnabam, inquam, multarum laudũ præconijs celebratum. Ego verò inscitiam meam cum argumenti magnitudine conferens, tractationem hanc exhorrescens, iussis tuis parere diutiùs recusaui. Quæ enim oratio ram perfecti Apostoli rebus narrandis par esse poterit, cùm huiusmodi negocium tale sit, vt non solùm meas vires omninò superet, sed omnibus etiam alijs difficultatẽ afferre possit? Omnes igitur inferiores esse arbitror, quàm vt Barnabæ res gestas narrare valeant. Quòd si quis de illo aliquid dicere aggressus fuerit, sit quanuis sapiens, peritus & orationis facultate præstantissimus, longo tamen interuallo à tergo relinquetur, longè inferior existens, quàm Apostoli dignitas postulat, & in eius laudum pelago omninò demergetur. Alius quidem ex iustorum hominum numero aliud quoddam à Spiritu sancto donum assecutus est: Apostoli autem ipsi omnes diuinarum gratiarum thesauros acceperunt, & virtutes omnes se habere ostenderunt. Quî potero igitur miser ego infinitis perturbationibus oppressus, Apostolicæ virtutis pontum tranare? Nanq; tenui & tarda sum lingua, (vt quod est in literis diuinis scriptum, de me dicam) neq; ita eloquens sum, vt diuinas admirabilis Apostoli Barnabæ virtutes commodè narrare possim. Ita enim perfectè virtutem omnem vir hic exercuit, vt nemo alius in vna aliqua virtute profecit. Quamobrem prouinciam hãc mihi iniunctam suscipere hactenùs recusaui, cùm meam imbecillitatem tanti viri gloriosis factis enarrandis imparem esse cognouerim.

Apostolorum præstantia. Exod. 3.

Cap. 2. At cùm memoria repeterem, quod in literis diuinis scriptum legi, hominẽ, qui obedientiam non seruat, interitum subire: qui verò est obediens, eum ab interitu liberum esse: vix ad id, quod pręcepisti, multùm certè metuens, aggressus sum, satiùs esse ducens in eoipso accusari, quòd oratio mea manca sit, quàm in contumaciæ crimen incurrere. Illud igitur vnum à vobis peto, vt mecum vnà sanctissimum Barnabam orationis adiutorem mihi esse precemini. Ipsi autẽ viro, quem laudabimus, non dubito id gratũ fore, quod à nobis, qui nihili sumus, dicetur: nam & eius Domino aliquando placuisse legimus duo illa minuta, olim à vidua & paupere muliercula oblata. Non enim Deo ipsi tam grata & accepta est earum rerum, quæ offeruntur, magnitudo, quàm mens ipsa & æquus animus, quem is ostendit, à quo aliquid offertur, siue paruum, siue magnũ illud sit. Cùm verò Barnabam laudamus, tunc & omnium Apostolorum sacrum collegium collaudamus. quorum enim vocatio vna fuit, eorum eadem est & gloria: & quorum ordo vnus, eorũ eadem est & dignitas: quorum paria certamina, eorundẽ coronæ diuersæ non sunt: quorum deniq; institutionis ratio communis, eorum præmia æquè honorata sunt. Iam verò Barnabam ipsum oratione nostra in medium producamus, & quam maximè possumus, laudum præconia illi cõcinnemus. fuit enim eius viri amator ardentissimus. Scio autem, & mihi persuadeo, huius Apostoli vel nomen ipsum auribus vestris iucundissimum accidere. Itaq; illum honoremus, quatenùs pro viribus de illo dicentes, æqui animi significationem demus: quod enim eius viri dignitas postulat, id tale est, vt omnem orationem ab eo superari fateamur.

Luc. 21.

Cap. 3. Laudetur igitur à nobis infimis magnus ille Apostolus Barnabas. Celebretur consolationis filius ab hominibus, qui Christo crediderunt. Extollatur à quouis homine ille,

ille, qui à Patre ipso honoratus, à filio vocatus,& à Spiritu sancto perfectus est. Barnabas,inquã,magnus Ecclesiæ orator,illa Euãgelicæ prædicarionis tuba,magna Christi vox,Spiritùs sancti cithara,diuinæ gratiæ plectrũ.Barnabas in expediẽdis pro Christo bellis miles robustissimus:qui corpore incorporeum hostem, simul versans cum Apostolorum exercitu,validissimè profligault: qui bonarum disciplinarum religiosus præceptor extitit,& Christiani ouilis dux certus,& rationalis quidam summi Dei paradisus,omnium virtutum germina florẽtia in se continens:q egregium quoddam fidei germen fuit,charitatis rosa,suauissimum odorẽ emittens, spei flos incorruptus, diuinæ gratiæ fructus iucundissimus,illius vitis,quæ vitã omnibus præbet,palmes feracissimus,immortalitatis racemus,mel distillans,patientiæ propugnaculum firmũ atq; immobile,cõtinentiæ sectator ita valid⁹,vt Crucem gestauerit,& aduersùs Christi interfectores intrepidus militiæ dux fuerit, Christi Crucifixi germen ad cælum vsq; protensum. Barnabas consolationis filius,pietatis magister,fidei columna ac fastigiũ,turris firma & immobilis,fundamentum stabile,& *crepida indissolubilis,saxum immotum,fluctuãtium portus valdè tranquillus,fidelis & prudens dispensator, architectus nobilissimus:qui cælestem in terris semitam tenuit,& parem angelis vitam duxit: qui fuit ecclesiarum patronus,adiutor pauperum,inopes abundè nutriẽs, viduarũ cõsolatio,& orphanorũ diligẽtissimus procurator ac pater. Barnabas Christi mysteriorum thesaurus,orthodoxorum sanctæ Dei Ecclesiæ dogmatũ minister,ægrotantium medicus liberalis,sanos & valẽtes homines,firma certaq; animi iucunditate afficiens,Christiani gregis custos vigilantissimus,in terris manẽs,& in cælis vita atq; institutione versans:qui in mundo pietatis dogmata clara & alta voce prædicauit,& in cælis sempiternã coronã recepit:qui fuit gentium dux,ad Deum eas perducens, & Ecclesiarum Dei beatissimus præco, campus quidam beneolentibus Christi floribus refertissimus, virtutum cęlestem odorem spirantium quoddã rosetum,Christi gratiarum ager fertilissimus:qui vitam valdè synceram ac purã in terris transegit, tam rectè in terra viuẽs, quàm Angeli ipsi in cælis viuunt. Idẽ virtutum exercitatione insignis,cõtemplationibus & miraculis præstãs,virginitatis margarita quędam preciosa, & castitatis beryllus lectissimus,temperantiæ gemma purissima,Christum in se loquentẽ habens,electum Dei vas,qui mundum dereliquit, & omnia quæ in illo sunt, quisquilias quasdã duxit, vt Christum tantùm lucrifaceret seculorum Regem. Ille suam Crucem sine dubitatione aliqua portauit, & vt verus Discipulus prompto animo Christum secutus est:q dæmones profugauit, & diabolo vulnera inflixit: qui quatuor orbis terrarum fines firmo & constanti gressu peragrauit, & vt faceret bonus,suiq; Domini minister amãtissimus,omnes gentes Euangelij prædicatione ad Christi fidem conuertit. Ille se domicilium paratum prębuit,in quo eiusdem essentię particeps Trinitas habitaret,quique summi Dei templum fieret:Barnabas,inquã, Cypriorum insigne ornamentum, & orbis terrarum propugnator inexpugnabilis, qui Christum ipsum mirum in modum dilexit,& pro ipso quotidiè animam suam exposuit:qui nunc vnà cum illo in cælis regnat,& omnibus seculis regnabit.

Præclara encomia S. Barnabæ.

*for. crepido.

Nostra conuersatio in cælis est.

Barnabas virgo.

Longè lateq; Christũ prædicauit.

Cap. 4. Defessa est oratio nostra,dum admirabilem,diuinum & optatissimum Apostolum Barnabam laudibus extollere cupit atq; contendit,quodq; mirum est, nõdum ad exordium peruenit. Huius enim admirabilis viri laudes maiores sunt,q̃ vt nostra oratio illas attingere possit. Earũ igitur tractationem,vt orationib⁹ nostris maiorem,omittẽtes,pauca quædã de eius vita & martyrio ab authore Stromatũ Clemente, aliorumq; veterum hominum scriptis,repetita vobis,venerandi auditores,exponã, & ita narrationi huic finem imponemus,diuinis literis cõcedentes,vt huius viri semper decãtati & celeberrimi caput magnifico illo præconio coronent: Erat Barnabas vir bonus, & plenus Spiritu sancto & fide. Quid huic præconio par,aut vnquàm fuit simile?

Act. 11.

Cap. 5. Ortum duxit beatissimus hic vir de laudatissima illa tribu Leui, ex qua Moses & Aaron,magni illi Dei prophetæ & populi optimates ortum duxẽre, cuius cognationis etiam Samuel propheta particeps fuit. Eius autem proaui bellorum causa cùm ad Cypriorum regionem migrauissent,æquo animo illic habitabant. Erant autem viri admodùm religiosi,Dei legem reuerentes,& valdè diuites: quamobrem & Hierosolymis facultates multas possidebant,& agrum prope vrbẽ illam pulcherrimum, non solùm omnium generum fructuosis arboribus elegantem, sed ædificiorum magnitudine valdè illustrem. Ex quo enim tempore Esaias propheta ita reliquit scriptum: Beatus,qui habet semen in Sion, & domum in Hierusalem:hanc eius prophetiam Hebræorum filij corporeo sensu interpretabãtur,& ditissimus quisq; dabat operã,vt aliquid in vrbe Hierosolyma possideret. Cùm verò in Cypriorum regione nat⁹

Barnabas Leuiticastirpe ortus.

In Cypro natus.

esset hic, de quo scribimus, & pat͏ẽtes elegantem puerum vidissent, statim Ioseph eum nominârunt, puerum suum Patriarchę illius appellatione honorâtes. Factũ verò est, vt cum nominis appellatione, morum etiam nobilitas cõueniret. si quis enim vocem hanc, Ioseph, interpretetur, inueniet idem valere, quod Dei additamentum: additus enim fuit à Deo iustus hic vir Apostolorum cœtui, & sacro Sanctorum cõsortio. Ad hæc eandem vocem, Dei gloriam interpretari possumus. Neque quisquam putet verbum hoc exuperantiæ causa dictum, sed à diuinis literis sumptum sciat. Ait enim Paulus: Vir non debet caput tegere, cùm sit imago & gloria Dei. Quòd si virum quemcũque, imaginem Dei & gloriam lectissimus ille Apostolus appellauit, quid dicemus de hoc viro in rebus diuinis perfectissimo?

1. Cor. 11.

Cap. 6. Barnabas Pauli condiscipulus.

Cùm verò Barnabas ipse adoleuisset, illum in vrbem Hierosolymam parẽtes perduxerunt, & Gamalieli legem ac Prophetas diligenter edocendum tradiderunt, qui & Paulum, tunc Saulum appellatum, condiscipulum habebat. Quotidie verò Barnabas magis proficiebat, tum doctrina, tum omni virtute, nondum tamen ad Leuitarum ordinem aggregatus fuerat, eò quòd non erat ætate illa, quam ea res postulabat: adhuc enim cum ephebis numerabatur. Non tamen à templo discedebat, cùm in ieiunijs ac precibus die ac nocte versaretur. Ita verò leges & reliqua diuina scripta memoriter pronunciabat, vt literarum monimentis non indigeret, quietemque ipsam tam charam habebat, vt temperantiæ matrem illam esse duceret. Perniciosas verò hominum consuetudines execrabatur, ac vehementer fugiebat, purum & à vitijs intactum seipsum ita conseruans, vt virtutis esset specimen quoddam. Quamobrem apud omnes existimatione & gloria florebat.

Cap. 7. Iohan 5.

Accidit autem, vt tempore illo Dominus Iesus Christus Hierosolymam veniret, & paralyticum in probatica piscina sanaret, aliaq; signa multa & prodigia in templo ederet. Illa omnia cùm Barnabas vidisset, obstupuit, & statim ad Christi pedes se abiecit, eumque precatus est, vt illi benediceret. Christus autem, qui cor hominum & animos inspicit, Barnabæ fidem gratam habens, beneuolè ipsum accepit, & diuini sui cõgressus eundem participẽ fecit: qua re ad Christi charitatem magis accẽdebatur. Quã primùm verò adijt domum Mariæ matris Iohannis, qui Marcus posteà dictus est: quæ Maria eius matertera esse dicebatur, quãobrem & Marcũ Barnabę consobrinũ appellabant. Illã cùm adijsset: Age, inquit, mulier, veni & vide, quæ patres nostri videre concupiuerunt: ecce enim Iesus quidã propheta è Nazareth Galilææ in tẽplo est, magnifica quædam edens miracula, qui multis videtur Messias esse, qui venturus erat.

Fit Christi discipulus.

Colos. 4.

Cùm hæc audisset admirabilis illa mulier, relictis omnibus his, quæ habebat in manibus, templum Dei adijt: vbi cùm Iesum templi Dominum vidisset, ad eius pedes se abiecit, eumque sic precata est: Si gratiam inueni, ô Domine, in conspectu tuo, veni ad domum ancillæ tuæ, vt ingressione tua famulis tuis benedicas. Eius petitioni Christus Dominus assensus est: quem mulier illa valdè læta in cœnaculum suum accepit. Ex illo igitur die, quoties Dominus Hierosolymam venisset, illic vnà cũ discipulis suis diuersabatur, quibuscum & Pascha illic fecit, vbi & mysteriorum sacramẽta eosdem discipulos suos edocuit. Sermo enim quidã à Patribus traditus, ad nos peruenit, eum, qui lagenam aquæ portabat, quem Dominus ipse discipulis suis præcepit, vt sequerentur, Marcum fuisse beatę illius Mariæ filium. Quòd autem illum Dominus nõ nominârit, sed dixerit, Ite ad quendã: prouidentia quadã factum est, sicut Patres sancti locum hunc interpretãtes dixerunt, vt re obscurè dicta hoc nos doceret, Dominũ Iesum apud eum diuersari, quicunque se paratũ præbet. In illo igitur ipso cœnaculo Dominus Pascha fecit, in illo apparuit Thomę Apostolo, cùm à mortuis surrexisset: illuc, postquàm Iesus in cælũ assumptus est, discipuli cum reliquis fratribus centum viginti, in quibus erant Barnabas & Marcus, ex monte Oliuarum conuenerunt: illuc Spiritus sanctus in linguis igneis ad discipulos descẽdit in die Pentecostes: illic collocata nunc est magna & sanctissima Sion, omnium Ecclesiarum maxima.

Hospitium Christi in Ierusalem.

Marc. 14.

Iohan. 20.

Act. 1.

Act. 2.

Cap. 8.

Tunc verò Barnabas secutus est Dominum reuertentem à Hierosolymis in Galilæam. Cùm autem multi vndiq; ad Dominum conuenirent, & eius fidem sequerentur, dixit discipulis suis: Messis quidem multa, operarij autem pauci. Itaque designauit septuaginta illos discipulos, quorum primus dux & summus erat magnus Barnabas. Sed nemo audiens Apostolos hanc appellationem illi viro imposuisse, temerè & sine diuino consilio id factum fuisse opinetur: nam Petrus ipse illi nomen hoc imposuit, ille, inquam, Petrus, qui per sancti Spiritûs reuelationem filij Dei theologiam edidicit. Et quemadmodum Iacobus & Iohannes propter virtutem, filij tonitrui vocati

Matt. 9. Luc. 10.

Marc. 3.

cati sunt,ita & Barnabas virtutis suæ causa filius consolationis appellatus est, qui ippe Act. 4.
qui propter sanctitatis præstantiam omnibus consolationi fuit.

Idem cùm audisset Dominum docentem, Vendite quæ possidetis, & date elee- Cap 9.
mosynam,& facite vobis sacculos,qui non veterascunt, thesaurum nunquam defi- Luc. 12.
cientem in cælis:nihil moratus,statim rem omnem preciosam à parentibus mortuis
sibi relictam vendidit,& egentibus distribuit: sibi verò solùm agrum vnum reserua-
uit,vnde ali posset. Posteà verò quàm Dominus Crucem perpessus est, & à mortuis
resurrexit,ac Spiritum sanctum ad discipulos suos misit,tunc diuinus Barnabas Chri- Act. 4.
sti charitate magis inflãmatus,illum etiam agrum vendidit, cumq; multum pecuniæ
ex ei⁹ precio accepisset,omnem pecuniam illam ad Apostolorum pedes deposuit,ne-
que quicquam omninò sibi reseruauit,suo exemplo omnes discipulos ad eandem vir
tutem alliciens.Ille & cum Saulo disputabat,quem ad Christi Domini fidem perduce
re cupiebat. Saulus autẽ cùm legis institutione diligenter atq; accuratè niteretur,Bar-
nabã ipsum vt deceptum irridebat,& in Christum maledicta iaciens,fabri filium,idio
tam & agrestem hominem appellabat,quem vt & morte violenta sublatum deride-
bat.Cùm verò miracula,quæ per Apostolos efficiebantur,& populi multitudinem in-
dies maiorem ad fidei prędicationem confluentem videret,animo cruciabatur:cum-
que vnà cum Libertinis,Cyrenensibus atq; Alexandrinis magnum illum Ecclesię o- Act. 6.
ratorem Stephanum adortus esset,neque sapientiæ & Spiritui,qui per Stephanum lo 7.
quebatur,resistere posset,insania & furore multo correptus, inordinatos populi ho-
mines contra Stephanum concitauit. Quo interfecto,persecutionem magnam com 8.
mouit aduersùs Ecclesiam,quæ erat Hierosolymis.

Verùm cùm ita inordinatè Damascum proficisceretur ad vexandos atq; affligen- 9. Cap. 10.
dos fideles homines, Christus Dominus illum deiecit, & in terram supinum prostra- Pauli con-
uit:qui cùm prostratus esset,eum tandem cognouit,quem persequebatur,& visu cor- uersio.
poreo excæcatus,mentis aciem ad cæli celsitatem omninò erexit. Cùm verò Hiero-
solymam reuersus esset,dabat operam,vt Christi discipulis adhæreret: quem tamen
omnes illi,multam eius sæuitiam formidantes, fugiebant. At magnus Barnabas illi
occurrens,ait: Quousque tandem,Saule,pergis esse Saul? Quare ita petulanter benefi-
ciorum authorem Iesum persequeris? Desine horribile illud mysterium oppugnare,
quod à Prophetis ipsis olim clara voce prænunciatum est, nostris autem temporibus
pro nostra salute patefactum fuit. Hæc cùm audisset Saulus, ad pedes Barnabæ se
deiecit, multisque lachrymis & clamoribus: Ignosce, inquit, mihi dux luminis, &
veritatis magister Barnaba: expertus enim sum, & re ipsa cognoui vera esse, quæ tu Confessio
dixisti. Quem enim ego maledictis persequens,fabri filium appellabam, illum nunc fidei S. Pau-
confiteor Dei viui filium vnigenitum, eiusdem essentiæ, gloriæ & solij participem, li.
coæternũ,& principium coæuum: qui cùm sit splendor glorię,& character substantiæ
inuisibilis Dei, in nouissimis his diebus propter nos & nostram salutem seipsum exi- Hebr. 1.
naniuit,formam serui accipiens,hoc est, perfectum hominem ex sancta Virgine &
Deiparente Maria se fecit, non confusionem, non conuersionem, nec diuisionem,
aut separationem passus: & figura inuentus vt homo, humiliauit semetipsum,factus Philip. 2.
obediens vsque ad mortem, mortem autem Crucis: qui & resurrexit à mortuis tertia
die,& apparuit vobis Apostolis suis, & assumptus est in cælum, & sedet ad dexteram
Patris, & rursus veniet cũ gloria iudicare viuos & mortuos,& regni eius nõ erit finis.

Hæc cùm audiuisset diuinus Barnabas à blasphemo & persecutore illo dicta,obstu- Cap. 11.
puit,& præ gaudio eius vultus lachrymis,vt matutino rore flos aliquis,perfusus est:cũ-
que illum amplexus & osculatus fuisset: Ecquisnam,inquit,Saule,te docuit talia diui-
nitùs inspirata vere pronunciare? Ecquis tibi persuasit,vt Iesum Nazarenum Dei fi-
lium confitereris? Vndenàm cælestium dogmatum tã perfectam scientiam didicisti?
Tum ille,demisso vultu,& lachrymas fundens,ac corde valdè compunctus, respõdit:
Ille ipse Dominus Iesus,quẽ ego peccator maledictis lacessiui,& persecutus sum,hæc
omnia me docuit. Nam tanquam abortiuo & mihi apparuit,cuius diuina & iucunda
voce aures ipsas adhuc personantes habeo: sua enim benignitate singulari & omniũ
maxima prosecutus me fuit,quippe qui mihi prostrato,& miserabiliter iacẽti,seipsum
defendẽs potiùs,quàm mihi succensens: Saule,inquit,Saule cur me persequeris? Ego
verò horrens & metuens,respondi: Quis es,Domine? Tum ille multa mansuetudine Act. 9.
& miseratione me prosequens: Ego,inquit,sum Iesus Nazarenus,quẽ tu persequeris.
Ob id ego singularem eius patientiam obstupescens,ipsumq; orans,dixi: Quidnam e-
go faciam,Domine? Tunc ille statim omnia hæc,quæ dixi,& his plura me instruxit.

His auditis magnus Barnabas Saulum manu appræhensum duxit ad Apostolos, Cap. 12.
eisque

Paulum ad Apostolos. eisque dixit: Quare pastorem fugitis, lupum existimantes? Quare gubernatorem, vt piratam propulsatis? Cur bellatorem optimum, vt proditorem, execramini? Cur Christi sponsam deducentem, vt thalami direptorem, reijcitis? (Spiritalis enim est thalamus, Ecclesia Dei) Hunc pro pastore, gubernatore & propugnatore Dominus sibi delegit Tunc narrauit eis Paulus, quæcunque ipsi acciderant in via, quodque vidisset Christum Dominum, & loquentem secum audiuisset, ac quemadmodùm in vrbe Damasco Christi nomen libera oratione prædicâsset. Itaq; vnà cum illis in vrbe Hierosolyma Christi prædicationem exercebat. Erat autem Iudæis ipsis valdè molestus atq; inuisus, quòd qui heri & nudiustertiùs Iesum persecutus fuerat, illeipse mutato consilio, tunc eundem illum Iesum Dei filium esse prædicaret. Consilium itaq; inierunt Iudæi de Paulo interficiendo. Quod cùm didicissent Apostoli, eum miserunt, vt in sua patria Euangelium prædicaret.

Ecclesia, thalamus Dei.

Ibidem.

Cap. 13. Act. 10. Cùm verò de his, qui propter Stephani cædem atq; angustias dispersi, Antiochiam venerant, & Christi Euangelium prædicauerant, auditum fuisset ab ijs, qui erant Hierosolymis, Apostoli beatum Barnabam, magnum & potentem virum, ad sanctissimum Ecclesiæ, quæ illic erat, & Christi gregem pascendum miserunt. Qui cùm illuc venisset, multo adiumento fuit hominibus Christi fidem sequentibus: eius enim diuina prædicatione ac doctrina factū est, vt multa populi accessio ad Christū fieret. Cùm verò diuino Spiritu ductus Barnabas, ab vrbe Antiochia egressus esset, vrbes omnes ac regiones peragrauit, Christi Euangelium longè lateq; diffundens; neq; priùs destitit, quàm ad vrbem Romam omnium maximam venerit. Ex vniuersis enim discipulis Christi primus Euangelium in vrbe Roma prędicauit. Cumq; multi ad Christi fidem venissent, & Barnabam ipsum summè honorarent, humana gloria reiecta, clàm fugiens, Roma exijt. Erenim beatus ille vir ita omnes homines, qui erant temporibus illis, animi submissione ac modestia superabat, vt ad huius virtutis culmē perueniret. Id quod declarat eius historia. Cùm enim diuinæ literæ vbique virum hunc cum primis nominent ac laudent, ipse primas alijs concedens, secundas partes amplexus est, diligenter imitatus Dominum suum, qui dixit: Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde.

Barnabas primus Romę Christū prædicat.

Matth. 11.

Cap. 14. Venit Alexandriam. Posteà cùm idem Barnabas ad Aegypti vrbem Alexandriam venisset, & Dei sermonem ibi prædicâsset, illinc exijt, peragrans deinceps vrbes omnes, quoad venit Hierosolymam. Vndeetiam egressus, reuersus est Antiochiam. In qua cùm Dei gratia Ecclesiam copiosiorem factam vidisset, valdè gauisus est. Inde autem discedens, Tarsum venit, Paulum quærens: quem inuentum, Antiochiam perduxit. Ibi cùm totum annum transegissent, & multum populum ad Christi disciplinam transtulissent cumque ibi primùm Christi discipulos Christianos vocâssent, atq; illinc accepissent ab Ecclesia, quæ pauperibus distribuerent, ascenderunt rursus Hierosolymam quartodecimo anno postquàm Dominus IESVS Crucem pertulit, quemadmodùm scribit Paulus, cùm dicit: Quatuordecim annis posteà Hierosolymam ascendi cum Barnaba. Cùm verò ministerium compleuissent, & fidem ac dexteram ab Apostolis datam accepissent, vt ipsi ad gentes profecti, ij verò, qui cum Petro erant, circuncisis prædicarent, descenderunt Antiochiam, habentes Marcum ministrum. Missi autem à Spiritu sancto ex vrbe Antiochia, venerunt in Cyprum, & totam insulam peragrârunt, Salamina Paphum vsque Euangelium prædicantes, & miracula faciētes: quo tempore Elymam excæcârunt, & Proconsulem Sergium Paulum fide illuminârunt.

Act. 11.

Galat. 2.

Act. 13.

Cap. 15. Ibid. Posteà verò quàm multos ad Christi disciplinam conuerterunt, è Cypro discedentes, venerunt Pamphyliam. Cùm verò Marcus ipse Apostolos vidisset pro Euangelij prædicatione pericula subeuntes, neque honori studentes, sed breuem & caducam hanc gloriam derelinquentes, ad bellum contra infideles homines suscipiendū properare, ipse ad pericula subeunda claudicare cœpit, quippe qui adolescens erat formidolosus, & infirmior, quàm vt mortem contemnere posset. Derelictis igitur Apostolis, reuersus est Hierosolymam ad matrem suam. Cùm verò Apostoli Barnabas & Paulus opus compleuissent, ad quod missi fuerant, & infinita pro Christo certamina sustinuissent, venerunt Antiochiam, vnde à diuina gratia missi sunt ad Gentes. Necesse autem fuit rursus proficisci Hierosolymam ad Petrum Apostolum propter falsos illos Apostolos, qui docebant discipulos, vt se circuncciderent, & legem seruarent. Cùm autem Marcus illos ab omnibus honoratos videret, quodque post multa illa verbera & pericula robustiores facti essent, & integris corporibus præditi: propriam imbecillitatem accusans, doluit quod factum à se fuerat, & ad Paulum quidē

Act. 14.

Act. 15.

ipsum erubuit se conferre, Barnabam verò adijt lachrymans: cumque ad eius pedes se abiecisset, eum rogabat, vt superioris errati veniam impetraret, & eius precibus firmior fieret in posterum, futurum promittens, vt omnia mortis genera pro Domini nostri Iesu Christi nomine, prompto animo sufferret. Multis his lachrymis magnus ille virtutib° ornatus Barnabas flectitur, eumq; hortatus, vt à luctu desisteret: Fiat, inquit, quod Deus vult, modò tu paratus sis præstare quod promiseris.

Cùm verò scripta accepissent, quæ ab Apostolis in vrbe Hierosolyma decreta fuerant, descenderunt Antiochiam, & vnà cum fratribus exultabant. Marcus autem ipsos animo parùm fidenti secutus est. Post hæc visum est Barnabæ & Paulo peragrare vrbes omnes, & fratres visere. Tunc Barnabas Paulum rogabat, vt Marcum secum vnà venire pateretur, quippe qui paratus esset vsque ad mortem pro Christi fide certamen sustinere. Paulus verò contrà rogabat Barnabam, vt secum vnà Marcum nō haberent. Hinc occasio quædam nata est, vt Apostoli à se vicissim separarentur, diuina prouidentia id vtiliter permittente. Deus enim ipse Marcum populorum & gentium multarum pastorem ac magistrum creaturus erat. Cap. 16. Act. 15. Paulus & Barnabas à se separātur propter Marcum.

Sed nemo imprudenter proprio affectu metiatur, quod est in sacra de Apostolorum actis historia, quo loco de Paulo & Barnaba narratur illud: Facta est dissensio ita vt discederent abinuicèm. Non enim ad hoc iracundiæ aut furoris affectu impulsi sūt Christi Apostoli: (minimè hoc nos cogitemus) nam qui carnem cum affectibus & cupiditatibus crucifixerunt, qui voce magna sic omnes Christo credentes admonebāt: Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, et clamor, & blasphemia tollatur à vobis cum omni malitia: quî fieri potest, vt illi ipsi in huiusmodi affectum inciderint? Scimus autem, & ex diuinis literis dissensionum diuersitatem cognouimus, & vocem hanc παροξυσμὸς in bonam partem accipi solitam, vt cùm ait Apostolus: Consideremus nosmetipsos in prouocatione charitatis, & bonorum operum. Talis fuit & Apostolis dissidendi ratio, hoc est, Dei zelus. Paulus enim accuratam censuram requirebat, Apostolicæ professioni conuenientem: Barnabas verò ad humanitatem propensior erat: quamobrem & Marcum secum habens, in Cyprum nauigauit. Cap. 17. Ibidem. Ephes. 4. Hebr. 10. Act. 15.

Cumq; eam insulam totam peragrâsset, populos multos ad Christi fidem conuertit, & Salaminam venit, vbi paulisper moratus est, edēs miracula, & prædicans regnū Dei: quo loco turbæ multæ ad Christi fidem accesserunt. Disputabat autem cum Iudæis in Synagoga omnibus sabbatis, diuinarum literarum testimonijs Iesum Christū illum esse probans, quem Deus promiserat. Omnes autem Barnabam reuerebantur propter diuinam quandam honestatem, quę in illius adspectu vigebat. Erat enim oris specie valdè grauis, habitu ac veste admodùm tenui, cuiusmodi illorum est, qui delicias abijcientes, in virtutis exercitatione versantur. Erat superciliis contractis, & oculis hilaritatem præ se ferentibus, non toruum aliquid, sed graue quiddam in se habentibus, & reuerenter admodùm deorsum spectantibus. Oris honestas & labra decora, mellis suauitatem distillantia, in eodem illo inerant. Non enim aliquid vnquàm pronunciabat, quod foret superuacaneum. Eius incessus compositus, & ab ostentatione alienus, totus deniqùe omni ex parte Apostolus Barnabas erat tanquam recta quædā Dei columna, omnium virtutum splendore illustris. Cap. 18. Multas in Cypro conuertit Barnabas. Forma S. Barnabæ.

Hic cùm in vrbe Salamina Christi prædicationem doceret, venerunt è Syria Iudæi quidam, qui maledicta in eum conijcientes, quæque ab illo dicebantur oppugnantes, turbam contra ipsum excitauerunt, criminantes nihil veri ab eo dici: sed quem ipse Iesum Christum fuisse diceret, eum fallacem quendam hominem, & Deo ipsi cōtrarium fuisse, legem, prophetas & sabbati obseruantiam reprobantem. Iidem & Barnabæ interficiendi opportunitatem obseruabāt. Sanctus verò Christi Apostolus Barnabas, cùm omnes fratres congregâsset: Vos, inquit, scitis, quomodò vnà vobiscum omni tempore versatus fuerim, vnumquenque admonens & hortans, vt in gratia & Domini nostri Iesu Christi fide constanter permaneatis, & eius præcepta obseruetis, & ab omni prauo opere mentem & manus cohibeatis. Nanque oportet omnes nos sisti ante tribunal Christi, vt recipiat vnusquisque propria corporis sui, quæ fecerit, siue bona, siue mala: præterit enim figura mundi huius, & Dominus venturus est de cælo iudicare viuos & mortuos. Nolite igitur negligentes esse, scientes, quòd qua hora non putaris, Dominus noster veniet. Aerumnas & labores libenter perferatis, corda vestra spe confirmantes, quòd aduentus Domini propè sit. Recordemini quæ vobis sæpè dixi, præsentis vitæ res, siue prosperæ, siue aduersæ illæ sint, breues & caducas esse, omniaque hæc celeriter præterire: futuri verò illius seculi bona semper in Cap. 19. Iudæi turbā in eum concitant. 2. Cor. 5. Luc. 12.

eodem

eodem statu permanere, æterna & finem nullum habentia. Neque enim regnum cælorum aliquando præterire poterit: neque iudicium illud finem habebit, sed semper erit, his, qui peccando vitam transegerunt, immortalem pœnam afferens, & finem nullum habituram. Date igitur operam, vt sine culpa & labe in die illo extremo inueniamini, ne in gehennam sempiternam decidatis. Memoria repetite, quot signa & prodigia per me seruum suum Deus ipse apud vos effecerit, & pro me Deum orate. Ego enim iamiam immolandus sum, & tempus illud propè est, quo ab hoc corpore dissoluendus sum, sicut Dominus noster Iesus Christus mihi significauit. Bonum certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui: nunc reposita mihi est corona iustitiæ, non solùm autem mihi, sed & omnibus, qui propter Christi confessionem certamen sustinuerint.

Prædicit obitum suũ.

Cap. 20. Hæc cùm dixisset, vnà cum omnibus Deum orauit: multùsq; fletus hominum fuit, eò quòd Apostolus ille dixerat, tempus propè esse, quo à corpore dissoluendus foret. Barnabas verò cùm panem & calicem sumpsisset, & diuini ministerij ordinem totũ compleuisset, vnà cum fratribus particeps factus est Eucharistiæ mysteriorum. Quo facto Marcum secum habens secessit, & ipsi seorsùm dixit: Hodiè infidelium Iudæorum manibus me consummari oportet: tu verò extra ciuitatem Occidentem versùs egredere, & corpus meum inuenies: quod cùm sepelieris, exi è Cypro, & ad Paulum proficiscere, & esto cum illo, quoad Dominus res tuas disposuerit: futurum enim est, vt nomen meum per totum orbem terrarum diuulgetur.

Missam celebrat.

Cap. 21. Post hæc ingressus est Barnabas in Synagogam, & Iudæos ipsos docebat, illis persuadere studens, Dominum Iesum esse Christum viuentis Dei filium. Illi verò Iudæi, qui è Syria illuc venerant, furore perciti, è Synagoga surrexerunt, & manibus in eum coniectis, in obscuram quandam Synagogæ illius cellam vsq; ad multam noctem custodierunt. Cumque illum eduxissent, & multis cruciatibus affecissent, postremò nefarij homines eundem lapidauerunt, & accenso rogo quodam magno, beatum Barnabæ corpus in eum coniecerunt, vt nullæ ipsius reliquiæ superessent. Diuina verò prouidentia factum est, vt Apostoli corpus integrum permaneret, neque ab igne ipso læderetur. Marcus igitur, vt Barnabas præceperat, extra vrbem egressus Occidẽtem versùs cum quibusdam fratribus, reliquias sancti Barnabæ clàm abstulit, & in spelunca quadam, stadijs ferè quinque ab vrbe distante, sepeliuit. Mox in vrbem reuersi, planctu & lachrymis eum prosecuti sunt.

A Iudæis in Cypro interficitur.

Cap. 22. Illo autem tempore contra Salaminæ vrbis Ecclesiam persecutio magna commota est, omnésque alij aliò dispersi sunt. Itaque sancti Apostoli Barnabæ sepulcrum deinde ignotum erat. Proindè Marcus cùm è Cypro nauigâsset, ad Paulum venit, qui erat Ephesi, cumque de Barnabæ martyrio certiorem fecit. Id cùm ille audiuisset, lachrymauit, & Marcum secum tenuit. Posteà verò cùm Petrus Apostolus diuina reuelatione iussus esset Romam proficisci, secum duxit & Marcum, quem quodammodò sibi filium genuerat. Illi cùm essent in vrbe Roma, Euangelium Marcus conscripsit: quod Petrus Apostolus legit, & diuino Spiritu scriptum cognouit, atque approbauit. Itaque Marcum ipsum per manuum impositionem ordinauit, & vt maximè idoneũ in vrbem Aegypti Alexandriam, Lybiam & Pentapolim misit. Quò cùm Marcus venisset, Domini Iesu Christi Euangeliũ illis regionibus prædicauit, ita vt multi ad Christi fidem conuersi fuerint. Cùm verò nouem annos Dei fidem Marcus in ea regione docuisset, martyrio in vrbe Alexandria functus est.

Marcus Romæ scribit Euangeliũ.

Cap. 23. Multo autem tempore posteà, cùm Christiana fides latiùs fusa esset, & Imperatores Christiani Romanorum imperio potirentur, miracula quædam magna Deus ipse in eo loco edebat, vbi reliquiæ sancti Apostoli & generosi martyris Barnabæ repositæ fuerant. Nam cùm multi homines impuros spiritus habentes, per locum illum transirent, spiritus ipsi voce magna clamantes egrediebantur. Multi etiam paralytici, & claudi, varijsque morbis & cruciatibus vexati, ad eum locum profecti pernoctabant: qui omnes curabantur: ob idque Salamina ciuitas gaudio magno perfundebatur. Quòd verò diuina quædam potentia in eo loco miracula efficeret, id quidem omnes cognoscebant: quænam tamen esset causa gratiæ illius tam copiosæ, id nequaquàm intelligere poterant. Regionem autem illam sanitatis locum indigenæ appellabant.

Miracula ad sepulcrũ S. Barnabæ.

Cap. 24. Cùm verò beatus Martianus obijsset, sanctæ memoriæ Leo Imperio successit. Huic erat gener Zeno Isaurus genere, qui post Leonem & ipse Imperator fuit. Tempore autem illo in religioso Acœmetensium monasterio extitit monachus quidam, qui,

qui, vt Iudas inter Apostolos, diaboli mores imitabatur. Illi nomen erat Petrus, qui fullonis artem exercebat, sanctam verò Synodum in vrbe Chalcedone celebratam auersabatur, & dogmatis Eutychiani erat propugnator. Eiusmodi hominē, vt corruptorē & pestilentem, atq; Apostolicorum dogmatum hostem acerrimum, eius loci homines è monasterio expulerunt. Qui cùm illinc expulsus fuisset, Cōstantinopolim profectus est, & assentatorum vitam imitatus, modò hanc, modò illam domum obibat, ventri & gulæ seruiens: cumq; execrabilis suæ hæresis participes homines quosdam honore præditos inuenisset, illis adhærere cœpit, per quos etiam in eius notitiam venit, qui erat gener Imperatoris, patritius & excubitorum Comes: sic enim appellabatur, qui excubijs præsidebat. Itaq; Petrus ille cùm religionis specie quadam se indnisset, erat quidem assiduè cum Zenone Imperatoris genero, non audebat tamen propriam impietatem aperire. Eundem autem Zenonem ad Orientis partes proficiscenrem secutus est fullo ille vsq; ad vrbem Antiochiam: vbi cùm multos Apollinaris sectatores inuenisset, vnà cum illis contra Patriarcham temeritatem exercuit, aduersùs eum seditiosissimum quenq; hominem concitans, & Chalcedonensem synodum conuiciis, ac Patriarcham ipsum Nestotianum appellans.

Petrus Fullo improb. monachus.

Comes excubitorum.

Cùm igitur Antiochena ciuitas multa seditione & tumultu perturbaretur, Petrus ille Comitem Zenonem dolo aggressus: Nisi, inquit, huius ciuitatis Episcopus permutetur, fieri non potest, vt populus quietè viuat. Quinetiam multā auri vim ei proposuit, si ab eo impetraret, quod petebat: patefecit enim illi consilium suum, quod antea occultauerat. Tunc in fames quosdam & improbos homines, qui eadem, quæ ipse, sentiebant, persuasionibus suis secum duxit, & grauissima quædam scelera contra Patriarcham falsò conficta, ad Imperatorem detulit. Sed eius malitia nihil profecit, cùm Imperator Apostolicorum dogmatum esset propugnator. Posteà verò, quàm Leo ipse terrestre Imperium dereliquit, & ad immortale illud regnum translatus est, Imperio successit Zeno. Antiocheni verò, quos suprà diximus, Imperatori supplicationem obtulerunt, petentes fullonem illum Petrum sibi Episcopum creari. Id quod factum est, auro ipso omnibus, qui erant in aula regia, persuadente, vt Petri fullonis patrocinium susciperent. Statim igitur vt Petrus ille ordinatus est Episcopus, sanctam Chalcedonensem synodum anathemate fuit detestatus. Cumque Apollinaris secta toribus placere studeret, qui Theopaschiani appellabātur, eò quod Deum ipsum passum fuisse dicebant, nouitatem quandam pessimam excogitauit, vt hymno illi, qui Trisagion appellatur, hoc etiam in fine adderet: Qui crucifixus est propter nos. Hæc cùm sancti Episcopi & patres nostri audiuissent, ad prauam illius opinionem refrenandam alacri & prompto animo aggressi sunt: & primùm quidem literis eum ab impietatis voragine reuocare conati sunt. Sed cùm eundem repugnantem maiore audacia & temeritate contra fidem orthodoxam efferri vidissent, omnes, qui sunt in orbe terrarum, Episcopi, sententia pronunciata, sub anathemate illum expulerunt.

Cap. 25.

Nota fraudem hæreticis familiarem.

Petrus Fullo fit patriarcha Antiochenus.

Theopaschiani.

Ea sede priuatur.

In hac orationis parte libenter eos, qui ex nostris hominibus non vitio, sed quadam mentis leuitate, nouitatem hanc temerè amplexati sunt, his verbis compellarem: Quænam causa vos, fratres, adduxit, vt rectè sentientem patrum nostrorum doctrinam relinqueretis, & nouitatem ab hæreticis nuper excogitatam sequeremini? Animaduertendum vobis erat, quemadmodùm sancti Patres nostri non fictas fabulas secuti, nobis hunc hymnum canendum tradiderunt, sed diuina quadam reuelatione docti, quæ non vni aut alteri, neque in aliquo terræ angulo, sed meridie ipso in luce clarissima vniuerso Constantinopolitanæ vrbis populo Christi amantissimo facta est, quo tempore beatissimus pater Episcopus & magister cum primis probatus Proclus Constantinopolitanæ sedi præsidebat. Quicquid autem diuina gratia suggerente diuinitùs nobis reuelatum est, illud nulla ex parte mancum, sed omninò perfectum est, & ad salutem idoneum, non indigens humanarum argumentationum inuentis, neq; additamento, vel subtractione aliqua, vt diuinæ literæ docent, cùm dicunt: Verbum, quod ego præcipio tibi hodiè, vide vt illud valdè obserues, neq; quicquā addas, neq; ab eo aliquid imminuas, cùm re vera diuinis eloquijs aliquid addere, vel detrahere, periculosum sit, & perniciem ijs, qui hæc faciunt, magnam afferat: non enim ij sumus, qui Christum corrigere possimus, sed qui Christo subijci & obedire debeamus. Hæc, & multa alia licet de hac re dicere nostris hominibus ita sentientibus, quos doceri cupimus, extremæ inscitiæ esse, hæretici hominis nouitatem admittere. Desinant igitur cū hæretico homine deinceps sentire.

Cap. 26.

Semper hæreticI nouitates excogitant, quibus simplices fallunt.

Deut. 12.

Itaq; cùm Petrus ille ab omnibus Episcopis sub anathemate (vt diximus) damnatus esset,

Cap. 27.

esset,& Zeno propter inuasionẽ Basilisci ab Imperio aufugisset,ipse quoq; fugiens adi gnota quædam loca se contulit. Posteà verò quàm Zeno ad Imperium reuersus est, Petrum fullonem requisiuit,& Antiochenæ Ecclesiæ Episcopum restituit, cùm nõdum anathemate liberatus esset: beatum verò Calendionem Patriarcham in Oaxim exulem relegauit,fullone illo Antiochenæ sedis Episcopatum vi capiente.Qui vt impius, & nullam spem reliquam habens,tyrannidem ipsam impunè,vel sceleratè potiùs exercebat,interficiens,proscribens,& omnes eos fugans, qui nolebant cum eius impietate communicare.Sed hæc quidem missa faciam,cùm multa sint,& propriam historiam requirant. Conferet autem se oratio nostra ad id,quod magis vrget,vt sancti Apostoli Barnabæ gratiam omnibus notam faciamus, & quanta patriam suam cura & benignitate prosequatur,declaremus.

Zeno Imperat restituit Petrum.

Cap. 28. Petrus Fullo semper atrociora molitur.

Cùm nondum contentus esset Petrus fullo innumerabilibus illis malis, quibus Orientis partes affecit,in prouincias etiam illas, quæ nihil ad eum pertinebant, manus iniecit.Cùm enim Imperatoris,& eorum,qui erant apud Imperatorem gratiosi, lenitatem auto sibi comparâsset,ipsius etiam Dei legem deinceps contempsit,& Cyprios homines Dei & fidei amatores,ac recta sentientes,omnibus modis vexare cogitauit, quoniam eius insulæ habitatores pietatem à patribus suis traditam seruantes, recusabant cum eius impietate communicare. Itaque Cypri sedem sanctissimam, & à principio inde vsque ab Apostolorum tempore liberam, ipse arripere & sibi subijcere aggressus est, idque ad Imperatorem retulit,falsum deferens ac dicens: Quoniam verbum Dei ab vrbe Antiochia ad Cyprum insulam manauit,ob id Cypri Ecclesiam sub Antiochenæ sedis Patriarcha esse oportet, qnandoquidem Apostolica & Patriarchica sedes est.

Cap. 29. Contemnit decreta Synodi Ephesinæ.

Hæc ille rectæ fidei & sententiæ desertor contendebat, eùm tamen non ignoraret ea,quæ in vrbe Ephesо sancta illa Synodus,Cyrillo præsidente,definierat, à se violari atque corrumpi.Sed pietatis præco,& sanctissimus Apostolus Barnabas patriæ suæ opportuno tempore subueniẽs,illius Petri stultitiã vel malitiam potiùs redarguit. Cùm enim Episcopus Salaminæ iussus fuisset ad regiam vrbem se conferre,& aduersùs Antiochenos coram Patriarcha causam dicere,pre timore torpescebat,fullonis illius insidias suspectas habens.Erat tunc Salaminæ vrbis Episcopus Anthemius,vir cum primis admirabilis,quòd ad rectam fidem & vitæ innocentiam pertineret,sed ad disputationem cum aduersarijs sustinendam,parùm valebat. Cùm igitur ancipiti cogitatione fluctuaret,neq; certum haberet,quid ageret,num videlicet Cõstantinopolim proficisci deberet,necne: nocte in somnis adstitit illi quidam,diuinam quandam speciem præ se ferens,& luminis splendore multo effulgens, lucidaq; veste indutus, ac sacro habitu decorus,qui & hæc dixit: Cur ita tristis es nunc, Episcope? Quomodò tantus iste torpor te corripuit? Cur vultus tuus ita cõcidit? Nihil mali ab aduersarijs tuis patieris. Hæc cùm dixisset,ab Anthemio discessit: qui experrectus, & timore perterritus Episcopus,in faciem se prostrauit,& multis lachrymis Deum ita precatus est: Domine Iesu Christe,fili Dei viui,adiuua ecclesiam hanc. Scio autem,quòd illam adiuuas. Si visio hæc à te profecta est,fac,quæso,vt eadem iterùm,ac tertiò mihi ostendatur,vt te mecũ esse certò scire possim.

S. Barnabas apparet Anthemio Episcopo.

Cap. 30. Iterùm ei apparet.

Intereà Episcopus ille diuinis precibus attentiùs vacabat,ab omnium hominũ congressione remotus. Nocte autem,quæ deinceps consecuta est,cùm adstitisset idem ille vir eadem forma & habitu,quo anteà visus fuerat: Iam,inquit, tibi dixi, nihil mali te passurum ex ijs,quæ tibi aduersarij minantur. Nihil igitur suspicans,prompto animo ad vrbem Constantinopolim venias. Hæc cùm dixisset,discessit. Episcopus verò rursus Domino gratias egit,neque quicquam alicui dixit, sed expectabat tamen reuelationem tertiam. Nocte igitur consequente idem vir apparuit, qui grauiùs eum increpans: Quousque, inquit,non vis credere verbis meis,quæ diebus his complenda sunt? Proficiscere in vrbem regiam prompto & alacri animo: illinc enim cum gloria reuertéris,neque quicquam mali ab aduersarijs passus fueris,cùm Deum ipsum, propter me seruum suum tui propugnatorem habeas. Tunc Episcopus: Quæso, inquit, Domine mi, dic: Quis es tu? qui hæc mecum loqueris? Tum Ille ait: Ego sum Barnabas, discipulus Domini nostri Iesu Christi, segregatus à Spiritu sancto, vt vnà cum Paulo Apostolo electionis vase munus Apostolicum inter gentes exercerem. Huius rei signum hoc habeas: Egredere extra vrbem Occidentem versùs stadijs quinque, in eam regionem, quæ Sanitatis locus appellatur, (Per me enim Deus ipse in loco illo miracula efficit) & sub arbore Siliqua effodias: speluncam enim atque arcam inuenies,

Itemq; tertio.

Inuenies,quoniam illic totum corpus meum conditum est,& Euangelium manu propria scriptum,quod à sancto Apostolo & Euangelista Matthæo excepi. Quoniam verò aduersarij tui sursum & deorsum miscentes omnia,& iura quædam obijcientes, tecum disceptant,Antiochiæ sedem Apostolicam esse contendentes,& tu contrà ius tuum illis opponas: Et mea, inquiens,sedes Apostolica est:nam & Apostolum habeo in patria mea. His dictis,Barnabas discessit.

Episcopus verò experrectus,Deum adorauit,totoq; clero & populo Christi amantissimo congregato,exijt in eum locũ,quem per reuelationem didicerat,multo apparatu,& cruce ipsa prælata. Cùmq; preces ad Deum misisset,iussit locum effodi: quem postquàm paulùm fodissent,inuenerunt speluncam lapidibus obstructam. Illis autem sublatis,apparuit arca illa:qua detecta, inuenerunt venerandas sancti & venerabilis Apostoli Barnabæ reliquias,suauem gratiæ spiritualis odorem spirantes, inuenerunt etiam Euangelium supra Barnabæ pectus impositum. Illam verò arcam plumbeo sigillo munierunt. Cumq; Deum precati essent & adorâssent, discesserunt, viris religiosis in loco illo ab ipso Episcopo cõstitutis,qui vespertinis & matutinis hymnis Deũ collaudarent. Ille igitur insigniores Episcopos secum habens,venit in vrbem regiam Constantinopolim,& ad Patriarchæ domum deductus est. De cuius aduẽtu cùm Imperator audiuisset,Patriarchæ ipsi mandauit,vt cum Synodo, quæ illuc conuenerat, omnium partium controuersiam audiret,& quod illi videretur decerneret. Coacto igitur Concilio,cùm causa illa tractaretur,aduersarij afferebant sua iura, vt sibi videbantur,quòd Antiochena sedes Apostolica & Patriarchica sedes esset: ob idq; contendebant & alias prouincias sibi subiectas esse debere. Cap. 11. Nota crucẽ antelatam. S. Barnabæ reliquiæ reperiuntur.

Hæc cùm assererent,ijs,qui præsentes erant,rationi consentanea dicere videbãtur. Beatus verò Anthemius paulùm moratus,contrà obijciens: Et mea,inquit,sedes Apostolica fuit,indeusq; à principio & libertate honorata,qui & Apostolum habeo in patria mea integro corpore constantem,beatissimum; inquam, illũ Barnabam,sanctarum laudum præconijs celeberrimũ. Hoc cùm Anthemius opposuisset, nihil loci aduersarijs relictum est,cùm Episcopi,qui præsentes erant, silentio Anthemij orationẽ confirmâssent. Aduersarij verò ipsi rubore persusi,muti remanserunt, responso illo tã iusto perculsi. Hæc cùm Imperator audiuisset, Episcopũ Cypri ad se accersiri iussit, & de reuelatione sancti Apostoli Barnabæ diligenter ab eo quæsiuit. Ille nihil ex his, quæ vera cognouerat,occultauit,sed ordine rem omnẽ Imperatori narrauit. Ille hæc audiens, valdè gauisus est,diuinæ gratiæ diuitias admirans,quòd Imperij sui temporibus tantum miraculum à Deo factum cognosceret. Cap. 12. Anthemius Episcopus Petrum Fullonem confutat.

Tunc Antiochenæ vrbis Episcopum illinc expulit,& iussit,vt in posterum Cypri Episcopo,quòd ad eam causam pertinebat,nihil omninò molestus esset. Beatum verò Anthemium Episcopum ita rogauit: Quoniam sancti Pontificatũs tui temporibus Domino nostro Iesu Christo placuit,sanctum suum Apostolum Barnabam reuelare, iube,quæso, celeriter Euangelium illud,quod inuentum est,nobis afferri. Id si feceris, mihi filio tuo gratissimum erit: habebis enim & meipsum posthàc tibi, pater, in omnibus obtemperantem. Assensus est eius petitioni Episcopus, & quendam ex ijs, quos secum habebat,vnà cum fidelissimo Imperatoris ministro Episcopum misit: qui Euangelium illud in vrbem Constantinopolim attulerunt. Erant autem libri tabellæ thyinis lignis compositæ. Euangelium illud Imperator in manus sumpsit, & deosculatus est,auroque multo exornatum in palatio suo reposuit,vbi ad hodiernum vsque diem seruatur,& in magna quinta Paschæ feria quotannis in palatij oratorio Euangelium ex eo libro recitatur. Episcopum verò Anthemium magnis honoribus prosecutus,pecunijs multis donatum,ad insulam Cyprum remisit,eique mandauit, vt sancto Apostolo Barnabæ templum in eo loco erigeret, vbi venerandæ ipsius reliquiæ inuentæ fuerant. Multi autem ex optimatium numero pro illius templi ædificatione pecuniam contulerunt. Cap. 13. Euangeliũ S. Matthæi Barnabæ manu descriptum. Templũ S. Barnabæ.

Ille igitur in Cyprum reuersus,multos artifices atque operarios collegit, & ædificationi non mediocrem operam dedit,& Apostolo Barnabæ templum valdè magnũ tum ædificio,tum multo & vario ornatu insigne construxit. Ad eam verò templi partem quæ ad Lybiam spectat,aulam quãdam composuit,quatuor porticus habentem, & cellas hinc atque illinc è regione sibi oppositas in aula construxit,vt qui diuina officia in templo illo Monachi celebrarent, in illis cellis habitare possent. Quinetiam è longinqua regione aquæductum deriuari fecit,& in medio atrio concham quandam pulcherrimam construxit,in quam aqua illa deflueret,vt tam qui eo in loco habita- Cap. 14.

 bant,

bant, quàm qui peregrè venissent, abundè aquis illis frui possent. Multa etiam alia hospitia illic ædificauit, in quibus peregrini & hospites recreari possent, ita vt qui locum vidisset, patuæ alicuius & iucundæ vrbis figuram videre sibi visus esset. Dein arcam illam, in qua Barnabæ Apostoli reliquiæ conditæ erant, in dextera sacræ aræ parte collocauit, qui locus multo argento & marmoreis columnis ornatus erat. Diem verò festum, quo beati Apostoli & generosi martyris Barnabæ memoria celebraretur, Patres agi per singulos annos constituerunt, tertio Idus Iunij, vt Romani numerant: verò Cyprij Constantienses, die vndecimo eius mensis, qui ab illis dicitur Mesores, & decimus numeratur: vt autem Asiani homines, vel Paphij numerãt, decimonono mensis, qui Phthipatus dicitur, & nonus numeratur. Hoc igitur anni tempore in eum locum, quem suprà diximus, gentes plurimæ conueniunt, & diuina officia concelebrant in gloriam Patris, Filij, & Spiritûs sancti, cui debetur gloria in secula seculorum, Amen.

Dies festus sancti Barnabæ Apostoli.

Cap. 35.

Reliquiarum sancti Apostoli Barnabæ reuelatio ita se habuit, vt diximus. Quæ verò miracula quotidiè à sanctissimo ipsius sepulcro abundè proficiscũtur, ea si quis cõscribere velit, ne multis quidem voluminibus (vt opinor) illa complecti poterit. Nos igitur ad eorum, quæ suprà diximus, memoriam redeuntes, virum hunc pietatis causa omnibus certaminibus egregiè functum, ob idq; cælesti corona donatum, hymnis diuinis prosequamur, & eundem beatum prædicantes, laudum præconijs celebremus. Hic enim, tanquam oliua quædam fructifera, in domo Dei plantatus, quotidiè fructus suauem odorem spirantes Deo ipsi offert. Hic Imperatorum gloria, sacerdotum iucunditas, populorum exultatio, eorum, qui angustijs premuntur, consolatio, afflictorum profugium ac recreatio, desperatorum spes atque adiutor, peregrinorum tequies, ægrotantium medicina, sanorum custos, spiritualium gratiarum fons, Ecclesiæ murus, Orthodoxorum firmamentum, fidelium hominum propugnatio, totius orbis terrarum decus. Cæterùm tot & rantæ sunt, beatissime Apostole Iesu Christi Barnaba, laudes tuæ, vt omnium hominum mentem atque orationem superent. Nihilominùs tamen nostri sermonis paupertatem exiguam illam quidem, sed promptam certè, acceptam habens, pro nobis apud eum, quem dilexisti, Christum vnigenitum Dei filium & Verbum, intercedere non graueris, vt ille à præsenti & laborioso hoc seculo nos eripiat, nobisque concedat, vt, remissionem peccatorum, clementiam & misericordiam multam assequamur in illo die terribili, cùm venerit iudicare viuos & mortuos.

Miracula innumera à sepulcro eius.

Egregia illius epitheta.

Author inuocat S. Barnabam.

Cap. 36.

Tuum verò successorem, qui sanctam Sedem tuam gubernat, firmam atq; immobilem, cuius & tu propugnator fuisti, fidem eodem sensu tuentem, Orthodoxæ veritatis legitimum & verum doctorem, Saluatoris nostri imitatorem, pastorem & patrem nostrum, qui præsens est, & sanctam tui memoriam illustrem repræsentat, Deum exora, vt multis annorum circulis in sanctissima tua sede conseruet valentem, & populum ipsius in pace & tranquillitate regentem, qui & veritatis doctrinam omni cum sanctitate & iustitia dirigat. Te insuper oramus, vt qua cura patriam tuam semper prosecutus es, eadem & nunc illam prosequatis, eamque tuis sanctis apud Deum precibus custodias, & à scandalis operantium iniquitatem eripias, vt in pace, modestia ac pietate vitam in hoc seculo ducamus, & misericordiam Domini nostri Iesu Christi expectantes, ad æternam illam vitam peruenire possimus, cuius nos omnes participes fieri optamus gratia, misericordia & benignitate Domini nostri Iesu Christi: Cui gloria sit, Patrique & sancto Spiritui, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Vide quid præstent nobis Sancti.

VITA

VITA B. PARISII BONONIENSIS, EX LIBRIS IACOBI DE VORAGINE SVMMATIM EXCERPTA A *doctiss. viro Carolo Sigonio, iussu amplissimi Cardinalis Gabrielis Palæoti, Episcopi Bononiensis, qui eam misit ad me.*

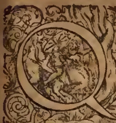
BEATVS Parisius Bononiæ in Italia natus est circa annum salutis millesimum cẽtesimum quinquagesimum. Is cùm iam inde à primis annis magna singularis & insolitæ cuiusdam in illa ætate probitatis ac sanctitatis argumenta dedisset, postquàm sese corroborauit, eodẽ illo religionis studio sic exarsit, vt seculo relicto, Camaldulensibus ascribi se cœnobitis voluerit. Ibi verò cùm per annos aliquot ita vixisset, vt nõ dubiã omnibus summæ temperantiæ, eximiæ castitatis, omnisq; demum monasticæ moderationis opinionẽ attulisset, visus est cœnobij præfectis idoneus, qui sacerdotis officio, quem Capellanum appellant, monachas S. Christinæ Taruisij gubernaret. Quam curam libenter ille obedientiæ Christianæ causa suscepit, ac munus illud plurimos annos maxima cum sui laude administrauit, vita assiduè in ieiunijs, vigilijs, diuinis precationibus, corporis afflictionibus, & manuum operibus sine vlla omninò hominum obtrectatione, aut virginum ipsarũ querela traducta.

Iunij 11.
Parisij patria.
Fit monachus Camaldulen.
Præficitur monachabus.

Quin etiam in eo officio iam effœtis corporis viribus, vt qui annos circiter centum sexdecim ageret, expirauit, cùm annus salutis ageretur millesimus ducẽtesimus sexagesimusseptimus, tertio Idus Iunias. Cæterùm cùm & viuens & mortuus, aliquot miraculis editis, hominum in se oculos conuertisset, Albertus Episcopus Taruisinus, homo grauissimus, faciendum sibi esse putauit, vt vitam eius, certis adhibitis de more Ecclesiæ testibus, exploraret: atque constanti eorum testimonio cognitum est, superiorem omnem longissimæ illius vitæ consuetudinem morti sanctissimè obitæ, & multis signis illustratæ, facilimè respondisse.

Valdè grandæuus decedit.

VITA SANCTI HONOFRII EREMITÆ ET ALIORVM PATRVM, QVOS EGO PAPHNVTIVS ANA- *choreta, Dei prouidentia, vt cognoscerem, dignus fui habitus, & quorum audeo pijs ac religiosis fratribus narrare historiam. Habetur in Simeone Metaphraste.*

QVODAM die studium adhibui, vt in interiorem venirẽ solitudinem, & viderem an esset vllus alius frater monachus, qui interiùs meo seruiret Domino. Cumq; surrexissem, profectus sum iter quatuor dierum in interiorem solitudinem, licèt nec panem interim comedissem, neq; vinum aut aquam bibissem. Quarto autem die, cùm peruenissem ad antrum venerabile, mansi hora vna pulsans ostium, sperans fore, vt pro more egrederetur aliquis ex fratribus, & me ipse salutaret. Cùm verò pulsâssem, & nemo respondisset, aperui ostium, & ingressus sum clamans, Benedic. Cumq; vidissem quendam sedentem, tetigi eius humerum: fuitque tanquam lanugo. Cumque reliquum corporis contrectâssem, inueni eum iam longo tempore mortuum. Vidi verò pendens quoque colobium. Cumq; ego id tetigissem, euasit non secùs ac puluis in manu mea, adeò vt ego statim me veste propria exuerim, & mortui corpus contexerim, promptoque & alacri animo proprijs manibus effossa terra arenosa, eius deposuerim reliquias cum precibus & multis lachrymis.

11. Iunij.
Cap. 1.
Res admiratione digna in extincto corpore.

Illinc autem egressus, profectus sum ad interiores partes solitudinis. Inuenio autem in altera spelunca veluti vestigia hominis. Cumque cognouissem aliquem in ea habitare, fui parùm animo commotus. Cùm autem pulsâssem, & nullam vocem audijssem, ingressus sum in eandem speluncã. Cumq; nullum inueniissem, sum egressus,

Cap. 2.

 reputans

reputans seruum Dei illic solitum se exercere. Cùm autem in[illegible]em propriam eius cellam, in qua similiter nullus erat, perseueraui manere toto die, cupiens salutare hominem, & citra vllam intermissionem dicens ex psalterio. Cum ille autem dies fini- retur, vidi gregem bubalorum venientem, & fratrem ambulantem in medio eorum.

Monachus versatur inter bubalos.

Cùm verò ij prope me venissent, illum quidem vidi virum veste nudum, pilis autem tectum corpore. Qui cùm peruenisset in eum locum, in quo stabam, & me putasset esse spiritum, mansit orans. Multi enim spiritus in ijs locis eum tentârant, quemadmodùm ipse postremò mihi narrauit. Dixi autem ei: Cur times, serue Iesu Christi Dei nostri? Contemplare & vide gressus meos, vt scias, quòd sum homo, sicut tu: Palpa me, vt videas, quòd caro & sanguis ego sum. Ipse autem cùm me esse contẽplatus, & gratias egisset, dixit, Amen. Ego verò rogaui eum, & persuasi, vt me in suam speluncam deduceret. Ille autem ex me quæsiuit, quomodò eò accessissem. Ego verò ei audacter scopum meum & institutum exposui, nempe quòd cùm vellem cognoscere Christi seruos, qui sunt in solitudine, illuc accessi, nec Deus eo me fraudauit desiderio. Tunc ex eo sciscitatus sum, dicẽs: Quomodò huc venisti? & quanto tempore habitâsti in hac solitudine? & quamobrem nudus incedis, nulla re tectus? Is autem hæc mihi d[illegible]

Cap. 3.

Ego fui nuper monachus, degens in cœnobio Thebaidis, magnoque & fidenti animo operans. Statui autem egredi ex illo cœnobio, & solus quietè habitare in monasterio, studens maiorem inuenire mercedem. Hanc cogitationem cùm lubenter suscepissem, ædificaui paruam cellulam, & solus in ea habitaui, artem exercens meis manibus. Quo factum est, vt multi quoque ad me accederent, iubentes mihi opus, quod meis facerem manibus. Neque verò mihi parui fructus ex ijs redibant, ex quibus, pauperibus & egentibus & hospitibus suppeditabam. Inimicus autem, qui est omnino bonis infestus, illo mihi tempore inuidens, & meum erga Deum vehementem scopũ & institutum impedire cupiens, cùm subijsset mentem cuiusdam Monachæ, quæ apud me fuerat, iubens paruum aliquod opus, effecit, vt ea ad me rediret. Quo factum est vt liberè inter nos locuti, simul quoque habitauerimus, & postremò (quod est gra[illegible] mum) iniquitatem pepererimus, & sex menses in peccato manserimus. Posteà autem cùm mihi in mentẽ venisset meæ vitæ finis, & æternum ac magnum iudicium, & tenebræ exteriores, & ignis, qui extingui non potest, conflagratio, & vermis, qui nõ potest sopiri, corrosio, dixi apud me: Hei mihi, ô anima, melius est mihi surgere, & abire in solitudinem, & fugere à peccato. Relictisq; rebus omnibus & illa muliere, veni in hã solitudinem, & inueni fontem, & hanc speluncam, & hanc palmam. Ea autem mihi victum suppeditat. Hæc enim palma generat quotannis duodecim spathas, nempe singulis mensibus vnam. Vna autem spatha sufficit mihi triginta dies. Et posteà venit alia spatha. Nihil autem aliud habeo cibi in hac spelunca, neq; alium potum. Quin etiam vestes meæ longo temporis spatio interiêrunt, & capillis capitis mei corpus tegitur cũ pudendis. Iam enim tempore triginta annorum habito in hac solitudine, nec vnquàm cessauit aër mihi salubrem dare temperiem, neq; panem omninò gustaui.

Insidiatur viro sancto diabolus.

Esa. 66.

Cap. 4.

Postquàm ex illo iusto hæc audijssem, eum interrogaui, dicens: In principio quando huc venisti, laborastine valdè, an non? Ipse autem respondens mihi, dixit: Primum quidem valdè laborabam, ô frater, adeò vt dolore cruciatus, me in terram proijcerẽ, vt qui in ventre maximam sentirem molestiam, nec possem caput erigere: ob idque cogebar meam synaxim peragere volutatus, Deum, qui in omnibus est misericors, rogans, tam propter eum, qui me tunc affligebat, dolorem, quàm pro redemptione meorum peccatorum. Cùm verò multos labores sustinuissem, quodam die dum sederem, & graui dolore ventris vexarer intrinsecùs, vidi virum insignem coram me stantem, qui me est allocutus, dicens: Quid habes, & quidnam tibi dolet? Statim autẽ, postquàm hoc ex eo audijssem, confirmaui vires, & ei dixi: Domine, dolet mihi iecur. Is verò dixit: Ostende mihi locum, in quo sentis dolorem. Cùm ego autem ei iecur ostendissem, ipse manu extensa, & mihi imposita, & coniunctis digitis, perinde ac gladio scidit latus, & meum iecur eduxit, meo maximo cum dolore, & ostendit mihi plagas, quas in eo habebam. Illud verò manu sua erasit, & ei pannum mundum iniecit, & iecur meũ in locum suum restituit. Cumq; totum corpus meum cõtrectasset benedictis suis manibus, lateris mei vulnus conglutinauit & dixit: Ecce sanus factus es, noli amplius peccare, ne deterius tibi contingat: sed serui Domino nunc, & vsq; in secula. Ecce autem ab illo die curata sunt omnia mea interiora, cessauitq; dolor mei iecoris. Ex illo ergo tempore maneo sine dolore, Deo benedicens, & ipsum glorificans propter suam in me misericordiam.

Diuinitùs iecur eius curatur.

Ioan. 5.

Mihi

Mihi autem ostendit vir ille insignis pannum amomi, quem meo lateri imposuit. Cap. 5.
Quando verò mihi Paphnurio narrauit hæc omnia, rogaui eum, vt cum ipso manerem in spelunca. Ipse autem mihi respondit, dicens: Non poteris, frater mi, ferre insultus dæmonum. Posteà verò rogaui eum, vt mihi nomen suum significaret. Is verò mihi dixit: Nomen est mihi Timotheus. Memento mei, & roga pro me, frater dilecte, vt Deus in me perficiat bonum, quo sum dignatus. Ego autem Paphnutius procidi ad eius pedes, preces ab eo postulans. Ipse autem respondens mihi, dixit: Dominus noster Iesus Christus benedicet te, & defendet te ab omni laqueo diaboli, & præbebit tibi vias rectas ad hoc, vt pergas ad sanctos eius in secula. Benedictionem autem eius consecutus, prompto & alacri animo cum gaudio sum egressus, Deum laudās propter egregios sermones, quos audiui à sancto illo Timotheo. Inter ambulādum verò apud me considerabam, & animo valdè anxius, dicebam: Quidnam est mea vita, aut quodnam meum institutum? Mansi autem non paucos dies hæc apud me cogitans, & hui⁹ iusti viri Deo grata opera sequi cupiens. Cùm verò clementis Dei mihi illuxisset prouidentia non abieci curam meæ vitæ, sed excitatus, rursus profectus sum in interiorem solitudinem in via auia, vbi est genus eorum, qui dicuntur Mazici. Omne enim studium à me in eo ponebatur, vt scirem, an esset alius Anachoreta, in interioribus partibus solitudinis Deo seruiens. vt ego quoque dignus haberer, qui id consequerer.

Timotheus eremita.

Hoc autem iter cùm cœpissem ingredi, tuli mecum paucos panes, & aquæ modicum. Quæ quidem mihi suffecerunt vsq; ad quatuor dies. Cùm ij autē præterijssent, & expletū esset quod manducarem, affligebar adductus in magnas de victu angustias. Statim verò sumptis viribus, & morrē habens ante oculos, ea cura dimissa, alios quatuor dies & noctes sum profectus, cùm nec panem aut aquam gustâssem: adeò vt rursus cùm mihi deesset cibus, valdè laborarē, & me humi abijciens, mortem expectarē. Tunc vidi virum insignem venientem, & manum suam labris meis imponentem, nō secus atque medicus scalpellū oculo, & protinùs rursus sumpsi vires, adeò vt neq; famē, neque sitim sentirē. Cùm magnam autem & terribilem vidissem visionem, surgens rursus prompto & alacri animo, profectus sum in interiorem solitudinem alios quatuor dies & noctes. Defessus verò & extensis in cœlum manib⁹, Deum oraui. Cumque rursus virum illum vidissem ad me venientem, accepi ab eo magnas vires. Cumque septendecim dierum itineri finem (vt semel dicam) imposuissem, vidi procul virum venientem adspectu admodùm terribilem, hirsutum pilis, eisque tectum toto corpore, non secùs ac feram terribilem. Erat enim veste nudus, lumbosq; cinctos habebat folijs herbarum. Cùm is autem prope me accessisset, territus ascendi supra cacumen montis valdè excelsum. Timui enim, existimans esse homicidam. Ipse verò cùm venisset ad radices illius montis, abiecit se in vmbram. Affligebatur enim propter angustias senectutis & nutrimenti, ardoremq; & laborem, quem sustinebat in illa solitudine. Cumq; suspexisset & me vidisset, clamauit dicens: Descende ad me vir sanctissime. Nam ego quoq; homo sum, habitans in hac solitudine. Ego autem his auditis, protinus descendens, me humi abieci ad illius pedes. Is verò dixit mihi: Surge, fili mi: nam tu quoque es seruus Dei, & amicus sanctorum. Surgensq; dignus sum habitus, qui sederem ex aduerso eius.

Cap. 6.

Paphnutius multa affici tur inedia, sed diuinitùs confortatur.

Honofrij forma terribilis ppter vitæ asperitatem.

Sæpè autem rogaui, vt mihi diceret nomen suum. Is verò mihi dixit: Est mihi nomē Honofrius. Sexagesimus iam annus agitur, ex quo habito in hac solitudine, ambulans in montibus huius solitudinis: quo tempore nullum omninò hominem vidi, qui in carne cognosceretur, te solo excepto. Habitaui autem anteà in sancto monasterio, quod nomine appellatur Eriri Hemepolitani Thebanorum regionis, quod ē fratrib⁹ impletur numero centum, qui eiusdem sunt fidei & animi: & omnes communiter comedunt in charitate & multitudine pacis Domini nostri Iesu Christi, & in magno silētio quieteq; se exercent, & glorificant eius bonitatem. Cùm ergo in iuuenili ætate illic degerem & erudirer. Deiq; amorem à sanctis patribus, puramq; ac synceram fidē docerer & regulam pietatis, audiui sanctos patres dicentes de admirabili pioq; & religioso patre nostro Elia, quemadmodùm ei fuerunt vires à Deo confirmatæ per tolerantiam & patientiam eorum, quæ sustinuit in deserto: & rursus de Iohanne Baptista & præcursore, cui nullus par fuit ex hominibus, & de ijs, quæ passus est in solitudine vsque ad diem, quo reuelatus est Israëli.

Cap. 7.

Sexaginta annis nullū vidit hominem.

Rogaui autem sanctos patres, dicens: Quid ergo? qui habitant in solitudine, sunt vobis maiores apud Deum? Ipsi verò respondentes mihi dixerunt: Sunt nobis maiores, fili. Nam nos quidem alter alterum videmus quotidiè, & nostras synaxes communiter

Cap. 8.

Eremitę antecellūt cœnobitas.

niter celebramus cum gaudio,& quando esurimus,cibum paratum inuenimus. Similiter etiam si sitierimus,habemus aquam:& si contigerit aliquem nostrûm esse imbecillum,alij eum consolantur,propterea quòd viuamus communiter.Quòd si etiam esculentum aliquod desiderauerimus,hoc inter nos cõmunicamus propter Dei charitatem.Qui autem habitant in solitudine, sunt remoti ab his omnibus. Vndenàm enim hæc eis suppeterent?Quòd si eos aliquando inuaserit afflictio, vel bellum ex laqueo aduersarij,vbi inuenient hominem, qui mutare possit mentem, aut consolari? Quin etiam si desit eis cibus,non est facilè eum consequi.Similiter si inuadat sitis, eis aqua non adest.Ibi autem,ô frater,maximè laborant,qui sunt huiusmodi,quando statuunt solitudinem occupare ad habitandum, & magis amplectuntur seruitutem in Deum,& se tradunt exercitationi,famem & sitim parati sustinere,& occulta bellaectus,qui est bonis infestus,contendentes vincere, & omnem viam arctam in Domino

Dæmon infestus monachis. persequentes,vt nequaquàm superentur ab insania aduersarij.Is enim semper studet, impedimentũ afferre ijs,qui talia desiderant,& eos tentare,vt bonũ scopum retardet, ne permaneant in exercitatione,& consequantur Dei munificentiam, quando excedunt è corpore:quandoquidem ad eos,qui sustinent in exercitatione, peruenit bona Domini nostri misericordia,ad ea remuneranda,quæ propter eum sustinuerunt. His verò ab eius sanctis Angelis,qui ad ipsos mittuntur,nutrimentum suppeditatur, & a-

Esa.40. qua ex petra,sicut docet Esaias Propheta,quòd qui sperant in Domino,mutabunt fortitudinem:assument pennas,sicut aquilæ:current,& non laborabunt:ambulabunt,&

Esa.48. non deficient. Et rursus dicit:Si sitierint,afferte eis aquam ex petra. Fiuntque eis herbæ,quæ sunt in solitudine,dulce in ore plùs quàm mel. Quòd si eis quoque laborẽ exoriri contigerit,aut bellum aduersarij,dum surgunt ea hora,qua extendentes manus accedunt ad Dominum,statim eis desuper ab ipso mittitur auxilium: dispergunturq; ab eis omnes tentationes propter ipsorum in eum rectitudinem & cor purum. Non audita sunt à te,ô fili,ea, quæ feruntur in scriptura, nempè quòd Deus non dereli-

Psalm.9. quit pauperem in seculum? Patientia pauperum non peribit in finem? Et rursus di-

Psal.106. cit: Exaudiet eos Dominus,& liberabit eos ab afflictione ipsorum. Dat enim Dominus vnicuique secundùm laborem,quem propter ipsum sustinuit.Beatus est ergo qui facit Dei voluntatem super terram.Angeli ministrant ei,& faciunt eum exultare, & ei vires addunt singulis horis,dum est in carne.

Cap 9. Cùm autẽ à sanctis patribus,qui erant in monasterio,hæc didicissem ego minimus Honofrius,tanquam melle suauissimo,& anima & corde repletus, magnam in me sensi correctionem,adeò vt ab ijs,quæ audiui, perinde ac si fuissem in alio mundo, mea mutata sit cogitatio,promptoque & alacri animo noctũ surgens, accepi paucos panes,qui mihi satis erãt ad alimentum vsq; ad quatuor dies.Studebam enim cognoscere,deductus à Dei prouidentia,vbinàm me vellet habitare. E monasterio autem egrediens illa nocte,veni in viam montis, volens ingredi in solitudinem. Animaduerti verò lucem,quæ erat ante me.Cumque eam vidissem,valdè sum perterritus,adeò vt consilium ceperim de reuertendo ad locũ,in quo eram priùs,& de in eo habitãdo,vt priùs.Sed hoc mihi fuit argumentum maioris profectûs in Domino. Ecce enim cùm ego fuissem territus,insignis ille,quicunq; is esset,id sciens, est ad me conuersus,

Angelus Dominũ cõfirmat Honofrium. & mihi appropinquans,dixit: Ne timeas,ego sum Angelus, qui tecum ambulo à tua ineunte ætate. Hoc enim consilium & hæc dispẽsatio, propter quam voluit Deus me tecum habitare,nunc tibi perficitur.Cùm hæc autem mihi dixisset, mecum ambulauit,& venit in solitudinem circa sex vel septem milliaria. Cùm verò speluncam vidissem venerabilem,accessi prope eam,volens scire,an homo in ea habitaret. Cumque peruenissem ad ostium,clamaui:Benedic,Domine:id dicẽs pro more fratrum Chri-

Honofrius inuenit senẽ eremitã. sti amantium. Vidi autem senẽ virũ sanctissimum,forma verò admodum speciosum & vultu magna plenum gratia. Cum eũ autem vidissem,me ad eius pedes statim proieci in terram,& eum sum veneratus.Ipse verò me manu erigens: Tu es, inquit, frater Honofrius.qui es meus in Domino cooperator.Ingredere, fili: Deus tibi opem feret,perseuerãtiq;,vt es vocatus,bona implens opera in eius timore. Ingressus autem sedi cum eo paucos dies,studens ex eo discere sanctum opus,quod etiam accidit. Me enim docuit instituta vitæ Eremitarum. Cùm ipse autem cognouisset illuminatum esse meum spiritum ad discendũ opus Domini nostri Iesu Christi, & resistendum occultis bellis aduersarij,& metũ,quem habet solitudo,dicit mihi: Surge, fili, & abducam te in alteram speluncam in interiori solitudine,vt tu in ea solus habites, & laborem sustineas.Ideò enim te misit Dominus & hoc consilio,vt tu in interiori habites

soli-

solitudine. Cùm hæc autem mihi consuluisset, mecum in interiorem profectus est solitudinem, quatuor dies & totidem noctes. Postea verò deuenimus in quoddam paruum tugurium, vbi propè erat palma. Tunc autē mihi dixit vir sanctissimus: Hic est locus, qui Dei prouidentia est tibi paratus ad habitandum. In eo ergo mansit mecum triginta dies, me pulchra docens opera. Et post triginta dies vale dicens, recessit à me: & ex illo tempore semel tantùm singulis annis conueniebamus vsque ad illum diem, quo excessit è corpore. Cùm eum autem mortuū offendissem, deposui eius reliquias prope meam habitationem.

Postquàm hæc omnia mihi narrauit, rogaui eum quoq; ego minimus Paphnutius, dicens: Bone pater, multum ne laborem sustinuisti, quando primùm venisti in hanc solitudinem? Dicit autem mihi beatus senex: Crede, dilecte frater, tantum laborem sustinui, vt mei sæpè spem omnem abijcerem vsq; ad mortem, fame & siti mihi imminentibus, & simul etiam igne solis in die, & frigore aëris noctu, madefactaq; fuit mihi caro à rore cæli. Cùm verò bonus Deus vidisset hæc me sustinuisse, & certamen ieiunij, & quòd dedissem animam meam exercitationi, iussit sanctum suum Angelum mihi prouidere, & ad me afferre alimentum quotidianum, & modicum aquæ ad meum corpus confirmandum: & hæc palma mihi quotannis producit duodecim spathas, adeò vt sit vna singulis mensibus. His ego cùm vescerer cum herbis solitudinis, fuerunt mihi per Dei prouidentiam, melle dulciora. Scriptum est enim: Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo quod proficiscitur ex ore Dei. Si ergo, ô frater Paphnuti, feceris voluntatem Domini nostri, ab eo tibi prouidebitur. Dicit enim in sancto suo Euangelio: Nolite esse soliciti, quid comedatis aut bibatis. Dominus enim & pater vester, qui est in cælis, nouit quonam opùs habeatis. Petite ergo primùm regnum eius & iustitiam, & hæc omnia adijcientur vobis.

Cap. 10. *Vide quātas afflictiones passus sit sanctus iste.* *Deut. 8.* *Matt. 6.*

Hęc cùm mihi exposuisset sanctissimus pater Honofrius sub cacumine montis, vbi ei factus sum obuiàm, repletus omni gaudio, oblitus sum omnium laborum, qui mihi acciderant in itinere, dum ambularem in montibus solitudinis, famem & sitim nihil omninò apud me reputās. Cumq; vires sumpsissem & spiritu & corpore, & essem exultatione repletus, ei dixi: Sum beatus, qui dignus sum habit9, vt te viderem, Pater sanctissime, & audirem tuos pulchros & iucundissimos sermones, qui me nullo non affecere beneficio. Ipse autem respondens mihi dixit: Surge modò, ô frater, & simul recedamus. Non cessabam autem, tanquam rem nouam & inauditam, admirari gratiam sancti patris Honofrij. Deinde cùm processissemus duo aut tria milliaria, peruenimus ad tugurium maximè venerandum, prope quod stabat palma. Ipse verò cùm ad locū accessisset, mecum est precatus. Impletis autem precibus, dixit, Amen. Postea verò sedentes mansimus exponentes inter nos inuicem bona Domini. Cùm autem occidente iam sole dies desineret, hæc vidi in medio tugurij, iacentem panem, & parum aquę. Dixit verò mihi vir ille beatus: Surge fili, sume parum panis & aquæ, qui sunt ante te. Video enim te adductum esse in periculum ex fame & siti, & labore itineris. Ego autē dixi ei: Viuit Saluator meus Dominus, non comedam nec bibam, nisi manus nostras relaxemus, & edamus communiter. Eum ergo valdè rogaui, & vix potui persuadere, vt manum immitteret, & pane fracto mecum vesceretur, donec esset satiatus. Ex illo autem pane nobis superfuit. Mansimus verò tota illa nocte orantes.

Cap. 11.

Dum esset autem manè, vidi ipsum post matutinas preces mutasse faciei adspectum & colorem, & fui conterritus. Ipse autem cùm hoc cognouisset, me est allocut9, dicēs: Ne timeas, frater Paphnuti. Deus enim, q est in omnib9 misericors, te ad me misit, vt curā geras sepulturæ mearum reliquiarum. Ecce enim hodierno die perficio meam administrationem, & abeo in requiem meam vsque in seculum. Erat autem dies sextus quidem decimus Pauen, nonus autem Iunij mensis apud Romanos. Mihi autem hoc quoque præcepit: Si in Aegyptum exieris, frater Paphnuti, annuncia mei memoriam, ad rhymiama ei præbendum in medio fratrum, & omnium Christianorum. Si quis.n. oblationē in nomine meo, & in mei memoriam obtulerit Domino Deo nostro in omni loco, feret ipsum Dominus in primam horam annorum meorum. Hæc est enim petitio mea, quam ab ipso petiui. Et si quis fratrem pauperem nutrierit in nomine meo, meminero eius, vt dignum eum censeat Dominus, qui veniat in primam horam meorum annorum. Respondi vero ei, & dixi: Si quis autem sit pauper, qui non possit offerre aliquid, aut nutrire pauperem in tui memoriā, non veniet is in primam horam annorum tuorum? Is autem dixit: Modicum thymiamatis in nomine meo in odorē suauitatis si Domino obtulerit, dignus habebitur simili lætitia.

Cap. 12. *Prædicit obitum suū.* *His verbis selicitē ad futuri sæculi felicitatem aduentum innuit.*

Ausus

Ausus sum autem hoc quoque ei dicere: Si quis autem non inuenerit thymiama, sicut tu degens in solitudine, aut ei nequaquàm suppetierit ad offerendum, non feretur in primam horam mille annorum? an potiùs, ô pater, ad nos peruenient preces tuæ iustitiæ? Si quid enim à Domino petieris, dabit tibi: neque tua tardiùs veniet petitio, propter tuam impigram seruitutem, quam sexaginta annos sustinuisti, quibus fuisti in hac solitudine expectans Dominum. Ipse autem respondens, dixit mihi: Si quis est pauper habitãs in solitudine, & non potest offerre oblationem, aut mittere thymiama, is verò surgens dixerit, Pater noster qui es in cælis, & reliqua vsque ad Amen in nomine meo Domino obtulerit, rogabo eum, vt dignus habeatur, qui in prima hora mille annorum cum omnibus iustis mercedem consequatur. Ego autem rursus ei dixi. Bone pater, si sum dignus, cupio habitare in hoc loco, postquàm tu è corpore excesseris. Is verò dixit mihi: Fili, non venisti ad hanc administrationem: sed Deus te misit, vt recrees suos sanctos, qui habitant in solitudine, & annuncies bonum odorem eorum vitæ in medio fratrum. Abi ergo fili in Aegyptum, & persèuera in bonis operibus Domini nostri Iesu Christi, prædicans omnibus ea, quæ vidisti in solitudine.

Cap. 13. Hæc cùm dixisset venerandus senex Honofrius, humi procidi ad eius pedes, dicẽs: Benedic igitur mihi pater, vt inueniam coram Deo misericordiam, & sicuti dignum me censuit in hoc mundo Saluator noster, vt te venerarer, rursus quoque iubeat, vt in futurum seculum eo dignus habear. Ipse autem mihi dixit: Fili Paphnuti, Quòd attinet ad ea, quæ petis, Dominus nequaquàm te afficiet molestia: Tibi verò benedicet, & tuam confirmabit charitatem, & illuminabit tuos oculos ad eius diuinitatem, & te liberabit ab omni casu & vinculis aduersarij, & in te perficiet opus, quod es aggressus. Protegent te oculi eius, & custodient ab insidijs inimici, nihilque inuenient, in quo te possint accusare in hora terribili, in qua es apud Deum sistẽdus, & causam tuam defensurus. Post hæc autem surgens, orauit Deum cum lachrymis & multis gemitibus & paulopòst cùm ea ipsa hora se humi deiecisset, cõsummatus est in Domino, in eius manus tradito spiritu cum lætitia. Statim verò audiui vocem Angelorum, Deum magna voce laudantium ante animam beati & sanctissimi Honofrij: eratq; magnum gaudium ea hora, qua is ad Deum venit. Ego autem cùm me exuissem eo, quod gestabam, lebitonario, & eius transuersa soluissem, ea in duo diuisi: & cùm dimidio quidem eius corpus inuoluissem, pro more iustorum, quæ mortuis peraguntur, contexi. Alterum autem gestaui dimidium, ne ego manerem nudus. Et cùm petram inuenissem concauam, tanquam in cisterna corpus eius illic deposui, multisque collectis lapidibus contexi reliquias. Surgens autem, oraui vt illic manerem. Statim verò vidi collapsum tugurium, & palmam, qua nutriebatur, ipsam quoque cecidisse similiter. Quod cùm vidissem tã citò accidisse, & ex eo cognouissem non esse Dei voluntatem, vt in illo loco habitarem, comedi panis id, quod superfuit, & aquam bibi similiter.

S. Honofrius excedit è vita.

Cap 14. Rursus autem extensis in cælos manibus oraui, & vidi virum illum ad me venientem eo modo, quo vidi ambulans in solitudine. Qui mihi vires addens, ambulabat ante me. Cùm illinc autem essem egressus, & affligerer propter beatum patrẽ Honofriũ, rursus animo meo exortum est gaudium, quòd dignus sim habitus, qui eius sancto ore benedicerer. Cumq; quatuor dierum spatio ambulãssem, accessi ad quandam cellam, quę in alto fuerat ędificata. Quam ingressus, neminem inueni. Sedi autem parumper, cogitans & dicens apud me: Estne aliquis habitans in hac spelunca, in quam me deduxit Deus? Hæc cùm apud me cogitarẽ, ingressus est vir sanctus canis plenus, specie admirandus & decorus, ex palmis contexto indumento vestitus, & suum corpus contegens. Ipse autem cùm me vidisset, statim est allocutus, dicens: Tu es frater Paphnutius, qui contexisti corpus sancti patris Honofrij. Cùm ergo cognouissem eum in visione didicisse, quod factum fuerat, statim ei procidi ad pedes. Ipse verò me consolatus dixit mihi: Surge frater, Deus te dignum cẽsuit, vt esses amicus sanctorum ei⁹ famulorum. Iam enim didici ab eius prouidentia tuum futurum hodiè ad me aduentum. Tibi autẽ aperiam, frater dilecte, quòd sexaginta annos habitaui in hac solitudine: Nõ vidi hominem, qui ad me venerit, nisi eos solos fratres, qui hic mecum habitant. Interim autem dum nos loqueremur, ingressi sunt tres alij, tanquam sancti, senes patres in illam cellam. Qui me alloquentes, statim dixerunt: Benedic frater: Tu es frater Paphnutius, noster in Domino cooperator. Tu es, qui texisti corpus sancti Honofrij. Gaude frater, es enim dignatus magnam virtutem cognoscere. Videns autem Dominus, nobis significauit, fore vt hodie ad nos venias: iussitq;, vt esses nobiscum vnum diem. Iam enim sexaginta annos habitamus in hac solitudine, neque vidimus hominem præter te solum.

Sanctum quendam senem ere mirã videt Paphnutius

Item tres alios.

lum. Cùm verò nos colloqueremur de patre Honofrio & alijs sanctis, post duas horas dixerunt mihi: Surge frater, vescere modico pane, & confirma cor tuum, quãdoquidem venisti è longinquo, & cupis nobiscum collætari.

Postquàm ergo me fecerunt surgere, vnanimes Deum precati sumus, & ecce vidimus ante nos quinq; panes leues, & admodùm pulchros & delicatos, tãtummodò coctos. Ipsi quoq; attulerunt aliquid aliud esculentum, quod quidem sumpsimus cum panibus, omnesq; sedimus & simul comedimus. Ipsi autem rursus mihi dixerunt: Ecce, vt iam tibi diximus anteà, cùm sexaginta annis habitauerimus in hac solitudine, quatuor panes Dei iussu ad nos è cælo quotidiè deferuntur: Nunc autẽ cùm tu ad nos veneris, ecce panum numerus pro te quoq; est ad nos missus: neq; scimus vndenã afferantur, sed quotidiè speluncam ingredientes, inuenimus eos per se paratos. Postquàm verò nos simul gustauimus, tota illa nocte fecimus orationes: & magnã synaxim celebrauimus: Erat enim sanctus dies Dominicæ. Cùm esset autem manè, rogaui ipsos, vt manerẽ cum eis in spelunca vsq; ad diem vltimum. Ipsi verò respondentes mihi dixerunt: Non est voluntas Dei, vt tu habites in hac solitudine: sed surge, & vade in Aegyptũ, & narra fratribus Christi amantibus omnia, quæcunq; vidisti ad nostri memoriam, & ad lucrum & vtilitatem eorum, qui audiunt. Cùm ij hæc dixissent, eos valdè rogaui, vt sua nomina mihi significarent. Ipsi autẽ non sunt passi hoc mihi dicere. Sæpè ergo hoc ab eis vehemẽter petij. Cumq; vehemẽter laborâssem, non potui hoc eis persuadere: sed respondentes mihi dixerunt: Is scit, qui omnium nouit nomina. Memento autem nostrî, frater, vt digni simus, qui nos inuicèm videamus in domo Dei. Stude ergo, dilecte fili, fugere mundi tentationes, ne ab eis illudaris, quandoquidem multos sunt ludificatæ. Cùm hæc autem ex eis audiuissem, procidi ad eorum pedes. Qui cùm mihi benedixissent, ab eis abij in pace Dei. Prædixerunt antem mihi quædã alia, quæ mihi acciderunt.

Cap. 15. — Panes diuinitùs dãtur sanctis viris

Cùm autem ab eis abijssem, ambulaui vno die per interiorem solitudinem. Cumq; venissem ad speluncam fontis aquæ, illic sedi, vt parumper requiescerem à labore itineris. Erat autem locus ad id aptus, vt qui circa illum fontem multas haberet arbores plenas fructibus. Cùm verò parùm quieuissem, & surrexissem, circuiui in medio arborum, admirans ipsorum fructuum multitudinem, & cogitans apud me, quisnam esset is, qui illo loco plantauerat. Erant autem fructus illarum arborum multæ palmæ, citri, punica, sycamina, zizipha, & vites, aliæ quoq; amœnæ arbores & frugiferæ, quarũ gustus est melle dulcior. His accedebant myrti quoque, & aliæ variæ arbores in medio earum, quæ illic sitæ erant, suauem odorem emittentes. Ille quoque fons ex se scatẽs, & omnes illas arbores irrigans, adeò vt existimarem eum esse Dei paradisum. Cùm ergò illud admirarer spectaculum, vidi quatuor adolescentes hilares & valdè speciosos ad me procùl venientes, succinctos pellibus ouium. Qui cùm appropinquâssent, dixerunt: Salue frater Paphnuti. Ego autem protinùs humi cecidi in faciem, & eos veneratus sum. Qui cùm me erexissent, mecum sederunt, & locuti sumus inter nos. Erãt verò tanta gloria insignes, vt ego existimarem eos esse Angelos, & descendisse de cælo. Mecum antem magna sunt affecti lætitia, & collectos fructus ex illis arboribus mihi dederunt ad vescendum, & lætatum est cor meum, eò quòd ego ab eis diligerer. Mãsique apud illos septem dies, vescens fructibus illarum arborum.

Cap. 16. — Quatuor adolescentes eremitæ.

Rogaui autem eos: Quomodò huc venistis, & vnde estis? Ipsi verò respondentes mihi dixerunt: Frater, quandoquidem Deus te misit ad nos, omnem nostram tibi vitam narrabimus. Nos sumus ex ciuitate quæ dicitur Oxyrrynchos: Nostri verò parentes, sunt senatores illius ciuitatis. Cùm autem in illorum literis ab eis institueremur, vni scholæ traditi, literas quidem pedestres didicimus. Cùm verò etiam superiorem inchoâssemus doctrinam, in vnam conuenimus sententiam, Deo nobis opem ferente ad id, quod est melius, & statuimus eius quoque discere sapientiã. Ex illo ergo tempore nos quotidiè mutuò excitantes ad animi alacritatem, & bonum scopum habentes in nostris cordibus, studentesque locum inuenire, & paucos dies quiescere, donec sciremus Dei de nobis prouidentiam, acceptis nobiscum paucis panibus, & modico aquæ ad nostrum cibum & potum vsque ad septem dies, recessimus. Cùm verò peruenissemus intra solitudinem, fuimus in ecstasi, & vidimus ante nos virum gloria insignem, qui nos appræhensos manibus deduxit in hunc locum, & nos tradidit viro valdè prouectæ ætatis, qui Deo seruiebat. Ecce autem hic iam habitauimus sex annos, mansimus verò cùm eo vsque ad vnum annum, ab illo docti quemadmodum Domino seruiremus. Impleto autem illo anno, consummatus est hic pater, & ex illo

Cap. 17.

tem-

tempore hic soli sumus. Ecce autem, frater dilecte, nos tibi confitemur. Spatio sex annorum, vt diximus, in hoc loco degimus. Panem non gustauimus, nec alium cibum sumpsimus, nisi solummodò de fructibus harum arborum. Singulis verò hebdomadis semel tantùm nos videmus inuicèm. In hoc enim loco inuenimur, & nobis inuicèm occurrimus sabbato & sancta Dominica. Post hos autem duos dies vnusquisque nostrûm venit in locum proprium, & apud se degit. Ipsi verò rursus fructus attulerunt, & communiter cibum sumpsimus. Cumque posteà egressi fuissemus, simul processimus circiter quinq; milliaria per solitudinem. Cùm autem eis vale dicerem, rogaui eos vt dicerent mihi sua nomina. Et primus quidem dixit, Iohannes: Secundus autem, Andreas: Tertius verò, Heraclambon: Quartus, Theophilus: præcipientes mihi dicere nomina sua fratribus ad suî memoriam. Ego verò eos rogaui, vt mei meminissent.

Panē sancti iuuenes nō gustabant, sed fructib⁹ duntaxat arborum vescebātur.

Cap. 12. Cùm autem ab eis discessissem, & non viderem eos ampliùs, ambulaui tristis, recordans & ea admirans, quæ vidi meis oculis. Rursus verò apud me magnam capiebam lætitiam, admirans & recordans earum, quas consecutus fui, benedictionum à sanctis Eremitis & sancto Angelo. Cùm autē venissem in Aegyptum itinere trium dierum, inter ambulandum inueni duos fratres Deum timentes. Apud ipsos autem quieui ad decem dies, annuncians eis illa, quæ vidi, & ea, quæ mihi acciderunt. Ipsi verò mihi respondentes, dixerunt cum omni gaudio: Verè, frater Paphnuti, magnam gratiam es consecutus, qui dignus es habitus, vt videres magnos & perfectos Dei seruos. Ipsi autē fratres benigni & clementes, diligebant Deum ex tota anima. Nominatur autem locus eorum Scites. Cùm verò audiuissent ea, quæ ego illis narraui, ea diligenter cōscripserunt, & celeriter currentes, obierunt totam Scitem, ferentes librum, quem conscripserunt ex mea narratione. Et postquàm ea legissent sanctis patribus, acceperunt eum in ecclesiam, quem quidem illic reliquerunt ad lucrum & lætitiam ijs, qui credūt & ea audiunt. Nam qua hora voluerint hæc meditari, magis benedicunt Deum & sanctos eius, pleni lętitia & exultatione, cùm hi sermones sint pleni contemplatione, quā ego minimus seruus Paphnutius, Dei prouidentia dignatus sum assequi. Sit autē gratia & pax Domini nostri Iesu Christi nobiscum, intercessionibus sanctorum patrum, qui ei placuerunt, nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

Habetur in fine sermonum eius, nuper in lucem edita ex bibliotheca Cluniacensi. Iunij 12.

VITA SANCTORVM MARTYRVM NAZARII ET CELSI, PER D. AMBROSIVM EPISCOPVM

Mediolanensem scripta.

ETIAMSI martyribus regionis extraneæ pia votorum debita redderemus, proprijs consulere vtilitatibus & cōmodis probaremur. Nostros enim eos fides faceret, & remotis quamlibet finibus, sperata nobis patrocinia congregarent. studiorum siquidem sunt huiusmodi suffragia, non locorum. Proinde apud domesticos Dei tantum intercessionis promerueris, quantum venerationis impēderis. Oportet itaque vt alienos potiùs nobis deuotio religiosa conciliet, quàm fortè proprios à nobis negligentia irreligiosi temporis alienet.

Agnoscamus, charissimi, circa ecclesiam nostram vberiorem diuinorum munerum largitatem. Exultant felices singularum vrbium populi, si vnius saltem martyris reliquijs muniantur. Ecce nos populos martyrum possidemus. Gaudeat terra nostra nutrix cælestium militum, & tantarum parens fœcunda virtutum. Rectè itaque & ex debito à filijs parentis ecclesiæ horum beatorum martyrum celebrantur insignia: Qui illuminantes virtute fidei suæ innumerabiles populos, soli quidem illatam sibi sensère mortem, sed non soli mortis suæ beneficia possederunt. Immensa enim Dei nostri pietas multiplex ad bonitatem, & artifex ad salutem, proponens arduam virtutum palmam, raro appetitore preciosam, in paucorum triumphis, plurimorum commodis prospicit. Illorum siquidem merita, nostra vult esse suffragia. Simulque dum nobis fidem veram duro martyrij agone commendat, afflictionem præcedentium, instructionem efficit posterorum.

Nota priscorum Christianorum erga sacras reliquias deuotionem.

Quanta

Quanta est circa nos Dei nostri sollicitudo? Illos examinat, vt nos erudiat. Illos conterit, vt nos acquirat: eorumq; cruciatus, nostros vult esse profectus. Meritò ergo eos colimus, qui periculis suis pugnant, & nostris vtilitatibus militant: qui per lucis vitæq; contemptum edocent nos, quantum Deo nostro debeamus affectum. Nouerimus itaque, quia non sine magno discrimine de religionis veritate dubitamus, quam tantorũ sanguine confirmatam videmus. Magni periculi res est, si post Prophetarum oracula, post Apostolorum testimonia, post martyrum vulnera, veterem fidem quasi nouellã discutere præsumas, & post tam manifestos duces in errore permaneas, & post morientium sudores ociosa disputatione contendas. Congratulamur ergo, dilectissimi fratres, magnæ fidei vestræ, per quam dum exules proflua charitate suscipitis, etiam incolas paradisi & cæli ciues habere meruistis. Meritò colimus Sanctos. Obserua hæc.

Beatum itaq; Nazarium martyrem Christi sancta Mediolanensis ecclesia licèt totum corpore secum retinear, & mundo tamen totum in benedictione transmittit. Hæc est enim sanctorum martyrum gloria, quorum etsi per vniuersum mundum seminetur in cineribus portio, manet tamen integra in virtutibus plenitudo. Veneramur ergo in tanto Christi milite fidem nostram: mater nanq; martyrij, fides catholica est, in qua iste illustris athleta sanguine fuso mortẽ pro ipsa calcauit: mater, inquã, martyrij fides est. Veneramur ergo in sanctorum martyrum gloria fidem nostram. Quomodò fidem nostram? Ab istis enim dum mortis tolerantia indubitanter excipitur, spes immortalitatis euidenter asseritur. Nunquam enim hanc vitam tam constanter expenderent, nisi esse alteram incompatabiliter beatiorem perfecta definitione sentirent. In sanctis itaq; præconibus veritatis resurrectionis authoritas est. Prompti enim pereunt in melius reparandi, quibus per angustias tribulationum aperitur exitus ad amplitudinem gaudiorum.

Vnde & beatus Nazarius, cuius hodiè gloriosam de mundi hoste victoriam vniuersalis Ecclesia festa exultatione concelebrat, cùm tempore gentilitatis non ignobilibus parentibus oriundus existeret, sacrilegi adhuc puer genitoris militiam simul & doctrinam detestari ex improuiso cœpit: atque ab innocente matre, quę iam Christianæ fidei titulis insignita, Christo sedulè insistebat, sacrosanctæ regenerationis fluenta, fidelis iam spiritu ac fide instituta præueniens, demonstrari sibi flagitabat. Nondum siquidem baptismum consequutus, sed inter religionis principia consummatus, & nõdum manifestatis sibi legibus, Deo plenus, repentè possessio atque habitaculum Dei factus est: atque ita peruenturæ vsque ad cælos turris prius meruit eleuare fastigium, quàm disponere et fundamentum. Nondum sacramentorum conscius, & in sacrificiũ iam præelectus. Festus dies S. Nazarij.

Quid ad hæc nos infelices respondere poterimus? Qui post nitorem baptismi, post collatum nobis sacra regeneratione candorem, post acquisitam indumenti nuptialis angelicam dignitatem, in peccatorum cœnum relapsi, & in antiqua criminum volutabra reuoluti, niueum vestimentum terris iniquitatum ac libidinum contagijs fœdamus, & holosericanı, in qua sigillum diuinæ imaginis acceperamus impressum, maculis mortiferæ corruptionis infecimus: & post singularem Dei nostri indulgentiam innouata fœdamus, integra rescindimus, expiata violamus, repetentes opera non iam vndis purganda, sed flammis. Quid illud, quamque insigne diuinæ gratiæ munus, quòd accepto iam salutari lauacro, post innumera virtutum signa, post peragratas circunquaque ob Christi prædicationem innumeras regiones, cùm pro Dei summi confessione diuersa per supplicia aduersus eum totus penè orbis bacchatetur, & nunc atrocissimis arctaretur pœnis cruciandus, nunc in longinquis finibus transueheretur exulandus, ita robustissimo Christi athleta pectore tormenta omnia deuincebat, vt strenuum de prostrato hoste reportaret trophæum, interque cruentã Cæsaris iussa vasti maris deiectus gurgitibus, ambulare ei diuina super aquas concessum est prouidentia, & rerum obstupescente natura, per insueti itineris nouas vias pendulum inferẽs gressum, tumentia maris dorsa calcauit? In eos, qui post baptismum relabuntur in flagitia.

Videres æquoreas sanctis substerni meritis vndas, suptaque angelicis confortatum alloquijs, in Christi Iesu laudibus exultare. Ecce prophanus hostis nunquã beato martyri tantùm prodesset obsequio, quantùm profuit odio. Sed tandem perfecto agonis certamine cum Celso puerulo, quem ipse in holocaustum Deo polluto assumpserat ex seculo, crudeli imperio damnatione absoluitur, gladio consecratur. Felix hic tali exitu, quo omne delictum ita ab eo exijt, vt etiam redire non possit: quo sic debita sua soluit, ne vltrà creditorem timeret: quo in se hostium peccata fide clausit, fide Celsus puerulus martyr.

damnauit: per quem innocentiam deuotione quæsiuit, perseuerantia inuenit, morte seruauit.

Quæ cùm ita sint, charissimi, licèt hic tantus Christi testis preciosus cõfessione, preciosior sanguine, crudeli vulnere preciosior, & tincta veste candidior, licèt hic Mediolanensium peculiaris putetur priuilegio sepulcri, sed omnium est communione suffragij. Neque enim istius vrbis charitas proflua, & fides auara, tantum huic martyri derogauerit, dum sibi arrogat, vt solùm erga mœnia sua, patrocinij illius beneficia affutura esse crediderit. Non clauditur locis, quod diffunditur meritis. Inuocâsti vbique martyrem, vbiq; te exaudit ille, qui honoratur in martyre.

Inuocatio martyrum Dei honor est.

Moderante itaq; eo, qui pensat vota tua, & dispensat munera sua, intantùm vicina præsentia efficacis præbebitur aduocati, inquantùm fuerit fides deuota suscepti. Oratio enim quæ castitatis, iustitiæ, eleemosynarum operibus adiuuatur, excedit mundũ, penetrat paradisum, euolat vsque ad ipsum summæ Maiestatis, Angelo conferente, conspectum. Sicut quodam loco vox testatur angelica: Et cùm tu, inquit, orares, ego obtuli orationem tuam in conspectu claritatis Dei.

Tob. 12.

Beata anima, charissimi, cuius votum, cuius compũctionis incensum, cuius supplicationis holocaustum, nulla infidelitate fumidũ, nullo carnalis illecebræ fœtore pollutum, nulla sæuitia cruentum, nulla odij simultate maculatum, sed fide igneum, conscientia nitidum, synceritate cordis odoriferum, concordia & charitate perfectum, vsque ad Dei vultum per cælestium nunciorum defertur obsequia.

Martyres mundi intercessores

Quæ cùm ita sint, honoremus beatos martyres, principes fidei, intercessores mundi, præcones regni, cohęredes Dei. Quòd si dicas mihi: Quid honoras in carne iã resoluta atque consumpta, de qua nulla iã Deo cura est? Et vbi est illud, charissimi, quod ipsa veritas loquitur per Prophetam? Preciosa inquit in conspectu Domini mors sanctorum eius. Et iterum: Mihi autem valdè honorificati sunt amici tui Deus. Honorare debemus seruos Dei, quanto magis amicos Dei? De quibus alio loco dicitur: Dominus, inquit, custodit omnia ossa eorum, & vnum ex his non conteretur. Honoro ergo in carne martyris exceptas pro Christi nomine cicatrices. Honoro viuentis memoriam perennitate virtutis. Honoro per confessionem Domini sacratos cineres. Honoro in cineribus semina æternitatis. Honoro corpus, quod mihi Dominum meum ostendit diligere, quod me propter Dominum mortem docuit non timere. Cur autẽ non honorent corpus illud fideles, quod reuerentur & dæmones? quod & afflixerunt in supplicio, sed glorificant in sepulcro? Honoro itaque corpus, quod Christus honorauit in gladio, quod cum Christo regnabit in cælo.

Psalm. 115. Psalm. 138. Psalm. 33.

Nota hæc de veneratione Sanctorum & reliquiarũ.

DE INVENTIONE CORPORVM NAZARII ET CELSI quædam lectu digna habentur Tomo 2. in Vita S. Ambrosij Episcopi Mediolanensi.

VITA S. ODVLPHI PRESBYTERI ANTE ALIQVOT SECVLA AB INCERTO QVIDEM AVTHORE, *sed grauiter edita. Stylum mutauit magna ex parte Fr. Laurentius Surius.*

12. Iunij. Cap. 1. Bodgis pater Odulphi

EMPORIBVS Ludouici pijssimi Imperatoris vir quidam venerabilis fuit, è Francorum nobili prosapia ortus. Dicebatur is Bodgis, & ex eo procreatus est Odulphus: qui simulatq; è sacratissima baptismatis vnda renatus est, cælesti quoq; rore diuinitùs est irrigatus. Porrò vbi desijt ad materna pendere vbera, literarum studijs traditus, & sanctis ac Deo deuotis hominibus, vt ab illis canonica religione imbueretur, commendatus est. Præstitit autem illi Deus tantum discendi studium, tantamque ingenij felicitatem, vt illos etiam, qui ipsum ætate antecedebant, ipse longo post se interuallo relinqueret, ætatemq; suam, licèt annis necdum maturam, diuinis disciplinis, & dogmatibus egregiè ornaret. Porrò cũ

Discendi celeritas.

ætate

ætate accreuit ei etiam sapientia & sanctitas, idque adeò, vt iis, qui per id tempus Deo religiosè seruire conabantur, nouus quidam Samuel ortus videretur. Quibus sanè adeò gratiosum illum diuina gratia effecit, vt vnanimiter ab illis omnibus amaretur, & ob vitam probabilem summæ venerationi haberetur. Atq; ille ediuersò par pari referens, syncero animi affectu eos quoq; diligebat. Iam verò puer religiosus ac venerabilis in ipsis adolescētiæ initijs id se meditari & appetere declarabat, quod postmodùm reipsa compleuit, non immemor illius Dominici sermonis, Qui amat patrem aut matrem plùs quàm me, non est me dignus. itemq;: Qui vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam quotidiè, & sequatur me. Quorum ille adhuc puer crebrò memor, & die ac nocte sæpe illa tacitus secum reuoluens, pijs moribus & sanctis operibus planè apud se statuit Deo perpetuò seruire, spiritaliq; matri sanctæ Ecclesiæ inseperabiliter adhærere. Matt. 10. Luc. 9.

Itaque sanctus adolescens, viris quidem probatis in primis charus, sed tamen soli Deo seruire solicitus, per virtutum gradus semper ad sublimiora tetendit, donec in virum perfectum euaderet. Mentem atq; animum, quemadmodùm solent sancti homines, ad cælestia continenter erigere, & mundanæ vanitatis ac pompæ inanis illecebras declinare statuit, vt in illum quoq; competeret, quod in Psalmo legitur: Ibunt de virtute in virtutem. Sic ergo in cunctis virtutibus proficiens, etiam Ecclesiasticorū ordinum gradus ascendit, & presbyterij est benedictionem adeptus, regis altissimi sacerdos effectus. Tum verò mox apud se decreuit studio piæ conuersationis ad quoddā sacræ religionis monasterium se conferre. At parentes eum dehortabantur, ne id faceret, sed potiùs ad ipsorum se voluntatē accommodans, ecclesiam Oroschattanā administrandam susciperet. Illic enim & natus & educatus erat. Victus tandem precibus illorum, morē eis gessit ea in re, quanuis inuitus. Sed nō diù pòst visum est ei adire summæ reuerentiæ locum Traiectum, antiquitùs Vuiltenburg dictum, idq; ea mente & cō silio, vt illic cum cæteris Dei famulis, Christo ibidem militantibus, quoad viueret, prępotēti Deo fideliter seruiret. Memoria ergo retinens, quod in euangelio Saluator ait: Qui non renunciat omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus: posthabito patre neglectis propinquis, contemptis agris, familia, rebus & facultatibus omnibus, ad locum illum Christo duce profectus est, rebus quidem pauper, sed meritis diues. Nihil iam in hoc mundo habere volebat, vt à Domino iuxta illius promissionem centuplum acciperet, & vitæ æternæ hæres esse mereretur. Cap. 2. Psal. 83. Initiatur sacerdotio. Traiectum olim Vuiltenburg. Luc. 9. Matt. 19.

Erat per id tempus Traiecti Episcopus eximia sanctitate, Fridericus nomine, qui virū Dei cū multo gaudio & honore excepit. Fecerūt idē omnes serui Dei, qui illic erant adunati, ex animo sibi gratulantes tam sanctū tamq; religiosum ad ipsos Dei famulū accessisse. Nec potuit diù illos celare, quod oculos diuinæ maiestatis nō latuit: sed cùm aliquantisper apud illos moratus esset, omnibus ardens cælesti lumine lucerna resplēduit. Erat enim in vigilijs strenuus, in ieiunijs potens, in oratione sedulus, in sacra lectione studiosus, in eleemosynis largus, in curandis pauperibus celebris, in hospitalitate feruens, in rebus ecclesiasticis distribuendis prudens. Denique quibus post antistitem præfectus erat, eos omnes mirum in modum antecedebat. Neque aliter vel ab omnibus illis, vel ab ipso etiam præsule, quàm monasterij pater vocabatur, atque ab eius ore omnes cupiebant accipere consilium. Omnibus enim omnia factus erat cum Apostolo, vt omnes Christo lucrifaceret. Cap. 3. Fridericus Traiecti Episcopus. Virtutes S. Odulphi. 1. Cor. 9.

Ea tempestate Frisones, homines feroces, in tam fœdos erant prolapsi errores, vt is, quem diximus, Episcopus, neque per seipsum, neque per suos Archidiaconos eos posset in viam veritatis reuocare. Itaque literas per hominem fidelem misit Traiectū ad virum Dei Odulphum, rogans eum, vt qua posset celeritate traiecto maris sinu ad ipsum veniret. Literis illis acceptis, Christi seruus mirificè exhilaratur, perinde ac si ad cælestes epulas inuitaretur, cupiens cum suo pastore, si ita res poscat, in tam pio agone pro Christo sanguinem suum fundere. Cùm autem ad Episcopum peruenisset, ille viso eo, immēso perfusus gaudio, cum pacis osculo eum humaniter excepit. Deindè mutuò sese consolantes, &, vt summi regis generosos præcones decebat, gladio spiritùs egregiè accincti, per ecclesias pariter proficisci, iterùm atq; iterùm eas inuisere, habere conciones ad populum, Euangelica eruditione ad veritatem reducere cœperunt. Deniq; crebrò admonendo, arguendo, increpando homines, qui anteà instar luporum sæui & rapaces fuerant, salutari doctrina in oues mansuetas conuerterunt. His ita gestis, antistes ille, cōmunicato cum clericis, nec paucis eius regionis laicis viris cōsilio, virum Dei obnixè rogat, vt intra illius terræ limites velit permanere, & populum nu- Cap. 4. Cū Episcopo Frisones ad meliorē frugem reuocat.

per ad sanitatem reuocatum, suis eruditionibus confirmare, & ab antiqui hostis mortiferis faucibus eripere. At vir Dei planè recusat, asserit se ætate grauem, ad id ministerium pares vires adferre non posse. Contrà Episcopus suis eum precibus flectere conatur. Cedit tandem sanctus vir, & pastoris sui iussa capessit, populiq; votis obsecundat, ea tamen conditione, vt liceat ei aliquot exactis annorum curriculis Traiectum reuisere, vbi se in Christi famulatu vitam finiturum promiserat.

Cap. 5. S. Odulpho multùm eis confert. 1. Cor. 3. Volens igitur suo muneri non deesse vir plenus Spiritu sancto, non cessabat semina verbi Dei spargere in populum, cælorum regnum multa instantia prædicare, omnibus ceu prudens & fidelis dispensator, diuini sermonis præbere alimoniam, fortioribus solidum cibum, infirmis, ex Apostoli sententia, lac offerre. Ita factum est, vt omnes ex eius sanctitate gaudio repleretur. Cùm autem eo ministerio perfunctus esset, se recepit ad suos Traiectenses, Deum laudans, quòd eius fretus ope, tot animas lucratus esset. Etsi autem iam longo fractus esset senio, at tamen animo vincens ætatem, nihil de Dei seruitio & solitis pietatis exercitijs remisit. Perseuerauit enim in ieiunijs assiduis, in vigilijs Deo gratis, in sanctis precibus, in largissimis eleemosynis: sibi parcus, alijs omnibus pro Christi nomine largus: nihil terrenum sibi acquirere cupiens, vt posset bonis æternis frui.

Cap. 6. Claruit verò etiam prophetiæ spiritu, ita futura prædicens, ac si iam coràm fieri cerneret. Quod vt certius testatiusq; fiat, ex plurimis pauca adferemus. Cùm iã discessurus esset ab eo loco, qui Staueren dicitur, priusquàm se daret itineri, ingens ad eum conuenit Frisonum multitudo, eius saluberrima adhortatione muniri cupientium. Ille verò Domino eos commendans, benè precatus est eis, amanterque admonebat, ne à via veritatis vnquàm deflecterent, certi non sine graui animaduersione id se facturos. Et ego quidem, inquit, sat scio non vos permansuros in sana doctrina: sed ea causa gentiles barbari in vos incurrent, quod mihi vobis iam antè prædicenti incunctanter credere potestis, ijq; vestram regionem populabuntur, vosque & res vestras secum in captiuitatem abducent. Euénit vtrunque posteà, sicut erat à sancto viro prænunciatum.

Prædicit Frisonibus ipsorũ defectionem & Dei animaduersionem.

Cap. 7. Ingens saxum ad domûs eius ostium iacebat. Illud ergo digito demonstrans iisdem, Scitote, inquit, futurum esse, vt absq; vllius hominis opera saxum istud in flumen deuoluatur: vbi etiam latitabit sub vndis, donec vos diuinæ pacis eritis beneficio destituti. Cùm autem videritis iterùm illud absque humano opere ad litus emergere, nõ dubitetis me, licèt iam extinctum, vos reuisere, vobisq; pacem à Deo impetratam apportare, mansuram apud vos, donec superbia, periurijs, homicidijs, adulterijs atq; omniuarijs flagitijs eam rursus à vobis excludatis, irato Deo propter maleficia vestra. Huius quidem vaticinij & signi admirãdi permulti testes hodieq; supersunt, qui se id suis oculis conspexisse asseuerant: saxumq; illud ibidem in ecclesia immobile perdurat, vt credentium confirmetur fides, & increduli pudefiant.

Cap. 8. Ecclesia Traiectensis, è vita sublato Episcopo, pastore orbata fuit. Mox collecti clerici cum beato viro tractabant de eligendo successore. Diù autem illis inter se contẽdentibus, tandem elegerunt ecclesiæ præpositum Crastum. At ille rebus valdè locuples, arroganter ac tumidè dixit ad illos: Habeo abundè multa: Cur in meos humeros tantum onus conijcitis? Ijs verbis cõmotus B. Odulphus, Quid, inquit, ais miserrime? Spernis planè, sed quod consequi non mereris. Quòd si nolebas in te recipere, diceres saltem te tanti honoris culmine indignum. At nunc propter opes immensas Apostolici ordinis spernens dignitatem, propediem ex hac luce subtrahéris. Dixit vir Dei, & sermonis veritatem hominis mors declarauit. Interim qui ex Clero conuenerant, cùm animis vacillarent, singuli qui ipsis cumprimis idonei viderentur, elegêre. At Christi sacerdos non ad personam, sed ad meritum respiciens, dicebat posse inter ipsos alium inueniri magis idoneum: nec tamen vituperabat ab ipsis electos. Itaque ostendit eis presbyterum quendam Hungerum nomine: qui licèt vultu deformis esset, at tamen nescientibus hominibus, sed non nesciente Deo, meritis insignis erat. Eum ergo omnes elegerunt, & statuto tempore consecratus est Episcopus: cuius sanè tanta fuit vitæ integritas, vt post Vuillibrordum & Bonifacium sanctos Episcopos, in illa sede nullus repertus sit, qui vsque ad supremum vitæ diem excolendis virtutibus par illi fuerit. Apparet inde, non temerè eum à sancto Odulpho alijs prælatum fuisse.

Prædicit mortem superbi Præpositi.

Hungerus fit Traiecti Episcopus.

Cap. 9. Iam senectus premebat sanctum virum Odulphum, & ad ecclesiam absque scipione progredi non poterat. In ipsius autem scipionis suprema parte ceream affixerat tabellam,

bellam,in qua ſolebat,oblata occaſiõe, nomina fidelium annotare,donec ea in libro vitæ deſcriberet. Quodam autem die præ animi vigore & alacritate oblitus imbecillitatis ſuæ,cùm ad Dei cultum properaret,in domicilio ſuo reliquit ſcipionem illum. Paulò pòſt opera maligni dæmonis inflammatum eſt domicilium illud, & cum omni ſuppellectile cõflagrauit. Erat tum vir Dei occupatus laudibus diuinis,ſed cùm cerneret valido igni iam correptum domicilium,ad ſolita præſidia ſe contulit, Deum orans,ne loca ſancta ignis inuaderet:non admodùm curans excidium cellulæ ſuæ. Exaudinit verò Deus preces eius,moxque incendium repreſſum eſt,nec quicquam præter viri Dei domicilium exuſſit. In medijs autem flammis adeò ſcipio manſit illæſus, Scipionem
vt ab igni cera indurata videretur,ne minutiſſimo quidem apice ex illa abolito. Quo & cerā viri
inſigni miraculo Deus oſtendere voluit, quanti apud ipſum meriti eſſet ſanctus Odul- Dei nihil læ
phus. Scipionem autem illum in eius defuncti ſepulcrum defixêre fratres, qui illic ita ſit ignis.
manſit fixus vſque ad beatæ memoriæ Ratbodi Epiſcopi tempora.

Aduentante tandem tempore, quo vir beatus ad optatam cæleſtis patriæ gloriam Cap. 10.
erat tranſiturus,modica febre correptus,ſenſit adeſſe migrandi tempus. Accitis igitur fratribus,indicauit eis diem obitûs ſui. Sub ipſam autem mortis horam rurſus fratres ſibi adeſſe voluit,& cum ipſo cantare pſalmos pro expectatione deceſsûs ſui. Omni-
bus denique ex ipſius præſcripto ritè peractis, valefecit fratribus,rogans eos,vt pro ip- Vult pro ſe
ſo Dominum precarentur,ſe quoque pollicens pro ipſis & loco illo eiuſque habitato defuncto
ribus perpetuò Domino preces oblaturum. Inde mox ad Dominum ſe conuertens,ni rogari.
hilque trepidans ad mortem,(quippe qui mortem ipſam in lucro poneret) hilari mente dixit: In manus tuas Domine commendo ſpiritũ meum: ſub quibus verbis ſanctiſſi- Pſal. 30.
ma illa anima è corpore egreſſa eſt: ſimulq; ſuauiſſimi odoris fragrantia illic diffuſa eſt,ita vt omnes inæſtimabili ſuauitate replerentur,perſpicueq; inde liceret animaduerti,beatiſſimos angelicos ſpiritus animam illam è corpore abeuntem ſuſcepiſſe. Eius feſtus dies celebratur pridiè Idus Iunij. Fiunt autem per eius merita nõ ſolùm Traiecti, ſed etiam in Staueren innumera miracula in honorem & gloriam Domini noſtri Ieſu Chriſti,qui cum patre & ſpiritu ſancto viuit & regnat per infinita ſecula ſeculorum, Amen.

F. Laur. Surius Pio Lectori.

In Aprili menſe vitam Iuſtini Philoſophi repoſuimus, authore Ioachimo Perionio,ſecuti Latina Martyrologia. Nunc rurſus damus Iuſtinum Philoſophum,cũ multis alijs pro pietate cæſum,authore Simeone Metaphraſte, qui eum habet die 12. Iunij. Vtrùm autẽ planè idem vtrobique ſit Iuſtinus, ob temporis penuriam necdum ſatis examinare licuit. Mihi quidem diuerſus hic ab illo priori eſſe videtur. Non enim tam obſcurus fuit Iuſtinus, vt Præfectum ex eo percontari oportuerit, quod in hac hiſtoria fit, in quarum diſciplinarum genere verſaretur. Sunt & alia, quæ facilè perſuadeant non eundem eſſe.

MARTYRIVM SANCTORVM IVSTINI PHILOSOPHI, CHARITONIS, ET SOCIORVM, QVI *Romæ paſsi ſunt, Authore Simeone Metaphraſte.*

VO tempore nefarij ſuperſtitionis idolorũ propugnatores impia contra pietatem ac religionem ſeuantes Chriſtianos,per ſingulas vrbes ac regiones edicta propoſuerũt, vt quicunque Chriſtiani deprehenſi eſſent,idolis ſacrificare cogerentur: comprehenſi Iuſtinus,& qui cum illo erant adducti ſunt ad Romæ Præſidem, Ruſticum nomine. Quibus ante tribunal conſtitutis, Ruſticus Præſes dixit Iuſtino: Age,eſto dijs ipſis obediens, & Imperatorijs edictis. Illi autem Iuſtinus reſpondit: Nemo vnquàm reprehendi aut condemnari poterit,qui Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti præceptis obedierit. Tum Ruſticus Præfectus: In cuiuſnam, inquit,eruditionis ac diſciplinarum genere verſaris? Cui Iuſtinus: Omnium diſciplinarum genus diſcere conatus ſum,omnemque eruditionem expertus,poſtremò veræ Chriſtianorum diſciplinæ adhæſi,quanuis illa non placeat his,qui falſæ opinionis er- 12. Iunij.

tore

rore ducuntur. Tum Rusticus dixit: Illáne, miserrime, eruditione delectaris? Maxime, inquit Iustinus quoniam recto cum dogmate Christianos ipsos sequor. At Præfectus: Qualenam est istud dogma? Respondit Iustinus: Rectum dogma, quod Christiani homines cum pietate seruamus, hoc est, vt Deum vnum existimemus factorem atque creatorem omnium, quæ videntur, quæq; corporeis oculis non cernuntur, & Dominum Iesum Christum Dei filium confiteamur olim à Prophetis prænunciatum, qui & humani generis Iudex venturus est, salutis præco, & magister ijs, qui ab illo benè didicerint. Ego quidem, vt homo, imbecillis sum, & longè minor, quàm vt de infinita illius Deitate aliquid magnum dicere possim: Prophetarum munus hoc esse fateor. Illi enim huiusipsius, quem Dei filium esse dixi, in orbem terrarum aduentum multis antea seculis diuinitùs prædixerunt.

Christianū dogma.

Quæsiuit Præfectus, quem in locum Christiani conuenirent. Cui respōdit Iustinus, eò vnumquemq; conuenire, quò vellet ac posset. An, inquit, existimas, omnes nos in eundem locum conuenire solitos? Minimè res ita se habet, quoniam Christianorum Deus loco non circunscribitur: sed cùm inuisibilis sit, cælum & terram implet atque vbiq; à fidelibus adoratur, & eius gloria collaudatur. Tunc Præfectus: Age, inquit, dicas, quem in locum conueniatis, & discipulos tuos congreges. Respōdit Iustinus: Ego prope domum Martini cuiusdam ad balneum, cognomento Timiotinum, hactenus mansi. Veni autem in vrbem Romam secundò, neq; alium quempiam locum, nisi quem dixi, cognosco. Ac si quis ad me venire voluit, communicaui cum illo veritatis doctrinam. Ergo Christianus es tu? inquit Rusticus. At Iustinus: Maximè, Christianus ego sum. Tunc Præfectus dixit Charitoni: An & tu Christianus es? Cui Chariton: Christianus ego sum, Deo ipso adiuuante. Quæsiuit Rusticus à Charitina muliere, num & ipsa Christi fidem sequeretur. Cui respondit illa, se quoq;, Deo dante, Christianam esse. Tunc Rusticus dixit Euelpisto: Tu verò quisnam es? Cui respondit: Seruus quidē Cæsaris sum, sed Christianus, à Christo ipso libertate donatus, & illius beneficio atque gratia eiusdem spei, cuius & isti sunt, quos vides, particeps factus. Post hæc Præfectus quæsiuit ab Hierace, num & ipse Christianus esset. Cui Hierax dixit: Certè Christianus & ego sum: eundem enim Deum colo atque adoro. An, inquit Præfectus, Christianos vos fecit Iustinus? Ego, inquit Hierax, & fui, & ero Christianus. Stans autem & Pæon dixit: Ego quoque sum Christianus. Et quisnam, inquit Præfectus, te docuit? Respondit ille: A parentibus bonam hanc confessionem ego accepi. Post hanc Euelpistus dixit: Et ego Iustini quidem sermones magna cum voluptate audiebam, sed à parentibus tamen & ipse Christianus esse didici. Tum Præfectus: Et vbinàm parentes tui sunt? In Cappadocia, inquit Euelpistus. Quæsiuit Præfectus & ab Hierace, vbinàm gentium essent eius parentes. Cui respondit Hierax: Verus pater noster Christus est, & mater fides, qua in ipsum credimus: terreni verò parentes mei mortui sunt. Cæterùm ego ab Iconio Phrygiæ abstractus huc veni. Quæsiuit Præfectus à Liberiano, quidnam & ipse diceret: num Christianus esset, atq; in deos impius? Cui Liberianus: Et ego, inquit, Christianus sum: colo enim & adoro solum verum Deum.

Ierem. 23.

Chariton.
Charitina.
Euelpistus.
Hierax.
Pæon.
Liberianus.

Tunc Præfectus conuersus ad Iustinum dixit: Audi tu, qui eloquens esse diceris, & putas te veram disciplinam tenere: Si à capite per totum corpus flagello cæsus fueris, persuasúmne habes, fore vt in cælum ascendas? Cui Iustinus: Spero, inquit, me habiturum, quod habent, qui Christi dogmata seruauerint, si hæc ipsa, quæ dicis, perpessus fuero. Scio enim omnibus, qui sic vixerint, diuinam gratiam conseruari, quoad totus mundus consummetur. Ad hæc Præfectus Rusticus: Ergo futurum opinaris, vt in cælos ascendas, mercedem aliquam recepturus? Non opinor, inquit Iustinus, sed scio, & hoc tam certum habeo, vt nihil dubitem. Rusticus dixit: Veniamus deinceps ad id, quod propositum est, & nos vrget. Conuenite simul, & vno eodemq; animo dijs sacrificate. Ad hæc Iustinus: nemo, inquit, qui rectè sentiat, pietatem deserit, vt in errorem atq; impietatem delabatur. Præfectus Rusticus dixit: Nisi iussis nostris parere volueritis, cruciatus sine vlla misericordia patiemini. Iustinus autem: Maximè nos in votis habemus, propter Dominum nostrum Iesum Christum cruciatus perpeti, ac saluari: hoc enim nobis salutem & fiduciam conciliabit ante eiusdem Domini & Saluatoris nostri terribile illud tribunal, cui totus mundus diuino iussu assistet. Idem & reliqui omnes Martyres dixerunt, hoc addentes: Fac citò, quod vis: nos enim Christiani sumus, & idolis non sacrificamus.

De firma spe dicit, qua illud expectare debet, si seruet mandata Dei.

Hæc audiens Præfectus, talem sententiam pronunciauit: Qui dijs sacrificare, & Imperatoris edicto parere noluerunt, flagello cæsi, ad capitalem pœnam abducātur, quēadmodum

Sententia Iudicis in martyres.

...modùm leges præcipiunt. Itaque sancti martyres Deum collaudantes, ad con... locum producti, post verbera securi percussi sunt, & in Saluatoris confessione martyrium consummârunt. Post hæc quidam fideles clàm illorum corpora sustulerunt, & in loco idoneo illa condiderunt, cooperante gratia Domini nostri Iesu Christi: Cui gloria in secula seculorum, Amen.

MARTYRIVM SANCTÆ AQVILINÆ VIRGINIS, AVTHORE SIMEONE *Metaphraste.*

POSTEAQVAM Saluator noster Iesus Christus è cælo descendit, & homo factus est, & pro peccantium hominum salute in terris apparuit, eiusque miraculis abundè mundus ipse illustratus fuit, atque his, quæ vltrò passus est, diaboli, qui hominem circumuenerat, imperium exinanitum fuit, diuinaque gratia per gloriosam ipsius resurrectionem in mundum redundans, humanum genus ad fidem conuertit, denique posteàquam è terra in cælum ipse ascendit, & ad patris dexteram sedit, Apostoli, acceptis ab eo mandatis, fidem ipsius per totum orbem terrarum prædicârunt. Cumque multi per Apostolicam prædicationem instituerentur, & Dei ope adiuuante, omnes illi à sancto Spiritu illuminarentur, fides ipsa per totum orbem terrarum vigebat. Apostoli verò, cùm suum munus compleuissent, ad cœlestem Dominum ascenderunt. Sed illorum tamen prædicatio faciebat, vt per vniuersam terram multi Deum timerent. Iunij 13. Cap. 1.

Itaque in vrbe quadam Palæstinæ regionis, quæ Biblos dicebatur, erant Christiani homines, qui ab Apostolis ipsis pietatis doctrina instructi fuerant, è quibus vnus, Eutolmius nomine, in vrbe illa vxorem duxit: qui cùm vnà sanctè viuerent, Deus ipse fructum & progeniem illis dedit, quæ nefaria tyranni decreta exinaniuit. Cùm enim fœmina illa ex Eutolmio viro suo concepisset, puellam peperit, quam & Aquilinam parentes nomin ârunt. Hæc cùm paulò grandior facta esset, & ætatem adhuc tenellam ageret, iniquorum Imperatorum de idolorum cultu seruando constitutiones euertit. Cùm enim puella ipsa quadrimestrem ætatem ageret, eius mater ad Eurbalium Episcopum illam tulit, quam in nomine Domini nostri Iesu Christi Episcopus ille signauit, & catechumenam fecit. Post duos verò menses cùm eandem ad Euthalium ipsum mater portâsset, puella Christi baptismo illuminata est. Quæ cùm annum ageret, eius pater Eutolmius ex humana vita ad Christum migrauit. Mater verò puellam educabat. Itaq; cùm septem annos hæc ageret, à matre sua omnem institutionē mulieribus congruentem edocebatur, quæ quo ætate magis crescebat, eo magis Spiritu sancto implebatur, & Christi gratia decorabatur. Cap. 2. S. Aquilinę patria & parentes.

Cùm verò decimum annum ageret, nunquàm desinebat Deum ipsum inuocare. Quo tempore, Diocletiani Imperatoris anno septimo instante, Volusianus quidam homo tam nefarius, vt diaboli progenies dici posset, prouinciæ Palæstinæ administrationem accepit: qui cùm Deum ipsum non cognosceret, cœpit diuinæ pietatis cultores insectari. Cùm igitur Christi victoria multi coronarentur, & Domini Iesu athletæ certamina maxima rectè sustinerent, diabolus ipse videns consilia sua à victoribus Christi militibus destrui, omnem insaniam ac furorem effundebat. Quæ cùm ita fierent, beata & honesta virgo Aquilina multam Dei notitiam habens, æquales que suas conueniens, & quotidiè cum illis colloquens: Quænam, inquit, vtilitas vobis est ab idolis istis, quæ vos colitis? An ignoratis, quòd qui fidem in istis collocârunt, vanam expectationem, inanem, nugacem, animarum corruptricem & dæmoniacam spem habent? istorum enim omnis inuocatio inutilissima est, quique istis dijs sacrificium offerunt, vt eos propitios sibi faciant, inanem operam cōsumunt. Nam qui mortui sunt, & loquendi facultatem sibi dare non possunt, quomodò illi poterunt alijs benefacere? Cap. 3. Volusianus crudelis Palæstinę præfectus.

Hæc cùm Aquilina diceret, mulieres omnes quæ cum ea loquebantur: Quoniam, Cap. 4.

niam, inquiunt, deos ipsos negas, & eos euertere videris, agè dic: Quemnam Deum tu colis? Respondit Aquilina: Ego Deum illum colo, qui cælum, terram, & mare creauit, quique ab omnibus seculis ijs omnibus benefecit, qui fidem & spem in ipso habuerunt, & adhuc potest benefacere in perpetuum ijs, à quibus inuocatur. Tum mulieres illæ: Et quomodò, inquiunt, nos audiuimus, à Iudæis interfectum fuisse istum, quem tu Deum dicis? At Aquilina: Omnes, qui à morte absorpti fuerant, Deus meus redemit. mors enim ipsi non dominatur. Hic igitur cùm opera manuum suarum, hoc est, homines ipsos in multo errore vagantes vidisset, hominem se facere voluit, vt mundi errorem extingueret, & gratiam cum iustitia coniunctam nobis afferret. Dixerunt fœminæ illæ: Et quisnam est, quem Crucifixum dicunt? Ille ipse, inquit Aquilina, est omnium Saluator, qui propter suam in homines charitatem, cùm vellet omnibus hominibus per aquam & spiritum nouam generationem afferre, Crucem subire & perpeti voluit, vt non solùm ijs, qui in terris sunt, salutem conferret, sed eos etiam, qui apud inferos tenebantur, liberaret: omnibusque, eò quòd ipse tertio die à mortuis resurrexit, futurum ostendit, vt & ipsi omnes suo tempore à mortuis resurgerent. Tunc illæ: Si hæc beneficia in orbem terrarum, vt tu dicis, iste contulit, quare Iudæi, ex quibus & ipse erat, non vt Deum colunt? Ad hæc Aquilina: Semper, inquit, Iudæorum natio veritatis viam auersata est, cumque eruice dura & animo obstinato sint, quæ iusta & vera sunt, reijciunt: quamobrem & eum, qui multis modis in ipsos piè se gesserat, negauerunt, Pilato tradentes, & vt eum in Crucem tolleret, ab ipso flagitantes. Ipse tamen IESVS sponte Crucem illam subijt.

Aquilina fœminas piè prouocat ad fidē.

Cap. 5. Aquilina defertur apud Volusianum.

Dum Aquilina cum illis fœminis hæc loquebatur, Nicodemus quidam ex illorum numero, qui erant cum Proconsule, audiuit quæ Aquilina dicebat, & statim ad Volusianum Proconsulem cucurrit, & ait: En, Proconsul, Imperatores ipsi deorum beneficia profitentes, per omnes vrbes edicta miserunt, vt quicunque dijs ipsis non sacrificant, pessimis modis interficiantur. Est in vrbe hac puella, quæ dijs aduersatur, & edictis religiosorum Imperatorum non obedit, sed totam spem suam in homine illo Crucifixo collocauit: quinetiam mulieres alias docet, & ipsas Deorum stabilem & compositam religionem denegare. Adde, quòd & deos ipsos dæmones vocat. Hæc cùm audisset Proconsul, misit quosdam ex cohorte sua, qui eam compræhenderent. Quam cùm tenuissent, ad tribunal duxerunt. Tum in eam Proconsul intuens: Tu'ne, inquit, es, quæ Imperatorum edictis repugnas, & fœminas alias falsis sermonibus instruis, ne ampliùs dijs ipsis obediant, sed Crucifixum hominem colant? An ignoras, Imperatores ipsos isti Crucifixo iratos esse, quippe qui iusserunt, pœnis quibusdam ineuitabilibus & summis cruciatibus illos interfici, qui Iesum colunt? Quamobrem & tu ab illius doctrina discedas, & inuictis dijs nostris congruentes victimas afferre studeas, ne aliquo modo nos cogamur cruciatibus te subijcere, eò quòd dijs ipsis obtrectes. Ad hæc Aquilina: Cùm, inquit, cruciatibus à te Proconsule subiecta fuero, tunc immortalitatis coronam à Saluatore meo me accepturam expecto, eò quòd illum non negem. Quapropter sine mora quæuis tormenta in meipsam excogites, vt cognoscas me fide armatam tibi assistere, neque minas tuas extimescere.

Cōstātia S. Aquilinæ.

Cap. 6.

Tunc dixit Volusianus: Video te ad tribunal meum assistere ætate admodùm iuuenili, specie verò & pulchritudine valdè honesta: itaque tuî rationem habeo: nam si tormentis te subijciam, tenera membra tuą quamprimùm gladijs destruentur. Quòd si carnificibus meis iussero te cruciare, nullam tuî rationem habebunt: tu verò ætate valdè tenera supplicijs malè consumpta, vitam finies, neque quicquam tibi prodesse poterit Christianorum Deus, quem colis. Erat beata Aquilina duodecimum ætatis annum tunc agens, cùm Proconsuli assistebat: quæ respondens: Nolo, inquit, ego, vt misericordia me prosequaris: putans enim te misericordem in me esse, maiori damno me afficis: sed à te peto, vt ferociorem te ostendas, quò ex patientia mea cognoscas, eos, qui spem suam in Christo Domino posuerunt, inuictos permanere.

Aquilinæ ætas.

Cap. 7. Colaphis cæditur.

Hæc cùm Volusianus puellam dicentem audiuisset, iussit carnifices ad eam accedere, & constanter colaphis illam percutere, & addidit: Vide, Aquilina, num istæ tormentorum primitiæ tibi suaues & iucundæ videantur. Ad hæc Aquilina: Tu quidem, Tyranne, non veritus es iubere colaphis eam cædi, quæ ad imaginem Dei facta est: itaque nec Deus meus tibi parcet in die Iudicij. Tum Volusianus: Ego, inquit, existimo, maximos nostros deos terrarum orbis salutem in manu sua tenere, & in

illo

illo altero seculo omnium salutem in sua potestate habituros. Idq; cùm dixisset, iussit puellam exui, & subligaculo cinctam, à duobus carnificibus distentam acriter verberari, hæc verba addens: Nónne tu, Aquilina, dixisti futurum, vt Deus tuus in die Iudicij mihi non parcat? Et vbinàm ille nunc est, qui mihi non parcit? Veniat, & liberet te de manibus meis. Sed admoneo te, vt vanam istam Christianorum hæresim fugias. *Verberatur acriter.*

Tunc iussit carnifices verbera intermittere, & ad Aquilinam conuersus: Agè, inquit, dic mihi, misera: Et quem aliquando cognouisti, aut audiuisti spem habuisse in homine Crucifixo, qui manus meas effugere potuerit? Et quemnam eorum, qui eius fidem secuti sunt, Imperatores viuum reliquerunt? Agè igitur, audi me, & ab insania ista te remoueas. Ad hæc Aquilina: Num, ô Tyranne ferocissime, tormenta hæc putas me sensisse? Illud velim scias, quotcunque machinas pater tuus diabolus tibi contra meipsam suggerit, totidem, & longè ijs plura, subsidia mihi à Deo suppeditari. Tunc Volusianus: Nos, inquit, edocti sumus à sapientibus ijs, qui ante nos fuerunt, dijs ipsis immolare: itaque tibi dies aliquot præscribi iubeo, vt intereà consilium ineas, num meliorem mentem capiens, dijs cultum offerre, & vitam à nobis, maximosque honores ab Imperatoribus nostris assequi velis. Ad hæc Aquilina: Quotnam dies mihi præscribis, quibus deliberem? Tot, inquit Volusianus, quot ipsa voles, & à me petes. Aquilina autem dixit: Hoc à te peto, vt nullos mihi dies præscribas, quòd ad huius rei consultationem attinet. Ego enim ab ineunte ætate hoc semper cogitâs nullum alium Deum inueni, qui possit mihi benefacere, & ad quem confugere oporteat, nisi cælestem illum Deum. Tunc Volusianus: Vana est, vt video, admonitio mea, & frustrà laboraui, cùm te admonui. Nequaquàm, inquit Aquilina, hac in re tibi obtemperó. itaque ne frustrà labores, sed quicquid excogitari potest, aduersùs me inutilem Dei seruam adhibeas, vt rursus te victum esse ostendam, quemadmodùm & superioribus tormentis victus es. *Cap. 8.* *Magna teneræ puellæ sapientia.*

Tunc Volusianus dixit: Accendantur subulæ, ita vt ignitæ sint, & per eius aures trãsmittantur. Cùm fecissent carnifices, quod iussi fuerant, & subulas ardentes in aures puellæ eò vsque transmisissent, quoad vel solus ignis vapor eius cerebrum combureret, & per nares effunderet, cumque ipsius cerebrum incenderetur, puella Deum sic precata est: Tu Domine Iesu Christe, qui aluisti me ab adolescẽtia mea, qui iustitię tuę radijs occultissimas cogitationes meas illuminâsti, qui generosa & forti potentia tua me fortem reddidisti, vt contra hostem & aduersarium diabolum pugnarem, qui verám & summam sapientiam tuam omnibus fidelibus tuis impertiuisti, perfice cursũ certaminis mei, & virginitatis meæ lampadem inextinctam serua, vt & ego vnà cum quinq; illis virginib⁹ ad purissimum thalamũ tuum introire, ac teipsum celebrare possim, qui petitiones meas mihi concessisti. *Cap. 9.* *Ignitæ subulæ in aures eius desiguntur.* *Matth. 25.*

Hæc cùm precata esset, & diutiùs ferreis & ardentibus subulis combureretur, semimortua facta est, ita vt Proconsul Volusianus illam mortuam esse crediderit. Itaque iussit illinc eam absportari, & extra vrbem proijci, quippe quæ deos ipsos neganerar, & Imperatores contempserat: ob idque dicebat sepulturæ mandari non debere, sed canibus in escam proijci. Cùm verò Aquilina totum diem in via proiecta iacuisset, circa medium noctis tempus descendit Angelus Domini, & Aquilinam cùm tetigisset: Surge, inquit, & esto sana, Volusianumque Proconsulem redarguas, quòd ipse nihil, & eius consilia vana sint. Statim Aquilina incolumis surrexit, & Deum laudãs, dicebat: Gratias ago tibi vitæ meæ authori, qui sanitatem affers, & ab iniquitatibus homines liberas: tu enim es, Domine, qui ante secula fuisti, & in secula permansurus es, nec præter te alius est Deus. Illud verò à te supplex peto, vt cùm patientiæ brauio consummata fuero, corona tua caput meum circundes, vt certissimis promissis tuis fruens, vnà cum choro sanctorum tuorum, qui propter te martyrium compleuerunt, hymnos tibi concinam. Tunc illi Dominus respondit: Vade, fiat tibi, sicut tu dixisti. Quo audito, Aquilina valdè læta est. Tunc ab Angelo ducta, venit ad portam vrbis: qua statim patefacta, in vrbem ipsam est ingressa. *Cap. 10.* *Ab Angelo sanatur.*

Fuit autem illi dux Angelus, donec ad Volusiani prætorium eam duxit. Qui cùm à somno excitatus, illam ante oculos suos stantem vidisset, stupore perculsus est: & statim quosdam vocauit ex ijs, qui in eius prætorio morabantur, dicens: Videte, quænam hæc sit, quæ ante oculos meos consistit. Cumque allatis luminibus, illam vidis- *Cap. 11.*

vidissent, dixerunt: Profectò hæc Aquilina est, quam tu canibus escam proijci iussisti. Hæc cùm audisset Proconsul, iussit illam seruari vsq; ad sequentis diei tempus. Quod cùm venisset, iussit illam duci ante tribunal. Eam verò affatus: Túne, inquit, es Aquilina? Tum illa respondit: Scelestissime homo, & si cordis tui lumen excæcatum est à patre tuo diabolo, an & corporeis oculis non vides? Ego sum Aquilina, quæ tibi nunc assisto. Tum Proconsul manu sua oculos terens, & præ stupore cùm paulisper obmutuisset, secum dicebat: Si ipsius cerebrum combustum est, & morti subiecta nō fuit, nullum igitur deinde aliud tormentum ipsam attingere poterit.

Sententia Volusiani in eam.

Hæc cùm dixisset, sententiam, vt securi percuteretur, talem pronunciauit Aquilinam pessimæ Christianorum sectæ propugnatricem, natu quidem minorem, sed veneficijs tamen grandem, Imperatorum edictis religiosissimis aduersantem deprehendimus, neque dijs obedientem, neque Imperatoribus assentientem: quam cùm multis admonitionibus conati simus ab insania hominis Crucifixi ad inuictorum deorum verissimam cognitionem traducere, non potuimus. Hæc multa tormenta experta quidem fuit, sed veneficijs tamen suis fecit, vt nullis tormentis perturbari posset. Reliquum igitur mihi visum est, ne deorum sacrificia irrideantur, vt hanc extra vrbem eductam capitali pœna plecti iubeamus. Cùm igitur Aquilina educeretur, & carnifex præiret, venit ad eum locum, in quo illam gladio percuti definitum fuerat. Ibi vnius horæ tempus petijt, vt Deum oraret. Erectis igitur in cælum oculis: Domine, inquit, Deus omnipotens, ago tibi gratias, quòd martyrij mei tempus mihi ostenderis. Laudo te, Deus meus, rerum omnium effectorem, quòd non fecisti, vt frustrà stadij mei cursum conficerem. Benedico tibi creator vniuersorum, quòd Tyrannum confudisti, & me ipsam coronâsti. Hoc igitur à te supplex peto, vt accipias spiritum meum in pace, vt derelictis terrenis rebus, cælestibus bonis frui possim, & te authore, immortalitatis coronam recipiam.

Virtus diuina adscribitur venefi. cijs.

Hæc cùm precata esset, vox è cælo venit, quæ dixit: Agè, virgo electa, quæ Tyranni fremitum conculcâsti, & diaboli stimulos certamine tuo comminuisti, ducemque Volusianum omninò superâsti, accipe brauium tibi propositum. In terris labores & ærumnas pertulisti, in cælis nunc iucunditate perfruaris. Cùm hæc vox ad eam delata esset, priusquàm carnifex in eius ceruicem gladium inieciffet, beata Christi veri Dei nostri martyr perfectè mortem obijt. Carnifex verò, licèt illa spiritum reddidisset, tamen, Proconsule iubente, eius caput abscidit, ex quo pro sanguine lac in terram defluxit. Christiani autem homines cùm præstò essent, eius reliquias gemmis præstantiores sustulerunt, & preciosis vnguentis ac linteis nouis inuolutas, in monumento apud vrbem Biblon sepeliērunt.

Expirat necdum cæsa à carnifice.

Reliquię eius gemmis præstantiores.

Martyrio autem consummata est beata Aquilina, Imperatore Diocletiano, & Volusiano Proconsule, tertiodecimo die mensis Iunij. Est autem eius martyrij locus in vrbe Biblo, vbi vsque ad hodiernum diem multæ curationes hominibus afferuntur, in Christo Iesu Domino nostro: Cui gloria in secula seculorum, Amen.

DE S. Felicula videat Lector historiam SS. Nerei & Achillei in mense Maio, die 12.

VITA

VITA GERARDI MONACHI, FRATRIS D. BERNARDI ABBATIS CLARAVALLENSIS,

per eundem scripta, Sermone xxvj. in Cantica Canticorum.

VOVSQVE dissimulo, & ignis, quem intra meipsum abscondo, triste pectus adurit, interiora depascitur? Clausus latiùs serpit, sæuit acriùs. Quid mihi & cantico huic, qui in amaritudine sum? Vis doloris abducit intentionem, & indignatio Domini ebibit spiritum meum. Subtracto siquidem ill, oper quem mea in Domino studia vtcunque libera esse solebant, simul & cor meum dereliquit me. Sed feci vim animo, ac dissimulaui vsque huc, ne affectus fidē vincere videretur. Denique; plorātibus alijs ego (vt aduertere potuistis) siccis oculis secutus sum inuisū funus, siccis oculis steti ad tumulum quousque cuncta peracta sunt exequiarum solennia. Indutus sacerdotalibus, solitas in eum orationes proprio ore compleui, terram meis manibus ex more ieci super dilecti corpus terram mox futurum. Qui me intuebantur, flebant, & mirabantur quòd non flerem ipse: cùm non illum quidem, sed me potiùs qui illum amisissem, omnes miserarentur. Cuius enim vel ferreum pectus super me ibi non moueretur, quem videret Gerardo superstitem? Commune damnum: sed præ meo non reputabatur infortunio. At ego quibus poteram viribus fidei, reluctabar affectui, nitens vel inuitus non moueri frustrà addictione naturæ, vniuersitatis debito, conditionis vsu, potentis iussu iudicio iusti, flagello terribilis, Domini voluntate. Pro huiusmodi semper extunc & deinceps exegi à memetipso non indulgere multo fletui, multùm tamen turbatus & mœstus. Nec potui imperare tristitiæ, qui potuit lachrymæ: sed vt scriptum est, Turbatus sum, & non sum locutus. At suppressus dolor altiùs introrsum radicauit, eo (vt sentio) acerbior factus, quòd non est exire permissus. Fateor, victus sum. Exeat necesse est foras, quod intus patior. Exeat sanè ad oculos filiorum, qui scientes incommodum, planctum humaniùs æstiment, dulciùs consolentur.

Iunij 11.

En vt vir sāctus domi-tas habuerit affectiones.

Psalm. 76.

Scitis, ô filij, quàm iustus sit dolor meus, quàm dolenda plaga mea. Cernitis nempè quàm fidus comes deseruit me in via hac qua ambulabam, quàm vigil ad curam, quàm non segnis ad opus, quàm suauis ad mores. Quis ita mihi pernecessarius? cui æquè dilectus ego? Frater erat genere, sed religione germanior. Dolete, quæso, vicem meam vos, quibus hæc nota sunt. Infirmus corpore eram, & ille portabat me. Pusillus corde eram, & confortabat me. Piger & negligens, & excitabat me. Improuidus & obliuiosus, & commonebat me. Quò mihi auulsus es? Quò mihi raptus è manibus homo vnanimis, homo secundùm cor meum? Amauimus nos in vita, quomodò in morte sumus separati? Amarissima separatio, & quam non posset omninò efficere nisi mors. Quando enim me viuus viuum desereres? Omninò opus mortis, horrendum diuortium. Quis enim tam suaui vinculo mutui nostri nō pepercisset amoris, nisi totius suauitatis inimica mors? Benè mors, quæ vnum rapiendo, duos furiosa peremit. An non mors etiam mihi? Immò plus mihi, cui vtique omni morte infelicior vita seruata est. Viuo, vt viuens moriar: & hoc dixerim vitam? Quia mitiùs me priuares, ô austera mors, vitæ vsu quam fructu. Nam vita sine fructu grauior mors. Denique duplex malum ligno paratur infructuoso, securis, & ignis. Ergo meis laboribus inuidens, elongâsti à me amicum, & proximum: per cuius maximè studium erant (si quando erant) fructuosi.

Encomia Gerardi.

Nota S. Bernardi singularem modestiam.

Satius proinde mihi fuisset periclitari vita, quàm tua, Gerarde, præsentia: qui meorum in Domino studiorum eras solicitus incitatot, fidelis adiutor, cautus examinator. Cur, quæso, aut amauimus aut amisimus nos? Dura conditio, sed mea miseranda fortuna, non & illius. Nam tu chare frater, si charos amisisti, chariores vtique recepisti. Me verò quænam iam miserum consolatio manet post te vnicum solatium meum? Placita fuit pariter vtrique societas corporū pro morum concordia: sed solum

me

me diuisio vulnerauit. Cōmune, quod libuit: quod triste & lugubre, meum. In me trāsierunt itæ, in me confirmatus furor est. Erat ambobus alterutrùm grata præsentia, dulce consortium, suaue colloquium. Sed tantas vtriusq; delicias ego perdidi, tu mutâsti. Et quidem immutatis illis retributio multa. Quāto fœnore gaudiorum, ác bene

Sancti sunt cum Christo in cælis. dictionum cumulo cares hodiè, nobis frater charissime, tanto habes certè pro me tātillo repositam tibi Christi præsentiam. Nec dispendium sentis absentiæ à nobis tuæ, angelorum admixtus choris. Non est igitur, quòd causeris tu de nostrâ quasi subtractâ tibi præsentia, cui affatim suî suorumq; copiam Dominus maiestatis indulsit.

At ego pro te quid? Quàm vellem scire quidnam sentias nunc de me illo vnico tuo, medijs nutante curis & pœnis, destituto te baculo imbecillitatis meæ. Si tamen licet adhuc cogitare de miseris, ingresso abyssū luminis, atq; illo pelago æternæ felici-

Psal. 70. tatis absorpto. Fortè enim etsi nôsti nos secundùm carnem, sed nunc iam non nôsti: Et quoniam introîsti in potentias Domini, memoraris iustitiæ eius solius, imme-

1. Cor. 6. mor nostri. Cæterùm qui adhæret Deo, vnus spiritus est, & in diuinum quendam totus immutatur affectum: nec potest iam sentire aut sapere nisi Deum, & quod sen-

1. Ioan. 4. tit & sapit Deus, plenus Deo. Deus autem charitas est, & quanto quis coniunctior Deo, tanto plenior charitate. Porrò impassibilis est Deus, sed non incompassibilis, cui proprium est misereri semper & parcere. Ergo & te necesse est misericordem esse, qui inhæres misericordi, quanuis iam minimè miser sis: & qui non pateris, compateris tamen: affectus proinde tuus non est imminutus, sed immutatus: nec quoniam

1. Pet. 5. Deū induisti, nostri cura te exuisti: & ipsi enim cura est de nobis. Quod infirmum est,

1. Cor. 13. abiecisti, sed non quod pium. Charitas denique nunquàm excidit. Non obliuiscêris

Psalm. 12. me in finem. Videor mihi quasi audire fratrem meum dicētem: Nunquid mater obliuisci poterit filij vteri sui? Et si illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiscar tuî. Non

Esa. 49. expedit prorsus. Scis vbi verser, vbi iaceam, vbi reliqueris me. Non est qui porrigat manum. Ad omne quod emerserit, respicio ad Gerardum, vt consueueram, & non est. Heu tunc ingemisco miser, sicut homo sine adiutorio. Quem consulam in ambiguis, cui in aduersis fidam, quis portabit onera, quis pericula propulsabit? Nónne vbique gressus meos Gerardi oculi anteibant? Nónne tuum Gerarde pectus curæ meæ notius quàm meum ipsius habebant? familiariùs incursabant, actiùs vrgebant? Nónne in lingua tua illa placabili & potenti, meā à sermonibus seculi frequētissimè vēdicabas,

Amicum silentium vitis sanctis. & amico reddebas silentio? Dominus dederat illi linguam eruditam, vt sciret quando deberet proferre sermonem.

Esa. 50. Ita denique in prudentia responsorum suorum, & in gratia data sibi desuper, & domesticis satisfaciebat, & exteris, vt penè me nemo requireret, cui prior fortè Gerard' occurrisset. Occurrebat aūt aduentātibus, opponens se, ne subitò meum otium incursarent. Si quibus sanè per se satisfacere non quibat, hos perducebat ad me, cæteros emittebat. O virum industrium, ô amicum fidelem, & amico gerebat morem, & officiis charitatis non deerat. Quis vacua ab eo recessit manu? Si diues, consilium: si pauper, subsidium reportabat. Nec quærebat quæ sua sunt, qui se medijs ingerebat curis, vt ego vacarem. Sperabat enim (sicut erat humilimus) maiorem de nostra quiete fructū, quàm si vacaret ipse. Interdum tamen postulabat absolui, & alteri cedere, quasi qui meliùs prouideret. Sed vbi ille inueniretur? Nec petulanti aliquo (vt assolet) in eo officij detinebatur affectu, sed solo intuitu charitatis. Siquidem plùs omnib' laborabat,

Gerardus alijs largus, sibi parcus. & minus omnibus accipiebat: ita vt sæpè cùm alijs necessaria ministraret, egeret ipse in pluribus (verbi causa) cibo, aut veste.

Denique cùm se sentiret decessui propinquare: Deus, inquit, tu scis, quòd quantū in me fuit, semper optaui quietem: mihi intendere, tibi vacare. Sed implicitum tenuit timor tuus, & voluntas fratrū, & studiū obediendi, super omnia Abbatis pariter & fratris germana dilectio. Ita est. Gratias tibi, frater, de omni fructu meorum (si quis est) in Domino studiorum. Tibi debeo, si profeci, si profui. Tu intricabaris, & ego tuo beneficio feriatus sedebam mihi, aut certè diuinis obsequijs sanctiùs occupabar, aut doctrinæ filiorum vtiliùs intendebam. Cur enim securus intus non essem, cùm te scirē agentē foris manum dexteram meam, lumen oculorum meorū, pectus meum & linguam meam? Et quidem indefessa manus, oculus simplex, pectus consilij, lingua loquens

Psalm. 36. iudicium, sicut scriptum est: os iusti meditabitur sapientiam, & lingua eius loquetur iudicium.

Sed quid dixi foris agentem illum, quasi interna Gerardus nesciret, ac spiritualium expers esset donorum? Norunt qui illum norunt spirituales, quā verba eius spiritūre-

dole-

dolerent. Norunt contubernales, quàm mores eius & studia non carnem saperẽt, sed feruerent spiritu. Quis illo rigidior in custodia disciplinæ, quis in castigando corpus suum districtior, suspensior, vel sublimior in contemplando, subtilior in disserendo? Quoties cum eo disserens ea didici, quæ nesciebam, & qui docturus aduenerã, doctus magis abscessi? Nec mirum de me, cùm magni ac sapientes viri idipsum nihilominùs ex illo sibi accidisse testentur. Non cognouit literaturam, sed habuit literarum inuentorem sensum, habuit & illuminantem spiritum. Nec in maximis tantùm, sed & in minimis maximus erat. Quid (verbi causa) in ædificijs, in agris, hortis, aquis, cunctis denique artibus seu operibus rusticorũ, quid, inquã, vel in hoc rerũ genere Gerardi subterfugit peritiã? Cæmẽtarijs, fabris, agricolis, hortulanis, sutoribus, atque textoribus facilè magister erat. Cùmque omnium iudicio omnibus esset sapientior, solis in suis oculis non erat sapiens. Vtinam multos, etsi minùs sapientes, non plus tangeret illa maledictio: Væ qui sapientes estis in oculis vestris. Scientibus ista loquor, & adhuc plura his de illo, & maiora compertis. Parco tamen, quia caro mea & frater est. Hoc tamen secutus addo, mihi vtilis in omnibus & præ omnibus fuit. Vtilis in paruis & magnis, in priuatis & publicis, foris & intus.

Præclaræ Gerardi virtutes.

Quàm fuerit diuinitùs illuminatus.

Modestia eius.

Esa. 5.

Meritò ex eo pendebam totus, qui mihi totum erat. Solum penè reliquerat mihi prouisoris honorẽ & nomen: nã opus ipse faciebat. Ego vocitabar Abbas, sed ille præerat in solicitudine. Meritò requieuit in illo spiritus meus, per quem licebat delectari in Domino, in omnibus prædicare liberiùs, orare securiùs. Per te, inquam, mihi, frater mi, mens sobria, & grata quies, sermo efficacior, pinguior oratio, frequentior lectio, & feruentior affectus. Heu sublatus es, & hæc omnia simul. Tecùm omnes pariter abiere delitiæ & lætitiæ meæ. Iam curæ irruunt, iam molestiæ hinc inde pulsant, & angustiæ vndique solum me repererunt, solæ mihi te abeunte remanserunt, solus sub sarcina gemo. Aut ponere aut opprimi necesse est, quia tu tuos humeros subduxisti. Quis mihi tribuat citò mori post te? Nam pro te nolim, nec te tua fraudare gloria. Porrò superuiuere tibi, labor & dolor. Viuam quoad viuam in amaritudine, viuam in mœrore, & hæc sit mihi consolatio, vt mœrendo affligar. Non parcam, & iuuabo manum Domini. Etenim manus Domini tetigit me. Me, inquam, tetigit & percussit, non illũ, quem vocauit ad requiem. Me occidit, cùm succidit illum. Nunquid enim occisum quis dixerit, quem plantauit in vitã? At quod illi vitæ ianua fuit, mihi planè est mors: meque illa morte mortuum dixerim, non hunc qui obdormiuit in Domino.

Non fuit mortuus ille, sed plantatus in vita.

Exite, exite lachrymæ iampridem cupientes: exite, quia is qui vobis meatum obstruxerat, commeauit. Aperiantur cataractæ miseri capitis, & erumpant fontes aquarum, si fortè sufficiant sordes diluere culparum, quibus iram merui. Cùm consolatus fuerit super me Dominus, tunc fortassis & ego merear consolari, si tamen non pepercero à mœrore. Nam qui lugent, ipsi consolabuntur. Propterea condescendat mihi omnis sanctus, & in spiritu lenitatis, qui spiritualis est, sustineat lamentantem. Luctus meus humano, quæso, pensetur affectu, non vsu. Videmus nempè mortuos quotidiè plangere mortuos suos, fletum multum, & fructum nullum. Non culpamus affectum nisi cùm excedit modum, sed causam. Ille nimirùm naturæ est, & eius turbatio pœna peccati: hæc vanitas & peccatum. Et enim ibi sola (nisi fallor) plorantur damna gloriæ carnis, vitæ præsentis incommoda. Et plorandi, qui ita plorant. Nunquid ego sic? Similis mihi affectus, sed altera causa, dissimilisque intentio. Nulla mihi sanè querela de omnibus quæ sunt mundi. In his profectò quæ sunt Dei, ademptũ doleo fidele auxilium, salutare consiliũ. Gerardum lugeo. Gerardus est in causa, frater carne, sed proximus spiritu, socius proposito. Adhæsit anima mea animæ illius: & vnam fecit de duabus, non consanguinitas, sed vnanimitas. Carnis quidem necessitudo non defuit: sed plus iunxit societas spiritûs, consensus animorum, morũ conformitas. Cùm ergo essemus cor vnum & anima vna, hanc meam pariter atque ipsius animam pertransiuit gladius, & scindens mediam partem locauit in cælo, partem in cœno deseruit. Ego ego illa portio misera in luto iacens, truncata parte sui, & parte potiori: & dicitur mihi, ne fleueris? Auulsa sunt viscera mea à me, & dicitur mihi, ne senseris? Sentio, sentio vel inuitus, quia nec fortitudo lapidum, fortitudo mea, nec caro mea ænea est: sentio prorsus & doleo, & dolor meus in conspectu meo semper. Non sanè nos poterit duritiæ & insensibilitatis arguere ille qui verberat, quomodò illos de quibus ait: Percussi eos, & non doluerunt. Affectum meum confessus sum, & non negaui. Carnalem quis dixerit, ego humanum non nego, sicut nec me hominem. Si ne hoc sufficit, nec carnalem negauerim. Nam & ego carnalis sum, venũdatus sub peccato, addictus morti, pœnis, & ærum-

Matth. 5.

Luctus hominum mũdanorum.

Ierem. 5.

& ærumnis obnoxius. Non sum (fateor) insensibilis ad pœnas, mortem horreo meam & meorum. Meus Gerardus erat, meus planè. An non meus, qui frater sanguine fuit, professione filius, solicitudine pater, consors spiritu, intimus affectu? Is recessit a me: sentio: læsus sum, & grauiter.

Iob.19. Ignoscite filij: immò si filij, vicem dolete paternã. Miseremini mei, miseremini mei, saltem vos amici mei, qui certe cõsideratis: quam grauia pro peccatis recepi de manu Domini. In virga indignationis suæ percussit me, dignè pro meritis, durè pro viribus. An leue quis dixerit, viuere me absq; Gerardo, nisi qui ignorat quid mihi cũ Gerardo? Nec tamen cõtradico sermonibus sancti: Nec reprehendo iudiciũ quo recepit quisq; quod dignus est: Ille coronam quam meruit, ego quam debui pœnam.

Corona sanctis datur pro meritis. Nunquid quia sentio pœnam, reprehendo sententiam? Humanum est illud, hoc impium. Humanum, inquam, & necesse affici erga charos, siue delectabiliter cùm præstò sunt, siue, cùm absunt, molestè. Non erit ociosa socialis conuersatio, præsertim inter amicos: & quid effecerit mutuus amor in sibi præsentibus, horror indicat separationis, & dolor de inuicem in separatis. Doleo super te, Gerarde charissime, non quia dolendus, sed quia ablatus. Et ideò fortassis dolendum mihi potiùs super me, qui bibo calicem amaritudinis. Et solus dolendus, quia solus bibo. Non enim & tu. Solus ego patior, quod solent pariter pati, qui se diligunt, cùm se amittunt. Vtinam non te amiserim, sed præmiserim. Vtinam vel tardè aliquando sequar te, quocunque ieris.

Vt Gerardus sub morte se gesserit. Psal.148. Non enim dubium, quin ad illos ieris quos circa medium extremæ noctis tuæ inuitabas ad laudem, cùm in vultu & voce exultationis subitò erupisti in illud Dauidicũ, stupentibus qui assistebant: Laudate Dominum de cælis, laudate eum in excelsis. Iam tibi, frater mi, nocte adhuc media diescebat, & nox sicut dies illuminabatur. Prorsus illa nox illuminatio tua in delicijs tuis. Accitus sum ego ad id miraculi, videre exultantem in morte hominem, & insultantem morti. Vbi est mors victoria tua? Vbi est mors stimulus tuus? Iam non stimulus, sed iubilus. In cantando moritur homo, & moriendo cantat. Vsurparis ad lætitiam, mater mœroris: vsurparis ad gloriam, gloriæ inimica: vsurparis ad introitum regni, porta inferi, & fouea perditionis ad inuentionem salutis, idque ab homine peccatore. Iustè nimirùm, quia tu inique in hominem innocentem & iustum potestatem temerariã vsurpâsti. Mortua es, ô mors,

Oseæ.13. & perforata hamo quem incauta glutijsti, cuius illa vox est in Propheta: O mors, ero mors tua: morsus tuus ero inferne. Illo, inquam, hamo perforata, transeuntibus per medium tui fidelibus, latum lætumque exitum pandis ad vitam. Gerardus te non formidat larualis effigies. Gerardus per medias fauces tuas transit ad patriam, nõ modò securus, sed & lætabundus & laudans.

Psalm.30. Cùm ergo superuenissem, & extrema iam psalmi, me audiente, clara voce complesset, suspiciens in cælum, ait: Pater, in manus tuas commendo spiritum meum. Et repetens eundem sermonem, ac frequenter ingeminans, Pater, pater, conuersus ad me, exhilarata quidem facie: Quanta, inquit, dignatio Dei, patrem hominum esse.

Mira exultatio morientis. quanta hominum gloria, Dei filios esse & hæredes? Nam si filij, & hæredes. Sic cantabat, quem nos lugemus. In quo & meum (fateor) luctum penè in cantum conuertit, dum intentus gloriæ eius, propriæ ferè miseriæ obliuiscor. Sed reuocat me ad me pungens dolor, facileque à sereno illo intuitu tanquam à leui excitat somno perstringens anxietas.

Luc.23. 2.Reg.18. Plangam igitur, sed super me, quia super illum iam vetat ratio. Puto enim si opportunitas daretur, modò diceret nobis: Nolite flere super me, sed super vosipsos flere. Planxit meritò Dauid super parricida filio, cui perpetuò sciret obstructum exitum

2.Reg.1. de ventre mortis mole criminis. Meritò super Saul & super Ionatham: quibus æquè absorptis semel, emersio iam non sperabatur. Et quidem resurgent, sed nõ ad vitam. Immò ad vitam, vt viui in morte infeliciùs moriantur. Quanquam de Ionatha possit non immeritò hærere sententia. At mihi etsi non ista suppetit plangendi ratio, non tamen nulla. Plango primùm super mea ipsius plaga, atque huius iactura domûs.

Pater pauperum, Gerardus. Plango deinde super pauperum necessitatibus, quorum Gerardus pater erat. Plango certè & super vniuerso statu nostri ordinis, nostræ professionis, qui de tuo,

Præclara Gerardi laus. Gerarde zelo, consilio & exemplo robur non mediocre capiebat. Plango postremò etsi non super te, propter te tamen. Hinc prorsus, hinc afficior grauiter, quia vehementer amo. Et nemo mihi molestus sit, dicens non debere sic affici: cum beni-

1.Reg.15. gnus Samuel super reprobo rege, & pius Dauid super parricida filio satisfecerint affectioni, & non ad iniuriam fidei, non in superni sugillationem iudicij, Absalon filim

fili mi (ait sanctus Dauid) fili mi Absalon: Et ecce plus quàm Absalō hic. Saluator quo- 2.Reg.18.
que videns ciuitatē Hierusalem, & præuidens ruinā, fleuit super eam. Et ego propri- Luc.19.
am, & quæ in præsenti est, desolationem non sentiam? Plagam meam recentem, & gra
uem non doleam? Ille fleuit compatiendo, & ego patiendo non audeam? Et certè ad
tumulum Lazari nec flentes arguit, nec à fletu prohibuit, insuper & fleuit cum flenti-
bus. Et lachrymatus est, inquit, Iesus. Fuerunt lachrymæ illę testes profectò naturę, nō Ioan.11.
indices diffidentiæ. Deniq; & prodijt mox ad vocem eius, qui erat mortuus, ne conti-
nuò putes fidei præiudicium dolentis affectum.

Sic nec fletus vtique noster infidelitatis est signum, sed conditionis indicium. Nec quia percussus ploro, arguo ferientem: sed prouoco pietatem, seueritatem flectere satago. Vnde & verba mea dolore sunt plena, non tamen & murmure. Nunquid non plenum iustitiæ protuli, quòd vnius sententiæ complemento & punitus est qui debuit, & coronatus qui meruit? Et adhuc dico: Benè vtrunque fecit dulcis & rectus Dominus. Misericordiam & iudicium cantabo tibi Domine. Cantet tibi misericordia quam Psal.100. fecisti cum seruo tuo Gerardo, cantet & iudicium quod nos portamus. In altero bonus, in altero iustus laudaberis. An solius laus bonitatis? Est & iustitiæ. Iustus es Do- Psal.118. mine, & rectum iudicium tuum. Gerardum tu dedisti, Gerardum tu abstulisti: etsi do lemus ablatum, non tamen obliuiscimur quòd datus fuit, & gratias agimus quòd habere illum meruimus quo carere intantùm non volumus, inquantùm non expedit. Recordor Domine pacti mei, & miserationis tuæ, vt magis iustificeris in sermonibus Psal.50. tuis, & vincas cùm iudicaris.

Cùm pro causa Ecclesiæ anno præterito Viterbij essemus, ægrotauit ille: & inualescente languore, cùm iam proxima videretur vocatio, ego ægerrimè ferēs comitem peregrinationis, & illum comitem in terra relinquere aliena, nec resignare his, qui mihi eum commiserant, quoniam amabatur ab omnibus, sicut erat amabilis valdè: conuersus ad orationem cum fletu & gemitu, Expecta, inquam, Domine vsque ad reditum. Restitutum amicis, tolle iam eum si vis, & non causabor. Exaudisti me Deus: S. Bernardi miraculum conualuit, opus perfecimus, quod iniūxeras, rediuimus cum exultatione reportantes manipulos pacis. Porrò ego oblitus penè sum meæ conuentionis, sed non tu. Pudet singultuum horum, qui præuaricationis me arguunt. Quid plura? Repetijsti commendatum, repetijsti tuum. Finem verborum indicunt lachrymæ. Tu illis, Domine, finem modumque indixeris.

VITA S. ANTONII VLYSBONENSIS, PROFESSIONE FRANCISCANI, QVEM VVLGO A PADVA

vocant: scripta à quodam Patre Franciscano grauiter & fideliter. Dictionem Fr. Laur. Surius in gratiam Lectoris mutauit, omißis plerisque, parùm ad historiam facientibus, absque tamen historiæ detrimento.

EST in Lusitaniæ regno ad plagam Occidentalem, in ex- Iunij 13.
tremis orbis finibus vrbs quædam, quam incolæ Vlysbo- Cap. 1.
nam vocant, quòd ab Vlysse, vt aiunt, benè sit condita. In
ea templum miræ magnitudinis extructum est in hono-
rem matris Dei & perpetuæ virginis Mariæ, in quo beati
Vincentij martyris sacrum corpus honorificè asserua-
tur. Ad eius templi partem occiduam felices beati Anto- Patria S. Antonij.
nij parentes honestum habuēre domicilium, ipsis templi
foribus valdè propinquum. Ex illis in ipso iuuentutis flo
re procreatus beatus Antonius, cùm sacri baptismatis sa- In baptismo Fernandus appellatus.
lutaribus expiaretur vndis, Fernandi nomen accepit. Qui
deinde ab ipsis propè incunabilis multa fuit morum probitate & integritate, nec sicut
tenera puerorum solet ætas, mundi lasciuiam & vanitatem complexus est, sed bonorum parentum sedulus imitator, ecclesiarum & monasteriorum crebrò terebat limina, manusq; suas libenter extendebat ad pauperes, vt illorum inopiam subleuaret, vt
posset in illum quoq; competere, quod de se beatissimus Iob ait: Ab infantia mea cre- Iob.31.

 uit me.

Parentes eius. uit mecum miseratio. Pater eius vir nobilis fuit, miles Alphonsi regis, Martinus nomine. Mater eius Maria, non infimo genere fuit.

Cap. 2. Cùm autem puer esset rationis capax, à parentibus in ea, quam diximus, beatissimę matris Dei ecclesia literis traditus est imbuendus, simul & educandus à ministris Christi, cuius erat præco futurus. Ita pueritiæ ætatem instar patriarchæ Iacob domi simpliciter exegit. Cùm autem accedentibus annis sentiret improbos corporis motus, de carnis corruptione nascentes, nequaquàm cessit petulantis ancillæ prauis cupiditatibus, nec fræna libidini laxauit: sed strinxit habenas corpusq; in seruitutē spiritus redigere nitebatur. Vilescebat ei in dies mundus iste, & ne puluis terrenę felicitatis pedibus adhæreret, animoq; in via Domini currenti offendiculo foret, retraxit eos, cùm necdum tortos illos in ipso mundi primo aditu posuisset. Est autem extra vrbis Vlysbonæ muros monasterium Augustinianorū, in quo viri spectatæ religionis degunt, quos Canonicos regulares vocant. Ad quos vir Dei, spretis mundi oblectamentis, se contulit, & illorum habitum induit humiliter ac deuotè. Sed cùm biennio illo, quo apud eos mansit, amicorum crebra visitatione, quæ solet pijs mentibus non parùm importuna videri, interpellatus fuisset, vt omnes eiusmodi occasiones sibi præcideret, natale solum deserere decreuit, vt apud exteros Domino tranquilliùs & liberiùs vacare posset. Impetrata igitur, sed ægrè, recedendi copia à superiori, non vitæ institutum, sed locum mutauit, ad monasterium S. Crucis de Colimbria, feruenti spiritu commigrās, idq; zelo seuerioris disciplinæ & studio maioris quietis.

Fit canonicus regularis.

Aliud monasterium petit.

Cap 3. Quàm autem ille non locum, sed morum mutationem & expetijsset & fecisset, satis declarabat vita eius solito feruentior. Et quoniam, teste D. Hieronymo, non Hierosolymis fuisse, sed Hierosolymis benè vixisse, laudandum est: talem se motibus exhibuit, vt omnibus perspicuum esset, loci opportunitatem maiorem idcircò illum appetijsse, vt ad vitæ perfectionem faciliùs posset pertingere. Neq; verò mediocri studio, semper excolebat ingenium, nec diebus nec noctibus pro temporis ratione à lectione diuina cessans, animumq; sanctis cogitationibus & meditationibus exercens. Solebat autem legendo historicæ veritatis textum, allegorica comparatione confirmare fidem, & rursus ipsis scripturæ verbis cōformare mores & affectum inflammare. Scrutabatur religiosa curiositate profunda sermonum Dei, & contra errorum foueas diuinæ scripturæ sententijs intellectum communiebat: simul etiam sanctorum Patrum monumenta sedula lectione euoluens. Denique lecta tenaci memoria complectens, præter omnium expectationem, magnam scripturæ diuinæ est cognitionem adeptus.

Epistola 13. ad Paulinū.

Eius studium.

Cap. 4. Cùm autem reliquias sanctorum martyrum, quinq; fratrum ordinis sancti Francisci, dominus Petrus Infans, serenissimi Lusitaniæ regis filius primogenitus, à Marochio adduxisset, & se illorum meritis à magnis periculis liberatum per omnes Hispaniæ prouincias diuulgāsset: Christi seruus Fernandus audiens mira, quæ per illos fiebant, multo cœpit flagrare desiderio instar illorum pro Christo haurīendi martyrij calicem, factusq; seipso robustior, humano calcato timore, diuinæ gratiæ validissimo protectus clypeo, dicebat apud se: Vtinam coronæ martyrum suorum participem me facere dignetur Deus. Vtinā liceat pro Christi nomine flexo poplite carnificis ictum excipere. Interim nocte ac die rogabat attentissimè Dominum, vt menti ipsius adspiraret, quod & illius voluntati gratius, & suæ saluti conducibilius, & proximorum vtilitati atque ædificationi opportunius esset.

Reliquiæ martyrum Franciscanorum.

Cap. 5. Erat per id tempus haud procùl à Colimbria eo in loco, qui S. Antonius dicitur, vbi fratres erant instituto & professione Franciscani, literas quidem nescientes, sed vim atque virtutem literæ vita & virtutibus exprimentes: qui ex præscripto regulæ & professionis suæ eleemosynam petituri, ad monasterium viri Dei sæpe venire solebant. Ad quos pro suo more die quodam visitandi gratia clàm accedens, inter cætera ait ad illos: Ordinis vestri habitum, fratres charissimi, ardenti animo cupio accipere, modò id mihi polliceri velitis, simulatque illum induero missuros me vos ad regiones Saracenorum, vt cum sanctis martyribus merear ego quoque sanguinem fundere, & esse coronæ illorum particeps. Illi his auditis, non mediocriter tanti viri sermonibus exhilarati, diem crastinum eius explendo desiderio designant. Mox beatus Antonius Abbatem suum pro obtinenda abeundi facultate precibus pulsat, eaque vix extorta, fratres Franciscani non immemores pollicitationis suæ, manè redeunt, habitum suæ professionis illi tradunt. Quo cùm ille indutus esset, quidam ex Canonicis monasterij eius acerbo animo dixit ad eum: Eas, eas: forsitan sanctus eris. Ad quem ille conuersus,

S. Antonius fit Franciscanus.

ſus humili voce dixit: Cùm me in ſanctos relatum audietis, profectò Deum laudabis. Poſſumus ex his colligere, quàm gratus ille fratribus ſuis fuerit, cui nec Prælatus niſi admodùm difficulter diſcedendi voluit facere poteſtatem, nec fratres hac in re ſuo e-um fouere conſilio, nec ille, quem diximus, frater eius abſentiam æquo potuit animo perferre. Puto equidem non abſque multo dolore & lachrymis talem à ſe virum il-los dimiſiſſe, quem ſui monaſterij idoneum ſeſe præfectum breuì habituros ſperarēt. Portò autem fratres Franciſcani cum nouo ſocio ſuo domum properant, eumque a-manter accipiunt. Sed quia formidabat vir Dei, ne parentes aliquam ipſi moleſtiam faceſſerent, vt ipſum inquirentium curam eluderet, mutato nomine, Antonium ſe dici voluit. Nomen ſuum mutat.

Cap. 6. Paulatim autem creſcebat in eo ſitis martyrij, & zelus fidei magis ac magis eum ex-timulabat, nec eum quieſcere patiebatur. Itaque quemadmodùm ſe facturos recepe-rant, fratres Franciſcani fecerunt ei copiam ad Saracenos proficiſcendi. Nec ille ſibi moras nectendas putans, celeriter abijt. Sed præpotens Deus hac in re illius propoſitū planè retardauit, totius hyemis ſpatio graui eum morbo affligens. Qua re compulſus ille ad natale ſolum ob corporis curandam valetudinem ſe recepit: ſed cùm nauigan-do ad Hiſpaniæ littora nautas appulſuros ſperaret, ad Siciliam ventorum impulſu de-latum ſe ſenſit. Habuit ergo pro Chriſto moriendi & deſiderium & conatum vir om-nium ore meritò celebrandus, ſed diuina prouidētia, vt pòſt ipſa res docuit, plurimo-rum ſaluti eum ſeruauit, quos ille in diuerſis regionibus è fęcibus peccatorum reuoca-uit ad ſalutares pœnitentiæ fructus. Cupit apud Saracenos mori pro Christo, ſed impeditur.

Cap. 7. Non longè tum aberat dies, in quem indictus erat fratrum conuentus apud Aſſiſium, quem Capitulum generale vocant. Id vbi Meſſanæ ex fratribus vir Dei reſciuit, ſeipsū confirmans, eò, licèt debilis & affecta valetudine, profectus eſt. Eo autem conuentu ſo luto, cùm ille, quē Miniſtrū vocant, eō miſſos ipſi fratres ad ſua loca remitteret, ſolus Antonius à nemine expetebatur: quippe qui vt ignotus, ita parū vtilis aut idoneus exi-ſtimaretur: atq; ita ſolus in Miniſtri generalis manibus relictus eſt. Accito autem fra-tre Gratiano, qui tum in Aemilia ſiue Romandiola fratrum Miniſter erat, ſecretò eū rogauit ſeruus Dei, vt à Miniſtro generali ipſum acceptum in Aemiliam perduceret, diſciplinis regularibus illic erudiendum. Nullam verò literaturæ mentionem faci-ens, nihil eccleſiaſticam exercitationem iactitans, ſed intellectum & ſcientiam omnē captiuans in obſequium Chriſti, illum ſolum crucifixum ſe ſitire, ſe nôſſe, ſe comple-cti velle proclamabat. Frater autem Gratianus miram eius deuotionem exoſculans, votis eius aſſenſit, ſecumq; in Aemiliam abduxit: vbi venia impetrata, ad eremum Montis Pauli ſeceſſit, quietem animi & conſcientiæ captare volens. Cùm autem in ea eremo aliquandiù moraretur, frater quidam cellulam precationi aptam in quadam crypta ſibi condidit, vt illic liberiùs Deo vacaret. Eam vt vidit vir beatus, à fratre illo ſibi eius copiam fieri precibus contendit. Non negauit ille, & vir Dei perſoluto quoti-diè nocturnarum precum officio, ad eam cellam ſecedebat, ſumptaque ſecum exigua panis particula & in vaſe aqua, cogebat carnem parere ſpiritui, ſolitariamque illic, quantùm licuit, vitam ducens, ſanctis cogitationibus & meditationibus ſpiritum ad-uersùs tentationes communiebat, & diuino amore ſe confirmabat. Perſtabat illic ſo-lus nocturnis horis in precibus, totumque ſe diuinæ moderationi permittens & com-mendans, in cæleſtibus ſpei ſuæ ancoram ſolidiſſimè defigebat. Nec deerant illi cre-bræ infeſtationes dæmonum, volentium eum in ſanctæ orationis ſtudio perturbare. Tanta autem ſe inedia macerauit, vt quemadmodum teſtantur ij, qui id viderunt, ho-ra refectionis ad fratres rediturus, nutante præ nimia imbecillitate greſſu, ſeipſum in-terdum ſuſtentare non poſſet. Sic igitur vir ille plenus ſapientia, non breui tempore ſimplex vixit apud ſimplices, & omnem arrogantiam humili corde deuitans, ſub in-docti perſona gratiæ lumen abſcondit. Magna eius modeſtia. Degit in loco ſolitario. Magna eius abſtinētia.

Cap. 8. Sed non eſt paſſus Deus ſemper latere eum, voluitq; aliquando illum innoteſcere ſimplicibus fratribus. Cùm enim multum iam temporis fluxiſſet, fratres pro ſacriſac-cipiendis Ordinibus ad forum Liuij, quæ eſt Aemiliæ ciuitas, confluxerunt: inter quos adfuit etiam Antonius & quidam fratres S. Dominici. Inſtante autem collationis ho-ra, fratribus ex more congregatis, Miniſter loci illius fratres Dominicanos rogauit, vt ſitientibus verbum ſalutis proponerent. Illis recuſantibus, quòd nihil ſe præparâſſent, inſtigante eum fortiter ſpiritu Dei, Miniſter ad Antonium, de cuius eruditione nihil cōperti habebat, ſe conuertens, iubet, vt apud fratres dicat, quicquid ipſi ſuggereret ſpi ritus Dei. Non putabat eum quicquam ſcire de ſcripturis diuinis, aut legiſſe aliquid,

nisi fortè quæ ad ecclesiasticum officium pertinerent. Spem tamen nonnullam ei adferebat, quòd audierat illum necessitate cogente, idq; perrarò, aliquid literatè dixisse.

Celat diù scientiam suam.

Et certè cùm tātus ille esset, vt memoria pro codicibus vteretur, & mystici eloquij gratia mirè afflueret, peritior tamen apud fratres habebatur abluendorum culinæ vtensilium, quàm scripturæ sanctæ mysteria explicandi. Præfectum enim suum, quem Guardianum dicunt, supplex rogārat, vt magni beneficij loco ipsi permittere vellet eluere coquinæ vasa, & verrere quotidiè fratrum domicilia, nulli alij rei aptum & vtilem se confitens, cùm esset reuerà vas electum & sancti spiritûs gratia multiuaria ornatum.

Humilitas tanti viri.

Mundabat ergo quotidiè humili ac deuoto corde culinæ res & fratrū domicilia, eximiæ cuiusdam humilitatis & contemptûs sui de se exempla præbens. Non ita agunt plerią; alij, qui antè, quàm sint discipuli, magistri esse volunt, seseque in cathedrā importunè ingerere non verentur. Contrà Antonius iam perfectus in scripturis diuinis, inter idiotas & rudes laicos haberi māluit quàm sciolus aut magister videri, potiusq; laboribus occupari culinarijs, quàm magisterij cathedram occupare. Verumenimuerò licèt totis viribus in id incumberet, vt à Ministro impositum munus liceret subterfugere, non potuit tamen voto potiri suo. Tandem ergo cedens rum illius volūtati, rum omnium precibus, cum timore Domini primò orsus est simpliciter ad eos dicere: sed cùm vellet Dominus lucernam hactenùs sub modio positam, in omnium conspectū proferri, in orationis progressu tanto verborum splendore, tanta mysticarum sententiarum altitudine vsus est, vt omnes in summam admirationem adducerentur, maximè quòd præter omnium opinionem id eueniret: simul etiam eximia eius charitate non mediocriter ædificarentur, nec affirmare dubitarent, eiusmodi sermonem nunquàm se antehàc audiuisse. Ita deinceps, non minima affecti consolatione, venerabantur in illo diuinitùs detectam supernæ sapientiæ claritatem, cum tam insigni humilitate coniunctam.

Cap. 8.

Non diù pòst ad aures Ministri generalis huius rei fama perlata, illius voluntate cōpulsus est, rupto diutu no silentio, prodire in publicum, demandataque illi concionandi prouincia, cultor eremi, missus est ad prædicandum verbum Dei: dignus, quidem tali ministerio, quod ipse, licèt diuina pollens sapientia, sibi impudenter non vsurpāsset, sed in collegio pauperum, verè pauperem spiritu se declarāsset, & non nisi vocatus ad concionandum accessisset. Fuisse autem diuinitùs vocatum, & vita illius & obitûs pei spicuè docuêre: è quibus priorem, nempe vitam, abiectio sui voluntaria, simplex innocentia, & disciplinæ monasticæ studium commendant: posteriorem verò, id est, doctrinam, cum zelo coniuncta charitas, veritas & modestia approbârunt. Quæ cùm non possint omnia singulatim referri, paucis dicemus, quemadmodùm veritatē indiscriminatim omnibus annunciàrit. Fecit nimirùm instar Esaiæ, cui dictū est: Clama, ne cesses: quasi tuba exalta vocem tuam, & annuncia populo meo scelera eorum: mittentisque Dei authoritate fretus, ex eremi cultore, vbi sibi vni intendetat, factus præco Dei, non segniter fungens officio suo, ad proximorum conciliandam salutem totum se contulit: in concionibus suis eam adhibens iustitiæ æquitatem, vt siue magnis, siue paruis loqueretur, veritatis iaculis indifferenter omnes feriret. Arguebat incredulos, obsecrabat pios, impios obiurgabat, vt copiosissimè, ita fernentissimè singulis accommoda & conuenientia salutaris doctrinæ monita depromens. Qui enim iam antè, vt suprà dictum est, passionis calicem tantoperē cōcupierat, nullius magnitudini, etiamsi mortis impenderet discrimen, pro veritate cedebat, sed mirabili strenuitate etiam potentium tyrannidi sese opponebat. Nulla prorsus flectebatur personarum acceptione, nulla adulatione molliebatur, non popularis transuersum rapiebat fauor & opinio: sed iuxta Prophetæ vocem, quasi plaustrum triturans, habens rostra serrantia, montes comminuit, & colles quasi puluerem posuit. Videbatur quasi alter quidam prodijsse Elias, zelo Dei seruens: inflammarusque igne Spiritûs sancti, ignitis sermonibus accendebat & vrebat auditorum tepida, torpentia, frigida & obscura corda. Personas quasdam sublimes repræhensione dignas, tanta nonnunquàm seueritate obiurgauit, vt plerique alij celebres concionatores illum audientes, ad intrepidam illius constantiam trepidarent, vultusque suos quodam pusillanimitatis rubore perfusi obtegerent. Circumibat per vicos, castra, vrbes & agros, & vitæ semina vbique largissimè spargebat. Cumque ob zelum animarum passim discurreret, omnemque requiem sibi prorsus vellet interdictam, contigit eum Dei nutù Ariminum peruenire: vbi cùm multos cerneret hæresi correptos, mox totius oppidi conuocato populo, feruenti spiritu ad eos concionari cœpit, versutaque hæreticorum

Vt ad concionandum missus, se gesserit.
Esa. 58.

Esa 41.
Egregius zelus eius.

Confutat hæreticos.

ticorum dogmata luculenter confutauit. Eas autem in auditorum pectoribus efficax sermo & doctrina salutaris fixit radices, vt profligatis tetris erroribus, non pauci ad fidei integritatem sint reducti. In quibus etiam Boniuilllum hæresiarcham, quem triginta annis errorum tenebræ occæcauerant, ad sanitatem reuocauit, effecitque vt vsque ad mortem Ecclesiæ mandatis deuotus steterit. Boniuillū hęresiarchā conuertit.

Posteà verò, priuato quodam negocio vrgente, à Ministro Ordinis Romam missus est: vbi tantam principum Ecclesiæ erga se beneuolentiam expertus est, vt & ab ipso Pontifice Maximo & cæteris omnibus concio illius incredibili studio ac deuotione auscultata sit. Tam enim sublimiter facundo ore scripturæ mysteria depromebat, vt Pontifex maximus singulari quadam prærogatiua eum arcam Testamenti appellaret. Habebat hoc vir Dei, vt sermo eius, pro rerum diuersa ratione, semper in gratia sale discretionis esset conditus: nouerat que pariter & placidum & seuerum se exhibere: qua re fiebat, vt sermo eius & amore & timore afficeret auditores. Mirabantur in illo viri literati tantum ingenij acumen, tantamque eloquentiam, mirabantur illum erga omnes miro quodam prudentiæ & discretionis pondere sua verba librantem. Maiores non sine admiratione attendebant spiritualibus spiritualia comparantem: minores stupebant vitiorum causas & occasiones sapienter resecantem, & virtutes ac bonos mores cum multa cautione inserentem. Denique omnes omnium ætatum, ordinum, conditionum mortales accommodatas sibi doctrinas & institutiones ex illo se suscipere lætabantur. Nec immeritò illi tributum fuit à Pontifice, vt arca testamenti diceretur. Ita enim vtriusque instrumenti paginas memoriæ planè affixas habebat, vt instar Esdræ potuerit, si sic res postulâsset, omnes scripturas diuinas in integrum de sua memoria, etiam codicibus omnibus prorsus abolitis, restituere. Testantur hoc, qui eius quotidiano conuictu & familiari cōsuetudine diù vsi fuêre. Nec ei defuisset facultas, si res poposcisset, omnia scripta diuina luculenter & multiplici ratione exponendi & interpretandi. Cap. 10. Arca Testamenti vocatur à Pontifice. Scripturas sacras totas memoria retinuit.

Multa verò insignia Ordinis sui monasteria prælegendo, disputando, concionando illustrauit & ornauit, idque tum zelo fidei & feruore Christo animas adducendi, tum studio fratres instituendi, tum quoque desiderio cohonestandi institutum siue Ordinem suum, qui per id tempus propter imperitiam apud plerosque in contemptu erat. Et certè fuit primus ille prælector in Ordine siue instituto suo, cōsentiēte beatissimo patre Francisco, institutus Bononiæ, vt præesset suis in theologica facultate. In cismontana enim regione tum temporis potissimùm florebant studia literarum, placuitque fratribus Antonium, tanquam præ cæteris magis idoneum, illic prælectorem constituere. Idem aūt ipse etiā in Aemiliæ prouincia permultis annis fratrum Minister cum laude fuit. Etsi verò doctrina & verbo in Italia vix quenquam parem haberet, at nihilo minùs in sua præfectura vel Ministri functione mirè commodum & humanum se præbebat. Cùm autem in ciuitate Podiensi Guardiani ministerio fungeretur, erat illic notarius quidam omninò lubricus, carni & mundo totus addictus. Eum quoties præteriret vir Dei, nudato capite coram illo genu flectebat. Ille verò existimans id in sui irrisionem & contumeliam fieri, animo perturbabatur, dabatq; modis omnibus operam, ne illum vnquàm obuium haberet. Sed cùm die quodam ab insperato eum transiret vir sanctus, & ita, vt diximus, erga illum se gereret, exacerbatus homo, dixit: Nisi timerem Dei iram, gladio te percuterem, quòd ita me ridiculum facis. Quid sibi vult isthuc, quòd coram me poplitem flectis? Respondit vir beatus: Ego me libēs Deo martyrem obtulissem, sed illi non placuit. De te autem ille mihi reuelauit, præclarum te martyrem fore. Oro itaque, vt vbi ad martyrij agonem perueneris, mei memor esse velis. Hoc ille audiens, risit. At non multo pòst tempore Episcopus Podiensis cum multis alijs profectus est Hierosolymam, vt Saracenis Christum prædicaret. Et ecce diuinitùs permotus notarius ille, venditis suis rebus omnibus, cum illo iter ingressus est. Cùm autem peruenissent ad Saracenos, & Episcopus sic satis frigidè haberet conciones, semel quidem & iterùm & tertiò notarius dissimulauit. At tandem instar beati Vincentij increpat antistitem, quòd ita frigidè fidē Christi & prædicet & propugnet: diuinoque afflatus spiritu, cum multo feruore cœpit docere Saracenos, Christum esse verum Deum & Dei filium, Mahometem autem filium esse satanæ & perditionis. Quod illi non ferentes, rapiunt hominem, & per triduum diris eum supplicijs excruciant. Cumque iam ad mortem duceretur, exposuit fratrib⁹ Antonium id pędixisse, quòd ipse martyr futurus esset. Fuit ea res populo occasio, multa deinceps reuerentia beatum Antonium prosequendi. Cap. 11. Primus prælector in suo Ordine fuit. Lubrico homini præstat reuerētiā tanquā futuro martyri. Verax eius prophetia.

 Fra.

Cap. 12. Fratribus quandoque in Prouincia ad Capitulum congregatis, vir sanctus de titulo Crucis & dulcissimi Saluatoris passione praeclaram habuit concionem. Eo autem concionante, sanctissimus pater Franciscus, qui tum procul aberat in alia regione, filijs suis in aëre mirabili quodam modo apparuit. Visus enim est vni ex illis, tanquam brachijs ad crucem extensis, velut approbando sermonem Antonij, indicare quid fratres imitandum suscipere deberent, illisque benedicens, Crucis super eos signum exprimere.

Cap. 13. In illo generali Capitulo, quo sacratissimae beatissimi patris nostri Francisci reliquiae ad eum locum, in quo nunc cum ea, qua par est, veneratione asseruantur, translatae sunt, qui fuit annus proximus ante obitum eius, ab omni fratrum regimine prorsus absolutus est beatus Antonius, factaque ei est generalis potestas verbum Dei vbicunque vellet, praedicandi. Cùm igitur eo tempore, quo conciones suas, quas de Tempore vocant, conscripsit, Paduae moratus fuisset, multamque erga se ciuium fidem & beneuolentiam esset expertus, mira erga eos deuotione affectus, primo libertatis suae cursu ad eos se conferre decreuit. Cumque eò peruenisset, Ostiensis Episcopus eum hortatus est, vt conciones de sanctis quoque conficeret. Itaque illi morem gesturus, Paduae voluit in illud opus incumbere. Sed sacro Quadragesimae aduentante tempore, videns vir Dei adesse tempus acceptabile & dies salutis, illud opus intermisit, totumque se ad docendum pro concione populum, eius sermones mirificè sitientem, applicuit, illisque quadraginta diebus quotidiè concionatus est, non sine multorum admiratione. Erat enim natura corpulentus, & ea causa perpetuò laborabat incommoda valetudine: at tamen prae infatigabili animarum zelo, praedicando, docendo, confessiones auscultando, saepissimè vsque ad solis occubitum ieiunus permanebat.

Absoluitur ab omni fratrũ praefectura.

Zelus animarum in gens.

Cap. 14. Vidit hoc & inuidit malignus daemon, perpetuus bonorum studiorum hostis, & vt virum sanctum à suo proposito deterreret, nocturnis illusionibus infestus ei fuit. Rē non commentitiam refero, quam ipse vir Dei cùm adhuc viueret, cuidam fratri narrauit. Nocte quadam sacrae Quadragesimae, in exordio earum, quas diximus virũ Dei tunc suscepisse, occupationum, fessa laboribus membra somni beneficio nonnihil recreare volebat. Ecce autem impurus satan adest, & hominis Dei guttur tanta vi comprimit, vt nisi diuinitùs retardatus esset, hauddubiò eum praefocaturus fuerit. Ac ille beatissimae matris Dei nomen inuocans, & fronti suae viuificae Crucis signum imprimens, simulque depromens hymnum illum, O gloriosa Domina, in fugam compulit nequissimum spiritum, & repentè se sensit liberatum. Cumq; fugientem illum videre cuperet, oculos aperiens, totam illam, in qua cubabat, cellulam superni luminis splendoribus perfusam conspexit.

Pellit infestũ daemonem à se signo crucis &c.

Cap. 15. Pergens deinde in suscepto per Quadragesimam concionandi labore ac studio, populum habuit audiendi ipsum cupidissimum, ita vt certatim cunctis ad eum confluentibus oportuerit quotidianas in ecclesijs stationes indici. Sed cùm nimiam auditorum frequentiam ecclesiarum ambitus non caperet, compulsus est ad patentes sese campos transferre, atque ita salutaris doctrinae pluuia de spiritûs abundantia irrigare sitibundos. Confluxit autem eò ex vicinis vrbibus, castris, pagis, innumera propè hominum multitudo, salutem suam in illius doctrina spe non dubia collocans. Surgebant intempesta nocte, & alij alios nitebantur anteuertere, accensisque luminaribus ad locum, vbi erat facturus verbum vir Dei, summa contentione properabant. Cerneres illic erat milites, matronas nobiles medijs noctis tenebris accurrere, & qui in multam lucem priùs stertere consueuerant, absque vllo taedio vel molestia concionatorum vigiles expectare. Deponebant autem omnes cultiorem habitum, & quae ad ornatum spectare videbantur, vtebanturque vestibus religiosis. Ipse quoque Antistes Paduanus cum Clero suo virum Dei deuotè sequens, formaque gregi suo factus ex animo, omnes suo egregiae humilitatis exemplo ad accuratè auscultandum incitauit. Itaque viro Dei loquente, tanto ab omnibus studio attendebatur, vt in triginta vel eo ampliùs hominum millibus vix murmur aliquod aut strepitus sentiretur. Tabernas suas mercatores non volebant patere cuiquam ad emendas merces, nisi priùs sancti viri concione absoluta: adeò feruebant illius audiendi desiderio. Foeminae ex pietate & deuotione praecidebant forficibus particulas è tunica eius, pro reliquijs eas habiturae: & cui dabatur contingere fimbriam vestimenti eius, is beatum se arbitrabatur. Concione peracta, ab hominum irruentium vi defendi vix potuit, nisi fortium virorum septus praesidijs, vel fugae opportunitatem callidè exploraret,

Frequentissimũ habet auditoriũ dum côcionatur.

vel turbis tandem recedentibus, citra molestiam ipsi quoque abire liceret.

O quot ille tum odia inexpiabilia & implacabiles inimicitias ad pacem & concordiam reuocauit, quàm multos diuturna captiuitate miseros libertati restituit, quot ille res, per vsuras & nefariam vim alijs ereptas, restituendas curauit. Reddebantur pignora, remittebantur debita, in varijs negocijs consilia à viro Dei expetebantur, & promittebant omnes se staturos arbitrio illius. Compescebantur scorta à flagitioso concubitu, fures & insignes prædones retrahebantur à contrectatione rei alienæ. Atque hunc in modum dies illos quadraginta felicissimè exigens, gratam Domino messem solicitus adduxit. In tanta autem vndique concurrentium turba id fuit admiratione dignum, quòd nullus sese comprimentium clamor audiebatur, nulla cernebatur dissolutio, risus nullus, nullæ voces percipiebantur, nulli infantium vagitus, quibus vel parùm eius conciones interpellarentur. Stabant omnes arrectis auribus, intentissimis perpetuò in virum Dei oculis, sine vllo tædio cum multa deuotione eum sustinentes, perindè ac si non homo, sed angelus lapsus è summo cælo, ad illos concionaretur. Neque id mirum, quandoquidem tanta illum Dominus gratia perfuderat, vt lingua facundissima, voce clarissima, sua verba instar tubæ cuiusdam expromens, ab omnibus & audiretur & intelligeretur. Nec id admiratione vacat, cùm in longinqua regione natus & educatus multo tempore fuisset, quòd Italico idiomate adeò politè potuit, quæ voluit pronunciare, ac si extra Italiam nunquàm posuisset pedem. Tantam verò vtriusque sexûs multitudinem ad confitenda peccata sua remisit, vt nec fratres, nec alij sacerdotes, qui non pauci eum comitabantur, illis audiendis sufficerent. Dicebant autem, qui ad agendam pœnitentiam veniebant, diuino iussu admonitos & ad Antonium transmissos, id se in mandatis habere, vt per omnia eius consilijs parérent. Nonnulli post eius decessum è vita, quibusdam fratribus secretiùs dixerunt, beatum Antonium ipsis dormientibus apparuisse, & nomina fratrum, ad quos illos mittebat, indicâsse. Die quodam sancti viri concione adeò quidam mente compunctus fuit, vt cùm ad confitendum peccata sua ex eius consilio se compararet, præ suspirijs & singultibus nec vnum posset verbum proferre. Cumque vir sanctus ei diceret, vt peccata sua in scripta redigeret, eaque ipsi legenda offerret, fecit ille vt erat iussus. Sed cùm chartulam vir Dei acciperet, ita scriptutam omnem abolitam & protsus obliteratam inuenit, ac si protsus nihil scriptum fuisset. Cœperunt tum primùm homines catervatim sese verberando, & pia cantica deuotè depromendo procedere. Atque ea laudabilis consuetudo, à tanto authore profecta, deinceps suis est aucta incrementis, ita vt in omnibus ferè Italiæ locis accuratissimè hodieque obseruetur.

Cap. 16. Efficacia & fructus concionũ eius.

Mira profectò sunt hæc, à tam multis potuisse eum intelligi.

Multi se palàm verberibus affi ciunt.

Fuit autem viri Dei id præcipuum semper studium & conatus perpetuus, vt perniciosissimas vulpeculas, quæ demoliuntur vineam Domini Sabaoth, nempè hæreticos pestilentes & falsas eorum doctrinas, pro viribus oppugnaret, funditùs destrueret, ac radicitùs extirparet. Hæresiarchas quosdam in publicis disputationibus Arimini, Tolosæ & Mediolani palàm conuicit, & errores eorum coram omnibus confutauit. Adeò enim instructus erat & efficacibus scripturæ diuinæ sententijs, & solidis ac perspicuis rationibus, vt qui nefanda essent hæresi imbuti, coram illo consistere aut os aperire non auderent, ita vt ad illum quoque pertinere videretur, quod Dominus promisit discipulis suis: Ego dabo vobis os & sapientiam, cui non poterunt resistere & contradicere omnes aduersarij veritatis. Detegebat mirum in modum hæreticorum fraudes & versutias, conatus retardabat, errores abominandos cum multa vituperatione traducebat. Nec facilè quenquam ea tempestate vspiam inuenire licuisset, quod ipse quoque publicè fatebatur, qui tam acriter & perpetuò illos insectaretur, tamque continuam persecutionis procellam illis excitaret. Vnde factum est, vt passim ab omnibus indefessus hæreticorum malleus diceretur. Nec sine fructu fuit labor viri Dei, plerisque hæreticis cum ipsorum fautoribus ad veritatem & obedientiam sanctæ matris Ecclesiæ reuertentibus. Quod vt magis perspicuum fiat, præter illum, quem Arimini conuersum diximus, Bonouillum nomine, alium quendam hic commemorabimus hæresiarcham insigniter perfidiosum quem vir Dei stupendo miraculo ad sanitatem reduxit. In partibus Tolosanis quandoque incidit in disputationem acerrimam cũ perfidissimo quodam hæresis architecto de salutifero sacramento Eucharistiæ. Iam penè vicerat hominem, parumq; aberat, quin ille Catholicæ veritati accederet, cùm post multa & varia, per q̃ elabi nitebatur, argumẽta in hæc ille verba prorupit: Missa faciamus verba, & ad res veniamus: Si tu mi-

Cap. 17. Cant. 2.

Luc. 21.

Est malleus hæreticorũ.

miraculo testatum efficere potueris, in Eucharistia verum haberi corpus Christi, omni perfidia abiurata, mox ceruices meas Catholicæ fidei iugo submittam. Respondit vir Dei cum multa fiducia: Confido in Christo Saluatore, me pro tui & aliorum conuersione id, quod postulas, ab eius misericordia impetraturum. Tum surgens hæreticus, & manu silentium indicens, ait: Ego iumentum quoddam triduana inedia macerabo: post triduum verò producam illud in populi conspectum, & paratas escas ostendam illi: tuque stabis ex aduerso cũ tuo illo, vt dicis, corpore Domini: Si iumentum posthabito pabulo suo, properauerit ad adorandum Deum suum, Ecclesiasticæ fidei totus accedam. Assensit ijs vir Dei absque mora. Iam dies præfixus aderat, & in plateam latissimam vndique fiebat hominum concursus.

Cap. 18. Adest etiam vir Dei Antonius, ingenti Catholicorum frequentia stipatus: nec abest hæreticus cum nequissima suorum caterua. Propè aderat sacellum, in quod vir sãctus ingressus, cum multa deuotione obtulit Missæ sacrificium. Eo peracto, egreditur ad populum, cum summa reuerentia gestans corpus Domini. Producitur è conclaui mulus benè famelicus, congruumque illi pabulum offertur. Tum imperato silentio, vir Dei cum multa fiducia bruto illi animanti ita dixit: In virtute & nomine creatoris tui, quem in manibus, licèt indignus, re vera teneo, tibi præcipio, vt confestim humiliter huc accedas, & eam, quam par est, illi præstes reuerentiam, vt hinc perspicuè intelligat peruersitas hæreticorum, omnem creaturam suo subdi creatori, quem dignitas sacerdotalis in altari contrectat. Necdum Christi seruus dicendi finem fecerat, & ecce iumentum illud, neglecto pabulo, vsque ad poplites submisso capite accessit, & coram illo viuifico corporis Christi sacramento genu curuauit. Mox immenso gaudio exultant catholici, hæretici dolore animi contrahuntur. Laudatur & benedicitur præpotens Deus, fides catholica extollitur, hæretica prauitas pudore afficitur & opprobrio sempiterno. Hæresiarcha autem ille coram omnib⁹ abiurata perfidia, sanctæ Ecclesiæ mandatis deinceps paruit.

Insigni miraculo mulus adorat Eucharistiam. Vt tibi hæretice.

Cap. 19. Quodam tempore Romam innumera diuersarum gentium multitudo venerat, condonationes siue indulgentias Paschales promeritura. Erat tum in vrbe vir Dei Antonius propter negocia quædam, voluitque summus Pontifex, vt ad peregrinos illos haberet concionem. Renouatum illic cernere licebat præclarum illud miraculũ, quo olim in Pentecoste Apostolos illustrauit Christus. Nam beati viri linguam ita instruxit gratia Spiritûs sancti, vt singuli & apertè audirent, & planè intelligerent idioma regionis suæ, in quo & nati & educati fuerant, quemadmodùm multi ex ijs posteà procerto affirmârunt.

Act. 2.

Eximium miraculum

Cap. 20. Eo tempore, quo apud Montem Pessulanum vir sanctus prælegebat, quodam solenni die concionabatur, omni & Clero & populo auscultante. Sermone inchoato occurrit animo, se officium quoddam sibi iniunctum, alteri non demandâsse. Moris illic erat, vt in præcipuis Dei solennitatibus duo insignes fratres sub summo sacrificio Alleluia canerent: quod officium tum incumbebat viro Dei. Itaque magno quodã mœrore affectus, in pulpitum, caput cucullo operiens, sese reclinabat, & coram omni illa auditorum frequentia sic aliquandiù permansit. Interim mirabili quodam modo illud officium peregit, quemadmodùm olim sanctus Ambrosius legitur beatissimi Martini funus, licèt procul corpore abesset, curâsse, & sanctus Franciscus, vt suprà annotauimus, fratribus suis in Arelatensi conuentu siue Capitulo apparuisse. Eo autem munere diligenter perfunctus, ad se redijt vir Dei, & sermonem inchoatum egregiè prosecutus est.

Cap. 21. Eiusdemmodi quippiam etiam apud Lemonicenses illi contigisse ferunt. Vbi cùm in nocte natiuitatis Christi in summa æde concionandum ei esset, & eodem tempore nona in nocturno officio lectio apud fratres in suo monasterio recitanda: cùm vtrũque simul præstare non posset, rogauit Dominum, vt is sua virtute suppleret, quod humana ope fieri nequiret. Et ita eodem tempore & lectionem illam in fratrum Choro visus est legere, & in primario templo concionem habuit.

Cap. 22. Alio tempore cùm à prædicatione rediens, & per solitudinem iter habens, populi applausus declinaret, mulier quædam viæ compendia captans, & virum Dei per deuia quærens, filium suum brachijs & cruribus à primo ortu contractum ad eius pedes abiecit, cum multis lachrymis rogitans, vt Crucis signum in illum exprimeret, nihil dubitãs hoc facto ilicò filiũ sanatũ iri. Sed cùm vir sanctus præ multa modestia & humilitate id recusaret, illa flens largiùs, & preces multiplicans, clamare cœpit: Domine pater Antoni, miserere mei. Tandem vir pius & matris afflictione & filij calamitate

mitate permotus, tum etiam flexus precibus socij sui fratris Lucæ, eius perpetui co- mitis, scientia & sanctitate præclari, Crucis signum in Christi nomine in ægrum puerum edidit, & ille eodem temporis puncto sanus & incolumis surrexit. Porrò vir Dei non hoc suis meritis, sed mulieris fidei adscribens, rogauit eam, vt dum ipse esset in viuis, nulli id propalaret.

Crucis signo contractum puerum sanat.

Puella quædam annorum quatuor, pedum officio carens, insuper morbo caduco laborans, crebrò volutabatur spumans, & ad terram se miserandum in modum allidens. Contigit autem, vt pater eius Petrus nomine, cùm illam gestaret in vlnis, ab insperato obuium haberet patrem Antonium à concione reuertentem. Itaq; obnixè eum rogat, vt signum vitalis Crucis edat in puellam. Ille cernens hominis synceram fidem, à capite vsque ad pedes Cruce eam consignat, & derepentè fit sana. Cap. 23.

Itē morbidam puellā.

Matrona quædam nobilis virum Dei cum ingenti populi multitudine extra oppidum sequens, vt in agro concionaturum audiret, in angusta quadam platea in densissimum lutum decidit, nouis ijsque non parui precij vestibus induta. In ipso autem casu Deo & sancto viro commendans, ex luto ita surrexit munda, vt omnes in admirationem versi, Deum & fidelem seruum eius mirificè prædicarent. Cap. 24.

Alia quædam pia fœmina in Francia, virum Dei pro habenda concione extra vrbē exeuntem sequi desiderans, à marito malè valente non permittebatur. Fuit hoc illi molestissimum, & cùm concioni interesse non liceret, ascendit in solarium domus suæ, & ex fenestra ad locum concioni destinatum cupida respexit, vt vel sic nonnihil suo desiderio satisfaceret. Accidit tum res admiratione digna. Cùm enim ad duo milliaria abesset locus ille, vocem viri Dei prædicantis audiuit. Cuius suauitate delectata, hæsit diutiùs ad fenestram, quàm vir eius ferre posset: qui etiam eo nomine obiurgauit eam, sed illa se respondit patrem Antonium audire concionantem. Quod ille audiens, irrisit eam, delirare illam existimans. Illa contrà asserente se optimè audire eū, ascendit vir ad fenestram eandem, & etiam ipse viri Dei vocem meritis fidelis coniugis percepit, atque ab eo die nunquàm ex illius concione abesse voluerunt. Cap. 25.

Auditur vox eius procul per miraculum.

Cùm beatus vir ex Tolosano Lectore & Podiensi Guardiano factus esset Custos Lemouicensis, & per regnum Franciæ proficiscens concionaretur, tandem ad Bituricensem vrbem peruenit. Vbi cùm die quodam prædicaret populo, tam frequens habuit auditorium, vt nullus intra oppidum locus esset tantæ multitudinis capax. Canonici igitur cum populo instituta processione in agrum latissimum exiêrunt. erat æstiuum tempus. Sub ipsa autem concione immanis orta tempestas, fulguribus & tonitruis existentibus, omnes imminentem pluuiam fugere compulit. Sed vir Dei cernens illos fugam meditantes, alta voce dixit: Sitis bono animo, nec vos loco moueatis. Ne gutta quidem pluuiæ quenquam vestrûm continget. Tum illi verbis eius fidentes, nihil se mouerunt. Interim pluuia & grando crassissima præceps è cælo proruens, omnes illos prorsus intactos reliquit, ne locum quidem, in quo stabant, madefaciens, cùm tamen eū vndiq; instar muri ambiuisset. Ad tam insigne miraculū omnes gratias egerunt Deo, & virum Dei deinceps in multa reuerentia habuêre. Cap. 26.

Grandò & pluuia non contingunt auditores concionis eius.

Concionante quandoque viro Dei ad sex miliaria extra vrbem Podiensem, absoluto sermone quidam viri fideles vinum & alia quædam ei miserunt. Quod vinum gustans matrona quædam, cùm eius palato non sederet, festina domum abijt, melius vinum allatura. Qua in re tam fuit solicita, vt vasis epistomium apertū relinqueret, manuq; ferens vertibulum siue partem illam, quâ epistomium obturatur, ad hominem Dei properaret. Ad quem vt accessit, vidit in manu sua instrumētum illud, sensitq; se non clausisse epistomium: moxq; domum reuersa, totum cellarium vidit vino perfusum. Confidens autem meritis sancti viri, in epistomio reposuit vertibulum, statimq; dolium adeò est vino repletum, vt exundârit. Cap. 27.

Vas vacuū redundat vino.

In vsurarij cuiusdam exequijs vir Dei concionaturus, thematis loco accepit illud ex Euangelio: Vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum. Sub concione autem inter cætera ait: Mortuus est hic diues, & sepultus est in inferno. Ite ad thesaurum eius, & in illius medio inuenietis cor eius, corpore iam humato. Abêrunt hominis parētes & amici, & cor adhuc calidum in medio nummorum eius inuenerunt. Cap. 28. Matth. 6.

Res sanè terribilis.

Quodam solenni die vir sanctus concionabatur, & quædam nobilis domina auidè auscultabat. Cernens hoc impurus satan, vt fructum concionis ab ea excluderet, curforis speciem præ se ferens, ad eam cum literis venit, aitque filium eius ab hostibus captum & interfectum. Eas maligni hostis versutias spiritu cognoscens vir Dei, (nam corporeis auribus nihil huius perceperat) coram omnibus dixit: Nihil timeas Do- Cap. 29.

Malignitas dæmonis.

mina:

mina: filius tuus & viuit, & rectè valet: Cursor autem iste, diabolus est. Ad quas voces instar fumi ille egreglus cursor euanuit.

Cap. 10.

Cùm Paduæ degeret vir Dei, Vlysbonæ duo ciues inexpiabili odio se mutuò prosequebantur: è quibus alter iuxta ædes parentum beati viri manebat, & cùm hora vespertina filium hostis sui in platea inuenisset, per summam crudelitatem iugulauit, & intempesta nocte in horto parentum viri Dei, facta fouea, eum sepeliuit. Cùm autem nobilis esset is, cuius filius cæsus erat, inquisitum est diligenter, & repertum eius filium illàc transisse, vbi eius inimicus morabatur. Itaque eius domo & horto lustrato, nihil compertum est. Itum est ad vicinas ædes, & in horto illarum pueri cadauer inuentum est. Itaq; pater sancti viri cum tota familia coniectus est in vincula, tanquàm reus cædis illius. Id verò vt per spiritum Paduæ cognouit vir Dei, vesperi à Guardiano petijt copiam exeundi, quæ illi negata non est. Eadem nocte magno miraculo Vlysbonam perductus est, & proxima luce ad Iudicem se contulit, rogans vt insontes è vinculis dimissos pateretur abire domum. Illo modis omnibus recusante, petijt cadauer peremptri pueri ad se adferri. Quo allato, iussit surgere puerum & dicere, num à parentibus ipsius occisus esset. Ille surgens, dixit eius cædis illos prorsus conscios non esse. atque ita discedendi est illis facta potestas. Mansit toto illo die cum parentibus suis vir beat⁹, & manè angelico ministerio Paduam reductus est.

Nota insigne miraculum.

Item aliud.

Cap. 11.

Effectus concionum eius.

Quando ad populum concionabatur eximius præco Christi, sermo ex illius ore tanquam ex ardenti camino proficiscens, mirabiliter solebat mouere auditores, ipsasque animorum penetrare medullas, & multam in ijs deuotionem & compunctionē, vitiorumque odium & detestationem excitare, ita vt plerunque alter alteri diceret cum multo gemitu: Heu me miserum, qui nunquàm antehàc isthuc putârim esse peccatum: quod si sciuissem, certè nunquàm illud admisissem: mutuoque se hortabantur ad faciendam confessionem, ad suscipiendas peregrinationes religionis ergô, ad ieiunia certis diebus amplectenda in honorem matris Dei, aut similia pietatis studia sectanda. Quis verò possit dicendo consequi, quæ illic fusæ sint lachrymę, quæ ab imo pectore ducta suspiria, quæ pectorum tunsiones in obstinatis peccatoribus conspectę? Adeò enim Dominus mirificauit sanctum suum, vt non solùm vsitatis quotidiè coruscaret miraculis, sed etiam inaudita ab eo signa ederentur. Sicut enim beatus Nicolaus fertur per visum apparuisse Constantino Magno, eiusq; Præfecto, minasq; intētâsse, ni dimitterent homines innoxios in carcerem coniectos: ita hic vir beatus, quos per peccatum cernebat à maligno dæmone vinctos detineri, & ad mortem tendere sēpiternam, ijs liberandis præcipuam nauabat operam. Et solebant nonnulli venire ad fratres, cùm adhuc viueret vir Dei, & pro certo affirmare, ipsis in lecto iacentibus apparuisse eum, & dixisse: Surge Martine, surge Agnes: abi ad illum fratrem, & hoc siue illud peccatum ei confitere, quod tali in loco perpetrâsti, cuius nemo prę̄ter Deum cōscius erat. Qua ratione peccata prorsus occulta expiata fuêre.

Nota.

Cap. 12.

Paduanus quidam viro Dei confitens peccata sua, inter alia exposuit ei, quòd matrem suam tanta vi trusisset pede, vt illa compulsa fuerit cadere. Id audiens vir sanctus, omnis malitię hostis capitalis, cum quodam spiritûs feruore dixit: Pes, quo pater aut mater percutitur, meritò quamprimùm deberet amputari. Quod ille homo simplex perperàm accipiens, ilicò domum abit, & pedem amputat. Mox per omnium ora volitat crudele facinus, & ad virum Dei refertur. Qui absque mora adit hominem, & post oblatas Deo preces, Crucis signo expresso, iungit pedem tibiæ, & aliquandiù linit sacris manibus suis. Confestim surgit homo incolumis, ambulans & exiliēs, & laudans Deum, & ingentes agens gratias seruo eius fideli Antonio.

Pedem truncatum restituit.

Cap. 13.

Ecelinus tyrannus Veronensis.

Tyrannidem apud Veronenses occupante immanissimo illo Ecelino Romano, cùm didicisset beatus Antonius multam eum hominum cædem per summā crudelitatem Veronæ fecisse, intrepidus illum accessit, atque his verbis compellauit: Imminet ceruicibus tuis tyranne sæuissime & rabide canis horrenda sententia Dei. Quousque non temperabis tibi à fundendo insontium hominum sanguine? pluraque his similia voce liberrima in faciem ei dixit. Qui verò aderant, nihil expectabant aliud, nisi illum more suo iussurum, vt trucidaretur: sed secùs euénit. Nam omni posita feritate, instar ouis, ad collum suspensa zona, coram viro Dei humi prostratus, culpam suā humiliter edixit, omnemque pro illius arbitrio promisit emendationem: adiecitque: Viri commilitones, nō vobis isthuc mirum videatur. Nam reuerà diuinum quēdam vidi fulgorem ex huius vultu vibrari, qui adeò me perterruit, vt me repentè in tartarum demersum iri vererer. Ex illo tempore multa erga hominē Dei deuotione fuit,

Mirè conuertitur.

& quoad

& quoad vixit, à multis malis, quæ alioqui, ficut ipfe fatebatur, feciffet, illo retrahente, abftinuit.

Poteft de beato viro non abfurdè dici, quod de filio fuo Iacob dixit Ifaac patriarcha: Ecce odor filij mei ficut odor agri pleni, cui benedixit Dominus.. Adeò enim cæleftis benedictionis gratia perfufus erat, & virtutum odoriferis floribus mirificè ornatus, vt effet humilitate præcipuus, fapientia clariffimus, eloquentia melliriffimus, charitate feruentiffimus, paupertate infignis, omni morum elegantia illuftriffimus, honeftate præcelfus, fermone placidus, conuerfatione humaniffimus, denique in omnibus & Deo & hominibus gratus. Moderatione autem fiue difcretione, quæ eft virtutum omnium parens, fine qua virtutes abeunt in vitia, præclarè inprimis vfus eft in concionibus, in dandis confilijs, in recipiendis confeffionibus, denique in dictis, factis & rebus omnibus, vt nihil in eo poffet animaduerti huius virtutis fale non conditum. Solebat fine perfonarum acceptione omnibus fidelem nauare operã, vt è peccatis extraherentur, & quibuflibet pofcentibus opitulari nunquàm defijt viuens in terris, vti nec hodieq; ceffat poft obitum fuum, vt res ipfa teftatur.

Cap. 14. Gen. 27. Virtutes fancti viri.

Et ipfum quidem obitum fuum longè antè præfciuit: fed ne fratres mœrore afficerentur, illis indicare noluit. Decimoquinto ferè autem mortem fuam die, cùm è quodã colle contemplaretur amœnam Paduæ planitiem, exultans fpiritu, fitũ vrbis eius miris vehebat laudibus. Verfus deinde ad fratrem itineris fui comitem, multo honore ciuitatem illam breui affectum iri prædixit, non tamen exprimens, cuiufmodi ille honor futurus effet. Sed ab illius obitu vfque in præfens gratulatur vrbs illa felici rerum experimento, quando propter viri Dei præclara merita innumerabilium hominum frequentia vifitatur, egregijs præconijs & eximijs muneribus cohoneftatur, dum thefaurum illum miraculorum fignis inclytum obtinet, rei propè incomparabilis titulo gaudet, in fuo Antonio tot miferis opitulatur.

Cap. 15. Padua felix reliquijs fancti viri.

Cùm iam meffis inftaret, & vir Dei fciret colligendis frugibus populum occupatum iri, ftatuit ad tempus concionibus fuperfedere. Pertæfus verò crebri cum fecularibus hominibus congrefsùs, extra oppidum ad locum quendam folitarium, quem S. Petri campum vocant, feceffit, Deo & fibi vacaturus. Nec verò mediocriter eius aduentu exhilaratus Tifo vir nobilis, in cuius ditione erat locus fratrũ, multa humanitatis officia propenfiffimo animo illi præftitit. Habebat is locum quendam nemoribus confitum, haud procùl à domo fratrum: in quo erat arbor procera, ex cuius trunco fex rami emerferant, coronæ fpeciem referentes. Eam vir Dei confpicatus, Cellulam fibi fuper eam extrui voluit, quòd folitudini & quieti opportunus ille locus videretur. Id vbi Tifo ex fratribus cognouit, ipfe fuis manibus viro Dei & duobus focijs eius tres Cellulas cum multa deuotione confecit. In ea igitur Cellula vir Dei vitam degens folitariam, inftar apis fedulæ lectioni fcripturæ facræ & contemplationi vacabat. Atque hæc inter mortales illius extrema fuit habitatio.

Cap. 16. Degit folitarius.

Iam igitur feparatus ab hominum turbis, viuebat fibi, fanctis meditationibus & feruentibus precibus intentus, vt fpiritum ab omni rerum terrenarum cõtagione repurgaret, & fi qui pulueres ex hominum fecularium conuictu & cõfuetudine, vt affolet, illi aliqua ex parte inhæfiffent, eos lachrymis cõpunctionis & capillis fanctæ contemplationis abftergeret, cæleftis patriæ propediem ciuibus feliciffimè cõiungẽdus. Cùm autem die quadam e fua cellula prandij hora defcẽdiffet, cum fratribus pro more difcubit. Facta verò eft illic fuper eum manus Domini, cœpitq; repentè totius corporis viribus deftitui. Morbo autem magis ac magis inualefcente, fratrum manibus fuftentatus, à menfa furrexit: fed cùm fatifcentes artus fuftinere non poffet, in cuiufdam lectuli ftramenta fe præceps inclinauit. Sentiens itaq; corporis diffolutionem imminere, accito ad fe focio fuo fratre Rogerio, dixit ei: Si tibi confultum videtur, frater, ob vitandum horum fratrum grauamen, Paduam me conferam ad beatæ Mariæ locum. Quod cùm fratri illi placeret, in currum imponitur vir Dei, fratribus quidem loci illius, ne ipfos defereret, obnixè contendentibus. Qui tamen vt viderunt eius animum flecti non poffe, paffi funt, licèt inuiti, eum abire. Iam verò ad vrbem propiùs accedenti alius quidam frater obuiàm venit, qui illum inuifere conftituerat. Is vt vidit eum in vehiculo valdè affecta valetudine, hortabatur ne propter ciuium importunitatem in vrbem ingrederetur ad fratres de S. Maria, fed diuerteret potiùs ad Cellam fratrũ, iuxta monafterium pauperum dominarũ commorantium, & eis diuina miniftrantium. Affenfit vir beatus, feq; eò perduci curauit. Paulatim autem increfcente ægritudine, ad extrema feftinauit: cumq; nonnihil quieuiffet, facta confeffione, hym-

Cap 17. Viribus repentè deftituitur.

num illum de beata Maria, O gloriosa Domina, canere cœpit. Deinde sublatis oculis, aliquandiù sursum diligentissimè intentos eos tenuit. Cùm autem interrogaretur, ecquidnam ita adspiceret, respondit: Video Dominum meũ. Cernentes igitur fratres, qui aderant, felicem eius exitum adesse è proximo, sacrã vnctionem ei impendere voluerunt. Vt aũt vidit sanctus vir fratrem ex more sacrum oleum apportantem, intuẽs in eum, ait illi: Hanc vnctionem ego habeo intra me: etsi aũtem necesse non est vt hãc mihi extrinsecùs adhibeas, at placet tamen & vtilis est. Suscepit igitur sacram vnctionem, extensisq; manibus & palmis inunctis, psalmos, quos pœnitentiales vocant, cum fratribus perlegit. Inde quasi dimidia elapsa hora, inter manus adstantium dormienti similis leniter expirauit, & anima illa sanctissima, carnis ergastulo absoluta, in abyssũ claritatis absorpta est. Corpus planè dormire videbatur, manibus in candorem & colorem pristinum mutatis, & membris omnibus ad nutum cõtrectantium flexibilibus. Agebatur tum à Christi incarnatione annus 1231. & dies Iunij 13.

Videt Dominũ Iesũ.

Felicissimè obdormit in Domino.

Cap. 38. Eodem autem die celeberrimus ille Abbas Vercellẽsis, sacræ lectioni & diuinis meditationibus intentus, solus erat in cubiculo. Eum vir Dei, cùm esset in corpore, præcipuè charum habuit, maximè quòd olim in Theologia illum instituisset, & vicissim ab illo ex libris Dionisij de rebus altissimis instructus fuisset. Et ille quidem Abbas in conuentu fratrum suorum hoc viro Dei perhibuit testimonium: Frater, inquit, Antonius Ordinis illorum fratrum, de pura Theologia sensu mystico hausit plenissimè, diuini radij gratia illustratus. Porrò in Abbatis eius cubiculum vir Dei subitò ingressus, post mutuam salutationem ait illi: Ecce domine Abba, relicto asello apud Paduam, festinus ad patriam proficiscor. Laborabat tum Abbas grauiter ex gutture: sed vir Dei leniter eum attingens totum illud incommodum repẽtè depulit, & disparuit. At ille putans eum ad natale solum iter intendere, ignarus prorsus obitùs illius, surgit, & ex famulis monasterij perquirit, vbi sit frater Antonius. Stupefacti illi, respondent se nescire, Abbate asserente se pro certo eum vidisse, & ex suo cubiculo quamprimùm eum exijsse, missus est quidam ad fratres, vt ex illis cognosceretur, num quid de Antonij aduentu comperissent. Vbi ille reuersus, fratres dixit nihil eius nôsse, Abbas tandem ad se rediens, certissimè cognouit Antonium migrâsse ad cælos: tempusq; annotans, postea didicit, eodem die & hora eum decessisse, quo in cubiculo apparuerat, sicut ipse fratribus non sine lachrymis narrauit.

Abbas Vercellensis.

Ei apparet vir sanctus.

Cap. 39. Cùm iam abijsset à vita beatus vir, noluerunt fratres ad hominum notitiam ilicò id perferri, ne populus subitò ad ipsos accurreret: sed latere non potuit. Pueri enim nemine quicquã sciente de eius morte, per vrbẽ cateruatim incedentes, clamabant: Mortuus est pater sanctus: mortuus est Antonius. Mox in oẽs vrbis angulos rumor ille peruadit, & populus certatim neglectis laboribus, quibus se suosq; alebant, instar apũ aduolat ad domum fratrum, eamq; circundat vndiq;. Inprimis verò ciues, ad pontis caput habitantes, cum armata iuuentute accurrunt ocyùs impedituri ne quis beati corpus rapiat. Omnium ibi lamentabiles voces & gemitus audiuntur, lugentium orbitatem suam. Maximè verò plorabant se tanto patre destitutas sorores, quas pauperes dominas vocant, quæ etiam multùm egerunt apud primarios eius ciuitatis viros, vt liceret ipsis apud se retinere corpus sancti viri. Sed repetebant illud fratres, ad S. Mariam degentes, apud quos etiam sepeliri voluit vir Dei, idq; adeò, vt sub mortem fratri cuidã ipsi assistenti præceperit, modis omnibus daret operam, vt corpus eius ad S. Mariæ ecclesiam deportaretur. Itaq; instabant fratres isti, & sacrum corpus absportare volebant: sed ciues de pontis capite illis resistebant, & nec attingere quidem permittebant corpus. Interim etiam augent armatorum numerum, qui noctes & dies aduigilent, ne inde auferatur. Tum fratres nescij quid facerent, adeunt ciuitatis Episcopum, eique rem totam permittunt. Episcopus Canonicis conuocatis, singulorum super hac re sententiam inquirit. Multi videbantur in eam ire sententiam, vt pauperibus dominabus corpus sancti viri relinqueretur. Tandem Episcopus non negligendas putans preces fratrum rationi consentaneas, magistratui vrbis præcipit, vt fratribus in deportando corpore pro viribus adiumento sit.

Pueri miro modo mortem eius produnt.

En quàm charus Paduanis fuit vir Dei.

Cap. 40. Interea dum hæc geruntur, pars ciuium de pontis capite valdè inflammantur desiderio humandi sacri corporis, neglectoq; magistratu in vetitum maiori contentione nituntur, inuitantq; seniores & amicos, vt ipsis auxilio sint. Deniq; inter se vnanimiter statuunt, se suaq; omnia in præsens mortis & excidij discrimen cõijcere potiùs, quàm sinant ex eo loco tolli corpus viri Dei. Et quod mirum videri queat, adeò in hac re fe[r]uebant, vt quidam eorum odium inueteratum & bella intestina, quibus inter se multo tem-

Nota studium Ciuium

to tempore sæuierant, planè ex animis abiecisse viderentur, tantùm vt illud sacrum pignus retinerent. Et ne cuiusquam fraude aut machinis illo fortassis priuarentur, communicato inter se consilio, illud rapere moliebantur. Sed quòd præsens non esset Minister prouincialis, ad cuius nutum fratrum cõtrouersia pendebat, seniores quosdam è ciuibus rogabant fratres, vt ad illius aduentum paulisper à suo proposito desisterẽt, eiusq; arbitrio omnia permitterentur. Placuit hoc ciuibus, & omnes illi sententiæ accedebant. Nocte incumbente, fratres emissis turbis, claudunt ostia domorum, & diligenter vectibus & seris ea obfirmant. Et ecce media nocte clamor ingens existit, & importuno desiderio turbæ inhiant ad videndum corpus sancti viri. Itaque ostia perfringunt: sed cùm iam tertiò id fecissent, nulla ratione in domum ingredi potuerunt, stabantq;, vt ipsimet fassi sunt, apertis ostijs stupefacti: & cùm domus plena esset luminibus, aditum videre non potuerunt. Manè facto, permulti ex vrbe, castris, pagis & locis vicinis accurrunt, & quibus datur vel semel vtcunq; cõtingere sacrum corpus, beatum se credit. Qui autem præ turba tangere non poterant, zonas, annulos, monilia, claues & cætera ornamenta per fenestras & ostia passim porrigebant, vt e contactu sanctissimi corporis sanctificata reciperent. erga eius sacrũ corpus. Præclarum miraculum

Pendente interim propter Ministri absentiam negocio, fratres propter æstiuum calorem corporibus infestum, in capsa lignea sacrum corpus conditum, in foueam deponunt, leuiter illud humo operientes. Mox rumor exit in populum, raptum esse sacrum corpus. Aduolant igitur omnes furibundi in domum fratrum cum fustibus & gladijs, sepes & ostia euertunt, properant ad locum, in quo erat corpus, nec cessant à suo conatu, donec capsam illam inuenirent. Sed nec sic credunt in ea haberi corpus, licèt fratres id asseuerarent. Tandem aduenit Minister, ad cuius reditum tota vrbs suspensa hærebat. Ab eo igitur ciues de pontis capite corpus sancti viri petunt instanter, addunt etiam minas, vt terroribus frangant fratres, affirmantq; se nullius periculi causa à sententia discessuros. Videns Minister temeritate illos duci, cum multa cautione & modestia dicit ad eos: Nihil quidem iure hîc reposcere potestis charissimi: sed si de indulgentia agitur, de fratrum consilio faciemus, quod Dominus inspirabit. Interim ne aliquam possitis suspicari fraudem, vobis permitto custodire locum, in quo beati patris corpus quiescit. Manè alterius diei Minister adit Magistratum, & conuocato senatu, humiliter opem & consilium implorat. Magistratus de communi omnium sententia custodes adhibet loco sacri corporis, & sub pœnâ centum librarũ cauet, ne quis vim afferat fratribus, aut armatus ad eum locum accedat, donec Episcopus & Clerus quid fieri oporteret, statuerent. Altera luce Episcopus in eam curam & cogitationem diligenter incubuit, & audita vtraq; parte, tandem voluit, vt omnia ex Ministri volunntate fierent: iussitq; vt & Clerus & populus omnis die crastino ad efferendum sacrum corpus summo manè conuenirent: Magistratui quoq; præcepit, vt fratribus, ne quid paterentur molestiæ, sua ope adessent. Magistratus libenter iussa capescit, & ex aduerso fluminis, quod Cellam fratrum ambit, ex nauibus & lignis celeriter curat pontem cõfici, ne ciues de pontis capite animis commouerentur, si cernerent corpus per suos fines deferri. At illi nihilo minùs versi in seditionem, pontem illum dissipant. Ea res totius ciuitatis animos concitauit, quòd tanta temeritas ad omnium iniuriam redundaret. Itaq; armis muniti, omnes proficiscuntur contra illos pontis euersores, & hi non minùs fidenter ad arma se parant, omni periculo contempto. Cap. 41.

Videntes autem fratres tantum vrbis totius discrimen, magno timore correpti sunt: nec minùs terrebantur pauperes dominæ, sua culpa eas turbas concitatas asserentes. Tum verò Magistratus illum populi tumultum non ferens, omnes voce præconis ad palatium conuocat, & pontis euersoribus interdicit, ne ea die ausi sint redire ad ædes suas. Amotis ergo illis seditionis authoribus, Episcopus cum Clero, Magistratus cum militibus & innumera populi multitudine, institutis vsque ad sacri corporis locum processionibus, cum hymnis & canticis spiritalibus per medium capitis pontis ad ecclesiam sanctissimæ matris Dei idem beatissimi viri corpus mira omnium exultatione transferunt. Supponebant autem feretro humeros suos primarij viri ciuitatis & magistratus, beatos se existimantes, qui loculum vel leuiter attingere mererentur. Quotquot autem cereos habere potuerunt, eos accensos manibus ferebant: quorum tanta erat copia, vt eorum lumine quasi tota vrbs inflammata videretur. Vbi ad perpetuæ Virginis templum ventum est, Episcopus sacrificium fecit: eo peracto, & exequijs celebratis, quinto ab obitu eius die terræ mandatum est sanctissimum corpus. Cap. 42. Trãsfertur sacrum corpus honorificentissimè.

Cap. 43. Eodem ipso die, tempestate illa in tranquillitatem redacta, cœperunt miraculorũ
Multis co- corusca re signa, ita vt quouis affecti morbo, ad contactum tumbæ viri Dei mox reua-
ruscat mira lescerent: qui verò præ turba propiùs accedere non poterant, coram omnibus etiam in
culis. platea sani euaderent. Ibi reuerà oculi cæcorum aperiebantur, aures surdorum pate-
Esa. 35. bant, claudus sicut ceruus saliebat: ibi soluta mutorum lingua, velociter & planè Deo laudes promebat: deniq; omne genus ægritudinum depellebatur, & optata diuinitùs beneficia impetrabantur. Porrò ciues illi de capite Pontis, qui pontem destruxerãt,
Nota deuotionem. lachrymis infusi & detractis calceamentis, Clero cum Crucibus & vexillo præcedente, cum tanta reuerentia & humilitate coram tumulo se prostrauri venerunt, vt pœnitentia sua animos intuentium ad multam commiserationem permouerent. Erant
Milites, pro nobilibus author accipere videtur. illi milites, delicatum hominum genus: quos etiam matronæ nobiles, præ teneritudine vix se ferentes, nudatis pedibus sequebantur. Nec ij duntaxat, sed ciues omnes in partes distributi, statis diebus cum simili processione, abiectis à pedibus calceis, ad sacrũ beati viri tumulum accedebant. Veniebant itidem religiosi, ac postremò Episcopus cũ toto Clero, præceptores cum multa studiosorum caterua, Magistratus cum militum & potentium frequentia, aliique diuersarum artium professores, singulatim ordinatis processionibus, certis diebus & horis, cereos habentes in manibus, positis calceis, decentissimè aduenerunt. Erant autem cerei, qui ante singulos aduentantium cætus portabantur, ea longitudine, vt non nisi aliqua præcisa parte, intra ædem beatissimæ matris Dei inferri possent, multa etiam formarum inter se varietate artificiosè distincti. Quidam etiam præ suo pondere humeris portabantur, nõnulli curribus vehebantur. Cùm non possent autem præ nimia multitudine ad ecclesiæ valuas accedere, cereos in platea circa templi ostia statuebant. Nec deerant, qui super muros lumina collocarent, & in plateis excubias perpetim agerent: ijq; nec æstiuis ardoribus, nec hybernis algoribus ab eiusmodi pietatis studijs arceri se patiebãtur. Iungebantur cũ noctibus dies, & alijs post alios succedẽtibus sine vlla intermissione Deo laudes gratesq; agebantur.
Ex longinquis regionibus confluunt ad sacrũ corpus. Lætabatur Padua (alij Patauium vocant) tantis ornata luminibus, tantis illustrata fulgoribus, nec vllas noctiũ sensit caligines. Accurrunt Veneti, properãt Cenomani, adsunt Vicẽtini, Lõgobardi, Sclaui, Aquileiẽses, Germani, Hungari, Hispani, Galli: suisq; oculis cernentes diuinitùs celeberrima declarari miracula, in laudes præpotentis Dei sua ora laxabant, & corde compuncti, peccata sua fratribus, tantæ turbæ vix sufficientibus, confitebantur. Si qui verò curationis causa venissent, nec sua vellent peccata cõfiteri, illi nihil obtinebant: facta autem confessione, & correctiùs viuendi concepto proposito, cunctis videntibus mox misericordiam experiebantur.

Cap. 44. Interim exaltabatur catholica fides, pudefiebat cæca perfidia, mordaces hæreticorum dentes conterebantur, Christi sponsam calumnijs exagitare conantium, caligo incredulitatis miraculorum splendoribus profligabatur. Fuit verò totius Cleri & populi ea concors sententia, vt quamprimùm apud Romanum Pontificem de viri beati nomine sanctorum catalogo adscribendo ageretur, cùm ab eius obitu necdum mensis fluxisset. Et est accuratè sanè iussu Pontificis Gregorij noni in eius miracula inquisitum, & multa adhibita cura, vt omnia ritè fierent. Tandem cùm essent à Pontifice conuocati Cardinales & Prælati omnes, qui tum Pontifici aderant, inter cætera ab illis dictum est: Indignum valdè est, nos, quod absit beatissimi patris Antonij meritis venerationem debitam in terris subtrahere, quem Dominus maiestatis dignatus est glo-
Nota. ria & honore coronare in cælis. Sicut enim veritati miraculorum cognitę fidem non
Refertur in sanctos. adhibere, perfidia est: sic meritis sanctorum laudem negare, genus inuidentiæ est. Itaque Pontifex, qui tum Spoleti erat, anno à nato Saluatore 1232. Pontificatùs sui anno sexto, ipso sacratissimo Pentecostes die, beatum virum in sanctis deinceps numerandum cum ingenti celebritate decreuit, cùm necdum ab eius è vita decessu annus expletus esset.

Cap. 45. Eo autem die, quo in sanctos relatus est vir Dei, res stupenda accidit Vlysbonæ. Nã
Nota rem miram. & viri & fœminæ extra domos in plateis cantabant & tripudiabant, & campanæ omnes totius ciuitatis, nullo eas mouente, concrepabant egregiè, nec poterant homines se cohibere, quin se lætitiæ & tripudijs darent. Ea autem re in multam illis admirationem adductis, non diù pòst superuenêre ex Italia fratres, quorum relatu didicerunt, eodem ipso die inusitatæ lætitiæ suæ, virum beatum in sanctorum albo inscriptum fuisse.

SANCTI PATRIS NOSTRI BASILII ARCHIEPISCOPI SELEVCIAE LAVDATIO IN PROPHETAM *Eliseum & mulierem Sunamitidem, ex Simeone Metaphraste.*

EX prophetarum numero alij sermone Christum pronũciârunt, alij opere ac factis eius res indicârunt, alij diuinæ dispensationis figuram & rerum futurarum imaginem, tanquam adumbratione quadam præmonstrârunt. Sermone Christum prænunciârunt Esaias, Ieremias, Ezechiel, & vnà cum illis duodecim alij prophetæ. Factis illum indicârunt Elias Thesbites & Eliseus eius discipulus. Figura ipsius sepulturæ fuit Ionas Propheta. Sicut enim, inquit ipse Dominus in Euangelio, fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus, ita erit filius hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus. Iunij 14. Christum prophetæ multis modis prænunciârunt. Matt. 12.

Sed intereà Ionæ & Eliæ, aliorumq́; narrationem in aliud tempus differamus, Eliseum verò in medium proferentes, primùm quæramus, quare Sunamitidis filium nō oratione, vt Petrus Apostolus Dorcadem illam, à mortuis excitauit, sed supra mortuum illius pueri corpus seipsum expandit: pueri enim ori sui oris superficiem, nares naribus, fronti frontem, pedibus pedes accommodauit, pectus pectori, & oculis oculos adhibuit, &, vt summatim dicam, singula pueri membra suis membris Propheta contingens, vitam ipsi largitus est. Quæ igitur fuit causa, vt mortuum puerum oratione non excitauerit, sed seipsum eius corpori adiunxerit? Hæc illis quidem in figura cōtigerunt, & ad nostram doctrinam scripta sunt, ad quos fines seculorum deuenerunt. Narremus igitur, cuius rei figura fuit Eliseus, & cuius filius Sunamitidis mulieris, qui mortuus fuerat, imaginem præmonstrabat. Act. 9. 1. Cor. 10.

Eliseus Christi figuram præferebat, Sunamitidis verò filius gentium populum figurabat: hic enim à peccato ipso morti subiectus fuerat. Venit igitur spiritualis Eliseus, & eius membra omnia, os, oculos, manus ipsas, pedes, totum deniq; corpus mortuum depræhendit. Os videlicet mortuum erat, quod non ad Dei gloriam celebrandam linguam exercebat, sed ligno dicebat, Pater meus es tu: & lapidi, Tu me genuisti. Eiusdem oculi mortui erant, quippe qui non ad vniuersarum rerum opificem Deum erigebantur, sed, relicto creatore, his rebus seruiebant, quæ à Deo ipso creatæ fuerāt. Mortuæ erant & manus, quæ dæmonibus ipsis sacrificia offerebant. Mortui & pedes, quippe qui ad diaboli adorationem flectebantur. Totum deniq; eius corpus putidum erat, & potente illo medico indigebat: non quouis, inquam, medico, sed eo, qui posset mortuis etiam hominibus vitam restituere. Venit igitur medicus ille, qui requirebatur, spiritalis Eliseus Dominus noster Iesus Christus, qui cùm humanum corpus totum mortuum competisset, seipsum totum toti mortuo corpori accommodauit. Eliseus, typus Christi. Filius Sunamitidis, paganorum. Ierem. 2.

Dicet aliquis: Quidnam hoc est, quod dicis? Tota, inquam, & plena diuinitatis perfectio totam nostram humanam naturam in se gestauit: hominem scilicet ipsum, in quo habitauit (vt inquit Apostolus) tota plenitudo diuinitatis corporaliter. Oculos habuit vt homines, similiter & manus & pedes, non specie aliqua, sed re vera. Non enim rapinam arbitratus est se esse æqualem Deo, sed exinaniuit seipsum, formam serui accipiens. Itaq; vita ipsa mortis indumentum gestauit, vt mortalem illam cōditionem ad propriam immortalitatem traduceret: cumq́; diuinitas ad humanum corpus descendisset, omnia deinceps hominis membra sancta sunt effecta, & ad meliorem vsum conuersa. Ita igitur os ipsum didicit tandem illud dicere: Domine, labia mea aperies, & os meum annūciabit laudem tuam. Oculi verò ipsi ad Dei gloriam intenti esse didicerunt, vt de ipsis dici possit: Oculi omnium in te sperant Domine, & tu das illis escam in tempore opportuno. Manus ad Deum extensæ, Domino suo benedicunt, vt & de illis dicatur: In noctib⁹ extollite manus vestras in sancta, & benedicite Domino: item illud: Eleuatio manuū mearum sacrificium vespertinum. Iam verò & pedes ipsi in Ecclesijs consistentes, & totum hoc Deo acceptū referentes: Stantes, inquiunt, iam sunt pedes nostri in sanctis locis. Item illud: Stantes erant pedes nostri in atrijs tuis Hierusalem. Vidisti, quæ sit in membris exterioribus diuinæ gloriæ celebratio. Quid Coloss. 2. Philip. 2. Psal. 50. Psal. 144. 133. 140. 121.

 igitur?

igitur? Num & interiora hominis mēbra, diuini ministerij sunt expertia? Minimè, inquam, sed anima ipsa cum interioribus membris clamans & Deum inuocans, ait: Be-
102. nedic anima mea Domino, & omnia, quæ intra me sunt, nomini sancto eius.

Omittamus igitur Sunamitidem illam viduam cum miraculis ab Eliseo Propheta effectis, & Christi ad nos venientis vmbram quandam præ se ferētem, & ad nouæ gratiæ miracula orationem nostram conferentes, de hac ipsa re latiùs disseramus, & primùm consideremus, quemadmodùm vnigenitus Dei filius à solo Patre ante omnia secula genitus, idem in extremis diebus, & ex Virgine matre sola sine semine aliquo natus, vnicum viduæ cuiusdam filium mortuum, misericordia motus, ab inferis excitauit. Sed recurramus ad viduæ illius lachrymas, quæ cùm filium suum vnicum mortuum deploraret, Dominum ipsum, qui nostræ salutis causa in mundum venerat, ad misericordiam allexit. Illius enim viduæ lachrymæ vnigenitum Dei filium ad vnicū eius filium à mortuis excitandum adduxerunt. Cùm enim ille valdè misericors eam fœminam dolore nimio affligi vidisset, spontè viduam adijt, & mœroris flāmam suæ benignitatis fonte totam extinxit: de ipso enim apud Prophetas scriptū legimus: Ros à te proficiscens, medicina ipsorum est. Fractum itaq; ramum, vt bonus agricola, iterùm inseruit. Cuiusnam hominis cor dolor ille non vulnerâsset? Quis viduæ illius lachrymas sine lachrymis præterijsset? Eius, inquā, fœminæ mœror toti ciuitati fletum excitauit. Viduæ ipsæ viduam illam, quæ filiorum matres erant, mulierem liberis orbatam commiserabantur. Qui filios habebant, adolescentem mortuum lamentabantur. Adolescentes adolescentem illum lachrymis prosequebantur. Alij vt filium, álij vt fratrem deplorabant. Omnes deniq; mœror ille tetigerat: & matris vulnus eo magis in corde renouabatur. Filij enim memoria in eius viscera tanquam telum aliquod recurrens, flammam accendebat, & doloris acerbitatem maiorem efficiebat. Nihil enim ita matrem affligit, vt mortui filij recordatio.

Luc. 7. Viduæ Euangelicæ, vnici filij mortem deplorantis luctus describitur.

Cùm igitur crines sine intermissione laceraret, & vnguibus ipsis maxillas discerperet ac dedecoraret, lachrymarum fluuios effundebat, & miserabiles pro filio mortuo voces emittebat, quales scilicet par erat à mœrore ipso in eius mentem ac vocem suppeditari. Cuinam, inquiebat, fili, viduam matrem & orbam dereliquisti? Quem, te ademto, adiutorem inueniam? Cuinam ætas mea gtandis, tanquam baculo, innitetur? Quem posthàc patronum inueniam, cuius vit prius excessit, cui filius nunc adimitur? Qui potero orbitatis meæ angustias sufferre, & viduitatis tempestatem euadere? Hactenus onere illo, quod viduas consequitur, depressa fui, nunc & orbitatis caligo me oppressit. Duos illustres oculos possidebam, virum & filium, sed vtrunq; mors ipsa effodit. Ecquis igitur, fili, matrem tuam iam mortuam sepulcro mandabit? Quis iusta persoluet? En illum, qui me lachrymis prosequi debebat, ipsa priùs lachrymo: quem decebat sepulcrum mihi parare, eum ipsa nunc sepeliam. Non ampliùs tuis amplexibus fruar, nō ampliùs tuis suauissimis osculis recreabor. Par erat matrem, priusquàm filium, à morte rapi: hic enim est naturæ ordo, vt filij parentes præmittant. Sed quoniam ordinem peruertisti, saltem celeriter Deus hoc mihi largiatur, vt ad eos, qui mortui sunt, me quoque adiungat. Satius enim mihi erit vno eodemque sepulcro condi, quàm sine filio breui hac luce frui: nam nulla vitæ iucunditas mihi ampliùs reliqua est, cùm non ampliùs superfit ille, cuius causa viuere cupiebam. Quandiù filius supererat, sine dolore ærumnas meas ferebam: vterque enim alteri consolationem afferebamus: neque illum orbitas frangebat, neque viduitas ipsa, tantùm illo viuo, me onerabat. Et viri quidem calamitatem filij expectatio paulatim à memoria subtrahebat: sed consolationem meam hanc mors acerba statim conturbauit, & hilaritatem magnam in dolorem intolerabilem conuertit. Quàm diuersa sunt euenta ipsa ab ijs, quæ mihi proposueram. Quotidiè eius nuptias expectabam, sed pro thalamo nuptiali sepulcrum construxi. Quo tempore de nuru cogitabam, tunc monumentum parabam. Cùm de nuptiali conditione tractabam, tunc testamentum eius consignatum accepi: & filius matrem hæredem scripsit, quæ filium hæredem cōstituere debebam. Cùm vestem nuptijs congruentem parare cœpissem, tunc funebribus vittis & indumentis eius cadauer adstrinxi. Quàm diuersa sunt hæc ab ijs, quæ mihi proposueram. Non est dolor aliquis cum doloris mei acerbitate conferendus: nulla calamitas meæ calamitati par est. Nemo vlcus meum sanare poterit: nemo vulnus curabit: nemo talis ac tantus medicus in vrbe hac est: non est, inquam, non est. Sed num aliquem apud vrbis portam inuenero?

Cùm adhuc mulier loqueretur, Medicus, qui desiderabatur, præstò erat. Ille viduarum

rum Patronus viduæ occurrit: Pater orphanorũ adolescentulũ vocauit: vitæ largitor mortuum in vitam restituit, & orbatæ matris lachrymas misericordiarum amator Deus repressit. Cùm enim ad ciuitatis Naijn portam Dominus appropinquâsset, (vt dicit Euangelista) ecce efferebatur mortuus filius vnicus matris suæ. Mortuus egredi-ens ingredienti vitæ occurrit. Cumque flentem matrem ipse Dominus vidisset, miseri cordia illius commotus est, eique dixit: Noli flere: mors enim, quæ te impugnauit, expugnata nunc est. Noli flere: nam inferna sedes coacta, filij tui animam à me repetitã restituet. Gaudebat quidem satanas, vt prædam deuoraturus: sed ingemiscet, voti cõpos non factus. Et vt discas verum esse, quod promitto, reuerà filium tuum resurgentem adspicies. Tum dixit: Adolescens, tibi dico, surge. Et sedit, qui mortuus fuerat, & cœpit loqui. Adolescens, inquit, tibi dico, surge. Sed curnàm addidit, Tibi dico? Simpliciùs enim dicere poterat: qui mortuus es, resurge. Eius rei causam hanc esse arbitror, quòd Saluatoris vox summam vim habens, & alios mortuos in vitam excitatura erat: propterea illud addidit, Tibi dico, vt gratiam suam huius adolescentis resurrectio ne circunscriberet. Hoc idem fecit & in Lazaro: non enim dixit: Qui mortuus es, veni foras: sed nomine mortuum vocans: Lazare, veni foras. Itaque id fecit, ne vox illi', qui vitæ author est, simpliciter pronunciata, multos mortuos excitaret. Sedit mortuus, et cœpit loqui, illud nimirùm: Nisi Dominus adiuuisset me, paulominùs habitâsset in inferno anima mea. Item illud: Dominus eduxit me de lacu miseriæ & de luto fęcis: & statuit supra petram pedes meos, & direxit gressus meos. Hoc igitur & nos in tentationum fluctuationibus clamantes, canamus gloriam Patri, Filio & Spiritui sancto nunc & semper, & in æterna sæculorum secula, Amen.

[Margin: Dominus Iesus excitat filium eius. Luc. 7. — Iohan. 11. — Psalm. 93. — Psalm. 39.]

VITA ET MARTYRIVM SANCTÆ FEBRONIAE VIRGINIS, PER THOMAIDEM SANCTIMONIALem scripta. Habetur in Simeone Metaphraste.

VO tempore Diocletianus Roman's imperabat, accidit vt Anthimus Præses morbo laboraret, & in lecto iaceret. Selenum igitur fratrem ad se accersitum, his verbis affatus est: Ego mi frater, ex rebus humanis excedo, itaque Lysimachum filium meum in manus tuas trado: cui quoniã Prosphori Senatorij hominis filiam vxorem dandam cõstituimus, velim post meum obitum nuptias quamprimũ studeas perficere & sis illi patris loco. Hæc cùm Præses fratri mandâsset, post tres dies è viuis excessit. Imperator verò Diocletianus Lysimachum Anthimi filium, & Selenum eius patruum ad se accersiuit, & seorsum dixit Lysimacho: Ego, adolescens, patris tui amicitiam recordatus, in animo habui, post eius excessum te in eius locum Præsidem constituere: sed quoniã fama quadam aures meę personant te Christianorum religione delectari, interca id facere distuli. Volo igitur te ad Orientis partes mittere, vt Christianorum religionem persequaris ac deleas: cumque ad nos reuersus fueris, tunc Præsidem ages.

[Margin: 25. Iunij. Cap. 1.]

Hæc cùm Lysimachus audiuisset, nihil Imperatori ausus est respondere: erat enim ætate admodùm iuuenili, annum agens ferè vigesimum. Selenus verò eius patruus cùm ad Imperatoris pedes procubuisset: Supplex, inquit, immortalem maiestatẽ tuã oro, vt paucos dies Lysimacho concedas, vt nuptias celebrare possit: posteà & ego vnà cum illo abibo, & omnia fient, qua diuina maiestas tua præcepit. Tunc Imperator: Priùs ad Orientem profecti, Christianorum religionẽ extinguatis: cumque omnia rectè perfeceritis, huc reuersi, me quoque habebitis omne studium adhibentem ad conficiendas Lysimachi nuptias. Hæc cùm audiuissent, non ampliùs ausi sunt Imperatori respondere. Acceptis igitur mandatis, & militibus multis, ad Orientem iter fecerũt. Lysimachus verò secum duxit virum quendam Primum nomine, ex eorum numero, qui Comites vocantur. Erat autem ille ex matris eius sorore genitus, quem & exercitui præesse voluit. Cùm igitur venissent ad Orientem, & ad Mesopotamiam accessissent, in ea regione, quæ Palmyra dicitur, Christianos homines partim in ignem coniecerunt, partim gladio percusserunt. Erat enim Selenus ille admodùm sęuus atq; inhumanus, qui non solùm hæc, quæ diximus, faciebat, verumetiam illorum cor-

[Margin: Cap. 2. — Selenus atrox Chri-]

Christianorum persecutor. corpora canibus escam proijci iubebat. Multus igitur terror propter Seleni durioris viri sæuitiam atque atrocitatem totum terrarum orbem continebat.

Cap. 3. Nocte verò quadam Lysimachus Comitem Primum ad se accersitum, his verbis affatus est: Honestissime vir Prime, tu nôsti, quòd licèt pater meus Græcorũ superstitionem sequens, mortuus fuerit, tamen mater mea Christiano cultui dedita vitam egerit, & diem obierit: quæ quidem multum studium ac diligentiam adhibebat, vt Christianus fierem: sed ego propter Imperatoris & patris mei timorem, id facere adhuc no potui. Quinetiam matris meæ habeo mandata, ne quem Christianorum hominum interficerem, sed Christi amicus esse studerem. Nunc autem Christianos ipsos video sub hoc homine perditissimo Seleno patruo meo cruciatos impiè necari. Quamobrem animus meus illorum causa valdè affligitur. Volo igitur, vt Christianorum incolumitati clàm deinceps consulamus, priusquàm à Seleno ipso pessimè omnes interficiantur. Hæc cùm audisset Primus ille, neminem Christianorum comprehendi iubebat: sed illis, quos nouerat, & monasterijs etiam significabat, vt vastatoris Seleni manus aufugerent.

Lysimachus fauet Christianis.

Cap. 4. Cùm verò adhuc in illis locis versarẽtur, volebant Sibapolim peruenire, quæ sita erat in finibus assyriorum, ac sub Romanorum ditione constituta. Erat autem in vrbe illa monasterium mulierum quinquaginta, quæ monasticæ vitæ studio seipsas exercebant. His præerat mulier quædam nomine Brienna, quæ magistram habuerat Platoniam, diaconatûs officio ante se functam, cuius traditionem & canonem ad finem vsq; optimè seruauit. Platoniæ autem canon talis fuerat. In die Parasceues nulli ex sororum numero licere opus aliquod facere, sed in sacello omnes conuenire. Itaq; modò psalmorum canendorum regulam exequebantur, modò Platonia librum tenens, literas diuino spiritu afflatas, sororibus legebat vsque ad horam tertiam. Post tertiam autem horam dabat librum in manus Briennæ, iubens ex eodem libro aliquid sororibus legere vsque ad vesperam. Ita igitur & Brienna faciebat, tale ministerium obeundo. Cui duæ virgines adolescentes aderant, benè apud illam educatę, & exercitationis monasticæ palæstram obeuntes: quarum vna Procla, altera Febronia nominabatur. Eratq; Procla annos nata vigintiquinq;, Febronia verò viginti, quæ Briennæ erat neptis. Eadem pulchritudine & corporis statura erat valdè insignis, & adspectu valdè hilaris, ita vt venustas in ore ipsius efflorescens, humano artificio depingi non posset.

Monasteriũ fœminarũ Sibapoli.

Cap. 5. Porrò erat Briennæ multa solicitudo, quo pacto Febroniam intactam seruaret, illam forma tam egregia præditam videns. Cùm verò omnes sorores illæ ab vnius diei vespera vsque ad sequentis vespertinam horam ieiunarent, iussit Febroniam post duorum dierum spatium comedere. Illa igitur cùm se tali corporis habitu præditam videret, tunc etiam neque panem, neque aquam ad satietatem vsque sumebat. Ad hæc iussit paruum quoddam scamnum sibi componi, tribus cubitis longum, & vno palmo ac dimidio latum, in quo requiescebat, quoties dormiendi tempus aduenerat. Interdum & in solo nudo carnes suas reclinabat. Quoties verò à diabolo nocturnis cogitationibus tentabatur, exurgebat, & multis cum lachrymis Deo supplicabat, vt diabolum tentantem à se fugaret: & statim librum aperiens, diuinas literas laboriosè legebat. Cùm enim adolescens esset discendi cupida, tam multa didicit, vt tantum Febroniæ scientiæ studium Brienna valdè admiraretur. In die igitur Parasceues omnibus sororibus illis ad ædem sacram conuenientibus, iubebat Brienna Febroniam diuina eloquia sororibus legere. Quoniam verò mulieres nobiles in die Parasceues ad sacellum veniebant, & spirituali doctrina fruebantur, iussit Brienna Febroniam velo contectam diuina eloquia recitare: hominis enim externi vel mulieris adspectum, cuiusmodi esset, nunquàm viderat.

Febroniæ virginis ieiunia.

Stratum.

Eruditio.

Cap. 6. Febroniæ igitur doctrina vsqnequaq; per totam vrbem, & pulcherrima ipsius forma, & mansuetudo, atque animi modestia celebrabatur. Quod cùm audiuisset Hieria senatorij generis mulier, miro quodam ardore inflammata, quærebat cum Febronia colloqui. Erat autem Hieria illa superstitionis Græcæ cultrix, & necdum ad baptismum venerat: quæ cùm vnà cum viro suo menses septem vixisset, vidua posteà facta, reuersa est in suam patriam ad proprios parentes, quietè viuens. Erant autem & ipsi Græcæ superstitionis cultores. Venit igitur in monasterium, & per ianuæ custodem, consilium suum Briennæ significauit. Exijt Brienna ad illam. Cumque Hieria ipsa ante Briennam sese prostrauisset, eam adorauit, & apprehendens eius pedes: Obtestor, inquit, te per eum, qui fecit cælum & terram, ne me abomineris, quæ Græcam superstitionem secuta sum, ob idq; impurè me gessi, & ad hanc vsque diem idolorum

Hieria gẽtilis cupit ad fidem accedere.

fui

fui ludibrium. Ne me priues sororis meæ Febroniæ doctrina atq; congressu. Per vos liceat mihi discere salutis viam, vt per eam incedam. Liceat inuenire, quæ Christianis parata sunt. Liberate me ab huius seculi & impuræ idolorum superstitionis vanitate, quoniam cogunt me parentes mei secundis nuptijs copulari: & sit mihi vita, Februniæ consuetudo & doctrina: satis enim mihi est, præteriti temporis inscitia, tanquam pœna quadam, mulctatam fuisse.

Hæc cùm diceret Hieria, & lachrymis pedes Briennæ adspergeret, ipsam in multã misericordiam concitauit. Illi igitur Brienna: Quòd ad Febroniam, inquit, pertinet, nouit Deus, quemadmodùm cùm duos annos ageret, ipsam in hoc monasterio in manus meas acceperim: & hodiè decem & octo anni sunt, ex quo in monasterio viuit, neque viri alicuius, neque mulieris in mundo versantis formam adspexit: sed nec mundi figuram aliquam hucusq; vidit [illegible]inetiam neque eius nutrix hactenùs ipsius adspectum cernere potuit. Quanuis enim lachrymans sæpè mihi supplicauerit, vt liceret cum ea colloqui, non tamen id assecuta est. nam ei hoc ego non concessi. Cùm verò te eius videndi desiderio teneri intelligam, & Dei amantem esse cognoscam, ad eam deinceps te intromittam, modò veste monastica induta fueris. Duxit igitur Brienna Hieriam ipsam ad Febroniam. Quam cùm virgo Febronia monastica veste indutã vidisset, ad Hieriæ pedes se deiecit: existimabat enim peregrinam aliquam monachã à se videri. Vicissim igitur se amplexæ sunt, quas ambas iussit Brienna sedere, & Febroniam diuinæ scripturæ libros legere. Eius autem lectione ac doctrina ita compuncta est Hieria, vt totam noctem insomnem simul transegerint: neque enim Febronia dicendo, neque Hieria audiendo defatigabatur. Tantum verò lachrymarum in terram effudit Hieria, vt totum solum eius lachrymis irrigatum fuerit. Diluculo autem vix Brienna potuit persuadere Hieriæ, vt illinc ad parentes suos rediret. Cùm igitur se vicissim iterùm amplexæ, lachrymarum plenæ fuissent, descendit Hieria in domum suam, & persuasit parentibus, vt ab inanibus paternæ traditionis moribus, & idolorum seruitute discederent, & Deum omnium Creatorem cognoscerent.

Cap. 7.

Nota tot annis Febroniã nec viri nec fœminæ formam vidisse.

Hieria ei loquens mirè compungitur.

Febronia verò interrogauit Thomaidem, quæ secundas partes diaconatûs gerebat: Quæso, domina mea & mater: Quænam est illa hospes & soror, quæ ita lachrymis perfusa erat, quasi aliâs nunquã diuinas literas legi audierit. Tũc Thomais Februniæ respondit: An ignoras, quæ illa sit? Et vndenã, inquit illa, peregrinam mulierem cognoscere poteram? Tum Thomais: Hæc est Hieria, senatorij generis fœmina. Et quare, inquit Febronia, mihi non significâstis, ne ego tanquam cum sorore loquerer? At illa: Ita fieri iussit Brienna Præses. Illis diebus ægrotauit Febronia vsque ad mortem, & in scamno illo suo iacebat.

Cap. 8.

Interim fama quædam ad vrbem illam peruenit, Lysimachum & Selenum aduentare, vt Christianos cruciatibus multis affligerent. Omnes igitur Christiani, qui erant in ciuitate, clerici, laici & monachi, relictis rebus suis, aufugerunt, ita vt eius etiam vrbis Episcopus propter imminentem terrorem se occultauerit. Cùm hoc audiuissent eius monasterij sorores, adiêrunt Briennam, & hæc ei dixerunt: Quidnam faciemus, cùm feræ vrbem hanc occupauerint, & omnes propter imminentes minas aufugerint? Quidnam, inquit Brienna, vobis placet? Tum illæ: Iubeas, mater, nos latere paulisper, vt animas nostras nos etiam seruemus. Ad hæc Brienna: Nondum, inquit, bellum vidistis, & de fuga cogitatis? Nondum palæstra præstò est, & statim vos victas ostenditis? Nolite, quæso, filiæ, ita facere: nolite, quæso, sed resistamus, & certemus, ac moriamur pro eo, q pro nobis mortuus est, vt & cum illo viuamus. Hæc cùm sorores audiuissent, conticuerunt.

Cap. 9.

Christiani fugiunt timore impij Seleni.

Die autem crastino vna quædam è sororibus, nomine Aethetia, dixit: Scio ego, quòd Febroniæ causa non permittit nos Brienna hinc secedere. Fortasse propter hanc Febroniam nos omnes perire vult. Sed ecce ego dico vobis, vt illam adeamus: ipsa enim pro omnibus dicam, quod docet. Cùm hæc audiuissent sorores, aliæ paruerunt Aetheriæ, aliæ contradixerunt, eius consilium condemnantes. Cumque multa dissensio inter eas per aliquot horas fuisset, postremò omnes concordes adiêrunt Briennam, vt scirent, quod consilium illis daret. Posteà verò quàm venerunt illæ, & Brienna consilium Aetheriæ cognouit, intuens in illam: Quidnam, inquit, vis, soror Aetheria? Quæ respondit: Vt iubeas nos occultari, & imminentem furorem aufugere: non enim meliores sumus clero & Episcopo. Oportet te illud cogitare, inter nos adolescentulas quasdam esse, quibus cauendum est, ne aliquo modo comprehendantur à militibus, & corrupta corporis virginitate, exercitationis monasticæ mercedem

Cap. 10.

Etiã adolescẽtulas virgines patres antiqui in monasterijs ponebant.

amittant.

amittant. Illud etiam timendum, ne nos tormentorum angustias sustinere non valẽ-
tes, dæmonum cultrices effectæ, animarum nostrarum iacturam faciamus. Si placet
igitur, iubeas nos aufugere, & Febroniam nobiscum ducere.

Cap. 11. His auditis, dixit Febronia: Viuit Christus meus, cui despõsata sum, cui animam me-
am dedicaui, quòd non egrediar è loco isto: sed hîc moriar, & hic sepeliar. Tum Brien
na ad Aetheriam conuersa: Tu, inquit, videto quid agas: ego innocens de hac re futu-
ra sum. Deinceps dixit & alijs sororibus: Vnaquæq; vestrûm nouit, quid sibi expediat:
quicquid igitur vult, illud eligat. Tunc omnes sorores illæ metu impulsæ, salutem dixe
runt Briennæ & Febroniæ, multisque lachrymis & gemitibus sua pectora percutien-
tes, è monasterio egressę sunt. Procla verò Febroniæ condiscipula, eius collum ample
ctens, ipsam deosculabatur, clamans & orans vt pro illa Deum precaretur. At Febro-
nia manu ipsam apprehendens, non permittebat è monasterio egredi, dicẽs: Metuas
Deum, Procla soror. Saltem tu nos non derelinquas, (An non vides me ægrotare?)
ne fortè moriar, & Brienna nõ possit me in sepulcrum demittere. Maneas igitur hîc,
vt funus meum cures. Tunc Procla respondit: Non derelinquam te, soror mea, vt iu-
bes. En, inquit Febronia, coram Deo mihi pollicita es, quòd me non derelinquas. Ve-
spere autem Procla illa, mutato consilio, discessit è monasterio.

Cap. 12. Brienna igitur cùm monasterium illud propter imminentes angustias sororibus
destitutũ vidisset, ingressa est in ædem sacram, & in solum se abiecit, vlulans & lamen-
tis Deum implorans. Thomais verò, quæ secundas partes post Briennam gerebat, as-
sidens illi, eamque rogans: Desine, inquit, mater mea, flere: potens est enim Deus no-
1. Cor. 10. ster cum angustijs & tentatione facere, vt felicem euentum habeamus, & tentatio-
Eccli. 2. nes ferre possimus. Quisnam credidit Domino, & vnquàm confusus est? Quis vnquã
permansit in timore illius, & ipse eum contempsit? Ita profectò, inquit Brienna, res
se habet: sed quid faciam Febroniæ? Vbinam ipsam occultem, aut seruem? Quibus
oculis adspicere potero, illam à barbaris captiuam duci? Ad hæc Thomais: Num obli-
ta es eorum, quę tibi dixi? Qui potest hõmines mortuos exuscitare, ille idem & Febro-
niam corroborabit, & seruare poterit. Itaque mater mea, quæso, animum confirmes,
& sententiam mutes: desistensq; à gemitibus & lamentis, veni, vt Febroniam confir-
memus, cô quòd ipsa morbo afflicta decumbit.

Cap. 13. Cùm igitur ad scamnum venissent, in quo Febronia decumbebat, statim Brienna
grauem vlulatum emisit: & cùm faciem in sua genua deiecisset, lachrymis perfunde-
batur. Cùm verò in ipsam Febronia intueretur, ad Thomaidem orationem dirigens:
Quæso, inquit, mater, quisnam vlulatus fuit Briennæ? Audiui enim ipsam & paulò an
te, cũ adhuc esset in æde sacra, clamores magnos emittere. Tuî causa, inquit Thomais,
gemitum & lamentationes emittit: ærumnas enim prauidet, quæ à Tyrannis nobis
inferendæ sunt, propterea quòd tu adolescens, & pulchritudine valdè insignis es. Tũ
Febronia: Rogo vos, vt pro me ancilla vestra Deum oretis: potens est enim ipse respi
cere humilitatem meam, & me infirmam corroborare, mihiq; patientiam concede-
re, vt omnibus seruis suis, qui verè ipsum dilexerunt. Ad hæc Thomais: Filia, inquit,
mea Febronia, en tempus certaminis præstò est. Igitur si à militibus comprehensæ fue
rimus, nos quidem vt ætate prouectæ, breui tempore à Tyrannis interficiemur: te ve-
rò, vt adolescentem & pulchritudine insignem, detinebunt. Ergo si te blanditijs all-
cient, nequaquàm illis obtemperes. Quòd si auro vel argẽto, veste aut delicatis cibis te
demulcere studebunt, vide, filia, ne illis credas, ne præteritorum laborum mercedem
Virginitatis præstantia & præmium. perdas, néve dæmonibus & idolis ludibrio sis. Nihil virginitate præstantius. Multa e-
nim est ipsius merces: & præmium virginitatis sponsus immortalis est, qui & immor-
talitatem his præbet, qui eum exoptant. Da operam, Febronia, vt illum videas,
cui & animam tuam dedicâsti. Vide, filia mea, ne reprobes eius pignus, & conuẽta frã-
gas, quibus cum Christo ipso coniuncta es. Terribilis enim est dies ille, cùm sederit in
solio gloriæ suæ Iudex ipse, à quo vnusquisq; recipiet secundùm opera sua.

Cap. 14. Hæc cùm audiuisset Febronia, confirmabatur, & fortiter ac generosè contra diabo
li spiritus seipsam præparabat: & respondens Thomaidi: Benè, inquit, fecisti, domina
mea, quòd seruam tuam confirmans, animam meam alacriorem effecisti. At si fugiẽ-
di certaminis propositum habuissem, & ego cum sororibus ipsis exire, & meipsam oc
cultare poteram. Sed quoniam illum desidero, cui & animã meam dedicaui, studeo ad
ipsum accedere, si quidẽ dignã me faciet, q̃ pro nomine ipsius certem & moriar. Hæc
cùm audisset Briẽna, cœpit & ipsa dicere: Filia mea Febronia, memoria repetas, quẽ-
admodùm doctrinam meam assecuta es. Recordare, quemadmodùm & aliorũ ma-
gistra

gistra fueris. Recordare, quòd te secundum in annum agentem iam annum agentem in manus meas à nutrice tua acceperim, & ad hanc diem nemo faciem tuam vidit. Feci, vt cum mundi huius mulieribus non versareris. En, vt hactenùs te custodiui immaculatam. Nunc autem quid faciam tibi, filia mea? Oro, ne senectutem Briennæ dehonestes, ne laborē spiritalis matris tuæ inanem efficias. Mēmoria repetas, certatores illos, qui ante te fortiter & gloriosè martyrium passi sunt, victoriæ coronam ab illo cælesti certaminum Præside percepisse. Non viros solùm, sed etiam mulieres recordare, Libiam & Leonidem sorores illas duas, quæ martyrium gloriosè pertulerunt: è quibus Libia ipsa gladio percussa, capite priuata est. Leonis verò in ignem coniecta fuit. Recordare quemadmodùm puella Eutropia, duodecim annos nata, martyrium sustinuerit. An non semper Eutropiæ obedientem animum, & eius tolerantiam ac patientiam admirabaris, cùm eam Iudex ipse vinculis exolutam, sagittis peti iussit, vt præ metu fugeret? Sed illa matrem ita sibi dicentem audiens: Filia mea Eutropia, vide ne fugias: manus sibi post terga deuinxit, & sagittis percussa in solum cecidit, & statim spiritum emisit, & matris præceptum non violauit. Nónne puellæ huius patientiam tu semper admirata es? Et illa quidē puella erat, omnium literarum rudis atq; ignara: tu verò et aliarum magistra exstitis.

Febronia à teneris optimè instituta.

Libia & Leonis martyres.

Item Eutropia duodennia.

Cùm hæc & his plura dicerentur, nox præterijt, & dies illuxit. Post ortum autem Solis, tumultus & clamor ab his, qui vrbem illam incolebant, emittebatur, cùm Lysimachus & Selenus eò venissent. Vt igitur Christiani multi à militibus capti, & in carcerem coniecti fuerunt, quidam ex Græcorum numero ad Seleuum de monasterio illo significārunt. Ille autem statim misit in monasterium milites. Qui cùm illud circundedissent, & portas securibus perfregissent, facto impetu in monasterium irruerunt, & statim Briennam comprehensam gladio interficere voluerunt. Sed Febronia, cùm periculum imminere vidisset, se ad militum pedes abiiciens, dixit: Obtestor vos per Deum cælestem, me me priùs de medio tollite, ne dominam meam morientem videam. Dum hæc Febronia diceret, Comes ille, qui Primus vocabatur, superuenit, indignatusque aduersùs milites, eos è monasterio expulit, & Briennam alloquens: Vbinam, inquit, sunt aliæ, quæ in monasterio isto erant? Illa verò respondit: Præ metu omnes secesserunt. Vtinam, inquit Primus, & vos secessissetis. & adiunxit, Liceat vobis saluas abire, quocunque volueritis. Mox secum milites abducens, è monasterio discessit. Cumque ad prætorium venisset, adijt Lysimachum. Cui Lysimachus dixit: Verúne audiuimus de monasterio illo? Vera, inquit Primus. Cumque illum seorsum duxisset, hæc addidit: Omnes, quæ erant in mònasterio illo, fugæ se dederunt, neque inuenimus, nisi duas vetulas, & vnam adolescentem mulierem. Mirum autem quiddam & peregrinum tibi significare possum, quod vidi in monasterio. Illam profectò adolescentem vidi eiusmodi formam habentem, qualem hactenùs nullam inter mulieres adspexi. Scit Deus verum esse, quod dicō. Vidi insuper adolescentem illam iacētem in quodam scamno, & mente perculsus fui. Quod nisi paupercula & inops foret, dignam certè iudicarem, quam dominus meus vxorem duceret. Ad hæc Lysimach᷑: Si mandata, inquit, habeo matris meę, ne Christianorum sanguinē effundam, sed illorum amicus potiùs sim, quomodo potero Christi sponsis insidiari? Minimè certè id faciā. Sed quæso, illas accipias, & è monasterio educas, earumque sis conseruator, ne in patrui mei Seleni crudelis incidant manus.

Cap. 15.

Milites irrūpunt in monasterium.

Nota Lysimachi Christiano hominc dignā vocem.

Tunc vnus quidam è numero pessimorum militum, qui ex monasterio venerant, cùm nonnulla ex his verbis fortè audisset, cucurrit ad Selenum, eique significauit, inuentam fuisse adolescentem quandam in illius vrbis monasterio forma valdè insignem, de cuius matrimonio Primum Comitem cum Lysimacho agere. Audiuit hæc Selenus, & furore concitatus, misit custodes in monasterium, qui eas mulieres seruarent, ne fugam arriperent: & statim iussit præcones per vrbem edicere, crastino die Febroniam productum iri. Cùm hæc audiuissent eius vrbis & finitimæ regionis homines, magna virorum & mulierum turba ad spectandum Febroniæ certamen cōfluxit. Posteà verò, quàm dies illuxit, venerunt milites ad monasterium, & ingressi, à scamno illo Febroniam abripuerunt, & ferreis vinculis collo adolescentis adstricto, è monasterio pertraxerunt. At Brienna & Thomais Febroniam complexæ, lamentabili voce clamantes, precabantur milites, vt paulisper concederēt eas cū Febronia loqui. Tum illi multa misericordia Febroniam prosequentes, permiserunt facere quod petitum fuerat. Deniq; ambæ illæ mulieres eosdem milites rogabant, vt liceret & ipsis idem certamen subire, ne Febronia sola derelinqueretur, néve destituta aliquo modo for-

Cap. 16.

Febronia vincta abducitur.

formidaret. Milites verò dixerunt, se non fuisse iussos vt illas, sed Febroniam tantùm ad iudicium adducerent.

Cap. 17. Cœperunt igitur Thomais & Brienna hortari Febroniam & confirmare: quarum prior Brienna his verbis vsa: En, inquit, filia mea Febronia, ad certamen nunc egrederis. Considera cælestem sponsum certaminis tui spectatorem esse, & victoriæ coronam ab Angelicis potentijs teneri tibi dandam, si constans fueris. Vide ne tormenta expauescens, diaboli fias ludibrium: ne corpus tuum plagis dilaniari videns, misericordia illud prosequaris. Hoc enim, velimus nolimus, paulò pòst sepulcrum excipiet, & in puluerem dissoluet. En ego in monasterio lamentans, nuncium aliquod de te, siue bonum, siue malum, expectabo. Sed da, quæso, operam, filia mea Febronia, vt faustum aliquid de te audiam. Vtinam mihi aliquis optatum nuncium afferar. Febroniam perfectè martyrio functam, & in Martyrum numero aggregatam fuisse. His auditis, Febronia respondit: Fidem & spem habeo in Deo meo, mater Brienna, fore, vt quemadmodùm mandata tua nunquam contempsi, sic neque hoc tempore admonitiones istas & præcepta tua neglectura sim: sed videbunt populi, & obstupescent, & Briennæ senectutem beatam prædicabunt & dicent: Verè hoc est Briennæ illius magnæ fœminæ germen & educatio. Ostendam enim in corpore muliebri virilem mentem. Sed benè mihi precemini, & me discedere patiamini. Ad hæc Thomais: Viuit, inquit, Deus, Febronia soror mea, & ego seculari habitu induta, veniam & certamen tuum adspiciam.

Constans Febroniæ animus.

Cap. 18. Cùm verò milites ipsi Febroniam vrgerent, illa: Precor, inquit, vos matres meæ, vt benedictionem pro viatico mihi impertiatis, & magis magisque pro me Deum orетis, meque ire permittatis. Tunc Brienna tendens in cælum manus, & vocem maggnam edens, ita precata est: Domine Iesu Christe, qui seruæ tuæ beatæ illi Teclæ certāti sub Apostoli Pauli habitu apparuisti, quæso, & huic humili seruæ tuæ in horà certaminum appareas. Hæc cùm dixisset Brienna, & Febroniam vltimò amplexa esset, illam salutatam dimisit. Quam milites comprehensam, ad Selenum duxerunt. Reuersa est autem Brienna in monasterium, dolens ac lamentans, & in solum eo in loco, vbi Deum orare consueuerant, prostrata vociferabatur, Deum precans pro Febronia. Thomais verò, quæ secundas partes post Briennam in monasterio habebat, illam dereliquit, & seculari habitu induta, ad spectaculum Febroniæ se contulit. Omnes igitur seculares mulieres, quæ ad monasterium in die parasceues conuenire, & eius doctrina frui consueuerant, pectora sua verberantes, cum lachrymis ad eius rei spectaculum currebant, & adolescentis doctrina se priuatas dolebant.

Cap. 19. Cùm hæc audiuisset & Hieria, senatorij generis mulier, Febroniam scilicet monacham publicè produci, surrexit, & vocem ita magnam edidit, vt parētes ipsius, & qui in eius domo erant, obstupuerint, & ab Hieria ipsa quæsiuerint, quidnam ei accidisset: Quibus illa respondit: Soror mea Febronia producitur, magistra mea ad pœnas ducitur, vt Christiana mulier. Cùm igitur à parentibus admoneretur, vt à luctu desisteret, eò illa magis dolens & vociferans, & parentes suos obsecrans: Sinite, inquit, me acerbè flere, & sororem ac magistram meam deplorare. Hæc cùm diceret, suis etiam parētibus luctum ita commouit, vt ipsi quoque Febroniam lamentarentur. Cùm igitur persuasisset parentibus suis, vt liceret etiam sibi spectaculum illud adire, pueros multos & ancillas secum habens, ad locum, in quem Febronia ducebatur, lugens properabat. Cumq; mulierum concurrentium & lamentantium multitudinem consecuta esset, inuenit & Thomaidem. Quæ cùm mutuò se agnouissent, ambæ lugentes ad spectaculum certaminis illius conuenerunt. Multitudine igitur in eum locum cōgregata, vbi de Febronia quæstio habenda erat, venerunt & Iudices.

Hieria valdè afflictur Febroniæ causa.

Cap. 20. Præsidentes igitur Selenus & Lysimachus, iusserunt Febroniam coràm sisti. Illa itàque intromissa, manibus vincta, catenis etiam collo illigata, ibi constitit. Qua visa, turbæ omnes lachrymârunt, atque ingemuerunt. Cumque in medium producta esset, iussit Selenus præsentes à tumultu desistere. Quod cùm omnes fecissent, dixit Selenus Lysimacho: Interroga mulierem istam, & eam respondentem audias. Tunc Lysimachus: Agè, adolescens, dic: Liberáne, an serua es? Tum Febronia respondit: Ego sum serua. Cuiusnā, inquit ille, serua es? At Febronia: Christi ancilla ego sum. Quodnam, inquit Lysimachus, nomen tibi est? Cui respondit Febronia: Christiana ego vocor, humilis quidem & abiecta. Tum Lysimachus: Nomen tuum cupio scire. Dixi, inquit illa, me Christianam esse: quòd si nomen meum scire vis, mater Febroniam me vocauit. Tunc Selenus iussit Lysimachum à quæstione desistere, & ipse cœpit Febroniam

Febroniæ corà Iudice confessio.

broniam sic alloqui: Nôrunt dij, me ita affectum fuisse, vt tecũ loqui nollem : sed quoniam mansuetudo & æquitas tua, cum pulchritudine & forma egregia coniuncta, furoris mei & indignationis, quam aduersùs te conceperam, magnitudinem superârũt, non amplius te vt ream, sed vt filiam interrogabo. Audi ergo, filia: Testes habeo deos, quòd vera sunt, quæ dico. Multis pecunijs & facultatibus locupletem mulierem Lysimacho & ego & Anthimus frater copulauimus: sed tamen, si nobis eris obediens, hodiè coniugium cum filia Prosphori dissoluemus, & tecum de matrimonio conueniemus, & eris Lysimacho coniunx, sedens ad eius dexteram, cui ego nunc assideo. Ille, vt vides, perpulcher est, quemadmodùm & tu. Audi igitur consilium meum, vt patris tui, & te gloriosam teddam, neque paupertas vnquàm ampliùs te affliget. Cùm enim mihi neq; vxor, neq; filij supersint, omnia mea tibi elargiar, & omnium mearum rerum dominam te constituam. Hæc omnia pro dote addam Lysimacho meo, & ero vobis patris loco, & gloriosam ac beatam dicent te omnes mulieres, cùm viderint quanto honore digna effecta sis. Largietur insuper multis victorijs ornatus Imperator noster tibi multa dona: qui etiam promisit se facturum, vt Lysimachus Præsidis magistratũ gerat. En audisti omnia. Responde igitur mihi patri tuo ea, quibus significes te deos colere, & ijs animum meum exhilara. Nam si non obedies admonitionibus meis, dij sciunt, ita futurum, vt in manibus meis ne tribus quidem horis viuas. Itaq; nunc aperi nobis, quid sentias. *Blanditijs allicitur, sed frustrà.*

Ad hæc Febronia: Ego, inquit, ô Iudex, thalamum habeo in cælis non manufactum, nuptias possidens indissolubiles: dotem habeo totum cæleste regnum. Sponsum igitur immortalem cùm habeam, non patior cum mortali & corrupto homine copulari: quinetiam ne audire quidem possum quod polliceris. Itaq; Iudex noli laborare, neque enim adulando quicquã proficies, neq; minis me perterrefacies. Audiuit hæc Iudex, & magnoperè indignatus, iussit milites illius vestes discindere, & lacero quodanı̃ panno eam cingi, vt omnibus spectantibus, ignominia & turpitudine confunderetur, vtq; seipsam admodùm turpem factam videret, & miseram iudicaret, quòd à magna gloria excidisset, & ad extremam ignominiam deuenisset. Milites igitur quamprimùm eius vestes disciderunt, & vili fascia eam cinctam, in omnium conspectu reliquo corpore nudam constituerunt. Tum Selenus: Quidnam agis Febronia? Vidésne à quantis bonis excideris, & qualem miseriam sortita sis? Audi Iudex, inquit Febronia: Licèt omnibus pannis me exutam, & omninò nudam exhibeas, ego huiusmodi turpitudinẽ pro nihilo facio. Vnus enim creator est maris & fœminæ Deus. Itaq; non hoc solùm æquo animo patior, vt vestibus exuar, sed ense obtruncari, & igne incendi cupio. Atq; vtinam digna sim pati pro eo, qui pro me tot & tanta passus est. *Cap. 21. Februniæ egregiũ responsum.* *Afficitur ignominia.*

Tum Selenus: Impudentissima fœmina, & ignominia omni digna, scio te gloriantem de pulchritudine tua, propterea non existimare tibi hoc turpitudini esse, sed laudi potiùs tibi esse putas, quòd sic nuda consistis. Scit, inquit Febronia, Christus meus, ad hodiernam diem viri alicuius adspectum à me visum non fuisse, & vt in manus tuas inciderem, impudens videri vellem? Age stulte & stolide Iudex, velim dicas: Quis vnquam ex athletarum numero Olympiacum certamen certans, indutus veste in palæstra cum aduersario congreditur? An non certamen ipsum nudus exercet, donec aduersarium superet? Ego igitur tormentorum & ignis minas expectans, quî potero vestibus induta cum his rebus congredi? An non corpus ipsum nudum plagas excipiet, quoad expugnem patrem tuum satanam, cruciatus tuos contemnens? Quoniã, inquit Selenus, mulier ista pœnarum & cruciatuum cõciliatrix, aduersùs ignis minas audacè se præbet, per quatuor corporis partes illam extendite, & infra ipsam ignem accẽsum supponite, simulq; quatuor milites virgis eius terga verberent ac dilanient. Id cùm fieret, & diutiùs virgo illa verberaretur, copiosus sanguis ex vtraque humeri parte in terram defluebat: ignis verò infra eius corpus accensus, viscera etiam ipsa comburebat: ad hęc oleo magis excitatus, ac vehementiorem flammam erigens, Febroniam omninò consumebat. Cùm verò per multas horas virgo ipsa verberaretur & combureretur, tota multitudo illa pro Febronia summis clamoribus Iudici supplicabat, his vtens vocibus: Parce, benigne Iudex, parce virgini & adolescenti. Cæterùm ille nihilominùs ob id desæuiens, vehementiùs illam percuti ac torreri mandauit, quoad vidit eius carnes in terram defluere. Tunc iussit carnifices desistere: qui existimantes eam mortuam esse, extra rogum deiecerunt. *Cap. 22.* *Flagellat tyrannũ verbis egregijs.* *Atrocissimè cruciatur.*

At Thomais cùm vidisset cruciatus illos tam vehementes Februniæ afferri, animo deficiens, in solum cecidit ad Hieriæ pedes. Quæ voce magna emissa: Væ mihi, inquit, *Cap. 23.*

 Febronia

Febronia soror, væ mihi, magistra mea, quoniam post hâc doctrina tua priuata fuero. Nō solùm autem te amisi, sed etiam Thomaidem. En & ipsa tuî causa moritur. Cùm autem Hieriæ vocem Febronia iacens in solo audiuisset, rogauit milites, vt aquam in Thomaidis faciem adspergerent, quô animum colligere posset. Milites statim aquam attulerunt, quam cùm in eius faciem adspersissent, illa ad se rediit. Tunc Iudex dixit Febroniæ: Qualisnam tibi visus est, Febronia, primus palæstræ congressus? Tum illa: Ex primo, inquit, congressu didicisti me inuictam esse, & tormenta tua contemnere.

Iterùm tormenta immanissima ei adhibentur. His auditis, Selenus dixit: In ligno illam suspendite, & ferreis pectinibus eius latera dilaniate: quinimmò ignem rursus admouete, vt etiam ossa comburantur. Statim igitur carnifices ceperunt pectines, & ita eam laniârunt, vt carnes ipsæ vnà cum sanguine in terram deciderent. Admouerunt etiam ignem, quo vel ipsa viscera comburebantur. At Febronia, oculis in cælum erectis: Veni, inquit, Domine in auxilium meum, & ne derelinquas me in hac hora: His dictis, conticuit, quanuis igne valdè vreretur. Multi verò spectatores, non ferentes Seleni crudelitatem, à spectaculo aufugerunt. Alij summis clamoribus à Iudice contendebant, vt ignis ille tolleretur. Et iussit Selenus ignem amoueri.

Cap. 24. Cùm verò adhuc in ligno Martyr penderet, rursus cœpit eam interrogare. Sed cùm ea respondere non posset, iussit illam è ligno deponi, & palo alligari, & carnificem illuc duci. Cui dixit: Cùm scelestissima hęc & nefaria mulier nolit mihi respondere, abscindatur eius lingua, & in ignem deijciatur. Exemit linguam Febronia, & nutu significabat carnifici, vt illam abscinderet. Cum verò is linguam tetigisset, & eam abscindere aggrederetur, turbæ per deorum salutem Selenum obtestantes, illi persuaserunt, ne id faceret. Cæterùm scelestissimus iussit illius dentes eradicari. Statimque carnifex ferrum cepit, & sanctæ puellæ dentes illos, quos eradicabat, in terram deijciebat. Dentes illi extrahũtur. Cùm decem igitur & septem dentes euulsi essent, & sanguinis riui in terram defluerent, iussit Selenus nullum ampliùs euelli. At cùm Febronia tantam sanguinis copiam vidisset, eam vires defecerunt. Medico autem statim remedium afferente, sanguis fluere destitit.

Cap. 25. Cœpit igitur Selenus rursus eam interrogare: Num, ô Febronia, saltem nunc iudicio parere, & deos ipsos confiteri vis? Cui illa: Pessime & scelestissime senex, tu viam meam impedire studes, neq; finis me ad sponsum meum accedere? Festina quam maximè potes ex huius mei corporis luto me eripere, quoniam amator meus Christus me expectat. Tum Selenus: Omninò inquit, ense & igne corpus tuum delebo: video enim te etiam nunc propter adolescentiæ tuæ temeritatem impudentem esse. Sed non id tā citò erit, vt te cupere præ te fers: nanq; ista tua arrogantia multo plura & grauiora mala tibi afferet. Febronia cùm propter tormentorum magnitudinem non multa respōdere posset, eo maiorem indignationem Iudici commouebat. Tūc Selenus iussit carnificem mammas eius secare. Accessit ille, & aggrediebatur id facere. Turbæ verò clamoribus magnis contendebant à Iudice, vt tormentum illud adolescenti Febroniæ condonaretur. Cùm verò diù clamarent, & Iudicem precarentur, indignatus Selenus aduersùs carnificem: Quid cessas, inquit, scelestissime, & deorum inimicissime? Cur mammas istas non secas? Accepit ille nouaculam, & dexteram puellæ mammam secare cœpit. Execantur vbera eius. At illa erectis in cælum oculis, voce magna dixit: Domine Deus meus, adspice violentiam, quæ mihi affertur. Veniat anima mea in manus tuas. Neq; ampliùs locuta est. O crudelem tyrannum. Abscissis igitur duabus mammis, & in solum deiectis, Iudex impius mandauit ignem afferri, & in mammarum, quæ abscissæ fuerant, locum admoueri. Cùm verò diutiùs combureretur, & ignis vsq; ad eius viscera penetraret, turbæ ipsę tam crudele facinus spectantes, maxima ex parte à spectaculo illo discesserunt, clara voce Diocletianum & eius deos execrabiles esse testantes.

Cap. 26. Thomais verò & Hieria miserunt ancillam quandam in monasterium, vt Briennæ, quæ facta fuerant, nunciaret. Cùm venisset igitur ancilla ad Briennam, magna voce: Thomais, inquit, & Hieria tibi significant, ne ampliùs defatigentur manus tuæ in cælum ad Deum extensæ, neque cor tuum solicitum sit assiduè precando: magna enim præmia Febronia iam assecuta est. Cùm hoc nuncium Brienna audiuisset, ad Deum vocem erigens dixit: Domine Iesu Christe, veni & auxiliare seruæ tuæ Febroniæ. Et in solum prostrata, clamabat: Vbinam es Febronia? Postcà verò iterùm manus in cælum erigens, Domine, inquit, respice humilitatem ancillæ tuæ Febroniæ. Veni, & illi auxiliare. Fac, vt videant oculi mei Febroniam martyrio functam, & in Martyrum numero collocatam.

Rursus

Rursus Selenus iussit Febroniam è palo dissolui. Quæ cùm dissoluta esset, in solum cecidit: non enim poterat consistere. Tunc Comes ille, qui Primus vocabatur, dixit Lysimacho: Quorsum adolescentis huius virginis tam ingētes & crudeles cruciatus? Sine, inquit, Lysimachus: ad multorum enim salutem huius virginis tormenta spectant: fortasse autem & ad meam quoque. Nanque talia multa olim à matre mea audiui. Nónne in mea potestate erat, illam dissolui & seruari facere? Sed sine illam certamen perficere. Tunc Hieria erecta, aduersùs Iudicem clamauit: O immanis, & humanæ naturæ expers, nondum contentus es malis præteritis, quæ huic virgini attulisti? Immemórne es matris tuæ? Nónne & ipsa muliebri corpore induta erat? Nónne & tu mammas suxisti, quas nunc ab ista virgine abscidisti? Mammisne ideò nutritus fuisti vt tantam crudelitatem in fœminam exerceres? Miror plurimùm ego, quòd nihil eorū, quæ dico, immitem & inhumanam mentem tuam deflexerit. Verùm id persuasum habeas, quòd, quemadmodùm tu non pepercisti huic puellæ, ita neque cælestis Rex tibi parcet. Cùm hæc dixisset Hieria, iussit Selenus illam è tecto, in quo erat, deduci, & pœnas publicè luere. Id audiens Hieria, multo cum studio & gaudio descendit, atque ait: Domine Deus Febroniæ, accipe & me humilem mulierem cum ipsa Febronia. Dum autem è tecto descenderet, Seleni Iudicis amici consilium illi dabant, nè publicè Hieriam produceret: futurum enim dicebant, vt tota multitudo cum ipsa martyrium subiret, & vniuersa ciuitas periclitaretur ac periret. Placuit Seleno cōsilium. Itaque non ampliùs Hieriam produci iussit, sed indignatus, & aduersùs eam tanquam furiosus, exclamans voce magna: Audi tu, inquit, Hieria: per deos multa mala & tormenta tuî causa Febroniæ adijcientur. Et statim iussit duas manus Febroniæ & dexterum pedem abscindi. Carnifex igitur ligno eius manibus supposito, securi feriēs dexteram pariter & sinistram abscidit, qui etiam in pedem dexterum, cùm ei lignum supposuisset, securim magna vi adhibita inuexit, sed pedem ex talo abscindere non potuit. Similiter & secundam plagam inflixit, neque tamen potuit. Id cùm vidissent turbæ, summoperè acclamârunt. Tertiam deinceps plagam intulit, & vix pedem abscindere potuit.

Cap. 27.

Hieria palàm arguit tyrannum.

Manus ambæ & pes vnus Febroniæ amputantur.

Febronia igitur toto corpore contremiscens, licèt iamiam defectura esset, dabat operam, vt alterum etiam pedem super lignum poneret, rogās vt & ille abscinderetur. Cùm id cerneret Iudex: Viderísne, inquit, impudentis mulieris pertinaciam? Et multo furore accensus, carnifici dixit: Seca & alterum. Absciſso igitur & altero pede, surrexit Lysimachus, & ad Selenum conuersus: Quidnam, inquit, reliquum est, quod facias huic puellæ? Eamus iam, quoniam prandij tempus est. Ad hæc iniquissimus Selenus: Per deorum vitam ego non dimittā mulierem hanc viuam, sed hic ero, quoad spiritum emiserit. Cū igitur per multas horas animā ageret, Selenus ad satellites conuersus dixit: Viuitne adhuc mulier sceleſtiſſima? Maximè, inquiunt illi, eius anima adhuc in ipsa est. Tunc iussit Selenus caput Febroniæ abscindi. Cùm igitur miles gladiū accepisset, & Febroniæ coma altera manu appræhensa, ita illam ense supposito iugulâsset, vt si quis ouem aliquam immolaret, sanctum abscidit caput. Statimq; posteà Iudices ad prandium accesserunt: Lysimachus verò lachrymans reuertebatur.

Cap. 28.

Mira martyris fortitudo.

Caput eius abscinditur.

At turba concursu facto, volebat Febroniæ corpus abripere: sed Lysimachus iussit milites permanere, & corpus illud custodire. Multis igitur angustijs & mœroribus detentus Lysimachus, neq; cibū, neq; potū sumebat: sed seipsum in cubiculo conclusit, & Febroniæ mortem lugebat. Selenus verò eius patruus cùm Lysimachū tristem esse accepisset, neque ipse cibum sumpsit: sed cùm surrexisset è loco, in quo erat, deambulare cœpit: cùmque multo mœrore & tristitia detineretur, repentè caput in cælum erigens atque intuens, diutiùs sic mutus permansit: deinde verò tanquam taurus aliquis mugiens, in vnam ex ijs columnis, quæ erant in prætorio, insiliens, caput suum confregit, & in terram prostratus, animam efflauit. Multo autem clamore & tumultu excitato, accurrit Lysimachus, & viso patrui cadauere, quæsiuit, quænam res illa esset. Cùm autem qui adstabant, id, quod factum fuerat, Lysimacho exposuissent, ille diù caput quassans: Magnus, inquit, est Deus Christianorum: benedictus est Deus Febroniæ: vltus est Deus sanguinem iniuria effusum. His dictis, iussit Seleni cadauer efferri. Quo elato, Lysimachus, accersito Comite Primo, ita fari cœpit: Obtestor te per Deum Christianorum, ne mandatum meum violes, sed quamprimùm iubeas Febroniæ arcam componi ex lignis, quæ putrefieri non possint, & mittas præcones, qui vbique prædicent, vt quicunque Christiani ad Febroniæ martyris exequias accedere voluerint, liberè atq; impunè accedere valeant, præsertim cùm patruus meus iā mortuus sit.

Cap. 29.

Diuina vltio perdit tyrannum.

sit. Nôsti, Prime mihi optatissime, quod sit animi mei desiderium. Accipe igitur cohortem, ac Febroniæ corpus afferri iubeas ad monasterium Briennæ: neque quisquam è turba aliquod eius corporis membrum abscindat, vel abscissum à corpore auferat: neq; permittatur cani, vel impuris alijs animalibus sanguinem ab ea effusum lingere: quinimmò terram illam, in quam Februniç sanguis effusus est, effodi atq; in monasterium exportari præcipias.

Cap. 10. Reliquiæ sanctæ martyris honorificè tractantur.

Fecit Primus quicquid Lysimachus mandauerat, & Febroniæ corpus iussit milites baiulare: ipse verò, sumpto Febroniæ capite, pedibus & manibus, & omnibus ijs membris, quæ fuerant ab eius corpore abscissa, chlamyde sua illa inuoluit, & in monasterium exportauit. Cùm autem magnus turbarum concursus factus esset, aggrediebantur illæ ipsæ turbæ aliquod membrum auferre, ita vt Comes Primus in magnum periculum venerit, ne à turbarum violentia aliquid pateretur. Porrò milites, strictis gladijs, vix turbas ipsas propulsare potuerunt. Posteà verò, quàm ad monasterium multo labore & vi se contulerunt, reliquias sanctę virginis Febroniæ in monasterium immiserunt: neque quenquam, excepta Thomaide & Hieria, ingredi patiebantur. Brienna cùm Febroniæ corpus ita obmutilatum vidisset, in terram cecidit animo destituta. Primus autem Comes, militibus in monasterij custodia constitutis, redijt in prætorium ad Lysimachum.

Cap. 11.

Dein Brienna post multas horas surrexit, & Febroniæ corpus amplexa, clamans dicebat: Heu filia mea Febronia, hodiè ex oculis matris tuæ Briennę ablata es. Quisnam literas diuino spiritu afflatas, sororibus posthàc interpretabitur? quænam manus tuos libros reuoluent? Hæc cùm Brienna clamaret, omnes sorores, quæ simul cum Aetheria discesserant, ad monasterium redierunt: & procidentes cum lachrymis, martyris Febroniæ corpus veneratæ sunt. Similiter & Hieria clamabat: Venerabor sanctos illos pedes, quibus serpentis caput conculcatum est. Exosculabor vulnera sanctarum reliquiarum quibus curata est anima mea. Coronabo floribus laudationum caput illud, quod certaminum pulchritudine genus nostrum coronauit. Hæc cùm dixisset Hieria, aderat nonæ horæ tempus. Posteà verò quàm orationem compleuerunt, iterùm planxerunt omnes, & earum eiulatus valdè confusus erat. Cùm autem vespera aduenisset, lauerunt sanctum illud corpus, & in scamno suo deposuerunt, singula membra suis locis accommodantes. Dein iussit Brienna monasterij fores turbis patefieri. Cùm igitur turbæ introiuissent, Dei gloriam celebrabant, & seculares mulieres magistræ suæ Febroniæ orbitatem lamentabantur. Venerunt autem & quidam ex ijs patribus, qui sanctitate præstantes erant, & monachorum plurimi, qui totam noctem insomnem transegerunt.

Horæ nonæ preces.

Cap. 12. Lysimachus & Primus se Christianos profitentur.

Cæterùm Lysimachus cùm Primum Comitem ad se accersiri iussisset: Ego, inquit, omnibus patrijs institutis, & vniuersa facultate derelicta, ad Christum me adiungo. Tum Primus: Et ego idem faciam. Valeat Diocletianus, & eius Imperium. Omnibus patrijs rebus nuncium remitto, & ad Christum accedo. Itaque derelicto Prætorio, venerunt & ipsi cum tota multitudine in monasterium. Cùm verò dies illuxisset, venerunt qui loculos portabant, & multis cum precibus ac lachrymis reliquias sanctæ Febroniæ collegerunt, & singula membra, quæ abscissa fuerant à martyre illa sancta, suo quæque loco accommodârunt, caput, pedes, manus & reliqua membra: dentes verò in pectore ipsius reposuerunt. Turbæ autem vnguento, & castoreo, atque suauissimis odoribus ita loculos repleuerunt, vt sanctæ Febroniæ corpus nequaquàm appareret. Cùm verò seditio multa commota esset, turbis ipsis clamantibus, neque loculos claudi atque obturari permittentibus, contrà verò Episcopo vrbis illius, monachis & clericis valdè precantibus, vt reliquiæ reponerentur, turbæ ipsæ minimè assentiebant. Tunc ascendit Brienna in excelsum quendam locum, & hortabatur turbas his verbis: Precor vos, domini & fratres mei, vt sinatis illam in suo loco reponi. Hæc dixit Brienna, & tota multitudo ei obtemperauit: multisque cum precibus ac lachrymis sanctas illas reliquias exportârût, & in insigni quodam monasterij loco reposuerunt: omnesque Dei gloriam celebrabant. Græcorum verò multitudo credidit Domino, & eius baptismo tincta est. Item Lysimachus & Primus baptismo purgati sunt, & rebus terrenis derelictis, abierunt cum Marcello Archimandrita, & exercitationis monasticæ palæstram ad finem vsque cùm rectè transegissent, ex humana vita excesserunt, & Christo aggregati sunt. Plerique etiam ex militibus, cùm Domino credidissent, & ipsi baptizati sunt. Eodem modo Hieria & eius parentes baptizati, crediderunt in Dominum Iesum Christum. Posthæc parentes suos Hieria dereliquit, & terrenis rebus renun-

Multi credunt in Christum.

renunciatis,in monasterium ingressa est,cui omnes facultates suas dedicauit, & Briennam precata est in hanc sententiam: Rogo te,mater mea Brienna,vt me in sanctæ Febroniæ locum seruam accipias.Seruiam ego tibi,vt & illa seruiebat. Cùm igitur omni ornatu suo Hieria se exuisset,aureis pannis & margaritis loculos sanctæ Febroniæ vndiq; adornauit. Hieria se dat monasterio.

Quo autem tempore beatæ Febroniæ martyrium,eius scilicet certaminis memoria celebratur,conueniunt cœtus mulierum,& ingens virorum multitudo,presertim propter quoddam signum, quod illic quotannis apparere solet. Nam memoriæ suæ die,mediæ noctis tempore,cùm preces ad Deum funduntur, apparet sancta Febronia vsque ad tertiæ horæ preces in illo eodem loco,quo solita erat iacere, ita consistens, vt magnus tremor in hora illa id spectantibus exoriatur. Nemo tamen audet illam attingere,vel eam interrogare.Cùm enim primo anno apparuisset, & omnes sorores timore magno perterrefactæ essent,Brienna voce magna: En, inquit , adest filia mea Febronia.Cumq; ad illam amplexandam cucurrisset,statim euanuit. Non igitur amplius ad illam accedere,vel ipsam tangere audent:sed quo tempore apparet, lachrymarum copia effunditur,simulq; gaudium magnum in omnes ex huiusmodi visione proficiscitur. Cap. 13. Nota rem miram.

Eius verò vrbis Episcopus,cùm templum valdè insigne & pulchrum Febroniæ martyri erigere cœpisset,per totos sex annos opus compleuit. Quo perfecto , conuocatis finitimarum regionum Episcopis,celebritate magna adhibita,per totam noctem officium celebrauit mensis Iunij die xv. Quo tempore multitudo ingens cōcurrit,ita vt neque templum,neque monasterium eam capere possent. Vbiq; verò & psalmorū cantus frequentabatur. Manè autem,precibus matutinis completis, Episcopi conuenerunt in monasterium,vt eius diei,quo Febroniæ corpus depositum fuit,memoriam celebrarent.Sequebantur Episcopos turbæ cum facibus & thure ac vapore multo. Ingressi igitur Episcopi in monasterium,ac Deum precati,consederunt,& Brienna ad se accersita,hæc illi dixerunt:Institutionis & vitæ,multorumq; laborum , quos virtutis causa sustinuisti, laudem assecuta es,neque quisquam pro dignitate te laudare poterit.Tales decet esse monasteriorum Præsides,& tales fructus Deo ipsi offerre. Quoniam verò fieri non potest, vt Martyris,quæ tot & tanta certamina perpessa est, laudes per nos explicentur:decet illas silentio præterire. Neque enim lingua nostra, quātum satis est,Martyrem hanc laudare potest. Itaque cùm neque sermonibus,neque operibus aliquid assecuti simus,quod Martyre dignum sit,te ad hoc idoneā rogamus, vt de re proposita disseras. Honora denique & ipsa nobiscum vnà martyrem Febroniam & concede nobis,vt in templo,quod sub eius nomine condirū est,Martyris corpus habitare possit. Cap. 14. Templum insigne S. Febroniæ.

Cùm hæc audissent sorores,omnes clamârunt vna voce,& ad pedes Episcoporum prostratæ,dixerunt: Precamur vos per sanctos istos vestros pedes,vt nostrî vos misereat, quæ humiles & abiectæ sumus, neq; preciosa hac margarita nos priuetis. Cumq; diū omnes lamentarentur,& Episcopos obsecrarent,eius vrbis Episcopus Briennam alloquens: Audi,inquit,soror: Nôsti quantum studium adhibuerim ad martyris Febroniæ templum pro eius honore & gloria erigendum. En sex anni sunt , quos in eo templo construendo insumpsi. Ne igitur labores meos inutiles & sine fructu esse patiaris. Hæc cùm audisset Brienna,respondit. Si ita vobis placet, & si placet Martyri, quod petitis accipiatis. Quis sum ego, vt hoc impediam? Ingressi ergo illam accipite, & abite. Ingressi sunt Episcopi,& preces ad Deum fuderunt. At Hieria clamabat: Væ nobis,quòd hodierno die monasteriū magna benedictione priuatur. Væ nobis, quòd hodiè angustiæ & orbitas in monasterium allata sunt. Væ nobis,quòd hodiè margaritam nostram tradimus. Et ad Briennam conuersa,clamabat: Quid facis mater? Cur me priuas domina mea,cuius causa omnia dereliqui,& ad vestras manus confugi? Brienna cùm vidisset Hieriam ita lamenrantem,ad eam conuersa: Cur,inquit,lamentaris filia mea Hieria? Si gratum est illi abire,abeat:sin minùs,non abeat. Cap. 15. Studium priscorum erga sacras reliquias.

Cùm Episcopi preces compleuissent,omnes dixerunt , Amen. Cùm primùm autem loculos martyris tetigerūt,tonitru in aëre tam magnum erupit,vt vniuersa multitudo præ timore ceciderit. Rursus paulò pòst cùm fuissent aggressi idem facere, terræ motus tam magnus factus est,vt tota vrbs ruere videretur. Ex ea re cognouerūt Episcopi & vniuersa multitudo, Martyri non placere,monasterium egredi. Itaq; tristes facti,dixerunt Briennæ: Si Martyri nō placet monasteriū relinquere, vnum aliquod ex membris abscissis nobis largiare,& discedemus. Brienna clauem sumpsit, & loculos Cap. 16. Nō patitur martyr suū corpus extra monasterium efferri.

los aperuit,& vidit corpus Martyris,instar solis effulgens. Multo igitur cum terrore extendit manum suam,& alteram Sanctæ ipsius manum appræhensam Episcopo illi præbere voluit.Sed manus Briennæ detenta est,& velut mortua torpuit. Tunc Brienna lachrymans:Precor,inquit,te,filia mea Febronia,ne irascaris matri tuæ. Recordare laborum meorum,neq; senectutem meam contemnas. Remissa autem sana manu illa,rursus eam Brienna extendit,& lachrymans rogauit:Præbe,inquit,nobis benedictionem,ne me tristem efficias.Cumq; accepisset vnum ex dentibus,qui erant in eius pectore,Episcopo dedit,& statim loculos clausit. Episcopi verò omnes acceperunt reliquias illas sanctas,& in vase aureo portantes,læti abiêrût:quibus præibat multitudo psalmos canens,cum cereis,facibus & thure multo.

Ecce processionis modus, & quo honore Sanctorum reliquiæ tractentur.

Cap 17. Cùm verò ad templum peruenissent,ascenderunt Episcopi in sublimem quendam locum,& populo reliquias illas ostenderunt. Quicunque verò erant cæci, vel claudi, aut dæmone capti,sanati sunt:idque omnibus manifestum factum fuit. Currebant adolescentes vndique,& ægrotos homines,alios in grabbatis positos,alios iumentis vectos ferebant,& omnes sanabantur:& quocunq; aliquis morbo detinebatur,sanus fiebat. Quandiù verò ægroti ferebantur,turbæ non permiserunt reliquias sanctæ Febroniæ reponi. Cæterùm cùm omnes,qui malè se habebant,sani facti essent,& Deo hymnos cecinissent,repositæ sunt Febroniæ martyris sanctæ reliquiæ quintodecimo die mensis Iunij. Cumq; omnes magna dona assecuti essent,in domos suas redierunt læti,& Dei gloriam,ac Dominum Iesum Christum,& Sanctũ spiritum celebrantes: Cui gloria & imperium in secula seculorum,Amen. Brienna verò cùm duos annos vixisset post consecratum sanctæ Febroniæ templum,& omnia benè disposuisset, in pace diem obijt. Ego verò Thomais,quæ post Briẽnæ obitum eius ministerio successi, cùm Febroniæ vitam & certamina indè vsq; à principio cognouissem,quæq; præcesserant, à Lysimacho didicissem,in commentarios omnia collegi,ad laudem & gloriam Dei, eiusdemq; martyris Febroniæ,& vt eos,qui hæc audierint,excitatem & alacres redderem ad Domini Iesu Christi cultum,in gloriam Patris, & Filij, & sancti Spiritus, nunc, & semper,& in secula seculorum,Amen.

Miracula ad eius reliquias.

MARTYRIVM SANCTI DVLÆ, AVTHORE SIMEONE METAPHRASTE.

Iunij 15. Cap. 1.

Tatianus Dulas defertur apud Præsidem.

VO tempore satanas ab ijs colebatur, qui eo digni erant, & idolorum superstitio atque error vigebat, cùm Maximus Ciliciæ præsideret,delatus est Tatianus, cognomento Dulas,vir iustus & timens Deum,qui totius gentis testimonio pietatem,& in omni re iustitiam seruare probabatur. Hic,inquam,delatus fuit apud Præsidem, quòd Christi fidẽ profiteretur.Quamobrem in carcere detinebatur, scriba ipso ita Præsidi referente: Quemadmodùm tu iussisti, satellitum principes regionem omnem vsq; ad Zephyritarum vrbem peruestigantes,depræhenderũt quendam impiæ Christianorũ religionis sectatorem, quem obtuli syncero & illustri tribunali tuo.Hæc ille dixit.Cui Præses Maximus: Quo tempore, inquit,vrbes ipsas circumiero,omnes,qui sunt in carcere,ad me duci iubebo.

Cap. 2. Cùm igitur in vrbem Prætoriadem ingressus esset,& sederet in tribunali, iussit primùm adduci ad se Dulam,quem suprà diximus. Qui cùm ad Præsidem ingrederetur, ita Deum orauit:Christe fili Dei,qui misericors es,tu dixisti per os Dauid: Dilata os tuum,& implebo illud.Tu & in Euangelijs dixisti: Ne soliciti sitis,quomodò aut quid loquamini. Nunc igitur,Domine Iesu Christe, mitte Angelum tuum,& da mihi orationem os meum aperienti,vt ad scelestissimum Maximum ingrediens,eius impietatem redarguam. Quod verò ad plagas pertinet,cùm te præ oculis habeam, huius tormenta non timeo,meumque corpus Præsidi libenter proponam. Nisi enim corpus meum tradidero ita vt ardeam,qualium bonorum coronas accipere potero? quales Domino meo Iesu Christo cicatrices ostendam,quas ille videns, benignitate in me vtatur, & peccata mea remittat? Hæc cùm ille dixisset,milites pallio eum exuerunt, & vinctũ Præsidi obtulerunt.

Psal. 80. Matt. 10.

Fortis animus Dulæ.

Cap. 3. Tum Maximus Præses: Agè,inquit,dic paucis verbis,quo nomine appelleris. Tum Dulas: Seruus Christi ego sum. Ad hæc Maximus: Cùm nihil, inquit, vtilitatis nomen

istud

istud tibi afferre possit, dicas naturale nomen tuum. Respondit Dulas: An non manifestum tibi nomẽ meum effeci? Vero quidem & certo nomine Christianus appellor: eo autem, quod mihi ab hominibus impositum fuit, Dulas: itaque sic appellatus, re vera seruus Christi sum. Nondum, inquit Maximus, iudicij terrorem expertus es. Nunc igitur dicas, cuius nationis homo tu sis, cuius loci, aut generis. Ad hæc Dulas ait: Ego sum natione Cilix, ex vrbe Prætoriade, genere claro, & à puero Christianus. Tum Maximus Præses dixit: Cùm claro genere ortus sis, inuictis Imperatoribus cedere velis, & deos adiens, æquo animo illis sacrifices, vt & à nobis honoreris, & apud Augustos Imperatores magnus atque illustris habearis. Respondit Dulas: Honores tui & Augustorum gradus vobis sint, & omnibus ijs, qui Deum ignorant. A' me verò Deus hoc auertat, vt alia in re proficiam, quàm in fide Domini nostri Iesu Christi. *Contemnit vana promissa.*

Cùm ita eum sentientem Maximus Præses vidisset: Extensum, inquit, istum virgis percutite, & admonete hominem, vt desinat insanire. At Dulas, cùm verberibus pulsaretur, dicebat: Gratias ago tibi, Christe, quòd dignus habitus sim, qui propter nominis tui confessionem hæc paterer. Audiebat ista Maximus, & illi hæc exprobrabat: Quidnam tibi prodest nunc Christus tuus, cùm totus sis vulneratus? An non adhuc sentis, stulte homo? Cui Dulas: Quid? Nónne beatus Apostolus Paulus dicit: Nemo coronatur, nisi legitimè certauerit? Tum Maximus: Ergo, inquit, verberatus tu coronam assequeris? Respondit Dulas: Ego hodie contra patrem tuum diabolum certamen sustineo. Si ergo satanæ prælium deuicero, te, inquam, satanæ ministrum, in cælis coronam accipiam. Cur, inquit Maximus, sic erras, homini in Cruce suffixo fidem habes? Ad hæc Dulas: Velim dicas, præstétne homini Crucifixo, hoc est, Deo viuenti & vero, an lapidibus & lignis, operibus manuum hominum, credere. Scelestissime, inquit Maximus, num tibi humanum opus videtur magnus deus Apollo? Dulas ait: Verè Apollinem isto nomine appellâsti. nam illi mentem adhibens, animam tuam perdidisti: nõ solùm autem tuam, sed illorum etiam, quibus persuades, vt eum adorent. Illud autem scito, quòd Deus ipse requiret è manibus tuis animas, quas cogens perdidisti. Cæterum Apollo impius, dicam tibi, qualis fuit. *Cap. 4. Virgis cæditur.* *2. Tim. 2.* *ἀπόλλω, vel ἀπόλλυμι, idem quod perdo.*

Erat ille, vt tu nunc es, incontinens: cumque Daphnes amore captus esset, & pecunias multas ei dedisset, promissa, quæ ab ipsa acceperat, assecutus non est. Quæso, qualisnam deus iste est, qui amore vulneratus, eam, quam adamabat, assequi non potuit? Qui potes igitur sperare, te aliquid per eum assecuturum? Verè quæ à vobis de illo canuntur, risu digna sunt, vel potiùs luctu. Quem enim mulier meretrix execrabilis, atque omnis impuritatis plena, pro nihilo habuit, Apollinem, inquam, tuum, in cuius faciem ipsa expuit, túne illum, vt Deum, adoras? Vides vt luctu digna sunt impia vestra facinora? Hæc audiens Maximus: Versate, inquit, istum in alteram partem, & ventrem percutite. Tum Athanasius Cornicularius dixit: Obtempera Præsidi: Nónne vides viscera tua exilire? Agè, inquit Dulas, tu, qui diaboli consiliarius es & minister, tibi & Præsidi tuo da consilium illud, quemadmodùm Daphnæ persuadere possitis, vt cum Deo vestro Apolline coire velit, ne amore consumptus pereat. Ego enim habeo consiliarium meum Dominum Iesum Christum. Tum Maximus: Afferte craticulam, & illam vehementer accendite, atque istum, vt dijs maledicentem, in eã imponite. At Dulas: Gratias, inquit, tibi agit Apollo tuus in gehenna, quòd ignem nunquàm extinguendum ei prouides: atque tibi gratiam referet, hanc scilicet, vt vnà cum ipso ad tenebras exteriores detrudaris. Tunc & ego te ridere potero, impie Apollinis patrone. *Cap. 5. Apollinis incontinentia.* *Cæditur in ventrem S. Dulas.* *Vritur in craticula.*

Cùm autem totum ferè Martyris corpus carnifices combussissent, nihil profecerunt: neque enim Dei seruo persuaserunt, vt à fide Christi deficeret. Tunc iussit Maximus Præses, vt milites ita combustum in carcere interiore hominem custodirent, neque cura aliqua illum prosequerentur, hæc addens: Ne quis ex impijs hominibus eum ob id beatum prædicet, quòd impiè in deos nostros se gerens, tormenta perpessus fuerit. Erat igitur sãctus ille in vinculis, & sine intermissione Dei gloriam celebrabat, eumque precabatur, vt martyrij cursum perficeret. Post quinque dies Maximus in tribunali sedens, quæsiuit an scelestus ille & impiæ Christianorum religionis sectator adhuc viueret: quem & ad tribunal duci iussit. Athanasius Cornicularius respondit Præfecto: Ita constans & ad defensionem paratus, & incolumis est homo ille, vt ne cicatricem quidem aliquam in corpore suo habeat. Iussitque illum introduci. Quem cùm Præses totum sanum vidisset, & vultu admodũ hilari: O scelestissima, inquit, cohors, nónne vobis præcepi, vt nulla cura istũ prosequeremini? Ad hęc Pegasius *Cap. 6* *Ducitur in carcerem.* *Diuinitùs totus sanatur.*

Commentariorum præfectus: Per tuam amplitudinem in carcere interiore custoditus est, habēs in collo Herculis effigiem, trecentarum librarum pondere grauē. Quomodo verò sanus factus sit, nemo nostrûm cognouit.

Cap. 7. Tum Dulas: O insipiens Præses, en Christus meus sanum me fecit, & ad plagas tuas excipiendas corpus meum idoneum reddidit, vt cognoscas Deum esse nostrum medicum, qui homines in eo spem suam collocantes, admirabili quodam modo curare solet: simul etiam, vt ego duplicem martyrij coronam accipiam, & tu sempiternas pœnas duplices patiare. At si tu tales plagas pro nomine Apollinis tui sustinuisses, scilicet potuisset tibi sanitatē afferre Apollo iste, quem Deum tuum dicis, quemadmodùm mihi Christus meus sanitatem attulit. Tum Maximus: Quoniam homo iste nō desinit maledicta in deos nostros inijcere, vngite oleo eius caput, & carbones ardētes imponite. Cui Dulas: Licèt, inquit, cerebrum meum cōmbusseris, quid tum, impie Præses? Excogita alia tormenta. At Præses dixit: Multa sinapis grana in eiūs nares immittite. Derideo, inquit Dulas, omnes cruciatus tuos. Præses autem: Lacerate constanter acuto ferro eius terga, & acerbissimo aceto plagas perfundite: tum acutis testis terga conterite.

Vritur caput eius.

Immanes cruciatus.

Cap. 8. Hæc cùm fierent, sanctus martyr dicebat: Iesu Christe, adesto seruo tuo: ecce enim supra dorsum meum fabricant peccatores, prolongantes iniquitatem suam. Tunc dixit Maximus: Saltem nunc persuasus sis, & deos esse confitearis. Ad hæc Dulas: Scilicet dij tui adiuuant te & malitiam tuam, præsertim Venus & Diana. Dicam, si placet, & alias deas tuas & earum scelera. Confringite, inquit Maximus, eius maxillas, ne dijs maledicat: ipsi° etiam crura infringite, & talem reddite, qui ne verbum quidem vllum proferre possit. Tum Dulas: Mène, iniquissime Præses, verberas, qui vera dico, quòd Venus ipsa & reliquæ deæ tuæ membra sua in libidinibus & stupris exercuerunt, & Paridem pastorem illum Iudicem sibi constituerunt, cùm periculum facere vellet, quænam ipsarum magis peccaret? Cur irascetis, cùm de execrabilium dearum tuarū facinoribus redargueris? Meus Deus verus est, qui & homo fieri voluit, qui etiam cùm in Cruce fixus fuisset, & posteà sepultus, tertio die resurrexit, & sedet ad dexteram Patris, venturusq; est cum igne ad deos tuos perdendos. Hęc audiens Maximus, dixit: Vidésne, scelestè, vt & tu duos deos habes? Ad hæc Dulas: Ne pecces, inqt, & erres, dicens duos deos: Trinitas enim est, quam colimus. Ergo, inquit Maximus, tres deos habes. Trinitatem, inquit Dulas, confiteor & adoro. Credo in Patrem, confiteor Filium, adoro Spiritum sanctum. Tum Præses Maximus: Persuadeas, inquit, mihi, quomodò in vnum Deum credens, tres prædices.

Item alij.

Cap. 9. 1. Cor. 2. Ad hæc respondit Dulas: Animalis homo non percipit ea, quæ spiritus Dei sunt. Eorum tamen causa, qui adsunt, dicam. Quemadmodùm tu, qui homo es, habes sermonem: ita & Deus pater omnipotens, habet Verbum eiusdem substantiæ, & Spiritū suum sanctissimum. Qui Deus noster cùm primum hominem formauit, & imagine sua illum honorauit, insufflauit ipsi spiritum vitæ, quem & in paradiso constituit. Posteà verò, quàm satanas, qui nunc per te voluntatem suam exercet, studuit hominem ad diuini præcepti violationem impellere, quemadmodùm nunc etiam per te facit, hominem ipsum à diuinis præceptis exterminauit. Quamobrē Deus cùm opus, quod formauerat, & lapsum fuerat, erigere, idque, quod aberrauerat, in viam reducere vellet, misit filium suum, hoc est, Verbum. Itaque Verbum Dei in sancta illa virgine habitauit, & ex ea genitum fuit, per quod pater ipse mundo salutem dedit. Tum Maximus dixit: Verbum igitur aliquod virum gignit? Minimè, inquit Dulas, Dei mysterium intelligis: verùm si omnipotentis Dei virtutem cognosceres, scire posses, quòd qui è puluere hominem fecit, qui firmauit terram super aquas, qui cœlum consolidauit, qui vniuersam naturam effecit, ille ipse Christus est. Cùm enim hominis conditio diuinitatem videre non posset, ille humani generis amator, propter suam in homines charitatem, homo factus est, & humanam humilitatem suscepit: vt sicut per vnum hominē primò formatum mors ipsa in mundum ingressa est, ita & per vnum hominem, Dominum nostrum Iesum Christum, resurrectio mortuorum induceretur.

Psalm. 135.

Cur Christ. homo fact. Rom. 5.

Cap. 10. Tum Pręses: Quid ais? Est'ne etiam resurrectio mortuorum? Maximè, inquit Dulas. Quomodò enim Deus mundum iudicabit, nisi mortui resurrexerint? At ille: Nolim artificiosos istos sermones mihi afferas: sed sinas, si mortui fuerimus, nos mortuos iacere. Vera, inquit Dulas, dixisti vos mortuos esse: cùm enim mortuis idolis fidem habeatis, nunquàm ad resurrectionem vitæ peruenietis, sed ad dedecus & supplicium sempiternum. Oportet autem omnes homines assistere ante tribunal Christi, & eorum, quæ fe-

2. Cor. 5.

quæ fecerint, rationem reddere. Tunc dixit Maximus: Ligate hominem istum ferreis vinculis, & in carcere custodite. Postridie verò manè Præses iussit Dei seruum Dulā introduci. Cui iam intromisso: Quænam, inquit, miserrime homo, tibi vtilitas fuit in deos nostros impietatem exercenti? Respondit Dulas: maximam vtilitatem percipio apud Deum, cùm eos, qui dij non sunt, reprobo. Te verò adhuc viuentem Christus puniet. Tunc ait Maximus: Inijcite in eius os carnes victimarum, & vinum libaminū. Licèt, inquit Dulas, totam execrabilem aram tuam abluas, & in os meum infundas, nihil tamen ea re lædes Christi seruum. En, inquit Maximus, vt è nostris altaribus carnes gustâsti, sceleſtissime homo. At Dulas: Nihil mihi hæc obsunt, execrabilis & stolide Præses. Quid enim mihi profuisset superiores cruciatus perferre, si res ita se haberet, vt tu dicis? Sed, Deo iuuante, ipse videris, quid facias. Mihi viuere Christus est, & mori lucrum. Tunc Maximus iussit in ligno eum virum suspendi, & eius carnes vsq; ad intestina lacerari, maxillas etiā cum mento diuelli. Cui Dulas: An, inquit, stolide, ignoras te à satana patre tuo iussum esse hæc facere?

Ferreis vinculis ligatus mittitur in carcerem.

Laceratur atrocissimè.

Cùm eius viscera denudata essent, & maxillæ ab ossibus diffectæ, Præses iussit Dulam in carcere seruari. Cumque ad Tarsum vrbem Ciliciæ reuerteretur, iussit homines illos vinctos sequi. Cùm verò ad vigesimum lapidem processissent, beatus Dulas Christi signo se muniens, animam Deo tradidit. Itaque cùm essent satellites quatuordecim milliaribus longè à Tarso, Commentariorum magister nunciauit Præsidi, Dulam in deos impiè se gerentem, mortuum fuisse, & eius cadauer illuc vsque perlatum: quærebat autem, quid fieri vellet. Tunc Præses: Proijcite, inquit, illum in vallem aliquam, vt sepultura careat. Satellites igitur cadauer martyris in torrentem deiecerunt, qui ad Zephyrum vergebat. Pastorū verò canes cùm sancti martyris reliquias odorati essent, vnus ex illis canibus venerandum illud corpus custodiebat, neq; volucrem aliquam sinebat reliquias martyris attingere: alius verò canis pastoris pallium ore appræhensum, ad sanctum martyrem Dulam tegendum attulit. Hoc autem castello, quod illic erat, notum factum fuit. Venerunt igitur eius castelli habitatores, & sanctas reliquias collegerunt, Deum laudantes, quòd reliquijs illis venerandis priuati non essent, sed vnde corpus illud viuum exierat, illuc & martyrio functum redijsset. Illud ergo acceptum multa cum veneratione reposuerunt, Domini nostri Iesu Christi gloriam collaudantes in æterna secula, Amen.

Cap. II.

Cruce se munit & reddit spiritum.

Videre miras.

ILLVSTRE CERTAMEN VITI SANCTISSIMI PVERI, MODESTI ET CRESCENTIAE. HABETVR IN MS. *codice, antiquissima manu exarato. Stylum hincinde modicè elimauit F. Laur. Surius.*

TEMPORE illo, quo Valerianus Præses sub Diocletiano Imperatore in Christianos persecutionem exercuit, peruenit ad eum, beatum Vitum, nobilissimi viri Hylæ filium, Christum Iesum Deum nostrum colere & adorare. Itaque vocauit ad se patrem venerabilis pueri, dixitque ei: Quid isthuc rei est, quòd audio filium tuum colere Deum illum, quem Christiani adorant? Si ergo vis eum habere sanum & incolumem, da operam, vt ab hac stultitia reuocetur. His auditis, Hylas dixit Vito filio suo: Fili dulcissime, audi patris tui vtile & salutare consilium, & à cultus huius stultitia, quem tu, nescio quem mortuum hominem venerando, inani labore sectaris, discede, ne princeps iratus, pro suæ potestatis furore sæuiat in te ad perniciem tui, & augmentum doloris mei. Beatus Vitus puer respondit: Vtinā mi pater cognoscere velles, qualis & quantus ille sit, quē tu contemptim mortuum hominem appellas, nempè Christus filius Dei viui, mihique in eius cultu & veneratione assensum præbere. Ipse est enim agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Hylas dixit: Ego verò scio Christum hunc, quem tu Deum dicis, iussu Pilati in Iudæa flagellis cæsum & cruci adiudicatum, atque in ipsam Crucem à Iudæis & Pilati ministris suffixum. Sanctus Vitus ait: Vt asseris, pater, ita est: sed huius rei magnum est & admirabile sacrumque mysterium. Hylas dixit: Quātùm ad ipsam rē attinet, supplicium rectiùs dixeris, quā mysterium. S. Vitus ait: Patienter audi pater, & veri-

Iunij 15.
Cap. I.
Hylas nobilissimus, pater Viti.

Nititur Vitum à Christo auertere.

Iohan. 1.

& veritatis suscipe rationem. Traditio & crucifixio Iesu Christi Domini nostri, redẽptio & salus nostra est. A' cui⁹ charitate, quod te certissimum habere volo, nemo me vnquam quacunque afflictione poterit separare.

Cap 2. Miraculis coruscat sãctus puer. Multi verò cæci per beatum Vitum diuina gratia illuminabantur, multi sanabãtur ægroti: sed & multa dæmonia voce publica illius præclara merita fatebantur. Vbi hęc resciuit Valerianus Pręses, sedens pro tribunali, patrẽ beati Viti his verbis corã omnibus compellat: Iã certis ad me nũcijs adfertur, Hyla vir illustrissime, à filio tuo crucifixum illum, quem in Iudæa passum, Christum eius cultores nominant, tota animi deuotione coli & adorari, deosq́; nostros contemni. Itaq; dignum ducimus illum nostris Sistitur ad tribunal. conspectibus exhiberi. Post quã ergo venerabilis puer Vitus ad tribunal Præsidis adductus est, dixit ad eum Valerianus: Quare dijs immortalibus non sacrificas? An nescis principes nostros iussisse, vt si quis repertus sit cultor illi⁹ Crucifixi, diuersis pœnis interficiantur? Beatus Vitus, repletus spiritu sancto, nec quicquam trepidans, neque, vt est illi ætati familiare, vlla de se timoris indicia præbens, cùm Christi filij Dei signum expressisset, ita respondit: Ego dæmonibus non assentior, neq; sculptilibus vllam venerationem impendo. Habeo enim Dei filium Deum viuum, cui fideliter seruit anima mea. Tunc Hylas pater eius eiulans, magna voce dixit ad amicos suos: Plangite quæso mecum, quia video perire vnicum filium meum. S. Vitus dixit: Non pereo ļanè, si in cõgregationem iustorum liceat ingredi. Valerianus ait: Nobilitas generis tui & amicitia patris tui hactenùs me retinuerunt, ne in te iussa principum, vti in sacrilegum, exequerer. At nunc quia te obstinata mente video in tua sententia velle permanere, periculum faciam, num castigatione possis à proposito deduci.

Cap 3. Fustibus dirè verberatur. Iussit ergo fustibus mactari beatum puerum: cumque diutiùs id factum esset, dixit ei Præses: Acquiesce nunc, & sacrifica dijs. Beatus Vitus respondit: Semel dixi tibi Præses: Christum adoro filium Dei. Tunc iratus Valerianus, præcepit puerum catomo (sic enim habent multi codices MS.) cædi. Ministri autem mox vt in eum manus inijcere tentauerunt, brachia sua arefacta sensêre, & Præsidis quoque manus exaruit. Tum ille exclamauit: Heu manum perdidi, & dolore torqueor. Aduocans autem Hylam patrem pueri, dixit ei: Vt video, filius tuus magus est. S. Vitus ait: Non sum ego magus, sed seruus Christi Domini mei, qui me docuit mandata sua; cuius doctrina & opere replet⁹ sum, qui excitauit mortuos, & pedib⁹ super mare ambulauit, imperauitque ei, & cessauit à furore suo: Eius, inquam, ego sum seruus, & eius virtute possum curare manum tuam. Valerianus dixit: Fac vt te non magum, sed veri Dei, vt asseris, famulum esse comprobem. S. Vitus eleuans ad cælum oculos, dixit: Propter eos, qui adstant, Domine, vt videant & credant in Dominum nostrum Iesum Christum filium tuum, verum & omnipotentem Deum, in vnitate spiritûs sancti tecum Curat manum aridã Præsidis. regnantem, in ipsius Iesu Christi nomine fit nunc manus Præsidis sana. & statim restituta est manus illius.

Cap. 4. Tum ille sanctum puerum tradidit Patri eius, dicens: Vade, & emenda hunc filium tuum, vt acquiescat & sacrificet dijs, ne pereat. Itaque pater eius beatum Vitum suscipiens, introduxit eum in domum suam, multisque adhibitis illecebris & blandimẽ Tentatur multis modis. tis suadebat ei: nec aberant cymbala & organa, quibus demulceretur: ancillæ quoque coram illo saltare iubebantur, vt ea re delectaretur, & faciliùs persuaderetur recedere à cultu Dei sui. At beatus puer cælum incessanter suspiciens, dicebat intra se: Psalm. 50. Cor contritum & humiliatum Deus non despicis. Mandauit verò pater eius cubiculum omnibus, quibus poterat, delicijs instrui, tapetis insterni & ornari gemmis, introduxitq́; in illud filium suum, & iussit occludi. Beatus autem puer flexis genibus precabatur Dominum, dicens: Deus Abraam, Deus Isaac, & Deus Iacob, Deus pater dilecti pueri tui Iesu Domini mei, respice in me & miserere meî, & confirma me virtute tua, vt non possit draco iste, malignitatis & iniquitatis suæ voto potiri in me seruo tuo, ne insultent gentes fidelibus tuis, & dicant, Vbi est Deus eorum? Interim cubiculum illud inæstimabili claritate fulgebat, & videbantur in eo quasi duodecim lapides, nimio fulgore radiantes: adspersusque in eo est odor suauissimus, ita vt pater sancti Viti omnisque familia cum ingenti admiratione clamarent: Papæ, nunquàm nec in deorum templis tanta mirabilia vidimus. Attonitusque Hylas, dixit: Dij venerunt in domum meam ad filium meum. cœpitque curiosè attendere, per ostium respiciẽs in cubiculum: viditque angelos duodecim alatos instar aquilarum, inæstimabili pul-Hylas fit cæcus. chritudine & splendore radiantes, cantantesque, Sanctus, Sanctus, Sanctus. Eo autem splendore eius oculos perstringente, excæcatus est, didicitque secreta cælestia non nisi pu-

si puto mentis cetni posse intuitu. At beatus puer Vitus, pietatis ductus affectu, pro
patre suo ita orabat: Deus cœli, & Domine Iesu Christe, fili Dei viui, qui natus es ex
Maria, perpetua virgine, operante spiritu sancto, ne me separes à patre meo, sed eum
mecũ aggregare digneris in aula sancta tua. Veruntamen Domine non voluntas mea,
sed propositum fiat gratiæ tuæ. Pater autem eius prę nimio dolore clamitans: Heu, in-
quit, perdidi lumen oculorum, & ingenti dolore atque angustia torqueor. Plangebat
pariter dominum suum seruorum & ancillarum plurima multitudo, quippe cruciati-
bus & vlulatibus miserabiliter vexatum.

Ad eum autem clamorem adeò commota est ciuitas, vt etiam Valerianus Præses Cap. 5.
ad voces commoti populi ad Hylæ domum properè accurreret: cumq; eum vidisset
inter manus seruulorum luminibus orbatum, & ingenti stridore clamantem, solicitè
perquisiuit, quinam id illi accidisset. Respondit ei Hylas: In cubiculo manentē filium
meum curiosè contemplans, vidi deos, quorum oculi erant instar stellarum, & adspe-
ctus similis fulguri. Tantum autem splendorem ferre non valens, infelix nimis ocu-
los amisi. Valerianus ait: Potentes, vt asseris, dij fuēre. Duxit autem illum cum seruis
eius ad templum Iouis, ante cuius aram votum nuncupauit Hylas, dicens: Iupiter
inuictissime Deus, si mihi reddideris lumen oculorum, victimas innumeras offeram
tibi: taurumque conflatilem cum cornibus aureis, & virgines sacras, ó dea Vesta, tibi
dicabo, cùm vestro ero solatio potitus. Sed cùm nihil sentiret remedij, immò verò
etiam acrioribus dolorum stimulis vrgeretur, beatus puer Vitus genua flectens, Do-
minum sic orabat: Qui Tobiam illuminâsti Domine, fac misericordiam cum patre Tob. 11.
meo, si tibi consenserit. Denique ad aras dæmonum Hylas diutiùs inaniter clamans, S. Vitus orat pro patre, frustrà fal-
tandem domum reducitur, vbi beatus Vitus sacrificium laudis Domino sedulus im- sos deos in-
molabat: prociditque ad genua beati pueri, & ait: Fili, saluum me fac. S. Vitus dixit: uocante.
Visne sanus fieri pater? Respondit Hylas: Volo fili, & summoperè desidero. Porrò
ipso etiam dolore voluntatem cogente, dixit ei beatus Vitus: Si vis sanus fieri, renun-
cia Ioui, Herculi, Iunoni, Mineruæ, Vestæ & Apollini. Hylas dixit: Et qui tandem
illis renunciabo? B. Vitus ait: Non deos illos, sed dæmones esse dicas, & statuas, quas
hactenùs coluisti, nihil habere virtutis confitearis. Si id ex corde feceris, mox oculi
tui patescent. Hylas dixit: Renuncio illis. B. Vitus dixit: Ex his verbis tuis colligo in-
duratum cor tuum: sed propter eos, qui adstant, vt credant & glorificent nomen Do-
mini mei Iesu Christi, licèt non merearis, declarabo in te misericordiam. Imponens-
que manum super oculos eius, orauit, dicens: Domine Iesu Christe, qui cæco nato lu- Iohan. 9.
men, quod natura negauerat, tua potentia tribuisti, quanquam fides eius non merea-
tur, tamen propter gloriam nominis tui, illumina oculos huius patris mei, vt videant
& confundantur inimici tui, lætenturq; omnes, qui nouerunt te Domine. Et ecce ce- Recipit lu-
ciderunt quasi squamæ ab oculis Hylæ, & curatus est: respiciensque vidit clarè omnia: men Hylas,
& exclamans voce magna, dixit: Gratias ago dijs meis, qui me saluum fecerunt, non & manet a-
autem Deo tuo. cœpitq; miser totus in eam cogitationem incumbere, quibus pœnis nimo cæco.
filium suum interficeret.

Angelus autem Domini apparuit pappati eius, religioso vito Modesto nomine, di- Cap. 6.
xitq; ei: Tolle puerum, & descende ad mare, vbi nauiculam inuenies, qua vnà cum illo
transfretabis in regionem, quam tibi ostendero. Beatus Modestus dixit: Domine, vi-
am quam dicis, nescio, & quò ibo? Angelus respōdit: Ego vos ducam. Erat autem bea- Aetas S. Vi-
tus Vitus annos natus circiter duodecim. Itaque Angelus Domini deducebat eos, & ti.
cùm ad mare ventum esset, inuenerunt nauiculā à Christo Domino ipsis præparatā.
Dixit verò Angelus ad beatum puerum: Ad quam regionē tēdiris? S. Vitus dixit: Quò
nos Dominus duxerit, prompti & hilares sequemur. Dixit Angelus: Et vbi est naulum
tuū? Respondit S. Vitus: Ille, cui⁹ nos serui sumus, mercedē tibi depēdet. Et ita ascēden
tes in nauiculā, appulerunt ad locum quendā, quem Allectorium vocāt, subitoq; dispa
ruit is, q eos è naui deposuit. Venerunt autē ad Silerū fluuiū, & illic sub arbore quieue-
runt, vbi Dominus per beatū Vitum multas virtutes effecit. Cibus aūt eis per aquilam Sic per cor-
adferebatur: cumque fama Domini virtutem diuulgante, multus ad eos pópuli con- uū affereba
cursus fieret, clamabant dæmonia: Quid nobis & tibi Vite: Venisti ante tempus per- tur cibus Eliæ.
dere nos? Porro beatus Vitus instanter docebat populum præcepta Domini, & mul-
ti conuersi baptizabantur. At sanctus puer Domino gratias agebat, & cùm prædica-
ret populo Dei clementiam & præpotentem virtutem, cum multa animi deuotione
cātabat: Credidi propter quod locutus sum: ego aūt humiliatus sum nimis. item que: Psalm. 115.
Quemadmodū desiderat ceru⁹ ad fontes aquarū, ita desiderat anima mea ad te Deus. Psalm. 41.

Inter-

& veritatis suscipe rationem. Traditio & crucifixio Iesu Christi Domini nostri, redemptio & salus nostra est. A' cuius charitate, quod te certissimum habere volo, nemo me vnquam quacunque afflictione poterit separare.

Cap 2. Miraculis coruscat sanctus puer. Multi verò cæci per beatum Vitum diuina gratia illuminabantur, multi sanabantur ægroti: sed & multa dæmonia voce publica illius præclara merita fatebantur. Vbi hęc rescivit Valerianus Pręses, sedens pro tribunali, patrē beati Viti his verbis corā omnibus compellat: Iā certis ad me nūcijs adfertur, Hyla vir illustrissime, à filio tuo crucifixum illum, quem in Iudæa passum, Christum eius cultores nominant, tota animi deuotione coli & adorari, deosq; nostros contemni. Itaq; dignum ducimus illum nostris

Sistitur ad tribunal. conspectibus exhiberi. Postquā ergo venerabilis puer Vitus ad tribunal Præsidis adductus est, dixit ad eum Valerianus: Quare dijs immortalibus non sacrificas? An nescis principes nostros iussisse, vt si quis repertus sit cultor illius Crucifixi, diuersis pœnis interficiantur? Beatus Vitus, repletus spiritu sancto, nec quicquam trepidans, neque, vt est illi ætati familiare, vlla de se timoris indicia præbens, cùm Christi filij Dei signum expressisset, ita resp[illegible]dit: Ego dæmonibus non assentior, neq; sculptilibus vllam venerationem impendo. Habeo enim Dei filium Deum viuum, cui fideliter seruit anima mea. Tunc Hylas pater eius eiulans, magna voce dixit ad amicos suos: Plangite quæso mecum, quia video perire vnicum filium meum. S. Vitus dixit: Non pereo sanè, si in cōgregationem iustorum liceat ingredi. Valerianus ait: Nobilitas generis tui & amicitia patris tui hactenùs me retinuerunt, ne in te iussa principum, vti in sacrilegum, exequerer. At nunc quia te obstinata mente video in tua sententia velle permanere, periculum faciam, num castigatione possis à proposito deduci.

Cap 3. Fustibus dire verberatur. Iussit ergo fustibus mactari beatum puerum: cumque diutiùs id factum esset, dixit ei Præses: Acquiesce nunc, & sacrifica dijs. Beatus Vitus respondit: Semel dixi tibi Præses: Christum adoro filium Dei. Tunc iratus Valerianus, præcepit puerum catomo (sic enim habent multi codices MS.) cædi. Ministri autem mox vt in eum manus injicere tentauerunt, brachia sua arefacta sensêre, & Præsidis quoque manus exaruit. Tum ille exclamauit: Heu manum perdidi, & dolore torqueor. Aduocans autem Hylam patrem pueri, dixit ei: Vt video, filius tuus magus est. S. Vitus ait: Non sum ego magus, sed seruus Christi Domini mei, qui me docuit mandata sua; cuius doctrina & opere repletus sum, qui excitauit mortuos, & pedibus super mare ambulauit, imperauitque ei, & cessauit à furore suo: Eius, inquam, ego sum seruus, & eius virtute possum curare manum tuam. Valerianus dixit: Fac vt re non magum, sed veri Dei, vt asseris, famulum esse comprobem. S. Vitus eleuans ad cælum oculos, dixit: Propter eos, qui adstant, Domine, vt videant & credant in Dominum nostrum Iesum Christum filium tuum, verum & omnipotentem Deum, in vnitate spiritus sancti tecum

Curat manum aridā Præsidis. regnantem, in ipsius Iesu Christi nomine sit nunc manus Præsidis sana. & statim restituta est manus illius.

Cap. 4. Tum ille sanctum puerum tradidit Patri eius, dicens: Vade, & emenda hunc filium tuum, vt acquiescat & sacrificet dijs, ne pereat. Itaque pater eius beatum Vitum suscipiens, introduxit eum in domum suam, multisque adhibitis illecebris & blandimē-

Tentatur multis modis. tis suadebat ei: nec aberant cymbala & organa, quibus demulceretur: ancillæ quoque coram illo saltare iubebantur, vt ea re delectaretur, & faciliùs persuaderetur recedere à cultu Dei sui. At beatus puer cælum incessanter suspiciens, dicebat intra se:

Psalm. 50. Cor contritum & humiliatum Deus non despicis. Mandauit verò pater eius cubiculum omnibus, quibus poterat, delicijs instrui, tapetis insterni & ornari gemmis, introduxitq; in illud filium suum, & iussit occludi. Beatus autem puer flexis genibus precabatur Dominum, dicens: Deus Abraam, Deus Isaac, & Deus Iacob, Deus pater dilecti pueri tui Iesu Domini mei, respice in me & miserere mei, & confirma me virtute tua, vt non possit draco iste, malignitatis & iniquitatis suæ voto potiri in me seruo tuo, ne insultent gentes fidelibus tuis, & dicant, Vbi est Deus eorum? Interim cubiculum illud inæstimabili claritate fulgebat, & videbantur in eo quasi duodecim lapides, nimio fulgore radiantes: adspersusque in eo est odor suauissimus, ita vt pater sancti Viti omnisque familia cum ingenti admiratione clamarent: Papæ, nunquàm nec in deorum templis tanta mirabilia vidimus. Attonitusque Hylas, dixit: Dij venerunt in domum meam ad filium meum. cœpitque curiosè attendere, per ostium respiciēs in cubiculum: viditque angelos duodecim alatos instar aquilarum, inæstimabili pul-

Hylas fit cæcus. chritudine & splendore radiantes, cantantesque, Sanctus, Sanctus, Sanctus. Eo autem splendore eius oculos perstringente, excæcatus est, didicitque secreta cælestia non nisi pu-

si puro mentis cerni posse intuitu. At beatus puer Vitus, pietatis ductus affectu, pro patre suo ita orabat: Deus cœli, & Domine Iesu Christe, fili Dei viui, qui natus es ex Maria, perpetua virgine, operante spiritu sancto, ne me separes à patre meo, sed eum mecũ aggregare digneris in aula sancta tua. Veruntamen Domine non voluntas mea, sed propositum fiat gratiæ tuæ. Pater autem eius prę nimio dolore clamitans: Heu, inquit, perdidi lumen oculorum, & ingenti dolore atque angustia torqueor. Plangebat pariter dominum suum seruorum & ancillarum plurima multitudo, quippe cruciatibus & vlulatibus miserabiliter vexatum.

Ad enm autem clamorem adeò commota est ciuitas, vt etiam Valerianus Præses ad voces commoti populi ad Hylæ domum properè accurreret: cumq; eum vidisset inter manus seruulorum luminibus orbatum, & ingenti stridore clamantem, solicitè perquisiuit, quinam id illi accidisset. Respondit ei Hylas: In cubiculo manentẽ filium meum curiosè contemplans, vidi deos, quorum oculi erant instar stellarum, & adspectus similis fulguri. Tantum autem splendorem ferre non valens, infelix nimis oculos amisi. Valerianus ait: Potentes, vt asseris, dij fuêre. Duxit autem illum cum seruis eius ad templum Iouis, ante cuius aram votum nuncupauit Hylas, dicens: Iupiter inuictissime Deus, si mihi reddideris lumen oculorum, victimas innumeras offeram tibi: taurumque conflatilem cum cornibus aureis, & virgines sacras, ô dea Vesta, tibi dicabo, cùm vestro ero solatio potitus. Sed cùm nihil sentiret remedij, immò verò etiam acrioribus dolorum stimulis vrgeretur, beatus puer Vitus genua flectens, Dominum sic orabat: Qui Tobiam illuminâsti Domine, fac misericordiam cum patre meo, si tibi consenserit. Denique ad aras dæmonum Hylas diutiùs inaniter clamans, tandem domum reducitur, vbi beatus Vitus sacrificium laudis Domino sedulus immolabat: prociditque ad genua beati pueri, & ait: Fili, saluum me fac. S. Vitus dixit: Vísne sanus fieri pater? Respondit Hylas: Volo fili, & summoperè desidero. Porrò ipso etiam dolore voluntatem cogente, dixit ei beatus Vitus: Si vis sanus fieri, renuncia Ioui, Herculi, Iunoni, Mineruæ, Vestæ & Apollini. Hylas dixit: Et qui tandem illis renunciabo? B. Vitus ait: Non deos illos, sed dæmones esse dicas, & statuas, quas hactenùs coluisti, nihil habere virtutis confitearis. Si id ex corde feceris, mox oculi tui patescent. Hylas dixit: Renuncio illis. B. Vitus dixit: Ex his verbis tuis colligo induratum cor tuum: sed propter eos, qui adstant, vt credant & glorificent nomen Domini mei Iesu Christi, licèt non merearis, declarabo in te misericordiam. Imponensque manum super oculos eius, orauit, dicens: Domine Iesu Christe, qui cæco nato lumen, quod natura negauerat, tua potentia tribuisti, quanquam fides eius non mereatur, tamen propter gloriam nominis tui, illumina oculos huius patris mei, vt videant & confundantur inimici tui, lætenturq; omnes, qui nouerunt te Domine. Et ecce ceciderunt quasi squamæ ab oculis Hylæ, & curatus est: respiciensque vidit clarè omnia: & exclamans voce magna, dixit: Gratias ago dijs meis, qui me saluum fecerunt, non autem Deo tuo. cœpitq; miser totus in eam cogitationem incumbere, quibus pœnis filium suum interficeret.

Tob. 11.

S. Vitus orat pro patre, frustrà falsos deos inuocante.

Iohan. 9.

Recipit lumen Hylas, & manet animo cæcus.

Cap. 5.

Angelus autem Domini apparuit pappati eius, religioso viro Modesto nomine, dixitq; ei: Tolle puerum, & descende ad mare, vbi nauiculam inuenies, qua vnà cum illo transfretabis in regionem, quam tibi ostendero. Beatus Modestus dixit: Domine, viam quam dicis, nescio, & quò ibo? Angelus respõdit: Ego vos ducam. Erat autem beatus Vitus annos natus circiter duodecim. Itaque Angelus Domini deducebat eos, & cùm ad mare ventum esset, inuenerunt nauiculã à Christo Domino ipsis præparatã. Dixit verò Angelus ad beatum puerum: Ad quam regionẽ tẽdiris? S. Vitus dixit: Quò nos Dominus duxerit, prompti & hilares sequemur. Dixit Angelus: Et vbi est naulum tuũ? Respondit S. Vitus: Ille, cui⁹ nos serui sumus, mercedẽ tibi depẽdet. Et ita ascẽdentes in nauiculã, appulerunt ad locum quendã, quem Allectorium vocãt, subitoq; dispa ruit is, q eos enauigauerat deposuit. Venerunt autẽ ad Silerũ fluuiũ, & illic sub arbore quieuerunt, vbi Dominus per beatũ Vitum multas virtutes effecit. Cibus aũt eis per aquilam adferebatur: cumque fama Domini virtutem diuulgante, multus ad eos populi concursus fieret, clamabant dæmonia: Quid nobis & tibi Vite? Venisti ante tempus perdere nos? Porrò beatus Vitus instanter docebat populum præcepta Domini, & multi conuersi baptizabantur. At sanctus puer Domino gratias agebat, & cùm prædicaret populo Dei clementiam & præpotentem virtutem, cum multa animi deuotione cãtabat: Credidi propter quod locutus sum: ego aũt humiliatus sum nimis. itemque: Quemadmodũ desiderat ceru⁹ ad fontes aquarũ, ita desiderat anima mea ad te Deus.

Cap. 6.

Aetas S. Viti.

Sic per coruũ affereba tur cibus Eliæ.

Psalm. 115.

Psalm. 41.

Cap.7. Interea filius Diocletiani vexabatur à spiritu immundo, qui clamabat per os eius: Ego hinc non exibo, nisi veniat Vitus Lucanus. Imperatore autem dicente, Et vbi possumus hunc hominem inuenire? dæmon ait: Apud fluuium Silerum. Misit ergo armatos milites Imperator, vt celeriter adducerent illum. Qui cùm venissent ad locum, quem dæmone indicante didicerant, inuenerunt Christi athletam iuxta fluuium Dominum exorantem, dixeruntque ei: Túne es Vitus? Respondit ille: Ego sum. Milites dixerunt: Imperatori es necessarius. S. Vitus ait: Et ego tantillus homuncio qua in re possum Imperatori esse necessarius? Milites responderunt: Filius eius à dæmone arreptus est, & ea causa te voluit ad illum perduci. Sanctus Vitus ait: Eamus in nomine Domini. Vbi Romam venerunt, iussus est ad Diocletianum introduci. Erat verò forma vultûs eius cumprimìs elegans, instar ignis splendens, & oculi tanquam solis radij: quippe qui plenus esset Christi gratia. Dixit autem ei Diocletianus: Túne es Vitus? Ille verò tacuit. Cœpit ergo Imperator ex Modesto de quibusdam, quæ ipsi visa sunt, percontari. Sed cùm Modestus & senex & natura simplex, congruum Imperatori responsum reddere non posset, Diocletianus eum exprobrando voluit exagitare. Dixit itaque sanctus Vitus ad Imperatorem: Cur ita sciscitaris ex sene perinde atque ex iuuene? Vel propter canitiem te oportebat illi habere honorem. Imperator respondit: Vnde tanta tibi loquendi confidentia, vt neglecta pietatis nostræ authoritate, tam furiosè ausis respondere? Sanctus Vitus dixit: Nos iracundi non sumus, quia simplicitatis spiritum, Christo largiente, accepimus, columbæque mansuetudinem imitamur. Magister enim noster, qui nos docuit, natura est bonus, potestate magnus, simplicitate modestus. Atque idcircò qui eius discipuli volunt fieri, mites & humiles corde debent esse, non iracundi & furiosi, vt tu uos vocas.

Proficisci tur ad Diocletianũ Imperatorẽ, ac eius ab illo

Sapientissimè respondet Tyranno.

Cap.8. Sub his repentè dæmon per os obsessi filij Imperatoris horrendum in modum exclamat: O Vite, cur ante tempus ita crudeliter me torques? Cùm autem sanctus Vitus nihil illi responderet, Diocletianus dixit: Potes sanare filium meum? S. Vitus respõdit: Potest illi reddi sanitas, sed ego reddere eam non possum: Christus autem Dei filius, cuius ego seruus sum, si vult, ab hoc hoste pessimo per me illum facilimè liberare potest. Cumque deprecante Diocletiano accessisset Vitus ad obsessum, manum imposuit capiti eius, & ait: Spiritus immunde, in nomine Domini nostri Iesu Christi, exi ab hac creatura Dei. moxque recessit dæmon, sed non sine strage multorum infidelium. Videns igitur Imperator filium suum sanum, & multos infideles, qui S. Vito illuserant, à dæmone præfocatos captus elegantia pueri, blandè & comiter hortabatur eum, dicens: Consenti mihi, Vite charissime, & dijs sacrifica, daboq; tibi maximam partem regni mei, cum ulaboq; te magnis opibus auri & argenti, & preciosarũ vestium omnigenæq; suppellectilis, eris q; mihi non immeritò & charissimus, & cumprimìs familiaris. Respondit beatus puer: Regnum tuum & vestes atque diuitiæ tuæ mihi necessariæ non sunt. Habeo enim Dominum Deum meum, qui, si illi fideliter perseuerauero, induet me stola immortalitatis, quam tenebræ obscurare non possũt. Diocletianus ait: Non sic agas, Vite, sed consule vitæ tuæ, & sacrifica dijs, ne diuersis pœnis affectus intereas. Sanctus Vitus respondit: Ego verò hac tormenta quæ minaris, suprà quàm credi possit, expeto, vt ad illam possim palmam pertingere, quam Dominus dignatus est promittere electis suis.

Expellit dæmonẽ à filio Imperatoris.

Blãditur ei tyrannus.

Cap.9. Tunc Diocletianus iussit beatum Vitum cum Modesto in teterrimum carcerem retrudi, & singulos onerari ferro octoginta pondo, carceremq; suo obsignari annulo, ne quis vel aquam illis posset porrigere. Sed cùm inclusi essent, subitò in carcere lux multa resplenduit, ita vt etiam custodes territi mirarentur. At S. Vitus voce magna clamans, dixit: In auxilium meum tu intende Domine: accelera, & libera nos ab hac pœna, sicut liberâsti tres pueros de camino ignis ardentis, & Susannam à falsorum testium iniquitate.. Ad eam vocem repentè terræmotus factus est in carcere, & lux incomparabilis radiauit, odorque inęstimabilis illic diffusus est: apparuitque ei Dominus noster Iesus Christus, & ait: Vite, exurge, confortare, & esto robustus. ecce ego tecum sum omnibus diebus. moxque visio abscessit. Ferrum verò, quo vincti erant & pressi, instar cineris dissipatum est, & audita est vna vox multorum angelorum, cum eis in carcere psallentium & dicentium: Benedictus Dominus Deus Israël, quia visitauit & fecit redemptionem plebis suæ &c. Audientes autem hoc custodes carceris, præ nimio timore penè exanimes effecti, cucurrerunt ad palatium, voce magna clamantes: Succurre pijssime Imperator: ciuitas omnis perit, cunctusque populus interit;

Mittitur cũ Modesto in carcerem.

Dan.3.

Dan.13.

Luc.1.

terit. Ea voce commotus Diocletianus, dixit custodibus: Quod tantum facinus est, vt sic temerè & præter rationem clamitetis? Custodes responderunt: Vitum, quem iussisti religari in carcere, immensum lumen cinxit, & ineffabilis odor totum carcerem compleuit: estq; vir quidam cum illis, cuius conspectum nullus mortalium ferre potest, eosq; alloquitur. Multitudo quoq; candidatorũ laudes iucundissimas depromit.

Tunc Diocletianus furore percitus, iussit arenarium præparari, dicens: Bestijs ferocissimis tradam illos, vt videam, num Christus eorum possit eos liberare de manibus meis. Cumq; Vitus & Modestus adducti fuissent in amphitheatrum, sanctus Vitus admonuit pappatem suum (vt habet textus historiæ) ne expauesceret, ita dicens: Fortis esto, pater: ne timeas gladium diaboli. Iam enim appropinquat corona nostra. Aderant autem ad hoc spectaculum supra quinq; millia virorum: puerorum verò & fœminarum multitudo inæstimabilis. Dixit autem ad sanctum Vitum Diocletianus: Vbi iam te cernis Vite? At beatus Vitus, sublatis ad cælum oculis, nihil illi respondit. Rursus autem dicenti Imperatori, Vbi te nunc conspicis Vite? puer sanctus respondit: Video me in amphitheatro. Verumenimuerò fac ocyùs, quod facturus es. Diocletianus dixit: Consule vitæ tuæ Vite, & sacrifica magnis dijs. S. Vitus ait: Nunquàm tibi benè sit diabole, rapax lupe, deceptor animarum. Demiror frontem tuam, quòd cùm tantas cernas virtutes, non erubescis isthuc mihi velle persuadere. Ego verò Christum habeo, cui hactenùs votum pectoris mei sacrificaui: nunc quod superest, meipsum sacrifico. Tunc præ nimio furore seipsum non capiens Imperator, iussit ministris parare clibanum, & in eo inflammari plumbum, resinam & picem. Fecerunt ita ministri, & deposuerunt in eo beatum Christi athletam Vitum: aitque Diocletianus: Videbimus iam, si Deus tuus possit te eripere ex manibus meis. Porrò beatus Vitus, consignans se signo viuificæ Crucis, iactatus est in medium clibani instar maris feruescentis. Mox autem adfuit Angelus Domini, & omnem clibani feruorem extinxit, sanctúsque Vitus stans in medio clibani, hymnum dicebat Domino: Qui liberâsti inquiens, filios Israel per Moysen ab Aegypti iugo durissimo & fornace ferrea, fac nobiscum misericordiam propter gloriam sancti nominis tui. vocansq; Diocletianum Imperatorē, dixit ei: Gratias tibi ago Diocletiane, & ministris tuis, quòd tam commodum mihi lauacrum apparâstis. Tunc populus vniuersus voce sublata exclamauit: Tanta mirabilia nunquàm vidimus. Reuerà verus & magnus est Deus pueri huius. Exiliens autem beatus Vitus è clibano, nullam in corpore maculam habuit, immò verò caro eius niueo candore nitebat. Itaque psallens dicebat: Probâsti me Domine quasi aurum, igne me examinâsti, & non est inuenta in me iniquitas. Porrò Imperatorem obiurgens, Erubesce, inquit, diabole cum patre tuo satana, dum adspicis, quantam virtutem declarat Dominus meus in me seruum suum.

Cap. 10. — Sanctus puer senē Modestum cōfirmat. — In clibanū ardentem conijcitur S. Vitus. — Illæsus exit è clibano. — Psal. 16.

Imperator igitur magis ac magis ira inflammatus, iubet adduci leonem, cuius etiam rugitus hominibus propè esset intolerabilis. Adducto illo, ait ad S. Vitum: Num etiã hîc præualebunt magicæ artes tuæ? Sanctus Vitus respondit: Insipiens, stulte, insulse & sine sensu, cur tandem non aduertis adesse mihi Dominum meum Iesum Christũ, cuius iussu me Angelus eius de pœnis omnibus & de tuis manibus potentissimè liberabit? Cumq; dimissus esset leo, S. Vitus signum sanctæ Crucis edidit in illum, corruitque leo ad pedes eius, porrectaq; lingua lingebat plantas eius. Dixit autem beatus puer ad Imperatorem: En impijssime, bruta animalia reddunt honorem Deo, & tu non agnosces creatorem tuum? in quem si vel nunc credere volueris, polliceor tibi saluum te fore. Imperator dixit: Credas tu illi & omne genus tuum. S. Vitus subridens, ait. Benè dixisti Imperator. Ego enim & omne genus meum, quod ex Deo natum est per fidem, qua & ego renatus sum, coronam sempiternam in cælis adipisci desideramus. Illa hora mille ferè homines crediderunt in Christum. Ait ergo ad beatũ Vitum Diocletianus: Multi dum hæc tua Vite gesta conspiciunt, credunt artibus tuis, quibus ferrum & ignem domas. Sanctus Vitus respondit: Ego non artibus vllis ferro & igni impero, sed creaturæ cùm sint, creatori suo Domino meo Iesu Christo honorem exhibent. Quod te multo etiam magis pudefacit, quando res insensibiles & feræ belluæ faciunt, quod tu, qui ratione præditus es, facere nō vis, ipsis proinde brutis deterior. Tum Diocletianus iussit beatum Vitum cum sancto Modesto pappate eius & Crescentia, quæ prædicatione Viti in Christum crediderat, in catasta extendi. Dixit autem illi beatus puer: Ridiculam & imbecillem declaras virtutem tuam, quando fœminam torqueri iubes. Torquebantur verò sancti martyres in catasta valdè atrociter, ita vt dissipatis ossibus, viscera apparerent. Clamauit igitur sanctus Vitus ad Dominum: Deus, in ho-

Cap. 11. — Signo Crucis edito Leonem domat. — Torquētur sancti martyres atrocissimè.

in nomine tuo saluos nos fac,& in virtute tua libera nos. Statimq; ingens extitit terræmotus & coruscationes terribiles, corrueruntq; templa idolorum, & multi è populo extincti sunt. Ipse quoq; Imperator territus, properè aufugit, percutiens manu frontem suam,& cum ingenti clamore dicens: Væ mihi, quià tantillo puero turpiter superatus sum.

Cap. 12. Descendit autem Angelus Domini,& à catasta eos absoluens, repentè transtulit ad Silerum flumen: vbi sanctus Vitus cum alijs sub arbore quiescens, has ad Dominum preces fudit: Domine Iesu Christe, fili Dei viui, perfice desiderium cordis eorum, qui in tuo sancto nomine voluerint gloriari de passione martyrij mei. Custodi illos Domine ab omnibus periculis huius seculi,& perduc eos ad gratiam & gloriam magnificentiæ tuæ. Et cùm complêsset orationem, facta est de cælo vox, ad eum dicens: Vite, exauditæ sunt preces tuæ. Tum sanctus Vitus dixit circunstantibus: Sepelite corpora nostra,& quicquid petieritis Dominum in vera salute vestra, percipietis per orationes nostras,& liberabit vos à nequitia diaboli. His dictis, beatæ sanctorum animę cum gaudio cælum petiêrunt. Vicini verò corpora eorum cum aromatibus condientes, sepeliêrunt ea honorificè in loco, qui dicitur Marianus. Passus est sanctus Vitus cum SS. Modesto & Crescentia 17. Calend. Iulias, regnante Domino nostro Iesu Christo: Cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

DE S. VITI TRANSLATIONE NARRATIO BREVIS, EXCERPTA A QVODAM EX LIBELLO, QVEM SCRIpsit is, *qui partim præsens interfuit sub Ludouico Pio Imperatore, cuius nomen insignis MS. codex non habet. Stylum aliquot locis modicè emendauimus.*

Vemadmodnm verò & quo tempore pretiosissimi martyris Viti corpus in Saxoniam translatum sit,& in monasterio, quod Corbeia noua dicitur, collocatum, is qui de translatione eius inscribitur libellus, indicat: cuius Author quædam se præsente, cæterùm omnia suis temporibus contigisse testatur. Anno Dominicæ incarnationis octingentesimo tricesimosexto, indictione 14. sacratissimi verò Imperatoris Ludouici anno Imperij vicesimotertio Vuarinus Abbas monasterij noui Corbeiensis, petijt à viro religioso Hildeuuino Abbate monasterij S. Dionysij Parisiensis (Author habet, Quod est in pago Parisiaco) vt de sanctorum martyrum corporibus, quæ apud ipsum illo loco asseruabantur, quippiam sibi impartiretur ad confirmandam fidem gentis suæ, (puta, Saxonicæ) quam nuper industria gloriosissimi Imperatoris Caroli sub iugum Christi redegisset. Quibus Vuarini precibus libenter annuit Hildeuuinus, permittente etiam pijssimo Imperatore Ludouico, consentiente Parisiensi Episcopo & cæteris nobilibus viris, in ea diœcesi commorantibus. eiq; beati pueri & martyris Christi Viti Lucani corpus in ecclesia S. Dionysij coram innumera tam monachorum quàm Canonicorum, diuersæq; conditionis & ætatis virorum ac mulierum frequentia, post peracta die Dominico Missarũ solennia, decimoquarto Calendas Aprilis summo cum honore tradidit.

De hac Corbeia vide lector 1. Tomo. 2. Ianuarij in vita S. Adalardi.

S. Vitus ve Roma fuerit translatus in Gallias. A temporibus enim Pipini regis Francorum vsq; ad illam diem, pretiosissimũ martyris Viti corpus eo in loco multis semper insigne miraculis permanserat, postquàm Folradus Abbas S. Dionysij consensu regis profectus Romam, ex eo loco, vbi conditũ fuerat, in Franciam transtulit. Illud verò eo, quo dictum est, ordine acceptum, Vuarinus cum suis multa veneratione secum asportans, non paucis eum comitantibus, tandem Saxoniæ finibus inuexit, atq; Idibus Iunij in Corbeiam nouam perueniens, spem

S. Vitus totius Saxoniæ patronus. salutemq; patriæ, totiusq; Saxoniæ specialem patronum cum inęstimabili populorum tripudio illic deposuit. Quantas verò & quot morborum curationes per eius itineris stationes viginti clementia Saluatoris exhibuerit (quæ quidem quadragenarium numerum excedunt) qui vult potest in libello memorato legere, nobis verò iam non vacat commemorare: præsertim cùm præsentia Christi miracula maiorem ijs reliquijs venerationem conciliare queant, quàm literæ. Ab eo verò tempore, vt in Gestis Saxonicis legitur, sub tanti defensione aduocati res Saxonum erescere cœperunt, donec dilatatę iam ipsa sua magnitudine laborant. Vnde non solùm in Saxoniæ, sed in cunctis penè Europæ finibus, eius nomini permultis constructis & consecratis templis, illius

fidele patrocinium imploratur ab omnibus,quantique apud Deum sit,miraculis declaratur.

Qui nos sui nominis indignos præcones vtinam non despiciat,verùm suæ venerationis seruitijs inhærentes,placidò à supernis vultu respiciat,par pari quodam modo referat,fautoribus suis fautor faueat,si tamen fas est magnis componere parua,cęlestibus terrena,manentibus transeuntia.Super flumina Babylonis diutinam captiuitatem deflentium,si tamen nequaquàm oblitorum delectetur cantionibus Sion,iam incola perpetuum Alleluia decantans in atrijs domûs Domini:sciatq; si vel ferrea nobis vox sit,quæ centuplices edat sonos,vel si membra omnia vertantur in linguas, haudquaquàm tamen posse exprimere satis laudis studium,quo eius cupimus amantissimũ venerari patrociniũ.Quanquã vt vel parum aliquid dicamus,ipse nos amor & cõtemplatio impellit,quod quidem sacrificium laudis,si mundo corde offeratur, Domino Deo gratum esse,mens fidelis ambigere non debet.Itaq; nullus penè à mundi exordio fuit sanctus,cuius spiritus aliquo modo non repleuerit sanctum hunc martyrem Vitum:ita vt iure credatur cunctorum consors in regno,qui cunctis propemodùm meritis indissimilis visus est.Quod quidẽ nemo temeritate & præsumptione dictum existimet,sed reuerenter:non audacter,sed piè. Quicquid enim vel dicere vel cogitare potest homo,minus est gratia præpotentis Dei,illi cooperantis. Nam nec Abelis ei deest martyrium,nec paternum,vt in Isaac,holocaustum,etsi non eadem deuotione, tamen consummatiùs immolatum. Est hic alter Samuel,diuino alloquio adhuc puer dignus inuentus.Est puer Dauid elegans,qui patri fratribusq; despectus,in Deo autem ipsum ex millibus eligente confidens,non de Gethæo,sed tartareo Goliath offensionis lapide triumphauit. Hic Daniel supra ætatem abstinentiæ deditus,seniores sapientia anteiuit. Hic Ieremias adolescentulus,ad genitorem incredulum paternamq; domum & familiam plus satis exasperantem mandata Dei imperterritus locutus est. Hic egregiè fortis Iudas Machabæus,Angelicis inter prælia cinctus est præsidijs.

Locus obscurus.

S. Viti præclara encomia.

Offensionis lapidem dicit Christũ, cuius ope fretus Vitus, dæmonem profligauit.

O clarissimum Christi puerum, ante secula cum electis omnibus prædestinatum, generali cunctorum sanctitate fulgentem,specialiter, vt diximus, penè singulorum virtute, specialissimè verò Martyrij constantia coruscantem: qui rabidorum insaniam hostium interritus adijt,modestus sustinuit,securus irrisit. O gloriosum,ô sanctissimum Dei martyrem Vitum,fornacis igne probatum, victorem tormentorum, inter flagella,bestias & catastam semper intrepidum, & semper inuictum, præpotentem precibus, Christi semper amore incredibili feruentem, Dei compellatione vocatum ad cælos, & cum triumpho Angelis comitantibus eò proficiscentem.Te nunc communiter laudamus, benedicimus & glorificamus Christe Deus, qui nos in odore vnguentorum tuorum corde saucio currentes,tam bellicoso voluisti duce corrigi, tam præpotente patrono fulciri, qui non solùm contra potestates aëreas victoriæ semper vexilla præferat, verùm omnes terrenæ altitudinis fasces nobis infestos, vt luce clariùs constat, semper pudefaciat,quosdam quidem ad pœnitentiam,alios verò ad pœnam. Et quia in sanctis tuis perinde vt in teipso mirabilis appares bone IESV, etiam in illis glorificeris oportet, qui nunc per puerulum manum suam intra foramen aspidis vel reguli mittentem sic per omnia triumphâsti,sicut quando cum eodem per temetipsum ex matre tricenarius, cum patre verò consempiternus, in deserto conflixisti. Atque in te potissimùm claudatur oratio,clauis Dauid, qui aperis, & nemo claudit:claudis,& nemo aperit:in te confidentium à seculo virtus, in te sperantium salus, pro te certantium fortitudo, afflictorum consolatio, laborantium & oneratorum refectio, perseuerantium beatitudo,desperatorum spes, morte affectorum requies, Sanctus sanctorum, benedictus in secula seculorum, Amen.

Cant. 1.

Psal. 67.

Esa. 11.

Matt. 4.

Apoc. 3.

VITA B. LANDELINI ABBATIS CRISPINIENSIS, NON QVIDEM CERTO AVTHORE, SED FIDE *digno, & qui ea se scripsisse testetur, quæ veridicorum hominum narratione compererit. Stylum autem, vbi visum est, correxit Fr. Laurentius Surius.*

PRAEFATIO AVTHORIS.

Matt. 10. Enignitas Saluatoris nostri semper adest parata ad promouendam salutem eorum, quos prædestinauit ad capessenda præmia futuræ vitæ, & sicut ipse dicit in Euangelio, quosdam prima, alios tertia, alios sexta & nona, plerosque etiam vndecima hora vocat ad colendam vineam suam: id est, alios in pueritia, alios in adolescentia & iuuentute, nonnullos etiam in senectute perducit ad spiritalis sationis laborem. Nec difficile est illi inueteratos scelerum mores corrigere, qui etiam Leuiathan illius ore absorptos, armilla suæ misericordiæ reuocare nouit ad vitam, & ad concipiendam erga ipsius bonitatem fiduciam, eosipsos, quos ab eius ore extraxit, sublimiter in cælis coronauit. Ex iis fuêre prophetæ, & vel maximè ille iudex Apostolorum chorus, item triumphalis martyrum exercitus, confessorum insignis numerus & monachorum admirabilis decor. Constat verò ad horum collegium pertinere etiam S. Landelinum, de cuius vita ego ingenij inops non sine multo timore aliqua dicere tentabo. Potest autem Deus os meum aperire ad promendas serui sui res præclarè gestas, qui os asinæ quondam docuit disertis verbis increpare prophetam. Dicam verò illa, quæ hominum veridicorum narratione comperi.

Iob. 40.

Num. 22.

VITÆ HISTORIA.

Iunij 15. TAQVE gloriosus & Deo cumprimis charus Landelinus, ex nobilissimo Francorum genere in villa, quam Vallem vocant, ciuitate Cameracensi, temporibus Dagoberti inclyti regis ortus est. Cumque bonæ indolis puer adolesceret, parentes eius beato Autberto antistiti, qui eum de sacro fonte susceperat, literis imbuendum illum commendârunt. Postquàm verò ætate nonnihil progressus est, idem Episcopus voluit eum Clerici tonsuram accipere. Sed vbi id quibusdam cognatis eius innotuit, ab amore rerum cælestium conati sunt eum suis persuasionibus reuocare. dicebant enim: En quantus iuuentutis decor eò inuitatur, vt mundo nuncium remittat. Sed noli frater assentiri. si enim feceris, nec tibi nec parentibus vlli vsui eris. Præstat igitur, vt nobis obtemperans, relinquas monasterium, & fruaris mundi huius oblectamentis potiùs, quàm hîc instar mortui cuiusdam ociosus desideas. Si nobiscum abire volueris, suppeditabimus omnia, quæ libita erunt animo tuo, efficiemusque vt diuitiis & honoribus abundes. His & id genus aliis blandis sermonibus persuaserunt ei quod volebant, ita vt à sancto Autberto aufugiens, illisque se iungens, deinceps rapinis & cædibus deditus esset, instar prædonum. Ea causa pius pater Autbertus multo mœrore affectus, haud secus atque mortuum eum lugebat: & erat reuerà mortuus, qui iam diabolo seruiret. Orabat nihilo minùs sanctus pontifex Deum côtinenter pro illo, vt libertatem restitueret captiuo & vitam mortuo, faceretque medicinam satanico vulnere sauciato. Quid plura? Malesana mens, quod improbè cœperat, prosequi constituit, nomenque suum mutans, Maurosum se deinceps vult appellari, scilicet ne nomen quandoque proderet eum, qui se in perditionis latebras abdiderat.

Autbertus Cameracensis Episcopus.

Inimici hominis, domestici eius.

Landelinus seductus vi. ut flagitiosè.

Intereà

Intereà dies multos in tam nefario opere perdurans, seruiebat diabolo, à Christo profugus: sed tandem diuina potentia non deseruit preces sancti pontificis, & pro solita clementia filium errabundum restituit sanctæ matri Ecclesiæ. Volebat is cum suis socijs diuitis cuiusdam domum diripere. Ea autem nocte, quæ huic flagitio destinata erat, quidam ex complicibus eius excessit è vita. Cuis morte ille vehementer afflictus, dedit membra sopori, viditque miseri illius animam in tartarum abduci. Cumq; non sine ingenti tremore id adspiceret, adstitit Angelus Domini, & voce terribili dixit ei: Cerne iam Landeline præmia laboris tui: vide vt anima socij tui ad inferorum æterna supplicia pertrahatur: simulq; considera, vtrùm tibi præstabilius sit ita protrudi in barathrum æstuantis gehēnæ, an nobiscum potiùs perfrui gaudijs sempiternis. Missa igitur fac opera satanæ, & amplectere Christi militiam. Abijce obscurati pectoris cæcitatem, vt possis intueri clarissimam Christi lucem. Excute iamiam à ceruicibus tuis iugum diabolicæ seruitutis, vt post breuis huius vitæ curricula possis æternùm regnare cum Christo. Audi beatum Autbertum antistitem, & agnosce spiritualem patrem tuum. Suscipe libens ab ore eius monita cælestis doctrinæ. Hæc & alia multa cùm Angelus ei dixisset, cælos petijt. Landelinus autem eo visu non mediocriter terrefactus, relictis socijs & rebus suis omnibus; pedes Cameracum festinat, & S. Autberti pedibus se aduoluens, orat pro admissis criminibus pœnitentiæ mulctam sibi irrogari. Ille verò pius pater, eius gratulans conuersione & desiderio, suscepit pœnitentem, quem diù fleuerat à se profugum, sinumq; ei diuinæ misericordiæ aperiens, reddidit eū sanctæ matri Ecclesiæ.

Per visum ab Angelo acriter admonetur, vt se corrigat.

Redit ad sanitatem, & agit pœnitentiam.

Itaque sub seculari habitu degens in monasterio, agebat pœnitentiā, macerans corpus ieiunijs, quod mundi illecebris contaminauerat. Atque tandem diuturna excoctus pœnitentia, statuit mundi à se negocia omninò reijcere, vt posset liberiùs cælestia cogitare. Rogat igitur beatum Autbertum, vt se tondeat, & militiæ cælestis chlamydem induat. Lætatur sanctissimus præsul, comam capitis eius secat, à quo iampridem cordis maculas deterserat. Ille verò hanc dignitatē adeptus, constituit Romā proficisci, vt post mundi reiectam pompam, etiam peregrinationis labore se maceraret. Accepta ergo beatissimi antistitis benedictione, difficile emensus iter, tandem Romam peruenit, vbi nouerat quiescere iudices mūdi, atq; illic prædulcia sanctorum Apostolorum liminibus oscula affigens, rogabat ad purū condonari sibi peccata & facinora sua. Deinde cum desiderio suo fecisset satis, celeriter in Gallias redijt, nolens diù abesse à patrono suo. Cernens autem beatus Autbertus virtute & sanctitate præditum, Diaconum eum ordinauit: in quo ministerio ita præclarè se gessit, vt nulli esset ambiguum, Dei gratia eum ad id muneris esse accitum. Erat enim animo benignus, simplex, humilis, deuotus, pius, omnibus promptam exhibens obedientiam, omnes synceroamore complectens. Præstitit verò illi Deus tantum ardorem & compunctionem cordis, vt bonorum cœnobitarum vita minimè contentus, magis ac magis se extenderet in diuinum famulatum, & cum gemitibus & lachrymis crebrò se vigilijs, ieiunijs, orationibus affligens, vitam sanctorum æmularetur, nec vllam suo corpori requiem indulgeret, inedia, nuditate, frigore, siti, multisque rebus duris & molestis se afficiens.

Tondetur caput eius

Romæ visitat limina Apostolorū

Fit Diaconus.

Vitæ eius asperitas.

Non multi intereà dies intercesserant, cùm ille secundò Romam petijt, expletisq; pro voto, quæ illic facere constituerat, redit ad beatum Autbertum, & ab eo presbyterij honore afficitur. Tum verò, ad eum euectus honoris gradum, quantùm sanctitate excreuerit, verbis explicari non potest. Volens autem sibijpsi cumulare labores, licèt iam defesso esset corpore, tertiò se Romano dat itineri cum discipulis duobus, Adelino & Domitiano, qui ei iamdudùm in verbi Dei prædicatione adhæserāt: adoratisque Apostolorum liminibus, feliciter redit ad sua: petitaq; & impetrata copia & benedictione à beato Autberto, ad pagum Haynauum locum adit, fluuio Sambræ adiacentem, qui à riuulo in hunc ipsum fluuium decurrente, Laubacus vocatur, atque illic sibi & discipulis monastica domicilia construxit. Quod verò ille tunc, Deo auxiliante, feliciter orsus est, à successoribus eius, quos ille eo in loco congregauerat, præclarè est consummatum. Aliud quoque monasterium ædificauit in pago, quem Alnam dicunt, qui à Laubaco tribus abest milliaribus, quod monasterium principis Apostolorum sacra ornant pignora, & præclaræ eius virtutes communiunt. Tertium quoq; condidit monasterium in Templutensi pago, quem Guaslarim vocant, quique octo distat milliaribus à Laubaco, primo suo monasterio, idque, sicut & superiora, in S. Petri cælestis clauigeri honorem consecrandum curauit. Et hæc quidem duo postrema

Fit presbyter.

Construit monasteria

Lobiense monasteriũ monasteria egregiè ditauit: Laubias verò regijs auxit muneribus, & villarum atq; seruorum magna copia extulit. Quicquid enim superiorum regum liberalitate & munificentia passim per Francorum regna obtinuerat, Laubiensi cœnobio contulit, vt veneranda fratrum illic Deo seruientium congregatio non egeret ijs rebus, quæ monachis congruere feruntur. Constructum autem idem monasterium ab ipsis fundamentis sub iuniore Clodoueo, tanto florebat augustiùs, quanto erat regijs opibus & munificentia copiosiùs locupletatum.

His ita gestis, locisq; supradictis honorificè extructis, fratribusque illic Christo militantibus, rebus ad victum necessarijs affatim instructis, Dei omnipotentis, vt credimus, instinctu & prouidentia ad alium commigrauit locum, qui est iuxta Hon fluuiũ, *Ambliagis cui adiacet sylua, * Ambidgis dicta: ibiq; cum suprà memoratis duobus discipulis extirpare cœpit virgulta, & parare locum construendo monasterio. Cùm essent autem in hoc opus intenti, posuissentque cucullos suos ad truncum arboris, dominus illius loci superuenit. Qui vt vidit eos extirpare syluam suam, cucullos eorum tulit, & abscessit. Sed inuocata à seruis Christi clementia præpotentis Dei, mox adfuit, hominemq; illum in membris omnibus cruciauit, ita vt mortuo similis videretur, discererque ex pœnis suis, non rectè se gessisse erga famulos Dei. Prouolutus ergo pedibus eorum, rogat sibi veniam dari, cucullosque suos vt recipiant, magnis vocibus postulat, simulque mediam syluæ partem se per manus sancti viri Deo oblaturum pollicetur, si pius Dominus culpam temerè admissam, ipsi condonaret. Orante autem B. Landelino, Sanat homine diuinitùs punitũ. miro modo repentè curatus est, & beati viri prædicatione institutus, cum pace ad sua reuersus est. Vir autem Domini gratias agens, quòd vbique diuina ipsi adesset misericordia, oratorium illic construxit in honorem sacratissimæ Virginis Mariæ, vbi cũ duobus discipulis suis hymnis & orationibus vacans, diuinæ pietatis viscera quotidiè implorabat.

Quodam autem die omnia circumcircà perlustrans, comperit ibi fontem non haberi, vnde fratres suis vsibus aquam necessariam haurirent. Fusis igitur ad Deum precibus, scipione suo semel percussit terram, statimque fons mirè altus & dulcis erupit, Fontem precibus impetrat. vndis crispantibus largiter manans. Quæ res nomẽ loco dedit, viro sancto illum Crispinium appellãte. Iam verò à beato Martino Romano Pontifice ordinatus, diuinæ Crispiniũ. prædicationis vomere Crispinium excolebat. Itaque nonnulli, eius audita sanctitate, è diuersis partibus ad eum confluxêre, adunataq; est hominum non parua multitudo in eodem loco. At vir Deo plenus multitudini admisceri nolens, solitudinemq; omnibus mundi rebus anteponens, ne multorum ad ipsum accessus, mentis eius aciem hebetaret, & à statu rectitudinis detorqueret, haud ita procul ab eo loco recedens, solitarium sibi delegit habitaculum. In illo itaque loco, vbi fons Crispinij in flumen influit, Degit solitarius. in honorem S. Petri Apostolorum principis condens ecclesiam, inter ipsos, vt ita dicam, supernos Angelorum choros, etsi necdum corpore, mentis tamen contemplatione versabatur, ita vt posset ipse quoque dicere cum Apostolo: Nostra autem conuersatio in cælis est. Philip. 3.

Visum autem est operæprecium beato viro, vt discipulos suos Adelinum & Domitianum à se ad separata à se inuicèm loca ablegaret, vt ipsi quoque ministerio verbi Dei Domino animas lucrifacerent, & ad se inuitarent quotidiè: porrò ipse diuinę philosophiæ auidissimus, cælestium contemplationi liberiùs vacaret. Itaque S. Adelinum à suo monasterio ad vnum milliare propè fluuium Hon, Domitianum verò ad duo plùs minùs milliaria iuxta fluuium Hagnaum manere voluit. His ita peractis, sancta & immaculata Christo hostia, multiplici contusione & ignis examinatione instar holocausti præparatus, Deo dignus sacerdos Landelinus, ipsi iam cælesti atæ propinquabat. Cùm enim omnipotens Deus pro laboribus, quos pro nomine eius quotidiè perferebat, iam remunerari illum vellet, membra senilia, diuturno labore confecta, lenis quædam febricula corripuit. Tum ille accersitis vndique fratribus, indicat se è corporis ergastulo abiturum. Mox fratres omnes lugubri voce dicunt: Quod domine parer erit nobis deinceps auxilium, si tu pastor oues Christo acquisitas, lupi tartarei dentibus lacerandas relinquis? His auditis, vir Dei lachrymabundus dicit: Ne, quæso vos charissimi frarres, decessus meus mœrore afficiat. Planè non deerit vobis pastor æternus, Dominus omnium Iesus Christus, si eius amori inhærere studueritis. Seruite ergo ei in timore, & exultate ei cum tremore. Psal. 2. Nulla vobis nocere poterit aduersitas, si nulla dominetur iniquitas. His atque eius generis alijs sermonibus adhortatus fra- In cinere & tres, in cinere & cilicio iacens, adstantibus, quos vndequaque ad Christum adduxerat, charis-

charissimis filijs, animam bonorum operum floribus redimitam Christo reddidit, bearis angelorum spiritibus sociandam. Discipuli autem venerabile corpus eius honorifice in eodem monasterio condiderunt, vbi eius meritis & intercessione multa ac stupenda fiunt miracula: Præstante Domino nostro Iesu Christo, cui est honor & potestas in secula seculorum, Amen. cilicio reddit animã.

VITA SANCTI ABRAHAE ABBATIS, AVTHORE S. GREGORIO TVRONENSI EPISCOPO, LIB. *Patrum, Cap. 3.*

NVLLI catholicorum esse occultum reor, quod Dominus ait in Euangelio: Amen dico vobis, si habueritis fidem integram, & non hæsitaueritis, si dixeritis huic monti, Transfer re: transferet se: & omnia quæcunque petieritis in nomine meo, credite quia accipietis, & venient vobis. Ergo non est dubium, quin sancti obtinere possint à Domino, quod petierint: quia in eis fides, fundamine posito, nullis hæsitationum fluctibus vacillat. Pro qua fide non solùm intra patriæ terminum propriæ, dum cælestem vitam agere cupiunt, exules facti sunt: sed etiam transmarina ac peregrina petiêrunt loca, vt ei, cui se deuouerant, plùs placerent: sicut nunc beatus Abraham Abbas, qui post multas tentationes seculi, fines est territorij ingressus Arueni: qui non immerito Abrahæ illi comparatur seni pro magnitudine fidei, cui quondam dixerat Deus: Exi de terra tua, & de cognatione tua, & vade in terram, quam monstrauero tibi: Reliquit autem hic non solùm terram propriam, sed etiam illam veteris hominis actionem, & induit nouum hominem, qui secundùm Deum formatus est in iustitia, sanctitate & veritate. Ideoque cùm se perfectum in Dei opere cerneret, non fuit dubius in fide petere, quod per vitam sanctam confisus est obtinere. Per quem opifex cæli, maris ac terræ, parua quidem numero, sed admiranda miracula operari dignatus est. Initium. Matt. 17. Gen. 12. Ephes. 4.

Igitur Abraham iste super Euphratis fluuij litus exortus est: vbi in Dei opere proficiens, ad visitandos eremitas adire Aegypti sollitudines concupiuit. Eò autem dum tenderet, à paganis compræhensus, & multis pro Christi nomine affectus verberibus, in vincula conijcitur: in quibus per quinque annos exultans, tandem Angelo soluente laxatur. Occidentalem quoque plagam visitare cupiens, Aruernos aduenit, ibique ad basilicam sancti * Cirici monasterium collocauit. Erat autem miræ virtutis, fugator dæmonum, illuminator que cæcorum, aliorum quoque morborum potentissimus curator. Igitur cùm festiuitas supradictæ basilicæ aduenisset, Præpositum vocat, vt vasa vino plena ad reficiendum populum, qui solennitati aderat, in atrio ex more componeret. Causatur monachus, dicens: Ecce Episcopum cum duce & ciuibus inuitâsti, & vix nobis supersunt quatuor vini amphoræ. Vnde omnia ista complebis? At ille: Aperite, inquit, mihi penum. Quo aperto, ingressus est, & fundens orationem, quasi nouus Elias, eleuatis ad cælum manibus, ac infusis fletu luminibus, ait: Ne deficiat, quæso, Domine, de hoc vasculo vinum, donec cunctis ministretur in abundantia. Et irruente in se Spiritu sancto, ait: Hæc dicit Dominus: Non deficiet vinum de vase, sed omnibus petentibus affatim tribuetur, & abundabit. Quo dicto, vinum ad verbum & hilaritatem dispensationis illius cuncto populo in abundantia ministratum est, & superfuit. Sed quia strenuitas Præpositi priùs mensurauerat vasculum quinquagenarium, & repererat quatuor palmorum mensuram, cernens quæ acta fuerât, in crastino iterùm mensurans, tantum reperijt in vase, quantum in eo præcedente reliquerat die. Ex hoc sancti virtus in populis declarata est. In ipso verò monasterio plenus dierum obijt, ibique cum honore sepultus est. Erat autem eo tempore sanctus Sidonius Episcopus, & Victorius Dux, qui super septem ciuitates principatum, Euricho Gotthorum Rege indulgente, susceperat. Huius verò sancti Epitaphium beatus Sidonius scripsit, in quo aliqua de his, quæ locutus sum, est præfatus. Ad huius Abrahæ patria. Gentiles eū verberant. * Cyrici 3. Reg. 17. Vini precibus obtinet Decedit è vita.

autem beatæ Abrahæ ſepulcrum plerunque frigoritici decubantes, medicinæ cæleſtis præſidio ſubleuantur.

MARTYRIVM SANCTORVM, ET MAGNORVM MARTYRVM QVIRICI ET IVLITTAE, AVTHORE SIMEONE Metaphraſte: nec eſt quòd Lector ſuſpicetur hanc eam eſſe hiſtoriam, quam Gelaſius Pontifex inter apocryphas numerat.

Iunij 16. Cap. 1.

VEMADMODVM non eſt neceſſe Domino ſalutẽ dare Iudæo aut Græco, ſeruo aut libero, (In his enim omnibus fides & mores animæ, non autem genus proprietatem tribuit, vt ex ea re ſalutem quis vel interitum ferat) ſic neq; maſculo aut fœminæ, neque ei, qui corporis ſtatura eſt perfectus, aut imperfectus, qui vocatus ſit ad perfectionem ſanctificationis. Rectum autem eſſe corde, & habere bonum animum, & ad imitationem Dei accommodatum, omninò neceſſe eſt eum, qui futurus eſt dignus vera ſalute. Non enim naturæ, aut generis, aut fortunæ conſequentia ſanctis acquiritur ſanctificatio, ſed conciliatur Dei ſpiritûs operatione: neque virtute corporis confirmatur, ſed in Dei virtute perficitur & ſtabilitur: nõ in quibuſlibet, ſed in iis, qui ſunt rectis moribus, & quos conſtat eſſe bonos.

Sanctitas vnde naſcatur & confirmetur.

Cap. 2. Dirigamus ergo cor noſtrum ad eum, qui eſt rectus. Bonam reddamus mentem in eum, qui eſt bonus. Omnem obliquam & peruerſam cogitationem, omne vitium à noſtris animis auferamus & abijciamus: vt ſanctus Dei ſpiritus, qui eſt bonus, rectus & principalis, in bono noſtro principali & recto, tanq̃ ſimile ſimili collocatus, & renouatus, eũ ſua ſanctitate & diuinitate repleat. Et licèt ſimus ſtatura corporis imbecilla, cor rectum & bonum adepti, nihilominùs operabitur in nobis virtus ſpiritûs: vt nos quidem in ipſo beneficio afficiamut, dum perficimur & diuini reddimur: glorificetur autem & extollatur Chriſtus in nobis.

Pſal. 50.

Cap. 3. Sic multi corpore infantes & imperfecti, maxima virtute reſtiterunt impijs, & cùm eos mentis rectitudine euertiſſent per Chriſti potentiam, digni ſunt habiti, qui perfectiſſimo præconio renunciarentur victores. Sic etiam mulieres anima rectæ & honeſtæ, cùm manus conſeruiſſent cũ ſæuis Tyrannis, & quorum tolerari non poterat potentia, aduersùs eos præclariſſimum in Chriſto erexêre trophæum. Sic Quiricus ſcitus Deo, ſacerque & pulcherrimus puer: ſic Iulitta quoque, quæ ipſum pulchrè concepit & peperit, & ablactauit, cùm ſtatim donum quampulcherrimum & gratiſſimũ Deo dedicâſſet, ille quidem in admodùm humili & infantili corpore, hæc autem in fœminina & imbecilla natura, cum principe tenebrarũ huius ſeculi, & cum eius validis congreſſi defenſoribus, per mentis rectitudinem & fidei ſuperârunt, & tandem euerterunt, & proſtrauerunt ſuum aduerſarium.

Cap. 4 Sed quoniam Quirici & Iulittæ meminimus, pulchrum fuerit ab initio eorum repetita hiſtoria, diuinum amorem, & pro Chriſto martyrium & perfectionem illorum laudare pro viribus: & per ea gloriam, honorem & laudem ei ſacrificare, qui in horum vicit imbecillitate: & eorum, qui ſunt martyrum amatores, animos paſcere, & ad Chriſtum ædificare. Hi orti quidem eſſe dicuntur ex Lycaonia, ciuitate autem Iconio, genere verò non obſcuri, nec plebei, nec ignobiles: ſed nobiles & magni nominis: ſi quis velit vocare nobilitatem, ortum eſſe ex ſanguine regio, aut genus referre ad Reges: quæ quidem qui parua intuentur, iudicant tanquam maxima: ſicut etiam terrenas facultates, felicitatem nominauerunt & diuitias: veriſſimam, quæ eſt ex virtute, nobilitatem, & veras diuitias, eas, quæ ſunt ex donis ſpiritûs, fortaſſe ignorantes, & rebus fluentibus tanquam ſtabilibus adhærentes.

Patria Quirici & Iulittæ, & genus

Cap. 5. Sed hi in terra quidẽ clari, vt dictum eſt, apud ſuperos autem longè clariores, vt qui vitæ ſuum inſtitutum in cælis reponerẽt, vbi etiam eorum nomina per magnam Dei præſcientiam omnia compræhendentem, & iuſtiſſimam dignorum prædeſtinationem, verè digito Dei priùs ſcripta ſunt. Conſequenter antem terrenis facultatibus,

atque

atque adeò multo magis fide in Dominum nostrum Iesum Christum & pietatis florebant commodis, quibus antecellebant. Oportebat enim fortasse eos, qui in Deo erant euasuri postea clarissimi, humanis quoque, & quæ ad corpus pertinent, commoditatibus superare vulgus ab initio, & spiritalem his, tanquam vmbris, priùs describere splendorem & claritatem.

Cap. 6. Atque Iulitta quidem beatissima & honestissima fœminarum, cùm ei maritus matrimonio fuisset paruo tempore coniunctus, ostendit se firma ac stabili fide in Dominum nostrum Iesum Christum, & in eum dilectione. Totum enim animi amorem abducens à corporibus, & piè ac religiosè traducens ad spiritum, in vita, in quam non cadebat repræhensio, puraque erat, immaculata & moderata, Domino seruiebat. (S. Iulittæ vitæ integritas.) In vnigenito autem filio sancto Quirico honestissima mulier spem collocans, cùm eum quidem lacte secundùm naturam suis aleret vberibus, ad sacrum autem & diuinum baptismum produxisset, & eum patri luminum mirandum in modum conciliasset, & Christo per sanctum spiritum consecrasset, sic ipsa in intemerata, & quæ reprahendi non poterat, viduitate, pulcherrimè, vt leges iubent, filium alens, vitam transigebat, omnium quidem, & quæ studio sunt gentilibus, mysteriorum & morum actionem & participationem auersans, tanquam rē execrandam: quæcunq; sunt autem apud Christianos veneranda & Apostolica mandata & traditiones, vt æquum est, amplectens, & in ea re orationibus confirmata.

Cap. 7. Postquàm autem impium illud & dæmoniacum ab eo, qui tunc Tyrannidem exercebat, prodijt edictum, non oportere Christum colere, aut mortis impendere supplicium (Præerat autem tunc Diocletianus imperio Romanorum) quo tempore qui decretum cum potestate ab eo acceperant, alij alibi per omnem regionem & ciuitatem excurrentes, & id in medijs foris proponentes, & eos qui Imperatorio non parebant edicto, supplicijs, quæ dici non possunt, subijcientes, ita acerbè præsenti vita priuabant: & quo Domitianus ille Comes Lycaoniæ propterea missus à Tyranno, vir crudelissimus & inhumanissimus, ipsum Iconium & omnem finitimam populans & obsidens regionem, omnes, qui ibi comprahendebantur, Christianos grauissimis afficiebat supplicijs: tunc hanc sacram Dei fœminam, simul quidem mandatum diuini Regis implentem, quod iubet non audacter insilire in tentationes, sed cautè vitare: simul autem etiam humanam reuerentem infirmitatem, simul hunc quoque veneran dum infantem, qui vbera adhuc sugebat, tenentem, & de eius salute, vt quæ filium valdè amaret, admodùm anxiam fugere oportuit. (Matth. 10.)

Cap. 8. Atque relinquis quidem, ô mulier sanctissima, Iconium, relinquis & omnes tuas possessiones & facultates: procùl autem à tuis consanguineis & cognatis peregrè profecta, fugiēs venis Seleuciā, omnibus opibus & carnis fomentis, omniq; mundanæ felicitati & delicijs, propter Christum peregrinationem, mendicitatemque & afflictionem lubenter præferens. (S. Iulitta se confert Seleuciam.) Sed neque Seleuciæ diù erat habitatura. Nam cùm Alexander, vir admodùm improbus & malignus, sortitus esset administrationem illius prouinciæ, & recēter ad eam accessisset, omnes quidem viri, & omnes mulieres cum eorum liberis, quicunque assentiebantur Christi confessioni, post plurima genera suppliciorum, occidebantur immisericorditer.

Cap. 9. Hæc videns Iulitta, & illarum pestium verita crudelitatem, vlnis tollens dilectum filium, (Erat autem tunc triennis Quiricus) cum duabus ancillis fugiens Seleucia, Tarsum peruenit. (Inde abit Tarsum.) Non licuit autem nec in ea quidem diù latēre. Quomodò enim magnum vas aureum, aut etiam argenteum iacens in medijs silicibus, aut in aliqua alia vili materia, non potest facilè latēre eos, qui adspiciunt, cùm visus dirigatur ad id, quod est splendidius: ita fidelissimi homines Iesu, versantes in medio impiorum, non possunt occultari, virtute & diuina viuendi ratione reddente eos euidentes & manifestos omnibus.

Cap. 10. Est autem vtique Patris quoque voluntas, qui est in cælis, vt quomodò cognita vniuscuiusque mente, prædestinauit perfectionem: ita in tempore vocet scilicet, & iustificet, & glorificet. (Rom. 8.) Quamobrem illi quidem id, quod est humanum, agentes aut patientes, studebant fugere persecutores. Quoniam verò non erat æquum, vt in terræ aggere foderentur cælestes margaritæ, neque vt similiter ac filij hominum subirent profundum obliuionis, propterea beatos illos fugitiuos sæuus ille Alexander ponè sequitur. Tanquā enim diuino quodam iussu impulsus, relicta protinùs Seleucia, venit Tarsum, quæ non longo ab ea distat interuallo.

Cap. 11. Ad eum autem ingredientem ciuitatem, statim defertur Iulitta, & eius filius Quiricus.

S. Iulitta cũ filio sistitur Iudici. ricus. Ille verò in delatos leoninum quendam edens rugitum, & præsidens in alto tribunali, iubet eos quamprimùm sisti. Ingreditur autem non sola: non enim occultauit vnigenitum, neque tradens ancillis curauit vt fugeret. Neque enim beata illa aut vitæ erat adeò cupida, aut filium suum tanto habebat odio, vt autã ratiõe alienis mota misericordiæ motibus, non posset videre filium interfici pro veritate, aut ei absolutam inuideret consummationem, aut oblationem: sed vt quæ esset re vera filia Abrahæ, & illius imitaretur fidem & sacrificium, vnigenitum & dilectum contendebat sacrificare ei, qui ipsum dederat: aut quomodò Anna Samuelem ablactatum, cum diploide obtulit aræ: ita etiam veneranda mater venerandum filium proprijs manibus tradidit ad holocaustum: & quod est maius ijs, quæ dicta sunt, non filium solùm, sed etiã seipsã tradidit præclara mulier ad cædem, magna voce clamans se esse Christianã, & solùm nôsse Deum Christum Iesum, & eius patrem, à spiritu afflata, gloriosè confitebatur: deos autem & dæmones, vt qui neq; essent, neq; vnquam fuissent, abdicabat, aspernans & nihili faciens. Et omnes quidem præsidis blanditias aut assentationes tãquam maligni escas repellebat & auersabatur: omnibus autem suppliciorum minis, et omnium tormentorum generibus se lætati affirmabat.

Gen.22. *1.Reg.1.* *Eximia virtus eius.*

Cap.12. *Cæditur boum neruis.* Quamobrem crudelissimus ille Iudex, qui cum Deo bellum gerebat, iubet quidem infantem auferri ab eius vlnis, ipsam autem nudam flagellari boum neruis. Atque mater quidem, lictoribus in ea cædenda laborantibus, immaniter lacerabatur supplicijs: indignabatur verò, vt est consentaneum, & vociferabatur, & ægrè ferebat filius. Quem quidem, vt qui esset elegans, & forma speciosus, venustate delectatus Tyrannus, vi quidem auellit ab vlnis maternis: eum autem suis accepit manibus, cum tentans imponere genibus, & sensim palmis eius caput demulcens, nec id solùm, sed etiam impuris labris castissimum impurissimus exosculari aggrediens, verbis ad persuadendum accommodatis incantabat, vt putabat. Attende, dicens, fili mi suauissime, fili formosissime, attende mihi tuo patri. Audi, ô scite & chare fili, & intellige: hanc autem veneficam & impiam, vt quæ violenta sit morte peritura, & dijs inimica, expellens, nobiscum suauissimè viues & iucundissimè. Ego autem te adoptans in filiũ, omnibus bonis benignissimè prosequar, & omnium mearum possessionum te relinquam hæredem.

Cap.13. Quid verò Quiricus, qui corpore quidem erat imperfectus, perfectus autem spiritu: qui specie quidem erat infans, senex verò intelligentia? qui sermone quidem & lingua balbutiebat, mente autem & corde intelligebat? num cessit Tyranni violentiæ, aut puerili timore exhorruit, aut osculis & promissis est delinitus, aut victus à flagellis, quæ in matrem intentabantur, diriguit timore resolutus, aut fortiter quidem decertauit, sed non prudenter? aut imperfectè quidem, non autem vt martyrem decuit laudabiliter? Nequaquàm. Immò verò perfectione vtens fidei, perfectione prudentiæ. Erat enim spiritus Dei verè in eo perfectus: & ideo tota anima, totis viribus & omnibus membris corporis vnà cum matre decertans, bellum pro Christo gerebat, & simul sustinebat. Nam corde quidem credidit nihilo seciùs, quàm infantes aut lactentes, qui Iesum priùs susceperunt, quandò sedens super pullum, Hierusalem est ingressus, cum palmis & hymnis ab eis exceptus. Ore autem se esse Christianum præclarè est confessus, & diuinum Christi nomen verè Christianus clarissimus Quiricus, cõuenienter suo nomini prædicabat: corde quidem ad iustitiam, confessione autem ad salutem vtens, vt diuinus ait Apostolus.

Mira gratia in tantillo puero Quirico. *Matt.21.* *Rom.10.*

Cap.14. His veluti ignitis telis diuisit ipsam mediam Tyranni animam. Verùm nec ociosæ erant delicatæ manus noui athletæ, neque teneri pedes poterant cessare ab opere: sed & pedibus & manibus resistens, & renitens luctator admirabilis, & pro viribus repugnans, inimici auersabatur oscula: ad matrem autem toto animi studio contendebat & prosiliebat. Tanquam verò in retibus & crudiuoræ feræ manibus interceptus, aut potiùs vt canora auis laqueo implicatus, alas mouebat beatus puer, & omnibus modis machinans euadere è laqueis venatoris, manibus quidem eius vultum laniabat & lacerabat: pedibus autem execrando lateri insultans athleta breuissimus, sic amorem illum dæmoniacum statim conuertit ad iram cædem spirantem. Nam cùm delicatum eius pedem appræhendisset vir ad cædem propensissimus, crudeli autem animo, & spirante parricidium, & quid aliud, nisi digno anima diaboli? cum sublimè sustulisset, ex alto tribunali manu sua iaciens in subiectos gradus lapideos, vnà cum sacro capite totum quoque athletæ corpusculum aduersis petrarum aculeis contriuit & confregit.

Infans tyrãnum auersatur. *Lacerat vnguibus.* *A tyranno interficitur.*

Sic

Sic corporis confracta compage, victrix eius anima liberata est, tanquam passer à venatore: manibus autem sanctorum Angelorum statim ad magnum adducta Pontificem, tanquam sacrificium maximè odoriferum oblata est Domino. Sic paruus ille Quiricus cùm magnus euasisset decertatione, terram quidem sanctificauit per sanguinem, qui in ipsa est effusus: aërem verò per sanctum spiritum, qui ad ipsum perualuit: & cælum quidem impleuit exultatione, quæ non potest verbis exprimi. Cùm maioris autem & diuinioris Dei gloriæ fuisset occasio, omnibus Christi Ecclesijs fuit diei festi argumentum, & spiritalis laudationis gaudijque suppeditator vel conciliator. Sic insignis martyr mater Deo priùs peregit sacrificium, & cùm tanquam turtur formosissima & castissima, quasi pulcherrimum & speciosissimum pullum Christo ad sacrificium filium præmisisset, cum gaudio & voce exultationis orabat, vt ipsa quoque citiùs liberaretur à carne, & nuda à cœni vestibus, nuda & syncera mente, supercælesti sponso Christo & dilecto filio contendebat coniungi. Cap. 15.

Quamobrem magnis quidem gratiarum actionibus & laudationibus magnificabat eum, qui eius susceperat oblationem, & vt ipsa quamcelerrimè solueretur à corpore, & ad desideratum Christum assumeretur, supplicabat: validis autem verborum insultibus Tyrannum sauciabat: Noli putare, dicens, me esse adeò timidi & pusilli animi, vt vincar à tuis supplicijs. Non enim me terrebit carnis laniatio, neque me membrorum conturbabit ruptura: sed neque qui deorsum fertur, torrens sanguinis, non neruorum sectiones, non ossium fractiones, non ignis minę, nec mortis denique, quę ea consequitur, me separabit à charitate Christi. Nullius tui (vt semel dicam) tormenti rationem duco, ô acerbe Tyranne. Sunt autem omnia mihi quàm iucundissima, quæ vos ad me torquendum minitamini, & tantò magìs, quantò videntur violentiora. His enim spero me citiùs esse peruenturam ad meum charissimum, & cum eo coronam iustitiæ à Christi dextera consecuturam. Cap. 16. Fortissimus animus S. Iulittæ.

His verbis Iudex magis iritatus, & furore percitus, in ligno quidem iussit suspendi egregiam victricem, eius autem carnes valdè laniari ac discerpi ferreis pectinibus: deinde picem ex lebete hauriri bullientem, & effundi in membra lacerata decertantis. Ea autem strenuè & fortiter resistente omnibus tormentis, & deos quidem ac dæmones auersante & aspernante, Christianam verò seipsam confitente, & solum Deum nôsse Christum, & eius patrem, & sanctum spiritum affirmante, condemnatur postremò, vt ense moriatur. Cap 17. Valdè eius corpus laceratur. Gladio cæditur.

Hoc est certamen Quirici & Iulittæ. Hæc est verorum pietatis athletarum victoriæ publica declaratio. Sic salua fuit mater per sacram liberorum procreationem. Sic filius accepit vtilitatē ex materna educatione. Et talibus visceribus longè honestissima mulier suum infantem nutrijt, & talibus alimentis remuneratus est parentem venerandus filius: adeò vt hic quidem fieret, & vocaretur Dei filius, illa autem filia cælestis Hierusalē: & ambo Dei filij, & insignes Christi martyres, & vasa sancta & electa, & preciosa diuini illius spiritûs. Nuncq; licet videre ijs, quibus datum est contemplari, matrē propter filium in cælis exultantem conuenienter diuinis eloquijs, matrem longè beatissimam, valdè beato filio mirandum in modum coniunctam, & simul exultantem: Cum prophetis quidem, vt qui sint similem assecuti gratiam spiritûs & virtutis. Cum Apostolis autem, vt qui fuerint socij parium pro pietate certaminum & laborū. Cum athletis verò & martyribus, vt qui æque atque illi, aut etiam validius susceperint certamen confessionis, & cursum peregerint, & fidem seruauerint, & martyrij legis nihil omiserint. Quamobrem, quæ nunquàm marcescent, iustitiæ coronis cum ijs, qui sunt vniuersorum sanctorum perfectissimi, à dextera Christi sunt redimiti. Quorum intercessionibus nostri quoque memento, ô Deus, qui in sanctis tuis glorificaris, & magnificas eos, qui te magnificant, & sanctificant sanctissimum nomen patris, & filij, & spiritûs sancti: Quem decet omnis gloria, honor & potentia in secula seculorum, Amen. Cap. 18. 1. Reg. 2.

VITA

S. Iulitta cū filio sistitur Iudici. ricus. Ille verò in delatos leoninum quendam edens rugitum, & præsidens in alto tribunali, iubet eos quamprimùm sisti. Ingreditur autem non sola: non enim occultauit vnigenitum, neque tradens ancillis curauit vt fugeret. Neque enim beata illa aut vitæ erat adeò cupida, aut filium suum tanto habebat odio, vt aut à ratiõe alienis mota misericordiæ motibus, non posset videre filium interfici pro veritate, aurei absolu- Gen.22. tam inuideret consummationem, aut oblationem: sed vt quæ esset re vera filia Abrahæ, & illius imitaretur fidem & sacrificium, vnigenitum & dilectum contendebat sa- 1. Reg.1. crificare ei, qui ipsum dederat: aut quomodò Anna Samuelem ablactatum, cum diploide obtulit aræ: ita etiam veneranda mater venerandum filium proprijs manibus tradidit ad holocaustum: & quod est maius ijs, quæ dicta sunt, non filium solùm, sed etiã seipsã tradidit præclara mulier ad cædem, magna voce clamans se esse Christianã, & solùm nôsse Deum Christum Iesum, & eius patrem, à spiritu afflata, gloriosè confitebatur: deos autem & dęmones, vt qui neq; essent, neq; vnquam fuissent, abdicabat, Eximia virtus eius. aspernans & nihili faciens. Et omnes quidem præsidis blanditias aut assentationes tã quam maligni escas repellebat & auersabatur: omnibus autem suppliciorum minis, et omnium tormentorum generibus se lætari affirmabat.

Cap.13. Cæditur boum neruis. Quamobrem crudelissimus ille Iudex, qui cum Deo bellum gerebat, iubet quidem infantem auferri ab eius vlnis, ipsam autem nudam flagellari boum neruis. Atque mater quidem, lictoribus in ea cædenda laborantibus, immaniter lacerabatur supplicijs: indignabatur verò, vt est consentaneum, & vociferabatur, & ægrè ferebat filius. Quem quidem, vt qui esset elegans, & forma speciosus, venustate delectatus Tyrannus, vi quidem auellit ab vlnis maternis: eum autem suis accepit manibus, eum tentans imponere genibus, & sensim palmis eius caput demulcens, nec id solùm, sed etiam impuris labris castissimum impurissimus exosculari aggrediens, verbis ad persuadendum accommodatis incantabat, vt putabat. Attende, dicens, fili mi suauissime, fili formosissime, attende mihi tuo patri. Audi, ô scite & chare fili, & intellige: hanc autem veneficam & impiam, vt quæ violenta sit morte peritura, & dijs inimica, expellens, nobiscum suauissimè viues & iucundissimè. Ego autem te adoptans in filiũ, omnibus bonis benignissimè prosequar, & omnium meorum possessionum te relinquam hæredem.

Cap.14. Quid verò Quiricus, qui corpore quidem erat imperfectus, perfectus autem spiritu: qui specie quidem erat infans, senex verò intelligentia? qui sermone quidem & lingua balbutiebat, mente autem & corde intelligebat? num cessit Tyranni violentiæ, aut puerili timore exhorruit, aut osculis & promissis est delinitus, aut victus à flagellis, quæ in matrem intentabantur, diriguit timore resolutus, aut fortiter quidem decertauit, sed non prudenter? aut imperfectè quidem, non autem vt martyrem decu- Mira gratia in tantillo puero Quirico. it laudabiliter? Nequaquàm. Immò verò perfectione vtens fidei, perfectione prudentiæ. Erat enim spiritus Dei verè in eo perfectus: & ideo tota anima, totis viribus & omnibus membris corporis vnà cum matre decertans, bellum pro Christo gerebat, & simul sustinebat. Nam corde quidem credidit nihilo seciùs, quàm infantes aut la- Matt.21. ctentes, qui Iesum priùs susceperunt, quandò sedens super pullum, Hierusalem est ingressus, cum palmis & hymnis ab eis exceptus. Ore autem se esse Christianum pręclarè est confessus, & diuinum Christi nomen verè Christianus clarissimus Quiricus, cõ- Rom.10. uenienter suo nomini prædicabat: corde quidem ad iustitiam, confessione autem ad salutem vtens, vt diuinus ait Apostolus.

Cap.14. His veluti ignitis telis diuisit ipsam mediam Tyranni animam. Verùm nec ociosæ erant delicatæ manus noui athletæ, neque teneri pedes poterant cessare ab ope- Infans tyrãnum auersatur. re: sed & pedibus & manibus resistens, & renitens luctator admirabilis, & pro viribus repugnans, inimici auersabatur oscula: ad matrem autem toto animi studio contendebat & prosiliebat. Tanquam verò in retibus & crudiuoræ feræ manibus interceptus, aut potiùs vt canora auis laqueo implicatus, alas mouebat beatus puer, & Lacerat vnguibus. omnibus modis machinans euadere è laqueis venatoris, manibus quidem eius vultum laniabat & lacerabat: pedibus autem execrando lateri insultans athleta breuissimus, sic amorem illum dæmoniacum statim conuertit ad iram cædem spirantem. Nam cùm delicatum eius pedem appræhendisset vir ad cædem propensissimus, crudeli autem animo, & spirante parricidium, & quid aliud, nisi digno anima diaboli? A tyranno interficitur. cum sublimè sustulisset, ex alto tribunali manu sua iaciens in subiectos gradus lapideos, vnà cum sacro capite totum quoque athletæ corpusculum aduersis petrarum aculeis contriuit & confregit.

Sic

Sic corporis confracta compage, victrix eius anima liberata est, tanquam passer à venatore: manibus autem sanctorum Angelorum statim ad magnum adducta Pontificem, tanquam sacrificium maximè odoriferum oblata est Domino. Sic paruus ille Quiricus cùm magnus euasisset decertatione, terram quidem sanctificauit per sanguinem, qui in ipsa est effusus: aërem verò per sanctum spiritum, qui ad ipsum peruasit: & cælum quidem impleuit exultatione, quæ non potest verbis exprimi. Cùm maioris autem & diuinioris Dei gloriæ fuisset occasio, omnibus Christi Ecclesijs fuit diei festi argumentum, & spiritalis laudationis gaudijque suppeditator vel conciliator. Sic insignis martyr mater Deo priùs peregit sacrificium, & cùm tanquam turtur formosissima & castissima, quasi pulcherrimum & speciosissimum pullum Christo ad sacrificium filium præmisisset, cum gaudio & voce exultationis orabat, vt ipsa quoque citiùs liberaretur à carne, & nuda à cœni vestibus, nuda & syncera mente, super cælesti sponso Christo & dilecto filio contendebat coniungi. Cap. 15.

Quamobrem magnis quidem gratiarum actionibus & laudationibus magnificabat eum, qui eius susceperat oblationem, & vt ipsa quamcelerrimè solueretur à corpore, & ad desideratum Christum assumeretur, supplicabat: validis autem verborum insultibus Tyrannum sauciabat: Noli putare, dicens, me esse adeò timidi & pusilli animi, vt vincar à tuis supplicijs. Non enim me terrebit carnis laniatio, neque me membrorum conturbabit ruptura: sed neque qui deorsùm fertur, torrens sanguinis, non neruorum sectiones, non ossium fractiones, non ignis minæ, nec mortis denique, quæ ea consequitur, me separabit à charitate Christi. Nullius tui (vt semel dicam) tormentationem duco, ó acerbe Tyranne. Sunt autem omnia mihi quàm iucundissima, quæ vos ad me torquendum minitamini, & tantò magìs, quantò videntur violentiora. His enim spero me citiùs esse perueturam ad meum charissimum, & cum eo coronam iustitiæ à Christi dextera consecuturam. Cap. 16. Fortissimus animus S. Iulittæ.

His verbis Iudex magis irritatus, & furore percitus, in ligno quidem iussit suspendi egregiam victricem, eius autem carnes valdè laniari ac discerpi ferreis pectinibus: deinde picem ex lebete hauriri bullientem, & effundi in membra lacerata decertantis. Ea autem strenuè & fortiter resistente omnibus tormentis, & deos quidem ac dæmones auersante & aspernante, Christianam verò seipsam confitente, & solum Deum nôsse Christum, & eius patrem, & sanctum spiritum affirmante, condemnatur postremò, vt ense moriatur. Cap. 17. Valdè eius corpus laceratur. Gladio caeditur.

Hoc est certamen Quirici & Iulittæ. Hæc est verorum pietatis athletarum victoriæ publica declaratio. Sic salua fuit mater per sacram liberorum procreationem. Sic filius accepit vtilitatē ex materna educatione. Et talibus visceribus longè honestissima mulier suum infantem nutrijt, & talibus alimentis remuneratus est parentem venerandus filius: adeò vt hic quidem fieret, & vocaretur Dei filius, illa autem filia cælestis Hierusalē: & ambo Dei filij, & insignes Christi martyres, & vasa sancta & electa, & preciosa diuini illius spiritûs. Nunc; licet videte ijs, quibus datum est contemplari, matrē propter filium in cælis exultantem conuenienter diuinis eloquijs, matrem longè beatissimam, valdè beato filio mirandum in modum coniunctam, & simul exultantem: Cum prophetis quidem, vt qui sint similem assecuti gratiam spiritûs & virtutis. Cum Apostolis autem, vt qui fuerint socij parium pro pietate certaminum & laborū. Cum athletis verò & martyribus, vt qui æque atque illi, aut etiam validius susceperint certamen confessionis, & cursum peregerint, & fidem seruauerint, & martyrij legis nihil omiserint. Quamobrem, quæ nunquàm marcescent, iustitiæ coronis cum ijs, qui sunt vniuersorum sanctorum perfectissimi, à dextera Christi sunt redimiti. Quorum intercessionibus nostri quoque memento, ó Deus, qui in sanctis tuis glorificaris, & magnificas eos, qui te magnificant, & sanctificant sanctissimum nomen patris, & filij, & spiritûs sancti: Quem decet omnis gloria, honor & potentia in secula seculorum, Amen. Cap. 18. 1. Reg. 2.

VITA

VITA LVTGARDIS SANCTISSIMÆ VIRGINIS, AVTHORE F. THOMA CANTIPRATENSI DOMINICANO.

Claruit in Anno 1250.

Etsi autem necdum mihi constat de Virginis huius canonizatione, vt vocant, tamen visum est vitam eius huc adscribere, stylo simpliciore passim nonnihil elimato.

PROLOGVS AVTHORIS.

Dominæ reuerendæ & in Christo plurimùm diligendæ Hauuidi, diuina benignitate Abbatissæ Aquirianæ, sanctoq; eius Collegio, frater officio Supprior, fratrum Prædicatorum minimus, salutem dicit.

Vestra me duntaxat, immò erga monasteria omnia charitas, amorque erga personam, de qua dicturus sum, singularis, me induit, vt vitam piæ Lutgardis vtcunque describerem, in tres libros opus omne distinguens, conuenienter triplici illi statui secundū animam, quem dicere solemus incipientium, proficientium, & perfectorum. Planè autem mihi persuadeo, multis retrò annis à nemine vitam alicuius conscriptam esse, quæ tot virtutum insignia complectatur. Oratos autem velim pios lectores, quibus Deus adspirauerit gratiam amoris sui, vt fidem ahibeant dictis meis. Quòd si quædam minus literatè vel eruditè à me dicta erunt, ferant quæso æquo animo, quando quidem non nisi vera dicetur. Bonorum enim ingeniorum, vt ait beatus Augustinus, insignis est indoles, in verbis verum amare, nō verba. Neq; aurū minùs preciosum est quòd è terra tollatur: neq; minùs sapit vinum, quòd è vili ligno nascatur. Cupio aūt, vt non modò vestrum collegium, sed etiam omnes monasteriorum Brabantiæ virginei coetus vitam piæ Lutgardis suscipiant, vt quam fama virtutum verissima apud omnes diuulgauit, ea breuis libelli insinuatione pleniùs omnibus innotescat.

De Doctri. na Christ. lib. 4. cap. 11.

LIBER PRIMVS.

Iunij 16. Cap. 1. Patria Lutgardis.

LVTGARDIS pia virgo ex illa quondam Tungrorum celeberrima ciuitate, patre ciue, matre nobili, traxit originem. Pater autem tenerrimè illam diligens, & secundùm seculi fastum cupiēs eam florere & prosperos habere successus, cuidā mercatori, dum adhuc iuuencula esset, viginti marcas argenti dedit, vt ex ijs, donec ea adolesceret, multiplicatis copijs lucrisque paratis, dos nuptura filiæ augeretur. Interim crescens puella, & quid eius causa fieret, animaduertens, quantùm illa ætas patiebatur, ad nuptias inhiabat. Sed pius Dominus, futurorum præscius, qui vocat ea, quę non sunt, tanquam ea quę sunt: frustrato patris eius consilio, de Lutgardi de sibi potiùs despōsanda, aliter disponebat. Ille enim, qui Lutgardi destinatam pecuniam negociationibus augmentandam susceperat, crebrò in Britanniam traijciens, & per multos aduersos casus diffluens, ad vnam marcam redegit viginti, alijs planè dissipatis. Sed neq; sic tamen aut patris propositum, aut effrōtem filiæ impudentiam ea res retardâsset, nisi matris instantia mētem filiæ modò minis, modò blandimētis emollijsset, ita illi dicentis: Si Christo nubere volueris, monasterium tibi, quodcunque voles, honestissimum conciliabo: Sin autem mortalem spōsum malueris, non nisi bubulcum habebis. His atq; huiuscemodi verbis alijs & mariti votum, & filiæ voluntatem, ad salubrius propositum inclinauit. Etsi autem Lutgardis delectaretur ornatu vestium, at tamen fugiebat prorsus amatorias confabulationes & ineptias puellares: & licèt necdum cognosceret Dominum, in corde tamen, cū sola esset, intus nescio quid diuinum sentiebat.

Rom. 4.

Cap. 2. Traditur monasterio

Vbi igitur annos duodecim excessit, in monasterio S. Catharinæ, quod est prope oppidum S. Trudonis in Hasbania, inter Deo sacratas virgines Ordinis S. Benedicti, diuino seruitio mancipatur. Cumque iuuenis quidam genere & opibus præstans illam procaret, animum illius interdum verbis nōnihil permouere cœpit: obseruāsq; tem-

tempus & locum, clàm nocte quadam domum, in qua virgo iacebat, adire tentauit: sed cum accessisset, repentino timore correptus aufugit. Institit verò miris modis diabolus, vt ad consensum animum puellæ inclinaret: sed non permittente Deo, eius conatus irriti fuére. Sedente autem quandoq; simplice puella, & cum iuuene illo colloquente, apparuit ei Christus ea forma, qua olim inter homines versatus fuerat, pectoriq; vestem suam detrahens, qua tectus videbatur, vulnus lateris ei ostendit quasi recèns cruentatum, dixitq; ei: Blanditias inepti amoris posthàc vide ne requiras: hic iugiter contemplare, quid diligas, & quamobrem diligas. hic ego totius puritatis delicias tibi polliceor obtinendas. Hac illa visione & oraculo pauefacta, statim oculis cordis in hæsit illi, quem viderat, & vt eum acciperet, meditabatur vt columba: moxq; superno illustrata splendore, totius vanitatis à se sensit absterfam caliginem. Cumque eam vidisset die quodam matrona nobilis & deuota, spiritu prophetico dixit: Tu, vt video, bona es Agnes, & reuerà altera Agnes eris. Subitò verò adest iuuenis supradictus, & cœpit suos replicare sermones. Cui illa, vt quondam Agnes beatissima, hianti ore respondit: Discede à me pabulum mortis, nutrimentum facinoris: quia iam ab alio amatore præuenta sum. *Visione mirabili amor vanus ab ea prorsus excluditur.*

Alius quoque iuuenis, armis miles, eam iam Deo synceriùs inhærentem, nihilo minùs adamauit: & cùm multis annis renitētem animo procaret, illa primùm modestè, posteà verò seueriter eum à se auertit. Cernens autem eum in stultitia pertinacem, etiam contumeliosis sermonibus eum à se repulit. Ille verò contemptum se dolens, cogitat quidnam faciendum sibi sit. Et ecce Lutgardis accita à sorore sua, iter arripit. Id vbi resciuit iuuenis, obuiàm illi proficiscitur cum turba satellitum, rapere illam volens. Sed puella ab equo desiliens, ex illius manibus multa vi se extorsit, totaq; ne nocte fugiens, per syluarum deuia, angelo ductore, ad domum nutricis suæ manè peruenit. Eam autem vt nutrix vidit, suspicata raptum, dixit ei: Num te hac nocte iuuenis ille vi oppressit? Respondit illa: Nequaquàm. Cùm autem iuuenis ab equo descēderet eam rapturus, quidam eius satelles equum freno tenens, suam ei ad eam rem operam nauauit. Clamauit ergo virgo Lutgardis ad illum: Hac manu, qua nunc frenum tenes equi militis me infestantis, tale quippiam breuì designabis, quod tibi ignominiæ perpetuam in hoc seculo notam inuret. Et ecce vbi ille domum fuit reuersus, mox ea ipsa manu propriam suam vxorem interfecit. Ea causa expulsus è patria, rebus omnibus priuatus est. *Cap. 3. Respuit militē ipsam procantem. Prophetia eius.*

Postquàm autem Lutgardis ad monasterium reuersa est, ab omni ferè hominum colloquio & consolatione se subducens, tota rebus cælestibus inhiabat. Quibusdam autem æmulis arctiorem eius vitam, quam imitari non possent, carpentibus, atque dicentibus: Sinite eam, dum feruor in motu est: vbi ille tepuerit, non absq; rubore redibit ad ea, quæ nunc stulta contemnit: Lutgardis id audiens, cum multa humilitate sibiipsi timere cœpit, & pauida formidare, ne forte quandoque acciderent, quæ ætate prouectiores de ipsa dicebant. Apparuit autem ei beatissima Christi mater vultu gratulabundo, & ait: Non sic erit, charissima filia, vt tu times. Non recides in peccata: sed mea te solicitudine protegente, firmaberis in salutem: nec minuetur in te gratia & virtus, sed cumulabitur. Fuit ea nimirùm preclara & amplectenda promissio. Quando in oratione Domino suauiter iungebatur, & eam aliquod ingens negocium foràs euocabat, quasi amico familiariter ei dicere solebat cum magna cordis simplicitate & puritate: Expecta me hîc Domine Iesu: vbi me expediero, celeriter ad te tē. uertar. Mira profectò virginis simplicitas, mira Saluatoris humanitas erga illam. Paratum enim illum in omni loco dominationis suæ, paratum in quouis negocio expertaest. *Cap. 4. Tota vacat Deo. Familiaritas eius ad Christum.*

Eodem ferè tempore beata Catharina virgo & martyr, eius loci patrona, cum ingenti gloria apparuit illi flēti pariter & oranti. Cumq; multùm pauida suppliciter eā rogaret Lutgardis, vt pro ipsa Dominum deprecaretur, illa respondit: Confide filia: semper enim gratiam suam Dominus augebit in te, donec per summum vitæ fastigiū, præcipuum inter virgines meritum consequaris. Quodam etiam tempore eadē sanctissima virgo Catharina cuidam deuotæ fœminę apparens, dixit: Lutgardem tibi interuentricem & matrem adsciscas, quæ ab omnipotente Deo parem mihi in cælis locum obtinebit. In sacratissima Pentecoste monialibus in Choro cantantibus, Veni creator spiritus, ij, qui in Choro erant, perspicuè viderunt Lutgardem ad duos cubitos in aera sublatam. Felicē illam, quæ tali miraculo meruit declarari: & corpore subleuari à terra, quæ iam anima exultans in Domino, in cælū sustollebatur. Obtulit sanè *Cap. 5.*

Ieiunia & preces eius. seipsam quotidiè Domino holocaustum gratuitum, corpus afficiēs inedia & ieiuniis, & spiritum ab oratione non relaxans. Ne autem in cordibus sororum, quæ eam nonnihil æmulari videbantur, suspicionis alicuius scrupulus hæreret, Christus sponsam suam eiusmodi miraculo cohonestauit. Cùm illa crebrò vigilias cōtinuaret, quadā nocte super eam viderunt moniales non breui spatio quoddam luminis iubar, quod ipsum quoq; Solis splendorem vinceret. Quod quidem lumen intrò diffusum, non solùm in illa, sed in alijs quoque, quæ illud viderunt, vitæ gratiam augmentauit.

Cap. 6. Mouebatur verò commiserationis affectu & pietatis spiritu mirum in modum erga ægrotos & debiles, adeò vt ipsis afflictis condolens, plùs ipsa spiritu affligeretur. Cōtulit ergo illi Deus ita generatim gratiam curationum, vt si quid esset vitij in oculo, vel in manu, aut pede, vel cæteris corporis membris, ad contactum saliuæ vel manus eius protinùs curaretur. (Contactu suæ saliuæ vel manus morbos pellit.) Cumque ea causa hominum multitudine & frequentia obrueretur, sæpiusque in oratione impediretur, dixit ad Dominum: Quorsum mihi isthęc gratia Domine, cuius causa toties distineor, ne possim vacare tibi? Aufer eam à me, sed ita vt meliori munere commutetur. Respondit Dominus: Quid vis igitur eius loco accipere? Tum illa: Volo, inquit, vt pro maiori deuotione possim intelligere Psalterium. Præstitit hoc illi Deus. Vt enim illo tempore probatum est, Psalterium tanto perspicaciùs intellexit, quanto erat radiantiori luce illustrata. Sed cùm posteà necdum tantum ex hac percepta gratia se proficere comperiret, quantum sperârat, (Reuerentia enim velati mysterij, mater est deuotionis: & res celata, auidiùs quæritur, & maiori veneratione concupiscitur) dixit Domino: Quorsum verò attinet me idiotam & rusticam monialem scripturæ arcana nôsse? At illi Dominus: Quid vis igitur? & illa: Volo, inquit cor tuum. Et Dominus: Quin ego potiùs, ait: & cor tuum. Respondit illa: Sit ita Domine, at sic tamen, vt cordis tui amorem cordi meo attemperes, & in te cor meū possideam, omni tempore tua protectione securum. Facta est igitur ab eo die quędam permutatio cordium, vel potiùs vnio spiritûs creati & increati per gratiæ excellentiā. Deinceps enim ita Christus cordi virginis inhæsit, eam communiens & protegens, vt nec tentatio carnis, immò ne turpis quidem cogitatio mentem eius vel temporis puncto infestârit. (Mira eam Christ. gratia afficit.)

Cap. 7. Per idem ferè tempus, cùm adhuc & corpore & ætate esset tenerrima, nocte quadā circa tempus nocturnarum precum, quas Matutinas vocant, sudor eam vehemens & naturalis inuasit. Cùm ergo à precibus nocturnis abesse vellet, vt posteà ad seruiendū Deo fortior esset, credens illum sudorem corpori suo salutarem esse, subitò ad eā vox facta est: Quid ita iaces? surge ocyùs: oportet vt pœnitentiam nunc agas pro peccatoribus, qui in suis sordibus iacent, non sudori indulgeas. Tum illa exterrita surrexit, & inchoatis iam Matutinis, ad ecclesiam festinauit. In ipso autem ecclesiæ ostio Christū obuium habuit, cruci affixum & cruentatum, qui brachium de cruce deponens, eamque amplexans, os eius vulneri lateris sui applicuit: vnde tantam hausit suauitatem, vt ex eo tempore in Dei seruitio semper & robustior & alacrior fuerit. Retulerunt autē, qui ipsa reuelante eo in tempore diù posteà probauerunt, saliuam oris eius, mellis dulcedinem superâsse. neq; id mirum, quando cor illius & diuinitatis Christi mel, & humanitatis lac intus ruminabat. (Ab effectu colligitur visionis veritas.)

Cap. 8. Si quo cordis aut corporis incommodo esset grauata, stabat coram imagine Crucifixi, eamque diù contemplata, clausis oculis & dissolutis membris, non potuit pedibus consistere: sed prorsus languescens, rapiebatur in spiritu, videbatq; Christum & lateris eius cruentum vulnus: cui os suum admouens, tantam inde sugebat dulcedinem, vt nulla re posset affligi. (In aduersis vnde confirmata sit.) Accidit quandoque, vt acutissima febre laborans, criticis diebus è lecto surgens, absq; vlla difficultate in ecclesiam cum alijs cantitura intraret. Ad recordationem illius acutissimi obtutûs Aquilæ, nempe Iohannis Euangelistæ, qui fluenta Euangelij de ipso sacro Dominici pectoris fonte potauit, apparuit ei in spiritu aquila, tanto pennarum nitore refulgens, vt totus potuerit orbis claritatis illius radijs illustrari. Nimia igitur admiratiōe stupefacta, expectabat vt Dominus pro captu infirmæ aciei, tantam visionis eius gloriam temperaret. Quod cùm factum esset, visionis illius modum pressiùs contemplans, vidit Aquilam illam ori suo rostrum apponere, animamque suam tam ineffabilis lucis splendoribus complere, vt quatenùs mortales capere possunt, nullam ipsam diuinitatis secreta laterent. Tanto autem de torrente voluptatis illius hausit vberiùs, quanto in donis munificētior Aquila vas cordis eius maiori desiderio distentum reperit. Et certè testimonium ego perhibeo, licèt in familiari sermone simplicissima videretur, nunquàm tamen me ex cuiusquam ore in (Præclarum de ea authoris testimonium.)

secreto

secreto spirituali colloquio tam syncera, tam ignita & ardentia secundùm veritatis spiritum verba hausisse, idq; adeò, vt ad intelligenda dicta illius planè rudem & hebetem sæpissimè me existimârim. Memini etiamnum & loci & temporis, quando ad verborum eius subtilitatem vsq; adeò obstupui, vt si suauis illa & ineffabilis admiratio diù me tenuisset, aut amentem me fieri oportuerit, aut è vita excedere.

Est Hasbaniæ oppidum, quod Lossum vocant: ad cuius ecclesiam quædam inclusa Domino seruiebat, pro vitæ merito Lutgardi cumprimis familiaris. Apud eam mansit quandoq; Lutgardis ad dies quindecim. Accidit autem, vt in orationis contemplatione tanta dulcedine afficeretur, vt accersita inclusa, manûs suæ digitos illi ostenderet, eosq; exprimens diceret: En soror mea, vt mecum agit omnipotens. Ex interiori abundãtia etiam digiti mei exteriùs ceu oleo distillant. Atq; hæc dicens, quasi ebria, & verè ebria cum gestu & tripudio mirabili per inclusæ domicilium ferebatur. Inde summoperè eò adspirauit, vt ministerio consecrationis per manus Episcopi vni viro Christo perfectiùs iungeretur. Obtulit autẽ sese opportunitas, domino Huardo Leodiensi Episcopo complures sanctimoniales consecrare volente, quibus adiuncta est etiam Lutgardis. Vt autem earum capitibus in signum coronæ aureolæ pontifex sertum ex zonis confectum imposuit, atque ad Lutgardem ordine peruenit, quidam vir sanctus & simplex, qui illic adstabat, perspicuè vidit Episcopum grandem coronam auream Lutgardis capiti imponere, eamque præ alijs singulari quodam honore afficere. Cumque putaret ab omnibus id videri, quæsiuit ex vicino presbytero, cur soli Lutgardi Episcopus coronam auream admoueret. Irrisit autem illum presbyter, & ait: Vbi sunt oculi tui, vt auream coronam dicas, quam omnes lineam esse vident? Siluit vir beatus & risit, atque in Lutgarde singulare meritum animaduertit. Ab eo die sponso suo perfectiùs adhærens Lutgardis, sequebatur Agnum, quocunque iret. Si Christi enim via humilitas est, Lutgardem videas ita eum sequentem per hanc viam, vt superbia nunquàm intumuerit. Si de paupertatis agitur via, adeò fuit paupertatis studiosa Lutgardis, vt nec de quotidiani panis alimonia cogitare voluerit. Si Christi via est misericordia & humanitas, fateor equidem in hac vita neminem me vidisse illa magis misericordem. Si via Christi crux est & tribulatio, adeò se ieiunijs & multis modis afflixit Lutgardis per omnem vitam suam, vt nulli nostræ ætatis neque viri, neque fœminæ ei hac in parte possint æquiparari. Denique per viam incorruptionis & virgineæ integritatis secuta est agnum ad gloriam, qua ille via præcessit, virgineas cohortes sui habens imitatrices. Vide autem, quid Agnus ei rependerit. Aequum est enim ipsum sponsæ vicem reddere. In monasterio S. Catharinæ qualibet sexta feria in Vespertinis precibus, quas Vesperas vocant, in beatissimæ virginis Mariæ honorem certo numero deputatæ responsorium cum versu cantabant. Eum autem versum deuotionis causa Lutgardis sola cantare solebat: videbaturque ei interim dum cantaret, Christum in agni forma vnum pedem suum dextro, alterum sinistro ipsius humero imponere, atque os ori applicare: sicque cantando cùm ex Christi pectore sugeret, mirabilem melodiæ suauitatem resonare. Nec dubitare quisquam potuit diuinum in hoc cantu adesse miraculum, cùm in solo versu illo vox eius suprà quàm dici queat, solito gratior audiretur, & corda audientium ad deuotionem & pietatem interim mirabiliter permouerentur.

Cap. 9.

De ebrietate spiritus dicit, quam Ambrosius sobriam vocat.

Christum agnum vt præclarè secuta sit.

Et quia talem lucernam sub modio latére par non erat, posita est super candelabrũ, vt fulgor gratiæ omnibus appareret, factaque est Priorissa in eodem beatissimæ Catharinæ monasterio, vno omnium consensu electa. Non enim habebat eius loci consuetudo, vt Abbatissam sibi crearent. Sed cùm hac in re grauissima se affectam iniuria arbitraretur, decreuit & locum & institutum mutare. Intereà accidit, vt Abbas S. Trudonis, pater scilicet spiritualis eius monasterij, à generali Lateranensi Concilio veniens, cum processione à monialibus exciperetur. Fusa autem oratione in ecclesia, moniales omnes ad domum capitularem euocauit, & vt parùm cauta inter simplices cõsuetudo obtinuit, singulas osculo excepit. Sed cùm Lutgardis Priorissa osculari eum deberet, prorsus tenuit: attamen per iocum ab omnibus tetenta, passa est illud vi sibi extorqueri: sed benignissimus Iesus ita manum suam interposuit, vt ne primi quidem motûs contagionem ex eo osculo persenserit. Fuit ea in illo monasterio annis circiter duodecim monialis: eratque eodem tempore magister Iohannes Lyranus, Leodiensis diœcesis, vir eximia sanctitate, qui nõ ignorans perfectissimum animi eius propositum, admonuit eam, vt abdicato Priorissæ officio, ad Aqniriaunm Cistertiensis ordinis monasterium se transferret. Opponente illa diuersum Gallicarum monialiũ idioma,

Cap. 10.

Præficitur virginum monasterio

Iohannes Lyranus vir sanctissim.

 idioma,

idioma, eiusdemq; Ordinis monasterium in Herkenrode, vbi sermone Teutonico vtebantur, potiùs deligente, Dominus ait ad eam: Volo, vt Aquiriam petas: ni ita feceris, ego te deseram. Quædam etiam sanctissima virgo Christina, cuius meminit Iacobus ille venerabilis in vita beatæ Mariæ de Oegnies, cuius etiam vitam nos scripsimus, diuinitùs compulsa eam adijt, dixitq; ei: Quid cunctaris facere, quod diuino instinctu iuberis? Obijciente illa eadem, quæ diximus, quæq; secundùm hominem satis rationabiliter obijcere videbatur: Christina, Deo inspirante, mox respondit: Ego verò vel apud inferos mâllem esse cum Deo, quàm in cælo cum angelis sine Deo. Rectè nimirũ & congruenter illi respondit. Christi enim præsentia quenuis locum, quantumuis inuisum, summè efficit delectabilem, atque ideò meritò appetendum. Igitur Christinæ verbis confirmata Lutgardis, ad omnia paratam se offert, parensque supradicti magistri Iohannis admonitioni, Aquiriam se contulit summa animi tranquillitate. Est verò monasterium illud in Ducis Brabantiæ regione. Vbi autem id resciuerunt moniales S. Catharinæ, summo dolore affectæ sunt. Quod cùm Lutgardis comperisset, condoluit eis, Dominoq; pro illis supplices preces obtulit. Oranti autem apparuit beatissima mater Dei, congratulabaturq; ei, quòd monasterium & Ordinem ipsi specialiter addictum complexa esset, promittebatq; se monasterium S. Catharinæ, propter ipsius preces, & temporaliter & spiritaliter promoturã. Quod quidẽ in illo monasterio vsq; in hodiernum diem sic contingere videmus, quando illius Ordinis vbique tepescente disciplina, isthoc monasteriũ magis, quàm vnquàm anteà, virtutibus floret, & rebus temporalibus copiosiùs auctum est. Sed hic primi libri finis esto, qui ea continet, quæ Lutgardis in S. Benedicti ordine gessit, vt ad librum secundum expeditiori ordine procedamus.

Christina mirabilis.

Confert se Lutgardis ad Aquiriæ cœnobium.

LIBER II.

Cap. 1.

CVM autem fama virtutũ Lutgardis vndiq; increbresceret, noua monasteria in Gallijs construebantur, quæ, si vel parum aliquid Gallicè didicisset, mirum in modũ eam sibi præfici cupiebant. Vbi ea id cognouit, multùm exhorruit, rogauitq; cũ lachrymis matrem Domini, vt id auerteret. Apparuit autem ei mater Christi, dicens, ne quicquã formidaret: se enim scutum protectionis suæ oppositurã. Vide aũt, oro te, Lector, quo pacto isthuc impeditũ fuerit, & videbis visionis huius purissimã veritatẽ. Vix annum ætatis quartum & vigesimum attigerat, quando venit in Aquiriam, & tamen licèt posteà annis quadraginta inter sodales Gallicas vixerit, vix tantum potuit eius idiomatis perdiscere, vt esuriens commodè posset Gallicè panem petere. Quod vbi ad omnium notitiam peruenit, permissa est sponsa Christi in somno contemplationis quiescere.

Non potest Gallicè discere loqui, non sine miraculo.

Cap. 2. Imminente peste sæuissima Albigensium hæreticorum, beatissima virgo Maria apparuit ei vultu lugubri & obscurato. Compatiens autem ei in visione Lutgardis, cum magno cordis & oris rugitu quæsiuit ab ea, quidnam haberet, & vnde tantus esset faciei pallor & squallor, quæ alioquì plena esset omnis gratiæ. Cui beatissima Virgo respondit: Ecce ab hæreticis & pseudochristianis rursus conspuitur, rursus crucifigitur filius meus. Tu ergò assume tibi lamentum, & perpetuis septem annis ieiunato, vt sopiatur ira filij mei, quæ generarim vniuerso immineret orbi. Itaq; toto septennio tale illa sibi indixit ieiunium, vt pane & cereuisia contenta esset. Vide autem ingens miraculum. Sæpè superiorum voluntate coacta, tentabat aliquid pulmenti ore haurire, sed nihil inde vel ad fabæ vnius quantitatem potuit deglutire. Etsi autem ipsa mira quadã & incredibili abstinentia sese afficeret, attamen lætabatur ceteras sorores cõmodum habere victum, dicebatq; totum mensem rectiùs se valere, si vel semel paulò largior cibus illis appositus esset. Sciebat enim & fatebatur non posse omnes id præstare, quod ipsa singulari beneficio pro multorum remedio diuinitùs accepisset. Quanto autem magis sua continuabat ieiunia, tanto fuit & corpore & animo robustior.

Hæresis Albigensium.

Septenne ieiunium sibi indicit.

Cap. 3. Cùm Iacobus de Vitriaco, vt ipse refert in vita beatæ Mariæ de Oegnies, eius venerabilis fœminæ precibus concionandi gratiam esset adeptus, religiosam quandam mulierem, eamque ægrotam, non quidem turpi, sed tamẽ plùs satis humano amore prosequebatur, eratque illi cõsolandæ ita assiduè intentus, vt prædicationis munus segniter negligeret. At pia Lutgardis vinculum cordis eius & machinas diaboli in spiritu sentiens, cum multis lachrymis Dominum pro illo deprecata est. Sed cùm orando

nihil

nihil proficeret,& Dominum quasi crudelem ea causa argueret,Dominus ei respondit:Homo iste,pro quo oras,ea conatur,quæ sunt contraria precibus tuis. Quod vt audiuit Lutgardis,impatientiùs se gerens,magnis vocibus clamauit ad Dominum:Quid est hoc,quod agis benignissime & iustissime Domine? Aut separa me à te, aut hominem,pro quo te rogo,libera etiam non volentem. Mira res. Nulla mora inter preces & effectum earum intercessit:sed penitùs & protinùs liberatus ille, liberatori suo & famulæ eius gratias egit. Tumque apertis oculis iam liberatus, sensit periculum, quod anteà, humano cæcatus amore, videre non potuit. Nec grande posteà tempus euolutum est,cùm ille venerabilis Iacobus in transmarinis locis Achonēsis Episcopus creatus est.

Nota eximiam charitatem.

Per idem ferè tempus Simon quidam,vir nobilis,Teuto natione, literis egregiè institutus,Cistertiensem Ordinem complexus, Abbas Foniacensis factus est. Etsi autem ille ferueret desiderio,tamen acerbiori zelo in subditos inuehebatur,morteq; immatura decessit. Habuit is,cùm viueret,Lutgardem pro vitæ sanctimonia charissimam, multumque ei sua morte mœrorem attulit. Sed vbi defunctum cognouit, mox ieiunia & afflictiones pro eo suscepit,rogans Dominum,vt animam eius liberaret. Cumque multis precibus id à Domino contenderet, respondit ei Dominus: Bono animò esto:tua causa benignè faciam ei,pro quo oras. At illa vehementiùs instans, secundò audiuit eum propediem liberatum iri. Dixit verò ad Dominum : Quicquid mihi vis impertiri solatij,id illi animæ in Purgatorio largiaris:neq; ego vllo pacto cessabo à lachrymis,nec tuis consolationibus vnquàm me patiar recreari,nisi illum videam liberatum. Tum verò non est passus Dominus eam diutiùs affligi, sed apparens illi, adduxit secum animam è pœnis ereptam,dixitq; ei: Aequo animo esto dilecta: ecce hęc est anima,pro qua postulas. Illa mox humi prostrata in faciem,pro eius liberatione Dominum benedixit. Anima autem exultabunda & laudās, Lutgardi gratias egit, & ad potiora transiens,cum magna gloria cœlos penetrauit. Is idē Simon posteà Lutgardi crebrò apparuit,& inter cætera dixit ei,vndecim annos se in Purgatorio pœnas fuisse luiturum,nisi ipsa suis precibus sibi opem tulisset.

Cap. 4.

Abbatis animam è pœnis purgatorijs multa vi precū liberat.

Spiritu timoris adeò fuit insignita hæc virgo,vt eum beato Iob quasi tumentes fluctus super se fluctus Dominum timeret,& omnia opera sua,tanquam in dubio facta,vereretur. Diù itaq; eiulans,quotidiè Dominum precabatur,vt ipsam etiā in hac vita certam efficeret. Hoc desiderio cum multo tempore æstuaret, die quodam vocem audiuit apertissimè ad se dicentem:Secura iam esto charissima: placet Deo vita tua. Ad horam igitur exultās,deinde nihilo minùs,vt anteà,formidolosa fuit. Dixit ergo secūdò vox ad eam:Visne dominā Mariam de Roma,securitatis tuæ testem tibi dari? At illa: Nō, inquit:nimis religiosa est,diuq; mihi iam anxiæ differret reuelare,quæ nôsset. Et vox diuina:Interim ergo,inquit,tranquillo animo esto charissima: propediem redderis & manifestè & omninò secura. Vix quatuor lapsi erant dies, cùm ecce vir quidam spectabilis,sed omnibus ignotus, in locum illum,vbi inter se colloquebantur sorores, ingreditur,salutatisq; omnibus, Lutgardem vt citiùs accersiant,rogat. Eam venientem salutat,cunctisque audientibus dicit:Hæc tibi mandat omnipotens: Deinceps secura esto,quia Domino in te benè complacuit. His dictis,repentè disparuit: nec necesse erat quærere, vnde venisset,vel quisnam fuerit. Non diù pòst homo quidam sanctissimæ vitæ,diuina reuelatione edoctus,in Aquiriam veniens,eam in supradictis consolationibus confirmauit.

Cap. 5.

Sancti trepidant,& impij securi sunt.

Iob. 31.

Iam igitur animo feruentiori cupiens exire è corpore,& migrare in cęlos,quotidiè lachrymas fundebat. Dominus autem clamoribus eius modum ponere volens, celeriter apparuit ei,vulneribusq; manuum ac pedum & lateris detectis,dixit: En contemplare charissima,vt vulnera mea clament ad te,ne frustrà sanguinem fuderim, néve sine causa mortem perpessus sim. His & visis & auditis Lutgardis admodùm exterrita,cum timore & tremore quæsiuit,quis ille esset vulnerum Christi clamor,& responsum est ei: Labore tuo & lachrymis iram Patris iam accēsam mitigabis, ne perdat peccatores,sed vt ipsius misericordia conuertantur & viuant.

Cap. 6.

Christus ei apparet.

Hoc ferè tempore Dominus Innocentius Papa tertius, post celebratum Lateranēse Concilium ab hac vita migrauit,moxq; apparuit visibiliter Lutgardi. Illa autem vt vidit eum ingenti flamma cinctum,quisnam sit percontatur. Respondit se esse Innocentium Papam. Et illa cum gemitu. Quid hoc est, inquit, communem omnium nostrûm patrem tam dirè cruciari? Respondit ille: Tres ob causas ita crucior, quæ etiam æternis supplicijs me iustissimè addixissent, nisi per intercessionem pijssimæ matris Dei,

Cap. 7.

Innocētius 3. post obitū apparet ei.

Dei, cui monasterium condidi, in extremis me pœnituisset. Et æternam quidem mortem euasi, sed pœnis atrocissimis vsq; ad iudicij diem cruciabor. Quod autem ad te suffragia petiturus venire potui, mihi à suo filio mater misericordiæ impetrauit. His dictis, confestim disparuit. Lutgardis verò eius necessitatem sororibus, vt ei succurrerent, indicauit: portò admodùm dolens vicem eius, mirabili se cruciatu illius causa affecit. Nouerit Lector nos, reuelante nobis Lutgarde, tres illas causas non ignorare, sed pro tanti Pontificis reuerentia referre noluisse.

Cap. 8. Item Iohannes Lyranus.

Alia visio per idem propè tempus oblata est Lutgardi. Venerabilis Iohannes Lyranus, cuius suprà meminimus, cum ea pactum inierat, vt qui prior è vita migrâsset, superstiti post obitum appareret. Itaque Iohannes hic Romanam curiam, ob quædam negocia religiosarum fœminarum, quas in Branbantia æmuli vexabant, adiês, Alpes cùm attigisset, vita functus est. Eodem autem tempori puncto apparuit visibiliter Lutgardi, in monasterij ambitu stanti. Illa viuere eum existimans, manu innuit, vt peteret locum, vbi solebant inter se sorores conferre sermones. At ille dixit: Ego è corpore decessi: sed vt veritati, quæ ex pacto inter nos intercessit, satisfacerem, tibi apparui. Tú illa humi prostrata, sciscitabatur ex eo, quid sibi vellet triplex indumentum, quo mirificè erat ornatus. Respondit: Vestimentum candidum virginitatem significat, quam ab vtero impollutam seruaui. Rubicundum, labores & perpessiones, quæ mihi mortem attulerunt, quæque multo tempore pro iustitia & veritate sustinui. Cæruleum idemq; extimum, vitæ spiritualis perfectionem. His absolutis, ab oculis admirantis ablatus est. Illa autem & visionem & obitum eius sorori illius & cæteris monialibus indicauit. Cùm autem posteà venerabilem virum, licet in cælis beatum, tamen sibi ablatum fleret, sub ipso luctu Dominus ei dixit: Cur fles Lutgardis, & quamobrem affligitur cor tuum? Nunquid non melior sum tibi quàm decē filij? Illa non intelligens, quippe illiterata monialis, vbi ab alijs explanata didicit, non planxit ampliùs, sed in eius morte Dominum benedixit.

Cap. 9. Iterùm septenne ieiunium suscipit.

Expletis septem illis annis, quibus non nisi pane & cereuisia vsa fuit, rursus ei per reuelationem mandatum est, vt pro cunctis peccatoribus aliud ieiuniū susciperet. Quod illa libēs fecit, iterumq; alios septem annos solo pane & olere transegit. Rapta autem in spiritu, vidit salutis nostræ principem Iesum cum vulneribus tanquam recèns inflictis atque rubentibus vultui paterno adstare, & pro peccatoribus deprecari patrem: deinde autem vertere se ad ipsam atq; dicere: Cernis, vt me totū offerā patri tuo pro peccatoribus meis? Ita ergo volo, vt tu quoq; te mihi totam offeras pro meis peccatoribus, & zelum in illorum animaduersionem accensum auertas. Hoc idem Dominus Iesus in Missæ sacrificio quotidiè ferè illi dicebat. Præclarum autem de illa est testimonium beatæ Mariæ de Oegnies. Sub cælo, inquit illa, non habet mundus domina Lutgarde fideliorem efficacioremq; tum pro animabus, quæ in locis Purgatorijs sunt, tum pro peccatoribus precatricem. Spiritalia miracula facit modò viuens, corporalia faciet post obitum.

Mariæ Oegniacen. testimonium de ea.

Cap. 10.

Quædā valdè religiosa sanctimonialis in reuelationibus quibusdā, quas ipsa diuinas putabat, à satana fallebatur. Id vbi didicit Lutgardis, rogauit Dominum pro ea. Cui ille respondit: Illuminare ijs, qui in tenebris & in vmbra mortis sedent. Ea verba cùm ipsa non intelligeret, à quadam moniali quæsiuit, quid significarent. Postquàm ea interpretante cognouit, instantiùs rogauit Dominum. Apparuit autem ei satan, & dixit: Ego sum spiritus mendax, qui illam monialem decipio. Cui illa, Abi, inquit, ad fratrē Simonem, qui est in Alnensi monasterio, & idem ei quoq; referas, vt habeam testem veritatis. Obtemperat diabolus, & frater Simon venit in Aquiriam. Erat autem Simō ille plenus spiritu Dei, &, vt liber vitæ eius testatur, permulta ei Dominus reuelauit. Ambo ergo illi ex diuina reuelatione inter se consentientes, moniali illi protinùs mādauerunt. Illa mox membris omnibus obriguit & contracta est, adeoq; os eius obstruebatur, vt nec cultello posset aliquatenùs aperiri. Quod vt viderunt aliç, multo horrore correptæ, flexis genibus pro illa Dominum deprecabātur. Vbi ab oratione surrexerunt, confestim illa curata est, sumensq; cibum, cōfortata est: atq; ab illo die ab illo impostore spiritu liberata est. Tantis autem posteà meritorū prærogatiuis, vt ego ipse vidi, excelluit, vt non solùm ipsa illuminata in tenebris dici posset, sed etiam multos aliós in tenebris degentes, morum exemplis illuminârit. Vidi ego monialem quandam Cistertiensis Ordinis, multis annis à dæmone vexatam, quam ad se adductam, multa precum suarum instantia liberauit. Vidi etiam aliam à nequissimo dæmone permultis annis incredibili libidine pollutam, atque eius precibus ereptam.

Eius monialis mira mutatio.

Monia-

Monialis quædam Benedictini instituti, Iolendis nomine, in monasterio, quod Sambræ adiacet, degens, mundi illecebris dedita fuit: hortatu autem piæ fœminæ, ad Aquirianum monasterium conuolauit. Erat genere nobilis & delicatissimo corpore. Pro ea Lutgardis Dominum instantissimè orauit, vt & peccata ei remitteret, & gratiam deuotionis infunderet. Non potuit Christus negare deprecanti, quod petijt. Perducta est Iolendis illa ad sanctæ conuersationis statum: cumque illic annis pluribus Domino seruijsset, ipso reuelante præsciuit obitum suum. Accedens itaque ad Lutgardem matrem in Christo & dominam suam: Pro me, inquit, Dominum multa instantia depreceris: iam enim aduentat finis vitæ meæ. Respondit Lutgardis: Intrepida expecta Dominum, certa sum enim clementer eum actutum tecum, & à pœnis, quas reformidas, breui te extracturum. Tu verò post obitum reuertaris ad me, sed primùm dicito, Benedicite: deinde orationem Dominicam cum angelica salutatione recites, ne suo more diabolus aliquod figmentum adducat. Mortua est ergo, vt prædixerat, Iolendis cum ingenti spiritus feruore, & necdum triginta dies abierant, cùm illa oranti Lutgardi apparuit, & primò, Benedicite: deinde cætera dixit. Lutgardis ergo respondens, Amen, mox subiunxit: Quomodò habes? At illa: Dominus, ait, nō est me abominatus propter enormitatem peccatorum meorum, sed tua causa magnam mihi præstitit misericordiam. Quod vbi dixit, repētè abscessit: Lutgardis verò cum multis lachrymis diuinam erga peccatores clementiam laudauit. Eius quoque soror secundùm carnem, post mortem ad Purgatorium migrans, priusquàm Lutgardis quicquam de eius decessu cognouisset, lamentabili voce in aëre clamauit: Miserere charissima soror, miserere meî, nec mihi neges misericordiam, quam alijs animabus impendis. Intellexit illa in precibus prostrata sororis animam precum suffragia expetere, moxq; à cunctis sororibus exegit, vt multis, quas vocāt, disciplinis vel flagellorum ictibus & orationibus eam adiuuarent.

Cap. 11. Lutgardis suis precibus magnam gratiam impetrat moniali dissolutæ.

Eodem ferè tempore, singulis Dominicis diebus, quemadmodùm hortatur beatus Augustinus, Christi corpus percipiebat: sed Agnes Abbatissa, parùm cauto vsa cōsilio, id ei interdixit. At pia Lutgardis: Ego quidem, inquit, mater charissima, libenter obediam tibi: sed certissimè præuideo Christum hanc iniuriam in tuo corpore vlturum. Confestim Abbatissa intolerabili morbo afficitur, vt in ecclesiam ingredi nō non posset: nec cessauit dolor per momenta increscens, donec indiscretionis suæ culpam agnosceret, & Lutgardem sineret pristino more vti. Aliæ quoque, quæ hac in re cōtra illā erāt aduersatæ, aut notabiliter ex hac luce subtractæ sunt, aut humilitatis ductæ spiritu, se ad illam conuerterunt. Nimirùm dignus zelus sponsi in improbos sponsæ suæ perturbatores.

Cap. 12. Abbatissa negans ei Eucharistiā punitur.

Cùm quædam soror in extremis cum morte dirissimè luctaretur, apparuit Lutgardi dæmon insultans & dicens: En exagitaui sororem illam: sed cùm venisset populus, nihil ampliùs in eam potui. Populum dixit, conuentum sororum, quæ ob commendandam Deo illius animam cò venientes, vires dæmonis precibus eneruârunt. Sanctum ergo & pium est assistere morientibus, & eos aduersùs dæmones, qui finis nostri calcaneo insidiantur, orationibus adiuuare. Crebrò solebant ad Lutgardem venire dæmones, & funestum aut triste aliquid nunciare. Illa verò cōspuebat eos, & verbis importunos, Crucis signo depellebat. Adeò autem dæmones illam formidabant, vt ipsum etiam locum orationis eius, haud secùs atque candens ferrum, attingere nō auderent. Et ipsa quidem cùm nec psalmos intelligeret, nec quicquam de scripturis, dum tamen ruminaret versum illum, Deus in adiutorium meū intende, & alios quosdam Psalmorum versus, videbat dæmones cum multo horrore diffugere, & à malis suggerendis cessare. Vnde intelligebat, virtute verborum etiam à se non intellectorum, dæmones profligari, & eorum in tentationibus vires debilitari.

Cap. 13. Morientes debent precibus iuuari. Dæmones eam reformidant.

Mirum in modum ad omnem animi perfectionem adspirabat. Itaque dicendis precibus Canonicis siue horarijs summoperè in id incumbebat, vt non solùm malas, sed etiam bonas cogitationes à se excluderet, &, quod in mortali corpore impossibile est, ijs solis, quæ diceret, animum occuparet. Sed cùm id efficere non posset, grandes inde in eius pectore existebant scrupuli, & tanquam nihil dixisset, cœpit singulas horarias preces bis terque repetere. Adeò verò hæc res animam eius afflixit, vt nullus amicorum eam posset consolari. Fiebant autem ab amicis ad Deum preces pro illa, vt eam Dominus his scrupulis liberaret. Et ecce præter omnium expectationem, instar Amos prophetæ induit Dominus opilionem ouiculas sequētem, & posuit verbum in ore eius. Ille mox relictis ouibus, homo planè rudis, ad tredecim milliaria cōficiens, venit in Aquiriam: accersitaque Lutgarde, cæteris audiētibus dixit. Hæc dicit

Cap. 14. Scrupulis vexatur dicendis precibus. Amos 7.

Per opilionem liberatur. Dominus: Nullo deinceps in dicendis precibus dolore aut scrupulo angaris. Placent Deo preces tuæ, & gratæ sunt in conspectu meo. His dictis, ille repentè aufugit, nec dabatur opportunitas, quisnam esset, inquirendi, aut aliquid præterea cognoscendi. At posteà tamen, quis esset, rescitum est. Dominus quoq; per seipsum dixit Lutgardi: Nihil posthàc formides: ego hunc in te supplebo defectum. Tum illa vtrobique Dominum locutum esse sentiens, tranquillitati se dedit, nec vllum posteà ea in re inordinatum scrupulum passa est.

Cap. 15. Nemo facilè crediturus sit, quanta spiritûs alacritate in decantandis precibus illis Domino seruierit. Die quodam sub Vesperarum precibus cum cæteris cantante Visio cuiusdam sancti monialis. illa in Choro, monialis quædam stans è regione, oculis suis perspicuè vidit corporeæ lucis flammam ab eius ore profectam, sursum ferri & aëra penetrare. Qua insitata visione monialis consternata, ferè exanimata est. Finitis autem Vespertinis precibus, Lutgardis eam blandè consolans, tandem adhuc trepidanti dixit: Nolo te filia charissima hac visione terreri. Noueris itaque reuetà diuinitùs eam contigisse. Mirabantur plerique spiritales homines, quomodò in tot rebus præclaris & admirandis humanam gloriam calcare posset: sed quemadmodùm ego ab eius ore accepi, adeò intus plena fuit spiritali & solida gloria, vt nulla eam extrinsecùs vana gloria infestare posset.

Cap. 16. Fuit verò etiam discretione precipua, quod res sequens docebit: Quodam Domini co die cùm sacram Eucharistiam accepisset, & reliquiæ cogitationis diem festum in ea agerent Saluatori, ita vt molestum ei esset ad mensam pro corporeo alimento capiendo accedere, ita ait ad Dominum: Domine Iesu, non est mihi iam opportunum tuis delicijs occupari, sed vade ad sororem Elizabeth, quæ nec vna hora à cibo abstinere potest, illiusque interim animum occupa, me autem patiaris cibum corpori sustentando necessarium accipere. Elizabeth eiusmodi laborabat morbo, vt crebrò & interdiù & noctibus eam cibo refici oporteret. Et ecce pijssimus Dominus illi obediens, mox ad Elizabeth se contulit, eiusque pectus tanta suauitate cōpleuit, vt ab esca, præter suam consuetudinem, longo temporis spatio sine vlla molestia abstineret. Potest hinc facilè eius magna discretio animaduerti, quòd etiam spirituali occupatione corpus suum debilitare noluit, consultius existim ans, seruare illud multis alijs perferendis laboribus, qui animarum saluti prodessent, quàm tempore non suo, cùm omnia Eccés 3. tempus habeant, in sui destructionem inutiliter fatigari. Elizabeth autem, quæ, vt diximus, non solùm crebrò admodùm edere cogebatur, sed ea etiam erat virium imbecillitate, vt nullo modo pedibus subsistere posset, sed perpetuò decumberet: experta Lutgardis virtutem, cum multa instantia rogauit eam, vt à Domino ipsi impetraret vires surgendi è lecto, & cum alijs faciendi quæ facienda essent, quò sic ante vitæ suæ finem Domino Iesu Christo pleniùs seruire posset. Rogauit ergo illa Dominum, qui Precibus suis obtinet sanitatem ægrotæ. ei in hæc verba respondit: Eleuare, eleuare filia Hierusalem, quæ bibisti de manu Domini calicem iræ eius. Et ita factum est, vt Dominus ait: Eleuata enim illa est è lecto ægritudinis suæ, in quo iacuerat iam multis annis, surrexit indefessa ad ferenda onera Ordinis sui, & perfectissima sanitate diù posteà Christo Domino seruiuit.

Cap. 17. Cogitabat quandoque de eo, qui talem à peccatoribus sustinuerat afflictionem, miroque inflammata est desiderio Christo vicem reddendi, & pro illo martyrium obeundi. Sed quia tempus martyrij velut hyems iam transierat, imber abierat & recesserat, Christus aliud genus etiam corporalis martyrij ei præparauit. Accidit igitur nocte quadam, vt absoluto Completorio, ante lectum suum staret in dormitorio precibus occupata. Ibi tum miro quodam & ineffabili modo cœpit desiderare, vt in-Præ martyrij desiderio rumpitur vena eius. star Agnetis virginis posset pro Christo sanguinem suum fundere. Cumque eo desiderio vsque adeò arderet, vt iam se morituram præ eius ardore existimaret, rupta est vena, quæ extrinsecùs cordi opposita est. Indè verò tam multus dimanauit sanguis, vt tunicæ eius & cucullus eo abundè maderent. Itaque debilitata, paululùm resedit, moxque Christus illi apparuit vultu gratulabundo, & ait: Pro feruentissimo martyrij desiderio, quod in sanguinis huius effusione habuisti, idem cum beatissima Agnete martyre in cælis præmium consequeris. Eius enim martyrium tuo desiderio in sanguine compensasti. O verè beatissimam fœminam, quam Christus ipse pacis tempore corona martyrij dignam prædicauit. Eius rei testes fuêre, quæ eius lauerunt vestes. Testis fuit cicatrix ruptæ venæ, quæ in ea permansit ad eum vsque diem, quo felix eius anima ab hac luce migrauit. Annos tunc habuit octo supra viginti, quando hæc ei contigerunt.

Machri.

Machtildis matrona nobilis, ex territorio Leodiensi orta, filios milites hæredes relinquens, in Aquiriæ monasterio Domino seruiebat. Ea iam & senio & virium infirmitate confecta, surda prorsus erat. Cùm autem die quodam solenni moniales alta voce canerent, idque signo quodam vna ex monialibus huic surdæ indicaret atque illa signum intelligens, suam plotaret surditatem, pia Lutgardis ad eam accedit, rogat cur ploret. Et illa, Ego, inquit miserrima lugere non debeo, quæ adeò obsurdui, vt etiam solennem cantum, quo Deus colitur, audire non possim? Mox Lutgardis eius miserta, ad preces parumper se inclinat: inde surgens, & duos digitos suos saliua imbuens, auribus surdæ admouet. Mira res. Confestim illa cum fragore quodam aurium obstructionem perrumpi audit, & ex tanto miraculo virtutem Lutgardis colligens, Dominum magnificè benedicit. Cap. 18. Surdā preci bus & saliua sua sanat

Quoties rapta in spiritu Lutgardis, Dominicæ passionis recordabatur, videbatur sibi re ipsa toto corpore sanguine perfusa. Id vbi quidam religiosus presbyter secretiùs audiuit, obseruans tempus opportunum, quo dubium non erat eam Christi passionem commemoratutam, accessit ad illam sub diuinarum rerum contemplatione ad parietem incumbentem: viditque faciem eius & manus, quæ solæ videri poterant, tanquam recenti sanguine tinctas rubere. Porrò vt etiam cincinnos quasi guttis noctium infusos sanguine vidit, clàm forfice aliquid præcidit, & ad lucē adducens, supra modū attonitus admirabatur. Interim Lutgarde ab illo mētis excessu ad se reuertente, cincinni quoque in manu stupentis presbyteri ad naturalem colorem ilicò redeuntur. Ea re suprà, quàm credi possit, presbyter obstupefactus, parùm absuit, quin supinus corrueret. Cap. 19. Res mira.

Miles quidam & opibus & nobilitate conspicuus, filiam monialem in Aquiria habuit. Quæ cùm non ignoraret illum multis flagitijs coopertum, eò adduxit, vt Lutgardem rogaret, vt pro ipso Dominum deprecaretur, ipsumque, vt in eiusmodi moris est, in spiritualem filium reciperet. Fecit ille, quod filia monuit, & Lutgardis eius preces admisit, contulitque se ad deprecandum pro illo Dominum. Apparuit autem satan cuidam moniali eius monasterij, dixitque ei: En domina Lutgardis nititur ex vinculis meis Reinerum militem, qui mihi tot annis seruiuit, eripere. Nitatur sanè: sentiet se non parui temporis laborem suscepisse. Ego verò etiamsi nihil aliud, vel hoc vnum efficiam, vt in camino paupertatis vratur cor eius, & tabescat anima illius perinde vt solet caro in patella torreri. Et ecce tibi vera dicentem mendacij patrem. Quamuis enim per id tempus esset mirè opulentus vir ille, adeò tamen breui opes omnes dilapsæ sunt, vt absumptis primò mille quingentis promptæ pecuniæ libris, ac deinde distractis possessionibus, ad eam egestatem redactus sit, vt in summa necessitate vix panis ei suppeteret. At interim tamen ea animi moderatione & patientia eam tulit inopiam, vt nullus ambigeret Lutgardis preces ei adesse. Hunc nos in Affliginiensi cœnobio, quo illius instituti nullum est rectius, & religiosius constitutum, monachum vidimus, quem pro admiranda conuersatione in tali ætate & patientia omnes venerabantur. Hoc verò & id genus alijs modis Lutgardis precibus suis permultos è satanæ laqueis extraxit, & ad emendatioris vitæ statum perduxit. Cap. 20. Nobilē opulentum, sed valdè flagitiosum conuertit precibus suis.

Puella quædam Ordinis Cistertiensis grauissima tentatione laborans, ante multos annos vidit in somnis apparere sibi Lutgardem, dictumque illi est, eius precibus se liberatum iri. Posteà multo euoluto tempore venit in Aquiriam, agnouitque Lutgardis faciem, quam tamen non nisi in somnis viderat. Multa autem precum instantia eā Lutgardis ab omni tentatione liberauit. Tum illa in hac sui liberatione eius experta virtutem, rogauit eam, vt ab omnipotente Domino impetraret ipsi vires, quibus posset Ordinis labores ferre, & esu carnium carere. Ab infantia enim languerat, ita vt etiam ieiunij diebus ægrè posset carnibus carere. At Lutgarde eius nimis teneram ætatem, quæ talem abstinentiam ferre non posset, prætexente, ac nihilo minùs puella instantissimè in prece perseuerante, tandem eius lachrymis victa Lutgardis: Abi, inquit, & deinceps habeto vires, quibus & Ordinem ferre, & carere carnibus, atque insuper quod visum fuerit, superaddere possis. Mirum verò & stupendum miraculum. Reuersæ puellæ ad monasterium suum in valetudinario pro more carnes apponebantur. Quas illa intuens, vidit abominabilem quandam speciem præ se ferre, ita vt auersa facie, prorsus eas comedere non posset. Cumque id sæpiùs accidisset, tantus earum horror eius mentem obtinuit, vt post Lutgardis verba nunquàm carnibus vesci voluerit: nec modò labores Ordinis perferre potuit, sed etiam Cap. 21. Puellā à grauissima tentatione liberat. Nota vim precū eius.

quic-

quicquid pro corporis castigatione tolerare voluit, citra molestiam facillimè id fecit. Hæc mihi eadem puella, sed iam vetula, & cuiusdam monasterij creata Abbatissa, verecundè narrauit, compulsa hauddubiè Lutgardis virtute, cuius meritas laudes tacere non potuit.

Cap. 22. Alia quædam religiosa puella, Hersplendis nomine, immodica tentatione ad desperationem propemodùm præ animi mœrore adducta, Lutgardem rogauit, vt pro ipsa Domino preces offerret. Illa cum multo lachrymarum imbre Dominum pro illa precata, ex diuina reuelatione sic ei locuta est: Aequo animo te esse oportet charissima. In parasceue enim, vbi post adoratam Crucem sacerdos illam exaltando dixerit, Ecce lignum Crucis, tu ab omni tentatione liberaberis, & consolationis fiducia obtinebis. Quod ita posteà euenit. Venerabilis Abbas Affliginiensis Iohannes virum quendam ad Lutgardem secum adduxit, qui vt Lutgardem adspexit, anxio vultu reuerberatus est. Miratus Abbas, cùm iam procùl abijssent, ait ad illum: Vidistine sanctam illam fœminam? Et ille, ab imo pectore suspiria trahens: Vidi, inquit, & ad conspectum eius, tanquam ad ipsius diuinæ maiestatis intuitum tantus me peccati horror inuasit, vt eius adiutus precibus, iam liberatus sim, & Deo benè propitio, non recidam in peccata. Id verò ita contigisse, ille, quem diximus Abbas memorabilis testatur.

Puellā à desperatione liberat.

Nota.

Cap. 23. Cuiusdam mulieris filius Iohannes nomine, epilepsia laborans, magno eam dolore affecit longo tempore. Audiuit autem illa in somnis: Accede dominam Lutgardem in Acquiria monialem, & per eam filius tuus curabitur. Manè venit illa cum filio in Acquiriam, eumque Lutgardi obtulit, Lutgardis orat Dominum, mittir digitum in os pueri, crucemque pollice pingit in pectore eius: nec fuit ausus postea morbus ille infestare puerum. In quodam omnium sanctorum festo die ingens beatorum multitudo Lutgardi in visu apparuit, reuelauitque ei spiritus sanctus, quòd omni gratia plena esset. Et quid hoc mirum? Si enim, secundùm Augustinum, virtutes dona sunt, quo vel dono vel gratia carere potuit, quæ omni virtute fuit conspicua? Quodam tempore aduersa laborabat valetudine, & domina Sybilla de Gagis, quæ à primo Ordinis ingressu deuotissimè ei seruierat, instigāte nequitiæ spiritu, præ diuturno labore penè deficiens, corde & corpore defessa fuit, dixitque apud se: Cur ego in dominæ Lutgardis ministerio adeò me fatigo, cùm mater mea toto vitæ suæ spatio nulli vnquàm ita seruierit, nec me deceat tali addictā esse seruituti? Ea ipsa nocte audiuit vocem quandā dicentem sibi: Non veni ministrari, sed ministrare. Ea voce audita, seipsam repræhendit, atque Lutgardi deinceps cum multa iucunditate & delectatione inseruiuit.

Epilepsiam pellit à puero.

Cap. 24. Homo quidam, iam propter sua facinora salutē suam planè desperās, ad eam adductus est, vt vel ex colloquijs eius aliquid consolationis acciperet. Vbi ergo iuxta illam assedit, & verba eius audire cœpit, vidit ineffabilem supra illam splendorem, quæ lucē omnē excelleret. Ea visione sic est exhilaratus, vt spe veniæ concepta ab ea recesserit. Sæpè illi psalmos ruminanti, spiritus sanctus vim & sensum verborum aperuit. Quadam igitur nocte, cùm in Cantico, Te Deum laudamus, versum illum, Tu ad liberandum suscepturus hominem, non horruisti virginis vterum, diceret, ei beatissima virgo Maria gratulabunda apparuit, intellexitque Lutgardis versum hunc illi gratissimū esse, quo commemoratur, ipsam Dei filium concepisse. Atq; hoc illa mihi tanquam filio dilecto reuelans, admonuit, vt quoties versum illum dicerem, toto me corpore ad laudem sacratissimæ Virginis inclinarem. Quod etiam diù feci, hodieque facio, & vt idem faciant, lectores meos omnes adhortor.

Desperatus spē cōcipit.

Cap. 25. Pauperculam quandam multa inopia pressam conspiciens, ad opitulandum ei mirò commiserationis spiritu permouebatur, audiuitque statim in spiritu dicentem sibi Dominum: In Psalmo legis, & dicis mihi: Portio mea Domine, dixi, custodire legē tuam. Quod si intelligas, portio tua ego sum, nec quicquam habes aliud. Itaque illi indigenti dicas: Aurum & argentum non est mecum: quod autem habeo, hoc tibi do: eresque pro illa, & dedisti quod tuum est. Hoc faciens, custodisti legem meam. His Dei sermonibus illa mirabiliter intus illustrata, dominæ Sybillæ de Gagis, quid à Domino audiuisset, indicauit.

Psalm. 118.

Cap. 26. Constat multis, idq; per multa argumenta, Lutgardem etiam spiritu prophetiæ claruisse. Presbyter quidam in Gallias ad Iotrense monasterium veniens, cùm in crypta quadam, vbi sanctorum corpora quiescebant, nocte oraret, & sanctæ cuiusdam tumulum ex alabastro confectum præter suam opinionem aperiret, nec tamen eius nomē & me-

& meritum scire posset, piam posteà Lutgardem rogauit, vt à Domino eius nomen sibi peteret reuelari. Illa se totam confert ad rogandum Dominum, & citò, quod voluit impetrat. Apparuit enim ei prædicta sancta, & ait: Ego vocor * Osmanna virgo, filia quondam regis Scotiæ, & per miraculum Domini in Gallias adducta, sanctè vixi, defunctaq; ibidem sum ac sepulta solenniter: sed mei tandem per incuriā incolæ obliti sunt. Hæc cùm Lutgardis presbytero referret, subiunxit: Vellem hæc eadē tibi quoque Dominus in veritatis confirmationem reuelaret. At ille: Non sum, inquit, dignus, vt mihi talia reuelentur. Et Lutgardis: Etsi, ait, fortassis minùs dignus es, attamen illa digna est, cuius præconia innotescant. Orante igitur Lutgarde, eadē nocte prædicta virgo presbytero illi dormienti ter apparuit, & Osmannam se dici indicauit. Qui vidit, testimonium perhibuit, & scimus quia verum est testimonium eius.

* Osanna Sanctæ virginis nomē per reuelatione discit

Cap. 27.

Erat quædam in Parco prope Louanium pijssima monialis, quæ fratrem suum, qui professione Franciscanus fuerat, sed iam annis duodecim apostata manebat, acerbissimè deplorabat. Rogata autē Lutgardis, vt pro illo Dominum oraret, quòd soror ei® præ dolore non multùm ab amentia abesse videretur, illa vtriq; condolens, rogauit Dominum. Surgens ab oratione, ait: Dicatur illi bonæ puellæ, vt tranquillo prorsus animo sit, certa, fratrem suum hoc anno ad sanctum ordinem suum reuersurum. Quod ita præter omnium expectationem factum didicimus, cùm ille multis modis esset mū di huius rebus & studijs implicatus & irretitus. Eodem ferè tempore illustris Ducissa Brabantiæ, filia Philippi regis Franciæ, graui erat affecta morbo. Ea verò, ex multo iā tempore amabat Lutgardem, mandauitq; ei, vt pro se Dominū rogaret. Fecit id Lutgardis, & quamprimùm remandat ei, vt tanquam è lecto ægritudinis suæ minimè surrectura, per confessionem præparet se, & cum multa cordis fiducia Dominum expectet. Non diù pòst Ducissa defungitur, ac deinde apparet Lutgardi, indicansq; ei certissimè, præter spem ab omnibus pœnis purgatorij beatissimæ matris Dei, quam viuens mirè dilexerat, intercessione se liberatam. Idem contigit viro nobili Domino Godefrido, domini Godefridi Castellani Bruxellensis filio, cuius obitum, antequàm aliunde cognitus esset, Lutgardis sororibus reuelauit.

Apostata resipiscit.

Ducissę obitum prædicit.

Cap. 28.

Inclusa quædam ad ædem S. Stephani, in ætate puellari molestissima tentatione vexata, orabat Lutgardem, vt ad Dominum preces pro ipsa funderet. Cùm autem genus tentationis ex ipsa scire vellet Lutgardis, & illa dicere vereretur, dixit ei: Quod tu erubescis aperire, Dominus mihi indicauit: exposuitq; puellæ rem totam, q̄ ea ne in confessione quidem presbyteris explicare voluerat. Deinde adhortans eam ad peccatorum confessionem, & morum correctionem, adeò perfectè sanatam & multa consolatione affectā à se dimisit, vt posteà cum ingēti spiritus alacritate & gaudio Domino seruierit. Idē ferè contigit fratri Vuerico Cōuerso Aquiriæ. Neq; id mirum. Habebat illa secum Dominum, cuius oculi lucidiores sunt super Solem, quod res sequens etiā magis testatum efficiet. Admiserat quidam peccatum loco abditissimo, atque id sacerdoti reuelare verebatur. Non diù pòst quidam sub peregrini specie rogabat illum, vt pro obtinenda venia peccati illius, quod præcipuè ipsum angeret, sibi caput lauaret. Fecit ille, vt erat rogatus, & ecce in vertice illius oculum cernit lucidissimum, exclamatque: O hominem, contra naturæ morem in vertice oculatum. Dixit autem peregrin®: Hic oculus te in abscondito peccantem vidit, quem nulla possunt secreta latere. His dictis, ab oculis admirantis euanuit.

Nouit secreta cōscientię.

Eccl. 23.

Nota.

Erat mirum in modū solicita Lutgardis, vt ipsi notos sacerdotes admoneret, quod etiam cum multa oris gratia crebrò faciebat, vt gregem ipsis creditū sedulò curarent, & animas Christi sanguine redemptas, à dæmonū seruitute liberarent. Ego autem, licèt indignus, cùm ad sacerdotium ætate iuuenis accessissem, & necdum sancti Dominici Ordinē complexus essem, in recipiendis cōfessionibus cogebar indebitè & supra vires, Episcopi vices agere. Cumq; nō sine magna cordis formidine id facere cœpissē aures auditione vexabatur, intus verò tentationū stimuli existebāt. Immodico igitur timore & horrore correptus, Lutgardē tanquam matrē vnicè charā accessi, eiq; molestiā meā dolore compulsus explicaui. Illa verò mihi condolens, ad orādum Dominū secessit, rediensq; cū magna fiducia dixit: Reuertere fili in locū tuum, & laborē debitū curandis animabus impende. Aderit tibi Christus protector & doctor, & in auscultandis cōfessionib® à iaculis inimici magna vi te seruabit, & in defectu scientiæ, quē formidas, addet ampliorem gratiam. Etsi autē ego de meipso hæc non sine rubore refero, tamen rem gestam in Christi & ancillæ eius laudem commemorabo. Ab illo die, quandiù eo officio functus sum, vsque in præsens, quando iam decimussextus agitur annus

Cap. 29.

Nota quod author hoc

beatæ

Ioco refert de seipso.

beatæ Lutgardis prophetiam in me veracissimam expertus sum. Et licèt ijs temporibus, quibus non eram occupatus audiendis confessionibus, crebrò & quidē intolerabiliter vexatus sim, sub ipsis tamen confessionibus quanto sunt turpiora, quæ audio, tanto minùs ea curo, minusque me afficiunt.

Cap 30.

Vt autem quibusdam Aquiriæ monialibus, quæ fortassis minùs dignè de illa sentiebant, Lutgardis meritum innotesceret, insigne hoc miraculum accidit, quod nunc cō memoro. Consueuerat illa singulis diebus Dominicis corpus Christi percipere. Cumque euntem ad altare nemo licèt debilem sustentaret, quidam, quibus id videre concessum est, perspicuè viderunt duos angelos mediam iam tenere, & deducere ad altare. Aliàs etiam manifestissimè visa est beatissima Dei genitrix & S. Iohannes Baptista eā officiosè comitari. Afflictos & tentatos mira solicitudine consolari & confirmare nitebatur: & reuerà miram hac in parte gratiam Deus ei largitus erat, vt nullus ab ea vel afflictus, vel tentatione pulsatus, absque leuamento discederet. Venit quandoque ad monasterium eius mulier, quæ omnem salutis & veniæ spem prorsus abiecerat. Ingressam in colloquij locum, rogabant moniales, vt consolationem admitteret, & spem suam in Deo collocaret. Illa verò nihil mota earum verbis, fugere nitebatur. Sed vi retentam orabant, vt Lutgardem expectaret: quæ etsi nihil ad consolationem dicere ei posset, quippe cuius sermonem ipsa non intelligeret, at oraret saltem Dominum pro ipsa. Erat enim fœmina illa prorsus Gallicana. Teutonici idiomatis ignara. Adducta celeriter Lutgardis, ad remotiorem locum cum ea secessit. Sensit enim in spiritu, fœminā vltra modum afflictam. Mirari verò omnes & ridere cœperunt, quo pacto se inuicèm intellecturæ essent, cùm altera alterius linguam nesciret. Cùm ergo illic diù pariter consedissent, surrexit mulier ad plenissimam spei fiduciam reuocata: & reuersa ad communis Colloquij locum, dixit monialibus: Cur dixistis hanc sanctissimam fœminam esse Teutonicam, quam ego prorsus Gallicam cognoui? Neque est sub cęlo vlla alia, quę me verbis suis ad spem veniæ reducere potuisset. Refert frater Bernardus, se vidisse Lutgardem & virum venerabilem ac Deo dignum magistrum Guiardum Cameracensem Episcopum, qui non minùs Teutonici quàm illa Gallici sermonis imperitus erat, inter se colloquentes, se inuicèm intelligētes. Nec mirum, si ad horam diuersæ linguæ inter colloquendum mutuam intelligētiam nihil impediuêre, quando Lutgardis plena fuit illo spiritu, qui discipulis præstitit, vt omnium gentium linguis loquerentur. Vidi ego quandam, in die Pētecostes ab hora tertia vsque ad vesperam omnium linguarum notitiam habētem: sed eam necdum prodere volo, cùm sit hodieque superstes.

Desperata mulier intelligit eius idioma, alioqui ignotum sibi, & prorsus sanatur.

Actor. 2.

Cap. 31.
Ierem. 9.
Beati qui lugent.

Lamentis diuturnis propter peccatores adeò se afflixit Lutgardis, vt facie eius quotidiè rigata lachrymis, oculi eius, secundùm Ieremiam, fontem lachrymarum deducere viderentur. Tandem autem apparuit ei misericordiæ Dominus in fletibus rugiēti, congratulansque ei, quòd miserorum causam diù fideliter egisset, illa manu, quam pro peccatoribus in cruce extenderat, à facie eius lachrymas detersit, dicens: Volo te ab his lamentis, pro meis peccatoribus susceptis, iam absolutam, nec patiar te deinceps luctu & lachrymis affigi. Placido autem cordis feruore posthàc in oratione persistes, atque hac perinde, vt hactenùs lachrymis, iram patris auertes. Et hic status vitæ eius ad mortem vsque durauit.

Cap. 32.
Sancti eā sæpissimè inuisunt.

Quinque inde sequentibus annis, sicut ipsa mihi cum multis lachrymis dixit, quotidiè ferè venerunt ad eam vel ipsa Christi sanctissima mater, vel angeli, vel alij speciales sancti, demptis continuis angelorum visitationibus. Et tamen in his omnibus perfectam spiritus eius requiem non inuénit, donec ipse sanctus sanctorum, omnibus ineffabiliter dulcior, vtpotè sanctificator omnium, aduenit. Tum enim inuenisse se sensit, quem dilexit anima eius: tenuitque eum, nec dimisit. Tenuit fide, non dimisit imitatione. Sed quoniam librum hunc secundum, rebus, vt putamus, vtilibus commemorandis longiorem fecimus: vt ad preciosæ mortis eius historiam alacriores veniamus, interim paululùm respiremus.

LIBER

LIBER III.

Ibro secundo bona fide absoluto,tertiũ de eius ex hac vita migra- Cap. 1.
tione iam aggredimur. Anno ferè vndecimo ante obitum suum
quoddã vitæ quietissimæ & felicis mortis præludium accepit. Nam Amittit visum.
instar parriarcharum Isaac & Iacob, ambobus orbata luminibus,
luminis cælestis splendoribus solito est excellẽtiùs perfusa. Dignũ
enim erat,vt mens radiantissima intus luce ornata,foris quodãmo
dò luminis huius caligine obscuraretur. Quis enim dubitet,rerum
corporalium formis & imaginibus,quæ per oculos forinsecùs in animum influunt,
spiritalem mentis aciem retundi? Cæcata ergo exteriùs,tota mẽte interiùs in luce ver-
sabatur,hoc vnum duntaxat in hac cæcitate plorans, quòd spiritales amicos suos in
hac vita ampliùs cernere non posset: at eo rursus se consolans,quòd in cælesti patria
eos se visuram speraret. Refert frater Bernardus ab eius ore se accepisse,Dominum ita
ipsi dixisse: Cæcitatem,quam tibi accidere volui,patienter feras: polliceor enim tibi,
sine Purgatorij pœnis te ad me peruenturam: amicos verò,quos ais te in hac vita vlte-
riùs videre non posse,in æterna patria conspecturam.

Non diù pòst beatæ memoriæ Iordanus Magister Ordinis Prædicatorum, cùm diù Cap. 2.
magno flagrâsset desiderio inuisendi terram sanctam,inde rediens per mare, occulto Nota hæc
Dei iudicio cum magna hominũ multitudine & duobus fratribus Dominicanis sub- de Iordano
mersus est: moxq; à summo cæli fastigio vsque ad nauem illam,in qua extinctus iace- Dominicano Magistro.
bat, maxima ignis columna quinque horarum spatio diuinitùs accensa de nocte ap-
paruit: cumque sacrum corpus litus attigisset,cæli lampas tertiò super illud,& quartò
super socium eius Geraldum resplenduit: atque ita lampas recedẽs, nube excepta est.
Huius rei testes fuêre Christiani catholici, Græci schismatici,& gentiles. Corpus autẽ
eius mirificè fragrans,à fidelibus curatum est. Eodem anno in vigilia natiuitatis Chri-
sti,à prima diei hora vsque ad sextam orans Lutgardis,cùm in spiritu quasi tenebras
quasdam sentiret, adeò cœpit tædio affici, vt in hæc verba prorũperet: Domine,quid
est,quod sentio? quid est,quod patior? Certè si quispiam amicus vel in cælo, vel in
terra pro me oraret, talem ego duritiam minimè sentirem. Hæc illa cum lachry-
mis dicente, subitò mentis eius oculis spiritus quidam adeò luculentus & gloriosus
apparuit, vt præ splendoris magnitudine eum non cognosceret. Dixit autem illi:
Quis es Domine? Et ille: Ego sum, inquit, frater Iordanus, quondam dictus Magi- Iordanus
ster Ordinis Prædicatorum. Ego iam migraui ad beatam vitam, & inter Apostolo- Dominicanus ei appa
rum & Prophetarum choros splendeo sublimatus. Missus autem sum ad te,vt in hac ret.
iucundissima solennitate te consoler. Tu verò de prẽmio secura esto: propediem à Do
mino coronaberis. Porrò psalmum, Deus misereatur nostri, cum oratione de spiri- Psalm. 66.
tu sancto,quæ, me viuente & rogante, pro nostro Ordine te dicturam recepisti, vsque
ad finem vitæ dicere ne omittas. His dictis, disparuit, tantamque in eius pectore con-
solationem reliquit, quantam nunquam persenserat in vita sua. Dilexerat ille ad- Nota lector
huc viuus Lutgardem haud vulgariter, & inter fœminas omnes illi vel maximè fi- tanti viri de Lutgar.
dere consueuerat,ita vt totius Dominicani instituti siue Ordinis eam matrem & nu- de sententiam.
tricem constituerit.

Cùm iam alterum septennium Lutgardis pane tantùm & olere transegisset, rursus Cap. 3.
per reuelationem dictum est ei,vt tertiò ieiunia votiua susciperet, quò placatus Deus
malum illud auerteret.quod ipsa quendam Ecclesiæ Christi hostem certissimè illatu-
rum verebatur. Ab illo ergo tempore vsq; ad supremum vitæ diem ita perpetuò ieiu-
nauit,vt nullum omninò,ne ipsum quidem Paschatis celeberrimum diem absq; ieiu-
nio transmiserit. Mortua est autem,vt pòst dicemus,anno septimo huius salutaris ie-
iunij,nec sine fructu,vt nos iam certissimè speramus. Dixit enim mihi illud,quod iam
memorauimus,periculum non mediocriter formidanti,anno scilicet proximo ante
obitum suum: Potes charissime æquo esse animo,quantùm attinet ad illum , quem a-
iunt clàm Ecclesiæ insidias comparare. Nam aut humiliabitur precibus fidelium, aut
breuì excedẽs è vita,pacem Ecclesiæ relinquet,quam perturbare videbatur. Necdum
vidimus,quod prædixit: sed indubitatò cõfidimus fore iam vt compleatur. Neq; enim Nota etiam
quicquam omninò ex ijs,quæ futura prædixit,non euenisse vidimus, quippe quam de hoc authoris testimo-
spiritu Dei sua verba hausisse grauissimè doceri potest. nium.

Per idem ferè tempus venerabilis ille & Deo dignus Iacobus, Anchonensis quon- Cap. 4.
dam Episcopus,tum verò Romanæ Ecclesiæ Cardinalis,pridiè Calendas Maij Romæ

vita functus est. Quarto inde die, id est, in festo sanctæ Crucis, cùm Lutgardis in Brabantia esset, triginta dierum itinere procùl ab eo loco, in quo ille defunctus est, rapta spiritu in cælum, vidit eadem hora animam eius adduci in paradisum: eiq; spiritu gratulans, dixit: Nesciebam reuerendissime pater te è corpore decessisse. Sed quando, o- ro, defunctus es? Respondit ille: Quarto abhinc die. Interim tres noctes & duos dies exegi in Purgatorio. Tum illa admirans: Et quare, inquit, non statim ab obitu mihi indicâsti, vt sororum nostrarum precibus pœnæ tuæ soluerentur? Dominus, ait ille, noluit te contristari pœnis meis, sed mea potiùs liberatione & beatitudine exhilarari. Tu autem paulò pòst me sequêris. His dictis, Lutgardis redit ad se, & diem mortis, itemq; Purgatorij eius cruciatus, & in cælos migrationem, sororibus cum ingenti exultatione exponit.

Iacobi de Vitriaco animam videt in Paradiso.

Cap. 5. Anno quinto ante obitum suum Dominica tertia à Pentecoste, cùm in ecclesia legeretur Euangelium, Homo quidam fecit cœnam magnam, &c. illa prophetico spiritu dixit dominæ Sibyllæ à Gagis, cui tanquam magis literatæ, eius in omnibus cura demandata erat: Noueris charissima, die illo Dominico, quo hoc recitabitur Euangelium, me ad cœnam nuptiarum Agni migraturam. Audiens hoc Sibylla, diem illum, tanquam supremum vitæ Lutgardis, cũ summa expectatione præstolabatur. Sed cùm videret Lutgardem eo die manere superstitẽ, putabat phantasmate illusam sicq; aliquandiù eius visionis mansit immemor. At vbi quinto anno dies ille rediit, & posito Lutgardis iam defunctæ corpore in feretro, Euangelium, quod diximus, ad Missam matutinam in ecclesia legeretur, Sibylla in memoriam rediens eorum, quæ à Lutgarde audierat, obstupuit, vtq; Lutgardis ante quinquennium ea dixisset, cum admiratione omnibus indicauit.

Luc. 14.

Prædicit diẽ obitus sui.

Cap. 6. Quarto anno ante eius è vita decessum crudelissima gens Tartarorum, è suis sedibus erumpens, vastata Hungaria, Bulgaria, Russia, Poloniæ quoq; Duce potentissimo interfecto, & regione populoq; vexato, cùm iam Boemiæ immineret, timor ingens per omnem Germaniam & Galliam peruasit, ne à Barbaris idem paterentur. Itaque F. Bernardus Dominicanus, Pontificis Maximi pœnitentiarius, valdè anxius rogauit Lutgardem, vt precibus instãter pulsaret Dominum, vt à Germaniæ finibus illud Tartarorum flagellum depelleret. At illa: Ego verò, inquit, non iam demum pro hac re cœpi rogare Dominum. Certa sum autem ad has regiones non venturos modò Tartaros. Quod ille haud aliter accepit, ac si de cælo sonuisset.

Tartari vastant multas regiones.

Cap. 7. Eodem ferè tempore venerabilis Baldeuuinus Barbeuchonius, Prior de Oegnies, quondam verò in Aquiria multis annis Capellanus, verbi Dei concionator celeberrimus, inuitis spiritalibus amicis suis, parùm dignè se admiscuit rebus temporalibus. Graui autem morbo correptus, pridiè quàm excessit è vita, digitum beatæ Mariæ de Oegnies sibi iussit adferri. Eo allato, dixit: O venerãda domina, cùm adhuc esses in humanis, pollicita es te in mortis hora mihi opitulaturam. Succurre ergo nunc domina, succurre: quia tempus est. Mortuus autem est Baldeuuinus, & in Oegnies honorificè tumulatus. Eius exequijs interfuit etiam Bernardus frater noster: cumque à sepultura mox in Aquiriam venisset, salutato eo, dixit Lutgardis: Obijt ne dominus Baldeuuinus? Ille tam repentinam miratus percontationem, Mortuus est, inquit, & sepultus. Sed quid tum posteà? Respõdit illa: Iam iam mihi apparuit domina Maria de Oegnies, & dixit: Surge, surge charissima, festina rogare Dominum: quia hac hora anima amici nostri domini Baldeuuini ad Christi tribunal sistitur, de commissis & omissis illi rationem redditura. Ecce quàm verax in testimonio, quàm fidelis in promisso, Maria venerabilis, extitisti: quæ Lutgardem præ cunctis mortalibus pro precum suffragio adire voluisti, vt quam viuens adhuc in corpore, testata eras ad orandum pro animabus à Purgatorio liberandis esse efficacissimam, eius iam in cælis sublimata pro amico defuncto preces expeteres.

Ecce quid præstent homini veri amici Dei.

Cap. 8. Interroganti cuidam amico spiritali & speciali, cuiusmodi Christi faciem in cõtemplatione videret, respondit: In momẽto apparet mihi splendor inæstimabilis, & instar fulguris video ineffabilem eius glorificationis pulchritudinẽ. Quæ nisi raptim subduceretur adspectui contemplationis meæ, mortalis vitæ huius imbecillitas eam ferre nullo modo posset. Post eum autem fulgorem manet splendor intellectualis, & eum illo quæro eum, quem raptim videram, sed non inuenio. Itaque dicebat oculos Christi tam ineffabili coruscare splendore, vt si splendor ille Solis lumini infunderetur, in infinitum ampliùs ille Solem obscuraret, quàm Solis radij stellarum lumen obtegant. Religiosus quidam sacerdos scire cupiebat, quid sibi vellent ea verba, Pulchriores

Oculi Christi radiantissimi.

res sunt oculi eius vino. Vidit ergo in sancta calice diuina mysteria celebrans, Christi faciem, eiusq; oculos tanto lumine radiantes, vt mundum vniuersum etiam in medijs tenebris longè vberiùs, quàm vel mille Soles possent illustrare. Nec facilè credi posset, quantoperè arserit Lutgardis Christum videndi desiderio. Quodam die audiente moniali alia, eiusmodi vox super illam insonuit: Deliciæ meæ esse cum filijs hominum. Gen. 49. Prou. 8.

Paulò ampliùs anno vno ante mortem eius apparuit ei Dominus, gratulabundo vultu blandiens, & dicens: Instat iam finis laboris tui. nolo te diutiùs à me separari. Tria dútaxat hoc anno à te expeto: Primò, vt agas gratias pro beneficijs iam acceptis: & ad hoc petas suffragia beatorum. Deinde, vt pro peccatoribus meis totam te effundas in precib⁹ ad patrem. Postremò, vt peruenire ad me absq; vlla alia solicitudine, ardenti desiderio concupiscas. Proximo ante obitum eius Paschate apparuit ei Christus cum sanctissima matre sua, in admirabili claritate. Cumq; Lutgardis, vt ferè semper, de vitæ præsentis exilio & æternæ patriæ desiderio illis proponeret, non sine pia querimonia dixerunt ei: Non oportet te charissima, diutiùs huius vitæ laboribus fatigari: paratur iam tibi sempiternæ pacis refrigerium ad coronam, nec volumus tua præsentia vlteriùs carere. Decimoquinto ante mortem eius die apparuerunt ei beatissima Christi mater & sanctissimus Iohannes Baptista, quem impensè & singulariter diligebat, dixeruntq; ei: Imminet iam finis vitæ tuæ: superest tibi corona iustitiæ: nolumus te hic esse diutiùs: omnes cæli ciues te expectant. Alijquoq; sancti illo anno appatuerunt ei crebrò in magna multitudine, prædixeruntq; ei obitum ipsius. Apparebant ei etiam quidam speciales amici eius, qui iam è corpore exierant magnificè se lætari asserentes, quòd breui ad ipsos peruentura esset. Hæc cùm illa dixisset quibusdam amicis suis, quæsitum est ab ea, quomodò posset sanctos internoscere. Respondit illa: Ex ipso Christo, qui est sanctus sanctorum, quidam animam meam illustrans splendor egreditur, in quo singulos quosq; sanctos mihi apparentes perfectè cognosco. Porrò sanctos ipsam inuisentes obnixè rogabat, vt gratias agerent Deo pro ipsa & beneficijs ei collatis. Cap. 9. Crebrò Lutgardi prædicitur obitus eius à Christo, &c. Corona iustitiæ.

Sæpè reprehendebat moniales in valetudinario manentes, quòd parùm attentè persoluerēt preces Canonicas, diuinitùs institutas. Cùm autem dimidio ante obitum suum anno, non videret diuina maiestate & reuerentia dignam in sororibus emendationem, ait: Scio equidem, quòd post decessum meum culpam hanc manus Domini in sororibus vindicabit: & tunc memores verborum meorum, castigatæ cum multa humilitate se corrigent, & Dominus mox retrahet manum suā, quam iam extenderat ad vltionem. Quàm autem veraci spiritu hæc illa prædixerit, res ipsa neminem finit ambigere. Nam vbi illa excessit è vita, confestim dira pestis inuasit in illud monasterium, & breuissimo temporis interuallo quatuordecim probatissimæ sorores extinctæ sunt. Ego verò eodem tempore illuc veni, & duas carne ac spiritu sorores, vno eodemque momento animam reddentes, oblato pro eis sacrificio, in vno tumulo sepeliui. Cùm se autem infirmæ sorores in valetudinario in dicendis Canonicis precibus correxissent, Domino manum suam retrahente, pestis illa protinùs sopita est. Cap. 10. Pestis castigat monasterium propter preces horarias negligenter solutas.

Ex specialibus Lutgardis amicis, quidam vir secularis graui se scelere obstrinxerat. Confessus est autem illud peccatum suum, & egit pœnitentiam, sed in precibus suis nullam indulgentiæ consolationem sentire potuit. Itaque parùm abfuit, quin in desperationis voraginem præceps corrueret. Venit ergo ad Lutgardēm, tanquam ad matrem suam, & ei tum facinus suum, tum quid pateretur eius causa, cum multo animi mœrore explicauit. Illa verò semel atq; iterùm & tertiò etiam pro illo Dominum rogans, nullum, vti consueuerat, à Domino responsum obtinuit: nec miser homo melius sentiebat. Tum verò Lutgardis cum Domino in precibus mira spiritùs instantia luctabatur. At vbi sensit, Dominum in ira misericordias continentem, se vincere non posse, ait: Aut dele me de libro vitæ, aut dimitte illi noxam hanc. Mox ad misericordiam flexus Dominus, Ecce, inquit, remisi illi, quia confidit tibi: nec illi duntaxat, sed etiam omnibus illis, qui tibi fidunt & diliguntur abs te, propter te benignè faciam. Sub his verbis homo ille confestim perfectam veniæ spem concipiens, ad tranquilliorem animi statum, quàm fuerat ante lapsum, Domino miserante peruenit. Cap. 11. Exemplum perfectissimæ charitatis.

Iam verò, quantùm quidem ad illam attinet, dies sequitur exultationis & laudis: quantùm autem ad nos, & omnes illos, qui illius patrocinijs & consolatione fouebamur, dies luct⁹ & mœroris: dies, quem ego infelicissimus omnium, nec morte, vt sæpè Cap. 12.

rogâram, anteuertere potui, nec subsequi possum, quouis orphano calamitosior. Venit ergo dies, qui antecedit sacrosanctæ Trinitatis solennitatem, & illa graui quidem, sed iucunda febre decubuit, trini Dei perpetua cultrix & veneratrix. Ingrauescente autem morbo exercebatur. Altero post illam solennitatem die venit Vuilhelmus cõuersus Affliginiensis (cuius monasterij fratres propter religionis obseruantiam præcipuè charos habebat) illam inuisere volens, dixitq; inter cætera: Vtinam sciret Dominus Abbas noster te tam malè valere. Et illa: Cras, inquit, veniet ille meus amicus præcipuus, meq; videbit. Quod cùm ille incredibile putaret, admirans conticuit. Manè alterius diei Abbas illum locum ad duo milliaria prætergredi volens, nec quicquam de aduersa Lutgardis valetudine sciens, mutata sententia dixit socijs suis: Eamus visum dominam Lutgardem: iamdiù enim illam non vidi. venit ergo in Aquiriam, & cùm ad eã accessisset, illa multùm gratulans, atq; è lecto deportata residens, manum Abbatis tenuit, dixitq; ei: Iam recedo charissime, & nihil te charius sub sole relinquo. Noueris autem, quòd ad te attinet, diuinitùs me consolationem accepisse His dictis, Abbas in alia distractus abscessit, & illa vsq; ad quintam feriam in multa spiritûs alacritate permansit. Ipsa autem quinta feria cùm vocem Sibyllæ à Gagis audiuisset, ait: Sedeas hîc iuxta cor meum: en plenum est monasterium militia cælestis exercitûs: animæ beatorum præsentes sunt, & multæ è sororibus nostris, quæ hinc emigrârũt. Quod cùm dixisset, siluit, & deinceps tota sexta feria vultu gratissimo diuinæ contemplationi intenta, in ecstasi fuit. Sabbato autem, cùm iam mortis hora adesset, oculos in cælũ sustulit, & munita viuificis sacramentis, in medio iuuencularum tympanistriarum, admixtis cælestis exercitûs principibus psallentibus, felix anima ad liberas auras supernæ Hierusalem exultans & lætabunda euolauit sub vesperam, Anno à Christi incarnatione 1246. decimosexto Calendas Iulij, Indictione 4. ętatis suæ anno 64. regnante Domino nostro Iesu Christo, cui cum patre & spiritu sancto est honor & gloria per infinita secula seculorum, Amen.

Toto die manet in ecstasi.

Abit è corpore.

Cap. 13.

Cùm autem redderet spiritum, quædam è sororibus, tanta spiritûs suauitate & alacritate perfusæ sunt, vt præ admiratione sese non caperent. Nec mirum, cùm in seipsis planè experirentur, cum immenso supernorum ciuium tripudio ipsum salutis nostræ principem Iesum, animam illius in paradisi delicias euocâsse. In signum autem virginalis integritatis, in ipso obitu candor cum lilij nitore coniunctus faciem eius obtinuit. Oculos, vt diximus, sub ipsam mortem ad cælum sustulit, cùm iam anteà diù clausos habuisset, nec eos posteà vel in morte, vel post mortem clausos habere potuit, quãdo ipse oculorum habitus iter, per quod spiritus excessisset, indicauit. Totius verò corporis cutis tanta fuit lenitate, vt contrectantium manus candidam eamque mollem byssum sibi tangere viderentur.

Facies morientis. Oculi. Cutis corporis.

Cap. 14. Miraculum

Porrò cùm sacrum corpus lauaretur, quædam soror multis annis vnius manûs vsu planè destituta, non de industria, sed casu manu illa arida inter lauandum illud attigit, & derepentè curatam se sensit. Permultis annis ante obitum eius complures moniales & conuersos fratres instanter rogaueram, vt si accideret, sicut proh dolor accidit, me ad eius è vita decessum non adesse, manum eius abscinderent, mihique pro sacra illius memoria reseruarent: quam ad rem consensum obtinueram venerabilis eius loci Abbatissæ Hauuigis. Vt autem est fœminarum ingenium, celanda prorsus celare nõ posse, moniales Lutgardi, quid de pręcidenda ipsius manu rogâssem, indicârunt: cumque paulò pòst in Aquiriam venissem, & cum ea colloquerer, illa me serio vultu intuens: Audiui, inquit, fili charissime, te post mortem velle mihi amputare manum. Ego verò demiror, quid ea manu facturus sis. Tum ego rubore suffusus, Credo, inquam, & corpori & animæ meæ profuturum, si, vt spero, manum tuam obtinuero. Mox illa sereno, vt erat, vultu subridens, & digitum auricularem dexteræ manûs in fenestra, ad quam loquebamur, deponens: Satis, inquit, tibi sufficiet, si hunc digitum post decessum meum obtinere licuerit. Tum ego maiori fiducia in eam inuectus: Nihil, inquam, mihi de tuo corpore satis erit, nisi vel manum, vel caput habeam, quod mihi sit orbato te leuamentum. His dictis ad alios sermones descendimus: nec tamen quicquam illa alicui ea de re dixit, nec aduertit quidem aut alicuius pensi habuit. Postquàm autem illa defuncta, & corpore in ecclesiam deportato, tempus opportunum se obtulit, Guido quidam valdè religiosus iuuenis & alius conuersus socius eius, digitum illum, quem mihi Lutgardis suffecturum dixerat, amputârunt & dentes sedecim ex eius ore extraxerunt. Ego verò cognita eius morte, cum pariter didicissem ex eius manu digitũ excisum, nec scirẽ tamen, quisnã esset: Iamnunc, inquã, perspicuè

licebit

ncebit intelligi, num verè propheti ssa fuerit Lutgardis, quæ ante annos plurimos auricularem dextræ manûs suæ digitum mihi sufficere posse prædixit. Itaq; veni in Aquiriam, & illum ipsum, quem prædixerat, digitum præcisum comperi, sensique illo planè me contentum fore, si eum liceat obinere. Accessi ergo Abbatissam, & pro ea re preces supplices cum lachrymis obtuli, sed cum magno dolore meo solam Abbatissam inexorabilem inueni: sed, vt arbitror, non absque superni dispensatione consilij. Voluit enim probare omnipotens, illum me Lutgardis digitum habiturum, quem ipsa promisisset, licèt eum nescia simplicitas petenti negaret. Rursus autem in Aquiriam venienti mihi, & promittenti, scripturum me piæ Lutgardis vitam, cum ingenti cordis mei gaudio donatū est omni auro & argento optatius munus. Nec me hac in re liuidus quispiam putet arguendum, quòd Lutgardis necdum in sanctos relatæ digitum tanto amore complector: Legimus beatissimam Nataliam Adriani martyris brachium, eo interfecto, mox amputâsse: venerabilis quoque Mariæ de Oegnies, necdum sanctorum catalogo adscriptæ, digitum in eius obitu præcisum Iacobus, piæ memoriæ quondam Achonensis Episcopus, & posteà Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, annis multis ad collum suspensum, pro maximo munere Gregorio IX. Pontifici Maximo contra blasphemiæ spiritum, quo atrociter infestabatur, ferendum dedit. Beatæ quoque Elizabeth Lantgrauiæ Thuringiæ, nostra tempestate defunctæ, pollex cum indice mox præcisus fuit. Quod ergo S. Natalia, & vir memorabilis Iacobus Cardinalis, & Pontifex Maximus Gregorius, & multi alij fide digni, tanta authoritate ante me fecêre, nemo in me ceu stultum & impium carpēdum suscipiet, nisi qui planè stultus & impius sit. *Ecce graues viri quanti faciant reliquias piorum.*

Porrò autem cùm sacrum Lutgardis corpus humandum adhuc in feretro iaceret, quæstio incidit, vbi tam præclaras reliquias condi oporteret. Contigit autem diuina ordinatione, vt venerabilis Abbas Alnensis monasterij, ex Ordine illius cœnobij Visitator, triduo ante sepulturam Lutgardis decessum expectaret. Is ergo illic tum præsens, dixit: Vbi verò tumulari eam par est, nisi in ecclesia, vbi pro dignitate omnes ad eam adire possint? Ea autem Abbatis vox consensum omnium obtinuit, & ad dextrum Chori latus iuxta parietem, vbi orare consueuerat, celebri & honorato loco condita est. Porrò Sibylla à Gagis, hoc ei Epitaphium posuit: *Cap. 15.*

Epitaphiū Lutgardis.

Lutgardis vixit, vitam sine crimine duxit:
Cum Christo degit, quam lapis iste tegit.
Esuriens hæc & sitiens cælestia, luxit.
* Mera dies sponsi facies illi modò luxit. **Mira dies.*
Hæc speculum vitæ, flos claustri, gemma sororum:
Fulsit in hac pietas, compassio, gloria morum.

Statim autem ab ipsa sepultura apparuit Elizabethæ de Vuans moniali Aquiriensi in magna gloria, sciscitantiq; illi, num aliquo temporis spatio fuisset in locis Purgatorijs, respondit: Non solùm nullum ego Purgatoriū perpessa sum, sed etiam loca Purgatorij præteriens, afflictisque animabus condolens, illis benè precabar, compluresq; ex illis Dei benignitate è pœnis ereptas, ad paradisi amœnissima loca mecum abduxi. Hæc vbi dixit, Elizabetha videbatur sibi audire, tanquam iuuenculæ cuidam moniali, Machtildi nomine, illam dicentem: Sequere me: intelligensq; ijs verbis Machtildem ad excedendum è vita inuitari, se quoq; vltrò obtulit ad ita sequendum illam, dixitq;: Liceat etiam mihi sequi te mater dulcissima. Respondit autem Lutgardis: Non potes me sequi modò, sed posteà me matrem sequeris filia. Habuit verò visio illa mox effectum suū. Iuuencula enim à Lutgarde inuitata, intra nouem dies defuncta est: Elizabetha verò etiamnum superest. *Cap. 16. Apparet defuncta in multa gloria.*

Cùm aūt iuxta Lutgardis propheticā prædictionem dira pestis moniales Aquirienses infestaret, quædam soror per visum multos conspexit in monasterij ecclesiam insolenter irruere: cumq; nullus eos compescere posset, vidit Lutgardem surgere è tumulo, & omnes illos summa vi è templo exturbare. Habuit verò etiam illa visio celerem effectum, sæua illa peste à monasterio Aquiriæ profligata. Porrò moniales quicquid è zonis, peplis, velis, aut alijs rebus Lutgardis habere poterant, certatim quasi pro reliquijs, & reuerà præclaris reliquijs, ad se rapuêre. Nobilissima autem puella Beatrix de Roauia monialis, quæ facultatibus suis Aquiriæ monasterium ab inopia copiosissimè vindicauit, anthracem, siue, vt Medici vocant, carbunculum, in collo patiens, velum capitis Lutgardis ad collum apposuit, pernicioseq; turgens malum illud repentè abscessit. Dominus Alardus, qui in eo monasterio permultis annis Capellanū egerat, *Cap. 17.* *Velo capitis eius carbunculus curatur.*

 pollice

Miracula ex reliquijs eius. pollice inflato multùm anxiè cruciabatur. Is Lutgardis reliquias postquàm ad pollicem alligauit pro doloris & tumoris remedio, mox remedium præsentissimum expertus est.

Cap. 18. Oda Aquiriæ Suppriorissa grauiter manum dolens, ex circunligatis ei Lutgardis reliquijs continuo perfectissimè curata est. Eiusdem nominis consanguinea monialis, nata ex Brauiæ oppido, præ capitis debilitate, qua diù vexata fuit, nullum prorsus lilij odorem ferre potuit. Ea vt vidit ad tumulum Lutgardis lilia posita, horruit quidem ipso adspectu: sed cùm caput solum ad tentandum, num posset ingredi, in ostium intulisset, nihilq; molestiæ sentiret, mox fidentiùs introgressa, tumulum adijt, lilia naribus admouit, nec vllum penitùs dolorem persensit. Eadem monialis nocte in tenebris ad sepulcrum eius orandi gratia se prosternens, oculo impegit in candelabri ferrum acuminatum, moxq; apposuit oculo manum, vt iam è suo loco quasi excidentem, ne penitùs decideret, retineret. Itaq; dolore intolerabili affecta, dixit: Quid est, sancta mater Lutgardis, quod mihi accidit? En pro tuî veneratione procidens, oculum perdidi, Oculus restituitur. quem seruare te oportebat: atq; inde molestiam refero, vnde remedium sperabam. Hæc vt dixit, surrexit, & momento temporis plenissimè restituta, nihil neq; angoris, neque doloris sensit.

Cap. 19. Maria de Andeua Aquiriæ monialis, grauissimo dolore capitis afflicta, ita vt ne puncto quidem temporis vllo corporis membro posset quiescere, seque humi impatien-Nota de veloeius. tiùs volutaret, cunctis mirantibus, quippe qui eam quamprimùm mentis inopem fore putabant, velo Lutgardis adhibito vsque adeò mox reualuit, vt nullus omninò dolor in illa relictus videretur. Matrona quædam nobilis in partu diutissimè & pericu-Item cingulo. losissimè laborans, allatum cingulum, ex equorum setis cōfectum, quo Lutgardis carnem suam affligere & macerare consueuerat, vtero imposuit, cunctisq; stupentibus, sine dolore in suam & prolis salutem liberata est. Quod idem diuersis in locis & personis efficaciter est probatum.

VITA ET MARTYRIVM SANCTORVM ET INCLYTORVM MARTYRVM MANVEL, SABEL, ET

Ismaël, qui fuerunt Martyres tempore Iuliani: ex Simeone Metaphraste.

17. Iunij. Cap. 1. PERSECVTORES quidem alij & Tyranni, etiamsi idolorum cultui erant dediti, in errore tamen ab initio educati, non externum aliquem & alienum cultū, sed proprium & patrium habere videbantur: quem quidem iam tenentes, malè quidem, sed tamen iam tenentes, fidē nostram esse planè absurdam existimabant, & eos puniebāt, qui ad eam accedebant. Quorū quidem, cùm ea facerent, quæ suæ conueniebant consuetudini, non magis quis mores vituperauerit, quàm erroris, in quo fuerāt educati, fuerit motus miseratione. Præsens autē hic Tyrannus, cùm Iuliani Apostatę impietas. in rebus diuinis pulchrè à principio fuisset eruditus, & in Christianorum legibus & moribus educatus, nec id solùm, sed sacris quoq; & arcanis scripturis fuisset dignus habitus, nescio quanā de causa à fallacibus dæmonibus posteà persuasus, illa quidem omnia posteà habuit pro ludibrio, ijs contumeliosè insultrans, quæ sunt venerabilia: gentilium autem solummodò res magnifecit, & in summo honore habuit. Quocircà eorum, qui vnquàm fuēre, persecutorum fuit & iniquissimus, & impudentissimus: vt qui neque fidem, quam acceperat, seruauerit, & factis visus fuerit maleuolentissimus. Iulianum transgressorem scio vos omnes nôsse, quem vel solum cognomen facit omnibus exosum & inuisum, nedum mores ipsi: quo quidem nemo fuit ad vitium promptior & procliuior.

Cap. 2. Is ergo cùm, quod nemo putâsset, in Deum, & eum, qui illo tempore imperabat, (is autem erat Constantius) amentiam, & in ipsos Christianos, cum quibus erat ei nomen commune, defectionem parturijsset, Romanorum nescio quomodò arripit Imperiū. Iuliani insolentia pectus. Propter quod valdè elatus, & in summam euectus superbiam, omnibus erat intolerabilis, & nec se continere poterat, nisi Christianos omnes caperet & expugnaret: alios quidem minis & tormentis terrefaciens, alijs autem turpiter & illiberaliter blandiens, alios

alios verborum strophis ac technis aggrediens & illaqueans, vt quomodo liceret, eos, qui non persuadebantur, subiugaret. Cæterùm eius improbitatem & , quæ sub blanda verborum specie latebat, fraudem & imposturam perspexerunt quidem multi & depræhenderunt, qui etiam citò vitârunt: multi autem tormenta quoq;, quibus sunt cruciati, forti animo & excelso sunt perpessi, adeò vt ne turpe quidem verbum emitterent: complures autem etiam vsq; ad mortem decertârunt, vitij callidum artificem in omnibus pudore afficientes, & nihil aliud, quàm id, quod est esse malum, ostendentes.

Quoniam autem præter omnes reliquos, hi tres quoq; viri egregij & planè interriti, qui sunt etiam dicendi argumentum propositi, Tyranni crudelitatem, non secus atq; desipientis pueri, derisêrunt, eius minas perinde atq; laruas reputâtes: res eorum sunt in præsentia narrandæ, & iis qui non nôrunt, quoad eius fieri poterit, explicandæ, vt eorum appareat fortitudo & inuictum animi robur. Præclarorum horum virorũ, Persis quidem erat patria, genus autem ex parte matris pium & religiosum: Pater verò (est enim amica veritas) permansit quidem in errore: vita autem erat honesta, & grauitate plena, & quæ pietati conueniret. omnes fratres, & animis, & corporibus. Nomen primo erat Manuel, secundo autem Sabel rursus autem tertio Ismaël. quib⁹ quidem ante alia hoc curæ erat maximè, vt à patrijs ritibus longissimè abessent, eosq;, tanquam rem execrandam & auersandam fugerent. Est enim Persis ritus patrius, lucernas & ignem suffumigare sacrificijs, & alijs adhuc magis execrandis pollui. Quæ quidem nec vnquam obseruare in animum induxerunt, & vel solo adspectu se iudicârunt inquinari. Erant enim ab ineunte ætate pulchre instituti in diuinis, vtpote quòd quidam Eunoicus vir clarissimus in eos pietatis semina deiecisset, & eos aluisset pietatis dogmatibus. *Cap. 1.* *Patria sanctorũ martyrũ & genus.*

Illos cùm huc mitti oportuisset ab eo, qui tunc in regione dominatum obtinebat, (vocabatur autem Alamundarus) vt Imperatorem conuenirent, certisque pactis ac conditionibus eum eo pacem inirent (hoc enim iam priùs & literis perierat, & missis legatis contenderat) neque virorum virtutem homo insolens reueritus, quæ erat adeò magna & admirabilis: neque id, propter quod accersiti venerant: neque de futuro, si de nullo alio, dubitans, eos, qui aduenerant, intolerandis excipit supplicijs, & tandem morte acerbissima, pulchrè verò eos accipiens, & vt amentem eius decebat animum. Vndenam autem ad hoc sit incitatus, iam dicet oratio. Postquàm ergo hi tres, vt dictum est, venerunt ex Perside, & ea scripta, quæ acceperant attulerunt, fœderaq; certis conditionib⁹ inita, Romanorum Imperatori & Principibus obtulerunt, eis quidem aliquantisper permissum est, vt de more benignè tractarentur, & cõsueto honore fruerentur, vt qui de tanta re, quam afferebant, Legati accessissent. Cum Imperatore itaq; versabantur assiduè, ~tanq; eis cum eo omnia communia, domus, victus, & quæcunq; est alia in aula regia benignitas. Quidni enim ea participarêt, qui tales erât, & morum bonitate excellebant, cum vel hoc solum quòd tantum iter fecissent, sufficere deberet ad hoc, vt benignissimè acciperentur? Sed hæc quidem nequaquàm verè ac syncerè fiebant à Tyranno, neque eius erat hæc facere: sed mox depræhensus est id fictè ac simulatè inuenisse, vt qui factis ipsis effecerit quo facilè argueretur. *Cap. 4.* *Legati ad Iulianum mittuntur.* *Contra ius gentium ab eo trucidantur.* *Simulatio Apostatæ.*

Nam eùm ei aliquando visum esset ire in quendam locum Bithynnorum, & fretum transmisisset Chalcedonicum, & omnes iam, qui ei parebant, accerseret, & non permitteret, vt aliquis ab hoc cœpto desisteret itinere: & præter cæteros hos quoque pios viros adduceret: Tunc enim ei publicum festum & celebre aduenerat, sanguine & nidore, & cæteris piaculis suos colenti dæmones. (Erat autem nomen loci, in quo hæc execranda peragebantur Orgia, Trygon) Alij quidem omnes, vt qui densis tenerentur tenebris, festum celebrabant cum Imperatore, & vnà sacrificabant, & ei parebant in omnibus, vt qui corpore & animo essent imbuti impietate. Soli autem ij, ne apertis quidem oculis ea, quæ fiebant, videre sustinentes, tolerabant soli procùl stare in angulo mœsti & lachrymantes, & Deum Saluatorem placantes, & rogantes, vt eis concederet integram & illæsam seruare religionem, & non pollui impiorum communione, quorum vel solam leuiter attigisse superficiem, putabât impietatem. Potiùs autem obsecrabant eum, qui est optimus, vt eos, qui iam morbo laborabant, conuerteret, & efficeret, vt animaduerterent in quanto essent errore, & eis significaret, quisnam sit qui eos ad hoc, vt essent, produxerit & formârit: & rursus, cùm cecidissent, meliùs reformârit. Ne sic enim, dicebant, ô Domine, siueris eos iacere in pro fundo malorum, nec cùm sint participes rationis, impleri tanta egestate rationis, vt iis, quæ ab ipsis coluntur, videantur à ratione alieniores, & minùs sensu præditi. Si *Cap. 5.*

quidem illa, cùm sint lapides & ligna, sunt planè nullo sensu prædita: isti antem cùm sint ratione præditi, & acceperint, vt fierent ad tuã imaginem, & te, qui illos ranto honore affecisti, ignorârunt, & naturam affecerunt dedecore, & sibijpsis, quod est malum pessimum, fecerũt iniuriam. Sed hi quidem, sicut diximus, cùm se ab alijs sepatâssent, soli & inter se inuicèm steterunt, hæc perentes à Domino, & à superis diuinum inuocantes auxilium.

Cap. 6. Nolũt cum Iuliano sacrificare dęmonibus.

Postquàm autem vènit quidam ab Imperatore, (Is erat cubicularins dignitate) eos trahens & producens ad sacrificium, (existimabat enim stultus, illos quoq; nõ minus q̃ se esse deceptos) bona verba, ei exelamârunt vna voce: Abscede à nobis. fidẽ enim, in qua sumus educati, nunquàm abiurabimus, neq; Deum nostrum relinquemus, neq; colemus eos, qui sunt apud vos, dæmones. Absir enim, vt eo vnquàm animo simus, vt ijs qui non sunr, nos adiungamus, & tam aperto errori mentem adhibeamus. Non sumus adeò insipientes, & mentis adeò emotæ, neq; adeò procliues, & ad ducendum faciles. Non enim hac de causa venimus, aut propterea tam longum iter ingtessi sumus, vt nos quoq; prodamus, religionemq́; nostram abiuremus. Venimus tantùm ad ineũda fœdera, & ad ea confirmanda, quæ nobis visa sunt: alia autem habeamus, vt habemus.

Constantia animi.

Hæc audiat & tuus Imperator, & quisquis eum colit, & est ei proximus. Nos quidem non vincetis, nec ab ea, quæ est ex Deo, sentẽtia dimouebitis, etiamsi incltai fueritis, vt omnia dicatis & faciatis: etiamsi igni & ferro, & alijs instrumentis ad puniendum institutis tradideritis: etiamsi ipsas nobis animas abstuleritis.

Cap. 7.

Hæc vbi audiuit iniqui minister iniquior, omnia quamprimùm aperit Imperarori, fortiumq́; virorum renunciat constantiam & animos, qui perterreri nequeunt. Hic autem mihi considera inuersam patricidę scenam, illamq́;, quæ erat paulò antè simulationem & summam malitiam detectam: quæ apud eos quidem, qui sunt ignari fraudis, benignitas esse videbatur & humanitas, re vera aũt maleuolentia, & dissimulatio; & malignitas erat ad vniuersum.

Cõijciũtur in carcerem

Postquàm enim de sanctis audiuisset vir pernicio[illegible]mus, interim quidem nihil aliud imperat, quàm vt includãtur in carcere, vt festum sibi quoq; petageret expers omnis molestiæ, & quę dæmonibus fiebant, sacrificia nõ interrumperet proptet aliud negocium. Hoc enim tũc sibi visum est expedire, & deinde considerare, quemadmodùm eos aggredetetur. Cæterùm beati illi, dum ducerentur

Psalm 94.

in carcerem, in via canebant: Venite exultemus Domino, iubilemus Deo salutari no

Psalm. 76.

stro: præoccupemus faciẽ eius in cõfessione, & in psalmis iubilemus ei. Et illud: Quis Deus magnus, sicut De⁹ noster, qui semper facit nobiscum in gloria & potestate? Nos enim populus eius, & opera manuum eius, & eum perpetuò inuocabimus.

Cap. 8. Sistũtur cotrã Iuliano.

Cùm autẽ die sequenti manè præsedisset Tyrannus, iubet sisti martyres: qui eos primùm blãdis verbis conatur inducere, sic calidè existimãs se posse soluere robur animi etiã si propter eam, quæ illi coaluerat, immanitatem, asperitatem minimè remiserat. Tanquam nobis, inquit, beneuolos & eiusdem nobiscum in omnibus sentẽtiæ, vos vester Rex ad me misit, vt hac in re fidelem vestrum & gratum animum magis ostenderetis, quòd dies festos nobiscum celebraretis, & simul lætaremini, & quòd eosdẽ deos nobiscum coleretis, & in nulla re à nobis dissideretis. Sic enim & fœdera sumus habituri stabiliora, & in ijs, quæ aguntur, confidemus, si eadem mente & cultu inter nos colligemur. Quòd si vos quædã alia & sentitis & creditis, sciatis vos nõ tam venire legatos & recõciliatores, quàm hostes et aduersarios. Nã si id non estis, omninò, si nihil aliud, oportetet vos vestra reuereri. Persæ enim vnà nobiscum & Solem, & Lunam, & reliqua astra colunt, & prætereà lucidissimam quoque ignis potentiam, ne alios quoq; deos enumerem, quos ab altè petito venerantur principio, à quibus nobis quoque donantur, quæcunque sunt optima, & à quibus pendet vniuersorum prouidentia. Cui sancti simul & fortiter responderunt:

Cap. 9. Constãs eorũ responsũ

Nos, ô Imperator, qui ab initio Christiani & sumus, & vocati sumus (hanc enim rẽ, & hoc nomen maximè venerabile, nos noster docuit pædagogus, vir ille in reb⁹ diuinis insignis, & virtute incomparabilis, qui etiam propter eam dignus est habitus sacerdotio: ijs autem, qui cum eo versabãtur, tantam suî excitabat beneuolentiam, quãta ne dici quidem potest: nam eius quoq; nomen erat Eunoicus) hoc, inquam, viro virtutis studioso, duce & magistro vsi in omnibus, maximè cùm sciamus matrem quoq; fuisse ab eo in pietate initiaram, & summè ab eo capram, nunquàm, quæ sunt ab eo nobis tradita, tam preciosa & tanti facienda, aut prætericrimus, aut obliuioni mandauerimus: rebus autem vestris inconsidetatè animum adhibuerimus, quæ habent fraudes innumerabiles, suntque planè viles & abiectæ, quoniam nec hæ quidem fuerunt ali-

quid

quid aliud, quàm error & meræ nugæ. Quidnam autem hoc fecerimus vnquàm insipientius, si cæli quidem factorem reliquerimus, malis verò dæmonibus diuinum cultum tribuerimus? Hoc esset insanæ & planè emotæ mentis. Si autem nostri maiores manserunt in veteri errore, ne dicam quòd ipse quoque pater eadem, quæ illi, errâte animo est sectatus, non ideò à nobis fides abiurabitur, quam professi sumus corã Deo & Angelis. Nam multi quidem ex ijs, qui sunt apud nos, Persis, hoc quidem tentauerunt, non potuerunt tamen nostram mutare sententiam. Et si, propter quæ venimus, non fuerint inita fœdera, tibi quidem id erit omninò imputandum, qui mittens ea cõsiderare & componere, de quibus missi sumus, fedes de ijs disceptans, quæ ad te nihil attinent: nempe quis tuos quidem deos colat, & sit eis beneuolus: quis autem eos despiciat, & ab eis dissideat.

Propter hæc amens ille, ira plenus, quæ minimè cohiberi poterat, iracundè dixit eis: Quomodò vos, qui rudes & indocti semper vixistis, & linguæ Græcæ planè ignari, tam impudêtes estis, vt vestra mala & reproba oratione nobis velitis persuadere, qui ad summam peruenimus eruditionem, idque cùm nec simus quidem vestrarum ignari scripturarum? Sciatis enim, quòd ego quoque, cùm essem in eis aliquando versatus, & nouissem quàm essent corruptæ & planè ad dissoluendum faciles, eas quamprimùm à lingua mea abstersi, ne ex illorum inscitia & ineptijs aliquid erroris contraxisse viderer. Nemo enim vestris fretus libris, quos eleganter quispiam vocauerit Christianos, aut se vnquàm euasit meliorem, aut præclarum aliquid fecit, & dignum quod cõmemoretur. Quos refellere, & nihil esse ostendere, nec longi est temporis, nec viri vel mediocriter cordati. Quamobrem his dimissis, & hac puerili & inconsiderata cogitatione, credite mihi vobis consulenti ea, quæ sunt meliora. Sin autem audire & parere nolueritis, vos docebit tormentorum experientia, pro qualib' qualia elegeritis, & quanto vestro malo sit hæc arrogantia, & contentio, & absurdissima religio. Cap. 10. Iratus Apostata prodit suam arrogantiam & malam mêtem. O impudês mendaciũ.

Ex quibus sancti magis confirmati, cùm graues audissent labores & dolores, Tyranno dixerunt audaciùs: A Deo nostro & Domino didicimus, non timere eos, qui corpora occidunt, neque propter metum prodere veritatem, neque quando deducimur, meditari quid respondeamus, cùm ipse spiritus sanctus & paret ad certamina, & animum impleat audacia, & det sermonem in apertione oris. Quam autem rationis egestatem nobis obijcis & inscitiam tu, qui tibi esse videris omnium eruditissimus? Nescio vter sit à ratione & omni sapientia alienior, is ne, qui Deum agnouit, & huius vniuersi creatorem, & omnem ei honorem tribuit, à quo vel solo possunt omnia manu comprahendi, & ipsa quoq; astra numerari, vt dicunt diuinitùs inspirata eloquia: an is, qui eum quidem reliquit, adorat autem res ab ipso creatas, & diuinum eis nomen tribuit insipienter: ne dicam honores dæmonum, & turpissimorum aliorum simulacrorum, quibus vos exultatis, qui magnificè vestram iactatis eloquentiam? Nam si vobis vel tantillum inesset rationis, neque vos ijs adiungeretis, neq; teneremini tantis inscitiæ tenebris. Nam homo, qui est rationis particeps, & in cuius potestate sita est ratiocinatio, nunquàm tam aperto errore inducetur: siquidem hoc pertinet ad rationem, ratione vti cum ratione, & eligere per rationem ea, quæ sunt præstantissima. Rerum autem omnium præstantissima est Dei cognitio, quod quidem est extremum omnium expetendorum, & assensus mentis diuinioris. Quæ sunt verò apud vos orationes, linguaq; nimis redundans, & inanis copia, non solum sunt plenæ nugis & vanis ineptijs, sed etiam vestri vobis vanã conciliant persuasionẽ, & ab omni, quod bonũ est, prolapsionem, & à Deo, quod est pessimum, alienationem. Quod quidem tibi quoque accidit, qui aures patefecisti, & vniuersis eis es delinitus, vt mutâris etiam appellationem, nempe qui pro Christiano Græcus, & pro pio impius, & Deo planè carens esse & dici volueris. Cap. 11. Matt. 10. Egregiè perstringunt tyrannum. Psalm. 146. Nota officium homi nis ratione præditi.

Hæc cùm audisset crassa & terrena anima, & idolorum verè plena caligine, impletur ira, quæ non potest cohiberi: iubetq; statim humi extendi martyres, & crudis loris & induratis per quatuor homines ita cædi, vt totum corpus sanguine circunfluat. Deinde cùm parùm intermisisset, eorum manibus & pedibus clauis perforatis, eisque ligno ad puniendum instituto alligatis, sublimes suspendit, iubens eorum carnes ferreis vngulis laniari. Quæ cùm vehementer lacerarentur, & multa membra illis vngulis auellerentur, & grauibus doloribus omni ex parte peterentur, ne sic quidem flectebatur robur eorum animi, aut euadebat mollius: sed ad solum Deum fixis adspicientes oculis, & lingua & mente hoc loquebantur: O Domine, qui ipse quoque ab impijs fuisti in ligno suspensus, qui de peccato non triumphâsses, & id traduxisses, Cap. 12. Cæduntur loris immanissimè &c. Preces fundunt ad Dominum.

nisi

nisi per Crucem mortem sustinuisses, in ligno nos quoque pendemus, qui te dileximus, vt omninò eradatur nobis carnis crassitudo, & ictu ferri curentur sauciatæ animæ. Sed quoniam naturæ nôsti imbecillitatem, da ex alto auxilium, & alleua laborē, & fœda doloris acerbitatem. Te enim freti, ausi sumus subire hæc grauia & laboriosa, quæ quàm sint acerba, vides Domine, & quàm nos valdè crucient. Sed ô Iesu dulcissime, qui es velox ad defendendum, non eras dilaturus vel dare seruis tuis petitionē, vel etiam dare eis plura, quàm petierant. Cùm enim preces adhuc lingua versarent, apparuit tuus diuinus Angelus, & leuauit eis dolores, & effecit, vt corpora meliùs se haberent: nec id solum, sed etiam ad reliqua confirmauit certamina, magnam dans eis gratiam, & spe maiorem.

Diuinitùs cōfortātur.

Cap. 13. Intereà autem dum hæc fierent, Tyrannus quoque iussit eos relaxari à supplicijs. Quos ludificans & veluti irridens: Videtis, inquit, quomodò adhuc vobis parco, à grauioribus abstinens, quòd sperem fore, vt mutemini? Quod ægrè ferentes sancti, & maiori repleti fiducia: Noli putare, ô Dei inimice, responderunt, fore, vt nos aliter simus affecti, quàm iam affectos videris. Fac decæterò, si quid aliud volueris: nos autem parati sumus omnia perpeti, siue torqueamur, siue flagris cædamur, atque adeò ipso igne comburamur, voluptatem potiùs, quàm pœnam, tormenta existimantes. Est enim reuerà iucundum propter Christum pati iis, qui sunt rectò sensu prædití. Sed ille insipiens, ne post tantam quidem præclarorum virorum experientiam intelligens, sed adhuc surdus & corde & auribus, inuictos illos conatur alio modo aggredi. Et cùm vnum ex his primùm procùl à cæteris remouisset, cum duobus solis, nempe Sabel & Ismaēl, sibi loquendum ducens, putauit fore, vt verborum fucis eos induceret, vtique consulens, & quæ sunt optima suadens, vt putabat. Qui, inquit, infeliciter ex præclaro vestro patre est natus, (neque enim eum vtiq; vestrum fratrem dixerim, qui est malignus & improbus) cùm sit impudens & contentiosus, ea facit & sentit, quæ eius arguunt amentiam, vobis quoque persuadens illius via ingredi, & nec in religione nobiscum cōuenire, nec in honore deorum, nec in vlla re alia. Sed vos cùm tandē id, quod oportet, didiceritis, illum quidem sinite nugari & hiare inaniter, ipsi autem state nobiscum, & nostros deos colite, vt eos quoque vobis habeatis propitios, & innumerabiles remunerationes ab eis consequamini.

Nota versutiam Apostatæ.

Cap. 14. Hæc verba præclari victores cùm ne arrectis quidem auribus audire sustinuissent, hæc liberè & confidenter exclamauerunt: Cur teipsum decipis, attonite & moribus versutissime, vias versans innumerabiles, & instar vestri Protei te mutans & varians? Si nostrì nondum fecisti periculum, nec quæ præcesserunt, adhuc tibi sufficiunt, vtere rebus tuis, nec abstineas ab aliquo, quod sit in tua potestate. Est autem tibi omninò magna malorum copia, cùm habeas animam adeò malam & iniquam. Sin autem & fecisti periculum, & animaduertisti rationem & considerationem, quæ non possit cedere, & vidisti iam immutabilem fidem in Dominum nostrum & Deum, quidnam tibi venit in mentem, vt existimes nos futuros tam faciles, vt momento temporis nos capias? Non enim, ne si nos quidem contingat esse emotæ mentis, vestra simulacra coluerimus, quę & ex luto facta sunt, & nō plùs quàm lutum sapiunt: quę oculos quidem habent, sed non possunt videre: & aures, sed priuatæ sunt sensu auditûs: & nares, sed odorum minimè suscipiunt odoratum: rursus manus & pedes, neq; ad aliquid videri potuerunt vtiles, neq; vnquam amiserunt id, quod habent lapideum. Quomodò enim, cùm sint reuerà lapis? Pulchrè enim ante nos quoq; diuinus Dauid vestros deos est iudicatus: non eos autem solùm sed eos quoque, qui in eos confidunt, quos etiam vocauit magis amentes, & nec ipsum quidem intelligentes, ad quantam rationis egestatem sint conuersi.

Egregia eius nequitia retunditur.

Psal. 114.

Cap. 15. His amens iste totus perturbatus, cùm se non posset ampliùs continere, eorum protinus lateribus ignis faces admouet, vt sicut ille ira, ita ipsi igne arderent. Qui etiā cùm toti omninò comburerentur, gratiarum quoque actionem in hoc intolerabili tormento Deo emittebant, non ad præsentes intuentes dolores, sed ad æternam lætitiam, neque molestum pati, sed non pati, esse grauissimum existimantes. Ita eos affecit amor in Christum, vt ipsius quoque, quam habebant, naturæ obliuiscerentur. Sed iste graui corde & furore percitus, perinde ac si nihil vidisset eorum, quæ facta fuerant: Non sentitis, rursus dixit viris illis egregijs, vos nondum à dijs omninò haberi odio, qui vestram expectant conuersionem, qui etiam propterea vos efficiunt malorum tolerantes, quæ sunt in doloribus laboriosa & difficilia, mutantes? Sed hoc planè esse ridiculum & stultissimum beati illi arbitrantes: Nihil nobis rei cum tuis

Igni vruntur atrociter, & laudant Deum

Nugatur Apostata.

dijs

dijs, magna rursus voce clamauerunt, ô infelicissime: habemus nostrum seruatorem & Dominum, quem in omnibus adiutorem fatemur, & scimus. Is & à præsentibus nos liberat doloribus, & in rebus asperis præbet audaciam, & efficit, vt ignem & ferrum, & quoduis aliud despiciamus. Quomodò enim aliter caro & sanguis sufficeerit aduersùs tantum examen tormentorũ, cùm vel lapidis natura, quæ nihil est aliud, quàm dura, his consumpta & planè esset confecta? & nisi nubes ignorationis impediens, rationi tuæ tenebras offunderet, & tibi sensum adimeret, cognouisses omninò nostra esse omnia diuina & admirabilia, & vero Deo digna. Nunc autem nihil scis eorum, nec vis intelligere. Quomodò enim, qui rebus solis in hies turpissimis? quoniam ad ea sola quæ sunt pessima, te mali in errorem abduxerunt dæmones. Nota vim gratiæ Dei.

Veritus ergo transgressor, ne, dum eos magis examinaret, maiores acciperet contumelias, illos quidem, vt quos desperâsset se omninò persuasurum, omninò reliquit: conuertitur autem rursus ad Manuelem, deceptus stultus, vt qui crederet fore vt is ad ipsum declinaret, ei minas & rursus maiora proponens supplicia prioribus. Sed nec ille vir egregius est omninò conuersus ad ea, quæ iamdiù antè contempserat, & maiorem ostendit constantiam, libera & confidenti voce clamans: Cur vanè laboras? Cur te frustrà impudenter geris, ô Tyranne? Quid non ex nostris nôsti sæpenumerò? Nescis quænam sit nobis & sententia, cùm simus vnus vni colligati, & vnũ omnes sentiamus? Aut ergo tres supera, aut à tribus recede. Est venerãdus numerus ternarius, quo nos sumus honorati. Sancta Trinitate nos três sumus muniti, à qua nobis quoq; adest, vt simus vniti, & vt maneamus infracti, & nihil reformidemus ex ijs, quæ sunt terribilia: iam enim rursus dicemus ea, quæ sæpè diximus. Quæ enim sunt vnius, trium esse existima. Fidẽ, in qua sumus simul educati, minimè abiurabimus, tuos dæmones non colemus, Dominum nostrum & Deum minimè relinquemus, præsentia futuris non mutabimus, neque vitam breuem & fluentem, æterna & quæ stat, & semper eodem modo se habet. Cap. 16. Manuelis præclara vox.

Cùm post hæc perplexo esset animo ille infelix, & planè spem omnem abiecisset, valdè timens, ne insigni sanctorum constantia, ex ijs quoque, qui cum eo erant, conuerterentur aliqui, & illis adderentur, tunc fert in ipsos sententiam, iubens, vt clauis priùs infixis eorum capitibus, & acutis arundinibus in vngues eorum immissis, abducerentur & vitam finirent gladio. Deinde vt statim rogus quoque accenderetur, & eorum abijcerentur corpora, vt ne puluerem quidem liceret efferre Christianis, si hoc facere voluerint. Sancti ergo, qui ducebãtur à militibus, peruenerunt ad locum, in quo erant consummandi, qui vocabatur Constantini: Erat autem præceps, & accessu admodùm difficilis: in quo etiam constituti, has vltimas preces fuderunt Domino: Deus, qui es ante secula, & expers principij, qui ex eo, quod non est, ad hoc quod essent, produxisti vniuersa, qui in vltimo dierum propter nostram salutem teipsum exinanijsti, & in forma serui nobiscum es versatus, & mortem per crucem subijsti, vt nos solueres à peccati vinculis, & regni tui faceres participes, suscipe in pace tuos famulos, & coopta nos in numerum eorum, qui tibi placuerunt à seculo: quoniã propter sanctum tuum nomen hanc mortem gladio afferendam nostra sponte suscipimus, & à vita præsenti excedimus. Quinetiam eam, quæ nos circunsistit, multitudinem, & maligni fraude redacta est in seruitutem, conuerte, ô misericors, ad tuam agnitionem, & da eis mentem sanam & prudentem, vt te solum verum Deum agnoscant, & tibi soli se dedicent. Cap. 17. Crudelis sententia tyranni in inuictos martyres.

Hæc cùm precati essent Martyres, vox est ab eis audita desuper. Venite, dicens, gloriæ coronas accepturi, & beatæ vitæ fructum percepturi. Pulchrè enim à vobis peractus est cursus certaminum. Et statim fuerunt eis amputata capita, decimoseptimo Iunij. Protinus autem locus, in quo stabant, scissus in duas partes, eorum comprehendit corpora, vt salua conseruarentur & illæsa, & iussus Tyranni appareret inanis, qui re vera erat huiusmodi, vt igni eos mandari iusserit. Lictores verò cùm hoc vidissent miraculum, se in fugam coniecerunt. Multi autem ex ijs, qui illic aderant, cùm Domino credidissent, & errori renunciârunt, & cooptati sunt in numerum Christianorum. Qui cùm duos dies in loco mansissent, & Deo multas preces fudissent, sanctorum corpora repentè terra reddidit admirabiliter, longo optimo odore plena. Quæ cùm sustulissent, & honorabilia honorificè deposuissent, eis iusta splendidè & magnificè fecerunt. Ex eis autem horis singulis scaturiunt curationes, & gratiam donant ijs, qui veniunt. Cap. 18. Capite plectuntur. Insigne miraculum. Multi credunt.

Cæterùm punire ea, quæ fecit transgressor, non diù distulit iustitia: sed celerem Cap. 19.

& gra-

& grauem de eo pœnam sumpsit, quę in Persarum fines deduxit, & effecit, vt illic eius misera erumperet anima. Nam cùm Rex Persarum magna in eum ira æstuaret propter suos interfectos, vt qui esset iniustus & fœdifragus, & pacis inimicus, & iste cum magna arrogantia & exultatione appropinquâsset Persidi, & bellum inter eos erupisset, & impius turpiter esset victus, iustè plagam illam accepit in visceribus: risus quidem à dæmonibus, qui ipsum deceperant: risus autem à Christianis quoque, quibus se esse facturum pessima erat minatus vir perniciosissimus. Quocircà par est, vt nos quoque Deum glorificemus, qui nō longo tempore emittit virgam super sortem iustorum, sed celerem dat salutem & spe maiorem ijs, qui eum diligunt. Quoniam eum decet omnis honor, & gratiarum actio, cum patre principio carente, & viuifico spiritu, nunc & in secula seculorum, Amen.

Iuliani interitus.

VITA S. AVITI PRESBYTERI, EX EGREGIIS MS. CODICIBVS, PER F. LAVR. SVRIVM MVTATO FERÈ STYLO DESCRIPTA.

Est enim valdè obscuro sermone, sed tamen ante annos plùs minùs mille grauiter contexta à quodam sancti viri propè æquali.

Iunij 17. Cap. 1. Patria S. Auiti.

AVITVS apud Aurelianos plebeio ex sanguine ortus, parentes habuit humili loco natos. Matri eius patria fuit Virdunum, cui ingenuitatem virtus & meritum conciliauit. Vt autem Aureliam proficisceretur, inopia & egestas eam compulit. Nupsit verò illic cuidam Belficolæ, cui peperit Auitum egregium filium, qui quandoque populo magnam esset salutem allaturus. Eo nascente, ingens lumen in cubiculo apparuisse, certa relatione compertum est, ita vt eo splendore obstetrices ab officio sint deterritæ, tantique miraculi perculsæ stupore, non fuerint ausæ lumen illud cæleste intueri. Sed Dominus præscius futurorum, non ignorans futurum illum fidelem seruum suum, in ipso ortu eum sanctificauit.

Cap. 2. Fit monachus.

Creuit inde puer, & cùm infantiæ rudimenta excessisset, ad Mictianense monasterium deuotus aduolauit, depositaque coma, monachum professus est. Cùm autem nedum Abbati, sed etiam omnibus pura animi simplicitate obediret, monachi quidam inuidia correpti, fatuum eum vel brutum appellabant, crebrò illi obtrectantes. Habebat verò pro more, partem ciborum suorum clàm egenis impartiri, sæpè etiam sibi detractis vestibus illorum tegere nuditatem. Abbas itaque cæleste in illo lumen considerans, tacitus illum amare cœpit, construxitque ei cellulam intra vestibulum monasterij procùl ab alijs, ne eius ieiunandi & vigilandi assiduitas à fratribus ostentationi & arrogantiæ tribueretur. Vt verò omnes manifestis indicijs Dei hominem eum esse perspicuè cognouerunt, inuito Cellarij munus demandârunt. Non potuit ille recusare Abbatis imperium: sed cùm eam ministerij sarcinam in suos humeros recepisset, ab immiti familia, crebris insidijs honesta eius simplicitas appetita & exagitata est.

Cap. 3. Secedit in locum desertum.

Quadam autem nocte, cùm ex more Abbati incumbere volenti inseruijsset, cingulum cum clauibus colligatis cautè ad eius caput deposuit, relictoq; illo onere ad Calauniæ loca abditissima secessit: vbi cellulam è vilibus texens virgultis, multis diebus delituit, decem plùs minùs milliaribus procùl à monasterio. Cumq; Abbas ad nocturnas laudes canendas pro consuetudine surgeret, labēte cingulo, clauium cellarij strepitum audit. Obstupefactus igitur, nihil dubitat aufugisse Auitum, citusq; ad cellulam eius se conferens, omneq; cœnobium & cellulæ nemorosa septa perlustrans, nulla ratione inuenire potuit, quem noctis tenebræ facilè occultabant. Non multum autem intercessit tēporis, cùm vir sanctissimus Maximinus, qui per id tempus Abbatis ministerio persunctus erat, migrauit ad cælos: cuius sacro humato corpore, monachi ad inquirendum Auitum simul omnes profecti sunt, tandemq; repertum, ad monasterium precibus flexum adducunt, sibiq; Abbatem, pontifice iubente, constituunt.

Fit Abbas sui monasterij.

Tum

Tum verò ingrato sub fasce humilitas sublimata gemiscit: rursumque fugam meditans vir Dei, terrena fastigia respuens, vno tantùm puero comite contentus, vastas solitudines latitaturus expetit. Erat quidam eremi locus, nemorosa fronde contectus, planeque abditissimus in Pictiacæ syluæ fundo, quem olim prisca manus construxerat, hederęque complexu horrebant culmina sensim diruta. Ibi ille vltrò sese in illud protrudit desertum, exiguamque ex corticum fragmentis domum prouidus Christicola sibi construens, longè à villarum culminibus clandestinum amplectitur exilium: & diù multumq; ruricolis ignotus, pomiferis dapibus, quas sylua ministrabat, sese sustentat. Cap. 4. Rursus fugit in eremum.

Per id tempus, vbertrimos glandium prouentus nemus omne suppeditauit: cumq; duo subulci immensam illam vastitatem lustrarent, vnus iam olim mutus longo silētio, fratrem per auia comitabatur. Itaque pastorali ritu inter cæruleæ noctis spatia accensis tedis vagantem pecudē illis sequentibus, subitò extinctis tedis ab immenso imbre, pecus ab oculis euanuit, & omnia rapuēre tenebræ: nec iam spem vllam luminis recuperandi eremi vastitas offerebat. Interim formidantes gregi, oculis maiori curâ inuigilant. Tandem velut stellam radiantis Olympi procùl ignem conspiciunt, atq; eò mutus ille, non tam vocibus, quàm nutibus vsurus, properat. Vbi ad tugurium beati viri peruenit, fixus in limine, balbutiensque, protensa reda nutibus rogat ignem sibi commodari. At vir Dei in medijs densæ noctis tenebris cernēs hominem tetra facie, deformi capillo, vilibus pannorū fragmentis semitectum, nonnihil perterritus, quòd putaret se aliquod immanis eremi monstrum videre, aut inter nocturnas tempestates dæmonem sibi apparere, mox ad orationis præsidia suo more confugiens, humi se prosternit, & diù multumq; Dominum deprecans cum lachrymis, orat indicari sibi, vtrùm à bono vel malo sit is, qui se ipsi repræsentet, & vt nullis artibus illum celari patiatur, quin & genus & conatus suos exponat. Post preces à terrâ surgens, Crucis signū manu pingit contra hominem, sicq; affatur ignotum: Quisnam sis, tam subitò meo illatus tugurio, prorsus ignoro: sed per Christum omnipotentis Dei filium, cruci suffixum, te adiuro, vt cuius generis monstrum sis, vel quid in desertis his locis agas, mihi edicas. Mox ad imperantis vocem insontis lingua laxatur, voxq; intra fauces renasci- tur: indicat homo, quid necessariò petiturus venerit: fatetur maiora se accepisse, quā petierit, quippe qui lumen solùm expetens, etiam vocem sine precio referat. Deinde sentiens viri Dei virtutem, ad eius pedes se abijcit, immensas agit gratias pro collata sibi medicina. At vir Dei intelligens hominem non tam à pastoribus, quàm ab ipso Deo ad se missum, multùm lætatur Dei beneficio, eiq; gratias agit: hominem quoque complexus, Crucis signo munit, redditoq; lumine incolumem à se dimittit, qui querulus ad ipsum venerat. Cap. 5. Mutus loquitur, a sancto viro interrogatus.

Porrò autem effrenis porcorum grex cum custode longiùs abscesserat, nec iam scire potuit homo, vbi illum inter opaca syluarum & noctis vmbras quæreret. Mox nouo iubilo complet nemus, & fratris nomen crebra voce compellat. Ille vt nomen suum audiri iactari per auras, obstupescit, turbatusq; animo, miratur quis vel muto reformârit vocem, vel importunis clamoribus ipsum ausit appellare, vel priùs incognitus eò aduenerit. Hæc autem illo inter arborum vmbras cogitante, lumen obuiū conspicitur, aduentantisq; vultus exploratur. Postquàm ergo prodente lumine fratrem incolumem vidit, irruit in collum eius, eumq; complexans, gaudia lachrymis permiscet, sciscitatur de medico, virtutis vim illo narrante cognoscit. Cap. 6.

Sole orto, ambo pariter propetant ad hominem Dei: prostrati, ingentes agunt grātias, grandem pro impetrata sanitate porcum offerūt sacerdoti. Sed cùm ille omnem sibi carnis esum penitùs interdixisset, noluit accipere, iubet suo gregi porcum restitui, obsecrat, ne vel ipsum, vel locum, aut rem gestam vlli reuelent. Sed celari diù non potuit, quòd cælestis virtus ipso Domino iubente prodebat. Digrediuntur inde à viro Dei, mutusq; ad paternas ædes iam bene vocalis remittitur: qui vbi festinus paternæ domûs limen excessit, in medio stans, in has prorumpit voces: En genitor optime, natus tuus multos dudùm damnatus per annos, hodiè te noua salutis voce compellat, & cælesti virtute soluta lingua te pronunciat. Surgite ergo læti & alacres, & vnà mecum simul omnes abite ad syluas, diuinum medicum veneraturi, & sancto Auito pro reddita mihi voce gratias acturi in deserto. Pater ergo vt audiuit filium rem gestam ordine explicantem, paululùm substitit: inde in collum filij incumbens, membra complectitur, & multis inter gaudia lachrymis caput eius rigat. Occurrit etiam mater nō minùs hilaris, cupiens filium audire loquentem. Mox in vicinos rei gestæ fama diffunditur, Cap. 7. Vir Dei perpetuò abstinet carnium esu.

Multi ad cũ morbidi cõfluunt,& ſanantur.

ditur,& Auitus vbiq; celebratur. Vndique deuoti confluunt populi, arctaq; deſtructos ad ſanctum ſemita ducit tugurium ſacerdotis: languentium eum turba cupit attingere, immenſa miſeris ſtipatur ſylua cateruis. Verſari videtur in foro, qui priùs abditus delitеſcebat in ſolitudine. Morbus omnis depellitur, languores omnes curantur, tolluntur in cælum voces Deum laudantium, & gratias agentium atq; dicentium,

Pſalm.117.

Benedictus qui venit in nomine Domini, Deus Dominus & illuxit nobis per ſanctum Auitum. Sed cùm vir Dei immenſa populi multitudine premeretur, voluit nocturnis horis clàm ad loca occultiora ſe transferre: ſed tam populi precibus, quàm præſulum authoritate, vix tandem potuit retineri.

Monaſteriũ conſtruit.

Conſtruxit autem eo in loco inſigne monaſterium, in quo in hunc vſq; diem priſcorum patrum Pauli & Antonij inſtituta inconuulſa ſeruantur.

Cap. 8.

Per id tempus vir Dei Aureliam proficiſcebatur, liberaturus miſeros, qui in ergaſtulis vincti tenebantur. Venit autem ei obuiàm immenſa turba languentium: è quibus vnus paruulum filium à natiuitate cæcum ad eius pedes depoſuit, orans vt ei lumen reſtituat. Iungunt cum illo preces ſuas ſimul vniuerſi, ne poſſit pater pueri voto fruſtrati ſuo. Itaq; ſanctus Auitus tam illorum precibus, quàm paterna pietate permotus,

Signo Crucis cæco reddit lumen.

in oculos cæci pueri ſignum ſalutis impreſſit, & eueſtigiò ille præſentem potuit cernere mundum. Quod quidem nos ab eius ipſius cæci, ſed nunc clarè videntis, ore accepimus. Nimis vero prolixi operis eſt cuncta annotare, quæ tum Aureliæ, tum alijs diuerſis in locis vir Dei effecit. Certè eius vrbis iudicum ſuperba poteſtas, viſis eius miraculis, adeò ei addicta fuit, vt ante omnia vincti, eo rogante, relaxati ſint.

Cap. 9.

Non eſt autem illud quoq; ſilentio prętereundum miraculum, quòd quidam * Miciacenſis monachus, quem ſanctus Auitus peculiariter charum habuit, qui etiam in ſolitudinem cum illo profectus fuerat, cùm iam ſupremum duceret ſpiritum, fratres rogauit, ne ipſius corpus priùs tumularẽt, quàm beatiſſimus Auitus ſuper corpus eius precatus eſſet. Porrò beatus Auitus more ſuo abſq; vllo vehiculo iam procùl ſeceſſerat in deſertum itinere longo, & ad ſolis occaſum vſq; illic conſtiterat: cùm ecce vnus è fratribus derepentè ei nũciat obitum illius, quem diximus. Ille verò eo nuncio non mediocriter afflictus, qua potuit celeritate ad monaſteriũ properauit. Iam noctis mediæ ſpatia abierant, & ingreſſus vir Dei in oratorium, circa defunctum ipſe quoq; inſtar aliorum in medio templi ſe proſtrauit. Iam verò vigilijs defeſſos monachos ſomnus obtinuerat. Tacuit vir Dei, lætusq; illo ſilentio, ad feretrum ſe adiunxit, cõuerſuſque ad ſolita precum arma, more ſuo humi ſe abijcit, multo lachrymarum imbre ſanctorum metuenda pauimenta perfundit, ad omnipotentem Dominum indeſinenter preces ſupplices tranſmittit.

Nota, Sanctorum metuenda pauimenta.

Abſolutis precibus, ſurgit à ſolo, ſentit diuina benignitate vitam monachi ſui ſibi donatam, defunctumq; inter ipſa noctis ſilentia ita compellat:

Excitat vita functum.

In nomine Dei patris omnipotentis ſurge frater, & tam repentini deceſsûs tui rationem nobis expone. Ilicò ſurgit, qui fuerat mortuus, ſedenſque in feretro, omnia, quæ ipſi eueniſſent, & quemadmodùm eius oratione à tetræ mortis vinculis ad lucem eſſet reuocatus, ordine explicauit. Monachi eorum mutuis colloquijs excitati, obſtupeſcunt cæleſti miraculo, quòd vita functum cũ S. Auito ſermones conferre viderent. Itaq; omnes humi proſtrati, ſacerdotis veſtigia lambunt, Deo in excelſis gratias ſublimiter agunt, quòd tanta per Auitum virtutis ſuæ miracula in eo monaſterio declarârit. Porrò is, qui excitatus fuit à morte, beati viri complexus dexteram, incolumis à feretro ſurrexit, & cum hymnis & canticis ſpiritalibus ad amicam cellulam abſceſſit, multiſq; poſteà annis ſuperuixit.

Is S. Leobinus floruit Anno Christi 525.

Fuit hoc miraculum à ſancto Leobino Carnotenſi Epiſcopo diuulgatum, qui ſe ab ipſo ad vitam reuocato fratre id didiciſſe teſtabatur. Sumus autem in cõmemorandis beatiſſimi Auiti miraculis, quorũ iam olim probata teſtimonia collegimus, ſuccincti, ne myſteriorum ſolennia in veſperam vſque protrahamus.

Cap. 10. Nota quid priſca ætas tribuerit ſanctorum reliquijs.

Quidam ex Dunenſi caſtello, pro eius plebeculæ ſalute deprecaturus, ablegatus eſt ad S. Auitum. Accedit deuotus ad virum Dei, obſecrat, vt corpus ſuum pro caſtelli eius munimine, apud ipſos patiatur poſt obitum ſuum humari: pollicetur eorum verbis, egregiam fabricam ipſius nomini ſe dedicaturos. At vir ſanctus: Indignum eſt, inquit, hominem peccatorem & multis criminibus inuolutum, intra templum tumulari: campis patentibus ad futuram examinationem, oſſa humiliata in foſſa humo decet recondi. Sed tamen vt veſtro ſatisfiat deſiderio, ſi in propoſito permaneris, templum in Dei nomine vt conſtruatur, non recuſo. Meum verò corpus ad Aurelianorum vrbem ex Dei voluntate condetur. Si quid tamen opportunum veſtro loco exiſti-

existimatis, inter futura mox iurgia, ex abeunte indignas meas, si poscitis, reliquias capietis. Quod ita quoq; factum est. Illo enim in loco hodiè magna degit cōgregatio hominum, Deo sacra officia sine intermissione reddentium.

Nec multò pòst vir beatus certaminis sui finem obtinuit, sanctumq; cælis spiritum reddidit. Vbi verò Aurelianenses & Dunenses de eius obitu certiores facti sunt, propter sacrum corpus sibi vendicandum vtrinq; arma capessunt. Dunenses Abbatis sui corpus tanquàm quodam suo priuilegio reposcebant: Aurelianēses monachum Miccianensis monasterij sibi deberi contendebant. Cùm autem monasterium, in quo vir Dei decesserat, Dunensibus esset propinquius, celeriter omnes eò aduolant, defuncti corpus tanquàm instructa acie rapiunt, sublatumque ad extructam basilicam absportare nitunrur. Sed non segnes Aureliani, licèt aliquanto posteriùs, armis instructi occurrunt, fores basilicæ occupant: clypeis tecti, parant se ad confligendum cum Dunensibus sacrum corpus absportantibus. Id vbi è sylua progressi hactenùs securi Dunenses conspiciunt, animis perturbari, desperant se posse voto potiri suo. Itaque submotis illis, in media æde onus sacrum inuiti deponunt, castris castra opponunt, inter media vtrorumq; tela thesaurus constituitur: sed cælitùs adest præsidium, ne eius causa, qui multis sæpè vitam attulerat, in mutuæ cædis discrimen illi conijcerentur. Adest, Deo volente, Leusus, vir insignis ac summa potestate præditus: iurgantium lites dirimit, armatorum sæua consilia dissipat, corpusq; salutiferum per publicum aggerem Aurelias deportari iubet.

Cap. 11. Eius obitus. Nota lector antiquam & causi-nosam deuotionē, & caue i-nos Vigilātianos.

Tum verò Dunenses magno dolore correpti, lāmentabiles dant voces in cælum, & quia non possent sacros artus, vi impediti, apud se retinere, orant beati viri aliquas reliquias sibi permitti. Non potuit hoc negati petentibus, maximèquòd æquissimis precibus etiam lachrymas adiungerent. Accedunt ad funus summi sacerdotes, & cum tremore corpus sacrum attrectantes, magnum reliquiarum munus conferunt postulantibus. Deinde proficiscentes, corpus in sublime tollunt sacerdotes, & vrbana manus feretro protinùs nobilia colla supponit: gaudent, qui possunt sacrum contingere lignum. Sanctissimum funus hostilis turba cominùs antecedit, vrbemque petentes populi, condenso pede feruntur. Cerneres illic cereis ardentibus ruralia arua quasi candere flammis, & millibus multis stipata caterna, iàm prima populi pars arcem attingebat, cùm multi necdum è Dunensi castello pedem extulissent. Quis verò ingentem illum Clericorum psallentium chorum, qui ex vicinis vrbibus studio religionis ad Auito persoluenda officia alacres conuenerant, explicare queat? quorum ardens & ignitus clamor, instar cælestis tonitrui sidereum pulsabat Olympum. Vox erat vna omnium clamantium & dicentium: Gloria in excelsis Deo, & in terra Aurelianorū perpetua sub Auito pax. Atque ij vix tandem densa populorum agmina perrumpentes, sacrum corpus perferunt ad sepulcrum: atque in loco sancto centum ab vrbe passibus religiosè & cum summa reuerentia magni pontifices tumulant defensorem. Titulus quidem ex vilissimi ligni materia illi positus est, sed membra interim totus venerabatur orbis.

Cap. 12. Cum tremore Episcopi sacrum eius corpus attrectant. Cerei ardētes plurimi. Nota.

Ea tempestate rex Childebertus, inclytus Francorum princeps, comparato exercitu Hispanias suo addere imperio volebat. Audita verò tanti viri fama, & quòd sepulcrum eius exigui parietes vallarent, cælesti regi votum integra deuotione nuncupauit, si incolumis in regnum suum sancti Auiti intercessione reuerteretur, amplissimam se super eius monumentum basilicam conditurum. Itaque in itinere multa quidem ab hostibus perpessus est, sed quoties ei structæ essent insidiæ, toties sancti Auiti intercessione ab impendentibus periculis liberatus est: atque ita sospes & triumphans redijt in regnum suum. Tum verò insignem ædem, vt erat pollicitus, in loco supradicto extruendam curauit, vsus ad eam exornandā solertia Vuaddonis, vnius ex proceribus suis. Cuius operis mercede eum credimus minimè frustratum. Illic enim assiduis miraculis virtutum gesta clarescunt. Clausi patescunt oculi, debilium membra subitò conualescunt, mutus vocem recipit, surdus auditum. Datur regioni salus integra, & per omnium infirmitates velox medicina percurrit. Vir sanctus coniungitur Aniano, & vrbs Aurelianorum illorum circunsepta virtutibus, seruatur in medio: Quorum patrocinio nos diuina Trinitas custodire & conseruare dignetur: cui est honor & virtus & potestas in secula seculorum, Amen.

Cap. 13. Childebertus rex insignem ei extruit ædem.

DE EODEM S. AVITO, EX GREGORIO TVRONENS. DE GLORIA CONFESSOrum, Cap. 99.

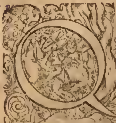
Vltio diuina in eum, qui noluit feriari in festo sancti Auiti.

Avitus Abbas Carnoteni pagi, quem Pectensem vocant, sæplùs imminente dissolutionem sui corporis Spiritu sancto reuelante prædixit: qui recedens à corpore, honorificè apud Aurelianensem vrbe n humatus est, super quem fideles Christiani ecclesiam construxerunt. Post cuius obitum cùm anniuersarius assumptionis eius dies cum summo coleretur honore, vnus è ciuibus, alijs ad Missarum spectanda solênia euntibus, accepto rastro, vineam pastinare direxit. Increpitusque à multis, cur huic festiuitati deesset, redire noluit, dicens: Et hic, quem colitis, operarius fuit. Verùm vbi ingressus vineam, primo ictu terram aperuit, protinus retorta ceruice, facies eius ad tergum conuersa est. Tunc tremens, spectantibus populis, cum fletu magno basilicam sancti ingreditur. Post paucos verò dies, orans in eodem loco assiduè, directa ceruice conualuit.

DE SS. MARTYRIBVS MARCO ET MARCELLIANO offendet Lector multa lectu dignissima in Historia S. Sebastiani eximij martyris: quæ est I. Tomo die 20. Ianuarij. Passi sunt autem 18. Iunij.

MARTYRIVM SANCTI LEONTII ET SOCIORVM, PER CYRVM SCRIBAM. HABETVR in Simeone Metaphraste.

18. Iunij. Cap. 1. Adrianus Senator sæuissimus.

VO tempore Vespasianus Romanorum Imperium tenebat, vir quidam ordinis Senatorij, Adrianus nomine, crudelis, & animo valdè immanis, omniumq; pessimarum artium inuentor, cùm audiuisset quosdam Christianos esse ab omnibus illis abhorrentes, qui dijs ipsis sacrificia offerrent, deosq; ipsos despicientes, & alios homines magicis artibus ac disciplinis & adulationibus à deorum familiaritate remouentes, quippe qui dicerent, non esse deos, sed vnum tantùm Deum: furore percitus, Imperatorem adijt, & ab eo petijt, vt sibi contra homines Christianos potestatem daret. Imperator verò statim omnem potestatem Adriano contulit, eiq; mandauit, vt quicunq; eius edicto parére, & dijs sacra facere vellent, honore magno donati, ad eum mitterentur: qui verò nollent, cruciatibus grauissimis subiecti, morti addicerentur.

Cap. 2. Cùm igitur Adrianus ex magna Roma discessisset, significatum ei fuit à quibusdam, in vrbe Tripoli esse militem quendam, Leontium nomine, qui deos ipsos reprobaret, & eos qui sacra illis facerent, ab eorū cultu auerteret, & patrias leges dissolueret. Cùm hæc Adrianus de Leontio audiuisset, hilaritate non mediocri affectus est, & militum cohortes præmisit, vt Leontius, qui talia faceret, comprehenderetur. Cùm verò prope vrbem venissent, eorum tribunus, qui & ipse dæmonum superstitioni & idolis addictus erat, repentè febre totus correptus est, & militibus suis dicebat: Ira mihi dij propitij sint, vt ego scio, vnde nàm hoc malum in me profectum sit. Dij aduersùs me indignati sunt: cùm enim hnc profecturus essem, congruentem victimam illis non obtuli. Milites igitur cùm Tribunum suum ita febri æstuantem per tres dies, neq; cibum aliquem sumentem, sed magis magisq; febri laborantem viderent, multis angustijs premebantur. Nocte autem illa Angelus Domini apparuit ei, dicens: Tribune, si vis sanus fieri, vnà cum militibus, qui tecum sunt, ter clames: Tu, qui sancti Leontij Deus es, mihi, quæso, auxilium feras. Si hoc dices, statim sanus fies.

Angelus apparet Tribuno idololatræ.

Cap. 3. Cùm Tribunus in talem mentis excessum venisset, & sobrius esset, vidit Angelum, vt adolescentem aliquem, candida veste indutum, & adspectûs speciem quandam terribilem

ribilem præ se fetentem. Tum ille: Ego, inquit, missus sum vnà cum his militibus, vt Leontium compræhendam, & seruem vsq; ad reditum Adriani Ducis: & tu mihi dicis, vt clamem. Deus sancti Leontij, auxilium mihi afferas, vt saluus sim? Cùm hæc Angelo diceret, ille ab ipso euanuit, & stupor Tribunum corripuit: qui cùm adhuc iaceret in lectulo, & febre vehementi teneretur, militibus ad se accersitis sic ait: Audite, fratres. Cùm primùm somnum cepissem, vir quidam illustris ad me venit, & dixit: Si vis sanus fieri, ter clames: Deus sancti Leontij, opem mihi afferas. Et his dictis euanuit. Cùm hæc Tribunus dixisset, Theodulus quidam miles plùs cæteris obstupuit, & quæsiuit à Tribuno, an eius, quem dicebat, vestis alba, & adspectus terribilis fuisset: idq; ita se habere didicit. Postridie verò manè Theodulus ipse assidebat Tribuno, quæ audiuerat, in mente habens. Cùm autem & compotationis tempus venisset, Theodulum milites vocârunt, vt vnà cum ipsis, quemadmodùm semper consueuerat, se oblectaret: Erat enim Theodulus ipse inter Græcos homines maximè illustris. Ille ad compotationem inuitatus, omnes cibos reiecit, neq; quicquam gustare voluit: sed humi iacens, diuriùs ieiunus permansit, ac tandem somnum cepit. Experrectus autem, commilitonibus suis: Adrianus, inquit, Præses crastino die veniet, & Leontius captus non est? Sed si placet omnibus vobis, mecum habens Tribunum, ad vrbem proficiscar, & quæram, quisnam sit iste Leontius: quem postquàm compræhenderimus, cautè seruari iubebimus, quoad Adrianus Præses venerit. Erat autem Tribunus sanus iam factus, & à febre liberatus, cùm visioni illi obediuisset. Tribunus miro modo fit sanus.

Postquàm igitur illi ad summum vrbis verticem venerunt, ecce Leontius ipse illis occurrit, quibus ait: Saluete in Domino, fratres. Id cùm audissent duo illi milites Tribunus & Theodulus: Salue, inquiunt, & tu amice. Tum Leontius dixit: Quidnam, fratres, quærentes huc venistis? Tunc milites: Virum, inquiunt, quendam, Leontium nomine, doctum & probatum, Imperatori Vespasiano hoc loco habitare significatum fuit. Hunc igitur nos conuenire cupimus, vt iussi sumus. His enim diebus Adrianus præses huc venturus est, vt & ipse Leontium videat, eumq; vt deorum amantem, honore maximo prosequatur, atque ad Imperatorem ducat: totus enim Romanorum Senatus illum videre cupit, cùm eius præclara facta, & in deos obseruantiam audiuerit. præsertim cùm sit vnus è principibus viris, qui sunt in vrbe Tripoli. Cùm hæc audisset Leontius: Vt video, inquit, peregrini estis, & huius regionis ignari. venite igitur, & mecum vnà requiescite: ego vobis Leontium illum monstrabo, quem vos deorum amicum esse dicitis: ille verò non est ijs dijs amicus, quos vos colitis, sed scio ego Christianum illum esse, & Domini Iesu Christi fidem tenere. His auditis, illi secum dicebant: Quisnam iste est, qui dicit, Leontium Christianum esse? Num aliquis ex eius cognatione est? Itaque Theodulus: Quodnam, inquit, est nomen tuum? Tum Leontius? De nominis mei significatione in literis diuinis scriptum est his verbis: Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem. Oportet igitur à me conculcari leonem & draconem: leonem, inquam, hostem illum, qui corporeis oculis non cernitur: & draconem, hoc est, Præsidem ipsum, & eius consiliarium. Tum Tribunus ad Theodulum conuersus: Et quisnam, inquit, iste est, qui dicit: Oportet à me conculcari leonem & draconem, & Præsidis consiliarios? Dubitatione igitur detenti, ambigebant quidnam facturi essent. Eò enim, quòd tam benignè inuitati erant, remorabantur, ne prauum consilium suum viro illi aperirent: verumtamen cùm Adriani sæuitiam perspectam haberent, & eam formidarent, neque vellent re infecta reuerti, iter ad Leontij domum, amicitiam simulantes, vnà fecerunt. Deinde, En, inquiunt, vir optime, domum tuam peruenimus, & rebus tuis omnibus fruimur. Festina igitur nobis Leontium ostendere, vt cùm venerit Adrianus Præses, honore maximo dignus habearis, & Imperatorum amicissimus in eorum palatio verseris.

Psalm. 90. Nota quòd Leontius idem valet, ac si quis dicat, leonem puniens, vel conculcans.

Hæc cùm illi dixissent, tum Christi martyr: Ego, inquit, sum Leontius ille, quem vos quæritis: ego sum ille Christi miles: ego sum, quem Adrianus per vos insequitur. Illi cùm audiuissent quòd dixit, Ego sum, in faciem prostrati, clamare cœperunt: Serue Dei altissimi, remitte nobis hoc peccatum: festina Deum tuum placare, vt nos ab idolorum fœditate, & ab illa immani fera Adriano eripiat: & nos enim Christiani sumus. Hæc cùm illi dixissent, sanctus Dei seruus Leontius in terram se deiecit flens, & dicens: Domine Deus, qui vis omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis peruenire: qui dedisti nobis salutis pignora, respice nos, quæso, in hac hora: qui fecisti, vt qui contra me venerant, pro me essent: me ouem illam perditam serues, oro, & istos

Cap. 4. Cap. 5. Leontius prodit sese. 1. Tim. 2. Precatio Leontij.

mecum vnà illumines misericordiæ tuæ luminibus,quibus & sancti Spiritûs tui gratiã effundas,& cor purum crees, tuoque signo notatos, inuictos milites contra hostem diabolum efficias,potentiam & arma illis præbens propter viscera misericordiæ tuæ. Pro scuto & hasta sit illis sapientia tua. Tu, qui tribus diebus in sepulcro esse voluisti, qui malefici draconis caput conculcâsti, da, quæso, vt Tribunus hic & Theodulus conterant caput malitiosi draconis Præsidis Adriani,tuique roboris gratia illos confirmes. Tu enim desperatos ad cognitionem & spem inuitas: tu errantes misericordia tua in viam reuocas:quippe qui cordis arcana cognoscis, & vniuersæ humanæ naturæ creator es. Accipe, quæso, preces peccatoris Leontij. Ostende & his, præter te nõ alium Deum esse. Fac, vt qui dijs inanimatis & mutis fidem habent, illos vanos & inanes esse cognoscant: & tuæ cognitionis lumine illustra eos, qui veritatem non cognoscunt. Ita, quæso, facias, Deus Saluator noster,quoniam tuum est regnum, potentia & gloria Patris,& Filij,& Spiritûs sancti,nunc & semper,& in secula seculorum, Amen.

Cap. 6. Cùm dixisset, Amen, descendit nubes aquæ in Theodulum & Tribunum,eosque illuminauit. Quod cùm sanctus Leontius factum vidisset,voce magna clamans. Gloria, inquit,tibi sit,Deus meus,qui voluntatem quærentium te non aspernaris. Tum illos albis vestibus induit,& cereos accensos ante ipsos ferri iussit. Cùm verò, quidam ex Græcorum numero tantum miraculum per Leontium factum vidissent, cœperunt per vrbem tumultuari,& ita clamare: Pernicioso igne comburantur illi, qui deos nostros reprobant. Itaq; nõ mediocri tumultu ciuitas illa perturbata erat. Biduo autem posteà venit Adrianus Præses,& omnes,qui cum illo erant: cumq; ante vrbis portas constitisset,quæsiuit,quænam voces & tumultuario illa,quinam populorum clamores essent. Tum eius ciuitatis optimates: Vir,inquiunt,quidã Leontius nomine,qui Christianus appellatur,omnes à deorum nostrorum cultu dehortatur,ac remouet, magicis quibusdam artibus homines ipsos circumueniẽs, dum prædicat & nugaci oratione celebrat,extollitq; virum quendam ab hominibus in Cruce suffixum, quem Pilatus ipse inquisitum flagellis,& Iudæi alapis verberârunt: Quinetiam Imperatoris nostri milites veneficijs suis decepit,& ad Galilæi hominis illius religionem attraxit,eosque albis vestibus indutos,tertium iam diem apud se habet, & maximos deos nostros reprobat.

Leontius atrociter defertur apud Adrianum.

Cap. 7. Tunc Adrianus Præses furore accensus,iussit militibus,quos secum habebat,vt tres illos compræhensos,cautè in carcere custodirent, quoad ante Tribunal sisterentur. Fecerunt milites quod iussi fuerant,& homines compræhensos,in carcerem coniecerunt. Leontius verò per totum diem non desistens magni Dei fidem & doctrinam illis tradere: Agitè,inquit,fratres,estote fortes, & cogitate, præsentes cruciatus paruos esse,& ad breue tempus:gaudium verò illud & iucunditatem sempiternam futuram. Itaq; si nos hîc nefariorum hominum iniurias sustinemus, illic requiẽ perpetuam inuenimus. Nocte verò cœpit psalmi versus illos canere: Deus noster in cęlo & in terra, omnia quæcunq; voluit,fecit. Deus,qui præcinxit me virtute,& posuit immaculatam viam meã. Cùm verò dies illuxisset, Adrianus Pręses in tribunali sedens,iussit ad se duci Leontium, Tribunumq; & Theodulum. Qui cùm præstò essent: Túne,inquit Præses,Leontius es? Ego,inquit ille,ipse sum. Tum Præses: Cuius fortunæ & conditionis homo es? Quomodò prauis & maleficis veneficijs tuis milites ad Imperatore nostro subripuisti? Eos,inquam,qui semper cum Imperatore nostro erant,subripiens, fecisti, vt ei,quem tu Deum dicis,crederent. Respondit Leontius: Ego Christi mei sum miles: ego sum illius veræ lucis filius,qui illuminat omnem hominem venientẽ in hunc mundum. Omnis qui venit ad hanc lucem,non offendit. Scit Tribunus & Theodulus, quæ sit huius luminis origo & perfectio,Christus videlicet: Itaq; dereliquerunt deos tuos,è lignis,lapidibus & animaliũ ossibus confectos: quippe qui fragiles sunt, & comminui facilè possunt. Cùm Præses audisset Leontium tam libera oratione vtentem, furore inflammatus,præcepit seruis, vt verberibus Leontium ipsum contunderent. At ille cùm verberaretur,erectis in cælum oculis: Túne,inquit,Adriane,putas cruciatum mihi afferre,qui teipsum crucias?

Sancti martyres seruantur in custodia.

Psal. 113. & 114.

Psal. 17.

Iohan. 1.

Leontius verberatur.

Cap. 8. Cùm verò illum Adrianus vidisset cruciari quidem,sed in Christi confessione constanter permanere,illum iussit in carcerem duci,& ad Tribunum ac Theodulum conuersus: Quare,inquit,vos patrios vestros mores abiecistis,in quibus educati estis,& derelicto militari stipendio,Imperatori nostro mœrorem parâstis? Tum illi responderunt: Nobis datus est panis,qui consumi non potest,quiq; è cælo descendit, & vini poculum

Ducitur in carcerem.

culum è latere altissimi Dei acceptum: pro illis autem carnibus, quæ corruptioni subiectæ sunt, corpus puri & omni macula carentis agni nobis datum est. Tum Adrianus: Ista, inquit, vobis suggessit improbus Leontius. Facite igitur, quæ Imperatori grata sunt. An ignoratis, ita Imperatorem iussisse, vt qui dijs sacra fecerint, maximis honoribus & militiæ gradibus honestentur: qui verò iussis parére noluerint, illi pessimis modis vita priuentur? Ad hæc Tribunus & Theodulus responderunt: Nostra militia in cælis est: fac quicquid vis. Tu quidem, cùm turpissimorum idolorum vltor sis, contra nosipsos te armas: sed tota vita tua deserta erit, & tempus dierum tuorum minuetur. Hæc cùm Adrianus audiuisset, iussit Tribunum in ligno suspendi, atque constanter vnco lacerari: Theodulum verò in terram prostratum verberibus cædi. Qui cùm acerbè cruciarentur, nullam aliam vocem emittebant, nisi hanc: Salua nos, Domine, quoniam defecit sanctus. Adrianus verò cùm illorum sententiam stabilem atque immobilem vidisset, iussit eos securi percuti. Qui dum ad supplicium ducerētur, canebant versus illos: Tu es protector noster, Domine: In manus tuas commendamus spiritus nostros. Cùm orationem compleuissent, à carnifice percussi sunt, & animas suas in confessione illa sancta Deo tradiderunt. Tribunus laceratur, & Theodulus cæditur. Capite plectuntur.

Cap. 9. Posthæc iussit Adrianus duci sanctum Leontium. Qui cùm præstò esset: Agè, inquit, Leonti, misereat te fortunæ tuæ, ne graues cruciatus experiare, quales experti sunt Tribunus & Theodulus, homines à te circumuenti: iamq; audi me, & dijs sacrifica, sic enim honores maximos à me & Imperatore, totoq; Senatu consequêris: nam Imperator valdè cupit adspectum tuum videre. Auertat Deus, inquit Leontius, vt ego Imperatoris adspectum videam, qui execrabilis hostis Dei est: sed si placet, tu, Adriane, Christi amicus sis: id enim si feceris, ostendam tibi, quantam salutem, quantam opem, & quàm perennes diuitias ab ipso percipies. Tum Adrianus præbili subridens: Tantam, inquit, & me salutem consequi vis, quantam Tribunus & Theodulus consecuti sunt? An nescis, sceleſtissimum caput, quali supplicio illi consumpti sunt? Ad hæc Leontius: Minimè supplicium appelles, quod ipsis intulisti: sed vitam potiùs, pacem & gaudium: nunc enim gaudent & exultant, & vnà cum Angelorum choris versantur. Tum Adrianus: Adhibe, inquit, Leonti, mentem ijs, quæ à me dicētur. Quisnam mentis compos, hanc Solis lucem & maximos illos deos, Iouem, Apollinem, Neptunum, Venerem, & reliquos vnquam relinquere voluit, vt morte pessima vitam finiret? Nemo certè, nisi qui a te circumuenti sunt. Ad hæc Leontius: Minimè tu audisti, quod scriptum est: Dij gentium dæmonia: &, Similes illis fiant, qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis. Quis igitur est, modò sanæ mentis ille sit, qui mutis lapidibus & talibus rebus anima & sensu carentibus, cuiusmodi sunt isti vestri dij, similem se esse velit, nedum ipsis sacra facere. Sancti sunt in cælis. Psalm. 113. & 134.

Cap. 10. Cùm hæc Iudex audiret, Martyris sententiam firmam esse videns, iussit in terram prostratum, à quatuor carnificibus verberari, & præconem ipsum clamare: Qui deos nostros pro nihilo faciunt, & Imperatoris edictum nō obseruant, ita peribunt: Cùm diutiùs Leontius verberaretur, & carnifices defessi essent, ad Præsidem loquens: Quāuis, inquit, corpus meum, pessime homo dilaniaueris, nunquam tamen animæ meæ dominus fueris. Iussit deinde Adrianus illum in ligno suspendi, & eius latera atq; crura lacerari. Qui cum diutiùs laceraretur, neque quicquam aliud diceret, nisi hoc tantùm: Deus in te speraui, salua me Domine: cumque cælum Martyr suspiceret, tunc ad ministros suos Adrianus conuersus: Deponite, inquit, illum de ligno. scio enim, quòd cùm in cælum intueatur, deos ipsos orat, vt requiem illi afferant. Ad hæc S. Leontius dixit: Pereas tu cum dijs tuis, Adriane infelicissime & execrande. ego enim Deum meum precor, vt robur ac vires mihi suggerat, quò tormenta tua sustinere possim. Cùm igitur Adrianus Leontij mentem constantem & firmam vidisset, rursus iussit in ligno eum suspendi, capite in terram deuoluto, & magnum saxum ex eius collo pendere, vt ita cruciaretur. At sanctus martyr generoso & forti animo cruciatus illos perferens, ac cælum intuens, sic Deum orauit: Domine Iesu Christe, qui corroborâsti seruos tuos Tribunum & Theodulum ad præstandam tui nominis confessionem, & me seruum tuum supplicem & peccatorem confirmes, vt tormenta hęc sustinere possim, neque expectationi meæ deesse velis. S. Leontius diù verberatur. Eius latera & crura lacerantur. Vide supplicij genus inmane.

Cap. 11. Tum Adrianus: Scio, inquit, Leonti, dijs nostris te amicum futurum. At ille: Ego seruus sum Dei altissimi: tu verò deorum tuorum seruus es. Cum illis igitur & tu, & exercitus tuus peribit. Porrò Adrianus cùm Leontij mentem stabilem vidisset, illum iussit in carcere seruari vsque ad diem posterum. Ille verò in carcerem ingressus, per

Psalm. 26. totam noctem psalmum canebat: Dominus illuminatio mea, & salus mea: quem timebo? Cùm verò psalmum caneret, Angelus illi apparuit, & dixit: Esto fortis Leonti, ego enim tecum sum. Me Dominus Deus tuus misit, quem tu quæris. Cùm verò dies illuxisset, iussit Adrianus ad se Leontium adduci, quem sic affatus est: Nunquid, Leonti, cogitâsti quid tibi expediat? Tum sanctus martyr: Cùm semper, inquit, cognouerim, quid mihi expediat, vanis tuis sermonibus restiti: quare semel, bis & ter tibi affirmo, me nunquam commissurum, vt derelinquam eum, qui fecit cęlum & terram, mare & omnia, quæ in eis sunt, Dominum Iesum Christum Dei filium, qui propter nos homines Crucem pati voluit: illum, inquam, minimè deseram, in eo enim solo, & in eius nomine spem collocans, misericordiam consequar. Tum iussit enim Adrianus in aëre à quatuor carnificibus suspendi, & vehementer verberari. Cum verò ille verberaretur, clamauit Adrianus: Fac, Leonti, quod dico, & dijs sacrifica: id enim si feceris, per deorum nostrorum salutem ac benignitatem faciam, vt dignitatis gradum, & longè plura consequaris. Ad hæc sanctus martyr Leontius: Et quænam, inquit, dignitas tanti erit, vt ego Deum meum negem, & tibi obediam? Méne hortaris, vt dæmonibus tuis sacrificem, cùm ne totus quidem mundus tanti sit, vt cum Christi mei charitate conferri possit? Cùm igitur Adrianus eius mentem ita firmam vidisset, vt mutari non posset, hanc sententiam contra illum tulit: Leontium, qui dijs libare, & Imperatoris edicto parére noluit, nostrósque nobis propitios deos contempsit, iubemus è quatuor vectibus suspensum, tam diù verberari, donec animā emittat.

Iterum crudeliter verberatur.

Cap. 12. Inter verbera reddit spiritum. Cùm igitur sanctus martyr Leontius diutiùs verberaretur, & vulneribus ac plagis laceraretur, spiritum suum Domino tradidit, & in ipsius Tripolis portu sepultus est decimooctauo die mensis Iunij, cùm mundo ipsi bonum virtutis monumentum dereliquerit martyr, inquam, Leontius, per quem Deus sui regni partem nobis concedat. Hæc commentaria beati martyris Leontij Cyrus quidam scriba in tabulis plumbeis conscripsit, & apud sancti martyris monumentum ea deposuit, vt ijs, qui posteà futuri sunt, optimum exemplum relinqueret in Christo Iesu Domino nostro. Quisquis igitur ea legit, & bonam ac sanctam Martyris confessionem audit, manus in cælum erigat, & Deo ipsi gloriam reddat, qui martyri patientiam suggessit. Martyrium autē compleuit Christi martyr Leontius decimooctauo die mensis Iunij, vt iam diximus, sub Imperatore Vespasiano, in nobis autem regnante Domino nostro Iesu Christo: Cui sit gloria in secula seculorum, Amen.

MARTYRIVM SANCTI SOSIMI, AVTHORE SIMEONE METAPHRASTE.

19. Iunij.

VIBVS temporibus Traianus Imperator Romanorum Imperium tenebat, multa idolorum insania & error, multaque cæcitas Græcos homines detinebat. Quamobrem magna persecutio contra Ecclesiam Dei commouebatur. Erat autem Domitianus quidam Antiochiæ Pisidiæ Præses: qui cùm Imperatorem Traianum adijsset, petijt sibi dari potestatem aduersùs Christianos homines, vt quicunque dijs ipsis immolare noluisset, graui supplicio afficeretur. Hic cùm huiusmodi potestatem accepisset, & armatura diaboli indutus esset, tanq̃ leo quidam fremebat aduersùs eos, qui ad mortem vsq; Dei confessionem seruabant. Venit autem in vrbem Apolloniam, per Soropolitarū regionem. Cumq; persecutio immineret, Sosimus quidam miles fidem Christi cupiens sequi, arma bellica tunc abiecit, & ad sanctissimam Ecclesiam confugit, & Christi fide instructus, immortalitatis lauacrum accepit, in fidei operibus & castitate, multisq; ieiunijs & orationibus seipsum diligenter exercens.

Domitiani Præsidis crudelitas.

Hęc sunt boni Christia. ni exercitia

Cùm dies multi præterijssent, & Domitianus esset in ea vrbe, quam suprà diximus, vir quidam illum adijt, & Sosimum deferens: Est, inquit, quidam Sosimus miles, qui & Imperatorem, & vestram potestatem contemnit: cumque arma deiecerit, & militiam abnegauerit, in quam ab Imperatore Traiano adscriptus fuerat, dicit se Christianorum religionem sectari, pro nihilo faciens deos nostros: quinetiam Imperatoris constitutiones execratur, & eius potestatem despicit. Tum Præses dixit: ducatur huc Sosimus ad tribunal. Abit igitur cohors, vt iussa fuerat, & Sosimum comprehensum,

ad tri-

ad tribunal duxit. Quem Præses interrogans: Túne, inquit, es qui Sosimus appellàris? Respondit: Ego ipse sum Sosimus, seruus Domini mei Iesu Christi. Ad hæc Præses: Fatére priùs, cuius conditionis homo sis, & posteà dices, cuius seruus sis. Tum ille: Miles ego sum, quòd ad humanam conditionem pertinet, qui vestros illos deos perditissimos dereliqui, & Christianus factus sum. At Domitianus: Sceleratissime, inquit, Sosime, nihil tibi proderit nomen istud. I nunc, & dijs sacrifica, vt peccatum istud tibi condonetur, quòd Imperatorem & dominum nostrum Traianum despexisti, qui militarem ornatum tibi concessit. Ad hæc Sosimus: Minimè dijs vestris ego sacrifico. Adducatur, inquit Domitianus, in carcerem. S. Martyr in carcerē ducitur.

Crastino autem die iussit eum duci ad tribunal, quem, manibus post terga colligatis, ante Præsidem statuerunt. Tum Præses iussit eum in ligno suspendi: cui suspenso dicebat: Sacrifica, scelеste Sosime, priusquàm membra tua destruantur. Ad hæc Sosimus: Non solùm, inquit, non verbis, sed neque factis poteris mihi persuadere, vt sacrificem. Tum Domitianus: Verberetur vehementer à robustis militibus. Cumque diutiùs beatus Sosimus verberaretur, dixit Pręsidi: Frustrà ministri tui laborant, Dei enim me corroborantis voluntate verbera tua non sentio. Cùm igitur tam diù verberatus fuisset, quoad solum ipsum sanguine repletum esset, voce magna clamans dixit: Domine Deus omnipotens, qui sedes in throno firmissimo, qui extendisti cælum, & fundâsti terram, qui aquas omnes in vnum locum congregâsti, tu, nostra seruorum tuorum spes, exaudi me, qui te precor: neque permittas huius Domitiani minis me superari, vt omnes qui nomen tuum non cognoscunt, per me discãt, te solum esse Deum. Has preces cùm habuisset, venit vox è cælo, dicens: Sosime, esto fortis & robustus, ego enim tecum sum, neque quisquam tibi obesse poterit. Cùm hanc vocem Domitianus, & quidam alij, qui cum illo erant, audiuissent: Certè, inquiunt, magus hic est. Alij dicebant: Minimè magus est, sed magnus est Deus Christianorum, & ab illo vox ista ad hominem hunc missa est. Verberatur duissimè. Cælesti voce cōfirmatur.

Iussit rursus eum Præses colligatum à quatuor militibus extendi. Qui cùm valdè distenderetur, oculos in cælum erexit, ac dixit: Domine Deus, qui hominum mentes cognouisti, tu Christianorum spes, refugium & requies illorum, qui sunt in angustijs, libera me à fraude pestilentis & diaboli Domitiani, vt cognoscãt omnes, qui præsentes sunt, te Deum viuentem esse, qui semper fuisti, & eris in secula. Cùm multi ex ijs, qui præsentes erant, egregiam martyris patientiam cognouissent, ad Christi fidem cōuersi sunt. Præses verò cùm id factum vidisset, & metueret, ne omnes ad eandem fidem conuerterentur, erubescens ac dentibus frẽdens, cogitabat, quo mortis genere hominem interficeret. Iussit igitur grabatum æreum ferri, & ignem multum subijci. Cumque multæ flammæ in grabatum ascenderent, iussit beatum Sosimum nudum illuc conijci. Cùm verò sanctus martyr Crucis figura se muniuisset, & in grabatum coniectus esset, statim Dominus ignem in rorem conuertit: etenim per Angelos suos Deus Martyri opem attulit. Omnes verò, qui præsentes erant, opinabantur ob nimium illum ignem Sosimum animam efflauisse. At angeli à Deo missi, sanctum martyrem è grabato sublatum, omnibus spectantibus, extra grabatum constituerunt. Turba verò cùm admirabilia Dei facta vidisset, eius gloriam collaudauit, qui misit Angelos suos, & à tali flamma virum illum eripuit. Itaque plurimi ad Christi fidem conuersi sunt. Valdè distenditur. Multi credunt. Angeli eum liberant.

Tum Præses cùm sanctum martyrem ad se vocâsset: Obtempera, inquit, mihi Sosime, & dijs sacrifica. Ad hæc Sosimus: Fœdissime omnium hominum, quibus dijs iubes me sacrificare? Ioui, inquit ille, & Iunoni. Tunc Sosimus: Ego multos istos deos non colo: vnum enim cognosco viuentem Deum, huicque soli piè seruio. Hæc cùm audisset Præses: Sosime, inquit, tibi dixi, vt ad deorum aram accedas, & ipsis sacrifices: sin minùs, te igne consumam. Ad hæc Sosimus: Stolide, semel dixi tibi, quòd Deo meo seruio, qui in cælis est. Cùm verò Præses à tribunali surrexisset, & ad Cononensium vrbem iter facturus esset, iussit martyrem ligarum illuc sequi, vt ibi ad ignem conijceretur. Cumque ad eam vrbem Domitianus venisset, & sederet pro tribunali, iussit in crepidis quibusdam clauos aptari, & Martyris pedes crepidis illis configi, catenisq; constrictum ad equos ligari, & cogi celeriter ambulare. Ille ad equos ferocissimos alligatus, non lentus erat ad iter faciendum, sed equos ipsos anteuertens præcurrebat. Deus enim erat cum illo, qui se ipsi adiutorem præbebat. Itaq; has voces protulit: Domine Deus, qui perfecisti pedes meos tanquam ceruorum, perfectam patientiam mihi suggeras. At Præses cùm martyris patientiam vidisset, iussit ipsum in car- Vide crucia tum & præ sentem Dei virtutem.

carcere clausum custodiri, neque cibum aliquem omninò illi dari.

Cùm verò tres dies præterijssent, & Sosimus cibum non gustâsset, duo pueri venerunt in carcerem, quorum vnus panem, alter vas aquæ portabat, & Martyri dixerunt: Accipe preciosum munus à Domino Deo tuo ad te missum. Hæc cùm ille accepisset, cibum gustauit, ac dixit: Benedico tibi, Domine, quoniam misertus es mei, & non neglexisti me, sed satiâsti cælesti tuo cibo. Laudo & celebro gloriam & magnificentiam tuam in secula, Amen. Cùm verò dies illuxisset, Præses in tribunali sedens, iussit sanctum martyrem ad se duci. Præstò autem fuit sanctus Sosimus hilari vultu, & mente ad Deum erecta. Præses verò stupore magno affectus erat, quòd tantos pedum cruciatus sustinuisset, neque vultum mutâsset. Tum ille: Sosime, inquit, sacrifica tãdem dijs ipsis, ne vulneribus multis laniatus, pessimè moriaris. Ad hæc Sosimus: Si tu vis sacrificare tuî similibus, sacrifica: ego, vt suprà dixi, Deo meo seruio. Tunc furore accensus Domitianus: Suspendatur, inquit, in ligno. Cùm verò suspensus fuisset, ei Præses dixit: Vidésne, miser, quàm multa tormentorum genera tibi proposita sint? An non obediens mihi, dijs immolabis? Ad hæc Sosimus: Qui viuentem Deum amant, ista vestra tormenta nihil curant. Tum Præses: Ferreo, inquit, pectine nefarius iste homo dilanietur. Cùm verò Martyr laniaretur, alta voce Deum orans dixit: Equidem magis nunc agnosco misericordiæ tuæ viscera, Christe author luminis, quoniam tu es, qui docuisti me non blasphemiam aliquam pronunciare, vt per hæc tormenta diuinitatem tuam magis cognoscerem.

Præclara sententia.

S. Sosimus laniatur.

Hæc cùm dixisset, neque Præses tormentorum satietate affectus esset, iussit hominem ante tribunal duci, cui hæc dixit: Multis cruciatibus propter nomen Christi afflictus, nullam vtilitatem assecutus es: saltem nunc accede, & dijs sacrifica. Tum Sosimus: Domitiane, inquit, sæuissime, atq; inhumane, & impietate omni refertissime, Deum illum cælestem metuas, & erroris, quo detentus es, obliuiscaris, neq; simulacra ista deos nomines. sunt. n. dæmones, non dij. Tum Præses: Túne, ô scelestissime, audes deos nostros dæmones appellare, per quos mundus ipse dies festos celebrat? Tunc Sosimus: Qualem, inquit, diem festum agunt isti dij, quos dicis, talem Imperator tuus, & qui eis credunt, agant. Præses verò: Vidésne Sosime, quemadmodùm dijs ipsis repugnas, & illos in iram prouocas? Desine ista dicere, ne propter blasphemiam tuam & ipsi pessimè peream. Pietatis, inquit ille, & diuinæ cõfessionis causa tibi repugno & aduersor. Tum Præses dixit: Afferte faces accensas, & ventrẽ ipsius incẽdite. Non solùm, inquit ille, faces vẽtri admoueri iubeas, sed etiam, si placet, totum corpus meum comburas: nunquàm enim me vinces: præstò est Christus, qui me corroborat. En ego à te interfici valdè cupio: hęc enim est mea iactatio in Christo Iesu.

Egregia martyris constantia.

Præses cùm nõ ampliùs sciret quid ageret, & à verbis illis sancti Sosimi se nihil profecturum esse intelligeret, iussit securi hominem percuti. Cùm verò martyr ad obeundum martyrium duceretur, cœpit dicere: Domine DEVS meus, respice me peccatorem, & accipe animam meam cum his, qui ab omnibus seculis tibi placuerunt: quoniam tu es gloria mea ex hoc tempore, & in æterna secula, Amen. Martyrium cõpleuit sanctus Sosimus decimonono die mensis Iunij in vrbe Cononensium, Imperatore Traiano, in nobis autem regnante Domino nostro Iesu Christo. Cui gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

Cæditur securi.

ALOYSIVS EPISCOPVS VERONENSIS, PIO LECTORI.

Vo in hac vita, quæ sequitur, videbis, quæ primo statim occursu animum tuum facilè percellere poterũt. Primum, quòd sancti martyres Nazarius, Getuasius, Protasius & Celsus, siue Celsi puer, simul gladio cõsummati sint in ciuitate Mediolanẽsi. Secundum, quòd sub Anulino, siue Anolino præside, ad Neronis Cæsaris iussionẽ. Nam in primo Tomo vitarum Sanctorum, quem edidimus, vitam Sanctorum Getuasij & Protasij per diuum patrem Ambrosium scriptam posuimus, in qua de sanctis Nazario & Celso nulla fit mentio: quod vtique subticendum non videbatur, si hi in martyrio illis consortes fuissent. Sed & ibi priores sub Astasio Comite ad bellum contra Marcomannos (quos hodiè vulgari sermone Morauos vocant) proficiscente, non autem ab Anolino Præside peremptos fuisse legimus.

Hanc nos huic historiæ subiungimus.

Verùm

Verùm hæc tanti esse non videntur, vt à legenda hac Sanctorum vita te deterrere debeant, cùm diaboli ministri in Sanctorum martyriis satellites plurimos habere cōsueuerint, quorum aliqui dum aliis forsan occuparentur negociis, aut in sanctorum laniandis corporibus iam fessi essent, aut fortè, quòd alium magis idoneum esse ad sanctos torquendos arbitrarentur, sibi inuicèm successores & vicarios dabant, vel assessores suis tribunalibus adhibebāt. Cuius rei sexcenta per teipsum exempla inuenire poteris. Potuit ergo Anulinus Præses author esse Sanctorum agonis deinde Astasius Comes ad finem illum deducere, aut aliquid occurrere, quòd sub vtroq; illorum sancti hi omnes gladio feriri iussi sint. Quòd autem diuus Ambrosius non solùm in vita sanctorum Geruasii & Protasii non meminerit beatorum Nazarii & Celsi, sed neq; in vita horum in secundo nostro Tomo posita, quam idem scripsit Dei sacerdos Ambrosius, de prioribus illis vllam prorsus mentionem faciat, non te contristet: nam in huiusmodi rebus locus ab authoritate negatiuè sumptus, infimam partem habet. Potuerunt nanque socii simul esse in passionis certamine, licet sanctus vir hoc non dixerit. Nam & diuus Cyprianus Carthaginensis, & sanctus Petrus Alexandrinus Episcopus, plures coronæ socios habuisse leguntur, & tamen eorum duntaxat singulorum martyrium celebratur, aliorum nominibus suppressis. Quòd si adhuc te taciturnitas ista solicitat, lege Adonem Treuirēsem Episcopum in vita sanctorum Nazarii & Celsi, in Tomo nostro quarto posita, vbi in fine hæc verba habentur: Inuenti autem sūt, (nempè Nazarius & Celsus, de quibus loquitur) pridiè Idus Iunii. Festiuitas verò agitur de martyrio quinto Calendas Augusti. Commemoratio autem eorum publica & celebris, in die sanctorum martyrum Geruasii & Protasii à fidelibus frequentatur, & venerabiliter excolitur. Quod profectò non fieret, si aliqua inter sanctos ipsos non intercessisset communio. Vale, & Dei gratia sit semper tecum.

VITA ET DECERTATIO SANCTORVM ET GLORIOSORVM CHRISTI MARTYRVM, NAZARII, *Geruasij, Protasij, & Celsij: ex Simeone Metaphraste.*

NERONE tenente sceptra imperij Romanorum, Nazarius admirabilis, tanquam stella quædam lucida fulgebat in sua patria. Eum enim habebat Roma veluti imaginē virtutis aliquam, illius glorians moribus. Nam hæc quidē erat patria Nazario. Parentes autem, alter quidem Lybicus, altera verò ipsa quoque erat Romana genere, ambo quidem diuites & facultatibus & virtute: Petro autem institutore, chori discipulorum principe, Deo redditi magis familiares, aquaque & spiritu consummati. Eorum pietatem Deus veluti remunerans, quomodò olim Abrahæ hospitalitatem, eis dedit filium hæredem simul virtutis & bonorum, Nazarium. Ille autem, tāquam à Deo datus, se rursus totum tradit Deo. Et ipse quidem in diuino adoptatur baptismate à Lino, qui erat ipsi⁹ Petri sedis & virtutis successor. Cùm autem ad perfectiorem peruenisset ætatem, perfectiorem quoq; gratiam consequitur. Ipse enim simul augebatur, & sui accipiebat incrementū, & magnus eius amor in Christum reddebatur maior & feruentior.

19. Iunij. Cap. 1. Nazarij patria. Parentes. Baptizatur à Lino.

Cùm verò pietatis, quæ erat in ipso, fax valdè esset in altum sublata, & multos ad eum vocaret, & tumultus & continuum eorum, qui ad ipsum accedebant, aduentum declinans, statuit patriam & suos relinquere necessarios, & versari in aliena, vt & cum eo, quem desiderabat, seorsum colloqueretur, & multis prædicaret pietatem. Cùm ergo hæreditatem, quæ ad eum pertinebat, accepisset à parentibus, egreditur è patria: & ex vna ciuitate transiens in aliam, ad quoscunque accessisset, iis opem ferebat ex suis facultatibus. Deinde etiam eis maiora suppeditabat, vt qui eos deduceret ad veram Trinitatis cognitionem. Et cùm venisset Placentiam, & accessisset Mediolanum, conuenit Geruasium & Protasium viros admirabiles, qui ab Italiæ quidem Prēside Anulino iam fuerant in carcerem inclusi propter suam in Christum confessionem: iis autem, quæ fiebant præter omnium opinionem, & miraculis extendebātur fama ad finitimas etiam regiones.

Cap. 2. Venit Mediolanum.

Cùm eos ergo diuinus conuenisset Nazarius, fidei & virtutis communione eis esse factus familiaris, (Ingeneratur enim quidam amor in iis, qui earundē rerum amore tenentur,

Cap. 3.

nentur, non minùs quàm in consanguineis) eos incitat, & eis animum addit ad marty-
Sistitur coram Præside. rium, & reddit acriorem eorum in Christum amorem. Hinc Nazarij fama in omnem partem dispersa, peruenit etiam vsque ad Præsidem Anulinum. Ille autem cùm sisti curâsset Nazarium, fit ei iâ quam consiliarius, & suadet ne sit impius, & illius deos probris insectetur & contumelijs. Deinde postquàm cognouit sanctum ne dignum quidem, quod audiretur, putare consilium, (Quid enim est ad probris apperendum aptius, quàm multa quæ coluntur simulacra?) eius maxillis multos impingit colaphos,
Cæsus ab vrbe pellitur. & tanquàm aliquod piaculum vir execrandus eum cum probro & dedecore expellit è ciuitate. Hoc autem quantùm iudici videbatur magnum ad supplicium, tantùm Nazario existimatum est maius ad beneficiū: quòd dignus habitus sit plagas accipere propter Christum, qui pro ipso passus est. Egressus est ergo non silens, neque elinguis ac mutus, & metu vinctus, sed pergens docere vt consueuerat, & multos infideles inducens intra Christi sagenam. Porrò autem illa nocte visa est mater Nazario adesse,
Venit in Gallias. & eum hortari, vt obiret Galliæ ciuitates, & in eis deijceret semina veritatis. Ille antè, vt ei à matre dictum fuerat, venit Meliam, (est autem ea vna Galliæ ciuitas) & omnes, quos conuenisset, deducit ad Dei cognitionem, & apertè prædicat pietatem.

Cap. 4. Interim autem ad eum accedit fœmina quædam illustris & ex primis ciuitatis, adducens quem habebat filium nomine Celsium, iam tres annos natum, & deponit ipsum in eius manibus: Sequetur te hic puer, dicens, in omni via, donec ipse quoque dignus euaserit, qui sistatur ante thronum Domini Christi. Et illa quidem discedit: Nazarius autem infantem lubenter accipit, quem propemodùm in vlnis circunferebat.
Celsius puer baptizatur. Cumque preces dixisset consuetas, eum per baptismum efficit Deo familiarem: quoniam nec alium nouerat verum honorem, nisi cum Deo coniunctionem & familiaritatem. Sic ergo se habens Nazarius, & Galliarum ciuitates sic doctrina complectens, ne illarum quidem Præsidem latuit Dinobaum. Itaque accersitus ad eum, venit cum puero Celsio: & è quo quidem genere esset natus, quibusnam autem parentibus, & cuiusnam sit religionis, percontanti Dinobao: Ego quidem, inquit, genere sum Romanus: Christianam autem sequor religionem: & Deum confiteor eum, qui fuit crucifixus. Tunc fertur Dinobaus, ad iram motus, dixisse: Habes dæmonium. Quid enim aliud sibi volunt hæ tantæ nugæ? Non est tibi pater? non est tibi mater? Ille verò: Si dæmonium haberem, inquit, non quos tu colis, dæmones insectarer probris & contumelijs. Dinobaus autem furorem non valens continere, cùm puerū quidem Celsium abstraxisset ex illius manibus, intolerandis eum plagis afficit, inge-
Diris cæditur à Præside insano. nio puer eum, qui erat canus prudentia. Deinde eum conijcit in carcerem, in sequentem diem eum reseruans. Magna enim crudelitas & inhumanitas ne tantulæ quidem ætatis mouebatur misericordia. Quod quidem etiam in bruta animantia & nouas plantas clementi & benignæ euenerit animæ: eá nanque digna, quibus parcatur, censuerit. Atque intolerabiles quidem plagas propter Christum puer lubenter accipiebat Celsius, balbutiente lingua hoc solùm dicens: Deus, cui ego seruio, ipse te iudicabit, O Iudex: iritans ipse quoq; Dinobaum propter suum in Christum desiderium,
Matt. 21. sicut diù antè Iudæos æqualium puerorum chorus, meum Iesum hymnis celebrātes & laudem ei perficientes.

Cap. 5. Quædam autem insignis fœmina, nomine Dinomeda, consulit coniugi Dinobai, vt suadeat marito, vt moueatur misericordia pueri ætatis, & simul etiam absoluat
Matt. 27. Nazarium. Illa autem hæc marito communicat, quomodò olim vxor Pilato. Postridiè itaque cùm sedem iudiciariam ascendisset Dinobaus, & adduxisset Nazarium, suadebat pro viribus, vt assentiretur impietati. Ne eum enim tunc puniret, prohibe-
Nazarius expellitur. bant vxoris suasiones. Postquàm autem non potuit persuadere, eum expellit è ciuitate, sic eum placidè allocutus: Vxoris meæ consilia te liberum dimittunt ab omni cruciatu. Illinc ergò abit Nazarius in vicinam Temerum cum puero Celsio. Est autem hæc vrbs Temerus propinqua Meliæ. In ea ergo vitam agebat, diuinis suis doctrinis augens gregem Christi, & multos inducens ad agnitionem. Non ferebat autem omninò, qui inuidiam parturiebat, diabolus res ita se habentes. Quomodò enim, si ille erat diabolus, & qui ab initiò bonis aduersabatur? Blandis itaque verbis aggrediens Præsidem ciuitatis, persuadet, vt Neroni Imperatori significet de Nazario. Cùm ergo de Nazario ei esset significatum, missæ sunt literæ per vniuersam illam regionem, iubentes summo studio quæri Nazarium, & eum, qui inuenisset, ad ipsum ducere.

Cap. 6. Cùm autem is latére non posset, vt qui in illustri staret loco virtutis, & magno ore

ab ipsa prædicaretur, citò inuenitur ab ijs, qui scrutabantur. Illi autem, cùm is iam eis e- uasisset manifestus, læti lætum sistunt ante Neronem. Quid ergo ille? Propositis ei tot- mentis, assentationibus aggressus est Nazarium, vt cùm illis quidem ei terrorem attu- lisset, his autem eum emolliisset, persuaderet ei, vt transiret ad suam voluntatem. Na- zarius verò erat omninò immobilis, vt qui ab his ad martyrium magis acueretur, non autem emolliretur. Et ideò maiori vtebatur cõstantia. Cùm nesciret ergo Nero quid ageret, tunc eum cum puero tradit in custodiam. Parum intercessit temporis, & Ne- ronem quidem rursus sedes habuit iudiciaria. Introductus autem fuit Nazarius cum puero. Et rursus similiter, nunc quidem minis vehemens erat Nero, nunc autem sua- uis blanditijs & promissis. Postquam autem vidit eum tanta esse constantia, desperans sic posse induci Nazarium, iubet eum iniici in profundum maris cum puero Celsio, vt nec eos quidem posset videre, quos ne volebat quidem viuere sic affectos. Sed erant omninò vera, quæ dixit diuinus Esaias, tanquam de eis prænunciata: Si transietis per a- quam, tecum sum: & non te concludent fluuij. Et si transieris per ignem, non combu- reris. Nam cùm iam essent in profundo, & qui eos iecerant, crederent fore, vt à mul- tis piscibus deuorarentur: magna contentione, Angelica quædam virtus desuper ad- uolauit, & è profundo seruauit, & illæsos eos terræ reddidit, puero Celsio propter æta- tem adhuc imperfectam, nausea & fastidio pleno, vt est consentaneum. Sed precibus & signo Crucis, & diuino osculo eum sanum reddidit Nazarius.

Sistitur coram Nerone.

Traditur in custodiam.

Esa. 43.

E mari educitur cum Celsio.

Cap. 7. Capit, tanquam pisces, hoc miraculo Neronis quoque seruos, qui ipsos in mare de- miserant. Sanctum enim deinceps sunt secuti, & ita se ei adiunxerunt, vt prioris vitæ magna ducerentur pœnitentia, & ægrè ferrent quòd non diù antè, relicto Nerone, animum illi adhibuissent. Terræ ergo cum puero redditus Nazarius, transit cum eo ad ciuitatem, quæ dicitur Tenusa: & illinc profectus, venit Mediolanum: rursus quo- que priorem pergens dare doctrinam, & dulci potare nectare eos, qui erant verè filij regni. Sed ciues rursus ei non permittebant liberè prædicare veram religionem: sed e- um comprehenderunt, & eum Præsidi Anulino, qui ei priùs multas impegerat alapas, tradiderunt, vel per illos, vt veriùs dicam, is qui fuit ab initio inuidus, & odiò habuit homines. Ille autem iubet eum rursus includi in priori custodia. Nazario autem ipsa custodia erat multis regijs preciosior, pratum floridum, nouus paradisus. In eam enim ingressus, versabatur cum Geruasio & Protasio socijs certaminis: à quibus assiduè ille, tanquam ab aliquibus fluminibus, irrigatus, carpebat suauissimos flores illorum con- suetudinis, vt propemodùm gratias haberet Anulino, quòd eum rursus coniunxisset cum ijs, quos desiderabat. Cum eis ergo congressus, & magnam accepit vtilitatem, vt ipse etiam vicissim intulit ea, quæ erant vtilia: & eos satis ad certamina, & puerum in- citauit Celsium: quem puerum quidem sermo, perfectum autem ostendit actio.

Mediolani includitur in custodia.

Cap. 8. Anulinus autem cùm de Nazario singula exactè didicisset, mirabatur quemadmo- dùm potuisset effugere Neronem (sciebat enim, quàm esset furiosus & quàm ferus Ne ro) lupum agnus, vt aiunt. Hinc etiam de sancto Nazario, & eius socijs eum facit lite- ris certiorem, rogans quidnam iuberet, vt faceret sanctis. Ille autem cùm audiuisset Nazarium adhuc esse superstitem, cædem spirabat aduersùs lictores, quibus iusserat, vt eum in maris profundum inijcerent: & præ ira è sede exiliens, cũ vociferatione cur- rebat per regiam, clamãs insidiatores, ingratos, aduersùs deos impios: & cupiebat eos inuenire, vt ipsos etiam interimeret simul cum Martyribus, ignorans stolidus, quòd Deus potest non solùm à mari seruare eum, qui in ipso habuerit fiduciam, sed etiam i- psum mare exiccare. Testatur autem diuus Dauid dicens, eum posuisse fluuios in de- sertum, contrà autem, deserta in lacus aquarum. Cùm eos ergo multùm quæsiuisset, & non inuenisset, sic literis exponit suam aduersùs sanctos sententiam: Quoniam ij, qui ante nos ascenderunt in hãc excelsam imperij sedem, non solùm eos, qui in ma- ximos deos erant impij, morte sua damnabant sententia: sed etiam, si inuenirentur a- liqui, qui maleficijs & præstigijs multos corrumperent, par quoq; in eos statuebant sup plicium: nostra quoq; decernit potentia, quòd isti quamprimùm vita priuentur, gla- dio capitibus eorum amputatis: deinde eorum corpora obijciantur feris ad deuoran- dum, vt ne omnium quidem communem consequantur sepulturam. Sit ergo tibi cu- ræ id, quod in præsentia iussi, exequi. Est enim mihi maiori curæ honorare deos, quàm curam gerere reipublicæ.

Neronis furor.

Psalm. 106.

Cap. 9. Postquam hæ literæ venerunt ad Anulinum, iubet statim ad mortem duci Marty- res. Illi autem muniti figura Crucis, admodùm læti exiêrunt, vt qui non ad mortem, sed ad vitam potiùs (quod verum erat) æternam vocarentur: & contendebant alius a-

Nors quàm antiquam apud Chri-

ſtianos Cruce ſe ſignare.

lium præuenire,& pulchro decertabant certamine,timentes ne Neronem ſuæ pœnitere ſententiæ,& beatum finem non aſſequerentur. Poſtquam autem Domino confitentes,peruenerunt ad locum conſummationis, inuidens Chriſtianis malignus beneficium,perſuadet lictoribus,vt priùs abigerent pios,qui illic aderant, ne omninò fruerentur ſanctificatione ſanguinis ſanctorum, qui effundebatur: & ſic Martyrum capita amputarent. Sed ſic quoq; à ſpe decidit execrandus,& parum commodi accepit ex improbitate. Precioſæ enim ſanctorum reliquiæ, Nazarij,inquam, & Geruaſij cum ſocijs,à Chriſtianis quibuſdam,non ſine Dei numine motis,clàm ablatæ,depoſitæ ſunt honorificè apud portam ciuitatis,quæ etiam vocatur Romana, quartodecimo menſis Octobris. Paulò pòſt autem diuini Martyres in ſomnis apparent cuidam ex iis,qui erant amici Martyrum, iubentes, vt eorum corpora aſſumeret. Proprium eſt hoc ſanctarum & benignarum animarum,non vt ipſi glorificentur(quomodò enim, qui propter eam,quæ illic eſt,beatitudinem,contempſerunt omnem,quæ eſt hîc, gloriã?) ſed vt pijs ac religioſis prodeſſent inuentione. Ille autem viſione valde lætatus,ſtatim ſurgens,& cum veneratione illinc ſanctas aſſumit reliquias,& domi ſuæ deponit. Nouit quod factum fuerat eius filia,quæ erat paralytica: nam aduentu Martyrum priorẽ recuperauit valetudinem. Atq; latuit quidem Martyricarum reliquiarum theſaurus abſconſus in eius ædibus,donec ad Magnum Theodoſium,qui ex Iberia,quæ nunc Hiſpania dicitur,duxit genus,peruenerunt ſceptra Romani imperij.

Paralytica ſanatur.

Theſaurus reliquiarũ.

Cap. 10.

Cùm autem is poſt Dei hoſtem Valentem,à barbaris in Thracia interfectum, eſſet conſtitutus Imperator,& in Deum erat pius,ſi vllus alius,& Martyrum lætabatur honoribus: tunc quoq; ſacræ eorum reliquiæ,tanquam theſaurus,reconduntur in Eccleſia Mediolanenſi, Nazarij,inquam,& Geruaſij, Protaſij & Celſij, inclytorum Chriſti Martyrum. Quinam autem fuerunt adminiſtri in transferendis & deponendis his reliquijs? Ambroſius ille virtute clarus,& qui tunc decorabat ſedem Eccleſiæ Mediolanenſis. Is primus eſt executus miniſterium tranſlationis, vt cui non illotis (quod dicitur) manibus,ſed valdè mundis,munda fuerint credita. Præterea autẽ vniuerſus Clerus,& omnes magiſtratus,linguis hymnos canentes, & quas manibus geſtabant, lampadibus ea illuſtrantes,quæ tamen magis miraculis reſplendebant,quàm lampadibus. Nam cæci quidem manu deducti ad eas vſq; reliquias,lucem ſtatim adſpexerunt, nec opus ampliùs habebant aliquo, qui eos manu deduceret: ſed ſuos habebant duces oculos. Claudi,qui vix fuerãt portati ab alijs,proprijs ſuis reuertebantur pedibus,pernicibus ad currendum, & aptis ad ſaltandum. Leproſos,qui in templum venerant, domus adſpexit mundos. Et quicunq; à malignis detinebantur ſpiritibus,eos quoq; licebat videre liberatos ab ijs,qui ipſos vexabant: furioſaq; & amentia eorum verba, conuerſa in gratiarum actionem: & communiter Chriſti Martyres laudibus celebrari & glorificari ab omnibus. In eos cùm Magnus incidiſſet Theodoſius,(tunc enim agebat Mediolani aduersùs Tyrannum, Maximum, inquam, decertans) cùm accepiſſet partes ſacrarum harum reliquiarum,pro quibuſlibet ſpolijs aut manubijs, aut potiùs pro quibuſlibet armis & munimentis,in vrbem detulit regiam,ijs,quæ ipſe vidit, miraculis confirmatus,& aduersùs Scythas,ſocios inexpugnabiles aſſecutus Martyres.

S Ambroſius ſacras martyrum reliquias transfert, &c.

Miracula.

Nota de Theodoſio Imperatore

Cap. 11.

Ante hanc magnam itaq; ciuitatem eis excitat pulchrum & elegans templum, & in eo ſacras Martyrum reliquias deponit,tanquam theſaurum ſuper millia (diuinus dicit Dauid) auri & argenti. Ex præter alia,vnguentorum quoque fontes emittunt abundantes,non ſolùm corporibus ſalutares,ſed eorũ etiam, qui hauriunt, animas expurgantes: vt non ſolùm habeant apud ſe Martyres ea,quæ acceperunt, ſed alijs quoq; ſua bona communicent. Sic Chriſtus hîc quoque eos glorificat,qui illum amauerunt. Talium certaminum tales dat remunerationes,quædam omninò prooemia illius ſupernæ beatitudinis. Cuius nobis quoque liceat eſſe participes gratia ſanctiſſimi & viuifici ſpiritûs,nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Pſal. 118.

ITEM

ITEM DE SS. GERVASIO ET PROTASIO MARTYRIBVS, AVTHORE S. AMBROSIO EPISCOPO, VT *testantur vetusti MS. codices, & viri doctissimi approbant. Habet hinc quædam ad verbum Petrus Damianus in Sermone quem Lector in 2. Tomo 28. Aprilis offendet.*

MBROSIVS seruus Christi, fratribus per omnem Italiam, æternam in Domino salutem. In diuinis voluminibus reus scribitur, qui non studuerit dare gratis, quod ipse gratis acceperit. Quicquid enim Domini Ecclesię pro futurum erat, subtraxisse arguitur, cùm noluerit tradere omnibus, quod ipse non celandum accepit. Vnde & Psalmographus vates canit: Iustitiam tuam non abscondi in corde meo: veritatem tuam & salutare tuum dixi. Non celaui misericordiam tuam & veritatem tuam à concilio multo. Et pro hoc opere quasi vicissitudinem à Deo postulans, adiecit: Tu autem Domine ne elonges misericordiam tuam à me. quasi Deo diceret: Sicut ego feci alios misericordiam inuenire, ita & ipse non patiaris longè fieri misericordias tuas à me. Aperiamus ergo, cur ista præmisimus, & vestros animos, qui piè de Deo sentitis & creditis, de inuentione sanctorũ corporum ad lætitiam inuitemus. 19. Iunij. Psalm. 39.

In diebus transactæ nuper Quadragesimæ, cùm Dominus mihi donâsset, vt ieiunantium & orantium me faceret esse participem, in oratione posito ita mihi somnus obrepsit, vt nec vigilans apertè, nec dormiens integrè, viderē apertis oculis mecum duos iuuenes ephebos, vestibus candidissimis, id est, collobio & pallio indutos, caligulis calceatos, manibus extensis orantes. Nullam quidem grauedinē patiens, loqui cũ eis non poteram: sed vt dixi, pars in me somni incumbebat, qui me ad eorũ interrogationem verbum proferre non sineret: plenè autem euigilãti visio eorum ab oculis elapsa est. Vnde factum est, vt rogârem Domini misericordiam, vt si ludificatio dæmonum esset, abscederet: si verò veritas esset, pleniùs appareret. Ad impetrandũ verò, quod poscebam à Domino, augmentani ieiuniũ: similiq; modo, canente gallo, orãtes mecum iuuenes apparuerunt. Tertia verò nocte, defecto ieiunijs corpore, non dormienti sed stupenti cũ quadam mihi tertia apparuêre persona, quæ similis esset beato Paulo, cuius vultum me pictura docuerat, vt tantùm ipse mecum illis tacentibus loqueretur, dicens: Isti sunt, qui propter monita mea respuentes prædia & diuitias, secuti sunt Domini nostri Iesu Christi vestigia, nihil terrenum, nihilq; carnale cõcupiscentes, in media hac Mediolanensi vrbe per decem annos in Dei seruitio perdurantes, ad hoc pertingere meruerunt, vt Christi martyres fierent: quorum corpora in eo loco inuenies, in quo stas & oras. Duodecim pedum altitudine terra coopertã arcam inuenies: quam arcam superiùs exaltabis, & in nomine eorum ecclesiam fabricabis. Cumq; eorũ nomina ab eo requirerem, dixit mihi: Ad caput eorum libellum scriptũ inuenies, in quo ortus eorum & finis scriptus est. Conuocans itaq; omnes per circuitum fratres & coëpiscopos vrbium vicinarum, referens vniuersa, quæ videram & audierã, ipsis coràm positis, primus ego terræ fossor accessi: cæteri Episcopi prosecuti sunt. Fodientes, peruenimus ad arcam, quam sanctus promiserat Paulus. Quam aperientes, inuenimus quasi ipsa hora positos sanctos, miro odore fragrantes. Ad quorum caput illum libellum inuenimus, in quo erant hæc per ordinem vniuersa conscripta. Visio S. Ambrosio oblata. Visus imaginum tempore S. Ambrosij.

EGo seruus Christi Philippus, intra domum meam sanctorum corpora cum filio meo rapui & sepeliui: quorum mater Valeria, & pater Vitalis dicti sunt, quos vno ortũ geminos genuerunt, & vnum Protasium, alium Geruasium vocauerunt. Quorũ pater Vitalis erat militans consularis. Hic cùm fuisset cum Paulino iudice suo Rauennam ingressus, & videret in conspectu iudicis sui Christianum, nomine Vrsicinũ, arte medicum, natione Ligurem, post nimia tormenta capitalem accepisse sententiã: locus autem, vbi decollabantur Christiani, hoc habebat vocabulum, vt diceretur, Ad palmam, eò quòd arbores antiquæ palmæ illic essent. Igitur cùm, vt diximus, post nimia tormenta decollandus veniret ad palmam, expauit: & dum vellet malè euadere, exclamauit Vitalis, dicens: Noli, noli Vrsinice medice. Qui alios curare consueuisti, teipsum æternæ mortis iaculo vulnerare vis? Qui per passiones nimias venisti ad palmam, Libellus de martyrio SS. Geruasij & Protasij. Vrsicini medici martyrium.

mam, coronam perdere noli, tibi à Domino præparatam. Audiens hæc Vrſicinus, genu poſuit, & ſpiculatorem, vt feriret, hortatus eſt: & agens pœnitentiam quòd expauiſſet, Chriſti martyrem ſe fecit. Statimque ipſe Vitalis corpus martyris rapiens, intra Rauennatium vrbem ſepeliuit: & cum omni honore martyri debita explēs obſequia, ad iudicem vltrà venire contempſit. Quem Paulinus conſularis iudex ideò teneri maximè mandauit, non tantùm quia cōtempſit ad eum redire, quantùm quòd ita Chriſtianus eſſe detectus eſt, vt etiam volentem Vrſicinum ſacrificare, ne periret, ita inſtituit, vt rediret ad coronam martyrij, & Deo redderet margaritam precioſam, quam diabolus rapere ſtudebat.

Martyrium S. Vitalis. Paulinus igitur, iuſſit eum leuari in eculeo, vt per tormenta poſſet eius ſenſum ad ſacrificandum idolis conuertere. Cui Vitalis ait: Infinita tibi dominatur ſtultitia, vt putes me ipſum decipere, qui alios à periculo deceptionis liberare ſtudui. Tunc Paulinus conſularis dixit ad officium ſuum: Ducite eum ad palmam, & ſi ſacrificare contempſerit, nolite eum decollare: ſed facite foueam in terra, quoadvſque perueniatis ad aquam: & ibi eum ſupinum deponite, & terra atq; lapidibus obruētes dimittite. Quod cum factum fuiſſet, Deus ſibi Vitalem ita martyrem conſecrauit. Sacerdos autem Apollinis, qui hoc conſilium Paulino dederat, à diabolo repletus eſt, ita vt per ſeptem dies energumenus ibi clamaret, vbi obrutus erat ſanctus Vitalis, dicens: Incendis me, ſancte Vitalis martyr Chriſti, & crucias me. Poſt ſeptem autem dies præcipitatus à diabolo, in flumine expirauit. Sanctus autem Vitalis glorioſus martyr Chriſti, ſepultus eſt iuxta ciuitatem Rauennatium, præſtans orationibus ſuis multa beneficia omnibus hominibus credentibus in Dominum, vſq; in hodiernum diem.

Item S. Valeriæ. Valeria autem coniunx eius, cùm vellet corpus S. Vitalis auferre, à Chriſtianis prohibita eſt, & ab ipſo in viſionibus ſæpè admonita, ne ſanctum corpus à malo homine benè poſitum violaret. Ipſa autem cùm reuerteretur ad vrbem Mediolanenſium, idolatras Syluano ſacrificantes incurrit: qui eam deponentes de ſaumario, hortabantur ſecum epulari. At illa dicebat: Chriſtiana ſum: non licet mihi de Syluani veſtri ſacrificijs manducare. Illi verò hæc audientes, tanta eam cæde mactauerunt, vt vix ſeminecem eam ſui homines ad Mediolanenſem vrbem perducerent, ita vt intra triduum migraret ad Chriſtum.

Geruaſius & Protaſius dāt ſua pauperibus &c. Cumque ab inteſtato Geruaſius & Protaſius parentibus ſucceſſiſſent, domum propriam & res parentum & caſellulas venundantes, dederunt precium omne pauperibus & familiolæ ſuæ, quam etiam ingenuam fecerunt. Ipſi verò in vno cœnaculo ſe concluſerunt, & per decem annos lectioni & orationi & ieiunijs vacantes, hoc ordine in anno conuerſionis ſuæ vndecimo ad palmam martyrij peruenerunt. Eodem tempore ſuperueniente Comite Aſtaſio, qui proficiſcebatur ad bellum, quod à Marcomannis fuerat excitatum, occurrerunt illi templorum cultores cum ſacerdotibus ſuis, dicentes: Si vis lætus ad Auguſtos noſtros reuerti & victor, Geruaſium & Protaſium ſacrificare compelle. Vehementer enim dij noſtri de eorum contemptu cōmoti, dare nobis reſponſa contemnunt. Audiens hæc Aſtaſius Comes, iuſſit eos teneri & ad ſe adduci, quibus & dixit: Hortor vos & moneo, vt à deorum noſtrorum iniurijs temperantes, ad immolandum eis deuoti ſtudeatis inſiſtere, vt expeditio mea vnanimiter celebretur. Geruaſius dixit: Victoriam de cælo debes à Deo omnipotente requirere, nō de ſimulacris mutis & vanis, quæ oculos habent ſine lumine, aures ſine auditu, nares ſine odoratu, os ſine ſermone, manus ſine tactu, pedes ſine greſſu: & ventrem ſine interioribus probantur habere, & ſine flatu eſſe noſcuntur. Tūc indignatus Aſtaſius Comes, iuſſit eum tamdiù plumbatis contundi, quamdiù exhalaret ſpiritum. Quo amoto, iuſſit adſtare Protaſium, cui & dixit: Miſer, vel tu viuere ſtude, & noli biothanatus fieri, ſicut & frater tuus. Cui Protaſius reſpondens, ait: Quis eſt miſer, ego, qui te non timeo: an tu, qui me timere probaris? Aſtaſius Comes dixit: Ego te, miſer homo, quomodo timeo? Beatus Protaſius dixit: In eo, quòd times lædi à me, ſi non ſacrificauero dijs tuis. Si enim non timeres lædi à me, ad ſacrificandum me non compelleres. Ego autem te non timens, contemno minas tuas, & omnia idola tua velut ſtercora reputans, Deum ſolum qui regnat in cælis, adoro. Audiens hæc Aſtaſius Comes, iuſſit eum fuſtibus cædi. Poſteà verò erecto eo, dixit ad eū: Miſer homo, vt quid tam ſuperbus & tam rebellis exiſtis? Vis perire, ſicut tuum probâſti Germanum periſſe? Protaſius dixit: Non tibi iraſcor Aſtaſi, nec ego, nec ipſa iuſtitia: quoniam cæcos oculos tui cordis attendo. Incredulitas enim, quæ in tuis ſenſibus regnat, non te permittit videre, quod Dei eſt. Nam & Dominus meus Ieſus Chriſtus crucifigentibus eum non

Geruaſius necatur.

Biothanatus violenta morte occumbens.

Protaſius fuſtibus cæditur.

non maledixit: sed potiùs, vt eis indulgeretur, orauit, addẽs hoc, quia nescirent quid facerent. Vnde & ego tuî misereor, quia nescis quid facias. Nunc ergo age, quod cœpisti, vt mihi possit cum meo fratre hodiè benignitas Saluatoris nostri occurrere. Tunc impijssimus Comes Astasius iussit eum capite cædi. Quod cùm factum fuisset, ego seruus Christi Philippus abstuli cum filio meo furtim noctè corpora sancta, & in domo mea, Deo solo teste, & in ista arca marmorea sepeliui, credens me orationibus eorum consequi misericordiam Domini nostri Iesu Christi, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat in secula seculorum, Amen. Decollatur Protasius. Nota de intercessione Sanctorum

De eorundem sanctißimorum Martyrum inuentione Epistola S. Ambrosij ad sororem suam.

DOminæ sorori, vitæ atq; oculis præferendæ, frater. Quia nihil sanctitatem tuam soleo eorum præterire, quæ hic te gerantur absente, scias etiam sanctos martyres Geruasium & Protasium à nobis repertos. Nam cùm basilicam dedicâssem, multi tanquam vno ore interpellare cœperunt, dicentes: Sic in Romana basilicam dedices. Respondi: Faciam, si martyrum reliquias inuenero. Statimq; subijt veluti cuiusdam ardor præsagij. Est Epist. 85.

Quid multa? Dominus gratiam dedit, formidantibus etiam clericis iussi eruderari terram eo loci, qui est ante cancellos sanctorum Felicis atq; Naboris. Inueni signa conuenientia, adhibitis etiam, quibus per nos manus imponenda foret: sic sancti martyres imminere cœperunt, vt adhuc uobis silẽtibus arriperetur vrna, & sterneretur prona ad locum sancti sepulcri. Inuenimus miræ magnitudinis viros duos, vt prisca ætas ferebat. Ossa omnia integra, sanguinis plurimum, ingens concursus populi per totum illud biduum. Quid multa? Condiuimus integra, ad ordinẽ transtulimus, vespere iam incumbente, ad basilicam Faustæ. ibi vigiliæ tota noctè, manûs impositio. Sequenti die transtulimus ea in basilicam, quam appellant Ambrosianam. Dum transferimus, cæcus sanatus est. Talis mihi ad populum fuit sermo: Nota antiquam deuotionem.

Cùm tam effusam, tamq; inauditam considerarem conuentûs vestri celebritatem, & diuinæ gratiæ munera, quæ in sanctis martyribus refulserunt, imparem me, fateor, huic muneri iudicabã, nec fieri posse, vt sermone absoluerem, quod vix possimus animo intendere, oculis comprehendere. Sed vbi sanctorum legi cœpit series scripturarum, largitus est Spiritus sanctus, qui locutus est in prophetis, quo dignum aliquid tanto cœtu & expectatione vestra, martyrumq; sanctorum meritis, proferamus: Cæli enarrãt (inquit) gloriam Dei. Cùm legitur sic psalmus, occurrit quòd non tam elemẽta materialia, quàm cælestia merita, dignum Deo præconium deferre videantur. Hodierna tamen fortuita lectione patuit, qui cæli enarrant gloriam Dei. Adspicite ad dexteram meam, adspicite ad sinistram reliquias sacrosanctas, videtis cælestis conuersationis viros, spectantes animi sublimis trophæa. Isti sunt cæli, qui enarrant gloriã Dei. Hæc opera manuum eius annunciat firmamentum. Nõ enim eos secularis illecebra, sed diuini gratia operis ad firmamentum sacratissimæ passionis euexit. Multoq; antè morum virtutumq; documentis annunciauit in his martyrium, quod aduersùs lubricum seculi huius stabiles permansêre. Psal. 18. Nota reliquias sacrosanctas.

Cælum erat Paulus, qui ait: Nostra conuersatio in cælis est. Cæli erant Iacobus & Iohannes, deniq; filij tonitrui nuncupantur: & ideò quasi cęlum Iohannes verbum apud Deum vidit. Ipse Dominus Iesus perpetui luminis erat cælum. cùm enarraret Dei gloriam, sed eam, quam nemo antè conspexerat. Et ideò dixit: Deũ nemo vidit vnquam, nisi vnigenitus filius, qui est in sinu patris, enarrauit. Opera quoq; manuum Dei si quæris, audi Iob dicentem: Spiritus diuinus, qui fecit. Et ideò aduersùs diaboli tentamenta firmatus, inoffensæ vestigium constantiæ reseruauit. Sed veniamus ad reliqua: Dies (inquit) diei eructat verbum. Ecce veri dies, quos nulla caligo noctis interpolat. Ecce veri dies, pleni luminis & fulgoris æterni. Qui non perfunctorio sermone verbum Dei, sed intimo corde eructârunt, in confessione constantes, in martyrio perseuerantes. Philip. 3. Mar. 3. Iohan. 1. Iob. 26. Martyres veri dies.

Alius psalmus lectus dicit: Quis sicut Dominus Deus noster, qui in altis habitat, & humilia respicit in cælo & in terra? Respexit sanè humilia Dominus, qui latentes sub ignobili cespite reliquias sanctorum, suæ Ecclesiæ reuelauit, quorum anima in cælo, corpus in terra. Suscitans à terra inopem, & de stercore erigens pauperem: Quos videtis, vt eos cum principibus populi sui collocârit. Principes populi, quos alios nisi san- Psal. 112.

ctos martyres æstimare debemus, quorum iam in numerum, diù ignorati, Protasius Geruasiusque proferuntur, qui sterilem martyribus ecclesiam Mediolanensem, iam plurimorum matrem filiorum, lætari passionis propriç fecerint & titulis & exemplis? Nec hoc abhorreat à vera fide. Dies diei eructat verbum, anima animæ, vita vitæ, 1.Cor.15. resurrectio resurrectioni. Et nox nocti indicat scientiam, hoc est, caro carni, quorum passio veram fidei scientiam omnibus indicauit. Bonæ noctes, noctes lucidæ, quæ habent stellas. Sicut enim stella à stella differt in claritate, ita & resurrectio mortuorum.

Miracula ad sanctorũ reliquias. Non immeritò autem pleriq; hanc martyrum resurrectionem appellant. Videro tamen, vtrùm sibi, an nobis certe martyres resurrexerunt. Cognouistis, immò vidistis ipsi multos à dæmonijs purgatos: Plurimos etiam, vbi vestem sanctorũ manibus contigerunt, his quibus laborabant, debilitatibus absolutos, reparata vetusti corporis miracula, quo se per aduentum Domini Iesu gratia terris maior, infuderat, vmbra quadam sanctorum corporum plerosq; sanatos cernitis. nota lector. Quanta oraria iactitantur? Quanta indumenta super reliquias sacratissimas, vt tactu ipso medicabilia reposcantur? Gaudent omnes extrema linea contingere, & qui contigerit, saluus erit. Gratia tibi Domine Iesu, quòd hoc tempore tales nobis sanctorum martyrũ spiritus excitâsti, quo Ecclesia tua præsidia maiora desiderat. Sancti sunt nostri propugnatores Cognoscant omnes, quales ego propugnatores requiram, qui propugnare possint, impugnare non soleant.

Hos ergo acquisiui tibi plebs sancta, qui prosint omnibus, nemini noceant. Tales ergo ambio defensores, tales milites habeo: Quorum quò maiora, eò tutiora patrocinia sunt. Horum etiam illis ipsis, qui mihi inuident, opto præsidia. Veniant ergo & videant Psal. 19. stipatores meos: talibus me armis ambiri nõ nego. Hi in curribus, & hi in equis, 4 Reg 6. nos autem in nomine Domini Dei nostri magnificabimur. Eliseum, scripturæ diuinæ series refert, cùm ab exercitu Syrorum esset obsessus, dixisse rimenti seruulo, ne timeret: quia plures (inquit) pro nobis sunt, quàm contra nos. Et vt hoc probaret, petisse vt oculi Giezi aperirentur, quibus innumeros adesse vidit prophetæ exercitus angelorum. Nos etsi eos videre non possumus, sentimus tamen. Erant clausi isti oculi, quandiù obruta Sanctorum corpora delitescebant. Aperuit oculos nostros Dominus, vidimus auxilia, quibus sumus sæpè defensi. Nõ videbamus hæc, sed habebamus tamẽ. Itaq; trepidantibus nobis, quasi dixerit Dominus: Adspicite, quantos vobis martyres dederim: ita reseratis oculis gloriam Domini speculamur, quæ est martyrum passione præterita, & operatione præsens.

Euasimus fratres non mediocrẽ pudoris sarcinam: patronos habebamus, & nesciebamus. Inuenimus vnum hoc, quo videamur præstare maioribus. Sanctorum martyrum cognitionem, quam illi amiserunt, nos adepti sumus. Eruuntur nobiles reliquiæ sepulcro ignobili, ostendũtur cælo trophęa. Sanguine tumulus madet, apparent cruores triumphales, notæ inuiolatæ, reliquiæ loco suo & ordine repertæ, auulsum humeris caput. Nunc senes repetunt, audisse se aliquando horum martyrum nomina, titulumque legisse: perdiderat ciuitas suos martyres, quæ rapuit alienos. Etsi hoc Dei munus est, tamen gratiam, quam temporibus sacerdotij mei Dominus Iesus tribuit, negare non possum: quia ipse martyr esse nequeo, hos vobis martyres acquisiui. Christus in altari hostia. Succedant victimæ triumphales in locum, vbi Christus hostia est. Sed ille super altare, qui pro omnibus passus est: isti sub altari, qui illius redempti sunt passione. Hunc ego locum prædestinaueram mihi. Dignum est enim, vt ibi requiescat sacerdos, vbi offerre consueuit. Sed cedo sacris victimis dexteram portionem: locus iste martyribus debebatur.

Condamus ergo reliquias sacrosanctas, & dignis ædibus inuehamus, totumque diem fida deuotione celebremus. Acclamauit populus, vt in dominicum differretur diem martyrum depositio: sed tandem obtentum, vt sequenti fieret die. Sequenti die talis mihi ad populum iterum sermo fuit.

Est ser. 91.

Item de eorundem inuentione corporum, D. Ambrosij sermo.

Psal 18. HEsterno tractaui versiculum, Dies diei eructat verbũ, prout nostri captus tulit ingenij: hodie mihi non solùm superiore tempore, sed præsenti quoque Et hic habes priscam Christianorum deuotionem. prophetasse videtur scriptura diuina. Nam cùm diebus ac noctibus continuatam videam sanctitatis vestræ celebritatem, istos esse dies prophetici carminis, oracula declarârunt hesternum atque hodiernum, de quibus opportunissimè dicitur: Dies diei

eructat verbum:& istas noctes,de quibus aptissimè disputatur,quia nox nocti indicat scientiam.Quid enim allud hoc biduo,nisi verbum Dei intimo eructâstis affectu, & scientiam vos habere fidei probauistis?Cui tamen celebritati vestræ,qui solent, inuident.Et quia celebritatem vestram inuidis animis ferre non possunt, causam celebritatis odère,atque in tantùm amentiæ prodeunt,vt negent martyrum merita,quorum opera etiam dæmones confitentur. Nota hæretice, & erubesce.

Sed hoc non mirum.Siquidem tanta est incredulorum perfidia, vt tolerabilior sit diaboli plerunq; cōfessio.Dicebat enim diabolus:Iesu fili Dei viui, q̄d venisti ante tempus torquere nos?Et cùm hoc audirent Iudæi,ipsi tamen Dei filium denegabant. Et nunc audistis clamantes dæmones, & confitentes martyribus, quòd pœnas ferre non possint,& dicentes:Quid venistis, vt ante tempus nos tam grauiter torqueatis? Et Arriani dicunt:Non sunt isti martyres, nec torquere diabolum possunt, nec aliquem liberare,cùm tormenta dæmonum ipsorum voce probentur,& beneficia martyrum,remedijs cæcorum, & absolutorum indicijs declarentur.Negant cæcum illuminatum, sed ille non negat se sanatum. Ille dicit: Video,qui non videbam. Ille dicit: Cæcus esse desiui,& probat facto.Isti beneficium negant,qui factum negare non possunt. Notus homo est,publicis cùm valeret mancipatus obsequijs, Seuerus nomine, lanius ministerio.Deposuerat officium, postquàm inciderat impedimentum. Vocat ad testimonium homines, quorum antè sustentabatur obsequijs. Eos indices suæ visitationis accersit,quos habebat testes & arbitros cæcitatis.Clamat, quia vt cōtigit fimbriā de veste martyrū,qua sacræ reliquiæ vestiuntur,redditum sibi lumē sit. Matth.8. Insigne miraculum ad tactum fimbriæ.

Nonne simile illud est,atque illud,quod in Euangelio legimus?Vnius enim potentiam laudamus authoris,nec interest vtrùm opus sit, an munus, cùm & muneret in opere, & operetur in munere.Quod enim alijs faciendum donauerit,hoc in aliorum opere nomen eis operatur.Legimus ergo in Euangelio,Iudæos cùm viderent in illo cæco sanitatis remedium, requisisse parentum testimonium. Interrogabant,Quomodò videt filius vester?cùm ille diceret:Cæcus cùm essem,modò video. Hoc & iste dicit: Cæcus fui, & modò video.Interrogate alios, si mihi non creditis: interrogate extraneos,ne adstipulari mihi parentes putetis.Detestabilior istorum, quàm Iudæorū pertinacia.Illi cùm dubitarent,vel parentes interrogabant.Isti occultè interrogāt, palàm negant,iam non operi increduli,sed authori. Iohan.9. Quod sanctis donat Deus vt faciāt, hoc in eorū opere nomen eius operatur.

Sed quæro quid non credant,vtrùm à martyribus possint aliqui visitari? hoc est Christo non credere.Ipse enim dixit:Et maiora his facietis:an ab istis martyrib^9,quorum merita iamdudùm vigent,corpora dudum reperta sunt? Iohan.14.

Quæro hîc,vtrùm mihi,an sanctis martyribus inuideāt?Si mihi,nunquid à me aliquæ virtutes fiunt? Nunquid meo opere, meo nomine? Cur igitur mihi inuident, quod meum non est?Si martyribus (restat enim, vt,si mihi non inuident,martyribus inuidere videantur)ostendunt alterius fidei fuisse martyres,quàm ipsi credunt. Neq; enim aliter eorum operibus inuiderent,nisi fidem in his fuisse eam, quam isti non habent,iudicarent fidem illam Maiorum traditione firmatam,quam dæmones ipsi negare non possunt,sed Arriani negant. Hic planè iugulantur hæretici,dū martyrum miraculis derogant.

Audiuimus hodiè dicētes eos,quibus manus imponebatur,neminem posse esse saluum,qui patrem & filium & spiritum sanctum negaret, qui Trinitatis omnipotentē virtutem non crederet.Confitetur hoc diabolus,sed Arriani nolunt fateri. Dicit diabolus:Si torqueatur,quemadmodum ipse à martyribus torquebatur,qui spiritussancti deitatem negârit. Non accipio à diabolo testimonium,sed confessionem. Inuitus dixit diabolus,*sed exactus & tortus.Quod nequitia supprimit,extorquet iniuria. Cedit diabolus plagis,& adhuc cedere nesciunt Arriani.Quanta perpessi sunt, & quemadmodum Pharao malis suis indurantur.Dicebat diabolus,vt scriptum legim^9: Scio te,quis sis.Tu es filius Dei viui.Dicebant Iudæi:Nescimus,quis sit. Dicebant hodiè & superiore die vel nocte dæmones:Scimus,quia martyres estis:& Arriani dicunt: Nescimus.Nolumus intelligere,nolumus credere.Dicunt dæmones martyribus: Venistis perdere nos:Arriani dicunt,Non sunt dæmonum vera tormenta,sed ficta & composita ludibria. Audiui multa componi:hoc nemo vnquam fingere potuit,vt dæmoniacum se esse simulet.(aliàs,dæmonem se esse simularet.) * & Luc.4. Iohan.9. Hæretici dæmonibus peiores.

Quid illud, quòd ita exagitari eos videmus,quibus manus imponitur? vbi hîc locus fraudi est,vbi suspicio simulandi?sed nō ego ad suffragium martyrum vsurpo vocem dæmoniorum.Beneficijs sacra passio suis comprobetur.Habet iudices, sed purgatos:habet testes, sed absolutos.Melior vox est,quam sanitas loquitur eorum, qui

debiles aduenerunt. Melior vox est, quam sanguis emittit. Habet enim sanguis vocē canoram, quæ de terris ad cælum peruenit. Legistis, dicente Domino: Sanguis fratris tui clamat ad me. Et hic sanguis clamat coloris indicio: sanguis clamat operationis præconio: sanguis clamat passionis triumpho. Satisfactum est petitioni vestræ, vt condendas hesterno, in hodiernum diem differremus reliquias.

Genes. 4.

VITA S. ROMVALDI ABBATIS, AVTHORE B. PETRO DAMIANO.

PROLOGVS.

Duersùm te, immunde munde, conquerimur, quia habes intolerā bilē stultorum sapientium turbam, tibi facundam, Deo mutā. Habes qui per vanam eloquētiam, & inanem philosophiā se sciunt in superbię cornibus arroganter extollere: non habes, qui profuturū aliquid ædificationi proximorum, ad posterorum velit memoriā schedulis adnotare. Habes, inquā, qui in prætorijs iudiciū, negociorum secularium lites, & causarum iurgia continuis valeant declamationibus perorare: nō autem habes, qui possit in sancta Ecclesia vel vnius sanctorum virtutem, & clara gesta describere. Sapiētes siquidem sunt, vt faciant mala: bona autem facere nesciunt. Ecce enim tria iam ferè lustra transacta sunt, ex quo beat⁹ Romualdus, deposito carnis onere, ad ætherea regna migrauit, & nemo adhuc ex huius mundi sapientibus extitit, qui de tot mirabilis vitæ pręconijs pauca saltem historico stylo digereret, & auidissimæ deuotioni fidelium satisfaciens, ad cōmunem vtilitatem recitāda sanctæ Ecclesiæ traderet. Nobis autem in angusto cellulæ angulo residentibus, vtilius erat, sicut proposuimus, propria peccata ad mentis oculos assiduè reuocare, quàm alienæ virtutis historiā texere: magis expediret commissi reatûs tenebras plangere, quàm splēdida sanctitatis insignia imperitis sermonibus offuscare. Veruntamen cùm ad sepulcrum eius ex longinquis terrarū partibus toto anno, maximeq; in ei⁹ festiuitate fidelium multitudo cōueniat, miracula per eum diuinitùs factā conspiciat, audire vitæ eius historiam desiderabiliter quærat, sed, vtpotè quę nō sit, audire non valeat, non irrationabiliter pertimescimus, ne celeberrima eius fama, quæ adhuc populi totius ore depromitur, labente curriculo temporum, de memoria hominum penitùs deleatur. Qua propter hoc timore compulsus, multorumq; fratrū precibus, & germana charitate deuinctus, quod de prædicto mirabili viro ab egregijs eius discipulis didici, aggrediar, Deo authore, describere, vitæq; eius initium, cursum & finem, nimirùm imperitus homo, non historiam texens, sed quoddam quasi breue cōmemoratorium faciens, quibuscunq; tentabo literarum apicibus exarare. Hoc autē vnum inprimis lectorem meum nôsse desidero, quia non multa per eum facta miracula in hac ego descriptiuncula colligam, sed potiùs (quod ad ædificationē omnimodis attinet) conuersationis eius ordinem referre contendam. Beatus siquidem vir intantùm se humilitatis tegmine à vento vanæ gloriæ custodiuit, quòd vndecunq; humanis oculis videri mirabilis potuit, studiosissima occultatione suppressit. Quæ tamen miracula etiamsi minimè fecisset, mirabilem vitam ducens, minori veneratione dignus non esset. Neq; enim præcursor Domini fecisse miracula legitur, quo maiorem nullum inter natos mulierum surrexisse Veritas ipsa testatur. Nonnulli enim Deo se deferre existimant, si in extollendis sanctorum virtutibus mendacium fingāt. Hi nimirùm ignorantes Deum nostro non egere mendacio, relicta veritate, quæ ipse est, de falsitatis ei putant se placere posse commento. Quos benè Hieremias redarguit, dicens: Docuére linguas suas loqui mendacium: vt iniquè agerent, laborauerunt. Qui enim vltrò oblatam simplicem veritatem referre facilè poterant, in componendis quæ nesciunt, casso labore desudant. Et quo se pro Deo stare quasi adiutores autumant, eo reuerà, vt falsi testes, contra Deum pertinaciter pugnant, Apostolo Corinthijs attestante, qui ait: Si Christus non surrexit, inanis est prædicatio nostra, inanis est fides vestra Deinde subiungit: Inuenimur falsi testes Dei, quoniam diximus testimonium aduersùs Deum, qui suscitauerit Christum, quem nō suscitauit. Sed quia necessitate ad scribendum coacti, velut commoti, ista præmisimus, iam precib⁹ eius, de quo loquimur, Deo opitulante, ad narrationis ordinem veniamus.

Ierem. 4.

Ex longinquis regionibus veniunt ad sancti viri sepulcrum.

Matth. 11.

Ierem. 9.

1. Cor. 15.

VITAE

ROMVALDVS igitur Rauennæ ciuitatis oriundus, ex illustrissima Ducum fuit stirpe progenitus. Qui cùm iam in adolescētiam peruenisset,cœpit in peccato carnis pro-cliuis existere, quo videlicet vitio illa ætas impugnare homines, præsertim diuites, vehementiùs solet. Mente tamen Deo deuotus, frequenter se tentabat erigere, factu-rumque se magnum aliquid proponebat. Nam si quando se ad studium venationis accingeret, vbicunq; per syluas amœnum locum reperire poterat, mox se ad eremi desiderium eius animus accendebat, dicens intra se: O quàm benè poterant eremitæ in his nemorum recessibus habitare: quam congruè possent hîc ab omni secularis strepitûs perturbatione quiescere. Et ita mens eius cælitùs inspirata, iam diuinabat in amore, quod impleturus erat postmodùm opere. *19. Iunij. Cap. 1. S. Romualdi patria & genus.*

Huic erat pater, nomine Sergius, mundo vehementer intentus, & omninò secularibus negocijs implicatus: qui dum aduersùs quendam propinquum suum exortis simultatibus pro possessione patris inimicitias exerceret, videns filium Romualdum in contentione mollescere, crimenque fratricidij medullitùs formidare, minari cœpit exhæredem facere, si in eadem diutiùs sententia permaneret. Quid plura? Tandem vtræque inimicantium partes ex vrbe ad litis materiam proruunt, arma corripiunt, bellum sociale committunt: & dum cominùs hincinde pugnatur, repentè manu Sergij inimicus & affinis occiditur. Romualdus autem, licet nullum perempto vulnus inflixerit, quia tamen interfuit, pœnitentiam tanti reatus accepit: moxq; ad Classense monasterium beati Apollinaris, more homicidarum, diebus quadraginta permansurus in luctibus, properauit. Illic autem districta se pœnitentia iugiter macerans, cœpit cum quodam conuerso quotidianum habere colloquium, à quo etiam iuxta mediocritatem sensûs, bonæ exhortationis audiebat sæpè consilium. Quem cùm conuersus frequenter admoneret, secularem vitam omninò postponere, & ad sanctæ conuersationis ordinem festinare, sed ad hoc mentem eius humiliare nullatenùs posset, aliquādo inter cætera velut gratulabundus intulit, dicens: Si tibi ego beatum Apollinarem corporali specie, ita vt eum manifestè videre possis, ostendero, quid à te prēmij reportabo? Ad hæc Romualdus: Firma, inquit, & inuiolabili me obligatione constringo, quia mox, vt beatum martyrem videro, apud seculum vlteriùs non manebo. Hortatur ergo conuersus, vt ipsa nocte Romualdus dormire postponeret, & vnà secum intra ecclesiam in orationibus vigilaret. Cumque nocturno silentio longanimiter ambo in oratione persisterent, ecce circa gallicinium noctis beatus Apollinaris, his duobus manifestè videntibus, exijt de sub altari, quod in medio ecclesiæ ad honorem beatæ virginis Mariæ cernitur esse constructum. Visus est autem exire ab orientali parte, illinc videlicet, vbi marmor porphyreticum iacet. Confestim verò tantus splendor totam repleuit ecclesiam, ac si sol fulgoris sui radios intra ipsos parietes cohiberet. Tunc beatissimus martyr sacerdotalibus infulis mirabiliter exornat⁹, aureum in manu portans thuribulum, cuncta ecclesiæ incensauit altaria: & hoc facto, statim vnde exierat redijt, moxque omnis ille splendor prosequens apparere cessauit. *Cap. 2. Pater eius.* *Romualdi pœnitentia ob admissū à patre homicidium.* *Visio eius.* *Nota antiquum vsum altaria thurificandi.*

Cœpit itaque conuersus Romualdo, durus nimirùm exactor, vehementer insistere, & vt adimpleret quod vltrò promiserat, anxiè postulare. Cumq; Romualdus adhuc resisteret, & eandē visionē denuò cernere flagitaret, alia nocte similiter in oratione persistunt, & beatum martyrem per omnia, sicut priùs, adspiciunt. Vnde etiā postmodùm si de corpore prædicti martyris aliquando quæstio oriretur, Romualdus penitùs affirmabat, in ipsa ecclesia esse reconditum: & quandiù vir sanctus vixit, hoc proferre testimonium non cessauit. Habebat quoq; Romualdus consuetudinem, ante præcipuum altare ecclesiæ orationi frequenter incumbere, ibique postquam fratres abscesserant, multis Deum satagebat gemitibus exorare. Dumq; hoc quadam die post visionem attentiùs faceret, tanto mox diuini amoris igne mentem illius Spiritus sanctus accendit, vt in fletum repentè protumperet, vberes lachrymarum riuos restringere non valeret, monachorum se pedibus prostratus aduolueret, tradiq̄ne sibi monachicum habitum inenarrabili desiderio flagitaret. Monachi verò dum patris *Cap. 3.*

eius duritiam metuunt, conuersioni illius aditum pandere non præsumunt. Honestus autem, qui tunc Rauennæ Archiepiscopalem cathedram obtinebat, olim Classensis cœnobij Abbas extiterat. Hunc ergo Romualdus impiger adijt, eique sui cordis desiderium patefecit. Qui alacer factus, castæ concupiscentiæ exhortationis stimulos addidit, fratribusque vt eum suo collegio incunctanter asciscerent, imperauit. Huius itaque patrocinio cœnobitæ suffulti Romualdum intrepida securitate suscipiunt, eiq; sanctæ conuersationis habitum tradunt.

Induit Romualdus habitum monasticum.

Cap. 4. In eo igitur monasterio triennium ferè transegit. Sed cùm ibi cerneret nonnullos per lata gradientes, remissiùs viuere, sibi autem arduam perfectionis semitam, quam mens dictabat, arripere non licere, quid sibi agendum esset, solicitè in semetipso cœpit inquirere, multisque cogebatur cogitationum fluctibus æstuare. Præsumebat autem leuiter conuersantium vitam durè corripere & sæpè ad eorum confusionem præcepta regulæ in testimonium conuocare. Cumq; redarguendis eorum vitijs vehementer insisteret, illi autem iunioris & nouitij verba pro nihilo deputarent, tandem hoc opprobrium non ferentes, dum propriam emendare vitam despiciunt, de corripientis morte tractare cœperunt. Solebat porrò Romualdus per noctem cæteris fratribus maturiùs surgere, & si oratorij adhuc ianua clausa esset, intra ipsum dormitorium in orationibus excubare. Erat autem prædictum ædificium more solarij altè ædificatum. Hoc itaque inuenerunt filij Cain, diabolo dictante, consilium, vt dum Romualdus ante alios solito more consurgeret, ipsi eum per solarij speculam, verso deorsum capite, in terram præcipitarent. Quæ res postquam Romualdo per cōscium conspirationis innotuit, ille iam decæterò intra cordiscubiculum, clauso oris ostio, orans Patrem suum, imminens periculum deuitauit. Quo quidem modo dum sibi cauit præcipitium corporis, fratribus, ne in animarum mortem corruerent, barathrum clausit iniquitatis.

Improbi monachi ei necem moliuntur.

Cap. 5. Cumque in eiusdem animo perfectionis amor magis ac magis in dies cresceret, nullamq; mens eius requiem inueniret, audiuit quia in Venetiarum partibus quidam spiritalis vir esset, Marinus nomine, qui eremiticam duceret vitam. Consensu itaque ab Abbate & fratribus nimirùm facilimè impetrato, ad præfatum venerabilem virum nauigio discurrente peruenit, & sub illius regimine degere humilimâ deuotione mentis instituit. Erat autem Marinus inter cæteras virtutes, vir simplicis animi, & syncerissimæ admodùm puritatis, qui nullo quidem magisterio eremiticæ conuersationis edoctus, sed ad hanc solummodò bonæ voluntatis impulsu fuerat incitatus. Porrò autem hunc viuendi morem habebat, vt per continuum anni circulum tribus hebdomadæ ferijs mediā panis bucellam, & pugillum fabæ gustaret: tribus verò vinum & pulmētum discreta sobrietate perciperet. Psalterium quidem per tres dies singulos totum canebat. Sed nimirùm rudis, & nullatenùs vitæ singularis instructus, sicut ipse postmodùm beatus Romualdus hilariter referebat, plerunq; de cella exiens, vnà cum discipulo passim per latitudinem eremi psallendo spatiabatur, nunc sub ista arbore vicenos, nunc sub illa tricenos, vel quadragenos concinens psalmos. Romualdus autem, qui seculum idiota reliquerat, aperto psalterio, vix suorum versuum notas syllabatim explicare valebat, & hæc oculorum in ima deflexio, intolerabilem sibi importunitatem acediæ generabat. Marinus verò virgam in dextera gerens, Romualdo è diuerso sedenti, sinistram capitis partem sæpissimè verberabat. Post multa autem Romualdus graui admodùm necessitate compulsus, humiliter ait: Magister, si placet, à dextro me deinceps tempore percute, quia iam læuæ auris auditum funditùs perdo. Tunc ille tantam eius patientiam admiratus, indiscretæ seueritatis temperat disciplinam.

Degit apud Marinum eremitam.

Marini abstinentia & preces.

Cap. 6. Eodem verò tempore Petrus, cognomine Vrseolus, Dalmatici ducatûs gubernabat habenas. Qui videlicet ad huius fastigium dignitatis idcircò peruenerat, quia decessoris sui, Vitalis scilicet Candiani peremptoribus fautor extiterat. Cur autem ille à suis extinctus sit, non ab re esse arbitror, si seruatę compendio breuitatis exponam. In coniugium germanam Hugonis magni illius Marchionis acceperat, & æmulatione leuiri suadente, multos ex Longobardiæ & Tusciarum partibus milites, profligaris pecuniarum stipendijs, acquirebat. Hoc autem Venetiarum incolæ non ferentes clàm iniêre consilium, vt repentino impetu Ducis palatium armati violenter irrumperent, eumque cum omni domo sua in ore gladij absq; vlla retractatione necarent. Huius verò conuenticulæ coniuratione comperta, Vitalis Dux nocturnis diurnisque vallatus excubijs, hostiles insidias ad nihilum redigebat. Illis autem hæc & illa tentan-

Petrus Vrseolus Dux vel rex Dalmatiæ.

tantibus,sed ad inceptæ factionis effectum attingere non valentibus, tandem visum
est,vt domum Petri,quæ Ducis palatio adiacebat contigua,priùs incenderent,istoque
modo & Ducem caperent,& vniuersa eius domestica concremarent. Istius verò rei
experiendę consensum à Petro,qui eorum consilij particeps fuerat,flagitantes,ita in-
ter se pacti sunt, vt pro vna eius domo,quam igne consumerent, totam illius ditioni
Venetiam subderent,& deiecto illo,quem exosum habebant, Ducem hunc loco eius
protinus subrogarent.Hoc igitur modo Petrus Dalmatici regni adeptus est principa-
tum,qui postmodùm ambitionis suæ voluptate potitus,respectu diuinæ gratiæ demū Corde compungitur.
corde compunctus est.

Quidam venerabilis Abbas Guarinus nomine, ex vlterioris Galliæ finibus ora- Cap.7.
tionis gratia per diuersas mundi regiones peregrinari solitus erat. Hic igitur ad Du-
cem veniens,ab eo protinus,vt sibi ad euadendum tanti reatûs periculum consilium
præberet,rogatus est.Itaque accersitis Marino & Romualdo, hoc sibi communi iu-
bemur sententia,vt seculum simul cum ipso,quem per nefas inuaserat, Ducatu relin-
queret:quia alienæ potestatis dominium subiugauerat. Ille homo nimirùm in pote-
state positus,quia conuersionem suam manifestè facere ausus non est, tutum puta-
uit hoc vtendum esse consilio. Imminente igitur festiuitate sancti cuiusdam marty-
ris,& cuius vocabulo basilicam in propria possessione adhuc priuatus habuerat,illuc
pridiè vxorem suam præmisit,ipse quasi mox secuturus,hoc ei præcipiens, vt & orna
tum ecclesiæ accuratissimum prouideret,& secum venientibus sumptuosas epularū
delicias in crastinum præpararet. Ipse autem post coniugem remanens,ijs de suis the-
sauris,quæ sibi videbantur, ablatis,cum quodam suo familiari,Iohanne scilicet Gra-
denico,qui prędictę coniurationis conscius fuerat,& cum tribus illis beatis viris,quos Petrus Dux fit monachus.
præmisimus,nauem ascendit,deinde In Galliā ad monasterium Abbatis Guarini ma-
gnus conuersus aufugit.

Petro igitur & Iohanne monachis in sancti Michaelis cœnobio factis, Marinus Cap.8.
& Romualdus non longè à monasterio degentes,ad singularem vitam,cui assueti fu-
erant,reuertuntur. Quibus etiam Ipsi iam dicti fratres,peracto vix annuo spatio, ad Mox eremita.
perferendam eiusdem solitudinis districtionem aggregati sunt. Intereà Romualdus
accenso mentis desiderio,cœpit de virtutibus in virtutes mirabiliter crescere, & reli-
quos fratres sanctæ conuersationis gressibus longiùs anteire, vt iam quicquid in-
ter fratres siue de spiritualibus, siue etiam de corporalibus ipse decerneret, cunctis
volentibus,eius omninò sententia præualeret. Ipse quoque Marinus gaudebat Rō-
ualdo esse deuotus, cui fuerat paulò antè prælatus. Per continuum itaque annum Magna Rōualdi abstinentia.
Romualdus nihil aliud in cibum habuit, nisi tantùm per singulos dies vnum pugil-
lum elixi ciceris.Tribus verò annis ipse & Iohannes Gradenicus,farculis terram fran
gentes,& triticum seminantes,ex manuum suarum labore vixerunt. Qui nimirùm
dum agriculturam exercebant,pondus ieiunij duplicabant. Impugnabat tamen dia-
bolus Romualdum multis & varijs tentationum immissionibus,maximè initio con- Tentatur à dæmone.
uersionis,mentemque eius per multa vitiarum incentiua raptabat, modò illi in me-
moriam reuocans,quæ & quanta, vtputà,vir strenuus,in seculo acquirere potuit,mo-
dò quæ ingratis propinquis necdum post se concupiscibiliter hæreditanda reliquit,
modò parua nimis & nullius meriti esse, quæ faceret,accusabat : modò tanti laboris
horrorem incutiens,longæ vitæ spatium promittebat. O quàm sæpè cellulam eius
percutiens,cum,cùm adhuc vix obdormisceret,excitauit,& quasi lamiam imminen-
te crepusculo, per totam noctem vigilando perduxit. Per continuum fermè quin- Vide dæmonis improbitatem.
quennium super pedes eius & crura diabolus nocturno tempore iacuit, & ne huc il-
lucque se facilè verteret, typo phantastici ponderis aggrauauit. Quis explicare va-
leat,quantùm frementes vitiorum bestias pertulit? quàm sæpè præsentes iniquos spi-
ritus durissimis increpationibus effugauit? Vnde etiam si fratrum aliquis silentij
tempore cellam eius quauis necessitate compulsus adiret,statim miles Christi para-
tus ad prælium,solito more,ipsum esse existimans diabolum, claris vocibus increpa-
bat,dicens: Quò tendis modò turpissime?quid tibi in eremo de cælo deiecte? Rece-
de, canis immunde: euanesce,coluber veternose. His igitur & huiusmodi verbis de-
clarabat se cum malignis spiritibus in acie semper assistere, & fidei se armis accinctū,
prouocantibus hostibus in campum protinus obuiare.

Contigit autem, vt aliquando librum de vita patrum legens, in illum locum in- Cap.9.
cideret, vbi continetur,quòd quidam fratres per continuam hebdomadam singula-
riter ieiunantes, sabbatorum die pariter conuenirent, ipsosque & Dominico die ie-

iunij

Auget absti-nentiā, sed Petrus Dux eam non potest imitari. iunij rigorem interponerent, & remissiùs victitarent. Quem viuendi ordinem statim Romualdus arripuit, & in eo quindecim ferè annis vel eo amplius continua austeritate permansit. Petrus autem Dux, quia multis educari delicijs solitus fuerat, iamiam sub tam districti ieiunij pondere succumbebat. Vnde se ad pedes beati Romualdi humiliter strauit. Iussus verò vt surgeret, necessitatem suam cum verecundia coactus aperuit. Pater, inquit, quia magnum corpus habeo pro peccatis meis ex hac paximatij medietate sustentare me non possum. Romualdus igitur fragilitati piè compatiens, consuetæ mēsuræ quadtam paximatij superaddidit, & sic labenti iam fratri, ne omninò deficeret, misericordiæ manum tetendit, & ad peragendum benè viuendi iter, quod cœperat, confirmauit. Hunc filius eius sibi æquiuocus, vir valdè secundùm seculum prudens, aliquando visitauit. Cui pater, nescio vtrùm Prophetiæ spiritu, seu reuelatione aliqua, quæcunque sibi essent euentura, prædixit. Noui, inquit, fili mi, proculdubiò, quia Ducem te constituent, & prosperaberis. Tu tantummodò satage, vt & Ecclesijs Christi sua iura conserues, & erga subditos alicuius amore vel odio à iustitia non declines.

Petri Ducis prophetia.

Cap. 10. Post hæc autem Romualdus legens, quia sanctus Syluester vrbis Romæ Episcopus, sabbatorum diem ieiunandum esse, vt reuerà sancti Paschatis vigilias, instituerit, mox remissionem sabbati in quintam feriam commutauit, & sic infirmorum imbecillitati consulens, longum ieiunium discretione habita faciliùs reddidit, hanc nimirùm viuendi regulam cunctis sectatoribus singularis vitæ præfigens, vt tunc se vnusquisque eremiticæ vitæ ieiunium tenere cognoscat, si per hebdomadam triduanas, aut biduanas ieiunando, quinta feria & Dominicis diebus olera, vel quodcunque liquamen cum gratiarum actione percipiat, exceptis videlicet duabus anni Quadragesimis, in quibus non solùm ipse, sed & plerique eius discipuli, totius hebdomadæ soliti erant continuare ieiunium. Et certè satis congruum erat, vt qui Deum in choro laudare semper studebat & tympano, præcipuas modulationis harmonicæ consonantias, diapason videlicet, & diapente, atque diatesseron, iugiter in aures incircunscripti luminis personaret. Ieiunare autem omninò, hoc est, diem sine vllo cibo transigere, licet id ipse sæpissimè fecerit, alijs omninò prohibebat. Itaq; semper esurijt, quatenùs hoc modo caro per consuetudinem leuigaretur, quod graue nouitijs initio conuersionis appatet. Paruipendebat autem, si quis ad tempus magnum quid inciperet, si nō etiam in eo longanimiter perseueraret.

Canon ieiuniorum, à S. Romualdo præfixus.

Cap. 11. Vigilias verò temperatè & cum magna discretione faciendas maximè suadebat, ne cui fortasse contingeret, vt sopori, paratis nocturnis officijs, consentiret. Sanè huiusmodi somnum vir sanctus in tantum habebat exosum, vt si quis ei cōfiteretur, post duodecim psalmorum vigilias, vel maximè circa diluculum obdormisse, nequaquā posset eo die cum eius licentia sacra Missarum solennia celebrare. Dicebat enim melius esse, si possibile sit, vnum psalmum ex corde & cum cōpunctione cantare, quàm centum cum mentis fabulatione percurrere. Cui autem hæc gratia perfectè data non esset, hortabatur tamen, nequaquam vel ab ipsa corporali exercitatione tepescere, donec ipse qui voluntatem dederat, tribueret etiam aliquando facultatem. Tantummodo orationis incessum mentis intentio in Deum semel fixa custodiat, quem exteriùs veniens cogitationum aura perturbat. Vbi enim est intentio recta, contra voluntatem cogitatio veniens non est nimiùm formidanda.

Vigiliæ nocturnæ.

Cap. 12. Quodam verò tempore dum adhuc in Galliæ finibus moraretur, familiarem sibi quendam habebat agricolam, qui sibi & vtensilia, quibus in cella opus est, aliquando faciebat, & si quid ei opportunum esset, ditior charitate, quàm rebus, de suæ paupertatis inopia hilariter ministrabat. Huius vaccam Comes quidam superbus & tumidus, missis parasitis, impetu barbarico rapuit, eiusque carnes sibi ad prandium cum magna gulæ auiditate præparari præcepit. Ecce autem rusticus cellam Romualdi festinus aggreditur, iacturæ suæ casum clamosis vlulatibus vociferatur, spem suam & suæ domus ablatam esse conqueritur. Sanctus itaque Romualdus ad eundem Comitem concito gradu nuncium dirigit, & vt pauperi animal suum reddat, humillima supplicatione deposcit. Cuius preces lubricus Comes proteruo spiritu respuit, & quem saporem crassi vaccæ lumbi potuissent habere, se ipso die gustaturum esse asseruit. Adueniente autem hora prandij, apposita mensa, vaccæ carnes allatæ sunt. Sed & diuinæ vltionis iam imminente sententia, in ipso edendi initio Comes frustum bouini lumbi abscindens, sibi in os misit. Quod repentè in ipsius gutture tam immobiliter hæsit, vt nec ad interiora descēdere, nec foras eijci vllis conatibus posset. Sicq; inter suorum manus interclusо

Horrenda mors crudelis Comitis.

dufo spiraminis aditu, terribili morte necatus est: & vnde contra Dei seruum concupiscentiam carnis explere ad saturitatem voluit, inde iusto Dei iudicio carnalem vitam adhuc ieiunus amisit.

Alius quidam Comes, Olibanus nomine, in eisdem Galliarum partibus erat, sub cuius iure monasterium prædicti Guarini Abbatis fuerat positum. Qui sublimi quidem culmine terrenæ potestatis erectus, sed multis erat peccatorum molibus aggrauatus. Hic aliquando Romualdum gratia visitationis adijt, & cæteris extra cellulam manentibus, solus cum solo gestorum suorum seriem narrare quasi per confessionem cœpit. Cui vir venerabilis, his quæ ab eo referebantur auditis, respondit, aliter eum saluari minimè posse, nisi mundum relinquens, ad monasterium cōuolaret. Comes autem mox mēte turbatus, ait, quia sui spirituales viri, qui eius acta cognoscerēt, nequaquam ita sentirent, neq; tam intolerabilem rem sibi aliquando suaderent. Accitis itaq; Episcopis & Abbatibus, qui secum venerant, cœpit in commune perquirere, si ita res, sicut Dei seruus testabatur, se haberet. Illi autem beati Romualdi sententiam omnes vna voce confirmant, se verò id Comiti eatenùs non dixisse, terrore cōstrictos excusant. Tunc Comes semotis omnibus, hoc cum beato Romualdo secreto valdè consilio pepigit, vt ad Cassinum montem sub prætextu orationis pergeret, & in monasterio S. Benedicti diuino se seruitio irreuocabiliter manciparet. Cap. 13.

Intereà Sergius pater Romualdi monachus efficitur, sed aliquantò pòst suadente diabolo, factæ conuersionis pœnitens, in Aegyptum redire conatur. Quod protinus monachi cœnobij sancti Seueri, quod nō longè ab vrbe Rauenna est positum, vbi corpore, non corde Sergius habitabat, beato Romualdo indicare per nuncium studuêre. Hac ille sinistra relatione perculsus, necessarium esse decreuit, vt Guarinus Abbas & Iohannes Gradenicus vnà cum Comite ad eius conuersionem pergerent, ipse verò percunti patri quantocyùs subueniret. Petrus autem Dux extremū iam diem feliciter clauserat. His itaq; duobus Comitem in eorum fidem commisit, vtriq; quidem, sed Iohanni præcipuè, qui ei subditus erat, per obedientiam specialiter mandans, vt etiamsi Guarinus absceederet, ipse se nunquam à Comite separaret. Audientes autem illius regionis incolæ, quia Romualdus abire disponeret, nimio mœrore turbati sunt. Et tractantes intra se, qualiter ab hac illum intentione reprimerent, hoc illis tandem potissimum visum est, vt eum missis interfectoribus impia pietate perimerent, quatenus quia ipsum non poterant retinere viuentem, haberent pro patrocinio terræ vel cadauer exanime. His verò cognitis, Romualdus caput suū vndiq; decaluauit, & huius rei executoribus ad cellam eius iam appropinquantibus, primo ferè diluculo comedere quasi per auiditatem cœpit. Illi autem hoc videntes dementiam credidêre, & arbitrantes mentem delæsam esse, corpus lædere dedignati sunt. Sic videlicet, sic prudens spiritualis Dauid insania stultam carnaliter sapientium superauit astutiam. Nam & volentes peccare cohibuit, & ad meritorum suorum cumulum sine mortis formidine mortis periculum declinauit. Cap. 14. Sergius pater S. Romualdi fit monachus. Præpostera pietas quorundam. 1. Reg. 21.

Deinde iam libera vti facultate permissus, non equo fultus, non vehiculo deportatus, sed solùm in manu ferens baculum, nudis plantis ex intimis Galliarum finibus Rauennam vsque peruenit, ibiq; patrem ad seculum reuerti volentem reperiens, in ligno pedes eius fortiter strinxit, clauibus duris affixit, & tamdiù corpus eius pia seueritate perdomuit, donec eius mentem ad salutis statum, Deo medente, reduxit. Sergius igitur tādem sanæ mentis recepto consilio, quicquid priùs retrograda voluntate deliquit, multipliciter postmodùm rectis sanctæ conuersationis gressibus emendauit. Habebat deniq; inter cætera consuetudinem, ante quandam Saluatoris imaginem frequenter assistere, ibiq; peculiariùs orans, vberibus lachrymis & multa se cordis contritione macerare. Quadam igitur die dū ibi attentiùs in oratione persisteret, (noua res & nostris temporibus inaudita) repentè sibi nescio qua specie Spiritus sanctus apparuit. Qui protinus à Sergio interrogatus, manifestè, quia ipse esset Spiritus sanctus, asseruit: & subitò quasi pertransiens, ab oculis se adspicientis euasit. Statim ille in ecstasim raptus, atq; eius, quem viderat, igne succensus, cœpit per claustrum monasterij post eum velociter currere, fratresque, qui illic aderant, magno feruoris impetu, quò Spiritus sanctus abisset, interrogare. Illis autem in insaniam eum cecidisse putantibus, atque illum durè corripientibus, asserebat Sergius se Spiritum sanctum absque vlla dubietate vidisse, & ante suum conspectum visibiliter transisse. Qui statim languore correptus, lecto decubuit, & intra paucos dies felici consummatione vitam finiuit. Hinc sanè probatur, quod diuina voce ad Moysem dicitur: Non enim videbit me homo, & viuet. Hinc Daniel Cap. 15. Patrem suū retinet seueritate in monasterio. Sergio apparet Spiritus sanctus. Exod. 33.

Dan. 8. niel cùm non Deum, sed visionem Dei se conspexisse diceret, addidit: Et langui, & ægrotaui per dies plurimos. Rectè igitur Sergius, postquàm æternam vitam, quæ Deus est, cernere meruit, à temporali mox vita defecit.

Cap. 16. Olibanus autem Comes sua relinquens filio, cum multa diuitiarum copia, quindecim scilicet onustis thesauro sagmarijs, comitantibus eum Guarino & Iohanne, atque etiam Marino, ad beati Benedicti se monasterium contulit, & valedicens his, qui secum venerant, nil tale de eo vsque tunc suspicantes, multis gemitibus & amaris se flentibus affligentes, ad propria remeare coëgit. Marinus autem paulò pòst Apuliam versùs abijt, ibiq; postmodùm in solitudine habitans, ab Agarenis est latrunculis interfectus. Breui post tempore Guarinus, orationis causa discurrere solitus, Iohannes verò fratris exemplo ad idem religionis officium prouocatus, Hierosolymam commeate pari consilio decreuêre. Hoc igitur Olibanus cognito, tristis & flens obsecrare deuotissimè cœpit, ne se violata fide desererent, sed sicut beatus Romualdus præceperat, in Dei illum seruitio custodirent, addens etiam: Memento tu saltem Iohannes, quia magister tuus in tua me propensiùs fide commisit, & titulum tibi inobedientiæ, si discedis, opposuit. Illi autem obstinata intentione in proposito persistentes, relicto tandem Olibano, peregrinationis iter arripiunt. Cùm autem descendentes de monte, iam in campestria declinâssent, figentes se loco, necessarium aliquid inter se tractate cœperunt. Inter agendum verò, subitò Guarini equus furioso rotatus impetu, in aliam partem inuito sessore diuertit, & Iohannis tibiam ferrato calce percutiens fregit. Qui ilicò ad terram nimio dolore prostratus, iam serò memor, magistri præcepta ad mentem reuocat, & se perfidum, se inobedientiæ reum, verbis publicæ confessionis accusat. In fracto nanque crure didicit, quia fidem frangere, peccatū fuit. Et quia ipse rationis capax, magistro inobediens extitit, ad incolumitatis suæ custodiam irrationale animal sessori obedire nesciuit. Deinde illuc, vnde venire cœperat, rediēs, cellam sibi ædificari prope monasterium petijt, ibique per triginta ferè annos, quandiù vixit, in sancta conuersatione permansit. Multa in eo charitas, mira humilitas, abstinentia verò districta nimis & cauta, ita vt nec infra claustrum monasterij quisquam sciret, qualiter vir sanctus ieiunaret. Inter reliqua autem virtutum dona ita exosum habebat detractionis vitium, vt mox, cùm quis ad detrahendum os aperiret, velut sagitta rigore lapidis repercussa, in dirigentem protinùs redundat, ita ab eo illius obtrectatio reprimeretur. Post verò eius obitum nonnulla per eum miracula diuinitùs facta sunt.

Olibanus Comes fit monachus. *Pœna inobedientiæ.* *Iohannis Gradenici virtutes.*

Cap. 17. Romualdus autem post patris correctionem, in palude Classensi cellulam figens in loco, qui Pons Petri dicitur, habitauit. Postmodùm verò non corporis ægritudinem metuens, non fœtoris nauseam perhorrescens, sed ne imbecillitatis occasione vel parum quid ab abstinentiæ rigore remitteret, ad Clasdem prædium, vbi est ecclesia beati Martini, quæ dicitur in Sylua, migrauit. Ibi verò quadam die dum completoriū caneret, quia antiquum illic cœmeterium fuerat, subitò illi (vt sæpè fit) ex improuiso quædam cogitatio incidit, moxque eius animum magnus phantasticæ illusionis horror inuasit. Cumque hoc crebriùs in mente reuolueret, ecce maligni spiritus repentino impetu cellam eius ingressi, protinùs illum in terram sternunt, immani eum cæde conficiunt, & exhaustis lōgo ieiunio membris durissimos ictus illudunt. Tandem Romualdus inter ipsa percussionum verbera respectu diuinæ gratiæ visitatus, in hanc vocem erupit: Chare Iesu, dilecte Iesu, quare me dereliquisti? Nunquid omninò me inimicorum manibus trādidisti? Ad hæc omnes iniqui spiritus diuina virtute fugati sunt, & cōtinuò tanta diuini amoris compunctio Romualdi pectus accendit, vt totum cor eius in lachrymas quasi cera liquesceret, & de tot allisionibus sancti corporis nil sentiret. Mox sanus & validus de terra surrexit, & licet impediente adhuc sanguine, ad eūdem psalmi versum, quē reliquerat redijt. In ingressu quippe dæmonū fenestra cellulæ in frontem illius impegit, in qua manifesta postmodùm cicatrix occalluit, quæ eiusdē vulneris indicium, quandiù vir sanctus vixit, ostendit.

Dæmones cædunt Romualdum. *Diuinitùs sanatur.*

Cap. 18. Iam igitur miles Christi assuetus bello, robustiorque effectus, studebat quotidiè ad maiora proficere, de viribus in vires crescere, & semper semetipso fortior, nullas iam poterat eneruati hostis insidias formidare. Sæpè enim sibi in cella residenti velut teterrimi corui & vultures, iniqui spiritus videbantur assistere, & quasi ad costoditum animalis cadauer, quia non audebant accedere, cogebantur eminùs adspectare. Sæpè se in figuris AEthiopum, sæpè per diuersorum animalium species ostendebant. Quibus clarus Christi triumphator insultabat, dicens: Ecce paratus sum: venite, & si qua in vobis

Dæmones eum terrere nituntur.

in vobis est virtus, ostendite. Nunquid iam omninò deficitis? Nunquid iam victi estis, & aliquas contra Dei seruulum certandi machinas non habetis? His denique & huiusmodi verbis confundens iniquos spiritus, confestim eos velut missis totidem iaculis effugabat. Videns ergo diabolus, quia per semetipsum contra Dei famulum prævalere non posset, ad callida argumenta conuersus, quocunque vir sanctus ibat, discipulorum eius animos aduersùs eum in malitiam excitabat: vt quia retentari eum ab accenso sui feruoris impetu impossibile fuerat, saltem alienæ salutis cura compesceret: & quia ipse ab hoste superari minimè posset, vel ex alijs victoriam non negaret.

Aliquando nanque ad locum, qui Balneum dicitur, in Saxenati videlicet territorio constitutum transiuit. Vbi etiam non pauco tempore commorans, monasterium ad beati Archangeli Michaëlis honorem construxit, à quo non longè cellam, in ea habitaturus, ædificauit. Illuc autem Hugo Marchio septem sibi pro necessitate misit nummismatum libras. Quas ille, vt benè prodigus misericorditer dispẽsaret, accepit. Audito itaque, quòd monasterium Palatioli fuisset igne consumptum sexaginta solidos de prædicta pecunia fratribus in adiutorium direxit: reliqua autem, vt in simile opus expenderet, reseruauit. Cognito hoc, monachi sancti Michaëlis, beluino contra eum furore commoti sunt: tum, quia prauis eorum moribus contrarius iam ex multis annis extiterat: tum, quia, quæ illi deferebantur, non eis omnia, sed quædam alijs impendebat. Facta igitur conspiratione, vnanimiter cellam eius cum fudibus & phalangis irrumpunt, verberibus eum multis afficiunt, & direptis omnibus, turpiter dehonestatum, de finibus suis expellunt. Cùm itaque sic eliminatus abiret, & nimia tristitię vis in mentis eius iam interiora descenderet, hoc apud semetipsum deliberat, vt iam decæterò suæ contentus, alienæ salutis curam omninò post ponat. Post hanc verò cogitationem tantus animum eius terror inuasit, vt si in eo, quod mente conceperat, obstinatè persisteret, periturum se, damnandumque diuino iudicio nullatenus dubitaret.

Cap. 19. Construit monasteriũ

Monachi cum expelluntur.

Monachi autem compotes diù desideratæ vltionis effecti, & quasi proiecto graui onere leuigati, hoc quod in Dei famulum egerant, multis inter se laudibus efferunt, & in immoderatum ludum atque cachinnum se, lætitia lenocinante, resoluunt: deinde etiam, vt tanti gaudij solennitatem quodammodò iucundissimam faciant, sumptuosas deliciarum copias sibi ad conuiuium parant. Erat verò tunc hyems, quæ non solùm vicissitudini temporum, sed frigidis quoque eorum mentibus aptissimè congruebat. Vnus autem ex eis, qui in beatissimum Christi famulum sæuior fuerat, mel acquirere, vnde mulsum epulantibus faceret, satagebat. Cumque Sapin fluuium hoc studio transmearet, offendentibus in plancas pedibus, subitò de ponte deijcitur, & fluuiali voragine funditus absorbente raptatus extinguitur, iusto videlicet Dei iudicio, vt turbida illum aqua satiaret ad mortem, qui in eo, quod flere debuerat, mellis dulcedinem ad vitæ concupierat voluptatem. Nocte verò, dum omnes ex more quiescerent, descendẽte crebra niuiũ multitudine, repentè tota communis ædificij super eos fabrica corruit, & alteri caput, alij brachia, alij crura, vel quælibet alia membra contriuit. Vni etiam eorum oculus euulsus est, & meritò diuisionem corporeæ lucis pertulit, qui diuisus à proximo, etiamsi alterum haberet, geminæ charitatis vnum lumen amisit.

Cap. 20.

Diuinitùs puniuntur monachi illi.

Aliquando autem vir sanctus non longè mansit à Caria. Cumque ibi aliquandiù moraretur, manifestè sibi beatus Apollinaris apparuit, & quatenus ad suum monasterium pergeret, ibique potiùs habitaret, ex magna authoritate præcepit. Quod vir sanctus nequaquam negligendum ducens, locum, in quo morabatur, sine cunctatione deseruit, & quò missus fuerat, impiger festinauit. Inclusus est etiam quodam tempore vir venerabilis in palude Commiaclẽsi, quæ dicitur Origarium: vnde postmodùm præ nimio palustris cœni fœtore & corrupto aëre, ita totus tumefactus & depilatus exijt, vt nequaquam eadem, quæ inclusa fuerat, species videretur. Nam & caro eius tota eatenùs erat viridis, vt tanquam stellio discolor appareret. Alio quoque tempore in insula, quæ Peretum dicitur, habitauit, quæ videlicet insula à Rauenna vrbe duodecim ferè millibus distat. Ibi verò dum in cella cum quodam venerabili viro, suo nimirùm discipulo, Guillelmo nomine, moraretur, angusti parietes habitaculi repentè flamma corripuit, deinde ad alta conscendens, dominari per tecta liberis iam viribus cœpit. Protinus vir sanctus ad solitæ defensionis argumenta confugiens, non quæ ibi erant reposita, foras extrahere, non vt mos est, tecti scindulas dissipare, non aquarum abundan-

Cap. 21.

Ex palustri loco valdè affligitur.

Precibus domat flāmas.

ab undantiam spargere, non vllis impulsus est ad extinguendos ignes nisibus anhelare, sed solummodò orationem fudit, & cōfestim stridentes ignium globos diuina virtus extinxit.

Cap. 22.

Eodem verò tempore iunior Ottho Imperator Classensem Abbatiam ordinare desiderans, optionem fratribus dedit, vt quem ipsi vellent, indubitanter deligerent. At illi continuò vnanimiter expetunt Romualdum. Imperator autem diffidens beatum virum ad regiam aulam euocari posse per nuncium, ire ad eum per semetipsum voluit, & ad cellam eius sole iam occidente peruenit. *Ottho Imperat. eum inuisit.* Cui Romualdus, quia magnum hospitem in parua domo susceperat, lectulum suum ad quiescendum dare dignatus est. Coopertorium tamen Rex noluit, quia asperrimum iudicauit. Manè autem facto, Rex eum secum ad palatium duxit, tandemq; ei instare, vt Abbatiam susciperet, multis precibus cœpit. *Classensi Abbatię initus præficitur.* Qui cùm reluctaretur, & regiæ petitioni assensum penitùs denegaret, Rex autem è contrario excommunicationem & anathema ab omnibus Episcopis, Archiepiscopis & toto synodali concilio minaretur, tandem imminente necessitate succubuit, & animarum regimen coactus accepit. Referebat tamen hoc sibi nequaquam videri nouum, sed ante quinquennium sibi fuisse diuinitùs reuelatum. Regebat itaque monachos sub districta regulæ disciplina, neque alicui ab ea declinare licebat: non denique nobilis, non literis eruditus per actus illicitos in dextram, læuamque partem deflectere, vel à rectæ conuersationis audebat rectitudine deuiare. Vir nanque sanctus cordis oculos in cælum figens, vt Deo in omnibus obtemperaret, non timebat hominibus displicere.

Cap. 23.

Hoc autem fratres serò considerantes, semetipsos priùs accusant, quia hūc sibi præesse poposcerant: deinde multis eum detractionum susurrationibus lacerant, & duris scandalorum aculeis vexant. *Ea cura se abdicat.* Romualdus itaq; videns, & suam perfectionem aliquatenùs minui, & illorum mores procliuiùs in deteriora conuerti, Regem impiger adijt, & eo non leuiter reluctante vnà cum Archiepiscopo Rauennate, in vtriusque conspectu virgam proiecit, & monasterium dimisit. Porrò autem Rex Tyburtinam tunc ciuitatem obsidebat. Ciues enim inclytum eius Ducem, Matholinum nomine, interfecerant, ipsum quoque Regem correptis armis, à suis mœnibus exturbauerant. Vnde non dubium est, beatum Romualdum illuc ex diuina prouidentia missum, qui imminens tot animarum periculū, sequestra pace deleuit. Hoc etenim inter eos pactus est, vt Tyburtes ad honorem Regis murorum partem diruerent, ac obsidem darent: Ducis verò interfectorem ad eius matrem catenatum dirigerent. Quæ sancti viri fusis ad eam precibus mitigata, crudeli homicidæ crimen indulsit, & incolumem ad propria redire permisit.

Cap. 24.

Fecit quoque venerabilis vir apud Tybur alium boni operis fructum, quem silentio prætereundum esse non arbitror. Quidam nanque beatus, Venerius nomine, habitare primitùs in monasterio cœpit cum tanta humilitate & simplicitate, vt omnes illum fratres subsannando despicerent, & delirum eum atque dementem esse putarent. Alij enim illum sæpè colaphizare, alij sordida, qua lebetes lauabantur, aqua perfundere, alij diuersis eum solebant conuiciorum iurgijs lacerare. Cumque ille se perpenderet inter tot aduersa tranquillum suæ mentis statum seruare non posse, consortium deserens, in solitudinem properauit. Vbi per sex annos absque vino omniq; pulmento sub nimiæ districtionis ariditate permansit. Qui Romualdo interroganti, sub cuius regimine obedientiam exhiberet, respondit se alieno solutum imperio, hoc sequi, quod sibi vtilius videretur. *Nota de obedientia.* Cui Romualdus ait: Si Crucem Christi portas, superest vt Christi obedientiam non relinquas. Vade igitur, & consensu à proprio Abbate suscepto, reuertere, ac sub eius dominio humiliter viue: quatenùs sancti operis ædificiū, quod bona voluntas ædificat, humilitas erigat, atque obedientiæ virtus extollat. Hæc & multa alia ædificationis monita proferens docuit eum qualiter cogitationibus suis resistere, qualiter posset iniquorum spirituum infestationibus repugnare: & ita confirmatum & instructum, in multa cum alacritate reliquit. Ille igitur sancti viri documenta gratanter amplectens, Abbatem suum protinùs adijt, consensum accepit, & ad dilectam solitudinem quantociùs remeauit. Volens autem in possessione sui monasterij habitare, *Venerij eremitæ mira abstinentia.* ascendit in quoddam saxum, nullis hominum vestigijs peruium, & ab humana penitùs conuersatione remotum, ibique per quatuor annos, omni humano solatio destitutus, singulariter habitans, exceptis tribus buccellis, quas de monasterio secum detulerat, non panem comedit, non vinum bibit, non coctum aliquid omninò gustauit, sed solis arborum pomis & herbarum radicibus vixit. Erat autem in eodē

saxo

ſaxo quædam concauitas, vbi colligebatur aqua in hyeme, ex qua vir ſanctus tota bibebat æſtate. Tandem cognito, quòd ibi ſeruus Dei moraretur, cœpêre ad eum multi confluere, ciborum alimenta deferre, & quæcunque ſibi quaſi neceſſaria miniſtrare. Quorum ille nullius indigens, cuncta paſtoribus pecorum & alijs indigentibus exhibebat. Exhortante autem loci Epiſcopo, baſilicam ibi fieri & conſecrari permiſit. In qua ipſe aliquanto pòſt tempore defunctus eſt, & à quibuſdam ſe quærentibus eſt inuentus accliuis ante altare quaſi cauſa orationis in cubitis & genibus iacens. Vbi nonnulla per eum Dominus miraculorum ſigna operari dignatus eſt. Sic denique, ſic bona terra vberes fructus reddidit, quæ verbi ſemen ex ore Romualdi multiplicandum ſuſcepit.

Felix obitus eius.

Cap. 25.

Apud prædictam quoq; ciuitatem conuertit beatiſſimus vir Thammum quendam Theutonicum, qui, ſicut dicitur, intantùm Regi familiaris & charus extiterat, vt vtriuſq; veſtes vtrunq; contegerent, & amborum manus vna paropſis communi ſæpè cõuiuio ſociaret. Creſcentius nanq; ſenator Romanus, indignationem Regis incurrens, in montem, qui dicitur, ſancti Angeli, confugium petijt, & quia munitio inexpugnabilis eſt, obſidente Rege, ad defendẽdum ſe fiducialiter præparauit. Ei verò Thammus ex præcepto Regis iuſiurandum ſecuritatis præſtitit: & ita ille deceptus, adnitente Papa, qui ſibi inimicus erat, quaſi reus maieſtatis, capitalem ſententiam ſubijt. Cuius vxorem poſteà Imperator in concubinam accepit. Quia igitur Thammus & fraudis conſcius, & periurio tenebatur obnoxius, idcircò à beato Romualdo iuſſus eſt relinquere ſeculum. Qui mox à Rege licentiam expetens, non modò facilem reperit, ſed nimis etiam alacrem fecit. Erat autem prædictus Imperator monaſtico ordini valdè beneuolus, & nimia circa Dei famulos affectione deuotus.

Creſcentius Senator capite plectitur.

Cap. 26. Nota de Imperatoris pœnitẽtia.

Ipſe quoque ex eodem crimine beato viro confeſſus, pœnitentiæ cauſa nudis pedibus de Romana vrbe egrediens, ſic vſque in Garganum montem ad ſancti Michaëlis perrexit eccleſiam. Per rotam etiam Quadrageſimam in Claſſenſi monaſterio beati Apollinaris, paucis ſibi adhærentibus, manſit. Vbi ieiunio & Pſalmodiæ, prout valebat, intentus, cilicio ad carnem indutus, aurata deſuper purpura tegebatur. Lecto inſuper fulgentibus pallijs ſtrato, ipſe in ſtorea, de papyrijs confecta, tenera delicati corporis membra terebat. Promiſit denique beato Romualdo, quòd Imperium relinquẽs, monachicum ſuſciperet habitum: & cui innumeri mortales erant obnoxij, iam ipſe pauperculo fratri cœpit eſſe ſubiectus.

Cap. 27.

Romualdus autem cum eo, de quo iam diximus, Thammo, & cum Bonifacio viro clariſſimo, quem nunc feliciſſimum martyrem ſe habere Ruſſiana gloriatur Eccleſia, & cum alijs conuerſis Theutonibus, à Tyburis oppido ad monaſterium ſancti Benedicti, quod in Caſſino conſtitutum eſt monte, deuenit. Ibi verò grauiter infirmatus eſt, ſed citò ex diuina miſericordia conualuit. Habebat autem equum ſatis egregiũ, quem ſibi Buſclauinus, Sclauonici regis filius, dono dederat, factus ab eo Monachus. Hunc vir ſanctus humilitatis ſtudio permutauit, & pro eo aſinum laudabilis negociator accepit. Nimio quippe Redemptoris noſtri deſiderio, qui aſellæ tergo conſederat, vir venerabilis hoc ipſum animal libentiùs equitabat. Cum his igitur omnibus ſuperiùs nominatis Romualdus ad Pereum, vbi dudùm habitauerat, redijt, ibiq; his & alijs multis fratribus aggregatis, & per cellas ſingulas conſtitutis, tanto feruore eremiticæ conuerſationis rigorem & in ſe, & in alijs tenuit, vt illorum vita omnibus, ad quos fama eorundem peruenire poterat, mirabilis haberetur. Quis enim non obſtupeſceret? Quis non immutationem diuinæ dexteræ prædicaret, cùm vidiſſet priùs homines ſericis, immò deauratis veſtibus indutos, crebris obſequentium cuneis conſtipatos, omnium deliciarum affluentijs aſſuetos, nunc vno birro contentos, incluſos, diſcalceatos, incultos, & tanta abſtinentiæ ariditate contuſos? Faciebant autem omnes opera manuum, alij ſcilicet coclearia, alij nebant, alij retia nectebant. Quorum tamen omnium vitam beati Bonifacij conuerſatio longiùs tranſcendebat.

Buſclauinus rex fit monachus.

Matt. 21.

Nota de ſocijs ſancti viri.

Cap. 28. S. Bonifacij Ruſſiæ martyris historia.

Hic regis fuerat conſanguineus, & ita charus, vt rex illum non alio vocaret nomine, niſi anima mea. Erat autem apprimè liberalium artium doctrinis inſtructus, maximeq; in modulationis muſicæ ſtudijs approbatus. Is itaque cùm in capella regia moraretur, videns eccleſiam antiqui martyris Bonifacij, mox exemplo ſui æquiuoci ad martyrij deſiderium prouocatus, ait: Et ego Bonifacius vocor. Cur ergo etiã ipſe martyr eſſe non debeo? Poſthæc igitur monachus factus, tanta ſe abſtinentiæ frugalitate conſtrinxit, vt ſæpè Dominicis diebus tantùm, & quinta feria per hebdomadam manducaret. Nonnunquàm verò ſi vrticarum, vel etiam veprium cerneret denſitatẽ, illuc ſe pro-

Mira eius abſtinentia.

se proijciens volutabat. Ex quo cùm quidam frater aliquando eum corriperet, dicẽs Hypocrita, quare hoc ad captandos popularis auræ rumores coram omnibus facis? nihil aliud respondit, quàm, Tui sunt confessores, mei sint martyres. Cùm verò post diuturnam eremiticæ conuersationis vitam ad prædicandum iam ire disponeret, Romã primùm pergere studuit, & ab Apostolica sede consecrationem Archiepiscopatus accepit. Retulit autem mihi quidam senex monachus, qui eum illuc de Rauẽnæ finibus comitatus fuerat, quia in toto illo itinere vir venerabilis cum omnibus quidem, qui cum sequebantur, pedester ibat, sed ipse iugiter psallens, & cæteros longè præcedens, nudis semper pedibus incedebat. Pro labore quidem itineris quotidiè comedebat, sed per singulos dies de medio pane & aqua viuens, in diebus festis, ignoro videlicet omni liquamine, quotidiano victui poma quælibet, vel herbarum radices addebat.

Magna eius vitæ austeritas.

Cap. 29. Postquam autem cõsecratus est, quotidiè obseruabat & monasticum pariter & Canonicum in celebrandis Horarum officijs ordinem. Cùm verò iam vltramontanos peteret fines, equo quidem vehebatur, sed venerabilis pontifex (sicuti dicitur) nudis cruribus semper & plantis adeò intolerabilem frigidissimæ regionis sufferebat algorem, vt volens descendere, non pedem ab subhærente ferro disiungeret, nisi aqua calida subueniret. Ad gentiles autem postremò perueniens, cum tanta cœpit feruidi pectoris constantia prædicare, vt iam nullus ambigeret, quia vir sanctus martyrium flagitaret. Illi verò timentes, ne sicut post martyrium beati Adelberti, coruscantibus miraculorum signis, Sclauonicæ gentis plerique conuersi sunt, ipsis quoque similiter eueniret, longo tempore à beato viro manus artificiosa malitia reprimunt, & cupidissimo mori, nolẽtes occidere, crudeliter parcunt. Cumque ad Regem Russorum vir venerabilis peruenisset, & constanti animo prædicationi vehementer insisteret, videns eum Rex squalidis vestimentis indutum, ac nudis pedibus incedentem, opinatus est quia vir sanctus talia non religionis causa perferret, sed idcirco potiùs, vt pecunias congregaret. Promisit igitur ei, quia si ab huiusmodi vanitate recederet, ipse paupertatem eius largissima diuitiarum liberalitate ditaret. Verùm Bonifacius mox ad hospitium sine mora reuertitur, preciosissimis pontificalibus ornamentis decenter induitur, & sic ad Regis palatium denuò præsentatur. Rex autẽ videns eum tam decoris vestibus adornatum, ait: Nunc scimus, quia te ad vanam doctrinam, non paupertatis inopia, sed veritatis impulit ignorantia. Veruntamen si vis vera credi, quæ asseris, erigantur duæ excelsæ lignorum catastæ, breuissimo à se interstitio separatæ, & igne supposito cùm vaporatæ fuerint, ita vt vtriusque struis vnus ignis esse videatur, tu transi per medium. Quo si læsus ex aliqua parte fueris, ipsis te penitùs consumendum ignibus tradēmus. Sin autem (quod credi non potest) sanus euaseris, omnes nos Deo tuo absque difficultate credemus. Cumque hoc fœdus non solùm Bonifacio, sed & cunctis, quæ aderãt, gentibus placuisset, Bonifacius ita vestitus vt Missarum solennia celebraturus, prius cum sanctificata aqua & incenso thure vndique perlustrans ignem, dein stridentes flammarum globos ingressus, ita exiuit illæsus, vt nec minimus capitis eius capillus videretur exustus. Tunc Rex & cæteri, qui huic spectaculo interfuerant, cateruatim ad pedes se beati viri proijciunt, indulgentiam lachrymabiliter petunt, & baptizari se instantissima supplicatione deposcunt.

Apud Russos concionatur.

Ecce sanctificatæ aquæ vn tutem & thuris incẽsi.

Cap. 30. Cœpit itaque tanta gentiũ multitudo ad baptisma confluere, vt vir sanctus ad spatiosum locum quendam pergeret, & in ipsa aquarum abundantia populum baptizaret. Decreuit autem Rex, vt regnum relinquens filio, ipse quandiù viueret, à Bonifacio nullatenùs separaretur. Frater autem Regis cum ipso pariter habitans, dum nollet credere, absente Bonifacio, ab ipso Rege peremptus est. Alius verò frater, qui iam à Rege gis erat cohabitatione diuisus, cùm ad eum vir venerabilis venit, audite verbum eius noluit, sed de conuersione fratris nimia aduersùs eum ira succensus, continuò comprehendit: deinde timens, ne si viuum teneret, Rex eum de manibus eius eriperet, in sua præsentia, et circunstante non parua hominum multitudine, decollari præcepit. Statim verò & ipse cæcatus est, & tantus eum cũ omnibus, qui adstabant, stupor oppressit, vt nec loqui, nec audire, nec aliquod humanitatis officium agere aliquatenus possent, sed cuncti velut lapides rigidi & immobiles permanerent. Rex autem hoc audiens, nimio dolore perculsus, omninò deliberat non solùm fratrem occidere, sed & cunctos, qui sibi tanti reatûs fautores extiterant, gladijs trucidare. Sed cùm illuc protinus aduenisset, & corpore martyris adhuc in medio posito, fratrem simul cum reliquis hominibus sine sensu & motu stupefactus adstare conspiceret, hoc sibi cum suis omnibus placuit, vt priùs pro eis oratio fieret, si forsitan illis diuina misericordia

Russi credunt in Christum.

S. Bonifacius decollatur.

ſcordia ſenſum,quem amiſerant, reformaret: deinde ſi acquieſcerent credere, indulto crimine, viuerent: ſin autem,omnes vltoribus gladijs interirent. Cùm igitur & Eius interfectores credunt.
ab ipſo Rege,& à cæteris Chriſtianis diutiùs fuiſſet oratum, non ſolùm prior ſenſus ſtupefactis hominibus redditur,ſed inſuper conſilium flagitandæ veræ ſalutis immittitur. Nã continuò pœnitentiam ſui criminis flebiliter expetunt, baptiſmi ſacramẽta cum magna alacritate ſuſcipiunt, ſuper corpus quoque beatiſſimi martyris eccleſiam conſtruunt. Veruntamen ego,ſi de huius mirabilis viri cuncta, quæ dici veraciter poſſunt, virtutum dona referre tentarem, deficeret forſitan lingua, non deficiente materia. Dum igitur Bonifacij virtus proprio indigeat ſtylo, idcircò tamen illum cum alijs Romualdi diſcipulis per tranſcurſum hic memorare curamus, vt ex eorũ laude,quàm magnus & glorioſus magiſter eorum fuerit, demonſtremus: quatenus dum celſitudo clientium auribus fidelium inſonat,quàm excelſus doctor eorum fuerit,ex ſchola,quam tenuit,innoteſcat.

Intereà Romualdo in Pereo habitante, Buſclauus Rex preces Imperatori direxit, Cap. 11.
vt ſibi ſpirituales viros mitteret,qui regni ſui gentem ad fidem vocarent. Mox Romualdum Imperator aggreditur,& concedi ſibi de ſuis monachis,qui illuc deſtinari vtiliter valeãt,deprecatur. Ille verò nulli ſuorum hoc pręcipere velut ex prælationis authoritate voluit,ſed in eorum voto ponens,ſiue manendi,ſiue abeundi eis optionem dedit. Ignorabat enim ex tam metuendo negocio voluntatem Dei: & ideò non illud ſuo,ſed fratrum potiùs arbitrio committebat. Inſtante igitur Imperatore & humiliter obſecrante,tãdem duo ſolummodo inuenti ſũt ex omnibus,qui ſe vltrò ad eundũ promptos obtulerunt. Quorum vnus Iohannes,Benedictus alter vocabatur. Hi itaq; ad Buſclauum euntes,in eremo priùs, eo ſuſtentante,manere cœperunt, & vt prædicare poſtmodùm poſſent,Sclauonicam linguam laborioſè diſcere ſtuduerunt. Septimo verò anno,cùm iam loquelam terræ plenè cognoſcerent, vnum ad Romanam vrbem monachum mittunt,& per eum à ſummæ ſedis Antiſtite prædicãdi licentiam petunt. Iniungunt etiam, vt nuncius aliquos ſecum de B. Romualdi fratribus duceret,qui eremiticæ conuerſationis edocti, cum eis ſimul in Sclauorum partibus habitarent.

Buſclauus autem,volens coronam ſui Regni ex Romana authoritate ſuſcipere, Cap. 12.
prædictos venerabiles fratres obnixa cœpit ſupplicatione depoſcere, vt ipſi plurima eius dona Papæ deferrent,& coronam ſibi à ſede Apoſtolica reportarent. Qui regiæ petitioni aſſenſum penitùs denegantes, dixerunt: Nos in ſacro ordine poſiti ſumus, tractare nobis ſecularia negocia minimè licet: & ita relinquentes Regem, ad cellam reuerſi ſunt. Quidam verò regis familiares,agnoſcentes ipſius deſiderium, ſed quid ſancti viri reſpondiſſent, ignorantes, copioſum auri pondus,quod mittendum Papæ fuerat,ſecum eos detuliſſe ad cellulam falsò opinati ſunt. Deinde intra ſe conditione pacta condicunt, vt noctu eremum latenter ingreſſi, & monachos interficerent, & pecuniam abſportarẽt. Quos cùm beati viri tentantes irrumpere perſenſiſſent, aduentûs eorum cauſam protinus agnoſcentes, confeſſionem inter ſe facere, & ſanctæ Crucis ſe cœpere vexillo communire. Erant autem ibi duo pueri, eorum obſequio Sancti viri ab impijs iugulantur.
ex aula regia deputati, qui, prout vires dabant, ſtare pro ſanctis, & furibus reſiſtere nixi ſunt. Fures verò reperto tandem aditu irruentes,extractis gladijs omnes pariter occidére. Tunc theſaurum anxiè perquirentes, ſed euerſis omnibus nihil inuenientes, vt tanti reatûs crimen obtegerent,& humana ſuſpicio non armis, ſed flammis potiùs,quod fuerat,deputaret,cellam incendere, & ipſa martyrum conati ſunt cadauera conflagrare. Sed admoti ignes,amiſſis naturæ viribus, nil omninò conſumere vllis hominum ſtudijs potuêre. Ita enim eos ipſa etiam parietum materies repellebat, Vide miracula & diuinam in impios illos vltionem.
ac ſi pro lignis duriſſimi ſilices eſſent. Fruſtrati itaque fures,in fugam ſe conferre nitũtur: ſed & hoc illis ex diuina prouidentia denegatur. Tota ſiquidem nocte per fruteta nemorum,per latitudinem ſaltuum, per opaca ſyluarum, viam anxiati ſunt quærere,quam nullatenùs valuêre errabundis veſtigijs inuenire. Sed neque pugiones in vaginas recondere,arefactis brachijs,potuerunt. Vbi verò ſanctorum iacebant corpora,copioſum lumen vſq; in diem ſplendeſcere,& dulciſſima Angelicæ cantilenæ non deſijt ſuauitas reſonare.

Adueniente autem die,quod factum fuerat,Regem latére non potuit. Qui ilicò ad Cap. 13.
eremum cum numeroſa populi multitudine feſtinauit,& ne fures euaderent, facta corona hominum,totam ſyluam vndique circuncinxit. Qui tandem reperti ſunt manifeſti criminis rei,& ad gladios ſuos adhuc vltione diuina ligati. Rex autem quid de eis

faceret, habita consideratione deliberans, hoc postremò decreuit, vt nequaquàm eos sicut merebantur, occidi præciperet, sed ferreis catenis vinctos ad sepulcra martyrum destinaret, quatenus aut ibi vsque ad obitum in vinculis miserabiliter viuerent, aut si sanctis martyribus aliter videretur, ipsi eos sua misericordia liberarēt. Qui cùm
Miracula ad corpora sãctorum. ad sanctorum tumulum fuissent ex præcepto Regis attracti, mox ineffabili diuinitatis omnipotētia fractis sunt nexibus absoluti. Deinde facta super corpora sanctorum basilica, innumerabilia non solùm tunc, sed & nunc ibi fiunt ex diuina virtute prodigia.

Cap. 34. Imperator autem Henricus Busclaui consilium non ignorans, vndiq; vias custodiri præceperat, vt si Busclauus Romam nuncios mitteret, in eius ilicò manibus deueniret. Monachus igitur, qui nuper missus à sanctis martyribus fuerat, demùm captus est & mox carcerali custodię mancipatus. Nocte verò illũ Angelus Domini in carcere visitauit, & consummatos esse eos, quorum legatione fungebatur, admonuit, statimq; aperto diuinitùs carcere, præparatum sibi esse nauigium in fluuio, quę transitur⁹ erat, asseruit: Quò festinans monachus, Angelicæ promissionis fidem veram esse probauit. Dum moraretur autem Romuald⁹ adhuc in Pereo, Imperator Ottho monasterium Ibi ad honorē sancti Adelberti, eo suggerente, construxit, cui contigua Classensis cœnobij prædia contulit, & ea sibi ex fiscali possessione in Firmensis monarchiæ partibus recōpensauit. Abbate quoq; illic ex Romualdi discipulis constituto, & fratribus congregatis, cœpit eos sub magna Romualdus tenere custodia, & docebat eos sub regulari viuere disciplina. Præcepit etiam Abbati, vt in eremum secedens, per totā hebdomadā in cella consisteret: diebus verò Dominicis fratres, ad monasterium veniens, visitaret. Qui sancti viri iussa contemnēs, cœpit seculariter viuere, & pede operis semel exorbitāte, à rectitudinis tramite iam longiùs declinare. Videns ergo Romualdus, quòd secundùm suæ voluntatis ardorē ibi laborare non posset, Regem protinus adijt, & acceptæ promissionis exactor, vt Rex monachus fieret, insistere vehementiùs cœpit. At ille facturum se quidem quod exigebatur asseruit, si tamen priùs Romā, quæ sibi rebellabat, impetraret, & ea deuicta, Rauennam cum victoria remearet. Cui Romualdus: Si
S. Romualdus prędicit Othoni Imper. mortem. Romā, inquit, ieris, Rauēnam vlteriùs nō videbis: & apertissimè illi mortem propinquam esse denuncians, quia eum reuocare non potuit, proculdubiò de eius certus interitu, ab eo recessit. Dum verò Rex Romam properat, Romualdus nauim asscendēs, ad ciuitatem Parentium transfretat. Rex itaq; secundùm beati viri prophetiam vix à Roma reuerti incipiens, mox languore correptus, apud Paternum defunctus est.

Cap. 35. Romualdus autem tribus annis in Parentinæ ciuitatis finibus habitans, in vno monasterium construxit, in duobus verò inclusus mansit. Ibi nempe ad tam magnæ perfectionis cumulum pietas illum diuina prouexit, vt à sancto afflatus Spiritu & nonnulla ventura prospiceret, & multa veteris ac noui testamenti occulta mysteria radijs intelligentiæ penetraret. Anxiabatur autem ibi aliquādo in lachrymas erumpere, sed nullo valebat conamine ad contriti cordis compunctionem venire. Factum est ergo quodam die, dum in cellula psalleret, vt in hunc psalmi versiculum incideret: Intelle-
Psalm. 31. ctum tibi dabo, & instruam te: in via hac, qua gradiēris, firmabo super te oculos meos.
Gratia lachrymarũ in S. Romualdo. Repentè igitur tanta sibi lachrymarum effusio orta est, & ita mens eius ad intelligendas diuinæ scripturæ sententias illustrata, vt ex eodem die, quandiù vixit, vberes sibi lachrymæ, quandocunq; voluisset, facilimè fluerent, & plurima illum scripturarum mystica non laterent. Frequenter enim tanta illum diuinitatis contemplatio rapiebat, vt quasi totus in lachrymas resolutus, æstuante inenarrabili diuini amoris ardore clamaret: Chare Iesu, chare, mel meum dulce, desiderium ineffabile, dulcedo sanctorum, suauitas Angelorum: & cætera huiusmodi, quæ ille sancto Spiritu dictāte, in iubilum proferebat: nos humano sensu exprimere talia nō valemus. Sicut enim Apostolus di-
Rom. 8. cit: Nos, sicut oportet, orare nescimus: sed ipse Spiritus orat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Et ideò Romualdus Missam celebrare coram pluribus nunquam volebat, quia se à lachrymarum inundantia continere non poterat. Vnde etiam postmodùm præ nimia iam consuetudine vir simplicis animi putans gratiam sibi diuinitùs prærogatam, omnibus esse concessam, dicebat plerunq; discipulis: Cauete, ne multas lachrymas effundatis: quia & visum minuunt, & verticem lædunt. Vbicunque autem vir sanctus habitare disponeret, oratorium cum altari primitùs intra cellulam faciēs, deinde se recludens, aditum damnabat.

Cap. 36. Miserunt aliquando ad illum fratres, qui morabantur in solitudine, quę Bifurcum dicitur, consilium flagitantes, qualiter conuersari in eremo deberent, qualiter diabo-

licis

ſticis impugnationibus reſiſtere poſſent. Quorum nuncij cùm ad monaſterium, à quo Romualdi cella longiùs aberat, perueniſſent, ilicò venerabilis vir per ſpiritum eorum cognouit aduentum. præcepitq; Abbati Anſoni, qui ſibi tunc aſſiſtebat, dicens: Vade, & pulmentum fratribus præpara, qui de longinquis partibus aduenère. Qui continuò cœpit eum deridere, & dicere, quia verè falſus propheta eſſet. Poſtremò tamen velut coactus ad monaſterium veniens, eos, quos vir ſanctus prædixerat, orantes iam in ecclesia reperit. Quos videlicet Romualdus multo ſalutaris doctrinæ ſale condiuit, mulris deniq; contra antiqui hoſtis inſidias virtutum armis inſtruxit: & poſtquàm eos de omnibus ſubtiliter vtiliterq; docuit, cum multa eos ad eremum alacritate remiſit. *Per ſpiritū cognoſcit fratrum aduentum.*

Alio quoq; tempore rurſus prædicti fratres ad eum nuncios dirigunt, & de eadem re conſilium maiori adhuc anxietate requirunt. Quibus vir venerabilis ait: Ego nunc libellum de pugna dæmonum ſcribo, quē vobis, cùm redieritis, dabo, vel certe vobiſcum fortaſse veniam. Hoc illi audientes, protinus in faciem ſe proſternunt, vt cū illis ire dignaretur, importuna admodum ſupplicatione depoſcunt. Altera verò die iturū ſecum incunctanter aſſeruit, & vt nauim requirerēt iuſſit. Audiens hoc Parentinus Episcopus, nimio mœrore perculſus eſt. Inueniens quoq; monachos propter nauigiū diſcurrentes, multis contumeliarum eos dehoneſtauit iniurijs. Hoc etiam cunctis iuxta portum manentibus promulgauit edictum, vt quicunq; Romualdo nauim dare præſumeret, ipſe quoq; vnà cum ipſo irreuocabili profectione demigrans, Parentium vlteriùs non rediret. Feſtinè igitur nuncius ad Polenſem Epiſcopum mittitur, vt bea to viro nauigium mittere non moretur. Sæpe nanque præfatus Epiſcopus adhortatus illum fuerat, vt nequaquam decætero in tam obſcuro receſſu incluſus lateret, ſed illuc potiùs ſe conferret, vbi animarum lucrum copioſiùs facere potuiſſet, ne videlicet ſicut carbo ſoli ſibimet arderet, ſed magis, vt re vera lucerna ſuper candelabrum poſita, omnibus, qui in domo Dei ſunt, radios ſuæ lucis infunderet. *Cap. 17.*

Dum igitur nuncius, qui miſſus eſt, expectatur, Romualdus his, qui ſecum erant, fratribus ait: Noueritis proculdubiò, quia frater ille tardiùs veniet: vnde in alia naui nos ire priùs, quàm ille reuertatur oportet. Adueniente autem ſancto die Dominico, in ipſo primæ lucis crepuſculo dixit aſſiſtenti ſibi cuidam fratri, nomine Ingelberto, qui poſteà Archiepiſcopus factus eſt: Reſpice, inquiens, procùl in pelagus, & vide duas naues longinquis adhuc ſpatijs pari aduerſùm nos velocitate tendentes: earum nos definitè debet vna ſuſcipere. Qui curioſiùs Intendens, & expanſis oculorum radijs ſolicitè cuncta perluſtrans, aliquod nauigij ſignum omninò videre non potuit. At cùm dies iamiamque clareſceret, ecce extremo videt intuitu duas naues eminùs aduentantes, & præ nimia adhuc longinquitate quaſi totidem volucres apparentes. Quibus tandem ſubeuntibus portum, interrogati remiges, vtrùm Romualdum cum ſuis in propria vellent naue ſuſcipere, noua mox repleti lætitia, ſe & ſua omnia in eius poteſtate conſtituunt, & beatos ſe fore tam precioſæ margaritæ pondere profitentur. Verùm illo die minas aeris formidantes, ire nolebant. Romualdus autē exhortatus eſt eos, vt ſtatim in ſpe diuinæ gratiæ iter caperent, ſpondens eis, quia nullum omninò periculum ſuſtinerent. Illi tamen tota die ibidem commorantes, nocte nauigare cœperunt. *Cap. 18.* *En quanti fit ſanctus vir.*

Circa diluculum autem ſubitò venti ſæuiunt, tempeſtas oritur, mare ab imo fundo verſatur. Iamq; furentes vndiq; procellæ, ipſos quoq; remiges proſternunt, & nauim hincinde concutientes, totas penè tabulas laxant. Videres itaq; homines, alios quidem ſe ad natādum exuere, alios verò diuerſis ſe funibus religare, quoſdam aūt, vt ſupernatare fluctibus poſſent, remos, aut lignum aliquod ſtrictum tenere. Cumq; in tanto diſcrimine non iam dubium deſperatis omnibus naufragium immineret, ilicò Romualdus ad ſolita orationis armamenta cucurrit, & reclinato paululùm capitio, capite deuexo in gremium, preces in ſilentio ad Dominum fudit: deinde Anſoni Abbati, qui cominus aſſiſtebat, ſecure præcepit, dicens: Denuncia nautis, vt nequaquam timeāt, ſed omnes ſe incolumes euaſuros abſque vlla penitùs ambiguitate cognoſcant. Vix modicum poſt hæc tempus tranſierat, & ecce vltra omnium ſpem abſq; vllo humano ſtudio ipſa ſe nauis dirigit, & mox in portum Capreolæ ciuitatis delapſa, celeriter ſubintrauit. Tunc oēs liberatori Deo dignas referre gratias, & manifeſte ſe de faucibus mortis ereptos Romualdi meritis profitentur. *Cap. 19.* *Oratione maris tēpeſtatē ſedat.* *Prophetia eius.*

Veniens itaque Romualdus Biſurcum, viſis omnium fratrum cellis, quia ſuperſtitione quadam ambitioſæ videbantur, in nulla earum habere hoſpitium voluit, niſi in illa ſolummodò, in qua Petrus venerabilis eius diſcipulus habitabat. Vir ſiquidem *Cap. 40.*

erat

erat admirabilis abstinentiæ, multæque admodum extremitatis, qui cellulam sibi ad sancti Hilarionis exemplum vix vnquam largiorem fieri quatuor cubitis permittebat. Referebat autem post idem venerabilis vir, quia dum beatus Romualdus cum ipso maneret, & psalmos vterque se in vicariis versibus alternaret, tricies in nocte, vel eo ampliùs se Romualdus ad requisita naturæ ire simulabat, quoniam affluentium lachrymarum inundantiam atque singultus cohibere non poterat. Cumque ibi Romualdus aliquandiu moraretur, & fratres non solùm de spirituali certamine, verumetiam vt sibi Abbatem præferrent, admoneret, illi quia suum habebat vnusquisque sustentatorem, & prout cuique libuerat, proprij sequebatur arbitrij libertatem, Romualdi præcepta suscipere non magnoperè curârunt.

Affluentia lachrymarum.

Cap. 41. Romualdus ergo sterilitatis impatiens, anxia cœpit auiditate perquirere, vbi terrã posset ad proferendos animarum fructus idoneã inuenire. Misit itaq; nuncios ad Camerinæ prouinciæ Comites. Qui audito nomine Romualdi, nimio repleti gaudio, cũcta suæ ditionis obtulêre prædia, non modò syluarum & mõtium, sed si sibi etiam placeret, agrorum. Postremò repertus est in eorum possessione locus, eremiticę conuersationi satis congruus, montibus vndiq; vallatus & syluis. In medio verò ampla quædam planities non solùm proferendis frugibus apta, sed perspicuis etiam fontibus irrigua. Hic itaq; locus, Vallis de castro, antiquitùs vocabatur, vbi iam parua erat ecclesia, in qua quorundam conuersarum mulierum videbatur esse conuentus. His itaq; loco cedentibus, constructis cellulis, illic habitare cum suis discipulis vir venerabilis cœpit. Ibi autem quantos animarum fructus per illum Dominus acquisiuerit, quis valeat vel atramento describere, vel lingua proferre? Cœpêre nanque homines ad pœnitentiam hincinde confluere, & sua pauperibus misericorditer erogare: alij seculũ omninò relinquere, & ad sanctæ conuersationis ordinem spiritu feruido festinare. Erat enim vir beatissimus, quasi vnus de Seraphin, quia & ipse flamma diuini amoris incõparabiliter æstuabat, & alios quocunque pergeret, sanctæ prædicationis facibus accendebat. Sæpè nanque dum prædicationis verba proferret, tanta illum compunctio in lachrymas excitabat, vt subitò interruptum sermonem relinquens, aliquorsum repentino impetu velut amens aufugeret. Et si quando cum fratribus equitabat, longè post alios veniens, semperq; psallẽs, nihilo minùs ac si in cella resideret, iugiter lachrymas effundere non cessabat.

Ingens animarum fructus.

Cap. 42. Inter cæteros autem præcipuè seculares clericos, qui per pecuniam ordinati fuerant, durissima seueritate corripiebat, & eos, nisi ordinem spontè desererent, omninò damnabiles & hæreticos asserebat. Qui nouam rem audientes, occidere illum moliti sunt. Per totam nanque illam monarchiam vsque ad Romualdi tempora, vulgata consuetudine vix quisquam nouerat, Simoniacam hæresim esse peccatum. Qui dixit eis: Canonum mihi libros afferte, & vtrùm vera sint, quæ dico, vestris attestantibus paginis comprobate. Illis igitur diligenter inspectis, & crimen agnoscunt, & errata deplangunt. Cõstituit autem vir sanctus plures Canonicos & clericos, qui laicorum more seculariter habitabant, præpositis obedire, & communiter in congregatione viuere docens. Nonnulli quoque Episcopi, qui per Simoniacam hæresim sacras sedes inuaserant, ad eum causa pœnitentiæ concurrebant. Qui etiam venerabili viro se committentes, & Episcopatum termino statuto deserere, & ad sanctę cõuersationis se promittebant ordinem festinare. Ex quibus tamen vir sanctus quandiù vixit, nescio si vel vnum conuertere potuit. Est enim venenata illa hæresis, præsertim in Episcopali ordine, tam dura & ad conuertendum rigida, semper promittens, semper de die in diem producens, atque in futurum procrastinans, vt faciliùs possit Iudæus ad fidem conuerti, quàm hæreticus plenè ad pœnitentiam prouocari.

Simoniacos seuerè castigat.

Cap. 43. In eisdem quoque partibus sanctus vir monasterium condidit puellarum. Solenni autem quadam die, dum vir venerabilis illic cum fratribus in capitulo resideret, & eos salutaris doctrinæ dapibus satiaret, repentè ipsum interrumpens sermonem, anxia quadam voce exclamare cœpit & dicere: Agitè, agitè, quantocyùs properate, quia iam fratris Gregorij cellam fur frangit, (hic autem Gregorius Archiepiscopus in gentibus postmodum consecratus est) Qui protinus exilientes, ad cellam pernici ter currunt, & furem iam parietes infringentem inueniunt. Quem corripientes, ad magistrum pertrahunt, & quid de tam sacrilego raptore faciendum esset, inquirunt. Quibus vir sanctus cœpit hilariter dicere: Et ego fratres ignoro, quid de tam malo homine possimus facere. Eruimus illi oculos? Sed posteà non videbit. Incidimus ei manus? Sed ampliùs non laborabit, & per hoc forsitan fame peribit. Quòd si pedem trunca-

Furẽ absens prodit.

Eius incũda in furem humanitas

muneamus, ambulare non poterit. Sed intrò eum ducite, & cibum illi priùs apponite, vt quid de eo faciendum sit, interim pertractemus. Ita vir sanctus exultans in Domino postquàm cibari latronem fecit, illum modestè correptum, & dulcibus verbis admonitum, redire ad propria in pace permisit.

Postremò dimissis in Valle de castro nonnullis de suis discipulis, ad regionem se vrbis veteris contulit, & in possessione Pharulphi Comitis monasterium, multis quidem suffragantibus, sed eo maximè expensas præbente, construxit. Tantus nanque in sancti viri pectore faciendi fructus ardor incanduerat, vt effectis nunquam contentus, dum alia faceret, ad facienda mox alia properaret, adeò vt putaretur totum mundum in eremum velle conuertere, & monachico ordini omnem populi multitudinem sociare. Multos denique illic de seculo abstulit, quos per plura sacra loca diuisit. Nonnulli quoque nobilium filij, contemptis parentibus, ad virum beatissimum fugiebant. Ex quibus etiam filius Guidonis Comitis fuit, qui in ipsa pueritia non longo tempore, postquàm monachus factus est, ad mortem veniens, vidit duos iniquos spiritus, quasi nigerrimos vultures, terribiles in se oculos figentes. Cumq; hoc assistenti sibi beato Romualdo puer ediceret, protinùs addidit: Ecce, inquiens, magister, tanti nunc Aethiopes intrant, vt iam totum ædificium repleant. Exhortatus autem, vt confiteretur quid deliquisset, hoc solummodò crimen felix ille peccator cum magno terrore confessus est, quia iussus fuerat à Priore nescio quot scopas accipere, & illas nondum acceperat. Romualdo igitur ei tanti facinoris veniam indulgente, in pace defunctus est. Postero verò die cæcus quidam, præbendarius videlicet patris eius, ad sepulcrum illius venit, & altiori voce clamans: Heus domine mi, inquit, si cum Deo es, sicut credo, preces pro me ad eum funde, & oculotum mihi lumen restitue. Quo dicto, statim illuminatus est. Nonnulli quoque ægroti ad eius tumulum venientes, redditi sunt sanitati. Cuius sepulcrum velut multis plenum aromatibus redolebat. Ita ille à Deo meruit honorari post mortem, qui pro eius amore, dum viueret, carnalium spreuit hæreditatem.

Cap. 44.

Valdè pragmatmona chiannum.

Cæcus videt ad sepulcrū Guidonis Comitis & monachi.

Intereà Romualdus audiens, quia beatissimus vir Bonifacius martyrium suscepisset, nimio desiderij igne succensus, vt pro Christo sanguinem funderet, Hungariam mox ire disposuit. Interim tamen dum in ipsa intentione persisteret, breui tempore tria constituit monasteria, vnum videlicet in Valle de Castro, vbi nunc sanctissimum corpus eius reconditum est: aliud prope Isinum fluuium, tertium iuxta oppidum cōdidit Esculanum. Deinde licentia ab Apostolica sede suscepta, & duobus è suis discipulis in Archiepiscopos consecratis, cum vigintiquatuor fratribus iter arripuit. Tantus enim ardor moriendi pro proximo in omnibus æstuabat, quòd vir sanctus ad tale negocium cum paucis ire difficilè poterat. Euntes ergo cùm iam ipsis Pannoniarum finibus interessent, repentè Romualdus languore correptus, vlteriùs ire nō potuit. Cumque diutiùs pateretur, siquando redire disponeret, protinùs ex ægritudine conualescebat. Sin autem ire vltrà tentaret, tota eius facies protinùs intumescebat, cibos quoque iam retinere stomacho languescente non poterat. Aduocatis itaque fratribus ait: Perpendo nequaquam diuinæ voluntatis esse iudicium, vt vltrà progrediar. Veruntamen quia intentionis vestræ desiderium nō ignoro, neminem vestrûm redire compello. Multi nempe etiam ante nostotis nisibus studuerunt ad martyrij culmen pertingere, sed quia diuina prouidentia aliter sensit, in suo gradu coacti sunt remanere. Licet ergo vobis omnibus martyrium defuturum esse non ambigam, qui tamen ire, qui mecum redire voluerit, vniuscuiusq; relinquatur arbitrio. Quindecim igitur Hungariam prodeuntibus, duobus aliò iam dimissis, vix septem cum magistro discipuli remanserunt. Eōtium autem quidā flagellantur, venduntur plures, ac seruitutem pro Domino subeunt, ad martyrium tamen, sicut vir sanctus prædixerat, non pertingunt.

Cap. 45.

Romualdus vult Hungaris prædicare Christū, sed diuinitùs retardatur.

Romualdus autem, conuerso quodam nobilissimo viro, Aldebertani Ducis consanguineo, qui posteà monachus factus, in sancta vsque ad mortem conuersatione permansit, alijsq; Theutonicis, ad monasterium, quod in vrbis veteris regione cōstruxerat, redijt. Notandum itaq; est, quia sanctus vir nequaquam velut leuitate vsus falli inaniter potuit, qui secundùm intentionem quidem suam martyrium subijt, iuxta diuinum verò consilium pro salute eorum missus est, quos conuertit. In prædicto igitur monasterio multa persecutionis scandala passus est. Volebat enim Abbatem vt reuerà monachum, extremitatem diligere, secularia ex desiderio non tractare, res monasterij pro vana gloria non expendere, fratrum vsibus necessaria ministrare.

Cap. 46.

Infestas patitur persecutiones.

Quæ

Quæ omnia dum ille surda aure contemnit, Romualdus locum cum suis discipulis deserens, non longè à castro prædij ditionis Raynerij, qui postmodùm Tusciæ Marchio factus est, habitauit. Hic autem Raynerius coniugem suam occasione propinquitatis abiecerat, & consanguinei sui vxorem, quem ipse insequentem quodammodo intuitus occiderat, in coniugium copulârat. Ob hoc itaque Romualdus, ne criminis eius particeps fieret, gratis manere in eius possessione noluit, sed vnum ei aureum pro aqua, alterum verò pro lignis appendit. Quos cùm ille omninò respueret, malès videlicet sua dare, quàm à sancto viro quicquam recipere, postremò tamen victus assensit potiùs, quàm Romualdus abiret. Dicebat autem idē Raynerius, cùm monarchiā obtineret: Quia non Imperator, non aliquis omninò mortalium tantum mihi metum valet incutere, quantum me Romualdi terret adspectus. Ante eius quippe vultum neque quid dicam scio, neque quibus me defendere valeam, vllas excusationes inuenio. Habebat reuerà vir sanctus hāc ex diuino munere gratiam, vt quicunque peccatores, præsertim potentes seculi, in eius præsentiam deuenissent, mox velut ante maiestatē Dei tremefactis visceribus formidarent. Sanctus nimirùm Spiritus, qui pectori eius habitator inerat, hunc terrorem iniustis diuinitùs intendebat.

Raynerius Marchio virū sanctū admodū veretur.

Nota.

Cap. 47. Illis verò temporibus vir venerabilis monasterium non longè à Massiliano castro construxit. Audiens autem aliquando, quia Venetus quidam Classensem Abbatiam per coëmptionem Simoniacæ hæreseos inuaserat, insuper quoq; in corpus suum iniquè peccabat, illuc protinus ire miles Christi impiger studuit, diuersisque modis ipsum monasterium purgare tentauit. Vir autem reprobus dum Abbatiam metuit perdere, non timet homicidium perpetrare. Intempesta siquidem nocte, dum Romualdus in lecto securè quiesceret, ille eum latenter aggressus, impijs cœpit digitis guttur eius adstringere, nitens eum crudeliter suffocare. Sed dum vir sanctus necdum prorsus intercepto spiramine, anhelitu vix eluctante, rauciret, Ingelbertus ilicò magistri singultibus excitatus, torrem mox ex sopito igne corripuit, & ministrum diaboli ab incepto nefandissimo crimine exturbauit.

Quidam improbus virū Dei præfocare nititur.

Cap. 48. Posthæc Romualdus denuò Parentium nauigauit, sed Apostolicæ sedis Antistes & Romani ciues, vt Romam rediret, legationem dirigunt. Quò si reuerteretur, facturos se omnia eius præcepta promittunt: sin autem, excommunicationis sententiam comminantur. Hoc itaque modo suum Romualdum Italia recuperare promeruit. Eo tempore in faucibus Callensium montium aliquandiu mansit, deinde in Perranum montem, non longè videlicet à monasterio sancti Vincentij, quod iuxta Candilianum cōstitutum est fluuium, commigrauit. Quocunq; autem vir sanctus ibat, semper fructificans, semper animarum lucrum magis ac magis accumulans, & homines de seculo abstrahens, velut totus in ignem conuersus, ad cæleste desideriū animos hominum accendebat.

Multos cōuertit.

Cap. 49. Volens autem tunc locum ad eremum faciendam idoneum inuenire, præcepit cuidam presbytero, vt ad domum propriam rediens, sibi & his, qui eum comitabantur, alimenta deferret. Deinde montem indagine studiosa perlustrans, postremò quendam monachum iuxta paruam basilicam habitantem reperit, à quo mox vt secum pergeret, & locum ostenderet, vbi aqua inueniretur, exegit. Qui nimirùm denegauit se domum sine custode posse relinquere, quia latronum insidiantium impetum formidaret. Ad hæc Romualdus recompensaturum se, si tale quid accidisset, cuncta spopondit. Sicque iam alienæ iniuriæ debitor factus, monachum secum duxit. Illis itaque locum quærentibus, ecce presbyter vt iussus fuerat, prandium deferens, furem iam domum infringentem repetit, repertum cepit, captum vsque ad Romualdi reditum custodiuit. Quem Romualdus intuens, priùs illum pia studuit verborū austeritate corripere, deinde dulciter admonēs, incolumem permisit ad propria remeare. Sic nimirùm, sic diuina prouidentia seruauit illæsum, quod in absentis Romualdi custodia fuerat derelictum.

Cap. 50. Rursus dum in eisdem partibus cellas construeret, (erat autem sarcina procùl ab eis sub quodam saxo reposita) tunc vir venerabilis quendam fratrem illuc quasi cum quodam impetu propulit, præcipiens ei, vt nimis anxiè festinaret. Qui mox furibus superueniens, illos quidem iam ea rapere tentantes reperit, sed nihil adhuc ex his, quæ reposita fuerant, deesse cognouit. Qua ex re rectè colligitur, beatum virum non sine diuinæ reuelationis instinctu fratrem cum tanta solicitudine destinasse, ipso videlicet puncto, quo fures ad rem non custoditam contigit peruenisse. Post hæc Romualdus ad monasterium Vallis de castro reuertitur, moxque Abbatem sic alios

Fures per spiritum discit & impedit.

alios regere, vt femetipfum tamen nequaquam negligeret, exhorratur. Volebat infu-per, vt cellam, qua vfus fuerat, occafione regiminis non omninò defereret, fed in ea fibimet fpiritaliter viuens, præcipuis tantùm feftiuitatibus fratres admonitionis gra-tia vifitaret. Erat enim beato viro tam odiofa ifta quam cernimus, Abbatum conuer-fatio, vt non minùs gauderet, fi de manu cuiufquam Abbatiam potuiffet euellere, quàm fi ei datum fuiffet potentiffimum quemlibet fecularium ad fanctæ cõuerfatio-nis ordinem conuocare. Sed ficut per Salomonem dicitur: Velut acetum in nitro, ita qui cantat carmina cordi peruerfo: ille prædicatione venerabilis viri de malo deteri-or factus, Comitiffas loci dominas protinus adijt, & vt ligna, quibus Romualdi cellæ debebant conftrui, minutatim incidi præciperent, facrilega machinatione fuggeffit. Eo itaq; modo alta paradifi cedrus de terrenorum hominum fyluis eiecta eft. Prov. 25.

Inde verò progrediens, non longè ab Apennino monte in loco, qui dicitur Aqua bella, manere conftituit. Illic igitur dum feculares quidam cum difcipulis eius habita-tionum tecta conftruerent, Romualdus aũt, quia iam præ fenectute laborare non po-terat, folus opificium cuftodiret, Presbyter quidam intolerabilem dolorem in denti-bus fentiens, opus ædificij inuitus reliquit, & poftulata à fratribus licẽtia, redire domũ miferabiliter eiulans cœpit. Cùm vero Romualdus tranfitum reuerfionis haberet, in-terrogatus ab eo Presbyter cur abfcederet, mox cafum fuæ paffionis aperuit. Tunc Romualdus hianti locum vbi patiebatur, digito tetigit, dicens: Ignitam fubulam, ne labrum lædat, in calamum mitte, & hic pone: ficq; dolor aufugiet. Vix Presbyter vni-us iugeris fpatio vltrà progreffus eft, & cõfeftim omni dolore depofito, ad opus, quod relIquerat, fanus & incolumis repedauit, claris nimirùm vocibus exclamãs & dicens: Gratias tibi agimus omnipotens Deus, qui regionem noftram fplendore tanti fideris illuftrare dignatus es. Verè Angelus Dei, verè Propheta fanctus, & lux magna occulta mundo, in finibus noftris apparuit. Hæc & alia multa in Dei laudem vociferans, vix à beati viri difcipulis tacere compulfus eft. Nam fi talia verba ad beati viri Romual-di aures qualibet occafione perueniffent, grauiffima cor eius indignatione commo-uiffent. Cap. 51. Pellit dolores dentiũ digiti fui contactu.

Alio verò tempore magnam quandam fagum, quæ prope cellam eius adftabat, in-cidi præcepit. Erat autem fagus ita cellæ acclinis & imminens, vt iuxta humanam o-pinionem, fi cecidiffet, totum mox ædificium indubitanter obrueret. Cumq; operarij vellent iuffa perficere, fed ruinam arboris formidarent, ille vt nequaquam timeretur inftabat. Itaque cùm impactis circunquaq; fecuribus, in ipfa iam arboris vifcera veni-retur, arbor autem fuper beatum virum non iam dubiè impetum minaretur, cœpêre omnes rogare, & vocibus clamofis vehementer infiftere, vt fi cellam poftponeret, fe-metipfum exiens conferuaret. Ille autem nequaquam eorum clamoribus acquiefcẽs, vt cœptum citò perficerent, diffinitè præcepit. Poftremò fagus grauiffimo fonitu cor-ruens, ita aliorfum eft ex diuina virtute proiecta, vt cunctis mirantibus, cella omninò manferit illæfa. Omnes igitur tanto obftupefacti miraculo, ad cælum voces tollunt, & immenfas Deo gratias referunt. Sed quid nos de diuina circa venerabilem virum cu-ftodia dicimus, cùm & alios fæpè per eius præfentiam ex magnis ereptos fuiffe pericu-lis non ignoremus? Ex quibus vnum hîc memorare fufficit, vt plures fuiffe prudens le ctor agnofcat. Cap. 52. Ruentem arborẽ aliò auertit.

Aliquando namq; ipfe cum operarijs manens, nimiæ magnitudinis ilicem in mon-te Petrano faciebat incidi. Quæ videlicet arbor in prærupto montis decliuo pendens, in ima vergebat. Rufticus autem quidam paulò inferiùs ftabat. Cùm igitur præcifa ar-bor grauiter corruens, per deuexum montis volueretur in præceps, mox repertum ru fticum repentino impetu cœpit ad inferiora rotare. Cuncti protinus dolentes excla-mant, & non folùm effe hominem mortuum, fed totum quoq; dilaceratum eius cor-pus exiftimant. Sed ô diuinam virtutem, ita mox fanus & incolumis repertus eft, ac fi fuper eum non arbor, fed arboris folium cecidiffet. Hinc iure perpenditur, fancti viri meritum quantum apud Deum pondus habuerit, in cuius confpectu grauiffima arbo-ris moles pondus habere nefciuit. Cap. 53.

Poftmodùm verò Romualdus cùm Apenninum deferuit, montem Sytriæ habita-turus afcendit. Cauendum autem fummoperè eft, ne quis cùm audierit, quia vir fan-ctus tot loca mutauerit, pij operis pondus vitio leuitatis adfcribat. Hæc nanque muta-tionum eius caufa proculdubiò fuit, quia ad venerabilem virum, vbicunque degeret, turba hominum penè innumerabilis cõcurrebat. Ratio ergo pofcebat, vt cùm vnius loci fpatium plenum habitatoribus cẽrneret, illic Priore conftituto, ad replendũ mox Cap. 54. Cur fæpè loca mutârit.

aliud festinaret. In Syria verò quot contumelias, quot scandala à suis discipulis passus sit, non est nostræ facultatis euoluere. Ex quibus videlicet vnum hic ponentes, cætera breuitatis studio præterimus.

Cap. 51. Habebat quendam discipulum, Romanum nomine, qui nobilis quidem fuerat genere, sed omninò degener actione. Hunc itaq; vir sanctus cùm pro suæ carnis immunditia non modò verbis argueret, sed sæpè etiam verberibus grauissimis coërceret, ausus est diabolicus vir titulum illi eiusdem reatûs opponere, & impudenter contra sancti Spiritûs templum sacrilego ore latrare, dicens videlicet, sanctum virû vnà secum ex eadem contagione peccâsse. Mox itaq; discipuli omnes aduersùs eum irati, omnes infesti, alij clamant senem impium laqueo debere suspendi, alij dignum iudicant, vt cû ipsa cella ignibus concremetur. Quod vtiq; valdè fuit mirabile, præsertim spirituales viros ex decrepito sene, & vltrà quàm centenario, tam nefarium scelus credere potuisse, cui etiam si voluntas adesset natura tamen & frigidus sanguis, ariditasq; attenuati corporis hoc penitus denegaret. Sed credendum est proculdubiò, ad augendum sancti viri meritum, hoc sibi tam grauis aduersitatis cælitùs accidisse flagellû. Nam, & ipse asserebat, hoc in eremo, vnde nuper abscesserat, veraciter agnouisse, & ad hoc dehonestatis improperium subeundum alacriter aduenisse. Ille autem Satanaita reprobus, qui sancto viro crimen intenderat, Episcopatum postmodùm Nucerinum per Simoniacam hæresim acquisiuit, & per biennium illum occupans, in primo anno ædem incensam cum libris & tintinnabulis, ac cæteris sacris ornamentis, exigentibus suis meritis, vidit: in secundo autem dignitatem cum vita, diuina illum feriente sententia, perdidit.

Calumniatur eum discipulus eius.

Cap. 56. Imposuêre itaque discipuli sancto viro quasi de commisso crimine pœnitentiam, & celebrandi sacra mysteria penitus abstulêre licentiam. Quod ille præiudicium liberter amplectens, & pœnitentiam velut reuerà obnoxius crimini obseruauit, & ad sacrosanctum altare per sex ferè menses accedere non præsumpsit. Tandem verò, sicut ipse postmodùm eisdem suis discipulis retulit, diuinitùs sibi iussum est, vt si diuinã timeret gratiam perdere, iam indiscretam simplicitatem post poneret, & sacra Missarum solennia fiducialiter celebraret. Postera igitur die sacrificare incipiens, cùm ad secundã Missæ secreta peruentum esset, in ecstalim raptus, tam longo temporis spatio siluit, vt omnes, qui aderant, mirarentur. Interrogatus autem postmodùm, cur in offerendo sacrificium tantas moras præter solitum habuisset: Raptus, inquit, in cælum, oblatus sum ante Deum, & continuò mihi diuina voce præceptum est, vt secundùm hunc intellectum, quem mihi Deus immisit, psalmos exponerem, & pro modulo mei sensûs chartulis per ordinem commendarem. Ego autem nimio & inenarrabili terrore constrictus, respondere nihil aliud potui, nisi tantummodò, Fiat, fiat. Vnde posteà vir sanctus totum psalterium, & nonnulla Prophetarum cantica luculenter exposuit, & licet corrupta grammaticæ regula, sanum tamen sensum vbique seruauit.

Agit pœnitentiam nô admissi criminis.

Cap. 57. Interrogauêre eum aliquando discipuli dicentes: Magister cuius esse ætatis anima cernitur, vel in qua figura ad iudicium præsentatur? Respondit: Scio hominem in Christo, cuius anima delata est ante Deum splendida velut nix, humana quidem effigie, statura verò perfectæ ætatis. Inquisitus iterum, quis ille esset, indignans & confundens eos, dicere noluit. Mox discipuli rem, vt veraciter erat, inter se inuicem retulêre, & ipsum fuisse hominem certa manifestatione cognoscunt. In Syria denique vir venerabilis per septem annos inclusus mansit, & silentium continuum inuiolabiliter tenuit. Veruntamen tacente lingua, & prædicante vita, vix vsquam tantum laborare aliquando potuit, vel in conuertendis hominibus, siue ad pœnitentiam concludendis. Viuebat autem, vergente iam senectute, nimis districtè, videlicet cùm iam & ipsi perfecti viri solent remissiùs viuere, & aliquid sibi de sui propositi rigore laxare. Nam per vnius Quadragesimæ spatium nihil aliud neque in cibo, neq; in potu penitus habuit, nisi de modica farina & paucis herbis sorbitiunculam, ex qua ad imitationem Hilarionis vixit. Quinque verò hebdomadibus nihil aliud comedens, ad modicum se infusi ciceris adstrinxit. Et ita Romualdus per multa alia viuendi genera quid sua virtus posset, per hæc & illa se iugiter exercendo tentabat. Studebat quippe discretus Christi miles ad nouum se certamen semper accingere, & cùm iamiam cadere videretur, adhibita mox misericordia, vacillans corpusculum releuare. Duo autem, vel etiam tria quandoque habebat cilicia propter nascentem corporis importunitatem, quæ lauari nullatenus permittebat, sed ea potiùs ad imbrem proijciens, post triginta dies mutare consue-

7 annis degit solus in silentio.

Ieiunium sancti senis in Quadragesima.

consueuerat. Nouaculam autem nunquam in suum caput patiebatur ascendere, sed ipse sibi perraro solebat excrementa capillorũ & barbæ forpicibus attondere. Si quando verò eum ex aliquo esculentiori cibo gulæ vitium titillaret, mox accuratè illũ præparari præcipiens, ori & naribus apponebat & solùm captans odorem, dicebat: O gula, gula, quàm dulcis, quàm suauis modò tibi sapetet iste cibus: sed væ tibi, ex eo nunquam gustabis: & sic intactum ad cellarium remittebat. Gulam vt castigârit.

Sed quanquam vir sanctus tantam erga se seruaret austeritatem, semper tamen hilarem vultum, semper serenam faciem ostendebat. Nam frater quidam, Gregorius nomine, grauissimum capitis dolorem se perpeti aliquando conquestus est. Qui cùm ad beati viri cellulam, vbi alij fratres tunc erant, cum nimia lamẽtatione venisset, mox vt eum vir venerabilis vidit, hunc dolorem nequaquam humorum inæqualitati, sed insidijs antiqui hostis indubitanter adscripsit: & mox quasi deridens eum, vt erat semper alacri vultu, per fenestram cellulæ insufflauit in eius frontem, & vt cæteri omnes, qui aderant, similiter facerent, innuit. Hoc autem facto, ita sanatus est, vt nullum penitus sentiret in suo capite doloris remansisse vestigium. Arbitror quòd idcircò vir sanctus hoc facere voluit, quia per Spiritum sanctum, qui in eius pectore præsidebat, effugandum esse iniquum hostem, doloris immissorem, credidit. Ad euitandam verò propriam laudem, & ludum finxit, & socios quæsiuit. Nam & redemptor noster insufflâsse legitur, cùm Spiritum sanctum dedisse Apostolis perhibetur. Cap. 58. Pellit dolorem capitis à fratre. Iohan. 20.

Vir quidam capitis patiebatur insaniam, ita vt sensu rationis amisso, vel quid ageret, vel quid diceret, funditus ignoraret. Huic Romualdus nihil aliud fecit, nisi quòd solummodò osculum præbuit, & protinus illum ad incolumitatem pristinam reuocauit. Sicq; cum inquieto homine dum pacem fecit, ad mẽtis eum suæ pacem reduxit. Referebat autem postmodùm ille, qui sanatus fuerat, dicens: Quia cùm sacra beati viri labia tangere merui, statim prodire ex eius ore quasi vehementis auræ spiritum sensi, qui totam faciem meam, & ipsum deniq; sinciput perflans, omnem cerebri æstuantis ardorem protinus effugauit. Cap. 59. Osculo sanat amentem.

Alio quoq; tempore idem, qui suprà, Gregorius tam virosam & marcidam tolerabat in cruribus scabiem, vt iam ex elephantiæ morbo crederet tam grauem prodire tumorem. Huic Romualdus hoc præcipuæ medicinæ genus indixit, vt crura per tres dies frigida aqua perfunderet, promittens quia hoc modo sanitatem pristinam recuperaret. Quod ille quidem adimplere studuit, magis tamen necessitate iussionis, quàm recipiendæ fiducia sospitatis. Mirum satis, & soli diuinæ potentiæ referendum. Confestim tibiarum tumor deponitur, virus omne siccatur, & penitus omni languore deposito, frater sanus per omnia redditur. Credi quoq; rationabiliter potest, quia eodem spiritu Romualdus discipulo, vt ter aquis tumentia crura perfunderet, iussit, quo Eliseus Naaman leprosum lauari septies in Iordane mandauit. Nonnulli tamen, carnales videlicet homines, cum malitiosè reprehendere, & eius dicta vel facta non timebant leuitatis vitio deputare. Cap. 60. 4. Reg. 5.

Quidam nanque eius discipulus in alio procùl eremo morabatur. Qui propinquorum necessitati aliquando condescendens, pro eorum vtilitate tandem velut inuitus Romam ire Quadragesimali tempore acquieuit. Quod mox vir sanctus per Spiritum recognoscens, velut indignans, dixit adstanti cuidam fratri, quòd videlicet ille bonus vir pro huiusmodi negocio Romam ire præsumpsit. Ille autem admirans, vnde hoc magister cognosceret, cum quo videlicet nemo aliunde veniens colloquium habuisset, rem solicitè perquisiuit, & ita esse, sicut vir venerabilis dixerat, comprobauit. Pergit ille ad alium suum condiscipulum, videlicet Ingelbertum, qui inclusus manebat, & magistrum hæc dixisse, & sine dubio prophetiæ spiritum habere, prorsus affirmat. Ille autem hoc detestãs, & penitus denegans, fratrem corripuit, & quia hoc falsum esset, imprecationis se vinculis obligauit, dicens: Si Romualdus hoc per prophetiæ spiritum, & non magis per diabolum dixit, non me omnipotens Deus in hoc reclusorio perseuerare permittat. Dictum factumq; est. Nam vix paucis diebus transactis, Ingelbertus, fracto reclusorio, sine magistri licentia abijt, & eum in hac vita (sicut dicitur) ampliùs non vidit. Cap. 61. Pœna temerarij discipuli.

Alius frater, Gaudentius nomine, Abbatis videlicet huius monasterij sancti Vincentij pater, cum magno feruore conuersus, ardentiori postmodùm spiritu in Dei est seruitio conuersatus. Hic aliquando à beato Romualdo licentiam petijt, quia vellet cuncta iam pulmenta relinquere, & pane cum aqua contentus, pomis quoq; siue crudis oleribus victitare. Hoc igitur impetrato, cùm in eodem proposito insatigabiliter Cap. 62.

permaneret, Tedaldus quidam alius frater infirmitati illius indiscretè compatiens, adire magistrum studuit, & quasi frater ille tam graue pondus portare non posset, hāc eius obstinationem frangi omninò debere suggessit. Romualdus autem, vtputà vir simplicis animi, Tedaldi verbis assensum dedit, & Gaudentio talis vitæ licentiam abstulit. Ille verò indignè ferens, nequaquam ampliùs cum Tedaldo in eremo, In qua eos Romualdus posuerat, passus est habitare, sed Ingelberto, quià Romualdo disiunctus fuerat, se subdidit, & ab eo consensum præfatæ cōuersationis obtinuit. Hic itaq; Gaudentius non multo pòst tempore defunctus est, & in cœmeterio beati Vincentij iuxta corpus Berardi venerabilis viri, qui æquè Romualdi discipulus fuerat, est sepultus. Romualdus autem, quia ille in præuaricatione inobedientiæ vitam finierat, orationē pro eo penitus fieri interdixit.

Romualdus non vult orari pro fratre inobediente.

Cap. 63. Aliquanto autem pòst tempore monachus quidam prædicti cœnobij, dum matutinam synaxim cum reliquis fratribus celebraret, repentè tam acrem dolorem sentire in dentibus cœpit, vt iam in choro ad psallendum stare omninò non posset. Qui protinus exiens, super sepulcrum se Berardi atq; Gaudentij lamentando lactauit: dumq; ibi aliquandiù iacens oraret, mox eum somnus oppressit. Ilicò sanè videt Berardum sacerdotalibus ornamentis splendidissimè ornatum, & tenentem in manibus librum aureis literis scriptum, ante altare scilicet stare, & Missarum solennia celebrare. At cernit Gaudentium mœrentem, demisso vultu post tergū Berardi procùl manere, & velut excommunicatum, sacris appropinquare mysterijs non audere. Qui mox locutus est ei, dicens: Vides, frater, illum Berardi librum mirabiliter deauratum? Ego quoq; talem per omnia nunc haberem, nisi illum mihi, heu, heu, Tedaldus monachus abstulisset. Statimq; frater euigilans sanus & incolumis, fugato omni dolore, surrexit. Deinde lætus visionem suam fratribus per ordinem retulit. Quod Romualdus audiens, ilicò præcepit fratribus, vt iam Gaudentio fraternam charitatem impenderēt, atq; pro eo enixiùs orarent. Vnde nō sine ratione colligitur, quòd ille, qui priuatus societate Romualdi librum, quem meruerat, perdidit, iam eius gratiæ restitutus, & orationibus sublevatus, eundem librum recuperare meruit: & quem Tedaldus non nisi per Romualdum abstulerat, iam Romualdus orando pro illo cum omnibus simul fratribus reddit.

Iubet vt orent fratres pro anima illius.

Cap. 64. Aliquando vir venerabilis cuiusdam causa necessitatis in viam ire disponens, vni discipulorum cellam commisit, & vsque in suum reditum in ea illum manere præcepit. Ille verò temerarius, dum debiti honoris reuerentiam magistro non seruat, audacter in eius strato iacere non dubitat. Ecce autem in illa nocte maligni spiritus super eum immaniter irruunt, grauissimis eum verberibus atterunt, & proiectum de lecto, penè seminecem derelinquunt. Meritò sanè tam superbos suæ offensionis vltores pertulit, qui in talem virum, postposita humilitate, peccauit: & dum pio magistro nō exhibuit reuerentiam, ex duris & impijs sensit manibus disciplinam. Similiter postmodùm venerabilis vir iter acturus, alium in eadem cella discipulum dereliquit. Cui cùm discipulus diceret: Magister, ego in lecto tuo non iacebo, quia quod alij contigit, mihi etiam consequenter euenire formido: ille respondit: Fili mi, iace & dormi securus: Ille enim in eo recubans, idcircò in manus inimicorum incidit, quia paruitatis meę licentiam non accepit. Tu autem accepto consensu, in Deo spem pone, & sine pauore quiesce. Qui videlicet in eo sicut iussus fuerat iacuit, & nullum omninò casum aduersitatis incurrit.

Cap. 65. Secularis quidam vir, Arduinus nomine, Romualdo se ad suscipiendum sanctę cōuersationis habitum tradidit: deinde domum, vt sua quæq; disponeret, remeauit. Cūque eum vxor sua venientem vidisset, fœmineo nimirùm furore succensa, exclamauit aduersùs eum, dicens: Sic bone vir ab hæretico illo & antiquo seductore nunc venis, & me miseram & destitutam omni humano solatio derelinquis? Quæ, hoc dicto, protinus in amentiam vertitur, & ita furere & conquassari cœpit, ac si patenter à dæmonio vexaretur. Habebat autem vir sanctus huiusmodi consuetudinem, vt si quando fratres in viam dirigeret, benedictum illis siue panem, siue pomum, seu quodcunq; aliud daret. Vnde discipuli, vt experti multoties fuerant, certum tenebant, quòd si ex benedictione magistri cuilibet ægroto porrigerent ad salutem, illum incolumem redderent. Nam & ex aqua, vnde manus eius abluebantur, plures languidi sæpè restituti sunt sanitati. Quod tamen cautissimè oportebat fieri, ne si vir sanctus hoc aliquatenus comprehenderet, in grauissimam tristitiam deueniret. Cùm igitur diù fœmina miserabiliter vexaretur, quidam fratres, qui aderant de benedictione

Vltio diuina in fœminam sanctū virum criminantem.

panis,

panis,quam à magiſtro ſuſceperant, ei particulam tradiderunt. Quam cùm mulier Nota vim
comediſſet,mox mente ſedata,ab omni redditur inſaniæ furore liberrima. Itaq; pro- benedicti
tinus omnipotenti Deo,& Romualdo ſamulo eius recuperatæ ſanitatis gratias retu- panis.
lit,& viro ſuo conuerſionis licentiam vlteriùs non negauit.

Alio quoq; tempore puer quidam dæmoniacus ad beatum virum delatus eſt,cui il- Cap. 66.
le nihil aliud fecit,niſi quòd pro benedictione illi panis particulam tradidit. Qua mox
puer ille refectus,confeſtim à dæmonio liberatus eſt. Iure quippe poſtquàm benedi-
ctio Romualdi malè poſſeſſum corpus intrauit, inde confeſtim maledictus ſpiritus
cauteriatus exiuit. Nunquam tamen diabolus à ſancti viri poterat impugnatione qui-
eſcere. Et quia occulta iam aduersùs eum fraude nil poterat, non ceſſabat virus ſuæ
malitiæ viſibiliter demonſtrare. Aliquando nanque,dum vir venerabilis in cella con- Malignum
ſiſteret,ecce malignus ſpiritus,vt eſt re vera teterrimus,hiſpidus,horribilis,immēſum dæmonem
cœpit ſancto viro terrorem incutere,& cum nimio furore ac impetu,mortem ei mi- ipſi mortē
nitans intentare. Cumq; Romualdus auxilium de cælo imperterritus quæreret, & vt intentātem
ſibi Chriſtus ſuccurreret,fidutialiter exclamaret,mox antiquus hoſtis aufugiens, ipsū profligat.
cellæ parietem tanto iracundię felle percuſſit,vt grauem ſagi tabulam vnius cubiti ſpa
tio,vel eo ampliùs ſiderit. In habitaculo igitur patenter oſtendit,quanta aduersùs ha-
bitatorem flamma crudelitatis exarſit, & quodammodò ſcriptum reliquit in pariete,
quod occultum gerebat in mente.

Aliquando etiam dum venerabilis vir cum ſuis diſcipulis equitaret, ecce malignus Cap. 67.
ſpiritus rubei canis effigiem ſimulans,cum magno impetu obuiàm irruit, & equum
cui inſedebat,vt penè vir ſanctus, excuteretur,exterruit. Interrogantibus diſcipulis, ſi
eum vidiſſet,exhorreſcentem quidem equum conſpexiſſe ſe aſſeruit,ſed nil tale ei ap
paruiſſe teſtatus eſt,dicens: Miſer ille, qui olim præclarus Angelus fuiſſe cognoſcitur,
nunc ſe immundi ſpecie canis oſtendere non veretur. Rurſus alio tempore cùm mo
naſterium ancillarum Dei,quod eſt in Valle bona, conſtruere decreuiſſet, diſcordia
mox inter ſancti viri diſcipulos oritur: quia videlicet alij nolunt,alij verò vt fieret, ve-
hementer inſiſtunt. Cumq; ante venerabilem virum vtræq; diſſidentium partes, di-
uerſa vtentes allegatione,contenderent, cœpit diabolus ante portellam cellæ quaſi
malleo ſine ceſſatione percutere,& per reboātem ſyluam crebris audiebatur tunſio-
num ictibus inſonare. Deinde cùm iam omnes monaſterium fieri vnanimiter con- Indigniſſi-
cordâſſent,ecce malignus ſpiritus cunctis audientibus vlulare,plorare,& flebiles non mè fert dia-
ceſſabat voces emittere. Poſtremò autem cùm iam diuiſi ad ſuum quiſq; reuertere- bolus fœmi
tur hoſpitium,proſequebatur eos antiquus hoſtis cum tanta tempeſtate & turbine,vt narum cœ-
quaſi omnia ventorum genera commouens, totam ſyluam radicitùs euellere puta- nobium cō-
retur. Quidam verò fratrum increpans eum,dixit: Præcipio tibi in nomine Trinitatis, ſtrui.
immunde ſpiritus, vt deſinas venire poſt nos. Et ita fugatus eſt. Iure quippe author di-
ſcordiæ,compoſita pace,compulſus eſt in fletum prorumpere, qui priùs audiebatur
creſcente rixa gaudere: & quia tunc circulum vacui vaſis abſtrahere, & partes, quibus
compactum fuerat,diſſipare tentauit, conſtrictis iam in vinculo Pacis & Charitatis
compage diſcipulis,triſtis abſceſſit.

Taliter autem tunc in Sytria viuebatur, ac ſi ex ſimilitudine non ſolùm nominis, Cap. 68.
ſed etiam operis altera denuò Nitria videretur. Omnes ſiquidem nudis pedibus ince- Vita aſper-
dentes,omnes inculti,pallidi, & nimia omnium rerum extremitate contenti erant. rima S. Ro-
Nonnulli verò obſeratis ianuis clauſi,ita mortui videbantur mundo, velut in ſepul- mualdi &
cro iam poſiti. Vinum ibi nemo nouerat,nec ſi etiam grauiſſimam quis ægritudinem diſcipulorū
pateretur. Sed cur ego de monachis loquor,cùm & ipſi monachorū ſamuli, ipſi quo- eius.
que cuſtodes pecorum ieiunarent,ſilentium tenerent, diſciplinas inter ſe inuicem ſa-
cerent,& de quibuſlibet ocioſis verbis pœnitentiam flagitarent? O aureum Romual-
di ſeculum,quod etſi tormenta perſecutorum non nouerat, ſpontaneo tamen mar-
tyrio non carebat. Aureum, inquam, ſeculum,quod inter montium & ſyluarum fe-
ras tot cæleſtis Hieruſalem ciues alebat. Cùm verò ibi fratres iam tanti eſſent, vt illic
in vnum habitare vix poſſent, tunc Romualdus monaſterio ibi conſtructo, & Abba-
te præpoſito,inuiolatum ſeruans ſilentium, Biſurcum ſeceſſit ad habitandum. Illic et-
iam volens Abbatem ſpiritualiter viuere, & rectitudinis iter tenere, multam ab eo
paſſus eſt perſecutionis iniuriam.

Intereà Imperator Henricus de Vltramontanis partibus in Italiam veniens, miſit Cap. 69.
beato viro deprecatoriam legationem,vt ad eum venire dignaretur,promittens ſe ſa-
cturum quæcunq; præciperet,ſi ſuum ei colloquium non negaret. Cumque vir vene-

rabilis prorsus abnueret silentium frangere,cœpêre vnanimiter discipuli eius omnes eum obsecrare,dicētes: Magister,vide quia nos,qui te sequimur,tanti iam sumus,quòd hic congruenter habitare non possumus:quapropter, si placet, ab Imperatore magnum aliquod monasterium quære,& multitudinem te sequentium ibi constitue. Quibus vir sanctus,nescio si accepta reuelatione,aut subita Dei inspiratione,fidenter scripsit:Scitote quia montis Amiati monasterium ex dono Regis habebitis: considerate tantummodò,quem illic Abbatem constituere debeatis.Igitur inuiolato silentio perrexit ad Regem.Cui Rex protinus assurgens,ex magno cordis affectu in hanc vocem erupit,dicens:O vtinam anima mea esset in corpore tuo. Quem mox,vt loqueretur, suppliciter obsecrans,ipso die hoc impetrare non potuit.

Venit ad Henricum Imperatorem.

Cap 70. Postera autem die Romualdo ad palatium veniente, ecce Theutonicorum multitudo certatim hincinde concurrunt,capita salutantes humiliter flectunt,villos quoque pelliceæ vestis,qua erat indutus,anxiè decerpentes,pro sacris reliquijs in patriam portaturi,studiosè recondunt. Quæ videlicet res venerabilem virum tanto mœrore afficit,vt nisi discipulis obstantibus acquieuisset,ad cellam protinus repedâsset. Ingressus igitur ad Regem,non pauca ei locutus est de restituendo iure ecclesiarum, de violentia potentum,de oppressione pauperum. Et post multa vnum sibi pro suis discipulis monasterium petijt.Cui postmodùm Rex montis Amiati monasterium tradidit, & Abbatem,quia multis erat malis obnoxius,foras eiecit. Vbi vir sanctus quanta aduersa perpessus sit non solùm ab eo,qui eiectus fuerat,sed etiam ab illo,quem ipse ex suis discipulis Abbatem constituerat,ille quidem perferre patientissimè potuit, nos referre,etiamsi adesset facundia,non valemus.Sed qualiter illum Deus in cunctis adiuuerit,vno exemplo monstrare sufficiat,vt prudenti cuilibet,quid etiam in reliquis euenerit,innotescat.

Ecce tibi priscorū Germanorum deuotionē.

Cap.71. Monachus quidam vesano aduersùs eum furore succensus,pilum latenter exacuit,& id reponens,vt beatum virum interficeret,expectare congrui occasionem temporis cœpit. Nocte verò dum depressus sopore quiesceret,ecce videt malignum spiritum in se immaniter irruētem, qui retortam in collum eius mittens, tanta ferocitate conabatur guttur eius adstringere, vt iam ille cogeretur funditùs expirare. Tunc monachus in extremo iam spiritu positus,Romualdum, vt sibi succurreret, obsecrauit. Qui(vt monacho videbatur) protinus aduolans,de manibus eum iniqui hostis eripuit. Hic igitur mox expertectus,ad pedes venerabilis viri prostratus,aduoluitur: vt allisionem ceruicis adspiciat,deprecatur. Confiteri etiam crimen suæ malitiæ non veretur. Postremò conseruatæ vitę sibi gratias retulit,& pœnitentiam tanti reatûs accepit. Et ita qui Romualdo vitam insidiabatur eripere, iam per eûdem sanctissimum virum & suam meruit conseruare:& cui inferre mortem studuit,per eū suæ periculum mortis euasit.

Liberat monachum, ipsum occidere volentem.

Cap. 72. Habebat autem vir sanctus consuetudinem,cùm monasterium teneret,vt nisi cùm ieiunaret,ad communem mensam cum fratribus quotidiè veniens, vnūquidem pulmentum comederet,postmodùm verò lectioni,vel quid etiam apud vnumquenque ageretur intentus,de reliquis non gustaret. Quadragesimali autem tempore,nisi necessitare ineuitabili cogeretur,in cellula iugiter morabatur. Dum igitur prædictum cœnobium vir beatissimus regeret,Quadragesimali iam appropinquante ieiunio, quærebat cum discipulis per vicina montium loca,vbi eremum facere potuisset. Dumque longas in quærendo moras protraheret,repentè aquis vndique circumflueutibus ita cõcluli sunt,vt nec ipsi iam redire,nec de monasterio quisquam ad eos posset aliquarenus transuadare. Viuebant autem ex aliquantis castaneis,quas secū detulerant. Cumque dies Dominicus aduenisset,& alia cibi spes nulla iam superesset,cœpêre fratres pauculas,quæ remanserant,castaneas deglubere,iam quodammodò credentes vltimum ex eis conuiuiū præparare. Romualdus autem,vt erat semper alacri vultu, fidenter ait, quia nisi Deus sibi panem per aliquem mitteret,ipso die nullatenus manducaret. Discipuli verò mirantes inter se,in qua spe hoc ille præsumeret, certi tamen quia magister incautè aliquid vouere non posset,cibum iam tantæ solennitati congruum cœpêre fiducialiter expectare. Sexta igitur diei hora iam appropinquante, ecce tres viri onusti pane & vino & alijs cibis,adueniunt,qui se de longinquis partibus cum multo labore ad eos peruenisse dicunt. Tunc itaque spiritali omnes repleri gaudio,benedicentes Deum,pariter cibum sumunt,& beatum virum per reuelationem hoc penitus agnouisse indubitanter agnoscunt.

Eius in Deū fiducia.

Res admiratione digna.

Cap.73. Quodam tempore venit vir venerabilis Sytriam. Qui cùm adhuc ieiunus esset, & fratres,

fratres, vtpotè in arduis montibus, piscem quem ei ad comedendum apponerent, nō haberent, cœpêre inter se quodammodò confusi erubescere, & quid pro tam venerabili hospite parare potuissent, anxiè cogitare. Tunc frater quidam puto diuinitùs inspiratus, ad siccum penè riuum, qui iuxtà præterfluebat, cum festinatione cucurrit, vbi nimirùm & aquæ exiguum erat, & piscis illic visus nunquam penitus fuerat. Cœpit itaque frater Deum deuotè deposcere, vt qui Israelitico populo aquam potuit ex arida petra producere, ipse sibi dignaretur piscem in arenti riuulo demonstrare. Confestim igitur missa manu, in exigua aqua piscem reperit, qui beato viro ad refectionē abundanter sufficere potuit, Deo scilicet seruo suo prouidente conuluium. Inuentum quippe est in saxo & arido monte, velut in piscosa valle, viuarium. Sed quia de vita beati viri hæc, quę nimirùm pauca de multis dicta sunt, sufficere credimus, iam ad transitum veniamus. Exod. 17. Num. 20. Piscis capitur per miraculum.

Cap. 74. Vir denique sanctus per multa alia habitauit loca, & multa alia, præcipuè à suis discipulis perpessus est mala, plura quoque per eum sunt facta miracula, quæ nos describere ideò prætermittimus, quia longioris styli prolixitatem vitamus. Post cuncta igitur habitationum suarum loca, cùm iam finem suum imminere conspiceret, tandem ad monasterium, quod in Valle de castro construxerat, rediit, ibique appropinquantem obitum indubitanter expectans, cellam sibi cum oratorio ædificari, in qua recluderetur, & silentium vsque ad mortem seruaret, mandauit. Sanè viginti annis, antequam vitam finiret, discipulis suis manifestè prædixerat, quia in præfato monasterio oporteret eum quiescere, nulloque adstante, vel funeris exequias procurante, expediret eum spiritum exhalare. Facto itaque reclusorio, cùm mens eius in eo esset, vt mox includi deberet, cœpit corpus eius magis magisque molestijs ingrauescere, & deorsum iam velut non tam languore quàm decrepiti lōgæuitate senij declinare. Nā à medio ferè anno, nimia sibi phlegmatis abundantia cum ipso læsi pulmonis marcore defluxerat, & graui eum tussis anhelatione vexabat. Non tamen propter hoc vir sanctus vel lecto decumbere, vel inquantùm possibile erat, soliti rigorem ieiunij acquieuerat relaxare. Ingens animi eius feruor.

Cap. 75. Quadam igitur die cœpit paulatim corporis virtute destitui, & ingruente molestia grauiùs fatigari. Sole itaque iam ad occasum vergente, præcepit duobus fratribus, qui adstabant, vt foras exirent, & cellulæ post se ianuam clauderent: celebraturi verò sibi matutinos hymnos, ad eum diluculo remearent. Cumq; illi de eius fine soliciti velut inuiti exirent, non statim ad quiescendum properant, sed magistrum ne obire contingeret, anxij, preciosi thesauri talentum prope cellulam latentes obseruant. Aliquandiù igitur commorantes, cùm deinceps curiosis auribus attentiùs auscultarent, & neque motum corporis, neque sonum vocis audirent, iam quod euenerat, veraciter opinantes, impulsa ianua velociter irruunt, lumen accendunt, & beata anima in cælum rapta, supinum iacere sanctum cadauer inueniunt. Iacebat itaq; velut neglecta cælestis margarita, in summi postmodum Regis ærarium honorificè reponenda. Nimirùm qui sic obit, vt prædixit, illuc transiuit, quò sperauit. Felicissimè obdormit in Domino.

Cap. 76. Vixit autem vir beatissimus centum viginti annis, ex quibus viginti expendit in seculo, tres duxit in monasterio, nonaginta septē in eremitico transegit proposito. Nūc igitur inter viuos cælestis Hierusalem lapides ineffabiliter rutilat, cum ignitis beatorum spirituum turmis exultat, candidissima stola immortalitatis induitur, & ab ipso Rege regum vibrante in perpetuum diademate coronatur. Post sacratissimum autē viri venerabilis obitum quanta miraculorum signa per eum Deus ostenderit, q s quęrat transacta legere, cùm frequenter valeat & noua videre? Quia igitur ea, quæ apud sepulcrum eius fiunt, miracula tanta sunt, vt meliùs putemus cuncta silentio præterire, quàm pauca narrare, duo solummodò, quę per eundem beatissimum cōfessorem alibi facta sunt, sufficiat vobis exponere. Grādus eius ætas. Miracula ad eius sepulcrum innumera.

Cap. 77. Frater quidam, qui sancti viri discipulus fuerat, paruam basilicam pro anima sua monasterio dederat, ad quam videlicet basilicam extremitatem manicæ præscissam ex beati viri cilicio misit, & sub altari honorificè recondi præcepit. Quam tamen gerulus sub altari, sicut iussus fuerat, collocare neglexit, sed missam in rima parietis incautè dereliquit. Factum est posteà, vt dæmoniacus quidam ad prædictam duceretur ecclesiam. Cumque adstans in medio, huc illucque rotans caput, cuncta vndique circunspiceret, tandem toruos oculos in ipsum parietem terribiliter cœpit infigere, & intentus illuc, vbi sancti cilicij iacebat particula, crebris non cessabat vocibus exclamare: Ille me eijcit, ille me eijcit: & ita clamans, protinus ab eo expulsus est. Hinc er-

Nota miraculum ex sancti viri cilicio. go iute perpenditur, quid per semetipsum apud diuinam clementiam impetrare non possit, ante cuius breuissimam vestimenti particulam dæmon stare non potuit: & qui talia absens exhibet, quid per corporis præsentiam non exercet?

Cap. 78. Alio quoque tempore Castaldius quidam pauperculæ mulieri vaccam violenter abstulit, & eam vociferantem, multisque precibus obsecrantem audire contempsit. Illa protinus accurrens, duos gallinarum pullos ad ecclesiam, quam supra memorauimus, detulit, & eos ante altare proiiciens, huiusmodi verbis clamare flebiliter coepit; Ehò, sancte Romualde, exaudi miseram, ne despicias desolatam, & redde mihi gubernatricem meam iniustè sublatam. Mira res. Vix adhuc villicus cum ipsa rapina, per emissæ sagittæ spatium à domo mulieris abierat, quòd continuò percussus, vaccam in eodem loco dimisit: deinde domum perueniens, protinus expirauit. En quid possint sancti inuocati

Cap. 79. Post quinquennium verò à sancti viri obitu, data monachis ab Apostolica sede licentia, vt supra venerabile corpus eius altare construerent, Atho quidam frater syluam petijt, quatenus modicam capsam faceret, quæ sancti Confessoris ossa & puluerem tantummodò capere potuisset. Nocte igitur insecuta, dormienti cuidam fratri venerabilis quidam senex apparuit, quem protinus interrogans, ait: Vbi est huius monasterij Prior? Quod cùm ille se scire negaret, ilicò senex addidit: Pro fabricanda capsa ire in syluam studuit, sed beati viri corpus in tam exiguum vasculum non intrabit. Postera igitur die Prior, composita capsa reuertitur, & mox à fratre, qui visionem viderat, quæ illum causa ad syluam inuitâsset, inquiritur. Quod cùm ille velut labore defessus dicere noluisset, ilicò frater & sui causam itineris retulit, & quod ipse viderat, exponendo per ordinem non celauit. Defosso igitur tumulo, ita propemodùm totum sancti viri corpus sanum illibatumque repererunt, velut tunc fuerat, cùm sepulturæ illud primitùs tradiderunt, excepto quòd tenuis quædam mucoris lanugo in quibusdam eius membris excreuisse videbatur. Reiecta igitur modica capsa, quæ facta fuerat, ilicò vas aptum ad mensuram beati corporis præparant, & in eo sanctarum reliquiarum patrocinia recondentes, desuper altare solenniter consecrant. Obijt autem vir beatissimus decimotertio calendarum Iuliarum, regnante Domino nostro Iesu Christo cum Patre & Spiritu sancto, in secula seculorum, Amen. Corpus sancti viri integrum post quinquennium ab eius obitu.

VITA S. DEODATI EPISCOPI ET CONFESSORIS PER QVENDAM MONACHVM VALlis Galilææ conscripta. *Sed stylum nonnihil, vbi visum fuit, emendauimus, & numerum capitum ad marginem adiecimus.*

Iunij 19. Cap. 1.

IISSIMVS pater noster Deodatus, præcipuo nobis hodiè encomio celebrandus venit, qui nobili Occidentalium Francorum sanguine procreatus, morum & operum præstantia inter suæ familiæ vel prosapiæ homines vel maximè emicuit, tametsi ætate corporis postremus haberetur. Porrò de virtute in virtutem per ætatis incrementa gradatim procedens, studio geminæ charitatis & Deo & hominibus se gratum præbuit, diuitias salutis sapientiam & scientiam, & cum ijs timorem Domini ceu incorruptibilem thesaurum infatigabiliter complectens.

Cap. 2. Ita ergo factum est, vt idoneus tandem videretur, qui pari consensu Cleri & plebis, diuinitùs Niuernensi pontificatu donaretur, ne sanctitas eius diutiùs sub modio lateret, sed tanquam lucerna splendidissima, congruo imposita candelabro, tam verbis quàm factis in Dei sanctuario luceret. Factus igitur Episcopus, non quæ sua sunt quæsiuit, sed quæ Iesu Christi, nec tam pro honore ab hominibus debitam reuerentiam, quàm à Deo sempiternam remunerationem expetijt. Cuius rei hoc potest esse certissimum argumentum, quòd illo se pontificatu vltrò abdicauit. Diuini enim amoris sagitta salubriter vulneratus, cupiebat totus currere post Iesum, dicens ei cum sponsa: Trahe me post te: curremus simul in odorem vnguentorum tuorum S. Deodatus fit Episcopus Niuernen. Abdicat se pontificatu. Cant. 1.

rum. Videbat mundum totum in maligno positum, & se in medio scandalorum versari. Sicut autem solent superbi homines, etiam cùm parum aut nihil potiùs faciunt boni, se perfectos & multa virtute præditos arbitrari: ita humiles etiam tum, cùm omnia quæ præcepta sunt, faciunt, se seruos inutiles, & omnibus viliores atque inferiores non solùm voce pronunciant, sed etiam intimo cordis affectu sentiunt. Conuersi enim à peccatis, & in suis oculis iam humiles effecti, Domino paruulos custodienti mente supplici non sine lachrymis dicunt: Imperfectum meum viderunt oculi tui. Hoc itaque pacto vir summæ sanctitatis Deodatus, in charitate Dei perfecta humilitate fundatus & radicatus, districti Iudicis & æquissimi tribunalis eius consideratione perterritus, sciens cui plus commissum sit, ab eo quoque plus requisitum iri, totum se accinxit ad perfectam Christi imitationem suscipiendam. Deliberatione ergo tantæ rei planè expedita, nuncium remittit tam suis quàm alienis negocijs, & ne nauis Ecclesiæ Christi tam idoneo destituta gubernatore veniret in discrimen, frequenti gregi suo, pijs eius retinendi causa lachrymis armato, valedicit, & cum aliquot eiusdem propositi socijs è Niuernensi oppido egrediens, voluntatium sibijpsi à natali solo exilium indicit, ciuis Angelorum & Christi cohæres futurus, quem expectare volebat in solitudine saluus factus à pusillanimitate spiritûs & tempestate tumultûs popularis. Ingreditur solitudinē.

Cap. 3. Hic iam non pigeat nos facere, quod solent metallorum effossores & inuestigatores: qui si venam ipsis arridentem diuitemque massam pollicentem comperiant, mox matris & instrumentis alijs ad eam rem accommodatis rudera omnia egerunt, donec ad metallum optatum pertingant: Ita & nos beati viri huius animum mundo mortuum, & cum Christo in Deo absconditum, modò id fieri possit, ex eius rebus gestis metiamur, pensemus, quanti ille fecerit mundum vniuersum, cui etiam tum valefecit, cùm plurimùm arrideret, sequi malens ad suscipienda lamenta spiritûs contribulati & contriti cordis Dominum Iesum, qui ne nos periremus, in hanc lachrymarum vallem è summo cælo commigrauit. Nec sanè pauperculus homuncio tanta alacritate relinqueret vile tuguriolum, culmo & cæspite contectum, quanta hic verus Dei cultor vrbem Niuernensium, cuius in summa rerum affluentia episcopatum administrabat. Sed ad alia pergamus. Beati autem, immò terque quaterque beati viri, centuplum à Christo & vitam æternam percepturi, præ cæteris comites fuêre Arbogastus & Florentius: quorum prior in sacro nemore, quod Germanico idiomate Heiligeforst dicitur, eremiticam duxit vitam, & inde ad Argentinensis Ecclesiæ præsulatum raptus est: cui decedenti, item à solitudine Hasale abstractus Florentius datus est successor. Postquam autem ambo plurima virtutum exempla de se præbuêre, vocati à Domino, ad cælos migrârunt spiritu, corpore in locis supradictis quiescunt. Præter hos fuêre cum Deodato Vuilligodus, Domnolus & eiusdem cum illo nominis Deodatus, quos nullus labor ab eo separare potuit, quin certatim illi officiosè inseruirent, & eius parerent iussis, satius ducentes cum illo inter ignotos affligi, quàm apud notos in patria rebus iucundis perfrui. Arbogastus & Florentius eius comites. Vuilligodus Domnolus & Deodatus alij eius discipuli.

Cap. 4. Præsidebat tum Tullensi Ecclesiæ Gribaldus vir sanctissimus, quando fidelis Christi seruus Deodatus, repudiato seculo, in Vosagi saltu sibi sedem delegit, cumque tandem cum socijs venisset ad Romonum prædium, quod tum duo fratres inter se partiebantur, cuius esset meriti, Dei nutu declaratum est. Ascias enim, vnus ex ijs fratribus, nouas illic extruebat ædes: ad cuius fastigia cùm ventum esset, trabs quædam, cui omnis contignatio inniti debebat, nulla arte vel industria per triduum suo potuit loco aptari, modò breuitate aliàs curuitate vel alia re id impediente. Iratus igitur Ascias conuicijs artifices proscindebat, quòd cùm syluam ad manum haberent, velut inertes multam operam in eam rem frustrà impendissent. Illis autem iam & opere defessis, & animi mœrore affectis pransum euntibus, vir sanctus eò accedit, & fessus ex itinere in ea domo residet. Vbi autem ex puerulo quodam didicit rei totius seriem, multa permotus misericordia, quæ ab infantia cum illo adoleuerat, tentauit opem ferre mœrentibus: accitoque beato Vuilligodo & socijs alijs, trabem illam sensim ad locum suum admouit, ac deinde cœpto perrexit itinere. Vbi id resciuit loci eius herus, non longè progressum ex itinere ad se reducit: compertaque tum peregrinationis eius causa, tum ipsius conditione, prædium illud ei donauit, vsu tantùm eius ad vitam sibi reseruato, certam argenti Gribaldus Tullen. ecclesiæ antistes. Mouit ponderosiss. trabem suo loco S. Deodatus.

tum-

summam in annos singulos viro Dei pollicens. Nec dubitauit pauper Christi suscipere aliena, qui reliquerat sua, vt merces cumularetur religioso viro ex ipsius eleemosyna, qua videbat sustentari posse pauperes Christi, quos posteà illic Christo congregauit: aut certè quòd spiritu praeuideret locum illum dilecti discipuli sui Vuilligodi sepultura nobilitatum iri: ad cuius quidem exanime corpus tot & tanta vsque in praesens miracula eduntur, vt nemo possit habere dubium, quin spiritus eius degat in caelis.

Cap. 5. Inde verò progressus Deo deuotissimus antistes, Argentillam, quae sic à riuulo suo dicitur, peruenit, eam nunc vulgus rusticum Arenteiiam corruptè vocat. Ibi, tanti itineris labore defatigatus, commorari constituit, impensásque sibi ad construendum illic monasterium praeparauit: cuius fundamenta cùm iam ad aliquod fastigium perduxisset, offendi coepit & affligi iniurijs & improbitate accolarum ipsi inuidentium, tanquam in dies sibi illorum fundos vsurparet. Erant illi strenui sanè milites, sed libertatem suae malitiae velamen habentes. Eorum ergo proteruiam Dei seruo humiliter declinante, derepentè ira caelestis adeò in illos incubuit, vt tam ipsi, quàm posteri eorum aut annos gratissimae iuuentutis non excesserint, aut certè mentis facti inopes, à finibus suis per ignominiam exclusi sint, donec nequam stirps illa è medio sublata esset.

Vindicta Dei in reprobos.

Cap. 6. Hinc venerabilis vir post immodicos auiae & anfractuosae solitudinis circuitus Alsatiam ingressus est, vbi inter Amalarici villare & Vngisuillam apud Vuilram cōdito domicilio resedit: cuius quidem hodieq; plurimae illic ostenduntur parietinae, & fons perspicuus atq; saluberrimus, eius nomine celebris. Vbi cùm circumcircà, tanquā Sol quidam spiritalis, radios Deo gratae actionis euibraret, & dociles hominum religiosorum animos bono Christi odore ad se adduceret, quidam inter proceres eximius Hunus cum coniuge Hunna, qui in vicinis locis morabatur, magisq; ex debito quàm intentione huic mundo inseruiebat, in familiarē serui Dei amicitiā se insinuauit. Similis quippe amat sui similem, & fugit quisque dissimilem sui. Accessit verò inter illos ad solidae dilectionis plenitudinem, quòd sanctus praesul eius prolem & baptizauit, & è salutaris fontis lauacro suscepit.

Baptizat prolem Hūni familiaris sui.

Cap. 7. Verùm sanctae charitatis & totius boni hostis diabolus vt vidit nō mediocres ad Dominum posse redire fructus ex beati viri verbis & exemplis, si ille tam insignis verae religionis cultor in impia & bonis operibus sterili gente demoraretur, ad eum profligādum extulit superbum caput. Itaq; subito quodam furore inflammat stolidum & indocile vulgus aduersùs hominem Dei, ceu alieni iuris inuasorem. Illi porrò regionis eius proceres concitārunt, donec perpetuis iniurijs & minis vexatus, tandem abscedere compulsus est. Roganti autem illum Hunno, ne ipsum desereret, eique sui iuris possessiones, vt in illis degeret, humanissimè offerenti, vir Dei cum lachrymis respondit: Cur ego tot annis exul & profugus in hac prouincia perpetuò vagabundus oberrem, cum in illa propter peccata mea vel pedis vnius spatium, in quo quiescam, non liceat obtinere? Itaque deinceps vastae me dedam & ignotae solitudini, in ea mortem oppetiturus: videat pietas Domini, cuius amore & desiderio reliqui patriam, & in has me regiones contuli. His dictis, post mutuos amplexus discessit ab Hunno, non sine multis vtrinque fusis lachrymis.

Valedicit Hunno cū lachrymis.

Cap. 8. At verò pro iustitia persecutionem patienti seruo suo non defuit diuina miseratio, quae & illi commodum & optatum dedit locum, & persecutores eius ignominiosa & miserabili percussit clade. Proceres enim illorum in ipso aetatis flore extinxit, manetque in hunc vsque diem ea vltio apud posteros eorum, Ita vt non semel eximij & illustres viri atque matronae, generis sui calamitatem formidantes, & seipsos & fundos suos viro beato voluerint obnoxios esse, ne in ipsos quoque diuina vltio propter maiorum suorum peccata redundaret. Porrò eius pagi rusticulae omnes, qui per id tempus illic nati fuêre, strumoso gutture suae temeritatis poenas luerunt. Eo autem dedecore non sunt affecti, quotquot trans torrentem nasci potuêre. Quod vbi aduerterunt foem[illegible] ae ad partum propinquae, torrentem illum transmittere consueuerunt.

Vltio diuina in posteros eorum, qui sāctum Dei a suis finibus eiecerunt.

Cap. 9. At vir Dei indefesso quidem spiritu, sed plus satis defatigato corpore, per scopulosa iuga montium, per concaua vallium reptabundus tandem anhelus attigit vallem, quam Galilaeam vocant, anno ab incarnato Verbo, sexcentesimo sexagesimo nono. Eam vallem interluit & irrigat Morta piscosus & vastus fluuius: apud quem in ripa eius

eius Australi reperta spelunca & fonte amœnissimo aliquandiù illic delituit, herbarum tantùm agrestium & exiguorum pomorum esu corpus sustentans, cupiens imitari veteres illos sanctos patres, qui egentes errauère in solitudinibus, in montibus & speluncis, & in cauernis terræ. Intereà Dominus non immemor fidelis serui sui, nihil de crastino cogitantis, religiosum virum Hunnum ita in somnis compellat: Cur sinis Deodatum venerabilem Episcopum fame confici in solitudine, qui mea causa factus est exul & inops, & pro sua modestia noluit tibi vel minimos actus suos indicare. Respondēti Hunno, se nescire vbinam sit Deodatus, dictum est à Domino: Impone sarcinas iumentis tuis, & inuocata diuina maiestate, sine ea sua sponte iter istud ingredi: non deerit, qui deducat ea. Hunnus expergefactus, refert hæc deuotæ coniugi: illa modis omnibus hortatur, vt acceleret. Dimittuntur iumenta, & per inuiam eremum recto itinere ad speluncam beati viri perueniunt. Quidam autem illa pedetentim secuti, inueniunt hominem Dei: qui cùm prior ex illis sciscitatus esset quamobrem eò venissent, rem totam ordine cognoscit: Deoque cum lachrymis gratias agēs, quòd ipsius in necessitate non fuisset immemor, tam seruos Hunni, quàm iumenta primò necessarijs reficit alimentis, deinde ad dominum ipsorum remittit. Ita ergo reperto viri Dei habitaculo, non modò Hunnus, sed etiam plerique alij religiosi homines posteà ei res necessarias miserunt. Videmus hic non imparem hac in parte Deodatum sanctissimis patribus Frontoni, Benedicto & Columbano diuinitùs ei, sicut & illis, victu necessario suppeditato.

Hebr. 11.

Indicat Dominus Hunno in somnis vbi sanctus lateat.

Iumēta spōte sua ad speluncam beati viri perueniunt.

Porrò ex ea benignitate Dei, tam benè de ipso soliciti, vir perspicacissimus colligēs gressus suos eò à Domino directos, ad condendam sibi cellulam animum adiecit. Ea constructa, & in beatissimi Martini Episcopi honorē dedicata, reposuit illic & alia pretiosissima sanctorum pignora, quæ ex patria secum attulerat. Cumq; fama sanctitatis eius in dies non solùm ad vicinas, sed etiam longinquas regiones dimanaret, homines fideles vndiq; ad eum cateruatim accurrebant. E quibus nonnulli sua prædia hilariter illi conferebant, permulti ad condendum monasterium pecunias & quęcunque poterant, largiebantur. Pleriq; verò non sua duntaxat, sed eius etiam imitandi desiderio accensi, seipsos in eius disciplinam multa instantia tradebant. Nec pudefiebat fama, quæ eius virtutes prædicabat, cùm præsentes maiores in illo cerberent, quàm anteà auditione accepissent. Per id tempus is, quem sæpè diximus, Hunnus prædium suum, quod ab eius nomine nomen Hunnuuillatis acceperat, vnà cum ecclesia ei deuotus donauit, in qua ecclesia ipse cum sua coniuge humatus est, non dubiam fidem facientibus miraculis, quæ illic fiunt, ambos cum Christo in cælis viuere.

Cap. 10.

Multi imitātur S. Deodati vitam et sese tradentes disciplinæ.

Hūnus prædium suum cum ecclesia ei donauit.

Porrò etiam Childerici regis regalis munificentia eam vallem, quam Galilæam dicimus vocatam, fisco regio abstulit, & integram viro Dei & eius successoribus annuli sui impressione in perpetuum assignauit: putà ab ipso ortu riuulorum vel amnium in eam vallem influentium, vsque ad exitum eorum: vt illic vir Dei monasterium conderet, & quem vellet seruorum Dei numerum illic aggregaret. Crederes Dominum pro multis molestijs, quibus hactenùs non vno ex loco depulsus, affectus fuerat, sanctam eius animam iam egregiè consolari voluisse. Intellexit hoc etiam ipse beatus vir, maximè quòd & diuinitùs & humanitùs se iuuari cerneret, ibidem iuxta S. Martini oratoriolum monasterium extruere voluit. Quidam autem ex eius discipulis cùm vltra amnem Mortimonte, qui nūc monasterio pręeminet, operarijs, ædificio illi necessariam materiam succidentibus & præparantibus, intenderet, velletq; iam sub vesperam redire ad cellam, sed tæderet illum transire Mortam fluuium, cuperetque maturiùs redire ad opus, in colliculo, quem Iuncturas vocant, nocte irruente manere compulsus est. Colliculus autem id nominis inde accepisse putatur, quòd Rotbat et Morta non longè ab eius radicibus inter se commisceantur. Vbi frater ille somno correptus, per visum oratorij in beatissimæ Dei genitricis honorem illic construendi diuinitùs præceptum accepit. Quod cùm manè retulisset sanctissimo magistro, in ipso visionis loco ille lapidem erigi iussit. Nec diù pòst cōdita illic basilica, in ea altare collocatum est eo in loco, vbi visio fratri oblata fuerat: idque in honorem beatissimæ matris Dei omniumque Apostolorum, pariterque præcipuorum Treuericę vrbis Episcoporum, Eucharij, Valerij, Materni & Maximini consecratum. Iuxta hanc autem basilicam aliud fabricatum est oratorium in beati martyris Mauritij & sanctissimi collegij eius honorem.

Cap. 11.

Cōstruitur basilica in honorem S. virginis Mariæ matris Dei.

Qua in re facilè licet perspici, beatissimum Archiepiscopum nostrum Hildulphum

Cap. 12.

Hildulphus Archiepiscopus Treuirensis. dulphum cumprimis familiarem fuisse sanctissimo Deodato præsuli ab ipsis vsque monasterij huius fundamentis, quippe qui illi largitus fuisse credatur reliquias iamdictorum Treuirēsis populi antistitum, inprimis autem S. Maximini, cuius sacros artus nuper admodùm in eam transtulerat ædem, vbi nunc illi pro dignitate in veneratione habentur. Fuit autem is annus Christi sexcentesimus sexagesimus septimus: quo tempore Deodatus etiamnum in Alsatia morabatur, quem constat anno Domini sexcentesimo sexagesimo nono in vallem Galilæam aduenisse. Nec ab re fuisse credendum est, Deo deuotissimum præsulem tot tamq; preciosis Frāciæ suæ prætermissis patrociniis, specialem aram Treuirensibus posuisse. Poterat sane vir Domini Hildulphus, eremiticam ducturus vitam, Arduennæ vastissimos expetere saltus, quemadmodùm alios quosdam eius vicinos fecisse constat: aut certè Histriæ deserta repetere, è quibus ad Treuericam sedem olim raptus fuerat: sed amore singulari charissimi Deodati sui ad nostrum Vosagum pertractus fuit. Cui sententiæ si quis calumniator opponere se velit, priuilegijs vallis Galilæ facilè ille conuincetur, in quibus multa charitas charissimorum patrum nostrorum luculenter apparet. Et quia hic sese offert opportunitas de antiqua loci eius immunitate aliqua inseremus.

Cap. 13. In quibusdam iam sæpè dicti cœnobij regia & pontificia authoritate firmatis (priuilegijs vel literis) beati patris nostri Hildulphi nomē reperitur præfixum titulis, duodecim subscribentibus Episcopis. Inibi sanctæ compassionis vir Archiepiscopus, immò Patriarcha profitetur sanctam & compunctam religiosamq; postulationem venerabilis viri Deodati Episcopi suarum aurium intima penetrâsse, & viscerabili affectu pietatis ita cor suum charitatiua petitione emolliuisse, vt voluntatem eius libentissimè non impleuisse, nimis irreligiosum fore putauerit. Consequenter etiam ibidem annotatur, quoniam sancti desiderij ardore succensus reuerendus Deodatus Episcopus, in valle Galilæa, quam ex regis fisco promeruerat, cœnobia apud Iuncturas, sicut suprà diximus, cōstruxit primus, vbi monachos vel peregrinos sub sanctissimorū patrum Benedicti & Columbani regula victuros deliberabat collocare deuotus. Cui tandem cōmuni decreto sanctorum antistitum conceditur, vt nullus regum vel principum aut episcoporum seu quoruncunque clericorum suis vsibus audeat aliquando præusurpare quicquam eorum, quæ ad Dei famulos, ibidem sub Euangelica perfectione degentes pertinere videntur, & quæ ab ipso patre Deodato Episcopo acquisita fuerint, aut regio munere seu reliquorum fidelium collatione, tam in sacris voluminibus, donarijsq; altaris & ecclesiasticis ornamentis, q̄ in ijs, quæ deincepsipsi serui Dei proprio labore addere potuerint. Et quandocunque sæpedictus Deodatus, qui nunc est pater monasterij ipsius, à Deo fuerit vocatus, quem illa congregatio ex sese vnanimiter elegerit, subrogetur, & ad altaria benedicenda, vel sacros ordines percipiendos quem voluerint Episcopum expetant, nullaque ecclesia absq; priuilegijs viuens quicquam sperare vel auferre ab eis præsumat, & nemini nisi inuitatione aut permissione totius congregationis liceat monasterij ipsius septa intrare. Quòd si quilibet pontificum ab eis communiter postulatus pro ipsorum vtilitate accesserit, mox secundùm voluntatem congregationis expleto suo ministerio abeat, absque requisitione vllius muneris: quatenus sub sancta regula viuentes, de percepta quiete, iuuante Domino, per tempora exultent, & pro statu Ecclesiæ Catholicæ pleniùs Deum exorent. Si autem aliquam transgressionem regulæ suæ fecerint, & à proprio pastore obiurgari noluerint, etiamsi Episcopus eorum, qui & Abbas, seditionem congregationis sedare per se nequiuerit, tunc alios Abbates, eandem regulam professos, ad ipsum monasterium conuocet, qui sententia regulari scandalum deprimere curent. Quod vtiq; priuilegium infringere ausus, præsentium authoritate præsulum damnatur, & per venerabiles viros Blidoaldum presbyterum & Iahinum diaconum absentibus ad subscribendum destinatur. Quod & deuotè fuisse factum, superiùs est dictum. Hactenus est istud: iamiam quod restat agatur.

Construxit S. Deodatus cœnobia in valle Galilæa.

Priuilegia ijsdē monasterijs concessa.

Cap. 14. Igitur currente sexcentesimo septuagesimoprimo anno ab incarnato Dei filio, ab aduentu autem domini Deodati ad Galilæam tertio, semper imitandus pater Hildulphus Archipræsulatu Treuirorum sese abdicans, & ad moriendum cum Christo huic aridæ eremo sese addicens, dulcissimus vicinus, & paratissimus confinis suo Deodato accessit, Iacobi reuerendissimi Leucorū præsulis adiuuāte suffragio. Porrò beati illi ac semper memorandi patres nostri Hildulphus & Deodatus in solitudine, vt optauerant, vicini effecti, non se inertiæ aut desidiæ dedêre, sed vigilârunt alacriter erga mutui eiusque synceri amoris custodiam, tanto effecti familiariores, quanto viciniores.

Hildulphus sese abdicat archipræsulatu.

Adiungitur S. Deodato.

Vt

Vt enim maior exiſtit ſplendor, ſi ignem igni, aut lucernam lucernæ adiungas: ita ſanctis viris ex propinquitate, conſpectu & mutuis colloquijs accreuit charitas. Etſi autem mutua conuerſatione & familiaritate nihil illis eſſet iucundius, at tamen indignũ erat tantos hoſpites, ceu duo mundi clariſſima lumina, intra vnius cellulæ anguſtias latitare, cùm vix caperent ſingulæ ſingulos, maximè quòd poſſent ſinguli plurimos ſecum ad Deum adducere. Itaque ſtatuerunt inter ſe clariſſimi pontifices, dum in hac eſſent vita, ſemel in anno ſeſe mùtuò inuiſere, & nocte vna ſimul manere: quam noctem totam ſanctis colloquijs & diuinis laudibus ſolebant inſomnes tranſmittere: manè verò ab inuicem recedere. Diſcipuli autem illorum, ſi quid vel alter alteri indicatum, inter vtroſque expediebant. Porrò dominus Hildulphus non ita procùl cum ſuis occurrere ſolebat venienti ad ſe domino Deodato & ſocijs eius: eumque manu appræhẽſum ducebat ad orationem more antiquorum patrum, & vt habet inſtitutio beatiſſimi Benedicti Abbatis: ſuſaque pariter prece, ſalutabant ſe mutò cũ gaudio ſpirituali: & tum demũ inuicẽ ſe oſculabantur, & cætera charitatis ac beneuolentiæ officiã proſequebantur. Itidẽ faciebat pijſſimus pater Deodatus, veniẽte ad ipſum Hildulpho, cui etiã vltra Mortam amnem pergebat obuiàm cum ſuis. Nam quoad vixit, cellã priorem, quæ erat apud ſancti Martini oratoriolũ, non reliquit. Vir quippe grandæuus erat & iam veteranus atq; emeritus Christi miles, nec potuit ferre hominum concurſus, neque externis fratrum laboribus intereſſe: maximè quòd nihil illi iam liberet aliud, quàm vacare & videre, quoniam Dominus ipſe eſt Deus: guſtare & videre, quàm ſuauis ſit Dominus.

Semel in anno ſeſe mutuò inuiſunt.

Militãt ſub Regula ſancti Benedicti.

Fertur autem ſtatura fuiſſe inſigni & procera, forma cumprimis eleganti, animo clementiſſimo. At iam nimio labore & multa ætate confectus, curuus incedebat Nõnunquam tamen adibat fratres operantes, ſingulorumque conſideratis & conſtitutis operibus, ad cellam noctu redibat. Hodieq; monſtratur ſemita, qua ſolebat ire ad monaſterium, quod eſt apud Iuncturas. Beatus verò Hildulphus ſtatura fuit mediocri, vultu angelico, mente valdè compunctus, voluntariæ paupertatis ſtudioſiſſimus: quem promptum & alacrem ad omne opus bonum efficiebat etiamnum virens ſenectus & in Deum ſuſpenſus animus. Nam & in extremis vitę ſuę annis manuum labore victum & veſtitum ſibi comparabat. Et quanuis ætate iunior, vitæ tamen ſanctitate & morum integritate Deodato non inferior. Alter alterum ſibi mutuò præferebat. Humilimus quidẽ Hildulphus caniciẽ in Deodato, Deodatus verò in iuniore Hildulpho patriarchalẽ dignitatem & morũ integritatem venerabatur. Qui tanquã duæ cæleſtis fabricæ columnæ à domino decenter erectæ, ſolido & inflexibili robore mentis, ſic aſſiſtebant ſummo opifici, vt maxima lapidũ congerie ſibi impoſita nõ grauarẽtur. Ipſis enim dulce erat & delectabile, gregi ſibi cõcredito attendere, infirmitates, onera & puſillanimitates patientiſſimè ſuſtinere, vt ſua ſpirituali biga eum ad cæleſte ædificium tranſueherent. Putares ſanctos Patres illos gallinas eſſe intellectuales & Euangelicas, quæ pullos ſuos meritorum alis & orationum roſtris ab inuiſibiliũ miluorum rapacitate ſubtrahebant & tuebantur, manibus pedibuſq; illis alimoniam ſuppeditabant: necnon frigidos eorum, exemplorum plumis calefaciebãt artus. Satagebant interim extra nidũ proprias extendere pennas, & alter alterius ſubuenire neceſſitatibus facti ſunt cũ infirmis infirmi, vt infirmos lucrifacerent: Omnibus omnia facti, vt omnes ſaluos facerent. Vixêre præterea ad tempus ſoliciti, vt eorũ filij aliquando forent ſecuri. Nec piguit eos laboris, quò ſancto eorũ ſucceſſores vacarent ocio. Hoc opus, eorũ ſtructuræ, hoc ſtudiũ, eorũ exigebant fugæ, ac poriſſimũ B. Patris noſtri Deodati, qui tot loca ſibi magno labore cõſtructa mutauit, donec filijs ſuis aptã & quietã ſedẽ inueniret.

Cap. 15.

S. Deodatus ſtatura procerus.

S. Hildulphus mediocris.

Deodatus & Hildulphus duæ columnæ.

Item duæ gallinæ Euangelicæ.

1. Cor. 9.

Igitur Deo digniſſimi Antiſtites ſpirituali inſudantes operi, nullatenus à recto deuiabant itinere, quotidiè de virtute in virtutem progredientes. Etenim tanto reddebantur alacriores ad laborem, quanto viciniores properabant ad requiem. Nec ſentiebant in Christi vinea pondus diei & æſtûs, quibus iam inſtabat veſpera, vt redderetur nummus. Tandem poſtquàm in iſta voſago, hæc ſancta Dyas, & veræ ſanctitatis ac virtutum biga Deodatus & Hildulphus ſeptem annis cum ſex mẽſibus habitâſſent vnà: largus remunerator Deus ſtatuit B. Deodato laborum ſuorum reddere mercedem, qui iam percurſo vitæ ſtadio tanquam ſtrenuus athleta reſpiciebat in remunerationis brauiũ. Quare vocatus à Domino, languore correptus decubuit lectulo, quod cùm abſentibus diſcipulis nunciatũ eſſet, accurrũt mœſti & triſtes, magiſtriq; grabato aſtantes, ne tã dulcis ac neceſſarius pater filios deſereret, cõmuni eiulatu deprecabantur. Quos ille verbo ſalutari inſtruens cõpeſcebat, atq; ad ſanctę regulę ordiniſq; obſeruan-

Cap. 16.

S. Deodatus & Hildulphus Dyas & biga virtutum.

Infirmatur S. Deodat.

seruantias exhortatus est. Quibus dictis, sese Deo & eorum precibus humiliter commendauit. Intereà sancti viri exitum iam instare S. Hildulphus in visu noctis diuinitùs edoctus est: qui vt euigilauit, ad beatum quantocyùs properauit, sicut à Domino ei imperatum fuerat. Quem postquam adhuc viuum reperit, eidem omnia ecclesiæ sacramenta administrauit. Decebat enim, vt amicus amico ad superna præcedenti extremùm valediceret, viaticum præberet, & ecclesiasticam conferret sepulturã. Cuius præsentia vir sanctus recreatus, ac vehementer in Domino gauisus est, qui suo cõmilitoni Hildulpho exitûs sui diem reuelare dignatus fuerat. Nec mora, discessurus ab hac lachrymarum valle B. Deodatus, ad suscipiendum regimen ouium, quas ibidẽ hactenus verbo & exemplo enutriebat, superstitem amicum compulit, discipulisq; mandauit, vt eundem Hildulphum læti susciperent, & quandiù viueret solicitè retinerent. Cuius

Defungitur vita S. Deodatus.

desiderio ac pijs votis cùm discipuli & B. Hildulphus annuerent, inter astantium manus sanctam animam, multis Deo commendatam precibus, continuis laboribus pro Dei honore & iustitia climatam, & multis virtutibus adornatam, efflauit, ac in manus Dei cõmendauit, quem facie ad faciem sine fine videre promeruit. Mortuus est igitur

Eccl. 30.

Pater noster Deodatus, & quasi (vt in Ecclesiastico scribitur) nõ est mortuus. similem enim sibi reliquit post se. In vita sua vidit, & lætatus est in illo: in obitu suo non est contristatus, nec confusus est coram inimicis. Reliquit enim defensorem domui suæ contra inimicos, & amicis reddentem gratiam.

Cap. 17.

Transijt autem de morte ad vitam, de exilio ad patriam S. Deodatus, 13. Calen. Iulij, quæ tunc erat dies Dominica, anni ab incarnatione Domini nostri Iesu Christi sexcentesimi septuagesimi noni, indictione septima: Ab ingressu verò eius in hanc Vallem Galilæam anni vndecimi: Regnante Theodorico Clodouei filio, fratreque Childerici, sub quo pessimus apostata Ebroinus excellentissimum martyrem Leodegarium Episcopũ, varijs tormentis vexatũ, capitali damnauit supplicio. Omni ergo reuerẽtia sacrum funus à discipulis portatur ac ecclesiam beatæ Dei genetricis Mariæ, ibiq; pro eo immolata salutari hostia à deuotissimo Archipræsule, sepulturæ commendatur, expletis de more & ritu Ecclesiæ solitis exequijs. Et quanuis aquosum erat cæmeterium prioris eius monasterij vtpotè situm in conualle, oportebat tamen tanti precij corpus in præsentia fratrum quotidianas laudes & preces persoluentium quiescere, vt eius frequens haberetur memoria. O quantus tunc luctus monachorum, dum viderent tam fideli pastore se esse orbatos? qui quanuis non erat deflendus, cohibere tamen nequiuerant lachrymarum inundantiam, quas non impetus carnis, sed spiritus eliciebat à præcordiorum intimis. Cupiebant enim cum ipso dissolui & regnare cum Christo in gloria, maximè cùm perpenderent se in luctu remansisse, nec hic manentem ciuitatem in tempore, sed futuram esse inquirendam in æternitate. Itaque vir Dei S. Hildulphus sic obtemperauit extremis votis defungentis amici, vt viginti octo annis & ampliùs (quibus ipse superuixit) eius præesset relicto gregi, per præpositos administrans necessaria ipsi domui. Et quanuis sui loco Abbatem propriæ congregationi in saltu Vosago præfecerat, (proptereà quòd desiderio supernæ contemplationis accẽnsus, exterioribus negocijs occupari refugeret) vallem tamen Galilæam à sua cura non abiecit, quandiù in mortali degebat corpore: vis enim perfecti amoris erga sanctissimum Deodatum eum coëgit, vt laboris & curæ non pœniteret. Non enim grauabatur suscipere aliena, qui præ lassitudine alijs commendabat sua. Dicebat enim apud seipsum: Qua fronte adibis amicum, si mandatum eius vltimum refutaueris? Pro cuius perenni vita in cælis & gloria, primo depositionis illius anno cœnobium vallis Galilææ multoties adire solitus erat, frequentans ad sacrum corpus Missarum solennia, discipulosq; susceptos consolans, ac in sancto proposito sui instituti confortans.

S. Leodegarius Episcopus & martyr.

Sepelitur S. Deodatus.

Philip. 3.

Præest conuentui S. Deodati annis 28 Hildulphus.

Cap. 18.

Elapso tandem anno à glorioso obitu D. Deodati, in quo beatus Patriarcha Hildulphus assidua visitatione monachos, & frequenti immolatione salutaris hostiæ defuncti curabat prodesse spiritui: pristinam deinceps institutionem resumpsêre fratres vtriusq; loci. Et quemadmodùm semel in anno venerandi Antistites mutuas solebãt frequentare cellas: ita posteà studuêre facere eorum discipuli. qui viro Dei Hildulpho vallem Galilæam inuisenti, loco patris sui Deodati occurrentes, offerebant Magistri sui tunicam, quam ille reuerenter susceptam, tanquam dignissimum pignus amici exosculatus & amplexatus est, & quasi in noua veste viuentem intuens, sanctitatem eius veneratus est. nam quicquid adorationis impendebat insensibili tunicæ, id suo charissimo Deodato fecisse arbitrabatur, cuius efficacibus meritis seipsum adhuc in stadio

Tunicam S. Deodati ... fece... discipuli eius.

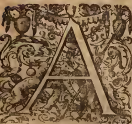
dio huius vitæ decertantem, atq; in ſpiritali palæſtra deſudantem, ſuſtentari inter dulcia ſuſpiria credebat & precabatur.

Cùm iam ſancti viri temporalis vita in multos annos Deo diſponente, tenderetur, quatenus eius exemplo plurimi ad ſpiritualem vitam prouocarentur & excitarentur, *Cap. 19.* factum eſt, vt circa vltimos vitæ ſuæ annos multo ſenio fractus, frequentiq; labore & cura domeſtica debilitatus, cellã ſuam ſolitæ viſitationis gratia egredi nõ valeret: non tamen deſtiterunt S. Deodati diſcipuli pro more, magiſtri ſui tunicam eidem offerre, ne dulcis eius intermoreretur memoria. Igitur cùm diuina miſeratio glorioſum ſuũ militem Hildulphum ab huius ſeculi fluctuoſo mari ad portum ſalutis æternæ vocare ſtatuiſſet, per dilectum ſuum Deodatum dignatus eſt eidem tranſitûs ſui diẽ denunciare, quatenus is vtrique monaſterio de bono Paſtore prouidere ſatageret. *Apparet B. Hildulpho S. Deodatus* Vnde vir ſanctus plurimùm in Domino gauiſus eſt, quòd ab hac lachrymarum valle ad perpetuæ conſolationis tranquillitatem mox erat aſſumendus, vbi omnis lachryma ab oculis eius abſtergeretur. Itaq; proprijs ſui monaſterij fratribus deſignato Abbate domino Raimberto, vallis autem Galilææ domino Marcinanno, feliciter obdormiuit in Domino, ab incarnatione Ieſu Chriſti anno ſeptingenteſimo ſeptimo. *Moritur S. Hildulphus.*

Intereà à deuotiſſimis diſcipulis inuiolabiliter fuit obſeruatum, quod à prudentiſſimis Magiſtris fuit inſtitutum: videlicet, vt ſemel in anno mutuas inuiſerent cellas, tanquam præcipua pignora præferendo ſanctorum Patrum ſuorum tunicas. *Cap. 20.* Siquidem monachi S. Hildulphi, ipſius tuniam retinuerant ſibi, ſicut & monachi vallis Galilææ, S. Deodati. *Imitantur maiorum inſtituta ſequaces diſcipuli.* In quorum delatione tanta veneratio exhibebatur, vt dulciſſimi Patres ad filios rediſſe poſt longa ſeculorum volumina crederentur. Quòd ſi (peccatis exigentibus) cæleſtis ira in populum graſſaretur, & ſiccitate nimia, vel imbrium continua refuſione, aut peſtilentia, ſeu qualicunq; plaga plebs feriretur, mox hinc inde conglobata tunicas patronorum ſuorum cum lachrymis & orationibus offerebat & ingerebat diuinis obtutibus: & amota eſt plaga. nã contra deſęuientis flagelli impetum tantũ valebant ſanctorum merita & populi fides, vt ſine mora miſericordiſſimus Deus iuſti iudicij ſui ſeueritatem à plebe cohiberet, atq; optatę miſericordiæ conſolationẽ ei diſtillaret. *Vide quantæ fuerint virtutis ſanctorum tunicæ.* Quæ quidem conſuetudo tam religioſa ac pia integerrimè inter hæc duo cœnobia cõſeruata eſt, donec ſancta corpora plurimis miraculis exornata ſubleuarẽtur de terræ gremio. Quocircà ſicut tunc ſolebant diſcipuli Magiſtrorum tunicas offerre, ita nunc eorum poſteri corpora ſanctorum ſuſcipiunt & animarum exuuias, quorum per merita pax nobis nunc & in æuum, Amen.

Sufficiãt igitur hæc religioſis animis, quæ pauperculo ſermone curſim explicuimus, de piiſſimi Patris noſtri Deodati geſtis, vix attingentes pauca de innumeris, minima de maximis, quibus clementia Dei in terris ſanctum ſuum glorificauit pro vitę ſuæ meritis. *Concluſio Authoris.* Cæterùm tot & tantis quotidiè miraculis venerabile corpus eius nobilitatur, vt vix ad conſcribendum ea ſufficiat calamus, nec aliquis poſſit habere dubium, quin ſpiritus eius inter ſuprema regnet angelorum agmina.

MARTYRIVM ILLVSTRE S. ALBANI MARTYRIS ANGLIAE, QVEM PLERIQVE ALBINVM VOcant: *ex Hiſtoria Eccleſiaſtica gentis Anglorum Bedæ lib. 1. Cap. 6. & 7.*

ANNO incarnationis Dominicæ ducenteſimo octogeſimo ſexto, Diocletianus triceſimus tertius ab Auguſto Imperator, ab exercitu electus, annis viginti fuit, Maximianumque, cognomento Herculeũ, ſociũ creauit imperij: & Diocletianus quidem in Oriente, Maximianus autẽ Herculeus in Occidente vaſtari eccleſias, affligi, interficique Chriſtianos, decimo poſt Neronem loco, præceperunt. *22. Iunij. Ex cap. 6.* Quæ perſecutio omnibus ferè anteactis diuturnior atque immanior fuit. *Perſecutio Eccleſiæ immaniſſima.* Nam per decem annos incendijs eccleſiarum; proſcriptionibus innocentum, cædibus martyrum inceſſabiliter acta eſt. Deniq; etiam Britanniam cum plurima confeſſionis Deo deuotæ gloria ſublimauit.

Siquidem in ea paſſus eſt S. Albanus, de quo perſbyter Fortunatus in laude virginum, *Cap. 7.*

 num,

num, cùm beatorum martyrum, qui de toto Orbe ad Dominum venirent, mentionē faceret, ait:

Albanum egregium fœcunda Britannia profert.

Albanus vt fuerit conuersus. Qui videlicet Albanus paganus adhuc, cùm perfidorum principum mandata aduersùm Christianos sæuirent, clericum quendam, persecutores fugientem, hospitio recepit: quem dum orationibus continuis ac vigilijs diù noctuq; studere conspiceret, subitò diuina gratia respectus, exemplum fidei ac pietatis illius cœpit æmulari: ac salutaribus eius exhortationibus paulatim edoctus, relictis idololatriæ tenebris. Christianus integro ex corde factus est. Cumq; præfatus Clericus aliquot diebus apud eum hospitaretur, peruenit ad aures nefandi principis, confessorē Christi, cui necdum fuerat locus martyrij deputatus, penes Albanum latere. Vnde statim iussit milites diligentiùs eum inquirere. Qui cùm ad tugurium martyris peruenissent, mox se S. Albanus pro hospite ac magistro suo, ipsius habitu, id est, caracalla, qua vestiebatur, indutus, militibus exhibuit, atque ad iudicem vinctus perductus est. Vltrò se offert ad mortem.

Contigit autem iudicem ea hora, qua ad eum Albanus adducebatur, aris assistere, ac dæmonibus hostias offerre. Cumq; vidisset Albanū, mox ira succensus nimia, quòd se ille vltrò pro hospite, quem susceperat, militibus offerre ac discrimini dare præsumpsisset, ac simulacra dæmonum, quibus assistebat, eum iussit pertrahi: Quia rebellē inquiens, ac sacrilegum celare, quàm militibus reddere maluisti, vt contemptor diuūm meritam blasphemiæ suæ pœnam lueret, quæcunq; illi debebantur supplicia, tu soluere habes, si à cultu nostræ religionis discedere tentas. At S. Albanus, qui se vltrò persecutoribus fidei Christianum esse prodiderat, nequaquam minas principis metuit: sed accinctus armis militiæ spiritualis, palàm se iussis illius parere nolle pronunciabat. Tū Iudex: Cuius, inquit, familiæ vel generis es? Albanus respōdit: Quid ad te pertinet, qua sim stirpe genitus? Sed si veritatem religionis audire desideras, Christianum iam me esse, Christianisq; officijs vacare cognosce. Ait iudex: Nomen tuum quæro, quod sine mora mihi insinua. At ille: Albanus, inquit, à parentibus vocor, & Deum verum ac viuum, qui vniuersa creauit, adoro semper & colo. Tum iudex repletus iracundia, dixit: Si vis perennis vitæ felicitate perfrui, dijs magnis sacrificare ne differas. Albanus respōdit: Sacrificia hæc, quæ à vobis redduntur dæmonibus, nec auxiliari subiectis possunt, nec supplicantium sibi desideria vel vota cōplere: Quinimmò quicunq; his sacrificia simulacris obtulerit, æternas inferni pœnas pro mercede recipiet. Constantia eius.

Verberibus afficitur. His auditis, iudex nimio furore commotus, cædi sanctum Dei confessorem à tortoribus præcepit, autumans se verberibus, quam verbis non poterat, cordis eius emollire posse constantiam. Qui cùm tormentis afficeretur acerrimis, patienter hæc pro Domino, immò gaudenter ferebat. At vbi iudex illum tormētis superari, vel à cultu Christianæ religionis reuocari non posse persensit, capite eum plecti iussit. Cumq; ad mortem duceretur, peruenit ad flumen, quod muro & arena, vbi feriendus erat, meatu rapidissimo diuidebatur. Viditq; ibi non paruam hominum multitudinem vtriusq; sexûs, conditionis diuersæ & ætatis, quæ sine dubio diuinitatis instinctu ad obsequium beatissimi cōfessoris ac martyris vocabatur, & ita fluminis ipsius occupabat pontem, vt intra vesperam trāsire vix posset. Deniq; cunctis penè egressis, iudex sine obsequio in ciuitate substiterat. Igitur S. Albanus, cui ardens inerat deuotio mentis ad martyriū ocyùs peruenire, accessit ad torrentem, & dirigēs ad cælum oculos, ilicò siccato alueo, vidit vndam suis cessisse ac viam dedisse vestigijs. Quod cùm inter alios etiam ipse carnifex, qui eum percussurus erat, vidisset, festinauit ei, vbi ad locum destinatum morti venerat, occurrere: diuino nimirùm admonitus instinctu, proiectoq; ense, quem strictum tenuerat, pedibus eius aduoluitur, multùm desiderans, vt cum martyre, vel pro martyre, quem percutere iubebatur, ipse potiùs mereretur percuti. Insigne miraculum. Carnifex credit.

Dum ergo is ex persecutore factus esset collega veritatis & fidei, ac iacente ferro, esset inter carnifices iusta cunctatio, montem cum turbis reuerendissimus Dei confessor ascendit: Qui opportunè lætus gratia decentissima, quingentis ferè passibus ab arena situs est, varijs herbarum floribus depictus, immò vsquequaq; vestitus: in quo nihil repentè arduum, nihil præceps, nihil abruptum, quem lateribus longè lateq; deductum, in modum æquoris natura cōplanat: dignum videlicet eum pro insita sibi specie venustatis iam olim reddens, qui beati martyris cruore dicaretur. In huius ergo vertice S. Albanus dari sibi aquam à Deo rogauit: statimq; incluso meatu, ante pedes eius fons perennis exortus est, vt omnes agnoscerent, etiam torrentem martyri obsequiū detulisse. Neq; enim fieri poterat, vt in arduo montis cacumine martyr aquam, quam in flu- Fontem impetrat precibus suis.

in fluuio non reliquerat peteret, si hoc opportunum esse nō videret. Qui videlicet fluuius, ministerio persoluto, deuotione completa, officij testimonium relinquens, reuersus est ad naturam. Decollatus itaque martyr fortissimus ibidem, accepit coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se. Sed ille qui pijs ceruicibus impias intulit manus, gaudere super mortuum non est permissus. Nam oculi eius in terram vnà cum beati martyris capite deciderunt. Capite truncatur. Pœna percussoris.

Decollatus est ibi etiam tum miles ille, qui anteà superno nutu correptus, sanctum Dei confessorem ferire recusauit. De quo nimirùm constat, quia etsi fonte baptismatis non est ablutus, sui tamē est sanguinis lauacro mundatus, ac regni cœlestis dignus factus ingressu. Tunc iudex tanta miraculorū cœlestium nouitate perculsus, cessari mox à persecutione præcepit, honorem referre incipiens cædi sanctorum, per quam eos opinabatur priùs à Christianæ fidei posse deuotione cessare. Passus est autem beatus Albanus die decimo Calendarum Iuliarum iuxta ciuitatem Verolanium, quæ nūc à gēte Anglorū Vuerlamacestir siue Vuarlingacestir appellatur: vbi postea, redeūte temporum Christianorum serenitate, ecclesia est mirandi operis, atque eius martyrio cōdigna, extructa. In quo videlicet loco vsq; ad hanc diem, curatio infirmorum, & frequentium operatio virtutum celebrari non desinit. Passi sunt ea tempestate Aaron & Iulius Legionum vrbis ciues, alijque vtriusq; sexus diuersis in locis perplures: qui diuersis cruciatibus torti, & inauditi membrorū discerptione lacerati, animas ad supernę ciuitatis gaudia perfecto agone miserunt. Hactenus Beda. Ecclesia S. Albani Miracula.

Hodiè beatissimi martyris huius Albani sacræ reliquiæ Coloniæ in monasterio S. Pātaleonis religiosè asseruantur. Latuerat illic aliquandiù præclarus thesaurus, in quodam non magni precij & qui eius dignitati minùs congrueret, loculo cōditus: at tamen crebra miraculorum signa præsentiam martyris & efficaciam perspicuè declarare videbantur. Itaque cœpit proferri in publicum & palam innotescere, quod diù fuerat in occulto. At vbi res innotuit Anglis, constanter illi asserere non dubitârunt, S. Albanum martyrem apud ipsos ortum & passum & conditum, eam, quam suo sanguine illustrâsset insulam, nequaquam reliquisse, sed in ea semper permāsisse. Ea occasione is, qui per id tempus apud S. Pantaleonem Abbatis fungebatur officio, communicato cū fratribus sui monasterij consilio, cū sacræ beati martyris reliquiæ iam trecētis & quinquaginta annis in ipsorū ecclesia quieuissent, atque ab ipsius martyrio mille & eo amplius anni fluxissent, ad loculum cum ingenti deuotione & reuerentia accessit, eoque aperto videt ipse, vident & cæteri fratres non sine multa admiratione multisque lachrymis, magna omnipotentis Dei virtute, clarissimi martyris corpus tot seculis incorruptum conseruari, lætanturque singulari Dei beneficio tanti thesauri se compotes fieri posse. S. Albani corpus incorruptum post mille annos.

Vt autem certiùs de rei veritate cōstaret, & fideliū deuotio excitaretur, è loculo venerandas extulêre reliquias, & vt Deus laudaretur in sancto suo, publicè eas ad spectandas proposuêre: ac deinde in thecam aliam, auro argentoque & lapidibus preciosis, quantùm eorum sinebāt facultates, ornatam reposuêre, in qua hodieq; reseruantur. Tam autem recentes videbantur, ac si nō ita pridem pro Christo cæsus esset inclytus martyr. Caput enim cum barba, ceruicem etiā num saguinolentam, brachia & manus, scapulasq; pelle & carne tectas, pectus cū cratibus laterum, deniq; spinam dorsi cū renibus inuenerunt. Pannus etiam, quo sacrum corpus trecentis & quinquaginta annis obuolutum fuerat, instar niuis candidus & planè incorruptus erat. Cùm autem hæ sacræ reliquiæ ita ostenderētur, multi paralytici, claudi, curui, contracti, humi reptantes, gibbosi, cæci, muti, dæmoniaci, manci, febricitantes, alijsq; diuersis affecti morbis, non pauci etiam mortui & in aquis extincti, quorum omnium numerus quingentos excederet, curati sunt: vt nihil dicamus de iumentis, quibus æquè est restituta sanitas. Mirabilis Deus in Sanctis suis. Miracula ad eius reliquias.

Acta sunt hæc anno Dominicæ incarnationis 1327. sub Philippo Coloniensi Archiepiscopo, & Henrico Abbate. Sed nec hodiè sancti martyris beneficijs fraudantur, qui humiliter ac piè incorruptas etiamnum corporis eius reliquias inuisunt, & supplices ei preces offerunt.

VITA S. PAVLINI NOLANI EPISCOPI, AVTHORE VRANIO PRESBYTERO, VT HABET *egregius MS. codex.*

PROLOGVS AVTHORIS.

Omino illustri & in Christo meritò venerabili Pacato, Vranius presbyter: Literis nobilitatis tuæ iterata vice solicitor, vt tibi obitũ S. Paulini fideliter referam. Faciam quidem quod præcipis, sed timeo, ne nõ tam efficaciter vt vis, faciam, quod facere cupio. Tamẽ quia iubere dignaris, fideliter & sine mendacio faciam. Noui etenim melius esse linguã silentio premere, quàm ad peccatum animæ falsa narrare, dicenre scriptura: Os, quod mentitur, occidit animam. (Sap. 1.) Et ideò venerationem tuã plurimùm quæso, vt imperitiæ meæ veniam dare digneris. Alioquin si tibi sermonis mei vilitas cœperit displicere, nõ mihi, sed tibi rectiùs imputabis, qui aquam purissimi fontis à cœnoso riuulo postulâsti. sed hæc breuiter dicta sint. Nũc autem veniamus ad ea, quæ tibi, qui vitam eius versibus illustrare dispo. nis, dicendi materiam subministrent.

HISTORIA.

(Iunij 22. Cap. 1. S. Paulini patria.) GITVR S. Paulinus Episcopus Burdegala oppido Galliarum oriundus fuit, sed in Campania apud beatissimum Felicem confessorem glorioso fine defunctus atque sepultus est. Eius vitam ex merito mortis agnoscimus, cuius & mortem de conuersatione vitæ probamus. Denique cùm ante triduum, quàm de hoc mundo ad cæleste habitaculum vocaretur, cùm iam de salute eius omnes desperâssent, & duo ad eum Episcopi visitandi studio conuenissent, id est, S. Symmachus & Benedictus Hyacinthinus, ita in eorum aduentu recreatus atque refectus est, vt oblita omni carnali infirmitate, totum eis atque angelicum exhiberet affectum. Et quasi profecturus ad Dominum, iubet sibi ante lectulum suum sacra mysteria exhiberi, scilicet vt vnà cum sanctis Episcopis oblato sacrificio animam suam Domino commendaret: simul etiam eos, quos pro disciplina Ecclesiastica à communione sacri ministerij extorres esse præceperat, ad pacem pristinam reuocaret. (Sub morte vult ad lectulum suũ Missam celebrari.)

(Cap. 2.) Et cùm hæc omnia sanctus Episcopus læto atque perfecto ordine celebrâsset, subitò clara voce interrogare cœpit, vbi essent fratres sui. Tunc vnus ex circunstantibus, qui putauit, quòd fratres suos, id est, Episcopos, qui tunc aderant, quæreret, ait illi: Ecce hi sunt fratres tui. At ille: Sed ego nunc fratres meos Ianuarium atq; Martinum dico, qui modò mecum locuti sunt, & continuò ad me venturos se esse dixerunt. E quibus Ianuarius Episcopus simul & martyr, Neapolitanæ vrbis illustrat ecclesiã: Martinus autem, vir per omnia Apostolicus, cuius vita ab omnibus legitur, Galliarũ Episcopus fuit. Et his dictis, extensis ad cælum manibus, hunc psalmum Domino decantauit, dicens: Leuaui oculos meos ad montes, vnde veniet auxilium mihi. Auxilium meum à Domino, qui fecit cælum & terram. (Psal. 120.) Deinde collecta oratione, commonitus est à sancto Posthumiano presbytero, quòd pro vestimentis, quę pauperibus fuerant erogata, quadraginta solidi deberentur. Quod cùm audisset S. Paulinus, leuiter subridens, ait: Securus esto fili: crede mihi, quia non deerit, qui debitum pauperũ soluat. (Insignis eius in Deũ fiducia.) Et ecce non longa interposita mora, ingreditur quidam presbyter, de Lucaniæ partibus veniens, missus à sancto Episcopo Exuperantio, siue à viro clarissimo fratre eius Vrsatio, qui ei per ipsum nuncium muneris gratia quinquaginta solidos miserant. Quos cùm accepisset S. Paulinus, benedixit Dominum dicens: Gratias ago tibi Domine, qui non derelinquis sperantes in te. De his autem quinquaginta solidis ipse presbytero, qui eos exhibuerat, manu sua * duos dedit: reliquos verò negociatoribus, qui vestimenta pauperibus dederant, reddi mandauit. (* for. decem)

(Cap. 3.) Inter hæc autem, cùm iam nox diei successisset, vsq; ad mediam noctem paululùm quieti

quieti concessit, donec crudescente dolore, qui lateri eius nimius inerat, grauaretùr
excitatus, multisque etiam ex superfluo archiatrorum vstionibus fatigatus, vsque ad
quintam horam noctis lassum atque anhelum pectus duxit. Deinde adueniente luce,
consuetudinem suam vir sanctus agnouit. Itaque, vt solebat, excitatis omnibus, matu
tinum ex more & ordine celebrauit. Facta autem die, presbyteris & diaconibus atque Iohan. 20.
omnibus clericis exemplo Dominico pacem hæreditariam prędicauit. Transactis au
tem his, tacitus vsq; ad vesperam perdurauit. Deinde quasi ex somno excitatus, lucer-
nariæ deuotionis tempus agnoscens, extensis manibus, lenta licet voce, Paraui lucer- Psalm. 131.
nam Christo meo, decantauit Domino. Tunc deinde facto aliquandiù silentio, circa
horam quartam noctis, omnibus qui aderant, solicitè vigilantibus, subitò tam ingen-
ti cellula eius terræmotu concussa est, vt hi, qui lectulo eius assistebant, exterriti atque Mirus terræ motus.
turbati ad orationem se iactarent, nihil tamèn scientibus his, qui pro foribus consiste-
bant. Neque enim publicus ille, sed priuatus in cellula fuerat terræmotus. Nam ille an Spiritū feli
gelicis susceptus manibus, debitum Deo spiritum exhalauit. Vidimus, fili charissime, citer reddit
vidimus, & inter lachrymas atque singultus vidisse gaudemus: vidimus quomodo tol Esa. 58.
litur iustus, & nemo intelligit, & viri iusti tolluntur, & nemo considerat. Neque vlli
Christianorum incredibile debet videri, si in transitu S. Paulini vnus angulus speciali-
ter terræmotu concussus est, in cuius obitu totus penè orbis ingemuit. Et sanè quis lo-
cus est in orbe terrarum tam remotus aut abditus, quem transitus domini Paulini nō
commoueret? Aut quis Christianæ religionis ita alienus effectus est, qui audita mor-
te eius non planxerit? Fleuit planè Ecclesia, quòd talem sacerdotem amisit: sed exul-
tat paradisus, quòd talem sanctum suscepit. Plangunt populi, sed lætantur angeli. Ge-
munt prouinciæ hominum, sed gaudent loca sanctorum, ad quæ quotidiè euolare cu
piebat, cùm diceret: Quàm amabilia sunt tabernacula tua Domine Deus virtutum? Psalm. 83.
concupiuit & defecit anima mea in atrijs tuis.

O virum sanctum & omnium ore laudabilem: qui sic vixit, vt non solùm sibi, sed Cap. 4.
etiā omnib⁹ viueret. Et ideò quia multis vixit in hoc seculo, nūc sibi viuit in Christo.
Et tamen non sibi tantùm, sed etiam nobis, qui quotidiè orat pro nobis. Lucerna fuit Sācti in cœlis orāt pro nobis.
ardens in domo Dei, non sub modio posita, sed supra candelabrum constituta, ita vt
etiam multas lucernas suo præclaro lumine redderet luminosas. Suauis enim & mi-
tis fuit, etiam cùm in superbia seculi versaretur. Cùm autem ad Christum conuersus
est, aperuit horrea sua pauperibus, apothecas suas aduenientibus patefecit. Nam pa- S. Paulini
rùm ei erat proximos alere, nisi etiam vndique euocaret, quos pasceret atq; vestiret. liberalitas in pauperes
Quantos iniquè oppressos erexit? quantos captiuos redemit? quantos intricatores de
biti, à creditoribus suis reddita pecunia liberauit? Vna scilicet negociatione & planctu
debitores multos extersit, & creditorum gaudia reparauit.

Cùm autem ad summum sacerdotij gradum prouectus est, noluit se talem exhibe Cap. 5.
re Episcopum, qui ab aliquo timeretur: sed talem se reddidit sacerdotem, qui ab omni
bus amaretur. Nunquam sic iratus est, vt non in ira misericordiæ memor esset. Neq;
enim poterat vir ille irasci, qui cōtumelias despiciebat, & odia vitabat. Nunquam in
iudicio sine misericordia sedit: quia nouerat misericordiā meliorem esse, quàm sacri- Osee 4.
ficium: vestiēdum esse omne Christianorum iudicium, dicente venerabili scriptura:
Misericordiam & iudicium cātabo tibi Domine. Iustitiam quoq; benignioribus, reis Psal. 100.
verò misericordiam fecit. Spiritus sanctus quātùm æquitati & iustitiæ fauet, tantùm
suis gratiam pietatis, qui benignus est, indulget. Et ideò tenebat rigorem in examina-
tione iustitiæ, misericordiam autem in definitione sententiæ proferebat.

O admirabilem virum, atque omnium virtutum laude censendum. Hic etenim Cap. 6.
omnium Patriarcharum exempla secutus fuit, fidelis videlicet vt Abraam, credulus Catalogus
vt Isaac, benignus vt Iacob, munificus vt Melchisedech, prouidus vt Ioseph, rapax vt virtutum eius.
Beniamin. Rapuit enim diuitibus, & pauperibus erogauit: & tamen plùs diuitibus
quàm pauperibus profuisse cognoscitur: quia pauperibus in hoc seculo profuit, di-
uitibus in futuro prouidit. Ergo, vt dicere cœperam, fuit mansuetus vt Moyses, sa-
cerdotalis vt Aaron, innocens vt Samuel, misericors vt Dauid, sapiens vt Salomon,
Apostolicus vt Petrus, amabilis vt Iohannes, cautus vt Thomas, doctor vt Paulus,
videns vt Stephanus, feruens vt Apollo. De solicitudine autem & cura ecclesiarum,
in fide & charitate omnes Apostolos & Episcopos imitatus est. Hæc omnia in se ha-
buit, hæc à tempore conuersionis suæ fideliter custodiuit. Et ideò cùm de hoc corpo-
re ad cœleste habitaculum vocaretur, sicut inferiùs doluit terra, ita superiùs lætatum
est cælum: fleuit caro, sed spiritus gloriatur. Denique non solùm Christiani, sed etiam

Etiã Iudæi & ethnici plangunt mortẽ eius.

Iudæi atque pagani in fletu, scissis etiam vestibus, ad domini Paulini exequias conuenerũt. Ereptum sibi patronum, defensorem, tutorem vnà omnes nobiscum voce plãxerunt.

Cap. 7.

Et verè talis erat, vt ab omnibus amaretur. Vixit enim cunctis in exemplum acquirendæ salutis, & in refrigeriũ consolationis. Neq; enim solius hæc mea vox est. Testes etiã barbaræ nationes sunt, ad quas fama domini Paulini peruenerat. Nec immeritò ab omnibus amabatur, qui aderat omnibus. Quem enim iacentem non sua dextera erexit? Quem interpellantem se, non pia voce consolatus est? Erat enim pius, misericors, humilis & benignus, nullum spernens, nullum despiciẽs. Omnibus tribuebat, omnibus indulgebat. Animabat trepidos, mitigabat violentos. Hos verbis, illos ædificabat exemplo. Alios epistolis, alios sumptibus adiuuabat. Nullas opes, nullas diuitias, nisi quas sanctis suis Christus promiserat, mirabatur. Aurum atque argentum, & cætera sic definiebat, vt ea sibi ad largiendum liberalitas, non ad retinendum cupiditas, vendicaret. Et vt breuiter dicam, omnia bona in se habuit, quia Christum amauit. Habuit enim fidem, mansuetudinem, curam proximorum, iugem pro miseris solicitudinem, compassionem pro infirmis, nihil aliud respiciens, nisi pacem & charitatẽ.

Liberalitas eius in oẽs.

Solus nanque medicabatur, vt omnes emundaret. Denique quis locus est in orbe terrarum, quæ solitudo, quæ maria, quæ S. Paulini beneficia non senserunt? Omnes eum agnoscere cupiebant, omnes videre desiderabant. Quis ad illum non lætus aduenit? aut quis ab illo non desideraturus abscessit? Nam qui corpore eum videre non poterant, saltẽ epistolas eius contingere cupiebãt. Erat enim suauis, blandus, in literis dulcis, & benè suauis in versibus. Quid plura? Vix quæcunqne de illo dicuntur, admitteret credulitas fidei, nisi propellerent sua facta mendacium. Taceamus generis nobilitatem, paternis, maternisque natalibus in senatorum purpura mirabiliter rutilantem: prætereà & opulẽtias diuitiarum, quas propter Deum pauperibus erogauit. Nunc veniamus ad ea, quæ de obitu eius dicere cœperamus.

Eius genus & opes.

Cap. 8.

Corpus defuncti niueo candore conspicuum.

Igitur cùm S. Paulinus debitum Deo spiritum reddidisset, ita niueo candore vultus eius & omne corpus affectum est, vt omnes inter singultus & lachrymas benedicerẽt Dominum Deum nostrum, qui educit sanctos suos in magnificentia, vt ostendat seruis suis, quia hæc est gloria omnibus sanctis suis. Et ideò laudetur in Deo anima eius, & reuelentur opera eius in omnibus timentibus Deum: quia concupiuit in mandatis Dei sui, & intellexit super egenum & pauperem, vt potens esset in terra semen eius, & iustitia eius maneret in seculum seculi. Veruntamẽ & hoc, quod ad meritum S. Paulini pertinet, veneratio tua debet agnoscere, quòd etiã sanctus Iohannes, Neapolitanæ vrbis Episcopus, à Domino Paulino de hac vita ad Christum accersitus atq; euocatus agnoscitur. Nam ante diem tertium, quàm de hoc mundo sanctus Iohannes ad Dominum commigraret, retulit se vidisse S. Paulinum, angelica dignitate vestitum atq; ornatum, totum niueum, totum sidereum, atq; odore ambrosio renidentem, fauum etiam candidissimum mellis in manu tenentem, ac dicẽtem sibi: Frater Iohannes, q d hic facis? Solue vincula tædiorum tuorum, & iam ad nos veni. Hæc enim esca, quam in manu teneo, apud nos satis abundat. Et cùm hęc dixisset, complexus est eum, & immisit in os eius partẽ faui illius. Cuius dulcedinem atq; odorem ita sanctus Iohannes concupisse se dixit, vt si in ipsa reuelatione potestas fuisset, ab eius vestigijs nullo modo recessisset. Et tamen hoc non diù dissimulauit. Nam excitatus à somno, eadem die id est, quinta feria, iuxta consuetudinem suam remunerans omnes Clericos, atq; pauperibus tribuens, sanus Dominicam cœnam celebrauit: sexta verò feria orationi vacauit. Sabbato autem, secunda hora diei, lætus ad ecclesiam processit, & ascenso tribunali, ex more populum salutauit, resalutatusq; à populo, orationem dedit, & collecta oratione, spiritum exhalauit. Ea tamen nocte in ecclesia vigilatum est.

Apparet Episcopo Neapolitano.

Cap. 9.

Postera autem die, id est, Pascha, illuminatis lampadibus cum ingẽti neophytorum pompa, prosequente etiam multitudine populorum vsque ad sepulcrum, gloriosam atque laudabilem sepulturam adeptus est. Hæc ideò commemoraui nobilitati tuæ, vt etiam hic meritum S. Paulini agnosceres. Habes enim materiam dicendi, si tibi tamẽ non desit fides credendi. Et ideò quæso nobilitatem tuam, vt sicut promittere dignatus es, præclari operis munus accelerare digneris, cõsecuturus præmium laudis & gloriæ, si vitam sancti viri posteris profuturam, versibus illustraueris. Vtinam antequam proficiscar, huius operis lectione dignum me facias: quia si Christo placuerit, continuò nauigare dispono. Obijt S. Paulinus Episcopus X. Calendas Iunij, Passo & Antiocho Consulibus.

Is fuit anno Christi 431. iuxta Onuphrium.

DE

DE EODEM SANCTO PAVLINO NOLANO EPISCOPO, PER D. GREGORIVM PAPAM *Lib. iij. Dialog. Cap. I.*

DVM vicinis valdè patribus intendo, maiorum facta reliqueram, ita vt Paulini miraculum Nolanæ vrbis episcopi, qui multos, quorũ memini, virtute & tempore præcessit, memoriæ defuisse videatur. Sed ad priora nunc redeo, eaq; quãta valeo breuitate perstringo. Sicut enim bonorum facta innotescere citiùs similibus solent, senioribus nostris per iustorum exempla gradientibus, prædicti venerabilis viri celebre nomen innotuit, eiusque opus admirabile ad eorum se instruenda studia tetendit: quorum me necesse fuit * grauitati tam certò credere, ac si ea, quæ dicerent, meis oculis vidissem. * grandæuitati

Cùm sæuientium Vandalorum tempore fuisset Italia in Campaniæ partibus depopulata, multiq; essent de hac terra in Africanam regionem traducti: vir Domini Paulinus cuncta, quæ ad episcopij vsum habere potuit, captiuis indigentibusque largitus est. Cumque iam nihil omnimodò superesset, quod petentibus dari potuisset: quadã die quædam vidua aduenit, quæ à regis Vandalorum genero filium suum in captiuitatem fuisse ductum perhibuit, atque à viro Dei, eius precium postulauit: si fortè illius dominus hoc dignaretur accipere, & hunc concederet ad propria remeare. Sed vir Dei magnoperè petenti fœminæ quid dare potuisset inquirens, nihil apud se aliud nisi se inuenit, petentique fœminæ respondit, dicens: Mulier, quod possim dare, non habeo: sed memetipsum tolle, seruum me iuris tui profitere, atque vt filium tuum recipias, me vice illius in seruitium trade. Quod illa ex ore tanti viri audiens, irrisionem potiùs credidit, quàm compassionem. At ille vt erat vir eloquentissimus, atque apprimè exterioribus quoque studijs eruditus, dubitanti fœminæ citiùs persuasit, vt audita crederet: & pro receptione filij sui, in seruitium episcopum tradere non dubitaret. Perrexêre igitur vtrique ad Africam. Omnia sua largitur captiuis & egenis. Nota insignem tanti viri charitatem.

Procedente autem regis genero, qui eius filium habebat, vidua rogatura se obtulit: ac priùs petijt, vt ei filium donare debuisset. Quod cùm vir barbarus typho superbiæ turgidus, gaudio transitoriæ prosperitatis inflatus, non solùm facere, sed etiam audire despiceret: vidua subiunxit, dicens: Ecce hunc hominem pro eo vicarium præbeo: solummodò pietatem in me exhibe, mihique vnicum filium redde. Cumq; ille venusti vultûs hominem conspexisset, quam artem nôsset, inquisiuit. Cui vir * Dei Paulinus respondit, dicens: Artem quidem aliquam nescio: sed hortum benè excolere scio. Quod vir gentilis valdè libenter accepit, cùm in nutriendis oleribus quia peritus esset, audiuit. Suscepit itaque seruum, & roganti viduæ reddidit filium. Quo accepto, vidua ab Africana regione discessit: Paulinus verò excolendi horti curam suscepit. Cumq; idem regis gener crebrò ingrederetur hortum, suumq; hortulanum quædam requireret, & sapientem valdè hominem videret, amicos cœpit familiares deserere, & sæpiùs cum suo hortulano colloqui, atque eius sermonibus delectari. Cui Paulinus quotidiè ad mensam olera, virentesque herbas deferre consueuerat, & accepto pane, ad curam horti remeare. Cumque hoc diutiùs ageret, quadam die suo domino secum secretiùs loquenti ait: Vide quid agas, & Vandalorum regnum qualiter dispo ni debeat prouide: quia Rex citiùs, & sub omni celeritate est moriturus. Quod ille audiens, (quia ab eodem rege præ cæteris diligebatur) ei minimè tacuit: sed quid à suo hortulano, sapienti scilicet viro, agnouisset, indicauit. Quod dum rex audisset, illcò respondit: Ego vellem hunc, de quo loqueris, hominem videre. Cui gener eius, venerabilis Paulini temporalis dominus, respondit, dicens: Virentes herbas mihi ad prandium deferre cõsueuit. Has itaq; huc ad mensam eum deportare facio, vt quis sit, qui mihi hæc est locutus, agnoscas. Factumq; est. Et dum rex ad prandium discubuit, Paulinus ex suo opere olera quæque & virentia delaturus aduenit. Cumq; hunc rex subitò conspexisset, intremuit, atque accersito eius domino, sibi per filiam propinquo, ei secretum, quod priùs absconderat, indicauit, dicens: Verum est, quod audisti. Nam nocte hac in somnio, sedentes in tribunalibus contra me iudices vidi, inter quos iste etiam simul sedebat, & flagellum, quod aliquando acceperam, eorum mihi iudicio tollebatur. Sed percontare, quisnam sit. Nam ego hunc tanti meriti virum, popularẽ vt conspicitur, esse non suspicor. Tunc regis gener secretò Paulinum tulit, & quisnã esset, * Domini Visio regis Vandalorũ

esset, inquisiuit. Cui vir Domini respondit: Seruus tuus sum, quem pro filio viduę vicarium suscepisti. Cumque instanter ille requireret, vt non quis esset, sed quis in terra sua fuisset, indicaret, atque hoc ab eo iteratione frequentis inquisitionis, exigeret, vir Domini constrictus magnis coniurationibus, iam non valens negare quid esset, episcopum se fuisse testatus est. Quod possessor eius audiens, valdè pertimuit, atque humiliter obtulit, dicens: Pete quod vis, quatenus ad terram tuam à me cum magno munere reuertaris. Cui vir Domini Paulinus ait: Vnum est, quod mihi impendere beneficium potes, vt omnes ciuitatis meæ captiuos relaxes. Qui cuncti protinus in Africana regione requisiti, cum onustis frumento nauibus, pro venerandi Paulini viri satisfactione, in eius comitatu laxati sunt. Post nō multos verò dies Vandalorum rex occubuit, & flagellum, quod ad suam perniciem, dispensante Deo, pro fidelium disciplina tenuerat, amisit. Sicque factum est, vt omnipotentis Dei famulus Paulinus vera prædiceret, & qui se in seruitium solum tradiderat, cum multis à seruitio ad libertatem rediret: illum videlicet imitatus, qui formam serui assumpsit, ne nos essemus serui peccati. Cuius sequens vestigia Paulinus, ad tempus voluntariè seru⁹ factus est solus, vt esset postmodùm liber cum multis.

Multi capti ui cum illo dimittūtur

Philip. 2.

Petrus: Dum me audire contingit, quod imitari non valeo, flere magis libet, quàm aliquid dicere.

Gregorius: De cuius etiam morte apud eius ecclesiam scriptum est, quia cum dolore esset lateris tactus, ad extrema perductus est. Dumque eius omnis domus in sua soliditate persisteret, cubiculum, in quo iacebat æger, facto terræmotu contremuit, omnesque, qui illic aderant, nimio terrore cōcussit. sicque sancta illa anima carne soluta est: factumque est, vt magnus pauor inuaderet eos, qui Paulini mortem videre potuissent.

ITEM DE SANCTO PAVLINO, EX GREGORIO TVRONENSI, DE GLORIA CONFESSORVM. *Cap.* 107.

Genus & opes eius.

Matt. 19.

Vendit sua, & dat pauperibus.

FVit vir vitæ venerabilis Paulinus, Nolanæ vrbis Episcopus, ex nobili stirpe ortus. Therasiam sibi similem sortitus est coniugem, habēs diuitias multas, & tam in fundorū possessione, quàm in præsidio domorū, valdè diues erat ac locuples. Sed cùm primùm aures ei⁹ Euāgeliorū lectio illa penetrauit, in qua Dominus adolescentē pro diuitijs arguit, dicens: Vade, vende omnia quæ habes, & da pauperib⁹, & habebis thesaurū in cælo, & veni, sequere me: Et, Facilius est camelu.. per foramen acus transire, quàm diuitē introire in regnum Dei: statim vendi ti.omnibus, quæ habebat, pauperibus erogauit. Exoneratus igitur à cunctis cupiditatibus, magistrum liber sequitur, per hæc se putans paradisi diuitijs locupletari, si videretur nihil de trāsitorijs possidere. Cui maiestas diuina tribuit, vt quod impossibile dixerat per Euangelium, hic possibiliter adimplere mereretur per actum.

Quadam verò die venit ad eum, qui stipem peteret, & ait coniugi: Vade, & da ei, quod habet necessarium. Quæ respōdit: Non est nobis ampliùs, quàm vnus panis. Cui ille: Vade, inquit, porrige eum. Dominus enim dabit nobis victum. Sed illa quasi strenua reseruare cupiens, ne aliquid deesset, porrigere noluit. Intereà aduenerunt quidam, dicentes, missos se à dominis suis, vt illi annonæ ac vini deferrent speciem: sed pro hoc se moratos, quòd orta tempestas, vnam eis eum tritico abstulerit nauē. Tunc vir Dei conuersus ad mulierem, ait: Intellige te illi pauperi vnum panem fuisse furatam, & ideo hanc nauem esse mersam.

Nota rem miram.

Perrexit ergo cum coniuge quasi peregrinaturus in aliam regionem, nihil habens præter statum propriū. Post multum verò tempus, cùm ab incolis regionis suę requireretur, neç posset penitus reperiri, negociator de ciuitate illa ad hāc vrbē aduenit, in qua vir beatus cælesti Domino seruiebat: cumque vidisset eum, statim proijciens se in solum, & pedes sancti amplectēs: Hic est, inquit, beatus Paulinus, toto vulgatus orbe qui multùm à suis ciuibus quæsitus, prorsus non potuit inueniri. Et eo narrāte omnes actiones eius, obstupuerunt hęc audientes. Nec mora, decedente sacerdote apud Nolā vrbem, ipse in locum Episcopi subrogatur. Habebat autē Ecclesia illa multas diuitias, impleuitque in eo Dominus, quæ per Euangelium promittere est dignatus: Quia qui reliquerit omnia propter me, centuplum in hoc seculo accipiet, in futuro autem vitā æternam possidebit.

Matt. 19.

Verùm assumpto Episcopatu, semper se humilem proferebat, quia sciebat se apud Deum excelsum futurum, si humilitatem sectatus fuisset. Pecunia verò de redditibus Ecclesiæ, quæ manus ei attingebat, confestim pauperibus erogabatur. Castissima etiã coniunx eius non discedebat ab eo. Erat autem vir sanctus miræ prudentiæ, & rhetoricis literis eruditus, quod scripta eius, quæ ad nos peruenerunt, valdè patefecerunt. Nam cùm ad diuersos tam versu, quàm prosa scriberet, de virtutib⁹ beati Martini sex versu conscripsit libros. Scripsit & alios versiculos in laudem eius, viditque eum in corpore positum, & oculum suum ab eo illuminatum recepit. Qui tantum in virtute per multiplicata gratiarum spiritualium charismata resplenduit, vt ante obitum suum, ipsum Martinum, Ianuariumque Italicum, priusquàm spiritum redderet, corporeis oculis contemplaretur. Iam enim de hoc mundo illi migrauerant. Et quia de huius beati vita nihil legeram⁹, idcircò ea, quæ per relationem fidelium cognouimus, dũ de eleemosynis proloqui voluimus, memorauimus. De transitu autem eius est apud nos magna lectio, ideo eam ex ordine prosecuti non sumus. Ecce quid tribuit eleemosyna, ecce quales thesauros sanctis suis, qui ipsum in pauperibus diligunt, Deus indulget. E contrario auaritiæ malo inhiantibus, quæ nequiret concupiscunt, aufert, iuxta illud Euangelij sancti oraculum: Quia qui habet, dabitur ei, & abundabit: qui autem non habet, & quod videtur habere, auferetur ab eo. Matt. 25.

Humilitas & liberalitas eius.

VITA SANCTÆ EDILTRVDIS SIVE EDILDRIDAE REGINAE ET VIRGINIS, AVTHORE VENERABILI BEDA. *Historiæ Ecclesiast. gentis Anglorum lib. 4. Cap. 19.*

ACCEPIT autem rex Egfridus coniugem nomine Edildridam, filiam Annæ regis Orientalium Anglorum, cuius sæpè mentionem fecimus, viri benè religiosi, ac per omnia mẽte & opere egregij: quam & alter ante illum vir habuerat vxorem, princeps videlicet Australium Giruiorum, vocabulo Tonbert: sed illo post modicum temporis, ex quo eam accepit, defuncto, data est regi præfato: Cuius consortio cùm vteretur duodecim annis, perpetua tamen mansit virginitatis integritate gloriosa, sicut mihi. met sciscitanti (cùm hoc, an ita esset, quibusdam venisset in dubium) beatæ memoriæ Vuilfridus Episcopus referebat, dicens se testem virginitatis eius esse certissimum, adeò vt Egfridus promisserit se ei terras ac pecunias multas esse donaturum, si reginæ posset persuadere eius vti connubio, quia sciebat illam nullum virorum plùs illo diligere. Nec diffidendum est, nostra etiam ætate fieri potuisse, quod æuo præcedente aliquoties factum fideles historiæ narrãt, donante vno eodemq; Domino, qui se nobiscum vsq; in finem seculi manere pollicetur. Nã etiam signum diuini miraculi, quo eiusdem fœminæ sepulta caro corrumpi non potuit, indicio est, quòd à virili cõtactu incorrupta durauerit. Quæ multùm diù regem postulans, vt seculi curas relinquere, atque in monasterio tantum vero regi Christo seruire permitteretur, vbi vix aliquãdo impetrauit, intrauit monasteriũ Ebbæ Abbatissæ, quæ erat amita Egfridi regis positum in loco, quẽ Coludi vrbẽ nominant, accepto velamine sanctimonialis habitus à præfato antistite Vuilfrido.

Iunij 23.

Ediltrudis in coniugio permanet virgo.

Matt. 28.

Petit monasterium.

Post annum verò ipsa facta est Abbatissa in regione, quæ vocatur Elge: vbi constructo monasterio, virginum Deo deuotarum perplurium mater virgo & exemplis vitæ cælestis esse cœpit, & monitis. De qua ferũt, quia ex quo monasterium petijt, nũquam lineis, sed solùm laneis vestimẽtis vti voluerit, raròque in calidis balneis, præter immi nentibus solennijs maioribus, verbi gratia, Paschæ, Pentecostes, Epiphaniæ, lauari voluerit, & tunc nouissima omnium, lotis priùs suo suarumq; ministrarum obsequio cæteris, quæ ibi essent, famulabus Christi. Raro etiam, præter maiora solennia vel arctiorem necessitatem, plùs quàm semel per diem manducauerit semper, si non infirmitas grauior prohibuisset. Ex tempore matutinæ synaxeos vsque ad ortum diei, in ecclesia precibus intenta perstiterit. Sunt etiam, qui dicunt, quòd per prophetiæ spiritum, & pestilentiam, qua ipsa esset moritura, prædixerit, & numerum quoque

Fit Abbatissa.

Perpetua abstinentia eius.

Preces eius.

corum,

Abit è vita. eorum, qui de suo monasterio hoc essent de mundo rapiendi, palàm cunctis præsentibus intimauerit. Rapta est autem ad Dominum in medio suorum post annos septé, ex quo Abbatissæ gradum susceperat: & æquè, vt ipsa iusserat, non alibi quàm in medio eorum iuxta ordinem, quo transierat, ligneo in locello sepulta.

Cui successit in ministerium Abbatissæ soror eius Sexburga, quam habuerat in coniugem Earconbertus rex Cantuariorum: & cùm * sexdecim annos esset sepulta, placuit eidem sorori Abbatissæ leuari ossa eius, & in locello nouo posita, in ecclesiam transferri. Iussitque quosdam è fratribus quærere lapidem, de quo locellum in hoc facere possent. Qui ascensa naui (ipsa enim regio Elge, vndique est aquis & paludibus circundata, neque lapides maiores habet) venerunt ad ciuitatulam quandam desolatam, nõ procùl inde sitam, quæ lingua Anglorum Grandacestir vocatur, & mox inuenerunt iuxta muros ciuitatis locellum, de marmore albo pulcherrimè factum, operculo quoque similis lapidis aptissimè tectum. Vnde intelligentes à Domino suum iter esse prosperatum, grates agentes, retulerunt ad monasterium. Cumq; corpus sacræ virginis ac sposæ Christi aperto sepulcro esset prolatum in lucem, ita incorruptũ inuentum est, a cũ eodem die fuisset defuncta, siue humo condita: sicut & præfatus antistes Vuilfridus, & multi alij, qui nouêre, testantur. Sed certiori notitia medicus Cinfridus, qui & morienti illi, & eleuatæ de tumulo adfuit, referre erat solitus, quòd illa infirmata, habuerat tumorem maximum sub maxilla: & iusserunt me, inquit, incidere tumorem illum, vt efflueret noxius humor, qui inerat. Quod dum facerem, videbatur illa per biduum aliquanto leuiùs habere, ita vt multi putarent, quòd sanari posset à languore. Tertia autem die prioribus aggrauata doloribus, & rapta confestim de mundo, dolorem omnem ac mortem perpetua salute ac vita mutauit.

*a decem

Post multos annos corpus defunctæ incorruptum.

Cumque post tam multos annos eleuanda essent ossa de sepulcro, & extento desuper papilione, omnis congregatio, hinc fratrum, inde sororum psallens circunstaret, ipsa autem Abbatissa intus cum paucis ossa eleuatura & delatura intrásset, repẽtè audiuimus Abbatissam intus clarà voce proclamare: Sit gloria nomini Domini. Nec multò pòst clamauerunt me intrò, reserato ostio papillonis, vidiq; eleuatum de tumulo & positum in lectulo corpus sacræ Deo virginis, quasi dormientis simile. Sed & discooperto vultus indumento, monstrauerunt mihi etiam vulnus incisuræ, quod feceram, curatum, ita vt mirum in modum pro aperto & hiante vulnere, cum quo sepulta erat, tenuissima tunc cicatricis vestigia apparerẽt. Sed & linteamina omnia, quibus inuolutum erat corpus, integra apparuerunt, & ita noua, vt ipso die viderẽtur castis eius membris esse circundata. Ferunt autem, quia cùm præfato tumore ac dolore maxillæ siue colli premeretur, multùm delectata sit hoc genere infirmitatis, ac solita dicere: Scio certissimè, quia meritò in collo pondus languoris porto, in quo iuuenculam memini me superuacua monilium pondera portare: & credo, quòd ideò me superna pietas dolore colli voluit grauari, vt sic absoluat à reatu superuacuæ leuitatis, dum mihi nunc pro auro & margaritis, de collo rubor tumoris ardorq; prominet.

Item linteamina.

Eius patientia.

Contigit autem tactu indumentorum eorundem, & dæmonia ab obsessis fugata corporibus, & infirmitates alias aliquoties esse curatas: & loculum, in quo primo sepulta est, nonnullis oculos dolentibus saluti fuisse perhibẽt: qui cùm suum caput eidẽ loculo apponentes orâssent, mox doloris siue caliginis incommodum ab oculis amouerent. Lauerunt igitur virginis corpus, & nouis indutum vestibus intulerunt in ecclesiam, atque in eo, quod allatum erat, sarcophago posuerunt, vbi vsque hodiè in magna veneratione habetur. Mirum verò in modum ita aptum corpori virginis sarcophagum inuentum est, ac si ei specialiter præparatum fuisset: & locus quoq; capitis seorsum fabrefactus, ad mensuram capitis illius aptissimè figuratus apparuit. Est autem Elge in prouincia Orientalium Anglorum regio familiarum circiter sexcentarum, in similitudinem insulæ vel paludibus (vt diximus) circundata, vel aquis. Vnde & à copia anguillarum, quæ in eisdem paludibus capiuntur, nomen accepit, vbi monasterium habere desiderauit memorata Christi famula, quoniam de prouincia eorundem Orientalium Anglorum ipsa, vt præfati sumus, carnis originem duxerat.

Miracula ad vestes & loculum eius.

VITA

VITA SANCTÆ MEMORIÆ MARIÆ DE OEGNIES, AVTHORE IACOBO DE VITRIACO EPISCOPO

& Cardinali doctissimo. Etsi autem necdum Sanctorum Catalogo adscripta est hæc Maria, tamen oblata opportunitate, vitam eius virtutibus admodùm conspicuam, omittere hic noluimus: in qua etiam stylum hincinde propter eruditos lectores nonnihil expoliuimus.

Prologus Authoris ad Fulconem Tolosanum Episcopum.

PRæcepit Dominus discipulis suis, vt colligerent fragmenta, ne perirent. Quid est autem, fragmenta à cœna colligere, nisi sanctorum exempla post eorum obitum ad memoriam reuocare, vt cophini impleantur, id est, pauperes & paruuli exemplis eorum reficiātur? Nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de mensa dominorum suorum. Vnde etiam olim sancti patres de talento ipsis commisso, æquissimi iudicis sententiam semper ob oculos versantes, in posterorum vsum & vtilitatem virtutes & res gestas sanctorum hominum in scripta redegerunt, vt infirmorum fidem roborarent, indoctos erudirent, desides excitarent, pios & virtutum studiosos ad eorum imitationē inuitarent, refractarios & incredulos confutarent. In ijs, vt alios innumeros omittam, videre licet sanctum Patrē Hieronymū, quanto is labore vitas patrum Aegyptiorum didicerit, quanta cura eas memoria retinuerit, quanta lectoris vtilitate ad posterorum notitiam trāsmiserit, diuersis ex locis ligna colligens, vt in altari Domini igni materia subministraretur. Johan. 6. Fragmenta colligere. Matth. 15. Historiæ Sanctorum cur à S. Patribus conscriptæ.

Nec fortassis minori studio citharista Domini, organum Spiritûs sancti beatus Gregorius, exempla & virtutes sanctorum Italiæ hominum Dialogo complexus est, tanquam cineres colligens è multorum sacrificijs, in loco mundo reponendos, id est, in puris fidelium mentibus asseruandos: vt varijs sanctorum exemplis quasi quibusdam calceamentis agnum paschalem comedentium pedes munirentur: & qui duris præceptorum funibus, si soli essent, forsitan læderentur, interpositis pannis veteribus, id est, priscorum patrum actibus, è lacu cum Ieremia extraherentur. Multi enim permouentur exemplis, quos præcepta non mouent. Quamobrem etiam sanctus & venerabilis Tolosanæ ecclesiæ Episcopus, ab hæreticis è sua ciuitate expulsus, cùm in Galliam Belgicam, petiturus auxilia contra fidei hostes, venisset, & tandem ad Leodiense territorium, quorundam in vera humilitate Christo militantium fama & odore attractus, descendisset, nō potuit satis admirari fidem & deuotionem, præsertim sanctarum fœminarum, cùm eas videret summo studio, desiderio & reuerentia Christi Ecclesiam & sacramenta sanctæ Ecclesiæ prosequi, quæ in ipsius regione ab omnibus ferè vel protsus reijciebantur, vel paruipendebantur: cupiebatq; summoperè quædam ex ijs, quæ vidisset & audiuisset, ne perirent, tanquam fragmenta colligere. Exod. 12. Ierem. 38. De Albigensibus hæreticis dicit.

Scis enim pater sancte, Tolosanæ ecclesiæ pastor, immò totius Ecclesiæ Christi columna fortis, (ad te nanq; mihi sermo est) quo præcipiente, & me negligentiæ arguente, præsens opusculum scribendum suscipere ausus sim. Nôsti, posteaquam ad partes nostras peruenisti, vt tibi visus sis tanquam in promissionis terra versari. Te enim narrante, memini me audiuisse, in tua regione reliquisse te Aegyptum, & transeuntē per desertum, terram promissionis in ditione Leodiēsi inuenisse. Videras apud tuos, multos nostræ regionis Cruce signatos contra hæreticos, fide feruentes, in afflictione mirabiliter patientes, misericordię operum valdè studiosos: immò, quemadmodùm ipse mihi dixisti, audieras non sine multa admiratione fœminas quasdam apud nos acerbiùs lugere vnum aliquod veniale erratum, quàm vestrates homines vel mille mortifera peccata lugerent: cumq; ad nos venisses, non aliter vidisti, quàm audieras, immò plus etiam quàm audieras: ita vt ægrè potueris credere, nisi certa oculorum fide & experientia cognouisses.

Vidisti enim in hortis liliorum Domini, multas diuersis in locis sanctarum virginū cateruas, quæ Christi amore spretis carnis illecebris, & præ desiderio regni cælestis, contemptis mundi huius opibus, in paupertate & humilitate sponso immortali adhærentes, labore manuum tenuem sibi victum acquirerent, & licet parentes earum multis diuitijs abundarent, at tamen obliuiscentes populum suum & domum patris sui, mal- Multæ sanctæ virgines

 lent

lent angustias paupertatis perpeti, quàm malè partis opibus affluere, vel inter homines fastuosos & pompis deditos seculares, cum salutis periculo permanere. Vidisti nō sine exultatione sanctas & Deo seruientes matronas, magno zelo puellarum pudicitiam tueri & conseruare & eas in sancto proposito confirmantes, vt solum sponsum cœlestem concupiscerent, salutaribus monitis instruere. Vidisti ipsas viduas in ieiunijs, orationibus, vigilijs, lachrymis, manuum laboribus Domino seruientes, quemadmodùm maritis suis quondam in carne placere studuerant, ita iam, immò verò multo etiam ampliùs in id incumbere, vt sponso Christo in spiritu placeant, crebrò illud Apostolicum reuoluentes: Vidua quæ in delicijs est, viuens mortua est: & sanctas viduas, quæ sanctorum necessitatibus communicent, quæ pedes pauperum lauent, quæ hospitalitatem sectentur, quæ operibus misericordiæ deditæ sint, fructum sexagesimum promereri.

Sanctæ matronæ & viduæ. 1.Tim.5.

Vidisti prætereà, & gauisus es, sanctas mulieres in matrimonio Domino pium exhibere famulatum, proles suas in Dei timore erudire, honestas seruare nuptias & torū immaculatum, ad tempus vacare orationi, & posteà in idipsum cum timore Domini reuerti, ne tententur à satana: ex quibus tamen multæ, consentientibus maritis, à licitis amplexibus abstinentes, continenter viuunt, & angelicam ducunt vitam, eò illustriori dignæ corona, quòd etiam in igni positæ non arserunt. At vidisti nihilo minùs non sine admiratione, atq; etiā multo animi dolore, impuros quosdam homines, totius religionis hostes, earum fœminarum religionem malignè traducere, & canina rabie mores, ipsorum vitæ planè aduersos, lacerare & proscindere, cumq; nihil possent aliud, nouis quibusdam à se confictis nominibus eas appellare, quemadmodùm olim Iudæi Christum Samaritanum, & Christianos Galilæos dicebant. Neque id mirum: Aegyptij enim abominantur oues, & tenebriones atque malitiosi homines simplicium innocentiam derident, inter pocula & epulas, in ebrietate & crapula vitam absumentium proscindentes. Itaque sanctus quidam monachus Cistertiensis ordinis, in Alnensi Abbatia Christo militans, præ simplicitate dubitare cœpit, cuiusmodi illi essent homines, qui inusitatis nominibus à maleuolis vocarentur: sed cùm oraret, à spiritu sancto responsum est ei. Inuenientur in fide stabiles, & in opere efficaces. Ab eo verò tempore senex ille tanta dilectione illis coniunctus est, vt ferre non posset se præsente mali quippiam de eis dici. Et illi quidem opprobria & persecutiones mirabili patientia pertulēre, sæpè animis commemorantes illud Euangelicum: Si de mundo essetis, mundus quod suum erat diligeret. & illud: Non est seruus maior domino suo. Si me persecuti sunt, & vos persequētur. sed quia scriptum est, A fructibus eorum cognoscetis eos: quòd syncerìter & reuerà Deo inhæserint, in Leodiēsis vrbis deuastatione cōpertum est. Quæ enim ad sacras ædes cōfugere non potuēre, in flumen sese præcipitārunt, potiùs mori volentes, quàm castitatis iacturam facere. Nonnullæ etiam in cloacas insilierunt, fœtore extingui malentes, quàm prodere virginitatem. At interim benignus sponsus ea humanitate curauit spōsas suas, vt in tanta multitudine nulla prorsus vel vitæ, vel castitatis acceperit detrimentum.

Sanctæ mulieres. Iohan.8. Iohan.15. Ibidem. Matt.7. Nota lector

Vna ex ijs sancta muliere in flumine periculosè laborante, duo ex hostibus in nauicula ad eam properārunt, & cùm illam extraxissent volebant turpiter ea abuti. Sed quid fecit casta inter lenones, agna inter lupas, colūba inter accipitres? Maluit iterum in flumē se demergere, quàm corrumpi. Itaq; desilijt ex naui in vndas, sed cùm nauicula illius saltu depressa mergeretur, duo illi mersi periērunt: illa verò absq; vllo corporis & animæ damno, fluuio obsequente, ad litus emersit.

Insigne miraculum.

Mirandis plùs miranda succedunt. Cùm diuturna & intolerabilis fames regnum Francorum & magnam Imperij partem adeò obtinuisset, vt vtriusq; sexûs homines passim in agris & pagis fame morerentur, atq; illi etiam, qui anteà diuites fuerant, publicè mendicare cogerentur, & inedia confecti perirent: in tanta multitudine nec vna reperta est, quæ vel fame deficeret, vel palàm mendicare cogeretur.

Veniamus nunc ad singulares personas & specialia miracula. Testem hic adhibeo sanctitatem tuam. Tuis enim oculis vidisti mira Dei opera, & in personis diuersis gratiarum diuersitatem. Quædam enim diuinitùs tantam acceperat gratiam, vt tuipse certissimè comperisti, vt peccata hominum, quæ per veram confessionē tecta non essent, in multis cognosceret: cumq; peccata occulta eis indicaret, & ad faciendam confessionem illos inuitaret, non paucis post Deum causa salutis esset.

Quasdam etiam vidisti fœminas, tam mirabili & singulari erga Deum amore liquefactas, vt præ desiderio languerent, nec possent multis annis è lecto, nisi rarò, surgere: quorum

quorum debilitas nullam aliam habebat causam, nisi illum solum, cuius amore & desiderio liquefactæ, cum Domino suauiter quiescentes, quanto plùs spiritu confirmabantur, tanto corpore ampliùs debilitabantur, clamantes corde, licet præ verecundia aliud ore simularent: Fulcite me floribus, stipate me malis: quia amore langueo. Cuiusdam etiam anima præ amoris magnitudine liquescente, eius genæ miro quodam modo, etiam sensibiliter extenuatæ, resoluebantur. Plerisque ex fauo spiritalis dulcedinis, quam in corde percipiebant, melleus gustus redundabat in ore, suaueseliciens lachrymas, & mentem in deuotione conseruans. Quædam verò tantam accepêre gratiam lachrymarum, vt quoties Deus versaretur cogitatione in pectore, præ deuotione riuulus lachrymarum manaret ab oculis, idque adeò, vt lachrymarum vestigia ex fluendi assiduitate in genis apparerent: nec tamen lachrymæ illæ euacuabant caput, sed quadam plenitudine confouebant mentem, spiritum suaui vnctione imbuebant, corpus mirabiliter recreabant, & tanto fluminis impetu totam Dei ciuitatē lætificabant.

Christi amore quædam languent.

Cant. 2.

Nonnullæ tanta spiritûs ebrietate extra se rapiebantur, vt in illo beato silentio totum ferè diem illis quiescentibus, dum erat rex in accubitu suo, non esset illis vox neque sensus ad vllas res exteriores. Pax enim Dei exuperabat & sepeliebat sensus earū, vt ad nullum possent euigilare clamorem, nullam prorsus sentire corporis læsionem, etiamsi multùm pungerentur. Vidi ego quandam tanto zelo triginta ferè annis intra monasterium à sponso cœlesti detineri, vt extra illud nulla posset ratione egredi, etiamsi mille homines per manus eam trahere niterentur. Sæpiùs enim exire tentabat, quibusdam etiam eam trahentibus, sed frustrà: quippe quæ faciliùs dirumpi posset.

Vide rem admirandā

Vidi aliam quandam, quæ cùm crebros pateretur mentis excessus, nōnunquam viginti & vno diebus (quæ etiam me præsente ampliùs septies, vti credo, extra se rapta fuit) vbicunq; ecstasim patiebatur, illic permaneret immobilis, donec esset sibi reddita: nec tamen quantumcunq; inclinaretur, Dei spiritu eam sustentante, corrueret: manus quoq; in aere immota penderet eo in statu, in quo ecstasis eam obtinuisset. Cùm autem illa ad se rediret, tanto complebatur gaudio, vt reliquijs cogitationum diem festum agentibus, gaudium interius quodam corporis plausu foris prodere cogeretur, instar Dauidis coram arca saltātis: vt posset etiam ipsa dicere, Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum. Quædam verò in perceptione illius panis, qui de cælo descendit, non solùm cordis refectionem, sed etiam sensibilem in ore suauitatem & consolationem experiebantur, dulciorem super mel & fauum: dum carnes veri agni à faucibus cordis, quas repleuerāt, vsq; ad fauces oris gustu mirabili redundarent. Nonnullæ tanto desiderio ad odorem tanti sacramenti currebant & inhiabāt, vt nullo modo illo diù carere sustinerent, nullam neq; consolationem, neq; requiem capiēres, sed prorsus præ languore deficiētes, donec suauitate cibi illius, animæ illarum crebrò vegetarentur. Erubescant igitur infideles & perfidiosi hæretici, qui cibi huius dulcedinem nec fide, nec corde & ore percipiunt.

Miri raptus & ecstases cuiusdam.

Psal. 71.

2. Reg. 6.

Psal. 83.

Iohan. 6.

Noui ego quandam in ijs sanctis fœminis, cui, cùm ingenti veri illius agni carnes edendi desiderio teneretur, ipse agnus seipsum impertijt, non ferens diutiùs illam languere: atque ex ea refectione, illa conualuit. Vidi aliam, circa quam mirabiliter operatus est Dominus, ita vt cùm diù iacuisset exanimis, antequam corpus eius in terra sepeliretur, anima in corpus reuertente, reuixerit, atq; à Domino obtinuerit, vt in hoc seculo viuens, Purgatorium pateretur. Itaq; multo tempore mirum in modum à Domino afflicta, quandoq; se volutabat in igne, nonnunquam hyberno tempore in aqua congelata diù morabatur, interdum in mortuorum sepulcra ingredi cogebatur. Tandem verò peractā pœnitentia, in tanta pace vixit, tantamq; à Domino gratiam adepta est, vt crebrò rapta in spiritu, animas defunctorum vsq; in Purgatorium absq; vlla suî læsione & ad superna regna deduceret.

Hæc est Christina mirabilis, cuius vitam scripsit Thomas Cantipratensis.

Sed quid me necesse est diuersarum diuersas & admirandas diuinorum charismatū & cælestis gratiæ varietates enarrare, cùm in vna eximia multumque preciosa margarita, omnium ferè charismatum liceat cernere plenitudinem, quæ inter alias, perinde vt carbunculus inter gemmas, & sol inter stellas, mirabiliter enituit: cuius fama rei veritate inferior, te ad nostram regionem adduxit: cuius virtutem in primo ad illam accessu, in te mirabiliter expertus es? Cùm enim iam ferè ad dies quadraginta nihil penitus manducās, beatum obitum suum iam propinquum cum desiderio & mentis hilaritate expectâsset, & tu de eius vita multa admiranda & vidisses, & audisses, impensi-

simè rogâsti, vt post eius decessum vitam eius conscriberem, vt qui ei familiaris fuissem, multaque de eius virtutibus memoriæ commendâssem: nec eius dũtaxat vitam, sed etiã aliarum sanctarũ fœminarũ, in quibus mira sanè in Leodiensi ditione Dominus operatur. Etsi autem affirmares tu, & tibi & alijs cumprimis hoc esse commodum & opportunum, si ea, quæ Deus in sanctis nostræ ætatis hominibus efficit, pro concione publicè posses annunciare, non tamen volui ego eatum, quæ adhuc superfunt, virtutes & actus scripto comprehendere, certus nulla ratione id eas toleraturas. Ne tamen penitus tuæ sanctitati immorigerus videar, fretus precibus tuis, cõpulsus desiderio tuo, multorum etiam, qui hæc lecturi sunt, vtilitate incitatus, præsens opusculum
Act. 28. aggredior, sarmenta cum Apostolo collecturus, quibus & me & alios calefaciã: tametsi non dubito, fore vt à serpente mordear: sed nec Apostolus à vipera læsus est, nec ego ex obtrectatorum morsibus aliquod me damnum facturum pertimesco.

1. Cor. 2. Quanuis enim animalis homo non percipit ea, quæ Dei sunt, propter multorum inuidiam, ne multorum vtilitatibus desim, à suscepto opere non desistam. Sunt enim quidam animales, spiritum Dei non habentes, apud semetipsos prudentes, qui nihil volunt recipere, nisi quod humana possint ratione consequi: porrò ea, quæ non intel-
1. Thes. 5. ligunt, derident & cõtemnunt. contra quos dicit Apostolus: Spiritũ nolite extinguere, prophetias nolite spernere. Illi enim, quantum in ipsis est, spiritum extinguũt & spernunt prophetias, qui homines spiritales tanquam insanos vel idiotas despiciunt, & prophetias siue reuelationes sanctorum, haud secus, atque phantasmata vel somnio-
Esa. 59. rum ludibria, reijciunt. Non est autem abbreuiata manus Domini, & iam inde ab initio nulla fuit ætas, qua spiritus sanctus non effecerit res admirandas in sanctis suis, siue
Psalm. 132. clàm, siue palàm. Vnguentum enim, quod descendit à capite in barbam, & à barba in oram vestimenti, etiam vsque ad fimbriam, id est, vsque ad sanctos extremæ ætatis descendet. Nos igitur, quæ vidimus & nouimus, & magna ex parte experientia didicimus, ad Dei & ancillæ eius honorem, eiusdemq; ancillæ Christi amicorũ consolationem, pauca ex multis annotabimus. Neque enim omnia vitæ eius admiranda colligere possumus, quandoquidem multis illis annis, quibus Deo religiosè seruiuit, vix vllus dies aut nox præterijt, quin aliqua vel Dei, vel angelorum eius, vel sanctorum in cælis degentium, cum quibus ferè tota eius fuit conuersatio, visitatione frueretur. Vt autem faciliùs in tanta rerum varietate id quod quærit, lector inueniat, singulis capitibus operis huius suos titulos præfixi, quibus quasi clauibus quibusdam, eorum quæ ijsdem capitibus continentur, intellectus reseretur, & citra vllam confusionem lectoris animus tanquam stellis intermicantibus illustretur.

VITÆ EIVS LIBER PRIMVS.

De eius pueritia. Cap. I.

Iunij 23. Patria Mariæ.

VIT in Episcopatu Leodiensi in oppido, quod Niuella dicitur, puella quædam, vita & nomine præclara, Maria: quæ mediocribus orta parentibus, licet diuitijs & multis rebus temporarijs abundaret, nunquam tamen ab ineunte ætate eius animus talium rerum amore illectus est: immò ab ipso matris vtero adeò ferè in Dominum proiecta fuit, vt nunquam vel rarò, vt solent puellæ, se ludentibus miscuerit, neque ijs, qui in leuitate ambulant, participem se præbuerit, conseruãs animam suam ab omni concupiscentia & vanitate: in ipsa pueritia iam non obscura de se indicia præbens, qualis in prouectiori ætate futura

Pietas pueritiæ. esset. Solebat tum crebrò ante lectum noctu genua flectere, & preces quasdam, quas didicerat, ceu vitæ primitias Domino offerre. Adeò verò ab ipsa infantia cum illa creuit miseratio & pietas, adeoque naturali quadam pietate diligebat monasticam religionem, vt fores paternæ domûs eis interdum prætereuntibus fratribus Cisterciensis ordinis, illa suspiciens & admirans eorum habitum, clàm illos sequeretur, & cùm nihil posset aliud, suos pedes in illorum vestigijs præ desiderio defigeret. Cùm autem parentes eius, vt apud seculares more comparatum est, vestibus eam delicatis & cultioribus ornare vellent, illa contristata respuebat, acsi ab ipsa natura id
1. Pet. 3. animo suo insculptum legeret, quod de fœminis ait beatus Petrus Apostolus: Quarũ sit

sit non extrinsecus capillatura, aut circundatio auri, aut indumenti vestimentorũ cultus: & quod Paulus Apostolus: Non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veste preciosa. Sed parentes eius id videntes, & puellam deridẽtes, dicebant: En qualis est filia nostra? 1. Tim. 2.

De eius coniugio. Cap. 2.

ITaque pijs eius actibus inuidentes cùm esset annorum quatuordecim, iuueni cuidã eam nubere voluerunt. Tum v... illa iuncta viro, & hac occasione separata à parentum conuictu, tanto feruoris excessu inflãmata est, adeoq; corpus suũ castigauit & in seruitutem redegit, vt non raro, cùm iam magnam noctis partem laboribus manuum impendisset, deinde in preces admodùm prolixas incumberet: quod porrò reliquum erat noctis spatium, id quoties liceret, in asseres, quos clàm in extrema lectuli parte absconderat, se reponens exiguo somno transmitteret. Cùm autem proprij corporis potestatem palàm non haberet, funem asperrimum secretò sub subucula gestabat, eoque corpus suum mirè constringebat. Quod nõ idcircò hic commemorare volui, vt probem excessum, sed vt eius feruorem indicem. In his verò & plerisque alijs, quæ singularis gratiæ priuilegio illa fecit, prudens lector meminerit, paucorum priuilegia non efficere legem communem. Itaque virtutes eius imitemur: actus autem virtutum eius, absque priuata quadam prærogatiua, imitari non poterimus. Etsi autem cogendum est corpus, vt seruiat spiritui, dandaque nobis opera est, vt stigmata Domini nostri Iesu Christi in nostro . ramus corpore: at tamen non sumus nescij honorem regis diligere iudicium, necgratum esse Deo sacrificium de rapina pauperis. Nec debemus pauperi ac miserę carni subtrahere necessaria, sed vitia coërcere. Quod verò sanctos quosdam ex familiari sancti spiritûs consilio fecisse legimus, admiremur potiùs, quàm imitandum suscipiamus. Nubit viro. Vt corpus castigârit. Psal. 98. Vitia enecãda, non caro.

De mariti eius conuersione, & vt omnibus renunciantes, castè . ixerint. Cap. 3.

CVm autem non multo tempore cum marito suo Iohanne i matrimonio ita vixisset, respexit Dominus humilitatem ancillæ suæ, exaudiuitq; lachrymas supplicantis. Quam enim hactenus vxorem habuerat Iohannes, eam ex instinctu diuino habuit postmodùm Mariam commendatam. Casto castam Dominus commendauit ancillam, vt pro solatio haberet custodem: & vt liberiùs Domino seruiret, fidelem ei adhibuit prouisorem. Qui enim priùs naturali quadam ingenij humanitate & suauitate sancto coniugis suæ proposito, vt solent plerunque mariti, non cõtradixerat, sed comiter ac benignè satis, licet eius labores miseraretur, illud tolerârat: eam est ex diuina visitatione gratiam adeptus, vt non solùm deinceps continentem & planè angelicam duxerit vitam, sed sociam etiam suam in sancto proposito & religione imitatus sit, omnia sua pro Christi amore in pauperes erogans. Quanto autem magis carnali affectione ab ea separatus est, tanto plùs ei spiritalis nexûs matrimonio per dilectionẽ coniunctus est. Quamobrem etiam Dominus postea ancillæ suæ in visione promisit, se socium ipsius tanquam instaurato matrimonio in cælis ei redditurum, qui studio castitatis à carnali commercio in terris se retraxisset. Erubescant hic & expauescant infelices, qui extra matrimonium illicitis se commixtionibus polluunt, quando ambo isti beati iuuenes, etiam à licitis amplexibus, causa Christi, abstinentes, feruentis adolescentiæ impetum feruore religionis superârunt, ignem igni extinxerunt, & coronas triumphales promeruerunt. Itaque dedit illis Dominus in domo sua & in muris suis locum & nomen melius à filijs & filiabus: quandoquidem instar beatorum martyrũ, in igne non ardentes, in voluptatum copia propriam voluntatem mactantes, apud fluuium sitientes, inter epulas esurientes, carnes suas confixerunt clauis timoris Dei: immò verò Christi amore sese penitus abijcientes, leprosis quibusdam apud Niuellam eo in loco, quem Villerbroc dicunt, aliquandiù inseruiêrunt. Maritus eius cum illa viuit continenter. In lubricos & incontinentes. Esa. 56.

De contemptu & persecutione, quæ à consanguineis pertulêre. Cap. 4.

VIdebant verò hęc dęmones, & inuidebant: videbant seculares & cognati, & frendebant dentibus in eos: & quos anteà erant venerati diuites, iam Christi causa

 pauperes

paupetes sua sponte effectos irridebant & aspernabantur. Viles ergo & abiecti pro Domino habiti sunt: opprobria exprobrantium Domino ceciderunt super eos. Sed ne rimeas ancilla Christi proposito tibi gaudio & honore seculari, ad Crucis contumelias cum Christo tuo vltrò accedere. Præstabilius tibi est, abiectam esse in domo Domini tui, quàm habitare in rabernaculis peccatorum. Perdidisti quidem gratiam cognatorum: sed Christi gratiam tibi conciliâsti. An te putas iam demum destitutã amore consanguineorum? Immò verò nunquam illi te dilexerunt, sed tua. Vt enim muscæ mel, cadauera lupi: sic prædam sequitur hæc turba, non hominem.

Amor hominũ mundanorum fallax.

De compunctione & lachrymis eius. Cap. 5.

Thren. 3.

Bonus es Domine sperantibus in te: verax es expectãtibus te. Ancilla tua regnum mundi & omnem ornatum eius pro tui amore contempsit: tu verò centuplum ei reddidisti in hoc seculo, & vitam æternam in futuro. Intueamur enim, quantis virtutum gemmis, tanquam vas auri solidum, ornatum omni lapide precioso, præclarã hanc amicam tuam ornaueris, quibus miraculis abiectã illam, & quam homines mundo dediti irrisêre, illustraueris. Principium cõuersionis eius ad te, primitiæ dilectionis, Crux tua, passio tua fuit. Audiuit auditum tuum, & timuit: considerauit opera tua, & expauit. Cùm enim die quadã, præuenta & visitata à te, beneficia immensa, quæ tu in assumpta carne humano generi benignus impendisti, consideraret, tantam compunctionis gratiam, tantam vim & copiam lachrymarum, torculari Crucis tuæ expressam in tua passione percepit, vt vestigia eius per ecclesiam ingredientis, lachrymæ in pauimentum vbertim defluentes proderent. Porrò ab hac visitatione multo deinceps tempore nec Crucis imaginem intueri, nec vel ipsa loqui, vel alios de passione Christi loquentes audire potuit, quin præ cordis defectu ecstasin pateretur. Itaque vt dolorem aliquando temperaret, & fluuium lachrymarum cohiberet, ad Christi diuinitatem & maiestatem animum attollebat, vt in eius impassibilitate consolationem inueniret. Sed vnde fluminis impetum reprimere conabatur, inde mirabiliter maior lachrymarum impetus excitabatur. Cùm enim attenderet, quantus sit ille, qui propter nos tam indigna & abiecta perpessus est, dolor recrudescebat, nouisque lachrymis anima eius suaui compunctione renouabatur. Die quodam ante parasceuen, cùm iam imminente Christi passione, maiori lachrymarum imbre, gemitibus & singultibus se cum Domino Iesu mactare cœpisset, quidam ex ecclesiæ sacerdotibus quasi blandè increpando, hortabatur eam, vt cum silentio oraret, & lachrymas compesceret. Illa verò, vt semper erat, verecunda & omnibus columbina simplicitate obedire studens, cùm non ignoraret id se præstare non posse, clàm è templo egrediens, in secretum quendam & ab omnibus remotum secessit locum: impetrauitque cum lachrymis à Domino, vt illi sacerdoti indicaret, non esse in hominis potestate lachrymarum impetum retinere, quando flante spiritu vehementi fluunt aquæ. Cùm igitur eodem die presbyter ille Missam celebraret, aperuit Dominus, & non fuit qui clauderet: emisit aquas, & subuerterunt terram. Tanto enim lachrymarum diluuio submersus est spiritus eius, quòd parùm abfuit, quin præfocaretur: & quo plùs nitebatur coercere impetum, tanto ampliùs multo lachrymarum imbre non ille duntaxat, sed & liber & altaris linteamina irrigabantur. Quid hic ageret incautus ille Christi ancillæ repræhensor? Certa experientia non absque rubore didicit, quod paulò antè per humilitatem & commiserationem scire noluit. Post multos singultus, cùm multa inordinatè & cum interruptione pronunciâsset, tandem à naufragio vix euasit. Qui vidit & cognouit, testimonium perhibuit. Diù post Missæ absolutionem Christi ancilla reuertens, miro modo perinde ac si præsens fuisset, quæcunq; acciderant, sacerdoti illi improperando retulit: Iamnunc, inquit, propria didicisti experientia, non esse in manu hominis, impetum spiritûs Austro flante continere. Cùm autem per dies & noctes perpetuos aquatum exitus deducerent oculi eius, & ne lachrymæ eius non modò non hærerent in maxillis, sed nec in ecclesiæ pauimento puluere mixtæ sordes efficerent, panno lineo, quo caput suum tegebat, excipere[n]tur, multis eiusmodi pannis seu velaminibus vtebatur, cùm humectata lachrymis, sicca flagitarent. Mihi verò condolentis & commiserantis affectu, post longa ieiunia, post vigilias multas, post tantas lachrymarum inundationes ex ea percontanti, num exinanito, vt assolet, capite aliquam vel læsionem vel dolorem sentiret, ita respondit:

Ingens eius compũctio ex consideratione passionis Christi.

Nota efficaciã precum eius.

Magna copia lachrymarũ eius.

Hæ

Hæ lachrymæ sunt refectio mea: hæ sunt mihi panes die ac nocte: nec caput affligunt, sed mentem nutriunt: non dolore vllo afficiunt, sed animam quadam serenitate exhilarant: non cerebrum euacuant, sed animum satietate implēt, & suaui quadam mulcent vnctione: dum non vi extorquentur, sed à Domino sponte suppeditantur. Nota de lachrymis.

De eius confeßione. Cap. 6.

IAm de eius confessione post compunctionem breuiter videamus. Testem Deum inuoco, me nunquam in tota eius vita vel conuersatione vel vnum potuisse mortiferum peccatum deprehendere. Si quod autem fortassis exiguum veniale sibi admisisse videretur, cum tanto cordis dolore, tanta cum verecundia & rubore, cum tanta contritione se ostendebat sacerdoti, vt plerunq; præ nimio cordis angore instar parturientis exclamare cogeretur: tametsi etiam ab exiguis & venialibus culpis adeò sibi caueret, vt crebrò ad dies quindecim nec vnam inordinatam cogitationē in suo pos. set pectore reperire. Et quia bonarum mentium est ibi culpam agnoscere, vbi culpa non est: sacerdotum pedibus aduoluta, sese accusans, quædam eiusmodi etiam cum lachrymis confitebatur, ad quæ nos vix potuimus à risu abstinere: putà, quædā verba puerilia, quæ in pueritia se dixisse recolens, dolebat. Postquam autē euacuauit ea, quæ sunt pueri, tanto cum timore animam suam, tanto studio sensus suos, tanta puritate cor suum custodire nitebatur, semper illud præ oculis habens, Qui modica negligit, paulatim decidit: vt ne verbum quidem vllum aut adspectum inordinatum, nec inhonestum corporis habitum, nec risum immoderatum, nec indecētem vel indecorum corporis gestum, in ea vnquam aut certè rarò aduertere potuerimus: quanquam plerunque præ immenso cordis gaudio, dum seipsam vix posset capere, aliquando liberiùs exhilarato vultu, externo corporis gestu mentis iubilum prodere cogebatur, vtpotè vel risum modestum ex cordis serenitate edendo, aut aliquam è suis sociab⁹ modico, eoq; pudico amplexu humanissimè excipiēdo, vel sacerdotis alicuius manus vel pedes præ eximia deuotione osculando. Cùm autem ad se tanquam à mentis quadā ebrietate redisset, & vesperi omnes actus suos seueriter commemoraret & examinaret, si vel in minimo modum se excessisse deprehenderet, cum admiranda cordis cō-tritione id confitebatur, & à seipsa pœnas exigebat: non rarò etiam illic trepidans, vbi nullus erat timor. Nos verò ea sola causa, nostræ pigritiæ consulere volentes, eam reprehendebamus, quòd crebriùs, quàm vellemus, eiusmodi minutias confiteretur.

Magna vitę innocentia.

Eccl. 19.

Etiam minimas culpas cū multo dolore confitetur.

De eius pœnitentia & satisfactione. Cap. 7.

POstquam de eius confessione dictum est, iam porrò videamus, quàm multa & admiranda peritia corpus suum Domino immolârit, quàm magna & insigni delectatione, Crucem Christi amplectens, carnem suam excruciârit. Primam illam discipulorum Christi prælectionem, primam illam euangelicæ disciplinæ institutionem, qua Dominus ait: Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me: sæpiùs apud se animo reuoluebat, & his tanquam passibus tribus Christum sequi nitebatur. Non solùm enim aliena abnegauerat, nihil eorum appetendo, nec sua duntaxat, omnibus illis nuncium remittendo: nec modò corpus, illud affligendo: sed seipsam etiam, propriæ voluntati penitus valefaciendo. Itaque sibiipsi renunciauit, vel seipsam abnegauit, alterius voluntati per obedientiam se submittendo: tulit crucem suam, corpus inedia & abstinentia castigando: Christum secuta est, per humilitatem sese abijciendo. Gustato autem spiritu, omnis carnalis delectatio ei desipiebat: cumque aliquando in memoriam rediret, post quandam grauissimam ægritudinem ad breue tempus carnibus & vino, tanquam cogente necessitate, vsam se fuisse, præ horrore & abominatione præteritæ delectationis sese afflixit, nec potuit spiritus eius quiescere, donec illas qualescunque delicias mirabili cruciatu compensaret. Feruore enim spiritûs ceu ebria, præ suauitate carnium agni paschalis, carnem suam fastidiens, non exiguas eius particulas cultello abscidit, & præ verecundia in terra abscondit. Et quia vehementissimo amoris igni accensa, carnis dolores contempsit, vnum ex Seraphicis spiritibus in hoc mentis excessu sibi adstantem vidit. Horum autem vulnerum loca, cùm defunctæ corpus lauaretur, fœminę non sine admiratione viderunt: qui verò ex eius confessione isthuc didicerant, facilè nouerunt, vnde vulnera illa profecta essent. Iam qui Simeonis Stylitæ vermes, ex eius vulneribus scaturientes, qui beati Antonij ignem, quo pedes inflammauit,

Luc. 9.

Perfecta eius abrenunciatio.

Vide feruorē spiritûs carnis suæ cruciatu scō temnentis.

mauit, venerantur & admirantur: cur non etiam in sexu fragili tantam mulieris fortitudinem suspiciant, quæ charitate vulnerata, & Christi vulneribus vegetata, proprij corporis vulnera contempsit?

De eius ieiunijs. Cap. xj.

Tanta sanè ieiunandi gratia Christi ancilla prædita fuit, vt diebus illis, quibus ob corpusculi recreationem eam ad cœnam perinde atque ad medicinam accedere oportebat, semel, idque modicè in die, æstate quidem ad vesperam, hyeme verò prima noctis hora ederet: sed neque vinum bibebat, neque carnibus vescebatur: piscibus raro, & non nisi minimis. Fructibus arborum, herbis & leguminibus vtcunque sustentabatur: panem nigerrimum atque asperrimum, quem vix canes possent edere, multo tempore comedit, cuius nimia duritia & asperitate fauces eius adeò lacerabantur, vt sanguis inde manaret. Sed eum sanguinem suauem ipsi efficiebat Christi memoria: cuius vulneribus vulnera eius mulcebantur, & dulcedine panis cælestis asperrimi panis duritia edulcabatur. Quodam die cibum capiens, vidit hostem antiquum inuidia tabescentem, & cùm nihil posset aliud, insultantem ipsi atque dicentem: Nimiùm te reples gulosa. Longis enim confecta & constricta ieiunijs, quandoque laborabat edendo: &, si vidisset stomachum frigidum & constrictum, velut alimenta respuentem, ex modico cibo tumescere, dolebat. At verò mali dæmonis fraudem & versutias intelligens, quòd ipsam, vtpote religiosè formidolosam, perturbare cuperet, vt nimia inedia conficeretur, deridens illum, tanto plus conabatur comedere, quanto serpens virulentus acriùs inde torquebatur. Sed siue manducaret, siue ieiunaret, omnia in Dei gloriam faciebat. Triennio perpetuo, à festo S. Crucis vsque ad Pascha, solo pane & aqua vsa est, nec tamen vllum inde vel valetudinis, vel laboris manuarij accepit detrimentum. Quando in cellula sua, iuxta ecclesiam sita, vesperi aut nocte corpusculum solo pane & aqua reficiebat, à principio benedictionis vsque ad peractas gratiarum actiones, quidam ex sanctis angelis sobrię cœnæ assistentes, coram illa quasi per scalam illustrem ascendebant: quorum præsentia tantam ei adferebat consolationem & spiritûs exultationem, vt omnis suauitas gustûs illa spiritali dulcedine facilè vinceretur. Sanctus quoque Iohannes Euangelista, quem impensè amabat, illa cibum sumente, nonnunquam ad eius mensam veniebat: ad cuius præsentiam præ deuotionis affectu appetitus omnis ita prosternebatur, vt etiam exiguam escam capere vix posset. Ita corporales delicias, quibus Christi amore sibi interdixerat, Dominus mentis delicijs compensabat. Scriptum est enim: Non in solo pane viuit homo. Ex huius autem cibi fortitudine ita roborabatur, vt plerunque ad octo, interdum ad vndecim dies, putà à Christi ascensione vsque ad aduentum Spiritûs sancti siue Pentecosten, nihil prorsus cibi potûsve acciperet: & quod mirum videri posset, nec caput propterea doleret, nec aliquid de labore remitteret, non minùs prompta & expedita ad laborandum postremo ieiunij die, atque primo, nec si vellet, ijs diebus edere potuisset, donec portio sensitiua, quæ à spiritu quasi absorpta erat, ad sese, vt ita dicam, rediret. Nam quandiù anima, spiritali refectione exuberans, ita plena erat, nullum cibum corporeum eam percipere sinebat. Aliquando ad dies trigintaquinq; in tranquillo & beato silentio cum Domino suauiter quiescens, nulla corporea vtebatur esca, & per dies aliquot nullum poterat proferre sermonem, nisi hunc solum: Volo corpus Domini nostri Iesu Christi: quo percepto, rursus cum Domino in silentio permanebat. Illis verò diebus sentiebat spiritum suum, tanquam à corpore separatum, sic esse in corpore, ac si in luteo iaceret vase, & ipso suo corpore tanquam luteo vestimento circundari. Ita ergo à rebus sensibilibus abstracta, & supra se in quandam ecstasin rapta, tandem post hebdomadas quinque ad se reuertens, aperiebat os suum, & mirantibus illis, qui aderant, loquebatur, cibumque sumebat. Posteà verò accidit illi, vt multo tempore nulla ratione neque carnium, neq; frixuræ alicuius, sed nec vini posset odorem ferre, nisi quãdo post sumptum Christi corpus pro ablutione vinum sumebat: tunc enim citra vllã molestiam & odorem & saporem illius admittebat: & cùm iret per pagos aliquot, ab Episcopo Confirmationis sacramentum perceptura, nihil affligebatur ijs odoribus, qui anteà ei fuerant intolerabiles.

[Margin notes: Semel tantùm in die comedit. — Eius cibus. — Eludit satanæ ludibria. — Diuinis affi citur consolationibus. — Deut. 8. — Vide stupẽdam abstinẽtiam, & mẽtis excessũ.]

De precibus eius. Cap. 9.

QVAnto accuratiùs corpus suum mactabat ieiunijs, tanto spiritus liberior precibus pinguescebat. Corpus extenuabatur inedia, & anima in Domino magis corroborabatur. Tam verò singularem à Domino obtinuit orandi gratiam, vt diu noctuque inuictum ab oratione spiritum aut nunquam, aut rarò relaxaret. Sine intermissione enim orabat, vel tacito corde clamando, vel oris officio cordis affectum exprimendo: tanrusq; ab altari cordis eius fumus aromatum in conspectu Domini ascendebat, vt etiam tum, cùm manibus operaretur, cùm manum mitteret ad fortia, & digiti eius appræhenderent fusum, psalterium coram se expansum haberet, atque inde Domino psalmos suauiter eructaret, ijsque ceu clauis quibusdam cor suũ, ne ociosè vagaretur, Domino copularet. Cùm autem speciales pro aliquo, Domino preces offerret, miro quodam modo ille ei in spiritu respondebat. Ex adipe enim deuotionis, spiritus eius Domino coniunctus, suauiter in oratione pinguescebat, cùm se sentiret à Domino impetrâsse, quod vellet. Ex ipsa nanque spiritûs sui vel eleuatione, vel depressione, vtrùm exaudita esset, néene, plerunque animaduertebat. Orauit quandoque pro anima cuiusdam defuncti, dictumque est ei: Non ores pro illo, quia à Domino reiectus est. Lethali enim vulnere confixus in illo hastarum congressu vel certamine, quod torneamentum vocant, miserè perierat, & æternis fuit supplicijs addictus. Die quodam in cella sua apud ecclesiam Oegniacensem multas vidit manus tanquam ipsi supplicantium. Admirans autem & ignorans, quid isthuc sibi vellet, nonnihil timore correpta, fugit ad ecclesiam. Altero die iterum in cellula sua easdem vidit manus: & expauescens, rursus volebat fugere ad ecclesiam, sed manibus eam retinentibus retardabatur. At nihilo minùs ad ecclesiã, tanquam ad tabernaculum, confugiens, vt Dominum consuleret, rogauit eum vt, quid illę manus sibi vellent, ipsam certiorem efficeret. Respondit autem illi Dominus, defunctorũ animas, quæ in Purgatorio pœnas luerent, orationum ipsius suffragia expetere, quibus quasi vnguento quodam precioso, dolores illarum lenirentur. Nam præ diuinæ contemplationis dulcedine, solitas preces suas nonnunquam intermittebat: interdum nec os aperire, nec de vlla re alia, quàm de Deo, cogitare poterat. Solebat autem peregrinationis siue orationis causa quotannis visitare ecclesiam beatissimæ Mariæ Oegniacensem, siue de Oegnies, vbi magnam obtinebat à matre Domini consolationem. Ea autem ecclesia, ab eo loco, in quo ipsa morabatur, ad duo milliaria aberat: cumque acriùs horrebat gelida hyems, nudis pedibus sine vlla sui læsione ad ecclesiam illam vsque ingrediebatur. Comitabatur autem illam vna duntaxat ancilla, & cùm via illa admodum distorta & flexuosa atq; nemorosa esset, nec ipsi satis cognita, at tamen lumine quodam illam antecedente & viam monstrãte, nunquam aberrabat. Et illo quidem die nihil prorsus edebat, & totam noctem in ecclesia peruigil exigebat, dieque altero ad vesperam vsque ieiuna permanebat, at nihilominùs domũ reuertens, sine vlla difficultate iter conficiebat, angelis eam dextera læuaque sustentantibus. Angelis enim suis mandauerat Deus, vt eam in omnibus vijs eius custodirẽt, & in suis portarent manibus, ne fortè ad lapidem offenderet pedem suum. Quòd si aliquando ea illud iter agente, vehemens imber è nubibus immineret, nec haberet illa vestes pluuiæ excipiendæ opportunas, suspiciens ad cælum, vidit quasi stellas quasdam, ipsi obsequendo, retinere pluuiam, atque ita inter ruentes è cælo imbres prorsus intacta permansit.

Perpetuum eius precãdi studium.

Visio eius.

Purgatorium.

Nudis pedibus hyberno tempore visitat ecclesiã B. Mariæ.

Psalm. 90.

Nonnunquam, cùm inter orandum holocaustum eius pinguius fieret, & sicut adipe & pinguedine anima eius repleretur, non potuit cessare à precibus. Itaque per diem & noctem millies & centies flectens genua, salutabat beatam Virginem, atque admirandum hoc & inauditum salutandi genus & officium, ad quadraginta dies cõtinuabat. Primò autem in spiritu vehementi sine intermissione sexcenties flectebat genua: deinde integrum Psalterium stans legebat, ad singulos psalmos beatissimæ Virgini flexis genibus angelicam salutationem offerens. Tertiò, Austro flante vehementiùs, trecentis vicibus ad singulas genuflexiones virga se percutiens, Deo & beatissimæ Virgini prolixo martyrio sese immolabat. Tribus autem vltimis ictibus, tanquam ad aliorum condimentum, copiosum è suo corpore extrahebat sanguinem. Tandem quinquagies flexis simpliciter genibus, sacrificium consummabat. Hæc autem non humana virtute, sed angelico freta præsidio & sustentaculo, faciebat. Vim autẽ & efficaciam precum eius sæpe experti sunt nõ solùm homines in subsidiũ, sed

Vide precũ instantiam rarã & admirandam.

Corporis castigatio dura.

Magna eius potestas in dæmones. ſed etiam dæmones ad tormentum: quos adeò exagitabat & perurgebat, & quaſi quibuſdam vinculis implicatos, ad ſe pertrahebat, vt precum eius flammis & incēdio ad ipſam venire compellerentur, modò dentib⁹ frendentes in illam, modò vlulantes & de illa conquerentes, interdum etiam ceu ſupplicantes. Quòd ſi quiſpiam ex eius familiaribus aliqua tentatione eſſet infeſtatus, non ceſſabat precioſa illa Chriſti margarita, ſpiritu commiſerationis eam perurgente, donec orationum ſuarum pondere au thorem nequitiæ obrueret, & de manu fortiorum pauperem & inopem liberaret.

Nota impoſturam fallacioſi dæmonis. Quidam ex amicis eius præcipuis, à dæmonio meridiano perambulante in tenebris, aliquando tanto periculoſiùs, quanto ſubtiliùs infeſtabatur. Callidus enim hoſtis transfigurans ſe in angelum lucis, ſub ſpecie pietatis ei familiariter in ſomnis apparebat, nonnunquam quædam eius vitia repræhendens, ad quædam etiam facienda bona eum fraudulenter adhortans, vt priùs tanquam antidoti cuiuſdam falſa ſpecie oblata poſteà occultiùs venenum inſtillaret: & mellita lingua blanditer exerta, poſtmodùm dētem infigeret, & ad extremū caudam ſuam quaſi cedrum ſtringeret. Iob 40. Cùm enim iam illi fides ceu veraci haberetur, tum inſtar ſophiſtæ & impoſtoris, veris quibuſdam proditor ille falſa permiſcebat, bonorum intermixtione falſis quandam vm bram inſidioſè prætexens. Tandem ſuis machinis eò perduxit fratrem illum, vt res eius peſſimum fuerint exitum habituræ, ſi nō ancilla Chriſti, reuelante ſpiritu ſancto, callidi veteratoris fraudes didiciſſet. Cùm autē diceret homini, reuelationes illas non eſſe à Deo, ſed maligni dæmonis illuſiones eſſe, & ille ediuerſo non ſancto, ſed ſuo ſpi ritu obijceret: Cùm tot mihi beneficia præſtiterit ſpiritus ille, tot vera & futura prędi xerit, nullo pacto mihi vult imponere: illa ad ſolita orationum arma confugiens, pedes Domini rigat lachrymis, cælum precibus inſtanter pulſat, nec facit finem, donec impius ille impoſtor, cum multo gemitu & pudore, ipſi nocte in cellula ſua orāti adſtaret: quem illa commentitio præditum ſplendore intuens: Quiſnam es tu? inquit, aut quis vocaris? Ille ſuperbo, vt erat, vultu eam toruis oculis viciſſim adſpiciens, Ego ſum, ait, quem tu maledicta precibus tuis compuliſti venire ad te, quæ meum mihi amicum per vim auferre conaris. Somnium autem ego vocor. Multis enim, pręſertim religioſis, in ſomnis inſtar Luciferi appareo, mihique obediunt illi, & ex meis conſolationibus animis efferuntur, dignoſque ſe putant, qui diuinis & angelicis fruātur colloquijs. Amicum illum meum, quem pro tua voluntate mihi abſtuliſti, à bono propoſito iam eram retracturus. Et id ſanè rei euentus docuit: ſed oua aſpidum rupta ſunt, & maligni illius fraudulenta conſilia in lucem prolata.

Angelus ſatanæ tranſfigurat ſe in Angelū lucis.

Puella quædam in monaſterio Ciſtertienſis Ordinis inter ſanctimoniales ſub habitu monaſtico Domino ſeruiebat. Inuidit verò illi tanto acerbiùs antiquus ſerpens, quòd in ſexu fragili & ætate iuuenili tam arduæ viæ inſtitutum eam complexam videret. Itaque cernens illam ſimplicem, formidoloſam & humilem, & per puſillanimitatem & immodicum timorem, eam in deſperationem adduceret, blaſphemis & ſordidis cogitationibus eius animum vexauit. Illa verò, vt erat meticuloſa & talium tentationum rudis ac imperita, in ipſo eiuſmodi cogitationum primo acceſſu putabat ſe fidem amiſiſſe: & diù quidem multo cum dolore reſtitit, ſed tandem virulenti ſerpentis ſibilum ampliùs ferre non ſuſtinens, nec interim pectoris ſui vulnus, vt medicinam acciperet, aperiens, præ puſillanimitate in deſperationem prolapſa eſt, iamque adeò eius mentem malignus hoſtis depreſſerat, vt nec orationem Dominicam, nec Symbolum Apoſtolicum dicere poſſet. Nec voluit confiteri peccata ſua: & ſi nonnunquam vel blanditijs adducta, vel minis compulſa, quædam confiteretur, nulla ratione permoueri potuit, vt veniam peteret. Non potuit intereſſe ſacramentis Eccleſiæ, non Chriſti corpus percipere: nec rarò præ animi perturbatione ſibijpſi manus adferre conata eſt: verbum Dei & ſalutares admonitiones ſpernebat: omnis boni odio laborabat: multas per os eius diabolus blaſphemias euomebat. Fiebant quidem à pijs ſororibus eius multæ ad Dominum preces pro illa, ſed columbam ſuam è faucibus tartarei accipitris extorquere, & illud genus dæmonij precibus & ieiunijs eijcere nequibant: non quòd clemens ſponſus tot ſanctarum virginum orationes ſperneret, ſed quòd dæmonium atrociſſimum ſingulari ancillæ ſuæ vincendum & profligandum ſeruaret, quæ precum ſuarum efficacia maxillas Leuiathan perforaret, & ab eius ore prędam illam vi extraheret. Adducta eſt itaq; puella ad eam: illa verò, vt erat ſpiritu commiſerationis & melle ſpiritalis dulcedinis affluens, eam benignè ſuſcepit, non modò in cellulam ſuam ſtudio hoſpitalitatis, ſed etiam in cor ſuum charitatis ſpiritu & beneuolentia: cumque multùm pro ea rogaret Dominum, nequam

Dæmō valdè infeſtus eſt cuidam ſanctimoniali.

Pernicioſè illa tacet tētationē ſuā

Maria hæc multis precibus & ieiunijs liberat eam.

nequam spiritus,quam se fortiter tenere existimabat,relinquere noluit. Tum illa seipsam Domino prolixiùs immolans,quadraginta diebus in lachrymas,preces & ieiunia incubuit,sed ita tamen,vt bis vel ter hebdomadibus singulis cibum acciperet. Eo ieiunio absoluto,teterrimus ille spiritus,relicta puella,ad Christi ancillam cum dolore & ignominia venit coactus,& ab Angelo Domini mirabiliter vinctus & tortus,ita vt videretur quasi reiectis per vomitum visceribus,omnia intestina sua ad collum gestare.Quod enim inuisibiliter Dominus in spiritu operatur,id quandoque per signa quędam exteriora visibiliter ostendit. Rogauit autem gemebundus Christi amicam, vt ipsius misereretur,& mulctam ipsi irrogaret.aiebatque quicquid ipsa iniungeret, id sibi necessariò faciendum incumbere.Illa verò, vt quæ nunquam quicquam sibi arrogaret,nec aliquid vellet sine consilio facere,acciuit ad se magistrum quendam,ipsius familiarem amicum,cui benè confidebat.Illo consulente,vt eum iuberet ire in desertū locum,vbi nulli vnquam vsq; ad supremi iudicij diem nocere posset,alius quidam superuenit,vtriq; satis familiaris:qui cùm rem cognouisset, pro maiori spiritûs vehementia & feruore, Nequaquam,inquit,sic euadet ille furcifer, sed iubeas illum confestim abire in profunda inferorum. Illa ergo id præcipiente,& dæmone cum vlulatu descēdente,tantus tartareorum spirituū clamor excitatus est,ipsa in spiritu audiente,quòd magnus & potens quidam è suis princeps ad ipsos veniret,vt multùm illa obstupesceret,& Domino gratias ageret. Porrò puella eadem hora liberata, facta confessione peccatorum suorum,Christi corpus accepit,& Deo gratias agens, ad suum monasterium reuersa est. En vt comprimitur superbissimi dæmonis arrogantia.

Nonnunquam Christi ancilla post multas vigilias & preces in lectulo suo nonnihil quiescente,sub diuersis formis apparebat ei diabolus,frendens in eam, eique maledicens: Malo tuo,inquiens,quiescas:nobiscum in gehenna sit requies tua. Non minùs enim torqueor quiete tua,quàm labore & precibus tuis. At illa subridens , edito Crucis signo,eum discedere compellebat.

De vigilijs & somno eius. Cap. 10.

GRAuem & intolerabilem temporis ociosè traducti iacturam fortis illa & prudens mulier censebat. Dies enim prætérlabuntur,sed non redeunt,nec reuocari possunt.Itaque temporis amissi damnum irrecuperabile est. cæteræ autem res temporariæ, si sint amissæ, restaurari possunt. Quamobrem summo cauebat studio, ne quam vnquam noctis vel diei horam , quantùm fieri poterat, ociosa transmitteret. Tempus nō finit ociosè labi. Noctibus raro dormiebat, sciens homini somnum non ad meritum, sed ad humanę infirmitatis recreationem à Deo clementer attributum. Non enim meremur dormientes,cùm nulla tunc nobis sit liberi arbitrij vsura. Vnde quantùm potuit, à somno abstinens, nocturnis vigilijs tanto deuotiùs, quantò liberiùs absque vllo circunstrepentium sonitu, Domino vacabat. Abstinentia enim, qua corpus suum conficiebat & exiccabat, & ignis diuini amoris intus ardens, omnem ab ea somnolentiam profligabant: suaues etiam angelorum cantus,cum quibus non raro noctes insomnes ducebat,omnem ab eius oculis somnum absque vlla corporis molestia abigebant. Somni pauciffimi est. Separatæ enim ab hominum frequentia nocturnis horis, aderat beatorum spirituum exercitus, quorum sonus mirabilis, tanquam castrorum, dulci quadam harmonia mulcebat aures, torporem omnem repellebat, recreabat caput, mira suauitate afficiebat mentem, excitabat deuotionem, inflammabat affectum, & ad laudem & gratiarū actionem suo inuitabat exemplo, cùm sæpiùs repeteret, Sanctus, sanctus, sanctus Dominus. Miris fouetur cælestibus consolationibus. Attendant hæc, & lugeant miserabiles & stultæ fœminæ, quæ lasciuis cantionibus ignem libidinis in seipsis excitant. & anhelitu suo prunas ardere faciunt: sicque à cantu Angelorum alienæ, pereunt in sua vanitate, earumque risus in luctum, gaudium in mœrorem sempiternum, cantus in vlulatum mutabitur: habebuntque, vt Dominus ait per Esaiam, pro zona funiculum, pro suaui odore fœtorem, pro crispanti crine caluitium. Esa. 3

At nostra Maria choreas vanitatis & omnes satanę pompas Christi amore procul cans, feliciùs & suauiùs iucundissimis Angelorum choreis meruit interesse. Et quia preciosas sanctorum reliquias, quibus copiosè munita & ornata est ecclesia Oegniacensis, nocturnis custodiebat excubijs, sancti, quorum erant eæ reliquiæ, noctem festam cum ea ducentes, & custodi suæ tanquam applaudentes, mirabili consolatione spiritum eius exhilarabant. In extrema quoque eius ægritudine commiserantis affectu Preciosæ Sanctorum reliquiæ.

Lectulus eius. ctu eam conſolantes, patrocinium ei apud Deum & mercedem pro labore atque cu-
ſtodia pollicebātur. Habebat verò lectum in cellula ſua, in quo non niſi parum ſtra-
minis inerat. Et dormiebat quidem in illo, ſed rarò: nam frequētiùs ſedens in eccleſia,
capite ad murum inclinato, exiguo ſe ſomno recreabat, & ita ad iucundos vigiliarum
labores reuertebatur. Sicut enim ſitiens, dum dormit, fontes aquarum ſomniat: & e-
ſuriens, fercula ſibi apponi imaginatur: ſic illa eum, quem concupiſcebat & ſitiebat,
Matt.6. per nocturnam etiam quietem ſemper ob oculos habebat. Vbi enim amor, illic ocu-
Iohan.12. lus: vbi theſaurus eius, ibi etiam cor illius erat. Inde eſt, quod Dominus ait: Vbi ego
ſum, illic & miniſter meus erit. Nec rarò eam Dominus, perinde vt ſanctum Ioſeph
Matt.1.& 2. & alios ſanctos, per ſomnum admonuit: immò multa ei dormienti oſtendit, multis
reuelationibus, ne vel ſomnus ocioſus eſſet, eam viſitauit, ſicut erat per Prophetam
Ioël.2. ſuum pollicitus: Senes, inquit, veſtri ſomnia ſomniabunt, & iuuenes veſtri viſiones
videbunt.

Permittebatur interdum ſomnum capere in cellula ſua: nonnunquàm verò, cùm
Præſentiam Christi in Eucharistia ducit, quę in templis aſſeruatur. magnæ imminerent ſolennitates, non niſi intra eccleſiam in Chriſti præſentia potuit
obtinere requiem: & tunc noctes atq; dies illic permanere cogebatur. Angelo enim
ſuo, ipſius cuſtodiæ deputato, tanquam Abbati ſuo eam oportebat obedire, iſque eam
interdum nimijs confectam ieiunijs, vt quieti ſe daret, admonebat: cumque paululùm
quieuiſſet, excitabat eam, & ad eccleſiam reuocabat. Eoipſo vehementer eam inci-
tante, & virtutem ſuppeditante, quodam tempore à ferijs S. Martini vſq; ad Quadra-
geſimam adeò eccleſiæ pauimento adhæſit anima eius, vt ſiue ſederet, ſiue iaceret, in-
ter ſe & nudam terrā nihil penitùs, ne feſtucam quidem exiguam ferre poſſet: cum-
que ante altare dormiret, non niſi meram humum, vel lignum ad altaris baſim tranſ-
uerſim poſitum, pro puluinari haberet. Et tamen ea hyeme tanta erat frigoris imma
nitas, vt etiam ſub ſacrificio in ſancto calice, vinum repentè, quod equidem memini,
congelaret: cùm interim illa nec frigus ſentiret, nec caput, ſancto Angelo manum
ſuam humaniſſimè interponente, vel tenuiter doleret. Væ vobis, qui dormitis & la-
ſciuitis in ſtratis veſtris, & in lectis eburneis, qui mollibus delectamini, in veſtris vo-
Iob 21. luptatibus mortui & ſepulti: qui ducitis in bonis dies veſtros, ſed in puncto ad inferni
Eſa.14. nouiſſima deſcendetis, vbi ſubter vos ſternetur tinea, & operimentum veſtrum erunt
vermes. Ecce famulæ Chriſti, dum ſuo Domino religioſè ſeruit, humus obſequitur,
Sap.5. ne eius duritia atteratur: parcit hyems, ne frigore crucietur: ſancti miniſtrant angeli,
ne vlla ex parte lædatur. Contrà vos autem inſenſatos pugnabit orbis terrarum pro
Domino: armabitur creatura Dei ad vltionem inimicorum eius, quæ ſuo authori in-
ſeruiens, aduerſùm vos excandeſcet, de vobis ſupplicium ſumptura.

De eius veſtibus & habitu corporis. Cap. xj.

QVæ vellere agni immaculati veſtiebatur, quæ veſte nuptiali intrinſecus ornata e-
rat, quæ Chriſtum intus induerat, cultum vel ornatum externum habebat negle
Et fordes et munditiam nimiam nō fugit in veſtibus ctum. Interim tamen medioctibus vtebatur veſtibus: & neque affectatæ ſordes, neque
exquiſitæ munditiæ vnquam ei placuêre. Itaq; ornatum & ſordes ęquè fugiebat, quòd
alterum delicias, alterum vanam gloriam redoleat. Sciens autem beatiſſimum Iohā-
nem ab aſperitate veſtium à Domino commendatum, & dictum eſſe à Chriſto, Qui
Matt.11. in domibus regum ſunt, mollibus veſtiuntur: ſubucula ad carnem vti noluit, ſed aſpe-
Vtitur cilicio. ro ſacco cilicino. Tunicam habuit laneā coloris albi, & eiuſdem coloris pallium ſim-
plex, abſque vlla vel pellium vel alterius panni ſubductione: non ignorans primos pa
Gene.3. rentes noſtros poſt ruinam, à Domino, cùm nudi eſſent, non veſtibus precioſis, vel
multa arte tinctis, ſed tunicis pelliceis indutos fuiſſe. Harum ergo veſtium ſimplicita-
te contenta, cùm intrinſecus ferueret, nullum externum metuebat frigus, nec opus
Nota rem miram. habebat igne, quo frigus hyemis depelleret: immò mirādum in modum cùm hyems
aſperior glaciali frigore aquas conſtringeret, vti feruebat intus ſpiritu, ſic foris corpo-
Sudor eius aromaticus re, præſertim inter orandum, calebat, idque adeò, vt ex ſudore eius aromatico nonnī
quā etiam veſtes redolerent. Et erat plerunq; ſanè odor veſtimentorum eius, ſicut o-
dor thuris, cùm ex cordis thuribulo preces Domino offerret. Quid hic dicturæ eſtis
vanæ & faſtuoſæ mulieres, quæ multa indumentorum varietate oneratis cadauera
veſtra, & veſtibus longas caudas trahentibus, degeneres vos & belluinas declaratis, cir
cumornatæ templorum inſtar? Veſtra veſtimenta comeduntur à tineis, & putent: ſan
ctæ huius mulieris veſtes in reliquijs habentur, & ſuauiter redolent. Sunt hæ nimirùm
pre-

preciosæ vestes, quas licet admodùm tenues, nullum potuit penetrare frigus, atq; ideò propter frigus sanctificatæ sunt: propter sanctificationem autem, post eius obitum ab hominibus pijs & diligenter asseruantur, & pietatis affectu, honore afficiuntur.

De eius labore manuario. Cap. 12.

SCiebat prudens mulier primis parentibus generis nostri post peccatum admissum, & in ijs omni posteritati eorum hanc Dominum irrogâsse mulctam, vt in sudore vultus sui vescerentur pane suo. Quamobrem manibus suis, quâdiù potuit, vt corpus per pœnitentiam affligeret, vt indigentibus necessaria, & sibi victum & vestes, quæ omnia Christi amore reliquerat, acquireret, laborauit. Tantam autem operandi virtutem ei Dominus contulerat, vt socias suas longo post se interuallo relinquens, & se & aliam ferè suo labore sustentare potuerit, diligenter attendens illud Apostolicum: Qui non laborat, nō manducet. 2. Thes. 3. Ducebat autem omne laboris exercitium iucūdissimum, cùm attenderet vnigenitum excelsi regis filium, qui aperit manum suam, & implet omne animal benedictione, Psal. 144. laboribus sancti Ioseph & pauperculæ Virginis enutritum. Itaque in quiete & silentio, iuxta Apostoli consilium, manibus operando, panem suum manducabat. 2. Thes. 3. Esa. 30. In silentio enim & spe erat fortitudo eius, atq; intantùm turbam & strepitum fugiebat, quietem & silentium diligebat, vt quodam tempore à festo S. Crucis vsq; ad Pascha Domini, ne vnum quidem verbum locuta sit: quod quidem vsque adeò gratum fuit Domino, vt ex Spiritûs sancti reuelatione didicerit, eo vel maximè se id impetrâsse, quòd citra Purgatorij pœnas, migraret ad cælos. *Silentium eius quantū Deo placuerit.* Potest inde haud obscurè animaduerti, quàm sit graue loquacitatis vitium, cùm tam gratum sit Domino silentium. Vir linguosus, ait Propheta, nō dirigetur in terra viuentium. Psalm. 139. Tandem autē talentum sibi creditū in dies solerti negociatione multiplicans, & semper de virtute in virtutem per scalam, quam vidit Iacob patriarcha, ascendens, cùm iam in excelso cō stituta, & tanquam in supremo gradu sita, omnia sub pedibus sensibilia reliquisset, Gen. 28. adeò ab vbertate spiritûs absorpta est eius portio sensitiua, vt iam non nisi cibum illum, qui non perit, Christo totâ eam occupante, operari posset. Atque ita ceu emerita & ab omni manuario opere immunis, deinceps soli Domino vacauit: qua libertate Christus donauit ancillam suam.

De compositione vultûs & totius corporis. Cap. 13.

INteriorem mētis eius constitutionem gestus exterior, corporis totius compositione declarabat, cordisque eius gaudium vultûs serenitas latere non sinebat. Miro autem moderamine cordis grauamen vultûs hilaritate temperabat, & mentis iucunditatem verecundæ faciei simplicitate nonnihil celabat: cumq; velit Apostolus, vt mulieres velato capite orent, 1. Cor. 11. velamen candidum, quo caput tegebat, ad oculos eius submissum erat, sicq; demisso in terram vultu, tardo maturoq; incessu humiliter ingrediebatur. Adeò autem de plenitudine cordis in faciem eius spiritûs sancti gratia redūdabat, vt multi solo eius adspectu spiritaliter refecti, ad pietatem & lachrymas prouocarentur: *Mira gratia in vultu eius.* atq; in eius vultu, tanquam in codice vnctionem spiritûs sancti legētes, virtutem ab eo proficisci sentirent. Quodam die Guido, ecclesiæ Cameracensis quondā Cantor, vir humanus & hominum religiosorum studiosus & amicus, vt eam posset inuisere, à suscepto itinere deflexit. Quidam autem ex socijs eius, qui fortassis necdum expertus erat, quantum hominibus pijs conferat congressus & familiaritas bonorum, eius pium laborem deridens, ait: Quid isthuc rei est, Domine Cantor? Cur ab itinere frustrà diuertis? Visne muscas & papiliones instar puerorum persequi & comprehendere? Ille verò, vt erat mitis & patiens, nihilo minùs in suo permansit proposito, Christiq; ancillam, ex cuius præsentia non exiguam anteà consolationem perceperat, religiosè inuisit. Cùm autem cum illa misceret sermones, socius eius, vt solent homines mundo dediti, eos paruipendens, interim cum alijs de rebus varijs & infrugiferis colloquebatur. Sed cùm iam longa expectatio tædium illi adferret, venit ad Cantorem, moniturus vt finem faceret: & ecce dùm fortè in ancillæ Christi vultum oculos defigir, subitò mirabiliter mutatus animo, tantam profudit lachrymarum vim, vt etiam post longum temporis interuallum, ab eo loco & eius præsentia ægrè potuerit amoueri. *Quidā solo aspectu vultûs eius mirè compungitur.* Tum Cantor, licet ille præ verecundia latere vellet, animaduertens quid ei accidisset, exhilaratus animo, eumq; vicissim irridens: Eamus, inquit: quid hîc subsistimus?

fortassis papiliones abigere vis. At ille, cùm post multa suspiria & lachrymas vix inde auulsus esset, ita ait: Ignosce mihi: nesciui enim antea, quid dicerem: at nunc in hac fœmina omnipotentis Dei virtutem experientia cognoui.

Quodam tempore, cùm corpusculum eius feruorem spiritûs diutiùs tolerare non posset, in magnam incidit ægritudinem, piusq; pater filiam, quam diligebat, adeò disciplinæ flagello castigauit, vt membra corporis eius mirabiliter torquerentur. Nā velut in orbem brachia eius præ dolore agitabantur, pectusq; manibus tundere cogebatur. Paululùm autem ad tempus vi morbi se remittente, illa ad se reuersa, tanto cum gaudio Domino gratias agebat, qui flagellat omnem filium, quem recipit, vt illud Apostoli in ea impletum cerneretur: Cùm infirmor, tunc potens sum. Postquam autem tanquam in fornace hac infirmitate electam suam probauerat Dominus, excocta iam ad purum & prorsus expolita, tātas deinde à Domino in vigilijs, ieiunijs & laboribus perferendis accepit vires, vt etiam fortes homines tertiam laborum eius partē ægrè sint toleraturi. At tamen accidit nonnunquam, vt si quis ex amicis eius aliqua molestia laboraret, vel tentationi succumberet, tunc illa quoque cum infirmo infirmaretur, & cum scandalizato vehementi dolore vreretur: & plerunq; etiam eum, quem iam diximus, morbum in aliquo membro suo speciatim sentiret. Mox autem nouo quodā miraculi genere, accito ad se sacerdote, illoque digito signum Crucis ad locum à morbo infestatum exprimente, tanquam sanctæ Crucis vim reformidans morbus, ad locū alium se transferebat: rursus autem edito Crucis ligno, & ad singula loca repetito, vagus & profugus morbus sanctæ Crucis pondus ferre ampliùs non sustinens, tandem mirabili & inaudito venationis genere exagitatus, à corpore ancillæ Crucifixi penitus recedebat. Illa autem intuens oculis fidei in serpentem æneum, à serpentini morbi liberata morsibus, Deo & sanctę Cruci multiplices agebat gratias. Non solùm autem ex contemplatione vultûs eius multi deuotionis gratiam hauriebant, sed etiam ex mutuo colloquio quibusdam dulcedinem stillabat: idque adeò vt non modò spiritaliter in animo, sed sensibiliter etiam ceu mellis quendam gustum in ore perciperent. Sed hæc audient duri & tardi ad credendum, & murmurabunt: qui verò eiusmodi diuinas consolationes experti sunt, facilè sibi persuaderi sinunt, memores illius in Canticis canticorum: Fauus distillans labia tua sponsa: mel & lac sub lingua tua: Vnde cùm vir quidam eximius, licet suo ipsius iudicio exiguus, qui pro singulari modestia & humilitate atque insigni charitate ex longinqua regione ad eam inuisendam venerat, quando cum illa loqueretur, ex eius conspectu tantam percepit consolationem, ex sermone verò tantam dulcedinem, vt toto illo die mellitum gustum, quem in ore sentiebat, nullus cibi corporei sapor abolere posset. Eius autem sancti viri nomen deindustriâ subticemus, quòd sui prædicatione mirabiliter crucietur, & velut aurum in fornace, laudantium ore probetur. At inde tamen id consecutus est, quòd piùs animarum consolator serui sui, sua causa exilium patientis, vel maximè releuauit amaritudinē. Sed quæso te, cur verecundia afficeris? Cur mihi irasceris? Quis verò nomen expressit tuum? Num tu solus exulas? An non multi ante te fuêre exules? non multi Episcopi, multi Tolosani ante te fuêre, & post te esse poterunt? An verò propter tuam verecūdiam ancillæ Christi laudes ego reticere debui? Quid isthuc ad te attinet? Quid habes, quod non accepisti? Non tua hæc, sed Christi gloria est. Neque enim qui plantat, est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus. Non tua sunt, sed Domini, quæ dixi: quanquam & Dei sunt dantis, & tua, humiliter ea accipientis, & ancillæ Christi, cuius meritis Dominus peregrinationis tuæ molestias releuauit. Sed iam primo huic libello finem imponamus, in quo de ijs, quæ ad exteriorem hominem pertinent, & sensibiliter extrinsecus exercentur, diximus: vt quasi dimidij itineris confectis spatijs, priusquam ad interiora & subtiliora transeamus paulisper respiremus.

[Margin notes: Heb. 12. / 2. Cor. 12. / Magnas à Domino vires accepit. / Vis S. Crucis. / Num. 21. / Efficacia sermonū eius. / Cant. 4. / Fulconem Tolosanū Episcopum haud obscurè dicit. / 1. Cor. 3.]

LIBER

LIBER SECVNDVS.

De varijs filiæ regis virtutibus, & vt ornata fuerit septem donis Spiritus sancti. Cap. 1.

IAM porrò, quanta fuerit filiæ regis gloria intrinsecus, qualique virtutum varietate circundata & ornata sitá pa tre luminum, videamus. Multæ quidem filiæ in diebus nostris congregauerunt diuitias: sed hæc sola, vt piè credimus, supergressa est vniuersas: cui pater eius cælestis tunicam talarem polymitam, omnigenis virtutibus pictam, omniuarijs hortorum Domini floribus decoratam contexuit. Cùm sit autem impossibile nobis, omnes splendidi firmamenti huius stellas, cunctos amœni prati huius flores, & vniuersas virtutum eius varietates singulatim commemorare, ad ipsas causas originarias, è quibus ceu fontibus quibusdam bona cuncta manârunt, putà ad septem sancti spiritûs dona nos vertemus. Impleuit enim eam Dominus spiritu sapientiæ & intellectûs, spiritu consilij & fortitudinis, spiritu scientiæ & pietatis, & spiritu timoris Domini. Spiritus sapientiæ, delicijs spiritalibus affluentem & charitate feruentem: spiritus intellectûs, rerum cælestium contemplatricem: spiritus consilij, prouidam: spiritus fortitudinis, patientē & longanimem: spiritus scientiæ, circunspectam & moderatam siue discretam: spiritus pietatis, misericordiæ visceribus abundantem: spiritus timoris Domini, cautam & humilem regis filiam effecit. Esa. 11. Effectus 7. donorū Spiritus sancti.

De spiritu timoris Domini. Cap. 2.

DE spiritu timoris Domini primo loco agemus: qui non solùm principium est sapientiæ, sed etiam bonorum omnium custos. Etsi autem perfecta charitas timorem omnem, id est, timoris pœnam & angores foras misit & exclusit à filia regis: at nihilo minùs præ amoris abundantia adeò erat solicita & religiosa siue timorata, tantamq; cautionem cunctis suis nedum operibus, sed etiam verbis & cogitationibus adhibebat, vt nulla etiam exigua negligeret. Crebrò enim attendebat eam scripturæ sententiam: Qui spernit modica, paulatim decidit. Verebatur omnia opera sua, prouidēs Dominum in conspectu suo semper, atque in omnibus vijs suis cogitans illum, ne fortè in aliquo ei displiceret. Sciebat enim, etiamsi quis vitet grandia, posse tamen arena paulatim obrui. Multi capilli Absoloni ab arbore pendenti exitium attulêre: & multa peccata venialia, dum ex contemptu placent vel negliguntur, ad æternum interitum perducunt. Erat igitur ei timor castus in corde, tanquam fascia pectoralis, quæ cogitationes cōstringeret: tanquā frenū in ore, q lingua coërceret: in opere ceu stimulus, ne desidia torperet: denique velut norma & regula in omnibus, ne vnquam modum excederet. Timor hic instar scoparum purgabat cor & animum à duplicitate, os à falsitate, opera ab omni vanitate. Ita illa, tanquā hortus conclusus & fons signatus, nihil præter Christum & ea quæ ad Christum attinerent, facilè recipiebat. Christus erat meditatio eius in corde, sermo in ore, exemplum in opere. Nunquam ego verbum seculare, siue quod mundum resiperet, ab eius ore audiuisse me memini: porrò vix periodum vnam inter loquendum absoluebat, quin Christum crebrò intermisceret. Vsque adeò timor Domini sanctus mentem eius occupârat, vt cùm esset apud Villenbroc prope Niuellam, herbas duntaxat, quæ non seminantur, & alia sponte nascentia, non rarò colligi voluerit, vt inde sibi pulmentum coqueret: ne fortè captum à bestia, id est, eleemosynas, quas raptores & fœneratores domibus leprosorum conferre solent, manducaret. Abstinebat enim non solùm ab illicitis, sed à licitis etiam, ne laxa quadam nimiaque libertate aliquo modo ad illicita deflecteret. Ex eodem timoris spiritu tantum cōceperat paupertatis amorem, vt etiam res necessarias vix retinere vellet. Quandoque fugere constituerat, vt inter extraneos ignota & contempta, ostiatim sibi victum emendicaret, sicque nuda nudum Christum sequeretur, relicto pallio omnium rerum temporalium cum Ioseph, hydria cum Samaritana, sindone cum Iohanne. Sæpè enim apud se considerans Christi paupertatem, vt ei nato non fuerit locus

Psal. 110. Pro. 1. & 9. Eccle. 19. 2. Reg. 18. Periculosū parui pendere minuta peccata. Studiū paupertatis. Gene. 39. Iohan. 4. Marc. 14.

cus in diuersorio, vt non habuerit, vbi caput reclinaret, vt pecunia defuerit, vnde tributum solueret, vt denique ex eleemosynis victitare, & alienis hospitijs excipi voluerit: tanto aliquando paupertatis desiderio incensa fuit, vt assumpto sacculo, in quo eleemosynas reponeret, & paruo scypho, vnde aquam biberet, vel in quo etiam fortasse pulmentum, si mendicanti daretur, acciperet, vetustis induta pannis, adeò prorsus discedere voluerit, vt multis amicorum lachrymis ægrè tandem posset retineri. Cùm enim valedixisset suis, & in tali habitu cum sacculo & scypho Christi paupercula iter vellet arripere, tantus dolor, tanta lachrymarum vis amicos eius, qui illam in Christo diligebant, obtinuit, vt ea, quippe visceribus charitatis affluens, id ferre nequiret. Coarctata ergo vtrinque, cùm flagraret desiderio fugiendi & mendicandi cum Christo, potiùs tamen eò inclinauit, vt maneret propter fratres & sorores, quibus eius absentia intolerabilis videbatur. Fecit igitur, quod potuit. Tantus autem deinceps paupertatis amor in ea perseuerauit, vt interdum mappam, de qua panem edebat, vel alia linteamina sciderit, partem sibi retinens, partem dans pauperibus. Væ vobis, qui coniungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis vsque ad terminum loci: qui impleri non potestis pecunia, nec fructum ex illa capere: qui thesaurizatis vobis in terra, vbi ærugo & tinea demolitur, vbi fures effodiunt & furantur: semper congregantes, & semper inopia tabescentes. Quid vnquam huic Christi paupérculæ defuit, quæ diuitias semper respuit, & tamen semper, quod alijs largiretur, habuit? semper paupertatis studiosa fuit, & tanto copiosiùs res necessarias ei Dominus suppeditauit.

Esa. 5. In diuites auaros. Matt. 6.

Quàm nihil de se senserit.

Nec tamen hoc spiritu timoris diuitias duntaxat contempsit, sed præ spiritûs paupertate adeò erat exigua in oculis suis, adeoque se deijciebat, vt non alio ferè, quàm nihili loco se haberet: & cùm omnia benè & rectè fecisset, non solùm ore fatebatur, sed etiam animo sentiebat, inutilem se esse: cunctisque inferiorem se existimans, nihil vnquam de se præsumebat, sed omnes se superiores arbitrabatur. Cumq; aliquid à Domino beneficij acciperet, aliorum meritis id adscribebat, nunquam suam quærens gloriam, sed omnia referens ad eum, à quo bona cuncta procedunt: immò ipsis Dei beneficijs indignam se putans. Nullum quantumuis abiectum aut peccatis obnoxium spernens, se solam despiciebat, atque ab alijs se despici, pro nihilo ducebat. Per infamiam & bonam famam, à dextris & à sinistris scuto veritatis circundata, cùm essent tenebræ eius, sicut & lumē eius, nec vituperijs deprimebatur, nec laudibus efferebatur. Præ multa autem humilitatis abundantia, quantum in ipsa erat, semper latere appetebat. Vnde cùm præ cordis iubilo & gratiæ plenitudine intra se occultare se non posset, quandoque ad vicina rura vel dumeta confugiebat, vt humanos vitans oculos, secretum suum Deo & sibi intra puræ conscientiæ arcam conseruaret. Interdum tamen, precibus amicorum compulsa, vel à Domino ad aliquem specialiter missa, siue etiam commiserationis affectu, vt pusillanimes consolaretur, incitata, ex multis, quæ sentiebat, pauca humiliter & verecundè referebat. O quoties dixit ad amicos: Quid de his ex me quæritis: Non sum ego digna talia sentire, qualia vos sciscitamini: nec rarò cum murmure quodam Domino respondit: Quid isthuc ad me attinet Domine? Mitte quem missurus es: non sum digna, vt eam, & consilia tua alijs nunciem. Nec tamen sancti spiritûs instinctui potuit resistere, quin, vt aliorum consuleret infirmitati, quædam nunciaret. Quot illa familiares suos ab impendentibus periculis præmonuit ac præmuniuit? Quoties occultos malignorum spirituum laqueos amicis suis detexit? Quoties pusillanimes & in fide vacillantes, diuinæ reuelationis miraculis confirmauit? Quid igitur, ô meticulosa, erubescis? Cur indigentibus tot bona, ô auara, subtrahis, præ nimia humilitate à proximorum ædificatione te subducens? Num tua causa, quæ Deo quasi inseparabiliter adhærebas, nec eiusmodi reuelationibus indigebas, tot & tanta tibi ostendit Deus: ac non pro illorum potiùs commodo & vtilitate, qui tibi credebant, & auxilio tuo habebant opus? Sed eheu quàm multa & magna intra silentium continuisti, quibus & firmi magis ac magis roborari, & pigri vrgeri, & indocti illuminari possent, immò ipse etiam Dominus in sanctis suis mirabilis declarari? Cur ita talentum abscondis? Cur Christū tuum non indicas mundo, qui tibi in nullo erit minor, si eū alijs communices? Aut non quandoque à rege introducta in cellam vinariam, ita præ spiritûs ebrietate clamâsti? Cur te Domine abscondis: Cur te, qualis sis, non declaras? Profectò si mundus te cognosceret, decęterò non peccaret, sed quamprimùm curreret post te in odore vnguentorum tuorū. Sed benedictus Deus, qui tenacitatem tuam retudit liberalitate sua, & latebras tuas, velis nolis, in lucem produxit. Nam cùm feruentis

Cupit latere semper, & nesciri.

Cogitur diuinitùs aperire alijs ipsi à Deo reuelata.

Cant. 2. Cant. 1.

uentis spiritûs æstuante musto, nisi spiraculum haberes, iam rumpi te oporteret, & ignis ardorem absq; spiramento ferre diutiùs nō sustineres: tum demum à puero, quod dici solet, & ebrio extorquebatur veritas: tunc mira & inaudita de interiori plenitudine eructans, è libro vitæ, modò nos capaces fuissemus, multas & mirabiles prælectiones nobis fecisti, è discipula in magistram repentè mutata. Cùm autem, tanquam potens crapulatus à vino, post somnum expergefacta ad te redires, tum vel oblita, quid dixisses, silebas: aut si qua fortassis memoriæ redderentur, præ verecundia pudefacta, fatuam, loquacem & garrulam te censebas, admirāsque quidnam passa esses, à Domino veniam precabaris.

Percontantibus nobis quandoque, num ex laudibus humanis, vel diuinis reuelationibus vana gloria vel leuiter titillari se sentiret, ita respondit: Comparatione veræ illius gloriæ, quam ego expeto, nihil prorsus est vel existimari potest omnis humana gloria & prædicatio. Erat illa sanè in Domino tanta veritate fundata, tanta grauitate solidata, adeò veris bonis plena, adeò spiritalibus epulis saginata & exuberans, vt omnem humanam gloriam, omnem humanæ laudationis vanitatem, præ bonorum æternorum dulcedine, non solùm non admitteret, sed etiam cum quadam animi abominatione respueret ac fastidiret: perinde atque varijs deliciatum ferculis exatiatus, si ei insulsum & insipidum aliquid offeratur, auersari solet. Sicut autem non potest illi Christus dulcescere, cui adhuc dulcis est mundus: ita Christi dulcedo totam eius mentem adeò occupauerat, vt nihil illi saperet extra Christum. Quàm prorsus floccipēderit vanā gloriam.

De spiritu pietatis. Cap. 3.

PORrò autem non solùm ab omni specie mala cauebat sibi spiritu timoris, sed etiā pietatis spiritu ad bona omnia prona & propensa erat. Exercitationem corporis pro paruo ducebat comparatione pietatis, quæ, iuxta Apostolū, ad omnia valet, promissionem habens vitæ, quæ nunc est, & futuræ. In lampade cordis sui ignem charitatis oleo misericordiæ iugiter fouebat, ne fortè cum fatuis virginibus absque oleo deprænsa, à nuptijs æternæ iucunditatis repulsa excluderetur. Satagebat itaq; pro viribus cuncta misericordiæ opera ex abundanti cordis pietate foris exercere: & vel maximè adesse & opitulari ægrotis, & defunctorum sepulturæ interesse: vbi sanè multa ei arcana cælestia sæpissimè à Domino reuelata sunt. Cùm soror fratrum de Oegnies supremum traheret spiritum, illa intra cellulam suam persensit multitudinem frementium & rugientium dæmonum ad eius ægrotæ lectulum adesse, cùm iam pro ea fieret commendatio. putabant enim iam defunctam. Tum illa solitæ grauitatis & innatæ verecundiæ quasi oblita, ad lectulum illius accurrit, tetrisque illis spiritibus se opponens, non solùm precibus eos oppugnabat, sed etiam pallio tāquam muscas abigebat. Cùm autem scelesti illi terribiliter resisterent, sororisq; animam, vt suam, sibi vēdicare vellent: tum illa ampliùs non ferens, clamabat ad Christum suum, eiusq; crucifixi sanguinem & mortem continenter implorabat: cumq; rugientes illi, præparati ad escam, multis calumnijs animam illam exagitarent, illa tandem à spiritu sancto fiduciam concipiens, (vbi enim spiritus Domini, ibi libertas) in hæc verba prorupit: Domine, ego pro hac anima fideiubeo. Nam tametsi peccauit, at confessa est peccata sua. Quòd si fortassis negligentia aut ignorantia quippiam in ea hæsit, licet loqui non possit, manet tamen adhuc illi tua benignitate contritionis spatium. Fratres interim voces tantùm & gestus eius aduersùs dæmones percipiebant, & Domino pro anima sororis suæ deuotas preces fundebant. Tandem victis & pudore affectis dæmonibus, sanctisq; angelis aduentantibus, illa Deo laudes gratesq; agens, ad se reuersa, quieuit: receptoq; pallio suo, quod in illo conflictu abiecerat, ad cellulam suam cum verecundia recurrens, clauso ostio, delitescebat. Non diù pòst, cùm in ferijs Apostolorum Petri & Pauli pro eadem anima deuotè supplicaret, & de eius statu, quippe pro qua fideiussisset, solicita esset, beatissimus Petrus Apostolus ostendit ei animam illam diris Purgatorij pœnis affectam, simulq; & pœnas ipsas, & pœnarum causas ei indicauit. Magno cruciabatur ardore, quòd mundum & seculi voluptates nimis ardenter amâsset. Interdum etiam acerrimo affligebatur frigore, quòd pigra & deses fuisset ad bona agenda, tum vel maximè, quòd liberos & familiam suam admodùm negligenter correxisset. Siti etiam miserandum in modum torquebatur, quòd plùs satis fuisset potationi dedita. Nudita te quoque, quòd vestes superfluas habuisset, valdè affligebatur. At pia Christi ancilla, vt visceribus pietatis tota affluebat, erga illos præsertim, qui in Purgatorio torquebātur,

1. Tim. 4.
Matt. 25.
Valdè studiosa est operum misericordiæ.
2. Cor. 3.
Vide insignem charitatem.
Pœnæ cuiusdam animæ in Purgatorijs locis.

non fuit contenta precibus suis, sed multa illi etiam ab alijs precum & sacrificiorum suffragia conciliauit.

Visio huius Mariæ.

Religiosa quædam vidua, quæ in sancta viduitate diù seruierat Domino, & filias suas in sancta virginitate sponso cœlesti integras seruabat, in Villenbroc prope Niuellam in extremis laborabat. Vidit autem hæc nostra Maria beatam Virginem sanctæ viduæ assistentem, & quasi flabello quodam caloris æstum, quo torquebatur, humanissimè temperantem. Cùm autem anima illius iam esset egressura è corpore, turba dæmonum insidiantium nulli orationum instantiæ cedere voluit, donec clauiger æthereus Crucifixi vexillo eos turpiter pudefactos profligaret. Postquam autẽ defuncta est, vidit Christi ancilla beatam Virginem cum multitudine cælestium puellarum psallentium & Deum laudantium, & velut in duos choros distributarum, circa eius corpus versari: cumq́; sacerdos pro more exequias celebraret, summus sacerdos Christus cum sanctorum frequentia officium, vt videbatur, etiam complebat, & mirandum in modũ Ecclesia triumphans militanti respondebat. Post humatum corpus eius, vidit Christi famula animã eius, quòd in hoc seculo ad purum purgata nõ fuisset, in Purgatorijs locis pœnas luere. Habuerat enim maritum mercatorem, qui nonnulla, vt solent mercatores, mala fide acquisierat: quosdam etiam ex familia Ducis Louaniensis hospitio acceperat, qui multa de rebus malè partis in eius ædibus expenderant: quæ cùm necdũ essenr restituta, aiebat se eorum causa in Purgatorio retineri. Id verò vbi resciuit filia eius virgo Deo deuota, Margareta de Villenbroc, & sorores eius, multas pro ea preces fieri curârunt, & pro viribus restituerunt malè possessa. Nec diù pòst anima illius viduæ vitro purior, niue candidior, sole splendidior apparuit ancillæ Christi, ad æternas epulas gaudens & gratulabunda proficiscens, & quasi librum vitæ, vt videbatur, tenens manu, & in illo, summi magistri facta discipula, lectitans.

Peccatum non dimittitur, nisi ablatum restituatur.

Iohannis Duoiacẽsis viri sanctiss. obitus

Sanctus quidam & beatus senex, qui à puero in innocentia & virginitate perseuerauerat, iam morti propinquabat. (dicebatur is Iohannes Duniacensis, cognomine Hortulanus, cunctaq́; pro Christi amore reliquerat, & tum exemplis, tum sanctis adhortationibus suis multas Domino animas lucratus fuerat.) Aderat illi ægrotanti Christi famula, viditq́; frequentes angelos seni hilariter assistere, simulq́; sensit odores gratissimos. Itaq; præ gaudij immensitate capere & continere se non potuit. valdè enim amabat virum, & ceu patris loco eum habebat. Reuelatum autẽ ei est à spiritu sancto, senem illum, qui in vita sua tantam egisset pœnitentiam, tot opprobria & persecutiones Christi causa æquo animo tolerâsset, tam iustè & religiosè vixisset, tot Christo animas lucrifecisset, citra vllam Purgatorij molestiam liberè ad Dominum euolare. Itaq; quoties sepulcrum eius, quod est apud Oegnies, præteriret, semper humiliter inclinabat caput. Posteà verò, cùm extrema laboraret ægritudine, anima sancti senis huius cum alio amico eius defuncto, fratre Richardo de Menesar Capella, causa visitationis & consolationis specialiter ad eam missa est à Domino.

Mariæ huius erga ægrotos humanitas.

Erat Christi ancilla multa commiseratione prædita, & erga ægrotos pijssima, adeò vt apud illos etiam interdum noctes duceret insomnes. Mater fratrum Oegniacensiũ grauissimo eoque diuturno laborabat morbo. Ei nonnunquam aderat Christi famula, vt eam consolaretur: sed cùm esset iam propè centenaria anus illa; & tenderet ad extrema, eius anhelitus admodùm fœtebat, ita vt nocte quadam ei assistens sancta mulier, sine magno cordis dolore vix ferre illum posset. At nihilo minùs hęrebat apud illam, & quasi per vim à seipsa extorquebat, vt illic permaneret. Sed cùm iam amplius ferre non posset ac propè deficeret, respexit Dominus humilitatem ancillæ suæ, & in os eius immisit gustum quendam vini aromatitæ, & in eo gustu odorem suauissimum tanquam accensi thuris, isque ferè triduo mansit illi, ita vt nullius cibi sapor eum gustum aromaticũ ab ea posset excludere. Multis verò ægrotis ex eius præsentia consolationem & patientiam præstitit Deus, sæpè etiam corporis sanitatem eius meritis restituit. Oblati sunt ei quandoque pueri rupti, & illa manus eis imponens, sanos à se dimisit.

Curat pueros ruptos manûs impositione.

Puer quidam prope Oegnies periculosè laborabat, ab eius auricula sanguine è capite perpetuò manante. Nihil arte vlla medicorum curari potuit, tandem medicina precum ancillæ Christi & admotione manûs eius integerrimè restitutus est, cumq́; mater eius ad ecclesiam attulit, & Deo ancillęq́; eius gratias egit.

Item fœminam morbidam.

Quædam mulier ad ractum eius à gutturis apostemate siue anginæ morbo, quo periculosissimè laborabat, se sensit liberatam: itidem & clericus quidam apud Oegnies, codẽ affectus incõmodo. Audiui ego ex sacerdote Niuellensi, Guerrico nomine, ipsũ

aduersa valetudine, vsque ad medicorum omnium desperationem, laborantem, cùm iam nemo esset, qui ei auderet sanitatē promittere, venisse ad Christi ancillam, multisque precibus ab ea obtinuisse, vt ipsi manum imponeret: porrò eadem nocte visum ipsi esse in somnis, beatissimam Virginem Mariam venire ad eum, illaque recedente, ipsum reualuisse. Alius sacerdos, vir pius & humilis, eiusque spiritalis pater Guido Niuellanus tumorem gutturis patiebatur: quem vbi sua manu Christi ancilla tetigit, curatus est. Item alios quosdam.

Alius quidam, cuius vitam omnes desperauerant, quique medicis multis frustrà adhibitis, iam nihil nisi mortem expectabat, contactu capillorum eius sanatus est. Sed quid ego in paruis commemorandis hæreo, cùm multa & magna & admirāda supersint? Etsi enim pium est morbis corporum mederi, longè tamen præstantius est animabus adferre sanitatem. Nullum enim sacrificium tam placet Deo, quàm zelus animarum. Semper illa læta, semper hilaris, semper cordis iubilo perfusa erat, nisi cùm dolor nubem quādam periculum vel ruina animarum èius animo adferret. In hoc solo, vt pace eius loquar, modum non habuit. Lugebat anxia, mœrebat desolata, cibum non capiebat, somnum ab oculis repellebat, & plerunque clamabat instar parturientis. Quanto, putas, dolore sauciata est, cùm rugientes & frementes dæmones cateruatim incurrerent in congregationem illam sanctarum virginum, Deo religiosè seruientium in pago, quem Manni vocant? & cùm tandem voti compotes impij & inuidi illi præ gaudio tripudiarent, cùm sanctæ fœminæ inde expellerentur? Certè clamans illa & eiulans, præ dolore seipsam ferre vix potuit. Mirè crucia tur periculis animarum.

Vidit quandoque maximum damnatorum spirituum exercitum, qui veluti à prælio adhuc cruenti, cum superbo & fastuoso strepitu à vastato Leodio reuertentes multò atrociora elato vultu minarentur. Paulò pòst venerunt nuncij in Oegnies, qui Leodium euersum, ecclesias prophanatas, mulieres vi oppressas, ciues iugulatos, res omnes totius vrbis ab hostibus direptas referrent. Erat tum fortè apud Oegnies vir sanctus, inculpatis moribus, & bona etiam apud improbos existimatione, totius Leodiensis diœcesis lumen, doctor & pater spiritalis, magister Iohannes Niuellanus. Is vbi infaustos hos percepit rumores, mente consternatus, incredibili dolore affectus est, veritus pro paterna solicitudine, ne fortè sanctæ virgines, quas ille suis concionibus & exemplo Domino lucratus erat, vi oppressę essent, quemadmodùm falsò quidam sparserant. Non multùm doluit direptione rerum temporalium, quas semper luti instar habuit: sed ecclesiarum prophanationem et animarum perditionē vir sanctus, cunctis virtutibus egregiè & insigniter ornatus, acerbissimè deplorabat: lugebat pater filios, patronus ecclesias, amicus sponsi virgines, quas castissimo sponso castas exhibere cupiebat. At verò Christi ancilla, iisdem auditis rumoribus, non admodùm turbata est, ita vt mirarentur, qui non erant nescij, quantoperè amaret pudicas virgines, Leodij Christo deuotè famulantes. Sed præuenerat & præmunierat eam Dominus, quippe qui non ignoraret, quàm atrocem eius animo dolorem allaturi essent rumores eiusmodi, ni præmuniretur. Cumque fratres Oegniacenses, vt solent Clerici, non mediocriter sibi timerent, quòd fama sparserat hostes eò venturos, illa interim nihil perturbabatur, nihil formidabat, sanctis Angelis eam consolantibus, & in terra pacem hominibus bonæ voluntatis nunciantibus. Porrò quòd ad domum Oegniacensem attinet, multa pace & tranquillitate fruebatur, in spiritu certior effecta & de pace suorum, & de sanctarum, quas diximus, virginum minimè corrumpenda integritate. Attamen videbatur ipsi terra tremere & quasi conqueri, quòd iis hominibus alimenta suppeditaret, qui in creatorem suum tam immani scelere incurrerent. Leodij vastatio. Iohānes Niuellanus vir integerrimus.

Miles quidam eius regionis, vnde ipsa traxerat originem, genere nobilis, militia strenuus, & seculi vanitatibus deditus, inanis scilicet & vanus, diuinitùs permotus & sanctæ mulieris admonitionibus & precibus adiutus, relicto mundo, ad Dominū conuersus est. Tum verò dæmon effrenis & mirabiliter pudefactus, apparuit ancillæ Christi queribundus, & minaci vultu, instar canis prægrandis sæuiens in eam, & dicens: O te proteruam, & nobis inimicam atque aduersam, quæ ingens damnum nuper dedisti mihi, quando vnum è præcipuis ministris meis abstulisti. Iam aliquandiu milite illo in bono proposito perseuerante, accidit vt quodam die ederet apud hospitem & creditorem suum, ciuem Niuellanum opulentum: cuius in ædibus, cùm esset secularis, sępè admodùm dissolutè vixerat, & vt solent milites, res suas prodigè dilapidârat. Nec ita facilè ab eius familiaritate subducere se poterat, quòd etiamnum illi esset obęratus. Dæmō futi bundus apparet Marię

Cùm autem hoſpes ille multa ei delicata fercula apponeret, & epularentur ſplendidè, animaduertens impurus ſatan tempus ſibi ad tentādum hominem opportunum adeſſe, extruxit aggerem, vt caperet ciuitatem munitam. Reduxit itaq; illi in memoriam qua fuiſſet gloriâ præditus in hoc mundo: pepones quoque & allia Aegypti & ollas carnium, verſipellis ille ob oculos reuocauit. Illo verò iam animo vacillante, quippe quem inſtar tritici cribraret ſatan, clementiſſimus hominum amator, qui neminem patitur tentari ſupra vires, qui linum fumigans non extinguit, & calamum quaſſatum non conterit, ancillæ ſuæ in ſpiritu indicauit, quemadmodùm miles ille dum non vitat ſecularium hominum conſortia, animo imbecillo fluctuet. Itaque illo mente vaga, multa ſecum ad menſam agitante, ecce nuncius ancillæ Chriſti adeſt, clàm ad oſtium domûs expectans, & vbi eum compellandi data fuit opportunitas, vt ad dominam ſuam quamprimùm veniat, ei denuncians. Cùm ergo veniſſet ille ad locum, vbi Chriſti margarita extra Niuellam degebat, inuenit eam præ mœrore & cordis anxietate quaſi languidam, & pedes Crucifixi, quos complexa erat, lachrymarum imbre rigantem. Admitans itaque, & præ verecundia animo conſternatus, cur ita lugeret, ſciſcitatur. At illa: meritò, inquit, lugeo & doleo cauſa tua: miſeria tua perturbat animum meum. Spiritu cœpiſti, & iam carne vis miſerabiliter conſummari & perire, quando miſſa manu ad aratrum, retrò cum vxore Lot reſpicis, ingratus planè & immemor beneficij, & immenſæ miſericordiæ illius, qui te ex mundi conflagrantis incendio, tā multis alijs pereuntibus, extraxit. Tum ille ad ſe reuerſus, & tantæ reuelationis miraculo ſalubriter compunctus: Ignoſce mihi, inquit, pia mater, & ora pro me miſero: en ego Deo & tibi polliceor, me deinceps in eius, qui me per te reuocauit, ſeruitio conſtanter permanſurum. Cùm autem mundus eum quadam ex parte detineret, multiſq; etiamnum ſecularibus implicatum negocijs, crebrò ad potentium aulas ire compelleret, ſocij quondam eius, itemq; cognati & familiares, velut mortuum eum deplorantes, immò ceu in monſtrum quoddam digitos in eum intendentes, partim eum irridebant, partim blanditijs emollire, partim iniurijs & contumelijs exacerbare & frangere nitebantur. Quidā etiam ſatanæ ſatellites virum nobilē & eiuſmodi iniurijs non aſſuetum, per cucullum vel capitium trahebant: quibus omnibus ille admirandæ patientiæ ſcutum opponebat, licet nonnunquam humano more nonnihil erubeſceret. Cùm aūt domum rediret, inſtar ouis è luporum rictibus elapſæ, poſt tātas tempeſtates ad ſpiritalis matris conſolationem recurrebat. Ea verò miro quodā modo diuinitùs edocta, & conuicia atq; opprobria, quæ pertulerat, & horam, in qua nonnihil perturbatus fuerat, prophetico ſpiritu referebat. Heri, inquit, hac hora indigebas auxilio, & ego piiſſimo Saluatori pro te preces obtuli, vt tibi pręſtaret imitationē ſui proſpera mūdi deſpicere, & nulla eius aduerſa formidare. Quo miraculo & ancillæ Chriſti conſolatione adeò confirmabatur, vt domum eius, ſuper firmā petram fundatā, nec vēti, nec flumina poſſent impellere in ruinā. Nec rarò ſanè impellebatur vt caderet, ſed Dominus ancillę ſuę meritis permot⁹, manū, ne laberetur, ſupponebat.

En quātum nocet, non vitare peccandi occaſiones.

Gene. 19.

Filij ſeculi huius irridentē & exagitant Chriſto ſeruire cupientem.

Vidit quandoque Chriſti famula apud Villenbroc dæmones callidis machinationibus tendere clàm laqueos, vt quoſdam ex ipſius amicis caperent, quorum ruina ingens poſſet ſcandalum afferre. Sed cùm iam intendiſſent arcum, vt ſagittarent in obſcuro rectos corde, illa non contenta lachrymis & precibus, ſuſcipiebat ieiunium, ſciens eiuſmodi genus dæmoniorum non facilè eijci, niſi oratione & ieiunio. Itaq; cùm diebus quadraginta humiliâſſet in ieiunio animam ſuam, Dominus miſertus ancillæ ſuæ, nec eius afflictionem diutiùs ferre volens, oſtendebat illi, quemadmodùm ipſius amicum liberâſſet, ſimul indicans, in quam horrendam peccati foueam ille corruiſſet, ni ieiunijs & precibus eius ſatan oppreſſus eſſet. Væ nobis, qui in hac miſeria tantum amiſimus ſolatium, tantum in afflictionibus & tentationibus præſidium, niſi cōpenſet nobis in cælo, quod perdidimus in hoc exilio.

Pſalm. 10. Marc. 9. Vide efficaciam precū & ieiuniorum Mariæ huius.

Etſi autem aduerſùm varios & multiplices animorum languores & morbos precū eius inſtantia efficax eſſet medicina, at tamen contra blaſphemiæ & deſperationis ſpiritum ſingulari quadā gratia eminebat: & vt inter alios omnes ſpiritus ille nequiſſimus eſt ad infeſtandum, ita illa fuit potentiſſima ad opitulandum. Monachus quidam Ciſtertienſis inſtituti, immoderato quodam innocentiæ & puritatis zelo impulſus, præ ſpiritûs feruore ad ſtatum primi parentis Adæ pertingere nitebatur. Suſcepit ea cauſa laboris plurimum, affligebat ſe inedia, vigilijs & precibus: ſed cùm hæc omnia fruſtrà eſſent, nec poſſet ad illam innocentiam peruenire, primò incidit in tædiū & acediam. Volebat ille cibum ità ſumere, vt nullā inter edēdum ſentiret delectationem.

Monachi cuiuſdam periculoſa tentatio.

nem. Primos sensitiuę portionis siue sensualitatis motus conabatur nō solùm reprimere, sed etiam extinguere penitus. Contendebat absque vllo veniali peccato vitam in perfecta puritate transigere. Erat ea tentatio dæmonij meridiani, ad impossibilia eū instigantis. Laborabat sanè permultùm, sed nullo labore potuit eò, quò intendebat, pertingere. Itaque præ mœrore tandem in desperationis foueam prolapsus est, cùm persuasum haberet, se in eo corruptionis statu, in quo esset, salutem nulla posse ratione adipisci. Veniales enim culpas, quas in hac vita omnes vitare non possumus, ille mortiferorum criminum loco habebat: nec volebat propterea sumere corpus Christi etiam illis diebus, quibus id monasticus Canon vult percipi. En ad quam calamitatem, quàm horrendam & miserabilem ruinam sub specie boni, hostis ille teterrimus simplicem hominem perduxit, ita vt infirmus respueret medicinam, & iugum obedientiæ à se repelleret, qui propriæ voluntati semel nuncium remiserat. Et vt hic aliqd ex fabulis non tamen fabulosè, & vana nō vanè & fallaciter referamus, monachus hic, qui ad primi hominis innocentiam & puritatem peruenire nitebatur, cui similis putandus est, nisi ranæ illi, quæ cùm videret bouem magno robore & grandi corporæ, volebat etiam ipsa illas vires & corporis molem adipisci. Itaq; intendit se totam, & quoad potuit, inflauit: sed frustrà. nec enim si vel rumperet sese, vnquam posset ad bouis quantitatem pertingere. Sic frater iste, dum voluit excedere limites virium suarum & supra se efferri, infra se per desperationem miserè collapsus est. Eius autem animi morbum pius quidam & bonorum omnium fautor Abbas vbi cognouit, cum alijs multis Dominum pro illo deprecabatur: sed præualuit inimicus, & quem laqueo forti constrinxerat, eum sine intermissione vexabat. Tandem Abbas ille, quòd non solùm ancillæ Christi esset amicus, sed etiam virtutem eius, quippe quam in seipso expertus erat, non ignoraret, monachum illum ad eam curauit adduci. Et ecce orante illa pro monacho cum lachrymis & suspirijs, cùm ille ante Missæ Introitum, Confiteor, diceret, & illa instantiùs pro eo oraret, quasi atri quidam lapilli ad singula cōfessionis verba ex ore monachi decidere videbantur. Tum illa animaduertens in hac visione, obstinationem desperationis & tristitiæ nigredinem à monacho recessisse, Domino gratias egit, qui non vult mortem peccatoris, sed vt cōuertatur & viuat. Monachus verò peracto sacrificio tanquam è longinqua regione ad se reuersus, Christi corpus accepit, & ea salutari percepta medicina, perfectè curatus est.

Sub specie boni miserè fallitur ille.

Precibus suis Christi ancilla eū liberat.

Ezech. 18.

De spiritu scientiæ. Cap. 4.

QVoniam autem in vitandis malis per spiritum timoris, & faciendis bonis per spiritum pietatis, necessaria est cautela & circunspectio moderationis siue discretionis, pater luminum, cuius vnctio docet nos de omnibus, spiritu scientiæ filiam suā illustrauit, vt sciret, quid quemadmodùm vel fugiendum esset, vel agendum, vt sic omne sacrificium suum sale condiret. Mala enim sunt vicina bonis, & plerunque dum volumus vnum aliquod vitare vitium, labimur in contrarium: vt cùm quis cauet, ne sit prodigus, incidit in auaritiam: & volens vitare pompas vestium, è sordido indumēto gloriam venatur. Vitia enim non rarò virtutum speciem mētiuntur: sed ita perniciosiùs homini imponunt, cùm sibi sumunt habitum virtutum. Sic sub iustitiæ prætextu crudelitas exercetur: remissa segnities, humanitas & mansuetudo creditur: plerunque neglectus corporis id agit, quod putatur esse indulgentiæ. At Christi ancilla neque ad dexteram neque ad sinistram declinans, mediam eamq; beatam vitam atque viam miro sectabatur moderamine. Reddebat Deo, quod erat Dei, & cum proximis, quantum in ipsa erat, pacem colebat: nec cum pacificis duntaxat, sed cum illis etiam, qui oderunt pacem, erat pacifica, prudenter inter homines prauæ nationis cōuersans, omnibusque omnia facta, vt omnes Domino lucrifaceret.

1. Iohan 2.

Leuit. 3.

Vitia induunt virtutū speciem.

Duo secundùm carnem fratres eius & quidam alij, licet mundo dediti, diuina inspiratione & eius prudenti adhortatione permoti, relictis omnibus, Cisterciense institutum complexi sunt. Nonnunquam suauiùs Domino, tanquam quę vnus cum illo spiritus effecta esset, amoris glutino inhærenti nos significabamus, quosdam è longinquis regionibus aduenisse, qui eam videre cuperent, & abire festinarent. Nam tametsi adiuràsset nos Dominus per capreas ceruosq; camporum, ne suscitaremus neque euigilare faceremus dilectam, donec ipsa vellet: quādo tamen id nunquā illa volebat, sed semper optabat cum Domino cubare in meridie, cum fiducia quadā illam cōpellantes,

Cant. 2.

lantes, vix excitare potuimus. Vbi verò didicit extetos adesse, ne cui fortè esset offendiculo, à suaui illa contemplationis quiete & iucunditate, & à castissimis sponsi immortalis amplexibus, sibijpsi vim adhibens, tanto cum dolore sese abstrahebat, vt interdum, quasi ruptis visceribus, purum cumque benè multum vomeret sanguinem vel expueret: malens hoc affligi cruciatu, quàm fratrum, præsertim peregrè venientium, perturbare pacem. At nonnunquam tamen, ex diuina sancti spiritûs reuelatione quosdam, licet adhuc procùl positos, aduentare sciens, in propinqua rura vel nemora se abdebat, ita vt vix toto die possemus reperire latitantem. Interdùm propter quorundam indigentium vtilitatem, non nisi spiritu sancto eam incitante, cogebatur somnum suum abrumpere, dicebat illi spiritus: Quidam te non curiositate, sed necessitate adactus expectat.

Cum summa difficultate ab interioribus ad externa se conuertit Maria hæc.

Quanuis autem non solùm erga proximos bonos, sed etiam improbos infra moderationem siue discretione pacem conseruaret: at tamen erga se vnâ vita est nobis nõnunquam immoderata & indiscreta, nimiùm sese abijciens, & vltra modum affligens. At nihilominùs eò magis erga se discreta fuit, quòd nihil de se attentare ausa esset, nisi familiariter docta à spiritu sancto. Neque enim vel diem vnum sine vlla cibi perceptione transigere ausa fuisset, nisi portione sensitiua absorptâ, se supra se raptâ pro comperto habuisset. At tamen interdum, vt aliorum paci consuleret, etiam sic affecta, quippiam sumere tentabat, sed nihil omninò potuit, immò præ dolore propemodùm defecit. Vnde eam posteà libertatis prærogatiuam obtinuit, vt nemo iam illi dicere auderet, Cur ita facis? cumque rationem humanam vita eius excederet, quodam speciali priuilegio Deo sibíque relicta, omnia ipsa iudicabat, sed à nemine iudicabatur. Sæpè enim spiritus sanctus rationem eiusmodi in agendis & omittendis eidem clarauit, quam nos sensu humano attingere non possemus. Ita cùm aliquando ter hebdomadibus singulis cibum caperet, sexta feriâ edebat, die Dominico ab omni cibo prorsus abstinebat, itemque feria quinta: cumque nobis rationi magis cõsentaneum videretur, vt sexta feria, quæ est pœnitentiæ, immò mortis Dominicæ dies, nihil penitus ederet, quintaque feria & die Dominico cibum caperet, illa mihi respondit: Nonnunquam ad sensibilia non sine labore descendo, gaudio contemplationis interrupto, cibum accipiens. Quinta autem feria, quæ est dies spiritûs sancti, & die Dominica propter gaudium resurrectionis spiritali refectione contenta, æternisque epulis satiata, totum diem festiuum ago, dum nulla corporeæ refectionis causa cogor me ad inferiora demittere. Quibus auditis, ego silui, & rationem meam pro nihilo ducens, humiliatus sum in oculis meis: sapientia autem iustificata est à filijs suis.

1.Cor. 2. Vita eius in plerisque humanam excessit rationem.

Non solebat illa quidem peccatores cum indignatione abijcere, immò verò præ commiseratione, prudenti adhortatione non raró complures à via perditionis retraxit: at tamen spiritus eius hominum peccata valdè abominabatur, malorumque conuictum & familiaritatem, nunquam de se temerè præfidens, euitabat. Corrumpunt enim mores bonos colloquia mala: & Dominus præcepit discipulis, vt ingressi in ciuitatem, quærerent quis ibi dignus esset, cuius hospitio honestiùs & tutiùs vterentur. Accidit aliquando, vt cùm apud Oegnies moraretur, causâ inuisendi quosdam ipsi familiares amicos, iret in Villenbroc, rediensque per mediam Niuellam, trãsiret, ibique recordaretur peccatorum & immanium facinorum, quæ illic crebrò perpetrare solent homines seculares. Inde verò tantam animo indignationem & horrorem concepit, vt præ dolore clamare inciperet, petitoque cultello ab ancilla sua, cùm extra oppidum esset, vellet pellem à pedibus resecare, quòd per ea loca iuisset, in quibus cæci & miseri homines creatorem sum tot iniurijs afficerent, tot flagitijs exacerbarent: cumq; non solùm animo, sed, quod admiratione dignum est, etiam pedibus ea causa doleret, vix tandem, cùm sępiùs pedes ad terram allisisset, quiete potuit perfrui.

Menander. 1 Cor. 15. Matt. 10.

Mirus in ea horror peccati.

Diuinis scripturis prudens & discreta fœmina satis instructa fuit. Sæpè enim sacris interent concionibus, verba sacrarum literarum conseruãs & conferẽs in corde suo, & diuina mandata sagaciter in suo condens pectore: & quia intellectus bonus omnibus facientibus eum, quod deuotè audiebat, maiori deuotione in opus conferre nitebatur: vnde cùm in extrema ægrotatione sua morti propinqua, iam penè deficeret, et quidam in ecclesia ad populum concionaretur, spiritu eius ad verbum Dei reuiuiscẽte, aures repugnante morte arrigebat, animum aduertebat, quædam etiam concionis verba circunstantibus referebat. Adeò verò concionatores & fideles animarum pastores diligebat, vt pedes eorum, absoluta cõcione, miro affectu constringens, etiam illis inuitis

Libẽter audit sacras cõciones. Psalm. 110.

inuitis aliquandiù osculari cogeretur, &, si illi id recusarent, pedesque retraherent, præangustia clamaret. Multis autem lachrymis & suspirijs, multis precibus & ieiunijs instantissimè à Domino postulando obtinuit, vt meritum & officium concionandi, quod ipsa per se exequi non posset, in alio Dominus ipsi compensaret, & magni beneficij loco, quendam concionatorem præberet. Quo accepto licet per eum Dominus, tanquam per instrumentum, verba prædicationis ederet, at sanctæ mulieris precibus & meritis cor eius præparabat, vires corpori in labore suggerebat, ministrabat verbū, gressus dirigebat, gratiam & fructum in auditoribus excitabat. Pro illo enim quotidiè cùm esset concionando occupatus, Domino & beatissimæ Virgini preces offerens, centies Angelicam salutationem dicebat: quemadmodùm Hilario prædicante, Martinus oràsse legitur. Porrò illum ipsum concionatorem suum, quem moriens, præsentia corporali dereliquit, Domino deuotissimè commendauit. Cùm enim dilexisset suos, in finem dilexit eos.

Quodam die in viridario apud Villenbtoc apparuit ei diabolus sub specie pastoris. Nam per id tempus scelestus ille multos congregauerat milites, qui die crastino hastis inter se congressuri erant apud pagum Trasiginesium: ea autem nocte māsuti Niuellæ. Cumq; execrabilis ille & superbus dæmon pastorem se iactaret, Christi ancilla ait: Non es pastor: sed magistri nostri, qui prædicant verbum Dei, & fideliter pascunt animas nostras, veri pastores sunt. Contrà verò nequam ille & tumidus satan. Ego, inquit, plures habeo greges, mihique magis obtemperantes, quàm magistri illi. Et ego cognosco illos, & illi me, & vocem meam audiunt, & pro voto mihi obsequuntur. Tum illa ampliùs non ferens, quòd lupus ille nomen sibi pastoris vendicaret, qui hœdos suos per pascua vanitatis ducit ad pascua damnationis, vbi mors miserabiliter depascet eos: sed gemens & miserorum vicem dolens, relicto dæmone, ad ecclesiam cōfugit: & multo posteà tempore, quoties teterrimi illius pastoris recordabatur, non potuit à lachrymis abstinere. *Diabolus sub pastoris specie apparet, pastorem se appellans.* *O miseros mortales, dæmoni potiùs quàm Deo obsequentes.*

Quanquam autem vnctione sancti spiritûs & diuinis reuelationibus intus doceretur, at tamen diuinæ scripturæ testimonia, quæ cum ipsius spiritu planè cōcordabant, libenter exterius audiebat. Nanque & Dominus tametsi potuisset discipulos interna illuminatione absque voce instituere & docere: at nihilo minùs etiam externum vocis ministerium adhibens, scripturas illis exponebat, ijsdemque dicebat: Iam vos mundi estis propter sermonem, quem locutus sum vobis. Itaq; ancilla Christi de die in diē scripturæ diuinæ sermonibus ampliùs lauabatur ad munditiam, ædificabatur ad morum ornatū, illuminabatur ad fidem, si tamen fides in ea propriè dici potuit, quæ Domino reuelante, inuisibilia quasi visibiliter fide oculata percipiebat. *Iohan. 15.*

Cùm enim esset aliquando in pago Nitrensi prope Niuellam, & ipsa præsente puer quidam ad ostium ecclesiæ catechizaretur, vidit impurum dæmonem à paruulo illo cum magna ignominia recedentem: eundemque è sacro fonte leuans, apertis oculis vidit spiritum sanctum in animam eius descendentem, angelorumque beatorum circa illum iam renatum frequentiam. Sæpiùs autem, sacerdote sacram hostiam eleuāte, inter manus eius vidit elegantissimi pueri speciem, & cælestium spirituum exercitū cum multo lumine descendentem. Cùm autem post confectionem sacramēta sacerdos perciperet, videbat in spiritu Dominum in anima illius permanere, eamq; mirabili splendore illustrare: vel, si indignè sumeret, Dominum cum magna indignatione recedere. Porrò autem etiam tunc, quando in templo non erat, sed in cellula, opertis ex more oculis velamine candido, orabat, Christo ad prolationem sacrorum verborum in altare descendente, illa mirabiliter mutata, sentiebat aduentum eius. Deniq; quando vnctionis extremæ sacramentū ipsa præsente ægroti percipiebant, illa Christum cum sanctorum multitudine adesse sentiebat, ægrotumq; illum misericorditer corroborantem, dæmones expellentem, animam purgantem, seque, dum membra eius vngerentur, quasi in lumine per totum corpus eius diffundentem. *Nota de baptismo.* *Item Eucharistia.* *Item extrema Vnctione.*

De spiritu fortitudinis. Cap. 5.

AT quia parùm prodest spiritu timoris declinare à malo, spiritu pietatis facere bonum, spiritu scientiæ in omnibus auream seruare mediocritatem & discretionē, nisi etiam spiritu fortitudinis rebus duris & malis resistamus, bona nostra patiētia conseruemus, constantia vsque in finem perseueremus, longanimitate vitæ æternæ præmia expectemus: pater eius cælestis, apertis thesauris suis, quarto lapide precioso, id est, spiritu fortitudinis illam exornauit, & contra aduersa omnia communiuit, *Spiritus fortitudinis quid conferat.*

vt

Eximia huius Mariæ fortitudo.

vt nec rerum aduersarum incursu frangeretur, nec prosperarum, & ad voluntatem fluentium blanditijs extolleretur: vt contumelias tranquillo ferret animo, nulli malum pro malo redderet, sed benedictione maledicta, bonitate malitiam compensaret, bona redderet pro malis, calumniantibus nō responderet, pro persecutorib⁹ oraret: mentis constantia in proposito perseueraret, animi firmitate cuncta placidè tolleraret, magnanimitate ardua & difficilia sponte susciperet: securitate imminētia incōmoda non metueret, fiducia spe bona & certa frueretur, id quod benè proposuisset, se ad felicem exitum perducturam: postremò quadam magnificētia vel animi præstantia præclarum propositum feliciter consummaret.

Nota eximiā animi fortitudinē.

Porrò autem in persecutionibus & flagellis non modò patientiam conseruabat, sed etiam gaudebat in afflictionibus, disciplinamque siue castigationem Domini cum magno desiderio appræhēdebat. Cùm in postrema sua ægritudine ad dies ferè quadraginta grauiter laborâsset, quæreremusque ex ea, num ex morbi dolore aliquid tædij pateretur, illa respondit: Immò verò, si id gratum esset Domino, vellem istos quadraginta dies hodiè suum habere initium: addiditque, quod est etiam admirabilius, nunquam se ægrum aliquem vidisse, cuius quantumuis aduersam valetudinem sibijpsi non optârit. Væ igitur vobis, qui crucem Domini in angaria fertis, qui disciplinam Domini abijcitis, qui virgam Domini ferientis, dum contra eius flagella murmuratis, instar canis rabidi mordetis, qui dolores corporis cordis impatientia duplicatis. Non sic preciosa hæc Christi margarita, quæ modesti animi exultatione id consequebatur, vt quasi insensibiliter affligeretur, & suauiter cruciaretur. Interior enim dulcedo externum dolorem deliniebat, & pondus aduersæ valetudinis releuando demulcebat. Cùm autem interdum paralysi vexata, præ nimio dolore clamare, & pectus tundere cogeretur, quidam eius familiaris ei condolens, in quodam loco clàm pro ea Domino supplicabat. Tum illa sentiens pij hominis precibus suos dolores nonnihil minui: Vade, inquit ad ancillam suam, dic homini illi, vt cesset orare pro me. Eius enim precum medicina, huius castigationis meæ, dum meliùs habeo, accipio detrimentum.

Non vult sibi minui paralysis dolores.

Labotabat aliquando molestia quadam, & quidam ex amicis eius apud se tacitus dolebat vicem illius. At illa ex diuina reuelatione arcanas pectoris eius cogitationes intelligens, missa ad eum ancilla sua, iussit ne ampliùs doleret ipsius causa. Tuum enim, inquit, grauamen auget cordis mei dolorem, nec possum ferre, vt propter me doleas. Adeò plùs eam cruciabant aliorum afflictiones, quàm proprij corporis incommoda.

Corpus suū præclarè dominatum habuit.

Neque tamen spiritu fortitudinis id solùm obtinuit, vt posset æquo animo & viriliaduersa perpeti, sed illud etiam, vt ab omnibus carnis illecebris facilè abstineret. Adeò enim corpus suum castigauerat, & in seruitutem redegerat, vt ad nutum spiritui obediret, in nullo contradicens, nec vlla se simulatione excusans: nec contra dominum murmurabat, sed eius imitando fortitudinem, nunquam ignauia torpebat, nunquam vel rarò labori succumbebat. Adeò iuuencula illa tympanistria, ceu inter duo ligna Crucis corpus suum extendēdo siccauerat, vt per multos annos etiam primos libidinis motus minimè experta sit: qua ex re tantam inter homines fiduciam cōcepit, vt præ eximia innocentia & pura simplicitate omnes sui similes arbitraretur. Vnde cùm quidam eius familiaris amicus, quodam spiritualis affectionis excessu manum eius aliquando stringeret, nihil tamen casto animo turpe cogitans, sensit ex nimia illa vicinitate primos mot⁹ in suo corpore existere. Sed cū illa id prorsus ignoraret, vocem ab excelso audiuit, Noli me tangere: nec tamen sciuit, quid ea significaret. Deus enim benignus, & nostris infirmitatibus condolens, noluit illum coram sancta muliere pudore affici: at nihilo minùs voluit tanquam zelotes, amicæ suæ castitatem tueri, et illum propter imminentia pericula castigare. Itaq; cùm illa diceret ei, Audiui nunc quandam vocem, scilicet, Noli me tangere: sed quid sibi velit, planè me fugit: ille, quid ea innueret, intelligens, & sibi decæterò cauit, & Domino, quòd ipsius infirmitatem prodere noluerit, gratias agens recessit.

De spiritu consilij Cap. 6.

Effectus spiritus cōsilij.

SPiritu consilij Christi ancilla instructa, nihil præceps, nihil inordinatè facere volebat: sed omnia diligenter, circunspectè, & cum deliberatione agens, in omnibus, quæ vel fieri, vel omitti oporteret, expectabat eum, qui saluam faceret ipsam à pusillani-

fillanimitate spiritûs & tempestate: nihil interim per pusillanimitatem omittens, nihil turbulenter vel tempestuosè, nihil inconsideratè, nihil per impetum efficiens. In omnibus vijs eius palpepræ præcedebant gressus eius: & ne post factum succederet vel leuis pœnitentia, omnia cum consilio faciebat. Quid verò illâ sine grauitate & absq; consilij maturitate facere posset, cuius mentem impleuerat & inhabitabat is, qui de seipso dicit: Ego sapientia in consilijs habito, & eruditis intersum cogitationibus? Etsi autem familiari sancti spiritûs consilio vteretur, quanuis diuinis scripturis satis esset instructa, at tamen præ eximia animi summissione & humilitate, ne sapiens in oculis suis videretur, aliorum consilijs, propriæ voluntati renuncians, libenter & deuotè se subijciebat. At verò multi ex eius familiaribus amicis, qui diuinitùs collatam illi prudentiam non rarò compererant, absque eius consilio nihil, quod alicuius esset momenti, facere ausi erant. Quod enim humana ratione scire non poterat, cùm ad Dominum fudisset preces, diuinitùs edocebatur. Ita cùm quidam eius amicus, mediocritate sua contentus, tanto securiùs, quanto ab hominum conspectu & pompa seculari remotiùs, Domino in humilitate seruiret, & à quodam nobili rogaretur, vt magistri loco apud ipsum esset, isque ei promitteret equos, vestes & multa alia abundè se suppeditaturum: ille sanctam hanc fœminam consuluit, quid agere deberet. At illa, nihil vnquam sibi præsidens, priùs ad Dominum precandum se contulit, & inde ab arcanis diuinorũ consiliorum thalamis reuersa, ita dixit: Vidi atrum equum parari tibi, qui ad inferos hinniens, dæmonum turbis applaudebat. Si quid igitur apud te valet cõsilium meum, maneas in ea vocatione, qua vocatus es à Domino, ne per ambitionẽ vel seculi pompam, des occasionem diabolo. Alius quidam amicus eius, tanto illi charior, quanto humilior, cùm haberet sacerdotium vnum siue beneficium ecclesiasticum, quod ei sufficeret ad mediocritatem, multis victus precibus etiam alterum accepit, quod & dignitate potius, & prouentu locupletius esset. Sed cùm pro sua pietate & modestia Christi ancillam consuleret, velletque ab ea scire, num hac re Deum offendisset: illa more suo breues sibi inducias perijt, & tandem inspiratione diuina, & cælestibus reuelationibus absque vllo hæsitationis scrupulo certior effecta: Videbam, inquit, hominem vestibus albis indutum, & satis ad cursum expeditum, atro insuper pallio indui, & mentis sarcina onerari. Cùm autem hæc, ijsque alia similia dixisset, is, qui iam in seipso diuinitùs senserat, quæ illa loquebatur cælitùs edocta, primum sacerdotium, vtpote sufficiens, retinuit, & alterum sine mora, ne locum alterius ambitiosè occuparet, vir prudens & Deum timens atque salutari consilio obtemperans, resignauit. Ignoscite mihi, fratres, qui dignitatem dignitati adiungitis, & sacerdotia siue beneficia ecclesiastica alia alijs coaceruatis. Non enim est meum, quod retuli, sed Christi reuelantis. Parcite etiam ancillæ Christi, nec velitis obtrectare innocenti. Qua enim re vos læsit, si amico præbuit salutare consilium, si veritatem è Domino haustam enunciauit? Fortassis autem, dum crebrò libellum hunc inspicitis, & quadam acerbitate reuoluitis, ancillæ Christi visiones more vestro ridebitis, & pro somnijs & phantasmatis habenda statuetis. Sed etiam Pharisæi Dominum de auaritia disputantem, & diuites in regnũ cælorum difficilè introituros asserentem, non solùm irriserunt, sed insanum quoque iudicârunt.

Prou. 8.

Hæc nota est veri spiritûs.

Visio eius.

Nota quàm non sit tutũ plura habere sacerdotia vel beneficia ecclesiastica.

Matt. 19. Luc. 16.

Vt autem sine personarum acceptione sanctæ mulieris res præclarè gestas commemorem, etiam mihijpsi nõ parcam, sed infelicitatis meæ referam historiam. Cùm verbum Dei, licet indignus, ad laicos prædicare inciperem, & ea in re necdum essem exercitatus, neque concionandi vsum & consuetudinem haberem, semper mihi metuens, ne inter dicẽdum materia me deficeret, multa mihi vndecunque colligebam: ijsque coaceruatis, quicquid in buccam venisset, proferre volebam. Totum enim spiritum suum profert stultus: sapiens verò reseruat in posterum. Cùm autem tanta prodigalitate meipsum confunderem, ad me absoluta concione reuertens, quodam mẽtis tædio afficiebar, quòd nullo ordine & incompositè multa mihi dixisse viderer: quo animi mœrore cùm ancilla Christi aliquando pressum me cerneret, ego præ verecundia causam ei indicare nolebam: & quod erat miserabilius, quodam me, tanquam qui benè, subtiliter & acutè dixissem, à concione, vt est moris, commendante, libens id audiebam, & aliquid inde capiebam solatij. Erubesco, fateor, turpitudinem meam prodere, sed sanctæ mulieris laudes reticere non sum ausus. Illa enim quandoque huius me tristitiæ nube confusum, & tanquam operarium confusibilem ad se vocans, triplex tentationum vulnus, quibus clàm eram sauciatus, mihi miro modo detexit. Vidi, inquit, effigiem tanquam hominis in nubilo versantis, nimia capil-

Obserua modestiam authoris.

Prou. 29.

Visio Maritiæ, qua au thori medicinam facit. lorum copia operti. Quædam autem meretrix subornata, quosdam ex se radios spargens, eum blandè intuens circumibat: cumque id crebrò faceret, radium vnum in illum vibrans, partem quandam nubili illius discutiebat. Hanc vbi illa parabolam pertexuit, triplici me morbo laborantē, mox certissimè deprehendi. Capillata enim superfluitas mihi mœrorem adferebat: meretrix verò subornata, id est, elatio, radijs adulationis fota, quoddam mihi miserabile solatium patiebat. Quibus ego te laudibus efferam, ô sancta mulier, quæ secretorum Dei conscia fuisti? Nec frustrà tibi Deus hominum cogitationes aperuit: sed tuis precibus vim tribuit & efficaciam animorum languoribus medendi.

Heluidis inclusa. Magna ei erat familiaritas cum pia quadam & sancta puella Heluide, apud Villenbroc inclusa atque solitariam vitam agente: eamque impensè amabat, & velut mater filiam annis ferè duodecim in Domino nutrierat. Ea puella aliqua molesta tentatione laborante, Christi ancilla tentationes & cogitationes cordis eius ipsi indicabat, valdè admiranti, quo pacto mentem eius cognitam haberet: itemq; contra imminentes tentationes longe antè, quàm acciderent, eam præmuniebat. Erat eidem puellæ magno solatio magistri Guidonis præsentia, qui per id tempus ecclesiæ Villenbrocensis sacellanum agebat: & quia quæ repentè accidunt, maiorem solent adferre perturbationem, dimidio anno antè prædixit illi, magistrum illum cum fratre suo Iohanne à Villenbroc abiturum, multisq; exhortationibus confirmabat eam, vt tranquillo animo illorum ferret abitionem, quorum præsentia illi erat gratissima. Spiritus prophetiæ in Maria. Itidemq; de quadam religiosa fœmina, nomine Besele, quæ diù ancillæ Christi fideliter inseruierat, cuius æquè præsentia eidem puellæ inclusæ magnam adferebat cōsolationem, longè antè illi prædixit eam recessuram, præmonuitq; vt sedato animo quod Dominus decreuisset, toleraret. Quidam magister in Francia degens, animo constituerat ad Oegnies proficisci: cumque vnus è fratribus domûs Oegniacensis, Parisios vsque magistrum illum adducendi causa ire vellet, Christi ancilla ait ad eum: Sustine parumper, nec ita velis festinare. Nuncius enim à magistro illo ad vos ablegatus, iam est in itinere. Cessit frater consilio eius, & nuncium, quem illa prophetico spiritu venturum prædixit, apud Oegnies, donec veniret, expectauit. Porrò eodem magistro Romam, vt beatissimorum Apostolorum limina visitaret, peregrè profecto, fama mendax sparsit eum obijsse. Ei autem famæ amicis eius fidem commodantibus, multumq; eius obitu dolentibus, & pro illo sacrificium facere volentibus, Christi ancilla dixit: Non est mortuus, sed viuit, taliq; die Roma discessit, rediturus ad suos. Cunctis verò admirantibus, & Missarum suffragia differentibus, sicut illa dixerat, ita rei confirmauit euentus.

De spiritu intellectûs. Cap. 7.

HIs igitur ornata monilibus filia Ierusalem, hisce sancti spiritûs donis illustrata, corde purificato, per spiritum intellectûs in cœlestibus versabatur: adeoque cum
Iob. 7. S. Iob suspendia elegit anima eius, vt plerunque sublimiùs volans, per diem integrum nonnunquam plures dies, nihil ad inferiora reductis cordis obtutibus, in Solem iustitiæ instar aquilæ suos haberet oculos defixos: cuius solis radijs ab omnium rerum sensibilium humore siccata, ab omnium corporearum formarum nube purgata, absque vlla phantasia vel imaginatione formas simplices & diuinas, perinde vt in mundo speculo, in anima sua suscipiebat: relegatisque formis sensibilibus, vniformes & immutabiles rerum supercælestium species in eius animo tanto puriùs resultabant, quāto summæ illi & simplici atq; incommutabili maiestati propiùs coniungebatur. Eius diuturnæ contemplationes rerum diuinarum. Cùm autem subtilis & extenuatus spiritus eius, atque incendio pij amoris concrematus,
Cant. 3. tanquam virgula fumi ex aromatibus, supercælestia penetraret, & quasi per gradus quosdam in regione viuorum perambulans, per vicos & plateas quæreret, quem diligebat, nunc sanctarum virginum delectatus lilijs, nunc sanctorum martyrum rosis odoriferis recreatus, nonnunquam à sanctorum Apostolorum senatu honorificè exceptus, interdum Angelorum cœtibus admixtus: denique superatis gradibus omnibus, cunctis paradisi regionibus summa cum lætitia peragratis, cùm omnia pertransisset, inueniebat eum, quem ardenter desiderabat: & tum demum perfectè quiescebat, atque illi immobiliter defixus hærebat, omniumque posteriorum oblitus, non iam pro amicis quantuncunque charis posset orare, sed neq; de sanctis Angelis cogitare. Omnes enim quasi post se relinquens, illi adhærebat, quem auidissimè sitiebat.

Daba-

Dabatur illi tunc propiùs inspicere librum vitæ,atq; ex illo per spiritum intellectûs multa discebat,quæ,tandem ad se reuersa,prophetico spiritu pronunciabat. Ita triennio antè quàm Cruce signarentur Christiani contra hæreticos prouinciales, dixit se videre Cruces in magnam hominum turbam è cęlo copiosè descendentes,cùm tamē nulla adhuc in nostra regione hæreticorum illorum mentio haberetur. Crebrò tunc ei in spiritu ceu conquerendo dicebat Dominus,se terram illam ferè totam perdidisse,atq; ex eis locis tanquam exulem profligatum esse.

Quidam zelo Crucifixi à longinquis regionibus,vt Christi ignominiam & iniuriā vindicarent, ad eum locum, qui Mons gaudij dicitur,peruenêre,sed ibi ab hostibus Christi trucidati sunt. Aberat ab illis per tanta terrarum spatia ancilla Christi, at nihilominùs vidit sanctos Angelos gratulabundos,cæsorum animas sine vllis Purgatorij pœnis in cælum deportare. Inde verò tantus in eius animo peregrinationis illius ardor extitit,vt ab ea suscipienda nulla se ratione passura fuerit distineri,si vllo pacto sine proximorum scandalo eam suscipere potuisset: cumque ridendo quæreremus ex illa, ecquid illic factura esset,respondit. Si nihil aliud,certè vel Dominum meum honorarem libera confessione nominis eius, quem illic viri impij blasphemando abnegârunt. Moriebatur apud Oegnies quidam familiaris amicus domûs nostræ, idemq; Cruce signatus. Circa illum vidit Christi famula dæmonum multitudinem, quasi rugientium & ad escam inhiantium. Tum illa obiurgauit dæmones,& vt à Christi ministro,qui Crucis vexillo munitus esset, recederent,præcepit. At illi è diuerso multa ei crimina malitiosè affingebant,& quòd mala fide egisset,obijciebant. Illa verò Domino supplices preces pro ægroto offerens, vidit quandam Crucem luculentā in ipsum descendere,eumque vndiq; tueri. Quanuis autem morte impeditus,non potuit susceptam peregrinationem prosequi,at tamen magna pœnarum Purgatorij pars condonata est illi,quòd cum cruce signatis voluerit proficisci. Ita enim Dominus sanctæ mulieri reuelauit.

In spiritu procul videt cædem Christianorum.

Visio eius.

Quidam amicus noster,nobilis genere,sed fide nobilior, Deo deuotè seruiens, & omnia,quantum in ipso erat,Christi amore relinquens, vxorē habuit valdè huic mundo deditam,& ipsius proposito planè repugnantem. Ea causa formidabat,ne malæ cōiugis importunitate è sua domo extruderetur. Tria enim sunt,vt ait Salomon,quæ hominem è sua domo eijciunt: fumus,stillicidium,& mala atq; litigiosa mulier. Sancta autem Christi ancilla dolens vicem iuuenis, multas pro eius vxore Domino preces fudit,eumq; blandè consolans,prædixit illi fore,vt coniunx eius breui ad Dominum conuerteretur. Quod quidem ita euenisse nos cognouimus, & Domino gratias egimus. Perfectè enim mundi vanitatem despiciens,vt priùs religioso mariti proposito aduersa fuit,ita deinceps illud promouebat: immò quasi antecedendo iam trahebat illum,quem anteà distinendo retraxerat.

Fœmina nobilis, eius precibus cōuertitur.

Laborabat in extremis Canonicus quidam ecclesiæ S.Gertrudis Niuellensis. Eius obitûs diem fratres Oegniacenses non temerè nôsse cupiebant,certa ratione permoti. Itaque dicebant laico cuidam Niuellano,qui tunc apud Oegnies erat, vt eo se cōferret,& diem,quo canonicus moreretur,ipsis denunciaret. Eidem autem laico homini dixit ancilla Christi: Si vis opportunè,quod iussus es,nunciare, manè proficiscaris oportet. Illo igitur postera luce Niuellam ingrediente,iam pro defuncto Canonico cāpanæ pulsabantur.

Nocte tertiæ feriæ,quæ caput ieiunij,siue diem illum,qui Cinerum vocatur, proximè antecedit, quando solent homines seculares comessationibus vacare, vidit dæmones quosdam,à quadam religiosa fœmina cum mœrore & ignominia reuerti: quā quidem grauiter illi oppugnârant,sed Domino opē ferente,miminè expugnauerant. Sciscitabatur posteà ex illa, quid habuisset,eaq; respondit: Admodùm per id tempus grauata fui,sed ea ipsa hora Dei benignitate sum liberata. Itaque didicit ex verbis eius eodem tempore se vidisse dæmones,pudore affectos,ab ea recessisse.

Pudefiunt dæmones, si resistas tentationibus eorum.

Sacerdos quidam ea præsente sacrificium Missæ obtulit: cumq; non esset nescius illam pro ipso crebrò preces Domino offerre, nec haberet maius aliquid, quod ei retribueret,ne ingratus videretur,statuit pro illa Missam eam celebrare. Peracto autem sacrificio,ait illa ad eum: Missa hæc mea fuit. Hodie enim filium pro me patri obtulisti. Illo verò admirante,& vnde hoc sciret,percontante,cùm solus Deus cognitas habeat cogitationes hominum,illa respondit: Vidi columbam elegātissimam in caput tuum ad altare descendere,& quasi volitando alas suas ad me extendere, didiciq; in spiritu, sanctum spiritum illud sacrificium ad me transferre.

Nouit occultas cogitationes.

Visio eius.

Sacerdotibus dignè & deuotè sacrificantibus, videbat illa sanctos Angelos gaudentes,& illis cum multa hilaritate cooperantes,vultu quoq; benigno in eos intuentes,& Timeant hæc impuri sacerdotes. eos officiosissimè venerantes. Væ autem sacerdotibus miseris,Iudę proditoris affeclis, qui Christum Dominum,quantum quidem in illis est,denuò crucifigunt,& sanguinē testamenti pollutum ducunt:qui manibus pollutis,oculis impudicis, ore virulento, corde impuro ad reuerendum illud sacramentum irreuerenter accedentes, sanctos Angelos,qui illic adsunt,grauiter offendunt,& ex medicina salutari mortem sibi miserabiliter consciscunt.

Et hoc possunt sancti in mortali corpore, quod possunt iam Deo in cælis coniuncti. Quidam ex præcipuis amicis eius,Parisijs sacerdotio initiabatur: illa verò corpore absens,præsens spiritu,quemadmodùm ordinaretur,quomodò affectus esset cùm ordinaretur,ipsum locum ordinationis,pontificis quoque,& ipsius habitum perspicuè vidit,illique admiranti posteà omnia narrauit: cumque ei literas quasdam per illius nuncium mitteret,inter alia quædam scripsit,quæ ille,donec completa essent, intelligere non potuit:erant autem eiusmodi,vel ijs consimilia: Arbor noua iam floruit, cuius primos fructus mihi Dominus destinauit. Statuerat idem primum sacrificium suum facere in Frācia,sed Domino disponente,apud Oegnies,præsente sancta muliere, id fecit.

De spiritu sapientiæ. Cap. 8.

POrrò verò vt opus suum sapiens artifex, templum suum summus sacerdos, filiā suam rex sublimis ad perfectionis fastigia perduceret,septimo septiformis spiritûs dono, quasi pro aliorū cōdimento,eam præclarè illustrauit & ornauit eximiè,nempe Psalm. 33. sapientiæ spiritu: quod est primū donum dignitate,postremum consummatione. Hac sapientia gustauit & vidit,quoniam suauis est Dominus,cùm sicut adipe & pinguedine repleretur anima eius,cùm de sponsi labijs mel & lac sugeret, & in horto voluptatis manna absconditum manducaret. Huius mellitissimæ sapiētiæ dono cor eius medullitùs afficiebatur,verba edulcabantur, cuncta opera spiritalis vnctionis suauitate imbuebantur. Inde fiebat,vt esset mitis corde,dulcis sermone,actione suauis,ebria charitate:adeò verò ebria & à sensibus abstracta,vt nonnunquam ad Nonam vel Vespertinas preces,nobis pulsantibus campanas,illa quasi expergiscens percontaretur è no-Ecstasis triduana. bis,num hora esset matutina. Aliquando in lectulo suo tres continuos dies illa iacens & cum sponso immortali suauiter quiescens,præ nimia spiritûs iucunditate & suauitate vix vno temporis momento sibi iacuisse videbatur. Mirabili autem affectionum Eccl. 24. varietate,modo esuriebat Deum,modò sitiebat:& quia scriptum est, Qui edunt me, adhuc esurient:& qui bibunt me,adhuc sitient:quanto plus Dominum sentiebat,tantò ampliùs crescebat desiderium. Itaque angebatur,clamabat, & vt remaneret supPliciter deprecabatur:& ne recederet,quasi inter brachia complexādo stringebat, vtque se magis etiam exhiberet,cum lachrymis obsecrabat. Nonnunquam per tres aut eò ampliùs dies, videbatur sibi illum tanquam paruulum inter vbera commorantem stringere,& sese,ne videretur ab alijs,occultare. Interdum verò ludebat cum eo ceu puero,eumq; osculabatur. Quandoq; ceu agnum iuxta sinum illius, aliquando instar columbæ pius Virginis filius se filiæ suæ exhibebat:nonnunquam etiam instar arietis, stellam luculentam in fronte habentis ecclesiam circumiens,filios suos, vt ei videbaLuc. 24. tur,visitabat. Sicut enim dubitantibus discipulis sub specie peregrini se ostēdit,& beatum Thomam missurus ad Indos,vt eius habet historia,formam mercatoris induit: ita amicis suis pro illorum consolatione amabili specie apparere dignatur: quemad-Epist. 27. in vita S. Paulæ. modùm etiā,authore S. Hieronymo,beata Paula in Bethleem illū sibi videre visa est ceu paruulum in præsepio iacentem.

Miræ consolationes diuinæ. In diuersis autem Domini solennitatibus ita se illi ostendebat,vt ratio solennitatis poscere videbatur: verbi gratia: In natiuitate ceu puerum vbera matris sugentem, vel in incunabilis vagientem. Tum verò afficiebatur erga eum,vt puerum, pro varijs Luc. 2. modis,quibus illi apparebat, varias etiam sentiens affectiones. atque ita singulis annis solennitates illæ renouabantur. In festo Purificationis videbat beatissimam Virginem filium suum in templo offerentem,& Simeonem illum inter vlnas recipiētem: atque in hac visione non minùs exultabat præ gaudio,quàm si præsens fuisset, cùm ita gestum est olim in templo. In hac solennitate quandoque cereus illius,cùm diù fuisset extinctus, in processione subitò non nisi diuinitùs clarissimo lumine accendebatur. In passione nonnunquam Dominus illi in Cruce apparebat,sed raro, quòd vix posset sustinere. Aduentantibus magnis solennitatibus, interdum octo diebus antè gaudio

gaudio se affici sentiebat: atq; ita pro totius anni cursu siue ratione varijs mutabatur modis, & mirabiliter afficiebatur. Cùm sancti alicuius festus immineret dies, sanctus ille ferias suas ei nunciabat, & in ipsis ferijs visitabat eam, multos secum beatos ciues adducens: sicque spiritus eius cum sancto totum illum iucundum ducebat diem. Ex familiari autem & crebro sanctorum colloquio id obtinuit, vt quemadmodùm homines suos vicinos alios ab alijs internoscunt, ita ipsa angelos & sanctos homines alios ab alijs posset distinguere. Nonnunquam sanctus quispiam, in his regionibus prorsus ignotus, festum suum diem, qui in locis remotis colebatur, vt in eius ferijs ipsa quoq; gauderet, ei indicabat. Immò verò etiam nullo indicante, palato cordis discernebat dies festos à non festis, quòd dulciùs illud afficerent dies solennes, quàm alij. Celebrabat autem festos dies, pectori suo atq; animo haud aliter, atque in calendario vel martyrologio inscriptos. Vnde cùm esset aliquando in ecclesia S. Gertrudis in oppidulo, quod Laulos dicitur, & quædam eiusdem S. Gertrudis feriæ in diem crastinũ inciderent, nec tamen eius loci sacerdos id aduerteret, illa intra se sentiens ferias imminere, se continere non potuit. Itaq; cùm sacerdos eò non veniret, nec alius quisquã, qui campanas pulsaret, queẽadmodùm fieri solet pridiè ad primas Vesperas, vt vocãt, illa surgẽs è loco suo, campanas, vt potuit, pulsare cœpit. Id verò audiens sacerdos & admirans, ad ecclesiam properè accurrit, aitque ad illam: Cur pulsas campanas perinde acsi feriæ sint, cùm non habeat apud nos consuetudo, vt præterquam in ferijs, hac hora pulsemus? Tum illa verecunda & pauida: Ignosce mihi, inquit, domine: magnæ enim feriæ cras erunt, sed nescio cuius sancti. Sentio enim ecclesiam hanc gaudio perfusam. Sacerdos verò inspiciens calendarium, vidit crastinum diem S. Gertrudi sacrũ fore.

Magna familiaritas cum cæli ciuibus.

Ferias imminentes sentit intra se.

Tot illa & tantas à Domino consolationes percipiebat, vt etiamsi nullis exterioribus, vt fit, nõnunquam pro recreatione, intenta esset, semper in vno aliquo loco absq; vllius hominis consortio sine tædio permanere posset. Sedens aliquando in cellula sua, audiuit vocem dulcissimam Domini, dicentis: Hæc est filia mea dilecta, in qua plurimùm delector. Quando extra se rapiebatur, videbatur sibi caput suum deponere ad genua Christi. Interdum per Angelos ab aliquo supernorũ ciuium salutabatur. Cùm oraret quandoque ad altare S. Nicolai, videbatur ei ex illius reliquijs lac manare. Ab imagine Crucifixi vidit nonnunquam radios quosdam vsque in pectus suum vibrari. Porrò in ijs omnibus valdè delectabatur, & miro modo spiritus eius confortabatur. Apparuit ei quandoque beatus Bernardus, Cistertiensis ordinis pater & lumen, alasque suas, quibus præditus videbatur, circa eam expandit: eumque diù cum illa intra ecclesiæ cancellos sedisset, sciscitanti ei, quid sibi vellent alæ istæ, respondit se instar aquilæ sublimi volatu subtilia & sublimia scripturæ diuinæ atrigisse, multaque arcana cælestia Dominũ sibi reseràsse. Magna veneratione & singulari amore prosequebatur beatissimum Iohannem Euangelistam. Accidit autem, vt cum multis lachrymis & suspirijs cuidam sacerdoti exiguam culpam venialem confiteretur. Sacerdote illo interrogante, cur ita lachrymis afflueret, illa respondit: Nõ possum reprimere lachrymas. Videbat enim Aquilam quandam ad pectus suum perinde vt in fonte, ita in illo rostrum suum tingentem, & magnis clamoribus aëra complentem. Intellexit autem in spiritu B. Iohannem lachrymas & gemitus ipsius ad Dominum perferre. Vidit quãdoq; sacerdotem quendam cum lachrymis deuotè sacrificantem, atque columbam quandam in eius humerum descendentem, ex eoq; humero fontem purissimum scaturientem. Interdum etiam vidit Virginis filium sub forma pueri cum immenso lumine circa arculam, in qua Eucharistia reponebatur: cumq; ex ea quæreremus, cuiusmodi esset illud lumen, respondit: Quantũ lumen Solis, candelę lumen superat: tantũ, immò plus etiam, lux ista vincit Solis splẽdorem. Quando reliquiæ ad nostram ecclesiam adferebantur, illa in spiritu aduẽtum earum præsentiebat, totamq; noctem cum illis iucundam ducebat, Christumq; gaudentem, & à priotibus reliquijs illas iam recens illatas, cum quadam exultatione & veneratione suscipi videbat. Vtrùm autem essent veræ reliquiæ, spiritu suo mirabiliter percipiebat. Ex parua illa Cruce, q̃ est in Oegnies, in qua particula ligni sanctæ Crucis habetur, radium quendam valdè luculentum & tanquam cælesti claritate cõspicuum, prodire videbat. Quidam familiaris amicus domûs nostræ inter alias reliquias, quas habebat, os cuiusdam sancti sine scriptura reperit. Itaq; cuius essent reliquiæ ignorans, attulit eas ad Christi ancillam, vt per illam certior fieret. Ille verò in spiritu virtutem & veritatem illarum sensit: orauitq; Deum, vt ipsi indicaret, cuiusnam essent. Apparuit autem illi sanctus quidam valdè pręclarus

Multas diuinitùs consolationes percipit.

Corporalis Christi præsentia in Eucharistia.

& excellentis meriti: qui ab ea interrogatus, quis esset, non quidem nomen expressit suum, sed quatuor literas ob mentis eius oculos descripsit. Quas cùm illa memoriter retineret, sed quid significarent nesciret, accito ad se Clerico, literas commemorauit, puta, A I O L: & quid significarent, indicari sibi petijt. Ille literas inter se coniungens, dixit, Aiol ex ijs confici. Tum illa perspicuè cognouit, beati Aiulphi, qui apud Priminum in multo honore habetur, eas esse reliquias.

Alij Aigulphum vocant.

Etsi autem præ desiderio æternæ fruitionis, præ amore visionis Dei, & pro dilatione æternæ beatitudinis in hoc exilio langueret, vnicum tamen & summum erat ei remedium & singulare solatium, manna & panis cælestis, donec veniret ad terrã promissionis. Ex eius perceptione angor cordis & desiderium temperabatur, dolores omnes leniebantur, spiritus confirmabatur. Summo hoc & celsissimo sacramento frera, omnes peregrinationis huius ærumnas patienter tolerabat, omnesque miseræ vitę huius defectus hoc cibo vegetata parui pendebat. Panis sanctus cor illius cõfirmabat, vinũ sanctum mentẽ eius sanctificans inebriabat. Caro sancta saginabat, sanguis viuificãs abluendo purificabat. Hoc vno solatio diù carere non potuit. Corpus Christi edere, hoc illi viuere erat: ab illo verò diutiùs abstinendo separari, hoc ei erat emori: iamque in hoc seculo sua experientia didicit, quod Christus in Euangelio dicit: Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, nõ habebitis vitam in vobis. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam. Nec erat ei durus hic sermo, sicut Iudæis, sed suauis: quippe quæ omnem delectationem & omnem saporis suauitatem in eius perceptione, non solùm intus in animo, sed etiam foris in ore persentiret: cùm plerunque sub specie pueri cum mellis gustu & odore aromatico in puro & bene ornato cordis sui thalamo Dominum suum felicissimè susciperet. Nonnunquam verò, cùm sitim vitalis sanguinis eius diutiùs ferre non posset, post Missarum solennia petebat sibi copiam fieri vel nudi calicis in altari diù conspiciendi.

Singulare eius solamẽ sacra Eucharistia.

Iohan. 6.

De aduentu eius in Oegnies. Cap. 9.

POstquam huius filiæ regis preciosa monilia, huius sponsæ Christi vestimenta fragrantia, etsi non pro dignitate, tamen pro virium facultate descripsimus, iam ad vestimentorum eius fimbrias, id est, ab beatam eius è vita decessum veniendum est, vt etiam caudam nostræ hostiæ offeramus. Cùm multo tempore in eo loco, quem iam crebrò diximus Villenbroc appellari, seipsam Domino immolâsset, è vicinia proximi oppidi, quod Niuella dicetur, hominum ad ipsam cum deuotione confluentium frequentiam diutiùs ferre non potuit: quippe quæ soli Deo cuperet vacare. Sæpiùs iam multis precibus apud Dominum id egerat, vt locum proposito ipsius accommodum, & personas quæ ipsius desiderio secundùm Deum humiliter inseruirent, posset eius prouidentia obtinere. Itaque in spiritu ostensus est ei locus, quem Oegnies vocant, nunquam illi anteà visus, cuius propter recentem structuram & paupertatem vix tenuis apud homines mentio fiebat. Interim diù apud se deliberabat, ignorans cuiusmodi esset locus ille: Porrò de Domini promissione confidens, longè antè, quàm eò veniret, à marito suo Iohanne & eius fratre magistro Guidone, qui illi erat patris spiritalis loco, tanquam obedientiæ filia, facultatem petijt locum illum inuisendi, atque si placeret, illic commorandi. Nec difficilè illi precibus eius assenserunt, ne mœrore afficerent, quam charitatis visceribus complectebantur. Permouit quoque illos Deus, vt id permitterent, nec vllo modo sibi poterant persuadere eam in loco, quem nunquam cognouisset, & in quo commorantium nullam haberet consuetudinem & familiaritatem, diù permansuram. Itaque illa, duce Deo, ad locum ipsi destinatũ iter ingressa est, & cùm adhuc aliquanto interuallo ab illo abesset, beatus Nicolaus, eius loci patronus, gratulabundus ei venit obuiàm, eamque ad suam ecclesiam perduxit. Multùm eo die, cùm adhuc esset in itinere, secum admirata fuerat, in animo suo sentiens magnam S. Nicolai solennitatem adesse, licet non ignoraret eius ferias in Decembrem, non in Maium, quo illud iter faciebat, incidere. Eodem autem ipso die, quo venit in Oegnies, fratres loci eius S. Nicolai translationem solenniter celebrabãt. Postquam autem ad locum peruenit, miro modo & loci situm, & fratres domûs illius, sicut priùs in visione Dominus ipsi ostenderat, agnouit, simulq; comperit festũ diem S. Nicolai illic agi: prædixitq; se eo in loco ab hac luce migraturam: locum etiam in ecclesia, vbi post obitũ humanda esset, mihi posteà secretò ostẽdit: & vera eã dixisse, rei

In spiritu videt locum ipsi incognitum.

Futura quædam prædicit.

rei euentus probauit. In Oegnies enim, tametsi multi eam inde reuocare conarentur, naturæ debitum moriens persoluit, & in ea parte ecclesiæ, quam mihi dixerat, licet plerique aliter vellent, post obitum sepulta est.

De mansione eius apud Oegnies, & de ijs, quæ illic ei acciderunt.
Cap. 10.

POsteaquam de terra & cognatione sua, Domino præcipiente, egressa est: postquam sub vmbra illius, quem desiderabat, tanto suauiùs, quanto secretiùs sedit: quæ illi bona illic Dominus præstiterit, quoties solito frequentiùs sanctorum Angelorum visitationibus eam consolatus sit, quàm crebrò cum matre Domini in ecclesia familiaria miscuerit colloquia, quoties ipse Dominus præsens ei apparuerit, nec mente possum concipere: tantum abest, vt sermone explicare queam. Quanto autem propiùs accedebat optatus vitæ terminus & annus extremus, tanto profusiùs munificentissimæ largitatis suæ thesauros illi Dominus pandebat. Ipso verò vltimo vitæ eius anno aduentante, quem & Dominus postremum illi fore promiserat, & illa præ gaudio celare non poterat, (Sex enim annis ante illum magistro Guidoni Niuellano prædixerat, nobisque non rarò & annum & tempus obitûs sui, non tamen exprimendo diem, indicauerat) eo, inquam, anno propinquante, iam se ampliùs continere non valens, anhelabat, suspirabat, præ desiderio clamabat, quasi moræ impatiens, cùm Dominum amplexaretur: Nolo Domine, vt sine me recedas: non cupio hic morari ampliùs, domum ire volo. Et miro quodam modo, dum sic extra se rapta vehementi desiderio cruciaretur, præ cordis plenitudine ferè toto corpore dirumpi videbatur: cumque ad se rediret, diù non poterat pedibus consistere. Porrò cùm extra se raperetur, præ feruore spiritûs vultu igneo videbatur: quodque est admirabilius, sub eiusmodi mentis excessu, immota acie, in solem potuit suos oculos defigere. Non potuit tunc præ spiritûs ebrietate tacere, sed clamans dicebat: Audiui à Domino, me ituram in sancta sanctorum. O dulcissimum vocabulum, Dic mihi mea Clementia, (sic enim eius ancilla vocabatur) quid est Sancta sanctorũ, ex famula volebat scire, q̃d ex dictiones significarent, cùm neutra id sciret. Sed, vt dixi, spiritu ebria id faciebat. Sæpè autem has dictiones repetebat, quibus animus eius suauiter afficiebatur. Reddita autem sibi, mirabatur se iam solito crebriores pati mentis excessus: sed dicebatur ei: Ne mireris isthuc: postremus hic est annus vitæ tuæ, post quẽ nihil tibi temporis reliquum erit. Audiebat etiam vocem Domini ipsam vocantis, & dicentis: Veni amica mea, sponsa mea, columba mea: iam coronaberis. Nonnunquam vehementi spiritu incitata, & sui plùs solito oblita, ex cordis abundantia inter alia multa, hæc quoq; dicebat: Vestimenta filiæ regis instar aromatum redolent, & membra corporis eius ceu preciosæ reliquiæ à Domino sunt sanctificata.

Multas accepit cælestes consolationes.

Sancti vitã habẽt in patientia, mortem in desiderio.

Nota rem miram.

Eo anno, quo migrauit ad Dominum, cùm ex officio mihi à Pontificis maximi legato demandato, ad prædicandum & Cruce signandos, quibus Dominus eam mentem adspiraret, contra hæreticos me compararem, illa ex me sciscitabatur, quando redire decreuissem. Me autem respondente, longas me moras facturum, illa dixit, licet prorsus nulla tum laboraret aduersa valetudine: Testamento ego tibi relinquo quædam, quæ post obitum meum tua erunt. Iam enim obitum suum, vt diximus, longè antè præuiderat: dicebatque mihi corporis sui dissolutionem imminere. & quia incerta erat quando essem rediturus, in faciendo testamento properabat: quo me scripsit hæredem zonæ suæ, qua cingebatur, & sudarij linei, quo lachrymas detergebat, & quorundam aliorum non magni quidem precij, sed quæ mihi auro & argento chariora sint. Appropinquante autem tempore ægrotationis optatæ & extremæ, dixit ancillæ suæ, religiosæ virgini, ipsi ministranti: Vereor ne tibi & alijs molesta fiam, diuturna enim & graui ægritudine confecta, proficiscar ad Dominum. Ecquis verò tam diuturni temporis molestiam apud me perferre poterit? Semper enim reformidabat, ne causa eius quispiam grauaretur, tametsi potiùs dolerent omnes, sæpiùs ipsi assistendi & inseruiendi copiam denegari. Prædixit autem, se quadam secunda feria humi collocatum iri. Itaque toto illo anno semper ferè illa feria ieiunabat, nihil prorsus cibi recipiens. Quanto verò tempus mortis eius magis accedebat, tanto illa sine intermissione diebus ac noctibus Domino studiosiùs seruire & placere nitebatur. Vnde etiam à festo die Annunciationis beatissimæ Virginis, vsque ad beati Iohannis Baptistæ ferias, non nisi vndecies, idque parcè admodùm, cibum sum-

Prædicit obitum suum.

Trium mensium spatio

nō nisi vndecies cibū sumit.

sumpsit, semper gaudens, & diem cælestium nuptiarum cum exultatione expectans. Beatum verò Andream Apostolum, qui Crucem Domini tanto amore complexus fuit, vt de ea descendere noluerit, valdè habuit familiarem, eumque inter cæteros sanctos præcipuè diligebat: qui etiam ante supremam infirmitatem his verbis eam consolabatur: Confide filia: ego te non deseram: sed quemadmodum Christi nomen & fidem confessus sum, & non negaui: ita in obitu tuo tibi adero, & coram Deo meo te confitebor, tibique testimonium perhibebo.

De cantu eius ante ægritudinem. Cap. II.

IAm tēpus promissum propè aderat, quod illa multis lachrymis anteuerterat, multis gemitibus & suspirijs, vt adesset, postulauerat. Et ecce repentè factus est sonus, & vox turturis audita est in terra nostra, vox exultationis & confessionis, quasi sonus epulantis & iubilantis, tanquam sonus sublimis Dei. Extersit Dominus omnem lachrymam ab oculis ancillæ suæ, & repleuit cor eius exultatione. Cœpit enim clara voce, & alta cantare, nec cessauit spatio dierum trium & noctium laudare Deū, Deo gratias agere, suauissimam cantilenam de Deo, de beatissima Virgine, de spiritibus Angelicis & sanctis alijs, de amicis suis, de scripturis diuinis rhythmicè & dulci modulatione contexere: nec deliberabat, vt sententias inueniret: neque moras nectebat, vt inuentas ante disponeret: sed tanquam si dictarentur scribenti, ita dabat illi Dominus illo tempore, quid diceret. Continua vocis contentione iubilans, nec cogitando laborabat, nec disponendo cantum interrumpebat. Vnus autem è Seraphin, vt ipsi videbatur, alas suas supra pectus eius habebat expansas: quo subministrante & humanissimè adiuuante, adspirabatur ei carmen isthuc sine vlla difficultate. Porrò cùm sic tota die vsque in noctem cecinisset, præ vocis contentione raucæ factæ sunt fauces eius, ita vt in primis noctis initijs vix posset vocem vllam edere. Ea re lætabatur Prior domus nostræ, quòd proxima luce, nempè Dominico die, è diuersis locis soleant homines seculares ad ecclesiam nostram confluere: quos verebatur, si eam tam contenta & alta voce sine cessatione concinentem audirent, offensionem & scandalum indecacceptuos, & pro fatua eam habituros. Et tamen filij huius seculi, filij doloris, non mirantur, si quis clamet prę angustia & dolore, vt fit à parturiente: stupent autem & admirantur, si quis præ gaudio ex cordis abundantia erumpat in clamores, nec se possit intra silentium continere. Sed filij gaudij, cùm talia audiunt, non murmurant, nec offenduntur: sed cum multa humilitate & modestia, Dei magnalia in sanctis eius venerantur.

Viderē admirandā in fœmina.

Stupēda Dei opera in sāctis eius venerari debemus.

Manè alterius diei tympanistria nostra altiùs & clariùs cœpit citharizare. Angelus enim Domini illa nocte omnem raucedinem ab eius gutture deterserat, immittens in pectus admirandæ suauitatis vnctionem: sicque reparatis arterijs & voce instaurata, toto ferè die non cessauit à laudibus Dei. Homines tamen eò aduentantes non nisi vocem exultationis & harmoniam modulationis audiebant. Clausis enim ostijs, & omnibus exclusis, Prior noster & ancilla sanctæ mulieris cum illa permanserant in ecclesia: atq; ijipsi multa ex illis, quæ in arcanis cælestibus illa depromebat, assequi non potuerunt: quædam verò intellexēre, sed pauca prohdolor memoria retinuerūt. A summo autem & primo tono suam cantionem ordita fuit, nempe à sacrosancta Trinitate, Trinitatem in Vnitate, & Vnitatem in Trinitate diutissimè laudans, & mirabilia & quasi ineffabilia interserens, quædam etiam è scripturis diuinis nouo & admirabili modo exponens, ex Euangelio & Psalmis, è nouo & veteri testamento, quæ nunq̃ audierat, multa subtiliter edisserēs. A Trinitate verò ad Christi humanitatē descendit inde ad beatissimā Virginē: posteà de sanctis Angelis, de Apostolis & alijs sanctis multa pronuncians: ad extremum tanquā in vltimo iam puncto cōstituta, multa de amicis suis, qui etiamnum superstites sunt, dicens, eosq; per ordinem Domino singulatim commendans, & multas pro eis preces fundens. Atq; hęc omnia rhythmicè & Latinè ab ea enunciabantur. Dicebat verò inter cætera, à lumine sacrosanctæ Trinitatis sanctos Angelos habere intelligentiam: à lumine verò corporis Christi glorificati, in sanctis animabus fructum eos capere & exultationem. Beatissimam quoq; Virginem Mariam iam cum corpore glorificatam constanter asserebat: & corpora sanctorum, qui Christo passo surrexerunt, nunquam postea in puluerem reuersa aiebat: multumq; eo nomine lætabatur, quòd Spiritus sanctus propediem esset visitaturus Ecclesiam suam, & solito copiosiùs per vniuersam Ecclesiā missurus operarios suos, qui

Per id tempus Dominicanorū,

qui animarum fructus adferrent mundumque maxima ex parte illuminaturus. Francisca-
Dicebat etiam, cùm de beato Stephano protomartyre caneret, quem paradisi to- norum, & ce
sarium appellabat, illi sub mortem oranti Dominum pro munere dedisse sanctū Pau Ordines in-
lum: & beato Paulo, peracto martyrio, è corpore excedēte, sanctum Stephanum ad- choabātur.
fuisse, eiusq́; spiritum obtulisse Domino atq; dixisse: Domine, hoc ingenti & singulari munere tu me donâsti: ego verò multiplici fructu auctum tibi illud reddo.

Pro quodam etiam Concionatore, quem ei Dominus dederat, multùm orans, rogabat, vt pius Dominus eum conseruaret, quo spiritum illius morientis posset ipsa ei offerre, & quem ab illo accepisset, ei cum vsura restituere. Miro autem modo omnes concionatoris illius tentationes, cunctaq́; ferè peccata, quæ olim admiserat, commemorans, Dominum precabatur, vt ab eiusmodi illum seruaret. Audiebat hoc Prior noster, qui eius hominis nouerat conscientiam & audiebat confessiones: cumque ad illum venisset, dixit ei: Exposuisti dominæ Mariæ peccata tua? Illa certè inter cantandum ita ea recitauit, ac si coram se in libro scripta videret.

Canticum beatissimæ Mariæ virginis, putà Magnificat, rhythmicè & Romana lingua creberrimè repetebat, multam suauitatem ex ea persentiens. Cùm iam autem sub finem cantionis ad Simeonis canticum peruenisset, deuotissimè commendauit Domino amicos & amicas suas, fœminas religiosas Leodij degentes, atq; pro pace illarū orans, per singulas clausulas primum eius cantici versum, Nunc dimittis Domine &c. repetebat. Atq; etiam pro religiosis Niuellanis, multisque alijs in Leodiensi diœcesi manentibus Domino preces offerens, semper, Nunc dimittis, repetebat. Expletis tandem tribus illius iubilationis diebus, lectulum suum in ecclesia ante aram iussit præparari, & ad se reuersa, accitis fratribus, dixit: Præcesserunt lamentationes, me pro peccatis lugente: præcessit carmen, me propter bona sempiterna exultante & iubilante: & ecce sequitur Væ infirmitatis & mortis. Nunquam deinceps cibum sumptura sum, nū quam lectura in hoc codice. Atq; ita tradens fratribus libellū, quem habebat, in quo preces & carmina quædam de beata Maria, quæ canere solebat, inerant, disciplinę Domini patienter se permisit & subdidit, finemq́; beatum in silentio & spe expectauit,

De ægrotatione eius sub mortem. Cap. 12.

IN hac verò ægritudine grauiter quidem corpore laborabat, sed intus animo suauiter quiescebat. Sancti enim, qui illi adhuc rectè valenti crebrò adstiterant, crebriùs In grauissi-
eam iam afflicta correptam valetudine inuisebant. Et ipse Christus sæpè illi apparens ma ægritu-
& quasi cōmiserantis vultu in eā respiciens, itemq́; sanctissima mater eius, ei ferè sem dine mirè
per assistens, illam consolabantur. Inter omnes autem beatus Andreas Apostolus ad diuinitùs
eā sæpè veniens, haud vulgari eam consolatione afficiebat, ita vt penè omnem doloris sensum ab ea auferret. Sancti etiam Angeli aderant ei, & officiosè inseruiebant. Ita visitatur.
cùm nocte quadā siti laboraret, nec posset tamen, nimia morbi vi impedita, suis viribus surgere & ambulare, duobus sanctis angelis eam sustentantibus, & ducētibus ad locū, vbi reposita erat aqua, bibit, & rursus illis eam reducentibus, ad lectulum suum absque vllo labore reuersa est. Cùm autem, beatissima virgine ipsam præmonente, extremā vnctionem acciperet, Apostoli omnes præcipuè adfuêre, & beatus Petrus claues ostēdens, pollicebatur se illi cæli ianuam patefacturum: porrò Christus signum crucis, vexillum victoriæ suæ, ad eius pedes fixit. Cumq́; in diuersis locis vngeretur, in ipsa sacramenti eius perceptione sancti spiritûs operationem cum ingēti singulorum locorum illustratione persensit. Quidam etiam amici & noti ei, qui iampridem obierāt, eius consolandæ causa ad eam missi sunt: Iohannes Dinantinus, qui iam cum Christo regnabat, & frater Richardus de Menesat Capella vir sanctus & bonus cùm viueret, sed etiamnum luens pœnas Purgatorias. Alius quidam, grauissimis subditus Purgatorij cruciatibus, apparuit illi, poscens opem ab illa. Habuerat ille & habitum & nomen religionis, & perfectionis professionem præ se tulerat: sed posteà cum multorum scā Notate hoc
dalo & religionis opprobrio ad seculum reuertens, cum quadam contraxerat coniu- desertores
gium, quæ itidem diu perfectionis vitam præ se tulerat, sed deinde primam fidem ir- vitæ mona
ritam fecerat. Ante omnia autem eo nomine se cruciari dicebat, quòd Dei Ecclesiā sticæ.
scandalo suo læsisset.

Sanctus Tolosanæ ecclesiæ Episcopus, quandoque eius inuisendi causa ad eam venit, ex cuius præsentia maximam illa cepit consolationem, & ad tempus etiam corporis vires: porro beatissima Virgo, vt ipsi videbatur, quasi in aëra contra sanctum E. pisco-

piscopum eam subleuauit. Cùm autem idē Episcopus in ea ecclesia altari beatæ Virginis consecrato, Missarum solennia celebraret, Domino ostendente, vidit in perceptione sacramenti columbam candidam, sancto Episcopo in os Eucharistiam inserentem, & ingentem claritatem eum intus penetrantem, eiusque animam illustrantem. In ea infirmitate tametsi nihil penitus edere posset, immò nec modici panis odorem perferre, facile tamen & quidem crebrò Christi corpus sumebat: quod statim quasi liquescens, & in animam eius transiens, non solùm illam confirmabat, sed etiam corporis infirmitatem sine mora releuabat. Quandoq; sumente illa tum Eucharistiam, facies eius quosdam ex se luminis radios vibrare & diffundere videbatur. Nos quidem tentabamus aliquando, num hostiam non consecratam sumere posset, sed illa à panis odore mox obhorruit, & cùm nisi exiguam particulam dentibus attigisset, cœpit clamare, expuere, & perinde ac si pectus rumperetur, anhelare & cum ingenti anxietate singultire. Cumque diù præ dolore clamâsset, & sæpiùs os aqua abluisset, magna noctis parte exacta, vix potuit quiescere. Nunquam autem, quantumuis imbecillo esset corpore, quanlibet euacuato & exhausto capite, vtpote quę quinquaginta & tribus diebus sub mortem prorsus nihil cibi accepit, lumen solis ferre non potuit, nunquam ad lucis splendorem oculos clausit: &, quod est mirabilius, cùm iuxta eā & propè ad aures eius in ecclesia, alta voce cantaremus, campanas diù & fortiter pulsarem⁹, quoddam etiam altare, vt ab Episcopo Tolosano consecraretur, multorum cæmentariorum malleis cædentium opera iuxta eam extrueremus, nullo vnquam strepitu, quem Dei & eius ecclesiæ causa fieri sciret, affligi potuit. Sonus enim ille, vt ipsa, cùm nos ei condoleremus, asserebat, nulla caput eius molestia afficiebat.

Nota sanè rem notatu dignam.

Diebus 53. nihil edit.

Confluxère tum ad illam è diuersis locis amici & noti, vt eam visitarent. Nobis autem de quibusdam, qui necdum ad illam venerant, loquentibus, de alijs dicebat, se illos adhuc visuram: de alijs verò, se nunquam in hac vita eos conspecturam: quod ita etiam euenisse scimus. Illustris quædam matrona, Louaniēsis Ducis quondam coniunx, quæ contempto seculo, ordinis Cisterciensis monasterium petierat, monasticā in illo vitam professa, longè ante eius obitum, cùm adhuc esset in Villenbroc, eam vidit, recedensque ab ea, dixit. Nescio domina, an posthac vnquam te visura sim. At illa respondit: Immò videbis me. Itaque vbi audiuit, procùl à nobis versùs Coloniam habitans, sanctam mulierem in extremis agere: Cōfido, inquit, in Domino, quemadmodùm promisit mihi, illam me adhuc conspecturam: & ita factum est. Quando enim illa venit ad nos, iam pro defuncta campanæ pulsabantur: at tamen præsens adfuit, cùm eius corpus lauaretur, & monumento conderetur.

Ducissa Louaniēsis fit sanctimonialis.

Prædixit etiam cuidam ex nostris Christi ancilla secretò, quædam post mortem eius euentura, quæ spiritu sancto reuelante & promittente didicerat, quæ nos ita propter scandalum infirmorum subiunximus, vt cùm euenerint, facilè è scriptura possint animaduerti. Interim verò sermones signauimus, & diligenter clausimus: forsassis enim pertransibunt plurimi, & multiplex erit scientia. Sunt quidam; qui quod Deo ad posterorum vsum & vtilitatem seruat, nisi statim viderint suos habere progressus, murmurent, & dicant cum Iudęis: Manda, remanda: expecta, reexpecta. Quædam certe iam vidimus ita contigisse, vt illa prædixit, vt de loco sepulturæ eius, de vestibus sanctificatis & honoratis propter frigus, & de secunda feria, qua iacuit in terra iam exanimis. Quæ cùm ita acciderint, vt illa futura dixit, cætera etiam certissimè euentura expectamus: putà de cantu * nouo solennitatis, propter voces Angelorum, quas audierat, ipsi à Domino promisso: de miraculis, propter splendores, quos viderat: sicut suprà dictum est, Dominū illi cum multo lumine sæpè appatuisse: de duplici ieiunio in duabus solennitatibus. Nam propter biduana ieiunia, illa non rarò tertio demum die capiebat cibum: denique de imagine propria & venerāda imagine beatissimæ Virginis, quam sæpè ipsa supplicando venerata est.

Dan. 12.

Esai. 28.

* nouę legē dum puto

De morte eius. Cap. 13.

ADuentante autem hora decessus eius, ostendit Dominus filiæ suæ portionem hęreditatis ei⁹ inter fratres, viditq; locum in cęlis sibi pręparatū: vidit, & gauisa est. Cuius quidem loci celsitudinem & gloriæ magnitudinem possemus vtcunq; saltem æstimare, si lapides preciosos & vires gemmarum, itemq; nomina, quæ Domino indicante, expressit, memoriæ mandare potuissemus. Sed quoniam scriptum est, Oculus non vidit Deus, præter te, quæ præparâsti diligentibus te: non possumus comprehendere, sed tantùm vtcunq; conijcere, quanta gloria digna sit, quæ tam piè, tam deuotè Domino

Videt Maria locum in cælis sibi paratum.

Esai. 64.

Domino seruiuit, tam ardenter dilexit Christum, quam tot priuilegijs Dominus in terris peculiariter cohonestauit. Quinta feria ante obitum eius, cùm essemus præsentes, & assisteremus ei ad vesperam, nec loqui nobis voluit, nec ad nos oculos aduertit: sed defixis immobiliter in cælum oculis, (iacebat enim extra cellulam sub dio) vultus eius cœpit quasi serenitate quadam clarere: illa verò præ gaudio diutissimè subridēs, nescio quid submissa voce cantabat. non enim poterat iam altiùs intendere vocem. Ego tum propiùs accedens, & accuratiùs aures accommodans, non nisi parum aliquid eius cantilenæ potui percipere, istuc videlicet: Quàm pulcher es rex noster Domine. In eo gaudio postquam diù perstitit cantando, ridendo & interdum plaudendo manibus, tandem ad se reuersa, velut denuò ad sensum morbi, quem interim non senserat, reducta nonnihil ingemuit. Sciscitantibus autem nobis quidnam vidisset, parùm & voluit & potuit nobis dicere: Mirabilia, inquiens, dicerem, si auderem.

Vespere autem sabbati, cùm iam immineret dies, quam fecit Dominus, dies nuptialis, dies gaudij & exultationis, dies, quam ancillæ suæ Dominus prouiderat & promiserat, dies Dominica, dies resurrectionis, dies vigiliæ S. Iohannis Baptistæ, qua fertur etiam S. Iohannes Euangelista migrâsse è seculo, licet eius festus dies alio tempore ab Ecclesia celebretur: eo, inquam, die ancilla Christi, quæ iam diebus quinquaginta duobus nihil prorsus comederat, dulci voce cantauit Alleluia, & tota ferè nocte illa, tanquam ad epulas inuitata, fuit in iubilo & exultatione. Die verò Dominico apparuit ei satan, & insidias faciens calcaneo eius, multùm eam vexauit, ita vt nonnihil pauesceret, & à circunstantibus opem posceret. Sed rursus fiduciam in Dominum concipiens, caputque draconis fortiter conterens, & sese muniens Crucis signo: Discede, inquit, sanies & turpitudo. Non enim turpem eum dicere voluit, sed ipsam turpitudinē. Illo deinde profligato, rursus cātauit Alleluia, & Domino gratias egit. Appropinquante ergo vespere eius diei, qui natalem S. Iohannis Baptistæ antecedit, circa illam horam, qua Christus in Cruce spiritum reddidit, ipsa quoque ad Dominum migrauit, nullo vnquam mortis dolore vultûs hilaritatem amittens: neq; memini etiam tum, cùm esset benè incolumis, talem me quandoque in ea vidisse vultûs serenitatem & alacritatem. Neque enim, vt in cæteris videmus, post mortem pallor aut fuscus color eius obtinuit faciem: sed vultu angelico, columbina simplicitate, candida & luculenta facie multos & in morte & post decessum ad pietatem & deuotionem permouit. Multi etiam multo lachrymarum imbre ad eius obitum suauiter perfusi, meritis eius à Domino se visitari senserunt: quod quidem sancta quædam mulier ex diuina reuelatione prædixerat, fore vt qui ea moriente adessent, diuina consolatione afficerentur.

Migratura è vita infestus est satā.

Ab ea profligatur.

Felicissimè abit ad Dominum.

Cùm autem defunctę sacrum corpusculum ablueretur, adeò visa est exhausta, extenuata, morbo & ieiunijs confecta, vt dorsi eius spina ventri adhæreret, & velut sub tenui panno lineo, ossa dorsi sub ventris pellicula cernerentur. Porrò post mortem nō reliquit eos, quos in vita dilexerat: sed ad quosdam rediens, sanctas etiam & probatæ vitæ fœminas crebrò alloquens, amicos suos docuit in agendis, & præmuniuit in periculis, certis & secretis quibusdam signis omnem ab illis hæsitationē excludens. Quibusdam etiam amicis suis impetrauit à Domino precibus suis & sapientiæ splendorē, & charitatis ardorem. Quidam Cisterciensis Instituti sanctus monachus vidit in somnis ab eius ore calicem aureum prodire, vnde plerisque amicis suis potum præberet. Retulit mihi alius quidam in somnis se vidisse corpus eius tanquam in lucidissimam gemmam mutatum. Anno autem incarnati Verbi millesimo ducentissimo tertiodecimo, nono Calendas Iulij, pridiè natiuitatis S. Iohannis Baptistæ, die Dominico sub horam nonam, preciosa Christi margarita Maria Oegniacensis siue de Oegnies, annū circiter tricesimum sextum ætatis suæ ad regis sempiterni palatium introducta est: vbi vita sine morte, dies sine nocte, veritas sine mendacio, gaudium absque mœrore, securitas timoris expers, requies laboris nescia, ęternitas finem nullum habitura: vbi curis nullis angitur animus, nullo dolore afficitur corpus. Vbi torrens voluptatis diuinę omnia implet & satiat spiritu verissimæ libertatis: vbi cognoscemus, sicut & cogniti sumus, quando erit Deus omnia in omnibus, cùm dederit regnum Deo & patri Christus Iesus Dominus noster: Qui cum eodem patre & spiritu sancto viuit & regnat per infinita secula seculorum, Amen.

Corpus eius mirè exesum & attenuatum.

1. Cor. 13.
1. Cor. 15.

VITA

VITA SANCTAE MEMORIÆ CHRISTINAE VIRGINIS, QVAM MIRABILEM VOCANT, EDITA A' F. Thoma Cantipratensi Dominicano: Quemadmodum habetur in exemplari MS. Idem autem testatur Dionysius Carthusianus, libro de 4. Nouissimis, articulo 50. vbi hunc Thomam vocat virum literatum, religiosum ac nobilem. Etsi autem mihi necdum constat, qua die obierit hæc virgo, tamen ob multas rationes, quòd fuerit cōtemporanea Mariæ Oegniacensis, quòd eius, quanuis tacito nomine, in Præfatione in vitam eiusdem Mariæ, vir grauissimus Iacobus Vitriacensis faciat mentionem, quòd fidedignissimum eius vitæ authorem habeat, quòd multam vtilitatem eius cognitio possit lectori adferre, & ob alia quædam eam hoc loco collocare volui, certus me ea re gratificari pijs, qui eiusmodi lectione non mediocriter incitantur ad pietatem. Stylum ferè totum mutauimus, & quædam reddidimus paraphrasticôs.

PROLOGVS AVTHORIS.

Est in Vitæ eius Præfatione.

SCripturi vitam memorabilis Christi virginis Christinæ, id in ipso opusculi limine commemorandum putamus, quod venerabilis ille Iacobus Achonensis Episcopus, postea Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, in vita beatæ Mariæ Oegniacēsis, à se edita, his ferè verbis cōmemorat: Vidi aliam, (Christinam accipe) circa quam admirabiliter operatus est Dominus, ita vt cùm diù iacuisset exanimis, ante quā corpus eius monumento conderetur, anima in corpus reuertente, reuixerit, atque à Domino obtinuerit, vt in hoc seculo viuens, Purgatoriū pateretur. Itaq; multo tempore mirum in modum à Domino afflicta, quandoque se volutabat in igne, nonnunquam hyberno tempore in aqua cōgelata diù morabatur, interdum in mortuorum sepulcra ingredi cogebatur. Tandē verò, peracta pœnitentia, in tanta pace vixit, tātamq; à Domino gratiam adepta est, vt crebrò rapta in spiritu, defunctorum animas vsque in Purgatorium vel per Purgatorium absque vlla sui læsione, & ad superna regna deduceret. Hęc quidem ille venerabilis Iacobus Episcopus de ea annotauit: ego verò indignus frater ordinis Prædicatorum, ad Christi gloriam & lectoris ædificationem, vitam eius conscribēdam suscepi, imperito quidem & inculto sermone, sed certa veritate, quam habeo ex aliorum relatione. Neq; temerè id dixerim, certa me commemoraturum, cùm tot planè testes producere liceat in permultis, quæ à me adferentur, quot tum in oppido Trudonensi rationis compotes esse potuēre. Neque enim in angulis & latebris hęc gesta sunt, sed planè in luce & sub aspectu plurimorum: neque tam longa temporum spatia intercessēre, vt ea potuerit obliuio abolere, & ab hominum memoria excludere, cùm ab eius obitu vsque in præsens, non nisi octo anni fluxerint. Ea verò, quæ nullus mortaliū præter ipsam nôsse potuit, ab illis didici, qui se ea ex eius ore percepisse testati sunt. Certus autem sit, quisquis hæc legerit, ijs me testibus fidem adhibuisse, à quibus tam longè abfuit fingēdi libido, vt vitam potiùs ipsam prodituri fuerint, quàm à veritatis tramite deflexuri. Fatemur quidem, & res ipsa docet, ea, quæ dicturi sumus, humana ratione plerunque capi non posse, quippe quæ pro naturæ vsu & ordine fieri nequiuerint: nec tamen negari potest, possibilia esse Deo prępotēti creatori: quanquā nec sic ego vllo pacto ea scripturus fuerim, nisi me eius, quem dixi, reuerendissimi antistitis Iacobi, in maioribus testimonium confirmâsset. Itaque opusculum hoc ita distinguere placuit, vt primo loco quemadmodùm educata sit & nutrita, atque deinceps cætera, quæ ab illo gesta sunt, vti ea certissima & indubitata relatione didicimus, explicemus.

Veritas huius historię

VITAE

VITÆ HISTORIA.

De Christinæ patria & educatione. Cap. I.

TAQVE venerabilis Christi virgo Christina in †oppido S. Trudonis in Hasbania honestis parentibus orta est: quibus è vita abeūtibus, illa cum duabus sororibus relicta est, iis natu minor. Porrò sorores illæ vitam suam religiosè & piè instituere cupientes, ita inter se sua munia partitæ sunt, vt maxima natu vacaret precibus, media domûs & rei familiaris haberet curam: postremo loco nata Christina, ad pascua euntia pecora custodiret. Quod illa, tametsi præ cæteris humilius & abiectius videretur, libens suscepit: nec Christus ei suam adhibere consolationem distulit, internæ suauitatis illi suppeditās gratiam, & secretorum cælestium eam non rarò consciam & participem reddens. Interim tamen illa mansit omnibus incognita, soli Deo tanto notior, quanto occultior cæteris. Vnde apud Esaiam gloriatur Dominus: Secretum meum mihi, secretum meum mihi. Est enim verecundus amator Dominus Iesus.

† aliàs pago qui Brustemū dicitur.

Diuinis cōsolationib9 & reuelationibus fouetur.

Esa. 24.

Vt mortua fuerit. Cap. 2.

POrrò autem ab internis illis sanctæ contemplationis exercitiis vires corporis eius adeò debilitatæ sunt, vt vitam eum morte commutârit. Positum itaque in medio est corpus exanime, amicis & in primis sororibus eius acerbè lugentibus: deinde manè ad templum deportatum est: vbi eùm pro anima eius Missæ sacrificium offerretur, subitò sese commouēte corpore in feretro, illa surrexit, & mox instar auiculæ sursum scandens, ad templi trabes vsque peruenit. Rei nouitate perterriti omnes, qui illic aderant, inde aufugerunt: sola soror natu maxima, non absque formidine, illic permansit. Sedit autem Christina immota, donec peractum esset sacrificium. Eo absoluto, sacerdote eam coniurante, coacta est descendere. Id verò quidam sic interpretantur, quòd purus & subtilis spiritus eius, ab humanorum corporum odore abhorruerit. Inde cum sororibus domum abiit, ciboque corpus refecit. Venerunt autem ad illam * spirituales quidam amici illius, & quidnam vel vidisset, vel passa esset, ab ea percontati sunt.

Redit à morte ad vitam.

* speciales

Quemadmodùm è corpore educta, & in illud reducta fuerit. Cap. 3.

TVm illa: Statim, inquit, vt è corpore excessi, animam meam exceperunt lucis ministri, Angeli Dei, deduxeruntque illam in locum quendam obscurum & horridum, animabus hominum refertum. Quæ verò tormenta eo in loco cōspexi, ea tam immania & acerba fuēre, vt nullus possit sermone id explicare. Vidi illic non paucos vita functos, mihi, cùm viuerent, non ignotos. Valdè autem miserata ego animas illas miserabiles, quærebam quis esset ille locus. Suspicabar enim tartarum esse. Responderunt mihi duces mei, locum esse Purgatorii, vbi peccatores, quos in vita quidem peccâsse pœnituisset, sed non satis, scelerum suorum meritas pœnas darent. Inde perduxerunt me ad inferorum supplicia, in quibus itidem agnoui quosdam, mihi olim in vita notos. Posteà verò translata sum in paradisum vsque ad thronum diuinæ maiestatis: vbi eùm viderem gratulantem mihi Dominum, vltra omnem modum lætabar, quòd arbitrarer illic me deinceps cum Domino in omnem æternitatem permansuram. At ille mox respondens desiderio meo: Reuerà, inquit, dulcissima filia hic mecū eris: sed nunc, vtrum è duobus malis, optionem tibi facio, vel æternùm hic nunc apud me permanere, vel redire ad terras, ibique in mortali corpore absque illius detrimento pœnas perferre, iisque omnes illas animas, quas in locis Purgatoriis miserabaris, liberare & eripere: efficereque vt homines adhuc in corpore manentes, tuæ pœnitentiæ & vitæ exemplis ad me conuerfi, à suis facinoribus abstineant & resipiscant: peractisq; omnibus, ad me tandem multis aucta meritorum cumulis reuerti. Ego verò absque vlla cunctatione, sub conditione mihi proposita dixi me velle ad corpus redire.

Pœnæ Purgatorii.

Habes exēplū eximiæ charitatis.

Et pius Dominus, gratulans quòd me promptam obtulissem, iubet animam suo corpori restitui. Qua in re exequêda admirari licet beatorum spirituum incredibilem celeritatē. Ea enim hora, cùm in Missæ sacrificio, quod pro me fiebat, diceretur primò, Agnus Dei, qui tollis peccata mundi &c. anima mea sistebatur coram throno diuinæ maiestatis: cumq; tertiò id repeteretur, illi me corpori reddidére. Ita se habet & excessus meus è vita, & ad vitam reditio. Propter hominum correctionem & emendationem ad corpus reuocata sum. Itaq; deinceps oro, ne vos perturbent ea, quæ visuri estis in me. Excedent enim mentis humanæ captum, quæ Domino volēte fient in me: nec talia inter mortales quandoq; comperta sunt. His auditis, admirati sunt amici eius, & non absque stupore, quæ futura essent, præstolabantur.

Vt à cognatis capta, à Domino verò liberata, suo lacte virgineo se sustentârit. Cap. 4.

Ferre nō potest hominum conuictum.

COepit deinde hominum conuictum & conspectum incredibili cum horrore fugere, & ad loca deserta, in arbores, ad turrium & templorum, aut aliarum rerum excelsarum fastigia confugere. Id eius amici conspicati, quòd putarent eam à malis dæmonibus occupatam, tandem mulro labore compræhensam, in vincula ferrea coniecerunt. Vbi cùm multas molestias, præsertim ex hominum odore, multamq; penuriā pateretur, nocte quadam diuinitùs adiuta, vinculis & compedibus dissolutis euasit, fugitq; in remotam * solitudinem, instar auium illic degens in arboribus: cumque egeret alimento, (neque enim quanuis subtilissimum corpus eius cibo carere potuit) dirissimaq; fame cruciaretur, nullo pacto ad hominum cōuictum redire voluit, sed sola cū Domino manere in desertis locis. Itaque preces Domino offerens, suppliciter eum rogauit, vt ipsius angustias & necessitatem benignissimæ misericordiæ suę oculis respiceret. Vix precādi finē fecit, cùm ecce ad se oculos reflectens, videt ex aridis mammillis virginei pectoris sui contra ipsa naturæ iura lac distillare. Mira profectò res, & præterquam in singulari & incomparabili Christi Domini virginea matre, cunctis seculis inaudita. Illum igitur lactæum liquorem alimenti loco sumens, ad nouem hebdomadas suo se lacte sustentauit. Rursus autem à suis quæsita, reperta & capta est, & vt priùs, vinculis ferreis constricta, sed frustrà.

* remotas syluas.

Virgo suo se lacte alit.

Vt per Mosam nihil læsa transierit. Cap. 5.

LIberata enim iterum à Domino, venit Leodium: vbi sacrosanctas immaculati Agni Paschalis carnes esuriens, supplex rogauit sancti Christophori sacerdotem, vt ipsam multis angoribus correptam, sacra communione muniret. Promisit ille quidem se id facturum, sed addidit, necdum intra horam expedire se posse. Illa morā non ferens, ad alterius ecclesiæ sacerdotem se contulit, petitq; ab illo similiter venerabile corpus Domini Iesu. Is verò absque mora eius precibus se accommodans, illi satisfecit. Et ecce repentè quodam impetu incitata, extra vrbem aufugit. Miratur presbyter, & vnà cum S. Christophori sacerdote fugiētem insequitur vsq; ad ipsas Mosæ fluminis ripas. Cumq; sperarent illam se ad obuias lati fluminis vndas comprehensuros, cū mulro stupore cernunt fœminam vero & naturali corpore, haud aliter atq; phantastico, profundos penetrare gurgites, & in vlteriorem ripam absq; vllo sui detrimento euadere.

Per fluuiū illæsa penetrat.

Vt igne se mirabiliter cruciârit. Cap. 6.

TVm verò cœpit illa exercere, quorum causa à Domino remissa fuerat. Ingrediebatur in ardentes clibanos, coquendis panibus præparatos, & illis incendijs haud secus, atq; aliquis è nobis, cruciabatur. ita vt præ angustia & dolore horrendos ederet clamores. Postquam autem inde egressa fuit, vestigium nullum alicuius vstionis in eius corpore visebatur. Quando ad manum non erant eiusmodi furni, in hominum ædibus, iactabat se in copiosos ignes, vel pedes tantùm aut manus immittebat, tandiù illic tenens, vt nisi diuino esset seruata miraculo, non potuerint non in cineres redigi. Interdum deponebat se in cacabos plenos bullientis aquæ vsque ad mammillas, vel si non essent profundi satis cacabi, vsq; ad renes, membra illa, quæ in aquam eiusmodi mergere non poterat, aqua feruenti perfundens. Etsi autem præ dolore instar parturientis, clamaret, at tamen detrimenti nihil in egredientis corpore apparebat.

Nota lector & cogita Deū mirabilem in sanctis suis.

Vt in aquis egelidis se afflixerit. Cap. 7.

SVb aquis Mosæ fluminis hyberno tempore, cùm rigerent omnia gelu, crebrò & diù morabatur, sex & eo ampliùs diebus in eis perdurans. Accedente autem ad fluuium sacerdote, quieius gerebat curam, eamque per Christi nomen adiurante, cogebatur inde exire. Solebat etiam hyeme sub molendini rota erecta stare, ita vt aqua, vertente se rota, in medium verticem & totum corpus eius dilaberetur. Interdum in aquis natans, simul cum illis ferebatur in rotam, atque ita horrendum in modum circumacta cum ipsa rota, membris omnibus mansit incolumis.

Vt in rotis & patibulis se torserit. Cap. 8.

IN rotis etiam, quibus piratę plerunque puniri solebant, instar eorum, qui illis excarnificantur, contorquebat brachia & crura sua: nec tamen, postquam ab illis descendit, vlla in membris eius contritio vel fractura visebatur. Nonnunquam in patibulo inter fures ab illo pendentes se suspendebat ad vnum aut alterum diem: sæpè in monumenta mortuorum ingrediebatur, lugens illic hominum peccata.

Vt spinis & vepribus, à canibus agitata, se lacerârit. Cap. 9.

SVrgebat quandoque medijs noctibus, & totius oppidi Trudonensis canes in se concitans, ante illos ipsam insectãtes instar feræ cuiusdam cursitabat: sicque per deuia & per densos vepres & spineta agitata, adeò ab illis compungebatur & lacerabatur, vt nulla corporis eius pars vulneris esset expers: & tamen multo fuso sanguine, nulla plagarum aut vulnerum vestigia conspiciebantur in eius corpore. Aliàs ipsa se sua spõte spinis & sentibus compungebat, vt toto corpore sanguine perfusa videretur. Multis id non rarò cernentibus, magnæ fuit admirationi, vnde tanta sanguinis copia in vno corpore abundaret. Nam præter has sanguinis profusiones, sæpissimè permultũ sibi sanguinis venæ sectione derrahebat. *Mirè laceratur spinis, nec vlla tamen cernũtur vulnerũ vestigia.*

De corporis eius subtilitate & agilitate, & inter orandum quid ei acciderit. Cap. 10.

COrpus eius tantæ erat subtilitatis, agilitatis & leuitatis, vt in arduis & excelsis ambularet, & instar passeris à tenuissimis arborum ramusculis penderet. Preces Domino oblatura, ad arborum, vel turriũ, aut aliarum rerum sublimium fastigia se recipere cogebatur, vt illic ab omnibus semota, spiritûs sui requie potiretur. Inter orandũ autem, cùm mens eius esset diuinæ contemplationi intenta, instar liquescentis ceræ omnia eius membra in globi cuiusdam formam conuoluebantur, ita vt corpus eius planè sphæricum cerneretur. Illa autem spiritûs ebrietate se remittente, & sensibus suas sedes suaq; in membris loca repetentibus, in ericij speciem conglobatum corpus, ad pristinam redibat formam, membraque extendebantur, quæ in formis cuiusdam materiæ congeriem præ se paulò antè ferebant. Sæpè quoque visa est in palis sepium erecta stare, & psalmos depromere. Molestissimum enim illi erat, immundam humum contingere. *Toto corpore liquescit, dum vacat contemplationi.*

De tibia eius confracta, & vt rursus capta, rursus diuinitùs erepta sit. Cap. 11.

AT verò sorores & cognati eius miro afficiebantur pudore, quòd propter eiusmodi res inusitatas, homines eam putarent plenam malo dæmone. Itaque non minùs improbum, quàm robustum viram precio conduxêre, vt eam persequeretur, & captam ferreis nexibus implicaret. Fecit nequam ille, quod iussus erat: persequebatur per deserta loca fugientem, sed cùm manibus eam comprehendere non posset, randẽ tibiam eius claua confregit. Ducta est igitur domum, & à sororibus chirurgus accitus, qui tibiam eius curaret. Ea causa missa est Leodium, curru eam vehente. Sed cùm chirurgus ille non ignoraret, quanta esset vis & robur spiritûs eius, eam in cellario quodã omni ex parte murato, vinculis fortiter colligatam, & ad columnam religatam, obseratis ostijs, inclusit. Stringente autem illo tibiam fascijs suis, & opportunis remedijs fouente, postquam ab ea recessit, illa quicquid ab eo fomentorum adhibitum fuisset, ab- *Tibia eius confringitur.* *Reijcit chirurgi cataplasmata.*

A Domino curatur. ſtrahebat, indignum planè cenſens alium ſuis vulneribus adhibere medicum, præter ſaluatorem noſtrum Dominum Ieſum Chriſtum. Nec fuit fruſtrà ſpes eius. Quadam enim nocte, irruente in illam ſpiritu Domini, ſolutis vinculis, quibus conſtricta erat, curato vulnere tibiæ, obambulabat per cellarium tripudians, laudansq́; & benedicens illum, cui vni & viuere & mori conſtituiſſet. Sentiens autem ſpiritum ſuum ſeptis cellarij coarctari, arrepto ſaxo è cellarij pauimento, multa vi perfregit murum: & quemadmodùm arcus quanto fortiùs tenditur, tanto validiùs à ſe vibrat ſagittam: ita ſpiri-
2. Cor. 3. tus eius, plùs quàm par erat, preſſus, (vbi enim Domini ſpiritus, ibi libertas) cum ipſa mole corporeæ carnis, perinde vt volucres, per aëra volitâſſe fertur.

Vt oleo ab eius vbere manante, à cognatis dimiſſa ſit. Cap. 12.

AT nec ſic tamen ſorores & cognati eius, ab eius inſectatione deſiſtere voluerunt. Vbi enim reuertentem illam compræhendere potuêre, iterum vinculis fortiter conſtrixerunt, & haud ſecus atque canem, exiguo pane & aqua eam ſuſtentârunt. Et Chriſtus quidem, vt eximia in ea ſuæ virtutis miracula declararet, ad tempus paſſus
Tractatur inhumaniter à ſuis. eſt eam vinci & affligi. Itaque duritia ligni illius, ad quod religata erat, nates eius attritæ ſunt, & humeri computreſcebant: quo factum eſt, vt præ dolorę illum ipſum panē ſuum edere non poſſet. Nullo verò eius vicem miſerante, mirificè illius miſertus eſt pijſſimus Dominus Ieſus, effecitque in ea inſigne miraculum, cunctis ſuperioribus ſeculis inauditum. Nam ex virgineis eius vberibus oleum manare cœpit. Quod illa tum
Nota. pro condimento ſicci panis, tum pro vnguento vſurpans, partim fami remedium adferebat, partim putreſcentia vulnera perungebat. Id verò poſteaquam eius ſorores & conſanguinei vidêre, ſibi à lachrymis temperare non potuerunt, nec deinceps auſi diuinæ voluntati in Chriſtinæ miraculis reluctari, eam à vinculis abſoluerunt, & cùm flexis genibus ob illatas iniurias veniam petijſſent, ſuæ illam libertati permisêre.

Vt precibus religioſorum hominum nonnihil eius vita temperata ſit. Cap. 13.

ILla igitur hac freta libertate, quantum licuit & libuit, pro hominum peccatis à ſe ipſa pœnas repoſcebat ita, vt iam ſuprà dictum eſt. Sed cùm multi deſiderio videndi in illa admiranda Dei opera, à propinquis & longinquis regionibus quotidiè aduentarent, homines religioſi vtriuſq; ſexûs, in S. Trudonis oppido degentes, veriti ne quæ in illa diuinitùs fiebant, humanæ mentis captum excederent, materiamque præberent carnalibus hominibus opera Dei malignè interpretandi, ea præſertim, quòd hominum conuictum fugiens, inſtar auis ardua loca peteret, & in aquis piſcium more diù maneret: ſedulis precibus egerunt apud Dominum, vt miracula potentiæ ſuæ in Chriſtina ad communem hominum conſuetudinem moderaretur. Nec verò ſpreuit Deus pias preces & lachrymas ſeruorum ſuorum. Quodam enim die, ſpiritu vehementiſſimè eam impellente, ad eccleſiam pagi Vuellenſis confugiens, cùm cerneret apertum ſacri baptiſmatis fontem, illi ſe totam immerſit. Inde verò fertur id aſſecuta, vt eius viuendi ratio deinceps eſſet temperatior & accommodatior ad hominum conſuetudinem, moderatiusque ſe gereret, poſſetque commodiùs ferre & odores & conuictum aliorum.

Vt ſpiritus eam compulerit eleemoſynas emendicare: & quàm gratum ſit Deo præſtare eleemoſynas. Cap. 14.

Sæpè Eucharistiam accipit. PRæſtantiſſimum Dominici corporis & ſanguinis ſacramentum crebrò, maximeque Dominicis diebus, cum multa deuotione percipiebat, ex eoque, vt ipſa ait, & corporis robur, & ingentem ſpiritûs lætitiam capiebat. Nihil autem eorum, quæ propria illius erant, & Chriſti cauſa reliquerat, quæve hæreditario iure ad ipſam deuolui oporteret vel eſſent deuoluta, in ſuos vſus cōuertere potuit: ſed in cibum ſumebat ea, quæ quotidiè oſtiatim emendicâſſet, vt eorum peccata portaret, quorum eleemoſynis alebatur. Dicebat verò, ea cauſa diuinitùs ſe compelli ad ſceleratorum hominum petendas eleemoſynas, vt ij per eas ad peccati horrorem & ad agendam pœnitentiā per-
Peccatoribus quid præcipuè Deum conciliet. ducerentur: addēs etiam, nulla re magis Deum flecti ad miſericordiam erga peccatores, quàm ſi illi ſint benigni & miſericordes erga proximos. Nec vnquam ſanè miſericordia, nunquam benignitas aliò, quàm ad bonum finem & felicem obitum perduce-

re potuit hominē. Possumus id exempli causa quodā Christinæ experimento vel testimonio confirmare. Die quodam intolerabili siti vexata, Deo eam instigante, ad mensam cuiusdam sceleratissimi hominis splendidè apparatam accurrit, potum ab illo petens. Ille præter morem suum insolita humanitate permotus, vinum ei obtulit, vnde illa parùm bibit. Ea causa contra omnium opinionem, qui virum nouerant, Christina affirmauit eum in morte ad pœnitentiæ & contritionis gratiam peruenisse.

Quid pertulerit vescens flagitiosorum hominum eleemosynis. Cap. 15.

HAec ergo, vt diximus, illi ratio fuit, quamobrem sceleratorum hominum, vti diuinitùs cogebatur, eleemosynas emendicaret. Sed cùm aliquid è rebus malè partis acciperet eleemosynæ nomine, eoque vesceretur, videbatur sibi ranarum aut bufonum viscera, aut serpentum intestina glutire. Itaq; eiusmodi cibos edens, instar parturientis clamitabat, dicens: O piè Iesu, quid ita mecum agis? Cur adeò me excrucias? tundensq; pectus & corpus, aiebat: O misera anima, quidnam appetis? Cur isthæc horrida concupiscis? quid his fordibus vesceris? Hunc in modum illa torquebatur, cùm cibos sumeret ab illis, qui per vim aut fraudem illos rapuissent. Nec minùs tamen cruciabatur, si ab sceleratis peccatoribus aliquid petijsset, nec impetrâsset. Accidit quãdoque, vt petenti quippiam homo impius dare nollet. At illa vi ab eo tollens, dixit: Etsi impræsentiatùm dare non vis, tamen posteà tibi ablatum non dolebis: & tunc prodérit tibi, quod iam non prodest. Cùm illi deesset manica in veste, vel capitium in pallio, si quis ei veniret obuiàm, à quo, spiritu eam intus admonente, ea accipere deberet, primò rogabat illum: & si daret ille, agebat gratias: sin minùs, auferebat etiam recusanti, & ad suas vestes assuebat. Nec erubescebat, si ad vnam tunicam dispares vel diuersi coloris manicas haberet. Vestes autem eius erant tunica alba, & pallium album, tegens totum corpus vsq; ad talos, non alijs ferè consutum filis, nisi arboris tiliæ cortice, aut salicum viminibus, aut ligneis ijsq; paruis hastulis. Calceis non vtebatur, quibusuis tẽporibus indiscriminatim nudis pedibus incedens. Epularum loco habebat escas viles & abiectas & scutellarum purgamenta. Aquam appositam bibebat, panemq; furfureũ nimisq; durum, sed aqua maceratum edebat: ijsq; post biduana, plerunq; etiam triduana ieiunia vescebatur.

Hæc fecit sanctissima Virgo non aliqua temeritate, sed Deo illã cogente, haud dubiè in salutẽ illorũ, quibus ea eripiebat.

Vt luxerit eorum causa, quos didicit damnatos: vtq́ miro affecta sit gaudio propter eos, quos nouit ad cælos abijsse. Cap. 16.

HOnores summoperè fugiebat & gloriam, dicebatq; eorum causa apud inferos & in locis Purgatorijs illos grauissimè cruciari, qui veritatis in hac vita à Christo notitiam accepissent. Porrò semper ferè tanquam mœrens & lugens ibat cogitabunda: quippe cui Deus quotidiè morientium vel ad salutem, vel ad perditionem, merita reuelaret. Si quis intra oppidum vita functus esset, quem illa apud inferos damnatum spiritu cognosceret, fundebat lachrymas, affligebat sese, torquebat cum multo cruciatu brachia sua & digitos, perinde ac si fine ossibus essent flexiles. Erat verò dolor eius intolerabilis cũctis illam cernentibus, vt nulla quanuis adamantina pectora eum absque multa suî contritione & compunctione sustinere possent. Illorum autem nomine, qui ibant ad vitam sempiternam, ineffabili exultatione & tripudio afficiebatur, ita vt fine summa admiratione tanta eius iucunditas videri non posset. Atque illi, qui spiritûs eius virtutem nouerant, facilè animaduertere potuêre ex eius tum gaudio, tum mœrore, quis in eo oppido morientibus esset adfuturus *

Pœnæ ambitiosorum

* deest opinor finis.

Illa sanè libentissimè atque officiosissimè è vita migraturis aderat, adhortans eos ad faciendam peccatorum confessionem & fructus pœnitentiæ, ad concipiendam spem vitæ beatæ, ad vitandos summo cum horrore æstuantis gehennæ cruciatus. Neque id Christianis duntaxat, sed etiam Iudæis, quorum erat eo in loco ingens numerus, mirabili commiseratione & solicitudine præstabat. Dicebat verò Christi summam esse misericordiam in eos, qui ad ipsum conuerti vellent, cumq; valdè inuitum in hominũ peccata animaduertere: & propemodùm dolore affici eum, quoties ad id hominum sceleribus adigeretur: porrò accuratè eum occasiones inquirere miseris salutem conferendi, eosq; saluos faciendi. Hæc autem illa de Christo dicente, mira oris gratia perfundebatur. Referebat etiam locum esse vicinum inferis, in quo illi ex diuinæ maiestatis decreto punirentur, qui immanium scelerum rei, sub vitæ finem se peccâsse doluissent,

Adest libenter morituris.

lnissent,& ita cum cordis contritione obiissent. Eum autem locum propter cruciamẽ rorum immanitatem nihil ab inferni supplicijs discrepare aiebat, nisi quòd ij, qui illo continerentur, spe veniæ respirarẽt. Ijs verò excarnificādis dæmones præesse ferebat, qui tanto maiori crudelitate in eos sæuirent, quanto se scirent breuiora ad illos excruciandos tempora habituros.

Vt claruerit spiritu Prophetiæ. Cap. 17.

Spiritu Prophetiæ præditam illam fuisse, non vno modo doceri potest. Præmonuit, multos, vt suę saluti consulerent: multos de occultis sceleribus secretò obiurgauit, iisq; agendæ pœnitentiæ author fuit. Confligente Brabantiæ Duce cum hostibus suis, quæ fuit pugna miserabilis, cæsis permultis, illa haud secus atq; solent parturientes, clamitabat, dicens: Eheu eheu, video aëra gladijs & sanguine plenum. Properate sorores, properate, preces fundite ad Dominum, stillent lachrymas oculi vestri, ne contineat Dominus in ira sua misericordias suas. Cuidam etiam sanctimoniali in eodem monasterio S. Catharinæ, dicebat: Festina filia, properè te confer ad deprecandum Dominum pro patre tuo, qui in præsentissimo iam salutis suæ periculo versatur.

Videt pugnam spiritu, procùl absens corpore.

Vt cuiusdam sanctimonialis apostasiam prædixerit. Cap. 18.

ERat in illo monasterio sanctimonialis quædam, quæ fugam meditabatur. De ea igitur ita dixit Christina: O vas inane, huic monasterio magno dedecori & offendiculo futurum. Non multum inde temporis intercessit, & vt Christina dixerat, illa à monasterio aufugit, monasterioque sua incontinentia magno probro & scandalo fuit. At tamen resipuit, & monasterio se ad agendam pœnitentiam reddere voluit: sed cùm ea in re sanctimoniales supra modum difficiles & inexorabiles se præberẽt, Christina eas repræhendit dicens: Tametsi vos non magni penditis perditionem eius, at tamen non paruo illius anima Christo constitit, qui eius causa fudit sanguinem suum, & mortem perpessus est. Nec destitit hunc in modum instare apud eas, donec pœnitentem illam rursus in suam sodalitatem admitterent.

Resipiscit sanctimonialis, quæ fugerat ex monasterio

Vt precibus suis nobilem quendam peregrè profectum religionis ergô, seruârit. Cap. 19.

VIr quidam nobilis ad sepulcrum Christi visitandum peregrè profectus est. Eius vxor orauit & adiurauit Christinam, vt eum suis precibus saluum & incolumem ad suos reduceret. Fuit quidem molesta Christinæ illa nobilis fœminæ obtestatio, at tamen multas pro eius marito preces Domino obtulit, multos labores suscepit, effecitq; vt ille sanus domum rediret. Dixit autem vxori eius quasi substomachando: Ecce importunitate obtestationis tuæ compulsa, sanum tibi restitui maritum tuum: sed noueris tamen non diù te illius præsentia frituram. Dixit illa, & res ipsa vera illam dixisse declarauit, non diù pòst ab hac luce subtracto nobili illo viro, & vxore cum liberis in mœrore multo derelicta.

Prædicit obitū cuiusdā nobilis.

Vt Hierosolymam captum iri prædixerit. Cap. 20.

LOngè etiam antè prædixit terram sanctam & Hierosolymam in impiorum Saracenorum ditionem redactum iri. Quo autem die à Saladino Aegypti Sulthano capta fuit Hierusalem cum sepulcro & Cruce Christi, illa in castro Loënensi tum constituta, spiritu cognouit rem gestam: cumque multùm exultaret, ab ijs, qui aderant, rogata vt eius lætitiæ causam exponeret: Iure, inquit, exulto: nam & Christus Dominus cum Angelis suis exultans, occasionẽ præbuit, qua magna possit hominum copia saluа fieri. Illis rursus sciscitantibus, quænam esset hæc occasio, respondit: Noueritis terram sanctam hodiè venisse in manus hominum impiorum, atque hac re magnam salutis oblatam occasionem. Christus enim pro illata ipsi contumelia dignum censuit, vt terra illa hac ignominia afficiatur, quanuis ipsius passione sanctificata, at tamen in fine mundi cum ipso mundo peritura: quando illius recuperādæ causa animæ semper victuræ, eiusque sanguine redemptæ, ab iniquitate ad iustitiæ studium conuertentur, fundentque homines sanguinem suum, & quandam morti Saluatoris vicem cum multa deuotione rependent. His dictis, mirabantur omnes, & quidam annotārunt tempus.

Hierusalē capitur à Saladino Sulthano.

Vt magnam famem venturam prophetauerit. Cap. 21.

FAmem illam ingentem, quæ incidit in annum à Christo nato millesimum ducentesimum septuagesimum, longè antè futuram prædixit: & permulta talia prophetice pronunciauit, quæ iam partim completa sunt, partim complenda credimus. Fuit autem valdè familiaris monialibus S. Catharinæ extra oppidum Trudonense: cum quibus aliquando de Christo colloquens, præter expectationem omnium rapiebatur spiritu, corpusque eius instat ludentium puerorum tanta celeritate in orbem crebrò vertebatur, vt nulla possent in illo membra discerni. Cumque id diù durâsset, tandem quasi vltrà ferre non sustinens eam corporis agitationem, membris omnibus quiescebat: & ecce inter guttur & pectus eius audiebatur melodia quædam admirabilis, quam nemo mortalium vel capere posset, vel vlla industria & arte imitari. Audiebatur quidem musicus, concentus sed verba melodiæ, si tamen verba dici queant, modo quodam incompræhensibili exprimebantur. Nulla enim vel de ore vel naribus eius vox aut spiritus proficiscebatur: sed solummodò inter pectus & guttur angelica melodia resonabat, interim membris omnibus quiescentibus, & ipsis quoque oculorum palpebris clausis, haud secus atque dormientibus. Deinde post aliqua temporis spatia, ad se nonnihil reuersa, quasi ebria, & verè ebria, sed nō à vino, exurgens clamabat: Adducite ad me sorores omnes, vt summæ benignitatis Dominum Iesum in eius mirabilibus collaudemus. Ignorabant autem sorores illæ, quid Christina fecisset & dixisset. Mox vndique aduolantibus sanctimonialibus, (multùm enim delectabantur Christinæ consolatione) illa inchoabat, Te Deum laudamus: cæterisque prosequentibus, totum illud canticum absoluebat. Inde iam planè sibi reddita, vt audiuit ex alijs, quid egisset, & vt sanctimoniales ad Christum laudandum inuitâsset, præ verecundia aufugit, fatuam se simulans. Quòd si vi aliqua detineretur, immodico dolore tabescebat.

Fames ingens.

Admirabilis melodia auditur in ea.

Quemadmodùm mundo exprobrârit, quòd creatorem suum non coleret. Cap. 22.

NOnnunquam ad se reuersa ab huiuscemodi mētis ecstasi, cum multo cordis dolore dicere solebat: O miserum & miserabilem mundum, nō agnoscentem opificem & creatorem suum. Cur illi non seruis, ô miser? Cur longanimitatis eius patientiam vsqueadeò paruipendis & negligis? Eius immensam bonitatem si perspectam haberes, etiamsi alius quispiam mundus retrahere te vellet, non posses tamen eò adduci, vt illum non amares. Sed ô te miserum, qui te auertisti ab illo, qui oculos clausisti, nec vis videre & intelligere. Sub his verbis tanquam parturiens contorquebat membra sua, volutabaturq; humi, cum ingenti eiulatu identidē repetens, Cur miser munde non cognoscis creatorem tuum?

Mundi erga suum creatorē ingratitudo.

Vt suis relictis, ad castrum Loën venerit. Cap. 23.

POsthæc è domo & cognatione sua exiens, ad castrum quoddam Germaniæ cōterminum, quod Loën vocant, peruenit, ibique apud inclusam Iuetam, eximia pietate conspicuam, nouem mansit annis. quo tempore mira per eam operatus est Dominus. Ex illa autem inclusa multa ego didici ex ijs, quæ de Christina scribenda suscepi: ad quam ego ea causa ex longinquis Galliarum partibus profectus sum.

Vt diuinitùs edocta, scripturas diuinas intellexerit. Cap. 24.

EO igitur in loco Christina noctibus intererat precibus nocturnis, quas Matutinas vocant. Cunctis autem ab ecclesia recedentibus, illa obseratis ianuis per templum ambulans, tantę suauitatis promebat melodias, vt angelicę potiùs, quàm humanæ, viderentur. Omnium enim musicorum instrumentorum harmoniam, mortaliū omnium voces ille cantus vincebat, tametsi longè impar erat illi Melodiæ longè suauissimæ, quæ illa mente excedente, inter guttur & pectus eius sentiebatur. Erat autem

Suauissimas promię melodias, hauddubiē spirituales.

Docta diuinitùs. Cantus ille Latinus, rhytmis quibusdam tinnulis aut dictionibus inter se pulchrè consonantibus ornatus. Intelligebat autem illa scripturæ diuinæ Latinas dictiones, sensum quoque & mentem illius plenissimè assecuta, licet nunquam didicerit literas, immò illarum planè rudis esset. Quæstiones etiam sacræ scripturæ obscurissimas, spiritalibus quibusdam amicis ipsam rogantibus, luculenter admodùm explicabat: sed id tamen faciebat prorsus inuita, & quidem rarissimè, dicens, scripturas diuinas interpretari Clericorum esse, non suum. Porrò Clerum & inprimis sacerdotes, propter eximiũ erga Christum amorem, miro studio colebat ac venerabatur, licet ediuersò multas ipsa ab illis iniurias pateretur. Sacerdotes peccantes, itemque alios è Clero, secretiùs & cum mira reuerentia haud secus atque patres suos comiter admonebat, darent operam, ne sanctum Christi nomen propter ipsorum peccata, in populo contumelia afficeretur.

Reuerentia erga Clerũ.

Quantoperè eam obseruârit Ludouicus Comes. Cap. 25.

COmes Loënsis Ludouicus, multa nobilitate illustris, vbi eius sanctitatem fama vulgante cognouit, ex animo eam cœpit diligere, eiusque colloquijs & consilijs synceriter sese accommodare. Vbicunq; illam vidisset, assurgebat & occurebat ei, matremque appellabat. Si quid autem Comes ille vel contra ius fasque, vel aduersum Christi ecclesiam aut eius ministros designâsset, eius vicem haud aliter atq; mater filij dolebat, eumque in suo castro accedens, materna fidutia obiurgabat, impetrabatq; ab illo, quicquid ex iustitiæ præscripto eum satisfactionis loco præstare oporteret. Die quodam illo in ecclesiæ atrio procumbente, cùm esset multo stipatus milite, Christina superueniens, clàm ad eius caput se inclinauit. Illo verò & corpus & oculos sustollente, mira oris gratia dixit: O quàm speciosus es Domine. Id autem milites audientes, dicebant Comiti: Audísne domine, vt te hæc sancta prædicet? At Comes: Ego verò, inquit, noui, quem laudet illa. Non me, sed cælestem & immortalem Dominum laudat, à quo pulchritudo omnis proficiscitur, quique est omnium pulcherrimus. Tũ illa: Verum, inquit, dixisti. Tu igitur quare illum non diligis? Idem Comes quandoque æstiuo tempore hora meridiana in castro suo Loënsi, quod iam euersum est, cũ Limburgensi Duce & alio quodam Comite colloquebatur. Ad illos igitur intrepida accurrens Christina, magna voce dixit Comiti Ludouico: O te miserum: cum quibus iam misces colloquia? En amicum se simulat, qui hostili animo tuí proditionem meditatur. His verbis proditor ille perterrefactus, ad horam conticuit, remq́; vt erat, verbis dissimulans, posteà vera dixisse Christinam facto declarauit.

Prodit proditorem.

Vt se gesserit erga Comitem illum vita functum. Cap. 26.

Non planè desipuit hic Comes, qui Christũ in Christina venerarur.

CVm autem idem Comes ageret in extremis, Christinam ad se acciuit, eamq; obnixè rogauit, vt apud ipsum donec spiritum redderet, permaneret. Annuente illa, pius Comes omnes, qui in cubiculo erant, iussit secedere, solam Christinam apud se retinens. Postquam omnes exierant, virtute qua potuit, erexit se, & suppliciter ad pedes Christinæ se abijciens corpore toto, omnia peccata sua, quæ ab anno ætatis vndecimo vsque in diem illum perpetrâsset, cum multo lachrymatum imbre recitauit: non quòd ab illa vellet absolutionem petere, quam sciebat illam impendere nõ posse: sed vt ampliùs hac re illam ad orandum pro se permoueret. Deinde iussit omnes suos vocari in cubiculum, & ex Christinæ consilio rebus suis dispositis, defunctus est. Vidit autem Christina animam eius in Purgatorium perduci, acerrimis pœnis excruciandam. At pia fœmina eius vicem non mediocriter miserata, obtinuit à Domino, vt posset illius animæ pœnas partim in se recipere. Apparenti autem illi post obitum suum, vt ab ea opem peteret, Christina dixit: Agè, abscede hinc, & ex diuinæ sententiæ præscripto pœnas luito. Ego verò à meo corpore pœnas exactura, dimidiam Purgatorij tui partem in me recipio. Videre tum licebat Christinam non breui tempore nocturnis horis modò flammarum incendijs, modò frigoris algoribus cruciari, pro. ut Comitis animam id genus tormenta vicissim excipiebant. Loca etiam, in quibus Comes peccare consueuerat, illa lachrymis nullam consolationem admittentibus irrigabat: & vbi ille lætatus fuerat, ipsa lugebat.

O eximiam charitatem.

Cuiusmodi vita eius fuerit anno extremo. Cap. 27.

Degit in locis desertis.

EXtremo vitæ eius anno frequens illi erat habitatio in desertis locis & in solitudine: vnde quidem nonnunquam reuertebatur, sed rarissimè tamen, cùm ad promo.

promouendam hominum salutem aut cibum sumendum, diuinitùs redire compellebatur. Nec potuit tunc ad deserta properantem vlla monialis retinere; neque reuerentem quisquam salutare, aut quippiam ex ea percontari ausus erat. Nam interdum vesperi rediens, per mediam domum ita transibat, vt spiritus potiùs, quàm corpus videretur: nec facilè licebat internosci, an spiritus esset vel corpus, quandoquidem vix terram attingere videbatur. Adeoque illo postremo vitæ suæ anno omni ferè ex parte corpus eius spiritûs quasdam proprietates induisse cernebatur, vt humanæ mentes vel oculi corporis eius vmbram vix absque horrore & tremore spiritûs intueri possent. Solebat tum ex solitudine reuertens, apud S. Trudonem in beatæ Catharinæ monasterio vtplurimùm morari.

Quid de ea retulerit Thomas Abbas S. Trudonis. Cap. 28.

NArrauit mihi quiddam de ea venerabilis Thomas, nunc quidem Abbas S. Trudonis, tum verò parochus, quod sit annotatione dignissimum. Ad auroram cũ socio quodam reuertente illo à precibus, quas Matutinas vocant, Christina cum impetu quodam transiens, in ecclesiam ingrediebatur. At illi clàm eam secuti, retro columnam quandam sese abdentes, obseruabant quid illa vel faceret, vel precaretur. Libitum Christina coram altari haud aliter atq; saccum quendam aridis ossibus plenũ sese humi abiecit, grauiterque ingemiscens, & crebrò pugnis pectus & corpus verberans, ita dicebat: O miserum & miserabile corpus, quandiu me miserã cruciabis? quousque tandem me retardabis à Christi conspectu? Quando tandem missam me facies, vt anima possit libera reuerti & euolare ad creatorem suum? Væ tibi corpus miserrimum, & væ mihi, quòd coniuncta sum tibi. Hæc & id genus alia dicens, tundebat pectus suum. At rursus corporis partes agens, dicebat spiritui: O anima misera, cur adeò me affligis? ecquidnam te retinet intra me, aut quidnam est in me, quod te delectet? Cur non pateris me redire in terram, vnde sumptum sum, vt illic quiescam, donec in nouissimo magni iudicij die tibi restituar? Quare non proficisceris ad requiem tuam, vt potioribus fruaris bonis in illis sedibus sempiternis? Hęc dicẽs, ducebat alta suspiria, & anhelo pectore lachrymas fundebat. Deinde paululùm quiescens, & cum silentio & sancta meditatione in Deum synceriùs incalescens, in dulcissimum risum soluebatur: appræhensosque pedes manibus suis, cum ingenti affectu osculabatur plantas suas, ita dicens: O mihi suauissimum & felicissimum corpus, cur ita te verberaui? cur his ego conuicijs te proscidi? An non mihi morigerum te præbuisti ad quæuis rectè facta & bona opera, quæ Deo authore facienda suscepi? Tu certè cruciatus & labores placidissimè ac patientissimè tolerâsti, quos spiritus à te exigebat: rursusque oscula repetens, dicebat: Age nunc comiter sustine optimum mihique gratissimum corpus meum: aderit propediem finis laboris tui: iam in puluere requiesces, iam dormitabis paululùm: ac demum canente tuba, resurges omnis corruptionis expers, rursusque animæ sociaberis in illis gaudijs sempiternis, quam in hac vita mœroris & doloris sociam habuisti. Talibus verbis & osculis blanditer demulcẽs corpus suum, post horam in illud, quod diximus, admirabile iubilum prorupit, tantaque in homine interiori iucunditate complebatur, vt corpus eius rumpi videretur. Reuerà mirabilis Deus in sanctis suis, & in Christina sua, vt ita dicam, super omnem admirationem mirabilis.

Agit partes animæ.

Item corporis.

Blãdissimè anima consolatur corpus.

Psal. 67.

Sub mortem quis eius vitæ modus fuerit. Cap. 29.

EXtremo tempore vitæ suæ cibo admodùm rarò, & quidem exiguo vtebatur. Cũ sanctimonialibus & religiosis hominib⁹, vti anteà cõsueuerat, noluit miscere colloquia: sed parũ aliquid cibi capiens, & somno momentaneo refecta, medijs noctibus ibat ad deserta loca. Per id tempus nemo vnquã ridentem eam vidit, sed perinde affecta cernebatur, atque solent illi, qui præ nimio dolore è potestate exiêrunt & mente capti sunt. Incedebat orans, plangens, & multùm mœrens: cuius eam plerique causã aurum ãr, quòd de mũdi statu & malitia plures solito diuinitùs reuelationes ei obtigerint. Illud verò incredibili eiulatu sæpiùs deplorabat, totum ferè genus humanum corporis pollutione corrumpi, eaque causa iram Dei, & animaduersionem vniuerso prope orbi Christiano imminere.

Incredibili dolore afficitur propter hominũ peccata, quę miseri & caeci paruipendunt.

De

De eius sub mortem ægrotatione. Cap. 30.

ADuentante tandem eo tempore, quo morbo & ægrotatione conficienda erat, tā tam assiduæ contemplationis gratiam adepta est, vt permolestum ei esset aliorsum aciem mentis intēdere. Omnibus igitur posthabitis, Beatricem monasterij S. Catharinæ sanctimonialem rogauit, vt lectulum ipsi clam in cubiculo componeret, simul indicans, morbum sibi imminere. Fecit Beatrix, & quidem libenti animo, quod illa voluit, decubuitq; Christina, & morbo ingrauescente exercebatur. Cùm iam autē tres hebdomadas ita laboràsset, sacram Corporis Dominici communionem, & extremæ Vnctionis oleum petijt. Ijs perceptis, Beatrix in genua procumbens, orauit vt priusquàm è vita excederet, de quibusdam ipsam efficeret certiorem. Illa verò tacenre, Beatrix existimans alibi eam animo occupari, quæstiones suas distulit, atque aliqd factura operis, è cubiculo egressa est, Christina sola relicta.

Eucharistiā & Vnctionē accipit.

Vt secundò, tertioque obierit. Cap. 31.

AIunt plerique sæpiùs Christinam rogàsse Dominum, ne ipsam morientem vllis miraculis cohonestaret, sed instar aliorum fineret migrare ex hac vita: id quod etiam præstitum est illi à Domino. Priùs enim quàm Beatrix ad eam esset reuersa, Christo vocante, spiritum exhalauit. Celeriter autem reuertens Beatrix cum socia sorore, corpus eius in terra exanime inuenit, ita prostratum, vt solent cadauera defunctorum: sed, vt equidem mihi certò persuadeo, ministerio angelorum. Ea re conspecta, Beatrix, doloris quibusdam stimulis percita, impatientiùs sese gerens, ruit super defunctæ corpus, clamans & eiulans non mediocriter. Interim verò identidem sciscitabatur ex ea, cur absque illatum bona venia & sine sororum commendatione ad Dominum abijsset, ac tandem spiritu vehementi concepta fiducia, defixo in defunctę ora vultu, ita dixit: Semper mihi Christina, dum viueres, obediuisti. Itaque adiuro te & obtestor per Dominum Iesum Christum, quem in vita ardenti desiderio amāsti, vt etiam nunc mihi obedias: (nanque potens potes per illum, cui iuncta es, quicquid velis) reuertarisque in corpus, exponasque mihi, quod à te sub obitum cupidissimè mihi optabam explicari. Mira res. Simulatque Beatrix hæc ad aures mortuæ inclamauit, Christina reuixit, sed grauiter ingemiscens, anxioque vultu Beatricem reuerberans, dixit: Cur meam, Beatrix, requiem interpellàsti? Cur me huc reuocare voluisti? Iam ducebar ad Christi conspectum. At nunc, mea soror, properè quicquid visum est, proponas, finasque me, obsecro ad diù optata reuerri. Vbi Beatrix proposuit, quod voluit, ab ea responsum est ei. Interim sorores vndique congregantur ad illā quas postquam Crucis signo consignauit, tertiò vita functa est, abijtque ad immortalia secula seculorum. Vixit autem ab eo tempore, quo primò reddidit spiritum, annis duobus & quadraginta, obijtque anno à Christo nato millesimo ducentesimo vicesimo quarto, aut circiter.

Reddit spiritum.

Reuiuiscit secundo ad breue tempus.

Tandē abit ad Christū felicissime.

De eius sepultura, & corporis translatione. Cap. 32.

HVmata est autem extra S. Trudonis oppidum in monasterio beatæ Catharinæ, illicque septem annis corpus eius quieuit, in illud vsque tempus, quo omnem eius monasterij structuram in locum propinquum magisque opportunum transtulère. Tum enim, vniuersis ciuibus congregatis, ad tumulum reuerendæ Christinæ Clerus cum sanctimonialibus accessit: cumq; amouissent inde operculum, tanta suauitas & omnes & singulos peruasit, vt cuncti pariter vna mente, vnoque ore conclamarent, Christinam & in vita fuisse mirabilem, & post obitum nihilominùs gloriosam. Neq; verò quisquam ambigit morbis liberatos esse eos, qui cum fide cōgrua ad eius tumulum adiére: sed eiusmodi prosequi, nobis non est integrum.

Post septennium ex eius sepulcro mira odoris suauitas, funditur.

Adhortatio ad agendam pœnitentiam. Cap. 33.

QVæso te Lector, diligenter animum aduerte, quàm nos iure meritoque culpandi simus, qui cùm cernamus Christinam tot pœnas, ramque immanes & diros cruciatus non tam propter sua, quàm propter aliorum peccata pertulisse, ob culpas & maleficia nostra pœnitentiam agere reformidamus. Veniet certè quandoque, & celeriter veniet dies ille, quo nos libenter etiam his acerbiora simus toleraturi, si daretur locus pœnitentiæ, & ad negligenter quondam exacta tempora redire liceret. Et væ ijs, qui ad misericordiæ emendum oleum tum demum se comparare volunt, quando

In tepidos & suæ salutis incurios.

Matt. 25.

quando nundinarum tempus omne elapsum est. Venient ij cum lampadibus vacuis, ianuamque pulsabunt, sed omnem sibi sentient aditum præclusum, audientq; vocem illam sanè terribilem: Amen dico vobis nescio vos. Vigilemus igitur, quia nescimus diem, neque horam. Meritò illi excluduntur, qui iam stertentes, diemq; illum & horam negligentes, nolunt lampades suas implere oleo bonorum operum ex cōdignis pœnitentiæ fructibus. Vtinā verò audiant Dominum dicētem: Vigilate ergo, quia nescitis diem neq; horam, qua Dominus vester vēturus sit. Ecquid verò aliud per omnē vitam suam Christina clamauit, nisi vt pœnitentiam agerent homines, & nunquam non sese paratos exhiberent? Hoc illa verbis multis, hoc lachrymis, hoc planctu & eiulatu, hoc infinitis clamoribus, hoc eiusmodi viuendi exemplis docuit, qualia de nullo alio, qui eam aut antecesserit, aut secutus sit, vel scripto cuiusquam vel sermone percepimus: in laudem & gloriam Christi, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat Deus per omnia secula seculorum, Amen.

SANCTI PATRIS NOSTRI ET CONFESSORIS THEODORI STVDITI ORATIO DE NATALI *Sancti Prophetæ, præcursoris & Baptistæ. Habetur in Simeone Metaphraste.*

SI vocali alicui lusciniæ, quæ verno tempore pulchrè resonat, nostra esset similis oratio, inueniret fortasse, quēadmodùm posset parum per laudare magnam illam vocem veritatis, quæ hodierno die nascitur. Cùm sit autem voce admodùm gracili & impedita, quomodò laudabit magnum decus Prophetarum? quomodò celebrabit eximiam Apostolorum gloriam? Quomodò glorificabit nouum & admirandum ornamentum martyrum? Porrò autem hoc quoque est mihi considerandum, quòd in alijs quidem sanctis tractauit alter alterius encomia: eius autem, qui nunc laudatur, ante alios ipse Christus Deus, qui est ipsa veritas. Dicit enim: Maior Iohanne Baptista non surrexit inter natos mulierum. Quoniam ergo sunt tātæ laudes magni Præcursoris, vt vel sūma dicēdi facultas eas assequi nequeat, nunquid ei deerit nostra orationis breuitas, studiosi auditores? Absit: sed seruile reddentes debitum, & iustum implentes spiritalem, & tanquam qui simus sanctificandi ex sola Præcursoris commemoratione nostram ostendemus audaciam. 24. Iunij. Cap. 1. Præclara S. Iohannis ep[r]itheta. Matt. 11

Agedum ergo diem festum deinceps celebremus, ad natalem honorandum conueniamus frequenti multitudine, non solùm vnius accolæ, sed etiam vniuersa regio, quę est circa Iordanem, qui percipitur intelligentia. Videamus pulcherrimum hoc, nouum & inauditum mysterium. Videamus id, quod fit admirabiliter, & præter opinionem. Zachariam mente consideremus: res quoque Elizabethæ rursus consideremur. Non ex obscuris itaque parentibus, vt vel ex hoc maximus ostendatur Præcursor: sed vel ex valdè claris & insignibus originem habuit. Nam alter quidem erat Aaron, propter canos & dignitatem, veste indutus sacerdotali, pectorali, inquam, & superhumerali, talari cincinata tunica, cidari & zona, quæ ex auro, & gemmis, & hyacintho, & bysso erant variata: & sic ingrediens in sancta sanctorum in vice sacrificandi. Cap. 2. Generis nobilitas S. Iohannis.

Mater autem Saræ gloria æqualis, vel potiùs superior, vt quæ esset propinquitate coniuncta Dei matri. Ex sterilitate enim gignit per promissionem, non Isaac, qui fuit vocatus Dei seruus, sed Iohannem, qui fuit appellatus Domini verus & germanus amicus. O sterilem vterum, qui talem concepisti filium. O terram infrugiferam, quæ talem spicam produxisti. Quocirca non est dubitandum, illud Esaiæ, cuius vox est altissima, adeam quoque nouo quodam modo eloqui: Letare sterilis, quæ non paris, erumpe & clama, quæ non parturis: quòd ex deserta matrice produxisti lilium castitatis, rosam spiritalis fragrantiæ, prarum bonorum feracis continentiæ, interdiù lucentem facem Christi aduentûs, Iohannem a Deo electum, militem regni cælestis, optimum Christi Ecclesiæ pronubum, silentio non mandandum testem eius, quę verè est, veritatis: Iohannem canorum præconem pœnitentiæ, eius, qui in corpore est, Angelus Domini, indicatorem Agni, qui tollit peccatum mundi. Cap. 3. Esa. 54. Matt. 3. Iohan. 1.

Neque

Cap. 4. Neque verò potuerim eius complecti dignitatem, etiamsi plura nomina fuero cō
plexus vocationis. Multa enim habet nomina, & plures causas, qui id, quod est maxi-
mum, est sortitus præter omnes Christos Domini. Atque honoratur quidem Isaaci
Gen. 21. quoque antiqui parentis natalis, quem cùm cōcepisset Sara, & peperisset filium in se-
Ibidem. nectute, hæc ait: Quis annunciabit Abrahæ, quòd Sara lactat filium? Quocircà ma-
gnum quoque videtur facere conuiuium in die eius ablactationis. Et rursus honora-
Iudic. 13. tur natalis Sampsonis, qui Manue erat ipse quoque natus ex promissione, vt qui pro-
† videtur de esse, Israel cederet ex sterili. Qui, inquit, non bibet vinum & siceram, & non comedet quicquam
1. Reg. 1. immundum: & ipse incipiet saluum facere † ex manu alienigenarum. Præterea autē,
vt aliorum natalem prætermittam, Samuelis quoq;, honoratur natalis, qui ea, quæ e-
rant, antè videbat, quem peperit celeberrima Anna marito suo Elcanæ, dedicatum
Deo ab infantia. Sed non assecuti sunt, ô dilecti, Iohannis magnitudinem: quoniam
alij quidem fuerunt ante legem scriptam, alij verò post legem. Iohannes autem filius
Zachariæ sacerdotis, & Elizabethæ admirabilis, exortus est flos præcedens Christi
aduentum, in medio legis & gratiæ apparens. Præluxit enim qui intelligentia percipi-
tur, Lucifer, significans ortum solis iustitiæ. Præcessit miles, significans aduentum
Regis omnium. Venit Paranymphus, indicaturus adesse sponsum. Et alij quidem a-
Luc. 1. liquandiù postquam nati essent, aut prophetâtunt, aut alia fecerunt miracula. Hic au
tem cùm adhuc ferretut in vtero, repletus fuit sancto spiritu, & extitit effector rerū
admirabilium.

Cap. 5. Mihi ergo videtur id esse eiusmodi, vt tanquam in similitudine, Præcursoris osten-
dam magnificentiam: Quomodo ergo Rex aliquis regaliter procedens ex Regia, ha-
bet quidem primùm præcedentes quosdam, qui ferunt virgas, & quosdam, qui sceptra
gestant: deinde Consules, Præsides & Ductores ordinum: postremùm autem, quendā
maiori dignitate præditum, post quem statim Rex apparet, nullo interiecto, resplen-
dens auro & gemmis perlucidis: sic mihi cogita etiā in vero & solo vniuersorū Rege
Christo Deo nostro. Eo enim per carnem ingressuro in orbem terrarum, præcesse-
runt quidem patriarchæ, vtpotè Abraham, Isaac & Iacob, deinde Moyses Dei inter-
pres, & Aaron, & Samuel, & vniuersa turba Prophetarum: vltimus enim extitit ma-
Iohan. 1. nifestus Iohannes: Et statim Christus Dominus, de quo dicit: Qui post me venit, ante
me factus est, qa prior me erat. Et qui erat vltimus ordine, maior dignitate extitit pro
propottione. Sic ergo & Prophetis, & Apostolis, & alijs omnibus reuerà prior est ma-
gnus Præcursor, illis quidem, vt sequens: his verò, vt præcedens.

Cap. 6. Verumenimuerò Euangelicam explicantes historiam, audiamus quæ à *Gabriele*
Luc. 1. annunciantur Zachariæ. Visus est ei, inquit, Angelus Domini, stans à dextris altaris
incensi: & conturbatus est Zacharias cùm vidisset, & timor irruit super ipsum. Quàm
Gen. 28. est terribilis etiam visio Angelica, & quàm in loco terribili apparuit? Quam terribi-
lis, inquit, est locus iste? Nihil est hoc nisi domus Dei. Nec est mirum, si cùm esset iu-
Dan. 8. stus sacerdos, conturbatus est, & timor irruit super ipsum: cùm Daniel quoque vir de-
sideriorum, cùm vidisset, stupore est affectus, & in faciem cecidit, & ore hianti man-
Contra Iconomachos. sit attonitus, propter Angelicæ excellentiæ splendorem incomparabilem. Visus est
Exod. 25. ei, inquit, Angelus Domini. Quid ad hæc nobis dicunt semichristiani, qui non admit-
tunt imagines? Si ab homine visus est Angelus, omninò habuit imaginem, & non
aliam, quàm in qua visus est. Visus est autem in ea forma, in qua Moysi priùs in mon-
te Sina in figura ostensa sunt Cherubin, quæ erant circa propitiatorium. Si autem id,
quod est incorporeum, & quod caret figura, ea, quæ fuit ostensa figura, circunscribi-
tur, quomodo id, quod est corporeum & figuratū, & quod colori & tactui subijcitur,
& tres suscipit dimensiones, imagine non repræsentabimus, ad euidentem demōstra-
tionem ab eo susceptæ carnis, quę visione non potest appræhendi?

Cap. 7. Neq; verò putent stulti, nos diuinitatē in hoc circunscribere, quæ neq; verbis expri-
mi, neq; compræhendi potest, cuius nulla est positura, nulla figura, nullus locus, nulla
Imago Saluatoris. quantitas, nulla qualitas, non aliquid aliud ex ijs, quæ sunt intra fines circunscriptio-
nis. propterea quòd sit infinita & non potest compræhendi. Nam hic quoq; eius, qui
est homo, solummodo effingentes imaginem, non materiæ expertem & informem
animam vnà omninò effingimus. Non enim contingit: sed vtriq; conuenienter at-
tribuimus ea, quæ sunt eius propria: ei, quod circunscribi non potest, id, quod non po-
test circunscribi: & ei, quod potest citcunscribi, id, quod circunscribi potest: sicut ver-
bum ostendit veritatis.

Cap. 8. Reuertamur autem rursus ad propositum. Dixit autem ei Angelus: Ne timeas Za-

cha-

charia, quoniam exaudira est deprecatio tua, & vxor tua Elizabeth pariet ribi filium. O desideratum, qui à Deo præberur, iussum. O valdè oprandam, quæ affertur ab Angelo, promissionem. Assecutus est id, quod optauerar: obtinuir id, quod rogabar: inuenit id, quod quærebat, vt rolleretur steriliras, & pulchram haberer prolem, non cõsequentia naturæ, sed precibus. Non enim maledicti erar pœna steriliras: absit, sed magni mysterij significario. Nam cùm Zacharias esset frequenribus ad Deum intentus precibus, vr solueretur sterilitas, arbitror eum fortasse hæc audiuisse: Nondum est perfectum tempus, nondum venerunr dies aduentûs. Tunc, ô Zacharia, spera fore, vt liberos suscipias, quando venerit expectatio gentium. Tunc expecta sterilitatem fœcundarl, quando venerir spes omnium finium rerræ. Postquam aurem venir tempus: Accipe, inquir, id quod est tibi cordi per Gabriëlis prædictionem: renouare tanquam aquila iuuenture. Cognosce, inquit, coniugem: exaudira est enim tua deprecatio: & vxor tua Elisaberh parier tibi filium, & vocabis nomẽ eius Iohannem. Cognosce etiam nomẽ, quo vocabitur, vel ex ipsa etymologia tibi procedere ex alto.

Dixit aurem Zacharias Angelo: (deinceps enim cum eo tanquam eum conseruo liberè loquitur) Quomodò hoc cognoscam? Ego enim sum senex, & vxor mea processit in diebus suis. Arque prompta quidem & paterna demonstrario sacerdorem facir reum incredulitaris. Præsens aurem sermo non se submirrens, sed procedens tanquam ad examinationem, dicir eo modo fuisse affectum Zachariam, quo magnus Thomas. Non enim erar consentaneum, eum hoc ignorâsse, cùm esser Propheta, & in rebus diuinis eruditus, posse Deum vel ipsam naturam innouare, & ex sene iuuenem efficere, & ea reddere facilia, quæ videntur nullo modo posse fieri, vt in Abrahamo & Sara, sicur in Sunamitide, & in alijs eius varijs & omne genus miraculis. Sed quoniam magnarum, & quæ sunr prærer opinionem, expectationum promissiones si repenrè audiantur, solenr aliquo modo conturbare animum, non ad incredulitatem, vr arbitror, differens, sed festinans ad perfectionem, statim veluti caprus à voluprate, exclamat & dicir: Quomodò hoc cognoscam? Ne me deceperis, ne me fefelleris: da mihi signum, præbe mihi pignus, vr Deus olim Abrahæ, ad hoc quòd ipse esset pater muliarũ gentium, & egrederenrur Reges ex eius lumbis, signum circuncisionis: & sicut anreà Noë, quòd non inducerer diluuium super rerram, arcum qui est in nube: Er Moysi virgam in serpentem conuersam, & eirò restituram, ad hoc vr crederent Aegyprij, quòd, Qui Est, ei apparuerit.

Cap. 9. Iohan. 20. Genes. 21. 4. Reg. 4. Gen. 17. Gen. 8. Exod. 3.

Respondens aurem ei, dicir Angelus: Ecce eris tacens, & non poteris loqui, proprerea quia non credidisti verbis meis. Adijciendum est, racitè & absolurè, & cirra examinarionem. Accepir signum Zacharias rei conueniens: nempe sermone soluto silenrium, quòd ad viuum sermonem, & qui consistit, est ei * parendum: & complicatis labris, vocibus quæ audiri non poterant, laudauit darorem partûs. Egressus enim, inquir, non poterar loqui, & cognouerunt, quòd vidisser visionem in remplo. Er ipse erar annuens illis, & permansir murus: partim quidem, ne inrerrogaretur, vrpore quòd sustinendum non esset, vt audiretur visio: parrim aurem, vr qui quodammodò excessisser ex sensibus, & rotus seipsum conuerrens ad id, quod visum fuerat, mutus esser, inanibus & aërem remerè verberanribus sermonibus. Par aurem fortasse fuerir, eum vrpore Prophetæ patrem, hic quoque opus significare propheriæ. Er hoc fortasse est cessatio legalis cultûs ad eam, quæ fit in gratia, prolarionem per exorrum Iohannis.

Cap. 10. * Exemplar Aloysij habet, pariendũ, sed mendosè, vt apparet.

His ergo prætermissis, quæ intercedunt, vt quæ neque ad diem pertineanr, neque ea possinr vires nostræ assequi, veniamus rursus ad institurum. Et factum est, inquir, vr audiuir salutarionem Mariæ Elizabeth, exultauit infans in vrero eius. O Iohannes felix infans, fœtus qui sopiri non pores. Qui es in vtero, quomodò es in mundo? Qui nõdum es perfectus, quomodò es plenissimus? Qui es semestris, quomodò mulrùm habes tempus? Qui non pores cogitarione percipere, quomodò es prudenrissimus? Qui loqui non pores, quomodò benè loqueris? Dic nobis, dic, quomodò cùm contineaaris in tenebroso loco vreri matris, nondum videndi faculrarem exerceas, auditùs sonum nondum admirras, vocalem sermonem nondũ emittas, ambulandi motûs nondum sis particeps, ridendi proprietatem nondum exereueris: quomodò intueris? quomodò audis? quomodò res diuinas contemplaris? quomodò exilis & exulras? Respondе, responde nobis, ô vir oprime. Magnum est, inquit, quod peragitur mysterium, & actus est ab humana remotus comprehensione. Meritò innouo naturam propter eũ, qui est innouaturus ea, quæ sunt supra naturam. Video, etsi sim adhuc in vrero, quoniã

Cap. 11. Luc. 1. Mira Dei opera in necdum nato infante.

in vtero gestari video solem iustitiæ. Auribus percipio, quoniam audio, vt qui nascar vox magni Verbi. Exclamo, quoniã filiũ patris vnigenitum considero esse carne indutum. Exulto, quoniam vniuersi effectorem video formam hominis suscipere. Exilio, quoniam mundi redemptorem cogito corporatum, Principium, inquit, vobis significo Dei in mundum ingressus, & aduentus corporei. Præcurro aduentum, & quodammodò vobis praeco confessionem. Accipite psalmum, vt dicam Dauidicè,
Psal. 80. & tympanum Propheticè, Psalterium iucundum cum cithara. Cantate ei, & psallite
Psal. 104. ei, narrate omnia mirabilia eius. Nunquid ergo, ô Iohannes, super terrena ascendisti, ad cælestia prouectus es, Angelicos & primò operantes ornatus transcendisti? Quomodò ergo quorum naturam non appræhendisti, eorum es sortitus ordinem & dignitatem? & quod eis est à seculo obscurum, & quod minimè didicerunt, statim, tanquam post Deum, traiecisti, & nobis annunciâsti, idque cùm adhuc esses in matris visceribus?

Cap. 12. Non volaui, inquit, per aërem, non peruasi nubes, non superaui cælos, non transcẽdi flammeas & incorporeas virtutes: ne hoc existimetis: sed qui supra omnia, & in sinu patris manet cum sancto Spiritu, nescientibus alijs igneis eius ministris, tanquam aliud cælum ingressus, in vtero semper virginis Mariæ seipsum patefecit, & hæc mihi talia exposuit mysteria. Sum ergo pueri index, quòd scilicet filius nobis nascitur, & fili-
Esa. 9. us datus est nobis (vt magnus dicit Esaias) qui quidem est ante secula. Sum natus ex sterili, quoniam prodibit fœtus Virginis.

Cap. 13. O opus magnificum, & supernaturale. O prodigium admirabile, & quod omnem superat opinionem. Qualia nobis infans nondum natus annunciat? Quanta nobis foetus Elizabeticus diuinè significauit? Exiliat tota, quæ est sub Sole, regio: choros agat Ecclesia, festi præludia, & natalis Christi ingressum celebrans: & lætitia impleantur vniuersa, suscipientia Indicem aduentus Regis vniuersorum. Sed, ô beate Iohannes, qui maximorum es Propheta maximus, qui es primorum primus inter Apostolos, qui es Martyrum Martyr excellentissimus, qui es solitudinis à Deo ordinatus patronus, qui speciosissimi sponsi es amicus dilectus, qui lucis, quæ dici non potest, es parata lu-
Matt. 3. cerna, cui Agni inculpati fuit creditum præconium, qui paternæ vocis es optimus au-
Matt. 14. ditor, qui prædicatus fuisti Baptista Christi, qui Herodis libidinis liber fuisti repræhen-
S. Iohannes sor, qui ijs, qui erant apud inferos, vitam præsignificâsti, qui Deum significans fuisti tu-
tuba orbis ba orbis terrarum: nunc quoq; nobis sonum ede cælitùs sacratissimis in te tecessionibus,
terrarum. & esto propitius populo tibi decantanti, & minimo tuo gregi, cum excellente tuo Patre, condonans rursus hoc audax mei miseri inceptum, vt quod non sit munus oblatũ, sed tanquam inutilis serui, quod tibi offertur, debitum cũ tributo & desiderio: In Christo Iesu Domino nostro, cui gloria & honor & adoratio cum patre omnipotente, & sanctissimo spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

SANCTI PATRIS NOSTRI IOHANNIS ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI CHRYsostomi Encomium natalis venerandi Præcursoris.

Est in Metaphraste.

Cap. 1. Festum Natiuitatis S. Iohannis antiquissimum. FEsti celebrandi & publicæ lætitiæ dies est opportunus, in quo mihi reuocatum est in memoriam Gabrielis ministerium, & Zachariæ sacerdotium. Nuper enim audiuisti Euangelistam dicentẽ, Quòd Zachariæ obtigerat, vt suffiret ingressus in templum Dei: Et vniuersa multitudo expectabat extra templum hora suffitùs. Et visus
Luc. 1. est ei Angelus Domini stans à dextris altaris suffitus. Et conturbatus est videns Zacharias, & timor irruit super ipsum. Ei autem dixit Angelus: Ne timeas Zacharia, quoniam exaudita est deprecatio tua. Eijcit metum, & eius loco inijcit desiderium. Nam cùm dixisset, Ne timeas: non tacuit, sed etiam precationis lucrum significauit. (exaudita est enim, inquit, deprecatio tua) Quodnam? Leuiticę tribus augumentum. Et ecce vxor tua Elizabeth pariet filium, & vocabis nomen eius Iohannem.

Cap. 2. O admirabile & mysticum miraculum. Meritò Zacharias ratiocinando & cogitando impeditus, repugnauit Angelo. Aliud enim rogabat, & aliud accepit. Pro populo precabatur, & nominabatur pater filij. Quærebat veniam peccatorum, & vteri sterilis

accepit promissionem. Maluisset Zacharias curari animas infidelium, quàm intumescere vterum Elizabethę. Meritò ergo fuit conturbatus. Erat enim homo seruiens mutationi, etiamsi esset præditus dignitate sacerdotali. Deinde etiam apud se cogitabat, quænam esset aliena & admirabilis viri visio: quisnam is esset, qui audaci pede in sacrum templum ascendebat: quis is esset, qui à dextris altaris suffitûs adstaret, tãquam qui nulli esset peccato affinis.

Quis hic est, aiebat, qui alienis & diuersis formis circuncircà coruscat, & metu meã comprimit animam? Nunquam ego enim vidi rem tam admirabilem: hominémne alatum, an volucrem humana forma præditam? Quid hoc sit, dubito. Mei enim suffitûs videtur esse aliquis speculator, & meæ intercessioni esse impedimento. Populi multitudo me foris orans expectat, tanquam scribam cælestis Regis, & hic me intus retinet. Per me regi preces offerunt, veniam petentes delictorum: & incertus sum, an possim explere populi desiderium, & meo satisfacere officio: & hic constitit nouum mihi afferens nuncium. Cessa deinceps tu, qui me terres. Si enim esses à Deo missus Angelus, ad ea, quæ sunt mihi visui, adiumento fuisses, & misertus esses eorum, qui foris lachrymantur affligereris vnà cum ijs, qui affliguntur. Recede hinc, qui me terres: filij nullam duco rationem. Cur mihi significas promissionem? Quid enim lucrifaciet populus, si ego habuero filium? Quænam ad eos redibit vtilitas, si Elizabeth infantem lactauerit? Quid accipient commodi, si ego facultatum hæredem reliquero? Recede ergo, qui me terres, quicunq; sis. Sumus iam prouectę ętatis: pręterijt tempus cupiditatis: tempus refrigerauit calorem, fructum negauit sterilitas, natura secum agitauit seditionem: mortui sumus ambo ea parte, quæ spectat ad coitum. Quod ergo non produxit iuuentus, quomodò germinabit senectus? Cap. 3. Sacerdos scriba cælestis regis.

Sed hæc quidem animo agitabat & dicebat Zacharias. Ei autem dixit Angelus: Ne timeas Zacharia, neque conturberis cogitationibus: sum enim Angelus lucis, non tenebrarum. Ego sum Gabriel, vnus ex principibus Regis cælestis: iussum affero, non mea iubeo authoritate: missus sum ad tibi significandum: nō autem ad metum tibi incutiendum hanc indui figuram. Ne timeas Zacharia: missus sum ad tibi nunciandum, non autem ad te obstupefaciendum. Profers senectutem, & ætatem non aptam generationi, & matricem, quæ semen non suscipit. Quis autem, licet velit, generat? Dei est donum, non inuentum hominis. Non audiuisti Dominum dicentem: Ego sum, qui facio hominem, & fingo spiritum in homine? Non credis Zacharia? Quomodò formatus est Adam? Quomodò creata est Eua? Quomodò genitus est Isaac? Cùm audijsset Abraham, non est spe deceptus, & tu sacerdos non credis? Non est impossibile apud Deum omne verbum. Propter senectutem contradicis, ô Zacharia, & corpus emortuum plus statuis posse efficere, quàm Deum? Si non vidisses Abraham, rectè dubitasses. Naturalem profers imbecillitatem, & cùm adsit diuina promissio, non credis? Qui parua petijsti, magna sumis, & clamas, tanquam qui damnum pariaris? Tu Zacharia oras pro solo populo Iudaico: Ego autem hūc bonum tibi affero nuncium, Pertinere salutem ad omnes gentes. Cap. 4. Angelus cōfirmat Zachariam. Zach. 12. Luc. 1.

Zacharias autem cùm hæc audijsset, & adspectum parùm auertisset, dixit respondens Angelo: Quid dicis, ô Angele? Vxor mea pariet? num ego propterea oraui? an suffitum moueo hac de causa? Meo fungens officio, populo bonam spem affero, & peto veniam peccatorum, non solutionē desidero sterilitatis. Volo meam leuari synagogam, non prægnantem effici Elisabeth. Rogo, sauciatæ vt curentur animæ, non vt exiccata vbera lacte fluant. Quid dicis, ô Angele? Vxor mea pariet? & quid lucrifacient ij, qui foris precātur? Nunquid eùm audierint, me obruent lapidibus, dicentes, me non orare pro ipsis, & communi salute, sed pro meipso solo, & me non verbum accepisse, sed fœtum? Nulla mihi res est cum liberorū susceptione. Absit, hoc nolo. Quod precatus sum, non accepi, & nunc mihi significas alia pro alijs. Filiorum procreationis nullam duco rationem. Non possumus ingredi sine baculo, & iubemur dare operam liberis. Senectus negauit naturam. Non ero frequens in templo ad obeundum ministerium, sed * condam nutricem propter infantem. Nulla mihi res est cum liberorum procreatione. Quæro salutem populi, & gentis felicitatem, & gentium captiuitatem, & nostram prosperitatem: non autem pueri fletus, & fascias, & nutrimenta puerilia. Cap. 5. * Conducā, opinor legendum.

Horum ego nullam duco rationem. Quomodò enim inueniar pater germani filij? Senectus repellit modum. Ea res est deinceps à natura aliena. Sunt dissoluta membra genitalia. Virgam, tanquam equum, tenens ingredior, & me excitas, vt matrimonialē Cap. 6.

 ineam

ineam coniunctionem? Vnde hoc sciam? Ecce membra mihi tremunt. Ecce vides amborum senectutem. Ecce adspicis vteri imbecillitatem. Ecce intueris colla nostra in terram inclinata. Totum corpus emarcuit. Nihil expectamus aliud, nisi falcē mortis. Spicæ iam sunt maturæ ad messem. Vnde hoc cognoscam? Si ergo verum omninò dicis, ô Angele, da mihi signum arrhæ gratia, & credam promissioni. Accipio promis-
Num. 17. Exod. 3. Iudic. 6. 4. Reg. 20. Gen. 18. sionem, si miraculi videam effectionem. Aaron enim non credidisset, nisi virga floruisset. Moyses pro certo & firmo non habuisset, nisi eius manus fuisset dealbata. Gedeon non intellexisset, nisi ros descendisset in vellus. Ezechias spem abiecisset, nisi sol fuisset impeditus. Da ergo tu quoq; signum, & saltabo iuueniliter. Da signum, ne Elizabeth profusè rideat, sicut Sara. Vnde hoc sciam, Archangele, qui hæc significas? Quid mihi dicis nomen infantis, & eius, qui non adest, virtutes enumeras? Ostende mihi id, quod est supra naturam, vt credam id, quod est præter naturam. Si cæli conuexum in partem conuertatur contrariam, ego quoq; renouabor. Si mare suscipiat dimēsionem, Elizabeth quoq; pariet. Si sol compręhendatur, sicca quoq; vbera lacte fluent. Si Luna cingatur mœnibus, matrix quoq; sicca humectabitur. Vnde hoc sciā? Ego enim sum senex, & vxor mea processit in diebus suis.

Cap. 7. Angelus autem dicit Zachariæ: Non credis Deo omnipotenti? Nescis Deum posse omnia? statuis Domini promissionem esse infirmam & instabilem? Eum qui bonum affert tibi nuncium, non vereris examinare ac percontari? Vnde hoc sciam, dicis, ô Zacharia? Num te mittam in Aegyptum, vt terrore afficias Pharaonem? Nihil facit Deus supra naturam? Quæris naturæ consequentiam, non diuinitatis effectionem admirabilem? Dic enim mihi, Vbinam fixæ sunt ignis columnæ? Cæli moles vbinam est collocata? Vbinam inueniuntur nubium cubilia? Pluuiæ autem guttę vbinam contexuntur? Niuis verò cespites vbinam excinduntur? Solis currus qui est auriga? Lunæ decremento quis imponit terminum? Furens mare quomodo reneretur arenam? Tenebræ caliginis quomodò contexuntur? Homo autem quomodo formatur in matrice? Et masculo quomodò fœmina inuenitur leuior? Vnde, inquis, hoc sciam? Eris, inquit, tacens, & non poteris loqui.

Dei opera comprahēdi ratione nō possunt.

Cap. 8. O benignū supplicium, quod effecit potiùs correctionē. Angelus enim castigat ipsā vocem, quæ lapsa fuerat: refrenat ipsam linguam, quæ fuerat audacior. Erat enim, inquit, annuēs ipsis, & permansit surdus. Pulchre Euangelista conscripsit illud, Permansit. Permansit enim silentium, expectans vocem, quæ nascebatur, Zacharias Iohannē, senex infantem, sacerdos Prophetam, cùm dicit Angelus: Quoniam tanquam incredulus à Deo signum quæris, in proprijs membris porta signum, quod te castiget. Eris enim tacens, & non poteris loqui vsq; ad diem, quo hæc fiant. Vbi est audacia temeritatis, illic est frenum disciplinæ. Vbi calcitrauit cōtumelia, illic pœna pronunciatur sententia. Volebat quidem Deus, ô Zacharia, te fieri præconem talis miraculi: quoniā autem corporis imbecillitatem duxisti esse firmiorem ac stabiliorem promissione Domini, eris tacens, & non poteris loqui vsque ad eum diē, quo hæc fiāt: propterea quòd non credidisti verbis meis, quæ quidem implebuntur suo tempore. Vides nihil summum ac perfectum effici sine fide?

Cap. 9. Solùm autem audiuit Zacharias hæc verba, & statim egressus est ex templo, sermonis priuationem ferens mercedem incredulitatis. O miraculum. Ingressus est vt alios liberaret, & ipse exijt condemnatus. Thuribulum ferens ad ministrandum, circunferebat titulum exilij. Populus expectabat, vt aliquid boni ab eo audiret, ille autem annuebat: Nemo mihi appropinquet, nemo me interroget: fero horrorem Dominicæ iracundiæ. O res admirabiles, & quæ sunt præter opinionem. Zacharias mutus redditur, & veluti camo cōstringitur: Elizabeth autem opiparè conuiuatur. Lingua obturatur, & vterus inflatur. Quæ diserta erat lingua, sterilis efficitur: & quæ erat infertilis, mater redditur. Vox frenatur, & mulier liberatur. Zacharias silet, & Iohannes exilit. Solùm enim vidit sterilis Virginē, & Solem animaduertit Lucifer, & valdè exilijt Iohannes in materno vtero, accusans naturæ tarditatē. Domini, inquit, sum seruus, non teneor ijsdem legibus, quibus conserui. Nō expectabo quoad patiar, vt Pręcursor sim. Ne dominæ partus præueniat seruum, qui parturiendi doloribus in vtero inuoluitur.
Malach. 3. Ne sit naturæ cōsequentia ordinis transgressio. Agnoui enim qui me præmisit, vt ambularem ante eius faciem, ad parandam viam eius ante ipsum. Labefacto vincula naturæ: propero enim prædicare.

Cap. 10. O res admirabiles, & quæ superant opinionem. Quæ in cælo ignorauerunt Angeli, cognouit Iohannes, qui gestabatur in vtero. Thronos latuit, & eum, qui erat in matrice, mi-

ce, minimè prætèriſſe. Celauit Dominationes, & ei, qui erat in ventre, reuèlanit myſterium ſuſceptæ carnis œconomiæ: & quem venit Archangelus ferens bonum nunciū, is eum narranit in vtero. Nam cùm ad nos aduenifſet, ſicut modò audiuiſti, Redemptor noſtri generis, venit protinus ad ſuum amicum Iohannem, dum adhuc eſſet in vtero, & licebat videre figulnm lutum ſalutantem, Regem habitantem in tabernaculo militis, Dominum qui venerat in ſerui domunculam.

Quem cùm ex matrice in matrice adſpexiſſet Iohannes, terminos naturæ concutiens, exclamat: Video Dominum, qui naturæ impoſuit terminos, & non expecto tempus naſcendi. Nouem menſium enim tempus in vtero non eſt mihi neceſſarium. In me eſt enim, qui eſt æternus. Egrediar ex hoc tenebroſo tabernaculo, rerum admirabilium compendioſam prædicabo cognitionē. Sum ſignaculū, ſignificabo Chriſti aduentum. Sum tuba, proferam filij Dei in carne œconomiā. Tuba canam, & eo ipſo paternæ linguæ benedicam, & eam traham, vt loquatur. Tuba canam, & vterum maternum viuificabo. Cap. 11. Iohannes ſignaculū & tuba.

Vides, ò dilecte, quàm ſit nouum & admirabile myſterium. Nondum naſcitur, & ſaltibus loquitur: nondum apparet, & minas intentat. Nondum ei permittitur clamare, & per facta auditur. Nondum diſcit vitam, & Deum prædicat. Nondum adſpicit lucem, & ſolem indicat. Nondum paritur, & properat præcurrere. Non fert enim præſente Domino contineri, non ſuſtinet naturæ expectare terminos: ſed cōtendit rumpere carcerem ventris, & ſtudet præſignificare venientem Saluatorem. Acceſſit, inquit, qui ſoluit vincula: & qnid ego ſedeo vinctus, & retineor, vt maneam? Venit verbum, vt omnia conſtituat: & ego adhuc maneo detentus? Exibo, præcurram, & prædicabo omnibus, Ecce Agnus Dei, qui tollit peccatum mundi. Et hæc quidem Iohannes. Cap. 12. Iohan. 1.

Elizabeth autem impletum eſt tempus pariendi, & genuit filinm: & audiērunt cognati & vicini eius, & gratùlabantur ei. Cur autem peperit & genuit? Quòd illud quidem eſt opus naturæ, hoc verò ſupra naturam: quandoquidem peperit quidem, vt mulier: ſed ſuperuenit gratia ſancti ſpiritûs, & genuit ſupra naturam. Aliud enim eſt naturæ opus, aliud gratiæ. Erat enim miraculum, quod fiebat ab Iohāne, & non tātum habebat paterni generis, quantum Dei verbi. Hoc autem ſignificabat Archangelus Gabriel, dicens Zachariæ: Ecce vxor tua pariet filium, & ſpiritu ſancto replebitur ab vtero matris ſuæ, & multos filiorum Iſraël conuertet ad Dominum Deum ipſorum: Et ipſe præcedet ante illum in ſpiritu & virtute Eliæ. Cap. 13.

Quoniam ergo eſt admirabilis naturæ ortus infantis, & Zacharias quidem non credidit, Elizabeth autem non dubitauit, tardè genitum præter ſpem habens filium, ea de cauſa dicitur parere & gignere: illud quidem propter naturam, hoc verò propter fidem. Qui enim gignit, ſicut priùs dixi, gignit cum lætitia: quæ autem parit, parit in doloribus. Quænam verò triſtitia fuit in Elizabeth, vbi aderat ſanctus ſpiritus? non erat autem obſtetricis circuncurſatio, nec gratiæ tumor onus extendens, miſerabilem efficiebat laborem, ſi conferatur cum lætitia. Non enim poſtquam fuit natus, & ad virilē peruenit ætatem, gratiam accepit Iohannes: ſed ex ipſo materno vtero amictus veſte ſanctificationis, præter opinionem procedit, tanquam miles, admirabiliter: ſicut dicit Angelus: ſpiritu ſancto ex vtero matris ſuæ implebitur: & ipſe præcedet ante ipſum in ſpiritu & virtute Eliæ. Ante quem præcedet? ante Dominum Chriſtum. Et ideò appellatur etiam Præcurſor, vt liceт ipſum audire Iohannem dicentem: Venit poſt me vir, qui ante me factus eſt. Poſt me, propter tempus: Ante me, propter thronum. Cur ergo in ſpiritu & virtute Eliæ dixit Gabriel præcedere Iohannem? Audi prudenter: Elias Deus exponitur. Cap. 14. Elizabeth & peperit & genuit Iohannem. S. Iohannes in vtero ſanctificatus. Iohan. 1.

Quoniam ergo Iohannes Deum habebat in ſeipſo, impletus eſt ſpiritu ſancto ab vtero matris. Spiritus autem Deus eſt. De eo enim multis antè annis dixit Dominus: Ecce mitto Angelum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te, & multos conuertet ab errore ad veritatem. Ea de cauſa in ſpiritu & virtute Eliæ Iohannes præcedit Dominum. Quinetiam inuenies Iohannem habere multa Eliæ ſimilia. Certè infans naſcitur, & vox patris reuertitur. Interrogatus enim, inquit, Zacharias, quo nomine vellet vocari puerum, petijt pugillares, & ſcripſit, dicens: Iohannes eſt nomen eius. Qui non credidit verbis Angeli, nunc neceſse habuit ſcriptis prædicare viſionem. Qui tunc auditione non acceperat ea, quæ dicta fuerant: nunc ea, quæ fiunt, manu conſtruit. Quamobrem, inquit, mirati ſunt vniuerſi. Statim enim apertum fuit os eius, & ſolutum eſt vinculum linguæ eius, & locutus eſt, Deo benedicens. Cap. 15. Malach. 3.

Cap. 16. O nouum & alienum miraculum. Nomen scribitur,& os patris,quod loqui nō poterat,aperitur. Iohannes vocatur,& eius,qui vocat, lingua componitur ac concinnatur. Vides nos non aberrâsse, cùm diximus præsentem expositionem esse eiusmodi, vt ei nihil possit obijci? Ecce enim ipsum iusti nomen,& os aperit silentij, & excitat linguam ad mouendum difficilem. Sic enim ostenditur vox clamans Iohannis, quoniā ipsum quoque nomen fit vocis operatio. Ego enim,inquit, sum vox clamantis in deserto, Parate viam Domini,rectas facite semitas eius. O miraculum. In populo versatur Verbum,& Vox prædicat. Dominus venit,& seruus priùs mittitur. Rex accedit,& miles præparatur. Gaudeamus ergo hodiè,& lætemur,& exultemus, quòd Elizabeth peperit,& Zacharias est locutus: quòd sterilis peperit,& senex clamauit: quòd quæsit* est pugillaris,& soluta est lingua sacerdotalis: quòd Iohannes processit, & vox est reuersa: quòd natus est Præcursor,& totus mundus est lætatus.

Esai. 40.
Luc. 3.

Cap. 17. Sed hic quidem oportebat finire orationem: & Zacharias non concedit, clamans: Benedictus Dominus,quoniam visitauit & fecit redemptionem plebis suæ. O res admirabiles. Quid dicit Zacharias? Primam vocem post resurrectionem exclamauit Zacharias, Benedictus Dominus. Quid ergo? Mortuus est Zacharias, quòd surrexit? Non mortuus est,inquit,sed quiddam mortis instar sustinuit. Tanquam enim sepulcrum tenuit silentium,& fascijs alligatus fuit, hoc est, linguæ vinculis. Vitam egit intereà non exercens sacerdotium,& luctum sustinuit populi tristitiam. Rogante enim sacerdote pro ijs,qui sunt in luctu,omnes,pro quibus interceditur,consequuntur misericordiam. Hanc ergo primam exclamauit vocem post figuratam resurrectionem: Benedictus Dominus Deus Israel.

Ergo nos quoque hanc vocem consequentes, bonum Deum nostrum benedicentes,eum glorificemus,& per bonos mores & bona opera eum colamus, vt bona quoque æterna consequamur. Quæ liceat nobis omnibus consequi, gratia & clementia Domini nostri Iesu Christi: Quoniam eum decet gloria,honor & adoratio & magnificentia,cum principij experte eius Patre, & eum sanctissimo & viuifico spiritu, nunc & semper,& in secula seculorum, Amen.

Bonis moribus & operibus colendus Deus.

SANCTI PATRIS NOSTRI IOHANNIS ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI CHRYsostomi oratio de natali sancti Prophetæ, Præcursoris, & Baptistæ. Est apud Metaphrastem.

Cap. 1.

Benedictus Deus. Ecce enim rebus ipsis ostensæ sunt salutationes Iohannis,quæ fiebant in vtero. Processerunt iusti boni nuncij,qui afferebâtur pedib*. Venit gratia, quam,cùm in vtero esset, significauit. Nouit mundus exultationem, quam Præcursor in aluo descripsit pedibus. Reuerà alij laborârunt, & vos ingressi estis in ipsum laborem. Proclamabant Prophetæ, dum expellebantur. Non silebāt iusti, dum verberabantur. Periclitabatur catalogus Prophetarū. Resistebant tyranni. Reges bellum gerebant. Principes stabant in acie. Populi ira concitabantur. Totus mundus aduersabatur iustorum certaminibus. Vbi producebantur ad tribunalia, illic flagris cædebantur. Vndique tormenta & supplicia. Vndique afflictiones & eiulatus. Vndique tristitia & tenebræ. Sed cùm essent in tali ac tāta vitæ tristitia, annunciabant solutionem tempestatis.

Iohan. 4.

Cap. 2. Iohannes enim ille magnus Præcursor Domini, cùm esset adhuc naturæ fascijs alligatus, ver nobis ostendit salutare, & studens voce prædicare eum, quem significauit pedibus, conatur egredi ipsos naturæ terminos: & quæ tardè pareret, agitabat Elizabetham. Saliebat simul chorum ducens,& ægrè ferens,quòd teneretur in vtero. Exclamabat aduersùs mensium conuersionem. Tanquam iniustam custodiam quatiebat matricem. In claustra naturæ insultabat calcibus: modum nascendi accusabat,& clausis labris, vociferabatur figuris, talia propemodùm motu dicens Elizabethæ: Iniquè facis,ô mater, quæ tardas. Prophetam gestas in vtero: contines gaudium orbis terrarum: portas Præcursorem Christi Regis: contines militem Regiæ prædicationis: cōstringis martyrem,& maiorem omnibus inter natos mulierum: & impedis velocem cursorem pietatis. Iniquè facis,ô mater: non nôsti futura, ignoras ea, quæ sunt ventura. Lux venit, solue matutinum. Sol oritur, priùs lucebit Lucifer. In foribus lux est,

Matt. 11.

& voce est opus. Propè est sponsus,& iustum est, vt thalamus extendatur in Iordane.
Opus est sanguine,qui mundum emat:& oportet me agnum eminus ostendere. Inuo-
lutum est humanum genus fascijs peccatorum. Venit,qui soluit ligatos. Opus est de-
inceps præcone,vt omnes cum resciuerint,veniant omnes:& tu in vtero retines Præ-
cursorem? Non tibi venit in mentem, ô mater, Adam tot secula teneri apud inferos?
Non consideras Euæ luctus & gemitus? Non intueris mundi tristitiam,vel potiùs inte-
ritum? Adhuc clamat sanguis Abelis contra Cain interpellans. Hisingemiscunt vel
ipsa elementa Propterea enim es liberata à vitio infœcunditatis, vt qui nascetur ex
sterili,eum indicet,qui nascetur ex Virgine. Propterea ego in matrice exilij in exulta-
tione,|vt non ampliùs saltet in mundo diabolus. Talia ergo nondum natus Iohan-
nes dicebat Elizabethæ.

Cùm autem ex ipsa processisset & iure maiorem suscepisset illuminationem, effe- Cap. 3.
ctis ostendit effectorem,& figmentis digito ostendit fictorem, magna voce clamans:
Ecce Agnus Dei,qui tollit peccatum mundi. Sed quomodò illum celebrabo ortum, Iohan. 1.
qui verbis nequit exprimi? Quomodò illa enunciabo,quę mentem superant & ratio-
nem? Quamnam suscipiam linguam,quæ sufficiat miraculis? Noua est & aliena con-
ceptio: partus sine dolore: spica,quæ prouenit sine cultura: fructus sine semine: alienę
naturæ partus: ignota generatio: filius qui non habet in terra patrem: narratio,quæ est
reuerà in vita incomparabilis. Virgo rursus mansit,non prohibuit partus Virginita- Matris Dei priuilegia
tem,non corrupit vterum,non vitium attulit ei,quæ pepererat. Meritò is quoque,
qui est natus,matri talia præbuit priuilegia. Quæ enim habuit soli, ea illi quoq; soli de-
dit. Non habuit ipse fratrem ad generationem,neque dedit matri sororem miraculi.
O Dei in homines liberalitas & munificentia. Quænam dona per mulierem conse-
cuta est natura? Vnde cepit bellum, illinc Rex pacem conciliauit. Ex quo enim est
virgo mater,& mater virgo, cessauit luctus Euæ. Filia soluit crimen maternum. Per i-
psam enim,carne suscepta,Dominus ad nos accessit. Venit autem,vt quæ erant tristia,
mutaret in gaudium. Venit,vt dolore affectam mutaret consuetudinem. Venit, vt in-
ferna pacaret supernis.

Audi autem quomodò. Illic probro affectus fuerat Paradisus, hic spelunca effe- Cap. 4.
cta est gloriosa. Illinc duo, Adam & Eua,expulsi sunt à peccato,hic fines orbis terrę de Gene. 3.
ducti à gratia. Non habemus ampliùs suspectam exilij exprobrationem: non extime- Ibidem.
scimus ampliùs flammeam romphæam: non timemus ampliùs claustra portarum
paradisi: non metuimus ampliùs morsus serpentum: non ampliùs à ficu accipimus Medicus natura Christus.
folia: non ampliùs ad sonum gressùs contremiscimus. Quæ enim ex Virgine facta
est,adorauimus processionem: medicum naturæ adspeximus. Quis enim vidit,quis au-
diuit? Quis ex imbecilla radice cognouit vnquam effloruisse medicum? Quænam fœ-
mina visa est mater patris proprij? Quænam eum genuit, qui diuina virtute genue-
rat? Quænam eum peperit, qui videbatur quidem figmentum, intelligebatur autem
esse fictor? Quænam fuit consecuta, vt haberet filium, & nullum senserit damnum
virginitatis?

Quid ergo dicis ô Iudæe? Quid sensu videris esse infans, cùm canis tegaris malitia? Cap. 5.
Quid tuos prophetas,vel potiùs meos frustrà legis? Tu enim literas,ego verò res teneo.
Tu testamentum,ego hæreditatem. Tu in lege gloriaris,ego autem in gratia me ma-
gnificè circunspicio Cur pugnas cum Prophetis? Curà Deo acceptas & veraces eorũ
effugis prædictiones? Quàm multis antè seculis legisti ea,quæ nunc euenerunt? Nescie
bas ad homines venire Deum verbum? Quomodò ergo dixit propheta Hieremias? Baruch 3.
Hic est Deus noster,non reputabitur alius præter ipsum. Inuenit omnem viam sciētiæ,
& dedit eam Iacob filio suo,& Israël dilecto suo. Postea in terra visus est,& cum homi-
nibus conuersatus est.

Sed Virginem,ô Iudæe,non credis peperisse. Quomodò legisti Prophetam Esaiam Cap. 6.
clamantem: Ecce virgo in vtero concipiet,& pariet filium, & vocabunt nomen Em- Esai. 7.
manuel: Quod est interpretatum, Nobiscum Deus. Sed quòd post partum mansit vir-
go, hoc quoque didicisti ab Ezechiele. Duxit me, inquit, Angelus,& posuit me ad Ezech. 44.
portam Orientis,& dixit mihi: Fili hominis, quid tu vides? Et dixi: Video ego portam
clausam. Et dixit mihi: Hæc est porta: nemo ingredietur per ipsam,neque egredietur
nisi Dominus Sabaoth solus. Ipse ingredietur,& egredietur,& erit porta clausa. Quin-
etiam quòd qui est omnis creatæ naturæ Dominus, nascatur in vili loco Bethleem,
hoc quoque priùs didicisti à Propheta Michea, dicente: Et tu Bethleem terra Iuda, Mich. 5.
nequaquam es minima in principibus Iuda: Ex te enim mihi exibit Dux, qui pascet

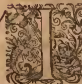
 populum

populum meum Israël. Tum verò quòd Herodes quoque sit infantes occisurus propter Christum, qui non potest comprehendi, ne hoc quidem est præteritum silentio,
Iere. 31. sed sic scriptum est: Vox in Rama audita est: luctus multus & fletus: Rachel plorans filios suos, & noluit consolationem admittere, quoniam non sunt.

Cap. 7. Hęc ergo priùs didicisti, ô Iudææ, per Prophetas, vt paratus esses, vt ei ires obuiàm, non vt Crucem parares. Sed illis in præsentia prætermissis, ad prius institutum reuertamur. Elizabeth autem impletum est tempus pariédi, & peperit filium. Et audiêrunt vicini & cognati eius, quia magnificauit Dominus misericordiam suam cum illa, & congratulabantur ei. Et factum est in die octauo, vt, cùm venissent ad circuncidendũ puerum, vocarent eum nomine patris sui Zachariam. Et respondẽs mater eius, dixit: Nequaquam, sed vocabitur Iohannes. Porrò autem eius quoque patri annuebant, quidnam eum vellet vocari. Et postulans pugillarem, scripsit, dicens: Iohannes est nomen eius. Et mirati sunt vniuersi. Et loquebatur apertè, benedicens Deo.

Cap. 1. Infans nascitur, & vox patri restituitur. Ex quo manifestum factum est, clamãtem nasci vocem, quòd vocis ipsius, hoc est Iohannis, nomine prolato, vox patri restituta
Luc. 3. est. Ego enim, inquit, vox clamantis in deserto, Parate viam Domini, rectas facite semitas eius. Cùm enim suscepisset Iohannes illuminationem sancti Spiritûs, effectis ostendit effectorem, & digito ostendit omnibus afflictorem, magna voce clamans: Ecce
Iohan. 1. Agnus Dei, qui tollit peccatum mundi. Non enim ampliùs ex veteri lege & figura, vnum est templum, quod suscipit sacrificia, & ex is gloriatur, sed in vniuerso orbe terra-
1. Pet. 2. rũ, Ecclesiæ & aræ purè ac syncerè clementi Deo emittunt gloriam. Accepimus enim animarum nostrarum Pontificem Iesum Christum Dominum nostrum, qui peccatũ
Heb. 4. non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. Habemus enim, inquit, Paulus, Pontificẽ magnum, qui cælos peruasit, Iesum Christum Dominum nostrum: Quem decet omnis gloria, honor & adoratio, cum patre, qui caret principio, & cum sanctissimo et viuifico spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

ANTIPATRI BOSTRORVM EPISCOPI ORATIO DE SANCTO IOHANNE BAPTISTA, ET *de silentio Zachariæ, & de salutatione sanctißimæ Deiparæ.*

Cap. 1. Matt. 11.
Inter natos mulierum nullus est maior Iohanne, Verbum pronũciauit salutare. Quomodò ergo ex verbis cõtextam ei offeram coronam, qui talem accepit coronam à Domino? Quomodò eum laudabo, qui antequam nasceretur, didicit occultum mysterium? Ei enim antequam esset natus, Deus apertè tradidit gratiæ mysterium, gratiæ thesauros apud eum deposuit, & ea, quæ ignorârunt in cœlo, choros ducentes Angeli, sicut nuper audiuistis, Iohannes dicebat, qui in matris gestabatur vtero. Thronos latuit, & eum, qui erat in matrice, Deus non præterijt. Cælauit Dominationes, & ei, qui erat in vtero, reuelauit mysterium susceptæ carnis œconomię. Et quẽ veniẽs Archangelus è cælo tulit, bonũ nuncium intrinsecus narrauit fœtus saliens. Nam cùm aduenisset, sicut modò audiuistis, redemptor nostri generis ad suum amicum, qui in vtero gestabatur, statim venit ipse quoq; cùm esset in vtero.

Cap. 2. Licebat autem videre lutum salutari à figulo, excipi Regem in tabernaculo militis, & venisse Dominum in serui domunculam. Quem cùm ex matrice in matrice adspexisset Iohannes, præuidens, exiliens, naturæ terminos conatus est transilire. Video enim Dominum (apud se dicebat) qui imponit naturæ terminos. Non expecto tẽpus, quo solet fœtus gestari in vtero, tempus nouem mensium non est mihi necessarium. Quænam mater Deum verbum persuasit ad nos apertè venire? Quis, cùm functus esset legatione, excitauit ex sinu patris eum, qui est sine matre? Quænam autem est hæc virgo, quæ Deo visa est præstantior vniuersis Potestatibus? Quænam ea est, quæ e-
S. Maria pręstantior cũctis Potestatibus. um, qui capi non potest, continet in vtero? Quænam ea est, quæ fert in ventre eum, ad quem non potest accedi? Quænam ea fuit, quæ intercessit, vt fœno humanitatis admoueretur Ignis diuinitatis? Quis primi parentis renunciabit vxori id, quod nunc peragitur, mysterium? Quis dicet, ab ea, quæ fuerat olim condemnata, intus in ventre sci-
Gene. 3. licet, habitum fuisse indicem atque Præcursorem: quæq; audiuit, in doloribus paries filios tuos: eam venisse illum portantem, qui nobis annunciauit doloris solutionem?

Pa-

Papæ, quantus honor, & quæ verbis non potest exprimi mutatio. A paradiso separauit Deus primum creatum hominem, & ipsum cepit, quæ ab eo descedit. Qui pelles in Paradiso consuit, tegitur in vtero. In quam primum parentem ira percitus expulit, in eã misericordia commotus aduentauit. Quam execratus est terram, eã calcauit, diuino gressu latam infirmans sententiam, spinam peccati conterens impollutis vestigijs. Ibidem. Ibidem.

Hæ erant exultationes Iohannis, vel verba potiùs. Verba enim erant pueri nondum nati saltationes. Quis ab æuo apud Græcos talia sapienter docuit, qualia ante fascias narrauit hic Præcursor? Talia sunt mysteria huius celebritatis, quæ si velim prædicare, inueniar obrui profundo miraculorum, & per aërem ingredi, narrando cælestia. Quocircà te rogo, ô Baptista, concede mihi ancoram deprecationis, & vt qui sis vox, conserua mihi certos & stabiles sensus vocis instrumentorum. Veni enim certã habens fidem, non hæsitans, verborum tibi suffitum offerens. Qua quidem re fretus, tua narrabo certamina. Quòd si etiam sim vincendus, gaudeo, est enim mihi victoria, vinci à mei patroni miraculis. Cap. 3.

Fuit, inquit, in diebus Herodis Regis: Ne fallatur aliquis in expositione, quòd eodẽ nomine vtantur Euangelia. Fuit enim alius Herodes, qui Præcursorem sustulit, & alius hic Herodes, qui herbam demessuit infantium, dum quærit spicam pietatis. In huius diebus fuit quidam sacerdos nomine Zacharias, & eius vxor Elizabeth. Erant autẽ ambo iusti, (Vitæ enim cum viro societatem habebat mulier, honestè se gerens) iugum legis ferentes, iustitia abundantes, liberos non habentes. Læsa enim matrice temporis longitudine, erat Elizabeth sine liberis & sterilis. Ambo autem processerant in diebus suis. Natura, inquit, carebant filijs, & cùm procreãdorum filiorum tempus definitum consumpsissent, non spe, sed lege amissa, mores habuerunt pro fecundo tempore. Defecit generatio, sed preces non fuerunt imbecillæ. Cap. 4. Luc. 1. Matt. 14. Matt. 2.

Factum est autem cùm sacerdotio fungeretur Zacharias, (erat enim festum sanctũ & insigne) veste indutus, & lamina circumposita, accepto incenso, ibat in sanctorum adyta. Præcurrente autem sonitu tintinabulorum, multitudo orabat ante fores, sacerdotem senem ad Deum mittens, tanquam nuncium, qui cùm fuisset intra velum, visus est ei Angelus Domini, stans à dextris aræ incensi. Conturbatus est autem Zacharias, & non potuit vltrà progredi, propter Angeli adspectum rerrocedens: diù autem mansit attonitus, hæc apud se dicens: Quid sit hoc, quod videtur, dubito. Alius ad altare incensi fungitur munere sacerdotali, ego autem quomodò imponam igni incensum? Vnum solum lex iubet fungi munere sacerdotali. Est Angelus, non homo, qui videtur. Neque sic tamen in templum patet aditus. non enim didicimus vnà ministrare cum Angelis. Quid igitur de me fiet? quid agam? quem nam accipiam consiliarium? Sanctóne cedam sancti? salutabo, & accedens dabo incensum? Nunquid me accipiet socium? Num venit sermocinaturus cum ministris sanctorum? Video terribilem & lætum: Venítne bonum afferens nuncium, famémne an bellum minitãs? quòd verò is quidem, qui videtur, sit satelles cælestis, & non Deus, statio indicat. Esaias enim vidit Dominum sedentem: Ezechiel supra thronum adspexit incorporeum, Daniel similiter antiquum dierum sedentem. Hic autem stat, implens ministerium, ceptis partibus altaris magis honorabilibus. Hei mihi, num propter meum peccatum etiam à populo rationem exiget? Num magnitudo honoris, erit mihi occasio maioris supplicij? Cap. 5. Esai. 6. Ezech. 1. Dan. 7.

Hæc ratiocinans conturbabatur Zacharias. Non latuit autem Angelum Gabrielem sacerdotis conturbatio. Quocircà ei statim placidam vocem dedit, tanquam dexteram, clamans: Ne timeas Zacharia. Priùs eius compressit timorem, & tũc bonum narrauit nuncium, vt non perturbato animo acciperet Zacharias id quod ei significabatur, dicens: Ne timeas Zacharia, tibi gratus affertur nuncius: exaudita est tua deprecatio: Vxor tua pariet filium, & vocabis eum Iohannem: Ad te enim veni de cælo, non solùm portans filium, sed etiam veni, cùm ex libro superno, didicissem nomen eius, qui nascitur. In ciuium cælestium numerum eum asscripsit Deus, nõ talem mortalis produxit vterus. Multi in natiuitate eius gaudebunt. Est enim tuus quidem filius, tuum germen, fructus autem communis: Tu pater: qui autem nascitur, est lucerna omnium. Cap. 6. Iohãnes lucerna omnium.

Hæc cùm audijsset Zacharias, euasit simul lætus & curiosus. Curiosa certè cogitatione cùm accepisset id, quod ei significabat Gabriel, respondit non cum satis magna fide: Vnde hoc sciam? Non tulit Gabriel Zachariæ interrogationem, sed nihilipendit sacerdotem, qui offert quidem suffitum, fidem autem non habet, & cùm iram Cap. 7.

vultu

vultu indicâsset, hæc dixit: O Zacharia, eorum quæ dixi, à me poscis rationem? A Dei ministro exigis rationem? Cùm bonus tibi afferatur nuncius, pignus petis? Non gratias agens, sed examinans, diuina dona suscipis & dicis: Vnde hoc sciam? Ego sum Gabriel, eorum quæ dicta sunt, pignus, nomen meum accipe, &, si hoc à te paruiducitur, cognosce authoritatē: Ego sum, qui adsto ante Dominum. Me si deinceps falsa narrare existimas, num tibi succedet accusatio? Ego enim sum, qui adsto ante Dominum, & dicis: Vnde hoc sciam? Vnde hoc scies? Tu es enim, inquis, senex, & vxor tua processit in diebus suis. Tempus, ô sacerdos, maiorem apud te habeat authoritatem, quàm Architectus temporis? Non cessas ergo Deo non fidere, & tempori cedere, sed dicis, Vnde hoc sciam? Quomodò didicisti Isaac nasci ex Abrahamo? Quandoquidem credidit, ætas confirmauit: non quoniam credidit, senectus nō obediit? Si autem quod de sterili dicitur, videtur non posse fieri, quomodò tibi audebo credere mysterium Virginis? Si ergo cùm multas habeas similitudines, pignora exigis, quomodò narrabo eam,
Esai.7. quæ est superior, Verbi conceptionem? Qua de causa multis ante sęculis Esaias id prædixit, dicens: Ecce virgo concipiet in vtero, & pariet filium? Ille cùm credidisset, prædicauit id, quod est maius: Tu autem cùm ei, quod est minus, non credideris, à me exigis rationem, qui è cœlo ad te propter te sum missus? Sed quoniam tibi est cordi signum accipere, (hoc enim petijsti, & vtinam non petijsses) mutus eris, & voce carebis, & hoc erit signum filij procreationis. Eris tacens, donec res verba confirmauerint. Ex generandi instrumentis ad vocis instrumenta transeant vincula sterilitatis. Voce impeditus, vocem mihi concipe. Illi enim soli patris delictum condonabo. Est amicus Domini. Quæ vult, petit vt amicus.

Cap.8. Cùm hæc intus fierent, & dicerentur, tempus quod trahebatur, multitudinem populi affecit admiratione, & quæ in multa distrahebatur suspicio, vnicuique dictabat id quod videbatur, donec, postquam apparuisset Zacharias, silens ea docuit, quæ passus est dum latuit. Postquam autem implêsset dies ministerij abijt domum, in visceribus habens bonum nuncium, & in ore frenum. Et hoc quidem est, vt dixerit quis-
Luc.1. piam, Præcursoris principium conceptionis. Cuius partum si velimus prædicare,
De Gabriele angelo misso ad B. Mariam. proximi festi necesse est omninò meminisse. Sexto enim mense conceptionis, Nazareth venit Gabriel, ad Virginem afferens Patris bonum nuncium. Quam cùm domi vidisset, prior salutauit, dicens: Aue gratia plena, Dominus tecum. Aue, quæ prima & sola paris insantem liberum ab execratione. Aue, quæ in mundo paris vitæ occasionem. Aue, quæ es incorrupta, sed non es expers prolis. Aue, quæ satu caruisti, sed non fructu. Aue, quæ partûs dolores expectas, qui te minimè inuadent. Aue, quæ tuo primo parenti Adamo exhibes defensorem. Aue, quæ fers sine dolore naturæ creatæ fundamentum. Aue, quæ citra laborem intercedis inter mortalitatem & diuinitatē. Aue, quæ paris Deum nō nudum, & hominem non solùm hominem. Aue gratia plena, Dominus tecum.

Cap.9. Illa autem, cùm audijsset lætitiam, non porrexit aures, sed vocem examinauit, dicens: Qualis est hæc salutatio? Qui per se, & non vocatus, nostram est ingressus domũculam, quisnam, inquit, est hic, non familiaris, non cognatus, non genus ducens ab Adamo? Ex voce conijcio, hanc esse nouam & alienam salutationem. Non adest Ioseph: voci non assentior. Cum sola prima parente, vt aiunt, locutus est ille, qui fuit primus author malorum. Ei autem dixit Angelus: Ne timeas, Maria, inuenisti enim gratiam, quam perdidit, quæ primùm fuit creata fœmina. Illa sola suscepit deceptionem: tu autem sola attulisti solutionem deceptionis. Paries filium, & vocabis eum Iesum. Illa antem cùm partum audijsset, & filium: Quomodò, aiebat, erit mihi istud, quoniam virum non cognosco? non contradicens, sed vt per interrogationem disceret: Quomodò erit mihi istud? Ego, inquit, sola naturam innouo? liberorum procreationis in me soluentur rationes? Dic mihi modum, ô hospes: nouus enim & alienus est tuus bonus nuncius.

Cap.10. Spiritus sanctus, ait, Gabriel, superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. Suscipe, inquit, ô Virgo, id quod dictum est. Ne sis solicita de eo, quod est mandatum silentio. Partui sero testimonium, modum dimitto. Veni ad te nuncius, non doctor œconomiæ. Missus sum præco aduentûs Dominici, non interpres. Quomodò, nouit ipse qui adest: adesse enim scio. In te enim prosilit signum internum: non possum autem dicere modum. Quòd autem non falsa dicā, testimonium mihi feret Elizabeth, quę in sterilitate & senectute cōcepit Pręcursorem. In sterilitate autē & senectute dixi eam concepisse, quod quidem est non paruum pignus. Inter anum enim ste-

rilem

rilem & Virginem, nihil est intermedium, quòd attinet ad patiendum.

Hęc cùm Virgo audijsset, venit ad ædes Zachariæ, & cùm Elizabeth inuenisset conceptisse, eam salutauit. Infans autem intus respondit. Infanti enim auditio extitit auditio matris. Et quoniam Iohannes, qui intra naturæ fines coërcebatur, loqui non poterat, saliens dicebat, cum propria matre loquens per exultationes, matri autem Servatoris respondens per linguam maternam. Cùm autem Elizabeth non ferret saltus filij, spiritu sancto repleta exclamauit, dicens Virgini: Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui. Tu, inquit es benedicta, quæ execrationis portas solutionem. Tu es benedicta, quæ portas donum sapientiæ. Tu es benedicta, quæ eum gestas in vtero, qui ambulauit in paradiso. Tu es benedicta, cuius sanctum templum fuit venter. Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui: ex quo cùm comederit Adam, vincet inimicum. Benedictus fructus, qui fuit mundi cibus & amictus. Et vnde hoc mihi, vt veniat mater Domini mei ad me? Hæc, ô virgo, infans me docuit, intus propter tuam salutationem saliens supra naturam. Hæc sunt verba Elizabethæ inspirata diuinitùs. Cap. 11. Maria salutat Elizabeth, & Iohannes exultat.

Zacharias autem, vt dixi, domi mansit, vt cui esset impositum frenum incredulitatis, accepta vocis amissione æquali conceptioni, vt qui suscepisset ortum filij, terminum condemnationis. Postquam verò ex deserta matrice processit ciuis deserti, pater petitis pugillaribus, ea gratè scripsit, quæ non credens audierat: & cùm filio reddidisset appellationem, vocem recepit. Talia, ô Præcursor Baptista, tua sunt, antequam nascereris, mysteria. Talem tibi Deus largitus est dignitatem ante conceptionem. Gabriel ortum Domini, & tuam annunciauit conceptionem in templo, quomodò in thalamo te esse conceptum dixit. Pium ac religiosum populo donum in celebri festo, ortum tuum attulit Archangelus. Fuisti spiritu afflatus, vt qui donum prophetiæ accepisti in vtero. Saliens in ventre, ea dicebas, quæ Moysi, cùm consenuisset, Deus significauit. Qua de causa te maiorem prophetis vocauit sponsus Ecclesiæ. Quis enim ex prophetis ex vtero matris narrauit mysterium? Quis ex iustis, in ipso ortu patri vocem attulit hospitalem? Tu autem simul cum, qui te genuerat, à vocis priuatione liberâsti, & dignatus fuisti prophetia. Qui enim erat paulò antè mutus, Spiritu sancto impletus nobis cecinit canticum: quod paululùm mutatum ego opportunè inchoabo. Ille enim dicit, Benedictus Dominus Deus Israël: Ego autem dico, Benedictus Deus Christianorum: Ipsi gloria in secula seculorum, Amen. Cap. 12. Matt. 11.

BEATI PETRI DAMIANI SERMO DE SANCTO IOHANNE BAPTISTA. ALII ALIIS HUNC *sermonem tribuunt. Aloysius Tomo 8. de Vitis Sanctorum, Petri Damiani nomen ei præfixum habet.*

HOdiè, dilectissimi, dies illuxit insignis, tanto cæteris dieb⁹ sanctior, quanto sanctiorem hominem terris effudit. In hac siquidem die natus est ille sanctorum splendor, iustorum gloria, lætitia Angelorum, excellentissimus homo, consanguineus Christi, amicus sponsi, sponsæ præparator. Vnus est, & secundum non habet, qui choris intertextus Angelicis, sublimioris coronæ titulis vniuersitatis humanæ transcendit assensum. Denique inter natos mulierum non surrexit maior Iohanne Baptista. Felix homo, qui feliciter cælorum perambulans officinas, cursu velocissimo sequitur Redemptorem, nec alicuius intercluditur fastigio dignitatis, quem summæ felicitatis immensitas largiùs irrorauit. Lætantur Angeli & vtriusque naturæ numerositas admiratur hominem sic ingressum abyssum luminis, & in æternæ diuinitatis pelagus absorptum, vt ipsam reuerberet Angelicę puritatis * originem. Eleuentur omnes viri meritorum, & prærogatiuis ante consistorium maiestatis exultent: non erit tamen, qui ad Baptistæ Iohannis priuilegium audeat adspirare. Agè iam aggrediamur virtutum insignia, quæ Deus maiestatis in amico suo gloriosa cumulatione signauit: sic enim ab ortu vitæ vsq; ad occasum cum hominibus conuersatus est, vt forma vitæ, morum informatio habeatur. Et licet hic sermonis aurei non rutilet pulchritudo, tentabimus tamen rerum veritatem qualicũque stylo perstringere, illud sapientis attendentes, prudentibus viris non placere phalerata, sed fortia. Cap. 1. Præconia S. Iohannis. Matt. 11. * Alij legũt aciem, idq; mox post, reuerberet.

Primus

Cap. 2. Primus honor S. Iohãnis. Primus eius honor est gloria in annunciatione. Non est dissimulanti silentio transeundum, quàm solenni glorificatione pueri huius in mundum nunciatur ingressus. Adest Angelus Gabriel, & à superiori cælorum cardine Domini fortitudo descendens, stat à dextris altaris incensi: nec quilibet Angelus, sed ille sublimior, qui beatæ Virgini nuncium attulit singulare: & electus est vt nunciaret militem, qui Regem nũciare debebat. Adstat sacerdos sacerdotalibus indutus, & multiplici vestimentorum varietate, cælestium sacramentorum præfigurans imaginem, purgationẽm peccatorum mystici sanguinis adspersione præsignat. Consistit coram arca fœderis, & ante testamenti tabulas, vrnam auream habentem manna, virgam Aaron, Cherubin, & propitiatorium, solenniter insulatus, vultui Dei, gloriæ maiestatis, rerum omnium Domino vota percelebrat. Dies instat solennis, & cæteris diebus multitudini Iudæorum celebrior, Domini præcipientis attestatione sublimis, planè spectabilis & festiua, in qua sola soli Pôtifici licebat introire in sancta sanctorum, & adspergine multiformi summæ diuinitatis iram refrigerare. Conuenitur vndiq; in sanctam ciuitatem, & populorum turba frequentior cumulat materiam gaudiorum. Inter hæc sacra confistens Archangelus: Ne timeas, inquit, Zacharia, quia nascetur tibi filius, parẽtum gaudium, nobilitas generis, orbis exemplum, finis legis, Euangelij principium, mortis expulsio, ianua vitæ, decus hominum, conuersationis splendor, omnis iustitiæ principatus. Et ne diffusiori tractatu rerum excellentiam confundamus, nascentis & conuersantis integritas, in libris Euangelicis pleniùs assignatur.

Luc. 1.

Insignia eius epitheta.

Cap. 1. Considera nunciantis sublimitatem, dignitatem loci, diei reuerentiam, & tunc intelligere poteris, quàm superexcellenti gloria Iohannis Baptistæ genitura * prædicetur. Salua igitur reuerentia Redemptoris, quia nô derogamus Regi, si Regis militem honoramus, cùm ille Dominus, hic seruus: ille Creator, creatura iste: digniori præmonstratione Iohannes nunciatur, quàm Christus. Christus fortassis in thalamo Iohannes in templo: & non solùm in templo, sed etiam ante sancta sanctorum in insigni die solennitatis eorum. Iohannes ab eodem Archangelo in loco digniori, tempore sacratiori, apertiori miraculo prædicatur. Recole Isaac ab Angelis nũciatum, Samsonem per Angelum prædicatum, & vniuersam Nazaræorum sectam circunspice, solumque Baptistam tam in hoc, quàm in alijs, inuenies digniorem.

*prędicetur

Gen. 17. Iudic. 13.

Cap. 4. II. honor. Secundus honor est, sanctificatio in ventre matris. Quicunque de massa præuaricatrice mundum ingredimur, longam restem originalis peccati trahimus nobiscum. Solus ille, qui peccatum non fecit, excipitur, quem Virginalis thalamus, ignorante viro, terris effudit. Longè quippe aliter & dissimili modo conceptus est, Spiritu sancto tota maiestate Virginem inundante, atque mundante, superans vsum carnis, naturæ ordinem, viri commixtionem. Sic quippe decebat, vt peccatum nesciret, qui peccata tollebat, vt similitudinem carnis peccati susciperet, non autem carnem peccati. Cùm igitur omnes in iniquitatibus concepti sint, neminem vnquam mortalium intra materna viscera sanctificatum legimus, præter Hieremiam, & Iohannem Baptistam: quanquam & de singulari Virgine nulla sit ambiguitas, quin ipsa maternis circũsepta visceribus, sublimiori sanctificationis genere mundata sit, vtpote sacrarium illud, in quo Deus Dei filius carnem fuerat suscepturus. Sed longè minor Hieremiæ sanctificatio, quàm Iohannis, ille quidem in matris vtero sanctificatus, hic Spiritu sãcto repletus fuisse cognoscitur. Multò quippe excellentius est, Spiritu sancto repleri, quàm sanctificari: ibi enim sanctificatio emundationem, hic repletio inundationem significat. Deniq; & Apostoli, qui manibus suis tractauerunt de Verbo vitę, cùm Spiritum sãctum de Saluatoris accepissent afflatu, vix quinquagesimo à resurrectionis die ad illum gradũ peruenire potuerunt, vt diceretur de eis: Repleti sunt oẽs Spiritu sancto. Et licet Spiritus sanctus largiori tunc munere credentium corda repleuerit, hoc tamen Iohannes in vtero legitur assecutus, quod Apostolica celsitudo tandem largiori promissione meruit obtinere. Attẽde, obsecro, diligenter, q̃ ordinata dispositione Spiritus ille multiplex Hieremiã sanctificat, implet Iohannem, superuenit in Mariam. Et Hieremiæ quidem admirãda sanctificatio, quia etsi in peccato conceptus est, nascitur tamen sine peccato. Antequam enim exiret de ventre, sanctificatus est: nec poterat nasci non sanctus, qui in matris vtero erat sanctificatus. Mira res, & à retro transactis seculis inaudita, hominem conceptum in peccatis, nasci sine peccato. Iohannẽ verò lõgè gloriosior virtus impleuit, qui sanctificatus est à peccato, & ita domināte Spiritu superfusus, vt & purgatus exeat, & repletus. Verè magnus coram Domino, quem Angelus nunciat, sanctificat Deus, sanctus replet Spiritus, vita commendat.

Psalm. 50. Ierem. 1.

1. Iohan. 1. Iohan. 20. Act. 2.

Ineffa-

Ineffabiliori autem modo superuenit in Virginem, quam tota diuinitatis plenitudo sine mensuræ discretione perfudit, vt totam caperet, qui fecit totum: vt non solùm à peccatis abluta, repleta Spiritu, sed & de Spiritu sancto concepisse credatur: quia quod in ea natum est, de Spiritu sancto est. Inde est, quòd singulari prærogatiua fides catholica Filium Dei natum de Virgine, conceptum de Spiritu cõfitetur, vt Deitatis & humanitatis indiuisibilis adunata connexio, vocabulorum indifferentia designetur. Vides ergo, quàm remotiori priuilegio speciosus forma præ filijs hominum, à filijs hominum in concipiendo discretus sit? Illi etenim de peccatis, & in peccatis concepti sunt: hic in Spiritu, & de Spiritu sancto concipitur. Hæc sanè dicta sint de conceptione Iohãnis, nihil præiudicantia saniùs sapienti. Sed etsi in aliquo sanctorum authoritatibus videntur obuiare, volumus vt sine omni excusationum vel defensionum patrocinio submantur.

Matt. 1.
Psal. 44.

Terrius honor est, excellentia in exultatione. A seculo non est auditũ, quòd exultauerit quis in vtero matris, cùm hic in gaudio exultâsse legatur. Prorsùs obstupẽda dignatio, puerum vix conceptum, in motum exultationis erumpere, eiq; gratanter occurrere seruitio dulciori, quem Virginali substantiæ præsensit infusum. Beata anima, quæ in via peccatorum non stetit, sed secretiori semita de cælestibus officinis egrediens inauditæ gratulationis est sortita dulcedinem. Felix Elisabeth, ad quam Mater properat Redemptoris, quam salutatorijs obsequijs cælorũ Imperatrix alloquitur Sed puer multo felicior, qui salutantis maiestatem agnoscens, intra viscerum tenebrosa volumina gaudio gaudet: quia vim tam beatæ salutationis attendit. Et factũ est, inquit, vt audiuit salutationem Mariæ Elisabeth, exultauit in gaudio infans in vtero eius. Ascendit Virgo cum festinatione in domum Zachariæ ad salutandam Elisabeth, portans in vtero filium Dei, Regem gloriæ, Dominũ maiestatis. Occurrit Elisabeth, & antiquæ sterilitatis carens opprobrijs, amicum sponsi, præconem Verbi felicissimo ventre deportat. Iungũtur amplexus, venitur ad oscula, copulantur felices vteri, Regemq; & militem non nisi duo tenerrimi parieres abiungunt. Quid mirum, si miratur & exultat puer, * ad tactum tam proximæ diuinitatis * afflatus? Poterátne vacare à quocunq; miraculo, cui præsens aderat Regis præsentia, regnantis mater, mundi Redemptor? Quid, quòd non semel tam sanctorum amplexuum fuit celebrata cõiunctio? Mansit autem Maria cum illa quasi mensibus tribus, ait Euangelista. Tanto tempore manet cum Elisabeth virginalis integritas, & nunc dulciori colloquio, nunc amplexu feliciori Iohannem puerum consecrat, & insignit. Et fortassis vsq; in diem natiuitatis eius gloriosa Virgo cum cognata sua morata est, donec puerum natum sinu beatissimo confoueret, & vno pariete remoto propinquiorem redderet præsentiæ Creatoris. Facilè autem hoc ex Euangelij coniectura liquet, quia iam sex menses à conceptione Iohãnis defluxerant, cùm ad Virginem Archangelus missus est, qui renouationẽ mundi pudori virgineo noua salutatione portauit. Ex hinc Virgo festinat ad Elisabeth, & tribus mensibus præsentia sua cognatæ dignatur hospitiũ, donec noni mensis fine conclusio, natiuitas immineret Patriarchæ. Alij, qui librum iustorum diligentioribus oculis inspexerunt, ibi se vidisse testantur, quòd ipsa Dei genitrix felicem puerum primùm de terra leuârit, & cognatæ partum omni prosecuta sit seruitute. Quocunque autem modo rei huius veritas decernatur, illud pro certo certum est, quia non parùm contulit puero nascituro tam felix & morosum intemeratæ genitricis hospitium.

Cap. 5.
III. Honor.
Luc. 1.
* à tactu.
* & afflatu.
Ibidem.

Quartus honor, gaudium in natiuitate. Erubesce lucifer, qui manè oriebaris, & conatuum tuorum frustratus impulsibus, tandem intellige, quia in nouissimo dierum, tanquam perdix stultissimus remanebis. Machinationibus tuis factum est, vt humani generis vniuersitas in peccatis cõciperetur, nasceretur in tristitia. Sed ecce iste in vtero sanctificatur, oritur in gaudio, lætitiamq; mundo sua natiuitate refundit. Ecce genus armaturæ, quod tibi cõstitueras ad victoriam, Iohanni nascitur ad coronam. Apprehende arma & scutum, & toto malignitatis tuæ spiritu debacchare: non tamẽ poteris irrumpere Iohannis priuilegiũ, quod benigna scribẽtis manus proprio charactere cõsignauit. Multùm deceptus, multùm delusus es. An ignoras, quia tibi vir bellator ab adolescentia, & etiam à matris vtero consurgit? Nescis quia à diebus istius regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud? An oblitus es, quia iste mittitur parare Domino plebem perfectam? Intuere ordinem rerum, & ab ipsis suæ conceptionis initijs inuenies hunc validiori conamine tuam fortitudinem irrupisse: Tu fecisti, vt fratricida Cain, qui priùs natus est, pollutus & obuolutus exiret, & originalis peccati

Cap. 6.
IIII. honor.
Genes. 3.
Matt. 11.
Luc. 1.
Genes. 4.

refpergeretur infamia. Hunc excepit orbis exterritus, & humani generis fubfecuta natiuitas, ad infinitę triftitiæ cumulum tranfmigrauit. Natiuitas autem hominis iftius in gaudio eft, & in folennitatem præclaram. Lætatur orbis, & per quatuor mundi climata circunfonat gloriofæ feftiuitatis inftantia, ipfis etiam cælis celebris & famofa. Quis, putas, puer ifte erit? Amicus fponfi, inimicus tibi, tua poteftate potentior. Confiderandum eft, quanta dignitate prępolleat natiuitatis huius celebranda deuotio, quãtamque gratiam in oculis Ecclefiæ potuerit inuenire. Nullius hominis natiuitatem præter folius Dei, eiusq; Matris, in authoritatis arcem recepit Ecclefia, huius iftius ex-

Ecclef. 7. ceptione feruata. Nouit enim, quia melior eft dies mortis die natiuitatis, & quòd ortus hominum triftitia comitetur. Inde eft, quòd diem mortis martyrum, non natiuitatis, folennizat Ecclefia, mortem eorum natalitiorum nomine nominans, quibus factus eft de morte natalis. Tunc enim inceperunt nafci ad vitam, cùm vitam depofuerunt pro vita. Huius verò natiuitatem fponfa Chrifti tanto fecuriùs beneuolentiffima dignatione fufcepit, quanto fingulariùs eam veritatis Euangelicæ irrefragabilis commendat authoritas.

Cap. 7. V. Honor. Quintus honor eft, fingularitas in conuerfione & conuerfatione. Intra teneritudinem annorum beatus ifte puer ad eremum Spiritu ducente deductus eft, nec obftitit ætatis infirmitas, quam maieftas Domini fœcundabat. Spiritus enim fanctus non attendit differentiam fexuum, fragilitatem corporum, temporum annofitatem: fed quemcunq; & quandocunq; & quomodò vult, dignantiffima replet benignitate. Relinquit Iohannes mundum, homines fugit, nefcit patriam. parentes afpernatur, & in folius diuinitatis apicem beatæ contemplationis figit obtutus. Mira rerum conuerfio, hominem vix mundum ingreffum, mundi fugere gloriam, & feculi cupiditates non folùm obliuifci, fed & nefcire, perpetuumq; cum diuinitate habere confortium. Receffus montium, fyluarum anfractus, & vallium fubteriacens vaftitas, puero Patriarchæ domicilia præbuerunt. Non opponatur mihi Hieremias, nec prædicãtis pueritiæ virtus audeat obuiare: quia fi ille confecratur in Prophetam, hic in plufquàm

Matt. 11. Prophetam: & licet ille populo futura prædicet, non tamen conuerfationis humanæ declinat adfpectus. Iohannes autem ætatis fupergreffus infantiam, & nobilioris generis generofitatem oblitus, foli vacat diuinitati, forma vitæ, monachorum propofitũ, anachoretarum principium, totius religionis affertio. Et hæc quidem pro conuerfione. Porrò quanta fublimitas in conuerfatione fuerit, non eft currentis linguæ volubi-

Matt. 3. litatibus differendum, fed Euangelicæ dignitatis comprobandum eloquio. Iohãnes, inquit, habebat veftimentum de pilis camelorum, & zona pellicea circa lumbos eius,

Matt. 11. Veftis S. Ioannis. efca autem eius erat locufta, & mel fylueftre. Ecce qui mollibus veftiũtur, in domibus regum funt. Rigida veftis, & duriffimis hifpiditatibus circũtexta, rigore fqualorifero corpus afficit Patriarchæ, carnemq; tenerrimam immatura diftrictio difciplinæ feritate coarctat, teneros artus & facratiori Spiritu fuperfufos continui quaffat longitu-

Cibus. do martyrij. Cibus autem eius qualis erat? Non quæruntur phafiani, feu aliæ aues, nec per totam difcurritur regionem, vt Patriarchalis ftomachus impleatur. Sed erat, inquit, efca eius locufta, & mel fylueftre. Cæli rore pafcitur, & animalis viliffimi fatiatur edulio, nihilq; coctum accipit ieiunantis aufteritas. Caftigato quippe ventri, & diuturna maceratione diftẽto ignota fuit varietas ferculorum, nec introiuit in os eius, quod

3. Reg. 17. gulam alliceret, fuffarciret ventrem ftomacho blandiretur. Elias comedit carnes, & fi quid aliud apponitur, cum gratiarum percipit actione, nec aliquem, (nifi fallor) legimus illa veteri officina ad legis huius adfpiràffe faftigium. Veftis afpera, cibus tenuis, mens deuota profectò perfectum confecrant Patriarcham.

Cap. 8. VI. honor. Sextus honor eft, nouitas in prædicatione. Hic volo attentiùs attendat intentio veftra, quia paulò fubtiliùs ordiendum materiæ præcipit magnitudo. Poft peccatum Adæ, & illius diluuij vaftationem folennem, electa eft iuftorũ infinita pluralitas, cum quibus Deus facie ad faciem locutus fuiffe dignofcitur. Transfertur Enoch, eligitur Noë, vocatur Abraham, Ifaac diligitur, Iacob Deum facie ad faciem contemplatur, Iofeph vocatur mundi Saluator, nec tamen in fermone Dei ad illos, vel illorum ad homines, fit aliqua mentio de regni cæleftis perpetua manfione. Moyfes affumitur in Ducem populi Iudæorum, Pharaoni in Deum conftituitur. Facit Deus in Aegypto magnalia, & mirabilia in terra Cham, terribilia in mari rubro. Afcendit Moyfes ad caliginem, in qua erat Deus, datur in monte multiplex præceptorum authoritas, loquitur ille cum Deo, quafi homo ad vicinum fuum: non eft occultatum à Moyfe, quod facit Dominus in occulto, & gloriofum nomen Adonai, quod omnibus obue-

latum

latum fuerat,reuelatur:sed in his omnibus regni cælorum memoria nec nominatur, nec auditur. Adstat Aaron summus sacerdos, potentis virgæ gestarius, vnctus & delibutus cælestium sacramentorum vnctione: succedit Iosue, & omnis illa Iudicum multitudo,nec est vel vlla tenuis mentio regni cælestis. Inuenit Dominus Dauid virum secundùm cor suum,Salomon filium eius sapientia cumulat singulari, & omnẽ illum Prophetalem chorum Spiritus sanctus ordinat & infundit, nihilque de cælestis regni gloria prophetatur. Claudit Elias cælum annis tribus & mensibus sex. Elisæus mortuus mortuum vitæ restituit, & ab his nec vel vlla scintillula beatæ mansionis elucet.Quid plura? A principio mundi vsque ad Iohannem vniuersitatis humanæ electionem recollige,nec in sermone,vel opere illius sanctuarij poteris reperire dulcedinem. Veni ergo ad Iohannem, & audi vocem exultationis,vocem nouitatis, vocem lætitiæ,misericordiæ verbum, sermonem gloriæ, gratiæ largitatem, quod celauerat Deus,tacuerat Angelus,latuerat Patriarchas,Prophetæ nesciebant. Pœnitentiam, inquit, agite:appropinquabit enim regnum cælorum.Verbum pœnitentiæ dulce & gloriosum, verbum regni cælorum lætum & adorandum, illi soli primario conueniens, qui primus noui testamenti posuit fundamenta.Hæc est illa vox,de qua maximus ille contemplator cælestium visionum in hæc verba prosequitur: Et vox prima,quam audiui, tanquam citharœdorum citharizantium In citharis suis. A diebus Adæ vsque ad Iohannem,organum nostrum versum est in vocem flentium: quia vbi peccatorum frequentia, nec pœnitentiæ locus, duplex erat deplorandi materia. Occidis, occidi iuberis: sabbato ligna colligis,lapidari iuberis: & ille, cui proprium est misereri semper & parcere,nisi ferire non nouit. Dederat quippe eis præcepta non bona traditor præceptorum, & iustificationes,in quibus viuere non possent. Hoc est, quod iustus miratur, dicens: Vbi sunt misericordiæ tuæ antiquæ,Domine? Iohannes natus ostendit medicamentum vulneri, peccato pœnitentiam,veniam iniquitati. Hæc est prima vox,quam vox clamantis in deserto proposuit, & vox turturis audita est in terra nostra. Ex tunc misit in os nostrum canticum nouum, carmen Deo nostro,& resonat in ore nostro gratiarum actio,& vox laudis: superexaltatur misericordia iudicio, peccatoribus parcitur,regnat pietas,iustitia dissimulatur & miserendi, non feriendi,quærit occasionem misericors & miserator Dominus.Citharizant ergo in citharis suis, qui voluptatum effusionem pœnitentiæ districtione reuerberant, & de profunda peccatorum voragine respirantes: Pharaone submerso,cantant in vijs Domini,quoniã magna est gloria Domini.

3.Reg.17. 4.Reg.4. Matth.3. Apoc.14. Num.15. Ezech.20. Psalm.88. Cant.2.

Septimus honor est,dignitas in baptismate. Singularis prorsus humilitas, Verbum caro factum, & in perfectum egrediens virum, relicta hominum vniuersitate, Iohannem quærit,Iohannem desiderat,ad Iohannem vadit. Terribilis in consilijs Deus super filios hominum,portansq; omnia verbo virtutis suæ,purgationem peccatorum faciens,venit à Galilæa in Iordanem ad Iohannem, vt baptizaretur ab eo. Stupet Iohannes,& timore concutitur,totumq; Patriarcham infinitus horror insiluit. Ego, inquit,à te debeo baptizari, & tu venis ad me? Dicit ei Saluator: *Sine modò. sic enim decet nos implere omnem iustitiam*. Acquiescitur vtrinq; salutaribus monitis, & accingit se Iohannes ad baptizandum,ad suscipiendum Dominum Angelorum. Exuitur vestimentis suis Rex gloriæ, splendor luminis,& figura substantiæ Dei. Iohannis manibus attrectatur caro illa sumpta de Virgine, candidiorique deriuata materia nudatur in flumine, felicibus Baptistæ manibus infundenda. Descendunt Angeli, & cælorum agmina tota reuerentia currunt ad Creatorem,baptizantemq; & baptizatum dominantia nomina circuncingunt. Infundit aquam capiti creatoris creatura nobilior,& Dei verticem mortalis dextera * contremit,& contingit. Pauet cælum, stupet terra, Iordanis arridet, mirantur Archangeli, Dominum Sabaoth inter manus baptizantis includi. Quid est Iohannes? Cherubin & Seraphin vix audent respicere, & tu nudum tenere præsumis? Hic est, in quem desiderant Angeli prospicere, cui, Sanctus, Sanctus, Sanctus, sublimi melodiarum organo beatæ ciuitatis conuentus ingeminat, qui solus habitat lucem inaccessibilem, Dominus virtutum, Deus scientiarum, misericordiarum Pater, & tu non metuis? Tibi datum est, quod omnibus est negatum, baptizare eum, qui baptizat in Spiritu sancto,& igne, Virginemque Virginis filium, virgineis manibus irrorare. Totus obstupeo, baptizantem hominemque Deum reuereor, magistrum dignantem admiror, vereor dignationem, & hominem video violentiam ipsis cælis inferre. Porrò illud quale est, quòd in isto baptismate terminatur lex, finem accipit Prophetia, & omnis illa sacrificiorum multitudo propulsatur, & pelli-

Cap. 9. VII. honor. Psalm.65. Heb.1. Matt.3. * contrectat

tur? Hic incipit & stabilitur nouæ regenerationis perduranda purgatio, & in vnam baptismatis formam legalium transeunt dispendia figurarum. Ad ablutionem enim aquæ, & inuocationem Spiritûs, sepelitur hircorum & vitulorum sanguinolenta congeries, & pecora pecoribus Iudæis relinquimus, illud Dauidicum attendentes: Holocaustum & pro peccato non postulâsti.

Psalm. 29.
Cap. 10.
VIII. honor.

Octauus honor est, prima reuelatio de Trinitate. A creatione cæli & terræ vsq; ad hunc locum, nunquam Trinitas hominibus manifestè apparuit, sed rerum & verborum inuolucris inuoluta fuit tantæ claritatis æternitas. Denique creationem hominis Creator rerum summa dignitate commendans: Faciamus, inquit, hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Reuerendum reuerà priuilegium, nec vlli tradirum creaturæ. Creatur illa sublimior numerositas Angelorum, & elementorum omnium ordinatur variata connexio, sed omnipotentis præsentia tantum opus alta taciturnitate prospectat. Vt verò venitur ad hominem, & nobilis creatura creari disponitur, accingit se Trinitas ad creandum, & consilium accipit sapientia, vt creaturæ dignitas Creatoris priuilegio clara esse monstretur. Nec ibi tamen satis apertè diuinæ maiestatis eluxêre vocabula, cùm ad Angelos obsequentes quidam referant diuini sermonis oraculum, vel, si minùs hoc cautum est, signata pluralitas absque nominum differentia prædicetur: Abraham tres vidit, & vnum adorauit. Sed & ibi scripturæ sacræ reuerentia nunc mixtim, nunc separatim claudit eloquium, vt modò Dominum, modò viros placeat nominare. Iudęi tamen longam hic texunt repręhensionis parabolam, tres Angelos à Domino missos asseuerantes, vnum ad natiuitatem Isaac prædicendam, duos ad Sodomam subuertendam. Illum enim, cum quo locutus est iustus, dicens: Domine, si inueni gratiam in oculis tuis: prophetali spiritu somniant cognouisse, natiuitatis Isaac aduenisse præconem. Illum adorat Abraham, sicut Bersabee Dauid Regem, socijsque eius propter ipsius reuerentiam Indefessus assistit. Vnde & non nisi duo in subuersione ciuitatum infelicium numerantur, illo superiori iam reuerso, qui natiuitatem Isaac fideli deuotione compleuerat. Tres enim viri Saram vocari præcipiunt, sed vnus est, qui promissionis insperatæ manifestat arcanum. Hæc Iudæi, & qui magis elegerunt iudaizare, quàm credere. Sed vt breuiter concludamus, omnis illa siue Patriarcharum, seu Prophetantium copulata societas, nullam vel in sermonibus, vel in rebus de Patre, & Filio, & Spiritu sancto reperitur apertè fecisse mentionem. Veni ergo, & intuere filium Zachariæ, Deum & hominem proprijs manibus continentem, & vide quia cæli aperiuntur ibi, & descendit Spiritus sanctus corporali specie sicut columba in Christum, & vox Patris audita est: Hic est Filius meus dilectus. Vides quia ad sacratissimorum nominum nouitatem cælorum palatia reserantur? Pater auditur in voce, Filius baptizatur in flumine, Spiritus sanctus in columbæ specie demonstratur. Adest Iohannes totius medius Trinitatis, gloriosumque Baptistam sanctificãt indiuisæ substantiæ personata vocabula, & nomen Trinitatis, prioribus seculis obuelatum, absque totius velaminis obumbratione relucet. Domine, qs est iste, quia innotuisti ei?

Gene. 1.
Gene. 18.
3. Reg. 1.
Matt. 3.

Cap. 11.
IX. honor.
Matt. 11.

Nonus honor est, testimonium veritatis. Cùm audîsset Iohannes in vinculis opera Christi, misit ad eum discipulos suos, & responsum est eis: Cæci vident, & cætera, quæ veritatis Euangelicę prosequitur copiosa narratio. Recedentibus autem nuncijs, ne fortè in eorum præsentia adulationem redolere videretur, cœpit Iesus dicere ad turbas de Iohanne: Quid exîstis in desertum videre? Arundinem vento agitatam? O mira testificatio Redemptoris. Quis ingressus est mundum, & mundum vel in aliquo nõ cognouit? Quis est, quem vel ventosa felicitas, vel aduersitas turbida, vel cuiuslibet peccati aura tenuior non inflexit? Ad extremum subinfertur quòd terram excedat, transeat cælum, ipsumque verticem Angelicæ dignitatis attingat. Inter natos, inquit, mulierum non surrexit maior Iohanne Baptista. Quid vis ampliùs? De nullo alio dici potuit (dicit Augustinus) quod dictum est de Iohanne. Non opponas mihi Euangelistã, inter cæteros Apostolos magis dilectum, non Apostolorum principem, omnibus Apostolis antelatum: non vas electionis, ad cæli tertij secreta translatum, nec Apostolicus splendor audeat occurrere Præcursori, quia iam omnes isti adolescẽtiæ metas excesserant, cùm à veritate prolatum est: Inter natos mulierum non surrexit maior Iohanne Baptista. Considera mansiones regni, & vniuersum ordinem humanæ generationis obambula, solumque Iohannem tam nouis quàm veteribus videbis esse prępositum, vel æquatum: tamen super omnia benedictus Deus.

Christus vt Iohannem commendãtit.

Cap. 12.
X. honor.

Decimus honor est, assertio matris Ecclesiæ. Texitur ora chlamydis, vnguentumq́; profu-

profusam in capite, extremam quoq; vestimenti fimbriam inundanter infundit. Illa enim mater, & magistra omnium Ecclesiarum Ecclesia Romana, cui dictum est: Ego pro te rogaui, vt non deficiat fides tua: in honore Iohannis Baptistæ post Saluatoris nomen consecrata est, & signata: Dignum nanque erat, vt sententiam sponsi spōsę sequeretur authoritas, & singularem amicum eius illuc proueheret, vbi principatum ipsa conscendit. Electio proculdubiò singularis, in illa ipsa vrbe Iohānem primatum Ecclesiæ vendicare, quam duo cæli luminaria morte clarissima consecrârunt. Crucifigitur Petrus, Paulus obtruncatur, dignitas remanet Præcursori. Purpuratur Roma multitudine martyrum, totaque sublimitas beato refunditur Patriarchæ. Iohannes vbique maior in omnibus singularis, mirabilis super omnes. Quis sic gloriosè annunciatus est? Quis ita specialiter in matris vtero Spiritu sancto legitur fuisse repletus? Quem legistis intra matris vterum exultâsse? Cuius natiuitatem vidistis celebrare Ecclesiam Dei? Quis sic puer eremum concupiuit? Quis ita legitur sublimiter conuersatus? Quis pœnitentiam & regnum cælorum primus ostendit? Quis baptizauit Regem gloriæ? Cui se primùm Trinitas reuelauit? Cui tale testimonium perhibuit Deus? Quē sic honorauit Ecclesia? Vide, si non hæc omnia ita singulariter sunt huic singularia, vt nullus mortalium prædictis dignitatibus audeat inhiare. Luc. 22.

Forsitan mihi disponis opponere, quia sic ista habet propria, vt cætera sanctorum communia non attingat. Audi ergo: Iohannes Patriarcha, immò Patriarcharum finis & caput. Iohannes Propheta, immò plùs quàm Propheta, quia quem venientem nunciat, digito demōstrat. Iohannes Angelus, sed & inter Angelos electus, Saluatore testâte, qui dicit: Ecce mitto Angelum meū, qui præparabit viam ante faciem meam. Iohannes Apostolus, sed & Apostolorum primus, & princeps, quia fuit homo missus à Deo. Iohannes Euangelista, sed & Euangelij primus incisor, prædicans Euangelium regni. Iohannes virgo, immò virginitatis insigne, pudicitiæ titulus, castitatis exemplum. Iohannes martyr, sed & martyrum lumen, inter natiuitatem, mortemq; Christi constantissimi forma martyrij. Præterea quia vox clamantis in deserto, quia Præco Verbi, quòd Iudicis Præcursor. Illud quoque relinquo, quia vsq; ad Iohannem lex & Prophetæ, quia Iohannes ipse est Elias, quòd lucerna sit ardens & lucens, quòd amicus sponsi, spōsæ præparator. Silentio transeo, quòd sic nouem Angelorum ordinib⁹ insertus est, vt etiam ad Seraphin apicem transferatur. Verùm hoc adeò laboriosi operis est, vt sensûs nostri paupertas non sufficiat. Sufficiant hæc ad præsens, quæ dicta sunt de laude Iohannis ad gloriam Redemptoris, qui est Deus benedictus in secula seculorum, Amen. Cap. 13. Epitheta S. Iohannis. Iohan. 1. Matt. 11. Ibidem.

VITA ROMVLAE VIRGINIS, PER D. GREGORIVM PAPAM DESCRIPTA, HO- *milia XL. in Euangelia.*

VOTIESCVNQVE aliquos in hoc mundo abiectos adspicitis, fratres charissimi, etiamsi qua repræhensibilia eorum esse videantur, nolite despicere: quia fortasso quos morum infirmitas vulnerat, medicina paupertatis curat. Quorum si qua sunt talia, quæ debeant iure reprænendi, hæc si vultis, ad vsum vestræ mercedis inflectitis, vt ex ipsis eorum vitijs cumulentur vobis incrementa pietatis, quatenus panem pariter detis & verbum, panem refectionis cum verbo correptionis, & duo à vobis alimenta percipiat, qui vnum quærebat: dum exteriùs cibo, & interiùs satiatur eloquio. Pauper ergo cùm reprahensibilis cernitur, moneri debet, & despici non debet. Si verò reprænensionis nil habet, venerari summoperè sicut intercessor debet. Sed ecce multos cernimus, quis cuius sit meriti, nescimus. Omnes ergo venerandi sunt, tantoque necesse est vt omnibus te humiliare debeas, quanto, quis sit Christus, ignoras. Rem fratres refero, quam benè is qui præstò est, frater & compresbyter meus Speciosus, nouit. Eodem tempore quo monasterium petij, anus quædam, Redempta nomine, in sanctimoniali habitu constituta, in vrbe hac iuxta beatæ Mariæ semper virginis ecclesiam manebat. Hæc illius Herundinis discipula fuerat, quæ magnis virtutibus pollens, super Prænestinos montes vitam eremiticam Iunij 24. Pauperes nō contēnendi Redempta sanctimonialis.

ticam duxisse ferebatur. Huic duæ in eodem habitu discipulæ adhærebant, vna nomine Romula, & altera, quæ nunc adhuc superest, quam quidem facie scio, sed nomine nescio. Tres itaq; hę in vno habitaculo commorantes, morum quidem diuitijs plenā, sed tamen rebus pauperem vitam ducebant. Hæc autem quam præfatus sum, Romula aliam, quam prædixi, condiscipulam suam, magnis vitæ meritis anteibat. Erat quippe miræ patientiæ, summæ obedientiæ, custos oris sui, ad silentium studiosa valdè & ad continuæ orationis vsum. Sed plerunq; hi, quos iam perfectos homines æstimant, adhuc in oculis summi opificis aliquid imperfectionis habent: sicut sępè imperiti homines necdum perfectè sculpta sigilla conspicimus, & iam quasi perfecta laudamus, quę adhuc artifex considerat & limat: laudari iā audit, & tamen ea tūdere meliorando nō desinit: Hæc, quam prædiximus, Romula, ea, quam Græco vocabulo paralysin medici vocant, molestia corporali percussa est, multisq; annis in lectulo decumbens, penè omnium iacebat membrorum officio destituta, nec tamen hæc eadem eius mentem ad impatientiam flagella perduxerant. Nam ipsa ei detrimenta membrorū, facta fuerant incrementa virtutum: quia tanto solicitiùs ad vsum orationis excreuerat, quāto & aliud quodlibet agere nequaquam valebat. Nocte igitur quadam eandem Redemptam, quam præfatus sum, (quæ vtrasque discipulas suas filiarum loco nutrierat) vocauit, dicens: Mater veni, mater veni. Quæ mox cum alia eius condiscipula surrexit, sicut vtrisque referentibus, & multis res eadem claruit & ego quoque in eodem tempore audiui. Cumque noctis medio lectulo iacentis assisterēt, subitò cælitùs lux emissa, omne illius cellulæ spatium impleuit, & splendor tantæ claritatis emicuit, vt corda assistentium inæstimabili pauore perstringeret atq; (vt pòst ipsę referebant) omne in eis corpus obrigescere, & in stupore subito remanerent. Cœpit nanque quasi cuiusdā magnæ multitudinis ingredientis sonitus audiri, ostium cellulæ concuti, ac si ingrediētium turba premeretur, atque (vt dicebant) intrantium multitudinem sentiebant, sed nimietate timoris & luminis nil videre poterant, quia earum oculos & pauor deprescerat, & ipsa tāti luminis claritas reuerberabat. Quam lucem protinus miri odoris est fragrantia subsecuta, ita vt earum animum, quia lux emissa terruerat, odoris suauitas refoueret. Sed cùm vim claritatis illius ferre non possent, cœpit eadem Romula assistentem & trementem Redemptam suorum morum magistram, blanda voce consolari, dicens: Noli timere mater, non morior modò. Cumq; hoc crebrò diceret, paulatim lux, quæ fuerat emissa, subtracta est: sed is, qui subsecutus est, odor remansit: sicq; dies secundus & tertius transijt, vt adspersa fragrantia odoris remaneret. Nocte igitur quarta eandem magistram suam vocauit: qua veniente, viaticum petijt, & accepit. Necdum verò eadem Redempta vel alia eius discipula à lectulo iacentis discesserat, & ecce subitò in platea ante cellulæ eiusdem ostium duo chori psallentium constiterunt, & sicut se dicebant sexus ex vocibus discreuisse, psalmodiæ cantus dicebant viri, & fœminæ respondebant. Cumque ante fores cellulæ exhiberentur cælestes exequiæ, sancta illa anima carne soluta est. Qua ad cælum ducta, quanto chori psallentiū altiùs ascendebant, tanto cœpit psalmodia leuiùs audiri, quousq; & eiusdem psalmodiæ sonitus, & odoris suauitas elongata finiretur. Hæc igitur quandiù vixerat in corpore, quis illam haberet in honore? Indigna cunctis hominib⁹ & despecta videbatur: Quis enim ad illam accedere, quis illam videre dignaretur? Sed latebat in sterquilinio margarita Dei. Sterquilinium, fratres, hanc ipsam corruptibilitatem corporis appello: sterquilinium, abiectionem paupertatis nomino. Assumpta est ergo margarita, quæ iacebat in sterquilinio, & posita est in cælestis regis ornamento. Iam inter supernos ciues emicat, iam inter ignitos lapides æterni diadematis coruscat.

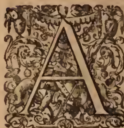
Romulæ præclaræ virtutes. — *Lux cælitùs spargitur in Romulæ cellulam.* — *Item odor suauissim⁹.* — *Eucharistiā accipit sub mortem.* — *Abit in cælum.*

O vos, qui in hoc mundo vos diuites aut esse creditis, aut estis, conferte, si potestis, falsas vestras diuitias veris diuitijs Romulæ. Vos in huius mundi via omnia amissuri possidetis: illa nil quæsiuit in itinere, & omnia inuenit in peruentione. Vos lætam vitam ducitis, tristem mortem timeris: illa tristem vitam pertulit, ad lætam mortem peruenit. Vos ad tempus quæritis obsequia hominum: illa despecta ab hominibus, inuenit socios choros angelorum. Discite ergo fratres temporalia cuncta despicere, discite honorem temporalem contemnere, æternam gloriam amare. Honorate quos pauperes cernitis, & quos foris conspicitis despectos seculi, intus arbitramini amicos Dei. Cum his participamini quod habetis, vt quandoq; dignentur vobiscum participare, quod habent. Pensate quod ore magistri gentium dicitur: In hoc tempore vestra abundantia illorum inopiam suppleat, vt & illorum abundantia vestræ inopiæ sit supplementum. Pensate quod ipsa per se veritas dicit: Quandiù fecistis vni de his

Pauperes honorandi. — *2.Cor.8.* — *Matt.25.*

his fratribus meis minimis, mihi fecistis. Ad tribuendum ergo pigri cur estis, quando hoc, quod iacenti in terra porrigitis, sedenti in cælo datis? Sed hæc omnipotens Deus, qui per me in vestris auribus loquitur, per se in vestris mentibus loquatur: Qui viuit & regnat cum patre in vnitate Spiritussancti Deus, per omnia secula seculorum, Amen.

VITA SANCTI LVPICINI RECLVSI, AVTHORE S. GREGORIO TVRONENSI EPISCOPO, LIB. *de vita Patrum. Cap.13.*

THLETAE Christi atque triumphatores mundi, vitæ istius fugitiuæ iacturam facere cupientes, pertendere ad illam vitam voluerunt, quæ in exultatione perpetua manet, quæ nullo gemitu obstrepit, nec vllo fine concluditur: cuius lumen nunquam extinguitur, cuius serenitas nulla obscuritate nubis obtegitur. Ideoque semper præsentium dolorum contumelias pro nihilo habuerunt, scientes se in paucis vexatos, in multis benè dispõedos. Et ob hoc quisquis ille est, qui in isto agone contendit, metu non terretur, pœna non soluitur, dolore non frangitur, vt tantùm illa ęternę iucunditatis amœnitate cum electis Dei perfrui mereatur: sicut multos fecisse nouimꝰ de sanctis viris, quorum nũc vita tractatur aut legitur. Iunij 24. Sap. 3.

Igitur Lupicinus quidam magnæ vir sanctitatis, fortissimusque in operibus Dei, qui primùm eleemosynas per domos deuotorum deposcens, quæcunque acquirere potuisset, sibi similibus erogabat: ad extremum iam mediam habens ætatem, ad vicum Betberensem, qui nunc Lipidiaco dicitur, veniens, parietes antiquos reperit, ibique reclusus, ab omnium se hominum adspectibus inhibebat, ac per modicam fenestellam parumper panis vel aquæ accipiens, quod ei aliquoties, etsi esset valdè exiguum, vsque ad diem tertium perdurabat. Aqua enim per canalem paruulum inferebatur: fenestella verò velo operiebatur, ac vtriusque aditus ita obtectus erat, vt nullus beatum eius vultum posset aduertere. Et dum ibidem die noctuque in Dei laude psalmorum modulis delectatur, tormentum sibi, quod corpusculum plùs grauaret, adhibuit, non immemor verborum Apostoli: Quia non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Lapidem nanque grandem, quem duo homines vix leuare potuerunt, ceruici impositum, tota die, dum Deo caneret, per cellulam deportabat. Nocte autem ad additamentum iniuriæ, in virga, quam manu gerebat, duas defixerat sudes, desuper acumina parans, quæ ad mentum suum, ne somnum caperet, supponebat. Denique ad extremum vitæ tempus, corruptp pectore à pondere saxi, sanguinem per os eijcere cœpit: quem per parietes præfatos proijciens spuebat. Plerunque autem fidelibus viris nocte ad cellulam clàm appropinquantibus, quasi vox multorum psallentium resonabat. Sed & multos infirmos, & præsertim ab accessionibus frigoriticis, vel pustulis malis oppressos, tactu tantùm, vel signo salutari imposito, sanitati restituebat. Mira S. Lupicini absti-nentia. Rom. 8. Nota rigorem. Solo tactu vel signo Crucis pellit morbos.

Cùm autem iam senio inclinatus esset, vocauit ministrum suum, dicens: Præteritũ tempus occulendi fuit, manifestandi nunc tempus aduenit: scito ergo me post triduũ ab hoc seculo liberandum. Voca ergo nunc fideles quosque fratres & filios, quibus sum vale dicturus, vt veniant ad nos visitandum. Illucescẽte autem die tertia, confluẽtibus fratribus, ostium, quod clausum erat, aperuit, atq; ingredientibus cunctis, qui aderant, consalutatis deosculatisque, orationem fudit ad Dominum, dicens: Gratias tibi ago, Domine Iesu Christe, qui me saluari iussisti ab huius mundi impedimentis, & ita me fouere dignatus es in hoc seculo, vt nihil suum in me author criminis inueniret. Et conuersus ad plebem, ait: Magnificate, quæso, dilectissimi, Dominum mecum, & exaltemus nomen eius in cõmune, qui me erectum de stercore, erutum de tenebrarũ opere, amicorum suorum fecit esse cõsortem: qui misit Angelum suum ad me accersendum ab hac mundana statione, & pollicitus est me in requiem sempiternã perducere, vt collega amicis eius effectus, mererer regno eius adscribi. O beatum virum, qui ita consolari meruit in hoc corpore, vt priùs cognosceret, quo erat fruiturus in cælo,

quam migraret à seculo: meruitque hic obtinere apud diuinam potentiam, quod Dauid sæpiùs decantabat: Notum fac mihi Domine finem meum,& numerum dierum meorum, vt sciam quid desit mihi. Dehinc humo incumbens, spiritum cælo intentum præmisit ad Dominum.

Psalm 38. Migrat ad Dominum.

Tunc omnes in fletu prostrati, alij plantas osculantur, alij fimbrias vestimenti diripiunt, alij de pariete beatum sanguinem, qui ab eius ore fuerat proiectus, inter se certantes excudunt. Miserum se quisque dicebat, si immunis ab eius pignoribus discessisset. Testis est hodiè quoque & ipse paries, qui tot fossulis patet, quot ab ore beati confessoris sputos emeruit. Testis est & ipse canalis, de quo vir beatus aquam sumpsit ad vsus, quem fideliter osculantes, hauriunt sanitatem. Iam vidi ego multos, qui euulsos à pariete sacrati oris sputos, in diuersis infirmitatibus ponentes, meruerunt accipere medicinam.

Nota de sputo sancti viri.

Denique hoc, vt diximus, defuncto, affuit quædam matrona, quæ ablutum dignis induit vestimentis: & cùm eum ad vicum Transaliacensem inferre vellet, restitit ei populus pagi Lipidiacensis, dicens: Nostrum hunc solum fouit, nobis corporis eius gleba debetur. Matrona autem respondebat ad hæc: Si aliqua de victûs eius exprobratis necessitate, sæpiùs ei ego & triticum misi, & hordeum, quod vel ille sumeret, vel alijs ministraret. At illi dicebant: Nostri generis homo effectus est, nostri fluminis aquas hausit, nostra eum terra cælo transmisit. Aequúmne ergo est, vt tu de terra aliena veniens, rapias eum de manu nostra? Noueris autem, quia non hoc sustinebit quisquam nostrûm: sed hic sepelietur. Matrona respondit: Si germen stirpis eius inquiritis, ex alijs hic regionibus aduenit: si aquas fluminis ingeritis, parùm sitim eius mollierunt, quam potiùs è cælo manans fons ille restinxit. Cumque hæc & huiuscemodi inter se verba proferrent, & Lipidiacenses effossa humo, & deposito sarcophago, eum sepelire niterentur, conuocatis matrona auxilijs, fugatis pagensibus, rapuit sanctum corpus ac ferre cœpit in feretro ad vicum Transaliacensem, dispositis in itinere psallentium turmis cum Crucibus, cereis, atque odore fragrantis thymiamatis. Quod illi cernentes, pœnitentia moti, miserunt post matronam, dicentes: peccauimus resistendo tibi, profectò enim cognoscimus in hoc esse Domini voluntatem. Nunc autem petimus, vt nô abijciamur ab huius funeris obsequijs, sed admittamur officijs eius. Illa verò permittente, vt sequerentur, coniunctus est vterque populus: & sic pariter vsque ad Transaliacensem vicum venientes, celebratis Missis, beatum corpus cum summo honore gaudioque sepeliêrunt. In quo vico sæpiùs se beatissimus in virtutibus declarauit. Sed & Lipidiaco plerunque opus eius sanctum ostenditur. Vterque enim locus vnius sancti præsidijs communitur. Fortassis autem quorundam incredulorum latratus ad hæc conatur obstrepere: sed nouerit à me visum Deodatum Presbyterum summam octogenarij æui ferentem, qui mihi hæc vt scripta sunt, contulit, confirmâs sacramento, nihil se de his admixto mendacio enarrâsse.

Vide prisco ru Christianorum studium erga sacras reliquias.

Nota antiquû sepeliêdi ritum.

VITA BREVIS S. SIMPLICII EPISCOPI AVGVSTVDVNEN. EX GREGORIO TVRONEN. LIB. *de Confessorum gloria, Cap. 76. & 77.*

Iunij 24.

DECEDENTE (Egemonio) beatus Simplicius ecclesiæ ipsi (Augustudunensi) præponitur. Fuit autem de stirpe nobili, valdè diues in opibus seculi, nobilissimæ coniugi sociatus. His fuit castissima, obtegête seculo, vita, soli Deo cognita, mortalibus autem ignota. Erant etiam ambo iusti, & in eleemosynarum semina ac vigiliarum tolerantiâ promptissimi. Intereà propter illam, vt diximus, seculi dignitatê Simplicius decedente Egemonio à populis eligitur, sed à Deo pro castitatis et sanctitatis gloria destinatur. Accepto quoq; pontificatûs ordine, beata soror, quæ priùs fuerat nô libidine, sed castitate viro coniuncta, non passa est à stratu pôtificis submoueri: sed in illa puritatis castitate, qua priùs, viri castissimi torû adibat, secura de consciêtia mentis sanctæ, sciens se viri non posse ab incentiui ignis ardore. Sed sæua dæmonis inuidia côtra sanctos Dei probrosa excitat bella, & q instinctu

Simplicius continêter viuit cû vxore virgine.

instinctu suo destruere non potuit, nititur verbis subdolis infamare. Quid plura? In illo Dominici natalis die commouentur ciues in scandalum, & ad beatam virginem rapido cursu concurrunt, dicentes: Incredibile est, mulierem viro iunctam, pollui nō posse: sed nec vir poterit artubus mulieris iunctus, à coitu abstinere. Sic etenim Salomonis Prouerbia proferunt: Nemo, ait, tangens picem, mundus poterit esse. Neque enim in sinu ignem quis gestans, non cremabitur. Ergo videmus vos vno in toro recumbere, & suspicari aliud non possumus, nisi quòd misceamini simul. His commota virgo sanctissima, aggreditur pontificem simili castitate pollentem, replicatisque coram omni populo sermonibus, quos audierat, (Arculam puella tunc plenam, vt assolet pro iniuria hyemis, cum carbonibus retinebat) vocat puellam, expansoque pallio prunas ardentes suscipit, & ferè horæ vnius spatio tenens, sacerdotem euocat, dicens: Accipe mitiorem solito ignem, nequaquam tuis velaminibus nociturum, vt ostendant in nobis hæ flammæ extinctas flammas esse luxuriæ. Suscipiente verò pontifice, nihil nocitum est velamen eius ab igne. Hoc miraculo populus, qui erat tunc incredulus, credidit Deo, & inter septem dies ampliùs quàm mille homines, sacri innouatione lauacri sunt renati. Quos suscipiens Ecclesia gaudens, cælesti regno per hos milites copulauit.

Ex hoc populi scādalo aduertis, nō licere Episcopis habere vxorem. Eccl. 13. Prouer. 6.

Ferunt etiam in hac vrbe simulacrum fuisse Berecynthiæ, sicut sancti martyris Symphoriani passionis declarat historia. Hanc cùm in Carpento pro saluatione agrorum ac vinearum suarum, misero gentilitatis more deferrēt, adfuit supradictus Simplicius Episcopus, haud procùl adspiciens cantantes atque psallentes ante hoc simulacrum, gemitumque pro stultitia plebis ad Deum emittens, ait: Illumina, quæso, Domine, oculos huius populi, vt cognoscat, quia simulacrum Berecynthiæ nihil est. & facto signo Crucis contra, protinus simulacrum in terram ruit, ac defixa solo animalia, quæ plaustrum, quo hoc vehebatur, trahebant, moueri non poterant. Stupet vulgus innumerum, & deam læsam omnis caterua conclamat: immolantur victimę, animalia verberantur, sed moueri non possunt. Tunc quadringenti de illa stulta multitudine aiunt ad inuicem: Si virtus est vlla deitatis, erigatur sponte, iubeatque boues, qui telluri sunt stabiliti, procedere. Certè si moueri nequit, manifestum est, nihil esse diuinitatis in ea. Tunc accedentes & immolantes vnum de pecoribus, cùm viderent deam suam nullatenus posse moueri, relicto gentilitatis errore, inquisitoque antistite loci, conuersi ad vnitatem Ecclesiæ, cognoscentes veri Dei magnitudinem, sancto sunt baptismate consecrati.

Cap. 77. Dea Berecynthia apud Gallos.

Libet his adiungere eiusdem libri caput 78. ex quo perspicuè possit animaduerti, Episcopis non licere etiam cum vxoribus suis rem habere, idque in Ecclesia semper esse accuratè obseruatum.

Sed quoniam superiore capitulo exposuimus, qualiter castitas diligentes Deum ornauerit, venit in memoriam, quæ Felicem Nanneticum referentem, dum de his cōfabularemur, audiui. Aiebat enim fuisse antistitē in ciuitate sua cũ coniuge: sed cùm ad honorē sacerdotij accessisset, lectulum iuxta ordinem institutionis Catholicæ sequestrauit: quod mulier valdè molestè tulit. Cumque diebus singulis cum eo ageret, vt in eodem strato quiescerent, nec acquiesceret pontifex rem tam improbam aggredi, quam Canonum decreta non admittebant, quadam die accensa furore, ait intra se: Non puto esse absque aliqua consciētia viri mei, quòd ab amplexu eius taliter sum repulsa: sed ibo & videbo, ne fortè alia mulier cum eo decumbat, pro cuius me amore despiciat, & statim adfuit in cubiculum Episcopi, inuenitque eum post meridiem dormientem, accedensque ante lectulum eius, vidit agnum immensæ claritatis super pectus eius quiescentem. Tunc timore perterrita, velociter se à lectulo sancti remouit: nec adiecit vltrà quærere, quid vir Deo plenus ageret in occultis: sed cognouit manifestissimè illud cum seruis Dei impleri, quod ipse Dominus suis fidelibus est polliceri dignatus, dicens: Ecce enim vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi.

Cap. 78. Nota institutionis Catholicæ. Matt. 28.

VITA

VITA S. PROSPERI AQVITANICI, EPISCOPI REGIENSIS, AVTHORE IOHANNE ANTONIO *Flaminio Imolensi.*

Iunij 25. Cap. 1.

BEATVS Prosper Regiensis Episcopus, vir quidem multiplici doctrina & sanctitate insignis, ex qua vrbe quibúsve parentibus ortus fuerit, non satis compertum habemus. Illud satis constat, Aquitanum fuisse: qui cùm adhuc in patria esset, mira iecit futuræ sanctitatis fundamenta, futurus aliquando in Ecclesia Dei præfulgens longè latéq; lucerna. Cùm autem sacræ scripturæ assiduus ac diligens lector esset, ac frequenter Euangelistarum libros in manibus haberet, diuinitùs ei oblatus est locus ille, vbi Christus quẽdam admonet, dicens: Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni, sequere me. (Matt. 19.) Igitur diuini consilij non surdus aut segnis auditor, ad eam se ratus perfectionem vocari, cœpit continuò, vt fidelis Domini sui dispensator bonorum, quæ possidebat, inter pauperes Christi suas facultates distribuere: (Res suas pauperibus elargitur.) vt rerum terrenarum sarcina leuatus, expeditus ac liber Christum se vocantem sequeretur, ac illi soli vacaret: seruis etiam & ancillis libertate donatis, Romam se contulit, vt celebrem in toto orbe principum Apostolorum ædem viseret. Romanam tunc Ecclesiam sanctissimus ac facundissimus Pontifex Leo primus administrabat: ad quem mox tanti viri aduentûs fama est perlata: cuius vidẽdi miro desiderio tactus, non priùs destitit, quàm illum in suum hospitium attraxit. Quanta verò charitate illum susceperit, & quanto fit affectus gaudio, vbi se talẽ esse nactum hospitem vidit, dici nunquã posset: nec aliter quidem gauisus est, quàm ex aduentu Pauli Petrum esse lætatum legimus.

(Cap. 2.) Videbat enim inter cætera, quæ suam lætitiam cumulabant, magnum sibi tempore maximè opportuno adiutorem à Deo missum, inualescente quotidiè magis diuersis in locis, præcipuéque in (for. Constantinopolitana) Chalcedonensi vrbe, Nestoriana & Eutychiana hæresi, quæ vnam tantùm in Christo naturam asserebat. Ad quam euertendam beatum Prosperum cum multis alijs Romanæ Ecclesiæ præsulibus misit, qui secundùm sanctionem catholicæ fidei, promulgatam in Synodo Nicena, sanctam Trinitatem asseruerunt, & in Christo Deo vero, ante Luciferum ex patre genito, (Psalm. 109.) & homine simul in fine seculorum de immaculata Virgine nato, duas esse naturas, certissimis approbationibus asserentes, antedictas hæreses sustulerunt, atque earum authores Eutychen & Nestorium iuxta chirographum, tunc ad Martianum Imperatorem missum vnanimiter damnârunt. Cùm autem, victus eidem Pontificis precibus aliquandiù ibidem commoratus esset, & missis ad diuersas ecclesias epistolis, multas hæreses contriuisset, (Fit Regiensis Episcopus.) Pontifex supernè admonitus, Regiensi ecclesiæ valdè reluctantem, quòd se tanto imparem oneri diceret, præfecit. Cælesti autem beatus Prosper victus imperio, ad ecclesiam sibi creditam iter ingressus est. Ad quam dum tenderet, iam Episcopus illius senio confectus, & graui morbo correptus, diem suum obierat. Ingenti igitur mœrore ob amissum antistitem optimum ciuitas affecta est. Tunc sacerdos quidam, vitæ admodùm probatæ & omnibus venerabilis, cælitùs admonitus, omnem illam tristitiam depulit, asserens nouum aduentare antistitem, à Deo electum, & ab eius Vicario ad regendam Regiensem ecclesiam ab vrbe Roma missum, & mox adfuturum. Quibus auditis, populus & Clerus omnem mœrorem deposuit, & miro cum desiderio illius aduentum præstolabantur. Quotidiè autem magis vulgata de sanctitate noui præsulis fama crescebat. Vbi verò factus est vrbi vicinior, in occursum illius tota ciuitas effusa est, & cum incredibili gaudio sanctum antistitem suum lętis acclamationibus suscepit. In episcopali deinde cathedra collocatus, vt iam populo suo & commisso sibi gregi lucerna super cãdelabro esse inciperet, huiusmodi orationem habuit:

(Cap. 3. Oratio eius ad Regienses.) Video, fratres charissimi, quantum meis imbecillibus humeris onus impositum sit. Neque enim maior, quàm animarum, cura demandari cuiquam potest. Quod quidem onus eo certè grauius est, quo qui regendi sunt, maiora & paucis concessa expectant. Iudicijs enim eiusmodi & concitatis suî opinionibus, respõdere difficilimum est.

est. Videre videor, quid expecteris, & quid de me vobis pollicea mini. Quare dandam mihi enixè operam intelligo, ne quid à me prætermittatur, quod ad verum animarũ pastorem pertineat. Verùm quia scio, quanto fiat leuior sarcina, quam plurium colla sustentant, mecum hoc, filij, onus diuidite, & sanctum onus partimini. Quod erit facile, si vestræ salutis, si mandatorum Dei memores, mutuam charitatem amplexabimini, de qua, velut de vbertimo fonte, mirificè virtutes emanabũt, scilicet, humilitas, proximi dilectio, pax certa & animorum concordia: quibus quidem bonis si non carebitis, sicut carere vos minimè decet, nusquam à vobis Christus aberit, & prosperè vobis omnia cedere videbitis. Hoc erit, quod modò dixi, quodq; inprimis opto, mecũ onus diuidere. faciliora enim sic mihi & leuiora fient omnia. Nihil enim tam durum ac tam laboriosum regẽti est, quàm in peruersa hominum incidere ingenia: quæ quo longiùs à recti semita abiẽrint, hoc difficiliùs à facinoribus & improbitate sua retrahuntur. Subditorum virtutes ac vitia, aut suauem, aut duram faciunt regentis administrationem. Vos quidem dilectissimi, populus Dei & oues pascuæ illius estis. Quarè si tales eritis, quales vos maximè futuros spero & opto, cessura vobis & mihi feliciter omnia, præsente Deo, minimè dubito. Vt autem tales esse possitis, Deum vobis in rebus omnibus proponite, illum inprimis colite, illum vt æquissimum dictorum ac factorũ omnium nostrorũ iudicem reueremini, iustum retributorem, si recta sequamini: districtum iudicem, si mandatorum illius contemptores inueniemini. Hæc sunt, quæ in huius nostrę curæ pastoralis primordijs vobis dicenda putauimus, quibus & benè currentes in cursu contineamus, & segniores, si qui sunt, ad eandem metam tãquam subdiris calcaribus excitemus. Mali subditi pastorum munus reddunt molestissimum.

Hæc felicia fuêre sanctæ administrationis illius initia, quibus qualẽ se populo suo pontificem præstiturus esset, & qualis commisso sibi gregi pastor futurus, sic facilè declarauit. Sed & longè omniũ opinionem superauit, & expectatione illa, q̃ pectoribus hominum statim insederat, quotidiè maior apparuit. Nihil studiosiùs quęrebat, nihil procurabat attentiùs, quàm quomodò populum suum Deo maximè placentem efficeret. Idcireò crebris illum declamationibus, quibus nihil facundius aut efficacius dici poterat, ad rectam viuendi normam incitabat, & in via Domini continebat: q̃ tametsi gratia & lepôre admirabili ob innatam illi facundiam condiebãtur, & sanctę scripturę testimonijs refertæ erant, & mirificè proderãnt: maiorem tamen vim & authoritatem illis probatissimi eius mores & vitæ sanctitas adferebat. Nihil enim dicebat, quod opere ipse non impleret, sciens parùm vtilem esse doctrinã, q̃ docẽtis vitam arguerer. Erat illius pectus charitate ardẽs, mitis p̃sentia, omnib. affabilis, tẽperata in delinquẽtes seueritas, vt magis illos corripiẽtis charitas moueret, q̃ verborũ asperitas. Cap. 5. Officium boni pastoris. Docet opere & sermone.

Quid referã, quantæ illi curæ egeni essent, qua pietate pupillos prosequeretur & viduas? Non sexus, non ordo, nõ ætas erat in ciuitate, cuius tanq̃ omniũ pater curã non gereret: ac propterea frequenter populũ in ecclesiã vocabat, ac salutaribus documẽtis instruebat, & quod audiebãt vt opere cõplerent, diligẽter procurabat. Oculos in oẽs, de eorũ salute solicitus, intentos habebat, super gregẽ suũ incessanter inuigilãs, ne qua de sanctæ gremio Ecclesiæ antiqui hostis fraude ouis exiret. Idcircò mirus erat indagator, vt q̃ vita, qui mores multitudinis sibi cõmissæ essent, nõ ignoraret. Seniores ecclesiæ suæ sacerdotes, imitatus Apostolũ, vt patres reuerẽter admonebat, iuniores instruebat vt fratres, anus vt matres, puellas vt sorores aut filias, incredibili studio in viã Domini dirigebat, rectũ & verum agens animarum Episcopũ. Ipse aũt cauens cum Apostolo, ne, cùm alijs prædicaret, reprobus efficeretur, exemplo magis q̃ verbo prodesse suis, ac illorum animos confirmare studebat. Propterea vigilijs, orationibus, ieiunijs ac multiplici maceratione carnem domabat, & parẽre spiritui cogebat. Magno etiam charitatis impulsu finitimarum vrbiũ Episcopos tanq̃ collegas, crebrò per epistolas hortabatur, ne dignitatis suæ, ne impositi sibi oneris obliuiscerentur. Quæ quidem omnia tantam illi apud oẽs, non solùm suos, sed etiam alienos gratiam & amorẽ conciliãrunt, vt non aliter ac omnium parentem, illum diligerent ac venerarentur. Talis ac tãtus præsul duos & viginti annos Regiensem rexit ecclesiam, hoc est, ab anno aduentus Christi quadringẽtesimo quadragesimoquarto, vsq; ad annum quadringentesimum sexagesimumsextum. Floruit maximè sub Leone primo Pontifice Maximo, cui, sicut ostendimus, charissimus extitit. Vbi verò tempus aduenit, in quo tot virtutum ac meritorum suorum propositam sibi mercedem reciperet, in ægritudinẽ incidit, quæ vitæ finis illi fuit. Igitur suos ad se conuocans filios, veluti iam præsagientes, quid mox futurum erat, & ingenti metu perculsos ac flentes sic allocutus est: Cap. 6. Cura pauperum. 1. Tim. 5. 1. Cor. 9.

Video

Cap 7. Oratio eius ad suos sub vitæ finem. video, dilectissimi, quantus pectora vestra mœror occupauerit, quia meæ vitæ finem aduentasse cernitis. nec miror: scio enim, quàm molestum sit amantibus disiungi, cùm præsertim sic ab adspectibus inuicem separantur, vt visuri eos ampliùs nō sint, quorum præsentia maximè delectentur. Vehemens istud desiderium vera charitas gignit: sed moderatè illud ferendum est, vbi credunt qui remanent, multo vtilius esse discedentibus proficisci, quàm hic diutiùs esse. Sic mihi quidem contingit, qui cum Apostolo cupio dissolui, & esse cum Christo. (Philip. 1.) Ea est meta, ad quam iamdiù propero, & ad quam semper omnia mea contuli vota. Quare sic à vobis discessurus sum, vt multo magis in posterum sim vobiscum futurus. Neq; velim discessum huncjà vobis meum arbitremini, sed ad longè meliorem statum accessum, vbi multo melior vobis sim futurus, si in dilectione, ad quam vos semper hortatus sum, permāseritis, si mutuæ charitatis & mandatorum Dei eritis memores. Si enim putatis me potuisse vobis hucusque prodesse, qualem me futūrum erga vos deinceps credere debetis, vbi inexhaustū bonorum omnium thesaurum attigero? Igitur abstergite iam lachrymas, & flendi finem facite, & gaudendum magis hac in re vobis, quàm dolendum, existimate.

Cap. 8. Feliciter abiit ad Dominum. Hæc cùm dixisset, & non solùm sacerdotibus ac Leuitis, sed quamplurimis etiam de populo, qui frequentes aduenerāt, benedixisset, oculos & manus in cælum sustulit. Tunc mirè facies illius exhilarata est atque resplenduit, & stupentibus qui aderant omnibus, & psalmis & hymnis egredientem animam comitantibus, felicem præsenti, vt creditum est, Deo ac sanctis eius Angelis spiritum tradidit. Quantum verò sui desiderium reliquerit, totius ciuitatis mœror ac luctus testatus est. Vbique suspiria, vbique gemitus audiebantur, nec vllus erat lachrymis modus. Non enim aliter, quàm si domesticus vnicuique luctus esset, dolebant & lamentabantur. Ductæ sunt deinde solenni apparatu, ac totius populi, omnium ætatum, ac omnium ordinum concursu, exequiæ: sepultusque est extra vrbem in templo, quod in honorem beati Apollinaris ipse consecrauerat. Obijt aūt septimo Calendas Iulij, hoc est, quinto ac vigesimo Iunij die qui beati Iohannis Baptistæ natiuitatem subsequitur, anno ab aduentu Christi quadringentesimo ac sexagesimo sexto, Hilario Pontifice Maximo Ecclesiā regente, Leone verò Romanum tenente Imperium. (Miracula ad sepulcrum eius.) Quàm verò gratus Deo extiterit, & quem locum in Angelicis choris adeptus sit, mira ad illius sepulcrum prodigia continuò subsecuta declarauerunt: ad quod nullus, quacunq; detineretur ægritudine, frustrà confugit. Claudi gressum impetrārunt, cæci visum: paralyticis confirmata sunt membra, ab obsessis corporibus dæmones fugati. Nemo verbis satis dignè consequi posset, quanto splendore diuinum pontificem suum Deus populis omnibus, ac in Ecclesia sua velut cæleste quoddam iubar fulgere voluerit: vt se tanto felicem præsule ac patrono Regiensis ciuitas meritò dicere possit. Sed non tantus ad illius sepulcrum honor ac veneratio temporis longinquitate consenuit: sed ad hoc vsque tempus perdurat ac viget, nec vllius ad id piè accedentis diuina gratia fidem ac spem esse irritam sinit.

De sacri corporis illius translatione.

Cap. 9. VErùm quia, sicuti ostendimus, extra vrbis muros erat sepultus, & sæuientibus Barbarorum bellis, quibus vexata diù fuerat italia, frequentari ex more sepulcrum non poterat, ne tanti præsulis veneratio paulatim obsolesceret, diuina prouidentia, quæ in sanctis suis clarescere non desinit, miro quodam modo cauere voluit. Præerat ecclesiæ Regiensi vitæ ac morum sanctitate venerabilis Episcopus, nomine Thomas: (Thomas Regiensis Episcopus.) qui dignus beati Prosperi successor, ita gregem sibi commissum regebat, vt verbo & exemplo cunctis rectè viuendi norma esset. Hic vigilijs, orationibus, ieiunijs, eleemosynis & cæteris, quæ Episcopale fastigium decent, assiduè erat intentus. (Eis Prosper apparet.) Is dum ex more oraret in templo, subitus illum sopor inuasit: quiescenti beatus Prosper apparuit augusta specie, candida indutus stola, & venerabili canitie conspicuus: qui ei mandauit, vt paruam ecclesiam, quam diximus, in qua corpus suum parùm decenter quiescebat, amplificaret, & in ea locum extrueret, vbi sua deinceps ossa decentiùs seruarentur, addens, ne differret mandatum exequi. Diuino monitu expergefactus Episcopus, sacerdotes statim suos & populum ad se vocauit, & quid sibi mandatum foret aperuit: & ne diuini præcepti parùm diligens executor videri posset, opus continuò est aggressus. Extructa igitur æde, ac præparato magnificè loco in quem sacræ transferrentur reliquiæ, conuocatis religiosorum omnium collegijs & populo, qui

qui frequens cõfluxit.sepulcrum vetus, in quo vsque ad Luitprandio Longobardorum regis Christianissimi tempora quieuerant, apertum est: de quo tanta diuini odoris fragrantia effusa est, vt nulla ei aromata vel opobalsami riuuli, si per ædem fluerent, comparari possent. Ita eductæ sacræ reliquiæ cum ingenti omnium plausu atq; lætitia, manantibus vbertim præ nimio gaudio per ora cunctorum lachrymis, nouo sepulcro magno cum honore, cum psalmis & hymnis illatæ sunt. Vbi mira quam plurima, antedictis non dissimilia, meritis sancti confessoris sui Deus cum omnium stupore operatus est. Nam ibi opem illius implorantes surdi, statim audire, muti loqui, cæci videre, claudi ambulare, paralytici confirmari cœperunt, & alij, quacunq; laborarent ægritudine, sanari. Quid memorem fugatos ab obsessis corporibus immũdos spiritus, & alia, quæ nimis longum esset, si omnia recensere vellem, omni admiratione ac stupore miracula digna?

Odor suauissimus è sepulchro S. Prosperi.

Alia miracula ad trãslatas eius reliquias.

Catalogum operum sancti viri, quem huius author historiæ his subiungit, omisimus. Passim enim habetur apud diuersos.

VITA S. ADALBERTI CONFESSORIS, ET LEVITAE, DISCIPVLI S. VVILLIBRORDI EPISCOPI, EDI- *ta à Cœnobitis Medelocensibus circa annum salutis DCCCCXC. sed stylus passim mutatus est. per F. Laur. Surium.*

EGIMVS in Ecclesiasticis Historijs beatum Egbertum, cælesti afflatum desiderio, patriam, parentes, omnemque frequentiã cognatæ nobilitatis reliquisse, atq; studio peregrinationis & ardore vitæ remotioris in Hyberniam secessisse. Vbi cùm præclaro virtutum profectu & haud obscura vitæ sanctimonia in multorum admirationem venisset, Deo id agente, multos sui sectatores effecit: certatimq; ad eum tam Angli quàm Scoti confluebant, vltrò se in eius disciplinam tradere cupientes. In ijs erat etiam S. Adalbertus, qui tanquàm apis generosior, arctioris vitę institutã non segniter est complexus. Actiones enim suas ad exempla pij præceptoris conformabat, & ceu mundum animal, quicquid boni auditiõe accepisset, animo ruminabat, & opere exercebat: nec de sola sciẽtia sibi inaniter applaudebat, nec animis tumescebat: sed eam perpetuò in opus conferre magis magisq; connitebatur. Atq; ita per angustam mandarorum Dei viam ingrediens, breui adeptus est cælestium virtutum latitudinem.

Iunij 25.
Cap. 1.
S. Egbertus multos Christo lucratur.

Adalbertus eius discipulus, quem fuisse filiũ Deirorum gales, 6. cap. vitæ S. Svviberti. 1. Martij.

Cap. 2.

Porrò vir Domini Egbertus, quotidiana sanctitatis capiens incrementa, pro paruo ducebat suæ vnius saluti consulere: sed pro insita animo eius singulari benignitate, summoperè appetebat prodesse plurimis, in primis autem sanctæ prædicationis studio ad Christianæ religionis complexũ adducere homines ethnicismi erroribus implicatos. Audiens igitur Germaniæ populos infidelitatis nexibus præ cæteris tenaciùs irretitos, quippe qui ob ferocitatem suam Diuini verbi præconibus hactenùs penè inaccessi manerẽt, planè instituit ad eos commigrare, periculum facturus, num quos ex illis, Christi cooperante gratia, ex filijs perditionis posset adoptionis & conciliationis filios efficere. Cumq; in hanc cogitationem & curam totus incumberet, diuino oraculo, ne eam ad effectum perduceret, retardatus est. Itaq; vir sanctus, cùm neq; vellet, neq; posset diuinæ ordinationi reluctari, alios quosdam delegit, quos suo loco mitteret, & sanctitatis meritis & eruditionis efficacia tantæ rei idoneos. Et primò quidem misit Vuigbertum, integerrimæ conuersationis presbyterum: qui diù multumq; cum obstinata barbarę gentis duritia colluctatus, cùm videret non posse eam à sua perfidia reuocari, infecto negocio est reuersus. Atqui vir prudentissimus non ignorans, de Dei misericordia nunquàm desperandum, alios subrogauit, qui illud prædicationis officium explerent, Vuillibrordum Apostolicæ gratiæ presbyterum, eumque, de quo diximus, clarissimum Christi confessorem Adalbertum: adiunctis ijs decem alijs, eodem fidei calore feruentibus: ex quibus nonnulli post multiplices suscepti laboris agones, martyrij palmam adepti sunt, alij in pontifices promoti, cùm præclarè illo munere perfuncti essent, in pace quieuerunt.

Vuigbertus presbyter.

Vuillibrordus presbyter.

Cap. 3.

Ij ergo Christianæ religionis propagatores, sacræq; fidei propugnatores, tam iussu patris, quàm sua voluntate & deliberatione ad Euangelij prædicandi opus inhiantes, superatis pelagi periculis, cælesti illis gratia adspirante, optatum portum gratulabundi attigêre. Tum verò in terram egressi, strenuissimum Francorum principem Pipinum adiêrunt: à quo cum multa reuerentia suscepti, & per omne tempus, quo apud illum mansêre, humanissimè & officiosissimè tractati sunt. Porrò vbi cognouit aduentûs illorum causam & pium animi propositum, misit illos in Frisiam, quam nuper subegerat, vt suo ministerio gentem illam Christo lucrifacerent, ipsius principis præsidijs fultos, & authoritate munitos. Cumq; egregij illi rationabilium noualium cultores, iactis seminibus, è suo labore viderent frugum incrementa existere, communicato inter se consilio, cum bona venia Principis Pipini, sanctum Vuillibrordum mittunt Romam, à Præsule Apostolico in Episcopum promouendum. Ille verò ea dignitate ornatus, ad cœptum redit opus, sedemque Episcopi apud Traiectum castrum obtinet: cuius quæ fuerit vita, qui eius in prædicando Dei verbo sudores & labores, quibus claruerit miraculis, si quis nôsse velit, potest ex libro gestorum eius luculenter scripto, perdiscere. Nos pauca hæc in testimonium virtutum sanctissimi patris nostri Adalberti commemorare voluimus, vt qui ijs omnibus efficiendis comes & adiutor inter fuerit indefatigabilis. iam porrò, Deo fauente, ad ea nos conferemus, quæ peculiariter ad illum attinent.

S. Vuillibrordus cũ suis Christũ in Frisia prędicat.

Cap. 4.

Adalbertus forma optimi docto-ris.

Itaq; in beato Adalberto tanta fuit comitas morum, vt mirabili vitæ suauitate omnes ad sui imitationem alliceret. Quicquid sermone faciendum ostendebat, priùs ipse factis declarabat, maximo se detrimento affectum existimans, si non verba & institutiones suas re ipsa & exemplis optimis confirmaret. Inprimis autem veræ humilitatis studiosus fuit, asserens eius industria & cautione cætera omnia conseruari. Superuacaneum fit, hoc loco eius eximiam velle charitatem commemorare, cùm ea illi causa fuerit, patriam, propinquos & dulces patriæ fines, cunctaq; natalis soli commoda, relinquendi. Ne simus autem proliziores, quàm par sit, hoc compendio retulisse sufficiat, ita eum singulis initiatum virtutibus, vt nunquam ab illis quatuor primarijs, quas cardinales vocant, deflexerit, eamq; viro sanctissimo spiritalis militiæ perpetuā atq; indefessam fuisse contentionem, donec ipsam hostiæ suæ caudam Domino immolaret, conuenienter illi sententiæ Saluatoris. Qui perseuerauerit vsq; in finem, hic saluus erit. Eiusmodi ergo eximius heros munitus & instructus apparatu, quoquouersùm proficiscens, luctandis animabus operam nauabat.

Matth. 10. 24.

Cap. 5.

Apud Egmundam libenter degit S. Adalbertus.

Vtplurimùm tamen eo in loco hærebat, quem Egmundā vocant, ad cuius recessus ab importuna hominum frequentia veluti receptum quendam habere visus est: vbi inter complures, quos fama virtutum eius inuitârat, Eggo quidam ad eum venit, & breui tempore in eius se familiaritatē insinuans, accuratè illi adhæsit, adeò vt vir Dei non rarò eius hospitio vteretur, feliciq; compensatione eius meteret carnalia, cui spiritalia seminabat: vtq; inter ipsos conflata charitas & beneuolentia esset confirmatior, eius filium e sacro fonte suscepit, & vt par erat, etiam pleraq; secreta sua cum illo vel maximè communicauit. Itaq; die quodam inter cœnandum cùm se mutuis ex more colloquijs oblectarent, vir sanctus illi amico suo aperuit, velle se patriam parentesque reuisere, vt posset etiam illis aliquid gratiæ spiritalis impertiri. At Eggo nimis molestè ferens tanti amici absentiam cum lachrymis curiosè ex eo sciscitabatur, ad quod tempus rediturus esset. Tum vir Deo plenus, eius piæ solicitudinis misertus, fragmentum pomi, quod fortè manu tenebat, in ignem proijciens. Cùm huius, inquit, pomi grana in virgulta excreuerint, me, Deo benè propitio, tibi restitutum videbis. Deinde susceptam profectionem prosequens, emenso mari, in patriam venit, diuque optatam sui præsentiam natiuæ regioni exhibuit: illicq; aliquandiù moratus, verbis & exemplis non paucos ad sui imitationem illexit. Semper enim Dei gratia virum sanctum, quocunque se conferret, & præuenit & subsecuta est. Ita ergo lucrandis Deo animabus totus incumbens, præsentis laboris asperitatem futuræ mercedis contemplatione leniebat.

S. Adalbertus redit ad suos.

Cap. 6.

Intereà Eggo ille, quem diximus, sponsionis viri Dei æstimator auidissimus, eius reditum mire sitiebat. Vt autem miraculum, beati viri declarandis meritis diuinitùs destinatum, augustius existeret, accidit vt hospitiolum, in quo grana pomi ignis, mittente S. Adalberto, exceperat, voracibus flammis in fauillas redigeretur. Ecquis verò ex eiusmodi ambusto loco germen vllum vnquam emersurum, nedum benè frugiferas plantas ex carbonum reliquijs prodituras speraret? Sed Deo, cui omninò idem est velle,

velle, quod posse, nihil ad efficiendum difficile est. Denique vbi opportunum aduentauit tempus, ex eodem loco prodijt germen odoris Domini, & grana in ignem iacta rediuiuos protulêre flores: nec tamen fructus adferendo, tantam sui admirationem excitârunt, quantum attulit gaudij reditus optatus beatissimi patris Adalberti: qui, vt promiserat, in Frisiam reuersus, tanto maiori omnium studio & beneuolentia accipitur, quanto eius sanctitas euidentiori miraculorum attestatione, & propheticæ spôsionis certiori exhibitione quoquouersùm sese celebriùs diffudit. Attamen vir sanctus omni virtutum exercitatione instructus, & omni ex parte circunspectus, & aduersùs tentatoris versutias cautus & peruigil, in via propositi sui non tam in id erat intentus, quantum iam confecisset itineris, sed quantum adhuc certaminis superesset: sicque quotidiè aliquid ad superiora pietatis studia adijcere nitebatur, ac si iam primùm nouus tyro spiritalis militiæ & sanctæ conuersionis semitam ingrederetur. Insigne miraculum. Reuertitur in Frisiam.

Igitur de virtute in virtutem proficiscens, quod feliciter cœperat, feliciùs consummauit, & immarcessibilem sui agonis percepturus coronam, præsentis seculi obscuram lachrymarum vallem cum paradiso deliciarum permutauit: Christoq;, cui fideliter seruierat, septimo Calendas Iulij sanctissimam reddit animam, lætissimè iam concinens in Christi præsentia: Sicut audiuimus, ita & vidimus. Vbi sanè nos & credimus & optamus eum nostrarum miseriarum memorem, tanto vtique nostris releuādis incōmodis efficaciorem, quāto diuinæ pietati coniunctior est. Corpus autem beati viri à fidelibus eius temporis, qui eius curabant exequias, diligentissimè conditum ac humanissimè terræ mandatum, beatæ resurrectionis tempus præstolatur. Condita est supra illud ecclesia, quantum quidem earum rerum adhuc rudes poterant, eiusque memoria ab illis celebrabatur. Sed eam ecclesiam Nortmanni, crebrò facta irruptione, sæpè euerterunt, vastatis atrociter locis omnibus illi adiacentibus. Cap. 7. Eius felix obitus. Psal. 47.

Vt autem diuina prouidentia, cuius meriti esset vir sanctus, qui illic corpore quiescebat, ostenderet, id effecit, vt nunquam illi loco deesset, qui cultum debitum persolueret. Nec mirum tamen humanis illum excubijs honorari, qui quotidianis illic miraculis coruscaret: quæ quidem tam multa sunt, vt si ea singulatim describere velimus, non modò difficilem sed etiam impossibilem & cui pares esse nequeamus, laborem suscepturi simus. Quamobrem necesse est eum nos imitari, qui amœna prata perlustrans, dum, quos decerpat flores, animi dubius est, eatenus suo desiderio moderatur, vt tot carpat, qui sufficiunt ad delectationem, non qui suo pondere premant abeuntem. Ita & nos ea debemus vti mediocritate, vt recitatio compendiaria & studiosis, & fastidiosis vicissim satisfaciat. Cæterùm vt fidem dicendis adstruamus, non valdè nobis laborandum credimus, cùm profectò absurdum sit inde apud fideles aliquem ambiguitatis scrupulum existere, vnde, authore Deo, certum est, incredulos pristino valefecisse errori. Cap. 8.

Mulier quædam Esceuuar nomine, S. Adalberti seruitio se deuouit, certò sibi persuadens, inopiam & angustias viduitatis suæ, eius patrocinijs releuatum iri. Cumque multis annis deuotis institisset obsequijs, piratæ in ea loca irrumpentes, omnem circunquaque regionem, hostiliter deuastârunt: direptisque rebus & facultatibus, homines captiuos abduxerunt. Mansit autem sola hæc vidua, in tanta vastitate quid agere, quo se verteret, modis omnibus ignorans: quippe quæ prorsus nihil haberet alimoniæ, nec vbi vel vnde eam compararet, vlla ei copia suppeditaret. Tandem hoc vnum ei reliquum fuit, vt de consueta sancti Adalberti benignitate confideret. Nec sanctus despexit de ipso benè sperantem, sed opportunum illi remedium & opem tulit: quotidianum ei victum ab Oceani litoribus subministrans, atque hoc ipso satis declarans, quàm verum sit, Deum timentibus nihil deesse. Non potuit pia vidua communem sentire calamitatem, quæ specialiùs sancti Adalberti patrocinium sibi conciliarât. Cap. 9. Irruptiones Barbarorū. Psal. 33.

Posteà verò presbyter quidam, Amalathus nomine, officij sui religiosus cultor, angelico est oraculo admonitus, vt instaurandæ sancti Adalberti ecclesiæ, sine vlla dilatione operam daret. Ne qua autem posset illi inhærere ambiguitas, eadem visio etiam alijs tribus viris, laicis illis quidem, sed benè religiosis, oblata est. Qui cùm ei quid vidissent indicâssent, & ille omnia videret cum sua visione consentire, multo ad aggrediendum opus factus est alacrior. Itaque accitis vndique operarijs, in opus illud feruenter incubuit. Vbi autem artifices materiam comportatam inspexêre, trabem vnam cæteris multo breuiorem viderunt: eaque re non mediocriter afflicti, in alterum Cap. 10.

Haud vulgare miraculum. rum diem distulêre consultationem. Manè vident præsenti Dei beneficio trabem illam etiam cæteris longiorem, multaque affecti lætitia, tanto accuratiùs cœpto insistunt labori, quanto certiùs cognouêre etiam diuinis se miraculis confirmari. Erat autem ecclesia illa, sanctissimo Adalberto consecrata, ad litus maris sita, atque ea causa piraticæ infestationi exposita. Sed quàm admirabiliter sæpiùs eam potenti miseratione ab ea vexatione defenderit, non est silentio tegendum. Crebrò enim

Ecclesia S. Adalberti diuinitùs seruatur. Barbari in illam incurrere volentes, & propemodùm attingentes portum, nube se interponente videre illam non potuerunt, atque ita frustrati conatu suo, inanes abiêre. Quæ res in causa fuit, vt non modò à Christianis, sed etiam ab ethnicis frequenter visitaretur, illis suam animi deuotionem crebris oblationibus haud obscurè declarantibus. Neque id immeritò, quandoquidem nullus eò frustrà accessit, nec quenquam sui laboris pœnituit.

Ob vitandam prolixitatem, ea quæ sequuntur, redegimus in compendium.

Cap. 11. Rusticus quidam oblatum ad sancti viri sepulcrum caseum, per temeritatem furatus est. Eum voraturus, in densas spicas se abdidit. Et ecce percussus amētia, pro caseo

Pœna sacrilegi. proprios rodit digitos. Vbi id herus eius comperit, confestim iubet eum duci ad sacratissimas beati viri reliquias. Curatur illic, & ipsi ecclesiæ mancipatur.

Cap. 12. Solet mare procellosum secum arenas trahere, & eas in litus eijcere: quæ flante vento plerunque ita coaceruantur, vt altissimos montes æquare videantur. Eiusmodi moles quandoque proximè ad beati Adalberti oratorium constitit. Fortè autem eò appulit Roricus Barbarorum rex, iussitque vt ministri sui illam arenam à sacra æde ocyùs amouerent. Accingebantur illi in proximam lucem ad iussa regis capessenda: sed ecce manè conspiciunt arenam omnem meritis S. Adalberti ad lapidis iactum inde translatam.

Cap. 13. Apparuit idem Christi confessor sanctimoniali cuidam in somnis, (dicebatur ea Vuilfit) iussitque vt sacra ipsius ossa, quæ instar aliorum profunda humo condita erant, sub omnium conspectum eleuarentur, vt fidelium deuotio efficaciùs incitaretur, & eius meritorum intercessio studiosiùs impetraretur. Et ne ambigua esset ea ap-

Theodorici Comitis deuotio. paritio, tertiò repetita est. Itaque sanctimonialis illa Theodorico primo Comiti & eius loci domino, quid vidisset & audiuisset, indicat. Comes porrò, vt semper promptus fuit & officiosus ad ea, quæ religionis sunt, non distulit in opus conferre, quæ erant sanctimoniali demandata.

Cap. 14. Eleuata igitur sunt beati viri ossa, & ecce sub sarcophago repertus est fons mirè perspicuus, qui hodieque multis adfert corporum salutem. Aperto autem loculo palliū quo sacrum erat corpus obuolutum, penitus incorruptum inuenrum est.

Cap. 15. Porrò is, quem diximus, Comes Theodoricus, in loco, quem Hall en vocant, ex materia siue ex lignis construxit oratorium: constitutoque die, in quem fideles possent adesse, eò sacrum fecit thesaurum adduci: nec facilè certus possit eorum numerus iniri, qui interim, dum sacræ reliquiæ deportarentur, sanitatis beneficium impetrārunt. Sed quid sibi vult, quòd confessor Christi sanctissimus, qui iam beatus in cælis, nullius indiget, qui etiam cùm esset in humanis, humana omnia fastidiuit, sua vult ossa eleuari, & meliori loco reponi? Certè non ob aliud hoc ille voluit, nisi vt ij, qui ea cernerēt, animis compungerentur, atque ita faciliùs diuinitùs adiuuari mererentur. tum etiam, vt magis magisque pij homines ad appetenda cælestia inflammarentur.

Cap. 16. In eo autem construendo oratorio cunctis strenuè laborantibus, Sigifridus quidam sociorum diligentiam imitari nolens, omni membrorum officio destitutus, toto corpore contractus est. At salubri pœnitentia correctus, mox reualuit.

Cap. 17. Brumali tempore, omnibus frigore rigescentibus, Comes Theodoricus, de quo iam diximus, traha vehebatur per lacum mirè profundum, sed congelatum. Vt est autem periculosa eiusmodi in aquis frigore concretis ambulatio, cùm iam medium ferè atigisset lacum, dirupta non satis solida glacies, præsens exitium Comiti minitabatur, qui cunctis fugientibus, solus illic relictus est. At ille cernens omni se humana ope destitutum, ad crebrò compertum beati Adalberti patrocinium confugit.

Egregiū miraculum. Mox, quod dictu mirum est, vbi incredibilis penè est laci profunditas, non nisi ad cingulum vsque mergi potuit, & tum ipse, tum ea omnia quæ curru vehebantur, periculum illud euasêre.

Non

Non sunt autem obliuioni tradenda, quæ temporibus Theodorici iunioris, qui fuit eius, quem diximus, Comitis filius, nosipsi vidimus declarata miracula. Is enim paternæ deuotionis feruentissimus æmulator, in honorem S. Adalberti cōfessoris Christi, basilicam lapideam non sine multa difficultate construxit: quippe cùm tellus hæc arenosa & lapidum & calcis admodùm inops sit. Ipsum quoque beati viri corpus sarcophago impositum, elegantis fabricæ structura ornauit, & ne quid apud Deum de futuræ beatitudinis præmio illi deesset, monasticæ vitæ cultores illic Deo vacare voluit, de suis prouentibus tantum illis conferens, quantum ad victum quotidianum sufficeret. Pater quidem illius sanctimoniales illic collocârat: sed imminente eis sæpiùs Frisonum feritate, ad propositi sui obseruantiam facultas eis minimè suppeditabat. Cap. 18.

Porrò Theodoricus Comes iunior, filium genuit Egbertum, quem studio religionis in Clerum voluit adscribi. Is verò Egbertus iam adultus, cùm Subdiaconus esset, à die Palmarum vsque ad ferias S. Adalberti huius, quæ incidunt in septimum Calēdas Iulij, acri febre laborauit. Cùm autem festum illum diem cum cæteris celebrare constituisset, fiducia meritorum sanctissimi confessoris fretus, ita prorsus eo morbo absolutus est, vt nunquam illo correptus videretur: multaque hilaritate perfusus, ad Missarum solennia sui ministerij deuotionem adhibuit. Hic est Egbertus ille, qui posteà in Treuirensem promotus Archiepiscopum, tum viuacissimo religionis ardore, tum egregiæ moderationis libramine eam gubernauit ecclesiam. Cap. 19. Egbertus Treuirorū Episcopus.

Idem verò Comes Theodoricus filiam habuit inprimis charam, Erlindam nomine, quæ diù lusca fuit. Ea quoq; sancti Adalberti experta est virtutem. Quî verò illam vir sanctus negligeret, tot ab eius patre modis honoratus? Recepit ergo oculum incolumem, plùs gaudens illo restituto, quàm si nunquam eius vsu caruisset. Cap. 20.

Presbyter quidam ex Anglorum gente, Vuolmarus nomine, ad viginti annos cæcus fuerat. Multa ille sanctorum loca adijt, ipsa quoque Apostolorum limina Romæ visitauit. At quàuis diuina benignitas per merita Apostolica multis sæpè modis se declarauit, attamen huius viri sanitas S. Adalberto seruata est. Itaq; Roma reuertens, vbi celebrem eius famam comperit, Egmondam venit, ex fonte illo, quem sub sacri corporis locello repertum diximus, tertiò oculos abluit, & vidit clarissimè. Cap. 21. Cæcus videt.

Hac quoque tempestate permulti varijs affecti morbis, integram beati viri meritis sanitatem recepêre. In primis autem dæmoniaci efficacissimam eius in se virtutē experiuntur. Nec mirum, cedere illi dæmones, iam cum Christo regnanti, cuius adhuc in carne militantis, ineluctabile certamen crebrò experti sunt. Cap. 22.

Comes Ruosekinus haud procùl à monasterio beati Adalberti morabatur. Is filium suum in eo monasterio Christo seruiturum deuouerat. At vbi posteà eius voti incuriosus præuaricator effectus est, puer vsqueadeò cœpit aduersa laborare valetudine, vt eius vita planè desperaretur. Sed postquam ad altare sancti viri regulariter oblatus est, salus ei restituta est. Vnde satis licuit animaduerti, paternam perfidiam eius amissę causam fuisse. Cap. 23. Nota isthuc

Mulier quædam infantem peperit, qui ad viginti dies à maternis vberibus nullum omninò lac sugere voluit. Erat res plena præsentis periculi, cui humana ratione mederi nemo posset. Itaque parentes offerunt illum ad altare S. Adalberti, & puer mox ad vbera inhiat. Qua in re, dum paruulo subtrahitur naturalis nutrimenti appetentia, & sancti confessoris in curandis morbis patescit excellēs virtus, & eidem infanti sublimioris instituti professio conciliatur. Cap. 24.

Oratorium beati viri custodum incuria bis flamma vorax absumpsit: & cùm nihil ignis reliquum fecisset ex ijs, quæ in oratorio illo habebantur, solum pallium, quo erat sacrum sancti Confessoris corpus obuolutum, nihil ab igne detrimenti accepit. Cap. 25. Nota de pallio miraculum.

In regione transmarina quidam fuit homo opulentissimus, idque hisce nostris temporibus. Idem autem ipse cùm esset rapacissimus, nepotum suorum agros sibi voluit vsurpare. Multis modis per amicos & cognatos illis hominem à sententia deducere molientibus, ille contemptis omnibus, suos colonos iussit ijs agris colendis operam dare. At contrà iuuenes feroces ira inflammati propter rei indignitatem, palam testabantur, se quiduis malle perpeti, quàm paternæ hæreditatis facere iacturā. Existunt igitur vtrinque lites, militares manus vtrique parti adulantur, tandemq; immani exemplo ad bellum parricidale venitur. Succumbit iuuenum patruus, cæsus ab illis. Eius autem cędis posteà ducti pœnitentia iuuenes, sine mora Episcopum, cuius erant diœcesis, adeunt: cum lachrymis suum crimen fatentur: orant, vt ferro, quo patruum suum trucidâssent, ipsos constringi iubeat, donec diuino iudicio absoluerētur. Cap. 26.

Non recuſat Epiſcopus,ne,impunè abeunte tanto facinore, ęternis gehennę incendijs illi addicerentur. Alter igitur ex gladij capulo ſibi lorum conficiens,brachium illo ſuum vinxit:alter ipſo gladij ferro,perinde vt faſcia pectorali ſe ſtrinxit: pariterq́; adibant permulta Sanctorum loca,vt eorum ſuffragijs admiſſorum criminum veniam obtinerent,quorum votis nō ignorabant Dominum citiſſimè annuere. Interim veniunt ad Niuellenſe monaſterium, vbi multis claret miraculis virgo Gertrudis: cumque illi multis fuſis lachrymis aliquantiſper in preces incumberent, eius ſanctiſſimæ virginis meritis alter eorum vinculis ſuis abſolutus eſt,cunctis nō mediocri lætitia affectis:alter verò,dum enixiùs diuinam implorat opē, id reſpōſi cœlitùs accipit,vt properè ſe conferat ad eccleſiam beati Leuitæ Adalberti. Cœpit igitur de loco ipſi ignoto percontari ex alijs,nihil interim cuiquam indicans,quid illic facturus eſſe. Tandem nō ſine multo labore optatum attingit locum,& aliquandiù illic hærens, nihilque dubitans fore vt diuinitùs ipſi promiſſa vinculorum diſſolutione potiretur,cùm aliquādo, vti ſemper conſueuerat,ſub diuino officio ſtaret coram imagine Saluatoris, repente ferreum illud ligamen diruptum eſt.

S. Gertrudis multa miracula.

Hæc de vita & virtutibus celeberrimi Confeſſoris Chriſti Adalberti, Medelocenſis cœnobij fratres conſcripsêre, iubente ſupradicto eximio Præſule Egberto, eius monaſterij domino, rerum ad diuinum cultum facientium ſtudioſiſſimo procuratore.

Quæ ſequuntur,ab alijs a dicta ſunt,habenturque in MS.codicibus, grauiter & bona fide conſcripta. Nos ea contraximus ob vitandam prolixitatem.

TEmporibus Florentij Craſſi, qui fuit octauus Comes Hollandiæ, cuius multa in Deum pietas, erga ſanctum Adalbertum deuotio, & eius monaſterium beneuolentia extitit, id,quod iam commemoraturi ſumus, geſtum eſt. Paludem effecerat maris inundatio,cuius etiamnum veſtigia magna ſuperſunt. Ea plerunque hyeme increſcens,adeò Egmondenſi monaſterio ſolebat imminere, vt ægrè ab eius ambitu arceri poſſet. Quadam autem hyeme plùs ſolito inundans,pago vicino, quem Caſtriken vocant,non mediocrem agrorum & ædium vaſtationem minabatur. Incolæ autem eius pagi per id tempus & generis nobilitate, & rerum copia præpollebant: quæ res illis inſolentiæ,contentionis & multorum malorum fomitem ſuggerebant. Illi ergo concitatis animis & armata manu Egmundam veniunt, aggerem vndis obiectum perfringere volentes,id quod ſine magno monaſterij damno fieri non poterat. Hac autem ratione vndas tumeſcentes illi à ſuo pago auertere moliebantur. Vbi hæc ad Abbatis Stephani,admodùm venerandi ſenis peruenêre,quod viribus nō poterat, conſilio egregiè præſtitit. Miſit enim ad illos,ſcrinium aureum, in quo erant ſacræ reliquiæ,& vnà Adalardum,qui ei in Abbatis functione ſucceſſit, vt tum ſanctorum reuerentia,tum Adalardi,qui ſanguine coniunctus erat illis,qui in ijs præcipui fuêre, precibus permoti,ab ea temeritate abſiſterent. At illi mente obſtinata,quod animo conceperant,re ipſa perfecerunt, perrupto vi aggere monaſterij. Tum verò Adalardus ſcrinium illud cum ſancti patris Adalberti commemoratione aquis impoſuit: & ecce aëre rempeſtate concitato,grando & nix è cælo ruunt, aquæ in ſeipſas conuertuntur,nec audent ad loca humiliora ſe effundere. Eius miraculi nouitate fracti & pudefacti Caſtrikenſes,domum abiêre.

Florentius Craſſus. Comes Hollandiæ.

Reliquię S. Adalberti auertunt aquas à monaſterio.

Alio tempore, cùm iam Adalardus Abbatis illic officio fungeretur,eadem palus præſens periculum monaſterio intentabat. Itaque Abbas maius incommodum minori depellere volens, aggerem inter ſui iuris limites interrumpit,vt aquas inundantes à monaſterio auerteret. Id verò indignè ferentes Caſtrikenſes, mox armati aduolant,vim Abbati & ſocijs eius illaturi. Abbas fugam init cum ſuis: ſed illi equis inſidentes,facilè eos apprehendunt,& extremos quoſque vel iniurijs afficiunt, vel cædūt. Erant in ijs ſex germani fratres, opibus & viribus cæteris præſtantiores, homines in cædes & rapinas auidi, diuina humanaque promiſcua habentes. Tres ex illis, putà Arnoldus, Vulbrandus & Eilgerus, eum duobus conſobrinis Siero & Garbrando in ſancti Adalberti, cuius ſacras reliquias in ſcrinio Abbas ſecum ferebat, iniuriam procaciores, ſcrinium illud armis ſuis pulſant,ſed non impunè, Deo ſancti ſui iniu-

riam egregiè vindicante. Nam Arnoldus cæteris crudelior, eodem in loco, non multò pòst à fratre iuniore in capite & pectore cæsus gladio, tremens toto corpore, & in furiam versus, animam exhalauit. Qui autem eum percussit, cùm ipse quoque sanctum Adalbertum læsisset, amentia quadam affectus, ex diuite, nobili & potente, ad tantam miseriam deuolutus est, vt aliquot annis publicè ostiatim mendicârit, & tandem à vermibus consumptus, florente ætate decesserit.

Horrenda Dei vindicta in sacrarũ reliquiarum violatores.

Porrò Vulbrandus suo se ense peremit: Sierus intra sex menses miserabili morte periit, & Garbrandus, quo nemo erat in pago illo robustior & agilior, adeò membris omnibus contractus est, vt nunquam sine duobus scipionibus ad axillas applicatis ingredi posset: & vt nobis retulêre illi, qui eum & incolumem & debilem nouerunt, ad id tandem calamitatis redactus est, vt perosus fratribus & cognatis amicisque omnibus, in quodam vilissimo tugurio solus habitârit, miseram illic vitam viuens, nihil etiã ex rebus hæreditariis percipiens, omnium ope destitutus, ita vt tandem inedia confectus sit. Denique alii eius facinoris authores, partim morte, partim amentia, partim aliis magnis molestiis affecti, pœnas dederunt: nec deinde vnquam ausi fuêre pagi illius habitatores cristas erigere, omnipotente Deo tum aquarum inundationibus, tum arenarum molibus eos vastante, ita vt nunc humiliter sancti Adalberti patrocinia implorent, contra quem stolidè intumuerant.

Frisones vicini nostri, quemadmodùm nobis retulit vir quidam eximia pietate, ad solennitatem sancti Adalberti perpetua quadam consuetudine cum oblationibus frequentes venire solebant. Inter eos venit quandoque etiam mulier vno oculo orbata: quæ cùm sedulis precibus in beati viri ecclesia vacaret, lumen amissum recepit. Curatus est etiam quidam presbyter cæcus. Testantur verò homines fide dignissimi, tot se sæpenumerò miracula conspexisse, præsertim in feriis sancti Adalberti, vt certorum numerus iniri non posset. Nostra quoque memoria non raro vidimus, hominibus cum multa fide & deuotione ad eius diem festum confluentibus, diuersis morbis & incommodis affectos, atque etiam dæmoniacos templum gemitibus & clamoribus implere, permultosq; ex iis incolumes abire.

Lusca videt. Item cæcus.

Petronilla, vxor quondam Florentii Crassi Comitis Hollandiæ, marito defuncto, cùm tres haberet filios teneræ ætatis, Comitatum strenuè administrabat. Cùm sint autem fœminæ molles, possintq; facilè in fraudem impelli, malè persuasa Petronilla à quibusdam potentibus familiaribus suis, ab Egmundanis fratribus petiit Affelinum Capellanum suum in monachum recipi, vt illo mox Abbate creato, ipsa de monasterii rebus liberiùs vsurparet. Factus est ille monachus, & licet simplici esset ingenio, planeque rudis monastici instituti, etiam Abbas, sed solo nomine, effectus est. Tum verò res monasterii alii sibi vendicare cœperunt, eratque videre miseria, nobis penuriam patientibus, alios nostri oppressione gloriari. Fuêre tum etiam, qui consulerent Petronillæ, auaritia eos potiùs, quàm religione, stimulante, vt vetus ecclesia, tanquam angusta & parùm decora, destrueretur. Itaque tres laici eius ecclesię pręlati constituti sunt, lupi veriùs quàm pastores, Folpertus albus, Eilgetus & Stephanus. Qui eam nacti opportunitatem, sub consulendi pretextu, clàm de peculio nostro prędas agebant, domumque Dei paulatim expilantes, hominesque ecclesiæ in suam ditionem redigentes, domos suas pecuniis impleuerunt. Vidisses tum eorum proles, cognatos & affines inire matrimonia, dotes sibi parare ex facultatibus nostris, & ita breui magnas opes ecclesiæ nostræ ad magnã tenuitatem redigi. Sed non semper dormitat ille, qui dicit: Qui tangit vos, tangit pupillam oculi mei. Cùm facerent ergo illi, quæ minimè deceret, ita diuinitùs mulctati sunt, vt omnes anno vno inopinata & immatura morte perierint, suo exemplo docentes verissimè dixisse Apostolum, Qui destruit templum Dei, disperdet illum Dominus. Deinde non solùm ecclesiæ & monasterii eiusque officinarum omnium ruinæ instauratæ sunt, sed etiam collapsi mores, & fratrum atque religionis magnus defectus, Domino fauente, in melius reformata sunt. Quædam etiam alia miracula his subiunguntur, quæ, ne simus prolixi, prætermisimus: hoc vnum tamen minimè prætereundum arbitrati, quod ibi de quodam Friderico pio & religioso monacho est annotatum: qui annò Christi millesimo, centesimo quadragesimo tertio, cùm nouum templum Egmundanum dedicaretur ab Hartberto Traiectensi Episcopo, Præsente Theodorico nono Hollandiæ Comite & Sophia vxore eius, & populi maxima multitudine, sacræq; reliquiæ sanctorum ab eodem Episcopo in altaribus cõderentur: in perquirendis, inspiciendis, tractãdis, diuidẽ-

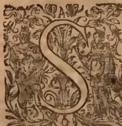
Zachar. 2. Vltio diuina in vsurpatores rerum monasterii. 1. Cor. 3.

dis & exportandis reliquijs omnium fuit studiosissimus. Sed ecce mox à dedicatione idemipse Fridericus diuinitùs castigatur, laborarque corpore, & fit mentis inops, ita vt nec verba nec gestus eius, moribus & personæ illius congruerent. Post paucos autem
Virtutes S. Crucis. dies morbo eum grauissimè infestante, & fratribus pro illo orantibus, illa Cruce consignatus est, quam Egbertus Treuirorum Archiepiscopus Egmundanæ ecclesiæ dedit, cuius virtutes crebrò experti sunt & commemorare solent eius loci fratres, & pleriq; laici. Ab ea consignatione mox sensu integro, Crucem illam, reuerenter sese inclinās,
Nota. salutauit. Nec multò pòst totus curatus est. Multi tum in ea fuêre sententia, idcircò castigatum eum fuisse, quòd tam audacter minusque cautè sacras reliquias tractâsset: vt discat homo, putredo & vermis, eiusmodi se rebus non temerè ingerere, sed cum tremore & summa reuerentia tractare diuina.

MARTYRIVM SS. IOHANNIS ET PAVLI, ITEM GALLICANI VIRI CLARISSIMI, A' TERENtiano conscriptum.

Consentiunt antiquissima Martyrologia: Ado Episcopus maximam eius partem ferè ad verbum habet in suo Martyrologio. Nos aliquot loca nonnihil elimauimus.

Iunij 26. Cap. 1.

SVB Constantino Augusto, & Gallicano Duce Romani exercitùs, Persarum gens, quæ Syriam inuaserat, victa & profligata est: cumq; idem Gallicanus triumphalibus infulis sublimatus, acceptus esset Augusto Constantino & charus, filiam eius sacratissimam virginem Constantiam sibi poscebat vxorem: idq; non mediocri instātia tum efflagitabat, cùm gens Scythica, quæ Thraciam occupauerat, immineret. Et quia magna erat authoritate, Comites omnes & præfecti cum vniuerso populo Romano, vt id fieret, postulabant. Constantinus verò Augustus magno cœpit animi dolore affici, quòd sciret filiam suam in sancto proposito manentem, faciliùs occidi posse, quàm vinci. Quæ cùm patris solicitudinem studio sanctitatis conaretur excludere, dixit ad eum: Si certissimum non haberem, quòd me non deserat Deus, rectè & formidini meæ, & solicitudini tuæ locus aliquis daretur. Cùm verò certa sim de Deo meo, pone pater omnem hanc solicitudinem tuam, teque me illi coniugem daturum promitte ea conditione, vt si Scytharum gentem superauerit, me victor simul & Consul accipiat: porrò sponsionis huius gratia duas filias virgines, quas ex amissa coniuge suscepit, vsq; ad nuptiarum diē apud me esse sinat: atq; ipse Iohannem Præpositum & Paulum Primicerium meum apud se comiter habeat: vt & ipse me per familiares meos alloqui & cognoscere possit, & ego per eius filias votum, mores, institutumq; illius cognoscam. Facta sunt omnia hęc, sicut virgo disposuit, & quasi instar arrhabonis cuiusdam dātur Gallicano duo fratres eunuchi ex parte Augustæ, & duę sorores, Gallicani filiæ, ipsi Augustæ traduntur: quæ ita erant liberalibus studijs eruditæ, vt vix in virorum sapientium numero illis pares scientia inueniri possent. Altera ex ijs Attica, Altera Arthemia dicebatur. Quas cùm Constantia ad se venire didicit, expandens manus ad Dominum, sic orauit:

Cap. 2. Oratio Constantiæ Virginis. Domine Deus omnipotens, qui me orationibus tuæ martyris Agnæ à lepra mundâsti, & semitam mihi timoris tui propitius ostendisti, virginitatisque thalamum reserâsti: vbi tu sponsus, tu filius manifestatus es: tu genitus ex Maria, tu genitor probatus es Mariæ: tu lactatus vberibus Mariæ, tu omne seculum nutriens, simul etiam illam, à qua lactatus es & nutritus: tu infantulus crescens ætate, tu omni seculo incrementa tribuens: tu sapientia proficiens, cùm ipse sis sapientia: tu ita magnus, vt te magnificentius nihil sit: tu verus homo ex matre editus in tempore, tu verus Deus ex patre sine matre genitus in æternitate: Deus de Deo, fecisti quæ non erant: ex matre sine patre carnali editus, quæ lapsum incurrerant, reparâsti: tu fusus in lucem, illuminatus es,
Iohan. 1. cùm sis ille, qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Te deprecor,
Iohan. 15. credens quod iussisti, te quæso petens, quod ipse promisisti, cùm diceres: Amen dico vobis, si quid petieritis à patre in nomine meo, dabit vobis. Peto itaq; Domine, vt has Gallicani filias tu lucreris, ipsum quoque Gallicanum, qui me tibi auferre conatur,

tur, tuæ fidei adiungere digneris. Aperi Domine os meum auribus earum, & aperi aures cordis earum sermonibus meis, consensusque illarum mihi pande ianuam, & tantam verbis meis vim largiaris, vt carnis commercium respuentes, tibi consecrari desiderent, atque ex hoc desiderio tantus amor in earum pectore existat, vt feruenter inhiantes ad thalamum illum tuum cælestem, plenis oleo lampadibus & tuæ charitatis splendentibus flammis ad eum pertingant, vt loco ipsis inter sapientes virgines attributo, de tua misericordia gloriantes, nihil terrenum appetant, sed te solum integro viscerum suorum affectu concupiscant. Hanc verò orationem fuisse Constantiæ, ipsa narrante didicimus, quam etiam ab ea scriptam legimus. Vti verò Atticam & Arthemiam ad Dominum conuerterit, quòd ad Gallicani martyrium explicandũ properem, studiosè prætereo.

Igitur veniens Gallicanus ouans, à Constantino, eiusque liberis, atq; ab omni Comitatu & Senatu excipitur: nec priùs ingressus est vrbem Romam, quàm ad sacta Petri Apostoli limina perrexisset. Dixit autem ad eum Constantinus: Cùm ad bellum proficisceretis, in Capitolium & templa ingressus, dæmonibus immolâsti: & iam inde victor rediẽs, Christum adoras & eius Apostolos? Quid verò isthuc rei sit, mihi nôsse cupienti pande per ordinem. Gallicanus eum adorans, ait: Cùm Scythica gens me in Thraciarum Philippopoli conclusisset, stragesque nostrorum plurimas edidisset, formidante me cum illis confligere, quòd exigua esset mihi militum manus, illorum autem innumera multitudo, insistebam sacrificijs, & varias Marti victimas offerebam, & quid multis moror? Creuit tandem obsidio, & omnes tribuni & milites mei se hostibus dedidêre. Cùm autem cuperem ego fugæ aditum reperire, Paulus & Iohannes, quorum alter præpositus, alter primicerius est dominæ meæ, pietatis vestræ filiæ, Cõstantiæ Augustæ, dixerunt mihi: Nuncupa votum Deo cæli, si te liberauerit, fore te Christianum: sicque eris victor ampliùs quàm fuisti. Fateor, sacratissime Imperator, simulatque votum hoc ore meo prolatum est, apparuit mihi iuuenis statura excelsus, ferens in humero Crucem, & dicens: Sume gladium tuum, & sequere me. Cũque ego sequerer illum, apparuerunt mihi hincinde milites armati, confirmãtes me atque dicentes: Nos tibi præstamus officium: tu ingredere castra, & dextera leuaque tenens gladium euaginatum, respice donec ad ipsum regem peruenias. Ad quem cùm peruenissem, prostratus ille ad pedes meos, rogauit vt sanguini ipsius parcerem. Ego flexus pietate, nullum penitus ex illis occidi, nec occidi iussi ab alijs. Atque ita vniuersa Thracia à Scythis liberata est, & Scythæ facti sunt tributarij. Tribuni omnes, qui ad me cum suis militibus reuerti voluerunt, nisi fierent Christiani, à me minimè recipi potuerunt. Eos autem qui in id consensêre, gradu sublimiori affeci, cæteris militia priuatis. Porrò meipsum iam Christianum effectum, ita Deo deuoui, vt etiam à coniugio promiserim abstinere. En habes quadruplicatum exercitum, habes Scythas tributarios, & omnem Thraciam in libertatem vindicatam. Mihi, quæso, proprij, succedi iubere, vt liberè possim vacare religioni quam didici, & in veritate perstare, quam profectò cognoui. Hæc dicẽte Gallicano, Imperator misit se in amplexus eius, referens vniuersa quę gesta sunt circa filias eius, quemadmodùm virgines Christo consecratæ essent, & per illas sua gratia Christus alias duas acciuerit, vtque doctrinæ summam complexæ, ad perfectionem contenderent, & inter ipsa rudimenta, quę perfectionis sunt, consectatæ sint. Deinde cum Augusto Gallicanus intrauit in palatium: cui beata Helena cum Constantia & duabus eius filiabus occurrit, fundebanturque lachrymæ gaudijs plenæ. Nec permittebatur ad domum suam redire Gallicanus, sed quasi gener Augustorum, in palatio morabatur, cernens filias suas flentes in laudibus Dei. Cùm vellet autem priuatus abscedere, rogatus ab Augustis, Consul processit, & in fascibus positus, quinque millia seruorum libertate donauit, & ciues Romanos fecit, prædia quoque & domos eis largitus est: omnesq; facultates suas, ijs exceptis, quæ filiarum erant, distrahi & pauperibus erogari iussit: manensq; in vrbe Ostiensi, sancto viro Hilarino se adiunxit, eiusque ædes auxit ad suscipiendos peregrinos, quos permultos recipiebat. Adhæserunt autem ei multi ex seruis eius, quos manumiserat: diuulgataque est fama eius per totum orbem, ita vt ab Oriente & Occidente venientes, viderent virum ex patritio & consule, qui esset Augustis amicissimus, lauantem pedes, ponentem mensam, aquam manibus effundentem, languentibus solicitè ministrantem, & cætera sanctæ seruitutis officia exhibentem. Ipse primus in Ostiensi vrbe extruxit ecclesiam, & ditauit officia Clericorum. S. Laurentius Leuita ei apparuit, adhortans eum, vt in ipsius nomine ecclesiam fabricaret in porta, quæ hodieq;

Cap. 2

Gallicanus vouet se Christianũ fore, & vincit Scythas.

Manumittit ooo. seruorum Gallicanus.

Vide S. Gallicani humilitatem.

dieq; Laurentia nuncupatur. Rogatus autem, vt ibi institueretur ipse Episcopus, non consensit: sed ex sua voluntate quendam, qui ordinaretur, elegit: tantamque gratiam ei largitus est Dominus, vt pleni dæmonibus, mox vt in eius conspectum venissent, mundarentur, & multa in eo esset curandorum morborum vis & efficacia.

Potens in miraculis.

Cap. 4. Cùm autem decedenti Constantio Iulianus successisset, legem is tulit, ne Christiani quicquam in hoc mundo possiderent. Porrò Gallicanus in pago Ostiensi quatuor casas habebat, quarum pensiones in eos, quos diximus, conferebat vsus, adeoque Dominum meruit habere defensorem, vt quicunque in eas ingrederetur ad fisci titulos constituendos, aut pensiones exigendas, statim à diabolo obsideretur: & quisquis actorum eius esset exactor, leprosus fieret. Tum verò consulti dæmones responderunt, nisi ad sacrificandum cogeretur Gallicanus, exactores prouentuum eius hæc pericula minimè euitaturos. Sed cùm nemo ad hoc scelus ausus esset hortari Gallicanum, mandauit ei Iulianus, vt aut sacrificaret dijs, aut è finibus Italiæ excederet. Tum ille mox, relictis omnibus, Alexandriam petijt, & ibi per annum integrum iunctus est cõfessoribus Christi. Posteà mox secessit in eremũ, ibiq; à Rauciano Comite tẽplorum, dum cogeretur sacrificare, & contemneret, percussus gladio in corpore, Christi martyrem fecit, atque ita gaudens cum triumpho perrexit ad Dominum. Cui statim basilicam sui nominis construxerunt, in qua exuberant beneficia martyrij eius ex eo, & nunc, & vsque in secula seculorum, Amen.

Cæditur martyr clarissimus.

Cap. 5. Hilarinus autem, qui quondam Gallicanum in vrbe Ostiẽsi susceperat, cùm cogeretur à fidei Christianæ persecutoribus sacrificare, & nollet, fustibus cæsus martyr effectus est, eiusq; corpus in eadem vrbe Christiani honorificè tumularunt.

Hilarini martyriũ.

Cap. 6. Porrò verò Iulianus, captus cupiditate sacrilega, auaritiæ suæ Euangelij sententiam prætexebat. Facultates enim & patrimonia Christianis auferens, dicebat: Christus vester dicit in Euangelio: Qui non renunciat omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Peruenit autem ad eum, Paulum & Iohannem quotidiè turbas Christianorum pauperum recreare ex ijs opibus, quas sacratissima virgo Christi Constantia reliquisset. Itaque misit ad eos qui dicerent illos debere ipsi adhærere. At illi respõderunt: Homines Christiani sumus. Augustæ memoriæ Constantinus & eius liberi, cùm Augustæ dignitatis apicem ornarent, & se Christi seruos gloriarentur, nos illorũ imperio famulabamur. Illi enim euntes in ecclesiam, posito diademate, ad adorandum Deum proni se in terram prosternebant. At postquam mundus dignus non fuit tales habere Augustos, & cæli eos inter Angelos susceperunt, tibi verò à Constantio regni solium traditum, tu religionem virtutibus plenam deseruisti, & ea sectaris, quæ optimè nôsti Deo minimè probari. Ea igitur causa te salutare noluimus, sed à societate Imperij tui nos penitus subduximus. Sumus enim non pseudochristiani, sed veri & gnisij. Iulianus rursus mandauit eis: Ego etiam Clericatum in Ecclesia obtinui, & si voluissem, ad primum Ecclesię gradũ peruenissem. Sed considerãs vanũ esse, relictis reb⁹ necessarijs & vtilibus, tertiam sectari & ocium, ad bellicas res animum appuli, & dijs sacrificaui, quorum fauore ad imperij fastigium perueni. Vnde perpendere debetis æquum non esse, vt vos in aula regia nutriti, desitis lateri meo, sed potiùs id congruere, vt primos vos habeam in palatio meo. Quòd si contemptus à vobis fuero, necesse mihi erit agere, vt cõtemni non possim. Paulus & Iohannes dixerunt: Non tibi hanc facimus iniuriam, vt qualemcunque hominem tibi præferamus. Dominum tibi anteponimus, qui fecit cælum & terram, mare & omnia, quę in eis sunt. Idcircò autem tuã hominis mortalis amicitiã declinamus, ne in Dei immortalis inimicitiã incurramus. Nôsse igitur te volumus, nunquam ad te salutandum vel colendum, nunquam ad palatium tuum nos esse venturos. Iulianus respondit: Habetis à me decem dierum inducias, vt animum vestrum componentes, prudentiori vsi consilio, non coacti, sed vltrò ad me venire maturetis. Quòd si ita non feceritis, posteà vel inuiti facietis, quod spontè non vultis. Paulus & Iohannes dixerunt: Iam illos decem induciarum dies puta pręterijsse, & quod te illis elapsis facturum minaris, hodiè facito. Iulian⁹ ait: Putatis, quòd martyrum loco vos Christiani habituri sint? Et cùm hoc dixisset, surrexit iratus, dicens: Post diem decimum ad me spontè venientes, amicos vos habebo: nolentes autem, tanquam hostes publicos vos puniam.

Luc. 14.

Vox apostata digna.

Psalm. 145.

Constantia sanctorum martyrum.

Cap. 7. Tum verò sancti viri Iohannes & Paulus Christianos ad se inuitantes, ordinauerunt de omnibus quæ relinquere poterant, ac totos decem dies diù noctuque eleemosynis insistebant. Vndecimo autem die intra domum suam constricti sunt, missusque est Terentianus Campiductor ad eos cum militibus hora cœnandi. Qui ingressus, vt eos

Omnia sua dant pauperibus.

eos vidit orantes, dixit: Dominus noster Iulianus statunculam auream Iouis ad vos misit, vt illam adoretis, & thura ei incendatis: quod si non feceritis, ambo gladio feriamini. Non enim vos in palatio nutritos, publicè occidi par est. Iohannes & Paulus responderunt: Si Iulianus tuus est dominus, habeto * partem cum domino tuo. Nobis alius dominus non est, nisi vnus Deus pater & filius & spiritus sanctus, quem ille negare non timuit. Et quia semel à facie Dei proiectus est, vult etiam alios secum trahere in perditionem. Hæc & his similia multa cùm illi dicerent, Terentianus, volens placere Iuliano, à quo in mandatis habebat, vt sine strepitu eos puniret, postquam eos ad adorandum Iouem & thura cremanda compellere non potuit, post tertiam noctis horam intra domum illorum foueam iussit fieri, in quam, ipso iubente, capite cæsos & mox inuolutos deponi mandauit, eiusmodi sparsa fama, iussu Cæsaris eos in exiliũ relegatos esse. neq; enim vllum cædis eorum vestigium extabat.

* pacem

Gladio ceduntur Iohannes & Paulus.

Non diù pòst Iuliano in bello aduersùs Persas interfecto, & Iouiniano Christianissimo Imperatore illi subrogato, apertæ sunt ecclesię, & Christiana religio gaudere cœpit. Dæmones autem ex obsessis corporibus intra domum Iohãnis & Pauli eijciebantur, confitentes sanctam passionem eorum: ita vt vnico filio Terentiani, qui eos nocte decollauerat, in illam domum veniente, clamaret dæmon per os eius, à Paulo & Iohanne se inflammari. Tunc Terentianus veniens prostrauit se in faciem, clamans, quòd nesciens quid faceret, homo paganissimus iussis Cæsaris paruisset. Atq; ita, dato nomine suo, ad proximum Paschæ diem percepit Christi gratiam. Cumque deinde multùm dolens, assiduè preces & lachrymas funderet in loco illo, in quo sanctorum corpora quiescunt, ab illis filius eius curatus est. Ipse verò Terentianus scripsit hanc sanctorum martyrum passionem ad laudem Domini nostri Iesu Christi: qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat in secula seculorum, Amen.

Cap. 6.

Terentianus credit in Christũ.

VITA SANCTAE MEMORIAE ANTHELMI, EX PRIMAE CARTHVSIAE PRAEFECTO EPISCOPI

Bellicensis: edita à quodam eius æquali, & familiari amico. Stylum mutauit F. Laur. Surius, plerisque redditis paraphrasticôs.

PROLOGVS AVTHORIS.

APVD ethnicos antiquitùs more comparatum fuisse nouimus, vt maiorum suorũ, qui fortiter & præclarè se gessissent, imagines siue sculptas, siue pictas statuerent, vt earum cõtemplatione, posteri ad expetendam virtutis & probitatis gloriam, virorum fortiũ exẽplis admoniti, incitarentur. At verò fideles vnius veri Dei cultores, multo & solidiùs & conuenientiùs atq; digniùs tum beatissimorũ martyrũ inuictissimos agones & illustrissimos triumphos, tũ sanctorũ Confessorũ præclara certamina & cũ sæuissimo hoste diabolo conflictus diuturnos, egregiasq; virtutes & stupenda miracula scripto cõpræhendere, & ad posteritatis notitiã transmittere voluerunt: quod nemo dubitat tum pictura, tum sculptura longè esse præstantius. nec sanè immeritò id illi sibi faciendũ putauêre. Si.n. ethnici illi vel potentia, vel rebus fortiter & ad virtutis præscriptũ gestis insignes, laude digni videntur, multò potiùs martyres & confessores Christi cõmemorandi, laude & prædicatione efferendi, multoq; honore afficiendi sunt, idq; in præpotentis Dei, q in illis & per illos operatus est, laudem, gloriam & honorẽ. Illi enim hostes suos, homines mortales & infirmos: isti totum mundum & hostes inuisibiles, multa vi & versutia instructos vicerunt. Illi opes & facultates perituras: hi thesauros indeficientes & regnum sempiternum obtinuerunt. Qua ex re facilè potest animaduerti, quàm sit nobis necessarium eos omni, qua possumus, deuotione venerari, & precibus agere apud illos, vt velint nobis semper & vbiq; esse patroni & protectores, vt etiam nos in aliqua eius regni parte adscribi mereamur. Laudemus igitur Deum mirabilẽ in sanctis suis, eiq; gratias agamus, quòd nostris temporibus B. Anthelmum Bellicẽsem Episcopum sanctorum suorum meritis æquatum perspicuè declarauit luculentis signis crebrisq; miraculis illum longè lateq; celeberrimum efficiens. De cuius vita & sancta conuersatione, ne negligentiæ arguamur, ego N. qui nomen meum modestię causa latere cupio, licet exili ingenio & tãtæ rei impar, amore tamen illius, & vt eius mihi patrociniũ

Sancti honorandi & inuocandi.

con-

Num. 22. cap. 10. conciliem, impolito quidē stylo, sed bona fide ac deuota mente, ex multis pauca scribenda suscepi, non meis fretus viribus, sed illius virtute & benignitate, qui bruti animantis os verba edere docuit, & infantium linguas disertas facit.

VITAE HISTORIA.

IVNII 26. cap. 1.

CELSA magnaq; progenie claris in mundo parētibus, tali prole beatis, patre Arduino, ex Allobrogum (author Sauoiæ habet) castello Signino, matre nobilissimis suæ patriæ hominibus orta, beatus Anthelmus editus est: cui ea cura fuit, vt Deo, cui placuit, seruiret: & ita qui erat nobilis genere, Christi seruitute multo factus est nobilior. Diuina autem prouidentia, cui is curæ erat, id agente, parentum voluntate adhuc puer sacris discendis literis traditus est. Postquàm autem adoleuit, egregia indole fuit, tantaque diuinitùs gratia perfusus est, vt esset omnibus gratus, & ab omnibus, qui eū nossent, charus haberetur. Etsi autem iam DEO quoque gratus esset, vt arbitramur, nō tamen ilicò ad religiosam viuendi rationem se conferre voluit, arridentis ipsi seculi blandimentis illectus. neque enim adhuc accuratè versabatur in commemorandis nouissimis, quorum sedula cogitatio retrahit à peccatis. Facilè autem mihi persuadeo diuinæ sapientiæ id ita factum esse dispensatione, quæ fortiter suauiterque omnia disponit: vt quo illi res magis secundæ magisq; ad voluntatem fluerent, eo à patre cælesti tractus ad Christū, maioribus sanctitatis meritis cumulatus videretur. Itaque in Gebennensem & Bellicensem ecclesias ascitus, breui magnis est auctus opibus & prouentibus, honoribus quoque & dignitatibus ecclesiasticis, ita vt prouectioris ætatis viris, atque etiam grauissimis senibus anteferretur. In Gebennensi enim ecclesia Præpositus & Secretarius, in Bellicensi Secretarius creatus est: quæ illic præcipuæ dignitates habētur. Cumq; multæ ei essent facultates, non id ei studio fuit, vt opes colligeret & coaceruaret, sed vt liberaliter & honestè eas expenderet. Delectabatur enim fauoribus & laudibus hominum, vt solent illi, qui in precio haberi volunt. Prætereuntes vel aduentantes illustres viros, tam religiosos, quàm seculares, reuerenter accipiens, immò & pertrahens, honorificè tractabat, & obsequia opportuna officiosissimè exhibebat. Ita fiebat vt secundum sapientis sententiā, regno vtiliùs meritis innumeros sibi lōgè lateq; pararet amicos. Habuisse verò fertur aliud quiddā longè præstabilius, erga pauperes scilicet & afflictos animū pium & benignum. Certum est aūt, vnam aliquā virtutem, si insit in homine, etiā ad alias eū perducere, quod quidem vel maximè facit charitas, sine qua cæteræ virtutes nullæ sunt. Charitatis aūt eximia proles est eleemosyna cuius qui studiosi sunt, amorem Dei & thesauros inæstimabiles sibi acquirūt, tū etiā bona præsentis vitæ & ætatis annos plurimos, amicos certos, fidos, magnos, atque sempiternos.

Traditur litteris. — Eccles. 7. Sap. 8. — Mundus illi blanditur. — Benignitas eius in pauperes. — Eleemosynæ quid præstent.

Cap. 2. Etsi autem, vt diximus, Anthelmus vanis & caducis esset rebus implicatus, attamen summoperè cauebat, nè quid flagitiosè, impurè aut turpiter admitteret. Et hæc quidem pauca de seculari eius vita præmisisse sufficiant: nunc ad ea referenda accedimus, quæ illum efficiunt verè beatum. Appropinquante tempore illo, quo ad Christi imitationem se erat cōpositurus, & felici mutatione in alium virum abiturus, nempe perfectum, & in mensuram ætatis plenitudinis Christi, cœpit hominum religiosorum, inprimis Carthusianorum, loca inuisere, vitam eorum explorare, libenter illorum sermones audire: at necdum tamen magno conuersionis desiderio, sed quadam potius curiositate. Admonebatur interim ab ijs, quos adibat, seruis Dei. sed quis illius facilem sibi conuersionem ausus esset polliceri, cui tam prosperi essent rerum successus, tanta felicitas, tantæ etiam maiorum honorum propositæ spes? Ecce autem inuisente illo cum quibusdam coætaneis suis Carthusiam, quam Portarum vocant, vt Christo illic seruientes accederet, cū dominus Bernardus venerabilis Prior verba salutis ei loqueretur, cuius sanè opera innumeri à deuijs vitiorum callibus ad Deum conuersi sunt, & in diuersa loca ablegari: itemque nonnulli ex fratribus eum summoperè ad conuersionem hortarentur, Christi gratiam & vitam æternam summamq; felicitatem & amplissimos in cælis honores ei promittentes: nō tum quidem statim assensit, sed petens vt pro ipso Dominum orarent, atque illorum precibus se commendans, ijsq; valedicens, abscessit. Cumq; ad inferiorem eius Carthusiæ domū

Bernardus Prior Carthusianus egregius.

venisset,

venisset, ea nocte retentus est à fratribus & Bosone Procuratore, mirabilis industriæ
viro, eiusq; cognato. Manè iterum ascendit ad domum superiorem, fratres denuò
adit, illorum domicilia & cætera omnia perlustrandi copia ei datur. Vt sensêre autem
fratres emollitum animum eius, tempus nacti opportunũ, de contemptu mundi ser-
mones repetunt, hortãtur vt exigua pro magnis, pauca pro multis, falsa pro veris, pro
sempiternis fluxa & caduca, pro salutaribus noxia, pro vita mortem, pro Deo mun- Subitò totus ad Deũ côuertitur.
dum contemnere ne dubitet. Quid multa? Diuini timoris spiritu correptus, consilij
& fortitudinis spiritu confirmatus, repentina mutatione iã alius effectus, amicus Dei
haud vulgaris propediem futurus, omnia quæ mundi sunt, prorsus respuit & à se abdi-
cat, vni Deo inhærere constituit, eiusq; cultui & seruituti totum se addicit: moxque in
fratrum illorum collegium & sodalitatem admitti se postulans, ab illis comiter rece-
ptus est. Hortantibus autem illum fratribus, vt properè res suas disponeret, ijsq; com-
positis ocyùs rediret, certumq;, ad quem adesse deberet, diem illi præstituerent: ille nõ
absurdè ratus, iuxta sententiam Domini Saluatoris, manu semel ad aratrum missa,
non esse respiciendum retrò, ne parùm aptus esset regno Dei: Hæc est, inquit, illa dies, Luc. 9.
qua deliberatum est mihi perpetuò cum Domino permanere. Suppetunt, vnde æs a- Fit Carthusianus more Apostolorum omnibus relictis.
lienum dissoluatur, nec desunt amici fideles, qui omnia exequantur. Itaque monasti-
co eius Ordinis habitu hilariter suscepto, cum multa pietate, deuotione, feruore ani-
mi vixit inter illos: atque disciplinis regularibus & arrepti instituti obseruãtia ita bre-
ui instructus est, vt iam perfectus videri posset.

Per id tempus primaria Carthusia paucissimos habebat monachos. Quamob- Cap. 3.
rem dominus Hugo Gratianopolitanus Episcopus, vir prudens & eximia virtute, qui
beato Hugoni successerat, & posteà Viennensis Archiepiscopus creatus est, multis
precibus à Portarum Carthusiæ fratribus contendit: vt fratrem Anthelmum, qui
adhuc nouitius erat, Carthusiæ magnæ permitterent. Dimissus ille ad eam Carthusi- Mittitur ad primariam Carthusiã.
am, vbi Ordo Carthusianus primùm cœpit, adeò fuit propositi tenax & monastici
Canonis diligens, constans & strenuus cultor, vt multas de seipso victimas offerret
Deo, & vita eius cæteris exemplo esset: quibus tamen certè id impossibile videba-
tur, vt eius studia imitarentur, cùm ille supra vires humanas sese perpetuò exerceret.
Sed neque ille id potuisset, nisi diuina fretus virtute, per illum & in illo omnia effici- Eius exercitia.
ente. Erat crebrò pernox in vigilijs: orationi, lectioni, sanctæ meditationi, laudibus
diuinis die noctuque vacabat: cumque scriptura dicat, Multam malitiam docuit ocio-
sitas: certumque sit, ocium animæ inimicum esse: ne vllum tempus vacuum abscede-
ret, etiam labori manuario incumbebat, sed multo ampliùs exercitijs spiritualibus. Eccle. 33.
Lachrymarum tanta illi copia fuit, vt in precibus & meditationibus, quarum ma-
gna illi erat assiduitas, in suorum alienorumque peccatorum commemoratione, er-
ga afflictos & quasuis hominum calamitates commiseratione, denique pro cælestis
regni desiderio quidam lachrymarum riuuli ab eius oculis manare viderentur, inti-
mo pietatis affectu expressi. In ecclesia sub solenni quotidianarum precum persolu-
tione, torrentes quidam ex eius oculis prorumpebant. Sub Missæ sacrificio, vbi to-
tum se Deo mactabat in holocaustum, totus erat spiritualis, totusque Deo inhære-
bat. Frequentissimum id illi erat, nocte ac die verberare pectus, genua flectere, toto
corpore se humi prosternere, terrã exosculari, atq; ita humiliare & abijcere sese co-
ram Deo. Quotidiè creberrimis virgarum ictibus cædebat dorsum & latera, plagasq;
plagis cumulando, nunquam patiebatur carnem liuoris expertem aut cutem inte-
gram manere. Solitudinem, silentium, ieiunia, obedientiam, cæteraque Ordinis insti-
tuta accuratè obseruabat.

Cùm his aũt alijsq; maioribus, quibus nec commemorandis quidem sufficimus, Cap. 4.
Dei seruus studijs sese exerceret, Prior & fratres id consultum fore arbitrati sunt, vt
eius industria in rerum externarum administratione, tanquam necessaria vterentur.
Itaq; instituitur Carthusiæ Procurator. Et ille quidẽ, ne inobedientiæ culpa se obstrin- Fit Procurator.
geret, id ministerium humiliter suscepit, prudenterq; ac strenuè executus est. Si qua
noxia vel inutilia aut reperiret, aut fortassis existerent, ea mox profligauit, religioni
contraria demolitus est, inhonesta correxit, fratres laicos ab illicitis compescuit. Si
quem vidisset dissolutum, vagum aut negligentem, arguendo, obsecrando, increpan-
do, castigando eum emendatiorem efficere conabatur, nec quenquam sinebat à regu-
læ præscripto deflectere. Pauperibus & egenis pro diuinitùs ipsi indita pietate & hu-
manitate, multã exhibebat cõmiserationem, esurientes cibo recreabat, nudis præbe-
bat vestes, afflictis & miseris non solùm consolationẽ, sed etiam seipsum impẽdebat.

Quamuis aût his atq; id genus alijs misericordiæ officijs diligentē nauaret operā, attamen studiosiùs ad amica Cellulæ suæ, tanquā nutricis & omnium magistræ, exercitia & quietem atq; tranquillitatem assiduè receptum habebat: atque ita Marthæ bonum quidem, sed tamen in multa distractum, & actuosum curabat ministerium, vt potiorem Mariæ partem, quā sibi delegerat, nequaquam deserendā putaret: sicq; erat solicitus erga plurima vt vni illi, quod necessarium est, cui vacare cœperat, inhæreret, in neutro deficiens. Nanque ieiunia, vigilias, corporis castigationes, & cætera, quæ antè memorauimus, auxit potiùs, quàm quicquam illis detraxit. Mira quidem sunt hæc, quippe quæ humanarum virium excedant facultatem: sed præpotens Deus, qui est bonorum omnium largitor & author, cui voluntatem dederat, etiam vires suggessit.

Cap. 5. Cùm iam autem tempus adesset à Deo præstitutum, quo non vni sibi, sed plurimis ad Deum adducendis eum intentum esse oporteret, vir Deo deuotissimus cedente, immò cogente illo, qui tunc primæ Carthusiæ præerat, & fratribus, Prior creatus est. Fuerat eius loci Prior, sempiterna memoria dignus Guigo, vir venerabilis, qui pro diuinitùs ipsi collata gratia melliflua doctrinæ, hanc obtinet prærogatiuam, vt bonus Prior vocetur ab illis, qui de illo loquuntur. Is Carthusiensi instituto modum certosque limites statuit. Regulam enim ipse conscripsit, quam Consuetudines voluit appellari: subditos instituit verbo & exemplo: solerti & vigilanti cura, honestè, religiosè ac sobriè, quæ ad ipsum attinerent, moderabatur: qui ab eo consilium peterent, iis rectè & salutariter consulebat. Cuius celeberrimi viri idcircò hîc mentionem facere voluimus, quòd seruus Christi Anthelmus Prior creatus, ad eius se imitationem composuit, & subditos ita viuere voluit, quemadmodùm ille in suis constitutionibus præscripserat: si quid verò collapsum esset, id instaurare curauit. Intepuerat enim Ordinis obseruantia post decessum memorati Prioris, nec erat is, qui anteà fuerat, religionis feruor siue seueritas disciplinæ, propter defectum virorum fortiū: qui inde accidit, quòd beatus ille sanctorum conuentus, paucis periculum euadentibus, vno die vel potiùs vna hora pariter extinctus, laboris sui præmium à Domino percepit: quando ab altissimis montibus nix, humus & saxa in Cellas monasterij ruentia, fratres sua mole oppressêre. Dedit igitur operam nouus Prior Anthelmus tam ædificijs, quàm moribus instaurandis, vt si quid sancti Ordinis pristina religio & obseruantia accepisset detrimenti, id ad pridem conscriptas constitutiones reformaretur. Negligentem si quem cerneret, aut contumacem, admonitionibus, blandis verbis & minis, præceptis quoq; & obiurgationibus ad meliorem frugē reuocare nitebatur: quòd si quis nollet resipiscere, planeque obstinatus esset, è fratrum sodalitate illum extrudere non dubitabat. Erant enim nonnulli, qui sanas institutiones eius non ferentes, cùm essent grandes in oculis suis, homines maligna mente & in contentiones procliues, illi sese opponere non vererentur. At ille non ferens eorum arrogantiam, ne aliorum pacem & quietem interturbarent, è monasterio eos eiecit. Sub illius itaque manu & disciplina proficiebant fratres, fortiter perseuerantes in exacta monasticarum constitutionum obseruantia, idq; non in prima Carthusia tantùm, sed etiā in cæteris, illo Priores extimulante & adhortante. Et florebat tum Carthusiana religio, crescebatq; & multiplicabatur. Quanuis autem pauci quidā fortassis plus æquo seuerum illum & rigidum in subditos arbitrarentur, at plures tamen, qui sanioris essent iudicio, tali patre gaudebant, & sanctorum delectabantur exercitatione studiorum. Diligebat enim suos vir sanctus, & paterna beneuolentia cōplectebatur, prouidens eis de omnibus, queadmodùm solet mater, de filiorum suorum salute solicita. Gaudebat cum gaudentibus, cum lugentibus lugebat, aliorum damna & incommoda, sua putabat, vt posset ipse quoq; de suis dicere illud Apostoli: Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non vror? Solebat singulos crebrò inuisere, suaui eloquio mulcere, non solùm animabus, sed etiam corporibus res necessarias præbere, prout cuiusque moribus vel constitutioni congruere nouerat. Si quid aūt admissum esset ab aliquo, id lenitate ac māsuetudine potiùs, quàm seueritate corrigere studebat: & cùm sibijpsi non parceret, alijs indulgendum sentiebat. Ita si qua ab aliquo culpa esset perpetrata, veniam dabat pœnitenti, cunctisque fratribus ea, quæ ad victum pertinent, & multiuaria solatia atque beneficia conferebat. Infirmis vel animo vel corpore, aut qui tentationibus pulsarentur, ingenti cura salutis & consolationis fomenta adhibebat. Perfectiores verò omni honore dignos existimabat, & tanquam Christum Dominum in illis venerans, multa reuerentia eos prosequebatur, ita vt etiam illis assurgeret modestiæ causa, magister discipulis, præpositus subiectis, omnes sibi anteponens, nulli

[Margin notes: Creatur magnæ Carthusiæ Prior. — Guigonis encomium. — Fratres in Carthusia misere pereunt. — 2. Cor. 11. — Humanitas & charitas in erga subditos.]

nulli se iustitia parem sentiens. Sed cùm erga morigeros & gratos talem se præberet, ingratos, duros, rebelles, arrogantia tumidos seueriter coercebat, & sub iugum superbas ceruices mittens, humiliabat, æquo iustitiæ libramento singulis pro dignitate resti tuens. Pœnitentiam autem agentibus & se peccâsse dolentibus, mira humanitate & commiseratione propitius erat.

Atque hoc pacto vir beatus in fratrum salutem cura peruigili intentus, vitia persequebatur, virtutes fouebat & promouebat. Hortabatur eos, vt magis magisq; proficerent, præmia illis cum Christo immensa & ineffabilia proponens. Dicebat cum beatissimo Apostolo, vt quæ retrò sunt, obliuiscentes, in anteriora se semper extenderēt. Neq; verò his paucis duntaxat, sed permultis prodesse curabat. Fratrem etiam suum traxit ad Christum. nam alius frater eum iam præcesserat. Traxit verò etiam Patrem. Felicem nimirùm parentem, qui tribus filijs, magna virtute vitis, præeuntibus, ipse quoque, contempto cum suis vanitatibus & mortiferis illecebris mundo, secutus est Saluatorem. Felicem planè, qui tales meruit habere liberos, qui rerum caducarum & instar fumi labentium spreta hæreditate, & sibi & parenti æternam semperq; mansuram comparârunt. Felix felices feliciter secutus est, non iam filios, sed patres in Christo. Aduentantes etiam, quos non raros habet ea domus, hospites, animarum suarum saluti consulere cupientes, ad agendam pœnitentiam & vitæ emendationem inuitabat, habita ratione morum & conditionis singulorum. Faciebat verò id indiscriminatim apud Clericos & laicos, apud seculares & monasticæ vitæ professores: quippe qui omnes cuperet saluos fieri, illam S. Iacobi sententiam animo versans: Qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, saluabit animam eius à morte. Erant autem exhortationes eius nonnunquam graues quidem verbis, sed charitate & beneuolentia refertæ: & quamuis nonnulli eas grauiter acciperent & molestè ferrent, mitibus sanè gratæ erant & iucundæ: nec pauci ijs correcti sunt, multi ad peccandum facti cunctantiores & tardiores, multi ad agendam pœnitentiam adducti sunt. Castigabat verbis malè viuentes, maximè literatos, nec illorum dissimulabat vitia, omnis adulationis expers, & personas accipere nesciens, nemini parcens, ne ipsis quidem negligentibus aut auaris, vel munera exigentibus Episcopis, non Abbatibus erga subditos parùm solicitis, vel non bona de se exempla præbentibus, non presbyteris fœdæ libidinis mācipijs, non denique quibuscunque sanctæ Dei Ecclesiæ præfectis vel ministris publicè peccantibus. Et certè reformidabant eum omnes, sed diuersa planè ratione: alij nō sine amore, alij cum indignatione & odio: alij beneuolentia eum complectentes, alij stomachantes: alij blasphemantes & conuicijs proscindentes, alij laude & prædicatione eum efferentes. Nec deerant sanè, qui sanctum virum rusticum dicerent & importunum, nec tamen poterat vel ausus erat quisquam synceritati & æquitati zeli illius sese opponere.

Cap. 6. | Philip. 3. | Iacob. 5. | Omniū vitia seuerè carpit & castigat.

Intereà verò multarum bonarum consuetudinum & institutorum ipse Carthusiæ magnæ author fuit. Instituit nanque, vt ex ijs, quæ monasticus Canon præscribit, nihil deesset fratribus, nihil illi vnquam carnm sentirent: sed præpararentur illis ea omnia, non habita precij ratione, statutis ministranda tēporibus. Atque ijs alijsq; commodis, hactenus suppeditatis, statuit non fraudandos esse fratres, ne, de rebus necessarijs solici & anxij, minùs vacarent diuinarum rerum contemplationi & regularibus disciplinis. Terminos Carthusiæ dilatauit & ita obstruxit, vt fœminæ, quæ anteà prohiberi non poterant, quin in eos ingrederentur, iam se exclusas sentirent. Structuras quasdam, prout expedire visum est, partim meliores reddidit, partim mutauit, partim nouas effecit. Agriculturæ, pastorum gregum, denique omnium, quæ eius monasterij essent, curam gessit. Nec hoc silentio tegendum, quosdam illum aquæductus multo labore prolixis spacijs effecisse, per quos ad cellas fratrum, ad culinam, cæterasque officinas tanta aquarum copia deriuatur, vt perpetuo decurrentium lapsu etiam molēdini rota, postmodùm illic constructa circumagatur.

Cap. 7. | De necessarijs hæc dicit, non de exquisitis lautitijs aut rebus superuacaneis.

His igitur alijsque permultis, quæ nimis operosum sit omnia annotare, quæ illius prudentia & industria effecta sunt, Carthusiæ primariæ & spiritalium & temporaliū bonorum non paruæ accessiones allatæ sunt. Possunt autem monasteriorum præfecti beati viri exemplis edoceri, quemadmodùm tum seipsos, tum suæ curæ commissa, id est, subditorum corpora & animas, cæteraque omnia regere ac moderari debeant. Erat ille ita studiosus lenitatis & mansuetudinis, vt esset tamen etiam suis locis & temporibus seuerus. Nouerat vir prudens & grauitatem lenitate, & lenitatem grauitate temperare: quanquam vincebat in illo, naturali quodam Dei munere ei insita, pietas

Cap. 8. | Quomodo prælati seipsos, & sibi commissos regere debeant.

& misericordia. Cùm esset autem talis & tantus vir, ad cellæ quietem & solitudinem inhiabat, quòd parùm sibi præstare videretur, immò multam etiam iacturam fecisse, dum multis occupatus, non posset pro voto spiritalibus exercitijs inhærere.

Cap. 9. Itaq; cùm annis duodecim strenuè ac religiosè Carthusiam illam gubernâsset, alio in locum suũ subrogato, subesse malens quàm præesse, obedire potiùs quàm imperare, ad Cellam, cuius ardebat desiderio, se recepit, eius gratissima habitatione mirificè delectatus. Lætabatur enim solitudine: nec tamen sæpiùs à Priore vocatus ad consilium, suam operam negabat: neque etiam destitit vnquam reprehendere, si quid fieret præter decorum aut Ordinis honestatem, vel quod instituto Carthusiano minimè conueniret: immò verò quoad vixit, toti Ordini Carthusiano corrigendo, conseruando, tuendo & propugnando suam operam, quasi communis quidam parẽs nauauit, & nisi ille fuisset, non tantus in Carthusia disciplinæ monasticæ vigor & rigor perseuerâsset, sed illa quoque instar aliarum laxo fluxisset sinu. Multis verò etiam alijs sanctis locis, permultis tum Clericis, tum laicis ad emendationem & religionis incrementum non parùm contulêre eius feruentes adhortationes & optima viuẽdi exempla. Sed iam ad alia pergamus.

Abdicat se Prioratu.

Cap. 10. Per id tempus in Portarum Carthusia primi Prioris locum obtinebat eximius pater Bernardus, qui quanti apud Deum meriti sit, qua memoriæ celebritate dignus, multa & præclara, tam in spiritalibus quàm temporalibus, eius opera & studia testãtur: nempè eius monasterij amplitudo, terræ spatia abundè sufficientia, domus ipsa ædificata & strenuè gubernata, plurimisque referta bonis, fratrum diligens cura, disciplinæ monasticæ integritas, & boni mores fratrum puraque religio, larga manus in Christo, & ad dandum & benignè faciendum egenis porrecta, alia etiam loca, quibus suæ facultates non sufficerent, crebris & magnis fota beneficijs, è quibus sanè nonnulla pessùm ijssent, quæ iam eius suffulta liberalitate consistunt. Dabat nanque ille indigentibus liberaliter, inprimis autem religiosis siue monasticæ vitæ cultoribus: & suppetebat, quod largiretur. Atque hoc illi diuinitùs collatum erat munus, vt ab omnibus, qui vel viderent eum, vel de illo audirent, mirè diligeretur, non à vicinis modò, sed etiam procùl degentibus, adeò vt etiam plerique in lõginquis regionibus, quicquid ille mandâsset, libenter eius parerent voluntati.

Encomia Bernardi Prioris Carthusiani.

Cap. 11. Innumeros peccatis deditos & implicatos, ad bonam frugem & vitæ emendationem adduxit, & ad diuersa monasteria & propinqua & remota remisit, illic Deo seruituros. Vbi autem senectute premi se sensit, ab externis laboribus quiescere cupiens, vt posset accuratiùs vni vacare Deo, simul etiam indignum se existimans, qui semper alijs dominaretur, tandem apud se statuit alijs subesse potiùs quàm præesse.

Cap. 12. Abdicato itaque Prioris officio, de alio substituendo solicitus, cùm esset vir prudens, nec vellet in incerto spem collocare, talem sibi subrogare conatus est, qui diligentia, authoritate & integritate sua Ordinis instituta, diù illic feruenti spiritu obseruata tueretur, nec sineret tepescere seruorem, aut fratres in deteriora prolabi. Nemo autem molestè ferat, aut nos temeritatis arguat, quòd hæc de sancto viro nostræ narrationi attexere voluimus, quando sine ijs non satis perspicuum esset, quid velimus, & solent plerunque exempla exemplis adiuncta, non paruum orationi ornatum addere. Elegit ergo vir sanctissimus Anthelmum, eumque, vti par erat, reuerenter petẽs à magnæ Carthusiæ patribus, impetrauit.

Cap. 13. Postquam autem eò venit Anthelmus, quemadmodùm in illo exequendo munere se gesserit, cùm sint eius mores iam suprà explicati, retexere superuacaneum arbitramur. Nõ est tamen prætermittendum, quòd domum illam plurimis bonis tẽporatijs abundantem, sancto quodam fœnore potioribus & præstantioribus cumulauit. Nam cùm inuenisset pecuniæ non parum, frumenti & diuersi generis annonæ siue leguminum aceruos & horrea plena, cogitare cœpit, nulli ea vsui fore, si sic congesta manerent. Statuit igitur pecuniam elargiri ijs, à quibus cum vsura eam reciperet, nempè egenis frumentum quoque mutuò dare potiùs, quàm putredini aut vermibus perdendum relinquere. Erat enim id temporis magna annonæ caritas: sed messe aduentante, iam nouas fruges carpere licebat: cui tamen rei alia accessit calamitas, in montanis locis grandinis tempestate omnibus planè perditis & vastatis, quæ monachorum illorum agricolæ seminârant. Nec habebant iam, quid vel ederent, vel vnde sementem nouam facerent. Aduertit ergo prudens & pius fœnerator, ex ijs quæ habebat, posse se maxima lucra facere. Itaque maluit ea mutuò dare miseris, quàm pro precio distrahere. Quæ enim distracta sunt, non redeunt ad venditorem: mutuò verò & fœ-

Anthelmus præficitur Carthusiæ Portarum.

Frumẽtum distribuit indigentibus.

& fœnori data,cum multo lucro reuertuntur.Iussit ergo frumentum agricolis distribui,alijs plùs,alijs minùs,prout res poscere videretur:idque sine vlla stipulatione, bonum habens fideiussorem, qui fallere non nouit, Deum, quem non dubitabat cum immenso fœnore data restituturum. At pauperes illi ruricolæ acceptis portionibus suis,laudabant Dominum,qui per fidelem seruum suum tanta eis beneficia præstitisset.Quotquot autem ex eo frumento seminârunt, eos planè confidimus vberum spe frugum minimè frustratos.Deinde mittens etiam manum ad pecuniam: mille aureos,quos inuenit,& alia,sui Ordinis & alijs religiosis locis elargitus est. Ita nimirùm fidelis seruus & prudens nouit consulere ex fœnore domui suæ, thesauros nunquam defecturos acquirere,nempè temporaria sapienter dispergendo, spiritalia verò intemerata seruando,animarum potiùs quàm terrenæ substantiæ doctus lucra aucupari. Porrò etiam si qua visa essent in ecclesiæ ornamētis superflua,ea alijs locis, quæ ijs indigerent,impertijt.Idem fecit de varia domûs supellectile, qua abundabat. Accessit verò etiam ad syluas,quas illa domus amplas possidet, & magna arborum strage edita,spatia pratis opportuna effecit,& agros accipiendis seminibus aptos. Curauit etiā pomarium ingens constitui,& in eo diuersi generis surculos truncis inseri. Diligebant autem eum fratres,quandoquidem non talem eum experiebantur,qualem eum fore existimârant,putà durum,seuerum & asperum. Placidum enim & affabilem se exhibebat, non prælati dignitatem præ se ferens, sed ipsis quoque subditis humiliorem se præbens. Domino Bernardo præstabat reuerentiam,illum sibi anteponens. Idem erat erga religiosum Christi seruum Iohannem, cui aduentanti solebat reuerenter assurgere,nec id vnquam prætermisit,etiam cùm Episcopi, Abbates, aut cuiuscunque dignitatis personæ adessent. Pietas verò & cōmiseratio ei⁹ erga afflictos, quāta fuerit, quanta erga omnes liberalitas,ab vno,quod memoratu dignum videtur, eius exēplo animaduertere licebit.

Itē pecuniā
Syluā mutat in prata.

Ea tempestate Comes Forensis dolo captum Lugdunum vastauit,diripiens omnia, inprimis autem malignitatis suæ rabiem in ecclesiam exercens, Clericorum euersis ædibus, cùm illi Deo protegente salui euasissent. Itaque ipse Archiepiscopus Eraclius,& cęteri magna dignitate viri,haud secus ac profugi & proscripti ad Portarum Carthusiam aduolârunt,ad quam alioqui conuenire consueuerant, de rebus magnis consulturi. Postquam autem eos consolatus erat vir magnanimus & fortis in Domino Anthelmus Prior, ista etiam addidit: Ne,quæso,velitis Domini mei hac illac errabundi vagari, vel aliò vos conferre. Apud nos permanete,aut si pro expediendis negotijs interdum vultis egredi,ad nos reuertamini. Nos enim, demptis equis vestris,& vos & presbyteros & Clericos vestros quandiù necesse erit,alemus. Erit id pergratum nobis,& vobis nequaquam indecorum. Euntibus igitur & redeuntibus illis, quibusdam etiam iugiter illic hærentibus,largis impensis cum multa gratia & alacritate ad victū pertinentia accuratè sunt subministrata,donec non diù pòst,non sine grandi miraculo profligatis hostibus,Clerici ad sua reuerterentur.

Cap. 14. Lugdunū vastatur.
Sūma humanitas erga Clerū Lugdunensem.

At cùm vir Dei multis occupatus,ab illis,quibus potissimùm inhiabat, spiritalibus studijs & exercitijs se distineri videret, vix biennij euolutis spatijs, Prioris officio, quod pacis reformandæ necessitate,& Superiorum præcepto adactus susceperat, sese abdicans,ad tutissimum,semperque concupitum se in magna Carthusia Cellæ portum recepit. Etsi autem solitudinis & secreti esset amans,at crebrò tamen magnorum virorum,Deum timentium,qui eius amici erant,grata visitatione recreabatur, & illi vicissim sanctis eius colloquijs delectabantur. Audiebatur enim etiam procul nomen eius,& cuncti eius constantiam mirabantur. At ille laudari se ferebat molestissimè, nō ab hominibus vanam & lubricam,sed à Deo stabilem, veram, sempiternamq́; gloriā appetens. Inter alias virtutes eius,quibus erat egregiè instructus, non mediocriter eū commendabat studiu̇m & zelus inuictus catholicæ vnitatis,eiusq́; aduersùs schismaticos virilis & constans propugnatio. Cùm enim Romanæ curiæ Episcopi & Cardinales,totaque curia Alexandrum Apostolicæ Sedi & vniuersæ Ecclesiæ summum Pontificem Canonicè electum præfecissent,& Octauianus,qui primus eum elegerat,malo dæmone impellente & ambitione occæcāte,sedem Apostolicam arripuisset,&, quod est execrabilius, Ecclesiam illam in Imperatoris ditionem redigere non esset veritus, (Erat enim potens & illustri familia, multis fautoribus fretus,cum Catholico Pontifici pauci quidem,sed meliores,studerent) atq; ea causa vniuersa penè Ecclesia anceps vacillaret: Ordo Carthusianus primus ante omnes in Ecclesia Occidentali,quemadmodùm satis constat, Alexandrum pro Catholico & vero Pontifice habendum, eiq; præstan-

Cap. 15. Iterum se abdicat Prioratu.
Schisma in Ecclesia Romana.
Carthusianorū studiū erga verum Pontificem

præstandam obedientiam confirmauit. Ecquis autem eius rei author fuit? Nimirùm Anthelmus, & cum eo Gaufredus, sapiens & egregia facundia vir, atq; in diuinis scripturis eruditissimus. Horum studio, labore & opera effectum est, vt diù nutantes confirmati Priores, cæteriq; Carthusiani instituti fratres, Pontifici Alexandro obedientiam promitterent. Atq; ij ipsi permultos Ecclesiastici Ordinis prælatos & subditos illorum, in schisma propendentes, aut nutabundos & dubios, ab errore reuocârunt, & in sana sententia confirmârunt, Alexandrum catholicum probantes, Octauianum reprobum reprobantes, reum condemnantes, & schismaticum cum eius fautorib⁹ execrantes. Imperator igitur, qui non nisi sua voluntate & authoritate Pontificem creari volebat, cuius administer erat, non dominus, isthuc de Anthelmo resciuit, veræque fidei cultorem & defensorem non solùm odio habuit, sed etiam condemnauit. cùm illius nec maledicere esset, nec benedicere. Interim verò præeuntibus Carthusianis ac Cistertiensibus. Alexander Pontifex à Gallis, Hispanis, Britannis breui receptus est. Quæ quidem inter cætera nos referre voluimus, vt perspicuum fieret, quanto animi feruore iustitiam & veritatem æmulatus sit Christi seruus Anthelmus, Deusq; laudetur & glorificetur, qui sanctos suos adiuuando, claros & celebres reddit.

Cap. 16. Quamuis autem, vt diximus, solitudine & silentio delectaretur, libenterque carnis afflictioni, spiritûs contritioni, sanctæq; meditationi perpetuò vacaret, non tamen licuit ei diù manere intra Cellulæ amicos recessus, Domino volente, vt tam illustris lucerna non sub modio lateret, sed posita super candelabrum, luceret in domo Dei. Accidit tum Bellicensem ecclesiam orbari pastore suo: & cùm de successore ageretur, pars potentior quendam elegit adolescentem, genere nobilem, eique ædes Episcopi traditæ sunt. Sed pars altera in eius electionem minimè consentiens, monachum quẽdam in defuncti locum subrogauit, missis legatis ad Põtificem maximum, qui tum in Gallijs morabatur, vt eius authoritate confirmaretur & consecraretur. Eius legationis facilè princeps & dux erat Sigibodus, homo astutus & mirè eloquens, multæque literaturę: qui oratione polita & phalerata facilè in suam sententiam pertraxit eos, qui erant in curia Pontificis: at Pontifex ipse neutram electionem voluit ratã habere, distulitque legatis dare responsum, non dubitans etiam alterius partis nuncios vẽturos, quorum rationes æquè vt priorum audire volebat. Intereà Christus illius ecclesiæ curam gerens, vtilem & benè idoneum illi antistitem contulit. Erant in fratribus moderatiores aliquot, pauci illi quidem, vt semper rariores sunt sapientes, quibus neutrius partis probabatur electio. Ij cæteros in concordiam redigere cupientes, magnum illum Carthusianæ solitudinis cultorem Anthelmum eligunt. Consentiunt illis reliqui omnes gratulabundi adeoque etiam ille, qui prior electus fuit cum amicis suis. erat enim Anthelmi consanguineus. Sed cùm non ignorarent, sine multa difficultate illum à Carthusiæ solitudine auelli non posse, ad Pontificem Alexandrum properè abiêrunt: qui vbi cognouit quid molirentur, gauisus est, dicens illos felices fore tali pastore, taleq; consilium propitio Deo ipsos suscepisse. Et primo quidem pius Pontifex & istos & alios, qui ad ipsum venerant, per seipsum conatus est in concordiam redigere: sed Sigibodus, qui se omnia pro voto habiturum putabat, tam bonam electionem moliebatur abolere, multis rationibus asseuerans suam ratam, hanc verò irritam esse debere. Blandè verò admonitus, quin & rogatus à Pontifice, cùm tanti Patris nõ posset resistere voluntati, inuitus tandem assensit. Omnibus itaque conciliatis & animo coniunctis, Pontifex datis ad Anthelmum literis, Apostolica authoritate præcepit, vt ecclesiæ Bellicensis, cuius esset præsul electus, curam susciperet nulla occasione differret. Mandauit etiam Priori Carthusiæ & fratribus, vt eum traderent petẽtibus, & si recusaret, præcepto compellerent.

Anthelmus eligitur Bellicen. Episcopus.

Cap. 17. At vbi Anthelmus didicit quid gereretur, & iam adesse qui ipsum essent abducturi, fugæ se mandare constituit, exemplo Christi Saluatoris, qui Iudæis eum rapere volẽtibus, & regem constituere, fugam inijt, docens ea re dignitates & honores neutiquã ambiendos, sed fugiendos potiùs esse. Sed Dominus Christus cur eam fugã capesseret, nõ ignorabat: Anthelmus verò propemodùm extra se positus, q d faceret, nesciebat. Dominus, qui non suam, sed patris venerat facere voluntarem, idcircò fugit, quòd tẽpus ab omni æternitate præfixum nondum adesset, quo à Patre clarificatus regnaret: Anthelm⁹ verò ea causa subducere se voluit, & necessario recusato ministerio, suę obsequi voluntati, quòd necdum compertum haberet rem à Deo geri. Perquirentes autem fratres, postquam eum repererunt, è latebris extractum, vix in conuentum perducere potuêre. Exponunt ei Pontificis mandatum, exhibent literas, addit Prior etiã suum

Subducit se, ne sit Episcopus.
Iohan. 6.
Ibidem.

suum præceptum, rogant legati nomine totius ecclesiæ Bellicensis, hortātur fratres, vt prouinciam diuinitùs ipsi demandatam suscipiat, nec suam voluntatem ausus sit diuinæ anteferre. Ecquid verò iis omnib⁹ effectum est? Ille prorsus renuit, palàm protestans, se extra illam eremum nunquam egressurum. Tandem pia quadam & callida machinatione proponunt ei, alterum è duobus vt eligat: aut Pontificis mandato impositum amplectatur ministerium, aut ipsum Pontificem adeat, quem aiunt eius cognita voluntate, nunquam illi vim adhibiturum. Ea igitur spe ductus ille, iter ingressus est, legatis eum non deserentibus. Vt autem peruenit ad Pontificem, ab ipso & tota curia honorificè acceptus est. (Nouerant enim virum esse magni meriti & eximię virtutis) Postquam autem ad colloquium ventum est, dixit Anthelmus, se non alia causa eò accessisse, nisi vt posset Pontificis experiri misericordiam, ne eius authoritate ad id adigeretur, quod neque sibi, neque ecclesię, à qua expeteretur, conducibile foret. Multa tum in seipsum cœpit iactare conuicia, illiteratum, idiotam, imperitum, improbum, inutilem se clamitans, atque iis aliisque id postremò adiiciens, se votum nuncupâsse Deo, nunquam ab eremo se recessurum, atque idcircò inuitum cogi non debere. Enixè igitur illo petente, vt Pontifex ipsi parceret, ille respondit: Noli, fili, noli caluas excusationes prætexere, neque enim te fingere decet. Nouimus qua sis industria, vbi animum adiicere & intendere vis. Quid ita nunc inerti pusillanimitate contraheris? Obedias oportet. Ego enim quod scripsi, scripsi. Memineris scripturæ dicentis, quasi peccatum ariolandi esse, repugnare: & quasi scelus idololatriæ, nolle acquiescere. Simul animaduerte, quanta sit obedientiæ virtus, quam professus diù coluisti. Qui teipsum abnegare, & Christum sequi velle professus es, non debes tuæ obsequi voluntati, sed ad Christi exemplum & imitationem te componere, qui factus est patri obediens vsque ad mortem Crucis: à qua etsi pro humana conditione abhorreret, at tamen constanter dixit patri: Pater mi, si non potest hic calix transire, nisi bibam illum, fiat voluntas tua. His atque id genus aliis sermonibus Pontifice eum demulcente, ille pudefactus conticuit, & pro tanti Patris reuerentia non fuit ausus vlteriùs reluctari. Consecratus inde est solenniter ab ipso Apostolicæ Sedis Pontifice Alexandro ipsis feriis natiuitatis perpetuæ Virginis, quæ tunc in Dominicum diem inciderant, eodemque Pontifice ipsum retinente, ad dies aliquot mansit in Curia: & cùm multa de rebus variis familiariter inter se colloquerentur, & Anthelmus crebrò ex scripturis opportuna testimonia proferret: Itáne inquiebant, rudis planè & indoctus est iste, vt ipse nobis persuadere voluit? Cùm autem solicitus in eam curam incumberet, vt discedendi ipsi facultas daretur, Pontifex congruis quibusdam munusculis donatum, à se cum benedictione dimisit. Hactenus nonnullis de vita & moribus beati viri ante pontificatum commemoratis, nunc ad ea, quæ Episcopus gessit, breuiter exponenda, Deo fauente, accedemus.

1.Reg.15. Phil.2. Matt.26. Cedit tandem & consecratur à Rom. Pontifice.

Non habuit sanè in illo locum, quod vulgò dici solet, Honores mutant mores. Idem enim permansit, qui anteà fuerat vitæ grauitate, virtutum constantia, perseuerantia religionis studio: ad preces, vigilias, ieiunia & cæteras corporis afflictiones adiecit potiùs aliquid, quàm detraxit. Diuinum officium non in sacello suo, sed digniùs & maiori cũ decoro, in summa æde cum Canonicis humiliter persoluit. Quotidiè ferè, quod anteà rarò permittebatur, salutarem Deo hostiã offerebat cum multa deuotione & copia lachrymarum. Sacris initiatos, maximè sacerdotes, summo honore dignos affirmabat pro concione, iussitq; suis auditoribus, vt multa eos reuerentia prosequeren tur: illos porrò admonuit, vt sine criminis nota seipsos integros & inculpatos Deo ministros exhiberent. Sed audiebat de illis, q̃ animo eius non possent nõ esse molesta. Erãt enim nonnulli in eis, q, quod sine pudore dici non potest, publicè suas fouerent cõcubinas: quidã etiam, quod exectabilius est qui se fœdissima adulterii infamia contaminarent. Itaque primo anno susceptì ministerii sui ad synodum conuocatis presbyteris, & blanditiis & minis eos sui officii admonere volens, ita locutus est: Quis honor, quæ dignitas sit sacerdotii, aduertere debetis fratres & compresbyteri mei. Vos, authore beatissimo Petro Apostolo, genus electum, regale sacerdotium: vos inter Deum & homines mediatores estis. Sacerdos enim Angelus Domini exercituum est. Vos sicut luminaria in mundo lucere debetis, & alios optimis exemplis potiùs, quàm verbis solis, docere. Quantæ, oro, dignitatis est, creatorem omnium, Deum immensę maiestatis contrectare manibus, panemq; illum viuum, qui de cælo descendit, è mensa Domini accipere? Sanè quisquis hoc non mundo corpore & pura mẽte per temeritatem facere non dubitat, is, Apostolo teste, iudicium sibi manducat, non diiudicans corpus

Cap. 18. Episcopus factus vt se gesserit. 1 Pet.2. Malach.2. Iohan.6. 1.Cor.11.

corpus Domini. Et sunt tamen etiam in vobis, qui id minimè attendant non quòd ignorent, sed quòd negligant & paruipendant. Nam quod abominabile & valde execrabile est, turpiter sese abijcientes, & à tanti honoris fastigio in sordes & cœnum sese præcipitantes, sancta polluere non verentur, turpitudine sua omnipotentis Dei in se iram concitantes. An verò parùm vobis est, (vobis loquor, qui huius facinoris rei estis) quòd quemadmodum per Ezechielem dicit Dominus, pascẽtes vosmetipsos, nõ modò oues, quod vos facere oportebat, non pascitis, infirmos confirmando, debiles roborando, fractos consolidando, dispersos reducendo, & ex luporum faucibus raptos extrahendo: sed etiam turpissimæ vitæ toxico oues Christi inficitis, & quibus ad obtinendam vitam æternam authores & duces esse deberetis, eas vobiscum in æternę mortis præcipitia adducitis? Sed hæc quidem hactenus à vobis perpetrata, tametsi par erat, eorum causa vos & ecclesiasticis prouentibus & sacris ordinibus priuari, tamen in præsens mihi meritas non dabunt pœnas. Si qui verò deinceps sese ad meliorem frugem recipere noluerint, in illos ego certè multa seueritate animaduertere non omittam. Nolim enim dissimulãdo vestræ me iniquitatis reddere participem. Quod si vos noueritis parcere saluti vestræ, Deum quoque propitium sentietis.

Ezech. 34.

Cap. 19.

Eius seueritas in Concubinarios.

Hæc primo anno dicta sunt ab illo: altero anno cùm quidam nollent resipiscere, sed suis inuoluti fæcibus, pro infami contubernio mallent vincula catenasque colla prementes perpeti cum ignominia, quàm ad pudorem & honestatem eum Dei amore se componere, sex aut septem audiuimus ordine priuatos. Ita quos non potuit humanitate & mansuetudine corrigere, illos seueritate & iusta animaduersione emendatos dilexit, fouit, tuendosque suscepit, vt nemo esset qui sacerdotes aut lædere vlla ex parte ausus esset, aut turpe aliquid de eis dicere. Suas vel ecclesiæ terras, homines, cœmeteria, & quæcunque ad ipsum attinerent, integra conseruare, clericos, viduas, pauperes defendere summoperè curauit. Si quis illis, quæ tuenda susceperat, illata aliqua iniuria ipsum offendisset, (erant autem per id tempus illis in locis non pauci raptores & maligni homines) quantacunque is dignitate vel authoritate esset, nulli parcens, nullius personam accipiens, nihil quicquam reformidans, immò tum multo etiam constantior, si speraret martyrem se futurum, sicut scriptum est, Iustus quasi leo confidens, absque terrore erit: anathemate eum percellebat, nec vnquam nisi satisfactione accepta, absoluebat.

Prou. 28.

Cap. 20.

Nõ patitur à Comite presbyterũ teneri captiuum.

Comes Hubertus, Amedei filius, quendam eius presbyterum iusserat comprẽhẽdi. Petijt ille presbyterum sibi restitui: sed eùm nõ impetraret, Prępositum eius, qui presbyterum ceperat, cum tota domo eius excommunicauit. Postquam autem cognouit, vbi presbyter detineretur, Episcopum Maurianensem dominum Vuilhelmum misit, vt eum ex illa captiuitate extraheret. Inuenit hominem Episcopus ille, monuit Præpositum, qui tum aderat, vt missum eum faceret. Nolente Præposito, Episcopus eum è custodia abduxit, contradicente eodem Præposito & vociferante: Equidem tibi non resisto: sed tamen sciet haud dubiò dominus meus, quis captiuum eius abstulerit. Post vbi presbytero illi significatum fuit insidias illos moliri, vt rursus ipsum caperent, fuga sibi consulere statuebat. Peruenit id ad notitiam seruorum Prępositi, illique abeunti insidias tendentes, cum gladijs repentè ei occurrunt. Illo se defendere volente, tam atroci eum vulnere affecère, vt intra paucos dies moreretur. Idem verò Comes per calumniam asserebat, quadam in possessionibus ecclesiæ eius regalia esse: nec tamen, viuente sancto Episcopo, propterea iniuriam facere ecclesiæ, aut aliquid ab ea exigere ausus fuit. De his igitur cùm eum compellâsset Episcopus, ille ira percitus, minari cœpit, non se diutiùs dissimulaturum, quin quæ sui essent iuris, exigeret. Rursus autem monente Episcopo & excommunicationis sententiam intentante, nisi & calumnia abstineret, & pro sacerdotis nece, quantum ad ipsum attineret, Deo satisfaceret: Comes monita eius contemnens, minasque iactans & pericula intendens, asserensq; se Pontificis Maximi priuilegio munitũ, à nemine posse excõmunicari: ab Episcopo, nulla eius potentiæ habita ratione, anathemate plectitur, cùm præsens adesset. Tum verò illo furore inflammato, & grauiter comminante, illis quoque, qui ei aderant, assi[s]tentibus, pro tanta in principem temeritate, mox Episcopum capite puniri oportere: vir Dei maiori constantia sententiam suam repetens, pertinacem Comitem multo etiam expressiùs à Christo & eius corpore, quod est Ecclesia, præcidit, satanæ illum tradens. Stupebant sanè, qui huic negocio intererant, nec parùm timebant viro Dei, eùm ille maneret intrepidus, magni beneficij loco habiturus, & impensè etiam gauisurus, si tanta posset gratia dignus haberi, vt propter iustitię defen-

Presbyter interficitur.

Comes excommunicatur.

defensionem ad martyrij palmam & beatitudinem liceret peruenire.

Erat enim non mercenarius, sed verus pastor: non ex illis negligentibus, quibus per Ezechielem Dominus improperat: Non ascendistis ex aduerso, neque opposuistis murum pro domo Israël, vt staretis in prælio in die Domini. Quæ verba exponens beatus Gregorius Papa: Ex aduerso, inquit, ascendere, est quibuslibet potestatibus praué agentibus rationis libera voce contraire. Et in die Domini pro domo Israël in prælio stamus, ac murum opponimus, si fideles innocentes contra peruersorum iniustitiam ex iustitiæ authoritate vindicamus. Itaque boni pastoris, id est, Christi vestigia secutus Anthelmus, & gregi suo custodiendo accuratè inuigilans, lupo veniente haudquaquam fugiebat, nec afflictorum leuandis calamitatibus & miserijs se subducebat: sed si ita res posceret, etiam animam pro ouibus ponere paratus erat. In illum autem lupum sæuissimum, non corpora, sed animas iugulare cupientem, diabolum, vel maximè intentum se præbebat, non ignorans illum ouili Dominico die noctuque perpetuas moliri insidias, & mentes fidelium mille modis lacerare & discerpere. Illũ ergo extra se à populo admonitionibus & obsecrationibus: à se ipso ieiunijs, vigilijs & varijs corporis afflictionibus, multisq; ad Deũ fundendis precibus depellere curabat. Abigebat, inquam, illum à fidelium cordibus sagittis potentis acutis & carbonibus desolatorijs, id est, verbis Dei compungentibus corda per pœnitentiam, & sanctorum exemplis vetustatem vitiorum consumentibus, & ad virtutum sectandã nouitatem animos inflammantibus. Qui iam autem mortiferi illius serpentis essent toxico correpti aut iaculis sauciati, eos instar periti medici ita curare nouerat, vt singulis quibusque opportuna & conuenientia remedia adhiberet. Paterno omnes complectebatur affectu, cunctisque prouidere & consulere nitebatur. Nec deerat ei zelus, quem in Phinees scriptura diuina commendat, sed accinctus gladio iustitiæ, impios puniebat: neque tamen odij id faciebat acerbitate, sed beneuolentia & amore, non minus illorum, quàm suam salutem appetens, talesque eos cupiens efficere, qualis ipse erat. Et certè plus illorum dolebat vicem, qui animo, quàm qui corpore læsi essent. Itaque vitia damnans & persequens, eos qui pias eius admonitiones negligerent, castigabat vt emendatiores redderentur: damnabat, ne damnarentur.

Cap. 21. Ezech. 13. Homil. 9. in Euãgelia. Psal. 119. Num. 25.

Non est autem prætermittendum, quanta iustitiæ authoritate & constantia suam in Comitem supradictum sententiam prosecutus sit. Cùm enim Comes ille Sedis Apostolicæ Pontifici significasset, se contra datum sibi priuilegium à Bellicensi Episcopo excommunicatum, idem Pontifex mandauit beato viro per Tarẽtasium Archiepiscopum Petrum & alium quẽdam Episcopum, vt charissimum filium suum Comitem Hubertum, quem satis temerè excommunicasset, absolueret: ipsis etiam ijsdem Episcopis præcipiens, vt si nollet Anthelmus, cuius constãtiam nouerat, ipsi eum absoluerent. Veniunt Episcopi, adferunt mandata à Pontifice, multis hortantur verbis, vt summo Pontifici debitam præstet obedientiam, & irati principis animum impendenda absolutione sibi conciliet. Ille respondet: Qui iustè ligatus est, solui non debet, nisi priùs per pœnitentiam satisfaciat illi, quem læsit: atque ita etsi fortassis non dignè & pro meritis, saltem misericordia persuadente & iustitia parcente, catholicæ Ecclesiæ restituatur. Neque enim vel ipsi beato Petro sic est hæc collata potestas, vt vel non soluenda soluere, vel non liganda ligare debeat. Quanto igitur minùs nobis? Id igitur certũ habetote, me à semel pronunciata sententia non deflexurum, sed eam planè retenturum. His auditis, Episcopi discessère, nec, quanuis id mandatum illis esset, Comitem fuère ausi absoluere. At tamen Pontifex cùm id didicisset, Comitem absoluit, idque Anthelmo significauit. Ea autem re permotus vir fortis in Christo, & molestè ferens, relicta Bellicensis ecclesię cathedra, cupiens vni Deo in silentio & solitudine vacare, ad cellæ optatam se quietem recepit. Sed Dominus, qui ad id eum honoris euexerat, non permisit vt illic maneret. Cùm enim Bellicensis ecclesia & omnis illa regio eius absentia se desolatam sentiret, Clerici illius Pontificis maximi literis, quas impetrauerant, freti, eum repetiêrunt, atque ægrè tandem obtinentes, cum debito honore & reuerentia eum reduxerunt. Porrò Comes ille noluit se pro absoluto habere, neque in ecclesiam ingredi ausus fuit, donec coram sancto viro sese humilians, & satisfactionem pollicens, ab illo absolutus, & Ecclesiæ restitutus esset. Etsi autẽ magnoperè eum charum semper habuit vir Dei, etiam tum cùm eũ ab Ecclesia separaret, at nunc familiariùs & cum quadam reuerentia crebrò illum hortabatur, modò blandis, modò acrioribus vtens verbis. Sed cùm negligentem & incuriosum salutis suæ eum cerneret, & neq; stare promissis, neq; mala velle corrigere,

Cap. 22. Nota Anthelmi constantiam. Ab anathemate quis non sit absoluendus. Anthelmus relinquit Bellicensem ecclesiam. Reducitur honorificè. Comitẽ absoluit.

immò

pœnitentes quàm pius, benignus & misericors fuerit, nôrunt illi, qui ei peccata sua cõfessi sunt, & eius manus impositione cum Deo in gratiam restituti. Totis sanè visceribus condolebat illis, idq; non sine lachrymis, quas ab oculis eius eliciebat, non mœror animi, sed ingens pietas & misericordia & lætitiæ magnitudo. Iure enim gaudendũ existimabat, cùm (ipso Christo testante) gaudiũ sit in cœlis corã Angelis Dei super vno peccatore pœnitentiã agente. Consolabatur quoq; illos, dicens veniam & Dei gratiã ipsos esse adeptos: atque deinceps, licet oẽs ex animo diligeret, istos tamen peculiariùs, non aliter, quàm suos mater filios. Miseris & afflictis condolebat, eosq; consolatione, consilio, auxilioq; fouebat. In pauperes verò & inopes quis illo vnquam benignior, quis humanior visus est? quis maiori erga illos misericordia, quis de illorũ sublevanda inopia solicitior fuit? Ex ijs, quæ habebat, nihil suum arbitrabatur, sed omnia pauperum: quod quidem etiam reuerà fieerat. Non incubabat ille pecuniæ thesauris, qui non permanent: sed illis potiùs coaceruandis intentus erat, qui in cælis repositi, amitti vel corrumpi nunquã possunt. Itaq; demptis ijs quæ moderatus victus poscere videretur, cætera omnia in pauperes erogabat, inprimis autẽ religiosos siue monasticæ vitæ cultores. Cùm aũt sancta loca omnia amore & beneuolentia complectèretur, duas quasdam sanctas congregationes sibi ruendas fouendasq; susceperat, singulari quodam studio illas prosequens, & magnis sustenrans beneficijs, tum in ijs, quæ ad structuras, tum quæ ad victum vestitumque essent necessaria. Ex his vna erat ancillarũ Christi, viduarum & virginum, quæ sexum imbecillem cum ipso mũdo virili animo vicerant, & in loco, qui Tuncis dicitur, eremiticam ducebant vitã. Altera erat leprosorum, sub regula degentium: quam quidem vir sanctæ conuersationis & miræ humilitatis, Deo deuotus Guigo miles Christi eo in loco, quem, Inter saxa, vocant, ad Rhodani magni fluminis ripam construxerat instituerat que. Hæc duo loca crebrò solebat sanctus Episcopus inuisere, animarumque & corporum curam gerere: delectabaturque eorum colloquijs, nec fœminarum reformidans accessum vir castissimus, nec leprosorum fastidiens familiaritatem seruus Christi humilimus.

Erga confitentes quis fuerit.

Luc. 15.

Item erga afflictos & inopes.

Item erga leprosos & pias congregationes.

Eo anno, quo ab hac vita decessit, magna annonæ caritas magnam famem & calamitatem inuexit in homines. Tum verò ille quasdam sanctorum congregationes suis fouit beneficijs, & confluentium vndique pauperum turbam vsque ad messis tẽpus quotidianis eleemosynis sustentauit. Mirabantur omnes, vnde tanta illi suppeterent. Sed Dominus, qui quinque panibus totidem hominum millia satiauit, poterat seruo suo fideli augere & multiplicare ea, quæ illius causa distribuebat. Certum autem diem præfixerat, ad quem vsque promiserat se illas eleemosynas continuaturum. Itaque Domino, qui extra mundi huius exilium ad patriam eum euocare constituerat, tantisper expectante, donec id, quod vouerat, esset executus, eodem ipso die, quem eleemosynis illis præstandis extremum præstiterat, à Domino vocatus, decessit è vita. Illo autem die aduentante, & futuræ vitæ, cuius obtinendæ causa fideliter laborauerat, initio propinquante, acuta febre correptus, cùm, vt fit in ea ægritudine, verbis erraret, at tamen de rebus necessarijs interrogatus, prudenter & accuratè respondebat, in nullo prorsus errans. Flebant autem omnes eius amici & familiares, idque pietate potiùs, quàm mœrore ducti, sciebant enim eius obitu dolendum non esse, quòd ad illum attineret. Petebant verò ab eo benedictionem & consilium: & ille benè eis precabatur, & consilia suppeditabat. Cumque dicerent, vt res suas distribueret respõdit: Absit à me, vt faciam testamentum, qui nihil habeo: quippe qui non sum de hoc mundo. Hucusque ex ministerio sacerdotij licuit mihi res commendatas curare & dispensare: at nunc quando ijs frui non possum, nec dispensare licet. Rogabant porrò, vt Comiti ignosceret, cum quo erat illi controuersia: at ille, nunquam se id facturum asseuerabat, nisi à calumnia cessaret, fidemque daret, se nihil vnquam ab Episcopi vel ecclesiæ eius possessionibus exacturum: tum etiam de cæso presbytero culpam suam pœnitens agnosceret. Atque hæc quidem Comiti, qui in vico illo aderat, indicanda videbãtur, sed non erat qui id ausus esset. Interfuêre aũt huic consilio duo ex Carthusiæ fratribus, genere nobiles, sed humilitatis & fidei constantia multo nobiliores: nempe Haymo, quondam potens in seculo & magnificus, atq; Giraldus. Hi Comitem adeunt, indicant quid audierint ex Episcopo: hortantur vt missam faciat calumniam: à tanto patre veniam petat, vt eius, qua se felicem fore speret, possit benedictione potiri. Audiens hoc Comes, Deo suam illi gratiam adspirante, & beati viri, qui eius sitiebat salutem, intercedentibus meritis, timore correptus & corde cõpunctus, erupit in lachrymas: statimq; veniens ad virum Dei, culpam suam

Cap. 25.

In annonæ caritate multos fouet.

Matt. 14.

Febre corripitur.

Non vult condere testamẽtum.

Comes veniam petit ab illo.

Dei fiebant, ait vxor marito suo: Ibo ad dominum meum sanctum Anthelmum, nihil dubitans, quin sit mihi à Domino prolem impetraturus. Abijt, preces obtulit deuotas cum multa fide & spe, domum reuersa, concepit & enixa est. Eiusmodi miraculum fecerat etiã in vita sua. Negocij cuiusdam expediendi causa venit Geneuam. Hospitio acceptus est à Buiamundo amico ipsius. Postquam assedit, Vbi est, inquit, domina? Volo eam videre. Venit illa, hortabatur vir beatus ambos, vt fidem cõiugij & mutuum amorem conseruarent, bonis operibus essent dediti, diuinoque timori semper inhærerent. Dixit autem ad illum Buiamundus: Domine, satis quidem omnia ex sententia habemus: sed vnũ, quod vel maximè optamus, deest: nẽpe proles. Tum vir sanctus vocat ad se matronam, pingit Crucem in fronte eius, dicit ore iucundo: In nomine Domini fac mihi vnum filium. Mox in virtute Crucis mandatum fides, & fidẽ effectus consecutus est. Concepit enim ex marito, & oportuno tempore edidit filium. Sterilis parit. Nota vim S. Crucis.

Cap. 10. Adolescens quidam nobilis, nondum adeptus militiæ cingulum, oderat sanctum virum, fortasśis ab illo quandoque obiurgatus. Is cùm transiret reuerendum eius sepulcrum, videretq́; ibi iacere homines morbidos & malè affectos, illorum fidem stultitiæ tribuens, ibat cachinnans. Et ecce subitò acri corripitur febre, & intolerabili ardore vexatur, spem vitæ abijciẽs. At colligens sese, duci cœpit pœnitentia, sociorumque manibus, cùm per se non posset, eò perductus, humiliter veniam petijt, vota nuncupauit, & liberatus est. Idcircò enim corpore pœnas luit, vt animo sanaretur. Cęlitùs punitur ridẽs miracula viri Dei.

Cap. 11. Alius quidã nobilis adolescẽtulus hemitritæo, id est, semitertiana febre dirè cruciabatur, cui accedebat etiam morbus caducus. Is de vino, quo ablutum fuit sacrum beati viri corpus, bibens, curatus est: eiusdẽq́; vini potu multi à diuersis sunt morbis liberati. Miracula ex vino, quo corpus beati viri ablutum fuit.

Cap. 12. Mercator quidam ab extera regione reuertens, pro distractis mercibus suis aurum, argentum & magnam serici copiam reportabat. Cùm transmitteret autem Rhodanum flumẽ, equus, cui ea omnia imposuerat, cum sarcina è naui decidit. Et primò quidem videbatur ab illis, qui erant in naui, dum fluminis impetu traheretur: sed pressus sarcina, ab eorum oculis subductus est. Postquam igitur casso labore eum desijt mercator inquirere, eumq́; se recuperaturũ desperauit, quòd eo in loco sit quasi abyssus quædam, vt audiuit beati Anthelmi nomen & miracula, fide & spe animatus, venit ad sacrum corpus eius, positoque illic cereo, quem in eius honorem confecerat, in vigilias & preces incubuit, munera obtulit, vota fecit. Manè post celebrata diuina mysteria, per pijsśimi confessoris merita de diuina confidens misericordia redijt ad locũ, à quo mœstus recesserat, spe bona factus hilarior: & ecce videt cadauer equi, quem longiùs vi fluminis raptum conspexerat, in portum eiectum, remq́ue suam omnem saluam & illæsam, cùm sanè admiratione dignum esset, sericũ nihil madefactum, nihil vlla ex parte corruptum. Itaque ablata sarcina, solius equi iacturam non magnipendens, Deo & pijsśimo eius confessori gratias egit, lætusque abscesśit. Insigne miraculum.

Cap. 13. Sed si ego ea omniã, quæ benignus Deus per seruum suum mirabiliter efficere nõ desinit, annotare velim, tempus me citiùs, quàm materia, deficiet. Non possum tamẽ vnum illud prætermittere, quod cæteris longè antecellere videtur. Fiscilliacum vocant rus, quod à Bellicensi vrbe sex abest milliaribus. In eo puerulus quidam trium circiter annorum, matre eius alibi occupata, domo egressus, longiusq́ue progressus, hac illac errabundus vagari cœpit. Tarda tandem hora recordata mater pignoris sui, vndique circunspiciens, nec tamen vlla eius vestigia adspiciens, metu & tremore correpta, quòd malè agi cum paruulo suspicaretur, circunquaque sedula curiositate inquisiuit eum. Ad extremum ad præterfluentis riui alueum se conferens, videt filiolum suum lapsum in aquas: cumq́ue procùl ab aquis corpusculum agitari cerneret, existimans eum adhuc viuere, in hanc erupit vocem: Deus & sancte Anthelme à vobis reposco filium meum. Deinde accedens propiùs, & eum extrahens ab aquis, vt vidit exanimem, vellere capillos, scindere vestes, genas vnguibus lacerare, pugnis verberare pectus, vallem omnem mœstis complere clamoribus cœpit, miseram se vociferãs, & sibijpsi volens adferre manus. Accurrit verò pater anxius, aduolant vicini ad tam miserandum spectaculum, dolent vicem parentum miserorum. Inde domũ deportatur puer, diù fouetur, sed non calescit, nec quicquam in eo vitalis spiritûs depræhenditur, cùm à manè vsq; in vesperã ferè consotus esset. Igitur de eius sepultura agitur, sed mater se opponit, constanteŕq; animo dicit: Ego cadauer feram ad beatum Iohannem & sanctũ Anthelmum dominum meum. Credo eorum meritis à Domino restitutum mihi iri filium meum, quẽ propter peccata mea abstulit mihi fraus inimici. Illa sic instante, pater paruuli corpusculum, comitãte matre & vicinis, in ecclesiã Bel-

licensem adducit, & ad beati Anthelmi deposuit sepulcrum. Aderant eius vrbis per-

Matt. 15. multi vtriusque sexûs homines, qui eos secuti erant in ecclesiam, quibus miseræ matris lamenta & fideles preces, lachrymas excutiebant. Nã instar Cananeæ illius, mul-

Puer mortuus reuiuiscit ad sepulcrũ Anthelmi. ta fidei constantia, precumq; instantia clamabat se peccatricem, sibi dicebat pœnam deberi, atque à se vltionem expetendam, non ab innoxio infantulo: simul implorans sanctorum illorum, quos diximus, suffragia. Nec est frustrata spe sua. Nã paulò pòst cœpit moueri puer: sed mater territa, ab eo recessit, rei euentum contemplatura. Deinde audiũtur leues quidam infantuli vagitus: post paululum, cùm nemo ad eum accederet, cunctis stupendibus surrexit, & arrepto scipione, qui iuxta illum erat, ad mensuram factus corpusculi eius, ad sanctum sepulcrum progressus est, ibiq; resedit. Tum demũ mater ausa accedere cum alijs affatur puerũ, & ille respõdet, prorsus incolumis, nec quidquã mali sentiẽs, perinde acsi nihil incommodi perpessus esset. Existit apud mnes ingẽs exultatio, cũ timore quodam & admiratione cõiuncta: flẽt parentes præ gaudio, pietate mouentur vniuersi. Clerus, nobiles, plebeij adueniunt, Deum pariter omnes lætabundi laudant & prædicant, qui per sanctos suos faciat magna & admiranda: Cuius imperium & potestas se porrigit in omnia secula seculorum, Amen.

Cap. 34. In Ecclesia sanè Bellicensi meritis beati Anthelmi multa alia facta sunt miracula,

Innumera eius miracula. quæ hominum incuria non sunt in scripta redacta: quanquam eorum tam ingẽs profectò est numerus, tantaque assiduitas, vt cõmemorati omnia non possint: quando cõfluentibus vndique turbis ad eius venerabile corpus, innumera credentibus beneficia obtingunt. Gaude igitur & lætare Ecclesia Bellicensis cum tota diœcesi, tam eximij patris illustrata præconijs. Lætamini ciues: quia quem in vita meruistis habere pastorem, nunc multo etiam magis protectorem & pium apud Deum intercessorem habetis. Lætamini vel maximè omnes vos, qui in Clero estis, quibus tãtus obtigit thesaurus: quo locupletati, non sentietis inopiam, si tamen digna veneratione vos nõsse ostenderitis, quantus & qualis sit, & quanto colendus honore. Non desinet ille vestri curam gerere: per illum, Domino largiente, multa vobis aderit prosperitas & pax, sine qua non potest vlla crescere ecclesia, nisi fortè, quod absit, circa illum negligentes sitis. Date igitur operam, vt ex animo illum diligatis ac veneremini, si modò Deum verè diligitis, si Deo placere cupitis, cui placet ille. Eò enim vos inuitat omnipotens remunerator, quando tot admirandis, vt cernitis, eum signis ornat. Quem ergo Deus potenter & magnificè, illum vos piè ac religiosè, quantum humana fert fragilitas, honorate cum summa reuerentia. Qui vos in cælis cupit habere socios, deuotos habeat in terris cultores. Quicquid ei à vobis erit honoris impensum, in vos redũdabit. Ille vobis conferre aliquid potest, vos illi nihil. Non eget ille vestra ope, qui summo

Sanctis impensus honor, in Deũ redundat. fruitur bono. Sanctis habere honorem, nihil aliud est, quàm Deum ipsum honorare, qui in eis est, & cuius corporis membra sunt illi. Habetis in illo exẽpla virtutum illustria: sit ille vobis instar speculi ob oculos propositus, sanctisque sectandis moribus illum imitamini, vt ad quam ille iam peruenit beatitudinem, eam vos quoque, illius meritis & precibus adiuti, adipisci mereamini. Quæ nostra humilitas vestræ amplitudini ausa est suggerere, ea vos lõgè rectiùs curaturos nõ dubitamus, quàm nos vlla dicendi facultate consequi possimus: præstante Domino nostro Iesu Christo, qui cum Patre & Spiritu sancto viuit & regnat per infinita secula, Amen.

VITA SANCTI PATRIS NOSTRI SAMSONIS HOSPITVM EXCEPTORIS, AVTHORE SIMEONE *Metaphraste.*

27. Iunij. Cap. 1.

ARTIM quidem magno Samsoni gratum nostrũ animum significantes, & ei cultũ debitum exhibẽtes: partim autem hominum iustam vitãtes reprehensionẽ, ad hanc accessimus orationem, & illius scribendæ vitæ munus gratè subimus. Quomodò enim non optimo iure reprehendemur, si cùm multorum aliorum sanctorum, partim quidẽ Martyrum, partim autem, qui Deo alia ratione placuerunt, horum quidem labores & certamina, illorũ verò vitam & res gestas diligenter conscripserimus: hunc autem magnũ Samsonem videamur contẽnere, & maximè, qui est adeò propinquus, & (quòd ad sepulcrũ quidem attinet,

attinet, quod res efficit admirabiles) est nobis vicinus: idq; cùm nullum ex ijs, qui nos præcesserunt, inuenerimus, qui fuerit eiusdem, cuius nos animi, & vitam Illius scriptis diligenter mandauerit.

Neque verò me latet, à viro pio & Pontifice, & cuius etiam magna fuerit eruditio, magni Samsonis compositum fuisse Encomium. Ego autem dico vitam singulatim compositam, & accuratè res illius tractantem, & quæ præterea rerum mirabilium sa. tis amplam faciat mentionem. Hoc enim neque alios nouimus, qui in hodiernum vsque diem fecerint, neque nos id satis facere possumus, qui ab illis temporibus simus multùm remoti: neque eius vitam perfectè persequi, nisi solùm eam referre paulò diligentiùs, & pauca ex eius miraculis viris pijs ad Dei gloriam exponere. Eius enim par uum vitæ opusculum, in quod è clero acceptum incidimus, id visum est non solùm negligenter compositum, sed etiam testatur eum, qui id composuit, nihil habuisse eruditionis: immò verò nec ea ipsa, quæ narrat, satis perfectè & absolutè traduntur, & longè absunt à summa perfectione. Quinetiam illud opus, quo diù vsi sumus, inuenimus se habere similiter, & ex eadem (vt aiunt) factum esse fidelia, & inscriptum quidem esse Encomium diuini Samsonis, & habere singularem quandam narrationem eorum, quæ ab illo in vita gesta sunt: sed parcè admodùm, & malignè viris bonis præbens gustum eius miraculorum. Quod autem nos omnium maximè conturbat, est quòd ipsi (quod ad res gestas attinet) cùm eas aliundè habere non liceat, eos sumus secuturi. Ea de causa petimus nobis dari veniam ab ijs, qui legent ea, quæ sunt à nobis elaborata, vt nos non condemnent negligentiæ, neque hanc minimè examinatam reijciant narrationem. Neque enim nostrum est hoc opus, vt priùs diximus, sed sumus aliorum secuti vestigia. Illud itaque Herodoti hic poterit commodè dici, esse potiùs Istiæi calceum, etiamsi ipsum induerit Aristagoras. Ita autem habet:

Encomium Sāsonis cō. positum ab Episcopo.

Hic ergo magnus, & cuius omnem orbem terræ peruasit fama, Samson genus quidem duxit ex illa celebri & inclyta Roma. Ortus est autem ex non ignobilibus nec vulgaribus parentibus, sed etiam valdè honestis & claris: quorum magnæ quidem erant opes: gloriabantur autē se genus ducere ex sanguine Imperatoris. Sed cùm viri huius maximi res externæ ita se haberent, neque res quoque suas habebāt contemp. rui. Quomodò? Nam & virtutis magnam curam gerebat, & diuinæ scripturæ lectioni erat intentus: & tanquam iucundissimo cibo ei diligenter adhærebat: & breui tempore venit ad omnem eius cognitionem. Verùm cùm neque medicinæ, quæ erat ars valdè humana, vir longè humanissimus studium abiecisset, sed se etiam ei diligenter dedisset, etiam si arte parùm admodùm ad quæstum sit vsus, in pauperibus tamen cessit diuinæ gratiæ ministerio, morbos curans immedicabiles, & tanquam gratiæ velamēto arte vtens propter summam humilitatem.

Cap. 2. Samsonis patria. Genus & parentes.

Studet medicinæ.

Postquam autem eius parentes è vita excessissent, non ampliùs cunctabatur, nec differebat: sed apta accepta occasione, vtpote quòd nullus esset prohibiturus, ea faciebat, quæ sibi videbantur, & ijs, in quas cadit interitus, diuitijs, & q̄ sunt ad breue temp. diuitias cōmutabat æternas, conueniēter diuinę voci Domini, q̄ iubet vendere ea, quę habet, & præbere eleemosynam, & hinc parare crumenas, quæ minimè veterascunt. Dabat verò opes non parcè, nec paulatim, sed nec guttatim distillans, sed profusè admodum & largè, ambab. vt dicitur, manibus effundens in ventres pauperum, aut esurientium: idque non semel, aut bis, sed per totam vitam: Ei enim semper æqualis, & cū eo nutrita fuit eleemosyna. Seruorum autem greges nolebat ampliùs apud se manere neq; in seruos vti arroganter imperio: sed potiùs libertate, dignabatur ingenuè, eis abundè præbens, quod ad victum sufficeret. Quid enim ei opus erat seruitute hominum, qui se verum & germanum seruum Domino consecrauerat? Sic itaq; in facultates affectus, & quibus temporalibus tanquam vinculis laxatus, erat re vera leuis & accinctus, & vna quidem tunica, vno autem famulo contentus. Deinde Roma relicta hic vir egregius in hanc nouam venit Romam, diuini, inquam, Constantini ciuitatem. Atque quænam quidem eum causa permouerit, nequaquam possum dicere. Sed non sine Dei numine, neque omninò inutiliter versat. est in hac regia ciuitate: in qua est etiam sacrum eius corpus repositum, thesaurus sacrosanctus, diuitiæ, quæ minimè consumuntur, omnium morborum remedium.

Cap. 3.

Matt. 19. & 6.

Liberalis est in pauperes.

Quantus sit thesaurus sanctorum reliquiæ.

Hic ergo omni ex parte magnus Samson, cùm ad hanc peruenisset ciuitatē, in quadam parua & humili domo habitabat. In proximi autem cura gerenda assiduus. Nam cùm hanc domum benignitatis argumentum, & gratuitam fecisset officinam, eos, q morbo premebantur, hospitio excipiebat, & fraternè tractabat: Nec solùm in eos omni

Cap. 4.

Morbidos excipit hospitio.

ni vtebatur cura & diligentia, vt volunt leges artis, sed & cibum, & cubile eis impertiebat, conuenienter Christi præceptis, partim quidem artem, partim autem atque adeò magis ostendens gratiam. Vbi enim est artis opus, dæmones expellere, & morborum mirabilem efficere curationem? Quæ quidem ei facere, non minùs quàm velle, erat facile. Et (vt semel dicam) alterius quidem aliquid aliud, Samsonis autem hospitalitas & benignitas, & in egentes misericordia, erat adeò propria, vt propemodùm rediret ad necessitatem naturæ: sicut Soli quidem illuminare, igni autem vrere. Hinc etiam euadit manifestus ei, qui tunc erat Christi Pontifex. Bonitatis enim splendor & decus eos, qui eam exercent, citò propalat. Is autem erat Menas, virtute non obscurus. Et ab illo ordinatur sacerdos, triginta iam annos natus, & pauloplùs. Deinde ei etiam euadit manifestus, qui administrabat Imperium. Id autem ex eo accidit:

Initiatur sacerdotio.

Cap. 5. Iustinianus quidem erat, qui imperabat, cuius & Imperij diuturnum fuit tempus, & vita illustris. Ei morbus incubuit valdè grauis, cùm ei malè affecta essent pudenda, & vesica graui laboraret vlcere. Atque ille quidem patiebatur, & laborabat nec dolores ferre poterat. Ei autem erat circunfusum examen medicorum, & circa eum, vt mos est, aderant magno studio disputantes: qui ad promittendum quidem, & ad bona spe implendum sunt valdè prompti, vt qui & eius manum, qui laborat, hinc incitent, & efficiant, vt fit ad dandum alacrior: vt autem quod promiserunt, deducant ad effectum, & eum, qui laborat, liberent ab eo, quod eum malè habet, non solùm breui nō possunt efficere, sed neque longa mora & dilatione, neque longi temporis vtentes auxilio: sed patari quidem sunt eorum, qui laborāt, accusare tarditatem, aut etiam ad id, quod est deterius, procliuitatem, vt qui vel præceptis non acquiescant, vel in cibo & potu non ea, qua par est, cautione vtantur: se autem & ea, quæ ad curandum adhibēt, medicamenta nimimè reprehendunt. Quid ergo Imperator? Postquam vidit eos multa quidem dicere, & magna verba loqui, nihil autem conferre ad curationem, immò verò lædere, & maiores dolores afferre, ipse agitabatur quidem doloribus, ferre verò non poterat. Atque omnes quidem medicos ex æquo condemnans vt inutiles, in malam rem abire iussit: ad Deum autē confugit, & ei magno studio adhęret, & illinc quęrit auxilium. Nonnunquam enim egestas docet, quid nobis sit vtile, & efficit, vt discamus, vndenam verum veniat auxilium. Auxilium enim meum, inquit, à Domino.

Psalm. 120.

Cap. 6. Visio Iustiniani Imp. Cùm itaque vehementer petijsset, non tardè consequitur, sed ei in somnis ostenditur multitudo medicorum, qui ordine quidem adstabant, honesta verò, & quæ sacerdotibus conueniebat, erant veste induti. Vidit autem quendam accedentem Eunuchum, ex auro quidem contexta veste indutum, Præposito verò amictu similem, qui visus est ostendere vnumquenquā ex medicis, quo sit vultu, ætate & habitu: inter quos vnum, qui erat specie humilis, canis decorus, vestitu honestus & compositus, & diligētiùs curare, vt notus esset Imperatori, & efficere, vt sciret qualis esset in omnibus, & dixitle: Hic solus, & nullus ex alijs, tibi potest dare, vt à morte libereris. Postquam autem à somno fuit excitatus Imperator, verum iudicans esse somnium, (Vt crederet enim effecerat qui prouiderat vt videret, & quæ visa fuerant, erat reipsa confirmatus) impletur quidem gaudio: accersit autem statim medicos. Et illi quidem cōuenerunt, & se ei omnes coràm steterunt. Ille verò vnumquenque lustrabat, diligentissime perscrutans, & non minùs examinans, quàm aurum lapis Lydius, vultumq; & figuram, & ætatem, conuenienter signis, quæ erant ostensa per somnia. Postquam autem nullum vidit tale signum in eis, qui aderant, dolore afficiebatur, & perplexo erat animo, & erat adhuc sitientior, vt qui non esset promissum assecutus. Hinc acris & vehemens facta est inquisitio, donorumq; & maximorum honorum promissiones, quos, qui virum, q quæritur, erat ostensurus, consequenter signis quæ viderat Imperator, mox erat accepturus. Quo cognosceretur autem, signum erat, non quomodò Pelopidis (vt narrat fabula) humerus: sed virtus insignis, & præcipuè moderati mores & compositi.

Cap. 7. Cùm autem esset difficilis inuentio, (celabatur enim, non formam mutans, vt fingunt Proteum, sed quodam diuino hoc eueniente consilio, vt tardior ostensio eum redderet magis desiderabilem) vix tandem vnus ex medicis Imperatoris, notus quidē Imperatori, magno autem Samsoni familiaris, & qui res illius optimè nouerat, non virtutis solùm, sed etiam gratiæ & miraculorum, eum manifestum reddit. Hinc autē illi facilè erat conijcere, eum esse, qui illum erat curaturus. Hic ergo ipse magnum illum Samsonem notum reddit Imperatori, & ei tantam conciliat lætitiam, quantam ij, qui laborant morbo corporis, & ab eo cupiunt liberari, soli possunt intelligere. Atq; statim quidem venit admirabilis Samson: neque enim inter visum & auditum intercessit

cessit tempus vel breuissimum: tantum eius videndi Imperatorem ceperat desideriũ. Cùm verò eum vidisset, ex ijs, quæ noctù visa fuerant, pulchrè recognouit ea, quæ cernebantur interdiũ, vtpote oculorum mansuetudinem, formæ hilaritatem, morum honestatem, barbæ squallorem, adspectûs tristitiam, & quæ eum decebant signa moderationis. Hæc cùm ille, admirabili accedente Samsone, esset contemplatus, non potuit ampliùs contineri, sed surgens præ immoderata lætitia eum, qui specie vilis erat & abiectus, is, qui erat insignis Imperio, amplectitur, & suauiter admodùm osculatur, non os solùm, sed etiam caput, dicens: Certè, ô pater, tu es ipse, qui mihi admirabiliter in somnis apparuisti: Quin etiã te morbum meum pollicitus es curaturum. Hæc cùm dixisset, statim ingressus est in Regiæ penetralia, sanctum illũ manu tenens. Neq; enim existimabat se magnum quid facere, illum honorans, quam erat assecuturus facientem miraculum. *Iustinianus Samsonem osculatur.*

Postquam autem ingressus est Imperator, & eum habuit secum sedentem, nondum eum humanè accipiendo satiatus, plura adhuc faciebat. Eius manus capiens, suis imponebat oculis, & eas cum maxima voluptate deosculans, & in eas distillans lachrymas, lætabatur. Morbi enim, qui eum premebat, necessitas efficiebat, vt homo appareret potiùs, quàm Imperator, & qui humanis flectebatur miserijs, quàm qui Imperatoria efferebatur magnificentia. Verumenimuerò hæc magna Imperatoris moderatio & religio grauem sancto iniecit molestiam, & perinde ac si ei fieret iniuria, & in eum nimia exerceretur modestia, non potuit tenere silentium: sed ne sic feceris ô Imperator, neque tam demissè & abiectè, acclamabat: nec eò, quòd te ipse immodicè deijcias & deprimas, efficias vt damner arrogantiæ. In quo enim sum communibus hominibus superior, qui sum miser, & peccatis obnoxius, & opus habeo magna Christi benignitate & clementia? Verumenimuerò hæctua fidei abundantia & feruor, est futuri à Christo auxilij certus nuncius, qui est Rex Regum, & potest omnia facere. Cùm sic dixisset, imposuit manum parti patienti. Et ea quidem suo fungebatur officio. Is autem copia humilitatis volens celare abundantiam gratiæ, quibusdam rebus, quas parti laboranti ex arte imposuit, curationem conabatur asscribere. Sed medicamentum, quod applicabatur, vincebat, quæ celabatur, veritas: & qui in alijs fuerat cognitus rerum effector mirabilium, in hoc quoque fuit cognitus fecisse miraculum. Non multi enim dies præteriêrunt, & Imperator fuit omninò liberatus à morbo, & est integram assecutus sanitatem, repletusque est lætitia & admiratione, illa quidem propter recuperatam valetudinem hac autem propterea, quòd qui eum sanum fecerat, Deo esset familiaritate coniunctus. *Cap. 8.* *Samsonis modestia.* *Vult celare miraculum, sed non potest.*

Deinde etiã, vt magni Samsonis opportunis donis remuneraret curationem, aurum donauit splendidè ac magnificè, & quæcunque poterant incitare desiderium eius, qui secundùm carnem, inquam, viuit, & non secundùm spiritum, vt dicit diuinus Apostolus. Illi autem tenuiter & frugaliter viuere, erat bonum per se expetendum, omnibus quidem diuitijs beatius, quauis verò gloria ad dignitatem excellentius. Imperatoris certè liberalitatem & munificentiam opportunis & validis recusauit excusationibus: Illa mihi das, dicens, ô Imperator, quæ lubenter reliqui propter Christum, vt qui multas possiderem pecunias, & multas haberem possessiones. Quomodò ergo ea accipiam, sine quibus viuere apertè inueni vtilius, & à quibus prudenter discessisse, Deo esse coniunctum, dilucidè est ostensum? Quòd si propter summam tuam benignitatem & humanitatẽ, vis nobis aliqua in re gratificari, id fiat Deo potiùs, & ita quod factum fuerit, ad nos quoque transibit. Fiet autem hoc, si prope meam domunculam, quam & ipse habito, & aliquos ex ijs, qui morbis laborant, introducens curo pro viribus, ægrotantibus domum aptã excitaueris. Hoc enim tibi & clarum nomen pariet, & cœli dabit mercedẽ quæ auferri non poterit. Audiuit Imperator, & quod petitum fuerat, lubenter admisit, tanq̃ donum potiùs, quàm tanquam petitionem. Et statim (tunc enim diuinum construebat templum nomine Dei Sophiæ) iussit vt id quoque simul ædificaretur prompto & alacri animi studio, & eorum, qui ædificabant, magna multitudine, & omnium impensarum copia ipso quidem suppeditante liberaliter, ex magni verò Samsonis sententia effecto ædificio. Postquam autem pulchrè & magnificè fuit ædificatum, & ab eius fuit nomine denominatum, protinus illi fuit permissum. Et ipse erat diuinus ille Samson, cui commissa fuerat domûs administratio. *Cap. 9.* *Galat. 5.* *Recusat munera beatus Samson.* *Templum Sophiæ & domus hospitalis ædificantur.*

Adijcit autem Imperator aliud quoque dignum Imperatoria munificentia. Non exiguam enim suorum bonorum partem, & non sine egregio proposito, huic ædi sanctæ consecrat, diuisam scilicet ex prædis, quas admirabilis ille Belisarius ad eum attu- *Cap. 10.*

lerat è terra Assyriorum, quæ re vera erant præclaræ & opimæ. Deinde domum quoque munit donis possessionum, q̃ & ad alios eius sumptus sufficiebant, & ad alimentũ medicorum, & eorum, quibus erant alia commissa munera. Cùm multos autẽ annos sic transegisset ille beatus in cura gerenda ægrotorum, de quibus omnibus erat instar patris solicitus, & iam ad grauem deuenisset senectutem, & corp⁹ imbecillum ei mortem parturiret, parùm quidem ægrotat, & quòd posset ostendi esse procemium & occasio mortis. Moritur autem non tristis, neque grauiter & ægrè ferens decessum, vt solent animæ, quæ corporis & mundi nimio tenentur amore: sed leuiter & hilariter, vt qui pulchrè sciret, à quo vocaretur, & à qua perturbatione ad quam transiret requiẽ, & quantæ voluptates essent beatam eius animam excepturæ. Ex laborib⁹ enim remunerationes, & fructus nouetat ex seminibus. Atque Deo quidem digna & munda illi⁹ anima ad cælestes transit habitationes: sacrum verò & sanctum eius corpus deponitur honorabiliter in maximo templo Mocij martyris, vtpote quòd magnus ille Samson ex eo diceretur trahere cognationem, non corpore solùm, sed multò magis animo & moribus. Quàm multis autem clarus fuerit miraculis, qui est in rebus omnibus maximè admirabilis, non in vita solùm, sed etiam multo magis post mortem, neq; lingua potest dicere, neque auris admittere. Quomodò enim, cuius nec in hodiernum quidem diem constiterunt fluenta miraculorum? Immò verò nec consistent quidem, donec ille idem fuerit, & eiusdem vtetur visceribus, pro hominibus apud Deum intercedens. Pauca ergo, si videtur, ad Dei gloriam, & ad eorum, qui audiunt, delectationem ex ijs, quæ post eius hinc excessum facta sunt, tractanda sunt oratione.

S. Samsonis obitus. *Miracula eius.*

Cap. 11. Et primùm quidem id, quod & multæ linguæ canunt, & libri ferunt, & omnes credunt, & quod in populari tumultu, qui aduersùs magnum illum & inter Imperatores clarissimum est excitatus, vt fieret, accidit: quo tempore audacissimorum atque inprimis temerariorum hominum manus, igne accenso, præclarissimas & ditissimas ædes aggrediuntur. Atque incepit quidem malum à maximo templo Dei Sophiæ, quod cùm in orbem omnia exedisset, deinde serpens venit vsque ad præclaras ædes diuini Samsonis, & tectum atripit celeriter, & fremens vlteriùs procedit & existimabatur fore, vt mox tota domus omninò interiret. Quid ergo est postea consecutum? Multæ quidem ex aduerso in eo mouebantur manus gratæ & piæ, quid non faciẽtes, & quid non molientes ex ijs, quæ possunt fieri ad ignis cohibendum impetum? Sed malum erat inexpugnabile, & omne superabat auxilium. Vincitur tamen, & eo fuit potentior cura magni Samsonis. Fuerunt enim, fuerunt qui tunc digni sunt habiti, qui diuinum viderent Samsonem per tectum circumcircà cursitantem, & ignem increpantem, & velut frementem, & admirabiliter eius impetum retardantem. Cuius quidem adspectu ille veluti obstupefactus retrocessit, & est repressus. Deinde cùm tonitru repentè erupisset, copiosa quoque affluxit pluuia, quo factum est, vt ignis quidem extingueretur, domus autem conseruaretur illæsa præter tectum.

Incendium Cõstantinopoli diuinitùs extinguitur.

Cap. 12. Adijciantur alia quoque miracula, non quæ multis antè annis facta sunt, quòd desint noua & recentia: non enim in hodiernum vsque diem deficiunt, vt quæ perennes fluuios imitentur: sed ea quæ pauloantè facta sunt, quò sint magis credibilia, vt q̃ partim quidem habeant illos ipsos narrantes, qui sunt gratiam consecuti, quorum sunt linguæ veridicæ, & mendacio omninò infestæ: partim autem, qui genere attinẽt, vel inseruiẽrunt, vel aliàs familiaritate coniuncti illis ipsis, qui sunt experti miracula. Iam enim Theodoritus procedat, qui Spatharo cubiculariorum erat ordine insignis, de cuius virtute magnum fertur testimonium, & de eius benignitate ac veritate, & summa moderatione. Is erat famulus, & famulorum familiarissimus, & fidelissimus Leonis illi⁹, qui erat relatus in chorum patriciorum, & præpositorum, & qui exercuit magistratum Drungarij, qui est eorum, qui nauigant. Gessit etiam magistratum ratiocinatoris cursus, in quo etiam est mortuus, non plusquam quatuor ad summum mensibus post mortem illius. Huic autem Theodorito erat collega alius ex ijs, qui insigni Leoni ministrabant, & erant ei familiares, qui etiam vocabatur Leo. Erat autem is quoque non vnus ex vulgo, sed & Protospatharius, &, vt mos est nominare, in Maglabio, & summus Theodoriti amicus, & vnanimis socius in ministerio. Huic autem Leoni cùm aliqua de causa succẽssisset Drungarius, & eum habuit suspectum, & tempore non paruo eum à consueta remouit familiaritate, & ab ea, quam priùs habebat, fiducia. Sum verò ipse quoque testis eius aduersùs Leonem indignationis, & scio auersionem & diuturnam separationem. Nam ego quoque rogaui pro Leone, vt qui essem Drungario amic⁹ & familiaris. Valdè itaq; angebatur Leo, & magna afficie-

afficiebatur animi ægritudine, dolorque vel ipsa ossa & medullas tangebat, & valdè consumebat. Quinetiam Theodoritus idem iugum trahebat, vt dicitur, eiusq; mouebatur misericordia, & per consensum, dolorem accipiebat, legibus cedens amicitiæ, vt qui esset amicus, & in ministerio socius, vt priùs est ostensum.

Cùm itaque ferre non posset videre Leonem sic affectum, ausus est verbis suum aggredi dominum. Neque enim facilis ad eum patebat aditus, & asper erat in sermonis congressione, maximè inter famulos. Et prudenti inita ratione, pro eo rogauit: Perit, dicens, Leo perit: timendum est, ne sibi graue aliquid faciat: quod quidem certè nolimus, neque simus authores eius mortis. Miser enim iam extabuit, & est planè consumptus, non ferens tuam auersationem, & statim amittet etiam animam. Hoc cùm non semel, sed sæpè dixisset, assiduitate & opportunitate persuadet, & Leoni pulchrè procurat reconciliationem. Deinde iussus venire in conspectum, cùm ille præ nimio gaudio per scalas, quòd ita contigisset, descenderet, & celeritate nimia esset impeditus, pedis iuncturam euertit, & loco suo dimouet. Statimque ore hianti mutus euadit, & immobilis præ dolore, eumque habebat lectus, cùm vix ad eum esset delatus. Tres dies præterierant, & ipse sic iacebat supinus, mutus, somni & cibi expers, & nec aquam quidem omninò admittens, nec omninò se mouēs, sed veluti lecto affixus, & à re inanima nihil differens. Sanctum tamen etiam tacendo rogans, videt eū stantem pro pedibus, tangentem talum pedis affecti, & dicentem: Surge: nihil erit tibi ampliùs mali. Simulatque autem hoc dixit, egressus est, videntibus Theodoriti oculis, ore autem non potente eloqui. Postquam verò magnus ille Samson procùl fuit ab oculis, ad se quidem redit Theodoritus, & efficitur quodammodò animatus, & redditur ei, qui mouetur, assimilis. Vocale verò corpus habuit quoque, sicut priùs, & lætiori voce Deum glorificabat, & submissa voce dicebat: Sanctus est Samson. Statimque ministrum est allocutus, dicens: Surge Basili, (ita enim vocabatur) & da mihi vestem, vt me induam: & simul pedem tetigit. Eum autem videns sanum, alteri manum admouit, qui erat illæsus ab initio. Rei enim admirabilitas eum reddebat propè emotæ mentis, & erat tanquam sui oblitus, & dubitans, & hæsitanti similis. Alioqui autem nimium gaudium, & bonum inexpectatum ac præter opinionem, mentem solet dimouere. Vbi autem nouit ambos esse sanos, alacri statim animo & pedibus it ad sepulcrum eius, qui ipsum curauerat, & beneficium ei refert acceptum, & ei piè agit gratias, vt sit gratus & memor animus.

Cap. 13. S. Samson per visum curat Theodoritum.

Huic verò Theodorito accidit, vt in alio quoque miraculo, quod circa dominum eius factum est, (quisnam autem is sit, iam ostensum est) inseruiret. Sed quomodò accidit? Cùm Drungarius hic Leo aliquando æquitaret, euenit, vt equus illius pedem muro allidens, eum feriret grauiter. Malè autem se habebat pes, non breui aliquo tempore, sed multis diebus. Deinde cùm sic affectus ostenderetur medicis, necessariò hortabātur ad sectionem & chirurgicam operationem. Atque erat quidem dies quartus, quo medicis visum fuerat sic facere. Et Nicolaus (erat autem is quoque vnus ex iis, qui seruiebant Drungario, & eius domum complebat) statuerat ipse afferre sectionem. Illa verò nocte apparent Theodorito viri tres, domum Drungarij ingredientes, habitu & amictu Romani. Quibus factus obuiàm, Quonam itis? rogauit. Illi autem voce & adspectu placido. Ad dominum tuum, inquiunt, accedimus. Ad hæc autem Theodorito venit in mentem, vt diceret: Sed vos, ô domini, latet quanto in præsentia dolore laboret Drungarius, & quòd sint hodiè medici illius pedi sectionē adhibituri? Illi autem, Nequaquam inquiunt: sed hoc tibi minimè est admittēdum. Nos enim ad ipsum veniemus in Parasceue, & ipsum visitabimus. Manè ergo medicos iam volentes manum admouere operi, & pedi inferre sectionem, prohibuit Theodoritus statim recordatus visionis, & eis narrans, quemadmodùm ea se habuisset. Quam cùm ipsi intellexissent, & visionem non esse despiciendam piè iudicauissent, se sustinuerūt. Cùm verò iam adesset Parasceue, (O tua Christe magnalia, Quam admirabilis es Deus in sanctis tuis?) pes erat qualis antequam læderetur, purus, & totus sanissimus, non modò sectione, sed nec vlla alia indigens curatione.

Cap. 14. Pes Drungarij sanatur per miraculum.

Non hanc solùm insignis hic Leo, sed aliam quoque à magno Samsone est consecutus miraculi effectionem. Morbo enim grauissimo laborans, & alijs corporis partibus vtebatur impotentibus, genibus autem propemodùm inutilibus, & quæ suo officio minimè fungi poterant. In loco enim plano & æquali vtcunque fortasse ingredi poterat: scalas autem ascendere, aut per locum accliuem incedere, erat is conatus ei vnus ex laboribus Herculis. Ex medicis verò omnibus, & qui alioqui opem ferre

Cap. 15.

pollicebantur, nihil præter promissa est assecutus. Deinde cùm ei in mentem venisset sanctus, agitat animo aliquid magis pium, & magis verum ad iuuandum. Alijs omnibus despectis, tanquam inutilibus, accedit ad illius sepulcrum. Ad quod cum venisset, non vtitur quidem aliquibus negociosis vacationibus, neque multos alioqui dies illic assidet, sed sola tunc precatione & vnctione vnguenti, quod illinc scaturit, vtitur in genibus suis laborantibus. Quod cùm factum esset, statim quidem exuit morbi pedicas: confirmat autem pedes robore intensissimo. Deinde & sano toto corpore, & læto animo domum reuertitur. Verumenimuerò cùm vellet ostendere, non in ignauum hominem, & beneficij accepti immemorem, id fuisse collatum, sed in virum gratum & pium, quoniam diuini huius Samsonis domus tunc laborabat, & in genua lababat, quòd attinebat ad pecunias & sumptus opportunos, petit à bono Iohanne, (ille enim tunc obtinebat Imperium) vt cura huius domûs sibi demandaretur. Atque ille quidem dedit. Sciebat enim quanta esset viri industria & diligentia. Ipse autem cùm accepisset, non remittebat, sed omnem rudentem apte mouebat, & manibus, vt dicitur, & pedibus contendebat, & omne ad id studium adhibebat, donec eam restituit, & quà tùm in se fuit, effecit, vt satis benè se haberet.

Nota miraculum ex oleo ad sepulchrum sancti scaturiente.

Cap. 16. Nec hoc quoque par est prætermittere, quod eundem habet, qui passus est, & eundem, qui curauit. Nam qui passus quidem est, fuit in signis Leo: Samson autem diuinus, qui curauit. ὑλάκ… est vnus morbus ex ijs, qui corrumpunt oculos hominum. Qui cùm in illius canthum incubuisset, eum valde premebat. Eum cùm aliquis execuisset medicus, lædebat potiùs, quàm iuuabat: & in hoc solo se non gessit improbè, quòd non sua sponte damnum attulit. Fit enim sectio maxima, & valdè periculosa, quà ipsam quoque diuinus curat Samson, dum illius vnguento vngitur frequentiùs, quodam admodùm paruo relicto foramine, idq; dedita opera, & propter vtilitatem. Nam per ipsum humor quidam facilè effluens, & oculo & capiti multùm profuit.

Aliud miraculum per olei vnctionem.

Cap. 17. Adijciatur alijs magni Samsonis miraculis miraculum quoque Genesij. Nam cum eo, quòd affert terrorem, habet etiam in se iucunditatem, & est auditu dignissimum. Hic ergo Genesius erat quidem vnus ex clero: fuit autem multos annos minister Xenodochij non minùs enim, quàm triginta annorum fuit eius ministerium. Erat autem in eo admodùm socors & negligens. Vna itaque nocte accedens sanctus, multas ei plagas inflixit. Cur non, dicens, ea præbes, quibus egent ij, qui laborant? Et cur negligenter versaris in hoc tuo ministerio? Hæc autem non in somnis, neque ad nudam solùm visionem facta sunt, sed ea res ipsa ostendit. Manè enim mutum quidem erat os Genesio, nigrores autem & liuores manifesti in corpore, qui non minùs, quàm lingua id, quod factum fuerat, significabant. Cùm itaque quidnam sibi accidisset, rogatus explicare non posset, ei datur charta, & in ea scribit, quomodò se habuissent ea, quæ facta fuerant. Tres interim dies præteriêrunt, & ille quidem adhuc erat elinguis. Cùm hæc autem iam audijsset Drungarius, non ampliùs contineri poterat sed ad sacram domum statim accedit, cupiens quidem per interrogationem & responsionem audire apertiùs ea, quæ facta fuerant: sed modum non inueniens propter vincula, quibus adhuc erat adstricta lingua eius, qui passus fuerat, rem committit precibus: Sancte DEI, dicens, si scis quanta mea sit in te fides, & quàm fuerim in tuo ministerio diligens, concede, vt Genesius ipsa lingua ea, quæ passus est, enunciet. Cùm ille sic esset precatus, non fuit fraudatus sua petitione: sed ab Ipso rogatus Genesius, primùm quidem balbutiebat, exiliterque & intercisè loquebatur, & ea dicebar, quæ minùs intelligi poterant. Lingua autem ei paulatim relaxata, omnia explicat, adijciens etiam de domo magni Samsonis: propter illam enim magis fuerat sebat, quæ, viuente quidem sancto, & in vita adhuc superstite, malè se habebat, & nullius erat precij: cùm autem è vita migrâsset, & manifesta iam esset eius sanctitas, oportebat eam omninò honorari, & tanquam domum illius reputari. Quod quidem factũ est piè & religiosè: mutata enim est in templum, & assecuta est eam, quam par est, venerationem.

Genesiũ S. Samson verberat.

Genesio vox restituitur.

Cap. 18. Sed neque quod in Eustratium factum est miraculum, qui est in Protospathariorum quidem relatus numerum, (est autem adhuc viuus & superstes) paruum est & vulgare, & indignum commemoratu. Nam ei quidem valdè dolebat alter ex oculis. Cùm ei autem esset amicus & familiaris Leo Protospatharius, quem priùs diximus ministrâsse Drungario, cui etiam fuerat ab illo commissa cura Xenodochij, & vidisset eum affici tanto dolore oculi: Si feceris, inquit, ô amice Eustrati, id quod ego tibi suggessero, nihil habebis, quod prohibeat, quò minùs sanum habeas oculum. Cùm verò

rogâsset

rogâsset Eustratius,dicens: Quidnam est, quod sum facturus? Oleo,inquit, opus habet Xenodochium:& si præbueris id,quod est opus,conualesces citra vllam dubitationē: & si velis,id ego mandabo literis,quod tibi polliceor. Sic ait, & verba non in hoc solùm constiterunt, sed etiam ad opus processerunt. Magni enim Samsonis virtute fretus,& ijs,quæ ab eo vidit fieri,miraculis,Eustratio fidem facit per scripturam, quæ sic habebat: Ego Leo fretus virtute sancti Samsonis,& fide,qua sum in eum confirmatus,spondeo ac fideiubeo tibi Eustratio, quòd præbenti tibi ad vsum eius domûs oleum,præbebit quoque magnus Samson à Deo misericordiam, neque tibi ampliùs dolebit oculus. Atque sanctus quidem præuenit illius donationem,illæsumque & omnis doloris expertem oculum habuit Eustratius. Ille autem simul, vt vulgò dicitur, & misericordiam est assecutus,& illi mortua est gratia. Contempsit enim ea, quæ erat pollicitus,postquam ea,quæ voluit,est consecutus,indignè admodùm & periculosè,& sanctæ domui, ne minimum quidem præbuit oleum. Sed cùm magnus illi noctu apparuisset,(oportet autem vti eius verbis) Me,inquit,habes ludibrio? Efficit vera hæc visio,vt ad se redeat Eustratius,& eum replet timore. Nam cum diluculo totum oleum misisset ad Leonem: Iam,inquit, exolui tibi debitum, tu autem placa mihi sanctum. Neque enim possum ferre eius minas. Nota scripturā hanc. Ingratū per visum terret S. Samson.

Quod autem in protospatharium Bardam factum est,fidem propè superat, qui erat quidem frater Iohannis Patritij,qui ducebat genus ex Macedonia. Ei verò magna intercedebat familiaritas cum Romano Imperatore,benigno & clemente,quem sciunt omnes fuisse filium Constantini:qui(vt omnia semel dicam)fuit Imperator egregius. Huic ergo Bardæ morbus incumbit in latus,isque longè grauissimus: eum morbū medici vocant carbonem: qui totum ferè latus compræhendebat, & quinq; habebat foramina: laboranti verò afferebat dolores intolerabiles. Etenim ne eousque quidē mali constitit acerbitas,sed etiam vsque ad mammillam ex latere dimanauit, aut etiam propagatum est quoddam aliud tuber acerbissimum, quod eam maximè tumefecit: & ita creuit morbus,& adeò inualuit, vt videretur etiam medicis superare curationem,& efficere, vt omnem spem vitæ abijcerent. Cùm autem & sancti appropinquaret memoria,medici omnes,& qui sic vocabantur charthularij, & quicunque die sequenti erant, vt mos est eis, venturi in templum præclari martyris Mocij, & solitas peracturi precationes,vesperè eo relicto,planè animum despondente, & omni bona spe vacuo,recesserunt. Is autem manè quendam accersit ex carthularijs: Is verò erat Michaël ostiarius,qui hæc mihi narrauit. Xenodochio verò tunc præerat Bardas, qui hoc morbo laborabat. Cùm ergo ad eum venisset is ostiarius, videns eum stantem rectum,& mundis indutum vestibus & sanum, impletur quidem admiratione. Putans autem eum desipere,& esse emotæ mentis: Hei mihi,inquit, quid tibi accidit? Sed tu, respondit Bardas, mittens Deo, vt par est, offerre gloriam, fles potiùs & vociferaris, perinde ac si lugeres? Michaël autem eo,quod præter spem acciderat, spectaculo magis obstupefactus, diligēter eum interrogabat,& sitiebat discere, quod factum fuerat. Ille verò clara & elata voce statim cepit dicere. Res enim eiusmodi est nimia exultatio. Cap. 19. Repēte curatur per S. Samsonem Bardas.

Postquam,inquit,me ita affectum relinquentes,domo recessistis,ego à morbi doloribus agitatus,& quòd nulla relicta esset spes vitæ, victus ægritudine, & maximè quòd non mihi liceret cum alijs venire ad sancti sepulcrum, & cum eis celebrare memoriam,totam quidem noctem transegi in somnis. Sic autem iacens, video quendam senē egressum è templo domûs meæ. Videbatur verò esse monachus. Is cùm accessisset, in medium huius domûs & ad me adspexisset: Tibi dico,inquit, surge. Cùm ego autem essem locutus,dicens: Quomodò hoc dicis? neque enim possum: Ille bis & ter eadem repetijt. Tandem autem: Ego tibi dico,inquit, surge, & ad sancti Samsonis sepulcrum vade quamprimùm. Cùm sic dixisset, ego statim me parùm è lecto extuli, & illū vidi rursus reuersum in templum, ex quo mihi visus fuerat esse egressus, & tandem omninò sublatum ab oculis. Tunc verò totus exurrexi, & visus sum liberatus esse ab omni dolore. Tunc mammillæ tumorem ambabus adstringens manibus, sensi spiritum, qui rursò emittebatur è latere. Deinde coniugem hilariter allocutus: Mihi videor, inq̄t, nihil mali sentire: sed tu sensim solue vincula plagæ imposita. Ea aūt sic fecit, & fuit interim magna affecta molestia: Et: Hei mihi, dixit, Quis est hic Amanites, q̄ plagę est impositus? Id verò erat caro putrefacta, & reiecta, quæ vnà cūm pannis euulsa fuerat. Sic ego sanatus, & præter spem & opinionē pristinę restitutus valetudini, nō me possū ampliùs continere: sed parens eius, qui me curauerat, præcepto, eo ad eius sepulcrum, cum alijs festum celebraturus. Cùm sic dixisset, statim quoque sic fecit, & ad sanctum Cap. 20. Visio Bardæ.

abijt

abijt plenus gaudio & lætitia. Ijs autem, qui ei fiebant obuiam, res videbatur incredibilis, & vel de suis dubitabant oculis.

Cap. 21. Coniungatur præcedentibus Georgij quoque miraculum: non est enim leue, nec vulgare, neque dignum quod contemnatur. Is erat quidem minister monachi cujusdam & sacerdotis, nomine Ephedim. Cùm autem hydrope laboraret, & in sacra magni Samsonis æde esset repositus, omnia quidem repulit, quæ ei à medicis priùs erant ad medelam adhibita, vt à quibus omnibus nihil opis sensisset. Deinde cùm ægrè ferret, quòd tandiù illic decumberet, sacra illa æde relicta, abit in domini domunculam. Nō cessat autem dominus eum monere & hortari, vt reuertatur, & in sancti domo adhuc maneat. Cùm verò non persuaderet. (à verbis enim abstinebat asperioribus propter morbi grauitatem.) At oratorium, inquit, saltem ingredere, adoraturus ipsam sancti imaginem. Deinde cùm oleum acceperis, & te vnxeris, in tuo lecto recumbe. Ille autem fecit, quod iussus fuerat. Postquam verò fuit dies, iubebatur quidem à domino adhuc facere similia. Ille aūt: Sed ego, inquit, conualui, & sancti virtute sum purā assecutus sanitatem. Hac enim nocte mihi appatens in somnis sanctus, & meum ventrem tetigit, & dixit mihi: Abi, cùm sis sanus. nihil enim mali te vexat ampliùs. Hæc ad fidē faciendam domino non suffecerunt, sed eius fecit periculum, & diligenter est scrutatus illius vultum, & ventrem, & pedes, & reliqua membra. Cùm verò nullas morbi vidisset reliquias, nec vestigia, Deum laudauit, & sancto egit gratias, cùm videret famulum habuisse medicum non mercede conductum, nec fallacem, eumque pristinā recuperâsse valetudinem.

Nota vim olei, de sancti sepulcro scaturiētis.

Cap. 22. Porrò autem Irene quoque erat morbus similis. Erat enim hydrops: isque morbus grauissimus: qui etiam elegantem, et magis admirabilem adeptus est curationem. Atque erat quidem Irene maritus vnus ex ijs, qui ædi sacræ ministrabant. Propter quem cùm decubuisset, à medicis quidem desperârat se posse consequi salutem. Sanctus autem noctū apparens cum quibusdam alijs duobus, cum quibus vtplurimùm solebat apparere, (eos verò esse dicunt diuinos illos, qui sine vlla medentur pecunia Cosmam & Damianum) eā primùm rogauit sanctus, quidnam mali pateretur. Illa autem videbatur ostendere: sanctus verò vnum eorum alloqui, & dicere: Oportet eius femori adhibere sectionem. Et ille quidem sic fecit. Ea autem, vt quæ dolorem quendam sensrat, è somno est excitata: nihil verò cognouit ex ijs, quæ passa est. Cùm autem esset dies, ad eam accedens famula, cùm vidisset aquam sub lecto fusam, vt est verisimile, arbitrata eam esse vrinam, quòd turpiter & indecorè se gereret, exprobrauit, & quòd neque surrexisset, neque vllam vocâsset ex ancillis, sed inquinâsset & vestes & stragula. Illa autem negabat, dicens, se nihil tale fecisse. Deinde remota tunica, cùm visa esset sectio, & humor effluens, cognitus quidem fuit medicus: ipsa verò sana extitit, & domum pulchrè est reuersa.

Cosmas & Damianus medici.

Cap. 23. Satis est, his exhibitum esse gustum illius magni gratiæ. Quid enim (vt est in Tragœdia) numerare oportet innumerabilia? Hęc enim nunquam cessant fieri, sed similiter se habent atque fluenta fluuiorum: & alioqui vnum sufficit pro omnibus: diuinitùs, inquam, fluens fluentum, quod ex sepulcro quidem procedit, & ex eo oritur, & scaturit. Procedit autem non semper, sed paucis quidem diebus ante festum miraculi, vel, uti quidam humor apparet, deinde paulatim augetur, & remanet post festum sic scaturiens, donec aliquot dies præterierint: deinde cessat. Sicque vt opinor, est in maiori honore & admiratione, quàm si perpetuò flueret. Nam sic conseruate certum, & nunquam aberrans tempus fluxûs & defectûs, præter id, quod est gratius & admirabilius, est etiam magis venerabile. Quod enim est perpetuum, affert fortasse etiam satietatem. Satietas autem inducit contemptionem.

Nota de liquore ex eius sepulcro manāte

Cap. 24. Hoc est, quod tibi à nobis offertur donum, maxime pater Samson, nescio quidem, an ex tui animi sententia, sed certè pro nostris viribus. Quod quidem benignè & placidè accipias, qui es benignissimus: morborumque nostrorum, atque ideò animæ potiùs, quàm corporis, bonus sis medicus, dux & custos totius nostræ vitæ, Christum reddens mihi propitium. Quem ipse quidem insigniter dilexisti, ego autem peccatorum multitudine, hei mihi, plusquam dici possit, prouocaui ad iram: Quem decet omnis gloria, honor & adoratio nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

MAR.

MARTYRVM SANCTORIVM PLVTARCHI, SERENI, HERACLIDIS, HEROIS, (IS A CHRISTO- *phorsono Heronex dicitur) item alterius Sereni, Potamienæ &c. ex Historia Ecclesiastica Eusebij Cæsareens. Lib. 6. cap. 4. interprete Iohanne Christophorsono Angliæ Episcopo.*

ORIGENES igitur cùm talia vitæ ex sapientiæ præceptis diuinitùs instituta exempla his, qui ad ipsum obseruandum oculos adijciebant, proposuisset, meritò quidem complures ex discipulis ad similem vitæ genus libenter amplexandũ prouocauit: vt iam etiam ex infidelium numero viri non plebeij, sed præstantes cùm in omni genere literarum, tum in philosophia vel maximè, ad eius disciplinam cupidè raperentur. Qui quidem cùm eius sedulitate fidem & certã in verbo Dei persuasionem interiore mentis suæ recessu ingenuè synceréq; hausissent, in illo persecutionis tempore præclarè se admodùm & constanter gesserunt: vnde nonnulli eorum, capti, beato martyrio finem viuendi gloriosè fecerunt. Ex quorum numero primus erat Plutarchus, de quo paulò antè mentionem feci: quo ad mortem abducto, parùm aberat, quin iste, de quo sermo instituitur, Origenes, dum illi in extremo iam vitæ suæ exitu adesset, à Plutarchi ciuibus (quippe causam mortis Plutarchi in eum transferebant) iam denuò interfectus fuisset. Cæterùm perspicax Dei prouidentia illum etiam eo tempore è periculo eripuit. Post Plutarchum secundus ex Origenis discipulis martyr fuit Serenus: cuius in Christum fides, quam animo imbiberat, ignis incẽdio satis exploratè probata fuit. Heraclides, tertius martyr & quartus Heronex, eadem schola profecti. quorum vterq;, prior, dum adhuc catechumenus erat, posterior antè nuper iam baptizatus, securi percussus fuit. Præterea ex eodem ludo alius à primo Sereno, quintus athleta, pro pietatis defensione, quam susceperat, pleno ore laudatur: cui post ingentem tormentorum perpessionem, fama est, caput ceruicibus abscissum esse.

Iunij 28. vt habent Martyrologia: quarũ non omnes vno die passi sunt.

Plutarchus.

Serenus.

Heraclides.

Heronex.

Serenus alter.

Ex mulierum numero, quæ erant eius disciplina institutæ, Rhais adhuc catechumena baptismum, vt ipse Origenes quodam in loco ait, per ignem consecuta, excessit è vita. Septimus inter istos numeratur Basilides, qui Potamiœnam, multorum commendatione insignem, ad supplicium deduxit, de qua frequẽs & celebris sermo apud ciues suos iam habetur: vtpote quæ eùm infinitas propè pugnas pro corporis pudicitia & virginitate, qua præ cæteris excellebat, contra insanos amatorum suorum impetus (In ea enim præter animi virtutes, eximia præterea & integra corporis pulchritudo cum mira venustate elucebat) constanter sustinuit: tum multiplices & graues ærumnas pro fide in Christum exhauriens, ad extremum post tormenta acerba dictuque horrenda, vnà cum matre Marcella ignis incendijs absumpta, mortem oppetijt. Ferunt quidem Aquilam (hoc enim Iudicis nomen fuit) postquam graues vniuerso illius corpori plagas inflixisset, tandem ad corporis ignominiam & contumeliam libidinosissimis gladiatoribus illam se traditurum interminatum: illam autem paulisper intra se meditatam, cùm rogaretur, quid sentiret, eiusmodi responsum dedisse, vnde visa est illis aliquid impietatis (sic enim putabatur) manifestò elocuta. Atque euestigiò, post definitiuam de ea latam sententiam, Basilides vnus ex satellitibus, eam acceptam ad locum supplicij deduxit. Simulatq; autem multitudo ei molestiam facessere, & verborum petulãtia insectari conabatur, hic eos, qui contumeliam ei faciebant, repulsos coërcuit, & maximam clementiam summamque humanitatem in eam declarauit. Illa verò hominem pro illius erga se commiseratione vehementer amplexata, bono animo esse hortatur. nam ait se, simulac abiret è vita, à Domino suo veniam & gratiam pro eo efflagitaturam, & non diù pòst eius in se merita iusta remuneratione compensaturam. Hæc cùm dixisset, pice feruenti per varia & diuersa corporis membra ab imis pedibus vsq; ad capitis verticem sensim ac pedetentim diffusa, generoso & excelso animo migrauit è vita. Tale certamen ab hac percelebri & gloriosa virgine confectum fuit.

Rhais fœmina.

Basilides.

Potamiœna.

Marcella.

Clementia Basilidis in Potamiœnam.

Sancti in cælis orant pro nobis.

Non longo temporis interuallo interposito, Basilides, cùm satellites socij sui certa de causa iusiurandum ab ipso exigerent, asseueranter affirmat, omninò sibi non licere iurare: Christianum enim se esse, & hoc se propalàm fateri. At illi primò eum etiamnum iocari putabant. Verùm vbi illud constanter asserit, abducitur ad Iudicem, & coram illo intentionem confessus, in vincula conijcitur. Cùm fratres in Domino ad eum aduentarent, causamq; repentinæ & admirabilis huius mutationis sciscitarentur, fertur respondisse: Potamiœnam triduo post martyrium noctu ei assistentem, coronam ipsius capiti imposuisse, dixisseq; se pro eo gratiam à Domino postulâsse, postulatam obtinuisse: & Dominum non longo tempore pòst eum ad suam gloriam recepturum. Post illa, vbi fratres sigillum in Domino ei impertiuerant, postero die securi percussus, præclara martyrij corona donatus est. Alij item complures Alexandriæ eisdem temporibus, vtpote quibus Potamiœna secundùm quietem apparuisset, eosque fuisset impensè ad Dei verbum amplexandam cohortata, frequentes ad fidem Christi accessisse commemorantur.

Basilidis martyriū.

VITA SANCTORVM APOSTOLORVM PETRI ET PAVLI, PER EGESIPPVM SCRIPTA LIB. III.

De excidio Hierosolymitano, cap. 2.

IVNII 29. Petrus & Paulus docēt Romæ.

ERANT Neronis temporibus Romæ Petrus & Paulus doctores Christianorum, sublimes operibus, clari magisterio: qui virtute suorum operum Imperatorem aduersum fecerant, captum magi Simonis delinimentis, qui sibi animum eius conciliauerat. Cui adiumētum victoriæ, subiectiones gentium, vitæ longæuitatem, salutis custodiam feralibus artibus pollicebatur, atque ille credebat, qui vim rerum nesciret examinare. Denique summum apud eum tenebat amicitiæ locum: quandoquidem etiā præsulem suæ salutis, vitæq; custodem arbitrabatur. Sed vbi Petrus eius vanitates & flagitia detexit, & species illum rerum mentiri, non solidum aliquid aut verum efficere demonstrauit, ludibrio habitus, & digno est consumptus mœrore. Et quanuis in alijs terrarum partibus Petri esset expertus potentiam, tamen præueniens Romam, ausus est iactare, quòd mortuos resuscitaret.

Simon Magus.

Defunctus erat id temporis Romæ adolescens nobilis, propinquus Cæsaris, cum vniuersorum dolore. Admonuere pleriq; experiendum, vtrùm posset resuscitari. Celeberrimus in his operibus habebatur Petrus: sed apud gentiles nulla facti huiusmodi deferebatur fides. Dolor exegit remedium: perrectum est ad Petrum. Fuere qui etiam Simonem accersendum putarent: vterque affuerunt. Ait Petrus Simoni: qui se de sua iactaret potētia, priores sese partes dare: vt si posset, mortuum resuscitaret. Si ille non resuscitaret, se non defuturum, vt Christus opem ferret defuncto, quo posset resurgere. Simon, qui putaret apud vrbem gentilium plurimùm suas valituras artes, conditionem proposuit, vt si ipse resuscitâsset mortuum, Petrus occideretur, qui magnæ potentiæ (sic enim appellabatur) lacessendo iniurias irrogauisset: sin verò præualuisset Petrus, in Simonem pari genere vindicaretur. Acquieuit Petrus, adorsus est Simon: Accessit ad lectulum defuncti, incantare atque immurmurare dira carmina vt cœpit, visus est caput agitare, qui mortuus erat. Clamor ingens gentilium, quòd iam viueret, quòd loqueretur cum Simone. Ira & indignatio in Petrum, quòd ausus esset conferre sese tantæ potestati. Sanctus Apostolus poposcit silentium, & dixit: Si viuit defunctus, loquatur: si resuscitatus est, surgat, ambulet, fabuletur. Phantasma illud esse, non veritatem, quòd videatur caput mouisse. Denique separetur, inquit, Simon à lectulo, & tunc ne id quidem ostentui futurum. Abducitur Simon à lectulo, manet sine specie motûs alicuius, qui mortuus erat. Adstitit Petrus longiùs, & intra se paulisper orationi intentus, eum magna voce ait: Adolescens, surge: sanet te Dominus Iesus. Et statim surrexit adolescens, & locutus est, ambulauit, & cibum sumpsit: & dedit eum Petrus matri suæ. Qui cùm rogaretur, vt ab eo non discederet, ait: Non derelinquetur ab eo, qui eum fecit resurgere, cuius nos serui sumus. Secura esto mater de filio, non verearis: habet custodem suum. Et cùm populus in Simonem insurgeret, vt lapidare

Simoni Mago quātum tributum Romæ.

S. Petrus excitat mortuum.

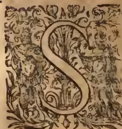
daretur, ait Petrus: Satis est ad pœnam eius, quòd cognoscit suas artes nihil valere: viuat, & Christi regnum erescere videat vel inuitus.

Torquebatur Magus Apostoli gloria: collegit sese, atque omnem excitans carminum suorum potentiam, congregat populum, offensumq; se dicit à Galilæis: relictorum se vrbem, quam tueri soleret. Diem statuit, pollicetur volatum, quo supernis sedibus inueheretur: cui quando vellet, cælum pateret. Conscendit statuto die mõtem Capitolinum, ac se de rupe deijciens, volare cœpit: Mirari populus, & venerari plerique, dicentes Dei esse potentiam, non hominis, qui cum corpore volitaret: nihil tale fecisse Christum. Tunc Petrus in medio stans, ait: Iesu Domine, ostende ei vanas artes suas esse, ne hac specie populus iste, qui crediturus est, decipiatur. Decidat Domine, sic tamen, vt nihil se potuisse viuens recognoscat. Et statim in voce Petri implicatis remigijs alarum, quas sumpserat, corruit: nec exanimatus est, sed fracto debilitatoq; crure, Ariciam concessit, atq; ibi mortuus est. *Simon Magus dũ vult volare, corruit: deinde moritur.*

Quo comperto, deceptum se Nero & destitutum, dolens tanti casum amici, sublatumq; sibi virum vtilem & necessarium Reipublicæ, indignatus, quærere cœpit causas, quibus Petrum occideret. Et iam tempus aderat, quo sancti vocarentur Apostoli Petrus & Paulus Deniq; dato vt comprehenderetur præcepto, rogabatur Petrus, vt sese aliò conferret. Resistebat ille dicens, nequaquam se facturum, vt tanquam metu mortis territus cederet: bonum esse pro Christo pati: qui pro omnibus se morti obtulisset: non mortem illam, sed immortalitatem futuram: tanquam indignum, vt ipse fugeret passionem sui corporis, qui multos doctrina sua cõpulerit se hostias pro Christo offerre, deberi sibi secũdùm Domini vocem, vt & ipse in passione sua Christo gloriam atq; honorem daret. Hæc & alia Petrus obtexere, sed plebs lachrymans quærens, ne se relinqueret, & fluctuantem inter procellas gentilium destitueret: victus fletibus Petrus, cessit: Promisit se vrbem egressurum. Proxima nocte salutatis fratribus & celebrata oratione, proficisci solus cœpit. Vbi vẽtum est ad portam, videt sibi Christum occurrere, & adorans eum, dixit: Domine, quò vadis? Dicit ei Christus: Iterum venio crucifigi. Intellexit Petrus de sua dictum passione, quòd ea Christus passurus videretur, qui patitur in singulis, non vtiq; corporis dolore, sed quadam misericordiæ compassione, aut gloriæ celebritate Et conuersus, in vrbem rediit, captusq; à persecutoribus cruci adiudicatus, poposcit vt inuersis vestigijs cruci affigeretur, quòd indignus esset, qui simili modo crucifigeretur, vt passus est Dei filius. Quo impetrato, vel quia ita debebatur, vt Christus prædixerat, vel quia persecutor non inuitus indulget pœnarum incrementa, & ipse Paulus, alter cruce, alter gladio necatus est. *Vide Neronis nequitiam.* *Iohan. 21.* *In huiusrei memoriam extat adhuc hodiè Romæ extra portã Appiã erectũ sacellum, quod vulgò appellatur, Domine quò vadis?*

ITEM VITA D. PETRI APOSTOLORVM PRINCIPIS, PER D. HIERONYMVM SCRIPTA,

Lib. De Viris illustribus.

SIMON Petrus filius Iohannis prouinciæ Galilææ, vico Bethsaida, frater Andreæ Apostoli, & princeps Apostolorum, post episcopatum Antiochensis ecclesiæ & prædicationem dispersionis eorum, qui de circumcisione crediderant, in Ponto, Galatia, Cappadocia, Asia & Bithynia, secundo Claudij anno, ad expugnandum Simonem Magum Romam pergit, ibique vigintiquinq; annis cathedram sacerdotalem tenuit, vsq; ad vltimum annum Neronis, id est, decimumquartum. A quo & affixus cruci, martyrio coronatus est, capite ad terram verso, & in sublime pedibus eleuatis: asserens se indignum, vt sic crucifigeretur, vt Dominus suus. *S Petrus primo Antiochenam rexit ecclesiã.* *Deinde Romanam.*

Scripsit duas epistolas, quæ catholicæ nominantur quarum secunda à plerisq; eius esse negatur, propter styli cum priore dissonantiam Sed & euangelium iuxta Marcũ, qui auditor eius & interpres fuit, huius dicitur. Libri autem eius, è quibus vnus Actorum eius inscribitur, alius Euangelij, tertius Prædicationis, quartus Apocalypsis, quintus Iudicij, inter apocryphas scripturas reputantur. Sepultus Romæ in Vaticano, iuxta viam triumphalem, totius Vrbis veneratione celebratur. *Ecclesia iã olim vtranque Epistolam tribuit Apostolo Petro.*

VITA SANCTI PAVLI APOSTOLI, PER D. HIERONYMVM SCRIPTA, LIB. DE VIRIS *illustribus.*

PAVLVS Apostolus,qui antè Saulus, extra numerum du-
odecim Apostolorum , de tribu Beniamin & oppido Iu-
dææ Giscalis fuit. Quo à Romanis capto, cum parentibus
suis Tarsum Ciliciæ commigrauit,à quibus ob studia legis
missus Hierosolymam , à Gamaliele viro doctissimo, cu-
Acto. 9. ius Lucas meminit,eruditus est. Cùm autem interfuisset
Act. 7. & 9. neci martyris Stephani,& acceptis à pontifice templi epi-
stolis, ad persequendos eos, qui Christo crediderant Da-
mascum pergeret , reuelatione compulsus ad fidem , quæ
in Actibus Apostolorum scribitur,in Vas electiōis de per-
Acto. 13. secutore translatus est. Cumque primùm ad prædicatio-
nem eius Sergius Paulus proconsul Cypri credidisset, ab
eo,quòd eum Christi fidei subegerat,sortitus est nomen, Paulus: & iuncto sibi Barna-
ba,multis vrbibus peragratis,reuertensq; Hierosolymam,à Petro Iacoboq; & Iohan-
Gala. 2. ne gentium Apostolus ordinatus.

Et quia in Actibus Apostolorum plenissimè de eius conuersatione scriptum est, hoc
tantùm dicam , quòd post passionem Domini vigesimoquinto anno,id est, secundo
Acto. 24. 27. & 28. Neronis,eo tempore,quo Festus procurator Iudææ successit Felici , Romam vinctus
mittitur,& biennium in libera manens custodia,aduersùs Iudæos de aduentu Christi
quotidiè disputauit.Sciendum autem in prima satisfactione,necdum Neronis impe-
rio roborato,nec in tanta erumpente scelera,quanta de eo narrant historiæ, Paulum
à Nerone dimissum,vt euangelium Christi in Occidentis quoq; partibus prædicaret :
2. Tim. 4. sicut ipse scribit in secunda epistola ad Timotheum,eo tēpore,quo & passus est,de vin-
culis dictans epistolam: In prima mea satisfactione nemo mihi affuit , sed omnes me
dereliquerunt:non eis imputetur. Dominus autem mihi affuit,& confortauit me, vt
per me prædicatio compleretur,& audirent omnes gentes: & liberatus sum de ore le-
onis. Manifestissimè leonem propter crudelitatē Neronem significans. Et in sequen-
tibus: Liberatus sum de ore leonis. Et statim : Liberauit me Dominus ab omni opere
malo,& saluauit me in regnum suum cæleste , quòd scilicet præsens sibi sentiret im-
minere martyrium. Nam & in eadem epistola præmiserat: Ego enim iam immolor,
& tempus resolutionis meæ instat.

Hic ergo quartodecimo Neronis anno,eodem die,quo Petrus,Romę pro Christo capite truncatus,sepultusque est in via Ostiensi,anno post passionem Domini trigesimoseptimo.Scripsit autem nouem ad septem ecclesias epistolas: ad Romanos vnam, ad Corinthios duas,ad Galatas vnam , ad Ephesios vnam,ad Philippenses vnam , ad Colossenses vnam,ad Thessalonicenses duas: prætereà ad discipulos suos, Timotheo duas,Tito vnam,Philemoni vnam. Epistola autem,quæ fertur ad Hebræos, non eius creditur, propter styli sermonisq; distantiam : sed vel Barnabæ, iuxta Tertullianum: vel Lucæ euangelistæ iuxta quosdam : vel Clementis , Romanæ posteà Ecclesiæ Episcopi , quem aiunt ipsi adiunctum , sententias Pauli proprio ordinâsse & ornâsse sermone. Vel certè quia Paulus scribebat ad Hebræos , & propter inuidiam sui apud eos nominis, titulum in principio salutationis amputauerat : scripserat vt Hebræus Hebræis Hebraicè, id est, suo eloquio disertissimè , vt ea, quæ eloquenter seripra fuerant in Hebræo,eloquentiùs verterentur in Græcum: & hanc causam esse , quod à cæteris Pauli epistolis,discrepare videatur. Legunt quidam & ad Laodicenses vnam,sed ab omnibus exploditur.

Ex Eusebij Cæsareens. Ecclesiast. Hist. lib. 2. cap. 23. interprete Iohanne Christophorsono.

Petrus & Paulus Romæ occisi. NERO igitur, qui hoc pacto infestissimus Dei hostis primus prædicatus fuit, ad
Apostolos etiam trucidandos incitabatur. Paulum proindè Romæ, eo regnan-
te, securi percussum, & Petrum etiam suffixum cruci, historiarum monimentis pro-
ditum

ditum est. Quinetiam insignis ac testata Petri & Pauli inscriptio, quæ in cœmeterijs Romæ ad hoc vsque tempus manet, huius rei gestæ fidem facit. Atque hæc ita se habere, confirmat itidem vir Ecclesiasticus, Caius nomine, qui Zephyrini Pontificis Romani temporibus vixit, inque disputatione scriptis prodita, quam cum Proclo, Cataphrygum hæresis, & opinionis patrono habuit, eadem ipsa de locis, vbi sacra Apostolorum, quos suprà citauimus, tabernacula locabantur, asserit: Ego, inquit, Apostolorum trophæa perspicuè possum ostendere. Nam si lubet in Vaticanum proficisci, aut in viam, quæ Ostiensis dicitur, re conferre, trophæa eorum, qui istam Ecclesiam suo sermone & virtute stabiliuerunt, inuenies.

Porrò Dionysius Corinthiorum Episcopus illos ambos martyrium eodem tempore pertulisse, sic ad Romanos scribens commemorat. Petrum & Paulum, qui Romanos & Corinthios primùm in Ecclesiam Christi inseruerunt, prudenti quadam admonitione impulsi, in vnum locum conclusistis. Nam ambo, cùm & nostram Corinthi, & vestram Romæ Ecclesiam fundâssent, & eiusdem doctrinæ præceptis, tum nostros animos, tum vestros imbuissent, eodem tempore pariter martyrium subierunt. Atque ista hoc loco intexuimus, quò rei gestæ maior certiorque adiungatur fides.

COMMENTARIVS, QVI TRACTAT SINGVLATIM CERTAMINA, LABORES ET PEREGRINATIONES, *& consummationem sanctorum & principum Apostolorum Petri & Pauli: ex Simeone Metaphraste.*

NON eos solùm, qui fuêre ab initio patres artium, admittimus, & eorum fauemus laboribus sed etiam, si quid aliud 29. Iunij. Cap. 1.
posteà inuentum est à posteris, id fouemus & amplectimur. Quinetiam istos, ob id maximè laudamus, & eorum honorificam facimus mentionem, quod quæ sparsim & singulatim ab alijs inuenta sunt, ij coniungentes & concinnantes, in vnum corpus redegerunt, & ei formam dederunt, & artes posteris perfectas reliquerunt. Nos quoque eos sequentes, vt fidelium satisfaciamus desiderio, tanquã informem materiam, ea, quæ de summis Apostolorum Petro & Paulo, hic & illic decantantur, tractantes, eis formam tribuimus, corpusq; articulis expressum efficimus. Quoniam ergo hoc est nobis institutum, & ad res tantas nostrum studium conferimus, incipiendum est dicere, vndenam primis Christi discipulorum fuerit ad vitam ingressus.

Petrus ergo (vt illius primùm faciam mentionem, cuius primæ fidei commissa fuit Cap. 2.
cura Ecclesiæ) fuit quidem genere Hebræus: Palæstinæ autem regionem habitabat Iohan. 21.
Galilæam. Patria verò ei fuit Bethsaida, quoddam paruum & vile oppidulum, eiusdem tribûs & patriæ, cuius ij, qui de Simeone gloriantur Patriarcha. Pater autem Patria S. Petri.
erat Ionas, non is, qui redditus fuit à ventre balenæ, sed qui ex monstro, quod cadit Ion. 2.
in intelligentiam, multos liberauit per filium. Fuit autem in diebus Hyrcani, cui autes vnà cum Regno ablatæ sunt à fratre. Non is verò solus natus est patri, sed cum eo quoque erat frater Andreas. Cùm autem accepisset Petrus filiam Aristobuli fratris Barnabæ Apostoli, ex ea genuit filium vnum, & vnam filiam. Et Andreas quidem, S. Andreas vxoris expers.
qui vitam à negocio remotam, & coniugis expertem agebat, fit Iohannis Præcursoris discipulus, qui Baptismum prædicabat ad pœnitentiam. A quo cùm audijsset illud, Ecce Agnus Dei, dum seruatorem Christum digito indicauit, relicto Baptista Iohanne, Iohan. 1.
secutus est Iesum. Magnus autem ille Petrus, cùm esset acerrimus & diligentissimus, magis versabatur in ijs, quæ ad victum cõparandum pertinent, vt qui & cum vxore habitabat, & senis patris prouideret senectuti. Cùm eum autem aliquãdo ociosum inuenisset Andreas, adduxit ad Christum. Ille verò eum admisit, & Petrum vocauit, Ibidem.
eius mentis soliditatem per nomen significans.

Postquam autem fuit relatus in numerum discipulorum, apparet statim vir probus, Cap. 3.
& feruens spiritu. Quocircà regni cælestis claues ei creduntur: super mare perinde Matt. 16.
ac incorporeus, proprijs pedibus ingreditur: Domini transfigurationis spectator Matt. 14. 16. 18.
efficitur: Patris vocem suis audit auribus: in eos qui peccant, docetur esse patiens: & v- Iohan. 21.

niuersi orbis terræ cura ei committitur. Sed hæc quidem, & his plura fusiùs tractans sacer liber Euangeliorum, ipsas quoque rerum causas nobis declarat. Quas quidem in præsentia non exposuimus, cùm oratio malit esse breuis, quàm nimis fusa.

Cap. 4. Cùm iam autem magnus Deus & Saluator noster Iesus Christus per voluntariam & salutarem suam passionem, aboleuisset diabolum, qui mortis tenebat imperium, & mortis vincula perfregisset, & tertio die resurrexisset, hic Petrus princeps Apostolorum, cùm esset magistri ditatus præsidentia, os efficitur reliquorum Apostolorum, vel, vt magis propriè dicam, magister. Et cùm deinde duodenarium quidem numerum Apostolorum in alterius locum substituto Matthia, suppleuisset: plurimas au-

Act. 1.

tem conciones Iudæis, qui in Sancti spiritus effusione aderant, & proptereà stupebāt,

2.

quòd alijs linguis Dei magnalia annunciarent, effudisset, & alijs orationibus eis tulis-

3.

set testimonium, tria millia statim ad fidem in Christum euocauit. Et cùm eum, qui erat ab ortu claudus, in speciosa templi porta, vnà cum Iohanne Euangelista curâsset: & rursus eos, qui erant congregati, arguendo instituisset, & ad salutem inuitâsset: & verum Deum esse Dominum nostrum Iesum Christum ex Mose & Prophetis euidenter ostendisset, non solùm miraculi magnitudine, sed orationis quoque vehementia omnes obstupefecit, & ad fidem in Christum attraxit, & decies mille virorum Ecclesiam constituit Hierosolymis. Ananiam autem & Sapphiram eius vxorem, qui nouam quandam fecerant vsurpationem, sibi, inquam, tanquam propria vsurpantes,

Ibidem.

quæ Deo consecrauerant, graui repræhensione statim vita priuauit. Vmbraque eius

9.

non solùm varios morbos expulit ab hominibus, sed mortuos etiam excitauit. Liddę

10.

paralyticum Aeneam verbo curauit. Ioppæ pauperum amantem Dorcadem mortuam excitauit. Cæsareæ Centurionem Cornelium, qui erat gentilis, ad fidem in Chri-

Ibidem.

stum euocauit cum tota familia, & Spiritu sancto impleuit per baptismum. Quinetiā fidei portam gentibus aperuit per eam, quæ illi apparuit, vasis linei visionem, in quo erant omnes bestiæ terræ, & vocem, quæ de cælo vnà cum vase est delata, & eum est adhortata, vt surgens sacrificaret & comederet, nihil eorum esse commune existi-

Actor. 12.

mans. Ab Herode autē, qui etiā dictus est Agrippa, duabus catenis vinctus, & in carcerem coniectus, cùm diligenter custodiretur à quatuor quaternionibus militum, à diuino Angelo liberatur à vinculis, & à carcere, ei portis sua spontè apertis. Propter Simonem autem sceleratum illum Magum, obit omnes ciuitates Cœlesyriæ, & præterеà Pontum & Asiam, atque etiam Galatiam. Et cùm in eis seminâsset verbum fidei, ad ipsam vsque Romam peruenit.

Cap. 5. Vt eas autem cursim persequamur, hæ sunt: Cùm ab Hierusalem venisset *Cæsaream* Stratonis, & ex ijs, qui ipsum sequebantur, presbyteris Episcopum ei constituisset, venit Sidonem. Vbi cùm multos curâsset, & Episcopum constituisset, venit Berytum. In qua etiam cùm ex ijs, qui sequebantur, vnum ordinâsset Episcopum venit Byblum. Deinde Tripolim: & apud Marsonem virum quendam prudentem diuersatur. Quem cùm fidelibus, qui erant Tripoli Phœniciæ, Episcopum constituisset, venit Orthosiam: Deinde Antardum. Deinde in insula, quæ dicitur Aradus. Deinde Balanæas: & illinc Panta. Deinde Laodiceam: in qua cùm multos, qui morbis laborabant, & vexabantur à dæmonibus, curâsset, Ecclesiamque congregâsset, & Episcopum constituisset, venit Antiochiam Syriæ ciuitatem. Quo in loco Simon quidem magus eos, qui ad eum quærendum ab Imperatore missi fuerant, declinans, constituit fugere in ciuitates Iudææ. Petrus autem Domini Apostolus, cùm simul ac esset ingressus, multasq; Antiochiæ fecisset curationes, & vnum Deum in tribus personis ijs, qui erant congregati, feliciter annunciâsset, & Episcopos ordinâsset, Marcianum quidem Syracusis in Sicilia, Pancratium autem Tauromenij, venit Tyanen Cappadociæ, & illinc Ancyram Galatię. In qua cùm precatione suscitâsset mortuum, multísq; catechesi instituisset, & baptizâsset, & Ecclesiam constituisset, & Episcopum ordinâsset, venit Sinope Ponti ciuitatem. Deinde Amaseā, quæ est in mediterraneis Ponti. Deinde Gangram Paphlagonum. Deinde Claudiopolim Honoriadis. Deinde Nicomediam Bithyniæ. Deinde Niceam. Deinde cùm festinaret ascendere Hierosolyma propter Paschæ festum, reuertēs venit Pisinuntem. Deinde per Cappadociam & Syriam, rursus venit Antiochiam. Et illinc profectus, venit Hierusalem.

Episcopi à S. Petro ordinati.

S. Petri peregrinatio.

Cap. 6. Gal. 1. Quo in loco, cùm iam tertius annus præterijsset à vocatione magni Pauli, ab ipso Paulo visitur, sicut ille ipse dicit: Post tres annos ascendi Hierosolyma ad videndum Petrum, & mansi apud eum dies quindecim. In quibus cùm Canones & Ecclesiasticas constitutiones exposuissent, beatus quidem Paulus profectus est ad opus, ad quod

quod vocatus fuerat. Magnus autem Petrus rursus reuersus est Antiochiam. Vbi cùm Euodium constituisset Episcopum, venit Synadem Phrygiæ ciuitatem. Deinde Nicomediam. In qua cùm Prochorum ordinâsset Episcopum, venit Ilium ciuitatem Hellespõti. Quo in loco cùm Centurionem Cornelium constituisset Episcopum, reuersus est Hierusalem. Visus est autem ei Dominus in visione, dicens: Surge Petre, vade ad Occidentem: opus enim habet, vt tuis illustretur facibus: & ego ero tecum. Simon autem paulò antè captus ab ijs, qui eum quærebant, vt priùs diximus, Romam ducitur, vt luat pœnas eorum, quæ perpetrauerat. In qua cùm fuisset, & arte sua magica multos mente mouisset & decepisset, non solùm non dedit pœnas, sed etiam à multis deus fuit existimatus. Romanos enim præcursor ille satanæ sua Magia in tantam adduxit admirationem, quin etiam ipsum quoque Claudium vt ei posita statua inter duos pontes in Tyberi inscriberent: Simoni deo sancto. Et hæc quidem Iustinus & Irenæus fusiùs persequuntur. Nos autem pergamus cœptam persequi narrationem. Cornelius Centurio Episcopus Ilij. Simonis Magi statua.

Cùm ergo quæ visa fuerant, magnus Petrus annunciâsset fratribus, & vale eis dixisset, rursus venit Antiochiam visitans Ecclesias. Quo in loco cùm magnum inuenisset Paulum, certo quodam consilio ab eo arguitur. Deinde cùm Tarsi Vrbanum constituisset Episcopum, & Epaphroditum Andriacæ Lyciæ, & Phygellum Ephesi, quem aiunt à recta via diuertisse, & cum Simone sensisse, & Smyrnæ Apellem, qui erat frater Polycarpi, venit in Macedoniam. Cùm Phlippis autem Olympum Episcopum constituisset, & Thessalonicæ Iasonem, & Corinthi Silam, cùm enim illic inuenisset apud magnum Paulum permanentem, & Patris Herodionem, nauigauit in Siciliam. Et cùm venisset Tauromenium, diuersatur apud Pancratium virum sapientissimum. Quo in loco cùm quendam Maximum catechesi instituisset, & baptizâsset, & Episcopum ordinâsset, Romam appellit. In qua cùm quotidiè synaxes celebraret, & vnum Deum patrem omnipotentem, & vnum Dominum Iesum Christũ filium verum de Deo vero, & vnum spiritum sanctum Dominũ & viuificum in synagogis & domi doceret, attraxit multos ad fidem in Christum, & per sanctum baptisma liberauit ab errore idolorum: adeò vt breui tempore ad sanctum baptismum omnes ferè accurrerint, & Deo per Apostoli doctrinam crediderint. Cap. 7. Gal. 2. Petrus Romã ap. ellit.

Hæc videns Simon, non satis duxit tacere, & suam celare improbitatem: sed gloria & existimatione se superatum esse arbitratus, si sineret Apostolum totis viribus sis, qui Romæ erant, veritatem annunciare, audacter simul & indoctè cœpit liberè loqui in media ciuitate, & imperitè aggressus est ei contradicere. Vbi & vmbras quasdam eum sequi & præcedere: quas dicebat esse animas mortuorum, & mortuos suscitaros, & ei, tanquam deo, honorem tribuentes, claudosque rectè ingredi & saltare ostendebat: seque instar fabulosi illius Protei in varias formas mutans, ostendebat aliquando quidem duas habentem facies: deinde autem, paruo interiecto spatio, transformabatur in capram, & serpentem, & volucrem, & qualem par est eum videri, qui à ratione alienis seruit cupiditatibus: & igni sæpè assimilabatur: & simpliciores omnibus modis non cessabat decipere. Ille autem magnus Domini Apostolus, si solummodò cernebatur, omnes eius machinationes facilimè dissoluebat, & in nihilum resoluebat. Cap. 8. Præstigia Simonis Magi.

Cùm multæ ergo (vt est consentaneum) inter eos fuissent vtrinque controuersiæ, & disputationes: nesciret autem Simon, quidnam ampliùs ageret, aram quandam lauro coronatus ascendit. Ex qua turbas primùm iracundè alloquens: Quoniam, inquit, adeò insipientes fuistis, ô Romani, vt me quidem relinqueretis, Petrum verò sequeremini, ecce in conspectu vestro mandabo Angelis meis, & me tollent in manibus, & ad patrem meum ascendam in cælum, & illinc vos extremo afficiam supplicio: vt qui non in ijs, quæ vobis dixi, perstiteritis. Hæc cùm dixisset, plaudens deinde manibus, per aërem missus cœpit volare, quibusdam vmbris, vel malis potiùs demonibus, eum impellentibus & portantibus. Magnus autem ille Apostolus Petrus cùm se parũ retinuisset, audientibus omnibus, cœpit dicere: Domine Iesu Christe, qui es Deus meus, ne sinas eum implere, quod proposuit, ne immittat petrã scandali, & lapidẽ offensionis malignus in eos, qui in te crediderunt. Et sublatis ad Simonem oculis, clarã voce clamauit: Vobis satanę ministris præcipio, ne eum portetis, sed eum dimittatis in eo loco, in quo nunc est. Statimque, cùm quæ circa ipsum apparebant, vmbræ recessissent, & in nihilum resolutæ essent, Simon lapsus ab aëre, ad terram fertur casu misero & miserabili, & contrito toto infelici corpore, secundo pòst die miseram emittit Cap. 9. Magus volitans ruit in terram.

 animam,

animam, acribus cruciatus doloribus. Cùm hoc autem factum esset, & turba multis horis clamaret: Magnus est Deus, qui nobis à Petro prædicatur: Petrus cùm altum quoddam sedile ascendisset, manumq; mouisset, & turbis præcepisset silentium, postquam ex Mose & Prophetis Dominum nostrum Iesum Christum Deum ante secula annunciâsset, & plurimos dæmones fugâsset ab hominibus, & morbos curâsset varios, eos dimisit.

Cap.10. Cùm autem non diù mansisset apud Romanos, & sancto baptismo multos regenerâsset, & Ecclesiam constituisset, & Linum Episcopum ordinâsset, venit Tarracinam. In qua cùm Epaphroditum ordinâsset Episcopum, venit Sirmium ciuitatē Hispaniæ. Quo in loco cùm Epænetum constituisset Episcopum, deuenit Carthaginē ciuitatem Aphricæ. In qua cùm Crescentem ordinâsset Episcopum, venit in Aegyptum. Et cùm Thebis, quæ septem habent portas, Ruffum, Alexandriæ autem Marcum Euangelistam eorum, qui se in disciplinam tradiderant, Episcopatui præfecisset, rursus venit Hierosolyma ex reuelatione, propter Deiparæ Mariæ migrationem. Deinde reuersus in Aegyptum, per Aphricam rursus Romam rediit. Ex qua venit Mediolanum, & Photicen, quæ sunt ciuitates in continente. In quibus cùm constituisset Episcopos & presbyteros, venit in Britanniam. Quo in loco cùm longo tempore fuisset moratus, & multas gentes non nominatas attraxisset ad fidem Christi, Angelicam adspexit visionem, quæ dicebat: Petre, instat tempus tuæ resolutionis, & oportet te ire Romam: in qua cùm mortem per crucem sustinueris recipies mercem iustitiæ. Cùm ergo propterea Deum glorificâsset & egisset gratias, & apud Britannos mansisset dies aliquot, & verbo gratiæ multos illuminâsset, & ecclesias constituisset, Episcoposque & presbyteros, & diaconos ordinâsset, duodecimo anno Cæsaris Neronis rursus Romam reuertitur.

S. Petrus etiam Hispanis prædicauit.

S. Petrus interfuit Deiparæ Mariæ obitui.

S. Petrus in Britannia docet.

Quo in loco cùm Linum inuenisset consummatum, eius loco ordinauit Clementem recusantem & non admittentem eam curationem. Cui cùm ad id accommodatis verbis psuasisset, & vt bono esset animo, fuisset hortatus, suorum sermonum eum prouehit ad cathedram. Qui cùm, sicut quidam vitulus, collum suum bono iugo subiecisset, cum Magistro suo trahebat currum verbi. Quocircà multi quidem illustres prompto & alacri animo fidei obediebant: multæ autem nobiles fœminæ addebantur iis, qui salui fiebant. Cùm verò duæ fœminæ Imperatoris, quæ plùs quàm aliæ ab eo diligebantur, fidei accessissent, & pudicè viuere statuissent, quoniam erat libidinosissimus Nero & impudicissimus, furebat aduersùs omnem Ecclesiam, maximè autem Petrum principem Apostolorum, vt qui fuisset causa pudicitiæ eius fœminarū quæ crediderant in Dominum. Quamobrem cùm ita supra modum efferbuisset, capitis pronunciat sententiam aduersùs omnes, qui in Christum sperâssent. Cùm itaque milites omnes protinùs comprehendissent, eos deducunt ad locum damnatorum & Clementi quidem parcunt, vt qui esset cognatus Cæsaris: Herodionem autē & Olympam, vnà cum magna multitudine gladio subiiciunt: Petrum verò illum magnum Domini Apostolum inuersum Cruci affigunt. Quamobrem cùm ex clauis dolores, similiter atque Christus Deus noster, ipse quoque sustinuisset, puram & immaculatam suam animam in manus Dei deponit. Clemens autem eius discipulus & Episcopus, cùm maximè venerādum & sanctum eius corpus magnificè composuisset ad sepeliendum, in loco insigni deposuit. Sed de vita quidem & prædicatione, & fine magni Apostolorum Petri, hucusque sit à nobis dictum breuiter. Necesse est autem de claro quoque & beato Apostolo Paulo, quomodò poterimus, dicere.

S. Petrus crucifigitur inuerso ordine.

Cap.12. Magnus ergo & beatus Domini Apostolus Paulus, erat ipse quoque Hebræus quidem genere, ex tribu autem Beniamin, claris natus parentibus, hæresi Pharisæus, ascriben sibi patriam Tarsum ciuitatem Ciliciæ, sub præceptore, Gamaliele in lege Mosis insigniter eruditus, ardens morum paternorum æmulator, quià pueritia Romanus vocabatur Saulus. Persequebatur autem & populabatur Dei Ecclesiam per ignorantiam. Quamobrem ei grata erat interfectio Stephani primi Martyris, vt qui omnium qui lapides in eum iaciebant, suscepérit vestes custodiēdas, vt ad illius cædem omnium manibus vteretur. Porrò aūt primus quoq; vbiq; aderat cūiis, qui agitabant seditionem, studens destruere præconium pietatis: multaque erant & magna, quæ ab ipso fiebant aduersùs Ecclesiam: & nihil ei ad summam deerat insaniam. In hoc enim pietatem exercere, & se præclarè gerere arbitrabatur, sicut ipse fatetur in Epistolis, & Lucas refert in libro, qui inscribitur Actus Apostolorum. Etenim nō solùm is, quomodò multi Iudæi, odio habebat & auersabatur præconium pietatis, sed etiam maio

Act. 7. & 8.

Gal. 1. 1. Tim. 1.

rem

rem totius gentis iram prouocabat aduersus eos, qui ei ministrabant.

Postquam enim id vidit repentè refulsisse, & fidei præcones eua sisse minis supe- Cap. 13.
riores, æmulatione petitus & ratus se maxima affici iniuria, si præconium quidē per
vniuersam terram diffunderetur. præcones autem persecutorum paruifacerent peri-
culum, omne studium adhibuit, vt hos quidem de medio tolleret, illud verò retarda-
ret, ac reprimeret. Quamobrem cùm à sacerdotibus & doctoribus illo tempore acce-
pisset epistolas ad Iudæos, qui erant Damasci, iter ingressus est contra eos, qui erant in
ea, discipulos. Sed qui ex vtero matris eum segregauit ad suum ministerium, videns
eum iniusta teneri insania iniusta voluntate & iusto animi proposito, & ei in media
via apparens, corporeis quidem eum orbat oculis, magnitudine purissimæ lucis, quæ Act. 9.
ei apparuit: eius autem mentem & animam adeò illuminat, vt eum, qui erat olim per
secutor, dilectum statim & fidelissimum fecerit suum præconem. Sauli itaque nomi- S. Pauli con
ne in Pauli nomen transmutato, eoque ex salo persecutionis traducto ad quietem e- uersio.
ius fidei, mittit ad Ananiam quendam discipulum in vrbe Damasco. A quo cùm Pau
lus sanctum accepisset baptismum, & Christi intemeratis communicâsset sacramen-
tis. Efficitur fidelis socius prædicationis. Tantam ergo mutationem ostendit hic beat
post vocationem, & ad tantum in Christum exarsit desiderium, vt præcones verita-
tis non solùm verbis, sed factis etiam confirmaret: qui eum adhuc timebant, & suspe
ctum habebant, ostendens se toto animi studio erupisse in amorem Domini. Quocir-
cà cùm fuisset cum ijs, qui erant Damasci discipulis, statim cœpit prædicare Christum Ibidem.
in synagogis, Iudæos confutans, & rursum confirmans eum esse Christum. Act. 9.

Cùm autem ei fuissent cognitæ, quæ à Iudæis parabantur insidiæ, per murum in Cap. 14.
sporta dimittitur à discipulis, & in Hierusalem accedit ad Apostolos. In qua liberè
loquens in nomine Domini Iesu, differebat & disceptabat aduersùs Gentiles. Sed
cùm ei quoque rursus significatæ fuissent insidiæ, à fratribus deducitur Cæsaream, &
illinc venit Tarsum. Quò cùm venisset Barnabas, & eum inuenisset, deduxit Antio- Actor. 11.
chiam. Cùm toto autem anno illic cœtus haberēt, & satis magnam docuissent mul-
titudinem, & discipulos primùm nominâssent Christianos, in Iudęam ad fratres mit-
tuntur cum ministerio, propter famem, quæ fuit tempore Claudij Cæsaris. Cùm im-
plêssent autem ministerium, reuersi sunt Hierosolyma. Vbi Domino sacrum obeun- Actor. 13.
tes ministerium, & ieiunantes, à sancto spiritu segregantur ad opus, ad quod vocati
fuerant. Emissi autem, venerunt Seleuciam, & illinc in Cyprum nauigârunt: & Peregrinatio S. Pauli & Barnabę.
cùm fuissent Salaminæ, Dei verbum annunciarunt. Cùm verò peruasissent insulam
vsq; ad Paphum, excæcant pseudoprophetam Barieu, qui multos peruertebat. Quod
cùm factum esset, euenit statim vt multi crederent, atque etiam ipse Proconsul, qui e-
rat in Insula. Illinc autem profecti, veniunt Pergen Pamphyliæ, & illinc Antiochiam
Pisidiæ. In qua cùm die sabbatorum concionatus esset Paulus in synagoga, attraxit
multos ad fidem in Christum. Quamobrem Iudæi pleni æmulatione, eum & Barna-
bam eiecerunt è ciuitate. Ij verò ex ea egredientes, excusserunt puluerem è suis pe- Matt. 10.
dibus, conuenienter præcepto Domini.

Et cùm venissent Iconium, & illic longo tempore versati essent, multosq; Iudæos Cap. 15.
& Gentiles, atque etiam beatam Teclam ad fidem Domini euocâssent, à Iudæis, qui Act. 14.
non crediderant, & Gentilibus, afficiuntur contumelijs, & appetuntur lapidibus. Cū-
que Lystram & Derben confugissent, quæ sunt vrbes Lycaoniæ, medentur ei, qui fue-
rat claudus à matris vtero. Quo in loco cùm presbyteros ordinâssent, & Pisidiam
peruasissent, venerunt in Pamphyliam. Et cùm Pergæ locuti essent sermonem,
descenderunt in Attaliam. Cùm autem venissent Antiochiam, & congregâssent ec-
clesiam, annunciarunt quæcunque cum eis fecisset Dominus. Illinc dimissi, perua-
serunt Phœniciam & Samariam, narrantes conuersionem gentium. Cùm venissent Actor. 15.
autem Hierusalem, reuertuntur Antiochiam. Quòd non oporteat circuncidi ne-
que vesci sanguine, & abstinendum sit à suffocato & immolatis, ab Apostolis afferen
tes tractantem Epistolam. Quò cùm venissent, & satis longum tempus illic egis-
sent, abierunt, Barnabas quidem in Cyprum, Marco assumpto, Paulus autem in par-
tes Syriæ & Ciliciæ, cùm Silam elegisset, & quæ erant in ciuitate, Ecclesias confirmâs-
set. Cumque venisset Derben & Lystram, & Timotheum assumpsisset discipulum, e-
um circuncidit. Deinde cùm obijssent Phrygiam & Galatiam, à sancto Spiritu loqui Actor. 16.
sermonem prohibiti, venientes per Mysiam, tentârunt proficisci in Bithyniam, neq;
siuit eos sanctus Spiritus.

Cùm autem transijssent Mysiam, descenderunt in Troadem: & cùm illinc accessis- Cap. 16.

sent in Samothraciam, veniunt Neapolim. Et cùm venissent Philippos Macedoniæ versati sunt illic dies aliquot. Quo in loco cùm credidisset Lydia purpuraria, in domum eius venientes gratia precationis, spiritum Pythonicum eijciunt ab ancilla. Quamobrem ab eius dominis appetiti maledictis, vt qui alienos mores annunciarēt, cæduntur virgis à Magistratibus, & in carcerem conijciuntur, eorumque pedes ligno cautè & diligenter stringuntur. Quo in loco cùm media nocte orarent, & Deum laudarent, fit maximus terræmotus, & carceris fores aperiuntur, & vincti omnes relaxantur, & custos carceris efficitur fidelis cum tota familia, cùm quod ducit ad salutem, à Paulo accepisset baptismum. Egressi autem è ciuitate, cùm Amphipolim transmisissent & Apolloniam, venerunt Thessalonicam. In qua cùm multos accepissent in disciplinam, Iudæos ad iram prouocârunt: Qui etiam collecta multitudine, conturbabant ciuitatem. Et cùm accessissent ad ædes Iasonis, quærebant eos producere ad populum. Et cùm non inuenissent, traxerunt Iasonem, & aliquot ex fratribus ad magistratus ciuitatis. A quo cùm satis accepissent, eos dimiserunt.

Act.17.

Cap.17. Illinc autem egressus Paulus cum ijs, qui cum eo erant, venit Berœam. Quo in loco cùm multos accepisset discipulos, Timotheus quidem & Silas illic remanent, magnus autem Paulus per mare venit Athenas. Transiens autem, & ea contemplans quę ab eis colebantur, aram quoque inuenit, in qua erat scriptum, Ignoto Deo. Ex quo parua accepta occasione, annunciat eis in medio Areopago Dominum nostrum & Deum Iesum Christum, initium ducens in ipsa aræ inscriptione: statimque satis multos baptizauit ad fidem in Christum. Inter quos Dionysium quoque Areopagitam,

Act.18. & honestam quandam mulierem, nomine Damarim, & cum eis alios. Post hæc vero Athenis abiens Paulus, venit Corinthum: & cùm Priscillam & Aquilam inuenisset eiusdem, cuius ipse erat, artis, apud eos diuersatur. Quo in loco cùm annum & menses quinque transegisset, & multos tam ex Iudæis, quàm ex Græcis, gratiæ verbo illuminâsset, & ad Domini fidem euocâsset, Ptiscilla & Aquila, & Timotheo assumptis, venit Ephesum, eisque illic relictis, venit Cæsaream vnà cum Timotheo. Cumque salutâsset Ecclesiam, descendit Antiochiam. In qua cùm aliquantum temporis esset versatus, egressus est, deinceps transiens per Gallatiam & Phrygiam.

Cap.18. Act.19. Et cùm per superiores partes venisset Ephesum, tribus mensibus cum Iudæis disserens in synagoga de Regno Dei, persuasit ne ijs attenderent, quæ adumbratè dicebātur à lege, sed ea ad spiritum transferrent & componerent. Cùm autem apud eos alios duos annos & paulò plùs mansisset, & ferè totam Asiam ad fidem Christi attraxisset, & non vulgares virtutes, non per se solùm, sed etiam per sudaria & semicinctia sua perfecisset, & omne genus morbos & dæmones exegisset, & Timotheum Episcopum eis constituisset, egressus est, vt iret in Macedoniam. Cùm illas autem partes transmisisset, venit in Græciam. Et cum tres illic menses transegisset, & multos accepisset discipulos, venit Troadem. Quo in loco cùm Eutychum, qui, dum dissereretur, dormitauerat, & ex tertio cœnaculo deorsum ceciderat, & mortuus erat, suscitâsset, venit Assum, deinde Mitylenen. Et cùm die sequenti esset ex aduerso Chij, altera die appulit Samum. Et cùm mansisset Strongilæ, die sequenti venit Miletum. Ex qua cùm misisset Ephesum, accersijt presbyteros Ecclesię. Postquam autem accessissent, cum eis disserit de humilitate, & malorum tolerantia: deinde de constitutione Ecclesiastica, & gregis cura. Et rursus cum ea, quæ & sibi Hierusalem eunti, & cis post eius recessum erant euentura, prædixisset: &, quòd oporteat vigilare in eos, qui instar luporum sunt gregem auidè diuulsuri, eis mandatum dedisset, eosq; Deo commendâsset, & precatus esset, nauem ascendens, statim soluit. Qua vectus, cùm venisset in Coum Insulam, Rhodum nauigauit: & illinc Patara. Quo in loco cùm alterum ascendisset nauigium, Cypro relicta à sinistris, prętemauigauit Syriam & cùm venisset Tyrum (illic enim nauis impositum onus exonerabat) & inuenisset discipulos, mā sit apud eos septem dies. Et naui rursus vsus, venit Ptolemaidem, & illinc Cæsaream, & ad Philippum Euangelistam, qui erat ex septem diaconis, diuersatur. Et post dies aliquot, sublatis sarcinis, venit Hierusalem. Et septem dies purificatus, templum ingreditur, annuncians impletos esse dies purificationis.

Sudarium S. Pauli sanat ægrotos.

Act.20.

Instituit suos salubriter S. Apostolus Paulus.

Act.21.

Cap.19. Paulus Hierosolymæ capitur. Quo in loco qui erant ex Asia Iudæi, cùm eum adspexissent, conturbârunt omnem multitudinem, & manus suas in Paulum immiserunt, clamantes, viri Israelitæ, ferte auxilium. Cùm fuisset autem maximus populi concursus, cœperunt in eum hæc dicere: Hic est, qui aduersùs legem & locum hunc, omnes vbique docet: Quinetiam gentiles introduxit in templum, & id inquinauit. Statimque mota multitudo, incitata

tata est, vt eum tolleret de medio. Sed mox adueniens Tribunus Lysias, eum liberat, Act. 23.
& cum militari auxilio eum mittit ad Præsidem Felicem, cui successit Festus. Cùm Act. 25.
sensisset autem Paul' à Iudæis in ipsum strui insidias, pro tribunali ad Cæsarem statim
prouocat. & tunc quidem dimittitur à iudicio: cessant autem, quæ in eum à Iudæis pa- Act. 27.
rabantur insidię: & deinceps à Præsidibus & magistratibus mittitur ad Cæsarem. Cùm
verò esset constitutum, vt Paulus nauigaret in Italiam, cumque eo accepto, Centurio
quidam nomine Iulius, vnà cum alijs vinctis nauem ascendisset Adrumetinam, ve-
nit Sidonem, & illinc in Cyprum. Cùm autem prænauigâssent pelagus, quod est ex
aduerso Ciliciæ & Pamphyliæ, veniunt * Miram vrbem Lyciæ. Et cùm nauem ascen- * Lystram
dissent Alexandrinam, vix Cnidum perueniunt. Et cùm subnauigâssent Cretam per
Salmonem, venerunt in locum qui dicitur Pulchri portus. Ex quo cùm soluissent, &
Cretam præterlegerent, & ventus, qui dicitur Typhonicus, qui latas excitat vndas, spi
râsset, prope Caudam, quæ sic dicitur, decurrunt Insulam, & vehementi tempestate
exagitati, & nauis armamentis proiectis suis manibus.

Cùm autem omnes magna affecti tristitia & mortem expectarent, surgens Pau- Cap. 20.
lus in medio eorum, iussit eos esse bono animo, cùm nulla sit eorum peritura ani- Patitur naufragium B.
ma, præter nauem: hortatusque est eos, vt cibum sumerent, vt qui iam quatuorde- Paulus in mari Adriatico.
cim dies manerent ieiuni. Cumque seruati essent ij, qui erant cum Paulo, ex naui-
gatione naue dissoluta ab vndarum violentia, descendentes in terram, cognouerunt Actor. 28.
insulam vocari Meliten. Quo in loco cùm congregaret Paulus sarmentorum mul-
titudinem, vipera eius manum appræhendit. Quam cùm in ignem excussisset, nihil
mali passus, Deus existimatus est à Barbaris. Quinetiam cùm patrem Publij liberâs-
set ab eo, quo laborabat, tormine intestinorum, & plura alia fecisset miracula, cum
ijs, qui secum nauigabant, alia naue venit Syracusas, & illinc Rhegium, deinde pu-
teolos, deinde Romam ipsam. Cùm autem cognouissent fratres eius aduentum, iue- S. Paulus venit Romã.
runt ei obuiàm vsque ad Forum Appium, & tres Tabernas. Et Centurio quidem re-
liquos vinctos tradidit duci exercitûs: Paulus autem toto biennio seruabatur ab vno
milite, omnes qui ad ipsum veniebant, excipiens, & Dei Regnum cum omni fiducia
prædicans absque impedimento. Atque hæc quidem hucusque narrauit Lucas' in
Actibus Apostolorum, qui librum eo tempore composuit. Quæ autem sunt posteà
consecuta, postquam, Paulo Romæ relicto, profectus est Thebas Bœotiæ, minimè
composuit.

Eusebius autem, qui in secundo libro historiæ Ecclesiasticæ hæc est accuratè per- Cap. 22.
scrutatus, dicit Paulum, cùm tunc quidem causam dixisset apud Neronem, fuisse ab-
solutum, & Dei verbum, cùm esset relaxatus, Romæ agentem prædicâsse totis decem
annis. In quibus dicitur peregrè profectus in Hispaniam, Galliam & Italiam. Christi Paulus prędicat Christum Hispanis.
præco verbum disseminâsse, & multos à dijs patrijs euulsisse, & cum grege Domini
coniunxisse. Iam verò cùm esset in Hispania, tale quid dicunt accidisse. Mulier quæ-
dam & genere, & opibus, & doctrina insignis, cùm iam olim auditionem accepisset
Apostolicam, cupiebat ipsius quoque intueri oculis præconem veritatis, & ipsis auri-
bus institui in veræ pietatis dogmatibus. Cùm ergo ei visum esset diuina quadam in-
spiratione in forum proficisci, quo tempore qui vel ex sola fama ab ea diligebatur,
per medium eius transibat, dicitur & eum vidisse leniter & placidè ingredientem: vt
qui non solùm gratia plenos mores haberet cæteros, sed etiam ipsum incessum, &
marito suo persuasisse, cui nomen erat * Procus (eorum autem qui illic erant, erat fa- * aliàs Probus.
cilè princeps) vt intra ædes suas hospitem exciperet: Postquam verò fuit accersitus,
& fuit prope illos, eiusmodi aliquod miraculum accidisse mulieri: nempè apertis
mentis suæ oculis, vidisse in fronte eius, qui fuerat hospitio acceptus, literas aureas,
quæ dicebant, Paulus Christi præco. Illam autem propter visionem insperatam in- Hispani multi credunt in Christum.
uasit & voluptas, & timor: & lachrymis plena procidit ad pedes Apostoli, & catheche-
si ab eo instituta, primùm quidem suscipit baptismum, appellata Xanthippe: Posteà
autem * Probus eius maritus, qui erat notus Neroni: deinde etiam Philotheus præ-
fectus: & deinceps omnes, qui illam habitabant regionem. Quòd autem in Hispania
prædicauerit Paulus, hoc apertè dicit in Epistola ad Romanos, sic scribens: Nunc Rom. 15.
autem non ampliùs habens locum in his regionibus, desiderium autem habens ve-
niendi ad vos à multis annis, cùm proficiscar in Hispaniam, veniam ad vos: spero
enim transiens vos videre. Quoniam ergo etiam antequam fuisset Romæ in animo
habuit prædicare in Hispania, cùm ei feliciter successisset, vt ad primam veniret ex ci-
uitatibus, non neglexit ea, quæ ei priùs visa fuerant: etiamsi Romam rursus reuer-
sus, in

sus,in ea cessat à longis laboribus. Quomodò autem, & quanam de causa, iam sum declaraturus.

Cap.22. Nero sæuit in suos. Cùm ad insaniam summam processisset Nero, primùm quidem sustulit Agrippinam matrem propriam: præterea verò patris quoque sororem, & Octaniam suam vxorem,& alios innumerabiles,qui genere ad eum attinebant. Posteà autem generalem mouit persecutionem aduersùs Christianos: & sic venit ad cædem Apostolorum. Quo tempore accidit, vt Paulus quoque tricesimosexto anno salutaris passionis, tertiodecimo autem Neronis,fieret martyr,ei capite gladio amputato. Gaius verò quidam vir Ecclesiasticus, & Zephyrinus Romanus Episcopus, & Dionysius Episcopus Corinthius, scribunt,vno tempore, & simul Petrum & Paulum subijsse martyrium,tertiodecimo anno Imperij Neronis: Dicunt enim Neronem eo tempore fuisse motum aduersùs Christianos,propter eius fœminas, quæ in Dominum crediderant,& pudicè casteque viuere statuerant: nec cum eo congredi deinceps sustinebant [illegible] autem propter Simonem magum. Ei verò, quod ab eis dicitur, fert testimonium Iohannes quoque ille lingua aureus,in rebus diuinis egregius, & cuius mens est plena spiritu, scribens in oratione aduersùs eos, qui prohibent, ne fiant monachi:Neronem omninò auditis: fuit enim vir insignis libidine, qui primus & solus inuenit in tali imperio intemperantiæ nouos quosdam modos,& turpitudinis. Hic ergo Nero beatum Paulum (fuit enim iisdem, quibus ille, temporibus) eo modo criminans,quomodò nos nunc hos viros sanctos (Eius enim pellici valdè dilectæ persuasir,vt simul acciperet verbum fidei, & liberaretur ab immunda illa congressione) hoc modo (inquam) ille criminans, corruptoremque & seductorem, & ea,quæ vos nunc loquimini,Paulum vocans,primùm quidem vinxit inclusum in carcere. Postquam autem non persuasit,vt desisteret puellæ date consilium, tandem ei caput amputauit. Et hæc quidem is,qui moribus & sermone est vir Apostolicus,de beato fine diuini Pauli.

S.Paulus gladio cęditur

Iohannes Chrysostomus de S. Pauli detrũcatione.

Cap.23. Principes ergo & diuini(vt priùs diximus)Apostoli decimotertio anno Neronis eõ summantur. Execrandum autem Simonem circa medium annorum Claudij aiunt mortem subijsse teterrimam. Dicunt verò quidam præcessisse quidem Petrum anno vno, & beatam illam & Dominicam suscepisse perpessionem, cùm animam posuisset pro ouibus. Eum autem fuisse consecutum magnum illum Apostolum Paulum, vt dicit Iustinus & Irenæus,cùm totis quinque annis synaxes & deceptationes per se facerent ante resolutionem ad Christum.Atq; ego quidem eis magis assentior. Eusebius autem Pamphili dicit, Petrum duodecim quidem annos esse versatum in Oriente, viginti autem & tres annos transegisse Romæ,& in Britannia,& in ciuitatibus,quę sunt in Occidenre:adeò vt sit totum tempus prædicationis Petri triginta & quinque anni. Paulum autem ipsum quoque viginti & vnum annum prædicâsse pietatem in Christum,& alios duos annos Cæsareæ transegisse in carcere. His verò cõiungit duos quoque priores annos,quos egit Romæ,& vltimos decem: vt eius quoque prædicationis, & vocationis vniuersum tempus sit trigintaquinque anni.

Cap.24. Et sunt quidem nostra huiusmodi,& quæ possunt nostrum in vos desiderium ostẽdere,ô Apostoli,& fraternum amorem in eos,qui sunt congregati: Hæc enim est vestra lex,& communis Domini & magistri,vt nos inuicẽ diligamus, & quæramus multorum vtilitatem. Vos autem vicissim nobis reddite curam,quam nostrûm geratis,aduersùs vitia victoriam,contra dæmones resistentiam, animi quietem ac pacem erga omnes,atque adeò etiam ipsos,qui nulla de causa sunt nobis inimici, animi simul lenitatem ac patientiam,beneficentiam,& mutuum amorem. Vos certè rogamus, in quocunque vniuersi loco sitis,seu etiam in vniuerso,vt credimus,nos quoque respicite,& ad animi tranquillitatem nostram vitam deducite, peccatorum expertem,rectis factis & bonis operibus plenam,diuinis dignam oculis:vt in hac vita vobiscum festum perpetuò celebrantes, in futuro bona quoq; promissa consequamur: gratia & benignitate Domini nostri Iesu Christi: Cum quo Patri simul cum sancto Spiritu gloria,potentia & honor nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Lex Christi & Apostolorum eius.

SAN.

SANCTI PATRIS NOSTRI IOHANNIS ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI CHRYsostomi encomium sanctorum & principum Apostolorum Petri & Pauli.

AELI & terræ video certamen, propter præsentem celebritatem memoriæ Apostolorum, cælestibus quidem virtutibus laudantibus, & bonis verbis prosequentibus doctrinam laboris eorum, vtpote quòd per eos cognitum fuerit carnis à Verbo susceptæ mysterium: quomodò clamet Paulus: Vt innotescat nunc principatibus & potestatibus in cælestibus per Ecclesiam multiplex Dei sapientia: qui sunt autem in terra, hominibus contendentibus per commemorationem, summis Apostolis dignas laudes afferre, vt qui per ipsos redierint ad salutem. Quid enim est Petro maius? Quid verò potest conferri cum Paulo? qui quidem opere & sermone omnem naturam creatam vicere tam in cęlo, quàm in terra: qui luto corporis implicati, vel ipsis Angelis inuenti sunt maiores. Quid ergo dicemus de magistris naturæ creatæ tam infernæ, quàm supernæ? Non inuenio orationem dignam ad laudandum eos, qui nostrum genus laudauere: qui vniuersam terram & mare obiere, & peccatorum radices euulsere & pietatis semina deiecere in cordibus hominum, qui erant increduli. Petrus magister Apostolorum, Paulus cognitor Oeconomiæ supernarum virtutum: Petrus frenum ingratorum Iudæorum, Paulus adhortatio gentium. Ephes. 3. Petrus magister Apostolorum.

Vide autem excellentem Domini sapientiam Petrum quidē elegit ex piscatoribus Paulum autem ex ijs, qui consuebant tabernacula. Et quod electionis quidem apparet, est ex his artibus: quod autem intelligitur, est valdè admirabile, quia Dei quoque est electio. Quoniam enim obruebatur gloria Iudęorum, piscatori commisit Deus, vt scrutaretur profunda maris, quod percipitur intelligentia: dicens ei: Vade ad mare, & iace hamum, & cùm qui ascēderit, primum piscem sustuleris, aperi os eius, & inuenies staterem. Mare dicens, mentem Iudæorum instabilem: hamum autem, doctrinę verbum artificiosum: & piscem, legem. Aperire autem os eius, significat eam interpretari: quomodò rursus in eo inuęnire staterem, significat examinare ipsam spiritaliter. Paulo autem, vtpotè sutori tabernaculorum, totas gentes tradidit, vt eos qui lege & gratia nudati erant, pelle indueret coccinea, quæ aqua & sanguine Domini tincta fuerat. Audiuit enim ipse quoque Dominum ad ipsum clamantem: Ad gentes procùl ego mittam te. O beata Dyas, cuius fidei sunt creditæ animæ mundi vniuersi. Petrus principium fidei orthodoxæ, magnus interpres sacrorum Ecclesiæ, Christianorum necessarius consiliarius, thesaurus supernarum virtutum, qui fuisti honoratus à Domino Apostolus. Paulus magnus præco veritatis, orbis terrarum gloriatio: qui es homo in cælis, & Angelus super terram, gloria Ecclesiæ: qui volas Aquila in excelsis: qui es lyra spiritûs: qui es hirundo & cicada, qui instrumentum Dominicum, qui vigilans Christi minister. Matt. 17. Nota interpretationē. Actor. 22.

Paulus & Petrus iuncti boues Ecclesiæ, qui vniuerso orbi terrarum bonam intulerunt negociationem, qui crucem pro iugo sustulerunt, pro onere autem, nomen Saluatoris: pro collaribus verò, testamentum scripturarum: pro stimulo, gratiam spiritûs. Paulus & Petrus, qui Ecclesiam indies lætificant, receptacula spiritalia, orbis terræ publica diuersoria, sanctæ interpretandæ Trinitatis instrumenta, à Deo Verbo susceptæ carnis œconomiæ interpretes. Petrus, amor meus spiritualis: Paulus, vas electionis, meus baculus. Petrus, templum Dei: Paulus, os Christi: qui es trium cubitorum, & ad tertium cælum peruenis: qui loco circunscriberis, & mundum vniuersum Domino circunscribis: qui ab Hierusalem & circuncircà vsq; ad Illyricum sparsisti Euangelium: qui es velox cursor, qui diuina es impletus gratia: Cui fecit Dominus testimonium, quòd portes nomen eius in conspectu totius orbis terræ: qui tertium cælum peruasisti, & ingressus es in paradisum, & vsque ad Dominicam, quæ mente comprehendi non potest, cathedram ascendisti, & arcana mysteria audiuisti, quæ non licet homini loqui. Rom. 15. Acto. 9. 2. Cor. 12.

Quid

Quid autem Petro quoq; dicemus, qui est dulce Ecclesiæ spectaculum? Is reuerà est
lampas vniuersæ terræ, alba & casta columba, acris & vehemens Apostolus, feruens
Matt 16. spiritu, Angelus & homo, gratia plenus, solida petra fidei, vetustus Ecclesię sensus: Qui,
Ibidem. Beatus es, & columbæ filius, propter castitatem audijsti ex ore Domini. Qui claues re-
Matth 5. gni cælorum accepisti ab ipso Domino. Vos Angelorum ordines spoliastis. En quid
2.Cor.6. dicam ampliùs? Vos laudat ipse Dominus, Vos estis lux mundi, dicens. Qui estis po-
tentiores Regibus, fortioribus militibus, ditiores diuitibus, sapientiores philosophis,
eloquentiores oratoribus: qui nihil habetis, & omnia possideris. Vos estis martyrum
tolerantia: Patriarcharum orthodoxa sententia: Monachorũ exercitatio: Virginum
coronatores: eorum, qui sunt matrimonio coniugati, pacificatores: raptorum re-
frenatores: intemperantium castigatores: tegumentum Regum: muri Christiano-
rum: Barbarorum aduersarij: qui camum hæreticis imponitis: qui à ratione alienas
morte afficitis animi perturbationes: qui legiones dæmonum expulistis, qui aras ido-
lorum diruistis: qui & infrà & suprà diuites fuistis: vt qui superorum quidem claues
acceperitis: eorum autem, qui sunt infrà, soluendi & ligandi peccata potestatem ha-
beris.

Act.5.& 19. O rudis idiotæ miraculum. O illiterati sapientia. Petrus vmbra sua Paralyticos ad-
stringit, & soluit mortem: Paulus vestimentis suis morbos expellit, & fugat dæmo-
nes. Qui intermediam habetis matrem Domini & quouis iusto spiritu estis præstanti-
Petrus pe- ores: columnæ Ecclesiæ, magna orbis terræ lumina: Qui vobis inuicem estis præstātio-
tra fidei. res, & simul omni creata natura meliores. Gaudeas, Petre, petra fidei: Gaudeas, Paule,
gloriatio Ecclesiæ: qui mala innumerabilia propter ipsam sustinuistis, in carceribus
inclusi, à Iudæis odio habiti, à Barbaris tracti & raptati à Regibus cæsi & ignominiam
passi: quibus nec facilè quidem licuit respirare, nec permissum fuit cessare à doctrina:
qui propter pondus vinculorum membra mouere non poteratis, & omnem orbem
terrarum peccato alligatum vestris soluebatis Epistolis. Vos dæmonum phalanges
fudistis: per vos sancti spiritus gratia diffusa est in orbem terræ: caliginem erroris vos
è terra contraxistis.

Quasnam ergo vobis referemus gratias, qui tantum laborastis? Memini tui, Petre,
& obstupesco. Recordor tui, Paule, & mēte emotus opprimor lachrymis. Quid enim
dicam, aut quid loquar, vestras contemplans afflictiones, nescio. Quot carceres san-
ctificâstis? Quot catenas decorâstis? Quot tormenta subijstis? Quot maledicta tolerâ-
stis? Quomodò Christum portâstis? Quomodò prædicatione Ecclesias lætificâstis? *Sūt*
benedicta vestræ linguæ instrumenta. *Sanguine conspersa sunt membra vestra prop-*
Psal.18. ter Ecclesiam. Vos sine defectu imitati estis Christum in omnibus. In oēm terram exijt
vester sonus, & verba vestra in fines orbis terræ. Inseparabilem, quæ etiā vobis est de-
sponsa, Christus conseruet Ecclesiam. Nemo ante vos, neq; post vos, talis apparuit.
Quis enim sermonem, qui in docendo versatur, suscipiens ausus est aliquid dicere abs-
que vestra traditione? Vos omnes effecistis magistros: nostram vicit cæcitatem vestra
Rom. 9. tolerantia: vt qui optareris esse anathema, vt mundum lucraremini. Quid decæterò
vobis retribuemus pro omnibus bonis, quę nobis tribuistis? Fit hodiè commemoratio
vestræ decertationis.

Petrus cru- Gaudeas, Petre, cui datum est, vt ligno Crucis Christi fruereris. Et ad magistri qui-
cifixus. dem similitudinem voluisti crucifigi, non recta tamen figura, sed potiùs capite demis-
so deorsum: tanquam qui à terra in cælum iter faceres. Beati claui, qui membra tua
penetrârunt mihi desiderabilia, & quæ cælesti gloria sunt mihi præstantiora. Tu qui
cū omni fiducia in manus Domini animam tradidisti: qui indiuulsè Domino *seruijsti*,
& ei desponsæ Ecclesiæ: qui diligis Dominum: qui ferues spiritu: qui es Domino fide-
lissimus omnium Apostolus.

Paulus gla- Gaudeas, Paule, cui beatum caput fuit ense amputatum, cùm homo esses, quem
dio cæsus. verba enarrare non possunt. Quisnam ensis tuum guttur peruasit discernendi maxi-
ma potestate præditum, Dominicum instrumentum, quod à cælo habetur id admira-
tione, & quod terra reueretur? Quisnam locus tuum excepit sanguinem, qui cruenta-
uit quidem exteriorem tunicam Barbari, qui te palo affixit: atram autem eius animæ
vestem dealbauit modo inexplicabili, & vsq; adeò, vt lucem fidei induerit, & ea citra
inuidiam contribules impertierit. Sit mihi ensis ille pro corona, & claui Petri pro ly-
chnitibus gemmis, infixis in orbem diadematis, & illustrantibus formam meam ex
peccato turpissimam.

Non est nobis, ô venerandi Apostoli, oratio, neq; mens sufficiens, vt aliquid suppe-
ditet

dicet ad vobis agendas gratias. Egeni sumus omnis doni, quod offeratur excellentibus potestatibus. Mutuò date vos, qui estis verè diuites, indigentibus, vel potiùs donate: neque enim possumus mutuum reddere. Et si beatas voces à vobis acceperimus, excla mabimus: Salue beata biga, quæ vna es anima in duobus corporibus, Petre & Paule. Saluete vos semper in Domino: sine intermissione pro nobis rogamus, orate. Pro. missa vestra implere. Sunt enim hæc vestra conuenta: vnius quidem hoc: Venite mecum, & bonis ne deficiamur: alterius verò illud: Studebo post meum aduentum vestri facere mentionem. Pactorum ergo conuentorum nolite obliuisci, sed Trinitati principio carenti nullo intermedio assistentes, petite, quæ sunt nobis omnibus salutaria: In Christo Iesu Domino nostro, quem decet gloria in secula seculorum, Amen. Galat. 6. 2.Pet.1.

ENCOMIVM SANCTORVM ET PRINCIPVM APOSTOLORVM PETRI ET PAVLI,

quod habetur in Simeone Metaphraste.

PETRVM & Paulum discipulos Domini laudare quidem est laudabile & beatum: scopum autem assequi, est arduum & difficile, quandoquidem vis laudationum ex rebus inferioribus & terrenis sumitur. Quibus autem totus mundus est crucifixus, quomodò eis fuerit grata laus, ducta ex ijs habuere contemptui? Quisnam verò vt par est eorum aggressus fuerit encomia, qui laudem sortiti sunt ab ipsa per se sapiẽtia, Christo verè magistro: post quem omnis mortalis oratio ex illius participatione paruum quendam suscipit splendorem conuenientẽ eius prompto, qui id suscipit, studio? Quorum alter quidem dignus est habitus, vt beatus pronunciaretur, & cælorum quæstor constitueretur: Alter autem segregatus in vas electionis, diuinum vehiculum ad omnem vsum Dei constitutum appellatus fuit vtilissimum. Matt.16. Actor. 9.

Quid ergo? Quoniam eorum magnitudo ad tantam peruenit altitudinem, quæ ad eos pertinent, mandabimus silentio: quoniam ita est comparatum, vt in rebus maximis silentio honoretur earum summa excellentia? Quid verò lucri ex hoc redibit ad eos, qui illorum ardenti amore inflammantur? qui & ijs, qui festi præsentem congregauere celebritatem, vident zelum extingui, & periclitari eis cupiditatem, eò quòd sit cessatio? Si enim sunt apud ipsos ociosæ leges encomiorum, res autem maximas esse quiete tractandas censuit sapiens & vetus oratio, silẽtio potiùs q̃ sermone eis honorẽ tribuens: necesse est, vt vnà desinant festi lætitiæ indicia, & quodcunq; in vitam sordidam & abiectam, in pauperes, inquam, in tali festo effunditur fluentum benignitatis, & quicunque sonus in tabernaculis iustorum vocis exultationis & confessionis celebratur.

Ne hæc ergo omninò contemnantur, & vobis à nobis hanc gratiam petentibus, id, quod desideratis, omninò desinat in desperationem: agè agè, veluti quoddã modicũ medicamentũ ægritudinis animi vobis adhibentes, ea philosophemur, q̃ festo conueniunt, onus quidẽ fortasse, quod vires superat, subeuntes: sed vestris confirmati precibus, nõ desperamus fore, vt aliquid vtile adducamus. His ergo omnibus prætermissis, quæ nos à re proposita aggredienda retardant, nouum quoddam & alienum suscipientes argumentum, si ipsos, qui laudantur, cum nobis ipsis in rebus ab eis præclarè gestis compararerimus, quod nostros pellat dolores, inueniemus. Erit autem hoc quomodò? Cùm primam vtriusq; vocationem, tanquam ex qua sit genus eorum derinatum, primo loco posuerimus, per quam ipsi & ad verissimam lucem nacti sunt progressionem, & per hoc ad virilem ætatem peruenientes, diuinæ prædicationis suscepere plenitudinẽ: ne videamur procùl discedere à legibus encomiorũ: aggrediemur ad eam, quæ nos vrget, gratiam.

Ad eum, qui est Deus & homo, Petrus est deductus, vt eius esset discipulus, fratre v. Iohan. 1. tens, veluti quodam satore partus Euangelici. Quinetiam Paulus non vtique opus habuit alio, qui ei ad hoc inseruiret, sed eo ipso, qui eum assumpturus erat ad Apostola. Actor. 9. tum, ictu oculorum per fulgur stuporem afferendo, ipsum, qui priùs erat fera agrestis,

cõuertente ad mansuetudinem. Et quid hoc, & quomodò? Nam mitis quidem & facilis erat Petrus, nec tanto tuendæ legis zelo tenebatur, vt aduersùs stimulos calcitraret non sentiens. Paulus autem cùm serò quidem didicisset, quod oportebat, fracta autem nimia esset eius audacia, tantus visus est in seruiendo ei, quod est melius, quantus fuit ad impediendam priùs prædicationem. Exegit vmbra Petri morbos: sed vestium quo-
Act. 5. & 19. que Pauli superficies & semicincta, etant ijs, qui homines vexabant, morbis terribilia.

Atq; hæc quidem est (vt dixerit quispiam) eorum in genere comparatio. Quænam autem ea quoq; fuerit, quę post illam fuit laudibus assumptio, licet ex ijs, quę deinceps
Matt. 16. sequuntur, intelligere. Magnus Petrus, qui dignus est habitus, qui beatus pronunciaretur, cui fuerunt creditæ claues regni cælorũ, & à quo licet hominibus consequi, quic-
Acto. 9. quid refertur ad id, quod est melius. Non minor est Paulus, qui vt vas esset electionis, ab eo ipso est segregatus, audaciq; & periculoso conatu contendendo aduersùs gentes
3. & reges resistentes, perfecit Euangelij. Diuinissimus Petrus, qui ad templum legale ei, qui ab vtero matris erat claudus pedibus integram restituit sanitatem. Gratia est dig-
14. nissimus Paulus, qui claudo, qui erat Lystris, fecit simile miraculum. A Deo fuit adiu-
12. tus Petrus, qui ab Angelo Domini fuit liberatus ex carcere Herodis, & à cædem spiran-
9. tium Hebræorum expectatione. Non minor est Paulus, qui sporta fuit è muro demissus: qui ipse quoq; ab Angelo Dei, etiam cum carne in hac fuerit actione directus: si quidem eum, à quo in pijs inseruitur operibus, ad Angelum Domini referunt labra à Deo mota.

Sed quid hoc, & quánam de causa Dominus vtriusq; tantam in his gerit curam? nũ vt sicut Petrus circuncisioni, Ita etiam Paulus præputio edat, quod sit probatum: &
Act. 5. & 10. sic, quæ & sententia, & vita erant distincta, concordem referrent & consentientẽ Dei cognitionem? Admirabilis est Petrus, qui linteo è cælo demisso, pleno omnis generis animantibus, castigatus fuit, & didicit esse indifferentẽ cum gentibus communio-
2. Cor. 12. nem. Non minor est Paulus, si non etiam maiorem dicere sit religio, qui in tertium cælum raptus, eorum, quæ dici nequeunt, ijs, qui ab ipso initiabantur, in tempore ape-
Actor. 9. rit mysterium. Venerandus est Petrus, qui Tabitham suscitauit. Quid verò? num à ter-
Acto. 20. go eius relinquitur Paulus, qui Eutychum, qui cùm è fenestra cecidisse, vita excesserat, in vitam reuocat? Romæ repressit Petrus Simonem ab arte magica: qua de causa ad
Acto. 16. suum quoq; abijt Dominum, cruce subiens magistri passionem. Paulus quoque eduxit Philippis mulierem, quæ instar Pythiæ dabat responsa, ab errore quo populum tenebat irretitum. Qua de causa & virgis cęsus fuit crudeliter, & ense rursus ei caput amputatur, vt qui eam inuenerit mercedem, quòd ex Cæsaris familia quosdam Christo conciliâsset.

Deficiet me tempus, & ante tempus deficientis verbi fluxus, qui quidem à graui senectute recisus omninò defecisset, nisi vestrarum precum vires, vt hæc dicerem, cõ-
Esa. 35. cessissent. Confirmârunt enim, vt propheticè dicam, manus remissas & genua dissoluta: mentem, inquam, meam, quæ imbecillitate corporis simul euasit imbecilla, vt diuino vestro satisfacerem desiderio. Id quidem, quod sperâstis, præstiti, aut parùm abest, quin id sim assecutus: vestra est hæc, & non mea gloriatio, qui me ad hoc induxistis, & nostram planè resolutam & imbecillem ac defectam ætatẽ, vestra ad Deum fidutia roborâstis. Sin aũt à scopo procùl aberrauimus, indignitatis nostræ infelicitati id est attribuendum, quæ ita multitudine malorum est conturbata, vt ne in precibus quidem possim iusti munus implere. Sed quomodocunq; res se habeat, Gloria principij experti patri, & coæterno filio, & qui cum eis est coæternus, diuino & bono spiritui, vni diuinitati in Trinitate, quæ non potest diuidi, quæ vitam præbet omni spiritui, & ab omni creata natura colitur & adoratur nunc & semper, & in secula seculorum,

Amen.

THEO-

THEODORI DAPHNOPATI ENCOMIVM SANCTI ET MAGNI APOSTOLI CHRISTI PAVLI,

collectum ex diuersis Orationibus Diui Chrysostomi & encomijs, quæ fecit in magnum Paulum. Habetur autem in Simeone Metaphraste.

Niuersa quidem lex encomiorum, & omnis oratio composita arte Oratorum, à splendoris sanctorum vincitur magnitudine: maximè autem, quæ de diuinis & principibus habetur Apostolis. Quantùm enim alios, martyres, inquam, & iustos gloria & honore, & apud Deum propinquitate superant, tanto etiam sunt superiores (encomiorum eorum decertationes, & ea, in quibus alijs antecellunt: quòd humanam rationem superant & cogitationem quæ pro vniuerso orbe terrarum certamina susceperunt, & quæ præclarè gesserunt. Quàobrem vestrum veluti placantes desiderium, etiamsi cœptum fit audax, cùm eorum laudes verbis studeremus extollere, cogitassemus autem id planè fieri nō posse, nec à nobis esse suscipiendum, ex ijs, quæ à diuino Patre, & melle fluente Chrysostomo variè dicta sunt, moralibus, inquam, orationibus & suasionibus, sermonibusq; & encomijs, & ijs, quæ sunt aliter ab eo laborata, id quod est vtile (vt par est) eligentes & in vnā harmoniam & consonātiam componentes, eis vnum ex omnibus encomium obtulimus, eisdem (vt semel dicam) dictionibus, quoad eius fieri potuit & sententijs & verbis id ornantes. Cap. 1. Apostoli cęteris Sanctis superiores.

Sic autem habet. Apostolicorum quidem actuum inscriptionis totum iam vobis debitum exoluimus. Deinceps autem erat consequens, libri aggredi principium, & dicere, quidnam sit illud: Primùm quidem verba feci, ô Theophile, de omnibus, quæ Iesus cœpit facere & docere: Sed Paulus non sinit nos vti hoc ordine consequentiæ, ad se & ad recta eius facta linguam nostram vocans. Cupio enim videre ipsum vinctum introduci Damascum, non catena ferrea, sed voce Domini. Cupio videre ipsum captum, hunc, inquam, magnum piscem, qui mare vniuersum agitauit, qui fluctus innumerabiles excitauit in Ecclesiam. Cupio videre eum vinctum non hamo, sed verbo Domini. Nam quomodò quidam piscator sedens super altam petram, & ex alto tenens arundinem, hamum mittit in mare: ita etiam noster Dominus, qui piscatum ostendit spiritalē, sedens tanquā in alta petra cælorū, tanquam hamū vocem illā emittens desuper, & dicens: Saule, Saule, quid me persequeris? sic cepit hunc magnū piscē. Cap. 2. Acto. 1. Acto. 9. Ibidem.

Quis enim illum crudelem & inhumanum, & persecutorem, & blasphemum, & Ecclesiam sic vastantem, vt etiam domos ingrediens traheret viros & fœminas, & omnia confunderet & perturbaret sustinuisset, si non repentè eum Rex noster transmutasset, & ad se reduxisset? Etenim discipuli quoque, vbi eū vidissent affuisse, timore affecti horrebant, & ne eum quidem audebant adspicere & quando rursus fuit ex amicis, eundem metum ostendebant. Si eum ergo timebant etiam reconciliatū, si fuisset inimicus & hostis, quid non fecissent? Ego autem quid agam? Necesse est, vt maxima fugiam celeritate, ne si me rursus apprehenderit, abducat à proposito. Sæpis enim quòd cùm sæpè mihi aliò eunti, & ad aliud conuerso occurrisset, me in media detinuit oratione, & sic cepit, vt in ea persuaserit finere orationem. Cap. 3.

Hic ergo beatus Paulus, qui vniuersum orbem terræ illuminauit, in tempore vocationis aliquando est excæcatus: sed illius excæcatio facta est totius orbis terræ illuminatio. Quoniam enim malè videbat, eum Deus rectè excæcauit, vt vtiliter adspiceret. Et quoniam Dei Ecclesiam summè persequebatur, & erat adeò vehemens & alienus à congressione, accipit frenum vehementius, ne si eum abduceret impetus illius animi alacritatis, non obediret ijs, quæ dicebantur, & vt sciret, cum quo bellum gereret: quem non solùm punientem, sed neq; beneficio afficientem ferre potest. Neq; enim eum obcæcauerunt tenebræ, sed lux modum excedens ei offudit tenebras. Cap 4. Cur excæcatus percussus Paulus.

Si nos ergo bellum circunsisteret barbaricum, & in acie hostes maximam exhibuissent molestiam: deinde Imperator hostium, qui innumerabiles admouebat machinas, & nostra omnia confundebat, multoque tumultu & turba replebat, & ipsam minabatur se vrbem diruturum, & igni mandaturum, & nobis intētabat seruitutem, repentè a nostro Rege ligatus in vrbem duceretur captiuus, nō omnes cum fœminis Cap. 5.

 & infan-

& infantibus exilijssemus ad illud spectaculum? Cùm autem nunc quoque est bellum conflatum, Iudæis omnia perturbantibus, & ad oppugnandam Ecclesiam machinas omnes adhibentibus, hostium verò caput est Paulus, qui omnia magna facit & dicit, qui omnia permiscet & perturbat, eum autem alligauit Dominus noster Iesus Christus Rex noster, non egrediemur omnes ad hoc spectaculum, vt videamus eum duci captiuum? Etenim Angeli è cælis videntes eum vinctum introduci, exultabant, non quoniam videbant eum vinctum, sed quoniam mente agitabant, quod homines è vinculis esset liberaturus: non quoniam eum manu duci cernebant, sed quoniam intelligebant, quàm multos ille homines esset è terra in cælum deducturus: non quoniam eum lumine orbatum adspiciebant, sed quoniam cogitabant, quàm multos ille esset educturus è tenebris.

Cap. 6. Propterea ego quoq; alijs omnibus dimissis ad Paulum exilire contendo. Paulus enim,
Psalm. 106. & Pauli desiderium coegit nos hunc facere saltum. Quis loquetur potentias tuas, Domine? Quoniam non siuisti Paulum latere, quoniam talem virum ostendisti orbi terræ. Laudauerunt te omnes Angeli vno animo, quãdo astra fecisti, & quando Solẽ: sed non sic, vt quando Paulum ostendisti vniuerso orbi terræ. Propterea terra fuit cælo lætior, quoniam hic est lætior solari luce. Et hic quidem Sol cedit nocti: ille autẽ superauit diabolum. Et hic quidem in alto fertur, & deorsum immittit radios: ille autẽ infernè oriens, non medium cæli & terræ luce impleuit: sed & os aperuit, & Angelos
Luc. 15. magna impleuit voluptate. Si enim propter vnum peccatorem pœnitentiam agentẽ est gaudium in cælis, ipse verò ex prima concione venatus est quinq; virorum myriades, quemadmodùm superiores virtutes gaudio non implebit infinito? Quid autem dico? Sufficit Paulus solummodò loquendo ad efficiendum, vt cæli exultent & lætentur. Quid enim est huius visceribus feruentius, qui totum orbem terræ percurrit tractus, lapidibus appetitus, vt vinctus & vinctos solueret, & ad se traduceret?

Cap. 7. Labores S. Pauli. Neque enim tanquam pugnans sic res confecit, sed tanquam ad promptam & paratam veniens victoriam, sic erexit trophæa, destruens, diruens, deijciens diaboli munitiones, & machinas dæmonum. Et neque parùm quidem respirabat, ab his ad illos, & rursus ab illis ad alios transiliens, tanquam optimus aliquis Imperator, quotidiè trophæa erigens & victorias, vel potiùs horis singulis. Tunica enim sola indutus veniens in aciem, cum ipsis viris capiebat vrbes aduersariorum, telaque & lanceas. Et omnia lingua Pauli. Solùm enim loquebatur, & illius verba, quasi ignis fluxiones in hostes incidentes, fugabant quidem dæmones. & eos, qui ab ipsis detinebantur, homines ad
Act. 19. ipsum deducebant. Quando enim malum illum eiecit dæmonem, quinque præstigiatorum & maleficorum hominum cõuenientes myriades, combusserunt libros artis magicæ, & transiérunt ad veritatem. Et quomodo cùm in bello turris cecidit, aut deiectus fuit tyrannus, qui cum illo erant, omnes abiectis armis accurrunt ad Imperatorem: ita etiam tunc factum est. Eiecto enim dæmone, obsessi omnes cùm libros abiecissent, vel potiùs dissoluissent ad Pauli pedes concurrebant.

Cap. 8. Ille autem tanquam vno exercitu dirigens aciem aduersùs orbem terræ, nusquam
Acto. 14. cõsistebat, sed tanquam alatus esset quispiam omnia faciebat. Et nunc quidem clau-
13. dum corrigebat: nunc autem alium orbabat, magum, inquam. Et nec in carcere
16. quidem inclusus quiescebat, sed illic quoq; custodem carceris ad se traduxit, efficiens
1. Reg. 17. illam pulchram captiuitatem. In admiratione habetur Dauid, qui Goliath vno solo deprimit lapide: sed si quis præclara Pauli facta examinauerit, & cum facto illius pueri comparauerit, quantum interest inter pastorem & Imperatorem, tanta est inter hunc & illum differentia. Hic enim non lapidem iaciens prostrauit Goliath, qui percipitur intelligentia: sed solùm loquens, perfregit vniuersam diaboli caterua. Et tanquam leo rugiens, & flammam lingua emittens, sic inuadendo erat omnibus intolerabilis, & in omnem partem assidue transiliebat. Ad hos currebat, ad illos veniebat: ad hos transibat, ad illos resiliebat, vento inuadens celeriùs, & perindè ac domum vnam, aut nauigium vnum, gubernans vniuersum orbem terrę: & eos quidem, qui submergebantur, sursum attrahens: eos verò, qui caligabãt, cõfirmans, nautas adhortãs, ceruicibus imminens, proram circunspiciens, funes tendens, remum tractans, velum trahens, cælum suspiciens.

Cap. 9. Ipse denique erat omnia & nauta, & gubernator, & qui proram regit, & velum, & nauigium, & omnia patiens, vt mala solueret aliorum. Et quomodò quidam athleta ipse luctans, currens, pugnis decertans: aut miles muros oppugnans, pedes, manus conserens, & nauali pugnans certamine, nullum non pugnæ genus obibat, & ignem

ſpirabat,neq; vllus poterat ad eum accedere,vno corpore totum orbem terræ occupans,& vna lingua omnes fundens ac fugans. Non ſic multæ tubæ irruebant in lapides vrbis Hierichontinę,& eos diruebant, vt vox Pauli, quæ reſonabat,humi diabolicas deiecit munitiones,& ad ſe traduxit * auerſarios. Et per feneſtram demiſſus fuit è pariete,vt ab inferiori loco ſurſum tranſmitteret eos,qui humi ſunt abiecti. Ioſue 6. Acto. 9.

Atque famem quidem,& ſitim,& nuditatem,& naufragia,& metus, & inſidias, & carceres,& plagas,& alia omnia, quæ ſuſtinuit beatus Paulus propter prædicationem, nihil arbitror oportere dicere. Sufficiebat enim vnumquodq; eorum ad valdè conturbandam & frangendam ſanctam illam animam. Quando autem dicit, Quis infirmatur,& ego non infirmor? Quis ſcandalizatur,& ego non accendor? hoc eſt, quod omnium maximè perpetuam & intolerabilem ei præbebat animi ægritudinẽ. Si enim in vnoquoq; eorum,qui ſcandalizabantur,ipſe accendebatur, non poterat ardor ille extingui ex illius anima. Non deerant enim,qui ſcandalizabantur, & igni præbebant materiam. Videre autem Iudæos non credentes,quamnam eum vel paruam ſinebat habere dilationem doloris & ægritudinis? Optarẽ enim,inquit,anathema eſſe à Christo pro fratribus meis,cognatis meis ſecundùm carnem, qui quidem ſunt Iſraelitæ. Quod autem dicit,eſt eiuſmodi: Mihi eſſet optabilius in gehennam incidere, quàm Iſraëlitas videre non credentes. Qui autem in gehenna elegit ſupplicium, vt poſſit omnes Iudæos adducere,clarum eſt,quòd qui hoc non fuit aſſecutus,iis, qui puniebantur in gehenna,vitam egit grauiorem. Cap.11. 2.Corin. 11. Rom 9.

O ardentem amorem charitatis. Qui aduersùs ignem fuit audax Paulus, qui adamantinus,qui firmus & validus,qui immobilis,qui inflexibilis, qui dicebat: Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? afflictio,an anguſtia,an fames,an perſecutio, an nuditas, an periculum,an gladius? qui in terra & mari ſuam oſtendebat audaciam, qui adamantinas irridebat mortis portas,is poſtquam vidit lachrymas quorundam dilectorum, adeò fuit fractus & contritus,vt ne celaret quidem affectionem, ſed ſtatim diceret: Quid facitis flentes,& cor meum conterentes? O miraculum. Non contriuit eũ abyſſus aquarum,& paucæ eum lachrymæ contriuerunt & fregerunt. Quid facitis flentes, & conterentes cor meum? Quid dicis? Dic mihi, Adamantinam illam animam potuit conterere lachryma? Certè,inquit: magna eſt enim vis charitatis: Ea me vincit & ſuperat: reſiſto enim omnibus,præterquam charitati. Cap.12. Rom. 8. Act. 21. Vide quãta ſit vis charitatis in Pau lo.

Audite quicunq; ne pecunias quidem propter Chriſtũ deſpicitis, immò verò propter vosipſos & ſtupetis,Pauli amorem in Chriſtum cogitantes & admirantes. Neq; enim Chriſtum ſic diligebat propter ea, quæ ſunt Chriſti,ſed propter ipſum res illius. Et vnum ſolùm timebat,ne excideret ab ea,quæ eſt in illum,charitate. Hoc enim erat ei vel gehenna terribilius,ſicut etiam in ea manere vel regno optabilius. Quando ergo ille propter Chriſti deſiderium vel in gehennam non recuſat incidere, & à regno excidere,ſi vtraq; hæc eſſent propoſita,nos autem ne præſentem quidem vitam deſpicimus,ſumus ne digni vel illius calceis,cùm tantùm abſumus ab eius animi magnitudine? Si enim,qui vnius domûs tantùm curã gerit,etſi habeat procuratores, miniſtros, & œconomos,ſæpenumerò ne reſpirat quidem propter curas, cùm nemo ſit, qui ei moleſtiam exhibeat: qui non vnius domûs,ſed ciuitatum,& populorum,& gentium, & vniuerſi deniq; orbis terræ curam gerit,ſuntq; tot & tanta negocia, & tam multi, qui inſultant & obſunt,idq; cùm ſit ſolus,& tot & tanta patiatur,& tantam curam gerat,quantam nec pater filiorum,cogita quid ſuſtinuit. Cap.12. 2.Cor.11.

Si quis vult diligere germanè & ſyncerè,& ſcire vim charitatis,currat ad eius alumnum beatum Paulum,& ille eum docebit,quantum ſit certamen ferre ſeparationem à dilecto,& quanto animo opus habeat. Hic enim,hic,qui carnem exuerat, & corpus depoſuerat,& orbem terræ ferè nuda obierat anima, & omnem perturbationem ex animo expulerat,& incorporearum virtutum imitabatur impatibilitatem,alia quidẽ omnia ferebat facilè,tanquam patiens in alieno corpore & carceres,& catenas,& abductiones,& flagella,& minas,& mortem,& omne genus ſupplicij: ab vna autem ſeparatus anima,quæ ab eo diligebatur,adeò fuit confuſus & conturbatus, vt in qua dilectum ſperãs ſe viſurum non inuenit,ex ciuitate protinus receſſerit. Quid hoc,ô beate Paule? ligno quidem alligatus,& carcerem habitans,& flagris cæſus,& in tergo ſanguine circunfluens,& myſterijs initiabas & baptizabas,& offerebas ſacrificium,& neminem deſpiciebas,qui eſſet ſaluus futurus. Cùm veniſſes autem in Troadem & terram inueniſſes purgatam,& paratam ad excipienda ſemina,tantum lucrum eieciſti è manibus,et ſtatim reſiliiſti? Certè,inquit: magna enim me inuaſit tyrannus animi ægritudine, Cap.13. 2.Cor.2.

gritudine, & meum animum valdè confudit Titi absentia, meq; sic vicit & superauit, vt cogerer hoc facere.

Cap. 14. Vidisti quàm sit magnum certamen dilecti ferre separationem, quàm res sit molesta & acerba, quàm excelso opus habeat & iuuenili animo? Neque enim sufficit iis, qui diligunt, solùm esse vinctos animo, neque eo sunt contenti ad consolationem, sed etiam corporea opus habent præsentia: & si hoc non adfuerit, non recisa est parua pars lætitiæ. Vis scire, quàm pulchra sint arma ad attrahendos fratres, etiam si sint infideles? esse mitem, & mansuetum, & facilē moribus. Audi quid dicat Paulus, ad iudicem

Acto. 26. ingrediens infidelem, ab eo iudicandus: Beatum me existimo, qui sum à te iudicandus. Hæc autem dicebat, non ei adulans, absit: sed volens lucrifacere per mansuetudinem. Quamobrem cum etiam ex parte lucrifecit: & Iudicem cepit is, qui existimabatur esse

Ibidem. esse condemnatus: & Pauli esse victoriam ipse, qui erat victus, alta voce cōfitetur, præsentibus omnibus, dicens: Propemodùm mihi persuades, vt fiam Christianus. Quid ergo Paulus? Optârim ego non solùm te, sed etiā omnes, qui adsunt, hoc esse, quod ego sum.

Cap. 15. Atque in multis quidem locis sunt multa signa Pauli miraculorum: sed non sunt tam desiderabilia, quàm stigmata: & non tam in scripturis quidem delectat faciēs mi-

Acto. 14. racula, quàm malè patiens, flagellatus, tractus, lapidibus appetitus. Lapidantes enim

Acto. 16. eum, inquit, traxerunt extra ciuitatem. Et rursus: Cùm eum flagellâssent, & multas ei plagas imposuissent, coniecerunt in carcerem. Quanta gloriatio, quanta voluptas, quantus honor, quantus splendor, scire se esse vinctum propter Christum? Sed vide rem admirabilem. Et commotus est, inquit, carcer, alligato Paulo, & omniū vincula sunt relaxata. Vidisti vinculorum naturam vincula resoluentem? Expergefactus autē custos carceris, cùm vidisset ianuas apertas carceris, stricto gladio se erat interfecturus. Quid ergo Paulus? Clamauit magna voce, dicens: Nihil tibi mali feceris: vniuersi enim hic sumus.

Cap. 16. Vides quàm hic sit à vana gloria & superbia alienus, & quàm beneuolus? Non dixit: Propter nos hæc facta sunt: sed tanquā vnus ex vinctis, dicit: Omnes enim hic sumus. Si enim tacuisset, & non per magnam vocem manus illius cōtinuisset, ensem per guttur transegisset. Clamauit autem, quoniam in interiorem carcerem erat coniectus. Contra teipsum, inquit, hoc fecisti, cùm interiùs conieceris eos, qui te sunt liberaturi à

S. Pauli benignitas. periculo. Vidisti quàm sit benignus, & quantam hominum curam gerat Paulus? Maluit ipse esse vinctus & periclitari, quàm illum despicere pereuntem. Quomodò autem miles aliquis habens vniuersum orbem terræ contra se bellantem, & se in medijs versans hostium ordinibus, & nihil graue patiens: ita etiam Paulus solus inter barbaros & inter Græcos, vbique terrarum, & vbique in mari se ostendens, mansit inexpugnabilis. Et quomodò scintilla in stipulam & fœnum incidens, ea, quæ vruntur, transmutat in suam naturā: ita hic quoq; omnes inuadens, traducebat oēs ad veritatē.

Cap. 17. Quem non obstupefecisset potentia vinculorum, beato Paulo impositorū, quòd

Ibidem. qui eum vinxerant, eos ad pedes vincti duxerit, & illos ei subiunxerit? Procidit enim, inquit, custos carceris ad Pauli pedes, & qui erat solutus, iacebat ad pedes vincti, & qui vinxerat, rogabat vinctum, vt solueretur à metu. Dic mihi: Non tu vinxisti? non in interiorem coniecisti custodiam? non pedes ligno constrinxisti? Cur tremis? Cur tumultuaris? cur lachrymaris? cur ensem strinxisti? Nesciebam, inquit, Christi vinctorū tantam esse potentiam. Quid dicis? Accepit potestatem cælos aperiendi, & non erat aperturus carcerem? Soluit eos, qui vincti erant à dæmonibus, & erat ferrum cum supe

Act. 19. raturum? Qui ligatas itaq; soluebat animas, corpus suum soluere non potuisset? Qui per suas vestes alios ab illis soluebat vinculis, & liberabat à dæmonibus, ipse per se non soluisset? Propterea primùm fuit vinctus & tunc soluit vinctos, vt scias quòd *Christi* serui vincti, maiorem habent vim, quàm soluti. Sic enim præclariores ostenduntur sancti vires, quando vel vinctus vincit solutos.

Cap. 18. Quando ergo is, qui est vinctus, nō solùm seipsum soluit, sed etiam solutos, quisnam est vsus murorum? quidnam accepit commodi ex eo, quòd ad interiorem coniecerit custodiam, cùm aperuerit etiam exteriorem? Vis scire, quanta res sit catena ferrea,

Vis catenarum Pauli. propter Christum corpori serui eius imposita? Audite beatū Paulum de hoc ipso gloriantem, & dicentem: Rogo ergo vos ego vinctus in Domino. Magna est & insignis

Ephe. 4. dignitas regni & cōsulatûs: est autem omnium maxima, esse vinctum propter Christum. Nihil enim est æque præclarum, ac vinctus propter Christum, ac catenę imposi-

Nota quæ hic dicuntur. tæ sanctis illis manibus. Hoc est longè pręclarius & magnificentius, quā esse Apostolū, quàm doctorem, quàm Euangelistam. Si quis diligit Christum, nouit id, quod dicitur.

Si quis

Si quis vehementi ardet amore Domini,& nouit vim vinculoru,maluerit esse vin Cap.19.
ctus propter Christum,quàm cælos habitare. Fortè enim est hoc quoq; præclarius,
quàm sedere à dexteris eius:& magnificentius iudicandum,& beatius,q̃ sedere super
duodecim sedes.Si quis mihi daret optionem,aut vniuersi cæli,aut illius catenæ, qua
Pauli vinctę sunt manus,illā ego præponerem. Si quis me collocaret, aut suprà cum
Angelis,aut cum Paulo vincto,carcerem elegissem.Si quis me faceret,aut confessorē
illarum,q̃ sunt circa thronum,potestatum,aut eiusmodi vinctū,mallem esse talis vin-
ctus. Nihil enim melius,quàm malè aliq d pati propter Christum.Si quis mihi daret,vt
mortuos suscitarē,nō hoc elegissem,sed catenam. Etenim nihil est illa catena beatius.

Vellem nunc esse in illis locis, in quibus manent illa vincula, & videre catenas, Cap.20.
quas timent quidem & horrent dæmones, reuerentur autem Angeli. Si ab Ecclesia- Vide quanti faciat magnus hic doctor Pauli catenas.
sticis curis essem remotus,& haberem corpus robustum ac validum, non recusarem
tantam suscipere peregrinationem,vt viderem catenas & carcerem, in quo vinctus
erat Paulus.Si quis mihi concederet, vt viderem Paulum è cælo despicientem, & vo-
cem emittentem,aut è carcere, mallem è carcere. Qui enim sunt in cælo,ad eum ve-
niunt,quando est in carcere. O beata vincula,ô beatas manus, quas ornauit illa cate-
na,quæ Paulo est imposita. Non erant tam venerandæ eius manus, quæ Lystris clau- Act. 14.
dum excitârunt,quàm quæ erant circundatæ vinculis.

Si fuissem ego illis temporibus,tunc ego eas maximè essem complexus,& meis pu- Cap.21.
pillis imposuissem. Nō cessâssem deosculari manus, quæ dignæ sunt habitæ,quæ pro
meo Domino vincirentur. Non tam beatum esse censeo,quòd raptus fuerit in tertiū 2.Cor.12.
vsque cælum,& in paradisum,quàm quòd coniectus sit in carcerem. Non tam eum
beatum pronuncio,quòd verba audierit,quæ homini loqui nō licet, quàm quòd vin-
cula sustinuerit. Etenim sunt hæc illis quoq; multo maiora. Est enim mihi magis ex-
petendum,vt malè patiar pro Christo,quàm vt honorer à Christo.

Hoc Paulus quoq; cogitans dicebat, vt est verisimile: Si ipse qui propter me factus Cap.22.
est seruus,& gloriam exinaniit, non existimabat se vnquam tam esse in gloria, quàm
quando pro me fuit crucifixus,quid me non oportet pati? Audi enim eum dicentem:
Glorifica me tu pater. Quid dicis? Ad Crucem duceris cum latronibus & sepulchro- Iohan.17.
rum effossoribus. vt sceleratorum & execrandorum hominum mortem subeas,es cō
spuendus,& alapas subiturus,& hæc gloriam vocas? Certè,inquit. Nam pro his, quos
diligo,hæc patior,& hæc merito esse gloriam existimo. Si ergo Dominus meus, qui
miseros dilexit & miserabiles,eam rem vocat gloriam,& eam præfert gloriæ, quæ est
in sede paterna,multo magis ego hæc debeo putare gloriam.

Sic Pauli anima nihil est beatius. In quibusnam autem gloriatur? In vinculis,in affli Cap.23. Act.20.
ctionibus,in catena,in stigmatibus. Vado enim,inquit, Hierosolyma alligatus spiritu,
quæ in ea euentura mihi sunt,ignorans,nisi quòd spiritus sanctus per omnes ciuitates
mihi protestatur,dicens,quòd vincula & afflictiones Hierosolymis me manent. Pro- Act.21.
pter hoc ergo, vt vinciar propter Christum, vt moriar propter ipsum. Non solùm e-
nim alligari,sed etiam mori paratus sum propter nomē Domini mei Iesu. Quid hoc
ergo est? Non erubescis,non vereris orbem terræ captiuus obiens? non times ne quis
Deum tuum damnet imbecillitatis? ne quis propterea non accedat? Non talia sunt,
inquit,mea vincula: sciunt,inquit,resplēdere vel in regnis. Vt vincula mea,inquit,ma Philip.1.
nifesta fierent in omni Prætorio,& multi ex fratribus in Domino,confisi meis vincu
lis,multo magis sine metu auderent verbum Dei loqui.

Vides vinculorum maiorem potentiam, quàm mortuorum resurrectionis? Vin- Cap.24. Actor.25.
ctus fuit Romæ,& plures attraxit. Vinctus fuit Hierosolymis, & vinctus concionans 26.
Regem obstupefecit,& Præsidem metu affecit. Metu enim affectus eum dimisit. Vin- 27.
ctus nauigauit,& naufragium prohibuit & sedauit tempestatē. Cùm esset ipse in vin- 28. 16.
culis,illud venenatum eum tetigit animal,& eo illæso cecidit. Vide autem hoc vbiq;
fieri. Nam cùm multas ei plagas imposuissent,& esset vinctus,idq; rursus validè (cum
enim in interiorem coniecerant custodiam) vel in his tunc valdè securus, media no-
cte,quando valdè remissi dormiunt,canebat & Deum laudabat. Quid hac anima esse
possit magis adamantinum? Cogitabat enim pueros quoque in igne cecinisse & in for Dan.3.
nace. Fortè enim ratiocinabatur. Ego nihil tale passus sum.

Sed rectè faciens oratio,me ad alia rursus eduxit vincula,& alium carcerem. Quid Cap.25.
agam? Volo tacere,sed nō possum. Inueni alterum carcerem, illo multo mirabiliorē.
Sed nunc arrectis mihi adeste animis,perinde ac si nunc incipiam orationem,mentē-
que adhibete alacrem & vegetam. Volo orationem abrumpere,ea autē non ꝑmittit.

Non possum quiescere, non possum tacere: multa me circunfluunt. Nescio quid primum dicam, quid secundum. Quamobrem rogo, ne quis à me postulet ordinem. Magna est rerum cognatio. Longa fuit Pauli catena, & diu nos detinuit.

Cap.26. Sed non propterea tacebo. Si enim ipse in carcere non tacuit, nec in flagellis, ego silebo sedens, cùm dies sit, & loquens in magna animi quiete & relaxatione. Et quo, modò hoc fuerit consentaneum. Quis enim non stupeat, quis non admiretur, vel potius, quis pro dignitate stupeat & admiretur, nobilem illam, & magnitudine cælo parem Pauli animam, quòd vinctus & inclusus, & tanto interuallo disiunctus, scripsit ad Philippenses? Scitis enim, quantum sit spatium inter Romam & Macedoniam. Sed neque viæ longitudo, neque temporis diuturnitas, neque molestia ac turba negociorum, neque periculum & mala frequentia, neque aliquid aliud charitatem & memoriam expulit discipulorum: sed de eis omnibus in animo cogitabat, & non tam catenis vinctæ erant eius manus, quàm desiderio discipulorum alligata erat & fixa anima. Et quomodò Rex, qui thronum manè ascendit, & sedit in aula regia, protinus innumerabiles vndiq; accipit epistolas: ita ille quoq; sedens in carcere, tanquam in aula regia, longè plures frequenter accipiebat, & mittebat literas ijs, quæ vbique erant, gentibus, ad illius sapientiam de suis rebus omnia referentibus. Et eo plura, quàm Imperator, administrabat negocia, quo maius ei creditum fuerat Imperium.

S. Paulus vinctus, scribit ad Philippenses.

Cap.27. Paulus vinctus Nerone sublimior. O Pauli potentiam. Implicatus erat catenis, & diademate redimitum Neronem feriebat. Sordidis erat indutus pannis, vt qui habitaret carcerem: & magis quàm purpura, omnes conuertebat ad vincula sibi imposita. Super terram stabat retentus, & de orsum intuens: & eo dimisso, qui erat in curru aureo, omnes illi attendebant: idq; merito. erat enim vlitatum spectaculum, videre Imperatorem in albo curru sedentem: hoc autem erat nouum & admirabile, videre captiuum æquè liberè alloquentem Imperatorem, atque Imperator seruum vilem & miserabilem.

Cap.28. Magna circunsistebat multitudo, & erant omnes serui Imperatoris: admirabantur autem eum, non suum dominum. Verumenimuerò non animaduertebant se leonem laudare ex vnguibus, cùm oporteret dicere ea, quæ verè erant. Quænam verò ea sunt? Ea, quæ sunt in cælis. Quando veniet cum Rege cælorum, cum præclaro curru: quomodò tunc Nero sedebit mœstus & tristis? Si enim nondum erat tempus coronarum, & athleta tantum est honorem consecutus: quando venerit athleta, quanto honore fruetur? Erat inter alienos hospes & peregrinus, & si in tanta tunc habetur admiratione: quando fuerit inter suos, quid non boni consequetur? quid non participabit? quid non adipiscetur?

Cap.29. S Paulus plus honoris est consequutus, q Imperatores. Nullus Romæ Imperator tantum est honorem assecutus, quantum Paulus. Sed Imperator quidem foris iacet alicubi, Paulus autem tenet medium ciuitatis, tanquam regnans & viuens. Si autem hic vbi sustinuit persecutionem, & vbi fuit vexatus & agitatus, tantum est honorem consecutus: quando venerit, quid erit? Si vbi erat tabernaculorum opifex, fuit adeò splendidus: quando venerit, splendore contendens cum radijs solis, quid erit? Si cum tanta humilitate tantam superauit magnificentiam, quando venerit, quid erit? Res non licet effugere. Quis non pudore afficitur, quòd tabernaculorum opifex in maiore fuerit honore, quàm is, qui in maiori habitus est admiratione, quàm omnes Reges? si autem hic ea facta sunt, quæ sunt supra naturam, in futuro quanto magis?

Cap.30. Alexander Magnus. Quid in mundi gloria est Alexandro gloriosius, aut quid sublimius? Non viuus multa magna gessit, & præclara? Non & gentes, & vrbes subiegit, & bella multa vicit & prælia, & erexit trophęa? Non existimatus est esse Deus tertiusdecimus à senatu Romanorum? sed quòd viuus quidem bella rectè gereret, & victorias obtineret, cùm & Rex esset, & exercitus haberet, nihil mirum. Post mortem autem & sepulturam, vbique & in terra, & in mari quotidiè tam multa facere, hoc est, quod maximam afferet admirationem. Vbi enim est (dic mihi) corpus Alexandri? ostende mihi & dic diem, in quo decessit. Sed non potueris. Pauli enim & præclarum corpus viderit, qui ad maximè regiam venerit ciuitatem, & illustrem eius mortis diem vniuersus orbis terræ celebrat. Et res quidem illius, etiam sui ignorant: res autem huius sciunt etiam barbari: & Christi serui sepulchrum est regijs atrijs splendidius. Nam ipse quoq;, qui est indutus purpura, vadit corpus illius complexurus, & fastu deposito, consistit orans mortuum, vt eius curam gerat apud Deum. Et tabernaculorum effectoris, & piscatoris, & mortui, tanquam defensoris eget is, qui est redimitus diademate. Idque videris non solùm Romæ fieri, sed etiam Constantinopoli. Etenim hic quoque magnum Constantinum

Pauli festus dies.

tinum se magno honore esse affecturum existimauit filius, si eum deponeret in vestibulis piscatoris. Et quod sunt ianitores in regia Imperatorib⁹, hoc sunt in corpore Reges piscatoribus. Et hi quidem, tanquam loci domini, tenent interiora: illi autem tanquam accolæ & vicini, satis habuerunt, si ianua aulæ eis attribueretur. Et Reges quidē ministrorum & famulorum: qui sunt autem subiecti, tenent locum Regum.

Quis nunc mihi dederit, vt Pauli circunfundar corpori, & sepulcro affigar, & videam puluerem illius corporis, per quod peruasit vniuersum orbem terræ? quod, quæ deerant, Christo suppleuit? quod stigmata portauit? quod prædicationem vbique seminauit? Puluerem corporis, per quod Christus est locutus, lux illuxit quouis fulgore lucidior? & vox illuxit quouis tonitru dæmonibus terribilior? Neque enim tonitru est tam nobis terribile, quàm illa vox fuit dæmonibus. Si enim horrebant eius vestes, vocem quoque multo magis. Huius oris vellem videre puluerem, per quod Christus magna locutus est, & arcana, & maiora, quàm per seipsum: per quod beatū illud verbum est locutus, Vellem esse anathema pro meis fratribus: per quod locutus est corā Regibus, & non erubuit: per quod fugiebant dæmones, non solùm loquentem audientes, sed etiam cùm procùl essent: per quod composuit omnia, quæ sunt in terra, quinetiam ea, quæ sunt in cælis, quomodò voluit administrauit, illic ligans & soluens quos volebat, pro sibi data potestate. Cap. 31. Nota de sacris reliquijs. Rom. 9.

Quis mihi ostenderit puluerem Pauli cordis, quod in vnoquoque eorum, qui petibant, inflammabatur, & infantes abortiuos iterum parturiebat? Hoc desiderarem videre vel dissolutum, quod est cælis sublimius, orbe terrarum latius, radio splendidius, igne calidius, adamante validius, quod nouam vixit hanc vitam, nempè nostram. Viuo enim iam non ego, viuit autem in me Christus, inquit. Fuit ergo cor illius cor Pauli, & tabula sancti spiritûs, & liber gratiæ: quod dignum fuit habitum, vt Christum amaret, vt nemo alius: quod mortem despiciebat & gehennam, & conterebatur à fraternis lachrymis. Quid enim facitis flentes, inquit, & conterentes cor meum? Vellem videre puluerem manuum Pauli, quæ erāt in catena, per quarum impositionem suppeditabatur spiritus, per quas diuinæ scribebantur literæ. Vidistis enim, inquit, quòd literis ad vos scripsi manu mea. manus illas, quas cùm vidisset vipera, cecidit in rogum. Cap. 32. 2. Cor. 11. Galat. 2. Act. 21. Galat. 6. Act. 28. Acto. 9.

Vellem videre puluerem oculorum, qui pulchrè fuerunt occæcati, qui rursus adspexerunt ad salutem orbis terræ, qui digni sunt habiti Christum videre in corpore. Vellem illorum quoque pedum videre puluerem, qui orbem terræ obiêrunt, & non fuêre defatigati, qui in ligno vincti erant, quando fuit terræmotus in carcere, qui tam habitabilem, quàm inhabitabilem orbis regionem peruaserunt. Et quid opus est dicere singula? Vellem illum ipsum videre leonem spiritalem. Quomodò enim leo ignē ex oculis emittens in greges vulpium, ita in dæmonum & philosophorum irruebat cateruam & tanquam aliquod fulmen immissum irrumpebat in turmas diaboli. Neque enim diabolus aduersùs eum prodibat in aciem, sed vsqueadeò timebat & tremebat, vt si vel vmbram vidisset, & vocem audiuisset eminus, protinus aufugeret. Cap. 33.

Cogitate & stupete, quale sit Roma visura spectaculum, Paulum repente surgentem è capsa cum Petro, & se extollentem, vt Christo fiat obuiàm: quale donū sit Roma ad Christum missura quibusnam sit duab⁹ coronis redimita, quibusnam sit aureis cincta catenis. Cælum non est tam splendidum, quando Sol emittit radios, quàm ciuitas Romanorum has duas emittens lampadas per vniuersum orbem terræ. Quænā ergo oratio sufficiet pulchris Pauli factis enarrandis? Aut quænam poterit lingua cōsequi huius encomia? Sine enim Prophetæ præclarum aliquid effecerunt, siue Patriarchæ, siue iusti, siue Apostoli, siue Martyres, hæc omnia Paulus adeò summè habet cōprehensa, vt nullus magis illorum possederit id, quod habebat, bonum. Cap. 34. Nota lector.

Quando ergo quæcunque sunt bona inter homines, ita vna comprehendit anima, & omnia insigniter: non solùm autem quæ sunt hominum, sed etiam quę Angelorū, quomodò assequemur laudum magnitudinem? Quà non ergo fuerimus digni condēnatione, si cùm vnus homo omnia in se bona sit complexus, nos ne minimā quidem eius partem imitari studeamus? Nam ex multis quidē alijs rectè factis habetur Patriarcha in admirationem, maximè autem ex eo, quòd suum sacrificauit filium. Isaac verò propter patientiam quòd cùm à suis expelleretur finibus, non restitit, sed suis omninò cessit possessionibus, donec eorum, qui ei molestiam afferebāt, iniustam satiauit cupiditatem. Porrò autem Iacob quoque propter fortitudinem atque patientiam. Et Dauid propter mansuetudinem. Et Elias, quòd fuerit zelo percitus pro Domino. Cap. 35. Gen. 22. 26. 31. 3. Reg. 18.

Sed

Cap. 36. Sed quid cum Paulo fuerit conferendum, qui hæc omnia simul insigniter est com-
plexus? Neque enim ipse sacrificauit filium, sed seipsum sacrificauit millies. Nec
ex proprijs solùm fuit expulsus finibus, sed & terram, & mare, & Græciam, & Barba-
riam, & vniuersam, vt semel dicam, terram, quantam Sol adspicit, obijt, tanquam ala-
2.Cor.11. rus, tractus, verberatus, lapidibus appetitus, quotidiè moriens: Neque bis septem an-
nos seruijt, æstu diei adustus, & frigus noctis perpessus: sed totam vitam transigens in
fame & nuditate, catenisque, carceribus, insidijs & periculis. Lenitatem verò & man-
suetudinem quis magis quidem, immò verò quis æquè atque Pauli anima, vtraque
hæc factis rectè præstitit? Si autem eius zelum adspexeris, tantùm videbis eum supe-
rare Eliam, quantùm ille fuit alijs Prophetis superior. Sed Iohannes quidem come-
debat locustas & mel agreste: hic autem versabatur in medio orbe terrarum, sicut ille
Matt.3. in deserta solitudine, locustas quidem & mel agreste non comedens, sed hac longè
frugaliorem sibi mensam apponens, & nec necessarium quidem habens alimentum,
propter studium prædicationis.

Cap 37. Malac.3. Matt.11. Restat de cæterò, vt eum exequemus Angelis. Nemo autem id, quod dicimus, ni-
miæ arguat audaciæ. Si enim Iohannem scriptura vocauit Angelum, quid mirum, si e-
um, qui est omnium præstantissimus, contulerimus cum illis potestatibus? Etenim
quidnam sit homo, & quanta sit nostræ naturæ nobilitas, & quantæ virtutis sit capax
hoc animal, maximè omnium hominum ostendit Paulus. Et nunc stat, ex quo factus
est, clara voce Dominum defendens aduersùs eos, qui nostram reprehendunt con-
stitutionem, & ostendens inter Angelos & homines non multùm interesse, si nobis
velimus attendere. Non aliam enim sortitus naturam, neq; aliam adeptus animam
nec alium mundum habitans, sed in eadem regione, legibusque & moribus educatus,
omnes homines superauit, qui fuerunt, ex quo nati sunt homines. Et quomodò mor-
tuus in mortuum fuerit immobilis, ita naturæ insultus accuratè sopiens, in nulla re
humani aliquid vnquam passus est.

Cap 38. Si ergo Paulus, qui tot rebus rectè gestis erat præclarus, & tanquam Angelus vi-
debatur in terra, quotidiè studebat lucrifacere, & stare in acie aduersùs pericula ve-
ritatis, & sibi merces colligere spiritales, & nunquam consistere: quænam fuerit re-
licta nobis excusatio, qui non solùm sumus vacui omnibus rectè factis, sed etiam tam
multis subiecti delictis, quorum si vel vnum nobis adsit, sufficit ad nos deducendos
in barathrum perditionis: & nihil studij ponimus, vt ea saltem corrigamus: tantùm
abest, vt virtutis opera attingamus? An non erat ille eiusdem, cuius nos sumus, natu-
ræ? Incendor enim huius viri desiderio, & ideò non cesso circa idem assiduè versa-
ri, & tanquam ad exemplar aliquod archetypum ad eius animam intuens, considero
vitiorum despicientiam, insignem magni fortisque animi virtutem, amoris in Deum
ardorem, & valdè miror, quemadmodùm in vniuerso quidem virtutum cœtu vnus
homo volens se rectè gesserit: nostrum autem vnusquisque ne in re quidem qualicun-
que se velit rectè gerere.

Cap. 39. Quis nos liberabit à supplicio ineuitabili, cùm Paulus tantam ostenderit virtutem,
qui est eiusdem nobiscum naturæ particeps, qui est obnoxius eisdem animi perturba-
tionibus, qui conflictatus est cum tanta temporum difficultate, & quotidiè, vt semel
dicam, trahebatur, lacerabatur, & publicè conuellebatur ab ijs, qui bellum gerebant
aduersùs prædicationem? Ne autem ex nostra lingua audiat aliquis, quæ hic beatus re-
ctè gessit, magnique & excelsi animi virtutem, quam quotidiè ostendit pro prædica-
2. Cor 11. tione Euangelij, necesse est ipsum audire dicentem: In eo autem, quod audet aliquis
(in insipientia dico) audeo & ego.

Cap. 40. Considera pium & religiosum animum: Non solùm audaciam rem vocat, sed
etiam insipientiam, nos erudiens, non temerè absque necessitate, nemine cogẽte, glo-
riosè proferre, quæ à nobis facta sunt, si aliqui ex nobis inuenti fuerint, qui aliquid bo-
Ibidem. ni fecerint. Hebræi sunt, & ego: Israelitæ sunt, & ego: Semen Abrahæ sunt, & ego. Pro-
Ibidem. pter hoc, inquit, sibi placent, & se magnificè circunspiciunt. Ne existiment nos his de-
fici: Nam nos quoque sumus eorundem participes. Deinde subiunxit: Ministri Chri-
sti sunt? Desipiens loquor, Plus ego.

Cap. 41. Pauli ingẽs modestia. Hic mihi contemplare beatæ huius animæ virtutem. Quoniam enim & audaciam
& insipientiam vocauit id, quod ab eo factum est, etiamsi esset ad tantam redactus ne-
cessitatem, ne sic quidem contẽtus fuit ijs, quę dicta sunt: sed quando erat ostensurus se
eos longè superare, ne quis existimaret eum hæc loqui inductum nimio sui amore,
rursus vocat insipientiam id, quod à se dicitur, propemodùm dicens: An non scio me

rem

rem facere,quæ vulgò fit.& quæ me non decet?Sed me cogit multa,quæ eò me impulit,necessitas. Quatè mihi,inquit,ignoscite loquenti verba insipientiæ.

Huius vel vmbram saltem nos imitemur,qui tam multa peccatorum onera habemus imposita. O sępè,si parum aliquid rectè geramus,ne hoc quidem sustinemus recondere intra cordis penetralia: sed propterea quòd hominum venemur gloriam,id gloriosè traducimus, & in medium proferimus, & propter intempestiuas has nugas nos Dei priuamus remuneratione. Sed non sic ille beatus: sed cùm dixisset, Plus ego: enumerat deinceps ea,quæ fortiter gesserat,& dicit: In laboribus abundantiùs,in plagis supra modum,in mortibus frequenter. Quid dicis? Nouum quid est & admirabile id,quod à te dicitur. Licétne mortem sępè subire? Certè,inquit,si non experientia quidem,at voluntate: docens nos,quòd assiduè talia adibat pericula propter prædicationem,quæ mortem ei pariebant. Sed Dei gratia in ipsis medijs periculis conseruabat athletam,vt ad discipulos magna ex eo rediret vtilitas. Cap. 42. Qui homi. num vena. tur laudes, se Dei priuat remune ratione. Paulus ve crebrò mor. tuus.

Id autem rursus,quod deinceps subiungitur,vt semel dicam, obscurat omnia, quæ dicta sunt. Quis enim,inquit,est infirmus,& ego non sum infirmus? Quis scandalizatur,& ego non vror? Papè,quanta est huius viri benignitas & beneuolentia,quanta vigilantia,quanta solicitudo? Cuiusnam matris sic dissecabantur viscera,eius filio febricitante,& in lecto iacente,vt hic sanctus pro his,qui erant in vnoquoq; loco infirmi,magis erat infirmus,& pro ijs,qui scandalizabantur, vrebatur? Considera enim mihi emphasim dictionis. Non dixit,Quis scandalizatur,& ego nō crucior? Sed vror, inquit,nobis intensum dolorem significās & mirum in modum ostendens,se intrinsecùs inflammari & accendi pro ijs,qui patiuntur scandala. Cap. 43.

Scio me extendisse orationem in magnam longitudinem. Sed nescio quomodò cùm incidissem in diuitias rectè factorum huius sancti, tanquam ab aquarum vehementissimo impetu lingua mihi trahebatur. Quamobrem in hoc loco sistens orationem,rogo vestram charitatem,vt eum assiduè in mente circunferatis, & hoc assiduè cogitetis,quòd cùm eandem,quam nos,haberet naturam,& esset subiectus ijsdem affectionibus,essetq; eius studium vile & abiectum,vt qui pelles consueret,& staret in officina,postquam se voluit dedere virtutis laboribus,& se dignum reddere,qui susciperet Spiritum sanctum,largam munificentiam fuit consecutus à superis. Quam detur nobis consequi gratia & clementia Domini nostri Iesu Christi: Cui gloria & potentia cum Patre & sancto Spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum nunquam desinentium,Amen. Cap. 44. Acto. 18.

DE CASSIO NARNIENSI EPISCOPO, AVTHORE S. GREGORIO PAPA.

NEQVE hoc Petre sileam,quod multi nūc, qui hîc de Narniensi ciuitate adsunt, mihi sedulò testificantur. Eodem nanque Gotthorum tempore, cùm præfatus rex Totila Narnijs venisset,ei vir vitæ venerabilis Cassius eius vrbis Episcopus,occurrit. Cui quia ex conspersione semper facies rubere consueuerat, hoc rex Totila non conspersionis esse credidit,sed assiduæ potationis,eumq; omnimodò despexit. Sed omnipotens Deus,vt quantus vir esset qui despiciebatur,ostenderet,in Narniensi campo,quò rex aduenerat,malignus spiritus coram omni exercitu eius spatharium inuasit,eumq; vexare crudeliter cœpit. Qui cùm ante regis oculos ad venerandum virum Cassium fuisset adductus,hunc ab eo vir Domini,oratione facta,signo Crucis expulit: qui in eum ingredi vlteriùs non præsumpsit. Sicq; factum est, vt rex barbarus seruum Dei ab illo iā die veneraretur ex corde,quem despectum valdè iudicauit ex facie. Nam quia virum tantæ virtutis vidit,erga eum illa mens effera ab elationis fastu detumuit. 29. Iunij. Dialog. lib. 3. capi. 6. Signo Crucis pellit dæmonem.

Item ex eiusdem Homilia 37. in Euangelia.

AVdistis dicentem Dominum,fratres charissimi. Aut quis rex iturus committere bellum aduersùs alium regem, nónne sedens priùs cogitat,si possit cum decem millibus occurrere ei,qui, cum viginti millibus venit ad se? Alioquin adhuc illo Luc. 14.

longè

longè agente, legationem mittens, rogat, ea, quæ pacis sunt. Rex contra regem ex æquo venit ad prælium, & tamen si se perpendit non posse sufficere, legationem mittit, & ea quæ pacis sunt postulat. Quibus ergo lachrymis nos sperare veniam debemus qui illo in tremendo examine cum rege nostro ex æquo ad iudicium non venimus, quos nimirùm conditionis infirmitas & causa inferiores exhibet? Sed fortasse iam mali operis culpas abscidimus, iam parua quæq; exteriùs declinamus. Nunquid ad reddendam rationem cogitationis nostræ sufficimus? Nam cùm viginti millibus venire dicitur is, contra quem minimè sufficit iste, qui cum decem millibus venit. Decem millia quippe ad viginti millia, simplum ad duplum sunt. Nos autem si multùm proficimus, vix exteriora nostra opera in rectitudine seruamus. Nam etsi iam luxuria carnis abscissa est, tamen adhuc à corde funditùs abscissa non est. Ille autem qui iudicaturus venit, exteriora simul & interiora iudicat, facta pariter & cogitationes pensat. Cum duplo ergo exercitu contra simplum venit, qui nos vix in solo opere præparatos, simul de opere & cogitatu discutit. Quid igitur agendum est, fratres charissimi, nisi vt dum nos cum simplo exercitu contra duplum illius sufficere non posse cõspicimus, dum adhuc lõgè est, legationem mittamus, rogemus ea, quæ pacis sunt? Longè enim esse dicitur, qui adhuc præsens per iudicium non videtur. Mittamus ad hunc legationem, lachrymas nostras, mittamus misericordiæ operam: mactemus in ara eius hostias placationis, cognoscamus nos cum eo in iudicio non posse contendere. Pensemus virtutem eius fortitudinis, rogemus ea, quæ pacis sunt. Hæc est nostra legatio, quæ regem venientem placat. Pensate fratres quàm benignum sit, quòd is, qui suo aduentu valet opprimere, tardat venire. Mittamus ad hunc, vt diximus, legationem nostram flendo, tribuendo, sacras hostias offerendo. Singulariter nanq; ad absolutionem nostram, oblata cum lachrymis & benignitate mentis sacri altaris hostia suffragatur: quia qui in se resurgens à mortuis, iam non moritur, adhuc per hanc in suo mysterio pro nobis iterum patitur. Nam quoties ei hostiam suæ passionis offerimus, toties nobis ad absolutionem nostram, passionem illius reparamus.

Sacri altaris hostia quid præstet.

Multos, vt arbitror, vestrûm, fratres charissimi, contigit nosse hoc, quod volo ad memoriam vestram narrando reuocare. Non longè à nostris fertur temporibus factum, quòd quidam ab hostibus captus, longè traductus est. Cumq; diù teneretur in vinculis, cùm vxor sua eum ex eadem captiuitate non reciperet, extinctum putauit. Pro quo iam velut mortuo, hostias hebdomadibus singulis curabat offerre. Cuius toties vincula soluebantur in captiuitate, quoties ab eius coniuge hostiæ fuissent oblatæ pro animæ eius absolutione. Nam longa post tempora reuersus, admirans valdè, indicauit vxori suæ, quòd diebus certis hebdomadis singulis eius vincula soluebantur. Quos videlicet dies eius vxor atq; horas discutiens, tunc recognouit eum absolutum, cùm pro eo sacrificium meminerat oblatum. Hinc ergo fratres charissimi, hinc certa consideratione colligite, oblata à nobis hostia sacra quantum in nobis soluere valeat ligaturam cordis, si oblata ab altero, potuit in altero soluere vincula corporis.

Nota vim sacrificij Missæ.

Multi vestrûm, fratres charissimi, Cassium Narniensis vrbis episcopum nouerunt, cui mos erat quotidianas hostias offerre Deo, ita vt penè nullus dies vitæ eius abscederet quo non omnipotenti Deo hostiã placationis immolaret. Cui cũ sacrificio valdè etiam concordabat vita nam cuncta, q̃ habebat, in eleemosynis tribuens, cùm ad horã offerendi sacrificij venisset, velut totus in lachrymis defluẽs, semetipsum cũ magna cordis contritione mactabat. Cuius & vitam & exitũ quodam venerabilis vitæ diacono, qui ab eo fuerat nutritus, referẽte cognoui. Aiebat enim, q̃ quadã nocte eius presbytero per visum Dominus adstitit, dicens: Vade & dic episcopo: Age quod agis, operare quod operaris: nõ cesset pes tuus, nõ cesset manus tua: natali Apostolorũ venies ad me, & retribuam tibi mercedẽ tuam. Surrexit presbyter: sed quia è vicino Apostolorum natalitius dies imminebat, tam propinqui exitũs diem episcopo nunciare pertimuit. Alia nocte Dominus rediit, eiusq; inobedientiam vehementer increpauit, atq; eadem iussionis suæ verba retexit. Tunc presbyter surrexit, vt pergeret, sed rursus infirmitas cordis, impedimentum facta est indicandæ reuelationis. Ad admonitionem quoque iteratæ iussionis obduruit pergere, & quæ viderat, manifestare neglexit. Sed quia magnam mansuetudinem contemptæ gratiæ maior solet sequi ira vindictæ, visione tertia Dominus apparens, iam verbis addidit verbera, & tam districta cæde mactatus est, vt in eo duritiam cordis emollirent vulnera corporis. Surrexit ergo eruditus ex verbere, perrexit ad Episcopum, eumq; iam ex more iuxta beati Iuuenalis martyris sepulcrum ad offerendum sacrificium consistentem reperit, secretum à

S. Cassius quotidiè Missam celebrat.

Presbyter inobediens diuinitus flagellatur.

circumstantibus petiit, seq; eius pedibus strauit. Cumq; eum vbertim flentem Episcopus vix ad se leuare potuisset lachrymarum causas cognoscere studuit. Ille verò relaturus ordinem visionis, prius vestimento ex humeris deuoluto, detexit plagas corporis (vt ita dicam) testes veritatis & culpæ monstrauit, quanta animaduersione districtionis membra illius accepta verbera linote inflicto sulcauerant. Quæ mox vt episcopus vidit, exhorruit, & quis sibi talia facere præsumpsisset, cum magnæ obstupefactionis vocibus inquisiuit. At ille respondit, hæc se pro ipso fuisse perpessum. Excreuit cũ terrore admiratio. Sed nullas iam presbyter inquisitioni eius moras adijciẽs secretum reuelationis aperuit, eiq; iussiones Dominicas, per ea quę audierat verba narrauit, dicens: Age quod agis, operare quod operaris: non cesset manus tua, non cesset pes tuus: natali Apostolorum venies ad me, & retribuam tibi mercedem tuam. Quibus auditis, episcopus in oratione se cum magna cordis contritione prostrauit. Et qui oblaturus sacrificium ad horam tertiam venerat, hoc pro extensæ orationis magnitudine, ad horam nonam vsq; protelauit: atq; ex ipso iam die magis magisq; aucta sunt ei lucra pietatis, factusq; est tam fortis in opere, quàm certus ex munere: quippe qui eũ, cui debitor ipse fuerat, ex ea promissione, iam cœperat habere debitorem.

Huic autem consuetudo fuerat, singulis annis natalitio Apostolorum die Romam venire: iamq; ex hac reuelatione suspectus, venire iuxta morem noluit. Eodem ergo tempore solicitus fuit, secundo quoq; anno vel tertio in mortis suæ expectatione suspensus, quarto quintoq; & sexto similiter. Qui desperare iam de veritate reuelationis poterat, si verbis fidem verbera non fecissent. Cum ecce anno septimo vsq; ad expectati natalis sacras vigilias incolumis peruenit, sed lenis hunc in vigilijs calor attigit, atque ipso die natalitio filijs suis se expectantibus, Missarum solennia implere se posse recusauit. Illi verò, qui de eius erant egressione pariter suspecti, simul ad eum omnes venerunt, sese vnanimiter adstringentes, vt die eodem nequaquam acquiescerent Missarum solennia celebrare, nisi pro eis ad Dominum idem antistes suus intercessor accederet. Tunc ille compulsus, in Episcopi oratorio Missas fecit, & manu sua corpus Dominicum, pacemq; omnibus tribuit. Qui cũcto ministerio oblati sacrificij peracto, ad lectulum rediit, ibiq; iacens, dum sacerdotes suos ac ministros circunstetisse se cerneret, quasi vale vltimum dicens, de seruando eos vinculo charitatis admonebat, & quanta debuissent concordia inter se vniri, prædicabat: tum subitò inter ipsa sanctæ exhortationis verba, voce terribili clamauit, dicens: Hora est. Moxq; assistentibus ipse suis manibus linteum dedit, quod ex more morientium sibi contra faciem tẽderetur. Quo tenso, emisit spiritum. Sicq; sancta illa anima ad gaudia æterna peruenit, à carnis corruptione soluta est.

Sacræ vigiliæ natalis Apostolorum.

Felicissime sancti viri obitus.

Quem fratres charissimi, quem vir iste in morte imitatus est, nisi eum, quem in vita sua fuerat contemplatus? Dicens enim, Hora est, de corpore exijt: quia & Iesus peractis omnibus, cùm dixisset, Consummatum est, inclinato capite, tradidit spiritum. Iohan. 19.
Quod ergò Dominus, fecit ex potestate, hoc egit famulus ex vocatione. Ecce quotidianæ hostiæ, illa cum eleemosynis & lachrymis missa legatio, quantam cum rege veniente gratiæ pacem fecit. Relinquat ergo omnia qui potest. Qui autem omnia relinquere non potest, cùm adhuc rex longè est, legationem mittat lachrymarum, eleemosynarum & hostiarum munera offerat. Vult enim placari precibus, qui scit quia non possit portari iratus.

VITA S. THEOBALDI PRESBYTERI, EREMITAE ET CONFESSORIS, A QVODAM EIVS *contemporaneo fideliter conscripta, quam ex MS. codice excerptam huic adiecimus Tomo.*

PROLOGVS AVTHORIS.

Iunij 30.

Ntiquos dominos & bellicosos gentium victores, vel ciuitatū conditores nonnimus loquaclum poëtarum præconijs, vt ita dicam, ad sydera tolli, & longissimis annalium siue historiarum ambagibus ad memoriā posterorum verbis crepitantibus audiuimus frequenter vanissimo studio lectitando laudari. Quòd si laudes falsorum Deorum seu suorum satellitum tāta efficacia verborum adornantur: cur non potiùs ad ædificationem audientium Dei omnipotētis gratuita dona quæ suis fidelibus quotidiè præstare non desinit, omni elegātia sermonis pro vt ipse annuerit, debemus enarrare? Verus enim propheta & saluator mundi, dum de quinq; panibus & duobus piscibus quinq; milia hominū saciasset, turbis quærentibus se constituere regē, ait: Operamini non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam æternam. Et post pauca. Pater meus, inquit, vsq; modò operatur: qui sine testimonio bonitatis suæ, nullum ordinē seculorum patitur: qui Ecclesiæ decus in patriarchis & prophetis inchoat, in apostolica firmitate solidat, in martyrum victoria coronat, in confessorum munditia decorat, in virginum floribus exornat. Verè inquam vsq; modò operatur: qui Ecclesiam suam, in bello rosis ambit, & in pace lilijs vestit. Vnde ipsa Ecclesia, sponsa scilicet Dei, amoris telo vulnerata, sanctis prædicatoribus ait: Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo. Per florem quippe tenera virtus inchoantium, per malum vero solida operatio perfectorum designatur. Ecclesia ergo fulciri se floribus postulat: quia infirmis quibusq; inchoantium virtutem prædicari imperat. Stipari malis appetit: quia perfectorum mira facta fidelibus imitanda proponit. Igitur ne studiosas aures audientium, circunlocutione verborum offendamus, simpliciter ac fideliter, prout Deus concesserit, cur ita prælibauimus, aperiamus.

Iohan. 6. — *Attēde quibus columnis ecclesia Dei sustinetur.* — *Cant. 2.* — *Cur ecclesia Dei fulciri floribus & stipari malis appetat.*

INCIPIT VITA.

Cap. 1. Parentes S. Theobaldi, qui fuerint.

GITVR Theobaldus bonæ indolis vir, gēte Francorū, patre Arnulpho, matrē vero Gisla oriūdus, territorio Senonēsi, castro autem Pruuino educatus: Flos vt ita dicam, è spinis erupit. Parentibus verò non solùm nobilibus, verū etiam clarissimis atq; ditissimis enituit. Cuius natiuitatē à sancto Theobaldo Viennensi Episcopo proculdubiò veracium familiarium eius relatione, & quod firmius est, matris eiusdem beati viri assertione prænunciatam comperimus. Is etenim Præsul auunculus auiæ sancti Theobaldi extitit, & ab eodem æquiuoci nominis vocabulum sortitus est. Qui dum aliquādo colloquium haberet cum matre dominæ Gislæ huius beati viri genitrice, inter cætera ait: O generosa parens gaude & lætare, quia ex te prodiet mater, quæ paritura est magni meriti filium, qui omnibus nostræ affinitatis hominibus præeminebit, & ante Deum & homines magnus vocabitur. Huic etiam præsagio testimonium perhibuit, quædam bonæ voluntatis paupercula, quę iam grauidam matrem beati viri conuenięns, verbis sic solatur amicis: Gaude domina, inquiens, quæ in vtero gestas filium, qui apud Deum præcipuum obtinebit locum, & suorum erit gloria parentum. O decus, ô dulcedo nectarea. Beatus Theobaldus à Præsule prædicitur sancto, à paupercula, illi euangelicæ viduæ comparanda prænunciatur: vt veraciter illius credatur esse membrum, qui à prophetis est vaticinatus, ab angelo annunciatus, à militia cælestis exercitus collaudatus, à stella declaratus, à magis adoratus, brachijs senis Simeonis baiulatus, & ab Anna vidua in templo est Deus agnitus.

Qualis sit futurus, à sanctis prædicitur.

Cap. 2.

Redeamus ad proposita & videamus de loco vnde tantum decus emanauit. Demū verò ponamus nomina regum vel principum quorum temporibus vir iste floruit, vt & chronicæ scientiam posteris relinquamus, & ad laudem beati viri,

ex

ex quanta genealogia prodierit, & ex quali ambitione seculi ad voluntariam paupertatem conuersus fuerit, clarius enucleare satagamus.

Pruuinum castrum vbi sanctum prædiximus ortum, populosus locus est, iuris quondam illius Odonis famosi Comitis Campaniensis, cuius propinquum beatum virum fuisse clarum est. Viguit autem temporibus Henrici Augusti, & Henrici regis Francorum, & filij eius Philippi. Qui vt adolescentiæ attigit metam, non lasciuiã secutus est mundi, sed potiùs quicquid præceptorum Dei auditu percipere poterat velut prudentissima apis in alueарium memoriæ studebat conuehere. Monebat animum adolescentis maximè eremitatum solitudo, quorum initium extitit Iohannes & Helias, & post eos Paulus & Anthonius. Aemulabatur victûs eorum tenuitatem, vestium asperitatem, animi contemplationem, & angelorum in solitudine contubernium. His igitur & huiuscemodi facibus accensus clandestina discessione adijt quẽdam eremitã in quadam insula Sequanę latitantem, cui cordis sui aperuit ardorem non comburentẽ, sed illuminantem. Cum quo inito consilio, assumptoq; Gualtero quodã milite socio, ascensis vterq; equis cum singulis armigeris ad Rhemensem ciuitatem peruenerũt. Miles ergo Christi Theobaldus, relicta domo, patre, matre, fratribus, mãcipijs, amplissimisq; prædijs cum omnibus seculi pompis, quasi proximo Pascha accincturus militię cingulum, cum iam dicto socio iter arripuit. Cumque apud sanctum Remigium in prædicta ciuitate hospitati fuissent, occasione alloquendorum amicorum, armigeris atq; equis in hospitio relictis, pedestri itinere noctu ad interiora pertentauerunt progredi. Inuentis verò duobus peregrinis, exuti suis optimis ac militaribus indumentis, illorumque induti resarcitis, vt ita dicam, tapinis, nudis pedibus peruenerunt ad locum, qui dicitur Pitingo, in teuronicorum videlicet regno. Ibique multo tempore voluntariam paupertatem pro Christi amore sustinentes, cum multo labore victum sibi quæritabant. Nam sicut generaliter non specialiter de Ioseph canitur in psalmo: manus eorũ in cophino seruierunt, & vsq; ad vilissima ac laboriosa rusticorũ opera deuoluti sunt: scilicet lapides ferendo fœnum è pratis secando, stabula curando, & maximè, vt idem simpliciter posteà referebat, carbones ad opera fabrilia facienda, victum sibi cum paruo censu prouidebant. Tenuissimo igitur collecto nummorum quæstu ad sepulchrum sancti Iacobi in Galicia Hispaniæ parte nudis, vt iam diximus, pedibus perrexerunt. Cumque inde reuerterentur, diabolus in itinere humana specie assumpta, per obliquum in via se prosternens compulit virum Dei ruere. Illo Christi nomẽ inuocante, Crucisque signo se muniente, malignus hostis euanuit. Nec mirum si viro Dei præparauit casum, qui Domino nostro Iesu Christo ausus est suadere ruinam, dicens: Si filius Dei, mitte te deorsum. Treuerensem demum vrbem cum collega repetens, reperto ibi patre, admodùm contristatus est. Romam deinde regressus desiderio videndi sepulchrum Dei, Venetiam quasi mare transiturus expetijt.

Quo tempore vixerit, et quæ eius fuerit patria.

Assumit sui instituti socium.

Frequentat sacra limina S. Remigij, vrbis Rhemensis Patroni.

Psal. 80.

Vexatur à diabolo.

Matth. 4.

Cap. 2.

Amabilis igitur Domini Theobaldus hac intentione Italiæ fines oberrans, tandem peruenit ad locum, cui vetustas Salanica nomen indidit. Perlustrato verò loco & Diuina, vt credimus, dispositione, reperit saltum adeò spatiosum, & ruinas quasi veteris ecclesiæ. Ibi post longinqui itineris fatigationem resedit, & à dominis loci, habitationis domum sibi poscens, libenter illis concedentibus impetrauit. Compacto verò paruo tugurio cõfidenter ibi habitare cœpit, & angelicã vitã in terris actitare inchoauit. Primum à carne & omni pinguedine se abstinuit. Demum verò pane hordeaceo & aqua tantummodò vsus est. Ad postremum à pane & omni potu se abstinens, fructibus tantùm & herbis, earumq; radicibus aliquantis annis vixit: semper vsus cilicio. Diuina igitur dispositione actum est, vt proficientibus meritis, omnes ecclesiasticos gradus vsque ad sacerdotium in Vincentina Ecclesia adipisceretur, præsidente eiusdem ecclesiæ cathedræ Sindekerio Præsule, viro in Ecclesiasticis & secularibus negotijs strenuissimo.

Attende victu Dei in victu & vestitu abstinentiam.

Ordinatur sacerdos.

Iam verò quis explicet dignè, quas cruces corpori suo sæuus persecutor induxerit, cùm cotidiè crucem suam baiulando Christum secutus fuerit, quis dignè valeat enarrare? Quinquẽnio igitur, vt eius fideles & familiares contestãtur, nunquam iacendo, sed sedendo somnum percepit, & hoc tanta peregit cautela, vt quasi tota nocte in somno mansurus, diligenter pannis tegeretur. Post abscessum verò ministri sui, statim exurgens conticinij tempora in precibus & laudibus Dei, extensis manibus continuabat. Hora verò surgendi ad matutinales hymnos, vt suos lateret, ad stratum proprium regrediebatur. Illud autẽ stratum primò quidẽ quædam arrha æqualis superficiei extitit, substrato quodam lineo linteolo, & capite admoto trunco durissimo, super-

Lectus eius qualis fuerit.

superadditoq; laneo pileo suæ peregrinationis ab æstu defensore Demum verò, cùm omnia corporis sui membra armâsset supradicto linteolo supposuit cilicium, & pro archa vsus est quodam lato & dolatili ligno. Biennio autem expleto, ex quo vir Dei iam dictum cœperat incolere locum, socius eius Gualterus cum bona cõfessione naturæ soluit debitum, & vt credimus, coniunctus numero fidelium.

Gualterus socius eius vita defungitur.

Cap. 4. Iacob. 1.

Beato igitur Theobaldo non defuerunt tentamenta antiqui hostis, ne videretur illius beatitudinis expers, de qua Iacobus ait: Beatus vir qui suffert tentationem, quoniam cùm probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentib⁹ se. Nempe quadam nocte, ipso in strato recumbente, nec tamen dormiente, malignus spiritus, magna vi quatiens parietem affuit, & virum Dei, ad nocturnales hymnos nominatim compellans, surgere hortabatur. Cumque ille motus his clamoribus, quendam e fratribus se vocare putaret, ad cellulam eius properauit, huncque quiescentem, obserato ostio, inuenit. Diabolica igitur cognita illusione, Trinitatem sanctam inuocauit hostem, muniendo se signo Crucis, fugauit, & eum quasi rusticorum multitudinem securibus syluam prosternentium discedere audiuit.

Signo Crucis dæmonem fugat.

Quodam tempore, sancto legationem pacis agente, dum in plaustro sedens apud Leonicum castrum flumen nouum pertransiret, nam præ defectione pedum non valebat longiùs progredi, diabolus eum in flumen conatus est præcipitare. Vna enim ex rotis plaustri subito nusquã comparuit. Tamen non præualuit inimicus vt virum Dei aliquatenus humectaret, sed ita à voragine fluminis, ac si leuis pluma siue birota inhumectatus exiliuit.

Cap. 5.

Hactenus in nocte laborum vel tentationum narrationis iter direximus. Nunc ad ea quæ plena sunt gaudijs, sicut in die honestè ambulantes, succingamur. Sæpè & frequentius, vt veraces & cauti eius familiares, Christo teste, affirmant, visione Angelica hic beatus meruit visitari, & aliquando in specie columbæ, aliquando in specie viri, & in alijs schematibus, quæ ipse solus nouerat, spirituum supernorum affatibus dignus fuit mulceri. Quadam die cùm sua commissa lugeret, & more Caleph filiæ irriguum inferius & irriguum superius suspiraret, vox ad eum facta est: Noli flere, dimissa sunt tibi peccata tua.

Sancti Angeli eum visitant.

Iosue 15. Iudic. 1.

Eodem tempore sancti Hermogoras & Fortunatus, in quorum honore oratorium cellulæ habebatur consecratum, cum magna ei claritate apparuerunt atque dixerunt: Gratiam & benedictionem à Deo consequaris, qui tam sedulò nostri memoria huic ecclesiæ deseruis.

Eadem tempestate quidam eius minister nomine Odo nimia febris & sici addictus erat infirmitati, ita vt in promptu putaretur vitam exalare. Cumque sæpius precaretur sanctum pro se orare, primò quidem renuit, & columbina, vt erat simplicitate respondit: Dei voluntati contraire timeo, cuius nutu te esse infirmum cognosco. At vbi vidit ingrauescente morbo, mortẽ imminere fideli ministro, dolens de eius absentia, iussit eum ferri ad ecclesiam. Cumque eo præsente Missarum sacrificia celebraret mysterijs Christi illum participauit. Eadem hora frater ad cellulã suis pedibus rediit, qui aliorum adminiculo fuerat delatus.

Odo eius minister per sacrificium Missæ sanatur.

Audientes igitur pater & mater inclytam famam, beati filij, cum multa nobilitate ad eum venerunt, eiusque visione nimiùm gauisi sunt. O quantis lachrymis mater exuberauit, cùm gauderet inuentum, quem doluerat amissum? & inter lachrymosa suspiria dubitabat, penè quid mallet, quia & patriam cum viro & liberis nolebat deserere, nec ab vnicæ dilectionis filio Theobaldo volebat separari. Tamen amor filij, immò amor Christi vicit amorem seculi. Nam abruptis omnibus retinaculis seculi, soli Domino Deo cum filio seruitura adhæsit. Fortis enim est, teste Salomone, vt mors dilectio. Per filij dilectionem ad Dei peruenit charitatem, & quæ magnam in mundo possederat prædiorum amplitudinem, vnius breuis cellulæ cum filio Deo famulatura elegit solitudinem. Cui filius cum tanta humilitate obsecutus est, vt non facilè queat enarrari. Ex hoc verbo eius obsequium potest argumentari, quòd nullo hyemis rigore, nullâ frigoris inclementia ingruente, à conspectu reficiẽtis matris, nec ad modicum passus est abesse.

Cant. 8. Mater suo filio adhæret Deo seruitura.

Cap. 6.

Biennio igitur hic beatus ante suum transitum ab omni tentatione diaboli, ab omni pollutione carnali, suis credulis fratribus, se perhibuit immunem. Quo tempore ita vulneribus corporis ita obsitus fuit, vt aliquando neque gressum figere, neq; manum etiam ad os ducere valeret. Supernus enim artifex vas electionis sibi aptum, igne

igne tribulationis & lima infirmitatis voluit septuplum purgare, vt eum sine rubigine, in domo sua beatum faceret habitare. Illud verò magis stupendum est: quòd nullo genere infirmitatis, nulla defectione carnis ab proposito rigore ieiunij potuit flecti, ingrauescente ergo vlcerum valetudine, & finit & prædixit in proximo se migraturum. Cumque duodecimus annus volueretur, ex quo patriam reliquerat, nam tribus annis peregrinatus est. & nouem in solitudine mansit, ad extrema perductus, vigore corporeo cœpit omninò destitui. Accersito verò Petro Abbate præ omnibus sibi in amicitia familiariter iuncto, qui ei eodem anno monachicum schema sacrauerat, commendat illi matrem, suosque filios spirituales, cum totius eremi cura. Ante tertium diem suæ migrationis quinquies grauissimus terræ motus extitit, ex quibus quidam à foris stantes, omnes verò in cellula sancti astantes senserunt. Vnde conijcitur illius maiestatis præsentiam migranti affuisse: de quo dicitur. Qui respicit & facit eam tremere. Testantur autem qui affuerunt, durum eum mortis gustâsse calicem. Nec mirum. Illi enim adhæserat, qui pro nobis peccatoribus, à Iudæis morte turpissima condemnatus, peccata nostra ipse portauit, cuius liuore sanati sumus. Cumque diù in agonia desudaret, quidam è familiaribus diuinitùs, vt credo, inspiratus, quosdam e popularibus astantes, blãda voce discedere suasit. Quibus recedentibus, viatico Dominici corporis accepto, cum sæpius iterâsset: Domine miserere populo tuo, diuinis fatigatum officijs spiritum reddidit, suis plorantibus, angelis gaudentibus. Qui autem sancto corpori propiùs astabant, testati sunt, quòd nec tenuis macula illum fuscâsset, sed quodam resurrectionis decore eius vultus niteret. Migrauit autem pridiè Calẽdas Iulij: Indictione quarta: Henrico filio. Hẽrici Augusto, auxiliante Domino nostro Iesu Christo, qui in Trinitate perfecta viuit & regnat Deus per omnia secula seculorum, Amen.

S. Theobaldi nulla aduersitate le ditur.

Commẽdat matrem, & discipulos suo Abbati.

Psalm. 104.

Feliciter obdormit in Domino

Vincentini igitur comperto sancti obitu, vnà omnes ad officium funeris ruêre, clerus, omnis plebs vrbana & rustica in vnam coiête sententiam. Armati & inermes, iuuenes & senes non solùm ab vrbe sed etiam à vicinis castris eruperunt: & magna vi solitudinem penetrantes, ab ecclesia cellulæ eius beati viri glebã sustulerunt. Residui verò, qui in ciuitate restiterant, matronę pueri & puellæ obuiàm sancto corpori processerunt, duobus ab vrbe milibus in loco, qui dicitur ad Curtem, vbi geruli beati corporis quieuerunt. Cap. 7.

Postera die feria secunda tertia die mensis Iulij cum magna frequentia & tripudio populorum conditum est corpus sanctum in basilica sanctæ Mariæ semper virginis, ad cuius titulum sacerdotij functus est honore. Per omnia benedictus Deus, qui facit mirabilia magna solus. Post immulationem beati Theobaldi placuit diuinæ maiestati annuente beata Dei genitrice Maria cooperantibus Leontio & Carposoro, in quorũ basilica idem requiescit, mirificare sanctum suum virtutibus & miraculis.

Sepelitur in templo Matris genitricis Dei.

Sequuntur miracula.

Alta villa dicitur castrum ab vrbe Vincentia quinque distans milibus, vnde quædam fœmina acie oculorum damnata, dum sancti experisset tumulum, Deo fauente luminis recepit officium.

In eadem ciuitate Vincentia quædam fœmina oculorum simili lumine priuata, dũ Dei implorat misericordiam, & sancti implorat clementiam, pristinum recepit visum.

Res est manifestissima, persona nota nomen quia in promptu est, omisimus. Notus locus: castrum Prixinum dicitur, vnde alia fœmina pari infortunio capta adueniens, ad sepulchrum sancti similem adepta est medelam. Tres cæcæ mulieres illuminãtur.

Quidam claudus gressu & membris contractus, ciuis Beneuentan' ad sepulchrum eius, clementiam Dei implorans, compagibus membrorum solidatis exiliuit.

Alia persona supradicti sexus vigore membrorum destituta, manuum atque gressuum robore dissoluta, quæ beati Theobaldi mausoleum frequentans, eius interuentu ad propria redijt, firmato gressu. Villa dicitur Castranedrum vbi morabatur, hanc adepta medelam. Duo claudi curantur.

O inclyta Venetia, etiam tu experta es herilem virtutem. Nam quædam sub specie religionis, mutato habitu velata, ariditate manûs fuerat debilitata: Hæc tuis illata ab oris, præsentibus populorum turbis, officium manûs recepit sancti Theobaldi meritis. Cap. 8. Aliud miraculum.

Placuit Diuinæ maiestati, interuentu beati THEOBALDI geminare miraculum

culum, cùm eiusdem regionis indigenam cæcum puerum reduxit ad pristinam oculorum claritatem. Quod miraculum quàm celebre, quàm credibile constet, milia populi circunstantis me, testantur. Et hoc etiam memorabile quòd eadem hora vespertina scilicet à clero celsa voce modulabatur antyphona.

Ioban. vlt. Multa quidem & alia signa fecit Iesus in conspectu discipulorum suorum, quę nō sunt scripta in libro hoc. Ponamus aliud miraculum, quod quamuis sit ordine tempo-ris præposterum, tamen necessariò est permutatum. Puer de Villa noua Venereus no-mine, pede & brachio paralyticus, in publico & celebri conuentu fidelium, (vtpote octaua Paschæ die. & præsentia sancti corporis) gratulanter congregatorum, dum ad eius adductus fuisset oratorium, gressus & manus cœpit vsum, & multo fauore suorū, sospes repetijt domum.

Paralyticus restituitur integritati.

Quidam de Nouaria ciuitate Italiæ, non quidem pro aliquo reatu, sed sponte, in brachio gestans circulum ferreum, peruenit ad Sancti sepulchrum. Cumque ibidem peruigilaret, & ad candelam quæ casu à candelabro ceciderat erigendam vinctum brachium extendisset circulus ferreus confractus, magno tinnitu crepitās, à brachio dissiliuit.

Aliud miraculum.

Alter Thuronensis nomine Martinus vtroq; brachio manicis ferreis astrictus, post multorum sanctorum locorum circuitiōes, adhuc Sancto superstite, ad solitudinis locum, quo idem Beat⁹ morabatur, peruenit, eumq; pœnæ suæ & reatus conscium reddidit, & fratricidā se esse lamentabiliter manifestauit. Cui Sanctus propositum tū ad se pulchrum Saluatoris iter peragere suasit, eique prophetica voce dissolutionem vnius brachij prædixit. Perrexit ergo & iuxta viri Dei verbum apud Dominicum sepulchrum vnius brachij gauisus est dissolutione. Reuersus ab Hierosolymitano itinere, Beato iam ab hoc seculo trāslato cum magnis lachrymosisque querimonijs eius expetens sarcophagum, his verbis cœpit eum increpare: Tu, inquiens, iussisti me Ire & reuerti, ecce veni & te superstitem non inueni, miserere mei sancte Dei, miserere infelicitati meæ. Solue reum, consolare peregrinum, qui tuo iussu tantum peragraui spatium. Illo ista prosequente, & alia multa, repentè circulus ferreus à brachio cum strepitu longè exiliens, crepuit, astantesque magno gaudio repleuit. Hęc quę retulimus, ab ore ipsius, de quo res agitur, didicimus.

Aliud stupēdum miraculum.

Cap. 2. Quaternorum cæcorum generaliter exequimur illuminationem quorum vnus se-nex a iam dicta ciuitate Nonaria: à Lauagno puer: tertius à Taurinēsi comitatu: quarta quæ & puella à Colonia castro noscuntur aduenisse. Sed puer in gradibus ecclesiæ, antequam Sancti contingeret sepulchrum illuminari meruit. Taurinensis verò dum alterius existeret pedissequa, solus & pedester post illuminationem ad sepulchrum Sācti viri, vt proposuerat, constanter arripuit iter.

Alij quatuor à cęcitate oculorum curantur.

Nuper quoq; fidelibus populis celebrantibus festum Dominicæ ascensionis multa populorum astante frequentia & vigiliarum excubias obseruante Foruliensis puer cæcus ad beati Theobaldi mausoleum, oculorum recepit officium.

Alius puer cæcus illuminatur.

Itē alij duo. Gemini præterea cæci, vnus de Matulino, alter de Paucilingo, caligine terræ cæcitatis absentes luci, dum beati viri implorarent auxilium, optatum meruerunt recipere visum.

Curatur hydropicus. Quidam hydropicus ab Axano adueniens ad eiusdem Beati vrnam deformi ventris tumore sedato, incolumis sese recepit natiuo solo.

Duo debiles sanantur. Duo debiles vnus attractus genu, alter priuatus gressu, vehiculo vsi alieno, post dirutnā membrorum dissolutionem, ad sepulchrum ipsius receperunt, officij corporei firmitatem.

Conclusio Authoris. Si volumus cuncta percurrere, verba antequam miracula, deficient. Ponamus metam locutioni, quia non est possibile singulatim enumerare quot cæci, quot debiles vel ægroti seu varijs passionibus addicti, quot energumeni ad eius tumulum sunt sanitatem adepti. Testem inuoco habitatorem eius, Spiritum sanctum, me multa cognita prætermisisse, & de magna sylua vix paucos ramos perstrinxisse.

FINIS.

